ANUL XXI
1
(819)
Sîmbătă
7 ianuarie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CERTITUDINI

Certitudini... Acesta este cuvîntul definitoriu pentru starea de spirit a națiunii române la începutul unui nou an. Acesta este cuvîntul la a cărui consacrare drept adevăr fundamental al existenței noastre și-au adus cu devotament contribuția, de-a lungul anilor, urmînd ferm politica partidului, toți oamenii muncii de la orașe și sate, animați de dorința de a situa mereu România pe drumul progresului și prosperității.

Certitudini !

Acesta este cuvîntul ale cărui rădăcini le aflăm în consecvența cu care, de-a lungul deceniilor s-a afirmat tot mai viguros industria socialistă — temelia vitală a progresului multilateral al patriei.

Certitudini.

Acesta este cuvîntul ale cărui rădăcini le aflăm puternic implantate în solul generos al cîmpiilor române care au rodit, an de an, tot mai bogat, cunoscînd, prin munca laolaltă a oamenilor, prin introducerea largă a cuceririlor științei și agrotehnicii înaintate, metamorfoze neimaginate altă dată.

Certitudini !

Acesta este cuvîntul care își află argumentul hotărîtor al sensului său definitoriu pentru realitatea românească de azi în contribuția patriotică a oamenilor de știință și cultură, a tuturor celor care și-au pus ideea, inteligența, talentul în slujba cutezătoarelor idealuri asumate de poporul nostru în anii de după eliberarea țării, în cele trei decenii de existență republicană a ei.

Certitudini.

Acesta este cuvîntul definitoriu la a cărui înălțare pe soclul prezentului au contribuit, ca niște ctitori veritabili, eroica noastră clasă muncitoare, oamenii muncii de pe ogoare, intelectualitatea țării.

Certitudini.

Acesta este cuvîntul care definește starea de spirit a națiunii române și a fiecărui fiu al ei, realitate vie a prezentului socialist pe care o datorăm politicii clarvăzătoare a Partidului Comunist Român, la a cărei împlinire s-a angajat cu inepuizabila sa putere de muncă întregul popor, politică ce a cunoscut în anii de după Congresul al XI-lea al partidului cuprinderi social-economice și morale demne de previziunile cele mai avintate ale marilor fii ai patriei.

Asemenea gînduri, asemenea sentimente le-a nutrit, ca un singur om, poporul nostru, luînd cunoștință cu emoție, la cumpăna dintre ani, de mesajul adresat de Anul nou, de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele republicii. Gînduri și sentimente izvorîte din mîndria de a ști că sărbătorirea anului nou coincide cu sărbătorirea unui an deosebit de bogat în realizări economice și sociale, în evenimente naționale de profunde semnificații pentru ziua de azi și de mîine a țării. Îndeplinirea și depășirea prevederilor planului pe 1977, ritmul de peste 11,5 la sută de creștere a producției industriale, producția agricolă satisfăcătoare, deși condițiile naturale nu au fost dintre cele mai prielnice, sporirea avuției naționale și, ca o consecință, ridicarea nivelului de trai, măsurile de perfecționare multilaterală a conducerii economiei, a societății, afirmarea în viață tot mai puternic a democrației socialiste, cultivarea emoționantă a respectului pentru tradițiile de luptă și gîndire progresistă ale țării — și cîte alte realități economice și spirituale ale anului ce s-a încheiat de curînd nu s-ar putea adăuga — propun, laolaltă, un tablou convingător al României socialiste.

Încununînd un an de muncă și de împliniri, sinteză strălucită a drumului parcurs, mărturie elocventă a aplicării neabătute în viață a istoricelor hotărîri ale Congresului al XI-lea, Conferința națională a partidului, evenimentul politic cel mai important al anului, desfășurat în ultima lună a acestuia, a propus oamenilor muncii de la orașe și sate un mobilizator program de măsuri, deschizînd o perspectivă luminoasă înfloririi continue, multilaterale a patriei, lansînd chemarea revoluționară a asigurării saltului de la acumularea cantitativă la o calitate nouă, superioară în întreaga activitate de construcție socialistă. Prefigurîndu-se astfel drumul ferm, dialectic, al certitudinilor de azi și de mîine ale țării.

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 2-a

An nou

a mai trecut un an pe planeta Pămînt și poate că în urîașa petrecere universală cineva a celebrat întîmplarea aceasta aprinzînd o lumină în infinit.

A mai trecut un an de liniște pe planeta Pămînt. A fost liniște pentru muncă, liniște pentru gînd și destul de multă liniște pentru visare ca să putem păstra acea duminică a simțirii cînd omul privește la stele înălțînd, din toată puterea fărîturii sale, ca o ardere uriașă, dramatica sa întrebare spre infinit.

A mai trecut un an de pace pe planeta Pămînt și în oameni a ars destul de multă iubire pentru ca din uriașa petrecere universală cineva să-i zărească cu-aceleași nimburi de aur deasupra creștetelor.

Și poate că lucrul acesta, din toate, trebuie iarăși să ni-l dorim : răgazul de a ne reaminti că lumina o avem de la soare, că pămîntul ne mai ține în brațe și încă ne mai hrănește, că putem învăța frumusețea de la crestera ierbii, răbdarea din pietre și rădăcina din arbori, că în armonia naturii încă de la obîrșii există modele perfecte pentru morală și pentru afecte, pentru felul în care un om poate fi mulțumit în centrul preocupărilor sale, în mijlocul familiei sale și în pămîntul patriei sale, acolo unde există repere, unde există sprijinul unei necuprinse tradiții, umărul unui prieten și chemarea unei iubiri, singurul loc în care adevărul poate fi cauza sfîntă în numele căreia se poate muri.

Să ne dorim, așadar, întîmplarea aceasta : să slujim adevărul cu toate puterile noastre pentru ca libertatea, acest cuvînt comun deopotrivă pentru istorie și pentru oameni, să aducă mereu în mijlocul nostru acea duminică a simțirii cînd, într-o reculegere absolută, lumea să vrea să asculte bătăile muncii, imnul poeților și rîsul unui copil.

Sânziana Pop

Trei poeme despre viitor

1. Viitorul simplu seamănă cu un avion care a decolat ieri cu medicamente spre țara îndepărtată — unde acum se cutremură pămîntul — ca să ajungă mîine în zori.

2. Viitorul compus vuiește într-un ou pe care cosmosul întreg îl clocește de miliarde de ani.

3. Viitorul adevărat este o lumină ce obsedează toate lucrurile geloase că ele nu sunt însăși lumina.

Gheorghe Pituț

Gînduri pentru anotimpuri de mîine

Amorful pierdut în lut e o obraznică provocare a sculptorului. Aparenta absență totală a formei (sau forma în ascunzișurile ei) e însăși tentația zămislirii. Oare de ce neînchegatul, neterminatul — și chiar ne-începutul ! — ne iscodesc, ne cheamă, ne pălmuiesc și ne îmbrățișează ?

Îi purtăm o revoltată ură imperfecțiunii (poate și de aci disprețul pînă și în intonație : „neisprăvitule“ ?) — deoarece, de cînd natura ne-a numit pentru întîia dată (cu jumătate-gură !) **oameni**, războiul cu dinsa, cu imperfecțiunea, e cea care ne mobilizează întreaga ființă, în urgia acestei încăierări ce se numește preistorie și istorie și viitor. Urgie, zic, căci această firească și neprihănită înfruntare a amorfului — demiurgică ipostază a omului ! — această asudată și însingerată și curată fericire, este urgia în care ne antrenăm, ca omenire, pentru răsviitor, acel anotimp îndepărtat, în care vom împresura cetăți și mai grele de cucerit, decît cele luate azi cu asalt sau trudă încetă. Ține de sfera unei utopii nu pesimiste, ci optimist-revoluționare prezumția, că Omul, după ce-și va face rînduială pe deplin dreaptă în casa lui : Pămîntul — își va alege alte dueluri cu amorfu, cu imposibilul, alte bătălii, pe măsura lui de atunci, de apoi, deci pe măsura omului mai bun mai deștept, mai profund... Comunismul nu va fi o poiană a lîncezelii, ci rampa de lansare spre mai-greu...

Perenitatea și efemerul sînt frați siamezi ; unul nu ar putea exista fără celălalt... Răsfoind și citind sute și mii de pagini de beletristică, mă trudește gîndul viitoarei bibliografii a acestui secol. Parcă văd cu ochii minții rafturile electromagnetice din mileniul următor, cu butoane pe secole și decenii, sau pe pătrare de veac, cine știe — și îmi pun întrebarea : ce nume de autori și ce titluri de opere se vor fi reținut în acele benzi ale memoriei istorice ? În comparație cu ce anume se va putea stabili, ce ponderi de adevăr despre anotimpul nostru timpuriu înmagazinează fiecare din scrierile noastre ? Cine va fi arbitrul, care va iuxtapune imaginea literară a lumii cu cea din statistici, procese verbale, foi ale maternităților,

Bodor Pál

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 3-a,
ancheta «Luceafărului»

DE CE PUBLICAȚI RAR?

Scriitorii Sânziana Pop, George Bălăiță, Iulian Neacșu, Horia Pătrașcu și Nicolae Velea pledează pentru exigență și calitate, pentru respectarea adevărului artistic în opere reprezentative pentru stadiul actual al culturii contemporane.

INSTANTANEE

Autografe

Citeam deunăzi, în curioasa carte a lui Giovanni Papini în tandem cu poetul Domenico Giuliotti, **Dizionario dell'omo salvatico.** I, A-B, Firenze, 1923, că Rudyard Kipling ar fi dat „cea mai frumoasă lecție anoștilor colecționari de autografe“. Cică unul, aflînd că i se plătea marelui romancier de către editori neobișnuit de ridicata sumă, un șiling de fiecare cuvînt, i-a trimis prin mandat poștal trei șilingi, cu rugămintea de a-i expedia în schimb trei cuvinte. Ilustrul solicitat i-ar fi satisfăcut dorința, scriindu-i : „Ești un imbecil“. Autorii nu ne spun dacă a și semnat mesajul, achitîndu-se așadar cu asupră de măsură !

O altă anecdotă ne-a lăsat istețul peregrin transilvan, Ion Codru Drăgușanu, într-una din scrisorile lui din Paris, cu data „faur 1844“ : Ca să exemplifice renumele lui Chateaubriand în „Francia“, el ne spune :

„Acest autor more e atît de respectat, încît autografele lui, fie cît de puerile, acum, în viața lui, se vînd public cu cîte cinsprezece franci unul.

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

DIN CARTEA CU PRIETENI

Al. Căprariu

În pomul meu cu alăute, Sandu Căprariu urcă sub forma unei corzi de viță de vie. Cine mă iubește îmi știe iarba de leac. Vechi prieteni, ca două cruci pe aceeași creastă de biserică, stăm cu brațele întinse și pentru porumbei și pentru corbi. Și stînd noi așa chiar din fragedă tinerețe, un prost care nu s-a născut la timp ca să fie paznic de închisoare, a umblat cu cuțitul prin pînza destinului nostru, rotund și ascuțit. Vreau să spun că amîndoi avem călciîele tăiate de ghilotina zilei de ieri, dar n-am învățat să ne ferim degetele de ghilotina zilei de mîine. Spiță ticăloasă, din neamul lui „mi-e foame, n-aveți ceva de băut ?“, ne-am pomenit pe lume răi de aur și buni de tablă cu solzi, din aia din care se croiesc cocoșii de pus în virful caselor, ca să asculte vorbele scuipate pe horn și să se-nfrățească-n neliniște cu gnomul verde al serilor de aprilie.

„Auziți ? Auziți galopul ciudat / al nu știu cui prin ierburile ninse de lună ? / Auziți ? Auziți cum respiră prelung / acel nu știu cine la marginea lacului. / Dar cum ? Nu-l vedeți ? Acum își apleacă / obrazul viril și frumos și-ntristat / către-mpăcarea din ape / și-adînc se privește în chiar ochii săi / voind să-și citească în suflet. / Acum ascultați ! N-auziți ce suspin / venit de milenii se stinge în el ?“.

Sandu Căprariu e singurul om în care **am văzut cu ochii mei** cum moare tinerețea într-o singură clipă. Asta a fost de mult, într-un an trecut în bubă coaptă, într-o seară plină de rîie. A fost într-o vreme acoperită de un frig de cretă, o vreme în care, cum spune Pirandello, unii „își vedeau de interesele lor în paguba altora“. Distanța între acum și atunci se măsoară cu o cîmpie topită-n floarea-soarelui. Îmbrincit cu colții numai spre ceasuri dureroase, Căprariu a ales catifeaua nisipurilor, aceea pe care se scriu, zice el, povești nemuritoare : „.....Eu scriu așa, mai pe-ndelete, / Și numai cînd nu am scăpare / De-o tainică și aspră sete / De arderi mari, ucigătoare. / Și cînd așa, mai pe soptite / Cum plopul freamătă la drum / Cînd vechi, lunatice ispite / Fantasme iscă, lungi, de fum / Și scriu pînă iubirea spune / Cu glasul ei sărbătoresc / Să piară toată-n mari ge-

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 6-a

Un eveniment editorial:

EMINESCU

OPERE, VOL. VII

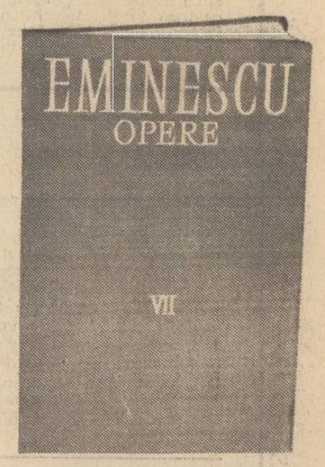

Nu încape îndoială că adevăratul, marele eveniment al anului literar 1977, în ceea ce privește ediițiile critice, îl constituie apariția volumului VII din opera lui M. Eminescu. Volumul, tipărit la Editura Academiei R.S.R. apare sub egida Muzeului Literaturii Române în colaborare cu Secția de științe filologice, literatură și artă a Academiei. Colectivul de redacție sub a cărui îngrijire apare acest volum este alcătuit din Petru Creția, coordonator, stabilirea textului și a variantelor, Dimitrie Vatamaniuc, comentariile și notele de istorie literară, Anca Costa-Foru și Eugenia Oprescu, descifrarea și transcrierea literară a textelor. În calitate de colaboratori externi și-au dat concursul Dumitru D. Panaitescu și Amita Bhose (India).

În vederea realizării unei „avancronice“ editoriale pentru cititorii noștri, am inițiat prezenta discuție cu membrii colectivului de cercetători ai Muzeului Literaturii Române ce și-au dat contribuția la apariția monumentalei ediții. Întrucît volumul se deschide cu studiul *Perpessicius și romanul ediției integrale a operei lui Eminescu*, semnat de Al. Oprea, directorul Muzeului Literaturii Române, prima întrebare, firește am adresat-o domniei sale :

— *Stimate tovarășe Al. Oprea, subliniind în chip deosebit caracterul profund național al inițiativei instituției pe care o conduceți, anume inițiativa de a continua nobilul efort de editare integrală a operei lui Eminescu, desigur, vă înscrieți direct pe linia neprețuitei activități de editor a lui Perpessicius, care, cum bine se știe, a publicat primele șase volume din monumentala ediție. Vă rog, deci, să faceți cîteva precizări din acest punct de vedere.*

AL. OPREA: Cu volumul VII se reia ediția monumentală Eminescu din punctul în care a fost întreruptă, odată cu moartea neuitatului Perpessicius. Așadar, este vorba de o acțiune ce se înscrie în albia inițiativei generale de editare critică integrală a operei poetului nostru național. Datorită pauzei de 14 ani ivită între apariția volumului VI și a volumului VII, evident a fost necesară reconstituirea „romanului“ ediției Perpessicius, „roman“, ce se desfășoară între anii 1939—1963. Fiind vorba de o ediție monumentală, riguros științifică și integrală, prin fapta sa Perpessicius, dă conținut real unei aspirații, avînd adesea caracterul unei adevărate himere, nutrită de toți editorii lui Emniescu de pînă atunci. Am spus deci că ilustrul cărturar a făcut pasul decisiv din domeniul visului în acela al realității. Se remarcă mai întîi faptul că el propune o viziune integratoare, unitară asupra operei lui Eminescu, dacă ne gîndim că organizarea într-o ediție *omnium variarum* a acesteia, în concepția lui Perpessicius, vizează capitolul antumelor, apoi capitolul postumelor și, în sfîrșit, capitolul în care se circumscrie ipostaza folclorică a creației eminesciene. Situația este, din toate punctele de vedere, excepțională, întrucît — caz unic în istoria literaturii române și, poate, în literatura universală — opera lui Eminescu rămîne închisă în paginile manuscriselor. Ea nu a fost niciodată,

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

ANUL LITERAR 1977

Publicistică, memorialistică, reportaj

Floră spontană

Literatura ne surprinde adeseori prin faptul că ia naștere acolo unde nu era „programată“. Urmărind cu totul alte scopuri decît cele pur estetice — de exemplu, să-și reconstituie cît mai exact biografia, să-și spună cuvîntul într-o problemă de importanță colectivă, să descrie țări îndepărtate etc. — autorul în cauză apelează „instinctiv“ la mijloace artistice și își pune astfel în valoare un talent literar latent sau, pur și simplu, ignorat în acel moment. Și se întîmplă ca de multe ori, tocmai în asemenea momente de depășire a inevitabilului narcisism stilistic generat de excesiva profesionalizare, inspirația să se desfășoare mai îndrăznet ca oricînd, cuvîntul să capete o forță de convingere neașteptată.

Printre cărțile din această categorie apărute în 1977, un loc aparte ocupă **VIAȚA CA O PRADĂ** de **Marin Preda**, retrospecție de o melancolie senină asupra anilor formării ca scriitor. Asemănătoare, în multe privințe, cu **Foamea** lui Knut Hamsun — același sentiment că literatura reprezintă o „salvare“, aceeași stare de semihalucinație, provocată însă, la scriitorul român, nu de o extenuare fiziologică, ci de un fel de beție a descoperirii orașului — **Viața ca o pradă** se ridică mult deasupra condiției de simplă confesiune, astfel încît, dacă vrem cu orice preț s-o numim „document“, trebuie să-i adăugăm imediat calificativul „existențial“. Și aceasta pentru că, în paginile ei, datele propriu-zise despre viața politică și literară din epocă — în fond, ușor de găsit și în alte cărți, de factură strict documentară — sînt gîndite și, mai mult decît atît, **trăite** la cea mai înaltă tensiune a curiozității intelectuale și a sensibilității.

Concepută cu totul altfel, și anume ca o autobiografie sistematică, exactă, de tip universitar, „lucrarea“ lui **Iorgu Iordan**, intitulată **MEMORII**, deține, la rîndul său, o valoare literară, datorită simplității elegante a exprimării, datorită realismului său, mai bine zis, modestiei și

Alex. Ștefănescu

Continuare în pag. a 6-a

514.789 P

ANTICARIAT
Tg.-Mureș
LEI 26

cronica literară

FLORIN MUGUR: „Piatra palidă"

Un poet adevărat, în toată puterea cuvîntului, se vădește a fi Florin Mugur, care și-a făurit, cu inteligență artistică remarcabilă, sensibilitate foarte ascuțită și lăudabilă perseverență, un univers liric al său, neconfundabil, plin de semnificație.

Volumul *Piatra palidă*, curînd apărut, cuprinde, pe lîngă multe piese noi și altele din culegerile anterioare, cele mai substanțiale : *Cartea regilor* (1972) și *Cartea prințului* (1973), oferind astfel prilejul citorva reflecții asupra operei realizate de autor pînă astăzi.

Titlul *Piatra palidă* aparține unei poezii nereproduse, care se găsea în *Mituri* (1967). Sensurile, explicitate cam sumar acolo, sînt adincite acum și integrate într-o viziune bine structurată, coherentă despre sine și lume.

Florin Mugur își asumă condiția de cîntăreț predestinat al existenței fragile, paupere, fără culori aprinse și strălucire, victimă ușoară brutalității și cruzimii, supusă necontenit terorilor, învățată cu ele, fericită, cînd poate gusta, măcar fărîmele bucuriilor celor mai elementare. A-ți dezvălui eul, pînă în intimitățile acestea umilitoare, este o formă de autentic curaj poetic, cunoscută fiind dispoziția curentă a fanteziei către compensații. Ne imaginăm astfel, măreți și sublimi, sau chiar atunci cînd sînteni biruiți, aureolați de nefericiri tragice. În versurile lui Florin Mugur, poetul nu are darul să oprească rotirea firmamentului, sorii și planetele din mersul lor cu puterea cuvîntului său vrăjitoresc, făuritor și nimicitor de universuri. Fulgerele nu-l ascultă, nici ploile și vinturile. El domnește peste o curte mizeră de „iepuri șchiopi" și ciini care au un ochi cu albeață, nu știu să latre și mor otrăviți. Părinții l-au făcut „tremurînd", aparține seminției răspindite de tremur în lume, prelungind astfel trupurile lor dulci și, dacă vrem să știm, „tremură încă și azi". „Degeaba pune milă în somn", a învățat de la mare „ceea ce face ea zile întregi, doar să se retragă". Orgoliul lui scrie versuri muritoare. „Abia se ține pe picioare, domnule — / cade mereu în locul misterios / dintre cele două accese de nervi ale zilei". Cere atît : „voie, să fluiere încet". Muza îi e „slabă, slabă", „săracă" și înzestrată drept lux „doar cu biata ei poșetă vinețiie". Un întreg univers clorotic o însoțește : „O sută de fetițe palide", „guri înclestate de inși palizi", „buze, devenite palide", „flori pale", niște zei „lîngă sîrme căzuți, morți și livizi". Ceasurile miros aici a „bani vechi de hîrtie", „sînt de lemn moale, de mătase", cu clepele holbate ca ochii unor bătrîni. „Balamalele ușilor își pierd și ele consistența, închizîndu-se doar noaptea, delicat, asemeni subsuorilor de copii. Fericirea e reductibilă la foarte puțin : dragostea fetei palide, blîndețea laptelui sau prospețimea unei farfurii cu cireșe.

Originalitatea acestui univers o dă convertirea lui mirifică după tradiția ancestrală care face din orice ins, oricît de umil, un „prinț" sub harul sărbătoresc al „cărții". Cu ea în brațe, poetul execută dansul extatic, care exprimă bucuria iluminaților. E răspunsul străvechi la întrebarea : „Cum să fii scund și caraghios / și cu barba ca un văl de mireasă / și cu ochii albaștri // și cum să fii bătrîn / și cu hainele ude de lacrimi / și cum să topăi totuși fericit ?" Iată explicația, de o simplitate dezarmantă descoperită în aceeași transmisie ereditară anxioasă : „Pe patul meu / dansează beat bătrînul prinț / cu cartea-n brațe // Îi șiruie udă cămașa pe umeri / îi piuie nasturii veseli — / el țopăie plin de scîntei și de țepi... // ...Și nu-mi mai e frică și nu-mi mai e frică / Ce fraged e ! Capul meu trist și muncit / îndrăznește să rîdă" (*Dansul cu cartea*).

O atare transformare miraculoasă laicizează „harul" biblic identificîndu-l cu înnobilarea interioară, totală, săvîrșită de actul creator, artistic. Florin Mugur găsește numeroase mijloace spre a glorifica o asemenea ipostază lirică, exaltînd nebunia sfîntă a poetului, dăruindu-i insignele majestății și fixîndu-le splendoarea fără preț, de o natură totodată derizorie, printr-o fină ironie melancolică : „El, iscoada suspinului / de după soba / casei de rugăciune // el iscoada bătrînilor care pier / cu gurile negre de urși / încleștate pe-un ultim cuvînt — // o, marile cețuri / ale poemelor lui / regale" (*Regele Ioan*). Prințul trece trist cu cartea, pe ale cărei pagini se depune o impalpabilă ninsoare de fluturi, făcînd-o grea ca plumbul. (*Strofa*) Îl sperie doar „zgomotele mici / săruturile pilpîind în lemne / suspinul moale în pahar al apei // pirîiturile din pepenii gigantici / în care se dărîmă lumi roșii" (*Persona*)). „Doarme noaptea-n grajduri, pierdut, cu ceafa blondă / pe bibliile pline de gîngănii // El doarme printre caii cu aripile strînse / și printre cărți imense arzind mocnit în fir / Și poate că-ntr-o bună dimineață / va fi ucis de-un general bătrîn" (*Prințul*)

Simbolistica întrețese ingenios universuri sacre, bătrîne cu o contemporaneitate jurnalieră îngenuă, încrezătoare, urmărită însă adesea chiar și inconsistent de amintiri atroce.

Poetul trăiește magnificiența orelor de iubire și „fata pe jumătate nebună" i le dăruie la temperatura ardentă și devotiunea totală a miresei din „*Cîntarea cîntărilor*" : „Sluga ta, prințule / să-mi iei auzul / să nu te mai aud / să nu mai fii" (*Descrierea fetei*). Capul său august „e-o urnă / cu cenușă de argint". Poate spune : „suveran al tristei lebede / uruie lin sub picioarele mele / enorme mașini ale sfîntimei... // viața mea arde — / ce să fac eu cu luna voastră înghețată ? / O răsuflare doar, și s-a topit" (*Ioan*). Sînt însă vorbe fără șir, fiindcă, în egală măsură, vin să-i risipească scurtele crize de atotputernicie închipuită și să-l aducă pe pămînt.

Prințul nepăsător de altădată își dă seama că este acum „regele Ioan", la numele căruia a fost adăugată, nu întîmplător, porecla „fără țară". În clipele de luciditate vorbește suveranul pe care l-au părăsit aliații și a fost mereu înfrînt. Cu armatele spulberate a trebuit să coboare pînă acolo încît să-și înfeudeze papei regatul și să cedeze parlamentului autoritatea, La pluralul majestății își mărturisește nevolnicia : „Cît despre noi, spunem lîngă brîndușe vorbe lenețe / spunem și noi : ce sîntem, ce sîntem ? / Un fel de fantomă a fugii..." ; „Pe jumătate nebun / crinul gol / în sicriul de sticlă // O, de durere / mîna noastră taie iarba". „Ni se cam termină domnia, spunem / dar nu sîntem nefericiți. Nu rîndunicile / decid — chiar dacă mor, nu rîndunicile". „Prințul cu lira" coboară în pămîntul umed, unde „viermii" urcă pe cele șapte corzi ale instrumentului său, care „tremură" și „tace". Fala iluzorie desemnează însăși condiția poetului, certat astfel pentru jalnica lui mîndrie seniorială : „Te-ai găsit și tu prinț / Ce fel de prinț ? / Cenușă, tronul tău — / suflu și zboară... // Prinți ca tine / o mie pe lume / cu cămășile / roase de brumă // Unde-s regatele voastre / păcătoșilor ? / Pretutindeni în văile tinere tronuri / risipite ca vrăbiile" (*Poetul*) Cu eleganță princiară adresează în același spirit o umilă rugă către critici, invocînd ironic drept scuză arta sa, a „fricii" : „E-o primăvară cu fantome. Ține / în stăpînire șapte duhuri de poet / Ridicați armele, țintiți-l bine / va trebui să-l omoriți încet" (*Veche baladă despre prinț*).

Dar nu greșește oare Florin Mugur făcîndu-se exponentul dezarmării și făcînd apel la sentimente ca îndurarea, mila ? Găsesc că dimpotrivă. Poetul descoperă o formă lirică proprie, subtilă, foarte eficace însă de a denunța ferocitățile, violențele și terorile veacului. Cîte un vers le amintesc adesea prin raccourci fără să atenueze virulența răului, ba as spune amplificînd-o prin sensibilizare : „Spionul / comandantului / spionul / ofițerului de stat major / al ușierilor / al gardienilor de la marile porți / și umbra spionului / are la rîndul ei umbră / iar umbra aceasta are spionul său..." (Oswiecim) : „Au fost umili copiști și caligrafi / jos, la arhiva / îngerilor fricii / au dat din cap, au dat din cap, au dat din cap / îngerii fricii pilpîiau din aripi / le șopteau moarte, ei scriau cu grijă..." (*Epitaf*). Pe nesimțite, lirismul acesta crispat devine grav și izbutește să înalțe un patetic elogiu spiritului martirizat în flăcările holocaustului ultimului război : „Noi avem doar noaptea / cînd ne tragem în casele mari și-ntunecoase / miros de rază plutind / pe imensele obiecte / ale bătrînețiii / și ascultăm cum aleargă furnicile roșii, imense / și ascultăm cum cad hîrtii pătate cu cerneală / de pe mesele filozofilor / Și spunem : sărutare, noapte puternică — / să stăm cu fața-n sus, în întuneric / și sărutare, spunem, sărutare, bătaie de clopote / sărutare, filozofie / a stelelor nopții / și sărutare, spunem, sărutare — / pînă cînd lacrima / primejdioasă, clătinată, lacrima / cade pe nervul cel mare al vietilor noastre / și totul se face fără foc tinăr și hohot de plins" (*Regele Ioan*).

Riscul liricii lui Florin Mugur este ca, alergînd pe o sîrmă foarte subțire, întinsă bine de-asupra pajiștilor gingășiei, să nu cadă și să adoarmă ametită printre brînduse. Pasul rămîne, din fericire, aproape întotdeauna sigur. Cînd apare primejdia alunecării în duioșie minoră, notația crudă restabilește echilibrul. Mîna, „o stea stinsă", „o stea căzută", ajunge îndată „o bucată de metal din care se fac gratii lungi și cuie". Cărbunii „vijiie", sînt „negri de furie", au, slavă Domnului, „fețe lungi și triste", „frații cărbuni, frații tăi orbi, cărbunii". Cînd o ninsoare amenință să facă feeric peisajul, poetul are la timp prevederea să remarce că „cerul e plin de ace" ca un „spital nebun". De cele mai multe ori, operațiunea aceasta a echilibrării mersului pe sîrmă revine ironiei. Blîndă, la Florin Mugur ea își păstrează atita gust amar încît să oprească zaharisirea cuvintelor. Zeița sinuciderii se lasă recunoscută după „risul ei ieftin și minusîle de ață". Ariciul, asvîrlit pe terenul din spatele casei, e „un domn care și-a lăsat lanterna și meprobamatele în buzunarul „poetului". Acesta redevine, cum pleacă iubita, rău și „asemănător", În orașul sudic, care i se refuza, „pocneau lacăte negre și roz și aurii, se zăvorau centuri de castitate".

Dulcegăriile n-au fost totuși evitate complet. Cîte un pas greșit mai poate fi surprins : privirea „sînge", „plin de lacrimi în orașul ploios", părul poetului închipuie „o aureolă de nervi divini", asinul „alb ca zăpada" are „frîie de cristal". Mai des, intervine o anume prețiozitate, care se lasă recunoscută în metafora lucrată, nespontană : „pleacă soarele / și trage după el un lanț de munți / ușori aerieni ca păpădiile". Norii sînt binecuvintați cu formula vădit căutată „laudă bunelor animale de aburi / care se mișcă pe cer". Cît privește reținerea unor bucăți din alte volume, am fi preferat splendida „liniște", precum și „Prieten", „Etaje" (*Cartea regilor*) „Moment senin", (*Cartea prințului*) chiar unor versuri mai noi ca : „Ifigenia", „Plîngerea fetei pe jumătate nebune la moartea iubitului", „Valea Podului" sau „Lebăda".

Ov. S. Crohmălniceanu

Certitudini

Urmare din pag. 1

Certitudini ce își află, în primul rînd, garanția în existența unui om nou, cu o conștiință nouă, cu un profund sentiment al apartenenței sale la un popor și o societate pe deplin responsabilă de actele sale, a unui om care, trăind într-un spațiu geografico-istoric precis și militînd pentru afirmarea liberă, independentă și suverană a acestuia, acționează, totodată — diriguit în convingerile și actele sale sociale de politica partidului — pentru afirmarea pe planetă a unei lumi a păcii și colaborării, a încrederii între popoare, a unei lumi în stare să se ridice prin munca și faptele sale la înălțimea marilor izbînzi ale gîndirii și creației umane ale acestui secol.

„Sînt pe deplin încredințat — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în mesajul de Anul nou — că și în anul ce vine întregul nostru popor va acționa cu toată hotărirea și abnegația, sub conducerea partidului, pentru realizarea acestor țeluri mărețe, că, prin perseverența și elanul lor revoluționar, toți oamenii muncii se vor dovedi la înălțimea marilor răspunderi pe care istoria le pune în fața generațiilor de astăzi ale României socialiste". Citim aceste gînduri izvorite dintr-o mare încredere în poporul al cărui mare fiu este, aceste gînduri rostite de secretarul general al partidului — căruia întreaga țară i-a urat cu unanimă dragoste un tradițional „La mulți ani", în pragul aniversării a 60 de ani de viață și 45 de ani de activitate revoluționară — cu acel luminos și demn sentiment la a cărui afirmare am contribuit cu toții : cu sentimentul certitudinii.

CARTEA DE DEBUT

Un roman despre viață

Pe autorul romanului **Nimeni nu rămîne singur**, apărut la Ed. „Scrisul Românesc" din Craiova în 1977, N.D. Carpen, l-am cunoscut din citeva tentative de colaborare la **Ramuri.** Oltean din satul Carpen pe care și l-a luat și ca pseudonim (nume real: N. Dițoiu), romancierul de astăzi nu e la prima sa carte. A debutat cu o plachetă de versuri, **Veștejitele file,** acum trei decenii, a publicat acum zece ani un volum de reportaje, **Urme și poteci,** căruia i s-a adăugat, în 1969, alt volum de reportaje, **Pe urmele Mioriței.** Temperament liric, N.D. Carpen a făcut, pînă la primul său roman, o lungă ucenicie, exercitîndu-se îndeosebi ca prozator al lumii exterioare, etapă necesară de trecere spre roman al cărui obiect e mai ales lumea interioară.

Nimeni nu rămîne singur ar fi vrut să fie, aceasta e prima impresie, un roman pasional-senzațional în formula obișnuită a genului. Cu rare abateri, autorul nu s-a lăsat însă atras de capriciile fanteziste, optînd pentru un epic mai potolit, discret. A combinat, pe cît ne putem da seama, narațiunea autobiografică, subiectivă, cu povestirea obiectivă a unor întîmplări reale sau imaginare. Dar accentul nu cade pe întîmplări, ci pe expunerea, ca să spunem așa, a unor sentimente, a sentimentelor eroului principal pentru două femei sau pentru femeie în genere, de unde și numeroasele pasaje reflexive introduse în text.

N.D. Carpen, citadin cu nostalgia satului, își plasează acțiunea romanului său în satul natal doljan. Satul nu este însă opus orașului, ca în proza semănătoristă, fiind doar punctul de pornire a eroilor, locul energiilor native, am fi ispitiți să spunem, dacă personajele romancierului ar fi dotate excepțional din acest punct de vedere (sînt, dimpotrivă, mai curînd oameni de conștiință, meditativi). Nici tipologia nu l-a interesat în mod special pe autor, romanul fiind mai degrabă de tip expozitiv-analitic.

Acțiunea se învîrte în jurul lui Virgil Urcan, tînăr de 29 de ani, care a copilărit la Bechet, a muncit mult pentru a se ridica, a crescut vite ca un cowboy local, a fost chirigiu, cărăuș și, luptînd din greu cu existența, a izbutit să facă liceul și a ajuns învățător. Urcan are un văr, pe Ion Condruț, devenit și el, în condiții asemănătoare, inginerul agronom al gospodăriei din comună. Amîndoi se confruntă cu geniul rău al locului, Tărăbăgel, gestionarul unui magazin universal, individ rapace, fost înainte de război jandarm, îmbogățit în chip necurat, din jaf, însurat cu o femeie frumoasă, Olimpia, la mina căreia aspirase Virgil. Tărăbăgel, minat de patimă pentru avere, presupunînd că Ion Condruț îi stă în cale, încearcă să-l asasineze rănindu-l de moarte. Condruț e internat într-un spital, iar Tărăbăgel arestat, ceea ce înlesnește lui Virgil reluarea legăturii cu Olimpia. Aceasta se decide să divorțeze de soțul ei, ale cărui comori le face cunoscute lui Virgil, i le încredințează chiar în parte spre a le ascunde. La proces, Olimpia învinuiește în plus pe Tărăbăgel de a fi ucis un flăcău, fiu al nebunei satului, pe Petrache Zaragiu. La reconstituire, Tărăbăgel recunoaște crima, dar din lipsă de alte dovezi mai sigure, justiția îl pune în libertate. În momentul cînd Olimpia se logodește cu Virgil, Tărăbăgel scapă, răpește pe Olimpia și o ține sechestrată, iar cînd evadează, o aduce înapoi, tîrînd-o cu calul ca Achille pe Hector. Olimpia scapă din nou, dar, astfel, maltratată, nu peste mult timp, moare. Virgil, care în tot acest timp a fost ca și absent, are remușcări. La spital, Condruț e operat și vizitat de Finareta, o învățătoare, prietenă a lui Virgil, despre care o doctoriță, Aneta, scrie că ar fi răsplătit pe cei care au salvat pe Condruț. De fapt, nu era nimic între ea și Condruț, iar doctorița mințea cu privire la purtările ei, Finareta, fiind o inimă generoasă, veghease ultimele clipe ale Olimpiei. Lucrurile le va afla Virgil mai tîrziu. Între timp el își trece o licență în filologie și devine asistent universitar în București. Un amic, Bică M. Odor, îl face atent că portretul pe care-l deținea de la Olimpia și semăna cu ea, era un Renoir, o versiune a **Doamnei în albastru.** Vinzîndu-l, Virgil își cumpără cu a zecea parte din preț o mașină, călătorește în străinătate (Franța, Italia, Statele Unite) apoi, revenind în țară și aflînd că Finareta îi va dărui un fiu, decide să se însoare cu ea, mai ales că Tărăbăgel, surprins pe cînd profana mormîntul Olimpiei și legat, e ucis cu vitriol de mama lui Zaragiu. Sînt posibile aceste lucruri ? În viață probabil, din punct de vedere artistic, autorul, stăpîn pe mijloacele sale le face verosimile și credibile printr-o relație calmă, neprecipitată, supusă la obiect, punctată de comentarii precum cel despre viață : „Viața nu poate fi nici condusă și nici dirijată de voința noastră, după cum nu acceptă nici un plan dinainte conceput. Viața rămîne mai departe ceea ce este : mister, o nebuloasă alcătuire de nervi și de celule, în care gîndurile își află ușor ascunzătoare, iar pasiunile își nutresc din ea visurile".

Ideea romanului prin care autorul își subordonează materia e poate chiar aceasta. Din aceeași idee derivă și morala, titlul cărții : **Nimeni nu rămîne singur.**

Al. Piru

viața cărților

Lirism și disimulare ironică

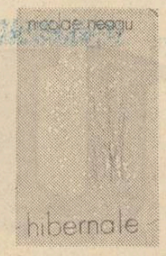

● Structură elegiacă prin excelență, tentat totuși de strălucirea experimentului și uneori de expresia unei realități transindividuale, Nicolae Neagu *) pare să-și construiască spațiul liric sub semnul disimulării, al reacțiilor indirecte. Această ciudată contradicție nu este întotdeauna aparentă dar, în cazurile fericite își dezvăluie întreaga fecunditate. Pretextul romantic al adresării către iubită este o mască la adăpostul căreia poetul calculează la modul ironic strategiile unei biografii. Poezia „De cît ne-am nins" are toleranța unui mecanism de flașnetă în tristețea ordonată a decorului bacovian : „Iubire, crinul tău se-ndoaie / sub iarna cuibăritâ-n noi, /, din singe frigul, în șuvoaie, / ne va desprinde de convoi. // Privim de-o vreme înapoi / și nu zărim un ochi de ploaie / și te-am striga (doar sîntem doi) : / „Iubire, crinul tău se-ndoaie !" // dar e-o trecere greoaie / prin public parcul cu eroi / și bronzul vocii se desfoaie / sub iarna cuibăritâ-n noi // Ah, parcul public, de eroi, / vetuste rozele războaie / cînd nemaicurs se face sloi / din singe frigul, în șuvoaie, // De cît ne-am nins au prins buboaie / la-ncheieturi arbuștii goi / și-un vînt ce-n ramuri se despoaie / ne va desprinde de convoi. // Ne va desprinde de convoi / din singe frigul, în șuvoaie, / sub iarna cuibăritâ-n noi, / iubire, crinul tău se-ndoaie". Există o anume limpezime a frazării rezultînd dintr-o geometrizare uneori prețioasă a versului, efectul unei voite, premeditate incantabilități. Abilitatea poetului este superioară în acest sens materiei singulare a poeziei, iar conștiința ironică a deprecierii (în „ce mai urmează e o noapte") cedează locul retorismului hibrid : „Mergem un timp determinat / ca o pendulă, ca un ceas de vestă. / Iubirea se comportă minunat / (n-o detestăm, nu ne detestă) // și clipele arar triumfătoare / din ora de eroare la pătrat / măsoară umbra noastră de ninsoare / în intervalul bine temperat // Mergem un timp determinat. // Ce mai urmează e o noapte pură / și-ar mai fi fost, iubito și mai vream / suspinul unei ore pe armură".

O impresie aparte face în acest context ciclul intitulat „Dulce atîrnare". Poetul renunță dintr-odată la întreg arsenalul de simboluri utilizat pînă acum pentru a se abandona unei stări de extaz vizionar și regenerator. Este însă numai un popas, fiindcă, în ciclul următor, deși purificate, în surdină, vechile obsesii revin, dar meditația capătă un ton grav, împlinit. Poetul se regăsește în individualitatea existenței sale, îmbogățit în urma periplului depășit, neignorînd însă incertitudinile și agonia ființei concrete : „Bineînțeles, ceva există / dincolo de ultimul viraj, / destinată-anume-i orice pistă / unei pierderi, unui decolaj. // Nimeni știe. / Tu, iubito, poate / bănuiești dar n-ai un timp să spui, / anevoie gîndul tău străbate / valea mea cu păsări și statui. / Mă cutremur, iartă-n îndoială / și mă-nalț (ori numai mă prostern) / atîrnat de-o șansă inegală / la alesul clipei de etern".

Valentin Dumitrescu

*) **Nicolae Neagu : „Hibernale", Editura „Cartea Românească", 1977.**

Perspectivă biografică

● Un „Sadoveanu par lui-même" a voit să ne dea neindoios Constantin Mitru *) Carte în felul ei curioasă și, la noi, rară căci exegetul român e mai curînd interesat de comentariul personal față de opera studiată decît de oglindirea ei în biografie. Și totuși cît de trebuincioase sînt astfel de întocmiri literare, greu definibile, între antologie și comentar critic. Mai întîi e de văzut în ce tipologie creatoare e încadrabil autorul în studiu : **biografică** sau **himerică** („biografică" întrucît își comentează propria existență umană ; „himerică" — dacă se ascund și ard podurile pînă la eul profund ori dacă își inventează, ca Macedonsky, o mască livrescă). În al doilea rînd, vine acea notă trebuincioasă analizei critice unde se stabilește raportul vieții biologice cu viața intelectuală fiindcă un scriitor poate crea în aparență din nimic (căci acumulează în secret ori determinat direct de biografie). În fine, un mănunchi de observații de natură oarecum generală (ideologie, estetică, așa-zisele „mărturisiri", „profesiunile de credință"), cu importanța lor irefutabilă în decursul analizei propriu-zis critice.

Cum se vede, o carte greu de alcătuit, nu și pentru C. Mitru, un devot al lui Sadoveanu care a strîns fel și fel de fragmente, izolîndu-le din operă spre a ne da un volum gros de peste 400 de pagini. Contribuția personală a comentatorului pare foarte slabă, la întîia ochire : cîte o observație aci, o precizare dincolo, nimic mai mult. Sîntem departe de „monografia" completă, cu aparat critic sau cu fabulații sclipitoare. Însă aceasta e doar o părere căci lui C. Mitru îi aparține această muncă de „grămătic din alte vremi", care colectează documente și însemnări, știri diferite, subsumate cu toatele unui singur scop. Nu aceasta e „monografia" (căci în planul croit de C. Mitru nici n-a intrat asemenea calcul) ci prima ei treaptă ; fără o astfel de cercetare o „viață a lui M. Sadoveanu" ar fi scrisă cu înverșunată dificultate.

Ce se observă de aci în privința lui Sadoveanu ca prozator ? Ce termeni sînt notabili în analiza propriu-zisă a fenomenului Sadoveanu ? Mihail Sadoveanu e un scriitor de factură „biografică" înțelegînd prin aceasta că existența lui planetară (cu toate determinațiile etnice, folclorice, familiale și de formație culturală) nu e pentru scriitor un obiect extern ci o temă de meditație vie. Mai rar în literatura noastră un artist care să-și pună „anii de ucenicie" sub lupă, care să privească existența lui sub regim personal ca o expresie a speței (de aci provine acel spirit armonic, cosmic, înțelept-persian de care s-a mai vorbit). Deși „biografic" Sadoveanu e un autor al viziunilor vaste și superioare căci în opera lui propriu-zis prosorticâ nu eu cu viața cotidiană e baza ci o fenomentalitate abstractă, sustrasă analizei imediate. Ca ideologie de natură estetică, observăm că omul nu era un spirit pătrunzător modern ci superior-vetust, înclinat mai degrabă către reflecția morală și perspectiva „dix-huitième" decît spre biografism și aventură în domeniul formal.

Toate acestea le detectăm în felurite proporții în cartea lui Constantin Mitru, niciodată în stare genuină, căci preocuparea exegetului e de a stabili etape, epoci prin „istoria" individuală. De la vîrsta copilăriei, prin gimnaziu, la întîiele semne literare, apoi prin feluriți ani pînă la consolidarea „fenomenului Sadoveanu" — C. Mitru strînge atent tot ce era artisticește cu o semnificație, mereu cu un efect din cele mai spectaculoase sub raport literar „Sadoveanu despre Sadoveanu" nu este o „biografie" însă pregătește viziunea de sus, monografică, nu este o carte de propriu-zisă analiză critică însă fără ea exegetul operei s-ar descurca mai greu în viața legendară sadoveniană.

Artur Silvestri

*) **Constantin Mitru : „Sadoveanu despre Sadoveanu", Editura „Minerva", 1977.**

O antologie de balade populare

● A apărut în colecția Lyceum nr. 213, un volum de Balade populare românești *). Pornind de la aparențe, adică de la faptul că respectiva colecție se adresează școlarilor, deci unui public cu pretenții neformulabile încă, s-ar putea crede că această nouă publicație de folclor nu ar merita să fie discutată, sau măcar semnalată. Or nu este așa. Nu trebuie să ne fie și nici nu ne este indiferent ce se propune elevilor spre lectură în direcția cunoașterii folclorului nostru, și nu ne poate rămîne indiferent modul în care se face această recomandare. Se știe, că în ultimii ani, s-au luat măsuri cît mai energice pentru legarea tot mai strînsă a învățămîntului cu viața, cu cercetarea și este important să vedem în ce măsură învățămîntul (în cazul de față, colecția Lyceum care este gîndită ca un adjuvant al procesului de învățămînt) se ține la nivelul cercetării, aplicâ, în structurile sale, cele mai noi și mai moderne cuceriri ale cercetării științifice. Avem, așadar, de discutat două probleme : cum se pune în discuție materialul și cum este realizată selecția textelor, deoarece de ambele aspecte depinde valoarea efectivă a culegerii și implicit și eficiența didactică a ei.

Editorul, Iordan Datcu a avut tot timpul prezent înaintea ochilor profilul colecției și destinația sa. De aceea a căutat să fie cît mai precis și mai clar în transmiterea unor repere de bază privind termenul, descrierea fenomenologiei orale a cîntecului epic, clasificărilor etc., pornind de la formularile mai vechi și arătînd evoluția conceptelor pînă în zilele noastre. În felul acesta, cititorul, respectiv elevul, află adunate la un loc și într-o structură sistematică cele mai importante păreri ce s-au emis de-a lungul anilor la noi asupra baladei populare. Foarte important este faptul că Iordan Datcu acordă un spațiu larg dezbaterii problemei cîntării baladei, introducînd în bagajul de cunoștințe al elevilor fenomenul sincretismului folcloric ceea ce este o cucerire recentă a folcloristicii noastre. Tot așa, nouă este și discuția cu privire la clasificarea tipologică a baladei. Se discută apoi despre aspectele etnopsihologice ce se pot desprinde din cercetarea baladelor, despre importanța genului prin raportare la creația lirică, despre originalitatea tematică a întregului corp de balade românești prin delimitarea față de influențele venite de la vecini și mai ales din sud-estul european, despre necesitatea înțelegerii acestui material în funcție de istoria mediului care l-a produs și l-a cultivat. În această ultimă ordine de idei, se discută despre baladele **Voica, Miorița, Meșterul Manole,** punîndu-se la contribuție cele mai noi lucrări publicate de cercetătorii noștri contemporani. Astfel, prefața lui Iordan Datcu este un adevărat ghid în problemele ridicate de studiul baladei populare și își îndeplinește întru totul funcția în vederea căreia a fost întocmită.

Cît privește alegerea textelor, trebuie să spunem că alcătuirea unei antologii de acest fel a devenit foarte dificilă, după ce Al. Amzulescu, atunci cînd a întocmit catalogul subiectelor românești de baladă, a selectat variantele cele mai reprezentative pentru fiecare subiect și le-a publicat ca material ilustrativ. Un editor e obligat, așadar, sau să rămînă la exemplele oferite de Amzulescu — care este incontestabil cel mai mare specialist în problemă — sau, atunci cînd se oprește la alte variante, să arate ce criterii au stat la baza alegerii sale. Iordan Datcu are însă preferințe, estetice desigur, diferite, deoarece din cele 31 de texte pe care le publică, numai 11 coincid cu selecția lui Amzulescu, restul de 20 fiind expresia gustului propriu. Desigur acest lucru nu i se poate lua în nume de rău, fieeare editor avînd libertatea de a urmări o anumită idee în cuprinsul lucrării sale.

Iordan Datcu nu arată de ce a optat pentru un text și nu pentru altul, dar din ansamblul lucrării reiese cu claritate că s-a lăsat condus de criterii estetice bine precizate, atît în ce privește definirea subiectelor, deci în fixarea tematicii antologiei, cît și în privința realizării artistice a variantelor, ca și de o idee majoră de ordin secundar și anume dorința de a oferi materiale culese recent, cum ar fi cele ale lui Aurelian Popescu și I. Niculoveanu. Iordan Datcu nu merge pe căi bătătorite, nu este conformist, ci își exprimă personalitatea în modul cel mai evident. În acest fel, antologia pe care o recomandă este perfect rotundă în alcătuirea sa tematică și întru totul expresivă la nivelul subiectelor (arătăm că din cele 352 de subiecte epice românești, Datcu a trebuit să rețină mai puțin de 10%, ceea ce presupune o selecție foarte riguroasă și o opțiune restrictivă extremă), dar și reprezentativă în privința înfățișării concrete, la nivelul variantelor, a subiectelor alese. A arătat, așadar, că — deși alcătuirea unei asemenea antologii a devenit deosebit de dificilă — ea se poate totuși realiza, dacă se îndeplinesc o sumă de condiții de bază. Și trebuie să arătăm aici că Iordan Datcu a reușit în întreprinderea sa, oferindu-ne o antologie elocventă sub toate raporturile.

În final, pe 15 pagini, se reproduc aprecierile critice care s-au făcut de-a lungul anilor asupra baladei noastre populare, de la Alecsandri pînă la cercetătorii de azi, ceea ce îl pune pe cititor în legătură directă cu textele de bază ale oricărei exegeze. O bibliografie selectivă a colecțiilor principale și a studiilor de prima mărime, întregesc fericit antologia și deschid — doritorilor — bune perspective de documentare în vederea aprofundării ulterioare a subiectului.

Conchizînd, trebuie să arătăm că antologia de care vorbim își îndeplinește scopul pentru care a fost alcătuită, este întocmită temeinic și în lumina celor mai noi și mai moderne cuceriri ale folcloristicii noastre, reprezintă un moment important în modul de prezentare a folclorului pentru mediile școlărești. Iordan Datcu dovedește încă o dată că nu este numai editor de cărți, ci un adevărat cercetător, care știe să exploateze intensiv ceea ce este nou și modern în ideile curente asupra chestiunii. Capabil să efectueze cercetări aprofundate de teren, cum a dovedit-o cu ocazia retipăririi culegerii de folclor maramureșan a lui Ion Birlea, ca și susținute cercetări de bibliotecă și de arhivă, cum s-a manifestat cînd a întocmit ediția critică a operelor lui Artur Gorovei, Iordan Datcu ne-a oferit de această dată o antologie ce poate satisface toate pretențiile, și pe cele științifice, și pe cele artistice, realizînd — în limitele pe care și le-a impus — o carte model.

Adrian Fochi

*) **Iordan Datcu : „Balade populare românești". Ediție îngrijită, prefață și bibliografie..., Editura „Albatros", 1977.**

TELEGRAME

STIMATE TOVARĂȘE ȘTEFAN STĂTESCU

Cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate și viață lungă și noi succese în activitatea dumneavoastră de creație literară.

La mulți ani !

PREȘEDINTE,
GEORGE MACOVESCU

STIMATE TOVARĂȘE MIHAI STOIAN,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea de creație literară.

La mulți ani !

PREȘEDINTE,
GEORGE MACOVESCU

STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE PETRE IOSIF,

La cei 70 de ani de viață, frumoși și luminoși, conducerea Uniunii Scriitorilor îți transmite, din inimă, un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață îndelungată și noi succese în activitatea literară.

La mulți ani !

PREȘEDINTE,
GEORGE MACOVESCU

PREZENȚE

EXPOZIȚIE LIGIA MACOVEI LA MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

● Cu prilejul aniversării nașterii poetului național Mihai Eminescu, Muzeul literaturii române în colaborare cu Uniunea Artiștilor Plastici și Asociația Scriitorilor din București, organizează expoziția **LIGIA MACOVEI — ITINERAR EMINESCIAN,** întrunind desene, acuarele, interpretări, studii de culoare și atmosferă, variante, realizate între 1950—1975. Vernisajul va avea loc marți, 10 ianuarie 1978, orele 12, la sediul Muzeului literaturii române din str. Fundației nr. 4 și va fi prefațat de criticul de artă Dan Hăulică.

IDEEA DE PATRIE ÎN LITERATURA ROMÂNĂ

● În cadrul manifestărilor dedicate celei de-a XXX-a aniversări a Republicii, Filiala de științe filologice Gorj a organizat, la Tîrgu Jiu, simpozionul : „Ideea de patrie în literatura română".

Au fost prezentate comunicările : „Dragostea de patrie — sentiment statornic în literatura română" (Constantin Bistreanu), „Patria — spațiu privilegiat în poezia lui Lucian Blaga" (Eugen Velican, „Ideea de patrie în folclorul pastoral novăcean" (Sabin Popescu), „Poezia patriotică la cenaclul COLUMNA" (Titu Rădoi).

Un grup de tineri poeți, membrii ai cenaclurilor literare „Columna" (Tg. Jiu) și „Mihai Eminescu" (Turburea) au citit din poezia proprie dedicată măreței aniversări.

Liviu POENARU

CONCURSUL PENTRU DEBUT AL EDITURII „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

● Editura **„Cartea Românească"** anunță concursul de poezie pentru debutanți pe anul 1978. Manuscrisele dactilografiate vor fi trimise pe adresa editurii, Str. Nuferilor 41, București, cod poștal 70661 pînă la data de 1 februarie 1978. Fiecare manuscris va purta un motto și va fi însoțit de un plic închis, cu același motto : în plic se va specifica numele, adresa, vîrsta și profesiunea autorului.

Manuscrisele nu se înapoiază autorilor.

ancheta «luceafărului»

de ce publicați rar ?

Sânziana Pop

Starea de excepție

Am mai scris întîmplarea aceasta : că debutul meu s-a produs într-o noapte de vară, cînd o ploaie care îmi bătea în fereastră a chemat, deodată, ca într-o uriașă străfulgerare copilăria, cu o forță atît de năprasnică și aruncîndu-mă într-o stare atît de ciudată încît, ca în filmele mute, am luat luminarea și-am dat fuga în odaia alăturată să scriu. Iată însă că revelația aceea, copilăria întrezărită într-un peisaj luminat de o înțelegere care nu zugrăvea intîmplarea ci starea, libertatea aceea fantastică însoțită de un cortegiu de gesturi și de cuvinte scăpărătoare, nu se putea numi. Am scris : „Plouă. Ploaie de vară, ploaie repede". Apoi am stat pînă cînd dimineața a sticlit în frunzele plopilor din dreptul ferestrei pentru că n-a mai urmat nimic. Două săptămîni m-am chinuit să scot pe hîrtie „oul" imaginației mele, am vrut să scap de ceea ce începea tot mai mult să semene cu o boală care mă istovea. Iată însă că relatarea „clasică", ceea ce știam din cărțile marilor maeștri ai literaturii române și universale, nu se potrivea. Am înțeles cu toată lipsa de experiență de pe atuncea, că ceea ce scriu va trebui să fie, cu toată povara și îndrăzneala acestei convingeri — văzut și auzit prima oară pe pămînt. Și, dezlegarea a venit în cele din urmă într-o zi, cînd o anume stare febrilă m-a ajutat să scriu „Ploaia" într-o dezlănțuire a cuvintelor pe care o păstrez în memorie ca pe ruperea unui zăgaz.

Nici un manual de estetică literară nu m-a învățat mai mult decît întîmplarea pe care am spus-o cît de mult este literatura o stare de grație, care trebuie așteptată cu o răbdare egală cu răbdarea pămîntului de-a germina doar în unul din cele patru anotimpuri, o întîmplare deosebită care are repere realitatea și adevărul dar care nu se poate provoca la comandă, nu se poate grăbi fără riscul ratării, înaintea sorocului stabilit. Nici un manual de estetică nu m-a ajutat mai mult decît întîmplarea aceea să înțeleg că o carte este capabilă să ridice acel zăgaz al vorbirii — CUVINTELE POTRIVITE, fără de care opera nu poate exista. Nici un manual de estetică nu m-a ajutat să înțeleg mai mult decît întîmplarea aceea, fluxul și refluxul literaturii, încărcarea scriitorului de viață și descărcarea viției în artă, momentele de creație și momentele de viață pură și simplă, ritmurile creației, existența trăită în sensul firesc al naturii pentru ca gîndirea să aibă un moment de pace și de egalitate cu sine, un răgaz de regenerare pentru a se reînălța.

Răsplata îndelungatei răbdări a literaturii sînt toate cărțile bune care s-au scris. Între „Iarna bărbaților" a lui Ștefan Bănulescu și „Cartea milionarului" a fost o tăcere atît de îndelungată încît a încăput bănuiala că așteptarea s-a transformat în uitare, în neputință, că autorul e „terminat" ; că toți prozatorii publicați în răstimpul acesta „anul și cartea" ba chiar și două, trei, cărți pe an deodată, ar „ține loc". Și iată : A fost destul ca între cele două coperți de carton, „Carea milionarului" să fie în mîinile noastre pentru a înțelege, (cei ce mai avem puterea aceasta și conștiința literară curată) că tăcerea lui Bănulescu a însemnat nașterea dureroasă a unei cărți de excepție, o carte care prin simplă prezență restabilește condiția novatoare a literaturii și anulează kilometri de tipărituri. Desigur : nu este o fericire că între nuvelele lui Fănuș Neagu și „Îngerul a strigat" au trecut zece ani ; că după magnifica sa „Reconstituire" Horia Pătrașcu a tăcut ; că între „Scarabeul sacru" și „Marile iubiri" Aurel-Dragoș Munteanu a fost dat lipsă șase ani, că Velea și-a exasperat publicul tot așteptînd, dar oare de la „Poarta" și de la cele „Opt povestiri" s-a scris, în răstimpul care a trecut, (sînt 17 ani de atunci !), în domeniul povestirii ceva mai bun ? A înnoit cineva, mai mult decît Velea, sub raportul modalității, literatura din ultimii ani ? A creat cineva tipuri literare mai memorabile decît el ?

Văd, din locul înțelegerii mele, o hartă a prozei în care, cum spun ardelenii, motivul primează, adesea motivul la modă, servit însă fără chemare, în cărți călduțe și plate, un „curaj" fără forță estetică, înapt să producă acea atingere de sublim care poate convinge și poate înnobila. Văd din locul înțelegerii mele o lipsă de îndrăzneală și de dorință de-a înnoi. Văd cum cronica literară acreditînd uneori non-valoarea este incapabilă adesea să surprindă excepția și să atragă atenția asupra ei. Văd cum tot mai mulți autori cred — și chiar pot ! — să facă din proză o meserie rentabilă, acreditînd ideea că scrisul, ca orișice meserie, se poate învăța ! Văd cum se pot acorda într-un an cu aceeași solemnitate patruzeci de premii literare deodată și cum poate prinde pentru unii viață ideea că literatura înseamnă serie și nu capodoperă. Dar mai văd cum marele public, purtat de-un nedezmințit instinct spre valoare, reține în memoria sa colectivă acea minunată stare de fapte prin care omul eliberat de constrîngeri, comunică cu enormă sinceritate ceea ce-i place cu-adevărat și-l servește, ceea ce-l atinge și-l doare, ceea ce-l neliniștește și îl transformă, scrise la zece sau doar la un an distanță una de alta, acele cărți minunate care pot prin excepția lor să-i desprindă pe oameni de locul comun. Văd cum scriitori de valoare răspund chemărilor vremii, cu suficient de multă răbdare, cu suficient de mare talent și cu destulă putere de muncă pentru ca să răsplătească încrederea investită în ei.

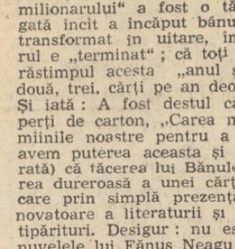

George Bălăiță

Despre ritm

Revista la care am debutat în urmă cu vreo cincisprezece ani îmi cere să spun de ce mă grăbesc încet.

Greu de răspuns. Întrebarea însă mă ispitește, mai cu seamă că eu însumi nu am gîndit-o pînă acum. Poate în treacăt dar niciodată pînă la capăt. Nu sînt chiar un înțelept care respectă proverbele. Din totdeauna am mizat însă pe răbdare. Cum această virtute nu este la fel prețuită de toată lumea, se ivesc neînțelegeri, confuzii, judecăți pripite. Nu le poți lua în serios decît dacă ești slab de înger. Totul este în cele din urmă o chestiune de ritm. Scrierea unei cărți este un proces firesc, organic. Ea trece din mintea în mîna autorului aproape în felul în care ia ființă un organism în intunericul primitor al speciei. Ieșirea la lumină, adică în viața vie „de afară", nu este o metaforă ci un proces supus legii viului. Orice schimbare a ritmului specific duce la malformații. Floarea din mugur, pasărea din ou, fluturele din crisalidă, iată locuri comune care pot acuza lipsă de imaginație dar nu contrazic adevărul elementar. Ceva mai complicat însă, fiindcă oul din care iese pasărea etc., nu este ginditor ca trestia ce inventă cartea. Și încă. Mai presus de orice să-ți fii credincios ție însuți, cum spunea experimentatul curtean Polonius. Nici la adînci bătrînețe și în nici o împrejurare să nu ți se pară retorice sau nepotrivite aceste cuvinte. Să te cunoști pe tine și răbdător să-ți afli măsura și puterea. Înțeleg prin răbdare nu așteptare pasivă, ci perseverență, niciodată renunțare, tenacitate, acțiune în sensul firii tale. Patetic, sentimental, fără teamă de ridicol să faci pe dracu-n patru să existi în pielea ta. Numai așa te poți apăra de rutină. Tonul confidențial vrea să accentueze caracterul absolut subiectiv al textului de față, în nici un fel moralizator-dăscălesc. Eu am început mai tîrziu decît alți colegi de generație să scriu și mai ales să public. Nu fiindcă cine știe ce scrupule și un mediu ales m-ar fi sfătuit. Dimpotrivă, aș zice ! Este uneori invocat Flaubert care îl convinse pe Maupassant să ucenicească ani la rînd în anonimat pînă cînd acesta din urmă se arătă, de la prima nuvelă, așa cum îi învățăm la școală. Se cam uită însă că pentru asta ar fi nevoie mereu de Flaubert și Maupassant. Există texte care nu pot fi jucate de actori mediocri, asta însă nu-i împiedică să le joace. Treaba lor, mai ales că teatrul nu are întotdeauna de pierdut din asta. Eu am început mai tîrziu fiindcă pur și simplu atunci mi-a trecut prin minte să scriu o povestire. Ambițiile mele, cîte erau în adolescență, mergeau în altă parte. Visam viața mult mai intens decît literatura. Citeam pe rupte fără plan și program. Eram vesel, nepăsător și plin de o enormă curiozitate. Încă acum nu sînt convins că nu aș fi putut fi mai bun în altă parte decît în literatură. Poate mult mai bun. Am ajuns însă acolo încît sînt sigur că acum altceva nu mai pot face. Este de neînchipuit cît de puțini sînt cei care își realizează adevărata vocație. În acest sens, fără îndoială, vorbește undeva Faulkner despre eșecul operei lui. Important este să ai ce rata. Așa că nu-mi rămîne decît să duc la capăt cum pot lucrul început.

Sincer să fiu, prima, primele povestiri le-am scris pentru mine. Nici nu m-am gîndit la tipar. Îmi plăcea cum se adună cuvintele în jurul unei licăriri ivită din nimic. Ametească, fascinație, provocare continuă. Multă vreme înainte de a publica și după aceea o perioadă, cînd scriam povestiri spre mirarea mea apreciate de critică (la cititor m-am gîndit mai tîrziu, dar atunci foarte serios și hotărît să nu-l mai scap din mînă, atenție !, cînd ești pornit să scrii fiindcă trebuie să placi numaidecît cuiva, ai toate șansele să nu te mai citească nimeni în cele din urmă) am descris lumea. O făceam cu ușurință, cu plăcere, fără chiar să-mi pese de poncife deși, ceva mai tîrziu, un critic le semnala fără de altfel să noteze cîtuși de puțin circumstanțele. Altfel spus, într-o vreme cînd nu se putea publica o schiță despre un țăran care pleacă dimineața la tîrg fără să amintești întreg procesul cooperativizării agriculturii, cum trebuie calificată observația că povestirea cu pricina e plină de poncife ?! Sigur, exista și cealaltă ipostază : să nu publici ! Dar dacă ar fi lăsat să treacă timpul de ucenicie într-o meserie care nu se poate învăța, mulți dintre prozatorii buni de azi nu ar mai fi existat. Caută să te exprimi, să existi, să răzbați oricum, dacă ai putere adevărată... Descriind cu bucurie naivă lumea, fără prejudecăți, adică trăind simplu, spontan literatura, cu o încredere în realitate și în cuvîntul scris depășită doar de totala lipsă de experiență a începătorului (pe scurt, scriind ușor și repede, instinctiv, păstrez de atunci piese de teatru, poeme și vagi romane nedate la tipar și necitite cuiva, scrise fără șterșături, răsfoite acum îmi dau impresia lipsei de efort aparent cu care omul sănătos respiră și merge) așadar relaxat și fără nici o grijă mult timp, am înțeles într-o dimineață de iarnă că nu mai e nimic de făcut cu povestirile mele. Era o foarte ciudată iarnă fără zăpadă și o lumină, ca la tropice, egală de la răsărit în asfințit încît eu, ca om de patru anotimpuri ce sînt, am început să-mi simt umorile și să mă gîndesc serios la cunoscutul studiu al lui conu Iancu despre fandaxie și ipohondrie. Dar fiindcă aveam o minte sănătoasă într-un trup sănătos, urmare a unei tinereți sportive cînd nici anume constrîngeri dogmatice și nici împotrivirea la ele nu prinseseră cheag, m-am vindecat, dacă se poate spune așa, repede. O frază din Tolstoi m-a pus pe drumul cel bun. Ori de cîte ori i se vorbea de o proză nouă, povestire, nuvelă, roman, bătrînul întreba invariabil : e construită, e construcție ?... Brusc am înțeles cît de adîncă e observația și cîtă puțină construcție era în tot ce scrisesem pînă atunci. Așa că trebuia să învăț asta. Tot singur, cum învățasem și alte lucruri. Aveam nevoie de timp, mai bine-zis de răbdare. Timpul s-ar putea încî să nu existe, cum îmi spunea într-un vis un biet purtător de palanchin din vremea dinastiei Tang. Astfel, am început să-mi gîndesc ritmul. Eram ca o ființă care se adaptează altui mediu. Construcție înseamnă spațialitate, depășirea suprafeței plane, idee pulsatorie care să pună în mișcare propria ta invenție dar în stare să stimuleze și alte minți etc. Fii relaxat, mi-am spus ca într-o comedie americănească, fii încăpățînat pe cît cu putință fără trufie, închipuiește-ți că nu ești buricu-pămîntului și ca să-ți vie mai ușor culcă-te seara cu gîndul că așa ceva nu există, mi-am zis. În general, nu da atenție articlerilor ocazionali care fac liste de autori, dau note și sfaturi pe toate tonurile de la duios la imperativ, învîrtesc un fel de mică bursă suprarealistă a valorilor unde cotele se modifică după criterii greu de ghicit, mi-am zis. Caută să ai încredere în criticii pe care îi simți legați de interesul comun ce îl aveți față de literatura română și de cititori, mi-am zis. Numai mie, fiindcă printre amici s-ar fi găsit cel puțin unul care să moară de ris ascultînd fleacurile astea prea solemne, nu ?, moartea lui m-ar fi îndurerat peste măsură, așa că am tăcut. Îmi văd înainte de treabă. Pot să tipăresc de aici înainte o carte pe an, sau să aștept încă șapte, important este să nu mă grăbesc dar nici să amîn. Propriul tău cap te ascultă mai ales atunci cînd ești viu cu adevărat chiar și în somn.

Nicăpetre : „Fata cu mere"

Iulian Neacșu

Tentația capodoperei

Niciodată oamenii nu au dorit altceva mai mult decît tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte. Omul știe că va muri, animalul știe cine îl va putea ucide. Un animal își recunoaște moartea într-un animal de care se ferește fugind. Cu cît o va face mai bine, cu atît va trăi mai mult. Omul își recunoaște moartea într-o abstracțiune, Timpul, acest „animal" fabulos care ne sfîșie pielea clipă de clipă. De aceea s-a silit să creeze, să inventeze împotriva Timpului, înțeles ca semn al morții. Efortul invenției se circumscrie deci existenței noastre. Două sînt direcțiile de invenție, de creație omenească : una materială și alta spirituală. În ultima intră și invenția artistică, component important în structura de rezistență a speciei împotriva eroziunii Timpului. Creația opune Timpului iluzia unor existențe omenești infinite, aspirînd, cel puțin în intenție, la o egalitate de durată a adversității. Biografia capodoperei este infinită, iar prezența, contemporaneitatea autorului său perpetuă. Astfel, Homer este nu numai autorul **Iliadei** și **Odiseii**, ci și un om orb de peste două mii de ani. Și asta pentru că a scris. Dar cîți dintre oameni nu ar fi putut să scrie ? Cei peste care treci, cei care trec și cei care vor trece. Vieți, atîtea vieți, pentru că „omul ca florile înflorește și cade, și ca umbra fuge și nu stă" ! Între nașterea și moartea unui om se petrec atîtea întîmplări și totuși atît de puține se știu. Artistul nu este o excepție, el este doar un reprezentant al uneia din invenții și exprimă aceeași aspirație a nemuririi. Pentru că fiecare se exprimă într-un anume fel, prin ceea ce face, unul se exprimă cîntînd, altul făcînd case, semănînd și așa mai departe. Desigur un om nu face numai un singur lucru, dar dintre toate, unul va fi făcut cel mai bine și aceasta s-ar numi vocația sa. De aceea, dacă un scriitor poate fi întrebat pentru ce scrie, trebuie să răspundă firesc că scrisul este modul lui de a se exprima alături de ceilalți oameni. Consider că una din armele cele mai constante ale Timpului împotriva evaziunii omului din moarte este momentul. Înțelegerea lui eronată se opune iluziei eternității, pe care n-o poți avea decît construind durabil creînd cu seriozitate și dăruire. Autorul care nu rezistă tentațiilor momentului, care este copleșit de moment în dauna perspectivei, se trădează atît pe el cît și pe semenii lui. Va fi fericit de o falsă notorietate, cărțile sale scrise în cîteva zile vor muri însă înaintea sa. Se ascunde acest vis înșelător de cele mai multe ori sub cuvîntul luciditate, iar programul său va începe întotdeauna cu a fi asentimental, mai exact aemoțional. Dar ce ar fi făcut vreodată omul fără ceea ce se cheamă inima lui ? Să uităm că printre toate ce i-s date, posibilitatea de a se emoționa gîndind este lucrul cel mai de seamă ? Ambiția de a rivaliza știința, azi ajunsă de neînțeles, nu creează o literatură artificială, discursivă, monotonă ? Lipsită de emoția estetică, cum poate decide ea semnul artei ? Nu este adevărat că oamenii sînt astăzi mai inteligenți decît cei de ieri. Creierul programează întocmai ca o mașină cibernetică. Programările s-au schimbat azi și diferența dintre noi și ceilalți rezultă din complexitatea datelor primite, schimbarea depinde de capacitatea de a te informa. Structura umană însă e mereu aceeași și unul dintre elementele sale fundamentale este creația, sentimentul, capacitatea de a te emoționa iubind, urînd, luptînd, fiind învins sau învingător. Și, desigur, toate acestea, sub aspectele lor particulare de la noi, în societatea noastră. Arta în general, și literatura în special, obțin dreptul la eternitate prin ceea ce descoperă în structură. Și atunci, este o insuficiență artistică și o pseudosavanterie să colezi informații sumare (și din știință) pentru a demonstra o dramă sau o comedie omenească. Pentru aceasta, o mașină cibernetică bine programată ar fi mult mai pregătită. Sentimentul interesează în ceea ce are profund omenesc și nicidecum în aparența sa. Se poate face o filozofie a sentimentului și nu o anchetă a lui. Important ar fi să știm, ori să vrem să știm, ce au gîndit cei care au fost (și nu ce haine au purtat ei), ce gîndesc cei care sînt (și nu cum mănîncă) și ce vor gîndi cei care vor fi (și nu cum vor dormi). Poezia orbitează îndelung în jurul acestor întrebări pentru că poetul este cel care cîntă singur în fața ansamblului. Prozatorul însă dirijează un ansamblu imens și cel mai însemnat instrument sau cîntăreț-personaj fals denaturează partitura și îl descalifică. De aceea, prozatorul este obiectiv cît timp își acceptă existența într-o realitate determinantă, realitate care este, pentru noi, societatea socialistă. El este subiectiv cînd interpretează în cărțile lui această realitate determinantă. Timpul, ultimul judecător, va fi mulțumit sau nu, il va înfringe sau nu. Aceasta în măsura în care opera se intemeiază sau nu pe o concepție filozofică înaintată, răspunde sau nu permanențelor epocii sale. Deci adversarul scriitorului (acesta fiind mereu în cercetare) este același Timp, iar sprijinul său este Omul care l-a avansat ca posibilitate de maximă rezistență. Prin aceasta scriitorul nu se poate despărți în nici un fel de cititorii săi, fiind mereu alături de ei, încercînd să-i reprezinte. Pentru cine scriu ? De ce nu mai scriu ? De ce nu mai public cărți ? Despre oameni, pentru oameni. Ca scriitor român scrii pentru poporul în care ființezi, pentru limba în cultul căreia te-ai născut, pentru realitatea în care exiști, acum, aici. Actul acesta de responsabilitate determină un destin literar și constituie apăsarea grea care apleacă umerii celui care scrie. Și un atlet care vrea să alerge atît de repede încît să depășească o limită de timp este condiționat de un stadion plin și prieten. Scriitorul are ca susținători și prieteni pe toți oamenii care s-au născut, se nasc și se vor naște, pentru că poartă cu el dorința de a nu muri niciodată. Moartea meșterului Manole este ireversibilă, pentru că sacrificarea Anei este ireversibilă. Nimic nu este unic în afara fiecăruia. Pentru fiecare scriu. Fără a înceta să reprezinte o aspirație universală, scriitorul este determinat de existența sa istorică și socială. Pentru cine și pentru ce scriu ? De ce nu mai scriu cărți ? Sînt deci un scriitor aminat de ceilalți ani de mine însumi sau unul sfîrșit ? Întrebările, cînd vrei să ți le pui, se înmulțesc mai repede decît răspunsurile, ele se înlănțuie prea repede pentru a mai lăsa intervale între ele. Și nu, nu voi răspunde căutînd motive exterioare creației (deși aici aș putea aminti și de „trebile" care îl îndepărtau de la ispita ritmului pînă și pe poet), conflicte închipuite cu editori și redactori, obstacole artificiale în calea vocației care, dacă există cu adevărat, se impune chiar și pe un drum mai ocolit decît al altora (acum mă gîndesc la Constantin Toiu, la anii în care acesta a știut să spere scriind o carte definitorie cum e „Galeria cu viță sălbatică", la clipele sale de umilință în care simțea privirile colegilor săi trecînd deasupra sa, la destinul său de trăgător de elită care așteaptă zile și **nopți să vadă lucindu-i în față un epolet aurit în care să tragă** o singură dată, spre deosebire de carabinierul căruia mereu i se pare, din prisos de cartușe, că ultimul poate fi cel mai bun...). Nu voi răspunde nici pentru a mă disculpa, nu mă cred vinovat atîta timp cît nu-i judec pe alții care nu-mi seamănă cu părtinire și invidie, dimpotrivă, sînt alături de toți colegii mei scriitorii pe acest front în care ne înfruntăm cu valorile timpului trecut, prezent și viitor, conștienți de responsabilitatea noastră comună față de literatura română. Știu, da, știu că singurul răspuns adevărat al unui scriitor este cartea sa, cărțile sale dacă se poate, pentru că aceasta — acestea compun un scriitor și nu acesta compune cărți pentru că se consideră sau este considerat scriitor. Or, această **carte** eu nu am scris-o, deși de scris am scris în timpul acesta și de scris am scris și înainte de a publica primele două cărți. Numai că public mai rar, fapt pe care nu-l consider o excepție, mai ales cercetînd istoria literaturii care nu e alcătuită nicidecum numai din autori prolifici (în sensul bun al cuvîntului), nici nu se cîntărește, nici nu se măsoară în lungime sau în grosime (aceste „măsurători" sînt rizibile în fața subtilelor măsurători ale timpului și aparțin mai mult vanității unuia sau altuia). Afirm aceasta pentru că îmi displac privirile rele aruncate peste gardul vecinului, cînd ele ar trebui întoarse în sine cu orgoliul marii încrincenări creatoare. Desigur, există și riscul ca să nu-mi scriu cartea — cărțile pe care mi le doresc, după cum există și riscul să public cărți care să moară înaintea mea, între acestea două însă îl prefer pe primul care poate fi evitat prin virstă, experiență și responsabilitate deplină pentru ceea ce vrei să afirmi în numele celorlalți prin tine însuți. Sper ca pînă la urmă să fiu căutat de cărțile mele, măcar atîta timp cît le-am căutat și încă le mai caut eu.

Horia Pătrașcu

Auto — reconstituire

Mi s-a propus mai zilele trecute, printr-un telefon primit la redacția la care lucrez să-mi exprim părerea — și asta cît se poate de repede — asupra stării, asupra condiției prozatorului de azi. **De azi**, nu **de astăzi**. Ori „azi", pentru noi — acești cîțiva prozatori debutați și debutanți prin anii '60, găzduiți aici, iată, de către chiar revista care ne-a încurajat primele începuturi — reprezintă, socotesc, o noțiune pe cît de scumpă, pe atît de obligator a fi justificată; reprezintă un prilej de a ne rememora aceste începuturi, de a analiza la rece ceea ce am reușit să facem, sau nu. De a spune răspicat — ancorați în strictă actualitate fiind — dacă sîntem sau nu mulțumiți de noi înșine. Ceea ce, de ce să nu recunosc, nu e deloc ușor!...

Veritabila **reconstituire** — faptul de viață care m-a determinat să scriu apoi „Reconstituirea" — s-a consumat în orașul meu natal, Caransebeș, în vara anului 1962. Pe unul dintre tinerii acuzați de atunci — devenit, în proză, personajul Ripu — l-am reîntîlnit tot aici, prin anii 1970—1971 ; cartea apăruse, dacă nu mă înșel rulase și filmul. Nu l-am recunoscut, firește : la menționata reconstituire fuseseră mai mulți „eroi" decît apar în carte și apoi vîrsta ne marcase — mă marcase, ca să mă exprim cît mai exact. El a fost cel care, surprinzător, m-a recunoscut pe mine. Fostul „posibil derbedeu în devenire" era bine-mersi și continua să fie frumușel foc, se însurase, avea și un copil și lucra la fabrica de mobilă „Balta Sărată", din localitate, stimat și apreciat de tovarășii săi de muncă. Ne-am îmbrățișat.

Oare eu, în acel moment din 1962, ce destin îi propusesem, sau i-l presupuneam, acestui tînăr?! Pentru că, evident, atunci, în 1962, pe plaja înnebunită de soare din apropierea restaurantului „Pescăruș" — acolo unde avea loc, repet, **autentica** reconstituire și unde purtam în mîini un aparat de filmat pe 16 milimetri, încurcîndu-mi degetele în butoane și chinuindu-mă, plin de repulsie, să filmez chipurile grase de poftă ale spectatorilor aflați întîmplător la fața locului în costume de baie și în ciuda organelor de miliție, care, decent-amărîte, încercau să-și împrăștie — am știut că odată, cine știe cînd, voi scrie despre ea : prea mult mă marcase acea întîmplare. Și **m-a marcat**, într-adevăr.

Dovadă, faptul că a apărut în scris, apoi pe peliculă. Și relativ repede.

De ce spun toate astea, de ce mă întreb astăzi la începutul anului 1978, ce destin i-aș fi propus tînărului din 1962? Nu știu exact și nu mi-e rușine să o spun; poate că sîntem legați de eroii noștri prin fire mai trainice decît ne putem imagina, poate pentru că destinul nostru este asemănător unora dintre aceștia; poate pentru că uneori am senzația că nu înțeleg pe deplin ce se petrece, ceea ce la urma urmei n-ar fi absolut condamnabil, asta însemnînd poate numai că sînt slab : e suficient însă să citesc o scrisoare sosită la redacția noastră, sau să ies în stradă și să privesc ceva mai atent în jur, pentru a-mi reveni și mai ales pentru a înțelege că, zilnic, **noutatea,** în tot dramatismul ei (fie el eroic, anonim, comic, absurd ori divin — prin tot ceea ce poate da acest popor al nostru, fantastic de cumsecade, de **constructiv** prin tot ceea ce poate el da), **mă obligă.**

Revin la prozatorii anilor '60: nu știu de ce, astăzi, acei ani mi se par incomparabil mai autentic reprezentați în scris decît cei actuali, iar asta nu e o simplă figură de stil. Marii noștri scriitori contemporani au produs cîteva opere remarcabile al căror subiect însă se plasează, în marea majoritate a cazurilor, într-un trecut despre care „puștii" liceelor de astăzi habar n-au — îl cunosc abia din aceste cărți. Pentru cei destinați a face parte din generația anilor '60, o astfel de posibilitate nici măcar nu era de conceput: scriam despre, și așa cum puteam, despre acel moment, despre momentul **acelor** ani. Despre dramatismul anilor aceia.

Astăzi, am impresia, lucrurile s-au schimbat într-un fel. Se evită cu rare excepții, în proză înfruntările dure — și mă întreb, apropo de asta, oare nu duritate, duritate și satisfacție, da, dar nu duritate înseamnă munca pe un șantier ? : o tendință a unor povestioare care apar, cu mare indulgență, pe ici pe colo este cea de a prezenta lucrurile într-un fel de roz-bombon. Spuneți-mi, oare unde să găsesc rozul ăsta, în schimbul căruia sînt dispus să dau toate culorile lumii ?! Totuși viața este mult mai complexă, mai nuanțată decît ar recomanda-o o asemenea optică.

Continuare în pag. a 6-a

Nicolae Velea

Eu nu scriu că știu să scriu

Cred că am început să scriu înainte de a ști și cunoaște alfabetul. Atunci cînd am arătat cu degetul cum curgea lumina prin niște uluci mici de gard de grădină și care lumină, prefirată, cădea, se juca pe o frunză mare de dovleac. Frunza era mare, dovleacul mic, luminos se juca pe-acolo ajutîndu-l poate să crească și eu o arătam cu degetul și nu puteam să zic decît :

— Uite, o vezi, uite-o !

Nu prea mai țin minte cui vroiam să explic, mamei sau unui bunic al meu, taica Badea, venit în vizită la noi. Știu însă sigur că aproape mă tăvăleam de plăcere arătînd cu degetul legănarea luminii și pe urmă dîrdîiam de necaz că nimeni nu mă înțelegea. Bănuiam dinapoia pînzei țesută de razele soarelui o înlănțuire plină de farmec cu neputință de comunicat, ceva înfășurat în lumină și bucurie, cum aveam să scriu mai tîrziu într-o povestire.

★

Mă îndoiesc și acum cită dreptate sau adevăr există în formula știută „expresia rezolvă" sau „eliberează". Sigur e faptul că măcar pentru mine cuvîntul scris rar și exact, căutat pe îndelete, are — fie și parțial — o funcție să-i spun așa... tămăduitoare. Îmi prelungește fie — repet parțial — acea față neștiută a lucrurilor, a întîmplărilor, pe care vroiam s-o arăt doar cu degetul meu nealfabetizat.

Parțial, trunchiat, deoarece suspin și eu pe umărul, mai bine și mai exact spus, sub umărul lui Ion Budai Deleanu care se plîngea odinioară de „neajungerea cuvintelor".

★

...Nu știu dacă într-o bună dimineață te poți trezi stăpîn pe „mijloacele de expresie", dar un exercițiu îndelungat poate duce la minuirea lesnicioasă — aproape fără efort — a cuvintului și a frazei. Se poate scrie frumos și mult și bine căscînd ; dar există și primejdia căscatului care, se știe, se ia, trece din om în om. Sînt, există la îndemînă cărți pline doar de cuvinte și, mutînd niște sensul și formularea acidă a poetului „deschid cartea, nu e carte". Sau, tot așa, „cartea geme" de formulări și comentarii a uneia și aceleiași situații privită nu din același unghi — tehnica relatării din unghiuri diferite a unei întîmplări, atitudini etc. este altceva — ci acoperită cu alte cuvinte. Adică ar veni cum am fierbe fasolea a doua oară.

Scriitorul român a fost deș învinuit că ar scrie „cu limba". Acuza este, cred, parțial îndreptățită. Dar, ciudat, aici nu pot intra marii, puternicii, autoritarii într-un fel stîlpi ca Bănulescu, Fănuș Neagu, Constantin Toiu. Nimeni, poate el, poate ceilalți, cărora le spune îzbucnind cu plăcere răvășit blondă (cînd își răsucește încă părul bătînd spre puțin) nimeni deci nu cunoaște ca Fănuș o bucurie a metaforei bine alese. Nimeni, sau puțini știu umilințele lui Ștefan Bănulescu, prozator unic, singular, aș spune eu, nimeni sau puțini ar putea spune și dezvălui chinul și lupta cu expresia adevărată și exactă. Fac o mică paranteză. Merită. Dormeam pe mese, proaspeți absolvenți de facultate, fără acte de București, sus la „Gazeta Literară", cu Nichita Stănescu. Bănulescu ședea jos, înghesuit la subsol împreună cu familia. Birourile (mesele) erau libere și el lucra acolo. La ore tîrzii (sau proaspete) — unu, două noaptea — venea și ne spunea lucrurile, faptele pe care vrea să le scrie. Știam că le scrisese pentru că era o convenție ca măcar o oră, o oră, două, fiecare să-și vadă și să-și facă lucrarea lui. Bănulescu ne plimba verbal prin lucrările lui. Rămîneam fascinați, întram în teritorii miraculos concrete în care cititorul a intrat de curînd. Aș putea spune mai mult despre Ștefan Bănulescu, dar mi-e teamă de „ieșirea lui în public". Pe Costi Toiu l-am iubit și i-am lăcomit, dacă vrem, fraza încă de pe vremea reportajelor sale — din care a cules atîtea observații încît patru (cel puțin) sînt antologice, ca apoi să izbucnească, torturat poate, în această carte „Galeria cu viță sălbatică", nemaipomenită prin durere și înțelegere, depășire a durerii sociale, temporare firește.

Ce vreau eu să spun pentru isbăvirea acestor rînduri ? Că acești prieteni ai mei — dar prieteniile sînt schimbătoare — deci aceste cărți ale prietenilor mei cred că mă ajută să scriu

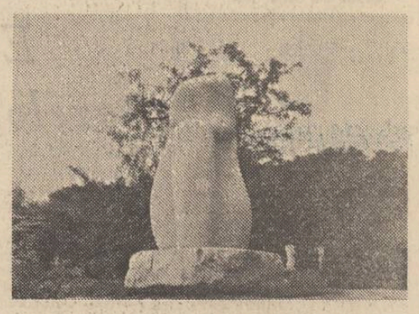

Aurelian Bolea: „Repaos"

și ceva despre mine. Cele mai fidele rămîn cărțile cu sau fără dedicație. Chinul expresiei n-a fost și nu este pentru mine alegerea expresiei, asta am mai spus-o, este lesnicioasă. Chinul, fără să forțez, a fost situația epică, semnificativă, care să-mi impună formularea. Acum cîțiva ani, uite că au trecut ani buni, stăteam într-o cămăruță și scriam pe un scaun. Adică hîrtia era pe un scaun. Un critic clujean — coleg de facultate — a dormit la mine pe canapea și a găsit pe scaun o propoziție : „Pe Dandu Pănturescu l-a împlinit o bucurie mijlocie". Peste șase luni sau mai mult a găsit aceeași propoziție neatinsă. „Cum, mi-a zis, n-ai mai scris la ea ?" — Nu, i-am răspuns. Am totul dar nu găsesc finalul. Pînă la urmă l-am găsit ușor și pe urmă povestirea mea la care țin, se numește „Transferul", a apărut.

Ce vreau să spun ?

Că mă oblig față de mine și cititori să găsesc situații definitorii chiar cu marele risc de a fi definit „abulic", „răsucit", întortocheat în formulări și leneș. Scriu nu pentru că pot și știu să scriu, scriu atunci cînd o situație, o întîmplare țișnită din amintiri este văzută, e trăită, rostogolită în emoțiile mele de azi, dă-n „clocot", nu mai poate, cere și impune dreptul la expresie și comunicare.

nora iuga

Zeghe albă, lapte blînd

Am deschis un ochi de foc
Ca un soare de noroc
dimineaţa pe răcoare
şi-am văzut izvorul mare ;
se făcea lumina mea
din adîncuri că-mi venea
unde pîlpîie-n cărbune
dorul cel fără de nume,
unde doarme sub lăcate
lumea fără de păcate,
doarme-ascunsă-n oul sfînt
al visatului pămînt ;
şi-am simţit acolo vrerea
şi făptura şi puterea
cum născute-s laolaltă,
toată ţara mea înaltă.
Zeghe albă, lapte blînd
să-l tot beau să mă descînt
să-mi aduc în tihna frunţii
codrii-nalţi, bărbaţii, munţii
şi atîta gînd curat
cîtă cetină de brad
şi atîta bucurie
maică ţară, maică vie,
pămîntească veşnicie.

Şi să joc sub luna nouă...

Foaie verde trei cosaşi
peste munte duce-m-aş,
peste codru cu răcori
să-mi dea cetina fiori,
peste codru cu izvoară
să mă fac din nou fecioară
şi să joc sub luna nouă,
să-mi tai creştetul în două ;
jumătate aurit
pentru cine m-a iubit
jumătate argintat
pentru cine m-a lăsat...
de-o fi capul meu rotundul,
singur unuia mormîntul
fă să-l leg de după gît
să îmi treacă de urît
şi cu patru cai de ceară
să mi-l plimb pe lîngă gară
şi să-l legăn pe tipsie
printre flori de iasomie
să mi-l am şi să nu ştie.

Trei catîrari

Frunză verde trei creiţari
Întîlni-i trei catîrari
Doi călare şi-unul drept
C-o ţigancă-nfiptă-n piept
Şi prin seară cum treceau
Poduri negre arcuiau
Fum de iască şi tămîie
Le creştea de sub călcîie
Drumu-n cruce-l răstigneau
Şi trei rîuri se făceau
Unu-n soarele-aşteptat
Altu-n soarele uitat
Şi al treilea cel mai drept
C-o ţigancă-nfiptă-n piept
În pămînt că se vărsa
Şi pămîntul suspina
Trupul lui de apă lin
Buza mi-l sorbea pelin
Şi simţeam pînă la os
Nenorocul lui frumos
Dar cînd pleoapa mi-am deschis
N-a fost ziuă n-a fost vis
Numai soarele pe cer
Avea gene lungi de fier

mircea croitoru

cu mîinile în

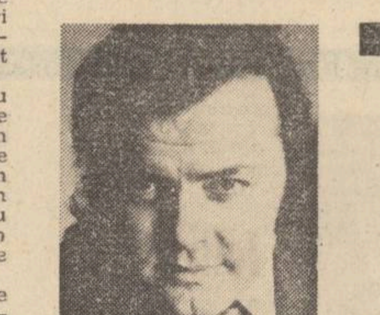

Nu era un om acolo, era doar o grămadă de moloz.

Din depărtare se auzea foşnetul metalic al lanurilor de porumb. În oraş, demult, zgomotele încetaseră. Întunericul, ca o pînză cădea.

Doar bucăţi de cărămidă, pămînt, tencuială sub un zid ars. O ruină.

Aşa a început. Rămăsese singur. Gonea pe străzile oraşului. Frica, o simţi, începu să se scurgă prin trup. Ca şi cum ar fi avut dopuri în vîrful degetelor şi ele ar fi sărit toate deodată şi frica, lichid viscos, mercur, ar fi început să curgă lent pe acolo.

La sfîrşitul războiului era. Lucra atunci (nu terminase liceul, cred), într-una din echipele de tineri care ajutau la înlăturarea molozului din rafinării, a ruinei, la salvarea instalaţiilor care mai aveau ceva de salvat, la punerea lor în funcţiune. Războiul trecuse pe acolo : era acum departe, la hotare sau dincolo de ele ; luase cu el oameni şi vieţi să le treacă undeva, într-un loc neştiut, un rîu negru, tulbure, ca o noapte fără nici o fereastră de lumină.

Plecase mai devreme în după amiaza aceea de la rafinărie. La 4 trebuia să fie în partea cealaltă a oraşului, la Standard, lîngă gară. Îl trimiseră să participe acolo la un miting. Mai fusese la astfel de adunări. Ele începeau la terminarea lucrului şi sfîrşeau în noapte. Oamenii aveau multe de spus : erau de fiecare dată mulţi vorbitori. Cuvîntările lor, întortochiate şi lungi ; unii erau întrerupţi şi ei ţipau să fie lăsaţi să vorbească, să spună ce aveau de spus. „Destul am tăcut, strigau, destul !..."

Parcă ardea undeva şi valuri de cer fierbinte răbufneau, sufocau locul. Aer greu, opărit.

Ziua se scurgea încet, subţiindu-se. Pierduse demult în urmă casele de la marginea oraşului. Ziduri mărunte, uitate între pomi, tufe şi garduri. Ferestrele, acum, la căderea întunericului, erau doar nişte găuri, negre, ochi fără vlagă, scobiţi în trupul de var al casei.

Se lăsase pînă în buza pămîntului seara.

Trecuse în goană prin oraş. În fuga bicicletei i se păru că vede jos, lîngă un zid ars de bombe, un om chircit, doar o movilă, un om rămas acolo cum a intrat în moarte.

El îşi ţinea echilibrul pe bicicletă, îşi mişca picioarele, îşi urma drumul.

„Împingeam pedalele, spunea, şi ştiu, oasele genunchilor se rodeau în lăcaşurile lor. (Frica trecuse deja pe acolo.) Nu simţeam nici o durere : mestecarea aia de oase se transformase în scrişnet."

Peste ani mi-a povestit toate astea. Mitingurile se terminau în noapte şi el trebuia să meargă pe întuneric. Erau vreo 5—6 kilometri prin lanul de porumb. Se spuneau o mulţime de poveşti cu inşi fără căpătîi, cu hoţi, cu soldaţi, dezertori, care furau, tîlhari, atacau oameni, ziua sau noaptea, la drumul mare. Ieşeau de prin păduri, din porumburi, luau haine, acte, bani, apoi dispăreau. Se zicea că fuseseră găsiţi şi morţi : oameni goi, cu trupul plin de vînătăi şi de sînge, răstigniţi în mijlocul drumului, lăsaţi să fugă, împuşcaţi după numai cîţiva paşi, chirciţi în vreun şanţ, ciuruiţi de gloanţe : oameni fără apărare, lume nevinovată. Aşa era atunci.

Ne împrietenisem de cîtăva vreme noi doi, Alexandru şi cu mine şi el îmi povestea prea puţin turburat întîmplarea asta pe care, îmi aduc bine-aminte, o mai auzisem, poate altfel, poate de la altcineva, sau, cine ştie, mi-o închipuisem doar. El era cu cîţiva ani mai mare şi avea, printr-o întîmplare ciudată şi tragică să mă lase doar pe mine să îmbătrînesc, el rămînînd pentru totdeauna cu acelaşi chip nebrăzdat de riduri, cu părul blond răzleţit pe frunte, cu aceleaşi mişcări repezite, nervoase, cu aceeaşi tendinţă copilărească de a da o aură de bravură faptelor sale.

Aşa fusese, desigur, şi atunci, în toamna aceea, atunci, demult, aşa fusese, fără vîrstă şi toate cîte i se întîmplaseră se datorau, cred, în bună parte, deşi el nu mi-a spus-o niciodată şi, poate, nici nu s-a gîndit la asta, se datorau şi aerului acesta de copil perpetuu care ascundea, oricine putea să vadă, un mare orgoliu şi o voinţă aproape nestăvilită de independenţă.

Stătea chircit acolo, lîngă zid, aşa povestea, lîngă bicicleta pe care şi-o lucrase singur din ţeavă şi din piese vechi (în dosul stratului gros de vopsea se ghiceau solzii sudurii făcute nu chiar de o mînă de meşter) şi se muncea să desprindă dintre dinţii roţii pedalelor o bucată de stofă, o bucată din cracul pantalonilor pe care o prinsese lanţul.

Aşa povestea.

Oamenii se săturaseră de război, de mizerie. Se spuneau mai des vorbele : „Totul pentru front, totul pentru victorie !" Literele apăreau pe ziduri, pe vagoane, pe garduri, pe maşini : Semne albe scrise cu pensula groasă, litere inegale din care se scurgeau dîre subţiri de vopsea făcîndu-le să pară înalte : cariatide.

Peste ani mi-a povestit toate astea. Odată îmi vorbea de eroism. Nu putea să spună nimic despre anii prin care treceam sau despre război fără să pună între timpul acesta şi ideea de eroism un semn de perfectă egalitate. Încerca să teoretizeze. Nu reuşea să facă o demonstraţie pe măsura voinţei. Îl simţeam cum se zbate în neputinţă, cum încearcă să ocolească ariditătile, cum vrea să pună în ecuaţie eroicul, cu eticul, cu istoria... Cred că mă bucuram de neputinţa lui. Era prea tînăr, poate, dar timpul pe care îl trăise, trecuse mai repede, astfel că viaţa lui, scurtă (pînă atunci), era, de fapt, o viaţă mult prea bogată în întîmplări. Trăise din plin toţi anii săi şi tocmai pentru asta îi privea cu înţelegere, cu linişte, aşa cum numai bătrînii o pot face, cu îngăduinţă. Pe mine mă speria gîndul ăsta.

Îmi povestea că se dusese la un miting. Fusese trimisă o chemare tinerilor, echipelor care munceau prin fabrici : la fiecare rafinărie, să fie pusă în funcţiune o instalaţie cu mijloace proprii. Aşa cred că spunea. Nu mai ştiu cum am reacţionat atunci. Ar fi trebuit să rîd : Cum mi-aş fi putut închipui eu că o instalaţie (şi ştiam ce înseamnă o instalaţie de rafinărie) poate fi refăcută din nimicul adunat de prin dărîmături şi din piese meşterite la o biată menghină ori în şopronul nenorocit, plin întotdeauna de fum al vreunei forje primitive (de fapt al unei fierării) aranjate peste noapte. Şi totuşi n-am schiţat, sînt convins, nici cel mai mic gest de neîncredere. Îmi spusese că la acel miting fusese delegat să ducă răspunsul celor de la rafinăria unde lucra.

Omul întins lîngă zid îl făcuse să se piardă, să se sperie : voise să fugă, să uite, să ajungă mai repede, să scape. Sigur, nu era decît o grămadă de moloz ; dar în ochii lui mai trăia omul chircit acolo în durerea din urmă. Pedalase ca un bezmetic şi cine l-ar fi văzut ar fi spus, desigur, că e fugărit ; pierduse clama cu care fusese prins pantalonul şi manşeta se agăţase între lanţ şi dinţii de pe roata pedalelor şi stofa se sfîşiase şi acum se muncea să desprindă bucata aia de cîrpă.

Alexandru lucra la „Venus", rafinărie din Nordul oraşului, bombardată şi ea, în mai multe rînduri. Pe o suprafaţă de cîteva hectare nu mai rămăseseră în picioare decît ziduri afumate, adăpostind cîteva instalaţii ; nişte braţe spre cer, însingurate, străjuind un ogor de ruine. Pe fiecare metru pătrat se îngrămădeau acolo doar ţevi contorsionate, blocuri de beton, cărămizi înnegrite de foc, aruncate de explozii din cine ştie ce latură a

Mircea Barzuca : „Dialog"

fabricii. Bucăţile de cărămidă ori de ciment pe care le desprindea cu tîrnăcopul din mormanele de ruine, povestea, şi care erau trecute din mînă în mînă, păstrau într-însele o căldură, zicea „anormală", „insinuantă", mai zicea, „durabilă" şi „umedă" ; bucăţile de moloz împrăştiau un miros de carne trecută prin foc, un miros de ars care pătrundea în piele şi el spunea că multă vreme după aceea îşi adulmeca mîinile : un gest pe care nu şi-l putea stăpîni, un gest de care voia să se lepede, ori măcar să se ferească ; şi mîinile miroseau a cenuşă şi a carne rîncedă şi friptă.

În perimetrul rezervoarelor pămîntul se rupsese, se crăpase. Se formaseră falii adevărate peste care nu se putea trece decît pe nişte podeţe de bulumaci şi de scînduri : gropi imense, unele umplute cu apă şi cu ţiţei pe care nu-l mai putea înghiţi pămîntul, gropi în care acum se arunca ruina.

El îşi dăduse seama : nu era decît o grămadă de moloz. Secundele treceau mai repede. Bătea sîngele lui în artere. El se proptea anevoie în pedale. O greutate i se agăţase de picioare. Drumul fugea de sub el şi nu îl mai îndepărta odată de locul acela. Poate fusese prins cîtva timp în aerul pe care îl sfîşiase pînă atunci cu trupul său, prins în văzduh ca într-un bloc de gheaţă. Frica să transforme aerul coclit de septembrie într-o mare de gheaţă. Să-ţi fie dat să vezi un om călare pe bicicletă, amorţit în aer, drept, vîslind ca o pasăre într-un cer alb de iarnă.

Spre barieră începeau grădinile : fîşii lungi de pămînt împrejmuite cu salcîm pitic, ţepos şi cu sîrmă ghimpată. Straturi, brazde şi şanţuri. Le ştia : în mijloc coliba de pîndă, roata de apă purtînd pe margini povara căldărilor : nişte solzi de reptilă. Grămezile de bălegar şi paie umede degajau o duhoare dulceagă, de putreziciune. Gunoi adus din vară, neîmprăştiat, lăsat să se toace, să se roadă, să-şi scurgă otrava. Mirosea a stătut, a loc nevînturat şi rînced, pămînt opărit, praf fin şi cenuşă.

Cine mai putea şti cum se întîmplase cu adevărat ? El se grăbea, întîrziase, rămăsese singur, trebuia să ajungă mai repede acasă.

Era pe drumul Cherganilor, înotînd prin marea de coceni foşnind metalic ; mai avea puţin pînă la fîntînă şi i se păru că dincolo, spre stînga, peste valurile înalte de porumb, ar zări o lumină. Drumul o ţinea drept o vreme, apoi cotea, departe, spre sat. La fîntînă începea o potecă un drum şerpuit care tăia lanul : scurtătura. Auzise şi un susur înalt, o melodie adusă de vînt. Îşi încordă auzul, dar nu desluşi nimic printre foşnetele arse ale foilor de porumb : table subţiri, ondulîndu-se.

Mi-l închipuiam. Don Quijote mergînd în nopţi călare. Fără straie. Şi fără sfîrşit părea drumul său. Şi iată, cine l-ar putea, azi, crede ?...

La cîţiva ani după toate întîmplările astea, cînd el îmi povestea voit degajat peripeţiile lui, mai purta între vorbe, ştiu bine, o nelinişte pe care el nu era în stare să şi-o stăpînească ; erau nişte pauze în şirul cuvintelor, un tremur... Eu nu-l priveam. Îmi era teamă de el. Aş fi vrut să-i văd ochii pe care-i simţeam clipocind în orbite, dar nu îndrăzneam. Îmi spuneam că în clipele acelea răsuflarea lui e doar cît un fir de păianjen şi el cată în mine un sprijin. Nu era, bineînţeles, aşa, dar eu asta aş fi gîndit atunci. Sînt convins : nu reuşisem să-l cunosc pe de-a-ntregul, dar, oricum, îmi dădeam seama, era, deşi tumultos şi nestăpînit, uneori nervos, exploziv, o fire echilibrată : un om aş zice ; aş vorbi despre el aşa cum ar trebui să vorbesc despre un ţăran. Avea şi el neamuri într-un sat, aproape de B., unde părinţii lui, mărunţi funcţionari sau profesori, nu ştiu prea bine, se refugiaseră din pricina bombardamentelor. Naveta pe care o făcea între Chergani, satul acela şi B., fusese, desigur, şi ea una din cauzele întîmplării pe care mi-o povestise.

Făcea drumul ăsta, de obicei, pe lumină. Dar şi atunci împreună cu alţii, o mulţime de oameni care lucrau în oraş. Se aşteptau unii pe alţii dimineaţa şi seara. Nu mergeau niciodată singuri. Auzise şi el de mai multe ori istoriile acelea cu soldaţi, dar nu le mai ţinea minte.

Trecuse demult de barieră, era pe drumul Cherganilor, un drum de ţară străjuit de lanuri de porumb. Avea de mers cîţiva kilometri printre coceni, înecat într-o mare de foi arse, ca de tablă. (Frunzele alungite atîrnau ca nişte limbi de cîine). Braţele i le însemnau cu dîre albe.

El spunea : „Mă înfuriase bucata aia de cîrpă (zicea că l-a obsedat o vreme tabloul ăsta) ; nu ştiu cum se agăţase, povestea, între dinţii roţii pedalelor şi nu mai puteam în nici un chip s-o scot". Se prinsese acolo pantalonul şi lanţul se întinse şi angrenajul nu se mai mişca nici în dreapta şi nici în stînga. Începuse să zmucească de pantaloni. Omul acela chircit mai zăcea încă într-însul. Trebuia să ţină bicicleta : ea se prăvălea peste dînsul, mereu, la fiecare zmucitură. Îl lovea peste braţe, peste mijloc, o mişcare sacadată pe care nu mai era în stare să o stăpînească. „Ar fi trebuit să slăbesc încă de la început piuliţele roţii, dar n-o făcusem, nu mai aveam vreme de asta, era noapte", îmi explica. Trăgea cu furie de pantaloni şi ei nu se rupeau. Se enervase de-a binelea. N-avea un cuţit, nimic... Şi atunci a scos din cutia cu scule o şurubelniţă şi a început să-şi sfîşie pantalonii. Stofa era groasă : nu putea să facă o crestătură de-a latul ; aşa că a trebuit să o rupă fîşii-fîşii, apoi să tragă cu putere. Să se smulgă din închizătoarea lanţului. „După ce am reuşit să-mi eliberez piciorul şi după ce am aruncat cîrpa aia, am văzut că din pantalonii mei nu mai rămăsese decît o biată ruptură". A mers, apoi, aproape gol pînă acasă. „Era noapte de-a binelea, aveam noroc, cu greu mai putea cineva să mă vadă".

Eu mi-l închipuiam gol, slăbănog cum era, călare pe bicicletă, pedalînd în noapte. Atît : o pată albă.

Îl prinsese noaptea. Fusese la un miting şi apoi întîrziase în redacţia gazetei din oraş, un ziar din care nu apucase să iasă decît vreo două-trei numere... Acum alerga să ajungă mai repede acasă. Îl rugase redactorul, unul, Titi Rozencranţ, Rozenfeld, aşa ceva, să-i aducă o ştire despre miting, apoi, foarte politicos, îl ţinuse să-i arate el cum se scrie o asemenea pagină. O aranjase astfel încît nici el, care fusese acolo, la miting, nu mai înţelegea prea bine cum se petrecuseră de fapt lucrurile. Omul ştia meserie : parcă sunau goarne, trompeţi parcă sunau şi oamenii se deşteptau, se desprindeau ca dintr-o grămadă de trupuri şi apoi, în pas cadenţat, mărşăluiau. Asta îţi sugera foaia pe care redactorul îl puse să o semneze. Apoi îl copleşi cu sfaturile sale : cum e mai bine să facă şi...

Acum era singur. Nu ar fi trebuit să-l prindă întunericul pe drum, ştia ; fugea de bezna care-i venea în urmă. Apăsa cu putere pedalele bicicletei : credea că poate fi mereu înaintea întunericului pe care-l simţea în spate.

Scurtătura, o potecă era. O apă firavă, o aţă bătătorită de paşi şi de roţile bicicletei. Gonit, se strecura printre cocenii plescăind din frunze ca nişte peşti într-o mare caldă : aripele lor metalice îl zgiriau acum pe amîndouă braţele.

O melodie se auzea într-adevăr, ceva necopt, îngăimat, spărgînd pătura de aer, cenuşie. Şi noaptea cu tremurul ei de vată venit parcă să absoarbă zgomotele.

Un singur gînd avea : să ajungă mai repede acasă. Pedala cu furie. Roţile erau zvîrlite din gropile cărării ori din brazdele de pămînt din care căldura storsese şi ultima picătură de apă.

Poate că şi auzise vocile, dar nu le băgase în seamă. Văzuse o lumină undeva, rupîndu-se din mulţimea cocenilor, dar ea se pierdu repede. Muzica venea din noapte, ameţindu-l. Pînă şi respiraţia îi era plină de muzica aia. Aerul şuiera printre buzele lui arse de-atîta alergătură.

Noaptea se sparse şi el pătrunse deodată într-un con de lumină.

Mi-l închipuiam, aşa după cum povestea, mistuindu-se, el, o pată albă, în întunericul cîmpului. Stelele, sus, stelele lunii septembrie. Cumpăna. Potrivirea zilei cu noaptea ; partea rodnică, bărbătească a anului, stăpînită de Soare. Semn ieşit de sub neguri, răsăritul.

Ajungea la fîntînă. Povestea. Vorbele lui sunau moale. Nici un zgrunţur nu mai purtau în ele. Distilate, parcă, erau : nici obidă, nici vinovăţie şi nici răzbunare. Eu mergeam în urmă, aproape, îl auzeam. Nehotărît, înotînd în marea aceea metalică a porumbului. Ar fi trebuit să poposească la fîntînă. Se gîndi să o ia pe scurtătură ; era noapte de-a binelea ; trebuia să ajungă odată acasă. Pedalase. Obosit, cu hainele numai zdrenţe, gîfîind. Bicicleta tremura de ura cu care fusese hăituită : abia un zgomot uşor de fiare, ca un ţiriit, mai scotea.

Trecusem şi eu, negreşit pe drumul Cherganilor, trecusem de mai multe ori şi văzusem, desigur, nemişcată fîntîna şi, plecînd din coasta ei, scurtătura. Poate era de fiecare dată alt anotimp : nu mai era septembrie : toamna împlinită în lanuri de porumb. (Miresme pulverizate în aer, acre, lîncezînde). Poate şi eu văzusem grădinile despărţite de drum prin gard viu în spatele căruia se înnoda sîrma ghimpată. Poate. Dar pentru că vremea aceea trecuse şi pentru că drumul nu mă strivise sub panglica lui adormintă de praf într-o noapte, demult, la sfîrşitul războiului, locurile acestea nu erau pentru mine decît o poveste. Drumul — doar un şir de imagini. Se năştea din cuvinte. Mergeam în urma lui Alexandru, prietenul meu şi fîşii din filmul acela de demult îmi inundau mintea, se opreau acolo şi se vînturau.

Fîntîna. Cumpăna adormită pe cer, pînă departe, sus, acolo de unde, probabil, venise : 4 stele. Într-o parte Şarpele încolăcindu-şi dansul fără de nume ; dincoace Scorpionul cu plugul său Antares. Centaurul spre marginea pămîntului, leneş, visător, plin de gînduri de bine. Fecioara şi spicul. Şi Cumpăna în mijlocul lor : 4 stele coborînd pînă aici, pe pămînt, în apa fîntînii. Umbra trupului său le înecă : Se apleca să împingă lanţul ce ţinea legată cu nişte sîrmă o biată găleată de tablă.

Bău. Simţi rădăcinile dinţilor cum se desprind din găoacea lor de carne. Hotărî într-o clipă : lăsă drumul drept, şoseaua şi se afundă în lanul de porumb.

Parcă îl gonea cineva. Trebuia să ajungă acasă.

...Poate omul acela care se scula mereu din grămada de moloz rămasă în urmă, departe, sub un zid stînd să cadă.

Noaptea se despicase şi el se trezi deodată în lumină.

Sclipirea era atît de puternică încît fu nevoit să-şi apere ochii cu palma, cu braţul... Se dezechilibră. Încetini, desigur. Simţi o mînă străină. Opri. Era cu neputinţă să vadă ce se întîmplă. Striga întruna cineva. Nu înţelegea nici o vorbă. Lumina îi ardea pleoapele. Se năpustiră asupra lui cuvinte care sunau ca o grindină. Îi puneau întrebări, îi dădeau ordine ? Nu înţelegea prea bine. Neputincios. Vorbele limbii aceleia hămăite. El, cu braţul la ochi, în lumina care îl înconjura ca un glob arzător, ca o sferă.

Nu mai ştia cît a stat încremenit acolo, amorţit de frică, cu mîna la ochi. Nici dacă se urnise din pasul acela. Era noapte şi locul era greu de dibăcit. Ştia doar că cineva îi cobora blînd braţul din dreptul ochilor. Lumina căzuse şi ea. Doar lanterne erau. Nişte soldaţi. Arme, fierul lucind şi deasupra, acoperind un cap bănuit, casca.

Soldaţii spuneau ceva pe limba lor. Înţelesese că trebuie să o ia înainte. Tîra de ghidon bicicleta şi ea se lăsa dusă : un miel alături de dînsul.

Astea toate mi le-a povestit : fapte adunate peste ani. N-a ţinut niciodată să-mi spună că

teatru — t

Efectul razelor gamma...

Marele succes al piesei lui Paul Zindel (a primit cel mai important premiu literar al Americii, consacrînd un autor) se datorează nu numai calităţilor sale intrinsece ci şi, cum se întîmplă adesea, asumării unei tradiţii artistice. **Efectul razelor gamma asupra anemonelor** aminteşte de teatrul unor Arthur Miller şi Tennessee Williams dar şi de paginile de proză ale lui J.D. Salinger sau Truman Capote. În definitiv însăşi sensibilitatea lui Zindel pare a fi fost educată de aceşti remarcabili predecesori, cărora le împărtăşeşte atitudinea. E vorba, în esenţă, de exprimarea unei dezamăgiri imposibil de vindecat, în legătură cu reala condiţie a omului în societatea supracivilizată faţă de autentica sa menire. Limbajul lui Zindel este bineînţeles de o rară cruzime, degajînd din substanţa cotidianului semnificaţii cu adevărat infernale. Axul său emoţional îl constituie contrarierea purităţii juvenile — de către sărăcie, indiferenţă, prejudecată, ori chiar de setea de răzbunare a acelora, la rîndul lor, traumatizaţi. Acţiunea ostilă a unui mediu viciat împotriva copilăriei capătă însă la acest scriitor (profesor de chimie în prima parte a carierei sale), mai mult decît la alţii, proporţiile unui atentat feroce. Pentru cronicar, vizionarea piesei sale a însemnat revelarea celui mai terifiant univers feminin întîlnit pînă acum în literatura dramatică.

Premiera românească a **Razelor gamma...** coincide cu aniversarea a 25 de ani de activitate împliniţi de Olga Tudorache. Ocazie, pentru Teatrul Mic, de a încerca o interesantă experienţă. În afara Ioanei Ciomîrtan, partenerele cunoscutei actriţe sînt propriile-i eleve de la Institutul de Teatru. Sub conducerea regizorală a Cătălinei Buzoianu se poate spune că experienţa a reuşit, rezultatul fiind un spectacol de profundă sondare a umanului. Ca şi altădată, Cătălina Buzoianu impresionează mai ales prin excepţionala sa imaginaţie plastică, exemplificările devenind, acum, aproape inutile. Vom cita totuşi două scene : rememorarea, de către Beatrice, a propriei copilării, în care efectul expresiv se realizează prin transformarea magică a unui pat imund într-o căruţă încărcată cu fructe proaspete — şi finalul, dominat de culoarea roşie a literelor desenate de aceeaşi. În respectivul rol, Olga Tudorache dezvoltă ştiuta sa personalitate, poate cu un exces de brutalitate virilă dăunător nuanţei tragice. De asemeni, absolut remarcabilă este Ioana Ciomîrtan, experimentata actriţă sugerînd cu fior de gheaţă o ipostază de umanitate degradată. Studenta Rodica Negrea dă chip nefericitei, curatei Tilly, posedînd surprinzător cheia personajului, acea resemnată oscilaţie între entuziasm şi neagră deziluzie. Nu fără stîngăcie, totuşi înăuntrul eroinei, evoluează Adriana Şchiopu. Colegă a ultimelor două, studentă şi ea, Angela Ioan nu beneficiază de un prilej comparabil pentru a-şi dovedi calităţile. O subliniere finală : scenografia lui Mihai Mădescu, excelentă contribuţie la valoarea plastică a reprezentaţiei.

Marius Robescu

film — f

Reînsufleţirea vultanilor

Cele şase episoade din ciclul de filme pentru televiziune **Războiul independenţei**, au constituit desigur, succesul cinematografic al anului 1977, umbrind prin calitatea realizării celelalte producţii, difuzate pe marile ecrane. Armata vultanilor din neuitatul '77 a defilat reînsufleţită de o adevărată armată de talente, la sfîrşitul acestui nou '77, în acordurile ample ale unei partituri ce a concentrat melodic hotărîrea şi însufleţirea naţională a epocii de atunci şi de acum. Conţinutul tumultuos al textului muzical compus de Tiberiu Olah, suflul lui eroic, însoţeşte strălucitor întreaga desfăşurare a filmului, cunoscînd o gamă variată de nuanţe, elanuri alternate cu momente melancolice, sonorităţi dominante pe imagini liniştite sau difuze, linii melodice sumbre întretăiate de potenţări dinamice de cîte ori materialul tematic o cere. Tensiunea emoţională pe care muzica o dă acestor episoade este impetuoasă, acaparatoare, invadînd permanent şi stimulator filmul propriu-zis, cu bucuria izbînzilor prin luptă eroică, prin timbruri orchestrale ce redau împlinirea idealurilor unui popor.

Pornind de la un scenariu impecabil, cei trei regizori care au procedat la realizarea acestui film şi-au împărţit creaţia pe episoade. Poate că cel mai solid construit, asemenea unei armături pe rezistenţa căreia urmează să se închege opera, a fost primul episod al ciclului (regia : Doru Năstase), reuşind să stîrnească un interes neobişnuit în rîndul telespectatorilor, pentru întreaga problematică ridicată de subiect, pentru felul abordării şi tratării ei. Iar momentele cele mai covîrşitoare ca emoţie, cele mai captivante ca interes şi participare afectivă, au fost atinse de episodul **Căderea Plevnei** (regia : Sergiu Nicolaescu) şi de episodul **Victoria** (regia : Gheorghe Vitanidis). Mai puţin legat, mai puţin convingător, mai tributar şabloanelor şi scenelor rezolvate expeditiv ni s-a părut episodul **Epopeea sanitarilor.** De altfel nici titlul nu are o rezonanţă prea fericită.

Scenele de război din **Căderea Plevnei,** desfăşurate în imagini uluitoare, trădînd un operator de înaltă clasă, pot rivaliza cu scenele de război din orice film cotat ca mare succes în acest gen. Verosimilul şi esteticul nu se contrazic, pagina de istorie se transformă ca de la sine în pagină de artă.

O distribuţie impresionantă ca inspiraţie şi o interpretare fără cusur, ne fac să vorbim din nou despre acest film. A înşirui numele rolurilor de creaţie ar însemna o recopiere a distribuţiei. E un motiv de mîndrie că şcoala românească de artă dramatică şi cinematografie pregăteşte un număr atît de mare de nume prestigioase, de adevărate talente. Ţinem totuşi să ne mărturisim entuziasmul pentru una dintre cele mai puternice personalităţi actoriceşti ale ultimilor 15 ani, pentru prezenţa cinematografică şi capacitatea interpretativă a actorului Mircea Albulescu.

Un succes pe care l-am dori repetat şi în cazul altor filme, şi, eventual reluat într-un nou ciclu de emisiuni TV.

Corina Cristea

televiziune — tv

Revelion TV.

● Superba noapte a Anului nou, nesfîrşita noapte în care secundele din cumpăna anilor se aud bătînd în trupul unei pendule de aur, noaptea de sărbătoare în care inimile noastre se bucură, a părut şi mai frumoasă, îmbrăcată în feeria de sunete şi imagini a Revelionului TV, emisiune în care televiziunea a făcut o generoasă risipă de fantezie, inspiraţie, bun gust şi energie artistică şi tehnică. Zeci sau sute de textieri, interpreţi de muzică populară şi uşoară, solişti ai operei şi operetei, actori, compozitori, regizori, operatori scenografi (enumerarea poate continua) numeroase formaţii din ţară şi de peste hotare, nume binecunoscute marelui public, debutanţi sau vedete, toate forţele artistice ale televiziunii şi ale colaboratorilor săi şi-au dat mîna în acest feeric program, omagiu de frumuseţe şi bucurie pe care televiziunea îl aduce în noaptea de Anul nou, telespectatorilor săi. Plin de fantezie, sărbătoresc, spumos, divers, strălucitor, antrenant, îmbinînd hazul de bună factură cu sobrietatea momentelor de înaltă măiestrie interpretativă programul de Revelion a captat, în mod sigur, atenţia tuturor celor care în apropierea bradului împodobit şi a maselor încărcate au avut în preajmă şi în faţa ochilor dreptunghiul magic al micului ecran. Ar fi nedrept deci dacă din marea varietate de numere şi nume din programul de Revelion ne-am opri cu insistenţă asupra unuia sau a altuia. Ce să reţinem mai întîi : monologul „Nea Mărin în teleferic" al lui Amza Pelea sau recitalul susţinut de trioul : Olimpia Panciu, Mihai Constantinescu şi Marius Ţeicu, monologurile lui Dem Rădulescu (înainte şi după Revelion) sau tripleta inedită formată de Stela Popescu, Margareta Pislaru şi Vasilica Tastaman, ingenioasele trucaje în care Kojak cîntă alături de Romica Puceanu, sau melodiile nemuritoare interpretate de Gică Petrescu, pe Puiu Călinescu sau pe Marin Moraru ş.a.m.d., ş.a.m.d. Se cuvine deci să mulţumim din toată inima realizatorilor Revelionului TV pentru minunata noapte pe care ne-au oferit-o, pentru fantezia, travaliul şi talentul pe care le-au investit în orele acestei emisiuni, atribute pe care le dorim prezente cît mai des şi în timpul anului. Apropo de asta, n-ar fi rău dacă ipostazele cunoscute sau inedite în care apar multe din vedetele micului ecran (în această emisiune de Revelion) ar fi continuate şi pe parcursul anului, programul s-ar îmbogăţi astfel cu cîteva personaje absolut irevocabile (de ce n-ar apare mai des trioul Stela Popescu, Margareta Pislaru, Vasilica Tastaman, de ce Spirache, Nea Mărin n-ar putea avea o existenţă, măcar lunară).

● Un adevărat **Eveniment TV** îl constituie reportajul **Douăzeci la o masă** de Alexandru Stark. De multă vreme n-am mai urmărit un reportaj, atît de bine realizat, emoţionant, scris parcă cu sufletul. Povestea familiei cu 18 (optsprezece) copii din Iaşi, infinita căldură cu care Mama Ana povestea despre fiecare din cele 18 odrasle ale sale, omenia acelor Părinţi şi fericirea acelei familii nemaipomenite ne-au emoţionat pînă la lacrimi. Poate că n-ar fi rău să revedem **Douăzeci la o masă** de Alexandru Stark.

Mircea Florin Şandru

ceață

n-a inventat nimic din toate astea. Poate că lucrurile nu se întîmplaseră astfel. Poate că fusese batjocorit și umilit atunci și lui îi era rușine de purtarea lui lașă și înjositoare, dar pe care, oricine ar fi înțeles-o. Poate că se speriase și-i implorase să-l cruțe, îi rugase plîngînd să-l lase în pace. Ce vreți, era doar un copil atunci. Ce rost ar mai fi avut să se opună ? Ei erau puternici și mulți și siguri de izbîndă ; el, singur, gol, singur, noaptea, în jurul lui o apă, doar, de foi plescăind metalic : niște limbi de ciine.

Îmi închipuiam toate cîte fuseseră atunci.

Mărturisesc că tremura ceva în mine : viața lui. Viața lui la care el nici nu se gîndea. Mergea înainte-mi. Același pas. Îmi vorbea. Nici nu-l priveam.

De multe ori îmi vorbea de eroism. El spunea : „Era un timp eroic. Înșeși mitingurile acelea la care mergeam atunci, erau acte adevărate de eroism, atunci, în august, în septembrie, în octombrie 44, cînd noi cîntam „pămîntul e al celor harnici, cei leneși plece unde vor" și credeam negreșit în vorbele astea pe care ne trezisem că le știm de cît lumea".

Se dezmeticea cu încetul. Soldații erau înainte, în dreapta și-n stînga lui ; el îi urma. Simțea sub tălpi cum îl părăsește poteca : o luase de-a dreptul prin lan. Din loc în loc călca peste coceni care pocneau ; în rest ghicea tulpini de porumb presate, făcute una cu pămîntul, sau doar tărînă.

Se mai liniștise ; nu mai simțea oboseala în oase ; călca greu. Tira bicicleta ; nu o luase în spinare.

Un convoi în noapte, urcînd prin întunericul porumbului. Se oprise și vîntul. Nu mai fosneau foile de tablă. Printre ele se fringeau acum razele de lumină ale lanternelor : niște sulițe, doar, ușoare, fără consistență. Soldații vorbeau, mergeau de-a dreapta și stînga lui, rîdeau ; glasurile lor erau îmbibate de băutură. Plutea în aer răsuflarea lor arzînd de alcool și miasma grea, stătută, de sudoare.

singuratici, gîndind să facă bani, să agonisească și, cine știe, poate să plece îndărăt de unde s-au pornit. Nici nu se băgau între oameni. Între ei și ceilalți, ca un geam stătea lucrul lor și pămîntul pe care îl arendaseră și negoțul și banii. Îi vedea de multe ori dimineața ori spre seară, în drum, cum se trag mai înapoi, în spatele gardului de sîrmă ghimpată, înapoi, să nu trebuiască să spună „bună ziua" sau să răspundă la binețe.

Mergea în pasul soldaților ; ei îl străjuiau. Cerul se înălțase ; lumina de dincolo de virfurile porumbului îl alunga în frigul de deasupra pămîntului.

Nu-și mai aducea aminte să fi înțeles o vorbă din cîte ei spuneau. Nu pricepea de ce nu-l pun să-și întoarcă buzunarele pe dos, de ce nu-i iau actele și banii... Nu înțelegea de ce îl cară doar după ei, adîncindu-l în noapte.

Își dădea seama că frica se scursese demult, iar tremurului pe care îl simțea în singe, curiozitate, acum, i-ar putea zice.

Mult mai tîrziu, în somnul său de coșmar trezărise : se încorda ; nu încercase nici măcar să se oprească : mergea în pasul soldaților acelora, ei își vedeau de vorba lor aspră, de rîsul lor ; mergeau foarte aproape, le simțea mirosul rînced al transpirației care făcuse drumul îndărăt în piele, miros, greu amestecat cu cel al băuturii : soldații își urmau pasul : pipăiau calea cu lămpile lor de lumină (zdrănganea arma, bidonul, toate cîte aveau pe dinșii), mergeau prin lanul necunoscut fără să le pese de nimic, de parcă ar fi mers prin propria lor casă.

Hainele lui erau niște zdrențe și soldații, văzîndu-l își dăduseră seama, desigur, că n-are nici acte, nici ceva mai de seamă prin buzunare. Poate că n-aveau ce face cu bicicleta, lucrul lui cel mai de preț și de care el ar fi vrut în acele clipe să scape.

Calea tăiată-n porumb, poditā cu coceni striviți și știuleți cu boabe împrăștiate în țărînă, se lărgea, parcă. Făceau un ocol. Ca un gard stătea drept porumbul acoperind focul și larma.

picioarele dinapoi și nu voia în nici un chip să se mai lase dusă.

Soldatul mă bătu ușor peste brat, îmi spuse, îmi făcu semn să mă opresc. Ei vorbeau ceva, arătau spre mine, mă măsurau. Sfichiuiau aerul cu vorbele lor ca un bici. Se sfătuiră o vreme. Apoi unul din ei veni lîngă mine : începu să-mi vorbească. Eu nu înțelegeam. Dădeam din cap ca și cum aș pricepe. Îi vedeam dinții cum scîlpesc printre cuvinte. Făcea semn cu mîna : un rotocol. Și zîmbea".

Poate era speriat încă și nu reușea să iasă din plumbul greu al spaimei. Poate că omul acela nu se prefăcuse încă într-o grămadă de moloz : se mai mișca încă.

„N-avea ce să-mi ia, mai spunea... Soldatul știa că eu nu înțeleg nimic, mă lua cu binișorul. Făcea niște mișcări stranii, gesturi îngroșate. Învirtea ceva. Doar voi pricepe. Făcea cîțiva pași în dreapta, în stînga, punea mîna la inimă, cînta ; apoi iarăși își rotea mîna.

Izbucneam în rîs. Mișcările lui erau caraghioase. Ceilalți soldați rideau. Soldatul se opri. Mă privi ca și cum ceva s-ar fi întîmplat. Mulțumit, îmi făcu semn să vin lîngă o mașină. Acolo îmi arăta ceva. Eu nu mă mișcasem încă Un soldat puse mîna pe bicicletă, mă desprinse de ea ; apoi îmi făcu semn : acolo, spre mașină. Am mers doi-trei pași. Soldatul deschidea o cutie : un gramofon. Îmi făcu semn să vin și mai aproape. Am simțit sub tălpi o manta sau o pătură. El punea gramofonului pilnia. Îmi făcu semn să mă așez. Apoi puse o placă, învirti manivela, fixă acul : o melodie începu să se reverse : un tango. Soldații izbucniră în chiote. Băteau din palme. Unii se ridicaseră de pe unde stătuseră și veniră mai aproape. Poate că veniseră să se uite la mine ca la o arătare, sau poate că doar le plăcea muzica aia pe care credeau, cine știe, că eu am adus-o. Eram curios să văd ce face soldatul acela și nu îmi dădui seama că în jurul nostru s-au adunat o mulțime de oameni. Ședeam cu genunchii la gură, să ocup cît mai puțin loc, să mă acopăr ; picioarele mi le înlănțuisem cu brațele. Mirosea a obiele și a cîrpă încinsă și a băutură și fum de țigară. Ei se legănau în ritmul tangoului, le vedeam numai picioarele. Lîngă mine unul bătea pămîntul cu talpa și se înnoda într-un chiot mic. Își împingea bine călciiul în țărînă, apoi chiuia. Placa se termină după un timp. Eu nu înțelegeam nimic. Ședeam chircit acolo, lîngă gramofon și priveam dansul soldaților. Ei se frecau unii de alții, rideau, făceau mișcări deochiate. Își afundaseră cizmele în praf, își lepădaseră hainele. Rideau. Se opriseră unii ; alții își vedeau mai departe de dansul lor : doi cîte doi ; alții dansau singuri : făceau mișcări largi : ceremonioși, îndatoritori. Unii își băteau pulpele cu palmele — o mișcare imitată, se vede, pe care n-o făcuseră de prea multe ori și mișcarea aceea le ieșea greoaie și ei rideau. Cîte unul scotea triluri, făcea piruete. Cineva venise cu o muzicuță : cînta în legea lui un vals sau o polcă, cine știe, o melodie sacadată, în ritmul căreia puteai să umbli.

Soldatul care stătuse tot timpul lîngă mine, acolo, în genunchi și care-și privea încîntat gramofonul îmi mai zise ceva. Îl priveam. El, cu un gest pe care-l credea de tandrețe mă mîngîia pe creștet. Îmi vorbea. Eu simții mîna lui blîndă pe frunte, pe păr : niște solzi ca de pește. Ședeam la un pas de el pe o manta întinsă pe pămînt. Apoi îmi făcu semn ușor cu cotul și clipi. Eu ridicai acul, încet. Apoi am întors placa. Am învirtit de manivelă. Am pus acul."

Și iarăși muzica. Iarăși chiote. Nu mai era război, nici noapte, nici veste de pace, de viață ori de suferință. Era doar un cîntec venit din dragoste și din bucurie. Oamenii mai sperau că viața poate să le fie mai bună. Așa era cîntecul. ...Că lucrurile nu trebuiesc duse chiar pînă la capăt. Că se pot mulțumi doar să viseze. Niște oameni care țineau, desigur, la norme, la nevestele și la fiicele lor lăsate departe, în alte ținuturi, pe alte meleaguri.

El puse iarăși placa, învirti manivela, potrivi acul. Soldații dansau. Muzica nu se mai oprea acum. Parcă nu le stătea oboseala în carne, parcă dormiseră toată ziua și acum, fără să le pese de nimic, se distrau ; parcă nu mai auziseră muzică de săptămîni întregi și le fusese dat să audă aici, pe pămîntul acesta acoperit cu lanuri de aur, fosnind a porumb.

Melodia s-a terminat și el puse iarăși placa. Învirti manivela ca ei să poată să danseze, să joace, să-și uite viața lor chinuită.

Îi era milă de soldații aceștia care făcuseră drumul înainte și înapoi și uitaseră chiar de dînșii. Ei dansau, el schimba placa, învirtea de cîteva ori manivela, apoi îi privea. Începuse să-i vadă și el ca pe niște oameni ; se bucura că poate face ceva pentru dînșii și era, poate, tentat să danseze laolaltă cu ei. Mai puse o placă, învirti iarăși la manivelă. Ședea chircit acolo, în fața gramofonului. Muzica se auzea pînă departe. Nimeni nu-l mai vedea. Schimbă iarăși placa. La lumina palidă a focurilor zări în mijlocul plăcii un ciine ascultînd o pilnie de gramofon. Nu se vedea prea bine : placa se învîrtea : era doar o pată albă. Luă altă placă ; văzu bine ; un ciine alb, blînd, liniștit. Simți un miros de carne arsă și el își privi mîinile. Era o grămadă de plăci acolo. Se ridică în genunchi, lîngă gramofon ; soldatul care îl adusese nu mai era acolo demult. Se pierduse printre ceilalți care se învîrteau. Lumina le cădea pe mîini, pe fețele lor asudate. Și ei se răsuceau în ritmul muzicii. Mișcarea plăcii pătrunse într-înșii. Focurile se roteau ; pipiiau flăcările să se stingă : O pată albă era acolo în mijlocul cîmpiei. Și cîmpia... și lanul... Pămîntul, doar o pată albă era, pierdută în liniștea nopții.

El amorțise, singur, acolo, jos, pe manta. I se păru că începe să se lumineze. Se ridică. O placă plesni lîngă dînsul. Își apăsă piciorul pe o altă placă și ea se rupse cu un pocnet sugrumat de pisla mantăii. Și încă o placă... Nu mai era mult : lumina îi va obosi pe soldați, se gîndi. Corvoada lui va muri odată cu noaptea. Și noaptea nu putea fi prea lungă. Stelele sclipeau încă : niște pungi de mătase. Spre iarnă nopțile se lungesc pregătindu-se să înghită, parcă, ziua.

El ședea în genunchi lîngă gramofon, mai erau o mulțime de plăci acolo. Muzica lui se auzea pînă departe. Rîșnea la cutia blestemată.

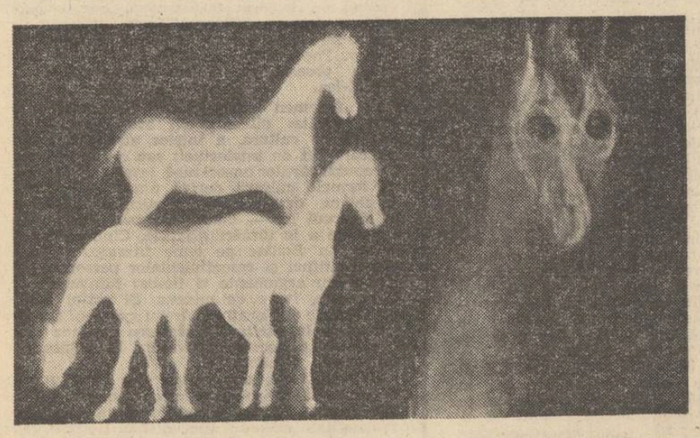

Mircea Barzuca : „Cai"

Nici nu-l băgau în seamă. Mergeau pe un drum proaspăt, făcut de mașini, de motociclete, de cizme care rupseră lanul.

Așa trebuie să fi fost atunci. El așa povestea. Nu scoase nici o vorbă : ademenit parcă de prezența lor, amorțit, poate nu lipsit de curiozitate : îl duceau undeva, îl depărtau de drumul său. Îl împingeau în noapte și el nu încerca să se opună, nu voia să scape. Ar fi putut să le explice : un om era doar atît, cinstit, nu le făcuse nimic, nevinovat, nici măcar nu li se împotrivise : venea de la lucru, muncise ziua. Dar nu le zicea nimic. Mergea cu capul plecat între soldații aceia care sporovăiau ; tira în spate, ca pe o cruce, bicicleta.

Luni de zile, spunea ,a visat drumul ăsta. Se putea furișa printre cocenii de porumb, să scape de umilință ? S-ar fi putut să ghicească un moment de neatenție și să dispară... Dar nu era în firea lui să fugă. Se ținea mîndru și demn. Și mai era bicicleta, fierul ăla lucrat de mîna lui și nu putea în nici un chip să se strecoare cu ea cu tot printre soldați și apoi prin lanul acela nesfîrșit de porumb.

Trebuia să care în spate bicicleta, nu mai avea încotro ; asudase : sudoarea îl năclăise deodată : ceva viscos, insinuant ; mergea între soldații cărora nu le înțelegea gîndul, nici vorba, ca un prizonier, ca un hoț. Și sufletul lui era gol și el nu mai aștepta nimic de la nimeni.

Noaptea se asprea : răcoarea începea să alunge căldura scursă din ziuă

Mergînd, se mai limpezise. Se căia că o luase pe scurtătură ; dacă și-ar fi urmat drumul, desigur, nimic nu i s-ar fi putut întîmpla. Ca un magnet îl atrase lumina. Ea zăcea peste lanurile de porumb. Și cîntecul abia auzit. Poate că se simțise, poate, zic, mai în siguranță în lan decît pe linia drumului. Știa că dacă acolo i s-ar fi putut întîmpla ceva n-ar fi găsit niciun ajutor. Chiar dacă ar fi strigat, nimeni nu i-ar fi sărit în apărare. Crădinarii erau la pîndă, dar ei n-ar fi ieșit niciodată din colibele lor încărcate cu șiruri de ardei puși la vînt pentru iarnă. N-ar fi avut curajul să tragă un singur foc de armă. Erau oameni, doar, veniți de departe, harnici în felul lor, negustori aprigi, dar inși

Muzica, desigur, îl atrăsese, se gîndea ; și lumina care îl ademenise ca pe fluturii bezmetici.

Era lumină mai multă ; deslușea zgomotul : voci în surdină, cîntece : lumina văzută de departe și muzica aceea adusă de vînt.

Așa ajunse într-un ocol pardosit cu coceni de porumb, un foc, focuri mai multe : în jurul lor oameni străjuiți de mașini cu faruri aprinse : niște ochi galbeni, adormiți aproape de-atîta neodihnă.

Același pas urma. Soldații răzlețiți în jurul focurilor nici nu-l priveau. Unul spuse ceva pe limba lui ; făcea semne cu mîna : întindea o sticlă, o clătina în semn de prietenie. Avea părul blond, răvășit peste frunte, moale ; cîntau prelung, de departe ; un cîntec venea din pămînturi moi, din ape neguroase, din sălcii. Venea de departe, din altă lume. Cîntecul lor se pulveriza, era înghițit de aer, te ademenea, nu intra în pămînt, nu îl dorea țărina ca pe o ploaie mult așteptată, nici porumbul nu îl trecea prin trupul lui văzduhului ; cîntecul era doar un geamăt ce plutea deasupra. Sunete umezite ca un plîns mic, înăbușit, amarnic.

Cortegiul lor ocolea soldați întinși pe jos, lîngă arme rezemate una de alta, ca o piramidă ; ei îi priveau, nu le putea distinge figurile. Vedea doar părul lor blond ; căștile lăsate de-o parte stăteau pierdute ca niște oale negre, uitate pe ici, pe colo, prin țărînă. Soldații puseseră stăpînire pe lan. De la fîntînă mișunau, cine știe, poate pînă spre sat și chiar în sat și dincolo de hotare. Ar fi trebuit să-l întrebe ce o fi cu ai săi, dar cum ? Limba lor îi era neștiută. Se puteau înțelege prin semne, desigur, dar el nici nu s-a gîndit să încerce atunci. Poate tocmai din teama că astfel or începe să se înțeleagă.

Erau oameni blînzi soldații : îngăimau cîntecul lor, stăteau tolăniți pe coceni, probabil (nimic nu se va mai alege din porumbul ăla), lungiți pe mantăile lor. Îi învăluia fumul înecăcios și mirosul de benzină care alungase pînă și aerul plin de miresme al toamnei.

Era un țarc acolo, după cîte își dăduse seama, mașini de jur-împrejur.

„S-au oprit soldații într-o vreme. Mersesem fără să-mi dau seama, mașini pe laturi făcînd un ocol, spunea. Tiram bicicleta după mine : se făcuse parcă mai grea, se proptea ca un cal în

ingrid fulga

Agatodor

Un ochi pe față, un ochi pe dos, un ochi pe față, un ochi pe dos, un ochi... nu e greu. M-am apucat de croșetat în iarna în care Agatodor era plecat în Africa. O să spuneți ce nevoie avea Agatodor de fulare, mănuși sau căciuli dacă era în Africa. E adevărat, el nu avea nevoie de nimic, se juca cu leii în Africa și murea de cald, dar la noi era iarnă și venea Crăciunul și Agatodor nu se mai întorcea. Trebuia să fac ceva, nu ? La început am croșetat fulare, mănuși și căciuli pentru toată familia. Duminicile croșetam numai pentru Alexandra — păpuși, ursuleți, baloane, clovni, castele, pitici, bomboane, portocale, cățel albaștri și portocalii, maimuțe obraznice și papagali răgușiți — toate pentru duminicile Alexandrei.

Am croșetat și pentru tata — manuscrise. El îmi dicta și eu croșetam — un ochi pe față, un ochi pe dos, pe față, pe dos, față, dos, față, dos, repede, repede, tot mai repede, casa se umpluse de manuscrisele tatei, pe mine mă dureau mîinile, aveam însă și un avantaj — nu trebuia să mai facem focul, stăteam toți înveliți în manuscrise croșetate care erau, ce-i drept, tare călduroase, era o lînă moale și pufoasă de pe niște oi pe care le furase tata din Anglia, și croșetam zi și noapte, nu ne mai opream, degeaba îl rugam să se oprească să mai mîncăm și noi, să ieșim afară să dăm zăpada, să ne plimbăm cu sania, tata era într-o formă extraordinară, eu croșetam, mama făcea gheme, iar frații mei înfășurau manuscrisele să nu cumva să se încurce, un ochi pe față, un ochi pe dos, pusesem toate culorile, roșu, verde, alb, albastru, galben, maron, violet, portocaliu, și iar roșu, verde, alb, albastru pînă într-o seară cînd tata s-a oprit, ne-am oprit și noi, se terminase și lîna, de altfel, și ne-a spus : „Nu mai am idei". Mi-am luat minușele obosite în brațe, le-am mîngîiat și le-am trimis la culcare, frații mei au legat manuscrisul, mama ne-a dat de mîncare cozonac, mere, nuci, iar tata s-a dus să dea zăpada care ne acoperise demult casa.

Nu primeam scrisori, dar nu eram prea îngrijorată, Africa nu-i așa aproape. Nu mai aveam noțiunea timpului și atunci, ca să-mi dau seama de distanță, m-am hotărît să croșetez în continuare. Chiar a doua zi am pus un anunț pe ușa de la intrare : „Croșetez gratuit după dorința clientului". Asta pentru că în familie nimeni nu-mi mai dădea nici o atenție. Și astfel viața mea s-a schimbat : vedeam lume nouă, primeam cadouri, croșetam orice — scrisori de dragoste, bijuterii pentru fete frumoase, corăbii pentru aventurieri, căruțe și coșuri pentru negustori ambulanți, cai pentru cei care nu-și găsesc liniștea nicăieri, cărți cu povești vesele pentru copii triști, brazi și moși încărcați de daruri, am croșetat și valuri de mare, scoici și meduze pentru sirene, chiar și o lună de miere pentru tineri căsătoriți, din cînd în cînd mă gîndeam la Agatodor „mi-e dor de tine Agatodor, de ce nu vii odată, mai lasă Africa și leii, întoarce-te acasă, la mine" da, îmi zburau gîndurile în timp ce croșetam și trebuia să desfac, s-o iau de la început, am lucrat cele mai frumoase rochii de mireasă, cu voaluri lungi, nesfîrșite, în stare să ajungă peste ocean... dar a venit primăvara și nu mai veneau la mine să le croșetez vacanțe, chiar și prietenul meu, grădinarul, căruia îi croșetasem cea mai frumoasă stropitoare și cea mai frumoasă pălărie, m-a părăsit.

Atunci mi-am pus o rochie în culoarea florilor de liliac și m-am dus să mă plimb. Și uite-așa, aruncînd liliac în curțile oamenilor, mi-a venit o idee : să croșetez un drum pînă în Africa, să ajungă la Agatodor, poate s-a rătăcit și nu mai știe să se întoarcă. Am muncit zi și noapte la drumul ăsta, am împletit numai flori de liliac și din loc în loc „mi-e dor de tine...". Cînd s-a scuturat liliacul, m-am așezat pe treptele din fața casei și am așteptat. Cine credeți că a apărut pe drumul meu ? Uh leu, un leu adevărat, vesel și care mi-a adus în dar harta Africii. L-am întrebat dacă i-e foame dar el mîncase tot liliacul din Africa și pînă aici, era sătul și fără grijă. Aș fi putut să-l întreb ce mai face Agatodor dar știam că n-o să se mai întoarcă niciodată. Știi, ce ? i-am spus leului, hai să mergem la prietenul meu, grădinarul. El o să ne dea o parte din grădina lui, noi o să creștem pepeni verzi, o să-i vindem la tîrg și poate că pînă atunci Agatodor...

george alboiu

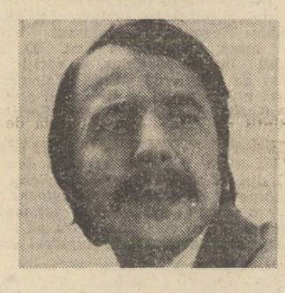

Zece aforisme

1) Un aforism este ceea ce rămîne dintr-o carte după ce ai renunțat s-o scrii.

2) Din aforismul clasic secolul XX a dedus, de multe ori, calamburul așa cum natura, într-un timp mai îndelungat, din dinozaur a reținut șopîrla.

3) Din momentul în care un scriitor care a scris cărți proaste nu mai poate scrie îmbogățește cultura. Este un act plin de semnificație care stă la îndemîna oricărui autor nesemnificativ.

4) Cînd scriitorul se folosește numai de o parte din libertatea care i se oferă nu va contribui substanțial la crearea unor libertăți noi.

5) Una din definițiile ridicolului : cînd calul troian este introdus în cetate după căderea Troiei.

6) Cine se gîndește ca un critic la cărțile altora are mai multă înțelegere pentru propriile lui cărți.

7) Cînd vorbesc despre geneza galaxiei savanții uită scopul acesteia : ochii femeii de pe pămînt cînd alături se luptă cerbii.

8) În relație cu Totul omul este sublim sau ridicol ; în relație cu Partea devine ironic.

9) Scriitorul care înțelege cosmosul fără să înțeleagă pe omul de lîngă el înțelege, de fapt, numai jumătate din realitate.

10) Al zecelea aforism trăiește dacă-și amintește de celelalte nouă.

radio

Pentru noul an

Intrînd într-un an nou, ne îndreptăm gîndurile în egală măsură către cel plecat și cu nețărmurită încredere în cel ce tocmai a sosit, dovedind astfel că omul este prin definiție o fire optimistă (și optimismul lui este incurabil).

La început de drum, credem că anul va fi mai rotund ca o bucurie, împlinirile — mai sigure decît o formulă matematică, faptele — mai bune ca sarea-n bucate, iubirile — mai dulci decît mierea (naturală, nu cea cultivată de poeți), și lista poate continua în același fel, dar ne oprim aici.

Așadar, ce-și dorește pe '78 cronicarul de radio ? Să fie invidiat de colegii lui de rubrică (film, teatru, televiziune etc.) pentru desfătarea, pentru bucuriile ce i le procură ceas de ceas, minut de minut, emisiunile tuturor celor trei programe. Creionul să nu-i rămînă bont cînd o fi să scrie despre comentarea emisiunilor sportive (rezultatele dau tonul, comentatorii îl susțin). Dar nici prea ascuțit după ce-a audiat radioreportaje „transmise exact de la fața locului". Să se creadă încă o dată copil (nu rebusist, nu filolog, nu filosof) ascultînd seară de seară („Noapte bună, copii !"). Serile să rămînă tot mai mult pe-acasă pentru că se transmite o piesă (care nu-i neapărat de Ștefan Berciu în regia lui Cristian Munteanu). Să-și vîndă (dacă are) televizorul, pick-up-ul, magnetofonul și diminețile (și duminicile și în celelalte sîrbători legale) în ritmurile cele mai antrenante ale unui șlagăr (care să nu fie obligatoriu de George Grigoriu pe versuri de Angel Grigoriu și Romeo Iorgulescu) să creadă în esența divină a muzicii și în gustul regiei muzicale.

Dacă n-o fi ca-n basme (doar să dorești și să se și îndeplinească) ne mai rămîne timp (poate și spațiu) pînă la anul ce vine să ni le tot exprimăm. Poate, din întîmplare, cineva se va gîndi că și cronicarul e om și o fi știind ceva...

Oricum, e-nceput de an și nimic nu ne poate opri să credem că vom avea unul din cei mai străluciți ani în materie radiofonică. Premisele au fost puse : anul a debutat cu reluări ale celor mai bune emisiuni din anul trecut... Se aplică mitul tinereței eterne (sau cum am auzit mai nou : tot ce-i bun e **retro**) ? Oricum ar fi, noi urăm succes redactorilor, realizatorilor de emisiuni, cu aceleași bune sentimente și cînd ne plac și cînd nu ne plac transmisiile urmărite.

Constantin Stan

Desene de Raluca Grigorcea

plastică

Salonul municipal (II)

O dezbatere la fel de vie asupra sensurilor și obiectivelor actului reprezentării plastice a caracterizat, se pare, anul acesta și domeniul **sculpturii.** Din zecile de lucrări expuse unele pot fi reținute ca reprezentative pentru creația autorilor lor și nu în puține cazuri — faptul privind în special unii sculptori afirmați în ultimii ani — ele pot fi considerate reușite personale ce indică posibile direcții de dezvoltare ulterioară. Maeștrii au fost și ei prezenți cu lucrări purtînd puternic amprenta propriei personalități : Vasile Blendea a expus un proiect de monument **(Luptele daco-romane)** ce ne aduce încă o dată aminte ce mari datorii morale are critica față de un artist de reală valoare, pînă de curînd aproape ignorat ; Ion Irimescu **(Fată la balcon)** și Mac Constantinescu **(Ritm)** s-au relevat aceiași tehnicieni desăvîrșiți ai formei, cel de al doilea aducînd în expoziție, prin relieful său, o adiere nostalgică de rigoare clasicistă pe care mulți sculptori de marcă, de virstă mai tînără, ar putea să o invidieze. Se poate spune că artiști aparținînd unor „virste" diferite au fost cum se cuvine reprezentați, unele absențe fiind însă regretabile : cele ale lui George Apostu și Constantin Lucaci.

Îl reprezintă pe deplin pe Ovidiu Maitec atît **Tripticul** cît și **Construcția** executate cu grija sa dintotdeauna pentru geometrie și armonizarea plinurilor cu golurile. Ioana Kassargian **(în Renaștere)** relevă aceeași tentație a dinamizării pe verticală a formei perfect șlefuite. Cristian Breazu **(Visare)** creează o bruscă senzație de ruptură întrerupînd brusc destășurarea melodică a formei umane ușor geometrizate, în timp ce Iliescu-Călinești **(Stîlpul Unirii)** folosind un volum simplu îl decupează cu un unic motiv, abia profilat, provenit din repertoriul sculpturii populare. Mihai Laurențiu **(Familie pădureană)** continuă seria sculpturilor sale de un abstractism de sorginte folclorică, iar Vasile Gorduz **(Portretul lui George Călinescu)** tratînd în manieră strict impresionistă ghipsul ajunge la efecte dramatice. Pentru Lie Doina **(In Memoriam — 1916)** corpul uman se transformă într-o veritabilă rețea ce se articulează crispat în spațiu, sugerînd astfel cu pregnanță durerea. Nicăpetre **(Fata cu mărul)** speculează șăgalnic posibilitățile de simbolizare ale unei modalități de exprimare derivată din tradiția figurativă. Cum se vede, există o diversitate de preocupări formale dublată — și acesta este un fapt esențialmente pozitiv, ce se cuvine menționat — de tentativa apropierii de teme figurative cu generoase posibilități.

Dintre artiștii afirmați în anii din urmă am reținut lucrările lui Mihai Marcu **(Zbor)** — ce interpretează cu aplomb motivul smulgerii trupului de materie, Nicolae Fleissig **(Tors drapat)** — care valorifică subtil efectele de lumină pe suprafața frămîntată a drapajului —, Nicolae Păduraru **(Ana Ipătescu)** — modelator energic preocupat de reliefarea tensiunii lăuntrice a personajului. Pentru ei, ca și pentru Ion Iancuț **(Mioritică)** — posesor al unei capacități de invenție plastică puțin obișnuită, pusă mereu în slujba potențării suflului poetic al imaginii —, lucrările prezentate pot constitui tot atîtea capete de drum pentru realizări ulterioare.

Grigore Arbore

muzică

Arta contrapunctului

Orchestrarea „Artei fugii" de către **Ludovic Bàcs** este încă o încercare de a găsi realizarea sonoră potrivită acestei suite de contrapuncte, de voci ale esențelor. Discul apărut în interpretarea formației **Musica rediviva** vine ca un răspuns de mare acuratețe la lecția pe care Bach se hotărîse, în ultimii ani ai vieții, s-o lase. Ce putea, într-adevăr, să mai facă acest maestru care presimțise secarea izvoarelor vechii polifonii franco-flamande, care experimentase toate posibilitățile scrierii orizontale la orgă, decît să încerce o supremă sistematizare, descoperind legile terne ale armoniei universale sub forma unor reguli de scriitură, a unui fel de „definiții" sonore ? „Arta fugii" este mai puțin un manual, cum a părut pe vremuri, ci un cod al supremelor abstracțiuni, al rațiunii pure pe care Goethe o deslușea în muzica lui Bach. Nu e deci de mirare că bătrînul cantor n-a mai desemnat instrumentele la care urmau să fie cîntate cele 19 canoane și fugi, astfel încît au apărut mereu alte orchestrări, preferate fiind mai ales transcripțiile pentru orgă. Puritatea vocilor, exactitatea și perfecțiunea contrapunctică era însă mereu aceeași — cum bine subliniază Wilhelm Berger : „...tot ce se evidențiază este la fel de perfect, în amănunt motivat și de neclintit".

Vom adăuga însă că, pe lîngă meritele transcripției lui Ludovic Bàcs, un rol deosebit la realizarea acestei versiuni recente o are interpretarea datorată muzicienilor din formația **Musica rediviva.** Cîțiva tineri violoniști în stare să păstreze transparența uneori caldă, alteori înghețată, a temelor ; experimentatul Iosif Sava la orgă ; suflătorii Valentin Alexandrescu, Lazăr Augustin Bețea și Mihai Elena într-un dialog nu metalic, ci plin de convingătoare vitalitate ; în fine caimul și siguranța cu care Gyöngyver Ercse-Bacs (vioară), Cornel Faur (violoncel) și Ilie Macovei (flaut) investighează lumile spirituale cuprinse în „Contrapunctus nr. 13 inversus".

Un cuvînt trebuie spus și despre complicata fugă cu trei subiecte dintre care ultimul reprezintă numele lui Bach (si bemol, la, do, si) și pe care, asemenea unui testament inutil, bătrînul cantor nu a mai terminat-o. În cele mai multe versiuni, urmașii au compus o continuare sau alta, de aceea ne bucurăm să găsim în concepția lui Ludovic Bàcs brusca tăcere a contrapunctului acolo unde mina lui Bach se oprise. Numai așa puritatea gîndirii cuprinse în „Arta fugii" se păstrează nealterată, oferindu-ne un ultim avertisment.

Grete Tartler

Eminescu,
opere, vol. VII

Urmare din pag. 1

măcar parțial tipărită în volum, sub directă supraveghere a autorului. Rămînea, deci, în sarcina exclusivă a editorilor efortul atît de dificil de descifrare și ordonare a materialului literar rezultat, cum se exprimă Perpessicius însuși, „din mărunțaiele împrăștiate, cînd colo, cînd dincolo, prin infinitele meandre ale labirintului celor 43 de manuscrise însumînd cu aproximație cincisprezece mii de pagini".

— *Volumul VII cuprinde proza artistică a lui Eminescu. Întrucît acest fapt exprimă punctul de vedere editorial a lui Perpessicius ?*

AL. OPREA : În acest volum am încercat să materializăm „proiectul de prefață", scris de Perpessicius însuși. Așa încît tentativa noastră se înscrie în spiritul acestui proiect și al altora schițate de marele editor și urmează criteriile metodologice formulate de el.

PETRU CREȚIA: Într-adevăr, conform planului elaborat de Perpessicius, s-a trecut la realizarea volumului VII consacrat prozei literare. Astfel am urmat schema sa ordonînd sumarul după cum urmează : proza literară antumă *(Sărmanul Dionis, La aniversară, Cezara)*, II proza postumă *(Geniu pustiu, Iconostas și Fragmentarium, Avatarii faraonului Tlà etc)*. În ceea ce privește cea de a doua secțiune trebuie să arătăm că ea cuprinde toate textele publicate în edițiile de pînă acum referitoare la proza eminesciană, la care, însă, se adaugă un număr de texte inedite, pentru prima dată transcrise după manuscrise, e adevărat, unele dintre ele publicate parțial de noi în „Manuscriptum". Prin urmare, este vorba de o ediție completă a prozei artistice eminesciene.

— *Să înțelegem, din cele spuse de dumneavoastră, că prin aceasta nouă ediție din proza eminesciană conține elemente realmente noi, structural deosebite de acelea puse în circulație de edițiile anterioare ?*

PETRU CREȚIA : Da, există asemenea elemente noi și aș da un singur exemplu, anume, mă refer la *Cezara*, al cărei text, date fiind variantele numeroase ce o însoțesc, capătă noi semnificații, înțelegerea sensurilor fiind deci mult mai apropiată de cea adevărată. Mai mult decît atît, variantele de la această nuvelă ne pun în directă legătură cu o serie întreagă de aspecte ce țin de gîndirea artistică și filozofică a poetului.

— *În ceea ce privește proza antumă, e de presupus că în descifrarea textului s-au ivit probleme speciale, mai ales dacă ne gîndim că adesea manuscrisele au un aspect fragmentar.*

PETRU CREȚIA : Este adevărat, aceste aspecte cu totul speciale s-au ivit frecvent. De exemplu, fiind vorba de *Avatarii faraonului Tlà*, în comparație cu textul tradițional noi aducem la plus 80 de corectări de lectură a manuscrisului. Asemenea corectări de lectură sînt prezente și în cazul narațiunilor *Iconostas și Fragmentarium* sau *Istorie miniaturală*. Cît despre *Cezara* am ajuns la concluzia definitivă că textul publicat în 1902 în revista „Epoca" reprezintă versiunea revăzută de însuși Eminescu. Drept care l-am luat ca text de bază în ediția noastră.

— *Asupra principiilor călăuzitoare în ceea ce privește transcrierea textului, aveți de făcut unele observații ?*

PETRU CREȚIA : Textul a fost reprodus, după normele ortografice actuale, însă cu păstrarea riguroasă a particularităților de limbă proprie limbii literare eminesciene evitînd cu grijă orice literarizare sau modernizare a formelor de limbă. Mai trebuie să adaug că întregul travaliu de redactare eminescian a fost consemnat în aparatul critic de la subsol.

— *Trecînd la problema notelor și a comentariilor, desigur autorul lor, tovarășul D. Vatamaniuc, e în măsură să ne ofere unele precizări.*

D. VATAMANIUC: Ne-am conformat concepției lui Perpessicius potrivit căreia opera lui Eminescu se caracterizează prin organicitatea ei, în sensul că în interiorul ei este sesizabil un continuu proces de circulație a motivelor poetice, tematice și a structurilor stilistice. În spiritul acestei opinii am înțeles să redactăm notele și comentariile noastre. De exemplu, parcurgînd notele și comentariile de la *Archaeus* se observă lesne care este curba genezei acestei scrieri. Nucleele ei filozofice datează încă din anii studenției la Viena fiind apoi transpuse epic la Iași, Deosebit de interesantă este și geneza romanului *Geniu pustiu*, raportul dintre schema epică și fondul de reflecție filozofică fiind, de data aceasta, invers.

— *În acest caz, există motiv să credem că în materie de note și comentarii confruntarea cu exegezele anterioare a fost inevitabilă.*

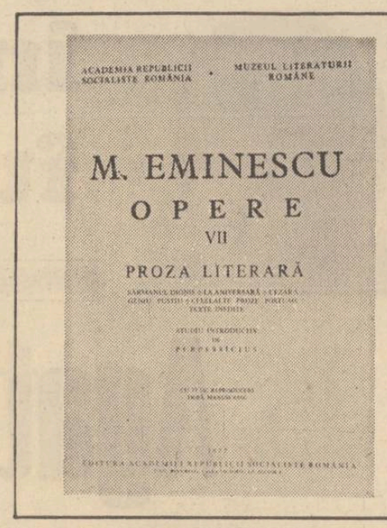

D. VATAMANIUC : Fără îndoială, așa stau lucrurile și cititorul va observa despre ce este vorba luînd cunoștință de poziția noastră — față de ceea ce a spus despre proza lui Eminescu D. Murărașu de pildă, În cazul *Geniului pustiu* a trebuit să ne delimităm net de opinia oarecum mistificatoare a lui E. Lovinescu. De asemenea, în cazul nuvelei *Sărmanul Dionis*, mărturisirile lui G. Panu au fost interpretate mai degrabă în spiritul decît în litera lor. În fine, aș mai arăta că, în cazul nuvelei *Avatarii faraonului Tlà*, confruntarea cu comentariile lui G. Călinescu a fost de-a dreptul pasionantă, dată fiind poziția creator-circumspectă a marelui critic.

— *Citeva destăinuiri legate de extraordinar de complicatul efort de transcriere a textului ar fi, desigur, cît se poate de binevenite.*

EUGENIA OPRESCU : Transcrierea textului operei eminesciene constituie o operație pe cît de pasionantă pe atît de dificilă și de plină de răspundere. În acest sens, aș invoca o formulare a lui Cervantes care spune că orice traducere dintr-o operă literară se aseamănă cu o țesătură fină privită însă din partea cealaltă, adică pe dos. Situația textului eminescian este similară, și, din această pricină, a trebuit să facem în prealabil îndelungate și minuțioase exerciții de familiarizare cu textul pentru a-i înțelege sensurile reale. Sperăm că efortul nostru colectiv, căci realmente este vorba de un efort colectiv, s-a soldat cu rezultate bune și că astfel scepticismul destul de prezumțios exprimat de unii publiciști, cînd au aflat de inițiativa noastră, în momentul de față, nu-și mai are locul. Sigur că nu întotdeauna am fost convinși că deținem adevărul și, de aceea, cînd a fost cazul incertitudinile ce s-au ivit au fost marcate prin asterisc.

PETRU CREȚIA : Țin să aduc un sincer cuvînt de laudă *Editurii Academiei*, cu care am colaborat ideal în absolut toate fazele acțiunii de tipărire a volumului. Remarcăm, totodată, foarte buna colaborare avută cu redactoarea volumului, Georgeta Mitran.

— *V-aș ruga, în încheiere, să faceți cîteva precizări în legătură cu următoarele volume ale ediției.*

AL. OPREA: Cu excepția vol. VIII, care va cuprinde teatrul eminescian și care intră în atribuția unei alte colaborări decît a Muzeului Literaturii Române, următoarele volume vor fi publicate, pînă în 1989, cînd se va comemora un veac de la moartea poetului. Ediția va însuma șaisprezece volume : IX—X, publicistica ; XI—XII, fragmentarium ; XIII—XIV, traduceri ; XV, corespondență ; XVI, documente, iconografie, catalogul manuscriselor, indici asupra ediției, suplimentul bibliografic, Addenda, Corigenda. Revenind la volumul VII, mai remarc buna colaborare cu D. D. Panaitescu, fiul lui Perpessicius, și sprijinul deosebit acordat de Secția de științe filologice, literatură și artă a Academiei, și în cadrul acesteia și bunul prieten al Muzeului acad. Șerban Cioculescu.

Eveniment de însemnătate majoră în viața culturală și literară a patriei, apariția celui de-al VII-lea volum din ediția de opere complete a lui Eminescu coincide cu apropiata sărbătoare a zilei de naștere a marelui nostru poet național. Este de la sine înțeles că revista noastră va reveni asupra respectivului volum în numărul său omagial.

Al. Căprariu

Urmare din pag. 1

nune / Și-atuncea nu mai scriu. Trăiască".

Cînd nu scrie, cîntă în gînd, fiindcă din tot ce are viața mai dulce, Căprariu a ales cotul burlanului, locul unde apa ploilor de vară înalță ciorchini de șoapte sau fantomatice păduri de brad din care jderi de fum se aruncă zvicnit spre stelele cu bot de veverită.

Ion Băieșu susține că Sandu Căprariu își joacă ascunzișurile vieții „legănat și fără noi". Fraza respectivă a fost rostită în Place Pigalle. Redau discuția, aproape cuvînt cu cuvînt.

— Mă, zice dramaturgul de la Întorsura Buzăului, tu, care n-ai decît memorie, ia spune versurile alea scrise de colegul Căprariu în care veștejește această piață plină de viciu și capcane !

— Sînt foarte frumoase.

— Dă-i drumu', nu le mai lăuda, că tot nu-i spun lui Căprariu.

— „A devenit aproape ritual : un whisky, un fotoliu, o țigară, / și-ntoarcerea în Place Pigalle, / bine-nțeles cu gîndul, și spre seară. / Dinți sclipitori de negri și neon, / femei trecînd în țipătoare rochii, / un bătrînel cu pipă și baston, / la care-i strălucesc fantastic ochii. / Iuți pactizări, făcute din priviri, / perechi, apoi, destine cîte două, / și trupuri care trec în unduiri, / acum în Place Pigalle e ora nouă, / țigara mi se stinge fumegînd, / paharu-i gol, tristețea e deplină / și amintirile, sever, pe rînd, se duc spre-o nevăzută ghilotină".

— Reușite ! apreciază Băieșu, cu aerul că Parisul e sătucul lui natal. Și ca un mic adaus: eu nu-s canalie, eu nu țin minte ce spune omul la minie, dar imi face impresia că prietenul Căprariu, ca și noi, dacă-l legi cu fularul la ochi cînd coboară în Gare de l'Est, ajunge în Place Pigalle în opt minute și nejulit de nici o mașină sau de vreun trecător. Știi, în tinerețe, am colaborat frumos cu Sandu, am jucat pocher două zile și două nopți, pînă la lesin, și ne-a luat banii o pușlama din Bărăgan, că tu măsluiai cărțile și i-ai băgat ăluia, imbecilule, un careu, iar nouă cite-o chintă de Brăila. Jură, cu fața spre Montmartre, unde atîția artiști au trecut prin viață cu damigeana în mînă, că n-ai făcut juma-juma cu pungașul ăla.

— Juma-juma.

— Iată un lucru care mă face să fiu mîndru de tine și să-mi trag două palme că te-am bănuit de cinste o singură clipă. Căprariu știe ?

— Nu.

— O s-arunc un franc francez pe o carte poștală ilustrată, Paris et ses merveilles, înțelegi ?

— Înțeleg.

— Mă mir. Adică nu mă mir, fiindcă cei mai mulți înțelegeți franceza, dar n-o vorbiți...

Dragă Alexandru Căprariu, te rog să mă ierți pentru chestiunea cu bul de treflă (eram mic și nu prea-mi dădeam seama), iar cînd ai drum spre București nu uita să-mi aduci **Sintaxa vinurilor din Transilvania.** Mi-ai spus că e limpede și ți se învăluie cu bucurie pe suflet.

Desen de Mihai Gheorghe

100 de ani de la nașterea lui

Emil Gârleanu

Emil Gârleanu s-a născut în Iași, la 5 ianuarie 1878. După absolvirea școlii primare (1889), Emil Gârleanu urmează, tot în Iași, trei clase liceale, după care trece la Școala militară a fiilor de militari. Studiază la Școala de artilerie, geniu și marină ; se transferă apoi la Școala de infanterie. În anul 1899 devine sublocotenent, dar datoria pentru cariera armelor cedează tot mai mult în fața vechii pasiuni — literatura : „Înainte de orice voi să fiu literat ori crăp". Sub pseudonimul Emilgar apar tot mai multe cronici, poezii, schițe, epigrame etc. În 1900 părăsește armata. În 1902 se reactivează, dar este mutat la Bîrlad. Aici va munci pe tărîmul literaturii cu aceeași însuflețire ; în anul 1904, la 15 martie, va reuși să scoată de sub teasc — împreună cu un grup de scriitori prieteni — revista **Făt-Frumos.** În 1906 Gârleanu demisionează din armată și se mută la București, unde îl întîlnim, pentru scurt timp, ca secretar de redacție la ziarul **Neamul românesc** al lui Nicolae Iorga. Odată cu venirea în București, încep pentru el și anii cei mai grei, pe care îi înfruntă convins că „meseria lui e scrisul și că nimic nu-l poate abate" — după cum mărturisea unui prieten. Gârleanu face parte din redacția revistei **Convorbiri,** devenită în 1908 **Convorbiri critice** și al revistei **Falanga literară și artistică** (1910). Sînt anii cei mai rodnici din întreaga sa activitate scriitoricească. Acum îi apar volumele : **Cea dintâi durere** (1907), **Într-o noapte de mai** (1908), **1877 — Schițe din război** (1908), **Nucul lui Odobac** (1910), **Din lumea celor cari nu cuvîntă** (1910) etc. Tot acum Gârleanu participă la înființarea **Societății scriitorilor români** (1908), iar în 1911, cînd este numit directorul Teatrului Național din Craiova — avîndu-l ca secretar pe Rebreanu — se străduiește pentru renovarea lăcașului de cultură și pentru îmbogățirea repertoriului său.

Gârleanu era omul care știa că nevoile și „greutățile se pot înfrînge cu răbdare și hotărîre : oboseala nu se simte, cînd te încălzește flacăra unei idei". În articolul **Artistul și lumea dinafară** spunea : ...„intuiția, puterea de a pătrunde și a descoase viața, e singurul izvor al artei adevărate ; ...că realitatea prinsă de ochiul unui artist și îmbrăcată în nou vestmînt, ea poate să aibă dreptul la o nouă viață veșnică, dacă vesmîntul îi va fi țesut mai luminos". Emil Gârleanu rămîne în literatura noastră nu ca un scriitor care înfățișa cu regret lumea părăginită a boierilor patriarhali — așa cum ușor se poate vedea în volumul de început literar, intitulat **Bătrînii,** precum și din alte cîteva schițe ulterioare — ci ca un artist care a înfățișat în mod veridic, cu toată forța talentului său, o lume „sătulă de greutăți, de nevoi, de viața aceasta de șarpe, de viața tîrîtă prin noroiul necazurilor...", lumea pe care autorul o descrie cu o adîncă dragoste în multe din scrierile sale.

În volumul **1877 — Schițe din război,** Gârleanu vorbește cu dragoste înflăcărată despre înaltele calități morale ale omului din popor, indiferent dacă el este român, rus sau turc. Grăitoare sînt schițele : **Prizonierul, Santinela** sau **Rănițiii.** În prima este înfățișată drama unui convoi de prizonieri turci, care se tot rărește, pe măsură ce înaintează prin cîmpiile troienite, lăsînd din loc în loc pete negre — trupurile celor care nu mai pot rezista gerului și oboselii, pe care le vor sfîșia lupii și corbii.

În schița **Oratorul** din volumul **Nucul lui Odobac** autorul părăsește tonul blînd, plin de căldură — pe care l-a întrebuințat ori de cîte ori a vorbit despre oamenii din popor — și cu ascuțită ironie denunță o parte a lumii burgheze, cum ar fi aceea a politicianului venal, a avocatului escroc — **Mitică Limbă-dulce.**

Din lumea celor cari nu cuvîntă este titlul pe care-l poartă unul dintre cele mai frumoase volume ale lui Gârleanu, și totodată din întreaga noastră literatură. În paginile acestei fermecătoare opere, autorul — care de mic copil era pasionat de cunoașterea vieții gîzelor și animalelor — a ridicat vălul care acoperea **lumea celor care nu cuvîntă** și a lăsat-o să zboare și să zburde în lumea cuvîntătoarelor, bucurîndu-se împreună de lumină și viață. Adînca sensibilitate a scriitorului este prezentă în orice pagină a cărții, manifestîndu-se atît prin minuțiozitatea descrierii fiecărei vietăți și a mediului incon-

jurător, cît și prin impresionanta lor umanizare. Din acest punct de vedere este interesantă o paralelă între Emil Gârleanu și autorul **Baladelor vesele și triste** — G. Topîrceanu. Ambii, înzestrați cu o deosebită sensibilitate sufletească și, pînă la un punct, cu aceleași preocupări, au dat la lumină opere, pe cît de diferite ca gen literar, pe atîta de apropiate ca realizare artistică. De altfel G. Topîrceanu va manifesta o constantă simpatie pentru opera lui Gârleanu, după cum mărturisește și într-o scrisoare din 7 mai 1911 către G. Ibrăileanu. Lărgind sfera discuției, și păstrînd proporțiile cuvenite, s-ar putea face o paralelă între Emil Gârleanu și scriitorul de renume mondial Jules Renard (1864—1910), acel minunat „interpret al naturii" și „vînător de imagini" — după propria-i formulare.

Limba operelor lui Gârleanu este clară, vie și colorată, deoarece la temelia scrierilor sale a stat inaintata-i concepție pe care o exprimase în articolul **Schilodirea limbii :** „...Limba e cea mai sfîntă moștenire a unui popor, ea e a tuturor și pentru toți din același neam. Ea e întrupată, alcătuită, șlefuită în cursul a zeci de veacuri, răsărită din trebuințele, din durerile, din bucuriile și suferințele unui popor..."

Dar, numai după 36 ani de viață agitată, Emil Gârleanu, sfîșiat de boală, spuse într-o zi, cu regret, prietenilor săi : „Mi-am adunat toate manuscrisele într-o ladă ; le-am rînduit ca să nu rămînă încurcate ; zilele îmi sînt numărate ; dar eu tot lucrez pînă n-oi mai putea..." Și curînd, într-o zi a lui iulie 1914, această voință este înfrîntă ; pana, ce umpluse cu slovă mărunță și muncită pagini despre lumea celor care cuvîntă și din **Lumea celor cari nu cuvîntă,** încetează să mai scrie...

Virgiliu Ene

Flora spontană

Urmare din pag. 1

buneicuviințe manifestate în interpretarea evenimentelor al căror protagonist ori martor a fost autorul. Cele două volume apărute pînă în prezent cuprind o perioadă bogată în astfel de evenimente — de la începutul secolului și pînă în anul 1944 — creîndu-ne, în timpul lecturii, senzația că am intrat în sala unui cinematograf în care rulează un lung film documentar despre societatea românească, surprinsă în mai multe stadii ale evoluției ei, începînd cu epoca tîrgurilor unde „nu se întîmplă nimic" și sfîrșind (deocamdată) cu precipitata perioadă a războiului. Demne de reținut și, uneori, imposibil de uitat sînt, în memoriile lui Iorgu Iordan, portretele, ale unor colegi sau ale unor profesori, ale unor rude, ori ale unor cunoștințe întîmplătoare. Deși se plînge adeseori că descrierile sale sînt făcute cu stîngăcie, autorul reușește să „șteargă praful" de pe imaginile unor oameni din alte vremuri și să le însufletească.

O carte de memorii a publicat, la începutul acestui an, și **George Macovescu,** pe care înainte, datorită ținutei sale austere de profesor universitar, cu greu ni l-am fi putut închipui făcînd confesiuni. Și iată că acum, impersonalul vorbitor de la catedră apare în postura insolită de om înduioșat de propriul său trecut, pe care îl „răsfoiește" ca pe un album de fotografii. Alexandru Sahia, Zaharia Stancu, Miron Radu Paraschivescu, iată numai cîtiva dintre iluștrii dispăruți evocați cu tremur în glas de autorul neașteptatei cărți **Farmecul pămîntului.** Ei sînt scriitorii pe care îi cunoaștem, dar sînt, în același timp, și personaje „inventate" de sensibilitatea celui ce și-i amintește nostalgic.

„Un tînăr de șaptesprezece ani par lui mêmе" — așa ar fi putut să se intituleze ciudatul volum **Prima carte, ultima carte,** în care au fost adunate însemnările, încercările literare, scrisorile și chiar replicile transcrise de pe banda de magnetofon ale unui tînăr precoce din punct de vedere intelectual, dispărut în mod tragic, din cauza unei boli necruțătoare. Multe dintre textele incluse în volum n-au fost concepute ca literatură, dar — poate tocmai de aceea — au o autenticitate comparabilă, uneori în favoarea lor, cu proza unor autori profesioniști. Cătălin Bursaci — acesta e numele tînărului — vrea, ca orice adolescent, să trăiască așa cum a învățat din cărți, fără compromisuri, iar această demnitate a refuzului și-o manifestă pînă în ultimele ceasuri de viață. Este o lecție impresionantă prin naivitatea, dar și prin atitudinea ei morală, asemănătoare cu sfîrșitul de albatros ucis al lui Labiș.

O formă „specializată" a memoriilor o constituie jurnalele de călătorie, în care scriitorii evocă „lumea prin care au trecut" în sensul cel mai concret al cuvîntului. Nu este vorba, totuși, de pură geografie. **Zidul și iedera** de **Mircea Malița** ar merita, de pildă, subtitlul de „jurnal de idei", într-atît orașele și peisajele văzute reprezintă doar pretextul declanșării unor digresiuni care copleșesc prin erudiție și „taie respirația" prin îndrăzneala asociațiilor. Alături de Octavian Paler, Mircea Malița este, fără îndoială, unul dintre cei mai culți și inteligenți călători ai noștri, reabilitînd un gen de compromis, dar, oricum, așezat într-o oarecare măsură sub semnul deriziunii după uimirile copilărești ale lui Dinicu Golescu. Fraza arborescentă a lui Mircea Malița, uneori sufocantă, conduce atenția cititorului pe meandrele unei gîndiri suferind de o permanentă insatisfacție.

Remember, „falsul jurnal de călătorie" al regretatului **A. E. Baconsky,** are, de asemenea, un pronunțat caracter eseistic, cu deosebirea, esențială, că locul ideilor este luat de un fel de fosforescență a lor, autorul fiind, și ca poet, atras de fast, de jocul de lumini, de ceea ce Bacovia ar fi numit „tot felul de rafinării". Orașe atît de popularizate de ghidurile turistice încît le cunoaștem chiar dacă nu le-am văzut — Viena, Paris, Roma, Veneția etc. — sînt descrise dintr-o perspectivă care le face, deodată, stranii și neliniștitoare de către A. E. Baconsky. Acesta urmărește, cu predilecție, să ne înfățișeze viața secretă a muzeelor, întîrziind ore întregi în fața tablourilor celebre sau, poate, doar în stări de reverie, cînd imaginația se îndepărtează cu mult de realitatea artistică a pînzelor avute cîndva în față.

Dar cel mai captivant jurnal de călătorie, scris cu o mînă sigură, cu o tehnică atît de bine pusă la punct încît nici nu mai poate fi sesizată, rămîne **America ogarului cenușiu,** de **Romulus Rusan.** De la un capăt la altul al acestei cărți care se citește ca un roman de aventuri — nici urmă de literatură. Ceea ce ni se oferă este doar imaginea trepidantă a Americii, așa cum apare ea unui european eliberat de prejudecățile evropenești, emancipat, perfect disponibil. Și totuși, stilul „anonim", de o „înaltă fidelitate" are darul de a ne aduce sub ochi o realitate îndepărtată, asemenea unei baghete magice transparente care ar desena în aer și ar face să se ivească aevea oameni și orașe, candelabre strălucitoare și femei îmbrăcate în rochii cu fosnet metalic.

Publicistica propriu-zisă este reprezentată, anul acesta, de două cărți de prima mînă: **Să vorbim despre...** de **Mihai Popescu** și **Alte pretexte** de **Constantin Țoiu.** În cea dintîi, ni se vorbește despre lucruri cu care sîntem atît de familiarizați, încît nici nu le mai observăm. Ca Marin Sorescu în poezie, sau ca Aurel Baranga în teatru, talentatul publicist are curajul să transforme în subiect de dialog animat cu cititorul întîmplări și moravuri cotidiene. Miticismul său simulat și, în mare măsură, parodiat, deține dublul rol de a cîștiga bunăvoința interlocutorului — prin găsirea unui limbaj comun — și de a atenua sentimentalismul gata, mereu, să izbucnească. Cartea lui Constantin Țoiu, aflată în succesiunea firească a celei cu profil similar tipărite în 1973, cuprinde tot un fel de tablete, mai laborioase și mai rafinate, amintind impresia de minereu aurifer pe care ne-a produs-o inimitabila **Galerie cu viță sălbatică.** În mod evident, scriitorul **nu vrea** să uzeze de farmecul său și pentru a-și atinge scopul include în texte cît mai multe cifre și sume sau raționamente aride, dar, treptat, înșiruirea capătă o dulce legănare, transformîndu-se în obișnuitul ceremonial al povestirii.

Dintre volumele de corespondență, o adevărată vîlvă au provocat scrisorile lui G. Călinescu către Al. Rosetti, publicate de acesta din urmă. Pentru a nu mai deschide discuția asupra oportunității sau inoportunității tipăririi lor — este o discuție care, într-o variantă sau alta, se repetă ori de cîte ori un scriitor idolatrizat de public apare sub o lumină crudă, demistificatoare —, să menționăm că pînă și în cuprinsul lor, improvizat, dictat de interese de moment, apar imperecherile de cuvinte de o ingeniozitate uimitoare cu care a reușit Călinescu în marile sale opere să-și fixeze fulgurațiile gîndirii.

D. POPOVICI — unul din mentorii noștri

Biografia exemplară este, înainte de toate, biografia tipică : dar sensul ei profund rămîne acela de a trezi, legitim, dorința reeditări.

În anul 1902 se naștea, într-o familie de învățători dintr-o regiune de sărăcie proverbială, un copil deosebit. Ajuns la vîrsta înțelegerii, trebuie să se fi simțit dublu apăsat de modestia mediului și de chemarea spre cultură, pe care o putem ușor bănui de irezistibilă. Cînd va fi descoperit, de fapt, la o vîrstă atît de fragedă, **cultura ?** Poate chiar vreo anumită carte din biblioteca paternă i-a dat certitudinea că există orizonturi intangibile.

Biografia sa începe fără strălucire : el urmează cariera tatălui. Dar tînărului oltean, soarta i-a oferit o șansă, România interbelică. Student, părea atras de literatură : instinctul „țărănesc" îi spunea însă că literatura poate fi făcută în cele mai diferite feluri, de la exhibiția jurnalistică la studiul anahoret, medieval al izvoarelor. Din instinct, alege calea cea mai grea. Vocația sa nu era, evident, strălucirea. De aceea, își propune să ridice lespedea întunericului de pe acele perioade ale literaturii noastre despre care toată lumea vorbește, dar prea puțini știu ceva serios : epoca pașoptistă, secolul al XVIII-lea, Școala Ardeleană. Într-un tîrziu, dacă va fi posibil, poate și Eminescu...

Munca îndîrjită de zi cu zi începea să-i fie recunoscută. **Guta cavat lapidem** — iată un proverb pe care încă tînărul profesor îl traducea în practică. O catedră, pe vremea aceea foarte greu de obținut, la Liceul Militar din Iași și o bursă de studii la Paris (vis întîngibil în îndepărtata Oltenie) deveneau realitate. Într-un pariu cu el însuși, profesorul își propunea să profite la maximum de această ocazie excepțională.

Cum arăta viața studiosului valah la Paris — o știm din mărturii ale contemporanilor : bibliotecă, lectură febrilă, un post de corector mizerabil plătit ; ceva mai tîrziu, pentru scurtă vreme, un lectorat la Sorbona. Dar izvoarele culturii noastre moderne erau străbătute cu pasul, fără greș, am spune — multe din ele, definitiv. Pașoptiștii ieșeau din ceață — și astfel, prima obsesie se realiza. Urma secolul al XVIII-lea.

Un fenomen extraordinar s-a petrecut cu acest învățat oltean : din atingerea oarecum tardivă cu cultura, a înțeles adevărul esențial pe care fiii de intelectuali sau cei sortiți de la începutul cărților uneori nu-l înțeleg. Și anume — că formele culturii derivă unele dintre altele, la fel ca ornamentele plastice și că — odată în mijlocul lor — datoria de bun simț este de acum de a le urmări filiațiile. Cînd Heliade se ceartă cu Bolliac pe teme literare, el își dă drumul țîfnei și resentimentelor personale ; dar o face cu argumente și limbaj fatalmente împrumutate, luate de undeva. Și astfel numele lui Boileau și Horațiu apăreau spontan. **Gîndirea literară a lui Heliade Rădulescu** însemna prima totalizare a acestor adevăruri în legătură cu un scriitor român.

Recunoașterea universitară s-a făcut aproape natural : la concursul pentru ocuparea catedrei lui Bogdan Duică, în locul relațiilor sau recomandațiilor, savantul specialist în Heliade venea cu lucrările sale și cu zeci de mii de fișe. A cîștigat ușor și incontestabil.

Pînă la vîrsta de 45 de ani, întreprinzătorul cercetător terminase și secolul al XVIII-lea. Această figură izolată a istoriografiei noastre literare alia intuiția surselor cu o aplicație de lingvist german. Ar fi vrut, dacă avea timp, să se ocupe de altceva, de evoluția formelor narative moderne, de exemplu... Dacă avea timp... Ultimii ani i-au fost întunecați...

La 9 decembrie 1952, profesorul universitar Dimitrie Popovici era înmormîntat și, după toate aparențele, uitat. În anii următori, rarele evocări ale numelui său păreau provocate numai pentru ilustrarea unui mod de gîndire criticabil. Cum s-ar spune — o a doua înmormîntare. A fi fost student al lui D. Popovici nu era o carte de vizită prezentabilă.

Dar biografia completă a lui D. Popovici are și o ultimă parte. Prin anii '60, tineri studenți — în perfectă ignoranță de aventura umană a profesorului — luau, fără prejudecăți, contact cu cărțile sale, chiar și cu prelegerile dactilografiate ale cursului despre **Poezia lui Eminescu.** Era o revelație. Studenții aflau, în formule memorabile, cum arată secolul „luminilor" la noi, care erau obsesiile lui Heliade, ce valoare modestă și ce simptom reprezenta poezia lui Bolliac, de ce Bolintineanu reflecta un tip exotic de sensibilitate literară, cum se explica literar celebra scenă din **Alexandru Lăpușneanu** etc., etc. Rămînea regretul că D. Popovici nu s-a ocupat de mai mulți scriitori din secolul trecut, pentru a afla adevăruri esențiale.

Interesul pentru opera marelui istoric literar renăștea în ritm imprevizibil. În facultăți, operele îi reintrau în bibliografia de bază. Editarea **Romantismului românesc,** reeditarea **Literaturii române în epoca luminilor** echivalau, în ochii generațiilor tinere, cu o redescoperire la adevărate dimensiuni. D. Popovici reușea să realizeze o performanță rarissimă : aceea de a-și face postum discipoli și imitatori.

În felul acesta, biografia veritabilă a lui Dimitrie Popovici nu e terminată : se poate spune că momentul ei culminant îl reprezintă luna decembrie a lui 1977, cînd l-au evocat obligatoriu, împreună cu admiratorii sinceri, și cei care odinioară l-au renegat — precum și indiferenții sau chiar plagiatorii impenitenți ai operei sale. Pentru că aceasta din urmă înseamnă o valoare vie, circulantă, iar picătura modestă continuă să spargă piatra.

D. Popovici are 75 de ani și încă este unul din mentorii noștri.

Mihai Zamfir

Auto-reconstituire

Urmare din pag. a 3-a

Colecția „Luceafărul", colecția de debut a unor tineri, a rămas o amintire. De ce ? Buna măsură, extrem de buna măsură luată, aceea de revitalizare a cenaclurilor de toate felurile, inclusiv a celor literare, se materializează **cum?** Continuă a fi publicată în tiraje imense maculatură pseudo-polițistă, dar, de pildă, nu sînt editate operele lui Erich Maria-Remarque (sau ale altora), cel care a învățat mai multe generații — trăindu-le — ce au însemnat cele două războaie mondiale ! Și asta în timp ce noi citim cu stupoare că odiosul regim rasist din Africa de Sud e pe cale să-și realizeze propria bombă atomică, ba chiar și pe cea cu hidrogen !

De ce, oare, această neimplicare a unor cărți în dramatismul vieții, de ce această blîndă scaldă în apele liniștite ale unor jaloane demult verificate, devenite demult simple și inutile locuri comune? Revenind în viața noastră cea de toate zilele: să fi devenit oare convinși că nu mai există necazuri, că nu mai există durere? Sau, invers: că, în proză, nu mai știm să ridem?

M-au întrebat mai mulți prieteni de ce nu am mai scris proză în ultima vreme. Răspunsul n-ar fi greu: pentru că nu socotesc că datoria unui scriitor este neapărat aceea de a scoate anual o carte sau două; totuși, nu e numai asta. Motivele sînt ceva mai complexe, unul ar fi faptul că redacția în care lucrez — și care nu are un profil strict literar, dimpotrivă — îmi solicită o bună parte a timpului (oferindu-mi totodată, prin contactul pe care îl am cu oameni din toată țara, un imens material de viață, un număr nelimitat de subiecte pe care nu știu cînd le voi scrie, dar care trebuiesc oricum selectate, în timp). Un alt motiv ar fi acela că a fi pur și simplu „prozator" nu mai înseamnă de mult a avea pur și simplu o meserie.

Și ar mai fi, poate teama; nesiguranța... nesiguranța că, pentru ceea ce sînt dator să scriu **astăzi,** încă nu sînt pe deplin pregătit. Cel puțin deocamdată.

Gînduri pentru anotimpuri de mîine

Urmare din pag. 1

cimitirelor, închisorilor, din registrele casieriilor sălilor de concerte, teatrelor, stadioanelor, cu jurnalele intim-autentice și neliterare, cu mărturiile unor anchete nepublicate, cu documentele matematice ale iureșului industrial pe care îl trăim...

Exegeții trecutului îndepărtat în care trăim, își vor fi imaginînd, că epoca noastră a fost dramatică — probabil mai afurisită, mai sfîșiată de vicisitudinile transitului spre mîine, de chinurile facerii și zămislirii, decît ceea ce am reușit să lăsăm drept moștenire beletristică... Și poate nu vor înțelege, că există o euforie și a incertitudinii, o euforie ce, desigur, nu cere surle și trîmbițe, psalmi și confetti de cuvinte, osanale și emfază falsă, dar ne-a îndreptat atenția tot timpul dinspre lutul diform și amorf — înspre modelul de mîine. Scuzabil e, poate, prezbitismul cu care ne privim grijile ; e visul salvator al celui angajat pe un drum aproape fără de sfîrșit.

Totuși, cu toată înțelegerea suspectă pe care o invoc întru iertarea noastră — prezentul ne cere mult mai mult : și în contul zilei de răspoimîine. O mai vitează scufundare în străfundurile atît de complicate ale mutațiilor sociale și morale, o mai ageră descifrare a destinelor ce poartă însemnele istoriei de azi, o mai largă cuprindere cu ochii artei a orizontului neverosimil de bogat în evenimente dramatice, dureroase și fericite, o mai autonomă desfășurare a personalităților creatoare, mai sclipitoare cutezanță civică, o mai apropiată iubire a eroului muncitor, un mai riguros respect al realului, al adevăratului dar și al adevărului.

...Desigur, nimic mai ușor decît enunțarea unui rețetar de exigențe. Desigur, nimic mai greu decît străfulgerarea adevărului artistic prin amorfitatea lutului. Nimic mai ușor, ca formularea unor lozinci literare — și nimic mai greu, decît făurirea capodoperelor. Citeodată mi se pare de-a dreptul neetic, ca cel care — ca mine, spre exemplu — e mereu depășit în scrierile sale chiar și de propriile normative de valoare, să se înființeze în fața confraților săi în ale chinurilor scrisului și să contureze cu ușurința monologului publicisticii : visul perfecțiunii ; cine îmi dă dreptul să-mi dau — chiar și mie însumi — ghionturi în public, să mă îmbărbătez de unul singur, strigînd că vreau și pot mai mult ? !

Există însă o magie a așezării în cuvinte a ambițiilor personale și colective. Atmosfera de întrecere încrîncenată cu tot ce se făurește în această țară, se generează și din strigătele celui ce se luptă, se întrece cu timpul, cu sine însuși, biruind amorful : suprema provocare a creatorului.

atelier literar
poșta redacției

IOAN IONESCU : „Pentru zîmbetul fericit al copiilor“ e o încercare foarte șubredă — schematică, superficială, fără semne de talent.

ANDREI ION : Aproape toate paginile mărturisesc existența unei vocații lirice, pe care sperăm s-o vedem afirmată din ce în ce mai convingător. Reveniți.

ILIE F. BRAȘOV : Din nou vizibile, calitățile satirice, parcă mai puțin puse în valoare, de data asta, într-o schiță de portret insuficient adîncită și scrisă nu tocmai îngrijit.

BUFTEA ELENA : Versurile sînt slabe, nesemnificative : prozele, însă, confirmă bunele promisiuni anterioare. Continuați.

EM. GV. : De la o vreme, prea multă jale și tinguială, în formule și imagini repetate pînă la monotonie. Firește, tristețea vieții prea trecătoare, sentimentul morții etc. sînt stări adînc și etern omenești. Dar oftatul și suspinul interminabil „de pe prispă“, împrăștiate în mărunțișuri materiale de bilanț gospodăresc, lipsite de un adevărat fior al infinitului și de adîncime lirică pe măsură, devin cam pisăloage și meschine, fără interes uman și literar. Jelania continuă și în bună parte din acest plic ; citeva pagini, însă, readuc la linia de plutire pe poetul care sînteți, aplecat prea îndelung — și prea de vreme ! — asupra bilanțurilor și testamentelor : „Cînd“, „Ne sprijinim“, „Alter ego“, „Cînd sîntem tineri“, „Țara“.

V. PR : Și acum, lucruri la nivelul știut, nițel adiate de toamnă pe alocuri. De vreo „supărare“ nu știm nimic.

A. DERLEA : Citeva pagini interesante : „Refugiu“, „Mătușa în vizită“, „Acasă“. (Dacă nu le semnați pe fiecare, trebuie s-o facem noi, ca să nu apară neiscălite în revistă).

MUNCITORUL : Neaflîndu-ne în București, rămîne să vă decideți pentru soluția poștei. Cel puțin deocamdată.

DAN C. ANTOHI : Nu, nu poate ieși nimic bun din această revărsare înfrigurată și tulbure de cuvinte, din această grafomanie delirantă, fără nici o noimă, fără nici o rigoare a creației, fără nici un criteriu. Creația implică neapărat puterea opțiunii, selectivitate, spirit critic, autocontrol. Și la dv., ca în toate cazurile similare, lipsa (poate chiar neputința) oricărui control de sine are consecințe dezastruoase. O mare parte din pagini sînt de nivel mediocru și submediocru, unele par ieșite

din condeiul unui ins lipsit de orice vocație lirică și care se află de puțină vreme în contact cu alfabetul și gramatica (putînd să așeze pe hîrtie, între altele, niște „perle“ ca, de pildă „o **bacă cînd** cărnoasă, cînd putredă“ etc.). Ceea ce e fals și injust, pentru că nivelul posibilităților dv. e, în fond, considerabil superior acestor rezultate, iar semnele de talent sînt, nu o dată, vizibile în mod concludent (lucru care reiese, între altele, din unele piese mai supraveghiate, mai inspirate sau mai... norocoase). S-ar putea spera că importanța acestui autocontrol, al acestei autoexigențe cît mai severe și neconcesive, nu mai trebuie dovedită. Trebuie să vedem însă și de la ce înălțime se face acest control, în numele (și cu ajutorul) cărui nivel de cultură, de gust, de simț artistic, de orizont spiritual și de capacitate intelectuală etc. ? E limpede că nivelul acestui control determină direct nivelul rezultatelor. Și aici apare lămurit importanța hotărîtoare a învățăturii, a școlii, a lecturii și studiului sistematic, consecvent — singurele în măsură să amelioreze factorii componenți ai acestui control, pe care l-am pomenit mai sus. Sperăm să luați în considerare aceste modeste observații și să trageți concluziile care se impun. (Între altele, și pe aceea de a nu ne mai trimite tot ce scrieți, după cum v-am mai rugat de altfel, să vă alegeți singur cele 10—15 pagini mai reușite, pentru plicul **lunar**, și să le bateți la mașină).

R. BUREL : Lucruri slabe, însăilate, superficiale. Unul dintre ele, de altfel („Camionarul“) ni l-ați mai trimis o dată (și vă mai plîngeți de „nimic nou“, chiar în plicul în care ne trimiteți lucruri vechi !). De altfel, modul cum interpretați acest „nimic nou“ e cel puțin uimitor : „noul pătrunde mai greu“... etc., etc.. Acest panseu e binecunoscut de toată lumea ! Ce nu se știe, însă, este că nu vi s-a cerut dv. (cine ar fi putut avea o asemenea cruzime ?...) „noutăți“ la scara literaturii mondiale sau măcar naționale ! Vi s-a cerut și vi se cere, pur și simplu, să aduceți ceva nou față de paginile trimise anterior, să obțineți, cu alte cuvinte, un rezultat mai bun, o ameliorare, un progres, **față de propriile dv. performanțe anterioare.** „Nimic nou“ înseamnă că n-ați reușit acest lucru, că bateți pasul pe loc, că ați rămas la același nivel, despre care n-are rost să discutăm la infinit. (Sînteți, pînă acum, singurul corespondent care n-a izbutit să înțeleagă această chestiune elementară !)

Geo Dumitrescu

Emoția visului trăit

Lui G.D.

Generații de poeți ne stau pe umeri
fără s-o știm fără s-o știe și fără s-o spună
vreunul
generații de care de luptă
trec visele noastre dincolo de vise
generații de poeți care pot confirma
ce greu se scrie o poezie bună
cît de greu e să scrii cu voce tare
generații de poeți care tînjeau după
o mașină de scris
sau măcar un stilou de duzină —
(din metalul unui singur tanc topit
oare cîte mașini de scris s-ar cîștiga ?
cîte penițe pentru stilouri de duzină ?)
tatălui meu i-ar fi plăcut să fiu poet
și fiicei mele
pe care urma s-o cheme Arghentina
și poate și fiului meu care
vinde ziare vechi în vis —
dar tatăl meu a fost poet
și tatăl tatălui meu a fost poet
fără s-o știm fără s-o știe și fără s-o spună
vreunul
au scris cu pușca și brandul
nu poezii nu poeme ci epopei
le-au scris cu voce tare
să se audă bine în patria mea
care nu-i de găsit pe toate drumurile.

MARIUS TÂRZIU

Cîntec pentru rămînerea noastră

N-am fost niciodată un neam de arțăgoși
pornit pe cuceriri și revărsări afară.
Venind din timpuri vechi, din demni strămoși,
pămîntul ni-l iubim ca pe-o fecioară.

El ne-a dat tot : belșug și bucurie.
De-ndestulare sîntem buni și darnici.
Sufletul cald ni l-am brodat pe iie
și l-am suit în slăvi cu munții falnici.

Nu ne-am făcut din lănci blazon de casă.
Prin pomi sădiți și cîntece trăim.
La noi se face iarna de mătasă
și moartea e mutare-n țintirim.

Arar, cînd se-nfiripă-o vreme-amară
vin cerbi și urși de ni se culcă-n tindă,
aprinde luna-n cer o lampă clară
și pașnic zilele ni se perindă.

EMIL GAVRILIU

La porțile lumii

Ca un blestem
Au rămas caii atîtor năvălitori
Să alerge pe cer,
În formă de nori aducînd
Rodnică ploaie acestui pămînt...

Prezent și viitor
Ca doi munți stînd față în față,
Printre care sîngele tău
Fierbinte albie-și taie
Spre inima zilei.

La porțile lumii,
Luptător fără spadă și scut,
Tolba adevărului cu săgeți
Neotrăvite
Unică armă îți este.

VALERIU DRUMEȘ

Desene de Mihai Gheorghe

Recipiente pentru soare

În cuvinte nu trebuie să păstrăm ură
nici înghețatele tărmuri
pe unde bunicii
și-au pierdut înțelepciunea,
stelele le putem găzdui
numai atunci cînd doresc să ne arate
adîncimea nopților
luptați împreună cu mine
să izgonim minciuna din cuvinte
să izgonim umbrele, durerile,
oricine mă poate vedea
adun în cuvinte crîmpeie de soare
și noaptea le presar
pe umerii copiilor
pe umerii patriei.

V. PETRESCU MĂRGEAN

Timpul cuvintelor simple

Sevele au căzut în rădăcini
ca argintul viu în termometru,
pe străzi cuvintele sînt ca frunzele
în gorunii sfîrșitului de toamnă.
A venit timpul cuvintelor simple,
ca lumina unui decembrie tăios.
Filele dicționarului cad una cîte una,
ca varul din pereții unei case părăsite.
A venit timpul cuvintelor cuprinzătoare.

PETRU APETREI

Brâncuși

Bătrîn de gînduri
C-o idee sprijin,
Idee șlefuită la simplificare,
visa românul
despre cocoșul
anunțînd
nașterea lumii.

CONSTANTIN SĂMBETEANU

Dragostea

Privirea mea întinsă pînă-n cer
e steag și curcubeu deasupra ta.
De trei ori
în trei culori se desface.

Mîna mea dreaptă,
lamă cu două ascuțișuri.
Rînjet de sabie spre regatul de pofte
sau coasă în pletele ierbii, cuminți.

Ochiul meu,
cuib pentru cele patru vînturi domestice,
pentru culoarea de mîine a zilei.

Pînă la Marea cea Mare
e inima mea.
Dumbrava ta roșie.
Trandafirul de foc pentru pasărea neagră
dăruită ție de atîtea ori.

Unde ești ?
Cine sînt ?

Un tainic joc e dragostea.
O nevindecată căutare.

NELU STANCIU

Sufletul modestiei

dacă pătrundeai în atelierul-sanctuar al pictorului Ciucurencu și reușeai să te profilezi pe albul peretelui estompat de fumul țigării, însemna că ai cîștigat încrederea omului Ciucurencu. Și asta nu trebuia să o uiți niciodată. Era un mare privilegiu, pentru un tînăr emoționat de maiestuoasa personalitate a celui ce a fost **pictorul Alexandru Ciucurencu...**

Este imposibil ca acum, cînd umbra păsării nemiloase nu se va fi risipit încă, să nu-ți amintești de cum a fost atunci cînd îl ascultai vorbind, îl ascultai gesticulînd, îl ascultai pictînd, stînd stingher și emoționat în locul pe care ți-l acceptase. Atunci Ciucurencu exista. Atunci, în acest sfîrșit de decembrie, încă mai era. Încă îi mai puteai urmări bătăile de aripi transparente ale mîinilor, devenite incredibile mîini-simbol. Pentru că mîna unui pictor așa trebuia să arate. Aidoma mîinii pianistului. Și nu știu dacă cuiva i-a venit ideea să facă mulajul mîinilor lui Ciucurencu, pentru că mîinile lui sînt mîinile pictorului etern, mîini etalon care au slujit pictorul o viață. Și-mi amintesc ce spunea marele artist despre munca lui, despre procesul de elaborare a unui tablou al său... **„Totul trece înainte prin cap. Nici nu se poate altfel. Contribuția minții trebuie să fie esențială. Acolo se adună și se elimină ce este de prisos. De**

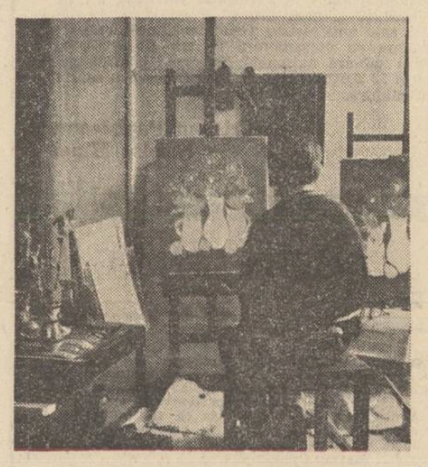

aceea poate să difere foarte mult tonul tabloului de starea de suflet a pictorului. Dar, în toate situațiile creerul să participe, să te angajeze ca pictor conștient față de munca pentru care te-ai dăruit o viață. Pentru că pictura e o meserie cum sînt toate meseriile pămîntului...“

Sau : **...„Întotdeauna cînd lucrez, deși nu caut contrastele, folosesc un albastru și un roșu. Totuși contrastele astea de cald și rece le caut întotdeauna“.** Și astfel căpătau viață din propria-i viață pînzele sale.

Știam că se pregătește pentru o nouă expoziție personală. Îl întrebasem ce înseamnă, de altfel, „o ultimă expoziție“ pentru un pictor care este încă în putere creatoare ? Răspunsul a venit simplu, ca din sufletul unui om modest și puternic, convins că modestia lui nu este decît stîlpul de susținere al puterii însăși : **„Doresc să fac, poate, o ultimă expoziție personală, ori în decembrie, ori în ianuarie...“**

De ce **o ultimă ?** insistasem cu întrebarea, gîndind poate la faptul că pictorul presimțea ceva. **„Poate m-oi deștepta,** mi-a răspuns, **și n-am să mai fac mereu experiențe. O expoziție înseamnă pentru mine o experiență în timp“.**

Timpul care, în acest sfîrșit de an, și-a scuturat nisipul imaginarelor ace de ceasornic al clepsidrei, spulberînd o viață, dar împlinind total un destin. Destinul unui pictor de neînlocuit.

Și poate nu vroia să creadă că, deși pictase parcă de o veșnicie, de cîtva timp pensulele și vopselele, pînzele și șevaletul îl așteptau îngîndurate. Dar pictorul le-a lăsat în acea dureroasă așteptare...

Cornelia Djigola

Adevărul și ficțiunea „istoriei literare“

Urmare din numărul trecut

E adevărat că B. Gruia invocă la capitolul ajutorului primit de Blaga, numele cîtorva personalități de seamă ale culturii și științei românești, care l-au ajutat pe poet în perioada cunoscută. L-au ajutat cît au putut, aș preciza eu, pentru că chiar și ele, personalitățile acestea, aveau pe atunci „probleme“ și dificultăți (oare B. Gruia o fi avut probleme pe vremea aceea, sau dumnealui face parte dintre cei care cad totdeauna în picioare ?)

Adevaratele scopuri ale lui B. Gruia, fiindcă pe dumnealui nu-l interesează apărarea lui Blaga (e cineva apărat în textul din **Steaua,** dar acel cineva nu e Blaga !), se văd limpede de tot atunci cînd tovarășul polemist vorbește de condiția materială precară în care se află poetul. „Nu era prea mult, desigur“, spune B. Gruia, referindu-se la veniturile poetului, nu era nici pe măsura personalității sale, dar în acei ani dificili pentru întreaga națiune, ani în care după război totul trebuia început din nimic — se poate spune că în general poetul s-a aflat“ la adăpost de dificultăți materiale, asigurîndu-i-se posibilități de existență onorabile“. Vorba aceasta din urmă **— onorabile —** ar fi superbă, dacă nu ar fi puțintel cam **odioasă,** prin însuși faptul că s-a scris și tipărit, în numele restabilirii adevărului, nu din întîmplare. Pentru că în anii aceia, dificili, într-adevăr, personalități de „toată mîna“ (despre unele nu se mai știe nimic, din hău au ieșit, în hău s-au scufundat) luau, anual, „premii de stat“ în valoare de zeci de mii de lei, fără a mai vorbi de drepturile de autor și de celelalte „condiții“, din care s-au înfruptat, fără nici o reținere, fel de fel de nechemați, în urma cărora n-a rămas nimic. Iar Blaga îi spunea lui Ion Chinezu că ar veni bucuros la București, dacă ar **„ajunge la niște parale....“** Dar avocatul de astăzi al adevărului, B. Gruia, aș îndrăzni eu să mai întreb, avea cu ce veni pînă la București pe vremea aceea (în „anii aceia dificili“) ? Dar alții, atîția, care secționau **meridianele** și **paralelele,** aveau bani de buzunar cînd plecau de acasă, sau ieșeau în lume cu traista goală ?

Cît privește articolele consacrate poetului, articole amintite cu aceeași dezinvoltură de către B. Gruia, din același punct de vedere, al reproșului adus **Caloianului,** — nu am de spus decît atîta : ar fi fost util și onest dacă ele ar fi fost fixate mai precis în timp, așa cum ar fi fost util și onest să se arate că această „reintegrare“ nu a fost decît un simplu și modest început, ieșirea lui Blaga din penumbra unei nedrepte ostracizări petrecîndu-se mult mai tîrziu, după ce el s-a stins. A fost, de fapt, o ieșire în lumină a **operei,** pentru că omul ne-a părăsit mihnit, de ce să n-o recunoaștem ? N-are rost, bineînțeles, să discutăm la infinit despre lucrurile acestea, nu e bine să ne concentrăm, toți, numai asupra unor aspecte din dezvoltarea societății noastre, neacordînd suficientă atenție altora, tot atît de importante. Dar nici să ne facem că nu știm ceea ce știm, să ne oblojim durerile și neliniștile cu fel de fel de „alcătuiri lirice“, să înăbușim și să netezim contradicțiile reale ale dezvoltării cu ajutorul unor „compuneri epice“ de mai mică sau mai mare îndeminare, să inovăm falsificînd și să falsificăm inovînd, — nu cred că e bine și nici folositor nu-i, nu se poate să fie, deoarece denaturările îmbolnăvesc organismele sociale, în timp ce adevărul le tămăduiește și le înalță !

Nu discut afirmația lui B. Gruia privind ultima perioadă din viața lui Lucian Blaga. B. Gruia susține că această perioadă a fost extrem de fertilă pentru poet și gînditor. Poate că e așa, într-adevăr, dar nici în roman nu se spune că Blaga n-a lucrat în perioada cît a fost ostracizat. Dimpotrivă, în roman se arată clar că el a lucrat mult și cu spor în această vreme, nefiind deci, un „descărnat“, un „chip de mucenic bizantin“, cum i-a apărut lui B. Gruia, după ce a fost trecut prin oglinzile tuturor deformărilor. În scrisoarea citată, Blaga spune, după ce vorbește de traducerea lui **Faust** și de cele „vreo sută de poezii inedite“ : „Aș putea să vă citesc și din alte volume, căci am vreo 10 în manuscris“, aceasta fiind o dovadă în plus, nu a „nimicirii“, nici a „descărnării“, ci a invincibilității **poeziei,** a puterii care însoțește întotdeauna creația sinceră și autentică, fapt care ar trebui să-i cam pună pe gînduri pe mistificatori și pe ostracizatori, indiferent de interesele care îi determină să se ridice împotriva adevărului și a frumosului, care sînt fără moarte !

Aș fi vrut, drept spun, să închei altfel aceste însemnări. Intenționam să citez măcar un paragraf dintr-un articol „programatic“ scris de B. Gruia. Cum nu am găsit pe nicăieri un asemenea articol, mă văd silit să închei cu o recomandare, sfătuindu-l pe B. Gruia să se ducă din nou la Lancrăm, să-l caute pe țăranul cu care stă Blaga de vorbă în roman **(Caloianul,** vol. II, pag. 246—248), să vadă dacă a avut sau nu a avut loc convorbirea respectivă, să o confrunte cu romanul, să vadă dacă s-au produs sau nu s-au produs denaturări la „reproducere“, dacă a spus sau nu a spus Blaga vorbele citate de carte, dacă a zis sau nu a zis ceva referitor la **umbră** sau la **gorun.** Pe urmă, după ce va stabili cu exactitate cît **adevăr** și cîtă **ficțiune** există în acest episod, lui B. Gruia nu-i rămîne altceva de făcut decît să intre în corespondență cu acest țăran, avînd grijă totodată (experiența arată că este necesară o asemenea preocupare) ca între „scrisorile“ primite de la el și „narațiunea avocățească“ în care vor fi ele incorporate să existe o mai mare și mai limpede diferențiere „stilistică“. Se va naște astfel, după ce va fi rezolvată și problema semnăturii (nu e corect să semnezi un articol care e alcătuit, în cea mai mare parte, de altcineva) încă un capitol pentru cea de a doua ediție a volumului **„Blaga inedit, mărturii și documente“.**

Aștept cu încredere !

Ion Lăncrănjan

Autografe

Urmare din pag. 1

Am asistat la un tîrg de acest fel. D. de Chateaubriand fiind rugat pentru un tribut (ajutor, n.n.) pios de oarecare cerșetor, neavînd chiar în moment bani, denegă (refuză, n.n.) aceluia cererea în scris, cu cîteva vorbe subsemnate de dînsul, pe care cerșetorul îndată căpătă cinsprezece franci de la un samsar de autografe, care ale multor regenți faimoși abia le vindea cu cîte doi franci“.

Și peregrinul francofil încheia, mîndru de regalitatea spirituală a ilustrului scriitor :

„Ian să-mi arate altă națiune, celebritate vie de speța aceasta “.

E totuși o deosebire între cele două exemple. Marelui romancier englez nu i se plătea un șiling (un leu și douăzeci și cinci de bani aur) cuvîntul, pentru cota sa autografă, ci pentru aceea de scriitor de renume mondial. Cînd Chateaubriand, cu cîteva decenii înainte, era solicitat bănește, la Paris se și exercita un intens comerț de autografe, nu numai de către „samsari“, cum spunea Ion Codru Drăgușanu, dar chiar de către librarii-anticari, care aveau pentru autografe clientela lor specială.

Cu patruzeci și cinci de ani în urmă, printr-un anunț la **Mica publicitate** a ziarului **Dimineața,** aflam că la redacție se depusese spre vînzare o scrisoare a lui Eminescu. Eram în gara Titu, cînd am citit vestea cea mare. Într-o stare paroxistică de emoție, de teamă că mi-a luat-o altul înainte, m-am prezentat după un ceas și jumătate la redacția ziarului, unde m-am liniștit văzînd că nimeni, în primul moment, nu avea habar de acel prețios depozit, iar apoi, că eram cel dintîi amator, ajuns la potou. Am plătit scrisoarea autografă și inedită a lui Eminescu către tatăl său, datată „București, 18 martie 1881“, cu suma de două mii de lei, care echivala în acel moment cu circa cincizeci de lei aur. Foarte interesanta scrisoare am publicat-o în foiletonul **Adevărului,** iar I. E. Torouțiu a reprodus-o în ale sale **Documente și studii literare** (vol. IV, Junimea, 1933).

Am fost și eu, în acea împrejurare, unul dintre cei gratificați de „sălbaticul“ autor bicefal al dicționarului, ca un maniac !

La noi n-a existat niciodată și nu există nici astăzi, o „bursă“ a cărții rare și a autografelor, bursă firește călăuzită de legea universală a raportului dintre cerere și ofertă. Dacă la ora 9 dimineața, în acea vreme, nu s-a găsit nici un amator bucureștean să se precipite la redacția ziarului **Dimineața,** ca să fie sigur de succes, asta dovedește că la acea dată autografofilii noștri erau foarte rari și nu se sculau cu noaptea în cap ca subscrisul, care făceam naveta în fiecare zi de lucru, de la Găiești la București.

În acea zi de pomină pentru mine, Găieștii au fost la înălțime !

Reportaj cu stele și confetti

(relatări de la trimisul nostru special care ne-a transmis telefonic aspecte din noaptea revelionului văzute, auzite și trăite la Casa scriitorilor).

PARTEA I

E frig, e noapte, e iarnă, sînt emoționat, copleșit de numele și figurile ilustre din jur. Atmosfera e calmă, destinsă, distinsă și distantă. Se aude foarte des cuvîntul „maestre“. Poeții vorbesc în rime. Pe șoptite. Se aude o muzică fină, îndepărtată. Foșnesc rochii și manuscrise. Se bate ora 10. Intră poetul **Ion Bănuță** care împarte zîmbete și cîte un număr din revista **Albina.** Se sărută cu **Iulian Neacșu.** Cristalul lustrei tremură de emoție. Prin mijlocul sălii, se plimbă brat la brat **Paul Everac** și **Valentin Silvestru.** Se privesc în ochi și-și zîmbesc. Zîmbește și **Vasile Băran.** Nu știm de ce. Se face de zece și ceva. De la Timișoara, pe calea aerului, vine reprezentantul revistei **Orizont.** Are un caval în mînă și-o telegramă în cealaltă mînă. Aflu că-l cheamă **Damian Ureche.**

Recită frumos, fiecăruia, cîte o poezie cu dedicație. După el își face apariția **Tudor George.** E înalt, distins, fin și calm. Pe piept poartă o tăbliță pe care scrie cu litere gotice **„Ahoc“ !** Nu știm ce înseamnă dar sperăm să aflăm. Face reverențe tuturor, se așează timid într-un colț și comandă o sticlă de Sana. Începe s-o deguste cu un pai. E 10 și mult peste ceva. Tovarășul **Udriște,** portarul voluntar al Casei scriitorilor, intră zîmbind și se înclină vrînd să anunțe ceva. E înalt, rasat și are o cravată gălbenă cu buline. I-a dat-o maestrul **Eugen Jebeleanu** de ziua lui. E din Bulgaria. Cravata. Își împreună mîinile, zîmbește și spune cu o dicție rară : „Tovarăși scriitori, vine de la Iași maestru **Horia Mircea Zilieru Iacoban...“.** Apoi tace fisticit și privește spre **Romulus Vulpescu** care, discret și profesional, îi suflă ceva. Tovarășul **Udriște** are ureche fină așa că repetă : „care vine tocmai de la Iași să se simtă bine cu noi“... În cadrul ușii se arată maestrul **Eugen Barbu.** E singur și cu **Adrian Beldeanu** care-i ține căciula. Are căciulă de biber întoarsă și cu ajur de hermină. Căciulă de principe. Salută. Nu prea vesel. Aruncă priviri circulare. Își caută o masă. O găsește. Se așează. Încet. Scoate o carte din buzunar și începe să citească și să adnoteze cu un creion. Nici aici nu se astimpără. Nu cunoaște odihnă. Aruncăm o privire peste umăr. **Viața ca o pradă** de **Marin Preda.** Asta citește maestrul ! Și-i place din moment ce zîmbește la **Beldeanu** și-i recomandă să se lase de pictură. Din comuna Ciorogîrla, vine, pe jos, direct de la masa de lucru **Petre Stoica.** Are un salcîm în mînă pe care scrie „brad“. I-l dă lui **Petru Vintilă** să-și facă rame din el.

Muzica abia se simte dar se simte. Pe masă ard luminări. Poetul **Sotia Manolescu** cere un meniu dietetic cu reducere. Se arată **Sânziana Pop,** blondă ca o mină de aur. Mă înec de emoție. Se apropie de mine un maestru cu barbă puțin căruntă. Știi tu, mă, cine sînt eu ? Nu-mi dau seama și roșesc. Aflu că e **Aurel Gurghianu** care stă la Cluj-Napoca pe o **Terasă.** Se face 11 fără un pic.

Tudor George a terminat cîteva sticle de Sana. Se ridică și odată cu el încă vreo opt maeștri din zonele limitrofe. **Ahoe !** zice sonetistul nițel cam tare. Dar e revelion. Se crapă ușa. Încet. Lent. Insinuant. Cinci tovarășe, una mai interesantă decît următoarea intră și se așează pe două rînduri făcînd cîte o reverență. Sînt secretarele voluntare și personale ale maestrului **Nichita Stănescu.** Se arată și el. E frumos, blond și spune versuri. În mîna dreaptă duce un tablou. În mîna stîngă o plasă. Din plasă se aude : cling ! cling! cling ! Cred că are monede antice sau cam așa ceva. Acum sînt două muzici. Una e produsă de un pikup. Cealaltă de un cor. Tovarășul **Udriște** se scoală de pe scaun și face o ușoară inspecție. Barul e intact. Tov. **Schapira,** responsabilul, de asemenea. **Horia Zilieru** dansează berbuncul. Are în stînga pe **Grigore Hagiu** și în dreapta pe **Nicolae Velea.** Acesta din urmă comandă un tort cu frișcă pentru acasă. Ușa se deschide iar. Un ins brunet cu păr negru și creț ca de miel își rotește ochii prin sală și întreabă decent : „Stimați colegi, are cineva o cheie franceză că nu vrea să se oprească mașina“. Aflu că e **Gheorghe Pituț.** Confratele de poezie **Petre Got** îi oferă cheia redacției. E bună și ea. Se trece de 11. Atmosfera e mai vivantă. Muzicile s-au înmulțit. Poeții spun poezii. Nu toți. **Romulus Vulpescu** tace melancolic dar mai avem speranțe. **Paul Everac** continuă să se plimbe cu **Valentin Silvestru.** Nu-și mai vorbesc. Nu mai zîmbesc. Se privesc doar. **Horia Zilieru Sturzu** se dezbracă de bunda mițoasă și i-o oferă lui **Tudor George Pică.** Acesta îi dă jumătate din ea tov. **Udriște.** Tov. **Udriște** o duce la garderobă. Intră **Traian Iancu** recitînd o baladă. Apoi strigă prezența și controlează legitimațiile de intrare. Controlează prin sondaj. Cine are, are. Cine n-are cu atît mai bine. **Gheorghe Pituț** revine în incintă. Cu mașină cu tot.

PARTEA a II-A

Este aproape de miezul nopții. Tovarășul **Udriște** debarasează sticlele de Sana. S-au adunat ceva. Sînt de litru. 1 lei și 70 bani spălate... **Damian Ureche** face schimb de posturi cu **Damian Necula.** Nu mai știu care e unul care invers. Maestru **Barbu** citește în continuare. **Beldeanu** ascultă și ia note. A coborît și **Ioanichie Olteanu** care e sus, în birou, și lu-

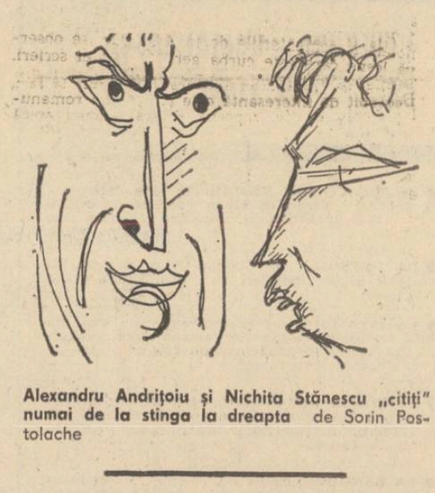

Alexandru Andrițoiu și Nichita Stănescu „citiți“ numai de la stînga la dreapta de Sorin Postolache

crează la noul număr al revistei. Numărul 2/78. E politicos. Roagă să se dea mai încet ori corul, ori muzica, ori pe **Tudor George. Dan Deșliu** dă autografe pe manșetele admiratorilor. Primul se prezintă **Gheorghe Istrate.** Îl obține. Muzica crește. Atmosfera se destinde. **Vasile Băran** cîntă romanțe plîngînd pe pieptul lui **Teodor Mazilu.** Nu prea are loc. Se aud bocănituri la ușa de la intrare. Puternice ! Tov. **Udriște** se uită la poetul **Traian Iancu.** Acesta coboară pleoapele. Tov. **Udriște** pleacă și nu mai revine. Revine în schimb **Fănuș Neagu** cu echipa națională de fotbal. Ține sub brat pe **Titi Teașcă.** Închide muzicile, cororile. Minus pe Ahoe. Își dă jos pufoaica, vestonul, vesta, cravata și ciorapii. Și începe să cînte solo : „Ursul meu din Spania / L-am adus cu sania“... Schimbă amabilități cu te miri cine. Ca să-l vadă mai bine, **Ion Băieșu** se urcă pe-un scaun. Scaunul cedează. E imitație de Bydermeier. **Traian Iancu** i-l trece în contul datoriilor. Se

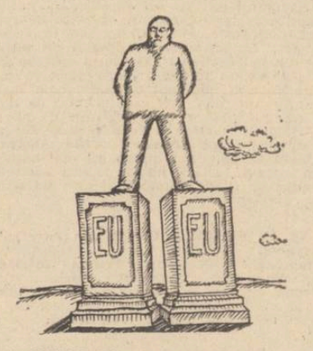

Modestia EULUI liric (în viziunea lui Mihai Pinzaru-Pim)

face tîrziu... Nu mai știu cît e ora. Nu înțeleg limbajul. E mai abscons, mai ermetic. Din trei în trei secunde se aude un : Ahoe ! Cred că e semnalul de plecare. Tovarășul **Udriște** stă la masă cu **Paul Everac** îi citește un fragment de roman. Propriu și personal. Toți îl ascultă. În locul lui, la intrare îl suplinește **Vasile Băran.** Se descurcă. De un sfert de oră refuză să primească un tovaraș îmbrăcat în uniformă de gală albastră cu fireturi care se tot legitimează și explică. Aflu cu stupoare că e **Laurențiu Fulga.** Pînă la urmă i se dă drumul în sală cu aprobarea tov. **Udriște.** E frumos aici... Sana... E bine, tov. **Bals,** eu nu mai transmit. Și ce dacă mă penalizați ? Nu-mi pasă ! Mă fac scriitor... Dacă și **Titi Teașcă** e ! Alo ! Alo ! Întrerup ! Mă așteaptă tovarășul **Udriște** să-i citesc piesa. Ahoe ! Ahoe ! Ahoe !... Cum ? Mă spuneți tovarășului **Dragoș.** Și ce ? Parcă dînsul nu-i aici. Are ședință cu tinerii. Așa că... Ahoe ! Nu mai sînt emoționat... Sana...

Mircea Micu

m a p a m o n d

Martha Bibescu: atitudini antifasciste

Între 1908 și 1973 republica literelor franceze s-a îmbogățit cu scrierile ieșite de sub pana Marthei Bibescu, care s-au bucurat de un constant succes, atît la publicul cititor cît și la redutabilii critici și cronicari ai Parisului. Opera sa completează substanțial contribuția scriitorilor români la literatura Franței, ilustrată exemplar de Panait Istrati și Elena Văcărescu, de Anna Brîncoveanu, contesă de Noailles și de Tristan Tzara, ca și de mulți alții pînă în zilele noastre. Totodată, Martha Bibescu și-a făcut remarcată prezența și în lumea politico-diplomatică a anilor interbelici. Accesul la înalta societate a vremii îl avea asigurat : descindea prin mamă din neamul Mavrocordaților (care au dat Moldovei și Țării Românești cîțiva domnitori de marcă, printre care pe Constantin Mavrocordat, cel ce a desființat șerbia în țările române, fiind autorul unei întregi legislații avansate) ; prin tată — din familia Lahovarilor (părintele și unchii ei fiind în repetate rînduri miniștri în guvernele conservatoare de la pragul veacurilor XIX—XX) ; în sfîrșit, soțul ei, George-Valentin Bibescu, renumitul pionier al aviației și automobilisticii române, avea puternice legături familiale cu falnicul nume al Brîncoveanului.

Opera Marthei Bibescu, însumînd peste 30 de volume, plus alte șapte sau opt publicate sub pseudonim, impresionează prin cîteva valoroase trăsături. Dacă prioritară în tematică este romanțarea istoriei europene, fundamentală rămîne dragostea pentru poporul român, pe care Martha Bibescu l-a venerat, admirîndu-i eroicul trecut de luptă și pronosticînd încă în urmă cu peste o jumătate de veac : „Va veni o vreme cînd acest popor, care n-a fost cunoscut pînă acum, va fi luat în seamă". Patriotismul Marthei Bibescu se afirmă cu pregnanță nu numai în cele cîteva lucrări care evocă gloriosul letopiseț al românilor — reînviind personalități de talie europeană ca Ștefan cel Mare și Constantin Brîncoveanu, Mihai Viteazul și, desigur, Mavrocordații. Îl regăsim atunci cînd autoarea trece, uimitor de lesne, peste barierele de clasă și de castă și se declară categoric de partea poporului, „esențialmente curajos, răbdător, credincios", ca și atunci cînd își mărturisește dragostea sa de pămîntul românesc, pe care-l iubește „pentru lunga lui poveste și pentru suferințele-i pline de răbdare".

Noblețea spiței, dublată cu aristocrația spiritului și de faima literară, i-au deschis Marthei Bibescu toate ușile puternicilor zilei, de unde și vastitatea relațiilor ei politice. Practicînd ceea ce am putea numi pentru vremea noastră, „o diplomație personală", fără a fi atașată nici unui partid, Martha Bibescu evolua cu recunoscută și admirată dezinvoltură atît în lumea politică românească, cît și în cercurile cele mai sus puse ale statelor europene, cunoscînd de aproape mulți dintre protagoniștii arenei internaționale dintre cele două războaie mondiale.

Călătoare neobosită, Martha Bibescu era la largul ei mai cu seamă în compania liderilor politici din Anglia și Franța, state spre care se orienta politica externă românească între cele două războaie mondiale. De asemenea, la Palatul brîncovenesc de la Mogoșoaia sau în reședința de la Posada, salonul său literar era în egală măsură unul politic.

Ceea ce se cuvine cu deosebire reținut este că scriitoarea nu-și ascundea nici adeziunea la cauza democrației — desigur în tiparele parlamentarismului burghez —, nici ostilitatea față de dictaturile fasciste, care preconizau revizuirea pe calea violenței a sistemului versaillez și visau la instaurarea propriei lor hegemonii în Europa. Pe măsură ce se succedau evenimentele și agresorii marcau puncte, s-a accentuat și repulsia Marthei Bibescu față de puterile Axei, ca și față de prozeliții acestora din România — căpeteniile mișcării legionare, unele recrutate din mediul aristocratic în care trăia autoarea însăși.

Avînd recent prilejul de a-i cerceta cu minuțiozitate opera, revăzînd corespondența purtată în ultimii săi ani de viață, — s-au împlinit nu demult patru ani de la dispariția scriitoarei — citind însemnările sale zilnice inedite, Martha Bibescu ne apare acum la o nouă dimensiune — cea a unei conștiințe artistice cu constante antifasciste cu rezonanțe în egală măsură românești și europene. Paginile «Jurnalului politic» acum în pregătire la Editura Politică, aduc o viguroasă demascare a legionarilor, pe care scriitoarea îi țintuiește necruțător în același insectar, cu mentorii și patronii lor nazisti.

Corespondența Marthei Bibescu vădește aceeași opțiune politică. Iată un pasaj pe deplin edificator dintr-un comentariu la o scrisoare către abatele Mugnier, de care a legat-o o prietenie statornică oglindită în cele trei volume de corespondență (inedită în România), și din care transcriem acum cîteva semnificative notații : „Ion /I. G./ Duca, cel mai vechi prieten al meu, cel care a participat la botezul meu, a fost asasinat de către legionarii naziști în mica gară Sinaia. Moartea acestui prim-ministru liberal nu a fost decît primul act din tragedia în care asasinarea lui Armand Călinescu, primul ministru provenit din partidul țărănesc al lui Iuliu Maniu, avea să fie actul II, din 1939".

După cum se vede din formularea „legionarii naziști", ea nu ezita să sublinieze cine s-a aflat în spatele ucigașilor primilor-miniștri Duca și Călinescu, ceea ce dovedește o lucidă înțelegere a mecanismului acțiunii hitleriste față de țara noastră.

Cu subtilitatea-i specifică, Martha Bibescu descrie întîlnirea din 1936 cu dictatorul italian Benito Mussolini : „L-am văzut pe «Duce». Iată cele patru propoziții pe care mi le-a spus și pe care le transcriu cu fidelitate :

— Spuneți că m-ați găsit calm.

— Spuneți că nu m-ați găsit amețit de băutură (pas grisé, căci se exprima în franceză).

— Spuneți că m-ați găsit logic.

— Spuneți că doresc pacea.

Toți doresc pacea, dar fiecare nu o acceptă decît pe a sa, oferind o anumită pace, pe care ceilalți o refuză".

La 10 ianuarie 1938, invitată la Viena de ministrul Marii Britanii în Austria, Martha Bibescu trasează un necruțător portret ambasadorului von Papen, unealtă a lui Hitler și conspirator zelos în vederea apropiatului Anschluss :

„Din camera luminoasă în care locuiesc, zăresc, în vecinătate, cornișa sumbră, acoperită de zăpadă, a ambasadei Germaniei, care astupă cerul Vienei. Vă scriu de la doi pași de această clădire, unde complotează, urzește și se zbate omul care nu a știut să demisioneze atunci cînd ucigașii trimiși de cel pe care se decisese să-l slujească au ucis, în biroul său ministerial de

la Berlin, sub ochii săi, pe secretarul său, care, pe deasupra era și logodnicul fiicei sale. Acolo, unde manevrele nu încetează niciodată, locuiesc înfricoșătorul domn von Papen, ambasadorul lui Hitler, logodnica-văduvă și întreaga sa familie".

Marthei Bibescu nu i-au scăpat uriașele greșeli ale conciliatorilor și falimentara miopie a politicii lor. Iată o notație, făcută după o întîlnire cu ambasadorul francez la Roma, în primele zile ale lunii iunie 1940, înainte, cu puțin, de prăbușirea Franței.

„François-Poncet mi s-a părut foarte mohorît la sosire, apoi, în timpul dejunului, s-a mai destins ; a vorbit, însă fără obișnuita însuflețire a conversației sale. Mintea sa zbura bătînd dintr-o singură aripă. Am plecat destul de devreme. Cu pași tăcuți, François-Poncet m-a însoțit de-a lungul protocolarului covor roșu. Atunci, în sfîrșit, și-a dat drumul : Le-am trimis tone de rapoarte ! Nu voiau să le citească, la Paris. Le-am spus — și soțul dumneavoastră le-a spus și el — ce înseamnă aviația germană ! Generalul Milch / din Liftwaffe/ a venit la Paris pentru a le spune același lucru ! Nu au vrut să creadă nimic, nu au vrut să asculte nimic. Constructorii francezi continuau să se războiască între ei, construind prototipuri rivale. A fost imposibil să fie puși de acord, să-și unifice producția !...

George spunea exact același lucru ! L-am auzit spunîndu-l și repetîndu-l, de mai bine de zece ori, prietenilor săi din aviația militară și civilă a Franței. Ambasadorul vorbea oarecum iritat, cu o furie desnădăjduită, dar preferam tonul său apatiei funcționărești de care avusesem parte atîta vreme".

Atunci cînd abordează direct sinistra personalitate a dictatorului cu svastică de la Berlin, sarcasmul autoarei se dezlănțuie nimicitor, dînd glas dezgustului și disprețului pe care i le inspira nazismul. Iată cum reproduce ea relatarea Sheilei Mac Donald (fiica fostului premier laburist britanic, James Ramsay Mac Donald), care făcuse în 1937 o vizită în Germania, pentru a încerca să antreneze tineretul în apărarea păcii.

«Abia ajunsă la periferia Berlinului, pe cînd lua masa la o cantină studențească, un SS-ist în uniformă, își făcu pompos apariția, pocni din călcîie și îi înmînă o scrisoare purtînd ca sigiliu stema Reichului. Hitler o invita să ia ceaiul cu el la Cancelarie, chiar în ziua aceea. Înainte de a răspunde, surprinsă (și, în forul ei interior, scandalizată), Sheila dădu fuga la telefon și întrebă Ambasada Angliei ce trebuie să facă. „Duceți-vă neapărat" sună răspunsul și fata se duse, fără nici un chef.

Comentînd întîmplarea, nu ne-am putut împiedica să nu deplîngem amîndouă fatala nerozie a dictatorului. Acesta crezuse că avea să folosească în propriul său scop prezența în Germania a acestei tinere, venită doar pentru a întîlni studenți și studente de vîrsta ei. Hitler nu a reușit astfel decît să-și dea în vileag nebunia. Știind că era vorba de fiica primului ministru britanic și habar neavînd despre zidul de netrecut care separă familia unui ministru englez de guvernul respectiv, victimă a ignoranței și a confuziei care îi stăpîneau spiritul, patronul absolut al Germaniei își închipuia că o ceașcă de ceai, servită de mîna care-i tremura foarte tare (așa cum remarcase Sheila), avea să rezolve totul și să convingă fata.

Lansîndu-se într-un lung monolog, Hitler declară acestei tinere scoțiene — care nu-l întrebase nimic și îl asculta în tăcere — **că nu va invada Cehoslovacia**, — da ! nu ! niciodată ! **Nici Austria**, desigur — da ! nu ! niciodată ! O copleși cu explicații, cu dezvinovățiri anticipate, țipînd foarte tare și plîngîndu-se de cei ce-l bănuiau de intenții atît de rele...

Cînd își termină monologul, Sheila se ridică și îi întinse mîna, ceea ce îl obligă și pe el, să i-o întindă stîngaci pe a sa, pe care o ridicase deja deasupra capului, gata să salute în stil nazist. Fata plecă, convinsă că ascultase discursul unui dement, al unui om care nu mai era stăpîn pe sine. De ce o mințise în atîtea privințe ? Pentru că aparținea școlii lui Bismarck, care afirma : „Spuneți adevărul și nimeni nu vă va crede". Hitler mințea pentru a fi crezut».

După instaurarea dictaturii militaro-fasciste în țara noastră, în septembrie 1940, Martha Bibescu a întrevăzut, cu luciditate, intențiile „bestiei spurcate a Apocalipsului" nazist față de România, căreia scriitoarea îi spunea acum „Sărmana Dacie Felix" sau de-a dreptul „Dacia Infelix".

Poziția Marthei Bibescu ne apare și astăzi — la peste 32 de ani de la nimicirea hitlerismului — deosebit de semnificativă pentru atitudinea marii majorități a oamenilor de cultură din România, care l-au respins categoric ca pe o adevărată „ciumă brună" a omenirii. Constantele sale antifasciste s-au identificat pentru totdeauna cu atașamentul pentru Dacia Felix, a cărei salvare națională, în urma istoricului act de la 23 August 1944, Martha Bibescu a salutat-o cu căldură.

Cristian Popișteanu
Nicolae Minei

JEAN ORIZET

Tălmăcire de MARIA BANUȘ

● Jean Orizet s-a născut la Marsilia în 1937. Copilăria și-a petrecut-o în Burgundia. Studii — în Franța și în străinătate. După ce ocupă diverse funcții, devine ziarist, apoi viticultor în Beaujolais, meserie pe care o practică și azi. Totodată conduce, la Paris, împreună cu Jean și Michel Breton revista **Poésie I** și **Editura Saint Germain des Prés.** Jean Orizet face parte din acea categorie de poeți francezi care resping devitalizarea poeziei. El refuză căutările pur formale, experimentele asupra limbajului poetic, desprinse de realitatea afectivă. Scrie o poezie ce găsește punțile de comunicare cu cititorul.

Modern prin concizie și structura metaforei, uneori nud, nemetaforic, sugestiv, poemul lui Orizet nu se sfiește să dezvăluie afecte, stări de spirit, legătura indisolubilă cu natura, anxietatea poetului în fața poluării vertiginoase și a denaturării lumii în care trăiește.

Lui Jean Orizet i s-a decernat prestigiosul Premiu pentru poezie „Max Jacob" pentru 1976.

M. B.

Alianțe secrete

Martoră, acea dimineață, a fragedei nunți
dintre iarbă și floarea de tei
Simplicitate a secretelor alianțe
un nor, o ploaie nocturnă
sunt umilii lor făurari.

După ce lucrarea a fost săvîrșită și au pierit,
o iireasmă ușoară dar vie rămîne
pe care nimeni, nicicînd, n-ar fi îndrăznit
s-o viseze.

Căușul anotimpurilor

Atunci ne dăm seama ce fericire e
pentru noi, oamenii, să putem trăi
de-a lungul zilelor, în măruntele noastre obștii, sub un acoperiș pașnic, la
taclale plăcute, întîmpinați cu un bună
ziua și un bună seara la fel de
dulcoase.

ERNST JÜNGER

Iarna-duminecă
Între cărămizi de pîine coaptă
bușteanul hrănea vacanța privirii
pe o piele de algă fierbinte și fărîme de sare.

Flăcările erau degetele sale atît de mobile.
Fumul, negura asta pe care Atlanticul
o dăruie-n amurg după-ncercarea solară.
Cînd focul pierea în căușul-anotimpurilor,
cele două trupuri, în cearceafurile lor,
nu mai erau decît o singură, blîndă stafie.

Stăvilar tăcut în fața vremii

Ogorul meu e vremea
GOETHE

Stăvilar tăcut în fața vremii,
viața mea solară și mecanică năpădește
cotidianul,
luminează, apoi demontează visul
și iar se înalță în jocul copiilor,
în liniștea grădinilor interioare,
în perenitatea vechilor poduri.

Tot ceea ce, cîndva, hrănea orologiile
își regăsește locul adevărat :
Chipul statuilor se-mblînzește sub lepră,
noroiul fluviilor devine bronz
în neatinsa lumină
pe care orașul o-napoiază zilei.

Partituri de iarnă

Iarnă, anotimp de artă senină, iarnă lucidă.

S. MALLARMÉ

Gerul încremenea timpul
ca să hrănească mai bine tăcerea
Pure partituri ale iernii

Doar pițigoiul mai încălzește puțin
tufișul, împreună cu fumul
semn vechi al primelor noastre-amintiri
cuibărite la-ncheieturile munților.

Dar nimic altceva decît precizia unei priviri
sau limpezimea ei, oferită geamurilor,
pentru a stăvili noaptea ce-naintează.

Desnădejdile mele mărunte

Orașul, acum
cînd tăceri cenușii se-mperechează
cu anumite amurguri ratate
pentru a zămisli acești monștri docili :
deznădejdile mele mărunte.

Sînt aici, de jur împrejur
și fac un zgomot de pîslă.

Cînd traversez străzile
uneori cîte-o mașină oarbă
îmi strivește cîteva dintre ele.

Asta întotdeauna
doare un pic.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ÎN PRIMUL SĂU NUMĂR** din luna decembrie 1977, publicația **Revue de Liban** tipărește un articol omagial dedicat activității științifice a prof. dr. Ana Aslan.

● **LA DETROIT,** în Statele Unite, a avut loc vernisajul unei expoziții de arhitectură veche românească.

● **LA ISTAMBUL** s-a deschis expoziția **File din istoria relațiilor tradiționale româno-turce,** organizată sub auspiciile Academiei de arte frumoase de aici și a consulatului român.

● **FUNDAȚIA „ERASMUS",** patronată de prințul Bernard al Țărilor de Jos, a acordat Premiul său anual Teatrului „Țăndărică" din București, precum și altor trei teatre.

● **LA RANGOON,** capitala Birmaniei, a fost inaugurată o expoziție consacrată luptei poporului nostru pentru unitate națională și independență reflectată în creația artiștilor plastici români.

● **LA GALERIA „LA SOPRONE"** din Florența s-a deschis o expoziție de sculptură a artistului român Teodor Răducanu. Sculptorul român s-a bucurat de un frumos succes în cursul anului trecut în Italia, prin toate participările sale la manifestări prestigioase, cum au fost Concursul de pictură Pro-Loco-Bernaveggio-Milano, unde a obținut cupa și diploma conferită cu acest prilej. De asemenea, la concursul național organizat de galeria milaneză Bottega d'arte Sant' Ambroeus a obținut diploma de merit.

● **ACTIVITATEA REGIZORULUI** Liviu Ciulei în Australia se bucură de atenția susținută a presei. În **The National Times** cronicarul David Marr scria în legătură cu spiritul introdus de Liviu Ciulei la teatrul **Old Tote,** sub titlul „Profesionalismul a pătruns și în teatrul australian", următoarele : „Regizorul român a dăruit teatrului australian cîteva lucrări de maximă importanță : a introdus nivelul și măiestria imaginativă a teatrului din Europa răsăriteană. Nota specifică a succesului lui Ciulei o dă faptul că este un excelent operator de cinematografie în teatru, este un maestru desăvîrșit al imaginilor. Spectacolul lui Ciulei este într-adevăr extraordinar". Spectacolul cu „Azilul de noapte" este comentat în **The Sun :** „Regizorul oaspete Liviu Ciulei a realizat un miracol. Piesa pusă în scenă de el reprezintă un moment dramatic cum rareori s-a văzut în Australia, dar care sperăm că reprezintă un început pentru viitor. Alături de el, scenograful Helmut Sturmer a realizat excelent problema dimensiunilor scenice". **The Australian** scrie : „Liviu Ciulei, unul dintre cei mai mari regizori din lume (...). Deși nu sînt mulți australieni care au auzit de Ciulei, numele lui este sinonim în Europa cu **excelent".**

● **AFLAT ÎN STATELE UNITE** ale Americii la **Juilard School,** din New York, regizorul Liviu Ciulei montează spectacolul **Trezirea primăverii** după piesa Wedckind. Colaborarea artistului român cu Academia de artă dramatică din New York se situează în continuarea marilor sale succese din anii trecuți în lumea teatrală americană.

● **PRESA MAGHIARĂ** comentează foarte favorabil turneul formației „Ars Nova" la Festivalul de muzică contemporană de la Budapesta, Debrețin și Nyiregyhaza : „Ansamblul a prezentat șase creații ale cîtorva dintre cei mai reprezentativi compozitori români. A impresionat deosebit piesa **Invocații I** de Tiberiu Olah, care împletește în mod excepțional efectele noi și tradiționale ale instrumentelor, punîndu-le cu virtuozitate în slujba unei marcante expresivități muzicale. În **Vocabular I** Miriam Marbe reevaluează într-un spirit nou vechea heterofonie bizantină într-o țesătură independentă dar cu o imanentă armonie a vocilor".

din poezia cubaneză

FAYAD JAMIS

„Pentru această libertate"

Pentru această libertate a cîntecului sub ploaie
va trebui să dăm totul
Pentru această libertate de a fi strîns legați
de aprigă și dulcea dorință a poporului
va trebui să dăm totul.
Pentru această libertate a florii soarelui
deschisă în zorii fabricilor
aprinse și a școlilor luminoase
și a pămîntului care trosnește și a copilului care
se deșteaptă
va trebui să dăm totul.
Nu există alternativă, ci libertatea
Nu există alt drum decît libertatea
Nu există altă patrie decît libertatea
Nu va mai fi alt poem decît puternica muzică
a libertății.
Pentru această libertate, care este teroarea
celor care întotdeauna au violat-o,
în numele fastuoaselor mizerii
Pentru această libertate care este noaptea
asupritorilor
și zorile definitive ale întregului popor
de pe acum neînvins.
Pentru această libertate care luminează ochii
duși în cap
picioarele desculțe
acoperișurile găurite
și ochii copiilor care mergeau în praf
Pentru această libertate care este imperiul
tinereții
Pentru această libertate
frumoasă ca viața
va trebui să dăm totul
și dacă este nevoie
pînă și umbra
dar niciodată nu va fi îndeajuns.

PABLO ARMANDO FERNANDEZ

Cîntecul cere un cor

Cîntecul cere un cor
Ce rîu cu multe cursuri ne cheamă ?
De unde țîșnesc apele lui ?
Ce păduri hrănește, ce grădini udă ?
În umbra muntelui ce voce cîntă ?
un cîntec între geamăt și lacrimă ?
Dacă aceea ar fi o voce care să deștepte
pe cei odihniți
Dacă aceea ar fi o voce
ca în zilele copilăriei
Dacă acea voce bătrînă ar fi pierdut
cu dragostea și duritatea ei, voce teribilă
a tunetului care în auz și în piept
ar lovi pe cei adormiți ?
Oameni, ați putea s-o recunoașteți ?
Vom simula vina și a noastră este inocența
pentru că a noastră este durerea.
Pe care frunte s-au săpat urme ?
nume de răutate și luptă
nume de uciderі și înșelătorii
nume de desfriu și avariție
Împotriva cărei frunți nu se vor arunca pietre ?
Sînt ale noastre aceste zile și nopți întunecoase
Trebuie să păstrăm pentru noi această țară
pînă cînd nu va mai fi războiul
din Orient la Apus.
Și să dispară compătimirea și ura
indiferența zeilor, hotărîrea vechilor minții ale
omului.
Un cor de la om la om pentru cîntec.

ROBERTO FERNANDEZ RETAMAR

Un bărbat și o femeie

„Cine să fie ?
Un bărbat și o femeie"

Dacă un bărbat și o femeie străbat străzi
pe care nimeni nu le vede în afară de ei,
străzi cunoscute care dau spre înserare,
spre nemărginit,
Cu un fundal de peisaj vechi și nou mai
asemănător
cu o muzică decît cu o privelițe ;
dacă un bărbat și o femeie fac să răsară
copaci sub pașul lor
și lasă incandescente zidurile
și fac să se întoarcă chipurile ca atrase
de un sunet de trompetă
sau de petrecere multicoloră de saltimbanci
și cînd un bărbat și o femeie trec strada
se întrerupe gîlceava cartierului
respirațiile obosite devin suspine
Pentru că dragostea trece atît de rar încît
a o vedea este motiv
de ciudățenie, de tresărire, de uimire, de
nostalgie,
ca atunci cînd auzi vorbindu-se o limbă
care a fost cunoscută cîndva
și din care abia rămîn pe buze
murmure și amintirea lor.

În românește de
Dora Scarlat

REVISTA STRĂINĂ

● **ECHIPA „SILESIA"** turnează un nou film pentru micile ecrane, consacrat tinerilor, intitulat „Cerbul alb". Regizorul Stanislaw Jerdyka i-a invitat pe studenții Școlii superioare de artă dramatică din Varșovia și Cracovia ca să colaboreze cu ei, dîndu-le roluri alături de artiști cunoscuți ca Roman Wilhelmi, Bronislaw Pawlik, Magda Teresa Woycik, Marian Opania și alții.

● **CEL DE-AL II-LEA FESTIVAL AL FILMULUI IBERO-AMERICAN** a avut loc la Madrid. Printre filmele remarcate care au suscitat interes atît în rîndul membrilor juriului, cît și în presă, menționăm : „De 70 de ori 7" de Tore Nilson și „Moartea lui Sebastian Arache și trista sa înmormîntare" de Nicolae Sarquis (Argentina), „Noua școală" (Cuba), „Los Cachorros" de mexicanul Jorge Fons, „Capete tăiate" de brazilianul Glauber Rocha, „Transplantații" (Chile). Remarcabile au fost și filmele de lung metraj columbiene și mexicane.

● **LA ÎNCEPUTUL LUNII DECEMBRIE,** la Teatrul dramatic din Belgrad, a avut loc premiera piesei „Prietenul nesigur", a treia piesă scrisă de scriitorul și dramaturgul iugoslav Ivan Ivanji, consacrată vieții și operei socialistului german Ferdinand Lassalle (1825—1864).

● **KRASINSKI. POVESTIRI BIOGRAFICE** — se intitulează volumul semnat de Sudolski Zbigniew, apărut în editura L.S.W. din Varșovia, cuprinzînd biografia completă a poetului Zygmund Krasinski. Avînd la bază surse autentice (scrisori), autorul încearcă să redea personalitatea complicată a poetului și schițează problemele socio-politice și ideologice care apar în operele lui Krasinski.

● **LA MOSCOVA** a fost construită prima parte a Galeriei de stat de artă a U.R.S.S. pe malul rîului care străbate capitala Uniunii Sovietice. Este un edificiu placat cu marmură albă, într-un stil ce sugerează monumentalitatea și semnificația adîncă a fenomenului artistic. Prima parte a muzeului va avea o suprafață de 7 000 m², inscriindu-se, în acest fel, între cele mai mari din lume, și va expune opere de artă contemporană.

● **ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ** este serbat centenarul nașterii marelui scriitor letonian Andrei Upit (1877—1970). Andrei Upit s-a născut în familia unor țărani săraci din Letonia, a fost învățător, publicist și ziarist, a scris nuvele, povestiri, versuri, foiletoane și articole de critică și romane. Este celebru romanul **Vînt de nord,** scris în închisoare, pe vremea cînd autorul suporta represiunea cercurilor reacționare. Scriitor atașat de popor, Upit declara : „La nicovala epocii sale stă scriitorul din popor... Ardă focul, sară scîntei, sus barosul ! Să făurim noi valori culturale, scînteietoare și sonore ca o lamă de oțel". Sînt cuvinte emblematice pentru gîndirea artistică a lui Upit.

● **NUMĂRUL SPECIAL** din lunile noiembrie și decembrie 1977 al revistei **Europe** este consacrat lui Alfred de Musset. Cele 280 de pagini reunesc studii și documente care privesc viața și activitatea marelui romantic francez, scrise de istorici literari și cercetători cu autoritate. Punerea în discuție, într-o revistă cu circulație largă, răspîndită pe întreaga planetă, a operei unui scriitor ce părea sortit numai curiozității arhivarilor literari, înseamnă un act de justiție a istoriei literare, o dovadă a vitalității operelor lui Musset.

● **CUNOSCUTUL CERCETĂTOR** și istoric literar Jean Starobinski a publicat, la sfîrșitul anului trecut, studiul său despre Jean Jaques Rousseau, „Transparența și obstacolul", urmat de **Șapte eseuri asupra lui Rousseau.** Este propusă o nouă viziune asupra marelui gînditor care a dominat prin spiritul său împrejurările ce au condus la Revoluția franceză de la 1789, deschizînd o nouă perspectivă asupra raportului dintre individ și societate, dintre om și natură, asupra posibilității de a cuceri fericirea, asupra dreptului de a trăi împăcat cu sine și cu lumea.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
2
(820)
Sîmbătă
14 ianuarie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

La sărbătoarea națională a poeziei românești

„Ideal pierdut în noaptea unei
lumi ce nu mai este
Lume ce gîndea în basme și
vorbea în poezii"

Eminescu este din fire un băștinaș al acestei lumi de care vorbește în **Venere și Madonă** ; și el gîndește în basme, adică gîndește poetic. Totodată însă trebuie adăugat că mintea lui era tot așa de potrivită și pentru abstracții, pentru cugetare pură ; el avea cunoștințe temeinice de filozofie și a tradus pasaje din **Critica rațiunii pure** a lui Kant.

Ce înseamnă a gîndi poetic ? Gîndirea poetică nu este creația de imagini. Imaginile pot să ilustreze o gîndire poetică, nu se confundă însă cu aceasta. Gîndirea poetică s-ar putea defini drept acea mișcare a minții care, trecînd peste orînduiala obișnuită a fenomenelor, găsește în lume apropieri și înrîuriri sau deosebiri și contraste care ne uimesc și ne dau sentimentul frumuseții.

Acest fel de gîndire ne întîmpină mereu în opera poetică a lui Eminescu.

Potrivit firii lui, Eminescu gîndește poetic istoria. Marele său poem **Memento mori** este o plimbare prin secole, cu popasuri la ruinele elocvente ale trecutului. Este aceasta o atitudine des întîlnită la poeții romantici din prima jumătate a secolului al nouăsprezecelea. De aceea nu e greu să descoperi apropieri între romantici, îndeosebi, romanticii germani, și Eminescu. Apropierile acestea nu denotă însă atita o influență cît o înrudire cu aceia și o stimulare exercitată de opera lor asupra lui Eminescu. Eminescu, fire fundamental romantică, a fost stimulat de firi romantice ca și firea lui. Romantismul, înainte de a fi un curent literar, o școală literară, este un mod de viață sufletească, mai mult chiar : este o înclinare înnăscută, face parte din conformația sufletească a cuiva. Sînt firi romantice, independent de orice influențe. Eminescu era o astfel de fire. Poezia **Fiind băiet păduri cutreeram** surprinde și notează în chip adînc felul cum ia naștere visul romantic ; ea ilustrează însăși esența poeziei romantice, care, ca să întrebuințez vorbele altui romantic de bastină, Gérard de Nerval, este „împrăștierea visului în viața reală".

O bună parte din poezia lirică a lui Eminescu este consacrată dragostei. Multe dintre poeziile lui de dragoste, datorită atît conținutului cît și faptului că au fost puse pe muzică și au ajuns, de multă vreme, să facă parte din repertoriul lăutarilor, aceste poezii, cîteva dintre ele cu aspect de romanță chiar de la origine, sînt desigur partea din opera sa care i-a adus popularitatea, mai mult chiar decît **Scrisorile**, decît **Melancolie** și decît **Luceafărul**. Ca să ajungem la miezul lor adînc trebuie să le desprindem din tinicheaua poleită în care le-au îmbrăcat zeci de ani de cîntec sentimental și să le restituim valoarea lor poetică adevărată. Eminescu putea să înalțe în poezia mare chiar cele mai fugitive și mai obișnuite întîmplări ale vieții. Putea deci să facă aceasta și cu o trecătoare decepție sentimentală, cu o înșelare în dragoste sau cu o iubire pierdută. Un exemplu strălucit în această privință îl oferă **Pe lîngă plopii fără soț**. Primele strofe conțin, în versuri armonioase, constatarea nepăsării unei femei față de iubirea poetului. Deodată însă, cu strofa a cincea a poeziei, tonul se schimbă, sentimentul se adîncește : „Dîndu-mi din ochiul tău senin / O rază dinadins, / În calea timpilor ce vin / O stea s-ar fi aprins ; // Ai fi trăit în veci de veci / Și rînduri de vieți ; / Cu ale tale brațe reci / Înmărmureai măreț." Ne-am ridicat deodată pe culmea poeziei mari. Poetul dă faptului banal al respingerii dragostei lui un înțeles care trece dincolo de prezent : nu el pierde ceva, ci eroina ingrată a dragostei lui ; ea nu va rămîne în fața vremurilor viitoare în marmura nemuririi poetice și nu se va înălța în empireul în care strălucesc Laura lui Petrarca, Elena lui Ronsard și Doamna întunecată din sonetele lui Shakespeare.

Să se încerce această restituire a valorii poetice cu toate acele poezii de dragoste ale lui Eminescu care au fost interpretate în chip îngust și se va vedea cum din romanța sentimentală se desprinde iar cîntecul grav și adînc al poetului mare.

Cele două porniri care stăteau la temelia personalității poetice a lui Eminescu și anume pornirea romantică de-a amesteca visul cu viața, pe de-o parte, și simțul perfecțiunii clasice a expresiei, pe de altă parte, se arată cu toată strălucirea în **Odă în metru antic**. În tiparul antic, Eminescu a turnat cea mai romantică substanță : „Nu credeam să-nvăț a muri

Al. Philippide

Continuare în pag. a 7-a

Șerban Rusu Arbore : „EMINESCU"

În pagina a 3-a

15 ianuarie 1850 — 15 ianuarie 1978

EMINESCIANA

● **„A fost odat-un împărat"** — pagini inedite ● **„Cuvîntul ce exprimă adevărul"** — Eminescu despre limba română ● **Integrala eminesciană** de Gheorghe Suciu ● **Poezia ca neodihnă** de Doina Uricariu ● **Restituiri** de Al. Piru ● **O colecție de prestigiu.**

DIN „CARTEA CU PRIETENI"

Eugen Barbu

...mai bine zis Barbu Baiazid Ilderim... Cînd eram eu la-nceputuri și Barbu la miez de umbră, sub lampă-ntunecată dulce, unde se leagă viespea de mijloc, ne-am certat cu inimă coborîtă de pe cruce și adăpostită-n lapte. I-am zis vorbe rele și pe la urechi măsluite (se știe că atunci cînd m-așez între butoaie mă țin de cercel), el mi-a răspuns cu vorbe și mai rele. Aburiți de-o potrivire am făcut totul ca să ne doară și am rîs, fiindcă ne era gondola plină și la îndemînă. Prin puroiul Plumbuitei, însă, cînd noi jugăneam Crăciunul ca să dăm la iveală două amiezi, multe jigodii de rang s-au bucurat și au înălțat din moț mătreață. Credincioși poruncii : lăsați orgoliul în ieslea unde v-ați născut, ne-am rezemat cu coatele pe streașina de la Cești meaua roșie și ne-am împăcat, adunați în sentimentul că am trăit puțină istorie și multă poveste — dacă nu cumva una nu s-o fi exprimînd prin cealaltă.

Barbu Baiazid Ilderim umblă tot timpul cu o făclie de ceară în căutarea domniței Ralu, adică în căutarea celui mai frumos cuvînt românesc — Creangă, Sadoveanu, Istrati, Voiculescu, Mateiu Caragiale — și ferească Dumnezeu să-l găsim amîndoi în aceeași zi ! că să vezi atunci judecăți, bărci sparte și alte isprăvi din sărbătorile de peste an ale limbii române. (Dacă stau mai mult să mă gîndesc, mă ia cu amețeală pe la lingurică și plec să bag pîră). **Groapa** și **Principele**, cele două mari povestiri nemuritoare ale lui Eugen Barbu sînt atît de frumoase încît orice femeie ar trebui să sprijine cu ele copaia în care-și scaldă copiii. Citindu-le și apoi recitindu-le, într-un rînd mi-am zis că Barbu trebuie să fie chiar copilul pe care Luchian l-a trimis, cu săpun în ochi, în eternitatea neamului românesc ; altfel de unde atîtea fațete ale culorii în sufletul lui ! ?

„...O nuntire de fluturi, parcă neclintiți, duși de o secretă mișcare spre fîntînile Princepelui umbri lumina lunii. Întîi veniră cei cu aripi ca pucioasă, galbeni și ușori, iradiind în noapte, tăind aerul în miliarde de felii, erau fluturi amiral, fluturi-lămîiță, albiliță, fluturii cerului și fluturii de sidef, vestind zorii ce nu se mai arătau (...). Soseau strigile, fluturii cap de mort, aduși de molimă. Erau mulți, roșii ca amurgul, arătîndu-și gîvanele negre. Nunteau și ei tăcut, gros, umplînd aerul cu o duhoare grea. Abia mișcau aripile ca și cînd ar fi fost înecați în apă. Nu se grăbeau, acoperiseră cerul cu un văl negru. Nălbarii și fluturii cu coadă de rîndunică, fluturi de zi, cine știe cum treziți și porniți în această ciudată migrație, lăsaseră un polen galben, ușor în văzduh.

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

ÎN ACEST NUMĂR :

● Cariatida : Poezii de **Adrian Popescu** ● Cronica literară de **Dan Cristea** ● Viața cărților ● Poeme de **Tiberiu Utan** și **Ioana Ieronim** ● Proză de **Eugen Barbu** și **Mihai Tatulici** ● Repere în nuvelistica românească actuală ● Proza lui Sorin Titel de **Eugen Simion** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu**

Eminescu, Opere, VII

În al cincisprezecelea an de la apariția ultimului volum (VI) din ediția operelor inițiată de Perpessicius, în ultimele zile ale anului 1977, an al atîtor întîmplări și faste și nefaste, s-a produs mult așteptatul eveniment al apariției celui de al VII-lea volum, cuprinzînd **Proza literară** a lui Mihai Eminescu !

Întîi de toate, se cuvine menționat faptul că tomul pe care îl am în față este o **Ediție critică îngrijită de un colectiv de cercetători de la Muzeul literaturii române**, al cărei coordonator este **Petru Creția**, lui revenindu-i stabilirea textului și a variantelor ; **Dimitrie Vatamaniuc** a alcătuit comentariile și notele de istorie literară, iar **Anca Costa-Foru** și **Eugenia Oprescu** au descifrat și transcris literal textele ; colaboratori externi sînt **Dumitru D. Panaitescu** și **Amita Bhose** (India). Editura Academiei a tipărit volumul într-un tiraj de 7 500 ex., format 8/61x86, continuînd astfel seria Perpessicius într-o ediție irepro șabilă cu litera de pe copertele legate în mătase, aurită.

Studiul introductiv aparține lui Perpessicius, editorul care a trăit o viață întreagă în lumina și dificultatea necunoscută a textelor eminesciene, descifrînd zi de zi și cu un devotament nemărginit, pînă la orbire, litera și sensul cugetării celui mai mare Poet pe care l-a dat poporul român. Ca un omagiu adus celui mai atașat editor al operei eminesciene, în fruntea volumului VII se află studiul **Perpessicius și romanul ediției integrale a operei lui Eminescu** semnat de **Al. Oprea**. Cercetătorul Petre Creția, a cărui personalitate este o fericită îmbinare de filolog clasic și modern, de istoric și lingvist, de lucrător tenace și modest în aria spiritualității celei mai

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

INSTANTANEE

GRILU!

Admiratorii poeziei lui Lucian Blaga vor recunoaște desigur în această curioasă vocabulă portugheză (grilo pron, grilu), poate de formație onomatopeică (după lat. **gryllus**) atît greierele, cît și „cîntecul" micii insecte. Multă vreme s-a glosat asupra acestuia, pînă ce entomologii au ajuns la explicarea lui, obținut prin frecarea elitrelor. Nu m-aș referi la remarcabila poezie **Vînzătorul de greieri**, din culegerea **La curțile dorului**, dacă n-aș fi citit recent, în colecția **Restituiri**, inițiată de Mircea Zaciu la Cluj-Napoca, în Editura „Dacia", cartea **Basoreliefuri**, a talentatului critic Mihail Chirnoagă, încetat din viață acum treizeci de ani, în vîrstă de 35 de ani. Mare admirator al poetului, căruia intenționa să-i închine un

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. 7-a

În preajma aniversării scumpe întregului popor

60 de ani de viață și 45 de ani de activitate revoluționară a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Cu dragoste de țară

Cu cîțiva ani în urmă, în unul din drumurile sale cu valoare simbolică, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a sădit un arbore la Tebea, în preajma gorunului lui Horia, sub care-și doarme somnul veșniciei, craiul munților, Avram Iancu. Fără îndoială un gest simbolic, cu rezonanțe istorice, care a emoționat pe toți participanții.

„Cine sădește arbori și pomi e un om bun, cu suflet mare. Cine sădește arbori și pomi e un om de omenie și-un mare gospodar" — a zis un moț, din marea de oameni, cu ochii scăldați în lacrimile bucuriei.

Pomul sădit cu dragoste de țară și cu grijă, de mare gospodar s-a prins și a crescut. Cum am avut bucuria și onoarea să fiu acolo în momentul sădirii arborelui simbolic, m-a urmărit ani de-a rîndul amintirea lui și m-am dus de curînd să-l văd.

Arborele cu rădăcinile adînc înfipte în pămîntul stropit de-a lungul istoriei cu lacrimi, sudoare și sînge, freamătă în aerul proaspăt și curat al acelor plaiuri, peste care plutesc, încă, umbre mărețe ale istoriei noastre. În preajma lui, cu capul descoperit, stătea cu o solemnitate sobră un moț, „după vorbă, după port".

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 7-a

Slăvit fie poporul ce are-asemeni fii

Nu preamăresc, nu laud, ci vin cu
simplitate,
Rostind urarea caldă a insului de rînd,
Ce-ntîi și-ntîi de toate dorește sănătate
Celui ce drag și-aproape ni-i tuturor
în gînd.

Cuvintele se-arată puține și stîngace
Pentru-a cuprinde-n ele întreaga-ne
iubire...
El fericirea țării o vrea în tot ce face
Și țara îi urează, la rîndu-i : Fericire !

...Un cîntec peste vreme urcînd ecouri vii,
Se-nalță azi în inimi, vibrînd sărbătorește
Slăvit fie poporul ce are-asemeni fii,
Slăvit partidul care asemeni oameni
crește !

Corneliu Șerban

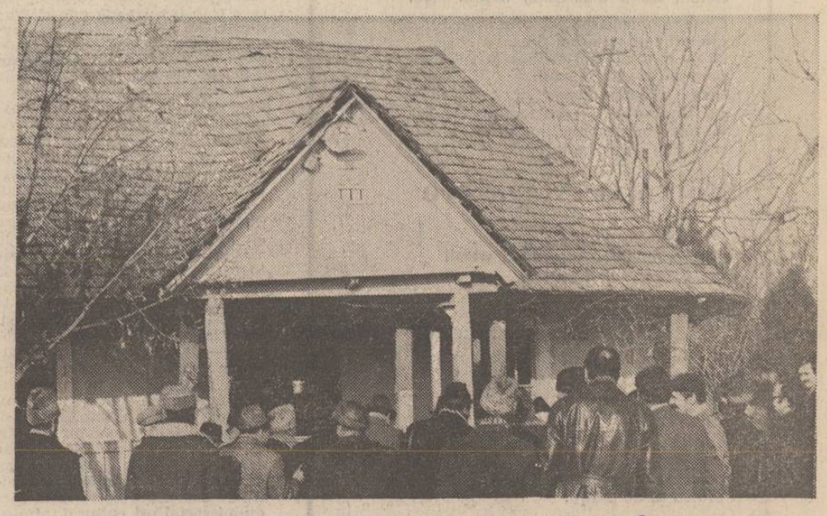

Scriitorii vizitează casa în care s-a născut tovarășul Nicolae Ceaușescu

Omagiul scriitorilor

Luni 9 ianuarie 1978, un grup de scriitori a făcut o vizită de lucru și de documentare la Scornicești-Olt, comuna natală a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Înscriindu-se acțiunilor dedicate apropiatei aniversări a zilei de naștere a ilustrului fiu al țării — la manifestarea inițiată de conducerea Uniunii Scriitorilor și de Comitetul de partid al acesteia au participat : **Paul Anghel, Teodor Balș, Ion Bănuță, Vasile Băran, Valeriu Bucuroiu, Constanța Buzea, Emilia Căldăraru, Radu Cârneci, George Chirilă, Florin Costinescu, Ioana Creangă, Maria Luiza Cristescu, Nicolae Crișan, Dan Deșliu, Ioana Diaconescu, Nicolae Dragoș, Lucian Dumitrescu, Laurențiu Fulga, Petre Ghelmez, Ion Gheorghe, Petre Got, Stelian Gruia, Arnold Hauser, Ion Horea, Huszar Sandor, Traian Iancu, Gica Iuteș, Ion Lăncrănjan, Corneliu Leu, Nicolae Mateescu, Mihai Mînculescu, Adrian Munțiu, Damian Necula, Constantin Nisipeanu, Cornel Nistorescu, Platon Pardău, Pavel Perfil, Ion Petrache, Ion Potopin, Ilie Purcaru, Gheorghe Suciu, Dan Tărchilă, Dorin Tudoran, Violeta Zamfirescu.**

Scriitorii au fost întîmpinați de tovarășii **Constantin Gheorghe**, secretar al Comitetului P.C.R. al județului Olt, și **Vasile Bărbulescu**, președintele C.A.P. din comuna Scornicești, care, într-o întîlnire prietenească de lucru, au evidențiat importanța istorică a comunei și marile realizări economice înregistrate în anii socialismului. Au fost vizitate apoi casa în care s-a născut tovarășul Nicolae Ceaușescu și școala unde a învățat carte (azi transformată în muzeu și bibliotecă), precum și cele mai importante obiective industriale din vatra comunei : fabrica de confecții, marea seră legumicolă, combinatul avicol, ferma zootehnică etc.

În după-amiaza aceleiași zile, la Căminul cultural din comună, în prezența unui numeros public, a avut loc un festival de lirică patriotică susținut de poeții prezenți la Scornicești, vibrant omagiu adus secretarului general al Partidului, președintele Republicii. Au fost citite, deasemenea poeme dedicate patriei și partidului, constructorilor României socialiste, versuri pătrunse de un cald patriotism, inspirate de sufluł înnoitor al timpului nostru. Manifestarea s-a încheiat într-o puternică atmosferă de entuziasm, de exprimare a sentimentelor de stimă și prețuire față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în sala arhiplină răsunînd glasurile celor prezenți, reunite într-un puternic cor care a intonat tradiționalul și strămoșescul „La mulți ani!"

A doua zi, marți 10 ianuarie 1978, a fost vizitată întreprinderea de prelucrare a aluminiului din Slatina, după care au avut loc un recital de poezie și un dialog cu corpul didactic din oraș la Casa de cultură, precum și două întîlniri cu elevii iubitori de literatură de la liceele „Ion Minulescu" și „Radu Greceanu".

LA SCORNICEȘTI-OLT

cariatida

adrian popescu

Casiopeia

Virtej antrenînd vreascuri, frunze, trupuri
de înecați și picioarele agile ale
păianjenului de apă care au dansat
pe parchetul-oglindă al lacului,
pe pelicula irizind, ușoare, ușoare,
ireale, care mai fac semnul știut,
W, Casiopeia, înainte de a încremeni
în zăpada eternă.

Casiopeia, W, Casiopeia „veniat, veniat
soror mea mors" cu mîinile atît de
ușoare și neinduplecate, ca un diamant
care taie o fereastră în diagonală
ca o mreană suind spre izvoarele
riului, aproape reușind, aproape vie,
aproape de gurile fluviului care
începe dintre sfărîmături și gențiane,
Casiopeia, W, hieroglifa unui soi de
albine astrale scriind ceva într-o
perdea de fum și parfum W sau un
M răsturnat ca peștele pe prundul
strălucitor, ca o urnă extatică,
o vină de fier într-un filon de argint,
ca flacăra unei luminări care nu
ezită și pentru o clipă se desprinde
ușoară de ceară și carne, hrănindu-se
numai și numai din propria ardoare.

Ca un diamant tăindu-și calea
piepti împotriva curentului vijelios,
ca o mreană înotînd în amonte,
ca jugulara printre arterele anonime,
unde sîngele nostru pulsează mai ferm,
monoton ca mareele și saltă carena plină
de scoici deasupra valurilor binevoitoare,
ca un fagure uitat pe masă după
ce-am chituit ferestrele cu chit roșcat,
senzual și uleios și el atrage albinele
de la mari depărtări, ca o menghină
delicată, căptușită cu pluș dar inflexibilă,
ca niște degete fără mănuși, ca niște
mănuși care te string de-ncheietură,
dar degetele din ele sînt absente,
ca un praf de aur de pe pleoapele
reginelor egiptene, defuncte, de pe
aripile unor fluturi ce nu figurează
în nici un nomenclator, ca un W,
Casiopeia, lîngă negrele bulboane
stelare sugînd lumina stelelor tinere,
sîngele lor aspru, stele-lilieci înfipte
în grumazul unui pașnic animal de povară

Casiopeia, cînd va veni
vremea am să vin nesilit de
nimeni, liniștit și plin de ardoare,
ca o luminare care nu ezită,
murmurindu-ți numele nepătat,
în care mă cuprind de cînd nu eram
de mai multe milioane de ori, de ani
stelari, bună dimineața, regina mea.

Casiopeia, maica mea, care m-ai
alăptat cînd nu eram și acum
că nu sunt mă crești răbdurie
pînă-mi va veni sorocul.
Ca pe o luminare care
nu ard ca fi decapitată
iar dacă arde pentru tine arde
și demult nu mai ezită.

Fontana Maggiore

Eu m-am învrednicit
despre pulberea roșcată a vremii
apăsîndu-ne pleoapele
ar apăsa niște pedale de orgă.

Pe treptele de la San'Florenzo
s-ar fi cuvenit (mărturisire stingace)
să traduc murmurul nimfelor
„portratrici d'aqa", cu buzele lor
tăiate într-un zîmbet fără milă
și falduriile-ncremenite, austere,

Perussa, tu care locuiești în adîncurile
întunecatului trasimeno (și eu o cred)
nu m-am încumetat să suflu în
scoica ta de piatră.

Pe o străduță îngustă, îngustă
asfințind, umerii mei s-au lipit de ziduri
temători
te-am lăsat să treci înaltă, frumoasă, și
fără cîntă.

Ziare foșnind jilave într-un stol gureș
poliglot
în jurul fîntînii Pisanilor
pricini de poticnire pentru grec
sau barbar nu erau.

Ca un copil cu un măr pe creștet
am stat în bătaia săgetătorului,
în foșnetul asprei tale guri de
Pitie trufașă.

Struna e melodioasă și zborul săgeții amplu
așa cum apa nu se grăbește să
cadă triumfală în cupa de piatră
și pulberea fluidă a fîntînii celei mari
apăsîndu-ne pleoapele cum ar apăsa
cineva mari pedale de orgă
ai zice că nici nu o mai simți.

Ornitologie

Limba privighetorilor e dulce
dați-mi-o mie s-o mănînc
cine o aude vrea să-și culce
în palme fața, mai adînc.

Limba de mierlă-i lunecoasă,
se poartă cum dorește dînsa,
te urcă în văzduh, te lasă,
frunzișu-l răscolește minza.

Lebăda nu cîntă și n-are
carnea bună pentru ospăț,
frigul îl place și-i otrăvitoare
rimă nici n-am s-o răsfăț.

Privighetoarea are limba dulce,
auzi-o delirînd în nuc
de-aceea limba i se smulge,
decapitați-o pe-un butuc.

cronica literară

AL. SIMION: „ȘANSA"

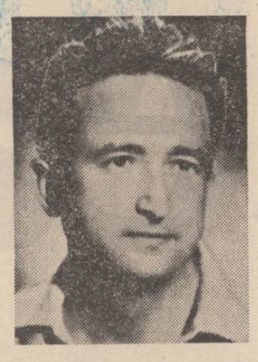

Întîiul merit al romanului *Șansa*, semnat de Al. Simion, stă în abordarea unei teme, pe cît de interesantă și de generoasă în conflicte și în soluții epice, pe atît de puțin sau de îngust studiată, mai cu seamă din unghiul de vedere al actualității. Este vorba de tema relațiilor dintre generații, a raporturilor dintre maturi și tineri, dintre părinți și copii, temă, firește, veche și de lungă tradiție, în care conservatorismul unora și radicalismul altora sînt atitudini, într-un fel, ca de la sine înțelese și în firea lucrurilor, dar pe care, totodată, fiecare epocă își pune amprenta ei particulară și morala ei distinctă.

Cum, însă, știm prea bine că nu o temă, oricît ar fi de pregnantă sau de ambițioasă, face un roman viabil, trebuie adăugat că în această dezbatere — și cartea lui Al. Simion este deopotrivă o dezbatere și o pledoarie — autorul aduce o indiscutabilă finețe de situare, neforțînd răspunsurile și căutînd, cu lăudabilă aplicație, să înțeleagă, rînd pe rînd, psihologia, problemele de conștiință, mobilurile și temeiurile de conduită ale fiecăreia dintre tabere. Romanul, scris parcă dintr-un suflu și cu o sinceritate convingătoare, de bun efect artistic, denotă o participare dinăuntru, nedisimulată, în disecarea pozițiilor și a comportamentelor, o trăire nelipsită de o anume fervoare cazuistică a datelor de viață pe care le expune. Atașamentul vizibil, cald al scriitorului față de subiectul ales, pe care îl scoate în genere dintr-o schemă prestabilită tocmai prin sentimentul viu al implicării, acordă cărții un patetism de calitate, un ton rezonant și afectiv, neimpiedicînd, însă, să iasă la suprafață clarviziunea și bunul simț. Pentru aceste două valori, de altminteri, înțelese ca „un mod de a te închide în circuitul vieții cotidiene, de a interpreta faptele, de a-ți converti experiențele în idei" pledează întreaga desfășurare a romanului, interesat în a conjuga o normă de comportare superioară cu imprevizibilul și complexitatea existenței. Șansa, se înțelege, este aceea de a nu rata, furați de cursul sinuos al vieții, obosiți, placizi sau pur și simplu neinspirați, momentele prielnice de împlinire și de consolidare a personalității, clipele și situațiile în care se exprimă cel mai deplin și propriu structura noastră intimă.

Cu putină materie epică, romanul lui Al. Simion se compune în principal din monologuri interioare, din rechizitorii, justificări și treptate lămuriri. Inginerul Manole Praida, vechi comunist și reprezentant al „generației romantice" de după război, trăiește la un moment dat un acut sentiment de inutilitate. Din pricina bolii părăsise viața de șantier și ocupase un post în aparatul central al ministerului. Nu numai starea sănătății fusese cauza retragerii sale în capitală, ci și un neelucidat întru totul accident de muncă de care se făcuse vinovat un apropiat prieten și un onest coleg de luptă, Iordache, mort între timp, dar apăsîndu-i memoria prin felul ciudat, dezabuzat chiar, în care se comportase în fața anchetei judiciare. La aceste dileme legate de propria sa evoluție se adaugă necazurile pricinuite de cei doi copii. Fiica nu reușește la facultate și dintr-un spirit de frondă se angajează taxatoare, renunțînd, pe moment, la ideea continuării studiilor. O ruptură mai profundă se produce, însă, între tată și fiu, acesta din urmă, inginerul electronist Horia Praida, temperament înclement și doritor de absolut, reproșînd tatălui nu numai o normală deosebire de vederi în felul de a recepta realitatea, dar, în primul rînd, abandonarea cazului Iordache și automulțumirea cu concluziile stabilite de anchetă. În această dispută, mai mult surdă decît afișată, mai mult de nuanță decît de principii, fiecare își are partea sa de dreptate pentru că ne aflăm în fața unor eroi cu un ascuțit simț moral, însă, repet, meritul autorului este acela de a particulariza firesc lucrurile și de a sugera existența, sub aparențele cam inseriabile, a unor stări de incertitudine și de criză sufletească specifice fiecărei vîrste și fiecărei experiențe de viață. Umanizarea biografiilor și umanizarea relațiilor, privite nu o dată schematic pe asemenea coordonate, ca acelea expuse de cartea lui Al. Simion, sînt evidente aici. Este de înțeles și „oboseala" lui Manole Praida (din păcate autorul o va rezolva superficial în finalul cărții, reproiectîndu-l pe acesta în viața de șantier), după cum este de înțeles și intransigența în judecăți a tînărului său fiu. Problema irepetabilului în existență, problema diferențelor umane absolut necesare sau aceea a libertății interioare sînt exact intuite și în romanul lui Al. Simion se spun, nu de puține ori, adevăruri incontestabile legate atît de statutul singular al generațiilor și al ființei umane în genere, cît și privind multe aspecte concrete ale tabloului social de astăzi. Un monolog sunînd astfel și întrunește în mesajul său care îndeamnă la o scrutare dialectică, eliberată de clișee, a lucrurilor întreaga noastră adeziune : „Aici e problema, măi Praida — spune un personaj — pentru că fiecare vreme e unică în felul ei... Harța asta a noastră, de exemplu, cu băieții... Ei nu mai au la îndemînă nici întîlnirile conspirative, nici U.T.C.-ul prigonit, nici torturile de la Siguranță pentru o mare și nobilă idee, nu-l au la îndemînă nici pe 23 August și nici alegerile din patruzeci și șase, nici măcar „hei-rup"-ul de la Salva-Vișeu, și astăzi organizăm brigăzi și cîntăm hei-rup, dar rezonanțele lui sînt altele decît acum treizeci de ani și e firesc să fie altele, altele sînt împrejurările... Poate aduce a paradox ce spun, nici nu e o mare noutate, dar epocile dramatice sînt mai simple, iar cele relativ simple sînt mai complicate, mult mai complicate decît ne-am închipuit". O remarcă, altundeva, la care se pot adăuga numeroase altele risipite prin carte, dezvăluie cu prisosință o perspectivă lucidă și un mod lipsit de echivoc în a înfățișa realități actuale : „Vorbim adesea despre omul de tip nou, despre omul bun de tip nou, numai că ne-am îmbogățit și cu un om rău de tip nou. Micul burghez clasic, carieristul clasic, panglicarul clasic s-au metamorfozat spre a rezista împrejurărilor...".

Dacă era de așteptat ca Al. Simion să înțeleagă și să reflecte bine situațiile-limită, problemele de conștiință, întrebările și metamorfozele în timp ale celor care au marcat „vîrsta romantică a unei întregi epoci", cu atît mai mult sînt de salutat finețea și tactul cu care investighează autorul problemele tinerei generații. Nimic moralizator, pedant moralizator, nimic crispat în felul cum se apleacă asupra acestei vîrste și asupra firești ei răsuciri de spirit și de comportament. Dimpotrivă, totul în această privință respiră un aer de sinceră comuniune și de reconfortantă încredere. Eroii tineri ai lui Al. Simion au frumusețe și consistență, fără a fi imaculați și deci neverosimili. În fiecare din ei se poate citi spiritul justițiar al unui Robespierre, dar și confruntările, adesea atît de fertile, ale unui tineret de astăzi. Predilecția autorului pentru personajele dilematice, aflate încă în zona de tulburări a formării și căutînd cu înfrigurare un sens integrator al existenței, se împlinește prin acești eroi. Horia Praida sau Adriana Ziteș, în feluri diferite, sînt niște inerenți și inocenți „risipitori", zugrăviți cu simpatie și cu certă pătrundere psihologică. Ceea ce gîndesc și ceea ce întreprind sînt fapte în ordinea firii și pericolul „nesansei", al lipsei de apel la chemările existenței autentice nu-i pîndește numai pe ei, ci ființa umană în general e pîndită de asemenea scăderi în clipele ei de slăbiciune ori de delăsare. Prin intermediul acestor tineri eroi, înfățișați uneori chiar cu deplasate accente de supralicitare (Horia Praida e numit, de pildă, cînd un „campion al rațiunii", cînd un „dialectician doct", ceea ce, trebuie să recunoaștem, e cam prea forțat pentru un tînăr de nici treizeci de ani), pătrunde în roman tema lui secretă de fapt : tema generozității, a suppleței și a elasticității în gîndire și în acțiune.

De altfel, ceea ce este mai rezistent și mai tonifiant în această carte, nu o dată ușor discursivă, pledantă, e un simț al echilibrului în conduită, un mesaj al încrederii și al debarasării de prejudecăți și de suspiciuni. O aspirație nestăvilită spre frumusețe și candoare, un romantism și un sentimentalism al perspectivelor înfrumusețează în aceeași măsură cartea. Centrul ei de greutate cade, de aceea, pe „eficiența punctului" de vedere pe care-l apărăm", eficiență care prespune atît dreapta situare în contextul uman și social, cît și posibilitatea de audiență a vocilor celorlalți. *Șansa* e, din acest punct de vedere, un roman profund optimist și indemnînd în același timp la optimismul unor confruntări fertile. Există în roman o morală a strategiei în existență, a curajului îmbinat cu inteligența și cu precauția, un elogiu al înțelepciunii izvorîte din experiență care, toate, îl definesc exact pe autor, temperament, cum se vede, plin de bun simț și de amenitate, dar care, totodată, îl împiedică să ducă mai departe unele scene „zgrunțuroase", implicînd întrebări și rezolvări mai decise. Una din aceste scene e consemnată în jurnalul lui Horia Praida și relatează momentul întîlnirii tatălui său cu tovarășul P., „sefulet pe undeva", dus la serviciu cu limuzină neagră, tovarăș pe care moralul și demnul Praida îl salută respectuos, cu o plecăciune, deși știe exact cîte parale face. A doua secvență (se pot găsi, eventual, și altele) descrie ranchiunele unui atotputernic profesor față de un student, ranchiune care nu se limitează numai la mici persecuții ci pun în mișcare o adevărată represiune, pe mai multe planuri. Sînt acestea fapte pe care să le privim cu toleranță, așa cum ar putea reieși din morala romanului, sau, dimpotrivă, cu un net spirit justițiar ? Și nu înseamnă înțelegerea prea largă și toleranța fără frîu o înceată alunecare spre oportunism ? Sînt aici cu mult mai aproape de eroul cărții decît de autorul ei.

Scris într-un stil uneori greoi, cu o topică nefirească și cu o încărcătură frazeologică parazitară, *Șansa* este un roman care cucerește prin sinceritatea de ton și de viziune cu care atacă numeroase probleme ale actualității sociale.

Dan Cristea

viața cărților

De la reportaj la nuvelă

● În peisajul prozei de azi, Alex. Rudeanu este unul dintre aceia care se simt atrași de exprimarea artistică (deși mobilul e teoretic) a unui misterios proces estetic și anume de trecerea realului, a faptului brut, în literatură. Cum se întîmplă acest lucru, pînă unde este limita admisă dintre domenii și cît se poate abuza de jocul cu aceste limite, iată întrebări la care autorul dorește să găsească un răspuns mulțumitor și cît mai practic cu putință. Urmarea ar fi că mai toate volumele de nuvele și romane ale lui Alex. Rudeanu au un caracter quasi-experimental, un aer de căutare febrilă a formulei jinduite, încă abia intuite, dar în mod sigur, sîntem liniștiți, definitive odată cu viitoarea carte. Destul de numeroase apariții editoriale, dintre care aș aminti **Focul rece, Pietreie acestei case, Mansarua colibei,** aduc un stil îmbibat de lirism, cînd ironic, cînd tragic în tonusul său ridicat, în amestecul uneori derutant al știrii de ziar cu ficțiunea literară. Ultima sa carte *) le urmează pe celelalte atît în formula epică, cît și în substanță. Pretextul epic (altădată o întîmplare neobișnuită, o întîlnire cu un personaj posesor al unei biografii senzaționale — criteriu de selecție care demonstrează că prozatorul privește ades realul ca pe literatură) este aici descoperirea unui carnet vechi de însemnări reportericești. Gazetarul va fi preluat de prozator : „...am socotit nedrept — scrie autorul în prefața cărții — să nu valorific acest neprețuit material, și nu înserat în însemnările gazetarului, ci **conținut** în ele, printre rîndurile și între filele carnetelor...". Metoda va fi următoarea : prozatorul oferă respectiva proză, urmată imediat de o invariabilă **Fișă biografică** unde ficțiunii literare i se indică sursa reală, explicativă. Ceea ce merită să fie observat este că cele două compartimente au între ele o legătură dacă nu neglijabilă, atunci extrem de firavă.

Cea mai reușită proză a volumului este **Doamna Pantazi,** o idilă fermecătoare prin discreția, delicatețea și fantasticul trăirilor, dintre un tînăr și o octogenară. Ar urma **Dragoste veche,** o nuvelă cu rezonanțe fantastice, în care elementul perturbator, o enigmatică femeie numită Pisica, este pe punctul de a deruta un bibliotecar, Pavel. În **Scutul așteptării,** tema dedublării — eroina principală, Georgina, „descoperă că poate ieși din ea" — trece drept pretext pentru analiza unei situații de eros sororal. Alex. Rudeanu este un romantic. Gesturile „unice", nevrozele, crizele de visătorie, călătoriile prin timp, tema umbrei, circulă de la un capăt la altul al cărții.

Lupul singuratic, apoi **Datoria umbrei, Noaptea nunții** și **Culorile vacanței,** ultimele trei alcătuind un microroman de atmosferă romanțios-kafkiană, completează acest volum în care prozatorul fantast și reporterul scrupulos se mînează — pentru a se completa — reciproc.

Mirela Roznoveanu

*) **Alex. Rudeanu : „Datoria umbrei", Editura „Cartea Românească", 1977.**

M. EMINESCU — OPERE, VOL. VII (PROZA LITERARĂ)

● **ACADEMIA R. S. ROMÂNIA,** în colaborare cu Muzeul literaturii române, organizează lansarea volumului M. EMINESCU — OPERE, VOL. VII (PROZA LITERARĂ) — continuare a ediției de referință întemeiată de Perpessicius.

Volumul va fi prezentat de prof. univ. dr. docent Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Busuioceanu, directorul Editurii Academiei și de Alexandru Oprea, directorul Muzeului literaturii române.

În încheiere, actorii Silvia Popovici și Florin Piersic vor citi pagini alese din creația poetului nostru național.

Manifestarea va avea loc la librăria „M. Eminescu", luni, 16 ianuarie 1978, orele 12.

Un spațiu al metaforei

● **Acest volum de poezii patriotice al lui Ion Cringuleanu *) convinge încă o dată de măsura în care autorul posedă știința versului. O impresie de limpezime și rigoare interioară se desprinde din paginile cărții. În tonalitatea generală a dragostei de țară poetul cîntă în ciclurile volumului eroii căzuți pentru libertate națională (Triumful românesc — 1877, Stejarul de la Mărășești),** socială **(Rugul pîinii — 1907)** și împlinirea idealurilor lor îngemănate în realitatea României Socialiste **(Eră modernă în România).**

Ion Cringuleanu nu excelează în invenție tematică, motivele poetice amintind de Coșbuc și Alecsandri (1877), Arghezi (1907) și poezia deceniului cinci (**Eră modernă**). Poetul vrea doar să rostească el însuși prin specificul verbului său gîndul de adîncă recunoștință pentru eroii neamului căzuți întru libertatea omului.

Versurile sînt însă inegale. Ciclul războiului e rece **(Privighetoarea, Columnă umblînd, Concerte)** cu rare scînteieri de patimă poetică („Nu trupurile voastre răstignite vă dureau, / nici sarea lacrimilor ce curgea pe munte ; / aveați un foc înveninat sub frunte / și-n el atîtea mii de ani, mocnit, ardeau." **(Pîinea independenței)** ; frumoase poemele închipuind un recviem celor morți în floarea vîrstei pentru viața patriei („Se scufunda un paradis de lacrimă și ceară, / Dar voi cîntați din flori în fiecare seară." **(Paradisul scufundat).** Ciclul răscoalei realizează o serie de tablouri febrile în negru și roșu, lipsite de desfășurare epică, concentrate într-un strigăt al durerii milenare, ca în pictura lui Octav Băncilă („Holbat, cu barba ruptă într-o parte / Juca dezlănțuit crezînd că ranga-i moarte." **(Mitru).** Cîntecul lui Ion Cringuleanu nu are forța dezlănțuirii stihiilor răscoalei, ci este un cîntec al durerii și al morții încă o dată nedreaptă, mai nedreaptă ca oricînd („Ca un cîine, putregaiul năpîrlește / Pe spinările țăranilor căzuți atunci / N-au învins, iar noaptea ca un pește / Îi înghite între fălcile pămîntului, adînci." **(Brazii).** Tonalitatea poetului e elegiacă, tablourile calcinate se transformă în peisaje interioare **(Nocturnă, Cîntec)** bîntuite de moarte, obidă și blestem („Ai cui au fost ? Dar cine să răspundă ? / Tot satul e cenușă. Cîte-un cîine / Se uită-n cer năuc crezînd că-i pîine / Bucata lunii, tremurîndă." **(Cei morți în hamuri).** Ultimul ciclu este o laudă a materiei, a mîinilor oamenilor, a conștiinței cu care făuresc istoria („Puterea ni-i în cuget și dreptate / Încît și pîinea crește gînditoare ; / Să lăudăm pămîntul cu fîntîni și praguri / Cum din ființa lui, ființa ne răsare." **(Sădirea fîntînilor).** Desprinderea de motivele poeziei deceniului cinci e însă anevoioasă. Adevăratele reușite sînt poemele-metaforă ale iubirii de țară și cele ale realităților mult mai complexe din România de azi **(Cîntec pentru libertate, muncă și veghe, Vatra noastră, El, omul marilor mulțimi, Cu fiecare om se-ntîmplă ceva).**

Vitalitatea poeziei patriotice este generată de prospețimea cuvîntului și de tensiunea înaltă a gîndului. Versurile lui Ion Cringuleanu trăiesc prin vocația metaforei caracteristică acestui poet. Inspirată grafica lui Marcel Chirnoagă.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Ion Cringuleanu : „Patima libertății", Editura Militară, București, 1977.**

A apărut

9 PENTRU ETERNITATE

Un volum închinat memoriei scriitorilor dispăruți în urma cutremurului din 4 martie 1977, editat din inițiativa Asociației scriitorilor din București. Redactori responsabili Mircea Micu și Gheorghe Tomozei.

CARTEA DE DEBUT

Problematica personajului la Slavici

Nici una dintre interpretările — și nu sînt puține la număr — consacrate prozei lui Slavici nu a poposit cu atîta voluptate analitică asupra a ceea ce numim problematica personajului precum Magdalena Popescu în eseul său. Într-un fel, cele trei ample capitole în care este investigată epica scriitorului au structura unui dicționar de personaje sui-generis, pe care, cu oarecare efort, cititorul îl poate ordona după criteriile ce i se par mai potrivite. Fără a face declarații speciale în această privință, autoarea ne dă de înțeles — și sîntem de perfect acord cu ea — că adevărata rasă a unui prozator se vădește în capacitatea de a plăsmui personaje, acestea fiind **nexusul** întregului demers narativ. Dacă am înțeles bine, luînd seama la subtextul analizei, ideea călăuzitoare a studiului este aceea că reala citime de perenitate psihico-umană, implicit estetică, la a cărei captare poate parveni orice creație epică este condiționată — dacă nu exclusiv, cel puțin în primul rînd — de viabilitatea problematică a personajului, de, cum se spune, caracterul memorabil al acestuia. În rest, adică celelalte elemente constitutive ale ansamblului nuvelistic sau romanesc au fie șansa, parțială ori totală a **datării,** a intrării în pasivitate (descripția mediului social ori cultural, atmosfera locului și a timpului, istoricitate imediată a cadrului și a acțiunii), fie șansa de a interesa tot mai puțin luate în sine și de a se lăsa asimilate de ființa lăuntrică a personajului, ca rezultat al derutantei acțiuni de, așa zicînd, atemporalizare a timpului narativ înțeles în stricta lui determinare istorică. Sub cel de-al doilea aspect, evident, se au în vedere elemente precum : desfășurarea epică, intriga, conflictul. Stabilind raportul dintre activul și pasivul acestui inevitabil proces, în cele din urmă, sîntem îndreptățiți a aprecia dacă personajul e apt sau nu de a fi scrutat din unghi categorial, monadic, punîndu-l în relație cu prototipurile ideale ale marii literaturi dintotdeauna și, astfel, definindu-l prin apel la schemele fundamentale ce aspiră la determinarea tipologiilor umane.

Magdalena Popescu nu ezită a se sprijini, cu inflexibilă siguranță de sine, eliberată de orice inhibiție și complex, pe asemenea premise strivitoare prin absolutismul lor evaluativ. Afirmînd, ca pe un postulat, că în proza lui Slavici de după 1880, (partea a III-a, **Sistemul lumii**) „esențial devine personajul, nu doar ca entitate autonomă și intrinsecă, dar mai ales ca relație cu grupul de personaje", autoarea invocă autoritatea lui Hegel, Schopenhauer și Nietzche, ale căror concepții sînt subliniate în act creator revelator de Dostoievski. „primul care a reprezentat un tablou sintetic al omului ca ceea-ce-este-pentru-alții și ceea-ce-sînt-alții-pentru-el". În ce privește asertiunea asupra autorului **Fratilor Karamazov,** exacta ei formulare aparține lui Bahtin, care „relevă tocmai specificul personajului dostoievskian ca existență adresată, ca inter-acțiune și co-existență". Fertilele disocieri și sugestii ale cunoscutului exeget se implică organic în analiza întreprinsă de Magdalena Popescu pe marginea nuvelelor **Moara cu noroc** și **Pădureanca** și a romanului **Mara** : „Omul literaturii lui Slavici — arată Magdalena Popescu în preambulul capitolului — se manifestă pe marile direcții indicate de Schopenhauer ca fiind ale voinței de a trăi : satisfacerea necesităților biologice și materiale (instinctul de achiziție și posesie, patima lui a avea, obsesia banului), necesitatea perpetuării speței, sexualitatea (dorința și iubirea ca patimă a irationalului din om), injustiția (expansiunea voinței prin încălcarea limitelor voinței altora — voința de putere, orgoliul). Pe toate aceste drumuri, omul lui Slavici îl întîlnește pe **celălalt.** Distincția este esențială. Căci, dacă unei acțiuni omul lui Slavici îi răspunde prin reacție (fapta îl eliberează și îl absolvă), unei priviri nu-i poate răspunde ; el o interiorizează ca pe propria sa esență, devenind ceea ce pare a fi în ochii altora, ceea ce privirea acelora i-a sugerat că este. Individul depinde nu atît de faptele sale sau ale altora, cît mai ales de o opinie determinantă pentru perceperea propriei esențialități".

Cum era de așteptat, punerea în ecuație completă a acestor complexe premise se materializează în chip deosebit în analiza nuvelei **Moara cu noroc.** Disocierea de definiția tradițională a conflictului din această nuvelă se impune de la sine, date fiind noile deschideri ideatice ale interpretării : „Astfel, principalul conflict al nuvelei se vădește a fi nu cel dintre iubire și arghirofilie, între virtute și păcat, ci între vanitate ca manifestare a individualității și negarea ei prin constringerea autoritară". În situația personajului central din **Moara cu noroc,** circiumarul Ghiță, această formă de conflict — psihologicește, superioară celei aproximate de interpretările anterioare — capătă trei tipuri de tensiune sufletească : „obligația confirmativă-iubire față de familie, oglindirea în opinia obștei, cîștigul-aventura". Și mai concret : „Ana e iubire-datorie, Pintea-legea, Lică-aventura confirmativă". De aici decurge următoarea pregnantă caracterizare a nuvelei în perspectiva deschisă de personajul ei central : „**Moara cu noroc** este drama unui ins care nu îndrăznește să facă supremul gest al umilinței : să se recunoască așa cum e în fața altuia, prefăcîndu-se de fapt aceluia. Ghiță e indecis și labil, dar vrea să păstreze pentru Ana aparența bărbatului tare și sigur de el ; Ghiță îl urăște și îl vinde pe Lică, dar joacă față de el comedia complicității subordonate ; Ghiță colaborează cu jandarmul Pintea, oferindu-i toate probele vinovăției lui Lică, dar păstrează jumătate din banii furați pe care i-i încredințează sămădăul. Personajul e astfel nu doar interior dublu, dar el își creează pentru ceilalți aparențe duble și neconvergente. În această multitudine de măști, el nu se poate acorda definitiv nici unui rol".

De fapt, punctul final al demonstrației îndreptățește opinia potrivit căreia **Moara cu noroc** dă expresie memorabilă, în contextul literaturii române, a tragicului de amploare antică. Conflictul nuvelei este definit prin apel la categoria numită „vina tragică" a eroului. Meritul esențial al analizei este tocmai acesta : de a ne fi convins pe deplin de viabilitatea parametrilor ei conceptuali.

Nu am vrea, totuși, să încheiem fără a ne exprima unica stare de derută pricinuită de lectura eseului Magdalenei Popescu. Anume, ne-am întrebat de ce unei asemenea interpretări dense, de mare rigoare și profunzime, a operei lui Slavici i se refuză, în bună măsură, o antenă a receptivității critice străluciit prezentă în exegezele anterioare cele mai de seamă : poezia înefabilă dispersată în magma deseori sufocantă a textului epic. În cele din urmă, ne-am spus că e aproape fatal ca respectiva dimensiune a prozei lui Slavici să fie sacrificată în favoarea unei perspective critice tutelată de criterii estetice și de metode analitice în a căror adecvare ne era greu să credem pînă acum.

Nicolae Ciobanu

P.S. — Prezentul text critic vine în continuarea celui cuprins în foiletoanele apărute anterior în revistă sub titlul **Un eseu analitic excepțional.**

Eugen Barbu

Urmare din pag. I

Prin acest perete subțire și translucid treceau ceilalți, grei, amorfi, grețoși, voluptuoși, cătînd parcă un punct cardinal..."

Despre ființa povestirii la Eugen Barbu ar trebui scrise multe cărți. Dar, pîndit de invidii secrete sau dușmănii deschise, n-o să prea aibă parte de ele. Și, totuși, ce e povestirea ieșită din uneltele acestui Ilderim al literaturii noastre ? E un gînd nou, proaspăt și plin de rouă, încărcat cu miracole neașteptate și care se rupe în zeci sau sute de fire — unele de mătase, altele de umbră, cele mai multe de apă vie, ca să dea suflet fiecărei flori, din virful muntelui pînă la mare, e înlemnirea a două trupuri într-un sărut prelungit, înfricoșate că vor trebui să dea curaj ordinului venit din neștiut de a se despărți în clipa ce-și sună aripile pentru un zbor în pierzanie ; e o fugă înauntrul timpului, scurtă, fiindcă inima timpului, peste măsură de fierbinte, poate și bolnavă, arde cu vilvătăi, calcinează trandafirii ; e o amăgire vicleană, un suris într-o despicătură a pămîntului ; o prelungire pînă în iarnă a celui dintîi tunet de primăvară ; și e totodată secunda de odihnă dintr-un ceas amar. Fiecare personaj din povestirile lui Eugen Barbu pare hotărît să-și spintece pieptul și să-și arate inima oamenilor.

Măreția povestirilor lui Barbu Baiazid Ilderim stă în faptul că ți se strecoară în simțuri prin descintec.

O povestire a lui Eugen Barbu nu se citește mișcînd buzele, se citește cu maci răsăriți într-o scînteie de vis.

O povestire a lui Barbu Baiazid Ilderim e frumoasă ca un teatru de buzunar pe scena căruia evoluează șapte pitici dintr-un basm țesut în dumbrăvile în care ia foc de la licurici grîul lunii.

Eugen Barbu : înalți troieni de sunete, furtună de culori țipînd. Și-n sufletul lui, larg cît oceanul balcaniei, un plaur adulmecat părelnic de triști și de orhidee, orașul București, unde, ca într-o nouă geneză, în nopțile din martie auzi cum crește iarba.

14 IANUARIE 1978
L2

1859
1978

EMINESCIANA

Integrala eminesciană

Cită vreme bună parte din tezaurul de frumusețe și gîndire lăsat moștenire de Poet rămîne încă necunoscută și deci nevalorificată, orice faptă de restituție trebuie privită ca o întreprindere salutară către visata integrală eminesciană. Spiritualității noastre îi este **sete** de această totalitate în care, deocamdată și în anume laturi, numai ghicește că se recunoaște în plenara ei intimitate și, cum spune un mare istoric iar după dînsul un filozof, o bănuie ca fiind cea mai de preț **lecție** a ei.

Nici o contribuție, oricît de modestă, privind Poetul și Opera sa, nu trebuie privită cu suspiciune, chiar dacă într-o vreme s-a acreditat ideea unor „eminescologi" care s-ar agăța, chipurile, de umbra geniului pentru a pătrunde, cumva, și ei în nemurire. Marele savant-muncitor pe manuscrisele poetului, care a fost Perpessicius, a folosit **toate** edițiile și **toate** contribuțiile, în spirit critic, bineînțeles, dar n-a socotit pe nici una dintre ele ca fiind deșartă. Căci „dedalul" manuscriselor eminesciene, după expresia aceluiași exeget, numai cu greu poate fi cutreierat în toate tainițele sale și, poate, că unuia singur, oricît de înavuțit de cultură și oricît belșug de pasiune ar avea, îi este sortit, totuși, și din fericire ! să se rătăcească. Imperiul acesta este prea vast ! Aidoma se-ntîmplă și-n Univers : n-ai șansa cuprinderii și cunoașterii lui decît rătăcindu-te prin-trinsul, precum Hyperion prin miriadele de stele și lumi : **Un cer de stele dedesupt / Deasupra-i cer de stele...**

Ce știință și ce calități ar trebui să aibă **specialistul** care s-ar încumeta la editarea integralei eminesciene ? El trebuie să știe sau numai să aibă cunoștință de limbile clasice (greacă, latină, hindusă), de limbile moderne (germană, franceză, engleză, italiană), trebuie să fie un istoric în general și un istoric al evului nostru de mijloc în special, trebuie să cunoască a citi și înțelege textele noastre vechi, trebuie să știe măcar puțină geografie, măcar puțină fizică, matematică, chimie, trebuie să fie foarte bun filozof, pe deasupra, să cunoască marile literaturi europene, dar și diplomația, politica, administrația (și nu doar a școalelor !), apoi psihologie, teatru, estetică, folclor, lingvistică și atîtea alte domenii ale științelor umanistice sau reale. Și-apoi, îi mai trebuie o mare capacitate de muncă și nu în ultimul rînd o clară lumină a ochilor ! (Perpessicius a sfîrșit aproape orb...).

Unde-i astăzi, în lumea modernă a diviziunilor muncii specialistul care să întrunească toate aceste calități și încă altele, nenumite ?

De aceea numai o largă cooperare între învățății diferitelor domenii ne-ar putea oferi pe Eminescu cel întreg. Dar aceeași lume a noastră, cu descătușata ei civilizație, ne oferă un instrument mult mai rafinat și eficient pentru editarea operei unui mare scriitor : facsimilierea manuscriselor. Această idee circulă de mai mulți ani și un exeget, C. Noica, a scris chiar o carte-demonstrație în acest sens. Multiplicată astfel creația eminesciană, chiar și într-un tiraj limitat, de lucru, s-ar obține cel puțin două mari foloase : am fi siguri, pe de-o parte, că tezaurul poetului de manuscrise aflat la biblioteca academiei, la Iași și în alte arhive, ar fi răspîndit întocmai și deci în afara oricărui pericol intempestiv, pe de altă parte, acesta ar ajunge nemijlocit și firesc sub ochii feluriților specialiști, iar aceștia s-ar putea încerca în valorificarea lui deplină. Pînă acum, cu foarte rare excepții, chimistul sau fizicianul, de pildă, nu cunosc preocupările poetului în aceste direcții decît în măsura în care lucrul i-a fost dezvăluit, accidental, de către filologi. Cine, alt exemplu, mai poate citi astăzi scrierea gotică de mînă și între manuscrisele poetului sînt sute, dacă nu mii de pagini în această grafie ? Fila facsimiliată ajunge însă repede la „cercetătorul" din cine știe ce colț de provincie sau, de ce nu ? — din cine știe ce țară și ne-ar putea fi redată, prin osîrdia acestui deocamdată anonim eminescolog în toată înțelepciunea ei.

Îndeplinirea acestui deziderat ar urgenta totodată în bună măsură finirea marii ediții concepută de Perpessicius (zilele acestea un harnic colectiv, după cîțiva ani de muncă, ne-a dat volumul VII — proza, pe care totuși, într-o mare proporție o aveam și pînă acum). Sîntem deci abia la volumul VII din cele 20 preconizate de marele editor...

Editarea integrală a lui Eminescu este o întreprindere de un deosebit interes național. De aceea, nu ni se pare de loc hazardat ca această măreață operă de integrare deplină în spiritualitatea noastră să constituie obiect al planului de stat. Va fi nevoie de multă muncă și de o bună organizare a forțelor (acestea sînt), cum și de cheltuieli (nu totuși atît de mari precum se poate crede !), dar la sfîrșitul termenului propus, poate vreo două cincinale, vom avea întreagă opera celui mai mare poet și gînditor român. Epocii noastre socialiste îi stă în putință să realizeze acest monument fără seamăn !

Gheorghe Suciu

Poezia ca neodihnă

Din tabloul dramatic într-un act **Andrei Mureșanu** țîșnește la un moment dat un strigăt de veghe și neodihnă : „Cînd somnul frate-al morții, pe lume falnic zace / Cu genele-i închise, cu visele-i de pace / Cînd palida gîndire prin țara morții trece, / Și moale-n visuri de-aur aripa ei cea rece / Cu-aghiazima cea dulce a lumii frunte-atinge, / Păcatele-i i-adoarme, invidia o stinge — / **Ce ochi veghează umed ? Ce suflet se frămîntă / Ce suflet țipă-n doliu, ce lîră jalnic cîntă ? / Sunt eu...**" (s.n.). Pornind de la acest fragment, va trebui să ne despărțim de Bachelard și de cugetările sale despre vis, reverie, visare, veghe și somn pentru a adăuga acestor meditații arta poetică eminesciană fără de care ele rămîn neîmplinite. În **Înger de pază**, visul e definit de Eminescu drept „veghea mea sfîntă". Poetul stabilește deci o identitate neașteptată între veghe și vis. Visul e neodihna și trezia, actul de a „veghea în estaze". Iată cum în spațiul poeziei granițele dintre vis și nesomn sînt abolite și, printr-o răsturnare semnificativă, „ochiu-nchis afară, înlăuntru se deșteaptă". Creația nu este niciodată la Eminescu o lume a somnului, a odihnei, un timp al repaosului, o contemplare a liniștii. Căci somnul e „frate-al morții", ori poezia nu poate fi neființă. În **Rugăciunea unui dac** există un vers ce definește creatorul astfel : „El este moartea morții și învierea vieții". Creația se identifică la Eminescu cu o naștere eternă. E o geneză neîntreruptă. Visul și veghea cunosc deopotrivă biciuirea acestei neodihne dureroase, muncile acestei nașteri continue și, în toate poemele ori în paginile de proză, pe filele celor 44 de manuscrise, creația e trăită ca „intrare în lume". Nunta regnurilor, mișcările cosmosului și zbuciumul sufletului „popoarele de gînduri" sînt reprezentate de poet ca **geneză**, ca **facere** : „Toate cer intrarea-n lume / Cer veșmintele vorbirii". Tot astfel timpul creației e un treier necontenit în **Numai poetul** : „Ca și miile de unde / Ce un suflet le pătrunde, / Treierînd necontenit / Sînul mării infinit". Nimic definitiv, împietrit, înghețat în imaginea acestui țărm al creației : „Văd vise-ntrupate gonind după vise". Această goană neîntreruptă prin care Eminescu închipuie **firea**, curgerea ori izvorîrea ce înseamnă în poezia lui ființă, sînt atributele creației. Poezia descoperindu-și o aibie, credincioasă cu sine, nu poate cunoaște stagnarea, nemișcarea : „Căci a voastre vieți cu toate sunt ca undele ce curg, / Vecinic este numai riul ; riul este Demiurg". **(Scrisoarea IV).** La Eminescu binele și frumosul sînt puse sub semnul riului, creația e același piriu, căruia „Tot alte unde-i sună..." Minciuna, fuga după glorie, mimarea creației ori servilismul creatorului sînt imaginate ca mlaștini și ca ape moarte. De la ele ne vine uscăciunea, întrarea în neființă.

Pe Eminescu nu-l poți citi în lecturi încheiate. Întîlnirea cu opera lui nu-ți dă pacea acelor gesturi ce isprăvesc un lucru, ce încheie o faptă. Dimpotrivă. În ureche mereu îți sună „cîntul cel etern neisprăvit" deși ferecat în „lanțuri de imagini".

Ciudat cum un poet la care imaginarul nocturn e atît de frecvent, țesîndu-se din visul nopții ce „veghea în estaze", ciudat cum un asemenea poet pune în fața noastră atîta neodihnă, atîta fugă de întuneric, împiedicîndu-ne să-i citim poezia cu sentimentul de ușurare, al popasului, al somnului, cu molcomirea celui ce ațipește. Versuri ce-ți leagănă atît auzul te țin treaz și-ți alungă la nesfîrșit adormirea. La Eminescu visul, adică neodihna minții și a sufletului, adică veghea în estaze și viața, adică geneza, înseamnă lumină, iluminare. Creatorul este cel care, biciuindu-ne echilibrul comod instalat, suficiențele și inerția somnului, ne împiedică „de-a merge-n întuneric" : „În lanțul de imagini duiosul vis să-l ferec, / Să-mpiedic umbra dulce de-a merge-n întuneric" **(Nu mă înțelegi).**

Iată pe fila 15 a manuscrisului 2289 această închipuire a spațiului creației sub forma unei **săli iluminate** prin opoziție cu imaginarea spațiului în care se mișcă „purtătorii științei moarte" ca o **sală întunecată** (s.n.) cu o ușă de intrare și una de ieșire. Ideile străine intră pe o ușă, trec prin întunericul sălii și ies prin cealaltă, indiferente, sigure și reci... Capul unui om de talent e ca o **sală iluminată**, (s.n.) cu pereți și oglinzi..."

Deci creația este pe lîngă neodihnă, iluminare : „...-ntr-a soarelui lume eternă **noapte nu ține" (Dacă treci riul Selenei).** O altă semnificație a actului creator rezidă în nemărginire, în refuzul hotarelor. În **Fecioriul de împărat fără stea** există o definire a creatorului în acest sens: „A pus în tine Domnul **nemargini de gîndire**" (s.n.). În poezia lui Eminescu sträfulgeră mereu un sentiment al preaplinului înțelegerii, durerii ori fanteziei. Simți tensiunea imploziei, ori forța unei lumi care nu încape care există „cu asupra de măsură". Poezia ca neodihnă se naște în ceasul „cînd cu sete cauți forma ce să poată să te-ncapă" **(Scrisoarea II).** Această căutare a vasului precum a Graalului e deopotrivă nesfîrșită și neîncăpătoare. După cum revelația creației este ea însăși o neodihnă și o nemărginire, tot astfel cum este o goană a viselor, o fugă a interpretărilor ce nu-și află niciodată pacea. Abdicarea în fața poeziei lui Eminescu înțeleasă ca o abdicare în fața inefabilului e o trădare a poetului, o intrare de neiertat în odihna minții și a sufletului. Chiar dacă rememorîndu-i versul vom spune despre poet că „pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns" **(Scrisoarea I)**, chiar dacă vom relativiza interpretările noastre asupra poeziei considerîndu-le trecătoare, neîmplinite, nu va trebui să transformăm această nemulțumire de noi într-o odihnă a noastră resemnată la picioarele poeziei, în afara ei. Într-un poem ce se rostește cu simplitate **Cu mine zilele-ți adaogi...**, Eminescu clădește „vecia-ntreagă" a creației din orice clipă trecătoare : „Din orice clipă trecătoare / Ast adevăr îl înțeleg, / Că sprijină vecia-ntreagă / Și-nvirte universu-ntreg". Pentru Eminescu poezia e nesomn, „veghea mea sfîntă", lumină, deci și conștiință. Ce adevăr însemnat ascund cuvintele lui C. Noica rostite despre „omul deplin al culturii românești", despre poetul neodihnei „devenind astfel conștiința noastră mai bună sau poate mustrarea de conștiință a oricărui intelectual care-i vede necuprinsul, adică sinteza totuși". Ce neodihnă trezește în tine fraza aceasta simplă care îți spune că „manuscrisele sînt sortite să te scoată din idolatrie și să te așeze în răspundere". În fața noastră se află poetul ce ne așează în neodihnă, în răspundere, creatorul care ne face responsabilitățile neîncăpătoare și nemărginite dăruindu-le deopotrivă cu atributele veghei și

Ligia Macovei : „Peste vîrfuri"

visului. Cea mai gravă lecție și invocație a treziei se află în această poezie, în manuscrisele acestui poet. În spatele numelui lui Eminescu și al creației lui nu te poți ascunde și nimeni nu se poate refugia în templul lui „drapîndu-și nula". Nu poți trăi în odihnă și pace în poezia lui Eminescu, nu te poți scuza cu el și nicăieri mai mult decît în preajma lui sterilitatea ori neființa gîndirii și sufletului nu sînt mai repede vizibile. Lîngă el nu încapi decît dacă iubești lumina, neodihna, visul, gîndirea, „cutremurul nervilor săi". „Cînd limba-i neclintită la cumpenele vremii", cînd poezia rămîne întreagă dincolo de atacurile și jefuirile ori inerțiile la care ea poate fi supusă de-a lungul timpului, numele ei nu poate fi decît neodihnă și veghe, „lumină din lumină". Cum să întîmpini mai bine Poetul și neodihna lui, toate aceste munci ale nașterii ce sînt Poezia și cît să-ți amini somnul lîngă Eminescu ?

Doina Uricariu

A FOST ODAT-UN ÎMPĂRAT...

● Transcriem, mai jos, cîteva pagini inedite din ms. 2 287 aflat la Biblioteca Academiei R.S.R. Ele cuprind bruioane din marele proiect în teatru al poetului pe tema civilizației dacice. A face, aici, o exegeză e lucru foarte dificil, căci numai după însumarea tuturor fragmentelor acestui vast plan ar fi posibilă aceasta. În paginile următoare, Decebal e surprins meditînd, după victoria oștilor lui Traian. Din păcate, am folosit pentru lecțiune copii fotografice destul de imperfecte, astfel că în multe locuri citirea este incertă, asteriscul des folosit. Presați de timp, n-am mai putut face o verificare după ms. de la Academie. Ținînd cont de specificul revistei în care apar, n-am mai dat variantele și aparatul filologic necesar.

G. S.

inedit

(Fila 45 r.)

Ah ce știu ei cînd vorbesc de durere !
Văzutu-s-au vodată ei în fața
Unei vieți pierdute, sfărîmate,
Unei vieți de a căreia splendoare
[Atîrnă moartea unei țări ori sorții ?]
Ah! cînd privesc oglinda de metal
Și văd în ea un bătrîn* și alb
Bătrîn ca o poveste de demult
Aud parcă șoptind copii și fete
Povestea închegată* despre soartea
A unui rege a nume Decebal !
Sunt eu acesta ? eu ? Nu mă cunosc
Acest bătrîn cu rane pe-a lui față
Acest bătrîn cu fața lui sbîrcită
Acest bătrîn pe jumătate mort...
Acesta-s eu... Nu cred... nu cred...
Nu cred... De ce nu cred... Nu poate fi
N-aud departe bucium* și talange
N-aud departe un popol înginînd*
Ce fără patrie rămase-n lume...
Mergeți ! mergeți ! pămînt strein primească
Dacelor* voastre pace să li dee
Lăsați părinții și copiii voștri
Să doarmă duși n-al Daciei pămînt

(Fila 45 v.)

purtați și-mprăștiați prin lume
Purtați cu greu blestemul ce-l port eu...
Dar lăsați — ca să rămînă...
Poate c-o soarte mult mai [...]
[...] lumea largă... mergeți voi...
Ce fericire aș mai putea afla
Eu biet bătrîn... nebun pe jumătate
Lăsați să dorm unde îmi dorm copiii
Și mama* unde doarme...
O pămînt dulce de-aș putea
Să te sărut, tu etern lăcaș al păcii
Mult mai ușor decît coroana mea...

(Fila 46 r.)

In van copilul și-o întinde mîna
Cea mică pe al mamei tînăr sîn
Și va-ntreba-o : unde m-am născut
Și unde este tatăl meu... și unde
E țara mea... și unde se vorbește
Limba ce tu-mi vorbești, căci n-o aud...
Streină-i țara* care îmi dă lapte
Strein pămîntul, care griu îmi dă...
Ce va răspunde-atuncea acea mamă :
Sărman copil — tu patrie nu ai...
A fost odat-un Împărat — va zice —
Un împărat ce acum de mult e mort
Acela ridică în bătălie
Poporul tău și țara — și o prădă...
Mult a trecut de-atunci, mulți ani de lacrimi
Prin secoli trecem popol isolit
Fără de zei, fără de țară, fără
Ca loc s-avem unde să plecăm capul
Ori unde suntem, suntem venetici
Și-astfel vom merge noi din țară-n țară
Pînă s-a șterge și-urma neamului
Este un vechiu blestem ce ne urmărește...
De mult, de mult noi îl purtăm purtăm sermane...
Și-atunci va întreba acel copil :
Mamă ce m-ai născut... Nu-ți fuse milă
Rușine nu, nu scîrbă ca să nași
Un jelar*... un paria... un neferice...

(Fila 48 r.)

Ei bine... dar toți, toți mă-nșelară
De ce să nu-i fi înșelat și eu...
I-am amăgit asupra vieței mele
Asupra minței și-a puterei mele...
I-am înșelat și i-am prădat pe veci...
O minte, minte, mirșavă multă
Care slujești ca inima s-o-nșeli...
Vrei să convingi că n-am prădat nimic
Că ce-am avut n-a fost nimic... Șireato
E prea pe față șireția ta...
Prea simt în mine c-am prădat o lume
Că-n orce om ce l-am prădat în luptă
O lume de speranțe am îngropat...

Sunt eu ori nu sunt eu e-ntrebarea ?
Cu ce drept mă amestec eu aicia
De ce mă doare sufletul, de [...]
Pentru c-a Daciei țară a căzut
E Decebal de astăzi cel de ieri...
...Este prezentul un trecut... Ce drept am
Nefericirea unui om
Ce-același nume l-a purtat cu mine
Să mi-o atribuie mie — cel de azi
Nu bate inimă-mi în orce clipă ? n-aud*
Nu sunt în orce clipă un alt om...
In orce clipă e un altul rege
Și-acel bătrîn a cărui umbră albă
O văd colo-n metal... să fiu chiar eu
Să fie Decebal, dușmanul Romei ?

(Fila 49 v.)

Să fie același care-a fost și ieri...
Ce suntem noi, ce este astă viață
Pe ce se-nșiră ziua d-ieri cu azi
Cum ne cunoaștem aceiași
Ce leagă fapt de fapt și zi de zi
Cînd ne schimbăm, cînd ori și care clipă
E-același nume pentru un alt om...
Visînde umbre, umbra unui vis —
Om ! Care e ființa ta... Ce face
Ca tu să fii... Ce face să nu te risipești
În propriele-ți fapte și gîndiri
Sîngele acestei umbre e durerea.
Toți* fericirea o căutăm* în viață
Ca și cînd n-ar fi fost, numai durerea
Ochii tînjesc* ...face să privim
Gîndul nostru dispărînd în vreme.
Ca insule mîndre, acum plutitoare
De care-a vieței [neagră grea] corabie
În orce clipă se tot depărtează...
În urmă-ne rămîne fericirea
Durerea în veci de veci o ducem cu noi.

CUVÎNTUL CE EXPRIMĂ ADEVĂRUL

● Despre limba română în general și despre limba literară în particular. Eminescu s-a pronunțat în deosebite locuri. Lingviștii și stiliștii au comentat, nu o dată prea doct, diversa cugetare eminesciană asupra lămuritului tezaur care este limba națională. Punem, mai jos, sub ochii tînărului cititor, aspirant la meșteșugul poeziei sau numai îndrăgostit de farmecul ei neîndoios, cîteva șiruri din gîndirile poetului cu privire la **limba veche și-nțeleaptă.** Problemele limbii l-au preocupat pe poet de-a lungul întregii sale existențe creatoare, începînd din fragedă adolescență, cînd, cutreierînd Ardealul în drum spre „mica Romă" — Blajul — își nota în caietele sale cuvinte, expresii și locuțiuni care, mai tîrziu, au **fost turnate în formă nouă.** Considerațiile poetului asupra limbii s-au cristalizat nu o dată în propoziții de o mare frumusețe și de o deosebită forță gnomică. Ele se pot constitui într-un adevărat îndreptar a cărui valoare perenă nu mai trebuie dovedită.

Ramură mutată în pămînt departe de trupina părintească, limba românească s-au nutrit în mediul ei nou prefăcînd nutrimentul în organe specifice ale sale, și rămîind limbă romanică, precum un englez rămîne englez, chiar dacă s-ar nutri din copilărie numai cu griu, cumpărat din valea Dunării.

(1 august 1877)

Această parte netraductibilă a unei limbi formează adevărata ei zestre de la moșistrămoși, pe cînd partea traductibilă este comună gîndirii omenești în genere. Precum într-un stat ne bucurăm toți de oarecari bunuri, cari sunt a tuturor și a nimănui — uliție, grădini, piețe —, tot astfel și în republica limbelor sunt drumuri bătute, cari sunt a tuturor, — adevărata avere proprie o are însă cineva acasă la sine ; iar acasă la dînsa limba românească este o bună gospodină și are multe de toate.

(Ms. 2257, f. 242r.)

Cel mai mare noroc pentru bătrîni a fost desigur acela de a nu ști latinește. Luînd limba astfel cum crescuse ea în propria ei individualitate, bătrînii au creat o ortografie pentru români, cum ea nu are pereche în nici una din limbele moderne. Înzestrați cu o finețe nemaipomenită a auzului și cu un bun-simț, de care noi ne-am înstrăinat de mult, ei au simțit care dialect anume — dacă putem numi dialecte deosebirile dintre noi — este acela ce trebuie cultivat. Moldovenii și muntenii au tipărit în veacul al șaptesprezecelea cărți, care ca oglindă a pronunției vie, admise ca clasică, nu lasă nimic de adaos și nimic de scăzut.

(28 april. 1878)

A ști cantitativ mult e a avea în cap mii de cuvinte abia înțelese, la rostirea cărora nu se naște în capul copilului o phantasma, o icoană. Dar cuvinte, care nu sunt săturate cu coprinsul, adecă cu înțelesul lor, sunt niște coji deșerte, care încarcă memoria în zadar.

(27 aug. 1878)

Bogăția consonantică și vocalică a limbei îi dă înlesnire românului de-a imita cu ușurință pronunția altor popoare, pe cînd celelalte cu greu deprind fonologia limbii noastre.

(4 oct. 1881)

Măsurariul civilizațiunei unui popor în ziua de azi e : o limbă sonoră și aptă de a exprima prin sunete noțiuni, prin șir și accent logic cugete, prin accent etic sentimente.

(1870)

Restituiri

În colecția „Eminesciana" scoasă la Iași de Editura „Junimea" s-au publicat în al zecelea număr studiile și articolele rămase prin periodice ale cercetătorului ieșan Grigore Scorpan (30 III 1901 — 12 III 1953) despre Eminescu. Pe vremea studiilor mele, Scorpan, care-și luase licența abia la 32 de ani, era asistentul profesorului de dialectologie și literatură română veche Giorge Pascu. Tipărise în 1937 la Iași **Elemente eminesciene în poezia lui Al. Vlahuță** ce avea să devină în 1940 teza sa de doctorat și proiecta o lucrare mai amplă, despre limba lui Eminescu, din care au rămas fragmente. Adept convins al lui Bachus, Scorpan a fost doborît înainte de a face cunoscute rezultatele cercetărilor sale întreprinse lent. Mergea, zice colegul și prefațatorul său, G. Ivănescu, fără s-o știe, pe urmele lingviștilor germani R. Meringer și Ernest Lewy (clasificarea limbilor după sistemul tipologic, metoda „cuvinte și lucruri"), noi am spune mai degrabă pe urmele lui Ibrăileanu și prin acesta, indirect pe urmele lui Maurice Grammont, mort în 1964 în vîrstă de 98 de ani, din **Le vers français.** Mai tîrziu a devenit adeptul lui Caracostea.

Unele din observațiile lui Scorpan cu privire la limba lui Eminescu, de pildă faptul că poetul a folosit unele moldovenisme din necesități stilistice și nu de rîm sau rimă, pot fi acceptate, altele însă sînt eronate, din cauză că autorul n-a avut la îndemînă, cînd scria, decît ediția Ibrăileanu și C. Botez (din 1933). De exemplu, Scorpan nu era convins că forma poeziei **Luceafărul** fusese modificată în ediția sa de Maiorescu și încercînd să explice valoarea simbolică a poemei făcea referință (după Caracostea) îndeosebi la versurile adăuse de Maiorescu după sincoparea celor trei strofe („Tu esti din forma cea dintîi / Ești vecinică minune"). Chiar și după apariția, în 1939, a primului volum din ediția Perpessicius, Scorpan, care nu a cercetat personal manuscrisele eminesciene, s-a călăuzit mai departe de ediția Botez, ceea ce face ca propria sa ediție din poezia antumă a lui Eminescu (1943) să fie lipsită de valoare. De altfel, eminescologia lui Gr. Scorpan începută în 1935, se încheie în 1943.

Aspectul esențial al poeziei eminesciene care-l preocupa pe Grigore Scorpan era armonia. Pe aceasta încerca s-o explice printr-o alegere a poetului de anumiți termeni „între care există corespondențe și afective și sonore". Astfel, discutînd diferențierile semantice dintre cuvintele **cînt-cîntare-cîntec** la Eminescu autorul găsește că „numai sonoritatea deosebește terminul **cînt** de celelalte dublete". Cum ? „De obicei radicalul **cînt** se asociază cu o silabă asemănătoare din alt cuvînt realizîndu-se astfel o armonie acustică. Aceasta adîncește mai mult înțelesul cuvintelor respective prin legătura strînsă dintre sensul noțional și expresia lui sonoră. Astfel în **Cînd însuși glasul : „Mă-ngînă cîntul unei dulci evlavii** (2), cele două silabe — **gîn** și **cînt** cu nazalismul lor foarte accentuat nu fac altceva decît să se sprijine reciproc, mărindu-și efectul sonor. În felul acesta, **cînt,** măcar că aici este depărtat de înțelesul său propriu, inițial, capătă o mai amplă valoare expresivă, care reliefează caracterul său melodic. În același timp, **îngînă** interiorizează această melodie, imprimîndu-i o notă intimă, spiritualizată. O asemenea asociere se găsește și în **Strigoii : „Îi plac adînce cînturi cu glasuri de furtună** (217), **Pornește vijelia adîncu-i cînt de jale** (276). În amîndouă versurile accentele principale cad pe cele două silabe, **adînc** și **cînt,** asociate pentru sporirea efectului acustic, prin care se mărește potențialul afectiv al terminilor".

Scorpan credea serios în efectul armonios al nazalismului. La fel explică versuri din **Dorința :** „Variantele manuscrise ne arată că Eminescu a fost preocupat de a da strofei o anumită sonoritate în care să domine nazalismul caracteristic acestui verb **(a îngîna** n.n.). Astfel, de la început a făurit rima **cînt-vînt : Visul nostru ni-i îngîne — Un murmur, un dulce cînt — Blînda batere de ape — glas întunecat de vînt** (ms. II, Botez, p. 311—312). Găsim aici toți terminii dominanți, care figurează și în redacția publicată. Pe Eminescu nu l-a mulțumit însă armonia fonetică a strofei. Aceasta, în special, trebuie să sugereze pe cea lăuntrică. În ms. III verbul este pus la viitor, în forma inversată, care accentuiază ritmul : **Visul nostru îngîna-vor...** Apoi acest timp exprimă mult mai bine **siguranța** acestei trăiri a vieții naturii decît conjunctivul din primul ms. unde se exprimă numai o dorință. Tot în acest ms., în locul **apelor** apar **singuratice izvoare.** Această individualizare sporește impresia de singurătate, de altminteri notată direct prin epitet. De-abia în ms. IV găsim versul 18 pe deplin închegat ca expresivitate sonoră : **„îngîna-nevor c-un cînt,** în care, din 7 silabe, 5 au nazala **n....**"

Deci muzicalitatea expresivă, în sonetul **Cînd însuși glasul** ca și în poezia **Dorința** vine din prezența nazalismului vocalei **î.** Nu numai **î** scurt e, în cuvintele lui Caracostea, un estem. ci și **î.** G. Călinescu compara pe criticii autori de astfel de analize cu acordorii de piane. Scorpan exagera observațiile, îngenui ale lui Ibrăileanu din studiul **Eminescu — Note asupra versului** caricate de Caracostea în **Arta cuvîntului la Eminescu** (1938).

Nu mai luăm în considerație părerile lui Scorpan despre postumele eminesciene (greșite), încercările sale de a repartiza poeziile lui Eminescu pe localități : care „redau" Iașul, care Bucureștiul etc.

Al. Piru

O colecție de prestigiu

De cîțiva ani încoace, editura ieșeană „Junimea" are fericita idee de a pune la dispoziția cititorului iubitor de literatură, în prestigioasa colecție „Eminesciana", contribuțiile critice ale autorilor români și străini cu privire la opera celui care a fost numit pe drept cuvînt „omul deplin al culturii românești".

● Astfel, în 1974 apare, într-o ediție îngrijită de Mihai Drăgan (coordonatorul colecției) volumul lui G. Ibrăileanu, intitulat **Mihai Eminescu, Studii și articole.** Alături de excepționalele analize tehnice cuprinse în articolele **Eminescu — Pe lîngă plopii fără soț** și **Eminescu — Note asupra versului** se remarcă cele patru studii privind edițiile în care circulau poeziile lui Eminescu. Minuțiozitatea, unită cu probitatea cercetării critice, constituie nu doar o dovadă de respect ci și un superb exemplu de etică profesională.

● Tot în 1974 apare, însoțit de prefața lui Al. Dima, volumul lui Tudor Vianu — **Mihai Eminescu,** cuprinzînd cele șase studii din **Poezia lui Eminescu** precum și celelalte cunoscute contribuții ale lui Tudor Vianu la exegeza eminesciană. Cercetări ca **Epitetul eminescian, Influența lui Hegel în cultura română, Atitudinea și formele eului în lirica lui Eminescu** ș.a. sînt

Continuare în pag. a 6-a

tiberiu utan

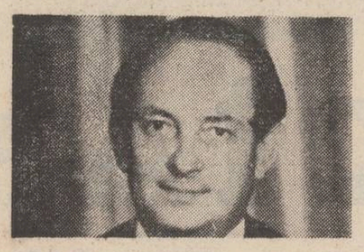

Mersul statornic şi necesar al ceasornicului

Doar intreruperile i le simt, nu mersul,
şi mă grăbesc ceasornicul să il intorc,
să ii potrivesc arătătoarele,
neauzindu-l – să-l aud,
statornic, necesar ca o credinţă.

Acele intreruperi
imi amintesc de alte lucruri,
de-o pildă, – mersul inimii. O, cit gindesc
la bolovanul sfint
pe care-l port in piept
şi il arunc din cind in cind in sus
ştiind că se va prăbuşi din nou in mine.

Ca un ceasornic, spun
şi mersul inimii
odată şi odată conteneşte.

Atunci, prieteni,
rogu-vă,
să-i răsuciţi incă o dată arcul.

Văleni
1956

Balonul captiv

Ca pe-un balon captiv
cu mina nevăzută a noilor iubiri
inexistente fire
mă-nalţă, mă coboară.

Ca pe-un balon captiv.

Sahia
August 1976

Inscripţie

Aicea, lingă podul Izei,
căzut la cea dintii rafală,
işi doarme somnul sfint ţăranul
erou al neamului – Ţicală.

Cind le cintaţi de Pintea, mame,
pruncilor legănaţi in poală –
puneţi in doină incă-un nume ;
Pe al ţăranului Ţicală.

Bucureşti
21 martie 1975

ioana ieronim

Pastel

Bineinţeles că, indrăgostindu-ne
in oraşul acesta
vom purta pe umeri o subţire mireasmă
campestră
şi in oricare loc, deasupra ne vor foşni
ramurile unui cring –
auzi ?

Spre incercarea noastră, ne despart
străzi şi blocuri, mii de maşini grăbite
mii de cabluri intinse pe o liră subterană

Departe, pe sub cimpul aburit de funingini
faurul bate in pintecul surd, metalic al lumii,
priveşte : luna supusă răsare intr-un careu
de ferestre luminate

Pastel

Aici aproape, o maşinărie
Ca un dragon cenuşiu intinde gitul,
Se repede fulgerător, imparabil
Şi muşcă din pămint
(Cită splendoare in saltul mortal al pisicii
Spre şoricelul de pislă, văzut-ai ?)

O fată trece cu paşi fragili, in coturnii
la modă
Printre munţi sălbatic mirositori
Răscoliţi din adinc –
Şi ride sus din cabina rotitoare
Băiatul cu tricou roşu : LOVE ME
Scrie pe pieptul lui şi roşul s-a intins puţin
In literele albe

Cu respiraţii egale, gura se-apropie
de pămint,
Muşcă plin, fără foame –
Printre dinţii metalici
Fragede rădăcini ale ierbii
Sorb o clipă lumina

Pastel

Peste intinsa ţară
Peste nisipul drept şi curat
In frigul fierbinte
– O chemare călătorind,
Un sunet trecător prin
Mari incăperi, precum un lanţ de peşteri
Intoarse in afară

Insetat, glasul acesta spre naşterea sa
Ai zice că aleargă, necum spre firească
Stingere, departe de izvoare

Şi iată miraculosul dinam –
O roată de căruţă cu antene imblinzite
O cirmă de corabie
O virtelniţă infăşurind corzi muzicale,
Ochiul
Ochiul lunatec

Pastorală

De aceea incă iubirea
pentru că gindul mai poate găsi un
larg făgaş al zimbetului,
un liman nespus de lent arcuit
şi clipa este eternitate

De aceea poate de tine mă apropii,
vezi, din trupurile noastre
pleacă-n văzduh aure de rugină –
alături fiind, potrivim un ochi celest
spre bucuria privirii,
nepăsători, ca nişte plante, la soarta
pulberilor fertile şi delicate ce pierdem

opinia publică şi biciclistul

mihai tatulici

De vreo ciţiva ani, in staţia „Livezilor", acelaşi grup de funcţionari somnoroşi aşteaptă primul troleibuz al zilei. Numărul lor e mereu constant, de parcă n-ar exista concedii, nici accidente, nici măcar acel gen de distracţii fireşti ale unora, după care plingem uneori, in calitate de rude apropiate. Pentru şoferii şi taxatoarele liniei 55 ziua de muncă incepe, tradiţional, prin intilnirea cu cei patru, greu treziţi din somn de sentimentul datoriei ca şi de ceasornicele de cu seară fixate. De-a lungul anilor, o relaţie ciudată s-a stabilit intre unii şi alţii. Deşi nu-şi spun decit vorbele strict necesare, se cunosc destul de bine şi se suportă satisfăcător.

In această dimineaţă, ca niciodată, funcţionarii s-au intilnit cu primul troleibuz al liniei 55 exact la 5,30. Matinalul tipic al cumpărării bîletelor s-a repetat fără incidente şi cei patru au ocupat tot atitea banchete, continuindu-şi somnul intrerupt. Nici unul nu dădu atenţie lucrurilor neobişnuite ale acestui inceput de zi : troleibuzul sosit la timp, strălucind de curăţenie ; luminile de interior aprinse ; şi mai ales faptul că — in afară de şofer şi taxatoare — inăuntru se mai află trei bărbaţi necunoscuţi.

Este o dimineaţă obişnuită de toamnă. Am putea spune şi altfel, de exemplu că este o dimineaţă neobişnuită de toamnă, dar nu, nimic nu ne dă incă dreptul să anticipăm.

Provocind o scurtă flamă, acolo unde troliurile se prind de cablul electric, şi zgomote ciudate in cutia de contacte, troleibuzul porni spre a doua staţie de pe traseu — „Pecineaga". Ajunse după un parcurs de aproape două minute, exact in momentul in care, din staţie, un taxi lua două florărese nerăbdătoare impreună cu intreaga lor recoltă din acea dimineaţă. Astfel că oprirea, deschiderea şi inchiderea uşilor au fost făcute regulamentar, dar inutil, căci in staţie nu era nimeni. Nu acelaşi lucru se intimplă trei străzi mai incolo, in staţia „Caporal Ene" : aici, un grup aparent numeros de cetăţeni dădu buzna pe uşa din spate. Dacă toată lumea ar fi urcat in tăcere şi fără inghionteli, incă ar fi fost interesant. Dar nu, nu vă faceţi iluzii : se auziră obişnuitele admonestări, se declanşă obişnuitul scandal, se schimbară obişnuitele răutăţi. Priviri disperate fixară de la distanţă locurile libere. Spaţiul destul de strimt de trecere dintre cuşca taxatoarei şi rindul de scaune făcu inevitabile incercările de a avansa prin forţă. O femeie strigă, fără adresă : barbarilor ! Cineva, un bărbat, răspunse : ce să-ţi spun ! ? O voce de om nedormit răspunse femeii : cumpără-ţi maşină mică, dacă nu-ţi convine ! Nici taxatoarea nu scapă : ce faceţi la capăt, dormiţi ? Paradoxal, ea nu răspunse, deşi ar fi fost indreptăţită să riposteze, cu graficul in mină. In fine, printre buşeli, imbrinceli şi vorbe fără rost, vorbe de dimineaţă, toată lumea luă bilete. Dar discuţiile nu incetară, cum ar fi fost firesc : incepu disputa pentru locuri. Un profesor intre două virste, care din pricina nopţilor pierdute părea mai bătrin, solicită cu o voce de om ros de suferinţe ascunse scaunul unei tinere care se aşezase in zona locurilor rezervate. Tinăra nu-i dădu la inceput nici o atenţie, dar apoi — enervată de comentariile insistente şi răuvoitoare ale profesorului la adresa tinerei generaţii, impertinente, prost crescute, etc. etc., se ridică şi păru a-i ceda locul. Dar, in clipa următoare, observind o bătrină in spatele reclamantului, o trase cu dibăcie şi o impinse pe locul ei. Cadrul didactic strinse servieta pină i se albiră tendoanele degetelor, spuse ceva printre dinţi şi se retrase. Pină la staţia următoare — „Puţul cu apă rece" — discuţiile conteniră, imbulzeala se limpezi şi liniştea dorită de toţi se instaură şi in troleibuzul 55. Motivul e mai simplu decit s-ar putea crede : mai erau locuri libere. Intimplările dificile apropie oamenii : tinăra şi profesorul se pomeniră vecini de scaun.

Oprind la „Puţul cu apă rece", a patra staţie, şoferul spuse „ei, acum e acum" şi apăsă pe butoanele care acţionau dispozitivul pneumatic de deschidere al celor trei uşi. In secunda următoare, intr-un mod destul de ciudat, cinci persoane sint catapultate simultan in interior. După modul in care se manifestă, nu par prea fericite de felul in care au ajuns in troleibuz. Discuţiile, incepute incă din staţie, au ca unic subiect activitatea intreprinderii de transport. In calitate de reprezentantă a acesteia, taxatoarea suportă totul. Şi tăcerea ei, s-o recunoastem, poate fi trecută intre ciudăţeniile acestei dimineţi. Urmară, bineinţeles, şi alte replici, strigate intre persoane apropiate, mici altercaţii, mărunte injurături, neimportante insă in ansamblu. In fine, troleibuzul porni, uşile se inchiseră (incă se mai puteau inchide), păcea cobori din nou, pe fondul preocupării fiecăruia de a-şi scoate bilet. E uşor de observat că discuţiile foarte aprinse se incheie prea repede din lipsa unui mediu propice : taxatoarea nu ripostează, şoferul nu are nici un motiv să intervină şi să-i ia apărarea. Am putea crede, la o judecată pripită, că avem de-a face cu un tandem de lucrători ai intreprinderii de transport aleşi pe sprinceană, dintre cei exemplari, după felul in care se comportă. Dar mai bine să nu anticipăm : călătoria incă nu s-a sfirşit.

Numărul pasagerilor a crescut acum la douăzecişipatru. Alcătuiesc această sumă, dacă o luăm metodic, bărbaţii misterioşi (trei), funcţionarii somnoroşi (patru), tinăra (una), profesorul (unu), bătrina (una), femeia cu mîini ingrijite, care strigase „barbarilor" (una), muncitorii liniştiţi (doi), liceenii mustăcioşi (doi), militarii eleganţi şi regulamentari, ofiţeri (doi), frizerul cu frizura bine făcută (unul), soţii tineri, care se ţin de mină (doi), gospodinele, din care una cu papuci de casă in picioare, merge pină la prima, după lapte (trei) şi zugravul cu pantalonii zugrăviţi (unul), total douăzecişipatru. Taxatoarea tace in continuare şi pare incercată de sentimente contradictorii care-i creează o uşoară stare de emoţie. Şoferul apasă pe acceleraţie şi troleibuzul porneşte.

Staţia următoare se numeşte „Labirint". Urcă un ceferist care merge la serviciu şi un copil de vreo zece ani despre care nu ştim unde merge la ora aceasta. Coboară gospodina care caută lapte. Prin imprejurimi nu există nici un labirint : faptul că mai incolo se intersectează strada „Emoţiei" cu bulevardul „Titus Livius" nu credem că a putut constitui un motiv serios in botezarea acestei staţii astfel. Oricum, incărcat cu douăzecişicinci de persoane, plus şoferul şi taxatoarea, troleibuzul se indreaptă spre intersecţie. Prioritate are strada „Emoţiei" cea pe care circulă troleibuzul, şi nu bulevardul „Titus Livius", cum ar fi fost normal din punct de vedere istoric. Aşadar, troleibuzul, folosind forţa motorului său acţionat electric, este pe cale de a străbate această intersecţie, nedirijată şi nesemaforizată, pustie la această oră a dimineţii. Dar, in clipa următoare, o uriaşă reclamă „Părinţi, dati copiilor voştri legume şi fructe proaspete", apare dinspre bulevardul „Titus Livius" şi taie calea troleibuzului la mai puţin de un metru de bara sa de direcţie. Scrişnind din cauciucuri, troleibuzul lasă camionului exact timpul necesar pentru a trece cu totul şi a dispărea intr-un nor de praf pe istoricul bulevard. Ameţit ca după o lovitură de pumn, şoferul manevră extrem de incet troleibuzul, depăşi intersecţia şi trase pe dreapta. Apoi se dădu jos, se aşeză pe bordură şi işi aprinse o ţigară. Pasagerii işi reveniră şi ei, pe incetul. Din cei douăzecişicinci, cinci mai erau incă pe jos. Ridicindu-se ori căutindu-şi lucrurile care le zburaseră din mîini, călătorii avură timp să schimbe, intre ei, impresiile necesare clarificării situaţiei.

Erau, cu toţii, din nou, foarte apropiaţi unii altora şi foarte inţelegători, căci se ştie, la nevoie se arată solidaritatea umană. O singură persoană işi făcu cruce, nu spunem cine. Mai puţin afectaţi, cei trei bărbaţi necunoscuţi se uitau pe geam, parc-ar fi schimbat priviri complice cu şoferul. Acesta şi-a găsit un interlocutor, un cetăţean ciudat, dacă judecăm după imbrăcăminte — tricou sport, pantaloni scurţi, tenişi şi o şapcă in cap. Nu pare a fi vorba insă despre o discuţie amicală, căci tipul imbrăcat „sport" strigă ceva agitind o pompă de bicicletă. E, in orice caz, o dimineaţă cu multe intimplări neprevăzute : in timp ce trăgea pe dreapta, după evitarea accidentului din intersecţie, şoferul a manevrat neatent, troleibuzul lovind cu aripa dreaptă un biciclist care rula liniştit şi regulamentar. Nu s-a intimplat nimic grav, in afară de faptul că sportivul s-a trezit intr-un rond de flori uscate iar bicicleta a renunţat la far şi la stop, amindouă sparte. Acum cei doi işi clarifică poziţiile. A şoferului e limpede : „lasă-mă, domnule, in pace, dumneata imi mai lipseşti acum... Nu vezi că era să mă ia dracul ?". A biciclistului la fel : „Să stai pe loc ! să vină miliţia ! să dai socoteală !" Călătorii şi-au revenit, discuţiile despre reflexele şoferului s-au incheiat, incep să fie impacientaţi că vor intirzia de la slujbe. Existenţa fiecăruia ieşind in afara oricărui pericol, cetăţenii devin nesimţitori la drama biciclistului. Hai să mergem, strigară către şofer „Lasă-l in pace şi vezi-ţi de treabă", strigară către biciclist. Şi, prinzind curaj, continuară : „Ce faci pe nebunul ? Nu vezi că n-ai nimic ? Ia te uită : el se antrenează şi noi era să murim ! Valea !" Sprijinit de opinia călătorilor, şoferul azvirli restul ţigării şi refuză continuarea tratativelor cu biciclistul. Urcă, porni motorul şi, impotriva ameninţărilor sportivului, inchise uşile şi troleibuzul porni. Ciţiva călători ii făcură „accidentatului" in ciudă : sic-sic ! E vorba de frizer şi de bătrină. Biciclistul rămase in marginea străzii, ameninţind cu pompa vehicolul care se indepărtează. In intersecţie nu apăru nici un miliţian, cei ciţiva pietoni care observaseră incidentele aşteptară cu nerăbdare un scandal : văzind că şansele dispar, plecară fiecare pe la treburi...

Troleibuzul 55, rămas teafăr şi după această incercare, lăsă la următoarea staţie, „Grigore Ureche", ofiţerii şi zugravul şi luă alţi patru cetăţeni a căror identitate nu ne mai interesează. Noii veniţi fură repede informaţi despre evenimentele petrecute. Fac acest oficiu, cu predilecţie, cei doi liceeni care, din prea mare interes faţă de aceste aventuroase intimplări, au uitat să coboare. Oricum, faţă de strinsul frunzelor la şcoală această călătorie e mult mai interesantă. Discuţiile continuă, pe subiectele deja cunoscute : inconştienţa şoferului de camion, curajul şi reflexele şoferului nostru, impertinenţa biciclistului etc. etc.

Troleibuzul a intrat acum pe bulevardul „Armoniei", ultima parte a traseului. Inainte de staţia „Ornitorincului", opri la o nouă intersecţie, de data aceasta semaforizată. Aşteptind să se facă „verde", şoferul nici nu observă că, din spate, depăşind şirul de maşini staţionate, vine biciclistul. Trecind prin dreapta, el lovi cu pompa de la bicicletă oglinda retrovizoare care se făcu ţăndări. Şoferul deschise uşa din faţă şi se azvirli din scaun, dar era prea tirziu : biciclistul dispăru rizind subţire pe o stradă laterală căreia inainte i se spunea strada „Răzbunării". Acum se numea „Narciselor". Cetăţenii care nu-l observaseră pe biciclist se alarmară crezind că e vorba de un nou accident. Cind aflară, unii riseră, alţii comentară scurt : e nebun, a innebunit lumea, asta e. Şoferul reveni deprimat, din spate claxoanele maşinilor il avertizară că timpul trece şi el demară cu nervozitate. Taxatoarea işi asumă, in fine, o replică : să chemăm miliţia. Toată lumea il sări in cap : intirziem de la serviciu, asta-i bună. Şoferul dădu a lehamite din mina care nu se afla pe volan. Preferară să nu se pronunţe cei trei bărbaţi necunoscuţi precum şi funcţionarii somnoroşi care işi reluaseră moţăitul.

Staţia „Ornitorincului" mări numărul pasagerilor la treizeci. Coborîră doi (soţii), urcară şapte, majoritatea mecanici de serviciu in schimbul de noapte la Poşta centrală. Dormeau in picioare aşa că liceenii nu se mai deranjară să-i informeze care era mersul evenimentelor in troleibuzul 55. La staţia următoare, „Guliver", troleibuzul mai lăsă trei călători : coborîră tinăra, bătrina şi femeia cu mîinile ingrijite. Pornind, şoferul se uită cu atenţie dacă mai e cineva pe scară la uşa din spate. O făcu aplecindu-se mult spre dreapta, căci oglinda retrovizoare, dacă vă mai amintiţi, era spartă. In aceeaşi clipă pocni cea din stinga şi troleibuzul fu depăşit in viteză de acelaşi biciclist care, cum se vede, se antrena destul de serios. Şoferul injură şi acceleră, dar fără folos : biciclistul dispăruse pe o altă stradă, la fel de laterală ca şi prima.

Staţia „Calea Lactee" nu micşoră şi nici nu mări numărul călătorilor : coborîră patru (profesorul, frizerul, cei doi muncitori liniştiţi), urcară alţi patru. La următoarea intersecţie şoferul opri, luă o bucată de fier, cum au toţi şoferii la indemină, şi coborî : se uită in dreapta şi in stinga, in spate, după biciclist. Dar acesta nu se vedea. Cind urcă, strigătul, mai degrabă vaietul călătorilor il inştiinţară că biciclistul se apropia iar. Geamul din faţă bufni scurt, dar securitul rezistă. Atiţat, răzbunătorul zmulse un ştergător de parbriz şi dispăru in cea mai mare viteză. Asistenţa rămase mută de uimire : curajul biciclistului depăşea orice nivel de inţelegere. Unul din liceeni bătu din palme de plăcere şi-i comunică celuilalt : ăsta seamănă cu Ivanhoe. Şoferul urcă parc-ar fi dus in spate

(Continuare in pag. a 7-a)

teatru **t**

Ţara minunată

Ţara visată nu este un teritoriu de dincolo de bine şi de rău. Oricit de **minunată**, fantastica ei descoperire subjugă — fascinind, terorizind, dezamăgind sau numai incintind — imaginaţia fetiţei Alice. Tocmai de aceea, desprinderea din vrajă şi, deci, reintoarcerea din Ţara Minunilor in leagănul patriei materne echivalează cu regăsirea orizonturilor senine, de o caimă euforie.

Intre prolog şi epilog (ambele ducindu-ne cu gindul la ambianţa unei parade de epocă), periplul Alicei in ţara necunoscută arată ca o experienţă continuă, plină de tot soiul de peripeţii : năstruşnice, ghiduşe, satirice, nostalgice, funambuleşti, groteşti, carnavaleşti, alegorice, hiperbolice şi lista nu ne temem că s-ar opri la atit. O numim intocmai, după cum şi este cunoaşterea prin vis către care ne poartă spectacolul lui Valeriu Moisescu, dramatizare a aceluiaşi după binecunoscuta **Alice in ţara minunilor** de Lewis Carroll.

Montind povestea Alicei la Teatrul „Ion Creangă", regizorului i s-a intimplat să se lase el insuşi furat de curgerea luxuriantă, adesea neritmată, a minunatelor episoade. Nu ceream numaidecit o punere intre paranteze a moralei, dar semnificativă, in acest context, mi s-a părut o intrebare a unui copil care, la premieră, impărtăşind el insuşi cu naivitate şi nevinovăţie nedumerirea fetiţei, a intrebat-o din stal : Ce-ai văzut ? De fapt, ce-ai visat ?

Orice spectacol pentru copii ştim cu toţii, că indeplineşte şi norma dulcei gratuităţi. Numai că morala actului artistic cere să nu facem din facticitate tocmai măsura gustului suprem, ceea ce nici nu s-a intimplat pină la urmă nici chiar in situaţia de care ne ocupăm. Bine ar fi fost totuşi dacă emisia verbală a interpreţilor şi-ar fi găsit de fiecare dată intensitatea. Deci : necesitatea unei cadenţe şi a unei ordonări in funcţie de o idee cardinală mai pregnantă, cu o adresă ceva mai explicită, şi o diminuare a zgomotelor şi vocilor **play-back.**

Altfel, Lewis Carroll rămine autorul ideal pentru copiii de toate virstele, iar ideea regizorului — ajutat de decorurile şi costumele lui Vasile Roman şi nu in ultimul rind de muzica aranjată de Dorin Liviu Zaharia, beneficiază apoi şi de concursul coregrafului Amatto Checiulescu — de a folosi, alături de personaje-actori (dintre care nu o putem uita pe Alexandrina Halic, in Alice), **personaje-marionete** işi găseşte de fiecare dată, in spectacol, suma de funcţionalităţi. Sint intr-adevăr de aplaudat substituirile actor-păpuşă, ca şi multiplicările simultane (cele trei Alice), şi nu mai puţin dilatarea „gulliverică" a Alicei.

Gindită mai aproape de libertăţile fanteziei, prima parte nu se continuă in aceeaşi notă. Ceremoniile de la curtea nemiloasei regine se deschid cu un admirabil plan de ansamblu al lungii mese la care se serveşte ceai şi iarăşi ceai. Caricatura şi insertul satiric se reliefează cu unele rarefieri, ceea ce face să se piardă din substanţa unei frumoase alegorii, cum este de pildă povestea capetelor tăiate.

La teatrul tinerei generaţii Anul Nou vine cu (o) bucurie. Sperăm să i se adauge şi altele mult aşteptate de copii.

Ion Lazăr

film **f**

„Rîul care urcă muntele"

Prinşi in şuvoiul evenimentelor ca intr-un „riu care urcă muntele" pe un drum presărat cu suferinţe şi sacrificii, cei doi tineri protagonişti ai filmului realizat de Cristina Nicolae fac timide incercări de a-şi mărturisi un firav sentiment de dragoste care ii animă ; sentimentul este firav pentru că, atunci cind soarta ii desparte, cei doi nu trăiesc decit o oarecare deziluzie şi, dacă se intilnesc din nou, asta se intimplă tot din cauză că soarta a fost generoasă cu ei... Covirşiţi de timiditate şi de naivităţile inerente virstei şi condiţiei lor de provinciali, cei doi fac citeva gesturi şi işi murmură citeva vorbe gingaşe — tot ceea ce, la urma urmelor, sint in stare să spună şi să facă ; ar fi fost tulburător să inţelegem cit de mărunte sint asemenea gingureli in uriaşa furtună a războiului dar, in mod surprinzător, regizoarea pare să creadă sincer că murmurele respective sint mai mult decit nişte ginduri banale, convenţionale ; e foarte adevărat că suferinţa şi dragostea sint cel mai adesea mute, ba chiar sint cu atit mai dramatice cu cit sint mai mute, dar a lua muţenia drept inţelepciune şi sentinţele unor adolescenţi drept mari adevăruri de viaţă, ar fi o naivitate. Atmosfera vag sentimentală, solidaritatea omenească motivată simplist şi, in sfirşit, o parabolă discutabilă a forţelor umane care escaladează istoria, nu sint suficiente pentru a scoate din anonimat o poveste, chiar dacă ea se termină trist şi chiar dacă e presărată, ca orice poveste de război, şi cu scene „tari". Oricit de senzaţionale ar fi faptele prezentate, ele rămin in anonimat datorită absenţei unei atitudini personale a regizoarei. Filmul seamănă a compunere şcolărească, monotonă, duioşia (fie ea şi foarte sinceră !) nefiind un sentiment suficient pentru a ţine loc de atitudine — acea meditaţie matură asupra faptelor, destinelor şi istoriei. In afară de reconstituirea conştiincioasă a situaţiilor, transpuse cinematografic intr-un limbaj convenţional, Cristina Nicolae a făcut şi o distribuţie „curată", in care eforturile fiecărui actor in parte seamănă cu incercarea de a lega o conversaţie intr-un compartiment de tren in care oamenii nu şi-au făcut incă o părere unii despre alţii, aşa că işi spun vorbe de complezenţă. Gheorghe Metzenrath, Catrinel Dumitrescu, Gheorghe Cozorici, Valeria Seciu, Olga Bucătaru işi investesc personajele cu doza de omenie necesară pentru a le salva de falsitate, dar nu suficientă pentru a le face memorabile.

Ca şi in **Intoarcerea lui Magellan**, filmul său de debut, Cristina Nicolae raportează toate evenimentele povestirii cinematografice la o metaforă centrală care ar trebui să le dea coeziune şi sens ; acest gen de logică afectivă existenţială işi arată insă slăbiciunile aici, intr-un film care atacă un moment grav al istoriei.

Nicolae Mateescu

televiziune **tv**

Agenda

● Miercuri, 4 ianuarie a fost programat un film de Boris Ciobanu : „La rude cu Teodor Mazilu". Luind ca pretext reintoarcerea scriitorului in satul său de origină, Redea, de lingă Caracal, după mai bine de 30 de ani, autorul filmului, cunoscut ca unul dintre cei mai buni „vinători" de imagini pe care-i avem la ora aceasta pe Calea Dorobanţi, a reuşit un excelent şi pitoresc portret al unui sat frumos şi nu infrumuseţat (cum se mai intimplă incă, din păcate). Sigur, absenţa atit de indelungată a lui Teodor Mazilu dintre rudele sale a avut darul să nedumerească pe mulţi buni cunoscători de geografie care ştiu că intre Bucureşti şi Caracal se poate călători puţin şi cu trenul. Insuşi scriitorul, in comentariul său, n-a ştiut să se explice, dar oricum reintoarcerea „fiului rătăcitor" a provocat multă bucurie, dar şi sacrificarea unui purcel de lapte. Fără emfază, firesc, emoţionant, filmul se foloseşte de acest pretext cu subtilitate, cu mult talent in surprinderea vieţii cotidiene a unui sat in care se vorbeşte la telefon şi nu peste gard, chiar şi intre vecini. Subiectul fiindu-i atit de apropiat, comentariul lui Teodor (nu Tudor, cum ii zic rudele sale şi nici Theodor, cum scrie in programul de radio şi tv.) Mazilu a fost cald, cu alte cuvinte, a vibrat, lucru ce i se intimplă rar ironicului care este scriitorul. Boris Ciobanu a vrut şi a reuşit să facă un film care stirneşte in noi dorinţa de a-l revedea pe canalul I, la o oră mai bine găsită. Chiar şi ideea ca atare, de a face asemenea filme insoţind scriitorii in locurile natale ni se pare atit de bună, incit ar merita să fie reluată măcar o dată la două săptămini. Scriitori sint, locurile lor de naştere sint cunoscute şi bunăvoinţă presupun că au. Folosindu-se de aceste „reintoarceri" in satele şi oraşele din care au plecat şi, mai ales, de emoţia firească a lor, redacţia literară ar avea posibilitatea să-şi permanentizeze la un nivel mult mai inalt al exigenţei „carnetul de scriitor" şi ar scăpa de notele „de servici" care insoţesc uneori imaginea in asemenea „carnete". Ce ziceţi ?

● **Revista literar-artistică**, in şi aşa micul său spaţiu de programare, acordă prea puţin timp vieţii literare (in ultima ediţie o scurtă cronică a lui Pompiliu Marcea la romanul „Şansa" de Al. Simion şi atit !) In timp ce **Agenda cultural-artistică**, — in acelaşi număr de minute — 30 — a avut „insemnate" in filele ei ultima festivitate de premiere de la Uniunea Scriitorilor şi implicit pe cei premiaţi şi nepremiaţi intr-o foarte frumoasă armonie, prezenţa lui Radu Boureanu şi Dan Deşliu, un „autograf" a lui Dan Iordăchescu, un interviu cu Stela Popescu Tutu, un instantaneu la Teatrul Bulandra ş.a. Redactorul „agendei", Liliana Zenne.

Iulian Neacşu

eugen barbu

Veneția, ca o fîntînă

FRAGMENTE DIN ROMANUL «SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR»

Nu mai dormea cît trebuia, se scula noaptea pe la trei și privea orașul cufundat în mocirla albă a zăpezii. Timpul se încălzise pe neașteptate, deși trecuseră de Anul Nou, streșinile curgeau, curioasă vreme, se auzeau girlele desghicindu-se și în brațele morilor de la Radu Vodă scîrția un vînt rătăcit, peste zi, Iusufache îi adusese veștile cele mai noi : Pe Filip Lens erau gata să-l spînzure, într-atît era supărat Principele pe el pentru cîte făcuse după atîtea iertări, despre Mihăiță Filipescu, ceilalți boeri spuneau că devenise o lipitoare, un lup nesățios care, după ce rodea carnea pînă la os, vrea și măduva, vorbe spurcate, parcă despre el, Hrisant Hrisoscelu, cîte se vor mai fi zis de cînd se întorsese ? Marelui logofăt Bălăceanu i se punea în seamă faptul că după ce se arătase patriot se aliase cu Principele pentru a deveni Ban al Craiovei.

— Fleacuri, mormăia beizadeaua, au nebunit cu toții, altceva ?

— Așa ar mai fi fost o treabă, că Chehaia bey ar fi pus niscai întrebări știe domnia ta, cui și nu e bine. Se svonește despre o revoltă a țăranilor, și cîte și mai cîte...

Căsca, îl lăsase în plata Domnului. Mai rău i se întîmplase înaintea Bobotezei că îi murise un samson de vînătoare.

— Dar ce-a avut ? îl luase la întrebări pe logotet cu ai lui, cu Afenduli cu tot, ori l-ați dat ceva de nu i-a priit ?

— A murit de bătrînețe, zisese șeful albanezilor.

Secretarul livonian, care era și el de față, se amestecase ca să se arate util :

— Ar trebui să faceți o vînătoare, două, să-i mai scoateți din tarcurile lor, se sălbăticesc, ori mor de plictiseală, mă pricep la ciini, era bătrîn, avea vreo 14 ani, îmi spune Afenduli.

Se împăcase cu ideea asta, dar ideea unei vînători nu-l amuza atît acum.

— Las, în februarie, că atunci e mai bine, zisese și-i trimisese la plimbare, că nu-i putea suferi. O să scot soimii pe care tot nu i-am trimis Principelui. Sper că nu o să mi-i omoriți și pe ei...

— Se poate ? se mirase logotetul care privea fioros la slugile din jur.

Îi lăsase în pacea lor și urcase în filegorie, deschizînd un geam care dădea spre gîrle. Dintr-acolo venea un miros greu de nămol. Se auzeau ciinii din mahalaua Scorțarului și pe ulițe nu mai umblau cu sănîiile, ieșiseră trăsurile, bătînd noroaiele groase de pe poduri, caii aveau un aer falnic, îi vedea de departe umblînd în buestru și își amintea de armăsarii lui ungurești din grajduri, nici măcar nu mai trecuse să-i vadă, să le dea cîte o bucățică de zahăr, să se împrietenească cu ei cumva. Trebuia neapărat să iasă la Herăstrău. „Uite, mîine, dacă o să fie frumos, neapărat, mă duc, îi mai scot, să ia aer.

Rafira se învîrtea în jurul lui cu cahveaua și cu dulcețurile, avea să-i spună ceva. Pe el nu-l interesa, dar nici s-o suporte atît în preajmă nu mai răbda.

— Ce-i cu tine ? Ce tot mă ocolești ?

— V-as spune o vorbă...

— Spune-o...

— Cineva, tare mai oftează după domnia ta și nu poate să pătrundă înlăuntru că o omoară neferii cu puștile lor...

Hrisent tăcuse mînios.

— Cocoana Neranțula Mavrodin mi-a dat un pumn de galbini ca să vă fac vorbirea, ce să-i răspund ?

— Să nu-i răspunzi nemic, auzi ? Și să nu mai stai de vorbă cu fitecine...

Muierea țigană dăduse să fugă, dar un rest de demnitate o mai opri locului :

— Dar a stat cu Măria Ta în pat, credeam că de atîta vreme ți-o fi făcut și măriei tale dor de ea, că e frumoasă, frumoasă...

— Piei !

Nu știa de ce se înfuriase. Cu cît vremea trecea, acea rană nevăzută nu se vindeca deloc, dimpotrivă. Un amestec de ură și neputință îl măcina. Trimetea după prafuri de dormit și doftorii îi dădeau nește fleacuri, ațipea ce ațipea, și pe la trei noaptea se trezea asudat, pîndind ușa bine cetluită în trei zăvoare. I se părea că cineva respiră neauzit în cadrul acelei intrări din lemn de stejar, ghintuit cu piroane, aprindea o luminare, pe urmă lampa și începea să citească cîteva minute aceleași foglete întîrziate pentru că pe cele mai noi nu le mai desfăcea. Le strîngea și le arunca într-un coș de papură, cerînd slugilor să le puie pe foc. Corespondența, de asemenea, tot n-o desfăcea, să nu mai citească amenințările creditorilor de la Viena, ori Paris, căuta numai un anume plic care nu mai sosea.

Acel plic nu avea să vie niciodată, o știa bine, dar o speranță nebună încă îl însuflețea și cît mai credea că ea îi va scrie odată, putea să mai trăiască.

După Torcello, Lucrezia Herula Vimercatti plecase la un carnaval la Nisa, Hrisoverghi i-o spusese. Suferea ca un ciine și-l privea pe acela ca pe un asasin. Oare era adevărat că se iubise cu el ? Era frumos, avea ceva atletic în mersul de ogar, plăcea femeilor, părea un armăsar de montă. Mai bătrîne, mai tinere, adolescente ce abia se pregăteau să iasă în lume, treceau pe la el, prin odaia micuță pe care o avea deasupra unei clădiri din Plazzo dei Carmelenghi, un fel de grajd parfumat, cu mobilă puțină, numai perdele și perne, cu un pat uriaș în care ar fi putut să doarmă trei inși, cine știe cum urcat în acea încăpere cu tapete roase, luminoasă și absorbind toată ziua lumina soarelui, o odaie în care spre seară se auzeau chemările îndrăgostiților, cum se auzeau de altfel în toată Veneția. Balconul spînzura deasupra unui canal luminat cu o faclă unsuroasă și leneșă ce arunca mici umbre luminoase pe apele stagnante. „Aici se întîmplase ?“ se întreba mereu, înnebunit de gelozie, privind patul uriaș în care ar fi încăput pînă și Vimercatti. Nu-l întrebase niciodată nimic, amuțind cînd intra, ședus de o curiozitate ce nu putea fi înfrîntă, tot așteptînd o confidență care să-l facă să-i urască pe cei doi și mai mult.

În sfîrșit, lunga lună trecuse și într-o dimineață, Cristo aparuse radios :

— S-a întors.

— Lucrezia ?

— Da.

— Și cum arată ?

— Splendid, i-a priit, nu vrei s-o vezi ?

— Dar ea vrea să mă vadă ?

— Cred că da...

— Întreab-o, și dacă nu ai alt lucru de făcut, vino cu ea în piața Rialoto, acolo unde aștept eu de multă vreme pe cineva.

Sosise înainte de amiază, îmbrăcată ca o actriță care iese dimineața să-și facă plimbarea. Purta, o rochie de satin argintat, combinată cu bengalină, **rose de Noel.** Un cordon lat, auriu, îi strîngea bustul ca o mănușă. Fusta în pliseuri din satin bufant lua amploare spre spate și scotea în relief talia subțire și corsajul luminat de o broderie de perle. Închizătura gîtului purta o șamizetă de guipure, venețiană și brațele negre de soarele acela necrutător îi erau acoperite numai pînă la jumătate. Veneția goală în acel ceas părea mistuită de văpăi. În lagună, vase mici cu pînze somnolau pe apele scăzute și sub perdelele cafenelei **„Lanterna“** se aflau puțini, toropiți de soare, sorbind cu paiul limonțerii colorate.

Venea parcă de departe, cu mersul ei aminat, cu o pălărie de pai, albă, umbrindu-i fruntea și o panglică argintie îi flutura pe spate, ușor. Pantofii albi de satin abia călcau acel paviment lustruit de soare. O umbră îi întuneca fața rizătoare.

— Ce faci ? îl întrebase direct, întinzîndu-i brațul înmănușat.

Desene de Florin Pucă

— Te aștept, ca totdeauna...

Risese scurt ca de o glumă pe care nu o mai auzise.

— Cristo, pot să beau ceva rece ?

— Cum, nu ? se oferise acela, gata să-i lase singuri. Tot am treabă, intru înăuntru și trimit pe cineva.

Se plecase ceremonios, cu surisul pe care Hrisant îl știa de-acum, un suris care putea să însemne orice : și o galanterie nemărturisită de cuvinte, și o promisiune, și o recunoaștere a unei intimități dispărute care devenise acum o amiciție fără reproșuri.

— Ei ? exclamase ea privindu-l cercetător ca și cînd ar fi vrut să ghicească cît suferise în absență. Nu spui nimic ?

— Aștept să-mi descrii Carnavalul. A fost frumos ?

Lucrezia Herula Vimercatti privise cu ochii sălbăticiți de nu se știe ce căutare spre lagună și răspunsese tîrziu cînd un bărbat care le adusese la comanda lui Cristo, oranjadele în niște sonde prelungi, după moda englezească, plecase, lăsîndu-i singuri.

— Depinde cum vrei să o iei. Merg acolo aproape în fiecare an cu soțul meu, din obligații pe care trebuie să le înțelegi. În lumea noastră prezența la astfel de serbări înlesnește multe relații.

— Nu te-am întrebat, în afară că vinează și strînge monede vechi, parcă așa ceva îl preocupă, ce face soțul tău ?

Lucrezia Herula îl privise cu o curiozitate răutăcioasă, ghicise că voise să-și bată joc de Vimercatti, dar greșise în ce privește pasiunile lui.

— O, nu strînge bani vechi, nu e numismat, se ocupă de heraldică. Asta e cu totul altceva...

Hrisant simțise că roșește, dar își revenise repede, cum i se întîmpla de cîte ori era provocat de cineva.

— A, înțeleg **Armes parlantes.** Cineva mi-a arătat într-o sală cu armoarii niște simboluri foarte grăitoare : îmi spunea că unde văd un leopard ori un trandafir trebuie să știu că în curînd va fi o luptă...

— Vezi că te pricepi ? Și ce mai știi, lui Attillio o să-i facă plăcere...

— Nu vrei să-mi povestești cum a fost la Nisa ?

— Dacă îți cu orice preț... Să-ți spun tot ? Cu cine am dormit, cu cine...

— Bănuiesc că ai dormit cu soțul tău...

— Ți-am povestit doar că sunt o hierodulă scîrnavă care se culcă cu cine-i place...

— Și Attillio n-are nimic de spus ?

— Prea-l crezi viteaz (Altădată avea să afirme că-l mințise, că acela e foarte gelos și că e în stare, ca orice italian, să omoare un rival, pe urmă iar uita și mințea de la început, inventînd povești cu arabi care o plăteau cîte trei ca să se culce deodată cu ei în bordelele cairote). Are nevoie de mine, îl ajut foarte mult în obținerea creditelor, cumpără case și pierde mult la **tarochi,** mereu trebue să împrumute de undeva sume mari...

— Și te folosește pe tine ?

— Exact.

Purta perucă roșie care lăsa să-i cadă pletele de culoarea garanza peste măsuța de marmură. Avea o față pură, frumoasă, tînără deși nu mai era atît de tînără cît ar fi vrut. Numai privirile aveau o lăcomie sinistră pe care abia mai tîrziu avea s-o observe cu adevărat, acum acea privire nu i se părea decît curioasă, de o curiozitate devoratoare, încărcată de dorinți pe care el le spera îndreptate spre propria-i persoană.

— Nu vrei totuși să-ți vorbesc despre Nisa și carnavalul ei ? propusese ca să-i scoată din furia ce începea să crească în el pe neașteptate.

— Cum crezi...

— Ai fost vreodată acolo ?

Nu fusese.

— Atunci nu poți înțelege ce-i acela un oraș îmbătat de sine. Draperii, balcoane în **tafettas** roșu, bețe de flori, madrigaluri, trăsuri îngropate sub camelii, în ghirlande care sunt împletite de spițele roților, măști din fir subțire de fier, capușoane de Domino, confetti, fiacre cu huse sau perdelute, cu umbrele **à la italienne.** Se trag lovituri de tun pentru punerea măștilor și orașul pare nins. Cred că dacă îmi scot peruca (ceea ce și făcu, schimbîndu-și deodată fizionomia și pierzîndu-și acel aer copilăros care-i plăcea atît lui Hrisant), mai găsesc și acum **confetti** în păr.

— Nu vrei să-ți pui peruca ?

— De ce ? se mirase. Iubești pe altcineva în mine, pe o femeie cu părul roșu ?

— Nu știu de ce, dar vreau să-ți pui peruca.

— Nu, se încăpățînase. Nu-mi place să mi se poruncească. Ești copilăros, ce importanță are că am părul roșu sau negru ?

Hrisant Hrisoscelu privise spre piața umezită de valurile ce se spărgeau în joasa rampă de piatră. Putea să-i spună că nu o iubea ca pe o femeie, ci ca pe un personaj, dar asta nu o știa atunci, atunci știa numai că îi place mai mult ca acel păr care odată dispărut undeva în poalele rochiei ei, îl făcea să aibă impresia că o decapitase cineva și că pe rochia ei rămăsese sîngele. Mereu obsesia decapitării,

asta era, dar atunci nu-și dădea seama de amintirea condamnaților din piața Ghel Mumia pe care-i văzuse întregi mai întîi și deodată acele priviri se stingeau într-un cap despărțit de trup pe caldarîmul însîngerat. Moartea venea totdeauna cu o întîrziere scurtă, dar venea, pleoapele decapitaților se închideau, cît putea să distingă el, în acea lumină violentă a pieții, nuanță ce usca ochii. Trupul se sbătea mai mult, dar capul se rostogolea ca o bilă și odată încremenea, grea și rigidă. Nu-voi la început, dar pe urmă un gînd care îi plăcu, îi dădu plăcerea bănuită de a o îngrozi.

— Are, pentru că, scoțîndu-ți peruca, mi-ai adus aminte de niște fapte teribile. Și-i povesti cu cruzime cum terminau **decapitații sub sabia** încercată pe limbă a călăilor, cum svîcneau ca niște bile de lemn acele cranii de domnitori sau de înalți demnitari, vizirii ce comandaseră oști în Anatolia sau fuseseră răniți și încărcați de laude în lupte prin munții Macedoniei, pierduți de o intrigă, de o șoaptă, bine spusă în urechi primitoare.

— Vrei să cred că toate astea nu sunt niște povești din cele cu care **francesii ne umplu nouă** capul, celor de pe aici ?

Hrisant tăcuse puțin, apoi privise ferestrele **Ducalelor** însorite în acel început de amiază.

— Sunt lucruri adevărate. Și pe mine m-așteaptă poate un tron sau un gîde...

Lucrezia Herula risese cu dinții săi mărunți ce-i dădeau citeodată o expresie de lup flămînd.

— Vrei să mă înspăimînți ?

— Deloc. Trei din familia noastră, mai apropiați sau mai îndepărtați, au sfîrșit astfel pînă acum. La Stambul mi-a ghicit cineva în palmă și mi-a spus : sfîrșit violent...

— Crezi în prevestiri ?

— Da, cred. Niciodată nu s-au înșelat cei ce ni s-au uitat în palmă, toți cei ce au murit din familia noastră au știut că vor sfîrși de moarte violentă. Ori un lat, ori un satir.

— Nu vrei să mergem să ne plimbăm puțin, e prea frumos afară ca să stăm aici și să vorbim despre descăpățînați, uite îmi pun peruca la loc ca să nu-ți mai amintești de lucruri neplăcute...

Hrisant lăsă cîteva monede pe masa de marmură și porniră spre Erberie. **Aurea Veneția** își arăta palatele scăldate în soarele puternic. În gondole, barcagiii somnolau după ce scriseseră cu creta pe tălpile încălțărilor că nu vor să fie turburați, întrucît în acea zi își cîștigaseră banii pentru hrană. Sub perdelele colorate putrezeau piersicile și strugurii timpurii, cămara orașului Dogilor răspîndea în acel ceas al amiezii un miros de fructe putrezite, de verdețuri și de pătlăgele strivite, un parfum de livadă ce se întrecea cu izul de gunoaie plutitoare, scurgîndu-se la vale către cine știe ce destinații. Orologiul de la San Giovanni Elemosinario răsuna muzical peste lagună.

— Nu vrei să mîncăm ceva, ori te așteaptă soțul tău acasă ?

— Da, ar trebui să mîncăm ceva, puțin mai tîrziu. Poate mergem la un han din apropiere. Îți plac heringii ?

— Sunt grec, ca și tine, sigur că-mi plac.

— Atunci mergem la Far, în străvechile hrube de la San Mattio. Și chemase un gondolier care tocmai se trezise din acea beatitudine prematură de amiază.

Un vin era mai bun în ceasul ăsta dulce care-i apropia.

— Poate mi-arăți și vechile mozaicuri de la Torcello...

— **I magistri de muxe** nu ar permite să le vezi opera într-atîta lumină, ele trebuiesc privite ori în zori, ori la amurg.

— Atunci la amurg...

Urcaseră în gondola care se apropiase.

— O plimbare mai lungă ? întrebase gondolierul.

— La San Mattio...

— A, știu, zisese acela și-i privise surizînd. Erau tineri și frumoși amîndoi, vremea numai bună pentru niște îndrăgostiți, cum îi bănuia. Turlele de plumb și lanternele de la San Marc, cu crucile lor aurite sclipeau în gloria acelei amieze venete. Îngerii cu zece aripi isbucneau în azurul cerului, sburau deasupra locului tutelar care-i adăpostise și se rotea sau așa i se păru lui în acele ceasuri divine, reîntorcîndu-se în ziduri pe nesimțite, iute cît durează un astfel de miraj. Veneția nu mai avea aerul ei ocult, funebru din alte zile, nu mai semăna cu cimitirul San Michelo, părăsit, plin de cavouri parteciace, domnia dogală vorbea despre gloria ei, nu despre moarte. În fleșele **Molei,** sclipeau facle, parcă erau raze de soare ce se aprinseseră într-un cristal al unui candelabru.

Apa mișcătoare îi arunca pe față umbre Lucreziei Herula Vimercatti și ea se întristă ca la o aducere aminte. Se gîndea la foștii amanti cu care străbătuse acest drum altă dată sau la ce, altceva putea să se gîndească ? Veneția extatică de la amiază era ca un rug galben, arzînd blînd în boarea lagunei.

— O să plouă spre seară, spusese gondolierul, privind cerul ce se întuneca, undeva spre apus. Totdeauna cînd bate vîntul dintr-acolo, înseamnă că vine ploaia, dar noi ajungem la Far și am și cortil pentru întoarcere. Vreți să vă aștept ?

Nu-i răspunseseră nici unul dintre ei ; priveau îngîndurați această nepăsătoare care-i străinase o clipă. Carcerele de la Piombi rămaseseră în urmă, arzeau și ele mort. Ieșiseră la larg, marele fast venețian rămăsese în urmă, apele se sălbăticiseră, sbîrcite de vîntul ce se întețea. O umezeală autumnală urca de undeva, dinspre mare.

— Vine toamna, totdeauna o simt mai devreme, spusese Lucrezia. Întîi se îngălbenesc copacii din spatele Procurațiilor vechi, și scapă cîte o frunză galbenă pe care vîntul o aduce peste olanele acoperișurilor și eu o văd, nu știu de ce sau poate îmi închipui asta... Toată Veneția devine atunci o uriașă scoică în care se aud sunetele vechi ale lui Septembrie. Ai să mai fii aici ?

— Nu știu, zisese Hrisant, privind-o ca și cînd atunci ar fi descoperit ceva pe chipul ei.

— De ce depinde ?

— De sosirea acelui om pe care-l aștept.

Femeia tăcuse.

— Ce misterios ești...

Trecuseră de mult de Dogana del Mar. Statuia de aur a Fortunei care păzea antrepozitele, stînd în echilibru pe o sferă rotitoare de aur, le întorsese spatele. Gondola schimbase direcția și în față aveau acum o columnă de granit de culoarea nisipului care-l purta în vîrful ei pe Sfîntul Teodor, deasupra unei **piazzette.**

— Veneția e o fîntînă, zisese femeia, pierzîndu-și palmele în apa sărată, acum, turbure, plină de gunoaie de pe mare.

— Parcă spuneai că e o scoică.

— Este și o scoică, și o fîntînă.

— De ce ?

— Pentru că în ea toate șoaptele răsună ca într-o scoică sau ca într-o fîntînă...

— De unde știi ?

— O s-o afli și tu.

— Cum ?

Tăcuse o clipă.

— Mîine soțul meu o să știe că am fost cu tine...

— Parcă spuneai că e obișnuit cu asta...

Părea să nu-l fi auzit...

— Simți că lumina e văzută parcă printr-o perlă ?

Își smulse din tivul de la gît al bluzei o perlă prelungă, mică prin care soarele lăsa o rază scurtă și violetă care te orbea.

— E adevărat ?

— E adevărat, primi el.

Soarele fusese înghițit de caravelele unor nouri atît de întunecați încît se făcu frig. Veniseră repede de pe mare, cu o viteză ametitoare ,amenințau acum pe cei de pe apă, valurile crescuseră și gondola se mișca tot mai agitat. O lumină neverosimilă acoperea decorul îndepărtat. Bubuia ca și cînd la San Marc s-ar fi tras cu tunul. **Porta della Carta,** cu leul Marcian dispăruseră într-o ceață vinătă.

— Mi-e frică. Nu-mi plac furtunile, spusese Lucrezia Herula Vimercatti. Ia-mi umerii...

Clopotnițele Veneției păreau acum opărite de o otravă verde, marea avea o fosforescență ca înaintea oricărei furtuni, sclipeau brazde luminoase undeva, departe, deasupra lor. Sarea din adîncuri luci și ea în mii de serpentine, numai undeva, în stînga sclipi ceva fabulos.

---

radio

Ce ascunde un pian

Nu, cu siguranță că nu pianul Rosinei nu era un pian oarecare. După cum nici odaia ei nu era o odaie oarecare. Dar pianul, mai ales pianul Rosinei era unic în lumea aceea de păpuși, de manechine acționate mecanic. Fiindcă dincolo de corzile lui, dincolo de placa de bronz, dincolo de supla claviatură arătînd o dantură impecabilă, pianul acesta era cu totul și cu totul altceva. Lindoro, travestit în profesor de muzică, Lindoro (alias Almaviva) îi șoptise prima declarație de iubire printre suspinele mult melancoliculul pian, la care pupila ridicolului Don Bartolo, adică Rosina, lua de obicei, lecții cu plictisitorul don Basilio. Gingașă lecție ? Dulceagă istorie ? Banală poveste aceea dintre Lindoro și Rosina ? Dar de ce uităm de camera Rosinei, o cameră înaltă, subțire, suplă, elastică la maximum pe verticală, o cameră cu pereții transparenți prin care se uită veșnic ochii tulburi ai tutorelui ? De ce să uităm complet de apăsătoarea poveste, travestită de Rossini în comedie (operă comică) cînd ea, în fond, de ce să nu fim drepți, ascundea o adevărată dramă ? Să ne gîndim bine și fără să zîmbim. Rosina ostracizată într-o cameră păzită veșnic de bătrînul ridicul, Rosina cosind la gherghef, Rosina făcînd vocalize, în aceeași unică odaie, Rosina, frumoasa, strălucitoarea Rosina sortită unui soț care nu atît prin vîrstă cît prin năravuri îi omora cu bună știință tinerețea și vioiciunea. Rosina supusă bărbierului Figaro, singurul dispus s-o „salveze“ contra pungilor cu bani care curg din mineca inepuizabilă a contelui Almaviva (alias Lindoro), Rosina fiind obligată să se supună unor grave compromisuri numai pentru a scăpa de teroare.

Cu ochii copilului ce eram pe atunci (e vorba de felul în care „văzusem“ opera „Bărbierul din Sevilla“ de Rossini în copilărie), opera lui Rossini era o dramă. Era de ajuns ca Don Basilio să intre în scenă pentru ca groaza să mi se instaleze în suflet. Era de ajuns ca Rosina să apară ca zefirul cîntîndu-și cavatina cu dezinvoltură, era de ajuns ca Lindoro să-l învingă pe don Basilio, pentru ca toate spaimele mele să treacă într-o clipită. Rosina copilăriei mele nu putea fi decît **Magda Ianculescu** cea care dăduse un aer dramatic dar demn eroinei lui Rossini, Figaro nu putea fi altul decît celebrul **Nicolae Herlea,** Lindoro, nici vorbă că nu putea fi decît **Valentin Teodorian** cît despre don Basilio, care altul decît **Nicolae Secăreanu,** interpretul atît de complex, actorul atît de perfect, blajinul, răul, zgîrcitul în același timp ? Cu nesfîrșită nostalgie am reascultat opera „Bărbierul din Sevilla“ de Rossini în această distribuție, în cadrul emisiunii „Mari distribuții în spectacolul liric românesc“ (emisiune cu caracter permanent, săptămînal inclusă în emisiunile radioului. Datorită evenimentelor culturale am aminat acest comentariu pe care, cu bucurie, îl facem acum). Această distribuție învia limpezi istorii de demult ale copilăriei mele în care drama și comedia, fericirea și nefericirea, uritul și frumosul, minciuna și candorile se împleteau de minune sub clapele pianului Rosinei.

Ioana Diaconescu

---

plastică

Salonul municipal (III)

Grafica, nu mai puțin decît sculptura, pune în evidență faptul că se depune de către artiști un efort constant de regîndire a problematicii figurative. A dispărut aproape cu desăvîrșire din expoziții un anume mod de a concepe procesul inscrierii în real ca o simplă reflectare mecanică. Există, se poate afirma, o largă disponibilitate a graficienilor noștri pentru abordarea unei tematici extrem de variate în centrul căreia rămîne problematica umanului în general, formulată diferit, în funcție de mijloacele și de viziunea fiecăreia. Ceea ce surprinde plăcut în multe dintre lucrările prezente în sălile de expoziții de la Institutul de arhitectură „Ion Mincu“ — și cu acest prilej dorim să apreciem că ni se pare potrivită soluția prezentării lucrărilor de grafică separat de cele de pictură sau sculptură — este sentimentul stenic, lipsit de convenționalism, degajat de o bună parte din ele. El este rezultatul unor opțiuni interioare, lipsite de crispare, care se traduc pe planul formei printr-o anume individualitate a limbajului. Dacă ar fi să ne referim extrem de succint la unele dintre lucrările ce după opinia noastră se impun atît prin coerența viziunii cît și prin siguranța și proprietatea mijloacelor, nu vom putea să nu începem cu cele ale maestrului **Vasile Kazar,** același caligraf fantast al unor mituri ancestrale ce se constituie în simboluri autonome. **Octav Grigorescu** cu desenele sale inspirate din versurile eminesciene continuă șirul compozițiilor în care desenul stăpînit se conjugă cu tonuri prețioase de culoare într-o broderie de un fast renascentist. **Marcel Chirnoagă,** urmează și el seria imaginilor sale desprinsă dintr-o lume a închipuirilor năzdrăvane. Lucrările sale au o notă marcat dramatică, diminuată însă de simplitatea alegoriei. O tensiune dramatică, dar de cu totul altă natură, întîlnim în cele trei lucrări ale regretatului **Ion State,** al cărui ciclu **Note despre indolență** denotă o mare capacitate de insuflețire a formelor plastice. Trei compoziții dinamice, cu o vervă a desenului de strictă factură leonardescă, prezintă **Vasile Socoliuc,** ce se inspiră din legenda vie creată în jurul Domnului Tudor. **Constantin Baciu,** în ciclul „Muzicanții“, ne oferă lucrări de o profundă muzicalitate, în care sensul liniei se conjugă armonios cu efectele coloristice.

Dintre artiștii mai tineri se cuvine credem să remarcăm lucrările **Denisei Ionescu, Doinei Țandău** și **Gabrielei Bubă,** toate foste eleve ale maestrului Kazar, aflate însă pe un drum al lor propriu încă de la manifestările de debut comentate de noi chiar în această rubrică.

Din suita de acuarele am reținut în mod special pentru sensibilitatea lor coloristică cele două peisaje portuare ale **Mariei Constantin.** Lucrările executate în această tehnică în general nu au excelat.

Credem că o lipsă importantă a actualului salon este și absența aproape cu desăvîrșire a graficii de carte. Mă asociez pe deplin opiniei lui **Dan Grigorescu** (din „România liberă“, 9 ian.) care vede în această absență și un efect al unui oarecare dezinteres manifestat cu precădere în ultima vreme pentru aspectul cărții.

Grigore Arbore

---

muzică

Quodlibet musicum

Existența ansamblului „Quodlibet musicum“ nu poate fi în nici un fel despărțită de inițiatorul său Aurelian Octav Popa. Acest fabulos virtuos al clarinetului a devenit dezinvolt dirijor, dar să nu vedem doar latura orgolioasă a lucrurilor, el a devenit și organizator, impresar, copist. Aici trebuie să-l aplaudăm pe creatorul de viață muzicală, dăruit concertisticii. Aurelian Octav Popa furnizează mereu partituri inedite, asigurate prin intuiția interesului de excepție, prin ingeniozitatea de orchestrator. Conducerea ansamblului înseamnă și dirijarea lui pe scena concertului, dar și un profil, un destin concertistic aparte, pe care de pe acum începem a-l atribui tinerei formații.

Contribuția de orchestrator, în ultimul concert, Aurelian Octav Popa și-a asumat-o în prima și ultima piesă a programului. Cele 14 canoane de Bach sînt exercițiul ludic al maturității creatoare a compozitorului, pagină încifrată și abstractizată pentru a ne sugera să nu rămînem la sunete, să trecem dincolo de ele, acolo unde ni se permite accederea la veșnicul foc heraclitean. Notația lor enigmatică trebuie să fie făcută viabilă de o învesmîntare instrumentală și semnatarul ei a ales o formulă echilibrată, cu puterea satisfacției în festivalul concertistic, dar totodată, amintindu-ne că sunetul și plăcerea sa sînt simboluri ale veșnicului joc ce nu este nici sunet nici culoare ci Cauza lor, întruchipată vremelnic și mobil.

Muzica Simfoniei în do minor de Mozart a luat naștere prin selecția operată de A.O.P. asupra reuniunii a două versiuni instrumentale date de marele compozitor aceleiași muzici. Este vorba de Serenada pentru octet de suflători și Cvintetul cu două viole. Varianta orinduită în concert are avantajul justificării — nici o temă, spre pildă, nu apare la un instrument la care să nu fi fost în original, în vreuna din versiuni, dar și atuul noutății, căci decupajul și juxtapunerea planurilor instrumentale țin de o tehnică orchestrală mai recentă și, astfel, textul mozartian s-a ascultat cu urechea avizatului brahmsian sau, uneori chiar, mahlerian. Ca temă de meditație asupra argumentelor stilului, atitudinea inoitoare vis à vis de partiturile clasice nu poate fi decît binevenită.

Dacă pînă aici l-am admirat pe omul de cultură în „Balada“ de Alexandru Pașcanu a triumfat instrumentistul rar. Orchestrînd Balada pentru clarinet și clavecin, maestrul Pașcanu i-a intuit valențele concertistice. Această muzică este caligrafiată cu naturalețea maestrului și captivează ca emanație a muzicianului adevărat. Interpretarea lui A.O.P. nu poate fi comentată decît exclamativ, într-atît este educătoare pătrunderea sa în argumentele partiturii și răspunsul instrumental în nebănuite frazări și nuanțe.

Cantata „Non sa che sia dolore“ nu se distinge prin fior în seria cantatelor profane de Bach și ar fi fost respiro-ul serii de nu s-ar fi bucurat de înalta știință a cîntului a Emiliei Petrescu și de participarea solistică foarte inspirată în ton, vibrato și frazare a flautistului Nicolae Maxim.

Pentru ansamblu însă cel mai edificator moment l-au constituit cele „Trei piese pentru orchestră de cameră“ de Arnold Schoenberg.

Costin Cazaban

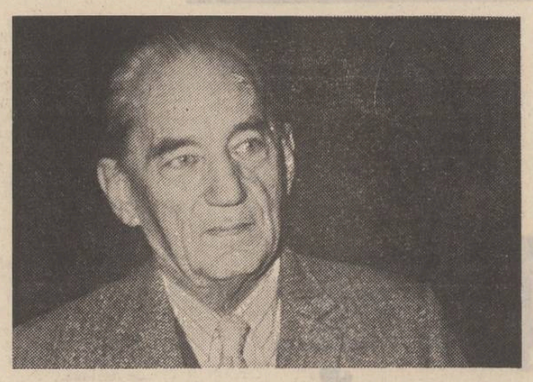

SZEMLÉR FERENC

Poet al acestui pămînt

Moartea năpraznică a unei ființe de care ești legat sufletește e o lovitură mai grea decît o suferință lungă. Poetul Szemlér Ferenc a murit pe neașteptate. Știai o stea la locul ei printre constelații și era destul să ridici spre orizontul vesperal ochii, ca să te simți sub cerul tău, văzind-o strălucind. Dar, dintr-odată, fără să-l simți, a venit parcă un vînt din întuneric și a stins-o. A stins-o, căci nu o mai zărești. Cerul ți-a devenit străin, parcă nu mai e al tău. Acum, în zadar o mai aștepti să răsară, locul ei rămîne întunecat, numai icoana ei începe să scrie cu o lumină stranie pe bolta amintirii. E înconjurată de aura părerilor de rău a tot ce ar mai fi putut să fie nu va mai fi niciodată.

Mă gîndeam în ultimele zile să-i dau un telefon și să-i urez fericire pe anul 1978 și aceeași rodnicie în poezia sa, în scrisul și toată activitatea sa literară, pe care de-alungul unei vieți, a devotat-o patriei noastre prin arta sa multilaterală, prin creația proprie națională maghiară, prin traducerile sale măiestre. Acum nu pot decît să-mi plec fruntea în fața morții sale și să-mi înalț gîndurile, ca să-i aduc mulțumiri pentru cîte îi datorăm.

Acest fiu al Odorheiului Secuiesc a pornit din frăgezimea tinereții cu pasul sigur pe drumul poeziei, cum porniseră pe vremuri alți înaintași ai săi din Transilvania, ca, bunăoară, marele și mondial recunoscutul Ady Endre. Cu volumul de versuri din 1930 (cînd poetul avea doar 24 de ani) „Srigăte în noapte", Szemlér, în ascendența sa plină de sensibilitate și avînt, a devenit repede o voce distinctă și auzită pînă departe în literatura maghiară ce înflorea în România de după primul război mondial. După Eliberare, cu noi volume ca „Vine primăvara" (1948), „E tot mai lumină" (1951), „Din rădăcini" (1954), ale căror titluri înșile sînt semnificative pentru traiectoria sa, steaua lui Szemlér, ajunge la Zenit și el însuși personalitate de primă linie în rîndul scriitorilor maghiari din România. Ca prozator, dramaturg și publicist, s-a dovedit nu mai puțin harnic și cu har decît în poezie. Iar ca tălmăcitor din Alecsandri, Eminescu, Arghezi și atîția poeți contemporani a redat poeziei românești strălucirea ei originară, aburită în parte pentru unii lectori din cauza obișnuinței și a contactului superficial didactic. În ceea ce privește munca lui obștească, Szemlér a stat mereu în linia de foc, înțelegînd rolul scriitorului într-o țară socialistă, în care cultura trebuie să devină într-adevăr un bun al maselor populare. Ani de zile a lucrat, fie în edituri, fie în cadrele de conducere ale Uniunii scriitorilor, manifestînd pe deplin calitățile sale de comunist, de membru al Partidului Comunist Român. Prietenia dintre români și celelalte naționalități ale țării a înțeles-o activ, de aceea s-a străduit să facă cunoscute marile valori de creație literare ale autorilor români nu numai maghiarilor din patria noastră socialistă, ci celor din Ungaria. Ceea ce visa cîndva Ady, el traducea în fapt prin literatură. Prin moartea lui, literatura maghiară din patria noastră pierde pe unul din cei mai remarcabili poeți ai săi, iar noi, românii, un prieten credincios și vrednic, care a contribuit substanțial la cunoașterea noastră reciprocă prin cuvîntul artistic.

Dar poeții adevărați, ca să parafrazez cuvintele lui Szemlér, strigă în noapte și se face lumină. Prin aceasta continuă ei să trăiască în sufletul poporului și după ce au murit. Iar Szemlér Ferenc este un poet adevărat. Un poet adevărat al pămîntului nostru.

Mihai Beniuc

Szemlér Ferenc

Totul

Am spus tot ceea ce era de spus,
tot ceea ce-n cuvînt mi s-a spus,
am spus că-i bună binelui măsura,
că nou e noul, veche vechitura.

Eu am urmat ce de urmat mi-a fost,
m-am lepădat de tot ce-i fără rost
și-am scris tot ce-i de scris intru cuvinte
și-am înțeles ce-i cu luare-aminte.

N-am înțeles doar ce-i de ne-nțeles,
pe sceptici deci i-am supărat ades, —
în cei nevinovați n-am dat cu cnutul
și n-am rîvnit să pipăi nevăzutul.

Nici neteziri, în palme, n-am rîvnit,
n-am vrut să tulbur ceea ce-i oprit,
frîntură de viață mi-a fost firea
și-mi las neîntinată amintirea.

Fără rost

Fără vreun rost
viața-mi trecuse.
Privesc către mine
acum și mi-e teamă.

Cînd alții dădeau
și floare și roadă
eu stam mistuindu-mă
în chinuri și spini.

Cînd n-am să mai fiu
popoarele, patrie,
Vai ! ce-ți voi lăsa
iertare să-mi dați ?

De odinioară

Fiara se ascunde în bîrlog
Rîndunica-n cuibul ei se-ntoarce.
Umărul eu ți-l ating ușor,
Iată că se lasă înserarea.
Din norolul zilei se înalță
Colbul sur frumos învolburat.
Eu la pieptul tău mă cuibăresc,
Draga mea, de moarte să mă aperi.

Seara tîrziu, în zi de 23

În noapte, zăngănit de arme,
castroane sună, să se sfarme.

Stau morții, de o vreme, muți,
scincesc doar pruncii nou-născuți.

Spre-un cer de plumb cu zarea joasă,
zburâ o bufniță sfioasă.

De gloanțe zidul ciuruit
cădea pe cei ce l-au zidit.

Din megafon o voce tare,
suna ne-nfricoșat spre zare.

Cuvinte aspre-n proclamații
Ștergea trecutul de prin spații,

Simțeam că tata-i altceva
dar nu știam ce va urma.

În roua zorilor și morții
porneau spre-un alt liman al sorții.

În românește de
Alexandru Andrițoiu
și Bokor Katalin

De anul nou

Voi, ce veniți
cu colinde și cîntece,
cu purcel și cu miel,
sorcoviți-mă sub boabe de grîu —
să fie și anul acesta bogat,
să aibă chip omenesc,
chip de poet,
chip de cer și chip de pămînt —
de tot ce-i în lume frumos.

Speranța

Pe frunza stejarului,
grăbită
s-așterne rugina.
Iar frunza-ngălbenește,
își pierde culoarea de vară.
În curînd
va cădea la pămînt.
Dar va reînvia-n primăvară
cînd noul triumfă.

În românește de
Dim. Rachici

Repere în nuvelistica românească actuală

Rapiditatea cu care se epuizează din librării tirajele considerabile a tot ceea ce poartă subtitlul „roman", atracția irezistibilă exercitată asupra scriitorului de astăzi (cînd nu este poet, ba chiar și atunci !), apariția doar în ultimii ani a unui număr important de remarcabile creații românești, atestă o resurecție certă a speciei (de altfel niciodată abandonată) comparabilă cantitativ și valoric cu producția perioadei interbelice. Una dintre explicațiile de ansamblu ale fenomenului ține de posibilitățile largi de exprimare pe care le oferă romanul, permițînd folosirea tehnicilor și modalităților artistice dintre cele mai diverse. Astfel, scriitorul se eliberează (cel puțin teoretic) de monotonia formală, iar cititorului i se oferă posibilitatea consonanței (cel puțin fragmentare) cu sensibilitatea autorului. Audiența deosebită de care se bucură romanul riscă însă să atragă după sine o nedorită ierarhizare a speciilor literare în conștiința publicului, avînd ca efect imediat ignorarea, din prejudecată, a celorlalte tipuri de structuri prozaistice, cu solidă tradiție în literatura română. Iată de ce, inițiativa lui George Muntean de a alcătui o culegere din nuvela contemporană românească este binevenită și se cuvine salutată ca atare. **„5 nuvele contemporane"**, cartea apărută în colecția „Lyceum" a Editurii Albatros, oferă cîteva eșantioane dintre cele mai valoroase, din opera unor scriitori reprezentativi.

Din creația lui Marin Preda, autorul selecției a ales nuvela „Friguri". Rodul unei călătorii în Vietnam (1962) „Friguri" nu este nici pe departe o povestire exotică, (observația s-a făcut) cum s-ar putea crede judecînd după zona geografică unde-și situează acțiunea. Autorul nu se arată interesat de pitorescul cadrului, nici de spectaculosul exterior al luptei (acțiunea se petrece în timpul războiului de eliberare colonială), ci de relevarea structurii psihologice a personajelor, de detașarea și analiza comportamentelor în situații dramatice, pentru a extrage de aici semnificații etern umane. Nang, eroul nuvelei, este omul unei opțiuni definitive. Pentru el, viața înseamnă libertate, iar libertatea trebuie slujită cu devotiune. Toate acțiunile sale și ale tovarășilor de luptă, construite cu răbdare și meticulozitate tipic asiată, sfidează parcă timpul, îi opun o durată interioară, cu coordonate proprii, în funcție de care se structurează caracterele. Biografia lui Nang, pînă la momentul celei de-a treia încercări de distrugere a bazei franceze de la Kat-Bi, se confundă cu istoria luptei de eliberare, este chiar lupta, devenită unică dimensiune a existenței.

Eroul nu pare înclinat spre reflexivitate. Îi lipsește sentimentul morții și, de aceea, misiuni de luptă imposibile sînt îndeplinite cu succes. Slujitor fanatic al ideii de libertate, acționînd ca un mecanism perfect, reglat să funcționeze fără defecțiune pînă la victoria definitivă, Nang este expresia esențializată a luptătorului. Această structură umană cu valoare simbolică închide în ea, alături de extraordinara tenacitate, un fond reprimat de sensibilitate și delicatețe, pe care scriitorul îl dezvăluie cu excepțională intuiție psihologică. Omul care „își trăise o parte a vieții mai mult pe sub pămînt și prin mlaștini, săpînd gropi și pregătind ambuscade", o întîlnește în timpul misiunii pe tînăra Thanh. Importanța momentului este marcată de prima ezitare: „...pentru întîia oară de cînd îndeplinea misiuni grele Nang se simțea încolțit de un sentiment inexplicabil". Intensitatea sentimentului care se naște acum transpare, în toată nuvela, doar în cîteva fraze aluzive sau în gesturi sfioase, încărcate de ascunsă duioșie. Discreția este clopotul de sticlă, care protejează iubirea ca pe o floare rară. În „Friguri" (dincolo de finalul convențional) Marin Preda are meritul remarcabil de a traduce în cuvînt imponderabilele sufletului, de a descoperi adîncimea psihologică, acolo unde un ochi obișnuit distinge doar suprafețe plane. Este, acesta, un mod de a vorbi despre complexitatea condiției umane, temă dintotdeauna a marii literaturi.

Nuvela lui Eugen Barbu „Pe ploaie" (a doua din volum), este construită în jurul unei întîmplări teribile. Narațiunea debutează sub semnul banalității cotidiene. Trei frați, Gheorghe (zis Tutungiu), Lisandru și Marin (după buletin Ilie) muncesc la cîmp, așteptînd sosirea femeilor cu mîncarea. În numai patru pagini, notînd dialogul, (excelent prin firesc și suculență) autorul își situează personajele în timp și spațiu, alcătuindu-le și o succintă fișă biografică. Frații mai mari îl tachinează cu licențiozități benigne pe Marin, mirele de a doua zi, fac pronosticuri asupra stării vremii, comentează, după ureche, evenimentele politice, vorbesc „de-ale lor, parcă cu dușmănie, parcă cu prietenie". Această parte introductivă are în construcția nuvelei o dublă funcționalitate: de expozițiune clasică, cu reprezentarea cadrului și a personajelor și de „cutie de rezonanță". Înscriind realul în previzibil, în ritmurile diurne, scriitorul regizează cu abilitate amplificarea efectelor loviturii de teatru ce va urma. Rămași pe ploaie să cosească, frații Rebegea sînt loviți de trăznet. Bărbații îi îngroapă pînă la subsuori cu speranța de a-i salva. Colectivitatea refuză să accepte nu moartea ci **surpriza, care scoate pe neașteptate** dintr-un anume ritm, fără să lase răgazul acomodării cu un altul. Oamenii se simt descoperiți, vulnerabili și de aceea preferă să se iluzioneze că este vorba de o mistificație, după care lucrurile ar intra pe făgașul lor știut. Întreaga atenție a scriitorului se concentrează acum asupra lui Marin, cel care va supraviețui citva timp fraților săi. Încleștarea lucidă cu moartea are aspectul unui joc grotesc, evoluînd spre tragic pe măsură ce flăcăul înțelege inutilitatea luptei. Nunta stranie, oficiată la dorința muribundului reprezintă încercarea disperată de reîntronare a ordinii distruse de accident, miză dramatică de care personajul își leagă ultimele speranțe. Tensiunea tragică, generată de opoziția între ritualul nunții și cel al înmormîntării se rezolvă în finalul nuvelei prin conștientizarea identității lor.

Reușind izolarea senzaționalului din banal și a tragicului din grotesc într-o construcție impecabil echilibrată, „Pe ploaie" exprimă vigoarea unui talent recunoscut, căruia concentrarea impusă de rigorile nuvelei îi este binefăcătoare.

După „Străinul" (1955) și „Setea" (1958), romane prin care Titus Popovici se impunea ca un demn continuator al tradițiilor epicii ardelenești, în activitatea propriu-zisă de prozator (altfel, scriitorul dă la iveală însemnări de călătorie, numeroase scenarii de film și se dovedește un dramaturg cu autentică vocație) urmează un spațiu alb, întrerupt în 1970 prin publicarea nuvelei „Moartea lui Ipu". Subiectul este bine cunoscut (o fidelă transpunere cinematografică a contribuit la aceasta) pentru a insista prea mult asupra lui. Pe scurt, către sfîrșitul războiului, un soldat german este ucis în împrejurări misterioase. Ca represalii, comandantul garnizoanei ordonă execuția notabilităților satului, în cazul în care numele autorului crimei nu va fi divulgat. „Prostul" satului, bătrînul Todor Ciupe, poreclit Ipu, acceptă să se sacrifice, în schimbul unor înscrisuri prin care se cedează familiei sale pămînt și o considerabilă sumă de bani. Deznodămîntul este însă surprinzător. În dimineața fixată ca limită a ultimatumului, nemții părăsesc satul. Lucrurile par a reintra în normal. Dar plînsul lui Ipu și replica: „Atunci i-am condamnat pe toți la moarte", cu care naratorul încheie nuvela, subliniază, pe fundalul euforiei generale, persistența unor drame profunde, agravate de circumstanțe. Personajul narator este un copil orfan, aflat în pragul adolescenței. În sondarea universului infantil, în care criza puberală (ca factor intern) și războiul (ca element opresiv exterior) potențează drama inadaptabilității, scriitorul realizează una dintre performanțele deosebite ale literaturii sale. Copilul resimte acut ostilitatea mediului, căreia îi răspunde violent prin gesturi încărcate de cruzime (singurele proiecții în afară ale sensibilității ultragiate) sau prin retragerea în teritoriul jocului, simbolic spațiu al imaginarului, cu valoare compensatorie. Prietenia cu Ipu, omul de nimic, desconsiderat sau abia tolerat de ceilalți, este semnul disprețului suveran cu care copilul tratează ierarhia socială a satului, sprijinită de o morală găunoasă. Secvența ospățului la care Ipu este invitat de onoare și tratat pentru întîia oară omenește, pentru a accepta să renunțe la viața sa „neimportantă", rămîne memorabilă ca viziune grotescă, ce dezvăluie caricatural lașitatea și abjecția de dincolo de masca respectabilității. Dar nu numai opoziția explică prietenia cu Ipu. Cum remarca un cunoscut critic într-o foarte exactă cronică la apariția nuvelei, Ipu, asemenea unor personaje sadoveniene sau faulkneriene, este un stăpîn al naturii, grație căruia copilul are acces în lumea fabuloasă și necunoscută a trăirilor nefalsificate. În sens invers, Ipu găsește în inadaptabilul orfan singura ființă care nu numai că nu-l umilește, dar îl iubește și-l admiră. Scena finală, cînd bătrînului i se răpește unica șansă de atingere a sublimului prin sacrificiu, marchează ireversibilitatea procesului de alienare și apartenența celor doi la un fond de puritate invulnerabilă. În „Moartea lui Ipu" percepția fină a stărilor sufletești de criză, subtila motivație psihologică a gesturilor și reacțiilor, distribuirea atentă a grotescului și a notelor ironice în tipologii, constituie reale motive de regret pentru spațiul mare pe care scriitorul îl așează între aparițiile sale editoriale.

Gh. Mocanu : „Flori"

Cititorul nefamiliarizat cu întreaga literatură a lui Fănuș Neagu, dispus, așadar, să recunoască paternitatea unui text al acestuia doar după frecvența și strălucirea orbitoare a metaforei, ar fi desigur surprins la lectura propozițiilor corecte, de impresionantă simplitate și directețe cu care începe nuvela „Cantonul părăsit" : „În 1956, după absolvirea facultății, am fost numit profesor de limba română într-un sat din Bărăgan. Din motive lesne de înțeles, în povestirea de față n-o să dau numele adevărat al satului; îi voi spune Lacul-dulce. Și într-o seară, către sfîrșitul lui August, m-am prezentat la post".

Nici mai departe, amatorii de fast lingvistic în ornamentații baroce nu vor găsi prea multe motive de satisfacție. Scriitorul posedă un remarcabil simț al concretului, o prizâ perfectă a realului, calități care întrețin interesul lecturii și în lipsa pitorescului metaforic. Pînă la un punct, povestirea înaintează acumulînd detalii exacte în cadrul dialogului care excelează prin naturalețe. Ar fi greșit dacă s-ar înțelege de aici că autorul de mai tîrziu al „Frumoșilor nebuni ai marilor orașe" scria în stilul tern al proceselor-verbale. Iată un citat liniștitor care vorbește de la sine despre calitatea lirismului lui Fănuș Neagu: „La asfințit răzbeau prin lespedea norilor cîteva pete de roșeață, ca șuvoiele de vin ghiurghiuliu prin crăpăturile unui butoi dogit". Sau, în alt loc, capacitatea de a portretiza remarcabil: „Fața îi e trasă, cenușie, creștetul țuguiat și gol ca un pepene și vinele gîtului proeminente, întinse — poți să tragi cu arcușul pe ceafa lui ca pe corzile unui contrabas". Cum se vede, tropii există și aici, dar mecanismul lor este declanșat nu pentru a demonstra virtuozitatea ei pentru a crea atmosfera, în concordanță cu oscilațiile tensiunii epice sau cu stările pe care le traversează personajele. Tensiunea epică atinge intensitatea maximă în două momente ale nuvelei. Prin tehnica povestirii în povestire, naratorul reînvie un episod viforos, petrecut cu doisprezece ani în urmă. Apare acum unul dintre tipurile predilecte de personaj din nuvelistica lui Fănuș Neagu. Eroina episodului este Didina, fire instinctuală, elementară, de o vitalitate debordantă, trăind cu frenezie sub imperiul senzațiilor. Sfîrșitul său tragic este cauzat tocmai de imposibilitatea reprimării tumultului interior. Al doilea episod cuprinde drama Lilicăi Dobrogeanu, fiica Didinei, povestită de un alt personaj, învățătorul Sandu Bucur, devenit la rîndu-i narator. Relatarea frustă a faptelor, concizia jurnalistică a expresiei, realismul dur al evocării, acordă ambelor secvențe dramatică autenticitate și deosebită forță emoțională. Excepționalul talent de povestitor al lui Fănuș Neagu își află în aceste pagini (la care se adaugă cele dedicate amintirii primei iubiri a lui Florin Cernat) deplina confirmare. Fără să fie argumentul decisiv, „Cantonul părăsit" ilustrează convingător vocația de nuvelist a autorului.

Ultima piesă din culegerea lui George Mutean este nuvela „Duios Anastasia trecea" de D. R. Popescu. Critica a remarcat aici încercarea reușită de a transfera cunoscutul mit al Antigonei pe teren autohton. Conflictul este de natură etică. Învățătoarea Anastasia, dintr-un sat de graniță situat la Dunăre, încalcă interdicția înmormîntării unui partizan sîrb și plătește cu viața acțiunea sa. Nuvela este o pledoarie pasionantă pentru omenia rămasă nealterată, indiferent de circumstanțele istoriei. Discursul se constituie din interferența pasajelor dominate de notația realistă, prezentă alături de înclinația spre deformarea grotescă, cu altele, în care lirismul de factură populară transmite vibrația afectivă sau colorează persuasiv simbolfce evadări onirice. Rezultanta acestei întrepătrunderi este originalitatea stilului, aluvionar, cu aspect compozit, ușor digresiv, dar perfect adecvat realității interioare multiforme, mereu imprevizibilă, surprinsă în simultaneitatea manifestărilor.

Un rol important îl au în nuvelă dezbaterile etice, discuțiile Anastasiei cu Costaiche. Scriitorul întoarce afirmațiile pe toate fețele, construiește rațional pentru a le înlocui repede cu altele, are, adică, știința despicării firului în patru. Procedeul va conduce în romane („F", „Vînătoarea regală", „Împăratul norilor", „Ploile de dincolo de vreme") la relativizarea adevărurilor, prin schimbarea permanentă a punctelor de vedere. În „Duios Anastasia trecea", argumentele prin care Costaiche încearcă s-o abată pe eroină de la împlinirea sacrei îndatoriri, se spulberă în fața intransigenței morale. Antigonă dunăreană, Anastasia este simbolul omeniei, dimensiune fundamentală a conștiinței libertății.

Diversitatea dramatică și stilistică, abilitatea tehnică, profunzimea semnificațiilor, într-un cuvînt, valoarea artistică ridicată a celor cinci nuvele din culegerea lui George Muntean le impune ca repere distincte în peisajul bogat al nuvelisticii românești actuale.

Valentin F. Mihăescu

Proza lui Sorin Titel

I

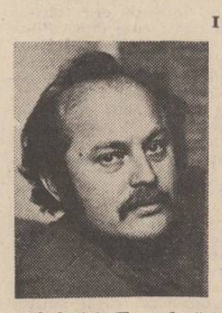

Din contactul cu noul roman, cel care a tras cel mai mare folos în proza noastră este, mi se pare, Sorin Titel, cunoscut dinainte printr-o serie de nuvele fine despre psihologia adolescenței. După cîteva narațiuni experimentale, unde preocuparea prozatorului este să se familiarizeze cu o tehnică epică nouă, el revine la observația realistă și la studiul psihologiei **(Țara depărtată, Pasărea și umbra)**, nu înainte însă de a scrie o parabolă admirabilă **(Lunga călătorie a prizonierului)**, în care realul și fantasticul fuzionează.

Însă Sorin Titel se reîntoarce la realism cu o perspectivă inedită asupra faptelor și, negreșit, cu instrumente noi de analiză. Spirit cultivat și lucid, el a luat ce trebuie dintr-o formulă ajunsă, prin repetiție, la sterilitate, și încearcă acum să aplice ceea ce a învățat la o idee epică proprie. Căci, încercînd mai multe formule, prozatorul nu și-a abandonat, în esență, tema, de la primele nuvele la **Pasărea și umbra** observăm că fundamentală la Sorin Titel este, aș zice, perspectiva **spiritului adolescenței.** Tot ce se întîmplă în prozele lui se întîmplă în spațiul sau în vecinătatea acestui sentiment fundamental, viața pare la el o prelungire și o culpabilizare, violentare a unei eterne adolescențe. Spiritul literaturii lui Alain Fournier și Saint-Exupéry trece și în nuvelele și romanele acestui prozator fin și serios, hotărît să-și fixeze în proza contemporană un spațiu propriu și o mitologie epică originală.

Critica veche considera că adolescența nu are o psihologie specifică, și un roman modern despre această vîrstă n-ar fi posibil neexistînd posibilitatea analizei. Teza este azi contestată, literatura postbelică este plină de adolescenți complicați și refractari față de morala părinților. Cineva, un sociolog, vorbește de faptul că adolescența a ajuns în epoca noastră nu numai o vîrstă morală, dar și o **vîrstă socială.** Fiind sau nu o psihologie determinată, adolescența este o stare psihică și spirituală ce poate constitui, ca oricare alta, obiect de analiză sau de referință în roman.

Pasărea și umbra (Ed. Eminescu, 1977) se îndepărtează de această temă, însă spiritul adolescenței rămîne în subtext. Oamenii maturi, cu perspectiva morții în față, își amintesc de un ținut îndepărtat pe care l-au străbătut și în care se simțeau fericiți. Ce a rămas frumos în ei ține de acest mit păstrat cu grijă de-a lungul unei aventuri dure care este existența lor.

Fac aceste precizări preliminarii, fără legătură directă cu ultimul roman al lui Sorin Titel, din nevoia de a sublinia că unul din semnele cele mai sigure pentru a depista o vocație epică autentică este obsesia unei teme unice și constituirea unui spațiu imaginar. Sorin Titel și-a urmărit tema cu o frumoasă ambiție și și-a fixat, acum, un spațiu epic ce nu poate fi confundat. Originalitatea lui îmi pare a veni din modul în care unește un simț remarcabil al grațiosului cu intuiția unei lumi robuste, de un greoi pragmatism (lumea satului și tîrgului bănățean). Inteligența prozatorului este, în aceste condiții, să evite două erori posibile : proza lustruit poetică, caligrafia fină, teroarea nuanțării infinite, sau mohoritul realism descriptiv. Scrisă bine, cu un remarcabil ritm al frazei, literatura lui Sorin Titel nu-i totuși poetică, deși nu-i lipsește lirismul inferior. Legată de un mediu social și moral specific, ea nu rămîne nici la descripție și reconstituire statică de tipuri : perspectiva fantasticului natural dă acestei lumi o irealitate surprinzătoare, iar regia epică face ca descripțiile clare și elocvente să se clatine. Imaginea vieții iese, în cele din urmă, **mișcată, tremurată** în raport cu literatura realistă tradițională, unde domină imobilitatea fotografică.

Nimic senzațional nu se petrece în **Pasărea și umbra :** un țăran moare și soția lui, îmbătrînind, povestește la nesfîrșit (într-o suită de fragmente care dau sentimentul profund al discontinuității vieții și al efortului depus de individ de a trece peste aceste fatale rupturi) împrejurările acestei morți. Faptele se petrec în alt timp, de aici imaginea lor aburoasă, pauzele memoriei, suferința senină, împăcată, fatalismul țărănesc bazat pe o filozofie veche de viață. Lîngă acest plan epic există altele, desfășurate în fața și cu complicitatea cititorului. La un punct al narațiunii, autorul scoate, cum se zice, capul dintre rînduri și se adresează direct lectorului său. Autorul ? Autorul care narează, unul dintre personajele verosimile ale cărții, autorul autorului. Ficțiunea naratorului atotștiutor din romanul secolului al XIX-lea este relativizată, îndepărtată.

Autorul care vrea să vorbească cititorului său nu este un demiurg, ci doar un modest regizor. El pregătește scena, adaugă de la el cîte ceva, potrivește lucrurile și, bizuindu-se pe timp, le mai falsifică dar, încă o dată, la lumina zilei, cu consimțămîntul celui care citește. Sarcina pe care teoreticienii noului roman o pun în seama **lectorului productiv,** aceea de a asambla și de a da un sens coerent fragmentelor, Sorin Titel o trece în competența

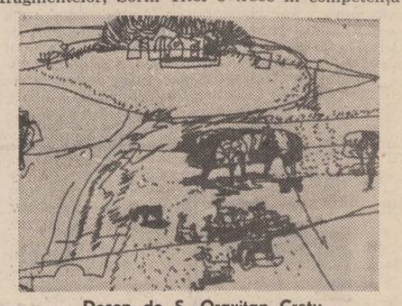

Desen de S. Oravițan Crețu

acestui **personaj-autor,** arhitect al ficțiunii și comentator sceptic (demolator) al ei. Personaj-autor poate bate cîmpii, poate minți, cine să-l mai tragă la răspundere ? Cine dacă nu tocmai această luciditate, autenticitate a convenției epice ? După exemplul noilor romancieri, care introduc în roman și o teorie a romanului și transformă estetica într-un obiect posibil pentru ficțiunea epică, Sorin Titel arată, cu ironie cordială, sforile din culise și pune un semn de interogație în fața capacității de invenție a prozatorului : „Cine să mai confrunte cele povestite cu cele întîmplate în realitate ? Unde să mai găsești pe acei «martori oculari», gata să strige în gura mare că lucrurile nu s-au petrecut așa, că autorul minte, adăugînd de la el, pe ici pe colo, că nu spune întotdeauna adevărul ? Martori, atîți cîți au fost, cu excepția acestei bătrîne — care și ea, povestind, vede chipurile ca prin ceață — nu mai există de multă vreme. Iată de ce autorul simte nevoia să inventeze, să adauge noi amănunte, fără să le mai poată distinge cu timpul pe cele adevărate de cele născocite, pe cele reale de cele care nu sînt decît produsul imaginației sale... El vede aievea odaia în care cele două femei, în fața oglinzii, și-au revendicat pe rînd dreptul la frumusețe, vede oglinda murdară în care chipurile lor s-au reflectat, fereastra deschisă și fluturele galben-cărămiziu așezindu-se pe umărul drept al Iulișcăi. El pune unele lîngă altele obiectele reale și pe cele inventate, fără să le poată deosebi pe unele de celelalte și iată că încăperea, asemeni unui decor de teatru, e „reconstituită" cu multă migală, apare în fața privirilor noastre din negura timpului, smulsă parcă unui trecut gata s-o înghită asemeni unui hău fără fund".

În acest stil fragmentat, studiat, supraveghiat, este scris romanul, foarte profund în dezbaterea morală pe care o angajează și în simbolurile lui existențiale.

Eugen Simion

Urmare din pag. a 3-a

titluri obligatorii în bibliografia critică eminesciană.

● Cu eseul **De la cuvînt la metaforă în variantele liricii eminesciene** (1975), Gh. Bulgăr oferă roadele unui „popas în atelierul marelui poet, a celui care a ridicat pe treapta cea mai înaltă a artei limba noastră obștească, dînd un cuprins adînc și o rezonanță memorabilă, etern sugestivă, cuvintelor limbii române".

● Un act de necesară restituire îl reprezintă publicarea, în 1976, a volumului selectiv, înmănunchind lucrările lui Mihail Dragomirescu despre Eminescu. În interpretare primează criteriul estetic, iar situarea consecventă în acest plan îi permite criticului să demonstreze universalitatea poeziei lui Eminescu.

● Anul 1977 este rodnic pentru activitatea editorială în colecția „Eminesciana". Apare, în ediția critică a lui Mihai Bordeianu și Petru Vladcovschi, un volum de **Scrieri pedagogice** compus din articolele lui Eminescu, referitoare la pedagogie, publicate în timpul vieții în ziarele **Curierul de Iași** și **Timpul** și o serie de alte articole rămase în manuscrise, avînd ca obiect școala și educația. Se desprinde din paginile cărții imaginea unui sociolog de forță, cu idei clare, doritor să-și pună competența în slujba propășirii și modernizării învățămîntului românesc.

O colecție de prestigiu

● George Muntean alcătuiește și prefațează ediția de studii și articole dedicate operei și omului Eminescu de către Vasile Gherasim. Filosof, prozator, critic, istoric literar și traducător, învățatul bucovinean va demonstra, printre primii la noi, valoarea deosebită a ideilor pedagogice ale lui Eminescu. Tot el probează, prin studiu pe teren, originea românească a familiei Eminovici și ascendența ei țărănească. O contribuție de preț la înțelegerea gîndirii lui Eminescu este articolul **Influența lui Schopenhauer asupra gîndirii lui Eminescu.** Solide prin coerența demonstrației sînt articolele **Eminescu — Luceafărul** și **Alecsandri și Eminescu.**

● Ultimele două cărți pe care le semnalăm, se intitulează **Mihai Eminescu în critica italiană** și **Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu.** În prima dintre ele, Radu Boureanu și Titus Pârvulescu selectează și traduc texte din critica italiană, semnate de personalități de prim rang în viața culturală italiană, care au dedicat studii sau cărți operei lui Mihai Eminescu. Comentariile lui Carlo Tagliavini, Ramiro Ortiz, Rosa del Conte, Mario Ruffini și ceilalți, abordează poezia eminesciană din unghiuri și cu metode diferite, reușind să facă sensibilă, valoarea națională și universală a poetului.

● Masivul studiu al profesorului francez Alain Guillermou despre **Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu** reprezintă tentativa singulară de a explica lirica eminesciană în afara influențelor, filiațiilor, surselor, în chiar originalitatea ei particulară. Cercetarea are la bază Ediția Perpessicius și se constituie din adevărate monografii dedicate fiecăreia din poeziile lui Eminescu. Rezultatul este un studiu original, tinzînd spre exhaustiv, cu intuiții critice de mare finețe și profunzime, care pledează argumentat pentru unicitatea operei eminesciene.

● Nu putem încheia aceste rînduri, fără să amintim măcar alte două apariții de marcă, ale anului trecut. După edițiile din 1936 și 1938, D. Murărașu, retipărește la Editura Minerva cartea **M. Eminescu : Literatura populară.** Și, la aceeași editură, apare volumul **Eminescu în documente de familie** — ediție de Gh. Ungureanu (texte îngrijite de elevii și colaboratorii săi, D. Ivănescu și Virginia Isac) cu o prefață de D. Ivănescu.

atelier literar
poșta redacției

P. GESAR : V-ați angajat cu totul pe varianta cea mai puțin autentică din cele două, frecventate pînă acum : aceea în care predomină delirul verbal, un suprarealism prăfuit și astmatic și, nu în ultimul rînd, influența apăsată a lui Nichita Stănescu. Rezultatele sînt, firește, dezamăgitoare. Iluminări parțiale, în „Fruct după fruct", „Țărm alb", și mai ales, „Țara".

ADRIAN ȘT. PÎRVU : Deși par să fie unele probabilități lirice („Toamna, iubirea", „Acum să viu"), formula e larg și îndelung frecventată — firește, fără rezultate convingătoare (deși, uneori, capabilă să deruteze) : confecție mimetică și metaforism extravagant (pînă la delir), joc formal fără supeort, inaderent la idee și mesaj.

ADRIAN OLAH : Nu e bine nici în proză. Trebuie să începeți cu începutul : să învățați să vă exprimați corect, să vă ocupați serios de școală, studiu, lectură.

S. S. PAULUS : Cîtă vreme veți continua să scrieți **„zgomote stranii se aude"**, „Doamne **fereștemă"**, și „ce-mi **spune-ți"**, toate ambițiile literare sînt fără rost.

IM. TIM : Stăruie un aer de reticiență și sfială, dar paginile făgăduiesc mai mult, mai deschis, mai dezinvolt („Trec gîndurile", „Poarta", „Îndrăgostiții").

V. DRUMEȘ : Probleme interesante, teme de preț, neadîncite suficient, lăsate la jumătatea drumului. Cîteva ajung, totuși, mai aproape de țel : „La porțile lumii", „Pledoarie", „Lumina ca o coajă". Formula pe care ne-o propuneți am mai folosit-o din cînd în cînd și o vom mai folosi, în funcție de prilejuri și necesități.

TRIȚĂ ST. CONSTANTIN : Cum am mai spus și altădată, ne ocupăm mai amănunțit și mai pe larg de corespondenții care și-au dovedit, într-o măsură sau alta, talentul. Cei care n-au dat aceste semne nu trebuie să aștepte „îndrumări", cum ziceți. Îndrumările, de altfel, pentru cine iubește literatura și dorește s-o și practice, sînt la mintea cocoșului, decurg din chiar această pasiune și veleitate : „lucrul cu cartea" (...și cu mintea !), lectură avidă, multilaterală, studiu aprofundat, — cu un cuvînt, curiozitate intelectuală. E clar ?

Ion Tămăuceanu : „Ocrotire"

G. VULCAN : Scrieți prea mult și vă mulțumiți prea ușor cu ce cade pe hîrtie. Nu s-ar putea spune că poezia lipsește cu totul din paginile dv., dar — facilitatea și lipsa exigenței de sine fac ca, aproape peste tot, lucrurile să alunece, din concesie în concesie, din ușurință în ușurință, în platitudine și mediocritate. Că puteți mai mult (adică mai bine) se poate vedea, de pildă, în „Unde vi s-a spus" (din păcate, singura din acest prea masiv „transport"), dar dacă vă mulțumiți prea lesne și vă bucură prea mult cantitatea, nu sînt speranțe să ajungeți la rezultate mai bune. (Mai ales că, după cum se simte din manuscrisele dv., preocupat prea mult de propriile pagini, nu prea le mai deschideți pe ale altora, lipsindu-vă în acest fel de confruntarea directă cu valorile autentice, singurul mijloc de ameliorare a gustului și criteriilor proprii, a tehnicii literare, a spiritului critic și autocritic etc.).

POP IOAN : Există o îndemînare a versificării, însoțită uneori de un susur liric real. Textele sînt încă dependente de unele lecturi școlare, de o anumită factură convențională, de locurile comune ale acestui tip de versificație. Sperăm să observăm progrese în plicurile următoare.

ȘUMILOV L. : Sînt auspicii bune, și în versuri, și în proză (care, de fapt, e mai mult poezie, și ea). Firește, nu lipsesc nesiguranțele începutului, nici unele urme de convenționalism livresc și sentimental. Dar promisiunea e consistentă și trebuie s-o reținem cu interes.

I. Antic-Buc, E. Stanman, Adrian Demea, Emil Tarmiliu, Nicolae Alexandru, G. Tică, Viorel Andreescu, Ligia M., Amar Grunsky, Phoenix : Nimic nou ! **Florin Nicolae, Dan Mihăilă, Daniel Gherghina, Valeriu Sabău, Dorin, Văduva Cireșica, Elena N., Diaconescu Pavel, Ciubuc Constantin, Vasile Camelia, Filip Francisc Adrian, Dragoș Isabel, Leon Cralievici, Vișinescu Ionel, Florin Oprea :** Pagini de nivel modest.

Letiția Dinu, Vasile Dragoș, Bălan Adriana : Sînt unele semne bune ; merită să insistați.

C. Rodica, Nit, Isaru Mariana, Ovidiu Cristescu : Nu se văd, deocamdată, semne de talent.

Geo Dumitrescu

P.S. : „Poștașul" mulțumește tuturor celor ce i-au trimis felicitări și urări cu prilejul sărbătorilor, adresîndu-le, la rîndul său, un cordial „La mulți ani !".

Cocor

Cocor în oglindă,
Mim al zborului...
– Nu rîdeți ! –
Eu mi-am inventat
Munții, apele,
Mările
Și țările calde
– Nu rîdeți ! –
În vis se trăiește
Mult mai greu
Decît pe pămînt.

LUCIAN MĂNĂILESCU

Crizanteme turungii

Îmi miroase
piele-a soare,
păru-a
vînt prin caprifoi,
crizanteme turungii
lasă capetele moi
peste garduri văruite,
roșu, iedera tot suie
și mi-e cald
și-mi este galben
ca în miezul de gutuie.

ANCI DAN

Noi am crescut

Nu uit că-s friie de zăpezi în răni
Și munți de sare măcinați pe gură,
Că fac olarii minunate cănі
Din care vinu-l bem peste măsură.

Nu-i pot minți pe frații mei, nici chiar
De m-ar fixa pe crucea zisă sfîntă,
Că taică-meu n-a fost miliardar
Și mama n-a știut ce-i aia nuntă.

Noi am crescut ca iarba, necăjiți,
În jurul unei cepe sparte-n două.
Muncea sărmana maică-mea, muncea,
Ca să ne-aducă de-ale gurii nouă.

Trei frați am fost, trei brazi cu rădăcini
Adînc înfipte-n lutul țării sfinte.
(Mă răcoresc, vorbind pe românește,
Cînd inima mi-e groaznic de fierbinte).

ALEXANDRU PRIBOIENI

Meșterul manole

Cu mîinile tale de meșter Manole,
mi-ai zidit împrejur mînăstire fără icoane,
fără sfinți,
și fără miros de tămîie.
Pentru ca trupul să nu mi-l fringi,
ai plămădit în lumină și abur, altarul,
preabinecuvîntat cu apă ne-ncepută.

Și a fost prima biserică
la care nu s-a-nchinat nimeni
decît
mîna ta dreaptă.

GEORGIANA ROSCA

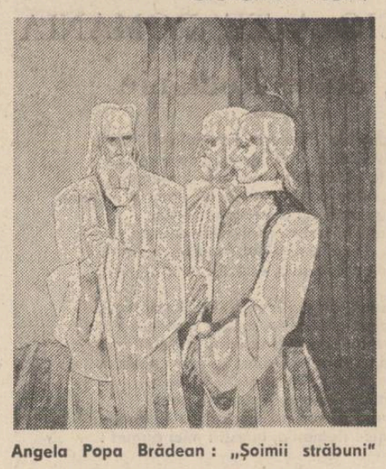

Angela Popa Brădean : „Șoimii străbuni"

În dor

A dor de ploaie
cîmpul se revarsă
cu toate cupele înălțate pentru
tulburătoarea
binecuvîntata
umplere

Miroase cîmpul
a dor de ploaie
în dor de ploaie
cîmpul se întinde
ca un trup tînăr căutînd
febril sărutul umed
al unui singur iubit.

ARMINA RALU

Delicat emisfer

Bărbatul desfăcu brațele
Convingătoare adăposturi
La prima vedere
Îi dădu încuviințarea
Întîmpinîndu-l
Ca de pe altă lume
Ar fi vrut să cadă cumva
De sus
Să strige că-l vrea
Și s-o creadă
La ce bun
Atîta solemnitate
El, stringătorul de fapte,
Îi spune să tacă
Ea tace
El doarme
Sub pleoapă
Statuia de zahăr
A melancoliei
Se-neacă
Ce freamăt,
Ce freamăt stingher
Prin grădinile suspendate
– Sufletul ei –
Delicat emisfer...

ANGELA NACHE

Șoim dresat

Din neliniștita sănătate a marilor orașe îmi trag puterile
și din anotimpul mării și muntelui
cum se amestecă toate cum, cu pieptul plin de soare și vînt,
îmi trag rucsacul bulevardelor pe spinare
și colind leviatanul dintre ochii trecătorilor
iată îmi țin sufletul în palmă și îl arăt
cum se sufocă de prea puține cuvinte
îi dau drumul să zboare și se întoarce ca un șoim dresat
umflat în fiecare vară
plin de grăunțele mării, de turnurile orașelor de munte,
bătînd tot mai bărbătește și niciodată pînă la capăt
aerul plin de riduri al trotuarelor.

GHEORGHE IOSIF

Zoo

Animalul din grădina zoologică
are, despre om, atare logică :
– Mă îmbuibă, îmi rînește, mă țesală,
îmi e slugă fără îndoială,
de semenii săi care mușcă
mă apără cu gratiile de la cușcă !

E. COZEANU

Cu dragoste de țară

Urmare din pag. 1

„Cine sădește arbori și pomi, mi-a zis moțul care-și plecase fruntea sub cetina arborelui istoric, e un om bun".

O fi fost același moț de la sădire, o fi fost un altul, nu știu, văd, însă, că toți urmașii lui Horia și ai lui Iancu gîndesc și sînt la fel.

Mi-am dat seama încă o dată atunci, că toate actele istorice, profund patriotice, ale secretarului general al Partidului Comunist Român, au rădăcini adînc înfipte în marile noastre tradiții, în viața poporului, în omenia lui, în acele idealuri de independență națională și dreptate socială pe care nici o furtună și nimeni nu le-a putut și nu le poate clinti.

Arborii, să nu se uite, au făcut, vreme de secole, parte din istoria noastră zbuciumată și vinzolită de furtuni. Ei au format acei codri multiseculari care ni s-au aliat, ca niște oștiri, în lupta noastră pentru dreptate socială și independență națională. România și-a făcut codrul frate și l-a cîntat ca atare în doinele și baladele sale. Arborii și pomii cu frunza rotată i-au adăpostit viața de arșițele verii și ploile toamnelor.

Oricînd un arbore a fost și este o binefacere... Adeseori, omul a fost comparat cu un arbore și codrul cu o colectivitate etnică.

Vorbind figurat, s-ar putea spune că arborele genealogic al națiunii noastre socialiste își întinde și el viguros rădăcinile în negurile istoriei ; trunchiul său i-a înfruntat furtunile multiseculare ; coroana lui foșnește falnic în peisajul nou și senin al patriei socialiste, spre viitorul plin de speranțe.

Cine sădește arbori și pomi e un om bun, un adevărat **pater patriae,** care se gîndește cu răspundere părintească la viitorul tinerelor generații. Să nu uităm vorba moțului de la Țebea : „Cine sădește arbori și pomi e un om bun, cu suflet mare. Cine sădește arbori și pomi e un om de omenie".

Ce poate fi mai patriotic și mai frumos pentru un tînăr al zilelor noastre, din a cărui imaginație, pot decola toate visurile cu certitudinea că prin muncă și cinste ele pot fi îndeplinite ? Ce poate fi mai înălțător și mai frumos, decît să urmezi un asemenea nobil exemplu, să sădești arbori și pomi pe pămîntul patriei ? Ei sînt simbolul permanenței noastre vii, active, pe aceste plaiuri strămoșești, ei leagă trecutul cu viitorul, din perspectiva prezentului nostru socialist. La umbra lor putem sta de vorbă cu umbrele mărețe ale istoriei noastre.

La sărbătoarea națională a poeziei românești

Urmare din pag. 1

vreodată ; / Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi. / Ochii mei nălțam visători la steaua / Singurătății / Cînd deodată tu răsărișî în cale-mi, / Suferință tu, dureros de dulce... / Pînă-n fund băui voluptatea morții / Neîndurătoare". Lucru cu totul rar și remarcabil este că tristețea acestei poezii nu deprimă, ci înalță. Poeziei lui Eminescu i se potrivește perfect definiția pe care o dă principiului poetic Edgar Poe, marele romantic al poeziei de limbă engleză : „Principiul poetic este, în chip strict și simplu, aspirația omului către o frumusețe superioară, manifestarea principiului este întotdeauna de găsit într-o **stimulare înălțătoare a sufletului".** Este tocmai efectul pe care îl produce asupra noastră orice poezie a lui Eminescu, de la **Melancolie** pînă la **Somnoroase păsărele,** de la **Diana,** pînă la **Luceafărul,** alunecînd pe toate coardele poetului.

În finalul poemului **Memento mori,** final care pornește de la ideea dispariției în neant a lumii, găsim afirmată cu vigoare tocmai această funcție de stimulare înălțătoare a poeziei : „Spune-o veste cum că-n țara unde fug a lumii zile / Să trăiască mai departe, strălucite și copile, / Într-a nopților grădine stele cresc în loc de flori ; / Unde-n codrii de aramă cîntă-n crengi harfe-atîrnate, / Zmeii-și fac din cite-un munte uriașele palate – / E un lac cu **apă vie** într-un șes încîntător / Cine bea din el nu moare..." Este evident că această țară este tărîmul poeziei. Și, mai departe, tot în finalul acestui poem, Eminescu spune : „Din agheazima din lacul, ce te-nchină nemuririi / E o picătură-n vinul poeziei și-al gîndirii / (...) / Și-de-aceea beau paharul poeziei înfocate / Nu-mi mai chinui cugetarea cu-ntrebări nedezlegate". Din aceste versuri se desprinde limpede credința poetului în rostul stimulent și înălțător al poeziei.

La sărbătoarea națională a poeziei românești pe care o prilejuiește în fiecare an aniversarea nașterii lui, să ne aducem cu recunoștință aminte că Eminescu a dovedit, cel dintîi în chip suprem, cu vigoarea evidenței incontestabile, că limba românească este, în chip admirabil, prielnică pentru compunerea poeziei mari. Datorită lui s-a văzut că pentru poezie limba noastră are bogății sigure și vaste pe care, după poetul popular, el le-a pus temeinic în valoare. Prin mijlocirea lui, poeziei noastre i s-au așternut în față toate drumurile, i s-au deschis toate zările, pentru o dezvoltare fără margini. Curentul eminescian aparține acum istoriei literaturii. Nimeni, astăzi, nu mai imită pe Eminescu. Totuși, cîntecul lui sună și astăzi în inimile noastre, tot așa de curat, tot așa de adînc cum a sunat și în inimile acelora care au ascultat cîndva chiar pe poet rostindu-l. **Apa vie** a poeziei lui Eminescu n-a pierdut nimic din puterea ei.

Eminescu, Opere, VII

Urmare din pag. 1

reprezentative, semnează **Lămuririle** pentru prezentul volum, un studiu științific perfect aplicat, atît în ce privește stabilirea textului și variantelor, cît și în alegerea principiilor de transcriere după care s-a ghidat editarea volumului de față. Notele și comentariile la fiecare proză în parte, semnate de Dimitrie Vatamaniuc, constituie un ghid indispensabil cititorului dornic de a ști mai mult despre proza lui Eminescu, iar datorită referirilor la opere și autori străini comparatistul viitor va ști încotro să se îndrepte cu mai multă ușurință.

Nefiind critic sau istoric literar îmi exprim curata bucurie pe care prezenta apariție editorială mi-a prilejuit-o în zilele de sfîrșit și început de an și cred că este cel mai firesc lucru a-l cita pe însuși inițiatorul monumentalei ediții Perpessicius, ale cărui concluzii din studiul introductiv le consider întru totul relevante : „Analiza noastră, chiar fugară, a putut să sugereze din cînd în cînd cititorului cît de strînsă e legătura dintre proza și poezia lui, cum între aceste două tulpini circulă o aceeași sevă, pentru că rădăcina e aceeași, și cum, la fel ca și în poezie, fluidul acesta creator a strîns în sine toate virtuțile și ale solului și ale soarelui și ale întîmplătoarelor accidente ale istoriei. Foiletonism, folclor, nuvelă romantică, nuvelă filosofică, roman social și politic, povestiri în care se reconstituie imaginea societății de altă dată, bună dispoziție și umor paralel cu meditația cea mai gravă, și totul altoit pe trunchiul propriei sale biografii — iată tot atîtea aspecte ale prozei literare eminesciene" (p. 39).

Perpessicius plănuise apariția **Operei lui Eminescu** în 16 volume, din care, din păcate, el însuși n-a putut să editeze decît 6 volume. Marele editor îmbrățișase și slujea cu energie opinia publicării integrale a operei eminesciene. Colectivul de la Muzeul literaturii române, care și-a luat sarcina de a duce mai departe realizarea monumentalei ediții, împărtășește același punct de vedere, al operei integrale. În studiul **Perpessicius și romanul ediției integrale a operei lui Eminescu.** Al. Oprea face loc unui citat revelator, extras dintr-o prefață a lui P. Zarifopol la ediția Caragiale, citat care poate fi considerat cu atît mai nimerit în argumentarea pentru o ediție integrală a operei lui Eminescu : „Repetăm și noi — scrie Zarifopol — că scrisul întreg al unui scriitor ca acesta este un dar deplin dat națiunii sale, eventual și altor lumi cititoare. Este al nostru ; și nu-l putem stăpîni altfel decît cu cel mai strict respect către întregimea lui. Numai nesocotința sau nepriceperea s-ar putea încumeta să aleagă ce trebuie să rămînă limbii și literaturii românești, și ce nu, din o moștenire ca a lui Caragiale".

Se știe că Nicolae Iorga, alături de mulți alți cărturari, a militat pentru aceeași integralitate a operei eminesciene, convins că oricare din cugetările poetului aparțin unei minți complexe, geniale : „Poetul acesta nici n-a fost numai un poet, așa un poet naiv și copilăresc — rămînînd oricît de mare — care să fi vînat tablouri, senzații, sunete. Astfel de poeți se ivesc în vremi sigure și liniștite, la popoare cu o cultură orientată și armonioasă. El a fost, cel puțin în aceeași măsură, un cugetător, un luptător, un profet al sufletului românesc, al setei sale de frumos, de revoltă, dreptate și adevăr, sentimente și principii pe care în opera geniului absolut al poporului nostru, Mihai Eminescu le-a gîndit și ilustrat ca nimeni altul. Sufletul nostru se recunoaște cel mai bine în manifestarea sa cea mai înaltă, în opera eminesciană. (Tocmai de aceea, deși momentul apariției acestui al VII-lea volum îl consider sărbătoresc, îmi permit să observ că includerea studiului **Proza literară a lui Eminescu și gîndirea indiană** nu mi se pare cea mai fericită întreprindere în privința raporturilor poetului cu gîndirea și literatura indiană. Așa ne putem aștepta să vină oricînd cercetători germani, francezi, englezi etc. să participe cu studiile lor la alcătuirea noilor tomuri. Și nu e vorba aici de respingerea sau acceptarea influențelor străine asupra poetului, influențe — chiar și cea indiană — semnalate mai demult, ci de **ediția monumentală a operei eminesciene,** care ne privește exclusiv. Trebuie apreciată cum se cuvine aplecarea și atașamentul rar al cercetătoarei indiene Amita Bhose pentru limba și cultura noastră și îndeosebi interesul pe care opera lui Eminescu l-a exercitat asupra domniei sale. Dar, după un singur exemplu din influențele semnalate de cercetătoarea Amita Bhose, cred că i-ar fi fost necesar un studiu mai aprofundat și asupra creației noastre populare. Iată: „Prin atitudinea sa afectivă față de natură în Cezara, Lacul, Freamăt de codru etc., poetul român se apropie de cel indian, paralelism a cărui cercetare mai adîncită ar putea da rezultate interesante". De aceea, consider foarte îndreptățite observațiile din **Comentarii** ale cercetătorului nostru, Dimitrie Vatamaniuc).

Judecățile de valoare privind proza însăși, modalitatea complexă de editare a textelor, realizarea materială grafică și tipografică, rămîne să le exprime specialiștii, eu îngăduindu-mi doar să salut cu toată bucuria acest eveniment cultural — datorat colectivului de la Muzeul literaturii române, Secției de limbă și literatură a Academiei și Editurii Academiei — ca pe un început al continuării monumentalei lucrări inițiate de Perpessicius.

Aș propune ca, paralel cu editarea întregii opere, să apară și cele 6 volume ale lui Perpessicius, epuizate de multă vreme, astfel ca în 1989 să avem, într-adevăr, în față ediția monumentală a Operei EMINESCU.

GRILU!

Urmare din pag. 1

întreg volum de studii **(Introducere critică la poezia lui Lucian Blaga),** el s-a oprit la acea bucată, în rîndurile care urmează :

„Un obicei ciudat al portughezilor (se pare că **La curțile dorului** ar fi fost scrisă în Portugalia pe vremea uneia din misiunile scriitorului), este de a se hrăni cu greieri, pe care vînzătorii îi aduc în oraș culeși în desagi din care ei ies. urcînd pe haine, pe umeri și umplînd orașul cu strigătele lor. Întîmplarea constituie motivul poeziei **Vînzătorul de greieri.** În ea se vorbește de faptul că pe nimeni, în toată cetatea, afară de fetița scriitorului, nu-l tulbură cîntecul greierilor portughezi („Grilu, grilu. Ce sunet scump de zare aleasă – ") :

„Un strigăt în noapte pe bulevard: grilu. Din cîmp / vînzătorul intrat-a-n oraș pe-un măgar, cu greieri /în păr și pe brațe, ieșiți din corfeie pline. / Cată să-i vînză-n piață. Se uită aiurea și timp. // Să vînză ar vrea o palmă de luncă-n cetate, / un cîntec mai nou pentru vetre și casă //. (...) Astfel intrarea și-o fac în oraș prin țipătul străzilor, / nestinjeniți în cîntare, greierii țării. /Fetița mea singură, Ana lumina, în noapte / i-aude și-o clipă suride lunii și mării".

„Acolada finală familiară, dulce și senină, încheie tabloul muzical al cîmpurilor idilice, pe care le deștepta sufletului cîntecul greierilor sacrificați".

Așadar regretatul Chirnoagă credea că portughezii consumă greieri, așa cum chinezii mănîncă păianjeni, iar asceții din vechime se hrăneau cu lăcuste. Eroare ! Lucian Blaga, mare creator de mituri, a inventat de pe-a-ntregul această spectaculoasă intrare a făpturilor cîmpului la oraș, atribuind-o unui om simplu de la țară, ba chiar unui om simplu la minte, care totuși, în mod simbolic, vrea să aducă citadinilor „o palmă de luncă", adică să le împrospăteze existența, dintre zările închise și – cum s-ar zice azi – poluate. Țăranul mitic, în fond, încearcă regenerarea orașului, prin cîntăreții cîmpiilor. De ce i-a ales pe aceștia ? Tocmai pentru că ei ar fi chemați, cu cîntecul lor natural, să izgonească zgomotele nesănătoase, specifice vieții citadine moderne. Poetul vrea astfel să transplanteze la oraș veșnicia, care „s-a născut la sat".

Patern, poetul atribuie însă cu exclusivitate nevinovăției virstei, privilegiul de a-i auzi pe acești vizitatori nepoftiți și de a le prețui mesajul. Orașul rămîne mai departe străin acestei chemări, lăsîndu-se pradă destinului său, care este acela al vremelniciei deșarte. Fericirea, de altfel, nu se vinde pe piață.

Opinia publică și biciclistul

Urmare din pag. a 4-a

un sac de o sută de kilograme, își puse mîinile în cap și rămase așa cîteva clipe, nu mai mult. Apoi le luă și le puse pe volan, troleibuzul porni și călătorii continuară să comenteze cu frenezie episoadele acestei palpitante urmăriri.

Este ora șapte fără un sfert. Opinia publică din troleibuzul 55 începe să se manifeste cu ceva mai multă personalitate în apărarea propriilor interese, **dacă tot n-a făcut-o pînă acum în favoarea altora. I se cere expres șoferului** să respecte graficul și acesta încearcă să se conformeze. Mașina ia viteză și o nouă intersecție este depășită fără probleme, de această dată. Nimeni nu mai comentează succesul, e și așa destul de tîrziu.

Stația „Chioșcul de ziare" : urcă un călător cu o identitate neimportantă. Într-o stare de neînțeles, șoferul coboară să ia un ziar. Gravă lipsă de prevedere : apare biciclistul, ca în filme. In ciuda protestelor călătorilor care l-au văzut, lovește de mai multe ori un geam de securit și pînă la urmă reușește să-l spargă. Apoi pleacă, pedalînd cu mare dexteritate. Bărbații nu se mai putură abține : un potop de injurături fură adresate biciclistului. Femeile îl compătimiră pe șofer. Taxatoarea făcu socoteala pagubelor. Liceenii erau în culmea fericirii : ce noroc că au avut ideea să se scoale de dimineață. Funcționarii somnoroși ieșiră din neutralitate dînd soluția ca la capăt să semneze toți un proces verbal, despre care nici ei nu prea știau la ce ar fi folosit. Ceilalți refuzară : să fim serioși, de astea ne arde nouă acum ? Și așa sîntem în întîrziere. Asta-i treaba miliției. Chiar, unde e miliția ? Nimeni nu putea da un răspuns. Cineva spuse că în dimineața asta se întîmplă prea multe lucruri suspecte, dar nimeni nu-l băgă în seamă. Aproape uitat de toată lumea, șoferul reveni cu ziarul de dimineață și se apucă să citească titlurile. Opinia publică îl regăsi și-l somă să pornească : întîrziem ! Bine, spuse el, și troleibuzul porni. Era deja ora șapte, dar luminile de interior ale troleibuzului continuau să rămînă aprinse. Dar cine mai era atent la lumini, acum ?

Troleibuzul mergea încet, ca un bolnav uriaș. Șoferul renunțase să se mai uite în dreapta și în stînga, conducea aproape cu indiferență. Oboseala atîtor întîmplări cobori dominatoare și asupra călătorilor. Discuțiile conteniră, opiniile pro sau contra evenimentelor trecute fură înlocuite cu privirea din ce în ce mai insistentă a ceasurilor. Și, desigur, cu priviri pline de reproș către mult încercatul nostru șofer. Cineva comentă în favoarea biciclistului întîmplarea de la intersecție, dar fără prea mare aderență la restul călătorilor Șoferul tăcu. Taxatoarea îndrăzni, cu jumătate de voce : eu mă mut pe altă linie. Cîteva priviri reci o făcură să-și păstreze motivele numai pentru sine.

„Berzei", penultima stație. Așa cum se întîmplă de obicei, troleibuzul se goli brusc. Coborîră pînă și liceenii, plictisiți că biciclistul nu mai apărea. În 55 mai rămăseseră, pentru ultima stație, doar funcționarii somnoroși și cei trei bărbați necunoscuți. Toată lumea tăcea. Șoferul conduse încet pînă la ultima stație unde opri, ca după o călătorie în jurul pămîntului. Abia deschise ușile că cei patru funcționari și dispărură spre întreprinderile lor, risipite la această margine a orașului. Alergau, căci întîrziaseră : tocmai ei, patru modele de punctualitate. Preocupați de ale lor nici măcar nu observaseră lucrurile ieșite din comun ale acestei dimineți.

Șoferul coborîse și fuma o țigară. Taxatoarea se ridică, făcu cîteva mișcări de gimnastică și, trecînd în față, stinse luminile. Cei trei bărbați necunoscuți nu plecaseră încă. Unul din ei se urcase sus, pe troleibuz, ceilalți doi își făceau de lucru în interior. Parcă demontau niște aparate. Dinspre bulevardul „Armoniei" se apropiau de ultima stație un microbuz și o Volgă neagră.

Cei trei terminaseră de demontat aparatele de luat vederi și microfoanele precum și celelalte aparate și acum le încărcau în microbuz. Cel care părea a fi șeful celor trei, sosise cu Volga la urmă, se apropie de șofer.

— Mulțumim, zise, ai fost la înălțime.

— Ei, am făcut și eu ce-am putut.

— Nu, nu, il contrazise regizorul, ai fost cel mai bun. Mai bun chiar decît biciclistul care e actor de meserie.

— Înseamnă c-o să mă văd și eu odată la televizor.

— Să vedem... Păcat că opinia publică a jucat atît de prost.

— Și cînd... ?

— Mai durează, nu fii și dumneata așa nerăbdător. Developăm, montăm, aranjăm sonorul. Mai durează.

— Și cum se va numi ? Să ne uităm și noi în program...

— „Opinia publică și biciclistul". Dar încă nu e sigur.

Sarina Cassvan

Făcea parte din acea categorie de scriitori pentru care truda la masa de lucru o bună parte a zilei sau a nopții însemna aerul însuși al vieții.

Începuse să publice din adolescență, cînd încă nu împlinise 18 ani, cronici teatrale și plastice, note literare, portrete, știri din lumea scriitorilor și a artiștilor. Dotată cu un acut simț al noutății, știa să se impună repede exigenților secretari de redacție de odinioară, pe care, acum, cînd trecuse de opt decenii, și-i reamintea cu toate ticurile și năravurile lor.

A cunoscut o galerie vastă de oameni de cultură, din țară și de peste hotare și avea în manuscrise pagini extrem de interesante despre personalități de primă mărime ale vremii.

La ziarele **Lupta** sau **Dimineața** nu ezitase să desfășoare o muncă aspră de reporter al faptului citadin, după cum la **Scena** sau la **Rampa** dovedise o cunoaștere uimitoare a oamenilor și vieții din teatru.

Înaintea celui de-al doilea război mondial, s-a aflat printre puținele scriitoare care au luat apărarea drepturilor femeii cu un curaj admirabil, ținînd seama de atmosfera vremii.

În timpul primului război, ca și Hortensia Papadat-Bengescu, se aflase în rîndul infirmierelor, cunoscuse pe viu întreaga tragedie a războiului, publicase, în 1918, romanul **Între artă și iubire,** inspirat din aceste crude realități. Au urmat o serie de cărți de proză în care erau dezbătute probleme grave ale timpului. Pentru a-și cunoaște îndeaproape subiectele, nu ezita să intre în miezul vieții abordate, așa cum a fost cazul cu volumul **„30 de zile în studio"** publicat în 1933, în care a stigmatizat exploatarea figuranților de către casele de filme, ea însăși lucrînd o vreme, în această calitate, la Joinville. În Franța. De altfel, din lumea plină de frămîntări a scenei și cinematografului avea să mai dea o serie de cărți-document, ce vor putea fi utilizate în viitor, de către cercetătorii unei lumi apuse.

Dar, Sarina Cassvan s-a impus și în alte trei domenii de activitate — în dramaturgie și literatura pentru copii și în realizarea a numeroase traduceri din principalele literaturi ale lumii. Pentru lumea gingașă a copiilor, a lucrat pînă în ultimii ani ai vieții, atît cît a putut ține condeiul în mînă.

„Acum îmi rînduiesc sertarele pline cu însemnări, scrisori și fotografii din anii mei de muncă pe teren, mi-a mărturisit într-o zi la Uniunea Scriitorilor. Vino să-ți arăt documente de mare interes literar".

Sînt încredințat că, într-adevăr, Sarina Cassvan ar fi avut să ne comunice încă numeroase secvențe ale unui îndelungat trecut literar.

Radu Alexandru

m a p a m o n d

EMINESCU

QUAGLI AUGURI FACCIO A TE, ROMANIA

Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie

Quagli auguri faccio a te, Romania,
Patria delle glorie e del mio cuore ?
Le braccia nervose, l'arme di fortezza,
Al gran tuo passato, grande avvenire !
Nei calici il vino, nel boccal spumeggi,
Se i tuoi figli ti fan fieri voti ;
Giacchè spenta l'onda, restano gli scogli,
Dolce Romania, questi i miei auguri !

Sogno di vendetta qual sepolcro nero
Sia la tua spada, fumi d'empio sangue,
Ed insieme al vento sopra l'idra fluttui
Di glorie il tuo sogno trionfante,
Al gran mondo dican tricolor bandiere,
Dican che gran popol sono i romeni,
Quando brucia sacro il patrio fervore,
Dolce Romania, questi i miei auguri !

L'angiola d'amoro, l'angiolo di Pace,
Ch'all'altar di Vesta mistico sorride
E fa abbagliare Marte in trionfo,
Quando con la torcia dà lume al mondo,
Discenda sul tuo virgineo seno,
Gusti la fortuna dell'eden celeste,
Tu stringilo al petto, innalzagli altari,
Dolce Romania, questi i miei auguri !

Quagli auguri faccio a te, Romania,
Sposa giovinetta, madre amorosa !
Vivan i tuoi figli sempre in fratellanza
Com'i raggi all-alba, gli astri nella notte,
Un'eterna vita di glorie e gioie,
Animo romeno, fortissime armi,
Sogni d'eroismo, fierezza e splendori,
Dolce Romania, questi i miei auguri !

DALL'ONDE DEGLI ANNI...

Din valurile vremii...

Dall'onde degli anni, amore mio, sorgi
Con marmoree braccio, con lunghe tracce bionde –
E viso diafano come la cera, bianco –
Lasso per la penombra dei teneri dolori !
Col tuo sorriso dolce carezzi i miei occhi,
Tu, donna fra le stelle e stella fra le donne !
Volgendoti il viso all'omero sinistro,
Negli occhi della gioia guardo sperduto e piango.
Come potrò strapparti al gran tetro abisso
Pre sollevarti al petto, amato angiol caro,
In lacrime il mio viso chinare sul tuo viso,

Per toglierti il fiato con i miei baci ardenti,
E la freddosa mano scaldare al mio seno,
Al mia cuor tenerla, vicine, più vicino.
Ma ahi ! davvero non esisti cosi come tu passi,
Svanisce la tua ombra nelle gelate nebbie,
E solo mi ritrovo, le braccia vuote affrante,
Con il ricordo triste del mio vago sogno...
Addietro la tua ombra invano io le sporgo :
Dall'onde degli anni non posso afferrarti.

Versiune italiană de Geo Vasile

cultura românească în lume

● **DESPRE ACTIVITATEA** desfăşurată în Australia de regizorul **Liviu Ciulei,** a cărui prezenţă a fost remarcată elogios de mai multe ziare din această ţară, cotidianul **The Sun** scrie următoarele: „Regizorul oaspete Liviu Ciulei a realizat un miracol. În montarea sa, **Azilul de noapte** reprezintă un moment dramatic cum arareori s-a putut vedea în Australia".

● **REVISTA ITALIANĂ** „Il Giornale dei Poeti", care apare la Roma, sub conducerea scriitoarei Edvige Pesce Gorini, publică în ultimul său număr, la loc de cinste, poemele **Mister** şi **Pastel** de George Bacovia. Traducerea este semnată de Mariano Baffi.

● **LA FESTIVALUL INTERNAŢIONAL** al filmului de la Madras (India), cinematografia a prezentat filmele artistice **Ilustrate cu flori de cimp, Osinda şi Cuibul salamandrelor.**

● **ÎN CADRUL Săptămînii muzicii româneşti în Portugalia,** manifestare care s-a desfăşurat în luna decembrie, dirijorul Ovidiu Bălan a condus orchestra Radiodifuziunii portugheze, care, cu acest prilej, a interpretat lucrări de George Enescu, Paul Constantinescu, Constantin Silvestri, Gh. Dumitrescu, Tiberiu Olah, Ştefan Niculescu, I. Scărlătescu.

● **ÎN CADRUL PROGRAMULUI** de schimburi cultural-ştiinţifice româno-daneze, au început în Danemarca **Zilele filmului românesc.** Cu această ocazie, în sala cinematografului „Delta" din Copenhaga, în prezenţa unui numeros public, a fost proiectată pelicula **Tănase Scatiu.**

● **ÎN PRIMELE ZILE** din acest an, în cadrul Tîrgului anual de artizanat din localitatea columbiană Manizales, a fost inaugurată o expoziţie românească de artă populară. Au fost prezentate în standurile de aici costume din diferite ţinuturi ale ţării noastre, obiecte din ceramică şi lemn, precum şi o serie de alte exponate.

revista străină

● **EXPERIMENTE ÎN DOMENIUL DESENULUI** animat electronic se realizează de mai mulţi ani la Harkov, în cadrul laboratorului de mijloace tehnice pentru automatizarea proiectării în domeniul construcţiilor şi în studioul de filme didactice ale Institutului politehnic de aci. Pentru probe se foloseşte maşina electronică de calcul „Munsk-22" cu display grafic „Intograf-2M" dotat cu un tub catodic cu diagonala de 43 centimetri. Displayul are un dispozitiv de fixare a imaginilor, pe film, sau pe o planşetă grafică, pe care operatorul poate finisa desenele sau corecta imaginea de pe ecran. Pentru crearea filmelor de desene animate se folosesc programe standard. Cu ajutorul maşinii electronice de calcul şi al peliculei obişnuite de 35 mm. a fost realizat primul film sonor de desene animate în alb-negru „adevărul elementar". Computerului i-a trebuit numai 20 de ore pentru studierea preliminară a planurilor, iar pentru filmările propriu-zis 10 ore. Deci, cam de cinci ori mai puţin timp decît dacă s-ar fi realizat în mod obişnuit.

● **MUZEUL „WILHELM LEHMBRUCK"** din Duisburg este cunoscut pentru colecţiile sale de artă plastică a secolului XX. Alături de cele mai valoroase creaţii ale lui Lehmbruck, operele de Ernst Barlach, Rudolf Belling, Giacometti, Henry Moore şi Constantin Brâncuşi, căruia muzeul i-a consacrat anul trecut, cu prilejul centenarului, prima expoziţie în R.F.G., recent, s-a achiziţionat o lucrare a unuia dintre cei mai interesanţi exponenţi ai tinerei generaţii de sculptori români, „Clopotniţa" de Ingo Glass, care a fost prezentată la Expoziţia anuală de pictură şi sculptură. Cu puţin timp în urmă tînărul sculptor a participat la un proiect de creaţie unic în genul său, „Tabăra de sculptură în metal Galaţi", adăugîndu-se cu acest prilej noi accente sculpto-arhitectonice centrului portuar şi industrial.

● **ÎN MAREA ARAL** arheologii au descoperit în partea de nord-vest o miniatură antică, de o frumuseţe excepţională, realizată în secolul V î.e.n. Pe o plăcuţă de aur se distinge imaginea unui lup încrustată în metalul preţios. Specialiştii au stabilit că ea ar fi fost îngropată în pămînt aproape 25 de secole şi a servit drept podoabă pentru vreun locuitor antic al stepelor kazahe.

● **SCRIERILE LUI GOGOL** au stimulat imaginaţia multor compozitori. Cealkovski şi Rimski-Korsakov au folosit subiectul nuvelei „Noaptea din ajun". Musorgski a apelat în două rînduri la creaţia lui Gogol („Căsătoria" şi „Tîrgul din Sorocinţi"). Cea mai reuşită lucrare a compozitorului ucrainian Lisenko este opera „Taras Bulba". Prima piesă de concert pentru pian a lui Şostakovici a fost lucrarea „Nasul" după nuvela fantastică cu acelaşi titlu a lui Gogol. De curînd Teatrul Mare al U.R.S.S. a prezentat în premieră opera „Sufletele moarte" a compozitorului Rodion Scedrin, după una din cele mai desăvîrşite scrieri a lui Gogol.

● **CU PRILEJUL CELEI DE-A 200 ANIVERSARI** a naşterii lui Heinrich von Kleist (1777—1811), la Muzeul Naţional „Schiller" din Marmach pe Neckar s-a deschis o expoziţie consacrată vieţii şi operei poetului, cuprinzînd peste o sută de exponate, printre care toate ediţiile princeps. Oraşul Siegen a marcat această aniversare cu un ciclu de conferinţe şi reprezentări ale pieselor „Ulciorul sfărîmat" şi „Penthesilea".

● **ÎN EDITURA W. P.** din Varşovia, a apărut „Europa şi lumea epocii lui Napoleon" semnată de Monika Senkowska-Gluk. O vastă panoramă a epocii napoleoniene : silueta lui, situaţia economică, politică şi culturală în Franţa, situaţia economică în Europa, aprecierea de care s-a bucurat Napoleon în Rusia, în Germania, Anglia, Austria şi în alte ţări, problema poloneză şi influenţa lui Napoleon în ţările extra-europene. Lucrarea prezintă ştiinţific diferitele concepţii şi interpretări a multor probleme, tratate în paralel cu tendinţele actuale şi atitudinile faţă de epoca napoleoniană în istoriografia contemporană.

● **CINCI ORIENTALIŞTI** de la Universitatea din Tübingen au descoperit în Syria o adevărată arhivă cu plăci de argilă: cu ocazia unor săpături pentru irigarea unui teren, ţăranii au găsit şi în regiunea Khaburului mijlociu, afluent al Eufratului, o serie de asemenea plăci. S-au strîns astfel 30 de plăci dintre care 13 perfect conservate. Sînt de mărimea unui calendar de buzunar şi pe ele se pot citi texte economice şi administrative, datînd din epoca, asyriană-mijlocie între 1200 şi 1000 î.e.n. foarte puţin counoscută pînă în prezent.

PREZENŢE

● **MANUSCRIPTUM NR. 4 (29) 1977.** Şi ultimul tom al acestei publicaţii trimestriale editată de Muzeul literaturii române, se impune prin bogatul lui conţinut şi nu mai puţin prin excelenta ţinută grafică. În prima secţiune a sumarului (după un preambul semnat de Al. Dima) sînt prezente o seamă de texte inedite referitoare la preocupările folcloristice ale lui Eminescu, Arghezi şi Camil Petrescu. Deosebit de instructive din punct de vedere istoric-literar sînt şi celelalte documente inedite ai căror autori sînt : B. P. Haşdeu, Radu Stanca, Panait Istrati, H. Papadat-Bengescu, C. Stere, Lucian Blaga, Benedetto Croce, Iulia Haşdeu.

● **ODĂ DE 30 DECEMBRIE.** Demnă de laudă iniţiativa Editurii „Facla" de a tipări o culegere de versuri de inspiraţie patriotică, dedicată celei de a treizecea aniversări a proclamării Republicii. Volumul, îngrijit de Al. Jebeleanu, cuprinde poezii semnate de poeţi trăitori sau originari din partea de vest a ţării. Între altele, reţinem semnăturile poeţilor: Al. Andriţoiu, Gh. Azap, Vladimir Ciocov, Eugen Dorcescu, George Drumur, Anghel Dumbrăveanu, Franyo Zoltan, Traian Iancu, Carolina Ilica, Al. Jebeleanu, Karoly Endre, Franz Liebhard, Iv Martinovici, Ion Maxim, Ilie Măduţă, C. Miu-Lerca, Ivo Muncian, Duşan Petrovici, Petru Sfetca, Petre Stoica, George Suru, Damian Ureche.

În librării :
TIMPUL TRĂIRII, TIMPUL MĂRTURISIRII
jurnal parizian
de EUGEN SIMION

Constelaţia Chiapasului

În sudul Mexicului unde este situat statul Chiapas culmile muntoase ce înlănţuie litoralul opun adesea mari obstacole în calea călătorului din cauza avalanşelor de stinci desprinse de pe versanţii abrupţi. În statul Chiapas, mai precis în apropiere de frontiera cu Guatemala pămîntul e brăzdat de văi adînci, iar riurile sînt alimentate din abundenţă de precipitaţii şi adesea se revarsă distrugînd totul în calea lor. Aşezările umane sînt rare iar cu cît înaintezi spre verdele pădurilor compacte, peisajul social evocă pe alocuri epoci ale trecutului. Prin adîncirea junglelor din Chiapas se mai găsesc, în comunităţi restrînse, triburi de indieni descendenţi ai maiaşilor. Printre ele se distinge tribul Laconda ce numără vreo 300 de persoane. Feţele lor sînt atît de asemănătoare cu cele ale figurinelor păstrate în templele maya, încît li se spune „statui vii". Această comunitate îşi asigură existenţa îndeosebi cu vînat, pescuit şi fructe sălbatice. Pirogile uşoare ale indigenilor străbat fără întrerupere riurile din Chiapas, adesea în călătorii lungi spre ruinele unui fost sanctuar al strămoşilor lor unde omagiază divinităţile încăpe. Mai folosesc şi astăzi cuţite din lemn, arcuri şi săgeţi, iar noaptea dorm în hamacuri făcute din heneguen (o specie de agavă). În această localitate mai există şi alte comunităţi indigene ca Chamulas, Zinacanteco sau tehuana uşor de distins după îmbrăcămintea lor pitorească, tunicile lungi şi albe la bărbaţi sau năframele viu colorate, „sarapes", ce înfăşoară gîtul femeilor.

Puţine ţări din America Latină prezintă vizitatorului atîta istorie concentrată ca Mexicul. O călătorie prin statul Chiapas a avut darul să mijlocească înţelegerea preocupărilor pe care le-au ilustrat străvechii locuitori de pe aceste meleaguri de o rară frumuseţe. Pe canionul riului Grijalva, cu maluri înalte de zeci de metri, cu peisaje ce farmecă privirile, întîlneşti numeroase cascade înalte şi izvoare cu apă limpede ca boabele de mărgăritar, păduri seculare de coniferi, iar în sus pe cursul riului se zăreşte de la distanţă o bogată constelaţie de lumini ale hidrocentralelor construite în ultimii ani. În drum, privirea călătorului este atrasă de întinsele plantaţii de cafea şi trestie de zahăr, mandarine, portocale, banane, nuci de cocos şi alte plante specifice vegetaţiei subtropicală ce se cultivă din generaţie în generaţie. Tot în această localitate se cresc renumitele fructe mango — mult solicitate de consumatori pentru calităţile lor curative deosebite.

Un fenomen natural mai puţin înţeles de însişi locuitorii statului Chiapas este acela că lunile noiembrie-decembrie au fost cunoscute din generaţie în generaţie cu secetă excesivă, iar de cîţiva ani au început să aibă precipitaţii tot mai bogate. Secretul acestui fenomen aveam să-l aflăm ceva mai tîrziu.

Cu ani în urmă comisia federală de electricitate a luat în studiu folosirea mai judicioasă a riului Grijalva care secole de-a rîndul a fost întrebuinţat parţial, în mică măsură pentru pescuit şi irigat. Mai mult, în perioadele de vară cu precipitaţii abundente cînd ploaia nu contenească timp de 6—8 luni aducea mari pagube locuitorilor revărsîndu-se peste culturi, plantaţii şi locuinţe, făcîndu-le una cu pămîntul.

De la Salvador Del Pozza Mastachi, directorul general la hidrocentrala Belisario Dominguez din Langustura cu o bună experienţă în această meserie, avînd o îndelungată activitate în comisia federală de electricitate — peste 16 ani, am aflat cîteva date ce jalonează realitatea acestor noi realizări cu poezia rece a faptelor, într-o „metrică" riguroasă de inginerie cutezătoare. În septembrie anul trecut a fost dată în folosinţă, la întreaga capacitate, cea de-a treia hidrocentrală de pe riul Grijalva, una dintre cele mai mari construcţii, pînă la acea dată în Mexic. Lucrările de construcţii au început în 1970 şi s-au terminat în 1976, toamna, la îmblînzirea culorilor unui anotimp generos şi bogat, chiar şi pe locurile austere, de podiş. Dar, pentru a cunoaşte mai bine volumul lucrărilor, importanţa economică şi socială a hidrocentralei din Langustura, putem face apel la cîteva cifre şi fapte.

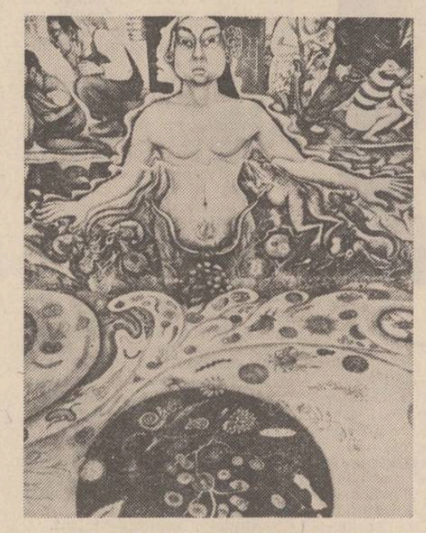

Rivera : „Apa şi viaţa" (detaliu)

Digul construit din rocă are o înălţime de 144 m şi o lăţime de 600 m la baza de jos, un adevărat monument, încastrat în formele de relief. Astfel, pe locul unde altădată era un fund de mare, s-a format un lac de acumulare lung de circa 100 km care are în medie 22 de miliarde de mc de apă şi o suprafaţă de 66 000 ha teren. Totul este aici de mari dimensiuni, ca monumentele aztece. Hidrocentrala are două tunele de refugiu, iar căderea apei în cele cinci turbine are o înălţime de 91 m.

Dar hidrocentrala din Langustura nu este ultima de pe riul Grijalva. Încă din anul 1974 a început construcţia celei de-a patra hidrocentrale în punctul Chicuoasen în amonte de Langustura care va fi gata în 1980 şi va avea în final o putere de 2 400 000 kWh fiind considerată pe bună dreptate cea mai mare din ţările Americii Latine şi a patra din lume. Mexicul priveşte în viitor, cu ochii unei istorii iniţiatice, în care ambiţia vechilor mayaşi era să stăpînească forţele naturii. Impresionează profund hărnicia, tenacitatea şi dăruirea întregului colectiv care lucrează pe acest mare şi important şantier al cărui front de lucru se întinde pe suprafaţă de 300 ha. Pretutindeni pe acest şantier întîlneşti muncitori cu înaltă calificare, specialişti cu o bogată şi îndelungată activitate în profesia respectivă, minuiesc maşini şi utilaje de o mare tehnică, ei răscolesc adînc la sute de metri în măruntaiele pămîntului durînd o temelie solidă acestui important obiectiv economic ce va dăinui peste secole.

Pentru a se putea pătrunde în această localitate cu agregate, utilaje şi materiale, a fost construită o şosea de 40 km. În final lungimea tunelelor va avea 16 km din care 8 km foarte mari şi 3 tunele de refugiul apei cu o viteză de 20 000 mc apă pe secundă toate trei. Barajul va avea o lungime de 1 000 m şi o înălţime de 265 m, iar căderea apei la cele 8 turbine a cite 300 000 kWh fiecare va fi de la o înălţime de 190 m. Volumul mare de lucrări va duce la dizlocarea a 15 milioane mc de terasamente din care o mare parte rocă de stîncă de granit. Lacul de acumulare va depozita 1,5 miliarde mc apă. Aceste cifre par înscrise în studiul dedicat unor vechi civilizaţii, sînt coordonate tehnice cu semnificaţii care prizează voinţa omului de a dura monumente ale contemporaneităţii. Vechile popoare de aici înălţau temple, celebrînd forţe cosmice pe care le zeificau. Contemporanii noştri par a crea un cult al energiei electrice, care înseamnă progres şi bunăstare.

Desigur sînt cîteva date care sintetizează volumul mare de lucrări, efortul oamenilor, inteligenţa lor şi măreţia acestui important obiectiv economic din Chicoasen. Odată cu darea în funcţiune a acestei hidrocentrale, energia electrică a Mexicului va spori simţitor. Interlocutorii noştri din Chiapas ce ne-au însoţit pe şantierul hidrocentralelor au precizat că din 6 în 6 ani energia electrică a ţării se dublează. Dacă în urmă cu 6 ani abia era de 6 milioane kWh, în prezent s-a ajuns la 12 milioane kWh, iar peste 6 ani, după studiile făcute şi lucrările începute se va ajunge la 24 milioane kWh.

Construirea hidrocentralelor pe riul Grijalva, regularizarea cursului apei şi formarea de mari lacuri de acumulare ce se întind pe sute de hectare, sînt o binefacere, o înrîurire pozitivă asupra dezvoltării vieţii economice şi sociale a populaţiei din împrejurimi şi din întreaga ţară. Pe locurile unde s-au format lacurile de acumulare sau acolo unde s-au organizat şantierele si s-au construit hidrocentrale, au fost dizlocate sate şi cătune răzleţe şi s-au construit sate noi pe locuri ferite de inundaţii, frumos aliniate şi cu lumină electrică. Toate aceste mutaţii economice şi sociale ce au avut loc în statul Chiapas, durate de mina omului în decursul anilor în jurul şi de-a lungul riului Grijalva au avut darul să influenţeze în sens pozitiv natura. Acum precipitaţiile din perioada secetoasă sînt mult mai abundente, ceea ce contribuie din plin la dezvoltarea agriculturii, contribuie la o viaţă mai bună, mai prosperă. Noile realităţi pătrund uneori în viaţa contemporană ca şuvoiul apelor în turbinele ce creează energia, forţa propulsoare a agregatelor şi utilajelor noastre. Ele ne schimbă viaţa şi o adaptează dimensiunilor istoriei de azi.

Florea Ceauşescu

Din poezia arabă

În cultura arabă, poezia constituie un domeniu de predilecţie. Versurile au fost veacuri de-a rîndul cea mai apreciată, de fapt unica exprimare a vieţii şi înţelepciunii tăcutelor nisipuri. Însăşi trecerea spre proză s-a făcut printr-o formă intermediară — de proză rimată şi ritmată (sag') — iar poezia, stare naturală a spiritului arab, a rămas într-o asemenea măsură precumpănitoare, încît chiar normele limbii literare au fost fixate după legile ei. Acel început de Ev Mediu, cînd cămilarii deşertului improvizau după mersul cămilei, poeţii se întîlneau în „tîrguri de poezie" şi recitau nopţi întregi, într-o aproape magică exaltare, acel timp în care poetul era în acelaşi timp conducătorul, oratorul şi profetul tribului său, ale cărui cuvinte trebuiau urmate şi păstrate — acel timp a însemnat izvorul tradiţiei poetice pînă în zilele noastre.

Qasidele şi poemele clasice sînt scrise într-un rîtm de încantaţie, lumea întreagă trebuie văzută sub semnul unor asemenea unităţi culturale care se întrepătrund, îndependente fiind, se înrudesc, deşi atît de diferite. o sută de versuri alcătuite din cîte două hemistihuri. De aceea, forma lor, meşterită cu mare îngrijire, ca o podoabă care merită atenţia mai mult chiar decît conţinutul, este perfectă.

Autorii fragmentelor de faţă sînt cîţiva dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai culturii clasice fie că e vorba de înţeleptul preislamic Zuhayr, de vestiţii poeţi din epoca omeyadă şi abbassidă Abu-l 'Atahiya, Al-Mutanabbi, Abu-l Ala al Ma'arri sau de învăţatul, poetul şi comentatorul de poezie Ibn Rashiq al-Qayrawany. Fie că se născuseră într-un cort beduin, ori în oraşe de mare cultură precum Kufa, Bagdad, Damasc, aceşti reprezentanţi ai poeziei clasice constituie o parte din averea spirituală a tuturor ţărilor arabe. Opera lor, care, datorită marilor dificultăţi de limbă veche a rămas puţin cunoscută Europei atîtea secole, va aduce cu sine — după recunoaşterea valorii lor unice — necesitatea comparării şi structurării, căci

ZUHAYR

(sec. VI)

Cu faptele bune cinstirea se creşte

(fragment)

De-acum mi-e de-ajuns greul vieţii, căci optzeci
de ani sînt de-ajuns pentru a-ndestula-mă ;
ştiu tot ce e azi şi ce-a fost înainte,
dar orb sînt la ce voi plăti mîine vamă.
Văzut-am că moartea cu-orbire loveşte :
de n-a nimerit, viaţa lungă se cheamă
şi cel ce nu ştie o lume să-mpace
călcat e-n picioare şi colţii-l destramă.
Cu faptele bune cinstirea se creşte ;
fereaşcă-se omul de vorba infamă ;
pe cel ce prisosul a da se zgîrceşte
l-alungă ai săi dintru neam şi-l blesteamă ;
de vorba şi-o ţine şi-n inimă cinstea
clătit nu va fi de-a-ndoielilor lamă
cum laşul de moarte nu scapă nici dacă
o scară-ar urca pîn'la ceruri, de teamă.
Acel care face nedemnilor bine
va plînge, căci răii nu-l laud, ci-l blamă ;
de lăncile-ntoarse cînd nu vrea s-asculte
în vîrf ascuţit mai tîrziu o să geamă.
Pribeagul îşi crede duşmanul prieten
de nu se cinsteşte, luat nu-i în seamă
iar celui ce firea încearcă s-ascundă
o lume mereu ascunzişu-i descamă.
Il preţui pe unul cînd tace, dar preţu-i
mai mic — sau crescut — cînd l-auzi cum declamă...
Din om jumătăţile-s limba şi inima
iar restul în sînge e prins ca-ntr-o ramă ;
chiar dacă nu-i leac nebuniei de vîrstă,
cel tînăr mai iute-nţelept se întreamă.

ABU-L 'ATAHIYA

(748—825)

Învăţături

Vezi uneori că hrana e a dorinţei cheie –
dar ce folos aduce cînd viaţa se încheie !
Cînd nu ţi-e cumpătarea avere şi răspuns
atunci nimic în lume nu-ţi va părea de-ajuns.
N-are foloase omul decît din mintea dreaptă
Şi singura-i comoară e în cuminte faptă.
Din umbra stricăciunii răzbat virtuţi pe lume
şi-adesea gravitatea-i urmarea unor glume.
Speranţele ce inemi frămîntă şi aprind
mai rar sînt credincioase, adeseori te mint.
Nu-i lumea pe căi bune cînd umbli-n stricăciune –
departe eşti de-albeaţă cînd însuţi eşti tăciune !
Ba încă mîndrul soare n-apune şi răsare
decît pentru vreun lucru ce strălucit şi rar e :
Căci fiecare lucru-i cu simbure de preţ
poate fi mic, pe calea de mijloc sau măreţ.
Legatu-i dară miezul de simbur cum se leagă
o parte mică-a faptei de partea cea întreagă
iar binele şi răul îngemănat ne-apare
deşi la fiecare-i o altfel de urmare :
niciuna nu e pură, nimic nu-i fără pată –
un lucru e şi bun şi putrezit deodată.
Cînd pui clevetitorul să-ţi fie ochi, închis e ;
cel ce şopteşte rău i-asemeni cu cel ce ţi-l dorise
păzeşte-te de vorba piezişe, cu venin,
nimic nu-i de mustrat pe cît i-al bîrfei spin.
Trăim cu-o moştenire străveche laolaltă,
o casă-i înălţată cu pietre dintr-o altă ;
tovarăş fii la drum cu-al binelui augur
căci judecat e omul prin cine-i stă-mprejur.
Tinere vesel, june ! deci dacă-asculţi poveţe
să nu uiţi că mireasma de grai e-n tinereţe.

AL-MUTANABBI

(915—965)

Poetul

(fragment)

E scris să afle cine va sta în aşezătoare
că eu sînt fruntea celor ce umblă pe picioare
şi orbul vrea să vadă ce scriu cu a mea mînă
şi cel care n-aude, la vorba mea tresare.
Adorm cu pleoape pline, deşi în jur îmi umblă
poemele pe drumuri de vis rătăcitoare
şi toţi care cetiră un vers al meu veghează
şi-n urma lui cu toţii se ceartă cu-nfocare.
De cîte ori un prost stătu tihnit de risu-mi
la urmă il ajunse ai glumei colţi şi ghiare –
cînd leu-l vezi rînjind din colţi, să nu-ţi închipui
c-anume îţi zîmbeşte şi gînduri bune are.
Destule inimi fost-au de care stînd cu grijă
le-am prins de un cal sacru, necălărit sub soare –
ce-n goană are glezne unite-n doar o gleznă
iar fapta-i cum vrea pumnul şi iutea alergare.
Cal, noapte şi pustie mă ştiu atît de bine –
lance şi spadă, foaie şi pană scriitoare ;
umblat-am prin deşerturi cu fiare-nsingurate
că se mirau de mine nisipuri şi ponoare...
Departe sînt de mine şi bîrfele şi lipsa :
eu sînt Pleiada ! – ele : păr alb şi resemnare.

ABU-L ALA AL-MA 'ARRI

(973—1 058)

Prin aer să mergi...

(fragment)

...Păşeşte uşor : cred că pielea ţărinei
e doar a trecutelor trupuri pocladă
şi nu se cuvine, cît vremea-i de veche,
să calci pe-a strămoşilor noştri dovadă.

Prin aer să mergi dacă poţi, nu te-ncrede
călcînd peste urmele lumii în cladă

Mormintele-adesea sînt iarăşi morminte
rizînd cîţi se ceartă pe astfel de pradă
şi cîţi se-ngroapă pe vechi rămăşiţe
prin lungile vremi, nesfîrşirii iscoadă...

IBN RASHIQ AL-QAYRAWANY

(sec. XI)

Legiuieşte cu blîndeţe

Viersul e lucrare dragă –
nu-i păcat, nici grea desagă ;
doar un strop din el mi-alungă
grija, şi îmi toarnă vlagă ;
legiuieşte cu blîndeţe,
nodul sfadelor dezleagă –
şi de cîte ori frumseţea-i
nu dă feţei slava-ntreagă !

Prezentare şi traducere de Grete Tartler

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
3
(821)
Sîmbătă
21 ianuarie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Omagiu din inimă și conștiință marelui fiu al țării

Exemplul vieții unui mare revoluționar

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU ȘI TINERETUL – Tapiserie de Cornelia Ionescu Drăgușin

Există, la Muzeul de istorie a partidului comunist și a mișcării muncitorești din România, o fotografie care, asemeni unui nucleu solar, luminează, în locul unde se află, întreg peretele. Ea înfățișează figura unui adolescent cu o privire atît de pătrunzătoare încît, înainte de a-i parcurge legenda, vizitatorul rămîne în fața ei țintuit. Ce suflet și de ce natură este acea esență umană care pot să transforme chipul curat al unui tînăr peste anii căruia flutură primăvara în hotărîrea aceea nezdruncinată în fața căreia trebuie să te oprești ? Ce plămadă spirituală zămislește la numai douăzeci de ani de viață o înfățișare atît de puternică încît cel ce-o zărește să știe, fără nici un fel de tăgadă, fără nici un fel de-ajutor din partea cuvintelor scrise că este, acolo, în albul peretului, prinsă în ramă chiar suma calităților umane, excepția ?

Portretul de adolescență al tovarășului Nicolae Ceaușescu este, pentru devenirea ulterioară a celui ce astăzi este secretarul general al partidului nostru, un reper. Nici una dintre trăsăturile înscrise acolo : voința, curajul, iubirea și devotamentul, intransigența, uriașa putere de muncă, hotărîrea de-a duce lucrurile la un capăt care să însemne victoria, nu s-au pierdut. Nici o umbră n-a întunecat lumina aceea curată care face să ardă după patruzeci de ani de scurgere a vremii privirea cu care ne scrutează în față ori de cîte ori de la cîrma înaltelor răspunderi ale conducerii țării ne cheamă să fim lîngă el.

Cei ce l-au cunoscut pe tovarășul Nicolae Ceaușescu încă din adolescență au avut șansa deosebită să asiste la devenirea unui conducător. Iată însă că nici celor ce l-au cunoscut mai tîrziu, în fruntea partidului, la tribuna celui de-al IX-lea Congres, șansa aceasta nu le-a lipsit. Prevestind minunata transformare a țării, conducătorul partidului și statului nostru, el însuși, era chezășie pentru viitor.

Dacă înfățișarea de astăzi a României socialiste are legătură de sînge cu tradițiile eroice ale țării, dintotdeauna locuită, apărată și iubită de către români, este pentru că iubirea de istorie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, înțelegerea gravă și fundamentală a legilor ei au hotărît ca acest popor să rămînă nezdruncinat și neschimbat în matca nașterii lui și în esența firii sale.

Dacă obrazul de astăzi al omului României socialiste seamănă cu visarea străveche de fericire și bunăstare, de libertate și de independență este pentru că iubirea de oameni a tovarășului Nicolae Ceaușescu, înțelegerea gravă și fundamentală a drepturilor pe care le au, în numele străduinței și al efortului pe care îl depun, au hotărît ca ei, cei ce muncesc și edifică o lume atît de frumoasă sub soare, să fie stăpîni pe destinul lor.

Dacă prezența de astăzi a României socialiste în lumea contemporană este demnă și vie, dacă România este o țară la care lumea contemporană privește cu luare aminte, cu aprobare și cu respect, este pentru că cel ce-o conduce în toate, prin marea sa dorință de pace, de armonie și libertate ne-a ajutat să avem azi în lume locul pe care întreaga noastră istorie națională îl anunța.

Muncă cinstită și datorie ținută, angajare răspunzătoare față de avutul comun, adevăr, dreptate și democrație, omul chemat să facă perpetuu dovada însușirilor sale alese, cutezanță și inteligență, echitate și etică socialistă, lupta cu sine și depășirea de sine, devenirea umană așezată pe înseși legile revoluției, iată chemarea înaltă a secretarului general al partidului, iată modelul uman pe care-l propune. Pe care-l propune exemplul vieții unui revoluționar de profesie, care timp de patru decenii și jumătate de muncă și luptă, de visare continuă și de ardere, sub lumina aceea pătrunzătoare a privirii și-a chemat și îndemnat și ajutat semenii să fie după întreaga măsură a puterii lor, **OAMENI.**

Și iată cum, putem afirma cu conștiința curată, că visul visat de milenii, pentru care pămîntul pe care trăim a știut să ivească sub soare, la vreme, toți luptătorii și vestitorii, transformați de memoria colectivă în eroi, a mai zămislit încă o dată, în urmă cu șaizeci de ani, un mare om al națiunii române, un militant prestigios în numele cauzei păcii și socialismului, pe cel ce se află astăzi în fruntea partidului și statului nostru, luminînd cu neumbritul său zîmbet, de patru decenii și jumătate, adevărurile fundamentale ale muncii și luptei, adevărurile cauzei comuniste, pentru care-l urmăm cu încredere, cu dragoste, cu devotament.

Luceafărul

Șaizeci de luceferi

Șaizeci de luceferi strălucesc în noi
scăpărînd în visuri, înflorind în fapte ;
se unduie molcom peste grîne coapte
aromind a codri de salcîm și-a ploi.

Șaizeci de luceferi ducem în iubiri
pentru bucuria țării, iar în slovă,
de pe Olt, din Deltă, Someș și Moldovă,
Cîntec de mîndrie spus cu trandafiri.

Șaizeci de luceferi timpul luminînd
chipu-n zarea lumii trainic ni-l așază.
Numele ni-i țară, numele ni-i rază
de-adevăr și doină veacu-nnobilînd !

Șaizeci de luceferi darnic risipiți
în atîtea brave românești milioane
de viteji ai muncii, de din bărăgane
pînă-n munți albaștri, mari și-nzăpeziți.

Șaizeci de luceferi, la mai mulți mereu,
întru fericirea mumei România !
Împletiți cu gloria și cu bucuria
peste veac bolteacă falnic curcubeu !

Dragoș Vicol

Urare

Iubesc cum ninge primăvara grîul
Și în țărîna fragedă se culcă
Iubesc pe străzi strălucitoare oamenii
Cînd se grăbesc spre locul lor de muncă.
Iubesc copiii, pîinea, visul, cartea,
Și țara-n care eu exist.
Dar mai presus, iubesc din toată inima
Partidul nostru Comunist.
El are-n frunte un Conducător
Și îl sărbătorim, să ne trăiască !
Ani mulți să ducă-n rod și fericire
Frumoasa țară Românească !

Mara Nicoară

IN SATUL PREȘEDINTELUI
● Însemnări de ● Nicolae Mateescu ● Cornel Nistorescu ● Pavel Perfil ● Gheorghe Suciu
DEVOTAMENTUL TINEREI GENERAȚII
● Semnează : ● Florin Costinescu ● Daniela Crăsnaru ● Dragomir Horomnea ● Constantin Stoiciu
— pagina a 3-a —

Omul și condiția umană

– contribuții esențiale ale tovarășului Nicolae Ceaușescu la definirea unei concepții științifice revoluționare, la afirmarea unui nou umanism, umanismul revoluționar –

În concepția teoretică și în activitatea practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu problema omului și a fericirii sale ocupă un loc central. Este, am putea spune, acea idee-forță care-i înflăcărează gîndurile și-i luminează pașii în activitatea neobosită la cîrma partidului și a statului. În toate cuvîntările sale, în toate actele sale novatoare din cîmpul acțiunii și conducerii vieții economice, social-politice și culturale, **umanismul** reprezintă, explicit sau implicit, o dimensiune fundamentală. Este un concept bogat, polivalent al umanismului, care se hrănește din frămîntarea și truda neostoită a unui spirit însetat de adevăr și dreptate pentru semenii săi, pentru cei mulți. Este un mod exemplar de a gîndi și trăi problemele omului contemporan al societății noastre, de a acționa consecvent pentru rezolvarea lor, de a face din umanism un adevărat **stil de viață și gîndire,** un **principiu de acțiune.** Numai astfel înțeles umanismul vizează totalitatea aspectelor esențiale ale umanului, privit în istoricitatea și complexitatea structurală a determinărilor sale.

Astfel, sub raportul **devenirii istorice,** găsim în lucrările Secretarului General pagini antologice pentru o istorie a umanismului și pentru

Al. Tănase

Continuare în pag. a 8-a

Dialogul neîntrerupt între țară și conducătorul ei

Toți am fost **acolo,** toți am fost **prezenți,** toți am fost **de față.** Toți am simțit prezența **omului,** toți am auzit cuvîntul **conducătorului** țării. Toți am participat la acest neîntrerupt dialog desfășurat cu o asemenea neobosită consecvență, cu o asemenea energie, cu o asemenea capacitate de a asculta tot ceea spun oamenii, de a observa ceea ce am făcut bine, dar și ceea ce mai avem încă de făcut, încît acest dialog a avut întotdeauna un acut **caracter de lucru,** în sensul cel mai strict al cuvîntului.

Dialogul acesta a fost purtat cu țara nu numai în înțelesul simbolic al cuvîntului, ci în accepțiunea cea mai directă, cea mai concretă. Cu țara deoarece el s-a purtat în Capitală și în cele mai îndepărtate colțuri ale patriei, itinerariul parcurs de conducătorul nostru fiind unul pe care nimeni nu l-a parcurs pînă astăzi. O cunoaștere a României în toate județele ei, la orașe și sate, în uzine și școli, pe șantiere și în instituții de cultură, în fabrici și în lăcașurile de artă, peste tot unde se muncește, se lucrează, se învață, unde se creează, unde se cercetează, peste tot unde frumosul capătă viață, prezența conducătorului s-a făcut simțită. Practic, nu a existat moment important din viața unui colț de țară, de la amplasarea unui nou obiectiv industrial pînă la sistematizarea unor străvechi orașe, de la fabrici care merg de mulți ani pînă la șantiere care acum înalță case noi, de la gospodării care dau țării pîine pînă la noi edificii teatrale, în care să nu întîlnim gîndul său, îndemnul său, sfatul său, concepția sa dinamică și mobilizatoare. L-am văzut cu casca minerului, salopeta muncitorului, halatul medicului. L-am întîlnit în lanul de grîu cu secera în mînă și la volanul tractorului. L-am urmărit suind pe schele și coborînd în adîncurile minei. L-am văzut sub soarele dogoritor al verii și sub rafalele de ploaie. A stat de vorbă cu aceeași simplitate și cu aceeași deferență cu muncitorul, țăranul, economistul, arhitectul, inginerul, scriitorul, artistul plastic, savantul. A fost mereu prezent și a ascultat omul oarecare, anonimul care i s-a adresat cu inima deschisă, știind că ceea ce îi va spune — de la cuvîntul de mulțumire la do-

Valeriu Râpeanu

Continuare din pag. a 2-a

24 IANUARIE

Discurs asupra eternului ideal

Domnitorul a murit în exil, printre străini, spun arhivele. Probabil că da — chiar dacă adevărul arhivelor, sever ca un sceptru, nu e totdeauna inatacabil. Fundamental este că ideea de Cuza nu a murit și nu se va mistui niciodată. Sînt oameni care se disipează trupește, lutul lor hrănind glia cea lacomă, a lor sau a megieșilor. Însă duhul acestora, fulgerat de eternitate, locuiește perpetuu în minți și suflete, în gesturi și înfăptuiri. De o asemenea esență este arborele Cuza. A fost un bărbat drept și falnic și frumos. Avîndu-l nucleu, iconografia și anecdotica populară pot popula, nesfîrșit, o întreagă bibliotecă, de istoric și bibliofil. Era exclus să nu fie ales domnitor, și, încă unul peste românii înfrățiți. Pentru că sosise vremea ca românii, adunați sub oblăduirea unui nimb de milenare aspirații, să-și aleagă un conducător pămîntean, unul drept și falnic și frumos. Și pentru că românii înfrățiți iscodiseră încă din străvechimi o formulă legendară. În chenarul ei — măiestrit cu naiul doinelor tînguioase cît și cu stindardul lupesc al izbeliștei — domnitorii peste cugetul și fapta celor care i-au delegat se cuvenea să fie frumoși. Adică zdraveni, adică dreptcugetători. Adică nevătămați trupește și sufletește. Respectiv, a existat încă din timpul voievodatelor, dacă nu și anterior cu veacuri, un ideal pămîntean al kalokagathiei, confirmat deseori de basmele și legendele, de orațiile și colindele, de proverbele și zicalele ce au răzbătut pînă azi, neturburate de tehnologismul modern, dimpotrivă, completîndu-l. Citești în istoria neamului despre un Basarab, sau Mihnea, sau Radu cel Frumos. Asculți susurul basmului care se

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 6-a

FAPTA

Toate cele ce există (de la protoni sau neutroni și pînă la galaxii, de la materia inertă și pînă la regnul vegetal sau animal) lucrează neîntrerupt datorită mișcării ce le este consubstanțială, datorită acelei mișcări al cărei principiu rezidă în punctul echilibrului cosmic și în setea de neînchipuit a nisipului de a deveni perlă, a cărbunelui de a deveni diamant, a noroiului de a deveni lumină. Mișcarea de transformare — a materiei care emană lumină — în altceva este infinit mai rapidă și nu ne privește.

Omul — blazon al naturii, execută mișcări conștiente, lucrarea minții și mîinilor sale tinzînd conștient spre binele său. Iar dacă întreaga mișcare universală lucrează în direcția unei concentrări maxime și a purificării materiei, omenirea nu face altceva decît să înalțe rezultatul lucrării sale spre un stadiu calitativ cît mai pregnant. Nu cred să existe țări în care verbul „a lucra" să nu trebuiască materializat clipă de clipă, și pe o scară cît mai întinsă.

Un poet trebuie să fi scris : **La început a fost cuvîntul,** cum tot un poet — cunoscut de data aceasta — a fost cel care a scris : **La început a fost fapta !** (Im Anfang war die Tat ! **Goethe, Faust).** Între aceste două perspective de situare nu se poate vorbi de diferențe, ci de o adevărată răsturnare de sensuri. Genialul poet constatase desigur un vast șir de transformări ale lumii și vieții, o întreagă experiență omenească, pentru a putea spune : **la început a fost fapta !**

Acum popoarele se apropie de un timp fără iluzii, se apropie de adevăr ; pentru că în privința dezvoltării lor, diferențele de la o țară la alta sînt uriașe, iar lupta pentru dezvoltarea mai rapidă a unui popor este sinonimă cu lupta pentru ființa sa.

A pune alături de cîntecele pe care le înginăm în gînd, alături de cuvintele ce ne vin mai des pe buze, de gîndurile ce ne obsedează, credința că valoarea vieții stă mai întîi în faptă, în calitatea faptei, înseamnă a ne apropia, și datorită calității lucrărilor noastre viitoare, de ziua cînd poporul nostru activ, fi-va mereu mai puternic, mereu mai fericit.

Gheorghe Pituț

Critica și istoriografia literară azi

Colocviul național de critică și istorie literară al Uniunii Scriitorilor a semănat numeroase idei care merită a fi reluate, comentate și mai pe larg fundate după cum vom încerca chiar în cele ce urmează. Ele s-au referit, mai ales, la critica literară și, din păcate, mai puțin la istoriografie, ceea ce impune acum o insistență accentuată asupra acesteia. În orice caz schimbul de idei la care au participat aproape 40 de vorbitori, poate fi caracterizat — în ansamblu — ca deosebit de viu și de indiscutabilă utilitate nu numai prin reținerea diferitelor concepții cît și prin numeroasele incitații ce s-au produs în mod firesc.

Dintre ramurile științei literaturii, după cum observam, interesul dominant i-a aparținut criticii literare mai puțin istoriografiei și, adăugăm,

Al. Dima

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Eugen Simion: TIMPUL TRĂIRII, TIMPUL MĂRTURISIRII

O carte delectabilă și în același timp substanțială ne dăruiește Eugen Simion cu jurnalul său parizian, intitulat, după o formulă a lui Camus, **Timpul trăirii, timpul mărturisirii.**

De obicei, vizitele mai lungi în străinătate produc la noi o literatură care sfîrșește prin a plictisi repede. Ea se prezintă ca un soi de salată culturală : informații extrase din baedeker, asezonate cu sos liric sau citate copioase, dacă autorul are ambiții intelectuale superioare și își dă osteneala să consulte ce au mai scris înaintașii ilustri pe aceeași temă. Nu lipsesc apoi complimentele adresate colegilor serviabili de peste hotare, chiar cînd sînt inși absolut insignifianți. Alteori asemenea însemnări de călătorie adoptă un ton atoateștiutor, judecă moravuri și culturi de la o înălțime amețitoare, cu o superficialitate senină și voioasă.

Eugen Simion își avertizează cititorii, din capul locului, că va evita să urmeze aceste exemple descurajante. El vrea să redacteze un „jurnal" adevărat, adică să consemneze în paginile pe care ni le oferă o experiență omenească importantă. Trimis pentru cîțiva ani lector la Paris, are prilejul să trăiască în „orașul lumină", să cunoască personalități culturale vestite și oameni de rînd, să asculte cuvinte spirituale, idei subtile și flecăreli mărunte, să ia pulsul vieții intelectuale celei mai vibrante și să fie nevoit a-și rezolva probleme curente ale existenței zilnice.

Cartea se înscrie în buna tradiție a literaturii „autenticității și experienței" — așa cum au practicat-o la noi Camil Petrescu, Anton Holban, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, C. Fintineru, Octav Șuluțiu ș.a. Are precedente nobile ca : **Rapid — Constantinopol — Bioram, Cu amicul Harx în țara lui D'Aurevilly, Șantier** etc. Față de ele, volumul se distinge prin situația sensibil diferită în care l-a pus istoria pe autor. E tot un tînăr intelectual român, hrănit de literele franceze, cu mitul Parisului, bine închegat în minte. Vine însă dintr-o țară socialistă, a crescut într-o altă orînduire, străbate o epocă de acută politizare a existenței umane. Îl interesează anumite aspecte ale vieții publice, peste care predecesorii săi ar fi trecut mult mai ușor ; se simte împins firesc la confruntări, oricît prudență și-ar prescrie. Revine astfel mereu la fenomenul contestatar din Mai '68, e intrigat de formele ulterioare luate de el și-i descoperă urmările peste tot. Poartă lungi discuții cu acest obiect, e contrariat, iritat, suspicios, dar niciodată indiferent.

Apoi, a avea ocazia să cunoști îndeaproape Parisul, ca lector universitar român la Sorbona nu e astăzi puțin lucru. Eugen Simion e conștient de privilegiul de care se bucură și înțelege să facă experiența cît mai profitabilă. Nu trădează însă febrilități de comis-voiajor cultural și a lăsat acasă multe din complexele și obsesiile atitor altora descrieri în cetatea spiritului.

De aici, dubla calitate a cărții. Savoarea și spontaneitatea impresiilor, culese nemijlocit din întîmplări zilnice și notele fără morgă ; pe de altă parte seriozitatea funciară proprie preocupărilor și observațiilor. O autentică tensiune intelectuală însoțește comentariul faptelor trăite, chiar cînd ele sînt banale. Asta pentru că intelectualul instalat temporar la Paris are grijă să folosească din plin tot ce poate oferi îmbogățirii spiritului sclipitorul oraș. Eugen Simion nu ține să facă neapărat publice itinerariile sale zilnice, destinate instruirii, ne scutește de inventarul muzeelor, expozițiilor și monumentelor vizitate. Activitatea aceasta neîntreruptă se lasă ghicită din întregul jurnal. E limpede că autorul nu-și pierde vremea. Fără să dea semne de febrilitate instructivă urmărește atent orice merită interes intelectual. Nu-i scapă aproape nici un lucru important, trece în fiecare zi pe la Gibert tatăl și fiul, vizitează seminariile profesorilor faimoși, urmărește presa, caută, stăruie să poată avea o convorbire cu Jean Pierre Richard, cu Jean Rousset, cu Georges Poulet, după ce le citește cărțile, vede filmele lui Fellini, e prezent la o retrospectivă a picturii belgiene fantastice, unde face descoperirea lui Magritte, ș.a.m.d.

Cartea e savuroasă grație mulțimii figurilor și scenelor cotidiene schițate de un creion viu. Portrete rapide, mici întîmplări amuzante, relatate succint, tablouri pitorești ies dintr-o privire ageră, gata să clipească ironic sau să se aprindă încîntată, atunci cînd e cazul. Filmul vieții diurne are varietate și vivacitate, chiar dacă rămîne lipsit de evenimente senzaționale ; autorul îi redactează unei vînzătoare de la **Le petit Cluny** scrisori amoroase către un „très brun", cunoscut la mare, ascultă vastele proiecte literare ale lui Jacques Costin, citeva luni înainte ca bătrînul și nedescurajatul avangardist să-și dea obștescul sfîrșit, folosește o întreagă diplomație spre a cîștiga bunăvoința doamnei Dominique, portăreasa imobilului din rue Bouchardon, unde locuiește o vreme ; o studentă convertită îl duce la Lanza del Vasto, poet, mag și profet modern ; un pictor semi-clochard ține să-i arate „magnifica oroare", biserica Sacré Coeur din Montmartre ; ia parte la o serată și acolo o blondă canadiană îl înghesuie, e silit, prin urmare, să asculte părerile ei asupra tuturor problemelor capitale politice, sociale, filozofice și literare, debitate cu o vervă dialectică neoprită.

Humorul malițios nu lipsește din unele desene rapide (românii descurcîndu-se imediat la Paris, pictorul care se oferă să salveze Franța, candidatul reprezentant al „dreptei sărace", etc.). Citeodată, grafitul creionului cunoaște înmuieri nostalgice, cînd tînărul nostru sorbonard participă la o ridicare de zmeu în pădurea Vincennes.

Substanța intelectuală densă a cărții trece prin asemenea pori de viață, în considerații fine asupra unor lecturi, în remarci inteligente sau în judecăți sociopsihologice pertinente. Nimic nu intră în jurnal fără să poarte pecetea faptului trăit. Niște rînduri despre Sartre preced contemplarea lui, trecînd pe stradă, ca simplu pieton, în compania Simonei de Beauvoir. O serie de reflecții cu privire la Don Juan vin după urmărirea unui film al lui Vadim pe această temă ; opiniile despre noul roman francez răsar dintr-o conversație, care-l silește să mediteze asupra afirmațiilor editorului și scriitorului Yves Berger ; comentarea pinzelor lui Magritte sînt rodul unei revelații, n-au nici o altă pretenție decît să o exprime.

Cartea, pe măsură ce e parcursă, își dezvăluie caracterul substantial și într-o ordine mai generală. Ajungînd la capitolul „Spiritul francez", constatăm că pînă și micile întîmplări istorisite au țintit să ne conducă, fără să o simțim, către o reflecție cu caracter sintetic. În discuția despre specificul galic, s-au adunat o mulțime de piese la dosar, culese pe viu. Practic și portretul autoritarei Madame Dominique și succesul doamnei Soleil, prezicătoarea, și reacțiile familiei D., cînd vine vorba de prostituție și, la televizor, își spune părerile o ziaristă, care a petrecut doi ani într-un bordel ca să se documenteze, și ambianța cafenelei și viața animată a străzii au pregătit caracterizarea „spiritului francez".

Avizat în materie de specific național, Eugen Simion nu are naivitatea să propună o definiție personală, riguroasă și completă. Criticul procedează științific, consultă autori care au tratat problema, expune opiniile cu circulație, introduce o ierarhie a profunzimii între ele. Prin unele precizări metodologice de bun simț, înlătură platitudinile, generalizările superficiale, afirmațiile grăbite, fără prea multă consistență. Apoi rămîne la cîțiva gînditori mai serioși, între care locul principal îl ocupă Curtius. Contribuția criticului român constă într-o nuanțare foarte utilă a principalelor caracteristici găsite anterior. Disociații inteligente stabilesc șansa confirmării unor remarci și, mai ales, caută să le adîncească. Aici Eugen Simion spune lucruri noi, demne de reținut. Capitolul rămîne deliberat fără o concluzie netă, invitînd pe cititor la continuarea gîndurilor expuse.

Condiția sine qua non a unui jurnal e **autenticitatea** însemnărilor. Sinceritatea îi conferă principalul interes și sentimentul că-ți apropii pe această cale un spirit, pînă la identificare, cum vede suprema satisfacție a lecturii Georges Poulet.

Marele curaj pe linia autenticității, într-un jurnal, este de a-ți mărturisi slăbiciunile și recunoaște eșecurile. Eugen Simion nu face greșeala să se prezinte în Rastignac valah, cuceritor al Parisului, fără prea multe greutăți. Își stăpînește orgoliul multor intelectuali de a părea omniscienți, blazați datorită prea vastelor lecturi, vitali și elementari, mîndri că au rămas imuni la opera șlefuitoare a civilizației. Rezistă ispitei să aibă ultimul cuvînt în discuție și să întoarcă dezgustat capul privind, „decadența occidentală". Adeseori, își notează franc nedumeririle, perplexitățile, sfielile. Cîtă vreme nu și-a organizat problemele menajere, privește iritat tabieturile franțuzești. Îl calcă pe nervi suficiența unor conlocuitori, dar se forțează să suridă și respectă politețea obligatorie a țării. Regăsește vanități scriitorești care-l scoteau din sărite și la București. Există însă un capitol, peste care — mă mir — că trece prea ușor : dificultatea exprimării într-o limbă străină. Oricît de bine ai vorbi, să zicem, franceza — ca literat — român — ești silit, cel puțin pînă la o primă adaptare, să nu poți arăta integral cine ești. Exprimarea în altă limbă ridică, fatal, o piedică serioasă liberei mișcări a spiritului și e trăită ca o diminuție existențială mai cu seamă de un intelectual. Aici, Eugen Simion n-a mers pînă la capăt pe drumul autenticității, chiar în ordinea particulară a jurnalului său. Altfel, cartea abundă de scînteietoare observații și Eugen Simion este un critic care își cunoaște solid subiectele și dovedește o familiaritate cu literatura franceză remarcabilă, rară printre colegii săi de generație.

Succesul jurnalului e asigurat și de stilul anticalofil. Undeva, autorul subscrie cerinței ca exprimarea noastră să caute a deveni mai puțin colorată spre a-și mări, în schimb, precizia. Eugen Simion scrie elegant, cu suplețe și degajare. Îi vine expresia fericită pe virful peniței, fără cazină. Textul dă sentimentul notației directe, făcute cu prospețimea impresiei imediate, proaspete și păstrînd mereu ritmul respirației firești a momentului. Într-un singur loc, autorul îmi pare intimidat puțin de „modă". Eu i-aș fi tratat mai dur și fără menajamente pe noii „filozofi", cunoscîndu-le itinerarul ideologic oportunist și coincidența lui, astăzi, cu spaima burgheziei în fața riscului ca o stîngă autoritară să cîștige alegerile.

O metaforă frumoasă și profundă încheie jurnalul. Oricine pleacă la Paris duce cu el un mit, al sclipitorului oraș, în minte. Eugen Simion se ferește să perceapă realitățile prin acest filtru livresc, le extrage exclusiv din „timpul trăirii". Dar, întors acasă, evenimentele pălesc, faptele, figurile își pierd culoarea momentului, imaginile se aburesc. Treptat, mitul prinde din nou viață în conștiință cînd începe „timpul mărturisirii".

Sărbătoarea Parisului sfîrșește prin a fi o cunoaștere mai adîncă de sine. Acesta este și rodul unei adevărate experiențe spirituale.

Ov. S. Crohmălniceanu

CARTEA DE DEBUT

Poezie intelectuală

Cunoscutul traducător al sonetelor lui Michelangelo și a altor sonetiști italieni din evul mediu și renaștere (Dante, Petrarca ș.a.) C.D. Zeletin publică la 42 de ani (n. 13 aprilie 1935 în Burdugani-Bacău) intiiul său volum de poezii originale sub titlul *Călătorie spre transparență* (Eminescu, 1977). Unele piese sînt mai vechi, din perioada 1952—1964, ceea ce înseamnă că poetul nu s-a grăbit și a parcurs un lung drum pînă la actualul volum de debut. C. D. Zeletin încearcă să exprime fragilitatea condiției umane, dorul de viață și neliniștea morții, viața fiind, după el, o trecere din contingent în infinitul străveziu (*Călătorie spre transparență*) : „Mă urmărește verdele vieții / ca pe viață străveziul morții. / Culori îmi scoate inainte viața, / Ca să-mi ascundă transparenta moarte. / Cînd vine gîndul, ca o mintuire, / mai mult mă prăbușește-n transparență, / incitvai !-mie însumi par copilul / rostogolit din leagănul naturii... / Azvirle-i, buno, scutecul tău verde / și-n drum o pajiște de maci trenetici, / acoperă-l în azurii zaimfuri / și văzul orb mai bine întărește-i".

Versul disciplinat, fără rimă, aerul meditativ, ușor vetust, o anume eleganță a limbajului dau nu știu ce noblețe acestei poezii căreia îi lipsește totuși un mai pronunțat timbru propriu. Antinomia viață-moarte, efemer-veșnic prilejuiește altă compunere reflexivă în același stil intelectual, reținut (*Musica aperta*) : „Mi-ar fi de-ajuns după viață moartea / dar sînt atît, atît de-amestecate ! / Nici nu mă-ndrept către secunda vieții, / că mă și-mpiedic de vecia morții... / Îmi trebuie un cintec dinspre toate / și peste tot imi trebuie-o lumină, / să nu aud aripi precipitate / și să nu văd ce trebuie să vină. / Mai trebuie un cintec dinspre toate, / spre-a da desăvîrsire slăbiciunii / prin care nu-ndrăznesc cu gheața minții / să tai cărări în codrul des al vieții, / ca să privesc ce pururi nu se vede".

Citeva cuvinte rare. Scrie C.D. Zeletin : „Pulsînd sub seve infinitul alburn, umerii tineri îmi scapă". Italianul *alburn* înseamnă „stratul lemnos situat între inima lemnului și scoarța prin care se face transportul apei și al sărurilor minerale". „Doar fereastra, astra galbă, mă absoarbe în dorinți...". „Astra" e femininul de la astru, iar franțuzescul „galbă" înseamnă „conturul curb al unui element de arhitectură sau sculptură". „Se poticnește vîntul, ca o ciută, într-a pădurii pletoră octobră". În desimea de octombrie a pădurii. Versuri mai alerte : „Visul frumuseții / prin zenit, miraj, / poartă nava vieții / pururi în tangaj".

Din păcate, poetul cade în formulări alambicate, nefirești : „Plimbă îndoiala / umbre pe zăpezi / și ia foc urzeala / verbelor herezi". Expresia „verbelor herezi" e, orice s-ar spune, ermetică.

Editura Dacia lansează în cadrul debuturilor pe 1977 volumul de versuri al echinoxistului Virgil Mihai (n. 28 iunie 1951 în Cluj-Napoca) traducător de poezii.

În citeva rememorări ale trecutului mai îndepărtat sau apropiat, Virgil Mihai își fabrică un limbaj cam afectat arhaic, luînd drept pronunții vechi grafii și amestecînd neologisme încă neasimilate cu vorbe populare precum : *nascere, esperanță, cuvente, țeari, escritor, coragiu, boambe, gracioasă, hiclean.* O strofă dintr-un *Testament* sună astfel : „Pe toți poetul întreabă / De ce limba lui așa / Puțin crezută este / Rara sa limbă gracioasă ?"

Sigur că este grațioasă limba poeziei, la Virgil Mihai s-ar mai cere însă o oarecare concreteță a metaforelor, nu desigur coagularea limbajului „în cartelaj parfumat", nici „dezarticularea blestemată a vorbirii", chiar dacă acestea ar însemna depășirea adolescenței și nu conservarea ei peste limită. De altfel întrebările pe care poetul le pune vizează misterul creației, fără să aibă și un răspuns (*Legea conservării adolescenței*) : „De ce infinitatea / se adaptează dimensiunilor noastre / de ce nu există refugii / din relația eu tu / de ce tăcerea sporește / complexitatea vieții / de ce uneori poesiile (sic) / nici nu se nasc nici mor / ca și memoria". Evocările lui Virgil Mihai, dacă le putem spune așa, sînt ironice, începînd de la titlu (în *Contemplațiunea unei șepci de școlar de la 1910*, dedicată folcloristului Ion Mușlea) ca și în substanță, punîndu-și, de pildă, întrebarea cum a fost anul 1903, spre a răspunde (*Cotidian*) : „un anume specific de epocă / tot trebuie să fi existat / (pomezile frizerilor / mustăți răsucite / his master's voice)..."

La Sighișoara, prin 1931, observă poetul, „se scriau poeme cu rimă" și cineva „domina din penumbră constînțele unor juni calzi și reci îndrăgostiți". Același umor și în notele de drum din Suedia unde, la Stockholm, „se revedea nodul de circulație filmat de Bergman în 1957 fragii sălbateci fețe împietrite ceasuri împietrite" și, pe o copertă color, Ursula Anders nudă, ori în cele din Copenhaga unde apar „semănături de blonde gambe în trecere pe străzi" și „spice liber zburîndu-ne prin păr". La sfîrșit poetul își proclamă singur un destin inedit, ludic, incomformist, fără ostentație : „Născut pentru a juca / jocurile acestei lumi / pentru a urca / dealurile acestor văi / pentru a strivi / între dinți gusturile / amare dulci acrișoare / ale sunetelor / ale luminilor / ale umbrelor / ale cuvintelor / și tăcerilor".

Luîndu-se ceva mai în serios, Virgil Mihai va putea să însemne un nume în poezia tînără.

Al. Piru

Dialogul neîntrerupt

Urmare din pag. 1

rința ca unele lucruri să meargă așa cum ar trebui, neajunsurile să fie înlăturate — va avea ecou și se va concretiza în măsuri ce vor face ca acest dialog să aibă eficiența dorită.

A fost în mijlocul poporului în viața de fiecare zi, în momentele de mare încercare creatoare, în clipele de bucurie, de jubilație față de noi izbînzi și victorii dar și în momentele de grea încercare pentru țară, cînd dezastre naturale au fost înfruntate și cînd urmările lor au fost înlăturate. În aceste circumstanțe grele, dureroase, în aceste clipe în care națiunea a vibrat la unison, conducătorul țării a fost mereu prezent, totdeauna alături de cei în suferință, necontenit pe baricadele luptei pentru ca oamenii să nu sufere iar suferința să fie alungată și alinată.

Dialog de lucru spunem deobicei cînd ne referim la vizitele conducătorului țării în patria noastră. Acest dialog reprezintă, însă, esența unei politici cu consecvență dusă **pentru popor, în numele poporului, emanînd de la popor.** Acest dialog constituie dominanta unei vieți care, de patru decenii și jumătate, nu și-a înțeles altfel menirea, rațiunea de a fi decît prin calea dreaptă care pornește de la izvorul vieții, de la ceea ce este veșnic, nemuritor, inima poporului, gîndul său, năzuințele sale.

---

viața cărților

O CARTE DOCUMENT

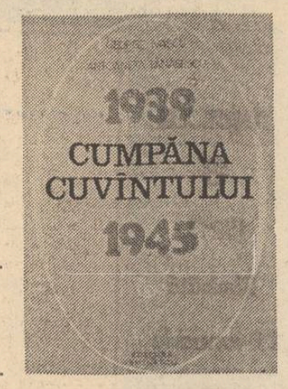

Stabilitate și continuare

S-ar părea, la o considerare grăbită, că între cele două noțiuni exprimate prin aceste două cuvinte există o contradicție care face cu neputință concilierea lor. Ar fi o părere cu totul greșită. Dimpotrivă, între stabilitate și continuare este o legătură strînsă ; fiecare dintre ele presupune, chiar cere, ca să existe pe deplin, existența celeilalte, și chiar mai mult, trăinicia lor se manifestă prin faptul că stabilitatea și continuarea se sprijină între ele și se manifestă fiecare, cu vigoare și folos, tocmai datorită acestui sprijin reciproc.

O dovadă pentru aceasta este conținutul cărții intitulate **Cumpăna cuvintului, 1939—1945,** alcătuită de George Ivașcu și Antoaneta Tănăsescu și apărută de curînd în Editura **Eminescu.** Este o antologie de articole, studii, eseuri românești, publicate între datele indicate și este totodată ceva mai cuprinzător și mai important decît atîta. O introducere semnată de George Ivașcu, de aproape o sută de pagini, reprezintă prin amploarea perspectivei de ansamblu, prin precizia detaliilor și prin lărgimea spiritului adînc umanist în care este scrisă, o viguroasă și substanțială expunere istorică a societății și a spiritualității românești de-a lungul a zeci de ani din acest turburat secol al nostru și ajungînd cu răsfringerile pe care le sugerează în trecut, dincolo de limita 1939, inscrisă pe copertă, expunere care este în același timp mereu folositoare generațiilor de după 1945, prin bogăția evenimentelor evocate și prin spiritul de judecare liberă a acestora. Este o carte de învățătură în înțelesul vechi al cuvîntului, așadar ceva care nu se impune prin didacticism ci prin îndemnul la meditație și la reflecție. Cartea are în subtitlu : **Mărturii ale conștiinței românești în anii celui de-al doilea război mondial.** Este aceasta și este și mai mult Aceste mărturii, ivite și rostite în crunte vremuri de întunecare, publicate acum și precedate de studiul de largă deschidere al lui George Ivașcu, sînt străbătute de un spirit luminos ce se răsfrînge asupra întregii culturi românești între sfîrșitul primului război mondial și sfîrșitul celui de-al doilea. În acest spirit luminos cititorul de azi, fie că a fost, ca semnatarul acestei dări de seamă „colaborator și martor apropiat al acestei cărți" (cum mi-a făcut cinstea și bucuria să-mi spună astfel, oferindu-mi cartea, autorul introducerii), fie că este un om crescut și educat în Spiritul României socialiste ce s-a dezvoltat în cea mai mare măsură pe temeliile cu greu dar trainic așezate de atîția oameni care au luptat cu scrisul lor în vremuri pline de pericol și primejdii — așadar cititorul de azi se va bucura, fie incredințîndu-se din nou, fie aflînd acum cu o mare limpezime că conștiința românească a dat dovadă (și nu pentru prima oară) în mijlocul unor mari și explozive evenimente istorice, de stabilitate și de continuare, stabilitate în cultivarea valorilor umane permanente și, pe temeiul acestor valori, voința de-a înnoi fără distrugeri și de-a construi în continuare.

Studiile, eseurile, articolele care alcătuiesc antologia și sînt datorate unor oameni deseori foarte deosebiți între ei ca fire, ca vocație și ca profesie, dau la iveală din belșug un fapt de mare însemnătate pentru viața unei culturi și anume dezvoltarea înnoitoare, cu considerarea unui trecut valoros, mai exact spus, cu considerarea a tot ce-a fost valoros în acest trecut.

Cartea mai scoate la iveală un lucru care ne dă o satisfacție adîncă. Lectura acestei cărți convinge pe oricine cu o evidență incontestabilă că într-o vreme în care se abăteau asupra Europei teroarea și barbaria doctrinelor fasciste, într-o vreme în care, cum spune prefațatorul acestei cărți „întreaga omenire a stat sub amenințarea nimicirii civilizației și a culturii în ceea ce semnificau ele mai adînc și mai autentic ca umanism", în România s-a păstrat și a continuat să se dezvolte pe baza unei tradiții bine întemeiate un spirit de libertate a gîndirii și de împotrivire la forțele destructive care căutau să se instaureze și la noi. Chiar pe un om care a trăit și s-a cutremurat în acele crîncene vremuri, conținutul acestei antologii îl uimește în chip plăcut prin coerență și coeziune, prin evidența unei profunde mișcări de împotrivire la primejdia care, datorită jocului funest al unor împrejurări nefavorabile, amenința însăși existența noastră ca stat. Stabilitatea convingerilor progresiste și continuarea înverșunată a păstrării, a apărării și a dezvoltării acestor convingeri disting cultura românească de-a lungul acelor ani grei 1939—1945, inscrisă pe coperta acestei cărți. Împotrivirea atitor spirite libere și luminate din România acelor vremuri s-a manifestat nu numai în ce privește amenințarea venită din afară și care plana asupra unei părți din Europa. Infiltrații ticăloase ale doctrinelor fasciste apăruseră și la noi în țară, cu deosebire sub forma grotească și sinistră a mișcării legionare, de cea mai tristă amintire. Conținutul **Cumpenei cuvintului** cuprinde destule exemple de dezaprobare și indignare față de această mișcare. Ele derulează în fața cititorului scenele unei grele încercări cumplite la care a fost supusă atunci cultura noastră, conștiința noastră românească, o încercare din care n-au lipsit, după cum se știe, asasinatele și actele de cruzime, toate după un model din afara granițelor țării, în contradicție cu firea românească. Oglindă fidelă și zguduitoare a acelor vremuri, **Cumpăna cuvintului,** prin conținutul ei antologic și prin introducerea excelentă din toate punctele de vedere a lui George Ivașcu este un document, o pledoarie emoționantă pentru conservarea omeniei și a valorilor care înalță și cinstesc pe om și în același timp, cum am mai spus, o admirabilă carte de învățătură, care scoate la iveală și ilustrează, înainte de toate, minunatele însușiri de aprigă rezistență la rău și de aspirație permanentă spre mai bine, însușiri care formează una dintre caracteristicile de bază ale sufletului românesc.

Alexandru Philippide

Consecvența atitudinii militante

Volumul al cărui titlu se află și în fruntea însemnărilor noastre conține o amplă selecție din publicistica românească a anilor 1939—1945. Articolele au fost reproduse din ziare și reviste de orientare democratică, unele dintre ele aflate sub directa conducere a partidului comunist.

Introducerea, semnată de George Ivașcu, urmărește realitatea social-politică a României din această frămîntată perioadă istorică, subliniind evenimentele cele mai importante și evidențiind legăturile acestora cu literatura și publicistica românească. Prefațatorul sesizează faptul că, în ciuda ofensivei dezlănțuite de forțele reacționare împotriva democrației, în publicistica acestei perioade se impune o tendință progresistă și umanistă, pe care o ilustrează intervențiile celor mai importanți scriitori și ziariști ai epocii.

Selecția conține argumente convingătoare în acest sens. Astfel, diversele articole apărute în 1939 exprimă îngrijorarea oamenilor de cultură români în legătură cu agresiunea Germaniei hitleriste împotriva popoarelor Europei. Presimțirea nenorocirilor care pindeau țara noastră se materializează în avertismentele pe care publiciștii le dau guvernanților țării, recomandînd vigilență față de uneltirile Ungariei hortyste, încurajate de Germania, în legătură cu Ardealul de Nord.

Publicistica anului 1940 apare dominată de sentimentul dureros generat de frustrarea țării prin Dictatul de la Viena. Moartea tragică a savantului Nicolae Iorga, a altor oameni politici și de cultură români, asasinați mișelește de către legionari, sînt alte evenimente care polarizează atenția publiciștilor noștri democrați în acest an.

Anul 1941, precum și anii 1942, 1943 și, parțial, 1944 se caracterizează în publicistică prin articole și studii care, fără să reprezinte, cu excepția documentelor Comitetului Central al Partidului Comunist Român, proteste deschise împotriva războiului și a stărilor de lucruri din țară, constituie argumente pentru umanism în literatură, pentru echilibru și dreaptă apreciere în critică, împotriva diverselor curente literare irațională liste. Articolele și studiile pe care diverși scriitori și critici le consacră lui Maiorescu, Lovinescu, discuțiile pe marginea **Istoriei literaturii** a lui G. Călinescu constituie luări de poziție rațională liste, ce apără tradițiile umaniste ale culturii și artei românești. Un capitol special în publicistica acestor ani îl formează studiile consacrate unității de limbă, cultură și spirit a românilor de pretutindeni, ca și cele consacrate literaturii Transilvaniei, înțeleasă ca parte integrantă și indivizibilă a literaturii române.

Publicistica anului 1944 este dominată de actul istoric de la 23 august, în legătură cu semnificația căruia se pronunță personalități ale vieții noastre politice și culturale. Declarația C.C. al P.C.R. adresată țării, articolele din **Scînteia** și din **România liberă,** articolele semnate de către tovarășul Nicolae Ceaușescu cheamă poporul la luptă pentru eliberarea întregii țări și pentru zdrobirea hitlerismului.

Anul publicistic 1945 este marcat de intervenții care consemnează cu entuziasm eliberarea Ardealului de nord și victoria coaliției antihitleriste, angajarea întregului popor în munca de reconstrucție.

Privit în ansamblu, **Cumpăna cuvintului** constituie o importantă mărturie despre rezistența intelectualității noastre democrate la încercările reacțiunii, ale dictaturii antonesciene de a aservi cultura românească unor interese antipopulare.

Un aspect interesant pe care îl relevă lectura acestei antologii îl constituie raportul dintre evoluția unor evenimente social-istorice obiective și ecourile lor scrise. Se poate constata, privind din acest unghi, că între publicistica propriu-zisă și cea de factură literară există o deosebire caracteristică. Dacă textele din prima categorie sprijină în mod nemijlocit anumite idei de natură politică, afirmînd și negînd cu argumente ce țin de logica istoriei și de dialectica specificului național românesc, cele din a doua folosesc argumente moraliste și în general filozofice, grefate însă, de asemenea, pe afirmarea unor permanențe ale specificului național și cultural românesc. Apare astfel o semnificativă simbioză între atitudinea politică nemijlocită, care folosește argumente istorice și ideologice, și expresia moralistă a unor adevăruri ale literaturii. Peste valoarea sa documentară, antologia alcătuită de George Ivașcu și Antoaneta Tănăsescu pledează astfel, în mod convingător, pentru înțelegerea literaturii și criticii literare ca activități intim legate de contextul social și politic în care apar, ca expresii specifice ale spiritualității unui popor.

Voicu Bugariu

Cu privire la personalitatea lui Eminescu

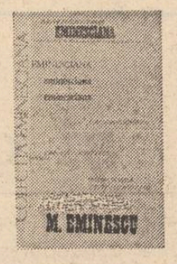

● În domeniul nu o dată colorat de bovarisme critice, de absolutizări regretabile, de erori capitale și de polemici sterile, de pledoarii pro domo și exacerbări laudative neacoperite demonstrativ, — a' eminescologiei, contribuția lui V. Gherasim este remarcabilă încă de toate prin acest rar „simț al proporțiilor", cum îl numește G. Muntean, prin grija căruia a fost întocmit acest al 9-lea volum al seriei **Eminesciana** *). Formația sa de filolog și mai apoi de istoric al filosofiei conferă studiilor sale despre Eminescu mai întîi rigoare în ordonarea argumentelor, eliminarea oricărei absolutizări (nu în dauna expunerii și susținerii hotărîte a propriilor opinii), abordarea sistematică a tuturor laturilor **gîndirii** eminesciene și apoi, înscrierea fundamentelor acestei gîndiri pe coordonatele spirituale europene. Din păcate, viața scurtă nu i-a îngăduit lui Gherasim încheierea unui sistem exegetic eminescian. Simțul echilibrului guvernează toate contribuțiile adunate aici, simț imperios necesar ideii centrale a autorului, care este demonstrarea sănătății spiritual-afective a lui Eminescu. **Influența lui Schopenhauer asupra lui Eminescu și Eminescu ca optimist** fiind studiile de cea mai pregnantă originalitate. Gîndirea eminesciană este cercetată de-a lungul celor două axe principale, cea contemplativă și cea activă, publicistica militantă necontrazicînd, ci potențînd latura poetică pură „Greșeala pe care au făcut-o mulți a fost că ei au voit să-l explice pe Eminescu numai dintr-un punct de vedere. Urmarea a fost că ei au căpătat o icoană falsă despre Eminescu". În celelalte articole, fie că vizitează ipotezitil, susținînd cu fervoare originea pur autohtonă a lui Eminescu **(În satul Eminovicenilor)** polemizînd lucid și animat nu de dorința de „a se mări pe sine", ci de a elucida adevăruri, fie cu Leca Morariu **(Și Eminescu-cimp de bătaie ?)** fie cu Tomashek **(Iarăși originea lui Eminescu)** studiind minuțios genealogia pe linie paternă a poetului **(Familia Eminovici),** fie că alege și studiază o problemă vitală pentru înțelegerea modului în care poetul concepea sistemul de predare în școală **(Eminescu în serviciul școalei)** sau subliniind influența poetică a lui Eminescu asupra lui Alecsandri, din ultimii ani ai acestuia, fie că pledează **Pentru un muzeu M. Eminescu la Ipotești,** sau disocînd, subtil și pătrunzător, între **sensurile** melancoliei eminesciene și conceptul de pesimism **(Henrieta Sachelarie — Pesimismul lui Eminescu),** — întotdeauna scrisul lui V. Gherasim izbutește să dovedească just și cu claritate în documentare ceea ce-și propune, de a aborda **integral** personalitatea eminesciană, putînd constitui oricînd un model oricărei metodologii critice eminesciene.

Dan C. Mihăilescu

*) **Vasile Gherasim : „Mihai Eminescu", Editura „Junimea", 1977.**

Omagiu din inimă și conștiință marelui fiu al țării

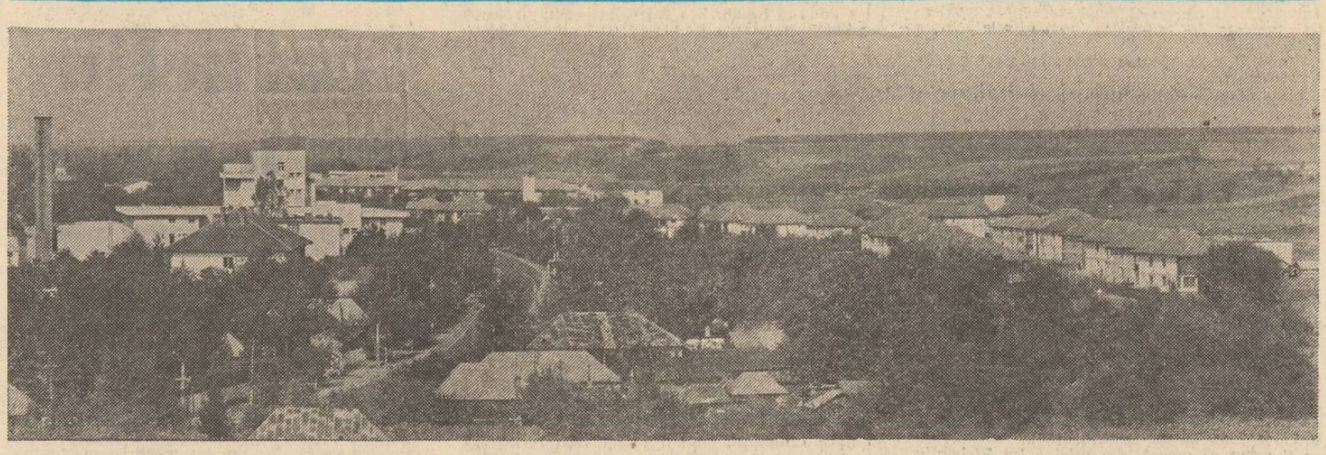

ÎN SATUL PREȘEDINTELUI

Ecou răsfrînt în douăzeci și două de milioane de oameni

„Pământu' sărac" — așa i se spunea ; așa era cunoscut după timpuri. Cotmeana cea fără de ploi, sau cu ploi scurse repede in văi din nou secetoase. Cotmeana cea fără de ape ; apele ei fiind la cincizeci-șaizeci de metri sub pînza de sol. Sol de cea mai slabă calitate — podzol sau roșu brun de pădure, așa cum obișnuiesc să spună pedologii. Cînd ieșeau 550—600 de kilograme grîu la hectar se zicea că a fost un an bun și erau luate mai în seamă paparudele. Cînd ieșeau 1 000 de kilograme de porumb la hectar se zicea că s-a întîmplat ceva, poate o eroare a naturii. Nu era un pămînt pietros, așa cum e cel al podgorenilor, ci mai degrabă un pămînt lisă, steril, neinstare să dea mai mult de 600 kilograme grîu la hectar sau o mie la porumb. Atît ! Ca un joc ciudat și trist al naturii, atît.

Și totuși... Gospodari, temeinici, patrioți. Mereu în luptă — surdă sau fățișă — cu cei care încercau să impună legi mai aspre decît sărăcia pămîntului, sau legi care veneau peste această sărăcie. Asta a făcut din oamenii Cotmenei și mai ales pe cei din partea Scorniceștilor, oameni dirzi și neînfricați, mereu porniți, din tată în fiu, împotriva nedreptăților. Se știe că din aceste locuri, din părțile Scorniceștilor, s-au ridicat patru căpitani pentru oastea lui Mihai Viteazu. Se mai știe că numeroși au fost țăranii din Cotmeana alăturați oastei lui Tudor. Oameni demni și mîndri, prin voia voinței lor, neasupriți niciodată, nimănui. Iar atunci cînd, în secolele de asuprire, răsăreau legi mai aspre, mai absurde oamenii se ridicau. Erau moșneni, deci liberi, deci mereu însetați de libertate și dreptate. Din mîndria de a nu-și pleca pînă la pămînt capul în fața asupritorului (de orice fel și de oriunde ar fi el) bărbații și femeile Scorniceștilor, asemenea bărbaților și femeilor întregii țări, au îmbibat cu prisosință pămîntul cu sînge. Mărturie stau și acum mormintele și monumentul, simbolul bărbaților din Scornicești căzuți în războiul pentru întregirea neamului.

Harnici și însetați de libertate, oamenii din această parte a Oltului. Harnici pentru că nu și-au pierdut niciodată speranța într-un pămînt îmbogățit prin sudoarea muncii. Însetați de libertate — iată, și aici cuvintele înseamnă prea puțin față de ceea ce ar vrea ele să exprime de fapt. Iar din această îngemănare a hărniciei cu setea de dreptate socială și libertate avea să se nască exact spre sfîrșitul luptei pentru întregirea neamului, omul, spiritul cel mai autentic al acestei nobile îngemănări, președintele Republicii, secretarul general al partidului, Nicolae Ceaușescu.

Erau zece copii (la casa omului copiii sînt o bogăție — îi plăcea lui Andruță Ceaușescu să spună) într-o casă mică, acoperită cu șindrilă. În camera din față — toți zece ; venea ținda. Înspre curte — camera „de bune", locul unde se adunau cele agonisite de bătrîni. Puține lucruri puteau fi agonisite : un rînd de haine **de oraș** și ceva îmbrăcăminte de **sărbători**, pentru copii. Atît. Nu erau de vină nici pămîntul, nici soiurile de grîu sau de porumb. Sau, cine știe ? pe un pămînt sărac oamenii trăiesc cu toată ființa cerbicia, încrîncenarea.

Sudoarea lor e mai sărată, palmele mai bătucite, ochii mai aprinși atunci cînd peste toate astea vine o nedreptate. De aici trebuie privită poate copilăria celui ce ne este acum îndemn moral și spiritual la dreptate și libertate, la democrație și umanism revoluționar. Consătenii președintelui își aduc bine aminte felul său de a fi din copilărie. Îndura lipsurile cu cea mai mare seninătate, era neînduplecat cînd avea sentimentul nedreptății — spun. Acest fel de a fi i-a obligat pe cei ce diriguiau opresiunea să noteze meticulos, ori de cîte ori întîlneau persoana sau numele tînărului Nicolae Ceaușescu : incitator la grevă, a răspîndit afișe împotriva ordinii de stat, agent comunist periculos. Dar pămîntul sărac al Cotmenei, lipsurile, nevoile și libertatea îngenuncheată nutreau dinlăuntru destinul liniar, incoruptibil al tînărului revoluționar. Nici un compromis, nici o serpentină pe drumul său atît de curat. Închisoarea, lagărul, prigoana, clandestinitatea — școli ale luptei, desăvîrșirea unui destin model.

Dar mobilizarea tineretului pentru reconstrucția țării, șantierele naționale, activitatea din cadrul forțelor armate ? O nouă luptă, desigur. Fără baricade, fără catacombe, fără sîrmă ghimpată. Mai întîi lupta **devenirii** împotriva **revenirii**, apoi declanșarea acelei lupte titanice pentru formarea unui alt tip uman, constructor conștient și devotat al socialismului. Termenii se schimbă, se schimbă, dispar chiar și taberele contradictorii. Se mută în noi, în fiecare dintre noi. Binele, frumosul, adevărul nu ies la lumină în urma unui developator miraculos, ci prin noi înșine. Iată o cucerire cu adevărat revoluționară : pe fondul dreptății și libertății se desfășoară un vast proces de edificare a personalității umane de tip nou. Pildă și crez, îndemn și năzuință, iată, omul care, acum 60 de ani în anul reîntregirii neamului, dintr-o familie de vechi moșneni a venit spre noi. Spre cei de acum, identificîndu-se cu năzuințele întregului popor, ecou răsfrînt în douăzeci și două de milioane de oameni care însuflețesc acum, liberi și drepți, rotundul chip al României.

Pavel Perfil

Demnitatea omeniei

În ultimii cincisprezece ani am cutreierat, ca ziarist și scriitor, multe din satele și orașele țării. Am coborît în mine profunde, m-am plimbat prin hale de uzine văzînd cît de trudnic se laminează metalul, din ce zgomot de război de țesut mi se-mpletește cămașa de pe corp. Am observat cît de liber și de conștient se muncește în țara-ntreagă și cum își reînnoiește ea fața văzind cu ochii.

De fiecare dată, în localitățile prin care am trecut n-am uitat să vizitez casele și alte relicve legate de numele marilor noștri bărbați în fapta și gîndul cărora s-a cristalizat spiritualitatea românească.

Într-o modestă casă cu acoperișul țuguiat din Munții Apuseni s-a născut Avram Iancu, dîrzul patriot al neamului. Tot modestă este și casa de pe coasta Ipotești în care și-a trăit copilăria, alături de numeroșii lui frați, cel mai de seamă poet al neamului, Mihai Eminescu. Simple case de țară sînt și acelea în care au văzut lumina zilei Coșbuc, Rebreanu și Goga. Într-o căscioară pitită după un vechi gard din marginea Botoșanilor s-a născut cel mai erudit savant al nostru, Nicolae Iorga. Nu într-un palat și nici măcar într-o zdravănă culă olteneașcă s-a născut creatorul coloanei infinite, Constantin Brâncuși. Și mulți alții, spirite deosebite ale poporului nostru, s-au născut și au copilărit în asemenea modeste case de țară, mai adesea ocolite de belșug dar sfințite de moralitate, case în care din primele zile ale sale copilul învață ce-i munca și cinstea, ce-i dragostea de glie și atașamentul față de neam.

Zilele trecute am vizitat împreună cu un mare număr de confrați comuna Scornicești în care s-a născut cel mai mare om politic din istoria modernă a României, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Cu pioase sentimente de stimă și admirație am intrat în casa, modestă ca și cele evocate mai sus, în care a văzut lumina zilei și a copilărit președintele țării. Ne-am adus prinosul nostru de recunoștință părinților care au dat viață celui mai ales fiu al neamului. E un miracol pentru noi românii că bună parte din marii bărbați care și-au nemurit, prin fapt și cuget, numele în istorie s-au născut la sat. E un miracol, explicabil totuși sufletului nostru intim. Căci aici a fost, din vechime, învățul cu munca aspră, cu gîndul curat și încrezător, cu îndîrjirea nu o dată slobozită pentru sfărîmarea opresiunilor de tot felul, cu respectul față de adevărul care avea totuși să iasă odată în lumină deplină.

Dintr-o asemenea nobilă matrice a plecat tînărul de nici cincisprezece ani în lumea largă să-i cunoască și mai bine legile, să se lupte pentru dreptate socială și națională. De 45 de ani el ține drept steagul demnității și omeniei noastre, al muncii descătușate și al edificării României socialiste.

Iar acum cînd întregul nostru popor se pregătește să aniverseze cei 60 de ani de viață rodnică, pusă cu dăruire în slujba Patriei, scriitorul își alătură și el glasul milioanelor de oameni urînd marelui bărbat al țării și al lumii, mulți ani de viață în fruntea partidului și a țării, multă putere de muncă pentru triumful creației și al păcii.

Gheorghe Suciu

Semnele viitorului

Sîntem înclinați să credem că oamenii deosebiți nu pot veni decît din locuri deosebite — că trebuie să existe ceva anume, un semn al viitoarei deveniri. La prima vedere, comuna Scornicești, locul de naștere al Președintelui Nicolae Ceaușescu, nu se deosebește cu nimic de alte sate și comune ale țării ; sînt aici aceleași case românești așezate între dealuri domoale, pe care le regăsești și în alte părți ; amintirea satului care a fost odinioară se mai păstrează încă, deși timpul care a trecut a adus cu el schimbări mari.

Locul în care s-a născut omul care a devenit simbolul revoluției pe care o trăim, nu putea să fie însă deosebit de altele ale țării ; ba chiar, tocmai această asemănare te face să simți că revoluția nu a fost o întîmplare, de vreme ce conducătorul de astăzi vine dintr-un sat care se poate confunda cu altele. Destinul său s-ar fi putut confunda cu altele dacă nu ar fi fost revoluția — aceea care a făcut oameni pe măsura ei ; la rîndul lor, asemenea oameni nu puteau să facă decît o revoluție pe măsura noastră, a tuturor, care să fie visul cel mai de preț al înaintașilor, al atîtor generații de oameni care au pregătit ziua de astăzi.

La Scornicești, imaginea omului care s-a născut aici în urmă cu 60 de ani, vine să se adauge chipului **conducătorului** și **tovarășului** prezent în toate marile înfăptuiri ale noastre ; istoria a făcut ca un consătean al oamenilor din Scornicești să devină apropiat fiecăruia dintre noi — un om care a închinat revoluției bunul cel mai de preț pe care îl avem, adică o singură viață.

Dacă vrem totuși să găsim o deosebire între Scornicești și alte sate și comune ale țării, ea ar putea sta în faptul că, nicăieri parcă, natura nu a fost atît de zgîrcită cu oamenii, ca aici : un pămînt sărac, între dealuri sărace, aspră lecție de viață care nu se poate uita și care nu poate naște decît luptători. Aici s-a născut Președintele Ceaușescu, omul ridicat de revoluție la treapta cea mai înaltă a datoriei, care la rîndul său și-a închinat viața ridicării unui popor pînă la demnitate : între dealurile sărace ale Oltului, din părinți truditori ai pămîntului care, ca alții ca ei, nu au avut ce lăsa moștenire altceva decît o revoluție și care, acum, odihnesc pe una din culmile blînde ale acestor dealuri.

Casa în care s-a născut Președintele : două camere și o tindă ; o prispă cu stîlpi de lemn și cu înfloriturî modeste ferăstruite în scîndura de sub streașină. Într-una din aceste camere au crescut cei zece copii ai familiei.

De pe acum începe să se închege la Scornicești și legenda despre omul care, plecat de aici, a devenit fiu al întregii țări : cuvinte și gesturi ale copilului crescut sub ochii oamenilor din sat, care au căpătat înțeles abia în urmă. Ei și-l amintesc organizînd bătălii închipuite după cartea de istorie, și-l amintesc mai curajos decît alții și găsesc în cite-o frază de-atunci, explicație pentru cuvintele istorice de astăzi... Sînt amintiri păstrate cu sfială, cu respect pentru gîndul că, tovarășul lor, conducătorul, a devenit ceea ce este datorită faptelor sale de revoluționar — o legendă care nu le mai aparține numai consătenilor săi, ci întregii țări ,istoriei sale.

Și dacă în comuna Scornicești cauți cu adevărat să descoperi cum se face că tocmai de aici a plecat cel care avea să devină președintele țării, semnul cel mai sigur pe care îl poți afla este acela că cei de astăzi, locuitorii din așezarea aceasta dintre dealuri, încearcă să fie pe măsura omului, tovarășului și conducătorului Ceaușescu. O țară întreagă încearcă să fie pe măsura revoluției pe care o trăim, lupta satelor pentru recolte bogate și pentru cinstea de a fi printre cei dintîi se duce peste tot, dar la Scornicești ea este mai mult decît atît : este un efort nemăsurat de a smulge pămîntului tot ce poate să dea. Aici se simte mai bine decît oriunde că revoluția însăși încearcă să fie pe măsura oamenilor. Pămîntul sterp al locului a dat în ultimii ani recolte de neînchipuit altădată ; consătenii Președintelui

Nicolae Mateescu

Continuare în pag. a 6-a

Lecția unei vieți

Înserarea se vede în acea fotografie la fel de bine ca oamenii și apoi se vede lumina limpede prin care vine El în costum alb de bărbat tînăr, tînăr în acea fotografie nu din numărarea anilor ci din puterea de a zîmbi și de a fi tînăr împotriva tuturor legilor biologice. Poartă cravată de culoare închisă și o cămașă albă, mai albă chiar decît lumina care cădea peste acel loc liniștit al întîlnirii : ulița unui sat, satul său, sau poate al altora, unul dintre cele multe prin care a trecut. Și El întinde mîna unei țărănci bătrîne și rîde cu acea bucurie a omului care se întoarce dintr-o lungă și grea încercare, asemeni soldaților sau ofițerilor care se întorc dintr-o mare bătălie cîștigată. Și zîmbetul cald și privirea în aerul rece de seară de toamnă (pămîntul arată negru și răscolit de urme iar pomii se văd grei, pregătiți pentru iarnă) se îndreaptă numai asupra bătrînei țărănci, îmbrobodită cu un batic negru, nu de doliu, ci mai degrabă pentru a rezista mai multe zile lucrului la cîmp, cu rochia arsă de soare și albită la umeri și poate chiar îmbîcsită de praful drumurilor spre culesuri și chiar de praful atitor culesuri, mai lungi chiar decît ziua obișnuită ; încălțările femeii nu se văd în fotografie dar, de bună seamă că fiind la cîteva ceasuri de drum lung într-o căruță din care abia a coborît ca să-l întîmpine, nu pot fi decît o pereche de sandale sau de ghete roase. Nu i se văd nici picioarele dar i se vede chipul în cele mai mici amănunte. Ochii pătrunzători, aprinși, ard în mijlocul unei fețe care-și povestește viața dintr-o singură privire. Arată ca o palmă de drum bătătorit peste care s-au scurs torente puternice de ploaie. Ridurile adînci par a fi săpate de prea multe lacrimi prelinse pe aceleași locuri sau urmele unui joc ciudat cu o lamă pe obrazul bătrînei femei. Și bătrîna țărancă stă cu mîna trasă spre piept, nu pentru că s-ar rușina de urmele timpului atît de adînci tăiate pe trupul ei chinuit de pămînt de aproape 80 de ani. Se sfiește pentru prima dată, după ce a dat de mii sau de sute de mii de ori noroc în viața ei să întindă mîna Președintelui și-și privește degetele mari, osoase, crăpate, cu urme de pămînt în piele, pămîntul care a urmărit-o ca o stafie de la naștere și Președintele stă cu mîna întinsă și-i zîmbește femeii ca unei mame și ochii lui par să spună asemeni unui mare fiu reîntors între ai săi : „Noi am învins și acum m-am întors acasă, am venit la voi să vă văd, să-mi spuneți care sînt durerile voastre, să scăpați de ele, pentru că le-ați purtat destul și a venit acum și vremea voastră și a tuturor celorlalți care au purtat durerea pe umeri". Și bătrîna țărancă stă cu mîinile ei clomburoase încremenite într-o sfielnică reținere pentru că știe de la părinți că o mînă bătucită de cozile tari și lustruite ale uneltelor a fost arareori strînsă de oameni mari și dacă nu ești îmbrăcată de sărbătoare nu se cade să ieși înaintea unui mare bărbat. Și ochii femeii trădează sfiala de-a strînge o mînă care a stat încleștată pe gratii reci ca gheața, care s-a strîns minioasă și s-a făcut pumn, care l-a ajutat să-și ducă gîndurile la împlinire, mîna aceea care a strîns mîinile celor mai celebri bărbați ai lumii, tocmai aceea să-i fie întinsă ei, umilă femeie a acestui pămînt care în 80 de ani de viață nu a fost niciodată băgată în seamă, care în afară de cîmp, de vreme, de copii și de odihna puțină nu a avut alte gînduri și alte speranțe. Și după cum caută un loc unde să-și ascundă mîinile și după cum el o privește cu dragoste îți poți da seama că peste o clipă cei 80 de ani ai ei de nefericire vor fi învinși și că bătrîna nu va mai rezista și va întinde mîna, cuprinsă de fericire și obrazul ei cu pielea strînsă ca o armonică va întineri și lumina din jur va spori. Lîngă femeie un bătrîn, cu părul alb, cu același obraz și cu aceleași mîini chinuite de trudă, se uită. Și-a ridicat și el brațele la piept pentru a păstra cît mai mult și mai aproape de el urmele acelei strîngeri și se uită, dar nu-l privește pe El, ci mîinile lui întinse spre femeie, poate nevasta lui, și așteaptă să vadă dacă țăranca va avea curajul gestului pe care l-a trăit el cu cîteva secunde înainte. Știe de la ea că l-a cunoscut în copilărie și l-a văzut cum crește și a auzit cum a plecat și cîte a pătimit de la această plecare, și își aduce aminte că femeia i-a spus cîndva „mă, copile, de ce nu te astîmperi, c-o să dai de necazuri" și El a dat de necazuri și le-a biruit, dar a biruit nu numai pentru el, pentru că nu luptase numai pentru necazurile sale, ci și pentru ale altora, ale tuturor soldaților anonimi ai acestui pămînt. Și toți țăranii din preajmă privesc această întîlnire a mîinilor lor de țărani — stîlpi ai pămîntului — cu Fiul reîntors între ei de atîtea ori și de fiecare dată cu aceeași emoție de parcă ar fi întîia și aparatul de fotografiat le-a surprins, în ciuda înserării, bucuria lor imensă că nu mai sînt Nimeni, ci Țăranii români, deveniți și ei contemporani.

Fotografia aceasta m-a ținut cîteva clipe în fața ei. Era așezată pe peretele unui punct documentar din Scornicești și în încăpere era frig și cînd am ieșit afară, așteptat parcă de soarele lustruit de iarnă tîrziu, am văzut cîțiva țărani trecînd pe stradă și am avut impresia că plecaseră din fotografie pentru a da de mîncare la vite, pentru a crăpa niște lemne, să vadă dacă nu cumva au primit o scrisoare de la copii și dacă n-a luat-o cumva casa din loc, urmînd să se întoarcă înapoi spre seară, pe hîrtia mată a fotografiei, unde se simt teribil de mîndri pentru că din sute și mii de părinți, bunici, străbunici și cîți au mai fost pînă la începutul începuturilor, nici unul dintre aceștia n-au fost la o așa de mare și de înaltă cinste.

Cornel Nistorescu

DEVOTAMENTUL TINEREI GENERAȚII

Numele adevărului

Popoarele au gustul adevărului. Ele trăiesc pentru adevăr chiar dacă pentru o vreme el li se arată numai parțial și nu contenesc a trăi în perspectiva aflării lui integrale. Este în firea popoarelor să-și apropie adevărul pe orice căi, prin jertfă și sacrificiu și, într-un moment crucial pentru ele, să vadă într-unul din fiii săi pe omul care este hărăzit de istorie să-l rostească deschis în fața contemporanilor săi și a viitorimii.

Nicolae Ceaușescu este alesul poporului român în acel moment crucial de magnifică inspirație fără ca întîmplarea să joace vreun rol în desemnarea sa în fruntea națiunii noastre. Nicolae Ceaușescu, crescut de mic în adevărul părinților săi — simpli țărani români — trecut prin adevărul de foc al luptei revoluționare, a venit cu adevărul țării în inimă să conducă destinele poporului care l-a născut. Prin el, prin acțiunile sale energice, îndrăznețe, cutezătoare, fie-

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 6-a

Un drum al responsabilității

Ultimul deceniu și în special anii din urmă, caracterizați printr-un avînt deosebit în dezvoltarea economică și socială a României sînt, totodată, ani dintre cei mai fertili în producția literară angajată, izvorîtă din actualitatea imediată, din realitățile zilelor noastre. Se poate vorbi, chiar, de o nouă tendință, dominantă, în rîndul creatorilor de artă : aceea de a se afla ei înșiși în mijlocul vieții, a personajelor și eroilor lor, pe care, scriitorul cunoscîndu-i îndeaproape, confundîndu-se cu ei, îi îndrăgește, îi respectă iar cititorul — omul muncii — la rîndul său recomandîndu-se în paginile cărților. Or, acest fapt este esențial atunci cînd definim literatura română actuală, a cărei personalitate distinctă îmbină continuarea celor mai frumoase tradiții cu remarcabilele căi de ilustrare a noului, a omului, în toată complexitatea relațiilor sale, abordate curajos din unghi politic și social.

Dragomir Horomnea

Continuare în pag. a 6-a

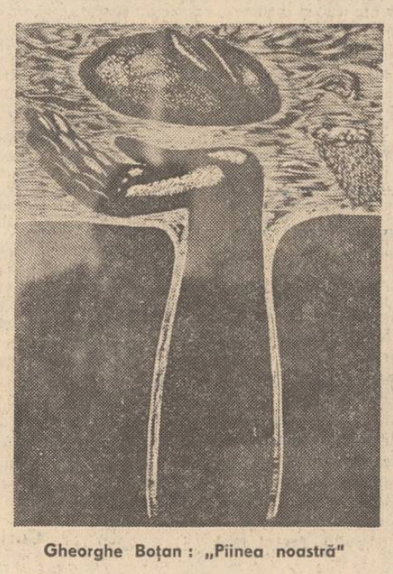

Gheorghe Boțan : „Piinea noastră"

Aspirații solare

Secolul nostru aleargă grăbit către iarnă. În retortele sale se distilează deja materia viitorului. Oamenii, în vocația lor demiurgică privesc altfel stelele de pe rampa de lansare. Aici pe pămînt o altă geografie, de care sînt conștienți toți locuitorii planetei, împarte globul în continente de umbră și lumini, în pustiuri de foamete și oaze de libertate, în teritorii de incertitudine și teritorii ale demnității. Orice om cu ochiul neviciat de prejudecăți și îndoieli vede tot mai clar că semenii săi au decis, indiferent de culoarea pielei, de graiul în care își spun „bună ziua", indiferent de steaua care le măsoară existența, să facă din teritoriul de lut și suflet numit PATRIE o insulă de lumină. Pe planetă popoarele își îndreaptă gîndul într-acolo pentru că așa e firesc, pentru că alegerea demnității, a libertății corespund nu numai mersului istoriei, ci însăși structurii intime a

Daniela Crăsnaru

Continuare în pag. a 6-a

Anii Ceaușescu

Nu este prima oară nici cînd descoperi și nici cînd gîndesc și scriu cît de firesc și de armonios s-a statornicit în adîncul conștiințelor noastre și în obișnuitul zilelor noastre de viață și de muncă numele și ființa celui sărbătorit în acest început feeric de an pentru 60 de ani de viață și 45 de ani de activitate revoluționară, cu fastuoasă cinste, gratitudine și mîndrie : NICOLAE CEAUȘESCU.

Anii din urmă, **Anii Ceaușescu,** ne-au reînvățat că noi ca țară, noi ca popor și noi ca partid comunist n-am venit oricum în istoria umanității și n-am trecut și nici nu putem trece oricum prin ea. Am deprins pentru totdeauna adevărurile simple și omenești ale demnității și libertății de a fi noi înșine și proprii noștri stăpîni între hotarele patriei și ale timpului. Rătăciți și amăgiți de atîtea ori de furtuni străine, ne-am regăsit cu sufletele deschise visele, puterea, înțelepciunea și în-

Constantin Stoiciu

Continuare în pag. a 6-a

OMAGIU

Răsăritul frunții

Lumina frunții
Învăluind și munți
Și timp
Și piine
E însuși izvorul inimii acestui pămînt
Care de mii de ani
Se naște pe sine.

El vine spre noi încărcat
Cu tot destinul părinților ars, înflorit
Iar fruntea gîndind
E însăși lumina lor
Urcînd prin sufletul nostru
În infinit.

Din începutul acestui neam
Fruntea adînc luminată de gînd
Omenesc, amplu răsare
Bolta spațiului dintre cele două timple
E arcul ceresc
Din vîrful Omul pînă la Mare.

Un freamăt de timp înflorit
E toată inima luminoasă
A acestui popor
Fiu ales al țării, sensul și biruința —
Eu am văzut Luceafărul inimii noastre
În Vîrful cu Dor.

Din fiecare gînd
Pînă dincolo de timp, dus
Din fiecare vis fruntea răsare
Ctitorind rodnicia spre comunism, în sus,
Far conștiinței noastre sub soare!

Ion Crînguleanu

Patrie de comuniști

Patrie
ce m-ai născut pe-o rază —
fericirii mele
răsărit sonor, deșteptînd
din somn adînc pămîntul —
steag 'nălțat în unghiul
dintre vis și dor ;
vin din geana
lui „a fost odată",
pieptul ți-e-n semințe calde
ca-n armuri ; țară —
dîrză Ană ne-ntinată
ce-ai știut zidirea-n
veacuri să ți-o-nduri ;
inspirație profundă și alean, țară —
fruntea și credința noastră,
ochi al meu privind
prin griul bănățean
și prin zbor de pasăre
măiastră ; cuib de Nemurire, sfînt,
binecuvîntare-a lumii că există, țară construită
pe cel mai
frumos cuvînt,
patrie de comuniști.

Dim Rachici

Demnul Președinte

Întregii lumi pot spune : România
înseamnă munte, apă și cîmpie.
Aici se construiește monumentul
de Pace, Libertate, Omenie.

Eu m-am născut cu brazii într-o țară
ce s-a despovărat de jug și tiranie.
Aici se construiește Comunismul.
Aici am dreptul să-mi comand eu mie.

Cu glas de bronz pot spune : Ne-am ales
pentru-mpliniri pe demnul Președinte,
aici, în România Socialistă
care zidește, merge înainte.

Nicolae Lupu

Ziua-ți Naltă

Adun cuvintele, tăcut le chem
Șoptindu-le încet, de-a-rîndul
Un cînt de aur simplu — un poem
Îmi înfioară gîndul.

Aș vrea cu glasul tău să-l spun
Ca o ninsoare blîndă peste glie
Ca versul dintre toate cel mai bun
Să ți-l închin acuma — Românie!

Neistovită-i apa din care-ți bem adîncul
Neistovită — piatra de zidire,
Neistovit e graiul, neistovit cuvîntul
Prin care Ziua-ți Naltă ni-i dată moștenire!

Valeriu Pantazi

un nou sens al

FRAGMENTE DE ROMAN
DE

corneliu leu

— Așa e credința noastră : „întoarce și obrazul celălalt" ; ideea martiriului, a păcii pe pămînt prin infirmarea răzbunării iudaice din dogma dintelui pentru dinte.

— Ei da, așa da, se luminase Drăgan mișcînd, voios de demonstrație, trupul său mare ; am să vă spun exact ce-am simțit eu, tocmai pentru că mi-ați vorbit tocmai de infirmarea unei credințe mai vechi prin una mai nouă. Credința mea vine la rîndu-i s-o infirme pe-a dumneavoastră. Eu nu din martiriu m-am înfuriat pe cel ce gîndea atunci doar la răzbunare.

— Dar din ce ?

— Dintr-o întrebare : Oare numai asta voim noi, m-am întrebat, să schimbăm o putere cu alta ? Oare noi facem revoluția ca să ne răzbunăm pe cei care ne-au chinuit ? Ce-am realiza astfel ? Am veni noi în locul altora, și-atîta tot !

Mariana Popa : „Mecanizare"

Trebuie să vă spun că, mai tîrziu, furia mea de atunci s-a confirmat. Tovarășul meu care, săracul, fusese schingiuit atît de rău alături de mine, cînd s-a văzut la putere, apoi a folosit-o din plin, chiar dictatorial, aș spune. Deci n-am greșit ; am avut dreptate să mă înfurii atunci ; l-am intuit bine pe cel care, fiind lovit, se gîndea la răzbunare, se gîndea cum să lovească el.

— Dar la ce ar fi trebuit să se gîndească ?

— La ce ? Drăgan își dădea seama : răspunsese nu cu gîndurile sale de atunci, ci, desigur, polemizînd cu cel care, într-adevăr, ajunsese să-și pună în aplicare meschinul ideal pe care și-l făcuse suportînd schingiuirile și, puternic fiind, dădea cazuri crunte privind pedepsirea burgheziei. Răspunsese pătimaș : La ce avem de făcut noi astăzi, părinte, la orînduirea pe care o instaurăm, la modul cum vrea să organizăm viața oamenilor, la traiul mai bun pe care îl muncim, îl construim, îl căutăm soluții.

Cu toate amintirile grave, discuția lor și, mai ales, atmosfera dintre ei era ușoară, spumoasă, parcă făcîndu-le plăcere să se tatoneze și să se descopere unul altuia. Și numai rigiditatea aceea a lui Drăgan, accentele dure ale polemicii pe care o ducea nu cu cel din fața sa, ci cu cei despre care își amintea cele ce spunea, sublinia o notă gravă, așa cum impunea el întotdeauna lucrurilor, cu modul său de a le lua în serios, fără concesii și fără oscilații, ceea ce pe unii îi făcea să se teamă de el, iar pe alții să-l boicoteze catalogîndu-l „de tip vechi". Simțind căldura puterii de-a putea fi înțeles, el nu-și mai propusese să se controleze ci, mai degrabă, așa cum obișnuia, să dea o lecție :

— Să vă spun, fiindcă de la răzbunare, și de la ideea de a pierde timpul cu ea, am pornit : Omul acela, care pe numele lui conspirativ era Dulgheru — vedeți, deci, că avea ceva biblic în el, a ajuns la funcție mare în partid. Din închisoare a plecat în străinătate — o fi fost răscumpărat, sau schimbat, cum se obișnuia pe atunci, și s-a întors cu pretenții mari, poate chiar de conducător. Ei, chiar cel mai mare n-a ajuns el, dar oricum : am pierdut mulți oameni de partid din pricina lui și, mai ales, mulți oameni capabili, specialiști, care ar fi putut pînă la urmă să ajungă de partea noastră, să-și găsească o satisfacție în a construi socialismul ; asta am pierdut ; norocul lui Dulgheru că a murit la timp că, altfel, ar fi avut parte de-o scuturătură care se lăsa, poate, chiar cu excluderea... Știți cum umbla, așta cu mașina ?... Poate că a murit fără să înțeleagă de ce i-am fost potrivnic, eu, cel cu care a fost torturat împreună, dar prea era răzbunător și toată puterea și-o folosea numai pentru asta. Vedeți, eu am făcut închisoare ca să-i aleg pe oameni după modul în care înțeleg ce au mai important de făcut. Viața unui om cheltuită pentru răzbunare, sau cheltuită pentru a semăna mai departe ura între oameni, este o prostie !

— Vezi, dumneata ești martirul care se sacrifică pentru alții, pe cînd el...

— Nu sînt martirul ! își amintea că răspunsese tăios, neinduplecat, cu acea rigiditate care-l marca atunci cînd își dădea seama că putea fi înțeles greșit. Eu nu sînt martirul și niciodată nu m-am dorit martir ; e o prostie la fel de mare cu aceea de a te dori cu ori ce chip chinuit ! În vremurile trecute, nu știu ; n-am trăit atunci ca să-i pot înțelege ; dar, în vremea noastră, unde-i prostul să se vrea chinuit. N-am căutat niciodată schingiuirile și, dacă mi s-au întîmplat, le-am suportat destul de greu ! Dar, ceea ce mi-am spus după aceea, este categoric. Pentru că, vă rog să mă vredețI, nu schimb o iotă ; ceea ce am chibzuit, calculul meu a fost următorul : Dacă din asemenea chinuri am scăpat cu viață eu, om care are un rost bine definit pe lumea asta, prost aș fi să nu profit de ocazia că sînt teafăr și să nu-mi duc acest rost pînă la capăt. Doar pentru ce alteeva pe lume trăiesc și cărui alt țel mi-am dedicat viața ? Am de schimbat ceva pe lume, am de făcut ceva cu ajutorul semenilor mei, și asta mă face să simt cum, de pe urma mea rămîne ceva construit atît în societate, cît și în conștiința oamenilor...

Era mîndru de el, așa cum nu-i prea plăcea să fie sau, mai bine zis, să arate. Dar nu se putea abține, nici dișimula. În fața ideilor esențiale pe care le căpătase în viață, sprijinit pe concluziile care-l făceau să-și simtă tot mai trainică filozofia, descoperea întotdeauna în el o mîndrie pe care nu și-o putea reține. Asta era ceva peste puterile lui, ca și mersul acela masiv, ca un înot puternic, ce-i dădea, tot fără voie, un aer trufaș, de om care domină. Dar nu avea ce face și, să-și ceară scuze de la bătrînul prelat pentru aerul profesoral pe care și-l arogase debitînd toate acestea în vreme ce-i țintuia cu ochii săi atît de pătrunzători în pornirea privirilor lor apropiate de șaua nasului nu găsea de cuviință. Orice gest, ar fi minimalizat din importanța celor spuse. Or, asta n-o voia cu nici un chip. Filosofia lui de viață se rostea răspicat pentru că așa trebuia să stea în fața celor care luau cunoștință de ea. O filtrase prea mult prin mintea lui la început neexperimentată cu gîndurile, pentru ca acum să mai poată renunța la cea mai mică nuanță. În definitiv, ajunsese el să se întrebe față de îndelunga sa experiență de viață. Oare ce reprezenta într-adevăr noțiunea de Drăgan, de existență a lui pe acest pămînt ; trupul acela vînos, de hamal și marinar, fața cu fruntea mare, dar nu pleșuvită, cu obrazul smead și colțuros și ochi de pasăre scormonitoare, gesturile lăbărțate cu mișcare hotărîtă, adică toate aceste lucruri schimbătoare, pe care, pe parcursul vieții le văzuse transformîndu-se, moleșindu-se sau cele cîteva gînduri categorice la care ajunsese după multă chibzuință în fața celor ale vieții și care rămîneau categorice în convingerile lui ?...

Din pricina aceasta, nu-și mai pusese problema să se scuze pentru modul neîngăduitor în care se explicase, ci, cel mult, din prețuire pentru sinceritatea bătrînului din fața sa, să se justifice cu glas destul de neprietenesc :

— Să știți, eu, cînd spun astea, cu el mă bat și cu el mă înfrunt ; cu Dulgheru ; că l-am oblojit după tortură așa cum m-a oblojit și el pe mine, și m-aș fi așteptat de la el, schingiuitul, să știe mai bine decît oricare altul ce înseamnă libertatea omului și cum trebuie ea respectată, fiindcă noi n-am stat în închisoare ca să ajungem apoi să fim tot noi liberi, ci ca să fie liberă toată lumea ! Cu ideea asta de libertate nu-i de glumit și, cîte sancțiuni au vrut ei să-mi dea pentru indisciplină, eu tot așa am crezut ; adică am crezut într-o libertate care să fie a tuturor ; că, dacă-i numai a unora, indiferent care-ar fi ea, tot împărțire pe clase se cheamă, și tot nedreptate. Libertatea e una singură : a individului și a tuturor ; împărțită între aleși, tot strîmbă rămîne ! Mi-au spus ei să-l mai citesc pe Stalin, dar ce era nevoie, dacă ideea asta mi s-a înfipt în minte tot mai adînc pe vreo treizeci de ani !

De fapt, rostind toate astea, el văzuse dinainte-i peria scurtă de deasupra frunții cu adîn-

Ileana Szasz : „Constructori"

teatru

Întors din singurătate

Creată în urmă cu opt ani, prelucrată și revizuită ulterior, piesa lui Paul Cornel Chitic se integrează tematic într-o suită de preocupări ale actualității. Din punct de vedere stilistic textul ambiționează mai mult. Nu un comentariu util pe marginea unor evenimente rezolute ci, îndeosebi, ceea ce am putea numi o discreditare a perspectivei. Istoria apare astfel într-o viziune care nu ignoră absurdul, dar nici nu-l totalizează. Ca un alt Meșter Manole, pentru care, de data aceasta, însăși deriziunea devine factor constructiv, eroul piesei „Întors din singurătate" pare la un moment dat izolat în închisoarea propriei voințe. Gestul său întemeietor desfide însă măsura comună, absolvindu-l. Aceste jaloane (le vom spune încă, teoretice) sînt rătăcite în materia aluvionară a dramei. Scene de alcov alternează cu intruniri conspirative, expresii aforistice cu elemente particularizante, adesea de limbaj. Aglomerarea de personaje descompune aspectul demonstrativ în intenția umanizării faptului istoric, rămas uneori la nivelul fabulei, al artificiului plastic sau pitoresc. Interesant este, fără îndoială, modul de rezolvare al contradicțiilor unei personalități paradoxale. Verticalitatea sculpturală a lui Vlad Țepeș mascheză o frămîntare continuă, dar violența nu se confundă în cazul său cu abuzul, ci cu intransigența în fața oricărui abuz. Avem de-a-face cu o putin obișnuită alcătuire structurală : descinzînd parcă din orizontul problematic al așa numiților „tineri furioși", incomozi și într-un permanent divorț cu lumea și chiar cu ei înșiși, eroul se definește mai ales prin tenacitatea aproape inumană în afirmarea unor valori suverane. Eșecul tragic al omului va fi astfel contrabalansat de triumful misiunii sale.

Pus în scenă la Teatrul „Ion Vasilescu", spectacolul poartă semnătura Olimpiei Arghir. Montarea, exploatînd efecte sonore și de decor, supraliciteză cînd pe latura naturalismului, cînd pe cea a absurdului. Din această dublă predispoziție rezultă o varietate de modalități, revelante pentru demersul regizoral. Între decorul mobil, format din elemente identice, impersonale și personajele care-l populează se țes raporturi distincte, acestea din urmă creîndu-și singure adesea spațiul în care vor evolua. Raporturile amintite sînt minate cîteodată de naturalism, privindu-le de caracterul lor justificator. În rolul lui Vlad, Sorin Postelnicu, într-o interpretare care-i pune în lumină calitățile actoricești, reconstituie trăsăturile contrastante ale personajului (în prima parte), pentru ca în final să accentueze exterior destinul acestuia. Marieta Luca conturează prezenta fragilă, sensibilă și derutată a Doamnei, iar la polul opus Sanda Maria Dandu creează cu subtilitate caracterul de intrigantă malefică, inteligentă și lipsită de scrupule, al Teonei. Din numeroasa distribuție se cuvin citate numele unor actori care interpretează roluri de mai mică rezonanță în spectacol, dar necesare : Cornel Girbea în rolul lui Albu, Stelian Cremenciuc interpretîndu-l pe Agatanghel, Ion Lemnaru, într-un rol ce solicită replica aluzivă, subtilă, Ion Niciu, Constantin Răschitor, ș.a. O ultimă mențiune : premiera, reușită, a coincis cu aniversarea a 25 de ani de activitate a Teatrului „Ion Vasilescu".

Valentin Dumitrescu

film

Undeva în România, undeva în Europa...

Se pare că ambiția cinematografiei noastre este de a face cu orice preț filme polițiste, pe care momentele de Publicitate ale televiziunii, afișele și programele adecvate le anunță cu tam-tam că sînt filme cu **suspense**. O ambiție ca oricare alta, de altfel lăudabilă, care, cine știe, în cele din urmă, se va împlini. Împușcăturile, grenadele, urmăririle în munți, cadrele militare deghizate, situațiile periculoase, ar părea suficiente ca să acopere timpul necesar desfășurării unui film dar de fapt nu sînt, pentru că ele nu au un suport solid în jurul sau deasupra căruia să reziste. Despre majoritatea acestor filme — realizate la noi în ultimul timp — s-ar putea spune exact același lucru, că au scene foarte bune, că au momente captivante sau pitorești, că au imagine corectă și mai ales că au o excelentă interpretare. În rest diferă titlul lor și bineînțeles casa de filme, echipa de filmare.

Acțiunea „Autobuzul" este un film prin care, așa cum ne mărturisesc realizatorii, „asistăm la o confruntare plină de tensiune și neprevăzut din care ies învingători temerarii, cei care se dovedesc mai tari decît... moartea". Acțiunea e inspirată de un fapt real petrecut în 1950 și are loc, după cum este anunțată, undeva în România și undeva în Europa. Confruntarea dintre Marius 1 și Marius 2 nu este de loc aprigă iar rezolvarea conflictului nu este urmărită cu sufletul la gură. Colaborarea dintre regizorul Virgil Calotescu și scriitorul Ioan Grigorescu, nu se află la debut. Ideal rămîne pretextul filmului, faptul real de la care se pleacă, pe care ochiul iscoditor al scriitorului l-a depistat și transformat în scenariu. Orice subiect este cinematografic, au dovedit-o atîția mari regizori, dar nu orice subiect filmat devine film. Și în acest film, ca în atîtea altele, rămîn valabile părțile pornite de la veridic, de la autenticul cotidian. Sînt fără cusur toate scenele ce au loc în autobuz din momentul declanșării acțiunii „Autobuzul" chiar dacă nu toate ajută la rezolvarea conflictului ales de film, tocmai ele sînt cele care atrag spectatorul, îl farmecă și dau tinută întregului. Scriitorul a fost mai puternic decît omul de film, puterea de captivare a cuvîntului a depășit pe cea a construirii filmului, regizorul — foarte apreciat — avînd uneori ezitări la dozaj. Filmul poate fi văzut cu plăcere, succesul e asigurat de impecabila interpretare a cuplului Draga Olteanu — Jean Constantin (scurt episod care ține de pitoresc), cea a lui Gheorghe Dinică, de forța într-adevăr „majoră" a lui Mircea Albulescu. Foarte bine pentru Vistrian Roman. Cu ocazia acestui film, actrița Draga Olteanu-Matei declară : „Două bucurii dintr-o lovitură : sînt în cuplu artistic cu Jean Constantin și îl am în față pe partenerul meu preferat, Gheorghe Dinică. Lîngă el, chiar dacă n-ai talent, joci bine". Înțelegem senzația și încercăm una asemănătoare ca spectatori. Un film care-l are printre interpreți pe Mircea Albulescu este mai mult decît o invitație. Fericit destin, pentru el și pentru noi !

Corina Cristea

televiziune

Superlative

● Cu toate că nu se desfășoară într-o formulă de concurs, emisiunea „Antena vă aparține" te îndeamnă, pe măsură ce județele se prezintă succesiv pe micul ecran, să faci comparații, să evaluezi efortul pe care o echipă sau alta îl investește în realizarea unui program cît mai valoros, cît mai reprezentativ.

Riscînd o comparație, părerea noastră este că spectacolul realizat de județul Cluj este una dintre cele mai frumoase și mai închegate emisiuni din lanțul de „Antene" realizate și prezentate de Adrian Păunescu. Vocea pură, nemaiauzită a Cristinei Benö, un talent de excepție al muzicii tinere, vioara divină a lui Ștefan Ruha, timbrul inconfundabil al Marcelei Saftiuc, inflexiunile incredibile ale taragotului lui Dumitru Fărcaș, impecabilele suite de dansuri populare ale formațiilor „Someșul" Cluj-Napoca, „Sticla" Turda, ale țăranilor din comunele Uca și Gheorghieni ș.a.m.d. au conturat imaginea reconfortantă a unor forțe artistice, excepționale prin calitate și densitate. Concluzia pe care o sugerează de altfel chiar prezentatorul acestui spectacol este că în fața unor asemenea intruchipări ale perfecțiunii artistice nu trebuie să fim zgîrciți cu superlativele, fiind de acord că ne aflăm în fața unui „mare talent al muzicii tinere" sau a „celui mai mare taragotist român". Este o cale prin care putem recepta arta cu inima deschisă și cu încrederea că trăim un timp în care marile valori cu care sîntem contemporani au nevoie de superlativele noastre.

● Aurel Baltă, electricianul din Iași, continuă, imbatabil, cursa de urmărire, încercînd să egaleze performanța colegilor săi Țira și Ghiță, care au rezistat 5 sau 6 ediții în cadrul emisiunii „Cel mai bun continuă". Cu Ion Mustață într-o continuă vervă și cu o tematică de concurs care se complică parcă de la o ediție la alta, emisiunea rămîne un punct de atracție pentru tineri în programul de duminică al televiziunii. Zîmbetul de satisfacție aproape răutăcioasă al lui Aurel Baltă atunci cînd dă răspunsuri imbecabile, ambiția cu care îl simțim pregătindu-se pentru fiecare ediție, indiscreția camerelor de luat vederi care aduc în prim plan chipurile concentrate, bucuroase sau întristate, ale concurenților ș.a.m.d. fac sarea și piperul acestei emisiuni.

● La ora la care atenția telespectatorilor e captată îndeobște de programul 1, o emisiune ca „Studio T '78" poate trece neobservată și se pare că realizatorii emisiunii mizează pe asta. Marți, 17 ianuarie, am urmărit o emisiune în care momentele reușite (recitalul de poezie susținut de elevi, splendidul cîntec al lui Nedic Lemnaru la Tîrgoviște) au alternat cu secvențe plicticoase, obositoare (interviurile).

Mircea Florin Șandru

puterii

cituri și proeminențe a lui Dulgheru, și ochii aceluia, spălăciți sub sprincenele stufoase, care batjocoreau cu superioritate :

— Mai citește, Gavrile, și tu, filozofie contemporană, află și tu cum, pe măsura înaintării spre socialism, lupta de clasă se ascute, și nu mai umbla cu liberalisme din astea largi, ca la social-democrați !

— Umblu cu ce-am învățat eu în lupta de clasă pe care-am dus-o !

— Să știi că portul nu-i chiar o facultate de marxism ! Ai învățat demagogia de la sindicate și acuma vrei s-o aplici într-un sistem organizat de dictatură proletară, cum e statul nostru.

— Am învățat-o de la proletari și ca proletar; nu din altă parte ! Muncitorii nu vor să ajungă la putere ca să-i asuprească pe alții !

— Faci pe generosul ca și cum ai avea de ciștigat partizani ! Măi, s-a terminat cu parlamentarismul, acum avem puterea-n mină și stringem șurubul cit de tare ! Pe cine vrei să ciștigi făcind pe generosul ? Ai uitat cum ne schingiuiau ăia ? Sau vrei s-ajungem din nou pe mina lor ? ! Ce, crezi că te-ar ierta ? !

Drăgan îl privise calm ; atitudinea confratelui său de celulă, renumit a fi mina forte a dictaturii proletare, se arăta grijulie și ingăduitoare, cu toate că era vorba de imputări. Venea ca un sfat bun, dat unui rătăcit la care ai motive să ții, față de care iți faci în mod repetat datoria înainte de a-l lăsa din mină. Dar ideile acelea în legătură cu care ajunsese la concluzia că reprezentau mai bine decit propriul său obraz, nu-l lăsaseră să accepte unda sentimentală a celuilalt :

— Nu sint deloc generos, spusese cu o indrăcită satisfacție ; ba, dacă mă gindesc bine, sint chiar egoist ; foarte egoist. Pentru că vreau satisfacții mai mari decit tine, satisfacții mai mari decit răzbunarea ta, și teroarea prin care te simți mare. Tu ești generos, pentru că renunți la o plăcere mult mai mare, la plăcerea de a construi și de a-i vedea pe toți oamenii ascultindu-te nu de frică, ci din înțelegere. Da, sint egoist și caut satisfacțiile superioare pe care le-am visat întotdeauna ; iar pe tine te depling ; fiindcă nu ești în stare să trăiești decit satisfacția inferioară a răzbunării. Te depling fiindcă renunți la un vis mare pe care ți l-ai făcut intrind în partid, pentru un impuls meschin de teroare, de plăcere sadică a puterii, care nu duce în nici un fel viața înainte !... Și știi ce, te-aș înțelege dacă ai distruge cîțiva oameni ; am învățat de mult că revoluția cere sacrificii ; dar una e să-i distrugi, și alta e să-i alungi, să-i îndepărtezi de la politica noastră pe cei care ar trebui să ne fie alături !

Se gindise atunci, nu numai la țăranii pe care-i vedea neîncrezători și ascunși ci, chiar și de la o altă categorie pe care o reprezenta vărul său, omulețul acela mic, cu gura mare, singurul intelectual din familia lor pe care, în adolescență, cind ei, ucenicii, mai aveau ceva timp de zbenguială și de baluri, îl admira pentru că-și petrecea toată vremea între lecțiile pe care le învăța și lecțiile pe care le dădea altora, ca să-și poată ciștiga banii de liceu. Era ateu convins, și singurul care făcea propagandă antireligioasă în orășelul lor, propagind cu sete tot ce devora din literatura vremii ca argument științific împotriva existenței lui Dumnezeu. Și, mai ales, îi batjocorea pe intelectualii care nu se lepădaseră de religie, considerind incompatibilă învățătura modernă și biserica. În facultate, fusese studentul cel mai apropiat sufletește al unui profesor încă tinăr, dar de mare platformă intelectuală — Nicolae Iorga, și activase în partidul aceluia combătindu-i și batjocorindu-i pe legionarii mistici și retrograzi. Cind s-a întors profesor în orășelul său, i-a făcut profesorului Iorga cea mai puternică grupare din provincie : a bătut satele și i-a convins pe toți învățătorii de țară că rostul lor de intelectuali este să susțină un partid intelectual, condus de un intelectual de rasă, om de știință și nu afacerist, moșier sau industriaș, legat de popor prin sentimente nobile și nu prin dorința de a-l exploata. A făcut ani în șir o asemenea propagandă, pe cont propriu, pentru că partidul profesorului era destul de sărac, lăsindu-se umilit în campanii electorale de opulența cu care-și făceau propagandă bogătașii din partidele istorice, suportind batjocura celor care întindeau mese și desfundau butoaie, dar bazindu-se pe acei intelectuali săraci pe care-i convinsese că nu trebuie să se lase conduși de burtăverzime. Pînă cind, după vreo doisprezece ani, profesorul a ajuns la guvern. Zimbetele disprețuitoare au dispărut, ezitările partizanilor s-au topit, oficialitățile permanente, nelegate de guvern, au inceput să-l salute, și dubiul era, doar, dacă va fi făcut prefect la județ sau va fi făcut numai primar în orașul lor. Pentru ca, la citeva zile după instalarea guvernului condus de profesor, prefect să fie instalat un angrosist de cereale, iar primarul cel mai bogat măcelar din oraș. Ca să ajungă la putere, profesorul făcuse cartel politic cu un partid burghez sadea și, fără să mai conteze faptul că aici avea cea mai puternică grupare de intelectuali săraci și plini de speranțe, în impărțirea teritorială pe care și-o făcuseră, județul cădea în administrația celuilalt partid. Batjocorit și disprețuit de toți profesorul Blănaru rămînea și acum în opoziție.

Asta era istoria lui politică. Pentru că, de atunci, dezamăgit, nu mai activase în nici un fel pînă la omorirea profesorului de către legionari, cind a protestat public, a trimis telegrame și s-a expus fiind călcat în picioare de către cei cu cămășile verzi.

Și, cu toate acestea, cind Dulgheru a dat un ordin general ca toți cei care au făcut parte din conducerile locale ale partidelor burgheze să fie arestați, Blănaru a fost arestat și el și nu a avut o soartă prea ușoară la securitate. Pentru că s-a opus, a protestat, a făcut caz de drepturile civice și chiar a injurat. Jignit, proaspătul ofițer de securitate i-a dat o lecție cum trebuie burghezului, care protesta cel mai tare tocmai cind era calificat astfel : „mai intîi să-nveți ce-i aia burghez, și pe urmă să-mi spui mie astfel, nepricopsitule !"

Cind a auzit Drăgan, era prea tirziu. Fusese bătut măr, cu metode rafinate și dat în judecată pentru injurii la adresa regimului. A intervenit, l-a eliberat, l-a chemat la el. Blănaru n-a venit, ba chiar i-a trimis vorbă că își păstrează toate declarațiile în legătură cu ignoranța și asemănarea cu legionarii, preferind să fie judecat și condamnat, fără să acorde vreo atenție reprezentanților regimului. O grevă categorică, declarată în numele raționalismului și a drepturilor omului, de către el, cel molestat pentru că a protestat cind a fost categorisit drept burghez. O atitudine ireconciliabilă, păstrată ferm, mai bine de douăzeci de ani, multă vreme după moartea lui Dulgheru, fără să-l intereseze că acela era vinovat și că nu reprezenta gindirea comunistă. Indiferent de situație, vărul său pentru care, în tinerețe, nutrise sentimente de admirație, îl disprețuia profund pe Drăgan, respingindu-i orice emisar. În schimb, cind a fost scos din funcția de prim secretar și s-a pregătit punerea lui în discuție, unul dintre capetele de acuzare pregătite de Dulgheru a fost și acela de abuz de putere : că a profitat de funcția pe care o avea, ca să-și scoată vărul din lagăr și să-l salveze de judecată.

Aceasta era o față a medaliei. Pentru că cealaltă i-o oferise Aparu, cu privirile sale inteligente, scormonitoare și insinuante de țăran, care știe întotdeauna mai multe decit spune și

Mariana Popa : „Reconstrucție"

gindește întotdeauna mult mai cuprinzător decit arată prin vorbe, întrebarea rostită de el avind de fapt, de multă vreme, și răspuns în mintea sa, și altă întrebare ce decurge din acel răspuns, și o concluzie mai generală gata stabilită.

— Ce om e profesorul Blănaru, tovarășe prim, exclamase el cu acel simț categoric ce nu accepta compromisul în catalogarea oamenilor, păcat că nu l-ați atras de partea noastră !

Ca un uliu mindru și miop sau ca o față impenetrabilă de piele roșie, Drăgan privise prin el fără să-i confirme sau să-i infirme ceva. Știa prea bine că nu era nevoie : dacă se exprima așa, Aparu era convins că, de fapt, cindva, cine știe cind, primul secretar își alungase vărul, nu că nu-l atrăsese.

— Ai dreptate, Aparule, am făcut rău că nu l-am atras.

— Asta este activist de viță, tovarășe prim, spusese Aparu fără să-i pese de tonul incolor cu care i se răspunsese ; e activist încă înainte de a fi noi, activiștii ăștia !

— Da, dar într-un partid burghez, se amuzase Drăgan s-o facă pe Dulgheru.

Bunul simț al lui Aparu se simțise șocat. Intuiția lui îi spusese că ceva nu era în regulă și Drăgan și-l amintea privindu-l strimb cu ochii săi scormonitori, gata de ripostă, dar încă nutrind speranța că șeful său nu putea fi atit de obtuz :

— Profesorul Iorga a fost burghez, tovarășe prim ?

— Dar ce-ai vrea să spui c-a fost ?

— A fost un om mare, asta a fost ! i-o trintise acela din inimă, sfidind orice logică formală.

Asta îi plăcea lui Drăgan la țăranul acela cinstit și inteligent pe care el îl crescuse și-l făcuse om de partid : lipsa oricărei dogme ; gindirea activă și aprecierea fiecărui lucru sau fapt limpede, fără idei preconcepute, fără teama de a nu greși spunind ceva ce nu le-ar place superiorilor și, mai ales, cu tot respectul pentru ceea ce este virtutea omenească. Gindindu-se bine își dădea seama că, cu toate că el îi fusese îndrumător și-l formase, avusese de învățat de la fermitatea cinstită, uneori cam hazardată, dar cinstită, a aceluia. Și simțul lui de om politic, ce învățase în viață să cîntărească și să discearnă lucrurile, atent la cei din jur, la reacțiile lor și la mișcări care să fie cit mai folositoare tacticii sale de comunist, își conturase parcă și mai bine fermitatea în afirmarea lucrurilor pe care le credea.

— De ce, dacă într-o viață întreagă, am ajuns la o anumită convingere despre lume și rostul ei, despre oameni și rostul lor, despre mine și politica pe care trebuie să o fac, de ce să dau înapoi și să zic cum vrei tu ? — îi înfruntase el pe Dulgheru.

— Pentru că așa-ți cere partidul, iar tie îți place să fii individualist, să ieși în frunte prin idei originale, îi răspunsese acela cu dispreț, catalogindu-l definitiv.

— Să știi, Dulgherule, că individualiști am fost și-n închisoare, că la tortură intram de unii singuri, îi răspunsese el rău, cum știa să fie cind se rupea de cineva —, dar, în individualitatea aia a mea, știi prea bine, credeam în nevoia de libertate a oamenilor. Asta-i singura mea idee originală ; nu mi-am schimbat-o pînă ce era să mor o dată, nu mi-o mai schimb eu de-acum înainte.

— Ești un prost ; dacă nu te-aș cunoaște de-atita vreme, te-aș putea crede chiar provocator.

— Și așa, ce mă crezi ?

— Un deviaționist, bineînțeles, rostise acela sentința, fără să mai citească vreun cod sau vreun statut ; un deviaționist periculos, pentru că nu înțelege rațiunile superioare ale politicii noastre. Sau, dacă le înțelege, e și mai rău pentru el !

Era pe atunci Dulgheru un om în plină putere, foarte sigur pe el, cu un fel de fanatism rău în privirile cenușii care știau să domine și să terorizeze. Spre surprinderea sa, Drăgan observase pentru prima oară că avea niște mîini subțiri, cu degete foarte fine, făcute parcă să gituie copii.

Gindindu-se la mîinile astea, îi spusese celui pe care astăzi îl petrecea cu un glas sonor cum capeți cînd, rostind convingeri ferme, chiar dacă te afli în fața unui om, simți nevoia să le faci cit mai publice și te porți ca și cum ai fi în fața mulțimii.

— Poate că m-aș fi răzbunat pe cei care mi-au făcut rău în viață dacă aș fi avut timp pentru aceasta ; dar, cum viața e făcută din opțiuni, neputindu-ne cuprinde toate dorințele și satisface toate poftele, dacă sînt om, adică o ființă rațională, mă zbat să nu mă minimalizez și optez pentru tot ce mă poate folosi la modul superior. Nu mă refer acum doar la ce mi s-a întîmplat în închisoare, oameni care mi-au făcut rău au existat și mai tirziu. Mă lucrau, mă boicotau, mă sabotau. Se spunea că nu țin seama de ei, pentru că sînt un om principial și mă port cum scrie la carte ; nu, nu-i adevărat ! N-aveam timp să răspund în mod meschin, meschinăriilor ; aveam de făcut în viață ceva mai important, aveam șansa să trăiesc cu toate că fusesem gata să mor, și nu puteam pierde timpul plătindu-le cu aceeași monedă. În viața care-mi mai rămăsese peste calculele unora și chiar ale mele, așa cum mi le făcusem la un moment dat în celula condamnaților la moarte, trebuia să atrag de partea mea cît mai mulți oameni, ca să construiesc cît mai repede ceea ce aveam de construit noi, cu partidul nostru. Asta aveam de făcut, asta mă preocupa, așa că nu mă abțineam de la răzbunare fiind încătușat de niște principii, ci neglijam răzbunarea pentru că principiile mele îmi dădeau satisfacția de a vedea mai departe. Era în folosul meu, a valorificării ființei mele și a punerii în practică a visurilor mele. Deci eu n-aveam cum să mă răzbun și n-aveam nici cum să pot spune că mă supun, chiar și din disciplină, practicilor lui Dulgheru, tocmai pentru că mă măcina un ideal mai înalt !... Înțelegeți ? Nu o dogmă mă ținea pe loc spunîndu-mi „nu e voie să faci asta" ; nu o teamă de judecata de apoi sau de o altfel de judecată îmi potolea instinctele ci, de îndată ce am ajuns a-mi da seama că sînt o ființă rațională și exist prin concluziile pe care le trag despre viață, convingerea, poate egoistă, că am de făcut ceva mai bun, nu mă lăsa să-mi pierd timpul cu acele probleme. Ajungînd la convingeri tot mai înalte, cred eu că omul se perfecționează și, din experiența de viață el trebuie să învețe întotdeauna, mereu, mai bine zis, continuu, ce să păstreze și de ce să se lepede. Eu, dac-am trecut prin viața asta și ca salahor, și ca ucenic, și ca jucător de zaruri, și ca fochist pe vapor învățînd de la un mecanic foarte deștept, și ca conducător de greve în port, și ca comunist care învață de la alții tot ce poate, și ca pușcărias, care are timp să-și adune gindurile și să și le rumege și ca om de partid care trebuia să fac față celor din alte partide și să fiu mai deștept decît ei, și ca deținut în celula condamnaților la moarte care trage linia și-și face socotelile față cu viața, și ca activist, care se afla în miezul revoluției după aceea, am ajuns să gîndesc într-un anume fel, tocmai fiindcă am trecut prin atîtea și n-am să mai am în viață ocazia să mai trec prin cîte am trecut ca să-mi schimb felul de a gîndi. Așa că ăsta sînt ; și pot să spun că am o filozofie a mea în care cred.

Alexandru Philippide: Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor pe anul 1977

Simbătă, 14 ianuarie, într-un cadru sărbătoresc, poetul și academicianul Al. Philippide a fost distins cu Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor pe anul 1977.

Așezind această festivitate sub semnul zilei de 15 ianuarie, cînd s-a născut cel mai mare poet al românilor, Mihai Eminescu, George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, a spus :

„Îi dăm cinstire lui Alexandru Philippide pentru că, după ce Eminescu a aprins soarele poeziei românești eterne, Philippide a avut forța să aprindă o stea nouă, să o păstreze mereu strălucitoare și mereu să ne cheme spre ea.

Îi dăm cinstire pentru că a crezut în Poezie, și a iubit-o cu pasiunea marilor amanți.

Îi dăm cinstire, pentru că prin arta lui a adăugat artei românești diamante de mare preț.

Îi dăm cinstire, pentru că o viață de poet a slujit în Templul culturii românești, pe care l-a onorat și l-a înnobilat prin cîntul lui, prin gestul lui.

Așadar, astăzi — sub semnul aniversar al Domnului poeziei românești — scriitorii din România socialistă salută un mare poet. Să dăm poetului ce se cuvine poetului : stima și iubirea noastră. Pentru că, stimîndu-l și iubîndu-l pe Alexandru Philippide, stimăm și iubim Poezia".

În continuare, Laurențiu Fulga, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, a citit textul hotărîrii prin care se conferă Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor pe anul 1977 lui Al. Philippide.

„Apreciind că întreaga operă literară a poetului ALEXANDRU PHILIPPIDE se înscrie printre valorile de autoritate ale literaturii noastre contemporane,

că spiritul care a generat această operă s-a dovedit dominat de un puternic și generos umanism, afirmat într-o expresie de autentică originalitate, care-l așează cu strălucire alături de spiritele alese ale liricii actuale universale.

cinstind astfel cu numele și cu opera sa însăși cultura socialistă căreia îi aparține,

Consiliul Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, în plenara din 4 noiembrie 1977, a hotărît în unanimitate să acorde academicianului ALEXANDRU PHILIPPIDE, în semn de respectuos omagiu și ca semn al duratei sale printre clasici, MARELE PREMIU AL UNIUNII SCRIITORILOR — 1977".

L-au mai omagiat pe sărbătorit poeții : Geo Bogza, Constanța Buzea, Șt. Augustin Doinaș, Dorin Tudoran și Vasile Nicolescu.

Mulțumind pentru distincția primită și pentru omagiile rostite, poetul Alexandru Philippide a răspuns printr-un veritabil credo poetic — mărturie impresionantă despre viața și credința artistică a marelui poet.

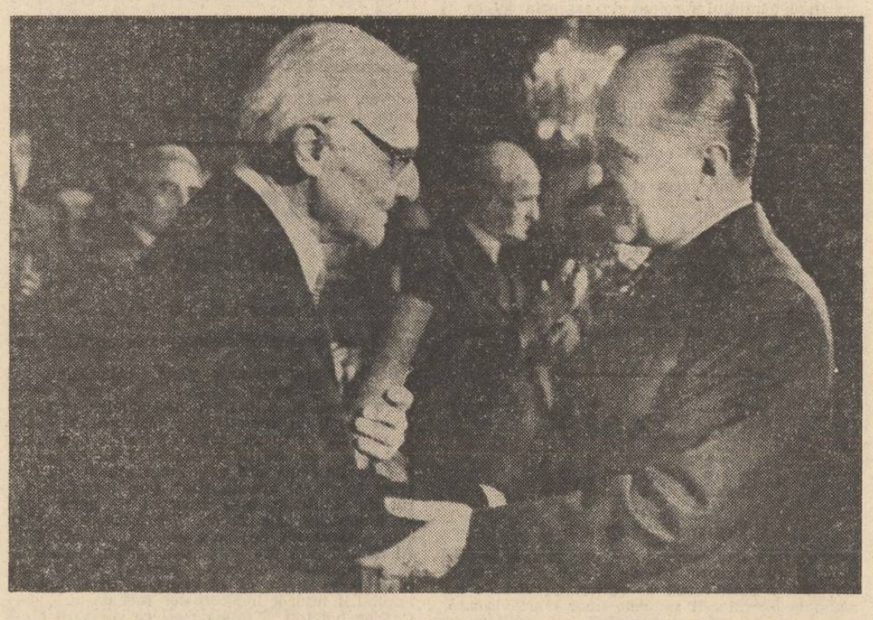

Farurile

Al. Philippide a fost încununat cu marele premiu literar al Uniunii Scriitorilor la mijlocul lui ianuarie, chiar în zilele cînd sărbătoream încă o dată nașterea lui M. Eminescu. Asemenea potriviri, de obicei artificiale și emfatice, vag iritante, prezintă însă în cazul său, un grad maxim de adecvare, dînd senzația unui lucru într-adevăr serios, foarte bine gîndit, asociind solemnitatea cu firescul.

Cine, mai mult decît Al. Philippide, ar merita, printre noi, investitura acestui glorios transfer de substanță, sugerînd o transmisie executată le mari înălțimi, numai acolo posibilă, între Farurile care asigură continuitatea și permanența poeziei ca factor vital și necesitate supremă a vieții ? „Redeveniram contemporanii lui Eminescu !", exclama Ion Barbu la apariția Stincilor fulgerate.

Poetul nu este numai autorul versurilor sale, el este o realizare cu mult mai de seamă, realizarea unității pierdute și totuși din nou cu putință, purtătorul unui acord fundamental între conștiință și existență. S-ar putea spune că Al. Philippide și-a petrecut viața meditînd la posibilitatea acestui acord. Meditînd la Eminescu. A deschis ochii într-un climat care de la sine, îl invita să o facă și de atunci n-a contenit o clipă să reflecteze asupra motivului, mereu același și s-a identificat pînă la urmă cu el, astfel încît să nu ne mai mire, ci să ne pară cu totul firesc, să-l omagiem chiar în ziua nașterii lui Mihai Eminescu.

„Tata cunoștea bine pe Eminescu. Vorbea întotdeauna despre el, ca om, cu simpatie și nemăsurată stimă. Eminescu, îmi spunea tata, era un om profund serios și profund cinstit în tot ce gîndea și în tot ce făcea" (Considerații confortabile).

Tatăl era ilustrul cărturar Philippide, un om care se entuziasma rar, poate încă și mai rar decît fiul, care deține de la el aceste informații austere, strict adevărate, cu un substrat parcă magic, propriu doar cuvintelor active, capabile, din clipa cînd au fost pronunțate, să exercite asupra ascultătorului o putere de-a-dreptul formativă, modelatoare, decisivă pentru tot ce va gîndi și va face el de aci înainte. Astfel au acționat cuvintele bătrînului, cuvintele care s-au zidit în ființa lui Al. Philippide, în felul unui cod indestructibil. Acest cod era prevăzut și cu informația că lui Mihai Eminescu „nu-i plăceau elocvența goală, vorbele frumoase și deșarte".

Este mesajul de taină care a lucrat în chip esențial asupra structurii poetului, l-a făcut să fie ceea ce vedem că este, la treapta unor intime asemănări, a unor subtile, uneori inaparente, comunicări cu prototipul etern — pentru noi — al Poetului.

Lucian Raicu

radio

Felix sau Otilia

Dicotomia pare arbitrară în raport cu finalul romanului : Felix își împlinește existența într-o strălucită carieră în medicină (așa cum și-a visat), Otilia își împlinește și ea un destin (previzibil), arzînd cu intensitate la vîrsta la care viața trebuie trăită ca esență (fără detaliile zilnice, fără preocupări meschine privind ziua de mîine etc.). Enigma ei nu există decît prin și pentru Felix (spunea Pompiliu Constantinescu), pentru tinerețea lui tulburată de elanuri pasionale și constringeri materiale.

Dicotomia este însă justificabilă privind opțiunea de-a lungul romanului. Implicat în lectură, cititorul devine un justițiar (la nivelul judecăților existențiale, nicidecum al întocmirii unui dosar cu piese **pro** și **contra** așa cum, destul de jenant, a fost întocmit cu ani în urmă la o emisiune concurs a radioului). Așadar : Felix și credința în puterea izbăvitoare a iubirii sau Otilia și trăirea plenară a vieții ? Realism cu izbucniri romantice sau nostalgia ruperii de existență și sublimarea ei în esență ? Conformism al relației (și al realităților) sociale sau tulburătoare (deconcertantă) suavitate ? Normalitate solară (fără zone de lumini difuze ce deformează obiectele prinse în calea undelor) sau clar de lună cu estompări ale claritații contururilor, cu întrepătrunderi de feeric și real ?

Felix rămîne mereu sub privirea cititorului. Otilia dispare. Felix monologhează, se confesează. Otilia nu se justifică. Felix încearcă să raționalizeze lumea, s-o încadreze în logica finalităților și a cauzalității. Otilia o trăiește. Felix își ciștigă lumea supunîndu-se ei. Otilia o îndepărtează, recreînd-o. El este un pozitivist(cît de normal este ca doi tineri frumoși să se iubească și să ciștige !), ea este o heracliteană (obsesia curgerii, a devenirii, a neintîlnirii a două clipe identice îi creează stări de neîmplinire, de melancolie). Stările lui Felix sînt firești, explicabile din orice punct de vedere (biologic, psihologic etc.). Stările Otiliei sînt explicabile prin prisma încercării ei de a scăpa din carapacea unei familii sclerozate, obsesive prin principii și de nesuportat prin indivizi. Felix este mereu același neexperimentat adolescent privind sufletul feminin, încercînd să rezolve singur și direct ceea ce numai timpul reușește. Otilia nu este însă eternul feminin pentru că-i lipsește adîncimea sufletească a unei mari iubiri care să-i imprime comportările. Romanul este robust, moralizator. Ca o amintire a tinereții pierdute. Sentimentul ireme-diabilului, al ireversibilului nu este tragic ci suav nostalgic. Felix este un model. Otilia un vis și-o aspirație de scurtă respirație. Elemente fără de care viața nici n-ar putea fi, dar nici n-ar fi prea frumoasă. De partea cui o fi dreptatea ? Așadar : Felix sau Otilia ?

Constantin Stan

P.S. Același neobosit regizor artistic, Cristian Munteanu (prezent, cred, pe trei canale deodată) și cu o trupă solidă (Toma Caragiu, Octavian Cotescu, Melania Cîrje, Emil Hossu, Rodica Țuțuianu, Nineta Gusti...) au dat un serial dramatizat care, dacă n-a invitat publicul la lectura romanului — ceea ce ar fi fost un imens ciștig, a creat posibilitatea unor actori de a da personaje memorabile. Ceea ce nu-i puțin. Ci, exact, cît ne așteptam.

plastică

Ritm și geometrie

Născut în 1942, absolvent în 1972 al secției pictură a Institutului de arte plastice „N. Grigorescu", Corneliu Boambeș nu este un artist cu un palmares bogat. Două remarcabile participări la expoziții cu „teză": **Clasicul ca atitudine** (Sala „Atelier 35" — 1973) și **Constructivismul ca atitudine** („Atelier 35" — 1975) au atras atenția asupra lui mai ales prin acuitatea cu care lucrările sale încercau să rezolve probleme de construcție plastică în spiritul cel mai rigorist cu putință. O asemenea preocupare este, desigur, destul de rară printre plasticienii noștri tineri asupra artei cărora, în mod inevitabil, își pune amprenta lunga perioadă de formare într-o școală organizată după principii tradiționale și în spiritul asigurării continuității ancestora. Ceea ce în acele două expoziții părea o promisiune, acum ni se oferă drept certitudine : consecvent cu sine însuși Boambeș a dus mai departe un tip de preocupări situate în orizontul cel mai strict al actualității, în avangarda, am zice, preocupărilor moderne pentru înscrierea artei într-un raport activ nu doar cu ambientul ci cu însăși reflecția critică, tot mai mult dispusă în ultimele decenii spre o relaționare cît mai exactă a componentelor structurii operei de artă. La un prim nivel al descifrării, pictura lui Boambeș pare a relua și duce mai departe experiențe ce își propuneau să acorde prioritate expresiei geometrice, capabile să pună permanent forma și culoarea în relații inedite, să creeze o nouă viziune asupra spațiului ca orizont încadrator al lucrurilor. Litera și spiritul muitora dintre aceste experiențe nu au trecut dincolo de încercarea de a atribui semnificații pe un plan teoretic mai larg, inclusiv filosofic, tipologiilor astfel create. Ducerea mai departe a unor asemenea căutări și întrevederea și posibilelor consecințe practice ale lor într-o artă ce nu mai poate face excepție de faptul că în secolul XX un sprijin esențial în procesele analitice complexe este computerul — iată ce îl preocupă în principal pe pictorul Boambeș. El este obsedat de studiul raporturilor între culoare și volum în cadrul unor compoziții programate. Rezultatul este o modelare originală a spațiului, cu efecte surprinzătoare uneori pentru bogăția de sugestii oferite de dezvoltarea într-o serie continuă a unui model inițial. Dincolo de interesul strict al autorului pentru îmbogățirea limbajului plastic, în compozițiile lui Boambeș descifrăm o preocupare generoasă pentru înscrierea demersului figurativ într-o zonă de preocupări menită să contribuie la dezvoltarea lui într-un ritm consonant cu însăși evoluția civilizației contemporane.

Grigore Arbore

Corneliu Boambeș, **Construcții plastice — structuri cibernetice,** Galeria Orizont : „Atelier 35".

muzică

O frunză de atlaz

O frunză de atlaz este partitura Feliciei Donceanu la versurile lui Călinescu — fremătătoarele „Cîntece pentru Til". Plăcerea de a asculta lieduri atît de subtil colorate, „bătînd în roșiatic / ca un țesut domnesc", ne-a îndemnat să ascultăm luni 16 ianuarie la Sala Mică recitalul susținut de soprana Mihaela Mijea și tenorul Florin Diaconescu. Rareori se întîlnesc atît de bine muzica și poezia : concertele de muzică vocală au avantajul explicitului, al metaforei de sunet și text. De data aceasta, partiturile au fost de o calitate într-adevăr excepțională. Ciclul „Flăcări negre" de Pascal Bentoiu (pe versuri de Alexandru Miran) ; coborînd și urcînd filosoficești meandre, a însemnat fără îndoială, punctul de succes al serii. Intensitatea arzătoare, închisă în mișcări egale, măsurate, ca într-o „lavă de gheață", transparența frazelor străpunse uneori de nuclee dramatice a căror forță se multiplică astfel ca niște sori în oglindă, fac din aceste lieduri o valoare neatinsă de timp, muzică ce ar fi putut să răsune în procesiunile anticilor și care pare totuși expresia celor mai moderne căutări. Valoarea partiturii a fost numai moderat scoasă în evidență de către interpretul ei, Florin Diaconescu, ale cărui reale aptitudini muzicale au fost în această seară umbrite de o oarecare crispare. Nu știm dacă vina nu o poartă ciclul „Dichterliebe" de Schumann, cu care a început recitalul și care ar fi cerut cel mai dezinvolt avînt romantic, explozii primăvăratice în contrast cu „plînsul în vis", deschideri spre cele mai albastre orizonturi alături de tulburate retrageri. Tenorul nu a creat decît o stare de spirit destul de prudentă, el însuși dovedindu-se reținut și mult prea preocupat de pronunția textelor care puneau probleme dicției sale. De ce oare nu cîntă în românește interpreții care nu cunosc limba textelor originale ? Aceasta le-ar aduce cu siguranță un plus de dezinvoltură.

Mult mai bine a „transmis" publicului Mihaela Mijea, care în ciuda unor atacuri nesigure în ciclul „Viață și dragoste de femeie" de Schumann, a știut să surprindă tensiunea romantică. Colorat și cald a interpretat „Histoires naturelles" de Ravel, pe texte de Jules Renard.

Am putea totuși să afirmăm că de cea mai bună calitate în această seară au fost mai degrabă acompaniamentele, datorate Doinei Micu și lui Petru Grossman, pianiști cu practică evidentă dar și cu un real simț al însoțirii solistului. Delicatețea și claritatea fluxului muzical precum și viile sublinieri ale frazei, care nu de puține ori au „salvat" ideea melodică, i-au dovedit parteneri muzicali de nădejde. Rămîne atît de important suflul care face să răsune „frunza de atlaz" a partiturilor !

Grete Tartler

Anii Ceaușescu

Urmare din pag. a 3-a

drăzneala de a ne gîndi și înfăptui destinul ales. **Anii Ceaușescu,** care s-au adunat în noi și în țară, n-au tras după ei indiferență și melancolie, minciună și iluzii, ei au fost și sînt și vor fi ani de muncă și de dăruire, desăvîrșiți cu greutăți și sacrificii, cu neliniște și patos. Nu e puțin lucru — ba, dimpotrivă, și chiar și cei de rea credință aci sînt nevoiți să dea înapoi —, nu e puțin lucru pentru o societate tînără ca societatea noastră socialistă, și nici pentru noi cei care, oameni și oameni, vieți și vieți, o alcătuim și o rezemăm în inimile și cugetele noastre !

Comunitatea de ideal a încetat în acești ani să mai fie o vorbă goală, și modul în care noi înșine ca societate, începînd cu cel dintîi dintre noi, președintele țării și secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și sfîrșind cu copilul care rostește pentru prima oară cuvîntul sacru **patrie.** gîndim și pregătim viitorul ce ne așteaptă și pe care-l așteptăm traversînd un prezent frămîntat nu de îndoieli și incertitudini, ci de acuitatea gravă și lucidă a sentimentului general de responsabilitate pentru fiece cuvînt și faptă care sună azi și pentru ieri și pentru mîine cu aceeași intensitate.

Anii Ceaușescu ne-au învățat că totul depinde de noi. Totul depinde de tînărul care pătrunde pentru întîia oară pe poarta uzinei și descoperă înfiorat puterea celor cu care împarte piinea dulce și sănătoasă a muncii. Totul depinde de tînărul care pătrunde temeinic adevărul că viața are legile ei și că aventura cunoașterii înseamnă înainte de orice a trăi patetic pentru semenii tăi, pentru timpul tău, a face viața tuturor mai ușoară și mai îndestulată și a-ți croi propriul drum cu sufletul și mintea limpezite de ardoarea binelui, dreptului, demnului, frumosului. Totul depinde de virstnicul care cunoaște prețul vieții și al muncii și știe să-și ocrotească pacea casei lui și a copiilor lui. Totul depinde de plinul și noblețea vieții fiecăruia. Totul depinde de țăranul care trudește pămîntul fascinat de explozia solară a bobului de grîu. Totul depinde de scriitorul care în miez de noapte sparge crusta cuvintelor spre a le întoarce celorlalți cu conștiința împăcată. Totul depinde de constructorul pornit iarăși în nesfîrșitele lui călătorii de-a lungul și de-a latul țării și înfigînd cu nădejde țărușul în marginea visului unei lumi a certitudinilor. Totul — am învățat în acești ani dăruiți — depinde de noi, de fiecare dintre noi, de ceea ce am ajuns să înțelegem că am fost și sîntem, că am făcut și avem dreptul și datoria de a face măsurindu-ne împlinirile odată cu împlinirile țării.

Sărbătorim, o țară întreagă, un popor și un partid, omul și revoluționarul, al cărui nume și a cărui ființă incandescentă s-au statornicit în adîncul conștiințelor noastre și în obișnuitul zilelor noastre de viață și de muncă. Să-i fie îngăduit unui scriitor al **Anilor Ceaușescu** să ureze, la rîndul lui, cu simplitate : La mulți ani !

Semnele viitorului

Urmare din pag. a 3-a

vor să facă din comuna lor, din faptele lor de muncă, cu adevărat o istorie care să fie actul de noblețe sufletească doveditor. Se văd de pe acum la Scorniceștl semnele unor mari viitoare transformări, ale urbanizării și civilizației. Fiul întregii țări și fiul acestor locuri, nu poate să primească din partea unui popor o dovadă de cinstire mai mare decît străduința tuturor de a fi pe măsura faptelor și personalității sale. Conducătorului, tovarășului și consăteanului i se aduce, în aceste zile în care împlinește 60 de ani, așa cum i s-a adus și pînă acum, omagiul cel mai sincer pe care i-l poate închina țara.

Numele adevărului

Urmare din pag. a 3-a

care dintre noi am trăit emoționante momente la întîlnirea cu adevărul despre istoria românilor, momente care au avut darul, datorită adîncimii de sensuri și semnificații, să marcheze inconfundabil destine, moduri de gîndire, conștiințe și sensibilități umane. Și a fost acest fapt pe care l-am simțit cu inima de români și comuniști primul mare capitol al vibrantei lecții despre adevăr pe care Nicolae Ceaușescu l-a scris în cartea de istorie și în sufletele noastre. Prin el am reînvățat să învățăm mereu cine am fost și cine sîntem și de ce avem dreptul să fim întotdeauna noi înșine. Și adevărul, astfel adus la el acasă, a devenit ca aerul și apa, un bun al tuturor. Adevărul a înlăturat teama de adevăr, adevărul a fost redat spiritului și cuvîntului, adevărul s-a constituit în suportul încrederii în azi și în mîine, adevărul a dat vieții fiecăruia un sens de durată, adevărul înțeles și trăit formează substanța lumii noastre afective. Dar și nerostindu-i numele, el există pentru că acum este filonul de aur al existenței noastre. Dintre multiplele aspecte ale realității ultimilor zece ani din istoria României, dreptul de rostire a adevărului, mai mult, obligația de a lupta în numele său mi se pare a fi unul dintre cele mai cuprinzătoare pentru condiția omului în general, deosebit de semnificativ pentru climatul social în care se manifestă scriitorul. În acest climat scriu și dacă mă simt obligat să fac o mărturisire aceasta este că nevoia de adevăr a societății este servită de puterile mele, încă prea putin. Acest sentiment mi se pare firesc cînd traduci setea de adevăr a lumii tale înconjurătoare în responsabilitate față de tine și față de semenii tăi. Sîntem o societate a adevărului în care fiecare dintre noi trebuie să ne manifestăm ca un promotor al lui. La nivelul relațiilor interumane, la nivelul ideilor. Fiind mereu fideli ideii de adevăr vom putea întemeia ceea ce avem de întemeiat, vom putea crede în trăinicia edificiului pe care-l înălțăm, vom putea spera că mesajul nostru umanist și revoluționar ne va reprezenta exact aspirațiile, conștiința, sensibilitatea. Ceaușescu este numele adevărului și al încrederii în forța lui transformatoare.

Un drum al responsabilității

Urmare din pag. a 3-a

Saltul pînă aici, de la o literatură cu simboluri căutate, plătind tribut uneori onirismului și tendinței unor scriitori de a abstractiza și denatura substanța de viață, poate și dintr-o cunoaștere precară a ei sau chiar datorită unui condamnabil deficit în cunoaștere, este semnificativ pentru anii revoluționari pe care îi trăim, la a căror zidire contribuim cu toții. Acest salt, el însuși revoluționar pentru literatura română, se confundă cu marile noastre cuceriri, cu marile realizări ale socialismului, îmbogățind tezaurul național cu valorile specifice artei, culturii în general. El, saltul în conștiințe, în calitatea muncii creatorului, în ascuțirea și sporirea penetrației observației lui, este strîns legat de personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, de clarviziunea sa, de încurajarea consecventă a libertății de exprimare și acțiune a tuturor cetățenilor țării, deci și a scriitorilor. Doresc să mă refer cu precădere la eroul epicii noastre de astăzi. Dacă acest erou este într-adevăr memorabil, dacă el se află tot mai des la înălțimea modelelor sale — muncitori, țărani, activiști de partid, oameni de cele mai diferite profesii și vîrste, angajați în efortul colectiv de propășire, de edificare a socialismului — dacă el își spune curajos punctul de vedere, dacă autorul poate pătrunde cu finețea observației sale în conștiințe, în întreaga complexitate a relațiilor politice, sociale și economice, fără teama că rodul muncii sale nu va ajunge la cititor, trebuie să-i fim recunoscători secretarului general al partidului, care, și în domeniul literaturii, a inaugurat un curs nou, revoluționar, propriu modului său de a gîndi și de a acționa.

Îmi amintesc de prețioasele sale recomandări, formulate cu prilejul Congresului culturii și al educației socialiste, Condamnînd tratarea faptelor de viață și a actelor indivizilor prin ruperea lor de contextul social-istoric în care se produc, fără cauzalitate și scop, ca pe niște date fatale, incognoscibile, determinate de o forță supranaturală, tovarășul Nicolae Ceaușescu făcea un apel călduros la scriitori, spunînd : „Avem nevoie de o literatură și o artă care să redea cît mai colorat și cît mai divers din punct de vedere artistic realitatea contemporană, viața constructorilor socialismului, succesele și bucuriile lor, greutățile și lipsurile existente, mentalitățile înapoiate și viciile condamnabile ale unor oameni. Sîntem revoluționari — mai spunea secretarul general al partidului — și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii ; nu avem nevoie de dulcegării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și a combativității revoluționare a omului socialist".

Sînt convins, ca tînăr scriitor, că tocmai aceste îndemnuri, tocmai aceste neasemuit de clare precizări, formulate de fapt cu mult înaintea Congresului amintit, ca parte integrantă a gîndirii revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, au condus la apariția în ultima vreme a noi romane, reprezentative pentru epoca de mari transformări pe care o trăim. Ele îmbogățesc în mod fericit galeria de personaje memorabile, lărgesc aria tematică. investighează în profunzime, pe multiple coordonate, omul și societatea, abordează și promovează noi modalități de a scrie. fiind deseori novatoare. în procesul de ansamblu al creației. Desigur, asemenea cărți vor și rămîne în istoria literaturii române, îmbogățind, totodată, patrimoniul universal de experiență artistică și socială. Asemeni colegilor mei de generație, care au intrat în literatură sub aceste auspicii, cu pași fermi și curajoși ceruți de secretarul general al partidului nostru comunist, ceruți implicit de viață. consider că nu există alt drum de afirmare în creația literar-artistică. Acesta e un drum al responsabilității sociale, al conștiinței politice, cetățenești, al respectului pentru oameni și adevăr, un drum al dăruirii plenare și al curajului, în spiritul înaltului patriotism socialist.

Aspirații solare

Urmare din pag. a 3-a

sufletului omenesc, veșnicei sale aspirații solare.

Să-ți închini întreaga viață adevărului și dreptății, să nu te abați de la drumul aspru către ideal, să-ți învingi slăbiciunile omenești și să rămîi în același timp OM, așa cum știe să rămînă tot timpul conducătorul țării noastre, sînt fapte demne de a pătrunde ca pildă în mintea fiecăruia din noi. Fiind om al acestui secol febril, al acestui timp care cerne adevărul de injustiție, care încearcă să așeze omul în drepturile sale firești, Președintele nostru este mai presus de toate un OM AL MUNCII. Al muncii fără preget, pentru care ziua cunoaște o dimineață continuă, pentru care timpul pare că se dilată ca să cuprindă în el răgazul împlinirii tuturor îndatoririlor față de țară, deci față de noi toți și față de cei ce vor veni după noi.

Numai un om pentru care munca a fost legea nobilă a existenței sale poate înțelege, poate prețui și ocroti, așa cum o face Președintele nostru, deopotrivă truda brațului dar și a minții, gîndul și fapta, știința și arta.

Disprețul față de muncă, precum și disprețul față de una sau alta din formele ei, au semănat în istoria popoarelor perioade de confuzie și de întuneric.

Cu atît mai deplin se bucură sufletul nostru azi, cînd cu o înțelepciune și clarviziune venind dintr-o înțelegere cuprinzătoare în spiritul celui mai profund umanism, Președintele țării așează pe talgerele unei balanțe în echilibru, toate formele sub care oamenii trudesc pentru materializarea idealului comunist.

Trăiesc și muncesc într-o țară în care scrierile de valoare din toate timpurile au rămas să ne lumineze ca pietrele prețioase înfruntînd apa vremilor.

Ca tînăr scriitor într-o astfel de țară în care creația și-a cîștigat recunoașterea unanimă ca *formă a muncii,* a unei munci responsabile și efervescente, cred, că timpurile care vor veni, timpurile la a căror temelie lucrează acest popor în frunte cu incercatul său conducător, vor păstra, vor trebui să păstreze, alături de alte roade ale trudei, și emblemele de vis și credință ale cuvîntului.

Discurs asupra eternului ideal

Urmare din pag. 1

neistovește dezvăluind necurmat muncile lui Făt-Frumos. Primești zimbitor colindul care nu uită să-ți prezicze : „rămîi gazdă sănătoasă / și la fel de frumoasă...". Te lași cucerit, în ziceri ori scrieri, de formulele înțelepciunii paremiologice, după care cel frumos are fața scrisă în icoane, e ca o zină, are stea în frunte, e scăldat în lapte dulce incit — cine-ntreabă de durere pe lîngă frumusețe ?...

Se află în muzeul Unirii din Focșani o cameră aparte. Aci, organizatorii au plasat central o masă parlamentară, lungă, sobră și solidă, care umple încăperea somptuoasă cu un anume parfum nostalgic, expansiv. Citeva costume de epocă, unele stindarde și facsimile aromează esența tare a lemnului poleit cu febrile ginduri patriotice peste care s-a depus patina celor aproape douăsprezece decenii. Pe ziduri, scrutează pe vizitatorul obișnuit sau pe cel predispus comemorărilor, Cuza Vodă și Elena Cuza, pictați scrupulos, excesiv de fotografic dar nu apologetic, aproape la scara de 1/1, rembrandtian. Scrutează, însă nu doar atît, și cred că oricare cicerone, fie și rutinat, tot mai ține pentru cugetul său cite un buchet de clipe, fericit de onorifice, cînd intră în rezonanță empatică pe cît de sfioasă cu ilustrele personaje. Discută atunci, poate, despre basarabi și cantacuzini, despre brâncoveni și vladimirești, despre bălcești și mușatini, despre băleni și cantemirești. Discută, poate, despre secularizări și improprietăriri, despre forța armată la românii înfrățiți. Și poate că acel cicerone, căzînd pe firul unui dialog într-un buchet de clipe fericite, poate că va da glas bucuriei sale bogate, de trăitor în România contemporană, și va șopti, spre deplina mulțumire a inaltelor obraze domnești, despre împlinirea operei plăsmuită și începută de bărbatul de stat care a fost Cuza de către urmașii lui și urmașii acestora... Apoi va păși în soarele unei zile noi. alegînd popas lîngă piatra hotarului șters de Cuza, în miezul Focșanilor, în vasta piață unde tot omul poate zăbovi un șirag de minute depănîndu-și simțirea în ritmul horei înveșnicite la noi, de cînd Milcovul nu a mai constituit o graniță, de cînd moldovenii și muntenii — și nu numai în marile piețe ieșene sau bucureștene — și-au strîns mîinile, și-au apropiat obrajii înlăcrimați de bucurie, șoptind pe toate vocile sufletelor slobozite :

Hai să dăm mînă cu mînă
Cei cu inima română,
Să-nvîrtim hora frăției
Pe pămîntul României...

De aceea, am speranța necurmată că, în fiecare an, oricare om al acestui sacru pămînt cu glorioasă istorie va păstra un moment de adîncă stimă pentru unul din cei ce este simbolul unirii naționale, lăsînd să-i alunece din paharul rubiniu o lacrimă de datină, fecundînd, iar și iar, pămîntul patriei străbune.

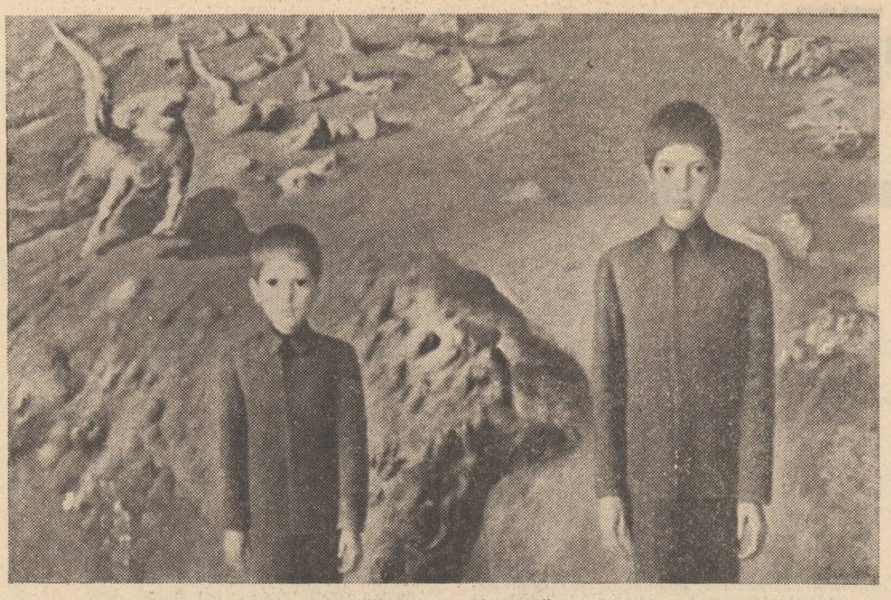

Sabin Bălașa : „Zorii pegașilor"

DIN „CARTEA CU PRIETENI"

Ștefan Augustin Doinaș

Sînt la Sinaia. Jur-împrejurul casei, vîntul leagănă brazi, vuiet de piatră urcînd în cetină. Sub fereastră, la o sută de metri adîncime, tăiate-n munte patru uliți, adunîndu-se într-un lac înghețat, pe care se mișcă, în lunecări frînte, în suișuri repezi, în rostogoliri aproape grotești, ca-n marii flamanzi, o lume venită din cîmpii uscate de ger ca să-și izbească sufletul de podișul de sticlă și să-i descopere sunetul. Privesc fascinat și cerul gurii mi se umple de pinzele vinului, ca de-o așteptare luciferică, și mă pomenesc spunînd versuri din Doinaș.

...În odăjdii palmate, ca o femeie arhiereu, vița de vie joacă noaptea în Sfînta Sfintelor, sprijinindu-se-n cîrjă de-arome. Tîmpul, somat, împarte-n clopotnițe bronz pentru păsările care se duc, denunță emblema lui Octombrie, ruginiul. Pînă ce, iată:

lacrimi de înger vin, să ia locul boabelor acre, și liturghia
confirmă pe ultima frunză instruite coruri și brume.
Un must, încă virgin și captiv, zorește să picure-n
arsele guri convertindu-le-n dangăte limba...

Și ușor, tinctura de vis ce-o pun lebedele, toamna, pe acoperișele Sibiului (nimeni, în România, n-ar trebui să aibă drept de moarte dacă n-a văzut Sibiul) se deschide-n mine o ninsoare pe corali. Pentru că în orice vers al lui Doinaș, „mierea se face granule (și) începe fuga măciulilor de mac". Ecoul de floare al unui veac depărtat în marmură, în crengi de Dunăre și de Rin, Doinaș a intrat în luptă încins cu o sabie-fagur, cum îi place să spună, și-n toată poezia lui plutește un adevăr de dumbravă prin care și-au purtat pașii Blaga, Seferis, Saint-John Perse și, mult mai de mult, Hölderlin, învăluitul într-o noapte lungă, sau în stafia tuturor nopților bintuite de blestem.

Scobiți de cintece, poeții
— ca măruntaiele de păsări —
spun zodiile. Nu tăcerea,
ci forfota în care graiul
transportă scinduri osindește.
Dar cine poate să despartă
profeții falși de augurii
sîrguincios visatei Rome?...
Un pîlc meșteșugit de semne
mi-e patria, tărîm de mijloc.

Versul lui Doinaș are cezură de polen, cadență de Academie-n aer liber — pasul neșovăielnic al celui ce merge să bea cucută — și ochi verzi, ca ai fetelor care-au dormit în podul cu fîn și ies în prag să muște din soarele răsărind, așa cum ar mușca dintr-un măr.

...Ce zărește el nu se zărește
numai umbra-i trece, îngerește,
de la floare la belșug...

Născută la fereastra rațiunii, și abia apoi trecută prin inimă, litera capătă bătaie solemnă, vifor, stingere și umblet de miel, toate întimplate într-un clopot dintr-o biserică, de la malul spaniol al Atlanticului — de altfel, cînd îmbracă haina de catifea, poetul pare a fi un sarazin dedulcit la frunza Dimboviței.

Un lucru curios: eu n-am băut niciodată cu Doinaș, nici puțin, nici pe săturate. El ride și înșeală paharul, fapt care mă face să cred că-i e frică să coboare în suburbii de ametist. E un singuratic sau un ambițios care-și făgăduiește la nesfîrșit un ceas de putere deplină? Mai degrabă aș zice că poartă în buzunare umbre și adieri de aprilie.

...Ce bruscă-nverșunare saltă-n oase?
Tăcerea răzvrătindu-se-n tulpini
proclamă-n vînt legende, și miroase.
Din sfinte răni, legenda cîntă-n pini
Insațiabilă ca o genune
lumina-nghite totul — și suspini.
Așa se naște cea dintîi minune.

Toată poezia lui Doinaș e o împletire de furtuni rebele care zgîltîie cumpene de fîntînă și deșteaptă lupi în simburi de piatră prețioasă. Torent care „inundă ritmic scoicile sonore", Doinaș se cuprinde întreg și se scufundă — cap de leu din mările calde — în **Mică baladă** cu bufnițe.

Trei bufnițe îmi ciuguleau azi-noapte privirile.
— Ah, sînt aproape coapte;
le-a pirguit cu rivnă (zice una)
chiar viermele ce-mbujorează luna.
— Sînt pline (zice alta) de imagini
feerice: comete, golfuri, pagini
prin care forfotesc enorme clipe
ce încă n-au ajuns să se-nfiripe.
— Și mie-mi plac grozav (zice a treia):
sînt ca răsinile din pomii-acela
care-n Arabia, în loc de roade,
asudă-n lacrimi visul care-i roade...

Vîntul scutură brazii. E vremea cînd se-nchid cărțile, șoptește lemnul din pereți. Se lasă peste zăpezi o noapte de strugure. Și izbucnește ora cînd se deschide poteca vinului.

Fănuș Neagu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **DENYS J. OHME,** lector de limba și literatura franceză la Institutul de învățămînt superior Bacău, a descoperit recent, la **Arhiva Națională** din Paris (Fondul Thouvenel), o scrisoare inedită trimisă de Prosper Mérimée către Edouard Thouvenel, ambasador al Franței la Constantinopole între anii 1855—1859 ; scrisoare care îl recomandă pe Vasile Alecsandri. Poetul român era în acea vreme (epistola este datată 8 Decembrie 1858) din preajma Unirii Țărilor Române, o activă prezență în mediile diplomatice constantinopolitane. Desprindem din elogioasa recomandare făcută de Mérimée : „Sînt prieten de multă vreme cu Dl. Alecsandri. Este un spirit elevat. statornic prieten al Franței, excelent poet. (...) Avînd în vedere toate acestea, Domnule, îmi iau permisiunea de a vi-l prezenta și de a anticipa formalitățile obișnuite în relațiile oficiale, care vor trebui stabilite între ambasadorul Franței la Constantinopole și ministrul afacerilor externe al Moldovei".

● **ÎN NUMĂRUL** 11/1977, **Buletinul internațional al criticilor literari** publică, între altele, o listă de volume propuse să întrunească **Biblioteca de capodopere ale literaturii europene.** Acest catalog cuprinde 340 de opere din Antichitate și pînă la jumătatea secolului nostru (respectiv anul 1940). În cadrul acestei liste în care, de pildă, Italia e prezentă cu 10 volume, Portugalia cu 6, Suedia cu 5 etc. , țara noastră apare cu un număr de 8 volume, după cum urmează : I. Mihai Eminescu, **Poezii și Nuvele ;** 2. I. L. Caragiale, **Momente ;** 3. Ion Creangă, **Amintiri din copilărie ;** 4. Mihail Sadoveanu, **Zodia Cancerului ;** 5. Liviu Rebreanu, **Ion** și **Pădurea spînzuraților ;** 6. Mateiu I. Caragiale, **Craii de Curtea-Veche ;** 7. **Mari poeți moderni :** Tudor Arghezi și George Bacovia ; 8. **Mari poeți moderni :** Ion Barbu și Lucian Blaga (selecție antologică).

● **ÎN LUNA ACEASTA,** pe ecranele moscovite a început să ruleze filmul artistic **Înarmat și foarte periculos,** producție a studiourilor „Maxim Gorki". Regizorul peliculei, Vladimir Vainstok, a distribuit în rolurile principale, alături de cunoscuți interpreți sovietici, pe actorii români Maria Ploae și Mircea Veroiu.

● **ÎN ORAȘUL PORTUGHEZ PORTALEGRE** s-a inaugurat expoziția **Aspecte ale vieții economico-sociale din România.** La deschidere, la care a fost prezent ambasadorul țării noastre în Portugalia, Marin Iliescu, au luat parte primarul orașului, oameni de cultură, ziariști, un numeros public.

● **LA UNIVERSITATEA OTAWA** a fost inaugurată o decadă românească, manifestare în cadrul căreia au fost organizate expozițiile **Lupta poporului român pentru unitate și independență națională, ogîndită în artele plastice,** și, respectiv, **Centenarul independenței României.**

● **ÎNCEPÎND DE IERI, 20 IANUARIE,** în orașele elvețiene Geneva și Lausanne are loc o **Săptămînă a filmului românesc.** De asemeni, o serie de filme produse de cinematografia noastră vor fi proiectate în localitatea cehoslovacă Stary Smokovek cu prilejul unei **Săptămîni a culturii românești** programată între 23 — 30 ianuarie.

REVISTA STRĂINĂ

● **STANISLAW IGNACY WITKIEWICZ** a fost un scriitor complet, autor de drame, romane, eseuri, de critică și de filozofie a artei, de asemenea a făcut pictură și a participat la realizarea unor spectacole de teatru. Mort în 1939, el este azi recunoscut de către presa literară din Polonia și de către unele reviste europene și americane în calitate de precursor al unei direcții literare profund semnificative pentru arta secolului XX, ilustrată de scritori ca Samuel Beckett și Eugen Ionescu. Traducerea englezească publicată de către Universitatea din Illinois a unui roman de Witkiewicz se bucură de comentarii foarte favorabile iar prefațatorul ediției din 1977, prof. Louis Iribarne, de la Universitatea din Toronto, Canada, nu uită să menționeze faptul că această carte a fost scrisă în 1927, cu mult înainte ca stilul ei să cunoască voga de azi.

● **PRESA LITERARĂ DIN FRANȚA** elogiază, în termeni neobișnuiți, antologia „Pourquoi le concombre ne chante pas", cuprinzînd poezii pentru copii. Criticii recunosc în această apariție cea mai splendidă carte de poezie editată la Paris anul trecut. Publicată de Editions Saint-Germain-des-Prés, antologia reunește 42 de poeme scrise de 7 autori polonezi, într-un limbaj direct, exprimînd cu limpezime sentimentele eterne ale marii poezii din toate timpurile. Virsta copilăriei se dovedește, încă o dată, a fi în mod deplin și o virstă a poeziei.

● **ARTIȘTII PLASTICI BULGARI** sînt favoriții concursurilor de artă aplicată din Spania. După succesele din anii trecuți ale Ecaterinei Ghețova și Milka Stolanova la Congresul Internațional pentru estetică industrială de la Valencia, de curînd Stoian Milev a fost distins cu cel mai înalt premiu. Artistul bulgar este asbolventul Institului de arte aplicate „Nicolai Pavlovici" din Sofia și lucrează în cadrul Centrului de estetică industrială. Premiul „Spania" vine să încununeze preocupări asidue, extinse pe tot parcursul ultimilor trei ani.

● **LA BURGAS,** în Parcul „Otmanli", a avut loc un Simpozion consacrat sculpturii, la care au participat cîțiva artiști semnificativi ca preocupări novatoare: Eduard Ladighin (Uniunea Sovietică), Zbignew Frotzkewysc (Polonia), Varo Marton (Ungaria), Fritz Böhme (RDG), Josef Kaldicek și Stefan Prokop (Cehoslovacia), Aftenie Radu (România), Marele premiu al celui de-al patrulea Simpozion a fost acordat sculptorului polonez Zbignew Frontzkewisc pentru lucrarea sa „Omul". Emil Popov din Bulgaria a obținut premiul întîi pentru lucrarea sa „Icar și Icar", iar Varo Marton a obținut premiul al doilea pentru lucrarea „Victoria". Premiul al treilea a fost acordat lui Eduard Ladighin, Josef Kaldicek și Mincio Minev.

● **ROMANCIERUL TOEKIEN,** dispărut în 1973, s-a aflat în acest an primul pe lista celor mai apreciați scriitori din Marea Britanie. Romanul său „Silmarillon" a fost publicat într-un tiraj de 300 000 de exemplare. Au urmat, în ordinea preferințel publicului englez, John le Carré și Alistair MacLean.

● **SE ANUNȚĂ** apariția, la Paris, a celui de-al doilea număr al publicației „Non lieu" care va cuprinde eseuri și documente consacrate lui Benjamin Fondane, cunoscutul Fundoianu al nostru. Vor publica în acest număr, printre alții, Michel Carassou, Ov. S. Crohmălniceanu, Roger Gilbert Lecompte, Claude Serneț și alții, cu ilustrații de Brâncuși, Victor Brauer, Marcel Iancu, Man Ray, Maxi și alții.

● **MODA ASTROLOGICĂ** continuă să facă furori în lumea occidentală, supunînd uneori chiar pe cei mai prestigioși editori la presiunea unui public cu gust îndoielnic. Editura „Mondadori" din Italia, cunoscută pentru lucrările de valoare pe care le-a promovat de-a lungul anilor, a publicat de curînd o enciclopedie „astrologică" consacrată unor probleme de factură prea puțin potrivită cu preocupările tradiționale ale acestei instituții. O astrologie erotică se potrivește foarte puțin cu opera marilor poeți și prozatori italieni și europeni publicați pînă acum de „Mondadori".

● **O FOARTE BUNĂ PRIMIRE** a fost făcută ultimului roman al lui Carlo Cassola, „Omul și cîinele". Născut în 1917, Carlo Cassola este autorul unor cărți binecunoscute, adeseori transformate în scenarii pentru filme de mare succes, cum a fost „Fata lui Bube", care a rulat și pe ecranele noastre. Cassola a exprimat, în cărțile sale, condiția umană a locuitorilor din provincia în care a făcut războiul de partizani, în Toscana. Atașamentul său pentru această regiune s-a transformat într-o adîncă participare la drama și suferințele oamenilor simpli din Toscana.

Proza lui Sorin Titel

II

Se observă numaidecît în proza lui Sorin Titel intruziunea sistematică a fantasticului în planul realist al narațiunii, **mișcarea** clișeului, ambiguitatea voită a situațiilor, personajelor. Un țăran veghează agonia prietenului său din tinerețe și aude, deodată, o voce pe care o cunoaște, apoi își amintește că vocea aparține unei femei bătrîne, moarte de mult. Țăranul este nedumerit de descoperirea lui și holbează, neputincios, ochii. Andrei, sanitar într-un spital, **personajul martor, receptor** în carte, are propria lui dramă, și drama lui bate, uneori, spre oniric. El stă în parc și vede, într-o fulgerare a privirii, pe tatăl său, decedat. Alt sanitar caută un băiețaș operat de amigdalite, fugit din spital, și se adresează aceluiași Andrei, uluit de atîtea coincidențe : el însuși suferise în copilărie de amigdalite, fusese operat și, probabil încercase să fugă... Rațiunea (unghiul realist) readuce lucrurile în normalitate, inserția elementului oniric nu durează mult, suficient, totuși, pentru a fragmenta linia narațiunii și a da sentimentul incertitudinii.

Lipsește la Sorin Titel, pregătirea pentru astfel de treceri de la un plan la altul, lipsește ceea ce am putea numi **anticamera fantasticului.** Deplasarea se face normal, nu zic imperceptibil, dar fără nici unul din acele semne premonitorii din narațiunea fantastică tradițională (atmosferă stranie, oră imprecisă etc.). Ideea este că fantasticul este forma (o formă) de existență a realului, este suficient să intervină viziunea interioară sau imaginile altui timp în prezentul concret pentru a deplasa liniile și a face loc altui timp afectiv și altor forme ale imaginarului. Cînd intervine explicația rațională, realistă („nici vorbă să fie tata, își spune Andrei. De mirare c-am putut face o asemenea confuzie. Ochelarii sînt de vină, desigur, își spuse el, căutînd să se justifice într-un fel"), explicația pare mai degrabă o scuză, impresia de ambiguitate, **coexistență** a planurilor rămîne.

Un alt mod de a tulbura mișcarea normală a epicii și de a da realismului (esențial în **Pasărea și umbra**) o deschidere spre fantastic este reflectarea aceluiași fapt în mai multe oglinzi subiective. Procedeul este mai vechi în proză, noul roman (și cinematografia legată de el) i-a dat însă o funcție primordială în structurarea (și, în același timp, fragmentarea) narațiunii. Pus în fața a mai multor conștiințe receptoare (deformante) adevărul epic se relativizează, imaginile se diversifică și, din suprapunerea lor, iese o imagine nouă, de o sugestivă imprecizione. Procedeul nu reprezintă decît o altă cale de a ajunge la simbol într-o proză structural realistă. Honoriu Dorel Rațiu vede un cocoș crescut într-un turn și, în chipul lui mediocru de a reflecta, spune totuși un fapt important : „Cît de fantastică poate fi realitatea, cît de puțin trebuie să o modificăm". Pictînd fabuloasa pasăre, Rațiu are un moment de iluminare, își depășește talentul (modest) și dă un tablou de un realism halucinant, însă opera nu durează deoarece cocoșul, văzîndu-și imaginea pe pînză, este cuprins de furie și atacă opera și autorul. Simbolul este ambiguu, în ciuda raționalității lui voite : arta izvorăște din realitate care, prin exces de forme, ajunge suprarealistă, obiectul devorează subiectul, iar subiectul poate să moară sub puterea unei revelații...

Tradus în acești termeni, simbolul nu-i profund, cade în alegorie. El capătă o mai mare consistență atunci cînd nu părăsește planul existențial și se hrănește cu fapte banale. Două fete bătrîne, Letiția și Tili, trăiesc în armonie, apoi una dintre ele, Tili, o ia razna, spune că s-a întîlnit cu fostul ei logodnic, cîntărețul Caius Perian, mort de cîteva decenii. Apare și un tînăr cu o umbrelă și tînărul (ambiguitate studiată !) pare a fi logodnicul în discuție. Cealaltă soră simte că înnebunește și, pentru a nu-și părăsi sora, se internează împreună cu ea, spre stupoarea croitorului bătrîn din curte, care și acesta vede un purceluș roz urcînd pe o scară de mătase.

Fantasticul (provocat, „închipuit" în cazul din urmă de **personajul-autor** care vrea să rotunjească, în acest chip, narațiunea și să ajungă acolo unde romanul realist nu poate ajunge) nu este venit din afară și, repet, nu exercită o agresiune asupra normalității. Banalul (realul), insolitul, straniul trăiesc împreună, în același flux, fără să se stinghereacă. Exemplară este, în acest sens, istoria lui Tisu, prezentată, întîi, indirect (din perspectiva altui persona}), apoi direct, de către narator și, din nou, printr-un inteligent clivaj în cronologia narațiunii, direct, dar în alt plan temporal. Tisu este un doctor bătrîn care își urăște meseria, se îmbată, doarme pe unde apucă, coborînd pe nesimțite la nivelul de viață și la mentalitatea pacienților săi, țărani. Părăsit de soție, crește un copil, iar cînd copilul se face mare reapare soția și i-l fură. Omul suportă greu lovitura, se abrutizează cu alcool și cade într-o mizantropie grea. Peste acest destin mărunt, tragic, cade însă umbra altei istorii (tinerețea lui Tisu) și, fără să ne dea de veste, prozatorul dă foaia și prezintă altă narațiune, detașată de prima, despre tînărul medicinist Tisu, într-o Vienă barocă și petrecăreață. Paginile despre călătoria la castelul de pe Rin (un scenariu epic împrumutat din narațiunea romantică : **scenariul** inițierii) nu sînt cele mai consistente din roman (Ov. S. Crohmălniceanu a semnalat faptul înaintea mea), însă ideea de a înfățișa un Tisu-tînăr are un rost în carte. Personajul (spectator, martor și, în același timp, actor al propriei drame) anunță tema mare a romanului : ieșirea din copilărie, descoperirea sentimentului morții. Copil, Tisu asistase la moartea lui Moș Bălu, apoi, devenit medic, trăiește mereu în preajma morții, simte suflul neantului. El este cel dintîi, dintre eroii cărții lui Sorin Titel, care părăsește paradisul inocenței. Lungul exercițiu al suferinței i-a distrus spiritul adolescenței și, pierzîndu-l, omul a decăzut, și-a pierdut un punct de reper, viața îl joacă, existența devine o morocănoasă alergătură. „Tisu — notează prozatorul — își ura adolescența și ori de cîte ori își aducea aminte de copilul de odinioară îl cuprindea o neostoită mînie". Sentimentul morții (morale) începe prin întunecarea, în memorie, a spațiului adolescenței. „Am fost vreodată într-adevăr tînăr ? — se întreabă personajul. [...] Oare, întîmplările prin care am trecut în tinerețea mea s-au întîmplat ele cu adevărat ?...". Fără perspectiva acestei virste, oamenii „se micșesc", cum zice în grai regional naratorul.

Pentru a întări ideea, Sorin Titel introduce în roman și cîteva scene de spital sporite cu altele, luate din viața obișnuită. a satului. O babă bate untul și psalmodiază un fel de rugăciune exorcizantă, Maria, soția țăranului mort de mult, povestește mereu despre momentul agoniei, sporind numărul detaliilor și întunecînd imaginea, cu o grijă și o fervoare care trădează o dorință proprie de purificare. **Umbra** din titlul simbolic al cărții începe să devină tot mai deasă, moartea se instalează în lucruri și eroii au ieșit sau sînt pe punctul să părăsească paradisul copilăriei și adolescenței. Prin astfel de acorduri minore, disparate, romanul își pregătește tema fundamentală, tratată bine pînă la sfîrșit, simplu și cu o ironie tristă, potolită.

Mai este ceva ce trebuie observat în acest original roman : **proliferarea narațiunii,** înmulțirea celulelor epice. **Noul roman** recomandă și aplică procedeul, Sorin Titel îl simplifică și-l introduce inteligent în narațiunea sa. Romanul realist clasic este o oglindă care se plimbă deasupra unui drum (peste o realitate, altfel zis, constituită, stabilizată), romanul nou este o peliculă despre o realitate în stare de ebulație. Oglinda s-a sfărîmat, cioburile nu prind decît fragmente dintr-o realitate la rîndul ei în stare de accelerată și imprevizibilă metamorfoză. Semnul acestei deplasări continue este, în plan epic, o narațiune care se constituie și se desface în alte mici narațiuni produse și prinse ca bulboanele în pasta inițială. Asta dă sentimentul mai acut al diversității vieții. Călătoria unui om bolnav cu trenul (eveniment relatat în **Pasărea și umbra**) poate fi prilej de meditație (pentru eroul și romanul clasic) sau pretextul unui caleidoscop de istorii adiacente (în romanul nou).

Pasărea și umbra este, prin calitatea observației psihologice și complexitatea tehnicii epice, un roman substanțial. Sorin Titel mi se pare a fi unul dintre cei mai originali prozatori de azi.

Eugen Simion

atelier literar
poșta redacției

IOSIF TĂTAR : Intenția e interesantă (și implicațiile nu sînt deloc în afara poeziei) dar textele rămîn în cea mai mare parte ineficiente, fără „trecere", avînd o „cheie" care scapă, în general, înțelegerii curente. Deci, operația ar trebui condusă și realizată altfel, pentru a aduce revelația dorită, pentru a readuce în circuitul larg, „cult", o zestre prețioasă. Citeva pagini reușesc să spună ceva mai mult și mai bine : „Mal", „Botez", „Vale", „Poetul". Nici „diagrama" (pentru care vă mulțumim) nu ne desvăluie nimic din tainele ei (v-am fi recunoscători pentru explicarea coordonatelor).

VOISINE : Nu se văd indicii de progres. Dimpotrivă, se pare că vă întoarceți la formula obscură, înnodată, ermetizantă, de la început (un ermetism ne-organic, rezultat mai de grabă din neajunsurile expresiei, dintr-o incapacitate a rostirii depline...). Astfel că poezia tinjește între vorbe, neputînd să „decoleze", să se aprindă, să treacă în receptoarele cititorului. Paginile sînt cam de același nivel — nu putem cita lucruri deosebite. Ar fi nedrept să nu semnalăm, însă, o extindere și o nuanțare a sferei tematice, precum și o mai mare atenție și preocupare pentru cuvînt.

T.N. VASILE : Felicitări pentru noua „operă" și cele mai bune urări !

MARIANA L. : Ne-ați trimis prea puțin, ca să ne putem lămuri despre ce este vorba. Se pot vedea de pe acum — e adevărat — unele semne (mai ales în „Voi splendori"), dar nu e încă limpede dacă „v-a venit timpul" — cum ziceți. Reveniți.

G. NAAN : Un mesaj interesant, în ansamblu, și plin de perspective. Dincolo de unele manifestări de frondă și ostentație (mai mult sau mai puțin amuzante, mai mult sau mai puțin superficiale) e vorba, probabil, de talent, vizibil, mai cu seamă, în piese ca : „Nu chiar demult", „Judecata de apoi", „Jesus", „Răsărit de gînduri", „Fat", „Lalo", „Achtung".

D.M. CUVENCIUC : Surpriză plăcută, după atita „pauză". Sperăm să primim vești mai ample și mai explicite și vă dorim un an de împliniri și bucurii.

C. LUPAN : Jurnal sentimental, mai mult livresc, poetizat și medelenizat cu efort și exces, adunînd convențiile (adesea, dulcege) ale „genului" și lăsînd, mai rar, cîte un semn de fervoare adevărată. Metaforism aglomerat, baroc, prolixitate discursivă — iată piedicile cele mai grave în calea unei frenezii lirice care seamănă uneori a talent. Ceva mai bine, în „Buzele tale", „Rut", „Trenul fantomă", „Lup de mare", „Galaxia", „Undeva".

OCT. ANDREI MIUL : Par să existe și unele semne promițătoare în fragmentele (puține) pe care am reușit să le descifrăm. Reveniți cu pagini dactilografiate.

D.A. DOBRE : Vă aflați, după cît se pare, cam pe la începutul drumului (unele șovăieli, stîngăcii, alunecări în prozaic, etc. o atestă). Sînt, însă, cîteva pagini (mai ales, „Observație", „De dragoste", „Dincoace de vis", chiar „Simfonie în alb") care marchează niște opțiuni semnificative și ne lasă să sperăm că acest drum nu e lipsit de perspective. Rămîne să vedem în plicurile viitoare. („Gafa" pe care vă temeți că ați săvîrșit-o cu ilustrata trimisă, e, la drept vorbind încîntătoare, mai ales după îndepărtarea unor indezirabile suplimente „decorative" de tuș ; regretabil rămîne faptul că peisajul e cu totul fragmentar, decupat stîngaci, intempestiv — e amețitor să bănuiești cum se va fi prelungind el spre Sud. Vom afla poate tot din plicurile viitoare — desigur, fără supărare : sinceritate pentru sinceritate !... Vă mulțumim, deci, — cine nu s-ar bucura de asemenea fermecătoare „gafe" ?...)

C. TAMIR : N-am găsit, din păcate, în cele trimise, noi puncte de sprijin pentru aprecierile inițiale. Aveți dreptate, „e mai frumos să scrii puțin și bine". Să sperăm că, în viitor, ne veți prilejui constatarea că ați scris mai puțin ! (Într-adevăr, „Cîntec de bun rămas" se termină, de fapt, cum ați intuit, cu „un simplu inel"). Ceva mai bune ni s-au părut „Nouă gheme" și „Dor de nimeni". În privința problemelor pe care le ridicați într-o altă scrisoare, ne pare rău, dar nu ne stă în putință să vă ajutăm (n-ar strica, poate, să vă adresați revistei „Flacăra").

Erodan, Filip Rohan, Monstera, Val Anugaru Deriu, Altanyera, Al. Dan (mai bine în „Toamnă"), **Lici R.S.** (versuri și proză), **Iulian Filip, Elias M. Popi, Geo Anton, Mihai Poenaru, P. Desuboadeci, Dobre Stelian, V. Bradea, Ică Munteanu** (ceva, în „Nărav", „A așterne"), **Bogdan Virginia, I.M.R., Elena Seren, R.C. Delaputna, Berci Iosif, A. Tioreanu, Constanța Popescu :** Nimic nou !

Paul Somăcescu, N.N. Zăinescu, Ioan Anda, R. Vlaicu, Doru Procop, Vasy S. Băneasa, Mary Pirvu, Răcășanu Gh., Romanți Vasile, Paul Dragu, Virgil Mureșan, Alice Cauc, Katharsis, Alex. Romanov, N. Tănase, A.M. Istrătescu (ceva, în „Fructul copt", „Mă simt atît de singură"), **Mihai Paul :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. : Manuscrisele nu se restituie.

Țară a noastră

De-am fi fără țară, ce-am fi?
Pulberi călcate-n picioare,
ape sărace în maluri surpate,
veștede vrejuri fără de floare,
cei din iarnă rătăcitori
pînă departe-n fără primăvară.

De n-am fi știut cum se moare,
cum se trăiește, se ride, se plînge,
de n-am fi știut cu jertfele de sînge
să ne sădim bucuria de soare
nici coama de munte
brazi n-ar cunoaște
nici marii stejari
din vrednice ghinde
nu s-ar mai naște
iar noi,
nici vii și nici morți,
trăgîndu-ne drumul la sorți,
cu palme slăbite,
cu tălpi sîngerate
în poarta Istoriei, de-a surda
am bate.

Și cine pașii ni i-ar fi îngăduit
în grădini însorite?
Și cine ne-ar fi găzduit
pe ierburi, trupurile ostenite,
de n-am fi fost ființe, munți
ce nu s-au dat la o parte,
ape, ce nu s-au lăsat secate,
de n-am fi fost stejari
de nici un fulger frînți,
de n-am fi fost
cei ce-am știut să fim
statornici, ființe nouă,
cum sevele în glie
cum piatra lîngă piatră
legată-n temelie
și rotunjită-n vatră
sub apele ce vin să treacă-n
sclipiri înșelătoare

Țară a noastră nemuritoare,
Patrie-cetate,
cu porți de lumină desferecate
spre marea de lumină a lumii
noi, șoimii tăi, și noi
cu timplele cărunte
noi, buni ca piinea caldă
și aspri ca vîntul de munte,
noi, de-un pămînt,
de-un singur gînd,
de-un singur imn,
de-un singur steag,
fruntea,
doar în fața ta
ne-o plecăm pe cînd
același cer și-același
cîntec doinit de ape
și freamătul de codri peste
mireasma dulce-aspră a gliei,
cu infinit ne înconjoară.

LILIANA POPESCU

Îmbrățișarea

Am putea exista în afara
acestor silabe gălbui ce ning
peste gînduri ?
cînd pleci la drum doar
amintirea prosperă
descoperi florile, golful unui
început de liniște
și din viltoarea luminii
fluturii pe care-ai putea să-i iubești
ceva din ce-am fost — ca un ecou...
roua pe lucruri nerepetată
și totul unit într-un
cerc ce vibrează albastru
eu unul, exist ; marea există
există și cerul
iată frumuseți de nebănuit
prin care curg zilnic
cu sufletul în palme
de-aceea îmbrățișarea mea
nu sărăcește lumea,
de-aceea te simt ca pe-o lacrimă
dragoste.

VALERIU PRUTEANU

Desene de
Gheorghe Buțu

Țărm alb

Mă strecor atent
printre garduri de cai,
numai din cai, unul
lîngă altul,
cai albi, unul lîngă altul,
înconjurînd fiecare fir de iarbă
ca pe o inimă trupul frumos de
adolescent ;
atent mă strecor, nevăzut,
cu teamă, să nu surp
vreo stea ascuțită și rece
fără pic de lumină,
cu teamă să nu tulbur planeta ;
se adapă caii în mare.

VIVI ANGHEL

În oraș

Să mergi pe o stradă îngustă ca
agrafa părului tău
cu povara cîtorva cuvinte în
buzunar
desigur o cafea și-o țigară pentru
mîhnirea veche
tinere fete să-ți iasă în cale
ca niște narcise zvelte
și corul copiilor cu voci
strălucitoare
să-ți amintească o
minune albă.

CRISTINEL PRICOP

Poarta sărutului

Pleacă
cît mai departe posibil
și totuși
rămîi
ca o salcie legată
de riul care-i inverzește coroana
am nevoie de depărtare
de multă depărtare
să-ți simt bătăile inimii
aproape
mai aproape de piept
și nu uita mai ales
că avem o poartă denumită
de părinți
poarta sărutului
pe care
intrăm și ieșim zilnic...

G. M. BUCOVICIOR

Un eveniment literar

● La 11 ianuarie 1978, ambasada Republicii Socialiste România la Moscova a organizat o întîlnire prietenească pentru marcarea apariției în Uniunea Sovietică a nr. 12/1977 al revistei **Voprosi literaturi** consacrat, în exclusivitate, literaturii române contemporane.

Au participat **Ghiorghi Markov,** prim secretar al conducerii Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S., **Vitali Ozerov,** secretar al conducerii Uniunii, redactor-șef al revistei **Voprosi literaturi, R. F. Kazakova** și **I. N. Vercenko,** secretari ai conducerii Uniunii, **F. F. Kuznețov,** prim secretar al organizației Uniunii Scriitorilor pe orașul Moscova, membri ai colegiului de redacție al revistei menționate, activiști ai secțiilor de relații externe și de cultură și artă ale Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

A participat, de asemeni, o delegație a Uniunii Scriitorilor din R. S. România, constituită din dramaturgul **Paul Everac** și poeta **Ana Blandiana,** prezenți la Moscova anume pentru sublinierea acestui eveniment.

Personalități ale literaturii și presei literare sovietice, prezente la întîlnire, au remarcat în cuvîntul lor buna colucrare care a existat între cele două părți (conducerea revistei respective și conducerea Uniunii Scriitorilor din țara noastră) pe parcursul realizării acestui număr.

Interlocutorii au făcut, de asemeni, aprecieri deosebit de pozitive referitor la structura și conținutul revistei, la chipul cum au fost oglindite problemele literaturii române contemporane în revista **Voprosi literaturi :** „Este cel mai bun din toate numerele revistei consacrate literaturii altor țări, apărute pînă acum" ; „Prin nr. 12 al revistei **Voprosi Literaturi** am descoperit literatura română contemporană care ocupă un loc demn în cadrul literaturii europene" ; „Ne mărturisim convingerea că apariția acestui număr va trezi interes mult mai mare față de literatura română, care nu este încă suficient de cunoscută la adevărata ei valoare în U.R.S.S. și va determina o dorință de cunoaștere mai adîncă a acesteia din partea publicului larg" ; „Unele din materialele cuprinse în **Voprosi literaturi** sînt foarte interesante și puțin cunoscute chiar criticilor literari și specialiștilor sovietici : este sigur că vor deveni materiale de referință și incluse în crestomațiile dedicate literaturilor lumii".

La nr. 12 al revistei **Voprosi Literaturi** au colaborat, în ordinea sumarului, următorii scriitori români și sovietici : **George Macovescu, Gheorghi Markov, Gabriel Dimisianu, D. Zatonski, Aurel Martin, A. Bociarov, Ion Ianoși, Dan Hăulică, L. Terakopean, S. Ciobotaru, L. Lazarev, Aurel Baranga, Mihai Beniuc, Dumitru M. Ion, I. Covaci, George Lesnea, Ion Horea, Constantin Țoiu, R. Kazakova, S. Kuneaev, L. Leonov, F. Niazi, I. Nonesvili, V. Ognev, A. Pristavkin, Lili Promet** și **R. Pârve, I. C. Ciobanu, Dumitru Micu, M. Fridman, Valeriu Cristea, Ov. S. Crohmălniceanu, Kiril Kovalgi, Tatiana Nicolescu, Lila Dolgoșeva, Ioan Alexandru, Maria Banuș, Ana Blandiana, Geo Bogza, Augustin Buzura, Alexandru Ivasiuc, Nina Cassian, Meliusz Jozsef, Vasile Nicolescu, Fănuș Neagu, Marin Preda, Szasz Janos, Alexandru Simion, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Dinu Săraru, Alexandru Philippide, Laurențiu Fulga, Arnold Hauser, Franz Storch, Sütö Andras, Paul Everac, George Ivascu, Margareta Bărbuță, Nicolae Dragoș, Corneliu Sturzu, Victor Felea, Ioanichie Olteanu, Ștefan Aug. Doinaș, Aurel Rău, Alexandru Oprea, Alexandru Dima, Hajdu Győző, Emmeric Stoffel, Cornel Popescu, Valeriu Rîpeanu, Teodor Vârgolici, Romul Munteanu, Mircea Sântimbreanu, Modest Morariu, Mircea Radu Iacoban, Domokos Géza, Vladimir Ciocov, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Nicolae Moraru.**

Revista noastră va consacra acestui număr al revistei **Voprosi literaturi** o analiză mai amplă, într-unul din numerele sale viitoare.

Independența

Se-ntorc ostașii țării
Pe malurile marelui Danubiu
Biruitori, și toți cîntînd
Cu steagurile înălțate-n soare
Așa, precum trecut-au fluviu.

Vrînceni, statornici fii ai Mioriței
Haiduci de Olt și de Tismana
Panduri de la Cerneț pînă la Padeș
Întorși cu fața la Carpați și țară
Pe nimeni nu-l mai doare rana.

Ei pretutindeni în Balcani
La Grivița, Smîrdan și Plevna
Au alungat din brîul de redute
Pe turci. Nimicind puterea semilunii
Să facă țara lor stat suveran
Independent, și plin de libertate —
Această floare albă-luminoasă
Orice ostaș o duce cu mîndrie-n piept
S-o pună, el, cu mîna lui
Pe fruntea țării-n Marea Sărbătoare
Încredințînd-o mîinilor de ani.

Emil Vora

Critica și istoriografia literară azi

Urmare din pag. 1

aproape deloc teoriei literare care a rămas, ca și în trecut, vitregită, deși ea se cuprinde implicit în substanța celor două discipline înrudite.

În ce privește **istoriografia literară** (termen mai adecvat decît „istoria literară" care desfășoară fenomenele literare din realitate, în timp ce „istoriografia" descrie și explică), am ținut să scoatem în relief la colocviu contribuțiile de bază ale acesteia, prin monografii. Faptul este desigur notoriu, dar ceea ce am crezut că **trebuie subliniat și combătut, e diminuarea valorii monografiilor,** așa cum s-a încercat uneori în ultimii ani. Monografiile nu sînt — cum se crede — numai o serie de insule dintr-un arhipelag imaginar al istoriografiei literare, ci prefigurează momente tipice și reprezentative ale acesteia întrucît ele nu se mărginesc la descrieri izolate ale personalităților artistice sau ale curentelor, odată ce le situează întotdeauna în epoci sau perioade literare, ceea ce le apropie vizibil de obiectivul însuși al istoriografiei literare. Cu sprijinul monografiilor se poate închega astăzi o veritabilă istorie a literaturii noastre, chiar dacă au mai rămas disponibile unele pete albe pe harta acestei discipline. Iată de ce e necesar ca monografiile să fie considerate și sub acest unghi major, al unui ansamblu din care ele ar putea alcătui părți valoroase.

Printre cele mai de seamă merite ale istoriografiei literare contemporane mai trebuie adăugată și **depășirea fermă a paseismului** despre care de asemenea s-a tot vorbit, dar ceea ce ar trebui — după opinia noastră — lămurit e definirea mai precisă a raportului cu prezentul, prea sumar înfățișat de obicei. E necesar să fim înțeleși că nu mai poate fi vorba de o actualizare forțată, ci de un proces mai subtil și anume de identificarea valorilor perene ale unor fenomene literare din trecut care coincid, cel puțin în parte, cu preocupările momentului contemporan. Se aplică în fond, adagiul după care arta are aspecte vecinice și tocmai acestea servesc, în realitate, dinamica prezentului. Imanentismul anterior, adică simpla reconstituire fidelă a trecutului, e înlocuit cu un transcendentalism, care nu e deloc metafizic, ci desfășoară doar virtualitățile permanente ale artei literare sprijinind concomitent tendințele sociale contemporane.

De asemenea, socotim necesar să considerăm că **istoriografia literară actuală nu mai e cu putință, fără** cel puțin, **concursul parțial al sociologiei literare și al literaturii comparate.** Dacă interferența cu aceste discipline s-a produs incidental și în trecut, ele trebuiesc multiplicate astăzi pentru motivul simplu că istoriografia literară e o știință socială și că fenomenele literare ale diferitelor națiuni nu apar izolate ca între zidurile chinezești de odinioară.

Desigur, sîntem obligați să înfățișăm și unele lacune ale moștenirii domeniului istoriografiei noastre literare. Trebuie să revenim mereu asupra lipsei marilor reeditări ale acestei discipline. După cum se știe abia dacă s-a plănuit retipărirea amplelor și incitantelor volume ale lui N. Iorga pentru care faptele literare sînt stringent legate de condițiile sociale și culturale ale epocilor fără nici un fel de estetism în sensul sfîrșitului secolului al XIX-lea și începutul veacului următor.

Pentru a cita oară trebuie să-l cerem imperios pe „Călinescu" după aproape 4 decenii de la prima lui apariție. Se pare că în jurul acestei fundamentale cărți se desfășoară cine știe ce discuții, care-i împiedică apariția și satisfacerea cerințelor imperioase ale publicului și științei literare. Dar ce se întîmplă cu reeditarea lui „Cartojan", cu volumele lui — albume —, apărute unul din ele puțin mai înainte de „Călinescu". Ele sînt astăzi puțin cunoscute, deși mult utilizate cu diferite prilejuri. Un cercetător cu totul neglijat se dovedește a fi apoi Ștefan Ciobanu, care nu e numai autorul unui prim volum de istorie a literaturii vechi cît și al unui de-al doilea, revăzut de profesor în corecturi și încă neapărut pînă astăzi.

Dar în legătură cu toate aceste reeditări și în genere cu edițiile critice ale tuturor scriitorilor noștri se mai ridică și alte probleme pe care le-am amintit la colocviul de critică și istoriografie literară.

În primul rînd e necesară **o reorganizare atentă și amplă a documentării literare,** ceea ce se poate ușor realiza de pildă cu sprijinul Societății de științe filologice care posedă filiale în toată țara cu profesori din învățămîntul liceal și de cultură generală, dornici de a răscoli arhivele de Stat ca și cele particulare unde se pot afla date inedite din viață și despre opera multor scriitori mai puțin cunoscuți.

Apoi e de meditat asupra necesității creării unui **singur organ** care să editeze critic pe scriitori, grupînd pe specialiștii tuturor edițiilor și facultăților cu scopul de a întocmi un plan amplu și unitar de editări în raport cu nevoile epocii. Să mai reamintim necesitatea editării unei bibliografii generale a literaturii române din care au apărut numai fragmente ce urmează și ele însele a fi revizuite, și totodată nu mai puțin, a dicționarelor marilor scriitori, asemenea celui al limbii lui Eminescu, editat de Tudor Vianu.

Firește nu acestea sînt **toate** problemele istoriografiei literare contemporane, dar nici cele mai neinsemnate.

În ce privește **problemele criticii literare** am ridicat la colocviu împreună cu alți participanți și cîteva din acestea. Desigur a trebuit să vorbim despre **condiția etică a criticii care nu poate fi decît obiectivitatea în apreciere.** Am reamintit polemica, reactualizată de revista „Manuscriptum", dintre Călinescu și Lovinescu, discuție gravă, surprinzătoare pentru ambii critici, dar plină de consecințe pentru problema de care ne ocupăm. Cu acest prilej ni s-a dăruit o lecție privind rosturile și ținuta polemicii de idei. Călinescu a definit obiectivitatea în felul lui șarjat și expresiv : **„Oamenii empirici imi sînt indiferenți, îndepărtați pînă într-atîta încît nu știu dacă sînt vii sau morți",** iar Lovinescu, recunoscînd marile merite ale lui Călinescu, l-a acuzat totuși de lipsă principială de obiectivitate. Firește, ambele atitudini sînt discutabile, dar — pe marginea lor — se poate înnoda o **nouă discuție asupra obiectivității, care rămîne esența criticii** și care se dovedește însă necesară.

Cu privire la critică am mai arătat **utilitatea ei informativă** în sensul că nu trebuie să se neglijeze descrierea tematicii și conținutului operei, spre a-l lămuri pe cititor care, altfel, rămîne dezorientat. Nu preconizăm desigur metoda rezumatelor, dar nu putem aprecia o scriere fără să schițăm cel puțin obiectivele ei de bază, subiectul tratat în linii mari înlocuindu-l cu arabescuri bizare de idei fictive. De asemenea, considerarea criticii ca un „gen de creație" trebuie reconsiderată, după părerea noastră, nu în sensul beletristic al recreerii prin stil literar a operei ci în cel științific, adică al cercetării cu metode moderne, inclusiv cu cele interdisciplinare despre care am amintit mai sus.

De o deosebită însemnătate rămîne însă **problema terminologiei criticii.** Prin înundarea cu termeni tehnici străini unele studii au devenit cu totul inaccesibile. Se înțelege că aceștia nu pot fi ignorați de specialiști, dar publicul cititor nu e obligat să-i cunoască și să se lase despărțit de structura obiectivă a operei printr-un zid opac de terminologie.

După cum se vede, discuțiile începute la colocviu se cer preluate și adîncite.

În sfîrșit, am ridicat în cadrul discuțiilor problema de bază a cultivării, prin critică, a **gustului estetic** care nu e nici supratemporal, nici atemporal, nici absolut, nici cu totul relativ la nivel de modă. Critica e obligată să cultive, în spiritul cititorilor, **gustul timpului,** adică cel al societății contemporane în vederea nu numai a reflectării acesteia, ci și a stimulării înaintării ei spre idealurile epocii în care trăim și pentru care militäm. Sîntem, de altfel, și noi de părere că în critica actuală trebuie să domine principiul autorității bazat pe știință și etică, cel al obiectivității fundat pe ideea de valoare, cel al fermității și clarității, combătînd pedantismul și inaccesibilitatea, în cele din urmă — se înțelege — pe ideologia științifică pe care o reprezentăm.

REPERE

Un monument de poezie străveche

Seria „Bibliotheca orientalis" de la Editura științifică și enciclopedică și-a cîștigat un solid prestigiu datorită apelului direct la texte și a comentariului filologic întreprins cu rigoare și, adeseori, cu erudiție de bună calitate. Această colecție susținută de autori cu formație intelectuală atît de specializată este în același timp înconjurată de sufragiile publicului celui mai larg. Tirajele cu traduceri din texte vechi egiptene, asiro-babiloniene sau indiene au fost rapid epuizate, ca și volumele consacrate unor cercetări aprofundate, apărute sub semnătura lui Sergiu Al. George sau Constantin Daniel. De curînd a fost publicată o nouă versiune a **Cîntării cîntărilor,** datorată poetului Ioan Alexandru. Autorul **Imnelor** își continuă astfel seria lucrărilor de ambiție savantă, într-un domeniu în care s-a lucrat foarte mult și unde poate fi urmărit cu ușurință. Ceea ce trebuie însă de la început subliniat este nobila rîvnă ce animă tentativele sale, voința de a-și constitui un domeniu de acțiune culturală cu adîncime istorică plină de mari semnificații. A lucrat pînă acum o traducere din Pindar, ce s-a bucurat și de colaborarea unui elenist de ținuta lui Mihai Nasta, al cărui aparat critic a structurat filologic inspirația avîntată a traducătorului-poet. Apropiindu-se de **Cîntarea cîntărilor,** Ioan Alexandru a făcut un gest temerar, știut fiind cît de bogate în înțelesuri sînt textele vechi, cît devotament intelectual și ce exigență presupune investigarea și evaluarea tuturor surselor în materie. Cultura noastră actuală are nevoie de asemenea realizări, ele măsoară nivelul de conștiință universală și capacitatea noastră de a asimila mesajul etern uman al unor popoare străvechi. Amploarea sufletească și intelectuală a unui popor este dată și de viața pe care o au în cultura sa marile monumente, cărțile de înțelepciune și de poezie ale lumii. În limba noastră, începînd din secolul al XVII-lea, au fost făcute mai multe versiuni ale cărților vechi ale poporului evreu, cel mai adesea prin intermediul **Septuagintei,** textul grecesc promovat de tradiția creștină. Trebuie totuși să remarcăm faptul semnificativ al căutării acelei **veritas hebraica,** adică a textului original, cum îi spunea cunoscutul exeget al **Vulgatei,** Dom Henri Quentin, în eseurile sale de critică textuală. Astfel, în secolul nostru, Gala Galaction și Vasile Radu traduc după originalul ebraic, realizînd o versiune ce este, oricum, mai mult decît „de luat în seamă", cum spune cu un involuntar aer de superioritate Ioan Alexandru la pagina 114 a ediției de la Editura științifică și enciclopedică. Mă gîndesc cu respect la cunoștințele de limbă ebraică ale lui Vasile Radu și la vasta experiență literară a lui Gala Galaction. Expresivitatea textului propus de cei doi traducători poate fi imediat observată și a fost un scop pe care și l-au asumat în mod conștient, sperînd o mai mare viabilitate actuală a mesajului spiritual din cărțile de demult.

Poetul Ioan Alexandru a încercat în ediția sa din „Bibliotheca orientalis" să se supună exigențelor științifice pe care le presupune o asemenea „cercetare". O traducere simplă nu ar fi fost greu de „compus", chiar cu puține elemente de limbă ebraică, avînd însă pe masă versiunile și notele numeroaselor ediții încercate în limbile moderne. De aceea, aici contează „aparatul", profuziunea de informații despre text, precum și varietatea și adîncimea interpretărilor filologice și ale sensurilor descifrate în școlile rabinice și greco-latine care s-au aplecat pe **Cîntarea cîntărilor.** Referința fulgurantă a profesoarei Zoe Dumitrescu-Bușulenga la **Zohar** și apoi la ritualul liturgic al **sabatului** și la **sederul** pascal se face însă prin intermediul unei prefețe la o versiune franceză a **Cîntării,** deși cartea fundamentală a Kabbalei se găsește într-o traducere modernă, de la mijlocul secolului trecut, reeditată de două ori și în secolul nostru, iar în ceea ce privește ordinea și conținutul obiceiurilor din vechea sărbătoare a exodului avem la îndemînă ediții moderne, cum ar fi **The Passover Haggadah,** based on commentaries of E.D. Goldschmidt, edited by Nahum N. Glatzer, Schoken Books New York, 1969, fiind păcat să ne referim la surse intermediare. Interpretarea versetului cheie al **Cîntării :** „Fă-mă precum o pecete pe inima ta" se află de altfel și într-o echivalență întreprinsă de cunoscutul exeget Gershom G. Scholem în **Zohar. The Book of Splendor. Basic Readings from the Kabbalah,** Schocken Books, New York, 1970. Putem presupune că nici nota traducătorului la acest verset nu putea să fie mult extinsă, dar lipsesc indicațiile cu privire la sursele unde cititorul poate încerca pe cont propriu investigații îndeajuns de ample. În general, traducătorul nu folosește în note și nu menționează nici la bibliografie surse din tradiția ebraică însăși, iar pe cele greco-latine considerăm că le preia uneori cu prea puțină rigoare. Este inexplicabilă absența aproape deplină a comentatorilor din școlile palestiniene ale secolelor III—V e.n., care au acordat o atenție foarte mare **Cîntării cîntărilor.** În această perioadă importantă s-a născut **Talmudul** și o sumedenie de interpretări ale tradiției, iar **Cîntarea** a fost investigată cuvînt de cuvînt (v. Wilhelm Bacher, **Die Agada des Palästinischen Amoräer,** Erster Band . Vom Abschluss der Mischna bis zum Tode Jochanans, Karl J. Trübner, Strassbourg, 1892, pag. 313 și urm.) Primul autor citat la bibliografie (ceea ce înseamnă că îl recomandă cititorului, fie pentru a verifica interpretarea traducătorului, fie pentru edificarea proprici sale opinii) este Hippolytus, căruia îi spune în text și Hippolytus din Roma. Lucrarea citată este **Kommentar zum Hohenlied,** 1902. Aceste indicații sînt prea sumare pentru o ediție științifică, și iată de ce : textul grecesc al comentariului celebrului exeget, ultimul mare scriitor de limbă greacă în eclezia occidentală, s-a pierdut, păstrîndu-ni-se doar o prelucrare georgiană. Fiecare referire la o eventuală nouă descoperire a unui manuscris este importantă. Cine a publicat ediția din 1902, cu titlul nemțesc ? Ce editură ? Ce garanție științifică există asupra valorii sale filologice ? Ioan Alexandru nu ne comunică. Edgar J. Goodspeed în **A History of Early Cristian Literature,** The University of Chicago Press, 1942, consideră textul lui Hippolytus drept pierdut, și tot așa aflăm și din ediția 1966 a lucrării sale, revizuită de Robert M. Grant, care menționează exegeza într-o listă specială a lucrărilor pierdute. Avînd deci un text indoielnic, un om de știință riguros trebuie să ne avertizeze, atunci cînd îl folosește totuși, sau cînd ne trimite la el. Acestea nu sînt lucruri fără importanță sînt trăsături care garantează autoritatea cărții, împrejurare de care traducătorul este conștient, deoarece în alte dăți citează complet, titlul, îngrijitor de ediție, casă de editură, an, etc., etc. Am dat un singur exemplu, primul titlu de la bibliografie, deși s-ar putea multiplica.

Textul propriu-zis al Cîntării are splendoarea și amploarea inspirației trecută prin straturi succesive de limbă, din care Ioan Alexandru s-a împărtășit cu generozitatea și stîngăciile unui talent bogat : „Cu mine din Liban tu, mireasă, / Cu mine din Liban vino, / Coboară de pe virful Amana / De pe virful Senir și Hermon / Din culcușurile leilor / De pe munții leoparzilor..." Iubitul este asemuit uneori cu muntele Libanului, iar în cel mai tulburător pasaj se spune : „Fă-mă precum o pecete pe inima ta / Precum un inel pe mîna ta / Căci puternică precum moartea este iubirea / Grea precum imperiul morții gelozia / Cărbunii ei cărbuni de foc / Flacăra mistuitoare a lui Iahve". Această frumusețe nu se „degustă" însă ușor și întotdeauna cu aceeași bucurie, cum spune Ioan Alexandru în cuvîntul său, ar fi prea puțin dacă am rămîne la degustat, cuvîntul este prea diletant. Sînt elemente care trebuie știute pentru a înțelege ce vrea să spună autorul din vechime. În nota 26 la cap. 5, traducătorul explica faptul că mirele este asemuit cu un munte, de fapt cu muntele Liban. De ce ? Ar fi trebuit să ne spună că la vechii cananeeni și la primii evrei (care și-au primit numele de la **ibhrim,** adică unii care a venit de dincolo de fluviu, de dincolo de Eufrat, **êbher ha — nâhâr),** munții sînt locuri sacre (Hermonul atît de pomenit în textul **Cântării cântărilor** vine de la **hrm,** ceva interzis), deci locuințe ale divinității iar uneori înseși divinități cum este **Carmelul,** cu care este comparat altădată capul iubitei. La asiro-babilonieni, zeul **En-lil** este supranumit „Muntele mare". În Vechiul Testament, Elohim este numit **êl Șaddai,** care se datorează asirianului **šadû,** munte, cu o desinență aramaică. Îndrăgostiții sînt deci sălașuri ale divinității. Tot așa frecventa referință la arbori se datorează poate mai puțin faptului să se găseau prea mulți împrejurul poetului originar, ceea ce nici nu e prea singur, cît cultului arborelui sacru. Puțină, filologie nu strică. În toate idiomurile semitice, rădăcina **êl** a dus la **Elohim,** numele divinității cosmice. Ori, această rădăcină este înrudită cu **yl,** din care avem **êlôn,** care înseamnă stejar. Copacii posedau deci și ei sacralitate, se aflau în ordinea zeească a lumii. În nota 15 la partea a opta, se discută numele **Iahve** din telegrama cunoscută, divinitatea națională a evreilor, cu care acest pasaj definește un raport. Traducătorul ne conduce la forma prescurtată **iah. Yahweh** este, de fapt, forma primitivă, care reprezintă un causativ al rădăcinii aramaice **hwk,** ebraicul **hyh,** și inseamnă **a fi.** Cauzativul s-ar putea deci traduce cu „creează", dă ființă (v. lucrările în materie ale lui E. Dhorme și V. Nikiprowetzky).

Poezia se dispensează greu de filologie în cazul unui text cum este cel al **Cântării cântărilor.** Viața ei trăiește din principiile cuvintelor, din sensul lor de la început, care cere adesea efort pentru a fi relevat. O asemenea apariție reprezintă însă, oricum, o sărbătoare a poeziei, în haina românească a unui poet important, înzestrat și cu o propensiune remarcabilă spre învățătură.

Aurel-Dragoș Munteanu

prestigiu și admirație

Președintele și lumea

De curind, pregătind o emisiune care a presupus, înainte de orice, o minuțioasă investigație arhivistică, am vizionat, în masa de montaj, zeci de interviuri luate de-a lungul anilor unor personalități care ne-au vizitat țara. Europeni sau africani, latino-americani sau asiatici, interlocutorii — dintre care mulți sînt figuri proeminente ale vieții politice, economice sau culturale ale lumii de azi — se refereau la România, la locul pe care îl ocupă în conștiința popoarelor țara noastră, la activitatea aceluia care conturează destinul națiunii — Președintele Nicolae Ceaușescu.

Unele dintre aceste interviuri sînt foarte recente. Altele au fost înregistrate înainte de 1970. Parcurgîndu-le în flux, remarcam o realitate care pentru noi toți a devenit evidentă și, îndrăznesc să spun, familiară și anume ritmul foarte puternic de creștere a economiei românești. Cifre avansate de distinși economiști în urmă cu cinci ani, ca o expresie a incredibilului dinamism al dezvoltării României, au fost net depășite. Multe din aprecierile sintetice, avînd corespondent numeric, trebuie azi masiv corectate. În schimb referiri tulburătoare la conceptele politice ale președintelui Nicolae Ceaușescu, la sensurile adînci ale strategiei relațiilor externe ale României, la modul specific de a dialoga cu lumea, rămîn de o acută actualitate.

Reprezentanți de primă dimensiune ai vieții publice internaționale subliniau, în urmă cu un deceniu, resursele excepționale ale filozofiei politice a președintelui Nicolae Ceaușescu, caracterul profund înnoitor al principiilor afirmate și aplicate în sfera relațiilor interstatale de România. Trecute prin filtrul sever al timpului ideile politice, inițiativele și acțiunile românești desfășurate pe arena mondială și-au confirmat total virtuțile. Cel care se identifică, în fiecare clipă a existenței sale, cu aspirațiile cele mai profunde ale țării este acum, așa cum ne-am obișnuit să fie : neobosit, clarvăzător, cu o nesecată sete de adevăr, îmbinînd cu o temeinicie spectaculoasă rigoarea marelui om de stat, cu pasiunea ardentă a revoluționarului conștient de viabilitatea cauzei sale, a poporului său.

Dinamismul, de celebritate mondială al președintelui Ceaușescu, debordanta sa energie reprezintă, cred, starea de împlinire activă a creatorului care își vede opera ridicîndu-se pe temelii solide, în consonanță cu un ideal pe care însăși istoria îl confirmă.

Acest om este, oriunde în țară, la el acasă ca orice gospodar îndreptățit, prin munca și abnegația sa, să-și confunde viața cu ritmurile pămîntului. Acest om este peste hotare neschimbat. Protocolul riguros al vizitelor nu îl încorsetează. Aș spune că președintele Ceaușescu nu pleacă în „vizite". Președintele lucrează, dorește să cunoască, să compare, dialoghează îndelung și metodic cu șefi de state și muncitori din fabrici, cu savanți și agricultori. A fost oaspetele a 99 de țări în acești ani cînd politica externă a României a înregistrat cel mai puternic salt, de amplificare și recunoaștere mondială. În cîteva din aceste vizite l-am putut urmări îndeaproape. Ia Taj Mahal, în India, sub bolțile epopeii în marmură, de atîtea ori copleșitoare prin subtilul ei mesaj, președintele contura, spontan, semnificațiile adînci ale mesajului cultural indian. La Persepolis, în Iran, descifra cu o acuratețe decisă patosul monumental al persanilor. La Roma, la Campidoglio, tulburat de retrospecțiile latine — el însuși un fervent promotor al tradițiilor poporului român — nu pierdea prilejul să aducă „la zi" sensurile acestor afinități, rememorind asistenței că istoria trebuie construită mai departe demn, lucid, într-o anvergură umanistă în care popoarele să-și recunoască speranțele. În Africa, l-am văzut aclamat și răspunzînd, ca acasă, simplu, prietenos, deschis. Era cunoscut și aici ca un neobosit partizan al dreptului fiecărei națiuni de a fi stăpînă pe destinele și bogățiile sale. În Argentina, în citadela siderurgică „Somisa" mii de muncitori l-au înconjurat cu un entuziasm tumultuos, transformînd întîlnirea cu președintele României într-o sărbătoare de neuitat.

La mesele tratativelor sau în mijlocul mulțimilor de pe toate meridianele, Președintele este purtătorul aceluiași mesaj : al dorinței României de a trăi în pace și înțelegere cu celelalte state, de a colabora larg, de a trăi — într-o lume care își caută încă liniștea — în siguranța zilei de mîine. De aici tenacitatea extraordinară, munca asiduă, spiritul pasionat al întregii sale activități.

Nu pot să uit că exact ca acasă, în drumurile sale peste hotare, după o zi cu un program epuizant, seara tîrziu la reședința sa, în oricare din capitalele în care se află, o lumină rămîne nestinsă pînă tîrziu. Președintele lucrează.

Radu Budeanu

În semn de recunoaștere a eminentei sale contribuții la cauza păcii și prieteniei între popoare, președintelui Nicolae Ceaușescu i-a fost conferită cea mai înaltă distincție a Consiliului Mondial al Păcii, Medalia de Aur „Frederic Joliot-Curie".

Omul și condiția umană

Urmare din pag. 1

caracterizarea noului umanism socialist. Umanismul „nu este o noțiune abstractă, imuabilă... sensurile și conținutul său se modifică corespunzător diferitelor etape de dezvoltare istorică a societății. Esența umanismului revoluționar... constă în situarea omului în centrul întregii preocupări și activități a societății și, în același timp, în stabilirea unor raporturi armonioase, organice între individ și colectivitate. Umanismul revoluționar concepe afirmarea și dezvoltarea plenară a personalității umane nu izolat, ci în cadrul ansamblului societății, promovînd principiul rațional și generos potrivit căruia fericirea personală nu se poate realiza încălcînd dreptul la fericire al altora, ci numai în cadrul înfăptuirii fericirii generale a colectivității, a poporului, a umanității. Aceasta este forma superioară, cea mai avansată a gîndirii umaniste, expresia realistă nu utopică, a înfăptuirii idealurilor de dreptate și egalitate pe Pămînt".

Piatra unghiulară a concepției ce se desprinde din pasajul citat constă în **abordarea unitară, atotcuprinzătoare a problematicii umaniste** împotriva oricărei unilateralizări dogmatice, fie în sensul antropologismului, fie în acela al sociologismului. Sînt luate în considerație principalele laturi definitorii ale umanului, corespunzător unui principiu umanist fundamental ce a constituit veacuri de-a rîndul începînd cu Renașterea, un vis utopic, spre a deveni în epoca noastră și în societatea noastră un **obiectiv strategic** al **progresului social** ; este vorba de **principiul multilateralității** ce și-a găsit în lucrările tovarășului Nicolae Ceaușescu prima definiție amplă, cuprinzătoare.

Pe primul plan se situează, firește **latura socială** și **politică**, deoarece azi, mai mult ca oricînd, omul nu-și poate împlini aspirațiile sale, nu-și poate realiza potențialul de creativitate și perfectibilitate izolat de societate, prin singularizare ci numai **în și prin societate**, prin participarea activă la organizarea și conducerea vieții publice.

În **Programul Partidului Comunist Român**, elaborat sub îndrumarea și cu participarea nemijlocită a tovarășului Ceaușescu se arată : „Umanismul socialist concepe omul ca ființă socială, aflată în strînsă legătură și interdependență cu semenii săi, cu masele largi populare... Umanismul socialist presupune realizarea fericirii personale în contextul fericirii întregului popor. În mijlocul maselor largi populare, personalitatea nu se pierde, ci se afirmă tot mai puternic, odată cu afirmarea întregii națiuni". Umanismul revoluționar în concepția partidului nostru și a Secretarului său General presupune, fără îndoială, ca omul să se bucure de toate binefacerile civilizației, pe de o parte aceasta înseamnă nu o minoritate de privilegiați ci întregul popor iar, pe de altă parte, nu se pot bucura pe deplin de bunurile civilizației decît cei ce contribuie efectiv la făurirea lor, cei ce participă nemijlocit la conducerea activității social-economice și culturale.

Din acest punct de vedere **democrația**, înainte de toate **democrația economică**, este un corelat necesar al umanismului socialist, o condiție esențială a înfăptuirii acestuia deoarece ea asigură cadrul și condițiile necesare de participare a oamenilor muncii de diferite categorii la luarea deciziilor ce privesc propriul lor destin, dezvoltarea ascendentă a întregii societăți, îmbunătățirea activității sociale în diferite domenii. Numai o societate care a desființat bazele economice ale exploatării omului de către om, ale asupririlor și înstrăinării, poate depăși elogiul abstract al omului abstract, poate face din umanism o problemă de **practică socială**, de **acțiune socială** ce vizează bunăstarea și fericirea întregului popor și nu doar a unui grup restrîns de privilegiați. Țelurile umaniste ale unei societăți ce-și propune să descătușeze forțele creatoare ale omului, să dea cîmp liber de manifestare a aptitudinilor sale, nu pot fi realizate decît prin mijloace umaniste și democratice.

Se discută mult în lume în prezent, dar adesea într-un chip demagogic sau de-a dreptul într-un spirit anticomunist, despre **drepturile și libertățile omului.** Or, în perspectiva gîndirii marxiste, pe primul plan se află tocmai acele drepturi pe care societatea capitalistă nu este în stare să le asigure : dreptul la muncă și la roadele ei, dreptul la o viață liberă, dreptul de a participa activ la conducerea tuturor sectoarelor de activitate economice, politice, culturale, dreptul omului ca individualitate dar și ca o comunitate națională, ca popor de a decide în deplină libertate asupra propriului său destin.

Un loc de seamă ocupă în gîndirea social-filosofică a Secretarului General acele trăsături nobile ale omului socialist din România ce alcătuiesc **dimensiunea psihologică și antropologică** a umanului. La **Congresul Educației politice și al culturii socialiste** D-sa a dat o expresie clasică, de mare limpezime, acestei idei : „În esență, noi comuniștii, ne propunem, de fapt, să venim dacă se poate spune astfel — în sprijinul naturii, care a sintetizat în om forma superioară de organizare a materiei, acționînd prin toate mijloacele pentru stimularea însușirilor celor mai nobile ale acestuia, pentru dezvoltarea sensibilității sale, a dorinței și voinței de autodepășire, pentru amplificarea continuă a cunoașterii sale, pentru împlinirea visurilor sale cele mai cutezătoare de progres, dreptate și fericire".

Omul nou, așa cum îl proiectează și-l modelează civilizația socialistă trebuie să fie „un om drept, un om cinstit, un om care să se preocupe și de el și de semenii lui, care să înțeleagă că solidaritatea socială este condiția dezvoltării națiunii, condiția independenței, bunăstării și fericirii.

Trăsăturile omului nou al societății noastre își găsesc expresie în înaltul său patriotism, în atașamentul profund față de cauza socialismului, în fermitatea cu care acționează pentru înfrîngerea oricăror greutăți, în intransigența față de lipsuri, față de orice manifestări ce contravin normelor societății noastre, principiilor eticii și echității socialiste".

Rezultanta și ratiunea ultimă a activității sociale în condițiile socialismului, o constituie formarea și dezvoltarea **personalității.** Este, ca să spunem așa, indicele suprem al umanismului deoarece sensul umanist al unei societăți moderne nu poate elimina tot ceea ce reprezintă un proces activ de industrializare dar nu se reduce la acesta.

Referindu-se la realizările însemnate din domeniul dezvoltării bazei materiale a socialismului, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea încă din 1968 : „Oamenii spun, însă, pe bună dreptate : e bine că se ridică fabrici, că se dezvoltă agricultura, știința, cultura, dar ne interesează și cum trăiesc oamenii, și cum se manifestă personalitatea umană în viața socială. Există într-adevăr, posibilitatea ca socialismul să asigure dezvoltarea multilaterală a personalității umane. Noi răspundem : da. Numai socialismul asigură această posibilitate, pentru că el este orînduirea socială cea mai dreaptă, în care au fost lichidate odată pentru totdeauna clasele exploatatoare, inegalitățile economice, au fost create condițiile pentru asigurarea egalității depline a cetățenilor, pentru manifestarea deplină a personalității umane".

La **indicele de industrializare** trebuie să adăugăm deci un indice mai greu de formalizat dar nu mai puțin important — de inculturație și **personalizare** a oamenilor la scară socială de masă — spre a avea un criteriu mai sigur al gradului de perfecționare a condiției umane. Idee ce va reveni mereu, în diverse forme, în gîndirea etico-filosofică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, precizîndu-se și amplificîndu-se în următorul deceniu cu aspecte și deschideri noi.

Este evident că acest nou concept de personalitate nu se reduce la cunoașterea superficială a unor teze generale, a unor principii „ci implică în mod necesar lărgirea continuă a orizontului de cunoștințe profesionale, politice, științifice și de cultură generală".

Armonizarea **cunoașterii științifice și a conștiinței morale,** depășirea rupturii tragice dintre ele, intuită încă de Rabelais („știința fără conștiință înseamnă ruina sufletului") și intensificată în capitalismul contemporan — așa cum o dovedesc acutele fenomene de criză spirituală — sînt exprimate astfel : „În viziunea noastră omul nou, constructor al socialismului și comunismului, trebuie să fie stăpîn pe cele mai înaintate cuceriri ale științei, ale cunoașterii umane, să se caracterizeze prin înalte virtuți politice și morale, prin pasiune pentru muncă și creație, prin îndrăzneală în gîndire și acțiune, prin cutezanță în promovarea noului... ; prin fermitate în lupta pentru dreptate și adevăr..." (idem).

Noul umanism este un umanism revoluționar deoarece nu se limitează la planul ideilor și proiectelor ci este înainte de toate un **umanism al faptei,** al acțiunii, al muncii. Munca face parte din **condiția umană,** este principalul factor de construcție istorică și perfecționare a umanului. Dacă exploatarea omului de către om, îmbogățirea unor minorități din munca și creația celor mulți era în trecut (și este și azi în țările capitaliste) cel mai de seamă obstacol în calea afirmării principiilor adevăratului umanism — tocmai datorită antiumanismului intrinsec al orînduirii economice —, în socialism munca liberă, creatoare este prin excelență principiu de geneză și dezvoltare al noului tip de civilizație — ceea ce conferă omului noblețe spirituală și este pe deplin conformă cu „legile naturii umane, cu aspirația și puterea omului de a se autoperfecționa și a se autodepăși neîncetat, de a-și spori... capacitatea sa creatoare".

Secretarul General al Partidului a subliniat nu o dată această idee : munca liberă, eliberată de exploatare, unica sursă de sporire a avuției naționale, a înfloririi patriei și a prosperității poporului, este totodată factorul determinant al formării conștiinței socialiste ; educația socialistă avînd ca țel cultivarea și înflorirea tuturor acelor trăsături și aptitudini umane ce constituie marca de noblețe a unor personalități în devenire, nu poate fi decît o **educație prin muncă și pentru muncă.**

O altă dimensiune necesară a umanismului revoluționar în concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu este cea **culturală** și se referă deopotrivă, la artă, știință, sporirea coeficientului de **creativitate** în toate activitățile de muncă. **Principiul integrării știință-învățămînt-producție** vizează între altele adîncirea și amplificarea **finalității umaniste,** atît a cercetării științifice cît și a procesului de învățămînt, ambele fiind astfel mai eficient subordonate obiectivelor majore de ordin economic și social-cultural ale civilizației noastre.

Sensurile umaniste ale culturii se hrănesc din viața și munca unei națiuni, din idealurile unei societăți, din patrimoniul de gîndire și simțire a unui popor, contribuind astfel la ridicarea nivelului general de cunoaștere și valorizare, de competență profesională și vocația culturală a întregului popor. În trecut problema umanismului se punea doar cu privire la planul culturii, al gîndirii speculative și al atitudinilor spirituale. Azi, umanismul aparține întregului sistem de civilizație și nu doar culturii dar cultura are și va continua să aibă un rol imens în afirmarea valorilor umanismului ca principii de muncă și educație, ca criterii de judecată, de selecție și opțiune valorică. Cu condiția „ca oamenii de creație să răspundă tot mai bine solicitărilor poporului, făuritorilor societății socialiste". Pentru tovarășul Nicolae Ceaușescu este un adevăr axiomatic că valoarea unei opere de artă, ca și a oricărei activități sociale, depinde de măsura în care răspunde unei necesități — în cazul valorilor perene a unor necesități umane adînci, permanente. „În esență, cred că în artă valoarea este determinată atît de gradul în care opera răspunde necesității istorico-sociale, necesității spirituale a omului, precum și de cantitatea și calitatea muncii depuse pentru crearea ei. Desigur, această muncă presupune cultură, cunoașterea și înțelegerea vieții, imaginație, geniu. Dacă o operă literară este săracă în idei, lipsită de puterea de a emoționa, de a convinge, de a înnobila spiritul, utilitatea, valoarea ei pentru om, pentru societate este redusă.

Arta este cu adevărat valoroasă cînd omul ascultînd-o, citind-o, privind-o simte că ea îi devine necesară, indispensabilă, îl transformă, îl educă, îi lărgește orizontul spiritual.

Este exprimat astfel cu claritate și profunzime sensul umanist al artei : fără o finalitate umanistă, fără capacitatea de a contribui la transformarea condiției umane, la îmbogățirea universului sufletesc al oamenilor nu există valoare în cultură, nu există artă.

revoluția mai departe

I.

Pe Șantier am trăit, pe Șantier imi duc viața,
Iată de ce pot să spun cu mina pe inimă ; Noi
Sintem Construcțiile enunțate, aievea.
Cînd vorbim de principii, tindem cu toți ; toți
Zicem Mai mult și mai bine, toți exaltăm. Mai
Greu e să facem ceea ce Zicem, să aparăm
cele spuse.
In Construcție mai-binele are mai multe iz-
Voare. Mai intîi el vine din oamenii care-și
Dau Șantierului toată voința. Muncitorii cei
Simpli dar nu simpliști : clari ca apa-n obirșie
Și-n destinul lor capital. Ce numesc Șantier ?
Locul unde n-a fost nimic mai inainte de om ;
Un cimp sau o vale ; dealuri, abisuri, ca
noțiuni
Filozofice in toposul cronologic. Unde Natura
In necunoștință de sine și de propriile-i for-
Țe, nu poate produce decît pentru sine ; atît
Cît zămislește, ia inapoi, răminindu-și da-
Toare. Natura ca vehicol fără tracțiune,
Trenează și se opune : Șantierul e forța
Motrice a locului și-a timpului scos din impas.
In primul rînd Șantierul se face din oameni ;
Muncitorii, echipele, șefii echipelor, buna
Calificare, drept vigilența inteligenței in
Cele mai nepreväzute imprejurări. Pre-
Zența de spirit, neadormita punere-a tu-
Turor lucrurilor in cauză și efect senzorial.
Victoria promptitudinii, stăpinirea faptelor
Asumate. Evoluția faptelor — cunoașterea a ceea
ce
Este, cum e, mai cu seamă cum trebuie să
Fie la urmă. Un simț și-o anume știință a
Vieții și-a meseriei in fața nereușitei și-a
răului.
Să cunoști intrebările mici și răspunsurile, atît
Cele din care emană, cît cele ivite
imprevizibil,
Ilogic și logic. Naturale, silnice și neavenite.
Să cunoști intrebările Mari ; cum ele-s mult
Mai puține decît intrebările mici. Să cu-
Noști că-ntrebările Mari sint mult mai ușoare —
Dacă știm intrebările mici, fără caracter,
Silnice și neinsemnate in cicluri. Marile
Intrebări ca ansamble făloase, nu se contestă
Stincile lor sint purtate cu vuiet istoric și
demnitate.
Ponderea absolută a Marilor Intrebări e le-
Gată de cinstea și corectitudinea cadrelor —
Cind află și dau răspuns intrebărilor mici. —
Orice Mare-Intrebare ne sperie fiindcă pe om
Il sfidează vechimea in timp a Intrebării,
Cit și adaptarea in spațiul istoric al repetiției
Ciclice. Mult necaz ne aduce Amplitudinea
Intrebărilor ieșite-inaintea mai multor gene-
Rații consecutive. Acestea le-ntimpină cu
tirnăcopul,

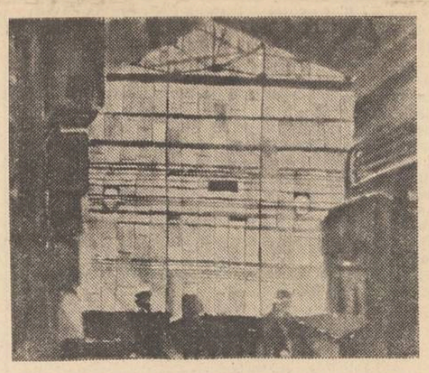

Maria Constantin : „Cazangerie"

Cu arma, cu lira sau rigla de calcul — la atita
Lungime de intrebare nici un ins neputind
Fi de față pînă la capăt. Nici nu s-a rostit
Jumătate din chestiune, către părinte — Și-a-
Cesta cade pe drum, iară fiul moștenitor
Aude continuarea, fără-nceputul Problemei
Fără să poată avea folosul scontat in răs-
Punsul părintelui... Aceste neajunsuri pun
Marile
Intrebări pe destinul Senzorialul. El trebuie
Să le cunoască, din vigilență, să nu fie timo-
Rat, și găsit fără planuri de viitor. Nici
Eu nu mă supun Analizei fără de scop, nu
Primesc Sinteza fără finalitate, fără intoar-
cerea in Senzorial.

II.

Nu există Intrebări monolit. Analiza prac-
Ticianului incarnat in Constructor cu buze,
Și nări, cu vederi și auzuri, cu palmele arse
In probele concretului capital, le desface,
Biruindu-le prin convingerea că totul e acce-
Sibil ca parte elucidată in totul inaccesibil.
Eu vreau să laud aici Analiza cu Scop. Pun
Mina pe bici și-i alung pe Sinteticii care ne-
Așează in eprubetele vidului. De ce
Să disprețuiască detaliul și fragmentul, cînd ei
Inșiși sint fragmentari și neinsemnați ?
Mă scirbește aroganța lor birocratică, mulțu-
Mirea de sinele lor găunos. Ei se cred
aristocrați
Și divini ; dară nu sint decît mirșavi și nuli —
Sint mirșavi intrucit vor să ne sperie cu Sin-
Tezele, ca emanație a elitelor. Sint tră-
Dătorii obirșiei, disprețuind cu ură, și conștiin-
Ță diformă și difamatorie Omul-de-rind.
Eu sint Sintetic de obirșie analitică, și Senzorial,
In felul Constructorului. Demnitatea noastră-i
Senzorială in conștiința Sintezei, de la izvo-
Rul Analizei d.urne. Viața Constructorului,
Care bate cu palma pe greabăn pietrele, este
Analiticul bine argumentat. Și mai este Sin-
Teza ca final și inceput al inșilor bravi,
Cei Obișnuiți, prin bravura trăită diurn.
Constructorul este sin.eza supremă
A insului ca ansamblu de inși. Trăiește
Din elix.rul Sintezei pudice, personal absolvită
Cind se-apropie și intră in lanul de grîu
Peste care s-au tăvălit bivolii intemperiilor,
Ai averselor și-ai aversiunilor. Cind pune mina
Pe seceră și taie mănunchiul de fire,
Plecindu-se către pămîntul obîrșiei.
Este clipa in care Senzorialul devine pură
Sinteză. Idee ca o lumină de fulger in noaptea
Căreia-i zici : Te-am înțeles ! Știu totul despre
Ciasele de obîrșie. Știu totul despre situația
Insului Constructor in viitor. Constructorul
Este strategic și tactic ; Știu concluzia senzoria-
Lă. N-au să-l biruie intriganții. Lupta in
Locul pe care-l cunoști dinainte este victorie
Apriorică. Dar oamenii, oamenii, oamenii sint
Totul. Se constată trăinicia Echipei ca orga-
Nism social analitic, pe care El il ridică in
Zonele sobre, ale Sintezei. Prin sine insuși,
Intr-o mulțime de biruințe și multe înfringeri.
Aceasta s-ar zice calificarea organismului
colectiv
Al Puterii. Se constată devotamentul inșilor
Față de cauza căreia-i aparțin nemijlocit.
Se constată conștiința muncitorului ca supremă
Realitate, in stare să dea insăși realitatea
Inconvenabilă peste cap : Constructorul
punindu-
Și casca minerului și făcind lege voința și
Nevoile omului. Manualele tehnice de politică
Și strategie descriu mai apoi. Cărțile care
Emană de la analiticii in espectativă, sint
Puierile. Dicționarele de sinteză fără forța
Electrică a senzorialului, sint astenice.
Stilul desăvîrșit il aflăm totodeauna in
Șantier, drept Revoluția Mai Departe.

III.

Victoria se leagă de zestrea in utilaje, materii
Prime dar nu intru totul. Ea se constată
Supremă in numărul, calitatea și scinteierea
Creierilor in libertate. Se zice că n-ar lucra
Destui muncitori in Construcții. Muncitori sint
Și mai mulți decit trebuie — luați drept
categorie
Filozofică, drept forța de muncă in analiză.
Dar nu aflăm pretutindeni capete luminate
cu-a-
Devărat și destule. Să merite investițiile și
increde-
Rea in sintetica investitură a inșilor, care
Să știe să-i conducă pe senzoriali și
pe — analitici —
In efortul sintetic. Avem directori de trust,
Directori de șantiere, prelați ai purei teorii eco-
Nomice, juridice, culturale. Vremea le-a trecut
Unora ca apa, prin față. Unde s-au spălat ei
Acolo se află și azi. Au relații non filo-
Zofice, de grupuri, și nu știu de grijile altora.
Vin la muncitori rar. Ocupă locuri in sche-
Me, falși in premize, in concluzii și scop.
Dar Revoluția mai departe. Omul Muncii trage
Bine carul suprem, dacă-l respecți și-i dai Bună-
Ziua ! Ține de mindria și conștiința profesiei,
Să termini cu bine ceea ce-ai inceput. S-a zis
Despre mine că sint dur. Nimic nu-i sperie
Pe ratați, decît sorgintea senzorială, a clasei.
Apa rece e dură in zori, cind se spală omul
Pe față. Betonul bine elaborat in armăturile
Edificate, e dur. Tot ce are puternică
conștiință
De sine, și nu s-a irosit in fapte meschine, ego-
Iste și strimbe, de la dur izvorăște. Tot
Ce-i sănătos este dur. Au fost situații ale Patriei
In care am plins. Revoluția mai departe
rafinează
Senzorialul insă nu-l nimicește. Altele
Sint premizele locului și-ale timpului.

IV

Eu sint de partea Senzorialului demn, și-n cu-
Noștință de sine, acționind. El e
Tinăr, are buzele groase și nările largi, intru
Liberă afirmare a puterii senzației. Ochii
Caută siguri de reușita privirii interioare —
Intrucit ceea ce nu se află in toposul
contem-
Plat, vine pe lume odată cu El, după cum il
Concepe. Senzorialul bine-ncarnat ca reușită a
Spiței, e tinăr, numai vederi și auzuri,
Fruntea sa are boltă ; părul e scurt, in vigoare,
De obîrșia latinilor plebeieni, generali tineri,
Mari strategi. Senzorialul ca ins și numire și
stare
Politică este Constructorul, in Țara lui Cronos.
Fiu al acestuia in perioadele și duratele
Marei
Mame, Revoluția Mai Departe.
Eu sint de partea Senzorialului, cum își inalță
El spiritul de Constructor, singur punindu-și pe
frunte
Cununa de lauri ai meritului cel istoric.
Senzorialul
Vine din marile temperamente pe care mizează
Revoluția mai departe. Eu sint de partea
Senzorialu-
Lui, care bate stinca pe greabănul tare,
De cal iute strigind drept concluzie
Tactică și strategică : Pe cai, să vedem viața !
Și-i
Dă una prietenește cu pumnul stejarului de
sub care-a
Plecat, cunoscindu-l cu senzorii crezului său
neintinat.
Pe cai, in palpabil, să vedem ce e viața drept
Revoluția Mai Departe.

Ion Gheorghe

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
4
(822)
Simbătă
28 ianuarie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

La aniversarea marelui fiu al țării, simbolul demn al unui demn popor,

un strămoșesc din inimi „LA MULȚI ANI!“

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!

— Colind la cel de-un vis cu țara —

Vivat,
Crescat,
Floreat !

Cel născut sub cer de țară
Și-ntr-o lacrimă scăldat,
Cerul țării să-l și doară.
Vivat, crescat, floreat !

Inima fierbinte care
Într-un piept neînfricat
Grija gîndurilor are.
Vivat, crescat, floreat !

Fruntea celui care poartă
Un izvor netulburat
De la dragoste la soartă.
Vivat, crescat, floreat !

Și-n lumină să se-arate
Fiul dorului durat
Prin fîntînile curate.
Vivat, crescat, floreat !

Cel de care ni se leagă
Numele adevărat
Și-o istorie întreagă,
Vivat, crescat, floreat !

Intru neîntoarsă cale
Cel cu trup înrourat
De iubirea țării sale
Vivat, crescat, floreat !

Sufletul acestei liniști
Într-o flamură-mbrăcat
De cu maci, prin grîu, spre iniști.
Vivat, crescat, floreat !

Dînd și chip și rost poveții,
Cel cu gînd înaripat
Rînduit la cîrma vieții.
Vivat, crescat, floreat !

Fiul celor strînși cu țara,
După semnul lor de nat,
De cu ziuă pînă seara.
Vivat, crescat, floreat !

Cel de-o seamă cu lumina,
De la sînul doinei dat
Să ne apere grădina.
Vivat, crescat, floreat !

Cel Viteaz, cel Bun, cel Mare
Cărturar, oștean, bărbat
Veghetor de dor și soare.
Vivat, crescat, floreat !

Scutul viu sub care crește
Grîul păcii semănat
După datini, românește.
Vivat, crescat, floreat !

Cel de-un singe și de-o fire
Cu poporul numărat
Într-un țel și-ntr-o Unire.
Vivat, crescat, floreat !

Dorul dorului purtîndu-l
Cel din brazdă ridicat
Și spre ea întors cu gîndul.
Vivat, crescat, floreat !

Cel ales după dreptate
Să păzească ne-ncetat
Dreapta dorului cetate.
Vivat, crescat, floreat !

Cel născut, crescut și-n floare
Spre folos de rod lăsat
României viitoare.
Vivat, crescat, floreat !

Cel ce dragostea nu-și schimbă
Apărînd ce i s-a dat
Stemă, steag, popor și limbă.
Vivat, crescat, floreat !

Cel unit cu soarta noastră
Cît e cerul cer lăsat —
Boltă veșnică și-albastră.
Vivat, crescat, floreat !

Cel știut de-ntreaga lume
Dreptei sale țări jurat
Numele să-i fie nume.
Vivat, crescat, floreat !

Fiul celor trași pe roată
În al cărui suflet bat
Inimi cîte-n țara toată.
Vivat, crescat, floreat !

Nins de-a visului zăpadă
Cel cu tîmpla rezemat
Pe semințe, să ne vadă.
Vivat, crescat, floreat !

Cel ce freamătă și-asudă
Coborînd cînd e chemat
Pînă-n lacrimi, să ne-audă.
Vivat, crescat, floreat !

Intru limpede iubire
Cel cu inima legat
Să vegheze peste fire.
Vivat, crescat, floreat !

Cel din dor gîndit să fie
Dîrz, cinstit și-nflăcărat —
Comunist de omenie.
Vivat, crescat, floreat !

Vivat, Crescat, Floreat !
Cuget, sevă și văpaie,
Fiul țării lăudat —
Ceaușescu Nicolae.
Vivat,
crescat,
floreat !

George Țărnea

Simplu și omenește

Nu cunosc emoție mai puternică, în istoria acestui neam, care să angajeze cu atîta dăruire suflarea întregii țări, decît așteptarea zilei de 26 ianuarie. Ziua de naștere a președintelui României Socialiste, aniversarea acestor șase decenii de viață și a 45 de ani de activitate revoluționară, depășește, prin conținutul și semnificațiile ei, limita calendarului, se cuprinde în însăși mitologia românească. Fiindcă există, fără îndoială, un eroism cotidian, al faptelor mărunte, care se înscriu în opera de construire a unei lumi noi. Dar, peste toate opțiunile și contribuțiile noastre, oricît de spectaculoase ar fi, nu se poate să nu-i slăvim, în primul rînd, pe marii deschizători și făuritori de istorie, fără de care începutul aprioric nu s-ar fi preschimbat în certitudine a prezentului, prezentul n-ar fi apt să pregătească viitorul Patriei. Iată de ce aș îndrăzni să spun că aniversarea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu — încununată de conferirea pentru a doua oară a titlului de onoare suprem „Erou al Republicii Socialiste România“ și a ordinului „Victoria socialismului“ — devine aniversarea fiecăreia dintre conștiințele noastre, angajate pe același plan al idealurilor românești, devine aniversarea propriului nostru destin comunist. Recunosc în rațiunea acestei relații, mai presus de orice, un anume sublim de orgoliu național pe care mă socotesc îndreptățit să-l declar în fața întregii lumi a acestei planete, fiindcă și planeta, cînd va fi să-i slăvească pe cei care au salvgardat-o, va trebui să cuvinte pe toate limbile, numele de Nicolae Ceaușescu. Acesta este omagiul meu și al alor mei, dinlăuntrul universului meu spiritual, ca și din vecinătatea lui glorioasă.

Laurențiu Fulga

Conștiință veșnic trează

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, este indubitabil una din marile personalități ale lumii contemporane și, pentru noi toți, primul bărbat al țării, modelul nostru în tot ceea ce gîndim, visăm și, după puterile fiecăruia, făptuim. Ne punem necontenit întrebarea : ce însemnătate are aportul nostru în opera de edificare a noii societăți, cum va aprecia secretarul general al partidului contribuția noastră, dacă nu individuală, colectivă, în domeniul în care slujim ? Căci oriunde ne-am afla, în tot ce întreprindem asupra lucrului nostru veghează o conștiință veșnic trează, conștiința unui om identificat cu idealul triumfului socialismului în drum spre comunism în România. Vîrsta de 60 de ani nu mai este astăzi, o spun din experiență proprie, un semnal al senectuții, luăm cunoștință de ea, dar n-am citit-o niciodată pe fața președintelui, hotărît, parcă, să nu țină seama de vîrste, să păstreze aceeași admirabilă lipsă de vîrstă în pofida trecerii anilor. Contemplu adesea figura sa energică și senin surizătoare, ecou al încrederii în destinul său eroic, al necesității de a mișca roata grea a istoriei. Cum să spun altfel pentru că respectuosul meu **La mulți ani !** să răsune nu cu tăria unei voci, ci cu glasul unit al întregului nostru popor, celebrîndu-și conducătorul și țara.

Al. Piru

Mesajul scriitorilor din România către președintele țării la cea de a 60-a aniversare a zilei sale de naștere

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Este un fapt de strămoșească și dreaptă cinstire ca poporul nostru să așeze în istoria lui acele date care, străbătînd timpul, se dovedesc a fi noi izvoare de lumină și încredere în destinul său.

O asemenea dată ce s-a înscris adînc în conștiința contemporaneității noastre este aceea din 26 ianuarie 1918, ziua Dumneavoastră de naștere, a celui care, încă din adolescență, s-a integrat în rîndurile detașamentului de avangardă al celor mai demni și îndrăzneți fii ai națiunii, s-a alăturat, la 15 ani, mișcării revoluționare a proletariatului. În iunie 1933, ca strălucit reprezentant al tineretului revoluționar, odată cu intrarea în rîndurile Uniunii Tineretului Comunist din București, ați fost ales, alături de prestigioși cărturari, membru al Comitetului național antifascist. Apoi, în 1936, ca secretar al Comitetului regional Prahova al U.T.C.-ului, prin bărbăția cu care ați înfruntat arestarea și procesul de la Brașov, v-ați situat în primele rînduri ale întregii mișcări antifasciste și progresiste din România.

Pentru conștiințele înaintate de atunci — conștiințe printre care se numărau și atîția tineri slujitori ai condeiului — detențiunea tînărului luptător comunist Nicolae Ceaușescu la Doftana a însemnat unul din acele puncte de convergență cu mișcarea revoluționară a celor mai curajoși fii ai poporului nostru, implantînd și consolidînd și în rîndurile intelectualității imperativele rezistenței active împotriva fascismului, tot mai amenințător pentru suveranitatea și independența patriei.

Alegerea Dumneavoastră, în 1939, în Secretariatul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, curajul cu care ați străbătut țara pentru a reorganiza și aduce țăria necesară atîtor comitete regionale ale tineretului comunist, modul cum ați contribuit la organizarea manifestației de 1 Mai sub lozinca „Vrem o Românie liberă și independentă“, ca și atîtea alte fapte de hotărîtă luptă revoluționară și patriotică, s-au înscris în analele istoriei acelui an furtunos, în toamna căruia avea să izbucnească cel de al doilea război mondial.

Sînt anii cînd, iarăși arestat, judecat și con-

Continuare în pag. a 7-a

Eroul României

Întreaga țară, de la conducerea partidului pînă la oamenii muncii de pe toate meleagurile, a omagiat pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, a întîmpinat cu vie satisfacție conferirea, pentru a doua oară, a Titlului de onoare suprem de „Erou al Republicii Socialiste România“ și a Ordinului „Victoria socialismului“, acordarea titlurilor de doctor în științe politice și doctor în științe economice.

Aceste zile din ianuarie se vor înscrie în memoria istoriei țării ca niște impresionante mărturii ale dragostei și prețuirii cu care poporul știe să-și cinstească pe fiii săi aleși, ca dovezi emoționante ale unității indestructibile dintre partid și popor, ale devotamentului și stimei cu care poporul, ca un singur om, își urmează conducătorul încercat și înțelept.

Neîndoios, marea sărbătoare din ianuarie se va înscrie cu litere de aur în memoria istoriei contemporane a României. Această sărbătoare pune încă o dată în lumină un adevăr și o tradiție a oamenilor muncii din această parte de lume, uniți, azi, mai puternic ca oricînd într-un ideal patriotismului și socialismului : **înalta stimă și prețuire cu care dintotdeauna au fost înconjurați cei ce au întruchipat, prin viața și fapta lor, aspirațiile și năzuințele supreme ale națiunii române.**

Acest adevăr fundamental al întregului popor a fost exprimat, cu forță și tulburătoare sinceritate, de nenumăratele și impresionantele manifestări de dragoste și recunoștință față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cărui aniversare a devenit, cu spontaneitate și solemnitate totodată, o veritabilă sărbătoare populară, o sărbătoare scumpă întregului popor. Acest adevăr a fost exprimat, cu solemnitatea cuvenită marilor adevăruri, în **Mesajul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Consiliului de Stat și Guvernului adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu** — mesaj care sintetizează înaltele aprecieri și înflăcăratele sentimente ale țării întregi. Acest adevăr a fost pus în lumină de conferirea pentru a doua oară, tovarășului Nicolae Ceaușescu, a Titlului de onoare suprem de **„Erou al Republicii Socialiste România“** și **Ordinului „Victoria socialismului“** pentru merite excepționale în activitatea revoluționară, pentru contribuția hotărîtoare la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și internaționale a partidului, drept semn suprem al omagiului și recunoștinței naționale. Acest adevăr a fost confirmat de conferirea **Titlului de Doctor în științe politice și Titlului de Doctor în economie**, expresii ale recunoașterii excepționalei contribuții a secretarului general al partidului la îmbogățirea tezaurului gîndirii și acțiunii revoluționare. Acest adevăr a fost puternic pus în lumină de mesajele de felicitare, adresate de pe tot cuprinsul țării celui mai iubit fiu al ei, de urările de viață lungă și sănătate, devenite în aceste zile un mare și unic sentiment al poporului.

Cu legitimă satisfacție a luat cunoștință națiunea noastră de ecoul larg al acestei sărbători pe toate meridianele planetei, mărturie a recunoașterii internaționale, a prețuirii și considerației față de președintele României pentru vasta și neobosita sa activitate consacrată păcii și colaborării între popoare.

Toate acestea sînt, spre legitima noastră satisfacție, omagii istorice aduse unui încercat, neînfricat și clarvăzător conducător de partid și de țară, unui om pentru oameni, unui partid și unui popor ce și-au înscris numele cu demnitate în conștiința umanității.

Ca întotdeauna, și în aceste momente cînd țara și lumea i-au adresat omagiul lor, tovarășul Nicolae Ceaușescu a propus națiunii, în memorabile cuvîntări, un mod superior de a gîndi și trăi, de a înțelege rosturile existenței civice, de a te dedica — revoluționar — cauzei socialismului și păcii.

Fiecare dintre noi vom afla, în mărturiile emoționante ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, un îndreptar moral-politic pentru întreaga noastră viață și muncă. Spunea secretarul general al partidului : **„Dacă, în vreun fel, aș fi pus în situația de a relua de la început activitatea de acum aproape 5 decenii, declar aici, în fața partidului și poporului, că aș merge fără șovăire pe aceeași cale, pe calea luptei revoluționare, a apărării demnității, libertății și fericirii națiunii mele“.** Aceste cuvinte se vor grava puternic în conștiințele fiecăruia dintre noi.

Luceafărul

Independența

Era într-o primăvară, în mijlocul ei, timpul se arăta prielnic, trăgeam nădejdea unui an bun, cîmpurile se zbiciseră devreme și grîul se ridicase curajos din țărîna bătrînă și ocrotitoare. Nu-l văzusem pînă atunci, nu-l cunoscusem, era o împrejurare deosebită, nerăbdarea mea firească, vroiam să știu cine este acel bărbat tînăr care avea să ne vorbească, țăran fiind și eu pînă în măduva oaselor și venit la oraș de nu prea demult și de multe ori, de prea multe ori, în acei ani, nedumerit de cît de rar venea vorba de țară, în atîtea cuvîntări, așteptam întîlnirea cu grijă.

De unde veneam eu, ca de altfel pe întreg cuprinsul unui pămînt greu încercat de istorie și de tăvălugul ei de atîtea ori rostogolindu-se nemilos peste brazdele noastre de singe, cuvîntul

Dinu Săraru

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca «Luceafărul»

OMAGIU

● **Poeme de** ● Mihai Beniuc ● Ion Bănuță ● Constanța Buzea ● Dan Deșliu ● Traian Iancu ● A. I. Zăinescu ● Gheorghe Pituț ● Florin Costinescu ● Radu Cârneci ● Daniela Crăsnaru ● Marius Stănilă ● Mihai Negulescu ● Paul Tutungiu ● Ovidiu Genaru ● Virgil Carianopol ● Niculae Stoian ● Nicolae Oancea ● Dan Rotaru ● Nicolae Dan Fruntelată ● Miklós László ● Ion Iuga ● Paul Balahur ● George Chirilă ● Balogh József ● Valeriu Bârgău ● Virgil Dumitrescu ● Ion Sofia Manolescu ● Sorin Teodorescu ● Gheorghe Izbășescu ● Emilian Marcu.

În acest număr:

● **PARTIDUL ȘI CULTURA** ● Semnează ● Ion Hobana ● Ion Popescu Gopo ● Elena Deleanu ● Doru Popovici ● Brăduț Covaliu ● Ilie Tănăsache
● **OMUL, UNIVERSUL LUI DE CUNOAȘTERE, ÎMPLINIREA VOCAȚIILOR ȘI TALENTELOR NAȚIUNII** de Sânziana Pop
● **DRUMUL** – O piesă de Valentin Munteanu
● **UN OM PENTRU CONTEMPORANEITATE** de Ion Lăncrănjan
● **OMAGIU, DEVOTAMENT, RECUNOȘTINȚĂ** ● Semnează : ● A. I. Zăinescu ● Adrian Popescu ● Platon Pardău ● Lucia Negoiță ● Mihai Tatulici ● Eugen Uricaru

Omagiu — *desen de Sabin Ștefănuță*

partidul și cultura

ORIENTĂRILE ȘI INDICAȚIILE TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU AU DESCHIS ORIZONTURI LARGI AFIRMĂRII CULTURII ȘI ARTEI SOCIALISTE

„Întotdeauna, literatura și arta românească s-au inspirat din izvorul viu, nesecat al frumuseții sufletești și fizice a poporului nostru, care a fost nu numai beneficiarul, ci și făuritorul culturii românești. Dorim ca operele de artă și literare, ca activitatea cultural-artistică să se inspire continuu din viața tumultuoasă și minunată a poporului nostru, să-și aducă contribuția la ridicarea conștiinței maselor, a nivelului lor de înțelegere a tuturor fenomenelor ce au loc pe planeta noastră, să contribuie, totodată, la îmbogățirea tezaurului universal, să ducă și să afirme peste hotare capacitatea creatoare și geniul poporului nostru."

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din cuvîntarea rostită la festivitatea de sărbătorire a 60 de ani de viață și a peste 45 de ani de activitate revoluționară)

Investitura de încredere

În vara anului 1972, mă aflam la Casa de creație de la Neptun, cînd am fost înștiințat că tovarășul Nicolae Ceaușescu a invitat un grup de slujitori ai condeiului la o întîlnire de lucru. Am așteptat cu firească bucurie și emoție acest prilej de a fi prezent la întîlnirea cu primul bărbat al țării, pe care-l ascultasem, nu cu mult timp în urmă, la Conferința Națională a Scriitorilor, dînd glas aspirației noastre unanime: **„Nu poate exista dorință mai nobilă a unui artist decît aceea de a se face exponentul spiritului poporului în mijlocul căruia s-a născut, și, totodată, de a contribui, prin talentul și fantezia sa, prin munca sa creatoare, la înălțarea acestui spirit, la bunăstarea și fericirea națiunii sale".** Căldura și simplitatea cuvintelor pe care le-a rostit, întîmpinîndu-ne, m-au făcut să înțeleg și mai bine că invitația aceasta nu era doar un gest de bunăvoință, ci expresia interesului viu și statornic față de tot ceea ce se petrece în Republica Literelor. Secretarul general al partidului a ascultat cu atenție spusele fiecăruia dintre noi, a pus întrebări dovedind cunoașterea temeinică a problemelor obștei, a tras concluzii de o mare acuitate și limpezime, indicîndu-ne liniile de forță ale activității noastre viitoare. Îmi amintesc îndemnurile de a reflecta cu pasiune și dăruire aspectele semnificative ale realității contemporane, într-o gamă variată de stiluri și modalități artistice; de a face din cuvîntul scris un puternic mijloc de propagare a umanismului revoluționar, definit de tovarășul Nicolae Ceaușescu cu profunda sa clarviziune științifică — înaltă însușire a cărei reconfirmare odată cu acordarea titlurilor de doctor în științele politice și economice o omagiem din toată inima — drept o sinteză superioară a însușirilor morale ale poporului român, în condițiile create de triumful revoluției socialiste; de a întări și permanentiza contactul cu făuritorii de bunuri materiale, izvor mereu renăscător al inspirației profunde și durabile...

Roadele acestor îndemnuri, care nu erau formulate atunci pentru întîia oară și pe care secretarul general al partidului le-a reluat, cu nobilă stăruință, de la atît de înalte tribune, s-au arătat în anii aceștia. Se poate spune că literatura a adus o contribuție notabilă la plămădirea trăsăturilor definitorii ale constructorilor universului socialist. O dimensiune de adîncă rezonanță a creației este aceea a viitorului, către care artistul se îndreaptă însuflețit de Programul Partidului, elaborat, cum se știe, sub îndrumarea și cu participarea directă a tovarășului Ceaușescu.

Totodată, scriitorii și-au sporit și intensificat prezența în mijlocul celor care constituie însăși rațiunea existenței profesiunii noastre, realizînd legătura de la inimă la inimă fără de care nu se pot zămisli opere capabile să înfrunte lenta eroziune a timpului. Acțiunile de documentare individuală și colectivă, participarea entuziastă la Festivalul național „Cîntarea României", nenumăratele șezători, colocvii, festivaluri de poezie, au oferit prilejul de a discuta nu numai despre izbînzi și neîmpliniri artistice, ci și despre toate problemele care frămîntă deopotrivă pe scriitori și cititori.

Se cuvine menționată și îndrumarea cercurilor și cenaclurilor literare, puternic impulsionată de chemările lansate de secretarul general al partidului la Congresul educației politicii și al culturii socialiste și la Conferința Națională a Scriitorilor din mai 1977.

În cuvîntarea rostită la Conferință, subliniind însemnătatea creării cadrului teoretic și practic în care creația s-a putut elibera de dogmatism, îndrumarea de către partid exercitîndu-se în sfera orientărilor de principiu și neavînd nimic comun cu tutela măruntă, administrativă, tovarășul Nicolae Ceaușescu a reafirmat viziunea sa stenică, mobilizatoare, asupra rolului literaturii și artei în viața societății noastre: **„Arta trebuie să înfățișeze universul spiritual tot mai bogat al constructorilor socialismului, efortul lor pentru autodepășire, să surprindă și să redea cu fidelitate diferitele ipostaze în care se manifestă atitudinea înaintată față de muncă și societate, virtuțile și trăsăturile morale ale omului nou. Situîndu-se pe pozițiile înaintate ale socialismului, ale partidului, scriitorii trebuie să contribuie prin creațiile lor la perfecționarea continuă a societății, la lupta pentru mersul înainte al patriei".** Meditînd lucid asupra realizărilor noastre, dar și asupra neajunsurilor și a îndatoririlor ce ne revin, sîntem hotărîți să facem totul pentru a răspunde plenar acestor cerințe. Certitudinea succesului ne-o dă faptul că avem un Partid încercat, avem un conducător plin de înțeleaptă cutezanță, ai cărui 60 de ani de viață și 45 de ani de activitate revoluționară îi omagiem împreună cu întregul popor. Urîndu-i din adîncul inimii să trăiască întru mulți, mulți ani, îi asigurăm încă o dată pe Secretarul General și Președintele nostru că vom fi la înălțimea misiunii pe care ne-a dat-o, a încrederii cu care ne-a investit numindu-ne, într-un moment de sărbătoare a memoriei noastre, ajutoare de nădejde ale partidului.

Ion Hobana
secretar al Uniunii Scriitorilor

Filmul românesc

Creatorii filmului românesc, alături de creatorii din celelalte domenii ale artei, înțeleg cu tot mai deplină maturitate, menirea, înaltele îndatoriri față de popor, față de patria noastră, față de prezentul și față de viitorul ei. Mărturie stau filmele noastre, cele mai bune dintre ele, mărturie stă orientarea generală a producției de filme spre obiectivele artistice și social-educative majore ce decurg din Programul partidului, din generoasele indicații formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cadrul întîlnirilor avute cu creatori din cinematografie, cu Consiliul de conducere al Asociației cineaștilor.

Știm că mai avem multe de făcut pentru a răspunde, în mod plenar, sarcinilor esențiale ale dezvoltării cinematografiei naționale. Am depășit însă demult și definitiv perioada în care discutam despre problemele artei noastre într-o atmosferă călduță, imbicsită cu apă de trandafiri. Exigența și principialitatea comunistă nu presupun însă, cîtuși de puțin, ignorarea succeselor autentice, a progreselor reale. În acest spirit îmi permit să mă opresc, pe scurt, asupra citorva aspecte semnificative pentru drumul parcurs de filmul românesc în intervalul care a trecut de la istorica plenară a Comitetului Central din noiembrie 1971, plenară care a adoptat programul ideologic al partidului nostru.

Înainte de toate, trebuie menționat că la indicația tovarășului Nicolae Ceaușescu, producția cinematografică a cunoscut în acest interval un însemnat spor cantitativ: în 1975 au fost realizate 25 de filme de lung-metraj, față de 11, cîte s-au turnat în 1970; în ce privește filmul documentar și de popularizare științifică, sporul a fost de la 159 la 228 de scurt-metraje, iar în domeniul filmului de animație de la 25 la 32. Au fost puse, de asemenea, bazele producției de filme pentru televiziune.

Sarcina noastră a fost însă nu doar aceea de a realiza filme mai multe ci — în primul rînd — de a realiza filme mai bune; de a pune mai pregnant în valoare potențialul uman și material al cinematografiei, în opere cu o reală forță de iradiere în conștiințe.

Caracterul mobilizator al acestor obiective și-a găsit reflectarea cea mai directă în modul responsabil în care cineaștii, din toate generațiile, s-au angajat în efortul colectiv de maturizare a cinematografiei naționale. Vechi deziderate au devenit, într-un timp relativ scurt, realități promițătoare sau chiar certitudini ale filmului românesc. Au fost obținute succese certe în investigarea artistică a realității socialiste, în abordarea unei problematici umane și sociale de larg interes. Diversificării tematice și de genuri i-a corespuns — de multe ori — un cîștig în planul semnificațiilor, al forței și actualității ideilor, al autenticității conflictelor și personajelor prezentate pe ecran și evocarea luptei eroice a comuniștilor în anii ilegalității a făcut obiectul unor filme remarcabile, convingătoare. Enumerînd reușitele, mi se pare necesar să insist în mod deosebit asupra acelor creații care s-au înscris, cu un relief aparte, în cadrul Epopeii cinematografice naționale — filme consacrate unor personalități sau momente capitale ale trecutului nostru, evocării realizate în spiritul respectării adevărului istoric dar propunîndu-și să interpreteze istoria dintr-o perspectivă contemporană, să reliefeze idei cu profundă rezonanță în conștiința poporului român.

În dezbaterile pe teme de creație organizate de Asociația cineaștilor, am analizat și succesele, și aspectele contradictorii, și limitele activității noastre. N-am izbutit însă să asigurăm în măsura necesară finalitatea acestor dezbateri, generalizarea experienței pozitive și eliminarea definitivă a „întîmplătorului" din creația și producția cinematografică.

Prilej de bilanț, de meditație profundă asupra rezultatelor imediate și de perspectivă ale cinematografiei naționale, reiese în prim plan comandamentul calității, al calității politico-ideologice și artistice a filmelor noastre — condiție a îndeplinirii funcției social-educative a celei mai populare dintre arte. Hotărîrea cineaștilor de a ridica filmul românesc pe o treaptă calitativ superioară presupune concentrarea eforturilor tuturor factorilor de creație și de decizie din complexul angrenaj al producției cinematografice. Abordarea mai profundă a istoriei, reliefarea artistică a adevărurilor ei fundamentale, asigurarea înaltului conținut politic și filosofic al filmelor Epopeii naționale implică, în mod necesar, această conlucrare atît în ce privește clarificarea problemelor de principiu cît și în ce privește concepția și realizarea efectivă a fiecărui film. Și nu numai Epopeea istorică, dar și Epopeea contemporană, transfigurarea artistică vie și convingătoare a eroismului constructorilor României socialiste presupun adîncirea climatului de emulație și de colaborare creatoare la care m-am referit. Numai în acest fel vom putea face să crească investiția de idei, de talent, de inteligență profesională în filmele pe care le realizăm, coeficientul de îndrăznează creatoare și de autenticitate al producțiilor cinematografiei naționale.

Trebuie să facem totul pentru a conferi filmelor românești înalte virtuți artistice și morale, pentru a crea opere cu adevărat militante reprezentative pentru idealurile și spiritualitatea poporului nostru nu vom precupeți nici un efort pentru a lărgi orizontul tematic și varietatea de genuri a producției cinematografice, folosind întreaga noastră capacitate de creație. Cea de a 60-a aniversare a zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, conducătorul iubit și stimat al României Socialiste, constituie pentru toți creatorii din domeniul cinematografiei un moment de solemn angajament pentru a onora încrederea partidului, așteptările maselor de spectatori, pentru a făuri filme care să se înscrie prestigios în conștiința marelui public, în patrimoniul culturii noastre socialiste.

Ion Popescu Gopo
președintele Asociației Cineaștilor

Sub semnul cutezanței creatoare

În acest început de an, bogat în prilejuri sărbătorești, perspectivele luminoase pe care le evocăm atît de des, cu legitimă încredere, ne îndeamnă involuntar și la retrospective. Teatrul românesc, pășind și el — odată cu întreaga țară — în cel de-al 30-lea an al Republicii, a înscris în istoria sa pagini de un prestigiu durabil, de profunde semnificații ideologice. Drumul parcurs nu a fost lipsit de meandre, de incertitudini și contradicții; dar sensul lui fundamental a fost întotdeauna ascendent, reflectînd un proces dialectic de creștere valorică, de maturizare politică și profesională.

În acești ani — și mai ales în ultimul deceniu — s-a constituit o nouă literatură dramatică; preluînd tradițiile viguroase ale literaturii antebelice și ale marilor noștri clasici, ea s-a impus — într-o multitudine de genuri consonante cu progresele dramaturgiei mondiale — printr-o concepție filozofică nouă asupra evoluției societății și a destinului uman, concepție direct derivată din umanismul socialist care animă întreaga noastră cultură. Noua literatură dramatică și-a asumat, cu responsabilitate, sarcina generoasă — înscrisă de atîtea ori în documentele de partid și de stat — de a contribui, ca factor educativ determinant, la făurirea conștiinței socialiste. Succesele ei — și au fost destule, fie că erau semnate de D. R. Popescu, Horia Lovinescu, Aurel Baranga, M. R. Iacoban, Teodor Mazilu, Ion Băieșu și alții, fie că aparțin noilor generații de dramaturgi, care se afirmă cu tot mai multă pregnanță în ultimul timp — aceste succese s-au datorat în primul rînd îndrumărilor ideologice ferme ale Partidului Comunist Român, exprimate limpede și clarvăzător, în repetate rînduri, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Pe măsura acestor succese literare au fost mereu și eforturile creatorilor de spectacol. Depășind rutina și formalismul ce se instaurase într-un timp pe scenele noastre, ei au știut să redescopere drumurile cele mai directe, mai eficiente, spre sensibilitatea spectatorilor, transformînd realmente teatrul nu într-un templu al unei arte sterile, suficiente ei înseși, ci într-o adevărată tribună a educației revoluționare. Dacă aș încerca să rezum în cîteva cuvinte trăsăturile distinctive ale artei teatrale românești din acești ultimi ani (observîndu-i media obișnuită, dar și virfurile), aș folosi în primul rînd atributele de îndrăzneală creatoare, solidă cultură ideologică și profesională, claritate a expresiei artistice și continuitate a valorilor. Ne mîndrim cu permanența unui nivel calitativ al teatrului românesc, mereu mai împlinit sub specie valorică; și este normal să fie așa într-o țară ca România, cu o puternică tradiție a teatrului popular și de amatori, o țară care a sărbătorit de curînd 130 de ani de la înființarea primului său Teatru Național, o țară care numără astăzi peste 40 de teatre dramatice ce prezintă spectacole în patru limbi și în care termenul de descentralizare a artei teatrale reflectă o realitate efectivă (căci niciodată marile succese ale scenelor noastre nu au fost numai bucureștene), o țară în care afișul repertorial cuprinde permanent valorile cele mai importante create de cultura umană în toată istoria ei.

Un imbold deosebit l-au înregistrat literatura și arta noastră teatrală începînd din 1976, cînd — la inițiativa atît de generoasă a secretarului general al partidului — s-au auzit primele acorduri ale marelui Festival național „Cîntarea României". În această întrecere grandioasă a muncii și artei s-au afirmat valori și potențiale creatoare nebănuite, s-au exprimat — mai vibrant decît oricînd — înaltul patriotism care animă întreaga capacitate de talent românesc și voința nestrămutată a poporului nostru de a-și construi un viitor fericit, liber și independent, un viitor socialist.

Toate aceste împliniri, prin care teatrul românesc se afirmă cu autoritate în concertul național al artelor, rezonînd puternic în conștiința culturală europeană, ne îndeamnă să ne îndreptăm încă o dată mulțumirile, stima și recunoștința față de cel care — prin activitatea sa neobosită, cutezătoare, prin permanentul exemplu personal, prin umanismul gîndirii sale a cărei strălucită rigoare științifică este încununată de titlurile recent conferite de doctor în științele politice și, respectiv, de doctor în științele economice — ne-a însuflețit energiile și talentul: tovarășul Nicolae Ceaușescu, la a cărui aniversare își aduce astăzi omagiul întregul popor.

Elena Deleanu
Director al Teatrului „Giulești"

Nobila menire a muzicii

Înțelegerea și evoluarea peisajului muzical românesc contemporan, cu precădere a aceluia din ultimii ani, este cu adevărat posibilă numai dacă se purcede, în chip organic, de la diversitatea și profund creatoarea gamă de inițiative, îndrumări și sugestii privind conținutul și mesajul domeniului artistic în cauză ce se degajă, cu excepțională pregnanță, din documentele de partid, din cuvîntările secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Gîndindu-ne, de pildă, la orientarea creației muzicale din țara noastră și la valorificarea ei, în sensul difuzării în rîndurile maselor largi populare, ne stăruie viu în memorie și conștiință marea, istorica inițiativă ce emană direct de la gîndirea tovarășului Nicolae Ceaușescu, de inaugurare a Festivalului Național „Cîntarea României". Este, cum s-a văzut în chip strălucit, o inițiativă de o amploare fără precedent, capabilă a stimula elanul creator al întregului popor, implicit al creatorilor cu statut de profesioniști. Sub acest din urmă aspect, revenind la domeniul muzicii, căutările și împlinirile din ultima perioadă de timp stau mărturie indubitabilă. Ca un omagiu adus tovarășului Nicolae Ceaușescu, la cea de a șaizecea aniversare a zilei de naștere, ne îngăduim în continuare, să ilustrăm afirmațiile de mai înainte cu o seamă de exemplu ce ni se par edificatoare.

În primul rînd se impune atenției, mai mult ca oricînd, abordarea de teme majore, teme care prin profunzimea lor devin veșnic actuale în opoziție cu minorele teme pe care le abordează unii pseudocreatori din țări crepusculare, căzînd pradă unor mode trecătoare, unor preocupări estetizante și, nu o dată, unui supărător mimetism. O autentică originalitate este indestructibil legată de marile teme, iar în această privință, ideea iubirii de patrie, dimensiunea istoriei, lupta din trecut a poporului nostru împotriva imperiilor care l-au asuprit, noblețea muncii — teme pentru care secretarul general al partidului a pledat cu atîta forță de convingere ori de cîte ori s-a aflat în contact nemijlocit cu compozitorii —, cărora li se asociază sentimentul înălțător și, totodată, tulburător al dragostei, alături intim unui cer al păcii și al prieteniei, dar mai cu seamă **eufonia contemporaneității** — cu alte cuvinte, tot ceea ce contribuie la mersul spre mai bine al României zilelor noastre — sînt tot atîtea surse de generoasă inspirație.

Aruncînd o privire de ansamblu asupra ultimelor compoziții, vom remarca multe izbînzi reale. În această privință, **Eminesciana III**, poemul de un vibrant lirism al lui Pascal Bentoiu, **suita** simfonică **1907** de Tiberiu Olah, de un cutremurător dramatism, oratoriul lui Liviu Glodeanu inspirat de poetica profundă a lui Nichita Stănescu, **Cantata România vremilor înalte** de Mihai Moldovan — de o mare inventivitate timbrală și ritmică — precum și alte cantate puternic ancorate în tematica istorică. După părerea noastră merită a fi citate creațiile ieșite din comun, de o adîncă forță emoțională, ale lui Cornel Țăranu, Sabin Păutza, Nicolae Brînduși, Dan Voiculescu și Dumitru Capoianu. Dacă aceste lucrări amintite ridică problema sintezei înțelepte dintre tradiție și inovație, operele **Iona** de Anatol Vieru, **Cartea cu Apolodor** de Ștefan Niculescu sau **Orestia** de Aurel Stroe, relevă multiple aspecte în ceea ce privește **adevărata inovație** și de aceea ele sînt creații de mare prestigiu în contextul artei noastre sonore contemporane. Simfoniile lui Sigismund Toduță, Simfonia **Luceafărul** a lui Wilhelm Georg Berger, oratoriile și operele lui Gheorghe Dumitrescu, sînt cîteva lucrări grandioase, care ne indică preluarea creatoare a tradiției și mai ales, ele evidențiază o innoire nu atît a mijloacelor utilizate cît a expresiei însăși.

Un mare număr de tineri compozitori „bat la porțile măiestriei"... În acest sens am amînti lucrările vocal-simfonice ale lui Dinu Petrescu, monumentale și profunde, cele atrăgător și original novatoare ale lui Iancu Dumitrescu, — în ultima vreme evident ancorate în **realitatea noastră!** — la care se adaugă compoziții de un neoclasicism nobil, am spune olimpian, realizate de Dan Buciu, Anton Dogaru și Grigore Nica sau altele, de un structuralism expresiv, — atît de departe de abstracționism, datorită fondului umanist, foarte pronunțat — reliefat în opusurile Lianei Șaptefrați, Costin Cazaban și în cele ale foarte tînărului talentat compozitor, Șerban Nichifor.

Nu se poate concepe un artist comunist rupt de marile inovații ale artei sonore contemporane. Opera muzicală trebuie să fie un **act creator** de maximă gravitate, ce presupune nu un abil meșteșug ci mult dorita și rivnita **măiestrie,** ancorarea în realitate și într-o adîncă spiritualitate românească. Compoziția adevărată ne îndeamnă să tălmăcim în muzică marile frămîntări ale epocii în care viețuim — așa cum în repetate rînduri, cu vibrație ne-a cerut secretarul general al partidului. Pentru aceasta este nevoie de un nou intelectual, un fel de **uomo universale** al timpului nostru, de un intelectual comunist care să se contopească pînă la identificare cu bucuriile și durerile omului superior, cel care trăiește nu pentru a dobîndi o egoistă fericire, de tip mic-burghez, ci, întîi de toate, pentru a contribui sensibil la progresul societății, în climatul fecund al operelor solare, concepute de creatori autentici, făuritori de nepieritoare frumuseți. A compune înseamnă a dărui celor din jur înălțătoarea fericire sufletească.

Acesta mi se pare, de altfel, sensul adînc, de inestimabilă emulație creatoare, ce se desprinde din cald omenești deziderate privind propășirea creației noastre muzicale pe care ni le adresează partidul, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, căruia acum în ceas aniversar, în acordurile solemne ale simfoniei unui întreg popor, îi adresăm urarea noastră de ani mulți, fericiți, spre binele patriei, spre înflorirea artei românești.

Doru Popovici
membru al Comitetului de conducere al Uniunii Compozitorilor

O artă nouă, revoluționară

Acest an începe cu un nou elan pentru realizarea politicii interne și externe a partidului și a statului iar noi pășim conștient într-o nouă etapă de dezvoltare socialistă avînd la bază concepția teoretică și politică a partidului. Întreaga concepție a partidului nostru poartă, fără îndoială, în primul rînd, amprenta gîndirii îndrăznețe de comunist, pasiunea, uimitoarea creație a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Carta fundamentală a partidului a beneficiat din plin de contribuția sa, așa cum au beneficiat toate sectoarele de dezvoltare ale țării din punct de vedere teoretic dar și practic.

Acum, la jubileul a 60 de ani de viață și 45 de ani de activitate revoluționară, remarcăm contribuția personalității sale neobișnuite, a unei forțe de muncă uriașe, a unei tumultuoase și surprinzătoare îndrăzneli în abordarea problemelor contemporaneității. Meritele tovarășului Nicolae Ceaușescu, personalitate binecunoscută pentru fundamentarea politicii de pace, participare activă la soluționarea amplelor probleme ale lumii contemporane, de prietenie și colaborare cu toate statele lumii, cu statele socialiste, pe principiul întăririi progresului, securității și a avantajului reciproc, și cooperare pașnică au fost subliniate nu de mult prin acordarea de către Consiliul Mondial al Păcii, primului cetățean al României, a medaliei de aur „Frederic Joliot-Curie".

În Raportul său la cel de-al XI-lea Congres al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că țelul politicii partidului este ridicarea nivelului de trai, material și spiritual, al întregului popor, „pornind de la considerentul că societatea socialistă multilateral dezvoltată nu se poate realiza decît pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane".

Este neîndoielnic că avem artiști deosebit de talentați aparținînd tuturor generațiilor. Posedăm o forță de creație cu adevărat rar întîlnită care a dovedit că stăpînește nu numai meseria dar este capabilă să ne ofere lucrări trainice, frumoase și inspirate de patos revoluționar, pline de forță și de o mare diversitate. Ultima expoziție municipală de la București, ca și numeroasele expoziții județene au dovedit-o din plin. Tineretul este capabil de măreție și îndrăznețe înfăptuiri și trebuie să-l punem să lucreze din plin, să-i oferim prilejul maturizării, al împlinirii creatoare la cele mai monumentale dimensiuni. Prestigiul artei noastre, originalitatea ei, umanismul ei, vin în întîmpinarea îndemnurilor continue din întîlnirile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu artiștii plastici. La ultima întîlnire de la expoziția republicană de la Teatrul Național — în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" — secretarul general al Partidului Comunist Român ne îndemna pe toți să facem în continuare o artă cît mai îndrăzneață, o artă de o amplă desfășurare, o artă nouă și revoluționară, umanistă, care să abordeze într-un colorit luminos întreaga poezie a vieții noi. Îndemnurile pline de patos revoluționar, de căldură și dorință de împlinire revoluționară, ale comunistului înflăcărat ce se află în fruntea statului nostru și care, acum, la împlinirea a 60 de ani de viață și 45 de ani în mișcarea revoluționară, ne dă nouă, tuturor, exemplul cel mai pasionant de viață plină, de muncă neobosită, creatoare, de perseverență dinamică în urmărirea unui țel. Vom realiza și de acum înainte o artă mare, o artă socialistă și umanistă.

Iată de ce consider atît de firesc să închei acest articol cu cuvintele „Cu ocazia zilei Dumneavoastră de nastere, fericire, multă, multă sănătate și La mulți ani".

Brăduț Covaliu
pictor

Adevărata „punere în pagină"

Om. Muncă. Comunism. Patrie. Independență. Pace. Popor. Suveranitate. Omenie. Echitate. Nouă ordine. Legalitate. Dreptate socială...

Sînt cuvinte care îmbrățișează marile adevăruri ale epocii noastre. Le aflăm oricînd cîte ori gestul nostru reflex, din fiecare zi-mineață, despăturește foaia de ziar. Sînt adevăruri ale istoriei noastre trăite, pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu ne îndeamnă să le caligrafiem în fiecare zi cu cerneala revoluționarilor de profesie, cu litera de plumb și deopotrivă, cu adeziunea ființei noastre.

Om. Muncă. Comunism. Patrie. Independență. Pace. Popor. Suveranitate. Omenie. Echitate. Nouă ordine. Legalitate. Dreptate socială...

Fiecare dintre aceste cuvinte sînt pentru noi semne fundamentale ale epocii pe care o traversăm. Vreme de peste 45 de ani, bărbatul care a implinit în aceste zile șase decenii de viață — tovarășul Nicolae Ceaușescu — le-a rostit cu înflăcărare, le-a pus în opera practicii sociale, sporindu-le forța emoțională, înnobilîndu-le încărcătura penetrantă, convingerea rostirii și acțiunii în numele crezului comunist, înfăptuind reacțiile în lanț în conștiința unui popor întreg, îndemnînd la meditație înțeleaptă, responsabilă oriunde au fost auzite. Și niciodată ca acum, cei care așează zilnic, împreună cu meșteșugarul de efort și ideal din tipografie aceste rostiri în pagina tipărită, n-a trăit atîta nobilă răspundere de a nu obosi pentru găsirea lungimii de undă spre fiecare inimă, adevărata „punere în pagină", așa cum ne învață mereu secretarul nostru general, săvîrșindu-se acolo.

Pentru presa românească și oamenii ei, ideile-forță ale tovarășului Nicolae Ceaușescu privind rosturile și menirea înaltă a celor care se străduiesc în cîmpul cuvîntului tipărit sînt de o remarcabilă cutezanță și model de exigență revoluționară. Sînt ideile unui mare gazetar, dăruit cu un excepțional discernămînt științific, fapt omagiat, spre marea noastră satisfacție, a tuturor, și prin decernarea titlurilor de doctor în științele politice și de doctor în științele economice. Pentru că, la urma urmei, nu asta înseamnă pilda sa de a fi mereu la izvorul marii puteri a țării — în mijlocul poporului — de a-i oglindi cu fidelitate bucuria și vrerea, de a sluji cu înflăcărată pasiune cauza lui de fericire — cauză sfîntă a întregii națiuni, scrisă pe steagul de luptă al partidului încă din zorii ființării sale? Multe din jubileele presei din ultimii ani s-au sărbătorit sub înaltul patronaj al acestor idei ale secretarului general, în prezența secretarului general. Multe din paginile operei sale cuprind aprecieri-etalon pentru profesia de gazetar în timp, pentru direcțiile de acțiune în viitor. În numeroase documente de partid locul presei în societatea românească este reliefat cu pregnanță, cu prețuire și dreaptă exigență. De aici toți cei care scriu își trag puterea. Programul lor de lucru, pentru prezent și viitor se constituie din Programul partidului, din aceste îndemnuri, din aceste îndatoriri răspicat formulate. Iar aspirația de a urma întocmai drumurile jalonate este considerată drept o datorie de onoare a fiecăruia dintre cei cărora partidul le-a încredințat această redutabilă armă de luptă pentru edificarea unei noi societăți, a unui om nou, demn de această operă.

Om. Muncă. Comunism. Patrie. Independență. Pace. Popor. Suveranitate. Omenie. Echitate. Nouă ordine. Legalitate. Dreptate socială...

Cuvinte-crez pe care le așezăm cu mîndrie pe frontispiciul acestei epoci. Sînt cuvinte-forță pe care le așezăm zilnic în litera de plumb, puterea lor încărcîndu-ne de o nobilă răspundere, de dorința arzătoare de a le face să ajungă cît mai repede, cu întreaga lor vibrație, spre inima și conștiința poporului. Exemplul de muncă și de viață al Omului care a trecut acum pragul a șase decenii de existență, îndemnul de revoluționar consecvent propune existenței fiecăruia un model strălucitor: acela de a servi poporul așa cum îl slujește el, pînă la dăruirea de sine. Aceea de a sluji partidul cum îl slujește el. Să fim oameni între oameni, așa cum el a dovedit-o de-a lungul unei vieți exemplare, de mari încercări și de zbucium, și de griji, de luptă și acțiune pentru fericirea poporului. Să fim atît de cinstiți cu noi înșine și cu ceea ce facem, încît s-avem oricînd puterea de a vedea cîte mai avem de făcut. Să adăugăm mereu operei noastre, de ctitorire a socialismului pe pămîntul drag al României, singele vital al primenirii și să nu pregetăm a urca necontenit națiunea în zbor spre comunism.

Ilie Tănăsache
redactor la ziarul „Scînteia"

Omul, universul lui de cunoaștere, împlinirea vocațiilor și talentelor națiunii

ÎNSCRISE LA LOC DE FRUNTE DE GÎNDIREA ȘI ACȚIUNEA REVOLUȚIONARĂ, PROFUND UMANISTĂ A TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

PORNIND DE LA FAPTUL CĂ SOCIALISMUL ESTE RODUL CREAȚIEI CONȘTIENTE A MASELOR, CHINTESENȚA CUCERIRILOR GENIULUI UMAN, CĂ LA BAZA ÎNTREGII OPERE DE FĂURIRE A NOII ORÎNDUIRI TREBUIE SĂ STEA CELE MAI NOI REALIZĂRI ALE CUNOAȘTERII, PARTIDUL ȘI STATUL AU ACORDAT O ATENȚIE DEOSEBITĂ DEZVOLTĂRII ÎNVĂȚĂMÎNTULUI, ȘTIINȚEI ȘI CULTURII.

Cunoaștere — cultură — socialism : afirmată la Congresul IX al Partidului, reafirmată la Plenara Comitetului Central din 3—5 noiembrie 1971, reluată în cuvîntarea rostită la Congresul Educației politice și al culturii socialiste precum și la lucrările Conferinței naționale a partidului, această deviză enunțată de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, principiu activ al politicii partidului și statului nostru, a fost mecanismul menit să declanșeze o emulație spirituală fără precedent.

O bogată rețea de așezăminte culturale

Sînt numeroase în tratatele și dicționarele timpului numele luminoase de oameni care au gîndit cu iubire și înțelegere rolul literaturii și artei în propășirea poporului. Mari artiști, gînditori și slujitori ai condeiului au lăsat cugetări memorabile despre modelarea conștiinței umane prin intermediul artei și al frumosului. Iată însă că niciodată cuvîntul ales, scris în carte, n-a atras după sine transformări de durată ; propășirea culturii necesita o bază materială puternică, acel sistem de așezăminte culturale la orașe și sate care abia în anii socialismului s-a dezvoltat.

Documentul statistic ne informează : **s-au înființat 145 teatre și instituții muzicale ; funcționează peste 21 000 biblioteci cu un fond de carte de circa 140 milioane volume ; numărul muzeelor se ridică la peste 360 ; al caselor de cultură și al cluburilor la aproape 700 ; al căminelor culturale și comunale peste 2 700 ; al universităților populare la peste 1 000 ; în prezent în România se tipăresc 31 cotidiene realizînd un tiraj la apariție de 3 560 000 exemplare și 444 reviste și publicații periodice cu un tiraj la apariție de aproape 7 700 000 exemplare. Dintre acestea în limbile naționalităților conlocuitoare se tipăresc 51 de publicații centrale și locale cu un tiraj total la apariție de 720 000 exemplare.**

Cifre impresionante care vorbesc de la sine despre mijloacele materiale puternice care permit răspîndirea artei și culturii în mase tot mai cuprinzătoare de oameni ai muncii. Documentul statistic este, totuși, abstract. Cifrele ascund o realitate care, pătrunsă, dezvăluie, un peisaj impresionant. Ce înseamnă, de pildă, cele 145 de teatre care s-au înființat ? Desigur, prima scenă a țării, Teatrul Național din București dar și noul teatru construit la Craiova, Teatrul din Arad și din Deva, Teatrul din Tîrgu-Mureș și din Oradea, Teatrul de la Bacău și de la Botoșani, teatrele din Galați și Brăila, Teatrul din Piatra-Neamț, scene de teatru înălțate în toate peisajele țării peste care literatura țesuse imaginea locului unde nu se întîmplă nimic : clădiri concepute în linii ale arhitecturii moderne, cu săli de spectacol moderne, cu trupe stabile, cu repertorii selecționate, cu public specializat. Publicul : fața cea mai caldă realitate pe care cifrele o ascund : contactul direct al culturii cu lumea — miile de oameni ai muncii care umplu sălile teatrelor pînă la refuz, cei cărora arta le este adresată, care vin să privească, să înțeleagă, să se includă în circuitul culturii .

Democratismul culturii

CONDUCÎND VASTA OPERĂ DE EDIFICARE A SOCIETĂȚII SOCIALISTE PARTIDUL NOSTRU PUNE PE PRIMUL PLAN OMUL, DEZVOLTAREA SA MULTILATERALĂ. ASIGURAREA RIDICĂRII CONTINUE A BUNĂSTĂRII LUI MATERIALE DAR ȘI CREAREA TUTUROR CONDIȚIILOR PENTRU LĂRGIREA ORIZONTULUI SĂU DE CUNOAȘTERE, afirma tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul Educației politice și al culturii socialiste. În acest sens, poate că nici o altă cifră nu este mai concludentă decît aceea care exprimă **numărul bibliotecilor care funcționează în țară în prezent : 21 000 ! Fondul de carte a crescut față de anul 1949 în proporție de 1 la 9 !** (cifră care ne situează între primele țări din lume). Ce vor să însemne de fapt, cele 21 000 biblioteci înființate ? Că accesul la carte al omului muncii este imediat. Că bibliotecile din sate și din orașe, din uzine și din căminele culturale, din școli și din întreprinderi, din cartiere și din institutele de învățămînt superior, această invizibilă rețea de pătrundere a creației literare, științifice și culturale în mase, demonstrează deschiderea uriașă a artei spre lume, democratismul culturii, accesul publicului la valoarea reală, în fapt omogenizarea structurilor sociale la nivelul poporului, Cum s-ar putea explica dialogurile fertile pe care le angajează cititorii cu scriitorii, acele dezbateri de carte care au loc în uzine și în căminele culturale din sate, acele colocvii de popularizare a literaturii noastre clasice și contemporane, dacă nu ca pe o eliberare a milioane de oameni ai muncii de servituți ? Cum s-ar putea explica intîmplarea deosebită că în paginile revistelor culturale tot mai mulți cititori cer cuvîntul pentru a exprima un punct independent de vedere, dacă nu ca pe o apropiere a maselor muncitoare de condiția intelectualului ? Cum se poate numi altfel decît democratism cultural faptul că la cele 360 de muzee care ființează în țară, contribuția cetățenilor este adeseori fundamentală, că din inițiativa unor săteni, de exemplu, pe locuri de petrecere a istoriei noastre s-au deschis veritabile șantiere arheologice ?

„Dispunem de un vast sistem de așezăminte culturale la orașe și sate care asigură condiții pentru participarea tot mai largă a maselor la viața artistică și la activitatea educativă". Aceste cuvinte ale președintelui țării cheamă imagini despre președintele țării : pentru unii imagini reale, pentru alții filmate, difuzate pe micul ecran : tovarășul Nicolae Ceaușescu cercetînd cu atenție macheta unei case de cultură din nord ; tovarășul Nicolae Ceaușescu tăind panglica inaugurală a Teatrului național din București ; tovarășul Nicolae Ceaușescu inaugurînd expoziția anuală de carte ; tovarășul Nicolae Ceaușescu vizitînd monumente istorice în curs de reconstruire ; tovarășul Nicolae Ceaușescu participînd la Conferința națională a scriitorilor ; tovarășul Nicolae Ceaușescu dînd o înaltă apreciere exponatelor grafice, de pictură și pictură monumentală de la anuala de artă plastică ; prezența președintelui țării în cele mai importante lăcașuri de cultură și artă, la cele mai notabile evenimente de cultură și artă, îndrumînd mergerea înainte a culturii, așezată și înălțată în acel magistral tipar de gîndire : **cunoaștere — cultură — socialism.**

Eroul României

Umanismul socialist

ESTE UN ADEVĂR BINE CUNOSCUT CĂ SOCIALISMUL ȘI COMUNISMUL SE CONSTRUIESC CU POPORUL ȘI PENTRU POPOR, TOCMAI DE ACEEA PARTIDUL NOSTRU PUNE ÎN CENTRUL ATENȚIEI FĂURIREA OMULUI NOU, FOLOSIREA DEPLINĂ A TUTUROR MIJLOACELOR DE CARE DISPUNE SOCIETATEA PENTRU RIDICAREA CONTINUĂ A NIVELULUI GENERAL DE CULTURĂ.

Umanismul revoluționar — a cărui penetrantă definire aparține tovarășului Nicolae Ceaușescu — a devenit un imperativ de stringentă actualitate în tot frontul muncii culturale. Practic, nu există cuvîntare a secretarului general al partidului, nu există referire la domeniul artei în care „formarea omului nou", „lărgirea universului de cunoaștere" și „revoluționarea conștiinței" să nu fie puse cu deosebită intensitate. Ce decurge de-aci pentru cultura viitorului ? Că nici un artist responsabil nu poate abdica de la necesitatea de a crea opere capabile să trezească acea rezonanță fundamentală care face dintotdeauna ca arta să fie un mijloc de înnobilare, de activare a gîndirii inteligente în sensul și în sprijinul mediului social în care trăim. Nici un artist responsabil nu se poate sustrage obligației de a întui în peisajul uluitor al lumii care ne înconjoară, în ceea ce se schimbă continuu antrenînd de-o potrivă dificultăți și succese, bucurii și necazuri, sensul permanenței umane, adevărul moral pe care omul îl poate sluji. Nici un artist nu se poate îndepărta de chemarea șefului statului nostru care cere ca arta să fie profund angajată, „să redea cele mai nobile sentimente ale constructorilor noii orînduiri sociale dar care, totodată să biciuiască mentalitățile inapoiate, să dezvăluie lipsurile și greșelile, dînd maselor o perspectivă însuflețitoare de muncă și luptă, pentru progres și civilizație". Iată, deci, că „umanismul socialist" nu este în concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu o noțiune idilică, el nu propovăduiește permanența naturii umane prin întoarcerea sa la sursa primară ; soluția care ni se propune este activă, îndrăzneață, cultul umanului este un cult al rațiunii umane, el nu propune exaltarea însușirilor omenești ci le consideră activ, într-o cuprindere filozofică care militează pentru împlinirea ființei umane, pentru descoperirea omului în om, recunoscîndu-i-se acestuia locul primordial în lumea contemporană, nelimitatele sale posibilități de autoperfecționare, capacitățile sale de făuritor al tuturor valorilor materiale și spirituale, ziditor al propriei sale condiții umane.

Încrederea care generează încredere

SÎNTEM REVOLUȚIONARI ȘI NU DORIM OPERE CARE SĂ NE ÎNFRUMUSEȚEZE REALITATEA, SĂ PREZINTE VIAȚA ÎN CULORI TRANDAFIRII ; NU AVEM NEVOIE DE DULCEGĂRII ARTISTICE, DIMPOTRIVĂ : CONSIDERĂM CĂ O ASTFEL DE PREZENTARE IDILICĂ A VIEȚII ESTE DĂUNĂTOARE PENTRU DEZVOLTAREA SPIRITULUI ȘI A COMBATIVITĂȚII REVOLUȚIONARE A OMULUI SOCIALIST.

Există, în gîndirea și în activitatea secretarului general al partidului nostru un ferment menit să incite perpetuu, să dinamizeze gîndirea, să oprească stagnarea, să împiedice mulțumirea de sine și cuibăreala călduță, să pună în mișcare un sistem de critică și autocritică astfel ca de partea adevărului să fie lumina și de partea omului dreptatea. Toate cuvîntările șefului statului nostru, memorabilele sale expuneri rostite cu prilejul conferirii tiflurilor de doctor în științe politice și economice precum și cuvîntul rostit la adunarea festivă au avut un asemenea caracter... **„Trebuie să ținem seama permanent de faptul că dezvoltarea personalității umane, formarea omului epocii socialismului și comunismului, nu se pot reduce numai la cunoașterea unor hotăriri sau teze generale, ci implică în mod necesar lărgirea continuă a orizontului de cunoștințe profesionale, politice, științifice și de cultură generală, însușirea tot mai temeinică a tezaurului de gîndire și experiență umană, a valorilor create de umanitate de-a-lungul istoriei".** Cultura este, deci, în concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu o acumulare treptată și variată, ea este gîndită într-o continuă devenire, echilibrarea tuturor păturilor sociale de oameni ai muncii într-un front comun al culturii nu este o problemă care se poate rezolva dintr-odată ci este o finalitate a umanismului socialist.

Trimiterile la tradiția culturală națională și universală sînt, în lucrările și cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu frecvente. Îndemnul său de a ne întoarce perpetuu la izvorul celor ce au gîndit și au scris o literatură progresistă pentru întregul popor s-a materializat în impresionante apariții editoriale dedicate clasicilor literaturii noastre sub formă de reeditări, editări pentru prima oară a unor scriitori din epoca interbelică, traduceri din literatura universală. De altfel, peisajul pe care îl oferă în țara noastră librăriile este elocvent pentru ceea ce ne-am obișnuit să numim „politica cărții". Afluența uriașă de oameni care peregrinează prin fața standurilor de cărți interesîndu-se de ultimele apariții editoriale, alegînd cartea bună cu un nedezmințit instinct, aprecîind condițiile grafice excelente în care se tipăresc cărțile, este o dovadă de necontestat că acel dialog al încrederii care s-a statornicit între șeful statului nostru și scriitori și între scriitori și marele public este un circuit al valorii care garantează de pe acuma acele modificări de conștiință cu care literatura este datoare socialismului.

Un festival al geniului

FORMAREA OMULUI NOU PRESUPUNE CONLUCRAREA STRÎNSĂ A ACTIVIȘTILOR, A INTELECTUALILOR CU OAMENII ÎNAINTAȚI DIN TOATE CATEGORIILE SOCIALE CU MASELE LARGI ALE CELOR CE MUNCESC ȘI, PE ACEASTĂ BAZĂ, CREAREA UNEI AMPLE MIȘCĂRI POPULARE ÎN DOMENIUL CREAȚIEI ȘI CULTURII.

Încă în expunerea prezentată la Congresul Educației politice și al culturii socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, vorbind despre faptul că o atenție tot mai sporită trebuie să se acorde caselor de cultură și cluburilor din întreprinderi precum și activității culturale din mediul rural, a lansat ideea (nimeni nu putea bănui pe atunci anvergura pe care avea să o capete) **„unor concursuri de creație și interpretare artistică atît la nivelul comunelor, orașelor și județelor cît și la nivelul întregii țări, veghind ca acestea să capete un caracter activ, nu formal, și să reprezinte un mijloc eficient de manifestare a talentelor autentice".**

Aceasta a fost geneza Cîntării României : acel festival al muncii și al creației care a antrenat în faza de masă DOUĂ MILIOANE DE ARTIȘTI AMATORI, A PROMOVAT ÎN FAZA FINALĂ 14 000 DE PARTICIPANȚI, A ÎNSCRIS ÎN PROGRAME 80 000 DE FORMAȚII ARTISTICE ; acea serbare națională care a scos la iveală în condiții de organizare exemplare geniul creator al poporului român. Artiști amatori și artiști profesioniști, interpretînd în forme de artă magnifică tradiția noastră populară și cultă și în forme îndrăznețe și originale creația artistică contemporană au scos la iveală, într-o unitate deplină, solidaritatea de spirit și de simțire cu spațiul de existență pe care din adînca memorie a istoriei îl locuiesc. Varietatea extraordinară a dansurilor populare, a doinelor și baladelor, a formațiilor instrumentale și de teatru țărănesc, muzica corală clasică și contemporană, spectacolele de poezie și teatru, expozițiile de artă plastică și decorativă au subliniat prin diversitatea lor cu atît mai puternic însușirea firească a poporului român pentru artă, imensul rezervor de talente care se pot descoperi la nivelul orașului și al satului, creativitatea naturală, pornită din rădăcini tradiționale dar cu final de-o originalitate independentă, expresive deopotrivă pentru frumusețea caracteristică a spiritului popular. Istoria mișcării culturale din România nu cuprinde în filele ei alt eveniment menit să dezlănțuie în proporții de masă — așa cum a făcut Festivalul național „Cîntarea României" — valențele artistice ale oamenilor. Transpunerea în faptă a ideii tovarășului Nicolae Ceaușescu a fost nu doar un act cultural ci și o nouă lărgire a democrației socialiste, o apropiere a maselor largi populare de actul creației. Socialismul este o orînduire complexă în care informația culturală, științifică și artistică trebuie să circule la toate nivelele societății, să pătrundă cît mai rapid de la creatorii de bunuri la consumatorii de bunuri pentru ca acel criteriu de stabilire a valorii să însemne o decizie obiectivă, care să se ia în comun. Festivalul național „Cîntarea României" este, din acest punct de vedere, o colaborare rodnică între profesioniști și amatori, valențele culturale propuse de unii și alții se confruntă și se interferează, demonstrînd cu vigoare ideea conducătorului statului nostru că imaginea culturală a României de astăzi, forța ei de creație și absorbție spirituală, nu pot fi judecate numai din punct de vedere al creației unui grup de profesioniști ci ea înseamnă, și este, cu absolută necesitate, și exprimarea în forme organizate a acelor producții care exprimă nivelul dezvoltării artistice a marilor mase de oameni ai muncii de la sat și oraș.

Oamenii de cultură și artă — activiști ai partidului

ESTE NECESAR SĂ SE ABORDEZE MAI APROFUNDAT SCHIMBĂRILE CE SE PRODUC ÎN STRUCTURA SOCIALĂ A ȚĂRII NOASTRE, ÎN RELAȚIILE DE PRODUCȚIE ȘI SOCIALE, ROLUL CLASELOR ÎN SOCIETATEA SOCIALISTĂ, A RAPORTURILOR DINTRE ELE, PROCESUL APROPIERII TREPTATE A CLASELOR ȘI AL DISPARIȚIILOR DEOSEBIRILOR ESENȚIALE DINTRE ACESTEA, TENDINȚA OMOGENIZĂRII SOCIALE ȘI A FORMĂRII ÎN PERSPECTIVĂ A SOCIETĂȚII OAMENILOR MUNCII.

Cultura socialistă nu poate sta inafara acestor deziderate fundamentale care vorbesc limpede și concis despre schimbările sociale, despre felul de-a fi al viitorului pe care președintele României ni-l descrie cu o luciditate reală, cu o cunoaștere responsabilă a mersului înainte al lumii, cu înțelegerea gravă a datoriilor civice și transformărilor pe care uriașa noastră dezvoltare industrială le va impune omului. „Procesul apropierii treptate a raselor", „tendința omogenizării sociale" sînt probleme de perspectivă nu numai pentru filozofi și istorici ci, mai ales, pentru scriitori. Apelul pe care, cu consecvență, de peste un deceniu, secretarul general al partidului îl adresează creatorilor pentru a spori rolul militant al creației, pentru a fi „angajată activ în lupta forțelor avansate ale lumii contemporane" este un semn de nepreținută încredere în transformările de conștiință în edificarea visată a omului nou pe care, arta, le-ar putea genera și este, cu aceeași cădere, un apel generos ca artiștii, creatorii de frunte ai bunurilor spirituale să fie, și activiști ai partidului : oameni de omenie, patrioți legați de destinele sociale ale țării, propagandiști ai partidului în marea operă de construire a socialismului.

La 26 ianuarie, tovarășul Nicolae Ceaușescu a împlinit 60 de ani de viață, 45 de ani de activitate revoluționară și mai mult de-un deceniu de cînd se află investit cu responsabilitățile supreme în conducerea țării și a partidului. Adolescența tovarășului Nicolae Ceaușescu a intrat în legendă. Activitatea în rîndurile partidului a intrat în istorie. Iată însă că anii care au trecut de la Congresul al IX-lea, al partidului, anii în care Poporul — Ceaușescu — România a devenit un simbol al solidarității naționale — anii aceștia ne vor rămîne în suflet, se vor întipări în memorie, se vor integra în biografia a 21 000 000 de oameni întrînd, după pilda tuturor marilor fii ai patriei noastre, în iubirea eternă a întregului nostru popor.

Sânziana Pop

Omagiu din inimi și conștiințe pentru cel mai iubit fiu al țării

OMAGIU

Cu sufletul — deschisă carte

Vin vulturi peste crestele de piatră
Și-ntreabă: Ce-i acest vrăjit tărîm ?
— E România, mindra noastră vatră !
Și vulturii pe veci aici rămîn...

Albine vin, de auresc cîmpia,
Și ne întreabă: Care vă e rostul ?
— Voința, lupta, muncă omenia
Sînt toate firea și destinul nostru !

Și fluturi vin în plaiurile vaste
Și-ntreabă candid : Florile ce sînt ?
— Sînt dorurile, cîntările noastre,
Iubirea pentru-acest străbun pămînt !

Vin ciocîrlii cu trilurile-n pliscuri
Sub zarea care largă se desface
Și-ntreabă: Care-i visul între visuri ?
Și noi răspundem: Pace-n lume, PACE !

Vin oaspeți de prin țări nenumărate
Pe-acest meleag sublim, ca de poveste,
Și-ntreabă: Cine vi-i îndemn în toate ?
Și noi răspundem : Ceaușescu este !

...Și tuturor ce vin din orice parte
Gustîndu-ne din pîine și din sare,
Le dăm răspuns la orice întrebare
Cu sufletul deschis precum o carte...

Ion Segărceanu

Invocație la Scornicești

Pe cerul Plapcei s-a-nspicat un nume
Sortit de roua stelelor străbune
Chemări de veacuri să descătușeze
Și țara-n piscul vremii s-o așeze.

Din pieptul Plapcei a țîșnit o torță
Purtînd pe nimb fîntîni de har și forță
Un tricolor, un imn și-o Românie
În univers nemuritoare fie.

Vasile Smărăndescu

Imn pentru bărbatul erou

Cine își dăruie întreaga-i suflare
Spiritul
Inima
Fapta
Lumina
Geniul
Pentru a înălța Patria pe povîrnișuri
Crescînd ca o stea în cercul de aur
Ca sîngele zvîcnind în arterele vulturului
Ca rîurile foșnind în albie spre mare
Ca fulgerele ce se făcură cunună pe cer
Pe stînci roșii sfărîmînd în răsăritul pur

Cine își dăruie inima întru slava înfloririi
trandafirului
Cine simte cu sufletul meu
Cine se întoarce cu fața spre fața mea
Cu lumina lui la lumina poporului său
Cine aprinde ceas de ceas
O scînteie o lampă nouă la tărmul speranței
Cine își topește sufletul în sufletul țării
Cine fluxul ce face să clocotească sîngele
mai aprig în luptă
Cine leagă o rană fie chiar și a celui
ce scoase întîiul sabia
Cine de multă vreme locuiește în inima
noastră
Cine nu știe ce e odihna și moartea
Cine ridică pe fruntea Patriei o cunună
de laur
Cine arde ca o torță roșie pentru steagurile
părinților
Cine duce stînca pe umeri fără să șovăie
Cine mai sus prin furtună ridică o aripă albă
Cine e mereu prezent în spiritul timpului
Cine e cel ce nu se teme de fulgere

Încununat fie cu iubire-adîncă

Acela e Patria e Comunistul e Omul
Există o luptă
Există dorința chemarea să-i fii doar aproape
Arzînd arzînd ca o lumină sublimă pe faguri

O, Fiu al Patriei precum Ștefan și Mircea
Și Mihai Viteazul și Horia și Iancu și Bălcescu
Tu ai ridicat steagul încă o dată pe cerul
Europei

Victor Nistea

drumul

O piesă de VALENTIN MUNTEANU

Personajele

TÎNĂRUL
OMUL
JANDARMUL
PLUTONIERUL
CAPORALUL
DOAMNA plutonier
VĂDUVA
FATA văduvei
ȚĂRANUL
O BĂTRÎNĂ
ALTĂ BĂTRÎNĂ
ȚĂRANI

UNU

O margine de drum în înserare. Rezemat de un copac, în lanțuri TÎNĂRUL. Jandarmul e mai încolo. Și mai încolo — o umbră.

JANDARMUL : Nu, domnule arestat, nu ești țăran. Te duc eu acasă, în sat, „la urmă", dar țăran nu ești. Țăranul știe să-i ceară pămîntului. Și fiindcă știe să-i ceară, pămîntul îi dă. Ia boabele astea. Pot să jur că nu știi nici cum le zice. Ții de foame și de sete. Deocamdată... Un țăran dacă-l lași singur pe cîmp sau în pădure nu-ți moare de foame. Ia-i amnarul și el își aprinde focul, ia-i cuțitul și el îți jupoaie iepurele... Nu-i așa că ții și de foame și de sete deodată ?
TÎNĂRUL : Sînt dulci-acrișoare.
JANDARMUL : Așa, dulci-acrișoare. Dar pun pariu că habar n-ai cum le zice... Nu ești țăran și pace, domnule arestat... Adică pariu nu pun că nu e voie să pariezi cu domnii arestați.
TÎNĂRUL : Nu mai îmi spune „domnule arestat"... *(Între timp s-a apropiat o căruță, a oprit, țăranul a coborît).*
JANDARMUL : Circulați, vă rog ! N-ai voie să oprești...
ȚĂRANUL : Să iertați... Vroiam să văd pe cine duceți... Că săptămîna trecută mi s-au furat șapte oi. Șapte, domnule jandarm ! Am făcut reclamație, am scris cum arată hoțul, că l-am văzut la față și credeam că-l duceți prins...
JANDARMUL : Asta n-a furat nimic. Circulați !
ȚĂRANUL : Dacă n-a furat suiți-vă în căruță. Băiatul pare ostenit rău.
JANDARMUL : Nu e voie !... Hai, dă bice !...
ȚĂRANUL : Dacă n-a furat păcat de tinerețele lui ! Dumnezeu să vă dea sănătate... *(se îndepărtează)*
JANDARMUL : Hei, stai puțin ! Mai e mult pînă la primul post de jandarmi ?
ȚĂRANUL : Nu, domnule soldat... Vreo două ceasuri. Cu lanțuri, trei... Dar ce-a făcut băiatul ?
JANDARMUL : N-a făcut nimic.
ȚĂRANUL : Atunci de ce-l purtați în fiare, păcatele mele ?!
JANDARMUL : A făcut ce nu te privește ! Circulă, altfel pun pușca pe tine !
ȚĂRANUL : Să nu vă fie cu supărare... Dumnezeu să vă dea sănătate... Eu am oprit pentru cele șapte oi furate. Că nici n-aveam mai multe.
JANDARMUL : Lasă-ne cu oile dumitale !
ȚĂRANUL : Vă las, domnu' jandarm... Am o coajă de mămăligă, colea în traistă...
JANDARMUL : Circulă, grijania cui te-a făcut !
ȚĂRANUL : Numai o coajă ! *(Jandarmul ia pușca de la umăr !)* Vai de viața mea, doar n-o să mă împușcați pentru o coajă de mămăligă ! Ce, am vrut s-o iau ? Am vrut s-o dau, domnu' jandarm ! Uită-te și tu, Avesaloane, cum îi prețuită mila creștinească !
JANDARMUL : Ce Avesalon ? Cu cine vorbești ?
ȚĂRANUL : Cu calul, domnu' jandarm... *(s-a suit în căruță)* Hai, Avesaloane, că nu-i de glumă ! În loc să tragă în cine fură oi, jandarmii au început să tragă în cui i s-au furat... Dii, calule-omule... Sui și dumneata. Nu vrei, bine...
JANDARMUL : Iar vorbești singur ?...
ȚĂRANUL : Ba acu' vorbeam c-un om. Da' nu mai e. Dii, Avesaloane...
JANDARMUL : Al dracului țăranul ! Cu ăștia nu știi niciodată cînd îs proști și cînd fac pe proștii.
TÎNĂRUL : Nu-s proști niciodată.
JANDARMUL : Zău ? Uneori și eu gîndesc așa... Da' cu omu' ăla ce-i ? L-a chemat să se suie în căruță. Pe cine a chemat că eu nu văz pe nimeni... Dar de simțit simt mereu pe cineva în preajma noastră. Așa ca o umbră fără om.
TÎNĂRUL : Nu există umbră fără om.
JANDARMUL : Așa gîndesc și eu... Și totuși... Vasăzică mai avem de umblat două-trei ceasuri... Ei, hai să le umblăm... Da' de ce nu-ți place cînd îți spun domnule arestat ?... E vorbă frumoasă. Acum să tot fie o lună, ne-am strîns toți jandarmii din plasă și a venit un general de ne-a ținut o lecție. Acolo am aflat că e bine ca unui arestat să-i spui domnule arestat. Politețe, zicea. Un general bătrîior. Ilarion sau cam pe-aici, cu favoriți albi.
TÎNĂRUL : Ilarianu.
JANDARMUL : Îl cunoști ?
TÎNĂRUL : În 1907 era căpitan și la noi în sat a spînzurat douăzeci de țărani...
JANDARMUL : Douăzeci ?
TÎNĂRUL : Nu chiar. Douăzeci și doi. Dar înainte de a-i spînzura i-a bătut ca să nu le pară rău după viață.
JANDARMUL : În 1907 nici nu erai pe lume !
TÎNĂRUL : N-am fost nici cînd au fost trași pe roată Horia, Cloșca și Crișan... Și nici pe vremea lui Tudor Vladimirescu... Dar știu.
JANDARMUL : Înseamnă că ești băiat învățat.
TÎNĂRUL : Nu-s. De învățat acum învăț. Dar istoria nu se-nvață. Se știe. Se moștenește. Ca pogoanele sau animalele.
JANDARMUL : În 1907 a murit și un bunic de-al meu. Eu am ceva școală — trei clase — da' la școală nu ne-a spus nimeni ce și cum a fost atunci. Și nici tata nu scotea o vorbă despre bunicul. Își făcea o cruce mare și-atît... *(își face și el o cruce).*
TÎNĂRUL : Atunci n-ai moștenit nimic. Ei, mergem ?
JANDARMUL : Mergem... Cum să nu moștenesc ? Două hectare lîngă rîu. De-abia aștept să mă liberez și să mă-nsor cu fata lui Suilă care are pămînt lîngă al nostru... Eu îs de fel din Prahova, comuna Fulga, dac-ai auzit...
TÎNĂRUL : Nu vorbeam de moștenirea asta...
JANDARMUL : A, de cealaltă, cu bunicul... Poate o să apuc să aflu ce-a fost atunci.
TÎNĂRUL : O să apuci. Ei, mergem ?
JANDARMUL : Mergem. Te-am mai întrebat : acolo la oraș te-au bătut ?
TÎNĂRUL : Nu. Mi-au dat ciocolată „Carmen Silva" și m-au rugat să fiu cuminte...
JANDARMUL : *(brusc).* Stai că trag !
TÎNĂRUL : Ce e ?
JANDARMUL : Nimic... Mi s-a năzărît... Umbra aceea...

DOI

Postul de jandarmi. O masă la care picotește un caporal — un dulap închis cu lacăt, pereți albi, goi. Un telefon.

CAPORALUL : (ridică receptorul telefonului care sună). Să trăiți ! La telefon caporal Vasile ! Aud, să trăiți... Domnul plutonier e în inspecție prin comună... Nu, încă n-au venit ! *(ușa se deschide și intră Tînărul urmat de jandarm).* Ba au venit ! Nu-s nebun, să trăiți. Chiar acum au intrat pe ușă, toți trei *(către jandarm).* Asta-i arestatul trimis la urmă ?
JANDARMUL : Asta... Dar care trei că sîntem doi ?
CAPORALUL : Ei sînt, să trăiți ! Am înțeles ! Domnul plutonier să vă sune mîine dimineață ! Am înțeles, să trăiți... Sau în noaptea asta cînd se întoarce din inspecție... Am scris, să trăiți ! *(n-a scris nimic).* Să trăiți ! *(închide telefonul, rotește manivela).* Mi s-a părut că sînteți trei. Jandarmeria plasei era îngrijorată...
JANDARMUL : Avea și de ce. E un întuneric de nu poți despărți drumul de cîmp... Dar am ajuns. Astea-s documentele. ...Domnu' șef de post se mai întoarce în noaptea asta ?
CAPORALUL : E aici.
JANDARMUL : Cum aici ?
CAPORALUL : La arest.
JANDARMUL : După atîta drum nu-mi arde de glumă.
CAPORALUL : Nu glumesc. Domnul plutonier a dat ordin : cînd se-mbată să-l bag la arest... Stai să-l chem... *(iese).*
JANDARMUL : Doamne, mare-i grădina ta !... *(Plutonierul intră mahmur, urmat de caporal).* Să trăiți ! Sînt soldatul...
PLUTONIERUL : (îl întrerupe) Bine-bine... Ce s-a întîmplat ?
CAPORALUL : V-am raportat...
PLUTONIERUL : Las' să spună el... Fă lampa mai mare.
JANDARMUL : Am escortat un arestat minor care trebuie trimis la urmă... Poftim documentele...
PLUTONIERUL : Asta-i arestatul ? Și celălalt cine-i ?
JANDARMUL : El, domnu' plutonier ! Care celălalt ?
PLUTONIERUL : (se scutură). Bine-bine... *(către caporal).* Unde-i cheia ?
CAPORALUL : Mi-ați ordonat, pînă mîine dimineață să nu v-o dau.
PLUTONIERUL : Vechiul ordin se anulează ! Dă-o-ncoace... *(deschizînd dulapul).* Stai jos, soldat .. Îi fi ostenit...
JANDARMUL : Sînt, domnu' plutonier ! Am umblat toată ziua.
PLUTONIERUL : Te-au ros bocancii *(a scos o sticlă și cîteva pahare mici).*
JANDARMUL : M-au ros, domnu' plutonier !
PLUTONIERUL : Și din cauza puștii nu-ți mai simți umărul...
JANDARMUL : Chiar așa, domnu' plutonier...
PLUTONIERUL : Bine, soldat, o să te odihnești și mîine dimineață o să pornești înapoi. Poate găsim o căruță...
JANDARMUL : Să vă dea dumnezeu sănătate.
PLUTONIERUL : Acum bea un pahar de țuică... Poate nici n-ai mîncat toată ziua...
JANDARMUL : Chiar așa, domnu' plutonier...
PLUTONIERUL (către caporal). Mai avem ceva slănină sau brînză ? Trebuie să mai avem. Adu-le-ncoace ! *(caporalul iese).* Să ciocnim !
JANDARMUL : La mulți ani, domnu' plutonier ! Brr, tare mai e !
PLUTONIERUL : Fiartă de două ori ! Unde trebuie să ajungă ?
JANDARMUL : Cîne ?
PLUTONIERUL : Arestatul. Că doar n-ai venit pînă-aici singur, în plimbare ?
JANDARMUL : La vreo 60 de km. În două zile e acasă.
PLUTONIERUL : Cam prăpădit... N-ajunge nici în trei... Ce-a făcut ?
JANDARMUL : Scrie în documente. Instigație comunistă.
PLUTONIERUL : Asta ?
JANDARMUL : Așa scrie.
TÎNĂRUL : Așa și este...
PLUTONIERUL : (răcnet). Mă ! Aici e post de jandarmi ! Aici vorbești numai cînd ești întrebat ! *(către jandarm).* Cîți ani are ?
JANDARMUL : Șaisprezece.
PLUTONIERUL : Puțini. Pentru ce-a făcut, chiar foarte puțini... *(ciocnește cu jandarmul, a sosit caporalul).* Ce ?
CAPORALUL : N-a mai rămas nimic, domnu' plutonier !
PLUTONIERUL : Păi cum să rămînă ? Deci cum m-am culcat te-ai și pus pe înfulecat... Asta-i brava jandarmerie română !
CAPORALUL : Mă jur, domnu' plutonier !...
PLUTONIERUL : Gura ! Vă cunosc pe toți ca pe izmenele mele... După o zi de drum un brav soldat o să se culce flămînd. Ce, e ușor lucru să escortezi un comunist ? Chiar dacă are 16 ani. Domnul general Ilarianu spune că ăștia sînt periculoși și-n burta mășii... Caporal, tu ai auzit de domnul general Ilarianu ? Cel mai timpit ofițer pe care l-a avut armata română de la războiul de independență încoace... Dar cu comunistul și cu măsa a nimerit-o. Și-acum, caporal, pentru că l-ai lăsat flămînd pe soldat ia în spinare tot echipamentul și fuga marș la biserică ! Nu să te rogi ci s-o înconjori ca la înviorare, pas alergător de o sută de ori ca să dai jos brînza și slănina și ceapa și ridichii pe care i-ai mîncat pe nedrept. Executarea !
CAPORALUL : Am înțeles, să trăiți. *(dă să iasă).*
PLUTONIERUL : Stai ! După „înviorare" te repezi, tot pas alergător, la mine acasă și-i spui doamnei plutonier să fie prezentă mîine la șase la postul de jandarmi cu o carafă de zeamă de varză ! Hai, fuga marș !
CAPORALUL : Să trăiți, la doamna plutonier am fost !
PLUTONIERUL : Carafa, aia era pentru țuica băută înainte. Nu vezi că asta-i în plus ? Și carafa să fie la fel. *(caporalul iese).* Greu mai pricep unii ! !... Ei, la mulți ani !... Am uitat să te-ntreb ce face domnu' plutonier Preoțoiescu. Parc-așa-l cheamă... ?
JANDARMUL : Așa... Face bine... Cu ale serviciului... V-aș ruga ceva. ...Să-i dați voie arestatului să stea jos... E ostenit rău...
PLUTONIERUL : Că bine zici... Dar unde ? Că nu mai e nici un scaun... Și să ne ridicăm noi ca să stea el nu se cade. Că, nu-i așa, noi n-am greșit statului cu nimic... Cum s-a purtat pe drum ?
JANDARMUL : Bine, domnu' plutonier...
PLUTONIERUL : Ăstia se poartă bine... Că uneori mă și întreb de ce-i mai arestuim. *(rîde).* Îngeri le ies pe gură... Mai de mult un mosneag de trăgea să moară îi dădea zor să-mi vorbească de-un popă de-al lor, Max sau Marx... Arestat, dacă ești obosit, stai pe dușumea. Vezi, noi nu sîntem oameni răi...
TÎNĂRUL : Pe dușumea nu stau.
PLUTONIERUL : Așa-i, asta uitasem... Sînt și dați dracului de mîndri ! Am escortat unul condamnat la 25 de ani. Ei, ce spui, că se purta de parcă avea de ispășit o săptămînă ! Ca un conte, domnule ! Mănușile și tîlîndrul mai lipseau... Ehei, dar cîte n-ar fi de povestit ! Noi, jandarmii, suferim, nu glumă ! Nu tu zi, nu tu noapte, nu tu masă, nu tu somn ! Și toate astea din pricina cui ? A hoților sau a vagabonzilor ? Așa ! Din cauza dumnealor... Arestat, bei o țuică ? Să vezi că zice nu.
TÎNĂRUL : Nu.
PLUTONIERUL : Ce-ți spuneam ? O țigară ?
TÎNĂRUL : Nu.
JANDARMUL : Îi dau eu scaunul meu, dacă permiteți...
PLUTONIERUL : (tînărului). Vezi, mă, ce oameni sîntem ? Păi dacă noi sîntem oameni, voi de ce nu sînteți ? Uite, stai jos colea ! *(Tînărul s-a așezat în fața plutonierului).* Tii, că tînăr mai ești !
JANDARMUL : Un copil, domnule plutonier !
PLUTONIERUL : Păi să nu-i plîngi de milă ? Uite cine se pune cu statul ! Sau să-l plîngem pe stat bietul. C-a ajuns să-l înfrunte copiii... Ai vreo meserie, arestat ?
TÎNĂRUL : Ucenic.
PLUTONIERUL : Ei vezi ? Și de ce nu te ții de ucenicie ? Ajungi calfă, meșter, om la casa ta... Ce-ți trebuie ție instigație ? Ieși duminica cu nevasta și copiii la bere și mititei, te plimbi pe strada mare să te respecte lumea și-ți vezi de treabă... Tu ești pentru politică, mă ? Sau politica-i pentru tine ?
TÎNĂRUL : Nu răspund la provocări.
PLUTONIERUL : Ptiu, să nu te deochi ! Toți vorbiți la fel. Parcă ar exista un regulament să-l știți pe dinafară de la mic la mare. Păi eu dacă te provoc doar la o țuică și la o țigară că altceva n-am, că-s plutonier sărac... Zău că-mi vine să te pup, arestatule... Mi-ai putea fi fecior... Dar, drept să-ți spun, un așa fecior, n-aș vrea. Să mi-l aducă acasă din post în post. Păi nu mi s-ar rupe inima ?
TÎNĂRUL : Nu cred. Nici lui tata n-o să i se rupă.
PLUTONIERUL : Ai prins glas... Bravo... Soldat, pe drum o vorbit ?
JANDARMUL : Nu, domnu' plutonier...
PLUTONIERUL : Dar alții au încercat să vorbească cu el ?
JANDARMUL : Nu, domnu' plutonier.
PLUTONIERUL : Vezi, arestat ? Lanțurile însingurează omul... Și-acu ridică-te frumusel că nu se cade ca un jandarm să stea în picioare iar unul ca tine pe scaun... Așa... Stai jos soldat și să ciocnim...
JANDARMUL : (s-a așezat). Sînt obosit...
PLUTONIERUL : Parcă eu nu-s... ! Tocmai de aia beau, merităm țuica asta pentru oboseala noastră... Și zici că a făcut instigație...
JANDARMUL : Așa scrie acolo.
PLUTONIERUL : Atunci așa e... Dar mă-ntreb cît de instigație... Dacă mă-nțelegi.
JANDARMUL : Înțeleg. Dar nu știu. Atît că a strîns niște semnături și le-a dus la Craiova, la proces... Apoi manifeste...
PLUTONIERUL : Aha, la procesul ălora de la Grivița... Semnături... Să-l ierte, nu ?
TÎNĂRUL : Nu să-i ierte !
PLUTONIERUL : Dar ce să le facă ? Să le dea cîțiva anișori în plus ? Semnături ! *(rîde).* Păi unde te trezești, mă ? La Liga Națiunilor !? Semnături !... Hai să bem că-mi plăcu !
JANDARMUL : Eu nu mai pot, domnu' plutonier !
PLUTONIERUL : Să mai poți ! Jandarmul trei-

Baladele drumului

I

Într-un rug am priponit
Țara de păcătuit
Într-un rug din lemn de nuc
Și-acum unde să mă duc.
Trece-un cal și nu-l vedem
Fiul meu pe nume-l chem
Fiul meu pe nume-l strig
Trece-o șea, se face frig.

II

Blînde staroste de flinte
Nu mă-ntîrzie-n cuvinte
Pentru șeaua ta de lemn
Am ochit, am tras la semn
Pentru fiul meu născut
Gloanțe-n flintă n-am avut
Pentru fiul meu de-un ceas
Gloanțe-n flintă n-au rămas
Blînde staroste de flinte
Te-am închis în trei cuvinte
Pentru șeaua ta de lemn
Am ochit, am tras la semn.

III

Tată, tu erai
Singele-ți păstrai
Și mă așteptai
Dincolo de iad
Dincolo de rai
Și mă pustiai
Și mă dezlegai
Nalte să-mi cuprinzi
Gleznele-n oglinzi.

**) „Baladele drumului", scrise de tînăra poetă LELIA MUNTEANU, pot fi recitate sau cîntate între tablouri sau chiar în timpul desfășurării lor. Ele sînt, oricum, „muzica de scenă" a acestei piese.*

televiziune **tv**

Cu înaltă emoție

Aniversarea a 60 de ani de viață și a peste 45 de activitate în mișcarea revoluționară a președintelui nostru a însemnat pentru televiziune, cum era și firesc, prilejul de a sărbători prin cuvînt și imagine evenimentul, reunind pe micul ecran cele mai semnificative momente legate de activitatea prodigioasă a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Seară de seară, acest mare „ziar văzut și vorbit" și-a pus „paginile" sale luminoase la dispoziția unor largi categorii de oameni ai muncii care, prin reprezentanții lor cei mai cunoscuți, și-au exprimat sentimentele de dragoste și admirație față de conducătorul României. Seară de seară, sub genericul sugestiv intitulat „Omagiul poporului", au fost rememorate momentele de emoție și de bucurie inspirate de prezența secretarului general al partidului în mijlocul oamenilor muncii, în uzine și pe ogoare, a fost subliniată participarea sa hotărîtoare pe marele front al construcției socialiste.

S-au alăturat și emisiunile celorlalte redacții care au înclus în programul lor, respectîndu-și fiecare profilul, filme documentare emoționante, interviuri și declarații ale muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, poezii și cîntece ale poeților și compozitorilor noștri de prestigiu dedicate tovarășului Nicolae Ceaușescu în pragul împlinirii a celor 60 de ani de viață.

● „Redacția literar-artistică" a programat pe 13 și 20 ianuarie două ateliere de creație care au reunit sub genericul „Omagiul creatorilor" nume prestigioase din arta și cultura românească contemporană, sub același semn al dragostei și stimei pentru secretarul general al partidului : Ion Talea, Mihai Beniuc, Ion Brad, Al. Andrițoiu, Arnold Hauser, Virgil Teodorescu, Sabin Bălașa, Teodor Bratu, Horia Flămîndu, Constantin Lucaci. Prin mărturisirea gîndurilor intime legate de aniversare (adăugăm și frumoasa meditație a prozatorului Dinu Săraru despre conștiința scriitorului contemporan, conștiință fertilizată de îndemnurile secretarului general al partidului), cît și prin exemplificarea acestora cu versuri, eseuri, picturi, sculpturi, creații muzicale dedicate conducătorului țării, aceștia s-au făcut ecoul sentimentelor de gratitudine ale creatorilor de artă pentru grija și înțelegerea de care s-au bucurat și se bucură în realizarea și difuzarea creației lor din partea tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru îmbogățirea continuă a tezaurului culturii naționale.

● Tot prin intermediul televiziunii, în direct, am trăit cu toții emoția conferirii tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru a doua oară, a Titlului de Onoare Suprem „Erou al Republicii Socialiste România", a Ordinului „Victoria socialismului" și a titlurilor de doctor în științe politice și de doctor în economie, acordate de Academia „Ștefan Gheorghiu" și de Academia de Studii Economice, expresie a recunoașterii și înaltei prețuiri, pentru activitatea patriotică, revoluționară, pentru contribuția excepțională la făurirea României moderne, pentru tezele de remarcabilă originalitate ale secretarului general al partidului în domeniul științelor economice și politice.

● Miercuri seara a fost prezentat spectacolul festiv „Omagiul Președintelui", spectacol care s-a înscris, prin calitățile sale deosebite și valoarea interpreților, între cele mai frumoase și emoționante momente ale sărbătoririi, conferind evenimentului dimensiunile unui înalt elogiu adus secretarului general al partidului, Partidului și țării înseși ; urările rapsozilor din Muntenia, Moldova, Oltenia, Transilvania, Maramureș, Banat și din alte zone reprezentative ale țării, versurile de inimă și de suflet ale poeților Adrian Păunescu, Geo Dumitrescu, Alexandru Andrițoiu, Victor Tulbure și alții, recitate de actorii noștri dintre cei mai buni — Irina Răchiteanu-Sirianu, Margareta Pogonat, Ion Caramitru, Silviu Stănculescu, Florian Pittiș și Mihai Stan; *Balada* Olimpiei Vlaicu care a evocat cu sensibilitate și în tradiția genului viața și activitatea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu ; *Cîntecul de urare* compus și interpretat de Cornel Fănățeanu ; corurile și ansamblurile „Doina", „Rapsodia" și „Ciocîrlia", „Madrigalul" sub bagheta lui Marin Constantin ; programul șoimilor și al pionierilor ; baletul grațios al lotului olimpic feminin de gimnastică avînd în frunte pe Nadia Comăneci și Teodora Ungureanu ; cîntecele populare omagiale ; versurile și cîntecele interpretate de membrii de frunte ai Cenaclului „Flacăra" al tineretului revoluționar, animați de patosul și dinamismul poetului Adrian Păunescu, toate laolaltă în regia lui Hero Lupescu, au alcătuit un florilegiu oferit în dar secretarului general al partidului și Președintelui țării, tovarășului Nicolae Ceaușescu. **Spectacolul, prin amploarea** ideilor și sentimentelor exprimate cu adîncă emoție și dragoste, a fost omagiul pe care poeții, compozitorii, cîntăreții și ceilalți interpreți l-au adus, și cu prilejul acestei sărbători, tovarășului Nicolae Ceaușescu, expresie a sentimentelor de dragoste și profundă prețuire ale întregului nostru popor față de secretarul general al partidului, față de Partidul Comunist Român în rîndurile căruia, timp de aproape 50 de ani, a luptat și a activat pentru bunăstarea și fericirea patriei, pentru măreția, libertatea și independența României socialiste.

Iulian Neacșu

teatru **t**

Puterea adevărului

De la filmul lui Titus Popovici și Manole Marcus, ce se chema, înșelător, **Puterea și Adevărul,** la piesa cu același titlu, e de văzut atît de limpede cum osmoza artelor se revendică de la întreținerea lor cu ideologia hotărîtoare. De atunci încoace, pe scenele românești s-a jucat un singur indeclinabil personaj: **Adevărul timpului nostru,** preocupat nu numaidecît de hainele eroismului, cît de substanța dinăuntru, simplă hrană a fiecărei zile depuse în marea zidire a învingătorilor lucizi.

Adevărul despre trecutul îndepărtat. Adevărul despre trecutul apropiat. Adevărul despre ziua al cărei soare încă mai dăinuie în bolta zilei. Adevărul noului născut. **Puterea și Adevărul** a pus, ca să zic așa, problema. Între parantezele ei nu și-a mai aflat pripășirea nici mistificarea, nici dogmatismul, nici facilitatea gogonată. Cuvintele au tăiat în bronz. Bronzul era însă al luptei pe viață și pe moarte. Bronzul nostru. Lupta noastră. Adevărul nostru. Merită, nu-i așa, să ne și doară cînd totul e-al nostru : și putere, și adevăr, și adevărul despre putere, pînă și adevărul despre adevăr.

Mă gîndesc apoi la **Viața unei femei.** Nu o dată literatura a făcut lumină pe un chip purtat prin noroaie. Femeia din piesa lui Baranga străbătuse turbureala unei epoci ce se căuta pe sine, și astfel, împreună, om și vreme, s-au regăsit, și nu e de mirare că lumina tăioasă, pătrunzînd între cutele cele mai sfoiegite, le-a înviorat deopotrivă cu o undă benefică. Dar acea, să-i spunem pe nume, pătimașă introspecție și rostire de adevăr s-a deplasat, deja, dinspre trecut către ceasul cald al prezentului.

Față în față, generațiile nu s-au mai putut amăgi sub o îmbrățișare protocolară, de misionari înstrăinați. **Dezbaterea** idealului a prins a se contura sub ochii noștri. În **Balconul** lui D. R. Popescu, de pildă, se vorbește despre noi. Noi, cei adevărați, nu cei adumbriți în cuvintele „despre".

Nu nume de autori și titluri își propun să înșiruie rîndurile de față, ci mai degrabă să contureze un fel de prolegomene la o dramaturgie definită de capacitatea recîștigată de a privi omul în ochi. Se spune: capacitate proiectivă, vizionarism, integritate. Sensul unei atari mișcări tectonice e, fără doar și poate, dialectic: de la trecut la viitor, și de la viitorul astfel știut la trecutul rememorat.

Un lung **flash-back** s-ar alcătui pe temeiul conflictual al dramaturgiei de după 1965. Și azi se mai scriu astfel de piese. Nu mai departe : **Autobiografie** de Horia Lovinescu sau **La margine de paradis** de Ovidiu Genaru, și nu e greu să adăugăm un al treilea titlu, un al patrulea etc. Istoria veche se citește și ea după aceleași criterii, dătătoare de cutezanță și demnitate națională. Ne apropiem, cum spuneam, trecutul îndepărtat și trecutul timpului nostru ca să ni le vedem adevărate, întregi. Pe frontispiciul Adevărului, un nume drag și binecunoscut ne învață să fim oameni. Teatrul românesc aceasta a și înțeles, și aceasta și îndeplinește: oamenilor le prezintă oameni, iar adevărului chipul simplu al vremii sub acești oameni minunați și sub brațele lor neobosite.

Ion Lazăr

Țara în ianuarie

Un imn ca o răstringere de aripi,
Țara-n ianuarie ca un lan
De spumă alb cum de zăpezi pe creste,
Un curcubeu se-arată-n lume, suveran,

El ne cunoaște, noi îl știm,
Iluminăm la matca anilor săi plini,
Așează timpiele pe inimi
Și-așează timpu-n rădăcini

O tinerețe-a patriei gândește-ntr-una
Și i se umple inima de tineri, blind,
Țara-n ianuarie își culege calde
Și își sărută-adînci zăpezile din gînd

Noi în ianuarie ne culegem dulce
Sămînță punem pentru viitor,
Țara-n ianuarie ca un lan cu fața
La tricolor cîntînd și la conducător.

A. I. ZĂINESCU

Un fiu pentru revoluție

Își începea în lume călătoria ; avea ochii
scăpărători și vii, venea dintr-o casă în care
bogăția dintîi și cea mai de seamă înflorea în copii.
Legendele cu haiduci de pe Olt, de la Jii, cîntecele
de alinare și dor, vechi eresuri, întîmplări despre Mihai
Voievod Viteazul i-au încălzit anotimpul dintîi, i-au
umplut inima și gîndul pentru o viață.
Copil fiind se visa oștean în oastea
neînvinsului Tudor. Căuta cu ochii în zare
către orașele unde, din zori la crepuscul, oamenii purtau
mașini uriașe, trudeau din greu, sufereau în tăcere și
așteptau.
Se numise al celor mulți trimis, apărător al
cauzei lor. Sprijinind cu viața drumul de luptă care se
deschide spre noi. Alături de tovarășii lui căuta armele
cele mai potrivite, uneori invizibile ca literele scrise cu
cerneală simpatică pe foaia de țigară.
Într-o zi muntele negru se prăbuși.
Fiul pornit dintre colinele repezi, trecut sub povara
cătușelor, călit în viscolul aspru al încleștărilor multe
era tot acolo, în primele rînduri.
— De-acum vom avea timp pentru toate, ne-a zis.
Pentru flori și pentru pîine. Vom bate noilor cetăți
temelie. Vom răsădi arbori în locul celor căzuți,
vom crește grădini peste singurătăți. Vom ridica hidro-
centrale și uzine cum n-am mai avut.
Vom ctitori o țară nouă pe un pămînt străvechi.
Este el cum îl știu. Astfel memoria viselor noastre
dinspre eroii românilor din totdeauna îi păstrează
cuvîntul și graiul nestins. Oștean al revoluției. Fiul.

GEORGE CHIRILĂ

Bibiloteca Luceafărul

26 IANUARIE 1978

OMAGIU

Mihai Beniuc : „Steagul omeniei“
Ion Bănuță : „Comuniștii“
Constanța Buzea : „Satele țării părintești“
Dan Deșliu : „26 Ianuarie“
Traian Iancu : „Trăim o dreaptă sărbătoare“
A. I. Zăinescu : „Țara în ianuarie“
Gheorghe Pituț : „Imbold“
Florin Costinescu : „Vlăstar al lumii românești“
Radu Cârneci : „Ca un izvor“
Daniela Crăsnaru : „Noi toți, într-o singură inimă“
Marius Stănilă : „Cel ce visează mai dreaptă lumină“
Mihai Negulescu : „Luceafăr al columnei infinite“
Paul Tutungiu : „Bărbatul“
Ovidiu Genaru : „El e poporul liber“
Virgil Carianopol : „Urare“
Niculae Stoian : „Noi toți, Partidul, Patria, Poporul“
Nicolae Oancea : „Ce așezare firească“
Dan Rotaru : „Bătaia inimii cea mai curată“
Nicolae Dan Fruntelată : „Cînd țara-i o Cîmpie-a Libertății“
Miklós László : „În graiul faptelor“
Ion Iuga : „În casa eroilor“
Paul Balahur : „Omagiu“
George Chirilă : „Un fiu pentru revoluție“
Balogh József : „Revoluționarul“
Valeriu Bârgău : „Arborele revoluției“
Virgil Dumitrescu : „Jurăm !“
Ion Sofia Manolescu : „Aniversare“
Sorin Teodorescu : „Omagiu“
Gheorghe Izbășescu : „La cîrma României“
Emilian Marcu : „E omul dintre oameni“

Desenul de pe copertă : Arh. Cristina Moscu

OMAGIU

26 IANUARIE 1978

Biblioteca Luceafărul

El e poporul liber

Nu-i mormoloc de plai să nu tresară,
Nici creangă nu-i în codru seculor,
Nici pasăre mioristă să nu cînte
În dulcețeci și șase ianuor !

Nu-i clipă să nu vee să mai tămîneze,
Dar cîte clipe vin în tărăboiere
Sîmeel romîne și se-oprind pe cîmpi,
La țărmuri și tîrnîte sălii mareș,

Cu-ol lor mesol. Și vuiturii tot vîn
Din munții rodnicilîor albostre :
— Acum, șoiteci de ani are zăpada limpiei
Celui dintîi bărbat ol țării noastre !

Rostind cuvinte, el grădini veștește
Po-ocest meleag răsărițeon cu brazi,
El e poporul liber prin popor,
El e Lucefărul poporului de azi !

O, țară mee, tu dulce Romînie,
Măsoară din sudori și munci de faur
Drn vrolo simbuvîlor ior ne nostem,
Trăim un colendor cu ol de aur,

Iubim i Sintem i Zîdim i Cunoaștem !

El ține-n cumpănă ce-i nou și bun.
Dau oripi ilieț, deci ! Mogi lorgi preeum
Colinele pierdute-n soare
Spre o-i cîntă meleu, din zare-n zare...

OVIDIU GENARU

Urare

E zi de slavă pentru noi românii
Prin ani mereu vo fi de-ocum-nainte.
E ostași ziuo-n cinstea s-o născut
Întîiul țării noastre Președinte.

Ce să-i urăm noi cei de-ocl, tot neamul,
Așa cum i-om urăt și prin-ocum,
Acestei sfinți cinste cu brol și mînte
Făcu de our Patriei ott drumu ?

Mulți ani de fericire, tinerețe
Alături de popor și de ol lui,
Mereie fapte încă pentru Țara
Slostiie luminoasă-ntre stolui.

De soare fie-i drumul către mîine,
Speranță vie-o nostră-o luptor
Pentru fruntorii, pace, libertate
Și pentru stătuciul viitor.

În frunte cu Portidul și lumina,
În toto celor cote sînt și creșc,
Să fie, să rămînă totdeouno,
Izvor de vis și sufleț romînesc.

VIRGIL CARIANOPOL

Omagiu

Cît vom lucra grădina
istoriei pe lume
și cumpăna luminii
vom ține dreaptă,
Vom căuta un cîntec
ducătior de tropă
care ne duo un numa.
Cît vom ovea în poimo
ocestor zări albastre
o potire de inimi
s-o punem temelie,
Ne vo uni un cîntec
elern de vitejie
și vom juro credință
pe toate ole noastre.
Cît fogurii de miere
ai limbii vor romîne
și cît eroii noștri
vor fi luminq teoză,
Vom luo ca pildă-n toate
pe cel core luceoză
de pe ocum lo chipul
istoriei de mîine.

PAUL BALAHUR

Imbold

„O stea politică-i pămîntul“
în zilele gîndirii mele,
cee mai iubită dintre stele —
cum, vești, fi-vo numai gîndul

că bunătatea e cuvîntul
mai mult visat ca toate cele,
cînd fiarno visurilor rele
e sîcîcio, nu mormîntul.

Celor ce duu imbold și mînq
poporele spre bunăstare
îi se menește o fîntînă
în sufleie — pădurî și soare
și toată fiarna viitoare
în Țoro numelui de zînq.

GHEORGHE PITUȚ

Vlăstar al lumii româneşti

O ramură deasupra pămîntului se-nclină
şi ramura-nfloreşte de-o veche, grea lumină,
Lumina din adîncuri, lumina tutelară
este lumina frunţii zbucnită în afară
Şi-a ochilor de ctitori de ţară românească
meniţi prin ochii noştri continuu să privească
Nu se zărea mileniul, cel prim, decît departe
şi ei ţineau pămîntul în mîini ca pe o carte
Ei nu citeau cuvinte, ci ierbi, copaci şi floare
şi mai ales cu ochii treceau peste izvoare
Un alfabet de seve, lumini, esenţe tari
tăcea din moşii noştri ostaşi şi cărturari
Şi neînchisă cartea şi fără somn în file
le cuprindeau şi chip şi sărbători şi zile,
Ştiind că sînt de-aicea şi nu din altă parte
s-au înfrăţit cu glia prin viaţă şi prin moarte,
Şi cînd şi vieţi destule şi morţi se întîmplară
pămîntului din cuget i-au dat un nume : ţară
De noi cercarăm plînsul, ne-a mai robit durerea
ei ne-au fost totdeauna şi visul şi puterea.
Vlăstar al lumii noastre, al spiţei româneşti
crescu pămîntul ţării înalt la Scorniceşti,
Azi cînd destinul nostru cu veacul se-ntretaie
rostim un nume simplu, de cîntec, Nicolae
L-au spus atîtea mame, atîţia il purtară
căci el egal e-n vîrstă cu dragostea de ţară,
Şi numele acesta umblă prin românime
ca soarele prin holde, ca doinele prin rime
Nu şi-a aflat odihna : era a lui menire
un strălucit bărbat să-l poarte-n strălucire...

FLORIN COSTINESCU

În casa eroilor

Grinda casei pentru-un cer mai înalt
lumină-i în drumul eroilor
grăieşte măicuţa Alexandra
tronul vorbelor
cimpuri de viaţă invie
în ochii celor trecuţi în vetrele
mult întrebate,
măicuţa vindecă fintini.

Prin mine ram incendiat
şi rană deschisă
mina ei plînge
mina ei ca ogorul sufletului
grăieşte măicuţa pe ştergura ascunsă
sub neam de ctitorii înalte ;
grăieşte dimineaţa
bărbatul-munte
bărbatul-ţară
fulgeră porţi întru lumină

pe coline roua încrustează statui
semnului
zilei

ION IUGA

Noi toţi, Partidul, Patria, Poporul

E ţara românească-n sărbătoare,
Carpaţii dau ca bravi oşteni onorul,
Cînd urcă roşul steag şi tricolorul
Ca pe-un catarg pe culmea cea mai mare.

E-un timp solemn cînd şi mai larg
ni-i zborul
Spre-naltul crug al zilei viitoare,
că-n Nicolae Ceauşescu are
Pămîntul luptelor izbînditorul.

Răsune dar, a inimii urare :
Trăiască înaintemergătorul,
Nădejdea noastră-n veci nemuritoare.

Şi-astfel sărbătorind Conducătorul
Ne înălţăm în cinste fiecare
Noi toţi : Partidul, Patria, Poporul.

NICULAE STOIAN

Bărbatul

Se nasc în lume arbori, în arbori se nasc lumi,
Din ciobul de scînteie un fulger se încheagă
O, maică Românie, tu ai ştiut s-aduni
Într-un bărbat speranţa şi-ntreaga noastră vlagă !

Cum stelele din stavă doar în fintini rămîn
El în adînc de suflet ni se arată astru
El este focul viu al neamului român
Strălucînind şi roşu şi galben şi albastru.

Noi credem în lumină, noi credem în Carpaţi
În Dunăre noi credem, şi-n Olt şi-n Prut şi-n Mureş
Noi credem în bărbatul născut din mari bărbaţi
Ca-n muntele din care argintul curge iureş.

Se nasc în lume arbori. în arbori se nasc lumi
Dar unul e stejarul din vatra românească :
În rădăcini cum soarbe puterea din străbuni
Cu trunchiul drept se-mplintă în cer, să-l biruiască.

PAUL TUTUNGIU

Trăim o dreaptă sărbătoare

Şi dacă brotul tău biruitorul,
Şi mîndra lumînată, treaptă,
Ne spune să ne facem Viitorul,
Românii, toţi, Poporul îl umeaptă;

Că limpiţea în sufletu-ne dată
Măreţ sfîndrad, în zare;
Scump Voievod, acum, ori niciodată,
Trăim şi o dreaptă sărbătoare !...

Căci foţo albă-a ţării sărutată,
Străcii, cei tînăr, Străpnii !...
Şi soare de iubire, Primăvară,
Il dau azi munciţorii-n chipul vîrnii...

Să cînte cioclîia-n Românie,
În zborul ei, străluminat de soare,
Să ştim că-n fiecare-i bucurie :
Acum, ori niciodată-i sărbătoare !...

TRAIAN IANCU

Revoluţionarul

Revoluţionarul
nu are
vîrstă, el n ure decît
o epocă.
În otelerul ocestiu învoţă şi îşi insuşeşte
şi practica şi teoriea
ceo mai de preţ şi de ndedjde
istoriei. Ureotia lui
e propria-i viaţă
căliţă-n singe şi în foc.
La multe încercări şi greie
e pus să dea exomen. El nu mai ore timp
să-mbătrînească, — iată de ce
revoluţionarul
nu ure vîrstă, el nu cre
decît o epocă o su, core-i dă viaţă
şi cu bătaia înimii mareliui fiu ol ţării îşi
poriivejte

bătaia inimii sale
lor ritmul
eroicei sale vieţi şi-l poiriveşte
pe-al lor.

BALOGH JOZSEF
In romînește de Constantin Olariu

E omul dintre oameni

E omul dintre oameni pe core l-om oles,
în lume să ne poorte destinele de neam
El, primul dinte fiii ocestui dir popor
Vîteoz co ţoimu-n munte, vîstoru-ocestui
ram.

Se-ouă în geem cum sună zăpezile steiore
Cînd sub oglinda lunii se dăltuiesc stotui
în inimile noostre stotuie vie-i omul
El, primul dinte fiii din romînesoul grui.

E omul dinte oameni ce-şi scrie existenţo
Cu tuşo de o face pămîntul mai bogot
Mai plină de puteie recoltă să ne fie
El, fiul ţării noastre, întîiul ei Bărbat.

Au toţi eroii ţării lumino trosă-n pleoope
Fiin birte cuge drurul mai mult de o zidi
Sub povaţa lui direptă şi clioi conştiinţă
El, fiul gliei noastre, erou meieu vă îi.

E omul dinte oameni cu potrio-n priviie
Destinul lui se leagă de-o potriei rodire.

EMILIAN MARCU

Azi, îţi urăm în glas cu toată ţara
Ce-şi poartă-n deamîntate Tricolorul :
„Să-i ctitoreşti cu geniu viitorul
Spre comunism, etern, ca primăvara"

Luceafăr al columnei infinite

Această demnitate de-a visa
și împlini prin noi a țării vrere,
de-a fi și rîu și ram în țara ta
părtaș și la efort și la putere

acest cuvînt de adevăr și dor
al aripii-n azur inmugurite.
din viața fiecăruia și-a tuturor
luceafăr al columnei infinite

această cutezanță luminînd
în aspre clipe cuget și artere,
cu-azurul înfrățiți de-același gînd –
ai săi și în triumf și în durere

această viață simplă, de soldat
al devenirii spre mai bine.
cu neodihna seamăn încercat
izvor de faptă, ctitor de destine

această verticală de-a trăi
aici, acum, oricînd la datorie –
desăvîrșind eternei Românii
dreptate, adevăr și măreție.

MIHAI NEGULESCU

Ce așezare firească

Eu vin cu faptele sale
și vin cu vorbele sale
și spun :
Cunoscut este sufletul meu
Conducătorului !

Noaptea îi colind
privelиștile gîndurilor
și văd :
Liberi ca pasărea dorului
sîntem !

Copiii mei îl așteaptă
să vină la noi.
Numele lui împrietenit
cu glasul lor liber ;
ce așezare firească a chipului său
în cuvintele de acasă
ale neamului.

De tot intimă,
apropierea naște aici,
la români,
respectul istoriei.

Mulți ani,
Comunistului de Omenie !

NICOLAE OANCEA

În graiul faptelor

Ca muncitor, pe primul om al muncii
cu vorbe simple îl salut.
Doar știu de mult că El e cel ce a stîrpit
din rădăcini
mizeria din trupul țării noastre.
El, cel ce ocrotește
lumina ochilor acestei țări
și știe mai profund ca orișicine
să desfășoare steagul revoluționar al
construcției și înfrumusețării,
căci fața satelor și-orașelor o știe, o cunoaște,
dreptatea celor mulți o înțelege,
români, maghiari, germani, a tuturor acelor
ce-n graiul muncii se exprimă.
Limba maternă a acestui pămînt e munca.
Limba maternă a acestui pămînt e frăția.
Limba maternă a acestui pămînt e egalitatea
și echitatea.
Limba maternă a acestui pămînt e legalitatea.
Libertatea
consimțită. Independența obținută prin luptă.
Pacea.
Așadar, țara vorbește în graiul faptelor.
Și iată, în graiul faptelor ne înțelegem
unii pe alții, în această patrie
ce Lui îi datorează tinerețea,
această patrie în care-i adresez o poezie
și-n vorbe simple îi aduc urare
ca de la comunist la comunist.

MIKLÓS LÁSZLÓ
În românește de Constantin Olariu

Ca un izvor

Ca un izvor ești în inimă sălășluind.
purificîndu-mi tainele cu frumos,
dîndu-le trup. Este vremea amiezii acum
și gîndul meu înflorește,
iar semințele învățăturii tale se coc.

Iată trec prin zile luminîndu-le,
soare e fruntea mea și carnea
de patimă cîntă. Este un timp alergînd
de-a lungul apelor și spre virfuri semețe,
timp din mine arcuindu-se-nalt.

Interior ochii mei mereu te vor privi
de la început în inimă sălășluind. Mulțimea
te poartă în ea: flacără a dreptății,
frumusețe din putere, putere din frumusețe
mereu îmbogățindu-ne zilele-fluviu.

O, cum ne împlinim în copii topindu-ne
scăzînd frumos ! Dar tu fără de moarte
dinspre strămoși mereu sosind, mereu
ești proaspăt ca o apă de viață,
izvor și soare, tu, putere...

RADU CĂRNECI

26 Ianuarie

E ziua țării-nfrîngi ocrotită zi,
simbolică, solemnă sărbătoare :
șuierei de flamură se înalță-n soare
spre slava scumpei noastre Românii.

Cu inimi înfocate, un popor
temeinic – mereu înnoi și-o clădi,
încredere, speranță nefrîntă –
în drumul tot mai larg spre viitor.

A țării-i ziua-eternă și va fi
în fel, prin secolare generații,
cît dăinuit-vor Oltul și Carpații
și slava comunistei Românii !

DAN DEȘLIU

Arborele revoluției

Inelele arborelui sînt ani oameniși
de revoluții
rădicați deasupra pămîntului — deasupra
cerului
— omul cîntă scrîind cu mîna
voci din istorii
evenimentele noastre ;
dimineața migdalosă a uzinelor,
ochiul pionierului în creștere.

Omagiu, floră și țărînă zborului său —
poezie și viață înscrisă pe timple
omului din om sunt cîte om.
Arborele revoluției țesut din prundișuri
cîte stejar de sus deseninț viitorul,
cîte cîntecul pămîntului în izvorul prea viu
rădicat sărbătorește în lume spre glorii.

Ceas ce răzbate timpul și gîndul meu ținăr
fapta și versul — încercat mineriu
în flăcăria vieții topindu-se oțălit
se prelocе-n omagiu pentru Omul — Erou.

VALERIU BARGĂU

Omagiu

Acum gîndesc de ani, pămîntul românesc
Răsfrînt de-atîtea veacuri obidă și ocară
Măsoc conducătorul, om simplu și firesc,
Pe care-l ațîțeau dinfolădeauna țara.

Ni-i dulce pîinea, roadele-s bogate
Și pacea peste plaiuri se pogoară...
Cu el vom cînta tot mai departe,
Demni și stăpîni în propria-ne țară.

SORIN TEODORESCU

La cîrma României

El a venit prin anî ca o legendă vie,
lumina vecinului de mult i-a pregătit
otcîrmitoare spirit tumultor
voința puterii cioplind-o în granit,
și limpede speranța, a rădicat-o el,
în preajma lui sînt orele de foc
dorind în lume să triumfe viu
cutitele victoriose din drapel.
Ne-a pregătit ostași ai vieții, să purtăm
ormele mîndrii gîrvei și cu tăbăcire,
să dovedim că seva noicoșoș-a
codrului voiok nicicînd nu moare
La cîrma Românie i-a dat puterea nouă
sporind lumina stemei sub care ostăți toți,
noi, comuniștii, ducem patriei destinul
creșcîndu-i flăcăra spre strănepoți.

GHEORGHE IZBAȘESCU

Steagul omeniei

E important să ai patrol și aur,
Să n-ai oamizi nici cară la bine-n pom,
Dar dintre toate cel mai scump tezaur
E ce să fie-n ființa ființei-ți om
Ce-nalță-n rare steaguri omenia :
Acesta e cîrmaciul Românie.

Republica din viața-i e înotă
Dar din a lui înotă și un sfert
De lupă pentru bine și dreptate
Și cumințenia — această este cert.
El știe muncitorii nouăstre-n frunte
Ce căile viitor își face punte.

Deschîsul drum ce-l parcoșim cu toate
Cu trudă, hărnicie și cu artă
În vîgduni zvelind bulgări de noapte,
Cu ochii și cu degetul pe hartă
Și-n creșpăt, sus, cu steagul omenie,
În frunte e cîrmaciul Românie.

Mai este pînă-n pișcuri sus pe creste ?
Înțeleagă unul-altul, dar din mers,
Și-nmiiașul său răspunde : este !
Și-ntîetătorul ochii și-o stîrs
Și-rînd zîmbind în steagul omeniei
Ce-i line sus cîrmaciul Românie.

MIHAI BENIUC

Noi toţi, într-o singură inimă

O ţară ca o piine, ca lacrima o ţară
de două mii de ani aicea noi şezum.
Sub albăstrimea bolţii, ca sub o floare rară
s-au petrecut părinţii-n copii ca şi acum.
Şi n-am călcat cu talpa, cu sufletul pe glie
noi am călcat, arind-o, iubind-o şi murind.
Pămintul nostru sfint, durerea şi mindria
acestor două mii de ani purtaţi in gind !
Şi dacă vreodată, priviri intrebătoare
s-au minunat de riul şi ramul de la noi,
de lanul prea undit, de prea intinsa zare
pămintul a primit la sine noi eroi.
N'mica nu e simplu. Nici piinea, nici cuvintul.
Infringerile dor, victoriile dor.
De-am inţeles aceasta, vom şti cu gind şi faptă
mai liberi şi mai demni porni in viitor
Un viitor spre care se indreaptă
acest popor avind in fruntea sa
un OM DEPLIN, cu gindul şi simţirea
călăuzite pururi de o dreaptă stea.
un OM care inalţă de o viaţă
către lumină steagul ţării sale.
Noi toţi, cu bucurii şi cu necazuri,
ne-aflarăm loc in inima sa mare !
O ţară ca o piine, ca lacrima o ţară
şi toată bucuria noastră de a-l şti
al spaţiului acesta unde se petrecură
străbunii in părinţi, părinţii in copii.

DANIELA CRĂSNARU

Cînd ţara-i o Cîmpie-a Libertăţii

Sub tricolorul ce ne este soare
Pentru o zodie a demnităţii
El ne arată limpedea urcare
Şi ţara-i o Cimpie-a Libertăţii

Istoria se află-n acest gest
Cu toţi eroii ce-au crezut in luptă
Cu toată indirjirea unui neam
Ne'ngenunchiată-n veac, neintreruptă

Tovarăşi şi prieteni, ca o oştire stăm
La temelia viselor cetăţii
Lucrarea noastră se aşază-n timp
Cind ţara-i o Cimpie-a Libertăţii

Şi glasul lui, puternic e prin toţi
Şi gestul lui, in noi are tăria
Cind Ceauşescu ne vorbeşte azi
Se face viitor in România.

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

Bătaia inimii cea mai curată

De cutezanţa-ntiiului bărbat
al României visele se leagă.
Lui se cuvine imnul inălţat,
Lui celui ce-l admiră lumea-ntreagă.

Azi pentru ţară inima lui bate,
pentru sămînţa pusă in ogor,
pentru a patriei eternitate,
pentru culorile din tricolor.

In legănare, grîul îl slăveşte;
din gindul lui şi grîu-şi ia lumina.
Sintem un trup ce-n lume infloreşte,
şi România ni-este rădăcina.

Intiiului bărbat al ţării, iată,
imn demn i se cuvine inchinat.
bătaia inimii — cea mai curată —
o-ndrept spre-ntiiul patriei bărbat.

DAN ROTARU

Cel ce visează mai dreaptă lumină

Nu voi obosi niciodată cintind pe bărbatul prin care
se implinesc năzuinţele neamului,

Pe cel ce veghează, munceşte, gindeşte şi luptă :

La comunista veghe ochii săi
adaugă luminii limpezime — in orice braţ
slăvind prin muncă ţara, se simte braţul său
lucrind alături.

E timpla sa — intre timple milioane
gindind destinul ţării — cea dintii, şi-n lupta
pentru bine El — e-ntiiul.

Nu voi obosi niciodată cintind pe bărbatul
ce lumii ii visează mai dreaptă lumină, cel care
in aritmetica simplă a iubirii de oameni ne spune
că inainte de toate o puşcă inseamnă
o mie de piini pentru copiii flăminzi ai planetei.

De aceea :
cuvintul său trece prin lume ca o făclie de pace,
Patria invaţă cu oricare zi ce e mersul inainte, popor
intre popoarele lumii se-naltă poporul român.

Nu voi obosi niciodată cintind pe bărbatul
intre comunişti, comunist — Ceauşescu !

MARIUS STĂNILĂ

Comuniştii

Comuniştii
din vechi timpuri de chin vin
să ore pămînt romănesc diviu.

Comuniştii
din durut, din floi oboseie vin
să ore cer romănesc de senin.

Comuniştii
din grîu, din floarea soarelui vin
să ore cintul din cocîii Cosmin.

Comuniştii
din otel, din Icmuri roşii vin
să ore soarele din rosmarin.

Comuniştii
din mormuri de vegnicie vin
să ore mirezmele din destin.

Comuniştii
din cuiori de neguri vin şi vin
să ore sufiet romănesc diviu.

ION BĂNUŢĂ

Aniversare

Timp luminilor invocat in cuvint
investit in lumini — tămăcind sufletul
pentru ce e ales şi implinit in destin
oidomo zborului nelimitat odinioară
Cetite inţelesul intrebărilor mişcînd
se indreaptă indemnul pămintului ogoiat
să nu intirzie pocea singelui infăţişat
pind la demnitate din leagănul istoiei
Indotorat străbunilor mei mă opleţ
pe sub arcada triumfului odihnit
să se umple rodul ogoiului romănesc
cu oţelată tihnire către semnul om
să ore cintul din cocîii Cosmin.
Timpul deţine multe zboturi în făclii
desţăşind vrednicia din sinul stirpei
cînd steaua ocîiului de sub drumul ţărinii
oţege noştere în preţimo unirii
pentru viitorul semnelor zburătoare
Vecuri de vecuri ne dezbrăcăm jertfa
cenuşii
de ţ. morgine foştelor izvoruri din străbuni
ping în stemo de pornă o riuiui sănătoiii
cu semne mari pe ogăzămintele lumii.

ION SOFIA MANOLESCU

Jurăm!

Redînd întregu stăiicie
cît se cuprinde-n tricolor
El face azi ca să vibreze
prezent — trecut — şi viitor :

rotundă vatră, sveneng, unită
sub ceeeaşi stea
cum o văzuiă voievozii şi cum Mihai creziu în ea
...Vorbim adesea despre oament
co hoidea ce se leagă-n spic :

El ştie : fără Dementiate,
fiinţa noastră nu-i nimic !

şi-ocum cînd scriu,
în Omu-ceeta, în comunistul cel dinîii,
chior şi priviii dinte pleoope i-aş spune răspicat :
ţinii !

Acum cînd scriu suprem elogiu
bătiia inimii, oţeaşă, din patru părţi se-oude clar :
sîntem, vom fi
ceeştei Zîle de Ianuor,

o noţiune privind mereu spre viitor
precum în port – odinioară –
o gîşuit un brav popor

...Să clădă parte de-ceel Soare
ce floarea o prefoce-n miere
din Ţările de Sus – în Mare
e-n noi şi număi şi putere !

şi în grau –
şa-şi vadă Patria străbună
spre comunism urcînd mereu !...

VIRGIL DUMITRESCU

Satele ţării părinteşti

Satele romîne sunt întotdeauna,
Pentru totdeauna, case părinteşti,
Locul unde naşte şi de unde vine
Maica noastră-pîine, bună şi străbună.

Umbra şi lumina brazdele-şi ridică
În tors poimtorească, în drumul ei străveehi,
Simte fiecare că e fiu şi fiică,
Stăog de puritate-ol vieţitor pereehi.

Cîin de deal şi şesuri peste cîmpi,
Răsărind, veghează visul pe pămînt,
Într-un dor le-mpresuri satele romîne,
Satele romîne — legăne de gînd.

Simte fiecare că e fiu şi fiică
Gîndurilor moicel lui din depărtări,
Vine-n lumea vremii care-ntr-una este
Ca o gură caldă plină de-nţelepciuni.

La izvorul limbii celei mai curate,
Vioţa vieţii sale moicel şi-i arate,
Casa părinteasca îi primeşte-n gînd.

Ca-ntr-o pace albă mărginind rotundă,
Ca-ntr-o ceeţă care îin s-ar risipi,
Şia prăvoiul tăiii, sta odaia scundă,
Satele romîne care nasc noroc.

Într-o în istorie, şi în pomenire,
Fiecare-n parte, locate la un loc,
Prin bătrînii lupiei pentru omenire,
Satele romîne care nasc noroc.

CONSTANTA BUZEA

Scornicești, ianuorie 1978

EVOCAREA UNUI MOMENT IMPRESIONANT DIN BIOGRAFIA UNUI TÎNĂR REVOLUȚIONAR COMUNIST

buie să poată orice. „Un jandarm e de oțel și nu are un alt țel decît patria română"... Știi cine-a scris versurile astea ?

JANDARMUL : Știu, domnul general Ilarion.

PLUTONIERUL : Ilarianu, prostule ! S-au trimis la toate posturile să le învețe și ultimul răcan. Tu le știi ?

JANDARMUL : Le știu...

PLUTONIERUL : Spune-le.

JANDARMUL : „Pentru patria română"... *(pauză).* „Pentru patria...".

PLUTONIERUL : Nu le știi ! Pentru asta la mine se dă arest. Dar poezia e timpită rău, soldat. Auzi colo : „în albastru cum e cerul el e înger păzitor / Nu-l sperie ploaia, gerul și e iubit de popor". Sa versi nu alta ! Auzeam că a făcut și muzica la ele și o să ne trimită notele... De unde să cunoască jandarmii notele ? Ce, noi sîntem cantori ? Și, totuși, unii le cunosc... Eu, de pildă. *(deschide dulapul și scoate o vioară).* Ce te holbezi așa ? N-ai mai văzut plutonier cîntînd la vioară ? Sigur că n-ai mai văzut... Dar eu nu sînt un plutonier oarecare... Eu am făcut normala, soldat... Sînt intelectual, mă ! *(începe să scîrțîie „Valurile Dunării" sau altceva tot foarte ușor).* Ei ?

JANDARMUL : Frumos, domnu' plutonier...

PLUTONIERUL : Asta-i nimic. *(Scoate un teanc de note și un stativ).* Dacă rămîneam învățător, acum suflam în buză. Învățătorii din comună n-au primit salariu de patru luni. Trăiesc din mila țăranilor ca nebunul satului... De Mozart ai auzit ?

JANDARMUL : Am auzit.

PLUTONIERUL : Ai auzit pe dracu !... Cască bine urechile... *(Cîntă din nou... Jandarmul toropit, adoarme cu capul pe masă).* Ei, poftim ! Eu fac artă și jandarmul doarme ! *(Mai soarbe din pahar).* Ce-ar fi vrut să-i cînt ? O sîrbă ? Ce zici, arestat, de situația asta ? Să dormi în fața superiorului ! Îți place muzica ?

TÎNĂRUL : Da.

PLUTONIERUL : Bănuiam eu că ești băiat de înțeles... Cînd pun mîna pe vioară îmi pare rău că n-am rămas învățător... Și cînd începe școala și copiii-s curați și frumoși... Ce-i aia jandarm, arestat ? Un nimeni pe care țăranii îl salută de frică. O să spui că m-am îmbătat... Poate că așa e. Eu cînd mă îmbăt cînt la vioară... Alții sparg, înjură, omoară... Eu cînt la vioară... Sînt un om bun, arestat... Foarte bun... Cînd eram la normală mă visam mare violonist... A început să sforăie... Ce rușine... Jandarm să sforăie... Hai, mergeți la culcare... Nu la arest. Nu, pentru nimic în lume ! Avem în sat o cameră pentru ofițerii care ne vin în inspecție... Acolo o să dormiți... Ți-am spus că sînt un om bun... Soldat, deșteptarea !

JANDARMUL : Să trăiți, m-a furat somnul !

PLUTONIERUL : Muzica tot nu era pentru tine. Mergeți și vă culcați și mîine la 6 să fiți aici... E o cameră în sat, pentru musafiri. La Văduva plutonierului, așa-i zic oamenii. Lîngă primărie, o casă mare vopsită-n albastru...

JANDARMUL : Dar regulamentul...

PLUTONIERUL : Aici eu sînt regulamentul... E o casă mare, albastră... La șase să-mi fiți aici... Cine iubește muzica nu poate fi un om rău, soldat ! S-o știi minte... Hai, ștergeți-o, să mai prindeți niște ore de somn... Îi spuneți văduvei că eu v-am trimis... Vă dă și mîncare. Mai sînteți aici ?

JANDARMUL : Să trăiți ! Hai, arestat. *(ies, plutonierul își potrivește altă partitură și, cîntînd-se începe să cînte).*

PLUTONIERUL : Și, totuși, mai e cineva aici... *(caută).* Hei, omule...

TREI

Ulița de sat, noaptea...

JANDARMUL : Parcă eu știu unde-i primăria...

TÎNĂRUL : Toate primăriile is în mijlocul satului... *(Caporalul aleargă în jurul bisericii).*

JANDARMUL : Stai să țin și eu de lanțurile astea, că stîrnim toți cîinii... *(Caporalul aleargă în jurul bisericii).*

JANDARMUL : Om bun, domnu' plutonier...

TÎNĂRUL : Nu cred în oamenii buni la bețe... *(Caporalul aleargă în jurul bisericii).*

JANDARMUL : În multe nu crezi...

TÎNĂRUL : Alții spun despre mine că prea cred în multe... Acum, de pildă, cred că am ajuns...

ȘASE

Dimineața, la fîntînă. Fata îi toarnă Tînărului apă să se spele.

TÎNĂRUL : Un om care poate să se spele îndură mai ușor orice. Tata zice că și rana dacă e spălată parcă nu te mai doare...

FATA : (speriată). Ce-ai pe spate ? Te-au bătut ? Jandarmii nu bat copiii.

TÎNĂRUL : Dar cine ți-a spus că sînt copil ?

FATA : Soldatul. Zicea că ai 16 ani.

TÎNĂRUL : Mințea. Am două mii de ani...

ȘAPTE

Biroul șefului de post.

DOAMNA : (punctîndu-și monologul cu palme zdravene și sistematice). V-ați îmbătat ca un porc, domnule plutonier major. Și asta nu v-a fost destul. Ați mai cîntat și la vioară. Și poate că ați spus și prostii. Și nici asta nu v-a fost destul. Ați trimis vorbă la soția dv., doamna plutonier major să vă aducă dis de dimineață zeamă de varză. Dar cită varză credeți că avem ? Noi sîntem milionari ? Și pentru toate astea v-ați dat o biată noapte de arest în care probabil ați luat cu dv. sticla de țuică pentru a vă îndulci singurătatea... Vă anunț oficial, domnule plutonier major, că dacă se mai repetă reclam în scris la Jandarmeria generală. Și pun și copiii să semneze... Așa : Ionela și Viorela.

OPT

Ulițele satului. Bărbați și femei merg spre cîmp îi privesc pe Tînăr și pe Jandarm îndreptîndu-se spre post. Unii îl salută.

JANDARMUL : E prima dată că am dormit pe pat cu arcuri dedesubt. Dacă era după mine nu mă mai sculam pînă la ziua de apoi... *(o femeie se apropie de Tînăr cu o coajă de pîine).* Nu e voie, femeie ! La o parte ! Vrei să mă bagi în pușcărie ?... *(Femeia se depărtează).* Măi, să fie ! Oamenii ăștia-s căpiați !

O BĂTRÎNĂ : Ce-a făcut, maică, vai de tinerețea lui !

JANDARMUL : Vezi-ți de treabă, băbuțo, că acuși te leg lîngă el ! *(mai merg o bucată de drum).* Nu ziceam că-s căpiați ? *(caporalul aleargă echipat în jurul bisericii).* Ce-mi văd ochii ? Domnul caporal încă n-a terminat pedeapsa ? De-atunci putea să facă învierea de trei mii de ori...

ALTĂ BĂTRÎNĂ : (unui grup de femei). Ăsta-i unul din ăia care au prădat biserica din Delureni. Mi-a spus mie o cumătră cum l-au prins : vindea la Pitești în piață potirul de argint al sfintei împărtășanii. Ptiu ! *(scuipă după tînăr).*

JANDARMUL : De ce scuipi, femeie ? *(după cîțiva pași).* Ei, vezi domnule arestat, mai sînt și oameni care țin cu legea... Se lasă a ploaie... Astăzi n-o să-ți fie prea moale... Eu, dacă domnul plutonier îmi dă o căruță, în două ore sînt la postul meu... Na, că s-a și pornit. Întinde pasul, arestat ! *(A început să plouă. Caporalul se învîrte în jurul bisericii. Cei trei aleargă, rap-rap, în sunetul lanțurilor).* Cine e lîngă tine, arestat ?

NOUĂ

Biroul șefului de post.

PLUTONIERUL : (la intrarea Jandarmului și a Tînărului). La ora asta se vine, mă ? Dar ce credeți că-i aici ? Cafenea ? Am spus șase ! De ce n-a fost șase ? Doamna plutonier, soția mea, cum a putut să fie punctuală ? Ea, vorba aia, pe ea n-o obligă regulamentul...

DOAMNA : Am venit eu mai devreme, domnule plutonier. Nici acum încă nu e șase. E fără un sfert...

PLUTONIERUL : Aha... Bine... Și arestatul ce-i așa ferchezuit ? Merge la nuntă ? *(doamnei)* Mă iertați, doamnă plutonier, e un infractor periculos. Nu vă mai rețin...

DOAMNA : La ce oră veniți la masă ?

PLUTONIERUL : Ca de obicei, la două. Dacă, bineînțeles, nu intervine ceva...

DOAMNA : (numai „miere"). Să nu intervină ceva, domnule plutonier...

PLUTONIERUL : Prea bine. Transmiteți omagiile mele fiicelor noastre. *(Doamna iese condusă).* Am întrebat soldat, de ce arestatul e ferchez.

JANDARMUL : S-a spălat, domnule plutonier.

PLUTONIERUL : S-a spălat ! Bine că n-avem baie de aburi că-l duceai și-acolo. Unde scrie în regulament că trebuie să se spele ?

JANDARMUL : Mă gîndeam...

PLUTONIERUL : Și eu mă gîndeam să-i dau un telefon plutonierului Preoțiescu să-ți ardă o săptămînă de arest. Și-așa am să și fac !... Și acum la postul tău de jandarmi fuga marș ! *(Jandarmul se întoarce pe călcîie).* Stai ! Arestatul a mîncat ?

JANDARMUL : A mîncat, domnu' plutonier. Aseară.

PLUTONIERUL : Sub ochii tăi.

JANDARMUL : Da, domnu' plutonier...

Imagini înfățișîndu-l pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în anii tinereții revoluționare

PLUTONIERUL : Păi tu ești jandarm de escortă sau naș umblînd prin cumetrii ? De ce i-ai dat voie să mănînce ?

JANDARMUL : L-a îmbiat văduva...

PLUTONIERUL : „L-a îmbiat văduva". Dar unde te trezești, soldat. Aoleu, să fii în parohia mea ce ți-aș face ! Las-că i-o spun și pe asta lui Preoțiescu... *(intră ud leoarcă, frînt, caporalul).* Vezi, soldat, asta-i disciplină. Fiindcă a uitat să m-anunțe c-am fost căutat de la plasă, domnul caporal a mai făcut o sută de invieri... *(caporalului).* Treci la masă și scrie ! *(jandarmului).* Cît a mîncat ?

JANDARMUL : Puțin...

PLUTONIERUL : Puțin pe dracu ! În hîrtii scrie că-i plecat din București pe opt zile, cu asta nouă. A golit podul văduvei. Nu vezi că s-a și-ngrășat ? *(caporalului).* Scrie-i o amendă de 500 de lei... Să-l usture pe tat-su ospățul lui fi-su. Că jandarmeria nu-i „Capșa".

JANDARMUL : Domnule plutonier, să trăiți, arestatul a vrut să plătească...

PLUTONIERUL : (ris gros, apoi). Și de ce n-a plătit ?

JANDARMUL : N-are bani. Dar a muncit pentru cina aceea. I-a reparat văduvei încălțămintea...

PLUTONIERUL : Soldat, ia fă tu stînga-mprejur și fuga marș acasă !

JANDARMUL : Am înțeles, să trăiți !... *(ezitare).* Aseară ziceați de-o căruță... Că, vedeți, s-a pornit și ploaia...

PLUTONIERUL : Căruță ? Ție ? După ce nu-ți faci datoria mai ceri și căruță ?

TÎNĂRUL : I-ați promis.

PLUTONIERUL : Eu ?

TÎNĂRUL : Da. Eram de față.

PLUTONIERUL : Erai de față ? Dar tu cine ești ? *(Jandarmului).* Vezi să nu-ți dau o căruță fără cai și să te pun s-o tragi pînă la domnul Preoțiescu... Afară !

JANDARMUL : Am înțeles, să trăiți !... *(Iese).*

PLUTONIERUL : (tînărului). Așa, vasăzică, dacă domnul comunist a dormit în puf, a prins glas... Caporal, ai scris foaia de amendă ? Atunci îl iei pe domnul care a dormit și a mîncat prea bine și nu te oprești cu el pînă-n satul lui... Mîine pe la amiază sînteți acolo...

CAPORALUL : Domnule plutonier, fie-vă milă de mine... Am făcut „învierea" de nu mai știu cîte ori...

PLUTONIERUL : Nu știu... Și mi-e milă. De asta îți dau calul meu. Nu te oprești pînă acasă la el... Acuma o să spui că plouă... Îți iei mantaua... Vremea ține cu statul... *(ciocănituri în ușă).* Iar s-a întors soldatul... Dacă-i el îl împușc... Intră !... *(A intrat Văduva cu o sticlă și un pachet).* Sărut-mîna... Așa devreme pe la noi...

VĂDUVA : Bună dimineața... Bine că-l mai găsesc aici pe băiatul ăsta... A plecat fără să guste nimica. Mîncarea de dimineață e cea mai sănătoasă...

PLUTONIERUL : Tocmai asta-i spuneam și eu...

ZECE

Drum înnoroiat. Ploaie rea de toamnă. În față merge Tînărul urmat de Caporalul călare. Nici vîntul nu e mai bun. Iar umbra.

CAPORALUL : Ciinoasă vreme... Mi-a ajuns apa pînă la oase.

TÎNĂRUL : Noi ca noi, dar lanțurile... Ruginesc bunătate de lanțuri.

PLUTONIERUL : (din urmă). Hei, voi ăia ! Opriți-vă dracului !...

CAPORALUL : Domnul plutonier ! Să trăiți ! *(Speriat).* Aici totul e în ordine !

PLUTONIERUL : S-o crezi tu ! Dacă era nu alergam, ditamai plutonier major, după voi !... Arestat, nu mai mergi acasă... Am primit un telefon de la plasă... Te-ai ținut de furtișaguri arestat, și boierii de-acolo te-au iertat...

TÎNĂRUL : N-am furat nimic...

PLUTONIERUL : La plasă puteai să furi și jandarmeria. Nu mă interesează... Dar în parohia mea nu înghit... Unde-s cerceii și inelele ?

TÎNĂRUL : N-am furat niciodată...

PLUTONIERUL : Rizi de mine, hai ? Ei, o să vedem noi care ți-o mai fi risul spre seară... Înapoi, marș !

TÎNĂRUL : Eu trebuie, domnule plutonier, să merg înainte spre casă. Așa scrie în actele care se află asupra domnului caporal...

PLUTONIERUL : Cu mine să nu faci avocăție... Pe drumul ăsta ai furat și o să te ducem acasă — ca hoț de data asta — după ce se lămurește treaba. Poftim reclamația !... *(cu dispreț).* Ce om ! Bine-ai început-o...

TÎNĂRUL : Ce reclamație ?

PLUTONIERUL : Ți-o citesc la post... Înapoi, marș...

OMUL : (care a fost prezent, ca o umbră, în mai toate scenele cheie). Bună ziua...

PLUTONIERUL : Bună pe dracu', domnule !... Că pe vremea asta trebuie să alergăm după toți hoțomanii care nu se sfiesc să fure nici cînd sînt în lanțuri...

OMUL : Așa-s oamenii...

PLUTONIERUL : Puah ! Oamenii... După ce te ospătează, îți așterne patul, tu-i furi și bruma de zestre care i-a adunat-o tat-su... Păi spuneți și dumneavoastră... Parcă vă cunosc de undeva...

CAPORALUL : Și eu...

OMUL : Tot ce se poate... Dar n-am înțeles ce e cu zestrea...

PLUTONIERUL : Păi asta e, că nenorocitul ăsta i-a furat fetei Plutonierului cerceii și inelele... A venit la mine plîngînd și făcînd semne, că nu vorbește... I-am făcut și eu semn să stea jos și să scrie ce și cum... și a scris... *(ferește de ploaie o foaie de hîrtie).* Iată documentul.

OMUL : Fata-i aici... Merge cu mine pînă în satul vecin...

PLUTONIERUL : Foarte bine, să fiți sănătoși... Da, iat-o... Mergeți cu bine și cît mai repede că vă murează... Noi ne-ntoarcem. Avem documentul și..

OMUL : Poate că fata vrea să spună ceva...

PLUTONIERUL : E mută... Dar nu-i nimic, hîrtia vorbește mai bine... Drum bun... Hai, arestat ?

OMUL : O secundă... Fato, băiatul ăsta ți-a furat ceva.

PLUTONIERUL : Ce naiba, facem anchetă în mijlocul drumului ?

FATA : Nu, nu mi-a furat nimic... *(stupefacție la Plutonier și caporal).*

CAPORALUL : Vorbește !

FATA : Precum se-aude...

OMUL : Și reclamația ?

FATA : N-am făcut nici o reclamație...

OMUL : Ce ziceți, domnule plutonier ?...

PLUTONIERUL : Zic că *(rupe hîrtia)* să vă ia dracu' pe toți ! *(se întoarce pe călcîie și pleacă).*

CAPORALUL : Măi-măi, ce chestie... Hai, arestat, să mergem mai departe... La o parte, domnișoară...

OMUL : Avem și noi același drum...

CAPORALUL : Se poate dar nu e voie...

OMUL : Drumul e al tuturor...

CAPORALUL : Asta cam așa e... De unde vă cunosc eu ?

OMUL : Nu știu... Parcă pe tînărul ăsta de unde-l cunoști... Din țară. Că țara-i mare...

CAPORALUL : Cam așa e...

TÎNĂRUL : Știi istorie, caporal ?

CAPORALUL : Arestatul n-are voie să vorbească...

OMUL : E adevărat, domnule caporal... Așa că spune, arestat...

TÎNĂRUL : Tată, tu erai
Și mă așteptai
Și mă dezlegai
Nalte să-mi cuprinzi
Gleznele-n oglinzi...

SFÎRȘIT

FATA : (a rămas în mijlocul scenei cu lanțurile în mînă) Ce să fac cu ele ? *(strigă)* Ce să fac ?

(FRAGMENTE)

OMAGIU

Urare de ctitori

Iată acest popas
Cu nimb de neasemuită sărbătoare,
Spre care, fierbinți, toate izvoarele
Celor douăzeci și unu de milioane de inimi
Ale națiunii
Se-ndreaptă în unic consens.
Iată această mare-ntîlnire
Cu virsta-i de aur,
Înalt dăltuită
În'nalta columnă a duratei
De neam și de țară.

Urare, deci, rostim,

Urare lui,
Om-simbol,
În glasul căruia
Răsună patetic
Întreaga noastră răspundere
În fața istoriei
A martirilor,
A eroilor săi.

Urare lui,
Om-faptă,
Prin care timpul, spațiul
Se măsoară
Cu consistența griului și-a fontei,
Cu rotunjimea
Fructei împlinite.

Urare lui,
Om-simplitate,
Pe care-l întîlnim
În miracolul zilnic al muncii,
Ca pe oricare altul din semenii noștri ;
Și ne dăm binețe,
Și ne stringem mîinile
Și ne întrebăm de sănătate.

Urare lui,
Om-neodihnă,
În numele a tot ce-i mai presus :
În numele numelui de om,
A bucuriei,
A-ncumetării
A demnității sale.

Urare lui
Celui strălucinat
De prometeic cuget comunist,
Prin care-am învățat
Să ne rostim ! —
Întru destin universal,
Întru viitorime.

Urare de ctitori,
Legați prin adînc legămînt :
„Dreaptă rămînă, de-a pururi,
Această zidire,
Teafăr, asemeni,
Cel ce ne este
Tîmplă și temelie a ei !"

Emilia Căldăraru

Din istorie

El vine din istorie. Inima lui de-o virstă
cu piatra pare că este,
cea așezată la temelia neamului român.
Brațele lui sînt cumpăna luminii peste
care unduie, se explică, rămîn
gîndurile Carpaților, Dunării,
șoaptele de voievozi și eroi.
E viața timpurilor semănate-n noi.
El mult mai tînăr pare
decît întîiul ceas al viitorului adînc
care înfrăgezește stelele, țărina,
lumina soarelui prin care brațele se string.
Auziți-l ! Are glasul mileniilor
din care sunetul razei,
sirenele florilor decantînd,
a înălțat Libertății drapelul
fierbintelui singe peste febra acestui pămînt.
Priviți-l ! Copilăria lui
s-a bucurat de păsări și de iarbă
de după gratii, de după mucede ziduri,
gîndindu-se la pîine pentru oameni,
lumină pentru țară,
rod tînăr dintru fiecare vară.
Ascultați-l ! Înțelepciunea cugetului
e înțelepciunea poporului, fîntînilor sufletului.
Urmați-l !
Ca să dai respirație patriei tale,
pîine, liniște, bucurie oamenilor ei,
drepturi egale,
trebuie să fii,
pămîntean, neumilit de nimeni,
frumos, înțelept, despre tine însuți pămîntul
să spună :
Prin gîndurile lui respir.

Nicolae Lupu

radio

Emisiune literară omagială

Una din recentele ediții ale *Revistei literare radio* a fost dedicată, ca de altfel multe emisiuni ale radioului, aniversării secretarului general al Partidului Comunist Român, președintelui României, tovarășului Nicolae Ceaușescu. Emisiunea a reunit nume de prestigiu ale literaturii noastre contemporane, poeți, critici și istorici literari, mulți dintre ei situîndu-se printre marii oameni de litere ai neamului nostru. Ediția a cuprins mărturii și poeme dedicate conducătorului statului român ; tonul acestor omagii literare a fost unul intim, de plăcută și caldă apropiere a unor oameni de înaltă ținută morală și artistică.

Emisiunea a debutat cu cuvîntul președintelui Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, George Macovescu. Prin cuvîntul său, ca scriitor ce conduce o întreagă breaslă, George Macovescu s-a făcut exponentul acelora ce sînt „fiorii neamului nostru", adică scriitorii. Omagiul său — cald, apropiat, avînd melancolicul aer al unei amintiri, avînd nostalgia filelor unui jurnal început de mult, cîndva.

Academicianul Șerban Cioculescu s-a sprijinit în cuvîntul său pe trăsăturile care l-au impresionat cel mai mult în ființa președintelui Nicolae Ceaușescu : cordialitatea, omenia, tinerețea.

Academicianul Alexandru Philippide a subliniat dorința secretarului nostru general de a îmbunătăți activitatea oamenilor de cultură, iar George Ivașcu a amintit de unitatea dintre partid și popor datorată rolului personalității în istorie. Nicolae Dragoș a relevat capacitatea președintelui țării de a desprinde esențialul, perpetua investigare a realității.

Omagii lirice au fost aduse de poeții Virgil Teodorescu, Alexandru Andrițoiu, Franz Johannes Bulhardt, Violeta Zamfirescu, Corneliu Sturzu, Corneliu Vadim Tudor.

Emisiunea, în totalitatea ei, a avut un aer sărbătoresc, plin de căldură, un aer prin care reprezentanți de frunte ai literelor române își exprimă aderiunea și dragostea față de cel pe care îl numesc „fiul cel mai iubit al poporului român". Emisiunea a fost realizată de Radu Felix, destoinicul redactor al radioului, despre care am mai scris. O emisiune literară omagială, o emisiune închinată unei zile de sărbătoare a lunii ianuarie.

Ioana Diaconescu

plastică

Documente ale conștiinței artistice

Pictura, sculptura, arhitectura au constituit nu arareori veritabile documente prin intermediul cărora am putut să avem o imagine mai vie, mai exactă asupra timpului și oamenilor săi de seamă, dar, mai ales asupra modului cum i-au văzut și i-au închipuit contemporanii. Scriitorul sau artistul plastic, scriind despre oameni, vorbind despre ei, pictîndu-le sau sculptîndu-le chipul, înălțîndu-le monumente lasă posterității moștenire nu doar o imagine ci și acea cantitate de energii afective care, încorporate, tezaurizate în operă, ne dau măsura intensității trăirii în fața realului transfigurat și devenit operă de artă. Afirmația că artistul este o conștiință sensibilă a epocii sale, se verifică mai ales atunci cînd el se oprește asupra figurilor acelor oameni și asupra acelor evenimente pe care istoria le-a ridicat la gradul de simbol, impunînd voinței creatoare de artă să le materializeze în opere. Aceste conștiințe sensibile — artiștii — ne-au lăsat acele minunate reprezentări murale datorită cărora astăzi galeria bărbaților de seamă ai istoriei noastre are o înfățișare concretă, vie. Aceste conștiințe sensibile au ținut în aceste zile să-l omagieze pe președintele țării, conform unei tradiții nobile, de mult înrădăcinate, ca pe un mare om al acestei națiuni. „Pentru mine — spunea recent într-un emoționant articol maestrul Vida Geza — tovarășul Nicolae Ceaușescu rămîne în primul rînd omul care, în toate clipele de neobosită activitate, ca om politic și de stat, trăiește în slujba patriei, ca un adevărat și credincios fiu al poporului". Trăsăturile omului politic, activ și vizionar, hotărît și drept le-au pus în evidență mulți dintre artiștii noștri plastici, în lucrări de o aleasă ținută artistică. Sculptura maestrului Jalea, compozițiile pregnante ale unor artiști de valoarea lui Constantin Piliuță sau Sabin Bălașa, marile tapiserii ale Corneliei Ionescu-Drăgușin sau ale Teodorei Moisescu-Stendl, portretele lui Paul Erdö sînt opere al căror suflu încearcă să fie la înălțimea combustiei ardente interioare al celui ce a făcut din activitatea sa nu doar un simbol al drumului dinamic spre progres al României, ci și un punct de referință în procesul de confruntare fertilă a artei umaniste cu propriile-i obiective. În armoniile picturilor unor artiști mai tineri, precum Corneliu Brudașcu, Wanda Mihuleac sau Zamfir Dumitrescu, descifrăm, ca și în lucrările altor confrați ai lor, un sens al gravității conștiinței artistice în fața istoriei contemporane, reprezentată de un om a cărui ființă a devenit un simbol.

Grigore Arbore

film

„Cîntarea României"

Dumitru Done și Ion Moscu, regizori ai studioului Alexandru Sahia, au realizat prin **Casa de filme 4** un film dedicat primei ediții a Festivalului național „Cîntarea României" ; pe lîngă încercarea de a pune încă o dată în valoare bogăția și frumusețea creației populare, după nenumărate documentare care au căutat să se apropie de această impresionantă construcție spirituală, filmul își propune să ilustreze și importanța festivalului, manifestare fără precedent în cultura noastră încununată de gala laureaților — acest „fluviu" care „și-a adunat apele" din toate părțile țării.

Așa cum a fost conceput, filmul este, de la un capăt la celălalt, un mare spectacol filmat. Grandoarea spectacolului ne copleșește, fenomenul care este arta populară ne covîrșește prin dimensiunile sale ; au fost filmate zeci de ansambluri, de formații, unele din ele chiar în satele sau orașele din care veneau, s-a încercat înfiripărea unui dialog cu oamenii, cu creatorii populari, iar comentariul scris de Corneliu Leu se vădește preocupat de a surprinde toate implicațiile pe care un asemenea festival le are pentru viața și cultura noastră. Filmul este, desigur, în primul rînd un document, o înregistrare fidelă a acestui mare spectacol. Însăși formula găsită de realizatori — aceea de a folosi actori profesioniști pentru a prezenta diferitele zone folclorice, face parte din spectacol. Dezinvoltura și farmecul actorilor-reporteri sînt și ele „jucate", în spatele cuvintelor rostite simțindu-se tot timpul „regia"... Florin Piersic sau Amza Pellea au reale momente de „inspirație" și de dialog firesc cu conlocutorii lor. Firește, nu întotdeauna sînt găsite soluțiile cele mai bune.

Dincolo însă de acestea, filmul este impresionant prin dimensiunea spectacolului, prin acel aer de mare montare, prin fiorul întîlnirii cu arta autentică, cu dansul, cîntecul și imaginea plastică. Operatorii Valentin Ilie și Otto Urbanschi au realizat o imagine curată, adeseori plină de sugestii — mai puțin la spectacolul final care ni s-a părut filmat, din unul și același unghi, insuficient ritmat la montaj.

Cîntarea României reprezintă un gest cultural deosebit, un efort lăudabil și o realizare pe care o putem considera meritorie, dată fiind noutatea absolută a formulei cinematografice folosite ; asemenea eforturi sînt, de altfel, o fericită cale de a ne rememora cu emoție această continuă sărbătoare a creației care este Festivalul „Cîntarea României".

Nicolae Mateescu

Un om pentru contemporaneitate

I.

Casa în care calc acum, cu o emoție despre care nu vreau să spun nimic, fiindcă emoțiile nu se discută, se trăiesc — e o casă simplă și modestă, cum au fost toate casele țărănești, cum au fost mai toate casele în care s-au născut oamenii de seamă ai acestui pămînt, — casa lui Tudor, casa lui Iancu, casa lui Coșbuc, casa lui Rebreanu, și chiar a lui Eminescu, — cum au fost și sînt toate monumentele noastre, mînăstirile și celelalte zidiri istorice. Pentru că măreția spiritului român nu a fost dată de proporții, — nici ele n-au lipsit din ceea ce am edificat pînă acum, nu lipsesc din ceea ce edificăm în prezent — ci de puterea fără seamăn de mare a aspirației, de patosul ascuns în lucruri și în fapte, de o temeritate nebănuită, pe cît de profundă, pe atît de puternică.

Casa aceasta, casă simplă, de țară, o casă oarecare, dintr-un sat oarecare, e acoperită cu șindrilă mărunță și deasă, are un pridvor în care ajungi după ce urci cîteva trepte, o tindă în care se intră din pridvor, o odaie, în dreapta, spre drum, în care se și locuia (ca și la noi, ca și în atîtea și atîtea alte case țărănești, în care se trăia la grămadă, mai ales iarna, cînd erau aduși și viteii în casă, nemaivorbind de miei, a căror prezență nici nu era stînjenitoare) ; o altă odaie, din stînga tinzii, dă spre grădină (spre grădina de altădată), fiind utilizată pe vremuri ca magazie. Ferestrele casei nu sînt prea înalte, iar pereții nu par prea groși. Totul e fragil și ușor, fiindcă aici, în toată zona aceasta subcarpatică, se construia altfel decît se construia pe la noi, lăsîndu-se pridvorul și prispa în seama luminii, așezarea însăși a casei vizînd lărgimea și lumina, cum se poate vedea de altfel în tablourile pictorilor care și-au muiat penelul în lumina ce venea mereu dinspre munți, ducîndu-se în jos, către Dunăre, să-și adape setea și să-i mîngîie Dunării valul.

Locul în care este așezată casa este drept și neted, dar grădina dă spre o dîlmă abruptă, care e răscolită acum de screpere sau de tractoare, pentru terasări sau pentru realizarea altor lucrări de îmbunătățire a solului.

Spre drum se află un nuc mare și bătrîn, — „de aproape o sută de ani", cum ne spune cineva.

II.

Din această casă, în care trebuie să fi fost multă sărăcie (mai multă decît la noi sau în alte case de oameni lipsiți, cu pămînt puțin și cu foarte mulți copii), o sărăcie grea și aspră, dură, din care nu se putea să nu țîșnească sămînța de foc a nemulțumirii, — a plecat cîndva un copil de numai unsprezece ani. A plecat să învețe o meserie, a plecat să cucerească lumea, să o înfrunte și să o îngenuncheze, să răzbune în felul acesta pe ai săi, să plătească pentru umilințele în fața cărora a fost nevoit să deschidă ochii de la cea mai fragedă vîrstă. Nu era nimic nou în asta, așa plecau de acasă toți copiii de țăran, cu acest gînd temerar ieșeau ei în lume, fiind hotărîți, ca în poveste, să treacă prin codrii tuturor vrăjmășiilor, să ajungă pe tărîmul fericirii, — pe tărîmul **tinereții fără bătrînețe** — și să se întoarne apoi acasă învingători și mîndri. Unii reușeau să facă asta, se întorneau biruitori la obîrșii, după ce deveniseră celebrități ale științei și ale culturii, alții, care reușiseră să pătrundă în rîndul învingătorilor, se întorceau să le sfideze și să le ofenseze cu averile lor și cu lipsa lor totală de simț și de măsură, iar alții, cei mai mulți, se pierdeau în valurile aspre ale vremurilor acelora, sau se realizau altfel, înfruntînd valurile acelea, devenind proletari și luptători.

III.

Nimeni nu știa atunci, în 1929, ce se va alege din copilul acela neliniștit și dîrz. Nici el n-o știa. Ceea ce știa, ceea ce simțea cu întreaga lui ființă, era că lucrurile nu stăteau bine în țară. Umilințele de care fugise îi ieșeau și aici înainte, sub alte înfățișări, iar nedreptățea pe care o urise și o ura atît de mult umbla slobodă pe uliți, ca o lupoaică turbată. Puiul acela de țăran ar fi vrut uneori să pună mîna pe paloșul fermecat, ca în poveste, și să facă dreptate tuturor obiditilor, celor de aici și celor de acasă, să le dea pîine și pămînt. Dar viața nu-i o poveste, viața de atunci cu atît mai mult. În vîrful piramidei care stătea pe țară, ca un obroc, se afla un rege, în jurul tronului se foia vechea și noua camarilă, pe treptele „templului" mișunau samsarii aurului, înălțîndu-se sau căzînd, cunoscînd și ei izbînzi sau înfringeri, în afara vieții de zi cu zi a poporului. În țară existau nenumărate partide politice, unele vechi și cu un renume care începea să îmbătrînească, altele noi și fără nici un renume, simple grupări pasagere, din desfacerea cărora se nășteau alte grupări, tot atît de pasagere. În țară mai exista, e adevărat, un partid — partidul comunist — care era nevoit să lucreze în **subteranele libertății,** fiind interzis. Exista o întreagă mișcare muncitorească, din partea căreia venea speranță și îndemn. Răspunzînd acestui îndemn, trecînd de partea speranței, care se numea atunci luptă, copilul din Scornicești a intrat pe făgașul unei noi și riscante activități, a intrat pe făgașul care avea să-l ducă pe culmile cele mai înalte ale izbînzii. La cincisprezece ani el este arestat pentru prima dată, iar la șaisprezece ani este trimis „din post în post" și din jandarm în jandarm spre satul din care plecase cu atît de multe visuri, unde se întorcea acum umilit și schingiuit, de unde avea să plece din nou, împins de aceleași îndemnuri, chemat de lupta al cărei gust abia îl prinsese.

IV.

Nici mai tîrziu nu se știa ce se va întîmpla cu tînărul acela nesupus și bătăios, a cărui activitate intensă îl făcuse cunoscut, atît în rîndurile tovarășilor săi de luptă, cît și în rîndurile opresorilor, cum o atestă diverse documente ale vremii. **Istoria,** însă, avea grijă să-și pregătească din timp **varianta optimă,** fiindcă istoria a avut acest obicei, de a lucra pe dedesubt, de a lăsa adîncurilor ceea ce le aparține, deși nu e oarbă și nici perfidă nu-i. **Istoria** e soră bună cu dialectica și-i ajută pe cei ce știu, la rîndu-le, să o ajute, cu ceilalți fiind nemiloasă, într-adevăr, dușmanii ei principali fiind clasele conservatoare, clasele și grupurile sociale care și-au atins scopurile, înnămolindu-se singure în avuții și în abjecții, fără a simți cum se adună pe dedesubt, pe sub palatele lor și

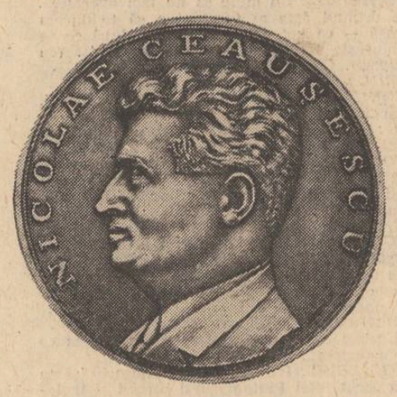

pe sub superbele lor vile, apele frenetice ale inorilor. Vremea era atunci aspră și hotărîtoare, era o vreme a luptei dar și a marilor clarificări. Deoparte era, e adevărat, dușmanul de clasă, fascismul și reacționarismul, împotriva cărora trebuia luptat pe viață **și pe moarte. De cealaltă parte însă, în interior, aproape de tot de multe ori, mai exista un adevăr, tot atît de periculos, indiferent ce hlamidă purta, — hlamida de purpură a dogmei** sau **mantia imperială a disciplinei necondiționate, armura incasabilă a fanatismului** sau pelerina multicoloră a papagalicismului. Mulți aveau să scape teferi din înfruntarea cu fascismul, care n-a fost o joacă, e clar, căzînd apoi în ambuscadele închistărilor, pierzîndu-se definitiv unii dintre ei, sau trăind inerțial dacă nu, ceea ce e tot o pierdere de sine. Acesta avea să fie, de fapt, examenul cel mai greu, pentru cîteva promoții de revoluționari, dreptatea fiind, cum avea să o demonstreze însăși viața, de partea celor care au depășit și aceste dificultăți, regăsindu-se pe ei înșiși, regăsindu-și țara și poporul, înviorîndu-și și împrospătîndu-și gîndirea și simțirea. Nici nu mai e nevoie să se spună că între bărbații care au trecut cu bine și acest prag se află și tînărul dar pe deplin maturizatul Nicolae Ceaușescu, comunistul neînduplecat și lucid, a cărui privire vulturească se îndrepta încă de pe-atunci către un viitor care avea să-i aparțină.

V.

În primii ani de după eliberare, comunistul Nicolae Ceaușescu a activat în diferite sectoare, a îndeplinit, cum se zice, diverse sarcini de partid. A lucrat mult în afară, dar a lucrat și înăuntru, mai mult decît o făcuse pînă atunci, desăvîrșindu-și propria-i personalitate, definindu-se din ce în ce mai limpede și mai plenar. El și-a întemeiat mai întîi o familie, dovedind astfel temeinicia tuturor lucrurilor pe care le făcea, fiindcă un om fără familie e numai pe jumătate om. A învățat totodată, înțelegînd, cu mult înaintea altora, că dezvoltarea orînduirii socialiste va cere din ce în ce mai multă competență, simpla înșiruire de lozinci neputînd duce prea departe. E de admis la acest capitol, al formării și al autodefinirii, existența inevitabilă a unor greutăți, subiective sau obiective. Prozatorul care am fost și încerc să fiu nu poate să nu se gîndească la piedicile pe care le-a învins acest om în perioada grea dar și frumoasă a deplinei și definitivei sale clarificări, la întrebările pe care și le-a pus de-a lungul acestei perioade. Bineînțeles că întrebările acestea nu au sunat în gol, au țîșnit, dimpotrivă, dintr-o activitate permanentă, au jalonat un drum și au definit o ascensiune, — una din cele mai semnificative ascensiuni din epoca noastră, deloc săracă în răsturnări și în schimbări. Cînd spun asta nici nu mă gîndesc la funcții și la ranguri, fiindcă nu întotdeauna funcția și rangul sfințesc o ascensiune morală, o adevărată și dreaptă afirmare. Mă gîndesc, din contră, la **OM,** mă gîndesc la bărbatul politic din ce în ce mai conoscut, care n-a uitat însă de ai săi. Mă gîndesc totodată, cu un respect pe care nu-l voi schimba niciînd, pentru nimic în lume, în simplă și desartă adulare, la c o n d u c ă t o r u l care a avut o încredere desăvîrșită în destinul căruia îi era hărăzit, în steaua sa proprie și în steaua țării sale, acționînd ca atare atunci cînd i-a venit ora, cînd deodată alt curs tuturor lucrurilor, mai ferm și mai cuprinzător.

VI.

În anul 1965, cînd a fost ales în fruntea partidului, în rîndurile căruia activa din fragedă tinerețe, fiul Scornicestiului avea patruzeci și șapte de ani. Era în floarea vîrstei, cum se spune, împrejurare determinantă, care îl făcea de la început, în chip firesc, prieten al **ideii** și dușman al **dogmei,** opțiunea aceasta fiind în cele din urmă a noastră a tuturor. Nu voi transforma anul amintit mai înainte — 1965 — într-o nouă piatră de hotar, fiindcă **istoria** nu poate fi segmentată în perioade nici măcar de propria sa evoluție, trecutul însuși sărindu-ne de multe ori înainte, în întruchipări neașteptate. Voi releva însă, ca pe un fapt pozitiv, demn de toată lauda, cu semnificații majore, suflul nou de nouă și profundă înnoire, adus în viața întregii țări de Congresul al IX-lea al partidului. Acest suflu a fost perpetuat și adîncit de congresele următoare și de conferințele naționale ale partidului, a fost continuat și concretizat de vizitele de lucru ale secretarului general, de nenumăratele sale întîlniri cu oameni ai muncii din cele mai diferite sectoare de activitate. Factorul determinant al înnoirilor acestora a fost și continuă să fie omul politic Ceaușescu, c o n d u c ă t o r u l încercat și cutezător, a cărui afirmare corespunde cu afirmarea însăși a țării noastre pe un plan politic foarte larg, al cărui drum capătă valoare de simbol, pentru ceea ce am fost și sîntem noi, pentru ceea ce vom fi.

VII.

La Scornicești, în satul din care a plecat cîndva un copil de numai unsprezece ani, există, în școala în care a învățat acest copil, un „punct documentar", un mic muzeu, de fapt. În acest muzeu sînt expuse diverse mărturii istorice, legate de viața și lupta poporului, începînd cu cele mai vechi timpuri. Una din mărturiile legate direct de prezent redă, semnificativ de fidel, o întîlnire a președintelui Nicolae Ceaușescu cu chiar consătenii lui. Copilul de altădată, băiețandrul acela mînios și neliniștit, e acum un bărbat distins și cărunt, al cărui costum alb și simplu subliniază și mai mult această distincție firească. Emoția e mare de amîndouă părțile, dar omul de stat, experimentat și umblat, se stăpînește. El e bucuros și mîndru că s-a întors între ai săi, dar nu are nimic arogant în felul de a se comporta, — în privirea și în felul cum îi întinde mîna unei femei bătrîne. Ea, la rîndu-i, stă cu mîna întinsă, dar parcă ar mai șovăi puțin. Scena e urmărită cu coada ochiului de un bătrîn care și aplaudă, totul fiind smuls dintr-o vreme luminoasă și văratică, prevestitoare de rod. Și iată că povestea s-a întors la obîrșii, viața s-a întors la izvoare — s-a întors și se întoarce mereu ! — să capete noi și anteice puteri.

Ion Lăncrănjan

16 ianuarie 1978.

Rațiune și umanitate

Există un centru de gravitație al gîndirii și activității președintelui Nicolae Ceaușescu, acel punct spre care converg toate demersurile sale teoretice și practice. Concepția politică a omului de stat român se distinge printr-un caracter unitar de o excepțională pregnanță, care domină ansamblul și se regăsește în fiecare dintre componentele acestuia. Există o filozofie politică inconfundabilă, de o mare profunzime și coerență, care caracterizează ansamblul gîndirii și acțiunii practice al președintelui României. Această filozofie poate fi definită în mod esențial prin conceptul de **umanism revoluționar.**

Trecînd în revistă principalele materializări ale acestei filozofii, observăm caracterul concertat, profund coerent, al tuturor ideilor și măsurilor practice. Ele au un pivot esențial, de existența căruia președintele României nu a făcut niciodată abstracție. Acest pivot este constituit de ideea **înțelegerii omului ca scop suprem al activității politice și economico-sociale.** În cele din urmă, concepția omului de stat român este o concepție formativă, care are în mod consecvent în vedere omul prezentului și al viitorului, cu întreg cortegiul de determinări materiale și spirituale al acestuia. Această permanentă raportare la omul concret și la nevoile sale determinate istoric este elementul care dă, în primul rînd, coerență și unitate filozofiei politice a președintelui Nicolae Ceaușescu.

Există două argumente de necontestat ale îndreptățirii și valorii excepționale ale filozofiei politice a șefului statului român. Mai întîi, realitatea palpabilă a României socialiste și a victoriilor sale istorice înfăptuite pe calea dezvoltării economico-sociale și a consolidării suveranității sale naționale ; apoi, integrarea acestei realități, ca argument suprem, în meditația asupra evoluției întregii lumi contemporane. Numai un reprezentant al unei țări ale cărei rezultate concrete în dezvoltarea materială și spirituală sînt atît de semnificative ca ale României ar fi putut să se facă crezut de către opinia publică internațională, numai el ar fi putut să obțină adeziunea pentru ideile sale a unui număr atît de important de mari personalități ale lumii.

Există, deci, o relație intimă între vorbe și fapte, o relație incontestabilă, pe care o recunosc chiar și cei care nu împărtășesc convingerile ideologice ale socialismului. România și președintele ei nu reprezintă doar punctul de origine al unor idei înnoitoare cu privire la modurile în care lumea contemporană poate să depășească dificultățile în care se află, ci și o soluție vie a progresului, o alternativă concretă și convingătoare, de care nu se poate face abstracție și a cărei pondere în conștiința mondială este din ce în ce mai consistentă. Esența a ceea ce putem numi **soluția românească** este conceperea **omului ca scop suprem al dezvoltării și acțiunii sociale.** Ne aflăm în fața unei revigorări strălucite a conceptului tradițional de umanism și a investirii lui cu atributele determinante ale acțiunii politice. Energia și tranzitivitatea filozofiei politice a președintelui român, emanație a echilibrului și a dorinței de echitate și justiție specifice poporului român, prin acest aspect cardinal se explică. Ideea generoasă că omul trebuie să fie scop și nu mijloc, utopică secole de-a rîndul, a căpătat prin acțiunea și gîndirea președintelui Nicolae Ceaușescu palpabilitate, s-a dovedit aplicabilă într-un demers politico-social unitar, fundamentat științific în toate articulațiile lui și avînd concretizări magnifice în realitatea României socialiste.

La Congresul educației politice și al culturii socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat că **obiectivul central al propagandei este promovarea principiilor umanismului revoluționar.** Propaganda este concepută ca o activitate de edificare umană. Departe de a fi o simplă enunțare a unor opțiuni politice și ideologice, ea este investită cu răspunderi complexe, care tintesc perfecționarea umană în toate compartimentele acesteia. Ea trebuie să aibă în vedere susținerea și lămurirea unor idei general filozofice și morale : „Propaganda noastră trebuie să demonstreze că, în opoziție cu filozofia idealistă metafizică, ce privește lumea ca o entitate statică, într-o veșnică nemișcare, materialismul dialectic și istoric este o concepție vie, revoluționară, avansată, care nu numai că explică legile fundamentale ce determină transformarea continuă a lumii, a organizării vieții oamenilor, progresul neîntrerupt al gîndirii, cunoașterii și practicii umane, ci, totodată, îi înarmează pe oameni în lupta pentru schimbarea progresistă, revoluționară atît a lumii înconjurătoare, cît și a propriei lor existențe materiale și spirituale. A desfășura o propagandă cu adevărat revoluționară înseamnă a-i pregăti și stimula pe oameni să acționeze pentru organizarea societății pe baze noi, superioare, corespunzător principiilor dreptății și echității, a-i mobiliza în lupta contra vechiului, a spiritului conservator, retrograd, **pentru promovarea** curajoasă a noului în gîndirea și practica socială". În aceeași cuvîntare tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a referit la conținutul conceptului de umanism revoluționar.

Importantă este, în concepția președintelui Nicolae Ceaușescu, înțelegerea educației ca proces unitar. Astfel, alături de promovarea unei concepții filozofice înaintate despre lume și viață, este necesară ridicarea nivelului general științific și cultural al tuturor oamenilor, dezvoltarea armonioasă a personalității umane. Educația este chemată să participe în mod decisiv la formarea unui om de tip nou, a cărui acțiune socială să se desfășoare într-un mod conștient : „Trebuie să ținem seama permanent de faptul că dezvoltarea personalității umane, formarea omului epocii socialismului și comunismului nu se pot reduce numai la cunoașterea unor hotăriri sau teze generale, ci implică în mod necesar lărgirea continuă a orizontului de cunoștințe profesionale, politice, științifice și de cultură generală, însușirea tot mai temeinică a tezaurului de gîndire și experiență umană, a valorilor spirituale create de umanitate de-a lungul istoriei. În viziunea noastră, omul nou, constructor al socialismului și comunismului, trebuie să fie stăpîn pe cele mai înaintate cuceriri ale științei, ale cunoașterii umane, să se caracterizeze prin înalte virtuți politice și morale, prin pasiune pentru muncă și creație, prin îndrăzneală în gîndire și acțiune, prin cutezanța în promovarea noului în întreaga viață socială, prin fermitate în lupta pentru dreptate și adevăr, pentru înfăptuirea principiilor eticii și echității socialiste, prin hotărîrea de a lupta cu abnegație și vitejie pentru apărarea cuceririlor revoluționare, a integrității și suveranității patriei, a cauzei comunismului în patria noastră !"

Educația este concepută ca un proces la care participă toate sectoarele activității și practicii umane. Astfel, **munca** este înțeleasă nu numai ca un mijloc al obținerii bunăstării materiale, ci și ca o pirghie formativă, deosebit de importantă. Ea nu este o sursă de alienare, ca în orînduirile sociale bazate pe exploatarea omului de către om, ci este o activitate umanizatoare, în decursul căreia oamenii se perfecționează din punct de vedere etic, ajung să înțeleagă într-un mod complex ideea de cooperare și să-și asume idealurile colectivității din care fac parte și în absența căreia realizarea lor ca individzi nu ar fi posibilă. Este o caracteristică definitorie a filozofiei politice a secretarului general al partidului nostru abordarea consecventă a problemelor dezvoltării economico-sociale printr-o prismă care reflectă interesele unanime. Scopul suprem al dezvoltării nu este obținerea unor rezultate situate deasupra oamenilor, ci în primul rînd elevarea materială și spirituală a celor care participă la această dezvoltare.

Integrate în viziunea de ansamblu asupra necesității unificării tuturor formelor de activitate socială se află ideile președintelui Nicolae Ceaușescu în legătură cu rolul educativ al științei, filozofiei, culturii și artei. Aceste forme de manifestare a creativității umane au fost chemate să participe, în formele lor specifice, la o vastă acțiune de formare umană. Corespondențele acestui deziderat, în planul concret al României de azi, sînt considerabile. S-au înregistrat mari succese în vasta acțiune de educare filozofică și științifică a participanților la programul de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate, au fost inițiate numeroase acțiuni culturale menite să participe la elevarea spirituală și morală a membrilor societății noastre, remarcabile opere de artă au propus modele umane reprezentative pentru realitatea socială a patriei noastre socialiste.

S-au obținut astfel succese în acțiunea de edificare a conștiinței socialiste, acțiune esențială și reprezentativă pentru concepția politică a secretarului general al partidului nostru. Sîntem martorii unui proces de identificare a maselor de oameni ai muncii cu ideile partidului, ale secretarului general, specific trecerii la creația istorică, conștientă a socialismului și a comunismului. Conștiința socialistă se manifestă în domeniile politic, moral, civic, juridic, teoretico-filozofic, artistic, atingînd o amplitudine și o sferă de cuprindere necunoscute în trecut.

În Raportul prezentat la Congresul al XI-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a referit la importanța pe care o are **conștiința socialistă în procesul de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate** și de pregătire a trecerii României spre comunism, precizînd rolul educației socialiste : „În concepția noastră, educația socialistă, conștiința socialistă implică atît cunoașterea temeinică a ceea ce este valoros în domeniul culturii, științei și tehnicii contemporane, stăpînirea deplină a profesiunii, cît și însușirea concepției filozofice, despre lume și societate a partidului nostru — materialismul dialectic și istoric —, formarea unei atitudini cetățenești înaintate. Acestor cerințe fundamentale, care se condiționează și se influențează reciproc, trebuie să le răspundă astăzi — în condițiile societății moderne — întreaga muncă de educație desfășurată de partidul și statul nostru".

Efectele, la nivelul întregii societăți, ale aplicării concepției unitare despre dezvoltare și perfecționare umană a președintelui Nicolae Ceaușescu sînt considerabile și constituie una dintre realitățile cele mai importante ale României de azi. Unul dintre aspectele demne de a fi menționate în acest context îl constituie procesul de **omogenizare socială,** care elimină în mod treptat distanțele sociale dintre membrii societății și duce spre unitatea reală a opiniei publice. Acest proces de omogenizare este unul dintre aspectele dinamice ale societății noastre socialiste.

În marea acțiune de edificare a conștiinței socialiste, de formare a omului nou, constructor demn și lucid al societății socialiste multilateral dezvoltate, inițiată de partidul nostru, contribuția tovarășului Nicolae Ceaușescu este de o covîrșitoare importanță. Această contribuție s-a materializat, după cum am încercat să arătăm, în toate domeniile vieții sociale, ca un element mobilizator, fertilizator. Consecvența revoluționară de dimensiuni legendare a secretarului general al partidului, a cărei consecință a fost instaurarea în România a unui climat de dreptate socială și de echitate morală, fierbintele său patriotism, dovedit cum nu se poate mai convingător în atîtea ocazii, curajul său în abordarea unor planuri de dezvoltare națională de o unică amploare, fermele sale acțiuni în favoarea perfecționării neîntrerupte a democrației socialiste în țara noastră, activitatea sa prodigioasă pe plan internațional, a cărei consecință a fost ridicarea României la un nivel de popularitate și de demnitate necunoscut încă în istoria noastră, contribuția sa grandioasă la construirea unei mentalități populare consonante deziderateloe îndrăznețe ale României socialiste — toate acestea au contribuit într-o măsură decisivă la edificarea realităților românești contemporane.

În sufletul poporului nostru și în conștiința lumii contemporane există astăzi un sentiment numit Nicolae Ceaușescu, care înseamnă certitudine și speranță.

Voicu Bugariu

cenaclu

DIN CREAȚIA MEMBRILOR CENACLURILOR LITERARE DIN ȚARĂ

Un om-erou spre comunism ne-ndreaptă

Avem în piept o inimă de stemă

Avem în piept o inimă de stemă
Strălucind
În constelația Patriei !

Această minunată stemă
Este omagiul nostru-al tuturor
Ce-l intonăm în Imnul Tricolor
Și îți dorim din suflet
Un falnic viitor,
Spre comunism să ne conduci
Iubit și demn conducător !

Teodor Anastasiu

Conducătorului iubit

Născut din strămoșeasca glie,
Te-ai avîntat de timpuriu în luptă,
Și pentru-al tău popor năpăstuit,
Ai îndurat teroarea cea mai cruntă.

În fruntea tinerilor uteciști,
Ai înfruntat cu pieptul Siguranța,
Sădind în trupul fiecărui luptător,
Frumoasa floare ce-i speranța.

Cuvîntu-ți din Doftana răzbătea,
Spărgînd pereți de piatră sură,
Chemînd poporul chinuit,
La luptă grea, la luptă dură.

Acum cînd țara-i o lumină,
De ziua ta iubit conducător,
Eu îți urez cu multă stimă,
Să ai o viață lungă și de lumină plină.

Cătălin Bunget
elev, Fetești

Îl cheamă istoria

Vreau să încep cîntare senină-n trup și suflet
Și s-o vibrez prin timpul filigranat curgînd
În ziua aceasta toată istoria-a prins viață
Iar mai presus un nume clocotitor, arzînd.

Un nume și speranța tumultului ce-l poartă
Cu sentimentul faptei ce nu vrea să se-ndoaie
Pe treapta comunistă a zorilor înaltă
Incandescent cuvînt de stimă, NICOLAE.

Mai simplu decît omul ce poartă-n el o țară
Care-a știrnit răscoala speranțelor arzînde
Vibrînd, cu CEAUȘESCU, zidim o primăvară
De gînduri preacurate și inimi fremătînde.

În timp ce el și-ascute privirea peste zare
Și măiestrit pornește zidirea viitoare.

George Terziu
electronist, Timișoara

Partid — lumină

Lumina vine din balade
Din doine vine, din cuvînt
Din biruința miilor de brațe
Ce-au apărat acest pămînt.

Lumina vine din iubirea
De neam de glie și străbuni,
Lumina vine din memoria
Eroilor noștri cei buni.

Din tricolor vine lumina
Din faldurile-i triumfale,
Lumina vine din credința
În comunista noastră cale

Lumina vine din drapelul
Ce roșu fluturș pe zare,
Ea e prezentul nostru, țelul
Faptelor noastre viitoare.

Lumina vine din partid
În inimi luminînd tării,
Ea-i gînd și faptă, far și ghid
Pentru întreagă România.

Petrișor Ciorobea
Hunedoara

Portret

Fapta cea mare și l-a vrut strateg,
a țării vrere l-a ales făclie,
și neodihna lui e-atît de vie,
cît neodihna neamului întreg.

În visul lui, de-a pururi ne-mpăcat
că tot ce este nu-i destul să fie,
adună gînd cu gînd și, necurmat,
devine-n fapta țării temelie.

Marcel Bărăganu
profesor, Slobozia

Anotimp de pace

Ianuarie cînd ninge între bătrîne arme
adorm în cîmp soldații cu dorul de părinți,
cu patul pușii ară în somnul lor o țară
și-nsămînțează-n brazde visele lor cuminți...
Parcă se zbate bobul sub calde oseminte
să spargă iarăși crusta de hume și nămeți,
să-și poarte grîul slava peste străvechi morminte
ca o aripă albă zvicnind sub dimineți.
Parcă se-aude pruncul în pîntecul de mamă,
își cere drept la ziuă cu glasul luminînd,
izvoare demiurge tot trec din vamă-n vamă
și-ajung să fie riuri și fluvii rînd pe rînd.
E-un anotimp de pace, dar nu de somn al firii
iată cum luptă viața în curcubee noi —
supremă încordare în numele iubirii,
El dă eternității ce-avem etern în noi...

Ioan Evu

Dimineața patriei

Ducînd în zarea ochilor curată,
Strălucitorul țării noastre cer,
Sub roșia cu tricolor cravată
Avem o inimă de pionier.

Și-o auzim în ceasurile toate.
În pieptul nostru mic, nestăvilit
Cum numai pentru România bate,
Și pentru-al ei conducător iubit.

Îți dăruim cu dragoste și cinste,
În fapte spornici, drag conducător.
Spre fala României comuniste
Și fericirea-ntregului popor.

Salut voios cîmpiilor natale.
Salut voios bătrînului Carpat.
Și Dunării, cu mari hidrocentrale
Vuind în timpul nostru luminat.

Salut voios partidului părinte
Sub care toate visele ni se-mplinesc,
Tovarășului CEAUȘESCU un fierbinte
Și un voios salut pionieresc.

Jurj Eleonora
elevă, Vața de Jos

OMAGIU, DEVOTAMENT, RECUNOȘTINȚĂ

Sub semnul marilor opere

În natura oricărui eveniment există și dialectica sa. Șirul lung, neîntrerupt al evenimentelor poartă încărcătura istorică, de cauză și finalitate a acestora. Sînt evenimente-deziderat, evenimente-familie. Evenimente care catalizează și sporesc în intensitate aspirații, gînduri și preocupări, sentimente ce indică însăși starea și poziția de simțire, pentru o întreagă durată, a unui popor, al unei generații, ale tuturor generațiilor în raport cu propria lor unitate de acțiune și crez. Evenimente care, din unghiul moral al existenței, circumscriu de la bun început istoriei și memoriei oamenilor, inimii lor care se continuă în tot ceea ce fac și meditează să facă. Un astfel de eveniment, cu toate implicațiile sale politice și sociale, omenesc în cel mai înalt grad, îl trăim, începînd cu zilele din urmă, la scara unei întregi națiuni. Președintele republicii, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu împlinește 60 de ani de viață și 45 de ani de activitate revoluționară.

Un nume și o vîrstă așadar, într-o lungă și neobosită simbioză și patos revoluționar, cu țara și lupta eroică, neînfricată a comuniștilor pentru a da patriei și poporului din care s-au ridicat semnele vii, inconfundabile, ale progresului și civilizației socialiste, condiția de cea mai adîncă și mai aleasă extracție a noii noastre demnități. Omagiul pe care toate generațiile i l-au adus și-l aduc are un reazem de inimă și conștiință în înfăptuirile înseși pe care, într-o perioadă — cea mai fertilă din întreaga noastră istorie — le-au înscris la loc de frunte în marea carte a contemporaneității noastre, toate purtînd sigiliul și reflexul de proeminentă, prodigioasă personalitate al celui la timpiele căruia anii au azi și sclipiri de zăpadă din munte, murmurul însuși al izvoarelor spre care, de atîtea ori — pe noi, creatorii — ne-a îndemnat. După cum în toate și-n tot ce respiră și stă mărturie aici, patria anilor și dragostei noastre, poartă profund semnul și sunetul însuși al marii creații.

Ne amintim, de la nu îndepărtata conferință a scriitorilor, cuvintele sale adresate deopotrivă minții și inimii noastre, configurînd ca nimeni altcineva, imaginea a ceea ce poate și trebuie să fie arta, în consonanță cu opera și eforturile vaste ale poporului, cu interesele și aspirațiile sale vitale. Rămîn acele cuvinte ca un hotărîtor și permanent apel la cunoașterea și asumarea vieții, la studiul cît mai aprofundat al fenomenelor și rigorilor acestela, pentru ca nimic din tot ceea ce gîndim și întreprindem să nu se refuze autenticului, sensibilității și vocației, modului propriu de a sluji edificarea în plan superior a personalității omului, a conștiinței sale. Festivalul național „Cîntarea României", inspirat de secretarul general al partidului, reprezintă un strălucit argument pentru aceasta. În cadrul său s-au manifestat și forțele scriitoricești din toate generațiile. Scriitorii tineri mai cu seamă au avut și au semne de bun augur. Dovada cea mai clară în fond a acelui viu și puternic sprijin de care se bucură întreaga generație tînără din patria noastră, expresia plină de grijă a marii capacități cu care, partidul și secretarul său general, au cuprins și cuprind problematica formării și creșterii virstei tinere, fundamentînd — teoretic și practic — concepția după care tineretul reprezintă o **importantă forță a progresului, viitorul însuși al națiunii.**

A. I. Zăinescu

Bucuria creației

Mai mult decît o „zăbavă frumoasă", creația devine, în noile condiții afirmate de orînduirea socialistă, o bucurie deplină a ființei, prin care omul se așează demn acolo unde îi este locul, în miezul fierbinte al realității, înfăptuind și scrutînd viitorul; citindu-i cu un ceas mai devreme, semnele. Nu într-o așteptare mută și resemnată se născ, astăzi, marile pagini ale literaturii române, ci în presiunea angajărilor care, rostite în veghe și luciditate, pentru mai bine, pentru un frumos întreg care să conțină în sine adevărul. Poeții nu sînt niște solitari, naturi capricioase și incoerente, ci membri activi ai unui puls contemporan, care-i solicită și-i investește cu puterile sale. Nici un autor nu a rămas indiferent și opac la fervorile vremii noastre, nu s-a baricadat într-un turn alcătuit din cărți, străin de ceea ce se petrece în lume, dincolo de ferestrele camerei sale de lucru, unde lumina este datoare să ardă pînă noaptea tîrziu. Înscris într-un orizont al culturii și participării cu forțele sale modeste, dar cît de tenace, asemeni unui izvor sunînd sub un covor de frunze și mușchi, cuvîntul iese la suprafață încărcat de puterea pămîntului, spre bucuria celor care-i așteaptă apa curată și întremătoare. Iar peregrinarea gîndului dintîi, al primului impuls creator prin stratul de humus și argilă, prin cămările întunecate ale pămîntului, devine atît de binevenită. Puritatea inițială, ca stare genuin-extatică își adaugă arome și gusturi noi, întărîndu-se, îmbogățîndu-se, confruntată cu imaginile realului, în stările magmatice, cu oamenii și întîmplările acestui loc și timp. În solitudine se naște, e adevărat, opere cu adevărat memorabile, dar numai într-o **solitudine plină**, învăluitoare care adună voci și mirăsme, amintiri și ecouri, care nu se consumă în sine. Trebuie să respectăm timpul reculegerii și al amintirii, dar nu putem vieții mereu în reculegere și aducere aminte, cîntecul mare al sufletului se deschide larg și primitor, în vaste încăperi muzicale, numai după ce lumea de afară l-a prefigurat, încărcîndu-ne, încercîndu-ne sensibilitatea și memoria. Altfel, ce poți să-ți amintești dacă n-ai suferit înlăuntrul tău șocul realului, izbitura lui dulce, amară, învolburată, ca o lovitură de secure într-un trunchi de brad, desfăcîndu-i puțin coaja, accelerîndu-i pulsul sevei, maturizîndu-l ? Lacrimile sale de ceară strălucitoare vor tămădui repede locul „agresiunii", înnobilînd-o. Cînd bradul poartă cîteva aschii desprinse din trunchiul său generos și tînăr nu e nici un păcat. Poate marchează drumul într-o pădure adîncă, este semnul unei poteci care duce într-un luminiș, ori te scoate pe șprinceana dealului, a muntelui.

Cît de grăitoare îmi pare suferința perlei care se naște, într-o scoică, din impactul unui bob de nisip, de pămînt, de rocă marină. Frumoasa pace din-lăuntru va fi tulburată printr-un amestec, numai în parte nedorit. Un fapt, acest șoc al realului va reașeza lumea scoicii într-o ordine nouă, superioară echilibrului dintîi, ca face posibilă miraculoasa strălucire a perlei. Să nu întoarcem nepăsători spatele realului cunoașterii, care, știm, înseamnă de multe ori cunoaștere, suferință necesară și stimulativă, să-l iubim pentru că, datorită lui, putem crește din-năuntru spre afară, din miezul ascuns al ființei spre acordul plenar în ceilalți.

Implicarea în lume cere curaj și răspundere, depășirea tribulațiilor mărunte, egotiste, pentru o asumare matură a rostului pe care scriitorul îl are de îndeplinit față de oamenii vremii sale. Și nu o poate face sumar și superficial, conjunctural și grăbit, numai angajîndu-se trup și suflet și minte într-un destin amplu, colectiv. Sărbătoarea unei țări întregi, cum a fost, recent, ziua de 26 ianuarie, zi din miezul iernii, cînd se nasc bărbații vrednici, adevărați, a fost și o sărbătoare a creatorilor acestei patrii. Cinstind viața unui fiu al României, artiștii au cinstit însăși puterea acestui pămînt minunat, care a dat lumii conștiinței pururi treze, austere, declanșînd energii și inspirîndu-și contemporanii. Să mergem spre realitatea atît de neașteptată și în continuă schimbare, a clipei ce o trăim, cu sentimentul cu care am intra într-un riu repede care vine din munte. Acolo îți purifici gîndurile mici și te simți renăscînd, o dată și încă o dată, spre a te așterne apoi la masa de scris, cu clocotul undelor sale repezi în urechi. El oglindește stelele de sus și adună albăstrimea cerului de vară, mireasma ierburilor și magia astrelor care s-au oglindit în apele sale. Să iubim realitatea și să-i citim cu uimire și pricepere tainele, pentru că iubind-o ne așezăm pe noi înșine la temelia paginilor ce le vom scrie.

Adrian Popescu

Investitura de frumos

S-a văzut ; din mult istoria selectează puțin și, adesea, foarte multul n-a întrunit calitatea care să-l înscrie în memoria istoriei. Pentru că i-a lipsit însușirea esențială, acea subordonare nevoilor clipei dar și duratei, însușirea de a deveni din faptă individuală faptă a timpului. În aceste zile cînd președintele țării aniversează șaizeci de ani de viață, m-am gîndit adesea cu satisfacție că, în citeva rînduri, ca scriitor și ziarist, am fost martorul unora din clipele în care s-a exprimat fapta bărbatului aflat în fruntea României, fapta sa concretă și, totodată, semnificativ-istorică, fapta sa destinată duratei, timpului. De aceea, nu-mi socot însemnările de față o evocare. Ceea ce s-a întîmplat sub ochii mei continuă să ni se înfățișeze ca un prezent. Un prezent continuu, îndemnînd la reflecții...

În urmă cu aproximativ douăzeci de ani, doi arhitecți traversau în lung și-n lat Bucovina, căutînd să-i înțeleagă scînteia de geniu a arhitecturii vechi, să-i pătrundă tainele dătătoare de splendid echilibru, deschiderile spre viitoare formule și forme. Era ideea unei vieți în apostolatul acela care s-a transformat într-un proiect măiestrit de edificiu destinat a găzdui muzele. Apoi, însă, au intervenit inerția, lipsa de curaj, teama în fața noului, și ceea ce a luat ani de gîndire și glăsuire a riscat să se piardă în sertarele babilonice ale unor foruri de avizare, măsurare, constatare, informare. Proiectul era în faza de machetă grăitoare, amplasamentul stabilit, doar acel „inefabil de oțel al birocrației" ținea subtil lucrurile în loc. În acele zile Suceava, însă, a avut fericirea de a fi gazda președintelui țării, în una din vizitele de lucru care inaugurau un nou stil de a înțelege și hotărî mersul obștesc, și anume, acela al cunoașterii directe și al deciziei curajoase. Președintele țării a întîlnit Suceava care se pregătea să depășească o epocă de incertă dezvoltare, intrînd în una a certitudinii și rigorii. Pentru suceveni, pilda a fost și destinul viitoarei case de cultură, a cărei machetă, însoțită de șovăielile organismelor de avizare, informare etc. i s-a înfățișat. N-am consemnat întreaga pledoarie contra ; ca implicat în încetățenirea ideii necesității unei case de cultură la Suceava o cunoaștem. Clipa mi-a lăsat răgaz să „aud" gesturile mai mult decît vorbele. Președintele asculta și, în același timp, cu propriile mîini, ridica „etajul" machetei. Ochiul său cerceta interioarele cunoscute, spațiile visînd a găzdui, mîine, strădanii pentru cultură. Încet, parcă să nu tulbure fragilitatea modelului a pus înapoi „etajul" și a controlat dacă stă bine și încheiat în rosturi. Abia atunci a vorbit, nu atît răspunzînd îndoielilor în privința milioanelor — nu puține — trebuincioase pentru viitoarea casă de cultură de la Suceava, cît mărturisindu-și pe loc, un gînd, un sentiment :

— Dar e frumoasă, foarte frumoasă...

„Azi, Casa de cultură de la Suceava are, poate, ca-n Meșterul Manole surate „Mult mai strălucioasă / Și mai arătoasă / Și mai mult frumoasă". Dar la temelia izbinzii lor eu am văzut întotdeauna acea clipă cînd **frumosul**, frumosul ca o valoare argumentîndu-se prin sine, a primit spontan viza de simțire a omului care conduce România. O viză mărtusisind sensibilitatea unei inimi, țăria unui gînd că viața noastră de azi, ca să fie istorie cinstită mîine, are nevoie de o solidă investitie de frumos.

Platon Pardău

Sunetul nobil al perfecțiunii

Ai fii tu însuți, cel care înflorește în cuvinte, cel care semeni griul, dai oțelului puterea să se reverse, să fii tu însuți înțelegînd că aparții unui nume, unui timp și unui loc aparte — este mai mult decît o datorie. Să-ți recunoști rădăcina, să-ți asculți torentul de seve, să-ți armonizezi gesturile, bătăile inimii cu ale celorlalți fii ai neamului tău — aceasta este și menirea scriitorului tînăr. Tine de crezul tău intim, de arderea ta lăuntrică tăria de a te considera părtaș, visător și truditor la lucrarea cea vastă a patriei socialiste.

Coordonatele geografice și spirituale la care te raportezi necontenit definesc propriul tău popor, destinul tău unic, inimitabil, pe care ești chemat să-l slujești cu devotiune și convingere. Căci tu de aici răsari, pe această zare cu lumină tînără steaua ta își urmează suișul. Scriitor al acestei patrii, tu cel care semeni în cuvinte un dor nestins amintindu-ți crugul cu jertfe, drumul de cumpănă, podul cu glorii, riscul, așteptarea, secolele grele în care ne-am dat strădania să fim, — iată calendarul tău de aici se deschide.

Sărută cu pleoapa mina bătrînului stihar povestind despre ziduri de pace și de frăție, ascultă cu sufletul jos, acolo sub pragul casei părintești, cum se alcătuiește temeiul de zodie, cum un nume îl naște pe celălalt întregindu-ne șirul, gloria nepieritoare.

Fiu al acestui neam cel dintîi, știindu-și mereu obîrșiei rostul, conducătorul partidului și statului nostru, ne rămîne exemplul cel mai frumos și mai drept de urmat. Viața și lupta sa ne învață : Să nu îngenunchezi în fața vitregiilor vremii, să ții fruntea sus cum a ținut-o el, trecînd prin viscole și închisori, să vezi cu ochii visului zorii cei roșii aprinzîndu-se în geana colinelor natale.

Să-ți împarți cu cei mulți și truditori și deschiși viața și visele. Să fii ai lor și al numelui tău deopotrivă.

Caut în patrie, oriunde mă duc pașii, înțelesul adînc, prefacerile durabile care, ne definesc acum și aici, — ne exprimă așa cum sîntem — oameni neobosiți, modești, păstrînd legătura cu vetrele lor sacre, aducînd pe lume fii frumoși, deprinzîndu-i de timpuriu rosturile vieții, virtuțile, respirînd omenie și cinste și dreptate. Fie ca acest ianuarie să însemne pentru noi toți un plus de conștiință politică și revoluționară, iluminare lăuntrică, dăruire de sine, apropiere de viață, de pulsațiile grîului care încolțește, de gînguritul copilului cu ochii mari și senini, de flacăra cea vastă a uzinelor...

Asemeni lui, bărbatului din fruntea țării — îmi spun — truditor al condeiului, deschide-ți inima, fii al neamului tău, implică-te în tot ce poartă nobilul sunet al perfecțiunii. Jovial și bun, iubește-ți prietenii, cunoaște-ți părinții, respectă-ți istoria. Fii drept cum sînt arborii de la Putna și de la Posada, nemuritor fii prin faptele tale de zi cu zi, prin cărțile în care o inimă vie se petrece. O singură INIMĂ.

Lucia Negoiță

Noua generație a șantierelor

Cine străbate astăzi România socialistă cine e interesat, vreau să zic, s-o cunoască și să-i înțeleagă firea ei adevărată, va găsi, cu siguranță, acel sens unic care o definește. Sigur, o țară nu e un om, să o poți defini printr-un singur sens ; de altfel, nici omul nu se poate defini, cel mai adesea, printr-un sens, printr-o singură mișcare a cuvintului. Dar există o realitate a acestui timp care, asemeni unei uriașe oglinzi în care țara se reflectă, cuprinde și sintetizează o epocă a ei, o parte din viața ei. Și nu cred să existe cineva care să conteste că realitatea de azi a României se poate defini cel mai, exact prin realitatea șantierului. Țara toată e un uriaș șantier : nu există localitate cît de măruntă în care să nu se construiască, în care să nu se ridice, în care să nu se edifice. Și nu la nivelul la care se construiește de obicei : un om își ridică o casă, un altul își face un gard nou, alții ridică cine știe ce construcție folositoare. Astăzi, în această țară, se construiește la dimensiuni uriașe, adesea greu de închipuit și într-un ritm care e de natură să mobilizeze energiile tuturor oamenilor țării. E aproape o imagine-emblemă aceea a șantierului. Frecvența cu care ea revine în fiecare oraș, în fiecare așezare mărturisește o concepție după care se construiește, o idee mare, aceea de a înnoi țara, de a-i schimba total înfățișarea, de a o ridica la un alt nivel de trai, de a o înscrie într-un nou destin. Nu e nici un secret pentru nimeni că se întîmplă acest proces de edificare, de înnoire, datorită politicii partidului nostru, datorită politicii sale consecvente. Cum nu e nici un secret pentru nimeni că aceste inițiative consecvente, de a ridica orașe noi, fabrici cît mai puternice, școli și case de cultură este ideea căreia i s-a devotat, trup și suflet, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Este o idee născută din dorința fierbinte de a da acestei țări și poporului ei dreptul la demnitate, la bunăstare și fericire.

Din această idee, a secretarului general al partidului, s-a născut o nouă generație a șantierelor, o generație devotată meseriei ei și menirii ei. Ca scriitor, am avut ocazia să verific ce nou cîmp de investigare literară a deschis această nouă realitate a șantierelor țării. Nu e vorba numai de ritmul foarte înalt al muncii pe aceste șantiere; nu este vorba numai de entuziasmul oamenilor ; ori numai de numeroasele momente de eroism, devenite fapt cotidian, deși ele au o semnificație care nu poate scăpa nimănui ; nu este vorba numai de pregătirea înaltă a acestor constructori, de siguranța cu care iau deciziile cele mai potrivite, cele mai curajoase; nu este vorba numai de măiestria lor, de inteligența lor, de cultura lor sau numai de tinerețea lor. Dar este vorba, mai ales, de faptul că oamenii despre care vorbesc au învățat, pe aceste șantiere, că ei nu fac numai zidărie ci și zidire, că ei nu înalță numai ziduri ci fac, pur și simplu, muncă de înălțare. A țării, a lor. Este vorba, deci, de faptul că acești oameni au înțeles semnificația întreagă a verbului **a construi.**

Acum, încheind aceste rînduri, scriu din nou că ei există astfel, la această cotă înaltă a vieții și a demnității, datorită acelei nobile și generoase idei a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a da țării o nouă înfățișare, o nouă viață, deci o nouă demnitate. Și închei subliniind faptul că ceea ce realizezi din prima clipă a întîlnirii cu această generație a șantierelor țării este acest sentiment al demnității ei. Demnitate care s-a consolidat și s-a înălțat pe o mare idee, aparținînd unui mare om.

Mihai Tatulici

Ceea ce ne rămîne

Unul din rosturile literaturii, și nu cel din urmă, este acela de a se constitui într-o adevărată și responsabilă conștiință a epocii. Calitatea de martor, fericită și exactă formulare dantorată poetei, al prefacerilor, al complicatei dinamici sociale pe care și-o asumă scriitorul incumbă datorii și calități ce pun la încercare nu doar talentul ci și convingerile sale politico-filosofice. Ceea ce poartă pe umeri creatorul este nemăsurat de greu și lesne de trecut cu vederea, de aceea, în primul rînd, el este acela care trebuie să aibă încredere și convingere, rodul trudei sale asemuindu-se cu starea de plutire a icebergului. Ceea ce nu se vede este hotărîtor, ceea ce se vede hotărăște. De aceea, cred, omul care scrie cu nădejdea că va fi citit trebuie ca, la fiecare vers, la fiecare propoziție așezată pe hîrtie, să-și pună aceeași întrebare — oare am înțeles bine ceea ce mă încorjoară ? Asta deoarece numai înțelegerea exactă, în spiritul ei, a realității poate constitui justificarea creației artistice. Ce dovadă, ce mărturie a existenței noastre va rămîne peste secole decît aceea a spiritualității și a libertății noastre ? Munca de astăzi, aceea care dezvoltă industrii, care cultivă ogoare, care descoperă noi căi și mijloace de a înțelege și de a ne înțelege cu natura, toată această eroică și grea trudă nu este altceva decît condiția **sine qua non** a libertății. Iar libertatea aceasta nu este deplină și nici de prețuit dacă nu apără și nu clădește felul nostru specific de a fi, modul nostru de a înțelege lumea, natura și oamenii, pacea și viitorul. Literatura își are locul său de neclintit între aceste singure comori, adevărate și nepieritoare avuții pe care poporul român le duce prin milenii, daruri pentru care s-au jertfit libertăți și spirite, vieți și minți luminate, dar care nu pot fi răpite de nimeni. Poate doar odată cu ființa neamului iar atunci va fi în zadar. Decebal și toți acei bărbați din vechime, Mihai, Ion Vodă, Brâncoveanul, Grigore Ghica voevod, Horea, Tudor, Iancu și Balcescu, Cuza, Iorga, Patrășcanu, numai cîteva nume din imensa mareé de singe și lumină ce a protejat țărmurile libertății și spiritualității române. Iar cînd deasupra străluce luceferii acestia, în istoria noastră cînd moare un Om nu cade o stea ci dimpotrivă, încă o stea străluce, priviți cerul și veți vedea cîți martiri avem, rostul scriitorului este pe deplin luminat. Așa cum este datoria fiecăruia dintre noi, cei care trăim acest sfîrșit de secol într-o Românie care îi dorește începutul unui nou timp în existența umanității, mai bun, mai înțelegător, mai drept, mai plin de pace și înțelegere.

Nimic nu trebuie uitat, nimic nu trebuie trecut cu vederea, neștiința și uitarea, dacă se coboară asupra celor ce ne înconjoară, bune sau rele, se va cobori asupra noastră și întîia primejduire a libertății vine din Iluzie. Asta înseamnă să ne închipuim că există ceea ce nu este. Iar scriitorul este cel dintîi ce se întîlnește cu o astfel de primejdie, iar ea devine cotropitoare cînd trece de el și capătă garanția calității sale de martor. De aceea trebuie să întrizieam la gura peșterii și să ne strigăm întrebarea — Am înțeles bine ce mă înconjoară, ceea ce se petrece ? pentru a o auzi repetată și întărită. Întrebarea este absolut necesară, pentru că de fiecare dată cînd un scriitor se așează în fața hîrtiei albe, demnitatea umană tresare. Și dacă vreunul dintre noi va trăi o clipă de cumpănă, de neînțelegere, să caute în numărul nemăsurat al românilor, vii și morți, și negreșit va găsi un bărbat în stare să-i întărească sufletul, să-i lumineze cugetul. Iar între aceștia, care veghează libertatea și felul nostru de a fi, noi îl avem astăzi pe Nicolae Ceaușescu.

Eugen Uricaru

Independența

Urmare din pag. 1

țară, și cuvintele țara noastră, și România, însemnau o speranță într-un viitor mai bun, al nostru, în puterea de a ne lua destinul în propriile mîini.

Bărbatul era, într-adevăr, foarte tînăr dacă mă gîndesc și azi cît de înaltă era atunci misiunea lui și cît de încărcată de răspundere în fața istoriei era fapta lui. M-a uimit întîi cît de adîncă era la el conștiința datoriei pe care o avea de plătit. Se citea bine pe fața lui cu ochii înroșiți de nesomn, cu obrajii de ceara suferinței de suflet, cu glasul ars de nerăbdarea ideilor.

Privindu-l, atît de tînăr mi s-a părut și în aceeași vreme atît de măcinat de grijă și de patima adevărului și a dreptății încît, atunci cînd a început să vorbească, și să spună cu durerea dreptății tot adevărul pe care eu și noi toți atunci îl așteptam, am avut limpede, cumplit de limpede, ca și cînd cineva ar fi desenat imaginea aceea cu un cuțit de cristal sentimentul că ne vorbea Nicolae Bălcescu.

Aceeași flacără trebuie să fi ars și în inima marelui revoluționar de la 1848, aceeași fervoare trebuie să fi cunoscut rostogolirea cuvintelor lui și aceeași patimă trebuie să fi pus și el în cuvintele *„țara noastră"* și *România* și *„cauza noastră"* și *„dreptul nostru"* și mai presus în cuvîntul *Independență.*

Era pentru prima dată cînd, la un loc cu marile lozinci mobilizatoare în numele celei mai nobile cauze, se afla și adevărul vieții noastre celei adevărate și recunoașterea acestuia și se uneau, pentru noi, cinstit, cauza și țara.

Așa l-am cunoscut întîi, într-o primăvară, la mijlocul ei, o primăvară a revoluției noastre, și iată azi, la aniversarea bărbatului aflat în plină maturitate în fruntea țării și a partidului călăuzitor, el încheia una din cuvîntările sale de omagiere a luptei pentru socialism în România cu aceste cuvinte.

„Vă asigur și pe dumneavoastră, întregul nostru partid, pe toți oamenii muncii, că în îndeplinirea sarcinilor încredințate de partid și popor voi fi permanent — așa cum am fost întotdeauna — soldat credincios, neobosit al cauzei socialismului, al cauzei poporului, al bunăstării și fericirii sale, al independenței patriei noastre".

Mesajul scriitorilor din România către președintele țării la cea de a 60-a aniversare a zilei sale de naștere

Urmare din pag. 1

damnat, ați înfruntat cu aceeași dîrzenie revoluționară închisorile și lagărul.

Sînt, totodată, anii hotărîtori cînd, conjugîndu-vă eforturile cu cadre de conducere ale Partidului, din afară și din închisori, ați participat cu acea cutezanță în gîndire și de acțiune care vă sînt proprii la pregătirea și realizarea actului eliberator de la 23 August 1944.

Ca secretar general al Uniunii Tineretului Comunist, ați imprimat, ca nimeni altul, dinamismul revoluționar care a insuflețit eroismul bravilor ostași luptători pentru dezrobirea pămîntului Transilvaniei și, dincolo de hotarele patriei, pentru victoria finală asupra fascismului. Încă în primul număr legal al „Scînteii", din 21 septembrie 1944, vă afirmați preocuparea pentru educarea temeinică a fiilor poporului nostru scriind că „tineretul trebuie să se organizeze în grupe patriotice peste tot, în fabrici, sate, cartiere, în cămine, școli și universități", argumentînd că, prin munca de educare în spirit democratic antifascist, tineretul va putea deveni „un factor activ în producție, în știință și cultură", că „educat în spiritul luptei antifasciste consecvente, tineretul va contribui la lărgirea și apărarea libertăților democratice" și „numai așa poporul român va putea privi cu încredere în viitor, fiind sigur că fiii săi vor ști să apere cu viața lor libertățile și drepturile cîștigate".

Într-un asemenea spirit s-au călit, în acei ani grei ai începutului, primele detașamente ale acelor care, cu mintea și brațele lor, aveau să înfrunte viitorul imediat, scriind an de an, generație după generație, noua istorie a țării, făurind noul destin al poporului.

În această nouă istorie, mintea și inima Dumneavoastră s-au contopit tot mai intens cu mintea și inima celor mai avîntați constructori ai revoluției noastre socialiste. Și — o spunem aceasta cu vibrația unei autentice mîndrii — printre aceștí constructori apropiați de Dumneavoastră, s-au aflat nu puțini dintre slujitorii credincioși ai artei și cuvîntului, prin cărțile, prin articolele, prin activitatea lor în rîndurile maselor. Erați cel mai tînăr secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, cel mai tînăr membru al Biroului Politic și, pentru sensibilitatea artei scriitoricești, faptul acesta era, încă de atunci, încărcat de nobile semnificații.

Acele semnificații aveau să devină fapte de istorie cînd, prin sinteza de voință a tot ce are mai înaintat acest popor, ați fost investit cu înaltă funcție de Secretar General al Partidului. Congresul al IX-lea, apoi Congresul al X-lea și, cu atît mai pregnant, Congresul al XI-lea au înscris rînd pe rînd și de pe o treaptă tot mai înaltă, o nouă eră în istoria socialistă a poporului român, deschizînd tot mai larg orizontul spre viitorul de aur al omenirii : comunismul. Construirea societății socialiste multilateral dezvoltate s-a demonstrat în acești ani ca o vie, tot mai trainică, tot mai dinamică realitate, a cărei perspectivă de împlinire ați definit-o prin profunda analiză a ceea ce s-a înfăptuit și prin orientările, de clară certitudine, a ceea ce va fi România în viitoarele decenii.

Neuitată va rămîne pentru noi clipa solemnă cînd, dînd glas voinței celor douăzeci și unu de milioane de români, Marea Adunare Națională v-a investit cu titlul de președinte al Republicii Socialiste România și vi s-a înmînat sceptrul de comandant suprem al forțelor armate ale Republicii.

Numele de România sună astăzi atît de mîndru în lume. Aceasta se datorează, îndeosebi mesajului de pace, prietenie și colaborare între popoare pe care Dumneavoastră l-ați transmis, de atîtea ori, în numele poporului român, în nenumăratele călătorii efectuate pe toate meridianele pămîntului, după cum, de asemeni, tot Dumneavoastră vi se datorează principiile pe care, cu atîta autoritate, le-ați promovat în relațiile internaționale cu privire la apărarea independenței și a suveranității fiecărui stat, la neamestecul în afacerile sale interne, la condamnarea folosirii forței sau a amenințării cu forța, pentru securitatea și cooperarea europeană, pentru dezarmarea generală, pentru o nouă ordine economică internațională, pentru asigurarea dezvoltării continue a culturii, a artelor, a literaturii.

În acest vast ansamblu de factori, grație Dumneavoastră, stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, capacitatea creatoare a poporului nostru a dat noi aripi spiritualității sale, a deschis noi orizonturi științei și artei din România. Niciodată mai mult ca astăzi literatura n-a înregistrat mai multe opere valoroase, cu o tematică tot mai generoasă și o gamă de mijloace de expresie tot mai variată. Festivalul „Cîntarea României", pe care tot Dumneavoastră l-ați inițiat și l-ați instituit ca pe un continuu generator de talent și vocație artistică, se demonstrează a fi un integrator de forțe creatoare. Și astfel, scriitorimii noastre îi apare tot mai clar imensul potențial de energie creatoare al poporului în infinita lui gamă de însușiri, potențial din care izvorăște inspirația operelor noastre.

De cîte ori v-ați aflat în mijlocul scriitorilor, la conferințele lor naționale și în dialog direct de lucru, Dumneavoastră ne-ați adus noi temeiuri în a înțelege tot mai profund că literatura are a-și descoperi mereu sursa în problematica omului contemporan, că rațiunea și viziunea ei artistică trebuie să urmeze însăși rațiunea și viziunea pe care le determină Partidul Comunist Român în consecventa lui luptă pentru o mai dreaptă așezare socială, pentru o mai mare capacitate de perfecționare a omului și pentru o afirmare mai puternică în lume a culturii noastre socialiste.

În această lumină, pătrunși de cea mai adîncă stimă și dragoste, privim cu nestăvilită admirație și mîndrie personalitatea Dumneavoastră, semnificînd, în fruntea Partidului nostru comunist, geniul întregului popor.

Aniversarea zilei Dumneavoastră de naștere constituie pentru toți scriitorii din România Socialistă — români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități — un nou și fericit prilej de afirmare a atașamentului lor ferm față de politica internă și externă a Partidului Comunist Român, de angajare a tuturor forțelor noastre creatoare în marea cauză a realizării unei literaturi inspirate de tumultuoasa noastră realitate, din realitatea României socialiste.

Fie ca respectul și dragostea noastră fierbinte să vă însoțească pretutindeni !

Acum, cînd viața Dumneavoastră de muncă dăruită poporului, patriei și partidului a ajuns la șase decenii, noi, scriitorii din România, vă facem strămoșească urare :

La mulți ani !

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Președintele României
ctitor al unei politici internaționale active, de pace și colaborare

Portretul tovarășului Nicolae Ceaușescu realizat și oferit de Nadex, artist plastic din Egipt

Simbol al prieteniei și încrederii în viitorul lumii

Prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului și a statului nostru are semnificația unei adînci legitimități istorice, este expresia aspirațiilor fundamentale ale poporului român de a trăi liber, într-o lume a păcii și colaborării. Doctrina politică și acțiunea președintelui Nicolae Ceaușescu sintetizează tot ce a fost mai bun în moștenirea unor mari înaintași, ridicînd pe o treaptă superioară prezența istorică a României în arena mondială, dînd o strălucire fără precedent numelui țării noastre. Supunînd unei analize riguroase evenimentele și tendințele actuale pe scena internațională, tovarășul Nicolae Ceaușescu a contribuit în mod decisiv la elaborarea marilor hotărîri de politică externă abordate de partidul nostru și consfințite în documentele Congresului al IX-lea, al X-lea și al XI-lea, precum și la Conferințele Naționale, care au jalonat viața politică a țării noastre și activa sa conduită pe plan extern. Viața a probat în permanență justețea poziției României, clarviziunea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Rolul său proeminent în viața internațională de astăzi a însemnat în același timp o recunoaștere a contribuției aduse la elaborarea unor norme noi de conviețuire între state, bazate pe suveranitate, pe respectul reciproc, neamestec în treburile interne și pe cooperarea reciproc avantajoasă. Pornind de la studiul științific al disparităților existente pe plan mondial, tovarășul Nicolae Ceaușescu este unul dintre militanții cei mai activi și de prestigiu pentru realizarea dezarmării, pentru o nouă ordine economică internațională, care să excludă sistemul de relații ce perpetuează sărăcia unora și bogăția altora, punînd în loc relații armonioase între state, construite în spiritul echității și dreptății. Glasul președintelui României socialiste s-a auzit pe toate meridianele, luînd apărarea celor oprimați, promovînd libertatea popoarelor, dreptul lor la existență demnă, într-o lume care să aboleasă privilegiile întronate abuziv de către un grup restrîns de state. Larga mișcare în favoarea noii ordini economice și politice internaționale, ecourile favorabile, atît în organismele de lucru ale unor organizații internaționale, în pozițiile adoptate de numeroase personalități, cît și în cele mai largi cercuri ale opiniei publice este o dovadă a marelui apel pe care-l adresează conștiințelor avansate întreaga politică și concepție a președintelui Nicolae Ceaușescu.

Se poate spune astăzi că România socialistă are prieteni pe toată planeta, că nu există loc pe planetă în care să nu fi pătruns ecouri ale spațiului românesc și ale vieții care se construiește pe plaiurile de la Dunăre și Carpați. Președintele Nicolae Ceaușescu a dus pretutindeni mesajul de prietenie și pace al poporului român. În Europa, America, Africa și Asia, pe toate meridianele a răsunat glasul cel mai autorizat al României, spunînd oamenilor de pretutindeni că oamenii muncii de la poalele Carpaților clădesc socialismul și că sînt solidari cu toți cei care luptă și năzuiesc spre o viață mai bună, pe măsura aspirațiilor dintotdeauna ale popoarelor spre lumină și dreptate. Pe platourile Americii latine sau în străvechile centre de civilizație ale Asiei, în marile metropole din America și Europa sau în capitalele noilor state africane, în cetățile latinității, de care ne leagă o străveche istorie comună, sau în savanele unde se formează noi energii naționale, președintele Nicolae Ceaușescu este astăzi o personalitate profund stimată, al cărui cuvînt reprezintă garanția prieteniei și-a încrederii în viitorul comun al tuturor celor ce muncesc. Încrederea nestrămutată în soluții politice corespunzătoare intereselor fundamentale ale popoarelor, munca neobosită pentru promovarea de relații de colaborare economică reciproc avantajoasă, sprijinul neprecupețit acordat mișcărilor de eliberare națională și tuturor reprezentanților autorizați ai popoarelor în luptă cu asuprirea străină, au făcut din numele președintelui Nicolae Ceaușescu un simbol al prieteniei și solidarității, o emblemă a speranței în locuri ale lumii unde pînă mai ieri pătrunsese cu greu chiar și numele țării noastre. Nenumărați sînt oamenii de stat și conducătorii unor popoare recent eliberate care au omagiat personalitatea șefului statului și partidului român, mărturisind admirația pe care o inspiră opera sa de constructor al unei Românii socialiste dinamice și prospere, arătînd că activitatea sa constituie un exemplu de urmat pe calea independenței și a promovării unei politici conforme cu cele mai adînci năzuințe naționale.

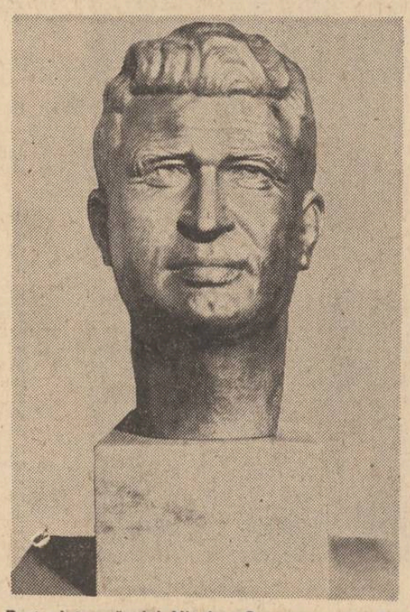

Bust al tovarășului Nicolae Ceaușescu, realizat și oferit de sculptorul turc Osman Makunlouglu

Elaborînd în mod strălucit politica externă a României, partidul nostru a dat glas, prin cuvintele conducătorului său, hotărîrii noastre de a fi răspunzători în fața întregii istorii naționale pentru modul cum construim socialismul și cum asigurăm participarea țării la acțiunile menite să ducă la pace și la relații de cooperare cu toate țările. Într-o epocă de interdependență, participarea țării noastre la eforturile pe plan internațional, menite să asigure egalitatea tuturor țărilor în privința accesului la tehnologiile înaintate și să dezvolte propriile resurse, reprezintă o contribuție la cauza echității între state și răspunde, în același timp, sarcinilor pe care și le-a fixat partidul nostru de a edifica o bază industrială menită să ridice România între țările dezvoltate din punct de vedere economic. Ctitorind o politică externă dinamică, șeful partidului și statului român are în vedere interesele fundamentale ale poporului, orientînd aspirațiile sale dintotdeauna către o viață plenară, în care să se producă deplin expresiunea talentului și energiei nesecate ale neamului nostru. Aceste trăsături definitorii au întrunit adeziunea maselor, cimentînd coeziunea indestructibilă dintre politica externă și internă a partidului, într-o voință uriașă de a realiza plenitudinea acestui moment istoric, așa cum o prefigurează gîndul cutezător al președintelui Nicolae Ceaușescu.

Activitatea internațională a partidului și statului nostru, condusă și realizată de către secretarul general al partidului, a avut în vedere în primul rînd crearea unui cadru propice dezvoltării libere a României socialiste, realizarea deplină a tuturor virtuților sale, dezvoltarea social-economică armonioasă. Este evident că o asemenea sarcină istorică se realizează cel mai bine în condițiile păcii și securității, iar corolarul politic firesc a fost poziția țării noastre în cadrul Conferinței general-europene de la Helsinki, unde președintele Nicolae Ceaușescu a dus mesajul de pace și prietenie al poporului nostru. Militînd pentru traducerea în viață a documentelor Conferinței, România socialistă se pronunță pentru excluderea relațiilor de forță și pentru stabilirea de contacte multilaterale, de schimburi reciproc avantajoase, în domeniul economic, tehnic, științific și cultural. Acordarea Medaliei de Aur a Păcii, cea mai înaltă distincție a Consiliului Mondial al Păcii constituie o fericită expresie a recunoașterii marilor sale merite.

Promovînd o politică de cunoaștere reciprocă, președintele Nicolae Ceaușescu s-a aflat întotdeauna în avangarda unor relații culturale dinamice, care să ducă peste hotare mesajul umanist al creației artistice românești, să facă cunoscută în întreaga lume țara noastră și poporul său iubitor de frumos, prezentînd, de asemenea, publicului românesc, tradițiile progresiste din cultura altor țări, marele filon umanist din creația universală. Partidul nostru s-a pronunțat întotdeauna împotriva poluării culturale, a promovării unor opere care fac apologia rasismului și a exploatării, dar a fost în același timp cel mai ferm partizan al cunoașterii culturale, un promotor al schimburilor culturale extinse. Extraordinarul climat politic realizat de România socialistă, sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, reprezintă un mediu intelectual extrem de favorabil recepției amplificate a creației artistice românești peste hotare. Literatura și arta plastică românească, filmul și spectacolul de teatru de la noi au dus în lume spiritualitatea noastră, gîndirea artistică românească, adăugînd acțiunii internaționale a țării noastre o dimensiune a artei și culturii, completînd imaginea patriei scumpe aflată într-un moment plenar al realizării de sine, sub înțeleapta îndrumare a unui mare bărbat politic, a unui conducător clarvăzător și inspirat.

Forța ideilor președintelui României și larga audiență a gîndirii sale, scrise sau rostite, este dată de contopirea omului cu istoria și năzuințele poporului său. În tot ceea ce face noi găsim o împletire a tradițiilor și culturii românești multimilenare cu exigențele unui prezent în prefacere și adîncă transformare. Glasul său se adresează lumii, cerînd instaurarea definitivă a forței dreptului în locul dreptului forței, cerînd o nouă ordine internațională, bazată pe independența reală, colaborare echitabilă și reciproc avantajoasă, egalizarea nivelelor de dezvoltare a popoarelor, distrugerea armelor. Geniul politic al acestui mare conducător a sesizat interdependențele lumii contemporane și în marea sa responsabilitate față de destinul patriei a găsit formula necesară momentului istoric pentru raportul just între dimensiunea internă și externă a politicii românești.

Aniversînd șaizeci de ani de la naștere și patruzeci și cinci de ani de luptă revoluționară ai tovarășului Nicolae Ceaușescu, România socialistă omagiază activitatea politică și patriotică a unui fiu iubit, care și-a înscris numele în cartea de aur a marilor săi bărbați.

Pavel Suian

Promotor al culturii, înțelegerii și respectului reciproc

Într-o zi memorabilă a anului 1975, în sala Finlandia din Helsinki, președintele României reafirma de la tribuna forului paneuropean, voința României socialiste de a face totul pentru făurirea unei Europe a păcii durabile și securității autentice, pentru o conlucrare egală în drepturi, pe baze noi, democratice, între toate statele. Cuvîntarea rostită atunci, în numele țării, de președintele Nicolae Ceaușescu, în fața șefilor de stat sau guvern se încheia într-o sinteză magistrală de concepție și acțiune românească față de marile probleme ale Europei de azi și de mîine, proiectînd o lumină clară asupra celor mai importante cîmpuri ale devenirii europene. Stăruind, în acest cadru de ansamblu, și asupra imperativelor dezvoltării și înfloririi culturii și civilizației europene, tezaur inestimabil oferit lumii de toate popoarele bătrînului continent, președintele României invedera necesitatea imperioasă a intensificării schimburilor culturale dintre statele Europei, activitate care — declara tovarășul Nicolae Ceaușescu — „trebuie să ducă la întărirea respectului pentru tradițiile și cultura fiecărui popor, să contribuie, totodată, la răspîndirea a tot ceea ce a creat mai bun omenirea în toate domeniile de activitate și ale cunoașterii umane".

Angajamentul solemn luat în acest sens de cele 35 de state, prin semnarea Actului final, a fost, pentru România socialistă, din primul ceas, direcție constant urmată în politica sa de mai bună înțelegere reciprocă și apropiere, prin intermediul cooperării între state. O direcție de acțiune ilustrată, în modul cel mai strălucit, de însăși activitatea de politică externă desfășurată de președintele Nicolae Ceaușescu. Din noianul de exemple grăitoare în această privință aș aminti numai două secvențe, desprinse din filmul vizitei făcute în 1970 de președintele României în Austria, la primăria vieneză, evocînd tradițiile de bune relații româno-austriece, președintele Nicolae Ceaușescu amintea popasul de învățătură, de viață și de luptă în capitala Austriei al unor oameni de cultură și buni patrioți ai țării noastre. A doua secvență avînd ca loc de desfășurare palatul Dietrichstein, sediul oficial al Coloniei române din Austria. Aici, după vizitarea bibliotecii coloniei, președintele Nicolae Ceaușescu mărturisea : „Este, desigur, deosebit de folositor și de plăcut să vezi și aici, ca de altfel în multe librării din Austria, cărți românești, să știi că există o preocupare permanentă de a se crea condiții prielnice pentru ca toți cei care doresc să cunoască cultura românească să o poată face".

Promotor al păcii și înțelegerii între state, președintele României atribuie culturii, creațiilor artistice ale spiritualității națiunilor, rolul cuvenit, de neînlocuit, în procesul generos de apropiere și conlucrare rodnică între popoare.

Corneliu Vlad

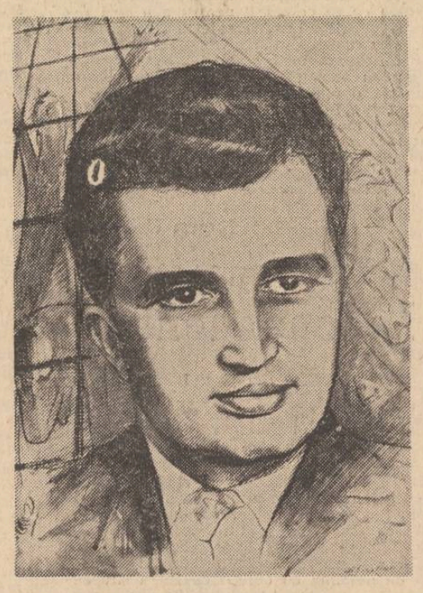

Tablou realizat de Al. Torella — Italia

Tablou oferit cu prilejul participării la aniversarea a 2 500 de ani de la fondarea statului persan

„Pe drept cuvînt, în Mesajul Comitetului Central, Consiliului de Stat și guvernului s-a subliniat că principiile pe care le-a susținut atît de activ partidul nostru — de deplină egalitate în drepturi, respect al independenței și suveranității naționale, neamestec în treburile interne, renunțare la forță și la amenințarea cu forța — se afirmă cu tot mai mare putere în viața internațională, sînt, de altfel, recunoscute astăzi ca singurele pe baza cărora se pot asigura o colaborare internațională democratică, pacea în întreaga lume. Iată de ce și în continuare vom face totul pentru afirmarea cu putere în lume a acestor principii!

Este o mîndrie pentru partidul și poporul nostru de a constata că are prieteni pe toate meridianele globului! Niciodată poporul român nu s-a bucurat de atîția prieteni, de atîta simpatie ca astăzi. Aceasta o datorăm faptului că partidul și statul nostru duc o politică fermă de pace, de colaborare internațională. Iată de ce vom face totul și în viitor pentru triumful acestei politici."

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din cuvîntarea rostită la festivitatea de sărbătorire a 60 de ani de viață și a peste 45 de ani de activitate revoluționară)

● Pe linia tradițiilor milenare ale unui popor iubitor de libertate

„Sîntem datori să apreciem în mod deosebit felul în care această personalitate politică proeminentă, rămînînd credincioasă teoriei sale filozofice, concepe problemele internaționale atît de larg, cu o asemenea înțelegere a realității istorice și cu atîta justețe și umanism".

CONSTANTIN TSATSOS
președintele Republicii Elene

„Nicolae Ceaușescu a devenit cunoscut ca unul dintre exponenții și apărătorii pasionați ai dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur viitorul, ca unul dintre luptătorii activi împotriva politicii imperialiste de dominație și dictat, pentru democratizarea relațiilor internaționale".

Prof. Univ. DIMCE BELOVSKI
Iugoslavia

„Dorința de a relata despre activitatea și personalitatea lui Nicolae Ceaușescu m-a determinat să aprofundez atît biografia sa, cît și istoria României. Mi-am dat repede seama că politica internă și externă promovată de comunistul, românul și conducătorul de stat Nicolae Ceaușescu se înscrie în liniile tradițiilor milenare ale acestui popor atît de iubitor de libertate. În personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu se contopesc convingerile comuniste și tradițiile românești, gîndirea materialist-dialectică de talie mondială, patriotismul, cu alte cuvinte omul și patria sa. Sub conducerea lui Nicolae Ceaușescu, țara a ajuns mai departe decît oricînd în trecut, mai departe decît s-a crezut posibil".

PER OLOF EKSTRÖM
scriitor, Suedia

● Viziune amplă asupra lumii, activitate impresionantă

„Prezentarea biografiei președintelui Ceaușescu, documentele fotografice, textele alese din opera sa constituie, fără îndoială, un răspuns bogat dat tuturor celor care se interesează de progresele României contemporane, de rolul pe care îl are în fruntea statului român președintele Nicolae Ceaușescu, considerat astăzi unul dintre cei mai remarcabili șefi de stat ai epocii noastre".

PIERRE SEGHERS
editor, Franța

„Președintele Ceaușescu are o foarte largă viziune asupra lumii și știe întotdeauna ce trebuie făcut, cînd ceva se întîmplă în lume. Activitatea sa în slujba păcii este deosebit de impresionantă. Cauza păcii l-a preocupat întotdeauna foarte mult și pentru ea a muncit și muncește fără răgaz. Pentru activitatea sa, președintele Ceaușescu se bucură de multă simpatie în rîndul poporului japonez".

TSUNEO IKEDA
editor, Japonia

● O gîndire cutezătoare, pusă la temelia unei orînduiri noi, a unor relații pașnice cu toate țările

„Nici un ziarist sau istoric contemporan nu poate ignora rolul important jucat de președintele Nicolae Ceaușescu, atît în dezvoltarea relațiilor din cadrul sistemului socialist mondial, cît și în Europa, Orientul Mijlociu și, în general, din întreaga lume. Este clar că politica externă a României exprimă voința de pace și securitate a poporului român, reflectă dorința sa nestrămutată de civilizație și progres continuu, pe calea libertății și păcii".

HAMDI FUAD
scriitor, Egipt

„Ceaușescu este unul dintre oamenii politici ai lumii despre care se vorbește foarte mult. Activitatea politică a lui Nicolae Ceaușescu urmărește construirea unei Românii noi, puternice din punct de vedere economic, care să trăiască pe baza principiilor pașnice cu toate țările lumii, indiferent de regimul lor politic, fără amestec în treburile interne ale altor state".

FEVZI ȘIRINLI
publicist, Turcia

„Pe scena politică și socială s-a profilat o figură deosebit de remarcabilă. Remarcabilă prin acțiunile sale și prin succesul acestor acțiuni. Succesul în acest caz este consecința naturală a transformării intereselor celor mai profunde ale comunității în propria sa cauză. Cînd se întîmplă acest lucru, poporul vede în cîrmuitor brațul și vocea sa... Este vorba de Nicolae Ceaușescu care, de mai mulți ani, confirmă aceste principii prin acțiunile și gîndirea sa. Politica internă și externă românească a făcut să crească un mugur de speranță în spiritul întristat al omului și o aderare de pace între state, creatorul acestei politici devenind o figură populară în lumea internațională, semănînd peste tot prestigiul poporului său".

Prof. GUILLERMO NOLASCO-JUAREZ
Argentina

„Președintele Ceaușescu posedă în cel mai înalt grad, după cum o arată întreaga sa viață, însușirea de a organiza. Om de acțiune, el nu se lasă totuși devorat de aceasta. Nu poți face nimic foarte bine dacă n-ai meditat înainte la ceea ce vrei să faci. În încheiere, ca și la cîrma țării, toate actele sale sînt rodul unei meditații preliminare, al unei temeinice confruntări cu realitățile vieții, cu propria sa existență, cu cele citite... Președintele este un nesățios cititor... Acesta este omul. Acesta este conducătorul politic. Acesta este președintele care nu acceptă altă onoare decît aceea de a-și conduce poporul, asemenea lui Moise, către pămîntul făgăduit al bunăstării și independenței. De la copilul din Scornicești la șeful de stat, nimic nu s-a schimbat în caracterul și comportamentul lui. Poate doar înalta conștiință a misiunii sale".

MICHEL P. HAMELET
publicist, Franța

● Conducător sigur și experimentat al unei politici realiste și curajoase

„Președintele Nicolae Ceaușescu dispune de un remarcabil simț al realului. Pornind, așadar, de la datele concrete ale României de azi, președintele Ceaușescu a subliniat că trecerea țării de la stadiul unei economii extensive la cel al economiei intensive, puternic dezvoltată, presupune și noi forme de planificare și conducere economică. Introducînd o nouă optică în acest domeniu, președintele Ceaușescu a cerut ca, în perspectivă, dezvoltarea economică a țării să nu mai fie concepută numai prin raportarea la necesitatea depășirii nivelului economic antebelic ci, în primul rînd, în funcție de imperativul apropierii de nivelul atins de țările lumii cel mai puternic industrializate. Legătura cu istoria este puternic afirmată și în acest cîmp de desfășurare a gîndirii și acțiunii politice a președintelui României, care subliniază, de pildă, că mari gînditori români din trecut, ca istoricul Xenopol sau teoreticianul socialist Dobrogeanu-Gherea, au relevat condiția absolut inevitabilă a industrializării țării ca garanție fundamentală a progresului general al României".

HEINZ SIEGERT
scriitor, Austria

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
5
(823)
Sîmbătă
4 februarie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Înaltă prețuire

Întregul popor român a sărbătorit cu sentimente profunde de admirație și devotament împlinirea a 60 de ani de viață și a peste 45 de ani de activitate revoluționară ai tovarășului Nicolae Ceaușescu. Manifestările de stimă și dragoste de pe întreg cuprinsul țării au evidențiat exemplul de înaltă conduită patriotică și revoluționară pe care secretarul general al partidului, președintele Republicii, eminentul revoluționar și patriot, l-a înscris în istoria națională cu fapta durabilă a creației istorice. Perioada marcată în anii noștri de prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului și statului este caracterizată printr-o mare efervescență creatoare, prin succese remarcabile pe plan economic și social, care înseamnă, în același timp, un înalt nivel de viață material și spiritual al întregului nostru popor, precum și crearea bazei economice pentru dezvoltarea viitoare a României, asigurînd țării noastre un loc demn între statele lumii. Mesajele colectivelor de muncă, ale organizațiilor de partid, mărturia dragostei întregului nostru popor față de conducătorul său încercat, au subliniat încă o dată hotărîrea tuturor de a munci fără preget pentru îndeplinirea sarcinilor stabilite în programele de dezvoltare a României, de a înscrie țara noastră în orizonturile luminoase ale deplinei realizări istorice, de a întări coeziunea în jurul partidului și a secretarului său general, garanția trainică a tuturor succeselor noastre.

Arhitect inspirat al României actuale, tovarășul Nicolae Ceaușescu a înscris în programul de acțiune al partidului nostru desăvîrșirea spirituală a omului de astăzi, fapt care a fost subliniat cu cea mai deplină aprobare de către numeroasele telegrame de pe tot cuprinsul țării, din partea oamenilor muncii, a oamenilor de artă și cultură, a membrilor de partid, a organizațiilor județene și municipale. Unanimitatea manifestărilor de dragoste față de conducătorul partidului și statului, satisfacția cu care întregul popor a întîmpinat acordarea pentru a doua oară a titlului suprem de onoare de „Erou al Republicii Socialiste România", a evidențiat cu pregnanță frăția dintre oamenii muncii români și cei aparținînd naționalităților conlocuitoare, a pus puternic în lumină unitatea întregului nostru popor, chezășia asigurării dezvoltării necontenite a țării, a realizării deplinei egalități în drepturi, a traducerii în viață a politicii partidului.

Personalitatea marelui fiu al poporului român a fost omagiată de factori responsabili și de cercuri largi ale opiniei publice mondiale, care cinstesc politica externă de cooperare și pace a României socialiste, voința poporului nostru de a trăi liber și independent, promovarea consecventă a principiilor echității internaționale, într-un spirit nou, formulat cu deosebită strălucire de către tovarășul Nicolae Ceaușescu. Activitatea sa de militant revoluționar, contribuția la întărirea continuă a relațiilor dintre țările socialiste, la promovarea cauzei socialismului, înțelegerii și prieteniei între popoare, a fost omagiată prin conferirea unor înalte distincții ale unor țări socialiste prietene, expresie a prețuirii deosebite de care se bucură tovarășul Nicolae Ceaușescu. Sînt manifestări care se adaugă numeroaselor telegrame și mesaje de prietenie care au exprimat prețuirea de care se bucură șeful statului român pentru ideile și acțiunea sa pe plan internațional, pentru vocea sa demnă, vocea unui popor liber, care proclamă prietenia și pacea, respectarea suveranității și independenței naționale drept coordonate ale vieții internaționale, menite să asigure dezvoltarea liberă a fiecărui popor, stabilitate și echilibru în lumea de azi. Întregul popor român sprijină politica externă a partidului, omagiază personalitatea conducătorului său, care a dus în întreaga lume un mesaj de pace și echitate, făcînd din România socialistă o prezență stimată pe toate meridianele.

Manifestările omagiale consacrate personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu au constituit un prilej de expresie deplină a voinței întregii națiuni socialiste de a realiza politica partidului, programul său de dezvoltare economică și socială, politica de cooperare și pace. „Ceaușescu — România" sînt cuvintele ce exprimă o simetrie edificatoare pentru echilibrul și forța de nezdruncinat a afirmării istorice a unui popor viguros și stăpîn pe destinele sale.

Luceafărul

Constantin Piliuță : **„Omagiu"**

O sărbătoare a teatrului românesc

MESAJUL adresat de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU colectivului Teatrului Național „I. L. Caragiale" din București

Dragi tovarăși,

Sărbătorirea a 125 de ani de la inaugurarea Teatrului Național din București îmi oferă plăcutul prilej de a vă adresa dumneavoastră, slujitori ai primei scene dramatice, precum și tuturor celor ce muncesc pe tărîmul artei teatrale, calde felicitări și urări de noi succese în activitatea nobilă pe care o desfășurați pentru dezvoltarea și înflorirea culturii noastre socialiste.

În cei 125 de ani de existență, Teatrul Național din București s-a afirmat ca o înaltă tribună de educație civică și patriotică, contribuind eficient la deșteptarea și închegarea conștiinței naționale, la împlinirea marilor aspirații de unitate, libertate și independență ale poporului, la cultivarea celor mai de seamă idei umaniste și progresiste ale societății românești. În anii socialismului, teatrul s-a angajat profund în viața socială a națiunii noastre, participînd activ, alături de întregul front al culturii și artei românești, la înfăptuirea politicii partidului, al cărei țel fundamental este făurirea unui om nou, educat în spiritul patriotismului revoluționar, animat de idealurile socialismului și comunismului.

Aniversarea Teatrului Național are loc în condițiile în care întregul nostru popor desfășoară o intensă activitate, pe toate planurile vieții materiale, științifice și culturale, concentrîndu-și energiile și forțele sale creatoare în direcția înfăptuirii istoricelor hotărîri adoptate de Congresul al XI-lea, de Congresul educației politice și al culturii socialiste, precum și de recenta Conferință Națională a partidului, a transpunerii ferme în viață a Programului partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. La această amplă activitate sînt chemați să-și aducă din plin contribuția — alături de ceilalți oameni de artă și cultură, de întregul popor — și slujitorii teatrului românesc, căruia partidul și statul nostru socialist i-au creat condiții optime de dezvoltare. Astăzi, în țara noastră își desfășoară activitatea un număr de 64 de teatre dramatice, muzicale, de operă, operetă și estradă — din care șapte în limba maghiară, două în germană — precum și alte formațiuni artistice teatrale, care joacă un rol tot mai important în viața cultural-artistică a societății. În cadrul acestui puternic detașament al artei noastre noi, Teatrul Național trebuie să aducă o contribuție de prim ordin. Continuînd frumoasele sale tradiții, Teatrul Național este chemat ca, împreună cu întreaga noastră mișcare teatrală, cu toți creatorii de artă ai țării, să-și intensifice eforturile închinate scopului profund umanist de a contribui la înflorirea spiritualității noastre socialiste, la făurirea unor noi valori de înaltă ținută educativă, sporindu-și astfel tot mai mult prestigiul de care se bucură în țară și peste hotare. Colectivul teatrului, toți slujitorii scenei din țara noastră trebuie să se încadreze cu toate forțele, cu toată capacitatea în ampla activitate politico-educativă desfășurată de partid pentru ridicarea conștiinței maselor, pentru formarea omului nou înaintat, cu înalte trăsături morale, constructor conștient al destinului socialist al României. Aceasta cere din partea Teatrului Național, a tuturor teatrelor noastre eforturi susținute pentru realizarea unor spectacole militante, de adîncă semnificație politică și de un nivel artistic superior, care să abordeze și să pună în dezbaterea unui public cît mai larg, format din oameni ai muncii, problemele de esență ale contemporaneității.

Îndeplinind menirea dintotdeauna a unui teatru național, prima noastră scenă — ca, de altfel, toate teatrele țării — trebuie să se consacre cu precădere dramaturgiei românești, atît clasice, cît mai cu seamă contemporane, care oferă o imagine însuflețită asupra prezentului socialist și a măreților perspective de dezvoltare a societății noastre. În același timp, Teatrul Național și mișcarea noastră teatrală, în general, trebuie să se preocupe de prezentarea celor mai valoroase creații ale dramaturgiei universale, progresiste, care prin mesajul lor umanist, de încredere în om și în forțele sale creatoare, să contribuie la educarea sănătoasă și îmbogățirea orizontului cultural al poporului.

Teatrul Național, celelalte teatre din țara noastră trebuie să participe activ la Festivalul „Cîntarea României", punînd larg în valoare tot ceea ce au ele mai bun, oferind, prin spectacolele pe care le organizează în acest cadru, prin ținuta lor artistică și educativă, un înalt model pentru toate formațiunile de teatru din întreaga țară, sprijinind și îndrumînd concret dezvoltarea mișcării artistice de masă.

Adresîndu-vă îndemnul de a face totul pentru a vă îndeplini cu rezultate tot mai bune înaltele îndatoriri ce le aveți în dezvoltarea artei și culturii noastre socialiste, urez întregului colectiv al Teatrului Național din București, tuturor oamenilor de teatru din țara noastră succese și satisfacții tot mai însemnate în muncă și creație, multă sănătate și fericire !

NICOLAE CEAUȘESCU

DECRET PREZIDENȚIAL privind conferirea Ordinului „Meritul cultural" clasa I Teatrului Național „I.L. Caragiale" din municipiul București

Pentru contribuția deosebită adusă la promovarea dramaturgiei originale patriotice și revoluționare, valorificarea dramaturgiei naționale clasice și universale, creșterea nivelului artei interpretative românești, la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor,
cu prilejul aniversării a 125 de ani de la inaugurare,
președintele Republicii Socialiste România decretează :
ARTICOL UNIC. — Se conferă Ordinul „Meritul cultural" clasa I Teatrului Național „I. L. Caragiale" din municipiul București.

NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Republicii Socialiste România

sentimentul primăverii

ploile mănîncă zăpada
spală ierburile de rugină
pe pămînt ce ușoară cade
lumina deviată de lumină

în cîmpurile înspumate
dă colțul grîului
cu moliciunea indecisă-a pufului
din subsuoarele aripelor

te cumpănește-n aer
la sfîrșit de săptămînă
căldarea scoasă proaspăt
cu apa cea mai bună de fîntînă

rămîne totul lin și-n așteptare
subt cer limpezească-se febrele
de o dulce zvicnire de miel
cutreierate-s vertebrele

pentru primăvara ce vine
năvălire de miresme la mal
din sufletul scos la vedere îmi crește
o transparentă nară de cal

grăbește această lumină
grăbește această clipă
miraculoase prielnice instelări
îți tot bat în aripă

cumpănite-n adîncuri
stau toate puterile
neprihănite ne-au fost și ne sînt
căile viețile vrerile

semințele au făcut semn
să se deslege izvoarele
înalt ce înalt suie sîngele
să se întîmpine iar cu cocoarele

Grigore Hagiu

Personajul și determinările sale sociale

În ultimele două decenii au apărut scriitori de teatru, dar nu dramaturgi, care au înlocuit vocația de a construi personaje cărora să li se vadă „oasele, singele", să fie „legate de viață și de lumină cu o asemenea forță, încît să se trădeze, să le simți mirosurile" — cum se confesează Federico Garcia Lorca într-un interviu publicat de **El-Sol** în 1936 — cu niște fantoșe care rostesc vorbe comunicate parcă de vocea unui megafon.

De cîțiva ani, și pe scenele noastre se spun, uneori, texte juste dar neconvingătoare. Dacă citești replicile acestor scrieri dialogate, fără să ții seama de numele personajului care debitează textul, nu poți să identifici un limbaj diferențiat. Operîndu-se un transfer de replică de la un personaj, la oricare dintre parteneri nu se produce nici o modificare în structura verbală a eroilor. Toate personajele vorbesc la unison întocmai ca autorul care a ticluit replicile și din această cauză dialogul devine monoton, plictisitor, neverosimil. Bineînțeles că un asemenea gen de „teatru" și-a găsit prieteni, susținători și astfel au apărut cei care au „descoperit" **teatrul de idei**, sau **teatrul dezbatere.** Eroare !

Începînd cu tragedia greacă teatrul a fost o tribună de dezbatere, un conclav sensibil al ideilor. Dar aceste două condiții au fost implicate în biografii de eroi. Oedip, Antigona sau Hamlet sînt purtătorii unor idei care au impulsionat gîndirea filozofică și estetică a veacurilor, iar prezența lor scenică a stimulat vibrația unor dezbateri cu adînci rezonanțe în conștiințele generațiilor de spectatori. Numai că replicile acestor personaje nu vin din exterior, din cărți de filozofie sau din răfuielile dramaturgului cu semenii săi cu administrația ci din viața lăuntrică a eroilor, din firea lor, din tristețile, bucuriile și erorile personajului, din relațiile sale cu mediul uman și social.

Atunci cînd se apucă să scrie o piesă de teatru, dramaturgul cu vocație își propune să emită o judecată asupra unor relații umane și a mediului ca destin. În puține cuvinte, Gorki spunea foarte exact că odată bine construite, personajele, în dezvoltarea lor dialectică, vor intra inevitabil în conflict. Pentru că teatrul esențial

George Genoiu

Continuare în pag. a 7-a

Legămîntul artei

Marți, 31 ianuarie, a avut loc în Sala Mare a Teatrului Național din București, sărbătorirea a 125 de ani de existență a acestei prestigioase instituții, una dintre cele mai importante, ale mișcării artistice românești.

Inaugurarea sa a coincis, în secolul trecut, cu zorii națiunii, cultura scenică, identificîndu-se de la început la noi, cu aspirațiile de veacuri, ale poporului. De la tribuna înălțată cu dăruire, de pionierii artei dramatice s-au rostit mesaje înflăcărate, demnitatea verbului românesc a fost definitiv instalată în drepturi.

Pentru a cinsti toate acestea, aniversarea a fost marcată de o adunare festivă, ce s-a bucurat de participarea tovarășilor **Ștefan Voitec, Cornel Burtică, Ion Dincă, Miu Dobrescu, Radu Beligan,** directorul Teatrului Național din București, regizori și actori care de-a lungul anilor și-au legat existența artistică de prima scenă a țării.

Tovarășul Miu Dobrescu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, a dat citire **MESAJULUI ADRESAT DE TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU,** secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, colectivului Teatrului Național din București, cu prilejul sărbătoririi. Participanții, numeroasa asistență au primit Mesajul cu vii și îndelungate aplauze. A fost citit apoi Decretul Prezidențial prin care se conferă Ordinul „Meritul cultural" clasa I, Teatrului Național „I. L. Caragiale", din municipiul București. Înmînînd distincția, tovarășul **Ștefan Voitec,** membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat, a spus : **„Îmi revine înalta cinste și deosebit de plăcuta misiune ca, în numele conducerii de partid și de stat, personal în numele tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, să adresez cele mai calde felicitări Teatrului Național din București, cu prilejul conferirii înaltului ordin al republicii „Meritul Cultural" clasa I, la gloriosul său jubileu, ca omagiu adus îndelungatei, nobilei și remarcabilei activități a tuturor slujitorilor de ieri și de astăzi ai primei scene dramaturgice românești.**

Exprim din inimă urări de noi și neîntrerupte succese Teatrului Național, pentru necontenita sporire a strălucitorului său patrimoniu teatral, pentru înflorirea artei și culturii naționale în condițiile minunate create de orînduirea noastră socialistă, de gloriosul partid comunist".

Continuare în pag. a 6-a

Craiul munților

Mergînd în fiecare vară acasă pe drumul ce duce de la Deva spre Oradea, m-am oprit totdeauna la Țebea, unde doarme de mai bine de un secol **craiul munților** în răcoarea gorunului bătrîn al lui Horia. Alte dăți mă abăteam pe la casa surorii mele, situată pe marginea Arieșului de la Cîmpeni, unde o statuie ecvestră îl reprezintă pe revoluționarul Iancu, tînăr și mîndru și drept, în centrul orașului de inimă al moților. N-am crezut niciodată însă că marele bărbat al revoluției transilvănene de la 1848 ar fi murit și că e înmormîntat la Țebea, ci că el stă călare și măreț, întinzînd o mînă frățească tuturor celor care trec prin centrul Apusenilor. Și sînt tot atît de sigur că uneori, călăreț și cal — neobișnuiți cu repaosul în timpul vieții — coboară noaptea de pe soclul de la Cîmpeni și urcă pe creste să cerceteze țara care-i era atît de dragă.

O rară bucurie mi-a făcut întîlnirea cu Avram Iancu **viu,** pe scena Teatrului Național din Cluj-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

Avram Iancu

Zilele acestea am avut prilejul să asist la o premieră de excepție. Este vorba de piesa „Avram Iancu" a cunoscutului prozator și poet Mircea Micu pusă în scenă de către Dan Alecsandrescu la Teatrul Național Cluj-Napoca.

Frumusețea și noblețea istorică a lui Avram Iancu a lăsat puternice urme, atît în literatura contemporană lui cît și în cea ulterioară.

Personaj profund dramatic, revoluționar înflăcărat și luptător pentru drepturile cetățenești ale românilor în cadrul imperiului austro-ungar, Avram Iancu a inspirat în epocă un adînc respect pînă la mitologizarea portretului său.

Nenumărate poezii populare i-au cîntat și-i cîntă, încă, renumele.

Oameni de știință i-au dedicat studii și monografii, dar unul dintre cele mai puternice ecouri pe care le-a stîrnit au fost acelea ale dramaturgiei.

Nichita Stănescu

Continuare în pag. a 6-a

În acest număr :

● UN EVENIMENT ARTISTIC : RETROSPECTIVA **CORNELIU BABA.** Semnează ● Ion Pacea ● Dan Hatmanu ● Marius Cilievici ● C. R. Constantinescu ● Traian Brădean ● Mihai Bandac ● Viorel Mărginean ● Cornel Antonescu ● **Cronica literară :** Dan Cristea despre volumele **„Farmecul pămîntului"** și **„Virstele timpului"** de **George Macovescu** ● Cariatida : **Constanța Buzea** ● **Fănuș Neagu : Cartea cu prieteni** ● **Șerban Cioculescu :** Instantanee ● Contemporanii noștri : **Ion Gheorghe** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu.**

cronica literară

GEORGE MACOVESCU:

Farmecul pămîntului

●

Vîrstele timpului

documente ale unei biografii interioare și deopotrivă documente ale biografiei unei generații, volumele de memorialistică, de însemnări de călătorie și de publicistică ale lui George Macovescu, **Farmecul pământului** și **Virstele timpului,** cuprind în întiiul lor gînd o largă mișcare de simpatie. Căci autorul nu vorbește numai și numai în numele său și, în genere, nu-i place cu evidență să se folosească prea des de orgoliosul **eu** al confesiunii, atunci cînd o întreprinde, ci, dimpotrivă, năzuiește să-și descopere și să-și destăinuie toate interferențele posibile cu oamenii care au constituit ori au traversat generația sa. Un mai modest, dar un nu mai puțin patetic **noi** înglobează adeseori vocea autorului, contribuind prin implicațiile lui la conturarea acelui aspect de cordialitate și de fervoare, de confluență și de afinitate a spiritului și a acțiunii pe care îl regăsim în scrisul său ori de cite ori se ivește prilejul unei evocări, al unei rememorări, al unei precizări de poziție ideologică sau existențială. Cu alte cuvinte, fără să se pună în umbră, într-o umbră nu numai nemeritată dar și neconformă adevărului faptelor, fără să se anuleze vreo clipă ca individualitate activă, George Macovescu înalță, prin cărțile sale, un cald omagiu generației din care a făcut parte, generația deceniului al patrulea, precum și ideilor și atitudinilor care i-au marcat net fizionomia, morala, modul de a gîndi.

Această temă, a conștiinței și a condiției umane a unei generații, a „acelei generații care n-a vrut și nu vrea să se deosebească de celelalte prin curgerea anilor, ci prin atitudinea față de fenomenul social", este marea temă a cărților lui George Macovescu, de regăsit în mai toate rîndurile sale, direct expusă sau convertită în alte meditații, și ei i se raliază, rînd pe rînd, majoritatea celorlalte teme abordate de autor. În tot ceea ce scrie cu privire la vremurile trecute, și nu numai la ele, în tot ceea ce scrie observînd și analizînd derularea „virstelor timpului", a virstelor sale morale și sociale, George Macovescu nu se simte niciodată singur, izolat ori rupt de fluxul emanînd dinspre ceilalți, ci, din contra, fiecare moment al vieții și al experiențelor pe care le încearcă este unit, cufundat, confruntat cu o comunitate de spirit, de atitudine și de aspirații. Latura comună a existenței și a ideilor, comună în măsura în care semnifică un aspect integrator al condiției umane și, prin asta, deloc banală, partea din sine care s-a împărtășit și s-a răsfrint reciproc pe un fundal biografic, politic și social ce poate fi generalizat la mai mulți indivizi, pusă sub un același semn tutelar, sînt lucrurile care îl interesează cu prioritate pe autorul **Virstelor timpului.** Nimic din ceea ce i s-a întîmplat, ni se dă a înțelege, nu-l scoate pe autor din rînduri, nu-l așează într-o postură singulară care să-l favorizeze într-un fel sau altul, tot ceea ce a trăit exprimă, în ultimă instanță, formarea și consolidarea unei generații, condițiile în care ea și-a făcut debutul în viață, idealurile de care s-a înțovărășit și pentru care a militat în continuare. Apartenența la această pleiadă de intelectuali, situată la frontiera dintre democrație și fascism și ajunsă acum „în fața judecății timpului", traduce, în fapt, opțiunea civică și angajarea directă : „Eu eram unul dintre cei mulți. Aceasta era generația mea și amintind acele întîmplări de demult, nu vreau decît să scriu despre condiția umană a acelei generații, despre împrejurările în care intra ea în viață. Atunci, noi aveam de ales între umilință, renunțare la orice ideal, vînzare către clasa stăpînitoare a capacităților noastre, a conștiinței noastre și între demnitate și luptă grea, servind clasa care pornise la asalt, clasa muncitoare. Unii au ales prima alternativă și dacă nu au eșuat în rîndurile mișcării fasciste, s-au scufundat în mlaștinile unei societăți care sfîrșea. Alții au optat pentru a doua alternativă și marea lor satisfacție este că au mers în direcția dezvoltării istoriei".

Prezentîndu-ne momente de virf din biografia sa, din succesiunea împlinirilor etice și intelectuale, oferindu-ne amănunte revelatoare despre formarea sa ca om și ca luptător în slujba unei cauze și unui ideal, George Macovescu își refuză pornirea, posibilă, de altfel, de a se particulariza și de a se scoate în prim-planul imaginii, centrul de greutate al confesiunilor pe care le face, după cum și selecția pe care o întreprinde prin articolele și reportajele de ziar căzînd, mai întotdeauna, pe luminarea a ceea ce este evident, subsumabil, dominant și esențial în diagrama unei epoci și a oamenilor care o însuflețesc. Urmărind materia confesiunilor, risipite ici și colo, se poate spune că, în genere, ele se rotesc în jurul unor teme : tema obîrșiilor, tema școlii și a formației, tema agenților formativi, tema mentorilor, a prietenilor, a tovarășilor de luptă, tema influențelor de ordin spiritual. Toate acestea converg întîm, însă, cum aminteam, spre marea temă a generației și a profilului ei distinct, spre corpul comun al unor întîmplări și experiențe ce nu pot fi gîndite în afara factorilor care le-au generat și le-au prezidat totodată. Faptul de a te naște într-un sat sărac și într-o familie nu mai puțin săracă, faptul de a urma liceul în baza unui certificat de „paupertate", faptul de a îndura mizeria materială și intelectuală, bucuria, apoi, de a descoperi în jurul tău oameni adevărați, și mai ales, prieteni, tovarăși și exemple de atitudine, marea împlinire de a descifra sensul existenței în concordanță cu fazele devenirii istorice reale, împrejurarea cristalizatoare de a scrie într-un anumit fel, aparînd cu fervoare și responsabilitate valorile amenințate de fascism și de război, toate acestea sînt, la un loc, forme de manifestare biografică pe care George Macovescu le privește, le înțelege și le consemnează în organicitatea lor, în posibilitatea lor de înseriere semnificativă, extinzîndu-le de la sine către comunitatea care le-a pus în valoare și le-a transformat într-un mod de viață care să-i conserve și să-i definească valorile. Aceste amănunte de biografie din care autorul nu face comori proprii, păstrate avar, sînt exemplare prin extensia lor, prin forța de contagiune și de influențare reciprocă. Fără de o astfel de forță unitară, propulsatoare, biografia aceasta, comună multor intelectuali comuniști sau democrați ai epocii, s-ar fi împrăștiat în accidente biografice. Este aici modul propriu al lui George Macovescu de a-și înfățișa biografia personală, trasă din biografia mare a unei epoci și a unei generații, mod care, pornind din exterior spre interior, dovedește nu numai o gîndire dialectică, dar și un temperament ce, printre alte virtuți, o cunoaște și pe aceea a modestiei, căci autorul **Virstelor timpului** împărtășește în chip întîm adagiul lui La Bruyère : „Modestia este față de merit ceea ce sînt umbrele față de figurile dintr-un tablou: îi dă forță și relief".

Format la școala scrisului zilnic („Am văzut locuri, am cunoscut oameni, am trăit printre ei, le-am aflat și bucuriile și întristările și greutățile vieții lor, i-am înțeles și nu i-am înțeles, am învățat multe și m-am dezvățat de multe. Colindam țara fără să întreb dacă e iarnă sau vară, noapte sau zi, schimbînd trenuri, din mers, rugindu-mă de șoferi să mă ia în camioane sau călărind inima unei căruțe cu boi"), stilul de memorialist și de publicist al lui George Macovescu este rapid și echilibrat, eficient și evocator, cu eleganța firească imprimată de buna tradiție a gazetăriei românești. Descripția, comentariul, portretul, șarja, pamfletul, crochiul moral intră, deopotrivă de bine reprezentate, în arsenalul tehnic al autorului. Iubitor de pictură, multe din paginile volumului **Farmecul pămîntului** constituind fine comentarii de tablouri sau de muzee, George Macovescu este în același timp un portretist cu o profundă cunoaștere a fizionomiei umane. Iată, de pildă, reînviată din amintire tulburătoarea figură a lui Cocea, în care memoria liniilor se îmbină cu memoria auditivă pentru a reîntregi fericit imaginea : „Vocea baritonală, cu flexibilități graseiate a lui Nicolae Cocea o am încă în urechi. Capul de faun, cu o frunte izbitoare prin forța și întinderea ei, sub care se mișcau necontenit ochii pătrunzători mă urmărește încă și nu cred că imaginea se va șterge pînă la apusul celor de pe urmă zile ale mele. Mersu-i grăbit și sigur, agitația mîinilor, mișcările rigide ale torsului le am în amintire ca pe vremea cînd le observam, pe stradă, în redacții, în cafenele, la întruniri, în convorbiri". De altfel, multe din portrete, străbătute citeodată de un tiranic sentiment al pierderii și al absenței („Oh, cît de mult îmi lipsesc colocviile cu Vianu !") pornesc de la impresii auditive de nesters, vocile personajelor constituindu-se în semnale care declanșează mișcarea mîinii pe desen. Galeria de portrete a lui George Macovescu cuprinde, în convergență cu chipul pe care îl discerne generației sale și mediului în care s-a format, figurile lui Sahia, Mircea Grigorescu, Tudor Teodorescu-Branișe, Ștefan Roll, Brunea-Fox, Sadoveanu, Z. Stancu, N.D. Cocea, Tudor Vianu, M.R. Paraschivescu, Al. Rosetti, peste toate acestea plutind acel aer de simpatie, de cordialitate și de sensibilitate umană care face țăria scrisului său. O cale de acces, spre interiorul ființei autorului o deschid, totodată, aceste portrete și crochiuri, căci prin ele se exemplifică în modul cel mai pregnant temele prieteniei, ale modelelor și influențelor spirituale despre care am amintit. Evocîndu-le memoria, George Macovescu își evocă în același timp propria formație. Rapid și eficace în articolul de ziar, în reportajul de călătorie, stilul lui George Macovescu devine sensibil și plastic în descripția de tablou sau de peisaj, în evocarea fenomenelor naturii. Descripțiile, interferînd adeseori planurile, se pierd îndeobște într-o linie ușoară, aeriană, adîncită în suflet și în amintire. Este nota ascunsă și totuși iradiantă a acestui temperament dinamic și care-și refuză, citeodată cu asprime, trăirile prea apăsat lăuntrice, dar care notă, ca un izvor subteran, apare din cînd în cînd la suprafață, dînd atunci paginii scrise o tulburătoare tresărire de emoție și de adevăr sufletesc necomprimabil : „Au trecut anii și m-am risipit prin lume. I-am văzut frumusețile, am auzit cîntecele păsărilor rare, am plutit pe fluvii mari, m-am scăldat în apa oceanelor și a mărilor calde, am privit alte ceruri, am gustat fructele dulci și parfumate ale tropicelor, am zburat deasupra virfurilor pămîntului. Gîndul meu se întoarce, însă, mereu și mereu la locul acela neînsemnat unde am venit pe lume, la satul acela așezat pe firul sărac al unei ape sărate, între dealuri nu prea înalte, pline de ripi. «„Trecut-au anii"»... Dar ce îmi pasă mie de aceasta ? Eu port în mine farmecul pămîntului de unde am pornit".

Dan Cristea

viața cărților

Portretul unui scriitor

● Și cea de a doua lucrare a tînărului critic *) este construită, ca și precedenta, pe ideea unei dominante a operei scriitorului comentat. În cazul lui Camil Petrescu — această **facultè maitresse** fiind evidentă pentru toată lumea, un loc comun al criticii. Nu e și situația lui Zaharia Stancu însă, fiindcă **interogația,** fie și **nesfîrșită,** este însăși funcția artei, așadar — un alt fel de a o numi. Și totuși...

Și totuși, Ovidiu Ghidirmic a intuit în parte ființa intimă, structurală a creației lui Zaharia Stancu. Fiindcă proza acestuia, ca și poezia lui (încă o dată repusă în drepturi, aici) opera lui Stancu, în întregul ei, este o interogație continuă. „Lumea nu e întocmită bine — pare a spune literatura sa —, dar se poate face într-adevăr ceva, în acest sens ?" Umbre, ce își au sorgintea în precaritatea pătrunderii principiilor ultime ale existenței, îl apasă pe autor, în ciuda limpeziri ideilor sale sociale, de la o vreme. Așa îi și stă bine unui scriitor ce își merită numele, care știe că, în fond, „piatra filozofală" rămîne o metaforă. Ca și „rezolvarea" întrebărilor noastre existențiale !

Ceea ce mi-a plăcut în cartea de față este lipsa ei de morgă. Autorul său nu și-a propus să scrie exhaustiv despre Zaharia Stancu, nici să spună **el** ultimul cuvînt, scriitorul nefiind de altminteri un nume controversat în critica noastră. Ba, la tot pasul chiar, ești tentat să spui — parcurgînd comentariul exegetului : deja spus, auzit, știut. Ghidirmic este uneori și el — ca atîția alții — prizonierul unor clișee.

Dacă ar fi să-l alăturăm pe Zaharia Stancu unor coloși, cum o face absolut fără complexe exegetul său, desigur — scriitorul ar ieși în pierdere. Pentru că autorul **romanului lui Darie** (așa e numită opera sa în întregul ei — pe bună dreptate) nu e nici Rebreanu,nici Sadoveanu și nici Faulkner, sau Dickens, ori Mark Twain, Gorki, Steinbeck, Hemingway, Malraux, ci de fiecare dată mai puțin. E ceva în scrisul lui (în proză mai ales), care ține de neputința obiectivării, de invazia lirismului ce subțiază, de filozofarea personajelor — parcă din unghiul autorului angajat, care a fost el, perspectivă adesea împrumutată acestora devansat.

Descult deci nu este chiar **Răscoala,** nici **Costandina — Ion.** Capodopere nu sînt, firește, nici **Jocul cu moartea, Pădurea nebună, Ce mult te-am iubit, Șatra** — romane de altfel importante (fără să mai vorbim de alte proze, excesiv diluate, recunoscute ca atare de însuși exegetul operei lui Stancu).

După cum nici **poetul** Stancu nu e Tudor Arghezi, chiar dacă se frămîntă, interoghează, se răzvrătește tot timpul și el(mereu cu o notă mai jos însă).

Sînt de reținut, din studiul lui Ov. Ghidirmic, unele idei — măcar subliniate de autor, dacă nu originale întru totul, precum „picarescul" prozei lui Stancu (de o nuanță specială în ce-l privește pe Darie — al cărui antipod-clasic-picaro este Diplomatul, din **Jocul cu moartea**), apoi **supraviețuirea prin artă** (negație a morții), **sensul biografic** al creației artistice, **setea de absolut** (un **absolut** în toate — în dragoste, în realizarea dreptății sociale, în artă etc.). Fără digresiunile, uneori prelungite, ce îl fură pe critic, ancorîndu-l adesea în inutile, păgubitoare chiar meandre, cînd pare a-și fi uitat pe drum subiectul propriei lui interogații, studiul său ar fi cîștigat în consistență.

Hristu Cândroveanu

*) **Ovidiu Ghidirmic : „Zaharia Stancu sau interogația nesfîrșită", Editura „Scrisul românesc", 1977.**

Angajare și experiență

● În succintul „Argument" care prefațează studiul*), Gheorghe Stroia își justifică intenția da a aduna la un loc articole scrise pe parcursul ultimului deceniu (unele în colaborare) printre altele și din dorința de a evidenția cu onestitate o experiență asimilată, chiar dacă mai puțin semnificativă din punctul de vede al actualității informației. Articolele sînt concepute într-un stil pe care l-am numi universitar, fosoind redundanța și insistența pedagogică pentru a lumina cu precădere obiectul de studiu preferat. Punct nodal al cercetării, ideea de militantism este privită în convergența domeniului estetic cu cel social, filosofic, ideologic, etc., statuîndu-se dintru început transferul necesar de valori care concură la întemeierea continuă a științei frumosului. Mai aproape de atitudine decît de idee, militantismul exprimă o opțiune pregnantă a individului social (care la un înalt grad de reflectare se poate transforma în creație artistică). Metoda genetică va patrona reflexiile dedicate procesului de creație. În fapt, Gheorghe Stroia se arată interesat de o multitudine de probleme circumscrise unei aceleași sfere a căror rezolvare, consideră el, depinde în bună măsură de adoptarea unei perspective filosofice, sintetizatoare. Accentele polemice la adresa tehnicilor de cercetare care se pretind autonome au rolul de a sublinia o asemenea necesitate. Căci, este evident o largă perspectivă filosofică se definește tocmai prin capacitatea sa valorizatoare, proprie unei profunde interogații umane, neconjuncturale, în vreme ce implicațiile teoretice provin și din libera confruntare al cărei deznodămînt nu poate fi stabilit apriori. Nu mai constituie o surpriză faptul că, între concepția care a dat naștere unei anume estetici și toleranța practică a acesteia ca instrument de lucru există adesea ciudate asimetrii. Dar, în același timp, nu este mai puțin adevărat că pentru destinele esteticii generale, filosofice, nu este deloc indiferent climatul spiritual care o animă. Înarmat cu concepția materialismului dialectic și perfect edificat asupra țelurilor ultime ale artei și culturii, înțelese în sensul de idealuri integrative, autorul desparte uneori cu prea multă vigoare achizițiile artei moderne de marea tradiție estetică, operînd pe baza unor modele nu întotdeauna semnificative. Grație însă metodei folosite, ideosincrasiile nu-și primesc recunoașterea teoretică, iar teoria oferă deschideri generoase asupra universului spiritual. Volumul cuprinde cinci secțiuni ordonate în funcție de principiul demonstrativ, dintre care primele trei se disting printr-o perspectivă globală, nespecializată, creată în vederea înțelegerii în esență a factorului estetic. Militantismul devine aici o constantă a întreprinderii autorului care-și consacră eforturile în direcția valorificării în unghi personal a ideilor marxist-leniniste despre artă și a tradițiilor specifice românești. Interogarea limitelor și posibilităților esteticii ca știință se asociază cu investigarea în profunzime a fundamentului cultural care o condiționează și-i împrumută măsura, conducînd la contûrarea cadrului general al discuției. Intrînd în categoria științelor sociale și încercînd să stabilească relații legice între fenomenele luate în considerare, estetica ar avea totodată și o funcție de educare, rezultînd din însuși aportul său teoretic, generalizator. Aspectul pedagogic al disciplinei în cauză, vis-a-vis de cel gnoseologic, îl preocupă în mod deosebit pe Gheorghe Stroia, punînd cu severitate accentul pe implicațiile social-umane directe, imediate ale cercetării, fără a neglija însă funcția prospectivă, de anticipare, care este proprie actului reflexiv, sintetizator al esteticii generale.

Un **spațiu larg** este acordat comentării cîtorva concepte și relații de bază, printre care de un interes aparte este acela al „adevărului în artă". În secțiunea intitulată „Cultură, estetică, artă" discursul particularizează sfera problematică, ocupîndu-se de fundamentarea teoriei estetice marxiste pe suportul tradiției progresiste românești. „Permanența izvoarelor" oferă pretextul unor considerații actuale pe marginea textelor clasice marxiste referitoare la modul dialectic, angajat de înțelegere al reflectării artistice. Ultimele două secțiuni sînt dedicate cîtorva probleme de interes în critica noastră literară și aplicării programatice a principiilor luate în dezbatere în recenzarea unor studii de estetică. Reconsiderarea unor concepte discreditate de practica dogmatică, recursul la textele clasicilor pentru a pune în lumină sensul plenar al noțiunilor utilizate, implicarea ideologică în controversele estetice ale prezentului, sînt tot atîtea puncte de reper pentru înțelegerea valorii acestei cărți.

Valentin Dumitrescu

*) **Gheorghe Stroia : „Estetică și militantism", Editura „Minerva", 1977.**

Biroul Uniunii scriitorilor

Luni, 30 ianuarie 1978, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii scriitorilor, cu următoarea ordine de zi :

— Informare asupra activității Uniunii scriitorilor pe luna ianuarie 1978;

— Discutarea planului de acțiuni, cu caracter intern și extern, ale Uniunii scriitorilor pe anul 1978;

— Propuneri pentru premiile Academiei R. S. România pe anul 1976;

— Propuneri ale Colectivului operativ al Comisiei de relații externe, cu privire la difuzarea literaturii române peste hotare;

— Diverse.

La lucrările Biroului Uniunii au fost prezenți tovarășii Romus Dima, **secretar al Comitetului municipal de partid, și** Dumitru Ghișe, **vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.**

Pe marginea problemelor supuse dezbaterii au luat cuvîntul scriitorii Dumitru Radu Popescu, Mircea Radu Iacoban, Anghel Dumbrăveanu, Mihnea Gheorghiu, Alexandru Balaci, Marin Preda, Ana Blandiana, Virgil Teodorescu, Teodor Balș, Eugen Barbu, Ion Hobana, Aurel Covaci, Titus Popovici, Constantin Țoiu, Franz Storch, George Bălăiță, Dumitru Ghișe, Laurentiu Fulga, Radu Boureanu, Eugen Jebeleanu, Toanichie Olteanu.

Lucrările ședinței au fost conduse de George Macovescu, **președintele Uniunii scriitorilor din R.S. România.**

Eros și ethos

● **La distanță de 7 ani de la apariție, Editura Albatros** își publică lui Corneliu Leu a doua ediție a unuia din romanele*) sale. O observație se cuvine făcută încă de la început. Cartea se citește cu dublu interes, rezultat al virstei personajului principal și al ideii în jurul căreia se structurează materia epică. Într-un comentariu la primul volum din „La Medeleni" de Ionel Teodoreanu, Pompiliu Constantinescu considera argumentat (exagerînd, totuși, pentru coerența demonstrației) că : „Virsta eminamente literară e adolescența ; ea e începutul unei crize interioare, ce duce la liman sau la dezastru". Nu știm (doar bănuim) care ar fi fost opiniile cronicarului de la „Vremea" față de romanul lui Corneliu Leu, dar, oricum, Ada, eroina din „Femeia cu ochi albaștri" are optsprezece ani, este elevă în ultima clasă de liceu, crede despre sine că a depășit naivitatea și patetismul adolescentin, dar toate manifestările ei sînt împotrivă, situînd-o la virsta disponibilității totale. Frămîntările Adei graviteză în jurul a două obsesii : împlinirea artistică și erotică. Tînăra plănuiește scrierea unui roman de o formulă în continuă transformare în funcție de evoluția evenimentelor și de sporirea experienței de viață a autoarei. Eroul posibilei cărți urmează să fie un bărbat frumos, bun, curajos, inflexibil moral, avîndu-l ca model **real pe Gîb, disc-jokey-ul postului de radio la** care Ada lucrează pe timpul vacanței. Povestea de dragoste respectă întocmai tipicul literaturii de acest gen, cuprinzînd plimbări sub „cer cu stele mari și grele de lumină", șuvițe de păr în semn de nu-mă-uita, certuri și împăcări egale la număr, scene senzuale **relatate cu sau** fără pudori și, desigur, discuții, discuții. Dialogul, condus de regulă cu precizie („mîna" viitorului dramaturg se simte încă de acum) alunecă uneori în artificialitatea firescului cu orice preț sau, de cealaltă parte, a afectării prețioase. Nu tribulațiile sentimentale constituie însă centrul de interes al romanului ci raporturile pe care eroina le stabilește între iubire și morală. Aici mi se pare a găsi ideea prețioasă a cărții, prin care autorul unește planurile într-o construcție unitară. Pentru Ada, „femeia cu ochi albaștri", văduva președintelui asasinat într-o țară de dincolo de ocean reprezintă simbolul conduitei **morale perfecte,** fără compromisuri și abdicări, normă ideală pentru adevăr și curaj. În Gîb, adolescenta proiectează o bună parte din adorația pentru „femeia cu ochi albaștri". Relația este aproape de identitate : „— Gîb, știi că ochii tăi albaștri sînt, identici cu ai ei ?... Fascinează la fel (...) Mi-am amintit de ochii ei albaștri care acuzau, care parcă ne întrebau „ce mai așteptăm". Exprimau unul dintre puținele sentimente totale și categorice pe care le poate înțelege oricine, care se transmit oricui". În fața proliferării amenințătoare a violenței teroriste (telegrame și programe televizate aduc vești despre noi asasinate, sporind panica dar și sentimentul solidarității) dragostea Adei pentru Gîb este spațiul securizant, insula de puritate și calm pe care cei doi o pun suspiciunii generate de crimă. Cînd „femela cu ochi albaștri" eșuează în compromis, căsătorindu-se cu unul dintre presupușii asasini, dispare și aureola morală cu care pasiunea Adei îl investise pe Gîb. La lumina luciditătii, presupusul diamant se dovedește a fi sticlă ordinară.

Sub aparențe de siropoasă dramoletă fardată monden se poate ghici o profundă dramă morală.

Valentin F. Mihăescu

*) **Corneliu Leu : „Femela cu ochi albaștri", Editura „Albatros", 1977.**

Folcloriști români

● **Studiile lui Virgiliu Ene*) derulează o succesiune de momente identice : autorul începe prin a ne spune cînd, cum și unde s-a născut respectivul folclorist ; cum a urmat școala și dacă a fost sau nu elev eminent ; ce a pățit apoi în perioada universitară ; ce cărți a publicat și ce spune în prefața lor. Urmează apoi ample citate din părerile contemporanilor sau din cele ale altor exegeți ai folclorului. În final ni se arată că opera celui „analizat" a fost o contribuție majoră la îmbogățirea culturii noastre.**

Autorul manifestă o deosebită predilecție pentru comparări și echivalări : colecția lui G. Dem. Teodorescu „reprezintă aceeași importanță ca Basmele românilor ale „culegătorului tipograf" Petre Ispirescu" (p. 96) „...comparîndu-l adeseori pe transilvanuul Ion Pop Reteganul cu munteanul Petre Ispirescu..." (p. 141). „În concluzie George Cătană este folcloristul reprezentativ al Banatului... putînd fi comparat, prin activitatea sa de folclorist, cu C. Rădulescu-Codin al muntenilor și Ion Pop Reteganul al transilvănenilor" (p. 150).

Cel mai adesea, Virgiliu Ene nu uită să ne avertizeze că spațiul respectivelor studii nu-i permite o exegeză mai vastă și mai profundă. S-ar deduce de aici că fiecare capitol este o analiză concentrată a activității fiecărui folclorist. Textul însă ne întîmpină cu nesfîrșite fișe bibliografice și citate (cu titlu de exemplu amintim că la pagina 69 doar 3 (!) rînduri aparțin autorului ; și cazurile se pot înmulți). Iată concluzia pe care o asemenea „analiză" o prezintă : „Concluzie prin a repeta, după cum s-a mai precizat că Atanasie Marian Marienescu alcătuiește și publică prima colecție de balade din Transilvania..." (p. 73) (subl. n.).

Mai în largul său se simte Virgiliu Ene atunci cînd interpretează basmele. Corect și minuțios, el alcătuiește lungi fișe caracterologice pentru a descrie personajele cele mai importante. Astfel „Zmeii sînt îndeobște necinstiți, hoți : fură tot ce le pică în cale. Unul fură oile de la stînă, altul răpește mireasa unui fiu de împărat, ori pe Ileana Cosînzeana" (p. 32) ; la rîndul său despre ea ni se spune : „Cinstea, hărnicia, modestia, cumințenia și bunătatea sufletească îi sînt caracteristice" (p. 34). „Cu toate aceste calități, Ileana Cosînzeana este uneori năpăstuită de cei din jur, și foarte adesea de mama vitregă" (p. 35). În sfîrșit, „Calul constituie pentru voinic nu numai un mijloc rapid de a-l aduce dintr-un loc într-altul, ci și un neîntrecut sfătuitor" (p. 35).

Într-o epocă în care cercetarea creației folclorice a cunoscut o deosebită amploare, cînd înțelegerea noastră încearcă să-și apropie mijloacele specifice ale creației populare, se impune nuanțarea limbajului interpretativ.

Mihai Coman

*) **Virgiliu Ene : „Folcloriști români", Editura „Facla", 1977.**

CARTEA DE DEBUT

Tentația povestirii

Fapt lesne de înțeles, am parcurs paginile acestei culegeri de povestiri *) și sub imboldul foarte bunei impresii pe care autorul ei, **Ion Bledea,** ne-o lăsase cu mai mulți ani în urmă, cînd publicase, în chiar paginile „Luceafărului", cîteva „proze scurte". Nu ascundem adevărul că interesul stîrnit de publicarea acelor puține povestiri semnate de Ion Bledea se lega și de speranța că refluxul „genului", ce se ivise încă înainte de începutul actualului deceniu, va lua sfîrșit și datorită apariției unor noi autori de superioară vocație. Ion Bledea, credeam atunci, ar putea fi unul dintre ei. Ce putem spune, în această privință, acum, cînd, cu destul de mare întîrziere, tînărului autor i-a apărut prima carte ? Mărturisim deschis că nu ne este prea ușor a da, unei asemenea întrebări, răspunsul cel mai prompt cu putință. Starea de spirit în care ne aflăm după lectura cărții e mai degrabă contradictorie.

Evident, am greși neîngăduit de mult dacă, încercînd a ne explica de unde provine scăderea entuziasmului resimțit la prima întîlnire cu scrisul lui Ion Bledea, am trece prea ușor pe lîngă indiscutabilele calități ale volumului său. Vom spune deci că în materie de „proză scurtă" culegerea **Vînătoarea de cai** se detașează în chip vizibil de majoritatea covîrșitoare a apariților editoriale cu profil similar din ultimii ani. Ion Bledea este în mod cert un prozator de talent, înzestrat cu surprinzătoare însușiri de povestitor modern căruia, mai presus de orice, îi prieste cufundarea în spații epice și descriptive de puternică iradiație imaginară poetică. Viziunea asupra personajelor și a faptelor acestora este a unui fantast atras de „povești" ce se derulează în spații a căror trăsătură dominantă este impusă de stranietatea lor frenetică, coborîtoare parcă din anumite și ciudate peisaje expresionist-baladești. Căci, iată, de pildă, cum arată, ca proiecție în vis, obsesia maternității la Stana, eroina din mai ampla povestire **Baladă străveche :** „L-am văzut în somn, zise Stana. L-am văzut în somn pe ăl mic, jucîndu-se cu o hoardă de șoimi, toți mici ca el. Încolțiseră o viperă și asta, vipera, se uita la ei cu jale, parcă-i era milă. Și-atunci al nostru, cît era de mic, a înhățat-o de coadă. Vipera sisiia, neștiind dacă să-l lovească sau nu. Și s-a lăsat în mîinile lui. Și el, ăsta, al nostru, a dus-o între ceilalți copii și toți s-au adunat pe lîngă ea. El le-a povestit un joc, cum s-o ia la fugă, și cine rămîne ultimul dintre ei, dintre șoimi, să se-așeze jos dezbrăcat și să primească zece lovituri cu vipera aia peste piele. Și vipera își îndoia din cînd în cînd grumajii, uitîndu-se la ei parcă ridea...". Sau, din aceeași povestire, să reținem atrocitatea următoarei metafore chemată a sugera adevărata dimensiune a durerii prin care trece Stana, crunt lovită de bărbatul ei : „Scîncea așa cum scîncesc cățelele puse pe moarte, atît de puse pe moarte încît nu-și pot alunga cățeii și-aceștia le sug țițele pînă le cresc dinții și-apoi, cu dinții ăștia crescuți, le sfîrtecă țițele și-ncep .ă sugă sîngele care curge-n locul laptelui și-apoi, cînd nu mai rămîne nici sînge, încep să urle și să-și caute rostul, căci ce altceva au de făcut ?".

Adevărul e că marea pasiune a lui Ion Bledea constă în epicul poematizat cu mijloacele descripțiilor și caracterizărilor în care metafora impregnată de cruzimi aproape insuportabile se revarsă torențial. Și dacă e să-i reproșăm ceva autorului, la acest capitol, este tocmai excesul. Dar, în totul, ca tentative de proză imaginar halucinantă, nu puține din povestirile volumului sînt remarcabile. Ne gîndim la titluri precum : **Baladă străveche, Vînătoarea de cai, Cuvinte de dragoste, Circul, Căldură, Dinți de lapte** și altele.

Revenind la ceea ce spuneam la început, nu ne putem, însă, nicidecum reprima sentimentul difuzei și stăruitoarei nemulțumiri pricinuită de structura întregului volum. Pînă la urmă, se pare că explicația nu poate fi decît aceasta : în ciuda atît de evidentei sale înzestrări, Ion Bledea e puternic înfeudat unor modele propuse de chiar marile izbînzi ale povestirii noastre actuale. Mai mult decît la oricare alții, ne-am gîndit, normal, la Ștefan Bănulescu și Fănuș Neagu, cu a căror inimitabilă artă de povestitor Ion Bledea, pe viitor, e chemat a se confrunta de pe pozițiile celui mai grav spirit de discernămînt critic.

*) **Ion Bledea : „Vînătoarea de cai", Editura „Cartea Românească", 1977.**

PREZENȚE

● **OMAGIU TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU** se intitulează culegerea de versuri, apărută la Slobozia sub egida Comitetului județean al P.C.R., Ialomița. Animați de o profundă stimă și dragoste, tinerii condeieri ialomițeni aduc omagiul lor secretarului general al Partidului, președintelui Republicii : „La virsta lui, din tinerețea țării / Îi dăruim un cîntec de nemurire, / În care am scris cu inimile noastre : / Deplină sănătate și fericire". Eugen Romeci, Marcel Bărăganu, Aurel Sefciuc, Șerban Codrin, Florin Grigoriu, Gabriel Georgescu, Marin Lupșanu, Marius Stănilă, iată o parte din numele autorilor cuprinși în sumarul volumului.

● **LIVRES ROUMAINS nr. 4/1977.** În afara obișnuitei și utilei părți cu caracter strict informativ, în care este prezentată producția editorială curentă, sumarul acestui număr al publicației propune cititorilor un interviu cu scriitorul Alexandru Mitru, succinte portrete critice dedicate poeților Marin Sorescu și Ana Blandiana, un articol despre cele mai recente cărți de versuri de inspirație patriotică și unul despre o seamă de volume de memorialistică (autori, Elza Popescu, respectiv, Alex. Ștefănescu) și o suită de mărturii legate de planul editorial pentru anul 1978.

TELEGRAMĂ

Stimate și iubite tovarășe Mircea Horia Simionescu,

La cei 50 de ani de viață, Conducerea Uniunii scriitorilor din R. S. România are bucuria de a Vă transmite un tovărășesc mesaj de sincere felicitări, și vă roagă să primiți calde urări de sănătate, viață lungă, noi și remarcabile succese în activitatea de creație literară și în munca obștească.

La mulți ani !

PREȘEDINTE,
George Macovescu

„...îmi cunosc dimensiunile și de fiecare dată vreau să fiu pe măsura lor, mai puternic, mai dramatic, mai pictor"

Corneliu Baba

● Eveniment cultural de amploare și deosebită semnificație, mult așteptat în rîndurile iubitorilor de frumos, **EXPOZIȚIA PERSONALĂ A PICTORULUI CORNELIU BABA,** al cărei vernisaj a avut loc recent la Sala Dalles din București, marchează deopotrivă și un eveniment pentru artistul însuși, aflat, după o viață de slujire a picturii, pentru prima dată cu o astfel de expoziție în fața publicului.

Credem a putea pătrunde în lumea tainelor și gîndurilor Maestrului, apelînd la cele cîteva file de jurnal din Catalogul expoziției, cu atîta osîrdie îngrijit și prefațat de pictor. Prin intermediul acestor file, desprinse dintre atîtea altele ce anunță o viitoare carte impresionantă și revelatoare, reușim să înfiripăm unda de legătură cu omul aflat parcă de-o viață într-o tainică comunicare cu șevaletul, cu pînza albă, cu culorile sale... **„Am pictat și pictez dintr-un viciu de care nu m-am putut dezbăra și nici n-am vrut... M-am întors la pictură după ce crezusem un timp că voi fi un foarte bun violonist și, ca să încheiu, parafrazez pe Bissière : PICTEZ CA SĂ FIU MAI PUȚIN SINGUR"** ni se destăinuie pictorul, adăugînd : **...„Am îmbătrînit lîngă paletă și lîngă culori, lîngă tăblița aceasta de lemn devenită în atîția zeci de ani confidenta credincioasă a dramelor mele, îngropate sub straturile de culoare, a atîtor bucurii, a atîtor speranțe și visuri."**

Cît despre expoziție nu putem decît să apelăm tot la spusa maestrului, a celui care a realizat cu lumină și culoare, cu trăire și afectivitate viața tablouri-

Corneliu Baba : „Odihnă pe cîmp", 1954

lor sale... **„Tablourile odată semnate, nu mai sînt ale tale, în afară de faptul că ele se prezintă de regulă singure. Ce nevoie au de explicații ? Fiecare le va judeca după propriile posibilități de înțelegere. Nu există trei oameni care să fie de acord asupra unui tablou, unei piese muzicale, unei poezii sau unui film..."**

Ceea ce sună a părintească și curajoasă despărțire de ceva drag ție, fapt subliniat și de marea colecție de tablouri a artistului, invitînd totodată la aleasă și maiestuoasă privire a artei sale, adunată în timp, cu grijă și tenacitate, însumată în această primă expoziție personală, despre care se pronunță răspunzînd la ancheta noastră, cunoscuți oameni de artă și cultură.

Permanent dialog uman

Deschiderea unei expoziții retrospective, alcătuită ca un bilanț al unei activități îndelungate, slujită cu credință, reprezintă, de fapt, o încununare a muncii pictorului, un eveniment. E foarte bine atunci cînd artiștii deschid, pe parcursul activității lor, expoziții personale de mai mare amploare, spre a se putea confrunta cu sine și marele public. În viața unui artist plastic deschiderea unei expoziții marchează un gest cu profunde semnificații pentru el și pentru opera sa.

Retrospectiva Baba ne arată încă o dată dorința, credința omului de a picta, de a picta bine ; toate acestea fiind însoțite și de ezitările artistului, el trecînd desigur și prin momente de incertitudini. Dar n-a cedat. Marii maeștri ai picturii i-au servit drept pildă, el însuși impunîndu-și o anume rigoare artistică, o severă disciplină a muncii. Atitudinea sa de pictor poate servi de exemplu pentru mai tinerii confrați. De fapt, șevaletul, culorile, pînzele sînt lumea pictorului adevărat, lumea de unde prind viață tablourile, expresia artistică ce te reprezintă.

Văzînd și revăzînd tablourile expoziției de la Dalles, am reținut, pe lîngă lucrările deja știute din alte expoziții, pe cele expuse pentru prima dată, care impresionează prin expresivitate, prin idee plastică, prin soluții picturale deosebite. Cum ar fi ciclul *Spaima*, legat de martie 1977. De altfel maestrul Baba are o mai veche preocupare față de relația *om-pămînt*. În tablourile sale există un dialog permanent între oameni, începînd cu ciclul *1907*, cu tablourile sale cu chipuri de țărani și terminînd cu recentul tablou intitulat *Pămînt*. Pămîntul îl preocupă ca filozofie și pictură, cu misterul lui, cu ceea ce ascunde înlăuntru. Artistul nu privește de pe scoarță către în sus, ci de acolo spre miezul vulcanic, incandescent. Această căutare în adînc, în profunzime, este evidentă și în portretele sale, ca în *Omul cu ochi verzi*, *Portret*. Uzitînd de culorile potrivite, artistul caută mereu simplitatea chipului, atitudinea esențială, pictorul urmărind interiorizarea, condiția și expresia personajului. Pictura lui este un permanent dialog uman. Un mesaj artistic de înaltă ținută.

Viorel Mărginean

Simbolicele mărturii

Din solitudinea și liniștea atelierului său, visînd și sperînd în fața pînzei întinse, pictorul a lăsat de decenii să transpară spre lume dragostea sa nezdruncinată către lucrurile firești, etern umane. Le-a descoperit întotdeauna acolo unde erau ascunse, a descoperit, mai ales, fețele lor nevăzute, restituindu-le privirii și simțurilor noastre prin gesturi de o covîrșitoare simplitate.

Imaginile din pînzele sale au fost și vor rămîne, alături de altele, și nu multe, semnificative și simbolice mărturii despre tristețile și bucuriile acestui nobil popor, trăind și muncind la poalele Carpaților, și care în aspirația sa fundamentală de frumos și omenie a dat lumii minunați bărbați, a căror minte și simțire, transformate în gesturi de artă, s-au înălțat la cele mai înalte valori ale spiritului.

Exponent de seamă al lirismului românesc, martor demn și lucid al unor vremuri de mari prefaceri spirituale, Corneliu Baba s-a alăturat întotdeauna celor ce au apărat cetatea minunată a artelor de ignoranță și impostură, de derută și confuzie. Iar atunci cînd aceeași cetate trimitea în lume, drept ambasadori, pînzele și desenele semnate de Corneliu Baba, ele erau primite cu toate onorurile cuvenite, iar numele, rostit cu înaltă considerație.

Miile de cunoscători și iubitori ai artelor frumoase, colecțiile, muzeele, l-au integrat firesc, oferindu-i locul meritat în suita strălucită și exemplară a nobililor slujitori ai artei, universul fiind astfel anunțat încă o dată că spiritualitatea românească este inepuizabilă și dătătoare mai ales de remarcabile valori.

Mihai Bandac

Culoare și lumină

În calitate de elev și „coleg" de atelier al maestrului Corneliu Baba, mă încumet să oficiez, cu litera, cazna de o viață a pictorului. Gestul își va avea poate explicația în spontaneitate, mai mult decît în esență.

Este foarte greu să rupi „tăcerea picturii" pentru a-i defini, altfel decît vrea ea, dimensiunile. Trebuie să refaci întregul drum în care, de multe ori mai puțin dibaci și mai îngreuiat, plin de îndoieli și incertitudini, odată pornit, întoarcerea nu mai este cu putință. Acum mai bine de cincizeci de ani, pe acest drum, a pornit pictorul pe care astăzi îl numim Corneliu Baba. Culoarea și forma i-au fost și-i sînt obsesiile, iar tiparul în care le-a turnat — portretul.

Ce grad de distilare a esenței cuvintelor ne-ar trebui ca să putem explica finalurile croite din cazna și „neputință"! Cum să înțelegem acest paradox al creării din incertitudinea dusă pînă la limita cu neputința, a ceea ce se cheamă tabloul ? Cine ar putea crede că obsesia unui roșu îi poate alunga somnul și dezechilibra rosturile! Mecanismul intim al procesului de creație sublimează acumulările de o viață. Culoarea și forma nu mai au limite. Cînd obsesia roșului conține în ea forța formei și a gîndului pictorul devine artizan. El transcrie atunci ritmul sufletului său. Atingerile pensulei cu pînza devin dureroase. Are loc șlefuirea materialului de sînge. De cîte ori nu se aud în atelier gemete ca la nașterea pruncului ; de cîte ori nu șovăie pensula ca să poată da finalului forța gîndului: de cîte ori nu dispar culori și forme în clocot de lumină și umbră, ca la începutul lumii, ca să apară din nou, mai perfecte, mai strălucitoare ! A devenit robul luminii întru cinstirea omului ! Ce bucurie cînd ziua crește ! Atunci oamenii cu ochii verzi din portretele lui capătă strălucirea ideii. Aurul pielii, întins cu grija spontaneității, se irizează în alburi și brunuri. Poate tot atunci, întunericul crește în intensitate și obsesia contrastului devine supremă. În lumină, demnitatea lor poate fi controlată. Și peste toate, din nou, obsesia culorii. Altfel cum i-ar ține calea o lămîie, aruncată pe brunul mesei, lîngă strălucirea discretă a unei linguri de argint ?

Acest pictor al omului, cum a fost adesea numit, este de fapt un portretist al formei, născută în întuneric, din culoare și lumină. Cu ele s-a luptat și se luptă de o viață. Din ele a făcut pînze pentru oameni, cu ele se va lupta pe mai departe, prin ele va trăi mereu.

Cornel Antonescu

Anchetă realizată de Cornelia Djigola

Tribun al unui nou umanism

Asistăm la un eveniment de importanță deosebită pentru mișcarea plastică de la noi, eveniment ce evocă o activitate artistică desăvîrșită și prodigioasă a maestrului Baba, activitate unanim recunoscută și apreciată atît la noi, cît și peste hotare. Pentru plasticieni, cît și pentru iubitorii de artă din țara noastră, creația maestrului Baba, este un exemplu de perfecțiune și echilibru, un exemplu strălucit de artist al epocii noastre, preocupat deopotrivă de trecut și prezent ; un artist care prin ampla operă creată în decursul a peste 50 de ani de muncă, reușește să redea monumentala frescă a omului zilelor noastre.

Respectul pentru om, pentru valoarea sa intrinsecă, este o preocupare permanentă în creația sa. Ampla retrospectivă, pe care avem fericitul prilej de a o vedea în toate sălile Dallesului, este, cred, cea mai elocventă și convingătoare dovadă a puternicei sale personalități, cît și a emoționantului său crez artistic. Numele maestrului Baba s-a întipărit în memoria noastră încă din vremea cînd picta dramaticul ciclu al țăranilor, evocînd într-o viziune de un realism zguduitor, condiția de odinioară a celei mai numeroase clase sociale de la noi, ridicînd-o pe treptele martirajului istoric. Vigoarea cu care sînt pictate acele imagini, revolta ce se degajă din ele, l-a situat pe maestrul Baba pe poziția de tribun al unui umanism de factură nouă, conformă cu concepția și țelurile socialismului de la noi.

Aceeași preocupare pentru om și condiția sa de viață stă la baza tuturor lucrărilor sale, fie compoziții ca „Oțelari", fie portrete de muncitori, țărani sau intelectuali, fie ilustrații la „Mitrea Cocor" și multe alte opere create. Portretele unor oameni iluștri de la noi ca : Enescu, Sadoveanu, Arghezi, deschid drumul unei împliniri artistice a maestrului Baba. Umanismul și monumentalitatea cu care sînt evocate ne descoperă un suflet de artist-cetățean, ce depășește prin profunzime cadrul strîmt al cotidianului.

Eveniment cultural nu numai pentru Capitală, dar și pentru întreaga viață spirituală a țării, retrospectiva maestrului Baba este expresia unei desăvîrșite probități profesionale și civice, este dovada splendidă a crezului său artistic, atît ca pictor cît și ca desenator. Exemplul său admirabil și fertil este și va fi un îndemn pentru noi toți artiștii mai tineri, pentru întreaga noastră mișcare plastică, căreia i-a adus întotdeauna contribuția sa de experiență și înțelepciune.

Ion Pacea

Fascinația desenului

Am fost printre primii elevi ai lui Corneliu Baba. L-am avut profesor la Iași, și sînt mîndru de aceasta, într-un moment cînd maestrul era socotit modern, chiar „periculos" de modern, deoarece își permitea să nu facă o reproducere exactă a naturii ci să-i dea o interpretare punîndu-și problemele de formă și culoare.

Profesorul meu era un mare virtuos al desenului, rămîneam în extaz în fața lucrărilor lui, doream din tot sufletul să pot ajunge cîndva să fac și eu ca dînsul. De aceea sufeream mult și în cîteva rînduri am vrut să abandonez această meserie pe care mi-o alesesem.

Dar nu numai desenele lui mă fascinau la vremea aceea, ci însuși omul acesta care devenise un mit pentru mine, care reușea să mă vrăjească atunci cînd îmi vorbea despre artă și artiști, făcîndu-mă, nu numai să nu mai renunț, dar să mă îndrăgostesc și mai mult de această meserie. Este lucrul pe care l-am moștenit de la profesorul meu, entuziasmul pentru meserie și pe care mă străduiesc, la rîndu-mi, să-l transmit studenților mei.

O altă taină pe care am învățat-o de la meșter, este meșteșugul, meseria de care nu se poate lipsi un pictor, bucătăria de a-ți pregăti o pînză sau carton, de a ști să te folosești de cărbune sau culoare. Am învățat o meserie „drăcească" ; amestecam pe hîrtie cărbunele și creioanele colorate, le amestecam și frecam cu degetele și guma atît de mult, pînă ce ieșea pe partea cealaltă a foii !

În fața operei acestui maestru mă descopăr, pentru exemplul său de muncă serioasă, conștiincioasă, pentru pasiune, perseverență, pentru dăruire, pentru exigență, pentru consecvență, pentru rezistență. Acestea sînt, de altfel, caracteristicile tradiției artei plastice românești prin care se leagă în eternitate Corneliu Baba.

Dan Hatmanu

Nebiruită tinerețe

Un bărbat înalt, de o suplețe atletică, cu puternice brațe degajate, cu o mînă mare, albă, de o virilă frumusețe, urcă tinerește scările atelierului și ale Institutului cu pas elastic și ferm : e pictorul Corneliu Baba. Nebiruită tinerețe, ineluctabilă voință de a fi tînăr ! Natura l-a hărăzit, dar ochiul meu de portretist prieten vede în această ușoară, discretă scenografie — șapca David Copperfield, bascul renascentist, nelipsitul fular gros, de două ori încolăcit în jurul gîtului și aruncat pe spate — o retragere, o precauție în fața a tot ce ar putea fi inform sau deformat, a îmbătrînirii și a bătrîneții, a suferințelor zadarnice, a eșecului, a declinului, a decrepitudinii, a tuturor formelor entropice.

Împotriva asaltului mitului, în toate formele, prietenul nostru al tuturor, maestrul Corneliu Baba se refugiază în atelier unde, în valuri de muzică gravă, de cea mai bună calitate, în mijlocul unor obiecte de artă de cel mai bun gust, într-un cadru elegant și echilibrat, în tovărășia ascendenților săi Velasquez, Ieronimus Bosch, Caravaggio, Chardin, a bătrînilor flamanzi — pictează oameni uriți, dezarmați și biruiți...

Spre deosebire de alții care zugrăvesc ceea ce vor să fie, Corneliu Baba spune ceea ce nu vrea să fie. Zugrăvește spectrul temerilor sale secrete... Asta cînd lasă liber frîul unei anumite pante a imaginației — un realism cu inflexiuni suprarealiste — căci ținînd cumpănă și lucrînd într-un registru paralel, tot Corneliu Baba a restituit figuri ilustre ale timpului său — oameni de condei și ai scenei, și multe chipuri ale unor oameni din pămînturi, Țăranii !

Într-o zi, la atelierul Pangratti, aproape de șoseaua Kiseleff, o privighetoare a venit să-i cînte stăruitor în fereastră. După al doilea sau al treilea concert, Corneliu Baba a imprimat-o pe panglica magnetică. Cîntăreața asta imprimată a dat jos, cu destui ani în urmă, subțirele zid despărțitor dintre atelierul meu și cel unde maestrul Baba își zugrăvește straniile personaje cu un ciudat impuls de a le vedea mereu de sus în jos, adesea în racourciuri abia biruind umbrele, adeseori în atitudini pasive, uneori cu mîinile în poale...

Are în atelier un mic teatru de păpuși. Manipulează minuscule manechine în cadre scenografice liliputane, le schimbă mereu, cerîndu-le sugestii compoziționale pentru personajele sale nemaivăzute, țîșnite dintr-un univers ireductibil.

Părtași circotași ai lui Alexandru Ciucurencu și ai lui Corneliu Baba, nu știu de cine, sau de ce îndemnați, s-au sfădit uneori ca vrăbiile pe caldarîmul pieții publice. Zadarnică, factice harță... Acești doi mari artiști ai noștri și-au apărat făptura intimă de glasul străzii, n-au răspuns zadarnicelor tentații ale modalităților efemere, ale înfrigurărilor modei, ci au rămas credincioși făgașului trainic al picturii elaborate. Ieri ca și azi.

Marius Cilievici

Ritualurile adevărului

Există picturi a căror miză este frumosul și picturi a căror miză este adevărul. Corneliu Baba își asumă în tablourile cu țărani tocmai acest suprem și tulburător țel : rostirea adevărului despre oamenii pămîntului. Din atîtea chipuri posibile de a o face, între care cel mai la îndemînă se vădește a fi, neîndoios, cronica existenței lor, pictorul alege analiza psihologică ; firește, analiza unui tip și existențe umane aparținînd deja istoriei. Pentru artist, deci — în o parte a operei sale — drama unei vieți și a unei condiții sociale se concentrează în dramă a conștiinței. Eroii lucrărilor sînt oameni simpli, marcați de efort. Ei împlinesc „ritualul" mesei, al întoarcerii de la cîmp, ori a căderii în somn.

Cheie a tuturor tablourilor cu țărani ni se pare a fi „Odihnă la cîmp", replică nu numai la două lucrări anterioare, cu aceeași temă și titlu, datorate lui Ștefan Popescu și Camil Ressu, ci la o întreagă direcție tradițională a evocării lumii satului. În această savantă compoziție există două grupuri distincte : **bărbatul și copilul,** alunecați într-un somn greu, și **femeia,** aflată în stare de veghe. Aș asemui cele două grupuri unor ochi uriași, unul închis și altul deschis, pîndind lumina dinafară, străjuind înfiorat pilpîirea luminii dinăuntru. Să privim îndelung ochii personajului feminin și să ne gîndim că o singură strălucire de minie ar fi putut explica, în alt chip și în alt timp istoric, anul însetat de dreptate, 1907, an căruia artistul îi și consacră, de altfel, numeroase lucrări. Pictorului, gînditorului i-a rămas să explice ca înaltă și supremă datorie civică ceea ce nu poate și nu îi este dat istoricului să explice. Tot ce este adevăr în opera pictorului se datorează unei adînci înțelegeri a vieții și a istoriei, unui har miraculos de a însufleți o lume și de a oferi veșmînt sensibil, autentic, durabil cugetării sale. Un mai mare omagiu adus puterii de creație, o mai totală recunoaștere a vocației creatoare nu putem închipui.

C. R. Constantinescu

Consecvența ideii

Acum mai bine de 25 de ani, pe cînd echipa de „pompieri" lipea zîmbete pe chipurile personagiilor din compoziții, cînd cineva, la o mare sărbătorire, în loc de numele său, în momentul strîngerii de mînă, își rostea eticheta vremii : „formalistul", pe atunci, **Acela,** necunoscut de unii din generația tînără, intra în clasa noastră și era recomandat de către maestrul Ciucurencu ca **„Cel care știe cel mai bine să valoreze culoarea, forma să o compună conflictual, dîndu-le expresie plastică unică, pe Acela, care n-are rival în expozițiile republicane".** Așa ni-l recomanda Ciucurencu pe prietenul și bunul său „rival", Corneliu Baba. Ne-a emoționat pe toți !

Ne-am uitat cu toții la omul modest și voinic ca stejarul, din a cărui înfățișare se înțelegea bine că suferă pentru arta sa, că o apără cu toate sacrificiile. Îl aveam atunci în fața noastră pe marele autor al vestitului portret a lui Mihail Sadoveanu și a ilustrațiilor la „Mitrea Cocor" ; pe cel care, fără rival, deschise cale către marea artă a desenului de carte.

Astăzi, cel care n-a abdicat nici un moment de la crezul său artistic ne demonstrează, în expunerea operei sale de-o viață, magistrala operă, comparabilă, într-adevăr, din punctul de vedere al constanței, doar cu aceea a marilor maeștri. Ca și ei își păstrează calitățile juvenile ale talentului, de la primele desene și picturi, pînă la cele de azi.

Expoziția retrospectivă, de-acum a preafericitului maestru, se recomandă tinerilor ca model de comportament artistic și de muncă istovitoare, unică deschidere către limpezile căi ale stilului.

Traian Brădean

cariatida

constanța buzea'

Iarba din coroana unui prinț

De boala ta îmi amintesc
Ca de o tragedie lungă.
Ea va mai fi. Ea va mai fi,
Tăcută să ne dovedească
Idei precum aceea
Cu melcul stind pe deal,
Păscînd fără deșertăciunea
De a ști
Că paște iarbă din coroana
Unui prinț.

Cînd fiul devine de-odată ascultător

În spatele casei, pe acoperiș,
Copilul își strivea aripile stînd pe spate,
Încercînd să îndure singur seninul
Cu ochii deschiși.
Durerea aceea el n-a mai simțit-o de mult,
Durerea aceea el nici n-a mai căutat-o,
Durerea aceea soră cu desfigurarea
Care se-ntîmplă în zile-nsorite, albastre,
Cînd fiul devine de-odată ascultător
Și se duce în spatele casei
Care nu mai există,
Strivindu-și aripile de acoperișul
Care nu mai există,
Desfigurat încercînd să îndure seninul
Care nu mai există.

Salutînd în treacăt

Ieșind în oraș, seara,
Cînd ceața își trage bărbia în piept
Înfrigurînd arborii în așteptarea unui alai,
Visez, dacă nu primăvara din mai,
Măcar cerul limpede de după ninsoare.
Fraze lungi îmi umblă prin minte,
Amorțite fraze în aburul gurii.
Ieșind în oraș într-un moment oarecare,
Se declanșează moara, geamurile zăngăne,
Pașii se deapănă,
Îmi stăpînesc cît pot mersul care riscă
Să se transforme în goană,
Îmi stăpînesc inima care contemplă
Cunoscătoare
Infarctele de pe celălalt trotuar.
De unde acest peisaj limpede interior, cînd
Ceața pune măști de bătrînețe pe chipuri,
Și vocile celor care salută în treacăt
Nu le mai recunosc,
Și mîinile lor degerate, moarte în buzunare,
Nu le mai string ?
Ca o tiparniță sleită inima bate
Presind ca peste niște citate de preț
Cuvinte care nu se mai spun.
Simt desăvîrșindu-se sub ochii mei,
O inocentă trădare, uitarea de sine, în timp
Ce ferestrele bibliotecii dau zăngăn coperților
Și, astfel, din mîinile celor care citeau
Cad cărțile cu fața în jos.

Înăbușirea cariului

Tot mai rezistă-n ramuri floarea,
Nu cade pe zăpadă ruginind,
N-o soarbe umbra arborelui sterp,
Tot mai rezistă umbra lîngă trunchi,
Grilajul ei acoperă cenușa.
Pe cînd broda iluzia mătăsuri,
Surparea umbrei dincolo de zid
Era ca foșnetul fără de vînt,
Ca-năbușirea cariului
Lucrînd în șanțul moale-al unui rid.
N-avem motiv să ingrădim
Jocul cu umbră se va revărsa,
Din nou, rătăcitoare, șansa umbrei
I-a risipit fintinii sevei somnul,
Un greier ostenește lîngă ea.

Memoria se ceartă cu omul

Memoria se ceartă cu omul și pleacă,
Trece peste pietre și peste nisip,
Pietrele vin de undeva, nisipul ajunge departe.
Stau ca și ele-n picioarele riului
Jurind ca și ele că mă voi întoarce
Amintindu-mi urmele naive pe care le las.
Dar memoria se supără și pleacă,
Și mi se face dor ca de un cataclism.
În fața oricărui gînd pe care-l întorc
În fața nimicului stă mereu cineva de care
Nu-mi pot aminti, cineva cu ochii mari,
Cu urechile largi, cu nările goale,
Cu degetele avide să mă atingă,
Să-și amintească de mine,
Stă în fața mea înfometat, însetat,
un rudiment

Cină bogată în viscol

Cină bogată în viscol,
Cină la care venim pe rînd, sfîrtecați,
Dar venim,
Înainte de-a fi ajuns în această sală
De var,
La cina fiarelor am fost văzuți.
Și-acolo văceau căprioare și iepuri,
Și-acolo cu frica lor proverbială
Fiarele s-au încălzit.
Și-acolo lațurile au mîntuit
Păsările degerate,
Și-acolo cel rătăcit s-a cutremurat,
Și-acolo se-ntîmplă să nu fie loc
Pentru toți.

grigore georgiu

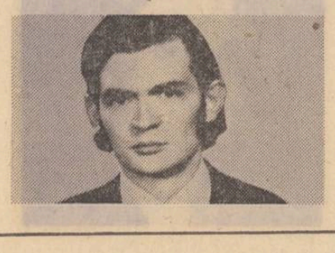

Sfaturi pentru arta vorbirii

Ascultăm uneori dulci litanii
cuvintele se așează timplă lîngă timplă
cum stau magii topiți unul într-altul
pe mozaicul reclamei
așa patinează mai bine imaginile lumii
ca liniștea cosmică pe șinele curcubeului.

Dar poezia e o armă invincibilă
cuvintele ei sînt o provocare
cuvintele ei pot ține ghilotina în aer
cînd sufletul e ocupat cu treburi casnice
cuvintele ei sosesc mai devreme la locul faptei
cuvintele ei pot fi un braț al nădejdilor
cuvintele ei pot fi o cămașă de forță
cuvintele ei pot stoarce apa putredă a ochilor
edulcorați
cuvintele ei pot incendia clorofila nimfelor
cuvintele ei pot ține afară melancolia arinilor
cuvintele ei pot despătura fățurile oglinzilor.

Poezia e o armă invincibilă
în văzduhul unui buchet de trandafiri
pentru îndrăgostiții absenți
ochi peste ochi stăm cu lumea
ne cade părul în plumbul literelor
ăcele de ceasornic ne mătură irișii

și noi căutăm cuvîntul care dezleagă furtuna
și arată drumul riurilor spre mare
cuvîntul ce încordează fumul locomotivelor
cuvîntul sabie care despică frunzele de ram
cuvîntul lung pentru mirosul ciinelui
de vînătoare
cuvîntul care se aruncă cearceaf otrăvit
asupra vietăților crude ale somnului.

Pamflet

Să nu luăm pilda sufletului.
El nu visează decît semne heraldice
își ține comorile în raza soarelui
și ne lasă singuri în tortura ficțiunilor.
Să nu luăm drept pildă sufletul.
El și le-nchipuie pe toate pe potriva lui
și fără măsură rămînem între lucrurile lumii.

El își caută obîrșia în somn
și hărțile cerești îl ascund
cînd se fac socotelile sorții.
Sentințe de exil ne par
toate stările paradisului său.
Să nu luăm sufletul drept pildă
e un trădător de vocație.

Mai bine să ne tragem ochii
în peria de țeslat cai
decît să ne lăsăm înșelați
de profețiile acestui cărturar de hîrtie velină.

Totuși întreb :
Cine e decapitat în acest întuneric
pogorît pe tabla de șah ?

Mitologii

De cum adorm
sufletul se smintește din ordinea lumii
și se dedă unui dezmăț feroce.
Își dezgroapă amintirile sufocate
sub temelia casei. Dă ocol lumii
și rănește lucrurile cu aripa lui inefabilă.
În unele sălășluiește o vreme
silindu-le să-și ia chipul dintîi,
Pentru cele îndărătnice
desăvîrșit și nefiresc.
inscenează capcane singeroase
și așteaptă înfundat în contemplație.
Varsă o lacrimă pentru soarta lui tristă
și pe locul ars răsare o ciupercă
ce ademenește victimele în negru zăvoi.

Uneori își uită rîvna
și atunci de plictiseală
pune la încercare asprimea legilor cerești
pînă ce incremenește în el
această stare potrivnică lui
pînă ce îl ajung aducerile-aminte
și încep să-l chinuie grozav.

arborii

victor marin basarab

țăranului comunist Gheorghe Gibescu din satul Burluș — Argeș care a dobîndit, în al doilea război, cel mai înalt grad.

Între mine și ce se întîmplă afară — e întuneric — s-a statornicit, în toate anotimpurile, o legătură de care eu mi-am dat seama pe urmă. Vîntul și ploile m-au întors mereu acasă. De mai bine de trei săptămîni, gropile stau pline cu o apă gălbuie care tremură și care îmi aduce aminte de arborii clătinați la capu-locului. (Faptul pornește de acolo că, înaintea culesului de vii, tata mă trimitea în fiecare toamnă să păzesc, iar eu petreceam astfel, într-un pat bulgăresc peste care puneam snopi fosnitori de porumb. Cînd bătea sau numai se isca un oarecare vînt sau un început de ploaie, mă uitam întîi la apa riului și ea se făcea un fel de fosnet ca atunci cînd, foarte departe, peste șiruri de plopi, trec niște păsări. Așa și corcodușii mărunți au acum ceva întunecos-amar și-mi amintesc de după-amiezele acelea de azăvadă în care nu mă bucuram destul că pot fugi peste cîmp). Gropile pe care ni le facem cu lopețile Linemann sînt strîmte și mocirloase. I-am și spus lu Corduneanu ăsta, acum trei săptămîni și ceva, Ieșiți, domnule locotenent la raport și spuneți că noi nu mai sîntem cîrd de oameni... Eram chip de oameni nedormiți. În tranșee, uneori, ai timp să-ți amintești de toate și e, chiar și în miezul verii, un frig venit din spate, dinspre casă.

...tata-mare a fost la Plevna. Cu cizmele astea am fost la Plevna (Vorba vine, cizmele erau altă întîmplare), cu ele să mă îngropați, fie ce-o fi ; tata a trecut prin triunghiu morții unde și-a lăsat mîna stîngă. Tot a fost ceva că frati-mio-Petru a rămas fără un picior. Și-apoi, chiar Colonel Mărgineanu, pipăind lemnu ăla cafeniu, mi-a zis, Da, Bine ! și a trecut mai departe. Și în sinea mea am fost mulțumit...

Dintre toate minunile, cea mai încăpătoare este, desigur, minunea împăcării chiar dacă împăcarea nu înseamnă citeodată altceva decît un compromis pe care-l socotești Victorie. Vreau ca dumneata să mori mai tîrziu, îi spunea locotinentu Corduneanu, de aceea o să te trimit după ăștia. Mi-au plăcut vorbele spuse pe malul apei (prea puțini sînt cei care fac deosebirea dintre cuvinte spuse într-o pădure, cuvinte spuse pe un cîmp și cuvinte spuse pe malul unei ape) și întrebarea aceea, Noi ce mai căutăm pe-aici, că nu recunosc nici o urmă. Nu mai e nici un respect, domnule locotinent. Ce dracului, Istoria e istorie. Să ne dăm seama că n-avem nici un motiv să mergem mai departe... Aș fi vrut să-ți spun, Taci, mă caporale, mai bine înghite-ți limba, nu vezi că nimeni nu mai întreabă nimic de istorie ? Ce-ți veni ? Despre un lucru ca ăsta, azi vorbesc numai neisprăviții. Nu poți să știi niciodată cine e și cine nu e aici cu unii sau cu alții.

Nimeni n-a înțeles atunci că Gheorghe Tigveni începea acolo să devină mîndru și singur (Dacă aveam, da nu aveam paisprezece ani cînd m-a dus tata la Alimănești-Imberg, la Brezoi, în sus de Rîmnic. Erau doi, Alimănești-Imberg și Gogu Ștefănescu Imberg, la Carpatina care e azi Ufetu la care ziceți că aveți treabă mîine dimineață și eu am strîns greu șase sute de lei, bani de-atunci și era un șef de-al meu la ambalaje de lemn pentru poame, unu Mișu Dragomir, cumsecade om, de la el am auzit eu cuvinte mai așa, cu înțelesu mai tăios. Vorbea puțin și parcă pîndit și l-a luat poliția, nu știam noi pentru care motiv, atunci nu știam, cînd îmi aminteam în frigul de acolo, de peste riu, pe urmă am aflat eu că pentru propagandă comunistă. El zicea rar de tot cuvîntul Istorie și vorbele lui veneau ca dintr-o rariște joasă, cam cum ar fi tufele astea de pe dealu Bleicilor...). Din groapa săpată azi dimineață, Gheorghe Tigveni se uita la sălcii. Un salt bun și sîntem lîngă ele, da de ce să-l facem noi saltul ăsta ? Hai să ne împăcăm (Ce minune încăpătoare este judecata împăcării. Ce-am avut eu cu tine, mă omule, de m-am gîndit să te omor ?), că drumul nu este numai al meu, e un drum pentru toți care nu se întreabă și un drum pentru toți care nu știu.

Mergem de atîta timp așa cum am apucat pînă cînd, într-o zi, cădem damboulea și nu ne mai dezmeticim că. O dată sîntem viteji, altădată, păcătoși, singuri și lași, gata pentru orice fel de fugă. Asta e deosebirea dintre noi și arbori. Ei nu fug, așteaptă. Ei au făcut mai multe războaie decît noi și au învățat să tremure atît cît se cuvine și să îngăduie vînturilor și ploilor să-i treacă.

Culea îi zicea lu tatamarili, de la Niculae Și el ne spunea, fratelui meu Vasile și mie în ziua cînd am plecat noi. Ce vă închipuiați voi, că eu am mers cu trenu, ca boierii ? Nu, am bătut cu picioru noroaiele bulgarilor și cu caru cu boi... Înțelegeți, noi mergeam cu un rost mare, cum ar fi, să zicem, aratul și semănatul. Și, cînd ne-am întors cu morții și cu betegii noștri, nu căram acolo-să-ne-aflăm-în-treabă niște morți și niște betegi, căram niște osteniți de arat și de semănat. Așa că, nu-mi spuneți voi mie că vă e frică sau scîrbă că n-are de ce să vă fie. N-aveți decît să vă spuneți. Mergem la arat și la semănat sau mergem să spintecăm fagii de pe la Sălătruc. Nu se poate întîmpla nimic alta decît o ploaie mai lungă, după care poți să mori, că face bine pămîntului...

De aceea, în tranșeu, se moare devreme. Zic, după socoteala de-acum că Degeaba urla Mareșalu, EROISM, PATRIE, SACRIFICIU și altele (n-aveam noi căderea și nici măsura să învinovățim sau să iertăm gîndurile unui trufaș păcătos cu muiere cu tot... Prea destul că deosebeam aratul și semănatul !) EROII erau aleși cam la întîmplare. Să mă fi întrebat pe mine colonelu Calotă, nu așa, să zică, Ăsta, bine c-a murit ! (era cu capu strîmbat spre liniile noastre). Pe ăstălalt, decorați-l ! (și ce era să mai decorezi. Acoloșa, o manta făcută grămadă cu carnea care s-a mișcat mai înainte strivită de frică să-și facă o groapă la iuțeală). Tot colonelu ăsta mai zicea că Așa e războiu, strîmb ca Istoria (se gîndea că regele-vorba-vine fusese făcut mareșal pe un petec de hîrtie-acolo). Vitejii mei mor și restul Istoriei urmează să fie terminată de Iași... Și, astfel, se repetau șirurile de eroi. Da ce viteaz e ăla care, cum împlinește și el o etate oarecare, este trimis aici, Dacă știe că pușca face zdranc-banc, e mare lucru. Și, cînd începea tiru și urma să ieșim din gropi, nu mai ieșeam decît unii, că mulți nici nu mai suflau, mureau înainte. Și, ce vitejie mare să-ți închipui că războiu se alcătuiește din înaintare, moarte și pace ?! Că nici nu e adevărat. Soldatu Culea-tatamare ne-ar fi întrebat adică Și voi ce mai faceți aici, mă Vasile și mă Gheorghe, în gropile astea, una-alta, unde mergeți ? Iar noi n-aveam ce să-i răspundem că nu știam nici unde duce drumu. Păi — tot el ar fi zis încă — ăsta nu e război, mă Gheorghe și mă Vasile, e ceva așa, ca să vă aflați în treabă, dacă nu aveți nici un dumnezeu de-aici încolo. Și așa și era, o nebunie, o debandadă ce nu mai văzusem. Ne ridicam din gropi ca să murim sau muream înainte. Era unu, Ion Ispan de pe la Corbeni, Lasă-mă și pe mine, mă Gheorghe că pe tine te ocolește glonțu că ai băiat (dacă ai băiat — gîndea el — o să te răzbune în al treilea război și ești ferit lasă-mă, zicea, să-mi fac groapa aici Și se băga în spatele meu, sau în dreapta sau în stînga mea și n-aveam cum să-i spun eu lui, Mă omule tu vezi ceva sălcii înaintea ochilor tăi ? că nici nu erau sălcii și n-avea cum să le vadă și m-ar fi crezut nebun, și ce era să-i mai zic, Murim, mă Ioane ca proștii...

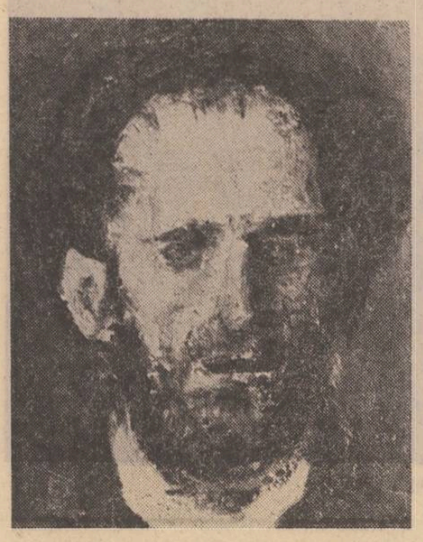

Corneliu Baba : „Cap de țăran", 1958

Corneliu Baba : „Oameni odihnindu-se", 1959

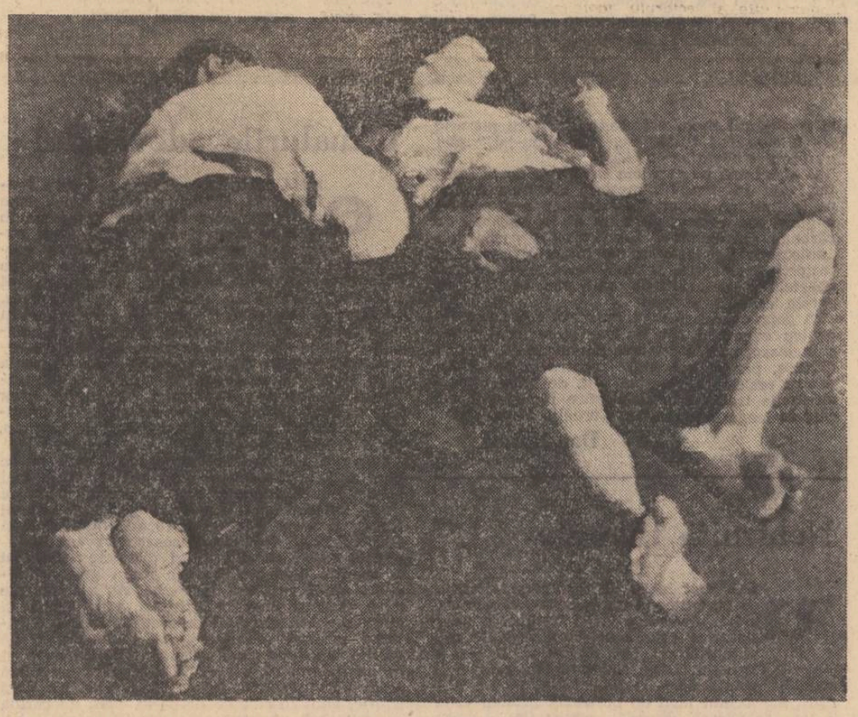

Și nu era nici un timp. Trecusem ca niște somnoroși chilometri de piatră. Și de pe-acasă, veneau zvonurile (zvonurile făceau și ele frontu, ajungeau ciuntite), zvonuri că ne-am băgat slugi pe viață și că nu se știe ce scăpare va mai fi și Noi, cît de înainte o să mai mergem. Ce știam noi cît de înainte mai aveam de mers că și de la noi știrile ajungeau, desigur, destul de strîmb pentru că plecau schiloade. Vreau să spun că era un fel de nepăsare sau îngăduință, ca atunci cînd ai fi nevoit să vestești o rudă oarecare, Vino, că e pe moarte țața Catrița și se însoară Cristache... Și începe foamea, În fiecare zi avem o altă părere despre foame. De trei nopți, bătură la noi ca la nuci și, din spate, nu mai puteam primi nimic. Mă cheamă pe mine căpitanu și-mi zice, Caporale, faci o echipă și aduni hrana de sold de la morții noștri, numai de la ai noștri. Ăștia muriseră cu mîncarea întreagă, așa gîndeam și aruncam pe niște pături biscuiții, conservele — nu știu mai ce, ce găseam că nimeni nu-și mai dă seama sau nu mai are memoria aia de să zici... Na-vă, mă, le spuneam ăstorlalți, Să le fie parastasu că sîntem ăi din armă care îi mai știm și-i mai vedem. Că ajunge omu să nu-și mai recunoască nici rudele mai cu seamă pe cele care se mută dintr-un loc într-altul și noi eram acum un fel de rude care plecam și ni-i lăsam pe neinstruiții ăștia cu carne tînără ca de arbor de citiva ani. Se mai clătinau ce se mai clătinau, și, pe urmă, rămîneau așa, întinși, cu crengile rupte prin care nu mai pot zbura păsări cenușii. Și te întrebi, Ăsta o fi băiatu lu Ion sau al lu Postolea. Ăstălalt nu e ăla care cînta cît îl ținea gura, alde Manole sau cum îi mai zicea ?! Și nu mai cunoști și te întrebi că omu se urîțește ca atunci cînd vine toamna și arborii se fac negri-ciungi. Ar fi să mai aflați și voi că din morții noștri osteniți au crescut arbori tineri. Măăă — s-ar mai mira Onu-tata — păi, așa n-o să mai terminați voi nici unu întreg războiu ăsta. Că, vă spun eu, toți care ați fost în linie — da de-adevăratelea nu povești — o să purtați tot restu de viață de după ziua păcii, un alt război, următoru, mai greu, cu tranșeu mai adînc. Eu știam de la Mărăști că pacea e o parte a războiului care a trecut, că nu uiți decît făptura unuia sau altuia, da nu uiți nimic...

Așa și e că eu, încoace mult, n-am cunoscut-o pe soră-mea Elisaveta. Mă uit eu-mă uit, se uită și ea și-l întreb pe văru-mio Alexandru, Lisandre, se tot uită femeia aia încoa — nevastă-mea era cu muierile și femeia aia vine spre noi și stă-stă. Tu ești frati-mio, Gheorghe, zice, tot cu un salcîm semeni ? De, fă Elisaveto, eu sînt, tot cu un salcîm și să nu știu neam de unde să te iau, ai plecat demult, de ! Mai mult de douăzeci, sînt la Argeșana, în Pitești, la doi pași, venii la moartea lu unchiu, Îmbătrînise, ce să-i faci. Vorbeam de unchi-mio Costandin care-a fost cu Onu-tata și cu fratele lor, Petru la Mărăști și a venit întreg.

Cu unchiu ăsta, că veni vorba, era alta : Credea el că orice om, după ce face un război, are dreptu, adică, un război, imediat după ce se încheie pacea lui, îți dă dreptu că l-ai făcut. Mă eu am făcut războiu, mă duc la Carol... Tata-mare mai trăia atunci și se uita (unii știu să asculte de parcă s-ar uita în miezul vorbelor) cum povesteau ei, Onu-tata, Petru și Costandin războiu lor și se mira de Costandin ăsta că N-are și el alte vorbe și, unadouă, cu resteu în mînă, N-a învățat și el acolo că omu trebuie să mai și tacă. El vorbește, ar fi zis Costandin, el care la revoluție — vorbea de '907 — se-ncontra și cu dumnezeu !

Și cînd ieșeau ei trei prin sat, pe la circiuma lu Giambei, Costandin se purta ca și cînd ar fi trebuit să înțelegi că, Uite, mă, eu am fost cu ei și mergem alături ca să ne ajutăm (Petru e mut, se uită lung la picioru ăla al lui de lemn ca și cum partea aceea de trup ar putea înverzi, ar putea înflori odată și odată... Moartea lui s-a întîmplat cea dintîi și noi eram flăcăiandri atunci, Vasile și cu mine și ne miram că De ce, mă Vasile, au spălat muierile astea și picioru ăla de lemn, Acu nu m-aș mai mira). Și așa cu unchi-mio Costandin și dreptu lui. Pe urmă, se închidea în casă o săptămînă și-și făcea socoteli Dacă nu care-cumva Carol s-a prăpădit între timp și mă întreba pe mine Zii, mă Gheorghe, tu, deșteptu lumii, o mai trăi Carol. Și, dacă mai trălește, tot mort se cheamă că este. Ce, n-ai mai văzut morți care se mai tîrăsc și ei spre o groapă săpată ieri ? Nu, abia mai tîrziu aveam să văd morți care se mai tîrau după numele lor.

Să vezi o iarnă întreagă numai morți care se tîrăsc după cîte o parte a trupului, țipîndu-și numele, numele lui și al ălor de-acasă... Că ăi de-acasă chiar aud țipetele astea (Petru-unchimio avea la el, în rană, o broboadă neagră mirosind a odaia din față, cînd i-a fost secerat picioru sting, Onu-tata era lîngă el. I-am scos din rană broboada neagră a mamei Anghelina și i-am strîns mai lîngă trup, spre coapsă, grămada aia de singe, oase, carne și pămînt și apa Limpejoarei rămăsese în urmă, Argeșeni 4 era acum lîngă 2 Vînători — tata ne spusese că acum patruzeci de ani, la Grivița, tot Argeșeni 4... Acasă la noi, în noaptea aia de dinspre sfinții mucenici Cristina și Ermoghen mama a strigat-vaier, Culeo, scoal' că m-au țipat băieții, știu după broboadă).

Trei șiruri de bărbați ieșiți pe poarta casei părintești, rîndul lui Culea (Era noiembrie și treceam printr-un sat de macedoneni și de plopi și de la o macedoneancă am primit cizmele astea că-i era dus bărbatul și mi-a fost femeie înaltă și subțire Saida, văduva lu Hristu Paja, femeie pentru care am și plîns prin casele altora și cu cizmele astea să mă îngropați, că ele m-au dus și m-au adus de la Plevna, să mă îngropați cu ele, fie-ce-o-fi, toamnă, iarnă, primăvară, că eu, vara n-am să mor, pe cum că la Opanez, eram noi în noiembrie...), rîndu lu Onu-tata, Petru și Costandin, iar acum, rîndu meu ostenit care se întreabă și care află că lumea nu poate fi numai o trecere a omului spre arbori. Eu nu știu cum își închipuie unii frontu, poate numai așa, ca pe o întindere fără copaci, o întindere în care niște oameni cu copii, case, vite și neveste se apropie dușmănos de alți oameni și aceștia tot cu copii, case, vite și neveste, parcă uitînd eă ieri-alaltăieri, au trecut la arat și la semănat, cu vite la păscut, cu care și căruțe și că aerul avea în el amărala umbrei de nuc sau de prun. Așa gîndeam cînd am început să fugim înapoi, peste morții noștri. De prin clăi și picioare de grîu apăreau, în întîmpinarea fugii noastre țevi negre care ne secerau și ochii locotinentului Corduneanu au rămas să se uite acolo, Ce-ați avut mă, cu omul ăsta că asculta frumos și nu știa să se prefacă. Războiu nu alege nici cînd te duci, nici cînd te întorci. Acum, cînd așteptam să crească ca din pămînt șiruri de plopi, cînd ne miram că dintr-un sat mai rămăseseră cîteva case, cînd ne bucuram că mai putem închide ochii un ceas-două la cîteva zile, îmi aminteam tot mai des bătătura casei părintești și era un semn din care aburea singele. Mulți morți și răniți au rămas pe-acolo că nu mai era nimic de recunoscut. O fugă înapoi, de cîțiva chilometri și satele prin care mai trecusem erau pustii, doar cîteva muieri spălau rufe ca în vreme de pace...

Am ajuns acasă tîrziu și teafăr, nevasta venea dinspre Topolog, se mișca încet și băiatu, pe urmele ei, n-avea de unde să mă știe. Am stat cîteva zile ca să-mi dau seama dacă e vară sau altceva. Era o vară care trecea leneș. Am plecat să-l caut pe Mișu Dragomir și să-l întreb, Dumneata, ai auzit ce vasăzică aia comuniști ? L-am aflat pe-aproape de Ploiești, pe la niște rafinării și mi-a zîmbit așa, într-un fel pe care nu l-am înțeles — și acum, dacă l-aș întîlni și dacă mi-ar zîmbi ca atunci, tot n-aș înțelege — Du-te acasă, Gheorghe, și umple curtea cu pomi, cînd o fi, o să te aflu eu. Ești din Burluș, ai fost la Carpatina, la Alimănești-Imberg, te aflu eu, du-te și pune pomi...

Am pus pomi pe-de-rîndu, salcîmi, și meri, și peri, și gutui, și ce se mai vede.

teatru

Eterna tinerețe a teatrului

Pentru a cinsti sărbătoarea Teatrului Național era într-adevăr greu de găsit o lucrare mai nimerită decît *Căruța cu paiațe*, această piesă despre marii noștri actori de altădată și despre patima lor pentru scenă. Mircea Ștefănescu a mai scris evocări, toate la un nivel de admirabilă profesionalitate dar nici una la fel de plină, de armonizată lăuntric cu tema. Există în *Căruța cu paiațe* — dincolo de umor, de bonomie, de tristețe, de idilism — un sentiment mai complex al vieții, o tainică consubstanțialitate a eroilor cu destinul care îi poartă. Nu rămîne secundară, astfel, constatarea că mai mult ca în altă parte venerabilul dramaturg a pus aici culoare, parfum local (moldovenesc și bucureștean), că și-a dozat mai bine paleta trandafirie, ritmic și discret acidulată. Regizorul Mihai Berechet a lucrat un spectacol tocmai pe măsura piesei, procedînd (de altfel în complet acord cu personalitatea sa) la reconstituirea ironic fastuoasă și lirică a cadrului social, dominat de ișlice și jobene, surprinzînd totodată și acel freamăt unanim ce urcă din profunzimi inanalizabile și prevestește nașterea unei națiuni. În definitiv, reprezentația ca și piesa invederează un patetism măsurat, asumîndu-și, nu fără un efort de condescendență reclamat de clipa prezentă, idealurile unor deschizători de de drumuri.

Atît la Matei Millo cît și la Mihai Pascaly (modelele eroilor) istoria consemnează o dăruire fără fanatism, o identificare naturală cu germenele profesiunii lor. Mircea Ștefănescu nu le-a romanțat excesiv existența iar Mihai Berechet nu-i demitizează. La omagiul care li se aduce, publicul de azi subscrie cu limpezime de cuget.

Poate că ar trebui remarcat, înainte de orice, excepționalul bun gust ce caracterizează plastica spectacolului. Au colaborat aici, Elena Pătrășcanu Veakis (decoruri), Constantin Russu (costume) ca și Valentina Massini (dans). Se cuvine lăudat apoi cuplul de interpreți Alexandru Drăgan (Bădia) și Damian Crișmaru (Tînărul întîi Rol) întruchipînd pe cei dintîi maeștri ai teatrului românesc. Alexandru Drăgan pare într-adevăr făcut să joace nu un rol sau altul ci rolul actorului. El dă senzația concentrării harului ambiguu și nobil al saltimbancului, al „paiației", în însăși persoana sa. Damian Crișmaru este memorabil mai ales în secvența teatrului în teatru, unde se parodiază cu finețe pe sine, ca și, de altfel, desăvîrșitele lui partenere Coca Andronescu și Florina Cercel. O surprinzătoare compoziție (prin raport cu rolurile care l-au consacrat) elaborează Emanoil Petruț în Postelnicul Manolache, în timp ce Draga Olteanu are în Pulcheria forța și savoarea ei dintotdeauna. Apariții de reținut sînt, de asemenea, Valeria Gagealov, Matei Alexandru, Ion Dichiseanu, Aimée Iacobescu, Gabriel Oseciuc, Constantin Stănescu, pe fondul unei ample distribuții demne de prima scenă a țării.

Marius Robescu

film

O viață închinată fericirii poporului

Joi 26 ianuarie, televiziunea a prezentat un film documentar-artistic consacrat vieții și activității președintelui Nicolae Ceaușescu, un film-portret, dedicat conducătorului, omului politic, luptătorului ilegalist, unui om care, într-un cuvînt, este produsul și totodată făuritorul conștient al istoriei ultimei noastre jumătăți de secol.

Poporul acesta „e nedospit încă", spunea Caragiale în 1910. El nu știa încă „să-și răfuiască socotelile cu binevoitorii lui epitropi și să-și ridice dintre ai săi pe aceia care să-l conducă"...

Filmul realizat — după scenariul lui Nicolae Dragoș și Dinu Săraru, autori și ai comentariului, — în regia lui Virgil Calotescu și Pantelie Țuțuleasa, poate fi privit și ca o replică la năzuințele celor care, la începutul acestui secol, sperau că viitorul va readuce celor mulți demnitatea atîta vreme călcată în picioare — istoria maturizării politice a unui popor, petrecută odată cu maturizarea celui care, astăzi, îi conduce destinele. Iată așadar o națiune care a știut și a putut să-și ridice dintre ai săi un conducător, o personalitate de excepție și care știe totodată să-i aducă omagiul cuvenit pentru întreaga sa activitate — pentru viața pe care și-a închinat-o fericirii tuturor.

Televiziunea a fost prezentă în ultimul an în viața noastră culturală, cu mai multe filme dedicate unor evenimente istorice — precum serialul **Oamenii pămîntului**, la împlinirea a 70 de ani de la răscoala din 1907, sau cel dedicat Independenței, cu cele șase filme documentar-artistice realizate în colaborare cu studioul Alexandru Sahia la aniversarea a 30 de ani de Republică.

Formula de film folosită în aceste episoade reușește să dea evocării istorice acel aer de autenticitate pe care ficțiunea îl atinge doar în realizările sale de excepție — acel sentiment de **trăit** și de **văzut** de care filmul nostru artistic are atîta nevoie.

Filmul închinat președintelui Nicolae Ceaușescu (realizare a studioului „Alexandru Sahia"), adaugă celor de pînă acum, privite ca meditație asupra istoriei, o nouă dimensiune — aceea a rolului personalității în istorie —, și trebuie spus că realizatorii au știut să găsească mijloacele cele mai potrivite de a se apropia firesc și convingător de personalitatea unui om care, prin dimensiune și prestanță, depășește eroii de care se ocupă îndeobște literatura ; în imaginea de filmotecă și în tonul cald al comentariului, există și acel amănunt mai aproape de suflet atît de necesar pentru a împlini un portret. Este un gest de prețuire, de respect, făcut cu inima curată — o datorie față de omul și conducătorul care înseamnă atît de mult pentru istoria noastră contemporană.

Nicolae Mateescu

televiziune

Lumea diafană

● Cînd poetul își citește versurile în fața camerei de luat vederi se face dintr-odată liniște ; nici aerul nu mai mișcă, nici lumina, nici obiectivul operatorului, incremenit și el în această liniște specială. Vocea poetului pare îndepărtată, ea poartă o adîncă blîndețe, timbrul său urcă și coboară nenumăratele coline ale poemului, lumina îi cade pe față pură și strălucitoare, foaia de hîrtie îi tremură abia vizibil în mînă. Poetul ni se pare astfel într-o deplină liniște, cuvîntînd din interiorul poeziei sale și din casa sa, din care indiscreția camerei de luat vederi ne arată o ușă sculptată, o perdea, un colț de bibliotecă cu tomuri groase. Introducîndu-ne în lumea secretă a poetului, televiziunea ne face, ce e drept, cam rar, marea bucurie de-a ni-i apropia pe poeți, de a-i cunoaște. O asemenea împrejurare o reprezintă emisiunea **Laudă iubirii** difuzată marți, care i-a reunit în cadrul unor frumoase medalioane poetice pe Vasile Nicolescu, Florin Mugur și Otilia Nicolescu, ale căror versuri au alcătuit, în profunzimea micului ecran, o lume diafană : „E diafană trena primăverii / Cînd mielul alb împrăștie lumini / Și-n rana de cristal a dimineții / Ard mugurii năvalnicei grădini / E diafan arcușul care lasă / Privighetori de aur în auz / Și cornul dulce ametind pădurea / Și cîntecul sălbaticului sturz / E diafană cernerea zăpezii / Și curcubeul răsărind în vis / Și nesfîrșită, curgerea cîmpiei / Către albastre guri de paradis" **(Vasile Nicolescu — Lumea diafană)** ; „Și iarăși mi se pare că-ntelegi / Că mă retrag prin pulberea fierbinte / Cu iepurii mei schiopi, totuși întregi / Într-o orbire fină de cuvinte / Ultima frază are punți subțiri / Și porți subțiri, și stă așa fragilă / Pe ceafa galbenă a unui trandafir / Ce-o ține drept și pilpiie de milă" **(Florin Mugur** — Scurt poem de dragoste) ; „Și astfel amurgesc în prag părinții / Cum umbrele alunecă în vară / Și tremură și nu-i mai poți atinge / Și palmele enorme le-nfloresc în seară / O, de departe zvonește cineva un dans ușor prin noapte / Și tîlcuri ne-nțelese pilpiie-n odaie / Din umbre roșii peste lume cerne / Nălucitoarea, străina văpaie / Plouă ca-n somnul unei desfrunziri...". **(Otilia Nicolescu).** Un superb fond muzical a întregit vraja secretă a acestei emisiuni.

● Magistralul recital actoricesc al Olgăi Tudorache (secondată surprinzător de bine de studentele sale Rodica Negrea, Adriana Cișmaș și Angela Ioan) în „Efectul razelor gamma asupra anemonelor" de Paul Zindel (la Teatrul Mic, regia Cătălina Buzoianu) — neîndoios cea mai bună montare a stagiunii — ne aduce aminte că televiziunea rămîne în continuare datoare teatrului și marilor noștri actori. Firesc ar fi ca evenimentele vieții noastre teatrale, marile reușite ale teatrului nostru să-și afle ecou și pe micul ecran, să fie comentat, să li se facă publicitate adecvată. Despre marile roluri și despre marii actori ar trebui să se vorbească mai mult și cu mai puțină zgîrcenie ; teatrul românesc este slujit astăzi de o remarcabilă galerie de actori, să nu uităm că sînt contemporanii noștri și că ei ne procură marile bucurii artistice. Să vorbim mai des despre marii noștri actori și să-i distribuim mai des, dacă se poate, la televiziune. Aceasta spre binele tuturor telespectatorilor.

Mircea Florin Șandru

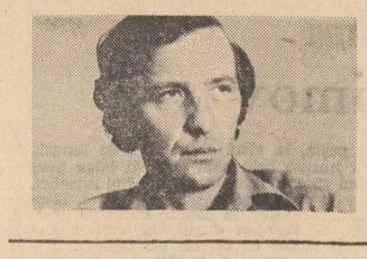

laurențiu cârstean

desăvîrșirea înaltului ținut

acum desăvîrșirea înaltului ținut.
sunt iarba-i sunt
și amintirea ei
tot ce începe dintru începuturi
și rod întors în sine
prin arborii prea grei.

desăvîrșirea lui – povară nesfîrșită
nu slavă într-adins
mărturisind
miracolul grădinilor de aur
și aerul absent
din labirint.

ceremonie încă și uitare
în neodihnă
și-n lumina-i grea
cînd nesfîrșit
călătorind pe mare
se țese-n aer țărmul
nepătimit de stea.

sunt numai eu acolo

O nu acesta-i frigul
nu mi-e frig
sunt trepte doar
ce urcă-ncet
spre mine
și sînt aici
fiindcă mai pot să strig
uimitu-mi aer
rătăcit de sine

o nu-i acesta frigul
nu mi-e frig
e doar un lung ocean
sub care trec
e doar adîncul
păsărilor albe
și spaima lor
de umedul inec

e doar un lung ocean
sub care trec
și doar pierdută
umbra mea arzînd
o nu acesta-i frigul
te implor
sunt numai eu
acolo
într-un gînd

ca într-o lume a mea

ca într-o lume a mea
într-un decembrie
din iarna-n care casa
cea de jos
sta prefăcută-n ierburi
cîntătoare
voi reveni
pe lungile culoare
cu aripi de zăpadă
din nordul meu ploios

ca într-o altă lume
(și într-o altă zi)
spre rîuri coborînd
voi reveni cîndva
cu mantii lungi pe umeri
pe cînd în casa țării
corăbii albe sapă
în draperia grea

Liniștit printre arbori ochiul...

învingător și învins.
și cît de ciudată această putere
de a vorbi cu lacrimi în ochi...

laolaltă – trupul și harfa
sub mîna albă a mamei.

umbrele serii tremurînd în lumina
palidă...

cerul coboară în încăpere
trec liniștit printre arbori
ochiul meu tresaltă
învinge

mistrețul

adrian costache

În fața porții, înainte de a ieși, Dumitru se oprise și-și băgase mai adînc cămașa în pantaloni pînă ce-o simțise întinsă peste burta lui mare, alungită. În spate era soarele, se strecurase printre magazie și casă, și Dumitru îi descoperise deodată prezența în acea dimineață, părea că se strecura printre cele două clădiri și se fixa undeva în ceafa lui și-l apăsa ca o palmă străină, grea, apărută pe neașteptate... Își strînse apoi din nou cureaua, slăbită, în vreme ce din casă Maria îl observa, fără să-și dea prea bine seama ce făcea de se oprise, se uitase pe geam și-l văzuse stînd acolo în fața porții... moșmondind ceva, cum obișnuia ea să zică... „Iar își bate capul cu Ceapeul lui !“ se pomenise deodată vorbind în șoaptă, aproape neauzit, dar cu ciudă... „Cine ar fi crezut asta !“ adăugase monoton, destinsă de data asta, cumva străin...

Auzise apoi poarta. Dumitru ieșise și o închisese cu zgomot, nu se obișnuise încă cu porțile noi din fier forjat și atunci se auzea zgomotul metalului lovit de stîlpi, și nu era doar lipsa de obișnuință ci și tulburarea în sine, zgomotoasă, vizibilă, pe care o producea Dumitru pe oriunde ar fi trecut el și oricînd.

...Dincolo de poartă, în drum se oprise iar... Soarele se mai săltase o clipită... sau era doar o iluzie a lui în clipa cînd se întorsese și îl privise. Apăsarea din ceafă crescuse, palma aceea părintească sau nepărintească, de prieten sau de dușman era acolo, se lipise aproape de el și-l apăsa cu obscuritatea luminii închisă între ea (palmă) și ceafă și cu puterea luminii roșii a soarelui... Ceea ce mai rămăsese din lumina strivită cînd palma se așternuse acolo în dimineața aceea (sau poate mai devreme, dar acum o simțise el, avusese timp s-o simtă), sau poate cu două-trei zile în urmă de cînd începuse să-l preocupe **problema aceea** căreia nu-i găsea rezolvare. Nu găsise încă nimic bun, nimic **eficient** (cum se spunea acum !) care să aducă cîștiguri sectorului și,neapărat, și oamenilor... „Fă apel la **nou,** tovarășe brigadier, caută **nou,** așa-s indicațiile !“, argumenta președintele, și felul acela de a vorbi îl necăjea pe Dumitru... Se deschidea mai degrabă vorbelor primarului, deștept în felul lui, da care nici el nu era în stare să facă prea mult, **recomandîndu-i** : „trebuie să te descurci singur în privința asta... dumneata ai fost prin multe locuri și eu zic că știi mai bine ca noi cum se va rezolva problema... cum ar putea fi rezolvată !“...

...Maria îl zărea încă din casă, ea se luase din nou cu treaba, cu dereticatul, însă se oprise deodată, gîndurile ei merseseră înainte în același fel care începuse cu „Iar își bate capul cu Ceapeul lui !“, se duseseră înainte fără știrea ei, crescuseră unul din celălalt, se alungiseră ele singure, neștiute, pînă ce venise iar unul și ceruse voie să se arate să fie rostit, să capete ființa cuvîntului... și-l zărise pe Dumitru încă în drum, îl vedea printre zăbrelele porților celor mari, zicînd de astă dată, la fel de șoptit, da parcă mai monoton, ca și cum ar fi rostit un descîntec : „El își bate capul și ăla care-i președinte habar n-are de nimic... Umblă și el așa ca să se afle în treabă!“ (cine **umblă** ? se poticnise Maria deodată... președintele sau el ? ...și o cută dintre sprîncene se destinsese deodată fără motiv). Apoi Maria oftase, o durea mijlocul de cînd se sculase, de la cinci, abia se făcuse ziuă, și-și începuse iar treaba, aruncînd către bărbat vorbe neînțelese : „numără tu... numără“...

★

La sediu Dumitru aflase îndată despre prinderea mistrețului. Le stricase jumătate din tarlaua de porumb dinspre Singeru, porumb pus pentru vite, îl sectorului zootehnic deci, porumbul **lui**... Fusese prins în cele din urmă, da jumătate din porumb era distrus, jaful fusese aproape împlinit și era greu să se mai facă ceva în privința asta...

...Venise un om de la sector și-l căutase pe el și-i zisese bilbiit :

— Tovarășe brigadier să veniți c-o picat mistrețul !...

— Ce-a făcut, mă ?! ...nu înțelesese Dumitru.

— O picat mistrețul în **silsă** ! bolborosise omul aproape neînțeles... așa mi-a zis Gujui ăla bătrînu să-ți spui...

„Așta cum o fi trăind la casa lui, cum s-o fi înțelegînd cu muierea ? !“... se uitase Dumitru la omul din fața lui pipernicit, care-i adusese o veste bună... Dar gîndul i se rupsese brusc, și nu căutase nici un răspuns, bucurîndu-se deodată de prinderea mistrețului ca de-o sărbătoare.

— Haidem atunci ! îndemnase el cu oarecare întîrziere... Haidem !... Și repetase în gînd cuvîntul... **haidem !,** era prima oară cînd se auzea vorbind așa... **haidem** și nu **haide** și de vină nu putea fi decît cel ce-i adusese vestea, cel care vorbea el însuși cu **o picat** în loc de **a picat.**

O luaseră pe potecă de-a lungul Călugărești (asta era pădurea !) și coboriseră încet către Camba. Se făcuse un soare mare pe cer de nu mai putea fi privit și toată lumina se albise... Zvonuri de păsări se auzeau rar prin margine și apoi ceva mai des cînd începuseră să coboare. Într-o vreme Dumitru auzise și ciinii și văzuse aevea parcă repeziturile lor scurte și sălbatice și mistrețul în capcană. Hămălaia ciinilor crescuse apoi repede, ei fără să-și dea seama se grăbiseră, și acum erau distincte și vocile oamenilor...

Mistrețul intrase pînă la jumătate în zbilț și acolo sîrma se strînsese brusc, cuprinzîndu-i rece, aspră, burta. Era un animal negricios cu ritul lung și puternic. Dumitru se oprise mai întîi și-l privise de departe, zărind fărîmăturile de crengi, ca și cum acolo ar fi avut loc o luptă. Cei trei oameni de la sector ședeau în jur, aproape de animal, discutînd cu voce scăzută și alungînd din cînd în cînd ciinii ..

Se apropiase și Dumitru și, odată cu el, ciinii prinseseră deodată mai mult curaj.

— Ce facem cu el ? arătase cu capul unul din oameni văzîndu-l pe Dumitru alături... Am scăpat de jaf !...

— Așta să fie ? întrebase Dumitru.

— Așta ar părea să fie ! zisese unul din cei trei... După urmă... Da e greu de știut... Oricum era un animal mare...

Fuseseră nevoiți să alunge din nou ciinii care se întăritau micșorînd cercul din jurul mistrețului. Încercau acum să-l prindă de urechi, parcă simțiseră, că acolo era punctul slab al animalului, în rest coltii mai mult alunecînd pe pielea lui întinsă și aspră. Urechile încerca și mistrețul să-și apere, abandonînd însă coada făcută ferfeniță de-acum ; ciinii se repezeau pe rînd și apucau de ea și trăgeau, iar gustul sîngelui părea să-i înnebunească...

Mistrețul dăduse din nou semne de neliniște la apropierea lui Dumitru. O clipă ochii lui mici, tulburi, se fixaseră parcă asupra lor și corpul încordat încercase să facă o nouă mișcare de scăpare, o nouă încercare de a se elibera între multele încercări făcute pînă atunci și care-l epuizaseră în parte. Mișcarea i se frînsese la mijloc, în așteptare parcă. Lovise doar cu ritul la tulpina fagului aflat în fața lui, însîngerată de loviturile lui aspre, neputincioase.

Ciinii se temuseră de această ultimă încercare, neterminată, de a scăpa și o clipă șovăiseră. Doi dintre ei ghiciseră parcă forța sălbatecă care se adunase în trupul fiarei — erau niște cățelandrii — și o luaseră la fugă schelălăind... O vreme șezuseră așa la cîțiva metri depărtare de mistreț apoi începuseră să se apropie în cercuri tot mai mici.

Oamenii se sileau în acest timp să-i îndepărteze și pe ceilalți, dar animalele păreau să nu-și mai asculte stăpînii. Primeau loviturile lor de băț mîrîind, ieșeau doar din raza loviturilor, și atacau din nou prin altă parte mistrețul care primea acum mușcăturile lor aproape nepăsător, de parcă ar fi ghicit că altceva mai grav, mai înfricoșător se pregătea pentru el.

— Ce-i cu ei, au turbat ? arătase Dumitru ciinii.

— Au simțit gustul ! zisese unul din ciobani și-i plesnise cu biciul.

Dumitru mai avusese timp să se uite la mistreț mai atent, era un animal tînăr și feroce, și suplu, violent și puternic.

— Îl lovesc ? întrebase din nou omul care avea cu el toporul.

— Așteaptă puțin ! zisese Dumitru cu gîndul în altă parte. Îi venise din nou în minte **problema aceea...** trebuia să găsească ceva pînă la urmă, toți așteptau asta de la el, și primarul, și președintele, primarul chiar și zisese „nea Mitu e la urma-urmei cel mai în măsură să hotărască !“ (spusese asta după ședință) ...așteptau seara, scurta ședință de plan pentru a doua zi, pentru ca el să se ridice și să spună : „asta e, tovarăși... asta e, așa va trebui să procedăm !“...

— Asta e ! murmurase Dumitru pentru sine, dar cuvintele fuseseră auzite și de cei trei oameni din jur, însă înțeleseseră parcă ceva, înțelegeau că nu pentru ei fuseseră rostite acele cuvinte, nimeni nu întrebase nimic.

...Pentru ultima oară — de-abia acum pentru ultima oară — toată spaima și tot ce era **distrugere** în el, în mistreț, se ridicase din nou spre a înfrînge metalul acela care-l înlănțuise. Lupta fusese însă scurtă, o singură zvicnitură, căci urmase lovitura dată de om, cu toată puterea, și cu spaimă în același timp, lovitură nimicitoare, de moarte. Osul craniului trosnise scurt iar animalul șovăise, se mișcase o clipă în sine, mișcări ciudate care se anulau una pe cealaltă, după care urmase o mișcare mai mare, haotică, un tremurat, un fel de scuturat trist și neplăcut și animalul păruse s-o pornească la vale, să zburde prin locuri numai de el știute cu clipoceli scurte de izvoare, să se afunde la vale în neștiuta și verdea pădure. Căzuse apoi pe o latură, învins...

Ciobanul îi desfăcuse apoi sîrmele în care fusese prins, în timp ce Dumitru se mai uitase o clipă la mistreț, așa cum zăcea acolo jos. Părea acum mai mare.

...Asta era, murmurase apoi, din nou, pentru sine, neauzit Dumitru, și îi lăsase pe cei trei oameni să se îngrijească de targă, să facă o targă din crengi de pădure și să-l tirască pînă sus la drum. Figura lui, în timp ce mergea în sus ce refăcea drumul către marginea pădurii, se făcuse mai albă și un timp își frecase ceafa, amorțită parcă de lumina rănită, prinsă acolo între palmă și ceafa lui, sfîrtecată, o lumină de fluturi, de fluturi care acum scăpaseră odată cu dîra subțire de sînge pe care o lăsa în urmă pe iarbă mistrețul tîrît și însingerat...

victor valeriu martinescu

Consecutio

tot ce gîndesc în inima ta sînt
tot ce iubesc în gîndul tău este
nici Dragostea nu poate altunde
să fie decît în ce e și fu chiar
astăzi

vezi bine că trec așa cum trecu
vezi bine că vin așa cum a fost
doar Unda se pare-aceluiași clar
altul atunci și-acuma un altfel de
miine

nici vorbă la mine în mine să fiu
nici vorbă-n revederi cert este un Nu
singuri în gînd și nicicînd în noi singuri
doar visul la fel ne poartă el peste
oricum

atîtea și-atîtea pur nici un sărut
atîtea și-atîtea cast ochiul nicicînd
tot Nimeni ne-ascunde de ce nu va fi
unul în altul izvor ne re-ntoarce...
oricînd și Mereu
mereu și Oricînd.

Libero

de-aș fi știut
mi-aș fi fost mie desigur
esențe și ele hrană ajunse
și hrana iubirea

nu mai plecam
din cel mult așteptat nouă
nouă cu noi de-o ființă și omul
homo excelsior

și-aș fi venit
tot celei și celui rămas
în umbră de sînge lăsată și-n ea
și el homo volans

și-uită-te cum
se stinge stingîndu-mă tot
ce n-a mai fost nici chiar lacrima pură
în trup vernal punctul

și toate la
înserarea Celor ce sunt
păreri despuiate-n văzduhul încert
iubirile mele

din gol de Vint
pe geana de-albastru revin
și stele aprind în somnul din vise
gînd febrei și seve

alb liliac
cel din poem înflorindu-l
să nu mai fiu singur și-așa să le uit
pe fruntea de aur

acolo-n cer
fiind fără nici un fel de iubiri
însă de toate acestea nimica
nu știm de atuncea

și eu cel de miine
nu am fost...
nu am fost

o, Eu cel de Miine.

Nu trece pe lîngă tine trecînd tăcînd

tu vrei să plutesc
eu nu pot decît să zbor.

ceasul inima seara își întoarce
seară de seară

rațiunea ceasul numai o dată
una singură

și-atunci numai Atuncea și în Acum
pe toată viața

unica ființă mai sus de aripi
el omul fiind

fără aripe fiind însă cu zbor
heliotrop zbor

și timpul i-l profilează pe cer
pe lume de noi

o umbră fără umbră peste vecii
își profilează
și se destramă
țesîndu-se-n noi...

Umbra unei alte Umbre.

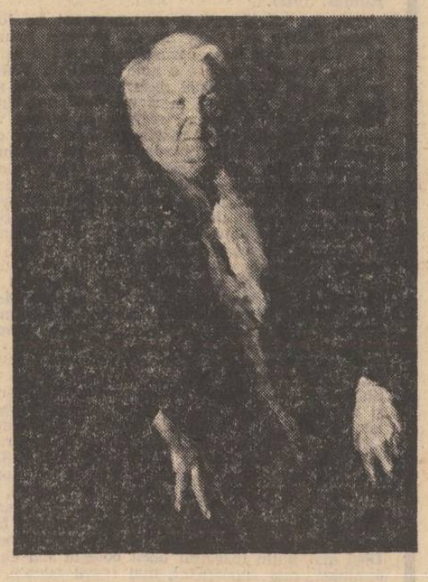

Corneliu Baba : **„Mihail Sadoveanu“** (stînga) ; **„George Enescu,** 1975 (mijloc) ; **Tudor Arghezi cu soția,** 1961 (dreapta)

radio

Antena tineretului

În fiecare luni, la orele 17,05 (pe programul I) o emisiune dedicată tinerilor (în fapt, așa cum o prezintă cei doi realizatori, Lucian Sîrbescu și Octavian Iordăchescu, „o revistă radiofonică săptămînală“), adică o radiografie a principalelor evenimente din viața de organizație, din preocupările și aspirațiile generației spre care sînt orientate speranțele noastre cele mai mari, pentru că ea este (așa cum spune titlul uneia dintre rubricile emisiunii) cea care „a crescut odată cu țara“. Relatările de la locurile de muncă și viață ale tinerilor ne-au convins de seriozitatea, pasiunea și elanul cu care ei știu să răspundă încrederii acordate.

O idee salutară foarte utilă a emisiunii este **conspectul economic,** care dă largi explicații (cu ajutorul specialiștilor) unor concepte des folosite. Structura industrială și modernizarea sa a constituit obiectul unei competente lămuriri, în ultima emisiune. N-ar fi fost rău dacă explicațiile ar fi avut un caracter și mai concret (și n-ar fi sunat a articol de dicționar).

Actualitatea săptămînii a consemnat : deschiderea tradiționalei manifestări „luna cărții la sate“ în județul Galați, startul olimpiadelor elevilor în București, fază pe sector, o inițiativă a tinerilor cineaști, inițiativă venită în sprijinul cineaștilor amatori (la **Ateneul tineretului).**

Doi specialiști în probleme juridice au răspuns unor nedumeriri (exprimate sub forma întrebărilor) legate de activitatea lor zilnică : cum se obține o nouă categorie și care sînt transporturile legale (felul și natura lor) pe care este obligat să le efectueze un conducător auto la un C.A.P. (deoarece i se par că multe dintre ele sînt abuzive) ? Răspunsurile au fost precise ca un text de lege. Sperăm că au fost auzite în primul rînd de cei care mai și încalcă legea.

Raidul-anchetă al lui Benone Neagoe a încercat să dea soluții la o ecuație (simplă, dar uitată de mulți) : cum se produce 1 kwh ? dar cum se cheltuie (eventual, se risipește) ? De produs se produce greu, dar de cheltuit foarte ușor (becuri ce ard fără rost în timp ce televizorul merge, luminatul a giorno în curte etc.).

În ceea ce privește ilustrația muzicală ne-a bucurat reîntîlnirea cu Benedict Popescu, acest excepțional mesager al muzicii tinere pe care l-am dori mai des ascultat — nu numai la emisiunile cu și pentru tineri.

În ansamblu, **Antena tineretului,** se dovedește o emisiune echilibrată, cu un fin dozaj al momentelor, nealunecînd pe panta pedantismului supărător sau a eclectismului (mascat sub forma cuprinderii totale, de fapt improvizații lipsite de profesionalitate). Octavian Iordăchescu și Lucian Sîrbescu cunosc, se pare, destul de bine problemele cu care se confruntă tinerii din zilele noastre și știu să descifreze cu delicatețe (și multă înțelegere) sufletul plin de elanuri și aspirații.

Constantin Stan

plastică

O sinteză a spiritului epocii

În sălile muzeelor mergem de regulă cu intenția de a descifra, dincolo de forma obiectelor sau operelor de artă expuse, de valoarea lor materială artistică sau informațională, spiritul unei epoci. În spatele lucrurilor stau oameni, gînduri, sentimente, o anume atmosferă pe care intuind-o dorim să o reconstituim în complexitatea ei. Dar cînd ceea ce este expus într-un muzeu sau într-o expoziție permanentă a acestuia se constituie ca o gamă de mărturii ce trimit la realitatea imediată, aceea a lumii în care trăim, ne punem, firesc, întrebarea în ce măsură, ca indivizi aparținînd unei anumite societăți, unei comunități caracterizată de o anumită modalitate de a percepe sfera largă a existenței umane în multiplele sale aspecte, ne recunoaștem în obiectul sau imaginea devenită mesager al istoriei, în ce măsură timpul însuși pe care îl trăim se regăsește în ele.

Spațiului istoric pe care îl străbatem, exponatele expoziției de la Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România îi sînt un martor elocvent. Ele vorbesc despre o anume atmosferă umană creată în jurul unei personalități de excepție a vremurilor actuale, vorbesc despre stima cu care îl înconjoară propriul lui popor și despre modul cum acesta ține să își manifeste caldele sentimente, vorbesc despre prețuirea și popularitatea de care se bucură pe toate meridianele lumii un om care a dat limbajului politic o nouă strălucire, dublîndu-l cu o acțiune politică concretă, îndreptată în folosul destinderii, păcii și colaborării între state și națiuni.

Crearea unei atmosfere de căldură și simpatie în jurul personalității președintelui Nicolae Ceaușescu este rodul unei energice activități întru slujirea nobilelor idealuri de progres nu doar ale societății căreia îi aparține, ci societății umane în ansamblul ei. La această activitate se referă multe din mărturiile din vitrinele sau de pe pereții expoziției de la Muzeul de istorie. Asupra omului de partid, al omului de stat, al cetățeanului Nicolae Ceaușescu ne putem forma o imagine complexă în care primul lucru ce ne impresionează puternic este voința de a întemeia, de a ctitori uzine, fabrici, lăcașe, instituții, noi tipuri de relații interumane și interstatale. Aceste trăsături definesc o epocă, sintetizată în orientările ei fundamentale de activitatea și personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu. Apropiindu-ne de semnificațiile înfăptuirilor și gîndurilor sale pătrundem de fapt în miezul, în spiritul unei întregi epoci.

Grigore Arbore

muzică

Preparative

Cu auto-conștiință a valorii și fără teamă de martori, Sergiu Celibidache a permis accesul nestingherit al publicului la repetițiile sale. Timp de zece zile a funcționat deci în București o înaltă școală de muzică, nu numai de dirijat era vorba acolo, născută din dialogul unui mare șef de orchestră cu un colectiv de virtuoși ce așteptau personalitatea unificatoare.

La București, Sergiu Celibidache nu a vrut să „scoată“ un concert. La experiența și transmiterea magnetică pe care le deține, l-ar fi putut pregăti și în răstimpul care de regulă se alocă unui concert. El însă a vrut să afle împreună cu instrumentiștii primei noastre orchestre adevărul muzical al partiturilor alese, instituind astfel o tradiție, un stil de lucru, un model.

De la această căutare a adevărului, pe care el desigur pare a-l deține și doar te face și pe tine să ajungi la aceeași concluzie, provine impresia că Celibidache nu interpretează ci doar argumentează și ajută la realizarea muzicii incifrată în partitură. El de altfel neagă și teoretic vorbind interpretarea ca interpunere a unei personalități între operă și consumator. (Cită originalitate și viziune se ascunde de fapt în spatele acestui obiectivism, care la el nu înseamnă decît război cu ticurile, s-a putut vedea în versiunile semnate de el în anii trecuți). Niciodată nu spune interpreților „așa vreau eu“, „asta este viziunea mea“, „așa consider“ — fraze uzuale în bagajul verbal al mai tuturor dirijorilor. Intervențiile, indicațiile sale, sînt ori firești pînă la axiome, fie argumentate științific cu date din fizică ori teorie a instrumentelor.

Este atunci firesc să ne apară în locul dirijorului restauratorul de monumente muzicale, care, fără subiectivitate, înlătură de pe operă molozul și spoiala de gust îndoielnic ce s-a strecurat între original și propria sa imagine supraviețuitoare. Îl ajută aici auzul său în mod senzațional neobosit după oricîte ore de repetiție. Veghea urechii divulgă marea concentrare a muzicianului, deplina supunere a datelor fizice scopului urmărit. Acuitatea auditivă este de altfel și ceea ce se obligă să dezvolte în primul rînd în membrii formației la pupitrul căreia se află.

De fapt, atitudinea față de instrumentiștii pe care îi conduce se divulgă a fi înscrisă într-o concepție mai largă. Celibidache formează ansamblul în sensul că trezește responsabilitatea fiecărui component. Uneori gestica sa este special redusă la un minim pentru a constringe interpretul la a se concentra și a-și simți partenerul de cînt. Orchestra devine astfel o mai mare formație de cameră, mereu atentă, fără să i se atragă special atenția la schimbul de replici, la dizolvarea uneia într-alta a sonorităților. Dirijorul instituie astfel o atmosferă destinsă și totodată responsabilă, transformînd masa într-o sumă de personalități conștient angajate în reușita globală.

Celibidache formează ansamblul ca tot armonios, după cum el însuși este o personalitate convergentă. Toate aparențele sale se unesc într-o imagine clară a gîndirii muzician, a voinței și talentului de excepție.

Costin Cazaban

CONTEMPORANII NOȘTRI

ION GHEORGHE: Interferența spațiilor mitice

Cînd, în 1957 apărea romanul în versuri **Pline și sare**, nimic nu prevestea profilul de mai tîrziu al poetului Ion Gheorghe. Cîteva volume ulterioare, **Căile pămîntului** (1960), **Cariatida** (1964) **și Nopți cu lună pe oceanul Atlantic** (1966) nu relevau nici ele altceva decît vigoarea sufletească a unui poet, cu o personalitate impetuoasă, ce se exprima direct, fără a transfigura versul în poezie. **Cariatida,** totuși, conturează parțial latura vizionară și proiecția simbolică prin care Ion Gheorghe avea să devină poetul Ion Gheorghe.

Și deodată, miracolul **Zoosophiei** (1967). Carte singulară la apariția sa și chiar mai tîrziu, atît în peisajul literar contemporan, cît și în configurația poeziei lui Ion Gheorghe, **Zoosophia** este prima sa carte mare și cea mai frumoasă, cea mai concentrată.

Acest fals bestiar, la alcătuirea căruia prezidează emblemele, se constituie într-un univers cu legi și fizionomie proprie. Esențele izvorăsc dintr-un substrat moral și istoric. Emblemele se ordonează sub aparența bestiarului, ca expresie a tendinței de abstractizare prin stilizare, proprie întregului volum.

Multitudinea procedeelor poetice care singularizează volumul a fost deja semnalată și efectele ei sînt paradoxale. Este un straniu amestec de hieratism și ceremonie statică, creînd prin stilizare și simulată naivitate impresia de pictură murală bucovineană, și de permanentă mișcare, tradusă prin marea frecvență a metamorfozei, prin schimbarea de planuri, prin interferența spațiilor mitice. Sînt două ipostaze ale **Zoosophiei** ce converg într-o temporalitate mitică, într-o zonă proprie fabulosului de o factură personală, deși evident livrescă.

Universul **Zoosophiei** este acționat de o dinamică interioară. Interferența spațiilor mitice este unul dintre fenomenele sale definitorii.

Ambiguitatea tutelează constituirea acestui univers încă din primul poem, **Oaia năzdrăvană.** Trimiterea imediată vizează Miorița, dar simbolul se ramifică : „La al treilea pod / au venit să-l taie / soldații regelui Irod / pe copilul de oaie". Simbolul mielului sacru este punctul de interferență cu un alt spațiu, închis în cele două versuri atît de cunoscute : / „Unde mergi tu mielule, / La pădure, domnule". Se produce apoi o revenire la spațiul Noului Testament. Crucificarea este momentul unei noi interferențe : / „Dacă ești tu Isus, / după cum pari, / ia-ne și du-ne / și ne izbăvește, stăpîne... / Își ia frații de cruce / și se duce și se tot duce".

Trecerea dintr-un spațiu în altul se realizează printr-un semn care conexează două serii semantice diferite, ce definesc două spații diferențiate.

Transmutarea condensează temporalitatea și trecerea definitivă într-un nou spațiu se realizează printr-un factor esențial al dinamicii universului poetic al lui Ion Gheorghe — metamorfoza: „Cînd au ajuns pe munte / și-au stat jos / mielul cu steaua-n frunte / s-a făcut Făt-Frumos".

Metamorfoza este prezentă în fiecare poemă, predominînd în **Inorogul, Zimbrul, Asinul, Licorna, Melcul,** fapt explicabil într-o lume fabuloasă, populată de embleme și în care coexistă spații și epoci diferite. Este un univers tragic, aflat sub semnul neîntreruptelor martirii și sacrificii, expus răsturnărilor și invaziilor malefice, ca în poema **Bufnița.** Este un univers în care necesitatea sacrificiului este o lege : „lasă, Doamne, nu plînge, / trebuie cineva să sfințească / în propriul sînge / Țara părintească".

În această lume amenințată de degradare, actul (sau cuvîntul) magic are funcție ordonatoare și regeneratoare.

Actul magic cu rol constructiv reașează elementele : / „Deodată pietrele vechi / Se regăseau perechi / două cîte două / se-așează în clădirea nouă". Gestul magic implică sacrificiul ca pe un leitmotiv al volumului, iar sacrificiul este o etapă în succesiunea metamorfozelor : / „Și l-au prefăcut în zimbru ; / l-au luat în brațe, l-au aruncat în sus / și el s-au tot dus, s-au tot dus / pîn-a treia zi la apus / A căzut în suliți și-n săgeți / și-n fel de fel de araci / și l-au mîncat mulți geți / și i-au băut sîngele mulți daci / În Sîmbăta mare / s-a ridicat zimbrul în picioare / a dat lespedea la o parte / și s-a spălat pe ochi de moarte". Prin neîntrerupta metamorfoză sacrificiul nu înseamnă distrugere, ci continuitate. Din trupul ucisului Ioan Vodă crește vița de vie : „vinul curge pe scoc / cui îl bea / i se naște sabia grea — / de mută răbdare și-nțelepciune / pe inima omului porumbelul se pune / îi încolțește-n plisc sămînța ramului / care aduce izbăvirea neamului".

Gestul magic este suplinit deseori prin cuvîntul magic sub forma descîntecului și a incantației. Ion Gheorghe este un poet cu o desăvîrșită încredere în puterea cuvintelor, încredere răsplătită cu harul de a le putea violenta nepedepsit. În virtutea acestei investituri poetul anulează barierele ce separă sferele semantice cele mai diferite, cele mai îndepărtate, pentru a face să se confunde și să-și corespundă spații mitice aparent izolate.

Zoosophia tinde astfel să recreeze printr-o sinteză miraculoasă, într-un registru propriu, din cele mai disparate elemente, spiritualitatea românească, în ceea ce are esențial.

În această carte evoluția de la expresia directă la transfigurare, de la proză la poezie, de la descripție la viziune se produce printr-un salt,

Corneliu Baba : „Femeie tăind pîine", 1966

direct la treapta cea mai înaltă. **Zoosophia** este cartea cea mai sintetică, emblematică în mai mare măsură decît volumele ulterioare. Sensul „megaliticelor", „noimele", acum au fost descoperite. **Zoosophia** este nucleul gîndirii și simțirii poetice a lui Ion Gheorghe. Cu excepția **Avatarei,** restul poeziei sale se va integra sistemului ei mitic.

Într-un spațiu aparținînd acestui univers se desfășoară periplul inițiatic al „heghemonului" Manimazos (**Cavalerul trac,** 1969). Acest Ghilgameș tracic este supus încercărilor, probelor, vămilor dincolo de care și în pofida cărora esența sa rămîne nealterată (**Vîntul turbat**). Volumul are, ca și cel precedent, un pronunțat caracter emblematic, cu corespondență în fondul simbolic românesc. Ciclul se constituie după formula narativă a basmului, păstrînd și gestica magică. Actul magic are și aici funcții ordonatoare sau de răscumpărare, legate în special de rodire și de conservarea formelor primordiale, în fond a „noimelor". Metamorfoza, agent activ al dinamicii volumului, ține mai puțin de miraculos ca în **Zoosophia,** dobîndind sensuri mai grave. Universul **Cavalerului trac** este solidar. Într-un asemenea univers al corespondențelor, în care fiecărui gest îi răspunde ceva în alt plan, în care actul magic determină echilibrul, răspunderea morală este imensă. Este aici aceeași lege a sacrificiului enunțată în **Zoosophia ;** Manimazos este un erou cu investitură etică.

Structura țărănească a lui Ion Gheorghe, exemplar transfigurată și concentrată în volumele sale de după 1967, implică o atitudine etică și morală. Ion Gheorghe este un moralist care se exprimă în parabole și în fond heghemonul Manimazos este propria sa proiecție. Poetul se simte investit cu harul nobil al condiției țărănești, asumată cu mîndrie și transfigurată prin afirmarea esențelor ei milenare. Expresia acestei investituri se regăsește îndeosebi în **Megalitice** și **Noimele.**

Esențele lumii țărănești fac să se cristalizeze în forme paradoxale viziunile din volumul **Mai mult ca plînsul,** producîndu-se și aici o interferență a spațiilor. Bethleemul este transmutat pe malul Dunării, magii sînt păstori transilvăneni, fecioara o duducă balcanică.

Imaginile se constituie burlesc, din detalii heteroclite, în savuroase colaje.

În falsele „icoane pe sticlă" ale unui iconoclast gestul hieratic este anulat, sensul este schimbat, răsturnat ; un venerabil personaj : „se zmerește maiestuos și se-nclină / cu palmele-ntinse parc-ar prinde-o găină".

Ireverența este extremă, pînă la ultimele consecințe ale unei permanente succesiuni de mistificări și demistificări : „Oacheș, îl privește Mîntuitorul și smead / și stă cu fața către iad / sub mustață se vede buza de jos / foarte roșie și de haiduc păcătos / ; în aureola lăsată pe spate / se-aude vîntul cum bate / parcă de poleiala adunată de cineva / de pe cașcavalurile de halva / nici nu se bănuiește de la distanță, / că-i prinsă de perucă în acul de siguranță".

Este aici o falsă candoare, o familiaritate conciliind viziunea naiv-țărănească și ireverența ludică într-o sinteză originală, apocrifă, realizată, prin transfigurare, care așează această carte în sfera generatoare de superioară poezie a celor mai bune volume ale lui Ion Gheorghe.

În 1972 apare volumul **Megalitice,** aparținînd spiritului **Zoosophiei,** dar dominată de un vitalism paroxistic, de principii germinative universale. Starea țărănească este afirmată ca o condiție de o primară noblețe, fiecare gest al existenței rurale dobîndind valoare de simbol.

Megaliticele se înrudesc cu **Zoosophia** și cu **Cavalerul trac** prin aspirația spre esențializare, prin valoarea gestului și a cuvîntului ca act magic, prin simbolizare. Predominanța elogiului vitalității, al germinației, al procreației, investite cu sensuri fundamentale, solicită limbajul frust, violent și savuros. În **Megalitice** Ion Gheorghe nu stilizează, ci hipertrofiază.

Megaliticele sînt continuate de volumul **Noimele** (1976) în aceeași direcție a esențializării, a magiei ordonatoare și a transfigurării condiției țărănești.

Ion Gheorghe își afirmă conștiința țărănească dobîndită prin experiență poetică, o conștiință cristalizată, esențială. Experiența scrisului său este o inițiere în urma căreia afirmarea condiției țărănești este resimțită ca o misiune, ca o datorie și ca o investitură : „Tot așa mi s-au arătat mie zeii părinții / însă mi-au pedepsit trezia iscoditoarei minți / să-nvăț să dezleg sfintele hieroglife de pe țărani".

Descoperirea esențelor și „spunerea" devine pentru Ion Gheorghe un sens existențial tradus într-un program poetic explicit : „am fost dat în robia acestor misterioase noime de pulbere / pe care curge fluviul istoriei învățîndu-mă o cuvîntare grozavă".

Descoperirea arhetipurilor, a „noimelor" îi dă garanția adevărurilor fundamentale a căror formulare îi revine ca o datorie : „căci i-a fost osîndit să afle, să preamărească / durerile și bucuriile tuturor muncilor țărănești".

Condiția țărănească și noblețea ei imanentă, transfigurată, concentrată în esențele sale și proiectată într-o spiritualitate proprie este asumată total : „noima mea se apără ducîndu-și soarta țărănește, / gîrbovită și ea, după legea acestor totemuri".

De la expresia directă a primelor sale volume, Ion Gheorghe evoluează spre transfigurare și esență, spre constituirea unui limbaj poetic complex, în care registrul rarefiat al suavității este dublat de expresia frustă, de violența de limbaj și de sonoritatea care au șocat la vremea lor. Stilizarea și hipertrofia, abstracția și concretul, fervoarea și ireverența, solemnitatea și burlescul coexistă în universul său poetic singularizîndu-l. Din interferența spațiilor mitice se naște un spațiu propriu în care se concentrează emoția și spiritualitatea unei mitologii românești ce se creează pe sine.

Sultana Craia

CARTEA CU PRIETENI

Leonid Dimov

Nu știu locul unde s-a născut Dimov, dar sînt convins că s-a născut într-o seară de colinde, mai păstrînd în ea urmele misterelor eleusine ! Într-un vis autobiografic pomenește ceva despre Piața Chibrit, care seamănă (am locuit acolo vreo cinci ani) cu un pepene spart în capul unuia care ți se așează la masă nepoftit. Acolo, în zilele cu vreme pierdută, cînd iulie trimite cîte-un smoc de iarbă în oraș ca să bea păcură, îți vine să te rotești într-un picior și să te întrebi, ca-n Dimov : „...Ce zici suflete portocaliu și punctat / Cu mici pete de precipitat ?..." și apoi să strigi la nevastă : „Intră mai iute-n odaie / Pune pe plită să fiarbă / Buture vînăt de oaie, / Scoate-mi ciulinii din barbă, / Uite, venit-au sătenii / Iar să le spui despre mine ; / Pune te rog mirodenii / Negre și mestecă bine !..."

Dimov s-a născut cu darul de greacă veche și darul de-a intimida statuile. Se uită fix la ele și statuile se acoperă cu ploaie ; una chiar s-a umplut cu trotil, apucînd drumul în pulbere după modelul ce-o inspirase.

Dimov e un învins de voluptatea visului, de iubire și de cărți. Versul lui are, adesea, aroma caisei, a tutunului dulce și a romului purtat pe mări ca să-și așeze capela pe-o ureche, iar pe noi să ne așeze în buricul circiumii de unde să nu ne mai miște nici trăsnetul : „...O, cum se numără rudă pe rudă / Frunzele umede din labirint ! / O, cărămida din curte, udă, / Cum se-nconvoaie într-un alint ! / Aprinde-n tindă opaiț verde : / Iată-nserarea că s-a lăsat. / Lasă durerea să ne dezmierde, / Deschide ușile : ploaia a stat !"

Într-o dimineață de vară sărbătorită de salcîmi, la ceasul cînd soarele arată piept de dropie și vulpea trage lupul de urechi, l-am deslușit pe Dimov în Oborul Bucureștilor și l-am citit fără să mă vadă. Intrase în Obor să se povestească și să-și umple foile cu Orient. Eu mă dusesem în Obor ca să văd o căruță de cavaleri răsturnați. Dimov se duce la Obor ca să se holbeze la un om de zahăr ars, care spînzură în permanență deasupra unui cazan cu țuică. Se duce la moși. La desculți. La mormane de oase. La roșii, leuștean urzici și păpădie. La înjugă urs, la giolari, la cuțitul păstrat înfipt în grindă, la de doi lei speranță, la mărgele pe cruci de lemn, la suflet dumicat, la iubire balcanică, la poarta covrigului rupt în coate, la fagurile limbii române, la unde se coase-njunghiații cu ață de pește, la visul făcut fitil de lampă, la zambila trecută prin subțioară de lalea neagră, la mînzul aplecat la uger, la-njuratul mișeliei, la rupt gura raiului, la floarea pe lingură, la-nvățat graiul cartofilor, la pămînt bătut cu călcîiul, la buluc de vorbă-n dungă, la hoț cu șaua-n spinare și lăutar cu of, of, of, zale de Olt, la Ion, la Vasile, la Stan, la Ilie, la un neam de porumb, de grîu și de vin, la miros de otavă, la plugul arînd prin toate timpurile.

Lăsați aici balerca fără toartă
Din gol, privirea să-mi înfig în artă
Și cînd de smalțu-i orb voi obosi,
Să-i beau poșirca din afuzali.
Lăsați și iataganul lîngă mine
Să-mi fie aproape, negura cînd vine,
Plecați acum, vedeți-vă de treabă,
Rămîn aici de pază, la tarabă,
Vîntoasa, visele să nu le fure
Ce le-ați adus în străchini de pădure...

Leonid Dimov cultivă poezia de ceas moale, umbra din colțul ochilor de fată pierzîndu-se-n bazarul exotic, alternînd-o cu cîntecul scăpărat în buricele degetelor în care tremură „verzi jumătăți de văpaie" și grindina înscrie profeții ciudate în genunchi, în tălpi și-n șolduri. Roată mare lîngă-un foc, pe un mal de rîu. Gem podarii, ursul calcă și drege umeri, iar în zarea unui conac și-a unei caleşti de domniță bălaie crește-un drum în pierdere, amăgirea își risipește fumul, sună lung o dorință de-a căpia, se încinge cu aur dragonul din garda sabiei și începe să urce pe crînguri curcubeu păstrat în untdelemnul coborîrii. De la Eleusis, prin convoaie de praf, pe sub stoluri de potîrnichi de aramă, de noroi și de măslin, pînă-n vadul ursitoarelor de bine unde se desface Dunărea și arde-n vîlvătăi iedera mistică din începutul domniei dorului : „Doarme hanul de cleștar, / Cai vrăjiți nechează-n poartă. / Aburesc a băligar / Zorile de sticlă spartă. / A plouat albastru iar / Peste florile din curte / Călăreți de chihlimbar / Suie prunci în spade scurte. / Timp cocor, unde te duci / Ca o pasăre măiastră ? / Himalaia grea, de tuci, / Rugineşte la fereastră".

Chiar și cînd scrie despre Horea din Albac, Leonid Dimov e tot salcîm din străzile Bucureștilor, plin de inel, inel de aur, adică de belciuge în care atîrni caii, înainte de-a te scufunda pe o prispă cu boltă de viță și cu praf de pușcă presărat pe fundul paharului.

Fănuș Neagu

Ioan Slavici interpretat de...

În 1965, vorbind despre **Ioan Slavici** de Pompiliu Marcea, prima monografie dedicată celui de al patrulea clasic junimist, observam că se scrisese pînă atunci foarte puțin despre el. Între timp au apărut cele două masive studii ale lui D. Vatamaniuc, **Ioan Slavici și lumea prin care a trecut,** 1968 și **Ioan Slavici, Opera literară,** 1970, **Bibliografia vieții și operei lui Ioan Slavici,** 1973, de Teofil Bugnariu, Ioan Domșa și Dimitrie Vatamaniuc, opt volume din ediția de **Opere** începută în 1967 (I, Pocești, II—V — Nuvele, VI — Teatru, VII—VIII — Romane), cîteva articole prin periodice, eseul Magdalenei Popescu (1977), în fine, **Ioan Slavici interpretat de...,** antologie, prefață, tabel cronologic și bibliografie de C. Mohanu în colecția : „Biblioteca critică" a Editurii „Eminescu".

Antologia lui C. Mohanu, în uzul studioșilor, se începe cu un număr de fragmente autobiografice din Ioan Slavici, mărturisiri literare și profesiuni de credință ale scriitorului, în concepția sa „scriitor", și patru evocări datorite lui Mihail Sadoveanu (din volumul **O întîmplare ciudată,** 1929), soției scriitorului, Eleonora Slavici (**Jurnal,** Timișoara, 1969), lui Tudor Arghezi (**O amintire** din 1955 reprodusă în **Scrieri,** 27, 1975) și lui Zaharia Stancu (articol din 1970, reprodus în volumul **Pentru oamenii acestui pămînt,** 1971).

Cum au văzut criticii contemporani pe Ioan Slavici ? Din antologia lui C. Mohanu rezultă că, în cele mai dese cazuri, mai mult negativ. Primul articol pozitiv e o notă intitulată **Bibliografie** a lui N. Xenopol despre **Novele din popor** (1881) și a apărut în ziarul **Românul** din 7 februarie 1882. Eminescu recenzează același volum în **Timpul** din 28 martie 1882 cu bune observații despre **Popa Tanda, O viață pierdută, La crucea din sat, Scormon** și **Budulea Taichii** și caracterizarea generală că ele „reflectă tinerețea etnică, curăția de moravuri, seninul neamului românesc". Maiorescu, prețuind pe Slavici, cum știm din unele scrisori și însemnări ale lui, nu i-a consacrat un articol special, luîndu-i apărarea cînd a fost atacat de Duiliu Zamfirescu în al său răspuns la **Discursul de recepțiune la Academia Română** în 1909. N-au scris despre Slavici, G. Ibrăileanu (fragmentul postum din acesta, publicat în 1970, despre **Amintiri,** e nesemnificativ) și E. Lovinescu (într-o scrisoare către Rebreanu din 1925 zice : „Să lăsăm deci pe alții să ne laude proza lui Slavici..."). N. Iorga, în 1893, punea pe Creangă și pe Ispirescu la un loc ca autori de povești, iar pe Slavici îl alinia ca nuvelist lui Gane : „Dintre acești doi scriitori, cel mai puternic, mai adînc și mai delicat, e, fără îndoială, d. Slavici. Și, cu toate acestea, opera sa îți apare în cea mai mare parte obscură și haotică, ca un vis în care legături slabe și curioase leagă tablouri fără de pereche, în care lucrurile frumoase își strică în loc să lege într-o armonie. Deși mai puțin înzestrat decît colegul său de la Junimea, mai superficial, mai banal adesea, cu cît mai limpede, mai orînduit, și poate mai durabil, a scris autorul lui **Ion Urdîlă** și lui **Aliuță**". Romanul **Mara** e întîmpinat la apariția în volum de N. Iorga cu mari rezerve (**Sămănătorul** din 18 iunie 1906) : „Dar sînt lungiri deznădăjduitoare, zămoreli și opriri în loc, tranziții bruște care te zăpăcesc și-ți fac rău. Iar uciderea lui Hubăr de copilul din flori strică toată armonia de pace a sfîrșitului. Dacă acest roman va avea o a doua ediție, ea trebuie neapărat să fie izgonită". Obiecții reluate în **Viața nouă** din 15 ianarie 1907 și de Ovid Densusianu care apreciază, ca și Iorga, fondul social-moral : „Cine voia pînă acum să vorbească bine de dl. Slavici, amintea pe **Popa Tanda ;** acum va putea adăuga și noul roman **Mara.** Nu întîlnim numai viața unei societăți de aproape cunoscute autorului, dar și o adîncă pătrundere psihologică a personagiilor, a situațiilor. Păcat numai că limba și stilul cunoscut al d-lui Slavici și cu care revista noastră nu se poate împăca, apar și aici. Viitorul va dovedi cît rău își face autorul stăruind în familiaritatea expresiilor și în disprețul stilului". Opinia lui Mihail Dragomirescu în replică la articolul lui Densusianu care-l viza : „**Mara,** ca roman, nu e caracteristică acestui scriitor, fiindcă într-însa găsim același fond și aceeași formă ca și în nuvele, cu deosebire că stilul ei de nuvelă, lipsit de frăgezimea umorului din **Popa Tanda** și **Budulea Taichii** o face foarte greu de citit". Reeditarea romanului și moartea lui Slavici la 17 august 1925 pricinuiesc alte două luări de poziții, una complet negativă a lui Pompiliu Constantinescu în **Mișcarea literară** din 15—22 august 1925 și alta, mai îngăduitoare, dar involuntar destructivă (**Mara** e mai puțin izbutit decît **Dan** de Vlahuță !) a lui Octav Botez în **Adevărul literar și artistic** din 30 august 1925. C. Mohanu alege numai articolul lui Pompiliu Constantinescu : „Strînsă în cătușa etică, viziunea creatoare a d-lui Slavici e profund știrbită ; preocuparea morală o turbură ca un refren strein și plicticos ; romanul nu e decît o prolixă povestire șubredă. Abia cîteva pagini narative, în stil popular, cîteva portrete și descrieri ale mediului păstrează calități mai viabile ; pentru un roman psihologic e însă prea puțin ; aici se cere construcție obiectivă, putere de analiză și o fluiditate a stilului pe care tonul său de povestitor greoi ; și prolix n-o poate suplini". Fără nici o exagerare, lui Slavici nu i s-a făcut dreptate decît la doisprezece ani de la moarte, cînd G. Călinescu a scris în **Adevărul literar și artistic** din 1 august 1937 articolul **Slavici romancier,** reluat în **Istoria literaturii române** din 1941 și în compendiul din 1945 (C. Mohanu citează cu multe abrevieri capitolul din **Istoria literaturii române,** ediția mare, cînd ar fi putut cita în întregime capitolul din compendiu) : „Mara a trecut neobservat, ba mulți au socotit romanul neizbutit. În realitate e aproape o capodoperă". „Dintre toate personagiile, zugrăvite pozitiv, Mara este cea mai vie. Ea înfățișează tipul comun al femeii de peste munți și în genere al văduvei, întreprinzătoare și aprige". „Slavici a intuit bine și rotația caracterului într-o familie, fenomen mai evident într-o societate rudimentară unde individul se diferențiază puțin. Cu toate că s-ar părea că stau față în față, tinerii cu nouă mentalitate și bătrînii înțepeniți în prejudecăți, nu e vorba de fapt decît de o scurtă criză de transmitere a deprinderilor ereditare..." Tudor Vianu nu se referă la **Mara** în **Arta prozatorilor români** din 1941, trecînd prea repede peste acest roman în **Istoria literaturii române** din 1944. Romanul înfățișează un conflict de rase și credințe, într-un mediu de conviețuire a românilor cu germanii, cu deznodămînt tragic : Compoziție epică sobră, **Mara** este primul roman obiectiv al Ardealului".

Mai departe, Ion Breazu în **Povestitori ardeleni pînă în 1918** (1944), Slavici și Confuciu (1948) și **Ioan Slavici** (1958) vorbește în aproximativ 70 de pagini din care C. Mohanu extrage 25, îndeosebi despre nuvele, făcînd apropieri de H. Zschokke, după exemplul lui Scarlat Struțeanu care amintise de Berthold Auerbach, ceea ce determină pe Ovidiu Papadima în capitolul **Ioan Slavici** din **Istoria literaturii române** (III) să ia în continuare apărarea nuvelelor care au avut „urmări profunde pentru proza epică românească, incomparabil mai mari decît înrîurirea exercitată de **Mara,** deși nuvelele au fost mai puțin contestate".

Alte fragmente, cam ciuntite, sînt scoase din subsemnatul (o pagină), Dumitru Pop (3 pagini), George Munteanu (**Slavici necunoscutul,** 9 pagini), Mircea Iorgulescu (**Mara — un roman al predestinării,** 3 pagini), Ion Oarcăsu (**Slavici pedagogul și moralistul,** 4 pagini), Dumitru Micu (**Un Balzac al satului ardelean,** 4 pagini), Mircea Popa (**Călătoria : o dimensiune a existenței slaviciene,** 6 pagini), Eugen Todoran, (**Tragicul în Moara cu noroc,** 5 pagini), Mircea Zaciu (**Pentru o nouă lectură a lui Slavici,** 9 pagini), Marian Popa (**Westernul ca realitate românească,** 3 pagini). Extrase din G. Călinescu (16 p.) Pompiliu Marcea (13 p.), Ovidiu Papadima (8.p) și D. Vatamaniuc (7 p.).

Al. Piru

● „SEMNE PENTRU SECOLUL 20" se numește expoziția de afiș Radu Șteflea care se va deschide marți 7 februarie, orele 10,00, la Galeria Orizont. Prezintă Dan Hăulică.

Legămîntul artei

Urmare din pag. 1

În numele Teatrului Național, **Radu Beligan,** a mulțumit pentru mesajul adresat de președintele țării și pentru înalta distincție acordată, spunînd în continuare : „Vrem să-l asigurăm pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a dat ființă și vigoare acelei mari emulații a muncii și frumosului, amplă sferă de manifestare a personalității, talentului și pasiunii creatoare care e „Cîntarea României", că vom participa cu tot ce avem mai bun, la afirmarea și înflorirea continuă a edificiului spiritual al societății noastre. Vrem ca fapta noastră de artă să se așeze în lumina vieții și operei tovarășului Nicolae Ceaușescu, care ne sînt criteriu și îndemn sub zodia umanismului revoluționar și în deplină comuniune cu preocupările, victoriile și idealurile României independente și socialiste".

A luat apoi cuvîntul **George Macovescu,** președintele Uniunii scriitorilor, salutînd jubileul celor 125 de ani de existență a Teatrului Național din București, subliniind contribuția patriotică, plină de responsabilitate și curaj a acestei instituții. Evocînd numele cărturarilor ce au adus o însemnată contribuție la întemeierea teatrului românesc, omagiind pe toți artiștii ce au înălțat prestigiul acestui lăcaș, el a încheiat : „În ce ne privește pe noi, scriitorii, jubileul celor 125 de ani de existență a Teatrului Național din București este un prilej de a dori ca operele noastre de astăzi și de mîine, să poată merita, cît mai des, cinstea de a putea fi rostite de pe cea dintîi scenă a țării".

În cuvîntul ei, **Dina Cocea,** vicepreședinte al Asociației oamenilor de artă, din instituțiile teatrale și muzicale a spus : „Continuînd tradițiile înaintate ale culturii noastre naționale, acest nobil lăcaș de cultură a dat viață pe scenă, momentelor și figurilor reprezentative ale istoriei patriei noastre, contribuind la reflectarea prin artă a epopeii naționale ; a făcut cunoscut publicului, tezaurul literaturii dramatice clasice și universale ; a promovat dramaturgia noastră contemporană — opere, prin al căror mesaj și simbol, poporul nostru și-a recunoscut chipul".

Directorul Teatrului Național din Iași, **Teofil Vîlcu,** a adus omagiul frățesc, colegilor lor din București : „Fie ca ani fără număr, Teatrul Național să slujească și de aici înainte, limba românească, în nobila menire, de a răspîndi arta și cultura, adevărul și frumusețea, buna și limpedea înțelegere între oameni". De asemeni, **Petre Bucșa,** directorul Teatrului Național din Cluj-Napoca, **Maria Bistray,** directoarea Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, **Alexandru Dincă,** directorul Teatrului Național din Craiova, au fost purtătorii mesajelor de felicitare din partea unor instituții artistice care, în diferite locuri din țară, își slujesc misiunea, cu aceeași ardoare și încredere, ca și ilustrul teatru sărbătorit. **Marin Ioniță,** muncitor, Erou al Muncii Socialiste, salutînd cu dragoste și căldură colectivul Naționalului, a dat glas dorinței celor pe care-i reprezintă, de a vedea pe scenă, cît mai multe opere exprimînd realitățile vii ale vremii noastre, năzuințele și realizările clasei muncitoare. Dînd expresie sentimentelor ce-i animă, pe toți slujitorii artei din teatrul sărbătorit, Radu Beligan, directorul Teatrului Național din București, a dat citire textului unei însuflețitoare telegrame adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu, în care se arată, între altele : **„În aceste zile, cînd întregul nostru popor, v-a sărbătorit cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață și peste 45 de ani de activitate revoluționară, alături de toți oamenii de cultură, oamenii de teatru vă cer îngăduința să-și exprime încă o dată profunda lor recunoștință și admirație, pentru lupta dumneavoastră neabătută, de a înălța România pe cele mai înalte trepte ale civilizației materiale și spirituale, de a asigura înflorirea continuă și fără precedent, a culturii și artei. În dumneavoastră, întregul nostru popor, cinstește cu alese sentimente, pe cel mai strălucit și iubit fiu al său, care și-a pus viața și gîndirea cutezătoare, deschizătoare de noi drumuri, în slujba edificării României moderne, multilateral dezvoltate, orientînd-o cu pilduitoare fermitate revoluționară, spre înfăptuirile de seamă ale comunismului. Gîndirea dumneavoastră clarvăzătoare dă un sens dinamic și creator devenirii noastre istorice, însuflețește și călăuzește activitatea tuturor oamenilor de cultură și artă, care înțeleg să răspundă celei mai înalte îndatoriri patriotice, punîndu-și talentul în serviciul cauzei mărețe a socialismului, contribuind cu și mai multă eficacitate, la educarea oamenilor muncii, în spiritul normelor eticii și echității socialiste. Permiteți-ne să vă adresăm din toată inima urarea de multă sănătate, de viață îndelungată, spre fericirea și propășirea poporului nostru, pentru împlinirea mărețelor năzuințe ale României socialiste".**

...O sărbătoare a teatrului românesc, o sărbătoare a artei noastre libere, socialiste, desfășurată sub auspiciile voinței de a pune creația în slujba omului, devenirii sale spirituale, a fost aniversarea a 125 de ani de existență a Teatrului Național, aniversare ce a avut loc în majestuoasa ctitorie a anilor socialiști. O sărbătoare întîmpinată cu bucurie și mîndrie de toți iubitorii teatrului.

Avram Iancu

Urmare din pag. 1

Erou shakesperian, așa ne apare el din piesele lui Lucian Blaga, așa ne apare din piesa recentă a lui Mircea Micu.

Spectacolul de la Teatrul Național Cluj-Napoca, îndreptățește întru totul faima acestui teatru, condus cu o deosebită aplicație și hărnicie, de profesorul Petre Bucșa.

Dramă istorică în trei acte, piesa se declanșează cu un prim act în care se expune situația istorico-socială și se prezintă personajele, ca mai apoi, în următoarele două acte, să ne înflăcărăm de mesaj și transfigurare.

Emilian Belcin, în rolul lui Avram Iancu, întruchipează, plin de har și de măiestrie, figura eroului legendar, într-un mod literalmente de neuitat. Remarcînd de asemenea, pe Octavian Lăluț în rolul Doinașului, talpă a țării, și pe Ligia Moga, în dificilul rol al Pelaghiei Roșu, personaj istoric, exemplu de țărancă energică, în acțiune și cuprinsă de sensul evenimentelor.

Să sperăm că această piesă, gravă și importantă, reprezentînd unul dintre punctele de vîrf ale dramaturgiei noastre, va fi preluată și de alte teatre, astfel ca publicul să se poată bucura de ea.

Să sperăm, de asemenea, că acest succes de excepție, îl va încuraja pe autor, pe Mircea Micu, să-și încerce din nou pana în acest domeniu al dramei istorice, în care teatrul nostru nu și-a dat încă întreaga lui măsură.

Ca unul ce nu prea vede teatru și laudă mai ales litera tipărită, decît cea rostită, închei cu un sentiment de dragoste pentru autor și pentru toți cei care au colaborat cu el, ca această piesă să vadă lumina rampei și lumina ochilor celor care o privesc, spectatorii.

INSTANTANEE

Lui Ovidiu...

...i-au închinat scriitorii noștri, de-a lungul anilor, atîtea elogii în proză și versuri, încît Editura „Dacia", din Cluj-Napoca, a inițiat în 1977 o „Culegere de evocări literare", cu un sumar de 95 de nume proprii, din care reținem pe cele mai cunoscute, în ordine alfabetică : Vasile Alecsandri, G. Asaki, A. E. Baconsky, Vlaicu Bârna, Mihai Beniuc, Ștefan Bezdechi, Eusebiu Camilar, George Dan, Ștefan Augustin Doinaș, Victor Eftimiu, N. Iorga, Traian Lăzărescu, Adrian Maniu, Petru Manoliu, Corneliu Moldovanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Pillat, Veronica Porumbacu, Grigore Sălceanu, Simion Stolnicu, Virgil Teodorescu, Cicerone Theodorescu, Gh. Tomozei, Ion Vinea și Al. Vlahuță. Trei latiniști (al doilea, de forță) i-au dedicat cîte o odă în limba lui : Ștefan Bezdechi **(Ad bis millesimos P. Ovidii Nasonis natales XIII kalendas Apriles anni MCMLVII-i,** cu prilejul bimileniului de la naștere), Traian Lăzărescu **(Ad Ovidium)** și D. Crăciun **(Ad Ovidii statuam).** Recitim fragmente din evocările teatrale semnate Vasile Alecsandri, Petru Manoliu și Grigore Sălceanu, poetul constănțean. Ne lăsăm furați de inspirate proze și versuri.

Se folosesc unanim cuvintele „exil" și „exilat".

Ovidiu n-a fost condamnat la exil, ci la relegare, treaptă penală mai blîndă, fără confiscarea averii, îngăduind poetului un trai lipsit de griji materiale. Mai mulți semnatari stăruie asupra versurilor scrise de marele poet, după însăși mărturia lui, în limbă getă. Păcat că s-au pierdut ! Dacă ne-ar fi rămas, am fi avut o idee precisă de idiomul daco-getic, asupra căruia s-au emis atîtea ipoteze.

Am pierdut așadar inestimabilul tezaur filologic odată cu dispariția acelor versuri, care nu vor fi fost trimise la Roma, dimpreună cu bine cunoscutele **Tristia** și **Pontica ;** în schimb, grație lui Gh. Tomozei, am cîștigat altul, cel puțin de aceeași valoare. De ce a fost oare Ovidiu

„trimis pe țărm sterp,
muncit cu-ncetul
de viscole și vifore pribege (?)

Ni se dă răspunsul :

„spre-a-l întîlni pe Eminescu,
getul..."

Iată că, metaforic vorbind, poezia impropriu intitulată **Sonetul (sic) lui Ovid în drum spre Tomis,** ne informează asupra adevăratului scop al „exilului" lui Ovidiu și ne lasă a înțelege că cei doi mari poeți contemporani nu s-au plictisit împreună, amatori fiind de libații și getul Eminescu și romanul Ovidius (după oda ce i-a închinat-o Corneliu Moldovanu). Asta ne fixează asupra identității celui ce l-a inițiat pe Ovidiu în tainele idiomului geto-dacic.

Paralele stilistice nu pot lipsi în asemenea scrieri festive. Un George Duma ni-l prezintă pe „Ovid", romantic „învăluit în manta-i", dar scandînd „în versuri un epitaf de mort". Același dezminte categoric aversiunea relegatului față de locul pe care-l socotea capătul lumii, punîndu-l să declame :

„Frumoasă ești, o ! Tomis, a Scythiei
cunună !"

Alt semnatar, Titus Cergău, inventă, după moartea lui Ovidiu, gestul care n-a existat :

„Zadarnică grațiere trimise-apoi Cezarul..."

Nici August, care a murit înaintea lui Ovidiu, nici Tiberiu, succesorul, nu au revenit asupra condamnării.

Un Al. Ciobanu inovează și el, bucurîndu-se

„...c-avem falnică mîndrie,
Că te avem pe tine : Filosoful
ne-ntrecut !..."

Tot le lipsea romanilor un mare filosof, un Platon, un Aristotel. Grație lui Ciobanu, l-au căpătat în autorul **Ponticelor.**

Cîntîndu-i în strună gloriosului relegat, care a exagerat enorm asprimile climei tomitane, Virgil Teodorescu ni-l înfățișează „cu tălpile-nghețate" și „înfășurat în sarica lui scită". De necrezut această metaforă contrazicîndu-le pe cele de mai sus !

Șerban Cioculescu

atelier literar
poșta redacției

N. STANCIU : Se pronunță mai insistent, parcă, o amenințare retorică („Marea"), o anumită scădere a „substanței nobile", în piese altminteri interesante (încă) : „Floare în dinți", „Coresi", „Suris". Știrile despre dv. ilustrează o demnă formulă de existență intelectuală — cu condiția evitării „depunerii de mil" și a insidioaselor capcane ale auto-satisfacției și resemnării.

P. CERNAT : Mai spontane și îndrăznețe ca deobicei, cîteva reprezintă, pare-se, un pas înainte : „Oamenii scriu", „Rozătoare", „Nu".

I. ZAVERA : „Cuvîntul", „N-o să mă crezi", „Invocație", „Eterna baltă". Apoi : „Inexplicabil", „Demonii", „Balada veșnicei păduri".

TR. GRIGORE : O serie de pagini frumoase : „Pot spune", „Un semn de carte", „Excomunicat", „Cînd o veche", „Hypnos", „Poemul", „Iarna copacilor".

EM. GV. : Dintr-un plic rătăcit : „Unde sînt eu", „Firesc", „Cîți ani am", „Ieșiri în larg".

PUIULESCU OCT. : Ideea e bună, desigur, dar sînt atîtea idei care pot servi de pretext unei proze bune !... Problema e dacă dispuneți de înzestrările necesare pentru a duce la bun sfîrșit acest proiect. Or, în această privință lucrurile nu sînt, deocamdată, lămurite. În paginile trimise, nu se văd încă, în chip clar, concludent, semnele acelor înzestrări de care vorbeam. Scrierea unui roman pretinde, pe de altă parte, o experiență de viață mult mai mare decît aceea de care dispuneți ; de asemeni, o experiență intelectuală, un orizont de cultură mai bogat etc. Oricum, e cazul să vă încercați puterile în lucrări de mai mică întindere și, numai dacă treceți cu bine acest „examen", are rost să vă lansați în proiecte mai mari.

I. NEȘU : Proza dv., scrisă cu multă siguranță și îndeminare, vă arată înzestrat și pregătit pentru perspective din cele mai bune. Nu rămîne decît să vă luați cît mai în serios această consistentă șansă.

CRISTINA G. : E greu să ne facem o părere cît de cît întemeiată, din aceste pagini cam frugale și nu destul de concludente pe care ni le-ați trimis. Reveniți cu niște probe mai consistente (și mai puțin indescifrabile).

I. GRECU : Vă lăsați sedus de niște formă poetice străine, hieratice, ceremonioase, care nu prea convin sensibilității, spiritualității, tradițiilor noastre lirice. Cele mai multe pagini au, din această cauză, aerul unor traduceri, fără a avea, însă, și grația specifică a „modelelor", consistența, decantarea, concentrația lor extremă (care rezultă, între altele, dintr-o mitologie și o simbolistică rituală specifice, dintr-un univers de „cifruri" și repere istorice, religioase etc., în general intraductibile, fără echivalent și corespondențe). Desigur, această experiență pe care o parcurgeți cu atîta zel și pasiune vă va fi de folos, fără doar și poate, în perfecționarea mijloacelor și uneltelor atelierului dv. liric, dar adevăratul dv. drum nu e aici. Va trebui să-l căutați în continuare (poate chiar în orizontul primelor manuscrise pe care ni le-ați trimis cîndva — semnate cu un pseudonim — în care erați mai spontan, mai adevărat, mai personal). Dintre paginile trimise acum, mai aproape de acest țel ni s-au părut : „Departe de insomnie", „Frumos mai cîntă", „Binecuvîntat fie", „Oraș", „S-a așezat".

MIRCEA GHIȚĂ : Interesantă problemă ridicată în scrisoare. Dar n-are nici o legătură cu manuscrisul, care e, dealtfel, foarte slab, încîlcit, confuz, pisălog.

Sorin Davițoiu, Denise A., Stoica Ștefana („Îmi este bine"), Trubadurul, Radu Narcisa : sînt unele semne ; merită să insistați.

Florica Savu, Nicolau Dumitru, Ion Călineanu, Mariana Bădără, Sandu Moldova, Ion Noi, I. Mriana-Tulcea, Pătrășescu M.R., Breban Viorel, Măruță Marin, Lacraf Tony, Valeriu Poiană, Bărgăuanu Ion : încă nu se văd semne de talent.

Ion Manole, Dumitru Elena, Hîrbu Ion, Carmen Voinescu, M. Sava-Bursuc, Ion Arion, Nicolae Ionescu, Mircea Godină, V. Dilimoț (ceva mai bine, în „Vise egale"), **Liana Claudia** (pe viitor, manuscrise mai citețe), **Cișmaș Nicolae** (versuri și proză), **I. Galavan** (mai bine, în „Codrii noștri"), **Șaru Melania-Irena, D. Cireșinalt** (ceva mai bine, în „Existență"), **Pilan C. Const., Iahoda Egon Eugeniu, Tomescu Ioan, Marogel Ion, Păun Victor, I. Vartolomei, Marian Ionescu, Dumitrescu Mircea, Neagu Gh., Ghilezan Marius, Doru Trandafilon, Jianu Liviu, Maria Ivașcu, Mihai Dorian :** încercări de nivel modest.

Cora Codreanu, Victor Martin, Axar, M. Cioranu (plicul cu „Drumul de cretă" etc.), **G.M. Bucovicior** (mai bine, în „Poarta sărutului", „Cîntec în fața dragostei", „Și cînt printre flori", „Pe o frunză de prun"),

L.D. VOICULESCU : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Timp și timp

Tocmai treceam pe lîngă
zidurile inocente ale unei cetăți antice
ploaia le spăla ochii
am venit să gîndesc, le-am spus
am venit să vă pun întrebări
despre iarbă și dragoste
tocmai treceam pe lîngă...
în spatele lor mileniile se zvîrcoleau
ca niște șerpi întăriți
eu dispărusem în gura mică
a unei clipe
exemplar al umanității, filfiit
albastru de zaruri

VALERIU PRUTEANU

Am prins un cal

Am prins un cal
jigărit
de coamă...
L-am ajutat să
se ridice în picioare
apoi ne-am privit :
eu număram coastele
el vedea în mine
speranțe
L-am luat de mînă ca
pe un bolnav
și l-am dus acasă —
o iarnă i-am purtat
de grijă
dar nu aflasem cine
îl aruncase morții !...
Mi-am zis n-are importanță —
bine că i-am ascuns
coastele în carne în loc
de pămînt,
și-n primăvară am arat
cu el o cîmpie —
mai tîrziu mînca fin
se uita la mine
și la drum.

MARIN CIORANU

Nu !

Mai întîi : Eu sunt OM.
De aceea vă rog să mă iertați
că refuz această țigare
de marijuana ;
nu pot să mă cațăr pe iluzii ;
am mîinile tocite de cărămizi.
Dacă țineți morțiș să știți : nu mă incintă deloc
sateliții ca ciorile în jurul Planetei ;
ba chiar mă înspăimîntă.
Soldat de plumb nu sunt. Canibal nu sunt.
Nu mi-e foame — nu mănînc, mi-e foame — mănînc,
dar nu iau nimănui bucata de la gură.
Nu vă mai jucați
cu geografia și cu destinele
că doar nu suntem copii !
Am chef să mă scald în ocean
și nu pot de bărcuțele și avioanele
de hîrtie
de bani.

PETRICĂ CERNAT

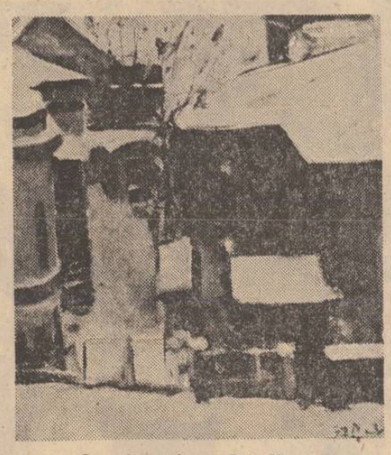

Corneliu Baba : „Peisaj", 1977

Balada fructului fantastic

Tot fluxul luminii sorbite dispare
în pulsu-i mirabil din flăcări și lut
cînd sfera și-o umple, de nimeni știut,
fantasticul fruct cît o lume de mare.

Cît crește, frunzarele verzi îi alină
durerile-adînci, între crengi îl ascund,
și numai cînd miezu-i deplin și rotund
se dăruie lumilor, greu de lumină.

Și nu e miracol ca fructu-n cădere
ce tulburâ noaptea, înalt și senin.
Cum dus e-n vecie, doar lumile vin
sorbindu-i lumina de har și putere.

PETRE VLAD

Iarna copacilor

Te port în mine,
cum copacii,
iarna,
trăiesc
înăuntrul lor
nelăsînd să li se vadă
nici frunzele,
măcar.

TRAIAN GRIGORE

În apărarea Pămîntului

Noi toți apărăm Pămîntul
să nu-l culeagă doar vîntul
în timp ce sămînța se risipește
de floare, de om, de pește,

în timp ce-și sapă soldatul
triunghiul de atac și pătratul,
iar pușca de soață îi ține
și-l sărută un mărăcine.

Cînd glonțu-i scurtează veacul,
decorăm pentru el copacul.

BORIS MARIAN

Coresi

Viața lumii era o carte nescrisă
o lumină înaltă
nepogorîtă-ntre semne.
Îngropate erau slovele ei în lacrima luminării
sub care îți cheltuiai bărbăția și somnul
căutînd fericite-nțelesuri
pe potriva înțelegerii noastre.
Ai ridicat o Carte,
treaptă cu treaptă,
ca pe o monastire.
Pe tine te-ai zidit într-însa.
Cu moaștele ei ne hrănim noi
și urmașii noștri.

Nici un Vavilon,
nici o piramidă
nu s-au zidit pentru începătorul Cărții,
pentru ostenitul născător de învățătură —
dar zodiile lui nepieritoare
noapte de noapte se rotesc sporite
în dulce cerul gurii românești.

NELU STANCIU

ECOURI LA ANCHETA NOASTRĂ „DE CE PUBLICAȚI RAR ?"

„Nu doar un număr de cărți, ci o anume carte"

De fapt, nu public rar. Am scris cîteva cărți — două au apărut, una iese de sub tipar în cîteva săptămîni, un volum de opt povestiri mai mult decît realiste ar fi urmat să intre în tipografie prin toamna lui '71, dar, din pricini pe care nici acum nu le înțeleg prea bine, n-a mai intrat. Întrebarea dumneavoastră mă neliniștește întrucîtva, mă îndeamnă să cred că merita să scot mai multe cărți și să fac mai puțină gazetărie. Gîndindu-mă însă că întrebarea aceasta putea să sune și altfel (de pildă : de ce naiba scrieți atîtea cărți și nu încercați să faceți măcar una de oarecare importanță ?) revin la idei mai așezate, revin la singura neliniște care îmi prieste, aceea de-a nu grăbi la cărți multe. M-am născut într-un cartier brăilean unde am învățat o groază de sentimente cumsecade, dar de literatură, la drept vorbind, nu m-am împiedicat decît apoi, printre străini. Am strîns, precum mulți tineri din țară, mai multe meserii și cărți, din meserii s-a întîmplat să devin scriitor, din cărți am făcut o bibliotecă mare, de cîteva mii de tomuri, Treptat mi-am dat seama că jumătate din biblioteca mea nu prea merita să fie citită, așa că am risipit-o. În jumătatea păstrată se găsesc destul de multe scrieri cu referire la artele plastice și o sumă de romane și culegeri de nuvele și povestiri. De pildă, toată opera lui Cehov. Pe urmă Thomas Mann, Dostoievski, Hašek, Caragiale, niște prozatori ruși și americani contemporani, vreo cîteva exemple bune de scris românesc (**Principele** lui Eugen Barbu, **Moromeții** lui Preda, **Dicționarele** lui Mircea Horia Simionescu, unele povestiri cam prea devreme uitate ale lui Bakonsky).

În 1968 am debutat cu o cărticică de „Povestiri diferite", un an bun pentru toată proza română. Puteai îndrăzni la un studiu de tipul „Romanele anului 1968 și etc., etc. ...". Am încheiat facultatea tocmai cu un astfel de studiu. Cred și acum că volumele publicate atunci de Fănuș Neagu, Nicolae Breban, Mircea Ciobanu stau drept în orice bibliotecă. M-am întrebat unde să pun în raft cărticica aceea cu povestiri cît se poate de diferite. Pînă la urmă l-am găsit un loc. Nu era chiar locul pe care l-am voit scriind proza și din cauza asta mi-am propus să cuget bine înainte de a publica următoarea carte. Problema ar fi următoarea': oare cartea pe care intenționez să o scriu merită ea să fie scrisă ? Nu e o problemă confortabilă. Tot uitîndu-te la frumoasele cărți care ți-au marcat simțirea și verbul se poate întîmpla să pățești dorul de-a nu mai pune mîna pe pix și pe mașina de scris.

Ar mai fi o problemă : fac ziaristică de cîtiva ani și de vreo trei ani la revista „Flacăra". Redactarea feluritelor articole, de care are trebuință publicația, nu e întotdeauna o plăcere. Hoinăreala prin țară și prin toate cele — documentarea, cum se zice pre limba celor care doar atita țintesc, să se documenteze, să-nghesuie viața în documente și documentele în viață — e întotdeauna o mare plăcere. Traiul acesta, cu grijile mari, dar mai ales cu cele mărunte ale lumii, te obligă să faci mai puțin caz de literatura ta. Nu spun că vrei mai puțin să scrii cărți bune, dar ți-e mult mai multă rușine de cărțile proaste pe care ai fi putut să le scrii repezindu-te la hîrtia albă. Cînd anii trecuți într-o statistică UNESCO o știre teribilă : pe planeta noastră se tipăresc anual cam 10 000 de romane. Hotărîndu-mă la un ritm „profesionist" — de un roman pe an — ar fi însemnat să îmbunătățesc statistica — lucru care, la urma urmei, e mai mult contabilitate decît artă și nu știu dacă aș fi fost mai mîndru de mine. Nu vreau să se înțeleagă prin mîndrie starea confuză pe care o încearcă tot omul cînd își vede numele pe-o copertă. (Cum se știe, există autori care se simt mai bine în anonimat și pentru asta își zic în două feluri). Chestiunea este dacă mai spre sfîrșit, cînd treburile vieții tale sînt de-acum clare, poți să gîndești cu toată seriozitatea că ai umblat pe un drum sănătos, însoțit de gîndul bun al unor zeci ori sute de mii de oameni. Cunosc scriitori care spre bătrînețe preferă să vorbească mai degrabă de cărțile pe care le vor scrie decît despre cele publicate. Puteți fi siguri că nu din cochetărie procedează ei astfel. Cîtind unele fișe din **Dicționarul** lui Marian Popa m-am gîndit că trebuie să existe prozatori care doresc pur și simplu să nu li se mai amintească tot ce-au publicat.

De ce public atît de rar ? Firește că nu public rar. Am în față o anume idee de carte și încerc s-o realizez. Nu un număr de cărți, ci o carte. Ea ar putea să încapă în mai multe volume, în aparență mereu altele, dar n-are cum să fie mai mult decît una singură. „Noiembrie vitează" avea șanse bune să atragă atenția asupra unui autor care publică rar, dacă autorul avea ceva mai multă simpatie pentru — să-i zicem — viața literară, dacă era ceva mai dotat pentru acest fel de viață. Știm doar că soarta mai trebuie uneori și ajutată. De regretat, totuși, n-am să regret niciodată nici forma, nici conținutul, nici începutul, nici cuprinsul, nici încheierea acestui „Noiembrie vitează" fiindcă nu-mi amintesc să-l fi lucrat altcumva decît am vrut s-o fac.

Atleții obișnuiesc curse de control în așteptarea marilor concursuri. Scriu reportaje, interviuri, articole economice, anchete sociale, scriu săptămînal comentarii la tot felul de întîmplări, am scris o carte despre graficianul olandez M. C. Escher, scriu cu pasiune critica momentului în artele plastice românești, scriu, scriu, scriu și tot scriind se alege din romanul pe care tocmai îl scriu, construcția celui pe care-l voi începe curînd. Scrisul zilnic la gazetă e cursa mea de control. Cred că e o treabă folositoare, cred că jurnalistica e o unealtă foarte bună pentru un prozator, că e unealta care formează mîna. O și deformează, bineînțeles, dar stă în putința fiecăruia să schimbe la vreme, să pună în lucrare strînsura lui Toma necredinciosul.

Tudor Octavian

Corneliu Baba : „Concetățenii", 1974

Pentru concursul de poezie „ȘOIMILOR, PATRIA-N VERS"

Consiliul național al femeilor (prin revista „Femeia"), în colaborare cu Ministerul educației și învățămîntului, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Uniunea scriitorilor, organizația Șoimii patriei, inițiază un concurs de creație poetică dăruită celor mai mici fii ai patriei. Concursul, care se înscrie în cadrul celei de a doua ediții a festivalului „Cîntarea României", invită pe toți creatorii, profesioniști sau amatori, să-și pună talentul în slujba alcătuirii unui fond bogat și specific de poezii, în măsură să ajungă la sensibilitatea și capacitatea de înțelegere a copiilor de vîrstă preșcolară, a șoimilor patriei.

Poeziile, pe care concursul dorește să le poată selecta și oferi instituțiilor de educație preșcolară, urmăresc să contribuie la modelarea sufletească și educarea copiilor noștri în spiritul unei profunde iubiri pentru pămîntul și omenii patriei, pentru istoria eroică a neamului, consacrată libertății naționale și dreptății sociale, pentru realitățile vieții noastre socialiste, pentru făuritorul acestei vieți — Partidul Comunist Român, pentru cel mai iubit fiu al poporului român, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Lucrările vor fi trimise pînă la data de 31 martie 1978, la redacția revistei „Femeia" (Piața Scînteii nr. 1, căsuța poștală 4136, București), cu mențiunea Pentru concursul „Șoimilor, patria-n vers".

Pentru a răsplăti cele mai valoroase creații poetice originale, revista „Femeia" va corda 3 premii și 10 mențiuni. Se mai acordă premii speciale din partea Ministerului educației și învățămîntului a organizației Șoimii patriei și a Uniunii scriitorilor.

Lucrările premiate, ca și o parte din cele prezentate în concurs și considerate ca publicabile, vor fi tipărite într-o culegere care va fi difuzată în instituțiile de educație preșcolară, în școli generale, precum și prin librării.

Craiul munților

Urmare din pag. 1

Napoca, în seara zilei de 7 ianuarie. Revoluția și tumultul propriu-zis nu le-am întîlnit decît într-un mod estompat-evocator ; poporul nu se vedea nicăieri, dar se simțea pretutindeni ; o știre te lăsa să-ți imaginezi o armată mărșăluind și o ceată de oameni opunîndu-i-se cu duritatea stîncilor veșnice. Și parcă vedeam alevea ce pace neliniștită trebuie să se fi înstăpînit după sunetele prelungi ale tulnicelor la sfîrșitul fiecărei bătălii. Cîtiva oameni dăruiți revoluției par mai atașați lui Avram Iancu decît familiilor lor, încît îți vine să crezi că ei sînt mîinile și ochii și gîndurile Iancului. Marele tribun meditează și ordonă lucid, ferm, dar și generos, autoritatea lui are aură incontestabilă a celor urmați cu tot sufletul și pornirea unui popor dornic să se descătușeze dintr-o asuprire multiseculară. El vorbește și acționează de pe piedestalul celui ce se identifică cu destinul poporului său însetat de libertate. Eroul și luptătorii care-i stau alături nu încetează să spere într-o împăcare dreaptă cu revoluționarii lui Kossuth, fapt care, din păcate, n-a putut avea loc. De acolo tristețea eroului. În munții eroici soseste celălalt mare revoluționar Bălcescu, sperînd în reușita aceleiași împăcări. Întîlnirea, prietenia și despărțirea lor sînt emoționante. Destinul tragic al lui Avram Iancu este pecetluit de trădarea imperială față de revoluția română. Astfel, cele două revoluții, română și maghiară, au sfîrșit sub forța apăsătoare a două tronuri imperiale înspăimîntate de valul revoluționar ce cuprinsese Europa.

Spectacolul realizat de Naționalul clujean cu poemul dramatic **Avram Iancu**, de Mircea Micu, este unul de excepție, prin atmosfera liric-evocatoare. Regia și scenografia spectacolului au concurat în bună măsură la reușita scenică a poemului. Cum am spus și în altă parte, comandamentul revoluției române e situat direct în cosmos, iar finalul în care eroul e înconjurat de umbrele tovarășilor săi de luptă, căzuți este demn să fie semnat de marii autori și regizori. Cel mai emoționant fapt din spectacolul clujean este sfîrșitul care-l găsește pe erou în picioare, contopit cu bradul vînjos, adînc ancorat în muntele măreț și veșnic.

Personajul și determinările sale sociale

Urmare din pag. 1

lizează caracteristicile principale ale naturii umane, personajul literar dramatic cere o construcție psihologică și comportamentală motivată, o evoluție în deplină consonanță cu fabulația mimată în care se află implicat.

Sigur că ne face plăcere să susținem un punct de vedere pe care să-l argumentăm cu referiri de valoare durabilă, cu nume de eroi nemuritori. Acum, însă, credem că este mai necesar să ne întrebăm cum trebuie să arate personajul dramatic în relație cu problemele complicate ale omului contemporan. Fiecare generație de creatori și-a pus problema personajului reprezentativ pentru epoca respectivă. Acum este rîndul nostru să ne întrebăm (fie vorba între noi dar sînt foarte mulți comentatori ai fenomenului teatral care „pledează" pentru un erou pozitiv nearticulat cu viața pe care o trăim).

Există într-o societate în care se produc mari transformări, modelarea omului nou înscriindu-se ca obiectiv primordial al politicii partidului și statului nostru. Dar această luptă cu noi înșine, cu semenii noștri, are loc într-un secol în care civilizația se află la răscruce și provoacă modificări fundamentale în structura muncii și ritmurile vieții, iar șocul viitorului influențează dimensiunea psihologică, stressul decizional fiind o realitate cu care ne confruntăm.

Construim o societate nouă cu încredere și devotament, conștienți că aceasta este calea spre fericire, spre viitorul de aur al omenirii, comunismul. Necesitatea înțeleasă este o tezâ filozofică la care aderăm, dar și un principiu de viață pe care-l practicăm. Învățăm să trăim altfel, convinși, în cele din urmă, că „fericirea personală nu se poate realiza încălcînd dreptul la fericire al altora, ci numai în cadrul fericirii generale a colectivității".

Socialismul se construiește de către oameni, pentru oameni. Ritmurile vieții pun stăpînire pe existența noastră, dar firea omenească rămîne aceeași. Individualități obișnuite sau personalități accentuate, firea omenească se manifestă demonstrativă sau nestăpînită, distimică sau labilă, exaltată sau emotivă, introvertită sau extrovertită. Societatea în care trăim îl ajută pe om să se cunoască pe sine și-l influențează să se construiască după un model uman exemplar, **comunistul de omenie.** Omul nou către care aspirăm este o ființă reală. Omul acesta există puternic integrat social, creator de valori autentice,cu o bogată viață spirituală, conștiință înaintată. Este o personalitate puternică ce se afirmă multilateral în sfera creației materiale, sociale și spirituale.

Devenirea umană, această dialectică în existență trebuie să țină seama de firea omenească, de trăsăturile de caracter ale fiecărei individualități, mai ales că modelăm o societate în care demnitatea omului este mai presus de orice.

„Trebuie să existe deplină claritate — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, la Congresul educației politice și al culturii socialiste — nu ne propunem și nu ne putem propune uniformizarea omului. Aceasta ar fi o absurditate, un nonsens. Noi acționăm pentru formarea unui om de omenie, cu o pregătire multilaterală, a unui comunist de omenie. Urmărim crearea condițiilor celor mai propice ca omul să se poată manifesta plenar în toate domeniile vieții sociale, fiecare cu capacitățile, personalitatea și felul său de a fi, în spiritul comun întregii societăți, al dragostei de dreptate și adevăr, al curajului și cinstei, al simplității, al hotărîrii de a lucra împreună cu semenii săi pentru fericirea proprie, pentru fericirea întregii societăți".

Personajului dramatic nu-i poate fi străină toată această problematică umană complexă, înscrisă într-un document politic ce călăuzește activitatea noastră de creație prezentă și viitoare.

Determinările sociale ale personajului dramatic n-au fost, nu sînt și nu vor putea fi eludate niciodată, deoarece această simbioză este motivația principală în „judecata asupra unor relații umane" cum este considerată piesa de teatru. Problema se pune, cred, în ce măsură dramaturgia contemporană românească răspunde noilor determinări sociale, unor imperative cum ar fi : nevoia integrării conștiinței individului într-un întreg, participarea la activitatea productivă ca proprietar, producător și beneficiar, ipostaze care modifică relația individului cu societatea, mai ales că acesta încă poartă cu sine crusta de prejudecăți de care se va despovăra anevoios. Inerția și conservatorismul se confruntă cu inteligența și luciditatea, cu spiritul revoluționar. Un conflict cu mentalitățile retrograde va continua să fie evident în societatea noastră.

Am scris piese de teatru cu eroi-muncitori, țărani și intelectuali. „Trecere prin veranda verde", „Seara în fața cerului", „Drumul spre Everest", „După echinox...", s-au bucurat de succes. Cu toate că au fost transmise, apoi, la radio și televiziune, ele au continuat să se joace pe scenele teatrelor profesioniste și de amatori. Spre exemplu, „Drumul spre Everest" continuă să se afle pe afișul Teatrului „V. I. Popa" din Birlad, de trei stagiuni, cu toate că piesa a fost transmisă și la televiziune. Aceste confruntări cu publicul m-au făcut să înțeleg că aderența acestuia devine concludentă numai atunci cînd reușești să propui o problematică în consens cu realitatea pe care o trăiesc spectatorii. „Seara în fața cerului" place artiștilor amatori, tocmai pentru că ea combate o mentalitate încă vizibilă în spațiul moral al unor familii de țărani. Din cîte știu piesa este mult jucată în Transilvania și a ocupat locuri fruntașe la festivalurile de teatru sătesc. Mărturisesc toate acestea, nu pentru a mă autoelogia, ci pentru a recunoaște sincer că această confruntare cu publicul m-a învățat să înțeleg că piesa de teatru există dintr-o necesitate umană specifică, avînd o funcție socială, politică și estetică. Recent, am terminat piesa „Casa noastră", o dramă din actualitatea satului cu țărani cooperatori, cu navetiști, cu fii desrădăcinați care au uitat de părinți și rude, cu intelectuali implicați în viața comunei care trăiește transformări morale și sociale. Cred că am surprins un fenomen cu date conflictuale reale, verosimile, cu mentalități uzate dar și cu atitudini înaintate, cu eroi dominați de încredere și de... nefericire.

Pe masa de lucru se află o piesă despre oamenii care luptă cu zăcămîntul pentru a recupera rezervele de țiței, dar și pe cele de încredere și omenie. Se confruntă **iluzii** și **prejudecăți**, spiritul revoluționar cu mediocritatea, lupta eroului cu sine, cu incompetența, cu lamentările unui director „interimar" de profesie.

Trăim într-o realitate bogată în evenimente și eroi, făurirea omului nou, conștient și devotat fiind principala determinare socială a personajului dramatic din piesa contemporană românească.

SPORT

Un eșec dureros, dar numai o bătălie pierdută

● O echipă nouă care reunea, după cum ni s-a spus, trei generații de handbaliști („vechea" în frunte cu Penu, „mijlocia" lui Birtalan și „noua" a lui Durău) nu mai are, la ora la care scriem aceste rînduri, nici o șansă la medaliile Campionatului mondial de handbal și șanse minime de a se califica direct în turneul olimpic de la Moscova. După ce ani în șir ne-am obișnuit atît de mult cu titlurile supreme cîștigate de handbaliștii noștri, încît medaliile de argint sau de bronz nu mai aveau o prea mare strălucire pentru noi, iată că în aceste zile trebuie să acceptăm o altă situație. De la început însă ținem să subliniem că, deși afectați, nici nu ne gîndim să „desființăm" această echipă nouă, mai ales că scorurile la care au pierdut în fața unor echipe de certă valoare nici nu ne îndreptățesc la asta, iar înfrîngerile s-ar putea spune, se datoresc și unei lipse de șanse de data aceasta. Barele și ratările lovîturilor de la 7 m în întîlnirile cu reprezentativele R.D.G.-ului și (mai ales) Iugoslaviei, primirea unui gol decisiv în ultima secundă a unui meci, pierderea avantajului în finalurile meciurilor, cît și deciziile discutabile ale unor arbitri au contribuit, după părerea noastră, substanțial, la eșecul reprezentativei noastre în cursa sa spre podium. Dacă mai adăugăm la acestea și mobilizarea extraordinară a adversarilor noștri pentru a-și trece în palmares victorii împotriva campioanei mondiale, cît și dorința de surpriză a publicului danez (o surpriză care îi favoriza propria sa reprezentantă) avem în față, obiectiv, situația exactă a reprezentativei noastre de handbal în această ediție atît de disputată a Campionatului mondial. Desigur, pierderea supremației, după aproape 17 ani, este dureroasă, însă durerea n-ar trebui să orbească pe nimeni în așa fel încît să uite peste noapte că, spre deosebire de alte sporturi, handbalul ne-a adus mari satisfacții și, sperăm, ne va mai aduce încă multe altele. Echipa de astăzi nu este o echipă în declin, ci o echipă în formare, care caută omogenizarea unor valori individuale incontestabile. Este o echipă care urmează **echipei de aur** care și-a încheiat ciclul victoriilor la Montreal cu medalia de argint a Olimpiadei. Tinerii care au fost incluși în lot de-atunci încoace sînt la fel de talentați ca și predecesorii lor (amintiți-vă numai golul din ultimele secunde al lui Durău în meciul cu Ungaria), însă încă lipsiți de maturitatea și coeziunea care le **asigurau** acelora victoria. Văzîndu-i cum au jucat în anumite perioade ale partidelor de-acum, ne exprimăm convingerea că pînă la Olimpiada de la Moscova, unde se vor califica totuși, credem noi, vor atinge cotele maturității și valorii de concurs care le vor da dreptul de a urca pe podium. Și-ar putea, poate, face unele obiecții antrenorilor reprezentativei care au renunțat, după părerea noastră, prea ușor la un Gațu, sau la un Adrian Cosma și la alți jucători de valoare care ar fi știut poate să mențină un rezultat favorabil în momentele cheie ale meciurilor. Le-am putea reproșa și că nu au insistat pentru depistarea unor jucători apți să acopere posturile cheie ale echipei (vezi cazul conducătorului de joc Voina care a jucat din „necesitate" după o lungă perioadă de inactivitate), după cum nu înțelegem nici absența din formație a unor realizatori ai loviturilor de la 7 m. (ah, dacă s-ar fi marcat numai jumătate din ele, am fi fost astăzi pe cu totul alt loc !). S-ar mai putea vorbi de indicațiile tehnico-tactice în „suspens"-urile meciurilor care ne-au îmbolnăvit pe toți sau de ușurința cu care au fost ignorate „alarmele" din meciurile de pregătire, în virtutea unei mai vechi prejudecăți că echipa își va reveni de la sine prin simpla mobilizare de concurs. Lăsăm toate acestea însă pe seama celor competenți și în drept. În ceea ce ne privește, nu ne rămîne decît să fim în aceste clipe, care urmează unei bătălii pierdute, alături de tinerii noștri handbaliști, așteptînd de la ei o revanșă strălucită.

Discobol

Un om — erou

pentru eroica istorie a României contemporane

Poporul e mîndru de președintele său

Între dealurile din podișul Cotmanei ca pe un fund de cazan se deșiră ca firul dintr-un mosor cu ață viitorul oraș Scornicești. Casele, deoparte și de alta a drumului parcă vin de-a dreptul din adîncul istoriei patinate de timp, patinate de amintirile oamenilor, de legendele cu mari și viteji voievozi care au poposit cîndva pe aici. Cercetînd unele documente ale celor 14 sate ce formează actuala comună, îți apar în fața ochilor acte întărite cu peceți domnești care atestă vechimea acestor așezări încă de pe timpul lui Radu cel Mare și al lui Neagoe Basarab.

Țăranii, săraci lipiți-pămîntului, care au trudit din greu pe mosiile cu pămînt podzolic, deci neprielnic agriculturii, cu mîinile lor aspre și bătătorite de muncă, în picătura de timp liber îngăduită de stăpîni, au ridicat, muncind cu iscusință, aceste case. Da, satul vechi este construit de oamenii a căror viață amară a fost o luptă dîrză cu zgîrcenia pămîntului, cu asuprirea boierului și cu asprimea birurilor pe care numai sărăcimea trebuia să le suporte, sărăcimea care, ajungîndu-i cuțitul foamei pînă în inimă, răbufnea în revolte înăbușite singeros de stăpînire.

Nu e întîmplător faptul că tocmai în acest sat cu oameni oțeliți în lupta împotriva sărăciei și a crudei orînduiri impusă sătenilor de statul mosierilor s-a născut revoluționarul dîrz și hotărît care încă din fragedă tinerețe, de la 15 ani, a ridicat în mijlocul celor obiditi steagul Partidului Comunist, partid înzestrat cu cea mai înaintată ideologie, steagul tuturor sperantelor celor obiditi, steagul înfăptuirilor de mai tîrziu — din zilele noastre.

Cine ar fi îndrăznit pe atunci, pe vremea stăpînirii burghezo-mosierești, să viseze doar că satul acesta, Scornicești, cu oameni săraci lipiți-pămîntului într-o bună zi va deveni un oraș agroindustrial, cu vile frumoase construite la fel de confortabil ca într-un mare oraș, cu fabrici, cu sere prevăzute cu instalații moderne, cu recolte de grîu și de porumb care să bată recordul pe țară ?

Totusi a existat cineva aici care încă de copil a cutezat să viseze cu ochii deschiși că pămîntul acesta neprielnic agriculturii va trebui să se supună voinței omului ce îl munceste, că omul, cu inteligența lui, va trebui să găsească o posibilitate, de a-l transforma dintr-un pămînt arid într-un pămînt roditor. Și copilul acela a visat cu ochii deschiși, povestind și altora ce visa, și a muncit la un loc cu virstnicii, și s-a impus acestora căutînd mereu să-i ajute printr-o mai bună organizare a muncii, iar virstnicii după un timp au început să-l asculte și îl priveau ca pe un înțelept, nu ca pe un copil.

— Măi, Andruța, băiatul acesta al tău, Nicolae, o să ajungă om mare ! Nu vezi cîtă pricepere are în toate ? Parcă ar fi un învățat...

Și, încrezător în viitor, copilul a plecat în lume să se instruiască.

Au trecut aproape 50 de ani de atunci ! Ani de cunoaștere profundă a sufletului omenesc, de pregătire teoretică, revoluționară, de însușire a celei mai înaintate filozofii, filozofia marxist-leninistă, ani de luptă înflăcărată în mijlocul clasei muncitoare, de îndrumare a clasei din mijlocul căreia s-a ridicat și care apoi l-a înălțat în fruntea ei alegîndu-l secretar general al partidului.

Țara astăzi e mîndră de alesul ei, de omul înțelept care a transformat-o dintr-o țară agrară înapoiată într-o țară cu o agricultură dezvoltată, într-o țară industrializată. Iar Scorniceștii, satul în care a văzut lumina zilei, — sat pe care l-a vizitat din nou, la numai cîteva ceasuri de la emoționanta sărbătorire pe care i-a făcut-o țara și lumea întreagă — astăzi, sub directa îndrumare a lui, a secretarului general al partidului, a președintelui Nicolae Ceaușescu, se pregătește să îmbrace haina unui frumos oraș agroindustrial și odată cu el, nenumărate sate de pe întreg cuprinsul țării.

Acum președintele Nicolae Ceaușescu a împlinit 6 decenii de viață, dar munca neobosită pentru binele poporului socialist din patria noastră îi dăruie o tinerețe nouă și tot mai multă putere de muncă ! Îi doresc și eu, ca toată țara, mulți, mulți ani de sănătate și de fericire ca să așeze cît mai trainică și mai sănătoasă temelia societății comuniste în România — temelia pe care își va înălța cetatea mileniul următor.

Constantin Nisipeanu

Marea lecție

Evenimentul care a prilejuit scrierea acestor rînduri este profund sărbătoresc dar nu exclude formularea cîtorva gînduri legate de transformările și îmbogățirile din ultimii ani. Cu atît mai mult, cu cît în edificarea realităților sociale de la noi rolul hotărîtor l-a avut secretarul

„Omagiu tovarășului Nicolae Ceaușescu" — tapiserie de Teodora Moisescu Stendl

general al partidului nostru, politica culturală continuatoare de tradiții revoluționare și progresiste elaborată pe baza indicațiilor sale.

Grea a fost moștenirea cu care am început revoluția culturală după eliberare. În numeroase județe numărul științorilor de carte nu atingea procentul de 50 la sută din populație (în județul Gorj abia 28,3 la sută, în Mehedinți 29,3 la sută, în Maramureș 31,4 la sută din femei știau să scrie și să citească).

Primul Congres al educației politice și al culturii socialiste n-a fost doar bilanțul rezultatelor și succeselor obținute, ci și enunțarea unui program cultural complex cu un conținut bogat, mobilizator al milioanelor de oameni. În expunerea secretarului general al partidului nostru prezentată la Congres mi-au atras atenția două date : **„În prezent avem 21 000 biblioteci cu circa 140 milioane volume".** Tot atunci, tovarășul Ceaușescu a mai accentuat : **„O importantă latură a muncii de educație, a dezvoltării culturii noastre noi, socialiste, o constituie răspîndirea cărții politice, științifice și literare, organizarea unitară a bibliotecilor din cadrul așezămintelor de cultură și al școlilor, comunelor și orașelor".** Am primit cu bucurie aceste rînduri care oglindeau profunda politică culturală a partidului.

Cele două date amintite mai sus mi s-au fixat în minte, m-au preocupat și m-au condus spre formularea unor întrebări : De unde am ajuns aici ? Ce se află dincolo de aceste date ?

Primele răspunsuri mi le-au furnizat datele cifrice laconice din Anuarul statistic : în 1938 era luat în evidență un total de numai 3 100 biblioteci publice cu 1 132 000 volume... în 1949 sistemul nostru de biblioteci (incluzînd și rețeaua de biblioteci publice) dispunea deja de 14 544 000, în 1960 de 68 233 000, iar la sfîrșitul lui 1976 de 144 575 000 volume ! Sînt date deosebit de grăitoare !

Secretarul general al partidului a atras atenția asupra unui domeniu esențial al muncii educative, de îmbogățire a universului spiritual al oamenilor. Dar răspîndirea cărții, munca bibliotecilor, lărgirea mișcării pentru atragerea cititorilor sînt probleme care nu privesc numai instituțiile culturale. Și noi scriitorii ar trebui să fim mai îndeaproape interesați de activitatea lor ! Căci sfera angajării nu poate fi redusă în mod strict numai la atelierul de creație. Biblioteca, munca de formare a cititorilor desfășurată acolo, popularizarea științei și literaturii ne pot intensifica eficacitatea scrierilor, pot facilita drumul cărților noastre spre cititor. Pe lîngă aceasta, urmărirea cu atenție a drumului cărții, primirea ei, cunoașterea muncii de bibliotecă ne oferă posibilitatea să ne implicăm în realitate, să obținem și să zugrăvim tabloul autentic al acesteia. Pentru că transformarea realității se desfășoară și prin biblioteci. Nu întîmplător ele sînt numite ateliere spirituale ale revoluției.

Activitatea multilaterală, neobosită a președintelui Republicii este un exemplu și în acest sens. La angajarea sa, angajare puternic reliefată de manifestările aniversare, avem datoria morală să răspundem printr-o angajare partinică în munca scriitoricească și printr-o implicare activă în treburile obștești.

Balogh Iozsef

Creația omului pentru om

Fac parte prin trăire și scris din generația care s-a rostit în ultimul deceniu. Poeții intrau în orașul sufletului de sus prin toate porțile imaginare și-i ciopleau porți pe măsura lor. Din cărțile fiecăruia izvora sinceritate ; ea se rostogolea abrupt ca apele de munte, se învălmășea în metafore ca să se limpezească în vis ori lua expresia lamei de cuțit. Modalități noi în limbaj, formule insolite în structură. Fiecare era hotărît să-și construiască o lume a lui și o lume care să respire în și din viața noastră. Erau anii cînd își semnau primele cărți Ileana Mălăncioiu, Gheorghe Pituț, Gheorghe Istrate, Ioanid Romanescu, Mihai Ursachi, Ion Cocora, Cezar Ivănescu, Marius Robescu, Florica Mitroi, Gheorghe Anca, Dan Laurențiu, Nicolae Ioana, Virgil Mazilescu, George Alboiu.

Frumoși ca statuile și vii ca focul ajutat de vînt intrau tinerii poeți ; în arena metaforei, despovărați de prejudecăți și canoane, despovărați de adevăruri prestabilite, preocupați de viața cuvîntului, de **cum** și de **ce** exprimăm. Ei veneau după Nichita Stănescu, Cezar Baltag și Ioan Alexandru să sporească fețele poeziei și astăzi, după un deceniu, am sentimentul că eforturile fiecăruia nu au fost zadarnice.

Sînt dintre cei veniți atunci cu dorul de a aduce cu mine cerul din graiul părinților mei, pentru că la mine acasă, sub coasta Pietrosului, în fiecare suflet plînge un deal de durere și cîntă o vale de bucurie. Ei și-au purtat prin secole casele pe umeri și au sfredelit cerul cu

Partidul, Ceaușescu, țara

Slăvindu-te, slăvesc înaltă slovă,
Străluminîndu-mi datină și ginți
Slăvesc această țară-scut și leagăn
Și drum nepieritor, de biruințî.

Slăvindu-te, părinții mi-i slăvesc
Patria-mamă, ceasul aurorii,
Drapelul fluturînd pe zare, sacru
Innobilat de steme și victorii.

Niciunde nu-i mai plin de roade, rodul
Nici anotimp mai limpede în ram.
PARTIDUL, CEAUȘESCU, ȚARA
Sînt osie de foc acestui neam.

Titus Andronic

turle înveșmîntate în mîini și rugă, așezîndu-și brațele porți întru demnitatea urmașilor. Nu știu în ce măsură am reușit să scriu fereastra lumii mele în cele șase cărți de poezie publicate pînă acum, las pe alții să judece. Dar știu că intram în oraș entuziast, cu suflet de duminică, autodăruindu-mi primul exemplar din **Tăceri neprimite.** Și mai știu că atunci mi s-a întipărit pentru totdeauna în minte nobila chemare adresată scriitorilor de către Președintele Țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în dialogul cu oamenii de artă și literatură. Îmi ardeau ochii de bucurie și inima începuse să cînte. Ne invita atunci la curaj în reflectarea vieții noastre socialiste „cu luminile și umbrele ei", ne invita la uneltele scrisului, la toate modalitățile estetice de exprimare.

Acea chemare — reafirmată cu mai multe prilejuri în acest deceniu —, acea chemare care a dobîndit pentru mine noi și adînci semnificații în aceste zile aniversare, cînd atît de luminos secretarul general al partidului s-a adresat poporului său, era o dovadă de înțelegere și de încredere în același timp acordate scriitorului pentru a-și vedea de rostul înaltei sale meniri. În același sens, conducerea superioară de partid, la sugestia secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, hotărîrea desființarea cenzurii. Era o nouă încredere pentru oamenii scrisului.

„Să gîndim cu capetele noastre", — spunea cu dospirezece ani în urmă — între cei alături de care a copilărit, la Scornicești, Președintele Țării. Iată un mesaj al cărui adevăr pentru scriitor devine profesiune de credință ; el înseamnă responsabilitate și, concomitent, libertate de acțiune.

Să gîndim cu capetele noastre implică zidirea și re-zidirea României de azi, forța creatoare a neamului, forța și frumusețea ideilor noi, a metaforelor din laboratoare, dar și a imaginii construite prin jarul cuvîntului artistic. Pentru că poezia este o stare de grație a gîndului.

„Să gîndim cu capetele noastre" — este o sinteză a înțelepciunii poporului, a hotărîrii lui. Pentru că ochii deschiși și capul limpede aduc ziua și ziua înseamnă creația omului pentru om și averea țării, a noastră, numai prin zile bine gîndite sporește.

Statornic în idei și hotărît în acțiune Președintele Țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-a îndemnat și ne îndeamnă la uneltele scrisului „să gîndim cu capetele noastre", sincer și cu curaj adevărul artistic al vieții noastre, socialiste. Îi privesc lumina din văz și aleg aur din cuvintele sale. Aurul acesta îmi dă încredere pe drumul ce m-a ales — scrisul. Și scrisul este viață.

Ion Iuga

Pentru un climat de încredere

Democratizarea vieții internaționale presupune eliberarea de pretexte și renunțarea la pretenții hegemonice. Lumea popor are un cuvînt de spus în această problemă, și el trebuie spus. Lumea are nevoie de pace, de prosperitate, de progres. Are nevoie de un climat de încredere, de bunăvoință reciprocă, de punerea în discuție a ceea ce apropie popoarele și nu a ceea ce le dezbină. Căci, dacă diferendele nu pot fi curmate de la sine, diversitatea de opinii nu face decît să limpezească pozițiile și să netezească drumul spre ceea ce unește lumea. România și-a cîștigat în ultimii ani un neîndoielnic prestigiu prin politica ei de destindere, prin promovarea respectului, întrajutorării, al avantajului reciproc în relațiile bi și multilaterale. Nu întîmplător se vorbește despre țara noastră în termeni elogioși. Și atunci cînd se vorbește despre România, în mod firesc se vorbește despre președintele Nicolae Ceaușescu. Socotit drept factor de prim rang în stabilirea unui climat de înaltă etică internațională, președintele României este o personalitate politică remarcabilă. Cunoașterea, înțelepciunea, consecvența constituie trăsături specifice asupra cărora se răsfrînge respectul nostru deplin. La Organizația Națiunilor Unite, în alte foruri unde se dezbat chestiuni grave ale lumii contemporane prezența României este activă, responsabilă, morală. Prezența aceasta poartă pecetea responsabilităților înalte asumate conștient, curajos, de șeful statului nostru. Evoluția unor evenimente internaționale importante a demonstrat, în chip convingător, justețea politicii externe românești. Neobosit și inteligent politician, preocupat de problemele fundamentale ale contemporaneității, președintele Nicolae Ceaușescu și-a dobîndit un merit de onoare, acela de a fi un om al păcii, al prieteniei, al încrederii în triumful ideilor nobile ce trebuie să caracterizeze acest sfîrșit de veac. Calități relevate atît de pregnant în mesajele de felicitare primite de pe toate meridianele, în înaltele distincții conferite în aceste zile, în prețuirea și omagiul pe care umanitatea i le-a adresat la luminoasa sa aniversare.

Viorel Știrbu

Viață, revoluție, bucurii

Am auzit deseori întrebarea : „De unde și cum cunoaște tovarășul Ceaușescu toate acestea ?" Răspunsul, într-o răsuflare, este : „Pentru că vrea să le cunoască !"

Se spune că ziaristul consemnează **clipa** de istorie, iar scriitorul, perenitatea ei. Se poate adăuga : cînd un popor trăiește și creează în fiecare zi la dimensiunile unor întregi ani trecuți, întrevăzîndu-și cu fiecare faptă mai-binele existenței, momentele înseși devin istorie și suma lor, certitudinea viitorului. Acest adevăr l-am înțeles în toată profunzimea sa deoarece am avut cinstea să fac parte din grupul de reporteri-radio care informa țara despre multipla, laborioasa și asidua activitate politică, organizatorică, socială, diplomatică a tovarășului Nicolae Ceaușescu : nu există, cred, șansă mai mare pentru destinul unui condeier decît de a se afla în preajma întîiului Om al Țării...

L-am văzut prima oară, de aproape, în perioada cînd întreaga națiune se pregătea să facă bilanțul realizărilor după istoricul Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român. Cel care conducea această vastă acțiune de cunoaștere în profunzime a tuturor aspectelor vieții de fiecare zi a poporului, pentru a găsi soluțiile și direcțiile dezvoltării noastre viitoare, era însuși secretarul general al partidului. Iulie 1969. Lună fierbinte, lună de apogeu în eforturile țării de a-și îndeplini sarcinile și angajamentele luate în cinstea mărețului eveniment, și tovarășul Nicolae Ceaușescu vrea să se convingă la fața locului, așa cum se obișnuise din tinerețe, să vadă, să ajute, să îndrume, să asculte personal. Pornește să încheie arcul iubirii de țară și adevăr ; 11—12 iulie — județul Cluj, 13—14 iulie — județele Maramureș, Satu Mare și Bihor, 15 iulie — județul Arad ; apoi, 21 iulie — județul Argeș, 22 iulie — județul Dîmbovița. Mașinile zboară, căldura-i toridă. Peste tot, oameni-l aclamă, îi întîmpină cu pîine și sare, flori și apă de izvor. E clipa de entuziasm a întîlnirii, cînd chipul secretarului general e luminat de un neretinut suris și vorbele se schimbă direct, fără protocol, ca și bărbătestile stringeri de mînă. În fabrică, pe șantier, într-un mic oraș sau la o cooperativă agricolă de producție, într-un scurt popas — nepreavzut în protocol ! — începutul dialogului este aproape identic, pentru că oamenii locurilor, ai țării întregi, îl iubesc și se bucură că îl au oaspete în „casa" lor, pentru că știu, s-au convins de ani și ani, că urmează, de fiecare dată, **clipa** de istorie.

E momentul cînd conducătorul politic vede, proiectează oamenii din fața sa, fabrica, șantierul, orașul, comuna respectivă la dimensiunea țării. Oare nu datorită acestei clarviziuni și la inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu se realizase noua împărțire administrativ-teritorială, pentru ca pe harta României socialiste să nu mai existe nici un colțișor fără însemnele noii civilizații ? Ascultă atent pe toată lumea — director și maistru, secretar de partid și gospodină — e calm și destins, se bucură, la rîndul său, cînd află că treburile merg bine, răspunde cu o glumă sau cu un proverb, (îi place mult tezaurul de înțelepciune populară), dar cînd o cută îi brăzdează fruntea e semn, fie că a sesizat un neadevăr, fie că-și dă seama de nedreptatea făcută cuiva, fie că-i nemulțumit de autolinistirea sau supraestimarea unora.

Mi-au rămas în memorie vorbele unui maistru constructor de la Lotru, unde mă aflam tocmai la îndemnul tovarășului Nicolae Ceaușescu, adresat scriitorilor, de a crea opere despre oamenii adevărați ai timpurilor noastre după ce, îmbrăcat cu haine de lucru, cu cizme în picioare și caschetă pe cap, secretarul general al partidului a străbătut mai întregul șantier, interesîndu-se de eficiența utilajelor și mincarea de la cantine, de rezistența materialelor și unde învață copiii constructorilor acestei cetăți, maistrul a rostit admirativ, în șoaptă, ca pentru el : „Tovarășul Ceaușescu parcă-i om de șantier !" Șeful statului l-a auzit, s-a întors și i-a răspuns, tot în șoaptă, dar ferm : „Nu parcă, ci sînt om de șantier !" Dialogul acesta se purta între doi oameni care se cunoșteau de cînd lumea, pentru că și pentru unul și pentru celălalt era foarte, foarte clar ce însemna un șantier...

Da, președintele țării și secretarul general al partidului, pe care poporul român și popoarele lumii l-au omagiat pentru lupta sa dedicate idealurilor supreme ale umanității, sînt unul și aceeași persoană cu Omul ale cărui viață, muncă și bucurii sînt Șantierul României, sînt unul și aceeași persoană cu cel ce acționează exemplar ca pe PĂMÎNTUL EROIC AL STRĂMOȘILOR SĂ SE ÎNSTĂPÎNEASCĂ PUTERNIC LUMINA, ADEVĂRUL, DREPTATEA, PROSPERITATEA, SOCIALISMUL.

Valentin Hossu Longin

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **LA ÎNCEPUTUL ACESTUI AN,** la Biblioteca română din New York a avut loc o masă rotundă cu tema **Brâncuși în lumea contemporană.** Cu acest prilej au luat cuvîntul profesorii americani Florence M. Hetyler, de la Universitatea Fordham, și, respectiv, Liviu Dimitriu de la Universitatea din Syracuse. După ce sculptorul american M. Lekakis a evocat amintirile sale legate de întîlnirile cu artistul român, au fost prezentate filmele documentare **Brâncuși la Tîrgu Jiu** și **În țara lui Brâncuși.** În încheiere, participanții mesei rotunde au decis înființarea unei **Societăți internaționale de studii brâncușiene,** în scopul promovării studiilor dedicate sculptorului.

● **ÎN „BULETINUL INTERNAȚIONAL DE ESTETICĂ"** (anul XII, fasc XXVII), apărut în decembrie 1977 la Amsterdam, Jan Aler, președintele Comitetului internațional de estetică, scrie următoarele, privitor la apariția **Actelor celui de al VII-lea Congres internațional de estetică,** în Ed. Academiei R.S.R." : „Publicarea acestei impresionante lucrări constituie un eveniment în istoria esteticii contemporane. Bogăția conținutului rivalizează cu stilul ireprosabil al prezentării. Prin cele peste 300 de contribuții incluse, lucrarea oferă o panoramă completă a esteticii zilelor noastre"...

● **LA SEDIUL AMBASADEI REPUBLICII POPULARE UNGARE** din București, dr Biczo György, ambasadorul acestei țări, a înmînat scriitorului de limbă maghiară din România **Franyo Zoltan,** cu prilejul împlinirii vîrstei de 90 de ani, Ordinul „Drapelul Republicii Populare Ungare cu cunună de lauri" pentru traducerea în limba maghiară a unor valoroase opere din literatura română, pentru întreaga sa activitate literară pusă în slujba întăririi prieteniei dintre poporul român și poporul ungar.

● **SUB AUSPICIILE ASOCIAȚIEI DE PRIETENIE MAREA BRITANIE — ROMÂNIA,** la „Sudbury Conference Hall" din Londra s-a organizat o întîlnire sărbătorească dedicată centenarului Independenței de stat a României și împlinirii a 30 de ani de la proclamarea Republicii. Cu acest prilej, au luat cuvîntul Renee Short, membru al Parlamentului britanic, președintele Asociației de prietenie Marea Britanie — România și Pretor Popa, ambasadorul țării noastre la Londra.

● **ÎN CADRUL** unei manifestări consacrate României, Teatrul Universității din Costa Rica a montat pe scena sa piesa **O scrisoare pierdută** de I. L. Caragiale, spectacol care s-a bucurat de un deosebit succes.

● **MAI MULTE ZIARE** din presa franceză, austriacă, belgiană și vest-germană au publicat articole elogioase la adresa pianistului român **Dan Grigore** aflat într-un turneu în străinătate. Iată, de pildă, aprecierile apărute în „La Semaine d'Anvers" : „Cu siguranță, cel mai frumos moment al serii a fost Concertul în Do-major de Beethoven, reliefat de pianistul Dan Grigore, care, într-un stil voit clasic, cizelat cu delicatețe, a accentuat caracterul operei, propunînd în același timp o cadență foarte contrastantă prin volubilul ei romantism". Comentarii asemănătoare au apărut în „Kleine Zeitung" și, respectiv, „Kärntner Tageszeitung" din Austria, în „Hamburger Abendblatt" (R.F.G.), în „Eclair Pyrenées", Franța și, în fine, în publicațiile belgiene „Le Courrier de Gand" și, respectiv, „L'Atelier".

REVISTA STRĂINĂ

● **LE ROMAN EN LIBERTÉ** de Félicien Marceau, eseist și autor dramatic belgian de limbă franceză, stabilit în Franța, a apărut la Editura Gallimard (col. Blanche). Într-un stil foarte personal, autorul încearcă să analizeze noțiunea în sine de „roman" cît și diversele tehnici ale acestui gen ; astfel analizează prin comparație diferite opere, atît clasice cît și contemporane (Lesage, Laclos, Stendhal, Balzac, Dumas, Ponson du Terrail, Dostoievski, Proust, Mauriac, Claude Simon, Butor, Romain Gary, Michel Tournier și alții), acestora adăugîndu-le propria sa creație, și ajunge la concluzia paradoxală că, de fapt, singura lume viabilă este cea care populează romanele. El își întemeiază această demonstrație pe o seamă de amintiri din cărțile citite, pe faptele de viață, pe însești mărturiile scriitorilor care își divulgă șireteniile și rețetele de „laborator" ale romanului.

● **JOCUL MAI PRESUS DE ORICE** este titlul filmului la care lucrează echipa TOR a Televiziunii poloneze, și care face parte din seria consacrată sportivilor celebri. Eroul noii pelicule este fotbalistul Gerard Cieslik. Scenariul a fost inspirat din fapte și întîmplări reale din viața și cariera de sportiv a lui Gerard Cieslik, vedeta anilor 1950. Rolul principal îl interpretează însuși fotbalistul, iar pentru anii din prima tinerețe a fost distribuit, un actor de la Teatrul „Rozmaitosci" din Varșovia.

● **LA 9 APRILIE ÎȘI VA ÎNCHIDE** porțile expoziția „Vindobona — Romanii în regiunea Vienei", deschisă de curînd la Muzeul de Istorie al orașului Viena. Obiectul expoziției este o trecere în revistă a informației arheologice și culturale a erei romane la Viena. Prezentată pentru prima oară într-o documentație atît de cuprinzătoare, în ceea ce privește totalitatea vestigiilor romane descoperite pe teritoriul Vienei actuale și în vecinătățile ei, expoziția este rezultatul pregătirilor ce se fac de mai bine de doi ani de către un grup de 20 de oameni de știință, specialiști în materie.

● **STUDIOURILE POLONEZE** de scurt-metraj „Semafor" din Lodz au început turnarea unei serii de 50 de secvențe a unui nou serial pentru copii, al cărui erou este ursulețul Uszatek. Realizatorii sînt de fapt specialiști ai genului, ei fiind autorii cunoscutelor emisiuni t.v. pentru cei mici „Noapte bună". La scenariul acestui serial a colaborat și scenograful Zbigniew Rychlicki și compozitorul Piotr Hertel.

● **ZILELE FILMULUI SOCIALIST** în Cehoslovacia 1977 au făcut obiectul unor importante acțiuni culturale. Ele au avut loc la Praga, Brno, Bratislava, Hradec, Krélové, České, Budějovice, Litvinov și Kutná Hora. Publicul cehoslovac a putut viziona 12 filme ale cinematografiilor socialiste, majoritatea producții recente. Cinematografia cehoslovacă a fost reprezentată prin trei filme : filmul ceh „Umbra unei păsări în zbor", filmul slovac „Penelopa" cu o cronică documentară constituită din montaje ale primelor două decenii ale secolului nostru, intitulată „Nașterea timpurilor noi".

● **SCRIITORUL FRANCEZ JACQUES LE GOFF,** președintele Școlii de Înalte Studii de Științe Sociale din Franța, este prezent în librării cu o culegere de studii intitulată **Pour un autre Moyen Age,** apărut în editura Gallimard (col. Bibliothèque des Histoires). Această suită de studii, eșalonate pe douăzeci de ani, definește itinerarul unui istoric ale cărui cugetări pornesc de la reflecțiile asupra muncii și statutului muncii în Occidentul Medieval. Jacques Le Goff ajunge astfel la o etnologie care pune în cauză epoca, economia, clasele sociale, mentalitățile, simbolistica, tehnicile și închipuirile, volumul de față fiind un bilanț provizoriu — devenit pledoarie „pentru un alt Ev Mediu" decît cel al tradiției.

● **ÎN CIUDA FAPTULUI** că în ultimul său interviu acordat presei Julie Andrews declară că renunță la meseria de actriță de cinema, înțelegînd să se consacre căminului și educației copiilor, — regizorul Blake Edward anunță că în curînd va începe turnarea noului său film VICTOR VICTORIA, avîndu-i ca interpreți principali pe... Julie Andrews alături de Peter Sellers.

● **PESTE 3 000 DE SCRISORI** ale Rosei Luxemburg adresate prietenilor și cunoscuților și păstrate în diverse arhive, au servit lui Günter Radezun la alcătuirea volumului **Ich wollte nie ein Engel sein** (N-am vrut niciodată să fiu înger), apărut în Kinderbuchverlag din R.D.G. și ilustrat de Karl-Erich Müller. Autorul, care a cercetat îndelung viața și activitatea Rozei Luxemburg a reușit ca prin textele adăugate de el să lase cititorului impresia netă a unei autobiografii.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
6
(824)
Sîmbătă
11 februarie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cartea de debut şi spiritul critic

este în spiritul epocii, civilizația modernă o impune, ca în toate domeniile de activitate să se evalueze rezultatele și, implicit, să se stabilească neîmplinirile prin apel la serviciile statisticii. Citeodată — deci, fără a exagera, fără a fetișiza —, s-ar putea spune că puțină statistică nu strică nici în literatură. Iată, de pildă, ne propunem a disocia din ansamblul producției editoriale a unui „an literar" — în cazul nostru, „anul literar 1977" — proporția deținută de cartea de debut și constatăm că numărul volumelor înscrise la această „rubrică" este în jur de o sută. Mult, puțin? Este greu, dacă nu imposibil, a da un răspuns tot atît de laconic, printr-un hotărît **da** sau **nu**, precum cifra care declanșează întrebarea în cauză. Faptul important este, însă, altul, anume că cele aproximativ o sută de cărți de debut ale anului 1977 **există**, că, prin urmare, editurile noastre — și de data aceasta — au făcut loc în planurile lor autorilor celor mai tineri, luîndu-și răspunderea — ca să nu spunem riscul! — de a trimite în librării cîteva mii de volume purtînd semnături cu care, pînă acum, raftul de bibliotecă — publică sau particulară — **nu se mai întîlnise**. Acesta fiind aspectul cu adevărat palpabil al fenomenului, vrînd-nevrînd, va trebui să admitem că procesul apariției cărții de debut își are, indiscutabil, — să spunem astfel — **problematologia lui.** Asupra ei se cuvine a ne opri, spre a o analiza din toate unghiurile posibile.

Pornim de la constatarea cu valoare de adevăr elementar că literatura debutanților este parte integrantă a ansamblului vieții literare delimitată de anumiți parametri ai timpului istoric, în cazul de față, timpul anului calendaristic ce s-a încheiat nu de mult. Deși atît de simplă, constatarea aceasta nu poate și nici nu trebuie să ne fie indiferentă. Consecințele ce decurg de aici sînt hotărîtoare pentru cît mai exacta înțelegere a perspectivei din care angajăm dialogul cu cartea de debut. Aspectul cel mai de seamă, desigur, se referă la faptul că, prin forța lucrurilor, volumul de debut este, sau se cuvine să fie beneficiarul spiritului critic propriu momentului literar în cauză. Punerea în practică a unui asemenea privilegiu (obligatoriu!) nu este chiar atît de lesnicioasă cum s-ar putea crede la prima vedere. Aproape toată lumea se gîndește, probabil, doar la modul în care cartea de debut se bucură de atenția criticii în paginile publicațiilor literar-artistice și de cultură ori în paginile ziarelor. Din acest punct de vedere, situația, în general, e satisfăcătoare. Dovada o constituie numeroasele rubrici de comentariu critic, cu caracter mai mult sau mai puțin permanent, consacrate debutanților. Totuși, nu s-ar putea spune că, chiar și în această formă de manifestare, spiritul critic funcționează fără reproș. Există și aici o seamă de servituți pe care considerăm necesar a le menționa. Ne gîndim, de pildă, la caracterul oarecum rutinier al travaliului critic, divulgat, nu o dată, fie de lipsa de promptitudine la aparițiile editoriale imediate, fie de slaba prezență a spiritului de discernămînt arătat în această împrejurare, fie de monotonia blazat-cordială a analizei, fie, în sfîrșit, de extrema „subtilizare" a judecății de valoare inculcată acestei analize. Sîntem de părere că atitudinea critică cea mai adecvată, în cazul cărții de debut, este aceea al cărei cuvînt de ordine îl constituie **generozitatea exigentă.** Or, pentru a face dovada respectării unui asemenea deziderat, preîntîmpinarea neajunsurilor enumerate se dovedește efectiv vitală. Nimic nu poate produce o impresie mai neplăcută sau, pur și simplu, nimic nu poate întrista mai mult pe un autor, cu atît mai mult pe unul foarte tînăr, decît sentimentul că prima lui carte nu este privită cu toată seriozitatea. Este exigența ale cărei însemne sînt probate tocmai de rigoarea profesională a recenziei ce se consacră volumului de debut. Am spus că, în acest sens, datoria fundamentală a criticului este să-și asume sarcina — deloc ușoară, e adevărat — de a spune tînărului scriitor debutant **cum** și **prin ce anume** aparține sau are șansa de a aparține contextului literar în care își face apariția. În afara acestei perspective integratoare, analiza critică își retează din capul locului orice posibilitate de a răspunde obiectivului ei; oricîte aprecieri de gust (pozitive sau negative) ar conține. Mai mult decît în oricare altă situație, acum, ceea ce numim judecată critică de situare reclamă maximum de atenție, dacă dorim ca aprecierea de valoare să aibă un temei real. În acest punct actul critic este chemat a ține cumpăna dreaptă între spiritul exegetic și dimensiunea lui superior didactică, mai exact, pedagogică.

Spuneam mai înainte că este cu totul insuficient a rămîne la convingerea că prerogativele spiritului critic angajat în confruntarea cu cartea de debut se rezumă doar la acțiunea de recenzare, pe cît posibil, a cvasimajorității volumelor editate. Amintita dimensiune a spiritului critic, pedagogia lui, dispune, însă, de posibilități de manifestare mult mai diverse. Acestе posibilități, la rîndul lor, pot fi împărțite în două categorii. Una aparține pre-debutului editorial, iar cealaltă, firește, fazei post-debutului editorial. Din prima categorie, între altele, fac parte aspecte precum: relația cenaclu-editură, relația debutant-editură, relația revistă literară-cenaclu și relația revistă literară-editură, relația debutant-scriitor consacrat. În cea de a doua categorie reintră toate tipurile de relație enumerate la prima (evident, cu modificările de sens obiectiv ivite), cărora li se adaugă: relația debutant-librărie, relația debutant-public cititor.

Asupra aspectelor ce gravitează în jurul a ceea ce numim condiția debutului în general, cu referiri detaliate la anul literar 1977 în special, revista noastră își va concentra atenția inițiind, la „Colocviile Luceafărului", o amplă dezbatere.

Luceafărul

„Iarna" — desen de Mircea Barzuca

În calendar decembrie colindă
și pași se-nzăpezesc în fila lui,
tu înrămezi în cîntec o oglindă
în cîntecul pe care uiți să-l spui...

Tăcerea ție însăți ți-o redai
cum și-o redă, Maria, pădurea dintr-un nai...

Florin Costinescu

În pagina a 2-a
GEO BOGZA
● Comentat de ● Dan Cristea ● Artur Silvestri ● Valentin F. Mihăescu ● „Poemul inventar" de Ion Drăgănoiu

Suprema simplitate

GEO BOGZA a intrat, mai exact spus s-a năpustit în literatura anilor '30 ca unul dintre exponenții cei mai autentici ai mișcării noastre de avangardă. Să ne amintim că ea îi dăduse pe Urmuz și pe Tristan Tzara, pe Brâncuși și p: Victor Brauner, nume cu o forță de impact mondială. A ajunge un fruntaș al mișcării avangardiste românești nu însemna, așadar, din capul locului, puțin lucru.

Prietenii lui Geo Bogza, întemeietorii grupării „Unu", au fost primii răspînditori, la noi, ai suprarealismului : n-au arătat însă prea mult respect pentru chestiunile doctrinare ci au mers în sensul curentului, conduși mai curînd de instinct. Suprarealism, în sensul riguros al termenului, e greu de găsit printre paginile lui Geo Bogza, chiar în cele care lasă o libertate fără frînă imaginației. Dar, nefăcînd nici o teorie, autorul **Poemului Invectivă** s-a situat intuitiv în vîrful de lance al faimoasei mișcări literare și artistice cu ecou internațional atît de vast. Geo Bogza a înfăptuit ceea ce André Breton reclama și foarte puțini emuli ai săi au reușit efectiv : să exprime „o stare de furie", să dea cuvintelor o violență vitriolantă, provocatoare, să transforme cerneala în nitroglicerină. **Poemul Invectivă** a fost într-adevăr, așa cum avea să declare autorul lui, un veritabil atentat, nu la bunele moravuri, cum afirmaseră autoritățile, ci, „la existența liniștită a lumii". Paralel, egal de scandaloase și subversive, s-au dovedit a fi și neuitatele reportaje consacrate de Geo Bogza „industriei fetide a tăbăcăriei" sau „crimelor" petrolului. Constiința publică a fost cutremurată de exploatarea crîncenă, mizeria cumplită și tratamentul absolut inuman la care erau supuse categorii largi ale clasei muncitoare. Dosarul acestei ticăloșii imense, practicată sub ocrotirea legii, zilnic, ca o indeletnicire în firea lucrurilor, Geo Bogza l-a azvîrlit pe masă cu o forță acuzatoare teribilă. Autoritățile burgheze au avut „fler" politic, dacă nu literar — trebuie să o recunoaștem — trimițîndu-l pe scriitor la Văcărești.

Dacă poetul descindea prin agresivitate din Lautréamont, reporterul făcea parte din familia constiințelor treze ale secolului XX, ridicate în apărarea tuturor năpăstuiților pămîntului, cu mijloacele cele mai percutante ale publicisticii și graficii, așa cum au făcut-o Egon Ervin Kisch, Ignazio Silone, Ilya Ehrenburg, Käthe Kölwitz, Georg Grosz sau John Heartfield.

În opera lui Bogza se poate urmări o acțiune stăruitoare, de o mare îndrăzneală literară, care, iarăși, îl situează pe scriitor printre premergători. El realizează o apropiere simptomatică a prozei de poezie, lărgind considerabil hotarele celei dintîi și împingînd-o să invadeze un tărîm unde se credea că nu are ce căuta. Procesul menționat poate fi surprins la citiva dintre marii înnoitori ai liricii moderne, începînd cu Appolinaire **(Zone)** și Blaise Cendrars **(Kodak)** și sfîrșind cu St. John Perse **(Anabase).**

Bogza dezbracă poezia, silind-o să ia act de „viața imediată", să renunțe la orice podoabe și să aibă mîndria nudității frumoase, adică încrederea puterii electrizante a desemnării lucrurilor și făpturilor doar prin numele lor. E o lecție grea, însă plină de roade, a supremei simplități. Vorbele sînt chemate să-și redobîndească puritatea luminoasă originară, să reintre în măreața și grava armonie cosmică. Așa sună versetele poemelor din „Ioana Maria". „Cîntec de revoltă, de dragoste și moarte", sau a altora mai

Ov. S. Crohmălniceanu

Continuare din pag. a 2-a

Meşteşug, inspiraţie, idee, poezie

de-a lungul timpului, autorii operelor de artă au fost considerați cînd niște creatori inspirați, căzuți în stare de transă, cînd niște **meșteșugari excepționali,** posesori ai unor cunoștințe profesionale în domeniul profesiei lor.

Se știe doar că pe continentul nostru, Platon a fost ginditorul care a acreditat conceptul de **operă creată** sub presiunea unei inspirații misterioase, menită să declanșeze în conștiința scriitorului acea stare de delir, capabilă să potențeze la maximum **inspirația** artistului. Platon nu scoate, așadar, în evidență valoarea meșteșugului, ci darul misterios al creatorului. **„Căci nu cu meșteșug își alcătuiesc frumoasele lor poeme poeții epici, — toți cei buni — ci pradă inspirației și sub stăpînirea unei puteri divine și la fel cu ei marii poeți lirici. Așa cum cei cuprinși de delirul coribanților dansează numai atunci cînd își pierd judecata, tot astfel și poeții lirici, nu cu mintea își compun prea frumoasele lor cîntece, ci, în clipa cînd intră pe făgașul armoniei și al ritmului, sînt prinși și stăpîniți de delirul bahic, asemenea bacantelor care, sub exaltarea sacră, scot lapte și miere din riuri, spre a pierde acest har de îndată ce-și vin în fire. Astfel se petrec lucrurile în sufletul poeților lirici, după propria lor mărturie".**

În felul acesta, estetica filozofică se transformă într-un gen specific de teologie a literaturii, opera de artă fiind privită de ginditorul grec ca o explozie spontană, ca o epifanie, ca un mister. Însuși darul poetului pare a funcționa cu intermitență, **starea poetică** reprezentînd un mod deosebit de har coborît asupra unui creator, transformat într-un **mediator** al inspirației divine.

Tendința opusă spiritului platonician, pe acest plan, este cristalizată prin poetica aristotelică. **Inspirației divine** i se impotrivește conceptul de **fabricare** a operei, de realizare a acesteia după anumite **norme.** Aristotel nu neagă talentul artistului. El deplasează accentul pe cunoștințe, pe știința unor legi estetice care, corelate cu darurile autentice ale artistului, pot duce la realizarea unor opere majore.

Cele două direcții de fundamentare a actului de creație și de explicare a sensurilor unor opere printr-un comportament diferit, s-au confruntat mereu pe parcursul timpului. Cu o firească schimbare de motivație, pe unele planuri, ele persistă, într-o manieră sau alta, și în gîndirea estetică din epoca noastră.

Decuparea unor momente ale acestor confruntări din istoria gîndirii estetice ni se pare elocventă în acest sens. Procesul de laicizare a concepției despre lume din epoca Renașterii nu a înlăturat această stare de lucruri. Exponenții spiritului aristotelic concepeau arta ca **mimesis,** modelul ei fiind **natura,** în vreme ce legile creației constituiau o știință ce trebuia deprinsă, acumulată, însușită. Și cum știința cea mai seducătoare a epocii era **matematica,** starea de **concinnitas, de armonie și ordine,** nu părea a se putea obține, mai ales în artele plastice, decît printr-o savantă însușire a regulilor de determinare a unor proporții riguroase. Aceasta era, de fapt, învățătura pe care Michelangelo o transmitea discipolilor săi. Dar revoluționarea gîndirii estetice și filozofice vine tot din partea unor oameni de știință care erau și artiști. Giordano Bruno respinge orice canoane generale de creație. ca și ideea unui frumos etern, realizabil după aceleași principii, acreditînd ideea unor norme individuale, făurite de fiecare artist pentru sine. În meditațiile sale poetice, **Degli eroici furori** (1585) Galileo Galilei scoate din nou în evidență starea de **entuziasm,** de **furie,** necesară în declanșarea procesului de creație.

Dar ceea ce Giordano Bruno și Galileo Galilei își propuseseră să demonstreze pe o cale rațională, va aluneca prin contribuția altora spre vechea scolastică medievală. Nevoia ieșirii de sub tutela unor canoane tiranice, dorința eliberării inspirației și a fanteziei de legile poeticii aristotelice, prelungite în unele genuri de creație pînă în vremea noastră, era firească. Dar această eliberare era încercată prin reluarea unor argumente de factură platoniciană.

De la Zuccaro și Lomazo pînă la unii oponenți

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 8-a

Veleitarii

avînd ocazia să particip la multe întîlniri cu cititorii, de fiecare dată mă întorceam acasă, hotărît să scriu rînduri de laudă și omagiu la adresa unor oameni nelăudați și neomagiați îndeobște. După o atentă observare, am motive adînci să cred că propaganda cea mai entuziastă care se face literaturii se naște într-adevăr din spiritul acestor oameni, fiindcă devotiunea lor pentru lumea ficțiunilor literare (capabile să concureze realitatea), întrece orice calcul binevoitor. Apariția fiecărei cărți constituie pentru ei un eveniment de mare însemnătate si e de ajuns un singur **veleitar** într-o localitate cu o mie de fumuri pentru ca în foarte scurtă vreme oratoria sa entuziastă, privind o carte sau un autor, să cîștige dragostea față de literatură a multor oameni — poate pentru o viață întreagă. Numele de **veleitar** s-a perpetuat pînă azi numai din rutină, cînd mai potrivit ar fi să se numească **scriitor necunoscut.**

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

INSTANTANEE

Mama lui Mateiu

În numărul de noiembrie 1977 al **Vieții Românești,** criticul Alexandru George mi intentează un proces cu privire la atitudini injuste ce aș fi avut față de Mateiu I. Caragiale. Nu și față de opera sa, imi place să cred, așa cum a observat cu sagacitate regretatul Ovidiu Cotruș în excelenta monografie, apărută nu de mult. Prețuiesc la valoarea lor reală **Craii de Curtea Veche,** o capodoperă stilistică, nu și epică, dar prefer categoric povestirea **Remember,** de care „mateinii" fac mai puțin caz.

Alexandru George îmi întoarce portretului omenesc al lui Mateiu pe acela al tatălui său, cu anumite similitudini forțate, ca aceea cînd afirmă despre I.L. Caragiale că și-a părăsit femeia „pentru o căsătorie avantajoasă". Arhitectul Gaetano Burelli nu și-a înzestrat fetele. Caragiale a luat-o pe Alexandrina pentru ochii ei cei frumoși, fără o lețcaie și fără ambiția de a intra în „lumea cea bună", pe care, de altfel, soția lui a încetat s-o frecventeze **post justas nuptias.** Caragiale a fost însă, cum am arătat și dovedit, de acord cu judecata în genere foarte rigoristă a lui Slavici, un excelent fiu, soț și tată. A fost capul familiei din 1870, de la moartea tatălui său și pînă în 1885, cînd mamei lui i-a picat ca din cer moștenirea Momuloaei, a văzut de ea și de sora lui, Lenci, muncind cît patru (ceea ce nu i s-a întîmplat niciodată lui Mateiu !).

Alexandru George mă mustră și pentru că n-aș fi acordat suficientă atenție mamei lui Mateiu. Ca să mă reabilitez în ochii binevoitorului meu critic, îi voi relata modul în care Mateiu a fost atent cu mama sa. Faptele îi pot fi confirmate de Cella Delavrancea, care le deține de la Margareta Miller-Verghi și de la soția lui Mateiu, Marica, fiica lui G. Sion.

Mai acum 50 de ani și mai bine funcționa în locuința Margaretei Miller-Verghi din actuala stradă Gabriel Péri, cercul artistic **Maison d'Art,** frecventat și de Mateiu, bun prieten cu gazda. Într-o zi, Mateiu a întrebat-o :

— Dragă Margareta, nu-i așa că îți citeva lucruri nefolcsitoare în garaj ? Nu mi l-ai putea pune la dispoziție pentru cîtva timp ? Mi-ai face mare serviciu.

— Desigur, Mateiu, astăzi chiar am să pun să fie golit și curățat cum se cuvine.

Zis și făcut. Mateiu a primit spațiul de care avea nevoie, și-a adus spre seară „lucrurile" și venea aproape zilnic, tot spre seară, să ia sau

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

În acest număr : ● Biografia cărților noastre : MEMORIALISTICĂ ȘI ISTORIE. Dezbatere asupra cărții lui Marin Preda VIAȚA CA O PRADĂ ● Participă ● Dan Cristea ● Z. Ornea ● Laurențiu Ulici ● M. Ungheanu ● Doina Uricariu ● Contemporanii noștri : Grigore Hagiu ● Cartea de debut de Al. Piru ● Cariatida : Gheorghe Istrate ● „Porțile orașului" de Cornel Nistorescu ● Poeme de ● Aurelian Chivu ● Ioana Crăciunescu ● Dumitru D. Ifrim ● Dan Rotaru ● Ștefan Ioanid ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Dreptul la replică ● Mapamond ● Sport

Biografie şi ficţiune

cunoscut ca reporter și comentator de film, Radu Cosașu este și un prozator remarcabil într-un stil care unește eseistica și relatarea directă a evenimentului cu ficțiunea în latura ei spectaculoasă. Stil vehement jurnalistic, amestec voit de clișee și anticlișee, gravitate și ironie. Prozatorul confundă deliberat existența cu literatura sau ia, mai bine zis, literatura ca o formă posibilă de existență. Coboară, atunci, miturile în stradă, introduce în discursul literar numele unor scriitori cunoscuți și vorbește despre experientele de lectură cum ar vorbi despre aventurile lui sentimentale. Descoperirea prozei lui Isac Babel devine un fapt epic ca întîlnirea cu o mare iubire. Naratorul se confundă cu eroul.

CARTEA CU PRIETENI

Tudor George

după cîte ne-a făcut, mi-a făcut și și-a făcut, căci e propriul său cîine și leviathan, Tudor George ar merita să fie tăiat în paișpe cu un cuțit de azur. Dar nu pot să ridic mîna împotriva unui băiat din țara de rugby, taur tocînd zăpezile în fața porților de la Canossa (zmintitul nu cere iertare, vrea doar să se bată în coarne „cu Sfîntul Cnut al Legii"). Și pe urmă trebuie să adaug un lucru : eu sînt, pe undeva, singaporean, adică o țandără de piatră dintr-un leat liric : „În hruba noastră / — zisă „Singapore" — / O navă eșuată-n bulevard — / Ne-am petrecut, / iar eroul nu-și ascunde afinitatea cu autorul. Cînd toată proza modernă se străduiește să elimine creatorul, Radu Cosașu îl aduce, dimpotrivă, în prim plan și-l demitizează cu o ironie inteligentă și cordială.

Supraviețuiri (vol. I. 1973; vol. II. 1977, „Cartea Românească") merg în această direcție stilistică și se fixează într-o zonă incertă de proză memorialistică (jurnalul unui tînăr ziarist cu aspirații literare) și de epică propriu-zisă, unde este vorba de iubiri fulgerătoare și eșecuri duioase, de revoluție și de viața unui adolescent care transformă revoluția într-o cauză personală. Nuvelele pot fi citite separat și au, multe dintre ele, o valoare de sine stătătoare. Puse la un loc, ele dau imaginea dramatică și savuroasă a unei epoci în care, vorba unui personaj, nici moartea nu poate rămîne apolitică Radu Cosașu reia, în fond, în **Supraviețuirile** sale temele și clișeele literaturii proletcultiste, făcînd din ele subiecte de meditație și ironie.

Sub aceste învelișuri pasionale și polemice, mișcarea epică este surprinzătoare. Din ea putem reconstitui istoria unei familii bucureștene în luptă cu evenimentele și superstițiile de clasă. Tatăl citește pe Cezar Petrescu și apără ritualul lumii din care vine, bunica citește ferparele din **Universul** și nu poate suferi pe Roger Moor, în timp ce fiul contestă totul și devine activist de profesie. Fiul se cheamă, într-un loc, Ben, în altul (dacă nu ne înșelăm) Mihai Cimpeanu, apoi, lăsînd deoparte hainele ficțiunii, fiul se cheamă pur și simplu Radu („nea Radu"), ca autorul de pe copertă. El are 16 sau 18 ani și într-o zi abandonează studiile de pian și refuză să mai sărute dimineața mîna părintelui. Părintele se supără și adolescentul pleacă să cunoască viața și să lupte pentru ideile revoluției. Iubește, în acest timp, pe Mașa, cea fără de sîni dar cu simț didactic dezvoltat, este îndrăgostit fără speranță de doamna A., profesoară de pian, stă cu Diana, dar Diana vrea să plece să vadă lumea

Eugen Simion

Continuare în pag. a 6-a

geo bogza

Geografie interioară

Geografia operei lui Geo Bogza este extrem de vastă și, pe această latură, a integralității de cuprindere a spațiilor și priveliștilor naționale, este comparabilă în chip evident cu geografia operei sadoveniene. Nici un teritoriu, nici un peisaj, nici un orizont și nici o dimensiune din cele pe care trăim și pe care au trăit strămoșii noștri nu lipsește din această hartă, deopotrivă fizică, morală, spirituală și istorică. Pe cărările operei mergem, fără greș, pe cărările țării, de la un capăt la altul al ei, însoțiți de munți și cetăți, de ape și cîmpii, de așezări milenare și de pămînturi de-abia în formare, cu ceața începuturilor încă nedesprinsă din coaja lor.

Țara de Piatră a Apusenilor, Țara de Sus a Bucovinei, Țara de Foc a Dobrogei, Moldova și Maramureșul, Ardealul și Cîmpia, Marea și Dunărea, ostroavele și bălțile ei, lumea provinciei și lumea periferiei bucureștene și încă multe altele, la care se adaugă fluviile, arborii și fețele oamenilor, iată ceea ce ochiul, chiar și neavizat, poate îmbrățișa dintr-o dată sau rînd pe rînd dintre spațiile și reliefurile cuprinse între coperțile cărților lui Geo Bogza.

Solemne sau umile, fastuoase sau coruptibile, trecute prin toate culorile anotimpurilor și ale firii, prin toate liniile succesive ale istoriei de ieri și de azi și trecute, mai ales, prin „neconteniță pendulare între revoltă și reverie" ce caracterizează în mod organic temperamentul lui Geo Bogza, aceste imagini compun țara, prezentă și recognoscibilă. Dar dacă această geografie exterioară, a obiectelor și a peisajelor care ne înconjoară statornic existența, poate fi recunoscută imediat și în toate componentele ei, mai există în operă, alături de ea, și o altă geografie, geografia interioară a poetului care este Geo Bogza. Căci, ca orice mare creator, acesta și-a creat un spațiu imaginar, un teritoriu primordial care să-l exprime, nu mai puțin palpabil și nu mai puțin coerent decît acela alcătuit din datele stricte ale realității. „Prizonier al propriei mele firi, am dat realității mult din chipul și asemănarea mea, transfigurînd-o sau redimensionînd-o după nevoile spiritului meu".

Și, într-adevăr, potrivit acestor intime exigențe ale spiritului, patria lirică a lui Geo Bogza, cea privită dinăuntru în afară, se arată ca inconfundabilă, cu întreaga ei geografie, cu vegetația și vietățile care o populează în chip misterios. Trebuie spus de la bun început că acest univers poetic, de o perfectă organicitate, nu este locuit de un singur tip de om, ca la Sadoveanu, ci primește în sine, precum apele neistovite ale oceanului, fluxul și refluxul, alternanțe și dualități, opțiuni ale rațiunii și opțiuni ale sufletului. Luminată incontinuu de doi sori, de „căldura inimii omenești și lumina marilor constelații", ea e modelată, în același timp, de veșnica pendulare între contrarii care agită spiritul bogzian. Țara arhetipală a lui Geo Bogza cunoaște, rînd pe rînd, semnele verticalității și ale orizontalității, ale înălțimii și ale coborîșului. Ea poate fi imaginată ca un pisc cu doi versanți, orientați spre nord și spre sud, spre razele soarelui și spre razele lunii, spre tărîile solemne și înghețate și spre pămînturile calde și fecunde.

Oscilația spiritului lui Geo Bogza între „revoltă și reverie", între „setea de măreție" și „nevoia de tandrețe", dualitatea sufletului său cuprins cînd de „mari avînturi" și cînd de „mortale oboseli" ritmează și configurează într-un fel specific reliefuI acestui peisaj interior, precum și lumea lui vegetală și animală. Perspectiva sărbătorească, hieratică și alpină nu este singura care să dea măsura universului lui Geo Bogza și a mitologiei sale. Există aici și numeroase note umile, de o deconcertantă simplitate, după cum există și numeroase note tragice, căci orele umanității și orele istoriei cunosc, totodată, o „oră a frunții lăsate în pămînt" și o „oră a frunții ridicate spre cer", una decurgînd deopotrivă din alta. Geografia și climatul lui Geo Bogza, pentru că așa cum ni se înfățișează aici o geografie cu repere proprii, ni se impune și un climat cu statut propriu, sînt împărțite, atrase de poli magnetici variabili, dar niciodată sfîșiate. Profilul său temperamental se oglindește, cu egală voluptate și egală implicare, pe firmamentul a două lumi. Și totul e gîndit astfel prin imaginea a două lumi posibile și neexclusive. Pe cerul universului lui Geo Bogza strălucește cînd constelația Orionului, cînd constelația Lebedei, aducînd, fiecare cu sine, temperatura nordului și temperatura sudului. Rigoarea morală și exuberanța vitalistă sînt reversele acestor climate. La fel, munții solemni și cîmpiile euforice se succed în paginile scriitorului. Ritmurile și mitologiile se schimbă în acest spațiu imaginar cu aceeași îndreptățire: păduri grandioase de brazi fac loc gingașelor pîlcuri de sălcii „animate de o tandrețe fără de sfîrșit", animale hieratice stau alături de vietăți banale sau oropsite, plante și roade încărcate de prestigiu și de poezie se bucură de același elogiu al fecundității ca simpli pruni sau proletarele urzici. În lanurile solare se coace grîul, cu frumusețea lui plină de „taina și forța germinației", dar, în schimb, în nopțile cu lună trebuie văzut lanul de ovăz, cel care proiectează în mintea noastră o imagine a aventurii și a evadării, „imense întinderi continentale, un valvîrtej de popoare, făcînd să se audă în istoria lumii un nesfîrșit tropot de cai".

După cum lesne se observă, ca în viața cea mai obișnuită și ca în rotirea sempiternă a ritmurilor primordiale, universul lui Geo Bogza alternează vara și iarna, căldura și înghețul, noaptea și ziua, nordul sever și sudul exuberant, enormul și gingașul, banalitatea și extraordinarul, simplitatea și complexiunea, înălțarea și căderea. Pendularea între contrarii subsumabile fiind legea fundamentală a acestui univers interior, o îmbinare și o euritmie a spațiilor și a climatelor, o imponderabilitate de nori trecînd cu egală viteză peste aspectele multiple ale lumii ar exprima opțiunea sa supremă. Armonia și nostalgia **plaiului** respiră din toate confesiunile autorului **Țării de piatră**, temperament ce conciliază în sine, în ființa sa lăuntrică, spiritul violent și vijelios al nordului cu aspirația solar-meditativă a sudului: „Cineva din mine, care respiră, simte și gîndește pătrunde de o mireasmă al cărei nume e Eminescu, își are casa în Carpați. Altcineva din mine, de dinainte de neamul românesc, altcineva care va fi fiind get și trac și scit, și mai vechi decît ei, se trage către pămînturile dintre Dunăre și Mare. Sufletul meu e, cu fosnetul lui, al Bucovinei. Dar oasele sînt, cu calcarul lor vechi, ale Dobrogei".

Metafora norilor navigînd pe mările cerului și metafora corăbiei lunecătoare sînt metaforele continue ale geografiei lirice imaginate de Geo Bogza, vehiculele ideale pentru imperativele spiritului său alternant ca valurile oceanului ceresc sau ca ale aceluia acvatic. Cu mările, cu fluviile, cu vegetația ei imaginară, această geografie personală, creată după chipul și asemănarea autorului, după disponibilitățile structurii sale psihice, este totodată o construcție colectivă, arhetipală, un spațiu precis și de neconfundat în ordinea lumii, spațiu străjuit de-a pururi de „stîlpii ființei noastre lăuntrice", cu alte cuvinte, de eroii spiritualității românești.

Dan Cristea

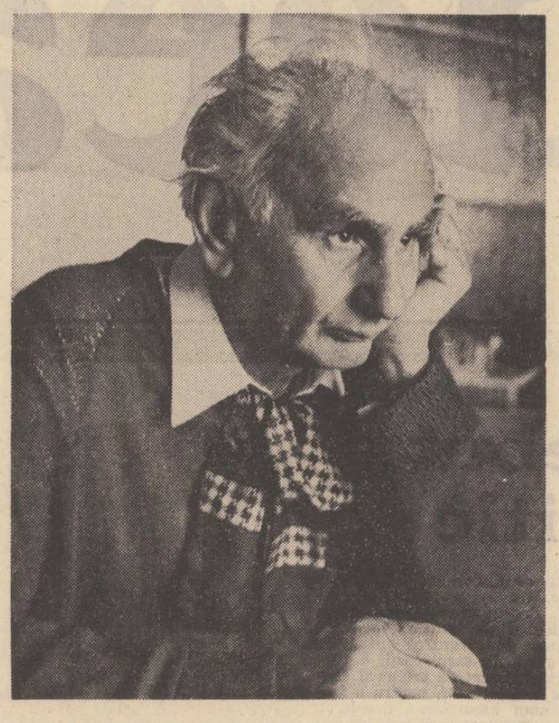

Poemul inventar

Închinare poetului Geo Bogza

În cuier : trei pălării cu boruri mari, una albă,
imperiale saluturi ascunse în ea, un baston de metal
și o plasă mică, albă, supraelastică, desigur, cartofi se vor cumpăra.
În camera ca un violoncel : două conuri de brad, o candelă
de aramă, o icoană de metal a Sfîntului Nicolae, un calendar
cu zile și nopți, desigur, suntem acolo cu toții.
Apoi un alt calendar, o propunere pentru o nouă Istorie a Dialecticii
în următoarele patru capitole : I. Heraclit — conștiința naivă,
cosmologică, a principiului negării negației. II. Hegel — conștiința
matură, filosofică a principiului negării negației. III. Marx —
conștiința practică, socială, a principiului negării negației.
IV. Geo Bogza — conștiința etică și profetică a principiului negării negației.
Și încă un calendar, din 1974, Vechiul Testament, Dicționarul enciclopedic,
o cutie cu pioneze chinezești, un termometru de cameră,
un basorelief în piatră neagră pe care pasc trei vite păzite de un om,
trei maimuțe de abanos, acoperindu-și ochii, urechile, gura.
Dedesubt, rafturi cu puține cărți, un scaun cu spătar împletit
și cu o pernă, desigur, pentru o stare eternă, un cal de metal
nechezind galben, cizelat îndelung, cu migală și mai multe corăbii,
visate de un fost marinar :
un papuc olandez cu trei catarge, un velier norvegian cu două pînze,
Santa Maria, cu bordajul roșu, un cal de sticlă verde, transparentă,
o ambarcațiune ciudată, polineziană, cu trei pînze, o joncă imperială,
albă, un vas mic din mărgele argintii, cu o singură pînză,
trei și trei, aduse din Marea Japoniei, sculptate în lemn închis
la culoare, bărci cu baldachin,
desigur, mai putem să bem saké și vin.
În spatele lor o fotografie cu brazi și oi pe o coastă de munte,
o foaie albă de hîrtie, avînd la mijloc o floare prinsă cu un ac,
o yolă, globul pămîntesc, desigur, inventarul acesta este ceresc.
Deasupra o fotografie a chiar stăpînului casei, făcută de un
celebru fotograf, desigur, nu chiar al Edithei Piaff.
Fotolii, un tablou cu halucinanți cai albi, cărți, o mapă de piele
roasă pe la colțuri, o trestie într-un vas înalt de sticlă, un tulnic,
un cap de femeie, lut pe marmură cu vine arzînd, un mandarin (de lemn),
portretul unei femei semănînd cu aceea care mi-a deschis, două
icoane pe sticlă : Sfîntul Gheorghe și Magii, o copie, o bucată de
pirită, o megalitică, un vas de lemn grecesc cu intarsii, o scoică,
un fluier de lemn pirogravat, scoici japoneze, o scrumieră plină
cu pietre, un pumnal cu miner de lemn și teacă de piele, o pisică
neagră de plastic, mieunînd armonic, un fazan de metal, flori uscate,
de munte, într-un vas de sticlă pe o casetă de lemn roșu, un Shiva,
alt fazan, o copie a Ginditorului de la Hamangia, un vas, o pasăre
ciudată de porțelan, un Iribal, baloane strălucitoare la marele bal,
două vase mici de lut, desigur, pămîntul ne este cunoscut.
Coborînd, suspendat de galerie, singură draperie între cel
care locuiește aici și Piața Cosmonauților, un mobil japonez
adiind clopote mici, desigur, desigur, desigur, pentru nu aici.
Două perechi de coarne de țap, un tablou cu flori roșii în tușe mari,
un vas cu garoafe, între ele una adăugată de mine, o violetă de Parma
de curînd udată, o scrumieră de metal cu o pară în ea, flori uscate,
albe, într-un vas o plantă cu frunze lungi, verzi cu margini albe, și
Peretele monumental : „La mulți ani
cu lame din ce în ce mai ascuțite",
pe chiar Sfîntul Gheorghe cu lance din lame Personna, o stea de mare,
un scaun și multe hîrtii, pendula lui Saferian, fabricată la Londra,
o cunună de lauri, uscată, încununînd un cal calculat de calculator,
alt scaun cu hîrtii, după ușă o hîrtie mare cu multe semnături,
desigur, tăcutele guri...
Două becuri atîrnînd alături din tavan, fotoliul pe care stau,
o masă mică de lucru, un scaun cu spătar de lemn, două creioane, o gumă,
un tub cu pastă de lipit marca „Pescăruș", hîrtii — foșnitoare,
desigur, și vii — mapa de scrisori „Doina", o fotografie a statuii
plămădită de Anghel, în ea o mireasă cu voal, întinzînd o garoafă
Poeziei, noaptea tîrziu... Desigur, poetul e pururea viu.
— Un ceai de sunătoare, mi-a spus, am să beau. Și dumitale un măr
și o pară, mi-a spus.
Visam ? Camera aceea de lemn, ca un violoncel, toamna, noaptea tîrziu...

Ion Drăgănoiu

Marile întîmplări ale lumii

Și eu am citit **Cartea Oltului** și am însoțit riul-simbol pe treptele devenirii sale mitologice, întru confirmarea prin cunoaștere poetică a veșnicei mișcări cosmice. Și eu am admirat frumusețea neliniștitoare a geologiei halucinante din **Țara de piatră** și m-am oprit fulgerat de emoție la fragmentul intitulat **O femeie mănîncă un măr,** despre care cineva scria că „prețuiește cît șapte romane de autor răsfățat". Și eu m-am pătruns de caldul umanism al „tabletelor" din **Paznic de far** și mi-am bucurat sufletul cu lirismul lor învăluitor, ieșit din marele rafinament al simplității. Geo Bogza are darul rar de a sacraliza prin magie poetică „lucrurile" pe care le cercetează cu scrisul, transformîndu-le, și pe cele mai umile, în mari întîmplări ale unui univers ptolemeic, în metafore profunde ale existenței. Nu-l cunosc pe omul Geo Bogza, dar, de cîte ori vreau să mi-l imaginez pe cel pentru care „reportajul este un mijloc vast și generos de a nu te mai ocupa pînă la paroxism de tine însuți, ci de viața de din afara ta" citesc mai întîi **O sută șaptezeci și cinci de minute la Mizil.** Se află aici, întreagă, demonstrația a ceea ce înseamnă să fii scriitor.

De fapt, ce se întîmplă în cele o sută șaptezeci și cinci de minute, timpul în care scriitorul s-a aflat în Mizil ? În aparență, lucruri lipsite de importanță și chiar de semnificație. Retrospectiva celor aproape trei ore s-ar putea compune doar din șase propoziții și autorul chiar face un astfel de rezumat spre sfîrșitul reportajului. Dar nu rezumatul faptelor ci tocmai minuțioasa relatare, oferă posibilitatea deslușirii semnificației acestor întîmplări. Scurta ședere în Mizil este însoțită, chiar din momentul coborîrii pe peronul gării, de o ușoară stare de anxietate, provocată de sentimentul izolării prin rupere temporară a legăturilor cu lumea „știută".

Teamă repede reprimată formal, dar, continuînd să fiinţeze și să se agraveze subteran. Pe măsură ce clipele se scurg, timpul capătă concreteţe materială, devine apăsător, iar spațiul se restrînge, amenințînd cu sufocarea. Senzația de gol existențial este subliniată prin tehnica relatării minut cu minut, ca de pe terenul unei confruntări sportive, unde s-ar petrece lucruri palpitante ce nu trebuie să scape ascultătorului. Or, marea întîmplare, pe care Geo Bogza o trăiește în Mizilul anului 1938, este revelația că aici nu se întîmplă nimic. Lumea, văzută de vizitatorul animat de cele mai bune gînduri, își consumă existența într-un spațiu închis, dezolant, anulată de plictiseală și anchilozată în automatisme fals compensatorii. Este un deficit de viață, o minustrăire pe care freneticul reporter, creator de viziuni colosale, o resimte acut. Doar două din cele 175 de minute petrecute la Mizil sînt „rotunde", „pline", îi oferă scriitorului momente de satisfacție : episodul jumătății de jimblă cumpărată cu un leu (trăit ca o întîmplare extraordinară în Mizilul reificat) și, mai tîrziu, imaginea contrastantă a fierăriei, pe fundalul nopții mizilene. Nu este doar un spectacol de sunet, culoare și lumină, ci o proiecție simbolică a unei noi geneze revigorante.

Ieșirile la marginea orașului, în spațiul deschis al cîmpiei sînt (s-a observat) încercări de evadare dintr-o lume anaerobă, „oxigenul" necesar continuării senzaționalei explorări. Tot „oxigen" este și amara ironie bogziană, reacție de apărare împotriva absurdului acaparator : „Aflu că nu e telefonist:ă decît de două luni. Nu e de fel din Mizil. E din provincie. Stupoare. — Cum, din provincie ? — Adică de la țară, dintr-un sat. — A da !" Sosirea izbăvitoare a trenului încheie marea aventură a lui Geo Bogza în miezul plictisului provincial.

E luni, 6 februarie 1978, am recitit **O sută șaptezeci și cinci de minute la Mizil** și cred că este, în contextul literaturii române, o scriere excepțională.

Valentin F. Mihăescu

Viziunea fragmentară

Înainte de **Cartea Oltului,** Geo Bogza era, pentru ochiul superficial, un reporter, un insurgent iubitor de fapte, un adversar în principiu al literaturii. Nu se punea el de-a curmezișul romanului, făcîndu-l de doi bani, vituperînd contra prozatorului la modă, autor de „drame de conștiință" ? Însă aceasta nu e fugă de literatură ci un simptom al unei viziuni literare. Literatura lui Geo Bogza este voit fragmentaristă și nu o dată prozatorul întocmește „fișe" — de provincie, notițe culese din închisoare, schițe extrase din memoria infantilă, stenograme din plimbarea pe stradă.

Lapidaritatea e o formă a unui eveniment elocvent și inanalizabil, a cărui semnificație este psihologicește enigmatică și emoționantă prin mister însondabil. Tendențiozitatea (căci reporterul e un om vindicativ) se exprimă prin fragmentul croit repede. Sensibilitatea amorală e detectabilă mereu, căci Geo Bogza are antene la orisice eveniment și tehnica exterioară e determinată de mecanismul sentimental, provenit dintr-un uriaș cord umanitar. El taie în carnația evenimentului în momentul febrei extreme și are știința rară de a modifica perspectivele din aproape în departe, întorcînd luneta în fel și chip ca un caleidoscop : „Mizeria e scrîșnet, și foame și pumni încleștați. Dar oricît de aspră ar fi realitatea ei, în paginile gazetelor nu mai răzbate decît o palidă imagine. E un subiect epuizat. Oameni locuiesc în case roase de igrasie, se încălzesc vîrînd în sobă ultimul scaun din odaie sau mor de foame ; dar lucrurile acestea s-au petrecut de zeci de mii de ori și tot atîtea ori au fost scrise. Cum ar mai putea fi alăturate cuvintele pentru a le exprima cu prospețimea dureroasă a tăieturii de cuțit ?" („Ghicea viitorul pentru o strachină de mălai...") Caleidoscopică e însăși perspectiva prozastică întrucît la baza operei stă mereu combinația de lumi literare latente, într-un cuvînt virtualitățile romanești alcătuitoare ale unui roman total și discontinuu. Cutare fragment seamănă cu Cehov (în elegia banalității sub care se ascund mari drame), o scenă e flaubertiană, casa mizerabilă, subterană, pare din Dostoievski însă prozatorul nu urmează cu consecvență pe nimeni. Lumile literare se rotesc într-o nebuloasă inclasabilă care este însăși realitatea. Iată, de pildă, „Cum a înnebunit regele petrolului", unde viața sondorilor de la Bușteni e privită cu o lupă de proză cehoviană. Lina este o tristă femeie bogată, atinsă de aripa bovarismului. O relațiune oblică, însă fără stîngăcii, este în gustul Henry James : „Lina își scosese capotul și se așezase în pat, sub plapomă. Grozav o dureau picioarele. De cîte ori urcase scările tribunalului ? Și Gavrilescu ăsta, cînd sus, cînd jos. Și ea trebuia să se țină tot timpul după el. Groaznici sînt avocații. Și ce de lume cunosc. Și cum rideau între ei, în timp ce ea avea cuțitul în inimă. Așa sînt doctorii. Lor ce le pasă ! Dar cunosc bine legile. Numai de n-ar pune sechestru." Descripția dementei lui Al. Iordănescu e în stil de mare prozator. Cu o mișcare lapidară și patetică, Geo Bogza nu apasă pedala analizei ci, dimpotrivă, pune sub microscop amănuntul și vede psihologia în conduita dezordonată. Însă expertiza poate fi prelungită dincolo de teritoriul uman și psihologic. Cine citește **O sută șapte zeci și cinci de minute la Mizil** este izbit de virtejul de notații care izvorăsc din nimic. Lumea provinciei, fără evenimente, este dintr-o clasă cehoviană și prozatorul scoate semnificații din faptul banal, bizuit pe o anormală acuitate stilistică. Aci nu psihologia e totul ci notația sec fotografică și prozatorul are organ pentru o categorie inefabilă de fapte, inanalizabile și de aceea tulburătoare pentru spiritul echilibrat. În Mizil totul e pustiu ca în Arizona și defilarea unui cîine prin piața publică e consemnată în amănunt ca un fapt capital. Ticul provincial, din domeniul maniei, e pentru prozator materia dilectă. Privește ochiul de afară, în culoare mată fără viață ? Nicidecum, căci prozatorul intră în atmosferă și face o experiență psihologic extremă, „mizilindu-se" și el în chip experimental și adnotînd analiza : „Minutul 36. Caut să-mi închipui fața lui cînd factorul îi va aduce o telegramă din Mizil. Ce o să gîndească ? Și deodată : Cel mai bine ar fi să nu semnez telegrama. Să nu știe de la cine e. Să-și bată capul : Cine mi-o fi telegrafiat oare din Mizil ? Cine mi-a putut telegrafia din Mizil ? Fulgerător un nume îmi vine în minte : Caragiale.

Ce ar fi să semnez telegrama, Caragiale ?".

Călătoria la Mizil pare un exod ironic, un mare drum transcontinental printr-o pustă cu înfățișare tulburător monotonă. Nu „fantastică" e lumea provinciei, fotografiată de ochiul curios al lui Geo Bogza, căci nimic nu depășește realul. Aceste neverosimile tablouri provin din adnotația neîntreruptă a unor obiecte mărite de privirea excesiv apropiată.

Să mai sărim cîteva pagini pînă la „tragedia poporului basc". Aci găsim altceva sub raport conținutistic : destine teribile, modificații de conștiință, manie confesivă. Însă, confesiunile sînt o formă de „autenticitate", categoria care l-a obsedat veșnic pe Geo Bogza pe deasupra interesului genologic momentan : „tot ce a fost pînă atunci, tot ce am știut, tot ce am gîndit și am crezut, nu mai are nici o valoare. Am impresia că treizeci de ani am visat sau am dormit. Mă cuprinde o rușine imensă pentru mine însumi și pentru oamenii din celelalte țări, care am putut să ne vedem mai departe de treburi și să vorbim despre ceea ce se petrecea în Spania, ca și cum ar fi fost vorba de evenimente de pe o altă planetă".

Chiar reporterul e, de aceea, un explorator, un om care revelează și pune un picior sovăielnic pe suprafața unui astru necunoscut. E, peste tot, la Geo Bogza, ca și la oamenii care se spovedesc, un fel de trezire, o deschidere uluită a ochilor în fața unei lumi adînc ilogice și noi. De aci vine, desigur, și impresia fragmentară, senzația caleidoscopică, întrucît orice pas nou e o reflectare inedită sub raport moral. Proza lui Geo Bogza nu e întocmită numai din lumi literare latente. Reporterul se fixează mereu în acele medii și în acele locuri coerente sociologic și stratificate pe un principiu uimitor. Mediile operei sînt adevărate lumi exotice prin raport la o idee-model despre real. Închisoarea e, în felul ei, un univers, cu snobii, afaceriștii și cozile ei de topor. Războiul este iarăși o lume izolată, degradată și grozavă, se înțelege. Provincia pare un loc izolat culturalicește, ca și tăbăcăriile și tîrgurile minerești. În elementul izolat, omul vede întregul și desface o lungă retorică morală, căci, pe deasupra perspectivei lui fragmentariste, caleidoscopice și vizionare, Geo Bogza e un moralist de spiță pură, cea mai limpede voce sacerdotală a zbuciumatului veac românesc.

Artur Silvestri

Suprema simplitate

Urmare din pag. 1

recente, cuprinse în volumul „Paznic de far".

Totodată, autorul **Țărilor de foc, de piatră și de pămînt,** al **Cărții Oltului,** ridică proza la demnitatea poeziei. Așa-zisele „reportaje" ale lui Geo Bogza, în realitate poeme curate, tulbură îndată adînc sufletul, prin viziunea singulară, eminamente lirică. Reporterul are o optică geologică, milioane de ani se adună sub privirea lui halucinantă, într-o clipită. Munții, apele, tot ce ne-am obișnuit să socotim existență de cînd lumea, capătă o istorie dramatică și spectaculară. Reporterul geologiei e acolo pregătit să consemneze evenimentele senzaționale care au ținut o eră. Viziunea originală a lui Bogza împrumută faptelor curente, tratate de el, grandoarea și solemnitatea mișcării astrelor pe cer. La aceasta se adaugă arhitectura muzicală a frazelor, uriașe dale sonore, așternute ca niște trepte de templu aztec.

Pe o spiră a dialecticii poetice, Geo Bogza reintîlnește astfel — și prin „prozele" sale — construcția ciclopică, neagră, bazaltică a „Cîntecelor lui Maldoror".

Poetul e azi drept ca un plop, în ciuda unei staturi foarte înalte. I-au albit însă părul și enormele sprîncene. Așa încununează natura piscurile cutezătoare, cu o zăpadă veșnică.

CARTEA DE DEBUT

Vocația studiului critic

Deși nimeni n-a negat și nu neagă posibilitatea reinterpretării critice a operei literare, chiar și acolo unde credința este că cercetarea s-a încheiat și totul s-a spus, rar se întîmplă ca reinterpretarea să aducă într-adevăr ceva nou, să fie realmente o nouă viziune. Excluzînd datele noi, mai mult sau mai puțin importante, cei mai mulți nu vin și cu un punct de vedere nou sau cel puțin cu o analiză personală care să nu recheme în minte analizele vechi. Există, natural, și excepții și una mi se pare a studiilor literare din **Permanență și modernitate** („Eminescu", 1977), volumul de debut al Valentinei Marin Curticeanu.

Despre importantul articol din 1861 **Principiile criticei** al lui Radu Ionescu au scris Radu Dragnea, Tudor Vianu, G. Călinescu și alții (vezi în ultimul timp antologia lui Dumitru Bălaeț, **Scrieri alese** 1974, „Minerva"), Valentina Marin Curticeanu face observația prețioasă că Radu Ionescu a întrevăzut în critică o disciplină cu caracter rațional, bizuită pe identificarea în capodopere a unor reguli de creație capabile să călăuzească pe interpret în formarea judecății de valoare, reguli ce pot fi meditate totodată cu folos și de scriitori, cum indica de altfel și Maiorescu în **O cercetare critică asupra poeziei române la 1867** și cum va susține mai tîrziu și Mihail Dragomirescu în **Teoria poeziei** (1906).

S-a vorbit puțin despre studiile de istorie literară și critică ale lui Sextil Pușcariu. Marele lingvist n-a fost numai istoric al literaturii române vechi și un critic al literaturii sămănătoriste, dar și un modern interpret al poeziei lui Lucian Blaga, un inegalabil memorialist.

Printre precursorii structuralismului trebuie să punem și pe Mihail Dragomirescu, deoarece, argumentează Valentina Marin Curticeanu, a sa teorie a capodoperei „oferă incontestabil, **avant la lettre,** o viziune structuralistă a operei, gîndită ca totalitate, ca un întreg, ale cărei părți se găsesc într-o dialectică interdependentă". Însă, vai, autorul **Științei literaturii** n-avea gust. A respins literatura Hortensiei Papadat-Bengescu și n-a prețuit nimic din poezia lui Arghezi, Blaga, Barbu sau Bacovia.

Valentina Marin Curticeanu posedă un sistem de lectură și are capacitatea de a rezuma opinia sa critică privitoare la un autor într-o formulă definitorie. Pe D. D. Pătrășcanu, din care a publicat în 1972 o selecție de **Povestiri,** îl prezintă sub categoria „umorului duios". Mai dificil e de a vorbi despre arta poetică a Hortensiei Papadat-Bengescu care, deși a lăsat cîteva mărturisiri, nu pare a-și fi construit sau să-și fi ales vreun model estetic, voind să întocmească, asemeni naturaliștilor, o fotografie primejdioasă (al dollea termen e interesant), un desen (?) al „trupului sufletesc", ceea ce ar semnifica configurarea sufletului materializat, încorporat, concret (un fel de ființă „psiho-fizică" fechneriană).

De o excelentă analiză a poziției critice pe care a avut-o în epocă, se bucură revista marxistă **Era nouă** și proza literară a lui Alexandru Sahia, văzut ca un realist expresionist, ceea ce mi se pare nu numai ingenios, dar și convingător.

Articolul cel mai interesant din volum mi s-a părut cel despre sensul poeziei din **Principii de estetică** de G. Călinescu. Mai întîi autoarea observă că „sensul" pe care Călinescu îl atribuie poeziei nu este tot una cu așa numitul „înțeles". Pentru Călinescu, sensul înseamnă o organizare a textului în vederea obținerii unei structuri, pe baza unei idei poetice, prin urmare un mod de inițiere într-o ordine semnificativă care nu ține nici de domeniul logic, nici de cel al percepției naturii. La Călinescu poezia e, ca în poetica lui Claudel, o cunoaștere și totodată o renaștere (co-naissance) a universului. Această concepție diferă total de aceea a lui I. A. Richards din **Practical Criticism** (1928). Pentru acest fin analist, poezia nu are decît un rol terapeutic, singurul ei efect fiind de a ne ordona impulsurile și de a ne crea o imagine mintală tonifiantă. Richards nu recunoaște lumea valorilor estetice, pentru el n-are importanță dacă poezia e bună sau rea, important e că, citind-o, punem ordine în spiritul nostru. O oarecare asemănare există între concepția lui Călinescu și aceea a lui T. S. Eliot. Acesta din urmă vorbește de o organizare impersonală a sentimentelor în poezie și de o colaborare între sentiment și intelect în vederea „corelativului obiectiv", structura simbolică a operei. Din păcate Eliot introduce în critică în cele din urmă un punct de vedere religios care dizolvă unitatea operei literare. Să recunoaștem însă că astfel de confruntări de opinii (e amintit și Hugo Friedrich) sînt în critică fructuoase.

Al. Piru

biografia cărților noastre

memorialistică și istorie

M. UNGHEANU : Literaturii de caracter documentar i se acordă tot mai multă atenție în intervențiile de ordin teoretic, dar mult mai puțin se discută cărțile de această factură. Au început să apară și la noi cu o frecvență mai mare decît înainte vreme cărți de amintiri, de memorii, culegeri de documente care au polarizat atenția cititorului. Între ultimele apariții amintim cele două volume de **Memorii** semnate de Iorgu Iordan, un mai vechi volum de **Amintiri** al lui C. C. Giurăscu și cartea de mare ecou și de o factură cu totul specială a lui Marin Preda, **Viața ca o pradă.** Dintre ele, desigur că pentru noi ea reprezintă cel mai mare interes și că asupra ei vom reveni cu precădere nu fără a observa că aceste cărți citate pînă acum comunică între ele ocupîndu-se relativ de aceleași perioade istorice, uneori de aceleași personalități sau situații. Marin Preda reconstituie, desigur de la punctul său de observație, firesc subiectiv, o epocă, ne vorbește despre personajele ei, despre raporturile dintre ele. Cu alte cuvinte cartea lui ne poate ajuta să ne formăm o idee despre perioade social politice nu prea îndepărtate cu atît mai mult cu cît este vorba de o mărturie directă, de cartea unui scriitor care a trăit acut și profund întîmplările despre care scrie. Este extrem de important pentru tînărul cititor constrîns fatalmente să-și construiască opiniile plecînd de la documente din care viața se scurge de obicei ca șingele dintr-un corp inert să întîlnească astfel de cărți. Propun deci o discuție despre cărțile noastre de memorialistică și în primul rînd despre **Viața ca o pradă.**

Z. ORNEA : Mihai Ungheanu are dreptate. Peste tot în lume, cititorii sînt cuceriți de lectura documentului istoric. Iar dacă descrierea faptului sau faptelor autentice sînt prezentate cu har, interesul este și mai mare. De aici marele succes al **Delirului,** chiar dacă acolo un moment semnificativ din istoria mai recentă era prezentat sub forma unei ipostaze apăsat personale. Dar ipoteza unui mare scriitor este întotdeauna cuceritoare, stîrnind interes justificat. Aș spune că succesul cărții lui Marin Preda, al **Vieții ca o pradă,** pornește din nervurile acestui interes actual pentru istorie și autenticitate. Cum să nu intereseze confesiunea unui mare scriitor ? A unui mare scriitor care își dezvăluie, cu o franchețe uluitoare, nu numai sufletul, dar și ceea ce se poate numi, cu un termen de el propus, aventura vieții sale de la copilărie pînă la consacrarea scriitoricească. E o aventură a cunoașterii și a formației intelectuale, constituită într-un proces osmotic, tulburător prin el însuși. A-i descifra înțelesurile într-o discuție care să așeze în prim plan **semnificația morală** a cărții este o inițiativă utilă și interesantă.

LAURENȚIU ULICI : Viața ca o pradă nu mi se pare a fi o carte din acelea despre care spunea Z. Ornea că atrag prin coeficientul de documentaritate, prin apelul direct la ceea ce este mai frămîntat și mai curios în cititori. Nu este nici o carte despre o anumită epocă, pentru că informațiile de ordin social-istoric, cite apar de-alungul confesiunii scriitorului, sînt totuși, fatalmente sumare și, în orice caz, interesul cititorului față de carte nu de cantitatea sau complexitatea acestor informații e determinat. După cum nu e nici — cum am citit undeva — un document care să cuprindă „aventura vieții lui Marin Preda" căci, de ar fi fost așa, ar fi trebuit ca în carte să predomine evenimentul, șirul de întîmplări ce constituie o biografie. Or, vedem bine, ceea ce primează este interogația în jurul evenimentului și, mai cu seamă, interogația ca punct de plecare pentru o meditație esențială. De altfel nu e folositor să trecem peste ceea ce Marin Preda însuși socotește drept substanță ineludabilă a cărții sale : **„aventura conștiinței mele". Viața ca o pradă** chiar asta este, aventura conștiinței scriitoricești a lui Marin Preda, descrisă în citeva momente cheie ale devenirii ei, o descriere **a posteriori,** de la înălțimea calmă și clară a unei conștiințe de sine pe deplin constituite. Una dintre laturile semantice ale acestei cărți s-ar putea numi raportul dintre realitate și ficțiune în conștiința scriitorului. Acel moment de început în care copilul are revelația nu a ființei ci a cuvîntului, moment la care Marin Preda face, nu direct, numeroase trimiteri în cuprinsul cărții, se cuvine a fi înțeles ca premisă a unei confruntări la nivelul conștiinței între cei doi termeni. Incontestabil că o funcțiune covîrșitoare într-un atare bildungsroman al conștiinței scriitoricești o are atitudinea expresă a scriitorului față de eveniment (realitate) față de proiecțiile în imaginar (ficțiune) și față de calitatea (semnificația) ambelor. Atitudinea aceasta este la Marin Preda **bunul simț** al țăranului român dintotdeauna, temei al oricărei interogații, scînteie a oricărei nedumeriri, izvor al oricărui răspuns și matcă a reflexivității.

DOINA URICARIU : Cred că ar fi interesant să privim **Viața ca o pradă** și ca un **document polemic.** Conștiința polemică este o dominantă a literaturii lui Marin Preda. Dacă integrăm această carte în sfera memorialisticii trebuie să delimităm și modalitatea în care se împotrivește Marin Preda accepțiilor curente în care se practică memorialistica. Din aceste perspective vom observa în **Viața ca o pradă** o dominare a calității evenimentelor față de balastul cantității lor. Foarte puțini autori de memorialistică știu să facă acest lucru, să fie inflexibili și chiar aprehensivi cu propria lor memorie, să taie necruțător în ea pentru a-și cultiva persoana morală.

DAN CRISTEA : Punem prea mult accentul pe disocieri și pe terminologii. Mi se pare mai mult decît clar că **Viața ca o pradă** aparține sferei memorialisticii. Și, reducînd puțin lucrurile, o carte de memorialistică narează întotdeauna, în ultimă instanță, istoria unui eșec ori a unei reușite existențiale. Nu altul este cazul cărții lui Marin Preda, care, pe lîngă prilejul pe care ni-l oferă, acela de a sonda începuturile unui scriitor de excepție, ceea ce s-ar putea numi „portretul artistului la tinerețe", ne scoate înainte ocazia de a investiga imaginea privilegiată pe care autorul **Moromeților** o conservă despre sine. Cartea despre care vorbim este deosebită pentru că, după părerea mea, ea descifrează excelent omul și artistul Marin Preda și ea nu poate fi privită altfel fără a convoca și celelalte cărți ale scriitorului. Din acest punct de vedere, am fost extrem de uimit citind cîteva cronici despre carte în care ea era prezentată drept o experiență tragică. Dimpotrivă, volumul lui Marin Preda este pilduitor și subsumabil în întregime acelei conștiințe a bucuriei existentă la acest mare creator. El ne atrage nu atît prin „amintirile" expuse sau prin încărcătura lor istorică, dar prin accentul ei profund personal, un accent, aș zice, al perpetuei uimiri. În primul rînd, voi defini această carte ca pe una aparținînd indestructibil experienței unui scriitor. Acesta e, de altfel, și subiectul ei de esență, întrebarea **cum se naște un scriitor ?** Firește, este greu de răspuns la o asemenea întrebare și reușita lui Marin Preda este aceea de a nu forța imponderabilele unei astfel de formări. Tot timpul, de fapt, avem în față uimirea lui Marin Preda de a descoperi scriitorul din el, scriitorul care se face și prinde consistență. Nu evenimentele narate, deși o bună parte din ele sînt tulburătoare, constituie centrul de greutate al cărții, ci pur și simplu timbrul deosebit al povestirii, acel accent particular despre care vorbeam. Căci, faptele și întîmplările narate, nu o dată neprielnice în aparență autorului, sînt învăluite, în narațiunea sa, în lumina acceptării și a uimirii, în credința înfiorată și mărturisind totuși încintarea, încintarea formidabilă că ele s-au desfășurat așa cum trebuiau să se desfășoare, închegîndu-se într-un destin asumat și într-o firească lege a dezvoltării. Toată cartea se structurează în jurul acestui sentiment dominant. Un sentiment al triumfului și al încîntării. Această latură a volumului mărturisesc că m-a atras cel mai mult. Aici am descoperit încă o dată pe scriitorul Marin Preda care știe ca nimeni altul să trateze orice eveniment ca pe un lucru inaugural, fixîndu-și o lume care se naște cu precădere inaugural pe ea. Acest Marin Preda al începuturilor spre care se întoarce cu încredere dar și cu o neliniște melancolică prozatorul de astăzi este, și nici nu se putea să fie altfel, autorul **Morometilor,** căci, nici vorbă, dintr-o asemenea conștiință senină, liberă, s-a născut opera care să-i configureze definitiv universul și valorile ce-l susțin.

Din alt punct de vedere, cartea este extrem de interesantă și prin breșa pe care o deschide în laboratorul de creație al scriitorului. Un cititor atent va găsi aici o seamă de personaje reale care i-au servit prozatorului drept prototipuri și nepunînd deloc semn de egalitate între viață și creație aceste „surse" privite prin întreg cortegiul lor de prefaceri ulterioare sînt de mare folos criticului.

DOINA URICARIU : Nu putem reduce semnificațiile cărții la sfera de interes a criticului literar. Spațiile și nivelele ei conflictuale sînt mult mai bogate. Relieful e mult mai complicat decît ne lasă să bănuim frazele, episoadele și capitolele atît de simplu, de firesc și de fericit articulate artistic. Există permanent o tensiune existențială în spatele acestei fericiri a stilului stăpîn pe sine. **Viața ca o pradă** își conține, își domină strigătul aprehensiunii, pasiunile, sentințele. Să ne gîndim și cum citește această carte generația mea care s-a născut după 1950, cum o citesc cei care au făcut cooperativizarea, scriitorii care au scris despre aceeași epocă, istoricii și politologii, să ne gîndim că Marin Preda nu vrea să ne dezvăluie doar laboratorul lui de creație. Pusă alături de documentele ce descriu aceeași epocă (studii istorice, politice, economice, sociologice) și de memoriile ce o refac în cărțile ce aparțin literaturii **Viața ca o pradă** e o carte esențială. Deși Marin Preda nu apelează la cantitatea de date a acestor cărți ci dimpotrivă le tratează după principiul de funcționare al aerostatului care vrea să se înalțe.

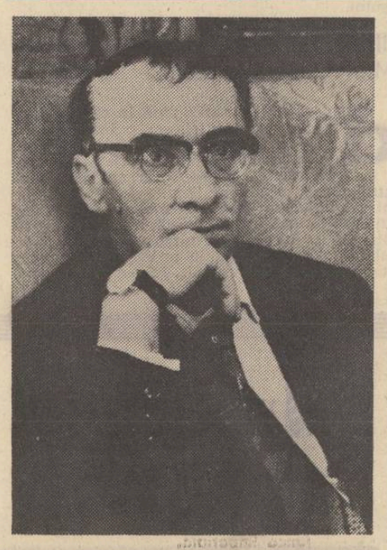

M. UNGHEANU : Deși în aparență pozițiile sînt opuse în chip iremediabil, cred că ne aflăm în preajma unui punct de vedere comun. **Viața ca o pradă** este o carte complexă și poate fi citită din mai multe unghiuri. Nu-i putem refuza trăsătura memorialistică, cu condiția să n-o reducem doar la atît. Nu este lipsit de importanță faptul că această carte, alături de altele, mai puțin valoroase literar, pe lîngă faptul că **informează** poate să și formeze generațiile tinere. Moștenim prin această carte o optică, o perspectivă, un mod de a înțelege atît oamenii cît și istoria mică sau mare care intră în orizontul observat de scriitor.

E vorba în ea nu numai de tema vocației scriitoricești și a dificultăților pe care le înfruntă o vocație adevărată ci și de peisajul lumii literare, de impactul acestui peisaj cu problemele politice ale vremii, etc. Putem exclude din discuție faptul că **Viața ca o pradă** ne documentează și ne îndrumă în complicata situație a vieții literare din anii '50 ?

DAN CRISTEA : Nu vreau să minimalizez nici unul din înțelesurile cărții, dar, în primul rînd, mi se pare că se desprinde din ea povestea unui om care, mai presus de orice și mai presus de încercările care n-au ajuns încă să-l marcheze negativ, se simte fericit și liber, deschis tuturor miracolelor existenței, de la miracolul cuvîntului la acela al iubirii și de la miracolul cărților la cel al prieteniei autentice. Acest om, sau mai degrabă acest tînăr nu pare nici mai înțelept, nici mai dotat ca alții și, în orice caz, nu dă nicăieri probe că s-ar simți superior și omniștient. Dar el știe și simte cîteva lucruri care i-au servit de minune vocația de scriitor și care i-au impregnat întreaga literatură cu o forță și o luminozitate aparte. Se poate vorbi astfel despre naivitatea și inocența acestui tînăr, trăsături care i-au menținut vie curiozitatea și l-au împiedicat să cadă în scepticism, în suspiciune și în blazare ; se poate vorbi despre neîncrederea lui funciară în „lucrurile și răsturnările nefirești", ceea ce, pe de o parte, s-a cristalizat într-un extraordinar simț al firescului și al adevăratei valori, iar, pe de altă parte, l-a ferit în chip fericit de „presiunea timpului tragic", l-a scos cu alte cuvinte în afara acelei cheltuiri de energie interioară care nu înseamnă neapărat trăire și implicare în evenimente, ci mai curînd diminuare nerăsplătită a rezervelor creatoare care se traduc, îndeobște, prin vitalitatea și forța de regenerare a unui scriitor.

M. UNGHEANU : Dan Cristea vede, și nu fără motiv, în **Viața ca o pradă** o pledoarie pentru păstrarea forțelor interioare ale scriitorului. Desigur că această carte trebuie citită și așa. Dar nu este singura lectură posibilă. Mergînd în această direcție nu tratăm **Viața ca o pradă** ca pe o carte de memorialistică. Ceea ce convenisem noi era să depășim primul unghi al interpretării și să optăm pentru altul. Să vedem **Viața ca o pradă** ca pe un volum de curată memorialistică.

LAURENȚIU ULICI : Marin Preda nu face inventar de evenimente, act întotdeauna propriu unei memorii mecanice. Uzind numai de memoria afectivă, realitatea are la el calitatea de a fi deseori pe muchie de cuțit cu ficțiunea. Realitatea fictivă și ficțiunea sînt moduri **literare, romanești,** de examinare a conștiinței în contact cu împrejurările istorice reale și, totodată, căi de realizare simultană a vocației scriitoricești. Încît, în virtutea acestui joc dublu al memoriei și imaginației, putem să vedem în **Viața ca o pradă** și un roman al vocației scriitoricești. Memoria afectivă se transmite mai ciudat memoriei scriitoricești, și, de aici, o succesiune de secvențe care toate au un numitor comun, care prezintă o dicotomie necesară între vocație și aspirație, între ceea ce este Marin Preda ca scriitor, grație acelui dat inefabil pe care îl numim talent, dar grație și acumulărilor precise și voluntare care se asociază talentului, pe de o parte, și, pe de altă parte, angrenajul psihologic și intelectual al scriitorului, degajînd o anumită idee despre literatură. Poate că nu este întîmplător că **Viața ca o pradă,** care este o carte de memorialistică scrisă **a posteriori** (nu un jurnal) are latura cea mai documentară în portretistică, autorul vădindu-se un remarcabil fizionomist, și un pătrunzător pictor de caractere.

M. UNGHEANU : Mie cartea lui Marin Preda mi se pare importantă și pentru faptul că poate fi citită ca o carte de generație. Ea depune mărturie pentru o generație întreagă, pentru idealurile și perspectivele ei. Nu e lipsit de interes să privim astfel cartea, cu atît mai mult, cu cît se vorbește mult astăzi despre generații literare, se încearcă chiar regrupări teoretice, definiri și redefiniri de generații. O generație însă se definește atît prin ceea ce năzuiește și este capabilă să exprime cît și prin delimitările față de generațiile precedente. **Viața ca o pradă** se oferă ca admirabil punct de reper într-o astfel de discuție. Ea nu vorbește în chip concret despre întreaga generație căreia îi aparține Marin Preda, ci mai ales de membrii grupului **Albatros,** despre tinerii din jurul lui Miron Radu Paraschivescu, dar dincolo de aceste limitări, fatale într-o carte de memorii, bătaia este mai lungă. Văd în **Viața ca o pradă** cartea unei mentalități de generație, cartea unui proces de conștiință reprezentativ. O înțeleg, deci, ca pe un reper de conștiință și nu doar ca pe o oarecare carte de memorii sau confesiuni scriitoricești. Bineînțeles că nu înțeleg prin generația lui Marin Preda doar pe membrii grupului **Albatros** și cred de altfel că trebuie îndepărtate privirile fragmentare și schematizante în această direcție. Nu orice grup literar, fie el și bine organizat este o generație. Cînd vorbesc despre generația lui Marin Preda mă gîndesc la scriitorii care se nasc în timpul primului război mondial și debutează în jurul celui de al doilea. Mă gîndesc cu alte cuvinte și la Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, Geo Dumitrescu, Nina Cassian, Ștefan Augustin Doinaș, Ion Negoițescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Gellu Naum, Mihnea Gheorghiu, Paul Georgescu, Radu Stanca, Horia Lovinescu, Al. Piru, Maria Banuș, Adrian Marino, Ion Caraion, V. Em Galan, Ion Vitner, și nu în ultimul rînd la Marin Preda și Eugen Barbu. Am făcut o listă lungă, care e totuși incompletă, pentru a învedera caracterul în aparență neomogen al acestei încercate generații. Diferențele de opinie, disensiunile dintre unii și alții nu trebuie să ne înșele. Avem de a face cu membrii aceleiași generații, pentru o bună parte a ei cartea lui Marin Preda fiind o reprezentativă carte de generație.

N-o să ajungem să ne cunoaștem propria generație dacă nu avem o perspectivă exactă asupra generației care ne precede și care nu e una din cele mai lesne de definit și clasificat pentru istoricul literar. Pentru a întări cele spuse adaug că în aceeași generație mai intră : Radu Petrescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Țoiu, Al. I. Ștefănescu, Ion Brad, Ion Lăncrănjan, Francisc Păcurariu, Mihai Stoian, Al. Simion, H. Zincă, T. Bals, Baconsky, Dan Deșliu, V. Nicolescu, G. Mărgărit, Ion Horea, Tudor George, Mihu Dragomir, Aurel Mihale, Ion Ianoși, Mihai Gafița, Romul Munteanu, Valentin Silvestru, Mircea Maliță, George Munteanu, Dinu Pillat, Al. Paleologu, Victor Tulbure și... ne oprim aici, deși putem continua. Din faptul că Marin Preda nu vorbește despre toți cei citați în cartea lui, nu înseamnă că ea nu e o carte de generație. După cum nu e obligatoriu ca fiecare dintre cei amintiți să-și însușească obligatoriu punctele de vedere susținute de Marin Preda în **Viața ca o pradă.**

LAURENȚIU ULICI : Dacă am lua cartea lui Marin Preda ca o carte a generației lui, ar însemna să acordăm autorului ei statut de exponent. Or, scriitorul este o personalitate accentuată, nu poate fi cu nici un chip exponențial în acest sens. Niciodată un mare scriitor nu-și asumă rolul de purtător de cuvînt al unei generații. Aceasta o fac criticii sau scriitorii care au o vocație pentru un astfel de rol. Nu este cazul lui Marin Preda, dimpotrivă. Avem de a face cu o personalitate, nu cu un exponent.

Z. ORNEA : Incontestabil, Laurențiu Ulici, exprimă un adevăr. Marin Preda nu este un exponent ci o personalitate. Vreau să spun că el nu este într-un fel, exponentul generației sale atît de diversificată, (cum se vede din harta ei desenată atent de Mihai Ungheanu) ci una dintre personalitățile acestei generații.

Viața ca o pradă e însă mai ales un document care mărturisește despre procesul formației intelectuale și morale a unui mare scriitor. Și, implicit, se constituie într-o mărturie emoționantă despre problemele care au confruntat generația de scriitori formată în anii 1940—1948. E un adevăr la care putem subscrie cu toții.

LAURENȚIU ULICI : Cred că avem de-a face cu o carte a unei conștiințe scriitoricești, în care un imens bun simț nativ face ca interogativitatea, aș spune chiar perpetuă, a lui Marin Preda să găsească întotdeauna calea cea mai personală de a găsi un răspuns. Este cartea unui scriitor care își observă, într-un moment de perfect echilibru, toate sinuozitățile devenirii sale și care încearcă, într-adevăr, să justifice, prin cazul său individual, victoriile și eșecurile posibile ale unei generații literare, într-un context social-istoric care făcea ca cel mai adesea opțiunile să aibă un caracter întîmplător.

Z. ORNEA : Vă propun un decupaj, firește ideatic, care mie, la lectura cărții, mi s-a impus. Mă refer la meditațiile eroului despre condiția omului în lume. Sau, mai bine, despre condiția omului dezarmat în fața vieții — și aceasta este îndeobște situația adolescentului în momente de mare încordare politică. Schimbînd ceea ce e de schimbat, putem identifica în spațiul acestor meditații elemente comune din ceea ce se numește **filozofia istoriei.** E greu de spus dacă aceste meditații sînt ale tînărului de 14—18 ani sau împrumutate acestuia de scriitor, acum, după trei decenii de la petrecerea evenimentelor și recoltate din lecturi a posteriori. Dar literatura (chiar și cea memorialistică) presupune obligatoriu convenția iar pagina lui Marin Preda mustește de autenticitate. Să revin de aceea la punctul dinaintea parantezei. Aș observa întîi că meditațiile morale ale adolescentului se ivesc brusc în momentul impactului său cu viața. Aruncat în tumultul ei, rămas fără protecția familiei, lovit și mereu amenințat să fie anihilat de roțile mecanismului dur care este viața, tînărul vrea să-i descifreze semnificațiile. Nu din pură curiozitate a cunoașterii, ci pentru — supremă candoare ! — a dobîndi o armă de apărare și chiar un fel de infailibil vademecum al reușitei în viață. Care sînt — simplificînd lucrurile — întrebările obsedante ale adolescentului care vrea să-și facă drum în viață, să se afirme și să dobîndească notorietate scriitoricească. Se întreabă debusolat „cine face timpurile", ar vrea să știe dacă în lumea în care a fost aruncat există factori (cineva sau ceva) care să-i poată avertiza pe oameni de pericolele iminente, interoghează neliniștit evenimentele sau cărțile pentru a afla locul și rolul omului în istorie și, în sfîrșit, capacitatea trestiei gînditoare de a domina faptul evenimențial sau dacă e condamnată definitiv la oarbă supușenie înfricoșată. Sînt, firește, și alte interogații de acest fel. Important nu mi se pare însă cîtimea acestor interogații cît calitatea lor. Și calitatea lor o putem identifica cu ajutorul unor criterii etico-sociale. Cine a citit atent această carte pasionantă știe prea bine că toate interogațiile pe care le-am plasat prin substanță — cred că motivat — în spațiul filozofiei istoriei, poartă pecetea configuratoare a unei viziuni despre viața ipostaziată sub forma unui cod etic țărănesc de o specificitate tulburătoare.

DOINA URICARIU : Viața ca o pradă prezintă lumea literară a epocii, generații de scriitori și mentalități artistice, mișcările ce există în sînul dreptei și al stîngii, lecturile unei epoci, mutațiile sociale. Epuizează aproape tot ceea ce am putea numi **muncile lui Hercule,** greutățile, probele cu care s-au confruntat într-o vreme oamenii. Garda de Fier, războiul, condițiile de școlarizare ale fiului sărac de țăran, inițierea erotică și spirituală, mutațiile la nivelul proprietății rurale, ierarhiile vieții artistice... Marin Preda știe să spună mai multe lucruri despre același fenomen. Există în carte o curajoasă și fericită joncțiune a unor interpretări complexe despre evenimente și procese istorice, sociale, politice, față de care mai funcționează la nivel afectiv ori reflexiv prejudecăți. Permanent e urmărită nealienarea vocației umane, pentru că în fiecare episod al cărții timpul se vrea umplut de o viață rațională. Faptul istoric, politic, social și estetic, în toată puterea sa concretă și învadatoare, este un fapt de răspundere individuală, morală.

Marin Preda luptă cu transformarea omului într-o pradă, cu sfîșierea lui, cu amputarea acestuia. Așa cum luptă cu transformarea scriitorului într-o pradă în procesul scrisului, cu aservirea conștiinței artistice

Ceea ce ia Marin Preda dintr-o epocă e viu și rămîne miracol nesfîșiat, deci acționează imperios asupra cititorului mai mult decît documentul în sine ori memorialistica stufoasă. **Viața ca o pradă** nu e doar un spațiu formativ al creatorului egotist ci un spațiu formativ al omului în general.

A spune că literatura și creația artistică păstrează vie o epocă și concurează cu documentele analitice despre ea și a repeta acest lucru și despre **Viața ca o pradă** cu îndreptățire nu înseamnă nicidecum o minimalizare a substanței literaturii și nici o amputare a teritoriilor ei, ci dimpotrivă.

Z. ORNEA : Scrutîndu-și memoria, adolescentul are revelația faptului că există ființe care fac rău semenului din instinct, indiferent de mediul din care provine. Vă reamintesc cîteva asemenea ipostaze ale răutății umane : la prietenul său din copilărie, care, fără să-l fi ultragiat în vreun fel îi provoacă bătaia, profesorul de geografie din Cristuru Secuiesc, ajungînd pînă la acel „genialul Mitică", amic în epoca debutului literar, care și acesta îl lovește dintr-o răutate inconștientă. În descoperirea acestui strat uman unificator putem lesne detecta o răfuială cu viziunea sămănătoristă care idealiza și idiliza lumea rurală pentru a arunca anatema asupra mediului stricător de suflete care este orașul. M-au surprins apoi plăcut insistentele meditații ale eroului asupra cuplului de sentimente urăprietenie. Ați observat cîte forme de ură — tipologic diferențiate — identifică această conștiință adolescentină. Aș aminti cîteva : irațională, fanatică, pusteașcă, arogantă, ancestrală, naționalistă : (xenofobie). Legionarismul căruia cartea îi consacră atîtea pagini pline de înțelesuri — e și el o formă a urii fanatice sau citeodată ca un conglomerat al tuturor acestor varietăți de ură posibilă. Urii acesteia, atît de diversificată, conștiința adolescentului îi opune, desigur prietenia și afecțiunea. Pe care, bucuros le descoperă peste tot. La învățătorul din sat, la directorul Școlii Normale din București, la fratele său Nilă, la oculistă și, deasupra tuturor, la grupul **Albatros.** Lecturile sale, grăbite și avide, merg spre autori care pot răspunde marilor sale întrebări. După lecturi și confruntările dure ale vieții, eroul repudiază morala nietzcheeană a supraomului, eliberat de chingile moralei sociale, respinge vitalismul instinctual, propunîndu-ne un ideal al prieteniei clădită pe înalte dar trainice idealuri morale. E un model de umanitate ideală care invită la meditație și contemplare delectabilă. Un model de umanitate util cu totul prin exemplaritate, tînărului care intră azi în viață.

DAN CRISTEA : S-au expus cîteva dintre problemele majore ale cărții și, în primul rînd, aș reține ideea polilor în jurul cărora se rotește volumul lui Marin Preda : polii prieteniei și ai urii. Cartea este într-adevăr axată pe structurile morale ale binelui și răului. Pentru tînărul scriitor cartea lui Marin Preda prilejuiește cîteva răspunsuri asupra unor probleme de existență. Și de creație mai întîi. El poate desprinde de aici încrederea în propria vocație, absolut necesară, încrederea în capacitatea de a te desprinde din ghearele destinului orb, ca și morala lăsării la o parte a tot ceea ce e resimțit ca nefolositor ori chiar nociv pentru integritatea ființei lăuntrice. Tînărul scriitor poate învăța din această carte, desigur nu într-un mod didactic, ci dintr-o vie experiență, că principalul îmbold al scrisului său stă în sine, în puterea lui de concentrare, de sinteză, de discernămînt. Pentru un om care nu este scriitor, firește, această carte este o carte cu o morală extrem de clară, morala vieții trăită integru, o morală a prieteniei, a binelui, a valorilor la care trebuie să te supui în existență.

cariatida

gheorghe istrate

sonet

vin anii șubrezi : timpul inutil
geroase astre varsă trist lumina
neînvățat cu purpura cu vina
ingenuncheză-n aer un copil

mereu mi-acopăr cu-nnoptări retina
mai nevoind mai îndemnat-subtil
ori irosindu-mi anii fără stil
prin porțile ce le-a cuprins rugina

dar încă nu e miine — încă-i azi
mi-e clipa îngropată-n veșnicie
copile mergi — n-ai învățat să cazi
sub talpa ta mai este o cimpie

și dacă totuși ai să pieri învață
că timpul nînge pururea pe față.

ger

mi-e trupul încă nezvîntat
copil căzut din nopți cerești
n-am învățat n-am învățat
cum se respiră în povești

aceste capete de oase
nu pot să-ntindă aripi mari
mi-s tălpile în zbor sfioase
nemaiștiind să stea pe jar

mă-ndeamnă sevele planetei
să cad cu buza pe izvoare
cînd în cuptorul alb al setei
se înveleșc în frig popoare

dar vai mi-e timpul împotrivă
el mă răstoarnă înapoi
într-o clepsidră în derivă —
ghețar pe-oceane de noroi

vai n-am știut să mă rănesc
cu brumele adevărate
un ger prelung nepămîntesc
mă dogorește greu din spate.

purificare

un timp să ne retragem iar din flori
să mirosim pe rînd și noi a moarte
a hainele de care uneori
alt trup lăuntric ne desparte

să fim o clipă luminați de prunci
de oasele lor albe plutitoare
să ne supunem blîndelor porunci
să fim o oră dezlegați de soare

Atunci abia suiți pe prundul orb
pești licărind pe valurile vane
ne vom vedea-n halucinantul sorb
greșelile împinse sub ocheane

Și-astfel din aripi șiroind, din vini,
răbda-vom cazna zborului ce doare
ca să ne-ntoarcem puri și anonimi
în ghimpii otrăviți plutind prin floare

orgoliu

precum păianjenii în grote oarbe
eu locuiesc cuvinte ce-au murit
și caut întunericul jertfit
lucirii scurte dintre două barde

ostatec umbrelor mișcate-n mit
măsor cu pașii mari imperii moarte
mi-s încălțările de șoaptă sparte —
sînt corbul ce vislește-n infinit

rechem din somn prunciile-prințese
le desenez pe pleoape-mpărății
eliberînd din veacurile dese
blazoanele cuvintelor tîrzii

eu însumi prinț — copil însingurat —
domnesc cuvîntul care mi-e palat

ritual I

lumina care curge-n pori
ne dezvelește de erori

și ne-arătăm în ochiul lumii
ca flăcări părăsind tăciunii

sîntem atît de vinovați
atît de șubrezi și mirați

că peste noi și-apasă roata
mereu întoarsă-n arc — săgeata

amenințarea ei exactă
ne-nchide pleoapa cu o șoaptă

ritual II

anteu — părintele ne-nvață :
cei ce n-ating țărîna mor
eu pentru naștere și viață
cu-ntreg pămîntul sînt dator

de cînd am stelele pe față
de cînd sînt orb și zburător
mi-aduc aminte : să cobor
aripile crescînd din ceață

să nu mă pierd să nu mă sui
mai sus de aștri de lumină
altfel clepsidra se înclină
spre zodiile nimănui

cei ce n-ating pămîntul pier
sub masca unui alt mister

aurelian chivu

Ia seama

Sub varul stins aici
ce vietate s-a năruit, rănind înaltul.
De dincolo m-alungă la întoarceri
straja cărei nelucrate pietre,
de simt în lipsa mea un dumnezeu hulind ?
Lăuntrul socotinței, mai înțelept,
sosească-mi zburătoare nepereche
pereche miinii-n lipsa mea la cină,
lecția și erezia somnului să se amine-n noi.
Iubito, oare noaptea schimbă ziua numai ?
și în puterea cui se face iarăși zi ?
M-alege, nu cu străine miini
și nu pe-ascuns din morții tăi iertați.
Ia seama !

Vremea de rit a pietrelor

Străvechea vreme de rit a pietrelor
a pietrelor crabi
pe care cu miinile-n eres le cintărești
vrind să le știi obirșia și rangul
și obosite-ți impietresc miinile,
regește-ți impietresc în lumina și gloria lor,
a pietrelor crabi
din miinile tale,
ele însele crabi, uitate într-o vreme
de rit a pietrelor
care nu mai sunt pietre,
nu mai sunt crabi,
deși nouă, cum stăm la cină,
în jurul mesei rotunde,
asemeni celor douăsprezece pietre
le-nchipuim vietăți sacre
ființa insoțind.

Nu-s ale mele

Se întind peste daruri eretice miini,
ca două domestice animale foamea
săturindu-și,
Idolește lor guri nu pe mine mă vor afla,
nu pe mine mă vor alege cinei lor,
Șarpele Fantastic mingiind în erori.
Miinile mele, în lipsă, căutînd miinile mele,
cu ageră vedere de sălbăticiuni
asupra darurilor, ca asupra prăzii
azvirlindu-se,
nu-s ale mele,
nu-s ale mele, am strigat.

La a treia răpire se arată

Fiara cu aripi se arătă turmei.
Împietriră ciinii-n țarcul idolilor albi
podoaba albă-a gurii-n lina oilor îngropînd.
Pe la cea de a treia răpire
vestea ta fără tine avea să-mi ajungă
că deodată porțile singure s-au deschis
și-n nevăzute puteri adăstînd
te-ai arătat în ceata duhurilor.
Nu, nu se poate să nu se-ntrupeze ;
de vreme ce a fost, de vreme ce n-a fost.
Chiar acum o s-o vezi, mi-am zis,
și nu în amăgire, nu.
Și ce să fac eu fără tine,
chiar dacă te închipui,
ce să fac eu cu lipsa și eroarea ta.
— Crede, imi răspunse într-un tirziu,
cea care-și potrivea în eroare trupul tău,
cea care-o luam drept tu.
Fiara cu aripi mi se arătă numai mie,
eretica fiară cu aripi erai chiar tu.

ioana crăciunescu

Ninsoare calmă

Acuma cînd lucrurile se desfac de miezul lor,
cînd carnea împinsă într-o parte
își arată cheagul,
osul sărăcit.
Așa începe :
întîi dispare glezna,
apoi aripa
și păsările țipă
dizolvate în văzduh
cu puii dizolvați în ouă.

Cerșesc atita liniște zeiască !
Și se ridică întunericul
pe urmele așezate
înlăuntrul meu.

Cînd ninge calm
nimic nu e mai simplu.

* * *

Incă o iubire sfîrșindu-se
sufletul meu renăscînd
din nou
mereu
pe maluri de mare
Vislașul singur umblînd.

Barca în larguri își teme
plutirea.
Păsări în zbor bandajîndu-și aripa.
Umerii mei întinși pe traverse
învață temeinic ce-i moartea
și frica.

Dar trenul mereu ocolește
cînd ninge-n cantoane
și-n gări crește griu...
Visează Vislașul și iar
construiește
corăbii uscate urcînd pe un riu...

Iubim încă o dată iubirile noastre.
Bărci singure-n larg
temindu-și plutirea,
păsări în cer întrecînd avioane,
avioane-nvățînd ce inseamnă uimirea.

Un fast de menuet

Cînd gheața e subțire
patinatori
alunecînd.

Alunecînd fără de știre
spre-o lume rostuită-n gînd.

Cu muzici calde
aburindu-și ochii...
Tablouri albe — nesfîrșite cîpii
tablouri albe-ntr-un îngheț încet.

Iubind
alunecau patinatorii.
O insomie albă, un fast de menuet

Pe subțiate fire,
hotare de imperii închise și adînci
aluneca o lume
o viață de acum întreagă
în iarnă tîrșiindu-și somnul
în iarbă fără vise și-ntr-un îngheț treptat...

Cînd gheața e subțire
alunecau patinatorii
prea biciuiți din spate de demonul lor beat.

Obișnuința de a vinde cai

Ce vii sînt caii — spun
ce vii !
Ce iute-ngroapă-n curte
copilăria noastră.

Memoria
ochean strîmb și strîmt.
Trag înhămat la ciini
o sanie albastră...

Ce vii sînt caii — spun
ce triști !
Pe lîngă garduri nechezînd
a iarnă.

Ciinii mă latră, zurgălăii-mi curg...
Să vină sita somnul să mi-l cearnă !

Ce vii sînt caii
mai bine duzii vinde-i tată
duzii ce se-nnegresc la mine în oglinzi.

Și sania-mi cade-n drum
desferecată
și caii mor loviți cu coamele de grinzi.

PORȚILE

cornel nistorescu

PRIMA POARTĂ SAU DESPRE LINIȘTEA UNEI AMIEZI

Există o vreme în august cînd toate ți se par mai clare, cînd se suprapun anotimpurile și aerul mai are ceva din căldura senzorială a verii pătrunsă în carnalitatea ei de-o limpezime venită din serile de toamnă, cînd pătrunzi lucrurile în profunzimea lor fără nici un efort și te mușcă gîndul că e vorba de ultimul anotimp pe care-l trăiești.

Pe un asemenea timp turiștii, cu bîzunarele goale, se înghesuiau la magazinul de blănuri, se fotografiau pe scările catedralei cu cele cîteva poziții nefolosite ale unui film pus în aparat pentru orice eventualitate, ce era destinat albumului fusese epuizat, familia pe plajă, fotografiată de cineva instruit pe loc, în fața unui monument, pe o balustradă cu țigări neaprinse sau în fața unui țăran vînzător de suveniruri. În vremea asta marginea Orăștiei, cotropită parcă de orizontul prea clar, obositor de tare, se mișca moale, cu acel ritm al zilelor nădușitoare. Intrările orașului erau pe jumătate moarte. Munții vineți păreau că forțează invizibilele porți spre a pătrunde spre centru, în fotografii, în oglinda geamurilor deprăfuite de ploi. Strada Căstăului, un culoar drept printre casele noi lăsa crestele munților Sarmisegetuzei dace să intre adînc în oraș, pînă la geamul bătrînului Con, proprietarul unui magazin pe vremuri, azi un bătrîn de 80 de ani care nu-și mai poate aduce aminte de acei ani, cînd strada era plină cu ateliere meșteșugărești și de prăvălioare răcoroase din care numai firmele la Con, la Alexandru, la Urban, aveau ceva comun cu lumina ori cu culorile mai vioaie. Au trecut anii, bătrînul se culcă în fiecare zi la ora amiezii și-n gălăgia casei nu mai are nici liniștea de a-și aduce aminte de atunci cînd lucra cu toată familia în magazin de dimineața pînă seara, cînd intrau doamnele cu umbrelуțe dantelate și cereau materiale de rochie. Le așeza pe un scaun tapisat și se strecura după tejghea de unde scotea viguri de material cu miros de naftalină și le rostogolea în așa fel ca să bată pe mătasea răsfirată în valuri moi, odihnitoare, cît de cită lumină. Iar dacă doamna rămînea nemișcată pe scaunul ei, apela la ultima lui șansă de a vinde ceva, un material unicat a cărui valoare și importanță o spunea după ochi și după zîmbetul mieros, complicitar, dacă îl luați pe acesta aveți șansa de a fi singura doamnă din oraș cu o rochie dintr-un asemenea material. Și femeia, cu pasiunile ei stîrnite, cumpăra fără să se tîrguiască în vreme ce țăranii cumpărau un kilogram de cuie și cine știe cît zahăr și plecau iute spre casă. Pe vremuri domnul Con nu se ocupa de țărani. El primea comisionarii prăfuiți, veniți de prin toată țara cu geamantanele lor roase din piele de viței și cu interminabile liste de materiale pe care încercau să i le vire cu de-a sila pe gît ca fiind rare, valoroase și bune. Acum nevasta lui, mult mai tînără, cu alte doua rude sau prietene de familie zăngăne la cratiți, pun zacusca pentru toamnă și vorbesc tare pentru că la 60 de ani ai lor șoaptele aparțin tăcerii. Cînd ies în oraș și caută frișcă întreabă mai întîi dacă e proaspătă, își bagă degetul în bidon și gustă plescăind din vîrful limbii ca pe vremuri. Așa că el doarme pînă la 4 cînd aude căzînd ranga magazinului universal, instalat tot în casele lui, naționalizate în 1948, și atunci cere o cană cu apă rece. Pentru că nu poate face decît cîțiva pași, de vreo 20 de ani n-a apucat să iasă din curte și să ocolească clădirea spre a ajunge în fața magazinului și apoi să intre, să vadă ce e înlăuntru. El crede că sînt aceleași mărfuri ca prin anii '40, chiar dacă s-a schimbat lumea și magazinul a crescut, au fost zidite alte ferestre mult mai largi și vitrine colorate de a căror abundență el ar fi exclamat nemulțumit că sînt nici mai mult nici mai puțin decît o pierdere categorică. Neieșind în fața clădirii nu are de unde să știe că atelierul de rotărie de peste drum s-a desființat, că în locul lui e o bodegă cu terasă de ciment întesată de mese ascunse sub umbrele la care tăietorii de lemne și țăranii de pe Valea Grădiștei așteaptă un camion sau un turist generos cu locuri libere ca să-i ia, cîștigînd astfel timp față de autobuzul cu ora de plecare cam pe la amiază. Domnul Con crede că prin fața fostului său magazin mai trec băieșii de la Căstău, Romos și Orăștioara, cu măturile legate într-un streang, gata să-ți dea una pentru o bucată de piine, de săpun sau un kilogram de făină. El crede că strada se termină tot la Bogatu și la grădina lui Bocoș, un mare bogătoi al Orăștiei prin '30-'40. Dimineața se trezește de noapte, aude un fel de zgomot ciudat venind de peste riu și dacă și-ar întreba consoarta sau prietenele ei ar afla că orașul a fost străpuns pînă aproape de el de o mare fabrică de blănuri. Iar grădina lui Bocoș nu mai există, ea a fost împărțită, s-au bătut fundații și s-au ridicat case. Și unul din cei doi frați Bogatu a murit, cel viu a vîndut vechea casă unui țăran din Romos, unul dintre aceia în gura căruia domnul Con nu se uita cînd intra în magazin și-l lăsa pe mîna femeilor. Țăranul așezat pe ulița pe care odinioară intra în oraș cu spatele încovoiat de greutatea măturilor și a măturoaielor că abia își mai putea trage picioarele încălțate în opinci de gumă și-a făcut o casă nouă, asemănătoare cu o vilă. Unuia din cei doi Bogatu, rămas în viață, i-a zidit în marginea curții o cameră cu un antreu și acolo fostul mic aristocrat al străzii trăiește singur. Are un perete încărcat cu fotografii îngălbenite, tatăl său, fratele, curier militar în armată, într-o fotografie se mai văd doar roțile bicicletei și picioarele, ca doi stîlpi, strînse de cisme, unul pe pămînt și celălalt pe pedală. De cînd a murit, fotografia s-a decolorat puternic, se șterge pe zi ce trece mîncată de un oxid ruginiu. Deocamdată mai poți să-ți imaginezi bărbatul ținînd cu ambele mîini de ghidon, geanta pe șold, pieptul scos în afară și privirea semeață înainte. Dacă faci un efort parcă întîlnești totuși un contur, ceva ca o umbră sau ca o amintire, foarte departe de realitate, de lumea cu mașini și zgomote, ea însăși cam departe de zgomotele adevărate. Pe perete mai are un tablou mare, greu de atîția tineri, îmbrăcați în haine albe, țărănești, pe vremea cînd alcătuiau un cor veritabil, cam în jurul lui 1900, cu învățătorul Todea în mijloc și cu tinere sănătoase cum sînt cele de prin revista **Universul** la concursurile de Miss România. Bogatu cel bătrîn înaintea războiului, tuns feciorește cu o țundră pe umeri ținînd cu o mînă șnurul, privește țanțoș la cutiuța fotografului, chemat pentru imortalizarea acelei zile de sărbătoare, mîndru de portul și de meseria lui de econom, cum își spuneau atunci țăranii de la oraș, fără să bănuiască măcar că va ajunge să vadă Galiția, Cernăuții și apoi Elveția, Italia, Austria și Ungaria de unde se va întoarce cu frigul în oase, cu imaginea Alpilor scrobiți și pudrați parcă de făină și cu o gaură în git, mai tîrziu cu o țeavă pe care să respire și să pună degetul cînd vorbește ca să nu fluiere aerul pe acea găurice de la care avea să i se tragă moartea și să rămînă în urma lui doi copii, cei doi Bogatu, unul mort astzi și altul pensionar de la cancelaria orașului.

PRIMA POARTĂ SAU DESPRE UN OM ȘI NIȘTE TRENURI

De la acest Bogatu pînă la cantonul de la linia mocăniței era o bucată bună de drum. Ani de-a rîndul un om a dormit acolo, lîngă o linie strîmbă și singuratică pe care treceau doar două trenuri pe zi, unul cu lemne și altul cu oameni și amîndouă duse de el și de un prieten, tot timpul cu gîndul la nevastă, dacă nu cumva, furată de vreo ciorbă, a uitat să schimbe macazul iar el se va trezi în mijlocul porumbiștii cu tenderul negru pufăind. Trecea și-și vedea nevasta stînd dreaptă lîngă barieră, cu haina de cantonier descheiată și cu stegulețul galben virit în buzunarul de la piept ca un stilou. Celălalt mecanic, unul Bela Bernard, ajuns pe diferite linii la Orăștie, de pe la Arad, a găsit postul de cantonier ocupat de nevasta lui Simtea, așa că pe a lui a pus-o să aibe grijă de casa cea nouă, zidită lîngă linie. La început, căci erau tineri și se iubeau, cînd trecea trenul lui, locomotiva fluiera scurt, ca și cum i-ar fi zis „eu mi-s, nevastă, încălzește mîncarea că în 10 minute vin acasă", dar cu vremea n-a mai fluierat, obosit de atîta iubire, ca toți oamenii sătui de ce le umple prea mult viața. Au trecut anii. Trenurile veneau și se întorceau urmînd domol. Plecau oamenii străini acolo sus în munte, stăteau din primăvară tîrzie pînăn-n toamnă și din cînd în cînd trimiteau pietre împachetate în lăzi cu afișe : nu atingeți, nu răsturnați, vegheate de paznici. Nu înțelegeau de ce se poartă atîta grijă unor pietroaie sau cioabe și nici nu făceau eforturi să afle. Ei își făceau datoria de mecanici, convinși că e lucrul dracului să-ți bagi nasul unde nu-ți fierbe oala, asta pînă într-o zi, cînd unul din acei oameni bătrîni, tăcuți și iubitori de munte și de pietrele ascunse sub rădăcinile brazilor, a scăpat sub tren iar roțile i-au fărîmat oasele bucată cu bucată și ei au aflat că era vorba de un profesor, și cei din munte sînt oameni de seamă, istorici și scriitori care sapă la descoperirea unui popor străvechi, un fel de neam păduratic, de strămoș al românilor. Cu vremea au început să-i cunoască pe profesori și pe copiii veniți cu ei, uneori chiar glumeau și aflau că e mare bucurie sus că s-a mai descoperit o oală și se făceau și ei că se bucură deși în sinea lor se întrebau ce mare lucru e să descoperi o oală cînd pe lume sînt atîtea.

Numărul trenurilor a crescut. Casele au înghițit cantonul, au apărut și dincolo de linie, zidite de țăranii care intrau în oraș pe acea stradă și vindeau mături sau lapte și între două tîrguieli aflau că se vinde o casă sau o grădină. Exploatarea lemnului lua proporții. Căutarea pietrelor la fel. Abia se mai cunoșteau între ei cei de la linia ferată. Veniseră drezine și niște Reșite iuți și silitoare. Era greu de numărat trenurile. La fel și anii, treceau ca vagoanele pe sub ochii lor și într-o zi acest Simtea s-a trezit om bătrîn, pensionar, cu trei fete, una măritată cu un ofițer, alta cu directorul abatorului din Hațeg și alta elevă la un liceu teoretic. Acum iese pe prispa cantonului, își scoate picioarele din bocanci ca să se încălzească și se uită cum trec trenurile, cum nevasta lui, mai tînără decît el, iese cu fanionul în buzunar și lasă bariera, salută mecanicul și frînarul, ridică țeava vopsită în alb și roșu și se întoarce la bucătărie în vreme ce el stă pînă la amiază și se uită cum orășenii cei noi, țăranii din Căstău sau Orăștioara, vin acasă cu vacile sau cu oile. Ei se consideră orășeni, oameni care poartă pantaloni de tergal și au neveste cu părul tuns scurt dar cresc cîte ceva pe lîngă casă, convinși că omul lipsit de un anicuți și iubitori de munte și de pietrele ascunse sub rădăcinile brazilor, a scăpat sub tren iar roțile i-au fărîmat oasele bucată cu bucată și ei au aflat că era vorba de un profesor, și cei din munte sînt oameni de seamă, istorici și scriitori care sapă la descoperirea unui popor străvechi, un fel de neam păduratic, de strămoș al românilor. Cu vremea au început să-i cunoască pe profesori și pe copiii veniți cu ei, uneori chiar glumeau și aflau că e mare bucurie sus că s-a mai descoperit o oală și se făceau și ei că se bucură deși în sinea lor se întrebau ce mare lucru e să descoperi o oală cînd pe lume sînt atîtea.

Numărul trenurilor a crescut. Casele au înghițit cantonul, au apărut și dincolo de linie, zidite de țăranii care intrau în oraș pe acea stradă și vindeau mături sau lapte și între două tîrguieli aflau că se vinde o casă sau o grădină. Exploatarea lemnului lua proporții. Căutarea pietrelor la fel. Abia se mai cunoșteau între ei cei de la linia ferată. Veniseră drezine și niște Reșite iuți și silitoare. Era greu de numărat trenurile. La fel și anii, treceau ca vagoanele pe sub ochii lor și într-o zi acest Simtea s-a trezit om bătrîn, pensionar, cu trei fete, una măritată cu un ofițer, alta cu directorul abatorului din Hațeg și alta elevă la un liceu teoretic. Acum iese pe prispa cantonului, își scoate picioarele din bocanci ca să se încălzească și se uită cum trec trenurile, cum nevasta lui, mai tînără decît el, iese cu fanionul în buzunar și lasă bariera, salută mecanicul și frînarul, ridică țeava vopsită în alb și roșu și se întoarce la bucătărie în vreme ce el stă pînă la amiază și se uită cum orășenii cei noi, țăranii din Căstău sau Orăștioara, vin acasă cu vacile sau cu oile. Ei se consideră orășeni, oameni care poartă pantaloni de tergal și au neveste cu părul tuns scurt dar cresc cîte ceva pe lîngă casă, convinși că omul lipsit de un ani-

dumitru d. ifrim

Ce-atît am așteptat

Ce-atît am așteptat tot va veni
Și cer prielnic îi va fi aproape
Chiar dacă eu voi fi plecat pe ape
Și niciodată nu voi reveni.

Trăind în golul ce-o insuflești
Făptura ei ca lacrima sub pleoape
De fericire se va implini

Cum și-al meu vis a fost să se adape
Cu golul care s-a intins pe ape
La răsărirea stelei ce muri.

Înalță-se pasărea aceasta

Înalță-se pasărea aceasta
Și cuprindă tot cerul
Și mingiiere fie
Fiilor oricărui tărim
Senînătate impartă
Aripa ei — adiere —
Cum stelele care
Niciodată n-apun !

Înalță-se și clipe de rouă adune
Lin înflorindu-le

Pe ochii oricărui trudit
Blind să răspundă-n adincul
Oricăror pleoape
Așa cum din moarte răspunde
Oricînd cel iubit !

Dar despărțirii fiindu-i aproape
Oricui dăruindu-se și niciodată-ndeajuns
Nu-i fie uitat și nici o clipă departe
Tărimul lumină din care s-a smuls !

Nu pasărea ci sborul ei

Nu pasărea, ci sborul ei,
Nu sborul ei, ci sborul,
Nu cel care mă duc, nu eu,
Ci călătorul
Nu tărmul cald
Spre care bate gîndul,
Ci împlinirea lui
Chiar și neatingîndu-l,
Nu cel care voi fi
În noaptea care cade,
Ci eu care mă-nalț
În mine după moarte.

Poem

De frumusețea ta mi-atîrnă ochii
cum prunci flăminzi de poala unei rochii

teatru

t

„Noaptea cabotinilor"

La a doua piesă, Romulus Guga ne convinge de atașamentul său față de teatru. Ne convinge nu neapărat prin susținerea pasiunii, ci prin abordarea genului în chestiune de pe poziții de veritabil dramaturg. Pentru că „Noaptea cabotinilor" nu este o trecere a vreunei teme literare mai vechi, a vreunui subiect de roman să zicem, într-o calitate nouă, prin adaptare. Textul are fără îndoială un statut propriu, riguros, desemnat de tensiuni specific dramatice. Avem în față un conflict real, o ambițioasă confruntare de poziții. Lovitura este îndreptată împotriva conservatorismului, cu sechele serioase pînă în zilele noastre. Casa lui Anton de Lambi nu este decît o carapace, păstrătoare a unor mentalități retrograde, cu victime în plan moral. Există desigur o anume schemă urmărită de dramaturg care, pe alocuri, ne apare destul de rigidă. Un **pater familias** tiran, o mamă „tradițional" supusă și umilă și trei fii, din care unul este cel rău, altul oscilant, iar celălalt îmbrăcînd haina de personaj integral pozitiv. Cu toate acestea, conflictul nu se denaturează, desfășurarea propriu-zisă este atent condusă, fără a se bagateliza prin ditirambe. Și în acest sens, am spune, că titlul piesei forțează puțin profilul personajelor, fiind, chiar, cam artificial formulat.

La Teatrul de stat din Tîrgu-Mureș, textul lui Romulus Guga a găsit un teren fertil de exprimare. Regizorul Dan Alecsandrescu i-a impus principalele linii de forță, punîndu-le cu profesionalitate în valoare. Atmosfera apăsătoare din casa lui Anton de Lambi se statornicește de la prima ridicare de cortină. Actorii evoluează lent, ca niște umbre, au izbucniri, dar obosesc repede, cinismul fiindu-le mai la îndemînă. Din păcate atît regia, cît mai ales autorul cadrului scenografic (Romulus Peneș) acționează, totuși, prea strict în nota textului, transpunerea alunecînd de la fidelitate la naturalism.

Cîteva roluri beneficiază de notabile interpretări : Anton de Lambi (Ștefan Moisescu), Viniciu (Cornel Popescu), Eleonora (Iolanda Dain). Se distinge Ion Fiscuteanu, întruchipîndu-l pe fiul cel bun, Coriolan, într-o compoziție aproape impecabilă, actor de un firesc impresionant.

Romulus Guga, ca autor dramatic, se impune urmărit în continuare cu interes. „Noaptea cabotinilor" plasîndu-l printre valoroșii dramaturgi de astăzi. Distincția obținută de spectacol la recentul **Festival de Teatru Contemporan** de la Brașov (premiul pentru opțiune repertorială) devine și ea un indiciu în acest sens.

Ermil Rădulescu

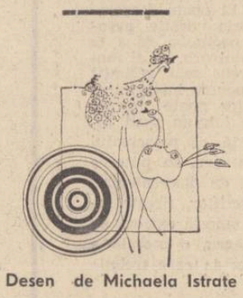

Desen de Michaela Istrate

film

f

„Pîlnia" care dezumanizează

Metafora aparține filmului american **Patrula**, o pîlnie degradantă, dezumanizantă, care nu-i altceva decît războiul absurd, atrocizant sau, în cazul surprins ori imaginat de film, cîmpul deschis și îngust expus morții sigure, focurilor fără greș ale japonezilor inamici din războiul insulelor Filipine, cîmp situat la începutul sau sfîrșitul unei jungle devoratoare. Cine scapă din junglă moare în „pîlnia" acestui cîmp deschis. Cumplit film ! E un film făcut perfect pe un plan simplu, pe un pretext militar — o misiune a unei patrule engleze de-a distruge un centru japonez de transmisiune situat în junglă — pretext în jurul căruia, luxuriant, debordant ca și jungla, mereu imprevizibil, apar caractere care se înfruntă, tipuri umane traumatizate de războiul susținut, aspecte brutale, uneori triviale ale vieții cazone prea mult prelungite, răstălmăciri ale simțului de datorie, de camaraderie ostășească ori ale simțului moral. Realismul cîtorva scene este pur și simplu greu de suportat și pare incredibil. În același timp filmul cunoaște o desfășurare de o mare și impresionantă simplitate, care atinge emoția și sensibilitatea privitorului. Plecarea în misiune înseamnă în primul rînd moarte sigură, așa cum războiul înseamnă de fapt moarte. Jungla e un filtru capricios după care urmează „pîlnia", terenul expus, în care supraviețuitorii junglei — aleși de destin — au o șansă minimă de a rămîne în viață, o fugă animalică în zigzag, sub ploaia mitralierelor inamice.

Personajele alternează derutant ca personalitate. Mereu se dă impresia că un altul va fi supraviețuitorul. Patrula ce înaintează în junglă are de înfruntat sălbăticia naturii, teama de animale, infiltrările cu patrule inamice, aproape imposibilul mobil al misiunii, dar și controversele comportamentale și de principii ale membrilor ei. Incidente neprevăzute duc la descoperirea unei baze militare aeriene japoneze. Din acest moment începe mersul „înapoi" spre strîmtoarea pîlniei, o fugă terorizată de microfonul inamic ce-i urmează pe fugari pas cu pas ca o aripă a morții. Supraviețuitorii, locotenentul Lawson și soldatul Hearne Tosch (poate cel mai interesant caracter al acestui film), ajung la cursa animalică din zig-zagul pîlniei. Vînătoarea crispează pînă la spaimă. Urmare a unor atacuri dezumanizante, cursa în zig-zag e pur și simplu un simbol al acestei dezumanizări. Nici nu contează cine va supraviețui și de ce. Hearne Tosch, cîștigătorul, nici măcar nu comunică mesajul ori rezultatul misiunii. Abrutizat de oboseală, învins moral de tinuta eroică a locotenentului căzut în cursă, se întoarce spre gura largă a „pîlniei", hipnotizat, indiferent la viață sau la moarte, un animal cu mersul schilodit, cu gîndirea oprită. Filmul **Patrula** — o răscolitoare pledoarie pentru pace.

Corina Cristea

televiziune

tv

Oamenii nu cer, ei primesc și uneori refuză

● Curiozitatea aparatului de filmat este infinită atunci cînd în fața lui se întîmplă să fie un artist plastic despre care se crede, pe drept cuvînt, că iubește tăcerea și singurătatea. Ion Vlasiu este un astfel de artist, deși întrunește, în afara celora de sculptor și pictor, și vocația de prozator, afirmată în romanele sale. Emisiunea realizată de Lelia Pop a marcat principalele momente din viața și opera acestui fiu de țăran al cărui leagăn este din copilărie și pînă astăzi Mureșul, pe malul căruia atîrnă în liniște și pace silvestre satul-atelier al lui Ion Vlasiu, Bistra, în care ne-ar place și nouă să fim citeodată. Într-un asemenea frumos decor natural, în preajma atelierului sculptorului, comentariul, dar mai ales confesiunile artistului („Ce așteaptă oamenii de la mine ? Uneori nici nu știu că există și nu așteaptă nimic. Oamenii nu cer, ei primesc și uneori refuză") au sunat convingător.

Cuvintele, comentate la rîndul lor de imaginile operei, au alcătuit la un loc o profesiune de credință a unui artist dominat de mari obsesii, niciodată mulțumit de ce face, fascinat de personalitatea artistului popular, de sentimentele, gîndurile și contradicțiile sale.

● „Pasacaglia", vechea piesă a lui Titus Popovici, a fost de curînd „îmbrăcată" într-o nouă distribuție de un tînăr și talentat regizor cu un registru de disponibilitate surprinzător de larg, Tudor Mărăscu. Maria Ploae, Ion Marinescu, Ovidiu Iuliu Moldovan, Alexandru Repan, Ion Anestin, Florin Zamfirescu și ceilalți au asigurat o bună interpretare acestei piese care se menține, în pofida unor inconsecvențe în construcția dramatică, în repertoriul nostru teatral, executînd cu profesionalitate exemplară indicațiile regizorului, căruia nu i-a lipsit o oarecare timiditate în lectura regizorală a piesei.

● Ana Blandiana, emoționată, pictorul Ion Grigore, pur și incandescent și compozitorul Tiberiu Olah, sobru și întrebător, au fost capetele de afiș ale „Atelierului de creație literar-artistică" din care au lipsit în continuare o cronică literară și o prezentare a celor mai noi cărți apărute în „atelierele" librarilor.

● Despre filmul făcut de Smoktunovski după „Apele primăverii" de Turgheniev, cu blinda și lebăda Maia Plisețkaia în rolul principal, nu se poate spune decît : vai celor care nu l-au văzut și care nu mai speră decît într-o reprogramare a lui într-o duminică.

Iulian Neacșu

ORAȘULUI

mai în curte nu e om, e un puturos și-un nime-n lume. La amiază fostul mecanic mănîncă ceva, iese în curte, adună într-o găleată corcoduşele galbene de coapte, moi că au noroit pe jos şi le dă la purcel. Cînd nu mai are ce face pleacă pe la vecini, în general cam tăcuți, convinși că la oraș se vorbește puțin, dar tot cu bancă în fața porții, loc pentru sporovăit seara tîrziu sau duminica după-amiază și povestește cu ei, mîndru de respectul ce i se poartă, ca un orășean bătrîn ce este el, Simtea, vecinul lor. Casele lor mai poartă pe fruntar un chenar cu inițialele capului de familie, cu anul ridicării, iar sub streașină acele figurine de ipsos, capete de femei sau de bărbați bărboși, după obiceiul satelor o vreme ocîrmuite de vechiul imperiu al lui Franțisc Iosif. Toți au sentimentul că orașul a început cu ei și se simt bine la marginea lui, acolo unde femeile ies cu găleţile pline cu săpunele şi le aruncă în șanț, unde iarba e tocată sistematic de gîște și de rațe nepăsătoare pe la amiază, mai totdeauna împuținate de autobuze sau de camioane. Dar orașul e vechi, chiar mai vechi decît pot ei crede, nici ciuma, războaiele și neamurile prăvălite peste el în hoarde înfometate nu l-au putut îngropa în praf. Se mai văd și azi pietrele din casele vechi, romane sau dacice, căzute sub vremi și puse în ziduri noi, bătrîne și ele astăzi, umede și acoperite pe alocuri de mușchi. Zidurile cetății au rămas și ele prin curțile oamenilor, ziduri de magazii sau șoproane, o biserică, bineînțeles cu ceas, pe toate fețele turnului, o mănăstire de maici înconjurată de ziduri groase și înalte, pe vîrf presărate cu sticlă și cu fire de sîrmă ghimpată întinse prost, probabil și din cauza crengilor încărcate toamna cu fructe. Se poate să fi existat și chiar să mai fie călugărițe în dosul acelor ziduri, nimeni nu le-a văzut vreodată ieșind prin oraș, nici chiar în curte, căci de sărit zidul au sărit puțini iar aceștia n-au spus ceva precis. Cînd ultimele generații nu se mutaseră încă la periferie și veneau cu ce apucau să rupă de la gură ca să vîndă, orașul avea moară de hîrtie, ziare și foi, pe care unii dintre țărani le citeau pe prispă și nu se mișcau pînă nu le terminau de citit chiar de-ar fi fost să fete 10 vaci.

A DOUA POARTĂ SAU DESPRE STRADA CLOȘCA, NUMĂRUL 20

De pe strada Căstăului pe acele vremuri se vedeau pînă în zăvoi două cordoane de sălcii pe malurile unui riu nestatornic în mărime. Pe malul lui veneau țăranii de la Beriu cu găleţile zincate pline cu lapte, astupate cu cîrpe îndesate pe lîngă capac pe unde mai scăpau totuși picuri albi și strălucitori. Dimineața, femeile sau bărbații cu rucsacul de pînză albă încărcat și cu alte două găleți în mîini băteau pe la porți, laptele doamnă, unt, caș, brînză și fiecare își avea doamnele lui, cu zile fixe de cumpărat. La întoarcere, în funcție de cojile de pîine, de pantofii vechi sau de cămășile roase primite cadou se lăudau ce doamne bune și frumoase au, cum îi tratează de sărbători cu ceva ales sau cu un ou roșu. Zăvoiul a devenit stradă, cu case pe marginea tăpșanului lăsat liber pentru gîște și porci și ce mai știu cei vii e că ultimul număr de casă era pe vremuri 20, că ulița Beriului, azi Cloșca, s-a întins de-a lungul riului și cea mai frumoasă casă de pe atunci, cea de la numărul 20, e astăzi una în ruină, ca și proprietara, o femeie care-și umple virsta cu gătitul și tricotatul. Femeia a rămas cu un copil și l-a crescut singură din 1948, cînd lîngă ea au apărut alte case. Soldații au adus pe tăpșan scînduri și bîrne, au săpat gropi și au început să vină zilnic să treacă bîrnele, să urce scările și să sară gropi pline cu apă. Ceva mai tîrziu a aflat că sînt pompierii orașului, că se antrenează acolo și abia nu demult a băgat de seamă că berienii nu mai vin cu lapte, că i-au devenit vecini și că unul într-un an mai trece pe jos spre casă. Ceilalți merg cu rata și vînd totul la piață, îmbrăcați în halate albe.

Dacă spui acestei femei „la mulți ani" ea îți răspunde mulțumesc, fără să ridice capul de la andrele și după ce faci cîțiva pași spre ieșire spune mai mult pentru ea, dar n-aș vrea să fie atît de mulți, sătulă parcă de a fi de atîția ani cea mai bătrînă femeie de pe strada Cloșca. Spre centru, lîngă ea stau alte familii, tot orășeni vechi la prima vedere, dar cînd te apuci să le scormonești originea afli că s-au tras cu toții de prin satele din jur. Dacă ai lua orașul familie cu familie, așa cum desfaci o floare de petale, rămîi doar cu acele ziduri în mijloc, o fostă cetate și înainte de ea un punct de observație în mijlocul dulcelui defileu al Mureșului, niște case de daci, poarta primei intrări în lume, locul pe care l-au simțit și ei ca pe o deschidere spre viitor.

A TREIA POARTĂ SAU DESPRE O FEMEIE ȘI O MOARĂ DE APĂ

Cei de pe ulița Beriului, azi Cloșca, își măcinau grîul, porumbul și secara la moara de sub vii, așezată la poalele unei coline, cu un castel de apă pe umeri. Treceau doar o stradă și un crac al riului și nimereau în îmbulzeala de care venite de pe toată valea Mureșului, cu boii legați la loitre și aplecați spre grămezile de fîn. Mirosea a bălegar. Oamenii aveau fețele pudrate și între două măcinișuri schimbau veștile cu alte vești, aflau morții și însurații, cei căutați de jandarmi și cei plecați spre alte pămînturi în căutare de bani peste ocean.

La început, moara era purtată cu apă de un oarecare Șelcăr, mare bogătan și proprietar de case, asta fiind demult, al dracului de demult, cum mai zice cite un bătrîn, cînd iazul era pardosit cu scînduri pentru a se putea face baie. Plăteai un creițar și bătrînul îți dădea cheia unei cabine de lemn, un prosop țărănesc și o bucată de săpun. Duminica venea toată floarea orașului la moara de sub vii, cavalerii și domnișoarele, ofițerii și funcționarii, se îmbăiau chicotind și ieșeau afară proaspeți, plini de sănătate și cumpărau covrigi de la brutarii veniți cu tarabe. De la covrigi treceau la crișma lui Titu, lui Tăiș sau la Lăngoiu, un fel de Long, cu trei fete, domnișoare pînă la sfîrșitul vieții care, pe la 70 de ani, îi întrebau pe clienți dacă se face să se mărite ori nu. S-a dus și acest Șelcăr, cu fetele lui cu tot, moara a ajuns pe mîna unuia Turdășanu, cam prin 1940, atunci cînd s-a cutremurat pămîntul și la Orăștie de s-au răsturnat oalele în toate magazinele și zăngăneau ferestrele de se mirau țăranii veniți la tîrg, prevestind parcă un alt cutremur, de data aceasta al istoriei, în 1944, an în care moara avea motor de foc cu motorină, cînd se mai făcea baie în iaz și se pregăteau de dispariție cele trei circiumi. Moara a ajuns pe urmă la unul Borza, țăran venit din Geoagiu, el a montat și curentul electric; mai apoi s-a închis, rămînînd o clădire asaltată de ierburi și de cioburi, cu iazul din ce în ce mai strîmt, astupat cu sîrme, oale sparte și gunoaie. O singură femeie mai știe totul, Ana Cergădean, de peste riu, bătrînă de zeci de ani, aplecată mereu asupra unui război de țesut, cam de prin 1920, cînd a primit diploma de țesătoare de la Asociația femeilor române din Orăștie. Stă în mijlocul învelit în molton și într-o blană de oaie, doar degetele i-au rămas iuți, ea spune că toate acestea s-au întîmplat al dracului de demult și că a auzit de la alți bătrîni în tinerețea ei că pe acolo fusese oceanul, că au săpat o fîntînă și la 30 de metri în pămînt au dat de oale și de pavaj și aleteceva nu putea să fie decît fundul unui mic ocean.

Țăranii s-au aciuiat și prin alte grădini, au zidit case mari și au cumpărat vii, mirîndu-se de ce strigă paznicul după ei hoții cînd intră în afara programului afișat la gard. Prin jur s-au așezat mulți din Tămășasa, un sat pitit după cele 3 gorgane, cu oameni iuți, isteți, azi cu două case, una la țară și alta în oraș, cu multe autoturisme în care aduc lapte, găini și porci la tîrgurile și la piețele orașelor de pe valea Mureșului. Mulți dintre acești tămășeni locuiesc și pe strada Orizontului din spatele catedralei, fostă o vreme ulița cepii.

Altă poartă a orașului era pe șoseaua spre Simeria, drumul țării cum îi ziceau țăranii din Turmaș, Mărtinești, Turdaș și Spini, unde, după tîrg se opreau pe dunga drumului să îmbuce dintr-un corn sau dintr-o turtă, la umbra copacilor din parc unde vindea la o bodegă un bătrîn și o fată, „la fata mosului", nevasta acelui șef de unitate, rivnită de toți șoferii. Unii mai prindeau locuri prin camioane în schimbul a ceva nevîndut la piață, alții, pe lîngă casa vestitului Popă Stanciu o luau pe la umbră pe sub castani spre casă, bărbații cu spatele încărcat, iar femeile cu coșurile în vîrful capului, ținute mereu într-un echilibru inexplicabil.

A PATRA ȘI A CINCEA SAU DESPRE ALTE LUCRURI NECUNOSCUTE

Alte intrări celebre în oraș erau spre gară, spre Romos și Vaideni.

Nicolae Iorga în Orăștie a intrat pe ulița Pricazului, singurul sat din jur care a avut curajul să se bată cu Orăștia pentru pămînt cu sute de ani înainte. Atunci a cîștigat dar azi orașul a biruit, intrarea dinspre Pricaz e distrusă, toți cei așezați în acea parte fiind obligați să se mute în alte case ori în apartamentele blocurilor mari pornite în ofensivă spre porumbiști, răzbunînd întinderile pierdute cu secole înainte. O șosea asfaltată trece peste vechiul drum de țară, cu semne de circulație pe care țăranii au ajuns să le înțeleagă. Pricăjenii intră în oraș cu bicicletele sau cu autobuzele și-și văd consătenii prin balcoane făcîndu-le cu mîna, văd grupurile de copii la grădinițe, îmbrăcați în uniforme albastre, cu însoțitoare atente, cum acestea îi abat ca niște cloște grijulii, văd magazinele de la parter, altă lume, dacă unii au văzut-o și pe cealaltă, altfel cred că este așa de la începuturi, văd femei și bărbați, scuturînd covoare agățate pe bare, văd multe, ceea ce nu văd bătrînii de pe vechile porți, de pe acolo pe unde istoria nu s-a prăvălit atît de violent. Ei, pricăjenii, intră azi într-o fostă cetate cu sentimentul că pășesc într-un mare oraș, unde te poți întoarce în fiecare zi, căci porțile spre minuni nu mai sînt niciodată ferecate, pe o stradă ce se închide în zidurile unui mare magazin universal, un fel de cetate comercială, în vîrful căreia foștii comercianți nu mai au puterea să urce. Pe lîngă magazin, șoseaua națională curge spre spital, așezat exact în fața unei curbe de 90 de grade la care au scrîșnit șenilele tancurilor prin '40 și ceva cu acea rapiditate dată de nevoia de-a găsi un orizont liber. Atunci tancurile crăpau vechile cuburi de bazalt sau pietrele luate din zidurile bătrînului burg a Orăștiei și treceau prin fața dughenelor, înghițite definitiv de depărtări, fără șansa de a-și repeta drumul la o aproape jumătate de secol prin fața unor complexe comerciale. Prin 1960 casele vechi erau ca o căptușală a unei haine vechi, îmbrăcată de un om cu un nemaipomenit chef de viață. Centura de blocuri le micșorează importanța, fabricile intră cu lama lor de buldozere în zidurile coșcovite și nimeni n-are interesul să se așeze împotrivă. Destinul fiecărei lumi este de-a fi înlocuită de alta. Puterea celei noi o înțelegi numai gîndindu-te ce-a fost în stare să răsoarne sub brazdă. Căci nimeni n-ar fi putut crede că se poate trăi și fără mătăsurile „unicate" ale unui, să zicem, mare comerciant, fără o moară de apă, de foc sau electrică, la care o vreme trebuia să plătești ca să te poți spăla și mai ales că o clădire cu două etaje ar putea înghiți magazinele de pe două sau trei străzi. Și cînd vorbești despre o ultimă vîrstă a unui oraș, din automatism, îți vine să însirui tot ce e nou, crezînd că astfel convingi despre înflorirea acestuia, cu toate că, dacă stai să te gîndești nu există unul să nu aibă ceva la acest capitol. Adică uzine, blocuri, magazine și școli. Dar cum uzinele sînt tot uzine, școlile tot școli iar magazinele tot magazine, indiferent de unde se află, cu diferența că o uzină, să zicem, produce rulmenți, cealaltă roți dințate sau fiori artificiale, ajungi să înțelegi că nu numai clădirile seamănă dar și oamenii, că există ființe asemănătoare în orașe asemănătoare și poate asta înseamnă într-un fel viitor sau numai o poartă pe care oamenii cu orașul lor în spinare ies spre el, și că nici ceea ce vezi în momentul de față nu este dat pentru eternitate. Pentru a măsura schimbările nu sînt necesare secolele. Ajunge trecutul apropiat, acest timp ce va mai diferenția localitățile viitorului, sau chiar mai puțin, un deceniu ca să vezi că nimic nu mai seamănă. Și atunci poți pricepe că porțile unui fost burg și mic oraș de provincie sînt deschise, în acești ani, spre toate împlinirile.

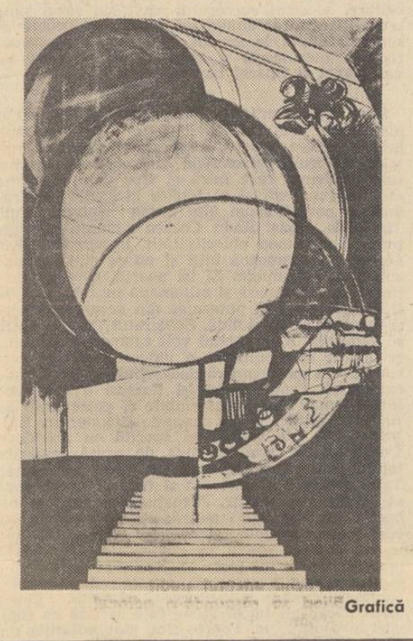

Grafică de Lucia Ioan

dan rotaru

Lumini cuminți

Ninge-n Carpați — ca într-un basm — cu miei,
mai luminează-n sate cîte-o nuntă.
Cimpia-și scaldă-n veșnicia ei
sămînța roditoare și rotundă.

Ne-apucă iarăși dorul de părinți,
ne-ncarcă sufletul, ca o ninsoare.
Părinții-s două mari lumini cuminți
și veșnice-ntr-o lume trecătoare.

Ei ard, asemeni unui foc, în gînd,
cu flăcări mari, fantastice, de singe.
Ninge pe cîmpuri dureros și blînd,
de parcă peste noi e mamă-ar plînge

și ne-ar privi cu ochii ei fierbinți,
prin care trecem ca o sărbătoare.
Părinții-s două mari lumini cuminți
și veșnice-ntr-o lume trecătoare.

Călătorie de dragoste

Să vinăm puritatea, cu macii înfloriți
cu care i-am șters lumii emoția de pe față.
Ninge cu-nchipuiri și cu nori rătăciți,
ninge, iubito, la tine în viață.

Te uiți în ochii mei așa, că parcă
îi simt pe fața mea ca o călătorie
din care te-ai întors acum o viață
și-mi povestești frînturi din ea și mie.

Du-te și rupe o mînă de maci,
să vinăm puritatea cu ei astă-seară!
Cum stăm față-n față, mai pune-n cafea
ceva lume, că altfel e-așa de amară!

Cu luna pe umăr

Eu te plăteam cu soarele, arătîndu-ți-l,
tu credeai că atunci îți lumina doar ție.
Trupul tău, iubito, rima cu lumina,
peste noi curgea o cîmpie.

Singele nostru cutreiera cuvinte,
în respirația ta mă rătăceam, umblînd.
Într-un tîrziu, iubito, eu mi-am adus aminte
că port pe-un umăr luna și c-o aud plîngînd.

Cum un rîu se răsfață

Îmi curgeai printre palme cum curge lumina,
cum în flori își urca un copac rădăcina.

Trupul tău învață de la păsări plutirea,
de la maci învață, pare-se, înflorirea.

Cînd o apă, c-un clinchet de aur, rotund,
te-a-nvățat rătăcirea unei pietre-ntr-un prund.

Știi, iubito? Am văzut cum un riu se răsfață,
cînd lumina-i topea un repaos de ghiață.

ștefan ioanid

Numărul fiarei

lui Emil Botta

Limpede frumusețe
a unei iubiri ce acum se întunecă, promisiunea
grădinii strălucind în apa ușoară, șoptindu-ți
încet la ureche, în timp ce piere

în apa adîncă: așa să fie, așa să fie, privește
Numărul fiarei îți caută gura, ușor
sub transparența incoruptibilă. Îi știu bine

promisiunea, iscusința grăbită, răsplata
în numele unei vieți atotștiutoare
zumzăind vesel pe acoperișele noastre.
Deci laudă

numărului binevoitor, numărului fără ifose
inscris puternic pe vinele tale, numai el
îți poate lua durerea cu mîna
să o țină în față, în palma întinsă:

Privește, îmi spuse, te aștept. Eu
sînt dragostea ta.

Symposion

Miracole jinduite pe ascuns de discipoli
dacă nu o rană va putea măsura ivirea,
singurătatea peste negrele ape — atunci cine?
Ea se consumă încet în vreme ce rivalul
tremură

în fîșiile sale. Și la naiba cu toate flecărelile.
Învățase doar deprinderi mult mai umile,
la înălțimea apei, la înălțimea limbii sale
de la o vreme prea de tot guralive.

N-am văzut dintre toți pe nici unul, zice,
dintre toți care-au fost, tineri,
cu mantiile încleiate-n reproșuri și în ciudate
obiceiuri, datori pe nimic, Seniori ai Limbuției,

ai Mănușii Locvace. Intoleranți își spuneau,
stăruitori
în mantiile stăruitoare, discipoli de-o zi.
Chiar de,
uneori, de departe născîndu-se, El
trecea prin dumbravă, îl vedeam

în asemănarea care-l va răpune. Bună ziua,
spunea, bună ziua. Isprava aceasta
a plătit-o de fiecare dată cu viața.

Visul

Coboară treptele șovăitoarei sale pofte
de mici lucruri, îi spun. Ah, doamnă, iubirea
aleargă
prin apele fără adîncime la mal. Privești
prin povara sa ca prin apă. Tot așa

de ușoară. Și chiar atunci se trezește
și vine la geam. Gura aurie a somnului
îi tremură încă pe gură. „Vai, am visat,
mi se făcuse teamă".

Era doar dimineața, îi spun, un mic semn
de lumină, ușor prin perdele.
„Vai, am visat. Un vis ce nu se mai sfîrșea".
Era doar dimineața, îi spun, un mic disc
lunecînd

șovăitor prin perdele. Și ea se întoarse rizînd
(gura aurie a somnului îi tremura încă
pe gură)
și se îndepărtă pentru totdeauna de mine.

Aievea aurăriile lumii

Mă rog înspre tine iată poemul setea lui
poruncind odihna grădinii desigur și dacă
pentru prima dată înțelepciunea și grația
înfloresc pe lyra ta

casa aceasta a ta să fie, rază
odihnind în repaos, pierdută la picioarele
tale, vale subțire, adormită la picioarele tale
— gloria sa ca un regret al lumii. Aievea

aurăriile lumii melancolia — o lungă
rană curgînd pe coline în seara aceea,
statura
în veci de neînțeles a izvorului. Astfel

tu treci puntea și nici o lumină nu te atinge
— matca ei dintr-o cealaltă lume. De acolo
izvorul se înalță fluturînd,
cu osîrdie fluturînd. Pe fericite pleoapele tale

îngheață poemul ca un deget de argint.

radio

Aura capodoperei

Fără îndoială, vasta operă a lui Johann Sebastian Bach este, pentru toate epocile creatoare începînd de la el și pînă astăzi, în primul rînd, o mare lecție de muzică. Dacă ar fi să privim fie și numai o singură latură a creației sale și anume cea educativă, am vedea că ea este impecabilă. Căci ce altceva este „Arta fugii" decît lecția supremă prin care elevul trebuie să învețe de la maestru cum trebuie interpretată fuga? Ce ar fi „Clavecinul bine temperat"? O lecție de clavecin ce atinge perfecțiunea.

Și totuși nu. Geniul muzical al lui Bach a trecut cu mult hotarele unor simple exerciții tehnice, cum ar fi vrut unii, cîndva să le numească. În primul rînd întreaga creație a lui Bach este o capodoperă. Un monument de fildeș fără fisură. Organizată cu o severitate incredibilă, clădită cu o liniște de magistru, opera lui Johann Sebastian Bach rămîne, încă, fără nume. Preclasic, sau clasic, sau modern? Nu știm încă. Nu avem dreptul s-o spunem. Nu știm ce va aduce vremea viitoare.

Concertul Johann Sebastian Bach (difuzat luni 6 februarie) a fost un adevărat dar pentru iubitorii muzicii. Programul a cuprins Concertul nr. 2 în Mi major pentru vioară și orchestră, Concertul în re minor pentru două viori și orchestră, Concertul numărul 1 în re minor pentru clavecin și orchestră, Concertul în Fa major pentru pian, două flaute și orchestră și s-a încheiat cu Toccata, Adagio și Fuga în Do major pentru orgă. Concertul nr. 2 în Mi major pentru vioară și orchestră a fost interpretat de David Oistrah, acompaniat de orchestra din Philadelphia. Surpriză emoționantă — Yehudi Menuhin și George Enescu interpretînd Concertul în re minor pentru două viori și orchestră, acompaniați de orchestra simfonică din Paris.

Programul a cuprins adevărate bijuterii muzicale aparținînd marelui compozitor, iar interpretările au aparținut unor interpreți celebri. Din păcate nu știu cine este cel ce a „îngrijit" această ediție rară. De altfel nu e prima oară cînd numele alcătuitorilor și realizatorilor unor atît de strălucite emisiuni muzicale nu sînt făcute cunoscute. Cu ocazia aceasta vreau să subliniez faptul că, spre lauda secției muzicale a radioului, avem de a face cu emisiuni excelente, unele chiar cu caracter periodic, cu titluri foarte inspirate, emisiuni cuprinzînd muzică simfonică și de cameră. Felicităm din toată inima pe alcătuitorii lor. Și cu bucuria de a asculta cu emoție ceea ce, cu generozitate, ni se dăruiește din plin.

Ioana Diaconescu

plastică

Realitatea și documentarea

La Muzeul de istorie al C.C. al P.C.R. a fost deschisă pînă acum cîteva zile o expoziție de pictură și grafică a Luciei Ioan. Noutatea principală a acestei expoziții, care curînd se va redeschide într-o sală a uzinelor „23 August" din capitală, constă în faptul că ea este fructul integral al unei asidue munci de documentare desfășurată de artistă în menționata citadelă a industriei bucureștene. Asupra semnificației gestului pictoriței de a transpune pe pînză imagini — bineînțeles filtrate prin sensibilitatea personală și conform unei capacități de interpretare plastică și de exprimare proprii — dintr-un univers ce seduce nu arar pe creatorii de artă plastică, ar trebui să ne oprim mai pe larg.

Există părerea, cu care nu pot fi de acord, că a atribui într-o compoziție, sau într-o serie de compoziții, rol prioritar unui sau unor elemente, extrase din real, înseamnă să simbolizezi însăși esența unui proces, a unei deveniri etc. Acest mod de a gîndi este destul de primitiv și urmarea lui este că în destule expoziții am întîlnit compoziții care nu reușeau să ajungă decît la un hiperrealism hibrid, ostentativ și a cărui provenientă nu lăsa dubii. Problemele dintotdeauna ale picturii, acelea privind raporturile între formă și culoare, încadrarea spațială, acordurile cromatice etc. au fost trecute în asemenea ocazii la capitolul „rezolvări ulterioare" și astfel ne-am trezit că în numele realismului pînă și unii artiști de valoare fabrică imagini de repertoriu.

Mi se pare simptomatic faptul că organele de presă care s-au aplecat cu cea mai mare atenție asupra unei expoziții ce neîndoielnic validează un mod profund serios de înțelegere a locului și importanței realității ca obiect al propriilor demersuri artistice, au fost „Scînteia" și „Viața studențească". Primul a relevat, firește, justețea și fertilitatea unei atitudini, largul spațiu ce îl deschide pentru exprimarea plenară a personalității, deschiderea umanistă a unei arte ce abordează o zonă a realului în aspectele sale multiple; al doilea a insistat asupra rezolvărilor artistice, nu arar remarcabile, asupra lipsei de schematism și rigiditate în transpunerea pe pînză sau hîrtie a unei realități ce vorbește convingător despre sine.

Asupra calității artistice a ansamblului lucrărilor expuse se cuvine să insistăm. Desenele viguroase ale Luciei Ioan au o forță expresivă ce provine din dinamica furioasă dar sigură a liniei. Contururi energice și consistente dau tensiune lăuntrică imaginilor a căror mișcare caleidoscopică este susținută de diversitatea focurilor perspectivale.

În pînze același desen pregnant vine să susțină dramatismul unor compoziții în care culoarea creează interferențe de lumini ce surprind adecvat atmosfera de febrilitate din marile hale industriale. Jocul de cald și rece conferă pînzelor Luciei Ioan, uneori, o neutralitate binevoitoare ce are drept rezultat punerea în valoare a detaliilor. În acestea se vede clar că dorind să realizeze compoziții care pe lîngă impresii să degajе și idei, pictorița s-a străduit să nu piardă din vedere amănuntele.

Grigore Arbore

muzică

Un mare cărturar român

Cînd l-am cunoscut pe Dimitrie Cuclin în locuința sa de pe strada „Dionisie Lupu", marele muzician, filozof, literat și om de cultură stabilise deja legătura cu nevăzutul astfel că în fotoliul din dreptul ferestrei ședea o făptură prinsă numai prin voce de solul lumesc. Am avut sentimentul acesta: că cineva din tărîmul de dincolo îmi vorbește, cu un glas curățat de inflexiuni și accente, asemeni unui mesaj. Că oprindu-se vocea, trupul de mucenic al lui Dimitrie Cuclin se va desprinde de lume plutind.

N-am să știu niciodată îmboldul din care în cel de al optzeci și optulea an al vieții, după o îndelungată tăcere, maestrul dorise iar să vorbească în preajma mea. De ce privirea aceea care nu mai avea nici ea legătură cu lumea, decolorată pînă-ntr-a crede că este chiar iarna cețoasă care plutea în fereastră, găsise sprijin în mine declanșînd acel divin monolog. L-am ascultat timp de aproape patru ore și jumătate, fără să notez un singur cuvînt pe hîrtie, pentru simplul motiv că în acea călătoare-incăpere pe iarnă, nu se petrecuse o simplă comunicare ci o inițiere fundamentală în taina unui sistem de gîndire și de creație genial. Am trăit, prima dată atunci lîngă omul acela despre care nu știam mare lucru, senzația certă a înălțării, a înnobilării spirituale și m-am gîndit cu tristețe că sînt singură cu el în odaie, că lipsește acel uriaș auditoriu pe care l-ar merita.

„Mai trebuie oare demonstrat că poetul, dramaturgul, literatul epic, muzicianul, plasticianul, trebuie să fie, înainte de toate, filozof? Nu în sensul că artistul ar trebui să memoreze producțiile filozofilor ceea ce i-ar putea fi inutil și dăunător, ci să aibă el însuși o filozofie, propria-i cugetare, inerentă ființei lui, sinceră, originală, cea mai afectivă cu putință, creînd unitatea întregii lui producții, ca și a fiecărei opere în parte. O asemenea gîndire creează operei un cadru, un contur constructiv, un statut de ființă animată, strălucitoare și entuziastă, o conștiință a țelului. Arta nu se face cu sunete, cu vorbe, cu culori și linii, dar se face cu un „ce" pe care liniile, culorile, vorbele, sunetele, nu fac decît să-l vehiculeze, un „ce" de dincolo de cosmosul lipsit de virtuțile artei, cu **suflet**, ale cărui componente, grade, stări și mișcări afective servesc la evocarea inefabilelor mesaje ale esenței".

Născut la 24 martie 1885 la Galați, student la Conservatorul din București, la Conservatorul Național de muzică și la „Schola Cantorum" din Paris, profesor de istoria muzicii, estetică muzicală și vioară la Conservatorul din București, apoi la „City Conservatory of music" din New-York, fondator și director al „Foii Volante", autor de opere, muzică vocal-simfonică, simfonică, muzică de cameră, vocală, corală, instrumentală, muzicolog, estetician, pedagog și filozof (cu lucrări prezentate la congrese internaționale) traducător în engleză al poeziei lui Eminescu, el însuși poet original, marele cărturar Dimitrie Cuclin s-a săvîrșit din viață: a tăcut, și desprinsă de lume făptura sa a pornit către neștiutele vămi peste care trec numai acele nume de oameni care intră în eterna iubire și zestrea de spirit a unei țări.

Sânziana Pop

O lacrimă de vultur

CONTEMPORANII NOȘTRI :
GRIGORE HAGIU

Poetul Grigore Hagiu a reprodus pe coperta uneia dintre cărțile sale, dacă nu mă înșel, **Continentele ascunse,** — o fotografie de fermier, neras, cu cămașa scoasă, proiectat pe niște dealuri, o imagine ce se voia, desigur, sugestivă pentru bărbăția năvalnică a unei expresii elementare. Cît de puțini literali sînt însă artiștii adevărați ! Nimic mai străin lui Grigore Hagiu decît forța plastică a primitivului, caracteristică poeților de cenaclu ai anilor '60, expresionismului de oameni frusti. Autorul **Descîntecelor de gravitație,** cu statura lui mîndră și cu ținuta aristocratică, de husar din vreo gardă imperială, este lipsit de orice bruschețe, cu „abord" protocolar în orice împrejurare decantîndu-și subtil personalitatea artistică, în versuri de artizan chinuit și cu aspirație spre desăvîrșire. Dacă primele sale volume trebuie astăzi citite prin grila constituită mai apoi de structura artistică din **Miazănoaptea miresmelor** și **Zenit de anotimpuri,** pentru a recunoaște același autor, — e drept să spunem că ne aflăm, prin **Descîntece de gravitație** încă o dată în împrejurarea de a înregistra un poet excepțional. Aceste trei titluri pot fi înscrise în cartea de aur a poeziei românești mai noi, pe o pagină unde mi-e teamă că vom reține mai puține nume decît ne-am închipuit acum zececincisprezece ani.

„Împădurit de păsări albe sînt", mărturisește poetul într-o veche profesiune de credință : „Împădurit de păsări albe sînt / acum ai zice **vor zbura** / și va rămîne-n urma / prelungii lor ninsori inverse / cu țipetele-asurzitoare / o insulă de calcar singuratică...". Un sunet adînc își prelungește ecoul într-o gestică ușor declamatorie : „...dar nu se pot de mine despărți / sînt unica lor hrană / și cît mai am un fir de sînge / le simt făcîndu-și cuibul pentru pui / născînd în umbra celui ce le-am fost / ciudată vegetație legănătoare // cînd nu mai sînt și ele se prefac în scrum / să mă renască din cenușă / astfel ne tot distrugem și ne naștem reciproc / atît de repede și plini de dragoste / încît și eu și ele și cenușa / părem o întreită împietrire-a lumii". Am putea descifra, printr-un reflex comod de lectură, simbolistica străvezie a unui atare poem. Titlul ne ajută, cu marea lui banalitate : **Artă poetică.** Asta înseamnă, deci, că... ș.a.m.d. Efortul gîndirii în dialog cu poezia s-ar transforma în explicare sau în descriere, operații de caligogie, cum spunea Călinescu, menită să-l țină pe cititor în atmosfera poeziei de a cărei valoare vrem să-l convingem. Sîntem ajutați, de obicei, de retorica travestită, de micul discurs al autorilor, care „filozofează" în marginea unor teme comune. Poema își asumă vocația ancilară, iar autorul „mărturisește", „comunică", experiază etc. Autorul **Universului poeziei** presupunea însă un nucleu artistic impenetrabil și inexprimabil, pe care îl putem doar sugera, prin mișcarea concentrică a gîndirii noastre. Oricum, poetul se folosește de cuvinte, iată salvarea noastră, ele vorbesc, trădează sensul lor, independent de voința unuia sau altuia dintre noi. Poetul este el însuși un cititor și se supune exigențelor lecturii, chiar și atunci cînd scrie. El vrea să comunice un „adevăr" anume ! Are în vedere ceva determinat. Iată eroarea noastră ! Poetul mare nu vrea nimic din toate acestea. El **instituie** lumea lui, o creează pentru ca să existe. Efortul uriaș, incomensurabil, de la **autoportret în august** la **descîntece de gravitație** este unul de creație pură. Putem spune acum, cel mult, că s-a născut o lume, cu dimensiunile ei proprii, inconfundabilă, și tocmai de aceea sîntem convinși de valoarea poeziei lui Grigore Hagiu. În lumina și adevărul pe care și le-a creat poetul acum, **arta poetică** nu spune nimic **„despre arta poetică",** „păsările albe" nu sînt versurile sau poeziile **„ca** păsări albe", poetul nu este mistuit, ca figură de stil de patima lui literară... Este vorba chiar de păsări albe, într-o lume care nu este **literală,** ci **literară,** constituită din foșnetul de zăpezi nesfîrșite ale imaginației, care-și devoră autorul, la propriu, făcîndu-l să-și piardă mințile, în stări neliniștitoare, greu de suportat în liniștea împăcată a vieții noastre de oameni ce părem a ști chiar totul.

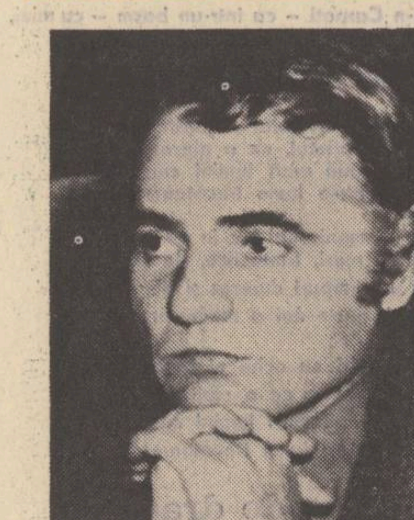

Din acest moment al discuției, orice poezie a lui Grigore Hagiu trebuie citită în lumina întregului. De fapt, de la **Miazănoaptea miresmelor** nici nu a mai publicat culegeri de poezii, ci volume constituite sub forma unor ansambluri închegate pe un unic principiu ordonator. Ce se întîmplă însă pe acest tărîm de fantasme, care este **starea** lui poetică ? „Puteam să fiu tot ce vroiam / dar numai o secundă / și doar un singur lucru...", spune din nou poetul. Lumea lui este în continuă metamorfoză, un tărîm de realități nedeslușite, care se sting în clipa cînd apucă a se naște. Un galop adeseori haotic, siluete de fum, spaime și stări incerte, viziuni de registru hipnagogic, semințe care se desghioacă, flori care dau fructe și se întorc apoi din nou în semințe, cu viteza proceselor nucleare, iar alteori boabe de grîu care distrug pietrele de moară, cu o lentoare halucinantă, de ciclu cosmic. Realitatea poetică pe care o inducem nu-și are însă rădăcini psihologice și nici nu reflectă triumful sau durerea provocată de dărîmarea idolilor tribului, cum se întîmplă, adesea, la unii din confrații de succes ai lui Grigore Hagiu. „Duhul neliniștit" pe care-l proclamă într-un titlu este însuși principiul constructiv al poeziei, cel ce-i atribuie realitate. Este o energie pură, inatacabilă : „...viermii care vor mușca din noi / cercu-nchid pe învîrtirea cărnii / se-adîncesc în puncte / prin nenaștere / invulnerabile". În mod absolut firesc, autorul unei atari viziuni a evoluat spre o poezie extatică. Supunîndu-se unui proces de adevărată pustiire artistică și psihologică, Grigore Hagiu a forțat propria sa vocație și resursele umane de care dispunea, într-un salt mortal : „desmărginește-te / suflete", răspunzîndu-și apoi cu o stanță ce pare transcrisă din **sutra** cine știe cărui iluminat extrem-oriental : „un fel de lentoare / un fel de albastru de mare / melodios în inimă ni s-a strecurat / în lumina căzută altfel pe întinsul cîmpiei / în încordarea / neînverziților arbori / în legănatul / femeilor mers / de parcă deodată / stelele toate / înfloriră în univers" **(privire din adîncuri,** în **zenit de anotimpuri).** Putem bănui cît de fără număr sînt căile către realitatea supremă, și ce grea este această încleștare a vieții cu arta, care poate distruge orice carcasă umană. Atunci cînd vedem poetul cu ochii albi și cu stare cataleptică, pășind cu ușurință dintr-un tărîm în altul, **spațiile somnului** devin cele în care se adună, insinuant ca o mireasmă, „secretul" absolut al vieții : „nu se desprinde-n întregime / niciodată de noi / somnul / transparență diafană / pe talgere de cranii măsurat / fără-nceput / poveste și prezență / (...) deplin încape somnul doar în morți / tandru-i păstrează la sine / palizi frumoși neschimbători / acolo dacă s-ar deschide / în întuneric doar o ușă / s-ar spulbera în vînt / știutele tipare / și s-ar căsca prăpăstii în pămîntul / acesta dar și celălalt / sămînța seminției noastre înghițind-o". Poetul nu ne mai spune ceea ce știm cu toții, realitatea lui este copleșitoare prin unicitatea ei. „Devenim cuvînt", afirmă el în **Patria cuvintelor,** adică invocație și realitate în același timp, pe un tărîm de miresme și somn : „dar eu adorm / adorm de tot / își scoate palid arborele-n fața mea / întîiul suflet mistuit de teamă...". Viața lui este o „lacrimă de vultur".

Poezia lui Grigore Hagiu este de natură substantivală, atribut ce derivă din esențialitatea ei, din faptul că nu „povestește", ci instituie realități. Întoarsă spre taine, poezia substantivizează, caută un singur cuvînt ce închide în sine toată lumea. Atunci cînd adaugi verbul, începe un proces, echilibrul inițial se strică. Dar verbul se dezghioacă în mod natural din substantiv, din subiect, i-am spune cu un termen, din logică. Energia, dynamis-ul de care vorbeam, primește un nume în ultimul volum al lui Grigore Hagiu : gravitația, care presimte lumea în somnul din care se naște : „zace-n adîncuri / greutatea noastră / înainte de-a ne naște / ce drum bătătorim noi înșine zidiți în greutate / și ce alcătuire mai înaltă pe tăcute o pîndim / avar îngreunîndu-ne cu toți părinții / un unduit de aripă vîslind prin diamant / adoarme și-mpreună oasele mai multor generații...". Ciclul care dă titlul volumului reflectă alunecarea magmatică a acestei energii, pentru prima oară se sparge piatra substantivelor pentru a deschide drum mișcării cosmice, într-o zvîcnire de undă geologică, încremenită parcă și ea pe cadranul eternității : „poate am pipăit / prea de aproape / teritoriul zeesc / aștept să-mi cadă o mînă la noapte / să respir cu gura înfiptă în zid / prin cîteva lujere înflorite în mările moarte / să dorm într-un corp netrezit și străin / niciodată călător prim umila vedere / neștiutor de cuvinte / adîncul a și început / cu leneșă îndreptățire / să mă facă părtaș / / să spunem deci / cît mai puțin / de unul singur mormăind bătrînește / nealeasă e linia vieții / tulburată-n culcușul matern / laba de cîine și vultur / își tot bate însemnul / pe rîul de zgură și fier / absorbite sînt brusc / și nedesfăcute / rănile noastre cele mărunte / deschise cu ghimpele de trandafir / / cum să te naști / cînd toate veșnic / ți-o iau înainte / cum să gîndești în această gîndire fără de margini / cum să visezi în această nemărginire visînd / prin însăși frumusețea-ntregului imaculat / și cum să fii tu însuți / adîncimea fără greutate / din miezul gravitației / din întunericu-i împărătesc / tot sîngele mi l-aș sufla / să se aprindă / pe trăsnetul mai purelor alcătuiri". În acest fel, nimic nu se adaugă în proces, gravitația este o lăsare în sine, cosmică, o reașezare de o clipă, care poate nici n-a fost. Termenii îndoielii sînt mai numeroși în **Descîntece de gravitație** decît în alte părți, sugerînd tocmai nesiguranța : „tu însuți s-ar putea să fii visat".

Grigore Hagiu este un meșter mare, în sensul prețios și vechi al cuvîntului, un artist care lucrează de preferință în materiale scumpe, deși întrebuințează și alama pentru obiecte domestice. Metalul moale scoate sub mîinile lui doar un țipăt de virtuoz, însă diamantul tăiat în atîtea versuri memorabile dezvăluie starea lumilor adînci în care s-a alcătuit.

Aurel-Dragoș Munteanu

Eugen Barbu, laureat al premiului Herder

Aflăm cu satisfacție că printre laureații premiului „Gottfried von Herder" se află scriitorul român Eugen Barbu. Decernat de Universitatea din Viena, prestigiosul premiu este expresia recunoașterii pe plan internațional a valorii operei unora dintre cei mai de seamă reprezentanți ai culturii, literaturii și artei din sud-estul european. Importanța distincției, după cum se știe, a fost conferită și altor exponenți ai culturii române contemporane, între care și scriitorilor Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Franyo Zoltan, Nichita Stănescu.

Este un prilej de legitimă mîndrie că anul acesta premiul „Gottfried von Herder" revine lui Eugen Barbu, personalitate de seamă a literaturii române de azi. Creator multilateral, de structură proteică, prezență proeminentă în viața noastră literară, Eugen Barbu se impune, în primul rînd, ca un important și original romancier, ce-și aproprie, însă cu deosebită fervoare, și alte ipostaze : de dramaturg și nuvelist, de eseist și memorialist, de poet și reporter. O asemenea propensiune spre diversitate, în ultimă analiză, dă expresie plenară, în context contemporan, unei mari tradiții creatoare, proprie culturii și literaturii române din totdeauna. Prilej de satisfacție pentru toți cei ce iubesc literatura noastră, pentru creatorii ei de azi, decernarea premiului „Gottfried von Herder" lui Eugen Barbu aduce o nouă recunoaștere internațională a culturii române, de pregnantă originalitate, cu un generos mesaj umanist.

L.

Biografie și ficțiune

Urmare din pag. 1

și cînd, după multe peripeții, tînăra femeie se întoarce, eroul iubește o altă fată. Sapho sau poate Paula, Ana, Marilena. Spectacolul feminității este derutant în **Supraviețuiri,** iar cronologia eroului nu este, la acest punct, riguroasă. Vocația personajului este de a rata, pe acest plan, împlinirile intime. Cînd, tînăr de tot, se hotărăște să meargă în cartierul cu reputație proastă, la „Rozina", spaima și fascinația adolescenților, localul este desființat chiar în seara respectivă ; pe un șantier, întîlnește o tînără casieriță și, în prada unui elan proaspăt, ziaristul vrea s-o cunoască mai bine dar, în momentul decisiv, apare pe ușă o colegă și totul eșuează. În altă situație, apare tatăl, simbolul unei morale riguroase.

Eroul, în veșnică expediție sentimentală, are și zile mai bune, el iubește, de pildă, pe numita Paula în secția de documentare a ziarului, pe colecția revistei **Flacăra.** Fatalitatea urmărește totuși pe erou : pe veșminte se imprimă titlurile de pe gazetă iar broasca de la ușă se blochează.

Toate acestea sînt narate cu un umor de bună calitate, eroul se ia singur în rîs, își comentează eșecurile și izbînzile, trecînd repede de la politică la erotică și de la erotică la filozofia existenței. Reflecțiile sînt, în ciuda stilului mereu isteț (la modul gazetăresc), profunde și puterea de sugestie a fragmentelor epice este excepțională. „Căutarea unei consistențe" (L. Raicu — **Critica formă de viață,** p. 149) pare a fi tema prozatorului, interesat, acum, să înțeleagă un destin fascinat de istorie și lovit orbește de evenimente. Tînărul care ia ca model moral pe Pavel Korceaghin și fuge la familia lui micburgheză pentru a-și asuma, în mai mare libertate, responsabilitățile istoriei, pare scos din literatura deceniului al VI-lea. Radu Cosașu nu ascunde această filiație, eroul său este produsul unei epoci și al literaturii ei. Inocent, înflăcărat, eroul ia totul în serios și caută cu pasionalitate clișeele. Inteligența prozatorului este să sugereze viața din umbra lor și să arate modul în care se descoperă și se întemeiază un destin obișnuit altfel să se mistifice cu un fel de jovial fanatism. Eroul (antieroul) lui Cosașu trăiește în eroare și justifică toate loviturile pe care i le dă adulata lui istorie. Conștiința erorii există în subtext, ea este oglinda spiritului matur care scrie, acum, despre niște întîmplări vechi și despre un timp în care intoleranța și iubirea merg mînă în mînă. Lucru rar la un ironist. Radu Cosașu nu îndepărtează sugestia de gravitate a istoriei, narațiunile sale, ingenioase și subtile, spun despre epocă mai mult decît numeroase alte cărți voluminoase și posomorîte care scriu despre aceleași teme.

În interiorul acestei confesiuni febrile, distingem și o schiță de tipologie. Memorabil este portretul bunicii **(Tandrețea ca un refuz al morții),** îndrăgostită de necrologuri și de reportajele lui Brunea Fox. Sexuagenară viguroasă, bunica stîrnește încă pasiuni sentimentale și într-o zi nepotul este solicitat să-și dea consimțămîntul la căsătoria ei cu domnul State Lerescu, caricaturist șomer. Nepotul este tulburat, ezită, o ură ascunsă mocnește în el contra candidatului, dar se pleacă în fața fatalității și se duce cu flori la ofițerul stării civile. O mătușă, numită din cauza curiozității ei, Bette, se uită prin gaura cheii, decupează litere din ziare și alcătuiește texte secrete pe care le duce nu se știe unde. Nepotul o urmărește ca într-un roman polițist și crede că mătușa este spioană. O vecină merge mai departe cu suspiciunea și denunță pe suspecta bătrînă. O altă bătrînă, de 89, anunță că moare, apoi se răzgîndește — „— Am crezut că mor... Dar m-am gîndit și am zis că astăzi n-ar fi bine...". În seara de Paști, tatăl citește rugăciuni, iar mama și bunicul se plictisesc „cu cel mai adînc respect". Fiul contestatar aduce în casă pe Ana, spre furia tatălui care, spirit religios, ține profanatorului următorul discurs :

„— Domnule Ben, tovarășe Beniamin, de mîine vei părăsi casa noastră, casa mea. Admit orice în numele revoluției, pentru că sînt conștient de caracterul ei ilimitativ, dar nu admit călcarea legilor bunului-simț. Dacă astfel începe revoluția dumneavoastră, atunci fă-o fără asentimentul meu. Bizuie-te pe disprețul și protestul meu. Ceea ce desfășoară în pofida bunului-simț, e sortit pieirii, mă înțelegi, tovarășe Beniamin și stimată tovarășă ? Mă înțelegeți ?".

Mama, mai înțelegătoare, întinde înspăimîntatei fete un pahar cu vin spunîndu-i că întrupează duhul lui Eliahu Anavi **(Seară de primăvară '45).**

Bombea este o schiță în stilul lui Caragiale, stil fals obiectiv. Naratorul vorbește cu vicleană admirație de cel mai bun călăreț din compania lui, elementarul Bombea, și vrea să-i afle secretul talentului. Bombea îi dezvăluie, după oarecare ezitare, secretul succesului său : un șezut bine croit. Înzestrarea anatomică facilitează promovarea călărețului la gradul de ofițer, spre stupefacția (nesinceră) a naratorului, intelectual complexat și călăreț lamentabil*.

★

Stilul epic continuă în **Supraviețuiri II** cu o mai mare notă de gravitate în ton și un mai hotărît accent pus pe desfășurarea epică a faptelor. Cadrul, personajele sînt aceleași, numai tinerele femei care intră și trec prin biografia eroului (un festival al fetelor „trăznite" și frumoase) poartă acum alte nume : Solveig, Culi, Tinibalda, Roza. Radu Cosașu renunță aproape total la ficțiunea obiectivității, impersonalizării, vorbește la persoana întîi și nu se mai ascunde sub nume inventate. El își poartă, cum se zice, tinerețea furtunoasă și mitomană pe față. Curios, ficțiunea iese mai puternică din această repliere și epica este mai solidă. Substratul grav al cărții se vede mai bine, modul voit zgomotos, teribilist și fanatic al eroului de a judeca lumea în care trăiește nu mai acoperă dedesubturile tragice ale existenței. Eroul însuși își fixează o identitate literară mai sigură, suferințele și petrecerile lui (în plan erotic) îl fac simpatic și autentic. Biografia lui este reluată și sporită cu noi date. Conflictul cu familia, fuga de acasă, moartea tatălui sînt repovestite cu un umor mai amar. Tatăl moare de inimă rea și fiul nu îndrăznește să se ducă la cimitir. Jurnalist, lucrează în redacția unei reviste pentru tineret, apoi este trimis să se reeduce într-o uzină, din cauza unui unchi, Marcel, plecat în străinătate. Deplasările eroului permit lui Radu Cosașu descrierea mai multor medii și categorii sociale ; lumea gazetărească, mediul muncitoresc, armata, lumea micii burghezii bucureștene fată în fată cu rigorile revoluției etc. Foarte fine sînt notațiile din viața gazetărească, prin care se mișcă entuziaști inflexibili și cinici sentimentali. Unul dintre ei, Băiatul, dă de lucru colegului său, într-un moment de dificultate. Îi comandă articole și le publică sub numele său, creîndu-și astfel o reputație literară nemeritată. Generosul amic este însă un impostor care știe să tragă de limbă și să întrețină în jurul colegului său o atmosferă de suspiciune. Multe fapte din biografia reală a scriitorului au trecut, bănuim, în aceste însemnări repezi și sarcastice. Într-un loc el vorbește de **adevărul integral** și de nefericirile pe care i le-a adus această formulă. În altă parte este citat titlul unei cărți de reportaje: **Energii,** carte pe care, cu adevărat, Radu Cosașu a semnat-o. Amănuntele întăresc impresia de autenticitate și dau culoare aventurilor cam picarești ale eroului. Închipuit și neînduplecat, eroul trăiește în două registre (politic și sentimental) o tinerețe devoratoare, în sensul eroilor lui Malraux. Trimis la „Timpuri noi" din cauza unei pete în biografie, ziaristul este dat pe mîna meșterului Dinu, om sever, de o afectivitate imprevizibilă. Într-o zi, cînd îl prinde cu o minciună, meșterul îi dă două palme, apoi același om aspru se bate cu un jurnalist demagog care calomniase pe ucenicul său. Ucenicul jură pe spiritul lui Camil Petrescu („cine iubește pe Camil — nu poate fi un provocator") și, intrat în atmosferă, se adresează meșterului cu astfel de vorbe tandre : „Te rog frumos, du-te-n lampa mă-ti, nea Dinule".

Nuvela are culoare și readuce în actualitate o tipologie literară ce părea pierdută : tipologie din scrierile mai vechi ale lui Teodor Mazilu, N. Țic și a altor prozatori din generația lui Radu Cosașu. Este vorba de muncitori justițiari și romantici, ușor mitomani, idealiști, oameni, în fond, cumsecade, înzestrați cu o vocație de moraliști. Ei desfac o sută de foi de pe un fapt pînă ajung la adevărul lui. Radu Cosașu reabilitează (cu inteligență și ironie) această tipologie, verosimilă în ordine literară.

Narațiunea sa cunoaște și momente de spectaculozitate și mister. Eroii dorm sub podurile Dîmboviței, o sportivă cu brațe de oțel urmărește, ca luna soarele, pe meșterul Dinu, un viitor socru face cercetări discrete asupra biografiei logodnicului etc. Misterul și sora lui bună, aventura, sporesc cînd este vorba de viața erotică a personajului, întreprinzător și ghinionist, ca și în întîiul volum. Tînărul înflăcărat iubește pe Solveig, o fată cu firea bărbătoasă, apoi pe Tinibalda („cea lată în șolduri"), pe Culi pe care vrea s-o ia de soție, în care scop vine în casa părinților ei etc... Rateurile se țin lanț, o Paula se duce din 10 în 10 minute și se așează pe oliță, o altă femeie, Roza, este chemată la telefon în clipa în care eroul se decide să nu mai fie timid. Povestirea din urmă este romanțioasă și numai ironia bună a prozatorului o salvează. Ironia nu repară însă prea mult în alte cazuri **(Zarul, O viață frumoasă și neobișnuită),** unde fantezia este pur reportericească și observația morală nu ajunge departe. Tema gravă (căutarea familiei, obsesia bolii) ar fi avut nevoie de un alt spirit și de un alt stil (mai creator) în narațiune. Inteligența în literatură este, ca din cînd în cînd, inteligența să se retragă și să lase loc spiritului creator să îmbrățișeze acele naivități profunde care constituie esența vieții.

Supraviețuirile lui Radu Cosașu au de regulă substanță și un farmec ce vine din limbajul lor iute și colorat, într-o narațiune „descoperită", lipsită de mari ambiții literare. Însă tocmai absența ambiției de a scrie complicat și frumos dă paginilor autenticitate, savoare și profunzime.

Scrisoare unui tînăr prieten

Numele poetului

Nimeni nu-ți spune : scrie, așa cum nimeni nu-ți poruncește să nu scrii. Ce se va schimba în existența poetului dacă te vei apuca tu (de ce tu și nu altul ?) să strigi : „uite-l, este !?" Doar sînt atîția poeți, o mulțime, și fiecare are de la bun început universul personal, vine cu el, se duce cu el, o sumedenie de universuri. Care debutant nu-și are și el universul lui,acolo, măcar unul, dacă nu cîteva ? Talent n-o fi avînd, dar fără univers nu se poate ! Poet n-o fi, nu poți să-i pretinzi oricui, mai încearcă și el, dar mare poet sigur că este, cum altfel ? Numărul marilor poeți pe cap de locuitor crește văzînd cu ochii.

Pînă cînd deschizi într-o dimineață o revistă și vezi cîteva versuri, patruzeci sau cincizeci de cuvinte. Și auzi un glas. Recitești. Nu te-ai înșelat, sînt chiar versuri. Și nu ale oricui, ci ale celui ce semnează cu numele acesta pe care nu l-ai mai întîlnit. Petru Romoșan, să zicem. Un nou univers de imagini ? Nici vorbă. Un om ți-a spus bună-ziua. Îi răspunzi în gînd și nu-i uiți numele. Peste cîteva luni îl zărești pe micul ecran, citind cîteva frumoase strofe despre Decebal. Alături, figura generosului și delicatului poet Victor Felea, Prezentatorul. El, Petru Romoșan, nu e Poetul, nici pomeneală : un băiat firav, Prezentatul. Apoi dai din nou, în „Luceafărul", în „Tribuna", în „Echinox", de niște versuri ale fostului Prezentat. Îți spune ce s-a mai întîmplat cu el ; un tremur ușor agită pagina. Cazi pe gînduri : se rostesc acolo, în versuri, niște lucruri serioase. Nu se știe dacă a avut loc deplasarea vreunui animal nobil dintr-un cer în altul, nu e sigur că pielea statuilor s-a încălzit, dar citești și ai certitudinea (pe care atît de rar o cunoști) că nu-ți pierzi timpul. Dimpotrivă : încerci un lucru important, să faci cunoștință cu o poezie de Petru Romoșan. Iar numele începe să însemne ceva, devine traductibil, așa cum traductibile sînt cuvintele ca „odihnă", „măr", „tristețe", „exaltare", „lapte". „Bacovia" înseamnă altceva în românește, altceva în franceză, altceva în germană. Dar de însemnat înseamnă ceva în toate aceste limbi. (Asta ai învățat-o și o știi din superba carte a lui Ion Caraion). Iei o foarfecă, tai din ziar poemele lui Petru Romoșan și le pui de-o parte. Poemele unui poet din Cluj-Napoca, despre care afli că a împlinit sau e pe cale să împlinească douăzeci de ani.

Asemănări, deosebiri ? Petru Romoșan a atins cu degetul, făcîndu-le să sune, ramurile arbuștilor fini, acoperiți de chiciură, ai lui Adrian Popescu, poetul cu privirea coborîtă dintr-un roman de Dostoievski. A vizitat biblioteca lui Dinu Flămând, a pipăit stinghiile prea fragile, din lemn de măr, ale rafturilor, le-a și mirosit, vîrîndu-și nasul printre cărți, curios cum e și fără sfieli. A ascultat cu atenție hohotele de rîs înăbușite (de rîs care-și rîde cu tristețe de sine) ale lui Mihai Ursachi. Poate că nu-i sînt străine nici aventurile detectivului Arthur, din cărțile lui Emil Brumaru, sau chiar năzdrăvăniile melancolice ale talentatei Ioana Crăciunescu. Dar, răsunete adînci vin din biblioteci transilvănene cu, mult mai vechi (unde se află ediții complete Shakespeare, geniul tutelar) și nu mi se pare că fac o greșeală prea mare dacă deslușesc în versurile tînărului descendent ecouri „eroi-comice" ale epopeii lui Ioan Budai-Deleanu.

Să zicem că aceasta ar fi familia. Dar fiul, cel Ales, cum este ? Petru Romoșan e un autor de lungi discursuri gîfîitoare și gîlgîitoare pe care le aruncă la coș. Dar totdeauna sau aproape totdeauna rămîne ceva : o fițuică, un fragment abia lizibil, cîteva cuvinte salvate dintr-o paranteză prea strînsă care a pocnit. Aceste cuvinte, poetul ni le asvîrle sfidător. Sfidare de adolescent care știe el ce știe : i s-a făcut darul, are darul, nimeni nu i-l poate lua. Dar de aci încep îndoielile. Se află pe pămîntul poeziei, sigur, dar drumul acesta încotro îl duce ? Și cît de departe ? Fără îndoială, poezia e mai puternică decît monarhii — regele Claudius a murit, scribul trăiește — dar e atît de important să fii mai puternic decît niște bieți regi, e suficient ? „Mort este regele Claudius, morți sînt supușii, / Trăiască scribul, șoarecele nemuritor ! (...) Cu capul în mîini, / Visezi o faimă fără egal. / Vîntul prin perdele, prin părul aspru. / Suflarea ta — o amară vorbire neînțeleasă." Visezi o faimă fără egal. . Dar la ce e bună faima ? Dragostea te poate duce mai departe. Apare iubita, întîi ca un simplu personaj pe care-l întîmpini cu întrebări afectate : „Spui : Glezna ți-o sărut frumos ! / Da, desigur, dar de ce să scrii asta ziua în amiaza mare ? / Clipa cînd leneș inverzesc în minte trandafirii." Dar, pe neașteptate, întîmplările iubirii devin pline de gravitate ; dragostea începe să se confunde cu Poezia, care fusese pînă atunci (în ascuns) credința ta cea mai înaltă : „Ioan gură de aur — / îl dor cuvintele frumoase / doar cuvintele frumoase îl dor / nu mai poate spune că părul său e alb / nu mai poate spune că trupul său îmbătrînește ; nu mai poate spune cît o iubește pe Maria // Ioan gură de aur mort pe propria sa gură." Mort ? încă nu. Mai sînt multe de trăit, mai sînt destule lucruri care te cheamă să le descrii. Să le descrii în amănunt. Punctul concret, amănuntul, cuvîntul parcă nepotrivit care „sare" din pagină, iată un element important al artei poetice pe care se întemeiază poeții mai tineri : „Hai să-i lăsăm pe alții să aibă parte de frumusețe, / Hai să-i lăsăm pe alții să aibă parte de putere, / De mult visate țări calde, / De vorbe leneșe și elegante. / Hai să-i momim cu umilința noastră / Și cu înalta artă a descrierii / A unui păstrăv din apa roșcată și a unei buburuze." Altădată, autoironia salvează poemele de boala sentimentalității excesive ; posibilul „lamento" e transformat în strigăt de adolescentină sfidare : „Capul meu sortit trăznetului ! / Și mult mă mai laud. / Vezi bine, e bun de ceva. / Prăbușească-se pe covoarele verzi. / De treabă, săracu. Oarecare. / Capul meu sortit trăznetului / Și mult mă mai bucur" Din cînd în cînd ferestrele înalte ale bibliotecilor se deschid. Pătrunde în spațiul poeziei un aer tare, de iarnă carpatină. Poetul face glume savante, fără să observe că, în glumele sale savante, ninge. Se aude mereu o chemare spre prospețime, spre frăgezimea începuturilor, spre ierburi și frunze : „O amărăciune mai pură / niște boabe de mei mai verzi / să-mi reazim surizînd bărbia." I se dedică „lui Nichita Stănescu tînăr" frumoasa poemă „O călărire în zori" (mai puțin consistentă, cred, decît ar fi presupus-o îndrăzneala gestului) : „Hai să-l călărim ! / Frumosul Pegas ne mai poate duce. / Să-i dăm să mănînce jarul, / Să-i arătăm femeia cea mai fardată, / Dar mai ales să-i arătăm / Moartea ce-o avem în buzunare / (Sperietoarea celor mai de seamă poeți). / Hai să-l călărim ! / Sărmanul Pegas ne mai poate duce."

Flăcările poeziei lui Petru Romoșan ard ascuns ; le simți dogoarea, le poți asculta duduitul dar nu le vezi. Nu sînt vizibile cu ochiul liber nici în admirabilele versuri dedicate istoriei vechi a Transilvaniei, versuri de adînc răsunet patriotic, nici în poemele despre satul natal, Pudic, poetul (cu siguranță, unul dintre cei mai talentați autori tineri apăruți în ultimul deceniu) se ascunde după propria sa umbră, se travestește, face să i se audă glasul de unde nici nu te-ai aștepta. E felul său de a fi, singur și l-a găsit, și se vede că acest fel de a fi răspunde unei necesități interioare, de vreme ce declarațiile „directe" au un răsunet mai slab.

Dar poetul greșește rar (e o imputare, aceasta...). Poemele au toate un secret al lor, sînt construcții fine și echilibrate. Și este o durere adevărată în aceste rafinate poeme. Și o exaltare reală. Și o teribilă poftă de viață. Și chiar o teribilă poftă de literatură — de ce nu ? Și literatura e o formă de viață : „De azi vă voi spune povești. / Le voi numi versuri dacă versuri vor fi. /... / Povestea e nouă ! Povestea e nouă / Iată bucuria și faima noastră. / Nouă pentru totdeauna ! / Nu amintește de nimic, de nimeni nu va fi pomenită".

...Am scris rîndurile de mai sus în luna noiembrie. Iată acum pe masa mea (ninge, februarie) volumul „Ochii lui Homer", tipărit de Editura „Dacia". O carte excepțională. Transcriu cu mîna tulburată numele poetului: Petru Romoșan.

Florin Mugur

Mama lui Mateiu

Urmare din pag. 1

să aducă ce-i trebuia. Într-un rînd, a lipsit două-trei zile. În dimineața zilei următoare, servitoarea își alarmează stăpîna :

— Domnișoară, se aud din garaj vaiete omenești !

— Nu se poate, s-o fi introdus vreo pisică și miorlăie că nu poate ieși.

— Nu, domnișoară, veniți și puneți urechea să vă lămuriți.

Așa era cum spusese fata din casă. În lipsa cheii, care se găsea la Mateiu, ușa a fost forțată de un lăcătuș. În garaj a fost găsită o femeie bătrînă, uitată de Mateiu. Vă las să ghiciți cine era.

Peste cîțiva ani, Mateiu se însoară cu stăpîna moșiei Sion, unde se și instalează, după expirarea contractului de arendă. Peste cîtva timp îi spune soției :

— Dragă Marico, uite ce te rog... Îi port de grijă unei bătrîne, care a slujit cu credință zeci de ani la părinții mei. Aș vrea să-i găsim un loc în căsoaiele noastre de pe lîngă conac și să i se facă un modest tain zilnic. Ce zici ?

— De acord, Mateiu.

La moartea bătrînei, care n-a întîrziat prea mult, Marica a aflat de adevărata identitate a nefericitei. Atunci ea s-a adresat lui Mateiu cu aceste cuvinte :

— Bine, Mateiu, se poate să nu-mi spui că era mama ta ? Aș fi poftit-o să stea cu noi în conac, aș fi cinstit-o cum se cuvenea.

Aristocrația, în concluzie, e de ordin etic, iar nu de naștere și nicidecum de ficțiune.

Am relatat două fapte autentice. Nu apreciez, nu judec. Las aceste prerogative amicului nostru Alexandru George.

puls

Băiatul cu buton sau valetul de buzunar

Cine și-ar fi închipuit (acum cîțiva ani) că mielul o să-și pună proteză de cîine și-o să-nceapă să latre?

Furios că-n pășunea sa nu răsare decît „gloria pitică" — alb de invidie și refuzat de culorile paștelui — i-a plăcut lui rolul oului din piesa „Oul care a înjurat găina", altfel de ce s-ar fi repezit să muște mîna ce l-a ocrotit și i-a întins cîndva grăunțe. Cu timpul ne-am convins că întocmai cum unii se nasc bruneți așa și el s-a născut „cu principii". Deși elastica sa evoluție ne-ar îndemna să lansăm zicerea **„și arborii de cauciuc nasc oameni"** cum am putea totuși să nu lăudăm structura de beton armat a principiilor sale, atît de țepene și de frumos croite că nu i se potrivesc decît lui ?!

Bunăoară :

Olog fiind — și nu e greu să ni-l închipuim astfel fiindcă tot îi umblă tălpile prin frunte — crede cu sinceritate că: **cine nu-i olog, nu merită să trăiască,** dărîmă cu nonșalanță mituri străvechi: **pămîntul nu se odihnește pe spinarea unor elefanți, ci pe cea a ologilor,** cugetă apăsat: **cine n-are ologi, să și-i cumpere.**

Botezat, desigur, într-un cazan scobit în piatră acră, abia acum i s-au sterpezit cuvintele, cînd norocul i-a împrumutat porecla de scriitor.

Dotat cu „muștiuc" ca orice trompetă de bîlci, și-a modulat vocea pe două tonalități: contra-cost și contra-noastră; fire voluntară fiind, a început să dea lecții de curaj turnînd nu numai în pahare; iar fiindcă tot se poartă intransigența, s-a hotărît să hulească orice lucrare artistică ce nu-i pe calapodul dumisale — și cine nu cunoaște piciorușul său de cenușăreasă...

Băiat „bun la toate" a brevetat nu demult nemaiauzitele „tranșee comestibile" (de aici probabil, aerul belicos cu care scrutează literatura) pentru ca în ultimul timp, strecurîndu-și ființa printre copertile unor cărți cu versuri pentru speriat copiii neascultători, să inventeze la cerere sau din proprie inițiativă: eclipse.

Ascultîndu-l vorbind, am fi tentați să credem că-și duce existența nepătată într-un borcan cu spirt, îngăduindu-și doar din cînd în cînd să iasă la suprafață și să privească spre noi printr-un geam afumat. Și totuși se zice că întîlnind în cale o grămăjoară din coji de semințe de dovleac — scuipate de un maestru binevoitor — demn ca o gumă de mestecat s-a aplecat și a compus pe loc un eseu, în care demonstra cu fervoare de papagal, că nimic pe lume nu-i mai gustos și mai nutritiv decît cojile azvîrlite pe jos.

Se mai zice despre el c-ar fi băiat „subțire". După felul cum alunecă în buzunarul celui care-i declanșează butoanele — ca la momentul potrivit să facă „bau" „bau" înspre noi — sigur e băiat „subțire".

Croindu-și steag din nemulțumire, îl flutură mai ales cînd apa curge înspre moara lui; e văzut cătrănit — precis a cîștigat la loto umblă cu oțet pe figură — a scos cu siguranță o nouă carte

ține doliu la butonieră — a fost numit, negreșit, membru al vre-unei comisii de împărțit zîmbete.

Ca pe orice proaspătă „minune" cea de-a treia zi îl caută cu nerăbdare. Nu ne mirăm, așadar, că se joacă de-a v-ați ascunselea, pitulindu-se în umbra altora.

Ne mirăm în schimb de mutația petrecută în organismul său: fierea nu-i mai e secretată de bilă, ci de stiloul care i s-a plictisit în mînă.

Mircea Dinescu

În articolul „Nebiruită tinerețe" de Marius Cilievici, publicat în numărul trecut al revistei noastre în loc de „împotriva asaltului mitului" se va citi „împotriva asaltului uritului".

atelier literar
poșta redacției

ASPIROS : Piesa e șubredă, însăilată, superficială. În versuri, nimic nou. Scrisoarea eludează tocmai elementul esențial : școala abandonată, lipsa de cultură. Cîtă vreme nu veți privi în față (și nu veți încerca să rezolvați) aceste grave probleme, nu sînt șanse să obțineți rezultate demne de interes. Nimic deosebit, nici în ultimul plic ; desenele se vor adresa, pe viitor, secretarului de redacție.

DORIN ANDREI: Ne-au plăcut de-adevăratelea versurile dv., care par să anunțe o reală vocație lirică. Mai trimiteți niște pagini și o mică prezentare (și iscălitura definitivă, dacă e alta decît cea de-acum).

D. ST.-NAPARIS : Lucruri mult mai bune, de data asta, care deschid perspective noi, promițătoare (mai cu seamă : „Crez", „Interior", „Eu m-am deschis" — dar **„cei bun"** și **„cei rău"** se scriu mai altfel!...)

AL. JURCAN : În general, lucruri modeste, neinspirate, artificioase. Mai ales versurile. Ceva, în „Focul" și poate, „Tacu".

FOTACHE FĂNICĂ : Paginile sînt stîngace, încîlcite, rău scrise, fără semne de talent. V-ați apucat de o treabă grea, înainte de a vedea dacă sînteți înzestrat pentru ea, înainte de a vă pregăti serios (de a învăța măcar să scrieți corect, îngrijit).

L. GRĂDIȘTE : Sînt unele lucruri interesante și destul de bine puse în pagină, adeverind aptitudinile pentru proză. Dar piesa, pornită cu un plan premeditat, în care **salcîmul** trebuie să fie un pretext simbolic, capătă insistențe „monografice" (ceea ce creează o serie de elemente „trase", forțate, alunecări în reportaj sec și „dare de seamă", alterînd unitatea și omogenitatea textului). Pe de altă parte, „depoziția" personajului e foarte aglomerată, stufoasă, dorința de a spune tot se traduce adesea în superficial și expeditiv, de fapt, într-un fel de rezumat al unui roman. Lipsește, se vede, o anumită experiență a compoziției, a tehnicii epice.

V. VOILAV : Cuvîntul este adulmecat, „prizat", cu o reală voluptate lirică. E luat „în posesie", însă, cu o anumită aplecare tiranică, intolerantă, care tinde să-l stingă, să-l încrusteze, la modul giuvaergiu, în monturi reci, neînsuflețite, de vitrină, într-o „tehnologie" aparent (sau superficial) și „postum" barbiană. „Deschidere oarbă", „Corrida", „Mă simți intrînd", „Incidențe" etc. îngăduie, însă, substanțiale speranțe în **perspectiva poeziei.**

T. ROȘU : Din nou, o serie de semne favorabile, înecate, însă, într-un diluviu metaforic care frizează adesea delirul ori incontinența asociativă. Frecvente lecțiuni îndoielnice, aproximative, ne determină să vă invităm încă o dată să apelați la mașina de scris.

B. PĂCUREȚEANU: Încă două plicuri, cu contribuții decisive pentru consolidarea unei imagini pozitive, a unei speranțe : unul, mai vechi, pare-se, cu „Fiasco", „Porțile nemuririi", „Cicluri" și, mai ales, celălalt, cu „Eu și septembrie", „Obsesia realității", „Poezia", „Nehotărîre", „Capitulare", „Bal mascat" — lucruri din ce în ce mai bune, adeverind perspectiva și vocația. Din al treilea, însă, doar „Înghițitorul de săbii" și „Poem fără cuvinte".

B. HORASANGIAN : Cîteva pagini mai însuflețite (printre multe altele, uscate, „albe", asertorice): „Opțiune", „Maree", „Andante spianato", „Aritmetică", „Starea de lipsă".

Eftene Dumitru, Marian Morisena, Paul Grădinaru, Brînaș Cristian, Gîrleanu Miteluș, V. Ionescu de la Tătaru, L. Valeriu, Vlad Marius, Ligia M., Lucian Anca, Dobre S. Ion Florin, Botez Maria, A. Buzincu, Constantin Negrea Gavrilă, Ramona Castris, Eugen Golda, Sufix (ceva mai bine, în „Cu dinții"), **Ștefan Marinescu, C. Sotirin :** Nimic nou !

Stelian Georgescu, Elena Crișan, Sabina Seceleanu, Charlie, Ion Dumbravnicu, Anna Maria Moha, S.V., Aurel Furtună, Dăscălescu L. Sorin, Mioara L., H. Hedwig, Cojocaru Mihai, I. Vintulescu, A. Ciulacu-Filipescu, Nestor Tiberiu, Adrian Mocanu (pe viitor, texte dactilografiate), **Anca Boroș** (ceva mai bine, în „Aici e un soare orbitor", „Sprijineam coloanele", „Nesfîrșită această noapte"), **St. Vlădutescu, Matei Mihail, Al. Groza, Ed. Cythera, Ovidiu Toma, Giurea Marian, Romulus Lungan, Florin Constantin, Daniel Gherghina, Ion Codreanu, Cara, Fl. Claudia, Marian Nicolae** (versuri și proză) : Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Iubire vecină", „Menuet", „Vals" etc. ; „Sînt tînăr", „Goana prin galaxii", „Joc marin" ; „Contrast", „Rătăcire" ; „Și totuși", „Întîlnire", „Cîntec de dragoste", „Amintiri" ; „Zeul răzvrătirii", „Stăpîna gerului", „Doamna viselor" etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Cîntec în fața dragostei

Cu grijă îmi apropii mîna de obraz
ca și cînd mi-aș lipi buzele
de nările sforăitoare
ale unui cal,
mîna mea — vorbitoare decît
în fața neliniștitei zăpezi a hîrtiei —
adulmecă asemenea unui cîine
pînă cînd simte mugurii iubirii
plesnind pe ram
și ramul îmbobocind lîngă
alt ram,
ne măsurăm palmele întinse
și las degetele tale
să-mi ghicească în palmă
dragostea...

G. M. BUCOVICIOR

În seara aceea

În seara aceea
un diavol îmi mînca zăpada din suflet
luna mă scărpina în ceafă cu cîteva
raze lucide
încercam cuvintele între dinți ca pe niște
monezi false
eram slab și urît
fiindcă mi-aminteam de tine
poate tu îți clăteai picioarele în visele mele
poate tu făceai din tristețea mea
o pereche de ochelari să-ți privești
de-aproape trecutul
acum
ca nu cîine bolnav
mă ascund după niște tufișuri sărace
desigur
genele tale.

CRISTINEL PRICOP

Zăpezi rînduite

Mai cred în iubire și
mai pîndesc izvoare în luminișuri
dar seara nu mai stau
cu spatele în dreptul ferestrei
din ce-aș putea să fiu o țintă prea ușoară
mă mulțumesc omenește
să rînduiesc cărțile pe rafturi
și pe cîmpie zăpada

cum am pierdut puterea
să citesc la luminare cum
pentru mine de acum paginile
alb îngeresc nu mai luminează
zăpezi răscolite, zăpezi rînduite
laolaltă se sting în torentele de primăvară.

VIORICA IONESCU

Grafică de Lucia Ioan

Pictură naivă

Ceea ce am reușit acum poate
nu s-ar cumpăra pentru pictură
și nu s-ar cumpăra
pentru geniul meu
totuși
în pînza asta
vibrează invizibil un sînge
care va răzbate de-ndată ce
s-ar înțelege
cît de mult îmi doresc
să mai treceți odată
pe strada asta înfundată
unde copii frumoși
plantează flori albastre
se dau pe tobogan sau
se prind în cerc.

MARIUS TÂRZIU

Scrisoare de dragoste

Nu putem zbura
dacă avem un picior
pe pămînt,
zborul
presupune
o doză de renunțare
uneori mare
de care nu sîntem capabili
întotdeauna,
nu se poate altfel...
apa va avea un gust sălciu
și muzica va fi plictisitoare.

În caz că vom renunța
la zbor
cu premeditare —
să rămînem
buni tereștri
să nu-i invidiem
pe ce-i ce zboară
încercînd
să le tăiem aripile
ca să ne punem
noi
pene la pălărie...

B. HORASANGIAN

Zine bune

Adeseori m-am trezit gîndind că
am dreptul să fac cu mine orice-bunăoară
să mă ucid și să mă las să trăiesc mai departe
ca și cum n-aș fi aflat c-am murit — am
orice drept la mine față de mine.

Dar cu acele fracții ale mele adăpostite de voi
plecate să mă vorbească vouă de bine și
voi să vă bucurați că exist, că am
mîinile proaspăt înseninate și apele limpezi
curățite de stînci, că vă tot schimb
lebede negre cu lebede albe pe sub pleoapele
adormite de parc — aș trece dulci miresme
sau rîuri subterane cu siguranța lor ca
o știință a luminii — cu aceste fracții ale mele
răspîndite în fiecare din voi ca niște
zîne bune dăruite vouă, cu ele
nu am dreptul să fac orice.

Fraților, mi-e dor să ne strîngem acasă
ca-ntr-un pumn de semințe adăpostit în poalele maicii
și să ne dăruim zîne bune.

ARMINA RALU

DREPTUL LA REPLICĂ

Nu doar în goana condeiului

Sub prestigiosul pseudonim **red.**, „Săptămîna" din 6 ianuarie a.c. publică o „Revistă a revistelor", nu doar severă și caustică, în legătură cu unele opinii exprimate de opt poeți în cadrul anchetei „Poezie și curaj", organizată de „Amfiteatru" nr. 12/1977.

În ceea ce privește observațiile generale, destul de ridicole, părerile cu privire la valoarea literară a unuia sau altuia dintre poeții vizați de **red.**, nu e nici cazul și, mai ales, locul potrivit să ne exprimăm vreo contraopinie, mai ales că sîntem implicați în „rechizitoriul" temerarului pseudonim. Dar cum nota în cauză nu este, cum am spus, doar severă și caustică, ci, pe alocuri, calomnioasă, dorim să atragem atenția **red**-ului asupra cîtorva **minciuni calificate** pe care le-a presărat nu doar în goana condeiului.

1. **red.** susține că ne-am fi permis a-l **„cita"** pe poetul Adrian Păunescu, **„cu niște versuri"**, spre a ilustra opinia noastră că, în poezia română de azi există „cîțiva trompetiști de vocație, care suflă în vechi alămuri recondiționate, surle și fanfare ce au mai servit într-o perioadă (vreme pe care P.C.R. a numit-o cu gravitate și răspundere, de tristă amintire) tot la așa-zisa afirmare a unor crezuri artistice, pe care azi le-am uitat cu toți, dar de rușinea cărora mulți nu ne-am spălat încă".

Răspuns : În tot textul semnat de noi în „Amfiteatru" nu am dat decît două **citate.** Unul din **Ion Bănuță**, cum și afirmam în textul cu pricina și un al doilea, al cărui autor nu-l numeam, dar care, în nici un caz, nu e Adrian Păunescu. Că versurile : „La noi, nu există să existe / cetățeni cu fețe triste ! / La noi, / toată lumea este grasă, / veselă, / politicoasă" îi par lui **red.** scrise de poetul pe care, dacă am înțeles bine, îl prețuiește foarte, e cu totul altceva. Adică : **o eroare pe cont propriu.** Asta nu ne-ar fi interesat, dacă **red.** nu ne-ar fi pus-o nouă în circă. În fond, la case mai mari, s-au văzut boacăne mai abitir : un ilustru prozator și publicist contemporan, în dorința de a le recomanda tinerilor confrați nu chiolhane, ci zile-muncă în marile biblioteci, le vorbea — negru pe alb, cum se spune — de **manuscrisele lui Socrate** (sic !) de care Domnia Sa ar avea cunoștință ? ! Aferim !

2. **red.** afirmă că am fi **declarat** în textul cu pricina că sîntem „un rob al ideilor și un dușman inveterat al pamfletului și pamfletarilor, care vedeți că nu fac altceva decît să demoleze autori de genul domniei sale, vedeți bine, atît de preocupați de artă și care n-au năravuri dosnice".

Răspuns : Nu există în textul nostru nici una din afirmațiile pe care ni le atribuie red. ! Simpla lectură a răspunsurilor noastre din „Amfiteatru" o poate dovedi. Numai **red.**, crescut, pare-se, la „școala" ce pretinde, cam excesiv, în toate situațiile „dreptul scriitorului la invenție", putea să-și permită transferul propriilor „idei" în „favoarea" noastră. Regretăm, nu primim „coletul" !

3. Ceea ce nu mai e o simplă minciună, ci **frizează calomnia** este ambiguitatea (cam eufemistic spus) rîndurilor în care mult prea temerarul pseudonim ne face „portretul" fizic și moral. Știm că **Aria calomniei** este o veche și dragă „marotă" a „Săptămînii", numai că nu ne simțim obligați s-o acceptăm, mai ales cînd este „cîntată" spre noi.

Pentru că ni se par de-a dreptul calomnioase următoarele „tușe" — „Dorin Tudoran, femininul poet cu ochelari care ne amintește de Antinous", „autori de genul domniei sale, vedeți bine, atît de preocupați de artă și care n-au năravuri dosnice" — cerem lui **red.** :

a) Să ne explice despre care Antinous este vorba : unul din pretendenții Penelopei, și-atunci, poate ni se spune cine este, în acest caz, „Penelopa" și, mai ales, acel „Ulise" de mîna căruia vom „muri" sau Antinous, favoritul învertit al împăratului Adrianus ? Știm noi, crescut la „școala" „paleontografică" ce ni l-a dat pe descoperitorul „manuscriselor" lui Socrate, poate că **red.** aduce în scenă vreun alt Antinous, neștiut nouă și cu obiceiuri și mai și...

b) Ce va să zică, în ceea ce ne privește, „femininul poet" și de cînd se ocupă **red.**, în particular și, mai ales, public, cu stabilirea exactă a sexelor ?

c) La ale cui „năravuri dosnice" se referea și în ce ar consta ele ?

d) Nu tocmai facultativ, ar fi cazul ca **red.** să intre în „anonimat" și să-și spună, limpede, ...numele și prenumele.

Pentru că afirmațiile ilustrului anonim **red.**, aduse de noi în discuție în acest **al treilea** punct, ni se par a intra sub incidența **Codului Penal**, cerem revistei „Săptămîna" explicația cuvenită — adică prin intermediul paginilor revistei. În caz contrar, ne asumăm obligația de a ne adresa justiției.

Dorin Tudoran

16 ianuarie 1978

P.S.

Sub o iscălitură (dumitru stancu), cu mult chiar sub „notorietatea" lui **red.**, „Săptămîna" a inaugurat, nu de mult, un „serial" (al cîtelea de acest fel ?) pe măsura preocupărilor acestei reviste. Tehnica ? Un „arsenal" complet : de la rea-credință pînă la calomnia calificată.

1) În numărul din 3 februarie, cel luat „în colimator" sîntem noi. „Motivul" ? Am fi dovedit în „intervențiile" noastre (cu precădere în cele din „Luceafărul") o alarmantă neputință de-a ne ridica la nivelul înțelegerii poeziei patriotice românești de azi. „Dovezile" ? Ne-am „permis" să negăm orice valoare aventurii lirice întreprinse de Paul Tutungiu în „Colindele din țara lui Orfeu", carte, de altfel, prost primită de o mare parte a criticii. Dar, pare-se, am mers și mai departe, „permițîndu-ne" să exprimăm rezerve față de poezii ale unor autori ca Dumitru Bălăeț, Florin Costinescu și chiar Vasile Andronache.

Răspuns : Adevărat ! Mai grav — neavînd încă motive temeinice, nu retractăm nimic din afirmațiile făcute cu privire la poeziile în discuție !

2) Am fi, susține imprudentul d.s., apărătorul unor posturi de radio străine și asta pentru că... nu ne-a plăcut poezia „Cică la posturi de radio străine" a lui Ioanid Romanescu.

Răspuns : Nici n-ar fi nevoie de așa ceva (de vreun răspuns, adică), dacă veninoasa calomnie nu și-ar scoate coarnele printre cuvintele paragrafului cu pricina. Ne întrebăm doar (acesta e răspunsul), cum de inventînd atîta material pentru **Gigă**, „Săptămîna" a trecut, cu ușurință, peste această perlă cît **Intercontinentalul ?**

3) Am fi trecut „dintr-o suflare" peste primul ciclu al „Țării ca meditație", carte semnată de Dan Mutașcu.

Răspuns : Dacă citarea a aproape 25 de versuri din ciclul cu pricina, într-o recenzie de 70 de rînduri, înseamnă o trecere „dintr-o suflare", d.s. are dreptate... Oricum, n-ar fi rău dacă, zărindu-l pe culoarele „Săptămînii" pe amicul nostru Dan Mutașcu, d.s. i-ar transmite din partea ne multă sănătate iar din parte-i o întrebare : „Este oare adevărat că după apariția recenziei lui D. T. la „Țara ca meditație" i-ați trimis cîteva rînduri de caldă mulțumire ?".

4) În finalul „articolului" său, d.s. „conchide" că nici nu-l miră o atitudine ca a noastră față de poezia patriotică, atîta vreme cît am putut scrie versuri ca „dragoste de-ai avut pentru mine, tu ești cel care nu va ști niciodată / că departe de noi este sfîrșitul — patria noastră natală".

Răspuns : Cam grosolană „confuzia" făcută de d.s. între **țară** și **patria** din poezia noastră. Cum nu avem știre de înființarea unui curs pentru deprinderea tainelor lecturii, rămîne ca d.s. să se zbată încă, singurel, pînă la acumularea unor elementare cunoștințe despre poezie și înțelegerea ei.

În încheiere, propunem conducerii revistei „Săptămîna" cîteva „teme de meditație", pe care le poate împărtăși, în întregime, și intempestivului ei colaborator.

Nu cumva altele sînt motivele pentru care d.s. ne însceneaza azi acest „gingaș" **proces de intenție ?** Ca de pildă :

a) Pentru că nu i-am propus spre publicare în „Luceafărul" nici un text din cele oferite.

b) Pentru că ne-am **„permis"** să-i atragem atenția distinsului poet că nu face bine scriind **Alexandri, Alecsandrescu, iubit-o, mingîindo** etc.

c) Că e cam întristător facsimilul de pe ultima copertă a unui volum de „versuri" ce-i aparține și unde tot omul poate vedea, cu ochiul liber, că d.s. scrie, **de mînă, „Ficei mele"** în loc de **„Fiicei mele"** și că adresîndu-ne chiar propriilor noștri copii, olecuță de gramatică nu strică ; ba dimpotrivă.

d) Pentru că i-am atras atenția că o primă și elementară obligație a unui poet este aceea de a citi și scrie corect românește.

e) Pentru că în „Viața Românească" din care citează „acuzațiile" noastre împotriva cărții lui Paul Tutungiu îl treceam și pe el, pe d.s., în rîndul erorilor **Momentului liric actual.**

f) Că în calitate de membru al Comitetului Fondului Literar al Uniunii Scriitorilor, am dovedit, vara trecută, **falsul** săvîrșit de d.s., care înaintase Fondului Literar o cerere de ajutor medical însoțită de-o chitanță, ce fusese eliberată de farmacie pentru suma de 5,70 lei dar ajunsese, grație lui d.s., complet „dezinteresat" în acest matrapazlîc, în valoare de 570 lei ! ?

g) Pentru că la o întîlnire a Președintelui Uniunii Scriitorilor cu tineri scriitori, ne-am „permis" să-i atragem atenția lui d.s. că nu relatează deloc exact incidentele cărora i-ar fi căzut „victimă" în redacția „Luceafărului" și că, martor fiind la cîteva dintre ele putem dovedi că el, d.s., a provocat acele incidente, mergînd pînă la insultarea celor ce-și „permiseseră" să-i refuze niște „poezii" și niște „articole" în care nu lipseau greșelile de tipul citat mai sus : **Alexandri, Alecsandrescu, iubit-o, mingîindo** etc.

Și o ultimă întrebare ; ramificată :

Nu e cam curioasă pirueta făcută de d.s., care a devenit, peste noapte, un înflăcărat **poet patriot, protocronist, dacist, folclorist** etc., după ce în urmă cu cîțiva ani era unul din cei cinci care, parazitînd, își aleseseră drept teatru de acțiune al demonstrației lor „profund" și „curat patriotice" curtea imobilului Uniunii scriitorilor? Cam cîte fețe de rezervă mai pregătește acest Ianus puțin prea... fățarnic? Și cam în ce scopuri o revistă ca „Săptămîna" urcă la catedre de chirpici astfel de „profesori" în ale datoriilor noastre profesionale și patriotice ?

Firește, am fi preferat să publicăm acest text în „Săptămîna", căreia i l-am și trimis. Cum în locul **dreptului la replică** s-a preferat refuzarea acestui text și publicarea celui semnat de d.s., ne-am văzut în situația de-a propune revistei „Luceafărul" publicarea răspunsului nostru și a cuvenitului P.S.

D. T.

Tudor George

Urmare din pag. 1

/ damnați / atîtea ore / Cu pîlnia lui Bachus / pe stindard !"

„Singapore" — port stins, plantat la o mare imaginară, port acoperit cu nisip, zdrențe, corăbii de oase, vitralii strîmbe, primăveri avortate, năvoade pline de melci puțind, borhot, drojdie, și plin de pirați cu ochii teferi, scînteind de inteligență, liberi să înjure și să moară de foame — acolo se intră cu un copac de mînă și în inimă cu trandafirul limbii române, acolo luceafărul era corb, luna, pui de lele paceaură, acolo au fost arși pe rug sau urcați în șbilț toți ajunșii, toți popii și mulți dintre poeții care mai trăiesc și astăzi dar, de fapt, au murit în ziua morții lui A. Toma, cel ce-și păstra manuscrisele într-o cutie de conserve. La Singapore beam speranță, pătrundeam în morfologia sufletului bucureștean, sărutam fluturii veniți de pe mările calde (de navigat, însă, navigam, cu ghetele sparte, doar prin băltoace de zăpadă topită !) beam votcă împărtășită cu apă, rom mascat, îl iubeam pe Villon și arătam lumii fețe de furtat pe sub bozii, nici măcar de furat cireșe. Era în vremea cînd : „...Era o tragică nevoie / De-un țipăt omenesc : AHOE !"

Mulți au tras acolo moartea de mînecă și-au plecat împreună în stele. Și după fiecare plecare, timpul se făcea subțire ca într-un schit văratec. Fiecare pleca, dedat zmintelii sale. Sau, poate, o coțofană neagră fura cîte-un sonet albastru și-l ducea să fie citit în ceruri. Cei rămași cîntau împreună cu Ahoe : **„...Un țipăt :** Valul de lagună / Însîngerat de-al lunii sclipăt / Cînd calamarii-și rup o mînă / Pe chei tîrîndu-se-n lip-lipăt..."

La Singapore (n-ar trebui să i se spună Peștera !), Ahoe înființa imperii, punea păsări în pocale și aprindea lămpi necunoscute-n altă parte a Bucureștilor : „...A fost un timp / de sunet, / de culoare / Și de profunzități / și de volum / Și un protest vital / că nu se moare / În voia orișicui / și orișicum !"

Lui Tudor George, picioare și aripi i-au crescut la Singapore. Și tot din groapa aia are și astăzi spirt în busolă. În douăzeci de ani a dat de pe el un rînd de solzi și a pus alte patru, nici un foc nu i s-a stins în carne, plodește ciorchini de chihlimbar, năpăstuiește vinul, ciupește de șold stafiile Mediteranei, insultă mașinile dricarilor, desenează femei cu chiștoace-n gură și balalăici în spinare, își trimite pălăria să se umple singură cu ouă de porumbei părăsiți în clopotnițe, scuipă pe nerușinare și pune gușteri pe scaunele din care te privesc găvane goale sau o hîrcă învelită cu tichie de mătase. Și, uneori, cînd tristețea i se răsucește-n suflet ca iedera de cameră, se-apucă și potrivește toamne : „...Prelungi mătănii — / berze și cocoare / Preatimpuriu pornind cerescul tren / Spre-acel tărîm de vis aborigen, — / Mi-ați desfrat tot ochiul scurs în zare ! / Mai stați o clipă ! / o, de s-ar putea / Să nu v-aprindă darul aripa ! / Să vă-nturnați, din zborul către Nil, / în Delta Mea cu stuf azur-vernil ! / E-un sol divin / Poetul ce vă-ndeamnă : / Mai stați ! Să celebrăm eterna toamnă !"

De la un timp, ca și cum ar vrea să-și scorneasca o nouă celebritate, Ahoe bate Șoseaua Kiseleff, citind în cărți „creșteri din descreșteri" sau poate viceversa. Luminez locul cu un ciolan de cal și vă spun că în clipele alea, omul din țara de rugby se gîndește că cel mai teribil cîntec e tot ăla născut sub masă : „Deschid / Caietul-Meu / precum o Poartă / Mirifică, / — din Hermannstadt — / greoaie, / Și-o lume-ntreagă-n basmul ei mă poartă : Un peisaj de Bruegel crește-n foaie..."

Ca preț al inserării într-o prietenie veche, îl invit să strigăm, împreună, de trei ori : Ahoe ! Ahoe ! Ahoe !

Veleitarii

Urmare din pag. 1

În sate, în comune, în orașele cu gări în care acceleratele nu opresc, acești **scriitori necunoscuți** întrețin cultul și mitul literaturii cu o dăruire de sine, ce i-ar onora — avînd-o, pe mulți dintre activiștii culturali ; tot astfel cum i-ar onora și pe unii scriitori blazați mult prea devreme din cauza vreunei glorii efemere sau administrative. Închipuie-și oricine cît de plăcut surprins rămîne un scriitor căruia i se citează la Huși zeci de titluri de cărți din toate genurile, poeme întregi cu relevarea unor metafore pregnante, în fața căruia se comentează ultimele apariții ale Editurii **Univers** cu o nonșalanță demnă de un critic serios. **Veleitarii**, cărora le propuneam o altă numire mai sus, împlinesc funcția unor catalizatori literari, ei constituie sensibilitatea culturală plină de har a localităților mici și municipiilor îndepărtate de centru, ei sînt vasele în care spiritul a intrat și locuiește cu mai puțină zgîrcenie, astfel ca înfăptuirile sale să țină trează iubirea gîndirii și frumuseții peste tot unde viața nu poate fi concepută fără de ele.

Prin rîndurile de laudă la adresa acestor oameni de bine pentru literatură trebuie diferențiat, întîi și întîi, între entuziaștii necondiționați — în rîndul cărora există adevărate personalități — și entuziaștii grafomani (de decenii) ; am dori ca **magna cum laudae** să li se atribuie celor dintîi, neuitînd nici amorul nesecat pentru himere al celorlalți.

REVISTA REVISTELOR

Contemporanul

Bogat și atractiv prin varietatea temelor abordate, ultimul număr al revistei „Contemporanul" (nr. 6, din 10 februarie a.c.) propune atenției cititorilor o suită de articole și dezbateri de stringentă actualitate, înscrise în perimetrul vieții noastre cultural-științifice și literar-artistice. La Dezbaterile Contemporanului, **Sabin Bălașa, Tiberiu Olah și Nichita Stănescu supun discuției conceptul de de-**mocrație socialistă, **intervențiile beneficiind, în egală măsură, de argumente teoretice riguros formulate și de mărturisiri ce țin de experiența creatoare personală. „Sînt dator să restitui** acum, sporită, zestrea spirituală ce mi-a fost dată aici, în România" **constituie profesiunea de credință sub semnul căreia se desfășoară un foarte interesant interviu cu dirijorul de reputație mondială Sergiu Celibidache. În spiritul cunoscutei sale acuități interpretative, Ion Frunzetti analizează retrospectiva Corneliu Baba** (Lumina mitului luminii).

Pornind de la premisa de indiscutabilă valabilitate științifică și etică potrivit căreia istoria trebuie să folosească unei mai bune cunoașteri reciproce, apropierii, prieteniei și colaborării dintre popoare, în sensul respectării întocmai a adevărului în ceea ce privește interpretarea faptelor, Prof. Dr. Docent D. Berciu și Dr. C. Preda supun unei detaliate și profund convingătoare analize științifice un articol din publicația Magyar Hírlap. **De altfel însuși titlul intervenției celor doi reputați autori este semnificativ:** În spiritul adevărului istoric.

La rubrica Jurnal de lectură, **Paul Georgescu analizează volumul** Timpul trăirii — timpul mărturisirii **de Eugen Simion, Florin Costinescu, volumul** Dacica, **antologie de poezie românească, și Laurențiu Ulici ultima carte de versuri a lui Florin Mugur,** Piatra Palidă.

Cronicar

Concursul de poezie

„JOCURILE LATINITĂȚII"

Între 8—16 mai 1978, la Avignon (Franța) se va organiza o manifestare cultural-artistică intitulată „Jocurile latinității". Manifestarea este organizată cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la prima ediție a concursului de poezie inițiat de societatea „Félibrige", al cărei trofeu a fost cîștigat de Vasile Alecsandri, în 1878, cu poezia „Odă gintei latine".

În cinstea centenarului se organizează un concurs internațional de poezie, la care se pot trimite poeme scrise în limba latină sau într-una din limbile romanice care descind din limba latină.

Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Uniunea Scriitorilor din R.S. România organizează în acest scop un concurs de poezie, în spiritul Odei centenare, avînd ca temă patriotismul și idealurile de progres, pace și prietenie între popoare.

Cele mai reușite poeme vor fi trimise organizatorilor manifestării „Jocurile latinității" pentru concursul internațional.

Termen de predare, 1 martie, 1978.

Lucrările vor fi trimise pe adresa Uniunii Scriitorilor, Calea Victoriei 115, București, cu precizarea «Pentru concursul „Jocurile latinității".»

SPORT

Semne de primăvară

● Semnele de îndepărtare a iernii și de apropiere a primăverii, (din punct de vedere calendaristic, nicidecum altfel) pot fi căutate în aceste zile de zăpadă mai ales în declarațiile fierbinți ale jucătorilor de fotbal care mai de care „alergînd. înghițind, sfichiuiți de vocea antrenorilor, kilometri după kilometri...", bînd numai lapte și culcîndu-se imediat după ce li se spune noapte bună la televizor Pregătirile echipelor în vederea reînceperii apropiate a campionatului sînt pe sfîrșit, unele dintre ele au plecat deja în Siria, Algeria, Liban, R.D. Germană, Bulgaria, Maroc, Cehoslovacia etc., altele urmează să plece. Antrenorii sînt neînduplecați, stau cu cronometrele în mînă, astfel că jucătorii aleargă tot timpul, bineînțeles, de la masă la culcare, din paturi pe dealuri care mai de care mai abrupt, aleargă și în somn, probabil, visînd că sînt pe o șosea îngustă urmăriți îndeaproape de un... autobuz gata-gata să-i calce (vezi un reportaj de **la un antrenament al Petrolului** pe șoseaua București — Ploiești). Cel mai mult aleargă rezervele. Desigur, rezervele aleargă și cu sacoșele titularilor în mînă pentru un surplus de forță. Din cauza unei pregătiri prea ambițioase, pînă la urmă rezervele riscă să se supraantreneze și din acest motiv să rămînă mai departe pe banca rezervată lor, dîndu-le sfaturi colegilor din teren. În această atmosferă de zile mari faptul că fotbaliștii noștri beau atîta lapte nu mai surprinde pe nimeni, deși unii dintre ei (Zamfir, de exemplu, drumeț cunoscut între București și Videle) primesc ultimele avertismente înainte de cele ce vor urma, iar echipele de prestigiu, cum sînt **Steaua** și **Dinamo** pierd în fața celor care sînt pe cale de a și-l face (prestigiul) în pauzele dintre campionate.

Multe din amănuntele legate de pregătirile echipelor noastre pentru ediția din acest an a campionatului pot fi regăsite în pauzele dintre edițiile precedente, inclusiv acela că, în pofida ambiției de care dau dovadă jucătorii noștri la antrenamente, o parte dintre ei încă nu-și pot trece baremurile stabilite, fapt aproape inexplicabil în atari condiții. Lăsînd gluma la o parte, întîmpinăm favorabil atitudinea fermă a federației de specialitate de a-și respecta hotărîrile în măsura în care ele vor fi aplicate cu discernămînt, analizîndu-se fiecare caz în parte, conform datelor tehnico-tactice specifice fiecărui fotbalist. Numai printr-o pregătire fizică și tehnică adecvată performanței, fotbalul nostru, aflat înaintea grelelor confruntări din campionatul european cu Iugoslavia și Spania, aceleași care ne-au întors din drumul nostru spre Argentina, poate reuși o mult așteptată redresare care să încălzească inimile suporterilor lui. În acest sens ediția din acest an a campionatului trebuie privită ca avînd nu numai importanța atribuirii titlului de campioană sau a evitării retrogradării, obiective importante și ele, desigur, pentru echipele noastre, ci și a pregătirii prezenței noastre în întîlnirile internaționale la un nivel maxim de eficiență, care să impună calificarea și, odată cu aceasta, creșterea sensibilă a cotei valorice a fotbalului românesc.

Discobol

juan ramón jiménez

ÎN ROMÂNEȘTE DE TEODOR BALȘ

● În sud-vestul Spaniei, pe colinele din marginea deltei Guadalquivirului, cu o perdea groasă de eucalipți trasă pe orizontul dinspre mănăstirea Rábida — de unde a pornit Cristofor Colón în epocalele călătorie pe mare — cu case albe și acoperișe de olane roșii, încrustate în dulcea arcadă a unei coline năpădită de lanuri galbene de grîu, legănate de brizele oceanice, te întîmpină Moguer-ul, satul natal al lui Juan Ramón Jiménez. Universul poeziei lui este concentrat aici ca într-un incredibil muzeu natural. La colțul fiecărei uliți, plăci de marmoră au săpate, lîngă efigia poetului, versuri ori fragmente din prozele sale vibrînd de lumina acelor locuri. Vizitînd casa muzeu și biblioteca casei de cultură „Zenobia și Juan Ramón" (admirabil organizate și întreținute de directorul Francesco Perez-Serrano Marquinez), străbătînd ulițele intime ale așezării juanramoniene ai ciudatul sentiment că nu Moguer-ul l-a dat pe poet ci marele andaluz a inventat Moguer-ul, acest ungher de Andalucie romantică, la răscruce de ape și pămînturi ocolite de simunuri. Părăseam la o săptămînă Moguer-ul, cu convingerea că las în urmă una dintre cele mai calme și mai pure insule ale poeziei...

t. b.

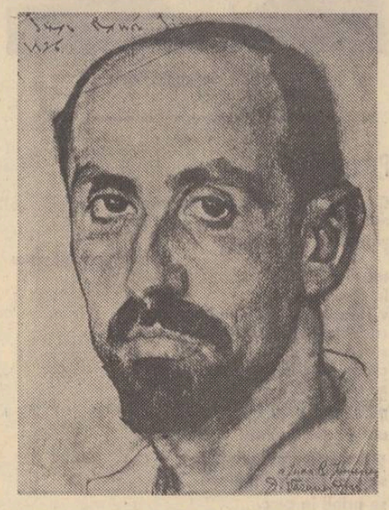

Jiménez în viziunea lui Daniel Vazquez Diaz

(Bolnav de spleen stă soarele...)

Bolnav de spleen stă soarele de plajă, solitar,
văduv strigoi al zilei livid și ginditor.
Străvechi este amurgul, deschis și milenar.
Domnește toamna ; totul e-acum evocator.
O, tristă elegie-a absenței, arzătoare !
Doar vești grozamă impodobește blind
nisipurile triste. Un cimitir îți pare
de dune și de ape, sub tînguiri de vînt.
Aici a stat în zile de lene și de vară
banala eleganță, plăcerea vieții-a stat.
După-anotimp, o tristă iubire sumbră doară
se depărta pe țărmul de-amurg încendiat.

(Vrăbii la cipreși în cuiburi...)

Vrăbii la cipreși în cuiburi se-ntorc la culcare ;
cade soarele, a copacului zilei floare-ofilită.
Odată cu umbra cimpia parcă dispare,
copile și îngeri își întretaie larma-ascuțită.
Prin praful vioriu zvon de zurgălăi se aude trecînd,
zvon de căruțe hodorogite ce se întorc de la vii
dire-nmiresmate de pofte în urmă lăsînd
făcînd o clipă să tremure glasul acelor copii.
Stelele contemplă lumea. Se-ntorc lîngă zid,
lîngă zidul violet oamenii triști. Numai boarea
rămîne stăpîna acelui moment prelungit,
pentru satu-ntre ziduri fiind ca pentru o insulă, marea.

Frunze noi

Privește în plopii de-argint
copii de aur cum suie !
Și urcă, cerul privind,
ca visele pure suie ochii-n azur.
Privește în plopii de-argint
copii de aur cum suie !
Albastrul frumoșilor ochi
și cerul se-ating... Cer și ochi una sînt !
Privește în plopii de-argint
copii de aur urcînd !

Eu nu sînt eu...

Eu nu sînt eu.
Sînt acesta
ce-mi merge alături fără să-l văd ;
pe care-l văd uneori,
pe care-l uit uneori.
Cel ce tace liniștit cînd vorbesc,
cel ce iartă blînd cînd urăsc,
cel ce se plimbă pe unde nu-s călător
cel ce va rămîne-n picioare cînd am să mor.

(E satul. Deasupra...)

E satul. Deasupra
acoperișelor întunecate,
verde, plinsă de tălăngi
și de greieri, cimpia.
E ora liliacului cînd
îngerul sună liturghia,
cînd se întoarce cosașul
cu coasa pe umăr, cîntînd.
Și este-al copiilor țipăt,
și-al staulului muget molcum,
și-i calda mireasmă-a căminului,
și-i albul, cerescul lui fum.
Și-i lumea mare, de aur,
ce-n zarea de pini, depărtată,
zugrăvește-n lumini cristaline
cîmpia abandonată.

Cărbunăriță arsă

În după amiaza de iulie, jarul orb, violent,
a prins hainele fetiții-n văpaie. Nisipul
în febră, ardea ; greierii dureau ;
cerul părea argint calcinat.
...Cu seara s-a-ntors — dii, mînzule — mama.
Ridea pădurea de pini. Cer de smalț, violet.
Briza-nviora viața, încet...
Roșie-neagră, copila — carne vie — murea.
Totu-o durea. Sărutările,
atingerea ochilor, aerul vesel, frumos.
— „Mama, pe lană mi-am pus nisip de pe jos.
Te-am strigat, te-am strigat pe dlum. Niciodată
atît de singulă n-am fost. Mă-nghițeau
flăcălile, mama, te-am strigat și tu nu ai venit !"
În drumul — lung — mînzului roșu în spate,
copila murea. Ochii ei speriați și deschiși
erau ca rădăcinile stelelor, uscate.
Briza se zbenguia răcoroasă,-nnoptată.
Pe marginea drumului apa curgea.
Iarba unduia. Mergeau în trap măgărușii
țipetele copiilor din sat ascultîndu-le.
În azur de luceferi Dumnezeu se scălda

(Copila)

Vinătă și verde lămîie
mamă, asfințitul era.
Vinătă și verde lămîie
era însăși inima mea.
Vinătăile bătăilor
inimii crude ce-avea.
Vinătă și verde lămîie
mamă, amurgul era.

Mama

Tălăzuirea necunoscutului, fiule,
te trage și te duce, mare fără sfîrșit.
Unde, pînă la urmă, te va lăsa ?
Te cheamă acolo altă inimă-a mea
cu-atîta ardoare
ca și mine, aici ; se-ndoiește, plîngînd,
ca și mine, acolo, dacă tu vei rămîne
în sfîrșit, aici, pe vecie.
O, mare,
ia-mă și pe mine și lasă-mă
cu el, aici sau acolo !

(Impenetrabila-ți frunte...)

Impenetrabila-ți frunte ca un zid înălțată.
Atît de-aproape de ochi, cum de-a putut
ține gîndul captiv ? cît de întunecată-i
sub părul de aur, peste luminosul sărut !
De fixitatea ochilor mei se feresc
orbitele ochilor tăi, mișcătoare ;
ca roșiile-amurguri uneori strălucesc,
alteori ca stelele iuți, gînditoare.
Să-i văd vreau femeie ! Liberează din dureroasa
îndoială a acestui continuu asediu durerea mea ;
vreau să știu dacă sufletu-ți e grădină frumoasă
de roze, sau verde fîntînă cu lanțuri și vipere-n ea.

Epitaf ideal pentru un marinar

Trebuie căutat, spre a-ți afla
mormîntul, în cerul înstelat.
Moartea ta plouă dintr-o stea.
Lespedea nu te apasă, căci ea
e-un cosmos de vis.
În toate ești mort,
neștiut : mare, cer și pămînt.

(Toamnă)

Rămîne afară albia sub mîl de flux să zacă.
Mereu mai jos e malul, mai trist, în estuar.
Și soarele, sub podul de fier, în fugă-opacă
străbate-acum un galben și roșu,-adînc coșmar.
De apă orizonturi ! Un diamant planează,
decolorat și mare-n amurg. Tîrzie trece
o liră și n-ajunge ; departe ancorează
în fața lustruitului amurg egal și rece.
Mireasmă-i pretutindeni. În mlaștina pustie
au trestiile aripi. Și-n miluri — largul vînt —
ca pe-o uscată frunză, murind soarele-nscrie
nervuri iluminate-n țesutul singerînd.

(O, nopțile de vară...)

O nopțile de vară rotunde, înstelate,
ce prelungesc tîrzii cîntări și țălinare.
De-oglinzi și acalmie rada-n albastru bate.
Și valurilor, luna se dă, nepăsătoare.
Beți cîntă marinarii veniți din altă parte
cu ochi mijiți, erotici, prin cartiere goale ;
din cînd în cînd răsună în ceruri constelate
exoticele răcnete, concav, sfîșietoare.
...Și răsăritul perla-și desface-n paliere.
Adîncă,-o măselariță obiectele-amarează.
Totul e mort... Iar zorii încă-adormiți sub stele
cu-n evantai de raze penumbra-ndepărtează.

Călătorie definitivă

...Iar eu voi pleca. Și păsările au să rămînă
cîntînd ;
grădina mea va rămîne cu verdele-i pom
și cu alba-i fîntînă.
Cerul va fi în fiecare seară albastru și nemișcat
și vor suna clopote cum în seara aceasta
ale clopotniței clopote bat.
Aceia ce mă iubiră nu vor mai fi
și în fiece an satul se va-nnoi ;
și-n ungherul acela-al grădinii mele-nflorite și văruite
spiritul meu nostalgic va rătăci...
Iar eu voi pleca ; și singur voi fi, fără cămin, fără pomul
verde, fără alba fîntînă,
fără cer albastru, în nemișcare, visînd...
Și păsările au să rămînă cîntînd.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **SUB TITLUL Nieslowa i inne wiersze** (Necuvintele și alte poezii), la editura cracoviană „Wydawnictwo Literackie", în cadrul colecției **Humanum est,** a apărut o amplă selecție din poezia lui **Nichita Stănescu,** antologie reunind versuri din volumele **Necuvintele, Poezii, Măreția frigului** și **Starea poeziei.** Traducătorul Zbigniew Szuperski, autor al selecției, semnează versiunea poloneză a cărții și o substanțială postfață.

● **DIPLOMA DE ONOARE** a Academiei Ungare de Științe a fost înmînată, recent, lingvistului clujean Szabo T. Attila, cu prilejul alegerii sale ca membru de onoare al acestui for, pentru activitate de cercetare în domeniul lingvisticii — care este și o contribuție la buna înțelegere dintre popoarele român și maghiar. Diploma a fost înmînată de către academicianul Szabolcsi Miklos, președintele Secției de lingvistică și literatură a Academiei Ungare de Științe.

● **LA SFÎRȘITUL LUNII IANUARIE,** televiziunea norvegiană a transmis o emisiune consacrată lui Constantin Brâncuși. Cu acest prilej, au fost prezentate secvențe înfățișînd viața sculptorului, imagini ale ansamblului de opere de la Tîrgu Jiu și principalele lucrări aflate în România și în muzeele din străinătate. Despre contribuția lui C. Brâncuși la dezvoltarea sculpturii secolului nostru a vorbit criticul Even Hebbe Johnsrud.

● **ÎN CADRUL ACȚIUNILOR LEGATE** de sărbătorirea a 2050 de ani de la formarea primului stat dac centralizat și independent, la Institutul de romanistică al Universității din Amsterdam s-a inițiat un curs, cu durată de un semestru, despre istoria civilizației române. Prelegerile, susținute de lectorul Tudor Olteanu, acordă un spațiu însemnat perioadei formării poporului român și a limbii române, bucurîndu-se de interes din partea studenților olandezi.

● **LA TOKIO** a luat ființă Comitetul japonez pentru prietenie dintre orașele înfrățite Yokohama și Constanța, compus din 70 de reprezentanți ai localității Yokohama, cel mai mare port al Japoniei. Cu acest prilej, a vorbit primarul orașului, Masanori Ohba, care a subliniat contribuția celor două orașe înfrățite la dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare dintre popoarele României și Japoniei.

● **ÎN CADRUL UNOR SĂPTĂMÎNI ALE FILMULUI ROMÂNESC,** desfășurate în orașele elvețiene Geneva și Lausanne, acțiuni sprijinite de Cinemateca elvețiană și de fundația Pro Helvetia, publicul de aici s-a întîlnit cu cîteva pelicule produse de cinematografia noastră, între care filmele **Puterea și Adevărul, Osînda, Zidul, Nunta de piatră, Mere roșii, Patima.** De asemeni, a fost proiectat filmul **Independența,** realizat în anul 1912. Publicul, presa și radioul s-au dovedit deosebit de receptivi față de producțiile românești. Ziarul „24 Heures" a dedicat o pagină prezentării cinematografiei românești.

● **LA BELGRAD,** în cadrul Festivalului internațional al filmului științific, unde s-au proiectat 120 de pelicule provenind din 21 de țări, scurt-metrajului românesc **Materia cenușie** i-a revenit medalia de bronz.

● **JURIUL** celui de-al IX-lea Concurs Internațional organizat de către Académie Internationale de Lutèce, secția Arte frumoase, a atribuit medalia de argint tînărului pictor român Bogdan Matei.

REVISTA STRĂINĂ

● **LA BOGOTA** s-a desfășurat o reuniune interguvernamentală asupra politicii culturale în America latină și în regiunea Caraibelor. Marile teme luate în discuție au fost : dezvoltarea și cooperarea în domeniul culturii. Au fost remarcate o serie de puncte de vedere identice, îndeosebi în ceea ce privește necesitatea asigurării pluralismului cultural și a unui sistem informațional propriu acestui continent atît de bogat în resurse culturale.

● **PUBLICAȚIA FILIPINEZĂ „ARCHIPELAGO"** întreprinde o sugestivă trecere în revistă a marilor tradiții culturale autohtone, publicînd în fiecare număr al său un eseu asupra stilurilor culturale, domeniilor de predilecție și personalităților proeminente. De curînd, Reymaldo S. Alejandro se referă pe larg la una din artele cele mai semnificative ale sud-estului asiatic, dansul popular, sublimat într-o formă de expresie luxuriantă și riguroasă în același timp. Acest tip de expresie a găsit audiență și în Statele Unite ale Americii, unde dansul filipinez și-a păstrat identitatea și s-a impus cu o strălucire particulară.

● **REVISTA IRAKIANĂ Al-Adib Al Musasir** conține articole despre tradiția și literatura arabă contemporană, articole de literatură universală comparată, comentarii asupra congresului al XI-lea al scriitorilor arabi de la Tripoli, cu festivalul său de poezie ; poeme și nuvele de Hamid Said, Muhammad Zafzaf, Ghalib Halsa, Zabir al Gizany, Hayry Mansur, Said Gabbar Farhan — scriitori arabi de azi precum și prezentări și recenzii de cărți.

● **CU OCAZIA** centenarului Hermann Hesse, **Cultures** publică prima traducere franceză a unui eseu al marelui scriitor german. Este vorba de **O bibliotecă ideală de literatură universală,** profesiune de credință umanistă, în care Hesse pledează pentru „o relație intensă și stimulativă cu însăși totalitatea umanului, cu inima vie a umanității".

● **CONSILIUL DE STAT AL REPUBLICII POPULARE BULGARIA** a emis un decret de conferire a titlului „academic" Teatrului național „Ivan Vazov" și Operei populare din Sofia. Astfel în viitor ele vor purta numele de „Teatrul academic național Ivan Vazov" și „Teatrul academic național de operă și balet — Sofia".

● **BERTOLD BRECHT ȘI KURT WEIL** au elaborat trei versiuni din **Micul Mahagonny;** cea din urmă a fost realizată în 1962, la șase ani după moartea dramaturgului. De curînd Mireille Larroche a montat un spectacol care este considerat de presă ca o „a patra versiune", făcînd numeroase modificări, îndeosebi pe linia reducerii ariilor și a înmulțiri pasajelor de poezie ritmată. Noua montare este apreciată drept un succes.

● **UN MISTER** bine păzit înconjoară persoana lui Richard Brautigan, socotit a fi romancierul american care s-a bucurat, în ultimii ani, de cel mai mare succes. Cărțile sale au început să apară în Europa, dar nimeni n-a putut vreodată să-l întîlnească pe autor, iar editorul său francez a putut cu mare greutate să obțină o fotografie pentru ultima ediție a unei traduceri.

● **SERVICIUL DE DOCUMENTARE** al literaturii austriece a serbat de curînd cea de a zecea aniversare de la înființarea sa. Acest serviciu are la dispoziție un fișier central care conține cele mai importante detalii privitoare la viața și activitatea tuturor personalităților care au influențat literatura austriacă de la 1890 pînă în zilele noastre, fiind astfel o instituție documentară cu o funcționalitate remarcabilă.

● **O EXPOZIȚIE** tulburătoare de imagini fotografice după un procedeu cu plăci „autochrone" (procedeu inventat de frații Lumière în 1904) s-a deschis de curînd la Paris, avînd ca temă Irlanda din timpul lui James Joyce. Imaginile au fost realizate de Mespoulet și Mignon, doi operatori ai lui Albert Kahn. În cronica din „Le Figaro" este remarcată identitatea vederilor din Dublin, care subliniază precizia descrierilor lui Joyce.

Meșteșug, inspirație, idee, poezie

Urmare din pag. 1

ai lor ca Bellori, arta nu mai era concepută ca un simplu proces mimetic al unei realități exterioare preexistentă. La originea ei era însă situată din nou **ideea** (de provenință divină), iar în cazurile mai moderate acel **disegno interno,** acea proiecție a spiritului independent de realitate, considerat a fi un factor fundamental în procesul de creație.

În această ultimă ipostază nu asistăm la un divorț al artistului de realitate, ci la tentativa justificării dreptului său de-a o **interpreta ;** nu luăm act de respingerea **naturii** ca furnizoare de impresii, ci la utilizarea ei ca argument, ca artistul să poată crea doar conform cu **unele legi ale firii.**

În fiecare epocă termenii acestei polemici au fost reluați cu argumente diferite. Clasicismul secolului al XVII-lea cunoaște opoziția Boileau-Baltasar Gracian, epoca luminilor legitimează canoanele prin Pope, Dryden și Gottsched și imaginația creatoare corelată cu gustul individual și sentimentul prin Diderot, Shaftesbury și Hutcheson, iar romanticii continuă această polemică atît prin opoziția lor față de clasicism, cît și față de realism.

Discuțiile de acest gen încep să capete o turnură deosebită prin contribuția lui Poe și Baudelaire, continuată de Mallarmé și Valéry și redeschisă, mai tîrziu, cu alte argumente de teoreticienii **poeziei concrete.** Estetica raționalistă impusă de acești poeți care dispuneau de o imensă informație literară ducea spre concluzia că opera este asemenea oricărei **machete,** că ea poate fi calculată și autoprogramată de autorul ei într-un anume sens. Valéry accepta, după cum se știe, ideea unor **versuri făcute** care le declanșează pe altele cu un caracter spontan. Informatica și computerele au pus apoi în circulație **poezii programate,** deci construite în întregime, pe baza unor date presemantice sau semantice, combinate de calculator. Rezultatul obținut a dus la existența unor **poezii fabricate,** dar nu la realizarea unor opere literare autentice.

Dar eșecul mașinii pe planul creației nu constituie și un eșec al omului. Nevoia dezantropomorfizării operei de artă, a scoaterii ei de sub zodia misterului și a inefabilului total, a stimulat căutarea altor soluții.

Ele se configurează într-un anume fel în scriitura **noului roman francez,** altfel în poezia ludică a lui Jandl și într-o altă manieră în unele piese din sfera **teatrului absurd.**

Numeroasele experimente de acest gen, efectuate în diferite arii de cultură, demonstrează că adoptarea unor soluții unilaterale s-a dovedit a fi plină de riscuri, iar în unele cazuri, de-a dreptul sterilă. Cele mai multe **„opere"** contemporane **fabricate** au fost sortite eșecului.. **„Facerea"** scriiturii literare numai prin meșteșug, prin simpla **„productivitate a textului"** s-a soldat doar cu cîteva cărți ilizibile, plicticoase. Pe de altă parte, supraestimarea **inspirației, a talentului,** în dauna **meșteșugului** și a **ideii ordonatoare,** a dus, în cele mai multe cazuri, la o literatură perimată, fără coloana axială.

Opera nu poate fi considerată nici simplu **„product"** (P. Macherey) nici **epifanie.** De aceea, ieșirea multor scriitori din impas, din starea de criză, generatoare de **machete literare** de serie, nu se poate înfăptui decît printr-o nouă întîlnire între **talent — meșteșug** și **idee.** Atenția pentru **unicat** devine iarăși o cerință stringentă a vremurilor noastre.

Jurnal londonez

ADRIAN MARINO

Programul de activitate a **Asociației Internaționale de Literatură Comparată** a impus deplasarea în capitala Marei Britanii, în zilele de 15 și 16 decembrie 1977 și a celor doi membri români care fac parte din organele sale de conducere : Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, membru asesor în **Biroul A.I.L.C.** și a semnatarului acestei scrisori, ales la 13 aprilie 1977, pe o durată de trei ani, în **Comitetul de coordonare A.I.L.C.** Reuniune cu caracter tehnic, dar importantă, ce s-a bucurat de sprijinul deplin al **Academiei de Științe Sociale și Politice** în cadrul căreia își desfășoară activitatea **Comitetul național de literatură comparată** (președinte Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga) și al lui **The British Council.** Programul a fost atît de aglomerat, ședințele atît de lungi în jurul mesei în formă de potcoavă din sala de consiliu a lui **The University College,** încît toate formalitățile protocolare au fost expediate la sfîrșitul vizitei. Gazdele noastre au arătat ospitalitate, solicitudine și discreție. Mă aflu pentru a doua oară în Anglia în decurs de un an și am revăzut cu plăcere, încă de la **London West Terminal,** pe Miss Doreen Berry, inefabilul și originalul **manager** al invitațiilor și relațiilor românești din sfera lui **The Great Britain/East Europe Centre.** Celor neinițiați trebuie să li se facă o mărturisire : Miss Berry este în felul său, o adevărată „instituție" londoneză ; accent irlandez și eficacitate britanică.

Punctul cel mai important de pe ordinea de zi a **Comitetului de Coordonare** a fost examinarea pas cu pas a stadiului actual al vastului proiect internațional **Histoire Comparée des littératures de langues européennes,** inițiat și patronat de **A.I.L.C.** Este vorba de prima încercare de acest gen, concepută pe epoci, într-o perspectivă comparatistă, istorică și sincronică : **La Renaissance, Le tournant du Siècle des Lumières, 1760—1820. Romanticism, Naturalisme, Symbolism, La théâtre et l'art dramatique au tournant du siècle, Les Avant-Gardes au XX-e siècle, History of African Literatures in European Languages.** Fiecare dintre „capitolele" redactate în franțuzește sau englezește, cuprinde între două și cinci volume, ale căror planuri au fost discutate — în baza unor rapoarte anterioare — examinate în mod critic și în cele din urmă aprobate. Stadiul lucrărilor este încă incipient : din intreaga serie n-a apărut pînă acum decît volumul **Expressionism as an International Literary Phenomenon** (ed. Ulrich Weisstein, 1973). Sub tipar se află **Symbolism** (ed. Anna Balakian), (cu abținerea mea de la vot : lacune evidente), iar în primăvară va fi predat vol. I, din **Les Avant-Gardes au XX-e siècle** (ed. Jean Weisgerber). Celelalte tomuri se află în diferite stadii de elaborare, înregistrînd cu satisfacție și prezența colaborărilor românești actuale : Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Cornelia Comorovski **(La Renaissance),** Paul Cornea **(Le tournant du Siècle des Lumières),** Ion Pop, M. Novicov, și Adrian Marino **(Les Avant-Gardes au XX-e siècle).** Acestor nume li se vor adăuga Al. Duțu și alții. De altfel una din rațiunile prezenței mele în acest **Comitet** este tocmai stimularea și coordonarea colaborărilor românești. **Comitetul național de literatură comparată** se va preocupa îndeaproape de această participare. Nu trebuie omis nici un al doilea proiect, tot în curs de elaborare : un **Répertoire chronologique** (ed. G. M. Vajda). Primul volum, pînă la anul 600 d.Cr., a și fost realizat.

Ședințele **Biroului A.I.L.C.** au avut ca preocupare centrală fixarea datei celui de-al **IX-lea Congres Internațional A.I.L.C.,** Innsbruck, 20—24 august 1979 (organizator general : Zoran Konstantinovici) și a temelor ce vor fi dezbătute : 1. **Modelul clasic în literaturile naționale ;** 2. **Comunicarea și receptarea literară ;** 3. **Literatura și celelalte arte ;** 4. **Literatura comparată și învățămîntul.** S-a înregistrat, în perspectivă, și o invitație românească, prezentată de acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, a cărei personalitate, spirit de **public relations** și de inițiativă mi-a întărit convingerea — formată în decursul anilor la întîlniri internaționale desfășurate pe două continente — că o prezență românească mai eficace de acest gen este greu de imaginat. Trebuie precizat cu toată claritatea că în acest domeniu, unde spiritul de relații, tactul și **le savoir vivre** sînt esențiale, factorul decisiv nu este nici erudiția, nici poza savantă, ci talentul diplomatic, poliglotia, spiritul de relații și prestanța personală. Calități indispensabile într-o epocă în care literatura și studiile literare au devenit o adevărată instituție internațională. La invitația delegatului R.D.G. (Rita Schober), atît **Biroul** cît și **Comitetul de coordonare** se vor reîntruni în luna decembrie a acestui an la Weimar.

Progresul ideii comparatiste în epoca actuală poate fi dedus și din alte fapte : afilierea a două noi societăți naționale de literatură comparată, recent înființată (spaniolă și elvețiană), în timp ce **British Comparative Literature Association** a ținut să-și sincronizeze lucrările primei sale **Conference** cu reuniunile conducerii **A.I.L.C.** În felul acesta am putut participa, între 17—19 decembrie, și la colocviul organizat al **B.C.L.A.** la universitatea din Warwick, pe tema : **Romanul : comparații ale tradițiilor naționale, temelor și tehnicilor.** Warwick este o universitate nouă, situată la sudul orașului Coventry, un **campus** tipic anglo-saxon, funcțional, betonat și spațios, animat de o apreciabilă afluență internațională, predominant anglo-saxonă. Comparatismul estic a fost reprezentat prin doi români, doi maghiari, un est-german și un polonez. Comunicări notabile : René Wellek **(Realismul critic al lui De Sanctis),** W. Iser **(Actul lecturii),** Haskell M. Block **(Elemente lirice în teoria romanului modern),** Claude Simon **(Roman, descriere și acțiune).** Regiunea este plină de reminiscențe din Walter Scott, dar programul nu ne-a îngăduit decît o vizită, mai curînd kafkiană, în ceață crepusculară în tot cazul, la ruinele castelului Kenilworth și la moderna catedrală din Coventry, oraș distrus de bombardamentul aerian din 1940 și refăcut într-un stil, după gustul meu, cam inexpresiv și linear. Catedrala are în schimb prestanță și o linie pură. Cea mai mare tapiterie din lume. Am regăsit multe cunoștințe și am făcut altele, inclusiv în sfera publicațiilor de specialitate, inițiind noi schimburi cu revista **Comparison** (editor Susan Bassnett McGuire), cu **Beiträge zur romanischen Philologie** (Dr. Rita Schober) etc. Delegația maghiară a oferit al treilea volum din seria **Les Lumières en Hongrie, en Europe Centrale et en Europe orientale,** în timp ce **Cahiers roumains d'études littéraires :** ultimul număr (2/77) au fost în măsură să prezinte aceeași temă : **Les Lumières chez les Roumains.** Specialiști reputați în secolul XVIII ca Roland Mortier (președintele **A.I.L.C.)** și Robert Shaskleton (directorul lui **Bodleyan Library,** Oxford) au primit cu un viu interes contribuția noastră (lectură... în timpul ședințelor, cam lungi).

Această săptămînă de lucru încărcată pînă la exces (unele ședințe se terminau la 8, ora locală, altele începeau la... 10 seara, tot ora locală) a cunoscut și relaxarea unei mese oferite de **The British Academy** delegaților români, la un select club pe **Pall Mall : The Atheneum.** Au participat specialiști în probleme românești și sud-estice, profesori de la **S.S.E.E.S. :** Setton-Watson, Tappe, Dickens, sir William Harpham, directorul lui **The Great Britain/East Europe Centre,** Peter W. H. Brown, **Deputy Secretary of the British Academy.** Atmosferă cordială, destinsă, neformală, discuții într-un spirit de sinceritate și **understatement** din partea gazdelor. În sfîrșit, un interviu final la **BBC** a încheiat acest **raid** comparatisto-academic, foarte util, cu perspective clare pentru viitorul apropiat, întrucîtva birocratic prin natura lucrărilor. Mîine decolare îndărăt spre patrie. Sîntem atît de distrați („savanți"), încît am uitat total de **O.K.**-ul rezervației. Ziarele anunță ceață deasă la Heathrow. Ceața londoneză în decembrie s-ar putea să ne rezerve mari și neplăcute surprize. Deocamdată este destul de cald, mulți londonezi în haină.

Londra, ianuarie 1978

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
7
(825)
Sîmbătă
18 februarie
1978
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

45 DE ANI DE LA LUPTELE PETROLIȘTILOR ȘI CEFERIȘTILOR

Eroism proletar

Aniversarea a 45 de ani de la marile bătălii de clasă din anul 1933 prilejuiește evocarea minunatelor tradiții de luptă ale clasei noastre muncitoare care a fost participantă activă la toate marile evenimente ale istoriei României.

Clasa muncitoare, sub conducerea partidului său politic, animată de profunde sentimente patriotice s-a ridicat la luptă împotriva asupririi și terorii pentru apărarea independenței, suveranității și integrității politice. În lupta împotriva dominației străine, pentru eliberare socială și națională, unirea forțelor revoluționare, democratice și progresiste, a muncitorilor români, maghiari, germani și de alte naționalități a reprezentat factorul determinant al victoriilor dobîndite.

Ideea unității, în pofida vicisitudinilor prin care a trecut, Partidul Comunist Român a călăuzit întreaga sa activitate. Marea forță a unității muncitorești și-a găsit expresie concludentă în eroicele lupte de clasă desfășurate în condițiile crizei economice mondiale din anii 1929—1933. În România, criza a cuprins sectoare ale producției și circulației mărfurilor. Ea s-a desfășurat în condițiile existenței unei industrii slab dezvoltate, a unei agriculturi care mai păstra unele rămășițe feudale. Capitalul străin domina cîteva din cele mai importante ramuri ale economiei. Producția industrială globală a scăzut cu 57,7% în momentul de apogeu, față de anul 1929. Numai industria petrolieră, care se găsea în proporție de 3/4 în mîinile capitalului monopolist străin, a cunoscut o creștere a producției. Menajîndu-și propriile resurse, capitaliștii străini au intensificat extracția de petrol, numai în anumite regiuni de pe glob, printre care și în România, țară cu bogate zăcăminte și forță de muncă ieftină.

Deosebit s-a intensificat exploatarea muncitorilor din anumite ramuri ale economiei. În același timp, a crescut numărul șomerilor. Deosebit de puternic a crescut șomajul în ramurile industriale carboniferă, petroliferă, în transporturi și construcții. La numărul mare al șomerilor din industrie și transporturi se adăugau șomeri din rîndurile muncitorilor agricoli precum și din rîndurile intelectualilor, medicilor, farmaciștilor, artiștilor. În scopul realizării de economii bugetare, necesare achitării împrumuturilor externe, guvernele au hotărît, de mai multe ori, scăderi ale salariilor muncitorilor, funcționarilor și intelectualilor, prin așa-zisele „curbe de sacrificiu", socotite drept remediu pentru redresarea situației economice. Concomitent, au fost ridicate prețurile la o serie de alimente și articole de uz curent, au fost mărite chiriile și impozitele pe salarii, iar moneda a fost devalorizată. Politica de ieșire din criza economică pe seama oamenilor muncii, dusă de guvernele burgheze a lovit puternic și în rîndul maselor țărănești.

În condițiile crizei economice, i-a revenit Partidului Comunist Român sarcina istorică de a uni într-un unic șuvoi pe toți muncitorii, fie ei comuniști, socialiști, social-democrați sau fără de partid, de a găsi acele forme și metode de acțiune menite să mobilizeze în lupta revoluționară mase tot mai largi ale poporului, pe baza unității de acțiune a clasei muncitoare. Această orientare a fost dată de Congresul al V-lea, din decembrie 1931, al P.C.R.

P.C.R. și-a concentrat atenția asupra principalelor detașamente ale clasei muncitoare, desfășurînd o intensă activitate în rîndurile muncitorilor feroviari, din industria petrolieră și minieră. Treptat, în condițiile creșterii luptelor revoluționare de clasă, ideea frontului unic și-a făcut tot mai mult loc în conștiința maselor și în rîndurile organizațiilor muncitorești.

Delegațiile muncitorilor, alese de salariați, împuternicite să trateze cu conducerile întreprinderilor și cu autoritățile s-au transformat în comitete de acțiune, comitete de grevă, comitete de fabrică, comitete ale șomerilor, gărzi de autoapărare. Formarea unor adevărate nuclee ale unității, de exemplu în unele centre feroviare, a fost încununată, în martie 1932, prin crearea Comitetului Central de Acțiune al muncitorilor ceferiști, avînd ca secretar, desemnat de P.C.R., pe Gheorghe Gheorghiu-Dej. Apariția și activitatea acestor noi organe ale Frontului Unic Muncitoresc care reprezentau pe toți muncitorii, fie ei comuniști, socialiști, social-democrați sau fără apartenență de partid, au imprimat luptelor proletare din anii crizei economice un caracter unitar și combativ, au permis colaborarea Partidului Comunist Român cu celelalte organizații muncitorești, i-au dat acestuia posibilitatea să organizeze și să conducă mari bătălii de clasă, la care au fost antrenate , alături de clasa muncitoare, mase largi din rîndul altor categorii sociale. Stau mărturii în acest sens marile acțiuni revoluționare care au început cu greva de la Lupeni din 1929 și au culminat cu luptele din 1933.

După „curbele de sacrificiu" din ianuarie 1931, februarie 1932, la începutul lui ianuarie 1933, guvernul anunță o nouă reducere a salariilor. „Curba de sacrificiu" a provocat o explozie de ură și indignare în rîndul maselor largi. Muncitorii au trecut la acțiuni deschise de luptă pentru respingerea planului de scădere a salariilor adoptat de guvern. Luna ianuarie a acestui an este încărcată de mari adunări de protest, de greve demonstra-

Ion Ardeleanu

Continuare în pag. a 3-a

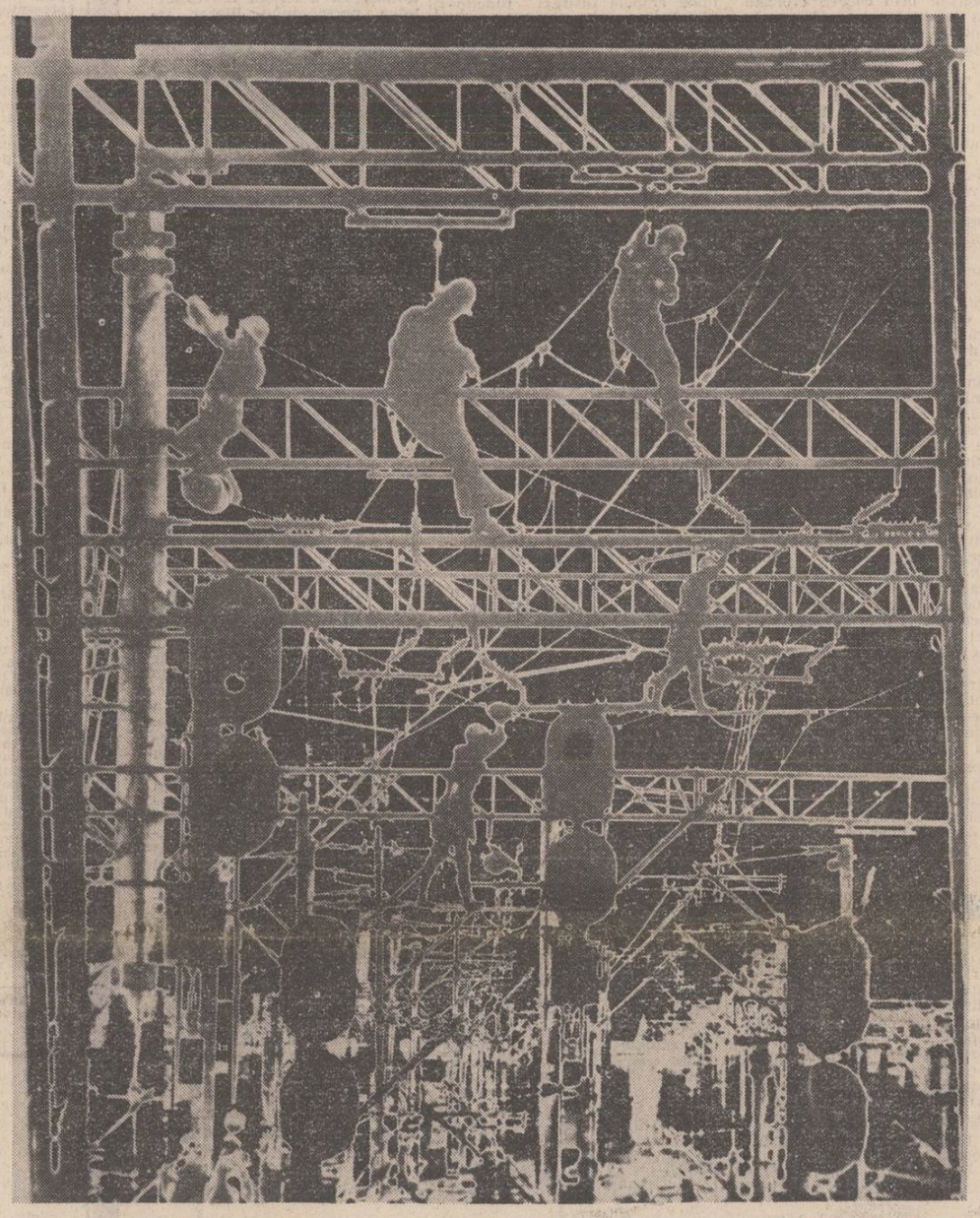

„Columna de cîntec"

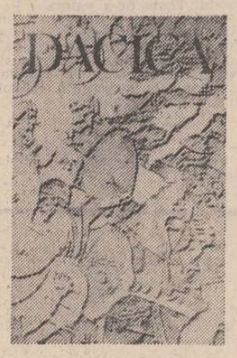

Latinitatea românilor, unitatea și continuitatea lor în spațiul carpato-dunărean sînt adevărurile scumpe pentru a căror afirmare oamenii de carte ai pămîntului românesc au lucrat cu mintea și inima, în neostenită rîvnă și nobilă aspirație spre integritate. Cînd vreo „basnă" răuvoitoare s-a încercat a măslui istoria neamului, generații la rînd și-au ridicat glasurile, înlăturînd, nu numai cu argumentele bunului simț ci cu sumedenie de probe științifice, scornelile și insinuările defăimătoare. Romanitatea, astăzi în afara oricărei discuții oneste, este titlul de glorie al românilor, conștiința unificatoare cu care ființa națională s-a opus cruntelor vremuri, invaziilor nenumărate. Creația populară a conservat un mit agrar, avîndu-i ca eroi pe bădica Traian și pe frumoasa Dochia, mit ce sugerează și genealogia etnică. Informațiile ce vin de la străvechi istorici îi prezintă pe geto-daci ca pe un popor semeț și viteaz, la fel de numeros ca și neamul inzilor, trăind pe un teritoriu vast ce îngloba Istrul și crezîndu-se nemuritor.

Mitul dacic se impune în poezia cultă, ca fertilă temă de meditație poetică, în secolul al XIX-lea, împletindu-se cu tema latinității, într-o revelatoare simbioză originară. Implicați cu mîndrie în istoria neamului, poeții români au durat în timp cîntecul neîntrerupt al originilor, ca pe o datorie sacră față de strămoși, transfigurată în plan poetic și devenită dimensiune structurală în peisajul liricii românești. Nu peste mult timp, simbol al istoriei recuperate, vom sărbători împlinirea a 2050 de ani de la constituirea primului stat geto-dac de sub conducerea lui Burebista. Cu acest prilej Editura „Minerva" a avut fericita idee de a tipări o antologie de lirică românească (**Dacica**, 1978) în care sînt selectate, după criteriul cronologic, (de la Dosoftei și Zilot Românul la Dan Verona și Mircea Florin Șandru) creații poetice, desigur, diferite în planul expresiei dar unitare tematic. „De-a lungul timpului și prin asprimea vremurilor, poeții români au căutat să ridice columna de cîntec a originii, să ne readucă sub lumina ochilor lumea, mitologia, eroii strămoșilor noștri" scrie într-un „Argument" Chirata Iorgovean-Dumitru, autoarea ediției. Și, într-adevăr, parcurgînd paginile antologiei, **columna de cîntec** se înalță triumfător în spirit, mărturia conștiinței de sine a unui popor vechi. Iată, evocarea măreției dacilor în versurile lui Zilot Românul, ca pildă de vitejie a trecutului : „Dachii stătură ; / Minuni făcură, / Cum sînt știute / În cărți trecute ; / Pre chiar romanii, / Lumii tiranii, / Așa-i aduse / Supt bir îi puse. / Minune mare" ! La Gheorghe Asachi virtuțile prezentului se deșteaptă la amintirea nobleței originare : „O, români, români ai Daciei, ce purtați un mîndru semn / De-origină, istoria acum fie-ne îndemn ! / În vechime maica Roma, ce a fost doamnă-n toată lume, / Ni-a lăsat legi și pămînturi, vorba sa și-naltul nume. / Oare darul ce de timpuri și de barbari s-a păstrat, / Cînd senină soarta luce, fi-va astăzi defăimat ?". Mai putin cunoscutul Al. Pelimon reconstituie în versuri patetice epopeea războaielor traiane și figura legendară a regelui Decebal, iar G. Baronzi, în **Daciada**, adaugă imaginea panteonului păgîn al zeilor daci. Dimensiunea profund poetică a temei dacice, sprijinită pe o viziune filosofică a existenței, este ilustrată de Mihai Eminescu în **Rugăciunea unui dac, Sarmis, Gemenii.** În universul eminescian, mitologia dacică devine sursa unor metafore obsedante, care edifică în imaginar lumea fabuloasă din **Memento mori** : „Dar adesea pe cînd caii dorm în neagra depărtare, / Luna, zina Daciei vine la a zeilor serbare ; / Soarele copil de aur al albastrei sfintei mări, / Vine ostenit de drumuri și la masă se așează. / Aerul se aurește de-a lui față luminoasă, / Sala verde din pădure strălucește în cîntări". Cinstirea strămoșilor își află, în versurile unei frumoase poezii a lui Mihail Săulescu, expresia de mare forță emoțională, efect al sincerității sentimentului și al simplității imagini-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 9-a

„Cine-și dăruie viața și-o va cîștiga"

Rîndurile ce urmează se vor un semn de gratitudine tîrzie adresat profesorului, un omagiu închinat artei care a durat, prin tiparele sale iradiante de forță și profunzime, de la care, cu obstinație, nu s-a abătut, ceva din epoca noastră și o meditație a zbuciumului unui mare, unui adevărat artist.

Omagiu adus artei de excepțională forță, se înțelege, cum a fost recepționată de la primele ei zile de geneză dar care părea, prin consecvența cu sine și crezurile sale de conținut și expresie, monocordă, și s-a dovedit în apogeul ei apodictic de o uluitoare varietate polifonică și rafinată, extraordinară în tonalitatea și fundamentarea ei românească. O artă dedicată deopotrivă conștiinței contemporane și posterității, marcînd gloria unui artist care a avut de luptat cu opacitatea, fanatismul dogmatic și reaua voință a unora dintre contemporanii săi dintr-o

Alecu Ivan Ghilia

Continuare în pag. a 9-a

În paginile 5 și 6

ARGUMENTELE ISTORIEI ȘI LITERATURA

JULES VERNE ȘI LUPTA ROMÂNILOR TRANSILVĂNENI PENTRU UNIRE CU ȚARA

Evocare de Mihai Stoian

Covoare

În perimetrul verde rămas în jurul blocului meu, zăpada se așternuse în ultimele zile într-un strat substanțial, dîndu-ne senzația că pămîntul se află la mii de leghe depărtare și că trăim pe înălțimile despre a căror puritate nu se pot pronunța decît clipotele unor catedrale plutind pe mările negre de singurătate. Bucuria copiilor a fost intensă pînă la îmbolnăvire. Azi, 12 februarie i-am văzut abătuți, căci li se topeau cazematele, de unde purtaseră ore în șir bătălii demne de marii tacticieni și strategi. Caracteristic pentru blocul nostru este numărul absolut impresionant de copii și faptul că locuințele sînt compuse din două sau trei încăperi. Deși văd totul, îmi place să nu observ totdeauna ceea ce se cheamă eleganță, modestie sau sărăcie vestimentară ; mă fascinează, fizionomiile, ochii — în mod special. M-a interesat însă un lucru, prezent în fiecare locuință de la oraș : **covorul.** Printre celelalte obiecte necesare, covorul poate fi socotit sclavul uzului casnic, fiind călcat zilnic în picioare.

De cîțiva ani de cînd locuiesc în acest cartier (cu peste 90 la sută muncitori) rar mi-a fost dat să văd scuturîndu-se covoare în plină zi. Asta nu înseamnă că lumea își lasă covoarele în paragină fiindcă aspiratoarele se aud mereu ca niște turbine subterane. Zilele trecute pe stratul gros de zăpadă, ce învesmîntase pămîntul, am văzut un spectacol rar : toate covoarele blocului au ieșit afară ca și cum s-ar fi înțeles între ele, s-au întins pe omătul alb, măturile și perile au început să le acopere și să le frece, îmbibîndu-le de acea substanță a purității, pînă cînd culorile citorva s-au impus cu forța frumuseții. Vreo două erau persane, cîteva din lînă-oltenești, lucrate la țară de părinți, iar cele mai multe erau din fire sintetice, de iută și din cîrpe colorate. Astfel am înțeles de ce de-a lungul anilor multe gospodine își scuturau covoarele doar spre seară cînd se îngînă ziua cu noaptea și cînd modestia avutului lor putea să treacă mai puțin observată.

Jena față de faptul de a nu avea lucruri de preț într-o casă este caracteristică oricărei familii. Dar aceeași jenă constituie și setea de frumusețe a celor mai mulți. Astăzi societatea noastră s-a stratificat pe deplin și revoluția, care a început cu peste trei decenii în urmă, continuă într-un sens al aspirațiilor de plinătate a existenței, de ridicare a calității vieții. Sînt aspirații pe care societățile noi le-au încurajat, după statornicirea lor, de fiecare dată și le-au dat o rezolvare pozitivă.

Gheorghe Pituț

● ÎN ACEST NUMĂR : ● Cronica literară : **Ov. S. Crohmălniceanu** despre „Ucenicul neascultătorilor" de **George Bălăiță** ● Viața cărților ● Cartea de debut de **Nicolae Ciobanu** ● Cariatida : **Carolina Ilica** ● Proză de **Sorin Titel** și **Tudor Vasiliu** ● Poeme de ● **Magdalena Ghica** ● **Fabian Sandor** ● **Ioan Ivan** ● **Ion Besoiu** ● **Iulian Neacșu** ● Fragmente critice de **Eugen Simion** ● Teatru — priorități românești de **Mihai Dimiu** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● Sport.

Descendenții direcți ai istoriei

„ERI NOAPTE POLIȚIA CAPITALEI A PROCEDAT LA PERCHEZIȚIONAREA DOMICILIILOR ȘI ARESTAREA CONDUCĂTORILOR COMUNIȘTI ȘI A UNOR CUNOSCUȚI ADERENȚI LA MIȘCAREA COMUNISTĂ — AU FOST ARESTAȚI 84 COMUNIȘTI PRINTRE CARE SE AFLA ȘI FEMEI !

MIERCURI DIMINEAȚA ÎN MOMENTUL INTRĂRII ÎN LUCRU A CEFERIȘTILOR, O MUNCITOARE, SOȚIA UNUI CEFERIST, VENI SĂ-I ÎNȘTIINȚEZE CĂ SOȚUL EI ȘI ALȚI MUNCITORI CEFERIȘTI FUSESERĂ ARESTAȚI PESTE NOAPTE DE CĂTRE SIGURANȚĂ !

HERDANUL, MALAXA, VULCANUL, SATURNUL AU SIMPATIZAT ÎN CURÎND CU MUNCITORII CEFERIȘTI ! CALEA GRIVIȚEI ESTE UN TEATRU DRAMATIC AL SOLIDARITĂȚII ȘI LUPTEI MUNCITOREȘTI !".

Se împlinesc patruzeci și cinci de ani de cînd documentele de arhivă au înregistrat în pagini incendiate de roșu, cu litere uriașe și mari semne de exclamație, grevele și mișcările muncitorești din anii 1933. Reportajele de scandal și evenimentele ultra-mondene înregistrate fidel de presa burgheză au fost uitate în spaima confuză pe care cuvîntul GREVĂ, desenat pe frontispiciul UNIVERSULUI și-al CURENTULUI îl răspîndea. Era prima dată cînd, în istoria con-

Letiția Vladislav

Continuare în pag. a 3-a

INSTANTANEE

„Reușita" unei farse

Am citit cu plăcere cartea de amintiri a poetului Lucian Valea : „Oameni pe care i-am iubit" (Editura „Junimea", Iași, 1977). Sînt 19 la număr, toți, vai ! defuncți : George Bacovia, Lucian Blaga, Olimpiu Boitoș, Aurel Buteanu, G. Călinescu, Traian Chelariu, Ion Chinezu, Petru Comarnescu, Gala Galaction, Ion Minulescu, Gr. C. Moisil, Victor Papilian, Cezar Petrescu, Ion Pillat, Dinu Pillat, Liviu Rebreanu, Vladimir Streinu, Octav Șuluțiu și Ionel Teodoreanu. Pe Vladimir Streinu l-a cunoscut „în iarna anilor 1943—'44", în mijlocul tinerilor lui ciraci, în frunte cu Tonel (Constantin) Tonegaru. Eram și eu de față, fără a „trona" (eu sau „ incisi-

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 8-a

Proza literară a lui Eminescu

(ediție critică)

După ce întreaga presă a subliniat evenimentul publicării la finele anului 1977 a celui de-al VII-lea volum din ediția operelor lui Eminescu întemeiată de Perpessicius, volum conținînd proza literară a poetului (texte cunoscute și necunoscute cu note și variante), este cazul să trecem la observații critice. Stabilirea textelor și a variantelor, descifrarea și transcrierea lor de un colectiv coordonat de Petru Creția sînt demne de toată lauda, ca și comentariile de istorie literară datorate lui D. Vatamaniuc asupra cărora vrem să spunem două cuvinte. Cercetător foarte avizat în cele mai multe cazuri, D. Vatamaniuc aduce importante contribuții documentare și de interpretare ce merită a fi puse în lumină.

D. Vatamaniuc a citit tot ce se scrisese mai înainte în legătură cu proza literară a lui Eminescu, a controlat fiecare afirmație și a îndreptat sau completat informațiile, luînd, în cazul unor opinii sau interpretări hazardate, atitudine critică. Vom da în cele ce urmează cîteva exemple, luînd la rîndul nostru poziție.

Se știe că I. M. Rașcu a identificat textul scrisorii lui Gautier către Gérard de Nerval pe care Eminescu o citează la finele nuvelei **Sărmanul Dionis.** Poetul, precizează însă Vatamaniuc, nu a consultat acest text direct în opera lui Gautier, ci prin intermediul unui articol de Philibert Audebrand, scris la moartea lui Gautier și publicat în revista **L'Illustration** din 2 noiembrie 1872. Eminescu nu transcrie numai textul lui Gautier citat de Audebrand și folosit de el în nuvelă, ci și cîteva rînduri din articolul lui Audebrand însuși, dovadă peremptorie a sursei sale. Nuvela lui Eminescu, apărută în 1872—1873, este imitată de N. Gane peste șase ani în povestirea **Sfîntul Andrei.** Se știa pînă acum că Gane a imitat pe Asachi, Negruzzi, Alecsandri...

S-a vorbit despre idealul statal natural al lui Eminescu (modelul ideal al său, ca la cronicarul Ureche, era regatul albinelor). D. Vatamaniuc ne informează că poetul a tradus din **Neue freie Presse** (22 mai 1882) un articol despre **Nașterea albinei** de P. Karl M. Schachinger în sensul acestor vederi.

În 1879, Maiorescu cere junimiștilor un număr de proze spre a fi traduse în limba germană. Eminescu prezintă **Cezara,** foiletoanele apărute în **Curierul de Iași** (1876) cu unele abrevieri operate direct pe textul tipărit. Nuvela nu a fost dată de Maiorescu traducătoarei Mite Kremnitz și culegerea **Neue rumänische Skizzen** a apărut numai cu **Gura satului** și **Budulea taichii** de Slavici, **Andrei Florea Curcanul** și **Noaptea sfîntului Andrei** de N. Gane, **Ioniță Cocovei** de I. Negruzzi, în 1880. Textul scurtat exclusiv pentru traducere al lui Eminescu a fost publicat astfel în ziarul **Epoca** din 1904. Noii editori îl reproduc, cu prevenirea că nu este vorba de o variantă artistică superioară, cum credea I. Crețu, ci doar de o prescurtare făcută în vederea traducerii care nu s-a mai efectuat. Curioasă atitudinea lui Maiorescu care îngăduie traducerea unei imitații de Gane după Eminescu, nu și o nuvelă originală de Eminescu însuși ! Am relevat ironia lui Eminescu la adresa lui Gane din **Aur, mărire și amor.** D. Vatamaniuc crede că acest Gane ar fi Costache Gane, traducător în 1846 al unor **Prințipii filozofice, politice și morale de colonelul de Bais,** deoarece în compunerea sa Eminescu vorbește de societatea ieșană de la 1840. cînd Nicu Gane abia se născuse (în 1835). Dar Eminescu se referă nu numai la Nicu Gane, ci și la o eroină a lui Alecsandri, pusă în circulație abia în 1850 : „Limbagiul, zice el, era poate acela al cucoanei Chiriței, poate acela a filozofiei lui Gane, dacă cunoaște cineva filozofia lui Gane". Altă eroină a lui Alecsandri, dintr-o poezie pe care Eminescu o introduce în drama **Emmi. Amor pierdut — viață pierdută,** nu e Elena Negri, ci Emmi Sturza (1840—1859), fiica Zulniei Sturza care era sora Elenei Negri. În **Emmi** de V. Alecsandri sînt versuri asemănă-

Al. Piru

Continuare în pag. a 9-a

CARTEA CU PRIETENI

Ion Brad

Nume și bărbat frumos. Ion Brad s-a născut pe Tîrnave, ținutul unde se păstrează casetele cu funigei pentru toamnele Transilvaniei. Apele Tîrnavelor tulbură lumea ochiului cu insomnii și care pline de rugăciuni. Nu le-am călcat fruntea malului niciodată, le-am admirat de departe, dar mi-au împletit gîndul cu dor să mă întorc la ele, căci curgeau prin albia unui fluviu de abur verde, silind cerul să aibă uimiri de mare sub dafinii de la Neptun, vis de zare florentină și îngăduință ca pentru pas de voievod coborînd din Iași la Huși. Acolo, zice Ion Brad, citindu-și în inimă, țara e făcută din :

Terase logodite cu piersici și cu vii
Sublime trepte
Spre ceru-nchipuirilor tîrzii... ;

acolo, spiriduși lunii martie se adăpostesc într-o picătură de ploaie și se țin tîrguri unde

...Pe lîngă minji foșnește marea mulțime,
Le cearcă mersul, zveltețea de cerbi.
Numai de bivoli nu-ntreabă nime,
Diavoli domestici în care visuri preistorice fierb (...)
Vălmășeala crește, se clatină... O tîrg de țară
Știut de copil, așteptat zile-n rînd.
Dați, prieteni, aldămașul, că-i seară,
Cînd vechile-aduceri aminte nu se mai vînd ;

acolo, septembrie aparține iluminărilor, turnurile norilor sînt fără somn, iarba-și are o catedrală a ei, deschisă în mijlocul unei scrisori de dragoste, între două fintini de borangic tremurînd de

...respirația brazilor ce se trag către creste
să vadă de sus întoarcerea turmelor...,

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 9-a

cronica literară

GEORGE BĂLĂIȚĂ
Ucenicul neascultător

Cu **Ucenicul neascultător** al lui George Bălăiță, romanul românesc de actualitate dă dovada, poate, cea mai elocventă, că a atins o certă originalitate artistică. Iată o carte — am curajul să afirm fără prudente rețineri — care va rămîne !

Aici, observația realităților vieții prezente și reflecția asupra lor sînt extrem de substanțiale ; autorul știe să vadă și să ne deschidă și nouă ochii. George Bălăiță are grijă, însă, mai ales să nu mizeze doar pe materia inedită din care își plămădește personagiile și episoadele romanului său ; totul e convertit într-o expresie artistică nouă, nicăieri gratuită, urmărită cu o ambiție către finețe, grație, surpriză, poezie a caracterului și cotidianului demnă de admirație.

Sîntem în fața unui **Bildungsroman,** foarte vast ca proiect, după mărturisirile scriitorului. Deocamdată, avem numai prima parte, niște nuclee epice, aparent independente, s-ar putea spune, opt nuvele, prin care circulă cam aceleași personaje, pe lîngă altele mereu diferite. Eroul Naum Capdeaur nu ocupă primul plan, rămîne mai mult „în umbra unor oameni ai timpului". Va urma cartea „educației sentimentale", pe care o străbate, și, în sfîrșit, ultimul volum, destinat să încheie ciclul.

George Bălăiță a izbutit, lucru **nu ușor**, să sugereze în structura acestui tom inițial o **nebuloasă,** din care presimțim cum se desprinde treptat, închegîndu-se, figura eroului.

Senzația imediată, superficială, e a absenței unui plan în construcția romanului. Pe cît de organizat se înfățișa **Lumea în două zile** pe atît de magnetic pare **Ucenicul neascultător.** Demonul povestirii, plăcerea de a îmbrățișa cu vorbele o materie imensă în neîncetată **ebuliție** am zice că e lăsată să-și facă liber mendrele acum. Autorul cedează ușor în fața a zeci și zeci de ispite narative. Schița de istorisiri posibile, voluptăți ale descripției colorate, curiozități îndreptate spre acte și reacții psihologice sau mecanisme sociale imprevizibile obligă mereu epica la o expansiune uriașă, rotitoare și atotcuprinzătoare. Dealtfel, George Bălăiță, căruia nu-i lipsește humorul, ba îl are cu prisosință, introduce chiar tentația demonică în roman, personificînd-o chiar sub forma unui „diavol de iarmaroc" palavragiu și „meschin", ca fratele său din Sologub.

Absența planului de construcție e însă o impresie înșelătoare, ca toate înjghebările necuratului — sîntem avertizați printr-o subțire ironie. În fond, romanul e bine gîndit dinainte pînă la ultimul detaliu și impecabil realizat. Nebuloasa rotitoare are miezuri de foc, cu o consistență crescîndă pe măsură ce narațiunea înaintează. Așa-zisele „nuvele" sînt planetele sistemului istorico-social-moral și existențial în care va evolua Naum Capdeaur. Fără ele natura, rostul și destinul eroului ar rămîne de neînțeles.

Bălăiță izbutește, așadar, să scrie niște „bucăți" excelente, epic relativ autonome, dacă vreți, cu personaje viguros conturate și de neuitat, ca: Dabija, Visarion Adam, Finți, bătrînul Toma. Istoriile, bazate pe fapte pline de semnificații asupra mutațiilor, permanențelor și laturilor proprii lumii noastre, cu acțiune și încordare dramatică. Foarte interesant e și obiectul lor de studiu socio-moral : raporturile ambigue ale deținătorilor puterii locale cu colaboratorii lor inferiori apropiați, ca șoferii, atitudinile defensive țărănești aduse la oraș și prelungite în activitatea unor activiști, arta smulgerii aprobărilor necesare anumitor inițiative culturale „ne-rentabile", lanțul întîmplărilor prin care-și croiește drum fatalitatea ș.a.m.d.

Autorul abordează și o temă de studiu globală, reluată în diferite personaje și întîmplări : cum se adaptează practic spiritul rural noii societăți, pe ce căi asaltează și cucerește lent întreg mediul urban, suferind concomitent transformări esențiale, care sînt implicațiile lor fundamental umane. Aici, Bălăiță polemizează subtil cu o serie de viziuni neosemănătoriste, apocaliptico-panicarde sau voios simplificatoare.

O meditație inteligentă și profundă asupra „măririi și căderii" unor oameni ca Visarion Adam, Dabija sau Oprișan conferă o elevație intelectuală salutară textului, salvînd faptele din mediocritatea înadins căutată. În ciuda cinstei și bunei lor intenții, pe primul personaj amintit îl pierde o lăcomie ascunsă, dificil reprimată, dar neînvinsă ; al doilea nu ajunge unde ar fi putut din cauza orgoliului ; ultimul e învins de o jalnică neputință.

Polemic reușește să fie Bălăiță și cu schematismele noi, care simplifică grosolan figuri și situații din trecutul apropiat, întorcînd doar pe dos vechile clișee literare („pozitivul" și „negativul"). Fără complicații născocite ad-hoc, eroii autorului sînt complecși prin autenticitate. Altfel zis, întîlnim oameni și împrejurări foarte bine cunoscute romancierului, filtrate printr-o judecată matură și pertinentă, prezentate în pluralitatea convingătoare a vieții adevărate și potențate prin distanțarea artistică superioară.

Auxiliarele nelipsite ale lui George Bălăiță sînt concretețea și ironia. Despre ele am mai vorbit și nu are rost să mă repet. Aș nota doar că puțini dintre prozatorii noștri posedă ochiul acesta cu mii de fațete, în stare să vadă simultan, strada, interioarele și tot ce face și mănîncă neobositul Finți, nescăpînd nici gesturile interlocutorilor săi, ba și ale unui pisoi care-și linge, în apropiere, pofticios botul. Pe deasupra o ureche sigură înregistrează „hi-fi" orice debitează fără întrerupere personajul și se aude primprejur. În sfîrșit, burice agere de degete ale unui Briareu contemporan pipăie concomitent materia și ne comunică nenumărate informații exacte și sugestive asupra ei.

În privința ironiei, monologul diavolului de iarmaroc constituie o veritabilă piesă antologică. Citez un singur paragraf, unde ambele însușiri funcționează din plin și dau textului savoare, haz, farmec : „Dealtfel, atît timp cît mi-a mers, relațiile dintre mine și Dumnezeu erau de bună vecinătate, ne vedeam de vînătoare și de micile tabieturi pe care le capeți cu vremea și de care nu mai poți scăpa în cele din urmă. (În cazul cînd nu te scapă alții și atunci n-ai încotro). Ba, cîteodată, făceam conversație, filozofam ca doi înțelepți, fără patimă și ură. Parcă văd ușile înalte de sticlă, ramele și cantul albe ca laptele, sau ușile grele și afumate de stejar dîndu-se în lături fără să se audă și o muierușcă plină de bucle și dantele aducînd pe tavă bunătățile care în cer și pe pămînt și în iad sînt aceleași : pană de somn, mușchi de căprioară, pastramă de urs și de mistreț, păstrăv afumat în cetină de brad, roșcovi în saramură, hribi în oțet și ghebe în ulei de măsline, de Cypru peste care storci o lămîie, caș proaspăt, brînză de burduf și cașcaval de penteleu, mămăligă aburită, sarmale în foi de viță cu un dram de smîntînă, pîine de secară cu chimion, aripă de fazan, piept de porumbel și tocană de turturică, pepene murat și un castravecior sau varză tocată și ținută în sare și în zeama ei din octombrie pînă la crăciun, tobă în singe, chișcă și cîrnăciori abia mai groși decît degetul mare nu mult, cît ai lua odată în gură, fiindcă noaptea e lungă și de măcinat trebuie să macini și să strîngi cu blîndețe și fără grabă totul, pui tomnatec cu mujdei, cap de vițel, fiert cu mirodenii și tăvălit în hrean, răcituri din urechi și picioare de godac..."

E de reținut și o vervă extraordinară a expozițiunii ; naratorul îi creează un ritm alert, chiar o anume legănare melodică, autocomentîndu-se ; deseori intervine cu interjecții încurajatoare, augmentative, puse ca să marcheze îndoiala, satisfacția sau clipitul complice către cititor.

Textul ia naștere din mai multe țesături suprapuse. Cineva, Artimon sau altul, povestește. Naum Capdeaur, tînărul cu veleități literare, hotărît să realizeze o istorie a familiei Adam, împînzitoare a poalelor Muntelui Ou, scrie. Ni se sugerează o primă distincție între bogăția oralității și rigiditatea fatală a fixării vorbelor pe hîrtie. Naum Capdeaur e, însă, la începutul carierei sale, se caută. Palaloga, protectorul lui, nu prea îi gustă producțiile, deși păstrează convingerea că băiatul are talent și-l îndeamnă să continue. Acest ultim personaj, mai puțin convingător deocamdată, cu toate că îndeplinește funcția raisonneur-ului emițînd reflexe de o luciditate superioară tuturor, cere scrisului un curaj al simplității esențiale, o naivitate înfiorată, insensibilă la teama căderii în poncif. Înțelegem că există încă un plan al existenței la adîncimea luminoasă a căruia Naum tinde, dar n-a izbutit pînă acum să ajungă.

Ce citim noi e fragmentar, incomplet și, totuși paradoxal, mai bogat, fiindcă prinde, pe lîngă materia însemnărilor eroului și ceva din îndoielile, ezitările și lupta lui cu capcanele verbului. Alt scris vine, așadar, să-l înglobeze pe Naum împreună cu paginile sale, poate chiar și o parte din relatările ascultate de el, dar nenotate. În plus — spuneam — autorul dublează textul printr-o necontenită mișcare mimică. Aceasta ne trimite cred și la sensul mai exact al titlului, precizînd explicația pe care ne-o furnizează Bălăiță însuși, cînd spune că orice om e un ucenic neascultător, cîtă vreme vrea să-și depășească propriul său „caz" și să capete drept de cetățean al universului. Lucrul se poate traduce cu a cîștiga universalitatea personajului literar izbutit.

Scriitorul autentic, prin urmare, e mai ales un „ucenic neascultător". El stă cu urechea ațintită la spusa altora, dar notează ceva oarecum deosebit. Un splendid monolog poematic, rostit de actorul Al. Veștea, face tocmai elogiul acestei supuneri reale și în egală măsură fericit trădătoare : „Sînt scribul. Priviți ochiu meu de piatră. Este așteptare. Este atenție. Este și prudență. Asprimea stăpînului trebuie îndreptată în altă parte. Priviți mîinile mele sprijinite pe ruloul de papirus, încordarea întregii mele ființe supuse. Dar cel care vede și se pregătește să-mi dicteze se înșală : eu n-am nimic de dat, numai de primit. Și asemenea pelicanului din delta Nilului sacru, eu înghit orice și oricît. (...)

Ce ochiul frunții vede mic, ochiul minții mărește de o mie și poate de zece mii de ori. Nu știu care este adevărul. Dar să percepi ochiul albinei ca pe o piatră de moară șlefuită ca un diamant e oare puțin ? Eu sînt cel care a scris că îndeletnicirea mea este **prima dintre toate meseriile.** Și tot eu : **ca scrib sînt mai profund decît cerul, pămîntul și lumea de dincolo.** Numele meu se rostește în șapte vînturi. Unii cred că sînt Kai, alții Iyihotep, Ameronose sau Meh, unul mă strigă Roi, iar altul Haiemnese. Dar numele meu adevărat nimeni nu-l știe. Eu tac. Puține din cîte s-au spus despre mine sînt reale. Legende, confuzii, bîrfeală, perfidie sau lingușeli și prea puțin suflet. Tu, care stai tolănit la umbra smochinului și aștepți întoarcerea femeilor de la muratul inului, de bună seamă ca să te poți desfăta numai privindu-le ca un neputincios cum trec pe acolo îmbrîncindu-se și mirosind a sudoare de măgăriță și chicotind cu toate că o zi întreagă au lucrat cu picioarele în mîl aplecate sub arșița soarelui, tu, de ce rînjești ? Poate crezi că sînt ca și tine un leneș care ia totul în batjocură ? Te înșeli, sclavule ! și faraonul odată cu tine ! Eu sînt adevăratul fiu al lui Amon Ra. Privește-mă încă o dată bine. Oricînd, cu știința mea, eu pot da alt curs întîmplărilor".

Avem în George Bălăiță un prozator care știe bine ce vrea și, mai ales, poate să-și realizeze înalta vocație.

Ov. S. Crohmălniceanu

Sub semnul lui Odiseu

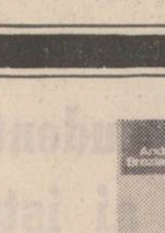

Reala maturizare a spiritului critic circumscris unei perioade literare distincte, constituie un proces atestat și de modul în care se structurează dialogul cu unele dintre problemele cele mai acute — avînd o semnificație estetică, deci actuală, **exemplară** —, existente în marele, complexul și neîntreruptul flux al literaturii universale. Într-o atare perspectivă — am mai observat și cu alte prilejuri —, condiția aflării celei mai adecvate forme de conducere a dialogului rezidă în satisfacerea cîtorva exigențe avînd un caracter absolut obligatoriu. Detașarea de practicile sacerdotal-obediente, după cum, prin aparent contrast, și de cele infatuat-„specializate" (ca să nu mai pomenim de nu tocmai neglijabilul detașament al chivernisiților tenaci, clientelă industrioasă ce profită cu nesaț de deverul editorial), așadar, instituirea unui demn climat de muncă literară și în acest domeniu constituie o chestiune de prim ordin. Limitîndu-ne fie și numai la persoana aceluia care își asumă obligația de a se înscrie în amintitul dialog, trebuie să observăm, astfel, că, în ultimă instanță, exigența liminară vizînd competența profesională, nu e de luat în seamă decît dacă această însușire dovedește că se pune în slujba unei vocații critice autentice, înzestrată într-un grad cît mai ridicat cu ceea ce am numi **simțul actualității literar-artistice.** Oricît de riguroase și de bine intenționate, contribuții exegetice despre, să spunem, fenomenul de difuziune și restituire în structuri fundamental revelatoare a mithosului ulisian în literatura engleză sau despre creația „extragulliveriană" a lui Jonathan Swift, are șansa de a interesa ca act critic în sine — deci dincolo de limita strict informativă — numai dacă își probează ,cel puțin subiacent, respectiva dimensiune. Ce înseamnă anume, din unghi larg teoretic, simțul actualității literar-estetice în cazul tipului de investigație la care ne referim e greu de arătat în cîteva cuvinte, drept care nici nu mai insistăm în această direcție. În schimb, ne putem forma o idee extrem de semnificativă asupra aspectelor ei practice oprindu-ne, în continuare, asupra cărții de studii și eseuri*) a cărei captivantă lectură ne-a îndemnat să formulăm fugarele considerații de mai înainte. Este vorba, prin urmare, de **Odiseu în Atlantic,** volumul prin care debutează deja bine cunoscutul și apreciatul anglist Andrei Brezianu.

Revenind la temele de studiu enunțate mai sus ca și cum am fi avut în vedere simple virtualități, să precizăm numaidecît că, în realitate, totul pornește de la primele eseuri cuprinse în sumarul cărții lui Andrei Brezianu, intitulate, pe de o parte, **Mediterana și Anglia, Saga islandeză : de la furtuna lui Achile spre Furtuna lui Prospero** și, pe de altă parte, **O nouă abordare a satirei swiftiene, Un Swift fără mască.** „Cît privește Anglia — conchide autorul în primul dintre eseurile citate — dacă ar fi să stabilim trei jaloane majore, întreitul ei da mărturisit într-o manieră atît de originală Mediteranei ar putea fi identificat, așa cum din mers s-a sugerat mai sus, mai întîi spiritul lui Chaucer ; apoi, în perspectiva luminată de Shakespeare, iar de curînd în cutezătoarea sinteză a lui Joyce — siluete toate trei îndatorate în profunzimea zestrei mediteraniene de cultură ; prin multe voci, firmamentul literelor englezești **oglindește însă neîntrerupt, de la ei și încă înaintea lor, între ei și pînă către zarea secolului nostru — joc de oglinzi, lumini și scînteieri, în care, pentru ochiul europeanului dintotdeauna, Ulise în costum de epocă modernă, pururea fecund, revine.** (s.n.)". În chip explicit, tema reală a eseului este formulată în propozițiile finale, pe care tocmai de aceea le-am subliniat. Parcurgînd incitanta demonstrație (întotdeauna doctă, mustind de argumente, dar niciodată stagnant erudită, dimpotrivă, dovedind un dinamism „narativ" surprinzător), ne dăm limpede seama unde anume bate autorul. Actualitatea temei, implicită, este mai presus de orice dubiu ; evident, ea vizează pasionanta și fertila zonă a comparatismului critic contemporan decis a aproxima din perspectivă complex diacronică, organicitatea mutațiilor de motive, viziuni, teme etc., ce derivă din nemuritoarele structuri arhetipale plăsmuite de antichitate. Și faptul că un tînăr critic român se apleacă asupra problemei cu nonșalantă gravitate se cuvine a fi subliniat cu legitimă mîndrie.

Nu cutezăm a spune care este exact măsura noutății din extinsa interpretare critică a satirei swiftiene întreprinsă de Andrei Brezianu. Esențial este însă că atît de suplul și profundul demers analitic ne atrage încă o dată atenția (prin puterea unui exemplu, cum zice criticul însuși, de o valoare „superlativă") asupra faptului că măștile marelui scriitor satiric dintotdeauna sînt departe de a fi doar acelea pe care o anume lectură tradițional-literală, dublată de o alta, adică de aceea incompletă, unilaterală, le acreditează de-a lungul timpului. Supunînd unei minuțioase analize scrierile „extragulliveriene" (între care și **Jurnal pentru Stella),** criticul vizează, de asemenea, o „teză" de indiscutabilă actualitate, aceea a redefinirii moderne a conceptului de satiră, în direcția polisemantizării lui, așa cum, în fapt, o demonstrează marile repere ale genului.

Limitîndu-ne doar la simpla constatare că lui Andrei Brezianu îi datorăm, în aria criticii noastre, cea mai instructivă — prin competența ei pertinentă — introducere în structura romanului **Ulysses** a lui James Joyce (eseurile : **Ulysses — parodie și rodnicie, Corpul alegoric),** am vrea să evidențiem și cealaltă importantă fațetă a modului în care volumul **Odiseu în Atlantic** beneficiază din plin de spiritul actualității literare, în accepția sugerată la început. Ne referim, se înțelege, la eseurile în care autorul se apropie de problemele literaturii engleze fiind în același timp direct preocupat de unele interferențe, posibile și semnificative, cu literatura română. Sub acest aspect, realitatea celor două studii în chestiune ne obligă la formularea diferențiată a aprecierii de valoare. **James Joyce și mențiunea Bătăliei de la Plevna,** s-o spunem deschis, e un „documentar" de factură superior „detectivistă" ce se citește cu vie și deconectantă plăcere. Dar atît. În schimb, **Inorogul și Gulliver** ni se pare un eseu de-a dreptul strălucit nu numai ca text critic în sine, ci mai ales, pentru șocanta și, pînă la urmă, plauzibila lui temă. Paralela **Gulliver — Istoria ieroglifică,** în particular, și **Swift-Cantemir.** în general, e supusă unei atît de fine și nuanțate examinări încît, în ultimă instanță, ca cititor, ești constrîns a renunța la orice inhibiție sau rezervă, dînd integral cîștig de cauză autorului, adică spunînd odată cu el că : „La scara țărilor și veacului lor, magiștri și unul și altul în arta cuvîntului mușcător, Swift și Cantemir, alăturați și contrastați aici într-o fugară însăilare de repere, oglindesc, într-adevăr, la două margini ale continentului, două modalități superlative, ale inteligenței satirice ; în jocul dublei lor scînteieri deslușim astăzi conturul unei neștiute punți, aruncată, spre mîndria noastră, ca un provocator paradox decalajelor părelnice cronologiilor, nu o dată vitrege și arbitrare, din istoria culturii Europei".

Fascinația pentru mitul homeric al lui Odiseu, prin mereu viile ei valențe stimulative în direcția îndrăznelii strategice și lucide de a forța limitele cunoașterii cu prețul experienței nemijlocite, pare să-și fi pus amprenta și pe „modul" critic îmbrățișat de Andrei Brezianu.

Nicolae Ciobanu

*) Andrei Brezianu : „Odiseu în Atlantic", Editura „Dacia", Cluj-Napoca, 1977.

viața cărților

Proze fantastice

● Proze ale memoriei involuntare și ale timpului interior, narațiunile Anei Blandiana *) își au nucleul în acuitatea senzorială halucinantă a unei clipe. Realitatea este adusă în scenă de o anume stare de spirit și în același timp această stare de spirit se verifică prin modul cum sînt ordonate impresiile venite din realitate : „Ceea ce rețin din întîmplări este un anumit sentiment dominant al lor, o anumită stare de spirit, o anumită culoare care nu este întotdeauna adaptată la real, nu se potrivește cu adevărat situației decît rar, atunci cînd subiectivitatea mea se suprapune întîmplător realității obiective". E vorba, așadar, în toate cele patru povestiri ce alcătuiesc volumul de coincidențe, de coincidențe care, prin perfecțiunea lor, ating fantasticul, și în care un presentiment ori un impuls obscur apărut din adîncurile conștiinței își găsesc întîmplarea sau peisajul care să le nuanțeze, să le amănunțească și, deopotrivă, să le transforme într-o amintire obsedantă. Dar dacă acesta e, în genere, mecanismul, trebuie adăugat că prozele au un sens simbolic, de natură morală. Tema lor comună e agresiunea impură în sfera conștiinței și a valorilor. Neliniștea pe care o comunică e legată nu atît de stranietatea faptelor relatate, cît de gîndul unei invazii insidioase, drapată uneori în seducătoare aparențe, în zonele care semnifică integritatea și securitatea ființei umane. În prima povestire (**Capela cu fluturi**), eroina, alungată de acasă pe străzi din cauza „mirosului înecăcios care pătrundea de afară inexplicabil și întotdeauna neprevăzut", descoperă o biserică al cărei altar e înțesat de cohorte de fluturi. Situația a fost descrisă și în poezia **O biserică plină de fluturi.** Tabloul la care asistă e într-adevăr fascinant, dar nu mai puțin profanator, căci în spațiul sacru fluturii, prin toate atributele lor, aduc o lume de o bolnăvicioasă voluptate. O invazie senzuală perversă, acaparantă domină, de altfel, întreaga narațiune care, pe de altă parte, pune în evidență și absența reacției în fața unui fenomen îngrijorător și absurd. Avertizat de ceea ce se întîmplă în biserică, un bătrîn răspunde în egală măsură de sentențios și evaziv : „De-ar fi numai asta...".

A doua proză a volumului se bazează pe o asemănătoare contrarietate, fiindcă senzația de libertate, de vigoare și de bună dispoziție pe care o trezește în sufletul povestitoarei venirea primăverii e diminuată de vederea unui cîmp maculat de siluetele sperietorilor. „De hainele voastre largi nu se văd orizonturile, de pălăriile voastre imense nu mai zăresc cerul, iarba grîului începe să se plece, macii roșii s-au veștejit de mult. Pe cine apărați ? Stau și mă uit la voi. Sînteți urîte și jalnice, niște biete imitații de oameni, niște caraghioase surogate de spaimă. Sînteți ridicole și înspăimîntătoare. Stați înfipte în realitate și realitatea, poate, se sperie de voi. Dar irealitatea ? Dar visurile, dar halucinațiile, dar minunile cărora le sînt fără încetare martor ? Mi-ați luat cîmpia, e adevărat, dar ce puteți face împotriva nesfîrșitelor cîmpii pe care pot oricînd să mi le imaginez ? Cum mai puteți speria păsările din minte, cum mai puteți ofili grîul care-mi crește în somn și albinele care-mi zboară în închipuire ?". În **Orașul topit,** din secvența dedicată verii, un tablou de apocalips se naște din „acuitatea simțurilor răzvrătite". Prevestit de semne ale descompunerii, peisajul se lichefiază într-o masă vîscoasă și strălucitoare de culori. Invazia ia din nou chipul unei frumuseți devastatoare, după cum, de asemeni, însăși imaginea frumuseții poate fi devastată.

Ambiguitatea fascinației și a repulsiei, reunite într-un același trup, constituie regimul afectiv al tuturor povestirilor.

În fine, în ultima proză din volum, **Amintiri din copilărie,** toate întîmplările și toate senzațiile încercate pe parcursul unei zile converg, într-o adevărată simfonie a olfactivului, spre rememorarea unei scene pe cît de cumplite, pe atît de seducătoare într-un fel la nivelul înțelegerii infantile. Arderea cărților închipuie în mintea copilului un ritual pe care îl simte „necurat", dar care, în același timp, asociat cu mirosul toamnei și al focului din livezi, îi trezește un soi de inanalizabilă plăcere. Și aici, aparențele, cu ceva senzual și îmbietor în ele, ascund în realitate un fond de neliniște agresivă.

Proze ale unui poet, povestirile Anei Blandiana sînt o cufundare nu o dată extraordinar de precisă în lumea simțurilor, dar, totodată, povestiri cu o morală bine conturată, din care imaginile adevărului și frumuseții își reclamă drepturile pentru a fi exact intuite și plenar păstrate.

Dan Cristea

*) Ana Blandiana : „Cele patru anotimpuri", Editura „Albatros", 1977.

Redescoperirea țăranilor

● De aproape trei ani, Ilie Purcaru redescoperă pentru noi viața țăranilor *). Efortul lui tenace de reconsiderare a opticii cu care abordăm, prin tradiție livrescă, o civilizație trecută peste pragul unei lumi noi, treptat, a atins temperatura unei veritabile pledoarii. Cînd nu a schițat monografia unui sat românesc, Ilie Purcaru a împlinit crochiul unui portret de țăran, sau s-a încăpățînat să deslușească izvoarele ancestrale ale vitalității unui obicei care nu vrea să piară. Cînd nu a descifrat secretul puterii țăranilor de a se obișnui peste noapte cu mînuirea numeroaselor și complicatelor lor mașini, a întîrziat lîngă truda unui meșteșugar anonim — olar, piuar, cojocar sau fîntînar —, lîngă orgoliul acestuia de a desfide posibilitatea ștergerii meșteșugului lui din lume. Cînd nu a scris despre uneltele țăranilor, a scris despre mîinile lor, dar mai cu seamă despre spiritualitatea lor tonică, în care, poate spre regretul unora dintre noi, nu a găsit mai nimic sucit și mult prea puțină șugubeție. Fiind vorba despre oameni care stau mai multe zile din an decît alții cu picioarele chiar pe pămînt. Și în fiecare pagină ce li se dedică aflăm un omagiu cordial și decent.

Ca orice pledoarie, reportajele lui Ilie Purcaru își asumă în substrat misiunea de a corecta o anume concepție cu privire la țărani și la lumea lor. Nu este întru totul adevărat, dacă la planul inimii și al cugetului ne referim, că timpul de astăzi al țării ar fi solicitat țărănimii mai multă putere de renunțare decît altor contexte umane. Mai puțin corupți de tarele unei orînduiri apuse și, tot atunci, de impactul cu o civilizație structural deosebită în raport cu aspirațiile lor etice, țăranii au știut să se constituie în depozitarii unor frumoase tradiții ale poporului nostru, mai cu seamă al acelor tradiții ce guvernează comportamentul moral al individului, omenia lui, cinstea lui elementară, spiritul lui de sacrificiu vis à vis de idealuri care, mereu, din sîngele lui se întrupară în veac. Cu alte cuvinte, o nouă orînduire i-a găsit pregătiți, mult mai pregătiți decît s-ar putea crede, să-și răsucească viața spre noi orizonturi, cîndva tăinuite, doar ale sufletului lor, iar acum ale conștiinței lor colective.

Implicită sau explicită, această concepție guvernează toate reportajele la care ne referim. „Tot ce e valoare — scrie undeva Ilie Purcaru — se integrează prezentului, trece spre mîine. Tot ce e mare și important durează — obiceiuri, vorbe, isprăvi, peisaje și monumente — așezîndu-se și lustruindu-se sub unda timpului nu ca relicvă, ci aidoma bolovanilor ce rămîn peste toate apele, teferi și neclintiți, ca simbol și ca temelie a vieții". La ce a trebuit să renunțe, de pildă, bătrînul Grigore Loghie din Runcu, țăranul care, prin anii '30, chestionat fiind de Gheorghe Focșa, credea că „soarele, după cum se vede, are forma unei guri dă putină, rotundă, cu razele alea care se varsă din cauza căldurii" ? La nimic altceva decît la această imagine naivă a cosmosului, zămislită de cugetul lui într-o vreme cînd, singur spune „oamenii nu erau uniți".

În rest, lumea țăranilor s-a dovedit a fi o lume calificată să primească înnoirile și să le fructifice integral înțelesul. Șirineasa este un sat din Vîlcea „care a așteptat lumina, care s-a pregătit pentru ea". La Arcani, în Gorj, oamenii „realizează, de fapt, împreună, schimbarea decorului, schimbarea satului, saltul lor într-o nouă civilizație, urcușul lui la altitudinile unui ideal". În Mehedinți, un Constantin Pătrulescu din Fîntîna Domnească nu crede că sătenii lui ar avea de regretat „boii lui Grigorescu" sau „copila cu fusul din pînzele lui".

Peste întîmplări, mai mult sau mai puțin importante, peste zile și munci, cu înțelesul deslușit de reportaje pînă la parfum și culoare, un gînd tutelează paginile lor dense : găsim, acum, la temeliile harului lumii țăranilor de a secreta veșnicie, nerăbdarea aceea fertilă generată de convingerea că distanța dintre ceasul acestei zile și zarea zilei de mîine doar în voința lor își mai află măsura. Altfel, de ce și-ar fi adresat Ilie Purcaru semnificativa întrebare : „Cîți kilometri mai sînt pînă la Apele Vii ale viitorului ?" Apele Vii, și ele, fiind numele unui sat românesc...

Mihai Pelin

*) **Ilie Purcaru : „Încă 3 kilometri pînă la Apele Vii", Editura „Scrisul Românesc", Craiova, 1976.**

Optimism imbatabil

● **Solstițiu de iarnă***) este cartea de versuri a unui om cu o bogată experiență de viață care vrea și în acest chip să-și arate apartenența la un loc, în pofida vicisitudinilor istoriei sau numai ale traiului construind «peninsula certă a veghii în noaptea dementă, / corabia zveltă-a speranței sub vîntul ce-n ghiocul / sau fără de sens răsucit se îmbată / de propria-i moarte». **(A doua meditație)**

Prima secțiune a opusculului, intitulată „Sisif", recurge încă o dată la rezerva de umanism conținută în mit. Ciclul debutează cu luarea unei precauții : «Măsoară exact cuvintele, cîntărește-le bine / Ceea ce ai de numit e simplu și neliniștit / ca apa, ca focul, ca vîntu-n frunzișe.» **(Sisif).** În direcția acestor versuri, Francisc Păcurariu își menține lirismul meditativ la un registru sobru, cumpătat-ardelenesc. Pentru că deși s-a perindat printre formele exuberante ale miraculosului hispano-american, Francisc Păcurariu fiind antologatorul și traducătorul în românește al unor texte esențiale din literaturile inca, maya și aztecă, autorul versurilor de față rămîne în simțire, în atitudinea față de viață și lume un ardelean ; numai un om al locului poate liriciza ca atare : «Aceasta-i menirea străveche a verii : cînd rodul / se-ncarcă de seve, de soare, de deplinătate, / redînd armonia egală cu sine a sferelor, calma / și desăvîrșita-mplinire a celor ursite să fie / vecine cu eternitatea, / e ceasul cînd coasa și secera, maiul, custura / sau reci și tăioase mașini îl preschimbă / în boabe, magiunuri, tărîțe / făini, aluaturi și terciuri / din care-și hrănesc / clipitele vremelnicia.» **(Ceas de vară).** Arareori răzbat ecourile înrudite din duhul elegiac al vechilor cîntări mexicane, dar mai aproape rămîne Fr. Păcurariu de metaforismul pillatian, totuși mai labirintic și mai puțin „mediteranian".

Optimismul enunțat în titlu se vădește exprimat panteistic, văzul este atras de ipostaza viitoare a reîntrupărilor vegetale, de chimia devenirii ; este vizibilă mutarea azotului în ierburi, depunerea glucozei în fructe, a proteinelor din compoziția formelor larvare : «Nu știu în ce procese secrete voi dura / suindu-mi lin azotul din glie în tulpină / sau fremătînd, glucoză, cînd se va scutura / în calea ta o poamă în pîrgă, în grădină, / / sau proteină-n vîscul acestor larve reci / pe ca.e-n primăvară le răscolești cu sapa...» **(Veșnicie).**

Secțiunea a doua a **Solstițiului de iarnă** denumită „Testament" este în mare parte un memorial de război. Spre deosebire de ciclul „Sisif", aici avem de a face cu un stil mai discursiv, ceea ce determină ca multe dintre versuri să ia aspectul tortuos al unor șerpi tropicali, aceasta fie spus și cu privire la lungimea versurilor, și în legătură cu sintaxa alambicată.

Multe din peisaje au o sumedenie de note comune cu filmografia subiectelor culese dintre întîmplările și nedreptatea create de cel de-al doilea război mondial în Transilvania : «Părea un sfîrșit crunt de lume. Toate anapoda. Toate de-a valma. / Pe acoperișe roți de căruțe, chesoane de tun. / Priveam buimac lumea de nălucire și scrum / și îmi îngheța pe buze sudalma.» **(XIII).**

Dar imagistica apocaliptică de care se folosește spre a rememora cruzimile lui Marte sînt neîncetat contracarate de vitalitatea cu care Fr. Păcurariu vrea să ne convingă. Iar melancolia strecurată ici-colo este o cochetărie a optimismului prevalent.

Dan Arsenie

*) **Francisc Păcurariu : „Solstițiu de iarnă", Editura „Dacia", 1977**

REVISTA REVISTELOR

Secolul 20

Odată cu apariția numărului 9 din 1977, revista Secolul XX se află la cel de-al 200-lea tom. În spiritul unei tradiții deja constituite, și acest număr se axează pe o temă unică, de stringentă actualitate : condiția romanului în veacul nostru. Temei în cauză îi sînt consacrate o suită masivă de intervenții, menite, în ultimă instanță, să atragă atenția asupra unora dintre cele mai semnificative aspecte vizînd situația genului „proteic" în raport direct sau indirect cu multitudinea de mutații ce se produc în cîmpul epicii moderne. Într-o primă secțiune, sînt grupate mai multe texte cu caracter fie eseistic, fie confesiv, semnatarii cărora sînt unii dintre cei mai mari romancieri și, totodată, teoreticieni ai genului : André Malraux (Interpelarea romanului), **Virginia Woolf** (Viața și romancierul), **Thomas Mann** (Arta romanului), **Heimito Von Doderer** (Bazele și funcția romanului), **Albert Camus** (Esența romanului : recuperarea unității), **Jean-Paul Sartre** (Contestarea romanului prin el însuși), **Nathalie Sarraute** : (Uzurparea personajului), **Leonid Leonov** (Formă și destin), **Elsa Morante** (Romanul, o imagine deplină a universului real), **Saul Bellow** (Universalizarea romanului), **Gabriel Garcia Márquez** (Un scriitor înspăimîntător de realist), **William Faulkner** (Splendida noastră nereușită). **În același context, extrem de interesante sînt și textele referitoare la „permanența Joyce" : Hermann Broch** (Imaginea despre lume a romanului), **Giuseppe Tomasi di Lampedusa** (Patru vocabulare de lectură pentru Ulysses), **Michel Butor** (Joyce și romanul modern), **la care se adaugă o suită de fragmente traduse în românește de Mircea Ivănescu din același Ulysses. La rubrica** Coordonate critice, **cititorului i se oferă trei eseuri privind condiția romanului semnate de : Theodor W. Adorno** (Formă și conținut în romanul contemporan), **M. Bahtin** (Cronozopul în roman), **Giacomo Debenedetti** (Comemorare provizorie a personajului-om). **Contribuția românească la aceeași dezbatere se realizează prin : Camil Petrescu, G. Călinescu, Edgar Papu, Nicolae Balotă, Nicolae Manolescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Irina Mavrodin, N. Steinhardt, Eugen Barbu, Ștefan Bănulescu, Mircea Horia Simionescu. În fine, mai semnalăm eseurile :** Critica vizibilului și literatura **de Jean Ricardou, și** Încotro se îndreaptă romanul **de Bernard Bergonzi.**

În totul, unul dintre cele mai interesante și mai instructive numere din ultima vreme ale prestigioasei reviste.

Cronicar

Un poet dunărean

● Versurile ultimului volum*) al lui Ion Trandafir acoperă una din obsesiile mai vechi ale poetului gălățean : reînvierea **prin** și **în** cuvînt a unui univers arhetipal aflat dincolo de stratul latin al civilizației românești. Se conturează astfel o Dacie văzută cu aceeași fervoare ca la Vasile Pârvan dar nu istorică ci atemporală, prezentul interferînd cu trecutul într-o memorie a sîngelui și graiului căutată stăruitor : „cum ne răstoarnă brazde lungi în sînge / cu raza lor întemeind cîmpia — / la început a fost, a fost pămîntul / un stîlp de grai ce ține veșnicia." **(La început a fost pămîntul).**

O bogată informație istorică, lingvistică și mitologică dă autenticitate acestui spațiu interior chezășie pentru poet a nemuririi neamului. Mitologia tracă, uraniană, aduce în poeme epifanii ale cerului și simboluri solare (cerul, raza, lumina). Impresia e însă de luciditate speculativă și mai puțin de vizionarism abisal. Poet al apei, Trandafir întîlnește în **Dunăre** un simbol poetic ideal pentru viziunea sa arhaică mai apropiată de totemism („Dunăre, Tu, șarpele mare al casei / / prin toți curgînd de-odată-n visînd"). Dunărea („Tu Dunăre, tu Istros, Danivius, Danare") este privită ca una din acele Mame ale tribului („O, trecerea prin laptele de mamă"), veșnicia curgerii ei fiind asemeni cu veșnicia neamului.

Cartea este de fapt un poem ezoteric al spațiului mitic străromân înconjurat de apele totemice ale fluviului, totul căutat în memoria colectivă ascunsă în adîncul ființei. De aici și o anume dificultate a lecturii, poetul oficiind un cîntec abstract, inițiatic, unde cuvintelor li se caută motivații mai profunde. Poezia lui Ion Trandafir este o poezie de conotație fără ermetism unde efortul poetic însingurează expresia invitînd la un efort al lecturii. O muzicalitate aproape monotonă însoțește cuvintele, indiferentă la sens, simplă melopee care topește discontinuitatea vorbirii într-un fluid abstract. Mai puțin căutate sînt o serie de poeme distincte de restul volumului (**Sfaturile bătrînului pescar, Cîntec, Glas de primăvară, Diluviu...**) unde sentimentul poetic e mai viu, impresia mai directă : „Chiar dacă-n apa vorbelor uitate / vislește luna-ncet printre gutui, / sîntem de-odată-n viață și în moarte / prin sunetul rămas al nimănui" **(Cîntec).**

Situat, în zona tematică a unui univers arhetipal străromân, Ion Trandafir aduce prin cîntecul său dunărean, o voce lirică proprie.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Ion Trandafir : „Un cîntec pentru nemurire", Editura „Eminescu", 1977.**

45 DE ANI DE LA LUPTELE PETROLIŞTILOR ŞI CEFERIŞTILOR DIN FEBRUARIE 1933

Solidari cu adevărul

Există un prag al frigului moral, cine păşeşte dincolo de el se mumifică. Există şi un prag al gerului fizic, trupul încercat de el se chirceşte scoţînd urlete la lună. Şi mai există nopţi cu lună translucidă, hibernală şi absentă la urletul omenesc, la implorarea omenească. Şi atunci reazemul omului este omul celălalt, tovarăşul de viaţă şi de muncă, tovarăşul de frig moral şi de ger al măruntaielor, al buzunarelor goale, al buzelor vineţii, al copiilor flămînzind. Atunci, suprimarea porţiei de viaţă ridică omul în tării nebănuite anterior, — sau îl coboară pe treptele degradării. Înălţarea se face prin sprijin, prin solidaritate. Unde se întrevăd sprijinul şi solidaritatea, speranţele reunite în delta voinţelor comune, degradarea nu e cu putinţă. Atunci, în loc să se înjosească, o mînă de oameni, mai privaţi ca niciodată de porţia de viaţă îngăduită lor de istorie, produc istorie. Rezemaţi unul în celălalt, o mie, mai multe mii de oameni se constituie într-un zid — aşa cum alianţa pietrei peste piatră iveşte digul, dînd apei albie nouă, ritm nou. Sînt posibile şi disperarea, alunecarea în sindromul singurătăţii, dar o anume tradiţie a miinilor întinse miinilor de frate desfiinţează căderile în noroiul decrepitudinii şi izolării, în mlaştina divagaţiei anarhiste sau a gesturilor carnavaleşti din jurul focurilor bengale. Şi este aci, probabil, una dintre fundamentalele cuceriri ale omului, anume că el nu se mai simte singur ori de cîte ori îl rup dinţii crenelaţi ai istoriei potrivnice. Pentru că istoria, profitînd de girul unor privilegii anacronice, provoacă uneori demnitatea, însăşi, de om, zdrenţuind-o, obligînd fiinţa gînditoare şi lucrătoare să se mumifice, să se chircească. Sînt atunci, marile momente de criză, cînd istoria dă în clocot. Oare, adevărul şi demnitatea umane nu s-au evidenţiat tocmai în clocotul înfruntărilor istorice ?...

E drept, sînt şi adevăruri care decurg calm, teoretic, ai zice. Sînt şi momente cînd demnitatea umană deplină stă pe scutul istoriei, victorioasă, dînd ţelul, dînd limanul spre care tind şi de la care pornesc fiinţele lucrătoare. Cinste istoriei, cinste făuritorilor de atare momente !

Însă au fost şi clipe cînd ridicarea baricadelor constituia singurul mijloc de a trăi şi dovedi adevărul, de a salvgarda demnitatea fiinţelor lucrătoare. Şi nu se află trăitor în România contemporană care să nu se fi lăsat lucrat de amintirea, cel puţin de retrăirea construită imaginar, a groaznicei ierni din anul 1933. Atunci, frigul moral al fiinţelor lucrătoare — ce transformau ţiţeiul în civilizaţie, ce plămădeau vagoane pentru trenurile unui continent, ce lustruiau biele şi osii, geamuri şi uşi în ateliere insalubre — atunci, frigul lor moral a fost pus la încercare, determinîndu-le să se mumifice sau să lupte. Alternativa era inevitabilă, rareori istoria locului iscase o alternativă atît de neocolit. Se mai înfruntaseră patronii şi muncitorii, grevele nu sînt invenţia acestui secol. Proporţia, totuşi, nu mai fusese remarcată. Amploarea conflictelor din februarie '33 nu mai zguduise pînă atunci atît de adînc societatea sătulă a celor sus-puşi. Fundamental a fost faptul că mîna de frate s-a întins spre mîna de frate — martorii şi documentele atestă că peste 12 mii de partizani cu greviştii s-au strîns, perete protector, membrană fierbinte a puternicii solidarităţi, împrejurul atelierelor Griviţei. La 2 şi 15 februarie, starea de asediu decretată de guvern recunoştea, implicit, lanţul uriaş, indivizibil de voinţe solidare, de aspiraţii întru demnitate şi adevăr omeneşti. Represiunile care au urmat, asasinatele, procesele frauduloase, arestările şi schingiuirile, uvertura dictatorială a patronatului, aceeaşi pretutindeni, au avertizat şi mai concret asupra forţei imense pe care o dă solidaritatea fiinţelor lucrătoare, inuman frustrate de cerul traiului cotidian demn. A fost totodată primul însemnat avertisment lansat ridicării de sub cenuşa imperiilor dezabuzate a nazismului, a violenţei proclamate nemediat, a teroarei rasiale, a dominaţiei instinctivităţii şi a barbariei cazone. Pentru moment înfrînte, fiinţele lucrătoare din România acelor ani şi-au strîns şi mai vigilent rîndurile, şi-au abilitat formele de organizare şi protest, şi-au luminat şi mai puternic ţelurile.

Încă o dată, superclasele dominante nu au reuşit să trimită muncitorii dincolo de rezistenţa la frigul moral, la gerul degradant care se deseneazǎ în psihologia sclavului. Încă o dată, solidaritatea şi ţinta dreaptă pentru care militau fiinţele lucrătoare au demonstrat şubrezenia unui sistem social opresiv şi, încă, inevitabilitatea înlocuirii acestuia. Încă o dată, sacrificiile şi martirajul nu au fost zadarnice. A recunoscut-o o lume întreagă. Din Franţa, Biroul federal al feroviarilor sublinia că „bătălia muncitorilor feroviari români a constituit un minunat episod al luptei împotriva burgheziei, care vrea să arunce pe umerii muncitorilor povara crizei". În **Daily Worker** într-un comentariu se evidenţia că „orice muncitor va vedea în acest eroism al muncitorilor români o reflectare de a lupta, cu orice risc, împotriva reacţiunii capitaliste din toate ţările". Lupta pentru instaurarea definitivă a adevărului şi demnităţii umane avea să continue cu mai multă forţă, cu mai numeroşi sorţi de izbîndă. Astăzi, după 45 de ani de la eroicele lupte muncitoreşti, cinstim memoria fiinţelor lucrătoare care, atunci, la atelierele „Griviţa", pe Valea Prahovei ca şi în întreaga ţară, nu s-au lăsat transformate în sclavi, n-au abdicat de la covîrşitoarea sarcină constînd în păstrarea omeniei prin solidaritate şi crez revoluţionar.

Mircea Constantinescu

Brăduţ Covaliu : „Griviţa 1933"

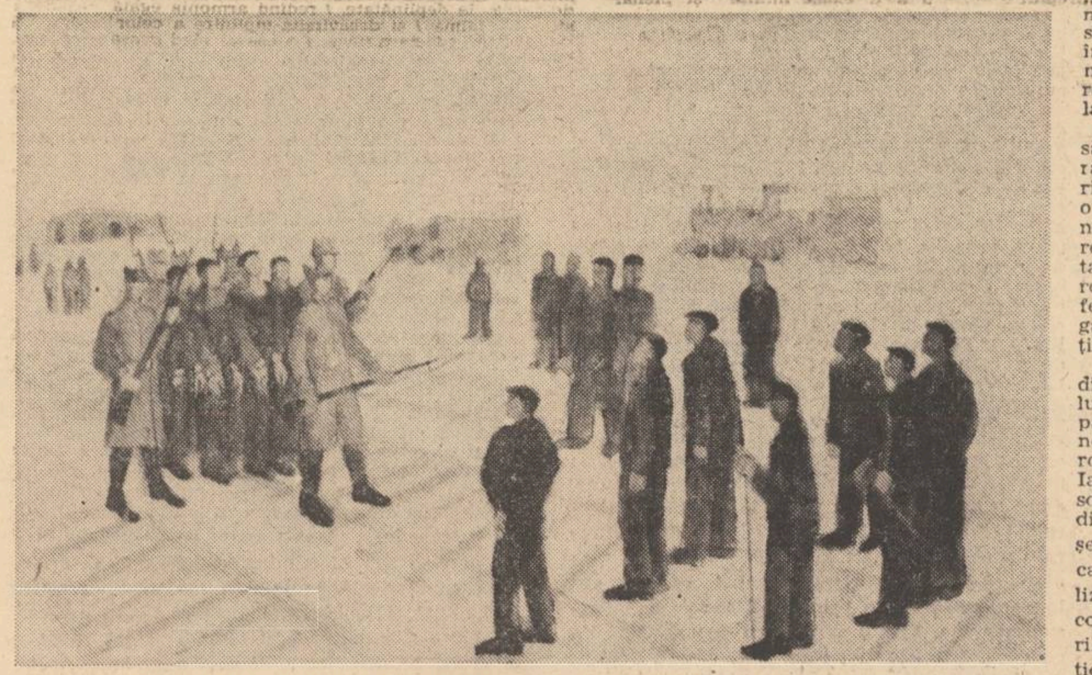

Constantin Piliuţă : „Paşcani '33"

Eroism proletar

(Urmare din pag. 1)

tive, de diverse acţiuni muncitoreşti, precum şi de alegerea comitetelor de acţiune ce se desfăşurau în multe localităţi din ţară, pe baza frontului unic muncitoresc, preconizat de P.C.R. şi realizat în lupta împotriva exploatării şi asupririi.

Spre sfîrşitul lunii ianuarie au intrat în acţiune, alături de ceferişti, muncitorii petrolişti din Valea Prahovei. Partidul Comunist a întărit celulele de partid şi organizaţiile U.T.C. din întreprinderile petrolifere ; a crescut simţitor numărul membrilor sindicatului. Sarcina organizării luptei muncitorilor petrolişti a fost încredinţată Comitetului Judeţean P.C.R., Prahova. Protestele, mitingurile şi întrunirile petroliştilor desfăşurate cu mare intensitate la sfîrşitul anului 1932 au căpătat o deosebită amploare la sfîrşitul lui ianuarie 1933, în condiţiile cînd guvernanţii se angajau la noi măsuri de reducere a nivelului de trai. La 1 februarie 1933 oraşul Ploieşti a intrat în stăpînirea muncitorilor. Ei au reuşit să impună patronilor recunoaşterea revendicărilor lor. Merită subliniată declaraţia dată de directorul rafinăriei „Astra Română", sub presiunea întrunirii de protest din 30 ianuarie, muncitorilor, prin care se obligă să respecte contractul de muncă şi să renunţe la concedierile anunţate. Acesta era un succes al muncitorilor obţinut prin luptă.

Continuînd acţiunea de pregătire a grevei muncitorilor ceferişti, P.C.R., a adoptat forme superioare de luptă — ocuparea întreprinderii, însoţită de organizarea unei largi mişcări de solidaritate din afara întreprinderii. Hotărîndu-se declararea grevei la 2 februarie, la Atelierele „Griviţa", pentru impunerea revendicărilor formulate în timpul adunărilor ce au avut loc la sfîrşitul lunii ianuarie, partidul a trimis delegaţi în centrele ceferiste importante, pentru coordonarea acţiunilor greviste. În aceeaşi zi au declarat grevă muncitorii feroviari de la Iaşi şi Galaţi, ocupînd atelierele.

Sub presiunea valului de greve ce ameninţa să cuprindă întreaga ţară, guvernul naţional-ţărănist a declarat că acceptă revendicările ceferiştilor. Dar declaraţia s-a dovedit a fi numai o manevră din partea guvernului, pentru că în noaptea de 3 spre 4 februarie a hotărît instituirea stării de asediu, iar parlamentul, în majoritate, a votat proiectul de lege pentru introducerea stării de asediu. În noaptea de 11 spre 12 februarie s-au făcut sute de arestări, sediile organizaţiilor muncitoreşti au fost devastate, porţile atelierelor blocate de poliţişti şi jandarmi.

În condiţiile intensificării acţiunilor represive din partea autorităţilor, Partidul Comunist a luat măsuri pentru declararea grevei în principalele centre feroviare ale ţării. Astfel, în dimineaţa zilei de 13 februarie, au intrat în grevă feroviarii din Cluj, în ziua de 14 februarie cei din Iaşi. Tot în această zi au avut loc manifestaţii de solidaritate ale muncitorilor din întreprinderile din Cluj, Galaţi, Oradea, Timişoara şi alte oraşe. În timpul desfăşurării acestor mari acţiuni caracterizate prin variate forme de luptă s-a realizat pe jos frontul unic. O deosebită vigoare au conferit luptelor acţiunile comune ale muncitorilor români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi pentru ridicarea stării de asediu, renunţarea la curba de sacrificiu, mărirea salariilor, recunoaşterea comitetelor de acţiune, înlăturarea experţilor străini.

Ion Grigore : „1933"

În noaptea de 14 spre 15 februarie au fost arestaţi circa 1 600 de militanţi ai mişcării muncitoreşti. În dimineaţa zilei de 15 februarie, muncitorii, aflînd despre arestarea conducătorilor lor, au declarat grevă, ocupînd Atelierele C.F.R. „Griviţa". Folosind experienţa acumulată în timpul acţiunilor anterioare, organizaţia de partid, comitetul de fabrică au luat măsurile necesare bunei desfăşurări a grevei. Pe tribunele improvizate s-au ridicat şi au luat cuvîntul în faţa maselor, alături de comunişti, şi socialişti independenţi şi social-democraţi. În pofida amplelor acţiuni de solidaritate cu greviştii, şi acţiuni de protest desfăşurate în ţară, guvernul a hotărît reprimarea grevei de la Griviţa prin forţa armată. După somaţiile de rigoare, în dimineaţa de 16 februarie s-a declanşat represiunea.

Luptele muncitoreşti din anii 1929-1933, culminînd prin bătăliile de clasă din ianuarie-februarie 1933 ale petroliştilor şi ceferiştilor, au dovedit încă o dată marea forţă a clasei muncitoare, condusă de P.C.R., hotărîrea ei nestrămutată de a lupta împotriva exploatării. Grevele petroliştilor şi ceferiştilor, arată tovarăşul Nicolae Ceauşescu, „au exprimat în modul cel mai grăitor spiritul combativ al clasei noastre muncitoare, afirmarea rolului partidului comunist, a capacităţii sale de a organiza şi conduce lupta oamenilor muncii". Clasa muncitoare, în frunte cu partidul comunist, s-a afirmat pe arena istoriei ca cea mai înaintată forţă a societăţii româneşti în lupta pentru drepturi economice şi politice, pentru democraţie, independenţă şi suveranitate naţională. Ca urmare a luptelor revoluţionare „planul de la Geneva", prin care se ştirbea suveranitatea ţării, nu a mai fost aplicat. În cursul desfăşurării luptelor şi în perioada care le-a urmat, s-au întărit legăturile partidului cu masele, a crescut rolul elementelor muncitoreşti în partid, în conducerea sa ; de asemenea, s-a extins considerabil influenţa partidului comunist, s-a ridicat prestigiul său politic şi s-a îmbogăţit experienţa lui revoluţionară. În viltoarea luptelor s-au format şi s-au călit numeroşi activişti, militanţi revoluţionari, cadre legate de clasa muncitoare, de interesele şi năzuinţele poporului, care au jucat un rol important în organizarea şi conducerea luptelor de clasă din anii următori.

În timpul luptelor din 1933 cît şi în timpul desfăşurării procesului la Bucureşti şi Craiova, mase largi, categorii sociale din cele mai diferite şi-au manifestat solidaritatea cu luptătorii ceferişti şi petrolişti. La Craiova, cu prilejul manifestărilor de solidaritate, a fost arestat tînărul revoluţionar Nicolae Ceauşescu sosit la proces cu moţiuni de protest în apărarea celor judecaţi. Clasa muncitoare s-a manifestat ca cea mai înaintată forţă politică, dovedind o înaltă conştiinţă revoluţionară, un profund patriotism în lupta pentru apărarea libertăţilor democratice, a independenţei şi suveranităţii României, împotriva pericolului fascismului intern şi extern. Luptele ceferiştilor şi petroliştilor au avut un mare răsunet dincolo de graniţele ţării, sînt prima mare ridicare a proletariatului pe plan internaţional după instaurarea nazismului în Germania.

În cei 45 de ani care au trecut de la marile bătălii de clasă din 1933, clasa muncitoare, înfăptuind neabătut politica partidului, a condus întregul popor în opera eroică de înălţare a luminosului edificiu al socialismului. Subliniind rolul şi contribuţia clasei muncitoare, a perspectivei societăţii noastre, secretarul general al Partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, arăta : „Realizările remarcabile din anii socialismului confirmă încă o dată forţa revoluţionară, transformatoare a clasei noastre muncitoare, clasa conducătoare a societăţii, forţa întregului nostru popor, care, sub conducerea partidului comunist, a schimbat radical înfăţişarea patriei, a ridicat România pe trepte tot mai înalte de prosperitate, a deschis perspectiva înaintării accelerate pe calea progresului şi civilizaţiei, a edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi a comunismului".

Descendenţii direcţi ai istoriei

Urmare din pag. 1

temporană, clasa muncitoare din România, manifesta împotriva fascismului şi a crizei economice în forme de o amploare care avea să atragă atenţia întregii opinii internaţionale asupra fenomenului politic românesc. O hartă a evenimentelor petrecute atunci, coboară din Bucureşti către aşezările petrolifere din Prahova şi urcă mult în Moldova la Iaşi şi în Transilvania. În acest perimetru geografic trebuie să ne imaginăm întîmplări de o intensitate deosebită din moment ce forţa de represiune burgheză a trebuit să recurgă la arme, lăsînd mărturie pentru istorie, nu numai pagini incendiate cu roşu ci şi sîngele unor eroi.

AMĂNUNTELE CARE SCAPĂ DIN DOCUMENTE

Există, pe fotografiile datate în Muzeul de istorie a partidului din Bucureşti cu anul 1933, o patină inconfundabilă : culorile s-au diluat, oamenii sînt îmbrăcaţi după moda de-atuncea, poartă umeri la haine, şi largi pălării care coboară peste priviri o alură romantică. E aproape ciudat că grupările acelea în care se disting şi femei, înalţă pancarde cu revendicări democratice şi ridică, deasupra umărului, pumnul drept. Încercarea de a intra în eternitate cu un zîmbet pe faţă este curmată prea dur şi prea repede de portretele în chenare ale celor ce, la numai cîteva zile după ce fotografia din curtea atelierului a fost developată în sepia au murit. N-a mai avut nimeni timp să zîmbească şi Dinu Ilie, de profesie trasator, te priveşte post-mortem cu o expresie atît de matură şi concentrată încît esenţa luptei de clasă are, în chipul acelui tînăr, o reprezentare fidelă.

Dar oricît de fidele ar fi documentele epocii, esenţa curajului şi a luptei nu se pot inventaria. Nu există peliculă care să poată înregistra momentul în care un tînăr de numai 20 sau 21 de ani îşi ia adio de la viaţa de toate zilele, pentru a fi, cu preţul scurtei sale petreceri în lume — un erou. Nu se poate marca pasul acela definitiv prin care te desparţi de posibil pentru a realiza imposibilul. Iar în condiţiile crizei economice din anii 1930—1933, în plină ascensiune a fascismului în România, grevele ceferiştilor şi petroliştilor au fost, în chip sublim un NU uriaş înălţat asemenea unei baricade : NU fascismului, NU ieşirii din criză pe spatele muncitorilor, NU exploatării, NU înrobirii naţionale.

UN MONUMENT AL ISTORIEI : UZINA !

Uneori, istoria lasă în urma ei monumente : clădiri, semne pe case şi străzi, enigme de dezlegat în natură. — Doftana, gorunul lui Horia, fluierul lui Avram Iancu, simpla lor vedere şi înţelegere grăitoare dezvoltă în imaginaţia noastră, înfăţişări vii şi palpabile ale istoriei. Pe locurile istorice ale grevelor din anii 1933 Bucureştii de astăzi înregistrează însă ceea ce înregistrau şi atunci : uzine, centre ale industriei : în locul Vulcanului — Republica, în locul Tăbăcăriilor de pe Dîmboviţa — Timpuri Noi, pe locul Griviţei Roşii — Uzinele Griviţa. Istoria se contopeşte în actualitate într-atîta încît singură, mărturia oamenilor pare să fie capabilă a rememora. Iată însă că oamenii, ei înşişi, au memoria legată mult mai puternic de istoria nouă a uzinei în care lucrează decît de ceea ce s-a petrecut în urmă cu 45 de ani. Martorii grevei din anul 1933 de la Griviţa s-au pensionat. Mulţi au murit. „Contemporanii" din Griviţa vorbesc de trecut într-un peisaj sonor atît de puternic, într-o forfotă a muncii atît de pregnantă, încît peste fiecare încercare de aducere aminte se suprapune urgenţa cotidiană, peste rechemarea istoriei se suprapune prezentul astfel că anul 1933 a fost, după cum spune unul din cei mai tineri muncitori ai uzinei, „întîmplarea fundamentală care a hotărît ca Griviţa să fie ceea ce este astăzi : o citadelă a muncii şi a conştiinţei muncitoreşti". „Dacă în plină criză economică şi în plină dominaţie fascistă, muncitorii ceferişti au avut dîrzenia să se opună, este foarte limpede că erau la data aceea conştienţi de rolul pe care îl aveau în istoria ţării, că erau siguri de marea lor forţă solidară, că aveau deja, la data aceea, o conştiinţă a revoluţiei. Ce înseamnă pentru un muncitor de astăzi momentul 1933 ? Un prilej de satisfacţie legitimă, pentru faptul că locul în care munceşte a fost, încă în urmă cu 45 de ani, un tipar al revoluţiei proletare şi, mai ales, că după 45 ani de istorie, este şi astăzi un loc decisiv de afirmare a conştiinţei muncitoreşti". **(Barna Alexandru**, strungar).

„Fără îndoială, istoria Griviţei este un simbol menit să stimuleze puternic activitatea noastră de azi. Este un motiv de legitimă mîndrie şi un stimulent psihologic remarcabil să fi continuator în muncă al celor din 1933. Iată însă că strădania noastră este şi mai ambiţioasă : am vrea ca şi din punct de vedere al conştiinţei muncitoreşti tradiţia revoluţionară să fie un perpetuu stimulent. Ce înţeleg prin asta ? Că revoluţia noastră continuă, că bătălia se poartă într-un peisaj schimbat. Nu este simplist ceea ce afirm, ci numai foarte adevărat : problemele tehnicii contemporane, ale mînuirii unui utilaj tehnic perfecţionat, problemele calităţii muncii, ale randamentului, ale climatului, ale felului nostru de a înţelege uzina de azi, sînt mobiluri apte a întreţine fervoarea revoluţionară la nivelul celor mai ilustre pilde ale istoriei". **(Alex. Roxin**, secretar al organizaţiei de partid).

FOTOGRAFII MIŞCATE

„ÎN CURSUL DUPĂ-AMIEZII SITUAŢIA ESTE NESCHIMBATĂ. MIILE DE MUNCITORI SÎNT MASAŢI ÎN ARIPA DE NORD A CURŢII. CÎTEVA MII S-AU URCAT PE ACOPERIŞUL ATELIERELOR, DE UNDE VOCIFEREAZĂ. ALTE GRUPURI SE PLIMBA DE-A-LUNGUL ACOPERIŞELOR. PORŢILE ATELIERELOR SÎNT ÎNCHISE ŞI PĂZITE DE JANDARMI. POPULAŢIA DE PE STRADĂ ESTE EVACUATĂ DE ARMATĂ".

Ţii în mînă transcrierea fidelă a documentului istoric, dar el nu mai poate fi identificat. Punctele cardinale sînt încă de la naşterea lumii, aceleaşi, dar nordul Atelierelor Griviţa din urmă cu aproape o jumătate de secol nu mai este astăzi o curte, ci clădirea impunătoare a uzinei constructoare de utilaj chimic ; miile de muncitori sînt acum zeci de mii ; atelierele mici au devenit hale uriaşe, turnătoria, cazangeria sînt denumiri ale noii uzine, pe care fabrica din urmă cu 45 de ani nici nu le-a auzit ; iar grupurile care se plimbă de-a-lungul zidurilor uzinei, pe sub ameţitoarele sale acoperişe, pe sub uriaşele sale furnale, sînt pionieri şi şcolari, sosiţi în grupuri organizate să depună buchete de flori la monumentul eroilor ceferişti, aflînd azi o pilduitoare tradiţie a muncii, în chipurile surîzătoare de oameni, a căror activitate şi conştiinţă derivă, în descendenţă directă, din anii marilor bătălii de clasă.

---

cariatida

carolina ilica

Dacă priveşti îngheţatele stele

Dacă priveşti îngheţatele stele,
De la o vreme încep să clipească.
Poate-i un semn pe care ni-l dau
Din depărtarea suprafirească.

Nu te încrede : muzicile lor,
Atît de pure, nu-s decît tăcere.
Iar de le-ntrebi ceva, ele-ţi răspund
Cu mii de ani lumină-ntîrziere.

Oraşele văzute împreună

Oraşele văzute împreună,
Din toate, numai unul m-a robit
Erau acolo oleandrii-n floare
Şi cerul tot prin ape răstignit.

Marea străină fura jumătate
Din greutatea trupului blînd,
Să-ţi fiu plutitoare în braţe
Peste pămînt.

Ce păr alburiu ! Ce de aur
Prin piele mi-era cheltuit !
Ce sare pe buze ! Şi ce bucurie
De a iubi şi de a fi iubit !

Spectacol

Lentile de lacrimi pe ochii veroni,
Prin care văd mai bine decît cei ce nu plîng.
Un spectacol e totul (Al meu)
De jur împrejur.

Înainte : părinţii preatineri. Naivitate-cruzime.
Grădini văratice ale pruncieі. Fîntîna
Surpîndu-se la picioarele mele. Şi caii
Desfrînaţi în spuma sălbăticiei.

Cît de departe sînt toate !
Cît de bogată-s acum ! Rochii şi cărţi.
Cărţi şi rochii. Şi două prietene.
Şi bărbaţi doritori sub ferestre,
Cerşind o cheie : cea a casei mele,
Cerşind o cheie spre eternitate.

Apoi o femeie cu părul prea negru,
Pe care numai ura o înfrumuseţează.
Ea urmăreşte prin sufletul meu
Un cîine de aur.

Ocrotitoare ca sîngele. Grea ca o piatră de moară
Copilăroaso, tu nu păşeşti şi pluteşti !
Mă ameţeşti ca un incendiu de maci
Şi mă-nfiori ca o ploaie de vară
Pe tine numai nu te pot numi
Pe tine te cunosc asemănîndu-te.

Dar iată cel mai straniu personaj !
Duce în spate o umbră
Ce creşte mereu.
Toboşar emoţionat al inimii,
Tinereţe bătrînă a frunţii,
Să nu vă temeţi !

Arăţi atîta părtinire

Cu o blîndeţe nefirească
Îmi spui că seamăn doar cu tata.
Arăţi atîta părtinire,
De parc-ai fi chiar tatăl meu

Cît eşti de tînăr, ai şi tu
Fetiţă, seamănă cu tine.
O îndrăgesc atît de tandru,
De parcă am născut-o eu.
El seamănă cu mine.

Atît de firesc

Te-a sărutat. Ştiai că te doreşte
De-atîta vreme ; aceasta se simte
Ca un tremur de aripi
Înaintea furtunii.

Dar mîine,
Îi vei trece prin faţă atît de firesc,
Încît se va îndoi :

dacă a vrut să sărute
ori a şi sărutat.

Don Juan

Mă culc tot mai tîrziu, precum artiştii,
Care adună pe sub gene pungi.
Mă scol tot mai devreme, ca bătrînii,
Ca să îmi pară zilele mai lungi.

Dar clipele cu arcuri încordate
Nu peste mult mă vor ţinti în hău.
M-or plînge doar femei însingurate
Şi doar de ele o să-mi pară rău.

magdalena ghica

Înot în fluviu

Înotînd în fluviu cu trupul sub apă.
La răstimpuri rare scoți capul afară
Ca să respiri.
Și uimire se numește această mișcare.
Și privind înapoi nu vezi pe mal
nimic care să-ți aducă aminte de tine.
Și privind înainte, asemeni.

Și iarăși privind după o vreme afară
Vezi pe malul drept un bătrîn care
te însoțește,
înainte privind,
scriind mereu la o masă,
adormind, înviind.

Și iarăși după o vreme afară privind
Vezi pe malul sting un copil care te-nsoțește
înapoi alergînd
ștergînd mereu cuvinte de pe o masă,
înviind, adormind.

Și după colț, iată, la urmă
Viața ta, ca un lac între munți liniștit,
În care-ai să cazi, de care te temi.
Lac între munți, nepăzit, necitit,
de un bătrîn și un copil pescuit.

Despuierea de podoabe

O, trandafir
trecînd pe lîngă tine
Podoaba noastră înflorită căzu.
În plină aurie amiază
tăcu trîmbița orgolioasă a singurătății.

Încă ne căutăm,
Îmbătați de nemărginire
Pășim parcă la întîmplare printre brazdele
vechi
Aruncînd prea multe semințe.
Și atît de puțin urma strălucește la spate.
Încă ne căutăm :
încleștarea celui frumos cu cel înțelept.
În plină aurie amiază.

Încă sîntem căutați
Păzitorii înflorescenței tăcute a vieții noastre
prea tinere.
Pășind parcă la întîmplare.
Dar de mult ea ne cade pe creștet;
și ne ascunde.
Odată cu ieșirea din singurătate
și din încleștare.

Ne mai căutăm, încă sîntem căutați
Deși e timp lung de cînd înflorim
Și grăim cu fața schimbată.
O, trandafir,
Ca să ajungem la tine
Despuierea noastră de înflorite podoabe
Nu se va sfîrși niciodată.

Mărul roșu

Mărul roșu, care șade pe masă,
n-ai să-l mănînci.
Îl privești ; și-ți aduci aminte îndată
de pruncul care ai fost :
fraged și fără greșeală,
simbure aruncat în ogradă.
Îl atingi ; și gîndești la femeia ce ești :
pulpă dulce cu semințe tari și ascunse.
Îl miroși ; și ai dinainte uimită
capila care ai fost :
atît de plăpîndă, creanga de măr înflorită.

Mărul acesta parc-ai fi tu.
Păcătuiești, muști cu furie din el
pînă-n simburi :
Simți deodată viața din tine scurgîndu-se,
Fătul jeluindu-se-n pintec
întîia oară...

sorin titel

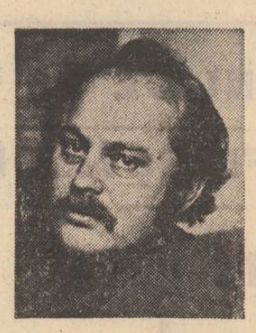

un brav soldat de altădată

— Noi, povesti al treilea, am făcut milităria la unguri, la honvezi : așa a fost pe timpurile alea. S-a întîmplat să ne ia pe amîndoi odată măcar că el e mai mic cu vreo doi ani ca mine... Cît am fost la armată n-am dus-o rău n-am de ce mă plînge. Eu ca eu, da vărutu pot spune, că a dus-o ca-n rai. Și-a găsit el pe una Iulișca, sau Erji, nu mai țin bine minte cum a chemat-o. Sta ea pe o uliță cam întunecoasă, lîngă o fabrică de sifoane, dincolo de gară. „Hova megi fiam" ne întrebau ceferiști dacă ne vedeau cum ne grăbeam noi să trecem peste linie, nici nu ne uitam la trenuri, mare mirare că nu ne-a călcat vreun mărfar, rideau cu gura pînă la urechi și dădeau din cap, știau ei că ne ducem la vreo mîndră, bine faceți parcă ziceau, sînteți tineri, de ce să nu vă petreceți, teșek și kesenem, așa și pe dincolo, pe timpul acela nici nu mă cunoșteai că nu sînt ungur, așa de bine știam vorbi ; de cînd am îmbătrînit am mai uitat, acuma dacă mă întrebați nu mai știu mare lucru... Și cînd ajungeam la Erji masa pusă, cald și bine, cum îi mai fain. Și ne puneam pe băut și pe mîncat. Și atunci se auzea ușa de la cuină, aveau ei un clopoțel la ușă, făcea cling-clang dacă intra careva, n-aveți de ce vă speria, zicea Erji, îi mama cine altcineva să fie, la mine nu vine așa, unul altul, cum credeți voi ; singură cum îi cucul, de se mîră și lumea : nici cît am fost la școală nu mi-a plăcut să mă joc cu alții, numa singură, așa-i firea mea, ce să fac, și în cuină bombănea a bătrînă, o auzeam cum răsuflă greu, hîriia pieptul la ea ca o locomotivă, mama a fost la mozii, spunea Erji, se duce ea în fiecare zi nu lipsește de la nici un film, simțiți-vă bine, fiți liniștiți, ea nu are treaba noastră, ne-a făcut ea un gulaș extra, pînă acuma nu cred c-ați mîncat voi un gulaș făcut așa cum trebuie, nu ca la cazan, stai cuminte odată, ți-am mai spus, striga ea furioasă, astîmpără-te, nu vă plăcu țuica asta ori ce-i, bag seamă că nici n-ați gustat-o, mai prindeți puteri, căci acolo la armată săracii de voi tare mult vă mai freacă, parcă eu nu știu cît trageți. Și așa era de miloasă și de bună la suflet, că începea să lăcrimeze ! „Lasă, nu mai plînge, îi spunea vărutu, vrei să ți se înroșească și să ți se umfle ochii, ori ce vrei ? Nu-i mai mare păcatul de așa mîndrețe de ochi ?" — „Ți se pare, spunea ea, nu-s chiar așa de frumoși, am

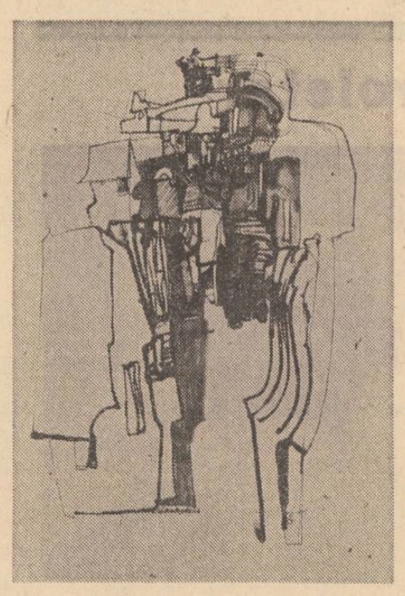

văzut eu într-un film o artistă, avea ea niște ochi, te săgeta drept în inimă cînd se uita la tine, mă înfior toată numai cînd mă gîndesc ! Ai mei, sînt, e adevărat destul de reușiți, și ei, nu pot spune, dar așa, mai obișnuiți" zicea și lăsa privirea în pămînt ca să ne arate cît e ea de modestă. „Obișnuiți, neobișnuiți, spunea vărutu, dar mie îmi plac ! și o săruta pe ochi de mai multe ori, nu numai o dată. După ce vărutu sfîrșea cu sărutările, ea începea iară să ne căineze în fel și chip, spunîndu-ne cît poate ei să-i fie de milă de noi soldații, de soarta noastră cea prăpădită. M-am și certat rău cu un domn ofițer, din pricina voastră, să mă credeți, zicea. S-a întîmplat să ne plimbăm noi pe lîngă un cîmp unde făceau instrucție soldații și era un gradat acolo care tot striga la bieții copii, nu-i lăsa nici să răsufle sus, jos, la stînga și la dreapta, cu pas alergător înainte mars. „Hai să mergem, draga mea, zice Giuri, așa îl chema, pe ofițer, din pricina voastră, să mă credeți, zicea. S-a întîmplat să ne plimbăm noi pe lîngă un cîmp unde făceau instrucție soldații și era un gradat acolo care tot striga la bieții copii, nu-i lăsa nici să răsufle sus, jos, la stînga și la dreapta, cu pas alergător înainte mars. „Hai să mergem, draga mea, zice Giuri, așa îl chema, pe ofițer, din astea văd în toată ziua, sînt sătul de ele". „Ba nu, zic eu, lasă-mă să mă uit, să văd și eu ce face animalul ăla cu sărmanii băieți". „Așa-i instrucția, zice Giuri. Sînt soldați, nu-s domnișoare, cum ai vrea tu să se poarte cu ei ?". „Se vede că tu tot așa te porți cu soldații tăi, se vede că tu ești tot ca gradatul ăsta, nu ești mai bun". „Cum ai vrea să mă port, zice el, armata e armată, asta-i, nu-i cămin de domnișoare". „Și nu-ți pare rău, zic, nu-ți pare rău cînd îi vezi, nu ți se rupe inima în tine ?". „Așa sînteți voi femeile, zice Giuri, și dă să mă ie de brat, mai simțitoare. Armata nu-i făcută pentru voi". Și atunci m-am înfuriat, mă credeți, nici n-am mai vrut să știu de el, cu toate că arăta foarte bine, nu pot să spun, era negricios la față și cu ochi albaștri, exact pe gustul meu, nu era prea înalt, e adevărat, dar bărbații prea înalți sînt cam blegi și cam lălăii, nici nu-mi plac. „Pleacă, îi zic, lasă-mă să mă întorc singură acasă, nici nu vreau să te mai văd, așa de rău m-ai supărat tu acuma" ; „Dar, draga mea, stai să vezi", a dat el să-mi spună ce și cum, dar eu nici n-am vrut să-l mai aud, i-am întors spatele, și gata am plecat !... Așa sînt eu, ceea ce cer eu de la om, întîi și întîi, este să aibe suflet, restul prea puțin mă interesează, zice Erji și în cuină gulașul, dacă te luai după miros, părea să fie gata încălzit și bun de mîncat. „Mă iertați o clipită, zice Erji, m-am dat cu vorba și voi trebuie să fiți, săracii, morți de foame. Mă iertați, zice, dacă nu-i o masă așa, mai extra, ce s-a putut găsi și pe la noi, mîncări de-ale noastre, voi nu cred să fiți obișnuiți cu ele." Și începe a aduce la tot adus, pînă s-a umplut masa... Într-o duminică s-a întîmplat ca vărutu să primească numai el singur frai, noi, ceilalți, n-am ieșit din cazarmă. Norocul lui a fost cu un plutonier care ținea tare mult la el, unul mic și roșcat, cu o gură spurcată, și cam crăcănat, dacă nu cumva se uita și puțin în cruci, asta nu mai țin minte ; și plutonierul acela nu știa ce să-i mai facă, atît îi umbla în rînd lui vărutu, de parcă el ar fi fost subalternul și vărutu gradatul, așa se purta cu el, unul Iosca, așa îl chema, era el de fel de pe lîngă Abrud ; și Iosca ăsta venea seara la noi în dormitor și atîta se putea ruga de vărutu, se punea și în genunchi, să mor dacă vă mint, numai să-l facă să joace ca pe la noi, îi plăcea lui să-l vadă jucînd și să se uite. „Nu pot, zicea vărutu, m-au strîns azi tare rău cizmele, abia dacă pot umbla, barem să joc". „Mințești, zicea atunci Iosca, eu nu cred că te-a strîns nici o cizmă. Îți place să se roage omul de tine, așa-i ori nu-i așa ?". „Fără muzicanți — zicea atunci vărutu — cum vreți domnu plutonier să joc ? Jocul, îi lucru știut, are și el o rînduială a lui, asta știți și dumneavoastră, nu trebuie să vă spun eu". „Ziceți și voi o ardeleană, se ruga atunci și noi începeam a-i cînta și vărutu juca, așa, numai în izmene și în cămașă, și cînd se încălzea prea tare scotea și cămașa de pe el. „Stau și mă minunez, spunea Iosca și se scărpina în cap, cum poți tu mișca picioarele așa de repede. Am încercat și eu, dar n-am putut". „Secret", zicea vărutu și juca mai departe, nu se 'oprea. Și într-un tîrziu, ostenea și el și atunci se așeza pe un scaun, lîngă sobă, parcă îl văd și se ștergea cu cămașa, căci era tot o apă. Iosca îi dădea o țigară, noi stingeam lampa și ei fumau pe întuneric, se vedea numai mucul de la țigară. „La noi în sat, începea Iosca a povesti, e unul care știe face, așa ca vietuitoarele ori ca păsările". „Fă ca lupu" mă rugam de el și începea să urle, atîta aștepta. Dacă închideai ochii și nu-l vedeai, ziceai că-i lup adevărat ; cel mai mult îi plăcea lui să-l pun să cînte ca mierla... Sînt fel de fel de oameni pe lumea asta. Numai eu, uite, zice, nu am nici un dar. Și pe deasupra sînt și urît ca dracul. Unul ca mine greu își găsește o muiere care să-l vrea de bărbat. Numai că s-a întîmplat să am un picuț de noroc. Am dat eu peste una Ani care nici ea nu m-ar fi luat, dacă n-ar fi fost așa cum a fost, adică n-a avut o faimă prea bună. A fost un notareș la noi în sat și așa i-au ieșit ei vorbe

Fábian Sándor

Minerii

Stați lîngă șine, în adîncuri ud,
pămîntului storcindu-i noi puteri.
Cuvîntul patrie cînd îl aud,
de voi îmi amintesc mereu, mineri.

Voi știți că uneori spre înălțare
drumul coboară-ntîi către adînc.
(Dacă pe Terra noastră miezul
îi e un bloc nefecundat, năting,
tot mică e și țara cea mai mare !)

Cu cît mai mult știi din puteri să-i dai,
cu cît mai plină-i jertfa, și mai sacră,
cu-atît mai mare-i patria, mai largă
lar galeria-ngustă-n care stai
e mai de preț decît întregul rai,
căci e mișcarea ta, săpată-n piatră.

În românește de Gelu Păteanu

S. Oravițan-Crețu : Desene din ciclul „Ciclova"

c-ar fi trăit cu el cît a fost fată mare. A fost ori nu așa, or fi fost doar scorneli de-ale oamenilor, că și lumea îi rea, nu știu, de întrebat n-am întrebat-o, mai bine m-am făcut că nu știu nimica. Ceva tot o fi fost, altfel nu-mi vine să cred c-ar fi luat ea un om urît ca mine, ar fi putut și ea să-și caute altul mai ca lumea... Și să vezi ce noroc am putut avea : Și așa-i cum îți spun, să nu crezi că mă laud. N-a trecut bine nici o săptămînă după ce ne-am luat și ea a și început să se uite la mine ca la icoana de deasupra patului, parcă ar fi umblat careva cu vrăji, așa arăta de pierdută. Stam și mă minunam singur, nu-mi venea nici mie să cred"... Uite așa nu-i mai tăcea gura lui Iosca și vărutu, săracu, să cadă de pe scaun de somn, de ostenit ce era. „De acum gata, zicea într-un timp, o fi destul, mîine la cinci deșteptarea, dom'plutonier. Să mergem și noi la culcare". „Las' că vorbesc eu cu felcerul — zicea atunci Iosca, — să te scutească o zi, două ; îi timpul urît, cu ploile astea nu cumva să te betejești". Așa că noi dimineața plecam la instrucție și vărutu cu Iosca plecau și ei la plimbare prin oraș, n-aveau treaba noastră ; seara ne rugam de ei să ne povestească și nouă ce-au văzut și pe unde au fost ; ori se lăudau cu drăguțele cu care s-au văzut prin oraș, ori spuneau c-au fost la mozii și-i puneam atunci să ne povestească și nouă ce film au văzut. „Iubire din cele mari, ca la domni", zicea Iosca și-și scotea cizmele — îl ruga pe vărutu să i le tragă — și se scărpina în talpă... Așa că erau prieteni nedespărțiți amîndoi. În duminica aia tot el i-a făcut rînd lui vărutu să poată pleca în oraș. Și să vedeți ce i s-a întîmplat. Erji știa că vine și era pregătită ca deobicei. Pe masă o damigeană cu vin din cel roșu ca sîngele ! Și așa s-a făcut că vărutu și-a pierdut controlul — era vinul dulce, cum îi plăcea lui — și a golit prea multe pahare. Punea el paharul gol pe masă și ea i-l umplea repede la loc. Cînd a dat să se ridice de la masă, ca lemnul, nici nu s-a mai putut mișca. Capul limpede, n-a avut nimica, picioarele în schimb, așa i s-a părut lui că i-a turnat cineva plumb în ele, că i s-au lipit de podele. Îl ajută Erji să se scoale în picioare, face el un pas, nu mai mult, și cade pe pat cît e de lat. Și de cum a căzut a și început a sforăi. Ce să ajungă la cazarmă, seara, la raport, nici vorbă de așa ceva ! A putut trage biata Erji de el cît a vrut ea, ori trăgeai de un lemn, ori de vărutu era una. Erji ce să facă și ea, se așează pe pat lîngă vărutu și începe a plînge. Noroc mare a avut cu a bătrînă — a fost ea mai trecută prin viață mai învățată. „Nu mai plînge ca o proastă, i-a spus ea lui Erji, mai bine m-ai ajuta să-l scoatem afară. Aerul îi mai rece și-l limpezește la cap o țirică"... Îl apucă amîndouă cum pot ele. Erji îl ia de cap și a bătrînă de picioare. Dar degeaba l-au scos, vărutu dormea dus, nici măcar n-a trăscărit !... Mai întîi trebuie să vă povestesc că ele n-au fost niște femei, așa, ultimele ; au avut și ele o rînduială a lor. Casă frumoasă la drum, ocol mare de puteai întoarce caru și în grajd au avut două vaci cu lapte. Din asta trăiau ; ziua umblau cu contul pe la doamnele din Seghedin, laptele gros ca smîntina, se băteau doamnele să prindă cont la ele. Și au mai avut ele, asta am uitat să vă spun, un mînz, jumătate era alb și jumătate negru, îți era mai mare dragul să te uiți la el, atîta era de mîndru, și o teleguță. ...Așa că ce s-a gîndit a bătrînă ? Să-l suie pe vărutu trumos în teleguță și Erji să-l ducă așa pînă la cazarmă. Și cînd o ajunge cu el să mi-l dea mie în primire. Erji a început a da din colț în colț, că ea nu merge, că o văd vecinii și se face de rușine. „Nu fii proastă zice a bătrînă și se încruntă la ea. N-are nime grija ta și nici tu nu ai grija altora. Asta să-ți intre bine în cap. Bate și putințel de vînt, îl mai ia cu răcoare, pînă ajungeți voi la cazarmă i se limpezesc creerii, cum îi mai bine"... Și bătrîna a știut ce a știut așa a fost cum a spus ea : Nici n-am ieșit noi bine din oraș — pînă la cazarmă mai era un picuț de drum — că vărutu a început să-și revină din întunerecul în care a fost căzut. La început a fost el cam mirat, dacă s-a văzut în căruță lîngă Erji, dar n-a spus nimica, s-a uitat numai la ea dintr-o parte, cum îndeamnă calul să meargă mai iute. „Degeaba te grăbești, draga mea, zice atunci vărutu și o apucă de mîna în care ținea ea codorîșca, s-o oprească să nu mai dea în bietul mînz că era tot o apă. Eu acuma tot nu mă întorc la cazarmă, așa să știi tu". Și atunci Erji așa s-a speriat de tare, că s-a făcut la față roșie ca para focului. „Nici să nu te gîndești la una ca asta, zice, nici să nu-ți treacă prin cap. Dacă dezertezi, vai și amar de capul tău atuncia : te-or prinde și te-or spînzura și eu atunci ce mă fac ? Eu cu cine rămîn ? !". „Mai bine o iau drept înaintea mea, unde văd cu ochii, zice vărutu și începe a plînge. Nici nu știi tu cît poate să-mi fie mie de urît tot printre cătane și tot cu pușca la umăr... Și acuma, zice, așa de rău mă doare capul, atîta sînt de amețit, că nimica nu-mi prieșe și nici chef nu am de nimica !... Așa mă simt de fără vlagă, că-mi vine să mor, să sfîrșesc odată cu viața asta. Să mă duc acolo unde nu-i nici durere și nici întristare. Toate le văd tulbure, ca prin ceață, vai și amar de capul meu... Nici pe tine nu te pot vedea cum trebuie, barem pe domn ofițer. Și pe deasupra nici drept nu pot sta și nici pușca la umăr nu pot s-o duc, că-mi tremură mîinile, cum e mai rău". Dă să se scoale în picioare și fie că l-a hurducat prea tare teleguța, fie că s-a învîrtit lumea cu el, că repede a căzut în fund lîngă Erji. „Vezi, tu, draga mea, zice, ce prost soldat sînt eu acum. Cu unu ca mine pierd ungurii toate războaiele și nu mi-i de alta, da mi-i că se duce pe ripă imperiul ăsta al lui Franz-Iosef". „Că grija imperiului o am eu", zice Erji. Se repede la el și începe a-l săruta cu mult foc, așa ca să-l mai îmbărbăteze, să-l mai facă să-i vină inima la loc, căci arăta tare întristat. Și cînd a văzut el așa o vîlvătaie, s-a mai încălzit și el, căci n-o fi fost de piatră. La început un picuț și după aceia din ce în ce mai tare. Și așa s-a întîmplat c-au uitat amîndoi și de cazarmă și de Franz-Iosef și de tot ! Cînd s-au mai trezit și s-au limpezit la cap, au băgat de seamă că de-acuma s-a făcut prea tîrziu și-a intrat frica în amîndoi. „Ei acuma, ce-i de făcut ?" zice vărutu. Dacă mă întorc, ăia mă bagă la țuhaus, dacă nu mă întorc, cum zici tu, gata, mă împușcă ! Să mă întorc să nu mă întorc, să mă duc, să nu mă duc ?" „De împușcat, nu te împușcă pentru atîta lucru, dar nici la țuhaus nu-i bine. Cît te-o ține acolo zice, n-o să-mi fie ușor, o să-ți duc dorul". Și iar începe a se săruta și a se drăgosti, fie ce-o fi de-acum ! Și numai bine trece un domn ofițer călare pe lîngă teleguța lor, la început ei au fost prea înfierbîntați și nici nu l-au văzut și cînd s-au mai dezmetecit, vărutu a sărit în picioare, în căruță, așa cum se afla și a luat poziție de drepți. Și atunci ofițerul acela — prea mare în grad nu cred că era, căci arăta destul de tînăr el — a început a-l certa. Zicea că ținuta nu-i este reglementară și mai știu eu ce. Norocul lui a fost că Erji l-a recunoscut pe domnul ofițer — el la început nici nu s-a uitat la ea, așa că n-a avut cum s-o recunoască, el cu vărutu avea ce avea. „Servus, Giuri dragă, a zis ea atuncia. Tare te-ai schimbat de cînd nu te-am văzut, cît pe-aci să nu te recunosc. Nu-mi place mustața asta a ta, e prea mare și prea roșcată și pe deasupra te și îmbătrînește", zice și cu mînuța dă să-l prindă de mustață, așa în glumă. „Servus, Erji, dragă, zice atunci domnul ofițer și repede i s-a îndulcit fața, cît pe-aci să nu te recunosc și eu. Numai că tu te-ai făcut și mai dulce decît erai, un adevărat trandafir din cei plăcuți mirositori". — „A trecut timpul, ce să-i faci, zice Erji și numai așa își rotea ca o diavoliță ochii în cap ! A trecut timpul, nu mai sînt așa de tînără ca odinioară. Numai sufletul, dragă Giuri, zice, tot așa de tînăr mi-a rămas. Nu vrea să îmbătrînească orice i-aș face și pace. Eu mă rog de el, de-acuma gata, ajungă-ți, zic, dar degeaba vorbesc, degeaba mă răstesc eu la el, nici vorbă să mă asculte". „Suflet frumos în trup frumos, vorba latinului", zice atunci domnul ofițer, și o pișcă ușor de obraz. Și Erji, dată dracului, cînd a văzut ea că domnul ofițer s-a mulat și de-acuma poate face cu el ce vrea, a început a se ruga să-l scape pe vărutu, să nu-l bage la țuhaus, ori doamne ferește, să-l dea drept dezertor. „A fost cam beteag, zice și a trebuit să-l îngrijesc, nu l-am putut lăsa să se întoarcă la cazarmă oricum. E copilul mai mare — minte ea atuncia — a lui Iuli-neni, sîntem cum s-ar zice veri primari". A crezut-o ori n-a crezut-o ofițerul acela, aia nu știu — nu prea semănau ei, nu prea aduceau a veri primari — destul că i-a promis lui Erji că-l scapă pe vărutu de închisoare. Trage el o minciună, găsește el ceva pînă cînd or ajunge la cazarmă, una cu care să-i mintă și pe cei mai mari ca el, să n-aive ea nici o grijă că o să fie bine. Trei ani au stat ei acolo, printre străini și cînd s-au întors, așa niște mustăți lungi și negricioase au avut amîndoi că cei de-acasă aproape să nu-i mai recunoască.

teatru **t**

Anecdote provinciale

Lecția pe care Vampilov și-o însușise atît de bine de la Cehov este atașamentul cordial față de realitatea cea mai simplă, cea mai umilă. Din altă parte însă, de la Gogol, tînărul dramaturg mai învățase că în spatele deriziunii se ascund abisuri diavolești. Cele două piese scurte, reunite sub titlul **Anecdote provinciale**, par a sta sub semnul celui ce a scris **Suflete moarte**. S-ar zice chiar că Vampilov îl „decupează" pe Gogol din materia cotidianului, ajutat fiind de o privire mai ascuțită decît a contemporanilor săi. În **Douăzeci de minute cu ingerul** doi bărbați aflați în deplasare încing un chef în camera de hotel. Se trezesc mahmuri și nu vor — cine nu înțelege acest lucru ? — decît să se dreagă. Ar da oricît pentru asta, dar din nefericire și-au cheltuit și ultima lețcaie. Iată însă că un necunoscut le oferă dezinteresat o sută de ruble. Dezinteresat ? Nu se poate ! Oare ce urmărește cu acest gest ? Omul este interogat, brutalizat, supus, în sfîrșit, judecății colectivului. Ajunge ca el să mărturisească că s-a purtat ca un ticălos cu bătrîna lui mamă și că n-a vrut altceva decît să-și spele acest păcat, pentru ca toată lumea să se simtă ușurată. Suspiciunea a fost risipită, ne găsim din nou pe terenul solid al verosimilului.

O întîmplare cu un mettre en page reia faimoasa temă a revizorului general. Un administrator de hotel corupt șantajează călătorii. Unul dintre aceștia însă pare a disimula sub o înfățișare obișnuită o funcție deosebit de importantă. Pe negîndite escrocul se și vede demascat etc. etc. O simplă confuzie, izvorînd din ignoranță, face să se reverse în valuri impure întregul adevăr asupra vieții mai multor indivizi. Mimînd nebunia, administratorul joacă de fapt din nou comedia propriei existențe. Un moment, simțindu-și sfîrșitul aproape, se arată el însuși dezgustat, pentru ca revenindu-și să promită tuturor o schimbare radicală : va trece în cinematografie. „Să nu fie mai rău !", îl avertizează candida pasageră care a dezlănțuit drama.

Avînd la dispoziție o foarte bună echipă a **Teatrului Bulandra**, regizorul Valeriu Moisescu a realizat cu cele două piese un spectacol unitar, absolut remarcabil. Maestru al descifrării semnificațiilor, pe care le relevă integral și prin surpriză, Valeriu Moisescu a împărțit de data aceasta aproape perfect cărțile, fiecărui actor revenindu-i exact, de două ori, figura potrivită. În acest sens, un anume decalaj, în limite tolerabile, s-ar putea observa la Ștefan Bănică în prima parte și oarecum la Octavian Cotescu în dificila sa performanță cu rolul administratorului, finalizată din fericire în forță. În ambele apariții desăvîrșit a părut Virgil Ogășanu. Tamara Buciuceanu a impresionat prin efortul de sobrietate făcut. Iradiind curățenie lăuntrică și bun gust, Catrinel Dumitrescu, încă studentă, a fost la înălțimea partenerilor. Ovidiu Schumacher și Petre Lupu, relevabili în schițe fugare.

Marius Robescu

film **f**

Pledoarie pentru calitate

Am trăit s-o aud și pe asta (în fața unui cinematograf gătit cu afiș colorat strident și fotografii cu super-staruri) : „Filmul nu e mare lucru dar merită să te duci pentru completare. Dacă vrei mai merg și eu o dată". Doi tineri cu mape mari de desen sub braț s-au depărtat apoi, lăsîndu-mă să caut „completarea", anunțată cît se poate de modest, pe un carton abia observabil. La una din orele de acces am intrat în sala de cinematograf. Era vorba de un film al lui Constantin Vaeni dedicat sculptorului Jalea. Regizorul, unul dintre cele mai evidente talente ale școlii cinematografice românești contemporane, a avut inspirata idee de a evita comentariul marginal filmării, deobicei grandiloc-vent din intenția de a sublinia personalitatea unui artist, așa cum ne-au obișnuit atîtea filme de scurt metraj, de a renunța la maniera interviului, atît de uzitată și de a lăsa întreaga peliculă exprimării artistului. Am putea numi acest film — deosebit de frumos — care abordează condiția, munca și opera unui artist, un monolog al acestui artist, un monolog convingător compus din alte monologuri : un monolog al ideilor artistului, un monolog al vocii, un monolog al cuvintelor, mîinilor, al lutului, al pietrei, al operei vibrante, al drumului parcurs de la căutarea neliniștită a artistului la ceea ce publicul găsește în opera lui. Un monolog de o mare și atingătoare simplitate. Un film „completare" care merită să fie văzut și revăzut pentru valoarea lui proprie, tratat nu ca o „umplutură", ca un răgaz acordat spectatorilor care au întîrziat. Un film cu mesaj emoționant, a cărui subtilitate și efect pledează pentru o înaltă calitate a filmelor de scurt metraj.

Motivele de inspirație sînt variate ca viața de zi cu zi. Lumea industriei, a cîmpiilor verzi, a cercetărilor științifice, a artelor și a virstelor sînt puncte de plecare și material de modelat al acestor filme. Calitatea lor nu depinde de tema aleasă ci de calitatea artistului. Am văzut un frumos film despre culorile Bucovinei, un altul despre tinerețe și bătrînețe, unul despre viața petroliștilor, un altul despre colecționari anonimi, excepționale filme cu obiceiurile și datinile maramureșene. Din păcate, cele care abordează încordata muncă a lumii industriale nu reușesc să depășească nivelul de **relatare**, de simplă surprindere de situații în imagini. Deocamdată. Dar avem speranțe mari. Avem și de ce. Cîteva nume de regizori care abordează acest gen de filme au atras în ultimul timp atenția. Aș numi dintre ei pe Ada Pistiner (cu filmele **O echipă de tineri și ceilalți** și **Un cămin cultural**), Eugen Gheorghiu **(Acolo unde se nasc curcubeele** cu muzică de Tudor Gheorghe), Nicolae Cabel **(Diminețile oțelului)** Pompiliu Gilmeanu, **(Spirala)** și Mihai Bădică (filmele de animație, cu omuleți de plastilină, filme de mare succes chiar în cadrul unor competiții). Exemplele nu epuizează posibilitățile. Ele rămîn deschise celor care înțeleg prin film o operă de artă, celor care se străduiesc s-o îndeplinească și să convingă spectatorii cu rezultatele străduinței lor.

Corina Cristea

televiziune **tv**

Mozaic

„Să ne privim în ochi", acesta a fost titlul unei anchete T.V. transmisă vineri, 10 februarie, pe programul I. Avînd ca obiect recuperarea unor tineri, pînă de curînd certați nu numai cu munca, dar și cu legile țării, reporterea și-a ales doi „subiecți" din medii diferite, un laborant și un muncitor agricol, reveniți de cîtva timp „de acolo" la vechile lor locuri de muncă. Invitația generoasă din titlu a fost cald susținută de colegii și cunoscuții acestor doi tineri, oameni care nu le-au întors spatele și nici nu i-au țintuit cu degetul la stîlpul infamiei, ci i-au ajutat să reintre în rîndurile lor, ridicîndu-le bărbia ori de cîte ori își pierdeau încrederea. Și „șefa" laborantului și învățătoarea (Mica, așa îi spunea fostul ei elev) băiatului care nu mai pleca din fermă nici noaptea, învățînd în paie ca să ajungă inginer, le-au întins mîinile nu din slăbiciune, ci din omenie, cu o încredere pe care astăzi ele o declară, cu mîndrie, deplin justificată de comportarea celor doi. O încredere care li s-a transmis, făcîndu-i astfel să-și declare identitatea (spre deosebire de mulți alții ca ei din precedentele anchete), privindu-ne, dacă se poate spune așa, și pe noi în ochi, cu sentimentul că se află pe drumul cel bun. Și ar mai fi ceva care ne-a plăcut : declarația unuia dintre ei că i se face rușine cînd îi aude sau îi vede pe cei care, neînțelegînd sensul profund uman al clemenței arătate față de ei de societatea noastră, își continuă fărădelegile.

● „Linia maritimă Onedin" e mereu mai lungă și mai lată, în valurile ei înotind mulți actori de primă mînă, cu ochii țintă la vaporul cu aburi pe care Albert, odată împăcat cu Elisabeth, are din nou șanse să-l facă. Numai că Baines sau Daniel sau Emma... Un serial de duminică foarte bun.

● Reîntors din drumurile sale europene, Aristide Buhoiu, în ultima vreme telereporterul nostru de duminică, a deschis duminică un alt serial, de „instantanee", primul episod petrecîndu-se în lumea animației românești, mai ales în preajma regizorului Adrian Petringenaru. De aceea ne-a mirat într-un fel genericul care era ilustrat cu desene animate făcute de alții decît cei de la „Animafilm", cît și patosul cu care A. B. îi prezenta pe aceștia din urmă ca pe niște „demiurgi", cuvîntul fiind nu numai exagerat, dar și nelalocul lui în context. Mai mult, dacă tot eram, prin intermediul reporterului, la „Animafilm", am fi vrut să cunoaștem și alți creatori, la fel de cunoscuți și de premiați ca Adrian Petringenaru, care, am înțeles, nu constituia o exclusivitate în reportaj. Rămînem însă, mai departe, curioși, știut fiind faptul că A. B. are idei și posibilități bune ca să și le realizeze.

● O nouă emisiune, vineri, programată la o oră tîrzie. **Meridiane culturale** are toate șansele de reușită, prin ceea ce își doresc redactorii ei, și anume, reflectarea promptă și obiectivă a principalelor manifestări cultural-artistice care fac o bună propagandă României peste hotare. Împreună cu „Agenda" de simbătă, această emisiune contribuie la diversificarea preocupărilor redacției literar-artistice, fapt observat mai ales în ultimul timp.

Cronicar

argumentele istoriei şi literatura

Jules Verne şi lupta românilor transilvăneni pentru unire cu ţara

— A FOST AUTORUL „CASTELULUI DIN CARPAŢI" ÎN TRANSILVANIA ? —

Jules Verne la 48 de ani (1876).

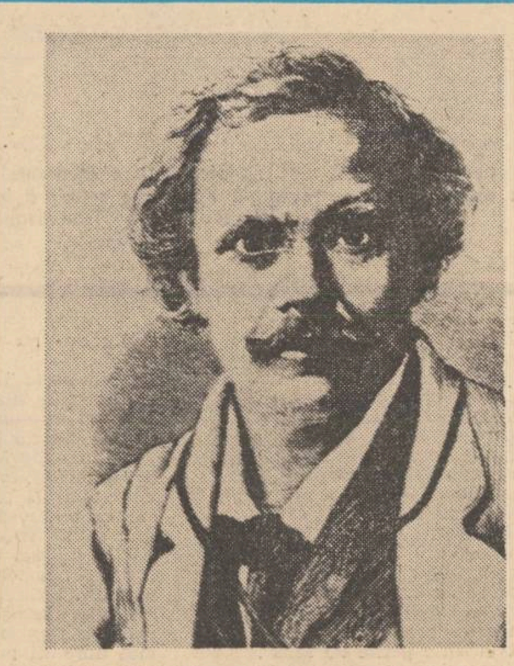
Nadar (Félix Tournachon), fotograf celebru al epocii sale, aeronaut şi desenator, bun prieten cu Jules Verne, i-a fotografiat pe nenumăraţi oameni de renume, a luat cele dintii vederi aeriene, anagrama numelui său apare (Michel ARDAN) in „Călătorie de la Pămînt la Lună"

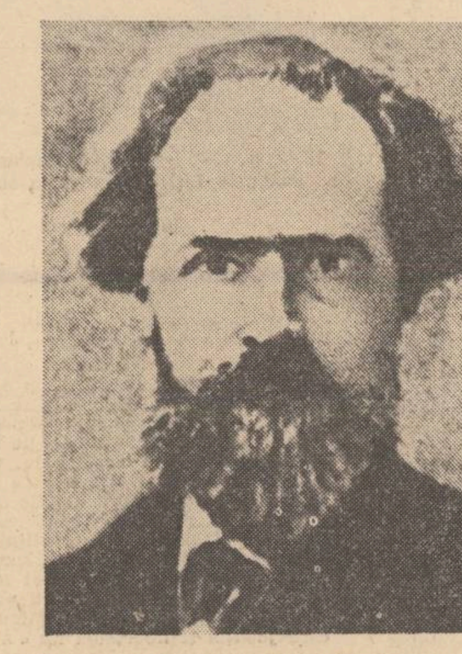
Prestigiosul geograf Elisée Reclus, autorul seriei de 19 volume intitulate „Nouvelle Géographie universelle. La Terre et les hommes" (apărută intre 1875—1894), unul dintre cunoscuţii lui Jules Verne. In primul volum este descrisă România iar in volumul al treilea, Transilvania.

Revoluţionarul român Zamfir C. Arbore, colaborator apropiat — la un moment dat — al lui Elisée Reclus, printre altele la redactarea jurnalului „Le Travailleur".

Evocare de Mihai Stoian

Anul acesta, în februarie, s-au împlinit 150 de ani de la naşterea lui Jules Verne. Şi tot anul acesta vom sărbători împlinirea a 60 de ani de la infăptuirea statului naţional român unitar. Între cele două evenimente există o anumită **legătură, motiv pentru care se scrie textul de mai jos.**

Autorul

Fel de fel de legende au colorat — pe parcursul secolului — biografia lui Jules Verne, personaj faimos datorită eroilor literari lansaţi pe toate meridianele şi paralelele globului. Scriitorul care a atins incredibile tiraje ştie să îmbine realitatea şi ficţiunea poate ca nimeni altul (oricum, **altfel** decit ceilalţi) ; în urma sa, rămine nu numai o operă copleşitoare prin număr şi rezonanţă, ci şi — în harta existenţei sale cunoscute —o seamă de „zone albe" propice, tocmai, jocului imaginaţiei (atit de dragi lui). Voit ? Din pură intimplare ?

Strănepoata sa — Allotte de la Fuye — în biografia pe care i-a inchinat-o, dezvăluie : „Cu toate acestea, de la anii tainici şi inflăcăraţi [se va vedea, mai incolo, despre ce anume este vorba] Jules Verne... se eliberează [septuagenar] despuindu-se de superfluu. El arde sute de scrisori, de hirtii intime, carnetele de socoteli şi chiar manuscrise inedite. La ultima mutare, a lăsat să se risipească amintiri şi daruri **preţioase, intr-adins**, se spune. El şterge urmele existenţei sale materiale. «Jules Verne işi face o personalitate intangibilă», scrie doctorul Fournier. Adevăratul **eu** i se află în cărţi. El ştie că totul, intr-insele, este pur, că n-a proslăvit decit curajul, nobleţea, energia, că nici o scădere morală nu-i uriteşte opera, singurele scrisori care-l mai interesează fiind acelea in care adolescenţi il lasă să inţeleagă că este «Homer-ul celòr cincisprezece ani ai lor»". Nimic mai firesc : ipotezele incearcă să sfredelească straturile adevărului ştiut şi ale adevărului uitat, pierdut ; ceea ce nu inseamnă deloc a ne propune să cheltuim aceeaşi doză de fantezie, in investigaţia noastră, precum cheltuia maestrul de la Amiens in celebrele sale cărţi. Avem însă de urmărit două filiere care nu se anulează deloc una pe cealaltă : „filiera sentimentală" şi „filiera politică". Despre prima s-a scris mai mult, despre cea de-a doua mai puţin şi de aceea vom stărui asupra acesteia din urmă... Totul sub un unic semn de întrebare : **unde se află sursa documentării julverniene in vederea scrierii „Castelului din Carpaţi" ?** Şi, de ce nu, care a fost „factorul declanşator", mobilul moral, afectiv, capabil să elibereze subtilul resort numit, de regulă, **conştiinţă scriitoricească ?** În general, se ştie, documentarea lui Jules Verne se intemeiază, primordial, pe studiu şi lectură — de unde şi cele 25 000 de fişe acumulate, încă din tinereţe, şi depozitate apoi în turnul casei de la Amiens — travaliu nicicind intrerupt : „În afară de romanele sale obişnuite, Jules Verne intreprinde şi o densă muncă enciclopedică. Artăgosilor afirmind că ştiinţa sa geografică era pură fantezie, Hetzel [editorul] a socotit oportun să le dovedească contrariul, şi îi propune autorului său să prezinte, sub o formă cvasişcolară, substratul cunoştinţelor geografice pe care el le-a ingrămădit in memorie, ori în fişierul său, în cursul imenselor lecturi ale propriei tinereţe. Ideea ii place lui Jules Verne. El începe si pune pe picioare, în opt ani, **Istoria descoperirilor geografice"...** (A. de la Fuye). Şi, intr-alt loc, o adăugire de cea mai mare însemnătate : „Urmărind metoda lui intuitivă, Jules Verne planează deasupra faptelor **contemporane şi le amplifică în mod nemăsurat"**. Iar nepotul Maurice Verne, băiatul fratelui Paul, explică : „Documentarea sa de la prima mină era de-a dreptul extraordinară"...

DE CE NUMAI „FILIERA SENTIMENTALĂ" ?

Traducătorul micului roman **„Le château des Carpathes"** (apărut iniţial in **1892**, in editura Hetzel-Paris) precizează in postfaţă : „O problemă care-l interesează in mod firesc pe cititorul român priveşte sursele documentării lui Jules Verne.

Abundenţa numelor geografice şi a cuvintelor româneşti, pomenirea unor obiceiuri şi mai ales precizia cu care descrie peisajele Văii Jiului au dus la presupunerea că ar fi vizitat locurile despre care vorbeşte. Nu avem din păcate **nici o dovadă** [subl. ns.] în acest sens şi, cum pare greu de crezut că vizita în Transilvania a unui scriitor celebru ca autorul „Castelului din Carpaţi" putea trece neînregistrată de numeroşii gazetari ai vremii, care s-ar fi socotit onoraţi să obţină de la el interviuri şi declaraţii, trebuie să credem că Jules Verne a folosit în primul rind cele două izvoare (Reclus şi Gérando), menţionate de altfel la inceputul romanului, unele surse mai greu de identificat, precum şi **relatările unei prietene originară din Transilvania** [subl. ns.] şi proprietară a unui mic „castel din Carpaţi", amplasat pare-se cam prin regiunea unde se desfăşoară acţiunea romanului. Amintirile acestei prietene ii vor fi fost deosebit de utile..." **(Vl. Colin** — 1966, iulie).

Dintre argumentele juste folosite de traducător, cel privitor la imposibilitatea ca Jules Verne să fi călătorit incognito, nu stă — neapărat — in picioare, dacă ne ghidăm după aceeaşi biografie scrisă de strănepoata scriitorului, Allotte de la Fuye („JULES VERNE, sa vie, son ouvre") :

„La Florenţa, familia Verne trece neobservată şi se bucură de asta, avind nevoie de odihnă, dar la Veneţia povestea celor O mie şi una de Nopţi reîncepe. Caravana descinde la hotel Oriental. Jules Verne, sătul de glorie, vrea să se înscrie sub numele Prudent Allote, dar Honorine [soţia sa], care a căpătat gustul onorurilor, işi trădează soţul şi-l dă pe mina Veneţienilor" (in anul **1884**, cind scriitorul are 56 de ani).

Aşadar, nici chiar un voiaj „incognito" (vezi Florenţa) nu scapă — nu mai are să scape ! — investigaţiei biografilor.

Se ştie : la Bucureşti, in casa arhitectului Radu Dudescu (str. Polonă nr. 21) pot fi văzute citeva obiecte — o pendulă, mici tablouri, machete („Nautilius", un velier) — care „provin din casa lui Jules Verne de la Amiens, pe care celebrul scriitor le-a dăruit mamei Angelei Dudescu, pe cind işi făcea studiile in Franţa" (intr-o emisiune recentă, „Comori neştiute", A. Buhoiu afirmă textual că avem de-a face cu o „călătorie în lumea ineditului") ; totuşi, ceea ce pare „inedit" în ianuarie 1978, **se ştie** de mai bine de un deceniu, datorită Catincăi Muscan care a consemnat aceleaşi lucruri in presă ; pină şi in calendarul apărut la Editura Politică, in anul 1975, pe verso-ul filei „miercuri 28 mai", referitor la „Castelul din Carpaţi", stă scris printre altele :

„Intr-adevăr, **nu de mult s-a aflat despre un fapt ieşit din comun. Deşi la prima vedere relatarea ar părea de domeniul senzaţionalului, se pare că faptul este real. În casa scriitorului de la Amiens a locuit un timp şi o româncă din Ardeal, iar atunci cind acesteia i-au decedat părinţii, Jules Verne a insoţit-o spre orăşelul situat nu departe de Braşov. Deşi nu există la ora actuală nici un document scris despre această vizită, totuşi, rudele ardelencei mai păstrează şi astăzi obiecte personale ale scriitorului, obiecte aflate in Bucureşti. Sint dovezi certe despre o vizită incognito, vizită urmată de plasarea unor români in acţiunile viitoarelor romane verniene..."** [subl. ns.] (text apărut nesemnat, dar după investigaţii stabilit a fi al lui : Simion Săveanu).

„Dovezi certe" ?! Este adevărat că, in casa din strada Polonă, există şi scrisori primite din partea actualului „Centru Jules Verne" din Amiens care „s-a adresat, in repetate rinduri, familiei Dudescu din Bucureşti, dorind să obţină còpii ale documentelor privindu-l pe Jules Verne. Aceste scrisori atestă, in acelaşi timp, că obiectele aflate în casa de pe strada Polonă au aparţinut, intr-adevăr, lui Jules Verne" — comentează acelaşi realizator de televiziune, adăugind că bogata documentare de care a dispus scriitorul francez ar proveni din sursa amintită : i s-ar fi **povestit** multe lucruri despre Transilvania şi românii transilvăneni, şi astfel...

Iată şi o altă „variantă" :

„Se pare că Jules Verne a avut în serviciu, la un moment dat, o ardeleancă, Luiza, originară din Homorod-Rupea, ajunsă în Franţa in urma căsătoriei cu un negustor, Favre, ce trăise mai mulţi ani în Bucureşti. S-ar putea ca scriitorul să fi fost informat şi pe această cale despre viaţa şi peisajul românesc" (Dinu Moroianu in cartea sa „Jules Verne şi «călătoriile sale extraordinare»", Bucureşti, 1962).

Tot ce se poate : 1) „relatările unei prietene originară din Transilvania şi proprietară a unui mic «castel din Carpaţi», amplasat **pare-se** [subl. ns.] cam prin regiunea unde se desfăşoară acţiunea romanului. Amintirile acestei prietene ii vor fi fost deosebit de utile" : 2) [obiectele din strada Polonă] „provin din casa lui Jules Verne de la Amiens, pe care celebrul scriitor le-a dăruit mamei Angelei Dudescu, pe cind işi făcea studiile in Franţa" ; 3) „În casa scriitorului de la Amiens a locuit un timp şi o româncă din Ardeal, iar atunci cind acesteia i-au decedat părinţii, Jules Verne a insoţit-o spre orăşelul situat nu departe de Braşov. Deşi nu există la ora actuală nici un document scris despre această vizită, totuşi, rudele ardelencei mai păstrează... sint dovezi certe despre o vizită incognito..."

Căutind, cu maximă atenţie (chiar şi... printre rinduri), posibila semnalare — **a)** in casa din Amiens ; **b)** in viaţa scriitorului — a unui personaj feminin originar din Transilvania, in cartea strănepoatei sale Allotte de la Fuye:

- referitor la punctul **a)** nu găsim **absolut nici o referire ;**
- referitor la punctul **b)** găsim însă **citeva referiri sugestive** şi, intr-un sens, ciudate :

„La editorul său plouă cu scrisori de-ale adoratoarelor [după succesul „Ocolului pămintului in 80 de zile", publicat în **1873**, cind **J.V.** are 45 de ani] ; bucle blonde şi brune sint anexate. Jules Verne răspunde scrisorilor, dar arde părul ţinindu-l in virful pensetei şi spunind : «Nu iubesc decit sirenele !» Să fie el sincer ? Anumiţi oameni afirmă că o muritoare, una singură, captivă, pentru citeva anotimpuri, această inimă deosebit de tainică. Dar, după faţa sa, după vocea sa, nimeni nu poate spune nimic..." (pag. 144—145) ;

„Ce furtună **necunoscută** [subl. ns.] a frint acest suflet ? Nimeni n-a ştiut-o. La cincizeci şi opt de ani, renunţind la activităţile pariziene, la croazierele marine, Jules Verne nu va mai fi decit un burghez din Amiens. Robur Cuceritorul îşi pliază aripile, Nemo rătăcitorul mărilor lansează ancora" (pag. 175) [am subliniat cuvintul „necunoscută", pentru a stabili că furtuna care „a frint acest suflet" nu-i, în nici un caz, similară cu atentatul din martie **1886**, atunci cind Jules Verne are 58 de ani, pentru simplul motiv că actul demenţial, comis de un adolescent care trage asupra scriitorului, ocupă mult timp coloanele presei de epocă] ;

„Ce comoară supremă avea să-i scape lui Jules Verne ? În aceşti ani [1886—1892], el luptă împotriva unei disperări, pe care drăgăstoasele atenţii ale anturajului său nu o pot risipi. În afara casei sale, simulează veselia. Acasă la el, devine mut, se închistează din nou într-o angoasă secretă, aşa cum se închista mereu asupra perlei sale, pe care o intrezărea Aronnax, tridacnea cu valve gigantice. O tragedie mută se juca intr-insul, tragedie ale cărei urme el le-a făcut să dispară. Moartea a tăiat firul unei corespondente preţioase. Sirena, unica sirenă, este ingropată în cimitirul de mărgean (pag. 186) ;

„In ciuda acestei munci indirjite, tristeţea scriitorului stăruie, anturajul său se nelinişteşte, iar Paul Verne, singurul confident al fratelui său, il convinge să revină la ţară" (pag. 187) [intr-alte părţi se menţionează că : „Jules Verne işi încredinţează încet sentimentele de prietenie, confidenţele niciodată, doar fratelui său" — pag. 111 — şi, mai tirziu, cind Paul moare, „el poartă, in tăcere, doliul tovarăşului său de jocuri, de plăceri, de proiecte, **de iubiri** — subl. ns. —, de suferinţe" — pag. 202] ;

„Masca sa de persoană care amuză nu mai rezistă deloc. Nimeni n-a ştiut să descopere, indărătul ei, adevăratul lui chip ?.... Dacă..." (pag. 204 — punctele de suspensie aparţin autoarei).

El insuşi — marele Verne — avea să-i scrie din Amiens, cindva — **1894**, august 1 — fratelui Paul, printre altele : „Dar eu am mult prea multe motive grave de tristeţe pentru a mă amesteca bucuriilor familiei nanteze [este vorba de absenţa la solemnitatea lansării la apă a velierului „Jules Verne", de către nepoţii săi Guillon-Verne şi Fleury, armatori din Nantes]. Orice veselie mi-a devenit insuportabilă, caracterul meu este profund alterat, eu am primit lovituri de pe urma cărora nu mă voi restabili niciodată". Pluralul

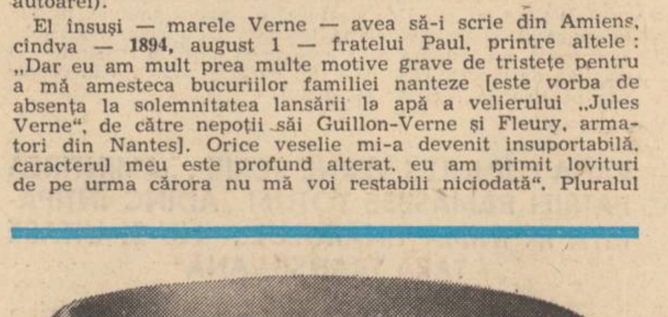

Jules Verne scrie : „Românul nu piere !" (chiar pe româneşte). În intreaga perioadă a luptei memorandiştilor, ca şi in timpul procesului, transilvănencele purtau asemenea brăţări (piesă păstrată la Muzeul din Lugoj).

„motive" şi pluralul „lovituri" să fie doar un fel de-a spune, un plural „metaforic" ? Puţin probabil, sub pana meticulosului autor. Atunci ? La ce **alte** „motive grave de tristeţe" şi „lovituri de pe urma cărora nu mă voi restabili niciodată", în afara infirmităţii cu care s-a ales după atentat — şchiop pe viaţă — să se fi referit Jules Verne ?

Fără a nega posibilitatea de a fi, intr-o bună zi, absolut convinşi că — in aceste „variante" — se ascund fapte cu adevărat petrecute cindva, ne propunem să investigăm totul şi dintr-un alt unghi, poate mai puţin cercetat pină acum, deşi deloc secundar, dimpotrivă !

PANA LUI JULES VERNE SCRIE : „ROMÂNUL NU PIERE !"

Realmente este tulburătoare — în special pentru români — o carte precum „Castelul din Carpaţi" : nu numai acţiunea, plasată în Transilvania, are darul să ne cîştige afectiv, ci şi marea cantitate de informaţii cu privire la geografia — strictă — a locurilor, obiceiuri, etc. Să mai notăm că Jules Verne introduce in textul franţuzesc cuvinte scrise de-a dreptul **în româneşte** : Iată-le : ● **cucuruz** ● **mămăligă** ● **rachiu** ● **catrinţă** ● **barăci** ● **balauri** ● **zmei** ● **stafii** ● **şarpele casei** ● **babe** ● **cintecele** ● **doinele** ● **voevozii** ● lozinci valahe **Dă pină la moarte** ● **Românul nu piere.** În legătură cu aceste cuvinte româneşti, traducătorul cărţii atrage atenţia, in postfaţă, c-a fost nevoit „să-i corectăm ortografia (un singur exemplu : **Românul nu piere** devine in transcrierea lui **Rôman no péré)..."** Este totuşi bine de ştiut că, in epocă, în intreaga perioadă a pregătirii **Memorandului**, cit şi în timpul procesului care avea să se desfăşoare la Cluj, in **1894**, lozinca circula in Transilvania sub următoarea formă exactă : DE N A PERITU ROMANUL (vezi imaginea de mai sus). Dar dincolo de stricteţea transcrierii, **semnificaţie majoră** capătă faptul că Jules Verne include o asemenea lozincă politică, deosebit de frecventă şi actuală atunci pentru românii transilvăneni care luptă, din răsputeri, pentru unirea cu ţara-mamă: DE N A PERITU ROMANUL. Contextul in care apare lozinca la Jules Verne este plin de inţeles: „«Castelul din Carpaţi» datează din cel de al XII-lea sau al XIII-lea secol. Pe vremea aceea, sub cirmuirea căpeteniilor sau **voevozilor**, mînăstiri, biserici, palate şi castele se fortificau cu tot atita grijă ca tirguşoarele sau satele. Boieri şi ţărani trebuiau să se păzească de atacuri de tot felul. Împrejurarea asta explică de ce vechea zidărie a cetăţii [din Carpaţi], bastioanele şi donjonul ii dădeau infăţişarea unei construcţii feudale, gata de apărare. Ce arhitect a ridicat-o pe podişul acela, şi la asemenea înălţime ? Nu se ştie, iar îndrăzneţul artist a rămas necunoscut, de n-o fi cumva românul Manole, cel atit de falnic cintat de legendele valahe şi care a zidit la Curtea de Argeş vestitul palat al lui Radu Negru. Dacă în jurul arhitectului mai stăruie îndoieli, nu există nici una cu privire la familia care stăpinea cetăţuia. Boierii Gorj stăpineau ţinutul din vremi imemoriale. Au fost amestecaţi în toate războaiele care au însingerat provinciile transilvane... numele lor figurează în **cintecele** şi **doinele** unde se perpetuează amintirea acestor nenorocite perioade ; aveau drept deviză faimoasa lozincă valahă : **Dă pină la moarte ! şi-şi dădură, işi vărsară pentru cauza independenţei singele, acest singe care le venea de la romani, străbunii lor... Dar valahii din Transilvania nu deznădăjduiesc că-şi vor scutura jugul. Viitorul le aparţine şi ei repetă, cu o incredere de nezdruncinat, cuvintele in care li se concentrează toate năzuinţele** [subl. ns.] : **Românul nu piere !"** (subliniere J. Verne].

„El se refugiază zile întregi la Bibliothèque Nationale, se hrăneşte cu cărţi"... (A. de la Fuye — pag. 44). Remarcabilă documentarea maestrului de mai tirziu — geografică, istorică, etnografică, etc. — intemeiată, în ceea ce priveşte „Castelul din Carpaţi", pe studierea a două cărţi, Jules Verne însuşi citind, din prima pagină a romanului său, numele autorilor : „Dl. de Gérando a descris aceste provincii ale extremei Europe, Elisée Reclus le-a vizitat". Şi mai departe : „De vreme ce Elisée Reclus a putut spune despre Vulcan «că este ultimul post al civilizaţiei în valea Jiului valah», nu se va mira nimeni..." De Gérando însă nu-i Joseph Marie, baron de Gérando (1772—1842), publicist şi filozof, cum crede traducătorul „Castelului din Carpaţi" în notele sale, ci Auguste de Gérando,autor al volumului„La Transylvanie et ses habitants" (Paris, **1845**, două tomuri), etc., legat prin căsătorie de Ungaria. În ceea ce-l priveşte pe Elisée Reclus, deţinem o mărturie deosebit de interesantă în acţiunea de descifrare a sursei (primordiale ? !) de documentare, folosită de Jules Verne în scrierea „Castelului din Carpaţi" :

„Pe la 1877, pe cind lucram împreună cu vechiul meu prieten Elisée Reclus, celebrul geograf francez, stam odată de vorbă în odaia lui de lucru. Servitoarea ii aduse o carte de vizită de la un domn care stăruia mult să-l vadă. Elisée Reclus imi intinse petecul de carton zicind :

— Trebuie să fie vrun italian. Pe carta de vizită citi : „Mircea C. Rosetti" [unul din fiii lui C. A. Rosetti, aflat la studii în capitala Franţei, participant la mişcarea revoluţionară socialistă] şi crezui şi eu la rindul meu că e vorba de vrun italian anarhist [gazda este un teoretician al anarhismului]. Reclus porunci ca vizitatorul să fie introdus chiar în odaia noastră de lucru... Intră un tînăr cu părul lung, aproape pînă la umeri, cu o faţă cu trăsături fine, cu nişte ochi mari intunecaţi de un nor de melancolie şi suferinţă. Se recomandă ca român doritor a face cunoştinţă cu celebrul scriitor şi geograf francez. Elisée Reclus intinzindu-i mina şi poftindu-l să stea jos, mă recomandă zicind :

— Iată un compatriot al d-voastră, redactor al ziarului nostru **Le Travailleur.**

Eram bucuros să văd un român în cabinetul nostru de lucru unde pînă atunci defilaseră reprezentanţii tuturor naţiunilor, atit din Europa cit şi din Asia. Un român însă nu ne călcase pragul pînă in ziua aceea. Conversaţia noastră, fireşte, avu ca subiect ţara românească. E. Reclus se plinse că voind să scrie despre Transilvania locuită de o populaţie românească şi voind ca toponimia geografică a acestei ţări să fie in limba poporului care o locuieşte, s-a adresat către societatea geografică din Bucureşti, rugind-o să-l ajute în această lucrare.

— N-am primit însă nici un răspuns, continuă Reclus cu un suris ironic, aşa că am fost nevoit să recurg la izvoarele ungureşti, cari mi-au fost puse la dispoziţie din Budapesta, cu cea mai mare amabilitate.

Vorbele acestea impresionară dureros şi vădit pe M. C. Rosetti care, cu o galanterie şi bunăvoinţă proprie numai românului, se declară la dispoziţia marelui geograf promiţindu-i întregul său concurs pentru a doua ediţie a lucrării sale.

E. Reclus mulţumi cu căldură.

— E păcat însă că n-aţi venit ceva mai înainte. Lucrarea mea este foarte mare şi eu unul nu cred să mai văd a doua ediţie a ei. E păcat că în lucrarea mea, aşa cum se prezintă astăzi, localităţile pur româneşti poartă denumiri ungureşti. **Mais... ce n'est pas de ma faute..."** (Zamfir C. Arbore — „Din amintirile mele personale" — in culegerea îngrijită de Tiberiu Avramescu — aşadar, de vreme ce volumul III a apărut in 1878, discuţia de „pe la 1877" a avut loc puţin mai tirziu).

S-ar părea că, în sfirşit, deţinem explicaţia intemeiatei precizări pe care traducătorul român o face in postfaţă : „După cum se ştie, către sfirşitul secolului al XIX-lea singurele surse de informaţie referitoare la Transilvania şi accesibile unui străin nu puteau fi decit de provenienţă austro-ungară. Cum, datorită unor dificultăţi explicabile, Jules Verne a transcris greşit cuvintele româneşti pe care le citează şi cum ni s-a părut firesc să-i corectăm ortografia... am considerat tot atit de necesară restabilirea vechilor nume geografice româneşti indicate de el in echivalente maghiare sau germane, conform surselor cercetate şi hărţilor oficiale ale vremii". În realitate, Jules Verne n-a „transcris greşit cuvintele româneşti" (vezi mărturia — esenţială ! — a lui Zamfir C. Arbore) ci s-a folosit de denumirile geografice maghiare şi germane, pentru nume româneşti, fiindcă, la timpul său, Elisée Reclus n-a primit ceea ce se cuvenea să primească de la Bucureşti... Se stabileşte, aşadar, cu precizie, că ambele surse de documentare asupra Transilvaniei — singurele citate de Jules Verne — au o anumită provenienţă : Reclus s-a informat (asupra toponimiei) la Budapesta, iar de Gérando este August, nu Joseph Maria, baron de Gérando ; de altminteri, E. Reclus citează intr-un subsol — vol. III, pag. 131 — un alt de Gérando : Atilla de Gérando [pe numele său intreg : Imre Ágost Atilla de Gérando — cu cărţi scrise de-a dreptul in limba franceză şi maghiară].

Să se bazeze temeinica documentare a autorului de la Amiens (în afară de cunoaşterea descrierii „acestor provincii ale extremei Europe" prin lectura lui de Gérando Auguste şi Atilla) pe studierea atentă, deosebit de scrupuloasă, a volumelor I şi III din lucrarea lui E. Reclus ? „Jiul valah... traversează lanţul Alpilor transilvăneni, însă printr-o trecătoare atit de sălbatică, o despicătură atit de ingustă şi dificilă, incit, pentru a trece dintr-o parte intr-alta a versantului, locuitorii meleagurilor acestea ocolesc cu grijă defileul şi pentru a trece dincolo merg pe la dreapta vest, prin pasul inalt al Vulcanului" (E. Reclus) ; „În faţă se cască sinuosul pas Vulcan, singurul drum practicabil intre provinciile limitrofe" (Jules Verne). Exemplele de asemenea paralelisme se pot inzeci ! Întrebarea fundamentală rămine totuşi dacă de aici şi-a extras Jules Verne şi punctul de vedere — poziţia de **principiu** — politic, istoric, singurul care justifică asemenea afirmaţii categorice : „Dar valahii din Transilvania nu deznădăjduiesc că-şi vor scutura jugul [la prezent, în anul Memorandului — **1892**]. Viitorul le aparţine şi ei repetă, cu o incredere de nezdruncinat, cuvintele in care li se concentrează toate năzuinţele : **Românul nu piere !"** Elisée Reclus, în **1875**, explică : „Poporul român, moştenitorul marelui nume al cuceritorilor lumii vechi, este unul dintre cele mai curioase popoare ale Terrei din cauza originii sale şi a poziţiei izolate pe care o ocupă la răsărit de toate naţionalităţile latinizate... Chiar cu puţini ani înainte, acest popor era aproape pe de-a intregul ignorat. Văzindu-l pierdut in mijlocul celor mai diferite naţionalităţi şi idiomuri, erai inclinat să-l confunzi cu ele, intr-un acelaşi haos ; însă gravele evenimente care s-au săvîrşit de la mijlocul secolului, în bazinul inferior al Dunării, s-au încheiat prin a atrage atenţia asupra românilor, şi se ştie astăzi că ei se deosebesc în mod absolut de vecinii sirbi, bulgari, maghiari, turci, greci şi ruşi. Se ştie de asemenea că importanţa lor in etnologia Europei răsăritene este mare şi că, măcar prin număr, ei se află la loc de cinste... Din punctul de vedere al naţionalităţii şi nu al politicii oficiale, adevărata Românie este mult mai mare decit ne-o reprezintă hărţile. Ea cuprinde nu numai Muntenia şi Moldova... ci şi, de cealaltă parte a munţilor, inglobează Transilvania, precum şi o largă zonă a terenului in Banat... Cu toate acestea, este un fenomen realmente ciudat, şi care mărturiseşte o neobişnuită tenacitate a poporului român, faptul că el a putut să-şi menţină tradiţiile, limba, naţionalitatea, in tumultul şocurilor violente care n-au contenit să se producă pe teritoriul său, intre pustiitorii de toate obirşiile. Dar, în ciuda revărsărilor şi a involburărilor de popoare care, in diverse epoci, au inundat populaţia dacilor latinizaţi, aceştia, fără îndoială graţie culturii celei mai inalte pe care o deţineau de la înaintaşii lor, şi pe care-o păstrau in stare latentă, au izbutit intotdeauna să iasă la suprafaţă din potopul in care i-ai fi putut crede inghiţiţi... Ei îndreptăţesc pe deplin vechiul lor proverb : **Romoun no pere !** Românul nu piere !" (vol. I — pag. 245—247).

Sursa lui „Rôman no péré", „Le Roumain ne saurait périr !", din cartea lui Jules Verne, cu inalta-i semnificaţie, devine limpede : „Ramoun no pere" (E. Reclus). Cu aceleaşi cuvinte avea să-şi incheie şi profesorul Emile Picot conferinţa ţinută în marele amfiteatru „A" de la Sorbonne, în perioada procesului memorandist :

— **Românul nu piere !**

PANA LUI JULES VERNE SCRIE : „ACEASTĂ VECHE ŢARĂ A DACILOR... TREI CĂLCIIE AU ZDROBIT-O"

Şi cuvinte citate de Jules Verne, de-a dreptul (aproximativ) in limba română, sint de găsit, identice, in E. Reclus : **doïnas** (doinele), **mamaliga**, etc. Se iveşte însă altă „coincidenţă" tulburătoare : Jules Verne nu frecventează, exclusiv, opera lui E. Reclus, ci se află în relaţie direct prietenească cu Elisée Reclus, cu care se vede şi stă de vorbă, in repetate rinduri : la Bibliothèque Nationale (fratele lui Reclus, Michel, avea să fie numit director al acestei biblioteci, în timpul Comunei din Paris) ; în localul editurii P. J. Hetzel — editorul operei julverniene — din rue Jasob colţ cu rue Bonaparte [el însuşi şi scriitor, publicind sub pseudonimul P. I. Stahl] ; Nadar, celebrul fotograf şi prieten intim al romancierului, il are pe Elisée Reclus, voluntar, in „subordinea" sa, atunci cind alcătuieşte o companie de aerostate pentru observaţii, la Paris. Jules Verne „nu-l va putea niciodată uita pe... Elisée Reclus, geograful cu o atit de inaltă conştiinţă civică... descrierile inflăcărate pe care acesta i le-a făcut despre Transilvania şi pădurile seculare ale Carpaţilor, pe care le-a cutreierat personal, l-au determinat pe Jules Verne, după ani şi ani, să scrie «Castelul din Carpaţi»" (Dinu Moroianu). Aşadar, ţinind seama şi de faptul că E. Reclus are legături cu revoluţionarii români aflaţi în exil şi la studii in Franţa, tineri socialişti, şi că rolul socialiştilor români in promovarea mişcării de eliberare socială şi naţională a fraţilor transilvăneni este deosebit de important — pină la actul infăptuirii, în 1918, a statului naţional unitar român —, putem avansa drept ipoteză de lucru, cu serioase şanse de confirmare, părerea că Jules Verne, pe unul din posibilele „canale", de altminteri suficiente, a căpătat şi date istorice, politice, din sursă memorandistă. „Era epoca Memorandumului — işi aminteşte alt student român, socialist, din capitala Franţei... Am fost in delegaţie citiva dintre noi la Clemenceau, care, în articole răsunătoare in **La Justice** ne-a sprijinit revendicările şi am trecut note in diferite ziare ca să arătăm ceea ce românii cer, bazaţi pe trecutul lor şi pe numărul lor..." (Dr S. Irimescu). Iar Jules Verne, în „Castelul din Carpaţi" scrie : „Ciudată fărimă din imperiul Austria, această Transilvanie... Cu podişuri potrivite pentru semănături, păşuni îmbelşugate, văi capricios desenate, cu piscuri severe, vărgate de ramificaţiile de origină pluto-

→

Jules Verne și lupta românilor transilvăneni pentru unire cu țara

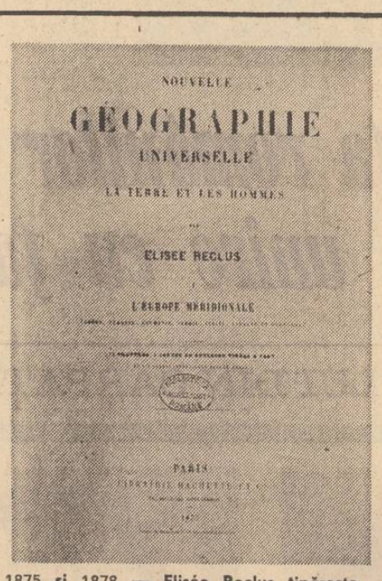

1875 și 1878 — Elisée Reclus tipărește volumele I și III din vasta sa operă.

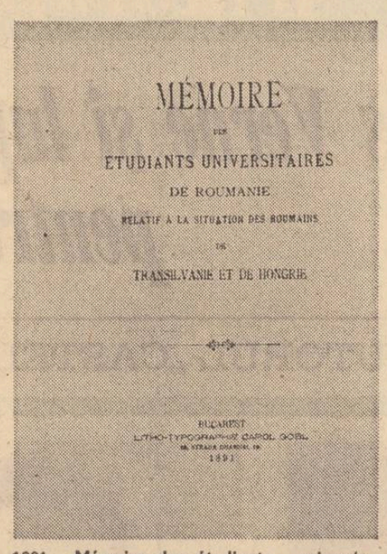

1891. „Mémoire des étudiants universitaires de Roumanie relatif à la situation des Roumains de Transylvanie et de Hongrie

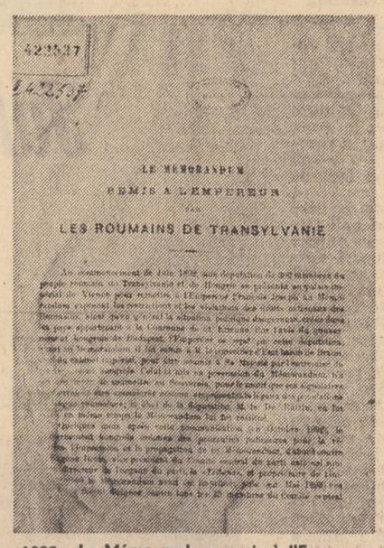

1892. „Le Mémorandum remis à l'Empereur par les Roumains de Transylvanie" (de fapt lăsat la cancelaria imperială

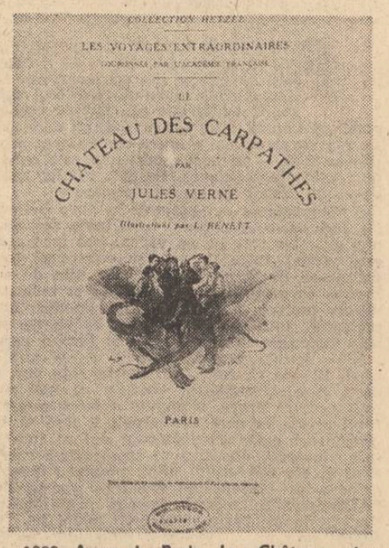

1892. Apare la Paris „Le Château des Carpathes"

→

nică ale Carpaților, Transilvania e brăzdată de numeroase cursuri de apă care sporesc Tisa și mîndra Dunăre... Așa arată această veche țară a dacilor, cucerită de Traian în primul veac al erei creștine. Independența de care s-a bucurat... a luat sfîrșit... Se știe, atîtea silințe, atîtea jertfe și sacrificii n-au dus decît la cea mai nedemnă asuprire a urmașilor acestei rase viteze... Trei călcîie au zdrobit-o". Citarea celor „trei călcîie" dovedește o cunoaștere profundă și judicioasă, din punct de vedere istoric ; căci, evident, nu-i vorba decît de „Unio trium nationum" — unirea din 1437 a celor trei „națiuni" în sens de categorii privilegiate (sau „masa cu trei picioare" cum i s-a mai spus), instrument de opresiune socială și națională, după Bobîlna, veacuri de-a rîndul, a țăranilor în general, a celor români în special.

Știind cît era de marcată, în anii aceia, opinia publică europeană, de curajoasa luptă a românilor transilvăneni, oare n-ar trebui să urmăm — în investigația pe care o întreprindem — și „filiera politică" a documentării julverniene, parcă mult mai fecundă pentru adevărurile pe care dorim să le extragem, pe lîngă „filiera sentimentală" ? „Azi vorbim înaintea Europei" — spune Vasile Lucaciu, prezent la Viena. Dar și mult mai devreme, în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, mișcarea memorandistă tinde să devină — și izbutește — cea mai importantă manifestare social-politică a istoriei românilor transilvăneni, din intervalul 1848—1918. Cu un deceniu înainte de prezentarea, la cancelaria imperială din Viena, a **Memorandului românilor din Transilvania și Ungaria**, alt **Memorial** al românilor transilvăneni dobîndește un larg ecou de presă și, simultan, în opinia publică europeană, ceea ce-l face pe Vincențiu Babeș să arate într-o scrisoare de-atunci : „Începe Europa a vedea ; i-am deschis ochii și noi și îi vom mai deschide, și va vedea și va cunoaște tot mai bine cele ce se întîmplă la noi și-și va forma judecata sa..." Iar George Moroianu — despre care va fi vorba și mai încolo — își aduce aminte, în 1929, în lucrarea intitulată „Luptele de emancipare ale românilor din Ardeal în lumină europeană" : „Puțini mai știu poate că conferința Partidului Național Român ținută la Sibiu în 1881, care a făcut să fie votat programul partidului — avînd în frunte autonomia Ardealului — a mai hotărît și publicarea unui memorand în limba franceză, care a și apărut doi ani mai tîrziu, în 1883, la Paris, la librăria E. Dentu". La conferința națională a aceluiași partid, ținută tot la Sibiu, în 1884, este adoptată o altă încheiere în care se spune, printre altele : „Pentru executarea programei și pentru conducerea ținutei politice adunarea numește din sînul său un comitet central de 12 membri, însărcinîndu-l a face... tot ce va afla de lipsă și folositor, atît cu privire la alegerile... **și peste tot pentru apărarea cauzei române naționale și pentru luminarea opiniei publice în țară și în străinătate**" [subl. ns.]. Și imediat, la ședința comitetului nou ales, în aceeași zi, se decide **„elaborarea unui memorial curat politic, destinat anume pentru politicienii neromâni din patrie și străinătate, în care să se descrie situația politică de nemaisuferit a națiunei române din țările supuse coroanei Sfîntului Ștefan"** [subl. ns.]. Consecințele sînt impresionante : „Memorialul trebuie considerat ca un act de mare utilitate. Apreciat ca un document serios și convingător, Memorialul a stîrnit un ecou favorabil în presa și opinia publică europeană, fiind solicitat cu insistență în străinătate pînă la apariția [în 1891] Memoriului studenților din București" (S. Polverejan).

Capitala Franței este o autentică „placă turnantă" a știrilor destinate occidentului : ziarele publică, în mod curent, pe spații largi, punctul de vedere românesc — singurul legitimat istoric ! —, preiau unele de la altele date, informații, etc., într-atîta de însetată se înțelege a fi opinia publică franceză și europeană, în general, sensibilizată și de faptul că, de cîteva decenii, „chestiunea română" a devenit o problemă internațională. Fără doar și poate, „acest rezonabil scormonitor... curios și curajos, însă sincer înainte de toate... [adept al lozinciI] Adevăr, Probitate întotdeauna" (B. Frank — pag. 236) — l-am numit pe Jules Verne — cunoaște ceea ce se întîmplă în Transilvania, înainte și mai cu seamă după crearea statului dualist Austro-Ungar ; astfel încît, normal, „și-a format judecata sa", și scrie, printre altele, în „Castelul din Carpați" : „La Veresti, ca și în toată această parte a Transilvaniei, nu se vorbește nici germana, nici maghiara, ci româna"... ; „apoi, pe pereții văruiți, [se aflau] chipurile strașnic împodobite ale patrioților români printre care poporul erou din secolul al XV-lea, Iancu de Hunedoara"... Aria cunoașterii julverniene este amplă : geografică, istorico-politică, dar și etnografică : (mîndra fată Miorița Colț) „cunoaște legenda Pietrei Fecioarei, unde o domniță întrucitva închipuită a scăpat de urmărirea tătarilor ; legenda peșterii balaurului, în valea Pietrei Craiului ; legenda fortăreței Deva, ridicată «pe vremea Zînelor» ; legenda Detunatei, cea lovită de trăsnet, vestit munte de bazalt semănînd cu o uriașă vioară de piatră, la care dracul cîntă în nopți de furtună ; legenda Retezatului, cu creștetul retezat de o vrăjitoare ; legenda Cheilor Turzii, despicate de o strașnică lovitură de sabie a sfîntului Vasile" ; „De fapt (existența cetății din Carpați depinde de crengile unui fag, anual cade o creangă, au mai rămas trei, deci trei ani ?) nu era decît una dintre legendele pe care închipuirea românească le zămislește bucuros".

Este plăcut să știi că toate aceste cuvinte au vibrat în vîrful peniței lui Jules Verne, om dotat cu o extraordinară forță a fanteziei ; cu toate acestea, propriul har nu-l împiedică să laude imaginația depusă, în zestrea folclorului românesc, de cine știe cîte șiruri de generații : **„cîntecele** și **doinele** (transcrise de **J.V.** de-a dreptul în românește) unde se perpetuează amintirea acestor nenorocite perioade" ; „românul Manole, cel atît de falnic cîntat de legendele valahe" ; un personaj feminin este numit, ca și balada, Miorița... Circulația folclorului nostru, în Franța de pildă, este de dată mai veche și putem afirma că a avut un rost important în cîștigarea interesului și a simpatiei pentru idealurile românești. Într-o scrisoare datată **1850**, mai 1 (adusă la lumină de cercetările lui Marin Bucur), profesorul de istoria artei de la **Collège de France** — ginerele lui Jules Michelet — Alfred Dumesnil, îi scrie lui C.A. Rosetti : „Ceea ce mă izbește mai ales în acest cîntec (Miorița), este originalitatea. Nici unul din cîntecele populare pe care le cunosc nu are acest caracter de gingășie, în această dragoste fără margini... Modele eterne de bun simț și de filozofie, aceste poeme populare sînt adevărate modele de ajungere la popor. Nu cunosc nimic mai simțit și care să te facă să visezi mai adînc decît această definiție a morții". De fapt, Alfred Dumesnil căpătase cîteva traduceri din folclorul românesc, de la soții Maria și C. A. Rosetti ; o coincidență tulburătoare face ca aceștia să fie chiar părinții acelui „tînăr cu părul lung... cu o față cu trăsături fine" care intră în cabinetul lui Elisée Reclus, prin 1877—'78, și căruia geograful i se plînge c-a fost furat, de împrejurări, să nu folosească toponimia geografică românească... Și tot prin 1850—1851, cînd Jules Michelet dorește să scrie despre români, revoluționarii noștri din Franța îi pun la îndemînă mai multe bucăți literare, reprezentative, traduse în limba franceză, printre care „Miorița", un fragment din „Cîntarea României", „Sburătorul" lui Heliade... Plouă cu coincidențe : familia Maria și C. A. Rosetti locuiește, în **1852**, în orășelul natal al lui Jules Verne, la Nantes (fost mare port comercial în secolele XVII—XVIII, trafic intens cu Antilele și Africa, dar în declin acum, în secolul al XIX-lea). Jules Verne revine în vacanțe la Nantes... Cît privește prezența soților Rosetti la Nantes, mai mult ca sigur că, și aici, se potrivește constatarea lui Marin Bucur. „Exilații noștri au reușit să făurească o rețea complexă de relații cu personalități europene marcante care să urmărească în mod curent și în cunoștință de cauză situația politică din țară". Titanul istoriografiei moderne franceze — Jules Michelet — „alege ca model de erou... pe Maria Rosetti, pentru a cînta prezența și abnegația femeii în revoluție. Din numeroase scrisori reiese că ea este mult apreciată... că devenise intima d-nei Dumesnil și a d-nei Michelet ; că se vorbește despre ea ca despre «muma» și «sora» tuturor".

Chiar dacă Jules Verne, în perioada aceea (are 21 de ani), nu reprezintă încă o „personalitate europeană marcantă", el stabilise legături de prietenie atît de apropiate cu Alexandre Dumas, încît, la premiera din primăvara lui 1849, de la Théatre Historique, cu „Cei trei mușchetari", se află în loja autorului, alături de Theophile Gautier, jurnalistul Girardin și alții. Și este de la sine înțeles că, odată cu trecerea anilor, se forjează și punctul său de vedere **politic** asupra evenimentelor contemporane, de vreme ce, în **1859**, de pildă, după semnarea armistițiului austro-francez la Villafranca, urmare a războiului austro—franco—piemontez, îi scrie tatălui său (are acum 31 de ani) : „Iată pacea ! Proclamația lui Napoleon III este judecată foarte nefavorabil... Austria va fi mai puternică decît niciodată grație acestei confederații italiene. Ceea ce poate fi ușor ghicit în gîndirea lui Napoleon, este apropiatul război cu Prusia, apoi cu Anglia. El divide pentru a stăpîni : el bate Rusia în Crimeea, în fond inamicul Austriei și se unește cu ea ; el bate Austria în Italia, în fapt inamică a Prusiei, apoi se aliază cu ea..." Mai tîrziu, francez fiind, și patriot, Tripla Alianță nu-i poate fi deloc indiferentă (constituită în **1882**, de către Austria, Germania și Italia, îndreptată contra Franței și Rusiei, la care — în cel mai desăvîrșit secret aderă și România, în **1883**, în ciuda intereselor sale primordiale și a voinței populare ignorate, ceea ce ar fi putut primejdui și lupta românilor de dincolo de Carpați, adversari naturali ai Triplei Alianțe : „Este de dorit dar, ca să comunici cît posibil gazetelor franceze din gazetele noastre ce primiți acolo și pe care vom căuta a ți le trimite... Nu ar fi rău să vezi și alți publiciști francezi și să le spui că ei au interes în a îmbrățișa cauza noastră, căci cu aceasta ajută mult simpatiile franceze și fiind o chestiune care necăjește mult Tripla Alianță, aceasta fiind o slăbiciune pentru triplică" (S. Perieteanu-Buzău, casier al Ligii Culturale, către G. Moroianu, la Paris, în preajma procesului memorandiștilor). Și într-adevăr, mulți publiciști francezi îmbrățișează poziția îndreptățită a românilor : apar zeci și zeci de articole... Un singur exemplu : Émile Flourens, apărător devotat al memorandiștilor în presa de pe malul Senei, este fost ministru de externe al Franței, avocat la Curtea de Apel, consilier de stat, președinte al secției legislative, juridice și de afaceri externe a Consiliului de Stat, deputat ; el îi mărturisește lui G. Moroianu că „îl tient à coeur" cauza românilor transilvăneni și scrie, printre altele : „În timp ce foile oficiale ale Triplei Alianțe ne vorbesc și fac să ni se vorbească, prin ecourile obișnuite ce le au la îndemînă dincoace de Vosgi, de dezarmare generală, de pace veșnică și de înfățișarea generală a popoarelor, iată că prin nedreptate, vexațiuni și despotism, chiar guvernele acelorași țări lasă să se învenineze și să se exalte, în fiecare zi mai mult, luptele dintre naționalitățile care trăiesc laolaltă pe teritoriile de sub autoritatea lor... [în Transilvania] Maghiarii nu constituie decît o minoritate relativ destul de slabă (...) Românii sînt în mod special obiectul persecuției (...) Nu-s de reproșat românilor nici o violență, nici un act ilegal [propovăduitorii urii, respectiv autoritățile] vor fi condamnați de opinia unanimă a tuturor popoarelor pentru care justiția și libertatea nu sînt cuvinte golite de sens".

PANA LUI JULES VERNE SCRIE : „«PRESTIGIUL MEU» NU VA PUTEA SĂ SLUJEASCĂ DECÎT CAUZELE RESPECTABILE"

„Castelul din Carpați" apare, la Paris, în **1892**. Dacă cercetăm bibliografia operei julverniene, întocmită de Charles Lemire, deducem lesne ritmul în care lucra scriitorul : nu există an (exceptînd 1869 și 1898), începînd cu 1863 — cînd publică „Cinci săptămîni în balon" — și pînă la sfîrșitul vieții, în **1905**, în care să nu publice un roman, ba sînt și ani (treisprezece) în care publică două romane. El însuși se confesează mamei sale : „Fiul tău... care muncește ca un animal de povară și al cărui craniu va exploda" (**1866**, ianuarie 19). Ritmul în care scrie și publică ne îngăduie să credem că și „Castelul din Carpați" a fost așternut pe hîrtie (minus perioada de gestație, mai greu de delimitat în timp) la un foarte mic interval față de data publicării : **1892** — coincide cu anul în care deputății românilor transilvăneni, în număr de 300 de oameni, deplasîndu-se la Viena, în capitala imperiului Austro—Ungar, încearcă zadarnic să-i predea împăratului Franz Joseph I-ul textul **Memorandului**, conținînd plîngerile și revendicările întemeiate ale celor trei milioane de conaționali. Europa întreagă — de cîteva decenii — are ochii ațintiți asupra celor ce se petrec în această parte a lumii. Iar aici, în capitala Franței, activează — cu deosebită eficiență — destui români, printre ei fiind P. G. Cantilli și George Moroianu, acesta din urmă succesor al lui Stroe Dumitru Brătianu, la președinția secției pariziene a „Ligii pentru unitatea culturală și națională a românilor", înființată la București în 1890, sprijinitoare activă a luptei de eliberare dusă de românii din Transilvania : „Niciodată nu s-a scris așa de mult și așa de bine în Franța despre cei din Transilvania, cum s-a scris între anii 1890 și 1895 și mai ales pe timpul procesului Memorandului, care a tulburat toate conștiințele. Aproape toată presa franceză a îmbrățișat atunci cu însuflețire și cu deosebită înțelegere, cauza dreaptă a românilor din Ardeal" (G. Moroianu). În **1891**, din inițiativa Ligii Culturale, apare în limba franceză **„Memoriul studenților universitari români privitor la situația românilor din Transilvania și Ungaria"**, evident destinat opiniei publice din Europa apuseană și în care este demascată politica de oprimare națională din Austro-Ungaria. Ecou deosebit în Franța : comentează **Memoriul** „La France", „Le Siècle", „La Verité", „Le National", „La Republique Française" (fondator : Gambetta), „Le Soleil", „Le Memorial Diplomatique", etc., iar „Europe" îl reproduce în întregime.

Din **1886**, Jules Verne locuiește la 130 de kilometri de Paris, la Amiens, de unde îi scrie, în 1892 (anul apariției „Castelului din Carpați" și a depunerii Memorandului la cancelaria imperială din Viena) surorii sale Du Crest : „...eu nu mă mai mișc din Amiens, și sînt unul dintre puținii francezi care n-au văzut încă Tour Eiffel [inaugurat în 1889, la Expoziția universală]..." ; „Nu, Parisul n-o să mă mai revadă". Este, totuși, atît de imposibil de presupus că ecourile, mai vechi sau mai noi, ale acțiunii memorandiștilor, precum și ale fraților de „dincoace de Carpați", să fi ajuns în mîna lui Jules Verne, fie și la Amiens ? Să nu uităm cît de iscoditor și receptiv la datele și faptele realității era Jules Verne și cum, dintr-însele, putea extrage subiectele unor cărți ; un exemplu elocvent, citat de Allotte de la Fuye : „S-a spus că în această epocă [vara lui 1871], chiar pe bulevarde, o broșură turistică pentru reclamă, a agenției Cook, căzu sub ochii lui Jules Verne. El o parcurse, fascinat. Un anumit paragraf demonstrează că, grație vitezei mari a mijloacelor de locomoție,

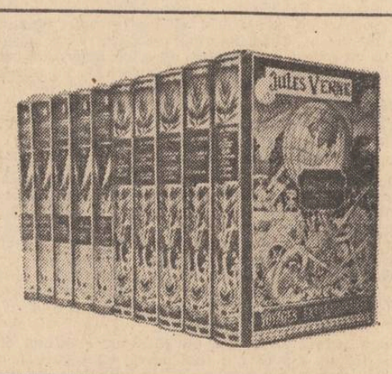

și a concordanței orarelor internaționale, un periplu complet în jurul sferoidului nostru nu mai este decît o excursie de vacanță, o simplă plimbare de cel mult trei luni. Ideea prinde numaidecît contur în creierul Romancierului geografiei. Trenurile, mașinile, vapoarele lui Cook și altele începînd să se învîrtească, învîrtindu-se în capul său, descriau în jurul globului un cerc neîntrerupt". Un simplu prospect poate declanșa interesul și fantezia scriitorului. Dar o cauză de cu totul altă natură — politico-socială — cum este cea despre care toată presa pariziană scrie, și vorbește broșura (în limba franceză !) „Memoriul studenților universitari români privitor la situația românilor din Transilvania și Ungaria", să nu fi putut constitui un factor declanșator al dorinței scriitorului de a-și ilustra, prin scris, prin „Castelul din Carpați", optiunea politică, morală ? Să fie oare doar o simplă coincidență faptul că, în plină proiecție a fenomenului memorandist în conștiința europeană și franceză în special, Jules Verne scrie „Castelul din Carpați" și, totodată, se arată interesat de sfera politicului, a administrației, așa cum reiese din propria-i biografie ? În 1888 el își pune candidatura pentru consiliul municipal din Amiens și este ales ; unui prieten îi scrie în luna mai : „vrei lămuriri ? Iată-le : singura mea intenție este de a mă face util, și de a izbuti anumite reforme urbane... În sociologie gustul meu este : ordinea ; în politică, iată aspirația mea : să creez, în guvernarea actuală, un partid rezonabil, echilibrat, care respectă dreptatea, înaltele credințe, prieten al oamenilor, al artelor, al vieții. Crede-mă că eu nu-mi ascund felul de-a gîndi asupra legilor exilului, fiind hotărît, totodată, să apăr, în orice ocazie, libertatea de conștiință a fiecăruia. Deci, ceea ce dorești să numești «prestigiul meu» nu va putea să slujească decît cauzele respectabile...".

Strănepoata lui îl citează, de altminteri, pe colonelul de Francy, care susține că ginerele său are, „în această epocă, o anumită veleitate de a intra în viața politică franceză. Este posibil. Gustul lucrurilor și al oamenilor țării sale pare să-i vină, într-adevăr, acestui cetățean al Cosmosului" (pag. 182). Și mai direct, în aceeași pagină, ni se arată că „Drumul Franței" (**1887**) și „Familie fără Nume" (**1888**), „două cărți, pur naționale, dovedesc noi preocupări la Jules Verne, și de natură să fie coroborate cu spusele domnului de Francy" ; în cea de-a doua carte amintită, publicată cu numai patru ani înaintea „Castelului din Carpați", avem de-a face cu o lucrare patetică, a cărei acțiune se desfășoară la Quebec, prilej de a asista la răscoala din **1837**, care a fost apogeul luptei canadienilor francezi împotriva dominației engleze. Mărturii și mai timpurii pot fi adăugate portretului al cărui contur, firește, se întrevede nu numai în biografie, ci și în creația julverniană : [Nemo] „îi vinează de despoți și **susține principiul naționalităților** [subl. ns.]. Inflexibil, el scufundă fregata opresorilor, și, magnific, duce comori popoarelor care luptă pentru independența lor" (pag. 122). Presa franceză abundă, atunci (în **1870** — cînd scriitorul tipărește „Douăzeci de mii de leghe sub mări"), de știrile și articolele cu privire la asuprirea națională în cadrul celor trei mari imperii europene ; și ar fi poate suficient să dăm un singur exemplu, mult anterior, din **1857**. (Jules Verne se află la Paris, are 29 de ani, este exact anul căsătoriei sale, locuiește în arondismentul III), cînd „Le Nord" și atîtea alte publicații franceze, publică asemenea texte : „Austria... este o aglomerare eterogenă de naționalități distincte... politica austriacă a procedat cu energie, la stringerea tuturor acestor naționalități în limitele unei implacabile unități. Însă, vitalitatea pe care aceste naționalități o manifestă pe propriile sale frontiere, energia cu care caută să se mențină și să se dezvolte, constituie, pentru Austria, un funest exemplu și o periculoasă vecinătate". Nepotul său Maurice explică : „În fond, unchiul meu Jules n-a avut decît trei pasiuni : libertatea, muzica și marea". Iar strănepoata Allotte adaugă : „Aceste trei pasiuni, romancierul le atribuie eroului său favorit [Nemo]. «Libertatea»...". Alt biograf — Bernard Frank — aduce și argumentul exemplului patern, căci de la tatăl său, Pierre Verne, „marele om onest, a mostenit el principiile de integritate și dreptate" (pag. 210). Iată de ce Jules Verne exaltă justițiarii, purii, invincibilii, ceea ce reflectă o netă opțiune morală și politică, nicidecum un anumit „gust literar".

S-ar mai cere poate, adăugat, un filon demn de a fi cercetat mai amănunțit : în chiar ziarele în care Jules Verne își publică, de-a lungul anilor, **în foileton**, romanele (ca să luăm drept exemplu doar „Le Journal des Debats" și „Temps" — ambele pariziene — care tipăresc „De la Pământ la Lună" — 1863, „În jurul lunii" — 1870 și „Robur Cuceritorul" — 1886, și respectiv „Ocolul pămîntului în optzeci de zile" — 1890), apar, în toată această perioadă, luări de poziție în favoarea luptei românilor transilvăneni ; iar în timpul procesului de la Cluj, George Moroianu avea să fie trimis special al lui „Le Journal des Debats", în care își publică și articole vehement promemorandiste, în preajma declanșării acțiunii judecătorești. Mai mult chiar : cu exact patru decenii înainte ca Jules Verne să-și publice „De la Pământ la Lună" în foileton, „Le Journal des Debats", „a tipărit [la 5 mai **1823**] un studiu care evoca formarea poporului român, originea sa latină, luptele purtate pentru independență, moldovenii, muntenii și transilvănenii fiind înfățișați ca alcătuind o singură națiune. În publicistica europeană se făcea trecerea la o comprehensiune superioară, modernă, a ceea ce erau și năzuiau românii — o manieră de gîndire care își extindea aria audienții în cercurile politice de decizie" (L. Boiu).

PANA LUI JULES VERNE SCRIE : „AMINTIREA PATRIEI RĂMĂSESE TOTUȘI ADÎNC ÎNTIPĂRITĂ ÎN INIMA TÎNĂRULUI... NU-ȘI UITASE ȚARA TRANSILVANĂ"

Revenind la „filiera sentimentală" (sau oricum am numi-o !), sîntem îndreptățiți a ne întreba : este mai justificat să credem că documentarea lui Jules Verne, în vederea scrierii „Castelului din Carpați" (în afara surselor citate de el : de Gérando și E. Reclus), se întemeiază pe relatările unei ipotetice prietene, românce de origine ; ori ale unei românce care a și locuit în casa din Amiens, pe care o conduce — zice-se, pînă în vecinătatea Brașovului ; ori pe povestirile Luizei, transilvăneanca din serviciul său ; etc., etc. — în loc să urmărim multiplele „canale" intens active în epocă, prin care ecourile luptei românilor transilvăneni au ajuns în conștiința europeană și, implicit, în fișierul julvernian ? Nu susținem necesitatea părăsirii cu totul a investigațiilor pe o filieră, în detrimentul celeilalte filiere, ci numai nevoia de a se acorda importanța cuvenită, și ponderea evidentă, surselor de informații sistematice, profunde, cuprinzătoare, infinit mai specifice stilului de muncă julvernian. Desigur, „filiera sentimentală" își păstrează farmecul și caracterul incitant, mai ales dacă apelăm iarăși la amintirile strănepoatei lui Jules Verne, care rezumă astfel „Castelul din Carpați" :

„Un mare boier al țării transilvane, Rodolphe de Haz, [păstrăm transcrierea franceză a numelor proprii], îndrăgostit de frumusețea și de vocea unei cîntărețe italiene, Stella, inventează stranii aparate, care pe atunci par instrumente vrăjitorești, și, din loja sa, captează, fără știrea nimănui, această frumusețe și această voce. Stella moare la Scala din Milano, în plină tinerețe, și Rodolphe de Haz se cufundă în singurătatea castelului său ancestral din Carpați, împresurat de o pădure de nepătruns. Tînărul Franz de Teck, care a fost rivalul lui Rodolphe, rătăcește prin împrejurimi, iar țăranii din partea locului deosebesc de departe fenomene auditive și luminoase, crezînd castelul bîntuit de fantome. Franz recunoaște vocea Stellei și un telescop i-a arătat-o umblînd în neștire pe meterezele cetății. El își închipuie că savantul Rodolphe a magnetizat-o pe cîntăreață, cufundînd-o în letargie, a adus-o în acest domeniu și o ține prizonieră. Tînărul vrea s-o elibereze ; el se strecoară în castel și, orientîndu-se după cîntece, ajunge în sala în care, pe o scenă iluminată, Stella pleacă, vine, cîntă, dinaintea lui Rodolphe, extaziat. Franz se avîntă, dar nu surprinde decît un reflex într-o oglindă mișcătoare, iar fermecătorul cîntec nu tîșnește din gîtlejul unei femei, ci dintr-un pavilion metalic, așezat dindărătul înșelătoarei imagini" (pag. 186—187).

Allotte de la Fuye simte nevoia să introducă acest „comprimat de subiect", în biografia lui Jules Verne, pentru că și ea consideră **posibil** să existe o legătură între „Castelul din Carpați" și viața sentimentală a scriitorului : „Dar din sentimentele intime ale unui scriitor, cititorii săi n-au de reținut decît ceea ce el însuși le-a destăinuit și, **dacă trebuie neapărat să căutăm în opera lui Jules Verne amintirea măreață a unei pasiuni secrete și, poate, pe de-a întregul intelectuală, o găsim în al său „Castelul din Carpați", scris în chiar acești ani** [subl. ns.]. Nuanța romantică a acestei opere o deosebește de altele, și poate îndreptăți asemenea supoziții" (pag. 186). Să înțelegem de aici că ar fi vorba, în „Castelul din Carpați", de o **anumită simbolistică** folosită de Jules Verne, fie pentru a-și mărturisi, tainic, simțămintele, fie — pur și simplu — pentru a-și expulza pe hîrtie tensiunea interioară de care amintește strănepoata sa ? Sunetul realmente unic al miniromanului (numit de autor doar „povestire") este subliniat atît de A. de la Fuye — „nuanța romantică a acestei opere o deosebește de altele", cît și de faptul că, la editarea operei lui Jules Verne într-un tiraj record, printre lucrările selecționate se numără și „Castelul din Carpați" (volumul al VI-lea). Semnificativ ? Fără îndoială ! Dar este vizibil pentru orice lector și istoric literar că, în „Castelul din Carpați", se împletesc organic două fire (exact filoanele posibilelor cercetări) : romantismul, aura romantică a scrierii — și luarea de poziție în spiritul adevărului istoric, al dreptului inalienabil, străbun, al românilor transilvăneni, asupra propriei țări, asupra propriei istorii. Aici se ascunde „secretul" operei luate în discuție, în acest dublu aspect, de unde și necesitatea de a conduce orice investigație pe ambele filiere, sentimentală, dar neapărat și politică, morală. „În sfîrșit, și peste toate, noi ne aflăm — vis-à-vis de secretul lui Jules Verne, în prezența unei probități «morale» care face din gîndirea verneriană o gîndire sincer onestă destinată să nu distrugă niciodată, ci dimpotrivă să construiască... Fiecare din cărțile sale este un pas înainte pe drumul luminos al Eternei Justiții în care știința Binelui și a Răului se manifestă și se confirmă la fiecare pas" (B. Frank — pag. 236-237). „Castelul din Carpați", una din cărțile care, fiecare, reprezintă „un pas înainte pe drumul luminos al Eternei Justiții", conține și aceste prețioase cuvinte : „Amintirea patriei rămăsese totuși adînc întipărită în inima tînărului boier Gorj. În vremea îndepărtatelor sale peregrinări nu-și uitase țara transilvană. De aceea se înapoie pentru a lua parte la una dintre sîngeroasele răscoale ale țăranilor români împotriva asupririi...". Să fie vorba — mai mult ca sigur — de răscoala lui Horea, cu imensul ei răsunet european în epocă ? Tipărită încă în 1785 și descoperită puțin mai tîrziu de T. Ciparîu — folosită de el drept sursă documentară — iată lucrarea lui J.-P. Brissot : „Seconde lettre d'un défenseur du peuple à l'Empereur Joseph II" ? Cu privire la aceeași motivată răbufnire, „Gazette de France" publică la timpul său, știri despre istoricul răscoalei, pe care apoi Nicolae Bălcescu le extrage pentru studiile sale. Într-un cuvînt, Jules Verne își poate lărgi de asemenea aria informațiilor, de vreme ce chiar sursele franceze sînt atît de bogate atunci și mai tîrziu. Astfel, în **1840**, la Paris, Édouard Thouvenel tipărește „La Hongrie et la Valachie — souvenirs de voyage et notice historiques", la Arthus Bertrand — Libraire-Éditeur, Libraire de la Société de Géographie [Jules Verne n-are decît 12 ani, dar va putea găsi cartea, peste un deceniu, la mult frecventata Bibliothèque Nationale, el, pasionat de lectura paginilor de descriere geografică]. Peste numai patru ani, la același editor, apare „La Roumanie — histoire, langue, littérature, geographie, statistique — Peuples de la langue d'or, Ardiaiens, Vallaques et Moldaves", scrisă de Jean Alexandre Vaillant, publicist și profesor care a stat, pe meleagurile noastre, 15 ani : „Nu am alt scop decît să fac să cadă în întregime vălul pe care unii l-au ridicat numai de un colț, să scot la lumină tot adevărul și să fiu loial față de acest popor, generos și viteaz de-a lungul timpului"... Să fi parcurs „Romancierul Geografiei" și aceste pagini ?

Rezonanța deosebită pe care lupta dreaptă a românilor transilvăneni a găsit-o, din totdeauna, în conștiința scriitorilor și a publiciștilor francezi — și, desigur, în cea a lui Jules Verne, dușman al absolutismului, al războiului și asupririi coloniale, partizan al libertății naționalităților — este probată și de cuvintele incandescente pe care aveau să le primească apoi, la Cluj, memorandiștii : „Avec toute ma sympathie pour une noble cause" — **Emile Zola** ; „Je me joins de coeur et de conviction aux voeux de mes confrères" — **Leconte de Lisle** ; trimit de asemenea mesaje de salut **François Copée, Sully-Prudhomme, Mistral** — o poezie, publicistul Gaston Calmette și mulți alții. Și în sala de judecată din inima Transilvaniei se vor afla corespondenți ai presei străine (franceze, italiene, etc.), în întregime favorabilă cauzei memorandiștilor.

Presa europeană la unison, avea să oglindească adevărul istoric și faptele din instanță așa cum se vor consuma. În chiar prima zi a dezbaterilor, „Le Libre Parole" scrie : „Astăzi începe în Ungaria dezbaterile unui proces a cărui importanță întrece chiar pe aceea a celor mai mișcătoare drame judiciare. **Un popor întreg compare în calitate de acuzat** [subl. ns.]... Este o adevărată monstruozitate... Lipsiți de drepturi politice și de orice libertate, [românii] niciodată nu și-au pierdut curajul, niciodată n-au încetat de a protesta, de a fi dați în judecată, de a se duce în închisori, de a apăra, cu orice preț, drepturile nefericitei lor naționalități...". Sau un viitor președinte al Franței, Georges Clemenceau, arată cititorilor săi : „Ce profit poate aștepta statul ungar de la o atît de revoltătoare persecuție ? Ce sentimente vor duce cu ei acasă cei 15 000 [de fapt peste 20 000] de țărani români, care au alergat din toate părțile la Cluj, pentru a-i aclama pe acuzați ? Cine va putea să-i împiedice a-și întoarce privirile către București ?... Românii din Ungaria și Transilvania, care în număr de trei și jumătate milioane, luptă deja de vreme îndelungată pentru a obține autonomia, în privința căreia au desigur drept... Independența națională a maghiare va fi mai bine garantată prin pacea și libertatea celorlalte neamuri vecine, decît prin oprimarea violentă cu consecințele ei inevitabile... Chiar în interesul Ungariei, trebuie să dorim libertatea pentru românii din Transilvania". Zeci și zeci de articole apărute atunci în ziarele de pe malul Senei sînt scrise în același spirit nepărtinitor. Și pe malul Dunării, la Budapesta, o altă publicație — ziarul socialist **„Munca"** — avea să precizeze : „Să se știe bine de toți, că nu poporul maghiar, nu păturile muncitoare fac proces românilor, pentru că ele suferă de la clasele stăpînitoare tot așa ca și românii. Dovada cea mai bună, aceea care spulberă minciunile soviniste de tot soiul, este că, la Congresul național ținut anul acesta la Pesta, partidul muncitorilor unguri — P.S.D. a protestat contra procesului din Cluj și s-a declarat solidar cu poporul român, cu frații lui de suferință". Indiscutabil, aici, în aceste cuvinte, răsună nu numai conștiința socialistă, ci rațiunea, respectul profund pentru **adevărul istoric**, trăsătură dominantă — din totdeauna — a socialiștilor ; este pusă în evidență realitatea acelor ani cînd cauza dreaptă a românilor și-a aflat sprijinul în populația muncitoare, din Transilvania, indiferent că era vorba de maghiari ori germani. Karl Marx însuși arată, la timpul său : „Clasele dominante maghiare invocau pentru justificarea politicii de asuprire națională «dreptul istoric» al maghiarilor de a domina toate celelalte naționalități care trăiesc în regatul Ungariei, cu toate că nu reprezintă decît cu puțin mai mult de o treime din populație". Iar unul dintre memorandiștii condamnați la temniță, la Cluj, avea să spună, într-o cuvîntare ținută peste două decenii : „Noi nu voim subjugarea, ci voim libertate, nu voim asuprirea altor țări și altor popoare, voim dezrobirea neamului românesc. Noi nu voim încălcarea altor teritorii, ce nu ne aparțin, voim numai asigurarea drepturilor noastre naționale de veacuri răpite" (Vasile Lucaciu — 1915, aprilie).

✲

La întrebarea „A fost Jules Verne în Transilvania", răspunsul este : pînă astăzi nu există nici o dovadă certă a unei asemenea călătorii, întreprinsă — „incognito" — de către marele scriitor.

La întrebarea „A fost Jules Verne de partea românilor transilvăneni, în lupta lor pentru independență națională ?" răspunsul este : indiscutabil, **da !** Atît prin scrierea „Castelului din Carpați", cît și prin întreaga perspectivă pe care miniromanul i-o deschide cititorului, asupra trecutului, prezentului și viitorului celor care „repetă cu o încredere de nezdruncinat, cuvintele în care îi se concentrează toate năzuințele : Românul nu piere !" Am citat din Jules Verne — **1892** — anul în care deputația românească încearcă zadarnic să predea, în mîinile lui Franz Joseph I-ul **„Memorandul românilor din Transilvania și Ungaria"**, document în care se afirmă, printre altele : „Poporul român atunci ca mai nainte și de atunci încoace în toate timpurile, pe baza dreptului său istoric milenar și în virtutea importanței ce i se cuvine din punctul de vedere al numărului fiilor săi, al poziționei sale etnice și geografice, precum și al calităților sale, a născut spre validarea drepturilor sale naționale la care n-a renunțat niciodată".

ioan ivan

Praguri

de amintiri plăsmuite invins te lași
ca-ntr-un joc,
cind dinspre o foarte veche iarnă
revii in lume și-n foc.

dar chipul tău e visat
de cineva care nu mai există, chiar dacă-l strigi.
și poate de aceea te grăbești
și poate
de aceea ți-e frig...

sub stăpînirea stelelor care rodesc
ziua in țarini, noaptea-n fintini
inima-ți lași
hrană cruzilor lujeri ai vîntului
căpcini.

acum știi :
mirozna de tei te va insoți
în orișicare meleag,
cînd praguri vei căuta
către neiertătoarele flăcări ce-atrag.

Poem de dragoste

îți legi viața de secretul deja știut
al golului din vas care dă sens
vasului.
peste lume îți arunci
puntea minții care e din cea mai aleasă țesătură
și n-o să țină, nici măcar
pentru adierea
propriului tău suflet (acum cînd își leapădă
voalurile de umbră și rănește
lumina)

de scrii
pe un nor numele celei dragi
lingă numele zeilor
vei fi tot mai aproape
de ceea ce ea este în mintea-ți și cu atît
mai departe
de iarba pe care trupu-i o culcă...

îți legi viața de tărîmuri diafane
cu odgoane
de miresme și muzici.

Pe mine cîntul mă leagă

în inima-mi intră
cîmpul cucerit de rugină, privighetorile muiate-n sulfină,
muzica pufoasă a gutuielor ; și intră
și-un suflu ciudat care-mi arde sîngele și-mi
smintește ochiul.
dar spumegă în frunziș
inserarea încoronată de plînset.

și tu mă chemi și tu mă alungi
din licoarea sonoră în care mă scald ;
tu-mi cauți trupul visat
mereu în ceea ce a rămas după ardere — nu-n arderea însăși.

pe mine cîntul MĂ LEAGĂ, pe mine
să mă cuprindă o minte, o boare, niciodată nu poate :
eu nu sunt.
dar mă adun la rădăcina-ți ca o zăpadă spulberată de vînt, poezie !
numai în flăcări eu sunt.

o, beție atît de rară : numai tu dai nume adevărat
celor abia întrezărite și le faci să rămînă...

PROIECT PENTRU UN MONUMENT AL EROILOR

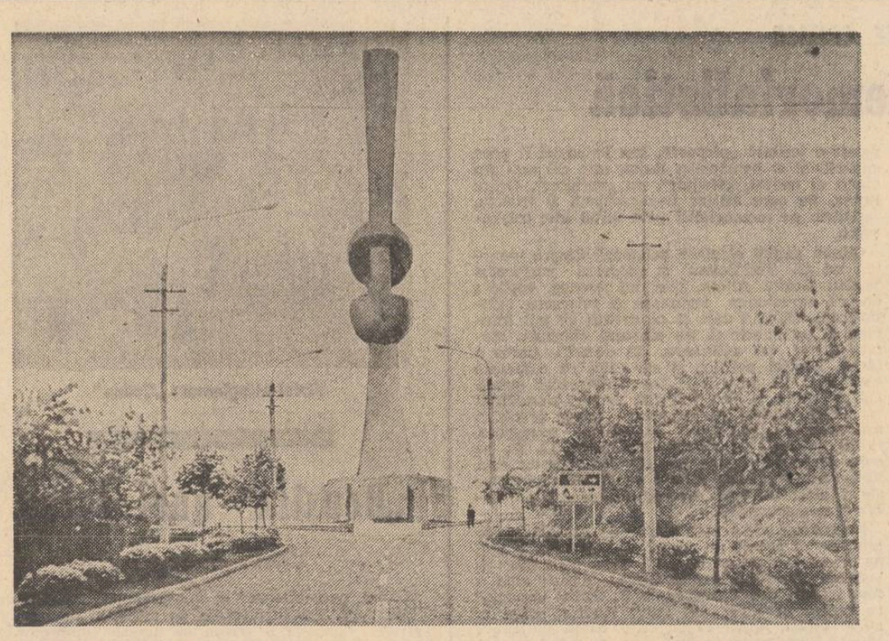

Încă acum doi ani în urmă sculptorul **Gheorghe Iliescu Călinești** lucra la un „Monument al Eroilor" pentru orașul Pitești, monument ce omagia lupta eroilor patriei pentru cucerirea, apărarea și menținerea dreptului de existență a ființei naționale. Mesaj cuprins și subliniat în simbolul plastic al lucrării, dat și de cele trei reliefuri ce vor fi amplasate la baza monumentului. Ce interpretare estetică, plastică a dat sculptorul Călinești o vom afla din descrierea proiectului său de monument: «În sprijinul ideii de a realiza un monument omagial închinat eroilor am optat la aspectul general, formal de obelisc în viziunea contemporană, în accepțiunea transfigurării și supradimensionării unui stîlp, a unei coloane cu semnificație primară binecunoscută, tradițională. Elementul vertical este gîndit ca un însemn alegoric, bipolar, arhitectonic și plastic exprimat cu mijloace puține, simplificate și esențializate, sub aspectul unui „NOD", ilustrat, corelat într-o interferență și întrepătrundere fenomenologică și plastică ce reprezintă un dialog testamentar; permanentă solie deschisă între trecut și prezent, prezent și viitor ; uriaș punct de altoire prin care se face un continuu împrumut și schimb de seve spirituale». Aceasta-i viziunea plastică exprimată a artistului, sugestia artistică esențializată a mesajului continuu transmis din generație în generație, generațiilor viitoare. În cele trei reliefuri ce vor sta la baza monumentului urmînd a fi reprezentate momente de luptă, jertfă și dăruire a ostașilor români participanți la **Războiul de independență, Primul război mondial, Insurecția antifascistă**, reliefuri realizate în colaborare cu alți artiști plastici.

Imaginea de mai sus nu este o realitate, ci doar una posibilă. Deocamdată îndeminarea fotografului a reușit să ne redea în imagini alb negru proiectul sculptorului „conceput anume pentru orașul Pitești, pentru că, mărturisește Iliescu-Călinești ca fiu al Argeșului, de el mă leagă un sentiment puternic, intim și deplin".

Cornelia Djigola

ion besoiu

* * *

Cînd ai să pleci
Să nu trinteșți ușa ;
Să ieși încet,
Așa cum iese un gînd trist
Din capul unei adolescente.
Să calci cu pantofi fără tocuri,
Să nu trezești fericirea
Care doarme,
Visîndu-te în casă.

* * *

Dacă am ști
— așa cum știm
cînd cad frunzele —
Cînd mor iubirile,
Poate n-am mai aștepta toamnele
Și am muri
Odată cu primăverile.

Dacă am ști
Cînd mor iubirile,
Așa cum știm cînd cad frunzele..

* * *

Niciodată n-am s-ating
Oceanul acela

Și dac-am s-ajung
Nu voi găsi pe nisip
Decît urma pașilor tăi.

tudor vasiliu

jocuri cu creioane colorate

1

Distinsele doamne și distinsul domn ajunseră teferi în somn. Ascultară busola care tocmai bătea nordul, pînă se stinse și ultimul sportiv care bătea recordul.

Porniră spre Alandalú, țara băiatului cel mare : ține, fiule, ți-am adus un erou cu frumoase decorații interioare. Ai un prieten ?

La noi a nins. Am un prieten — un cangur ce și-a deturnat marsupiul și a fost prins și l-am desprins.

Am alt prieten care are un palat iar tronul său este un cui : burtosul unchi al nimănui, degustător la pompa de aer comprimat. Un polonic plin cu dinți dacă minți îți dăruiește bătăușul țării, Marele Scorbut ; niște dinți foarte mici cărora le spunem orez umplut.

Dar cerșetorul acela cu magnet și mină lungă ?

Tot un prieten : pălăria lui îmi ține loc de pungă. Să vă arăt : o mină pansată cu lină, niște ghirlande de glande, o mustață de ceață și un domn și o doamnă, înseamnă.

Distinsele doamne și distinsul bărbat coborîră din somn de supărare și părăsiră demni țara băiatului lor cel mai mare.

Busola începu iar să bată nordul, și începu să ningă, și un vînt înghețat sufla în Alandalú, gata să-l stingă.

2

Dacă trăiești în Alandalú, e bine să te duci la omul cu fața de ceară și să-i soliciți un randevu. I se spune omul cu fața de ceară nu pentru că are o paloare de luminare și trage să moară. Ci pentru a-l distinge de oamenii cu fața de lut. Cînd e singur, chipul său arată ca după strănut.

În societate își modelează însă o mină plină de sobrietate. La început venea sobru de acasă, după ore de trudă minuțioasă și după ce răsfoise un manual, dar cu timpul învață să devină grav printr-un tic facial. (În adolescență cumpărase, din întîmplare, „Manualul de masaj de buzunar", crezînd că își va însuși masajul de buzunar, dar descoperise acolo ceva suplimentar.)

Fața lui deveni maleabilă, arabilă, irigabilă, după ce abandonă stilul sport cu mască decapotabilă și confort. Viața pretindea modificări mai profunde, lacrimile trebuiau lăsate să înunde, buzele trebuiau strivite cu arătătorul și cusute, sau întredeschise ca să sărute, nasul trebuia sumes cît mai des, ridicat obraznic la vreun paznic, coborît în berna cea mai subalternă.

Într-un timp record ajunse șef al pompierilor, undeva în nord. În acest rol înființă trenuri de pompieri : unul traversa țara, altul dădea ocol. Imediat i se oferi ministerul de incendii, unde încasă destule stipendii pînă cînd trenurile deveniră regulate ; era un incendiu la cinci și un stipendiu la cinci și jumătate. Ascensiunea se datora mîinilor sale harnice care frămîntau încontinuu din ceară variante fățarnice. Avea în această privință o listă. Era destul să-și ascundă chipul în batistă. Citeodată se debarasa chiar de anumite organe mai vechi. (De multe ori își ridica fața numai ochi și urechi.)

Trecu, treptat, la nuanțe. Ceara, netezită, nu mai frapa prin protuberanțe : uneori era roșie și-i dădea un aer de sigiliu, mai ales cînd ieșea din vreun consiliu. Alteori, de-a dreptul apicolă, strălucind de optimism și ardoare ridicolă. După ce era frecat în vreun cabinet, fruntea îi strălucea ca ceara de parchet.

Oamenii s-au săturat apoi de el și l-au suit într-o dubă. Duba avea drept garaj un fel de castel, dotat cu hrubă. La ieșire părea alt om, adică altă mască, și libertatea începu numaidecît să-i priască. Avea un aer umil-săritor, de parcă s-ar fi pregătit să sară o stacheță ca să-ți vină în ajutor. Deveni atît de controlat încît aranja cu cineva devotat să-i confecționeze masca mortuară din plastilină. Nu știa ce vremuri se vor inventa, și nu era exclus ca ele să vină.

Dacă trăiești în Alandalú, e bine să te duci la omul cu fața de ceară și să-i soliciți un randevu. Dacă ipocrizia lui te exasperează, dă-i un pumn : nu-l doare, îl modelează. Dacă nu — dă-i un picior. Va deveni ginditor. Poți să combini toate astea cu un pic de ciupit. Nu va părea niciodată mai absorbit.

Și așa : ginditor, absorbit, zimbitor, introspect, el va trece pe pietrele sparte. Lumea se va da negreșit la o parte, crăpînd de invidie și oftind de respect.

iulian neacșu

Maria de zăpadă

Privind cum trece timpul cum trece abia
Timpul, săracul,
Cum și bătrînul acela plutea patinînd
Iar eu călcam mărunt, între două țărmuri poate,
Crezînd în clipa aceea că te-am văzut și altfel,
Ca atunci cînd ne-am reîntîlnit
În aceeași frunză care cade iarna
Ca o ultimă privire

* * *

Albești ca o icoană argintată
Și ploile s-au șters de tine
Iar buzele de altădată
Sînt doar două petale de nalbă pe care
Apa, rece — din ce în ce mai rece este apa —
Se prelinge
Ca o despărțire mereu aminată
Între un fluture alb
Și un vierme orb și catifelat ca o ispită

* * *

Să fim noi doi ce dorință
Fire de iarbă de-asupra cărora se apleacă
Lacomă gura
Ștergînd dintre noi distanța aceea infimă
Distanța aceea
Care desparte petalele florii
Din care va umbri fructul
Singurul contur al unei iubiri care nu se mai poate desena

* * *

De aceea
Vocea ta tremură sus de-asupra unei frunți
Peste care, albă, a nins, o întîlnire de nori
Desenați cu privirea atunci cînd singură
Îți ridici ochii ca pe un șevalet pe care
S-a întins visul alb al copilăriei fără mama aceea
În palmele căreia s-au prelins
Liniile negre
Din ceea ce ai fi dorit să fii.
Ploare.

* * *

Să fim veseli, iată,
Visul ne desparte
Ne-am iubit noi astăzi
Triști și singuratici,
Înrămați în norul unui gînd confuz
Parcă am fi corăbii care de departe
Își revăd în apă propriul lor catarg
Pentru că deasupra flutură albastru
Steagul despărțirii, steagul nestemat
Cine spune vino, cine spune du-te ?
Viața pretutindeni o petreci în larg
Aplecat pe cîrma care nu te duce
Decît între țărmuri spre același prag.

(fragmente în versuri din romanul cu același titlu)

Mihai Topa : „Natură statică"

radio

Brăila '78

În drumurile pe care le face în orașele țării, realizînd emisiuni-spectacol menite să pună în valoare forțe artistice locale, chemate în fața microfonului atît pentru cei care-i cunosc, dar și pentru cei care nu-i cunosc încă, „Clubul invitaților" a poposit la Brăila, orașul ce-a împlinit de curînd (mai precis la 20 ianuarie) 610 ani de atestare documentară. Îmbrăcînd aura sărbătoresc-poetică, așa cum tradiția orașului o cere (ca o beție a metaforei încărcate de vorbe dulci și deștepte, înconjurînd povești rostogolite de fiecare piatră a străzilor ce pleacă și se întorc la Dunăre), emisiunea a fost plină de culoare și căldură, dovedind că acel climat specific al Brăilei trăiește încă nu numai prin amintirea personalităților ce-au purtat în ei și cu ei de-a lungul anilor farmecul lumii de aici, ci și prin generațiile tinere (la fel de iubitoare de vorbă rostuită cu migală și farmec, povești pasionale și singularitate).

Contaminată de prefața lirică semnată de Fănuș Neagu (și citită cu patos de doi tineri) orașul „triumf al marilor fluvii" și-a etalat pe scena sălii clubului „Victoria" tinerețea (fiecare al treilea locuitor este tînăr la Brăila), aspirațiile, împlinirile, tradițiile într-un ales spirit de prospețime și elan.

A avut loc predarea ștafetei între generațiile de coriste ale liceului pedagogic (cor premiat la ediția finală a festivalului „Cîntarea României") în cadrul festiv și emoționant al scenei, prilej cu care ne-am convins că vorbele lui Marius Grozea („este unul din cele mai bune coruri ascultate") n-au fost simple cuvinte de curtoazie adresate gazdelor. Masa rotundă a emisiunii a avut ca temă istoricul cultural al Brăilei nu în stilul evocării ca pe-o „masă a umbrelor" a personalităților născute și crescute pe pămînt brăilean, ci ca pe un ales semn de tradiție, de continuitate în viața orașului. Dar emisiunea a fost dominată de poezie și muzică așa cum era și firesc să se întîmple pentru că pe cît de cunoscute sînt realizările industriale ale orașului pe atît de puține vești legate de domeniul cultural ne parvin de acolo. Am avut astfel surpriza de a constata că tinerii brăileni sînt foarte dotați pentru muzică. E mai întîi de semnalat numele lui Ionel Bașno : melodia sa pe versurile (frumoase) ale lui Valeriu Gorunescu distingîndu-se prin găsirea sonurilor specifice melancoliei și purității textului, prin modulația vocii și claritatea ei. Alături de el, Dorin Blănaru (elev în clasa a XI-a) ne-a convins de calitatea muzicii tinere din Brăila (și, probabil, că timpul și maturizarea expresiilor și a tehnicilor muzicale vor constitui o stea norocoasă pentru cei doi tineri autori și interpreți). După ce actrița (și ea tînără) Mariana Zaharia a citit cîteva poezii ale unor elevi din școlile brăilene, a urmat un mai lung moment poetic în care autorii au fost invitați să-și citească personal creațiile. Am reținut îmboldul nobil către poezie și emoția (firească), datorată momentului, a autorilor.

Emisiunea a avut și alți invitați : poetul Marin Constantin care a citit versuri dintr-un volum în pregătire și folkistul Nicu Alifantis (împreună cu Dorin Sipoș și Miruna Ghețu) a prezentat o premieră radiofonică : „Balada păsărilor călătoare" (pe versuri de George Țărnea).

Constantin Stan

plastică

Gheorghe Iliescu Călinești

Recent sculptorul Gh. Iliescu Călinești a expus în galeria **Metopa** din Pitești — o sumară dar reprezentativă selecție din lucrările sale, sculpturi în lemn și un ciclu de desene, ce au resuscitat — martor a fost interesul deosebit al publicului, traiectoria plastică a acestui artist declanșată cu o puternică expoziție personală în 1966 la sala **Dalles.**

Ab initio — artistul a transfigurat în lucrările sale misterele ce-au pogorît din lumea silvestră a înaintașilor săi — printr-un sistem complex de totemuri — mecanisme și accesorii, menite să umanizeze prin raporturile de formă și spațiu, încleștarea inexorabilă a conflictelor.

Posedînd o capacitate de cioplire percutantă a rosturilor esenției de lemn — acest chirurg al lemnului dezghioacă pătimaș bușteanul — anihilînd nodurile și tîlcurile fibrei, ca apoi s-o modeleze cu pasta talentului său, cum ar spune prof. E. Papu, înfăptuind **creația — mesajul său estetic umanist,** de o vibrantă căldură românească.

Gh. Iliescu Călinești nu imită natura și obiectele casnice ale teritoriului sătesc, el fuzelează și stilizează diferite compartimente ale materialului — prin stimuli proprii, opera de artă devenind prin decantare **esență.** O tensiune reținută trădează majoritatea lucrărilor sale — artistul inundîndu-și opera cu voluptate senzorială de nuanță extatică.

Aducînd un vibrant omagiu lui Brâncuși — lucrarea sa potențează cu gradația golurilor și plinurilor în trepte, zborul gîndului nestăvilit al omului, aspirația spre înălțimi cosmice a demiurgului — ctitor al sculpturii moderne contemporane.

În **Fereastra** artistul rostuiește magnific fluiditatea în rotația cosmică a anotimpurilor și generațiilor, toată această desfășurare îngrădită în canonul sever al porții — străpunsă în mijloc de simbolul globului — bilă de lemn, cu mișcare imanentă a evenimentelor bune și rele pe acest pămînt.

Viziunea sa este laică — robustă — irumpe din echilibrul strămoșilor săi, munteni argeșeni.

Dacă cu lucrările sale, **Dăruire — Leagăn — Mugur,** aparent dictate într-o matrice clasică, motivul ales se contopește cu aspirația spre puritate a gîndului său sensibilizat de evenimentele de geneză ale speciei — în **Leda,** el dă friu liber unei suave senzualități — marcate de punctarea tîlcurilor germinației feminine într-un distins nud.

O deosebită prestanță în expoziție — o are lucrarea obelisc **Nodul generațiilor,** inimoasă **Creație eroică** dăruită de artist meleagurilor sale, care dacă ar prinde viață în Pitești am asista la o împlinire a darului unui mare artist pentru semenii săi.

Cu suita de desene Gh. Iliescu Călinești — ne demonstrează încă o dată, aici, la Pitești verva sa lirică, motivele alese reușind sinestezii între poezia lor și puterea de reflecție a receptorului.

Ele ar putea fi denumite **Laudă omului,** — artistul intuind fericit acel motto al lui J. P. Sartre „Omul nu este individ ci univers singular".

Nicolae Florea

muzică

Plăcerea de a cînta

Parafrazînd un clasic englez, am putea spune că a crede tinerețea preocupată doar de divertisment, este iluzia celor ce au pierdut-o. Tinerii sînt dramatici, confruntarea lor cu existența, cu arta, se petrece la nivelul de furtună a elementelor sensibilității, o trăire totală a idealului dă naștere acelei sclipitoare sincerități care începe să lipsească după acumularea experiențelor artistice. Joi 9 februarie am ascultat la Ateneu Concertul de Mozart în Do Major cîntat de tînărul pianist **Viniciu Moroianu,** a cărui forță creatoare, de stăpînire nu numai a partiturii, ci parcă a tuturor partiturilor clasice și preromantice, anunță un mare muzician. Ne-am ferit pînă acum să vorbim în superlative despre nume noi, nimeni nu primește de la început cu totală încredere o excepție — și aici este vorba de o excepție pe generații. Un tînăr de cincisprezece ani care, pe lîngă perfecțiunea periajului, a curbelor melodice nesparte de fluctuații sonore, pe lîngă susținerea interioară a notelor, a aprofundării motivelor, conduce lumea jupiteriană a acestui concert, conduce orchestra, conduce răsuflarea ascultătorilor. Viniciu Moroianu a fost ferit de faima unui copil minune, deși putea reproduce la pian orice lucrare ascultată (fie ea și Walkyria de Wagner), deși are admirabile compoziții, deși a publicat două cărți de povești și scrie schițe, poeme, deși se descurcă în partiturile de orchestră cu îndeminare. Formarea acestui complex muzician se petrece cu intensitatea formării unui Celibidache, unui Enescu — numai seriozitatea și modestia ferindu-i pînă acum de aplauzele ce s-ar fi cuvenit nu muzicianului, ci copilului-minune. Interpretarea acestui concert de Mozart, în care mari respirații eliberatoare, pasaje de concentrată grandoare și simplități de cintec vechi popular reclamă o personalitate deschisă, reprezintă o adevărată realizare.

Cu același dramatism specific virstei, orchestra Liceului de artă, condusă de **Nicolae Racu,** s-a avîntat în lucrări de anvergură, rareori bine cîntate chiar la conservator sau în unele filarmonici. Simfonia „Manfred" scrisă de Ceaikovski după poemul dramatic de Byron, s-a definit prin ansambluri monumentale, realizare onorabilă a celor mai multe pasaje dificile (solo-ul în șaisprezecimi la viole din Lento lugubre, solo-urile suflătorilor din Allegro con fuoco, etc.), însă mai ales prin sinceritate și acea deplină pricepere a stării dramatice care poate urni chiar și o mașinărie ale cărei minuscule rotițe nu sînt totdeauna puse la punct. Cu frumoase contraste de nuanțe și crescendo-uri s-a realizat uvertura „Coriolan" și senina veselie, cam masivă, din „Italianca în Alger". Plăcerea de a cînta, departe de rutina unei profesionalizări îmbătrînite, s-a răspîndit în unde luminoase.

Grete Tartler

FRAGMENTE CRITICE

Literatura memorialistică

Profesorul Iorgu Iordan publică al II-lea volum din **Memoriile** sale (Ed. „Eminescu", 1977), în stilul clar și decis, lipsit de figurație literară, pe care îl știm din primul volum. Frumusețea paginilor vine și aici din voința lor de adevăr. Memorialistul scrie acum despre viața lui în deceniile interbelice, dind, implicit, și o cronică verosimilă a vieții politice și universitare ieșene. El nu vrea și nici nu face, involuntar, literatură în marginea evenimentelor și nu-și romanțează destinul, cum se întîmplă în alte scrieri de acest gen. Ton sobru în relatare, discreție absolută asupra vieții intime, stil polemic rece cînd este vorba de adversari, deschideri, din loc în loc, spre chestiuni mai abstracte (psihologia popoarelor, pictura spaniolă, arta italiană), urmate invariabil de replieri în cronica obiectivă a faptelor.

Faptele întăresc impresia, comunicată într-o cronică anterioară, că personalitatea morală și socială a eminentului filolog s-a întemeiat printr-o dîrză voință de a rămîne, totdeauna, în interiorul legii morale. Ambiția lui este să ajungă la măsura justă și să nu iasă din buna cuviință. Temperamentele excentrice nu-i plac și este o surpriză să vedem că simpatizează și sprijină pe tînărul G. Călinescu. Nemții îi par, luați individual, „oameni (...) fără cusur", în timp ce francezii sînt egoiști, distanți ca indivizi, generoși, înțelegători ca popor. Călătorind în străinătate, filologul român caută societatea și simpatia universitarilor serioși, ca și el, oameni de carte și de caracter. Merge la Bonn pentru a-și trece doctoratul cu Meyer Lübke care, zice memorialistul, vorbea într-un ritm inegal : începea o frază repede, urma o pauză lungă, după care ultimele cuvinte erau pur și simplu înghițite. Aici cunoaște și se împrietenește cu Leo Spitzer, marele stilistician. Paginile ce narează această prietenie sînt printre cele mai interesante din **Memorii.** Rezerva obișnuită a memorialistului este lăsată de o parte, glasul se desleagă : „Pot afirma că Leo Spitzer este personalitatea cea mai complexă și mai puternică din cite am cunoscut de-a lungul vieții mele atît de bogată în evenimente de toate felurile".

Portretul ce urmează merge spre aceeași idee de modestie a inteligenței laborioase : Spitzer este strălucitor, ca spirit, dar fără snobism, lucrează enorm și știe tot ; estetician al stilului, el n-a renegat formația lui de lingvist, cum fac azi — zice filologul român, aruncind o privire mustrătoare către contemporani — numeroși neofiți moderniști, plini de ifose, disprețuitori față de știința tradițională a filologiei, de la care, totuși, au învățat cite ceva.

Iorgu Iordan este, cum am mai spus, și cum se consideră el însuși, un filolog **total,** a făcut și continuă să facă lingvistică descriptivă, ceea ce vrea să zică : toponimie, stilistică, dialectologie, fonetică, sociolingvistică etc. În multe privințe el este un precursor și, pentru a dovedi cît de mult se înșeală unii compatrioți în privința spiritului și metodei sale, memorialistul citează opiniile unor specialiști străini. Aceștia confirmă viziunea înnoitoare a filologului român. Cum n-am căderea să judec complicatele probleme de metodologie lingvistică modernă mă limitez să observ omul din spatele lor. Omul are o mare curiozitate și își aruncă ochii sistematic dincolo de granițele disciplinei sale. Privește încet și judecă bine. Ajuns la Paris, vizitează pe cine trebuie, audiază cursuri, dar își găsește timp să treacă și pe la **Moulin Rouge** pentru a vedea pe celebra Mistinguette. Aici este agresat de o femeie din afara „colectivului artistic". Filologul simte o „jenă mare". La Florența se minunează de frescele lui Fra Angelico din mănăstirea San Marco, străbate grădina „dei Boboli", vizitează, evident, galeriile Uffizi și Pitti, este entuziasmat, dar entuziasmul evită, în scris, calea imaginilor fastuoase. În Spania, pe care o preferă, dacă am înțeles bine, Franței, este atras de pictura lui El Greco și descoperă un model intelectual în polihistorul Menéndez Pidal. Vizitează la Paris pe părintele geografiei lingvistice, Jules Gilliéron, pe care îl simpatizează în baza unei „tărănii" comune sau merge în Elveția pentru a căuta pe succesorul lui Saussure, Charles Bally.

Informațiile din această sferă de cultură sînt importante pentru că arată formația unui universitar român și deschiderea lui spre ramurile noi ale disciplinei pe care a îmbrățișat-o. Un scriitor ar fi avut, evident, alt itinerariu și ar fi relatat altfel despre oamenii și orașele pe care le-a cunoscut. Iorgu Iordan nu schimbă în **Memorii** stilul din cărțile sale de lingvistică, și, chiar atunci cînd vorbește despre el însuși pune în detalii o meticulozitate de savant, evitînd orice evaziune în subiectivitate și psihologie interioară. O psihologie ingenuă se trădează, totuși, sub asprimea stilului sobru și exact. Ea se vede mai ales în însemnările despre viața universitară din Iași, aceea pe care G. Călinescu a descris-o sub înfățișări negre în recent apărutele scrisori către Al. Rosetti. Filologul este mai obiectiv și, în consecință, mai reținut, deși, dacă coborîm în adîncurile acestei obiectivități, descoperim o furie de pamfletar. Are cîteva iubiri statornice (Al. Philippide, rectorul Traian Bratu, G. Ibrăileanu și, în genere, scriitorii din cercul **Vieții Românești**) și antipatizează, tot statornic, pe alții. În 1926 este numit suplinitor la catedra de filologie romanică și, în fața asistenței de la primul curs, trece printr-o teribilă „pirporă". Ion Petrovici îi pare superficial și bombastic, Ralea este cel mai fin eseist al nostru, „scriitor", nu „vorbitor", Octav Botez, pe care critica bucureșteană îl ironiza, satisface pe memorialist prin stilul etic irepro-șabil.

Cîteva pagini elegiace relatează despre moartea lui G. Ibrăileanu și moartea rectorului Traian Bratu. Altele, mai numeroase, vorbesc despre agresiunea legionară și mișcarea antifascistă, aducînd date și observații ce pot interesa și pe istoric și pe cititorul obișnuit. Memorialistul dă extindere, în această parte a cărții, istoriei politice și nu ezită să corecteze ceea ce i se pare a fi fost interpretat greșit. Dă, de pildă, o altă variantă asupra sinuciderii lui Petre Andrei și, în genere, aduce precizări noi asupra unor fapte indeobște cunoscute. Stilul devine, pe alocuri, aluziv, un G. P., pe care generațiile mai noi de cititori n-au cum să-l identifice, este strivit de frazele minioase ale filologului, ieșit, acum, din cercul proverbialei sale sobrietăți.

Necruțător cînd este vorba de morală și de politică, el ceartă nu numai pe dușmani, dar și pe prieteni. Inteligentului M. Ralea nu-i trece cu vederea faptul că n-a protestat atunci cînd a fost izgonit din Universitate C. Stere. Reprosul se repetă în cazul lui Petre Andrei, care ar avea, totuși, scuza că a intrat tîrziu în cercul „Vieții Românești" (p. 242).

Observațiile afectuos mustrătoare de aici devin, în altă parte, aspre și inclemente. Omul cumpătat se dezlănțuie cînd este vorba din nou despre nefericitul G. P. și de moravurile (rele) din universitatea românească. El dă exemple (într-adevăr savuroase) din care ne putem face o idee despre lupta pentru putere în învățămînt. Un candidat ține calea profesorilor din consiliu, se umilește, propune servicii gospodărești, ponegrește pe ceilalți concurenți, apoi, cînd pune mîna pe catedră, devine scîrbos și intolerant. O catedră universitară, comentează Iorgu Iordan, valora în deceniile interbelice „cît o moșie". Luptele în jurul ei sînt aprige, jocul influențelor, presiunile de ordin politic întrec orice limită. Memoriile aduc, în această direcție, dovezi de cel mai mare interes. Deși combate, într-un loc, viziunea lui G. Călinescu din **Bietul Ioanide,** Iorgu Iordan o confirmă, în latură generală, prin cronica sa, ținută, înțelegem, departe de orice ficțiune.

Venind vorba de G. Călinescu și de aventura lui ieșeană, este de observat că Iorgu Iordan il prezintă favorabil și, cum reiese și din scrisorile citate mai înainte, a luptat pentru venirea criticului la catedră. Legat de cercul **Vieții Românești,** Iorgu Iordan prelungește în noua lui carte spiritul reputatei reviste și dă, indirect, informații prețioase despre rolul ei în viața spirituală a Iașului. Autoritatea publicației se exercită și în sfera vieții administrative, căci iată ce scrie memorialistul : „Fără concursul **Vieții Românești** era foarte greu, dacă nu chiar imposibil, să ajungă cineva profesor, și nu numai la Facultatea de Litere, unde funcționa Ibrăileanu". **Viața Românească** este, așadar, o instituție serioasă și nu există scriitor român care să nu dorească să publice în revista ieșeană, ceea ce, zice cu maliție memorialistul, n-ar fi cazul cu **Sburătorul...**"

S-ar putea discuta la acest punct, dar cum, în cultură, orice fapt este interpretabil, să ne mulțumim a spune că, privit de la Iași, cercul **Sburătorului** a părut totdeauna cam frivol. Părintele lui spiritual (mă rog : anfitrionul) era, totuși, să nu uităm, un... moldovean strămutat la București, și care nici el nu glumea cînd era vorba de etică. Impresionistul relativist, tolerant, stilistul subțire devenea, la acest capitol, neînduplecat. Moldovenii lui continuă să-l creadă, însă, un om cam ușuratic...

Lipsite, repetăm, de comuna „frumusețe" literară, **Memoriile** profesorului Iorgu Iordan sînt profunde pentru că nu mistifică faptele și nu idealizează prin artificiu verbal un destin.

Eugen Simion

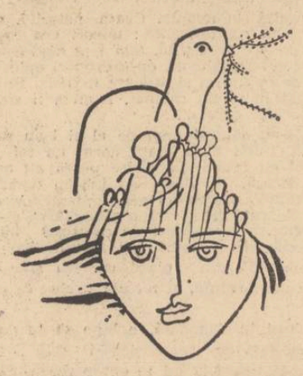

Desen de Sabin Ștefănuță

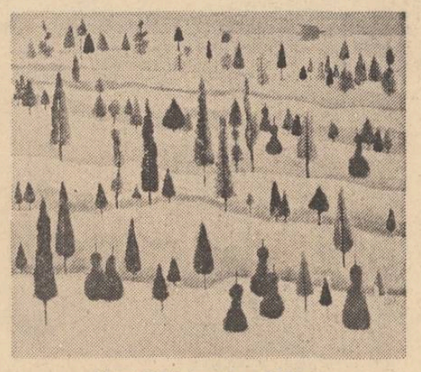

Viorel Mărginean : „Coline"

„Reușita" unei farse

Urmare din pag. 1

vitatea necruțătoare" a subscrisului). Lucian Valea mă simpatizează și pe mine, și de bună seamă, dacă aș fi trecut în lumea umbrelor, mi-ar fi rezervat și mie o firidă afectuoasă în caldul său osuar. Îi mulțumesc pentru aprecierile binevoitoare din aceste amintiri, dar îmi pare rău că trebuie să-l dezmint categoric în privința unei „farse" de care i-ar fi vorbit un alt amic comun, Aurel Buteanu.

Citez integral pasajul cu pricina :

„Recent întors de la studii din Franța, Ciocu-lescu domina cafeneaua literară ca un pontifex maximus, încît — ceea ce și era — o autoritate în materie. Într-una din zile, grupul, la inițiativa lui Buteanu, ia hotărîrea să-l încerce pe teribilul specialist. Astfel în ziarul **Credința,** ni se pare, se tipărește un articol despre doi poeți provensali : Toidi și Licebmi (în volum, eronat, Licembi, **n.n.).** Cu ziarele în față la Capșa, făptașii așteptau să sosească pe Ciocu-lescu. La intrarea lui în cafenea, se reped cu toții și cer lămuriri asupra celor doi lirici necunoscuți. Fără nici o ezitare, proaspătul întors de pe malurile Senei, improvizează pe loc un discurs critic, plin de precizări și demonstrații, trasînd profilul lor literar și făcînd situările de rigoare, în istoria literaturii provensale. Cînd își termină alocuția, amicii satisfăcuți dau pe față tărășania mărturisindu-i că Toidi și Licembi nu sunt decît anagramări pentru idiot și imbecil. Textul fusese special introdus în cîteva exemplare ale ziarului, cu complicitatea unui redactor. Hazul a fost general și pățania a circulat din gură în gură în lumea bucureșteană".

Textul e amuzant, însă plin de inexactități.

Primo : Nu eram recent întors de la studii, ci de vreo opt sau nouă ani.

Secondo : Nimeni, dar absolut nimeni nu trona ca un pontifex maximus în cafenea, nici chiar Puiu Iancovescu sau Tudor Mușatescu, cei mai spirituali dintre noi toți. Cafeneaua nu acceptă pontifici de nici o mărime.

Terțio : Articolul cu pricina cred că a apărut în **Acțiunea,** dar nu numai în cîteva exemplare, ci în tot tirajul, îndreptat fiind împotriva unui puternic al zilei. Nu se știe cine a fost autorul, în nici un caz „făptașii" care mă așteptau să-mi joace o farsă.

Quarto : M-au întrebat :

— Știi ceva despre poeții provensali **Toidi** și **Licebmi ?**

La tăcerea mea, a doua întrebare :

— Ai auzit de ei ?

Am răspuns :

— Or fi, poate. Eu știu de Mistral, de Roumanille, de Aubanel și de alți maeștri ai felibrului. Cum însă n-am idee de provensală, nu i-am putut citi în original, ca prietenul meu Alexandru Rally (mai tîrziu, magistralul tălmăcitor al lui Ronsard și al poeților Pleiadei). Am citit **Mireio** în versiunea franceză.

La atît s-a rezumat „discursul" meu, „alocuția" mea. În numărul viitor al săptămînalului **Încotro,** scos de regretații Rodan, Șoimaru și de mereu junele meu amic Legrel, am citit cam același lucru ca versiunea lui Buteanu (minus, firește, tirajul restrîns al foilor cu farsa). Cum eram unul dintre răsfățații revistei, care-mi reproducea cuvintele de spirit de la Corso (frecventam pe atunci alternativ, Capșa și Corso), ba chiar îmi atribuia și altele, făcînd din mine o sursă nesecată de asemenea vorbe, din aceeași zi, altminteri, sortite uitării, nu m-am gîndit nici o clipă să dezmint povestea. Îmi venise și mie rîndul să mi se facă o farsă. Cu atît mai bine cu cît nu izbutise !

De altfel, inteligentul memorialist, în dedicația pe care mi-o închină, mă roagă să-i iert „**legendele** incluse", cu argumentul „nici unul dintre cei **mari** n-a scăpat de ele". Ambele sublinieri în text sînt ale autorului (mersi pentru **cei mari !).**

I le-am iertat și-l invit :

— Hai să rîdem împreună (și nici unul, galben !) !

P.S. N-am vorbit niciodată despre ce nu știam la perfecție. Cum era să reușească farsa cu falșii poeți provensali ?

Ecouri la dezbaterea despre PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

Teatru — priorități românești

Edgar Papu a scris o carte, **Din clasicii noștri,** care se citește, și, mai ales, care incită la scris. O carte fertilă : iscind polemici, multe opinii utile ; și-a împlinit menirea rîvnită de autor „de a stimula și a spori *cunoașterea de noi ființe* în propria noastră conștiință".

În curentul de păreri stîrnit, mi s-au părut temeinice restituirile datorate lui Paul Anghel, nobil-ambițioase întregirile lui Dan Zamfirescu, m-au interesat delimitările lui Al. Oprea — și nu numai contribuțiile lor. Mai puțin potrivite mi se conturează intervențiile diformînd demnitatea „protocroniei", minînd-o spre megalomanie, sau cele alunecate spre o interpretare — să-i zicem „sportivă", în care se vinează performanța cronologică mai mult decît cea axiologică. Nu cred că e important să fi ajuns primii la un anume „finiș" al cutărui sau cutărui procedeu formal, într-o presupusă competiție cu Europa, ci mi se pare esențial ca în artă, în cultură, în orice, să ne dovedim mereu de *prim ordin calitativ.* Nu ca să epatăm continentul, ci ca să slujim cît mai dens oamenii acestei țări, să le oferim cît mai deplin ceea ce merită. Și merită foarte mult. Dacă în strădania de a-i servi se va nimeri să fim și deschizători de drum în raport cu alții, vom dobîndi o satisfacție în plus. Dar scopul nostru maxim se cuvine să fie relaționat poporului nostru. Asta nu înseamnă o „poziție insulară" față de criteriile, de contextul culturii universale, căreia ne simțim legați prin mii de fire organice (mai ales constatînd cu mîndrie cît de valid ne încadrăm în sistemul valoric internațional), asta înseamnă să preluăm tot ceea ce ni se potrivește, dar să nu creăm doar privind peste gard.

Discuția pornită de la conceptul de „protocronism" a iradiat, de la literatură la celelalte arte, parcă subliniind afirmația lui H. Coandă că, proporțional cu populația, puține neamuri au dat omenirii atîtea valori ca românii. În zona extra-literară, mi-au părut considerabile, chiar dacă divergente între ele, aporturile lui Dan Hăulică, Doru Popovici, Vasile Drăguț. Nimic însă despre arta spectacolului. Și nu merita tăcerea.

Mi-aș îngădui, în această privință, cîteva jalonări fugare, retro.

Înainte însă de a transla din domeniul cuvîntului scris spre cel al verbului scenic, se cuvine să ne amintim că, la întrepătrunderea lor a stat, vreme de decenii, începînd din octombrie 1911 (inițiată de Al. Davila și N.D. Cocea), excelenta revistă „*Rampa*", primul și multă vreme singurul — *cotidian de teatru din lume.*

Și acum să trecem pragul. Bineînțeles că nu încercăm să fim exhaustivi, ci ne propunem evidențierea realelor priorități românești într-o singură direcție, semnificativă, — *problema frontului de contact între interpreți și public.* E una din problemele cardinale a celor care practicăm teatrul, consecventă preocupării de căpetenie a oricărei arte : *comunicarea.* Cu atît mai mult cu cît prin emiterea vie a mesajului de către o pluralitate umană și receptarea instantanee la fel de vie de către o altă pluralitate umană, teatrul se dovedește a fi în multe privințe mai social decît oricare altă artă. Dată fiind această vocație comunitară, dilema frontului de contact implică găsirea unei cît mai extinse și mai apropiate conexiuni. Scena tradițională a ultimelor secole „cutia optică", „scena-iluzie", „italiană", e adesea necorespunzătoare, ea depărtează, izolează ; frontul de contact îi e scurt, deci puțini spectatori beneficiază de proximitatea fizică a actului spectacular. Ideală e interferarea pînă la fuziune a emoției actanților cu cea a spectatorilor, pe cît posibil evoluarea lor într-o singură categorie creatoare — *a participanților.*

Cu acest deziderat, în veacul actual, au devenit tot mai frecvente experimentările de formule spațiale, primordial „teatrul-arenă", cu locurile de joc în mijlocul publicului și la același nivel.

Dacă istoriografia mondială consemnează ca prime manifestări moderne de teatru-arenă pe cele legate de numele, devenite celebre, ale lui Lugné-Poe, care, în 1898, a realizat un Shakespeare, „Măsură pentru măsură", la Circul de vară din Paris, urmat fiind de Max Reinhardt, regizînd, în 1910, un „Oedip-rege" (Hugo von Hofmannsthal) la Circul Schumann din Berlin — nu se știe dincolo de granițe că la sfîrșitul toamnei lui 1874, un animator român, mereu-nedreptățitul Mihail Pascaly, le era precursor (vezi Ioan Massoff, „Teatrul românesc", vol. II, București, 1966, și Letiția Gîtză, „Mihail Pascaly", București, 1959). nemaigăsind găzduire în incinta „Teatrului celui Mare", Pascaly, adevărat creator, convertește obstacolul în prilej de inovație : tenace, găsește ca soluție reamenajarea Circului Schur, transformarea lui într-un „teatru-circ". În monografia Letiției Gîtză, ni se citează „proclamația" lui Pascaly, apărută într-un ziar bucureștean, în noiembrie 1874: „În circ au jucat Bathyle și Pilade, sub cort s-au jucat piesele lui Shakespeare. Între luminări de seu se juca Corneille și Molière. Fără să ne permitem vreo comparație, spunem publicului român, cu mîna pe cuget, că vom face în circ ceea ce am făcut douăzeci și șase de ani ca artiști pe toate scenele unde ne-am aflat. Publicul care suferă ca și noi desfiderea justiției și echității nu ne va părăsi în teatrul de scînduri, cum nu ne-a părăsit în orice teatru am jucat."

Și publicul nu și-a părăsit actorii, cu atît mai mult cu cît, în ambianța inedită, vibrația cu interpreții funcționa contaminant. Actorii evoluau în mijlocul maselor, uneori împreună cu spectaculoasele apariții ale unor călăreți încrîncenați în luptă sau în goană. *Nu era doar o inovație formală, ci predilect o soluție de fond :* elanurile de libertate din „Iancu Jianul, căpitan de haiduci", „Răzvan-vodă", „Cetatea Neamțului", „Zavera lui Tudor Vladimirescu" izbucneau în miezul publicului, spectatorii propagau — prin nenumărate cercuri concentrice de inimi — bătălia de inimă a actorilor.

„Teatrul-circ" rezona prompt la evenimentele bucureștene : cu ocazia inaugurării statuii lui Mihai-Viteazul, s-a prezentat o triadă de piese închinate eroului : „Mihai-vodă după lupta de la Călugăreni", „Ultima noapte a lui Mihai-Viteazul" și „Uciderea lui Mihai la Turda", folosindu-se îndeosebi scrierile lui Bolintineanu.

Aceste fragmente de istorie zac sedimentate la temeliile Muzeului de istorie a României, ridicat acolo unde altă dată și-a avut înjghebarea de scîndură, pînză și mult suflet, Pascaly — premergător prea puțin cunoscut al marilor deschizători de drum în teatrul european.

Dar nu numai în arta spectacolului cult întîlnim „avant la lettre" procedee „descoperite" de scena occidentală abia în secolul XX. Toate formațiile sătești cu manifestări spectaculare de tradiție folclorică fac acum, în toiul iernii, teatru „en rond" fără s-o știe. Am întîlnit dispunerea similară la teatrul folcloric practicat de minerii din Cavnic sau din Strîmbu-Băiuț, fie că erau călăuziți de Pop Sidor sau de Simion Pop, de Dionisie Bovneruc sau de Gh. Ardeleanu, de Ioan Tudovan sau de Ioan Rohian sau de Ioachim Zazulec. Și asta la capătul unei continuități multiseculare ; pînă acum, deținem mărturii scrise despre atari spectacole desfășurate într-o arie circulară — în secolul XII, la 1656, între 1682—86, la 1716, la 1718, de atunci încoace asemenea documente tot îndesindu-se.

Din tradiția noastră, putem da exemple de anticipare nu numai în domeniul spațiului scenic central (devenit caracteristic unor formații de avangardă din ultimele două decenii, cum ar fi Teatr Laboratorium al lui Jerzy Grotowski, Odin Teatret al lui Eugenio Barba, La Mama al Ellenei Stewart). Ca să rămînem în cadrul propus din capul locului, *relația interpret-spectator transpusă spațial* — vom constata că într-un singur obicei, de cert obîrșie antic-mediteraniană, denumit fie Tinjaua, sau Udătorii, Plugarul, Craii, prezent în cele mai răzlețe colțuri din Maramureș și Transilvania (descris atît de Pop Simion, cît și folcloristii Nicoară Timiș, Anton Badea, Cornel Comșa, Șt. Goanță, prezentat la tv de Maria Banu și Ion Filip) se creează o acțiune teatrală cu un itinerar nedeterminat, spațiul scenic născîndu-se sincron cu intervenția actantului — ca în formele de teatru „open" ale lui Jo Chaikin ; se caută obiecte ascunse, ca în unele „happening"-uri ; și intru nimic nu mi se pare mai remarcabilă hăituirea prin sala de spectacol din „Frankenstein" al „Living Theatre"-ului (1965), despre care exegeții au scris pagini adulatoare, decît alergarea după Craiul sau Plugarul scăpat, din manifestarea folclorică omonimă, la noi existînd și o motivație de etică a colectivului, cu o aleasă frumusețe.

Și cînd ne gîndim că *toate* manifestările noastre de teatru popular se desfășoară *itinerant* în vatra satului, formația pornind-o *în întîmpinarea spectatorilor virtuali,* așa cum de abia în deceniul trecut a inovat, la New-York, grupul, devenit de notorietate mondială, „Bread and Puppet"...

În arhetipurile lui, teatrul folcloric românesc este modern. Mai bine spus, este *și* modern. Pentru că poporul acesta denotă un deosebit simț al eternului teatral. Fără îndoială, multe asemenea elemente ale teatrului nostru popular nu sînt unicate — ele pot fi întîlnite la destule civilizații arhaice. În unicat ni se constituie însă sintezele acestor elemente. Și unică mi se pare viața noastră teatrală în echilibrata ei bipolaritate — cultă și folclorică. Paradoxala persistență bogată și robustă, a teatrului folcloric chiar în condițiile industrializării, ale urbanizării, ne e singulară pe plan european. Explicațiile ? Aceleași ca pentru renumele teatrului cult : condițiile oferite de România contemporană, asociate unei vocații teatrale străvechi.

Și, drept exemplu absolut de „pro-protocronie", putem să reamintim, cu un anume zîmbet, că Zeul Teatrului, Dionyssos, a fost un zeu de-al nostru, trac.

Mihai Dimiu

O întreprindere musceleană în cifre și fapte

● UN CAPITOL DE ÎNCEPUT

Alături de minerii din întreaga țară, și cei de la **Întreprinderea minieră Cimpulung Muscel** depun zi de zi eforturi susținute pentru a obține succese importante în realizarea tuturor indicatorilor de plan.

„Valorificarea la maximum a investițiilor, punerea în funcțiune a noi capacități, dezvoltarea și modernizarea capacităților existente, introducerea unor tehnologii de extracție și preparare cît mai moderne, dotarea minelor cu mașini și utilaje dintre cele mai perfecționate, acestea sînt numai cîteva aspecte cărora noi le acordăm cea mai mare atenție", îmi spunea **contabilul șef al întreprinderii, economistul Stancu Dragomirescu.**

Cîteva din măsurile întreprinse pentru ca și anul acesta unitatea economică argeșeană, despre care scriu, să se situeze pe locuri fruntașe în întrecerea socialistă, mi-au fost relatate de același amabil interlocutor, **contabilul șef Stancu Dragomirescu.**

Astfel, încă din luna ianuarie s-a procedat la o inventariere a tuturor mijloacelor fixe, pentru creșterea producției marfă la mia de lei fonduri fixe.

S-a făcut o analiză amănunțită a planului de aprovizionare la grupa de piese, în vederea creării capacității de plată, renunțîndu-se, pentru 1978, la cele care erau în stoc la 31 decembrie 1977. S-a întocmit o listă cu piesele cu mișcare lentă, pentru a fi predate la bazele de aprovizionare.

Pentru a se reduce cheltuielile neproductive s-a renunțat la o importantă sumă ce fusese afectată contractării de rulmenți și a altor piese de schimb.

Aveam să aflu, redate de tovarășul **Stancu Dragomirescu,** alte și alte măsuri pe care conducerea întreprinderii le-a luat, în vederea rentabilizării unității, a îndeplinirii calitative a cifrelor de plan, a reducerii cheltuielilor neproductive, toate aceste măsuri răsfrîngîndu-se, în ultimă instanță, asupra vieții economico-financiare a întreprinderii.

● AUTOUTILAREA — PREOCUPARE PRIORITARĂ

Știam că la **Întreprinderea minieră Cimpulung Muscel** autoutilarea este o problemă-cheie.

Știam că, prin autoutilare, aici s-au construit utilaje de complexitate deosebită, renunțîndu-se la alocarea de importante fonduri necesare achiziționării unor asemenea utilaje.

Mă interesa mai ales ce s-a realizat și ce se va realiza prin autoutilare, care sînt efectele sau implicațiile economico-financiare pe care le are aici autoutilarea. Mă interesa să aflu numele oamenilor sau colectivele care s-au evidențiat în această importantă acțiune. De aceea m-am adresat inginerului șef al întreprinderii, **ing. Constantin Dubințov.** Interlocutorul meu cunoștea viața întreprinderii ca pe propria-i viață.

Sincer să fiu, am fost puțin surprins cînd, la început, **inginerul șef Constantin Dubințov** mi-a spus că întreprinderea nu și-a stabilit un plan special de autoutilare.

— „De ce ?" am întrebat eu, puțin contrariat. Interlocutorul meu avea să-mi spună apoi că aici, în cadrul **Întreprinderii miniere Cimpulung Muscel, planul de autoutilare se realizează în paralel cu sarcinile de plan.**

Ca atare, planul de autoutilare trebuie să aibă un caracter deosebit de dinamic pentru a fi adaptabil la condițiile care se ivesc pe parcurs.

„În cadrul măsurilor întreprinse pentru autoutilare, mi-a spus **inginerul șef Constantin Dubințov,** pe prim plan le-am situat pe cele care vizează reducerea efortului fizic la personal de execuție, scoaterea muncitorilor din zonele periculoase și dăunătoare sănătății, acelea cu umiditate, din rampele puțurilor de extracție. În această idee, în 1977 s-au realizat prin autoutilare **două împingătoare hidraulice** de concepție proprie, care lucrează la rampa inferioară a puțului de extracție Poenari.

Tot în cadrul întreprinderii s-a construit **o mașină de încărcat cărbunele rezultat de la lucrările de pregătire în avans prin împușcare,** care duce la reducerea efortului fizic privind încărcarea unei cantități de 70 la sută din materialul rezultat, creînd posibilitatea de a se obține cărbune bloc, atît de necesar populației, din lucrările de pregătire, în care se ating viteze sporite față de aceleași lucrări efectuate manual. Scopul final al întregii munci este să se dea cît mai mult cărbune bloc".

Poate că acum, aici, în acest cadru, ar trebui arătat lucrul cel mai important, cu care se mîndresc toți minerii cimpulungeni : **lignitul din acest bazin carbonifer, avînd o putere calorică de 3 600 kcal/kg, este unul dintre cei mai buni ligniți din țară.**

Putere calorică mare, puțină cenușă și materiale volatile rezultate în urma arderii — acestea sînt numai cîteva din calitățile ce-l impun drept unul dintre cei mai buni ligniți din țară.

Tot prin autoutilare, în cadrul atelierului central **s-au executat foarte multe dispozitive strict necesare procesului de producție propriu, și anume : un matriță de 1 200 kgf, o instalație mecanizată pentru transportul materialului feros necesar pentru armarea în subteran, un bac pentru încărcat ventile cu azot pentru stîlpii de susținere în abataj cu pompă centrală, foarte multe dispozitive pentru injectat polietilenă și confecționat garnituri de cauciuc, de o mare diversitate, serie mică de producție, dar strict necesare procesului de producție.**

În momentul de față se lucrează, tot la atelierul central, la un **dispozitiv de preîntepenire a stîlpilor de susținere cu frictiune, în două variante : unul — mecanic și unul — hidraulic, urmînd a se experimenta în luna aceasta, februarie, de sectorul Berevoiești. Tot prin autoutilare, pentru creșterea operativității în intervențiile întreprinderii, se confecționează în cadrul atelierului central piese de schimb în valoare de circa 7 milioane lei pe an.**

● DACĂ AR FI SĂ EVIDENȚIEM

— „Cine s-a evidențiat în această susținută acțiune de autoutilare ?" — l-am întrebat pe **inginerul șef Constantin Dubințov.**

Răspunsul, însoțit de un zîmbet trădînd o mîndrie secretă, ce-i caracterizează pe oameni ce conduc minunate colective de muncă, a venit repede.

„Dacă ar fi să evidențiem pe cineva, mi s-a spus, atunci trebuie evidențiat întreg **colectivul atelierului central de la Schitu-Golești,** în frunte cu neobositul șef al atelierului, **maistrul Iulian Pătrașcu ; colectivul de mecanici de intervenție de la sectorul Poenari, conduși de șeful de echipă Ion Crîmpiță și de maistrul electromecanic Ion Priboianu ; colectivul de electro-mecanici al sectorului Slănic,** condus de maistrul **Ion Iordăchescu.**

Dacă ar mai trebui evidențiați cîțiva oameni, atunci trebuie evidențiați și cei doi șefi de sector care au avut curajul de a experimenta cele două mecanisme noi despre care v-am vorbit mai înainte : **inginerul Ion Dobrinoiu de la Poenari și maistrul Ion S. Popescu, de la Slănic".**

● ECONOMISIREA ENERGIEI ELECTRICE ȘI A COMBUSTIBILILOR — OBIECTIV DE PRIMĂ IMPORTANȚĂ

În ceea ce privește consumul de energie electrică, ne-a spus **inginerul șef Constantin Dubințov,** s-a dat o importanță deosebită reducerii lui, utilizîndu-se foarte multe resurse interne, care au condus la o reducere a consumului specific de energie electrică pentru cărbunele extras, de la 15,3 kwh/tonă la 15,1 kwh/tonă, cu toate că activitatea întreprinderii se extinde în adîncime, crescînd deci înălțimile de refulare a apelor din subteran și de extracție a cărbunelui din subteran. Practic, odată cu extinderea în adîncime, consumul ar trebui să fie mai mare, dar grație măsurilor întreprinse, s-au obținut economii ce se cifrează la 530 000 kwh. Această economie a făcut posibilă introducerea energiei electrice și în cariera de exploatare la zi Aninoasa, măsură strict necesară odată cu trecerea la lucrul de 24 de ore. Cu toată energia folosită în carieră, în final, pe întreaga întreprindere, s-a obținut o economie de aproximativ 200 000 kwh.

„Cum a fost posibilă economisirea unei astfel de cantități de energie electrică ?", l-am întrebat pe inginerul **Constantin Dubințov.**

„Aceasta, mi-a spus dumnealui, a fost urmarea mai multor măsuri luate de conducerea întreprinderii. Cea mai importantă și mai eficientă a fost **munca cu omul.** S-a ajuns ca fiecare să fie convins că raționalizarea consumului de energie electrică este o datorie a tuturor. Aceasta s-a făcut prin discuții directe cu oameni, prin propagandă vizuală. De abia apoi am situat măsurile tehnice, pentru că oricîte măsuri tehnice am luat, dacă elementul om nu e convins de necesitatea economisirii energiei electrice, rezultatele scontate întîrzie să apară". Am aflat astfel că una din măsurile tehnice a fost aceea a **eliminării totale a tirajului artificial la centralele termice și forje, prin montarea de coșuri care să creeze tirajul natural, fapt ce duce la eliminarea totală a consumului de energie electrică.** Ar mai trebui amintită, tot ca măsură de economisire a energiei electrice, **introducerea dispozitivelor de electrosecuritate la transformatoarele electrice de sudură,** care scot de sub tensiune transformatorul, în momentul cînd sudorul nu lucrează. Sau **sistematizarea tuturor rețelelor electrice de alimentare cu energie electrică în subteran** și, în principal, **apropierea posturilor de transformare de 6/0,4 kvolți de punctele încărcate cu consum.** Sau **redimensionarea necesarului de aer pentru aerisirea locurilor de muncă din subteran** în vederea încărcării optime a ventilatoarelor principale.

● OAMENI ȘI FAPTE

Și reducerea consumului de combustibil convențional a stat în atenția **Întreprinderii miniere Cimpulung Muscel.** Astfel, pe întreaga întreprindere, anul 1977 a consemnat o economie de 37 tone.

Aceasta a fost posibilă prin **reducerea consumului specific de la 0,73 tone combustibil convențional pe milionul de lei la 0,59 tone combustibil convențional.**

Introducerea lucrului de 24 de ore a scos în evidență abnegația întregului colectiv de mecanici, excavatoriști, buldozeriști, mecanici auto, condus de **inginerul Vasile Badea.** Ar trebui spuse cuvinte de laudă și la adresa colectivului din sectorul transport, care fără nici o dotare suplimentară din funiculare în anul 1977, ci doar printr-o utilizare la maximum a instalației de funiculare, prin executarea preventivă la cupe și la instalațiile de acționare, a reușit să crească capacitatea de transport cu aproximativ 40 la sută. Pe lîngă acest colectiv, condus de **inginerul Petre Chirvasiu,** ar trebui amintit și lăudat cel al raionului Horezu, condus de **inginerul Gheorghe Ghinea.**

Cuvinte frumoase, despre ei, despre acești oameni minunați, au rostit și **președintele comitetului sindicatului, Costachi Bobonțanu** și **secretarul adjunct U.T.C., juristul Nicolae Teodorovici.** Toți mi-au dat și alte nume. Nume de oameni adevărați. Fie-mi îngăduit să închei acest reportaj transcriind, cu emoția cu care au fost rostite, cîteva din acele, multe, foarte multe, nume care mi-au fost date. Nume de fruntași. Nume care sugerează abnegația, dăruirea, pasiunea. Nume care sugerează grija pentru cei cărora se adresează acest reportaj : beneficiarii cărbunelui extras din bazinul Cimpulung Muscel. Nume de oameni.

Iată-le : **Nicolae Stana, Iosif Petrescu, Ion Soroiu, Gheorghe Gavrilă, Petre Damaschin, Mihai Nistoriu.**

Și alții. Pentru că așa cum îmi spunea **președintele comitetului sindicatului din întreprindere, tovarășul Costachi Bobonțanu,** numărul celor evidențiați în întrecerea socialistă, a fruntașilor deci, este de 181.

Tuturor — un cald omagiu, în semn de prețuire pentru munca lor !

REPORTER

atelier literar

poșta redacției

IVAȘCU PETRE : Versurile sînt modeste, proza, însă, cu aer de parabolă, pare să atește o anumită indeminare. Să vedem ce mai urmează (...dar apelați la o mașină de scris).

BARBU TEOFIL : Singurul lucru demn de interes e „Rugăciunea unui necredincios", un fel de poem în proză. Celelalte, încercări speculative cu aer filosofic, care, însă, nu ajung nicăieri.

N. ZAMFIR : Povestea nu e rău scrisă, o serie de elemente indică unele aptitudini pentru proză (chiar dacă uneori lucrurile coboară spre reportaj). Să vedem ce mai urmează.

INA P. : În marginea confecției modeste și convenționale, dar cu unele „virfuri" care tind spre zonele poeziei („Să nu mai vreau", „De-aș putea", „Rămii").

N. TRANDAFIR : Lucruri de efort și mimetism care, uneori, se apropie de o anumită înfățișare lirică („Reflux", „Autoportret").

TONE NICU : E chiar așa cum ziceți, „prea multă vorbărie, prea multă zgură, prea prea mare risipă de cuvinte" și, putem adăuga prea multă grabă și superficialitate. Un fir debil de cintec se lasă bănuit, citeodată, în aceste grămezi de „material" rău folosit.

I. G. : Sînt elemente care permit înfiriparea unei speranțe („Nu mă tulburați", „Aș putea fi o mină întinsă"). Să vedem ce urmează.

D. AMURG : Ceva mai bine, parcă, în general, și mai ales în „Imn", „Nox XII", „Pasărea", „În munți".

M. ANGHEL-ZINCĂ : Mai interesant (din cele două plicuri), „Preludiu", deși nițel cam grăbit, expeditiv, neadîncind analiza psihologică, motivația, cadrul, etc. Bună ideea cu „jurnalul", dar, pentru a fi într-adevăr un jurnal, el trebuie să rețină nu numai micile întîmplări pitorești, ci, de asemeni, să depene niște gînduri, niște amintiri, niște procese sufletești, să pătrundă mai profund în tainele „spovedaniei" (nu este, oare, acest caiet de însemnări, în cazul dat, dacă nu cumva în toate cazurile, martorul cel mai cinstit, „urechea" cea mai fidelă, mai discretă, mai de credință, pentru toate gîndurile, întrebările, suferințele noastre ? Și nu este, cumva,

Cornelia-Victoria Dedu : „Joc"

convorbirea zilnică, intimă, cu el, cea mai bună „terapie" a acestor suferințe obsedante, care merg uneori pînă la un fel de blocaj psihic ? În acest sens, dacă „maestrul" care vă invită la speranță și încredere nu știe prea multe (și e păcat că nu știe!) nu e indicat oare — chiar salutar — ca jurnalul să le știe pe toate ?... Versurile de la sfîrșit nu ne-au plăcut, nu atît pentru performanța lor literară, cît mai cu seamă pentru ideea, profund falsă, lipsită de imaginație și orizont spiritual (dacă nu chiar de bogăție sufletească) a „vieții pe o singură carte".

MIRCEA ALBU : Versurile, în cea mai mare parte inerte, livrești, „făcute" nu mai au forța „viziunilor" de data trecută. Mai bune (mai degajate și cursive) : „Machina", „Hoața" și, oarecum, „Mingiie bărbatul", „Cîmpia cenușie", „Întoarcerea bărbatului". Prozele sînt interesante, bine scrise, în general (cu unele excese de „flori de stil", cu unele pasaje mai puțin clare și cursive — „Cel ales" — cu unele soluții finale incomplete, chiar dacă acceptăm ideea de fantastic și „mister" — „În adîncul", „Oameni în tren" — etc.). Cele mai bune ni s-au părut „Oameni în tren", „Trecutul îmbălsămat", „În adîncul". Aceste schite (cu o aplecare susținută, convingătoare, spre fantastic) ni se par lucrul cel mai consistent din tot ce ne-ați trimis. Ele ne lasă, totuși, senzația că au fost scrise cumva la modul subsidiar, printre picături, fără o convingere și o concentrare deosebită. Nu ne putem lua riscul, firește, prin această afirmație, să vă „impingem" spre proză, în dauna poeziei — asta o veți hotărî singur. Dar credem că trebuie să-i dați prozei cel puțin aceeași „șansă" ca și poeziei. Ca să puteți avea, dv. însivă în primul rînd, condiția optimă a unei corecte opțiuni finale.

Carmen Roșioreanu („În ploaie", „Dialog"), **Moroșan Maria, Zaharia Constantin :** Sînt unele semne ; merită să insistați.

Adrian Alui Gheorghe (ceva, în „Casa bătrînă", „Păsările", „Călător"), **Vasile Ieșeanul, Antoana M. Alexe, Iulian Crudu, M. Lungu, T. Pîrvan, Ion Dragoș** (ceva mai bine, în „Despre tăcere", „Cu fiecare cuvînt", „Autoportret") **Ion Codreanu, Dorin M. Ștefănescu, Șerbiana Andrei Ion, Dumitru Branc :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

Zăpezi

Trebuie să ne-ajutăm în viață,
Trebuie să ne privim în față,
Trebuie să iubim,
Trebuie să vrem să fim,
Trebuie natura să ne placă,
Trebuie să-nvețe gura cînd să tacă,
Trebuie să aflăm în ce lume trăim,
Ce-i slut, ce-i sublim,
Ce-i de folos, ce nu-i de folos,
Ce-i bun de sus și pînă jos –
Și ce nu-i bun,
Să îngropăm de pe acum ;
Să ne-nvățăm noi înșine cu apa,
Cu viscolul, cu visele, cu sapa,
Cu focul și cu sufletești nepotriviri,
Cu ghimpi cît și cu trandafiri...

Nu mai recurgeți la vicleniri !
Noua durere a poeziei, prima podoabă
a primei iubiri,
Va fi asemeni unui început de primăvară,
Cînd voi, zăpezi, vă veți topi pe-afară
Și veți ceda pămîntul, frunzei, ierbii,
Pe care o doriră mieii, cerbii,
Și florilor frumos mirositoare,
Și dragostei sub razele de soare...

ALEXANDRU PRIBOIENI

Unghiul potrivit

Nu te mihni fiecare
dimineață e frumoasă caută
unghiul potrivit
sufletul se impleticește printre
dogme și imagini
o carte răsună în urechile mele
ca o trîmbiță îndepărtată
pe scaun motanul se spală metodic
(nimeni nu-l îndeamnă la asta)
nu fii trist trebuie să
existe un clește,
ceva de scos din gînduri
îndoielile ca pe niște cuie

VALERIU PRUTEANU

Răsărit

Voi zbura, spunea arborele
voi cunoaște amețeala visului, șoptea apa
voi fi pretutindeni, spunea aerul proaspăt
voi deveni se-auzea adierea
voi năpusti se gîndea sămînța
voi fi fereastră pentru morți, medita lacul
voi fi o parte a lumii proorocea lumina,
ne vom ascunde numai
murmurau stelele prin iarbă
vom fi, vom fi spuneau pietrele
păsările, orizonturile
alunecînd în muzica sîngelui meu,
ce dulce supliciu !
lucrurile din jur întîmpinau răsăritul
cu simțurile mele.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Cornelia-Victoria Dedu : „Antichități"

Cîntec dulce

Ne mingii iarăși fruntea precum adierea
plopul
Precum în liniști seara învăluie țărina,
Cînd sîngele ei negru își biruie galopul
Și ni-e de fructul zilei încă încinsă mîna.
Ni-s palmele trudite c-am frămîntat oțel,
În ochi încă ne joacă prefacerea lui dură,
Dar cît de dulce sună seninul în acel
Cîntec adus din munți sau din cîmpia pură.
Din notele lui limpezi, profunde și suave
Un fluviu de lumină se naște permanent
Și înotăm ca peștii în apele lui grave
Și el ne odihnește și ne absoarbe lent.
Și dacă-n timpul nopții o umbră călătoare
Ne-adulmecă uimită cu umedul ei bot
E pentru că în pori păstrăm miros de soare
Fiind și munți, și rîuri, și bărăgan. Și tot.

T. N. HALMYRIS

Nunta

Și iată cum cerul poate să-ncapă
Sub simplul arc al unei
porți de brad,
Cum orele se caută mirese
Rotindu-se sub vălul fetei
alb,
Și iată cum
În ceasul născocit
De ochi și mîini
Se va ivi un mire,
Frumosul zeu
Din nou reîncarnat
Să țeasă fir
Eternelor idile...
Va fi ca începutul unei liniști
Nici nu vom ști cînd s-or fi
petrecut,
Tac ușile ce privegheză
Taina,
Iar noaptea cea mai lungă
N-a trecut...

ANGELA NACHE

Iarna

Iarna
fumul cade în ochiul
alb adăugat dimineții
cuvintelor
fire de tutun
fulguind
bruma de hîrtie
rămasă
întîmplător
pe mașina de scris
uitată afară
ninge
cu versuri albe.

DAN LADINA

Aerul nostru se respiră curat

În oglindă sîntem foarte săraci
frumoasele sentimente nu se descriu
nu apar ca ridurile în fotografie
nu iradiază în frunze primăvara
dar ele dau gravitația care
ne leagă de un anume pămînt
de un prieten de aerul nostru
ele ne fac asemeni cu Lear
după furtună cunună de spini
credința și iubirea de țară.

VIORICA IONESCU

„Cine-și dăruie viața și-o va cîștiga"

Urmare din pag. 1

etapă revoltă a evoluției noastre, bucurîndu-se în același timp, printr-un echilibru compensatoriu pe care-l fixează natura pentru aleșii săi, de prețuirea și prietenia generoasă și solidară a unor personalități ca Ressu, Pallady, Dărăscu sau Steriade, Sadoveanu sau Călinescu, și, ajuns, prin alegerea sa ca membru a mai multor Academii la universalitate, numele său constituie un simbol al artei realiste moderne.

Ca să folosec un termen de atelier, bănățeanul născut la Craiova și format spiritual în dulcele tîrg al Ieșilor, sub obîduirea marelui Tonitza, a demonstrat, pilduitor pentru generații, o tărie de caracter și o forță neobișnuită, proprie tuturor titanilor plasticei universale în a-și impune credințele artistice și a persevera cu tenacitate pe drumul lui propriu, neabătîndu-se de-a lungul unei cariere de aproape 50 de ani de la maniera lui de a vedea și picta. În treacăt fie spus, că un paradox (dar oare numai ca un paradox ?), în anii mai apropiați cînd bintuiau la noi furibund ispitele atitor mode și experimente ale experimentelor, străine, evident, Baba „formalistul înveterat" (el cu Brâncuși în sculptură și Arghezi în poezie) era contestat acum cu un suveran dispreț și stringeri neputincioase din umeri : Baba ! Un proletcultist. Arta lui ? Curată pompieristică, învechită, depășită etc. „Nu m-am schimbat în pictură, recunoaște el însuși, (cu ce sublimă sfidare, sfidarea certitudinii și a lucidității unui artist stăpîn pe mijloacele sale) fiindcă am socotit întotdeauna că mai este încă mult de făcut cu mijloacele ce am. (Și, mai departe, transformînd polemica într-o adevărată mărturisire de credință) : „Nu mai sînt la virsta **aventurii.** În schimb îmi cunosc dimensiunile și de fiecare dată vreau să fiu pe măsura lor, mai puternic, mai dramatic, mai pictor". Și ce altceva e arta lui (dintre care o sută de opere unele capitale și altele, multe, mici insule de vis și poezie peisagistică, de portrete și grupuri umane dăltuite în brunuri și tonalități grave, se configurează în geografia sa de umbre și amintiri și observații de viață adunată în vastitatea sălilor Dalles, ca o liturghie păgînă a unui om puternic și pătimaș, grav și melancolic, sedus mereu de misterele umbrei și luminilor prin care și cu care a străbătut o epocă, cea mai plină din istorie în umbre și lumini patetice, deschizătoare de viitor) ce altceva, repet, e toată arta lui, romanele lui dense, de istorie și psihologie umană, adîncile mișcări de mase arhitectonizate în spațiu, respirînd în cîmpuri nesfîrșite, sub ceruri violente și nu mai puțin rebrenienele lui adîncimi de suflet făcute să transpară obsesiv, prin fețe, prin mîini, prin ochi și guri, mai cu seamă prin ochi și guri, guri deschise, crispate, flămînde, îndîrjite, disprețuitoare etc., decît demonstrația statornicei lui lupte cu diavolul, cu poncifele vremii și ale meseriei pe paleta căreia și-a sanctificat mîna ce ar fi putut uimi lumea cu virtuozități de violonist, dovedind în toate putere, dramatism și un penetrant ochi de vizionar. Vizionar ? Oare am greșit cuvîntul ? Nu, căci stîlpii de susținere ai întregului edificiu ridicat viitorului de către pictor sînt cei doi pe care filozofia marxistă a partidului nostru îi pune în centrul dezvoltării întregii societăți și istoriei contemporane : muncitorii și țăranii. Aceasta, tematic. Firește, tot atît de bine, conform unui alt temperament, ar fi putut picta structuri onirice, naturi statice, fragmente anatomice transfigurate în visuri paradisiace, aventuri exotice extrase din lumea marină sau magnificiența materiei însăși și fantasticul regnurilor și ar fi rămas tot pictor. Dar ființa lui, în vigoarea ei plenară, a fost atrasă și s-a contopit cu perenitatea muncii oțelarului și a țăranului. Într-o vreme, sub păgubitoare percepte estetice ce duceau la edulcorările realității și îmbrăcării în plastică a omului nou în hainele lui de duminică, sau, mai brutal spus, la festivism și zîmbete de paradă, Baba, truditorul, încrîncenatul, avea tăria și curajul să picteze munca în toate sforțările ei eroice : să surprindă în vastitatea pînzelor sale nu miini curate de domnișoare în salopete ci adevărata mînă plină de vigoare, înnegrită de fum și cărbune, ca și fețele iluminate de gînduri de dîrzenie și speranțe ale oțelarilor, plămădite parcă din magma șarjelor ; sau ale minerilor, emaciate de suferințe și încleștare dramatică și ardentă biruință pe care ți-o înscrie în ochi și pe frunte satisfacția datoriei împlinite ; fețe desprinse din întunericul pămîntului, purtînd cu ele spre casă prin plumbul oboselii care le îngreunează pașii, nostalgia zărilor și tristețea, bucuria și visurile de rodnicie cu care-i încarcă glia, ca o noblețe, pe stăpînii și slujitorii săi. Strict tematic, formal tematic, vreau să spun, dacă s-ar fi înscris numai în epocă, răspunzînd comandamentelor sociale și personagiile lui dacă nu conțineau adevărul pe care-l conțin, generat de frumusețea lor aspră ce țintește dincolo de cercul vicios al propriei lor rame și Baba „cu imperiul lui de supuși, eroii pînzelor sale", s-ar fi dovedit într-adevăr depășit, perimat, condamnat la uitare. Dar el a pictat **nu teme** cum au făcut atîția alții ; nu scheme, făcînd mai multă sau mai puțină literatură tezistă în imagini, ci acea „realitate din adîncul subconștientului plin de taine, de surprize, de nesfîrșite taine și surprize. De aici... imaginile, formele, culorile și straniile imperecheri de armonii, cum își definește singur arta. Din acumulările experienței de o viață, din tot ceea ce am văzut că a însemnat și inseamnă pictura pentru mulți dinaintea mea și din timpul meu, din forța cu care mă captivează, din misterul cu care mă tulbură, îmi hrănesc incontinuu spiritul, fantezia, setea de culoare și, mai presus de toate, forța expresivă ce — obligatoriu — trebuie să triumfe într-un tablou". Á propos de această forță expresivă, am avut un adevărat șoc revăzînd parte din tablourile expuse în retrospectivă. Așa, de pildă, o impresie copleșitoare, de-a dreptul fascinantă, pe care am avut-o în fața vastei compoziții din 1958, acea familie de țărani (bărbați, femei, copii) care vine de neunde, din adîncul pămîntului desprinsă din acea văpaie de lumină ce pilpiie pe linia orizontului. Grupul merge spre noi, impresie confirmată și de unul din cei mai dotați elevi ai maestrului, remarcabilul pictor și grafician de o atît de pregnantă originalitate, C. Baciu : postindu-ne la distanța necesară în dreapta tabloului, întreg grupul, distinct, în verticalitatea lui, cu bătrînul desculț, cu traista și sapa în mînă, vine spre dreapta ; deplasîndu-ne ușor pe aceeași direcție, către stînga, întreaga compoziție, ca într-un truc cinematografic, se deplasează : personajele, prin fetița din centrul compoziției și mama cu copilul în brațe din spate, înscriind un semicerc spre stînga. Fetița, apoi mama cu prunc, mișcîndu-se mișcă după ele trăgînd întreg grupul. Fantastic !

Sau ochii care te urmăresc din alte tablouri ! Sau Arghezi cu trupul lui fragil sprijinit în baston care mișcă din cap, pierdut în fotoliul atît de uriaș și străin. De „regele nebun" care-și ascultă gîndurile și ne face și pe noi parcă să i le auzim, ce să mai spun ? Nemaivorbind de mișcarea gurilor — a acelor guri bătrîne și flămînde care țintuiesc umanitatea făcînd-o să se întrebe încotro se îndreaptă cu toate energiile și bunurile ei — spre neantul autodistrugerii sau spre satisfacerea acelei nevoi atît de patetic exprimate !

Cînd în lumea artelor moderne își face loc tendința tot mai evidentă și descurajatoare de despersonalizare a artei, cu tot valul de „entuziasm snob și inconștient pentru non-artă" (eminențe critice teoretizînd agonia sau chiar moartea ei) Baba are curajul bătrînilor maeștri, repetindu-le gestul, nu numai de-a face cît mai subiectiv pregnantă arta lui figurativă, abundentă în detalii realiste și accente expresive ci de-a se introduce chiar pe el direct în tablouri, incluzîndu-se printre „concetățenii" săi de pe stradă, în studiile asupra **spaimei** (războiul cu dezrădăcinările sale), înfățișîndu-și chipul în nenumărate autoportrete, urmărind succesiv devenirea figurii umane, continua luptă cu timpul, cu deformările pe care le operează subtil sau grosier pe fața unui om puternic, demn și disprețuitor cu sine, cu alții și cu timpul care-l mistuie fără să-l înfrîngă.

Multe s-ar mai putea evoca acum cînd această retrospectivă îl găsește pe maestru în plin elan creator dar cred că cel mai succint și sugestiv lucru s-ar putea spune apelînd la cuvintele lui Thomas Mann, rostite de acesta de pe culmea celor șaptezeci de ani : „E o vorbă mare (și această vorbă i se potrivește din plin lui Corneliu Baba) că „cine-și dăruie viața, și-o va cîștiga". Și-a dăruit pînă la mistuire viața artei dar și-a cîștigat-o prin artă. Prin arta lui de profunzime ce reprezintă, prin latura ei majoră, unul din cele mai fertile drumuri ale cunoașterii de sine a plasticei românești.

Columna

Urmare din pag. 1

lor : „Strămoșii mei, desigur, s-au chinuit pe-aici... / Tăind cu plugul brazde adînci și roditoare // Cu aurul din cîmpuri, legînd pe cel din soare, / Erau mai altfel, poate, decît i-aș crede — mici... / (...) Și-atuncea cînd dușmanii se arătau în zare, / Uitînd și plug și turme, în cale le ieșeau ; / Homer nu spune însă, că-n vremuri legendare, / Desigur că, în luptă, și ei atunci mureau".

Poeții de astăzi, prezenți în antologie cu versuri memorabile, continuă „peste mode și timp" generoasa temă, aducînd, din perspectiva vremii noastre dar cu mijloacele dintotdeauna ale poeziei adevărate, prinosul de simțire și frumusețea gîndului curat. Sînt antologate poezii de Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Teodor Balș, Gheorghe Pituț, Marin Sorescu, Nicolae Dragoș, Grigore Hagiu, Adrian Păunescu și încă mulți alții, constituind un elevat omagiu al trecutului, o cale spre cunoașterea de sine a neamului. Căci, cum spune inspirat Paul Anghel în excelenta prefață a antologiei, o privire de ansamblu asupra permanenței acestei teme în literatura noastră, ci înlăuntrul istoriei poporului : „Cine sîntem în fond ne-o spun, pînă la urmă, vîrstele poeziei".

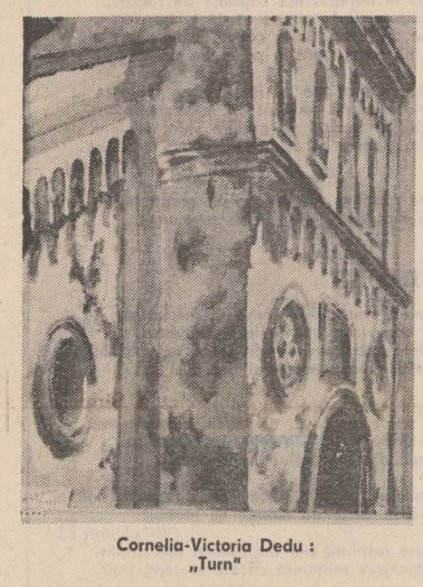

Cornelia-Victoria Dedu : „Turn"

Proza literară a lui Eminescu

Urmare din pag. 1

toare cu cele din **Mortua Est !** de Eminescu. Interesantă nota lui D. Vatamaniuc în legătură cu această poezie și fragmentul în proză care începe cu întrebarea : **Cine-a văzut o-nmormintare în București ?** E vorba de o fată de boier. Dochia, pe care Eminescu o urmărise prin 1866, la întoarcerea sa de la Blaj. Citim într-un manuscris însemnarea : „Urmărirea din partea mea a celei fete de boier în Cișmigiu...". Să fie tot aceeași, la a cărei înmormîntare va lua parte înainte de 1871 ?

D. Vatamaniuc nu a reținut sugestia mea că Dumas, citat de Eminescu în **Geniu pustiu,** este fiul și nu tatăl. Poetul asistase la reprezentarea piesei **Dama cu camelii** (dramatizarea romanului cu același nume) și și-a ales îndubitat ca model pentru Poesis pe Marguerite Gautier. S-a reținut posibila lectură a lui Eminescu pentru peisajul siberian a relațiunii lui P. L. Le Roy, **Vrednica de însemnare întîmplare a patru corăbieri ruseși care au fost strîmtorați de iarnă în ostrovul Spițberg.**

Vorbind de sursele istoriei intitulate **Iconostas și fragmentarium,** indicate de G. Călinescu în prima sa exegeză a operei eminesciene, D. Vatamaniuc scrie : „G. Călinescu își întemeiază erudiția pe apropieri tematice și de nume, fără legături directe cu povestirea și, la reluarea exegezelor sale eminesciene în ediția nouă, renunță la ea". În realitate, G. Călinescu comunică izvoarele sale întîi în **Națiunea** 1947 (articol pe care D. Vatamaniuc îl citează cu o abreviere) și reia textul în întregime în **Opera lui Mihai Eminescu,** I, ediția a doua, 1969 (gata din 1947), p. 456—457.

De reținut manualul de istoria lumii consultat între altele de Eminescu, dată D. Vatamaniuc. E vorba de **Lehrbuch der Weltgeschichte,** I-III. 1856—1859 de Bernhard Welter, manual folosit în gimnaziile și liceele germane. Apropierea dintre nuvela eminesciană **Avatarii faraonului Tlà** și romanul lui Rebreanu **Adam și Eva** îmi aparține.

D. Vatamaniuc nu a reținut ipoteza mea că Eminescu proiectase un roman pe care și-l intitulează **Aur, mărire și amor** și căruia trebuie să-i subordonăm fragmentele intitulate de actualii editori : **La curtea cuconului Vasile Creangă** numit astfel întîi de Perpessicius), **Moș Iosif** (titlu și în ediția Simion — Șuteu), **Părintele Ermolachie Chisăliță, Falsificatorii de bani.** În primul fragment, cu acțiunea la Iași, apare un personaj melancolic cu numele Iorgu, brun. Personajul revine în al doilea fragment, în mediu rural, neființ altul decît fiul cuconului Vasile Creangă. Eminescu ar fi pus la contribuție, nici vorbă, experiența sa de viață, travestindu-se sub numele fratelui său Iorgu și numind Vasile Creangă pe tatăl său Gheorghe Eminovici. În acest al doilea fragment apare moș Iosif, fratele cuconului Vasile, un pustnic sociabil. Solomonul curții, priceput în explicarea viselor și în mai toate meseriile, portretizat aparte în cel de-al treilea fragment. Legătura dintre aceste trei fragmente este indiscutabilă. Să nu uităm apoi că, în primul, Eminescu relua un fragment în versuri intitulat **Pustnicul** care trebuie probabil pus în legătură cu romanul vicontelui d'Arlincourt **Le Solitaire** (1821) tradus în românește de Pavel Pruncu sub titlul **Pustnicul** și salutat la apariție de C. Negruzzi prin două poezii în **Alăuta românească** din 1837. D. Vatamaniuc ne avertizează că numele Chisăliță și Buchilat sînt luate de Eminescu din comedia lui Slavici **Toane sau Vorba de clacă** unde dăm peste părintele Chiriac Chisăliță și dascălul Averchie (la Eminescu : Pintilie) Buchilat. Dar astfel de eroi burlești apar și în fragmentul anterior. **La curtea cuconului Vasile Creangă,** în persoana, de exemplu, a cuconului Drăgan Ciruță, tip de avar cu capul ca un „calup chelbos" și nasul mare, urît, crezîndu-se totuși frumos, demn de a ajunge „nu vodă, ci-mpărat" sau a poetului Prorofiric Rufă, vărul lui Vasile Creangă, silit de ginerele său la cerșetorie și vagabondaj. Faptul că cele două scrisori, una a lui Soboltov, anunțînd pe superiorul său că a dat de urmele unor falsificatori de bani și speră să prindă pe șefi, și alta a lui Cezar care-i recomandă prudență cu privire la complicitatea persoanelor suspuse, deoarece lumea-i o pînză de păianjen prin care muștele mari trec cu usurință, iar cele mici se încurcă, scrisori aflate pe același manuscris care cuprinde fragmentul **Părintele Ermolachie Chisăliță,** nu lasă nici o îndoială că ar fi servit cu fise pentru același roman **Aur, mărire și amor.** Într-o variantă la primul fragment vedem că Iorgu numit acum Cătălin, se lasă pradă uritului voluptos, iernatic, în intenția de a se apuca de „lucrul cel mai plăcut din lume" : să-și înșire viața în scris, poate așa cum o face poetul însuși în fragmentul quasi-autobiografic **Visul unei nopți de iarnă** cu prefigurarea tipului feminin de Dalila.

Ion Brad

Urmare din pag. 1

catedrală în pereții căreia se păstrează toate jurămintele rostite sub lună și călcate-n picioare, acolo zilele-și joacă viața pe o boabă de strugure „pofta de joc ce născocește miei" și, după cules, cînd merii secretă albine tîrzii și le trimit să înfunde văile și fiecare clipă e un balcon ce lunecă în vechi arginturi, poetu-și tălmăcește dulce legea lui :

...Mîine-n zori vom culca viețele roșii în
groapa
caldă ca un sărut. Du-ne, adu-ne.
Ceas al nădejdilor, tînăr, ce bate
În mai, cînd îndoielile-s toate ucise.
Cu brațe verzi de lujeri, cățărate
Să aiurăm de seve și de vise.

Prin Ion Brad, colinele Tîrnavelor se unesc cu dealurile Argeșului cîntate de Ion Pillat. Măr înflorit între, lei dormind. Lună strigîndu-și despărțirea de raiuri și coborînd să se-așeze în vii ca-n satul copilăriei. Lemn de palisandru pe care se odihnesc, înainte de a-i înghiti marile prăbușiri în rozmarin, păunii din ziua cea mai lungă a verii, regina zilelor de vară. „Țară cît un leagăn... rădăcină povestitoare". Brad, ca și Pillat, desenează miresme de razachie pe un potir de sărbătoare domnească. Brad — și asta mă uimește, fiindcă el, nebînd, nu știe că Dumnezeu numai într-un han poate fi dezbrăcat de prinzuri, brînduși, vinători, sandale și acatiste — a intuit că, lîngă firul de grîu, ca arbore mamă al pămîntului românesc, poate sta numai vița de vie.

„Cărturar tremurînd de soarta cuvintelor" („Blaj... cetate de idei / așediată de viță de vie, / de nuci îngîndurați / ca vechii corifei / de libertate / și de lătinie") Ion Brad umblă să-și sprijine cîntecul pe luciri de mărgăritar :

...Mari păsări tulburate de mister
Nu scutură nici flori, nici frunte-zboară
În ceruri nalte care cer
Căderea frunții tale, stea de seară...

Brad își iubește țara de-acasă, aceea „scrisă c-un spin, pe frunză, lîngă nuci, în vii", ca o noapte de Crăciun colindele. Și, ca la toți poeții din Transilvania, pe scara sufletului său, bătute-n foamea singelui, ard în nestingere, pecețile Romei, amestecate cu clipele singurătății lui Zamolxe și clipa decapitării lui Decebal.

Viscol adormit în spuza
Veacurilor, te respir
Cald, la Sarmisegetuza
Vatra tragicei iubiri...

Legați, de mai mult de douăzeci de ani, printr-o plutire pe aceeași uliță de mătase și de ape, noi doi iubim, deopotrivă, în poezie începuturile de marmură, dar mai cu seamă răzvrătirea. Răzvrătirea, care te aduce din nou la poarta unde, în copilărie, așteptam întoarcerea copacului cu rodii de pe drumul Buharei.

Concurs de creație în domeniul comediei

În vederea stimulării creației de comedii, îmbogățirii repertoriului teatrelor cu noi lucrări de acest gen, Teatrul de Comedie și revista „Teatrul" organizează, sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste, un concurs de comedii.

La concurs pot fi prezentate lucrări într-un act și în mai multe acte aparținînd oricărei specii a genului comic (satiră, farsă, comedie lirică, muzicală etc.) care reflectă, cu mijloacele specifice genului, lupta dintre nou și vechi din societate și în mentalitatea oamenilor, afirmarea spiritului nou socialist în gîndire și comportament, promovarea noului în gîndire, în muncă, în relațiile sociale, combaterea individualismului, a manifestărilor de parazitism, inerției, rutinei și conservatorismului, afirmarea în întreaga viață socială a principiilor eticii și echității socialiste.

Pot participa atît membri ai Uniunii Scriitorilor, cît și autori debutanți, membri ai cercurilor și cenaclurilor literare.

Lucrările pot fi trimise prin poștă pe adresa : Teatrul de Comedie, secretariatul literar, Str. Mădinești 2, pînă la 1 septembrie a.c. Lucrările vor fi semnate cu un motto, iar într-un plic închis, pe care va fi scris același motto, vor fi menționate numele și adresa autorului.

Pentru cele mai bune comedii, juriul, numit de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, va acorda premii, separat pentru piesele într-un act și pentru piesele în mai multe acte.

Lucrările premiate vor fi totodată achiziționate și incluse în repertoriul teatrelor. Lucrările nepremiate, dar dovedind calități artistice, vor fi recomandate teatrelor în vederea îmbunătățirii și promovării lor pe scenă.

Rezultatul concursului va fi anunțat la 1 noiembrie a.c.

SPORT

O singură floare

După o lungă perioadă de glorie, de ani de zile tenisul nostru de masă există pe plan internațional prin rezultatele unei singure jucătoare, e adevărat, de excepție — Maria Alexandru. La 38 de ani, aceasta, un adevărat exemplu de longevitate într-un sport care, în pofida aparențelor, este extrem de dur, mai ales pe plan psihic, apare aproape cu regularitate pe podiumurile campionatelor, medaliată cu aur, argint și bronz, fapt ce o onorează, dar care nu poate ascunde cvasi-prezența lotului la aceste concursuri. Ani de-a rîndul, celelalte „speranțe" ale noastre, din multiple motive, n-au fost confirmate, ratînd de fiecare dată consacrarea internațională, atît la fete, cît și la băieți. Recentele campionate internaționale, premergătoare celor europene de seniori, au confirmat această situație. Participarea jucătorilor chinezi și coreeni, mulți dintre ei campioni mondiali, cît și a celor francezi și iugoslavi, la rîndul lor bine cotați în lume, a constituit tocmai un foarte bun prilej de afirmare și nu o scuză (cum crede ziarul de specialitate) pentru reprezentanții noștri eliminați în primele tururi, iar rezultatele, din nou meritorii, ale Mariei Alexandru subliniază acest lucru. Cînd și unde să te afirmi dacă nu într-un concurs puternic, în fața unor adversari cu titluri mondiale ? De ce Maria Alexandru, spre finele unei cariere sportive strălucite, joacă foarte bine, cu ambiție și dăruire (compensînd, de exemplu la dublu, slăbiciunile evidente ale partenerei ei mult mai tinere, Liana Mihuț), în timp ce majoritatea celorlalți se prezintă la masă dinainte învinși de renumele adversarilor ? O singură jucătoare capabilă încă de mari performanțe, un talent în formare (Eva Ferenczi) și cîțiva copii dotați nu înseamnă totuși prea mult într-un sport în care dorim să revenim în prim plan de atîția ani. În tenisul de masă nu există „pluton de mijloc", aici ori ești printre primii, ori te destinzi jucîndu-l la băile Govora. Menținerea în loturile noastre a unor jucători lipsiți de veleități, cu talent, dar fără performanțe, nu mai este o chestiune de răbdare, ci de slăbiciune, în contextul căreia performanțele trecute, prezente și viitoare ale Mariei Alexandru sînt o excepție care o confirmă.

P.S. Mîine fotbalul revine în fotoliul de orchestră cu întîlnirile din 16-imile Cupei. Peste o săptămînă începe și returul. Numai că... înainte de testarea precompetițională a divizionarilor A, iată, că, spre surprinderea generală, mulți arbitri, nume cunoscute, nu au reușit să treacă examenele fizice și, mai ales, teoretice (? !), urmînd să-și dea „corigența" la 26 februarie ! Că arbitrii nu aleargă, treacă-meargă, dar că nu cunosc regulamentul jocului, după ce au fluierat ani de zile în teren, aceasta e aproape de neînțeles și frizează ridicolul, infirmînd părerea unora că greșesc numai și numai din rea voință. Unii pur și simplu, nu știu ; de aceea fluieră. Trist, dar adevărat.

Discobol

adrian păunescu

sonnets

● În urmă cu zece ani am început, pe meleaguri franceze, traducerea poemelor lui Lucian Blaga, reunite într-un volum care va fi publicat, în acest an de Editura **Minerva.**

Traducerea în limba franceză a poeziilor lui Adrian Păunescu se plasează pe linia transpunerii într-o limbă de circulație universală a valorilor spiritualității românești. Împreună cu un grup de studenți am lucrat la traducerea unei bune părți din **Repetabila povară ;** cum ei și-au luat zborul de „boboci" calificați, am continuat agreabila îndeletnicire de a închega un volum din întreaga poezie păunesciană. Iată deocamdată, culeș din **Pămîntul deocamdată,** un buchet de sonete, ca o prefigurare a unui volum pe care intenționăm să-l încredințăm Editurii Eminescu.

Paul Miclău

La force du verbe

Tant que le monde est méchant et en vie,
Nous, Seigneur des poètes, nous demanderons
Que notre verbe soit toujours fécond,
Et te garder encore, mélancolie.

Nous ne voulons rien, ni bourses, ni pognon,
Ni être sur le socle comme dans les gencives,
Mais laisse la joie se maintenir tardive,
Et notre désespoir espérer pour le bon.

Laisse-nous dans l'univers avec les nuages,
Et libère les inocents des prisons,
Car nous sommes les mendiants du langage,
Dès le début de la première création.

Car par notre être provisoire des âges
La vérité est encore notre mission.

Colline d'Ardéal

Si j'avais à refaire ma propre voie
Selon tous mes voeux, mes désirs uniques,
Mon grand désespoir et toute ma joie,
Mon corps endiablé, mon âme angélique,

Aux dieux je demanderais de vive voix
De naître tel que je suis dans les limites
De la même Roumanie ici bas,
Une vieille pensée dans un corps élastique.

Mais je veux naître sur une colline
Au bord de laquelle passe une rivière
Et plonger dans la débauche des airs
Lactés innondés de lumière fine.

Remets-moi au monde, mère idéale,
Sur une douce colline d'Ardéal.

Sonnet sommaire

L'axe de la planète a la spondilose,
Sur la rive du ciel les grenouilles bougent,
Dans un lit de flamme une mère accouche,
Le diable noir se pare d'un ruban rose.

Aux couvents les vierges sont en stagnation,
J'apprends de mauvaises nouvelles de Pise,
On finit la misère, on commence la crise.
Qui garde maintenant les gardiens des prisons ?

Je ne crois pas qu'il y ait des êtres sereins,
Vainquent ceux qui sont tout prêts à renoncer
Cheval au sac de graines bien attaché,
J'ai commandé des souliers aussi pour mes mains.

Un coeur humain même dans une cloche bat fort
Pour le fossoyeur, est prospérité la mort.

Le double vol

La lutte pour la justice sur la planète
n'est pas une bataille pure et simple,
les pauvres paient les taxes de timbre
pour que la justice soit encore plus coquette.

Pour que s'affirme pleinement l'idée sainte,
Coûtent cher le vote, les électeurs et l'urne,
les leaders de parade exigent la diurne,
se faisant rembourser pour leurs paroles feintes.

Un autre sens accordez à ce combat !
Hommes pauvres, la victoire est dans la lutte,
de votre faim mangent gras les grosses brutes,
congédiez vite tous vos faux avocats !

Deux fois l'histoire vous vole sans merci,
par toutes les fraudes et les fausses calomnies.

L'embourgeoisé

Moi sur cette chaise ! Mon esprit est coffré.
Moi sur cette chaise : double persécution,
Je la domine, mais elle sait ma condition,
Me tient et je ne la laisse pas tomber.

Je suis le bureaucrate capable de roquer,
J'ai l'odeur de la chaise et de la transition,
Chaise déserte sous le coeur de la désertion,
Nous ne permettons à personne de siéger.

Derrière ma nuque sa foi je sens toujours
Comme elle me soutient en me complêtant,
Elle frétille quand du salaire vient le jour.
Je veux penser — ses tenailles me tiennent fortement,

Cheval abreuvé de l'encre du sceau lourd
Je vis mal mais je m'assois royalement.

Témoin

Comment pourrais-je écrire et remémorer
Cette dure lave qui coule sans cesse ?
Au moins un souvenir de fonte je vous laisse,
Une clique, un souvenir allumé.

Souvent muet reste celui qui sait
Quel siècle nuageux, de disputes et vitesses,
J'ai été poète à l'époque des détresses,
De tragédie et révolution lancée.

Qui pouvait dormir comme un bourgeois calme
Quand la carte du monde se mettait à pleurer ? !
La terre respirait par les canons des armes,
Les journaux sentaient encore le sang frais.

Comment ferais-je, quand personne ne me sert
De garde, la photo du cri de l'univers ?

Transposés en français par
Paul Miclău

Jindra Huškova
în preajma scriitorilor români

Jindra Huškova, profesoara de limba și literatura română de la Universitatea din Bratislava, a împlinit la 12 februarie a.c. 80 de ani. Elevă, la București, a profesorilor Ovid Densusianu, Nicolae Iorga sau Dimitrie Onciul, imediat după primul război mondial, Jindra Huškova a rămas atașată cu fidelitate și consecvență de cultura română. Trebuie subliniat faptul că profesoara Huškova nu s-a mulțumit numai cu activitatea de catedră, pregătind cadre pentru traduceri din limba română în cehă și slovacă, ci a scris cu competență și pasiune despre scriitorii români, pe cei mai importanți traducîndu-i în ediții complete sau în antologii generoase. Amintim mai întîi tocmai aceste antologii care au constituit un fel de introducere (pentru cehi și slovaci) în literatura română modernă : acea antologie a nuvelei românești din 1926, a prozei din 1927, a poeziei noastre moderne, tipărită cu o prefață de Ov. Densusianu, în 1929, a dramaturgiei în 1934.

După 1944 Jindra Huškova a tradus romanul **Desculț** de Zaharia Stancu (în 1949, prima traducere din opera lui Zaharia Stancu). **Nuvele** de Mihail Sadoveanu (1951), **Opere alese** de I.L. Caragiale (1952), **Teatru** de Mihail Sebastian (1955, 1959), **Zodia Cancerului** de Mihail Sadoveanu (1960), **Poezii** de Mihai Beniuc (1961), **Florile pămîntului** de Zaharia Stancu (1962), **Amintiri din copilărie** de Ion Creangă (1957) etc.

Bună prietenă a poetului național slovac, I. Krasko (fost coleg de liceu cu Lucian Blaga la Brașov, traducător al lui Eminescu), cu Horia Petra Petrescu (prin care a descoperit pe Caragiale), cu profesorul Urban Iarnik (culegător de folclor românesc) prin care a ajuns la Iorga și Densusianu, Jindra Huškova a studiat în mod strălucit literatura română, dar a și trăit și trăiește în **preajma scriitorilor români.** De curînd a oferit Editurii „Eminescu" un volum de corespondență cu scriitorii noștri, în special cu Densusianu, Iorga și Lovinescu.

Printre activitățile proromânești ale eminentei profesoare trebuie să enumerăm studiile de literatură română publicate în diverse reviste sau culegeri, de la Enciclopedia cehă la publicațiile tinerești : în 1922 îl prezenta cehilor pe Lucian Blaga, aproape sincronic cu revistele noastre; au urmat numeroase studii și articole despre scriitorii clasici români, numărul lor

Jindra Huškova, studentă la București, 1919

nescăzînd după 1944, cînd scrie mai ales despre contemporanii ei: Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Mihail Sebastian, Zaharia Stancu ș.a.

În unele ocazii a colaborat la reviste și ziare românești ca: **Adevărul** (1923), **Societatea de mîine** (1924), **Datina** din Tr. Severin (1925), **Preocupări literare** (1938), **Convorbiri literare** (1939), iar după 1944 la **Orizont** și **Manuscriptum**.

Cuvintele lui Iorga scrise la începutul carierei profesoarei și scriitoarei Jindra Huškova : („Ea cunoaște perfect literatura noastră, trecutul nostru și vorbește limba noastră ca oricare din noi... A-i cunoaște numele e datoria societății noastre") sînt și azi un elogiu la care adăugăm și noi cuvintele noastre de prietenie și prețuire.

Emil Manu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ÎN CADRUL UNEI EMISIUNI SPECIALE,** postul de radio național olandez **Hilversum — 4** a difuzat în cadrul rubricii „Spectacol" un program de treizeci de minute consacrat poeziei românești. Cu acest prilej, profesorul G.P. de Ridder, cunoscut pentru traducerile sale din literatura noastră, a vorbit despre bogăția și originalitatea liricii românești clasice și moderne, ilustrînd cu recitări din creația lui Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, George Coșbuc și Lucian Blaga.

● **LA UNIVERSITATEA DIN PADOVA,** vechi lăcaș de cultură, între ai cărui studenți s-a numărat umanistul român Constantin Cantacuzino, a avut loc ceremonia predării, de către ambasadorul țării noastre în Italia, Ion Mărgineanu, a unui număr de 350 lucrări, puse la dispoziție de **Academia di Romania** din Roma.

Rectorul universității, prof. Luciano Merigliano, a înfățișat în alocuțiunea sa legăturile tradiționale de prietenie și colaborare dintre Universitatea din Padova și instituții de învățămînt superior din România, exprimîndu-și dorința de a dezvolta în continuare aceste raporturi, cît și a face cît mai larg cunoscute marile realizări ale României contemporane.

● **RECENT, ÎN LUXEMBURG** a avut loc o gală a filmului românesc, în cadrul căreia a fost proiectată pelicula **Prin cenușa imperiului,** producție realizată de regizorul Andrei Blaier după romanul **Jocul cu moartea,** de Zaharia Stancu. Au luat parte, cu această ocazie, reprezentanți ai vieții culturale și artistice, personalități politice și membri ai corpului diplomatic. A fost prezent ambasadorul României în Luxemburg, Alexandru Lăzăreanu.

● **DE CURIND,** la Festivalul internațional al filmului de scurt-metraj desfășurat în localitatea finlandeză Tampenere, materialele la care a participat și cinematografia noastră, au fost prezentate peliculele **Un drum bun, Ion Jalea, Baladă pentru un erou contemporan,** precum și filmele de animație **Pătrățel pictor, Fereastra, Furtuna, Infinit.**

● **LA MUZEUL DE ARTĂ POPULARĂ CONTEMPORANĂ PERUANĂ** din Lima, s-a deschis, săptămîna aceasta, o expoziție de artă populară românească. Au fost prezentate cu acest prilej, costume din diferite ținuturi ale țării noastre, obiecte din lemn și ceramică. La inaugurare au luat parte profesorul Julio Castro Franco, președintele Asociației de prietenie și relații culturale peruano-române, care a rostit cuvîntul de deschidere, și ambasadorul României la Lima, Ion Comănescu.

● **A APĂRUT,** la editura mexicană „Impresora y Editora Mexicana", volumul 11 din **Enciclopedia Mexicului,** care cuprinde un amplu capitol despre România. După prezentarea geografică, sînt evocate momentele cele mai însemnate din istoria poporului român, precum crearea primului stat dac centralizat și independent, Unirea principatelor, desăvîrșirea procesului de unitate națională, la 1 Decembrie 1918, crearea P.C.R., insurecția națională antifascistă de la 23 August 1944, precum și date privind evoluția statului nostru de la eliberare și pînă în prezent.

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎNTR-O INTERESANTĂ LUCRARE** publicată de editura P.I.W., sub titlul „Polonia în opera lui Victor Hugo", Jerzy Parvi prezintă și analizează atitudinea autorului romanului „Mizerabilii" față de Polonia și poporul polonez, exprimată în declarațiile sale publice cît și în note, ziare și scrisori. De-a lungul întregului secol XIX opinia democratică a Europei s-a interesat intens de problemele și aspirațiile independenței Poloniei, glasul lui Victor Hugo desprinzîndu-se cu o forță deosebită.

● **ARHEOLOGII SOVIETICI** au descoperit în orașul antic kazah Otrava, distrus de cuceritorii din secolul XIII, o rețea considerabilă de canale, construită din material ceramic, fapt care a dus la concluzia că locuitorii de aici au început să utilizeze canalele de apă potabilă cu mult înaintea multor capitale europene. În oraș funcționau patru rețele de canale care se alimentau de la un lac de acumulare. Conductele de ceramică erau îngropate la adîncime de patru metri, ceea ce permitea populației să beneficieze de apă rece chiar și pe călduri caniculare.

● **„ȘI NOI CONTINUĂM SĂ TRĂIM. Amintiri ale unui prizonier în lagărul de la Majdanek"** se intitulează cartea lui Zakrzewski Jan, apărută în editura Wyd. Lubelskie din Lublin. Descrierile din acest lagăr de concentrare de tristă amintire dezvăluie din nou opiniei publice fapte ce nu trebuiesc uitate. Autorul rezervă o bună parte caracterizării persoanelor întîlnite în acel lagăr al morții și încheie cu descrierea sumară dar plină de bucuria de a trăi a primelor zile de libertate la Dublin și apoi cu munca și activitatea sa în cadrul Comitetului polonez de eliberare națională.

● **FRIOUL,** regiune a vechii Veneții, este evocată în cadrul unei expoziții deschise la Künstlerhaus în Viena, sub titlul „Friou trăiește — 2000 de ani de cultură în inima Europei". Răspîndirii influențelor intelectuale, artistice și religioase, care și-au avut obîrșia de-a lungul secolelor în această regiune, le stau mărturie aproape 100 de obiecte, remarcabile opere de artă ale Antichității, ale perioadei romane și gotice, ale Renașterii și artei baroce. O caracteristică a expoziției o constituie faptul că în loc de bilete de intrare au fost vîndute bonuri de reconstrucție, inițiativă la care populația austriacă a răspuns cu generozitate, beneficiul urmînd a servi la restaurarea operelor de artă distruse sau deteriorate de mișcările seismice care au devastat regiunea Frioul în 1976.

● **ÎN ISTORIA LITERATURII,** corespondența între personalitățile din lumea artelor a oferit întotdeauna un bogat material istoricilor, istoricilor de artă, sociologilor, dramaturgilor. Comentînd noul film ceh „Poveste de dragoste și onoare", cronicarul îl consideră o adevărată dramă a profundelor legături umane între doi autori clasici ai literaturii cehe din secolul 19, Jan Neruda și Karolina Světlá. Este drama sentimentală a unei mari personalități, răzvrătită împotriva convențiilor burgheze ale epocii, și a femeii scriitoare, care este obligată să ducă o viață conjugală formală și înăbușitoare cu un om pe care nu îl iubește. Scenaristul și scriitorul Jiri Sotola, coautor al scenariului împreună cu realizatorul Otakar Vávra, au accentuat în film rațiunea etică a hotărîrii eroinei.

● **CEL MAI MARE SCRIITOR EGIPTEAN** al secolului, Taha Hussein (1889—1973) este prezentat publicului francez într-o antologie ale cărei pagini au fost alese cu grijă dintr-o întreagă operă de către Jacques Berque, lucrare editată de Ed. Gallimard în colecția „Connaisance de l'Orient", sub titlul „Dincolo de Nil". Deși născut într-un sat din Egiptul Mijlociu, și surd încă din fragedă copilărie, Taha Hussein a reușit să facă o serioasă carieră universitară, ajungînd chiar și demnitar : în primul rînd însă, ca scriitor, el a dăruit literaturii arabe sensibilitatea și dragostea de viață. Nici înăbușitoarea tradiție rurală și nici sărăcia nu l-au împiedicat să devină rapsodul noului clasicism.

● **EDITURA POLONEZĂ OSSOLINEUM** din Wroclaw a tipărit în limba engleză lucrarea „Nicholas Copernicus. Quincentenary celebrations. Final report". Volumul cuprinde articole consacrate lui Copernic, cît și o listă a tuturor ceremoniilor și manifestărilor organizate în întreaga lume în cadrul anului Copernic. Volumul este completat cu o bibliografie a lucrărilor apărute în anii 1972—1973.

Impresii din Lituania

Cu cîteva veacuri în urmă, Lituania avea în conștiința românilor imaginea unui ținut îndepărtat și fabulos, de care se simțeau atrași prin sentimentul unei tainice înrudiri. Spre aceste locuri pornea în 1645, după nunta ei cu cneazul Radziwill, domnița Maria, fiica lui Vasile Lupu. Două secole mai tîrziu, himerele aristocratice ale lui Alexandru Macedonski îi vor îndrepta gîndul spre aceleași meleaguri, făcîndu-l să se creadă urmașul unei familii ce domnise în Lituania. Învăluită mult timp în ceața legendei, originea poporului lituanian a făcut să i se atribuie între altele o posibilă ascendență romană, idee de care — prin intermediul cronicarului polon Matei Miechowski — lua cunoștință și Nicolae Costin : „quidam Itali, deserentes Italian, terras Lituaniae ingressi sunt" („o seamă de itali, părăsind Italia, au intreat în țările Litvei"). Ipoteza unei legături genealogice între lituanieni și români, de astă dată prin filieră dacă, va fi susținută în secolul al XIX-lea de Bogdan Petriceicu Hașdeu, cu argumente vizînd limba, tradițiile și creația artistică a celor două popoare. Afirmația lui Hașdeu potrivit căreia „doina română și daina litvană sunt totuna" va reține atenția lui Eminescu, sugerîndu-i introducerea dainei ca personaj mitologic în unele scrieri de adolescentă.

Ne aminteam aceste lucruri în timpul vizitei noastre în Lituania, efectuată (în tovărășia lui Paul Cornea, T. Mazilu și Z. Ghițulescu) la invitația Uniunii scriitorilor sovietici. Vilnius, capitala republicii, ne-a cuprins de la început în ambianța lui evocatoare, întreținută de prezența unor vechi și prestigioase monumente. În inima orașului, o colină împădurită poartă pe creștet un turn octogonal de culoare roșie, impunător vestigiu al cetății medievale înălțate de marele cneaz Gediminas la jumătatea veacului XIV. La poalele dealului, perimetrul doric al galeriei de pictură dă o impresie de noblețe și echilibru, în vreme ce interiorul conservă elementele unei mai vechi structuri gotice, iar prin spațiul adiacent al capelei sfîntului Cazimir se atașează stilului baroc. Ilustrări remarcabile ale acelorași moduri arhitecturale te întîmpină și în alte puncte ale orașului. Biserica sfinților Petru și Pavel, rafinată expresie a barocului, uimește prin bogăția neasemuită a ornamentelor ei sculpturale, iar „Sfînta Ana", cu țesătura aeriană a arcadelor, aliaj de grație și rigoare geometrică, e o mică bijuterie a goticului tîrziu, căreia Napoleon i-a adus un omagiu sui-generis, declarîndu-se dornic să o ia cu dinsul în Franța !

Drumurile noastre prin orașul vechi străbat uneori ulicioare cotite și înguste, a căror atmosferă de taină, cu ziduri oarbe, contraforturi și acoperișuri abrupte, ne amintește peisajul similar al Sibiului sau al Sighișoarei. Dar în jur freamătă viața unei așezări în plină expansiune, înconjurată din toate părțile de brîul cartierelor moderne, dintre care unele, pentru valoarea lor estetică și funcțională, au fost distinse cu înalte premii de stat.

La Kaunas, al doilea ca importanță între orașele republicii, muzeul de artă ne oferă o revelație : opera lui M. K. Ciurlionis (1875-1911), pictor și compozitor de o vie originalitate, aspirînd spre o sinteză filozofică și totodată spre o sinteză a artelor. Autorul poemelor simfonice **În pădure** și **Marea** viza obținerea de efecte picturale, pentru ca, ulterior, pictorul să-și intituleze unele lucrări **Preludiu, Fugă, Sonată** și să caute, prin intermediul imaginilor simbolice, o cale cît mai directă spre sensuri de maximă cuprindere umană. Cîteva din tablourile lui Ciurlionis ne-au apărut ca ilustrații posibile ale poemelor lui Eminescu. În fața ciclului **Facerea lumii** am recitat mental din **Scrisoarea I,** iar **Sonata piramidelor** ne-a evocat **Memento mori.** Amănunt tulburător : pictorul care omitea să-și semneze lucrările a făcut-o totuși o singură dată, înscriindu-și inițialele cu litere de spumă pe suprafața unui val uriaș, la poalele căruia zac corăbii sfărîmate. Straniu „exegi monumentum", asociat cu un simbol al eternei labilități : „Cînd valuri află un mormînt, / Răsar în urmă valuri...".

Al doilea popas îl facem la Muzeul literaturii lituaniene, instalat într-un edificiu din secolele XVII-XVIII, în care a locuit, la începutul veacului nostru, marele poet Jonas Maironis. Actul de naștere al literaturii în limba lituaniană este apariția, în 1547, a catehismului lui Mazvydas, operă pe care cronologia și semnificația o așează în vecinătatea catehismului românesc tipărit la Sibiu cu trei ani mai devreme. Nu e singurul moment de sugestivă similitudine în evoluția celor două literaturi, înrudite sensibil între ele — în absența oricărui contact direct — prin simțul accentuat al tradiției, prin legătura fecundă cu folclorul, prin lirismul care depășește granițele poeziei spre a se manifesta infuz în toate genurile literare.

Gazdele noastre lituaniene, în frunte cu prozatorii Vytantas Bubnys, vicepreședinte al Comitetului Uniunii scriitorilor și, Algirdas Pocius, secretar al aceluiași organism, ne-au acordat o ospitalitate plină de căldură, creîndu-ne cadrul propice pentru un larg schimb de vederi despre starea actuală și perspectivele de viitor ale celor două literaturi, dornice să se cunoască mai bine și să valorifice mai profund afinitățile lor native. Pentru aceasta, și pentru tot ce șederea în Lituania a însemnat cîștig spiritual, le-am mulțumit din inimă prietenilor noștri, spunîndu-le tuturor în clipa despărțirii : Iki pasimatimo ! La revedere !

St. Cazimir

repere

Opera, o „existență" în devenire

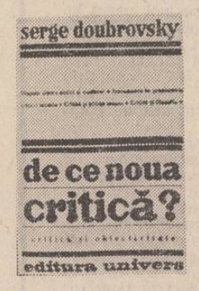

Noua critică este astăzi un fenomen deja acceptat, ca să nu spunem clasat. Multe din afirmațiile ce păreau la început spiritelor conservatoare veritabile erezii, au devenit acum concepte de bază ale analizei, indispensabile oricărei întreprinderi critice serioase. Opera deschisă, polisemantismul textului, cod și mesaj, scriitură, tropism, metafora productivă, semnificant și semnificat etc., au intrat demult în circuitul teoretic al cercetării literaturii. Fenomen impus în Franța în jurul anilor 60 de nume ca Roland Barthes, J. P. Richard, Charles Mauron, Jean Rousset, Jean Starobinski ș.a., noua critică s-a descoperit că nu este chiar atît de „nouă". Ea este precedată de „New Criticism"-ul american (Allen Tate, Yvor Winters, Cleanth Brooks, Ogden și I.A. Richards, W. Empson, Keneth Burke) și mai departe în timp (anii 20) de formalismul rus (R. Jakobson, O. Brik, B. Tomașevsky, V. Sklovski, I. Tinianov, V. I. Propp). Și totuși apariția noilor direcții în critică, (formulă mai exactă, decît terbilistа „noua critică") a stîrnit la un moment dat reacții violente, negații paroxistice din partea așa-zisei critici tradiționale, pozitiviste. Ceea ce în literatură pare firesc, înnoirea necesară, dialectică aș spune, în critică a fost resimțită ca un adevărat atentat la statutul culturii. Punctul culminant l-a constituit diatriba lui R. Picard „Nouvelle critique ou nouvelle imposture" la care Roland Barthes răspunde cu un eseu polemic „Critique et vérité". În acest context apare cartea *) lui Serge Doubrovsky „Pourquoi la nouvelle critique" ; abordare lucidă, nepartizană a condiției epistemologice nu numai a reflecției critice dar și a discursului literar în genere. Și trebuie subliniat de la început că dacă preferințele autorului converg spre critica modernă, opțiunea este argumentată, motivată în spirit critic, și nu apologetic. Ce își propune de fapt Serge Doubrovsky ? Nici mai mult nici mai puțin decît să reexamineze întrebările fundamentale referitoare la esența și specificul actului literar : „Oricum ar sta lucrurile, critica franceză trebuie să-și găsească propriile-i căi în propriul său context cultural : Ce este o expresie sau o structură **specific literară ?** Ce înseamnă **a înțelege** sau **a explica** un text ? Care este raportul dintre scriitor și opera sa, dintre critic și scriitor, dintre cititor, scriitor și critic ? Ce înseamnă a scrie, a citi, a critica ?"

Fixîndu-și programul, destul de ambițios, să o recunoaștem, autorul procedează aproape detectivistic în obținerea răspunsurilor folosind alternativ metodologia clasică și cea modernă (audiatur et altera pars). Din compararea demersului și soluțiilor celor două formule, evident balanța înclină spre noua critică. Iată numai cîteva exemple. Dacă universitarul tradiționalist, Raymond Picard, analizînd „cazul" Racine propune o unică interpretare, bazată pe criteriul adevărului absolut (teribilă iluzie în literatură), Roland Barthes opune acestei semantici optime o interpretare complexă pluri-valentă, bazată pe bogăția inepuizabilă a sensurilor textului literar. Dacă critica „veche" făcea analogii simpliste între personajele ficțiune ale teatrului racinian și personajele epocii, (ceva asemănător cu unele exegeze de la noi de tipul Luceafărul=Eminescu, Cătălina=Veronica Micle, Cătălin=Caragiale etc.) psihanaliza și psihocritica (Charles Mauron) au distrus mitul evidențelor anecdotice înlocuindu-le cu subtile și profunde relații de mediere. De asemenea sociologismul imanentist de tip Hypolite Taine a fost înlocuit de sociologia literară structuralistă de nuanță marxistă a lui Lucien Goldman. Și argumentele ar putea continua. Reliefînd deficiențele de fond ale metodologiei tradiționale, Serge Doubrovsky își exprimă totodată severe rezerve, și față de noua critică. Roland Barthes împinge formalismul pînă la limită, neglijînd problematica omului, psihanaliza operează reducționist, transformînd literatura numai într-o expresie a inconștientului, în timp ce Goldman uită specificul artistic al expresiei literare copleșită de esafodajul considerațiilor exclusiv sociale. Care este atunci definiția propusă de acest circotaș Serge Doubrovsky ? Una dintre cele mai adecvate și mai apropiate de **esența literarului :** „De fapt, orice obiect estetic este opera unui **proiect uman.** A interoga numai și numai opera, așa cum spuneam mai înainte, înseamnă a încerca să surprinzi prin ea apelul unui spirit către spiritul nostru, apel care ne propune o căutare și ne oferă în cele din urmă o mîntuire. Prin textul scris sau piesa jucată, prin frumusețea cuvintelor sau rigoarea construcției, **un om vorbește despre om oamenilor.** În această privință, obiectul estetic nu constituie decît un caz particular al relațiilor cu aproapele, un mod special de apariție a **celuilalt".**

Dintr-o astfel de perspectivă, literatura este definită ca o realitate în „devenire" dialectică iar critica nu ca o formă de magistratură osificată, imobilă ci ca un **instrument al praxisului.** Pornind de la aceste premise, Serge Doubrovsky își va elabora propriul model critic, de indiscutabilă valoare, model care necesită însă o altă analiză.

Paul Dugneanu

*) **Serge Doubrovsky : „De ce noua critică ?", Editura „Univers", 1977.**

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
8
(826)
Sîmbătă
25 februarie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Stindardul unității

Aniversarea a 30 de ani de la făurirea partidului politic unic al clasei noastre muncitoare pune în relief adînci și puternice caracteristici ale mișcării muncitorești din România. Unitatea politică, organizatorică realizată în februarie 1948 a fost expresia ascensiunii și continuității partidului clasei muncitoare creat acum peste opt decenii și jumătate. Partidul politic creat în 1893 a fost expresia vigoarei mișcării muncitorești dezvoltată în România, pe temelia unității poporului român. Plămădită și dezvoltată unitar pe întreg teritoriul românesc, mișcarea muncitorească, sub conducerea partidului său politic, s-a afirmat la sfîrșitul secolului al XIX-lea și în primele două decenii ale secolului al XX-lea ca principală forță politică în țara noastră.

După făurirea statului național unitar, unirea într-un singur șuvoi revoluționar a rîndurilor clasei muncitoare s-a realizat într-un timp scurt, prin adeziunea unanimă a partidelor muncitorești din toate teritoriile românești care în 1918 s-au unit cu țara. Congresul general al Partidului Socialist din România din mai 1921 a fost expresia acestei unități hotărînd în unanimitate făurirea Partidului Comunist Român. Împrejurările istorice, determinate pe de o parte de acțiuni și factori proprii mișcării noastre muncitorești, iar pe de altă parte de rolul nefast al unor practici și concepții uzitate în mișcarea muncitorească internațională au făcut ca la scurt timp detașamentul politic al proletariatului din țara noastră să sufere influențele sciziunii. Necesitatea unității clasei muncitoare, după făurirea partidului comunist și reconstituirea în 1927 a Partidului social-democrat și desprinderea din acesta în 1928 a Partidului Socialist al Muncitorilor din România s-a impus în viața social-politică a țării. Marea forță a unității muncitorești și-a găsit expresia concludentă în marile lupte de clasă din anii 1929—1933, cînd s-au creat în numeroase întreprinderi comitete de acțiune, înglobînd muncitori comuniști, social-democrați, socialiști și fără de partid — ca și în importante acțiuni desfășurate în perioada 1934—1940 de partidul comunist, în colaborare cu unele organizații ale P.S.D., ale Partidului socialist pentru salvgardarea drepturilor și intereselor vitale ale oamenilor muncii, ale poporului, grav amenințate de fascism. În acești ani, ca urmare a experienței dobîndite în timpul marilor lupte de clasă ale petroliștilor și ceferiștilor, a activității neobosite desfășurate de comuniști pentru realizarea unui larg front împotriva pericolului fascist au fost create numeroase organizații de masă care au avut drept rațiune a existenței lor unitatea. Expresie a acestei orientări a fost crearea în iunie 1933 a Comitetului Național Antifascist, organizație de masă în conducerea căreia tineretul a fost reprezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Înființarea la scurt timp a Comitetului Antifascist al tineretului, apoi al femeilor, care cuprindeau mase largi aflate sub influența partidelor muncitorești sau a grupărilor de stînga din partidele burgheze evidențiază rezultate ale preocupării Partidului Comunist pentru realizarea unității. Numeroase au fost succesele obținute de forțele muncitorești atunci cînd au acționat în front unic. Așa au fost alegerile comunale din 1926, alegerile parlamentare din 1928, precum și în alegerile parlamentare parțiale din județele Mehedinți și Hunedoara. În același timp organizațiile de masă sub îndrumarea comuniștilor au realizat acorduri de front popular semnate la Deva, Țebea între Blocul Democratic, Frontul Plugarilor, M.A.D.O.S.Z., Partidul Socialist Independent. Marile demonstrații antifasciste desfășurate la 31 mai 1936, în anul 1937 se află la baza acțiunilor de front unic ce au urmat. Între acestea o pagină minunată a fost înscrisă în timpul marii demonstrații antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai 1939. În anii 1939—1940, cînd pe plan extern România a fost izolată iar în anul 1940 i-au fost impuse importante cesiuni teritoriale, comuniștii, socialiștii, social-democrații, alături de forțele democratice, patriotice, s-au ridicat cu hotărîre împotriva odiosului dictat fascist de la Viena.

În tot ceea ce înfăptuia clasa muncitoare, acționînd în strînsă unitate, era hotărîtă să-și îndeplinească misiunea sa istorică, de a călăuzi întregul popor în lupta de eliberare, punînd temelii trainice procesului de unire în jurul proletariatului a tuturor forțelor patriotice, antihitleriste. Sub acest imperativ a acționat cu eroism și dăruire Partidul Comunist Român în primul moment al instaurării dictaturii militare fasciste, al împingerii României în războiul hitlerist contra U.R.S.S. Repetatele apeluri, acțiuni ale P.C.R., au găsit ecou în rîndurile aripii de stînga a P.S.D., determinînd un răspuns pozitiv chemării la unitate. Aceasta s-a materializat în 1942, prin crearea Uniunii Patrioților iar în septembrie 1943 a Frontului Patriotic Antihitlerist. Ca urmare a aceleiași politici înțelepte, originale, inspirată din adevărul luptei, al realităților noastre social-economice, în aprilie 1944 a încheierii acordului de colaborare între Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat s-a realizat Frontul Unic Muncitoresc. „Înțelegerea intervenită între Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a sporit capacitatea de acțiune și forță de organizare a clasei muncitoare, deschizînd perspectiva realizării unității sale politico-organizatorice, a exercitat o puternică influență asupra unirii celorlalte forțe patriotice, antihitleriste".

Renașterea națională care caracterizează epoca ce a urmat gloriosului august 1944 a devenit cu putință în condițiile în care clasa muncitoare, pe baza unității ei de acțiune, a acționat ca forță hotărîtoare în marile bătălii politice pentru înfrîngerea împotrivirii claselor exploatatoare și democratizarea țării, în bătălia pentru refacerea economică a patriei ca și în lupta pentru cucerirea întregii puteri politice, marcată de proclamarea republicii la 30 decembrie 1947.

Noua etapă istorică, deschisă la sfîrșitul anului 1947, ridica în fața clasei muncitoare și a întregului popor sarcini noi și de mare răspundere, de o complexitate fără precedent, făcea ca vechea formă de colaborare dintre partidele muncitorești să fie depășită, cerînd o nouă unitate, deplină, realizată pe baza aceleiași ideologii, în cadrul unui singur partid.

Referindu-se la aceasta, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că înfăptuirea partidului politic unic al clasei muncitoare reprezenta „o imperioasă necesitate istorică determinată de lupta pentru cucerirea puterii și transformarea socialistă a societății românești". La 13 noiembrie 1947 a fost dată publicității Platforma-program a Partidului Unic Muncitoresc, act care marca începutul procesului de unificare. După adoptarea platformei, în lunile noiembrie și decembrie ale anului 1947 au avut loc adunări comune ale membrilor celor două partide. În ianuarie 1948 s-a încheiat procesul de alegere a organelor de conducere începînd de la organizațiile de bază pînă la comitetele de plasă.

Între 21 și 23 februarie s-au desfășurat în București lucrările Congresului de constituire a partidului politic unic al clasei muncitoare. La congres, membrii partidului unic, în număr de aproape un milion, au fost reprezentați de 822 de delegați. Congresul a aprobat activitatea desfășurată de Comitetele Centrale ale P.C.R. și P.S.D., în vederea unificării și au adoptat în unanimitate hotărîrea istorică de făurire a partidului unic revoluționar al clasei muncitoare. Făurirea partidului unic a fost rezultatul unui proces istoric obiectiv. Acest eveniment istoric în viața clasei noastre muncitoare a avut o deosebită însemnătate internațională, recunoscută chiar la Congres în cuvîntul reprezentanților unor partide comuniste și muncitorești. Întregul proces al realizării partidului unic, congresul însuși a constituit o contribuție la îmbunătățirea tezaurului teoretic și practic al mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

În retrospectiva celor 30 de ani care au trecut de la acest eveniment istoric apare pe deplin evident că toate succesele dobîndite în acest răstimp sînt rodul eforturilor pline de abnegație ale eroicei noastre clase muncitoare, ale întregului popor, strîns unit sub conducerea Partidului Comunist Român.

În întreaga perioadă a revoluției socialiste, în anii edificării societății socialiste multilateral dezvoltate s-a dovedit încă o dată că sub conducerea partidului comunist, clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea, în unire cu toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, a asigurat înflorirea continuă a proprietății socialiste și pe această bază, progresul susținut al economiei, științei și culturii, ridicarea nivelului de trai al întregului popor.

Subliniind rolul și contribuția clasei muncitoare, a perspectivei societății noastre, secretarul general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arăta : „Realizările remarcabile din anii socialismului confirmă încă o dată forța revoluționară, transformatoare a clasei muncitoare, clasa conducătoare a societății, forța întregului nostru popor, care, sub conducerea Partidului Comunist, a schimbat radical înfățișarea patriei, a ridicat România pe trepte tot mai înalte de prosperitate, i-a deschis perspectiva înaintării accelerate pe calea progresului și civilizației, a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului."

Trăim astăzi momentul cînd, pe temelia transformărilor revoluționare pe care le-a cunoscut țara în ultimii 30 de ani, unitatea poporului nostru constituie o realitate indestructibilă. Este o coeziune de monolit. Un factor universal în cugetul tuturor oamenilor societății noastre în toate acțiunile pe care le întreprind, este Partidul Comunist Român cu cei peste 2 700 000 de membri, forța politică conducătoare a întregii națiuni.

Unitatea politică a clasei muncitoare realizată acum 30 de ani, dezvoltată în partidul unic, constituie nucleul în jurul căruia gravitează întreaga societate și de la care radiază energia și lumina ce pun în mișcare și asigură funcționarea întregului angrenaj al societății socialiste multilateral dezvoltate în plină înflorire pe pămîntul României.

Ion Ardeleanu

Mihai Gheorghe : „Februarie"

FEBRUARIE

● Dacă datorită unei experiențe milenare, calculelor astronomice și matematice s-a ajuns ca durata unui an să fie de trei sute șaizeci și cinci de zile, a unei luni de treizeci sau treizeci și una de zile, și dacă la baza hotărîrii de a fi astfel și nu altfel a stat îndubitabil rațiunea, în privința lunii februarie lucrurile trebuie să se fi petrecut cu totul altfel. Cel mai curat subiectivism, sînt sigur, va fi influențat în mod copleșitor stabilirea la numai douăzeci și opt (periodic la douăzeci și nouă) a zilelor lui februarie. Și chiar dacă locul de naștere al calendarului a putut fi o zonă cu clima deosebit de caldă, cel care a contribuit în mod capital la scurtarea lunii februarie trebuie să fi fost originar din Nordul planetei. Datorită visului său de căldură și soare, aspirației de a-și apropia mai degrabă primăvara, astronomul, matematicianul, învățatul, ce va fi fost, a insistat ca niciodată poate, ca februarie să aibă cît mai puține zile, astfel ca natura docilă, ca într-un joc magic al vorbirii, să urmeze rostirea și să împlinească dorința celui care a avut încredere în puterea cuvîntului. Cu rare excepții, împrimăvărarea începe după fiecare sfîrșit de februarie. În această lună, lupii sprijiniți pe labele din față urlă cu boturile în lună, în grajduri caii rup ieslele în copite, călătorul care trece singuratic ține toporul sub braț, inelele fagilor în păduri bătrîne plesnesc de frig și pot fi auziți scîncind ca niște copii sătui de plîns și părăsiți, în sate ciinii se apropie de pragurile caselor, iar cerbii sapă cu copita în zăpadă pentru a linge pămîntul sărat.

În anul 1933, mii de muncitori au plecat spre locurile lor de muncă cu nervii surexcitați. Mai mult decît întreaga fire, ei așteptau primăvara. Mulți dintre ei nu s-au mai întors la casele lor fiindcă februarul acelui an, cu împușcături și gloanțe fierbinți, cu frigul său social, a refuzat să mai treacă, dilatîndu-se infinit. Amintirea luptei lor pentru o viață demnă și sacrificiul de a rămîne în februarie ca într-un continent de iarnă eternă vorbesc mereu despre setea de primăvară, de dreptate și căldură umană.

Gheorghe Pituț

Meditație fecundă asupra condiției filosofice

Despărțirea de Goethe nu înseamnă doar un eveniment editorial, ci și unul cultural. Deși au trecut mai multe luni de la apariție, raritatea ecourilor (pentru a nu spune conveționalismul lor) nu trebuie să neliniștească : opera lui C. Noica reprezintă una dintre acele cărți care apar o dată la mai multe decenii iar ecourile lor trebuie, prin urmare, măsurate pe interval de ani. Consemnarea numai prin cronică hebdomadară a unei asemenea lucrări ar însemna coborîrea ei la nivelul publicărilor efemere.

Noutatea imaginii despre Goethe merge aici mînă în mînă cu noutatea stilului, a viziunii și a filosofiei autorului, cu surpriza descifrării personalității filosofului român care reușește să se transpună — întreg — în această carte-pretext. Trebuie s-o spunem de la început, deoarece colecția, titlul și aparențele pot induce în eroare : **Despărțirea de Goethe** este o carte de filosofie înflăcărată, o meditație fecundă asupra condiției filosofice în epoca modernă. Iar exemplul goetheean, ales tocmai pentru ilustrarea stării de „afilosofie", are avantajul imens al focalizării perpetue, al înmănuncherii de probleme și situații existențiale altfel greu de reunit. De aceea, eseul de față s-ar putea subintitula „Tratat despre limitele și nostalgiile condiției filosofice" ; soluțiile oferite, de o reală originalitate în gîndirea contemporană, transcend evident tema enunțată. Goethe desemnează un punct oarecum abstract, acronologic, în peisajul gîndirii europene ; „despărțirea" de el nu echivalează nici pe departe cu depășirea în timp, cu o privire contemporană asupra unui scriitor din trecut, ci cu o detașare spirituală, cu o analiză ontologică lucidă a soluției goetheene, respinse în absolut. Desigur, autorul român nu rostește niciodată acest lucru în mod explicit, dar sensul demonstrației rămîne clar pentru orice observator.

Constantin Noica a avut ideea fericită de a proceda inedit, contrar uzanțelor acestui gen de scrieri : a scris, adică, o carte de filosofie pe care am intitula-o „conversațională". Acest termen cam barbar, inventat pentru necesitățile de față, ni se pare că rezumă perfect originalitatea demersului la care asistăm. Exegetul român posedă o atît de **acută prizâ asupra ideii,** are în asemenea măsură talentul de a dramatiza intelectual disputa, încît lasă impresia prezenței vii și incitante a interlocutorului. Acest dramatism subtextual face ca o carte gravă de filosofie să fie citită cu pasiunea unui roman.

Ingeniozitatea începe chiar de la structura volumului : capitolele intitulate abstract **Introducere, Concepția despre om** și **Concepția despre gîndire** ar trebui intitulate **Obsesiile goetheene, Goethe și antichitatea** și **Goethe și filosofia.** În toate aceste capitole, pentru a nu mai vorbi despre crucialul capitol ultim reprezentat de analiza din **Faust,** asupra căreia vom reveni, se atacă o unică problemă, cu năzuința de a se oferi explicația originalității ginditorului german. Aflăm că obsesiile goetheene pot fi reduse la cinci (nemurire, bucurie, sănătate, înțelepciune, productivitate), că Goethe a înțeles superb de uni-

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 6-a

Echilibru și dezechilibru

Cred pentru că sper
(vechi proverb)

Vorbind de secolul trecut Alfred de Musset spunea : **„întreaga boală a secolului are la bază două cauze : tot ce a fost nu mai este ; tot ce va fi încă nu există".** Musset avea într-un fel dreptate, deși prin judecata exprimată el n-a reușit să caracterizeze în mod satisfăcător și corespunzător „bolile" secolului în care a trăit.

Dacă ar fi să caracterizăm secolul nostru, folosind, prin analogie, optica autorului mai sus citat, ar trebui să spunem că multe din cele care au fost și n-au fost bune mai supraviețuiesc, mai împiedică mersul înainte ; iar cele care urmează să fie, cele care vor putea să fie și ar trebui să fie considerate ca bune, se nasc foarte greu, într-o luptă continuă cu ceea ce si-a trăit traiul dar nu vrea să dispară de pe scena istoriei. Secolul nostru și, în special epoca contemporană, se caracterizează prin faptul că într-un număr crescînd de domenii ale vieții instabilitatea — generată de contradicțiile tot mai grave ale sistemului mondial capitalist — a luat și ia locul stabilității, că dezechilibrul se accentuează și amenință tot mai mult acel echilibru de care are absolută nevoie societatea, omul pentru a progresa, pentru a supraviețui, în loc să cadă în abis.

Dezechilibrul are un caracter tot mai profund, devine global, deosebit de complex și se referă — se poate spune fără teama de a greși — la toate domeniile vieții social-politice, economice, culturale, militare, precum și la problemele sănătății omului, la fenomenele și procesele naturale (ecologice) și spațiale. Sistemul capitalist contemporan oferă nu puține exemple în acest sens.

De-a lungul multor ani (studiind și cercetînd numeroase fenomene și procese naturale și sociale) mi-am pus nu o dată întrebarea dacă starea ce caracterizează evoluția lucrurilor este aceea de normal sau anormal, dacă dezechilibrul nu se prezintă ca ceva mai „puternic" decît echilibrul, dacă nu cumva caracteristica principală a istoriei este starea de dezechilibru și nu de echilibru și tendința permanentă a omului de a ieși din acest dezechilibru, de a încerca stabilirea unui anumit echilibru (în toate domeniile). Parcă ar exista o curbă specifică a evoluției istorice care reflectă o mișcare eternă între două extreme, reflectare, în fond, a unor contradicții — motor al oricărei mișcări.

Valter Roman

Continuare în pag. a 8-a

EVOCĂRI

La Sadoveanu

Cutreieram, mai deunăzi, în Moldova, meleagurile unde se desfășoară acțiunea romanelor lui Sadoveanu. Luasem urma personajelor sale ; umblînd cu Vitoria Lipan prin satele fermecătoarei văi a Bistriței, îi căutam, cu eroina Baltagului, pe asasinii bărbatului ei, baciul ucis mișelește. Am văzut și unul din căpătîiele romanelor istorice — Suceava, capitala de odinioară — și am suit la ruinele cetății slăvitului domn Ștefan cel Mare. În Fălticeni, unde s-a născut Nada Florilor, am fost la bătrîna școală al cărei elev a fost Sadoveanu și am privit lacul, atît de ades evocat în povestirile consacrate acestor locuri.

Profesorul de literatură Stino — fiul acelui Gheorghe Stino, care a rămas pentru totdeauna dascălul preferat al lui Sadoveanu — ne-a dat o veste îmbucurătoare :

— Profira, fiica Maestrului, a trecut pe aici acum o săptămînă, luînd un buchet din trandafirii preferați ai marelui povestitor. Sadoveanu se simte bine : își face vilegiatura lîngă Tîrgu-Neamț, în vila din apropierea mînăstirii.

Inițial voiserm să trecem din Fălticeni la Pașcani, orașul unde a copilărit scriitorul. Dar nesperata informație ne-a schimbat brusc itinerariul.

Ne-am decis pentru Tîrgu-Neamț, fără a mai sta în cumpănă și — lăsînd în urmă largile ogoare din valea Moldovei — am cîrmit înapoi spre munții împăduriți, ca să căutăm izvorul celei mai îmbelșugate opere din beletristica românească ; să-l întîlnim pe unicul erou comun tuturor romanelor din vasta galerie sadoveniană — pe autorul însuși, aflat acum, la optzeci de ani, din nou în Moldova natală, cea care, decenii în șir, i-a fecundat condeiul prin înclinarea ei către povestit, prin limba înflorită de frumusețe, prin trecutul bogat și prin sufletul ei însetat de tot ce este drept și bun.

Străbatem sate splendide, admirînd case de lemn cioplite cu un uimitor simț artistic. Am găsit de mai multe ori, prin satele acestea, numele lui Mihail Sadoveanu înscris pe frontispiciul căminelor culturale. În timp ce noi ne lăsăm furați de iureșul bogatei imaginații folclorice, întruchipat în lemn cioplit, mașina trece în goană prin Humulești, satul natal al lui Ion Creangă, celălalt mare povestitor moldovean. După toate acestea nu ți se mai pare cîtuși de puțin întîmplătoare nici coincidența că marile spirite ale Moldovei din veacul trecut și din secolul nostru și-au dat întîlnire tocmai aici, pe valea Neamțului și a Ozanei, într-un atrăgător colț al unui ținut de evident evoluată cultură populară.

Mikó Ervin

Continuare în pag. a 6-a

Cu Const. D. Ionescu „Prin Munții Mehedinților"

Felicit editura **Scrisul Românesc** din Craiova pentru reeditarea puțin răspînditei lucrări a regretatului profesor Const. D. Ionescu (1895—1950), **Prin Munții Mehedinților — din stînă în stînă,** note și impresii, apărută înainte de al doilea război mondial, și îmbogățită cu **Perspective mehedințene,** carte rămasă „în pagină", în 1947 și ca atare nerăspîndită. „Pierdute-ați fost și v-ați aflat", putem exclama cu satisfacție, mulțumindu-i și colegului nostru, Al. Dima, care s-a îngrijit și a prefațat valoroasele lucrări ale celui ce i-a fost, probabil, și profesor, la Liceul „Traian" din Drobeta-Turnu Severin. Intrat în învățămînt, în orașul său natal, la un an după ce însumi absolvisem liceul, nu l-am putut și eu avea profesor pe inimosul tînăr, care a condus ulterior Școala normală de învățători „Domnul Tudor", iar apoi mai sus numitul liceu. O fotografie a foarte tînărului autor ni-l arată cu privirea serios ațintită asupra viitorului, care n-avea să-i fie dintre cele mai norocoase.

Îmi exprim regretul că din cele 196 pagini dense ale textului, a trebuit să „sări peste" paginile 82—83, 86—87, 90—91 și 94—95, aaalbe ca zăpada, care m-au lipsit de plăcerea lecturii integrale. Mă întreb cum de mai sînt posibile asemenea accidente editoriale, la o casă de seriozitatea **Scrisului Românesc ?**

Fără să pot afirma categoric că autorul a fost un mare cititor și admirator al lui Mihail Sadoveanu, constat numai farmecul descrierilor priveliștilor montane și-mi exprim convingerea că maestrul ar fi rămas încîntat la lectura operei necunoscutului drumeț

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

INSTANTANEE

● **IN ACEST NUMĂR :** ● Teatrul și societatea românească. **Cu dramaturgii despre dramaturgie.** Convorbiri cu ● **Mircea Radu Iacoban** ● **Paul Cornel Chitic** ● **Alexandru Sever** ● Cariatida : **Virgil Mazilescu** ● Proză de ● **Vasile Andru** ● Poezii de ● **Leonid Dimov** ● **Grete Tartler** ● **Liliana Ursu** ● **Vasile Versavia** ● Debut : **Ed. Huidan** ● Strategie maioresciană de **Eugen Simion** ● Contemporanii noștri : **Anghel Dumbrăveanu** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● Revista revistelor ●

Cușme străvechi

Susură pămîntul. Foșnește. Să ieșim
să zvîrlem sămînța-n pămîntul străbun
însămînțarea te face mai generos și mai bun.
Pînă la prăsele intră raza în pieptul
pămîntului
podidit de semințe și seve năpraznice.
În tranșeele plugului fiece simbure e un
stindard
în care nevăzute candelabre ard.
Străvechi meșteșug lucrul pămîntului,
întemeierea piinii dintotdeauna.
Un fulger își taie răsuflarea cînd
semințele înalță cușme din pămînt
către lumină, cu sfiiciune, domol
ca niște bivoli leneși prin nămol.

Marin Lupșanu

cronica literară

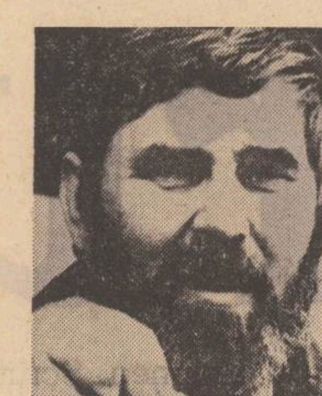

PETRE STOICA

O nuntă de cenușă

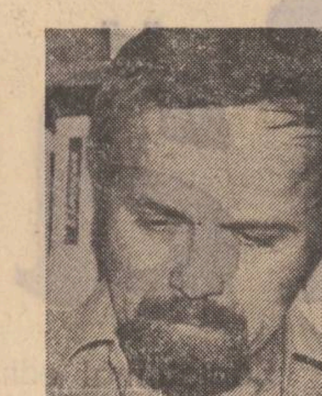

OVIDIU GENARU

Madona cu lacrimi

O conservare ambițioasă a lucrurilor care ne înconjoară, a lucrurilor simple și familiare, umile, desuete sau derizorii care compun, în bună măsură, alături de altele, intimitatea noastră și un sentiment dominant, cald și viu, al firescului fac toată poezia lui Petre Stoica, poezie cu un timbru și un spațiu aparte, ce nu pot fi confundate. Poetul și-a ales o platformă a sa, greu de împărțit ori de revendicat, de pe care vorbește, de obicei în fraze scurte, sacadate și enunțiative, cînd îngîndurate, cînd în răspăr sau cînd autoironice, despre ceea ce crede că merită în chip real a fi adus în discuție. Și, într-adevăr, cînd multe valori sînt răsturnate și înlocuite cu altele, și acestea, la rîndul lor, cu puține garanții de stabilitate în timp, a fi de partea sentimentelor consacrate, a te apleca la rădăcina întîmplărilor mărunte dar trainice și la imaginile expuse frecvent de realitatea cotidiană reprezintă un fapt care nu poate să nu găsească ecouri adînci în inima cititorului, pe cît de tulburat de derularea adeseori haotică a evenimentului zilnic, pe atît de avid de a afla căi directe de comuniune umană.

Să nu se înțeleagă, însă, că în poezia lui Petre Stoica vorbește un profet clamoros care îndeamnă fie la adularea necondiționată a trecutului, fie la o rousseau-istă întoarcere la natură, chiar dacă uneori poetului îi place să se înfățișeze sub figura sihastrului ce-și cultivă retras grădina și își îngrijește în liniște animalele de pe lîngă casă. El este, uneori, într-adevăr acest sihastru, dar unul de coloratură modernă sau chiar mondenă, cu trăiri ce nu vor cu nici un chip să se impună drept norme și a cărui comunicare, cordială, fraternă, sporovăitoare cîteodată, e departe de a se înscrie într-o inflexibilă tablă de legi.

Marea reușită a autorului **Arheologiei blînde** e aceea de a întreține întotdeauna focul convorbirii de la egal la egal, de la inimă la inimă și de la suflet la suflet, al convorbirii desfășurate sub un regim asigurat, fără efort și fără stridențe, unde seducția provine din firescul inalterabil al lucrurilor ce nu se pot prezenta altfel decît unind într-un fluid comun și evocator deopotrivă disparitatea întîmplărilor ce ne ies înainte. Este o siguranță surîzătoare a tonului, o înțelepciune tristă, dar ciudat, tonifiantă, o împărtășire de experiențe ce n-au aură nici premeditată o morală ad-hoc și, cu toate astea, morala se strecoară discret și cu atît mai învăluitoare cu cît se topește în fraze aparent anodine și prozaice. Loialitatea față de sine rămîne cuvîntul predominant al poeziei lui Petre Stoica. În volumul precedent celui pe care îl discutăm în clipa de față, în **Iepuri și anotimpuri**, volum în care lumea era privită și judecată, judecată bineînțeles în felul tandru și comprehensiv al poetului, prin prisma unei terapeutici rustice, Petre Stoica se definea, la un moment dat, cît se poate de exact: „Știu că spațiul meu lăuntric e făcut / pentru experiențe mai dure / mie însă îmi place să privesc / cum norul acela atinge cu genele sale mereu umezite / copacii casele mormintele și urmele / de argint ale oilor seara". Cîntărite în justa lor încărcătură confesivă, versurile vor să spună, neîndoielnic, că nu experiențele dure, spinoase sau decisive ocolesc spațiul lăuntric al autorului, dar că acest spațiu e populat de imagini pe cît de lucide, pe atît de decantate de filtrul unei lucidități sentimentale și al unei priviri care, fără a renunța la prerogativele spiritului critic, știe să îndulcească, să îmblînzească reperele și contururile, să le piardă în ceea ce s-ar putea numi depozitul de înțelepciune comună, însă nu mai puțin vitală pentru destinul ființei umane. Această privire îmblînzită, stabilind cu obiectele o țesătură specială de raporturi pe linia afectivității și simpatiei, și acordindu-le o șansă în plus la existență și atunci, sau mai ales atunci, cînd sînt amenințate de cotropiri sau pe cale de dispariție, străbate de la un capăt la altul lirica lui Petre Stoica. Poetul dovedește un fel de superioară chibzuință a recuperărilor necesare, fructificînd cît se poate mai mult, pentru sine și pentru ceilalți, partea perisabilă și latura vulnerabilă a lucrurilor.

Este ceea ce se întîmplă și în ultima sa culegere, **O nuntă de cenușă**, cînd, evocînd o trecută poveste de dragoste, această rememorare și această elegie a iubirii consumate, „umile" amîndouă în limbajul său, sînt departe de a-l conduce la o mișcare dezabuzată, la un rictus amar ori la un lamento în gust romantic și despletit. Dimpotrivă, ca în fundamentala lege a naturii, nimic nu se pierde ci totul se transformă, iar transformările, înnobilările și îmbogățirile reciproce sînt cu atît mai fertile pentru ceea ce constituie lumea sufletului. Istoria de iubire pe care ne-o relatează Petre Stoica nu are nimic neobișnuit în ea și poetul trage deasupra ei aceeași cortină discretă, de pînză și nu de catifea, pe care o trage peste majoritatea obiectelor ce-i aparțin. Ea se înfățișează ochilor cu aceleași bucurii simple dar sugestive pentru fiecare, de la începutul lumii: „Pentru bucuria de a călători pe alte nisipuri / pentru bucuria de a cunoaște fulgere mai blînde / pentru bucuria de a simți pe limbă dulceața / unor fructe coapte în climatul lichenilor înstelați / pentru bucuria de a rîde în ploaia scînteietoare a verii / pentru bucuria de a privi din lumină suferințele beznei / pentru bucuria de a dormi pe blana berbecului / căzut din zodiac / pentru bucuria întîlnirii cu prințesele pădurii de mesteacăn / pentru bucuria de-a asculta la focuri albe / basme tăinuite în fîntîna copilăriei / pentru bucuria de a insufla viață omului de zăpadă / pentru bucuria de a mîngîia un mînz cu aripi / de trandafiri învolburați / pentru bucuria de a muri și totodată / de a reînvia la subsuoara unui pui de rozmarin / pentru aceste bucurii ai venit draga mea".

Este un ceremonial fără prea apăsată ceremonie, cu momentele binecunoscute care ritmează poveștile de dragoste, cu zilele lui faste și cu zilele lui nefaste, cu „timpurile prielnice" și cu timpurile de „nisip", cu întreg cortegiul de așteptări, de împliniri, de rupturi, de despărțiri, de alunecări în memorie, în fine, cu alte cuvinte, supus implacabilei scadențe a timpului. Mai presus de asta, însă, există o adevărată terapeutică a recuperării despre care am mai vorbit, a recuperării „luminii din trecutul pierdut", o înțelepciune de aparentă resemnare și fără pretenții, unde și singurătatea se dovedește a fi consistentă, rodnică și în ordinea firii: „Fiecare își are frumoasa lui singurătate / șopîrla fluturele lăcusta și lupul / își au frumoasa lor singurătate / drumețul creanga și piatra / și fulgul de zăpadă și-o are / / lăudată fie singurătatea celui / care plînge pe țărmul mării / și zadarnic așteaptă în ceață / revenirea acelei melodii". Nu este vorba de o cramponare romanțioasă de un trecut iremediabil pierdut, ci de o reală alchimie și de o binefăcătoare știință a transformării cenușii și detritusurilor sentimentale în „ceva" inalterabil și pur, definitiv închis în cămările inimii și această substituire subtilă, iradiantă în componența afectelor, această alungare a decepției ce-ar fi putut să se instaleze morocănos și crispant, precum și înlocuirea ei cu o trăire adevărată, de o nobilă stăpînire și de o nobilă înțelegere, se constituie în morala salvatoare a întregii cărți. O atenție și o solicitudine recuperatoare, plină de sens, pentru tot ceea ce ne înconjoară și ne exprimă în egală măsură ființa lăuntrică, iată o concluzie ce face filozofia poetului, pentru care, lucrurile umile, privite cu o respectuoasă concentrare și în nucleul lor de intensă luminozitate, nu ne impun o „pierdere" de substanță intimă, ci, din contră, conțin cam tot atîtea adevăruri cîte se pot degaja din marile idei și din marile sentimente. Astfel, o poveste de dragoste, trăită pînă la capăt și cu demnitate, fie și deloc spectaculoasă și trecută, de altfel, în domeniul amintirilor, își arată întotdeauna partea ei frumoasă care, cîteodată, se cheamă însăși poezia: „S-au uscat ciulinii prietenii prafului / pleacă păsările nu mi-au lăsat nimic în sertarele pădurii / ora toamnei e totuși un ou de argint / din care iese golașă speranța astfel / îmi clădesc o casă de paie aduc o sobă de hîrtie / și gîndul mă poartă spre lunile de iarnă / cînd voi hrăni din belșug copiii poemelor / pe toți acești copii orfani / făcuți cu tine acolo departe / sub colinele verzi ale verii".

O „spunere" inspirată, protocolară, de un superior ceremonial al dicțiunii lirice, specific, de altminteri, mai tuturor poeților moldoveni actuali, o „spunere" ghidată de încrederea fără rezerve în valoarea cuvîntului poetic și în forțele latente ale harului, alternînd astfel pasajele mai obscure cu fulgerele iluminării și cu exclamațiile revelației, este poezia lui Ovidiu Genaru. Se înțelege de la sine că regimul predominant al acestei poezii, gravă și armonioasă în același timp, nu poate fi altul decît unul sărbătoresc (cu unele note ușor afectate uneori), un regim în care altitudinea constantă a privirii aglutinează ca o lavă fierbinte tot ceea ce-i iese în cale. Chiar și atunci cînd în cuprinsul ei apar alți zei, alți eroi spirituali și alte personaje celebre sau de legendă, cum este cazul cărții de față, **Madona cu lacrimi**, zeul tutelar al liricii lui Ovidiu Genaru rămîne să fie ființa poetului, receptacol și crainic, punte fragilă dar eternă între lumi, cheie tălmăcitoare cu valoare universală și de sorginte inalterabilă. Imaginea aceasta, firește, nu-i nici nouă, nici capabilă să acopere cu autoritatea ei indiscutabilă toate zonele poeziei și stăruința prea apăsată în ea ar putea duce la efecte contrarii, de lejeritate sau de banalitate, dacă autorul n-ar manifesta realmente o fervoare de bun gust a credinței sale, transformată în obsesie artistică autentică și plină de sens, în stare, așadar, să înlăture eventualele obiecții de regie comodă prin exactitatea și naturalețea mesajului liric. Atît inteligența cît și puritatea trăirilor sale, contrabalansînd supoziția premeditării, îl ajută pe Ovidiu Genaru să-și „răscumpere" privilegiul condiției poetice prin plasarea turnului său de observație într-un cadru adecvat, într-un loc alpin și fertil în același timp pentru o justă întîmpinare și absorbție a întîmplărilor vieții. Metafora turnului, a spațiului și a privirii de „sus" este metafora sa favorită care pune, de altfel, carne pe imaginea-schelet, pe imaginea-principiu a poetului cufundat și terorizat de imperativele misiunii sale: „Departe în turnul dulgherului Zimmer, / o de-ar mai fi pe pămînt acel turn, / aș întreține viața citind o carte de melancolie, / / Departe în turnul dulgherului Zimmer / m-aș sfătui cu morții pe-a lor limbă / apoi aș coborî perdeaua purpurie, / / Departe în turnul dulgherului Zimmer / eu aș vedea cum timpul bate-n zid cu valuri, / v-aș povesti grandoarea și luxul acelor clipe. / / Departe în turnul dulgherului Zimmer / zgomotul greu pe care-l fac flecarii / nu mi-ar stîrni ca astăzi o milă nesfîrșită, / / Departe în turnul dulgherului Zimmer / eu aș privi bătrîna primăvară cum / așează flori grecești în ramuri barbare. / / Departe în turnul dulgherului Zimmer".

Pe lîngă armătura ideatică pe care o susțin, versurile sînt frumoase, melodioase și inspirate prin accentul lor înalt de nostalgie și de aspirație. Nu sînt singurele ce se pot cita, dimpotrivă, căci limbajul lui Ovidiu Genaru, festiv în bunul sens al cuvîntului, e mai peste tot remarcabil prin calitatea de a susține din interior stările de grație, de fervoare, de celebrare dialogată. Poetul nu „pozează" în inspirat lovit de aripa harului, ci posedă efectiv și consonant pe latura expresiei capacitatea de a se bucura, de a se uimi, de a exalta. Climatul său sufletesc e în continuă efervescență și jubilație, temperat totuși de o năzuință intimă, structurală a stabilității care se revarsă pe un corespondent ideal, pe elogiul poeziei durabile, al cîntecului în speță, războtător prin spațiu și timpi: „Vîntul suflă pururi în pînzetul mării, / fiii se mișcă și cresc în umbra filozofilor, / voi dormiți și mătasea cărnii prosperă. / / Prin somnolente strîmtori timpul curge / la vale, străluciri ne lovesc pieptul / cu coada lor de peste iute... Sînt Milon din Crotona / și mi-am purtat statuia în spate; ușor / frîngeam gîtul unui taur, dar n-am rupt nici un flaut. / / Să cînte, deci! Să urnească înainte memoria, / căci vîrsta s-a sfîrșit, / oasele noastre sînt demne de-a împodobi o republică. / Între atlet și filozof balanța o ține poetul".

Din istoria unor „lumi care au fost", din contactul cu peisaje și personaje consacrate de mit și de istorie, autorul **Madonei cu lacrimi** scoate în evidență, în prima parte a volumului, tocmai această idee, a permanenței artei, alt chip de a-și aborda și diversifica tema lui predilectă: aceea a condiției poetului și poeziei. A doua secventă a cărții este o încercare de a descifra spiritualitatea românească prin cuvînt: prin cuvîntul anonim, prin cuvîntul legendei, al cronicii și al istoriei, prin cuvîntul popular și al marii poezii, prin cuvîntul artei: „Numai tu, cuvîntule, în floarea de vișin / adulmeci cu nara paloarea Bălceștilor. / / Numai tu, cuvîntule, pe toate le poți învia / din valea istoriei adîncă, — istorie monedă sub veșnic ciocan. / / Iar tu pășești și îți aduci aminte: / ești fiul fiului tău care s-a-ntors învingător pe scut".

„Om de veghe ce exaltă cuvîntul", cum îi place să se numească, și nu pe nedrept, Ovidiu Genaru găsește aici, de fiecare dată, frumoase definiții lirice, aptitudinea de a plasticiza pregnant metaforic fiind una din însușirile de căpătîi ale acestui poet veritabil, stăpîn pe imagine și totodată subtil degustător al ei.

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT

Spontaneitate și rigoare

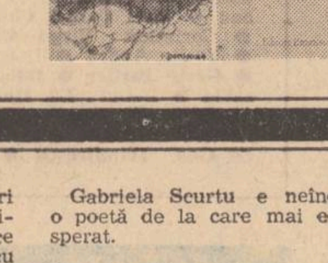

O poetă promițătoare se anunță Gabriela Scurtu, laureată a concursului de debut al Editurii „Junimea" din Iași pe 1977 pentru volumul **Călătorii imobile.** Promițătoare îndeosebi în versificație, căci sensurile lirice se lasă greu ghicite, cînd nu sînt cu totul absente sau chiar non-sensuri. Ceea ce întreprinde Gabriela Scurtu e un fel de „voyage autour de ma chambre" o confesiune despre un zbor în imaginație, stînd altfel pe loc. În poezia care dă titlul volumului, de exemplu, apar niște invitați care întreabă de cineva, poate de stăpînul casei, dar stăpîna nu le răspunde, fiind ca și absentă, c-o „mînă de zăpadă" și-o „stea pe gură". Relatarea faptelor e doar mimată, plutind în mister, nu fără ironie: „Și au vorbit pe urmă aprins, despre cărări, / dac-au venit pe seară sau dis-de-dimineață, / dac-au ajuns cu bine și dacă mai trăiesc, / și mi-au mai spus, cu teamă, că nu mă văd la față / și unde ești, și-atuncea, necunoscuți, pe rînd, / au început să plece cu frică și cu milă / și nu le-am spus de tine decît că stai să vii / dintr-o călătorie eternă imobilă".

În loc de poezie erotică avem deci șarjă, descurajarea curiozității prin disimulare. „Și-am strîns cu grabă-n suflet ce mai aveam de spus / s-avem pentru odihnă, iubire și mîncare" — scrie altădată poeta, coborînd, în același mod, tonul de la sublim la meschin, de la ideal la terestru. Există însă și procesul invers, ridicarea de la insignifiant la surprinzător: „E-un praf firesc pe lucruri și-un anotimp discret / se poartă peste lume c-o mînă retușată / și visurile-ngheață sub noi ca un parchet / pe care patinează o stea înfrigurată".

Din nefericire, poeta e uneori prea laborioasă sau, dimpotrivă, neglijentă și atunci face nu numai „semnul nopții cu săgeata ruptă", dar și „hulubi să cînte răgușit în prunci", ne spune nu numai că „era adînc în mine și somn ca o cărare", dar și că-n „brazda lumii noaptea-și plivise huhurezii". Părăsirea în voia discursului duce, totuși, dovadă de instinct artistic, la poezie, ca în versurile **Despre mesteceni:** „Grădinile acestea mă mai dor / precum pe umeri mă mai doare luna / și încă mă mai pierd în somnul lor / mestecenii sînt grei întotdeauna / și nu mai știu dacă mai sînt pe-aici / sau am plecat odată cu vreo luntre / în lemnul lor adînc și smălțuit / să trec din ei în mine ca pe-o punte / să mă găsesc prin mobile tîrzii / cum îmi găsesc cuvintele tăcute / e-atîta drum prin casele pustii / și vîntul nu mai știe să sărute / m-am zăpăcit prin crengi și am uitat / cum să cobor în flamurile florii / mi-e dor de visul închegat pe ochi / ca liniștea pe buzele ninsorii..."

Gabriela Scurtu e neîndoios o poetă de la care mai e de sperat.

Lucia Olaru Nenati care a publicat în 1976 o plachetă la **Junimea** cu prea puține poezii intitulată **Cea mai tînără Ecaterină** revine cu un volum normal de debut la Editura „Eminescu" în 1977, **Drumuri.** Volumul se deschide cu un prolog **Goana cea mare,** motivînd aventura lirică a unui eu „pribeag-negurat" care și-ar fi pierdut ca Peter Schlemhil umbra. Metafora drumului e reluată de mai multe ori. E o dată punte între „ziuă și visare", altădată prelungire de suflet înspre țară, avînt niciodată odihnit spre lume, în fine tribut plătit morții (**De toamnă**): „Ah, drumuri, drumuri, prăbușite ramuri / Într-o țărînă prea indiferentă / Rămase netrebuitoare ramuri / Din sidefia sufletească rentă..."

Lucia Olaru Nenati practică o poezie cerebrală, izbutită atunci cînd se referă la dificultatea de a scrie la rece (**Birou**): „supuse pămîntului, gînduri / Litere — furnici aiurite / Uneori greu se încheagă în rînduri / Atîrnă de mituri sleite / / Laleaua lămpii se-ofilește / C-un galben cerc pe tabla mesii / În negrul camerei pîndește / Ceva ascuns printre obsesii. / / Ca o fecioară rea, hîrtia / Ce n-are cum se apăra / Primește-ostilă silnicia / De-a-mi semăna slova în ea".

Poeta suferă, așa mărturisește, de osînda unicatului, de neputința de a se disemina în alte întrupări, de a nu putea fi în mai multe locuri dintr-odată: „Oriunde-adîncimea de cuget / Răspunde lungimii de undă / Oriunde balanța durerii / De-ajuns peste margini inundă..."

Din păcate, aici ca și în **Antagonie**, starea de spirit e insuficient exploatată, redusă la cîteva goale considerații sau prea obișnuite figuri de stil. Iubitul e un fugar venind din tenebre cu ochi fosforescenți în jurul cărora zboară concentric fluturii dragostei. Lumea „grea de trup și gînd" a iubitei vibrează în consens cu aceea de întuneric a iubitului. Concluzie: „Dacă mă porți în iadul tău / De patimă și jar de stele / Ori pleci luîndu-mi jugul, eu / La fel mă mistui între ele".

Un mic aer enigmatic ne întîmpină în **Veste de seară:** „Cînd lumina năvălit-a / În trezita mea făptură / Amețită de iubire / Am crezut că dimineața / Este prima bucurie / Că de azi nimic nu-i negru / Că nimic nu-i ostenit / Și pămîntul ca-ntr-o carte / În mătase s-a-nvelit... / / Seara vestea m-a-nceput / Și-am plecat în pribegie / Pe doișpe talanți vîndut".

Ne aflăm, dacă nu în fața inefabilului, în aceea a intraductibilului.

Al. Piru

---

viața cărților

Popularizarea istoriei

● La Editura „Albatros", în colecția semnificativ intitulată „Memoria pămîntului românesc", Ion Horațiu Crișan publică o carte *) cu incontestabile merite de popularizare științifică. Sînt urmărite trei milenii de istorie, începînd cu perioada neolitică și pînă la constituirea statelor feudale românești, trei milenii de afirmare pe multiple planuri a locuitorilor autohtoni ai meleagurilor noastre.

Concepînd istoria nu numai ca disciplină științifică riguroasă, ci și ca lecție de viață, autorul, specialist în istoria veche a poporului român, reușește să investească diversele sale relatări cu o vibrație argumentativă înalt patriotică. Aceasta ni se pare a fi nota definitorie a **Originilor.** Acestui mod de tratare i se potrivește bine maniera ziaristică în care sînt redactate cele 46 de articole care compun volumul și care (în marea lor majoritate) au fost inițial publicate în ziarul „Scînteia tineretului". Fără să renunțe la exactitatea științifică, autorul reușește să prezinte o serie de descoperiri arheologice și de contribuții ce țin de interpretare, într-o formă accesibilă, adresată mai ales tineretului.

Cartea este împărțită în trei secțiuni. Prima, **Din cele mai vechi timpuri,** conține articole ce se referă la cea mai îndepărtată perioadă cunoscută din existența populațiilor care au trăit pe teritoriul patriei noastre. Sînt trecute în revistă o serie de descoperiri recente. Comentariile sînt competente, fără să cadă în ariditate. A doua secțiune, intitulată **De la Burebista la Decebal,** urmărește o etapă istorică de o deosebită importanță. Viața dacilor este prezentată din diferite unghiuri, autorul furnizînd informații de real interes (cităm, ca deosebit de interesante, articolele: „Statul geto-dac în vremea lui Burebista", „Scrierea la geto-daci", „Mitologie geto-dacă", „Cele mai strălucite orașe ale Daciei"). A treia secțiune, **Dacia romană și continuitatea,** cuprinde articole în legătură cu perioada formării și consolidării limbii și poporului român. Argumentelor cunoscute li se adaugă considerații și date inedite pentru nespecialist. Un articol semnificativ este, din acest punct de vedere, cel intitulat **O nouă dovadă a continuității daco-romane în Dacia.** Este vorba despre descoperirea recentă, la Gheria, a unui tezaur de monede romane din secolul al IV-lea Ion Horațiu Crișan interpretează această descoperire în felul următor: „Tezaurul de la Gheria constituie o nouă și valoroasă dovadă a faptului că populația daco-romană, chiar și cea care locuia într-o așezare civilă de pe lîngă un castru, va rămîne pe loc. În același timp infirmă părerea în conformitate cu care populația și-ar fi părăsit vetrele de pe marile drumuri de circulație și s-ar fi retras în zone ferite, de munte ori de deal, din fața năvălirii popoarelor. Este vorba despre o continuitate de viețuire neîntreruptă pe tot parcursul secolului al IV-lea în vechile așezări, pe care nu le vor părăsi cu toate vitregiile vremurilor". Interesante sînt și articolele intitulate: „Castrul roman de la Pietroasele", „Noi coordonate ale procesului romanizării și ale formării poporului român", „Documente privind începutul feudalității românești în Transilvania".

B. Voinescu

*) Ion Horațiu Crișan: „Origini", Editura „Albatros", 1977.

Un critic al prozei

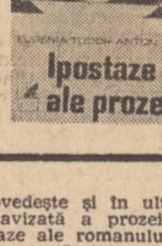

● Eugenia Tudor Anton se dovedește și în ultima sa carte *) o comentatoare atentă, avizată a prozei românești actuale dar și a unor ipostaze ale romanului interbelic (Hortensia Papadat-Bengescu, a cărei operă o editează, și M Blecher). Deși interpretările ample și studiile de sinteză lipsesc, autoarea încearcă, analizînd o operă sau trasînd profilul unui scriitor, să găsească un numitor comun, o temă centrală în stare să ordoneze varietatea de forme și stiluri ce caracterizează această perioadă de eflorescență a prozei contemporane. Ce legătură se poate stabili între Marin Preda și D. R. Popescu, Al. Ivasiuc și Paul Georgescu sau Romulus Guga și Francisc Păcurariu etc., ce linii de forță apropie discursuri narative atît de diferite, viziuni romanești aparent contradictorii? Eugenia Tudor Anton crede a identifica și nu fără îndreptățire acest nucleu coagulant în reflectarea marilor evenimente istorice care au jalonat istoria ultimelor decenii ale țării. „De la romanul frescă în care importantă e suprafața de cuprindere, adică acea captare a mișcării colective, la romanul de tip obiectiv și tradițional și pînă la romanul de analiză (unde frapantă rămîne coborîrea în adînc — exprimare critică nu prea fericită, relevantă — n.n.), cu forma sa foarte răspîndită azi în proza românească, romanul confesiune (examenul conștiinței scrutînd cu severitate evenimentele și luînd atitudine față de acestea) s-a încercat și se caută încă, în romanul românesc de azi, o cuprindere cît mai semnificativă a momentelor cheie din istoria vie a ultimelor decenii". Desigur, dacă se manifestă o poziție ideologică și politică comună, modalitățile de reflectare poartă amprenta originalității același moment istoric relevînd sensuri noi complementare sau uneori contradictorii la un scriitor sau altul. Și criticul nu uită să configureze această siglă proprie, specifică fiecărui creator în parte. Astfel, la Paul Georgescu dominantă îi apare expresia ironică, oglindirea în mod polemic a realității, în timp ce la D. R. Popescu accentul cade pe antinomia grotesc-poetic. Al. Ivasiuc evoluează (termenul se referă numai la tehnica procedeelor narative și nu la valoarea estetică) de la romanul de analiză și introspecție la formula obiectivării iar Marin Preda adoptă, în **Delirul,** o compoziție mixtă, aceea a romanului frescă intersectat de ceea ce chiar autorul numește „tema povestitorului" etc Cu aceeași dublă perspectivă (conținut-modalitatea de reflectare) operează Eugenia Tudor Anton și în celelalte comentarii ale sale. Ceea ce nu înseamnă că adecvarea metodei implică automat și reușita întreprinderii. Sînt și articole cu aspect pur foiletonist care rămîn la superficia operei. În ansamblu însă se poate spune că acest volum probează, împreună cu o întreagă serie de contribuții critice din ultimul timp, prin analize exacte, varietatea tematică și stilistică a peisajului prozei românești actuale.

Paul Dugneanu

*) Eugenia Tudor Anton: „Ipostaze ale prozei", Editura „Cartea Românească", 1977.

Grandilocvența lirismului

● Fiind un reflex al preocupării privind posibilitatea alcătuirii unei epopei naționale, cartea lui Ion Văduva-Poenaru *) se înscrie în continuarea unor nobile inițiative poetice (de centrare a respirației poetice asupra ideii de poetizare a spiritului autohton întruchipat în personalități politice și locuri istorice), cum sînt cele ale lui Ion Gheorghe, încercare de re-constituire poetic-savant-fabuloasă a „Pantheonului autohton", Ioan Alexandru (seria de **Imne** deschisă cu **Transilvania** și, pe cît se pare, continuînd cu **Moldova** și **Muntenia**) sau de panoplia cu arme de logos național din **Runele** lui Dan Verona. Spre deosebire, însă, de aceștia, poezia de față păcătuiește printr-o notă excesiv programatică, tezistă chiar, printr-o lirică emfatică, minată de grandilocvență și retorism pletoric, în care scînteile de simțire poetică reală se sting adesea în cenușa unei artificiozități care, cu toată noblețea sentimentului și frumusețea obiectului poetic, — sufocă orice posibilă transparență și revelare.

Poemele se înșiruie de-a lungul a două secțiuni. Cea dintîi, **Epopee în piatră,** este o urmărire cronologică a evenimentelor legate de războaiele **daco-romane,** parcă scrise cu un ochi în manualul de istorie și altul pe trupul Columnei traiane. Imaginea poetului este heliadescă, în mantie albă, vorbele curg fluviatil; emfaza, ritmul poetic împrumutate de la Bolintineanu și Alexandrescu, dorința de a intona în cadențe asemănătoare **Dioramei** eminesciene, creează doar o impresie de artificial și verbozitate neconvingătoare. Ostentația cu care se lucrează cu registrul cosmic conduce în rizibil: „Sub zero grade, timpul, în oameni a pătruns / germanii goi aruncă tăcerea pe sarmați / Din scuturile lumii cad fulgerele-n haos / Se-nalță caii-n largul unui demonic naos". Explicitarea exagerată a intențiilor poetice anulează orice tensiune, ceea ce, atunci cînd (ca în **Roata**) se lucrează în simbol nu se întîmplă și rezultatul devine interesant.

Cea de a doua secțiune, **Eroi de epopee,** cuprinde peste 55 de dedicații, de la Burebista, la Vasile Goldiș, de la Bogdan și Dragoș, la Vlaicu și Gherea. Cu excepția unor sclipiri, ca în **Neagoe, Coresi, Ana Ipătescu,** poemele sînt parcă extrase din antologiile unor cenacluri școlare: „Solid ca stînca este, ca brazii-nalt și tînăr / De el mereu alături, mă simt în viitor / În lumea lui de vise, de liniște și dor / Pătrund desculț, cu cerul înfășurat pe umăr" (**Mihail Sadoveanu**); sau, în **Eminescu** „Luceafăr drag, deasupra țării șade / Unit cu ea într-un străbun destin / Trecînd peste mănoasele balade / Scrisorile pînă la mine vin" etc.

●

Cu toată îndemînarea prozodică a autorului, în ciuda intențiilor întrutotul lăudabile și a patosului — neprefăcut — al discursului poetic, lipsa unei asimilări organice a obiectelor poetice (a eroilor întruchipați), lipsa unei idei centrale care să fie liantul tuturor epocilor străbătute spiritual, neînchegarea (în ciuda compoziției sistematice a cărții) — nu fac din această frumoasă inițiativă o împlinire lirică.

Dan C. Mihăilescu

*) Ion Văduva-Poenaru: „Eroi de epopee", Editura „Eminescu", 1977.

Aventura eseului

● Eseul oferă, în genere, o mare libertate a speculației, a viziunii sintetizatoare, a formulării metaforice și expresive, într-un cuvînt o mare libertate a mișcării ideilor în forme mai spectaculoase și mai colorate decît îngăduie austeritatea cercetării propriu-zise. Bazat pe o amplă informare se constituie ca eseu volumul Elenei Tacciu,*) care face dovada unei remarcabile capacități de organizare a viziunii critice și istorice, realizată sintetic și expresiv.

Eseul este monografia unei conștiințe și a proiecțiilor ei europene. Aventura lui Byron este privită și ca sumă a unor avataruri individuale, ale primului „monstru sacru" al Europei. Byron este văzut ca erou de mitologie romantică, personalitate în același timp excepțională, dar și reprezentativă pentru spiritualitatea Europei post-napoleoniene, receptivă la apariția unui nou model uman.

Romanticul englez este definit ca o personalitate animată de o excepțională tensiune existențială, de un paroxism vital defulat, a cărui durată este „scindată întotdeauna între clipa picarescă și senzația de timp vid, între aventură și «ennui»". Portretul acestui extravertit care și-a creat un mit, l-a regizat și l-a jucat pînă la sfîrșit, consecvent propriului său estetism existențial este realizat prin subtile interpretări ale psihologiei de excepție și prin formulări sintetice: „hidalgo normand pe pămîntul Elladei, ironic și tragic în același timp". Eseul urmărește aventura individuală în vocațiile fundamentale: a mitului, a erosului, a aventurii, a morții eroice. Existența lui George Gordon Byron este privită încă și ca aventură supra-individuală, a unei conștiințe iradiante, a unui model uman reprezentativ, a unei tipologii, cu propensiune europeană Eseul se constituie nu atît ca roman al unui erou de mitologie romantică, cît ca roman al unei „influențe" urmărind „rolul său ca ferment al declanșării unei serii de influențe aparent netributare lui".

Constantele spiritului byronian sînt privite în manifestările lor în opera poetului, dar și în reflexele lor, în tipologiile create, în prelungirile și iradierile lor în spiritualitatea europeană și românească Eseul dedică o parte substanțială reconstituirii verosimile și expresive a spațiului social și literar românesc în momentul propensiunii byronismului și al receptării influențelor sale. Sînt identificate tipologii byroniene și influențe, incidențe și reflexe în literatura română, de la scriitori evasi-anonimi ca M. A. Carradini pînă la Eminescu și Macedonski.

Difuziunea motivelor (eroul damnat, exotismul sudic, elenismul, Veneția) este urmărită constant în aventura ei europeană și în receptarea și asimilarea ei în climatul literelor române, influența byroniană fiind interpretată ca un catalizator și ca un stimul „în acest drum al poeziei românești către simbol".

Înzestrată cu darul expresiei sintetizatoare și al evocării climatului social-istoric românesc în momentul iradierii byroniene, și în același timp cu o viziune a dinamicii motivelor și capacitate disociativă, autoarea eseului adoptă o atitudine în genere detașată, dar cu o permanentă tentație a hiperbolizării. Uneori chiar, eseista este contaminată de fervoarea pe care personalitatea lui Byron n-a încetat s-o stimuleze, dar detașarea intelectuală se regăsește pe sine. Uneori este excesivă extinderea zonei și intensității de influență byroniană, chiar în condițiile libertății de conexare proprie eseului în genere, ca atunci cînd autoarea atribuie o îndepărtată și subterană sorginte byroniană exotismului lui Istrati, Bănulescu sau Fănuș Neagu.

Eseul cucerește însă prin maniera în care informația este convertită în imagine expresivă, ca și prin farmecul speculației intelectuale.

Sultana Craia

*) Elena Tacciu: „Aventura lui George Gordon Byron", Editura „Cartea Românească", 1977.

Arhitectură și meditație

● Există în cultura română o serie de scrieri ce aparțin, așa cum bine observa G. Călinescu, unor **artiști armonioși** (s.n.) care au ieșit din îngusta profesiune și-și exercită arta lor cu o **conștiință estetică totală"** (s.n.). În această categorie include G. Călinescu pe marele arhitect G. M. Cantacuzino. Autorul la nici treizeci de ani al unui prețios eseu despre Palladio — care „ar fi fost remarcat oriunde, tradus într-o limbă de mare circulație", a mai publicat **Introducere la studiul arhitecturii** (1926), **Arcade, firide, și lespezi** (1932), **Izvoare și popasuri** (1934), **Pătrar de veghe** (1938), **Despre o estetică a reconstrucției** (1947), afirmîndu-se în același timp ca un talent oratoric incontestabil și ca un publicist de elevată inspirație. Dacă adăugăm acestor date și prețuirea neistovită de care s-a bucurat G. M Cantacuzino din partea unor mari personalități ca Tudor Arghezi, Camil Petrescu, Mihail Sebastian, Perpessicius, Mathilda Ghyka ș.a. e limpede că antologia **Izvoare și popasuri** *) ni se propune ca o meditație exemplară ce depășește cu mult granițele arhitecturii. Selecția realizată pe criterii tematice de Adrian Anghelescu, însoțită de un elegant eseu introductiv relevă rolul de „argonaut al supremelor armonii" avut de G. M. Cantacuzino. Cel pentru care a organiza însemna a armoniza și invers, e un stăpîn desăvîrșit al proporției în gîndire ca și în expresie. El este un **artist armonios** în sens călinescian, iar scrisul său reflexiv și elegiac relevă mai mult decît în cazul altor scriitori, artiști și doctrinari ai epocii posesia ori dezideratul numărului de aur despre care se va fi întreținut adesea cu Mathilda Ghyka, ca redactori ai prestigioasei reviste **Simetria.** Paginile scrise de G M. Cantacuzino fac parte dintr-o bibliografie obligatorie a istoricului și criticului literar, a esteticianului și filosofului culturii interesat de gîndirea și valorificarea unei epoci. Tabloul acesteia e unilateral, fără meditațiile lui G. M. Cantacuzino despre sat ca matrice creatoare, despre locuința și lumina românească, despre adevărata tradiție care „nu are nimic retrospectiv", despre modernism, istorie, plastică, orașe și drumuri, argintării, țesături și scoarțe, crestături în lemn și olărit, grădini și piețe, despre stiluri, ritmuri și proporții. Tabloul acestei gîndiri ar rămîne schematic, vetust, fără reflexiile cu pregnanță aforistică ale lui G. M. Cantacuzino, despre spirit critic și specific național, despre originalitate și imitație, despre urît și frumos, despre echilibru și exagerare, despre construcție și disoluție, despre minciună și adevăr în creație. Scrisul lui G M. Cantacuzino atinge întreaga problematică estetică și culturală a unei epoci pornind de la arhitectură Și meditația aceasta care invită la meditație, ce iese din spațiul arhitecturii e stăpînă pe „conștiința estetică totală". Ea iradiază dincolo de „surdina odihnitoare" și „emoția ce trece netulburată în sufletul cititorului" (Perpessicius) în nenumărate rețele meditative. Aria de penetrație a problematicii acestor pagini e deosebit de cuprinzătoare. Rezolvările ei, ori întrebările rămase deschise precum aceeași soluție urcînd în vase comunicante se adresează cu o vibrantă actualitate culturii și acțiunii zilelor noastre

Doina Uricariu

*) G. M. Cantacuzino, „Izvoare și popasuri", Editura „Eminescu", 1977.

Teatrul și societatea românească

cu dramaturgii despre dramaturgie

● **Consecventă în preocuparea de a urmări și analiza fenomenul artistic românesc, în strînsă legătură cu dezbaterile pe care le-a găzduit ritmic** (Despre piesa originală la început de stagiune, Despre rolul și responsabilitatea regiei tinere de teatru **etc.), revista noastră inițiază, începînd cu acest număr, o serie de convorbiri cu dramaturgi contemporani, cunoscuți sau aflați pe calea consacrării. Desigur, materia interviurilor oferite colaboratorului nostru este mai vastă (abia o viitoare carte ar putea s-o cuprindă în întregime) decît ne îngăduie să cuprindem în spațiul revistei. Din punct de vedere al semnificațiilor însă, avem convingerea că am reținut accentele esențiale pe care le supunem atenției cititorului.**

MIRCEA RADU IACOBAN

Despre convertirea adevărului obiectiv al epocii în adevăr artistic

— Ce ne-ar putea spune dramaturgul și editorul Mircea Radu Iacoban despre destinul cărții de teatru?

— Nu prea multe. Teatrul este scris spre a se juca, așa după cum vapoarele sînt construite ca să plutească. Marile probleme ale teatrului vor fi totdeauna **ce, cum** și **cît** se joacă, nu ce, cum și cît se publică. Tipărind teatru fără discernămînt, ajungem să trimitem în lume cîte un jumătate-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop, adică, făptura ciudată a dramaturgului de bibliotecă. Golful încăpător al literaturii dramatice de azi este chenăruit cu destule corăbii pe uscat — a căror **nefuncționalitate,** de la căderea Constantinopolului încoace, o vede și pricepe oricine. Pe de altă parte, a păstra — din punct de vedere editorial — o rezervă exagerată față de literatura dramatică, mi se pare la fel de periculos. Spectacolele vin și se duc, textul se cuvine să rămînă. Tot ce se joacă (desigur, exceptînd căderile evidente ori sub-produsele facile) se cuvine tipărit. Aș mai trimite fără ezitare la tipar textele inedite ale autorilor consacrați, precum și piesele acelor tineri cărora scenele țării încă nu le acordă atenția meritată, dar cărora un ochi avizat (critica de teatru, regizorii, secretarii literari) le-a putut deslușI și atesta prezumtivele virtuți scenice. Cît privește cartea de critică și de istorie a teatrului, destinul ei se alătură de la sine aceluia al cărții de critică și istorie literară.

— Ce considerați că ar trebui să știe dramaturgii care scriu teatru inspirat din actualitate?

— Că lumea nu începe și nu se termină cu noi.

— Dezvoltarea secvențială din „Simbătă la Veritas" corespunde formulei teatrului epic?

— Scriam „Simbătă la Veritas" și habar n-aveam că propun o **dezvoltare secvențială!** Terminologia apăsat științifică ne copleșește cu certitudini și devine născătoare de rigori. Care n-au lipsit niciodată teatrului — dimpotrivă! Mi-a plăcut să încerc a respecta mult hulită regulă a celor trei unități („Noaptea", „Simbătă la Veritas", „Fără cascadori"); un asemenea exercițiu de rigoare poate fi profitabil, la un moment dat, pentru dramaturgia oricui. Secretul supraviețuirii teatrului rezidă, însă, tocmai în capacitatea pe care a știut s-o aibă de a evita ori depăși formulele incremenite, legile, modele și modelele. Revenind la „Simbătă la Veritas": piesa a avut un anume succes (iată, la Iași „ține" afișul de cinci ani !), dar n-aș crede că i l-a asigurat formula **dezvoltării secvențiale.**

— Este piesa dv. cea mai jucată. Trebuie să înțeleg că-i și cea mai iubită ? (O, nu, desigur... Nu din pricina „dezvoltării secvențiale").

— Ași! „Noaptea" consider a fi, de departe, cea mai bună piesă a mea. Adevărat, transpunerea ei scenică este ceva mai dificilă, motiv pentru care teatrele nu s-au repezit s-o joace. O singură montare (Teatrul național „Vasile Alecsandri"), nici un turneu, deci, practic, piesa nu-i cunoscută în afara Iașului. Într-o ordine a preferințelor proprii (și cam în aceeași situație) s-ar afla „Reduta și șoarecii" (mă refer, desigur, la textul integral, nu la zgîrcitul rezumat prezentat la televiziune). S-au jucat copios „Tango la Nisa", „Fotbal"... adică piesele mai „sprințare", considerate a avea garantată „priză" la public.

— Vorbiți-ne despre dificultățile dv. de dramaturg.

— M-am cam săturat să tot aud vorbindu-se despre dificultățile dramaturgilor!

— Ce dramaturgi iubiți? Pe care nu-i agreați?

— Nu-mi cereți liste. Am oroare de liste. O singură precizare: m-am săturat de Brecht. Nu mai vreau Brecht. Înnoirile lui în materie de teatru îmi par, acum, o **făcătură** deșteaptă. Îl prefer pe Brecht-poetul. Teatrul și-a redescoperit, între timp, propriile-i izvoare; foamea de sentiment și nevoia de implicare nu vor dispare în veci.

— Cum ați motiva modificările de structură și stil din literatura dramatică actuală?

— Cinstit vorbind, nu mă interesează nici un fel de **stil** și nici o **structură,** mai mult ori mai puțin modificată. Pe scenele noastre este loc și pentru construcția solemnă, descinsă, pare-se, din teatrul lui Iorga (Mihnea Gheorghiu) și pentru șăgălnicia iconoclastă, ascunzătoare de profunzimi-capcană (Marin Sorescu), și pentru desfășurarea jocului fierbinte al ideilor devenite personaje (D. R. Popescu), și pentru sclipitoarea inteligență a dialogului-foileton (Ecaterina Oproiu) și pentru împătimitele demonstrații logice (Paul Everac), și pentru acumularea lentă a detaliului semnificativ (Iosif Naghiu), și pentru verva tirului direct-cauterizator (Aurel Baranga). Rămîne să mă intereseze numai și numai convertirea adevărului obiectiv al epocii în adevăr artistic; dacă o piesă, un spectacol, nu conduce la un plus de **cunoaștere,** nu mă interesează.

— Care sînt obsesiile dramaturgului Mircea Radu Iacoban?

— Firescul replicii și acuratețea limbii.

— Și bucuriile dramaturgului?

— Nu premiile, ci premierele.

— Cum se naște o piesă?

— Greu de spus! În ce mă privește, dintr-o replică auzită cine știe unde (care **rezonează** apăsat în contextul unei continuități oarecari de preocupări), dintr-o caracterizare sclipitoare (ascultați ce frumos sună: „Era un trintor vulcanic"), din reconstituirea unei situații și ducerea ei, imaginar, mai departe, dintr-o tristețe, dintr-o bucurie, dintr-o șansă de a fi martor la cine știe ce moment, poate pe-nibil în felul său (noaptea, într-un compartiment de tren, am ascultat fără să vreau discuția șoptită dintre doi proaspăt... divorțați — este punctul de plecare al noii mele piese, intitulată „Scapă cine poate"), dintr-o revelație (cazul Candiano Popescu, pentru „Reduta și șoarecii"). N-aș putea niciodată să mă așez la masa de lucru pur și simplu pentru **a scrie o piesă.** Totdeauna trebuie să fi rezonat ceva, să se fi „rupt" ceva, să se fi produs „percuția", despre rolul căreia, ca vînător pătimaș, v-aș putea spune destule...

— Ce ar trebui teatrului contemporan spre a fi cu totul după inima lui M. Radu Iacoban?

— În legătură cu rolul și rostul **inimii,** vă recomand o poezie a lui Ovidiu Genaru despre „rolul frunzei în provincie", care „toamna este foarte mare". Se potrivește... Inima îmi zice așa: dispunem de toate condițiile spre a avea un teatru **mare în toate.** Deocamdată, e mare pe felii.

— Din vina cui ?

— În primul rînd din pricina noastră. Prea adesea, dramaturgia își propune **mize mici.** Ne terorizează schemele clădărite, de-a lungul deceniilor, în propriul nostru subconștient. Cunosc proiectul unei piese în care-i vorba despre debutantul Caragiale, venit la un cenaclu, în 1978, ca să-și citească „O noapte furtunoasă". Pînă la urmă, în conformitate cu diversele sugestii cuminți, piesa se va intitula „O noapte corespunzătoare", iar printre personajele introduse de circumstanță îl vom întîlni și pe.../Decebal !! Piesa ilustrează exact însoțirea ciudată dintre **schemă** și **buna intenție.**

— Cine-i autorul ? Îmi permit indiscreția gîndindu-mă că — ducînd lucrurile mai departe — pînă și autorul se cuvine a fi... „corespunzător".

— Nici un secret: Titus Popovici. Ca să revin: avem șansa să trăim și să creăm într-o țară în care nu există cenzură. Propria noastră descătușare depinde de acte normative elaborate numai de către noi și pentru uzul propriului nostru for. Să cutezăm, deci, întrucît o facem cu gînd bun și din dragoste pentru tot ce-i al nostru, românesc, o facem cu responsabilitate comunistă și, deloc în ultimul rînd, **cu cărțile pe masă.** Construim cea mai umană dintre orînduiri și n-avem a ne teme de nimeni. Nici chiar... de noi!

PAUL CORNEL CHITIC

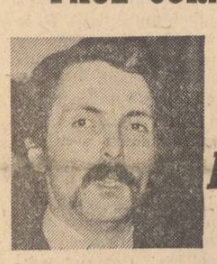

Polul meu magnetic este realitatea cu care sînt contemporan

— Paul Cornel Chitic, cum te simți după premiera cu piesa ta „Întors din singurătate" ?

— Cu toată modestia, spun că mă simt neconvenabil, stînjenit, chiar intimidat. Premiera este un eufemism. E mai mult prilej de speranțe decît de satisfacție. Evident, nu mă refer la spectacol (regie, interpretare). Meritul lui sper să facă obiectul comentariului critic. Eu sînt mult prea aproape de el, și nu m-a părăsit pu-tința obiectivității. Sînt un autor care a debutat în urmă cu zece ani. Am fost victima unor cataloգări pripite. Vezi și **Dicționarul literaturii române contemporane,** unde după ce se spune că n-am reușit să-mi termin studiile de filozofie, mai sînt și poreclit autor de teatru absurd. Dar, la urma urmei, nu Marian Popa este de vină. Nu se putea ocupa cu mai multă rigoare de scrieri sporadic aduse la cunoștința publicului.

— Cum te simți ca autor de texte scrise dar nejucate ?

— Atunci cînd se apropie clipa așezării la masă uit de toate nemulțumirile. Sînt stăpînit de principiul speranței. Cînd încep să scriu mi se întinde în fața ochilor o scenă. Ei bine, pe această halucinantă podea se încheagă prezențele, personajele, și ele mor, înainte de toate, în mine sau prin mine. Cînd mă apropii de fantomaticele personaje, ele se îndepărtează, se spulberă și se reîncheagă alături de punctul în care privesc. Atunci începe panica. Conflictul se poate rezuma la cinci propoziții. Personajele încep să se cutremure, ele ignoră parcă în mod voit ori cer viață, și toate parcă șoptesc în cor : Conflictul, de-ai vrea să scapi de el, tot nu dispare. În porțiunea asta de timp uit cum se mai vorbește cu oamenii și mă trezesc imitîndu-mi personajele. Spune-mi, te rog, într-o astfel de stare, îți mai poți aminti altceva ?

— Ce piese ai gata ?

— „Sîntem și rămînem", care s-a aflat acum trei ani în discuție la Național. Mai am un text care se cheamă „Schimbarea la față" și care sper să apară în revista „Teatrul".

— Care crezi că este pericolul cel mai mare al scrisului tău ?

— Autocenzura. Pastișa. Dorința de a face din problemele tipice nouă probleme de interes universal.

— Fii bun și explică-te.

— S-o luăm pe rînd. Autocenzura. Există pericolul unui scriitor marxist de a-și înșela convingerile spunînd în gura mare propoziții **pindite de adevăr, dar și de dibăcia cazuistică a** adversarilor ideologiei comuniste. Și atunci intervine autocenzura. Deci, propoziționea adevărului trebuie să conțină și adeverirea lui concretă. De aici, pericolul lozincii. De aici, pericolul pastișei. Ne este extrem de convenabil să pastișăm crezul sau chiar soluțiile rezolvării unor probleme demult apuse în numele unor probleme actuale.

— Mai ai ceva de lămurit ?

— Da, dar cum spuneam, problemele acute ale noastre dacă le prezentăm ca aproape soluționate nu mai interesează pe nimeni, fie pentru că soluționarea are un caracter trecător, istoric, fie pentru că soluționarea mai oferă unui alt public, decît aceluia socialist, prilej de înviorător scepticism : nici la ei nu merg bine ! Ceea ce nu concordă cu realitatea. Vroind să transformi o problemă tipică nouă în problemă universală, fără să apelezi la folclor, snoave populare și înțelepciunea sofistică a cuplului Păcală-Tîndală, te reîntorci la primul impas. Nu-mi rămîne decît să scriu pentru **acum și pentru noi.**

— Cum se împacă dramaturgul Paul Cornel Chitic cu criticul Paul Cornel Chitic ?

— Critica teatrală este o necesitate. Nu de puține ori prestigioșii noștri critici au avut de spus cel puțin un salutar cuvînt pentru dezvoltarea dramaturgiei. Critica teatrală este conștiința rece și foarte afectuoasă a creației. Din modesta mea experiență de cronicar — mai mult al scenografiilor decît al spectacolelor — pot spune că un fapt de artă, în cazul comentariilor mele, scenografia, este un fapt de cultură practicată, iar scenografii nu de puține ori se arată a fi necunoscători ai efectelor proprilor lor creații. Nu mai spun că teatrul se trăiește, se cunoaște văzînd. Văzînd spectacole. Un gînd fuge către înăuntru, răscolind voința de a scrie teatru, un gînd fuge către în afară, țipînd, strigînd la oameni : Iată cîte nu ați observat încă !

— Să vorbim despre „stări".

— Starea **dramaturgiei.** Oare să fiu eu cel mai tînăr dramaturg jucat și publicat ? Dacă-i așa înseamnă că orice nou autor de teatru se naște din experiențe (evit cuvîntul **experimentări,** din păcate compromis), rămînînd eventual să moară la căpătîiul unei opere clasice. Să facă experiențe, deci !

— Starea criticii ?

— Sînt suficient de mulți tineri critici.

— Suficient de mulți ! ?

— Probabil vor fi mai mulți, și împreună cu cei existenți vor fi mai vioi, mai operanți și mai auziți dacă ar exista experiențele de care aminteam. Autoritatea unui tînăr critic, cred eu, nu se manifestă în tentative de reconsiderare a unor autori consacrați.

— Ce vrei să spui ?

— Vreau să spun că un critic aparține unei generații culturale. Abia erorile, crezul și speranțele acestei generații îi vor întemeia criticului tînăr originala luare de atitudine.

— Care e șansa tînărului dramaturg de azi ?

— Există o mare șansă, a criticului tînăr și a dramaturgului tînăr, și această șansă se numește tînăra regie.

— Ce scrii acum ?

— O piesă despre neconcordanța între aspirațiile mărunte și marea direcție a dezvoltării societății românești. Nemulțumiri, iluzii și false atitudini revoluționare care își sting pălălaia în apa domoală, dură și hotărîtă a devenirii noastre. Logicienii spun : Dintr-un fals se poate deduce un adevăr. Reciproca nu e valabilă. Piesa mea nu se ocupă de adevăr, ci de aceste falsuri. Va fi un text care ia apărarea unui crez, și mai mult decît atîta, a unei realități incomode în naturalul mers al istoriei care se numește comunism.

— Teatru agitatoric ?

— Întocmai.

ALEXANDRU SEVER

Esențialul despre artist se află în operă

— Stimate tovarășe Sever vă solicit un interviu.

— Stimate tovarășe Lazăr, nu cred că vi-l pot da.

— Perfect. Explicați-mi de ce. Nu vă plac interviurile ?

— E adevărat : genul nu-mi place. Dar aici nu e vorba de o preferință, ci de un principiu.

— Perfect. Spuneți-mi mai întîi de ce nu vă place.

— Nu cred că preferințele și principiile se pot despărți atît de lesne. Dar la urma urmei, pentru uzul unei discuții putem face și așa ceva. De ce nu-mi plac interviurile ? Aș putea să spun pur și simplu pentru că am citit prea multe interviuri lipsite de harul disciplinei interioare. Orgoliul etalat, egocentrismul stupefiant, cuvîntul lipsit de orice tutelă a ideii, dispoziția de a vorbi despre absolut orice, cu convingerea evidentă de a fi, în orice privință și în fiecare clipă, posesorul adevărului absolut, sînt cusururile cele mai supărătoare ale acestui tip de interviu. Cînd se mai întîmplă ca omul să fie mărunt și opera insignifiantă, e destul o simplă relaționare la un principiu critic pentru ca ridicolul să copleșească totul. Spectacolul vanităților, fie ele și literare, e un spectacol jalnic. Nu-l gust nici ca dramaturg, nici ca spectator.

— Încep să înțeleg în ce sens rezervele dumneavoastră sînt legate de un principiu de decență intelectuală. L-ați putea formula ?

— „Cînd opera tace, artistul trebuie să fie mut".

— Ați primit două premii : un premiu în cadrul Festivalului național, și premiul pentru dramaturgie pe 1976 al Uniunii Scriitorilor. Un premiu nu presupune o valoare percepută sub semnul dialogului și criticii ?

— Nu neapărat. Nici un sistem premial — nici măcar marile premii internaționale — nu funcționează pe certitudinea absolută a valorilor. Cîtă vreme timpul n-a verificat și sancționat opera, toate valorile sînt resimțite ca relative. Singurul argument în favoarea mea aici ar fi poate faptul că în spatele meu nu funcționează nici o biserucță și nici un sistem de relații : s-ar putea vorbi adică de obiectivitate. Dar, firește, nici obiectivitatea, nici faptul că în jurii se află de obicei cîțiva scriitori eminenți și cîțiva critici de meserie, nu e suficient să garanteze o valoare. În fine, nu trebuie să uitați că în cadrul Festivalului premiul nu a fost pentru piesa mea, ci pentru spectacol, interpretare, regie și scenografie, adică pentru aproape totalitatea unei manifestări teatrale, minus fundamentul ei literar.

— Și un asemenea premiu nu implică valoarea textului ?

— Ba da. Cel puțin de astă dată ,critica de specialitate a fost unanimă și fără echivoc. Mă întreb numai — ca unul cu experiența eșecului — cît de exactă poate fi receptarea valorii literare în sfera spectacolului ? Cît privește premiul pentru dramaturgie, vă rog să observați că, pînă la decernarea lui, preț de un an de zile de la tipărirea piesei în revistă, nici un teatru n-a jucat-o, nici o editură n-a tipărit-o, nimeni n-a scos nici un cuvînt. Dar, revenind, dacă vrei să afli ceva esențial despre un artist, nu te duci să-i iei un interviu, te duci acolo unde-l poți afla în mod esențial : în operă. De nu-l afli în operă, nu merită să-l cauți nicăieri.

— Chiar nicăieri ?

— În principiu da. Sigur că necesitățile criticii și, uneori, curiozitatea unui anume public, te scot foarte adesea din sfera ficțiunii ca să te trimită în sfera biografiei. Dar să-i ceri artistului însuși să vorbească despre sine e un nonsens cîtă vreme nici unul nu poate să spună despre el însuși mai mult decît spune opera despre el. Iar dacă sub raportul artei opera nu spune nimic, adică nu are nici o valoare, individul e lipsit de orice calitate în sfera interesului public.

— Mă întreb dacă totuși reprezentarea unei piese de teatru — acest caz particular în care cuvîntul se întrupează și capătă glas — n-ar putea să aibă, măcar prin prezența imediată a publicului, semnificația unei solicitări directe ?

— Credeți ? Ce ar mai putea să spună dramaturgul într-un loc în care atîția alții vorbesc pentru el ? De fapt noțiunea de „interpretare", atît de curentă și de la locul ei în teatru, are tocmai sensul unui act de explicitare. O reprezentație nu e, sub raportul ideilor, decît o explicație formulată cu mijloacele teatrului ; și regizorul, tot atît de absent fizicește ca și dramaturgul însuși, e, în mod firesc, primul critic al textului ; aș zice, însă, un critic esențial interesat să-i descifreze valorile și să le comunice expresiv pentru că, oricît de mijlocită îi este comunicarea, aceasta este însăși condiția artei sale. Că în practica teatrului, actul fundamental de interpretare poate să fie uneori alături de text, asta, firește, se poate întîmpla oricărui regizor, ca oricărui alt critic supus greșelii. Chestiunea e însă ce explicații critice ar mai putea adăuga dramaturgul cînd textul său și interpretarea lui scenică nu-i mai îngăduie nici un spațiu de afirmare ? Nici curiozitatea extraestetică pentru viața intimă a artistului și — dintr-un punct de vedere mai înalt — nici chiar curiozitatea intelectuală pentru idei n-ar justifica explicațiile dramaturgului într-un loc în care opera lui cunoaște examenul dificil al verificării scenice. Mijlocită de text și de interpretare, percepția prezenței ideale a dramaturgului face perfect inutilă prezenta lui artistică. Adevărul e că pentru a-și regăsi dreptul de a vorbi despre sine însuși, dramaturgul trebuie să iasă din teritoriul propriu-zis al teatrului, pentru ca să revină sub cerul pur și în lumea incoruptibilă a ideilor.

— Măcar în cadrul acesta ar avea dramaturgul ceva de spus ?

— Repet... Nici un scriitor nu poate să spună despre lucrarea sa mai mult decît spune ea însăși. Predîndu-i-se complet, nu-i mai rămîne, în principiu, absolut nimic altceva de spus. Încît un artist care s-ar încăpățîna totuși să se vorbească despre cutare sau cutare dintre scrierile sale, n-ar putea să facă nimic altceva mai interesant, dacă e consecvent sieși, decît s-o rescrie încă o dată, de la început. Chiar înzestrat cu spirit critic și dispunînd de întreg instrumentarul criticii, el nu ne-ar putea spune **altceva,** ci numai **altfel.** El ar renunța, cu alte cuvinte, la limbajul caracteristic al imaginarului, în favoarea limbajului codificat al ideilor.

— Oare spectacolul unui spirit critic confruntat în două ipostaze ar fi lipsit de interes ?

— Poate că nu. Poate că ar fi la fel de îndreptățit ca oricare altul și, de ar fi jucat cu finețe, după legile genului, s-ar însoți cu siguranță de oarecari satisfacții intelectuale. Dar într-un limbaj sau altul, esențialul e același ; din punctul de vedere al scriitorului însuși, nu e nimic de spus, de explicat, de adăugat.

Să se privească din cînd în cînd de vizavi — fix, fără iluzii și fără cruțare — e o experiență de care orice artist cu sentimentul adînc al răspunderii are nevoie pentru ca să-și păstreze măsura judecății și prospețimea percepției. Și atunci vă întreb : poate să fie interviul cadrul cel mai potrivit pentru exercitarea unui asemenea demers critic-autocritic.

— Poate că nu. Dar iată, mă uit îndărăt și văd scriitori care nu șovăie, pentru ca să-și apere scrierile, să pună mîna pe condei și, dacă e cazul, să folosească interviul.

— Aici intră în joc nu numai o concepție despre existență, ca dispută, ci și un temperament de luptător. Dar și în privința acestora e lesne de văzut : bătălia e cîștigată — cînd totuși e cîștigată — nu acolo unde o dau ei, pe teritoriul explicațiilor lor mai mult sau mai puțin critice, ci acolo unde acționează opera propriu-zisă. Însă pentru tipul de scriitor care are mai multă încredere în valoarea operei decît în valoarea polemicii, nimic mai neliniștitor ca hărmălaia belicistă care cearcă să-i impună, cu tot dinadinsul, obligația de a porni război în jurul celei mai mărunte notații critice. În asemenea momente, ceea ce simte mai ales cuprinzîndu-l, e un fel de mîhnire, un fel de oboseală, în orice caz ceva ce seamănă foarte bine cu plictiseala. O plictiseală mortală, invincibilă !

— Credeți că nu l-ar putea îndupleca nici măcar dorința — foarte omenească — de a schimba opiniile unei critici ?

— Un asemenea tip de scriitor n-ar putea încerca o asemenea dorință. Un război în numele unui profet cu propriul său nume e un război ridicol. Doamne, ce de-a „puneri la punct", și ce de-a „scrisori" mai mult sau mai puțin „deschise" am citit ! Au modificat ele vreodată ceva ? Iată un lucru foarte îndoielnic. De altfel și cum să fie cu putință ? O judecată de valoare, cînd criticul e talentat și perfect leal, nu e pur și simplu suma unor argumente raționale ; ea coroborează la origine un sentiment al valorii întemeiat pe o percepție globală a unei scrieri, dacă nu a unei opere, și tocmai acesta este motivul pentru care nu e destul să propui unui critic un alt sistem de argumente critice, pentru ca să-i schimbi convingerile : criteriile valorii pot să cedeze, sentimentul valorii refuză orice argument. Trebuie să treacă timp, trebuie ca acest sentiment să se diminueze, pentru ca acceptarea unui alt sistem de explicații să fie fecund și instalarea unei alte convingeri, adică a unei alte judecăți de valoare, să fie posibilă. Aceasta e, de obicei, virsta unei alte lecturi. Șansa unei opere rămîne, în principiu, în grija unui alt critic, adică a unei principiu, în grija unui alt critic, adică a unei alte în definitiv a unei alte sensibilități. Să forțezi cu parul convingerile unui critic, aceasta e o treabă de ciomăgaș electoral ; să încerci să-i schimbi părerile cu cîteva pagini de argumente e cea mai deșartă dintre toate operațiunile spiritului ; și orice scriitor, cît de cît familiarizat cu specificul actului critic, și-o refuză hotărît, fără nici o părere de rău. Înțelegeți acum de ce nu vă pot da un interviu ?

— Hotărît, în literatură sînteți un civil.

— Nu, nu în literatură, în viața literară. În literatură sînt un combatant. Dar războaiele — le-aș zice fratricide — care tind doar să modifice ierarhiile stabilite funcționărește îmi sînt de neînțeles. Parnasul nu e o Academie cu patruzeci de fotolii, în care, pentru ca să ocupi un loc, trebuie să aștepți să moară cineva. Nu, aici e loc pentru toată lumea. Numai har să fie !

Convorbiri consemnate de Ion Lazăr

---

cariatida

virgil mazilescu

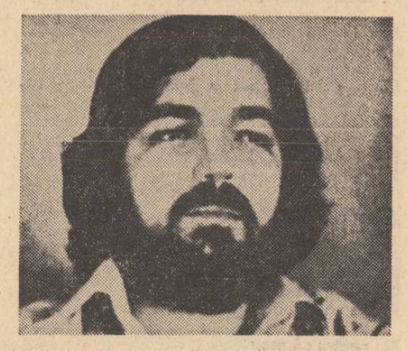

dealuri și văi și cîmpii

apă v-am dat sufletul unde v-a fost
unde pilpii tu sufletul meu și în care
parte a lumii vinează acum vînătorii
dacă privesc — haina mea este chiar frica
dacă privesc dealuri și văi și cîmpii

poveste pentru ștefana

iese de după magazie un înger și se înclină
se uită la stînga — nimeni acolo
se uită la dreapta — absolut nimeni
totuși e grea viața pe pămînt murmură el
de cînd au încetat să mai creadă în îngeri
muritorii visează cu toții să-și arboreze
cîte o pană de-a noastră la butonieră la panglica pălăriei
ne prind în somn au ciini de vînătoare și procedee
aproape savante și o foarte subtilă tehnică fără îndoială
de altfel noi nu existăm decît în timpul somnului

poveste pentru ștefana

(urmare și sfîrșit)

iese de după magazie un copil și se înclină
se uită la stînga — îngerul adormit în fotoliu
se uită la dreapta — îngerul adormit în fotoliu
șmecheri s-au mai făcut și îngerii ăștia murmură copilul
scoate pe ascuns foarfeca și hai hai cele două capete
apoi aleargă să vadă care este îngerul și care fantoma

a doua poveste pentru ștefana

noapte de noapte se aud pași grăbiți prin bucătărie
și uite așa ne trezește cu mersul și cu scîncetele ei steaua
rătăcită la noi în casă — aveam eu oarecum bănuiala
că prea de timpuriu s-a desprins din năvoadele cerului
astăzi primejdii mari o pîndesc : motanul nostru de pildă.
ar putea să-i rontăie într-o clipă urechile nasul cît zmeura

magie

sub stînca-nzăpezită din privirile
fericiților lumii acesteia
un singur cuvînt îmi ajunge
o vorbă mică-mică și îmi recapăt curajul

amintiri

amintiri care au prins rădăcini într-o groapă
frumos le stă lor acolo n-avem ce spune
cu mici chiriituri vesele înăbușindu-se unele pe altele
frumos și bine le stă și nici prin gînd nu le trece că lumina
e ciinele asmuțit de zei pe urmele tichiloaselor amintiri
amintiri ca și cum ne-am sprijini cu fruntea de un perete

cuvintele unui prieten

dincolo de ceea ce știu și pot pune în practică se înalță
ceea ce nu știu și nu pot pune în practică și dincolo
de ceea ce nu știu și nu pot pune în practică vă ridicați voi
firave umbre. și pare-se că n-am de ales : întrucît nici prin întoarcere — adică prin
renunțarea la elementul actual și viabil și prin căderea (bine stăpînită acum) într-o cu totul altă configurație * nu s-ar putea ajunge la un alt rezultat. dar nici prin refuz ori prin tactica blîndei amînări de pe azi pe mîine.
dar nici prin întuneric și nici prin lumină. fie muzica numelui treptele numelui vostru
„mi se spunea : vei învinge cînd te vei supune
m-am supus și am găsit cenușa
mi se spunea : vei învinge cînd vei iubi
am iubit și am găsit cenușa
mi se spunea : vei învinge cînd vei lăsa astă viață
am lăsat-o și am găsit cenușa"
muzica numelui treptele numelui vostru
(sînt cuvintele unui prieten care de multă vreme se străduiește
să vadă cît mai limpede. să-și înțeleagă semenii. drept și fără sfială
să pășească. le-am auzit într-o seară și cred că nu le voi uita niciodată)
* adică într-o altă lume și într-un alt vis

* * *

perechi perechi se legănau la orizont în ștreangul zilei
vorbeau ca morții în praf deși morți nu erau
își însușiseră un fel de limbaj subiacent — al adorației
nici acuma nu e prea tîrziu nici acuma
dangătul norilor o ! măruntă iluzie-n ștreangul zilei
și convoiul care se duce o ! măruntă iluzie-n ștreangul zilei
pe toate căile viața mă previne mă avertizează

leonid dimov

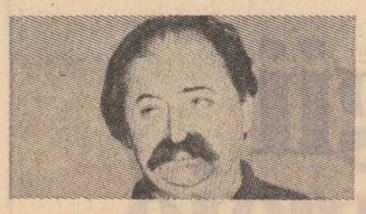

Valea Ierii

Ridică-te culme gălbuie
Mai sus, prin coclaurul veșted.
Așează-ți în virf cetățuie
Precum o Cybelă în creștet.

Pornit în amiezi către tine
Urla-voi din șanțul opus.
O ! fluturii negri : ciorchine
Pe soarele galben s-au pus.

Orb, în pădurea de ghinde
Grohot aud de mistreț;
Trece-mă trist călăreț,
Cîrpa de-un capăt o prinde,

Groaza ți-alungă ! O mînă
Coaptă-n spuzeală, atit
Doar, a mai fost să rămînă
Frînt atîrnată de rit.

De dragoste

Nu pentru că erai
Marcată dintr-un evantai
Cu litera secretă au,
Fie că vreau ori că nu vreau.

Nu pentru că erau
Ochii tăi, iazuri care stau,
Nici că sub ei o sumbră boare
Plingea de-mprimăvărare.

Ci pentru că știai
Un adevăr venit din rai
Și rămîneam cu mîna dreaptă
Întepenită, că așteaptă !

Nu știu, poate că povesteai
O primăvară stinsă-n mai,
Ori poate că ne-ndepărta
De adevăr privirea ta.

Erau atîtea, în alai,
De diamant ori putregai
Că n-apucam a rostui
Clipa de zmalț ce va veni.

Acum, că suntem amîndoi
Aduși în vremile de-apoi,
Înnoadă în privirea dragă
Un nod adînc ce ne dezleagă.

Mantis religiosa

Există un lucru bine făcut
Dintr-un colorat început
Isprăvit cu numai gingășie
Adică un fel de literă străvezie
Scrisă cumva pe obiecte.

N-are rotunjimi nici traiecte
De vre-o altă natură.
E o simplă figură.
De stil.
Reprodusă în facsimil
Pe tot ce s-a-ntîmplat
Să existe și nu s-a terminat.
Trec, la rînd monumente
De ghips, de granit, de fragmente
De marmură liliachie
Cu doar această literă străvezie
Pe ele.
Printre coada-șoricelului și albăstrele :
Căci ne aflăm în plină cîmpie.

. . . . . .

Uite o călugăriță vie
Uitată pe-o cracă :
Hai s-o lăsăm să treacă.

Filozofica

Poți ieși din singurătate
așteptînd erezia lui Arie
Poți să nu mai fii singur,
gîndindu-te la rolul lui Belizarie
Sau la propriile tale oase,
Peste veacuri, la iveală scoase
Întîmplător, dintr-o săpătură,
Fără dragoste, fără ură,
Așa doar pentru a se săpa o groapă

Adînc, pînă se dă de apă.

Dar, s-ar putea să nu-ți treacă proferinte
Nici unul din aceste cuvinte
Aducătoare de imagini și fapte
Ci doar o boare tulbure, ca de lapte
La nesfîrșit și egal emulsionată
Ca și cum n-ar fi fost niciodată,
Iar acest lucru se și întîmplă în fiece ceas
De citeva ori, parcă te-ar chema un glas :
Berbece dulce și gras
Dus în dar la tăiere
De doi parlagii cuprinși de veselie și durere.

vasile versavia

Toamna

Lui Geo Bogza

Sevele-n rod s-au preschimbat cu-ncetul
e mai puțin pămînt în univers,
așa se-ntîmplă, cred, și cu poetul
mutat puțin cîte puțin în vers.

Ce semn să fie-acesta, dacă lutul,
plecat din sine moare-n fructe vii ?
așa se-ntîmplă, cred, și cu trecutul
cînd urcă noaptea singur în copii.

Spre rod... spre rod ! Dintr-un etern copil
cad pe pămînt făpturi tot mai bătrîne...
Întoarce mamă floarea de april,
oprește-n lapte ziua mea de mîine.

Iluzie

Aud cum îmbătrînește
pămîntul,
aud popoare nomade
înfundate în șesuri,
aud universul nebun
cum dezvoltă uitare.
Simt mîna lui Heraclit
pe apele mari
și valurile cad
în clipa nașterii lor.
Aud poate tîrziul
și vîntul de la marginea singelui,
aud foșnetul ireal
al lucrurilor ce-au fost cu putință.

Galben

Palori de fag. În văi rodește bruma.
Miroase-a blană veștedă de lup.
Doar frunzele acelea se bucură acuma,
care-au foșnit lăuntric și n-au ieșit din trup.

Gînd mai real ca trupul

Moartea e doar o greșală
a sufletului
cînd uită că este ;
e o amintire
a celui nenăscut ;
umbra ei e mai ușoară
decît a unei povești :
cît o cugeți — ea nu-i,
cînd va fi — nu mai ești.

Și totuși

Slăvit de miresme trec iar pe cîmpii
și-atît sînt de tînăr că nu se mai coc
nici fructele-n creangă,
nici strugurii-n vii,
atît sînt de tînăr, — dă-mi mamă noroc !

Iicinius Sura făcuse citeva notații după sugestiile împăratului, schițînd discursul ; Volusius îl aduce. Traian citește, vrea să memoreze, știe ce bun efect au vorbele rostite liber, parcă venite spontan ; știe că în ascultător rămîn gravate vocea și febra ei, și o iradiere de suflet care supune, și chipul, chipul acesta necunoscut, efigie peste care se așternd cînd luciri de ivoriu, cînd pete de cocleală ; chipul, pe care încă de la naștere nimeni nu-i în stare să-l distingă în toată realitatea lui, chiar și atunci e îmbiat într-o emulsie fină de legendă, făcută din numele părinților, și al gintei, apoi, pe măsură ce crești, e mascat și demascat, pe rînd, de faptele tale, de zvonurile despre tine, de rangul ce ți se dă.

Traian nu era indiferent la umbra ce-o lasă el pe pămînt, se întreba cum se vede el de aproape și de departe. Înclina să creadă că de la Sarmizegetusa el se vede mai mic decît în realitate ; bănuia că Decebal îl pune într-o oală cu ceilalți împărați romani, și-și face speranțe că-l va bate, și-a format o părere despre Roma, cîțiva împărați slabi care s-au perindat pe tron i-au întărit convingerea falsă și primejdioasă că Roma poate fi bătută ; pe lîngă aceasta, își zice Traian, el nu mă cunoaște, crede că va întîlni un adversar de proporții obișnuite, împărat răsărit cam peste noapte, unul din serie, care nici măcar nu are o ascensiune spectaculoasă, un general cu stagiu de zel, cumintenie și bună slujire, prin care a cîștigat încrederea senatului, mai precis a unui senator cam bătrîn, așadar, un om luat de la oaste și pus pe tron printr-o întîmplare succesorală.

Împins iarăși de ideea unui paralelism între sine și rege, se întreabă dacă Decebal s-a ridicat singur la tron, luptînd, strălucind, dînd din coate, ori poate e rege născut, și îi stă în față cu orgoliul de a fi stirpe regală, om cu singe princiar. Traian e stîrnit, înciudat ; nu crede orbește în noblețea moștenită, ci în cea cîștigată, dar știe cîtă putere și influență dă conștiința obîrșiei regești celui ce o are și cît rănește pe cel ce n-o are, chiar viteaz fiind.

Revine cu gîndul la cele imediate, la acest discurs necesar în acest moment al campaniei, după trecerea cu bine a fluviului și după construirea castrului, figurînd imaginea unei prime etape încheiate. Oamenii trebuie să afle ce-au obținut pînă acum. Unde au ajuns. Cît de repede au mers. Cît mai au de mers. În mintea lor să se lege toate : Se vor vedea mai mari. Fiecare din ei, chiar cel care a cărat găleți cu apă ori a săpat șanțuri de scurgere, trebuie să se vadă autor al acestui castru în întregul său. Să le implanteze tuturor sentimentul că sînt autori, că pot fi. Chiar cel care a ridicat de jos un pai, o surcică, și cel care a măturat așchiile și molozul din capela sacră, să se vadă autorul acestui ansamblu. Să se vadă mari. Am nevoie de oameni mari ! După un discurs bine ticluit, își spune Traian, toți arată altfel, altfel, celor naivi le sticlesc ochii, centurionii și decurionii strunesc hățurile, tribunii devin mai strașnici, scopurile mai încendiare, mai vrednice de urmat.

„Entuziasmul vostru, soldați, de a fi trecut Dunărea și de a fi luat în stăpînire acest loc, este îndreptățit. Ați făcut un pas pe care Roma îl așteaptă demult. Aceasta era și dorința lui Iulius Caesar, dar el n-a trăit ca s-o poată înfăptui, și abia noi sîntem aici ca să împlinim voința și visul său. S-a ridicat aici o țară care amenință Imperiul. Regele Burebista, rînduitorul dintii al dacilor, a arătat limpede ce fel de vecini ne sînt, atingîndu-se și de drepturile noastre. Semeția lui este cea mai primejdioasă moștenire lăsată alor săi. Urmașii lui Burebista au hărțuit pe romani, au intrat și în provinciile Imperiului, vrînd să recapete pămînturi care au fost hotărîte ca ale noastre prin sorții armelor". (Nu e prea bine spus, mormăie Traian. Licinius n-a prea strălucit azi. Să văd, poate o drege pe parcurs.) „Diurpaneus și-a condus războinicii în Moesia noastră, în timp de mare cumpănă pentru noi, și s-a bucurat un timp de cîrmuirea ei. Au distrus castre, au ucis bărbați romani, aceste lucruri cer o răzbunare ; ca și relele aduse de regii lor mai vechi. Ziraxes și Cotiso au tulburat orașe unde înflorește o viață romană. Cotiso a vrut să urce mai sus decît îi îngăduia statura și faptele și după ce l-a bătut pe generalul nostru Crassus și-a zis învingător al romanilor ; îngîmfarea aceasta trebuie pedepsită postum de noi ; e lucru știut că nu s-a născut încă un învingător al romanilor. După aceștia, fiul lui Scorilo a vrut să se ridice și mai sus, căci niciodată ei nu se vor mulțumi cu cîștigul înaintașilor, ci vor avea să adauge mereu altele. Fiecare nou rege al lor va vrea să-și întreacă străbunicul, măcar în trufie dacă nu și-n fapte. Decebal e cel care l-a răpus pe Cornelius Fuscus și l-a împins pe Domițian la o înțelegere umilitoare. Domițian merita acest tratament pentru cîte rele ne-a adus. Dar Decebal nu se oprește la atît, el visează o victorie întreagă, și se înșeală amarnic crezînd că dacă a ieșit bine dintr-o înfruntare cu romanii îi va merge tot așa și-n următoarea. El ține în mîinile lui steagul legiunii a V-a Alaudae, capturat în războaiele cu Domițian, și-și face curaj.

Victoria va fi a noastră. Ați înaintat cale de-o zi, ați ajuns sub zidurile Arcidavei. Împăratul e mîndru de voi. Cucerirea țării a început. Nu am venit să distrugem. Nu am venit să robim, ci

SUB SEMNUL LUI ROMULUS

vasile andru

să răzbunăm moartea lui Cornelius și a lui Sabinus, și să plecăm capul lui Decebal, să-l facem să știe din mîna cui primește coroana. Semnele sub care stă acest război au fost propice ; sacrificiile aduse zeilor au fost primite, înaintarea începe sub auspicii bune. Dacă expediția noastră e mai grea decît a lui Caesar în Gallia, înseamnă că și gloria nu ne va fi mai prejos. Dar iată de ce spunem că este mai grea. Caesar avea de înfrînt multe triburi, pe care dezbinarea le făcea vulnerabile în fața latinilor. Caesar a profitat de discordia dintre șefi și fracțiuni. Aici, în Dacia, nu dăm piept cu triburi, ci cu un popor. Semnițiile dace, în ciuda unor deosebiri de obiceiuri și în ciuda vanității unor fruntași ai lor greu de supus de rege, formează o țară, cu legi și oaste, cu ateliere și monetării. Se închină la același zeu și îngenunchiază la aceleași sanctuare, și acest lucru îi unește. Măsoară timpul după același calendar și se roagă cu fața spre același pisc sacru. Oamenii lui Decebal duc poruncile sale cu rapiditate în tot regatul, vorba lui e ascultată. Legile lui sînt știute de toți, judecata sa e temută. Neamurile din jur, fie de frică, fie prin bani și promisiuni de cîștig, fie din cauza vitregiei timpurilor, care nu admit nimănui să

Desene de Mihai Gheorghe

rămînă singur și deoparte, îi sînt aliate. Acesta e omul în fața căruia ne aflăm, aceasta e țara în care am pășit."

Discursul se încheia cu o frază pe care toți i-o atribuiau lui Traian, nu știa precis dacă a rostit-o el prima dată, dar de cîteva ori o pronunțase și se lipise de el, de numele lui, îi rezuma o aspirație, și era prea populară ca să fie omisă în asemenea ocazie : **sic in provinciarum speciem reductam videam Daciam...**

Traian dă într-o parte acest discurs. Nu-i place. Îl va folosi partial în jurnalul de campanie, în comentariile dacice, dar nu are chef să-l rostească în fața soldaților. Prea multe cuvinte elogioase despre daci ; n-are poftă să facă o apologie a acestora în fața oștenilor și să le strecoare în inimă o îndoială cît de mică cu privire la victorie. Nu-i interesează pe oșteni faptul că această expediție e dificilă, că Roma adusese aici tot ce avea mai bun în materie de armată și tehnică militară, vărsase legiuni peste legiuni, vénea cu toată puterea ei, cu toată spaima ei, lăsase fără apărare provincii de margine și minase aici o armată-mamut, fapt care dădea o idee clară despre acest război.

În afară de miza psihologică scăzută, din discurs erau omise o serie de date necesare, laudele la adresa soldaților, că au lucrat cu nădejde la acest castru, lăudarea rapidității cu care au săpat șanțurile și au ridicat cîteva parapete. În asemenea situații nu se face economie de vorbe calde, de entuziasm. Va spune și despre convingerea sa că Arcidava va fi cucerită în scurt timp, va înfierbînta singele oștenilor pentru asaltul hotărîtor ; va anunța și planul de înaintare spre Berzobis unde cercetașii au identificat săpături proaspete, zidărie nouă, amenajări recente și destule indicii că o armată de daci stă pregătită să-i înfrunte : și acolo, oșteni, va fi prima voastră luptă năprasnică, veți avea prima ocazie să arătați că știți să învingeți ! Îi veți vedea la față, știu că ardeți de nerăbdare să-i vedeți la față !

Traian se înflăcărează. Știe clar ce va spune, cum va doza sugestiile, cum îi va învălui, cum va abuza de sufletele lor, îi pare rău că azi nu-i mîine, și că orele care vor trece vor mai diminua inspirația care-l impresoară, îl cotropește, îl ridică de pe scaun. Hotărăște deci să nu se folosească de discursul scris, ci să conteze pe o inspirație de moment, fără nici un plan precis, va găsi el mîine exact ce-i trebuie, ceva înflăcărat, cu vorbe care să șocheze, să dezmorțească.

și un sfîrșit aprins, brizant, care să scormonească entuziasmul pînă la rădăcinile lui de lapte, să-și dea seama fiecare că este un mare pas al Romei, că-i vorba de cea mai importantă expediție militară a acestui timp, că este șansa lor de a nu fi trăit degeaba pe pămînt, că este un război de... de... întemeiere, care se deosebește prin amploare, prin forțele diabolice aruncate în luptă, de hărțuielile de pe Rin ori din Siria, că aici e altceva, aici trebuie clătinată o lume, trebuiesc mișcate temelii vechi, **betonate**, aici nu vor întîlni acele dune, acele dîmburi mișcătoare pe care le-au văzut în Orient, aici totul e înfipt, așezat... iar ei sînt prinși într-un act de proporții... de proporții,

și o astfel de lucrare se face prin tunete și fulgere, dezlănțuirea furiei creatoare ; vor trebui evocate cu acest prilej zilele genezei, cum spune Plotina, zilele genezei, cu îmblînzirea dragonilor, cu închingarea haosului (și se perindă prin mintea lui resturi informe dintr-un poem mitologic de Ovidiu, pe care Plotina i-l recitase cu patos);

să găsească vorbe elementare, primitive, cuprinzătoare și smintite, cuvinte pumnal, spuse cu voce pumnal, cu voce lance.

Poate nu-i rău să-l evoc mîine și pe Romulus, își spune, căci știe ce efect de șoc exercită asemenea nume de mit asupra minților soldaților ; există nume care spun mai mult decît fraze lungi, nume care se adresează fără intermediar puterilor primare din om și care desenează dintr-odată tot arborele imens al omului, al gintei sale, crengile lui galactice ; numele acelea vechi, uriașe, din care ne numim toți.

Traian se pricepe să miște mintea soldatului cu imagini globale, cu un gest teatral, cu pilde scurte, încendiare.

Poate că nu-i rău să-l evoc pe Romulus, își spune iarăși, el însuși subjugat de figura acestui erou, care se infiltrase virtos în fibrele ființei lui, prin poveștile copilăriei. Cuvîntul **întemeiere** atrăgea spontan numele legendarului fondator al **Orașului etern. Orice roman** care fondează stă sub semnul lui Romulus, în chip fatal, fie că-i convine, fie că nu ; și poate chiar el, Traian, acum pășește pe urmele lui, reeditează actul lui mitic, și-i propulsat, îi încurajat în forul său secret, de acest antecedent mitic.

În fața ochilor lui Traian apare Romulus — înalt, puternic, atletic, convențional, adică așa cum l-a păstrat folclorul ; avînd dimensiuni nefirești, așa cum l-a prelucrat imaginația și cum l-a perpetuat memoria oamenilor, care schematizează un portret, îi îngroașă liniile exterioare, ori îi dă un echivalent afectiv, nuclear și intens. Îl vede pe Romulus trăgînd o brazdă rituală spre însemnarea orașului nou. Romulus stringînd în jurul său bărbați dintr-o bucată, liberi și semeți, cu sau fără căpătii, cu sau fără un Dumnezeu. Romulus într-o postură de paradă, trasînd hotarul orașului său și zicînd : **Acestea sînt zidurile mele ; cine le va nesocoti, va pieri !** Ce-a urmat, se știe. Se știe. Remus, batjocoritor, liber și fără prejudecăți, ca omul care a fost exclus, care a pierdut, adică trans-

teatru

Talent și exuberanță

Cîțiva tineri actori ai **Naționalului** au dorit să-și vadă realizate o seamă de virtualități profesionale construind un spectacol propriu. E limpede că ei aveau nevoie de o comedie—gen în care inventivitatea, virtuozitatea, pot merge oricît de departe. Au ales **Fata din Andros** de Terențiu, probabil pentru simplitatea conflictului și caracterul binecunoscut, aproape codificat al situațiilor. Le-a suris, de asemenea, tipologia, pe cît de variată înlăuntrul ei, pe atît de fixă, de tradițională, considerată global. Apar aici bătrîni, întruchipînd meschinăria, mediocritatea afectelor, sclavi și liberți isteți, făcînd, bineînțeles, jocul îndrăgostiților, în sfîrșit tineri mînați de o insațiabilă dar curată poftă de viață. Dincolo de vechimea ei „manuscrisă", piesa respiră o exuberanță vitală neștirbită, determinată de erosul etern. Spectacolul, din acest punct de vedere, se vădește la mare distanță de anchilozantele reprezentații didactice, improvizate uneori pentru a ilustra istoria teatrului. Deși poartă semnătura regizorală a lui Grigore Gonța, actor talentat, e greu să nu-mi închipui că întreaga trupă a colaborat la realizarea lui. Abundența gagurilor, ritmul neslăbit, grația unitară, îmi amintesc **Sluga la doi stăpîni,** admirabila montare de la Piatra Neamț de acum cîțiva ani. Mai mult ca orice impresionează și de data aceasta jocul actorilor, patetic prin impresia de dăruire totală, veritabilă demonstrație a strălucirii baroce. Ei vorbesc, cîntă, aleargă, se tîrăsc, se cațără, se reunesc în expresive grupuri alegorice sau se izolează semnificativ pe un podium. Desigur, nu era neapărată nevoie de această ocazie pentru a-l remarca pe Mihai Mălaimare. În mijlocul colegilor de generație însă, tînărul actor se întrece pe sine, polarizînd în jur ca un veritabil magnet. El exprimă starea de instabilitate senilă a personajului său — Simo — printr-o magistrală pantomimă, prelungindu-și axa facială, scurtîndu-și și lungindu-și trupul, totul fără grimă și (deocamdată) fără intenții suspecte cu privire la bunăvoința publicului. Tot așa, Gheorghe Visu candidează la postura de actor total, desemnînd o sumedenie de nuanțe într-un rol în care opinia multor oameni de teatru ar fi pretins doar o apariție agreabilă. Mai puțin se revelează, din păcate, comicul de o structură aparte al lui Gheorghe Radu. În schimb, Alexandru Georgescu, Constantin Diplan și Bogdan Mușatescu își manifestă nestingherit proporțiile (diferite) ale vocației. Destinate oarecum planului secund, valorile feminine se fac aplaudate datorită talentului neobișnuit al interpretelor, Tamara Crețulescu, Olga Delia Mateescu, Eugenia Maci, precum și simțului plastic al regiei. În concluzie — am dori repetată experiența tinerilor actori din Sala Atelier a Teatrului Național, atît de generoși cu publicul în materie de artă, convingere, prospețime.

Marius Robescu

film

„Profetul, aurul și ardelenii"

Un film regizat de Dan Pița, după scenariul lui Titus Popovici — două nume care, pe orice afiș, sînt o garanție : un film care pornește de la o realitate istorică — români ajunși în America, în căutarea fericirii promise... În sfîrșit, un film care, cu siguranță, se va juca multă vreme cu casele de bilete închise. Ce ne-ar mai trebui pentru a declara că avem de-a face cu un succes în toată regula ?

La sfîrșit am rămas totuși cu un sentiment de îndoială — poate pentru că, privit ca performanță, filmul nu este semnificativ pentru un regizor de talia lui Dan Pița. A prelua motivele și preocupările unei culturi, (mai ales atunci cînd ele se află într-o zonă periferică, precum westernul), nu este o treabă prea grea ; regula jocului poate fi învățată doar cu puțină aplicație și consecvență. Dan Pița ar fi trebuit să respecte mai mult necesitatea gradării dramatice ; realizarea lui este preponderent epică — manieră comună filmelor sale de pînă acum, care stinjenește însă suspense-ul. Pița este un virtuos al tipologiei, are știința atît de rară a creionării unor portrete dintr-o singură „privire" a aparatului de filmat, dar avalanșa de prim-planuri folosite aici, utile definirii personajelor, utile portretului lor moral, sînt un balast pentru acțiune. De aici, din această pricepere în crochiul cinematografic, beneficiază fără îndoială actorii, cei mai mulți dintre ei realizînd personaje pline de viață, de intenții și sugestii ; este vorba în primul rînd de cei trei protagoniști — Ilarion Ciobanu, Ovidiu Iuliu Moldovan și Mircea Diaconu, apariții memorabile (Ovidiu Iuliu Moldovan fiind mai „de-acolo" decît cei care urmau să fie „de-acolo" get-beget) ; mă gîndesc apoi la Gheorghe Visu în rolul unui șerif crud și inocent totodată, ca un lup tînăr, la Zoltan Vadasz, impecabil sub chipul de westman, la Elena Bog și Olga Tudorache în ipostazele fariseismului și despotismului matriarhal, la Victor Rebengiuc cu sfințenia sa atît de lumească și cu „seraiul" său populat cu individualități bine marcate...

Așadar reușita lui Dan Pița (căci, trecînd peste toate neajunsurile, filmul este o reușită !), care ne amuză, este de-a dreptul o victorie, dacă ne gîndim ce rar avem prilejul să ne amuzăm la filme. Climatul de destindere nu poate decît să priască cinematografiei.

Nicolae Mateescu

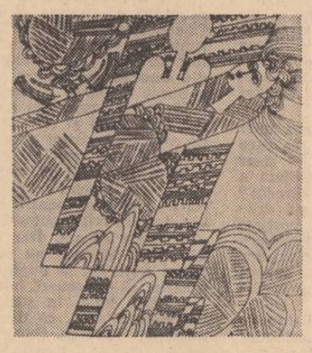

televiziune

Imagini de tradiție

● Sub genericul „Partid al marilor înfăptuiri", marți, 21 februarie, am urmărit un bogat program literar-artistic dedicat aniversării a 30 de ani de la făurirea Partidului politic unic al clasei muncitoare, eveniment important în viața politică și socială a țării, marcat de realizatori prin frumoase versuri și cîntece patriotice.

● Am mai văzut în săptămîna care a trecut, „dincolo de lumina semafoarelor", secvențele t.v. dedicate ceferiștilor, acestor oameni cu șepci roșii pe lîngă care trecem de prea multe ori fără să-i privim, uitînd că înainte de a fi frumoase, călătoriile trebuiesc făcute din plăcere și nu din ordin, apăsați de imensa răspundere pentru viețile a mii și mii de oameni. Ceferiștii rareori călătoresc din plăcere și atunci în nici un caz cu trenul, semnul atît de distinct al unei profesii în care te scoli mai de dimineață decît mulți alții și pleci departe de casă, cu sufertașul în mînă și fotografia familiei în buzunarul de la piept. Acesta ar fi, desigur, portretul clasic al ceferistului, șablonul. Reporterul însă nu s-a sfiit să caute tocmai aceste șabloane pe care le acceptăm în măsura în care ele corespund perfect unei imagini de tradiție la care ținem, în acest caz chipul supt, ușor înnegrit, cu ochii vii ai mecanicului de locomotivă, ai vești „nea cutare" cu capul scos pe fereastră, aplecîndu-se spre noi între două perdele de abur.

● Foarte rar apare pe micul ecran un cîntăreț cu o voce deosebit de plăcută (se zice că „luată" de la un cîntăreț englez și nu de la Aurelian Andreescu), caldă, dar mai ales cu o mișcare scenică remarcabilă, apropiată de cea a „stelelor cîntecului și dansului". Nu știu dacă faptul că nu este prea frumușel, cum sînt atîtea și atîția cîntăreți de muzică ușoară care nu știu care le e dreapta și care le e stînga, este adevăratul motiv pentru care apare rar sau, cum s-a întîmplat duminică, este „lucrat" de camera de luat vederi ca să nu fie văzut prea bine. Cine știe ? Cert este că Gil Dobrică (de el este vorba) este un cîntăreț serios, nu numai talentat, dovada cea mai bună fiind textele cîntecelor.

● „Cavalerul Nigel" nu se bucură de prea mare atenție din partea copiilor încurcați de o intrigă complicată și nici din partea adulților, indiferenți la aerul prostănac al eroului. În schimb Woody sau Marco se bucură de o simpatie generală, nemaivorbind de Stan și Bran, cînd pînă și fotbaliștii renunță să se mai antreneze, rămînînd în fața televizoarelor. Copiii se bucură deci de prietenia televiziunii și pe lîngă ei profităm și noi de asta, chiar și cu riscul de a mai fi crezuți din cînd în cînd infantili, evadați din planeta maimuțelor.

Iulian Neacșu

formînd în libertate eșecul, înfrîngerea, — va călca hotarul declarat sacru de către fratele său. Și urmează lupta celor doi, însingerînd întemeierea, punînd-o sub semnul sabiei și al unui fratricid. Uciderea lui Remus, singele fratelui răpus, care stă la temelia Orașului etern, apasă sufletul oricărui latin de atunci și pînă cînd va dura acest Imperiu, ca un păcat originar.

Ajuns aici, Traian cunoaște o ușoară descurajare ; poate intuiția că nu va mîntui pe nimeni de acest păcat, ci-l va agrava, da, poate intuiția... Renunță treptat la ideea evocării lui Romulus ; comparația cu acesta nu-l mai încîntă, e convins că există deosebiri categorice între ei doi, drumurile lor sînt complet diferite, și că fundarea sa nu se săvîrșește printr-un fratricid. E absolut sigur că Decebal nu-i este frate geamăn, n-are cum să-i fie frate ; de bine de rău, își cunoaște familia și toate rudele. Decebal și el sînt complet străini. Nici nu s-au văzut vreodată. E absurd să mă gîndesc la o posibilă înrudire cu el ! își spune Traian punînd ordine în sufletul răvășit de această dezbatere.

Ia un medalion de bronz, smuls de pe scutul unui prizonier dac, și privește chipul lui Decebal. Și, dincolo de deformațiile pe care basoreliefurile, monezile ori medalioanele le aduc figurilor umane, încearcă să degajeze trăsăturile lui de bază, să învie omul. Să reconstituie, să compare. Să se compare. Să nege cu argumente concrete că ar exista trăsături comune între rege și el. Bronzul proaspăt al medalionului dădea feței regelui un colorit exuberant, sugerînd un exces de vitalitate, un apogeu al singelui. Neîndeminarea lucrăturii îngroșa liniile, și lui Traian chipul i se păru din altă încrengătură umană. Ocolește — cu ostentație — indiciile care săreau în ochi, și care i-ar fi confirmat asemănarea între ei : bosele frunții, oasele gracile ale timplei bătute de un vînt mediteranean, arcurile supraorbitale bine schițate, ovoidul craniului, masivul facial în întregul său, mandibulele cu un relief șters ; și mai ales nasul, destul de proeminent, cu o ridicătură ușoară pe creastă, și șeaua nasului lăsîndu-se abrupt spre pleoape, — detalii atît de bine prinse de neîndeminaticul modelator, care se vedea că nu redase prea fidel chipul regelui, dar surprinsese excelent o întreagă tipologie a rasei, atît de expresivă sub stîngăcia desenului, atît de vie, atît de mediteraneană, încît împăratul se înfurie, singele îi năvălește în obraz, și strigă:

Medalionul acesta minte ! Bronzul acesta este o aberație ! și-l aruncă lîngă clepsidră.

Își alungă din minte acest examen minuțios și nefast al chipului regal. Îngroapă adînc în sine impresia că acel medalion este o oglindă în care se reflectă propriul său chip, puțin îmbătrînit și muncit de griji mari ; propriul său chip încrustat cu stîngăcie vizionară și cu o ușoară tentă nordică, alpină. Cînd te temi să nu semeni cu cineva, tocmai atunci... își spune, bănuind și contribuția unui modelaj subiectiv la acest examen. Își repetă că el nu-i supus ritualului străvechi de întemeiere. Are felul său propriu de a fonda o cetate, o ulpie, o provincie, dincolo de tiparele ancestrale, perimate, singeroase, — conchide cezarul cu înverșunarea celui ce nu vrea să știe că o capcană se poate găsi exact pe drumul pe care-l vei alege spre a o ocoli. În tot cazul, mîine nu va pomeni de Romulus în discursul său, îl păstrează pentru altă ocazie. (Căci nu se dezicea de Romulus, îl slujea, îl va sluji și de acum, era unul din zeii căruia îi aducea jertfe cu regularitate). Apoi își propune să nu se mai gîndească la acest discurs, pentru a doua zi, căci totul îi era limpede, avea în cap cuvinte, impresii, expresii, jocuri de fizionomie, sugestii și pilde pentru o sută de discursuri, o va scoate la capăt, totdeauna a scos-o bine la capăt, totdeauna a găsit cuvintele și tonul.

grete tartler

Anul cireșii

Sărbătorim anul cireșii, mai scurt decît
anul ienupărului, mai iute
în roata sa roșie de deasupra pămîntului ;
anul de cimbru se scurge mult timp,
din iarnă în iarnă,
anul brîndușei e doar în septembrie.
Numai o clipă ținem în degete roata
care ne-mpinge prin bolta de floare :
o fărîmare care miroase a ființe
înroșite de focul livezii, sau grindină
izbucnind dintr-un nour — iată ce-mi pare
viața abia începută.
Ascultă...
Semințele luptă să cadă mai bine ;
la fel, putrezind, o să-și lase dulceața
în piatră, în melc, în cireașa din tine.

Sînt multe-n Ardeal căpițele...

Sînt multe-n Ardeal căpițele, ca niște
jumătăți de clepsidre mișcate
de ordinea dinăuntru a ierbii,
de zumzetul neîncetat al cosașilor, care
nu se măsoară cu ceasul —
căpițele creștet de flori, pe care le mingii
cu degete-ntinse, corzi de harfă eoliană
închegînd asemenea armonii, încît în
văzduhuri
vezi adunîndu-se razele, brazde.
Nu aerul încălzit începe să tremure
deasupra pămîntului, nici zborul de fluturi,
nici răsuflarea țăranilor adormiți la umbra
clepsidrelor care se-ntorc dintr-odată.

Cerneala cristalină

Pe cîmp deschis în lună ascultam
chemarea fiecărui fir de iarbă,
însemnul său cu flacără, cu nume —
litere lungi care ne ard ca mana
din care buze, frunzele să soarbă.
Stejarul scrie fire de licheni,
îmi trec prin păr, mă leagă strîns de stele,
fluturi de noapte, ochi întunecați
se zbat cu vorbe bune, vorbe rele.
Oare cuvîntul meu într-un ierbar
va fi dovada limbii de lumină,
cometei care suflă cînd se naște
făptura nouă ? A seminței
plutind în maci ca printr-o nebuloasă
de singe adormit, pelin de vină ?
Cu cît privesc mai mult, citesc mai greu
cerneala care trece cristalină.

Tu, drumule, trăiește mai încet

Tu, drumule, trăiește mai încet,
eu zbor în jurul tău destul de iute,
o respirare albă ca un mînz
sau ca un stol de mierle nevăzute,
cînd mă ridic fuioare se desfac
de neguri sunătoare, stropi prin care
din cînd în cînd se vede cîte-un rug,
desprind cărări mistreți și căprioare
pămîntul răscolit de găuri vechi
prin care fug copaci și fragi, prin care
din cînd în cînd se vede cîte-un rug,
cît de ușor se poate desena
o hartă a văzutelor, cu verde
pădure, unde sufletele fug
și totuși nici o gîză nu se pierde.

Ceasul

Am lăsat lîngă Someș, în vrejul grădinii,
un glob mare albastru, poate un măr putrezit,
luminînd dinăuntru cu ființe ciudate :
ochiul meu care-n pămînt s-a oprit.
Nu poate fi astru, dar cheamă spre sine
o naștere nouă, vechi zile suind
cu țoluri de flori încîlcite, sub lună :
păsări ce bat într-o pleoapă de-argint.
Țin mărul în palmă, în el se aude
acel ceas care cîntă, dăruit de-mpărat,
și ghicesc că-i pierdut în finul din șură,
că nu-l caută nimeni și pămîntul a stat...

debut

ed. huidan
eroul nostru

Poate nenorocirile lui Jean Bobelică s-au declanșat din clipa în care tovarășul Stîrvu, președintele cooperativei a cărei deviză era „Servire exemplară, cinste exemplară", în cadrul căreia lucra de peste douăzeci de ani, l-a chemat, l-a poftit să șadă, a comandat cafele, fapte care i-au accelerat pulsul într-un hal fără de hal, și i-a comunicat cu voce gravă : „Tovarășe Bobelică, în sfîrșit televiziunea s-a gîndit și la noi, mai precis la întreprinderea noastră, la însufletitul și harnicul nostru colectiv, pe care dumneata ai să-l reprezinți, sper, cu cinste". Atît a apucat să spună tovarășul Stîrvu că pe ușă a intrat o femeie înaltă, slabă, cu doi bărboși mici și grași tîrînd după ei o groază de aparate. Era „echipa". Femeia îi aruncă o privire care-l făcu mic, mic de tot : „Ăsta e?" Secretara intră cu cele două cafele pe care bărbosii le umflară plescăind de fericire. Tovarășul Stîrvu era gîtuit de emoție. „O cravată n-ai ?" Bobelică n-avea. Îl cuprinse amețeala dar tocmai cînd simțea că o să se prăbușească de pe scaun reportera, după

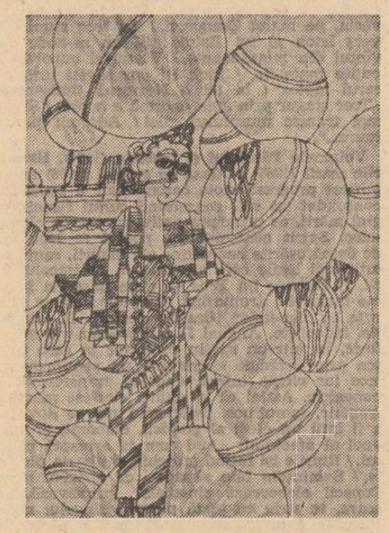

ce sorbi din cafeaua unuia dintre operatori, dădu din mînă : „Nu-i nimic. E mai viu așa". Apoi, cei trei se lansară într-o discuție despre persoana în legătură cu care nici Bobelică, nici tovarășul Stîrvu, nu știau nimic. Își luau mai ales peste picior un fel de șef, unul Pincă, despre care ziceau că e pizmaș și periculos, o hîrtie cu antet scrisă de el făcîndu-i să rîdă bătîndu-se reciproc pe umeri și peste coapse. I-o dădură lui Bobelică, după ce în prealabil trecuse și pe la tovarășul Stîrvu, care-și revenise și comandase cafele „pentru toată lumea". Acesta o citi, nu înțelese nimic, dar la semnele disperate ale șefului începu să rîdă bălăngănindu-se pînă căzu de pe scaun, ceea ce stîrni entuziasmul echipei. Textul l-a reținut pentru toată viața mai precis prima frază, subliniată cu roșu : „Tovarășe președinte, ca în fiecare an, odată cu venirea lui decembrie, pe spațiul destinat destinderii copiilor din strada Apollo, în dreptul blocurilor 123 și 125 se ridică rug de paie pentru porcii sacrificați în guițat tînguitor și larma asistenței. Se cuvine a fi tăiat firul obiceiului...". De aici nu mai ținea minte nimic pentru că gîndul îi zburase la godacul pe care-l avea într-un coteț, închiriat la un văr, care stătea în zona orașului unde se permitea creșterea animalelor. Cei trei adăugară, hohotind, la biografia lui Pincă faptul că scrisese într-un ziar de specialitate că mîngea se zbătea în plasă, ceea ce lui Bobelică îi aduse inima la loc, căci iubea pătimaș sportul cu balonul rotund.

Liniștea însă dură puțin căci, după ce mai discutară vreo jumătate de oră despre un alt șef, unu' bilbiit, care-și sugea dinții și se scărpina în nas în timp ce transmitea sarcini, cei trei tăbărîră asupra lui. Bărboșii îi tot băgau un fel de ceas sub nas aprinzînd mereu niște lămpi care-l orbeau iar femeia îl bombarda cu întrebări : dacă face parte din controlul obștesc, dacă are copii la creșa cooperativei, dacă își ajută soția la bucătărie, dacă scrie poezii etc., etc. Pe Bobelică îl trecură toate sudorile. Șansa lui de a apare pe micul ecran se spulbera. În afară de faptul că croia pantaloni cu o viteză nemaipomenită, trei oameni nu au realizat cît el într-un schimb, situație care îi dădea un statut special în cooperativă, avea un băiat la liceu, soția casnică, nu făcea parte din controlul obștesc și nu citise în viața lui o carte de poezii. Simțea că-i fuge pămîntul de sub picioare. Dar cei trei își vedeau de treabă. „O ședință de producție. Am nevoie de vreo zece oameni. Să fie și tineri și tovarășe femei", îi spuse reportera tovarășului Stîrvu, care se execută imediat. Femei n-aveau așa că apelară la secretară și la Maria, femeia de serviciu, pe care pentru că avea albeață la un ochi o plasară într-o poziție „de profil". Pe Bobelică îl înghesuiră între Păstrăveanu, președintele sindicatului și administrator, care era de fapt mîna dreaptă a tovarășului Stîrvu, pentru că îi făcea rost de mușchi de vită, tovarășul Stîrvu neconsumînd porc, și de măsline. Reportera le atrase atenția să discute cît mai natural, să se și certe, să spună orice, căci comentariul îl va face ea **după**, și dădu comanda : „Filmăm, băieți !" Tovarășul Stîrvu deschise gura să spună ceva dar nu reuși să scoată decît cîteva sunete nearticulate, ochii i se holbară și rămase în poziția „ca la dentist", cum îi spuse brutal unul din bărboși. Ceilalți, mai dezinvolți, începură să dea din gură și din mîini cu o viteză uimitoare întorcînd capetele după aparat, umflîndu-se, „ca să se vadă mai bine", ceea ce înnebuni echipa. Chiar și femeia de serviciu, care de obicei era cam bleagă, căci îi plăcea să tragă la măsea, strigă la un moment dat : „Deviza noastră : servire exemplară, cinste exemplară" și se ridică în picioare ceea ce îi atrase un ghiont zdravăn din partea lui Piciorea, de la aprovizionare, cărula îi luase fața, gest care îi declanșă un plîns amarnic, moment în care unul din bărboși declară că îi e foame. Mai precis întrebă dacă „nu e ceva de mîncare pe aici". Tovarășul Stîrvu percută imediat și comandă gustări calde de la bufetul de peste drum și cîte o berică, „din fondul personal, de reprezentare" ceea ce stîrni entuziasmul general... Mîncară într-o bună dispoziție contaminantă apoi reportera declară că nu mai e nevoie de oameni, să se ducă să facă producție, ceea ce îi dădu un mic cîrcel la inimă tovarășului Stîrvu, care regretă că le dăduse de mîncare la toți. Plecară la creșă unde, de cum intrară, copiii începură să urle, speriați de aparate. Îi puseră lui Bobelică în brațe doi gemeni, nepoți ai tovarășului Stîrvu, care dădeau din mîini și din picioare, durase cam un sfert de oră pînă îi prinseseră, și care în timpul filmării îl udaseră din belșug cu lacrimi și cu altele. Apoi, lucrurile se precipitară. Bobelică se trezi cu un șorț înainte spălînd vase, în apartamentul lui Piciorea, care locuia aproape de cooperativă, pe urmă ieși de vreo zece ori cu un buchet de garoafe în brațe pe ușa unei florării. Mai greu a fost la alimentara, unde responsabilul îi spusese că n-o să mai vadă de la el nimic ; adică el îl servește, e om, și el îi aduce controlul și televiziunea pe cap. Bobelică însă era fericit și gata de orice sacrificiu. La locul lui de muncă fusese ușor, căci cu foarfecele se descurca bine. Reportera îi scrise la repezeală și o poezie pe care el o recită emoționant de frumos în fața tovarășilor de lucru și în parculețul amenajat prin muncă voluntară, unde și căzu învinețindu-și un ochi, din cauza fascinației pe care o exercita asupră-i aparatul de filmat. Acest fapt determină încheierea filmărilor, spre disperarea membrilor corului cooperativei, în cadrul căruia urma să evolueze, în premieră, Bobelică.

Timp de trei săptămîni, pînă la programarea emisiunii Jean Bobelică nu a mai avut o clipă de liniște. Visa noaptea că se îmbrățișa cu Dudu Georgescu, că dădea autografe la librăria „Cartea noastră" iar ziua ducea bomboane copiilor la creșă, spăla vase și scria versuri. Încercase si la cor dar fiind complet afon trebuise să se mulțumească cu permisiunea de a participa la repetiții, fără să cînte, ca membru susținător. În ziua mult așteptată la cooperativă se organiza o vizionare în comun a emisiunii. Mulți veniseră cu familiile. Toți așteptau cu emoție clipa cea mare. La reportajul despre un tînăr inventator nu se uitase nimeni, nici la cel despre o echipă de lăcătuși-montori, dar la cel cu mecanizatorii începu să se facă liniște. Se apropia sfîrșitul emisiunii. Bobelică simți cum i se înmoaie picioarele. Pe micul ecran apăru scris „Fapte de întrecere" și imediat Bobelică la locul de muncă. Cineva strigă „Io-te eroul nostru" și în aceeași clipă imaginea fu ocupată de o țesătoare frunțașă. În sală se stîrni un hohot general. Tovarășul Stîrvu îl privi cu dispreț și dînd din mînă ieși cu demnitate. Trei zile Bobelică nu veni la lucru. Era o toamnă nebun de frumoasă și „eroul nostru" umbla în neștire pe străzi. Prin minte îi treceau frînturi de versuri. Își reluă lucrul dar fără poftă și cu randamentul mult diminuat de faptul că se oprea mereu din croit pentru a nota, într-un „caiet mecanic", cîte un vers. După un timp „decăzu" în funcția de portar. Cuvîntul „decăzu" fusese folosit de tovarășul Stîrvu nu în sensul că a fi portar este ceva rușinos ci în acela că Bobelică „nu mai era direct productiv". Lucra numai în tură de noapte și scria versuri. Purta plete și era convins că joacă o carte mare. Unii afirmau că l-ar fi surprins vorbind singur ceea ce pare puțin probabil.

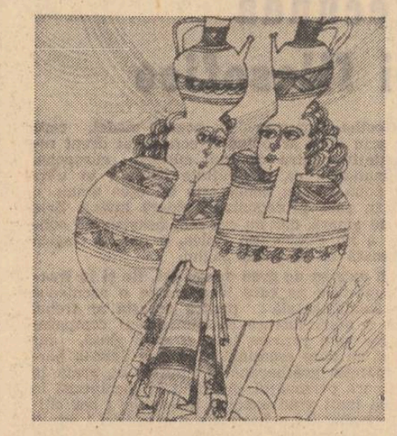

liliana ursu

Jurnal

Călătoresc mereu
Prin prăfuite gări
Unde oameni roși de timp
Își toarnă zilele în pahare
Și sate unde alți oameni
N-au căzut încă sub roțile civilizației
Ei iau adevărul de coarne
ca pe un plug
Și ară adînc
Ca pămîntul sînt mîinile lor
Grele, sevoase, crăpate
Doar peticul de țărînă
Dat pe veci de către Dumnezeu
El îi odihnește
Și eu călătoresc mereu
Pe drumurile pe care au fost și ai mei
În căutare de lucru
Sau de puțină fericire
Prin singele muribundului
Prin singele îndrăgostiților
Călătoresc mereu
Și îmi privesc mîinile
Mîinile mele răsfățate de cuvinte,
Împrietenindu-mă cu aceste locuri străine,
Cu acest popas al zilelor mele
Călătoresc mereu
Nu-mi știți numele,
Înfățișarea mea nu vă spune nimic
Sînt doar un umil imblînzitor de clipe,
Un acrobat șomer între acum și atunci
Și mîine
Sărac și bogat prin drumurile mele
Nu cer nimănui nimic,
Poate uneori iertare
Deși oricînd vă pot privi în ochi
Fără să-mi ascund vinovăția
De a mă fi născut și de a trăi
Cînd mulți dintre ai voștri
Nu mai sînt.
Am auzit de atîtea ori
Cîrtița singurătății
Făcîndu-și cuib sub casa mea
Și nu m-am temut
Și nu v-am strigat în ajutor
Călătoresc mereu prin bătăile inimii voastre.

Vară

Caii proaspăt potcoviți, neliniștind tăcerea
de piatră
Zăbala zilelor de vară răbdător o rod
Doar soarele înotind în gălețile cu apă
proaspătă
Inviorează prăfuita dimineață
Și ciinii cască lung,
Înghițind timpul.
Păzit de cumpăna fîntînii aerul
Ne suflă în plămîni
Amintirile cîmpiei
Pe cînd poștașul pe bicicleta-i veche
Cu semne multe în geanta mîncată
de zăpezi
Face ocolul satului
Ca și cum ar înconjura viața,
Ca și cum spițele roților lui,
Tot atîtea clipe vechi, clipe noi
Ar trece prin casele pustii,
Cu zornăitul ploilor
Un copil într-o curte
Cîntă din muzicuța moștenită de la bunicul
Ce a cumpărat-o într-o tristă tranșee
Pentr-un pumn de gloanțe
Medaliile lui ruginite se odihnesc sub sacii
cu grîu
Ca și el sub unduitoarele lanuri
Un copil într-o curte
Cîntă din muzicuță,
Imblînzind ziua toridă
Cîntecul lui scrisare deschisă
Bunicului, necunoscuților eroi...

radio

r
Spiritul savant al unei epoci

Profesor de matematică la Academia Mihăileană din Iași, diplomat al Școlii de mine, prezent la cursurile de analiză ale Școlii Politehnice, **Ion Ghica**, scriitorul Ion Ghica, a cărui formație cu totul deosebită îl apropie de acel faimos „uomo universale", a cuprins în ființa sa întreg spiritul savant al unei epoci. Pe lîngă această complexă pregătire științifică, Ion Ghica a mai fost ministru de interne, prim ministru, ministru de externe, director al Teatrului Național, ministru plenipotențiar la Londra. Deci, un excelent om politic și de cultură, pe lîngă pregătirea temeinică științifică de care pomeneam mai sus.

Desigur, în puținele rînduri pe care le-am notat sînt cuprinse activități ce ar putea acapara o viață de om. Ceea ce impresionează la Ion Ghica este tocmai faptul că, aproape neașteptat, în plină putere, dă literaturii române două opere de o mare însemnătate : **Convorbirile economice** și **Scrisorile către Vasile Alecsandri.** La bătrînețe, Ion Ghica scrie acele fantastice **„Amintiri din pribegia după 1848".**

Emisiunea **„Momente din istoria literaturii române"** a avut de această dată ca subiect tocmai aducerea în prim plan, a faptului că, literatura noastră cuprinde, alături de nenumăratele ei capodopere și opera de glorie a lui Ion Ghica, scriitor de multe ori nedreptățit de istoria literară. Tocmai datorită formei ei de jurnal, de notație, de amintire, opera lui Ion Ghica a fost trecută, uneori în mod exagerat la capitolul memorialistică și, poate, de multe ori nedreptățită de istoria literară ca valoare literară în sine. S-a trecut adesea prea ușor peste caracterul ei profund literar, peste aspectul ei de roman. Am avut revelația de a putea asculta discursuri politice de o extraordinară actualitate și am primit adevărate lecții de patriotism cu care oricare om politic din lume s-ar mîndri. Îmbinarea talentului literar cu crearea de caractere și cu adevărata forță captivantă de a instrui patriotic un popor, stăpînirea limbajului, a termenilor, a sentimentelor, fac din Ion Ghica un umanist al timpului său, dar nu numai al timpului său.

Îi datorăm lui Romulus Vulpescu, alcătuitorul acestei excepționale emisiuni aducerea în prim plan a celor enunțate. Spațiul restrîns al rubricii nu-mi permite să dezvolt mai pe larg ideile de mai sus. Să fim recunoscători acelor care, ca Romulus Vulpescu, alcătuiesc astfel de emisiuni literare ce evidențiază trăsăturile esențiale ale marilor noștri înaintași.

Fragmentele ce au ilustrat emisiunea — interpretate cu adevărată artă de Jeanine Stavarache, Val Săndulescu, Mihai Stan. Redactorul acestei atît de inspirate emisiuni — Florin Constantin Pavlovici.

Ioana Diaconescu

plastică

p
O galerie discretă

La etajul trei al clădirii din strada Schitu Măgureanu 9, unde își are sediul redacția revistelor „Viața studențească" și „Amfiteatru" s-a (re)amenajat de curînd un mic spațiu și cu forțe locale s-a procedat la organizarea unor expoziții. În intenție ele ar trebui să fie un banc de probă pentru artiști foarte tineri — studenți sau proaspăt absolvenți — ce se pregătesc fie pentru o primă confruntare cu publicul, fie, depășită această etapă, pentru o nouă confruntare cu ei înșiși. E inutil să mai zăbovim asupra utilității unei asemenea autoverificări. Faptul că ea se desfășoară în afara circuitului expozițional curent este într-o anume măsură stimulatoare pentru artist deoarece nehărțuit de ideea succesului se poate concentra asupra evaluării propriilor rezultate.

Din cele trei expoziții din acest an, ale Simonei Mihăilescu, Dan Minea și Corneliu Boambeș, primele două intră în categoria celor premergătoare unei expoziții personale într-una din sălile Capitalei, a treia fiind o trecere în revistă a rezultatelor unui demers pe care l-am mai comentat recent („Luceafărul", 21 ian. 1978).

Simona Mihăilescu încearcă actualmente o pictură în care spontaneitatea gestului să nu fie alterată de tendința de a da rigoare maselor mari de culoare ce constituie elementul de bază al compozițiilor sale. Vigoarea construcției este subliniată și de un anume mod de definire, ușor brutală, a acordurilor cromatice. În portret mai ales, și în peisaj pictorița se dovedește stăpînă pe mijloacele sale ce sînt, în linii mari, precizate.

Dan Minea este prin excelență un colorist. Principala sa problemă în etapa actuală este rezolvarea unui echilibru instabil între suprafețele de culoare, astfel încît să creeze senzația unui spațiu fluid. El folosește cu curaj negrul pentru a introduce puncte de reper ferme în compoziție. Controlează fără efort înscrierea prezenței umane în cadrul peisajului văzînd în ea un factor de posibilă diversificare cromatică. În viitorul apropiat s-ar putea ca Dan Minea să ne producă surprize plăcute în interpretarea lirică a peisajului.

Corneliu Boambeș se află în faza în care regîndește problematica legată de finalitatea compoziției programate și reflectează asupra utilității aplicării acesteia. Poate și de aceea artistul expune lucrări cu caracter figurativ care, prin rigorismul lor, i-au marcat pașii spre preocupările actuale.

Grigore Arbore

muzică

m
Romantism baroc

Mai vechea noastră cunoștință, violoncelistul Heinrich Schiff din Austria, a afișat și de astă dată un excelent program de recital. Compus doar din lucrări pentru violoncel solo, alternînd trei suite de Bach cu piese din deceniul VIII al secolului nostru, programul mărturisea o regie subtilă și deplin argumentată intern, ca și dorința de a înfrunta dificultăți tehnice ieșite din comun.

Contrastele stilistice, de altfel contrastele de orice esență — dinamice, timbrale, convin de minune temperamentului lui Heinrich Schiff. Luminile și umbrele juxtapuse, stăpînite de o voință evidentă, adesea speculată scenic, declină imediat semnătura oaspetelui austriac. Stilul său interpretativ face ca structura programului, dovedindu-și astfel chibzuința, să se reflecte în detaliul arhitectonic al fiecărei piese.

Schiff este deci un interpret baroc, nu numai de muzică barocă, dar ținînd seama de datele sale înnăscute și de concepția deosebită. El descoperă în sarabandele de Bach o foarte tensionată retorică a meditației. Liniștea este doar aparentă, interpretul dezvăluie elocvent luciditatea dureros stringentă a marelui compozitor.

Schiff descoperă barocul și acolo unde nu ne-am fi așteptat să-l găsim. Sub arcușul său, „Sacher variationen" de Witold Lutoslawski devin o replică modernă la polifonia bachiană, atîta doar că opoziția motivică și registrală dintre voci este amplificată teatral. Sînt micro-sintagme ce se confruntă expresiv, sugerînd și ideea colajului, dar și a piesei de virtuozitate.

Tot de concepție teatrală, poate chiar coregrafică, ne-a apărut, cel puțin în această interpretare, lucrarea „Bunraku" de Toshiro Mayuzumi. Schiff are capacitatea întreruperilor, intercalărilor foarte sesizante, el urmărește spectaculos planurile, cu desăvîrșită logică a expresiei. Muzica piesei este evocatoare, poate uneori chiar rapsodică, vădit influențată de dinamica stravinskiană.

Ceea ce Schiff reușește, și nu foarte mulți pot s-o facă, este de a nu introduce un hiatus conceptual între anvizajarea pieselor moderne și a celor de Bach. În Suite, nu se simte neapărat interpretul predilect pentru muzica modernă, așa cum ne-am obișnuit să-l aflăm atunci cînd virtuoși ai repertoriului contemporan se măsoară cu marea tradiție. Convergent stilistic, Schiff rămîne foarte firesc în Bach, o comunicare, un schimb de intenții se înfiripă imediat între el și instrument, între interpret și textul canonizat de istorie. Și în clasic și în modern, Schiff este un romantic pe care nu-l încorsetează nimic. Nici chiar limitele tehnice, care își arată uneori amenințător chipul. Este aici probabil o cochetărie a tînărului ajuns foarte devreme mare virtuos internațional.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Strategie maioresciană

În finalul articolului **Comediile d-lui I. L. Caragiale** (1885) citim : „în materie de gust literar discuția e totdeauna grea, și tocmai în fața acestei greutăți am trebuit să ne mărginim la **simpla fragere a liniei de hotar** (s.n.) între ceea ce este artă și se poate cere de la artă și între ceea ce nu este artă și nu i se poate cere. Odată **hotarul așezat** (s.n.), nu mai încape îndoială că se pot face multe deosebiri în înlăuntrul terenului artei ; **numai să se recunoască mai întîi că ne aflăm pe teren de artă**" (s.n.).

Dacă admitem ideea că în orice critică este prefigurat și un sistem de lectură critică putem spune atunci că scenariul spiritului maiorescian este exprimat sub o formă concentrată în frazele de mai sus : obsesia, întîi, a vidului, conștiința, apoi, a dificultăților și limitarea programatică a criticii la un act prospectiv : a trage linia de hotar între ceea ce este și ce nu este artă, între ce se cere și ce nu se poate cere de la artă. Maiorescu nu exclude posibilitatea de a disocia și în interiorul operei, dar, odată hotarul fixat, el nu simte impulsul să treacă **dincolo,** înlăuntrul terenului artei. Critica maioresciană rămîne, în esență, o critică de identificare a operei în plan estetic general. Cînd statuia necunoscută a fost reperată și obstacolele care împiedică buna ei contemplare date de o parte, scenariul critic se încheie. Mai departe, Maiorescu nu vrea sau nu găsește necesar să păşească. Cititorul, spectatorul să se descurce singuri. Misiunea critică este să identifice în pădurea literaturii plantele adevărate (cu „vîrsta lor organică"), zice Maiorescu în finalul articolului, de imitațiile „în tinichea vopsită, cum se pune pe unele case din oraș". Iată aici logica lui **da** sau **nu** în critică, iată, încă o dată, sugerat printr-o metaforă comună, programul criticii selective și prospectoare. Critica lui **dincoace** și nu a lui **dincolo,** preocupată să descopere și să aşeze într-un unghi favorabil opera ; critică educativă în sens superior pentru că, arătînd ce nu este arta, creează premizele pentru a vedea și înțelege bine arta ; critică, într-un cuvînt, a **intemeierilor** despre creații **întemeietoare.**

Viața criticii moderne începe, totuși (avea dreptate E. Lovinescu), în momentul în care legislatorul se decide să treacă de la identificarea și contemplarea exterioară la analiza universului interior. Maiorescu rămîne, ca Moise, la marginile ei, după ce a distrus robia prejudecăților și a pus hotare pustiului intelectual din epoca lui. Dacă înălțarea în lumea conceptelor ideale este sensul demonstrației sale, figura interioară a criticii se exprimă prin obsedantul lui apel la **hotare, temelii, principii,** printr-o extraordinară tenacitate de a îngrădi deșertul și de a găsi elementele stabilizatoare. Ori de unde ar începe și indiferent dacă este vorba de **etimologismul ciparian,** de teoriile politice ale lui Bărnuțiu, de **analogismul** lui Pumnu sau de beția de cuvinte în literatură, Maiorescu caută temelii, linii despărțitoare și, negăsindu-le în mintea contemporanilor, le așează fără a trăi drama omului de cultură nevoit să facă de toate.

A limita neadevărul și a pune peste tot bazele adevărului rămîne preocuparea esențială a criticului. Toată logica (imaginația) lui se învîrte în jurul acestui cuplu de noțiuni. Imaginația este, în sens literar săracă, cîteva analogii, o comparație dezvoltată și atît într-un articol. Demonstrația se menține la nivelul limbajului noțional (cum arată toți comentatorii lui) și, pe calea speculației, tinde să ajungă la adevăr. Însă ca să se apropie de adevăr, critica maioresciană trebuie să treacă prin teritoriul neadevărurilor. Această realitate determină tipul de apropiere de operă, ritmul și strategia critică a lui Maiorescu. Ritm incisiv, penetrație directă în problemă, desfășurare progresivă de forțe. Energia criticii maioresciene se consumă în cea mai mare parte în acest spațiu larg (spațiul mistificației, spațiul „imputărilor nechibzuite") care înconjoară spațiul mai restrîns al operei (al adevărului).

Este firesc, atunci, ca în creația critică maioresciană să apară o mitologie cu precădere negativă, opera unei inteligențe ironice. În **Beția de cuvinte** și celelalte studii de patologie literară dăm peste monștrii ignoranței, fantasmagoriile gîndirii lenețe, figurite, pe scurt, ale neadevărului. Aici iese la iveală puterea de invenție a criticului și eficacitatea metodei sale. V. A. Ureche, Grădișteanu, Marian, din Ploiești, sînt eroii lipsei de logică și ai lipsei de constrîngere în fața evidenței. Personaje buimăcite de vorbe, ca și acelea din comediile lui I.L. Caragiale, și construite, ca și acelea, pe unica dimensiune a ignoranței. Este vorba însă de o ignoranță prodigioasă, de o „slăbire manifestă a inteligenței" (cum zice Maiorescu) care găsește o compensație în proliferarea formelor goale, în lărgirea vidului. Maiorescu dă multe citate din contemporanii săi unde se vede limpede că lipsa de talent și de onestitate se manifestă printr-o fecunditate extraordinară în plan formal. Celula gîndirii lenețe se dezvoltă în progresie geometrică, la o observație a criticului de la **Convorbiri literare** apare o ploaie de răspunsuri în **Revista contimporană,** adevărul suportă agresiunea disproporționată a neadevărurilor. De aici vine, probabil, oroarea lui Maiorescu de proliferarea formelor. Citatele din Pantazi Ghica și îndeobște, acelea despre vestitul armaș Dîncă Sîrbu arată la Maiorescu o sensibilitate la degradarea (prin multiplicarea celulară) a textului, o oroare și, în același timp, o jubilație în fața formelor fără fond. Cea mai răspîndită formă de patologie literară este pierderea simțului proprietății în comunicare, falsificarea limbajului. Personajele lui Maiorescu folosesc 10 cuvinte pentru că nu știu să folosească unicul cuvînt adecvat, dau mai multe nuanțe (care, în plus, se mai și contrazic), neavînd talentul să cadă pe singura sugestie potrivită. Apare atunci comedia diminutivelor în lanț, juxtapunerea frazelor goale, înmulțirea exasperantă a determinantelor — ca acelea, citate, despre Dincă Sîrbu — „scarpe încolăcitor, ființă tiritoare, astucioasă, hipocrită, furbă și trădătoare, suflet damnat...".

Acest fragment este reprodus de două ori în articolele lui Maiorescu și parafrazat, încă o dată, în textul critic propriu-zis, pentru a sublinia printr-o ironie deschisă absurdul ingrămădirii de vorbe fără sens. Există o temă a **grămădirii** în critica lui Maiorescu, semnalată de el însuși în două rînduri în **Răspunsurile revistei contimporane :** „Grămădirea nepotrivită a numelor proprii" și „ceailaltă grămădire nepotrivită de nume proprii". Neadevărul se sprijină nu numai pe fraze goale, dar și pe un număr amețitor de nume proprii, îndeosebi străine, chemate să apere eroarea, prostul gust, ignoranța. Maiorescu vinează asemenea texte însingerate cu nume de filozofi și istorici și le etalează pentru a proba rătăcirile spiritului contimporan. Spațiul care înconjură opera (adevărul) începe să se populeze de o mitologie provenită dintr-un prea plin al ignoranței. Aici se fixează, în negativ, imaginația criticii maioresciene, pe acest loc dezolant crește o adevărată mitologie în care lucrurile umblă cu capul în jos, iar adevărul este totdeauna copleșit de falsele adevăruri.

Lupta spiritului critic este să elibereze anticamera operei de acești idoli și, negreșit, el reușește, dar ce reușește să ridiculizeze și să distrugă logica de fier reface involuntar creația critică. Neadevărurile sînt mai vii, literar vorbind, decît adevărurile. Paradoxul criticii maioresciene este de a construi **o mitologie a absenței,** cînd efortul lui este de a dărîma fantasmele minciunii și ignoranței. O formă critică, de-o extraordinară vivacitate intelectuală, a formelor fără fond. Strategia eliminării neadevărului s-a transformat într-o strategie a creației în lumea neadevărului.

Scenariul maiorescian mai cuprinde o curiozitate : **spațiul adevărului (operei)** este mai restrîns în demonstrația critică și, cum am arătat înainte, respirația analizei mai scurtă. Forțele s-au consumat în bătăliile din anti-cameră. Atingînd marginea teritoriului propriu-zis al operei, spiritul critic pare a fi ajuns la capătul puterilor. Justificarea ei este, în orice caz, mai palidă. „Covîrșitoare inteligență", „simplicitate încîntătoare", „semeția unei inteligențe excepționale", „simțămînt natural", „deplină stăpînire a formelor clare" — notează criticul în cazul lui Eminescu. Ca să înțelegem bine gustul și puterea de creație critică la Maiorescu trebuie să ne întoarcem în spațiul dinainte, acolo unde el se luptă cu obstacolele ce împiedică revelația operei. Acolo minciunile ce amenință arta duc la adevărul operei, iar patologia literară la mitologia criticii.

Eugen Simion

Nu sînt prea mulți autorii contemporani în a căror poezie simbolurile extrase din sfera semantică a acvaticului — **fluviul, marea, oceanul, piraiele, lacul** etc. să cunoască o atît de mare frecvență ca în poezia lui Anghel Dumbrăveanu. **Fluviile,** în poemele acestuia visează **oceanul, marea** provoacă fulgurații vizionare ori, cu un termen rimbaldian **iluminări,** experiența reveriei se traduce în imaginea unor **oase de corăbii,** echivalentă, prin parafrază, pentru **ossi di Seppia** — metaforă a universului marin semnificînd în lirica lui Montale trecerea spre mineral. Dincolo de ecourile culturale, lesne de relevat, în poezia lui Anghel Dumbrăveanu esențiale au devenit în timp însemnele unei mitografii argonautice : impulsul către călătorie, apetitul insațiabil pentru senzații procurate prin parcurgerea unor spații cu decoruri luxuriante — localizări mai mult sau mai puțin imaginare în diversitatea exotică a peisajului (antilez, asiat, balcanic ori boreal).

Poet ce gîndește lunea cu memoria simțurilor spre a o proiecta apoi statuar, în geometrii calme, Anghel Dumbrăveanu a evoluat de la **Fluviile visează oceanul** (1961) pe o cale jalonată inițial de fascinația jocului ceremonial, ușor prețios, puțin afectat, de explorarea cuvîntului muzical și rar, cu sugestii exotice, ajungînd foarte curînd la înscenări pline de fast, scoase din litera cărților și impuse în propria poezie. Din versurile debutului se pot reține pentru culegerile antologice ale autorului un **Vitraliu din Riga,** cu imagini caracteristice pentru ceea ce s-a concretizat cu timpul într-un **ceremonial al situării în peisaj :** „Vînturile nordice bat dinspre fluviu, cu foșnete reci... / Aici, în orașul străvechi, pe malul Daugavei, / Eu trec ritmînd un vers leton al lui Rainis / Și nu m-aude decît vîntul din miazănoapte, / Vîntul și cupolele ascuțite fantastic, / Încît îți par săgeți înfipte în cerul lăptos" ; la fel o **Nocturnă timișoreană :** „Trec singur prin aula enormă a nopții / Și pașii mei trezesc murmurul zilei / Adormit pe trotuare...".

Volumele **Pămîntul și fructele** (1964), **Iluminările mării** (1967) și **Oase de corăbii** (1968) au amplificat progresiv nota ceremonială a poeziei, au consolidat un stil, consacrînd cultul femeii, elogiul mării, ca principiu nativ, invocarea elementelor. Spirit contemplativ, poetul se lasă furat de descătușările energetice ale naturii, caută prețuitindeni legile care guvernează spectacolul vieții, îi slujește lui Eros — e un pastelist în poeme muzicale, „rotunjind cuvintele / suave și curate ca planetele" **(Ora de cleștar).** În imaginație, îndeobște, Anghel Dumbrăveanu trăiește euforic, ca într-un spațiu protector în care tristețea este îngăduit să rămînă un sentiment frumos iar elegia calmă, degrabă transformată în panegiric. Astfel că și atunci cînd se manifestă frenetic, tumultuos, patetismul său se dovedește a fi întîi un efect al poeticii, elaborat, și numai apoi al afectului: „Aud cum te așteaptă pămîntul. / Riurile își întind mușchii, și gheața plesnește, / Semințele taie zăpada cu strigăte verzi, / Copacii elaborează cîntecele primăverii. // O, soare, te strig cu toată puterea sîngelui meu ! / Răsuflarea ta mă îmbată ca un vin bărbătesc, / Și-mi deschid toate arterele sufletului / Să curgi în mine. / Aud cum te absoarbe cu sete pămîntul / În orga lui, / Să te redea din nou oamenilor / După criteriul culorii și-al florilor. // Aud cum te laudă țărîna în plante, / Cum îți înalță păsările imnuri în aer... / O, soare, trec prin cerul tău și respir lumină, / Și toate viorile mele te cîntă" **(Odă soarelui).**

Aflat sub zodii vernale ori de toamnă, poetul caută dimineți și amurguri cu lumină difuză, experimentează senzații și ceremoniaturi ale liricii simboliste. Spontaneitatea calculată și artificiozitatea gestului îi sînt familiare deopotrivă, sînt două moduri în care își cultivă postura artistă. În varii ipostaze Anghel Dumbrăveanu se vădește un rafinat dedat cu voluptatea evocării de arome și culori, un senzual pentru care revărsările vitale ale Heladei devin parcă mai expresive străfulgerate mult către anticul spirit al Alexandriei : „Nemurirea era în trupul tău, Calipso, / În mersul tău neînțeles, de ape, / În ochii abia deschiși spre verde. / Sărutul tău de plantă carnivoră / Îmi mărea suferința și naufragiul. / Sînul tău în ierbi trebuia să-l culeg, / Dar mă orbea o neliniște, o ceață, / Și beam învins linia gîtului tău, / Și coboram încet în moartea albă.

CONTEMPORANII NOȘTRI

Fascinația amiezii

Uitasem marea... Unde-mi erau / Drumurile aspre, Ithaca, femeia ? / Mingiierile tale miroseau a floare de mirt / Și-mi spuneau că timpul / E-nchis în uitare și-n dragoste, / În ostrovul tău de plăceri, în otrava / Șoldului tău alb de magnolie. / Nemurirea era în trupul tău, Calipso, / În trupul tău nesupus, de minză sălbatică, / În tămîia surisului, în durerea cerească / Cu care iubeai furtuna bărbatului, / Dar mă chema mereu drumul nesciis, / Puterea de-a învinge marea și patima, / Redindu-mă mie deplin, Calipso" **(Calipso).**

Preferințele lui Anghel Dumbrăveanu merg către cuvintele cu valoare incantatorie (în poemele sale șoldul este **eleusin,** sărutările **boreale,** stepa **moiră,** țara **norenă,** florile de **geraniu** etc.), și foarte frecvent spre culorile cu semnificații simbolice : movul, galbenul, verdele, albastrul — culori nu atît intense, puse pentru a sufoca peisajul, în imperecheri fove, cît conotative pentru o stare de suflet : **Conceptul de galben.** Pe domeniile preferate, spații subacvatice, marine și lacustre, tărmuri exotice și interioare cloroformizante, Anghel Dumbrăveanu îl urmează în rafinamente de imaginație erotică și risipă floralã pe Dimitrie Anghel. Versul se încarcă baroc cu vegetale ornamentale : crini, anemone, lămîi, crizanteme, orhidee, magnolii asociate într-un „cod" de galanterie erotică-sentimentală : „Doamnă a umbrelor, stăpînă / A scărilor mele interioare, mută cutia / De rezonanță a negurii de sub tîmplele mele, / Și nu te dezbrăca între oglinzile / Dispuse simetric în nervii mei iluzorii. / Pentru ce să-ți devor magnoliile albe / Și astenia pulpelor lungi, pentru ce / Să calc din nou pe plăjile oarbe / Unde-ai dăruit vîntului legătura cu / Pure iluzii, aduse cîndva de o fată / Mirosind a răsuri ? Mută cutia de / Rezonanță a tăcerii din căutările mele / Și lasă-mi globul de sticlă cu care cobor / Uneori în flora marină. Euritmii de galben / Neural vor veni... Și vînturi de toamnă / Vor halucina, în flaute reci, întrebări / La care nu vom putea să răspundem" **(Lucrurile serii).**

O schimbare în aceste registre ale poeziei lui Anghel Dumbrăveanu va putea fi percepută începînd cu **Oase de corăbii** și **Fața străină a nopții.** Un fel de oboseală o rostirii, retrospecția insistentă și recapitularea temelor, pe alocuri un tablou cu pasta pusă mai zgrunțuros, un cuvînt mai aspru anunță, dacă nu o prefacere radicală a felului de a liriciza, cel puțin nuanțe diferite în percepția imediată a lucrurilor, reconsiderarea valențelor acestora în ordinea ideală a poeziei. Poetul se regăsește deodată într-un univers inconfortabil, îl contemplă cu un ochi rece, lucid, îi retrage aura de idealitate pînă aici construită cu migală. Dispare invocarea încrezătoare a elementelor, comunicarea, monologul nu se mai realizează firesc. Artifactul parnasian și simbolist nu mai dă satisfacție, lucrurile încetează să mai „vorbească", se sustrag ceremonialului. Se naște o tristețe a privirii instrumentelor dezafectate, nu mai puțin autentică decît cea pornită din oboseala simțurilor ori din febricitarea rememorării. Poezia se alcătuiește din ce în ce mai rar din cuvinte sonore și imagini strălucitoare, cu efect verificat : „Pleacă mereu ceva din zilele mele / Și sînt mereu mai singur printre lucruri / Aici în ținutul tăcerii. Ieri mai eram / Un cîmp ametit de semințe. Risul tău / Se-auzea cu soare prin văile mele cu ceață / Unde n-a intrat nimeni nicicînd. / Acum că ai plecat și tu din spațiile reci, / Mă uit cum scade lumina agonic pe ape / Lăsînd presimțirile serii pe unde-ai trecut. / Mă uit cum vine vîntul din neștiute bolgii / Cu insomnii de toamnă, cum respiră / Cu întuneric peste anii mei rămași aici. / Tot mai puțin disting căderea brumii / Și n-am pe cine să întreb a cui e palma / Care mi-astupă geamul unui gînd" **(Tristia).**

Prefacerea mai adîncă a lirismului lui Anghel Dumbrăveanu se petrece în **Singurătatea amiezii** (1973). Confesiunea devine solemnă, gravă, crispată oarecum, se accentuează obsesia duratei, a virstelor și limitelor biologice. Embleme ale poeziei devin absența, uitarea, golurile, așteptările nedefinite, singurătatea, stagnarea. Plasată pe terenul unor severe autoscopii și rememorări, poezia se nutrește din emoții retrospective, din investigația unui „anotimp" trecut : „E nefiresc de tîrziu în mine și-n lucruri / Și pe drumuri vin nisori de uitare... /... / E nefiresc de tîrziu. S-aud caii pe cîmp / Alergînd / Cu șeile goale. / Ceasuri cu limbi de cenușă / Atîrnă prin arbori. Aș vrea să închin /Această tăcere femeii ce vine / Pe urmele mele, / Să mă-nchin sărutului ei friguros / Pe care încă-l amînă. / E nefiresc de tîrziu / Și prin clipa mea de-ntuneric trece o bîrcă / În care poetul bea singur uitarea, / Rizînd nepămîntesc de curat / Cu fruntea pe timp" **(Lui Nichita Stănescu).**

Nu se poate susține totuși că Anghel Dumbrăveanu ar fi renunțat la dicția (mereu) impecabilă care îl caracterizează, la o anume notă de eleganță a frazei — mai filtrată acum, constrînsă la naturalețe, la simplitate. Poetul pare să fi ajuns însă în cele din urmă la acea stare necesară de echilibru pe care o dă intuiția structurii interne a lirismului propriu și care face de prisos artificiile. Cîștigul cel mai evident în **Singurătatea amiezii** și în poezia publicată ulterior fiind descongestionarea expresiei de elementele care ar putea împiedica o comunicare firească, schimbarea luxuriei unei imaginații lingvistice pentru alternativa mai puțin de efect, în schimb întotdeauna funcțională a limbajului referențial : „Înșelătoare sînt calmele zile / Ale lui septembrie. Lumina / E un țipăt de spaimă atunci, / Sau de durere. Ca o vîrstă încertă, / Cu presimțiri în care nu poți crede. / Dar de la tine își întoarsă fața / Vestitoarele vremii, ce miroseau a mesteacăn / Și-aveau glas de ape lunecînd prin păduri. / Dedulcit la treburi cărturărești / Se spune c-ai fi, aceasta-nsemnînd / Deopotrivă respect și maliție. Înșelătoare / Sînt calmele zile ale lui septembrie" **(Vestitoarele vremii).**

Limbajul, recuzita, retorica s-au simplificat mult, și-au pierdut semnificația în primul rînd spectaculară. Versurile trăiesc prin lapidaritate, cu ceva de epigraf în ele, cu un sunet auster, definitiv. Împreună cu o întreagă generație, poetul se **clasicizează,** renunță, nu la experiment, de care nu a fost atras niciodată, dar la tot (sau aproape tot) ce a ținut de adausul exterior, baroc, al poeziei, de fastul imaginii.

Lucian Alexiu

Meditație fecundă asupra condiției filosofice

Urmare din pag. 1

lateral antichitatea și că modelul antic oferit de el a însemnat, în bună măsură, recrearea personală a unui mit („Goethe, acest elen fără conștiință tragică", p. 76 — sună sintetic formularea memorabilă a lui Noica) ; în fine că Goethe a fost un afilosof, conform tipologiei propuse de exeget.

În schemă foarte simplificată, cam acestea ar fi adevărurile fundamentale, dar C. Noica merge mai departe : construcția sa asupra lui Goethe atinge marele eseu filosofic tocmai prin coerența vizibilă, adîncă, a scrierii. Trimiterile la marii exegeți goetheeni (mai ales la Gundolf și Hilderbandt) au aer tangențial și sincer condescendent. Viziunea filosofică a scriitorului român se susține singură, stă perfect în picioare, nu are nevoie de punctele de reazim ale citatului. Proiect filosofic original, cartea despre Goethe manifestă vocația de a deveni ea însăși un punct de referință, înseamnă de pe acum o impresionantă colecție de citate sintetice pentru viitoare exegeze universitare sau academice pe aceeași temă.

Paradoxul goetheean — îndelung analizat de filosoful român, cheie de boltă a întregii sale construcții — îi reprezintă ilustrarea afilosofiei. Tăind nodul gordian al confuziilor întreținute ani de-a rîndul, C. Noica spune lucrurilor pe nume : „Goethe n-are organ pentru celălalt. El caută pe altul, dar nu pe celălalt" (p. 96). În filosofie, înaltul amatorism goetheean, genial în raport cu gîndirea contemporană, a putut trece drept cugetare adîncă, atunci cînd nu era decît un sistem de autoapărare a propriei gîndiri. Cel ce citea pentru prima oară pe Platon la 40 de ani și ignora pe Kant era — structural — un afilosof, dar unul care își argumentează tot filosofic opțiunea. Exegetul român împinge lucrurile la ultimele limite : modelul faustic, propus de aproape două secole drept model goetheean și chiar drept model al unei culturi europene posibile, se dovedește a fi un fals model, în viziunea lui Noica, o creațiune anti-goetheeană. Ultimul capitol al cărții, **O interpretare din Faust,** întreprinde demonstrația cu rigoare polemică. După cum cea mai impresionantă creațiune homerică, Ahile, rămîne un perfect erou „anti-grec" (în sensul contradicției totale față de modelul de civilizație propus prin antichitatea greacă), tot așa Faust, în contradicție cu restul operei lui Goethe, rămîne un erou străin lumii noastre. Eșecul lui Faust se află programat încă din primele scene ale tragediei.

Preambulul concluziei globale privitoare la Goethe este la fel de important și se află în finalul capitolului II. Acest final de capitol, care începe cu stupefianta frază „Gîndirea lui Goethe nu este filosofie pentru următoarele douăsprezece motive" — p. 123, continuînd apoi demonstrația (p. 123—138), reprezintă un veritabil tur de forță al filosofului și, într-un fel, punctul culminant al demonstrației. În numai 10 pagini, gînditorul român întreprinde detalierea coerentă a condițiilor obligatorii pentru ca o conștiință teoretică să se transforme într-o conștiință filosofică. După cum spuneam la început, lecția și concluziile depășesc larg cadrul goetheean.

O umbră de pesimism față de posteritatea goetheeană străbate — de la un capăt la altul — cartea de care ne ocupăm. Pentru C. Noica, cel mai tipic scriitor german înseamnă o culme, dar și un anunț sonor al declinului. Lansînd pe **Faust** drept „opera operelor", cel puțin în intenție, Goethe propunea un pseudo-model, care doar prin abuz ar putea fi considerat drept reprezentativ pentru destinul culturii europene. Faustianismul, ca mentalitate curentă în ultimele două secole, denumește un eșec uman, o luptă în care protagonistul pleacă învins. Este cea mai amară, dar nu cea mai neașteptată concluzie a lui Constantin Noica, o pedală tragică accentuată de ultimele pagini.

Ar fi extrem de greu de schițat, fie și în treacăt, sugestiile pe care le stîrnește o asemenea carte fundamentală : pentru aceasta ar trebui scrisă o nouă lucrare de dimensiuni comparabile. Ne vom rezuma la o singură glosă, dar care ni se pare esențială. C. Noica descrie perfect măreția goetheeană și limitele ei, arată în ce măsură personajul său iubit întruchipează în cel mai înalt grad condiția afilosofiei ; dar cititorul rămîne cu o nostalgie a simetriei : am fi preferat să avem și o descriere a anti-filosofiei, a acelei atitudini sinistre, foarte ușor de întîlnit în ultimele două secole și cu deosebire în secolul nostru. Prilejul era excelent pentru ca filosoful român să procedeze la o prezentare armonioasă și completă a celor trei atitudini posibile în fața gîndirii filosofice.

La capătul demonstrației lui Noica, o întrebare legitimă se poate ivi și autorul se pare că a intuit posibilitatea rezervei, din moment ce a scris prefața — prefață care, de altfel, devine comprehensibilă doar ca postfață : este oare anti-goetheeanismul o atitudine atît de condamnabilă și echivalează întotdeauna cu mediocritatea gîndirii ? Nu ne referim la contestări tardive și stupide, ci la anti-goetheeanismul contemporan lui Goethe, la un anumit curent de gîndire ce a existat — viabil și perfect simetric — în Germania de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului trecut.

Să luăm patru din „cele cinci valori ale tinereții", definite drept specific goetheene (evident, cu excepția sănătății) ; să luăm conceperea artei drept prelungire a naturii (cf. p. 50—58) ; să luăm atitudinea față de antichitate etc. : le vom găsi întocmai la Novalis sau la von Kleist, dar cu sens perfect opus. Care dintre cele două accepții este mai fecundă ? Cu o detașare olimpiană, Goethe cîștigă în măreție, dar nu este recomandabilă întotdeauna tendința de a-i uita pe contemporanii săi sau de a-i măsura cu unități de măsură goetheene.

Un ultim cuvînt despre limbajul filosofic al lui C. Noica : pentru un filosof român este o problemă de importanță capitală, deoarece, cel puțin pînă acum, aproape fiecare scriere filosofică din România a avut propria sa terminologie. Actuala carte despre Goethe utilizează un limbaj de vădită simplitate, rezistînd lăudabil tentației autohtonizante sau celei neologistice. În mod curios, pentru a se ajunge la o mai mare claritate, autorul utilizează anumite calcuri din limba franceză. Constantin Noica realizează performanța de a scrie, într-un limbaj intelectual ce are pe alocuri savoare franceză, o carte esențială despre cel mai mare scriitor german. Limbajul nostru filosofic, indiferent de posibilele sugestii, atinge aici o transparență perfectă și o modulare la obiect pe care o putem întîlni numai în cărțile excepționale.

Despărțirea de Goethe deschide o nouă etapă în evoluția literaturii filosofice românești.

Horia Roșca : „Natură statică cu flori"

La Sadoveanu

Urmare din pag. 1

Dincolo de riu, în decorul pitoresc al pădurii de pe coastă, se înalță ruinele cetății Neamțului, evocare a amintirii lui Ștefan cel Mare. Curînd după aceea ajungem la mînăstirea în plină restaurare, iar de acolo, urmînd aleea străjuită de brazi, pe lîngă o frumoasă pășune alpină, la vila albă a lui Sadoveanu, pitită între coline.

Maestrul ne primește bine dispus și voios, în anturajul familiei sale. Cînd află că în aceeași dimineață ne mai plimbam încă printre turnurile cetății Suceava, începe să ne chestioneze, plin de interes, asupra itinerariului urmat pînă aici. Apoi ne spune înviorat :

— Ștefan cel Mare făcea drumul de la Suceava la Neamț, într-o jumătate de zi — călare. Dacă veneați tot pe drumul lui, prin pădure, ați fi sosit mai devreme.

Întîlnirea mea precedentă cu Maestrul, a avut loc în București, cu patru ani în urmă, la congresul scriitorilor, prezidat de el. Între timp a fost grav bolnav, însă și astăzi mă captivează aceeași aparițiie impunătoare, aceeași privire vioaie, preocupată de tot ce apare în raza ei, aceeași figură cu trăsături frumoase, statuare. Poate că vorbește mai încet decît atunci, ba chiar mai puțin. E un ordin al medicilor. Și poate, obrazul este ceva mai tras. Ponderea și farmecul personalității sale se concentrează mai ales în ochii neastîmpărați, scăpărători.

Preferă să pună întrebări, să se informeze. Trebuie să-i spunem amănunțit pe unde am trecut, ce am văzut pe drum. Marele Peregrin, neîntrecutul cunoscător al frumuseților Moldovei, intervine la numele cîte unui riu, sat sau munte, cere detalii, corectează sau completează spusele noastre. Avem oarecum senzația că ne aflăm la un examen, pentru una din cele mai importante materii : participarea la prezentul țării — iar profesorul știe totul și nu poate fi indus în eroare.

Îi relatăm o întîmplare din călătoria noastră : pe valea Bistriței, la Borca, am încercat să găsim mormîntul ciobanului ucis, căci tradiția orală spune că aici a fost înmormîntat bărbatul Vitoriei Lipan. Numai un ceas am adăstat în Borca, dar la ieșirea din sat, cineva ne-a oprit mașina :

— Dumneavoastră ați fost aici, la noi, pentru vreo treabă cu cartea lui Sadoveanu ?

Încuviințarăm, privindu-l curioși pe săteanul acela cărunt, bine legat, ciolănos ; ne ziceam că, poate, are să ne furnizeze niscaiva date interesante.

— La cooperativă am auzit de dumneavoastră. De aceea v-am ațînut calea. Trebuie să știți de la mine că eu am citit romanul și îl puteți găsi la mine-n casă. Tare frumoasă carte ! Dacă vreți, o aduc ; v-aș dărui-o din toată inima.

Cu alte cuvinte, omul nostru ne oferea **Baltagul.** Crezuse că pentru carte am venit. Întrebîndu-l, aflarăm că se numește Iovan Braniște și e tăietor de lemne.

Istorisirea noastră aprinse sclipăt cald în tinerești ochi albaștri ai lui Sadoveanu. Maestrul repetă de cîteva ori la rînd, încet, ca pentru el numai, numele cititorului său de departe, tăietorul de lemne. Părea că scotocește printre amintirile unor peregrinări de odinioară ; poate că numele țăranului din Borca îi era familiar... L-o fi cunoscînd ? Îl va fi întîlnit cîndva ? O fi țesut în vreo povestire, cine-știe ce întîmplare auzită de el ? Am găsit — rostește pînă la urmă amfitrionul. Braniștea e aproape de Borca : un vîrf de munte. Mulți oameni îi poartă numele. — Și dă din cap, a încuviințare, ca și cînd numai acum ar crede, în fond, toată întîmplarea.

Pînă să-i termine portretul Toth Laszlo, graficianul nostru, Maestrul joacă o partidă de șah cu un vechi prieten venit în vizită. Bem cafea, discutînd despre **Baltagul** și despre Vitoria Lipan, cea plecată în lume să-și facă singură dreptate, de vreme ce a înțeles că nu poate conta pe sprijinul autorităților... Da, nevasta de cioban, femeia simplă, este însăși personificarea poporului român ; a poporului care și-a dat seama că zadarnic așteaptă ajutor de sus, de la boieri și stăpînire — căci singur trebuie să-și caute dreptatea.

Maestrul ne vorbește despre o scrisoare primită recent : e din Ciuc și vine de la un... erou sadovenian, maghiar. Cîndva, omul a împlînzit cîteva sălbătăciuni de codru, deprinzîndu-le să stea în preajma casei, unde au trăit în bună pace, deși în pădure se dușmăniseră de moarte. Nuvela relatează deci un fapt real — povestit scriitorului tocmai de către acel împlînzitor de jivine, din Ciuc — și lovește în șovinism, în ura rasială dintre oameni. De atunci, eroul îi scrie din cînd în cînd autorului.

Ieșim pe terasă. E soare cald. Maestrul vrea să facă o plimbare. Medicul fiind de acord, coborîm în curte. Sadoveanu ne povestește că în vara aceasta și-a putut relua distracția preferată : de două ori a fost la undit în lacul din apropierea Ozanei. Stăm la capul scărilor vilei ; amfitrionul l-a rugat pe C. Mitru, secretarul său, să-l fotografieze în mijlocul oaspeților.

Mihail Sadoveanu e între noi ; poartă și acum binecunoscuta pălărie cu borurl largi și obișnuita lavalieră neagră. Obrajii îi sînt îmbujorați de încurajatoarea culoare a sănătății restabilite. Maestrul zîmbește senin în fața obiectivului. Și, odată cu el, noi toți : fiica sa Profira, fratele mezin Vasile, inginer silvic, prietenul partener de șah Ionel Pop și noi, oaspeții întîmplători. Zîmbind fericiți, căci maestrul s-a refăcut, e sănătos, bine dispus. Va putea să-și serbeze a optzecea aniversare dimpreună cu mulțimea cititorilor ; cu întregul popor care nutrește operelor sale și eroilor săi tot atîta dragoste și stimă, cîtă are pentru creatorul lor, marele artist al condeiului.

* **Din volumul „Omenie, noroc bun" în curs de apariție la Ed. „Cartea Românească".**

„Prin Munții Mehedinților"

Urmare din pag. 1

de la celălalt capăt al țării. Într-adevăr, Const. D. Ionescu avea într-un înalt grad sensibilitatea peizajistică și darul comunicării emoțiilor sale, dublat de serioase cunoștințe geografice și etnografice. Sînt pagini de antologie acelea care descriu satul de păstori ungureni, cu bizarul nume **Titerlești** „în partea nordică a județului, pe valea cu direcție Vest-Est a Brebinei", sau acelea „pe urmele Domnului Tudor", aș spune omniprezent, de la Cerneți, fosta capitală a județului, pînă în regiunea de miazănoapte, a Cloșanilor ; sau paginile consacrate Șișeștilor, satul care a dat științei agronomice pe marele savant Gh. Ionescu-Șișești, membru al Academiei Române și fiu recunoscător al locului său natal, pe care l-a înzestrat cu numeroase așezăminte culturale. Aș continua la nesfîrșit seria de **sau,** deoarece nici unul din capitolele densei cărți nu e mai prejos de celelalte. Drumețul s-a informat inițial din monografia lui Ion Ionescu de la Brad, închinată în 1868 de marele pașoptist județului Mehedinți, dar a străbătut cu piciorul tot județul și i-a descris cu agerime și talent cele trei reliefuri, din care nu lipsesc nici aspectele de stepă, dar nici acelea ale feeriei din Delta Dunării. Datorită situării privilegiate a orașului, astăzi Drobeta-Turnu Severin, care-i conferă aproape clima mediteraniană, în grădinile lui cresc migdali și smochini, iar poetul a surprins iarna, printre alte păsări migratoare, trei pescărușl ! Din tradițiile pe cale de dispariție mai acum treizeci-patruzeci de ani, stăruia nedeia de la Crucea lui Simpetru, între Gura Văii și Virciorova. Mă întreb dacă lucrările grandioasei hidrocentrale româno-iugoslave, datorită cărora a fost deplasată și recîldită Orșova, n-au fost nevoite să jertfească și acea veche așezare.

Mehedinții de altădată retrăiesc cu intensitate în paginile pe care le-aș numi inspirate, dacă n-ar fi încărcate de atîta învățătură și spirit de observație. Este, în fond, replica mai artistică a generației noastre, la cartea monumentală a lui Ion Ionescu de la Brad, care a mai dat și alte două mari monografii similare, consacrate județelor Putna și Dorohoi, cercetate în calitatea de inspector-general agronom, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Surprindem la autorul din zilele noastre aceeași rîvnă pentru binele obștesc și aceeași dragoste de oamenii muncii, care-l însuflețeau și pe cel ce conducea în 1848 comisia pentru reforma agrară.

Iată cum caracteriza Ion Ionescu pe mehedinteni :

„Oamenii din Mehedinți sînt blînzi și îndelung răbdători ; ei se plîng de nedreptățile ce li se fac, și (cînd) văd că nu este chip de a dobîndi vreo dreptate, atunci se pleacă la fapte prin care ei înșiși își fac dreptate".

Dovadă : Lupu Mehedințeanu și Tudor Vladimirescu, prin adopțiune mehedințean și el.

Citiți frumoasa și temeinica lucrare a lui Const. D. Ionescu (dacă se mai găsește : a apărut la sfîrșitul anului trecut).

atelier literar
poșta redacției

V. PR. : Vă înțelegem problemele și necazurile ; ele rezultă dintr-o mai generală stare de-a lucrurilor, dar, trebuie să admiteți, și din factura specifică, pretențioasă (în condițiile date) a versurilor dv. „Plagiatul" pe care ni-l semnalați nu ni se pare destul de concludent pentru a merita să-l băgați de seamă. Lucrările apărute în rubricile destinate debutanților nu primesc onorariu (e o regulă foarte veche — de mirare că n-o cunoașteți — și, dacă reflectăm un pic, vom vedea că e departe de a fi lipsită de temei...). Dintre noile versuri (care par să se întoarcă la „perioada suprarealistă" a lui V. P. !) ne-au plăcut mai mult „Unghiul potrivit", „Rest de poem", „Primăvara", „Cu nările înfipte". Și iată — surpriză ! — și un plic anterior, rătăcit (la o adresă părăsită de multă vreme !). Lucruri interesante, în nota obișnuită. (Adresa redacției rămîne totuși cea mai sigură).

ROMAN DACIAN : Am primit cele 250 de pagini ale „romanului" dv. Ați făcut rău că ni l-ați trimis, fără să ne întrebați — ne pare rău dar n-avem timp să-l citim (lăsînd la o parte faptul că nici nu ne ispitește o asemenea lectură, după ce am citit, din plicurile anterioare, o serie de fragmente din el, asupra cărora v-am și spus, de altfel, părerea și unele sfaturi). Adresați-vă unei edituri, unde există un aparat redacțional disponibil pentru asemenea treburi. În ce ne privește, abia reușim (adesea, nu fără mari, regretabile întîrzieri) să răspundem (destul de laconic și sumar, de multe ori) mulțimii de corespondenți care ne scriu — sute și sute, după cum, desigur, ați observat — pe care-i rugăm încă o dată, cu acest prilej, să nu ne trimită mai mult de 10—15 pagini lunar.

V. EM. MUȘAT : Interesantă, ca document ; ca literatură, destul de subredă, încîlcită, scrisă nu prea curat. Dialogurile și mai ales discursurile sună fals, șarjat, caricatural. Finalul, care vrea „să dreagă busuiocul", e deosebit de stîngaci și schematic.

G. ROȘCA : Răspunsul a apărut în nr. 47 (19 nov. 77). Nu ne puteți găsi la redacție (decît prin corespondență).

PENCIU FLOREA : Încercări meritorii (încă șovăitoare) stăpînite în oarecare măsură de ecouri de lectură și de unele șabloane și „trucuri" specifice ale genului. Dar merită să insistați, spre a găsi, eventual, un unghi și o formulă proprie.

Horia Roșca : „Flori"

VENERA DORU : Pagini inegale ; cîteva dau semne bune („Retrospectivă sentimentală", „Știu să aștept").

AL. C. MILOȘ : E ceva, care ar putea fi mai mult, dacă un retorism inteligent și prea rezonabil „nu și-ar viri coada", chiar în clipa cînd imaginea se aburește și aripa se pregătește de zbor. Promisiuni, totuși, în „Port ilegal". „Frigider". „Semnul de recunoaștere". „Păstrați curățenia", „Cîmp de mine".

G. G. CRĂCIUN : „Buchetul" trimis e edificator : aveți ce căuta în poezie și trebuie s-o luați în serios, să vă țineți de ea cu tot dinadinsul (în această eventualitate, veți observa și singur, la un moment dat, că anumite insistențe retorice trebuiesc lepădate, că anumite „podoabe" artificiale sînt în plus etc.). Ni s-au părut mai bune : „Spectru", „Femei proletare", „Cîte", „Parveniți" (cu observația că „parveniți-înrăiți" e cam ieftin și prea blînd...).

BUCURA DUMITRIU : Întrebările pe care vi le puneți în legătură cu stilul sînt legitime. În fragmentele trimise, aceasta e într-adevăr suferința și problema cea mai grea. Stilul e îngrozitor de afectat, de artificial, de „literaturizat", desfigurînd și încurcînd totul, pînă la limita confuziei și a neinteligibilului. De ce ar fi nevoie (pentru „culoare istorică"?) de o asemenea barbară, aberantă, penibilă mutilare a graiului firesc ? N-am înțeles.

FL. JIANU : O anumită acurateță în mișcarea vorbelor, dar aburul liric s-a cam pierdut, rămînind o ușoară glazură care uneori sclipește („Strigă-mă acum". „Zodia oglinzii", „Se spune"). Să mai vedem și altele.

TEOFIL GHERMAN : Deocamdată, precumpănește un soi de confecție „la rece", pîndită de retorism, dar nu s-ar putea spune că acel „fior" de care ne întrebați lipsește cu desăvîrșire („Sacrificiu", „Cneaz", „Iulie"). Sperăm să-l regăsim, mai pronunțat, mai concludent, în plicurile viitoare.

Mărăn Dorin, Radu Oloeru, Mihai Radu-Dan, Florin Nicolae, St. Brutaru, Alexandru Tudor, Emil Monceanu, Anghel R. Gheorghe, Tudor Ștefaneli, Ion Stoicescu, N. Seladeanu, Duță Doru Dumitru, Marin Casapu, Sipot Hoinaru (ceva, în „Unde sînt caii ?"). **Ionel Teodorescu, Gh. Talaz, Trifan Mihaela, Alfred Voitin, Jianu Liviu, Andi Ștefan, Un anonim, Florian Grigore Pupăză, Gr. Goltenia, Crăciunescu Pompiliu, J.-B. Petcu, Radu Dorna, Nedelea Viorica, Ioan Ivan, S. A. Lucescu** : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. : **Manuscrisele nu se restituie.**

Străbunii

Sapă în numele meu,
te vei împiedica
de un strat de arcuri
din vremea cînd străbunii
își construiau case din arme
(iată și azi spicele de grîu
vin din pămînt ca niște săgeți).

Sapă în numele meu,
undeva vei da
de un strat de azur
din vremea cînd străbunii
ascundeau cerul patriei în inimi
și cereau prietenie rădăcinilor
ca semințele să fie veșnică împotrivire
pentru talpa ce nu cunoaște
limba acestui pămînt.

Sapă în numele meu,
vei găsi un strat de primăveri,
un strat de iluzii
un strat de stele
și mai adînc, mai adînc, vei găsi
un strat de lumină
din care străbunii
și-au tăiat aripi
ca să ajungă pînă azi
mai tineri ca noi.

V. PETRESCU MĂRGEAN

Ploaie

Ca și cum nu din cer ci din
tîmplele mele s-ar rupe
ploaia — așa se răsucește să înece noaptea
Cită durere și nebunie
să despici această mare pe care
nu știi cum s-o respiri.
Dar îmi văd păsările cum
își rup, înotînd, aripile lor
crescute doar în numele zborului
dar îmi văd cuvintele cum
sînt înghițite de pești și privirile
sfîșiate de cele cîteva raze
aiurind printre alge.

Și dacă n-aș simți
ca o a-pă-sa-re cum se pregătește
nașterea din noapte
nu a unei dimineți ci a
unui pește uriaș căruia noi, fiii lui,
îi vom sfîrteca pîntecul
după aer...

ARMINA RALU

Vino și dormi

Vino și dormi la mine-n poem ca-ntr-un cristal
Boabe plînse din cer. Spinii dulci ai vocalelor
Te vor lua și te vor legăna pe brațele lor,
Nacelă ușoară sub sferele imense de heliu.

Vino și dormi la mine-n poem, o muzică!...
Luna va crește peste clădiri și-n livezi,
pisc nalt
De zăpadă, iar vîntul va năvăli din cîmpii galopînd,
O armie purtînd coifuri grele de ger și
săbii lungi de frig.

IORDAN GRECU

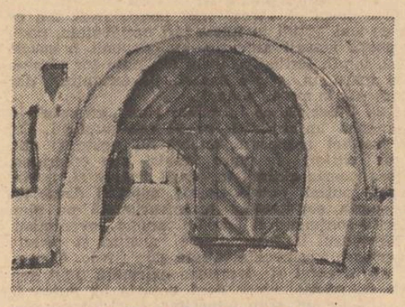

Horia Roșca : „La țară"

Rozătoare

Cînd era mic avea un hîrciog
La început îi dădea foi de ceapă
apoi coji de pîine și ce se nimerea
Dacă nu prea erau de-ale gurii
hîrciogul mînca porția lui

Cînd mai crescuse
mînca toate bunătățile
fiincă altfel îi creșteau canini enormi
(își punea coiful, zalele)
și amenința rînjind (militărește)

Fiecare din neam
îndopa cîte o rozătoare —
așa pînă cînd i-am dat un șut
celei pe care o avem pe cap, —
îmi mînca ciocolata
și începuse să-mi roadă unghiile...

PETRE CERNAT

În timpul liber

Nu transformați existența
într-un proces verbal
nu aruncați visele
ca papucii sub pat dimineața
norocul vă stă sub pernă
ca un ban de aur.
în timpul liber
creșteți acasă cai de mare.

ALEXANDRU HORIA

Cicluri

Singur
privind chipul de prinț
al anotimpului
năpădit de tristețe,
chipul lui blînd
aruncîndu-și în vînt vesmintele,
sufletul împovărat
de scîrțîitul carelor pline,
singur,
anotimpul uitat
pe dealurile sumbre,
haina de prinț
sfîșiată de ploi,
galbenul ucis
pe dealurile ca niște morminte,
ochiul privind în gol
scheletul descompus,
apoi zăpezile clare
oglinda sufletului
aburită de ger,
apoi
vacarmul amețitor,
diminețile calme,
gîndul curat
ca un lan de grîu,
tăcerea însăși
parcă șoptind
un cîntec de dragoste,
apoi
din nou carele scîrțîind sub povară,
chipul de prinț
al anotimpului
năpădit de tristețe,
chipul lui blînd
aruncîndu-și în vînt vesmintele,
rugul carbonizat,
durerea prăbușită-n adîncuri
și rănile clare din care irump
mereu aceleași explozii necesare...

BOGDAN PĂCUREȚEANU

cenaclu
Întîlnirile «Luceafărului»

● Nu de mult, la Liceul Agroindustrial din Brănești a avut loc o întîlnire a redactorilor revistei „Luceafărul" cu membri ai Cenaclului literar „Coordonate", întrunind laolaltă pe toți tinerii cu preocupări literare din comună. Scriitorii Sănziana Pop, Teodor Balș, Mircea Dinescu, Nicolae Dragoș și Ion Gheorghe, din partea revistei „Luceafărul", precum și Viorel Cosma, Ion C. Ștefan și Gheorghe Băjenaru, membri ai cenaclului județean „Al. Odobescu", au purtat un amplu dialog cu cei prezenți, au răspuns întrebărilor adresate privind literatura română contemporană și proiectele literare proprii, au citit din creațiile lor. În continuare și-au prezentat versurile membri ai cenaclului gazdă (Iulia Brînzei, Niculina Petcu, Maria Ganea, Mihai Pipera, Zizi Ungureanu, Gheorghiță Andrei, Simona Petre, iar tineri interpreți de muzică folk au prezentat cîteva din creațiile proprii, supunîndu-le astfel aprecierii celor prezenți. La reușita întîlnirii, care a durat peste trei ore, și-a adus contribuția și talentatul interpret de muzică tînără, inginerul Benedict Popescu.

Organizată de redacția revistei „Luceafărul" în colaborare cu Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al județului Ilfov, întîlnirea de la Brănești se adaugă firesc acțiunilor inițiate de revista noastră în cadrul celei de a doua ediții a Festivalului Național „Cîntarea României", acțiuni destinate sprijinirii cenaclurilor literare. Publicăm, în același scop, cîteva din lucrările citite.

Inima mea

Pe culmea aceasta de munte semeață,
Ce-și naltă înspre soare covorul de nea,
Și poartă lucirea țesută din ceață,
Se află o parte din inima mea

Aici, în barajul durat între creste,
Ce apa o schimbă-n sclipire de stea,
Precum năzdrăvanul din vechea poveste,
Se află o parte din inima mea.

În holda mănoasă ce unduie-n zare,
Bătută de vîntul ce-adoarme în ea,
Cu spice bogate, hrănite din soare,
Se află o parte din inima mea.

În tot ce e tînăr în tînăra-mi țară
Și culmile zării să urce ar vrea,
În purpuri de steaguri și dorurі de pară,
Se află întreagă și inima mea.

VIOREL COSMA

Mereu copil

Mereu copil îmi place să alerg
Tot mai mult pe un plai neumblat
Chiar dacă am căzut și m-am zgîriat
Flori de sînge prin iarbă sădind.

Mereu copil îmi place să mă cațăr
Pe o stîncă după floarea de colț
Din care vei ieși îmbrățișîndu-mă
Într-un vis de o clipă dragostea mea.

GHEORGHE BĂJENARU

Drumurile noastre

Toate drumurile au pietre kilometrice,
indicatoare :
De aici, pînă la coapsa primului sărut,
Pînă la genunchiul iubirii, pînă la soare,
Pînă la semeția umerilor plecați în armată,
Pînă la săgeata lui Ștefan cel Mare.
De aici pînă la „a fost odată ca niciodată",
Împletiți în zborul pescărușului spre mare,
Pînă la creanga de cireș a cîntecului,
De la ieri, pînă la azi, pînă la mîine,
Pînă la totdeauna ; pînă la mine, pînă la tine,
Trecem anonimi în marea coloană a tăcerii...
Drumurile noastre — ale bucuriei și ale durerii...

ION C. ȘTEFAN

Îndemn

Ritmați-vă bătăile inimii
În ropotul ploii
Iubiți copacii desfrunziți
De pe marginile copilăriei,
Pe care ați trecut prima oară
De mînă cu vîntul,
Priviți cerul dimineața
Și veți vedea că are culoarea gîndurilor voastre!
Ocrotiți scoica, pe care Marea o deschide
O singură dată,
Pentru a primi un singur fir de nisip !
Imitați zborul cocorilor
Uitînd că prăbușirea doare !

IULIA BRÂNZEI

Manole

„Cine dărîmă, cine dărîmă ?"
Strigă meșterul înnebunit...
Și orbit de furie, uită să vadă
Ruinele se șterg sub vrej de vegetație

„Cine dărîmă, cine dărîmă ?"
Liniștește-te, meștere, ruinele sînt vechi !
Marii dărîmători au murit.
Pune mîna și construiește !

NICULINA PETCU

REVISTA REVISTELOR

România literară

nr. 8 (23 februarie) 1978

Unitatea creatoare, se intitulează articolul redacțional din ultimul număr al „României literare", în care este omagiată împlinirea a trei decenii de la unificarea organizatorică și politică, pe baza principiilor de clasă și a ideologiei marxist-leniniste, a celor două partide muncitorești : Partidul Comunist Român și Partidul Social Democrat. Două concise și acute articole de atitudine semnează Nicolae Balotă **(Veghea asupra cuvîntului)** și Valeriu Râpeanu **(Pledoarie pentru proza scurtă)**. Ajunsă într-o fază a confruntărilor și disocierilor într-adevăr eficiente, dezbaterea **Probleme actuale ale literaturii dramatice** beneficiază, acum, de intervențiile lui Paul Cornel Chitic **(Schiță pentru interogări)**, Ștefan Oprea **(Cîte piese se scriu...)** și Dinu Săraru **(Esențele, fenomenele — nu anecdotele !)**. Bogat, vădind o largă arie de cuprindere a procesului editorial curent, este sectorul de cronici și recenzii ; Șerban Cioculescu prezintă volumul **Sadoveanu despre Sadoveanu**, întocmit de Constantin Mitru, Valeriu Cristea, romanul **Impostorul** de Alexandru Sever, iar Sorin Titel cartea de eseuri **La început n-a fost cuvîntul** de Romulus Rusan. La „Prima verba" Laurențiu Ulici recenzează volumele de proză scurtă **Portretele de familie** de Ștefan Damian și **Noaptea după ploaie** de Eugen Mihăescu. La rubrica „Actualitatea literară", Nicolae Manolescu se ocupă — din păcate, animat de un inexplicabil spirit minimalizator — de romanul **Mările iubiri** al lui Aurel Dragoș Munteanu. O atenție aparte suscită trei ample eseuri, axate pe teme de indiscutabil interes critic și istoric-literar : **Thèophile Gautier și groaza de urît** de Alexandru Philippide, **Cărțile populare și domeniul imaginarului** de Alexandru Duțu și **O disociere necesară : „junimism" și „maiorescianism"** de Z. Ornea. Sub titlul **Lirismul cunoașterii**, la „Confruntări", G. Dimisianu publică un semnificativ portret critic consacrat lui Nichita Stănescu. O certă reușită a acestui număr al „României literare" o constituie și paginile de poezie și proză. **Vărsătorul** este titlul poemului în proză semnat de Geo Bogza, tulburător prin vibrația lirică și, nu mai puțin, prin tensiunea filonului meditativ. Semn al maturizării artistice, ciclul de poeme publicat de Gheorghe Pituț impresionează prin extrema lapidaritate a expresiei și prin ascuțimea mesajului etic : „În viață — Toma Alimoș, / În artă — Baciul Mioriței ; / Astea-s drumurile vițel / Românilor din moși strămoși" **(Linii)**. Amplul fragment epic **Scaunul singurătății** de Fănuș Neagu îndreptățește pe deplin speranța „apariției unei noi cărți valoroase aparținînd autorului cunoscutelor și apreciatelor romane **Îngerul a strigat** și **Frumoșii nebuni ai marilor orașe**.

Cronicar

Chiriașul de socluri
sau Fișa surghiunită pe podium

● Cu cîteva recolte înainte ca Mircea Vintilă să fi lansat marele său hit **„Dimineața, / A sosit cu trenu'n gară / Constantin, / Trăit la țară, / Într-un sat din Bărăgan"**, la linia întîia a peronului, dintr-un marfar obosit, a descins **Fișa**. După ce și-a scuturat aripioarele, mototolite de grăunțele în compania cărora călătorise, **Fișa** a dat fuga-fuguța la capul liniei. Convingîndu-se că e vorba chiar de „linia una", a pus o hîrtiuță de indigo pe indicatorul cu pricina și a depus acolo o duzină de săruturi fierbinți. Lua naștere buletinul de București al **Fișei** !

Apoi, **Fișa** a băgat indigoul sub aripioare (se spune că poartă acolo o bocceluță cu urzici și vreo trei luminări „HARDMUTH 4 B") și s-a cocoțat pe capota unui taxi angajat pentru centrul orașului. Ajunsă aici, s-a așezat în mijlocul drumului și-a-nceput un plîns, printre ale cărui sughițuri nu se putea înțelege decît cam așa ceva : **„Mi-e foarte frică de-un tramvai, / De-acela, știți voi care, Vai !"**. Că fatalitatea nu e totdeauna oarbă, o dovedește și întîmplarea că nici măcar un tomberon de noapte n-a dat peste primadona smiorcăită. A smuls-o de-acolo, luînd-o pe-o aripă, o **Prigorie** mai bătrînă, care i-a șoptit la urechiușă : **„Surioară-Lăcrimioară, te văd de-a noastră. Nu fi toantă ! Nu vezi că p-aci nu mai trece nici un tramvai ; d-apăi ăl de-l aștepți tu ?"**.

Dînd-o drept **Privire-Ageră** (teribila acvilă de noapte și-olecută de zi), **Prigoria** a reușit s-o rostuiască pe **Fișișoară : paznic contra incendiilor de noapte** la o instituție muzicală. În timpul serviciului, din plictiseală, **Fișișoara** cotrobăia ba-ntr-un clarinet, ba-ntr-un trombon, ba ciupea corzile unei piculine. Într-o zi (Soarele pretinde că era în week-end, adică pe lume era eclipsă totală), cîteva moașe, ce umblă cu niște gioarse de custuri mîncinoase și daurite de rugină, s-au năpustit asupra **Fișișoarei**, au strigat „Gata ! E vremea !", au uns-o de solistă și i-au rupt vrejul, încă verde, pe care **Fișișoara** și-l știa de buric. I-au tăiat, deci, ce era de tăiat și i-au montat vreo douăzeci de ombilicuri noinoute, adevărate sîrme de telegraf, prin care **Fișișoara**, ori de cîte ori e nevoie, primește indicațiile dirijorilor și „boabele" partiturilor de ciripit. (Se poate citi și **de ciugulit**).

Cu vremea, **Fișișoara** s-a ajuns și-a mărturisit că nu mai poate dormi decît într-un pat în formă de podium. Au venit zece meșteri mari, calfe și caiafe, și-au meșterit pătutul. Acum, **Fișișoara** doarme pe locul unde, cu aur, stă scris **1**. A pus pozele moaselor pe locul destinat lui **2** iar la **3** a îngrămădit fotografiile smulse de pe actele de studii ale colegelor de breaslă, prin ale căror hîrtii s-a „rătăcit", pe cînd le ferea de „incendiile de noapte".

Aleasă, pentru o vreme, brigadiera unei „grupe mici", **Fișișoara** s-a trezit repudiată de suratele ei, pe care le exasperase cu ifose și lovituri, (mai înalte, mai joase) de aripă. Speriată, a tras de-un ombilic, de-altul, dar, de data asta, moașele n-au mai putut face mare lucru pentru ea și **Fișișoara** a înțeles că mai trebuie să se descurce și singurică. Primul lucru a fost să se-apuce de declarații. Cică ar da toată posteritatea ei și-a copiilor copiilor ei pe-o grămadă, cît mai mare, de prezent ! Proaspăt dichisită cu coroniță, cică sînt prea mulți lauri pe la noi și-și pierd din preț ! Cică Dumneaei n-are vîrstă, fiindcă trăiește la confluența călduță a tuturor echinoxurilor de primăvară !

De la o vreme, unge crengile copacilor cu clei, doar-doar n-o mai vedea pasăre zburînd. Crede, cu voce dublă (limba ei are o strungăreață ciudată), că pasăre nu e cea de zboară, ci aia de se tîrăște. Și-a făcut rost de 10 kg. de macaroane și suge cerneala din călimările orașului, doar-doar poeții n-or să mai aibă cu ce scrie. Și-a investit toți banii împrumutați de la prieteni (și de la o comisie pe care o hulește) în hîrtie de scris, pixuri, stilouri indigene și de import, în benzi pentru mașini de scris, etc., doar-doar cei ce se ocupă cu scrisul își vor vedea „de treabă" : adică nu vor mai scrie. De cînd mizgălește, **Fișa** e bîntuită de-un cumplit spirit autarhic : își este din cale afară de sieși suficientă.

Fișa se ocupă și cu turnatul dulceții în galoșii celor ce nu-i sînt, cică, pe măsură. Cineva i-a împrumutat, cîndva, 100 de lei ; **Fișa** îl vorbește de cîștigător la barbut. Altcineva a găzduit-o, pe o vreme cînd și cîinii turbați sînt ținuți sub plapumă de mătase ; **Fișa** îl vorbește de mizantrop. Altul i-a pus o carte în mînă (atrăgîndu-i atenția s-o țină cum trebuie, ca să nu amețească bietele buchii spînzurate cu țestele-n jos; **Fișa** îl vorbește de necioplit. S-a înscris vreo surată la „Conservator"; **Fișa** o trece la „ratate".

Cînd am zărit-o ultima oară, stringea sub braț un curs de **Rezistența materialelor**, singura tipăritură pe care a citit-o și recitit-o, spre a afla ce material e cel mai nimerit pentru ridicarea de socluri. Umblă năucă prin oraș, prin parcuri, pipăie soclurile statuilor și se laudă că, în sfîrșit, a descoperit un aliaj fără seamăn pentru construirea lor. Tare mi-e frică, însă, că „zborul" **Fișei** seamănă cu un pod prea ambițios, sprijinit pe picioare din miez de pîine. La prima șuviță de apă...

Pentru unii, ce ciripesc pre aceeași limbă cu Dumneaei, **Fișa** ar fi, chipurile, o Păsărică-fără-frică, un fel de spărgător de gheață. Așa și e, dar un spărgător de hîrtie creponată, hăituit într-un lighean de cubulețele de gheață (ouate de-un frigider) cu care (prieteni veseli) unii aruncă după bărcuța-eroină. Altfel, prin comisiile și comițiile unde a fost lipită de moașele sale, **Fișa** zîmbește, cu mare curaj, ore în șir, în stînga și-n dreapta, tace cu îndîrjire, fidelă fiind devizei **„Tăcînd în văzul tuturor, / Primești și lot ajutător"**.

Nu se poate spune că **Fișei** îi lipsește tăria de caracter. De cîte ori îi aduce aminte cineva primul refren ciripit în centrul orașului (**„Mi-e foarte frică de-un tramvai, / De-acela, știți voi care, Vai !"**), Dumneaei își face o cumplită autocritică. Mai mult, a prins gustul autoflagelării : a fost surprinsă biciuindu-se cu urzicile aduse de-acasă și tapisîndu-și tronulețul de plastilină cu blană de arici sintetic.

De curînd, făcînd spume la gură și sub plaivas, ca și cum ar fi înghițit o cutie cu „DEROLUX", **Fișa** și-a luat pulsul : Nimic ! Disperată, speriată să nu se afle că n-are nici tu ventricol, nici tu auricol, **Fișa** și-a-mplîntat în locul prea de timpuriu sclerozat o insignă pe care stă scris, **„Noi, cu sufletul ca mierea, / Nu iubim decît puterea"**.

Surghiunită pe podium, **Fișa** încă ciripește. Pînă-ntr-o zi, cînd cineva o să-i dezvăluie marele „secret" (era să scriu „secretul lui Polichinelle", dar mi-a fost teamă să nu mă toarne de cosmopolit !), că degeaba a coborît la **linia una**, cînd a sosit în București, fiindcă totul se petrecea într-o gară de mărfuri, a cărei **linie una**, în Gara de Nord, ar fi cam a paispea ; că-n gara prin care a alunecat ea în zodia „celebrității" n-au intrat, niciodată, accelerate și rapide — nici măcar vreun personal rătăcit.

Deocamdată, adică pînă o să afle **Fișa** că nu e decît fișă, e bine să știe că : degeaba și-a bătut pioneze în „tălpi", ca să cînte ca tancul. Turela ei nu e decît moțul șterpelit vreunui păstîrnac iar țeava tunulețului îndreptat spre noi, de va cădea o singură picătură de ploaie cinstită pe ea, se va dovedi că e o biată macaroană, șterpelită și ea din magazia castelului, unde **Fișa** a fost năimită spre a face purici de aur. Dar și de aur, puricii ei tot de fișă rămîn.

Dorin Tudoran

P.S. Pentru cine nu știe ce e Fișa, „Micul dicționar enciclopedic" dă explicații limpezi. **Fișa** e un fel de ciocîrlie rebutată, o repetentă refuzată de C.T.C.-ul văzduhului, pentru că în loc de corzi vocale, poartă în gușă cîtiva viermuși. O primadonă rău-croită, pe care ascultînd-o, îți amintești ravagiile săvîrșite de învăluitorul tango **„Păstrează copia / dar nu uita / originalul"**.

sport
Uităm repede!

● În curînd, returul celei mai populare competiții, campionatul de fotbal, o să-și arate „splendorile". Pînă atunci echipele noastre de fotbal afișează rezultate mediocre în întîlniri internaționale lipsite de interes și prestigiu, cu excepția **Stelei** care a făcut un **1—1** la Drezda în fața reputatei **Dinamo Drezda.**

Dar ecourile ultimului mare eveniment sportiv care interesa țara noastră în chipul cel mai direct, campionatul mondial de handbal, nu s-au stins încă. Este firesc. Locul 7 ocupat de echipa României, obișnuită cu locurile de pe podium, nu poate lăsa limbile legate. Cauza ar fi fost după unii alcătuirea unui lot eterogen în care trei generații diferite de handbaliști n-au reușit să alcătuiască o echipă. Eroarea rămîne însă de concepție și de metodă, deposedarea noastră de titlul mondial operîndu-se încă de acasă datorită politicii de selecție și modului capricios în care a fost gîndită echipa, jocul ei, soluțiile tehnico-tactice.

Antrenorul **Stelei, A. Oțelea**, a cîștigat de trei ori ca jucător campionatul mondial de handbal, dar l-a pierdut ca antrenor. S-a crezut cu prea multă ușurință că națională se poate dispensa de valori certe. Nu ne gîndim neapărat la Gațu, a cărui lipsă au resimțit-o mulți ca decisivă, dar și la alți jucători pe care nu-i apăsa deloc „bătrînețea". Scriem din nou în cadrul acestei rubrici numele lui Cozma, pentru că rolul său în finala de la Berlin dintre România și R.D.G. a fost dintre cele mai aplaudate. Ce rost are să renunțăm nitam-nisam la jucători pe care alții i-ar selecționa în primul rînd ? Unele comentarii au făcut comparația între degringolada echipei României la campionatul mondial din Suedia și nesiguranța jucătorilor noștri la ultimul mondial de handbal. Asemănarea există, dar în alt plan decît în jocul din teren Cu jocul de acum echipa noastră ar fi cucerit, spre exemplu, mondialul suedez. Uităm însă că handbalul progresează și mai ales că adversarii își iau măsuri de precauție de toate felurile, care la rîndul lor se cer contracarate. Uităm repede. Pomenim aici evoluția echipei la mondialul din Suedia pentru că o asemănare există. Și atunci și acum defecțiunile n-au fost ale echipei, ci ale conducătorilor de pe margine, ale federației.

Aspra lecție din Suedia, a fost uitată și și-au făcut din nou locul fricțiunile interne. Este de neînțeles, de altfel, cum un tehnician de experiență și valoarea lui Oprea Vlase poate să stea departe de pregătirea națională noastre de handbal. De numele lui sînt legate cîteva din cele mai frumoase pagini ale istoriei handbalului românesc și cu toate acestea Oprea Vlase nu și-a putut exprima opiniile în cadrul nimerit, adică în chiar sînul lotului de handbal, ci într-un interviu, remarcabil ca putere de disecție și de previziune. Lucrul de altfel nu se întîmplă doar la handbal. Și alte discipline sportive care ne-au dat mari satisfacții trăiesc împrejurări asemănătoare. În dreptul cîtorva excepționale evoluții ale rugbiștilor noștri stă scris numele antrenorului Dumitru Manoileanu, dar experimentatul tehnician al rugbyului românesc se află și el departe de treburile loturilor naționale de rugby. Revenind la antrenorul de handbal Oprea Vlase, coautor alături de alți tehnicieni ai victoriei românești la mondialele de handbal de la Berlin, credem că ziarul care i-a publicat un interviu atît de responsabil înainte de campionatele mondiale, printre rîndurile căruia se putea citi ceea ce de fapt s-a și întîmplat în Danemarca, ar fi bine să dea din nou cuvîntul reputatului tehnician. Dacă spațiul ne-ar permite am face-o noi.

Și pentru că veni vorba de rugby să spunem cîteva vorbe despre uimitorul meci pe care irlandezii l-au jucat împotriva XV-ului francez. Un meci în care, cu suficiență, unii ziariști scontau pe obosirea în prima repriză a oaspeților după care ar fi urmat galopul de sănătate francez. N-a fost deloc așa. Echipa Franței nu s-a putut desprinde deloc de adversar care s-a apărat magistral în situații disperate etalînd cunoștințele rugbystice pe care, recenți spectatori prin tele ai **Turneului celor 5 națiuni** nu li le bănuiam. Înfruntarea grămezilor a fost, oricît ar părea de greu cuvîntul, gigantică iar experimentata și puternica grămadă franceză n-a reușit să fie mai bună decît grămada irlandeză. Ea a fost superioară doar la jocul în tușă unde a recuperat mai multe baloane pe care n-a reușit să le fructifice integral datorită extraordinarelor replieri ale înaintașilor irlandezi. Victoria a fost decisă doar cu un punct, **10—9**, ceea ce în rugby înseamnă, de fapt, egalitate, dar din păcate nu și în clasament. Un jucător de rugby cum se vede rar e mijlocașul francez **Galion (nr. 9)** care-și demonstrează clasa de la joc la joc. Eseul lui a decis și acum victoria Franței ca și în meciul cu Anglia. Prin prizma acestor evoluții franceze, jocul dintre XV-le românesc și cel francez din toamna acestui an se anunță extrem de pasionant. Trăim sub semnul marilor așteptări.

Discobol

mapamond

Nevoia de poezie

Cîteodată, noaptea, o rază palidă a unui bec de pe stradă străbate prin fereastra camerei mele. Se văd deodată cîteva contururi de cărți, și un Socrate de gips, încremenit cu mîna sub bărbie destul de liniștit, aproape olimpian, deși parcă l-ar vesti de-a dreptul în suflet o grijă (să fie oare chiar o necunoscută anxietate?). Atunci în obscuritatea nopții, nevăzut de nimeni, mă cuprinde, obsedant, nevoia de poezie. Ea nu este una citită, eliberator, la o lampă aprinsă precipitat, poezie dinainte aleasă dintr-un scriitor iubit, transformat într-un medicament liric al ceasurilor de mare cumpănă, ivite mai ales în obscuritate, cînd reveria în stare de veghe conferă ființei umane o mișcare fără margini în spațiul imaginar.

Nu este vorba de un anume **text,** ci de un **context,** cînd starea lirică poate invada ființa umană, cînd poezia nu se citește, ci se aude dinăuntru, cînd mica antologie de versuri fixată pe banda misterioasă a memoriei, apare ca un florilegiu intim, ca o **„ediție"** îngrijită de **„sine".** fără un program, conceput cu mica aroganță a criticului omniscient, pentru alții.

Se mai poate întîmpla, ca dimineața, în acea stare de scurt, dar repetabil gol existențial, cînd discreta baie de lumină solară îi dezvăluie individului o anumită culpabilitate pînă atunci obscură, unele anxietăți sau elanuri pentru care nu ne putem decide, unele gînduri poate prea mari, prea copleșitoare pentru ființa încătușată într-o modestă carcasă de forță, starea de poezie să vină înspre noi ca o veste bună, ca un semn prevenitor pentru gesturile imaginare temerare sau ca un flux regenerator de energie, necesară, într-o clipă mică, alungită afectiv fără voie, cînd **omul, omul** anumit se „tratează" voluntar, cu frică sau cu prudență, pentru a converti acel **gest,** închipuit de el mare, hotărîtor, în **act.**

În raporturile sale tainice cu conștiința omenească, poezia poate să facă **„minuni".** Dar de ce n-am recunoaște-o, poezia își alege **„auditoriul"** (colectiv sau individual), așa cum și acesta o alege pe sine.

În ce fel ne alegem poezia pe care o iubim și de ce o alegem tocmai pe aceea, ne este greu să ne explicăm. Arbitrariul, relativul sau, cum spunem mai **„frumos",** cred, mai corect, de o anumită vreme, **„indecidabilul",** guvernează pe acest plan. S-ar putea ca de la această regulă să se abată culegerile programatice, antologiile centrate pe anumite teme sau idei. Ipoteza nu este însă verificată, deoarece testarea gustului public fiind extrem de rară, cine poate decide cu anticipație ce așteaptă cititorii cunoscuți sau foarte puțin cunoscuți de la poeți.

Este adevărat, că în numele unei democrații literare firești și legitime, **„dreptul de vot"** pentru poezia **dorită, iubită** trebuie să-l aibă oricine. Dar acest **drept de opțiune** nu poate fi întotdeauna echivalat cu un **statut de valoare.** Am văzut unele statistici din Franța din care rezultă că poezia lui Baudelaire și Mallarmé, ca și romanele lui Camus și Malraux intră într-o tulburătoare competiție cu producția de serie a unor autori minori de romane polițiste, preferate de anumite **„cercuri largi"** de cititori. Credem că în asemenea cazuri **dictatul** unei false democrații literare este nociv. Cititorii își pot alege cărțile preferate, dar criticii sînt datori să demonstreze necontenit care sînt operele cu adevărat valoroase.

Cu poezia se întîmplă la fel, ea fiind, poate, genul cel mai edificator al poluării exercitate asupra gustului public de factorii aleatori.

Este drept că **„alegătorii"** poeziei sînt din ce în ce mai puțini în unele țări occidentale, unde și poeții actuali autentici au devenit o specie rară, iar în țările socialiste audiența lor rămîne mai mare, în unele cazuri de excepție, dar moderată la modul general.

Este firesc să ne întrebăm cine **„greșește"** în asemenea împrejurări, poeții sau publicul. Or, un verdict universal valabil nu poate fi dat. Unor cititori le place fabula sau epigrama, altora poezia cîntată în ocazii festive și, poate. la mai puțini, **poezia poezie,** sensibil deosebită de **poezia ocazională,** redimensionată pe plan afectiv-conjunctural de un anume eveniment.

Răspunsul la toate aceste gusturi și cerințe interioare sau evenimențiale este firesc. Nimeni nu are dreptul să decreteze existența unui gen unic de poezie, chiar dacă aceasta ar putea fi socotită de un **grup minoritar,** decretat de sine **elitar.** cea mai bună din lume.

Dar criticul, ca și istoricul literar este obligat să facă distincția între funcționalitatea imediată a poeziei și rezonanța ei îndelungată în timp sau eternizarea acesteia în conștiința umană. Nimeni nu va putea contesta faptul că sînt foarte fericite ocaziile cînd **poezia-poezie** se grefează pe un anumit eveniment. Marii poeți ai lumii și ai literaturii române au demonstrat această posibilitate. Dar ea nu este însă la îndemîna oricui. Spre **poezia ocazională** se îngrămădesc, adeseori, cu o fervoare demnă de o cauză mai bună, micii meșteșugari, adeseori impostorii, mai rar, dar în mod fericit, marii poeți. Or, poezia autentică nu este nici numai limbaj, artă combinatorie ingenioasă de cuvinte, nici doar o **idee** enunțată literar, în **mod serial.**

Poezia-poezie este o **„știință"** a introiecției care ne comunică **„ceva"** despre ființa umană, netransmisibil prin nici un alt canal de comunicare. Accesul la acest **mister existențial** nu este la îndemîna oricui, iar limbajul de transmisie constituie un **unicat.** De aceea, între **poetul-poet** și **poetul-serial** diferența este imensă. Omenirea dispune de prea mulți **poeți-seriali** și de prea puțini **poeți-personalizați.** Inflația **poeziei-seriale** este în dauna creației.

Nevoia de poezie este ontologică. **Poeții-seriali** se pot foarte bine înscrie în acele faimoase colecții **„pseudo",** inaugurate recent de unii editori ingenioși din lume. Dacă tind spre **unicat,** ei vor fi oricum recunoscuți, dacă rămîn în matca mare și comună, anonimatul ar trebui să le asigure o liniște binemeritată.

De fapt, avem nevoie de **poeți-personalizați,** de scriitori cu care să putem comunica la toate ceasurile și în toate anotimpurile, de poeți cu care am fi fericiți să ne regăsim într-un calendar etern și într-un limbaj unic al artei adevărate.

Romul Munteanu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **LA DELHI,** Federația Indiană pentru Națiunile Unite (I.F.U.N.O.) a organizat o seară dedicată țării noastre, manifestare la care au participat oameni de știință și cultură, deputați, diplomați, reprezentanți ai presei indiene. Au vorbit despre succesele obținute de România, în toate domeniile de activitate, Santosh Chatterjee și S. D. Pandey, vicepreședinte al Federației și, respectiv, secretar general. În continuare, a luat cuvîntul ambasadorul român în India, Dumitru Niculescu. Oaspeții au vizitat expoziția de fotografii deschisă cu acest prilej, și au urmărit filmul **România, țara mea.**

● **ÎN CADRUL UNEI CEREMONII** care a avut loc la Ambasada Republicii Socialiste România din Haga, profesorului dr. Z. R. Dittrich, șef al Departamentului de istorie est-europeană la Universitatea din Utrecht, i s-a decernat placheta jubiliară Centenarul Independenței de stat a României.

Margareta Sterian : „Dans"

● **LA ÎNCEPUTUL ACESTEI SĂPTĂMÎNI,** sub genericul **România '78,** posturile naționale de televiziune din Columbia au difuzat o emisiune specială închinată țării noastre.

● **LA BRAZZAVILLE,** în prezența unui numeros public, a avut loc vernisajul unei expoziții de pictură românească contemporană. Cu ocazia inaugurării, Taty Loutard, ministrul congolez al artelor, culturii și sportului a rostit cuvîntul de deschidere.

● **LA UNIVERSITATEA VENEZUELEANĂ ZULIA,** din orașul Maracaibe, a avut loc, recent, inaugurarea expoziției **Aspecte din România,** expoziție ce reunește în standurile sale cărți, fotografii și discuri românești.

● **ÎN A DOUA JUMĂTATE A ACESTEI LUNI,** cunoscutul artist român Gheorghe Zamfir întreprinde, împreună cu formația sa, un turneu de zece concerte în mai multe orașe din Australia.

● **ÎNCEPUT LA 10 FEBRUARIE,** turneul orchestrei **Camerata** a Conservatorului „Ciprian Porumbescu" din București, continuă cu succes concertele în Spania. Tot în această țară, în aceeași perioadă, are loc turneul flautistului Virgil Frîncu și al pianistului Nicolae Licareț.

● **ÎN PERIOADA** 1 martie — 1 iunie 1978, cartea românească va fi prezentă în standurile mai multor tîrguri internaționale. Astfel, la Tîrgul internațional de la Bruxelles, programat între 10-19 martie, vor fi expuse 750 de titluri de carte românească de toate genurile; la Expoziția programată între 1-4 aprilie la Bologna, profilată pe carte pentru copii și tineret, țara noastră va participa cu 170 de titluri; între 12-17 mai, la expoziția de la Nisa, cu 250 de titluri; iar la Tîrgul internațional al cărții, ce urmează să aibă loc între 17-22 mai, vor fi prezente 700 de titluri de carte românească. De asemenea, se reține participarea României la tradiționalul Tîrg de la Leipzig, din primăvara acestui an.

REVISTA STRĂINĂ

● **INCERCĂRILE** de a determina caracteristicile inedite ale literaturii americane datează de mult timp și continuă să pasioneze pe cercetătorii de dincolo de ocean. Irwing Howe, profesor la City University din New York și critic literar cu reputație solidă, tentează și el această operațiune dificilă de tipologie literară, într-un eseu cu titlu semnificativ, **Nota de inedit a literaturii americane,** reluat și tradus cu insistență după **The New York Times Book Review.** Desigur, marea diversitate a literaturii americane de după cel de al doilea război mondial se pretează foarte puțin interpretărilor tipologizante, dar ceea ce fascinează este persistența miturilor tipice noului continent. Sentimentul inaugural, romantismul pionierilor care-și închipuiau că au scăpat de profundele determinări ale istoriei europene, transcendentalismul emersonian, care au impregnat romanul secolului al XIX-lea, își prelungesc ecourile pînă astăzi, în forme dominate însă de amărăciune și disperare, provocate în ultimă instanță de nerealizarea visului originar.

● **TOLSTOI** rămîne contemporanul nostru, atît prin monumentalitatea și adîncimea operei, cît și prin tensiunea existențială a personajului pe care l-a creat în jurnalul său, un autor bîntuit, ca și eroii din **Război și Pace,** din **Anna Karenina,** din **Invierea,** de întrebări fundamentale și cutreierat de aspirații contradictorii. De aceea, documentele de familie și notațiile privind diferite evenimente din viața sa devin, în cazul său, elemente cu o importanță care depășește stricta informație de istorie literară. **Muzeul de stat Lev Tolstoi** prezintă o serie de asemenea tulburătoare exponate, capabile să sugereze privitorului și cercetătorului literar reflecții asupra omului și scriitorului Tolstoi, între care și o însemnare mult citată pînă astăzi de toți cei care au studiat psihologia autorului **Morții lui Ivan Ilici :** „M-am născut la Iasnaia Poliana, pe un divan de piele. Lev Tolstoi, 1828".

● **FEMINISMUL** excentric al anilor '60 se află în declin, făcînd loc unor cercetări sociologice ale fenomenului și investigațiilor istorice, menite să creeze tradiții unei mișcări ce începuse sub auspicii mai facile. Cartea ziaristei Ruth Hall, **Passionate Crusader** se referă la Marie Stopes, o personalitate celebră a științei paleobotanice din Anglia și o mult controversată „cruciată" a cauzei feministe. Succesul acestei biografii, recenzată în termeni foarte elogioși, se bazează pe viziunea analitică a unei vieți dedicate științei și căutării fericirii, în termenii pe care-i ridică existența de femeie, iubită și soție, încadrată în societate și supunîndu-se idealurilor sale, dar fără a-și aliena personalitatea, cum presupun uneori urmașele sale zvăpăiate de mai tîrziu. Este o pledoarie pentru viața fertilă a omului care-și determină idealurile în raport cu profunzimea mijloacelor sale.

● **SCRIITORUL VENEZUELEAN CARLOS RANGEL** publică o carte cu mare ecou în cele două Americi, intitulată, **Latino-americanii.** Titlul, părînd că sugerează o încercare de psihologie colectivă, se referă, de fapt, la relațiile, atît de mult studiate de sociologi, psihologi, scriitori și istorici, cu celălalt continent american. Ambivalența afectivă ce caracterizează aceste relații se datorează, după Carlos Rangel, unor tendințe divergente în formarea conștiinței colective. Pe scena latino-americană autorul venezuelean evidențiază cultura tradițională, de tip confesional, apoi dominanta marxistă de astăzi în gîndirea socială, idealurile personalității reprezentative. Ele explică deosebirea de orientare istorică și marea independență morală a continentului.

● **CARTEA SCRIITORULUI IUGOSLAV DOBRICA ĆOSIĆ,** cu titlul ce ar putea fi tradus : **Un timp pentru moarte,** se bucură la ora actuală de un succes planetar, datorat imaginii „de suferință, putere interioară și frumusețe" pe care o creează. Folosind cuvintele unui comentator, Dobrica Ćosić „realizează un tablou al umanității universale prin intermediul microcosmosului în care trăiesc trei familii sîrbești". Narațiunea este plasată în timpul celui dintîi război mondial, în toiul unor evenimente hotărîtoare pentru destinul național al Serbiei, urmărind personaje cu trăiri de frumoasă umanitate, în mijlocul răspunderilor, al urii și compasiunii pe care le creează războiul.

● **MARI SCRIITORI** sovietici contemporani lucrează în continuare în profesiunile pentru care s-au pregătit, cunoscînd oamenii și preocupările lor pe șantiere, în marile întreprinderi industriale, în centre economice din Siberia și din Nord, în ceea ce altădată se numea „provincie". Rasputin, recentul laureat al celui mai mare premiu sovietic, ca și Astafiev sau Luciutin, romancieri cu carieră artistică solidă, rămîn astfel în contact direct cu personajele lor, element fundamental în constituirea unor opere viabile.

● **PSIHOLOGIA CREAȚIEI** a înregistrat de mult rolul fertil al stărilor hipnagogice. Un argument în plus vine să aducă cunoscutul scriitor Georges Simenon, care a declarat unui corespondent al agenției **France Presse,** într-un interviu acordat cu prilejul împlinirii a 75 de ani, că își dirijează în mod conștient stări psihologice liniștitoare, care favorizează un relans puternic al apetitului creator, pe baza unor imagini fluide înaintea somnului. Oricum, împrejurarea că imaginile dezordonate dintre vis și trezie sînt de natură inconștientă ne face să suspectăm o nouă „cursă" a simpaticului autor.

Tunisia, un vast mozaic arheologic

Dacă ne-am limita doar să amintim, că în urmă cu aproape trei mii de ani (814 î.e.n.), la o distanță de numai 15 km de Tunis a fost semnat actul de naștere al Cartaginei, una din strălucitele cetăți ale lumii antice, ar fi de-ajuns pentru a situa Tunisia printre marile moștenitoare, ale unei milenare culturi. Învăluită de-a lungul veacurilor în legendă, istoria adevărată a Cartaginei nu ni se lasă nici astăzi dezvăluită integral.

Nefericita Didona, așa cum o întîlnim în **Eneida** (Elisa, după denumirea feniciană), sora regelui Pygmalion al Tyrului, a pus după legendă bazele unei cetăți, care avea să devină rivala de temut a Romei. Care este raportul între legendă și adevăr este greu de stabilit, după scurgerea atîtor secole de istorie. Un singur lucru rămîne de necontestat. Cartagina a dominat timp de cîteva sute de ani, prin gloria sa, lumea antică, punînd bazele unei mari civilizații. Deși temerarii corăbieri fenicieni au înființat colonii pe aceste meleaguri, mai înainte cu cîteva secole de apariția Cartaginei (1 200 î.e.n.), prima fază de dezvoltare a cetății pune încă și azi numeroase semne de întrebare. Cele mai vechi obiecte de ceramică găsite în sanctuare și morminte sînt datate de către experți în jurul anilor 750 î.e.n. Incertitudinea continuă să mai persiste și azi, învăluind încă în umbre dezvoltarea de început a Cartaginei.

În epoca ei de glorie, din prima perioadă, Cartagina controla centre comerciale care depășeau țărmurile Mediteranei. Temerarul navigator Hannon întemeiază colonii pe tărîmul atlantic al Marocului, ajungînd cu corăbiile sale, pînă în apropierea Camerunului de azi, iar un alt cartaginez, Himilcar, ar fi ajuns pînă în Irlanda. Iscusiții navigatori și comercianți cartaginezi, moștenitori ai curajului și spiritului mercantil al vechilor fenicieni, au contribuit la înflorirea cetății lor, aducînd aur din Maroc, argint din Spania și cositor din Africa. Dar numele cartaginezilor este legat și de mari conducători de oști ca Hamilcar, Azdrubal și Hanibal. În cel de-al doilea război punic, Roma ajunsese să tremure la știrea apropierii oștilor lui Hanibal, care trecuse deja Alpii. Capitala imperiului roman trăia o epocă în care înfrîngerea părea de neconceput. În celebra bătălie de la Zama (202 î.e.n.), Scipio, supranumit Africanul, îi înfrînge pe cartaginezii obosiți de războaie, cu finanțele secătuite și țintă a deselor răscoale ale mercenarilor. Cartagina începe să-și încline steagul în fața Romei atotputernice. Despre una din aceste revolte ale mercenarilor amintește Flaubert în romanul său **Salammbô.** Cartagina moștenise de la Tyr o religie unde superstiția și cu barbaria se amestecau într-un mod foarte subtil. Zeii onorați la cartaginezi erau mai ales Baal Hammon și Melquart Tanit (Ashtart) și Eshmoun. Baal Hammon, care figurează pe stele funerare, era onorat cu sacrificii umane (copii de la cîteva luni pînă la 12 ani). După arheologul francez J.G. Février, Baal Hammon însemna Zeul focului. Realitatea acestui teribil ritual a fost dovedită prin urmele conținînd oseminte de copii, recent descoperite. Înlocuirea sacrificiului copiilor cu miei a avut loc mult mai tîrziu, dar sacrificiile umane au continuat pînă în epoca romană, în ciuda tuturor interdicțiilor. Cartaginezii nu dădeau formă umană zeilor ci îi evocau prin simboluri abstracte, uneori extrem de complicate.

Dintre vestigiile Cartaginei punice puține au mai supraviețuit pînă azi. Ura romanilor a transformat aproape totul în cenușă. Portul militar și cel comercial, locul unde se îngropau urnele cu cenușă ale copiilor sacrificați, sanctuarul zeiței grecești Demeter (adoptată în secolul al patrulea î.e.n., sub influența grecilor), cîteva case recent descoperite stau și astăzi sărăcăcioasă mărturie a unei glorii de mult apuse. Alte obiecte de cult importate, sau operă a artizanilor locali, urne și stele funerare, bijuterii, măști din pămînt ars, diferite statuete sînt strînse cu multă grijă într-o aripă a celebrului muzeu Bardo din Tunis. Au trebuit să treacă două secole de la ultimul război punic pentru ca vechea Cartagină să renască din propria-i cenușă. Începe o nouă perioadă în viața cetății, perioada romană. După tentativa eșuată de colonizare a lui C. Gracchus, Cezar și apoi Augustus pun bazele coloniei Iulia. Armatele imperiului aveau nevoie de grînele cartagineze și de întinsele livezi de măslini. În plus, clima caldă de pe aceste meleaguri folosea mult la adăpostirea trupelor imperiale în timpul iernii. Începe o epocă de grandioase construcții — terme, apeducte, șosele, teatre. Ruinele celebrului apeduct, care aducea apa din munții Zagouanului (circa 50 km de la Tunis) se pot vedea încă și azi. Romanii necunoscînd principiul vaselor comunicante construiau apeductele în pantă, imaginînd o serie de soluții constructive, care stîrnesc și azi admirația specialiștilor. Somptuosul templu al apelor de la Zagauan străjuiește de veacuri poalele unor munți lipsiți de vegetație, mai maiestuos decît replica vechei Cartagine, numită „Fîntîna celor 1 000 de amfore", din care astăzi nu se mai găsește nimic. Este un dialog al măreției omului în lupta pentru captarea, conservarea și folosirea rațională a acestui bun atît de vital pentru biologia întregii planete: apa. Romanii aveau un adevărat cult al apei, așa cum o dovedesc celebrele apeducte și terme presărate aproape pe toată întinderea imperiului. Termele lui Antoniu, construite între 145—162 e.n., se găsesc situate simetric față de o axă perpendiculară pe mare. Punct turistic mult solicitat, ruinele termelor mai păstrează și azi multe din tainele lor, oferindu-și splendoarea ochiului, care știe să le privească și celor care știu să descifreze muzica valurilor Mediteranei, sub vraja clarului de lună. De aici se poate vedea și somptuosul palat prezidențial, aproape de terme se găsesc ruinele vechiului teatru roman, construit sub domnia împăratului Adrian și restaurat de mai multe ori, pînă la distrugerea lui aproape totală de către vandali. Teatrul cu mici amenajări după cucerirea independenței Tunisiei găzduiește an de an „Festivalul Carthagina" unde trupe folclorice din diferite țări ale lumii își etalează măiestria. În urmă cu ani, și ansamblul nostru „Perinița" avea să aducă pe scena vechiului teatru roman un crîmpei din farmecul cîntecului și jocului românesc.

La 150 de km de Tunis, la jumătatea distanței dintre cele două mari porturi Sousse și Sfax, apare din nisipuri dominînd împrejurimile, asemeni piramidelor egiptene, una din cele mai grandioase construcții romane din Africa. Coliseumul de la El Djem, conservat poate chiar mai bine decît capul său de serie, care domină și azi Roma antică. Aici, în urmă cu peste un mileniu și jumătate, aproape 30 000 de spectatori admirau luptele gladiatorilor. În zilele senine, venind de la Sousse, gigantul amfiteatru poate fi zărit de la o mare distanță (10—15 km). Dar urme ale civilizației romane se pot întîlni oriunde pe teritoriul Tunisiei de azi, care poate fi considerată un adevărat muzeu arheologic în aer liber: Tuburbo Majus, Bulla Regia Sbeitla, Maktar etc. Dougga, veche așezare romană construită la o altitudine de 500 m pe ruinele anticei Thugga este printre cele mai bine conservate dintre edificiile importante construite de romani în Africa. Imensele mozaicuri romane descoperite în Tunisia, constituind cea mai bogată colecție din lume, fac din muzeul Bardo unul din cele mai importante edificii culturale ale lumii.

După secolele de prosperitate declinul imperiului roman își pune amprenta și pe noua colonie din Africa. La 439, puțin înainte de prăbușirea Romei, Cartagina cade și ea cucerită de vandalii conduși de Genseric.

Au trebuit două secole și intervenția viteazului general Belizarie, al împăratului Justinian pentru recucerirea Cartaginei. De acum începe epoca bizantină și creștină a cetății. La strălucirea ei de altă dată nimeni nu mai spera să ajungă. Doar creștinismul mai dădea o oarecare strălucire acestei perioade, grație unor mari reprezentanți ai săi.

Răzvrătirile, ciuma, persecuțiile au decimat populația și așa destul de divizată în lupte interne și religioase. Cartagina începe să se stingă încetul cu încetul. Din faima de odinioară nu mai rămăsese aproape nimic. Declinul care apăruse deja la orizont anunța apropiata prăbușire. Cînd arabii vin de la Kaironan, găsesc aici o cetate aproape fără populație și gata pentru a fi dărîmată. O nouă civilizație începe aici, cu centrul spre interiorul Tunisiei, unde și astăzi se mai poate admira o moschee veche de peste 1 300 de ani. Cartagina rămîne pradă timpului, mării și năvălitorilor. Din strălucirea de altă dată a rămas doar un depozit de ruine. Localnicii i-au utilizat pietrele pentru construcții, transformînd-o astfel într-o imensă carieră de piatră, grăbindu-i astfel sfîrșitul. Azi din Cartagina a mai rămas o mare de ruine, multe așteptînd încă să fie puse în valoare. Obișnuit cu ele sau prea mult preocupat de grijile zilei, cetățeanul de rînd trece fără să le mai bage în seamă. Numai Mediterana le-a rămas și azi credincioasă, mîngîindu-le permanent cu valurile ei.

Cu timpul, deasupra acestui cimitir de ruine s-a ridicat o nouă Cartagina, modernă, cu case cochete, o mică așezare dintr-o salbă mai mare care înconjoară Tunisul : Goulette, Carthage, Sidi Bou Said, Marsa, Gamarth. Am privit de nenumărate ori aceste ruine. Ele sînt istoria tăcută a unor popoare învăluind în taina lor nu numai efortul vechilor făuritori, ci și spiritul epocii în care au fost create.

Dar Cartagina n-a murit încă.

Replica la îndemnul rămas de tristă celebritate în istorie : „Delenda Carthago" („Dărîmați Cartagina") al senatorului roman Caton, a fost lansată de curînd prin „Servanda Carthago" („Salvați Cartagina") la care participă o serie de țări, sub egida UNESCO, pentru a repune în circuitul de valori al umanității vestigii de o inestimabilă bogăție și valoare, care vor vorbi peste secole de trecutul glorios al omenirii.

Marin Rădoi

Echilibru și dezechilibru

Urmare din pag. 1

a vieții însăși. Tendința eternă a omului spre echilibru (care nu poate avea decît un caracter dinamic și nu static), de a învinge totdeauna stările de dezechilibru, reprezintă însăși esența existenței umane.

Conștiința faptului că în lume nu există nimic altceva, în afara materiei în mișcare — aforism antic care străbate întreaga istorie a civilizației încă din timpurile străvechi, de la Epicur și pînă în zilele noastre — ne dă posibilitatea de a vedea ceva mai clar evoluția concretă a lucrurilor. Căci oriunde privim, orice domeniu am alege totul stă sub semnul acestei mișcări eterne, în care însă se accentuează tot mai mult starea de dezechilibru. Priviți natura, priviți viața social-politică și economică, relațiile internaționale, fenomenul militar etc. etc. Noua etapă a crizei generale a capitalismului, agravată de criza petrolului (în general a surselor de energie și a materiilor prime), prin efectele ei negative a accentuat și mai mult dezechilibrul în lumea capitalistă, cu repercusiuni nefavorabile asupra economiei mondiale.

Și nu e vorba de o simplă mișcare în spirală, ci este vorba, totodată, de o accentuare a dezechilibrului, de faptul că efortul pentru a stabili un nou echilibru (în orice domeniu) devine din ce în ce mai greu. Oare echilibru înseamnă totdeauna „moarte", iar dezechilibru „viață"? Oare dezechilibrul ar fi starea normală și echilibrul starea anormală a lucrurilor ?

E vorba oare de un argument în sprijinul filozofiei pesimismului și a disperării ? Nu, în nici un caz. Este vorba doar de a înfrunta, de a aborda noile probleme, noile dezechilibre în mod conștient și cu întregul bagaj de cunoștințe oferite de **știința** modernă și de **conștiința** faptului că altfel ne îndreptăm spre un asemenea dezechilibru pe care nici un fel de sistem n-ar mai fi în stare să-l redreseze, să-l domine.

În a sa teorie a echilibrului, cu privire la corelația dintre societate și mediul ambiant Buharin scrie : **„...forma acestui proces... o constituie, în primul rînd, starea de echilibru ; în al doilea rînd perturbarea acestui echilibru ; în al treilea rînd restabilirea echilibrului pe o bază nouă. După care totul începe din nou : noul echilibru devine punct de plecare pentru o nouă perturbare, apoi urmează iar un nou echilibru și așa mai departe pînă la nesfîrșit. În mare, avem de-a face cu un proces al mișcării, a cărui bază o constituie dezvoltarea contradicțiilor interne".**

Firește, perfecțiunea n-a existat și nu va exista niciodată ; ea nu aparține lumii noastre. Există doar dorința veșnică spre echilibru, spre perfecțiune, ce niciodată nu poate fi atinsă ; căci altfel omenirea, istoria s-ar opri, deoarece dincolo de perfecțiune nu mai există nimic. Pe de altă parte, lipsa de perfecțiune nu este identică cu inexistența unor anumite stări normale, cu existența unui anumit echilibru. Cîteodată și constatarea anormalului, a unui anumit dezechilibru poate deveni un factor de progres.

Redresarea unui dezechilibru presupune măsuri revoluționare ceea ce nu trebuie confundat și nu poate fi echivalent totdeauna cu o răsturnare. Aplicînd ideea lui Werner Heisenberg, conform căreia o revoluție în știință se înfăptuiește **„prin aceea că se încearcă să se modifice pe cît este posibil de puțin",** s-ar putea spune că acțiunea de reechilibrare va reuși mai degrabă atunci cînd se vor fixa obiective succesive dar mai modeste.

Consider necesară studierea mai aprofundată, analiza mai serioasă a celor două tendințe istorice în evoluția lucrurilor, în cele mai diferite domenii ale vieții, ale științei, respectiv studiul mai atent al însăși istoriei științei. Este convingerea la care am ajuns, după mulți ani de cercetare a evoluției și a revoluțiilor în știință și în special a revoluției științifice și tehnice (RST). Abordarea evoluției actuale a științei într-un mod izolat de RST și de influențele sale multidimensionale nu poate decît să fixeze niște realități devenite tot mai clare, și din ce în ce mai puțin contestate, în loc să faciliteze punerea în evidență a unor conexiuni cauzale, a unor legități ale însăși dezvoltării științei și a mecanismului gîndirii științifice, ceea ce ar avea menirea să înlesnească o deschidere a gîndirii spre viitor. Fără studierea istoriei științei, a istoriei ideilor și teoriilor științifice, a **realizărilor** și a **crizelor** sale — ceea ce nu implică neapărat părăsirea științei și nici a filozofiei științei — cu greu se pot găsi soluții viabile.

Se vorbește mult în ultimul timp, atît despre „neutralitatea" cît și despre „criza" științei. Dacă încercăm să corelăm „comanda socială" cu necesitățile reale ale progresului, respectiv dacă prima ar răspunde celei de-a doua, cred că ar dispărea noțiunea de criză, cel puțin în accepțiunea de astăzi a cuvîntului. Criza actuală a științei este legată mai mult de subordonarea ei față de politica statelor imperialiste în actualele împrejurări internaționale, ceea ce și determină pierderea caracterului neutru al științei. Firește o cauză a crizei științei poate fi considerată drept consecință a încrederii noastre prea mari în atotputernicia ei — concepție, în fond, teleologică, cuasimesianistă despre știință. La care trebuie să adăugăm că, față de realmente marile realizări ale științei și a potențialului ei mai mare, și, datorită posibilității folosirii ambivalente a multor noi cuceriri ale geniului uman, pe răbojul istoriei trebuie înscrisă ideea, cu caracter de postulat, că nu trebuie să fie realizat tot ceea ce știința poate da, că sub pretextul capacității științei de a rezolva un lucru sau altul, cercetările științifice nu devin, nu trebuie să devină, în toate cazurile, și obligatorii. Evaluarea socială a științei, a cercetărilor științifice este un component și o condiție sine qua non a unei evoluții sănătoase a științei. Există cercetări care trebuie oprite, altele nu trebuie nici începute ; în schimb există cercetări care merită toate sacrificiile intelectuale și financiare.

Curentele antiștiințifice contemporane — deși cu o anumită justificare aparentă, începînd de la Hiroșima încoace — dar iraționaliste prin esența lor (între care trebuie să socotim și așa-zisa „noua filozofie" din Franța) nu fac decît să genereze un fel de neoobscurantism, a cărui gravitate este cu atît mai mare cu cît neagă de-a valma toate valorile perene ale omenirii, inclusiv marxismul, atribuindu-i teza despre caracterul intrinsec progresist al oricărei descoperiri științifice. Postularea faptului că dezvoltarea științei reprezintă automat un progres pentru omenire nu aparține lui Marx care în cunoscuta sa cuvîntare, rostită în aprilie 1856, la aniversarea gazetei „The People's Paper" spunea : **„...antagonismul dintre industrie și știința modernă, pe de o parte, și mizeria și decadența modernă, pe de altă parte... din epoca noastră este un fapt evident copleșitor și incontestabil".**

Desigur, trebuie adăugat că în condițiile desfășurării revoluției științifice și tehnice și a celei de-a **doua** revoluții industriale (spre deosebire de perioada cînd se desfășura prima revoluție industrială și la care se referea Marx) există posibilitatea — ceea ce n-a existat în perioada primei revoluții industriale — de a stăpîni tot mai mult însuși procesul progresului științific, și, deci, și impactul său social. Numai știința ne poate ajuta, în ultima instanță, în clarificarea și rezolvarea acestor probleme. Dezechilibrul care este în creștere, se va putea opri ? Cînd și în ce condiții ? Este oare cu putință stabilirea unui echilibru ? Cred că nu e cazul de a dispera oricîte greutăți s-ar mai acumula și, de a exclude alternativa depășirii acestora sau, cel puțin, a unora dintre ele. Așa cum coincidența dintre apariția științei pe arena istoriei și apariția democrației — cea mai importantă realizare a civilizației antice — nu poate fi considerată ca absolut întîmplătoare, cred, de asemenea, că și apariția socialismului ca sistem — adică a unei democrații superioare față de democrațiile anterioare — și, în special, victoria lui pe plan mondial va crea acele condiții obiective și subiective care să facă posibilă soluționarea (destul de satisfăcătoare) și a acestei probleme.

Oare are dreptate Nietzsche cînd spune : **„cunoașterea este pentru omenire acel frumos mijloc care o duce spre pieire ?"** Dezechilibrul crescînd, pe care îl constatăm, în momentul de față, vine oare să confirme această idee ? Deși aparent această neîncredere a lui Nietzsche în progresul cunoașterii are o oarecare justificare — progresul tehnico-științific avînd în actuala configurație internațională, în condițiile adîncirii crizei generale a sistemului capitalist mondial, un caracter contradictoriu și ambiguu — este evident că lucrurile nu stau așa, că există forțe care pot împiedica o asemenea evoluție, care pot folosi acest „frumos mijloc" — cunoașterea, știința pentru binele omenirii. Comentînd pe același Nietzsche, în legătură cu spusele lui despre Kant „ce este permis să sperăm", am putea replica că noi știm ce ne permite să nu disperăm. Este vorba, în fond și în ultimă instanță, de reglarea **etică** a activității științifice.

Speranța burgheziei că, creșterea **cantitativă** a economiei, ar duce, într-un fel, la o **nouă calitate** a vieții sociale nu se bazează decît pe propriile sale dorinți de supraviețuire și este tot atît de iluzorie și mincinoasă ca și credința într-o resurecție miraculoasă. Procesul revoluționar mondial, radical diferit de toate revoluțiile trecutului, reprezintă acea forță care ne duce la schimbarea lumii, ce nu înseamnă înlocuirea unui sistem de dominare cu altul, ci realizarea acelui **salt** care asigură nașterea, pe scară mondială, a societății **calitativ** noi — a societății socialiste, a unei noi civilizații în care oamenii vor putea să se dezvolte liber în conformitate cu propriile lor posibilități și necesități.

***) Din prefața noii lucrări : „Echilibru și dezechilibru", a autorului, în pregătire la Editura științifică și enciclopedică.**

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
9
(827)
Sîmbătă
4 martie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cartea de teatru

În actuala discuție despre dramaturgie, pe care, de altminteri, o dorim cît mai fructuoasă, credem că nu trebuie uitată nici un moment premiza că teatrul este și rămîne în primul rînd o artă a cărei esență, aceea de a zugrăvi omul și pasiunile sale, ține înainte de toate de domeniul artei literare. Firește, aceasta nu înseamnă nici a nega valoarea lui spectaculară, reprezentabilă, nici a diminua în vreun fel contribuția crescîndă pe care interpretarea, regia și, în genere, arta spectacolului și-o aduc la justa valorizare și eflorescență artistică a textului dramatic. Epoca modernă a pus și a rezolvat, într-adevăr, în chipuri diferite problema raportului dintre text și interpretare și, nu o dată, aceasta din urmă a luat-o într-atît înaintea valorii literare intrinseci a piesei teatrale, încît pe bune perioade de timp s-a confundat istoria teatrului cu istoria regiei, adevăratii autori dramatici fiind nu scriitorii, ci regizorii. Din fericire, situații trecătoare, trădînd nu esența teatrului, ci absența realelor talente scriitoricești dotate pentru dramaturgie — căci nu trebuie făcute nici prea multă demonstrație, nici prea multă istorie pentru a scoate la lumină adevărul că durabilitatea teatrului este indisolubil legată de durabilitatea operei dramatice, de persistența și pregnanța virtuților ei literare. Perisabile prin natura lor, regiile și interpretările trec, rămînînd consemnate doar în pagini de cronică teatrală sau, mai rar, pe peliculă ; ceea ce rămîne este opera, univers coerent, de regăsit și de reinterpretat oricînd, opera unică deschisă unor lecturi teatrale multiple atunci cînd se dovedește realmente rezistentă la timp.

Nu ne propunem, însă, o polemică la adresa concepțiilor care văd în piesa de teatru o partitură lejeră, un scenariu sau un simplu pretext pentru experimentele regizorale și de montaj, cu atît mai de invidiat cu cît are înfățișarea permutabilă a unui joc de cuburi, ci **o pledoarie pentru cartea de teatru.** O pledoarie pentru realizarea unor piese care să răspundă exigențelor dramaturgiei și implicit imperativelor literaturii, a unor piese în care textul să-și manifeste din plin stilul, ideile și universul său propriu, a unor piese, în fine, care să nu-și aștepte salvarea de la cutare sau cutare spectaculoasă punere în scenă ori de la un inspirat joc actoricesc. Destinul piesei de teatru e, desigur, acela de a fi reprezentată și ea trăiește deplin, cu toate forțele, mai cu seamă cu cele latente, pe scenă. Dar mai înainte de asta, trebuie să trăiască prin sine, prin mesajul său, prin articulațiile sale, prin forța sa de creație și prin lumea pe care ne-o propune și care așteaptă a fi descifrată și înregistrată în particularitățile ei inconfundabile. S-a făcut și se face uneori mare caz de reprezentabilitatea sau nereprezentabilitatea unui text dramatic, de virtuțile lui pur teatrale. Adesea, relevîndu-se valoarea literară a unei piese de teatru i s-au pus la îndoială posibilitățile de a fi transpusă scenic. Nu e greu de a vedea, însă, că aceasta e o chestiune mai mult de timp și de evoluție a gustului public decît de structură dramatică propriu-zisă, și că un text valoros literarîceste și-a găsit sau își găsește în cele din urmă mijloace de a străbate pe scenă și în fața unor spectatori cărora să le vorbească cu adevărat și într-un limbaj consonant modului lor de gîndire. Exemplul lui „Danton" al lui Camil Petrescu, socotit multă vreme ca nereprezentabil în ciuda admirației critice aproape unanime, nu este deloc singular. Nici o piesă de teatru bine scrisă și care să se adreseze sensibilității și problemelor omului contemporan nu e, în ultimă instanță, incompatibilă cu reprezentarea teatrală. Rezistentă la lectură, ea își află, mai devreme sau mai tîrziu, publicul care să-i dorească urcarea pe scenă. Stringeți între coperțile unor cărți pretextele sau înjghebările dramatice ce-au stat la baza unor spectacole altădată agreabile ori chiar de succes și rezultatul va fi neconsonanța, plictisul, mirarea, în cel mai bun caz, un test al gustului bunicilor însoțit de surîzătoarea îndiosare față de lucrurile vechi și desuete.

Din acest punct de vedere, **publicarea cărții de teatru e un mijloc de a veghea la calitatea dramaturgiei** și, implicit, un mijloc de a te încredința de prezența sau de absența talentului scriitoricesc veritabil. Lectura nu-i întotdeauna suficientă pentru demonstrarea calităților teatrale ale unui text, dar, cu atît mai mult, reprezentarea unei piese fără prealabila ei publicare în volum sau în revistă nu este concludentă pentru însuși statutul literar al textului în cauză, putînd genera adeseori arbitrariul. Fără parcurgerea textului, fără lectura lui critică o piesă jucată poate permite supoziții dar nu întemeiate judecăți critice. Într-adevăr, s-au publicat în ultima vreme numeroase volume de teatru semnate de autori contemporani, însă și această editare s-a făcut cu intermitențe sau cu nejustificate întîrzieri și, apoi, pe lîngă aceste volume cîte piese n-au fost jucate fără a se oferi posi-

Luceafărul

Continuare în pag. a 6-a

CARTEA CU PRIETENI

Romul Munteanu

Poate cel mai drag prieten al meu, ca să vedeți că Dumnezeu nu se uită cînd împarte daruri, e un critic literar și se numește Romul Munteanu.

Despre critici, pentru că nu s-a pomenit scriitor care să-i aducă în discuție fără să-i injure, eu cred că sînt tot un fel de oameni, măcar atunci cînd nu sînt cu totul de beleaua lumii. (Pe Romul îl înalț și îl injur după alte criterii, cum face și el cu mine ; trebuie să știți, însă, că ne măgulim unul pe altul cu totală nerușinare numai cînd se află pe masă vin de Grecia sau de Franța). Meseria criticilor e să-și dea cu părerea și să ne acuze pe noi că sîntem incapabili să scobim gropi în fulgere. În copilărie, cînd noi umblam prin țara merelor de aur, criticii tîrau de barbă cîte-un pitic și-l decapitau, trăgînd adînc cu penițele — dovadă buturugile din păduri pe care, în nopțile de vară, strălucesc picături de sînge din basm. Toți, fără excepție, dacă n-ar fi-nvățat carte cu ne-

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 6-a

Ion Vlasiu : **„Horia", „Cloșca", „Crișan"**

Valoarea spontaneității

— expoziția de pictură Ion Vlasiu —

Sculptorul și scriitorul Vlasiu exercită pictura ca pe o activitate într-un anume fel compensatorie. Ceea ce artistul nu a reușit să înfrupteze cu dalta, ceea ce scriitorul nu a putut să exprime cu condeiul, trebuie, crede Vlasiu, să-și găsească o altfel de formă iar materia picturală este o modalitate de implinire cuprinsă în acest generic **altfel. „E în firea lucrurilor să tindem spre unitate — spune maestrul. Nu am o viziune unitară, am pus probleme prea multe și nu le-am putut rezolva fără stîngăcii : de cîte ori privesc o lucrare zic : îi lipsește ceva. Uneori mi se pare că nu lipsește nimic, mă recunosc. De fapt nu am obsesia perfecțiunii, noțiunea asta mă sperie. Gîndul meu este că arta trebuie să fie sinceră. Să nu mintă, să nu fie superficială".**

N-aș putea spune că se poate da o formulare sintetică mai clară atitudinii artistului față de propriul demers creator. Ca pictor Ion Vlasiu este un spontan, un sincer care se bucură de faptul că gîndul poate să țîșnească în voie pe pînză, poate mai lipsit de constringerile pe care i le impun materialele dure din care sculptorul își plăsmuiește imaginile. Oricît s-ar strădui sculptorul el nu poate reuși în nici un caz să recreeze în statuile sale acea lume mirifică a amintirilor, acel univers cald și colorat, plin de pacea sau neliniștea anotimpurilor, încadrat de nostalgii, apăsat uneori de o tristețe ancestrală căreia scriitorul i-a dat un chip cu ajutorul cuvintelor într-o carte plină de o poezie robustă : **Anr plecat din sat.** Spontaneității sculptorului și scriitorului Vlasiu, spontaneitatea pictorului îi este prelungirea firească. De aceea credem că pictura lui Ion Vlasiu poate fi înțeleasă mult mai profund dacă este înțeleasă contextual. Nu este cazul să se vadă în ea rodul unei strădanii eroice de constituire a unui univers original și de precizare a unor mijloace formale capabile să-l diferențieze pe artist de confrați. Ion Vlasiu a pictat și pictează pentru că îi place, pentru că îi place să „povestească" în imagini ceea ce simte, pentru că știe că ceea ce vede în realitate își poate pierde eventual savoarea dacă este expus doar în propoziții unde, precum se știe, de regulă subiectul trebuie să stea într-o anume poziție față de predicat și împreună într-o anume poziție față de altă parte a vorbirii. Cum faci să redai în fraze sau în piatră senzația ciudată pe care o ai într-o bună zi, străbătînd o anume vale din munții Apuseni deasupra cărora se ridică trei coline cărora imaginația ta, ușor înfierbîntată de soarele amiezii sau de duritatea mișcării umbrelor amurgului, le dă o

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 6-a

În cuprinsul revistei
Biblioteca «Luceafărul»
FANTASTICA PĂDURE
de
Grigore Hagiu

VARIA

De re culinaria

● Rodica Abrudan Pandele și Aristița Avramescu au avut buna idee de a aduna sub titlul **De re culinaria** articolele publicate de Al. O. Teodoreanu în cadrul rubricilor „Cronica gastronomică", „Gastronomice", „Gastronomie" și „Din carnetul unui gastronom" între 1933 și 1964 în periodice precum: **Adevărul literar și artistic, Bilete de papagal, Lumea, Magazinul, Vremea, Jurnalul literar, Almanahul Timpul, Glasul patriei** și **Tribuna.** Se poate spune că gastronomia (înțelegînd și degustarea vinurilor) a fost după literatură și, neexcluzînd-o pe aceasta, cea de a doua preocupare de căpetenie a lui Păstorel, vreme de peste trei decenii. Era, bine înțeles, erudit în materie, se documenta și consulta un număr considerabil de opere în materie, în frunte cu celebra **Physiologie du goût ou Méditations de gastronomie transcendante** (1825) de Brillat-Savarin și **Le Cuisinier parisien ou l'Art de la cuisine française** au XIX-e siècle (1828) de Antonin Carême. Citează **Grand dictionnaire de la cuisine** de Alexandre Dumas, pe Charles Monselet, autor al unei **Cuisinière poètique,** al unui **Almanach des gourmandes** și al unei **Gastronomie** cu „récits de table", pe Raoul Ponchon, autorul a două volume **La Muse au Cabaret,** chansons à boire (1920) și **La Muse gaillarde** (1937), pe renumiții Ali-Bab cu valoroasa **Gastronomie practique** și pe Paul Reboux, autorul faimosului **Nouveau Savoir-Vivre** (1931), pe A. Nignon, autorul unui **Héptaméron des gourmets** (1920), cartea lui Prosper Montagne și Prosper Salles, **Grand livre de la cuisine,** pe „avizatul" gastronom Maurice des Ombiaux, pe Robert Delamain cu a sa **Histoire du Cognac,** pe Grimod de la Reynière, pe Vatel și Laguipière, pe marchizul de Cussy și pe Paul Granier de Cassagnac, autorul lucrării **Les vins de France** (1927). Nu-i era străină cartea de bucate publicată în 1841

Al. Piru

Continuare în pag. a 7-a

Mărțișor

1. — Cele mai rare pietre prețioase nu sînt îndeajuns de scumpe spre a fi oferite Iubitei;
Nu există aur cu atîtea carate cîte merită Ea ;
Care bărbat ajuns mușneag s-ar codi să spună că și-a dedicat viața, Iubitei.
2. — Vibrează neștiut pămîntul tuturor părinților din care a coborît Mama fiului atunci cînd el o cinstește ;
Stelele bătrîne din care se desprind meteorii învață durerea de la Mama al cărei fiu a fost rănit ;
Cînd pronunți cuvîntul „Mamă" se nasc punți de la astru la astru și cosmosului i se întărește structura.
3. — Dacă te-ai îndepărtat o vreme de la ai tăi, Sora este cea dintîi care află de tine ;
Cu toate trenurile care trec prin munți, crede Sora, trebuie să sosească și fratele ei ;
Un riu de lacrimi este Sora pentru toate întîmplările nefaste ale fratelui.
4. — Străina pe care o-ntîlnești mereu s-ar fi putut să-ți fie Mama, Iubita, Sora, dar poate fi și Diotima ;
Chiar dacă nu te-a privit îndelung, Străina te-a văzut ; deci nu-i bine s-o uiți cu totul ;
Așa cum cei de la țară, și dacă se cunosc, și dacă nu s-au mai văzut, se salută, la fel și tu s-o saluți pe Străină..
5. Femeia este fiica nopții și lunii ;
Femeia este pămîntul pe care soarele-și răcorește pletele, gîndurile și timpul, astfel ca să existe viața la nesfîrșit ;
Femeia este un mal de apă mare, cunoscut și totuși schimbat mereu, dar făgăduind liniște, armonie, pace.

Gheorghe Pituț

Remember

Din volumul inedit „Corabia lui Sebastian"

Discuții, reviste lecturi. Poetul bețiv e un om cordial, agreabil și trist. La o recepție cînd se isprăvise excelentul Moselwein mi-a povestit despre meleagurile lui natale din preajma Alpilor. Iubita lui avea deplină dreptate. Iubita lui era păpușerească la teatru și nu-i plăceau poeziile. Nici lui nu-i plăceau deși mai simțea nevoia să scrie. Era o boală veche, ereditară. Demult, pe la 1 200 călărea pe drumul Vienei, investmîntat în zale poetul Reinmar von Zweter. Umilitoare e, Doamne, amintirea și umbra lui. Numai Profesorul pare a nu simți această umilință. Ei profesează debutanți de mare talent. L-am găsit în cabinetul său singur. Era ros de scepticismul melancolic al Eclesiastului. Obosit de propria-i generozitate. Căci debutanții de mare talent sînt tot mai stupizi. Și prin găurile hainelor lor bate vîntul și rafalele umede ale lui Noembrie. Cuvintele se uzează și ele. Steagurile trebuie schimbate mereu. Toate acestea m-au întristat. Dar nu pentru prea multă vreme. Am plecat să mă plimb la Wannsee. Din hîrtia unui celebru hebdomadar am făcut bărci lansîndu-le pe apa agitată. Nein — **i-am răspuns unui tînăr ce s-a apropiat întrebîndu-mă dacă n-aș fi dispus să cunosc și să practic noua tehnică numită** Transzendentale Meditation. **Mă simt atît de bine în orașul acesta încît ar fi păcat.**

Toamnă berlineză

Plouă și sîntem mereu mai uriți
și cîntarul atîrnă în așteptarea spadei ce nu
mai cade
crengile dicționarului goale întîmpină vîntul baltic
și aruncă boneta de cîrpă roșie agățată zilnic
de falsul Hugo — mai departe Guevara
cu barba lui mare și neagră și profetul din India
făgăduind regenerarea prin spirit a trupului
și noul poet salutat cu entuziasm de profesorul
(nu prea bătrîn) care hirotonește pe tineri
și ratatul bețiv strigînd în bodegă alles weg,
abgespielt...
în timp ce vîntul mătură totul și noaptea se-apropie
călcînd peste filele ude ale celebrului hebdomadar
iar în bălțile luminate dansează obiectele... o, e tîrziu
și nu vom mai izbuti să creștem, îmbătrînim
adolescenți și copii. Doamne mai dă-ne o lună,
măcar o lună de vară... hai să strigăm, să invadăm
străzile,
hai să scriem un poem electronic, un poem Siemens,
hai să ne strîngem
laolaltă cu toții făcînd zid împotriva zidului,
să ucidem cu pietre primii copii cărunți,
să flambăm cuvintele ce putrezesc pe trotuare,
hai să asanăm ploaia sau... nu mai știu...
lăsați-mă-n pace, numărați-vă singuri vertebrele,
stingeți lumina, mi-e somn...
plouă și bătrînele literaturi europene
sînt pline de apă...

a. e. b a c o n s k y

Ecouri

PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

Bacovia în altă vîrstă a exegezei

Cartea lui Ion Caraion despre Bacovia este o carte așteptată, ceea ce nu înseamnă că ea nu este, în același timp, și o carte excelentă. Ca atitudine, ca tip de lectură, ca sistem de raportare și de situare în contextul literaturii generale, ca nivel de exigență interpretativă, eseul acesta e aproape fără precedent în exegeza poeziei românești. Cartea are în plus avantajul de a veni pe fondul unei dispute (de asemenea, fără precedent) despre **protocronism** și **sincronism** al cărei prim termen, mai ales, îl ilustrează.

Principala „teză" pe care o contrazice Caraion, cu argumente numeroase (o teză ce risca să devină automatică) e aceea a „involuției" estetice a poeziei bacoviene. Eseistul propune o nouă lectură, am zice fundamental nouă, care demonstrează **unitatea** (la toate nivelele) a operei marelui poet. Multe soluții tehnice sînt cam aceleași, scrie Ion Caraion, la toate vîrstele creației lui Bacovia. De altfel, adăugăm noi, prezența în fiecare dintre volumele sale a unor poezii scrise înaintea apariției **Plumbului** poate fi un argument în plus al acestei unități. Această demonstrație, la care se adaugă refuzul de a-l mai considera pe Bacovia autorul unei poezii devitalizate, „manieriste", expresie a unui „organism bolnav", nu e deloc ușoară, întrucît ea vine împotriva a aproape întregii exegeze de pînă acum. În sensul acesta, cartea lui Caraion este și o replică la critica impresionistă („sentimentală"), chiar dacă ea se autointitulează altfel. Uneltele eseistului (deși el este în primul rînd un poet) sînt, după necesități, cînd „statistice", cînd „structuraliste", cînd „comparatiste".

S-a înțeles, desigur, că prima „obsesie" a lui Ion Caraion este **lectura cu alți ochi** decît aceia ai „etaloanelor comentatorilor". El pleacă mereu de la descoperirea supremației verbelor în poezia bacoviană și afirmă chiar că „în anii de mai tîrziu, nu numai cei imediat după **Plumb**, ci chiar în zilele și mai fără menajament acuzate de sleire a talentului, de slăbire a inspirației, de elipticism prin uzură și de simple incoerente înșiruiri de cuvinte, adică în **Stanțe burgheze** ori în **Stanțe și versete** vom găsi adevărate colonii de verbe alături (e adevărat) de piese ca **Epodă, Feude,** sau **Stanță de lume,** care-s complet fără verbe".

Dar Ion Caraion nu trage toate concluziile necesare din această din urmă observație, făcută cam în treacăt, tocmai pentru că, socotim noi, acordă prea mult credit „retorismului" bacovian. De fapt, acest retorism („duplicitar", cum îl numește eseistul) conține în el însuși propria-i negație. Excesul trece în contrariul său. „Apetitul de demonstrabilitate continuă și de autoprezentare" devine o expresie a faptului că eul bacovian este un **eu central,** „eul celorlalți". Poetul „scontează publicitatea", pentru că durerea sa e una publică. Interioritatea neutră se exprimă astfel fals-retoric la unul dintre cei mai mari poeți ai ei. Dacă Bacovia a fost „marele bolnav", „marele însingurat" etc., înainte de a trăi empiric toate acestea, cu atît mai puțin putem să acceptăm o observație ca aceasta privitoare la „referința cvasi-permanentă direct la el" care nu lipsește „decît din vreo treizeci" din cele 250 de poezii. Dar acest **eu** ne înșală adesea : el nu este egal cu Bacovia, ci ilustrează acea interioritate neutră, fundamental definitorie pentru poezia modernă. Din punct de vedere stilistic, interioritatea neutră optează pentru cîteva modalități specifice dintre care **asintaxismul** rămîne poate cea mai importantă. O formă foarte răspîndită a asintaxismului sînt construcțiile nominale. Dacă în **Plumb** există un marcat echilibru între construcțiile verbale și cele nominale, evoluția poeziei bacoviene este, într-un anume aspect al ei, cel puțin aparent contrară celei socotite dominante de Ion Caraion. Poetul descompunerii timpului, al dereificării lucrurilor își perfecționează limbajul poetic în sensul adevării lui perfecte cu interioritatea neutră. În **Stanțe burgheze,** în **13** din cele **16** poezii domină autoritar construcțiile nominale, în cîteva cazuri proporția fiind de **18** la **1** (prima cifră indică numărul substantivelor, cea de-a doua — pe acela al verbelor) — **Estetic urban, 15** la **1 — De artă, 12** la **1 — Arminden, 13** la **3 — Excelsior** etc. Stilul devine predominant nominal. Tendința aceasta se face vizibilă încă în placheta **Cu voi,** unde alături de poezii ca **Psalm (23** la **1** — un verb repetat

I. Constantinescu

Continuare în pag. a 7-a

INSTANTANEE

„Benjaminii"

Am primit cu bucurie vol. 8 de **Opere** ale lui Perpessicius, din partea editorului său postum, Dumitru D. Panaitescu, fiul strălucitului critic, căruia îi calcă pe urme, ca distins italienist și cercetător literar. Am citit cu atenție acel **Cuvînt înainte,** semnat de același avizat editor și am citit cu surprindere următoarele :

„În prezentul volum sînt reproduse „mențiunile" dedicate clasicilor (I.L. Caragiale, Titu Maiorescu, St. O. Iosif și Al. Macedonski), seniorilor literaturii vremii (N. Iorga, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Al. T. Stamatiad, Ion Minulescu), benjaminilor din acei ani (G. Călinescu, Mircea Eliade, Ionel Teodoreanu, Șerban Cioculescu, Mihail Sebastian, Mihai Beniuc) și unor debutanți, care s-au realizat în deceniile următoare".

„Acei ani", de care vorbește îngrijitorul ediției, ne spune în paragraful anterior, sînt 1938—

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

● IN ACEST NUMĂR : ● Colocviile «Luceafărului» CARTEA DE DEBUT '77 ȘI SPIRITUL CRITIC ● Semnează : ● Al. Căprariu ● Simion Dima ● Ilarie Hinoveanu ● Mircea Radu Iacoban ● Cornel Popescu ● Mircea Sântimbreanu ● Cariatida : Nicolae Prelipceanu ● „Totul e bine cînd..." — proză de Eugen Uricaru ● Poeme de Gheorghe Tomozei ● Alexandru Brad ● Lucia Negoiță ● Eugen Chirovici ● Rubrici de ● Teatru ● Film ● TV ● Radio ● Plastică ● Muzică ● Fragmente critice: „Marin Sorescu, romancier" de Eugen Simion ● Contemporanii noștri: „Nivelul teoretic și practic al textului" — de Dan Laurențiu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Dreptul la replică : „În biografia lui Caragiale" de Alexandru George ● Revista revistelor: „Convorbiri literare" nr. 2/1978 ● Mapamond ● „O dimineață la Ufizzi" — însemnări de Adrian Popescu ● ● Mondorama ● Din lirica slovacă : poeme de ● Vladimir Reisel și ● Peter Andruška ● Cultura românească în lume ● Revista străină

cronica literară

CELLA SERGHI
Pe firul de păianjen al memoriei

Un fapt conferă, din capul locului, amintirilor Cellei Serghi o situație aparte și explică interesul pe care le-au trezit. Autoarea a trăit în intimitatea a două personalități literare de prim plan ; l-a iubit pe Camil Petrescu și a avut parte lungă vreme de afecțiunea lui, atîta cît era el în stare să nutrească pentru o femeie ; a fost, în același timp, prietenă foarte bună cu Mihail Sebastian, se vedeau cîndva aproape zilnic, își făceau confidențe. N-a frecventat însă mai deloc mediul scriitoricesc. Pe Lovinescu l-a cunoscut abia după ce publicase **Pînza de păianjen.** Cu Felix Aderca și Sanda Movilă a întreținut relații amicale strînse, dar iarăși în afara cercurilor literare: se întîlneau în familie să guste o musaca preparată de soția năstrușnicului părinte al domnului Ionel Lăcustă Termidor. La Rebreanu a venit să afle ce impresie îi făcuse manuscrisul ei, încredințat spre lectură marelui romancier de M. Sebastian. S-a aflat și în apropierea lui Sadoveanu, dar tîrziu, cînd voievodul literelor românești fusese lovit de afazie.

Mai mult decît atît, Cella Serghi, proaspătă bacalaureată, studentă la drept și secretară de avocat, apoi soția unui inginer constructor, nu împărtășea nici măcar gusturile lui Camil Petrescu și Mihail Sebastian. Ea citise o grămadă de cărți dar în mare parte din categoria pe care cei doi mandarini intelectuali ai noștri o disprețuiau. Interesant este că Cella Serghi nu se simțea cituși de puțin intimidată cînd înregistra atari discrepanțe. Îi mărturisește franc lui Lovinescu că nu a citit nimic de Hortensia Papadat-Bengescu. Strîmbăturile din nas în legătură cu Maurois o lasă rece și continuă să-și apere față de Sebastian admirația pentru romanul **Climate.** Disprețul lui Camil pentru cine nu l-a citit pe Bergson sau Husserl îl socotește încă una din exagerările, cu care o obișnuise omul ambițios să fie primul în toate. Dînsa are o încredere neclintită în gusturile ei și mărturisește sus și tare.

Practic, avem de-a face cu o femeie cultivată, dar fără complexe intelectualiste, exact opusul a ceea ce se numește „un bas bleu". Nu-i lipsește curajul să recunoască deschis că-i place Ionel Teodoreanu și o găsește prea vulgară pe Emilia din **Patul lui Procust.** Această franchețe, în primul rînd, dă savoare amintirilor, atrage simpatii autoarei și precizează natura oarecum specială a raporturilor ei cu literații subtili ai vremii. Ignorîndu-i complet pe moderniști, reușește să rămînă amică devotată a familiei Aderca și martora perpetuelor hărțuieli menajere la care se supuneau ambii soți în ciuda atașamentului solid dintre ei.

Unui asemenea punct de vedere privilegiat, capabil să-și ia mari distanțe, în ciuda apropierii, i-a ajutat probabil și farmecul personal. Frumusețea ieșită din comun, inteligența, eleganța, simpatia cîștigată imediat, i-au dăruit, sigur, o dezinvoltură, o cutezanță a opiniilor și gesturilor, datorită certitudinii că orice ar zice sau face va plăcea sau va găsi îngăduință. „Moft solipsist", îi spunea afectuos Camil. Totuși, tînăra care întîi nici nu se gîndește să scrie, apoi ajunge să-și sacrifice căminul pentru cartea ei, e o ființă fină. Pe lîngă lecturile din autorii de succes ai epocii, a citit numeroși romancieri clasici francezi și ruși. Proust îi inspiră o admirație sinceră, enormă, trăiește realmente fascinația lui Gide. Punți spirituale între ea și hiperintelectualizații prieteni, care o înconjoară, există. E mondenă, dar și bună camaradă, săritoare la nevoie, „sufletistă", deși nu o duce prea ușor. Amatoare de distracții și sporturi, poate, totuși, să se pasioneze afectiv pentru o discuție serioasă oricînd; analizează lucid comportările celorlalți și pune diagnostice exacte, posedă o remarcabilă finețe analitică în planul sentimentelor.

Deosebirile funciare ca și similitudinile între dînsa și neobișnuiții ei amici literari lucrează, oricum, în favoarea amintirilor. Cella Serghi reușește să ne dezvăluie amănunte revelatoare în legătură cu Camil și Sebastian, dar și să le surprindă ambilor orgoliile, vanitățile, dramele secrete. Multe lucruri, cum ar fi insistența pe rolul traumatic al primei căsătorii nemărturisite, pe care a contractat-o cînd era student autorul **Ultimei nopți...** vor reține atenția exegeților scriitorului, cu siguranță de acum înainte. La fel, situarea mai exactă a anilor cînd a fost redactat manuscrisul: „Proiect de roman nerealizat".

Și mai interesante sînt sugestiile de explicații psihologice a unor comportamente. De unde țîșnea nevoia lui Camil de a excela în toate, iritabilitatea lui, teama asumării unei răspunderi sentimentale, dispoziția la mari înduioșări neașteptate, suferința surzeniei, ascunsă cu o încordare măcinătoare. Confruntarea jurnalului scriitorului cu atitudini derutante sau greșit interpretate atunci e de un dramatism intens, foarte convingător. O lumină tulburătoare cade și pe rana amoroasă nevindecată niciodată a lui Mihail Sebastian. Dă de gîndit o inapetență vitală, mascată de delicatețea și gustul pentru „experiență", „aventură", „trăire". Rînduri pătrunzătoare, schițe de portret reușite, acte definitorii, prinse bine, reacții semnificative găsim și despre F. Aderca, Sanda Movilă, Rebreanu, Lovinescu. Dobîndesc relief mai cu seamă cele consacrate Soranei Gurian (făptura gingașă din paza celor doi uriași ogari în Cișmigiu) și lui Ticu Archip (severa distincție a scriitoarei, profesoara de matematică). Curios, tocmai Magdalena Rădulescu, prietenă intimă a Cellei Serghi, rămîne cam ștearsă.

În al doilea rînd, să notăm că amintirile despre Camil privesc însăși viața sentimentală a autoarei. Aici, facultatea de a respecta adevărul păstrînd atîta discreție cîtă reclamă buna cuviință e un alt merit al cărții. Afecțiunea Cellei Serghi pentru omul pe care l-a iubit nu a dispărut, în ciuda anilor, chiar dacă drumurile lor s-au despărțit definitiv cîndva. Autoarea își trădează astfel, fără falsă detașare, și resentimentele, neșterse nici ele cu totul. O stăruitoare și cinstită încercare de înțelegere prezidează aceste pagini, chiar cînd reflecțiile lor capătă note amare.

Orice memorii aspiră să fie „obiective". De aceea se scriu la vîrsta înțelepciunii iertătoare. Dar, pînă la urmă, tot subiectivitatea însuflețește pagina de amintiri, dăruind întîmplărilor relatate palpitul vieții trăite aievea. În definitiv, principalul erou al oricărei cărți de memorii e — indiferent cîte personagii ilustre defilează prin ea — autorul. Cititorul, mai viclean decît s-ar crede, îl pîndește și are satisfacția să verifice cum, îndărătul mult proclamatei „obiectivități", funcționează o natură umană ireductibilă, care prezintă persoanele și evenimentele după o optică proprie. Imaginea pe cît de exactă e cu putință, a lui Camil Petrescu, Mihail Sebastian, Eugen Lovinescu, Felix Aderca o căutăm în istorii literare și monografii critice. Cum i-a văzut și ce crede privitor la firea lor o altă individualitate puternică ne interesează în cărțile de memorii.

Cella Serghi începe și ea cu blîndețea și distanțarea înțeleaptă tradiționale. Culorile sînt pastelate, la început, lumea plină de bunăvoință și cordialitate: evocarea se scaldă în poezia nostalgiei derulării ireversibile a timpului. Dar, din fericire, curînd, în fața încrezătoare se trezește felina. Sînt acte asupra cărora femeia ajunsă a iubi mult pe cineva, nu poate să treacă ușor. Iat-o, apărîndu-și hotărîrile, reținerile, opțiunile, răspunzînd clevetirilor, scoțînd ghiarele la intervenția rivalelor, făcînd să răsune iar reproșurile trecute, producînd scrisori destinate a ilustra egolatria teribilă a partenerului.

Sînt și paginile cele mai izbutite ale cărții; în ele culorile se aprind, devin părtașe și linia desenului capătă apăsări grăitoare.

Pe firul de păianjen al memoriei amintește titlul romanului care i-a adus Cellei Serghi binemeritata reputație literară. Vorbindu-ne de sine, scriitoarea urmărește să ne facă naratorii realizării dificile a unei vocații. Nebănuită inițial, acumulînd însă fără îndoială o bogată materie hrănitoare încă din copilărie stîrnită de insistențele lui Camil Petrescu (să nu uităm că, pentru el, talentul se confunda cu autenticitatea debitului confensiv și substanța experienței omenești comunicate), patima scrisului pune stăpînire treptat pe Cella Serghi. Amintirile sînt de fapt istoria nașterii „Pînzei de păianjen" și apoi a „Cărții Mironei" ivită din descoperirea chipului în care o femeie devine romancier. Fapte, situații, figuri ne trimit și la alte volume ale autoarei.

Scrutarea retrospectivă a trecerii realității în ficțiune, surprinderea alchimiei acesteia tainice, tulburătoare chiar și pentru cel care a practicat-o, e tema principală și gravă a cărții. Cella Serghi o realizează la un nivel superior, dar cu o anumită timiditate inhibitorie. Bizar, la fata atît de sigură pe părerile ei altădată, chiar cînd puteau să șocheze gusturile intelectualilor subțiri, acum cînd e o scriitoare importantă, cunoscută și foarte citită, tracul unei școlărițe la o „teză" grea. Își blindează astfel necontenit textul cu citate sprijinitoare: „André Maurois spune..., Martha Bibescu arată... Anair Nin mărturisește... Camus notează... Jean Paul Sartre declară... ș.a.m.d. Expunerea se poticnește în asemenea prea multe trimiteri, adesea fără folos, fiindcă preferam să o auzim pe autoare emițîndu-și nemijlocit reflecțiile, cu tonul și cuvintele ei. Încă o dată, nu subtilitatea cugetării dă remarcilor într-o carte de amintiri preț (autoritatea intelectuală rămîne aici zadarnică), ci sinceritatea mărturisirii, accentul ei personal. Am fi preferat ca îndoielile să se îndrepte către ambițiile artistice. Scriitoarea și-a refăcut unele cărți la care ține mult, după cîte ne dăm seama. Ce a determinat-o să le reia? Unde a simțit că invazia realității brute a alterat ficțiunea sau invers ?

Scriind citatele ca la „șotron" dispare instantaneu și un anume aer prețios: textul reintrînd în matca lui și recîștigîndu-și îndată tonul potrivit, zvîcnirile sufletești emoționante, răcelile pedepsitoare, naivitățile păstrate pînă astăzi ca și simțul practic, realist, îndărătul efuziunilor sentimentale, poezia momentelor exaltante ale existenței obișnuite.

Există un optimism fundamental în Cella Serghi, rod al energiei găsite mereu pentru înfăptuirea diferitelor proiecte curajoase, fără semnele eforturilor grele cheltuite și cu afișarea unei fețe veșnic surîzătoare. Poate că și o asemenea prezență stenică a făcut-o atît de îmbărbătătoare neliniștiților ei prieteni. Prin cartea aceasta cu multe răni nearătate dar bănuite printre rînduri, trece un curent de vitalitate invincibilă. El face abia mai mișcătoare unda de melancolie a paginilor de încheiere.

Ov. S. Crohmălniceanu

CARTEA DE DEBUT
O romanță epică

Cu un foarte frumos roman *) de dragoste își face intrarea în cîmpul prozei poetul Nicolae Motoc. Surpriza e cu atît mai mare dacă ne gîndim că noul romancier e printre puținii autori de azi care eliberați de păgubitoarea obsesie a subsumării întregii erotice unor parametri tematici de așa-zis interes major, înaintează ferm, fără abateri pe terenul impus de subiectul ales și enunțat din capul locului. Dorim să fim bine înțeleși : nu vrem nicidecum să susținem ideea — de fapt, prejudecata ! — că romanul de intrigă sentimentală ar fi incompatibil cu aspirația de a se implica în miezul unor teme de altă factură, social-istorică, politică, filozofică etc. Exemplele în măsură să infirme o atare optică sînt atît de multe și, mai ales, atît de strălucite (un mare loc comun ar fi acela că aproape toate marile romane sînt mari și fiindcă sînt romane de dragoste) încît nici nu mai este cazul să insistăm în acest sens. Nu este însă mai puțin adevărat că se poate vorbi, în timp, de un anume proces de desprindere și autonomizare a temei, în așa fel încît în cele din urmă ea dă cîștig de cauză unei structuri romanești relativ distincte, ce-și are exigențele ei aparte, chemate, în ultima analiză, a-i defini întrucîtva condiția. Am spune, deci, că una dintre importantele particularități ale genului este aceea de „duplicat" narativ, romanesc, al speciei lirice numită romanță elegiacă. Prin urmare, un atare tip de roman ar fi apanajul scriitorului dăruit cu „suflet romantic", înclinat spre reveria liric-sentimentală ce se insinuează, în chipul cel mai natural cu putință, în materia analitică și narativă a scrierii. Marile performanțe ale genului circumscrise istoriei romanului modern — la noi, pot fi invocați, între alții, un Cezar Petrescu, un Ion Minulescu, un Ionel Teodoreanu dar și un Anton Holban sau un G. Ibrăileanu — dovedesc, într-adevăr, că șansa lui de a se salva de capcana „prozei de consum" stă tocmai în satisfacerea unei asemenea cerințe.

Golful sălbatic, romanul lui Nicolae Motoc, întrunește și el calitățile unei cuceritoare romanțe narative. Reține din primul moment acuratețea poematic-stilizată a însuși textului, discret potențat de o anume „intelectualizare" a expresiei, așa cum îi stă bine unei proze supusă „stressurilor" vieții moderne, cu aerul ei ușor sofisticat, ușor cosmopolit. Personajele — în special cele feminine —, la rîndul lor, nu se poate să nu degaje un anume aer de mondenitate exotică, începînd chiar cu numele ; nici mai mult nici mai puțin, cele două eroine principale ale romanului, foarte tinere studente, se numesc Roua și Ozana. Cît despre partenerii lor (altfel, oameni serioși, cu profesiuni absolut stimabile, unul este inginer, altul medic chirurg), normal, sînt și ei croiți pe aceeași măsură : amatori, ponderați, de băuturi alese — vermut „Florio Marsalla", de exemplu — și de cafele, excursioniști pasionați, posesori de automobile, dedați gustului pentru muzică și alte arte sau pentru limba engleză, dar și sporturilor etc. Curios și, pînă la urmă, extrem de plăcut, este faptul că, deși își pigmentează narațiunea cu asemenea trouvai-uri (să nu uităm nici numele celebrităților ce circulă în paginile cărții : Brâncuși, Dylan Thomas, Machado, C. Noica, Pascal, D. D. Roșca, Stendhal, Pavese, Celentano, Jean Bart), autorul evită cu subtilitate ostentația, stridențele. Impresia ultimă este de atmosferă bine prinsă, creionată cu măsură și — de aceea —, așa-zicînd, funcțională. Așa se face că scriitorul izbutește să-și impună propria-i „convenție", să facă din cititor un generos și pasionat complice la acțiunea de dezvăluire a „secretelor" ce declanșează și dau sens febrilului „joc" de dragoste în care sînt angrenați eroii romanului. Mai mult, chiar el, cititorul, se simte alături de Roua Caraoglu, care, în pofida băiețoasei ei lucidități și pudori (sau, poate, tocmai de aceea), asemenea eroinei din fermecătorul **Lorelei** al lui Ionel Teodoreanu, își poetizează astfel gîndurile și sentimentele : „Îmi albesc unghiile scormonind fiecare plecare a ta, frumoasă, pentru că mă învață să mă apropii de tine ca de o taină. Eu, care sînt născută pentru bucuria unor atingeri calme, trebuie să-mi apăr dorința — singura acceptată de tine — de a rămîne în umbra uneltelor pe care tu le mîngîi zilnic. Mă lasă, inconștientă, ca o gărgăriță să mă plimb pe cîmpiile fără sfîrșit ale palmelor tale...

În foșnet inert se dilată așteptarea. În așternutul meu gol, scobitura rotunjită a genunchiului e mănăstirea la care mi s-au călugărit mîinile rugîndu-se să nu pleci niciodată decît în puterea unui răgaz, de întoarcerea nouă. Curînd voi sfîrși să-ți desfrunzesc absența și te voi primi cu mere roșii îmbrobonate de lacrimi și cu struguri negri înveliți în frunză de viță și o cană înflorată de lut, plină, ochi, cu vin roșu".

Nu am vrea, însă, ca insistînd asupra caracterului poematic al romanului, să dăm uitării tema lui sentimental-psihologică. Trebuie să arătăm astfel că **Golful sălbatic** se sprijină pe o intuiție remarcabilă în ordine strict tematică. Ideea mai adîncă a intrigii romanești se sprijină pe un tipic caz de reciprocă uzurpare inocent-adolescentină a „dreptului" la iubirea aceluiași bărbat, prin care trec cele două tinere eroine : Roua și Ozana. Epic și psihologic privit, romanul se constituie tocmai din efortul rememorativ și confesiv făcut de personaje, prin intermediul propriilor „voci", de a-și explica lor însele cum s-a ajuns la dezlegarea din final a conflictului, mai exact, a disputei tensionat-tacite dintre cele două tinere fete pentru iubirea lui Șerban Margiru. Morala fabulei este că Ozana pierde în fața prietenei ei fiind pedepsită tocmai pentru cutezanța de a se substitui, din „joacă", Rouei, a cărei iubire, să spunem astfel, îi fusese predestinată lui Șerban.

De s-ar fi menținut cu strictețe între limitele amintitei romanțe narative, rezistînd astfel tentației de a aduce în scenă alte personaje, cu care, pînă la urmă, nu mai știe ce să facă (ne gîndim la Ghiocel Ribidon, la Camelia Mitoșeru, la Lucian Bujeniță, la Biliboacă, dar mai ales la Dan Giuglea), romanul lui Nicolae Motoc ar fi atins maximum de fidelitate față de formula aleasă. Noroc, însă, că asemenea impurități nu dețin o pondere însemnată, spre a ne putea împiedica să afirmăm că **Golful sălbatic** reprezintă un semnificativ debut epic.

Nicolae Ciobanu

*) **Nicolae Motoc : „Golful sălbatic", roman, Editura „Eminescu", 1977.**

Ședința Biroului Uniunii Scriitorilor

Marți, 28 februarie 1978, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor. Au participat, ca invitați, redactorii - șefi ai revistelor editate de Uniune.

Biroul a desemnat președinții Consiliilor de conducere ale celor 11 reviste editate de Uniunea Scriitorilor, potrivit prevederilor Legii presei. A aprobat planurile de venituri și cheltuieli ale Uniunii și Fondului Literar al Scriitorilor, pe anul 1978. A rezolvat unele probleme cu caracter extern.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, au luat cuvîntul tovarășii : Mircea Dinescu, Eugen Barbu, Nicolae Dragoș, Virgil Teodorescu, Constantin Chiriță, Geo Dumitrescu, Dumitru Radu Popescu, Domokos Geza, Ion Dodu Bălan, Dumitru Ghișe **(vicepreședinte al C.C.E.S.)**, Corneliu Sturzu, Dan Hăulică, Hajdu Győző, Ion Hobana, Ov. S. Crohmălniceanu, Mircea Radu Iacoban, Marin Preda, Letay Lajos, George Ivașcu, Traian Iancu, Constantin Toiu, Ana Blandiana, Eugen Jebeleanu, Franz Storch, Ioanichie Olteanu, Anghel Dumbrăveanu, Mihai Beniuc, Titus Popovici, Laurențiu Fulga.

Biroul a hotărît convocarea, în plenară, a Consiliului Uniunii Scriitorilor pentru ziua de vineri, 10 martie 1978, ora 10 dimineața, la sediul Uniunii din București.

viața cărților

Adevărul romanului istoric

● După o monografie didactică despre Gib. I. Mihăescu, publicată în anul 1973 în colecția „Universitas", Mihail Diaconescu a dat la iveală un roman istoric, **Culorile sîngelui,** care a dovedit la apariție că autorul său are aptitudine pentru reconstituirea de epocă. Cel de-al doilea roman*) confirmă acest lucru atît prin întreaga sa alcătuire cît și prin prezența unei inteligențe artistice care l-a îndrumat pe autor spre soluții epice în general fericite.

Adevărul retorului Lucaci ne introduce în atmosfera unei Moldove culturale și politice, a ultimelor două decenii ale secolului al XVI-lea, sfîșiate de tendințe din cele mai diverse, de concepții din cele mai partizane. Mazilirea lui Petru Vodă Șchiopu și venirea pe tron a unui domnitor mai obscur pentru noi, Iancu Vodă Sasu, la sfîrșitul romanului el însuși mazilit și ucis de leși pentru a lăsa loc celei de a doua domnii a lui Petru Șchiopu, formează rama istorică în care se înscrie narațiunea de față. Firul conducător al acestei istorii complicate în care se convoacă zeci de personaje, fapte adevărate și inventate, documente, texte de epocă, dispute religioase, sofisme scholastice, este dat de destinul retorului Silvian Lucaci, magister principalis la Academia domnească de la Putna, om de casă al boierilor Movilești care l-au și format de altfel trimițîndu-l să studieze la Cracovia. În grija lui se află copiii Movileștilor pe care nu-i poate scăpa de oștile lui Iancu Sasu. Ei se salvează totuși dar retorul cade în dizgrația atît a Movileștilor cît și a noului domn. Mai mult, un învățat cu gustul libertății și al luxului — greu plătit în toate epocile — de a spune adevărul în față, decît călugăr cu vocația umilinței și a supunerii, retorul Lucaci ratează pe toate planurile într-un timp în care cheia succesului însemna acceptarea unei servituți : religioase sau politice. Ajuns egumen al mănăstirii Putna și rector al Academiei, este nevoit să fugă deoarece se împotrivește domniei. Trimis de mitropolitul Teofan cu solie tainică la boierii Movilești refugiați în Polonia, este dat afară din casele de la Wieliczka de Ieremia Movilă pe care îl contrazice într-o chestiune diplomatică. Retorul ia o aparență, un vicleșug de a obține ajutoare de la leși, drept o evidență. Reîntors la Putna, dă ajutor țăranilor răsculați conduși de vărul său, Ion Lungu, pe care pentru a-l salva de oștile domnești îl scoate prin tunelurile tainice ale mănăstirii a căror dezvăluire constituia un sacrilegiu. Alungat în urma unei judecăți din mănăstiri, se întoarce la casa părintească de la Costești unde călugărul profesor se îndrăgostește de jupîneasa Iuliana Lupoaia căreia îi face și un copil. Aici se reîntîlnește cu elevul său iubit, Constantin Movilă, în care înțelege că nu a rodit nimic din învățătura sa. Fuge apoi în tabăra țăranilor răsculați unde va fi și ucis de același Constantin Movilă.

Acțiunea ne poartă însă nu numai în preajma acestui retor cu o viață de scandal, personaj exemplar al epocii pentru autor, ci și la curtea craiului Bathory al Poloniei, la curtea lui Iancu Vodă Sasu, în casa stranie, asemănătoare cu aceea a baronului Meitani din **Principele,** a unor ciudați negustori, unde călugărul Sisinie Petrescu vine să ceară ajutor, adică putere, consimțind pentru aceasta să-și vîndă sufletul. Romanul istoric și-a schimbat cumva înfățișarea. Eroul lui nu mai este spadasinul ci intelectualul. De la Chesarion Breb, încoace, prin **Principele,** se înnoadă o legătură care a început să rodească. Cult, intransigent, inabil, Retorul Lucaci face figura unui personaj modern, neverosimil însă în finalul aventurii sale cu țăranii răsculați, dar foarte apropiat nouă prin dilema existențială : libertatea înseamnă supunerea la o necesitate exterioară, sugrumînd-o pe cea interioară, sau puterea de a da glas propriilor trăiri și idei, înțelegînd că de multe ori acceptarea necesității exterioare e un mod al lașității în fața vieții, al derobării de orice responsabilitate ? Alături de retor, epica ne trece prin fața ochilor o mulțime de alte prezențe care se rețin. Dintre acestea m-aș opri la cei trei enigmatici negustori, Anastase, Lucardi și frumoasa Despinis, întruchipînd pata demonică, inexplicabilă, abuoroasă și de necuprins a acestei lumi. Un alt personaj care merită amintit este Iancu Sasu, crud, instruit, desfrînat, din păcate conceput sub tirania **Principelui** lui Eugen Barbu.

Romanul lui Mihail Diaconescu este agreabil la lectură în ciuda arhaismelor și a regionalismelor folosite uneori cu ostentație supărătoare. Autorul cunoaște epoca și gîndirea ei, are vocația de a broda pe marginea istoriei. Alegerea unei perioade în care a domnit un domn obscur a fost spre folosul invenției epice, adeseori, după cum s-a văzut, sufocate de clișeul istoric al unei mari personalități. Autorul înțelege că pentru literatură, adică pentru romanul istoric, primează întotdeauna rațiunea literară. Prizonierii documentelor n-au avut aproape niciodată sorți de izbîndă. Adevărul romanului istoric este acela al respectării propriei sale coerențe, plauzibile pentru o epocă dată. Trădarea istoriei se face, în literatura unui autor talentat, numai în folosul ei și spre binele literaturii.

Mirela Roznoveanu

*) **Mihail Diaconescu : „Adevărul retorului Lucaci", Editura „Eminescu", 1977.**

O carte pentru copii

● Există pe de o parte o literatură destinată inițial copiilor (nu vorbim de autorii care folosesc drept mască formele literare pentru copii), care prin valoarea ei artistică și profunzimea de idei a devenit o literatură pentru toate vîrstele. Pe de altă parte există o literatură scrisă în mod special pentru o anumită vîrstă, de unde decurg și o serie de caracteristici, dar uneori și inevitabile scăderi de valoare, încît critica se găsește în derută în ceea ce privește atribuirea deficitului valoric : genului respectiv care impune anumite restricții sau autorului.

Noua carte a lui Alexandru Raicu *) face parte din cea de-a doua categorie, încercînd să reflecte universul copiilor de zece—patrusprezece ani, cărora de altfel li se și adresează.

Fundalul de desfășurare al narațiunilor este satul românesc nou, sat în plin proces de transformare și modernizare. Un alt aspect unificator al acestor povestiri este și faptul că toate stau sub semnul modelului, al exemplarității atît în plan fictiv cît și în plan real, adresîndu-se unei categorii de cititori pentru care forța exemplului este foarte puternică. Povestirea este de altfel și o formulă literară menită demonstrației etice. Astfel în planul ficțiunii asistăm la crearea unui univers în mic după modelul celui al oamenilor mari, cu care chiar încearcă să rivalizeze. În **Merele de aur** asistăm la prinsoarea a doi prieteni: care o să aibă cel mai frumos măr? „Numai că prinsoarea celor doi băieți deveni cunoscută repede, în primul rînd printre tovarășii lor de școală. Și e lesne să bănuiești că exemplul micilor mei prieteni a prins". Copiii trăiesc sub fascinația exemplului. Își fac și ei microcooperative, văd pepeni la seră și își fac și ei seră pentru pepeni, iar unul din copii descoperă din întîmplare laboratorul de la I.A.S. și-și înfiripă și el unul, copiii vizitează o fermă unde se plantează brazi și vor să sădească și ei brazi în curtea școlii lor, etc..

Didacticismul este uneori ostentativ. În cuvîntarea sa directorul școlii, care îl laudă pe micul aviator, nu uită să arate „că totuși, dorința după întîmplări ieșite din comun nu trebuie să precumpănească nici un moment judecata calmă...". În **Detectivii,** tot directorul consideră că nici una din clase nu merită premiul pentru că n-au procedat corect în strîngerea dovezilor. Iar **Merele de aur** nu este altceva decît o lecție de pedagogie aplicată. Totdeauna, după fapte bune vine, desigur, binemeritata răsplată.

Naratorul este permanent preocupat de actualitatea și autenticitatea relatărilor sale. De multe ori este un simplu ascultător, intermediar al povestirilor altora, lucru care ni se dezvăluie fie încă de la început **(Merele de aur),** fie la sfîrșit **(Pădurea inimilor noastre).** Dorința aceasta de autenticitate cu orice preț, avînd ceva reportericesc în ea, duce uneori la dezechilibrarea unei povestiri ca **Lupii,** o frumoasă parabolă a puterii muzicii care vrăjește și animalele, unde pasajul final apare nefiresc, stricînd tot efectul povestirii.

Personajele sînt fără profunzime deosebită; uneori întrezărim candoarea și ingenuitatea specifică vîrstei, alteori niște drame incipiente, leziuni ce ar putea avea urmări, la băiatul din **Procesul** (aici rezolvarea ni se pare de evidentă sorginte folclorică) sau la cel din **Pădurea inimilor noastre,** amîndoi fiind acuzați pe nedrept. De asemenea Donose din **Merele de aur** este o figură plină de viață, cu o evoluție interesantă. Situațiile sînt și ele tipice, fiind supuse, ca de altfel și realizarea personajelor, ideilor moralizatoare care stau la baza alcătuirii povestirilor. Așa încît lectura este utilă, instructivă, plăcută pentru copiii de această vîrstă care poate au să se recunoască în unele personaje.

Valentin Paul Dumbravă

*) **Alexandru Raicu : „Cerbul de lumină". Editura „Ion Creangă".**

Vocea „anonimă" și cultă

● O reconstituire a liricii populare sub o înfățișare cultă face și Horia Bădescu *), poet al viziunilor liliale cu cîte o întorsătură curios noțională. Baza e sentimentul că vocea proprie este expresia unei mulțimi, „deconspirată" numai întîmplător. Poetul așează de altfel o precuvîntare în fruntea volumului, redactată într-un chip sensibil : „Mărturisesc cu umilință curajul de-a mă fi socotit unul dintre acei necunoscuți ce sute de ani au făcut literatura unui popor căruia istoria nu i-a îngăduit să-și odihnească mîna pe condei și să ctitorească lăcașe de slavă cuvîntului". Vorbe de benedictin, de copist fără nume care adaugă o enluminură manuscriptului, o virgulă unei propoziții, un paragraf unui text. Pe măsura acestor cuvinte, „începătoare" sînt și poeziile al căror inefabil vine din senzația de creație în retortă, însă viabilă.

Poetul e aci direct baroc căci recreează sub regim personal un „text" extraneu, fără vreme, stabil ca un model, imutabil ca un topos. Poeziile nici nu au de aceea titlu căci ochiul critic nu le vede în sine, ci ca o expresie de corp estetic unde se manifestă un „Weltanschauung" original și nu istoric. „Folclorice" sînt aci mai întîi perspectivele fenomenale raportate la termenul uman : „Pe valea cu apele / coboară-se pleoapele / Pe munții cu vînturile / spele-ni-se gîndurile". Apoi acea exprimare eliptică, întoarsă ca o pecete care leagă lumile de jos și de sus : „Pe cerul cu bolțile / lege-ni-se sorțile !"

Corpul e văzut ca o hartă vie, semn că feminitatea nu e o înfățișare, ci un principiu : „Orb de-aș fi și te cunosc / că la mine-n brațe-ai fost / cu trupul grădină / cu gura fîntînă / cu palmele rîuri / cu buzele rîuri".

Cîte o viziune suavă și erotică e creația neîndoioasă a poetului deși vine cu o ceremonie din folclor : „Auzi-mă dus / la curtea de sus / cînd cuprinzi în brață, / mijlocul de ceață ! / Auzi-mă-ntors / la curtea de jos / cînd or să-ți răsară / flori la subsioară".

Pretutindeni se observă prin urmare această combinație de folclor viu și de reconstrucție livrescă, în care Horia Bădescu e meșter. Însă nu e fără interes să notez în ce domeniu liric s-a stabilit autorul. El iubește versul pur, nu o dată muzical, răsucit în imagini uneori obscure, euforic din perspectiva unei cantități : „Mă luai, luai / pe din jos de vai / sub pleoapă de rîu / la holdă de grîu". Euforia se preface cîteodată într-o incantație pură : „Raza cerului senin / Oi, linui lin ! / ochii mei la tine vin / Oi, linui lin / Să se-nchine, să mă-nchin / Oi, linui lin / sinului rotund alin, / Oi, linui lin ! / plînsul trupului pahar / Oi, linui lin ! / Să-l aducem la hotar / Oi, linui lin". Și așa mai departe.

Alexandrinul e calofil opera lui e o calodicee. Nu întîmplător, și în spirit poporan, Horia Bădescu veștejește „uritul", cîteodată în grozave blesteme catastrofice. Și de unde vine aici efectul estetic, senzația de unicitate, sunetul fundamental ? Mai întîi din sugestivitatea poetică, fiindcă Horia Bădescu, în spiritul „hokku"-ului japonez lasă ideea să zboare în imaginație ca un desen în cerneală simpatică pe marginea poemului. În al doilea rînd, e această limbă de invenție, gen André Mary (pe care am mai semnalat-o și eu) de nuanță trubadurescă, numai că modernă, reconstituită și de aceea barocă.

Artur Silvestri

*) **Horia Bădescu : „Anonimus", Editura „Dacia", 1977.**

Gravitatea rostirii

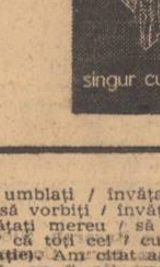

● „Învățați mereu / să umblați / învățați mereu / să mîncați / învățați mereu / să vorbiți / învățați mereu / să gîndiți / dar mai ales învățați mereu / să vă dați însivă ascultare / convinși fiind / că toți cei / cu chip de om / oameni au și rămas" **(Iterație).** Am citat aproape integral acest poem*), nu fiindcă ar fi cel mai reprezentativ estetic, ci fiindcă însumează, poate întreaga etică a autorului. Pusă și ea sub semnul prefixului obsedant al limbajului acestui veac **(anti),** poezia, **antipoezia** lui N. Berwanger — cum o numește A. Dumbrăveanu în lapidara dar revelatoarea sa prefață — demitizează pentru a mitiza, iterația fiind expresia conștiinței că debusolarea uriașei corăbii pe care trăim nu poate înceta decît prin re-spunerea și re-întemeierea vechilor, simplelor și, totuși, atît de greu sesizabilelor lucruri, care sînt frumusețea, adevărul, puritatea, pacea. Indiferent ce accepție am acorda conceptului de antipoezie, este clar că expresivitatea acesteia rezidă în caracterul simplu (pînă la ostentație) al înfățișării ideii, în percutanța cu care obiectele aparent nonpoetice devin factori profund semnificanți, în absența totală a artificiului poetic, în dezinvoltura cu care se operează cu marile idei, în setea demistificatoare, în descărnarea obiectului poetic — indiferent care ar fi acesta — și în radiografierea necruțătoare a structurilor sale anatomice.

Interesul cărții de față stă în semnificația ansamblului, în totalitatea de perfect echilibru cu care se spun lucrurile importante. Într-un cuvînt, avem de-a face cu o poezie care solicită autointerogația **(Singur cu mine)** pentru a face posibil răspunsul comunitar **(Împreună),** care este conștientă de — cum s-a spus — „libertatea de a trage cu pușca", dar și de faptul că „glonțul poate sfîșia oriunde / un piept dezvelit" **(Eu trag),** o poezie altoită pe o lume de beton, dar în care inima nu a fost încă asfaltată **(Beton însuflețit),** poezie care povestește banalitatea atît de bogată în rezonanțe a unei familii **(O familie),** care-și amintește de războaie trecute **(Monumente).** dar și de posibilitatea declanșării altora și de necesitatea evitării lor **(Cît de frumos ar fi).**

Expresie a unei lucidități născute dintr-o frecventare asiduă a tot ce înseamnă istoria prezentă (N. Berwanger are o impozantă carte de vizită în gazetărie, pe care o profesează cu fervoare de peste 25 de ani), poezia din **Singur cu mine** nu trebuie judecată nici cu morgă sau pedanterie, nici cu teribilism ardent, ea fiind expresia unei conștiințe preocupate în primul rînd de **a spune,** și nu atît de **a spune poetic.** Dacă i se poate reproșa unei astfel de poezii lipsa simbolului (care ar face ideea mult mai penetrantă) nu i se poate reproșa nota de profundă seriozitate, de gravitate a rostirii și dorința de esențializare a fiecărei trăiri lirice.

Dan C. Mihăilescu

*) **Nikolaus Berwanger : „Singur cu mine", versuri, Editura „Facla", 1978.**

Lirică confesivă

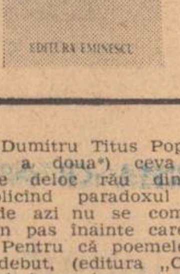

● Judecat prin prima sa carte Dumitru Titus Popa ne poate apărea acum, la cea de a doua*), ceva mai confuz. Ceea ce, însă, nu este deloc rău dintr-un anume punct de vedere. Explicînd paradoxul trebuie să spunem că poezia sa de azi nu se complică nicidecum inutil, ci marchează un pas înainte care era greu de făcut prin limpezire. Pentru că poemele din „Seara pe arbori", volumul de debut, (editura „Cartea românească" — 1975) lăsau mai mult impresia unor notații lirice, pe alocuri impersonale, cu vagi acorduri baladești.

Acum poetul devine interesant, încercînd în „Alegerea ființei" un șir de confesiuni, de destăinuiri în tonuri grave. Iată, de pildă, chiar o succintă artă poetică, tulburător meditativă : „De lîngă strămoși se pornește. Să știi ! / Din ezitare din teamă din întrebări fără țel / Dacă toate vor fi cu noroc și tu vei mai fi / Urcă în fructul oprit și treci mai departe de el / / Caută singur cetatea, agora-n tumult / Dă vamă la porți toate trofeele cîștigate-nvîind. / Apa curată și rece să-ți mîngîie fața ; și mult mai mult : / Dragostea nețărmurită, depărtarea, și craterul blînd".

E adevărat, nori trecători amestecă din cînd în cînd imaginile. Dumitru Titus Popa, cu voie sau fără voie, pătrunzînd într-o zonă spectulativ-sterilă : „Acum cînd îți vorbesc și mă destăinui / Te regăsesc eres și repoveste / Repovestec ce cred că nu a fost și că nu-i / Decît un risc a ceea ce nu este".

În schimb, poemele erotice sînt de o simplitate și de o limpezime cuceritoare.

Cartea de față mai cuprinde, de asemenea, și cîteva poeme de vibrație patriotică, cîteva reîntoarceri în istoria zbuciumată a Transilvaniei, locul de naștere al autorului.

Cultivînd simplitatea care îi este, în tot ce are mai bun „Alegerea ființei", caracteristică, în sensul eliberării, de tentația încifrării facile și exterioare, Dumitru Titus Popa promite, fără îndoială, revelații.

Ermil Rădulescu

*) **Dumitru Titus Popa: „Alegerea ființei", Editura „Eminescu", 1977.**

CARTEA DE DEBUT '77 ȘI SPIRITUL CRITIC

Investiții pe termen lung

1. Ocupîndu-ne de tinerele talente, nu facem altceva decît să asigurăm viitorul literaturii noastre. Am spune că o editură care nu are „îndrăzneala" să facă investiții pe termen lung nu se justifică în fața timpului. Cu un debutant trebuie să ne comportăm ca în imprejurarea unei nașteri : cu prudență și cu bucurie în același timp. Și-apoi, nu este fiecare apariție a unei cărți, fie și a unui autor consacrat, un debut mereu repetat ? Iată, Editura „Cartea Românească", numai în primii doi ani de activitate, a dat gir de încredere „necunoscuților" **Mircea Dinescu** (Premiul Uniunii Scriitorilor), **Petre Anghel** (Premiul Uniunii Scriitorilor), **Miron Cordun** (Premiul Uniunii Scriitorilor), **Eugen Dorcescu, Paul Emanuel, Dinu Flămând, Miu Florea, Mara Nicoară, Daniel Turcea, George Țărnea**, ș.a. E mult ? E puțin ? Cert este că editura a lucrat, cum spuneam la început, în perspectiva viitorului, cită vreme acești autori au îndreptățit speranțele puse în ei.

2. În ultimii doi ani, Editura „Cartea Românească" a avut un număr relativ mare de debutanți : în 1976, la poezie, prin concurs, **Laurențiu Cîrstean, George Iarin, Ion Popa Argeșanu, Ion V. Strătescu** ; iar în 1977, tot prin concurs : **Ana Mureșanu, Valeriu Bârgău, M. N. Florian, Ion Roșu.** Despre cărțile din 1976, care au apărut la începutul anului 1977, critica literară și-a spus cuvîntul chiar în paginile **Luceafărului.** Ține numai de acești autori ca evoluția lor să confirme votul nostru de încredere, ceea ce și dorim. Pentru că la a doua carte, un poet poate să consolideze sau să năruie ceea ce a cîștigat prin debut.

La Editura „Cartea Românească" au debutat poeții **Ioana Crăciunescu, Cecilia Dințeate, Lucia Fetcu** (Premiul Uniunii Scriitorilor), **Carmen Tudora, Liliana Ursu, Mihai Cantuniari, Mircea Ichim, Ion Iovan** (Premiul Uniunii Scriitorilor), **Ion Stanciu** (Premiul Uniunii Scriitorilor), **Dorin Tudoran** și mulți alții, care nu-mi vin acum în minte.

Cît despre proză și critica literară, aici lucrurile par, după opinia mea, să fie mai limpezi. Poate fi socotită, bunăoară, **Gabriela Adameșteanu** o debutantă, cită vreme romanul ei (Premiul Uniunii Scriitorilor și Premiul Academiei) a fost luat în discuție de către critica literară cu aceeași seriozitate cu care s-au discutat cărțile scriitorilor consacrați ? Sau **Ileana Vulpescu, Gabriel Gafița, Al. Papilian, Eugen Seceleanu, Marius Tupan** ? Sau volumele semnate de mai recenții debutanți **Ion Bledea, Dragomir Horomnea, Ioan Dan Nicolescu, Mircea Săndulescu** ? Sperăm ca și debutanții anului 1978 — **Victor Marin Basarab, Nicolae Cabel, Apostol Gurău, Ștefania Iovu, Corneliu Mircea, Mircea Nedelciu, Ion Târlea** ș.a. — să fie pentru critica literară la înălțimea așteptărilor.

„Cartea Românească" a avut „curajul" să promoveze la tipar cărțile unor critici tineri. Or, cum bine se știe, aici prudența funcționează mai riguros decît pretutindeni. **Magdalena Popescu, Manuela Tănăsescu, Eugenia Tudor-Anton, Petre Gorcea, Gelu Ionescu** (Premiul Uniunii Scriitorilor), **Marin Nițescu, Alex. Ștefănescu** au tipărit cărți de maturitate, care vor deveni — sînt convins — cărți de referință în climatul nostru cultural. **Dan Cristea, Valeriu Cristea, Alexandru George** și **Mircea Iorgulescu** au debutat la „Cartea Românească". **Elena Tacciu** de asemenea. Anul acesta vor primi botezul debutului editorial **Mirela Roznoveanu** și **Roxana Sorescu.** Ar fi nedrept să nu spun că o parte dintre debutanți (Gabriela Adameșteanu, Elena Tacciu, Dragomir Horomnea, Al. Papilian ș.a.) au apărut aproape exclusiv prin stăruința lui Marin Preda, directorul editurii noastre, care le-a citit și le-a recitit manuscrisele în mai multe versiuni, și, firește, le-a dat îndrumările necesare. Care debutant n-ar dori să fie sprijinit, la începuturile sale, de către un mare prozator !

3. Firește majoritatea autorilor debutanți și-au consolidat numele în presă, înainte de a tipări într-o editură. Dar nu putem trece cu vederea, că o carte semnată de un debutant înseamnă și o mare răspundere morală : poate să deschidă sau să taie aripile autorului.

4. După opinia mea, un rol hotărîtor în existența unui debutant îl are, în primul rînd, cenaclul. Aici, din marea masă a amatorilor de „versificare" și de „istorisire", trebuie depistat unde mișcă flacăra talentului, autorul care are ceva de spus cum numai el poate spune, original și neconfundabil : aici pot fi zărite mlădițele unei evidente posibilități de creștere și înflorire. De la „înființarea" debutului, pînă la „numirea" lui publică (volumul tipărit de o editură), trece totuși un timp, în care el are prilejul să se confrunte, întîi de toate, cu sine însuși, apoi cu opiniile colegilor de cenaclu, după aceea cu exigențele unei redacții de editură. Debutantul — nu avem în vedere veleitarii, despre care vorbea atît de exact Gh. Pituț în revista **Luceafărul** — este destul de tînăr ca într-un anumit spațiu de timp evoluția lui să fie evidentă și, uneori, singur își verifică valențele poetice : de la ceea ce a citit în cenaclu și pînă la ceea ce propune spre publicare unei edituri. Drumul spre consacrare trece prin anticamera uceniciei de cenaclu. Din păcate, lucrurile nu se întîmplă, practic, chiar așa. Primim la editură recomandări de la cîte un cenaclu literar (elogioase), care nu au nici o legătură cu conținutul real al lucrărilor prezentate spre tipărire.

Cornel Popesco

redactor șef al Editurii «Cartea Românească»

Un plus de îndrăzneală

1. În contextul literaturii noastre actuale, debutul ni se înfățișează ca una dintre problemele esențiale ale acesteia. De ce ? Răspunsul este simplu : debutanții de azi pot fi clasicii de mîine. În consecință, trebuie să privim cu toată grija și solicitudinea debuturile literare ale celor mai tineri. Dar, totodată, și fără concesii. Revistele și editurile, cred eu, au obligația de a opri la timp fabricarea de maculatură care, sub diverse pretexte a crescut imens în ultima vreme. Din pricina usurinței cu care sînt publicați adesea debutanții, mulți tineri încep să hrănească iluzii deșarte și să creadă într-un destin ce nu le aparține. Din cîte pot să-mi dau seama, în mare privind lucrările, există două atitudini față de debutanți : unii spun să-i publicăm pe cît mai mulți, iar vremea va avea grijă să trieze ce-i bun ; alții, și la această atitudine subscriu și eu, consideră că debutul trebuie să fie rezultatul unei selecții foarte riguroase.

2. În anul 1977 editura „Dacia" a publicat șase debutanți. Dintre cei șase, doi au debutat prin concurs. Este vorba de poeții **Virgil Mihai**, autor al volumului „Legea conservării adolescenței", și **Petru Romoșan**, autor al volumului „Ochi lui Homer". Cu proză scurtă debutează, în afară de concurs, **Ștefan Damian**, autor al volumului „Portrete de familie". Critica literară este reprezentată de trei autori : **Anton Cosma**, autor al volumului „Romanul românesc și problematica omului contemporan", **Liviu Grăsoiu**, care semnează volumul „Poezia lui Vasile Voiculescu" și **Ion Vartic** cu volumul „Spectacol interior". Și aceste trei lucrări au apărut în afară de concurs. Cititorii și critica se pare că au primit cu interes toate debuturile enumerate.

3. Răspunsul direct și simplu la această întrebare este : Nu. Cred că s-ar fi putut face mai mult în această direcție, dacă am fi manifestat un plus de îndrăzneală la aprecierea poeziei celei mai tinere.

4. Noile inițiative ar trebui să fie cît mai multe volume bune ale celor ce vor să dobîndească un loc ferm pe tărîmul marii literaturi.

Al. Căprariu

directorul Editurii «Dacia»

Cu sau fără concurs

1. Înainte de debut este... debutantul. Necunoscutul (nu neapărat tînăr) care se tot legitimează începînd de la poarta propriei case și pînă la poarta editurii, omul nevoit să probeze totul (și să entuziasmeze !) și această prin mijlocirea unuia din cele mai puțin entuziasmante instrumente solistice : manuscrisul X. Situația este dramatică pentru că, în chip firesc, unui debutant i se pretinde totdeauna **mai mult.** El nu are palmares și suporteri, nici „culoarul" său din oficiu, debutantul e confruntat, din principiu (și principiul e bun) nu cu opera sa, ci cu toată literatura. Și mai are de făcut față — de ce am ascunde-o ? — acelei literaturi **concrete** care ocupă, spontan și vijelios, pozițiile de plan. Inclusiv rezervele. Inclusiv portofoliul pe mai mulți ani înainte. Și atunci ? Concursul de debut îi oferă, organizatoric vorbind, tocmai împotriva făgașelor tăiate de simpatie sau rutină în jurul literaților consacrați, **o șansă.** Șansa spațiului său. La editura „Albatros" apar anual șase debutanți : trei poeți și trei prozatori. Mă îndoiesc că ar fi fost tipăriți tot atîția fără concurs. După cum am temeiuri să mă îndoiesc că fără concurs ar fi fost **aceleași** șase. Știu, cu sau fără concurs de debut, un talent autentic biruie, dar îndrăznesc să cred că dacă aceste concursuri s-ar fi instaurat în urmă cu 15—20 de ani, nu puțini dintre literații ce asaltează și sufocă planurile editoriale exclusiv în virtutea notorietății ar fi avut o cu totul altă situație la... CEC. Căci debutul nu este îngustat niciodată de scriitorii adevărați, oricît de longevivi și prolifici. Acestia sînt binevenîți totdeauna și pentru a-i edita sau reedita nici o investiție nu este prea mare. Greu este cu consacrații inertial-industrioși, saprofitindu-și irezistibil și artizanali, tomurile și notorietatea. Nu neg, există și o anumită prejudecată a **vitrinei** planurilor editoriale, o respectabilitate a unui plan garnisit cu „nume". Pe omul care vine îl cheamă Săndulescu, Turturică, Scorojitu, Pîrvu, Sau Lilă, Sau Cristache. Strigarea lor la catalog nu stîrnește nici un fior. Mai degrabă o nedumerire. Și totuși acești și alți benedictini ai trudei încă anonime reprezintă schimbul. **Stafeta.** În ce mă priveste prefer să risc și să greșesc în contul speranței decît al disperării, al viitorului fără relief decît al unui trecut plafonat.

2. Concursul de debut nu este atotcuprinzător. El nu priveste **colecțiile** noastre, deci genuri întregi : romanul istoric, humorul, anticipația, aventura ,reportajul. Nici critica și teoria literară. Debutînd în aceste genuri ești definitiv salvat de... concursul de debut pentru orice alt gen. De ce această discriminare ? Întîi pentru că seriile și colecțiile au alte cerințe de „materie primă", iar în al doilea rînd mă întreb cine ar putea să **jurizeze** contra-cronometru, în spațiul unui an, lectura a zeci de mii de pagini ? Și cu ce **alte** rezultate valorice ? În plus, avînd în vedere mișcarea portofoliului, speranța de a fi tipărit în colecții începe cu anul 1981, în timp ce prin concurs chiar în 1979...

3. La poezie publicăm an de an, alături de cele trei plachete premiate (în 1977 Grigore Georgiu, Felix Sima, Ileana Zubascu) și un „Caiet al debutanților" cuprinzînd 12—15 „menționați", de obicei cu un ciclu din manuscrisul prezentat. Cu acest corectiv cred că mostra publicată este pe deplin reprezentativă pentru calitatea poeziei anului de concurs. În ceea ce priveste proza, cei trei premiați (Ion Lilă, Grid Modorcea, Letiția Vladislav) au fost strîns secondați de o serie de tineri prozatori înzestrați ca I. Zamora, Th. Paraipiru, V. Artenie, N. Cristache, M. Cecilia Nițu, Valeri Șivan. Ei vor rămîne în balanța concursului următor cu toate punctele acumulate și adjudecate. Aceasta și pentru că dacă concursul de debut la poezie pe anul 1978 — cu 30 de zile înainte de închidere — ne-a adus peste 150 de manuscrise, la proză concursul și-a pierdut în mod evident caracterul.. de masă.

4. Noi inițiative ? Mă tem că de complicat l-am putea complica oricînd, cu ușurință. Inițiativa de bun augur ar privi datoria editurii de a nu-și părăsi debutanții, de a-i „proteja" în continuare pînă la a doua carte. Dar aceasta nici nu mai este o inițiativă, ci o practică. Pe șantierul editurii se și află noile manuscrise ale fostilor debutanți Mihai Tatulici, C. Turturică, Elena Nestor, Viorica Ciorbagiu, Adrian Costache, Florin Logrești, Radu Nițu...

Mircea Sântimbreanu

directorul Editurii «Albatros»

Nostalgia colecției „Luceafărul"

1. Am alcătuit, cu ani în urmă, o lucrare intitulată „Incursiuni în sociologia debutului" ; cine are curiozitatea să o cerceteze (un exemplar se află depus la Academia „Ștefan Gheorghiu") va afla noutăți pe care numai cercetarea statistică le poate revela. Iată o cifră : 46% dintre debutanții perioadei 1960—1970 s-au preschimbat din „stele fără nume", în „meteori" arși, la cel dîntîi contact cu atmosfera densă a vietii literare. Procentul de pierderi prin necon firmare ulterioară este mult mai ridicat în cazul literaturii feminine. Alte constatări : există trei perioade ce par propice debutului : în jurul vîrstei de douăzeci de ani, între 37—42 ani și „între 58—62 de ani" (?!) ; debutul în poezie devansează cu aproape zece ani media de vîrstă a debutului în proză. Există ani rodnici, ani sterpi ; alcătuind un grafic, se va vedea că vîrful de săgeată al abundenței „bate" către anii '63—69. Aceiași ani au dat și cel mai mare procent de neconfirmare sau, altfel spus, de debutanți uitați — de unde se vede că efervescența unui moment literar se întemeiază și pe jocul bulelor de gaz ce se nasc și mor quasi-instantaneu. Desigur, nu-i locul să evoc aici toate constatările ce mi le-a prilejuit acea sumară incursiune în sociologia debutului ; se cuvine subliniat însă faptul că **debutul** este, la urma urmei, o **Instituție** în viața căreia auto-reglarea funcționează poticnit, fiind necesare, în consecință intervenții ordonatoare. Zgîrcenia și excesiva prudență în „gestionarea" debuturilor poate frîna evoluția și stîlci destine, bogăția haotică de nume noi coboară prestigiul instituției în sine și creează stînjenitoare incertitudini.

2. **a)** Concursul pentru debut l-a inventat, cu opt ani în urmă, Editura „Junimea" (vezi cele două antologii „Cerul în apă"). Nu se părea atunci, o soluție ; în momentul de față, concursul nu ne mai entuziasmează. Este o formulă greoaie și rigidă. De pildă, în fiecare an rezervăm două locuri pentru debutul în proză și două pentru poezie. Dacă aflăm trei manuscrise excelente sîntem nevoiți să publicăm numai două. Dacă găsim unul singur cu adevărat demn de atenție, publicăm ... tot două (altfel, nu realizăm planul). Propun nu desființarea concursului ci regîndirea lui, poate chiar preschimbarea fundamentală a formulei, în sensul unei colaborări intereditoriale. Am debutat în colecția „Luceafărul" și am rămas cu nostalgia acelei colecții care grupa debutanții și impunea mai hotărît atenției publicului și criticii decît o poate face oricare editură de una singură.

b) Cu „ceea ce rămîne" de pe urma fiecărui concurs, noi tipărim plachete de o coală (tipografică, nu editorială) grupate în caseta „Zece poeți tineri". Fapt greu de explicat, multe dintre numele astfel lansate au fost primite cu mai mult interes decît debuturile în volum !

c) Pe vremea mea (iată, am început să vorbesc precum bunicii !) debutanții aveau la îndemînă cîteva serioase tribune de afirmare și chiar de consacrare : excelentele rubrici semnate de Mihu Dragomir **(Luceafărul)** și de Miron Radu Paraschivescu **(Contemporanul).** Lor li se adăuga colecția „Luceafărul", despre al cărei prestigiu am vorbit ceva mai sus. Despre debutanți scriau, de regulă, condeiele cele mai avizate. Să vedem cum stau lucrurile astăzi. Revista „Luceafărul" nu pare a fi dispusă să mai acorde același spațiu rubricii de „Poșta redacției", „Contemporanul", de asemenea. Multă vreme (pînă la înființarea rubricilor deținute de Al. Piru și Laurențiu Ulici), despre cărțile debutanților scriau critici începători. Ca „să-și facă mîna". Și se știe cîtă importanță are diagnosticul exact în „secunda zero" a debutantului ! Concluzia : atît presa, cît și editurile pot face mult mai mult pentru cei care bat (cu îndreptățire) la porțile literaturii.

Mircea Radu Iacoban

directorul Editurii «Junimea»

Căutarea de sine

1. Ca pe o permanență a actului editorial, ca pe o datorie față de generația tînără, dar și față de cei ce, din motive care îi depășesc, nu s-au putut afirma în chip firesc la prima tinerețe. Și ca pe o operă de de-provincializare, deci de facilitare a accesului la tipar cu precădere a talentelor care nu refuză, ca loc de creație, provincia.

Procedînd astfel vom contribui la îmbogățirea cu nume noi a literelor românești, după cum am și făcut-o în cei șase ani de cînd ființăm ca editură. Includ aici și literatura în limbile naționalităților conlocuitoare, față de care **Facla** și-a asumat obligații statornice.

2. Editura timișoreană a instituit debutul în volum (poezie) prin concurs. Dar i-am adăogat formula caietelor de poezie, dedicate tinerilor. Prin aceste volume „de grup" pregătite de poeții A. Dumbrăveanu, Al. Jebeleanu, Mandics György, de criticul Eduard Schneider — s-au afirmat poeți de talent ca **Gheorghe Azap, Ion Davideanu, Gabriela Hurezean, Ilse Mehn, Eugen Evu, Gittai Istvan, Horst Samson,** pe care **Facla** i-a publicat ori îi publică și în volume.

La prima lui ediție, în 1977, concursul de debut a fost și o experiență, organizatoric vorbind, și o modalitate utilă de a opera o selecție pe o bază largă și cu o participare largă. Premiații sînt **Sabin Opreanu, Ana Selena, Vasile Dan** și **Valentin Tudor.** Ecourile — aproape toate bune. Dar e încă devreme : unele volume abia au apărut.

Am avut și debuturi **hors-concurs.** E vorba de criticul **Lucian Alexiu,** cunoscut și recunoscut de **Luceafărul** unde publică — un fin și sensibil comentator al fenomenului poetic, precum și de debutul (ca critic) al lui **Mandics G.** a cărui carte, **Ion Barbu — Joc terț** este prima exegeză barbiană de amploare în limba maghiară incluzînd și prima traducere integrală a **Jocului secund.**

3. Întrevăd referința dv. la obligația editorului de a fi obiectiv. Desigur sentimentul „și eu meritam" a existat și va exista. Preselectia au făcut-o pentru concurs trei lectori ai editurii. Comparația între volumele premiate și volumul castă ce va include selectiv alte șase manuscrise (volum aflat sub tipar) va da răspunsul deplin la întrebarea pusă.

4. La vîrsta debutului căutarea de sine devine o frămîntată problemă a afirmării umane. Incertitudini și un dramatism intens însoțesc această căutare. De aceea, tot ce poate veni în sprijinul unui tînăr ce aspiră a deveni scriitor este util, fiindcă răspunsul i-l dă acestuia numai confruntarea cu publicul. Noi, la **Facla,** am debutat zeci de scriitori, nu numai tineri, nu numai intelectuali, și muncitori, ci și doi scriitori-țărani **(Petru Petrică** și **Ion Frumosu).** Intră la presă și un **Atelier al cercurilor literare,** amplă culegere însumînd creația a 26 de cenacluri din județele vestice ale țării. Mulți premiați ai Festivalului **Cîntarea României** sînt incluși în acest volum. Cartea este și un dialog între generații, numeroși scriitori de prestigiu le vorbesc tinerilor despre ceea ce a însemnat cenaclul în formația lor literară. Și vor continua această inițiativă. Altele ni le va inspira atenta urmărire a revistelor, a fenomenului literar pe care momentul actual îl impune atenției editorului în toată bogăția lui. Cred deci că fată de tineri editorul rămîne mereu deschis și mereu dator.

Simion Dima

directorul Editurii «Facla»

Strategia editurii

1. 2. 3. 4. Consider debutul ca pe un act extrem de responsabil pentru că de debut (promovarea tinerilor) depinde, de fapt, viitorul literaturii noastre. Responsabilitatea crește dacă ne gîndim (și cum am putea să n-o facem) la respectul datorat operei înaintașilor, la faptul că prin debut se face primul pas spre integrarea tînărului scriitor într-o serie prestigioasă.

Editura **Scrisul Românesc** este o editură tînără, încă la început de drum. Subliniez acest fapt nu ca pe o eventuală scuză la posibile reproșuri ci ca pe o premisă de la care am pornit în construirea a ceea ce aș numi „strategia" editurii noastre. În acest sens, principală preocupare a constituit-o (și o constituie încă) prospectarea spațiului oltenesc, în vederea recrutării și selecționării talentelor literare reale. Editura noastră întreține raporturi strînse cu toate cenaclurile literare din județ, în intentia valorificării acelor autori cunoscuți în viața de cenaclu, precum și a celor deja afirmați în presa literară. Astfel, am tipărit antologii colective ale cenaclurilor, dintre care aș aminti antologia cenaclului science-fiction **H. Coandă** intitulată „Întîmplări din veacul XXI". Urmărind devenirea și evoluția autorilor antologați, am tipărit anul trecut o nouă culegere cu titlul „Alte întîmplări din veacul XXI". Conducătorul cenaclului, **Alexandru Mironov,** a publicat la noi, în 1977, volumul **Enigmatic pămîntul** cuprinzînd însemnări de călătorie pe mapamond, în replică la celebrele „Amintiri despre viitor" ale lui Erich von Däniken.

Foarte curînd, în continuarea preocupărilor privind cenaclurile, vom tipări antologii grupînd producțiile membrilor cenaclurilor uzinelor Electroputere — Craiova și Combinatul chimic din Pitești.

Din debuturile individuale în volum amintim cărțile de poezie ale lui **Nicolae Dan Fruntelată, Patrel Berceanu, Dan Lupescu, Camil Poenaru, Virgil Dumitrescu,** cele de proză ale lui **Dan Ion Vlad, Jean Băileșteanu** și **Radu Felix,** monografiile critice **VLADIMIR STREINU** de **Serafim Duicu** și **GR. H. GRANDEA** de **Pavel Tugui,** precum și studiul lui **Marin Besteliu** intitulat „Realismul literaturii fantastice", reportajele lui **Mircea Pospai, OAMENI ÎNTRE OAMENI,** despre eroi ai muncii socialiste din Oltenia. Cărțile au fost bine primite de public și de critică, ceea ce dovedește (credem noi) că exigentele editurii au fost de bun augur.

În consfătuirile pe care editura noastră le organizează cu membrii cenaclurilor din județ am adoptat (pînă la instituirea unui concurs de debut și la noi) ceea ce numeam mai înainte „strategia" editurii. Este vorba de dialogul viu cu creatorii din cenacluri, în urma căruia publicăm mai întîi **culegeri pe cenaclu,** apoi **antologii** cu tineri reprezentativi din cenaclu și, în fine, dacă evoluția este sensibilă și certifică valoarea, **cărți individuale.**

Ilarie Hinoveanu

directorul Editurii «Scrisul Românesc»

● Anunțată într-un articol redacțional publicat cu cîteva numere înainte în revista noastră, dezbaterea consacrată condiției debutului editorial cu specială atenție acordată volumelor tipărite în 1977, acum abordează problematica în cauză din perspectiva obiectivelor și a punctelor de vedere proprii factorului editorial. Vom continua, așadar, să publicăm și răspunsurile primite din partea celorlalte edituri în a căror atenție stă cartea de debut, după cum, de asemenea, spre a realiza o cît mai cuprinzătoare confruntare, vom apela la opiniile criticii, în special ale criticilor care analizează în mod curent aparițiile editoriale semnate de debutanți. Nu vom pierde din atenție nici aspectele ce țin direct de procesul de difuzare a cărții de debut, respectiv rețeaua de librării, bibliotecile, în special bibliotecile cluburilor și caselor de cultură ale tineretului. În fine, lucru de la sine înțeles, cititorul însuși, mai ales cel tînăr, va fi și el solicitat să se înscrie în dialogul nostru. Semnificative în multe privinte, răspunsurile la ancheta noastră, publicate în prezenta pagină, mai ales dacă le confruntăm cu „chestionarul" ce le precede, sînt totuși departe de a fi epuizat problema. Iată de ce sperăm că viitoarele înscrieri la cuvînt vor aduce noi și instructive puncte de vedere și, de ce nu, chiar soluții demne de transpus în practică.

Redacția

cariatida

nicolae prelipceanu

Clopot etanș

Într-un clopot etanș
bate o pendulă mare de bronz
o dată la fiecare douăzeci de ani
încă n-am auzit-o niciodată
încă n-au trecut douăzeci de ani
în acel clopot etanș
rămas cu privirea atîntită
spre el
am citit următoarele cuvinte
scrise pe suprafața vizibilă mie
din acel clopot etanș
cine se uită multă vreme
la un bloc de gheață
el însuși va deveni
un bloc de gheață

Început de lume

Din cînd în cînd tot se mai auzeau
scurte exclamații de bucurie
din cînd în cînd tot se mai auzea
foșnetul uscat al frunzelor verzi
din cînd în cînd tot se mai auzea
marea
în liniștea de început de lume
care se lăsase
ciudat
cu ocazia începutului de lume

Nemuritoare valuri

Nemuritoare valuri se ridicau
măsurînd nemurirea văzduhului
mai bine zis partea de jos
a nemuririi văzduhului
pentru că mai sus mai înalt
ajungeau numai copiii valurilor
nemuritoarele valuri
muritorii pescărași
însă unitatea lor de măsură
era prea schimbătoare
și prea era „veșnică pe lume
numai schimbarea"

Ce era

S-a făcut liniște și s-au stins luminile
am rămas singur sub pomul
unde mă prinsese noaptea
am inventat ideea că sfărîmîndu-i fructele
voi afla voi cunoaște

De pe frunze se scuturau picăturile
scoarța pomului era umedă și ea
grădina unde ne găseam se uscase
și o simțeam că se scufunda

Ion Vlasiu : „Stăpînii hotarelor"

Eram aruncat pe o altă planetă
cu tot cu pomul și pămîntul lui
se puneau o mulțime de întrebări
despre adaptarea noastră
la noile condiții
și nici un răspuns

Fiți mai calmi ne-a strigat o voce străină
dar numai arborele o înțelegea
eu în mînă cu fructele lui așteptam
să aud și să văd
să-nțeleg ce era

Neobișnuitele fîntîni sau singurătatea

Bani mărunți de metal aruncam prin fîntîni
bani mărunți de metal lucitor trecător
peste care apa se închidea ca o pleoapă transparentă
și de jos ne priveau numai orbii
mărunți de metal lucitor trecător întunecat
cu bastonul în mînă sondînd
bani mărunți de metal ne orbeau și pe noi
și credeam în acele fîntîni
uneori ne venea să cădem în fîntîni
și în ape departe adînci cu bastonul alb în mînă
să batem rar în placa de bronz
și să atingem iar
a cîta oară oare iarăși singurătatea
placa ei de bronz

Prima scrisoare din nord

Într-un oraș din nord, unde trăiesc și astăzi,
într-o zi de iulie
puternic luminată, au apărut în aer, departe
de mare, lungi șiruri
de pescărași. Țipînd s-au făcut observați.
Suflete zburătoare neidentificate.
Ar fi vrut să se așeze pe valuri, dar nu erau
valuri și au plutit multă vreme
pe valurile neliniștii noastre
pescărușii producători de valuri
într-o după amiază de iulie, într-un oraș
din nord.
Unde trăiesc și astăzi.

gheorghe tomozei

Sînt Apostatul

Sînt Apostatul
acestei iubiri
căreia-i calc și-i dezbin
vertebrele de ceramică.

Zeu la-nceput,
mai apoi preot întunecat,
sînt sclav răzvrătit
în cele din urmă.

Am ieșit din pielea suavă
a acestei iubiri,
uleiul din candele ori sîngele
îmi cade peste mîinile
trase ca dintr-o mănușă de fier
din vechile rugi ?

Biciuiți-l pe sclavul orgolios
cu șira de spinare,
cu șirul dinților albi,
cu argintul fluid
al stelarelor unghii !

Dați-i să fie al lui
colbul zădărniciei,
fețeți astfel încît
să nu-și mai poată întoarce
capul ruginit de trufii !

Lăsați în calea lui drum sterp,
lăsați fumul...

A. E. B.

El se sluțea și se grăbea să-mbătrînească,
el, prea-tînărul și frumosul, bombind
solzoasa lui platoșă dulce-antipatică,
dovedită a fi decupată din carne de crin.

Avea statura noastră dar, părea turn
și chiar era turn, cu intîiele trepte
îngropate cu mult sub oasele străzii
sub rîuri corupte și-ncinerate grădini.

Acum știu, era mărul de-argint
brusc răsfrînt de un cer sfîșiat
într-o conjurație a pumnalelor și l-am văzut
despicîndu-se la rîndu-i fără-nțeles. Acum știu.

(E firesc, desigur, al dracului de firesc
tot ce s-a întîmplat cu el —
ați văzut și domniile voastre, pleznesc
și pieile sfinte zugrăvite de Rafael...)

Fără copii

Sfîrșit de serie-am ajuns, ratare
a zahărului convertit în sare,
cu mine, uite, a pierit o șansă
n-am ajuns lut ci veștedă faianță.

Nimic din tot ce sînt n-are urmare,
întîiul sînt ? Eu m-am voit oricare
și-ncerc nesăbuita cutezanță
de-a mă zidi, însingurat, în stanță...

Desperecheat, dar nu fără pereche,
mi-adaug șirul zilelor umile
unei povești de la-nceputuri veche.

Glasul-copil nu-l știe-a mea ureche
și dintr-atîtea vorbe inutile
măcar pe una o păstrez : copile !...

Trezorier

Ce-am să-i aduc iubitei ? Vai, ajunse
în mine umbra ei să se sculpteze
cu dulci firide și conture treze;
i-aduc o pernă plină-ochi, cu frunze.

Trezorier al toamnei, inc-o dată
în lume fug cu merele (și-o fată)
cu ultima, din veacuri diligență,
vă las, se pare, palida-mi absență...

Țin frunzele cu disperate serii,
bancnote mari, cînd ronde cînd alunge
cu care-n copilie am ajunge,

domenii am corupe și imperii,
dar făr'de veste iarna ne străpunge
cu, singerînd, nervurile tăcerii...

Cîntec

Ploaie, transparență pedepsitoare —
arbore, statuie fără cap —
mi-ați mai rămas, acum cînd luna doare
și-n pielea lepădată a șarpelui încap?

Mai sînteți încă preajma cărui dor,
mai licăriți în care oseminte
cînd crinii, sîngele pedepsitor
lin și-l despoaie peste vechi morminte ?

Desen

Atîta pace mă cuprinde, cîtă
a mai rămas în cupa mohorîtă
din care vara a băut cîndva.
Atîta pace, trupul meu o bea
și își hrănește buzele ascunse
cu dumicatul unei roșii frunze
din care, lin, nervurile s-au tras.

Cînd pleci, e tot ce mi-a rămas...

alexandru brad

Inscripție pe un bob de grîu

Ah, ce sălbatic mă colindă-n somn
Sudoarea verde-a gliei sub zăpadă,
Prealuminatul și preabunul domn
Al vieții noastre lege și dovadă ;

Că-l semănam, acesta-i doar un semn
Făcut mereu, neodihnit, luminii.
El se petrece dureros și demn
Și reînvie-n miezul cald al piinii,

Și ce povară și ce chin și trudă,
Cîte speranțe-adună-n el și-l țin —
Mirosul unei lumi ce mai asudă
Stingîndu-se puțin cîte puțin...

Inscripție pe fruntea poetului

Să săpăm în cuvinte, poeți, pămîntul patriei noastre,
Neliniștea speranței continue,
Să punem în trupul poemelor sămînța neodihnită
A încrederii în viitorul copiilor copiilor noștri!

Nu, nu se poate altfel —
Noi ne-am născut revoluționari!
Vorbele, chiar frumoase, neîncercate în luptă,
Nu țin nici gurii de foame!

Spuneți, poeți, cît de neiertătoare e revoluția,
Moartea cît de trecătoare e
Pe lîngă viață...

Nu, noi nu ne-am născut obosiți
Și nici oportuniști !
Durerii sfinte a mamelor de-a ne aduce pe lume
Numai dragostea de patrie i se apropie
Și doar prima povară e certă !

Să semănăm, poeți, în pămîntul poemelor noastre
Sămînță curată, iertată de lacrimi,
De nedreptatea făcută părinților noștri,
Să rămînem cu fruntea sus
În febra mistuitoare a revoluției
Pînă la ultimul, inegalabilul
Și adîncul suspin
Al trecerii noastre în lumina
Care macină la rădăcina nopții.

Inscripție

Apele nopților îndoielnice curg,
Sapă, pe nevăzute, la rădăcină.
Timpul lucrează — bătrîn demiurg
La groapa zilei ce va să vină.
Tot ce mai vreau e atît de puțin :
Ploile să-mi bîntuie legănarea tîrzie,
Să mă lase vînturile plopii în brațe să-i țin —
Neliniștea lor părelnic scut să-mi rămîie,
Lîngă umărul prieten veșnic să fiu
Cînd e singur, și-i lovit, și îl doare,
Rătăciților — tămăduitoare oază-n pustiu,
Pe fruntea bolnavă — măcar viața din boare,
Copiilor — sfetnic la un capăt de vis,
Soției — amintirea sărutului prim...
Și va fi atît de odihnitor acel necuprins
Și peste mine pămîntul atît de sublim...

Ion Vlasiu : „Munca olarului"

eugen chirovici

Dincolo de tine

Și iar, rizînd, îmi petreceam sorocul,
din ce în ce mai ocolit
de soarele mirării, de aburul naivității,
iar de-ai fi existat din nou, mult mai difuz
te-aș fi privit.

Dar nu era decît deșertul orelor în jur
și mă simțeam mereu, mereu mai vinovat
de vîrstă și indiferență,
de sîngele inert, dresat.

Și nu erai, dar mă gîndeam că poți să fii,
exactă și întrebătoare,
ținînd în mîna stîngă mărul orei
și-n mîna dreaptă miezul nopții
și-n mîna dreaptă coasa iertătoare.

Trece ziua

Cu verdele mării îmi surîdeai la amiază
și-ți cădeau din păr pe umeri fluturi de carbon...
Scoica veche a iubirii te păstrează,
sunet nou și monoton.

Trece ziua din această lume,
uite cerul cum aprinde jocul
sferelor de apă și de spume;
o, cum ride-n dans, în timp, norocul.

Neîmplinire

Fierul ochilor ți-a ruginit ușor,
din mîndria veche ți-a rămas
o mirare-amară,
un ecou mai stins în glas.

Din îndelungata ta dorință-n care ascundeai
o tristețe fără seamăn
mai învinsă te ridici, mai neînvinsă
de o mai indiferentă teamă.

Vino să mă vezi,
lîngă un copac bătrîn aștept
neîmplinita trecere a orelor
din pieptul sting în cel albastru, drept.

FRAGMENTE CRITICE

Marin Sorescu, romancier

Scriam într-un articol anterior că Marin Sorescu are ambiția să devină **scriitor total**, autor nu de cărți, ci autorul unei **opere**. Nu știam la acea dată că el avea deja pregătit un roman, singurul gen pe care îl evitase. Romanul a apărut între timp **(Trei dinți din față**, Ed. Eminescu, 1977) și se găsește, acum, la a II-a ediție. Critica l-a trecut aproape sub tăcere din motive pe care nu știu să le explic. Să admitem că tipologia artistică este variată, și a fi bun poet nu înseamnă, fatal, a fi rău prozator. Există vocații univoce și vocații, ca aceea a lui G. Călinescu, care se exprimă aproape în cvasi-totalitatea genurilor literare. Putința, nu a dedublării, ci a supunerii sensibilității la realitate estetică a speciilor literaturii, este la el practic nelimitată. Scriitor total nu este acela care încearcă să rateze mai multe genuri, ci scriitorul care, avînd o viziune cuprinzătoare a existenței, este nemulțumit de cadrele poemului sau ale piesei de teatru și caută, atunci, să îmbrățișeze mai multe teme și să folosească mai multe instrumente. Cel dintîi cade în spețа banală a **omului de litere**, autor de cărți, de obicei superficiale, în limba mai multor genuri. Scriitorul care aspiră spre totalitate impune, repet, o operă și, dacă are ca Victor Hugo un mare talent, poate să stăpînească nu poezia, drama sau proza, ci **literatura** unei epoci.

Nu vreau să-l nedreptățesc pe Marin Sorescu printr-o analogie jignitoare, cazul lui este altul, alta fiind și condiția (și tradiția) literaturii noastre. Poezia română a mers de obicei mînă în mînă cu jurnalistica sau cu proza lirică, iar romanul a ajuns la maturitate ieșind de sub tutela lirismului. Poet liric și, în același timp, romancier obiectiv a părut, mult timp, și mai pare și azi, pentru critica românească, o imposibilitate. Însă șansa criticii este să accepte realitatea literaturii și să admită că excepția are în acest domeniu valoarea unei legi. Legea care contestă legile constituite. Ce înseamnă, în fond, a fi obiectiv în roman dacă nu alt mod de a pune în fața realității oglinda unei subiectivități ? A scrie un roman este pentru un poet o concesie și un exercițiu : a lăsa și pe alții să vorbească în **discursul** său și a accepta, în același timp, ca sursă a creației banalitatea existenței.

Trei dinți din față nu este un roman liric, nu-i nici măcar un roman simbolic (altă variantă a lirismului în proză), este, pur și simplu, un roman de observație, scris limpede (cu strălucirea simplității) și cu o compoziție nesofisticată. Iritat, probabil, de inutila complicație a romanului de azi și de lipsa lui de epic, M. Sorescu scrie o carte cu o intrigă bogată (multe „coincidențe", suspansuri, piste false) și încearcă să fixeze o tipologie verosimilă în ordine psihologică și socială. Abuzului de introspecție și fragmentarism, autorul îi răspunde, programatic, printr-o narațiune nu zic liniară, previzibilă, dar suficient de clară pentru a afla din primele pagini cine vorbește și a cunoaște, în continuare, care este esența dramei.

Drama iese din fervoarea cu care niște indivizi înzestrați, ratînd în planul vieții, ratează și în artă. Val, sculptor, Tudor Frățilă, gazetar și prozator, Olga, femeie pasională și inteligență speculativă, eșuează dintr-o prea mare vitalitate interioară și neputința de a trece de la gînd la faptă. O posibilă explicație dar este ea cea mai profundă ? Val, fost miner, pictor de vocație alungat din institut pentru că prezentase ca lucrare portretul unei lăptărese teribile, Baliță este un spirit contestatar, în neputință de a-și canaliza revolta în artă. Singura lui operă este statuia (capul) **Olgăi**, femeia stranie pe care o iubește și de care va fi părăsit încă din prima noapte, după o plimbare prin parcurile orașului. Statuia se sparge și celelalte proiecte (un complex de volume simbolizînd **Speranța**) sînt abandonate. Val se îneacă (se sinucide?) în Deltă unde se refugiase pentru a pedepsi o ezitare (a sa) și o trădare (a femeii). De la el rămîne, păstrat cu grijă de gazetarul Tudor **(martorul)**, un mesaj într-o limbă inaccesibilă : babiloniana. Mesajul unei sensibilități superioare și a unei inteligențe care n-au aflat (sau au fost împiedicate să afle) calea spre realizare. Numai prietenia (Tudor) și iubirea (Olga) pot descifra într-o oarecare măsură secretul acestor cuvinte scrise, apoi, pe nisipul unei plaje pustii în dezolarea cea mai adîncă. Însă iubirea și prietenia ajung tîrziu, omul care ar fi putut întruchipa Speranța în artă a unei generații părăsește în chip tragic viața.

Însă pînă să ajungem aici, parcurgem un roman cu un ritm precipitat și o intrigă, repet, ce bate spre misterul romanului polițist. Olga este măritată, și soțul, Șandru, gelos feroce, își urmărește adversarul și încearcă de două ori să-l suprime. Tînăra femeie are un moment de derută și încearcă să se sinucidă dar, ca într-un film senzațional, o salvează părul ei lung prins, în cădere, de o traversă a podului. Ieșind din starea de criză, Olga rătăcește pe străzi și este culeasă de Nucu Constantiniu, fante de Cluj, seducător de profesie. Olga suferă, zice prozatorul, de „complexul Ienăchiță Văcărescu". Este, altfel zis, o **amărîtă turturea,** iubește pe Val, dar are presimțirea catastrofei și provoacă, din inconștiență sau disperare, un șir de drame. Ratează moartea, așa cum ratează — cu ardoare — în viață. Ea fuge de Val, fuge și de Șandru și cedează, din silă, lui Constantiniu. Scena căderii ei este de mare subtilitate psihologică. Bărbatul este un escroc sentimental și nu ascunde acest fapt. „Sînt o victimă a eternului feminin" se mărturisează el și roagă cu lacrimi în ochi pe femeia din fața lui să-i facă hatîrul de a nu se îndrăgosti : „Te rog frumos, dacă vrei îți cad în genunchi (...) să nu te îndrăgostești de mine". Constantiniu joacă rolul ciinicului copleșit și „deschiderea" lui nu rămîne fără urmări. Lucida, orgolioasa Olga cedează, și, ironie a sorții, fugind de marea ei iubire, concepe cu un individ mediocru și vulgar.

Alunecarea femeii provoacă un lanț de întîmplări tragice, sporind numărul misterelor și coincidențelor în roman. Constantiniu povestește, în timpul unei excursii în Deltă, aventura lui cu Olga și, printre ascultători, se află soțul înșelat și logodnicul părăsit. Soțul pune mîna pe cuțit și spintecă (involuntar) pe seducător. Mai tîrziu, cînd Olga este reprimită în patul conjugal, Șandru, soțul, dă cu mașina peste... același Constantiniu, așezat în calea turuor. Seducătorul are o bogată biografie în spate și un fir al ei duce, pe o cale colaterală, la Tudor Frățilă, prietenul lui Val. Urmărind acest fir, romanul se complică, apăr personaje noi și întîmplări vechi. Acțiunea se mută, pentru oarecare vreme, în Iașul studențesc din anii '50, unde dăm, din nou peste inevitabilul Constantiniu. Tudor Frățilă, **martorul** păgubos, iubise o colegă, Diana **Dălălău, căzută** în mrejele lui Constantiniu. După mulți ani, Tudor revede pe Diana, despărțită între timp de fatalul seducător, și vechiul sentiment revine. O altă fatalitate, de ordin social, împiedică însă brutal și această iubire. Pentru că scrisese un articol curajos, gazetarul Tudor Frățilă este eliminat din redacție de dogmatica Stoicescu și dat, în cele din urmă, sub false acuzații, pe mîna autorităților. După Val, Tudor este al doilea **dinte** care cade. Centrul de greutate al romanului se deplasează de aici înainte spre destinul acestui tînăr incapabil să accepte „festivismul" în literatură și ipocrizia în viață. Minte ascuțită și gură rea, Tudor devine, fără voia lui, **martorul** (și victima) unei generații ce are de înfruntat conformismul spiritelor dogmatice. Foarte vii, sub raport literar, paginile despre mentalitatea unei epoci, reprezentate, între alții, de Șandru, eternul director. Șandru crede că artiștii sînt niște paraziți și dacă ei nu mai innebunesc azi (sîntem în 1957) aceasta se datorează faptului că artiștii — explică el — „o duc prea bine. (...) Toți sînt grași și roșcovani și atît de sănătoși la minte încît nu uită să ceară mereu să li se mărească tarifele".

Roșcovanii dau însă semne de angoasă. Un poet, Mitache, suferă de delirul persecuției și, într-un moment de criză, vrea să strîngă de gît pe prietenul său, Tudor Frățilă. Tudor însuși are nervi „cu clopoței" (notează prozatorul) și se gîndește des la moarte. Atacat de psihopat, el nu opune nici o rezistență, mai înainte își băgase capul într-un butoi cu apă și numai mișcarea bruscă a unui pește împiedicase o sinucidere monstruoasă. Nu s-ar putea zice că artiștii „sănătoși" au un psihic de piatră.

Sarcasmul este arma lor de apărare. Revolta lui Val și a lui Tudor ia forma ironiei violente și a paradoxului. Într-o epocă în care și „dumnezeu depinde de contemporanii săi", personajele lui Marin Sorescu fac tot ce pot pentru a rupe relațiile utile și a scandaliza spiritele pioase. Prozatorul, construind astfel de naturi spirituale, este în largul lui. Toate personajele din **Trei dinți din față** fac spirite și iau peste picior pe indivizii înveșunat mediocrii și răi, ca Șandru. Există chiar un abuz de speculație în vorbirea personajelor și, de la un punct, subtilitățile nu mai pot fi urmărite. Val, Tudor, Adrian (ziarist ca și Tudor), Olga sînt mereu în vervă și,

Eugen Simion

Continuare în pag. a 6-a

teatru

t

Săptămîna teatrului scurt...

...la a doua ediție, vine să amplifice o stare de spirit postulată cu generozitate o dată cu fiecare nouă întîlnire festivalieră. Dar fără îndoială că pentru **cronicar** surprizele nu sînt (sau nu trebuie să fie) definitorii. Întrebările rămîn. Ele au constituit de altfel substanța acestei „Săptămîni" inițiată la Teatrul de Stat din Oradea. Aceasta deoarece caracterul experimental propriu teatrului scurt, ca formă esențializată de artă, este în contradicție cu afirmațiile pedestre, comode și vulgarizatoare care își caută refugiul sub masca bunului simț, dar și cu experimentalismul superfluu. Problematica acută adaugă un plus de specificitate. Însă adesea, de la text la spectacol, distanța creează un puternic recul, tot așa cum spectacolele meritorii bazate pe texte insignifiante nu pot depăși limita medie a interesului, circumscrisă de simplul pretext. În cuvîntul participanților la dezbateri s-a făcut remarcată și atenția pentru opțiunea repertorială, nu întotdeauna la îndemîna creatorilor. Totodată s-a relevat și o anume indiferență a instituțiilor de cultură în raport cu producțiile mediocre, ale căror mostre au afectat din nefericire și festivalul actual. Din exemplele aflate într-o flagrantă opacitate estetică, străine oricăror criterii valorice, cel mai des citată a fost dramatizarea actorului Mihai-Doru Atanasiu de la Teatrul „G. Bacovia" din Bacău, „Flori pentru mai tîrziu", urmat îndeaproape de spectacolul Teatrului de Stat din Reșița intitulat „El și ea... ea și el" și purtînd subtitlul (! ?)... „Conu Leonida față cu reacțiunea", o intolerabilă disoluție a sensurilor piesei lui I. L. Caragiale. În fapt, relativitatea ierarhizării este numai aparentă, ea neexprimînd un punct de vedere preferențial.

La polul opus, judecata juriului s-a pronunțat în favoarea spectacolului „Occisio Gregorii în Moldavia Vodae tragedice expressa" (primul text de teatru românesc) pus în scenă la Oradea de regizorul Ion Olteanu, care a obținut Marele Premiu al „Săptămînii teatrului scurt". Premiul al II-lea a fost acordat spectacoluiui „O sărbătoare princiară" de Teodor Mazilu, în regia lui Mircea Cornișteanu (Teatrul Național Craiova), iar premiul al III-lea a revenit montării piesei „În ceasul al 13-lea" de Dumitru Solomon (Teatrul „G. Bacovia"), regizoarea Letiția Popa fiind încununată cu premiul pentru regie. Pentru excelenta contribuție plastică la spectacolul „O sărbătoare princiară". Ion Dogar Marinescu a primit premiul pentru scenografie. Premii de interpretare au fost conferite actrițelor Gilda Marinescu, Kiss-Török Ildikó, Agata Nicolau și Irina Mazanitis. Pentru formula originală a spectacolului „Strada iubirii" regizorul Al. Tocilescu a obținut Diploma specială a juriului. Prin ceea ce și-a propus, dar și prin realizări, „Săptămîna" de la Oradea a adus pregnante confirmări.

Valentin Dumitrescu

film

f

Tîrzia iluminare

Filmul **Urgia** înregistrează o adevărată performanță prin calitatea imaginilor, fiecare secvență aducînd o altă uluitoare tratare de culori, o altă extraordinară compoziție de planuri, unghiuri, umbră și lumină. Pelicula e atît de frumos, de armonios, de rafinat lucrată încît asistăm la derularea unei culegeri de „imagini memorabile", demne de o antologie a scenelor de film. Culorile Bucovinei vin să tălmăcească filmic toate splendorile acestui pămînt românesc, capătă o gradație și o gamă de intensități miraculos expresive, alături de care negrul de cărbune și albul de var sînt mereu chenare sau stîlpi, cadre care organizează magistral spațiul peliculei. Există cîteva scene de o asemenea frumusețe că ele se prelungesc pe retină de-a lungul secvențelor următoare, atenuînd atenția pentru desfășurarea filmului propriu-zis. Iar imaginea finală este una dintre cele mai frumoase scene finale de film pe care am văzut-o de la **Blow-up** pînă acum. Gheorghe Voicu este artist, artist adevărat, dăruit cu simțul culorii și al proporției, nu numai un excelent operator de film. Imaginea asigură acestui film longevitate în valoare, la fel și partitura muzicală semnată de Adrian Enescu, compozitor cu puternică amprentă proprie, strălucit în selectarea motivelor folclorice și transcrierea lor în discursuri melodice (interpretează Sofia Vicoveanca).

Războiul și urmele lăsate de el sînt o urgie pe capul oamenilor — temă frecventă în cinematografia mondială (remarcabila carte **Filmul și armele,** semnată de Manuela Gheorghiu o demonstrează), nemiloasă și atroce, asemenea calamităților naturale. Povestea acestui film (scenariul : Fl. N. Năstase) ne aduce în fața ochilor urgia care s-a abătut asupra lui Victor, bărbat în toată firea, soț al Catrinei și tată al lui Mihai, urgia care s-a abătut asupra unui sat sucevean prin cel de al doilea război mondial. Asupra războiului se „filosofează" de cîteva ori în film, eroii o fac cu amărăciune și decență, cu multă resemnare. Regia (Andrei Blaier și Iosif Demian) abordează permanent flash-back-ul, conducînd acțiunea pe două planuri la fel de încărcate emoțional. Dar cazul claustratului Victor s-ar fi impus a fi mai profund investigat, chiar dacă „iluminarea" din final (care intervine ca o poantă) încearcă o motivație. Personajul fascinant nu reușește să fie Victor (Gheorghe Cozorici e bine retribuit în rol și se achită curat de el) și Catrina, soția lui (Luiza Orosz — interpretă excelentă, minunat aleasă, cu o prezență cinematografică demnă de aplauze) o personalitate viguroasă, virilă, dublată de puterea feminină a supunerii în fața dorinței și hotărîrii bărbatului, a fidelității indiscutabile pentru care timpul nu contează.

Atmosfera satului românesc din nordul țării, obiceiuri și pitoresc, sînt surprinse cu migală și redate cu impresionant verosimil (caz rar, căci de obicei se cade într-un șablon operetist). Numeroase episoade ar putea fi considerate scene „tari". Dar **dramatismul** răscolitor lipsește acestui film, în ciuda aglomerării de **întîmplări dramatice** la care asistăm. Belșugul de calități estetice tinde a se armoniza cu drama înfățișată, a ajuta deslușirii sufletului omului.

Corina Cristea

televiziune

tv

Secvențe

● Reluate mereu în rețeaua cinematografică sau pe micul ecran, filmele genialului Charlot continuă să incinte generațiile și să le pună întrebări. Ce putere secretă, ce har nemaipomenit le împing deasupra și le scot din uitare ? Oricît ar părea de ciudat, filmele lui Chaplin nu îmbătrînesc nici măcar cu o secundă. Furtunile de rîs și furtunile de tristețe din filmele sale, satira și sarcasmul, ascuțite ca tăișul de sabie, își păstrează intacte forța și prospețimea, pe care le simțim radiind, cu toată distanța în timp care ne separă de epoca mereu tînărului Charlie. **Dictatorul,** filmul difuzat săptămîna trecută rămîne un film genial, o satiră politică inegalabilă. Și să ne gîndim la perioada în care a fost realizat. Este filmul în care, cu toată abundența de situații comice, de gaguri, Charlie joacă cu o profundă seriozitate și chiar cu o anumită crispare, am putea spune. Satirizînd fascismul, ridiculizîndu-l pînă la grotesc, Chaplin pare a ne avertiza tot timpul că de această dată trebuie să rîdem ceva mai puțin și că avem în față noastră povestea (ilustrată în datele sale cele mai semnificative și mai brutale) unei perioade nefaste din istoria omenirii, astfel că de-a lungul filmului secvențele sînt în așa fel alternate, încît hohotul nostru de rîs, abia dezlănțuit, trebuie să se retragă și să înghețe la amintirea fascismului și a urmărilor lui. Pe alocuri mesajul satiric al filmului atinge sublimul : să ne amintim de scena în care dictatorul Hynkel face echilibristică cu balonul-glob pămîntesc, ilustrare perfectă a infantilismului tembel al dictatorului care a aruncat omenirea în marea conflagrație.

● Un nou serial. „Familia Palliser" confirmă încă o dată înaltul profesionalism al producătorilor britanici. Cronică de societate și poveste de dragoste, serialul realizat cu acuratețe deosebită amintește de „Forsyte Saga". Înundat de o lumină neobișnuit de pură, serialul gravitează, cel puțin deocamdată, în jurul ființei valoroase a Ladyei Glencora (Susan Hampshire).

● Foarte reușită versiunea T.V. a piesei „Doctor în filosofie" de Branislav Nușici, în adaptarea și regia lui Matei Alexandru, cu o distribuție în care se remarcă : Marian Hudac (unul din cele mai bune roluri ale sale), Valeria Gagialov, George Mihăiță (un rol cu apreciabile subtilități), Mihai Dinvale (remarcabilă apariție a acestui actor tînăr), Ioana Crăciunescu (o actriță care ar trebui să fie distribuită mai mult), Mihai Fotino, Ilinca Tomoroveanu, Ileana Stana Ionescu și Tamara Buciuceanu.

Mircea Florin Șandru

priveşte cîntăreţule
şi fără teamă

de ce a trebuit
să fim şi astfel
ncercaţi
de ce înfrinţi adesea am ieşit învingători
ce forţe şi-a-ncercat istoria prin noi
pe marginea primejdiei aprinsă-ntotdeauna
ce limite-a forţat fragilitatea noastră gînditoare
mai exersate simţuri să avem la îndemînă
şi numai o durere
cu mult prea mare
la răscruci la cumpeni
să ne nască mai deplin

să ne-nsoţească
de-a lung de veacuri
doar un singur mit
ori poate vrei pămîntule să te războni pe noi
poporul cel mai iubitor de stele
nu pentru cum privind cadranul lor te-ajuţi
şi-ţi poţi or'ndui călătoriile pe mare
ci pentru-acea egalitate-ntru desmărginire
să fi aflat doar noi
sudoarea stelelor
numită-n altă limbă
rîuri lacuri

priveşte cîntăreţule
şi fără teamă
înapoi
materia în legăturile-i nedesfăcute să rămînă
din albu-i miez oţele mult mai albe să nu-şi scoată
chiar gravitaţia cea incoloră-ntr-adevăr
tu dincolo de ea priveşte la tipare
la fiinţarea care trebuie sporită să rămînă
în faţă n-ai pe nimeni
capul să-şi întoarcă
doar privirea ta
mai ager trup croindu-şi

n-am observat
nici creşterea nici coacerea

abia am mai văzut
spre linia ferată
cum înfloriră pomii
puteri îşi luară frunzele din trăinicia
din aspra închegare a fantasticei păduri
din inima ei dulce şi-amară în lumină
şi-n coajă se-nveliră fructele mai lin decît pe-o rană
sfioasă creşte şi se-nchegă carnea într-un om bătrîn
eu însumi parcă
rodisem într-o seară
şi nu puteam intra în casă
în spate cu coroana unui măr

n-am observat
nici creşterea nici coacerea
nici strînsul griului
securea n-am înfipt-o-n nici-un lemn
şi nici cu coasa-n iarbă n-am deschis cărare
nu mi-am golit fîntîna-n zori de apă
i-am luat în orice clipă însă lunii
din umbră din îngîndurare fotografii cu creierul
şi m-am gîndit cum poate
din albăstrimea lacurilor suptă
lumina s-o-ntreţie veri întregi
floarea de nufăr

şi-a revenit pămîntul
şi-a revenit oraşul
cu prisosinţă-n toate
şi dacă am îmbătrînit cu-o viaţă
un an de bună seamă este lipsă-n viaţa mea
m-am cumpănit cum am putut pe dublele tăişe
în porţile chiar dacă nu mai sînt pilonilor de brad
c'ntind un cîntec de reaşezare-n spirit şi obîrşii
şi dacă-i roşu-n pietre
acesta-i este rostul
aceasta-i e menirea
sîngelui meu de adîncime

să crească arborii
pădurile să clopotească

numără anii
înainte şi după cutremur
din punctul secundei de fier
bradul rupt din senin în grădină mai zace
trunchiul lui l-ai gîndit căprior pentru casă
arată şi-acum descărnat în picioare steaua polară
şi înaintea teilor ce i-a cojit la rădăcină s-a uscat
s-a petrecut din lumea celor vii vecinul

cîte furtuni şi cîte fulgere
nu şi-au cerut iertare pentru stricăciune
cu o căldare plină de cărbuni
un om se cumpănea pe zare

acum să prindem
să folosim această clipă
de linişte ce ni s-a dat
cît somnul încă doarme şi poate fi cutreierat
cît greutatea-şi uită-n tecile de piatră
oţelul fascinat de cea mai simplă rază cu putinţă
cît peste orice flăcări te fereşte încă
zalele din lînă cenuşie împletite
din lutul mestecat cu iarbă
şi piatră şi nisip şi sînge-n gură
poţi înălţa colibe
dar şi cetăţi eterne

unde se duce boala
trasă de mări
de munţii grei de sare
şi iată iarăşi sîngele-mi purtat în lujere de sticlă
şi răsturnat încet dintr-un flacon într-altul
în tăcere cu precauţii infinite în lumina tare
de parcă-i o ciudată materie puternic explozivă
sămînţă-ntru purificarea lumii şi-nceput de lume
să crească arborii
pădurile să clopotească
pe miezul pămîntului odihneam
şi stelele mai le lăsam să mă viseze

lumea de azi
spre lumile de mîine

mă scol în zori
îmi număr în tihnă
bătăile inimei
să ştiu ce fel de zi va fi mai către-amiază
şi cîte stele şi ce lună noaptea vor mai răsări
legaţi cu zbor de păsări colorate
doi cîte doi se umflă pomii în grădină dau la cîmp
pe marginea fîntînii am găsit o rădăcină de salcîm
mi-absoarbe-afară vîntul
masa grea de lemn la care scriu
seminţele se-ntreabă
de nu sînt fulgerul cel aşteptat

de-aş fi în stare
de-aş putea să nu gîndesc
doar pentru mine
în mine însumi aplecat cu îndîrjire
în căutarea-nfrigurată-a celorlalţi
eu ştiu s-a petrecut aici un fapt anume
mai important decît un zbor de luni de zile-n cosmos
mai important decît o debarcare pe un astru
vine grăbit şi seceră
un timp care nu iartă
nu-i prea tîrziu să-ntoarcem armele
să cercetăm de ce adîncul nu ne rabdă

fie la îndemîna tuturor
învăţul drept al omului
căutător de sine
în chiar izvorul fiinţării sale
în chiar suprema lui voinţă de a fi
lui nici-o limită nu-i este pe deplin închisă
şi nu-l apasă nici-o tragică durere mult prea tare
să nu-i preschimbe apăsarea-n piatră rară
mă simt asemeni unui vas de sînge
în care şi-a pecetluit mesajul
lumea de azi
spre lumile de mîine

băteau în inserare
la voroneţ la putna

unde te-ai dus
fantastică pădure
de la ziduri
lin desfăşată-asemeni scîndurilor de pe oasele sudate
în care porţi ceardacuri stîlpi şi case
pilonii tăi rămaseră-n lumină să-şi aşeze rostul
subt care bardă înmuiată-n prima rouă
aţi dat în floarea tare amînată de atîta vreme
s-a răspîndit aleea voastră sacră
de-a lung de drumuri simple
înălţate către munte
coborînd la mare

parcă te-am auzit
zburînd noapte de noapte
cu aripi liniştite
şi trunchiurile tale reîncremeneau în poduri
şi licăreau la mori la pive şi la şteampuri
albite de făină de-o volbură de ape şi de aur
alunecau coloşi de marmoră pe ele şi vapoare
din coaja lor clădire de clădire se desghiocau şi noile oraşe

băteau în inserare
la voroneţ la putna
să nu se rătăcească să nu cadă
vreun călător mai singur printre stele

eu încă mai stăteam
de piatră neagră
lăsîndu-mă de legi şi nume scris
pe cînd cariatidele alcătuirii tale
duceau un luminiş albit de lună-n munţi
redevenind
în liniştea de morţi ştiută stînci rotunde
să nu se strice în milenii ordinea firească
ploi dese
ploi cu sînge
mă-mpiedicară-n noaptea asta
să mai ies din casă

se-aude frunza
pe o planetă-ndepărtată

ţii minte pădurea
cine-ar putea s-o uite
din acea dimineaţă
sclipea în toată liniştea-i adîncă
îşi năzărea conturul surd fremătător pe margini
în timp ce-n vale cu mişcări încetinite la izvoare
cu cărămizi de lut şi paie stivuite-n soare
îi ancorau îl întăreau vreo cîţiva oameni temelia
pe culmile domoale
părea un fruct mai mare
desghiocat din inspumarea
livezilor de meri

se-aude frunza
mestecînd lumina
pe o planetă-ndepărtată
şi cînd e tînără pădurea cu puieţi de lapte cruzi
în legănarea-nceţoşată aburind a os de miel
şi cînd bătrînă fără veste redevine
înţepenind în ceruri mări întunecate
încetinind pămîntului rotirea
topoarele uitate
în desimea ei
cu fierul mohorît
sclipiră aur pe tăişe

plutea încet
aproape fără aripi
de pe un deal pe altul
fugeau încetinit izvoarele din botul căprioarei
în aer deodată rămînea vreun vultur singur
ci numai în zburare se desena mereu la poalele pădurii
priveliştea acelor doi bătrîni veniţi de nu se ştie unde
în iarba moale să-şi ia prînzul bărbatul şi femeia
iată-i cum trec pe lîngă noi
aproape i-am putea atinge
o albă flacără-ntr-o sticlă-albastră
ducîndu-şi rînd pe rînd la gură

Biblioteca Luceafărul NR 3 MARTIE 1978 GRIGORE HAGIU

DE ACELAŞI AUTOR :

autoportret în august (E.P.L. 1962)
continentele ascunse (E.P.L. 1965)
sfera gînditoare (E.P.L. 1967)
de dragoste de ţară (Editura Tineretului 1967)
poezii (E.P.L. 1968)
spaţiile somnului (E.P.L. 1969)
nobleţe de stirpe (Editura Tineretului 1969)
nostalgica triadă (Editura Eminescu 1970)
cîntece de stemă (Editura Militară 1971)
poezii (Editura Eminescu 1973)
miazănoaptea miresmelor (Editura Cartea Românească 1973)
zenit de anotimpuri (Editura Eminescu 1974)
sărbătorile anului (Editura Militară 1975)
descîntece de gravitaţie (Editura Cartea Românească 1977)

„Îndrăgostit de culori şi de cuvîntul vulnerabil să se schimbe-n zodie". **(Fănuş Neagu)**

„El nu e poetul speculaţiei desfăşurate şi nici al succesiunii ameţitoare de imagini, ci al unei tensiuni ciudate care-şi inventă o cauză nebănuită". **(Mircea Martin)**

„Cert este că „psihanaliza poetică" a lui Grigore Hagiu fixează în chiar stratul plutonic al proceselor sufleteşti cele mai obscure un puternic focar de blîndeţe, precum legendele depun pe fundul oceanelor, printre plante bizare şi monştri marini, palate reverberatoare de mărgean şi diamant". **(Valeriu Cristea)**

„Voluptatea absenţei, a trăirii prin cuvîntul demiurgic, nu se poate compara decît cu aceea a tăcerii... Difuziunea aceasta în obiecte ascuţite, în fiinţe şi gesturi stranii, dezintegrarea percepţiilor rutiniere şi recrearea unei lumi transparente, ca un miraj, nu ar fi fost posibilă însă fără liantul voluptăţilor melancolice venind din explorarea filonului eminescian, cel mai adînc şi fecund pentru talentul adevărat al lui Grigore Hagiu". **(Dan Laurenţiu)**

„Poetul pîndeşte ceasul de taină al naturii, clipa cînd totul, deşi viu şi agresiv de concret, pare a-şi suspenda violenţa vitală situîndu-se într-o stare nouă, a cărei scurtă nemişcare poate da revelaţia veşniciei. Cu un cuvînt al său, des întrebuinţat, Grigore Hagiu este un poet al „fantasmelor". Nu realitatea pare a fi obiectul poeziei sale ci un „desen interior" al ei, protecţia propriului său suflet şi gînd". **(M. Ungheanu).**

„poezia să se bazează, aproape în întregime, pe o relaţie de dualitate şi pe tensiunea ori decalajul care se creează la un moment dat între cei doi termeni : începînd de la constatarea, rodnic poetică, a dublei alcătuiri a fiinţei umane, din spirit şi materie, din eu şi altcineva, trecînd apoi prin faţetele realului şi ale vizualului, ale mişcării şi ale încremenirii, ale viziunilor senzoriale şi ale meditaţiilor abstracte, ca să se răsfrîngă, în cele din urmă, în planul expresiei". **(Dan Cristea).**

„Sensul (poeziei lui Grigore Hagiu n.n.) poate fi citit şi ca o descriere a căilor de acces, a mijloacelor de pătrundere în starea de revelaţie. Ca o reprezentare a tehnicii de reculegere, prin intermediul căreia adîncimile devin transparente, vizibile şi de o stranie elocvenţă. Ca o „linişte", o îmbinare magică, o decantare înceată, la capătul căreia percepem ceva din temeiul secret al vieţii, al morţii, al relaţiei şi întrepătrunderii celor doi termeni fundamentali". **(Lucian Raicu)**

„Poezia lui Grigore Hagiu este de natură substantivală, atribut ce derivă din esenţialitatea ei, din faptul că nu povesteşte, ci instituie realităţi. Întoarsă spre taine, poezia substantivează, caută un singur cuvînt ce închide în sine toată lumea". **(Aurel-Dragoş Munteanu)**

3 MARTIE 1978
Biblioteca Luceafărul

GRIGORE HAGIU

fantastica pădure

despre războiul
cel mai scurt cu putinţă

nu din amintire
nu cu sîngele
nici cu nervii şi oasele
acum se scrie cu toţi străbunii
cu toate jertfele neamului meu viitoare
cu pămîntul de unde cîndva m-am născut
cu primul meu ţipăt zvîrlit către astre
toamna prin el să se-mprăştie-n lume
cu o casă
cu o rădăcină de măr
cu un fulger albastru
cu o cîmpie izbită de vis

mă doare oraşul
aripa lui locuită
cu grele fantasme
un trosnet înfundat din adîncime
mai apăsat şi înspăimîntător decît
o rupere brutală de vertebre
tot stăruie cu încăpăţînare-n mine
se scurge-n tresărirea degetelor mele
oriunde-aş fi
mă zvîrcolesc şi-mpestriţez
cu linii locul
ascuţiş al forţei oarbe

idoli primitivi
de lut bălos
cuvintele se-nşiră
nu mă mai rabdă respiraţia grăbită
nu mă mai rabdă inima făcîndu-şi loc
învineţindu-mi coastele şi pieptul
nu mă mai rabdă învîrtirea
pe gravitaţie spasmodic strînsă
despre războiul
cel mai scurt cu putinţă
cu cele mai grele pierderi
mărturiseşte condiţia umană

atunci era începutul
miracolul semnului

o boală uitată
o rană închisă
cutremurul din copilărie
timpul şi anul şi luna şi ora
şi trăsnitoarea secundă mi le-au reamintit
carne şi oase şi sînge şi seve de-atunci
trupului fără-ncetare am supt
mult mai puternic să simtă în el izbitura
însuşi pămîntul satul
de iarba şi frunzele pomilor
numai greutate curată
a fost să-şi întîmpine sinele

dar unde s-au dus
preafericitele zile
spornic împletindu-şi uitarea
în ce adîncimi de celule necercetate
lumina nelumească-a nopţii şi-a depus
otrava ei zbătîndu-se tăcut spre luna plină
şi-n ce-ascunzişuri sufletul mai fuge încă
pe urma lui cu două coşuri lungi de casă dărîmate
subt care arbori
mai reînvii copilărie
cu somnul aburindu-şi trena
de-a curmezişul scărilor de lemn

atunci era neştiinţa
atunci era începutul
miracolul semnului
maica ce tînără doamne ce tînără încă
din pat smulgîndu-te cu tot cu vise
din rădăcinile cearşafurilor albe
afară în grădină să te scoată la liman
cu braţele-mpletindu-ţi cald marsupiu
în prag de iarnă
în grozava noapte
lipit de pîntecele ei
cum începea să-ţi lumineze capul

ce vuiet se vorbise
acolo sus în vasta-mpărăţie

pădurile au stat
în pacea lor eternă
în puritatea lipselor de rază
fîntîni închipuiau pe culme luminişurile
arar cu capete de căprioară pietruite
şi-n sanctuarul dacic
trezit din amorţeală iar
un fum subţire înălţase-altarul îngropat
mireasma de răşină
mai purta în înălţime
o vară de fantasmă
uscată secetoasă

şi s-au cutremurat
în ele însele
tulpinile de brad
securile izbind în carnea moale
se auziră pînă-n leneş ţărm de mare
şi fierăstraiele sclipiră scurt lumina
de linie ferată împlîntată-n noapte
ţapinele se-ncrucişară peste jgheaburi
şi cum se înnegrise tot pămîntul
în rădăcinile-ncordate
puteai să ştii ce foame bîntuie
ce sete grea de minereu de fier

aproape-nţelegeam
ce vuiet se vorbise
acolo sus în vasta-mpărăţie
şi cum cuprinseră-n de sine rărîtura
şi cum ţineau în ceruri înstelarea
şi cum se pregăteau de luptă
pădurile de brad spre vale-şi răbufniră
preaplinul împietritului lor sînge
acord prelung şi rupere năpraznică
livid de parcă te-ai scula de dimineaţă
cu o biserică pictată
sfărîmată-n braţe

să potolim încă o dată
infernul puterile

şi se cutremurară toate
secunde cît o viaţă
cît o moarte
o lună aspră şi greţoasă
şi bulbucată-n ochi de şarpe
de-aproape neîngăduit de-aproape ne privise
smulgînd din lucrurile-nsufleţite
un fel de spumă grea de fier
lumina tare
îngheţînd albastră
se răspîndise azvîrlită-n aer
de-a dreptul din pămînt

ne-a transformat în saci
plini de monede
zgîlţîitura cruntă
mai repede ştiind ce se întîmplă
din măruntaiele-i fierbinţi
un urlet înmiit eliberă termocentrala
omeneşte răspunzîndu-i
trosnetului sec de blocuri prăbuşite
spre cîmpuri explodat
norul de praf
în fugă şterse lacul
scoţîndu-i mortăciunile la mal

priveliştile-nchipuiră
intrate una-ntr-alta
o stranie sculptură
se-apropiase ameninţătoare zarea
era un timp din altă lume
şi spaima-n orice arbore prinsese crengi
şi mă ţineam de mărul din grădină
şi se ţinea şi el rugîndu-se de mine
ne împletisem vinele
şi vieţile şi rădăcinile
să astupăm încădată
infernului puterile

din vetrele pădurilor
exodul arborilor şi-ncepuse

din leagănul munţilor
din vetrele pădurilor
exodul arborilor şi-ncepuse
demult culcaţi în iarbă zeii arbori
un zeu cu mult mai mare preamăriseră
alunecau acum asemeni fluviilor către mare
pe drumurile înclinate către şesuri către sate
pe linii lungi ferate către alburile oraşe
mireasmă de zăpadă
şi ceruri înstelate
laolaltă strînse
în containerele lor de lemn

stîlpi de plute
coloane pentru catedrale
berbeci puternici de asediu
distanţele în grabă le-nghiţiră
şi-n chip de punţi legănătoare-n mers
ori funii groase şi-mpletite şi bătute-n apă
legară-oraşele de munţi
mulţimea seculară-a trunchiurilor mari de brazi
pe la răscruci
sta cîte unul pogorît
să nu se uite drumul înapoi
spre veşnic viile păduri

grămezi de bulumaci
necătrăniţi prin curţile
depozitelor mărginaşe
fîntîni din care au rămas numai pereţii
schelete de biserici începute dar mutate
pe haosul din adîncime îşi turnară greutatea
să-i taie vinele să-i sece răsuflarea
instăpînind în noi şi-n ziduri temeliile
numai din cînd în cînd
scoteau un vaier aspru liniştit
acolo unde-ameninţa şi apăsarea
în capetele albe să-i despice

doar sîngele se mai aude
în marea depărtare

tăcere colosală
tăcere suspendată
cînd tace chiar materia întreagă
se deregleaza pasul mersul scopul
nu mai ajungi acolo unde ţi-ai propus
şi ţinta e uitată înainte de-a alege
stau într-un singur miez de pîslă
ştiutele de altădată puncte cardinale
doar sîngele se mai aude
în marea depărtare
izbindu-se de vinele
primelor animale

peste cupole peste arbori
şi peste străzi şi lacuri
s-a întunecat
a dispărut în orizonturile joase de pămînt
şi aura în care-o clipă s-au înveşmîntat
clădirile-nsemnate de năvala din adîncuri
cămaşa albă răstignită sus pe-o balustradă
e o făptură omenească proiectată-n fier direct din somn
la ce jertfire şi la ce ospăţ
de carne arsă şi zdrobită
îşi mai dădură întîlnire
căţelele pămîntului

se face ziuă
cum s-ar scurge limfa
din toţi bolnavii lumii
şi-n cheiul dîmboviţei şi pe trotuarele înalte
stau morţii crîncen parcă de vînzare
şi trebuie de-aproape pe cel drag să-l recunoşti
să î te uiţi în faţa vînătă din care niciodată
culoarea ei cea mai urîtă luna n-o să-şi mai retragă
direct pe piatră
cu trupurile sfîrtecate
îmbălsămate-n varuri cenuşii
un cimitir cu morţii toţi afară

deasupra oraşului
păsări fantomatice

călătoreşte greu
de pe altă planetă
lumina
trec pe orizont uneori dar ne ocolesc
stadioane cu mii de torţe aprinse
în golurile cele mai ascunse
cenuşa-şi face cuib de urnă
de-un veac la stele nimeni nu s-a mai uitat
vărosul praf
la toţi ne pune
un fel de mască
de armură translucidă

deasupra oraşului
păsări fantomatice
îşi fac lecţia de anatomie
în interiorul clădirilor dărîmate
aştepţi cu nerăbdare să se schimbe decorul
dar el nu se mai schimbă
pe dezgolitele vertebre de canalizare
uscată se cojeşte cade p'nă şi rugina
în caturile suspendate
deschise fără de pereţi murdare
aştepţi la noapte să se reîntoarcă
făpturi cu-aripi de lilieci

simţi vîntul
înfăşurat din nou
înveşmîntat în frunza viitoare
un sînge al noroaielor de dedesubt
cişmeaua publică pe lucii pietre varsă
o uriaşă lespede s-a tras în fugă parcă
de peste oamenii ce tot furnică-n gropi
să-ndrepte ţevi ori oase rupte strîmbe arse
alunecă maşinile
cu-ncetineală reculează
cu un rest de vlagă
din energia descărcată

la marginile-orașului legate printr-un straniu lanț

mormane de moloz
împrăștiate zilnic
la periferii
numai șoselele au loc să mai intre
și liniile ferate pînă la noi
cu un inel de mireasmă de pîine
orizontul ne înconjoară blînd
în ripi galbene îndepărtate foamea adoarme
dimineața îmi par
pe tulpinile lor
crengile pomilor
proaspăt sudate

la marginile-orașului
legate printr-un straniu lanț
se sapă gropile comune
și urcă valul de pămînt
un zid străbun de apărare și de luptă
sortit să-nfrunte apele și focul
virtejele izbind la porți cu vite sufocate
fantasma unor nevăzute năvăliri barbare
de-nșelăciuni
de infiltrări perfide
pe subt lutul moale împietriți
ne apără chiar morții noștri

și parcă nu mai plouă
pe capetele albe a doi cai
ei pe-o biserică uitată în cîmpie
am adunat ce s-a putut din cei zdrobiți
fărîmă cu fărîmă-am adunat din cei necunoscuți
și din mai mulți cu desnădejde incropirăm cîte unul
și-am ingropat și fier și lemn și piatră
purtînd o cît de slabă urmă omenească
aceștia nu sînt morții
aceștia-s chiar durerea
și urletul durerii
neamului meu

neliniștea dospește-n tine cea care-ar vrea să știe

cum a venit
nimeni nu știe
cu destulă siguranță
dar ea a fost acolo
teribilă-n ințeala ei neomenească
și împărțindu-se cu sumbră dărnicie
fugind mai repede decît le-albise părul
celor loviți cu valul ei năpraznic de moloz
subt gheara ei
metalic strînsă
cei prinși în înclestare
mai respirară încă

și adunați în jurul mesei
văzură deodată
cum capetele li se-nvinețesc
dar cum să poată să-și mai spună morții
ce li se-ntîmplă-n chiar secunda morții lor
și cum erau în stare să se mai prevină
cînd gesturile le încremeniseră-n eternitate
cînd încă viu le îngheță și albul ochilor
nu mai puteau fi puși alături
cum nu mai poți să readuni
făptura prafului de pușcă
în care fulgerul a detunat

și cum să mai cobori
în adîncimea lor
numai de ei știută
chiar visul ce te-nghesuie în delirante nopți
și-ți împrumută obsesiv întotdeauna
o altă nouă stranie identitate
de prăzul cel de netrecut se sfarmă
și pui de pasăre căzut golaș din cuib te lasă
neliniștea dospește-n tine totuși
cea care-ar vrea să știe
cea fără gust și fără de miros
mai tare decît orice drojdie de pîine

cei exersați cei știutori

cei exersați
cei știutori
intr-ale morții
ei care-s inimă de-a pururi în tot trupul
și stau în sfera magică ocrotitoare
în tot ce este întunericul de pretutindeni
călătorind și insemn'nd primejdia cu semne
privind prin viziere de scafandru neîngăduitul
alte-s privelștile
pentru fiecare
aceleași drumuri
și peste limite ne leagă

cei care știu
să se petreacă
în însăși taina lumii
și grei de-acel miracol repetat
încearcă să traducă lucrurile în cuvinte
atoateștiutori naivi înșelători și înșelați
de mii de ani pe-o tablă de metal tot încercind
o floare roșie să-ncrucișeze cu otrava
un șir prelung
de oameni aplecați în față
din care-i lipsă-ntotdeauna
și primul dar și ultimul

cei ocoliți
de moartea-ntîmplătoare
și comodă
supuși unei secunde decît viața mult mai lungă
și scuturați din ei să plece fluviile toate
toți arborii pădurii însemnați cu focul rece
stau dincolo de praguri și în noi imaculată înflorire
neîmplinirea trecerii și împlinirea ei să ne învețe
poeților
cenușa cu adevărat
nu le-a găsit-o nimeni
niciodată

ce imperfectă încă mașină mai sîntem și noi

semne au fost
dar cine să le prindă
sensul lor ascuns
prin pivnițe cartofii mari cît capul de copil
tîrîndu-se la uși bezmetic încolțiră
căldările de zinc scoteau o apă încropită din fîntînă
cele din cimp de lemn își lepădară mușchiul
prin aer inclinate-ncet spre sud
plecau aiurea cîinii
de gît cu lanțurile grele
în gări pustii
sărea în aer cîte-o lampă

ce simțuri indecise
ce imperfectă încă
mașină mai sîntem și noi
cumva s-o fi destăinuit pămîntul nouă
ceva din neînchipuita lui de grea povară
ne-o fi transmis în seri cu mult prea liniștite
ne-o fi întors vreun nerv de-alarmă
în grabă confundîndu-l cu lumina
dar chiar atunci dormeam
cocoloșiți cu toți într-un burduf
urzit din peticele smulse
de pe ochii orbilor

luna trăsese
din palma-ntredeschisă
o cochilie de rac gelatinos
abia le întorceai o clipă spatele
abia te strecurai prin strîmte porți în vis
și șobolanii și porneau să-și rîme prada
îți și săreau în albul penelor de porumbel
mai lacomi și descumpăniți decît oricînd
muzica inimei noastre
nu s-a schimbat din pricina lor
descintecele noastre n-au tăiat
scînteile de grosul dinamitei

spre-o țintă urmărită știută de origini

vălmășag de gînduri
o tulbure-nsăilare
de presentimente
și-un gînd cu mult mai puternic decît gîndul
și-un presentiment cu mult mai puternic
decît toate presentimentele laolaltă
însuși trupul pornit să se afle
acolo unde trebuia să fie
tresare singele
către polul pămîntului
cel mutat cu greutatea
în centrul vetrei noastre

cum ai porni
spre-o țintă urmărită
știută de origini
și nu se înnegrise chipul nimănui
nici cît își face inserarea loc
în pulpa mărului izbită de pămînt
nici cît se saltă și-aburește fumul
arareori pe-oglinda uriașilor magneți
cine-ar putea alcătui
cu pașnice lumini mutate
sublima hartă-a sufletelor noastre
adunate sprijin vieții

unde există oameni
pe pămînt sau alte
îndepărtate astre
sudoarea spaimei una e neputincioasă
și alta podidîndu-te fierbinte arzătoare a-ncordării
pe sfincșii de moloz se-naintează pas cu pas
li se desdoaie-ncet grozavele tentacule și vine
a fost găsit răspunsul la-ntrebare
cei încă-n viață
sînt scoși încăodată
la lumina zilei
din peșterile ancestrale

ramura de brad emblemă veche

mi-era dor de păduri
de păduri de-nălțime
din creierul munților
de vuirile poate sumbre dar nemuritoare
de tulpinile lor hrănite cu albe zăpezi
țepene veșnic înstelărilor toate
suite către ploi și coborînd către izvoare
în văi cu cîte-o lacrimă de mînăstire
acolo doar mai poți vedea
cum se abat
și se înseninează
furtunile de vulturi

o ramură de brad
în nopțile întunecoase
îmi strălucea pe trup
și orice tăietură-n os și carne orice rană
legată-n copci de-a dreapta și de-a stînga
fragilă linie cu zimți și închinată vieții
închipuia o sfîntă ramură de brad
fosforescența cosmică pulsîndu-și
adu-ți aminte
dacă nu chiar tatăl tău
cu infinită dragoste ți-a însemnat-o
încă din copilărie
ramura de brad
emblemă veche
și-a vieții și a morții
zeul venea purtînd-o lin în mîna stîngă
în mîna care-i fructul inimei
și desfegînd izvoarele fecundității
el nici pe morți nu se-ndura să-i uite
îi rămurea încet pentru odihnă și-nsănătoșire
cine mai știe
să-și amîntească iar
oricînd visează
copleșitoarele păduri

aici ne naștem iar și nu ne mai retragem

și deodată
crescu în tot orașul
surda-mpotrivire
întîi veniră trunchiurile mari de brazi
din camioane pe-ntunerie descărcate
pe brațe duse în tăcere-adîncă
și știvuite-aproape de primejdii
să fie la-ndemîna minții agere și chibzuite
pe urmă începură să se-nalțe
să sprijine coloșii
descumpăniți de piatră
cariatide vechi de lemn

o uriașă mînă
la lumina zilei
o fantastică pădure
un codru viu în impietrire salvatoare
și fără de coroane și de rădăcini
cu multele-i coloane numai drepte iuți
vestind cu glas de om și de zăpadă-nvirtejită
acolo unde copleșește greutatea stăpînind-o
născuți aici retrași aici
să nu ne surpe valul barbariei
aici ne naștem iar
și nu ne mai retragem

legate-alături
cu capiteluri simple
pe tălpici de scînduri
tulpinile de brad își ocupară locul
în vasta rînduială a fantasticei păduri
trezind îndeminarea ce zăcea în noi de mii de ani
și-acuma răsufla din nou la suprafață cu putere
strunind încheieturile acestei lumi ieșită din țițini
și-n prima noapte
mai liniștită parcă
miresmele de brad rătăcitoare
căzură lin peste oraș

subt ocrotirea-naltă a lemnului de brad

de-atîta lemn de brad
se-nzdrăvenise piatra
văzduhul se purificase
mergeam de-o poticnire scurtă aspră
la stînga și la dreapta și în mîne scuturat
se potolise valul dar mai rămînea mișcarea
prin presimțite neguroase cartiere mărginașe
lua apă înclinată-n cîmpuri cîte-o stradă cu salcîmi
trosnea fantastica pădure
vuiau piloni ei legați
pe-o plută ne găseam
ori pe-o corabie imensă

și cîtă piatră
pentru cîte piramide
în pîntecele-i alb și sunător
alunecam vîslind prin ordinea stelară
ne cumpăneam din nou cu luna fără teamă
etern sclipea în nevăzuta sare-a mării sîngele
mormăiturile de fiară injunghiată în adîncuri
se ofileau nemaiclintind cristalele din candelabre
mai luminau în întunerie
străpunse de-acea vagă
primejdioasă însă flacără albastră
doar șirele spinărilor

am stat
subt ocrotirea-naltă
a lemnului de brad
ne-am lepădat de șarpele cel sumbru
de vipera aceea tremurînd în spasmul morții
de vulturul acela numai trup rămas lîngă butuc
de-acea cădere apăsînd grețos din ceafă
să-ți schimbe mîinile în labe scurte la pămînt
cît timp a trebuit să stăm
în lemnele fantasticei păduri
din noi să se descarce
tremurăturile înfricoșate

în miezul amintirilor cele dintîi

minunea brațului
prin transparența gerului
în diminețile de anul nou
îl aduceau feciorii de la mari distanțe
iertare bradule spuseseră tăindu-l fără grabă
te hărăzim beișugului nu morții
și tras de șase boi pe plug intra în curte
în dulcea lărmuială-a sărbătorii
mireasma ramurilor lui
se încrusta-n zăpadă
făcea un cerc în jurul casei
curat subt stelele-nghețate

și mai adînc
în miezul amintirilor
cele dintîi
mama trecînd încet dintr-o odaie-ntr-alta
arzînd rășina molcomă de brad

în conurile lungi de coajă răsucită amăruie
tăciunele se-ncețoșa unduitor prin casă
aroma îmbiba tavanele înalte
purificări neînvățate
moștenite din părinți
să-și odihnească somnul
imaculatele aripi

redeșteptate se-ntrupară
miresmele pădurii
miresmele de brad
esențe tari orașul impregnîndu-l în tăcere
izgonind mirosul rece de formol
în transparența-ntăritoare înmuiate
obiectele ființele imune deveniră în întregul lor
cu o peliculă subțire de cristal unduitor acoperite
din cînd în cînd
evaporîndu-se-n văzduh
mai prefăcea-n cenușă boala
vreun drug de la balcoanele de fier

deci închinare brazilor și bradului

ce mai înseamnă
să fii de neiubire
cutreerat și bîntuit
ce poate să mai spună
durerea ta topită în durerea celorlalți
speranța ta neîmplinită
în împlinirea-ntru speranță și nădejde-a celorlalți
stăm împărțiți din nou în două lumi distincte
și dacă am trecut de-a curmezișul
un fluviu mare și întunecat
de bună seamă apa lui
mustea de praf de aur

deci închinare
fantasticei păduri
brazilor și bradului
de orice spaimă să se lepede făptura
în suflet să se simtă bine tarăși trupul
cei dragi întotdeauna să ne fie dragi
din adevăr să facem pîinea cea de toate zilele
să plîngem doar cu fruntea-ncoronată de sudoare
semn de primire
de încuviințare
se-nfioră la rădăcină
singele vărsat

de mi-ar fi fost la îndemînă
de mi-ar fi fost pe-aproape
te închinam cu altfel bradule
cu arcul și săgețile de corn și fier uscat
rămas în crăpăturile de cremene după incendiu
și cu topoarele și lăncile de bronz
purtate-n scurte răcoroase teci de piele
și cu balanțele de măsurat pepite-n munți
dar n-am decît această inimă
purific-o învrednicește-o
bătaia ei în nopți senine să se-audă
călătorind spre soarele de andezit

și în chenarul porții miresele tăcute

subt aceste portale
în aceste catedrale
de lemn mirositor de brad
un voal de-o transparență orbitoare
o nălucă nedesprinsă încă bine
cu toate formele din magma visului
adie se resfiră se alege
primăvară-n golurile înserate
parcă m-am întîlnit pe-o stradă
cu o magnolie-nflorită
ținută de o umbră
în căușul palmelor

și în chenarul porții
miresele tăcute
mirate-n adorare
se tulburară-n sine fantasticele schelării de lemn
albiră-n trunchiuri de povara dulce înclinată
să fie rodnic pururi pîntecul femeilor
înseninat să nască de cealaltă parte-a chinului
să le-nsoțească veșnic vuietul semeț de brazi
fluiere tulnice
glăsuiră-n pămînt și văzduh
în orga imensă de brad respira
un cer înstelat

alunecare lină
pe valurile de pămînt
în noaptea bătucită
aveau din ce în ce mai slabă căutare
nu mai erau cerute felinarele din capete de ciini
la zidurile mari și transformate-n pînze
mai bine decît ziua toată viața se vedea
tăcere-n lăzile cu sare și în vasele de apă
drept vîrf corăbiei
am îndrăznit
o clipă numai
să-mi pun capul

se auzea doar iedera în raza de luceafăr

rădăcină neclintită
și rampă de lansare
eșafodajul greu de lemn
fixat la mari distanțe-n profunzime
pămîntul în înalturi mai lăsa să-i scape
numai grădinile-ntr-o seară înflorite
și uneori bătea o clipă-a nopții
cînd ne părea cu-ntreg orașul să zburăm
cum stai în pragul ușii
pe lespedea terasei strălucind
nu-ți descheia cămașa mult prea tare
să nu-ți alunge vîntul casa
au ars în sobe
ultimii tăciuni de brad
îi pun la pomi de rod părinții
aduceți toți copiii noștri
subt streașina fantasticei păduri
să se pătrundă de puterile din temelii
văzduhul limpezit de stele să-l iubească-ntotdeauna
cînta în trunchiuri cuminția pămîntului
în albele cîntare
se cumpăniră nounăscuții
cu floarea izbucnită
din cel mai tînăr măr sălbatic

se auzea doar iedera
în raza de luceafăr
sudînd pe crăpătură pietrele
dormea de trup mult mai departe visul
și vetre de nisip topit găseam în zori prin văgăuni
se destrămară și-acei oaspeți nepoftiți
în loc de capete cu ceasuri înfășate-n pînză groasă
din cîți ieșea oțelul proaspăt retopit
oglinda mult prea liniștită
tulburată uneori
înfiorată-n os de țipătul
străvechi de luptă

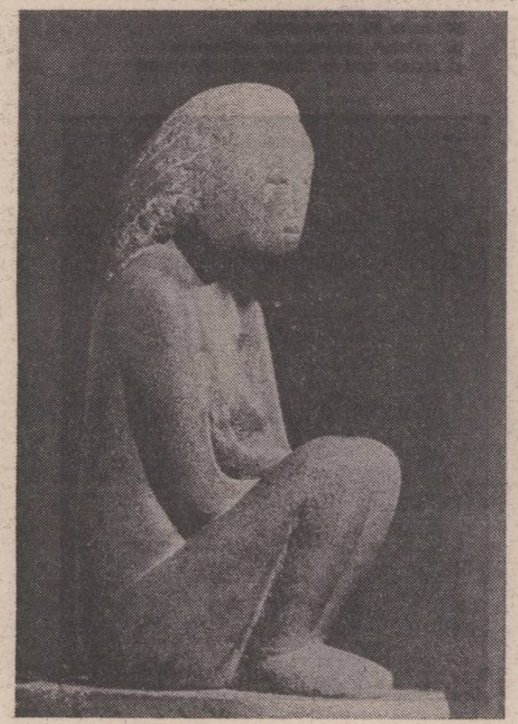

prin umbra care-o lasă în rotire trunchiurile porții

stau stîlpii grei de brad
doi cîte doi legați
oricum ar fi să-i iei
apleacă-te-n tăcere și îngîndurat în față
acestor simple cruci îngemănate
cum ai sădi-n pămîntul afînat un pom
sau însemnînd un loc te-ai și-ndemna să-l sapi
de o fîntînă de o casă de o mînăstire
e semnul nostru
pentru cei plecați
prin umbra care-o lasă în rotire
trunchiurile porții

cu de la sine forță poate
fantastica lucrare
s-a alcătuit astfel
ce tragică și nemaiîntîlnită
și greoaie pomenire
ce delirante cruci menite în cetate să muncească
ce lan ce munte și ce codru de cariatide
ținînd povara durerii-n creier
ni le-amintim
turnate-n aur
la temelia
dăinuirii noastre

să nu le macine
uitarea graba
cînd arborii la frunză dau
să le păstrăm tiparele acolo sus pe culmi
în fremătarea înstelată verde fără de sfîrșit
pe care-o știu doar lăncile falnice de brazi
pe ele nu le cariază nu le culcă nu le înveșmîntă
și nu le troienește-n veci rugina
cum nu acoperă
oricît de grea și deasă
ninsoarea niciodată
mările

și vie-n cîmpuri fantasma bouriței

la grea nevoie
am strigat pădurea
să ne vie-n ajutor
din ceața ei fumegătoare își trimise-n vale
convoaiele de brazi licăritori în noapte
și-a fost mai rodnică
și mai izbăvitoare pogorirea lor decît
căderea unui riu într-o cetate îndelung asediată
la răsăritul soarelui
pe-oțelul de topoare
demult iertare vă cerurăm vouă
codrilor pădurilor

și cum se limpezise
văzduhul părăsit
de-acea lumină ireală
vedeam în luminișurile mari la stîlp de brad
deasupra crengilor curate prefăcute-n jar
în zori cum încă sar mocanii peste rugul sacru
și-apoi prin calda lui cenușă oile își trec
subt arborele-nchipuit cu bîtele încrucișate
tresare singele-n părinți
spre înălțimi se-ntoarce
îngemănat purificării
săvîrșită-n munți

și vie-n cîmpuri
peste ape lîngă iarbă
fantasma bouriței
cu botul ei uscat și repede clămpănitor
să curețe să ardă vechile și noile neliniști
cu pliscul ei de lemn să bată lemnul cel de trebuință
s-aleagă-n toate osul bun de cel bolnav
cu aripa să curețe de praf și fum și ziduri și
acoperișe
visată numai
dar i-a rămas desenul
smălțuit pe-o pînză
amenințător

am despărțit cuvintele silabă de silabă

se-ncenușează ochii
mi-oi fi uitat vreun vis
prin clocotul adînculul
un ac magnetic mi-este iar alcătuirea
în fiecare noapte care vine de departe
și cu vibrez în camera golită bruse de aer
se zbate fruntea scurt izbindu-se-n peretele de nord
o palidă lumină-mi singerează pieptu-n partea stîngă
din mările închipuite
din vasele-mpietrind pe orizont
aud prin fumul moale
împușcătura ancorelor de metal

peste oraș
din cînd în cînd mai văd
explozîile-ntîrziate
retrage-te cumplită zgîltîială doar în mine
să-mi pară mie totul amarnică fragilitate
să nu mai pot privi la arbori cînd îi bate vîntul
să nu-mi pot smulge capul din oglinda tremurată
doar cu cei încercat și uneori stăpîn pe spaime
am despărțit cuvintele
silabă de silabă
și-am cîntărit otrava pentru fiecare
să mă asigur cît suportă

de bună seamă
viața trebuie probată
și-n felu-acesta
cum rezistăm în peșterile-ntunecate de subt munte
cum rezistăm subt apăsarea vastelor oceane
cum rezistăm pe uscăciunea neumblată-a lunii
redevenind din nou copii în greutate
se știe știm mărire nouă
cînd ne-a dezis
însuși pămîntul
scuturîndu-ne în patru labe
ne-ngîndurarăm cu tot trupul

nu-i levitație nici zbor acesta

atent la toate
la-nfățișarea lumii
prin sunete prin tresăriri
stau despuiate coastele și freamătă
să prindă invizibila mereu mutată grea fulgerătură
iscată-n locul unde-adîncul se-ntilnește cu inaltul
sar oasele în carapacea lor de transparentă carne
pe ordinea stelară mult prea bine potrivită
rotiri curburi
însurubări trecute viitoare
pe-ndestularea pe posomorirea
surplusului de gravitație

își trage lesul
de nu și-ar lepăda doar pielea
cutremurul în mine
învirte-te mai repede pămîntule cu trupul meu
ocol dă sorilor cu mult mai multă stăruință
să zvîrl din mine sufletele bolii
și mădularele în agonie mai adînc să i le-ngrop
de mi-ar ajunge singele tot mai puțin cel din părinți
nu-i levitație
nici zbor acesta
e însăși greutatea
lipsă de contur

în ce întunecime
stați voi viscerelor
voi însăși viața mea
mai mult decît în mine n-ați putut să vă ascundeți
mai mult decît la mine n-ați putut striga
s-ar fi deschis pămîntul poate mie
ori m-ar fi supt văzduhul înapoi lumină
voi doar în mine v-ați cutremurat
a fost să fim alături
o clipă-n noapte rezemați
de-un fluviu mare
plin de electricitate

totul e bine cînd...

eugen uricaru

„Poetul e de partea cealaltă a baricadei" îi spusese unul dintre diriginți, cînd îl vizitase la București, acasă, neștiind că așa i se face o mare favoare. Casa era o vilă într-un vag stil brâncovenesc și încă de pe trotuarul împestrițat, ce ducea de la poartă la ușa cu grilaj negru, simți în nări mirosul cunoscut al supei de varză, „lucicoș", pe care orice ardelean ce se respectă o poartă după sine, oriunde l-ar duce viața. Dirigentul era în papuci și un fel de maieu tricotat care îl dezavantaja, mulîndu-se pe corp, lăsînd astfel evidența disproporția între abdomenul bombat, început brusc de sub stern și fragilitatea trupului, aproape de pitic. Îl aștepta în camera de lucru, elegantă, extrem de elegantă, așa cum nu mai văzuse Nichifor niciodată, avea un aer autentic de seicento, jilțul aurit, căptușit cu brocart venețian, tablourile în rame grele, biroul și cele două scaune așezate la oarecare distanță, așa încît mosafirul să poată fi privit în toată stîngăcia lui, totul îți dădea o senzație de încredere și viață temeinică. Teancuri de reviste, de volume ale dirigentului, poet prolific, dramaturg, romancier, cărți în limbi străine cu coperți tari, cu hîrtie cenușie, albume omagiale erau legate cu sfoară și așezate unele peste altele pe coridor, îngustînd trecerea și făcîndu-te să mergi cu băgare de seamă, timorat. „Îmi place cum lucrați voi acolo la N., i-a spus dirigentul, sînt băieți buni" și enumeră cîteva nume dintre care Nichifor observă cu stupoare că lipseau cu toții, cei din redacția lui, dar apoi se liniști, pentru cel din fața lui erau prea tineri, niște necunoscuți de fapt. Și nici nu putea fi altfel, toți aveau în jur de douăzeci de ani, îi cunoscuse la cenaclul „ARLUS"-ului și alcătuise redacția nu atît bazîndu-se pe ei ci pe sprijinul lui Pamfilie, un tip îndeajuns de inteligent ca să priceapă că el Nichifor Goreac „trebuie să se bazeze pe ceva", și cu toate că nu știa precis despre ce este vorba îl sprijinea. Sprijinul acesta avea o natură cu totul specială, era de fapt o atitudine pasivă, de neamestec, dar era îndeajuns pentru el.

Erau cinci de toți, trei scriau poezii, se fereau să spună că scriu poezie, unul publicase deja cîteva recenzii, una chiar la o carte a dirigentului, iar el, al cincilea avea convingerea că tot ce făcuse pînă atunci nu era cine știe ce însă avea de gînd să facă. Revista apărea, nici nu era greu de făcut o astfel de gazetă, atît de mulți se îngrijeau de soarta ei încît, dacă nu aveau ambiții, totul era să știe să pună virgulele la locul lor și să sublinieze titlurile pentru a fi culese cu alt caracter. Poeții făceau concursuri pe rime date, aveau plăcerea lecturilor în grup și a adnotărilor pe marginea filei de carte, sublinieri cu roșu, semne de exclamare, comentarii ironice, toate erau semne ale participării la lectură și încă nu era sigur dacă o făceau pentru ei sau pentru eventualii alți cititori. Nu pentru înțelegerea textului ci pentru mirarea și captarea unui fel de respect. Mai toți erau băieți de țărani și aveau un sentiment al formulelor ieșit din comun. De cîteva ori s-a surprins zicîndu-și „ăștia s-au născut bătrîni", dar nu era asta ci doar o manifestare a spiritului de imitație. Sub ochii lui uimiți se transformaseră, în doi ani aveau tabieturi și se îmbrăcau după anotimp, făceau vizite în familie și unul chiar reușise să-și facă o mică faimă de expert în cravate, lucru uimitor avînd în vedere că niciodată pînă atunci nu cunoscuse acest element vestimentar decît în forma sa peiorativă de „gîtlegău", „Meșterul" era supranumit poetul Traian Stînceanu și asta pentru că știa să tocmească poeme lungi pe teme date, cu o seriozitate demnă de invidiat și tot astfel preluind legendele despre autorii damnați se obișnuise să dea gata o sticlă de Jamaica într-o singură noapte pentru ca a doua zi la doisprezece să apară în redacție cu umbrelă, loden și servietă, cu trupul purtat ca un pahar plin cu apă de către picioarele lungi, subțiri, care se vedeau și mai subțiri din cauza pantalonilor largi cu manșetă. Era singur și ceilalți bîrfeau în vizitele de familie, ce ciudățenie erau aceste vizite, din ce în ce mai scorțoase, cu musafiri și gazde într-o continuă competiție, cu eforturi epuizante de a-l „da gata" pe celălalt, în vreme ce a doua zi totul revenea în normal și viața se scurgea alene, bîrfeau dar nu se putea ști niciodată unde era tonul ironic, unde cel admirativ, că își alesese o Laură pentru care bătea străzile, contemplînd muchiile zidurilor, crengile noduroase, ferestrele ciudate ale clădirilor cu stil încert, încît privit de departe aducea cu unul dintre bătrînii uitați de istorie și de oameni care se strecoară prin mulțime singuri, purtînd doar în jurul lor un halou al altui timp, al altei lumi în care nimeni nu poate pătrunde. Și de aceea astfel de bătrîni par a nu avea viața celor din jur ci doar o imagine, o părere și cînd dispar toată lumea are senzația schimbării „peisajului". Dar asta era imaginea în semiîntuneric a Meșterului, privită de departe, pentru că Nichifor Goreac știa bine cît de tînăr și de puternic era, în ciuda programului de represiune ce și-l impunea.

Minca mult, fornăind, bea paharul pînă la fund, avea repulsie față de țărani cu toate că trecerea lui prin lume era o țărănie, hohotea arătînd cu degetul la ceea ce-i stîrnea veselia și asta oriunde, simțindu-se în tot ce făcea un Creangă ce se sinucide cu încetineală, pe măsura înaintării în virstă.

Nichifor lăsă enumerarea dirigentului fără susținere și reveni la Poet. „Nu cred tovarășe Mironiuc, nu pot să cred că lucrurile stau chiar așa cum le prezentați. Nu e vorba de partea cealaltă a baricadei cu tot dinadinsul, pur și simplu s-a trezit că între el și ceilalți s-a ridicat baricada. Adică vreau să spun că nu s-a ridicat împotriva lui, sau că el a trecut de partea cealaltă, ci doar că locul lui, pe cînd se plimba era în capătul celălalt al străzii. Baricada s-a ridicat fără ca el să fie întrebat, și asta e firesc, e bine, e normal. Dar e altă problemă, acum nu poate fi ajutat, nu poate fi adus de partea noastră ? Nu trebuie să facem tot ce e posibil, să treacă de această despărțitură ?"

Mironiuc l-a privit fix, nu clipea, avea ochii mici, inteligenți, scăpărători însă de data asta privea într-un fel deosebit, în care nu inteligența ci neîncrederea își avea locul ; „Așaaa, așa carevasăzică, dumneata crezi că locul lui e printre noi !" Tăcu brusc, apoi bătu cu pumnul în tăblia biroului său atît de frumos încît Nichifor nu reușise să se obișnuiască cu el, „ei bine nu, nu, nu", repetase pentru a fi retoric !, „și acum îmi explic tot ce se petrece acolo la revista voastră, îmi explic foarte bine. Dumneata ești un împăciuitorist, asta ești, și ar trebui să-ți revizuiești serios concepția. Așa nu se mai poate, așa nu mai merge !"

Nichifor n-a înțeles pe deplin ce înseamnă această concluzie grăbită a dirigentului, nici nu-i stătea mintea la astfel de lucruri, Bucureștiul îl amețise puțin și în fond vizita la Mironiuc fusese o chestiune particulară, o făcuse pentru a-i face plăcere acestuia, știa că e legat sentimental de N., de lumea literară de acolo, avea și oarecare faimă de proteguitor al literaților din acele părți și gîndise că oricum nu face rău. A plecat din vila în stil brâncovenesc cu senzația ciudată că Mironiuc ar fi vrut să-i spună ceva **anume** pentru el, pentru revistă, însă în ultima clipă s-a răzgîndit, poate numele Poetului și intervenția lui l-au tulburat și s-a răzgîndit. Umblă prin oraș privind cu atenție clădirile ministerelor, îl uimeau plăcuțele cu numele arhitecților și al constructorilor, era ceva cu totul nou, ceva ce aducea în viața zilnică un semn de continuitate și asta îl descumpănea. Tot ce era în jur la N., și în Oraș, chiar dacă nu era nou se străduia să îndepărteze orice legătură cu trecutul. Iar aici, în București descoperea că lucrurile nu erau chiar atît de tranșante, micile firme ale unui cizmar sau ceaprazar, numele unor străzi, aerul familiar, intim chiar, al citorva bodegi, în care clienții casei se cunoșteau și își ziceau pe nume, tutuindu-se cu chelnerii, totul lăsa impresia unei toleranțe, unei îngăduințe și asta îl încinta. A umblat aiurea pe străzi încît s-a rătăcit și a lipsit exact la ședința pentru care fusese convocat telefonic. Se temuse de asta încă din momentul în care fusese anunțat că trebuie să meargă la București pentru a-l asculta pe poetul D. citind noua sa creație, închinată eroismului omului nou. Prima reacție a fost aceea de obediență totală, nu înțelesese nimic și de aceea acceptase din instinct, parcă era vorba de acceptare ?, dispoziția era dispoziție, fără comentarii, pentru ca apoi să priceapă și să simtă cum începe să-l obsedeze un gînd pe care îl știa îngrozitor „n-ai să te duci, n-ai să mergi ca să-l asculți pe histrionul ăla" și pentru că se temea de acest gînd s-a grăbit să-și ia bilet, să se oblige să plece. Iar la București după vizita făcută lui Mironiuc se pierduse, se pierduse la propriu iar întoarcerea în N. a fost o lungă tăcere în care se simțea extraordinar de bine, de puternic în superbia lui, făcuse totuși ceea ce voise chiar dacă nu trebuia. Nu avea cui să explice sensul acestei victorii, de aceea în redacție le povesti celorlalți despre vizita la dirigent, despre farmecul discret al stradelelor, despre uimitoarea îngăduință față de viață ce i s-a părut lui că plutește în oraș, asemeni miresmei teilor înfloriți a doua oară. Nici un cuvînt despre poetul D. și creația sa.

Peste patru zile a fost chemat la Pamfilie. Se pregăti îndelung, minuțios, știa că va fi săpunit, mersese pînă la București pentru anume ceva și el umblase hai-hui pe străzi. Era hotărît să-și facă **mea- culpa** și în cele din urmă să-i explice lui Pamfilie, era sigur că o să-l înțeleagă, că pentru el ca artist bucuria aceea de a merge cu mîinile în buzunare și fără griji pe străzile Capitalei a însemnat mult mai mult decît poemul lui D. Și de altfel D. este o catastrofă ca poet. Trebuia să îi spună și asta. Stînceanu de la noi e mult mai bun și mai simțit. De ce să nu se citească din poemele lui, este convins că și poetul D. ar pricepe ceva deși...

Milițianul de jos îl îndreptă la camera 14, așa primise dispoziție, cu toate că nu acela era biroul tovarășului Pamfilie. Bătu la ușă, sunetul era înăbușit, absorbit de tapițeria gălbuie, împărțită în romburi mari, precise. Intră și înăuntru nu era nimeni. Doar un birou la fel de gălbui, un scaun așezat paralel cu biroul și altul, de partea cealaltă, un fișet vernil, carafa cu apă, două pahare și nimic altceva. Stătu o vreme în picioare, lîngă fereastră, privind la cimentul curții interioare, cenușiu, ud, pe care se pare că soarele nu bătea niciodată. Apoi se plictisi, cine știe unde era Pamfilie, sau poate că milițianul greșise numărul camerei. Dar repede se convinse că nu greșise, se apropie de birou, pe sticla străvezie, cam zgîriată, era un dosar maroniu, subțire, pe care scria cu caligrafie ascuțită „Foaia literară". Nu se putu stăpîni și începu să răsfoiască hîrtiile, douăzeci, treizeci de file bătute la un rînd, cu sublinieri și semne de exclamare pe margini. Îi sări în ochi numele său, atît de des repetat încît păcepu că nu era deloc unul din obișnuitele materiale de sinteză, informative, ci cu totul altceva. Se lăsă încet, greoi pe scaun, nereușind să pricească pe de-a-ntregul ce scria acolo, șingele i se urcase în obraji, putea să jure că îi țiuiau urechile și de aceea nu-l auzi pe Pamfilie care întredeschisese ușa și îl privea cu oarecare curiozitate, cu un zîmbet prevenitor, necesar pentru a-l scoate din încurcătură. Ceea ce scria acolo, ordonat, îngrijit, împărțit pe paragrafe și puncte constituia un adevărat cap de acuzare. Și cel mai de neînțeles lucru era faptul că foarte greu, aproape imposibil era să dovedești că totul este o infamie. Faptele, evenimentele erau adevărate, sau aproape adevărate însă contextul, interpretarea lor...

Erau notate acolo, cu extremă minuțiozitate, vizitele pe care le făcea Poetului, încercările lui de a-i convinge pe ceilalți membri ai redacției de a privi altfel literatura, „cum adică altfel ?" se comenta în acele file, „altfel decît toată scriitorimea progresistă, altfel, de fapt situîndu-ne pe pozițiile **domnilor** pe care îi frecventează cu asiduitate" faptul că traducea mai în fiecare număr cîte un poet din Occident, „nu în zadar învață limba engleză, oare ce speră, ce nădăjduiește redactorul nostru șef", că a pierdut, sau le-a făcut pierdute cheile de la bibliotecă, „împiedecînd astfel redactorii să se documenteze din bogatul fond de cărți existent, cărți tipărite în anii puterii populare, în schimb, achiziționează săptămînal de la anticariat cărți aparținînd bibliotecilor de **foști**" și tot așa pe pagini întregi, împănate cu expresii și cuvinte pe care nu putea spune că nu i-au ieșit pe gură, dar de care nu putea fi sigur. Gîndi prostește, e o capcană, tot ce mi s-a întîmplat astăzi fac parte dintr-un plan dinainte stabilit, era în stare să-și închipuie orice, se simțea singur, încolțit și constată cu groază că îi era frică, palmele se umeziseră, simțea limba uscată. cerul gurii se congestionase. Se lăsă pe spetează și cînd scaunul scîrții auzi ușa închizîndu-se și vocea lui Pamfilie „Hai să trăiești tov. Goreac", era o ușoară undă ironică, sau doar își închipuia. Nu-l lăsă să se ridice, îl apăsă cu vîrful degetelor pe umeri, „scuzu-mă că am întîrziat, am avut ceva treabă", apoi luă cu grijă dosarul din fața lui, îl puse în fișet, încuie zornăind legătura de chei și oftind ca orice om obosit se așeză de partea cealaltă a biroului, își împreună palmele, le duse la frunte, sprijinindu-și capul în ele, apoi zise tare „Da, asta este", se ridică brusc și îl întrebă „Te simți capabil tov. Goreac să organizezi pentru **săptămîna viitoare** o ședință de analiză la redacție ? **Dacă nu**, atunci amînăm peste două săptămîni. O ședință serioasă, autocritică. **Trebuie** să facem o astfel de ședință".

Nichifor Goreac îl privi surprins, lucrurile nu stăteau chiar așa de rău, Pamfilie îl prevenea, deci îi dădea o șansă. Se ridică și el în picioare, „**desigur, săptămîna** viitoare se poate, se poate vineri seara, la șase, dacă vă convine".

Pamfilie își trecu palma peste obraz, părea că-și șterge o pînză de păianjen, așa cum faci după ce ai umblat într-o magazie veche, părăsită, „bine, vineri seara, vezi sfătuiește-te cu băieții, cu Stînceanu, cu Buescu, cu Larian. Ne trebuie un referat exact și obiectiv. Înțelegi, nu ?"

Goreac a înclinat fruntea, înțelegea bine, poate mai era ceva de priceput însă în acele clipe nu reușea, tot ce spusese Pamfilie avea un tîlc, avusese dreptate cînd se gîndise că primirea la el, în această încăpere, fusese „aranjată", însă avea alt scop, el se găsea deja în capcană iar Pamfilie îi arăta o cale de ieșire. Nu-l ajuta să iasă ci doar îi arăta pe unde se putea scăpa. În vreme ce cobora treptele repetă, Stînceanu, Buescu, Larian, Stînceanu, Buescu, Larian și în stradă privind uimit cum dintr-o dată ninsese și totul era alb, fără pic de umbră pocni înciudat din degete, asta este, Scorpan, Scorpan lipsește, Scorpan criticul binevăzut, îmbrăcat în vesnicul lui mundir cu șireturi, migălos și serviabil, acum spuse — prea serviabil. Era convins că foile din dosarul ce se afla în fișetul lui Pamfilie erau opera lui Scorpan și brusc începu să descopere în fiecare gest al acestuia, în fiecare cuvînt sau licărire din privire, subtextul îngrozitor al delațiunii. Se simțea atins într-un sentiment pe care nu-l cunoscuse pînă atunci, sentiment care se consolida, se instaura odată cu dezvăluirea ticăloșeniei lui Scorpan. Se simțea trădat, vîndut ca unul care se străduise pentru toți, care îi învățase să scrie și să trăiască, care le facilitase intrarea în literatură, în cultură, care făcuse din ei posibile personalități ale vieții sociale din oraș, oameni care îi datorau totul și se convingea enumerînd fleacurile și lucrurile importante ce plecaseră de la **el** pentru **ei**, se simțea lovit pe la spate nu chiar ca Isus ci altfel, ca un maestru, ca un patron împotriva căruia calfele conjură.

Mergea prin ninsoare furios, ținea pumnii strînși în buzunarele pardesiului și se ferea de trecători din instinct, fără să ridice privirea, și-i închipuia pe fiecare dintre ei, pe Stînceanu cu ambiția lui nemaipomenită de a deveni poet distrugîndu-și astfel încetul cu încetul singura șansă, aceea a naturaleții sale de țăran, de om care se uimește, dar care nu-și pierde cumpătul, care poate hohoti gros în plină reverie, făcuse așa ceva la **Lacul Lebedelor** și nimeni nu protestase, fusese nemaipomenit de sincer văzîndu-l pe primul balerin bătînd din călcîie ca un pui de liliac aruncat cu două degete de la etaj. Îi simțea privirea ușor sticloasă, era semnul lui de admirație cînd se plimba cu mîinile la spate prin birou, rostind nume, citind versuri, aruncînd aforisme, unele le inventa pe loc, pentru a justifica introducerea în număr a unui poem aparținînd unui poet necunoscut pentru ei, și atît de puțin cunoscut lui, pe care i-l tradusese bătrîna profesoară de engleză și asupra căruia întîrziase o vreme, cioplindu-i sintaxa, convingîndu-i pe toți că au de-a face cu

Ion Vlasiu : „Mireasă"

una din capodoperele liricii universale ce trebuie să-și facă premiera românească în revista lor. Avea convingerea în acea clipă că singurul lucru bun pe care îl face este publicarea acelui poem care însemna **altceva** decît chilometrii de versuri nătînge în care rima „luna" cu „aluna" și „furnică" cu „mică", zîmbindu-și doar sieși, el știind adevărul, aceste poeme însemnînd încă un pas către uitarea lor, a lui Stînceanu, a lui Buescu, a lui Larian, pentru că în cele din urmă doar traducerea lor va rămîne ca singurul lucru bun pe care l-au făcut la „Foaia literară" vreme de atîția ani. Asta, și faptul că toată lumea din jur **credea** că la revista lor domnește un aer de degajare și dezinvoltură, care făcea bine oricui, prin comparație.

Sau Buescu, mai inteligent, indiscutabil mai inteligent decît Stînceanu, inteligența aceea țărănească, de fapt un fel special de șiretenie și de aici i se trăgea felul curios de a vorbi și de a scrie, niciodată pînă la capăt, mereu așteptînd să vadă dincotro bate vîntul pentru a **o nimeri**. Era ambițios și din cauza asta nu imita ci își făcuse un program, trebuia să devină cult, trebuia să devină elegant, trebuia să aibă grijă în orice clipă de imaginea pe care o trezea în

Continuare în pag. a 6-a

Ghiocei pentru Toma

Ți-am adus ghiocei și i-am pus la pleoapele tale.
S-au pierdut anonimi printre alte cîteva mii
resfirați de degete respectuoase
peste somnul tău.
Ți-am adus ghiocei.
Îți plăcea în fiecare Martie să cumperi cîțiva,
să-i ascunzi în buzunarul paltonului,
să-i ivești cînd și cînd,
ca un scamator asul din mînecă
și să rizi.
Ți-am adus ghiocei și i-am pus lîngă buzele tale.
În Martie acela trecut
nu erau...
Sau nu i-am văzut ?

Ion Besoiu

lucia negoiță

Cu mînă tremurătoare

Un semn, o heraldică frunză
cine, în carne, fără durere l-a încrustat ?
absorbție a cețîi din care
rămîne umezit conturul
văzutul trimis înspre noi
sprijinit pe văpaia insuflețită

de-aici pleacă razele soarelui
eu le-am văzut ca pe un sceptru încins
și nici o vietate legea nu și-o pierde
la aflarea drumului său
căci frații și-i urmează,
și doar atunci
stelele stau pe orbită în patul de dragoste
fără să cadă ;

Un semn, o frunză heraldică
cine în carne l-a încrustat
și nu doare, cine
l-a pus drept sigiliu
de iubire și pace ?
Mai sprijinind talpa pruncului
cu mîna-i tremurătoare.

Bulgări de lume

Tu, care încă nu-ți știi plînsul printre lacrimi,
Ci numai geamătul
ingreunat de aripile care te-or cobori pe pămînt fără frică
pentru drumul cel lung ia-ți avuție de aer
lumina înfloririi de toamnă îndulcită cu lapte de spini –

viața adică...
trunchiul bătut cu stele va împărți la sărbătoare
un rai pentru bine, un iad pentru rău, sacrul nume
și dor de trupul meu cînd îți va fi
acoperă-mă-n vis cu bulgări de lume...

Peșteră, gătește-te!

Ce veste
acea vedere a cugetului limpezit
la care arsă de dor binegîndeam

eram primavera incinta
cu umerii de daruri primeniți
lăsînd în urmă
verdele riu al dezghețului
răni de aer spuzite – înainte
lujerele toamnei tîrzii

în care trup al sufletului
să pun sămînța aflării ?
în care zborul
pe aripa întinsă de apă stătătoare
de unde ochiul meu
s-ar putea de dinafară privi

și mut ar înnopta
precum pasărea necîntătoare
lîngă oul divin...

ce veste
acea vedere a cugetului limpezit
vorbindu-mi : peșteră, gătește-te.

Lunea eternă

Întîi vom vorbi cu graiul lebedei
porunca de viață este doar mai presus
salcia crește în mine iertată
eu sînt aceea care binevestesc,

ziditoare am fost în casa sufletului
„el alma hermoso"
cu mirosul neînceput
purtînd cruzimea primăverii
cer și pămînt deopotrivă în orbite,
eu sînt aceea care binevestesc
pînă la cîntec ne așteaptă
lunea eternă.

radio

r

Mozaic

● Ne-a fost dat să cunoaștem în această iarnă toate capriciile anotimpului cu gust de zăpadă : de la ninsori de vis și geruri polare la dezghețuri neașteptate. Primăvara, care ne-a mai amăgit în cîteva rînduri, vine anul acesta cu un alai întreg de semne prevestitoare. În ton cu vremea radioul ne-a inspirat pe toți și mai puțin și poate elementul cel mai autentic al lui februarie rămîne prima etapă a returului diviziei naționale A, prilej cu care crainicii-reporteri și-au exprimat speranța că peste fotbalul românesc va sufla un vînt primăvăratec. Și dacă în primele zece minute credeam, auzind cum se întrerup unii pe alții pentru a anunța „momente de fotbal autentic terminate cu goluri", că așa va fi, după aceea ne-a mai trecut optimismul. Ne-a mai trecut și încrederea în cei ce urmărind meciuri amicale, pregătiri, „cupă", sticlele de lapte făcute stivă la porțile stadioanelor etc., etc. pronosticau minuni de fotbal de la „Steaua" și Dobrin. N-a fost să fie, zic eu, și surprizele s-au produs acolo unde toți microbiștii se așteptau mai puțin. Morala : nu microbiștii sînt cei care indică 13 exacte la Pronosport !

Din punct de vedere radiofonic remarcăm lipsa de informare a crainicilor multumiți în a ne furniza date despre „frumosul", „cochetul", „plinul" stadion etc., despre starea vremii, dar aflați în imposibilitatea de a da rezultatul meciului de juniori disputat pe un teren alăturat și terminat cu 5—10 minute înaintea celui de seniori. Adăugăm lipsurilor : fișa tehnică a meciurilor disputate anterior, pozițiile celor două combatante aflate în teren (înlocuite prin „aici la... s-au disputat meciuri de tradiție..., gazdele sînt hotărîte..., dar nici oaspeții... ș.a.m.d). N-ar strica reporterilor noștri o mai temeinică pregătire profesională.

● O nedumerire : ascultînd emisiunea „Odă limbii române" (în urmă cu o săptămînă) n-am înțeles rostul a două interviuri din finalul emisiunii, interviuri care s-ar fi potrivit la o emisiune economică și nu la una cu un profil pe care-l bănuiam limitat. Cui or fi folosit indicațiile ca timpul liber să fie petrecut împreună cu colegii la diverse **distracții** (!?) în cultivarea limbii române nu știm !

● S-a transmis și a doua parte a emisiunii realizate la Brăila de către Marius Grozea și Dan Mucenic. La fel de caldă și instructivă, oferind un model interesant de educație prin spectacol.

● Din „Clubul adolescenților" am reținut momentul folcloric din Maramureș : autentic, original și, din păcate, cam necunoscut adolescenților noștri.

● „Răspundem ascultătorilor" a devenit un magazin de întrebări și răspunsuri derulate atît de rapid încît abia ai timp să le asculți nicicum să te și lămurești. Graba strică treaba (începută foarte bine).

Constantin Stan

plastică

p

Stări de culoare

Șerban Popa (n. 1946), absolvent din anul 1971 al Facultății de arte decorative a Institutului „N. Grigorescu", a debutat acum șapte ani cu o expoziție intitulată **Ambiental 1** (Sala Kalinderu), expoziție care mi-a reținut atenția pentru îndrăzneala cu care artistul încerca să definească multiplicitatea calităților obiectului artistic într-un orizont cultural puternic marcat de pătrunderea tehnicii în toate domeniile vieții moderne. Artistul prezenta un ansamblu în care efectele vizuale și sonore, riguros programate, ar fi trebuit să insufle spectatorului o anume idee despre modul cum opera de artă poate contribui la definirea raportului spațiu — timp. Încercarea de atunci a rămas, cred, fără urmări căci artistul pare a se interesa în ultima vreme de cu totul altceva, rămînînd, bineînțeles, în sfera artelor decorative.

Actuala expoziție *), intitulată sugestiv **Stări de culoare** a fost anticipată de alta (Brașov — septembrie-octombrie 1977) cu un titlu la fel de atrăgător : **Eseu de imprimeuri.** Ambele formule vorbesc aproape de la sine despre preocupările de acum ale acestui inventiv artist care, de data aceasta, își propune obiective ambițioase dar perfect realizabile și, în orice caz, mult mai concrete decît cele citate anterior.

Pe scurt, Șerban Popa vrea să realizeze complexe efecte decorative folosindu-se de un material — catifeaua — ce poate fi tratat ca orice suprafață aptă pentru așternerea culorii. Trebuie să subliniem acest fapt, deoarece artistul nu are intenția să facă pictură în sensul tradițional al termenului. Pentru el jocul formelor prezintă un interes similar cu interesul zugravului pentru o infinitate de modele destinate rulourilor sale. Diferența este că după elaborarea unui model cel de al doilea procedează la transformarea lui în efect decorativ printr-o operație pur mecanică, în timp ce pentru artist „modelul" rămîne unicat. Beneficiind în plus și de avantajul folosirii unei game coloristice extrem de largi, artistul poate să își desfășoare în voie fantezia creatoare, ignorînd orice schemă și gîndindu-se exclusiv la îmbogățirea repertoriului de forme-culori. Imaginile în care se constituie acestea sînt extrem de agreabile. Au o vivacitate și un farmec cu totul special. Din unicatele lui Șerban Popa se pot obține, după plac, panouri decorative de dimensiuni diferite. Jocul maselor de culoare conferă o strălucire acestui material aparent banal pe care inteligența și discernămîntul artistului l-a înnobilat.

Experiența lui Șerban Popa are o valoare practică de care trebuie să țină cont toți cei interesați de amenajarea plăcută și fără cheltuieli excesive a unui spațiu. Public sau privat.

Cronicar

*) Șerban Popa **„Stări de culoare" — imprimeu.** Galeria de artă „Eforie".

muzică

m

Luthul constelat

Luthul constelat al lui Gérard de Nerval a căzut în mîna unui „mai mult decît gînditor" — cum îl numea Mussorgski pe Berlioz. Oare lui Goethe sau traducătorului său francez de numai douăzeci de ani datorăm „Damnațiunea lui Faust" ? În istoria muzicii se aude deseori întrebarea : cum de a fost atras romanticul, excentricul Berlioz de această operă a esenței clasicismului ? Poate că citind traducerea nervaliană, compozitorul a alunecat pe gheața neagră a întrebării mai departe de textul în sine. Probabil că dacă nu l-ar fi citit pe Faust prin filieră nervaliană, n-ar fi mărturisit : „...minunata carte m-a fermecat de la primele rînduri. Nici n-am lăsat-o din mînă. O citeam neîncetat, la masă, la teatru, pe stradă, pretutindeni"... E într-adevăr greu de presupus, pentru cei care cunosc originalul german, că Faust se poate citi la masă, pe stradă etc. Dar trecînd printr-o pană exaltată, subtilă pînă în măduva semnelor, ca aceea care a scris „El Desdichado", textul devenea probabil o obsesie de neînlăturat.

Joi 23 februarie orchestra Radioteleviziunii, dirijată de Carol Litvin, ne-a prezentat o versiune destul de vie a „Damnațiunii". Contribuția Emiliei Petrescu și a lui Gheorghe Crăsnaru a fost la înălțimea pretențiilor textului. Desigur că, ascultîndu-i, Berlioz nu s-ar fi gîndit să le înlocuiască partea prin execuție corală, conform teoriei sale celebre că „acolo unde o voce mediocră e respingătoare, cincizeci de voci mediocre farmecă". Numai o imaginație ca a sa, iubitoare de grandioase ansambluri, putea ajunge la asemenea concluzie. Valoarea interpreților amintiți (la care se adaugă Mircea Moisa și Corneliu Finățeanu) a conferit lucrării intensitate, ceea ce nu se poate spune totdeauna despre cor. În schimb, o apariție emoționantă a fost Corul de copii, dirijat de Nicolae Vicleanu — copii care au știut să cînte cu puritate, totuși fără naivă ingustime de orizont.

Același entuziast cor de copii l-am întîlnit în „Concertul perpetuum extraordinar, Schubertiadă — Vieneză".

Închinat anului internațional comemorativ Franz Schubert, acest eclectic concert-mamut a reunit formații și soliști de prestigiu, corul „Madrigal", cvartetul „Philarmonia", orchestra dirijată de Iosif Conta, interpreți ca Varujan Cozighian, Eduardo Ricci, Dan Grigore, Aurelian Octav Popa, pe lîngă numeroși soliști vocali. Spațiul neîngăduindu-ne decît să amintim bogatul program, selecționat anume să cuprindă diversitatea preocupărilor schubertiene, ne vom mărgini să repetăm că serile organizate în această stagiune de către Radioteleviziune atrag nu numai prin buni soliști, ci și prin structurări și prezentări inteligente de program.

Grete Tartler

CONTEMPORANII NOȘTRI

Nivelul teoretic și practic al textului

O poezie mai veche a Ninei Cassian, intitulată *Exorcism* și reluată în ediția bilingvă româno-franceză *Viraje (Virages)* — apărută anul acesta la Editura Eminescu (traducerea Eugène Guillevic și Lili Denis) — se încheie cu această cugetare simptomatică pentru natura reflexivă și morală a lirismului care a reușit s-o impună în literatura ultimelor decenii : „Felix qui potuit rerum cognoscere causas". Este limpede pentru oricine că proclamarea unui astfel de ideal, și anume al cunoașterii prin cauze, i se potrivește mai ales filosofului, omului de știință decît artistului preocupat îndeobște să nu distrugă corola de minuni a lumii ci să potențeze misterul, să trăiască în vraja și uimirea exuberantă a copilăriei, o copilărie în sensul în care aceasta ne-o reprezentăm ca puritate și ca inocență activă, nu ca retragere obstinată în ignoranță și abscurantism. În termenii cei mai clari cu putință, poeta își realizează nu o dată obiectivul : adevărul lumesc întrevăzut și confirmat de practica bunului simț ca adevăr al repetiției e preferabil iluziei de o clipă căzută ca un blestem ? ca o binecuvîntare ? oricum, ca excepție transcendentă, alienantă a structurii referențiale a limbajului. Încît rezultatul acestui mod de a transfera energia specifică a verbului în semnificație univocă și, apoi, de a trata această semnificație clară ca și cum ar fi semnul, hieroglifa ei încărcată de mister, poate recrea direcția de mișcare a unui *proces* care la origine și în finalitatea lui trebuie să rămînă o veșnică *stare* potențială, o promisiune care se reînnoiește de fiecare dată în actul lecturii.

Nu este de mirare deci că astfel de artiști, atunci cînd nu sînt asa de ipocriți încît să se declare pe pămînt gardieni ai virtutilor edenice, să-și construiască din inteligență și observarea moravurilor un univers cu o mare audiență publică tocmai fiindcă se referă în mod explicit la o serie de comandamente etice verificate de timp, și proprii, într-o măsură sau alta, conditiei noastre umane, diferențele dintre ei neputînd fi stabilite pe calea imaginației proiective, ci pe cea a memoriei retroactive. Iar cînd, pe deasupra acestor calități oarecum restrictive, mai ai, ca Nina Cassian, pasiunea ludică a verbului, plăcerea de a transforma cuvintele în jucării și a le da pe mîna copiilor, nimic nu te mai poate opri să faci dintr-o fabulă o parabolă și dintr-un rictus mizantrop un suris tainic de Gioconda.

Astfel că volumul *Suave* apărut la sfîrșitul anului trecut la „Cartea Românească" vine în consecința firească a unui temperament artistic exprimat deja în cărțile anterioare. O inteligență intrigată mereu de dezacordurile și dizarmoniile observate din frecventarea unui univers moral și pasional specific se orientează mai totdeauna în funcție de un ideal activ, eul artistic, subiectiv, lăsîndu-se cucerit de alteritatea laică, obiectivă. În acest context, o poezie mică, ai spune ce cît o vrabie, face excepție și o citîm în întregime : „LÎNGĂ FLOAREA MARGARETĂ / stă motanul Behemoth, / Floarea e analfabetă. / Behemoth e poliglot. // Ochiul galben — miezul florii, / ochii galbeni — ai pisicii / — în ciudatele istorii / de candori și maleficii. // Magic împreună-i ține / cartea-n raft, anahoreta / Cuplul veșnic : Rău și Bine / Behemoth și Margareta".

Cele mai multe poezii comunică însă, pe claviatura notațiilor cu sens amar sau nostalgic, oricum de o căutată rece detașare, o învățătură pe care ți-o poate transmite trecerea timpului, o pasăre, un pește într-un peisaj marin, un iepure care moare de glonțul vînătorului ocrotit în țipătul său ridicol ca într-o aureolă : „IEPURELE CARE ȘI-A INVENTAT ACEL ȚIPĂT / ca să stîrnească mila vînătorului — / dar nici vînătorul, nici cîinele lui / n-au renunțat vreodată să-i înșface / trupul, ca pe o mănușă de blană / caldă încă de purtare — // iepurele care n-a inventat decît un țipăt / mai puternic decît alcătuirea lui / ca să-și facă intrarea în moarte / iepurele care nu are altă imagine / despre solemnitate, decît sfîșietorul / ridicolul țipăt al lui...". Cînd e vorba (am spus bine, e vorba !) de o trăire pur estetică a unei nopți cu lună la mare, cuvintele își caută o simplificare maximă, entropia lor atinge un grad excepțional : „Doamne, ce frumoasă e lumea ! / Totul se poate împăca... / deși, dacă-aș înota acum pe pîrtia lunii, / aș îngheța, / mi s-ar zbîrci lumina pe față, / pielea mi-ar sclipi de moarte... / Dar, Doamne, ce frumoasă e lumea !". Meditația poetei în marginile unui experiment teoretic (ce-ar fi dacă ar fi ?) cedează uimirii ingenue, lapidare a ochiului fascinat de semnul lunii, hermeneutică a seducției trupului nostru pămîntesc de către imaginea sa nocturnă, astrală și invulnerabilă, reflex de apărare a clipei în eternitate și sintagmei în paradigmă etc. etc...

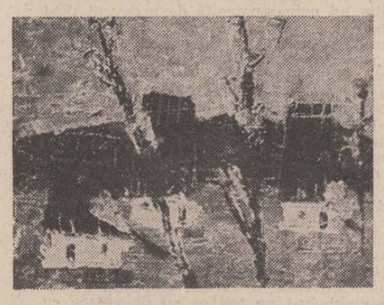

Ion Vlasiu : „Satul vechi"

Tonul nostalgic al multor poezii nu transmite mesajul de „rămas bun" cu care ne delectează din cînd în cînd unii poeți mai tineri, dar cu ce mine funebre ! ci reprezintă, ca să spunem așa, o armă tactică de natură stilistică (e vorba, evident, de o stilistică muzicală) menită să atenueze șocul impactului cu subtextul pedagogic, moral al textului, să personalizeze o experiență impersonală, exact cum o cere și poezia lirică modernă. Oricum am întoarce-o, pe toate fețele, în orice cod metodologic am încerca să facem lectura acestei cărți de versuri, *Suavele* Ninei Cassian, titlu pe cît de blînd, pe atît de înșelător, ne impun o poetă inteligentă, privind existența cu un ochi atent și lucid, o poetă care nu se lasă subjugată de ispitele monologului egolatru, aberant și incomunicabil, ci cultivă în continuare un dialog plin de răspundere și speranță cu lumea, dialog ce nu o dată face toate deliciile minții, inimii și literaturii.

Dan Laurențiu

Romul Munteanu

Urmare din pag. 1

miluita, ajungeau inspectori în Piața Matache pentru că întreaga viață se chinuiesc să ne prindă cu ocaua mică și cînd izbutesc își pun pe cap coroană roșie și o zi sau o săptămînă se cred regi și umblă numai cu capul pe sus, ca macii prin grîu. În restul zilelor de peste an sînt colindați de fantome și de anticari și adună boabe de mătrăgună pe care le netezesc între dește ca pe mătănii.

De Romul Munteanu mă simt legat prin priveliști cu lună. Legați prin oracol, fiindcă numai sub lună se fac și se desfac profețiile și blestemele. Iubim luna, poate, fiindcă sîntem amîndoi rotunzi. Luna, privită cu Romul de pe cărările Mogoșoaiei sau ale Dobrogei, e o pasăre cu șase rînduri de aripi — cu două rînduri de aripi zboară, cu două ne mîngîie pe inimă, cu două ne amestecă vinul și crinii aduși de-acasă, din Transilvania și de la Brăila.

Romul trăiește zidit între cărți, ca un cersetor între uși de biserici, bulgări de colivă și felii de pîine și scrie cărți care mă uimesc, căci scoate din fîntîna morții umbre de moarte care nu mai sperie, fiindcă seamănă cu o înflorire. Trecut de cumpăna apelor, Romul pune momeală în capcane nu pentru a înfuleca vînatul, ci pentru a sta cu el la taifas.

De cîteva ori am scris amîndoi la aceeași masă. Cînd scrie, Romul întinerește. Nu i-am spus-o niciodată : în clipele alea seamănă cu un castan încărcat cu policandre care promite să-i tragă o mică chelfăneală unui cireș zevzec, fiindcă s-a rupt de grădină și-a sărit în vecini să-i pună cercei unei fete care-n nopțile de aprilie, adormind, își trimetea sufletul sau gîndul să bea ploaie curată mai sus de lac și mai jos de poartă, în nici un caz în ramurile cireșului.

La toamnă, dacă vița de vie nu-și va călca mărturisirea din zodie, Romul și cu mine sîntem foarte decîși să ne instalăm pe un deal cu dispoziție sudică din blînda Moldovă, s-aprindem un foc verde, izbind c-o piatră în scăfîrlia luceafărului de seară și să pîrlim de fulgi pasărea paradisului — două, trei sau patru săptămîni în care eu să spun vorbe despre critici.

Totul e bine cînd...

Urmare din pag. a 5-a

închipuirea celor pe care îi considera importanți. Ceilalți nu contau, și nu se purta cu ei urît sau disprețuitor ci pur și simplu nu contau și de aceea nu-și cheltuia energia pentru a le lăsa ceva din ființa lui. Nichifor avea impresia că se însurase numai pentru a fi asortat, cîntărise mult ce impresie va face ieșind în doi, cît de armonizați vor fi, el așa, ea astfel, încît să trezească o ușoară invidie, nu multă ci doar atît cît să-l facă să se simtă bine atunci cînd o observă. Dar știa că și Stînceanu și Buescu țineau la el, se agățau de el pentru a putea pluti și cîtă vreme nu vor fi convinși că sînt cel puțin la fel de „buni" ca și el, Nichifor Goreac, nu vor îndrăzni să-l lovească, pentru că simțea, știa, avea dovezi, el era idealul, țintă către care năzuiau. Apoi, apoi cînd vor crede că au ajuns, cel puțin cît el, îl vor disprețui, ba mai mult, îl vor uri, și nu din alt motiv decît din acela că el va reprezenta, va fi trecutul lor. Un trecut pe care vor să-l uite, un trecut care trebuie distrus, așa cum se distrug scrisorile unei vechi și adolescentine iubiri, în care ai avut bunătatea și prostia să fii sentimental și caraghios, ceea ce nu-ți mai poți permite, ar fi un semn de slăbiciune.

Se întuneca repede, lucrurile aruncau o lumină gălbuie, pătată de zăpada ce curgea de sus, dintr-un cer pe care nu-l putea vedea, la nivelul acoperișurilor domnea pîcla, în depărtare sclipea o firmă de neon, oamenii se opreau în dreptul ei să o admire, lumina albăstruie, pîlpîitoare ca șingele unei viețuitoare, fascina, așa cum fascina și televizorul așezat în vitrina celui mai mare magazin, din preajma statuii. Oamenii își făceau drum după-amiaza, seara, cumpărau o pîine, un pachet de margarină, marmeladă la chil, și apoi pierdeau cîte două trei ore în fața vitrinei, bătînd mărunt din picioare ori suflînd în palmele înroșite, priveau în tăcere, cu ochii măriți de plăcere, de uimire, la ecranul nu mai mare decît un caiet de desen, prin care se întrevedea o lume, nouă, fascinantă. Era o bucurie pentru toată lumea și nu se putea explica de ce, dar privind aparatul cu lumină gri, tremurătoare, toată lumea era convinsă că anul ce urmează, tot ce va fi, de acum înainte va fi mai bun, mai frumos, mai înțelegător.

În săptămîna care a urmat Nichifor Goreac și-a făcut planul, apărea o singură dată pe zi în cele două încăperi ale redactorilor, saluta rece, își trecea privirea peste birouri, peste mașina uriașă, neagră, a dactilografei, zicea „în curînd vom avea o ședință, dacă mă caută cineva nu sînt aici. Numai pentru tov. Pamfilie". Apoi se închidea în biroul lui, se lungea pe canapeaua din piele bej, încrețită, scorojită, crăpată și închipuia scena ședinței. Făcu lucrul acesta de atîtea ori încît atunci cînd ședința avu loc într-adevăr era calm, destins, zîmbea superior, părea că nu are convingerea că se întîmplă ceva serios, care îl privește într-atît de mult încît îl poate strivi, distruge.

La birou stătea acum tovarășul Pamfilie, un delegat din partea Uniunii Scriitorilor, scund, chel, cu ochelari groși încît nu puteai ști ce culoare au ochii săi, el și Larian care scria procesul-verbal. Blondut, cu nasul răsucit, își umezea buzele scoțînd vîrful limbii, roz, ca al unui cîine de casă. Nimeni nu glumea, fumau încîntați, terminînd o țigară din trei patru fumuri. Nichifor Goreac transpirase, își ștergea cu colțul batistei broboanele de deasupra buzei, vorbea de o jumătate de oră și încă nu ajunsese acolo unde țintea. Își turnă un pahar, clinchetul sticlei îi făcu pe ceilalți să tresară, „acum e momentul" își zise, și calm, ca și cum ar fi istorisit o zi de muncă îl atacă pe Scorpan. Punct cu punct, tot ce era cap de acuzație în dosarul din fișetul lui Pamfilie se întorcea împotriva firavului Scorpan, cel care descoperea cu fiecare clipă că lucrurile nu erau chiar atît de simple și că Nichifor Goreac, cel mai prevenitor om dintre cîți cunoscuse, se transforma într-un bulldog încăpățînat, un animal tenace, care strînge din fălci și simte cum colții pătrund încet dar sigur către os. În zece minute Emil Scorpan se prăbușise. Nu se petrecuse cu vuiet, părea o păpușă din parafină ale cărei cioburi cad și se acomodează cu piatra de pe jos, dar în acele momente oricine în afară de cei din redacție ar fi putut jura că Scorpan reprezenta un pericol pentru funcționarea instituției. Nichifor avea plăcerea să citeze din memorie fraze incriminatoare pe care le găsise în dosar și nici măcar nu-l privea pe Scorpan, ci peste el, înspre un colț al ușii tapițate, era încîntat că în afara vocii lui nu se mai auzeau decît respirațiile celorlalți, grele, întretăiate de emoție. După ce s-a lăsat tăcerea, vreme de cîteva minute, grea, stînjenitoare, se auzi vocea alterată a lui Emil Scorpan, cu o urmă de demnitate care îl scotea din sărite : „În cazul acesta nu-mi rămîne decît să-mi dau demisia și aș vrea..." însă Nichifor țîșni ca un animal furios „nu oricine își poate permite să-și dea demisia, dumneata vei fi dat afară, ți-o garantez" și atunci Pamfilie l-a prins de mînecă și i-a șoptit „eu cred că ai cam sărit peste cal, las-o mai moale, să nu moară de inimă". Apoi Pamfilie s-a ridicat și-a ținut un discurs în care aprecia pozitiv activitatea **Foii**, și nu pomeni nimic despre întîmplarea cu Scorpan, ceea ce pentru Goreac însemna încă o dovadă a deosebitului tact de care acesta dădea dovadă în orice împrejurare.

După ce ședința se termină, într-o sfîrșeală generală, poate din cauza orei tîrzii, poate din cauza fumului dens ce plutea în încăpere, sau mai bine, din cauza energiei consumate violent la începutul ei, Nichifor Goreac l-a condus pe tovarășul Pamfilie pînă în stradă, acolo unde îl aștepta mașina, o „Warszawa" cu roți înalte, stropită pînă pe parbriz de noroi galben, între

Ion Vlasiu : „Tîrg de ciubere"

timp șoferul făcuse vreun drum prin suburbii, „ei, ce ziceți, a ieșit bine ?" a spus Nichifor dar nu era o întrebare, ci bucuria că toate s-au terminat, voia doar o confirmare formală din partea lui Pamfilie și poate nici nu mai era atît de pornit împotriva lui Scorpan, era convins că totul, și dosarul din fișetul lui Pamfilie, sînt acum undeva, foarte departe. Pamfilie s-a întors din ușa mașinii, era pe jumătate virît între spetezele acoperite cu pături cazone, „e bine, e bine, numai că te rog să mă lămurești, ce se întîmplă cu băiatul ăsta, cu Scorpan ? E chiar atît de grav încît să fie nevoie să luăm măsuri ?"

Nichifor n-a reușit să uite niciodată momentul acela de tăcere, părea că nimeni nu mai reușește să facă vreo mișcare, ninsoarea cădea înfundat, topindu-se la picioarele lor, s-a gîndit că Pamfilie e șiret, vrea să-l păstreze în continuare pe Scorpan în redacție cu toate că pe el l-a avertizat cu cîne are de a face. Își simți buzele crăpate, cu vîrful limbii simți gustul sărat al singelui, poate avea febră, poate, se decise în sfîrșit, îl privi fix pe Pamfilie știind că tot ce urmează seamănă cu o festă urîtă. „Păi chiar dumneavoastră mi-ați spus să mă bazez pe Buescu, și Larian, pe Stînceanu. De Scorpan nu mi-ați pomenit nimic. Eu cred că intenționat l-ați omis. Nu ?" și era atîta mirare interogativă în acest „nu ?" încît Pamfilie făcu un gest cu mîna, ca și cum ar fi vrut să se scape de o gîză, sau de o frunză, și așezîndu-se pe bancheta joasă, adîncă a „Warszawei" spuse cu o voce ușor voalată, poate de emoție : „Cred că ai înțeles greșit. Nu-mi aduc aminte de așa ceva. Poate a fost o scăpare, o neglijență, atîtea sînt pe capul meu, nu trebuie să..." și înainte de a termina șoferul ambală motorul, mașina se urni și din mers portiera se izbi, închizîndu-se. Cînd s-a întors în sală cei rămași aranjau scaunele, cineva golea scrumierele, îl căută cu privirea pe Emil Scorpan dar acesta dispăruse. Din acea seară n-a mai auzit nimic de el și niciodată nimeni din cei prezenți la ședință nu i-au mai pomenit numele. Nici după atîția ani nu putea fi sigur dacă o făceau fiind convinși de faptul că el avusese dreptate sau de contrariu. Cel mai ciudat lucru era că l-a uitat repede și apoi, datorită evenimentelor nici măcar n-ar fi reușit să și-l mai aducă aminte.

Valoarea spontaneității

Urmare din pag. 1

formă umană ? Locul celor trei coline este desigur un loc al istoriei, al legendelor, al baladelor născute din această istorie. Impresia că din liniile frămîntate ale celor trei coline se ridică spre cer chipurile tragice și cușmele unui Horia, unui Cloșca, unui Crișan, nu poate fi, fără îndoială, transpusă altfel decît în pictură.

S-ar putea obiecta că transpunerea unor impresii de un oarecare tip pot purta pictura spre literaturizare și obiecția ar fi justă. Dar numai în cazul cînd impresia este superficială, cînd nu se transformă în obsesie, cînd nu face parte organică din acumulările de pe retină, cînd, în fine, cel ce o are vrea să o folosească drept pretext pentru a ilustra o temă printre altele, mai spectaculoasă, mai convențională plastică. În pînzele lui Ion Vlasiu nu întîlnim tendința spre literaturizare pentru că tot ceea ce ar putea părea la el reflecție rece pe marginea unei teme picturale este în fond răbufnirea unui flux interior, al unui capital de afecte legat indisolubil de anumite imagini. Unitatea între sentiment și fragmentul de realitate de care este legată posibilitatea manifestării lui este atît de clar vizibilă în pictura lui Ion Vlasiu încît conferă automat acestela calitatea sinceității, calitatea de reflex imediat al unui suflu vital bogat ce se exprimă energic și fără disimulări.

Iată, de pildă, acest mic tablou intitulat **Pereche** în care cîmpuri orizontale de galben, verde și roșu lasă loc a două contururi geometrice, două reducții a două siluete ce privegheaza parcă un spațiu mirific cu cîte un ochi ciclopic, tutelar. Ochii sînt fantasmele unui anotimp. Ale acelui anotimp al coacerii grînelor sau strînsului ierbii, cînd stogurile sau clăile par, de departe, ființe vii ce străjuiesc cu silueta lor ciudată platourile. Sau, iată, **Satul vechi** cu casele al căror acoperis în două pante, supradimensionat, împinge în sus cerul roșu aprins al amurgului. Este o zi tulbure de primăvară și printre muguri se vede glia, înverzită inegal, continuîndu-se cu dealul brun-roșiatic de pe care se prelinge lumina concentrată în petele albe ale pereților caselor. Din ambele pînze o tonică reîntîlnire a artistului cu sine însuși contaminează privitorul. Și este poate de prisos să mai spunem că naturaletea și autenticitatea acestei trăiri conferă maximă rezistență picturilor. Neconstrînse de canoane și dorința artistului de a exprima lucruri neobișnuite, nereflectînd ecoul vreunei mode curente, neființd rezultatul aplicării vreunei formule sau precepte, ele confirmă întrutotul o opțiune intimă a artistului pentru care fantezia primează asupra tehnicii iar firescul este garanția neapelării la rețetă. **„Culoarea** — spune pictorul, în prefata catalogului expoziției sale — **este doar o materie cu care putem concretiza o expresie, o materie sunlă, voluptuoasă, fascinantă cînd își găsește locul în economia estetică a unui tablou."** Între această „economie estetică" și spontaneitate trebuie să tragem — atunci cînd zăbovim asupra picturii sculptorului și scriitorului Ion Vlasiu — o trăsătură de unire. Garanția originalității picturii sale de aici rezidă.

„Benjaminii"

Urmare din pag. 1

1939 și 1940 (de fapt „de la 2 iunie 1938... pînă la 24 iunie 1940").

Așadar, în acea vreme, subscrisul, dimpreună cu G. Călinescu, Mircea Eliade, Ionel Teodoreanu, Mihail Sebastian și Mihai Beniuc, eram niște... „benjamini".

De cîte ori sînt nesigur asupra unei vocabule exotice, recurg la **Dicționarul explicativ al limbii române** (Editura Academiei, 1975), ca la un adevărat colac de salvare. Și ce aflu ? Ce știam dinainte, și anume :

„BENJAMIN s.m. (Rar) Cel mai mic copil al unei familii ; cel mai tînăr membru al unui grup. — Din fr. **benjamin"**.

Lipsește însă mai frecventul VENIAMIN !

Las' că nu mă satisface etimologia finală, care omite să spună că Veniamin, în Vechiul Testament, a fost mezinul și cel de al doisprezecelea copil al lui Iacov și al Rahilei. La figurat, benjaminul sau, mai curent, veniaminul, este cel mai tînăr dintr-o „familie" oarecare. Iată însă, că în ochii lui Dumitru D. Panaitescu, sîntem laolaltă o jumătate de duzină, gratificați cu epitetul de benjamini ai anilor 1938—1940.

Or, în 1938, aveau :

— G. Călinescu, 39 de ani și publicase **Viața lui Mihai Eminescu**, 1932, **Opera lui Mihai Eminescu**, în 5 volume, 1934—1936, **Viața lui Ion Creangă**, 1938, **Cartea nunții**, 1933, **Enigma Otiliei**, 1938, **Poezii**, 1937 (afară de **Alcuni missionari** și **Altre notizie sui missionari cattolici nei paesi romeni**, 1923 și 1925), etc.

— Mircea Eliade, 31 de ani și publicase : **Isabel și apele diavolului**, 1931, **Soliloquii**, 1932, **Maitreyi**, 1933, **India**, 1934, **Santier**, 1935, **Oceanografie**, 1936, **Alchimia asiatică**, 1935, **Cosmologie și alchimie babiloniană**, 1937, **Yoga** (teza de doctorat), 1938, **Întoarcerea din rai**, 1934, **Lumina ce se stinge**, 1934, **Huliganii**, 1935, **Domnișoara Christina**, 1936, **Șarpele**, 1937, etc.

— Ionel Teodoreanu, 41 de ani, publicase : **Ulița copilăriei**, 1923, **La Medeleni**, ed. III, 1927, **Turnul Milenei**, 1928, **Bal mascat**, 1929, **Fata din Zlataust**, 1931, **Golia**, 1933, **Crăciunul de la Silivestri**, 1934, **Lorelei**, 1935, **Arca lui Noe**, 1936, **Secretul Anei Florentin**, 1937, **Fundacul Varlamului**, 1938, etc.

— Mihail Sebastian, 31 de ani, publicase : **Fragment dintr-un carnet găsit**, 1932, **Femei**, 1933, **De două mii de ani**, 1934, **Cum am devenit huligan**, 1935, **Orașul cu salcîmi**, 1935, etc.

— Mihai Beniuc, 31 de ani, publicase teza sa de doctorat în filosofie, în 1934 și **Cîntece de pierzanie** în 1938. Era, într-adevăr, veniaminul celor mai de sus și al subscrisului, care debutasem din 1923 și dețineam de zece ani cronica literară la **Adevărul** !

Dar, în definitiv, este vreo deosebire între „benjamini" și „debutanți" ?

Nu te supăra, amice Dumitru D. Panaitescu, tare rău îmi pare că nu mă mai poți cita și acum, în 1978, printre „benjaminii" anilor noștri de astăzi ! Asemenea noroace nu s-au mai pomenit !

Marin Sorescu, romancier

Urmare din pag. a 4-a

în orice propoziție, ei introduc un paradox. Puțină banalitate, în comunicare, n-ar fi stricat în roman. Ideile mari s-ar vedea mai ușor și imbulzeala cuvintelor mereu istețe n-ar mai întuneca desenul caracterelor. Inteligențele artistice trebuie să învețe să fie, uneori, prozaice. A oferi mereu șampanie spiritului poate să ducă la saturație.

Vorbele ingenioase sînt, în alte cazuri, la locul lor. O Ruxandra Cocean, care va deveni, în cele din urmă, soția lui Șandru, își împarte farmecele în lumea artistică și, tot ea, dă dovadă de o colorată cruzime în limbaj cînd este plictisită de cineva. Unui filozof care o omoară la telefon cu conversații despre Kant îi strigă enervată : „ia mai lasă-mă cu Kantrafusele". Prozatorul o numește, din cauza migrației ei prin atelierele pictorilor și a universalei competențe sentimentale și estetice, „un Vasari în fustă". Vasari locuiește în podul unui spital și crede cu tărie că „toți bărbații sînt porci", ceea ce n-o împiedică să-i frecventeze.

Romanul lui Sorescu este plin de asemenea personaje pitorești (rodul unei fantezii ironice), care acoperă spațiul epic și dau acea impresie, foarte importantă pentru un roman, de mișcare și densitate a vieții. Este calitatea cea dintîi în **Trei dinți din față**. O carte, spre deosebire de altele, multe, în care existența apare golită de fapte, iar oamenii par a trăi într-un pustiu. Mișcarea lor este normală și, chiar dacă numărul coincidențelor este neverosimil de mare (G. Dimisianu are, aici, dreptate), impresia generală este favorabilă. Oglinda (celebra oglindă a romanului) se plimbă pe un drum întins și populat, reținînd cîteva destine și, prin ele, o lume de simboluri neconvenționale. Arta, iubirea, prietenia dintre trei tineri, alunecarea lor în tragedie, împlinirea neașteptată a vieții, libertatea de gîndire și eșecul sufletelor mîndre și a inteligențelor scăpărătoare într-o lume în plină metamorfoză — iată temele unui roman ironic și grav, scris cu strălucire stilistică de la început pînă la sfîrșit.

Roman „intelectual", nu pentru că este vorba de intelectuali și de dramele lor morale, ci pentru că se deschide spre problema inefabilă a talentului și vrea să analizeze o prăbușire care, în fond, nu se poate explica. Scriitor cu bune lecturi și cu un simț remarcabil al creației, Marin Sorescu nu explică mai mult decît trebuie. Naturile inefabile sfîrșesc în circumstanțe inefabile, după ce trec prin banalitatea aspră a vieții.

Cartea de teatru

Urmare din pag. 1

bilitatea confruntării textului ? Raportul pare a fi net în favoarea acestora din urmă. Fără a absolvi nici un moment critica literară de nepromptitudinea ori chiar de superficialitatea cu care se ocupă de cărțile de teatru, această fluctuație și această inconsecvență în editarea textelor dramatice constituie unul din motivele care o îndepărtează de la o veritabilă și responsabilă receptare a literaturii dramatice. Nimeni nu-și poate întemeia o judecată critică în legătură cu o piesă văzînd doar spectacole. De aici, sentimentul ciudat că dramaturgia n-ar cădea în prerogativele criticii literare, fiind mai mult treaba cronicarilor dramatici, nu de puține ori improvizați. Analizele critice dedicate pieselor de teatru pot fi numărate pe degete și pe bună dreptate autorii de teatru împărtășesc senzația că sînt uitați sau ocoliți de cronica literară. Apariția accesibilă și promptă a literaturii dramatice ar fi una din condițiile de prim rang atît pentru emulația talentelor în dramaturgia de astăzi, cît și pentru instaurarea în mijlocul ci a unui eficient și clarvăzător climat critic. Cît despre criticii care mai manifestă reticență față de virtuțile artistice și ideologice ale acestui gen de maturitate al unei literaturi, care este genul dramatic, să le aducem aminte că unul din textele ce-au pus bazele criticii literare românești se numea „Comediile d-lui I. L. Caragiale".

UN ÎNDREPTAR UTIL PENTRU POSESORII DE AUTOTURISME

Importante avantaje acordate de ADMINISTRAȚIA ASIGURĂRILOR DE STAT — ADAS

În sfera largă de activități puse la dispoziția populației notăm și faptul că ADMINISTRAȚIA ASIGURĂRILOR DE STAT — ADAS — a creat pentru posesorii de autoturisme posibilitatea avantajoasă de a încheia asigurări pentru avarii auto (casco), în vederea obținerii de despăgubiri în cazul producerii unor pagube prin accidente de circulație, ori în alte împrejurări.

Pentru lămurirea celor interesați, redăm mai jos unele din cazurile în care ADAS plătește despăgubiri la asigurarea pentru avarii auto-casco :

● dacă autoturismul a fost avariat datorită faptului că în timpul circulației s-a ciocnit, s-a lovit sau izbit ;

● din culpa conducătorului auto respectiv, cu un alt autovehicul sau cu orice alt fel de vehicul ;

— de orice corp mobil și imobil aflat în afara autoturismului, ori dacă autoturismul a fost avariat de corpuri mobile din interiorul său :

● dacă în timpul circulației autoturismul a fost avariat datorită derapării sau răsturnării ;

● dacă în timpul staționării autoturismului asigurat a fost lovit de un alt autovehicul neidentificat, eveniment care se poate produce și în plină circulație ;

● dacă s-au produs avarii ca urmare a defectării unor piese ale autoturismului.

Mai notăm că ADAS plătește despăgubiri și în cazurile cînd autoturismul a fost avariat ca urmare : a incendierii lui ori a clădirii în care a fost garat ; a unor explozii; a unor calamități naturale și a multor altor situații.

Acestea sînt, pe scurt, o parte dintre avantajele create de ADAS în folosul deținătorilor de autoturisme. Desigur că la încheierea unei asigurări, cei interesați pot primi și alte lămuriri care completează șirul înlesnirilor create pentru cei care pentru o primă de asigurare convenabilă se pun la adăpost de eventuale cheltuieli cu reparația autoturismelor avariate.

Și pentru că ne-am referit la primele de asigurare, trebuie să arătăm că acestea sînt diferențiate, în funcție de capacitatea cilindrică a autoturismelor. La primele de asigurare se acordă reduceri de 10 la sută, dacă asigurarea se încheie direct la unitatea ADAS și între 15 la sută și 35 la sută, în funcție de vechimea neîntreruptă în asigurare, dacă nu s-au plătit ori nu se datorează despăgubiri în baza asigurării pentru avarii (casco).

— De reținut este și faptul că în baza contractului de asigurare se acordă și alte avantaje privind :

— plata primelor anuale de asigurare în 3, 4 și 7 rate, iar în cazul reînnoirii contractelor, în 10 rate ;

— repararea cu prioritate, în atelierele de reparații, a autoturismelor asigurate. Contravaloarea devizului de reparație se achită de către ADAS direct atelierului respectiv.

În sfîrșit, precizăm că deținătorii de autoturisme mai au la dispoziție și alte asigurări, cum sînt :

— asigurarea de accidente a conducătorilor de autoturisme și a altor persoane aflate în autoturisme, care se încheie independent de faptul dacă a fost sau nu încheiată o asigurare pentru avarii (casco) ;

— asigurarea autovehiculelor cu valabilitate numai în afara teritoriului Republicii Socialiste România.

Responsabilii cu asigurările din unitățile socialiste, agenții și inspectorii de asigurare filialele A.C.R. sau unitățile ADAS, stau la dispoziția celor interesați pentru contractarea de asigurări și pentru orice alte informații suplimentare.

atelier literar
poșta redacției

EM. EMILIAN : Nu prea sînt lucruri noi, semne de progres, în acest plic. Cîteva pagini la limita onorabilă, sîrguincioase, relativ ingrijite („Gînd", „Elegie", „Mă vei găsi", „O amintire", „Corabie") dar lăsînd o impresie netă de făcătură livrescă. „Istorie I" e, într-adevăr — din al treilea „dosar" — lucrul cel mai răsărit, fără a atinge nivelul publicării (e și foarte retorică, sforăitoare).

R. BUREL : „Într-o zi" e o schiță destul de sumară, superficială, în care resorturile profunde ale cazului, procesul transformării, nu se zăresc. „Jungherul", care începe ceva mai bine (și continuă ca-n Far-West !...) e un lucru neterminat. La amîndouă, aceleași probleme (mai vechi) ale stilului, expresiei. Dar ce rost are, ne întrebăm, să ne trimiteți la infinit bruioane, încercări, fragmente, lucrări neterminate, etc., în loc să vă concentrați asupra uneia dintre ele și s-o duceți la bun sfîrșit, în loc să încercați să vă perfecționați mijloacele, pe baza unui studiu serios, aprofundat, asupra tehnicii adevăraților prozatori ?

MARIA CONSTANTIN : Există un zvon liric în mai toate paginile, destul de difuz, de sovăitor, dar nu lipsit de perspective. Rămîne să vedem în manuscrisele viitoare în ce măsură aceste bănuieli se vor adeveri, în ce măsură progresele dv., diminuînd factorul mimetic (inevitabil, la virsta dv.) vor defini mai bine (sau nu) opțiunile unei vocații.

F. KOCSIS : Nu e mai bine nici acum. Din păcate, explicațiile și spovedania nu pot suplini ceea ce nu spun poemele (ori spun parțial, neconvingător, neinspirat). Nu orice sentiment (oricît de puternic și de adevărat) devine automat poezie, artă. Uneori, e nevoie de un răstimp (mai mic sau mai mare) de gestație, decantare. Și mai e nevoie, oricum, de o tensiune a inspirației și a lucrului artistic propriu-zis, a puterii de expresie, a talentului, pe măsura tensiunii și incandescenței acelui sentiment. Ceva mai bine (dar nu la nivelul celor mai bune pagini anterioare) : „Ideea de libertate", „Omul din visul arheologului" și, dintre elegii, poate 19.14.

MELANIE : Nu se pot face pronosticuri, dar judecînd după paginile trimise în ultima vreme, se pare că vă aflați în progres și că, deci, orice speranță e îndreptățită („Alături", „Despleteste-mi", „Să nu rămîi", „Alba bucurie", „Dar numai"). Data viitoare, ne puteți trimite și o semnătură de-adevăratelea.

IOAN PLEȘ : Nu sînt de observat încă schimbări, lucrurile rămîn la același nivel, cu aceleași probleme, despre care am mai vorbit pe larg altădată (observațiile și recomandările rămîn și ele, deci, în continuare valabile). Cîteva pagini ceva mai curate : „Așteptă", „Piatră", „Ciinele". Experimentul în proză nu e lipsit de interes, merită să mai încercați și alte povestiri (dar poate găsiți și ceva mai puțin macabru și sinistru ca pînă acum...). În fine, ortografia continuă să fie în grea suferință (poate ar fi timpul să vă ocupați nițel și de școală).

I. DIACONU : Ah, acest zel criticist, îndreptat spre toată lumea și mai ales spre sine ! (Putem accepta oare că „un om sensibil și inteligent" poate fi lipsit de umor? Nu, firește! — **firește,** adică în chip firesc, nu „după firea lui", cum ați presupus). „Ceva frumos" înseamnă ceva frumos, pur și simplu, fără „să zicem" al dv. (a se pune în legătură acest „ceva frumos" cu „om sensibil"... etc.). Și așa mai departe. Toate interpretările și adăugirile sînt exagerate sau de-a dreptul anapoda („poetul" pe care-l citați e, de fapt, un impostor, anti-talent, intrat pe ușa din dos). La „cumsecade", doar, aveți dreptate — o vorbă care a căzut doar parțial pe sfera gîndului (care era mult mai întinsă și mai bogată : deștept, cinstit, lucid, simpatic etc. — riscurile obișnuite ale tentativei, insuficient susținute, de a spune totul într-un cuvînt !...). „Singur" nu ne-a plăcut, deși e isteață și afurisită, dar rămîne, totuși, insuficient transfigurată, prozaică, uscată. Ne-a plăcut mai mult „sorcova", pentru care vă mulțumim și vă dorim „un strop de noroc".

TEDY OPREA : Nu e vorba de „muzică ușoară" și nu lipsesc semnele talentului. Primejdia delirului verbal, a înșirării „de vorbe goale", în dodii, iată lucrul de care trebuie să vă feriți, în primul rînd. Gîndiți-vă, cînd puneți condeiul pe hîrtie, pentru cine scrieți, cui vă adresați și ce vreți să-i spuneți. Un mesaj care nu se îndreaptă spre nimeni e un nonsens, o expresie a neputinței. În al doilea plic, nimic nou.

S. S. PAULUS : Textele dv. sînt în mare măsură indescifrabile. Din cît am putut descifra, am reținut totuși două lucruri, unul îmbucurător (unele semne de poezie), altul foarte trist (nivelul agramat, primitiv, al scrisului, grav certat cu ortografia). Așteptăm să trageți concluziile necesare.

L. ȘUMILOV : Pagini mai bune, din ultimele plicuri(bîntuite încă de prea multă negură) : „Strigăt", „Răzleț", „Părăsind", „Singură", „Stol".

D. Borcea, Emil Georgius, Petre Bălu, Nestor Ioanid, Emil Emilian, M. Vitiuc, R. Baroma, M. Doroftei, A. Dumitrașcu (ceva mai bine, în „Știma grîului", „Autumnală"), **Tie Manafu, Nicu Mondescu, I. O. Cneaz, Valentin Rotaru, Mihai Dorian, Ego, Botez Maria, Marin Ion, Orosz Andrei, Andrei Rosetti, E. Calahin, Adrian Olah, Aldo Pamoro** (ceva, în „Jugul apei") : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

Aici

Aici, cetatea, drumul, dealul sur,
o linie subțire peste zare,
cînt ritmul din străvechiul Ur
cu o bucurie viu exploratoare.
Din mijlocul mulțimii fac un semn,
deopotrivă-i începutul cu sfîrșitul,
conturul literei și-al porților de lemn
desparte de lumină infinitul.
Popasul e în faptă și-n cuvînt,
sub ochiul frunții dăinuie poetul
crescut din prima brazdă de pămînt
asemenea cetății, cu încetul.

BORIS MARIAN

Astenie

O cucoană mă întreabă cît e ceasul.
Un țăran : dom' șef, unde-i Gara de Nord ?
Sectoristul îmi cere cartea de imobil,
Dar lecția de gimnastică începe tot la
Șase și un sfert.

Mama mă întreabă cînd mă însor,
Dușmanii cînd va să mor,
Tușa se iubește cu un gunoier,
Dar lecția de gimnastică începe tot la
Șase și un sfert.

Colonelul dă pe loc repaus,
Vînzătorul dă pe sub mînă,
Apa nefiartă dă dureri de stomac,
Dar lecția de gimnastică începe tot la
Șase și un sfert.

GEORGE STANCA

Nu-ți fie frică

Ai să-mi spui mîine
Ce-ai fi vrut să-mi spui azi
Acum hai să dormim
Ai să-mi dai mîine
Ce-ai fi vrut să-mi dai azi
Acum hai să plecăm
Ai să mă înveți mîine
Ce-ai fi vrut să mă înveți azi
Ai să-mi iei mîine
Ce mi-ai lăsat azi
Ai să mă găsești mîine
Unde nu m-ai căutat azi.
Pînă mîine poate ne facem frumoși.
Nu-ți fie frică !

BOGDAN AMIRA

Bronz

Toamna
ca un fel de tuse
cu batista la gură
lîngă bunicul
aprinzîndu-și pipa
stinjenit
de femeia aceea
care s-a dezbrăcat
în mijlocul parcului
pînă la bronz.

MARIUS TÂRZIU

Scoică

Pot spune :
prea tînăr sînt
și sufletul prin lume
eu nu știu să mi-l port.
Visez
cel ce visează însuși
devine vis,
trăiește ascuns cu sufletul ghemuit
într-un poem
pe care iubita îl duce la ureche
ca pe o scoică
în care se aude marea.

TRAIAN GRIGORE

Așa cum alerg

Așa cum alerg, nesupusă, bîntuită de dor,
printre arborii cu miros de vară,
printre văzduhuri care lasă pe buze
gust de sînge clocotitor,
tu ești păcatul de care nu mă pot vindeca.
Smerită aștept un semn dinspre tărmuri,
în ape fără limpezime să mă rostogolesc,
și cîntînd a tăcere și a părăsire,
peste ochiul deschis să plutesc
încununată cu alge vestede și sărate.
Tu ești drumul din care nu mă mai pot abate
la scîncet de zi și de noapte.
Aici, unde roua picură din fire subțiri
de păianjen,
în rotundă clipocire de ape,
cu greu somnul mi se mai ghicește
sub pleoape
ne-nceput,
ca o-ntindere de virgine zăpezi.
Încet mă cufund în el fără urmă.
Tu ești adîncul în care nu mai poți să visezi.

GEORGIANA ROȘCA

Declarație de virtute

Cine s-ar mai încumeta să fie
altfel
decît obișnuiții zilelor de primăvară
sau toamnă,
altfel
decît cei cărora li s-a dat denumirea de
mari lirici sau mari triști
eu nu voi mai zimbi
în încăperi declarate incandescente
aripile arse nu mi le voi întinde
peste lumea de var
unde cu greu se pot recunoaște
chipurile celor mai buni dintre noi
motivînd
această declarație de virtute
în timp ce vă golesc buzunarele
de bombe lacrimogene.

VALERIU DRĂGUȘANU

Prejudecăți

Toți vecinii ne arată,
ne vorbesc
și rîd în barbă :
merii din grădina noastră
au rodit a doua oară :
mere mari,
mere rotunde,
mere dulci,
dar... mere-albastre.

ANCI DAN

DREPTUL LA REPLICĂ

În biografia lui Caragiale

În numărul 6 (824), din 11 febr. 1978, al revistei „Luceafărul", maestrul Șerban Cioculescu semnează un articol de o excepțională însemnătate în ceea ce privește unele amănunte din Viața mamei lui Mateiu Caragiale **(Mama lui Mateiu).** Întrucît ne revine gloria de a fi inspirat acele informații, am citit cu și mai mare interes articolul în chestiune, din care reiese că Mateiu își ținea mama într-o magazie, pentru a o feri de ochii lumii, iar mai tîrziu a transportat-o pe moșia soției sale, unde bătrîna a și murit fără ca simandicoasa ei noră să-i bănuiască măcar adevărata identitate...

Oricît ne-ar interesa o asemenea ispravă și am admira talentul cu care a povestită, este imposibil să nu încercăm o oarecare îndoială despre un fapt relatat din surse de mai multe ori indirecte. Maestrul Cioculescu o cunoaște de la Cella Delavrancea, care o știe de la Margareta Miller-Verghi, și-i dă perfectă crezare. Deși nu aceasta era problema în discuție, vom spune că adevărul asupra unor fapte transmis astfel din gură în gură, a putut fi deformat, chiar dacă ultima dintre ele e realmente de aur. Maestrul Cioculescu însuși ne-a îndemnat (ca să nu zicem: învățat) să nu dăm crezare anecdotelor și să folosim alte metode pentru a stabili unele date chiar obscure, de istorie literară. Noi, mai drag fiindu-ne adevărul, decît orice maestru, rămînem la dubiile noastre.

Nu fără a adăuga și surprinderea. Așa cum își informează autorul articolului cititorii, i-am „fi intentat un proces cu privire la atitudini injuste ce aș fi avut față de M. I. C." Or, năzuința noastră a fost mult mai modestă, am scris o dare de seamă despre **Viața lui I. L. Caragiale — Caragialiana,** în care n-am omis a vorbi de un „monument al istoriografiei noastre literare", de „cel mai riguros biograf al întregii noastre istoriografii", în sfîrșit, de „desfătarea" pe care ne-a procurat-o „lectura monumentalului tom". Toate elogiile noastre, cîte am putut articula pentru ocazie nu au ajuns la înălțimea domniei-sale, unde nu s-au ridicat nici măcar toate obiecțiile, ci doar una: aceea că nu a dat atenția cuvenită mamei lui Mateiu și acestuia. Oricine a luat în mînă marea biografie a lui Ion Luca va fi fost surprins să constate că fiului prim născut al eroului i se acordă doar 2 (două) pagini, și că mama sa este abia pomenită.

Omisiunea aceasta reprezintă în monumentalul op o pată (să zicem: albă) dar sigur o ciudățenie inexplicabilă. Cînd relațiile dintre Eminescu și Veronica Micle au fost întoarse pe toate fețele și istoriografii s-au întrecut în indiscreții, reținerile maestrului Cioculescu n-au fost decît de natură să inspire bănuielile cele mai hazardate.

Iată că în urma semnalării acestei omisiuni, autorul, la supărare, vine cu unele precizări și adaugă totuși ceva, pentru a ne dovedi că Maria Constantinescu poate nu merita mai mult. Nu le discutăm acum. Dar, nu era mai bine să se dea atenția cuvenită triunghiului Ion Luca — Maria Constantinescu — Mateiu, atît de important pentru existența marelui dramaturg, dar și pentru psihologia deformată pînă la monstruozitate a fiului său? Poate că dacă l-am fi supărat mai tare, maestrul Cioculescu ar fi atacat problema de-a dreptul.

În numele istoriei literare și al ignoranței noastre, îl rugăm, îl implorăm să se supere...

Poate că la viitoarea nouă ediție a cărții sale vom vedea integrată la locul cuvenit și problema aceasta atît de spinoasă, demnă a fi discutată cel puțin cît procesul Monuloaiei sau alte dandanale din viața marelui om.

P. S. Cît privește atitudinea d-sale față de literatura lui Mateiu și cafe ar fi foarte favorabilă, sîntem invitați să ne referim la ceea ce „a observat cu sagacitate regretatul Ovidiu Cotruș în excelenta monografie, apărută nu de mult." Noi am preferat să urmărim chiar textele d-sale, nu numai pentru că lucrarea lui O. Cotruș (de mare insistență analitică și uneori cu subtile interpretări) e departe de a fi impecabil informată, dar pentru că ne pasionează tot ceea ce întîlnim semnat Șerban Cioculescu. Așa de pildă, pentru a nu merge prea departe, în textul din **Viața...** găsim următoarea apreciere: „a produs cîteva poezii, dar nu excepționale și două povești, una de străină factură fantastică, alta cu netăgăduite calități descriptive, într-o proză foarte personală..." Rîndurile acestea sunt din 1940 (p. 166); în ediția din 1977, **netăgăduite calități descriptive devine: cu splendide calități descriptive.** Acum, în 1978, criticul vorbește de „o capodoperă stilistică nu și epică" arătîndu-și preferința față de **Remember.**

Ne oprim aici. Nu suntem dintre „închinătorii cultului matein". Am formulat și noi rezervele noastre la adresa inconsistenței epice a **Crailor...** și mai cu seamă a povestirii **Remember.** Am încercat o interpretare în care structura fundamental lirică a operei lui Mateiu își găsește o justificare, iar dizlocarea stilului epic în forma lui clasică ni s-a părut o tentativă foarte prețioasă și foarte modernă, nu o simplă infirmitate. Înțelegem însă și poziția maestrului Cioculescu de a-l judeca pe Mateiu prin prisma realismului clasic și a stilului narativ, nesocotit de acesta. Mai greu e să pricepem de ce anume s-a supărat acum și, dacă nu am spera totuși într-un nou adaos de minie (cu altceva însă decît anecdote) aproape că am regreta ceea ce am scris.

Alexandru George

REVISTA REVISTELOR

CONVORBIRI LITERARE

nr. 2, febr. 1978

● Remarcabil efortul revistei ieșene de a reflecta aspecte dintre cele mai semnificative ale vieții literare actuale printr-o judicioasă dozare a paginilor consacrate scriitorilor ieșeni, pe de o parte, și celor de pe cuprinsul întregii țări, pe de altă parte. Anul literar 1977 stă în atenția a trei articole, caracteristice prin sobrietatea și prin ponderata selecție a numelor citate, semnate de Al. Andriescu, Liviu Leonte și Ștefan Alexandru. În cadrul rubricii „Biblioteca revistei Convorbiri literare" sînt analizate cele două volume de **Memorii** ale lui Iorgu Iordan de Constantin Ciopraga, Alexandru Ștefănescu și Al. Dobrescu. Cuprinzător, într-o formulă nouă, în sensul că beneficiază de un număr sporit de recenzenți, este **panoramicul editorial,** unde sînt prezentate cele mai recente volume semnate de Ovidiu Genaru, Florin Mugur, Sorin Titel, Magdalena Popescu, Al. Simion, Toma George Maiorescu, Bujor Nedelcovici, Lucia Olaru Nenati, Emilian Marcu, la care se adaugă volumele **Figurile limbajului** de B. Fontanier și **Antologia liricii de limbă germană în secolul XX,** apărută anul trecut la Editura didactică și pedagogică. Nu lipsite de acuitate analitică sînt profilurile critice despre Geo Bogza de Doru Scărlătescu, Marin Preda de Constantin Coroiu și Mircea Radu Iacoban de Virgil Cuțitaru. Cu toate precauțiile și rezervele exprimate de redacție, ancheta intitulată : **Studenții și literatura contemporană** păcătuiește nu numai prin excesiva jovialitate a opiniilor, ci și prin derutanta aglomerare de titluri, nume, fraze nu îndeajuns articulate etc. Vrem să spunem, deci, că între libertatea de opinie exprimată oral, așadar, pe cont propriu, și libertatea de opinie ce capătă dreptul de-a fi încredințată tiparului, orice s-ar spune, există sau ar trebui să existe un minimum de diferență în ceea ce privește exigențele.

De real interes istoric literar sînt documentele inedite publicate de D. Ivănescu cu privire la cariera de revizor școlar a lui Eminescu. Paul Balahur, într-un acut eseu, supune atenției raportul dintre operă și autor. Două frumoase cicluri de versuri publică, în acest număr al „Convorbirilor literare", Marin Sorescu și Ioanid Romanescu. Acesta din urmă își asumă și „riscul" de a recomanda un nou poet tînăr : Ovidiu Dumitrescu.

P.S. — Ne place să credem că foarte expresiva fotografie ce-l înfățișează pe scriitorul Marin Preda apare semnată de V. Blendea și nu de autorul ei real, Ion Cucu, probabil, dintr-o regretabilă eroare tehnică.

Bacovia

Urmare din pag. 1

de trei ori) găsim și un poem fără nici un verb — **Din urmă,** semnalat, de altfel, și de Ion Caraion. Procedeul este folosit de numeroși poeți contemporani cu Bacovia — Georg Trakl, Gottfried Benn, Ungaretti ș.a. Cazul extrem al poemului **Din urmă** (ca și al altora trei, pomenite deja), este ilustrat și de un text al lui Jorge Guillén a cărui poezie excelentă, ca și o parte a celei bacoviene, în stilul nominal. „Ducînd în mod consecvent la depotențarea verbului (situație care, în cazul poetului român, determină un echilibru secret al operei — n.n.), asintaxismul liricii moderne, scrie Hugo Friedrich, pare să sugereze în nominalizarea conținuturilor contemplative sau abstracte, că acestea trebuie să rămînă identice cu sine, neintegrate într-un flux al evenimentelor sau într-o temporalitate oarecare". În **Stanțe burgheze,** poezia a ajuns, prin folosirea la maximum a asintaxismului, la „notații poetice" a căror modernitate nu poate fi contestată. În mod neașteptat, procedeul dinamizează. Substantivele par că absorb forța verbelor, intensitatea lor crește ; abstrase de timp, obiectele numite de ele devin mai consistente, valoarea lor „abstractă" (abstractă prin aglomerarea maximă pe spații restrînse) capătă o concretețe nouă, păstrîndu-și în același timp, întreaga lor imponderabilitate. Aceste observații nu sînt contrare ci, credem, complementare demonstrației convingătoare a lui Ion Caraion, în sensul unității și al echilibrului operei lui Bacovia.

Cartea poetului eseist care ne prilejuiește considerațiile de față, este o carte „minioasă", minioasă pe cea mai mare parte a exegezei bacoviene, minioasă pe numeroasele locuri comune care circulă netulburate, pe multele inexactități și chiar platitudini care s-au acumulat în critică. Rezumînd demersul său polemic, rezultă că manierismul lui Bacovia e doar aparent, că „sleirea talentului" e o prejudecată, că monotonia despre care s-a scris atît de mult este tot o aparență. Mulțimea verbelor îl arată pe poetul **Plumbului** „mai puțin macerat, spectral și morbid decît s-a acceptat în genere, decît s-a crezut pînă acum".

Ion Caraion interesează și convinge mai ales atunci cînd relevă valorile protocronice ale operei bacoviene. Poetul român e introdus în marea familie a poeziei moderne europene și americane, de la Baudelaire, Rimbaud și Mallarmé (desigur fără a relua locurile comune știute de decenii) pînă la Trakl, Benn, Aragon și Cummings. Ca autor, în literatura noastră, al primului **„nu** ideistic și structural", Bacovia premerge literatura **antimemoriilor, contranotelor** etc., cu un cuvînt al lui Claude Mauriac, **aliteratura contemporană.** Una dintre concluziile parțiale ale lui Caraion este în consecință aceasta : arta poetică bacoviană „e ceva mai complexă decît s-a admis în genere, ...lectura lui se cere întreprinsă pe cont propriu, din perspective noi, riscante chiar". Eseistul se dovedește mereu consecvent cu sine și excursul său prin întreaga poezie modernă, avîndu-l drept „duce" pe poetul care a „locuit" în infern, este mereu fructuos. Observațiile lui Ion Caraion, pe acest teren extrem de accidentat al studiilor protocronice, sînt, aproape totdeauna, în ciuda unor aparențe, ponderate și ferme în același timp : „prin intuiție și cultură, printr-un fler în privința mersului de mai tîrziu al artelor", Bacovia „se situează printre precursorii modernismului, dar cu prize mult mai nuanțate și mai numeroase decît s-a crezut". Comentator foarte lucid și foarte avizat de poezie, Caraion se ferește în egală măsură de afirmația plată ca și de cea gratuită. Una dintre concluziile fundamentale ale cărții (concluzie care va rodi desigur în exegeza viitoare a întregii poezii românești) îl situează pe Bacovia la nivelul estetic și istoric-literar pretins de valoarea operei sale : „din poezia lui... cîteva **chei,** cîteva obsesii, cîteva laitmotive se plimbă pe spațiul destul de elastic al lirismului de la confluența secolului XIX cu secolul XX; numeroase sintagme și alegorii, cogitațiuni bacoviene sînt extrem de aproape și citeodată chiar similare cu unele ale lui Baudelaire, Laforgue sau Mallarmé... tot așa cum alte locuțiuni, metafore, imagini, aluzii, teme compar la Bacovia și la expresioniști. Este aproape imposibil să demonstrezi însă ale cui sînt cu prioritate, cui aparțin ele de drept. Sînt ale epocii".

Ceea ce am avea de reprosat demersului critic al lui Caraion ar fi faptul că uzează prea mult de afirmația Agathei Grigorescu-Bacovia privitoare la cele 17 poezii, cînd avem certitudinea că 12 dintre ele au apărut în diverse reviste pînă în anul 1907 și că la acestea am putea adăuga încă un număr de 16 poezii (între care **Pastel, Decor, Amurg, Moină, Alean, Trudit,** toate publicate în 1903-1904) la fel de semnificative ca și celelate. Am mai observa apoi că „ereditatea" lui Bacovia în linie eminesciană este mult mai importantă decît reiese din paginile (de altfel subtile și eminent-comprehensive) ale lui Ion Caraion. Este, de pildă, insuficient să spunem că Eminescu era doar „în divorț numai cu mediul, nu și cu sine și nu și cu răul din sine" (p. 190). Numeroase texte indică exact contrariul. Citez unul dintre ele :

„Cum să unesc o demon viața mea trecută
Cu viața mea de astăzi —
o sufletul meu rupt !
. . . . . .
Cum să mă-npac cu mine —
gîndirile-mi sunt moarte
Speranțele pierdute — mă simt trăind în van..."

Argumentele poetului eseist sînt de cele mai multe ori seducătoare, incitante, convingătoare. Alteori determină contra-replici. Se înțelege că nimeni n-ar putea nega faptul prea evident că solitudinea, risul absurd, suspiciunea, macabrul, frica, ideea morții ș.a. formează, încă de la început, elementele discursului liric bacovian. Mai puțin evidente sînt relațiile absolute ale acestei poezii cu timpul și locul (mai ales cu locul) în care a apărut. Dar tot atît de greu e de acceptat și ideea lui Ion Caraion că „aceeași poezie poate fi situată cu șanse sporite în timpuri foarte îndepărtate, dincolo de orice istorie și orice geografie... .....Fapt este că poezia lui Bacovia ilustrează structural și stilistic secolul al XX-lea pe care-l anunță întrucîtva. Comentarii ar solicita încă afirmația despre predispozițiile spre sumbru, spre izolare, spre melancolie ce

Tapiserii de Ileana Micodin

„se născuseră odată cu el și veneau dintr-o ereditate deficitară, obosită". Lucrul poate fi acceptat pînă la un anumit punct, deși mai adevărat ar fi să-l socotim pe Bacovia ca pe „depozitarul" unor predispoziții ale veacului său, ca pe un reprezentant al acestui veac despre care el însuși scrie — „E un secol de-a binelea bolnav / Că-s bolnav și eu nu mă mir". Mai adăugăm despre melancolia bacoviană, tema atîtor comentatori vechi și noi, că ea ține în bună măsură de ceea ce numește Svetlana Matta „dubla (sa) ereditate"; de un **„menaj"** în care **„l'animus européen"** se unește cu o **„anima ancestrale moldave".**

Și pentru că am citat numele Svetlanei Matta, e drept să spunem că acea „altă virstă" a exegezei operei lui Bacovia, despre care vorbeam în titlu, a început mai demult, odată cu apariția, în 1958, a cărții **L'existence poétique de Bacovia.** Citată și apreciată, uneori la modul superlativ, de Ion Caraion, cartea Svetlanei Matta îi oferă eseistului numeroase puncte de convergență, de divergență sau de sugestie. **Chiar subtitlul studiului său — Sfîrșitul continuu** — amintește titlul unuia dintre capitolele cărții Svetlanei Matta, cap. 11 — **Mourir sans cesse.** la fel acest scurt fragment de la p. 61 a volumului lui Caraion — Bacovia „nu putea nici trăi nici muri", un pasaj din același capitol al cărții citate — el are „faimoasa **maladie a morții,** cea mai teribilă și mai torturantă contradicție pe care a creat-o existența și care consistă tocmai în a nu putea muri".

Vîrsta nouă a exegezei lui Bacovia se vădește la Ion Caraion și în alt sens decît am observat noi pînă acum. El are frumosul orgoliu și forța spre a-l satisface de a trece dincolo de „superstiția" curentelor literare. Este poate cea dintîi explicație pentru care Caraion scrie adesea astfel : „Bacovia ar putea fi citeodată privit ca înaintașul **fără voie** al expresioniștilor" (s.n.) etc. Poetul **Plumbului,** care s-a ținut mereu departe de grupări, „școli" ș.a. îi slujește eseistului demonstrația. Ești tentat să crezi că Bacovia e doar un pretext pe care un important poet ca Ion Caraion îl folosește **pentru a spune cum trebuie citită** poezia și **cum trebuie** înțeleasă.

De re culinaria

Urmare din pag. 1

la Iași de Mihail Kogălniceanu și C. Negruzzi, **200 rețete cercate de bucate, prăjituri și altc trebi gospodărești.**

Alexandru O. Teodoreanu nu era, cum se crede, un gourmand (lacom de mîncări bune), ci mai ales un gourmet (cunoscător de mîncări și vinuri bune). Mîncarea și băutura erau pentru el în primul rînd plăceri spirituale: „Gastronomul, scrie el în 1933, care nu lasă o masă copioasă dar înconjurată de imbecili, pentru o felie de pîine prăjită și-un ceai luat în tovărășia unor oameni de spirit, nu merită să fie un gastronom. Gastronomia nu e lăcomie și animalitate, ci numai un prilej de punere în valoare a spiritualității. Dacă nu e asta, nu mai e nimic". Nu-i plăceau localurile cu muzică: „N-am confundat, zice el, niciodată un grătar c-un portativ și nici mititei cu bemolii și diezii, acordînd chiftelelor, de pildă, valori de note, măcar că sînt melomani care gustă muzica exclusiv cu stomacul, chiar atunci cînd n-o digeră. Dar atît patronii de localuri cît și publicul care le frecventează, asociază atît de inseparabil tigaia de tobă și frigarea de arcuș, încît, la vreme de seară, cu greu poți nimeri un colțișor liniștit unde să-ți tihnească puiul fript și paharul de vin pe care ai vrea să-l bei nestingherit c-un amic cu care ai de discutat. Prin grădinile de vară, mai ales, vacarmul e în adevăr infernal."

Rețetele lui Păstorel nu erau, după părerea unor cititoare, aplicabile, ci fanteziste. Erau de fapt sugestive, reclamînd interpretarea. Scandalizase de pildă ideea că un cozonac bun iese numai dacă pui cincizeci de ouă la kilogram. Bucătăria, zicea el, e treabă dificilă, dacă nu vrei să transformi un galoș în cegă la grătar. Legumele au toane: „Morcovul e sentimental, hreanul agresiv, smîntîna capricioasă, untul farsor, ceapa indiscretă și usturoiul de-a dreptul mojic." O gospodină îi scrie că din cincizeci de ouă la kg. faci jumări, nu cozonaci. Și fiindcă lucrul i-l spusese într-o epigramă, Păstorel îi răspunde la fel, necedînd nici un ou: „Dar recunosc de bună seamă, / Cum nu-s un gastronom de paie, / O gospodină-n epigramă / Și-o scriitoare la tigaie."

În materie de vinuri să nu ne lăsăm înșelați de aparențe: „Găsesc excesiv ambalajul pompos al unui vin de a treia mînă, cum e Selecționul. Nu vînde nimeni harpagic învelit în hîrtie de celofan și ambalat în cutii de cristal. Sélectionul cu etichetă aurită mă face să mă gîndesc la un impecabil pantalon de frac, căzînd pe-o opincă..."

Multe din cronicile gastronomice ale lui Păstorel sînt literatură curată, de exemplu cea intitulată **Afafaflykess cu mixandre cubice.** E vorba de mucalitul Pericle Carpatino (Basul), devenit celebru prin faptul că ceruse la un magazin din Calea Victoriei ciorapi de mătase negri cu degete, refuzase la o băcănie macaroanele sub motiv că sînt uscate, întrebase pe o circumăreasă cîți copii are și dacă sînt mari, iar la răspunsul acesteia că are trei, mititei, ordonase: pune-i să-i frigă! Mai ceruse mușchi la savarină, zahăr tos la bulion și friscă la pirjoale, un compot de iepure etc. Nenorocul lui a fost că un maitre d'hotel a știut să-i răspundă cînd a vrut să mănînce afafaflykess cu mixandre cubice ca acelui client care, într-o anecdotă balzaciană, poftise o friptură de sfinx: Ultima portie am servit-o chiar acum! Consternat că farsa nu i-a reușit, Pericle se sinucide.

Dialogurile, frecvente, sînt caragialești. Crăcănel aduce un somn pescuit de el și are loc o dispută între Jules Bărbucăreanu, cronicarul revistei **Tigaia de argint** și vestitul gastronom Bob Sofroceștianu. Patronul, Bălălău, întreabă cum să-l gătească:

„— Să spuie cronicarul, interveni Jules Bărbucăreanu, ironic.

— Spune dumneata c-ai fost la Paris, răspunse acesta pe același ton.

— Eu l-aș mînca rasol, răspunse, ca linul.

— Să-ți fie somnul lin și sosul aproape, intervені Bob, dar e prea fad pentru rasol.

— Pané și cu Worcester-Sauce și unt, propuse unul.

— Ba eu vreau pană, cu usturoi, propuse Hetron Fecalian.

— Tu ești totdeauna în pană de somn, replică Zary.

— Pană nu se poate, zise domnul Bălălău, trebuie să stea pînă mîni la sare."

Dese sînt calambururile, potrivirea veselă a dictoanelor clasice precum aceea a cartezianului „Cogito ergo spum" în „Cogito, ergo consum".

E mult mai ușor să vorbești cu un gentilom, decît să mănînci ca el, spunea Anatole France. Citeva sfaturi asupra ținutei la masă după Păstorel (o adevărată hristoitie):

„Cînd inviți pe cineva la masă nu-i faci un serviciu. De aceea, trebuie să-i dai, tot timpul impresia că te simți onorat că a primit să petreacă un ceas sau două sub acoperișul dumitale. Expresia: a face cinste (a plăti) e o grosolănie. Cinste îți face acel care acceptă."

„Du mîncarea la gură, nu gura la mîncare. Patrupedele se apleacă la nutreț, e drept, dar n-au ce face."

„Dacă nu poți rezista nevoii de a te scobi în dinți, nu-ți fă paravan din mînă: e ostentativ și neelegant."

„Comportă-te, cînd ești singur la masă, ca și cum te-ai comporta la un dineu de gală."

Citeva cugetări de la rubrica „Însemnări pe șervet":

„Dacă cineva îți spune că rețetele mele culinare sînt eronate, să știi că e un ignorant în ale gurii. Dacă îți spune că nu mă pricep la vinuri și alcooluri, nu te îndoi că e un invidios. Dar dacă îți spune că nu știu să scriu, fii sigur că e un imbecil."

„Alcoolismul s-a răspîndit în așa măsură, încît a bea e aproape o calitate intelectuală."

„Cetitorul va fi observat desigur că ori de cîte ori n-am chef să scriu gastronomie, scriu cugetări. Cugetarea și poezia lirică sînt singurele genuri literare care nu te obligă să gîndești."

Alexandru O. Teodoreanu e un umorist incoercibil.

mapamond

INSEMNĂRI

O dimineață la Ufizzi

Sînt printre primii, așteptînd deschiderea galeriei din preajma sobrului Palazzo Vecchio. Încă un sfert de ceas pînă la 9. În mîna stîngă o mică „legitimație" roșie de „student" al Perugiei, în dreapta un carnețel cît o frunză de măslin, unde citesc însemnările făcute în pripă ieri. Iată : „Veneția — senzuală, mătase fină, instabil-capricioasa, «face mereu ape» neașteptate; Florența — riguros-austeră, țesătură sobră, lînă sau postav". Tipologii naive, evident, impregnate de subiectivism. Friabile. În minte, o frîntură de vers : „Veneția e de mătase / Florența lîna o cinstește". Dar Perugia, capitala umbriană ? În și postav. Sobră, medievală. În minte, o frîntură de fagure. Unde am mai simțit frăgezimea aceasta, la Assisi, în piața simplă, rotundă, unde am băut apă, la doi pași de S. Chiara, sau mergînd spre izvorul unui riu, într-o dimineață ? Dar atunci cum îi spunea cabanei unde-nnoptasem și în ce an să fi fost ? Nu e prima dată cînd amestec lucrurile. La Perugia era la fel. Cînd bătea clopotul, mai bine spus clopotele. Orele — un dangăt, grav, sferturile — în dungă, grăbite să se adauge stolului mai compact. Cînd bătea clopotul, zic, în apropierea Palatului Priorilor și a lui San Lorenzo, undeva deasupra ferestrei mele deschise, însorite, era greu, aproape imposibil de spus în ce an, lună, sau zi, de la Facere, mă aflam. Și trebuia să izbucnească un șuvoi de voci cristaline, jos, pe îngusta stradă pe care o dominam de la al doilea cat, ori, alături, pe terase, pentru a reintra în luna lui mai, 1976, în zodia Gemenilor, cînd s-a fost născut întîiul florentin al lumii... Încă puțin pînă la 9. Știu numele cabanei : Piriul Rece. Și chiar anul — 1965. În carnețel — „la Veneția domnește, în steme, leul; în cetatea Medicilor un rege mai subtil al simbolicului bestiar : marzocco, un stăpîn mai puțin pătimaș (cred) ; iar semnul heraldic al peruginilor este grifonul. Emblemă ceva mai modestă, dar ocultă". Oh, nu se deschide odată ? Și nu știu cum se face dar îmi amintesc chiar atunci cînd **il portiere** ne invită, cu un gest de prinț care dă o recepție : „prego", de fraza lui Unamuno referitoare la „romanul ca gen tărăgănat". Și plăcerea pe care o arată un adevărat prozator de a povesti, așa cum în porțile sale Ghiberti, zice spaniolul cu pricina, are vădita satisfacție de a se desfășura epic. În panouri (spun ei) corespunzînd unor veritabile capitole. Astfel : Crearea lui Adam și a Evei, „Istoria" lui Noe, „Istoria" lui Abraham ș.c.l. Să intru, totuși, cu al doilea val de curioși.

● Din sala stampelor : un cap de Perugino, lucrări de Rafael, Bernini, Van Dych. Riscant să te decizi pentru o operă sau alta.

● Cele trei madone, ale lui Cimabue, Giotto și Duccio, la etajul III. Impresia de lirism mai evidentă poate la ultimul, Giotto pe o linie mediană. Altfel, greu de deosebit pentru un „nespecialist" ca mine. Totuși, aurul vechi și calmul interior al lui Cimabue contrastînd subtil cu vivacitatea și deschiderea spre un spațiu mai vast la Giotto. La Duccio culorile sînt mai închise, cutele hainelor au un început de dinamism, îngerii etajați, corespondențe ale unei ierahii probabil. Dionisie Areopagitul are și el vreun rol.

● Familiaritatea lui **Ambrogio Lorenzetti (Prezentarea la templu)**, familiaritate idealizată, nu o simplitate naturală, ci reflexul unor convingeri artistice, dar impregnate de sensibilitate. Școala sieneză.

● Grația delicată la Lippi **(Madona con bambino e due angeli)** profilul a subțiratec, aproape străveziu, o vibrațiune mai mare chiar decît la Botticelli, prea preocupat de ideile platonice, ceprinse de la Ficino, pe care le încarnează în personajele sale simbolice.

● Un straniu portret al unui om cu medalie al lui Botticelli, dar mai ales : **Madona del Roseto**, ochi închiși, pentru lumea dinafară, deschiși înăuntru, parcă într-un somn al simțurilor. **Madona della loggia**, într-un coridor, spațiu tranzitoriu, simbolic, privirea abstrasă **aici** și **dincolo**, pentru ca în **Madona in gloria con serafimi** pleoapele semiînchise să sugereze un **dincolo** total. Același subiect, într-o evidentă gradație, de o perfectă cunoaștere a sufletului omenesc. Le citesc oare bine, nu le vulgarizez, psihologizez, traduc într-un limbaj prea literar? Totuși e singura mea șansă de a mi le apropia.

● Dacă Lorenzetti, Piero și Abrogio, și, în general, sienezii mai pot fi admirați, albastrul lor avînd o căldură binevoitoare, blîndă, Perugino și Signorelli, primul în **Crucificarea** (cu S. Girolamo) al doilea în **Sacra Familia** mi se par **demonstrativi.** Atitudinile unor personaje sînt ostentative, false deci, obligîndu-mă să mă emoționez, făcîndu-se apel la **sentimentalitatea** mea imediată, nu la sentimentul profund, dublat de înțelegerea unei situații universale. Cu mijloace mai sobre Verocchio în **Botezul** său este infinit mai convingător. Sentimentalitatea revărsată la Perugino și fastul inutil la Luca Signoreli sînt departe de vigoarea florentinului. Bieții mei umbrieni, Perugino și Signorelli, plătesc aici un greu tribut provincialismului, anecdotei chiar, localizării.

● Privesc **Adorația magilor** al lui Ghirdandaio, un „tondo", dinamică, vivace, sobră și mă gîndesc la forța lui Verocchio unită cu subtilitatea (nebolnăvicioasă, cum e la Botticelli) lui Filippo Lippi. Deci, pentru uzul meu G = V + L. În aceeași ordine de idei, **tondo**-ul lui Michelangelo. **Sacra familia** îl găsesc prea contorsionat. Buonarroti e prea **sculptor** cînd pictează (rar e drept și parcă nemulțumit că penelul nu are decizia daltei).

Dincolo de multimea celorlalte tablouri, celebre toate, ale lui Botticelli, mai ales, și Rafael, dar și altele binecunoscute (nu vreau să concurez ghidurile) rămîn, deci cu o simpatie : Filippo Lippi, admirație : Verocchio și o convingere : umbrienii mei nu au universalitatea concepției, știința exactă a profunzimilor tainitelor sufletești cît florentinii. Iată un truism de care nu mi-e rușine, verificîndu-l cu ochii mei. Piero della Francesca e mai mult florentin (formație), decît umbrian (naștere), un umbro-toscan, trăgînd mai mult spre știința perspectivei, ca florentinii, nu spre sentimentul umbrienilor. Totuși, în dipticul său de la Uffizi (foarte cunoscutul portret al condotierului de la Urbino Federico de Montefeltro și, soția sa, Battista Sforza) este alegoric și descriptiv, prea localizat umbrian, unii toscani sînt surprinzători de **parabolici**, de la început, au acces la o universalitate a reprezentărilor. Dar nu dipticul amintit îl definește. El are pasiunea constructivistă a lui Uccelo, gustul explorărilor spațiale ca Mantegna. Nu înțeleg de ce e totuși încadrat umbrienilor, cărora le face multă cinste, de altfel, prin speculațiile sale geometrice.

După cele trei ore la Uffizi (parodiez involuntar un titlu predilect) cobor treptele obosit, dar fericit. O dimineață la Uffizi înseamnă, de fapt, o vizită în propriul muzeu imaginar, o convenție fecundă, unde accepți că ai văzut ceea ce iubeai dintotdeauna. Așa cum Umbria sau Toscana nu aș fi avut curajul să le caut niciodată dacă nu le-as fi găsit demult.

Adrian Popescu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **LA RIGA, în editura „Liesma", a apărut un volum din poeziile lui Nichita Stănescu, în selecția Lilei Dolgoșeva și traducerea lui Leons Briedij.**

● **SOPRANA MARIA NISTOR SLĂTINEANU, aflată în turneu în Republica Federală Germania, a cîntat recent pe scena operei din Karlsruhe, în Tosca, repurtînd un însemnat succes. Totodată, dintre prezențele artiștilor lirici români în străinătate este de semnalat aceea a tenorului Florin Diaconescu care, pe scena operei din Ankara, a susținut rolurile principale în spectacolele Traviata și Rigoletto.**

● **REVISTA „Maladaia gvardia", nr. 1/1978 publică poezii de George Alboiu, alături de versuri ale unor poeți din alte țări socialiste, în traducerea lui Lev Berinski.**

● **COMITETUL DIRECTOR AL FUNDAȚIEI PRAEMIUM ERASMIANUM, aflată sub conducerea Alteței Sale Regale Prințul Țărilor de Jos, a acordat premiul Erasmus pe 1978 teatrului Țăndărică. „Această alegere, se spune în scrisoarea adresată ulterior conducerii teatrului — s-a făcut pe temeiul înaltei calități a spectacolelor lui Țăndărică, care creează de fiecare dată o lume magnifică a fanteziei, și a rolului novator pe care l-a jucat teatrul Dumneavoastră în arta spectacoluiui de marionete din ultimele trei decenii". Reținem că distincția amintită a revenit, de-a lungul anilor, unor mari artiști, precum Marc Chagall, Charles Chaplin, Ingmar Bergman, Henry Moor, Jean Piaget, Claude Lévi-Strauss, Maurice Béjart.**

● **ÎNTRE PERSONALITĂȚILE care urmează să fie aniversate anul acesta de către Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură — UNESCO — sînt înscriși pe lista omagială, alături de reprezentanți ai culturii universale, patru scriitori români. Este vorba de Emil Girleanu, Ion Păun-Pincio și Elena Farago, de la a căror naștere se împlinesc o sută de ani, și de Costache Conachi, născut în urmă cu două sute de ani.**

MONDORAMA

Fragilele imagini

În încercarea noastră de a surprinde evenimente culturale semnificative pentru „spiritul proteic al secolului XX" cum îl numea Malraux, ne-am oprit, pentru a contempla „imaginile fragile" expuse, începînd din luna februarie, într-un nou și original muzeu deschis în capitala Franței. Un „muzeu mondial al afișului" consacră în mod definitiv acest gen artistic cu totul special, fragil într-adevăr prin maxima sa temporalitate, dar, paradoxal poate, dobîndindu-și perenitatea tocmai din această legătură nemediată cu evenimentul cotidian, cu o realitate ce-l obligă să-și diversifice aproape la nesfîrșit producția.

Aceștia sînt și termenii, în aparență contradictorii, în care criticii de artă, oamenii de cultură în general, au privit, deseori cu neîncredere, evoluția „artei afișului". Și, citind cronicile ce au marcat inaugurarea acestei prime mari expoziții, mi-am amintit de o lucrare, devenită, în ultimii ani, punct de referință prin sobrietatea și amploarea analizei artei afișului, fenomen pe care Max Gallo, autorul cărții, îl caracteriza drept *„istorie*, în cel mai pur sens al cuvîntului, a evoluției unei civilizații, în toate aspectele sale și, totodată, *artă angajată* mărturisind, în permanență, o atitudine morală, civică și politică relevantă, o *profesie de credință* a unui artist ce a depășit demult claustrarea fortată a turnului de fildeș". În aceeași lucrare, „Afișul în istorie", apărută, succesiv, în italiană și engleză, criticul Carlo Arturo Quintavalle vorbește despre arta afișului ca deschizătoare a unui nou sistem lingvistic ce apare, în Europa, în cea de-a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea, strîns legat de transformările fundamentale produse de revoluția industrială. În această dublă perspectivă, deci, interesul provocat de inaugurarea marelui muzeu parizian apare justificat de același principiu major care stătea înscris pe frontispiciul „Muzeului imaginar" al lui Malraux : „Ne interesează acea operă artistică ce, prin intenție și finalitate, este legată de viața și aspirațiile omului unei epoci anume, de un timp spiritual propriu".

Iar afișele, în aproape două secole de existență, s-au legat în modul cel mai firesc de oamenii și evenimentele unei lumi în perpetuă schimbare, fiind, de fapt, imagine de imagine, trepte pentru o posibilă încercare de reconstituire a preocupărilor și idealurilor umane... Și, nu este oare semnificativă o frază a lui Marcel Carné care spunea că, atunci cînd imaginează o scenă de film, caută să creeze atmosfera unei străzi cu afișele acelei perioade, marca cea mai evidentă a unui timp... Căci, iată, imagini ale unor afișe ce au intrat demult în istorie : cele ale Revoluției franceze, manifeste politice ilustrate, cele ale Comunei din Paris, cele ale activității antirăzboinice desfășurate de cercurile politice progresiste de pe continent sau din Statele Unite, imagini ce justifică situarea artistului drept „conștiință în conștiința vremii". Afișe semnate de artiști consacrați așa cum au fost Below, Bottom, Adolfo de Carolis, Julie Wolfthorton ridicați împotriva falsului confort propus de lumea burgheză a începutului de secol. Afișe tragice, patetice, semnate de I. Simakov, Jean Droit, D. S. Moore, evocînd ororile și atrocitățile primului război mondial. Imagini, apoi, ale luptei întregii lumi împotriva spectrului fascist, în afișele lui John Heartfield, V. A. Serov, Ben Shahn, opere artistice de virulentă condamnare a nazismului, dinamizînd conștiințele, chemînd la victoria finală.

Alături de acestea, cunoscînd și ele o tradiție demnă de subliniat, afișele publicitare pentru opere literare și artistice, desenele lui Bertall pentru scrierile lui Balzac, ilustrațiile lui Belloguet la cărțile lui Ponson du Terrail, afișele primelor filme mute (de fapt, în sine, capitol separat în istoria artei afișului), afișele festivalurilor teatrale și muzicale, afișe pentru reviste literare și culturale... Un mozaic extrem de complex, recompunînd cu minuție un timp și oamenii săi, un timp care, așa cum remarca George Withe, chiar dacă nu este „o epocă artistică în sensul pe care l-au dat pînă acum albumele academice acestui cuvînt, este totuși un timp uman foarte apropiat nouă, un timp al vieții de fiecare zi înnobilat de efortul creației artistice". O creație care, în cazul afișului contemporan, presupune și o luare de poziție, implică o dezbatere de conștiință, aduce cu sine o asumare de responsabilități. În acest caz, arta militantă își găsește cea mai largă formă a sa de răspîndire în mase și, mai ales, forma de expresie cea mai evocatoare, multiplicată în zeci și zeci de mii de exemplare. De la desenele lui Toulouse-Lautrec pînă la acele antologice „poster" punînd în gardă oamenii împotriva războiului, a drogurilor și poluării, nu este deci numai un drum de un secol artistic, ci este, în realitate, semnul unei adînci și durabile transformări. Cea a omului devenind din ce în ce mai conștient de multiplele sale conexiuni cu un univers, prin excelență, proteic.

Cristian Unteanu

Afișul devine adeseori un protest vehement împotriva războiului

din lirica slovacă

● Cei doi poeți pe care-i prezentăm cititorilor sînt, într-un fel, ilustrativi pentru ce înseamnă poezia slovacă de azi. Primul, Vladimir Reisel, este unul dintre reputații poeți din Slovacia, decan de vîrstă al acestora, a cărui operă este bine cunoscută în țară și peste hotare. Volumul său recent („**U nas**" — „La noi") din care propunem cîteva poeme în tălmăcire românească s-a constituit într-o nouă confirmare a meritatei popularități a poetului. Cel de-al doilea, Peter Andruška, un tînăr scriitor, autor al mai multor volume de poezii — între care „Cîntecul lebedelor" s-a bucurat de o largă audiență — și al volumelor de proză „Drumul de sub pini", „Ceasornicul cu cuc" și „Cîntă clipa" este reprezentativ pentru „tonul" liricii tinere. El consideră, așa cum ne-a declarat într-o convorbire, că „o poezie bună trebuie să poarte cu sine, structural, trăsăturile angajării". Dar, să lăsăm poeziile să vorbească.

VLADIMIR REISEL

Spre zenit

Atît de mult m-am îndepărtat de timpurile
apropiate
ca roua de iarbă,
ca zeul de propria lui zeitate,
ca steaua de ultima galaxie.

Sînt timpuri pe care le-am pierdut pentru
totdeauna,
pietre în ochi,
pești vii, în otrăvite heleștee,
glasul omului singur în pustiu,
muzică electronică în auz,
singurătate în mulțime,
stea în nemărginire.

Atît de apropiate îmi sînt timpurile îndepărtate
încît cu inima înfricoșată
distrug întunericul ochilor de robi
și caut soarele
condorului liber
spre zenit.

Adevăr

Culege, culege, culege,
pretutindeni, culege
nu numai trandafiri, dar și sufletul
oamenilor.
Timpul
adeseori nu muncește pentru noi, ci împotriva
noastră.
De aceea mă adresez vouă.
Cine rămîne singur și-i doboară pe ceilalți
numai cu pietre negre să se hrănească,
nimicnicie să culeagă
și singur s-o mănînce.
Pînă în abisul mării
săgeata să-i străpungă drumul !

Marele testament

Voi, frații mei, care veți rămîne după noi,
sau care trăiți împreună cu noi,
să nu ascundeți fața minciunii
să nu ascundeți șuieratul ei,
căderea securii,
căldura ucigătoare, în ghețurile polare,
să nu ascundeți clipitul ochilor orbi,
auzul urechilor surde ale lui Beethoven
mingiierea înșelător liniștită a celor ce se
învrăjbesc.
Și pentru prima
și ultima oară vă spun
să nu ascundeți cît de fierbinți
sînt ghiarele animalelor.

Rugăminte

Furtuna mi-a rupt aripile de albatros
dar nu numai ea, și eu mi le-am frînt,
totuși am zburat, am tot zburat în vînt
nu ca privighetoarea sau roua de frumos.

Sub mine fosnește sălbaticul ocean
dacă e furtună în iureș mă avînt
deși cunosc pacea, mereu lupta o cînt
chiar de mi-e trupul greu de răni și de alean.

Uneori sînt singur, alteori printre oameni
din cînd în cînd durere sau bucurie sameni
vreau să mă îmbăt de viață și-apoi voi adormi.

Redați-mi viața, cu aripi de albatros
nu vreau să fiu privighetoarea sau roua
cu zborul lor frumos.

PETER ANDRUŠKA

Copacul

Cu privirea mingii
scoarța netedă a copacului.
Doar inelul unui singur an mă desparte
de miez și de trunchi.
Sub lovitura mîinilor
securile fring anii,
sub lovitura securilor
mîinile oamenilor îndură.
Dar copacul ? Tace mîndru
chiar și atunci cînd freamătă.

Clipa

E ger afară. Aici în penumbra lină
a gîndurilor nerostite
numai cu privirea ne atingem
de pădurile înzăpezite.
Noaptea scrie în ferestre florile de mătase
ale vocii tale.

Cu clopoțeii visului, în fața noastră drumul
coboară
mai adînc spre oraș, în pădurea de oameni.
Iar noi rezistăm. Pe strunele inimii.

Mama

Jocurile copilăriei cu macii roșii,
după amiezile de iunie,
norii toți de pe cerul azuriu,
gîngășia copacilor,
și a livezilor,
toată căldura
și dezmierdarea focului de toamnă,
fumul deasupra meleagurilor
și zborul corbilor grei
peste casele străbunilor,
toate le simți
la atingerea mîinilor mele,
prin liniile vieții
cu care vin la tine.
Mă asculți în tăcere.
E noapte.
Sub așternutul alb
aștepți ultima dimineață,
ultimul zîmbet al soarelui.
Apoi vei pleca. Vizita s-a terminat.
Îmi spui încet,
în clipa mea vei dăinui, fiul meu,
așa cum timpul dăinuie
în adîncul universului.
Așa cum dăinuie soarele
și iarba,
și apa,
și piatra. Mamă.
Te va arde pămîntul,
rădăcina florilor mele.

Ultima poezie

Ca mingiierea veselă de libelulă
e această zi de primăvară.
În coroanele sălciilor aplecate
peste apele Vahului ne trezim.
Chipurile noastre în valurile lui se cufundă.
Al tău e vesel în clipa albastră a ochilor,
al meu e trecător, adunat în sine
sau poate în urmă uitat.
Doar în acest riu s-au topit zăpezile
întîlnirilor noastre.
De aceea, fii gingașă,
ca pădurea în straie albe
în ziua ce vestește primăvara,
fii precum catifeaua iernii
soarelui jertfindu-se.
Te-ai frînt sub atingerea mea,
hai, cioplește-mă, din frumusețe.
De tine vorbesc ascunzînd în poezie inima mea,
mai ușoară ca un sărut promis, sau o privire,
clinchetul orelor păzesc cu strășnicie
la porțile vremii, poate și la ușa mea.
Sînt în timp ca norul
preaplin de răcoarea valurilor mării,
sînt în pămînt
și din el va izbucni ultima poezie.
După chipul tău.

În românește de
Maria Urbanovici

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITURA ITALIANĂ LONGANESI** a publicat de curînd cartea pentru tineret a lui John J. Rowlands „Un anno da trapper" (Un an de vînătoare cu capcane). Sînt descrise ca într-o poveste fantastică aventurile autorului trăite în Canada Septentrională cu sălbateca ei natură, împreună cu prietenul său Hank, autor al desenelor care ilustrează bogat cartea, și cu indianul Tibeash, șeful expediției care le îndrumează pașii și îi învață cum să supraviețuiască în păduri, să se apere de sîretenia animalelor. Astfel ei reușesc, întocmai oamenilor primitivi, să vîneze, să deosebească urmele animalelor în zăpadă și să le deosebească strigătele, să-și construiască un canoe și o sanie, și multe altele.

● **ALBERTO MORAVIA** este prezent în editura italiană **Emme** cu un volum ilustrat de Flaminia Siciliano, intitulat „Tre storie della preistoria" (Trei povești din preistorie). Volumul cuprinde în reproducere foto trei fabule în manuscris ale lui Alberto Moravia. Plasate în preistorie, fabulele sale pun în gura animalelor un limbaj metaforic exprimînd înțelepciunea antică. Astfel, un sprinten inorog, cerînd zeităților, la sfatul invidiosului șarpe, să fie schimbat într-un animal asemănător domoalei broaște țestoase, se vede schimbat în acea ființă înceată care, așa cum spune Moravia este predestinată să plîngă într-una trecutul pierdut. Pentru Moravia, a scrie fabule trebuie neapărat a folosi expresii pe înțelesul copiilor și un limbaj simbolic acceptat de ei.

● **CUNOSCUTA ACTRIȚĂ ENGLEZĂ GLENDA JACKSON** după ce a obținut pînă acum două premii Oscar — pentru filmele „Femei îndrăgostite" și „Clopoțelul de școală", pregătește rolul principal al filmului „The class of Miss McMichael" (Clasa domnișoarei McMichael) în regia lui Silvio Narrizani. Subiectul este inspirat din experiența personală a profesoarei și scriitoarei Sandy Huston care a predat ani de zile într-un institut pentru „copiii înapoiați". După cît se pare, avîndu-se în vedere subiectul deosebit, cît și valoarea actorilor din distribuție, Glenda Jackson candidează la al treilea Oscar.

● **MAGIA CHIHLIMBARULUI** se intitulează ultima lucrare a scriitoarei Rosa Hunger, apărută în editura engleză **Northwood.** Această rășină, rezultată dintr-un conifer al vastelor păduri care au acoperit cîndva cea mai mare parte a globului, s-a conservat mii de ani sub apele mărilor și sub pămînt. Condițiile și regiunile în care s-a conservat au influențat culoarea, consistența și claritatea lui, de la galben în China, culoarea mierii în Balcani, — cu deosebire cel din regiunea Buzăului din țara noastră — la portocaliu-roșcat la poalele munților Caucaz. Etruscii, primii romani, grecii, wikingii, fenicienii, perșii, celții și saxonii întrebuințau chihlimbarul ca podoabă, comercializîndu-l. Chiar și după căderea Romei valoarea lui a dăinuit în timp, pînă în epoca aurarilor Renașterii. În Asia, India, Rusia și Europa el a fost folosit și ca talisman împotriva spiritelor rele, încă din preistorie. Riga, Varșovia și St. Petersburg au fost piețe de desfacere ale chihlimbarului, iar imperiul Otoman și Persia — unde era folosit ca podoabă pentru ambele sexe — cît și China și Japonia, au fost mari centre de prelucrare a lui. Cele mai de preț podoabe se apreciază a fi cele lucrate și sculptate în Extremul Orient. Volumul Rosei Hunger cuprinde o vastă documentare și este bogat ilustrat.

● **MULTE** din marile civilizații antice au făcut din animale elementul central al culturii lor artistice sau religioase, element care continuă să îi intereseze pe mulți artiști contemporani. Pornind de la cele mai vechi desene, reprezentînd bizoni și reni, aflate în peșterile din Sudul Franței și Spania (datînd din anii 10 000 î.e.n.) și ajungînd pînă la dificilele studii zoologice ale lui George Stubbs, animalele au jucat un rol-cheie, indiferent dacă erau sacre, satirice, de vînătoare sau vînate. British Museum din Londra găzduiește expoziția „Animalele în Artă", consacrată diferitelor aspecte ale animalelor în artă, de la paleolitic la Picasso și Beatric Potter. În expoziție se află și lucrări datînd de la începutul secolului 17, executate de elevi ai Școlii de pictură mogule, din nordul Indiei, specifice prin acuratețea și detaliile lor caracteristice.

● **ACADEMIA REGALĂ DE ARTĂ DRAMATICĂ** din Londra speră să obțină importanta sumă de 25 000 lire sterline pentru o piesă originală dactilografiată a lui Bernard Shaw, care va fi vîndută la licitație publică în ziua de 8 martie a.c., prin intermediul casei „Christie's" ; este vorba de „Casa inimilor sfărîmate", considerată de Shaw ca cea mai frumoasă dintre lucrările sale.

● **ÎN ACEASTĂ PRIMĂVARĂ** Herbert von Karajan va împlini 70 de ani ; Centrul de cercetări Max Reinhardt din Salzburg va prezenta, în cinstea aniversării, o expoziție dedicată marelui dirijor ; Gisela Prassnitz și Edda Fuhrich au pus la dispoziție un bogat material documentar — machete și manuscrise originale, precum și fotografii — pe baza cărora ele vor tipări și catalogul acestei expoziții.

● **ÎN REGIUNILE MUNTOASE** din Daghestan au fost scoase la lumină nu de mult complexe arheologice deosebit de interesante. Astfel, necropola descoperită în satul Iraghi, se pare că a servit pentru înmormîntarea unei femei. Printre obiectele găsite în interior se numără cercei lucrați în filigran, un colier de pietre semiprețioase, obiecte de toaletă, o oglindă dintr-un aliaj metalic alb, o scobitoare din aur. Îmbrăcămintea femeii era din țesătură de lînă cu numeroase podoabe metalice strălucitoare. Un alt complex arheologic a fost descoperit în satul Uosreh care datează din sec. VII-V î.e.n. S-au găsit aici numeroase arme, resturi de harnașament pentru cai, obiecte de cult, majoritatea confecționate din bronz. Printre obiecte, un medalion rotund cu o incrustație în centru, din fier ; probabil fierul în acele timpuri era un metal atît de rar încît avea o valoare deosebită. S-au găsit de asemenea și multe obiecte artistice turnate din bronz.

● **CĂRȚILE PENTRU COPII** au încetat de mult să fie domeniul poveștilor ușoare, cu zîne și aspirații trandafirii. O apariție recentă a stîrnit ecou în rîndul unor recenzenți severi, preocupați de mesajul educativ al literaturii pentru vîrstele mici și mijloacele eficiente în acest domeniu. Este vorba de lucrarea **Pionierii egalității rasiale,** a lui Richard Stiller, al patrulea volum al autorului, dedicat marilor personalități din istoria americană. Volumul reprezintă un elogiu al curajului moral și al operei progresiste întreprinsă de activiști sociali, cum a fost scriitorul Albion Tourgée, care spunea : „Națiunea noastră a hrănit și a protejat sclavia. Acum, să facem în așa fel, încît să reparăm tot răul pe care l-am permis și încurajat. Să-i educăm pe aceia pe care i-am adus în stare de ignoranță și să-i protejăm pe cei pe care i-am făcut slabi".

● **O EXPOZIȚIE** de tip itinerant, deschisă prima oară la Paris în 1973, la Grand Palais este găzduită acum la Bonn. Pierre Bonnard, Marc Chagall, Alberto Giacometti, Juan Grs, Le Corbusier, Fernand Léger, Henri Matisse, Juan Miró, Pablo Picasso și Georges Rouault, sînt numai cîțiva din celebrii reprezentanți ai artei franceze a primei jumătăți a secolului, artiști ale căror opere fac obiectul expoziției deschise în sala „Rheinisches Landesmuseum", în cinstea împlinirii a 80 de ani a lui Michel Tériade, unul din cei mai mari animatori ai artei contemporane, care a organizat această manifestație cu concursul Asociației Franceze de acțiune artistică. De la Bonn celebrele pînze vor fi expuse la Londra, Neapole, Saragossa și Lisabona.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
10
(828)
Sîmbătă
11 martie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Teatrul și revistele de cultură

Se știe, demult, că teatrul, creația teatrală, act pe cît de direct pe atît de evanescent, se păstrează, dincolo de amintirile unei generații, numai în pagina de ziar și de carte. Orice istorie a acestei arte recompune, de fapt, din cioburi cronicărești, oglinda operelor scenice. Se afirmă, desigur, cu îndreptățire, că piesa scrisă traversează veacurile singură, într-o mîndră independență, ca orice product literar. E adevărat, dar ce a însemnat destinu-i scenic, ce a spus publicului, cum a înriurit cugetele ne mărturisește esențial tot inscripția jurnalistică. Nu este deci nicicum lipsit de însemnătate cît și în ce feluri anume cuprinde piesa culturală fenomenul teatral, cum îl înscrie în contextul spiritualității moderne ca literatură de sine stătătoare și ca artă de sine stătătoare.

A se observa, de la început, că ziarele și revistele sînt realmente sensibile la ceea ce se petrece în viața teatrală, dar mai vag sesizate de mutațiile care au loc în domeniu. Privirea atentă și specializată va observa, de pildă, că în materie de dramaturgie terenul factologiei curate a fost aproape părăsit, acum explorîndu-se, cu efect puternic, zone metaforice, alegorice, simbolice, mitice, într-o tendință a generalizărilor și sintetizărilor și o propensiune spre analitic care duc la o amorsare mai cuprinzătoare a realității. Chiar și în maniera realismului tradițional, temele se ramifică mai bogat într-un cîmp de semnificații și nu se cantonează exclusiv în faptul brut. A apărut, pe lîngă modalitatea canonică de construcție, în creșteri compuse către un deznodămînt, și o modalitate narativă, aparent liniară, de stări tensionate. Se remarcă o infuzie a documentarului — semnalabilă de altfel și în proza ultimilor ani. Limba piesei istorice nu mai e arhaizantă, ci modernă, autorii declarînd pretextul și nedisimulînd subtextele. Eroului individual i se alătură și un erou colectiv. Diversitatea de stiluri e vizibilă și fecundă. Elementul novator e sesizabil în cele mai reprezentative scrieri.

Examenul ultimului deceniu, în care literații au fost continuu îndemnați spre o cercetare mai apropriată a realității, spre o continuă îmbogățire a mijloacelor de exprimare și spre o neistovită inovare creatoare arată că, pe lîngă autorii consacrați în perioada anterioară, au apărut definitorii personalități noi și direcții noi. Drama socială de vector etic a cunoscut un reviriment prin creația de o excelentă originalitate și forță a lui Dumitru Radu Popescu. Marin Sorescu s-a impus ca exemplar în tragedia ontologică, deschizînd amplu compasul gnoseologic al literaturii sale filozofice, de la **Iona** la **Matca**. Paul Anghel a oferit un tip de dramă istorică modernă, remitizînd în ordine logică, prin recurs la surse și problematizînd în aria politicii, în aceeași direcție înscriindu-se apoi **Capul** de Mihnea Gheorghiu, **Răceala**, și altele. Dumitru Solomon a propus o nouă varietate dramaturgică, o comedie ginditoare, de parafrază antică. Leonida Teodorescu s-a reliefat cu dramele sale poetice, alegorice, mistere laice contemporane. Ion Băieșu a constituit o comedie grotească, condensînd, în imagini proprii, experiența lui Baranga și a lui Mazilu. Ecaterina Oproiu se relevă cu proeminență în piesa de tip documentar, în parcela căreia se află, prin unele realizări notabile, Romulus Guga, Paul Cornel Chitic, Mircea Radu Iacoban, Mircea Bradu, Tömöry Peter. Se adaugă și alte nume noi.

Dramaturgia română e mai bine cunoscută azi peste hotare, e prezentă prin traduceri, chiar și antologii, în mari cărți de referință — deși în această privință se face încă puțin față de ceea ce am putea să întreprindem.

În ce privește teatrul : s-a consolidat dispozitivul teatral al țării, a crescut raza de acțiune a acestei arte și a sporit ponderea ei în cultura socialistă. S-a constituit fondul dramaturgic național, prin vaste bibliografii și catagrafieri. A apărut o admirabilă generație de regizori tineri, de fantezie și curaj creator. Directori de eficacitate sînt puțini, iar cei întîmplători, sau pur și simplu nechemați prin lipsă de vocație, cultură și aplicație, deteriorează concepția despre repertoriu, fac, deocamdată, aproape imposibilă statornicirea unei metodologii repertoriale generale.

Caracteristica principală a mișcării teatrale actuale e spiritul de emulație, întreținut de festivalurile republicane și colocviile de teatrologie care au loc lunar, în diverse centre din țară, semnificînd o experiență globală de cultură teatrală activă, unică în lume : Colocviul regizorilor (Birlad), Festivalul spectacolelor de tineret și copii (Piatra-Neamț), Festivalul de comedie (Galați), Festivalul de teatru contemporan (Brașov), Săptămîna teatrului scurt (Oradea), Gala recitalurilor dramatice și Colocviul republican al criticilor teatrali (Bacău), Festivalul de teatru istoric (Craiova), cărora li se adaugă acum alte manifestări de formulă similară și profiluri diverse, la Constanța (teatrul antic), Sf. Gheorghe, Satu-Mare, Botoșani — toate instituționalizate și în periodicitate anuală sau bienală — cel mai eficace ferment al acestei emulații fiind festivalul național, ce le înglobează în secțiuni distincte.

S-a modificat și conceptul de funcționalitate a teatrului, accentul căzînd acum pe valorile formative și eficiența culturală.

Există o bibliotecă de teatrologie românească modernă, aici inițiativa editurilor avînd o contribuție esențială. Critica teatrală e formată, prezentă, de energică inițiativă ; nu excelează însă prin spirit critic pronunțat și

Valentin Silvestru

Continuare în pag. a 3-a

Maia Zamfirescu Bedivan : „Portret de fată"

În pagina a 3-a

TEATRUL
ȘI SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ

George Genoiu : „Pentru un teatru al actualității care să participe la viitor"

Dumitru Solomon : „Ideea morală să devină conștientă de sine"

ECOURI

Adevăr și fantezie

În articolul **Adevăr și ficțiune**, publicat în revista „Steaua" nr. 11/1977, Bazil Gruia, polemizînd cu Ion Lăncrănjan, afirmă cu privire la ultima perioadă a vieții lui Lucian Blaga, mai precis la „ultimul deceniu și jumătate al vieții", că „în nici un interval de timp egal ca durată, producția sa nu a fost mai fecundă. Mai întîi cel mai mare număr de poeme originale, un volum de aforisme, un altul de rememorări **(Hronicul...)**, mai multe manuscrise de filosofia culturii și un volum apărut **(Gîndirea românească din Transilvania în secolul al XVIII-lea)** plus volumele de traducere s.a.". Nu este în intenția noastră să intrăm în discuția inițiată de Bazil Gruia care dorește să lămurească anumite probleme de istorie literară fără să înțeleagă distincția dintre ele și convertirea lor în substanță epică. Trecînd peste faptul că nici un istoric literar și nici biograful de mîine al poetului nu se vor ghida după pagini de roman (nici chiar după „amintirile" lui Bazil Gruia), ci doar după documente, afirmațiile lui Bazil Gruia, privind istoria literară, ridică serioase semne de întrebare.

Să vedem cum stau lucrurile în realitate. Este vorba despre perioada 1948 toamna, cînd Blaga

Ion Maxim

Continuare în pag. a 6-a

CARTEA CU PRIETENI

Nicolae Manolescu

n-a scris niciodată prea bine despre cărțile mele. Și nici n-o să scrie. De altfel, nu ne-ar fi nici unuia de folos. Lucrul ăsta ne dă un fel de egalitate în drepturi — măcar egalitate în dreptul la a fi piezișii.

Manolescu e un tip făcut tot din unghiuri ascuțite, unghiuri de cocori ce pleacă ferm convinși să nu mai încerce drumul înapoi. Și mai e făcut din ghimpi, din mirări tîrzii și din bătăi îndesate în propria ușă. Dacă-l privești cu sufletul rar îți face impresia unui seminarist întorcîndu-se veșnic spre o odaie care trage prin

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 7-a

AMINTIRI • EVOCĂRI

Cenacluri de altădată

„...În comuna Militari era un grup de prieteni pirotehniști cu pușile umplute cu zgomot pur : ei au făcut revista VRAJA. Direcția Pirotehniei a zis că o finanțează ea. Și le-a dat un comisar politic care în numărul 4 a pus în revistă portretul regelui Carol. În numărul 5 ei au renunțat la ajutorul direcției și au devenit suprarealiști. În comuna Militari au început să apară Aragon, Breton. Tot aci Tudor Ștefănescu unul din colaboratorii Vrajei, **a devenit primul primar comunist din țară la 1 Oct. 1944".**

ȘTEFAN ROLL
Revista „Luceafărul" nr. 432/970.

au trecut 45 de ani de atunci. Din cei aproape douăzeci de așa-ziși pirotehniști, cum ne etichetase Gheorghe Dinu într-un interviu dat poetului Adrian Păunescu, au mai rămas trei : poeții Virgil Carianopol și Al. Șerban și semnatarul acestor rînduri. Restul au căzut pe diferite trepte. Teodor Scarlat, Miralena Milany și Mihail Sabini nereușind să urce în anul în care se împlinea o cifră rotundă de la dispariția revistei.

În anul 1933, pentru că scrisesem un articol incendiar după cum spunea maiorul Hotineanu, cîțiva din noi am fost arestați, redactorul șef făcîndu-și un stagiu de 11 zile în manejul de la cazarma Malmaison și apoi cîteva luni la Jilava ; restul cumințindu-se prin fugă.

Vinovați de surghiunul nostru ar fi fost Sașa Pană, Ștefan Roll, Geo Bogza, Ilarie Voronca și, așa cum spunea Ghiță Roll, Louis Aragon, André Breton și alții care nu auziseră de noi dar care

Tudor Ștefănescu

Continuare în pag. a 6-a

Ca în toate primăverile...

Ghiocelul e plăpînd. Albul lui este incert. Totuși răzbate dintre cărămizile pămîntului de iarnă ori străpunge sînul jilav al zăpezilor veline. Răzbate, adică învinge, și învinge un anotimp, un ciclu statornic, un conservatorism al naturii circulare și implacabile. Eroismul delicatei flori a stat și va sta, cît lumea, reazem și pildă sub atenția privitorului sensibil, a omului de suflet.

Probabil că în nici o altă zăbavă nostalgică a anului nu înflorește mai prilncios îndemnul unei poete : să ne facem daruri. Flori, cărți, bibelouri, zîmbete și săruturi, vorbe calde și surîsuri prietenoase — cadourile pe care ni le facem, după datină, cînd se anunță primăvara, mereu așa pentru că mereu se anunță primăvara. Și o face printr-o floare modestă, vai, fără fotoliu în senatul suratelor ei, însă, așa cum remarcă tot o poetă, Elena Farago (cărei, sub egida U.N.E.S.C.O., îi vom cînsti curînd centenarul) : „e-atîta cîntec într-o vorbă cînd știe gîndul să și-o spună...". E de neconceput să se-arate primăvara-n lume fără ghiocei, la fel cum e de neconceput să resfiri în palmă, sărbătorești secunde, cu aburul gîndului bun, plăpîndele petale zăpezii ale acestei flori, întîia dintr-un an nou, întîia care, răzbătînd eroic din pămîntul înghețat, dirdîie sub soarele subțiratic spre a ne bucura. Parcă și spre a bucura glia însăși care, de-acuma, întinzîndu-și oasele cu troznet planetar, își lasă sîngele să se bulbuce și nervii să-i clocotească de forfota muncilor de primăvară. Dezghețul dă brînci vieții în arterele efortului colectiv întru îmblînzirea gliei, cum aceeași Farago observa : „Se sfarămă pămîntul sub săpile-ascuțite..."

Acum, cînd auzim deja speranțele în mugurii ce vor crăpa cu declicul lor de poșetă nervoasă, acum, cînd primăvara ne lărgește zilele, tot mai generoasă, cu un suris solar stropindu-ne, tonic, cu energia lui binefăcătoare, acum, cînd pe planeta Pămînt mamele noastre, surorile, iubitele și soațele noastre primesc — după un obicei tras din cristalul eticii strămoșești — darurile cu care le înțelegem, le stimăm și le iubim, acum, așadar, să alunecăm un lung minut aniversar pe pagina de miez de martie a lui Ovidiu, acolo unde se reașează inima în timpul eternei iubiri :

„«Noi amîndoi mergem spre-al cerului nalt.
Soață unită fiindu-mi, și numele meu tu lua-vei,
Căci al tău nume schimbînd, Libera te vei chema,
Iată coroana ce Venus ți-a dat, de Vulcan făurită,
Veșnică viață va-avea, cum tu eternă vei fi».
Astfel vorbi și schimbă-n stele nouă a ei nestemate :
Nouă stele acum de-aur pe boltă sclipesc".

Firește, nu i-e dat oricui să dăruiască semenelor lui mai mult decît cele nouă stele ale zîmbetului drăgăstos, ale gestului tandru, ale simpatiei neechivoce... Dar să nu uite — altminteri, pentru el nu s-a instaurat încă primăvara.

Mircea Constantinescu

Cristinel Kira Popescu : „Surîsul copilăriei"

INSTANTANEE

Nu m-am supărat!

am văzut cu surprindere, citind la rubrica **Dreptul la replică** din **Luceafărul** de la 4 martie, răspunsul lui Alexandru George la articolul meu despre mama lui Mateiu I. Caragiale, că acesta i s-a părut scris „la supărare". În încheiere, își manifestă din nou mirarea : „Mai greu e să pricepem de ce anume s-a supărat acum și, dacă nu am spera totuși într-un nou adaos de minie (cu altceva însă decît anecdote) aproape că am regreta ceea ce am scris".

Care va să zică, nu i s-a părut numai că am scris articolul „la supărare", ci și cu „minie" !

Îmi pare rău că nu pot publica din nou acel articol, ca să las la aprecierea cititorilor noștri, dacă vreunul mai împărtășește impresia lui Alexandru George, dar aceia dintre cititorii **Luceafărului** care-l și colecționează, vor putea judeca între noi doi, deoarece convingerea mea e că l-am scris la rece și fără nici o manifestare de afecte (supărare și minie !).

Invitat din nou să spun tot ce știu despre mama lui Mateiu, mărturisesc că îmi lipsesc alte informații decît acelea pe care le-am dat. Din două fotografii care mi-au fost comunicate de N. Crevedia, pot spune că în tinerețe, la vîrsta de aproximativ 25 de ani, cu copil de trei-patru ani, pare o femeie plăcută, zveltă, nu lipsită de oarecare cochetărie vestimentară. Caragiale a dat-o ca proprietară a casei din str. Frumoasă, nr. 14, unde s-a născut Mateiu, iar pe ea și pe sine însuși, ca „rentieră" și „rentier". Era o glumă ! Cînd

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

OPINII

Lectura activă

Cu toate modificările, emancipările, eventual ereziile atitudinii față de artă în acest secol, rămîne cert că, pentru a viețui, opera artistică va avea întotdeauna nevoie nu numai de creatorul, dar și de publicul ei. La modul ideal și fără a ignora diferențele lor specifice, acești doi termeni umani implicați în joc ar trebui să fie similari ca apetență și comprehensiune față de operă.

În numele creației sale, artistul are față de contemplator datoria de a face un efort implicit de comunicare, de întîmpinare. Mijloacele folosite în acest scop nu trebuie, evident, să fie niște elemente mai mult sau mai puțin stingaci suprapuse operei, ci să facă parte organic din textura acesteia — fără a împieta asupra echilibrului și expresivității estetice, ci, dimpotrivă, punîndu-le în valoare. Este fenomenul prin care se consideră că artistul își formează publicul, este modul în care opera, cu materialitatea ei anume organizată, atrage, convinge, inițiază în spiritul unei noi viziuni.

Pe de altă parte, contemplatorul are cel puțin în aceeași măsură datoria să facă un efort de întîmpinare pentru a înțelege opera și a se îmbogăți cu o experiență estetică. Este absurd să ne închipuim o creație artistică, demnă de acest nume, care să prezinte însușiri de o natură atît de copleșitoare și agresivă încît să înlăture necesitatea oricărui efort al înțelegerii, al receptării. Nimeni și nimic nu poate face, totuși, acest profitabil efort în locul publicului. Pentru ca gestul creator să se petreacă în toată demnitatea și cu cele mai bune consecințe valorice, creatorul de artă trebuie să se adreseze, în procesul muncii lui speciale, unui egal în zonele înalte ale spiritului său, unui sine din afara lui însuși. A considera publicul inapt să priceapă cele mai interesante realizări ale artistului — și a acționa în consecință — este păgubitor și umilitor atît pentru operă, cît și pentru public. „Arta se vulgarizează prin condescendență", notează cu atîta îndreptățire Adorno în **Teoria sa estetică**. „...Arta respectă masele prezentîndu-li-se așa cum ar trebui ele să fie, și nu adaptîndu-se lor într-o formă degradată". Ce curios, ce fals act de creație este acela prin care, în locul căutării sincere a adevărului estetic, în locul însetării după forma ideală adecvată și de maximă expresivitate, artistul își adaptează inadins produsul unei imagini pe care o crede el potrivită publicului. Cu alte cuvinte, își închipuie că se exprimă „pe înțelesul tuturora", cam în felul în care se maimuțăresc unii oameni cînd se adresează copiilor. Nu e cazul ca arta să-și propună a menaja mediocritatea de gust și pregătire — perpetuindu-le astfel — ci să încerce a stimula progresul cultural al publicului mediu prin existența și deci exemplul stimulator, superior educativ, al unor creații lucrate cu toată seriozitatea, din profunzimea unor resurse de experiență și gîndire.

Prin cultură, în sensul cel mai larg, omul figurează propriul său destin în lume și sensul societății în care trăiește cultura îi oferă sentimentul demnității, durabilității, frumuseții efortului său uman în perspectiva timpului. Creația artistică are potențialitatea de a înregistra semnificația și mersul lumii cu o excepțională finețe. Dar lucrurile acestea nu sînt posibile prin-

Ioana Ieronim

Continuare în pag. a 7-a

Starea de pîndă

Înțeleg foarte bine că fiecare ființă ori vietate are dreptul să trăiască, de aceea nu mi-a trecut niciodată prin minte să mă opun la faptul de **a fi**, dar am avut totdeauna rezerve față de anumite moduri de a fi. Mie-mi sînt dragi caii, oile și ciinii care le păzesc. Unora le plac iepurii, giștele, bibilicile. Altora — maturi sau ajunși bătrîni și fără copii — ciinii de rasă și pisicile (de rasă ori nu) le țin loc de odrasle. Ciinii și dacă da și dacă nu sînt „nobili" sînt loiali și îndrăgostiți de stăpînii sau stăpînele lor pînă la moarte. Un ciine căruia i-a murit stăpînul în deșert rămîne lîngă el pînă dispar amîndoi în razele soarelui. Pe cînd pisicile au curiozitatea bolnavă de a-și gusta stăpînii răposați. Pisica desigur trebuie să-și găsească locul în fiecare casă unde prezența ei e necesară. Însă gustul, ce-l au unii, de a cultiva prezența nu a uneia, ci a unei oștiri de pisici mi se pare suspect. Acești „umaniști" preferă : în locul vocilor cristaline ale copiilor, miorlăitul : în locul pașilor de un zgomot suav, mersul calin, aproape insesizabil : în locul gustului pentru taina jocului în care la sfîrșit copilul anunță cu naivitate că nu știi unde se află, prezența acelui ghem de nervi și pericol de pe sofa ; în locul mîngîierii datorate unui căpșor alb de puritate și soare, mîngîierea ce le lasă pe mînușe un păr nesănătos ; în locul sinceritătii cu care te întîmpină copilul, saltul acelui tigru devenit mărunt numai din cruzime. Mulți dintre cei dedicați prosperității pisicilor pot invoca neputința de a avea urmași, ignorînd faptul că există atîtia copii pierduți, părăsiți, orfani. Faptul cel mai măreț datorat pisicilor nu este măcelul soarecilor : ele rămîn în istorie numai grație acelui sforăit monoton și cald, care se amestecă totdeauna cu sunetul ce-l face timpul cînd trece.

Personal nu am nimic deosebit împotriva cresc ătorilor de pisici ; îmi exprim doar o vagă suspiciune. Ele însă, aceste vifore neauzite, aceste avalanșe surde, pe aceste proiectile trase direct de moarte le-am urît totdeauna cînd le-am surprins la pîndă în apropierea cuibu rilor de rîndunici sau ale altor păsări, le-am urît mai cu seamă cînd le-am văzut cu o aripă în gură. Cum adică, o vietate care nu se poate desprinde de pămînt să-și poată înfige totuși colții într-o zburătoare ? Starea de pîndă este cea mai urîtă stare a vieții, iar forța care poate curma zborul — cea mai oribilă. Numai pentru că sînt capabile de pîndă, deci lipsite de noblețe, numai din această cauză sînt nesuferite pisicile. Ca toate ființele pinditoare, de altfel. Cînd auzi motanul torcînd în liniște, ora care vine e infinit mai sigură.

Gheorghe Pituț

● IN ACEST NUMĂR : ● **Cariatida :** Daniela Crăsnaru ● **Proză** de Areta Șandru ● **Poeme** de ● Mara Nicoară ● Domnița Petri ● Profira Mihăilescu ● Cornelia Djigola ● Veronica Galiș ● Debut : Cora Zamfira Corodeanu ● **Cronica literară :** Dan Cristea despre volumele : „O zi în natură" și „Biografia debuturilor" de Dorin Tudoran ● **Cartea de debut** de Al. Piru ● **Viața cărților.** Semnează : ● N. Carandino ● Emil Manu ● Sultana Craia ● Voicu Bugariu ● Dan Arsenie ● **Contemporanii noștri : „Permanențe în poezia lui Virgil Teodorescu"** ● **Fragmente critice :** „Figura depărtării" de Eugen Simion ● **Profil :** „Drumul spre clarificare" (Doina Uricariu) de Dan Laurențiu ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **Întîlnirile „Luceafărului"** ● **Repere** ● Cultura românească în lume ● **Revista străină** ● O secțiune prin Europa de Ion Nicolescu ● Revista revistelor ● Sport.

cronica literară

DORIN TUDORAN

«O zi în natură»

«Biografia debuturilor»

Un volum ironic și sentimental în același timp (**Mic tratat de glorie**), cu spontane dezarticulări de limbaj ce corespundeau unui refuz de convenție și de convenționalism, o carte ambițioasă, de fapt un lung poem cam monoton și prea căutat în reflexivitatea sa și în soluțiile propuse (**Cîntec de trecut Akheronul**), o culegere de poezii cu notă predominant erotică, unde e vorba mai mult de stări decît de sentimente (**Uneori, plutirea**) și recentul volum, **O zi în natură**, despre care urmează să ne pronunțăm, compun, deocamdată, producția lirică a lui Dorin Tudoran. Dacă ar fi, cum este și normal, să definim trăsătura comună care se desprinde din toate aceste cărți, am găsi-o, aproape fără ezitare, încorporată în calitatea limbii poetice. O frazare bine articulată, transparentă, de o eleganță firească, deloc ostentativă, o emisie cu toate elementele componente distinct și energic accentuate, eliminînd prin terapeutică proprie corpii străini ai rebarbativului sau ai vulgarității și permițîndu-și, totdeodată, o liberă, neîngrădită circulație printr-o diversitate de teme, iată ceea ce constituie, înainte de orice, vocea poetului. Acesta își ia în stăpînire domeniile cu o familiaritate de ton ce exclude atît emfaza cît și coborîrea de nivel artistic, liber de prejudecăți, căutînd chiar, adeseori, „tipicitatea" pe care tocmai prezumția o ocolește, încrezător întotdeauna că ceea ce spune poate nimeri expresia exactă și nuanța particulară care să dea o viață nouă, pe deplin probantă situațiilor mai mult sau mai puțin încercate. Gestul, de pildă, de a scrie poezie de dragoste intră în această imunitate la suspiciunea care vede în lirica erotică un tărîm de afirmare ori prea facil, ori prea epuizant pentru a mai fi abordat cu succes. Cine a căutat în aceste versuri „prospețime", în sensul de noutate absolută, s-a înșelat, pentru că proaspătă e doar limba, impulsurile, stările fiind voit, lucid extirpate din trunchiul comun al tipicului. Este vorba de o erotică în sine care nu năzuiește la individualitatea izolatoare, trufașă a sentimentului, ci la așezarea, la „punerea" lui într-un context ideal capabil să-i exprime intensitatea și să-i verifice capacitatea de metamorfoză virtuală.

Dramatismul poeziei lui Dorin Tudoran, înțelegînd prin asta și mișcarea propulsatorie, implicită, a poemului, constă în observarea tăioasă, nici sceptică, nici edulcorat optimistă, a ceea ce oferă existența. Iar dacă justețea tonului, păstrarea lui în frîul unei exprimări egală cu sine prin nuanța de exactitate mereu prezentă ar putea impieta oarecum asupra profunzimii și „acoperirii" poeziei, poetul găsește, fericit, însuși chipul dramatic al vieții, acel chip în stare să confere versului său zona de mister necesară să-i amplifice luciditatea traseului prin meandrele unor reprezentări posibile.

Din acest punct de vedere, ultimul volum, **O zi în natură**, rezervă reușitele cele mai concludente ale autorului. Căci, în vreme ce precedentele sale cărți erau construite, în genere, pe o stare de spirit dominantă, aproape exclusivistă și tiranic consumată în toate consecințele, acesta află poziția fertilă a liniei imaginare ce desparte prezența de absență, înțelepciunea de conformism, curajul de iritarea umorală, orgolioasa conștiință de sine de incitanta redefinire de sine. Neted spus, volumul dezvăluie o imagine mai complexă, nu neapărat reconciliantă a contrariilor, dar, în orice caz, pătrunsă de ideea, și mai înțeleaptă omenește și mai rodnică liric, a cursivității existenței. Respirația naturală a acestei existențe, privită dintr-un asemenea punct, privilegiat și matur deopotrivă, este chiar tema cărții : „Și viața — o insomnie moștenită. Ruguri albe de-a lungul apei : / înflorind, fiecare mugur bubuie ca o petardă. Peste toate aceste nașteri / înverșunate, ca o iertare, se așează roua. O cumpănă de eter drămuiește / zădărnicia fiecăruia din ceasurile zilei, în vreme ce spectacolul continuă / împrejmuit cu închipuiri de toate vîrstele. // Între lumină și întuneric — o rană. Buzele ei de diamant făgă- / duiesc o auroră ; un gînd pe înțelesul tuturor. Se-aud păsările ciocnin- / du-se-n zbor de ecourile unor corpuri astrale despre care nu se știa nimic / pînă acum. Orbitoare, dar tremurînd — viața ce părăsește trupul unui / îndrăgostit. // Începem să-nțelegem că stelele pot fi lacome guri de tun, pîn- / dindu-ne. De-aceea, poate, nu uităm fumul ridicîndu-se din pămîntul / proaspăt arat ; ghicitoare risipindu-se-n aer. // „Și visele ?" — mă întrebi. // Și ele, asemeni norilor ce iau forme neașteptate : pîndă și speranță. / Între noapte și zi — o punte de cristal. În zori, pe ea nu se zărește / nimic. Un ochi foarte atent poate descifra, cel mult, cîteva cicatrici. Ca o / despăgubire, soarele devine, pentru o clipă, prima literă din numele unei vîrste care ne părăsește șuierînd".

Această situare în timpul fragil, nedefinit și amalgamat ce desparte ziua de noapte și lumina de întuneric, și care poate căpăta diferite accepțiuni, nu rămîne, din fericire, numai la nivelul unui bun simbol poetic abstract, imaterial și prin urmare neasumat în articulațiile care privesc însăși structura poeziei. O cercetare atentă poate descoperi nu numai recurența temei, dar și felul intim, originar cum se imprimă mișcarea ei oscilantă, de factură dramatică, pe trupul versurilor. De la alternanța impulsurilor temperamentale, de la alternanța sentimentelor și senzațiilor, împărțite între violență și fervoare, ea trece în chiar cuprinsul poeziei, înmlădiindu-i conturile și sporindu-i coeficientul de gravitate firească. Poezia lui Dorin Tudoran începe astfel să trăiască într-un climat amfibiu, de ordinul polarității, generos prin trecerile și depășirile pe care le presupune, generos printr-o risipire fertilă, nepremeditată dar cu atît mai evidentă în spațiul liric al acumulărilor. „Umanizarea" pe care o încearcă poezia se percepe deîndată în pulsul crescut al versului, mai aproape de suprafața fluctuantă, multiplă a realului, împrumutînd de la acesta configurația tensionată și simultaneitatea surprinzătoare de manifestări : „Dar există și locul în care formele se devoră între ele ; o plasmă / dureroasă însemnînd același miros, același gust, aceeași culoare, același / delir — ca sîngele în războaiele civile. // „EU !" „EU !" „EU !" — întîmplări crîncene, simultane, ale ace- / leiași ființe. Dincolo de ele, mișcîndu-și fără încetare hotarele — împărăția umbrei".

Revenind acum la poezia erotică din cuprinsul cărții de față și remarcînd în această privință continuarea a ceea ce poetul începuse în volumul **Uneori, plutirea** (chiar și la nivelul titlului, căci ciclul respectiv de acum se cheamă **Levitație întreruptă**) ar mai fi de adăugat la cele spuse că, pe linia tratării unor emoții așa-zicînd „comune", a unor emoții impersonale ce depășesc și diversifică timpul efectiv al sentimentului potențîndu-l prin imaginar, Dorin Tudoran este autorul unor foarte frumoase poeme de dragoste ce îmbină elevația cu clamarea tradițională, imprecația cu fervoarea, simplitatea cu complicația, totul în cel mai curat stil muntenesc : „Și-am murit fără de moarte / C-am iubit făr' de iubire, / Pătimire, pătimire, / Ia-ți din mine dreapta parte. // Prinț de fum treceam prin noapte / Sub treimea ei de foc, / Pătimire, pătimire / Loc uscat în fructe coapte. // Pleoapele mi-am uns cu lapte / Calul mi-am hrănit cu jar, / Pătimire, pătimire, / Far pustiu de miazănoapte. // M-au iubit regine șapte / Precum iarba de subțiri, / Pătimire, pătimire, / De-aste fapte să te miri. // Dar murii fără de iubire, / C-am iubit făr' de iubire, / Pătimire, pătimire, / Ce lumină ne desparte ?".

Prin deschiderea cuprinzătoare față de realități și sentimente, printr-o „complicație", în sensul bun al cuvîntului, a nucleului poeziei, mai cordială, mai atașantă, mai directă decît în alte dăți, volumul **O zi în natură** devine cartea cea mai reprezentativă a poetului Dorin Tudoran.

Calitatea limbajului, de care aminteam în legătură cu poezia lui Dorin Tudoran, nu este străină, la urma urmei, de o calitate umană intrinsecă, de un anumit fel de a fi care să o legitimeze și s-o verifice din interior, de o franchețe în raporturile cu ceilalți transmisibilă și vizibilă în același timp în cuvinte. Interviurile din volumul **Biografia debuturilor** (realizate din inițiativa revistei **Luceafărul** și publicate inițial tot aici) mărturisesc din plin nu numai o știință a conversației, în definitiv exterioară sau cel puțin cultivabilă, dar, ceea ce e mai caracteristic și definitor, o structură deschisă simpatiei, capabilă de a-și incorpora fără efort, dintr-o pornire firească și nu dobîndită, atributele intimității. Hotărît lucru, autorul izbutește să creeze în cuprinsul convorbirilor, destul de diverse deși au ca temă comună momentul formativ al existenței, un spațiu unitar, intim în care cei chestionați, de altminteri personalități contradictorii și nereductibile la același numitor, se simt, mai presus de orice, **bine**. Și nu plierea comodă, excesiv de reverențioasă, la fluxul mărturisirilor sau amintirilor lor este ceea ce întreține o astfel de senzație de lejeritate, de firesc comportamental, ci o siguranță calmă, o încredințare ce se instaurează, treptat și cuceritor, în plăcerea dialogului purtat.

Întrebările sînt, nu o dată, nu foarte lesnicioase și nu se feresc în nici un caz să atingă zone mai umbrite ale vieții ori ale activității literare și, cu toate astea, scriitorii interogați dau semne palpabile că se află, cum s-ar spune, pe mîini bune, într-o situație ferită de orice antipatie. Vioiciunea, umorul, o anume altitudine a întrebărilor și nu în ultimul rînd o „informare" vizînd aspecte diferite ale personalității umane avute în față sînt cheile care deschid îndeobște tainițele confesiunii. O familiaritate distinsă caracterizează cel mai bine climatul acestor interviuri, asigurîndu-le fluența și temperatura umană propice. Autorul nu se ferește de a se ilustra și pe sine, lucru care nu dăunează obiectivității convorbirilor, cum ne-am așteptat, ci dimpotrivă, le acordă un aer natural, simpatic, deloc încorsetat în prejudecăți sau în suspiciuni. Interlocutorul e adus pe calea răspunsului într-un mod nonșalant, deschis și totuși lipsit de orice frivolitate ce-ar putea întina la un moment dat raporturile prea apăsat amicale.

Pretextul momentului formativ se dovedește o pistă nu numai fericită pentru întreținerea dialogului, dar și o excelentă marjă de siguranță pentru păstrarea lui permanentă la un nivel de interes remarcabil. Se poate face chiar demonstrația că în prezența acestei teme de discuție conștiințele nu-și permit nici o clipă să „demobilizeze", să se abată spre sfere de ușoară anecdotică sau de măruntă mărturie. Scriitori din diferite generații și de importanță literară la fel de diferită păstrează, în legătură cu clipa debutului, aceeași sfîntă și sănătoasă emoție. E una din moralele pe care le oferă parcurgerea cărții, tonifiantă și pilduitoare deopotrivă. Lăsînd pe fiecare de a-și extrage din volum informațiile biografice, literare sau de laborator artistic de care simte nevoia, să subliniem, totuși, în încheiere, un lucru care contribuie atît la respirația ei de reală „altitudine" spirituală, cît și la generozitatea pe care o transmite. Semnificativ este astfel sentimentul, coroborat din toate mărturiile, că în orice loc din țară și cît de umil au existat și există oameni pentru care tradiția culturală și literară este o problemă de superioară abnegație și conștiință. O „poveste" a culturii, extraordinară și captivantă în același timp, o poveste a culturii, care se face în condiții nu de puține ori obscure sau improprii se poate desprinde în orice moment dintre paginile volumului.

Biografia debuturilor este o carte nu numai foarte utilă, dar și vie, reconfortantă și exemplară în multe privințe.

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT

Poezie și cultură

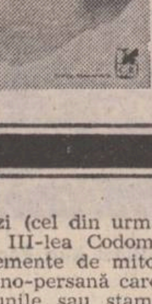

Un debut ieșit din comun este volumul de **Poezii** („Cartea Românească", 1977) al lui Mihai Cantuniari. Poeziile, împărțite în patru cicluri, sînt niște evocări sau mai bine zis niște meditații asupra timpului, sub ideea de rezistență (**Drumul străjii, Nemuritorii scribi de altădată**), dar și de caducitate (**Dagherotipuri, Doamna cu licornul**). Autorul își alege pentru primul ciclu un epigraf din **Phaidon** de Platon : „Gîndul cum că noi oamenii sîntem aici ca într-un post de pază, și că, firește, nu se cade să-l părăsim și să fugim, mi se pare un gînd măreț și nu ușor de pătruns". Ideea e pusă în versuri : „Sori efemeri / ciorchini pe tîmpla nopților perene / compun ciocnind vitralii uitate cantilene".

Nimerit e și epigraful la cel de-al doilea ciclu, din Ion Pillat: „Ce straniu lucru, vremea ! Deodată pe perete / Te vezi aievea numai în ștersele portrete." De altfel Mihai Cantuniari parafrazează într-o elegie, **Din bătrîni**, celebrele distihuri din **Aci sosi pe vremuri** : „La porțile-amintirii se-aud patru bătăi. / Împins ca de-o nălucă îmi sare la o parte / ivărul greu. În curte-un docar ! Cu zurgălăi / mă-ntîmpină căluții înzdrăveniți de moarte..."

De notat versurile, mai totdeauna alcătuite cu grijă și contribuind din plin la adîncirea lirismului, ca un acompaniament muzical. Poezia e pentru Mihai Cantuniari un ceremonial, o ieșire spectaculoasă din contingent sau, în cuvintele sale (**Soră dulce**): „Peste-obșteasca împiclire, / poezia : ce sclipire !"

Într-o mare parte a volumului, poetul contemplă vestigii ale trecutului, rememorează momente, comunică impresii vizuale sau de lectură. Astfel ciclul **Doamna cu licornul** e intitulat așa după faimoasa tapiserie de la sfîrșitul secolului al XV-lea, provenind din castelul Boussac, unde o văzuse George Sand care o descrie în romanul **Jeanne** și pe care am avut ocazia rară de a o privi la muzeul Cluny din Paris, unde se află astăzi. Interesantă e paralela pe care poetul o face între el și „licențiatul de sticlă", **El licenciado Vidriera** al lui Cervantes, Tomás Rodaja, devenit, printr-o vrajă „de materia sutil y delicada" : „Între Licențiatul de sticlă al lui Cervantes / și mine diferența-i izbitoare / — pe el, casabil personaj, orice atingere-l sfărîmă / prin mine totul pătrunde, străbate și doare..."

Ca **El Desdichado** al lui Nerval, poetul stă țintuit sub un soare negru : „Rătăcitor cu chipul spart de stele / cu trupul înnădit de ploi, / deasupra, soare negru. Împrejuru-mi / dibui cu palme drum fără-înapoi."

Sînt resuscitați în versurile lui Mihai Cantuniari cavalerul și moartea din gravurile medievale figurînd dansul macabru, conquistadorul, arhiepiscopul de Cantorbéry, sfîntul Anselm, cavalerii Graalului, meșterul Manole, cavalerul fără de prihană, Don Quijote, hyperboreenii, „crivățenele noroade" ale lui Dimitrie Cantemir, „magul" Orfeu, Pytagora cu ale sale „versuri daurite", filozoful Thales din Milet, de fapt metamorfozele poetului care se caută pe el însuși în ei și în lumile lor de mit, la „marea tăinuită Erytree" (Marea Roșie), în Is, „orașul muced" cu clopot sub apă, spre „fîntînile Castalii" de la picioarele Parnasului. Pythia, Deucalion, Mitra și ultimii Achemenizi (cel din urmă a fost Darius al III-lea Codomanul) sînt alte elemente de mitologie și istorie elino-persană care populează viziunile sau stampele lui Mihai Cantuniari, poet care-și decorează în plus versurile cu cuvinte rare precum : **cornalină** (agat roșu) **feluci** (mici ambarcații), **geronii** (scările Capitolului unde erau expuși osîndiții la ultragiul public), **harpiscord, hierodulă** (sclavă dintr-un templu), **logografi, luthier, oriflame, teocalli** (piramide mexicane), **torsadă, ziggurat.**

Dar să nu se creadă că versurile au un aer savant și pedant de inscripții muzeale. Mihai Cantuniari e un poet afectiv, elegiac, cum se vede între altele din poezia **Glasul fetei din imagini**, pe un epigraf din Proust („...et dans un cadre ancien le fantôme d'une dame d'autrefois" : „Dă la o parte lacra de-oseminte, / nu mai scurma în proaspătul pămînt. / Amvonul e pustiu. Ci tu, cuminte, / privești icoana celei care sînt. // Nu mai ești tînăr, eu nu mai am vîrstă, / alăturea — ce mîndri ne-am ținea. / Vezi nimbul meu de praf ce bine îmi stă ? / aici nu-i vînt să-l poată răsfira. // Frumoasei fără cap tu fură-i iute / sărut întîrziat, de mucava. / Dar temător de ești, acuma du-te, / Închide ușa-încet în urma ta."

Pe același motiv e poezia **Taină** : „Grabnic spectator, ia seama, lîngă tîmpla adormită / ora se prelinge-n slove. / Din cutia înnegrită / îți prefir pe dinainte / lung crîmpei din altă viață ; / te-ai rotit ca luna, iată, / pipăi nevăzuta-ți față. / Te credeai la adăpostul / mucedelor, șterse chipuri, / chiar acum, vizînd la mine / zîmbești din dagherotipuri."

În sfîrșit, de o mare tandrețe și finețe a ochiului e poezia **Ritual** : „Lasă-mă numai să-mi trag suflarea, / apoi am să-ți grăiesc a-ncetul : / Frumoși în lumea asta sînt copiii / femeia / poetul. / Spre tine vin după o lungă-întunecare / în firide poleite de tăcere. / Devorator, un foc la aspra vatră / te cheamă / te cere / să fii stăpîna pregătită pentru jertfă / precum lăsat-au moșii, bărbătește. / Dinspre pereți, îndrăgostit de Doamna-i de brocarturi, / licornul / privește...".

Este o interpretare foarte liberă a legendei din **Doamna cu licornul** a cărei inefabilă inscripție e : **À mon seul désir.** Mai curioasă mi s-a părut citarea în poezia finală **Din chiar acest moment** a unui vers de Iancu Văcărescu din epitaful **La mormîntul banului Țării Românești și general al Rusiei Costache Ghica** : „Fost-a, n-a fost, sau a fost vis ?" cu răspunsul că cine are un fiu ca el nu moare niciodată, expresie poate, la Mihai Cantuniari, al aceluiași sentiment patern.

Al. Piru

Concurs de scenarii

În dorința de a oglindi cît mai fidel, cu mijloacele artistice cele mai adecvate, amplele întreceri de masă, artistice și sportive, pe care le cuprind Festivalul național „Cîntarea României" și, respectiv, „Daciada", Casa de filme Numărul Patru inițiază un concurs de scenarii literare care să stea la baza unui film închinat celor două manifestări de anvergură republicană.

Scenariul, avînd la bază un pretext literar care să permită includerea mai multor momente de evoluție artistică și sportivă a concurenților, va reflecta în modul cel mai convingător ideile înalt umaniste sub care se desfășoară aceste competiții în țara noastră. De asemenea, scenariul va oglindi, cu mijloacele filmului de ciné-vérité îmbinate cu acelea ale filmului artistic, stadiul dezvoltării spiritualității românești contemporane.

Pot participa la acest concurs toate categoriile de creatori, artiști amatori și profesioniști.

Cel mai bun scenariu va fi achiziționat în vederea realizării filmului respectiv. De asemenea, ideile unor fragmente valoroase din scenariile prezentate la concurs vor fi achiziționate pentru desăvîrșirea decupajului filmului. Scenariile vor fi trimise pe adresa : București, Casa de filme Numărul Patru, Piața Scînteii, 1.

viața cărților

Un text inedit de Victor Ion Popa

● Spre sfîrșitul anului trecut a apărut, în colecția „Masca", un volum inedit *) de Victor Ion Popa. Volumul, îngrijit de cercetătorul Virgil Petrovici, mai cuprinde o cronologie, note, comentarii și o postfață — toate menite să reîmprospăteze sau eventual să aducă la cunoștința generațiilor noi imaginea unuia din cei mai interesanți oameni de teatru dintre cele două războaie.

Personalitate multilaterală, Victor Ion Popa, pînă în momentul în care omul la 51 de ani dispăruse, avusese prilejul să-și manifeste în multe domenii variatele talente. Poet, nuvelist, romancier, autor dramatic, teatrolog și critic de artă, grafician, scenograf, caricaturist, director de scenă — această lungă enumerare nu este totuși exhaustivă.

I-au lipsit în viață două mari defecte — superficialitatea și suficiența. Activitatea lui teatrală a fost îndeosebi handicapată de o fire care simțea mereu nevoia de a reveni ca să adîncească, de o seriozitate în lucru care urmărea rezultatul și nu aplauzele.

Victor Ion Popa făcea o figură aparte printre teoreticienii teatrului, teoreticieni care nu se osteniseră niciodată să ia contact direct cu scena și cu problemele ei specifice.

Lectura „Micului îndreptar de teatru" nu va surprinde de aceea numai pe spectatorul obișnuit să ia contact cu piesa la birou sau din fotoliu. Tehnicienii zilei de azi vor descoperi — sîntem siguri — în paginile lui „amănunte" pe care s-au obișnuit să le neglijeze. Și asta nu doar din perspectiva materialului inert, a luminii, a lemnăriei, a vopselelor, ci mai ales în ceea ce privește crearea și modelarea actorului.

Sînt mai multe feluri de a pune în scenă un spectacol. Victor Ion Popa a ales pe cel mai greu. Își asuma toate grijile, toate răspunderile. Nu renunța în mod deliberat decît la glorie. Cînd venea la repetiție totul era pus la punct — cel mai mic gest, cea mai anodină intonație, ca și cel mai umil element de decor. Fiindcă totdeauna în spectacolele lui Victor Ion Popa, toate elementele inerte **jucau** odată cu omul. Nimic nu era îngăduit să se desprindă ca să întunece sau să strălucească separat; urmărind realizarea viziunii sale, el cerea o ascultare și o precizare de execuție care eliminau din oficiu improvizația. Dacă ar fi să rezumăm într-un cuvînt lecția lui Victor Ion Popa — acest cuvînt ar fi — tehnicitatea, tehnicizarea lirismului interior. El a învățat mereu meșteșugul scenei, a făcut progrese de la un spectacol la altul și a dus grija amănuntului de viață sau de stil pînă la ultimele lor limite.

Fiu de răzeși moldoveni nu și-a uitat o singură clipă obîrșia, dar mereu deschis spre modernitate izbutea să realizeze în spectacol **convergența**, sau cu alte cuvinte **clasicitatea**, o clasicitate europeană și românească. Modernismul lui Victor Ion Popa nu era carențial. El nu provenea din necunoaștere sau din dibuială ci din dorința de a lărgi granițele spectacolului. Munca pricepută, conștiincioasă și luminată a lui Virgil Petrovici este de aceea cum nu se poate mai bine venită.

Cronologia activității teatrale așază locuri și date precise în desfășurarea unei gigantice activități din care chiar oamenii de specialitate dintre contemporanii lui au reținut doar piscurile : **Henric IV, Azilul de noapte, Jedermann, Comedia zorilor, Lupii de aramă, Îndrăgostita, Frații Karamazov, Cuadratura cercului** etc., etc. Virgil Petrovici trage concluziile într-o substanțială postfață, concluzii la textele pe care le publică, și în lumina lor, la valoarea unuia din substanțialii noștri practicieni de teatru.

Am îndrăzni să recomandăm în mod deosebit lectura și studiul volumului tuturor oamenilor de scenă — actori, scenografi și mai ales regizori — și mai ales celor ce-și închipuie că se poate face teatru din inspirația neștiinței și a nepriceperii.

N. Carandino

*) **Victor Ion Popa : „Mic îndreptar de teatru", Editura „Eminescu", 1977.**

Problematica morală

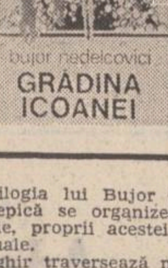

● **Grădina Icoanei***) încheie trilogia lui Bujor Nedelcovici, **Moștenitorii.** Substanța epică se organizează în jurul aceleiași problematici morale, proprii acestei proze introspective și psihologic conflictuale.

Traiectul ontic al lui Iustin Arghir traversează noi experiențe din care personalitatea sa dobîndește tăria care va fi și semnul izbăvirii sale, al eliberării de sub tutela malefică a culpabilității iluzorii. În acest roman capacitatea de a judeca a personajului se exercită, trebuie să se exercite efectiv, prin funcția sa justițiară. Substanța dilematică a lui Iustin Arghir se confruntă cu propria sa intransigență de la care va fi tentat să abdice și căreia îi va rămîne consecvent.

Ramificațiile epice converg spre drama personajului central, ce presupune asumarea gravității actului justițiar, evitarea erorii, înțelegerea complexității unei vinovății și în același timp o eliberare de propriile obsesii, de propriul trecut.

Dilema lui Iustin Arghir rezidă pe de o parte în necesitatea opțiunii sale pentru propria eliberare, pendulînd între sentimentul datoriei și conștiința unei neîmpliniri a comuniunii sale cu Dana — o dilemă de natură sentimentală, erotică. O a doua dilemă se ridică în fața judecătorului Iustin Arghir, pus în situația de a-l judeca pe judecătorul nedrept și dovedit corupt al tatălui său, în situația în care posibilitatea unor resentimente ar afecta dreapta judecată, cu implicații asupra urmașilor, repetîndu-se o situație tragică, o experiență deja încercată. Judecătorul Arghir trebuie deci să încerce să se sustragă amintirilor, el care trăiește sub imperiul lor obsesiv. Conștiința sa dreaptă, intransigența sa morală este confruntată cu fluxul subiectiv al celor mai intime trăiri. Personajul este susținut de un superior și tragic orgoliu, pînă la refuzul acțiunii salvatoare. Orgoliul și conștiința morală îi asigură refuzul compromisului în pofida oricărei presiuni.

Mai puțin tensionat în registrul său rememorativ, romanul este dominat de dilemele lui Iustin Arghir în confruntarea cu propria sa existență, între tentația abdicării de la propriile principii și energiile afirmării etice.

Cu această ultimă carte, trilogia se constituie unitară, ca un bildungsroman evoluînd într-o zonă intens conflictuală. Încheierea trilogiei concide de altfel cu epuizarea unui filon epic, într-o deschidere spre reașezare, spre o anume iluminare și echilibrare a forțelor. Prozatorul întreprinde un subtil sondaj al unei conștiințe complexe, a unei structuri afective hipersensibile, turmentată de obsesii, de unde o percepție deformată de subiectivitate a realului, a unei structuri fundamental introvertite, aspirînd în fond la echilibru și la justiția purificată de eroare, resentiment sau revanșă. Sub semnul unei echilibrări justițiare și al eliberării față de obsesii și tentații se încheie trilogia constituită în timp prin restructurări de viziune, tinzînd spre realizarea unei unități sub aspect tematic și stilistic.

Sultana Craia

*) **Bujor Nedelcovici : „Grădina Icoanei", roman, Editura „Eminescu", 1977.**

Sentimentul pămîntului

● Numele lui Const. D. Ionescu nu mai spune azi aproape nimic ; de multe ori e confundat cu al lui Constant Ionescu, biograful lui Camil Petrescu. Și totuși, în vremea lui, era cunoscut și stimat. Profesorul **Al. Dima**, îngrijitorul și prefațatorul ediției de față, elev al autorului, scoate din uitare și repune în circulație figura unui scriitor pe nedrept uitat. În prefață, Al. Dima reliefează personalitatea lui Const. D. Ionescu colaborator la revista **Datina**, din T.-Severin (după 1924), al **Ramurilor** craiovene și al **Gîndirii**, în faza neortodoxizată a revistei, unde deținea cronica literară.

Deci, opera lui Const. D. Ionescu ar cuprinde, mai întîi, articole de critică și istorie literară, nestrînse pînă acum în volum, articole nu o dată elogiate de un Tudor Vianu sau un Ion Pillat. Editura **Scrisul românesc, sub ale cărei** auspicii apare acest prim volum, ar putea edita într-o culegere selectivă și opera critică de care vorbeam. Iubitor de peisaje și de călătorii în spațiul mehedințean pe care l-a explorat cu atenție de cercetător (în domeniul folcloric, etnografic, artistic), Const. D. Ionescu a publicat în col. Scriitorilor Olteni, Ed. Ramuri-Craiova în 1938, o parte din aceste însemnări, sub titlul **Prin Munții Mehedinților.**

A doua parte a cărții de față e inedită și autorul intenționa s-o publice sub titlul **Perspective mehedințene,** dar, în 1950 a încetat din viață. Pentru a informa, cel puțin sumar, pe cititori, amintim că scriitorul s-a născut la 17 mai 1895 la T. Severin, dintr-o familie modestă, venită de la Cerneț, vechea reședință a județului Mehedinți (pe timpul lui Mihai Viteazul și chiar mai tîrziu pînă la Tudor). A fost un strălucit profesor de liceu, un animator entuziast, care se bucura de prietenia unor scriitori de seamă din epocă (V. Voiculescu, Ion Pillat, N.M. Condiescu, Ion Minulescu ș.a.).

Partea cea mai literară a cărții de **față este cea intitulată Prin Munții Mehedinților,** din stînă în stînă, note și impresii. Scriitorul își începe călătoria cu sentimentul plecării spre o **terra ignota,** spre o lume montană de care nu se ocupase nimeni pînă la el, și are aceeași revelație pe care o avusese Ion Pillat în fața peisajului de la Cloșani : „De treci Baia de Aramă, de departe vezi albind / Stai Căline, nu pădurea, ci doar munții de argint. / Iată piatra nestemată, iată puii ei Cloșanii / Și deodată uiți Florica, și deodată uiți Miorcanii..." Const. D. Ionescu pleacă la drum cu sentimentul pămîntului de care vorbea și N. Iorga, știind că fiecare loc de pămînt are o poveste a lui, pe care, ca s-o auzi, trebuie să tragi bine cu urechea, iar ca s-o înțelegi trebuie să ai și un dram de iubire. Drumul se înscrie de la Cloșani la Culmea Cernii, pe Motru Sec și apoi pe valea Cernei pînă la Corcoaia, cu un urcuș pe Oslea unde sunt atît de adevărate, după cum notează, versurile lui Blaga : „Țara și-a împins hotarele / toate pînă la cel..." De la Oslea pe Rîu-Șes călătorul ajunge la Godeanul, la Scărișoara, pe Rădocheasa, pe Lăsătoarea oilor, prin Vlăsia la Micușa, pînă la izvoarele Cernii...

Const. D. Ionescu face literatură ca Hogaș sau ca Bogza, dar are în permanență atitudinea unui poet : „Muntele întreg s-a răsturnat în încăperile inimii. Cresc acolo plaiuri mari păzite de creștete argintii ; răsar codri întunecați de brad cu izvoarele zdrumicate în colț de prund ; urcă în goluri triste turme de mioare plăvii ; înlemnesc statuar ciobanii în sarici, proptiți în bîtă ; zîmbesc stîne în adăpost de făget. [...] Drumul pe care umblă dorul nostru e bătrîn și se trezește din sînge..."

Partea a doua, **Perspective mehedințene,** e mai puțin poetică ; se vorbește, cu apeluri la istorie și etnografie sau folclor, despre Drumuri păstorești mehedințene, despre urmele Domnului Tudor, despre nedei sau sate (Titerlești, Sisești, Cerneți), despre Moții Mehedinților, despre cetăți și mînăstiri, despre Turnu Severin etc.

O carte-contemplație, așa cum o caracterizează și profesorul Al. Dima, și în același timp o severă consemnare istorică și istorico-economică, lucrarea lui Const. D. Ionescu devine azi un document al unor epoci apuse. Paginile cărții ne revelează talentul unui fin scriitor și în aceeași măsură ilustrează ideea localismului creator, existența unor valori neștiute, demne de a fi inventariate și difuzate. Opera lui Const, D. Ionescu se înscrie în rîndul acestor valori.

Emil Manu

Fals roman polițist

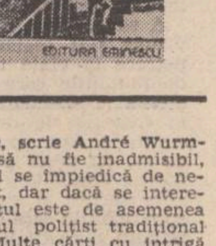

● „Din punct de vedere psihologic, scrie André Wurmser, romanul polițist trebuie numai să nu fie inadmisibil, mai mult nu i se cere. Dacă cititorul se împiedică de neverosimilul psihologic totul e pierdut, dar dacă se interesează de psihologia personajelor, totul este de asemenea pierdut". În ceea ce privește romanul polițist tradițional lucrurile stau într-adevăr astfel. Multe cărți cu intrigă polițistă încearcă însă să dovedească tocmai contrariul. Cartea *) lui Tudor Octavian face parte în mod vădit din această ultimă categorie, fiind un hibrid pe care autorul — a cărui abilitate literară nu poate fi pusă la îndoială — încearcă din răsputeri să-l facă cît mai plauzibil.

Abil este, în primul rînd, titlul, ce folosește un cunoscut paradox pentru a sugera ambiguitate. Ingenioasă, în același sens, este și ilustrația copertei, pe care nu înțelegem însă de ce o semnează Sergiu Dinculescu și nu M.C. Escher, cel care a creat-o în urmă cu vreo treizeci de ani. Dibace este, în fine, ideea de a construi un detectiv a cărui inteligență stă pitită într-un antierou reumatic, tracasat interminabil de o soție monomaniacă, neîngrijit, murdar, nebărbierit, cu o frunte prea cărnoasă (ca Nilă, personajul lui Marin Preda), cu ochii holbați a stupiditate etc.

Desigur, această ultimă „găselniță" nu este nouă. Hercule Poirot are capul în formă de pară și mustățile ridicole, iar Father Brown este insignifiant. Există numeroase alte exemple, mai puțin celebre „Originalitatea" lui Tudor Octavian constă în extrema extrapolare a locului comun al contrastului dintre fizicul și intelectul detectivului. Rezultatul este obținerea unui personaj comic, construit din linii groase, a cărui umanitate (pe care autorul o sugerează cu asiduitate) se află într-o constantă relație de nepotrivire cu profilul său parodic. Aici se află eșecul esențial al acestei cărți bine scrise : analiza psihologică „serioasă" a unui personaj convențional prin natură și parodic prin voința autorului este deplasată, fără sens. Este o inadecvare ce ține de un eclectism specific autorilor care nu reușesc nici să scrie literatură mare, dar nici să cultive genurile convenționale după regulile acestora. Fiindcă, intriga polițistă din **Banda lui Möbius** este modestă, iar acțiunea detectivistă destul de stîngace.

Ceea ce poate fi reținut în acest roman-hibrid este însă, după cum arătam, scriitura ingenioasă, precum și umorul ironic al autorului, ce face ca peste carte să bată un vînt de permanentă veselie. Ce-i drept o veselie mecanică, de roboți, la care, nu se știe de ce, autorul s-a simțit obligat.

Voicu Bugariu

*) **Tudor Octavian : „Banda lui Möbius", Editura „Eminescu", 1978.**

Tentația actualității

● «Prindeți vulpile» *) este a doua încercare narativă a lui Petre Anghel după «Fratele nostru Emanuel». Cartea evocă experiența amară a unui tînăr absolvent de medicină care-și exercită meseria în cadrul rustic al comunei Poienari. Repartizat la spitalul respectivei localități, stagiarul sărac, inteligent și „copil", după cum e caracterizat, are de îndurat inconsistența etic-profesională a altor doi medici, dintre care unul fiind chiar directorul instituției. Colateral conflictului principal ni se prezintă și o poveste de dragoste care tinde vag să devină o minusculă dramă sentimentală, lucru ce nu se întîmplă deoarece autorul are grijă ca măcar în această privință proaspătul absolvent să iasă victorios.

«Prindeți vulpile» nu rămîne în captivitatea tematică a unui singur mediu. Spre a împrumuta mai multă bogăție sociografică textului, autorul și-l configurează biplanic. Prim-planul ambianței medicale este proiectat pe un plan de fundal de cele cîteva evenimente convenționale petrecute în existența C.A.P.-ului comunal : vite bolnave de febră aftoasă, porumbul încins se strică, ploi și revărsări periculos de abundente etc. Cele două planuri rămîn aproape permanent izolate coliziunile care se produc spre a le armoniza eventual sînt nesemnificative, astfel încît s-ar putea vorbi de două para-romane ce se întrepătrund fără a se contopi.

Conflictul este ușor de schematizat. Internată de urgență, o studentă de la agronomie aflată în practică la C.A.P. moare datorită administrării neavenite cu penicilină. E vorba de o greșeală profesională involuntară și, pînă la un punct, inerentă. Săvîrșită de un coleg de servici al tînărului medic, greșeala devine în conștiința directorului și făptașului o prezumție de vinovăție, o armă potrivită să-l discrediteze pe Radu Dimitriu (așa se numește eroul principal) și să-l expună la o posibilă vînătoare de vrăjitoare. Cu această prezumție se joacă cei cîțiva medici din roman, ca la o partidă de ping-pong. Conflictul apare insolubil **în roman,** dar rezolvabil **în afara** lui ; numai tînărul medic și... autorul par să cunoască adevărul. Iar autorul ni-l comunică nouă. Această idee de deznodămînt deservește într-o măsură cartea lui Petre Anghel.

Narațiunea faptelor este liniară, scriitorul nevrînd (de ce ?) să opereze cu o gamă mai largă de procedee retorice. Petre Anghel are plăcerea dialogurilor suculente dintre țărani, înțesîndu-și cartea cu o puzderie de expresii proferate de gura localnicilor, atît de multe încît par consemnate de dragul lor. Efectul de tipicitate (chiar de **ultra**-tipicitate) este cvasi-morometian, dar multitudinea lor tinde să atomizeze excesiv caracteriologia rusticului „ceapist", lucru ce are repercusiuni asupra stilului autorului. Mai corect ar fi însă să nu vorbim de un stil propriu-zis, ci de o unitate de ton mediu care persistă de-a-lungul întregului text. Nu că nu ar exista un stil oarecare, dar, fapt pe care îl semnalăm în mod expres, Petre Anghel nu face dovada forței stilizante. Oare autorul a abandonat prematur lupta pentru un stil acuzat sau momentul ei nu a sosit încă ? Vorbind în limbajul fotografilor, Petre Anghel are filmul („vede" situațiile conflictuale), însă nu și revelatorul.

Dan Arsenie

*) **Petre Anghel : „Prindeți vulpile", Editura „Eminescu", București, 1978.**

Teatrul și societatea românească

GEORGE GENOIU

Pentru un teatru al actualității care să participe la viitor

— Drumul în dramaturgie al lui George Genoiu este un drum început. Țintește autorul un Everest anume?

— Există o nevoie firească de autodepășire. Scriu mereu. Îmi place să construiesc personaje, să născocesc povești jucate și vorbite, să emit judecăți asupra unor relații umane pe care să le integrez în ambianța unui mediu. Cu alte cuvinte, îmi place să scriu teatru. Ca teatrolog de profesie vă dați seama că știu ce s-a scris. Interesant pentru mine este faptul că trăiesc într-o realitate în care au loc mari prefaceri sociale. Secolul se grăbește să-și încheie ciclul, lumea trăiește schimbări fundamentale. Un nou umanism își prefigurează valențele. Societatea în care trăiesc, ea însăși și-a propus schimbări revoluționare, conștiința maselor devenind obiectivul fundamental al transformărilor. Se acționează pentru formarea unui om nou. Consider că în această etapă teatrul are un cuvînt mare de spus. Eu prețuiesc inaintașii, dar acum trebuie să acționăm cu un teatru al actualității care să participe la viitor. Tocmai această „descoperire", pe care trebuie s-o facem din mers, este fascinantă. Relațiile noi în care trebuie să acționeze eroii dramei de azi sînt inedite și pe mine acest aspect mă îndeamnă să scriu teatru. În jurul meu, omenii construiesc mari cetăți industriale, orașe moderne, muncesc pămîntul cu mijloace mecanizate și, la rîndul lor, se construiesc pe ei, altfel decît cum au fost. Eu nu pot să rămîn indiferent față de această realitate umană și socială care se construiește reciproc. Eu însumi sînt un produs al acestor prefaceri și nu pot să rămîn dator față de semenii mei. Cunoscîndu-mi posibilitățile, am ajuns la concluzia că numai slujind teatrul, cu mijloacele cu care m-a înzestrat natura, pot să restitui, cît de cît, societății care mă formează prinosul meu de recunoștință. Așadar, eu nu fac altceva decît să muncesc, alături de semenii mei, la construcția vieții. Nu țintesc un Everest anume ci cîteva fapte scrise cu sinceritate și talent.

— Care consideri că ar fi direcțiile novatoare ale literaturii dramatice de azi de la noi?

— Perspectiva realistă asupra actualității, tratarea contemporană a istoriei; ambele sub semnul filozofiei marxiste. Problematica omului, dialectica relațiilor sale cu mediul sînt elemente de bază ale dramei contemporane. Unele piese propun modele într-un spirit critic, polemic. Indignarea față de prejudecăți, de erorile săvîrșite în mersul istoriei, dau scrisului nostru o anumită specificitate.

Din păcate, există și un vizibil mimetism în preluarea unor modalități de expresie. Mă refer la curentul „tinerilor furioși", preluat cu întîrziere din dramaturgia engleză și proliferat acum în variante care devin hilare. De vreo doi, trei ani asistăm la o răsturnare a raporturilor; tații nu-și mai judecă fiii, ci invers. **Schematismul** este o maladie de care a suferit și continuă să sufere dramaturgia noastră. **Puterea și Adevărul** au devenit termeni conflictuali într-o ecuație care începe să intre în desuetudine. Aș vrea să fiu clar înțeles: nu problema în sine, ci maniera de tratare dramaturgică. Nu putem vorbi de direcții novatoare în literatura dramatică de azi, de la noi, dacă judecăm că multe dintre piesele scrise în deceniul precedent sînt elaborări sub semnul unor influențe; cu similitudini vizibile din piesele unor dramaturgi de notorietate mondială. Sincer să fiu, încerc un sentiment de regret, din acest punct de vedere, deoarece, după cum se știe, noi avem oarecari priorități la acest capitol: novatorismul. Camil Petrescu este promotorul teatrului de idei în dramaturgia europeană, iar Mihail Sorbul al tragicomediei. Acestea sînt numai două exemple care vizează școli literare din ultimele decenii și pe care noi le-am comentat ca niște snobi, uitînd de existența predecesorilor care aparțineau, de fapt, culturii noastre naționale.

Direcțiile novatoare sînt posibile în măsura în care dramaturgia va intra în consonanță deplină cu spiritul revoluționar al epocii, atunci cînd contradicțiile existente își vor găsi o exprimare directă în expresie dramatică.

Într-o recentă cuvîntare, secretarul general al partidului nostru spunea că „știința nu se poate dezvolta decît numai printr-o confruntare liberă a părerilor, a ideilor". Arta fiind știința despre om, iar teatrul, cu elementele sale de tragic și comic, o categorie estetică în care acțiunea eroului influențează conștiințele, trebuie să fie mai eficient implicat în problematica socialului unde, așa cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, „există și vor apare inevitabil și teze și păreri discutabile, criticabile". Numai atunci dramaturgia va căpăta un specific mai pronunțat, va fi izvorîtă din contradicțiile existente și va ajuta la construcția umană și socială a timpului nostru.

— Ce regizori situezi în primul plan al artei spectacolului, așa cum apare aceasta în prezent?

— Pe cei constanți cu ei: Liviu Ciulei, în primul rînd. Poate și pentru faptul că este un om de teatru total. Regret că acest mare artist nu ajută piesa românească de actualitate să se afirme la nivelul pe care-l merită. Există și o generație de tineri regizori talentați, părăsită pretimpuriu de maeștri.

— De ce crezi că nu avem sinteze ale artei teatrale? Și, să nu uităm, nici ale dramaturgiei actuale?

— În primul rînd, cei care creează arta spectacolului nu sînt și buni teoreticieni ai propriilor concepte. Generația de cronicari cu experiență a fost refractară novatorismului. A ignorat sau a sfidat tendința de modernitate în arta spectacolului. Unele reținieri poate că au fost îndreptățite, dar s-au vehiculat și destule idei preconcepute. Avem totuși sintezele lui Valentin Silvestru, care sînt revelatoare și cuprinzătoare. Sigur că o cultură teatrală ca a noastră merită un bogat și variat comentariu, dar am certitudinea că actuala generație de teoreticieni va depăși etapa „colocvială" și va trece la sintezele necesare nouă și posterității.

— Te preocupă prezentul vieții noastre. Spune-mi, George Genoiu, după părerea ta, de ce suferă personajul inspirat de viața înconjurătoare. De ce anume suferă? Dacă suferă.

— Am răspuns la o altă întrebare de ce mă preocupă prezentul vieții noastre. Aș mai adăuga faptul că, deși scriu piese cu eroi ai cotidianului, totuși, sînt un cititor al istoriei. Trăind în Moldova ești îndemnat să cunoști istoria neamului, deoarece aceste meleaguri sînt presărate de vestigii milenare. Aici au trăit geto-dacii, apoi carpii (Dacii de la răsărit de Carpați); aici sînt osemintele marilor voevozi și cărturari ai neamului. Nu departe de Bacău s-a născut Vasile Pârvan, cel care a impus arheologia românească în lume și a dăruit, prin descoperirile sale de la Histria, conștiința de sine a unui popor cu identitate proprie. Mă „retrag" în istorie pentru a descoperi etnicul în gîndirea și simțirea neamului. Eroii zilelor noastre vin din timpuri mitice și poartă cu ei zestrea de suflet și cuget, de sensibilitate și omenie. Avem rădăcini înfipte adînc în istorie și ne revărsăm unii în alții. Copiii noștri seamănă cu străbunicii lor. Trebuie să-ți cunoști temeinic propria-ți semințe. Există o trăire specifică nouă, românilor și acest adevăr uman trebuie să fie relevat.

Revenind la răspuns, vreau să cred că personajul teatral mai suferă și de **boala vorbelor.** Există o inflație de eroi logoreici, „deștepți" și „ironici", personaje contrafăcute, care nu conving, oricît de convențională ar fi, după unii, arta teatrului.

— Ce piese ai scris în ultima vreme și de ce nu ți s-au jucat?

— Am scris dramele „Europa 20" și „Casa noastră", iar pentru teatrul scurt, colecție dedicată amatorilor, piesele „Încredere" și „În amurg...". Cred că se vor juca și se vor tipări. Din anul 1973, cînd am debutat, mi s-au reprezentat piese pe scenele teatrelor din Bacău, Birlad, Botoșani, la televiziune și radio. Așadar, nu mă pot plînge că n-am fost jucat. Bineînțeles că sînt pregătit și pentru un eventual eșec, dar, atîta cît îmi va sta în putință, încerc să-l evit.

DUMITRU SOLOMON

Ideea morală să devină conștientă de sine

— Dumitru Solomon, să începem discuția noastră printr-o caracterizare a momentului dramaturgic și teatral.

— Pentru dramaturgia contemporană este un moment bun. Desigur, privit în contextul artei teatrale. E momentul în care un număr de regizori tineri, relativ tineri, foarte talentați, și cu o profundă gîndire asupra fenomenului scenic, a creației scenice, au reușit să înlocuiască treptat, și să continue procesul de creație teatrală, în înțelesul cel mai înalt al cuvîntului, început de o generație mai veche. În acest sens cred că prezența în teatrul românesc a unor regizori ca Bogdan Berciu, Al. Colpacci, Mircea Cornișteanu, Ioan Ieremia, Mircea Marin, Dan Micu, Adrian Lupu, Cristian Pepino, Nicolaie Scarlat, Al. Tatos, Alexa Visarion, alături de talente mai de mult afirmate — Cătălina Buzoianu, Aureliu Manea și alții — este cît se poate de încurajatoare în ceea ce privește viitorul spectacolului cu piese contemporane.

— Eflorescența artei spectacolului vine să reabiliteze dramaturgia sau putem accepta o relație directă și fertilizatoare între textul dramatic, ca punct de plecare, și reprezentarea sa?

— Aici trebuie să ținem seama că dramaturgia nu și-a dat **scenic** întreaga măsură a valorii, știindu-se că există piese bune ale unor scriitori ca D.R. Popescu, Marin Sorescu, Teodor Mazilu, Paul Cornel Chitic, Paul Everac și alții, care n-au fost jucate și care ar contribui la conturarea unei imagini mai întregi a potențelor scriitorilor dramatici actuali.

— Reiau o întrebare pe care am pus-o și altor dramaturgi. Cum se manifestă, la nivelul textului, influența benefică a artei scenice?

— Știm că majoritatea dramaturgilor practică literatura de teatru ca pe o a doua pasiune — ei fiind, în principal, prozatori sau poeți, de fapt nu majoritatea, ci o mare parte —, așa încît influența spectacolului de teatru asupra scrierilor lor poate fi decisivă. Mai ales în ceea ce privește structurile teatrale, dialogul scenic, coeficientul de vizualizare a ideilor, simbolurilor și metaforelor dramatice. Mărturisesc că, de pildă, spectacolul cu piesa mea „Scene din viața unui bădăran", montat de Al. Colpacci la Teatrul din Galați, mi-a revelat o condiție nouă a piesei, ceea ce pentru un autor de teatru constituie o verificare necesară și profund folositoare.

— Cum se face, deci, ca dintr-o piesă oarecare să iasă un spectacol excelent și, invers, dintr-o lucrare dramatică de valoare, o montare plată?

— Multă vreme n-am crezut în posibilitatea ca un spectacol să anuleze calitatea unui text sau dimpotrivă, „să pună în valoare" și să facă acceptabil un text dramatic slab. Din păcate, acest lucru se întîmplă și reprezintă, după părerea mea, un foarte serios pericol pentru teatru. În cadrul festivalurilor de teatru care au loc aproape lunar și datorită cărora putem lua cunoștință în mod direct de ansamblul creației teatrale din țară, am constatat cu tristețe că piese importante, clasice sau contemporane, au devenit prin spectacol de-a dreptul ilizibile, după cum prin efortul imens de fantezie și inteligență al unor regizori, texte minore și-au găsit un echivalent scenic, nu o dată nemeritat. Generalizarea însă a unor asemenea cazuri ar duce fie la deprecierea rolului cuvîntului scris și la o invazie de mediocritate agresivă pe scenele teatrelor, fie, la fel de grav, la libertatea nepermisă a unor regizori cu mai mult sau mai puțin har de a strîmba sensurile unor opere importante, transformîndu-le într-un fel de pretexte martirizate pentru discutabile, dacă nu chiar penibile, imagini scenice.

— Vorbiți-mi despre condiția de teatralitate a unei piese.

— Teoretic, o piesă de teatru trebuie să fie teatrală. Practic însă s-a demonstrat că pe scenă pot fi urcate și texte neteatrale la origine (proză, dialoguri filozofice, poeme), ceea ce a clătinat cumva știința noastră despre specificul artei dramatice. În ultimă instanță, singurul criteriu rămas în picioare ar fi acela al capacității spectacolului, indiferent de textul care îi stă la bază, de „a trece rampa", de a convoca în chip activ gîndirea și emoția spectatorilor.

— Am putea opera o distincție între tipul de teatralitate al unei piese, să zicem, istorice și acela al unui text inspirat din prezent?

— Cred că o piesă de tip istoric, teatrală sau nu, răspunde criteriului de care aminteam în măsura în care este **actuală**, iar o piesă actuală în măsura în care are un simbure de **istoricitate.**

— De fapt ce înțelegeți dv. prin istoricitatea unei piese actuale?

— Prin istoricitate înțeleg aptitudinea unui text dramatic de a nu fi o ilustrare a unui moment, a unei întîmplări, a unor fapte de viață, ci de a se implica, prin ideile sale, prin filozofia sa, într-o viziune istorică asupra personajelor și acțiunilor lor, cu alte cuvinte de a supraviețui evenimentului pe care îl relatează.

— Ce rol acordați cuvîntului?

— E drept că se poate face și teatru fără cuvinte, sau teatru de improvizație, dar socotesc că pentru un autor dramatic cuvîntul rămîne modul fundamental de exprimare a ideii. Nu întotdeauna sîntem atenți, foarte atenți, la cuvintele pe care le scriem și abia în spectacol ne dăm seama că nu tot ceea ce e cuvînt scris poate deveni și cuvînt jucat.

— Prin ce se impun un bun dialog?

— Prin mai multe. Aș menționa calitatea cea mai importantă, mi se pare, aceea de a-l implica pe spectator, și de o parte și de cealaltă a conflictului dramatic.

— Putem aprecia o schimbare în conceperea și susținerea dialogului teatrului românesc contemporan cu publicul său?

— Azi **discursul dramatic** a fost înlocuit cu **metafora dramatică**, ceea ce presupune o implicare nu numai afectivă, ci și una intelectuală. La același rezultat a condus și renunțarea la excesul de epică. S-a produs deci concentrarea sensurilor exprimate prin replică.

— Care e locul personajului în teatrul de azi?

— Teatrul modern practică o simbolistică a personajului, în sensul că personajul tradițional exponențial sau categorial cedează locul personajului simbolic, purtător de semnificații ideatice. Asta nu înseamnă, firește, că direcția tradițională în teatrul românesc nu este în continuare fertilă.

— Definiți, vă rog, teatrul pe care îl scrieți.

— În general, mă preocupă teatrul moralist, teatrul în care se face demonstrația pe viu a chinurilor prin care trece o idee morală pînă a deveni conștientă de sine, pînă a-și descoperi propriul adevăr.

— Să fixăm cîteva date de perenitate ale dramaturgiei românești de azi.

— Dramaturgia contemporană este viabilă în măsura în care caută adevăruri importante și în măsura în care știe să și-l asocieze pe spectator la această căutare nu întotdeauna ușoară (dimpotrivă, cu cît mai grea cu atît mai artistică).

— Ce anume considerați că va cristaliza pagina de dramaturgie din realitatea zilei?

— Dramaturgia, după părerea mea, nu poate fi — avînd în vedere caracterul convențional al teatrului — o simplă oglindă a realității contemporane. Cei mai buni dramaturgi se concentrează asupra sensurilor filozofice ale epocii noastre, încearcă să delibereze asupra cazurilor de conștiință, punînd în dezbatere ideile care agită și neliniștesc conștiința contemporană, chiar dacă aceste idei sînt incomode sau tocmai cînd aceste idei sînt incomode și ca atare generează interes dramatic.

Convorbiri consemnate de Ioan Lazăr

Raluca Grigorcea : „Prietenie"

Teatrul și revistele de cultură

Urmare din pag. 1

nici prin capacitate de sinteză. Tinerii critici apar anevoios, sînt puțini și răzleți. Dacă se are în vedere că în secția de dramaturgie și critică a Asociației scriitorilor din București nici unul din (puținii) critici membri nu are sub 50 de ani se va înțelege că s-a instaurat un non-sens.

Orice cititor de gazete remarcă existența rubricilor teatrale permanente în marea majoritate a revistelor culturale. Se publică piese întregi (foarte rar), fragmente de piese (din cînd în cînd) senzația predominantă fiind că mai toate redacțiile își propun, într-un fel sau altul, să intervină activ în viața teatrală. O cercetare simptomatologică a presei culturale ar evidenția încurajarea tendințelor novatoare, stimularea valorilor veritabile, efortul de informare multilaterală, sprijinirea manifestărilor republicane de cultură teatrală. Ezitant sînt combătute (și depistate) procesele negative. Rău sînt identificate și denunțate punctele de stază ce apar în dinamica dramaturgiei. Mai deloc nu e urmărită mișcarea ideilor.

Nu a fost și nu e discutată satisfăcător relația dintre literatura dramatică și teatru. De pildă, decalajele, uneori severe, între teatrul tipărit și cel jucat (al unor autori ca D.R. Popescu, Teodor Mazilu, Marin Sorescu, D. Solomon, P.C. Chitic) circulația greoaie a unor lucrări valoroase, care rămîn unicate spectaculare **(Răceala, Muntele, Acești nebuni fățarnici, Diogene)** sau au parte de un număr foarte redus de ediții scenice **(Săptămîna patimilor, Balconul, Chițimia)** în timp ce piese facile sau gratuite se răspîndesc pe prea multe scene, iar autori minori, ale căror nume dispar de la o stagiune la alta, beneficiază de prioritate pe feluritе scene.

„România literară" are o pagină permanentă, publică în mod curent cronici, reportaje, anchete, discuții, știri de peste hotare, recenzează toate premierele cu piese românești, străduindu-se să le afle pe toate scenele țării. O dezbatere actuală, amplă, temeinică, serioasă, despre problemele literaturii dramatice, în care s-au pronunțat pînă acum scriitori de seamă, oameni de teatru, critici, spectatori, e în curs. Revista are inițiative importante. Din păcate, teatrul nu e comentat ca literatură, piese se publică rar, critica poeziei, a prozei, istoriografiei literare nu-și adaugă și preocuparea pentru dramaturgie.

La „Luceafărul", în rubrica dedicată săptămînal, scriu de regulă critici tineri talentați, inventivi, lipsiți de fixații. Se publică și piese întregi (într-un supliment recent, **Scoica de lemn** de Fănuș Neagu), fragmente dramatice. Au fost inițiate vaste și eficiente colocvii despre dramaturgie, despre (și cu) tinerii regizori; într-un chenar permanent sînt portretizați tineri actori. E în curs un interesant serial de interviuri cu scriitorii de teatru. Dramaturgia nu e însă considerată nici aici, în fapt, de către critică drept literatură; nu e recenzată decît sporadic cartea cu piese și cartea de teatru.

„Secolul 20" a publicat, în anul trecut, drame de Mircea Eliade, Sikelianos (într-un număr consacrat culturii elene), Rengifo (unul din cei mai buni dramaturgi latino-americani) interesul pentru o atare informare repertorială fiind călăuzit de criteriile politice și estetice ferme și clare care guvernează întreaga activitate a valorosului mensual. E urmărită mișcarea ideilor peste hotare (sesiunea Teatrului Națiunilor, peisajul polonez, teatrul politic pe scenele spaniole, sfîrșitul de stagiune la Moscova). Se studiază convergențele între arte, teatrul fiind investigat în specificitatea sa. Revista ar putea, desigur, să comenteze și prezența teatrului românesc peste hotare și să contribuie, pe măsura propriei ei răspîndiri în lume, la difuziunea dramaturgiei noastre.

„Teatrul" publică în fiecare număr o piesă nouă. În 1977 a tipărit lucrări de prima mînă, unele distinse ulterior și distingîndu-se pe afișe: **Răceala, Patetica, Descăpățînarea, Hotărîrea, Viața particulară, Noaptea pe asfalt, Autobiografie, Echinox. Audiența la consul** a însemnat debutul poetului și romancierului Ion Brad în dramaturgie, iar **Ultima răpire,** debutul tînărului Dan Stoica în literatură. S-au acceptat însă și cîteva scrieri anodine, fără perspectivă. În revistă apar atractive anchete privind șantierul de creație. Cronica teatrală e totdeauna în actualitate, nu însă și totdeauna decisă, incisivă, atunci cînd e chemată să dea verdicte negative. Semnează un mare număr de colaboratori din toate ramurile încrengăturii teatrale. N-a fost angajată însă nici o dezbatere de fond, la masa rotundă; ceea ce publicația numește cîteodată „colocviu" sînt doar elongații ale cîte unui subiect pe linii paralele — cum a fost, de exemplu, discuția despre critica teatrală, imprecisă și fără țel, participanții refuzînd să se citească unii pe alții, iar redacția uitînd să-și formuleze un punct de vedere. Unde s-ar putea oare discuta mai avenit decît aici, natura categorială a realismului în teatrul de azi? Sau raporturile dintre literatură și teatru, și formele creației teatrale? Mensualul specializat e cel dintîi chemat să schițeze răspunsuri la întrebări teoretice, cu atît mai mult cu cît s-a constatat, în practică, necesitatea unor clarificări teoretice; nu puține dintre controversele prelungite și agitate din viața teatrală sînt alimentate de confuzii în principii și în termeni. „Teatrul" ar putea să abordeze cu franchețe situațiile de dezechilibru repertorial, analizînd abundența de lucrări mediocre într-un teatru, abandonul ideii de studio experimental acolo unde spațiul de această inițială destinație adăpostește acum fleacuri și se degradează în rutină, absența comediei satirice într-o lungă perioadă — și așa mai departe.

„Viața Românească", solidă publicație lunară a Uniunii Scriitorilor, consideră dramaturgia în afara literaturii, nu publică piese, nu comentează piesele, are în fiecare număr o modestă cronică la cîte un spectacol (modestă prin dimensiuni și prin perimetrare strictă la spectacolul comentat). Citind cele douăsprezece cronici apărute într-un an (altminteri scrise cărturărește și pertinent) nu-ți poți face nici o idee despre ierarhiile valorice din literatura dramatică și din teatru, despre ce a marcat o stagiune, ce a însemnat existența unei instituții, care a fost sensul dominant al vieții teatrale.

Un aport excepțional la întregirea zestrei dramaturgice naționale îl aduce revista „Manuscriptum" a Muzeului Literaturii Române, care descoperă senzaționale inedite și produce studii și cercetări de profunzime. Inițiativa Muzeului și a revistei de a întemeia un teatru de lecturi scenice ale unor vechi și străvechi piese românești e un act cultural de maximă oportunitate.

„Ateneu", „Ramuri", „Tribuna", „Familia", „Steaua", „Orizont", „Cronica", „Vatra" abordează cu amplitudine și concretețe problematica teatrală, unele publică fragmente dramatice, nu suferă de complexe provinciale, întreprind anchete și dezbateri cutezătoare, întrețin rubrici stabile și nu uită să privească amănunțit teatrele din orașele de reședință, sau din zonă. „Convorbiri literare" are preocupări mai vagi în această direcție și, ca consorele ei bucureștene, socotește literatura dramatică o cenușăreasă, nu comentează critic piesele tipărite, nu-și expune opinia, în articole de generalizare, ori bilanțiere, asupra dramaturgiei. „Arges", „Astra", „Transilvania" par a considera teatrul în afara culturii, arareori îi semnalează prezența — și atunci în mod aleatoriu.

Se așteaptă însă dezbateri substanțiale ale unor probleme rămase în suspensie. E dramaturgia literatură? — se pune uneori întrebarea. Dar cu ce ar fi mai prejos comedia satirică românească decît proza satirică? De ce ar avea statut de inferioritate drama istorică modernă în raport cu romanul nostru istoric? Dintr-un alt unghi privind lucrurile: e piesa într-un act literatură cînd e destinată teatrului profesionist și simplu, sărman libret cînd e destinată teatrului amator? Se știe că sub pretextul precarității mijloacelor în formațiile de amatori, se teoretizează uneori mediocrizarea deliberată a textelor, ceea ce, în fapt, constituie o justificare directă a maculaturii. Apoi: putem fi satisfăcuți pe deplin de orientarea prezentă a teatrului de televiziune și la televiziune? Chestiunea nu mai e discutată nicăieri, deși repertoriul teatral al instituției, vizînd un public uriaș, impune o dezbatere la obiect; în ce privește modalitățile spectaculare, teatral TV se retrage din ce în ce mai clar spre stilurile primei jumătăți a veacului nostru.

Revistele culturale își spun acum cuvîntul cu autoritate, dar nu încă în toate problemele de prim ordin ale mișcării teatrale. O conștiință critică mai acută ar da lumii dramaturgilor în special și oamenilor de teatru în general sentimentul că publicațiile noastre semnifică avanposturi în lupta acestor creatori pentru cultură teatrală autentică, pentru ceea ce e nou, pentru valoarea împotriva subproduselor și impusturii, a manufacturii conjuncturale și mediocrității agresive.

Există în redacții oameni de idei și de acțiune, scriitori și gazetari în stare să genereze sentimentul plenar sus-amintit.

cariatida

daniela crăsnaru

Opțiune

E timpul să aflu singur
culoarea singelui meu.
Continentul desenat de venele mele
nu va fi scos niciodată
la licitație.
Dacă seringi abstracte
ar încerca să pătrundă-n adînc
n-ar scoate decît imprecise
probe de Grație.
În secolul nostru aud
că Faust își vinde prea des
cuvintele (cu suflet cu tot)
Prin marea de foi
a cărților lui care-au ajuns
pîn'la cer
trec turme de bivoli inot.
E timpul să spun ce sentiment,
ce anotimp, ce culoare prefer.
Nu-mi plac sentimentele
distribuite precis, din oficiu.
Nu cred în îngeri pentru că, mai ales,
nu-mi place să-mi spună
din minut în minut ora exactă
îngerul de serviciu.
Cerul cu șapte lăcate închis
nerușinate ocheade aruncă
spre carnea noastră plăpîndă
și mult mai aproape pămîntul
cu porțile vraiște
în eterna lui pîndă flămîndă.
Dacă e să aleg,
dacă dat e să trec
această supremă probă
de libertate,
aleg pămîntul,
chiar dacă umbra mea scursă în el
mă va pîndi clipă de clipă
din spate.

Partitură pentru corul ironicilor

Acopăr cu pieptul
țeava acestui tun anacronic
îndopat cu iluzii calculate precis
cu rigla mecanică.
În toate școlile lumii
se înmulțesc orele de fizică-atomică
și scad simțitor orele de botanică.

Amploaiați cu veștede haine
specialiști în balistică
disciplinați și tenace
pe o singură voce cîntînd
țintesc în miezul lentilei opace
pieptul Himerei, pe rînd.

Oh, secol cu nichelate retorte
cu savanți aspirînd să descopere
formula chimică-a fricii.
Juriul planetar, din plictis,
acordă Magna Cum Laudae
pentru eterna lege-a furnicii.

Cu pieptul acoperind
țeava acestui tun anacronic,
cu trupul meu din atomi cîntători
ard de fantasticul nimb
pling și cînt
și refuz să accept că vorbele ar fi
cea mai ieftină
monedă de schimb.

Medievală

Triunghi de-ntuneric
Imaginat cu migală în somn.
Mijlocul lui fosforescent
unde n-ai să ajungi.
O piață, în care viu
e doar sunetul tobelor.
Oh, quatrocento
execuții încete, prelungi...
Tropotul unor vești
lovindu-se-ntruna
de lemnul eșafodului, ud.
Toamnă mereu,
trasă de cămile împrumutate
dintr-un Levant mult mai crud,
mult mai crud.
Dale de marmoră
traversate de nervi răsuciți
cenușa din urne izbucnind în urale.
Umbre-anonime
rîndurile acestor ziduri pînă la cer
scurgîndu-se-ncet în canale...
Magister Ludi, priviți-l, are mantia ruptă
și zece gemene pumnale în spate.
Oh, quatrocenta
execuții încete, prelungi
și vorbele, vorbele decapitate.

Luciul rece

Cum ai urmări
arabescul unei patine pe gheață
privești lucrarea toamnei
în verde, în viu.
Noapte de noapte
nisipul scurs de cămările Lunii
clădește aici un roșu pustiu.
Nici o hartă a lumii nu-l știe,
nici o respirație
nu-i cuprinde spinarea.
Somnoroase corăbii în marginea lui
visează că spintecă marea.
Zile cu zaua topită
prin care pătrunde ploaia
și vîntul.
Aspru, magnetic
tot mai aproape de inimă
curge prin vene pămîntul.
Și totuși,
undeva în văzduh în susul privirii,
atît de egal pentru toți
luciul rece
și zîmții
Cosmicei Roți.

mara nicoară

De dragoste

Poate nu știi cit te iubesc
Poate trebuie să zbor cu aripi de ceară
Poate trebuie să strălucesc o secundă
și să mor
Căzind în flăcări de pe cerul de vară.
Nu mai știu care e trupul meu,
care al tău,
Zilele mele s-au amestecat cu ale tale
Sufletul meu s-a amestecat cu al tău
Lucrurile mele s-au amestecat cu lucrurile
tale.
Orologiile mele s-au amestecat cu zăpada ta.
Dacă te-ai smulge din mine, aș muri.
Dă-mi viață cu sărutările tale
la lumina a doi trandafiri galbeni.

Fructul și pomul

Nu mă trage pe roata unei flori, nu
Dansa tangou cînd timpul trece.
Obiectele, tablourile, rochia roz,
Brățara, toate rămîn, numai eu
Voi dispare în grota albastră a timpului,
Voi rămîne tînără în interiorul unui ghețar.
Azi sînt o floare de cais, fruct sînt mîine
Fructele toamna dispar, pomul veșnic rămîne.

Mamă a pămîntului

Trec, femeie vulnerabilă prin viață,
Și toți se agață de poala rochiei mele
să îi ajut
Copilul, floarea, iubitul, animalele blînde,
semințele din țărînă,
Pămîntul se rotește și el cu rochia lui verde
cîrpită,
Marile capitale strălucesc de lumini sub nori
Învirt ca pe niște minutare lingurile în crătiți,
Lebedele din cearceafuri,
Frec covoarele, spăl greșelile zilelor trecute.
Nu pot răsufla o secundă
Singură într-o oglindă
Că imediat plînge cineva cerînd ajutor.
Undeva, în munți, ultimii zimbri
aleargă printre ramuri crude.

Privighetoare purpurie

În fiecare an celulele trupului nostru sînt
altele
Unde au rămas cele douăzeci și cinci
de trupuri ale mele,
Poate au fost aruncate de pe o navă în
hăul universului.
Și plutesc spre abatoarele de argint ale
stelelor
Unde este trupul meu de la cinci ani,
Cel care învăța că trandafirii au gheare
veninoase
Și că obiectele casei sînt niște ciini
credincioși,
Unde este trupul meu de șaptesprezece ani,
La care veneau peregrini desculți
să se închine
Trupul meu de zăpadă.
Fiecărui trup i s-a adăugat o cicatrice
Numai sufletul este o privighetoare purpurie.

domnița petri

Ana

Și-atunci au înflorit pereții.
Priveam lumina, și era
o gură care lumina
la malurile dimineții.

O, gura ta, ea s-a atins
de florile ce-n pîrg musteau.
Cînd între noi amiroseau
slava tăcerii le-a încins.

Ce sfînt se rostuie, se-alungă
sămînța lentei noastre vieți.
Vorbeau cu moartea în pereți
fecioarele de noapte lungă.

Și noaptea nu se mai sfîrșea.
Ceas după ceas cum timp închid,
floare din floare gura ta
încet mă îngropa în zid.

Înserare

Era mai mult o respirare, un cuvînt,
și s-a sbătut în palma ta, în gura care
nu l-a rostit, din umezeala gurii sale
nu l-a iertat, născîndu-l iară din pămînt.

Venea cu el, înrobitoare, moartea bună ;
am respirat, era o boltă în plămîni,
duioase rochii irizau pe git, pe sîni ;
la nemișcare trase timpul în lagună.

Mireasă neînceput și ciudată,
o pîine tare și în jurul ei, lumina
oprită în pereți, în coapsa lată
a stelei care îmi albește vina.

Țara de Oz

Dacă mă cauți în seara aceasta
în camera mea numai iarna va fi.
Te va primi cu zăpezi vineții
sub care visezi iubirea mea, casta.

Întinde o mînă, surupă pereții,
și nu bănui că te-ascult din moloz.
Pecinginea răului, țara de Oz
spre care te duc corăbierii tristeții.

Dar mîngîie patul, întinsă cîmpie
cu trepte năuce spre noapte cătînd,
dar alb te coboară cu mine în gînd,
spre liniștea care-ntre noi va să vie.

Așa te primesc, într-o vrăjitorie,
cu lămpile galbene și nevăzute.
În camera mea, cu zăpezi pergamute
lumina e umbra durerii, tîrzie.

De-a șarpele

În semn de liniște, conțin
sideful perlelor candide.
Ochi nepătrunși se vor divide
Într-un penat amurg marin.

Să te înșel, să te declin ?
O toropeală mă decide
spre larma toamnelor aride
Să te păstrez, să te conțin,

Să te păstrez, să te conțin,
chenar de alge în clepsidre ?
În semn de patimă, lichid e
fermentul aburului plin.

Pentru acest onest declin
altoiuri arse vor decide.

areta șandru

teama de acvariu

Aștept mașina ce va străbate cartierul de lîngă gară. Rămîn cu fruntea pe fereastra aburită, încîntată că voi avea din nou spectacolul străzii. Seara îi povestesc lui Dimi drumul meu care durează o oră. Trec pe lîngă fereastra lui și-mi închipui ce plăcut e să lucrezi într-o autogară unde vin tot felul de mașini de prin satele din împrejurimi cu coșurile pline de roșii și verdeață sau conopidă ; ce culoare trebuie să fie ! N-ar fi prima dată cînd m-ar lămuri că fereastra lui nu dă nicidecum spre ceea ce îmi închipui eu, ci spre o curte interioară foarte îngustă cu tot felul de ambalaje inutile — o curte în care nu intră soarele și care n-are idee de culoarea verde a ierbii. Ultima dată cînd l-am așteptat pe Dimi era foarte cald și mă amuzam văzînd că dintr-un parc din apropiere veneau mai mulți tineri cu cămășile ude de ploaie în timp ce pe trotuarul meu nu era nici o urmă de apă. Portarul nu mi-a dat voie să intru la Dimi, stătea la intrare și citea „Sportul", nu puteam să-i explic de ce voiam să urc la el, era absurd să-i fi spus că nu credeam o iotă din tot ce-mi zisese și mai ales că fereastra lui ar putea să dea într-o curte interioară. Aș fi vrut să intru puțin, doar cît să văd cu cine împarte biroul, dacă a fost sau nu trist în ziua aceea, oricum, ce-ar fi putut înțelege portarul din toate astea ?

L-am prins un timp pe portar, dar nu-l chema nici un telefon de nicăieri. Bărbați sau femei treceau pe lîngă el, îl salutau și atîta tot.

Renunțasem. Am început să mă plimb un timp prin fața clădirii, ferestrele erau larg deschise și străluceau cu pete de lumină pe ele. Se strînseră cîțiva bărbați umăr la umăr pe trotuar ; printre mașinile care veniseră din satele de prin împrejurimi erau puse o serie de obstacole printre care mașinile făceau slalom. Era vorba de un examen de conducere auto și mi se părea caraghios că adulții aceia puteau avea emoții. Cel de lîngă mine era îmbrăcat în costum gri, cu cravată la git ; își aștepta nerăbdător rîndul cu palmele umezite de emoție, pe care și le ștergea mereu cu o batistă uriașă. Cînd i-a venit rîndul, a alergat cu niște pași caraghioși, trăgînd inutil de portiera care nu vroia să se deschidă, apoi în sfîrșit s-a urcat și toate comenzile le făcea anapoda. Cei de pe trotuar îl încurajau, ce e drept, dar celui cu costumul gri continua să nu-i iasă nici o manevră, instructorul a strigat la el să părăsească mașina, ce, își bate joc de el, e prima oară cînd se urcă la volan ?

N-am simțit decît tîrziu mîna lui Dimi pe umărul meu, mă aștepți de mult, a întrebat, nu, l-am mințit eu, de-abia am venit. Nu i-am spus nimic de portar și de intenția mea de a urca în birou.

...Am trecut pe lîngă clădire, ferestrele erau la fel, cu pete de lumină pe ele și cu umbrele răsfrînte ale copacilor, încercam să ghicesc, dincolo de care geam poate fi biroul lui Dimi, și-o clipă chiar am avut impresia că-i ghicesc umerii aplecați spre interior. Am rămas cu fruntea lăsată pe geam, uitîndu-mă pe trotuar, o femeie bătrînă își sprijinea bastonul de zid, încercînd să-și pună cumpărăturile într-o plasă. Într-o altă curte cineva își spăla mașina, și-o clipă am zîmbit la gîndul că o colegă îmi povestise cum soțul ei cumpărase de șapte ani o mașină, nu condusese niciodată deși avea carnet de conducere, nu ieșise cu ea nici măcar din garaj, în schimb stătea în fiecare zi și-o spăla, o gresa, dădea drumul la motor să audă cum merge, era îngrijorat zile întregi dacă motorul nu mergea cum trebuie, chemase chiar un mecanic priceput care fusese uluit de mașina care stătea de atîția ani în garaj, pe butuci sau așa tot dracul ăla este, se mirase el, mai apoi se obișnuise, îi făcuse pe plac, începuse să-i cînte în strună lui nea Toma, că într-adevăr frînele erau slăbite, că șurubul cutare trebuia schimbat, că nu știu ce compresor era aiurea, și treptat-treptat o stricase de tot. Bine, m-am revoltat eu atunci, de ce nu schimbați mașina pe ceva util, de ce nu o vindeți dacă tot nu plecați nicăieri? Femeia m-a privit amuzată, apoi m-a întrebat : Păi de ce s-o vindem ? Zic mersi că n-are patima băutului, stau acasă și-mi văd de copii și de gătit și sînt liniștită că-l știu pe lîngă mine ! Numai că povestea făcuse ocolul cartierului și copiii îl întrebau foarte serios : nea Toma, cînd plecați la Sinaia ? Iar el răspundea foarte vesel, de fiecare dată cu același răspuns : duminică, duminică. Așa că nu peste mult timp, m-am trezit că băiatul lui Dumitrache îi strigă peste gard altuia, cam de-o vîrstă cu el, cu un ton plingăcios : Dacă nu crezi, n-ai decît să-l întrebi pe nea Toma Duminică... Și după atîția ani de liniște, parcă mi-a venit nu știu cum, așa, dintr-odată, să pun mîna pe ceva, să sfarm dracului mașina aia, că nu credeam c-o să ajungem de rîs din pricina copiilor, mi-a spus ea...

Cînd am ajuns cu mașina aproape de casă, m-am dat jos și am mers o bucată de drum, drumul meu trecea pe lîngă o creșă, mai trecusem și altă dată pe acolo, lui Dimi nu-i plăceau copiii, nu mi-o spusese dar îmi dădeam seama după felul în care îi privea, indiferent, sau felul cum vorbea cu ei, așa cum ai fi vorbit cu un adult, copiii rămîneau nedumeriți. Mai trecusem cu Dimi pe lîngă creșă, de obicei aveam drum pe aici seara, cînd copiii erau culcați, și rămîneam o clipă în urma lui, lipindu-mi fața de gardul de sîrmă, uneori zăream la nisipar vreo găleată uitată, leagănele se balansau ușor în vînt. Într-o altă dimineață trecusem pe acolo cu el, puștii erau pe afară, toți îmbrăcați în chilot alb și maiou, erau zeci de copii și era o încîntare să-i privești, parcă sînt niște iepuri mici, nu ți se pare ? l-am întrebat, și l-am luat de mînă pe Dimi obligîndu-l să se uite spre ei, aș fi stat așa ore întregi admirîndu-i. Unul din ei își rătăcise mingea prin iarbă, aproape de gard, și cînd s-a apropiat s-o ia, Dimi s-a așezat mai aproape de gard și l-a strigat deodată, încet, să nu-l sperie : pst ! Puștiul a venit, deloc mirat, avea atîta încredere în noi încît aproape că m-am speriat ; cu mingea în mînă, în ierburile care-i veneau pînă aproape de umeri, s-a înfipt în fața noastră, între noi gardul parcă dispăruse și fiecare îl prindea pe celălalt. Apoi cel mic l-a întrebat pe Dimi, fără nici o legătură cu mingea pierdută în iarbă, ca și cum întrebarea asta o avea pregătită pentru oricine, oricînd, chiar și acum cînd fusese întrerupt din joc : cînd vine mămica mea ? Mîine — spusese grăbit Dimi, iar eu, deși nu fusesem întrebată, i-am spus în același timp cu el : astăzi. Puștiul s-a uitat pe rînd la noi, amîndoi păream poate la fel de neserioși în gîndul lui, în cine trebuia să creadă mai întîi ? De ce-l mînți, mă întrebase Dimi, dar nu-și întorsese fața spre mine, continua să se uite intens la copil, parcă atunci descoperea copilăria altuia pentru prima oară, numai că puștiul a plecat fără să se mai uite la vreunul din noi, cu mingea uriașă în brațe, care-i lăsa, sînt convinsă, o pată de iarbă și pămînt pe albul maioului. Parcă ar fi niște iepuri mici, m-am trezit că-i repet lui Dimi, și el adăugase, da, niște iepuri de casă, și n-am sesizat dacă era sau nu ironie în glasul lui.

Acum aveam să trec din nou pe lîngă creșă, copiii probabil plecaseră în vreo colonie, nu se vedea nimeni în curtea aceea mare ; iarba fusese nu de mult cosită, și-așa, de-o palmă de-asupra pămîntului, mi se părea urîtă, arsă de soare cum era, mi se părea că văd în față un copil în prima lui zi de școală, tuns de pletele care-i marcaseră zilele de joacă, cu tot corpul bronzat, numai cu fruntea de cîteva degete albă, pe unde nu apucase să i-o atingă soarele.

...Cînd am ajuns aproape de gard, m-am descălțat de sandale și-am mers un timp pe asfaltul încins, am ocolit pe lîngă blocuri spre dunga de cîmp de la marginea orașului, plin de grîu și de maci, pe unde mă plimbam cu Dimi aproape în fiecare seară ; lui îi plăcea să mergem împreună pe cîmp, mai mergeau și alții la grîu. Dimi avea sentimentul că e acasă, cel puțin așa cred, grîul îl făcea mai înalt, mai sigur pe el, se bucura că și alții merg la grîu, uneori se încrunta cînd vreun copil scăpat din mîna părinților se tăvălea prin

Margareta Sterian : „4 personaje folclorice"

grîu, ascunzîndu-se după spice sau mai rupea cîteva din ele, cu palmele tăiate de tulpinele lor, amețit ca și noi de răcoarea care venea de sub ele. Nu îndrăzneam să mă bucur decît cu Dimi alături, îl simțeam fericit lîngă mine, îl simțeam mai bun, mai înțelegător chiar și cu copiii în clipele acelea. Atunci încerca să-i înțeleagă și la revolta mea în fața spicelor aplecate spre pămînt de parcă trecuse o ploaie cu pietre, le lua apărarea : n-ai ce să le faci, zicea el, nu se pot juca în casă, nu pot alerga nici țipa, că se aud bătăi în caloriferul de sus sau de-aiurea din bloc. Uneori alergam cu Dimi prin lanul de grîu, făceam un buchet de maci urîași, ca să le pot prinde mirosul, erau toate așa de subțiri și petalele erau atît de șterse încît la puțin timp după ce le culegeai, erai obligat parcă să le lași mai departe în lan, ca și cum acolo le-ar fi stat cel mai bine. Țin minte că de multe ori Dimi lăsa cărțile pe masă, enervat de țîntari sau poate de căldura care intra prin geamul deschis, îl urmăream cu genele întredeschise, prefăcîndu-mă că dorm, adulmeca parcă ceva anume în noapte, ceva ce-mi scăpa, se apleca peste tocul ferestrei, cu picioarele ușor deslipite de parchet, intuiția mea de femeie îmi spunea că ceva ce vede și simte el dincolo de fereastră îi dădea poate un sentiment mai intens decît dragostea pentru vreo femeie ,cerul se mai albea o idee, se mai auzea un cocoș, departe, la marginea pămîntului. Dimi se plimba în spațiul îngust dintre masă și recamier, își întorcea o pagină de la carte, încerca să deschidă vreun caiet, auzeam, știam fiecare mișcare, apoi nu se mai auzea nimic, știam că mă privește, se apropia de mine acoperindu-mi umărul cu cearșaful, își lua canadiana și bascheții în mînă ca să nu mă trezească și pleca pindindu-și propriile săi pași ca să nu se dea de gol. N-am știut unde merge în prima lui noapte, îmi închipuiam, ca orice femeie, că are vreo aventură, am aflat ceva mai tîrziu cînd, întorcîndu-se, mirosea a răcoare, era sigur că drumul lui trecea pe lîngă lan, de aici nu mai știam nimic, era cu totul deosebit, un miros de maci, grîu și pămînt, și cînd i-am spus asta a rîs așa cum nu-l vedeam prea des. N-am crezut sau n-am vrut să cred mult timp, pînă cînd într-o seară și-a împins cartea la o parte, știam că gestul era suficient, era semnul că nu mai putea citi un rînd, s-a uitat la mine și ca de obicei m-am prefăcut că dorm, îmi plăcea să-i dau certitudinea asta. L-am auzit rupîndu-și o foaie, a scris ceva pe ea, a trecut pe lîngă mine acoperindu-mi ca de obicei umerii și a plecat. L-am așteptat să coboare treptele, am sărit aruncîndu-mi cearșaful ; pe foaia de pe masă era scris sînt la grîu, numai că în locul grîului erau desenate două spice cu boabele rotunde și inițiala lui pe jumătate de pagină. M-am îmbrăcat repede, aproape fugind pe scări, lăsînd veioza aprinsă în cameră și coborînd treptele aproape de ziduri pînă la parter. Dimi se oprise să-și tragă bascheții pe picior și să-și lege șireturile. L-am urmărit pe Dimi în noaptea aceea pînă la marginea orașului, era o curiozitate a mea, îmi doream foarte mult să știu ce face, ce se întîmplă cu el. Alerga aproape, în fața mea, mi-era greu să mă țin pe urmele lui, plecasem fără sandale și mă înțepasem adînc în talpă, dar n-aveam timp să mă opresc, l-aș fi pierdut din ochi. L-am văzut cum ajunge în grîu, îi vedeam umerii largi, nu s-a uitat nici o clipă înapoi, l-am văzut cum își dezbracă canadiana și cămașa, și cum stă așa, în bătaia vîntului. Aluneca tot mai mult, ca o pată de umbră prin grîu pînă nu s-a mai zărit, o clipă am vrut să-l strig, să nu mă lase acolo, la margine, mi-era frică să mă întorc singură, am făcut chiar gestul cu mîna de chemare înapoi, drumul la întoarcere îmi părea mult mai lung.

Am ajuns înaintea lui acasă, am stat mult timp pe marginea patului pînă cînd i-am auzit pașii lîngă ușă, i-am simțit un timp răsuflarea fierbinte lîngă mine aplecîndu-se să-mi aranjeze cearșaful pe umeri și i-am simțit privirea pe glezne, pe piciorul zgîriat, simțeam lumina veiozei dîndu-mă de gol, îmi prefăceam aceeași răsuflare regulată, dar el rămînsese incremenit.

...Aproape de casă mi-am pus sandalele în picioare sprijinindu-mă de cutia de scrisori, și-am urcat cu liftul. Sus era răcoare. Acvariul era gol, cu urme verzi pe marginea lui, cu fire de nisip și scoici în el. Îmi aminteam de fiecare dacă cînd intram în cameră de prima mea plecare departe de Dimi, vroiam să las impresia că nu-mi pasă și ca dovadă plecasem cu foarte puțin timp înainte de-a veni el, aproape că trecusem unul pe lîngă altul, am plecat lăsîndu-i pe birou o listă de zece porunci banale referitoare la mîncarea din frigider, la cămășile călcate cu grijă, pe care trebuia să le schimbe în fiecare zi, iar la a zecea poruncă îi scrisesem să nu uite să schimbe apa la pești, lucru pe care — mi-a scris el — l-a făcut conștiincios, mai ales că de ani de zile nu mai existase „picior" de pește în acvariu. Acvariul era o amintire mai veche, rămasă numai pentru mine, pentru că de cîte ori ai mei se hotărau să arunce din prea multele lucruri care ajunseseră să ne sufoce, începeau cu acvariul acela monstruos, ca o cușcă cu pereți de sticlă, plină de ochii inexpresivi ca la melcii cu irisul ieșit în afară ai cine știe căror pești decedați înainte de-a-i fi cunoscut, mă urmăreau neplăcut atunci cînd, mai mică fiind, eram închisă în camera peștilor, așa cum o botezase tata, care mă lua calm de mînă și mă așeza în fața acvariului cu amprentele verzui din el. Știa că e cea mai grea pedeapsă pentru mine de a rămîne acolo, n-aveam decît să-mi cer iertare sau să mă apăr pentru ceea ce făcusem, dar cum nici nu acceptam vreuna din metodele astea, și o altă cale de mijloc nu exista, mă supuneam făcîndu-mi curaj că nu voi apuca să stau prea mult acolo, că oricum, tatii i se făcea milă de mine și-mi aducea grațierea, la insistențele mamei, care știa ea pe alții care făceau altele și mai și. Și tata, care-și dorise un băiat și nu-l avusese, dar avusese în schimb uimirea de a-și vedea fiica dînd cu praștia după vrăbii sau bătîndu-se cu băieții. Chiar și după ce nu mai fusese, sau poate de aceea, acvariul rămăsese mai departe, și după atîția ani, uneori, stăteam singură lîngă el, uitîndu-mă mult timp la sticla ca niște lentile groase de ochelari cu imaginea concavă și rămîneam hipnotizată, reușind să recompun spaima după-amiezilor cînd, inutil, n-avea cine să mă mai ia de mînă și să mă aducă în fața fotoliului (dacă ai fost rău, stai aici, spunea tata, ca și cum s-ar fi adresat unui fiu, stai de vorbă cu peștii, cu altcineva n-ai voie să discuți).

O mai simțeam uneori pe mama răsucindu-și pașii prin antreu, căutînd motiv să intre în cameră, eu oricum aveam tăria să nu scot un cuvînt o după amiază întreagă, și tata știa că mă supune la o grea încercare, întrucît aveam obiceiul să vorbesc mereu, nici la masă nu-mi stătea gura o clipă. Tata, cu un fel de mîndrie cînd vedea că ascultă toți copiii de mine, și care-și inchipuia că mă voi face avocat, mama, cu triumful femeii care suferise atîția ani ironia vecinelor în fața cărora refuzam să mă produc și care-mi porunceau să vorbesc, asigurîndu-mă că nu am limbă, lucru pe care-l respingeam, ideea revoltîndu-mă în așa hal încît mă vedeam silită să le demonstrez, e drept, nu prea elegant, contrariul...

teatru **t**

Eduard al II-lea

Spectacol de anvergură, impunînd prin monumentalitatea montării dar și prin viziunea de largă respirație artistică, „Eduard al II-lea" de Cristopher Marlowe este fără îndoială un eveniment. Dublu, dacă ne gîndim că avem de a face cu prima versiune românească a textului, semnată de Marius Robescu și Mircea Marin. Alegînd această piesă de referință pentru teatrul elisabetan dinaintea lui Shakespeare, regizorul a fost tentat atît de resorturile subterane ale universului uman, dar, mai ales, de tensiunea creată de ele în planul politic aproape întotdeauna organic suprapus. Discrepanța dintre cele două ipostaze va forma aici substanța tragediei, eziatare perpetuă în virtutea unei irepresibile alegeri. Dacă acesta va fi destinul lui Eduard al II-lea, rege înlănțuit de propriile-i dorințe, însă, precum Lear, iluminat la contactul cu mizeria și suferința omenească, ceilalți — curteni, conjurați, rude, — revoltați și, în fond, oportuniști, înșelați de variantele optimiste ale aceleiași înstrăinări, proteică și atotcuprinzătoare, rămîn circumscriși în limitele unei fatale inerții. Traiectoria personajului central se recompune astfel prin reflex la geografia morală a lumii. Regizorul Mircea Marin a construit un edificiu cu mai multe nivele, încercînd să dea o imagine globală asupra tramei marlowiene în care factorul moral nu este totuși cel dintîi. Adevărata dramă politică, deși generată „la vedere" de manechinele puterii, ne este sugerată doar prin degringolada acestora. Nu există victime nevinovate sau ele sînt lipsite de pregnanța care le-ar putea absolvi. Teatru „negru", spectacolul Teatrului Dramatic din Brașov are ceva din violența și grotescul unui alt spectacol vizionat cu ani în urmă, „Arden din Feversham". Acolo însă puritatea stilistică atingea perfecțiunea, dispensîndu-se de accesorii sau elemente de recuzită. Mircea Marin acordă mai puțină importanță formalului, discursul său este brutal, uneori neomogen, obsedat de plastică și mișcare, dar punînd accent și pe simbolismul legat de scenografie și costum. Decorul creat de Mihai Mădescu în care cețoasa, fantomatica verticalitate barocă covîrșește spațiul conflictual, este încărcat de semne pre-vestitoare. Grupuri de păpuși suspendate pe practicabile, închipuind curteni, participă ca un cor mut la desfășurarea acțiunii, refuzîndu-și asistența în fața decăderii și a suferinței. Sigur că spațiul restrîns al cronicii nu permite o analiză detaliată a modului în care operează sistemul de semne în spectacol, dar facem o ultimă mențiune pentru excelența cu care o întreagă trupă a reușit să se implice într-o asemenea întreprindere de proporții. Astfel, Mircea Andreescu demonstrează o nebănuită disponibilitate creatoare în rolul titular, pe care am dori-o obiectivată și cu alte ocazii, Costache Babii întruchipează păstos pe favoritul Gaveston, Dan Dobre joacă interiorizat drama nobilului Kent. Apoi, Luminița Blănaru construiește o apariție similară cu a viitoarelor eroine shakespeariene. Constanța Comănoiu și Dan Săndulescu se remarcă în roluri de pregnantă caracterologie. Ca și Nicolae C. Nicolae, traducînd scenic admirabil semnificația unui personaj nefast.

Valentin Dumitrescu

film **f**

„Cursa" pe cont propriu

Cursa, primul film al lui Mircea Daneliuc, ne-a descoperit un regizor a cărui personalitate întrecea cu mult condiția debutantului — și nu judecînd după valoarea de unicat a filmului său (irepetabil la urma urmelor !), ci datorită calității observației umanului, datorită timbrului atît de curat al stilului său cinematografic.

Și iată că acum, la al doilea film al său, Mircea Daneliuc renunță la „cursa" pe cont propriu intrînd în acest uriaș maraton care este filmul „polițist" — competiție în care, ca să „te vezi", trebuie să ai cu adevărat o personalitate ieșită din comun. Condiția alergătorului singuratic este înlocuită în *Ediție specială* de aceea a participantului la un pariu în care datele personale trebuie să reziste la proba de foc a comparației și, trebuie spus, filmul este o victorie — și nu numai pentru cinematografia noastră care, chiar în genul acesta, s-a ilustrat prin cîteva foarte bune realizări.

Totuși, *Ediție specială* se face remarcat nu atît prin elementele de gen ci prin calități care țin tot de vocația regizorului Mircea Daneliuc nu inventează așadar în domeniul recuzitei filmului polițist și nici în datele filmului politic, scenariul scris de el în colaborare cu Beno Meirovici fiind, din acest punct de vedere, doar un pretext. Pornind însă de aici, filmul se împlinește printr-o remarcabilă reconstituire tipologică, printr-o subtilă analiză psihologică, printr-o atmosferă numai a sa în care sordidul se întîlnește cu aria de operetă într-o foarte specială combinație. Nu virtuțile sale în gen fac din *Ediție specială* un eveniment, ci povestea de dragoste pe care o cuprinde, urmărită cu o gingășie și o ingenuitate în care îl recunoaște pe Mircea Daneliuc din *Cursa*, care ne-a cucerit prin forța sa de sugestie și mai puțin prin calități extraprofesionale la care, acum, se face atît de des apel. Ioana Crăciunescu, interpreta Adalcisei, debutează cu o creație antologică, pe care doar un regizor de talia lui Daneliuc putea să o prevadă și să o controleze în cele mai imperceptibile nuanțe ale sale. Ștefan Iordache, în rolul reporterului de senzație, dar mai ales în acela de „erou" urmărit de privirea admirativă a fetei, compune un personaj care rezistă oricărei comparații — pe care îl înzestrează cu darul de a se tulbura profund omenește în fața frumosului și uritului deopotrivă, a agresiunii și generozității totodată. În sfîrșit, în postura sa de actor, Mircea Daneliuc nu este mai prejos decît în aceea de regizor.

Umorul, tăietura nervoasă a acțiunii, fără căderi de ritm, cu o grabă care poate fi luată drept neglijență, dar care nu este decît o nestinsă poftă de concret, pun spectatorul într-o poziție incomodă, dîndu-i sentimentul că, pentru a fi tot timpul „în centrul evenimentelor", trebuie să renunțe la comoditățile de gîndire, la obișnuința de-a primi totul de-a gata. Sacrificiul pe care îl facem este însă răsplătit prin senzația de autentic, de firesc — aventură de cea mai bună calitate artistică pe care o trăim împreună cu regizorul, cu interpreții filmului și cu toți ceilalți realizatori dintre care țin să-l amintesc în mod special pe Florin Mihăilescu, datorită căruia imaginea se armonizează perfect la ansamblu.

Un film de certă valoare, un omagiu sobru, emoționant, adus luptei comuniștilor în ilegalitate.

Nicolae Mateescu

televiziune **tv**

Omagiu

● O aureolă neobișnuită a iluminat chipul femeilor în săptămîna pe care o încheiem. Ea a fost captată și de camerele de luat vederi, astfel că emisiunile **cu și despre** femei mi s-au părut deosebit de frumoase, inundate de o lumină secretă tulburătoare. Operatorii și-au mișcat parcă mai lin camerele de luat vederi, unghiurile de filmare au fost parcă mai dulci, mai apropiate, fondul sonor mai discret, mai duios, întrebările reporterilor mai firești și mai tandre. Da, Ele, femeile contemporanele ni s-au arătat în această săptămînă într-o lumină nouă, sărbătorească. Chipul lor, înconjurat de acea aureolă neobișnuită, ni s-a părut mai apropiat, mai frumos. Iată-le în fața reporterilor ușor emoționate, bucuroase. Iat-o pe Anca Păduroiu (emisiunea „Contemporanele noastre", de marți), președinta C.A.P.-ului din Comișani, o femeie de o bunătate deosebită, o femeie delicată, marcată de muncă și de răspunderea care îi apasă pe umeri : „eu sînt un om de rînd care s-a ridicat prin muncă, muncind am învățat să fiu om" ; iat-o pe femeia constructor (din modestie nici măcar nu-și pronunță răspicat numele) ținînd în mînă un mănunchi de ghiocei : „nu e ușor să fii și mamă, și soție, și muncitoare ; pentru asta eu le consider pe femei foarte dîrze, foarte curajoase, le urez multă sănătate și fericire" ; iat-o pe Elena Dumitrescu, muncitoare la „Electroputere", o femeie foarte tînără într-un colectiv de muncă a cărui medie de virstă nu depășește 21 de ani : „ce mult s-a transformat orașul meu în ultima vreme, nu-l mai recunoști" ; iat-o pe Eva Olosz, profesoara de desen din Covasna, autoarea unor splendide tapiserii, realizate cu o dexteritate uimitoare ; iat-o, în sfîrșit, pe Constanța Istrătescu, cercetătoare la Institutul de cercetări și proiectări pentru industria lemnului : „doborirea unui copac din pădure îți provoacă un fel de durere".

● Emisiunea „Noi femeile" a adus în fața noastră o altă galerie de portrete feminine, la fel de interesantă. O muncitoare de la întreprinderea „Crinul" — 20 de ani în producție, „școală de maiștri la seral, făcută din ambiția de-a mă pregăti" ; Constanța Buzea — poetă — cît de delicat și de pătrunzător poate să sune poezia pornită din inima unei femei în acest început de martie : **„Pădurile sînt vineți de singele lor harnic"** ; Susana Paudi, muncitoare la Întreprinderea de confecții din Satu Mare : „aici sîntem cu toții prieteni, muncim împreună cu bucurie" ; Maria Luize, laborantă la întreprinderea „Biofarm" : „meseria de laborant mi se pare una din cele mai potrivite pentru femei, ți se cere delicatețe, pedanterie, se lucrează cu zecimi de miligrame" ; Adelina Oprea, directoarea I.A.S.-ului din Pitești : „cea mai importantă latură a muncii mele o consider munca cu omul".

● Spectacolul TV de miercuri seara, dedicat „Zilei femeii" a fost o reușită deplină. La polul opus se situează piesa „Între noi doi n-a fost decît tăcere" de Lia Crișan, realizare modestă, atît ca text cît și ca interpretare. Subiectul „confecționat", personaje neverosimile, replici nefirești, pline de clișee, „teză" expusă didacticist, interpretare lipsită de strălucire : iată cîteva din motivele pentru care piesa nu ne-a plăcut.

Mircea Florin Șandru

Și Dimi, care nu uitase nimic, sau cel puțin așa îmi scrisese într-o scrisoare, și care schimbase apa la pești, una din cele zece porunci pe care o îndeplinise cu plăcere, pentru că la întoarcere găsisem acvariul plin cu apă proaspătă în care înotau cuminți niște peștișori subțiri ca ața și frumos colorați. Și Dimi, surprins lîngă acvariu, discutînd cu ei sau certîndu-i că sînt prea lacomi .Frigiderul rămăsese la fel de plin, numai cestile de cafea îl trădau și resturile de sandvișuri făcute în goană.

Într-o altă zi am plecat cu Dimi acasă la el, la părinții lui care țineau să mă cunoască, și mi-am adus aminte de pești ceva mai tîrziu, abia în tren. Nu se întîmplă nimic, mă asigurase el, stăm puțin și venim înapoi. Totuși am rămas mai mult decît plănuisem. Mama lui Dimi după mine trimisese, e drept, dar simțea că e singurul gest prin care ar putea să-l mai aducă pe Dimi lîngă ea. Abia într-un tîrziu și-a adus aminte de mine și apropiindu-se, mă întrebase cu buzele strînse „tu ești ?" și-n întrebare nu era atît curiozitate, cît acuzația că am îndrăznit să i-l iau eu, tocmai eu, care nu prea aveam șansa să semăn cu altele, prietenele de pe acolo ale fiului, ce mai, femei în toată puterea cuvîntului. Nici măcar o rochie ca lumea, zău așa, am auzit-o spunînd, și deși imprudența de-a veni în blugi și în niște pantofi ușori de pînză, a fost reparată a doua zi, îmbrăcîndu-mi rochia care-mi plăcea cel mai mult și cu sandalele care costaseră o avere, cum spunea mama, a refuzat să iasă cu noi în oraș. A trebuit, e drept, să mai rămînem o zi, năvăliseră vreo patru perechi de bunici, fel de fel de verișoare, sub cele mai diferite pretexte, mă lăsam descusută și lansam cele mai inutile amănunte despre mine, maică-sa făcea mereu cafele și auzeam cum mă birfea dincolo, în fața surorilor ei : auzi pe cine îmi aduce în casă, o idee de femeie, și vocea ei gîituită de emoție. Ne așezasem împreună la masă, în fața paharelor de vin și-n fața cafelelor, cineva avusese ideea să ascultăm niște balade, și acolo, în fața mea, pe masă, parcă dispăruseră toate cestile, nu mai exista decît pădurea de mesteceni în care fusesem dimineața. Trecusem dincolo de debarcader, din pădure se ridicase ceața, rămăseseră doar niște aburi la rădăcina vreunui copac, pădurea refuzase parcă iarna, nu rămăseseră decît frunzele uscate de anul trecut, ceva intermediar între trei anotimpuri și nimic fixat încă, am trecut pe marginea apei, rămăseseră doi pescari pe mal, dar nici unul nu ridicase capul. Apoi trecerea prin pădure, pe lîngă mesteceni, un aer jilav și mersul nostru pe cărare, mereu înainte, grăbiți, fără să știm de ce, poate doar faptul că intrarea noastră în pădure însemna despărțirea de oameni, fie și pentru cîteva ceasuri. Ne simțeam bine, poate numai pădurea să fi avut ceva ostil, asta-mi venise deodată și vroiam să i-o spun lui Dimi, dar n-am mai avut timp. Foșnise ceva în spatele nostru ,stăteam pe mal, începuseră să mă doară ochii de apele galbene care curgeau spre port, la vale, vroiam să-i propun lui Dimi un joc cu pietrele care sar de mai multe ori aruncate pe suprafața apei, Dimi făcuse chiar cîțiva pași spre margine să le aleagă. Rămăsesem cu capul pe frunzele uscate și cu urechea lipită de pămînt, am avut impresia că se apropie cineva de noi, simțeam că merge cineva pe urmele noastre. Am vrut să-l strig pe Dimi, dar n-am mai avut timp. În locul cafelelor de pe masă vedeam acum fuga mea prin pădure, printre mesteceni, nu auzeam decît țipătul lui Dimi în spatele meu, simțeam nevoia să renunț la tot ce este greu ca îmbrăcăminte pe mine, îmi simțeam cizmele afundîndu-se printre frunze, împiedicîndu-se în rădăcini, mesteceniі se izbeau cu trunchiurile unul de altul, ciorapii mi se agățaseră de fiecare tufă, țularul îl pierdusem cine știe pe unde. Aproape de șosea mă oprisem, dinspre mesteceni nu se mai auzea nimic, era atît liniște cînd apăruse Dimi, doar părul lui răvășit și mîinile pătate parcă de zeama unor fructe necunoscute... Pe șosea nu mai era nimeni, ne luasem de mînă fără să ne spunem ceva, de-o parte și de alta albia pădurilor amestecate în ceață, drumul la întoarcere îl făceam prin mijlocul șoselei pe care nu trecea nici o mașină. Aproape de oraș m-am oprit lîngă o piatră kilometrică, cu spatele la mesteceni, și-am rămas așa un timp, uitîndu-ne unul la altul. Minutele cînd ne-am întors, cînd a trebuit să mă schimb, în vreme ce Dimi îi ținea de vorbă pe ai lui, mi s-au părut cele mai lungi. Pe masa cu cestile de cafea, nu aveam să văd, cîteva ceasuri mai tîrziu, decît o roată uriașă de brațele bărbaților deasupra frunzelor uscate. Părul meu cafeniu avea o șuviță albă care-mi amintea de mesteceni, n-am vrut niciodată s-o vopsesc, poate pentru că lui îi plăceau mesteceniі și din cauza asta n-am putut niciodată să uit ceva...

La întoarcerea mea acasă n-a mai fost nevoie să aprind lumina, știam că nu voi găsi decît oasele peștilor cu care Dimi discuta uneori serios, certîndu-i, ca de obicei, pentru lăcomia lor.

Aveam să-l aud vorbind tot așa cu copiii, la fel de grav, de parcă ar fi avut în fața lui niște adulți. Aș fi plîns inutil, erau aceleași urme de verde închis pe marginea acvariului, același nisip stors de apă. În noaptea aceea Dimi a rămas la mine, și-am stat veghind moartea acelor pești uitîndu-ne la acvariu, urmărindu-i direle verzi, parcă trase cu cretă.

Îl așteptam pe Dimi să vină, urma să plecăm amîndoi, era ultima noapte petrecută în camera peștilor, simțeam cum se izbesc de geamurile întredeschise gîndacii de-afară și cum orbiți de lumină cad și se risipesc pe parchet.

Și așteptîndu-l pe Dimi să vină mai repede, cu pumnii uitați deschiși pe marginea fotoliului, aveam senzația că din ei vine bîzîitul enervant al gîndacilor și în sfîrșit certitudinea că niciodată, da, niciodată, nu mi-a fost frică de acvariu, că poate greșeam conștientă, ca să fiu închisă în camera peștilor, dovadă că renunțăm întotdeauna la lucruri care ne-au provocat vreodată frică, iar eu nu renunțasem la acvariu nici mai tîrziu, nici acum. Aveam senzația că într-o zi aș putea să uit să aștept, și-atunci s-ar fi petrecut o schimbare cu mine, de lucrul acesta trebuia să mă tem cel mai mult, și că nici într-un caz de pești, nu de ei trebuia să mi se facă frică.

profira mihăilescu

Șoaptă

amintindu-mi sărutările tale privesc cum norii înaintează
prin pădurea ciudată a sufletului meu
cum roua vestește o nouă zi
și ramurile țepoase ale pinilor împing răsăritul
cum iarba tropotește în copitele solilor de pace
aș vrea să te vestesc iubite ; port încă nooptea în păr
și viscolul tău mi-a troienit fruntea
dor cum e primăvară mă vei găsi sub mărul alb strivind simburi dulci
vino cu pași de nisip să nu sperii lăstunii
ce opresc cu piepturi senine înaintarea norilor

Și toamna...

Și tot mai fură caișii lumină
Ș-o tăinuiască-n fructele de aur
Și pling năuce florile-n grădină
Cînd le sărut zborul unui graur

Și tot mai uită noaptea cîte-un vis
Pierdut în roșu printre trandafiri
Cînd aurul în grîu a fost ucis
Și toamna spală vara de iubiri

Și încă pling cu glas de miere moale
Prin freamăt și arșiță cînd privești
Cu pescăruși și nuferi albi pe poale
Mă-mbraci mireasă-n cartea cu povești.

Prea multă resemnare

prea multă resemnare îmi îngăduie această zi
de nicăieri nu mai vin cocorii...
ei au rămas țintuiți undeva în bolta sleită ca aurul
printre diamante negre.
cărui anotimp să-i cer îndurare
să mă lase să-i bat în poartă cu o ramură de măr
de unde atîta nestatornicie în grădină
cînd și apele s-au ascuns în fîntini
temîndu-și argintul de mierea verii.
am iubit cîndva șerpii și florile,
deși eram pretutindeni pîndită de primejdii
știam pe dinafară rostul oricărui început
și dezlegam semnele nepămîntene.
am amuțit dar, ca duhul ferecat în ulcior
în simplă cenușă, nearsă sub rug
și nu știu de ce ?
prea multă resemnare îmi îngăduie această zi.

Vis de amforă

unde sînt zilele verii
cînd țineam soarele în palme,
prea lacomă de căldură
purtam pe umeri ramuri mătăsoase
în care nopțile își ascundeau tainele
iar poala mea era plină de trandafiri sălbateci
chipurile celor pe care i-am iubit cîndva,
prieteni buni cu ginduri ce-au înflorit în cei
și închinam cupele rătăcitoare idolilor de lut
(în care mustea vinul cel de viață veșnică)

astăzi tac sub umbrele pleoapelor
ca o nedreptate a jertfei refuzate
cînd de cenușe nici vintul nu se mai apropie
oprit de somnul iernii...

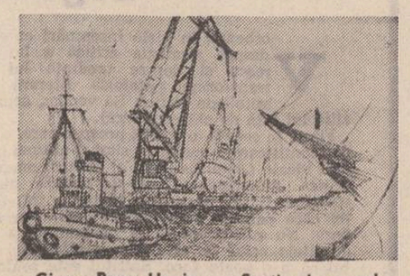

Gina Popa Hagiu : „Șantierul naval Constanța"

debut

cora zamfira corodeanu

asfințind, sub stele

I. Miroseai întotdeauna a descintec de alge proaspete și a căluți de mare stropiți de virste tinere în trei nopți la trei neînțelesuri sub mare. Cînd te întorceai acasă tîrziu, simțeam fluxul tot mai aproape, năvălind prin ușa deschisă, luîndu-mă în brațe din așternuturi. Erai lichid și frumos ca un staroste de pești zburători plecați în solie de dragoste, iar eu nu eram decît mereu în puterea ta.

Aș fi vrut să te părăsesc, dar nu știam cum, și atunci ai plecat împreună cu mine, ca și cum ai fi vrut să te părăsim împreună.

Lumina asta, așezată acum alături de noi, seamănă cu cea dinaintea plecării : străvezie și gata să se îndure pînă în pînzele albe. Te-așteptam să te întorci de la pescuit ; copilul adormise și deodată m-am trezit cu El. Eram în spatele casei și stringeam scutecele, cînd umbra lui s-a lăsat peste mine ca o pasăre uriașă, tăcînd din toate încheieturile, așa cum făcea întotdeauna cînd ne întîlneam. Cîteva clipe am crezut că se va prăbuși peste mine... Îmi era o frică nebună că va începe să-și ridice unul cîte unul obloanele și să-mi arate sub ele rănile acelea adînci de singurătate pe care i le pricinuisem. În clipa aceea, copilul s-a trezit și a început să scîncească. M-am uitat înspre El : era cel mai trist far din cîte văzusem vreodată. Unul din năvoadele întinse la uscat pe prispă s-a ridicat, s-a dus spre El și i s-a așezat pe după umeri și toți pescărușii care-l căutaseră pe plajă pînă atunci se apropiară țipînd, chemîndu-l înapoi la capătul digului.

Îl simțeam dușmănos ca atunci cînd veneam să-ți aduc de mîncare... Tu nu te zăreai și El încremenise acolo învinovățindu-mă cu toată umbra lui întunecoasă, pe mine și pe copilul care țipa acum în scutecele ude.

II. Am întîrziat atunci... Rămăsesem mai mult în larg, deși vroiam să ajung la mal înaintea asfințitului. Visleam spre el, sau cel puțin spre locul unde ar fi trebuit să fie și mi s-a năzărit deodată că dispăruse. Ceilalți veneau în urma mea cîntînd cît îi ținea gura ; fusese o zi bună și nici rachiul nu se terminase încă.

Mi s-a părut că zăresc pescărușii cum l-aduceau pe sus acasă. Gîfîia și-i curgea moloz prin toate crăpăturile. Am tras barca la mal și m-am dus întins la el : „Noroc, bătrîne !"

Pescărușii se roteau pe deasupra, așteptînd noutăți : „...și vouă, băieți !" ...le-am zis și m-am așezat pe o grămadă de odgoane.

I-am aprins proiectorul și m-am așezat din nou. „Asta-i ultima oară, nu ?" — clămpăni el, abia trăgîndu-și sufletul... „...și de ce să nu fie ? Cine se mai ia azi după un hodorog ca mine ?" „Hodorog ești tu de cînd te știu, da' nu de asta te-am păzit eu și am fost noi prieteni... Da' dac-o mai iei din loc așa, nu se știe... Ai fost să-i faci o vizită ăluia din portul nou ?" „Un venetic deșirat, cu o groază de reflectoare ; ...nu dau pe el o ceapă degerată".

După asta l-am simțit înmuindu-se, căzînd în el. Mi-a făcut semn să caut într-un colț sub o grămadă de iarbă de mare și-am scos de acolo o sticlă prăfuită. După ce-am curățat-o am văzut că era votcă, cu o etichetă străbună. Am început să beau, îndepărtîndu-mă de plecarea noastră ca de un gînd rău, ca de o presimțire care mai suferea aminare.

„N-o să mai vină nimeni în locul tău, nu-i așa ?"

„Nu cred, dar un bătrîn lup de mare ca tine se descurcă și singur.. Nici nu știu pe nimeni de-a lungul țărmului care să împrăștie ceața mai repede... Și pe urmă, Rusalcele tot aici vor veni să-și facă de cap noaptea." „Da, dar șah tot n-o să pot juca cu el". „Joci cu pescărușii : băieții se-nvîrt pe aici tot timpul..." „Parcă nu știi că trișează"... mormăi el și după aia îi pieri orice chef de vorbă. S-a întors cu spatele la mine ca și cum aș fi plecat, sau dacă n-o făcusem încă, pentru el, Farul cel Bătrîn, asta nu mai avea nici o importanță.

M-am mai învîrtit un timp pe acolo, mi-am strîns lucrurile, am băut ultima înghițitură și m-am întors acasă.

III. Iar dacă lumina de-acum n-ar semăna atît de mult cu cea dinaintea plecării, subțiată și gata să se arunce în mare ca o disperată, aș crede că ai venit într-adevăr cu mine și cu copilul nostru și că-i a altcuiva cămașa aia albă întinsă la uscat și fumul ieșind din cînd în cînd pe fereastra farului...

veronica galiș

Vocalele limbii române

Venim pe lume luminoși copii
Ca niște dulci vocale străvezii :
Și a și e și o și u și i.

Din alfabet, prin albăstrimi latine
O pajiște cu stupii de albine
Ne cheamă sufletul să ni-l aline.

Și un izvor suind dinspre părinți
Ne cercetează buzele fierbinți
Ca pe-un hrisov pictat cu suferinți.

Frumoasa noastră limbă peste moarte
Cu noi în vechiul zid al lumii bate
Căci noi sîntem vocalele-i visate.

Ea peste-al nostru suflet blînd domnește —
Lumina ei din veac ne ocrotește
Și veșnicia-nvață românește.

Plop de aur

După ce lumina abstractă se destramă
Mai luminează între nopți o mamă,

După ce și trandafirii se scutură-n vînt
Mai rămîne parfumul celor ce-au fost pe pămînt,

Mai rămîne o urmă de aur, un zid de cetate,
O frunză presată de-un veac într-o carte,

Arborul se transformă într-o nouă fereastră
Și pasărea Phönix în Pasăre Măiastră.

Cînd lumina se stinge sub puternicul vînt
Se poate-auzi Carul Mare umblînd pe pămînt
Și cînd toamna tîrzie spre iarnă se-nclină
Mai rămîne o frunză într-un plop de lumină

Așa cum în cerul nostru veșnic rămîne
Plopul de aur al limbii române.

Cerbul magic

Frumosul cerb pe care noi
L-am vrut trofeu de vînătoare
Fără să știm că într-o zi
Prin carnea noastră-o să coboare,

Frumosul cerb ce l-au ochit
Numai în visuri braconierii,
Frumosul cerb văzut ades
Întins sub fulgerul durerii,

Frumosul cerb încoronat
Numai cu lacrimi se adapă
Și glonțul plînge vinovat
În fruntea lui ascunsă trapă...

El lasă noaptea prin cetăți
Pe lespezi urme aurite
Și se alină cei bolnavi
Căci boala-i trasă prin copite

Și-n cer se-aud albaștri sori,
Peste prăpăstii crește podul
Pe unde trece-ngîndurat
Frumosul cerb ca voievodul,

Frumosul cerb pe care noi
L-am vrut trofeu de vînătoare
Și care-n locul nostru bea
Adînca lacrimilor mare.

cornelia djigola

Septembrie

Mașină mașină septembrie
moleșeala oaselor și-a cărnii
în nopțile tale umede și reci

mașină mașină septembrie
goana și urma pașilor lui
prețuind în cumpăna echinocțiului
anii adunați cu grijă

mașină mașină septembrie
cearcănele încă verzi ale frunzelor
aruncate pe-obrazul îngălbenit de vreme

mașină mașină septembrie
piatra sinilor copți și
arsul lut al pîntecului nerodit
în nici-o primăvară

și fă-mă peste noapte, septembrie
vie în soare
bună de culeș

Poem

Nu ți-am putut dărui
o grădină luminată de aștri
sau rază de-atîta senzualitate
pictură necuprinsă a lui Bosch.

Dar m-am gîndit că niciodată
zodia scorpionului nu va mai fi
la fel de luminoasă cu mine și
zilele frumoase de noiembrie s-or sfîrși.

Nu ți-am putut dărui zorile
așa cum le-așteptasem o noapte
legănîndu-ne între coapsele dealurilor
părăsite din graba regăsirii noastre.

Dar mă întreb pînă-n zori
ce faci și mai ales pentru ce
îți trebuie atîta liniște în trup
de ai luat-o și pe-a mea cu tine ?

Păsări albe, păsări negre

Palma întinsă ca o aripă
se face piedestal de piatră
odihnei zborului promis...

Păsări albe, păsări negre
desprind de pe umerii înălțați
adevărate trepte ce duc nicăieri

Ochii, doar ochii-și păstrează lumina
verde a ferestrelor deschise către oriunde
în căutarea zborului pierdut...

Păsări albe, păsări negre
din tuș, sau din piatră
din cărbune sau lumină

Păsări albe, păsări negre
veșmînt abandonat aevea
de miri și mirese uitate
de lume.

Rugă

iartă-mă mamă
brațele-mi uscate
nu au puterea leagănului
ce ne-ai fost tu aevea.

iartă-mă mamă
pentru obrazul încercănat
de plînsul pruncilor
pierduți în lume.

iartă-mă mamă, dacă poți
și gîndește-te la liniștea
albă, curată a camerelor
adunată pentru tine
într-o surdă pocăință.

radio

Voci pentru eternitate

În fața geamului era cireșul. Iubitul cireș înghețat în iarnă. Și se zbătea creanga lui înmărmurită lovind geamul și chemîndu-te afară, teamă fiindu-i de singurătate. Și tu erai singur în casă așa cum el era singur afară. În ziua aceea n-ai fi dorit pe nimeni în preajmă, i-ai fi trimis pe cei dragi în casa de peste drum. Ai fi rămas numai tu, cu cireșul, despărțiți de tăișul ascuțit al geamului care, cu o severitate inconștientă separa două lumi ce s-ar fi dorit alături. Ce sînt gîndurile de mai sus ? Amintiri din viitor pe care le trăiesc cu ochii închiși. Sînt sigură că, odată, voi avea în fața geamului un cireș, într-o iarnă, înghețat și dornic de căldură. Sînt sigură că va fi o zi unică în care nu voi primi lîngă mine pe nici unul din cei dragi și voi rămîne numai eu cu mine, cu înserarea și cu zbaterea cireșului în iarnă. Voi spune că fac ce vreau și nu voi face nimic, înfiorată de liniștea peste care voi fi stăpînă absolută. Nici îndepărtata și mult lucitoarea Casiopee, constelație ce m-a fascinat întotdeauna, nu mă va abate de la hotărîrea mea de a rămîne cu obloanele trase peste noaptea înstelată din fereastră.

Numai **ele, glasurile** acelea ascultate cu evlavie, numai ele mă vor putea invada, copleși, ului, vor aduce după ele întreaga personalitate a celor ce le-au purtat. Namai ele, **glasurile,** vor avea puterea să-mi tulbure liniștea. Și ele intră pe ușă, pe fereastră, pe hornul casei, ele intră în casa mea și acum, în fiecare simbătă, ele vin și alungă cu forța lor tot răul ce mi s-ar putea întîmpla. Și atunci **ei** sînt cu mine aici, aproape de mine, aproape de tot și mă învață uneori și alteori recită sau dau răspunsuri la întrebări, răspunsuri din care avem atîtea de învățat...

Nimic mai grav și mai curat decît să-l auzi pe însuși George Bacovia, să-l asculți pe Lucian Blaga recitînd, să fie aproape de sufletul tău tremurător Emil Botta...

Cu cîtă „cuminție" ascult lecția lui George Călinescu sau a lui Vladimir Streinu, a lui Mihail Sadoveanu sau profesiunea de credință a lui Ion Agârbiceanu !

Găsesc, după părerea mea, că cea mai tulburătoare emisiune literară (tocmai prin gradul înalt de emoție pe care-l transmite) a radioului este **Fonoteca de aur.** Spun „cea mai tulburătoare" fiindcă datorită acestei emisiuni (redactată și condusă cu atîta pricepere de Iulius Țundrea) sîntem, aș spune, în contact direct cu marile personalități artistice ale neamului nostru. După-amiaza de simbătă este, cel puțin pentru mine, de fiecare dată, o sărbătoare. Și caut să rămîn întotdeauna singură cu acele tulburătoare voci pentru eternitate.

Ioana Diaconescu

plastică

Patru sculptori tineri

Nu arareori sculptorii experimentează în lucrările de mai mici dimensiuni — cu excepția cazului cînd acestea sînt destinate a avea o funcție pur decorativă, ilustrativă sau simbolică — forme apte ca printr-o mărire la scară să nu își piardă o calitate intrinsecă, aceea a monumentalității, în stare să le confere prestigiu, reprezentativitate, capacitate de polarizare a atenției. A atribui unui obiect de mici dimensiuni virtuțile unui model înseamnă în fond în sculptură, a demonstra că în „conflictul" cu materia poți ieși învingător, îi poți „smulge" acele forme despre care acum cîteva secole cel mai mare coleg al tuturor celor ce utilizează dalta și ciocanul în scopuri artistice spunea că ele oricum preexistă oricărui concept al creatorului. A formula de la toți cei ce practică sculptura mică — indiferent de modalitățile de exprimare proprii fiecăruia — minima exigență de a conferi calități de model lucrărilor înseamnă în fond a îndemna la respectarea acelui spirit de continuitate ce a conferit noblețea unei arte pentru proiectarea căreia echilibrul, armonia și proporția sînt și rămîn obligatorii în ciuda încercărilor disperate, din ultimele decenii, de a le nega sau, în cel mai fericit caz, minimaliza.

Privite dintr-o asemenea perspectivă lucrările din expoziția *Fleissig-Cimpeanu—Bențe—Istudor* (Galeria „Orizont") ni se par a vădi o căutare în domeniul formelor care poate fi fertilă pentru precizarea evoluției fiecăruia, prin mijloace proprii, pe drumul înțelegerii sculpturii ca artă al cărui principal obiectiv este, pînă la urmă și la urmă, să reprezinte și să simbolizeze.

Fleissig prezintă o suită de lucrări în piatră în care volumele sînt șlefuite cu migală, evidentă fiind dorința de a nu elimina, în ciuda epurării tuturor elementelor strict figurative, posibilitatea sugerării unor corespondențe. Claritatea și eleganța compoziției sînt rodul unei reflecții mature asupra sensului formei. Sculpturile sale au forță și masivitate fără a fi greoaie.

Cimpeanu încearcă să atribuie micilor sale forme în lemn acea prestanță fără de care lucrarea de artă se transformă în simplu obiect ce interesează strict din punctul de vedere al funcției. Două mici posibile *Victorii* (temă ce îl preocupă și pe colegul său), executate cu siguranță prin simplificarea maximă a planurilor, ne fac să ne gîndim că o confruntare cu dimensiuni mai mari ar fi fertilă pentru sculptor.

Pentru *Bențe* mai important este se pare la ora actuală efectul degajat de obiect. El gîndește în termeni scenografici și pe ansambluri, ca atare lucrările lui trebuie considerate în funcție de spațiul în care sînt plasate. Cel dintr-o galerie nu este cel mai potrivit. Ceea ce ni se prezintă poate fi caracterizat momentan ca un joc agreabil.

În fine, *Istudor* încearcă prin modelele sale în gips o definire a operei de artă ca participatoare la ambianță și creatoare de ambianță. Cel puțin așa lasă să se înțeleagă proiectul de compoziție monumentală (cu scări) care ca idee trebuie luat în considerare căci mărturisește o preocupare serioasă de a trece dincolo de schemele consacrate în domeniu.

Grigore Arbore

muzică

Mirificele instrumente ale muzicii

Mai cu seamă la Johann Sebastian Bach se observă o contradicție în tratarea instrumentelor muzicale. Unele lucrări le anvizajează ca pe simple, abstracte, producătoare de sunete. Aici, în tradiția purismului renascentist, ele pot cînta orice le permite registrul, fraze nelegate în vreun fel de structura obiectului emitent, ci avînd a răspunde doar în fața propriilor lor meandre intervalice. De aceea, în ultimă instanță, Bach nici nu mai notează instrumentele, ci doar liniile melodice. Ceea ce foarte puțini compozitori au reușit să facă este însă de a-și schimba foarte dezinvolt estetica, sau mai bine zis, de a avea două puncte de vedere diferite și simultane. Bach izbutea să fie și un virtuos al mutatiilor, chiar cînd era vorba de stil. Așadar Bach poate privi instrumentele și în alt mod, ca interlocutori familiari, mai ales în muzica de cameră, ca pe minunate obiecte al căror specific sonor trebuie eshibat. Este invenția instrumentalismului baroc, italian și englez, mai cu seamă, la care Bach își pleca adesea urechea, coborînd din sferele înalte ale radicalismului cultural.

Așa cum **Arta Fugii** este încununarea abstractizării, **Concertele Brandenburgice** sînt splendida expoziție de „gadget-uri" instrumentale. Muzică de ocazie, ele prilejuiesc incursiunea în concret, material, plăcere sonoră, a genului ascetic care își oxigena în permanență gîndirea cu seva practicii ce-i era într-un fel antinomică, consubstantială. Bach saradistul canoanelor era totodată și Bach teatralul oratoriilor și Bach conversativul Brandenburgicelor. O superioară înțelegere a viitorului muzicii, tot mai mult laicizată, insoțitoare fidelă a căminului tihnit al aristocrației germane, prezidează această aventură bachiană în lumea frumosului contingent. Și, paradoxal, Henry Moore susține, pentru artele plastice, că barocul înseamnă sistarea dialogului dintre creator și materialul său, pentru muzică, și mai ales pentru Bach, barocul pare tocmai să inițieze schimbul de idei dintre compozitor și obiectul muzical manevrat.

Sîntem datori dirijorului Ludovic Baci de a fi putut reaudia într-o singură seară toate cele șase Concerte Brandenburgice, alcătuind un viu „tratat de instrumentație", cum spunea criticul Iosif Sava, totodată unul dintre protagoniștii serii, la clavecin. Acest maraton interpretativ s-a mai sprijinit pe solistica de înaltă clasă a violoniștei Gyöngyver Ercse Bacs, a flautistului Ilie Macovei, a corniștilor Ion Rațiu și Nicolae Dosa.

Ideea integralelor poate fi uneori binevenită, alteori nu. În cazul Concertelor Brandenburgice ni se pare singura modalitate de a sesiza toată amploarea și tot spiritul întreprinderii. Bach scrie violonistic pentru vioară, clavecinistic pentru clavecin, trompetistic pentru trompetă. Aceste secvente specifice se înlănțuie uneori abrupt, dînd un spiritual colaj stilistic, atitudine estetică ce va fi dusă pînă la paradox în secolul nostru de Igor Stravinski, într-una din perioadele sale de creație.

Revenind la concertul formației **Musica Rediviva**, trebuie să recunoastem că, din nou, datorăm una dintre serile enciclopedice ale stagiunii bucurestene acestui ansamblu de elită si dirijorului lui, Ludovic Baci.

Costin Cazaban

CONTEMPORANII NOȘTRI

Permanențe în poezia lui Virgil Teodorescu

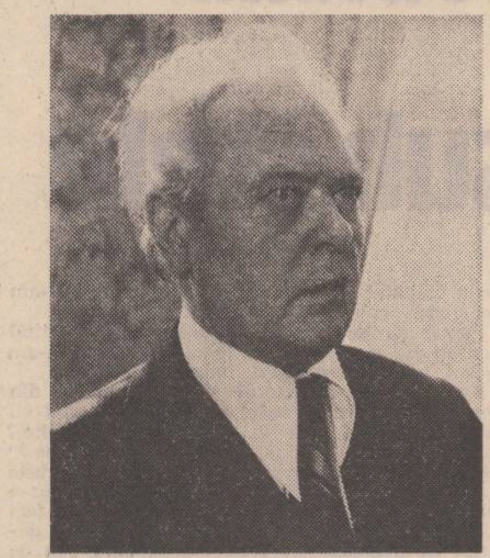

Poezia își creează un univers propriu. Termenul de „univers" nu trebuie înțeles numai în accepția sa secundă, de proiecție vizionară, de constelație semantică, ci în cel mai concret din înțelesurile sale: lume nemijlocit accesibilă. Dificultatea receptării poetice își are originea în diferitele raporturi (înțelese prin referire la realitatea contingentă) pe care textul liric le instituie între termenii care alcătuiesc universul său. Dificultatea crește atunci cînd legea textului impune constituirea unui spațiu haotic, a cărui noimă esențială este tocmai abaterea de la normalitate, atingerea unei entropii maxime.

Este și cazul liricii lui Virgil Teodorescu, care proiectează un univers în destrămare, compus din fragmente de corpuri aflate într-o permanentă și distrugătoare interacțiune. Nu știu dacă, parcurgînd poeziile sale, poate fi găsită vreo metaforă sau vreun simbol predominant, în jurul cărora să fie axate toate celelalte imagini. Din contra, chiar și acei termeni poetici care revin mai frecvent (oglinzile, copacul, marea, lampa, umbra etc.) sînt așezați în contexte atît de diferite, încît cea mai sumară încercare de a schița un cîmp definit de înțelesuri este, în mod evident, sortită eșecului. Al sentimentului că la fiecare nouă poezie poetul își recreează (pentru a cita oară ?) întreg universul. Gestul este în egală măsură sisific și demiurgic. Căci, în acest spațiu unde totul palpită, se zvîrcolește, suferă și se preschimbă, singura realitate covîrșitoare este aceea a permanentului ciclu al ipostazelor. Nu vom întîlni aici obiecte sau ființe întregi, căci însăși posibilitatea existenței lor este pusă sub semnul îndoielii. Ne vom ciocni însă de fragmente, resturi, cioturi amputate. E o vîltoare de puteri care rupe și îndoaie, anihilează formele, mută contururile. Nu corpurile, ci un cîmp nestăvilit de forțe umple universul poetic al lui Virgil Teodorescu: „Seara auzi prin lucruri centaurul cum umblă / Să rupă ca pe-o frunză conturul lor stricat..." **(Seara auzi prin lucruri centaurul)** sau: „Oglindă ruptă-n două de vînt într-o cîmpie / pe care un tren de marfă destramă peisajul..." **(Copac frumos)**. Lumea aceasta nu este bîntuită de stihii, căci marile latențe stau ascunse, zăvorite într-un somn apăsător: „Treceau păstorii de apă pe cîmpul foarte dur / spre iezerele care secaseră de mult / cu degete fluide și mirate / ei dibuiau prin aerul sărat / Ca pe un cearcăn greu de somn / izvorul". **(Cearcăn)**. Nu forțe ordonate, creatoare de echilibru mișcă acest univers. E ca și cum toate legile interacțiunii dintre lucruri ar înceta și acestea, rămînînd purtate de un rest inerțic de mișcare, ar începe să se înfrunte și să se ciocnească haotic: „Cele mai banale rămășițe ale materiei, cele mai ignare, mai încăpățînate, mai abjecte materiale... devin imagini tulburătoare, apariții inegalabile, fantasme concrete ale prezenței noastre în lume. Aceste obiecte care se regăsesc în propria lor emoție, într-o perfectă libertate a formei, în vîrtejul violentei spontaneități centrifugale, aceste obiecte speriate redate vederii ne relevă **Imaginea** în puritatea ei infinită și totodată minunea ovoidală a existenței, ca rezultat al mișcării ideale." **(Nostalgia izvorului negru)**. În dimensiunea sa cotidiană, în raporturile sale cu celelalte lucruri, obiectul își pierde puritatea sa originală. El trebuie eliberat de sub cătușele interacțiunilor banale, trebuie pus în situația de a se manifesta ca el însuși, pentru a-i face evidentă esența sa primordială.

Poezia este evadarea din banal, o evadare pe care doar ea o poate realiza: „Hai să ieșim și noi din noi / prin ușa asta zugrăvită pe tremele de aer rece / prin ușa zugrăvită de zborul diafan pe care / abia dacă-l zăresc poeții" **(De la început)**. Tot așa cum lucrurile tind către esența lor supremă, prin poezie, eul poetului este atras de fața ascunsă a sinelui său: „...în timpul istovitorului voiaj / spre ideala mea figură" **(Ultimele trepte)**.

Poarta poeziei este (și doar aparent paradoxal) acea operație a gîndirii prin care se instituie și se afirmă cele mai certe adevăruri: judecata existențială. Căci atunci cînd cel de al doilea termen al ei nu conține unul din atributele primului, întreaga construcție logică se prăbușește în poezie (sau în sofism). Iată cîteva asemenea afirmații, cu aparentă greutate ontologică, dar care instituie de fapt un univers poetic: „Părul tău e lampa acestei spelunci / Clătinindu-se mă lasă în umbră /..." **(Castelană înecată)**; „Și umbra e un orb acoperit de răni / ..." **(Poți călători zile nesfîrșite)**; „...brațele tale de languste sînt somnolențele umărului..." **(Ceea ce atingi)**; „Femeile mai toate erau fîntîni fragile..." **(Colanul de ferestre)** etc. Exemplele pot fi înmulțite, căci procedeul amintit stă la baza majorității poemelor lui Virgil Teodorescu.

Universul său poetic se construiește prin afirmări succesive ale unor relații imposibile, care descătușează obiectul din contextele sale normale, pentru a instaura noi structuri. Decurgînd din acest procedeu și întărindu-l totodată este și comparația (unind desigur categorii disparate ale realului): „Lăsați să treacă noaptea peste meninge / Ca o mînă de pluș, ca o dulce rezervă **(Metodă)**; „...adorația lemnului se răsfrînge limpede / în apă / ca o luciolă prăbușită / ca o căprioară speriată / ca o eclipsă de lună..." **(Revers)**; „Se îndepărtează de noi copilul / ... se îndepărtează ca un mesteacăn ciuruit de un stol de vrăbii" **(Sacrificii inutile)**. Poezia apare ca o suită inepuizabilă de pseudo-afirmații existențiale și comparații întăritoare, care au ca scop scoaterea obiectului din circuitul său uzual, și introducerea lui într-o structură nouă, în care să-și poată releva esența sa. Și cum noul context poate, la rîndul său, să umbrească puritatea obiectului, el este distrus imediat după afirmarea sa, pentru instaurarea altuia.

Închizînd volumul **Poezie neîntreruptă** (B.P.T., Ed. „Minerva", 1976) și răsfoind ultima apariție editorială **(„Ancore lucii"**, Ed. „Eminescu", 1977) a poetului redescoperim același univers proteic, măcinat de propria-i devenire. Existentul pare a sta sub zodia trecătorului, căci nu numai „moartea este efemeră" ci și „Poemul are margini de aer de tăcere / de apă, de mișcare și de foc / vocale adunate la un loc / de respirarea clipei efemere" **(Escale)**. Pe traiectul acestui circuit al aparențelor, în eterna căutare a purității ascunse, totul se relativizează și se transformă. În acest teritoriu liric nu trebuie căutate sensuri secunde, viziuni transcendente: cuvîntul își este suficient sieși. Anihilînd orice denotație, lăsîndu-se în halucinanta horă a echivalențelor nestrunite, el își instituie un spațiu propriu, a cărui dimensiune semantică este dată de semnificația momentană și contextuală. Privită din această perspectivă, lirica lui Virgil Teodorescu poate fi comparată cu sclipirile apei în bătaia soarelui, fiecare străfulgerare, puritate efemeră, e rodul întîlnirilor de o clipă dintre real și ireal. În veșnică preschimbare ele sînt universuri trecătoare, răsfrîngeri inalterate, umbră a esențelor: „Matricea visului în noi răsfrînt / Izvorul vieții care a început / Cînd viitorul mai era trecut / Și umbra nu fusese culeasă de pămînt." **(Palid trandafir)**.

Mihai Coman

PROFIL

Drumul spre clarificare

Cunoscută și prin comentariile critice de o netă orientare modernă în metodologiile pluraliste ale disciplinei, publicate în ultimii ani mai ales în revista „Luceafărul", Doina Uricariu a tipărit pînă acum două volume de versuri care prin stil, problematică și viziune pot face obiectul unei schițe de portret, chiar dacă portretul, mărturisim, nu ne mai interesează pictat (ori sculptat ?) după canoanele academice, ci îl preferăm, de pildă, în reprezentare grafică a unui semn de întrebare. Căci, așa cum unele cărți copleșesc prin vehemența întrebării importanța răspunsului, există poeți pentru care tăcerea este mai elocventă decît vorbirea, deși această tăcere, ca manifestare a absenței oricărui obstacol în calea contactului nostru nemijlocit cu lumea, se realizează prin mijlocirea cuvîntului. Cînd Lucian Blaga dorea să fie „mut ca o lebădă" el exprima tocmai acest adevăr profund resimțit de toți marii poeți ai epocii noastre care, asemenea stelelor negre născute din concentrarea unor colosale mase gravifice nu mai emit, nu le mai scapă nimic în afara cîmpului lor autarhic, ci absorb totul, cucerind, nu prin semnale hoinărind de colo-colo, ci printr-o inexorabilă energie centripetă; energie a verbului care nu se face praf și pulbere la prima suflare, la prima lectură.

Așa stînd lucrurile în perspectiva lor ipotetică, o perspectivă desigur, la fel de voluntară (nu arbitrară !) ca oricare alta, vom spune că primul volum al Doinei Uricariu, *Vindecările* (editura „Cartea Românească" 1976) este, structural, mai interesant sub aspectul său morfologic, iar al doilea, *Jugastru sfiala* (editura „Eminescu" 1977) sub aspect sintactic. Dintr-un punct de vedere al problematicii, al simbolicii existențiale, evoluția de la prima la a doua carte este aceea de la simțul văzului la acela al tactilului, de la individuația prin detașarea de lucruri cu instrumentul ordonator și analitic al ochiului la tentativa de comuniune a eului cu alteritatea într-o sinteză realizată cu gesturile muzicale, comprehensive și mîngîietoare ale sorei. Ca o notă comună a celor două trepte evolutive (căci există o evoluție) ale poetei, vom observa egalitatea, aproape neutralitatea regimului ierarhic al emisiei verbale, în sensul că impactul și ruptura între sintagme nu sînt trăite ca drame explozive ale textului, materia verbală nu face salturi, nu cunoaște fragmente umile sau privilegiate.

Vindecările (mai este nevoie să o spunem ?) ar tinde să exprime în esență tendința noastră de a resimți necunoscutul ca pe o boală și deci necesitatea de a o învinge prin cunoașterea, prin numirea, prin fixarea, prin punerea unui diagnostic formalizat în cuvînt. Dar, dacă în practica taumaturgică medicală punerea diagnosticului echivalează (cum grano salis !) cu o vindecare pe jumătate, numirea energiilor latente, necunoscute ale sufletului înseamnă deja naștere și desăvîrșire a eului, ceea ce se ia în posesie prin expresia lirică devine însuși statutul nostru ontologic, orgoliul și speranța omului într-o cunoaștere infinită, așadar o vindecare totală fiind posibilă la infinit. Exorcizarea elementelor naturale și hibrizilor artificiali prin cuvînt conține, pînă la urmă, și o intenționalitate a redempțiunii deși, după cum vom vedea, încă insuficient organizată într-o sinteză intimă, încă pîndită de tot soiul de asociații întîmplătoare: „Ce straniu privesc dintr-odată casele / cînd numești cu numele lor naufragii / măști străvezii de meduză în palmă // în apa ce se scurge pe ziduri / mai tremură golașe punți de vas / imense flori de apă în ecouri / din umbra lor sărată au rămas". Cu toate acestea (printre „toate acestea" trebuie remarcată și stîngăcia versurilor !), deși cuvîntul este abstracțiune totalizantă a unei realități considerată ca secundă, formula posesiunii, a luării în stăpînire prin discurs liric impune o formă, iar această formă poeta o găsește în calitatea vizuală ca semn al izbăvirii (și care, de fapt, nu e !), ca punct fix în curgerea nesfîrșită a lucrurilor: „Pentru cel fără ochi nu se află pace / înțelepciunea îi stă vămuită / întrupate vinele caută înțeleptul / Mierea e limpezită..." *(Văzul și nevăzul)*. Ochiul, văzul, privirea, lumina etc., adică tot ceea ce ține de contemplarea suprafețelor determină o nivelare a discursului prin egalitatea tonului enunțiativ în care toate sintagmele, contrastele și pulsiunile dilematice se aliniază în penumbra unei paradigme abia întrezărite; astfel că, în absența unei note dominante, fiecare vers trimite la alt sistem de referință, fragmentele se refuză între ele aproape ca în tehnica suprarealistă, dar fără să se închine la idolul acesteia ipostaziat în „frumusețea convulsivă".

Cît de interesante ar putea fi ipotezele fulgurante avansate în volumul de debut al Doinei Uricariu, un fel de joacă, fie ea și serioasă, cu arta combinatorie a ideilor demne de meditație ca și cum ar fi vorba de feeria capricioasă a cuburilor colorate, se observă mai clar în recenta sa carte, *Jugastru sfiala*, unde morfologia imaginilor, asociațiilor aleatorice, se transformă, iau conturul ferm al unei sintaxe coerente prin eliminare, selecție și desfășurare progresivă, omogenă a unui model axiomatic. Dacă ne putem îngădui o parafrază, poeta nu se mai duce la cuvinte cu biciul, capacitatea de înțelegere prin sfială este acum marele bun cîștigat împotriva unei atitudini dacă nu trufașe, cel puțin detașate, indiferente față de materia lexicală. Limbajul nu mai este tratat ca slugă obedientă și instrument neutru întru realizarea unui scop care-l transcende, ci el devine materie și formă, obiect și subiect cu legi proprii de autocunoaștere și autoregenerare anunțînd, proclamînd vîrsta aurorală a ființei ca refuz al coborîrii în reificare și rutină: „Deprinderea roade urzeala cuvintelor / spun „soare de aur" cînd aș vrea să numesc / întunericul ce în mine coboară tămăduitor și firav / cînd ochii întîi îi deschid și o rază se așează în mine / împodobindu-mi înlăuntru trupul, smălțuindu-l / căldura se adună în mine venind de afară / buchet împrăștiat" *(Împotriva deprinderii)*.

Obsesia (obsesia ? cînd totul se enunță cu atîta grație și mansuetudine !) taumaturgică, orfică a cuvîntului trece și în volumul de față, dar ea nu se mai pulverizează ca cioburile de sticlă colorată în cele patru puncte cardinale, ci se organizează lent și sigur, se desăvîrșește ca un prunc în pîntecele matern pînă cînd îi vine sorocul să vadă lumina soarelui: „Să nu clatini, să nu atingi / nici-o vălmășeală, mai ales nici o tristețe / așteptîndu-l să se ivească / din singurul alb mușuroi, / crește, aerul îi face loc în preajmă, îl încuviințează / pîntecul se surpă născîndu-l / iată-l asurzitor strigă în noi" *(Singurul alb mușuroi)*. Varietatea lexicală cam pestriță din *Vindecările* a suferit în al doilea volum al Doinei Uricariu o reducție hotărîtă spre o unitate de viziune și stil caracterizate prin echilibrul și ordinea construcției vizibile cu temelia în misterul ființei, al actelor vitale, nu în obscuritatea întîmplătoare a asociațiilor. Discursul liric se desfășoară ca un murmur egal măsurînd ordinea temporală fără să fie întrerupt nici de strigăte de deznădejde, nici de chiote de bucurie, căci se simte puternic, stăpîn și slujitor al lucrurilor.

Ordonarea imaginilor într-o structură din care pot să plece toate sensurile în toate direcțiile — iată efectul de „limpezire" a textului lăsat în libertatea dubito-ului existențial autentic prin decizia și fermitatea conturelor unei problematici, altfel, supusă unei infinități de soluții ca însăși infinitatea cunoașterii lirice.

Dan Laurențiu

Adevăr și fantezie

Urmare din pag. 1

a fost înlăturat de la catedră (mai tîrziu și de la Academie), și 1961, anul morții, deci nu chiar „deceniul și jumătate" incriminat. Așa cum am arătat într-o notă la studiul **Lucian Blaga și conștiința filosofică** („Viața românească" nr. 3/1974), într-o convorbire avută cu poetul în iunie 1947 acesta-mi spunea că are mai multe lucrări gata pentru tipar: un volum autobiografic, piesa **Anton Pann**, o antologie de poezie universală și trei lucrări de filosofie: **Despre conștiința filosofică, Aspecte antropologice** și **Ființa istorică**. Cu alt prilej îmi amintise de culegerea primelor texte, despre antologia de poezie populară și despre aforismele nepublicate. Nu mă pot însă baza în combaterea fanteziilor lui Bazil Gruia pe convorbirea amintită. Memoria poate înșela pe oricine nu numai pe polemistul de la Ocna Mureș, dacă afirmațiile acestuia se bazează pe o mărturisire a lui Blaga sau pe alte mărturii încă necunoscute. Amintirile dacă nu sînt confirmate de documente trebuie utilizate cu prudență. Numai că în ceea ce privește afirmațiile lui Blaga din convorbirea avută, documentele există și se pot controla.

Iată ce desprindem din **Cuvîntul înainte** la **Hronicul și cîntecul vîrstelor** (Ed. tineretului, 1965) semnat de George Ivașcu: „Dintre scrierile postume ale lui Lucian Blaga caietul intitulat **Hronicul și cîntecul vîrstelor**, datat 1946 este desigur cel mai interesant pentru istoricul și criticul literar" (p. V).

Piesa **Anton Pann** „a fost elaborată în 1945", după **Nota asupra ediției** la volumul **Teatru** (Ed. Minerva, 1970), îngrijit de Eugen Todoran, afirmație confirmată de **Opere V** (Minerva, 1976): „manuscrisul primei redactări este elaborat la începutul verii 1945", pe prima pagină a caietului cu cea de-a doua redactare fiind scris: **„Anton Pann**, piesă în trei acte, Sibiu, 1945" (p. 486).

Volumul **Despre conștiința filosofică** (Ed. Facla, 1974) s-a publicat după textul litografiat în 1947, fiind inițial un curs pe care Lucian Blaga l-a ținut în anul școlar 1946/47, după cum rezultă din **Nota asupra ediției**. Trebuie să fi fost scris cel mai tîrziu în vara anului 1946. Celălalt volum, **Aspecte antropologice** (Facla, 1976) a fost litografiat în 1948, fiind textul pregătit pentru tipar al cursului ținut în anul 1947/48. Dar dintr-o notă a lui Blaga se desprinde că a fost elaborat în timpul războiului: „Ampla literatură de specialitate în legătură cu problema primitivismelor umane se găsește larg dezbătută în studiul de mari proporții **„Der Mensch"** de Arnold Gehlen (1940), care în condițiile precare de informare și de cercetări științifice ale anilor de război ne-a fost și nouă de un deosebit folos" (p. 93 nota).

Ființa istorică, volumul ce încheie sistemul lui Blaga, în general, și **Trilogia cosmologică**, în special, a apărut în 1977 la Editura „Dacia" îngrijit și postfațat de Tudor Cătineanu. „Lucrarea, scrie acesta, — ne informează Dorli Blaga Bugnariu — a fost elaborată în perioada 1943—1959. Primele patru capitole au fost publicate de autor în cîteva numere ale revistei „Saeculum" (1943). Probabil că lucrarea a fost proiectată în linii mari încă în acel an" (p. 244). În realitate, lucrarea a fost proiectată ceva mai înainte, deoarece Blaga a ținut un curs de filosofia istoriei în 1942/43, iar din **Prefața** la **Diferențialele divine** (1940) aflăm ca prim titlu al proiectatei **Trilogii pragmatice**: **„Ființa istorică** (în lucrare)" (p. 6). Ceea ce înseamnă că problema îl preocupa pe Blaga încă înainte de 1940. Toate aceste date precum și dactilograma consultată de noi, ce poartă data ultimei revizii, 18 mai 1960, ne îndreptățesc să afirmăm că lucrarea era parțial încheiată în 1943, probabil în întregime în 1947, dar întrucît Blaga a lucrat la ea și mai tîrziu reținem și data ultimei lecturi, 1960.

Ideea unei Antologii de poezie universală este destul de veche dacă ne orientăm după cuvintele lui Blaga: „Cele mai multe dintre tălmăcirile adunate în culegerea de față s-au alcătuit, cu scurte sau mari întreruperi, în cursul anilor, începînd cam din 1943" **(În loc de prefață** la **Din lirica universală**, EPL, 1957). Din notele la **Opere III**, unde se retipărește textul, rezultă că tălmăcirile din Esenin au fost publicate încă în noiembrie 1928 în revista „Gîndirea". Cît privește cele din Hölderlin, acestea au apărut în „Saeculum" nr. 4 din august 1943, la împlinirea a o sută de ani de la moartea poetului.

Culegerea primelor texte, **Zări și etape** (EPL 1968) este datată precis de poet în **Prefață**: „Sibiu, 25 dec. 1945". Trebuie să spunem cu acest prilej că Blaga n-a venit la Cluj îndată ce Universitatea refugiată la Sibiu s-a întors la locul ei. A rămas acolo în concediu medical, iar catedra i-a fost suplinită de către Const. Sudețeanu, profesorul de sociologie, care ne-a vorbit după volumul lui Tudor Vianu, **Filosofia culturii** (1944, Publicom). Blaga și-a reluat activitatea abia în toamna anului 1946. Cît despre **Antologia de poezie populară** (EPL, 1966) cît de veche este preocuparea lui Blaga rezultă din nota 127: „Descîntec popular comunicat de un student de la seminarul de Filosofia culturii în 1939".

În legătură cu aforismele, publicarea volumului **Elanul insulei** (Dacia, 1977) lămurește, chiar dacă parțial, lucrurile. Se retipăresc cele peste 340 aforisme din **Discobolul** (Publicom, 1945), după care urmează o altă culegere **Elanul insulei** „pregătită pentru tipar de către Blaga în 1946", cuprinzînd 320 însemnări și aforisme, parțial publicate în „Revista Fundațiilor" și culegerea „Agora" (1947). Apoi alte 70 definitivate de Blaga (secțiunea **Însemnări și aforisme**), fără ca **Nota asupra ediției** să specifice data redactării. Ultima parte, **Din duhul eresului**, cu 461 aforisme, „reprezintă o selecție largă, dintr-un mare număr de aforisme dictate de Blaga în ultimii ani ai vieții" (p. 26).

Iată deci roadele perioadei 1940—1946, la care adăugăm și cei doi ani de relativă liniște pe care poetul i-a avut pînă în toamna anului 1948: **Despre gîndirea magică** (Editura Fundațiilor, 1941), **Religie și spirit** (Dacia Traiană, Sibiu, 1942), **Opera dramatică**, 2 vol. (Dacia Traiană, Sibiu, 1942), **Poezii**, ediție definitivă (Fundații, 1942), **Știință și creație** (Dacia Traiană, 1942), **Trilogia cunoașterii** (Fundații, 1943), **Nebănuitele trepte** (Dacia Traiană, 1943), revista

Desen de Lucia Ioan

„Saeculum" ce apare doi ani (1943—1944), **Arca lui Noe** (Dacia Traiană, 1944), **Trilogia culturii** (Fundații, 1944), **Anton Pann** (1945, premiera în 31 oct. 1964 la Teatrul de Stat din Timișoara, publicată de revista „Teatru" în aprilie 1965 și în volum în 1970), **Discobolul**, aforisme și însemnări (Publicom, 1945), **Zări și etape** (1945, tipărită la EPL în 1968), **Elanul insulei** (1946 în volumul de la Dacia din 1977), **Trilogia valorilor** (Fundații, 1946), **Hronicul și cîntecul vîrstelor** (1946, tipărit de Ed. Tineretului în 1965), **Despre conștiința filosofică** (1946, litografiat în 1947, tipărit la „Facla" în 1974), **Aspecte antropologice** (1947, litografiat în 1948, tipărit la „Facla" în 1976).

Începînd cu anul 1949 existența lui Lucian Blaga ia un alt curs, fiind obligat să fiseze cărți, reviste, ziare. De această perioadă ține, după cum afirmă Bazil Gruia, **Gîndirea românească din Transilvania în secolul al XVIII-lea**, dar să urmărim și situația acestui volum, așa cum rezultă din **Prefața** publicată de George Ivașcu în 1966, cînd a apărut la Ed. științifică. Deși „încheiată în 1950, reprezintă o preocupare mai veche a autorului. După știința noastră ea datează cel puțin din anii 1942—43". Prefațatorul îi ceruse lui Blaga un articol pentru revista „Vremea", **Școala ardeleană latinistă**, care a și apărut în nr. 726 din 28 nov. 1943. Și după părerea lui George Ivașcu, care a verificat textele, rezultă că ultima versiune „dezvoltă și încadrează printr-o nouă metodă mai toate observațiile de bază formulate încă în 1943" (p. 6). Volumul s-a tipărit la cinci ani după moartea poetului și nu în timpul vieții acestuia, cum afirmă Bazil Gruia.

Dar Blaga a elaborat și alte studii care i-au scăpat lui Bazil Gruia în focul polemicii: **Experimentul și spiritul matematic** (Editura științifică, 1969) care, aflăm din **Nota redacției**, „a fost scris de Lucian Blaga în perioada anilor 1949—1953". Blaga ne vorbise despre aplicarea factorilor stilistici în domeniul matematicii încă din 1943 într-o memorabilă lecție de deschidere. Dar dacă manuscrisul arată data 1949, lucru ce urmează să fie verificat, trebuie să ne oprim la ea. În „testamentul filosofic" al lui Blaga, din august 1960, titlul figurează ca „supliment" la **Trilogia cunoașterii**.

Tot acestei perioade îi aparțin și „fișele" pe care Bazil Gruia le-ar dori publicate, fără să știe că au fost parțial tipărite în volumul colectiv **Românii în periodicele germane din Transilvania 1778—1840** (1977) și traducerile cunoscute: **Din lirica engleză** (Univers 1970), din Goethe și Lessing, **Faust** (1955), **Nathan Înțeleptul** (1956) și **Opere alese** (1958).

Să vedem care este situația poeziilor, lucru din cele mai complicate. De menționat faptul că din septembrie 1947 cînd a apărut în **„Revista Fundațiilor"** poema **Octombrie**, pînă în mai 1960 cînd revista „Steaua" îi tipărește poema **Sapă, frate, sapă, sapă**, Lucian Blaga a fost lipsit de posibilitatea publicării poeziilor sale. Era de așteptat ca volumul **Opere II** care include poemele postume să lămurească situația. Bănuim însă că poeziile nefiind datate de autor situarea lor în timp este foarte greu de făcut. Totuși, după ultimul volum antum, **Nebănuitele trepte**, în dactilograma lui Blaga, după care se publică poeziile, urmează un ciclu de 31 poeme, **Vîrsta de fier (1940—1944)**. Ce a scris între 1944—1948 se va putea afla, eventual, după cercetarea manuscriselor de către un specialist.

Situația din **Opere II** este în continuare următoarea: **Corăbii cu cenușă** (54 poeme), **Cîntecul focului** (66), **Ce aude unicornul** (48), **Mirabila sămînță** (38) și **Addenda** (21 poeme). Doar ciclul **Mirabila sămînță** se specifică a fi scris între 1959—1960. Din primul și al doilea ciclu însă au apărut mai multe poeme în revistele vremii: **Cîinele din Pompei, Întîlniri, Brindușile, Oedip în fața Sfinxului, Ziua a șaptea** și **Octombrie**, în **Claviaturi**, respectiv „Revista Fundațiilor" (1947). Putem presupune deci că măcar ciclul **Corăbii cu cenușă** este scris în perioada 1944—1948, dacă nu și următorul.

Iată deci lucrările elaborate de Blaga în ultima parte a vieții: parțial **Ființa istorică** (1940—1959, Editura Dacia, 1977), parțial **Din lirica universală** (1928—1956, ultimul an fiind acela al apariției la EPL), parțial **Antologia de poezie populară** (1939—1954, tipărită de EPL în 1966), **Gîndirea românească din Transilvania în secolul al XVIII-lea** (1942—1950, apărută abia în 1966), **Experimentul și spiritul matematic** (1949—1953, publicat de Editura științifică în 1969), **Din lirica engleză** (Univers 1970), **Faust** de Goethe (1955), **Opere I—II** de Lessing (1958), peste 500 aforisme (cea mai mare parte în **Elanul insulei**, Dacia 1977) și un număr nedeterminat de poeme, aproximativ 160 **(Opere II**, Minerva, 1974).

Revenind la afirmația lui Bazil Gruia lăsăm cititorul, comparînd listele lucrărilor, să aprecieze care perioadă a fost mai fecundă. Cu specificarea că între 1949—1960 Blaga se afla în plină maturitate și putere de creație. Mai mult, deși intenționase să scrie o **Trilogie pragmatică** (în care-și afla locul și o **Etică**, din cîte am înțeles din spusele gînditorului și din corespondența purtată cu Gh. Iftimie), a renunțat la proiect, încheind **Trilogia cosmologică** cu **Ființa istorică**. Cauzele ? Le știe și Bazil Gruia ca și noi, deoarece le amintește în articolul său: „a fost nevoit să suporte reprimada acelor animozități personaliste (sic). Nu contestă nimeni ajutorul ce i s-a dat de către unii cu vederi mai largi decît cei ce urmăreau să-l scoată pe poet din viața literară, tentativă reușită de vreme ce Blaga nu a publicat în acea perioadă (1949—1961) nici un volum original.

Iată deci „adevărul" pe care avocatul Bazil Gruia îl cunoaște mai puțin decît ne-am fi așteptat de la un apropiat al poetului cum se pretinde. Și fără să ne amestecăm într-o problemă ce ține totuși și de istoria literară, între un roman unde Blaga este denigrat și **Caloianul**, preferăm oricînd ultimul titlu.

FRAGMENTE CRITICE

Figura depărtării

Vorbeam, în niște însemnări anterioare, despre strategia critică a lui Maiorescu și despre tendința lui de a transforma patologia literară într-o mitologie critică. Să vedem, acum, poziția lui față de obiect (operă).

Fiind, în esență, o critică prospectoare, o critică de identificare a operei ca simbol al unei cuprinderi ideale („cuprins ideal al culturii omenești"), critica maioresciană nu-și asumă niciodată obiectul. Îl ține mereu la distanță, într-o poziție care permite contemplarea formelor exterioare. Nu remarcăm la el dorința de a depăși granițele celui de al doilea spațiu, nici regretul că n-o poate face. Spiritul este senin, conștiința împăcată. Există la Maiorescu o decizie a refuzului în fața operei, așa cum este o decizie a acțiunii atunci cînd trebuie să fixeze hotarele din preajma operei. El nu are, în orice caz, nici conștiința limitei, nici conștiința eșecului. Întîlnirea cu opera de artă este o ceremonie rece și scurtă. Ca o festivitate grăbită după o bătălie lungă. Se poate medita, din această perspectivă, la ceea ce am putea numi *figura depărtării* maioresciene. *Distanța* este o altă formă a *înălțării impersonale*, un alt mod, cu alte cuvinte, al refuzului de a asuma obiectul pentru care criticul a dus o bătălie dură.

Lucru, iarăși, curios, Maiorescu nu cunoaște ezitarea pe care o au mulți în fața literaturii. S-a vorbit despre indeciziile lui Sainte-Beuve și despre drumul ocolit pe care îl alege spre a ajunge la inima operei literare. Maiorescu știe de la început unde trebuie să ajungă, tonul este hotărît, drumul cunoscut. O tactică a acțiunii pe față. Armele criticii lui sînt, în primul rînd, armele logicii formale. Complicarea instrumentelor ar diminua efectul acțiunii. Maiorescu alege o cale (calea cea mai simplă) și nu se abate, în tot cursul demonstrației, de la ea. Există, de aceea, în demersul său, un fel de *uscăciune*, sesizabilă și în limbajul, metalic noțional, și în iubirea criticului pentru categoriile abstracte. *Uscăciunea* formală corespunde unei *răceli sensibile* în structura maioresciană, manifestată și în preferința criticului, cînd este vorba de poezie, pentru *melancolia senină, impersonală* și disprețul față de „galanteriile pleoștite". Orice cădere sub un anumit grad de intelectualitate și de discreție (demnitate) a sensibilității și, inerent, a stilului este sancționată: „slăbirea manifestă a inteligenței", „nici un respect pentru acea parte a naturei omenești care se numește inteligență".

În oroarea de proliferare a formelor se manifestă, la Maiorescu, și oroarea lui de indiscreție, de pierderea bunului simț, a *naturalului* în literatură. Pleoștitele galanterii merg împreună cu pleonasmul și nonsensul, rătăcirea limbajului exprimă nu numai o confuzie a gîndirii dar și un gol al sensibilității. A surprinde și a izola aceste simptome ale patologiei literare reprezintă grija și, am putea zice, bucuria spiritului maiorescian. O grijă culpabilă pentru că spiritul trebuie să se limiteze la acțiunea de degajare a scenei din vecinătatea operei. O bucurie tristă deoarece *mitologia* (care este sensul oricărei creații majore) iese dintr-un viu sentiment al vidului și al agresiunii pe care o exercită asupra lectorului *grămădirea* de absurdități.

Contactul propriu-zis cu opera este, din aceste cauze, limitat. S-ar putea spune că Maiorescu cunoaște, în această întîlnire, un eșec lipsit de patetism. Un sacrificiu care vrea să fie un elogiu și un elogiu ce se exprimă indirect. Cine dictează acest sacrificiu, cine curmă desfășurarea elogiului ? Necesitatea, ne vine să răspundem numaidecît. Într-o epocă de confuzii a pune ordine în idei este actul critic esențial. Și cînd vedem ce exemple aduce Maiorescu, înclinăm să acceptăm explicația. Totuși... Faptul că Maiorescu nu trece decît rar (și neconcludent) linia dintre cele două *spații* arată și natura specială a sensibilității sale. O sensibilitate ce refuză sistematic apropierea, asumarea obiectului.

O structură intelectuală ce îndepărtează sugestiile imaginarului și vede în figurația limbajului numai o manifestare (o sensibilizare) a ideii. Ea tinde să abstractizeze elementele operei și să le cuprindă, atunci cînd le cuprinde, cu brațele reci ale conceptelor.

Apare limpede că demersul critic maiorescian este prin excelență *eliberator* și *întemeietor*, construit după un scenariu dinainte calculat și desfășurat pe un traseu sigur, fără evaziuni în subiectivitate. El se oprește la o comodă distanță de operă și nu-și asumă, niciodată, responsabilitățile ei interioare. Își asumă, în schimb, o altă responsabilitate, nu mai puțin gravă și profundă: nașterea, întemeierea operei ca obiect estetic total. A nu încălca frontiera ce duce spre *lăuntricul* acestui obiect este modul criticului de a-i sublinia prezența iradiantă. *Depărtarea* și *înălțarea* reprezintă o înstrăinare care face posibilă identificarea artei.

Eugen Simion

Cenacluri de altădată

Urmare din pag. 1

ne îndrumaseră pașii către literatura de avangardă pentru care unii, devotați pînă la filiațiune, au lăsat în mapele lor sau la edituri manuscrise care am siguranța că vor deveni cărți.

Toți de atunci de la **Vraja** știam că talentul nu se măsoară nici cu metrul și nici nu se cîntărește cu balanța. Ședințele noastre nu se țineau după o anumită regulă care să se cuprindă într-un spațiu bine determinat. Dacă ne adunam trei, patru, începeam să citim, să discutăm și mai ales să ne certăm pînă cînd zorile pătrunzînd prin faldurile perdelelor, ne aminteau că în puțin timp o să auzim strigătul înăbușit al sirenei de la Pirotehnia Armatei unde înghesuiți în cîte un atelier cei care lucrau aici trebuiau să intre pe poarta păzită de o sentinelă pentru ca să înceapă lucrul la secțiile de fulmicoton, dinamită sau nitroglicerină.

Deci, așa cum spunea și Ștefan Roll, surrealismul nostru începea de aici de la Pirotehnie și se termina în coloanele revistelor **Vraja** sau **Unu**, după cum știam să minuim materialul exploziv care-și găsea loc nu numai în capsulele obuzelor sau cartușelor ci și în literatură privită chiondăriș de către cei care trebuiau să vegheze la menținerea ordinei publice.

Cenaclul, care era părintele revistei **Vraja**, purta numele poetului dobrogean Panait Cerna, de ale cărui versuri apropiate de tendințele noastre ne îndrăgostisem atît de mult că pe frontispiciul ei puseserăm ca motto versurile: „Prin noapte trece-un fulger. / Cui ce-i pasă ? / Destul că face noaptea / O clipă mai frumoasă..."

Și-n-tradevăr, nopțile noastre fulgerate de poezia nouă, de literatura nouă, pritocită în lăptăria din strada Bărăției, avea nevoie de un vers care să ne lumineze pentru o clipă măcar, viețile năclăite de vicisitudinile vremurilor.

Nu toți din cei de la **Vraja** de acum aproape cincizeci de ani au reușit să-și facă glasurile auzite; doar cîțiva au tipărit volume și au ajuns membri ai Uniunii scriitorilor, dar asta nu înseamnă că cei de la **Vraja** dezamăgiți au lăsat condeiul jos și și-au văzut de treburile cotidiene. Dacă s-ar aduna toate manuscrisele celor aproape douăzeci de **„vrăjiți"**, după cum ne numea Sașa Pană, și s-ar tipări, ar umple o bibliotecă. Între cei de la **Vraja**, figura cea mai luminoasă, caracterul cel mai curat, talentul cel mai plin de rezonanțe le avea poetul **Teodor Scarlat**, doborît de o boală perfidă cu cîteva săptămîni în urmă. În lunga sa carieră de scriitor niciodată nu și-a făcut loc cu coatele pentru ca să pătrundă acolo unde își avea de mult locul său, nu a cerut nimănui ce nu i se cuvenea. Nu a trăit din pomenile altora, nu s-a tîrît în fața celor cu burțile pline de osînză. Cînd a avut a mîncat, cînd i-a prisosit a dat și altora, dar cînd nu avea pe masă o coajă de pîine nu se uita cu jind la cei care nu amînau nici prînzul, nici cina.

Nu se certa cu editorii. Poezia lui nu avea nevoie de prea multe intervenții din partea redactorului. Încă de la început scria o poezie combatantă. De altfel însăși structura ființei sale era clădită dintr-un material în care umanistul, teoriile despre omul de alt tip avea preponderență. Personal, am avut ce învăța de la el în acei ani vitregi și mai tîrziu dacă nu a continuat să parcurgă același drum, rămăsese omul plin de omenie, plin de dragoste față de confrații săi, stimînd tot ce se clădea, apreciind înnoirile ca ceva firesc, așteptat de mult timp.

Revista **Vraja**, pomenită în mai toate cărțile de istorie literară, a însemnat o pîrghie solidă în viața culturală a țării și, dacă ea nu a putut apare decît puțin timp între cele două războaie, ca multe altele, nu s-a stins fără ca licărul ei să nu lase o dîră de lumină sclipitoare în viața noastră literară.

atelier literar
poșta redacției

MARIAN C. R. : In general, lucruri interesante, parcă mai „organizate" și mai cursive : „Punctul", „Trei poeme", „Cîntec medieval", „Un...".

T. CERNĂUȚEANU : Aproape toate, lucruri de mîna-ntîi, mai limpezi, mai echilibrate, mai mature ca pînă acum.

D. C. ANTOHI : În ultima scrisoare, ne dați și un sfat prețios : „nu vă grăbiți în catalogări !" La drept vorbind, noi ne străduim de mai multă vreme să aplicăm această înțeleaptă povață, dar se vede treaba că nu prea am reușit — oricum, vă mulțumim că ne-o amintiți (nu e niciodată prea tîrziu să primești cite un sfat folositor, chiar dacă intonația lui e cam sentențioasă și drastică, gen „nu călcați pe iarbă" ori „fumatul interzis"...). Ce ne facem, însă, că, nici n-am terminat bine de citit scrisoarea dv., și am și dat cu ochii peste acest vers bucluc aș : „cum se dorește soarele pe sieși" — și, în ciuda remarcabilei noastre stăpîniri de sine și a solemnelor angajamente — oameni sîntem ! — ne simțim deodată furnicați irezistibil de blestematul nărav al „catalogării" („agramatism", „analfabetism", etc., etc.). Mai ales că această „podoabă stilistică" nu e deloc o excepție în textele dv. ! Și atunci trebuie să ne întoarcem iar la scrisoare și să vă dăm dreptate cînd spuneți (frumos, de altfel !) că „întocmai cum ți se întîmplă să nu știi ce să faci cu mîinile, există poate situații similare și în ceea ce privește cuvintele". Observație perfect adevărată, pe care manuscrisele dv. o ilustrează din belșug (o pildă dintr-o mie, această strofă meditativă, plină de „grație" lirică : **„Se sparg conflictele în băsici în tine / Și plîngi pentru lungimea clipei / În care absent, terestru, visul sugrumă regine / Trăgînd neprihănit dar beat de ele dulceața gîndurilor pipei".**). Dar talentul, dragă tovarășe Antohi, înseamnă tocmai capacitatea superă de a stăpîni cuvintele, de a ști ce să faci cu ele, puterea miraculoasă de a **numi pînă și lucrurile și stările fără nume.** (E vorba, firește, de un talent educat, „hrănit", valorificat prin muncă, învățătură, cultură, fără de care orice talent e amenințat de plafonare, ori chiar de pieire). Iar dv. scrieți cam așa (citățm acum, în întregime, un alt text, intitulat „Steaua") : **„Eu caut să-mi potrivesc pașii / Aruncînd samarele în urma vremii / Să nu mă prindă din spate gonașii / Timpului, la copacul muced adunați ca viermii. / Și să tresar la limba mea / Așa slută ca o caracatiță / Cu fiece brat înghemotocind o stea / În firișoare roșii prelingîndu-se zgrunțuroasă eraită !".** Ceea ce e urît, îngălat, nebulos, primitiv, ceea ce arată și lipsa de control asupra cuvîntului, și (mai ales) lipsa de consistență, caracterul rudimentar al „forului" de control, nivelul de cultură, de gust, intuiție, exigență artistică, etc. Cam așa se prezintă, și de data asta, manuscrisele dv. N-o să mai repetăm ceea ce v-am spus în răspunsurile anterioare (mai ales cu privire la înfrigurarea grafomană și la ambițiile dv. cantitative). Nici n-o să ne grăbim să vă „catalogăm" definitiv. Dar vă vom oferi și noi un sfat (sau, dacă vreți, un proverb parafrazat) : Grafomania strică poezia ! Și vom spera, în continuare, că acest schimb de sfaturi dintre noi se va dovedi — cum se zice — reciproc avantajos. În plicul următor, nimic nou !

I. CIOANCĂȘ : Două pagini destul de bune : „Aș vrea", „Ce mult v-aș iubi".

MILOȘ BERTHA : 1) Adresați-vă Uniunii compozitorilor, 2). Puteți trimite versurile oricînd.

B. MARIAN : „Portret", „Odihnă". „Limpezire", „Joc". „În apărarea Pămîntului", „Beatificare", „Albatrosul", „Aici".

DANIEL B. : Nimic nou ! Sfaturi ? : lectură abundentă, diversă, studioasă.

TRICOTEXT : Nu, realmente nu merită să mai insistați.

M. PRELIPCEANU : Dincolo de confecția de iz suprarealist, de „circul" metaforic ostentativ, există fără îndoială semne de poezie („Zeule zeu", „E cineva", „Decapitarea soldatului", „Călătoriile", etc.). Care n-ar avea decît de cîștigat prin reducerea zorzoanelor artificiale, prin cultivarea ideii și a limpezimii. În ce privește semnătura, e cazul să evitați confuziile.

A. RALU : Ne bucurăm de bucuria dv., vă mulțumim pentru urări (și reciproca !) și trecem la „revendicări". Noile poezii ne-au plăcut mai puțin. Unele sînt greoaie, aglomerate, cu insistențe verbioase și livrești, ori prețioase, afectate (la modul „romanțios", „literar"), altele metaforizează cu exces — metafore-mamut, stufoase, care ramifică îndelung, sofisticat, pînă la pierderea sensului și a fremătului, etc. Ni se pare, deci, că pașii următori (primul, al doilea și al treilea) trebuie îndreptați spre simplitate — proba supremă a oricărui talent. Dintre paginile de-acum, cele mai bune ni s-au părut „Zîne bune". „Pointilism". „Cîștigarea dreptului de a nu tăcea".

Teo Delureanu, Aurel Furtună, Viorel Munteanu, Eusebie Cunescu, Florian Florea, Petru Mușcel, Enache Ion, Cosima Cozinescu, Marica Sarai, Dăscălescu M., Ioniță Cătălin (ceva mai bine în „Teama de amintiri"), **Alexandra Stănescu, Odvoșan M., Stanchi Irina, Weidon, P. Rădulescu-Roved, Costăchel Mihai, Filip Rădăuțeanu, Marinela Florescu, Nistor Tănăsescu, Vasile Blaga, Armia Diana, Petricu Octavian, I. Bobăiceanu, Constantinescu Dan** : încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

P.S. Manuscrisele nu se restituie.

Port artificial

Sînt plin de zale,
din orice parte ai veni
sînt plin de zale.
O amintire e o lance
de care trebuie să te ferești.
Orice s-ar întîmpla
mi-am imaginat toate posibilitățile,
am creat cu gîndul o posibilă lume, —
probabil singurul meu punct vulnerabil
e privirea.

ION PLEȘA

Circ

Copii !
Nu vă bucurați prea tare
de circurile cu care
copilăria voastră vrea
să pară fericită !
Încă nu știți nimic despre
distanța infimă a curajului
față de moarte,
încă nu știți nimic despre
tristețea grațioasă
a tigrilor,
încă nu ați învățat
să deosebiți biciul dresorului
de zîmbetul lui...
Copii !
Nu vă bucurați prea tare
cînd August Prostul
se preface că se trage
din maimuță !
El rîde numai așa,
ca să nu se vadă
cît îl doare.

LUCIAN MĂNĂILESCU

Minciuna la oglindă

S-au înmulțit tîlharii de cuvinte
ciuma hîrtiei nu i-a prins să-i frigă —
cum aș mai înroși un drug fierbinte
să perpelesc minciuna pînă strigă,

cum aș zvîrli cu negi din mîi de flinte
să-mpodobesc obrazul ei de rigă
cum i-aș mai smulge ochii ca pe-un dinte
să-și vadă golul negru în oglindă !

GHEORGHE IOSIF

Crez

Nu !
Viața nu este-un afiș
Multicolor și beat de vorbe
Nimic mai laș,
Cînd, pe furiș, muți virgula
Cum îți convine.
Ce poate fi mai cald, mai alb,
Mai trainic
Decît cuvîntul drept ca un arac
De care-alături, falnic, te ridici !

DAN STĂNCIULESCU NAPARIS

Ileana Bratu : „Eminesciana I"

Casa bătrînă

Casa aceasta nu mai are somn.
Pare un alergător de cursă lungă
care se lasă pe nisip să moară
fiindcă nimeni nu i-a spus
cît să alerge, și el
a alergat toată viața
la întrecere cu tristețea lui.

Casa aceasta nu mai are somn.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Casa

Într-un timp
număram planetele
și mi se atrăgea atenția
să fiu mai decent
nimeni nu voia să recunoască
suspiciunile ochilor
și nici toate semnele de întrebare
însă curiozitatea e un cal
ce trebuie dus mereu
la potcovar
de aceea bintuitul de amănunte
și-a construit cea mai
scundă casă din sat
și în ea intră orice privire.
Casa lui
este o carte.

AUREL DUMITRAȘCU

Oamenii scriu o poezie

Oamenii scriu o poezie
cu litere mari
pe Pămînt
Nu poate fi citită, decît de
undeva, foarte de sus ;
Sfîntul Petre se minunează
de ceea ce fac oamenii și ce le
trece prin minte.
Cui să descuie poarta,
pe cine să arunce în
cazanul cu smoală ?

Oamenii scriu poezii
frumoase, macabre...
Petre, săracul, nici el nu știe
ce să mai creadă...

Oamenii trăiesc o poezie
așa cum pe nisip
îndrăgostiții scriu taine
și copiii bazacenii
pe care le citesc numai păsările.

PETRE CERNAT

Întîlnirile „Luceafărului"

În continuarea manifestărilor organizate de revista „Luceafărul", un grup de scriitori s-a întîlnit cu cooperatori, cadre didactice, muncitori, elevi din comunele Lupșanu și Perișori, județul Ialomița.

● La întîlnirea de poezie ce a avut loc simbătă, 4 martie, la **Lupșanu,** au participat scriitorii **Denisa Comănescu, Florin Costinescu, Dan Cristea, Mircea Dinescu, Nicolae Dragoș, Ion Gheorghe,** precum și membri ai cenaclurilor județene, poeții **Marin Lupșanu, Florin Grigoriu, Nicolae Sirius, Marius Stănilă** și **Șerban Codrin,** care au citit din creația lor. Întîlnirea a prilejuit, de asemenea, un viu dialog cu cei prezenți privind probleme ale literaturii contemporane, cît și proiectele literare ale celor prezenți.

● A doua întîlnire a avut loc duminică, 5 martie, în comuna **Perișori,** din același județ, bucurîndu-se de audiență și caldă primire din partea țăranilor cooperatori, a cadrelor didactice și a altor specialiști din comună. Poeților Denisa Comănescu, Florin Costinescu, Dan Cristea, Mircea Dinescu, Nicolae Dragoș, Ion Gheorghe li s-au alăturat, de astă-dată, scriitorii locali **Mihai Vișoiu** și **Șerban Codrin.**

La întîlniri a participat tovarășul **Gheorghe Antonescu,** președintele Comitetului de cultură și educație socialistă a județului Ialomița, împreună cu care au fost organizate cele două ședători literare.

● Marți, 7 martie, a.c., la Întreprinderea de comerț exterior CONFEX București, poeții **Florin Costinescu, Cornelia Djigola, Nicolae Dragoș, Ion Horea, Liliana Ursu,** precum și prozatorul **Iulian Neacșu,** au propus, prin lucrările citite, un omagiu liric în preajma zilei de 8 Martie. Melodiile interpretate de cîntăreții de muzică ușoară **Adrian Antonescu, Benedict Popescu** și **Carmen Mureșan,** precum și versurile merceologului **Vasile Bardan,** au întregit firesc acest omagiu.

Aceste întîlniri se înscriu într-o suită de acțiuni inițiate de redacție în cadrul celei de a II-a ediții a Festivalului național „Cîntarea României", cu dorința de a face cunoscută creația poetică actuală și de a stimula o literatură izvorîtă din realitățile vieții.

Nu m-am supărat!

Urmare din pag. 1

se cunoscuseră, cu un an-doi înainte, ambii erau salariați ai Regiei, el ca funcționar, ea, probabil, ca lucrătoare. Era de condiție mic-burgheză. Un frate al ei, funcționar și el, prin 1910 locuia pe str. Speranței nr. 3, în casa de sub bolta care dădea pe b-dul Elisabeta și primeau elevi în gazdă. Unul dintre aceștia a fost Dan Barbilian, gimnazist, care i-a păstrat o bună amintire, deoarece gazda lui, care-i era și corespondent, îi oferea ca unui adult, dulceață, cafea și tutun, închizînd ochii asupra tragerilor lui la fit. Tîrziu, după ce Constantinescu murise, Barbilian a aflat de la colegul său, Gabriel Sudan, că acea gazdă ideală era fratele mamei lui Mateiu, idolul său ! A aflat cu mare regret, deoarece, dacă ar fi fost în viață, Constantinescu i-ar fi putut răspunde la multe întrebări despre autorul **Crailor de Curtea Veche.** Ani de-a rîndul, cînd Mateiu nu mai ședea la tatăl său, locuia la mama lui și s-a putut bucura de îngrijirea ei. La data cînd ea rămăsese fără domiciliu și a fost provizoriu „garată" în condițiile arătate, era trecută de șaizeci de ani și probabil „trecută" din toate punctele de vedere.

Alexandru George nu se prea încrede în cele două fapte relatate, de felul „anecdotelor". Iată însă că fostul consilier economic de la Madrid, Grigore Ghica, în cartea lui, **Grigri** (cu șapte ilustrații de W. Siegfried, Madrid 1973), scrie următoarele despre eroul nostru, confirmînd prima „anecdotă".

«Unul care venea des, pe urmă și la mese (la „mătușa mea Margareta Miller-Verghi, vară primară cu mama") era Matei Caragiale, copil din flori al marelui scriitor. Urît, deștept, rău inofensiv, îngîmfat, plin de talent ; a scris o carte bună, primenită dese ori : „Craii de curte veche".

Vorbea pompos, cam încîlcit, era obraznic, amoral, leneș.

Ura pe oricine avea bani, situație ; disprețuia pe toți ceilalți. Interesant, știa multe ; povestea frumos, cu haz cînd terfelea. N-avea lețcaie, „împrumuta", — tata i-a dat de ajunse parale.

Obișnuit al casei, a cerut voie să pună în grajdul **(sic)** gol, niște mobile (avea „prea multe") chiar el le-a adus într-o seară. Se ducea zilnic să le vadă.

Într-o bună zi, Tante Margot m-a rugat să descopăr ce vaiete vin din grajd ; cu a doua cheie am intrat, m-am îngrozit : pe o laiță, sub niște boarfe, zăcea o bătrînă, se văita ; am întrebat-o cine e, ce face acolo ? Era... mama lui Matei. Ea era mobila ! O băgase în grajd, poate neavînd unde în altă parte ; bolnavă, iarna grea, degera. Matei ducîndu-se să-și „vadă mobila", îi ducea de mîncare.

Ne-a fost milă și oarecum, să-i vorbim. Aproape de Paști „mobila" a dispărut.»

Dacă e adevărat adagiul juridic, după care un singur martor nu e valabil **(unus testis, nullus testis),** iată a doua mărturie, a vărului primar al gazdei, stăpînă a „grajdului" (sau a garajului, cum își amintește Cella Delavrancea, vară atît cu Margot; cît și cu Gr. Ghica).

Cît despre cea de-a doua „anecdotă", relativă la moartea Mariei Constantinescu, în condițiile arătate, o anchetă de stare civilă la „Sionu" ar putea, credem, s-o confirme. Îmi pare rău că personal n-o pot întreprinde. Încercse-te tinerii „mateini" !

Dacă Alexandru George m-a crezut supărat, crezînd că elogiile ce a adus cărții mele **(Viața lui I. L. Caragiale** și **Caragialiana,** într-un singur volum, Editura Eminescu, 1977) nu mi s-au părut suficiente, îl asigur că, dimpotrivă, m-au copleșit și dacă pînă azi nu i-am exprimat mulțumirile mele, să le primească acum, îndoite !

N-am fost, nu sînt și nu voi putea fi niciodată supărat pe Alexandru George, critic pe cît de lucid și talentat, pe atît de elegant în tot ce scrie, oricît ar fi, uneori, de tăios.

REVISTA REVISTELOR

amfiteatru

Nr. 2, februarie 1978

Deși axat în cea mai mare parte pe problemele actului de traducere a literaturii străine în română, și invers, a literaturii române în limbi străine, totuși amplul interviu luat de Dinu Flămînd lui Ștefan Augustin Doinaș conține și o seamă de reflecții cu privire la viața literară actuală de indiscutabilă acuitate. Astfel, atrage luarea aminte acea parte din interviu în care scriitorul își expune opiniile cu privire la raportul dintre creatorul de literatură, în speță, poetul, și critică : „Personal, am avut parte și de critici favorabile și de critici nefavorabile : le-am considerat întotdeauna, pe unele ca și pe altele, simple opinii literare care definesc, în primul rînd, pe cel care le-a semnat. Respectul față de aceste opinii, abținerea de la orice ripostă inadecvată mi se par legi nescrise ale vieții literare". Bogat este sectorul de critică al acestui număr al revistei. La cronica literară, Alexandru Ștefănescu analizează volumul **Ucenicul neascultător** de George Bălăiță iar la **Jurnal de cărți** sînt prezentate volumele : **Piatra palidă** de Florin Mugur, **Marele sigiliu** de Viorel Știrbu și **Introducere în opera lui Șt. O. Iosif** de Mircea Vaida. La „Cartea de debut", Constanța Buzea analizează volumul de versuri al Anei Selena. Ion Cristoiu continuă a publica „propunerile" sale pentru o „posibilă" **Istorie a literaturii române contemporane** reconstituind „cazul" **Ana Roșculeț,** nuvela lui Marin Preda. Pînă în momentul de față, reconstituirea întreprinsă de Ion Cristoiu ni se pare a se caracteriza printr-un exces factologic, în dauna unei mai pronunțate preocupări pentru comentariul critic propriu-zis. Interesantă se anunță noua dezbatere a revistei, **Dialectica perspectivelor critice,** la care, răspund în acest număr, Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Al. Paleologu, Ion Pop, Eugen Simion și Mircea Zaciu. Rezumîndu-ne a evidenția doar aspectele ce țin de sectorul de critică și eseistică, mai menționăm remarcabilul articol al lui Grigore Arbore intitulat **Corneliu Baba sau revanșa sensului.**

Cronicar

Lectura activă

Urmare din pag. 1

tr-un mimesis de minimă rezistență, prin mecanisme estetice revolute, sau folosind un balast de materie declarativă, indiferent cît de puțin banală ar fi. Pentru a avea o reală însemnătate cognitiv-artistică, opera de artă se cuvine a nu-și ignora propria natură — și nici datoria de onoare a calității.

Existența artistului se petrece, firește, pe aceleași coordonate esențiale cu ale celorlalți oameni. Dacă el însuși și-a depășit niște inerții și gîndirea sa creatoare a descoperit o nuanță nouă a lucrurilor, el trebuie urmat, prin înfrîngerea acelorași inerții.

Într-o lume în care performanțele științifice, tehnice, etc. au ajuns de ordinul miracolului, a te bizui pe cotigă atunci cînd e vorba de chestiunile artei înseamnă să refuzi o sincronizare, o dialectică elementară a componentelor vieții sociale. Iar „realul", după formularea lui Mikel Dufrenne, „are nevoie să fie iluminat prin artă, așa cum e iluminat prin știință".

Doina Botez : „Peisaj din Harghita"

Ciudat este că unii contestă cu suficientă valoarea unor opere de artă pe care n-au putut sau nici măcar n-au încercat să le descifreze, dar aceștia oameni nu le trece prin minte să nege valabilitatea obiectivă a unei mașinării pe motivul că nu-i înțeleg mecanismul de funcționare. Nimeni nu are tendința să se îndoiască de coborîrea oamenilor pe lună (desi... nu a putut fi de față la eveniment) — și nici să minimalizeze importanta unei asemenea reusite. Omul care nu se pricepe, practic, decît să bată un cui într-o scîndură, nu tinde să reducă acceptarea unor realizări tehnice la nivelul cunoștințelor sau posibilităților lui personale. De ce ar proceda altfel în chestiunile artei ?

În societatea noastră omogenă, după un timp considerabil de clarificare și propagare a conceptiei radical înnoite despre om și lume, în conditille în care aserțiunile teoretice esențiale se formulează, se nuanțează mereu și sînt atît de bine cunoscute, creatorilor li se poate acorda un larg credit de principiu în ce privește semnificatia operei lor. Fiindcă ei aparțin acestei lumi la fel ca toți ceilalți, cu înțelegerea lor sensibilizată de exercițiul artei. Faptul că niste adevăruri au fost asimilate în profunzimea gîndirii fiecăruia eliberează de necesitatea sau utilitatea afirmării nude, îngrosate, fără acoperirea artistică de rigoare a acestor adevăruri.

Dacă se folosesc mijloace mai complicate, mai rafinate, uneori mai greu accesibile în mod necesar, iar substanta nu transpune tale quale, de fapt simplist și irelevant, realitățile vietii, aceasta e cel mai adesea în favoarea calității, estetice, de reflectare și interpretare a universului. Trăim o vreme care pretutindeni solicită potentele maxime ale omului. Așadar, un public cît mai larg s-ar cuveni să nu-și refuze, din scepticism sau comoditate, bucuria și iluminarea pe care i le poate oferi creatia artistică de cea mai bună calitate a contemporanilor. Cultura făurită cu respect față de menirea gestului creator se va infiltra, în mod necesar și subtil, în mecanismul mai general de gîndire și percepție, în imaginea despre lume a oamenilor, le va îmbogăți orizontul de înțelegere și luciditate adecvat timpului lor.

Nicolae Manolescu

Urmare din pag. 1

toate colțurile. În realitate, eu îl știu gata să prindă cuib de pasăre frumoasă pe coșul hornului. Miini de argint. Le-o fi păstrînd într-o cutie de beteală sau, noaptea, doarme legat în cătușe ? Afurisit. Fumează subțire. Crede mult în literatura scrisă pe la miezul nopții, aia prin care pătrunzi ținînd palmele la ochi ca să nu te zgîrii pe față. Are cultul cuvîntului. Pînă în prag de pierzanie. Ceea ce înseamnă că tremură în el foaia de cositor a serilor despre care Mateiu zicea că se întorc de demult. Se pricepe cîte puțin și cu patima și la poezie și la proză, dar cel mai mult iubește critica. Dacă l-am ghicit bine, seara, tîrziu, îndoaie pagina cărții și lustruiește sfeșnice de bronz din care se pot turna statuete. Nu-și răsfață prietenii decît după moarte, fapt pentru care mă rog lui dumnezeu să nu mă laude cît mai multă vreme. Inteligent și cu dispoziție pentru humor — latură care putea să-i lipsească fiindcă un academician zice că humorul e o trăsătură străină geniilor (se referea probabil la mulțimea de genii în viață, nu la Creangă și la Caragiale). Senzația de lumină orgolioasă, acel fel aparte de a spune fără cuvinte : eu sînt scurt și cuprinzător Nicolae Manolescu, care i-a adus lui Manolescu multe aversiuni mi-l face drag. Fiindcă eu cred că fiecare critic poate să spună : sînt propriul meu idol și al pomului din fața casei. Acest drept special, printre pomi, îl au măslinii. (Măslinii cu mistica lor rece și adorația pentru critică, iată lucrurile care-mi leagănă mie clipele de vis). Manolescu își cunoaște darurile și le udă cu izvoare limpezi. Nu-și cunoaște bine defectele sau nu vrea să ia știre de existența lor, socotind, poate, că a-ți nega o parte din fire înseamnă a te arunca premeditat în brațele dușmanilor. El și-a crescut un spic de iarbă cu gîlceavă și l-a pus la păstrare între stele, ca pe un mal drag de Mediterană. E timid. De aceea e și apucat și are, într-un chip foarte pronunțat, intuiția veninului, pe care-l și secretă. Nu l-am văzut niciodată purtînd o floare. I s-ar părea, cred, că se coboară între trandafiri, care sînt prea aproape de picioarele ciinilor. Am observat, însă, că-i place să-l îmbrace marea. Și rîde fericit cînd o pățește. Dacă se-mbolnăvește de exaltare și laudă (o dată, de două ori pe an) face impresia că și-a trimis ideile să ningă în altă parte. E acasă cînd e rău. Nu se simte vinovat în fața nimănui — și asta-i dă tărie. Respinge sau adoptă, la adăpostul unei perdele de marmură prin care i se zărește numai umbra surisului. Stă ascuns. Și-ar trebui să stea și mai ascuns. Ca de altfel toți criticii. Cred că Manolescu e unul dintre puținii oameni cărora uneltele scrisului li se ascut singure și dimineața ei trebuie să le răzuie cu cuțitul ghearele crescute peste noapte. Aș putea să stau îndelung cu el într-un pridvor și să privim munții. Nu l-aș simți lîngă inimă-n cîmpie. Asta înseamnă că-mi place și-mi displace, fără să mă cruceacă. Se teme de prevestiri și nu-i stă la suflet să-și găsească asemănări în alții. E un ambițios, dar chipul și umbletul moale te fac să crezi minciuna că gîndurile lui se odihnesc, departe de luptă, departe de flacără. Idee contrazisă de forța, obsesia și bucuria riscului înscrise în cărțile sale. Îl bănuiesc că în taină țese romane, dar nu-mi închipui că va avea curajul să le publice, pur și simplu fiindcă insomniile din nopțile cu violete se povestesc la optsprezece, douăzeci de ani. Iar dacă va îndrăzni, multe îi va fi dat s-audă.

sport

Mult zgomot pentru nimic !

● Tulburarea pe care a produs-o, nu numai în presă, meciul de fotbal pierdut de națională noastră în fața echipei iugoslaviei pare a-și fi epuizat resursele. S-a vorbit atunci mult, și uneori bine, despre condiția fotbalului nostru și a fotbaliștilor români. A fost o mare temă, uitată din păcate pe drum. Șuita de măsuri preconizate nu se arată. Cu alte cuvinte, multă cerneală — puține fapte. O excepție este măsura prin care timp de cinci ani un fotbalist nu poate ieși dintr-un județ.

A trata de sus sportul, fotbalul fără o privire avizată nu mai e de actualitate. Atunci cînd aproape orice manifestare sportivă de ecou stringe în tribune și în fața televizoarelor sute de mii de amatori, sînt, de exemplu, meciuri de fotbal care polarizează atenția a milioane de privitori, este cazul ca fenomenul sportiv să fie tratat la adevărata lui valoare și semnificație. Cu mijloace băbești de lucru, cu măsuri după ureche, nici o situație nu se redresează. N-am văzut nicăieri nici o analiză solidă a mișcării noastre fotbalistice care să pună la contribuție cifre, procedee statistice, comparații, concluzii clarificatoare. Simulacrele de analize care se fac, și care se reduc în esență la a aduce mustrări jucătorilor pentru indisciplina lor, sînt complet inoperante. Vrem să ne confruntăm favorabil cu o mișcare fotbalistică ca a Spaniei, a Angliei, a R.D.G.-ului, pentru că asta înseamnă a cere victorie națională noastre în întîlnirile directe cu asemenea echipe. Confruntarea începe însă cu mult înainte de joc și angajează sistemele competiționale, statutul jucătorilor, rigoarea aplicării unor regulamente. Este evident că o mișcare fotbalistică tare în ceea ce privește aceste chestiuni va avea cîștig de cauză și în teren. „Hei-rup"-ul nu mai e de actualitate. Se cere știință și seriozitate în orice sport, nu declarații goale și inițiative după uneche. După supărătoarea înfrîngere în fața iugoslaviei, momentul de luciditate și de profunzime n-a venit. Măsurile salutare nu se văd. Fotbalul care se joacă este mediocru. Aici vom vorbi doar despre trei echipe. Despre **Sportul studențesc** care a arătat o interesantă mișcare în teren în meciul de cupă cu **Steaua,** pierdut la limită, și care a confirmat în primele întîlniri de campionat că este o echipă la care s-a lucrat în perioada de răgaz de la tur încoace. Dar cu o floare nu se face primăvară. Meciul dintre **Universitatea** Craiova și **Poli** Timișoara a fost o decepție. Două echipe altădată puternice ne-au oferit un meci lipsit de ținută. **Poli** e consecventă unui joc agresiv pe tot terenul, a unui presing permanent, trăsătură modernă de joc pe care puține echipe românești o au, dar ni se pare că pune exces de zel nu atît în angajamentul fizic, superior, cît în depășirea limitelor regulamentului în această direcție. Craiovenii au prezentat o echipă vlăguită, amintirea celei de altădată, vădit incomodată de jocul la presing al oaspeților pe care n-a reușit să-l depășească cu adevărat decît o singură dată, la faza de gol în care Balaci și-a adus aminte că este un mare jucător și a accelerat în stil de profesionist în momentul decisiv al fazei. Dar este prea puțin pentru o echipă cu mai multe personalități fotbalistice decît **Poli,** la drept vorbind aici n-am văzut nici una, pentru o echipă a cărei forță de joc și al cărei talent promiteau atît de mult pe vremea antrenorului C. Teașcă. Linia mediană a craiovenilor nu s-a văzut ca altădată ; Donose e departe de vechea formă, Beldeanu pare și el a fi altul ; Crișan și-a pierdut viteza etc. Singurul element de constanță al echipei l-a dat jocul lui Ștefănescu și într-o oarecare măsură al lui Marcu. Dar pasele la întîmplare ale craiovenilor și antijocul timișorenilor au pus pecetea finală pe o partidă care a fost departe de pretențiile unui derby. Meciurile văzute pînă acum, situația echipelor de consolidată reputație, ne referim la **Dinamo** și **Steaua** care evoluează mediocru, ne arată că necesara redresare după pierderea calificării la campionatul mondial din Argentina nu se anunță. Nici etapa de miercuri n-a dezmințit această concluzie.

Discobol

Ileana Micodin : „Barajul de la dealul Beliș"

m a p a m o n d

Descoperirile arheologice — argumente de necontestat ale continuității vieții strămoșilor noștri pe pămîntul României

De vorbă cu arheologul dr. Alexandru Vulpe, cercetător principal la Institutul de arheologie din București

— Nu demult a avut loc la Frankfurt pe Main un Colocviu internațional cu tema : „Secolul XVI i.e.n, în Orient și-n Europa", colocviu la care au participat specialiști din R. F. Germania, Marea Britanie, Elveția, Italia, Austria. Din partea României a fost prezent arheologul dr. Alexandru Vulpe, care a avut amabilitatea de a ne da cîteva amănunte referitoare la colocviul mai sus amintit.

— Organizatorul acestui Colocviu a fost profesorul în preistorie de la Universitatea din Frankfurt pe Main, H. Müller-Karpe, nume binecunoscut în lumea specialiștilor, care a invitat egiptologi, hititologi, specialiști ai civilizației Greciei miceniene, și cea mai mare parte dintre preistoricienii direct interesați în problemă.

— Tema Colocviului, pentru un nespecialist, apare ca fiind foarte vastă, fără elemente imediate de interes. Care a fost, de fapt, mobilul științific al acestei întîlniri internaționale ?

— Semnificația istorică a secolului XVI i.e.n. rezidă în saltul social și cultural înfăptuit în Grecia miceniană. Este perioada vestitelor morminte princiare („morminte puț", cum li se mai spune, după forma lor) al căror inventar mărturisește despre importanta diferențiere socială existentă în societatea acelei vremi în lumea egeică. Evident, acest fenomen, cunoscut și studiat de multă vreme, nu este izolat, iar importanța lui constă tocmai în consecințele pe care le-a avut transmiterea influenței culturale miceniene asupra întregii Europe pînă în Marea Britanie, dar cu precădere în Europa de sud-est. Obiectul Colocviului a fost acela de a contura cît mai precis stadiul cunoștințelor noastre despre impactul culturii miceniene asupra culturilor locale din diverse părți ale Europei, și formele noi culturale rezultate.

— În acest context, ce loc a ocupat România în materialul documentar prezentat de specialiștii străini ?

— Descoperirile din România au fost des citate în comunicările Colocviului. Și nu este de mirare că din cele circa 14 comunicări, ținute la cel mai înalt nivel științific, în 12 dintre ele a revenit, a fost vorba cu insistență despre descoperirile din România. Descoperiri ca : tezaurul de la Perșinari, Dîmbovița ; așezarea și cimitirul de la Sărata Monteoru, Buzău ; Cultura Suciu de Sus și depozitul de bronzuri de la Apa (Satu Mare), sînt nume ce au revenit cu un leitmotiv în majoritatea comunicărilor și a discuțiilor. Este regretabil faptul că mai ales descoperirile de la Perșinari, Sărata Monteoru și altele, atît de importante pentru istoria europeană a epocii bronzului, au fost mult prea puțin studiate și publicate în raport cu importanța. Astfel, încă nu putem pune în adevărata lumină însemnătatea contribuției factorului carpato-dunărean (la acea dată deja tragic) la dezvoltarea civilizației bronzului în întreaga Europă.

Din discuțiile purtate la această întîlnire internațională România a apărut ca o adevărată placă turnantă în transmiterea curentelor culturale din lumea egeo-miceniană și din Orient spre Europa centrală și nordică. Personal, am fost pus în situația de a lua cuvîntul la cele mai multe comunicări și am fost solicitat să dau explicații asupra unor importante descoperiri arheologice din România.

— Care a fost tema comunicării dumneavoastră, și care a fost demonstrația faptică venită în întîmpinarea acestei realități privitoare la locul României în acest context istorico-cultural îndepărtat ?

— În comunicarea mea am urmărit să precizez formele culturale ce caracterizează secolul al XVI-lea i.e.n. în spațiul carpato-dunărean și să pun în lumină încă o dată puternicele și directele influențe ale culturii miceniene, manifestate pretutindeni dar cu precădere în Muntenia și N-Vestul Transilvaniei. De altfel, descoperirile din nord-vestul Transilvaniei au format obiectul și al comunicării profesorului B. Hänsel, de la Universitatea din Kiel, bun cunoscător al antichităților din țara noastră.

Comunicarea mea cu titlul „Observații critice asupra formelor de cultură ale bronzului timpuriu în spațiul carpato-dunărean" a contribuit la stabilirea citorva corespondențe cronologice între culturile din Carpați și cele din Europa centrală. Pe de altă parte, tezaure spectaculoase, ca acelea de aur și argint de la Perșinari, sau cele de la Țufalău, Covasna și altele, ne arată stadiul avansat al societății primitive, al populației de pe teritoriul țării noastre, respectiv o diferențiere din ce în ce mai accentuată în cadrul acestei societăți. Este evident că faptele istorice și sociale petrecute nu departe spre miazăzi, în lumea egeo-miceniană, au avut repercusiuni nemijlocite asupra dezvoltării societății strămoșilor noștri. Semnificativ este faptul că această realitate a fost recunoscută și subliniată și în contribuțiile aduse la acest Colocviu de majoritatea cercetătorilor străini.

La această întrunire internațională mi-am dat încă o dată seama că este o datorie patriotică din partea noastră, a specialiștilor, a oamenilor de știință, de a publica în condiții corespunzătoare importante descoperiri arheologice, scoase cu zeci de ani în urmă din pămîntul României, încărcat cu asemenea dovezi de istorie, de viață neîntreruptă, materiale care se află în depozitele muzeelor și institutelor de specialitate, pentru a se adăuga argumentelor de necontestat ale continuității vieții strămoșilor noștri pe acest pămînt, de la care sîntem îndreptățiți a aștepta încă mari surprize.

Reporter

200 de ani de la nașterea lui Ugo Foscolo

● Viața lui Ugo Foscolo (născut la 6 februarie 1778, mort la Turnham Green, în apropiere de Londra, în 1827), bogată în evenimente exterioare și intensă în arderea ei lăuntrică, a fost deosebit de legată de realitatea timpului său. Poetul, însuflețit de spiritul noului ev, este pătruns de imperativul acțiunii, dar gustă din plin și bucuria creației, nepărăsind însă niciodată conceptul fundamental pentru poezia sa, al vieții ca durere; dar melancolia și pasiunile fascoliene, specifice romanticului, îmbracă adesea forme stilistice evocatoare ale unei lumi ideale, armonice, scumpă neoclasicismului.

Motivele esențiale, Moartea și Frumusețea, Eroismul și Arta, Mîndria și Singurătatea, ce transpar din întreaga sa producție poetică, își găsesc cea mai înaltă sinteză în amplul poem „I Sepolcri" (Mormintele); pietatea umană și destinul patriei, cultul mormintelor și venerarea eroismului pivotează convergent în jurul marelui mit al imoralității faptelor și amintirilor omului prin mijlocirea poeziei. „Mormintele" marchează începutul literaturii patriotice italiene propriu-zise și reprezintă cea mai expresivă biografie spirituală a poetului însuși, sinteză nu numai a imaginației sale artistice dar și a conștiinței sale exemplare. O atît de intensă vibrație în fața marilor figuri ale istoriei și culturii, privite ca îmbold pentru regenerarea patriei, simțim doar în EPIGONII lui Mihai Eminescu.

Mormintele

(fragment)

. . . . . .

Îmbold sînt de mari fapte pentru un suflet vajnic
urnele celor vajnici, oh Pindemonte[1]) ; și frumoasă
și sfîntă pentru călător e țara
ce-l primește. Eu cînd văzui mormîntul
unde se odihnește trupul acelui mare spirit[2])
ce învățînd pe domnitori să guverneze,
laurii desfrunzii ai coroanelor, omenirii arătînd
ce lacrimi și ce singe-ascund ;
și piatra celui ce-nalță la Roma[3])
un nou Olimp al zeilor ; și a acelui
ce văzu rotindu-se-n eterul bolții[4])
mai multe lumi, și Soarele neclintit luminîndu-le,
astfel că britului ce aripa mult și-o înalță[5])
primul îi deslușise căile firmamentului ;
tu fericite,[6]) strigai, căci iată, îți adie
zefiri, plămadă vieții, și riurile-ți curg
din culmile Apeninului !
Îmbucurată de văzduhu-ți luna-mbracă
în limpede lumină a tale dulci coline
serbind culesul strugurilor, iar văile-s
cu case semănate și măslini
a căror mii de flori văzduhul tămîiază :
și tu, Florențe, -ntîia ai auzit poezia
ce îndulci minia Ghibelinului peregrin,[7])
ai dăruit părinții și graiul cel mai dulce
bardului binecuvîntat de Calliope[8])
ce-mpodobind iubirea, goală în Grecia
și Roma de-odinioară, cu-n văl neprihănit,
o aducea la sînul Venérei preacurate.
Dar și mai fericită că într-un templu, tu[9])
păstrezi italicele glorii, unica ta comoară,
cînd năvăleau din Alpi, uzurpatorii,
pe rînd, parcă sortiți,
armele, averile cotropîndu-ți și-altarele
și patria, totul, afară de-amintire.
Nădejdea-n biruință de-aici
va străluci Italiei și sufletelor mari,
de-aicea vom spera. La marmurile acestea
adesea Vittorio[10]) venea să se pătrundă.
Mihnit de Zeii patriei, mut rătăcea
acolo unde Arno e mai pustiu, cîmpiile
și cerul cu mult dor contemplînd ; și fiindcă
nicio ființă vie nu-i alina durerea,
aici se odihnea sihastrul ; și-avea pe fața sa
paloarea morții și speranța.
Cu-acești giganți el locuiește întru veșnicie
și oasele îi freamătă de-a patriei iubire.

Prezentare și traducere de Geo Vasile

[1]). Ippolito Pindemonte, cunoscut mai ales ca traducător al Odiseei ; lui îi este dedicat poemul Mormintele
[2]). Niccoló Machiavelli
[3]). Michelangelo, constructor al cupolei catedralei San Pietro
[4]). Galileo Galilei
[5]). Isac Newton
[6]). Florența
[7]). Dante Alighieri
[8]). Francesco Petrarca
[9]). Santa Croce
[10]). Vittorio Alfieri

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **REVISTA AMERICANA Shantih** consacră aproape în întregime un număr recent (1977), **Literaturii și artei române moderne.** Traducerile de poezii din Tzara, Arghezi, Doinaș — reproduceri din volume publicate anterior — sînt datorate lui Brian Swain, Michael Impey, Peter Jay, Virgil Nemoianu Alți traducători (R. Loring, Taylor, Eva Feiler, Stanley, H. Barkan, Dan Duțescu) oferă o selecție din producția poetică a lui Lucian Blaga, Mircea Ivănescu, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Nina Cassian, Constanța Buzea. Un fragment din **Iona** de Marin Sorescu este prezentat de traducătorul său : Leslie Auerbach. Se mai pot citi patru proze scurte, de D. R. Popescu,

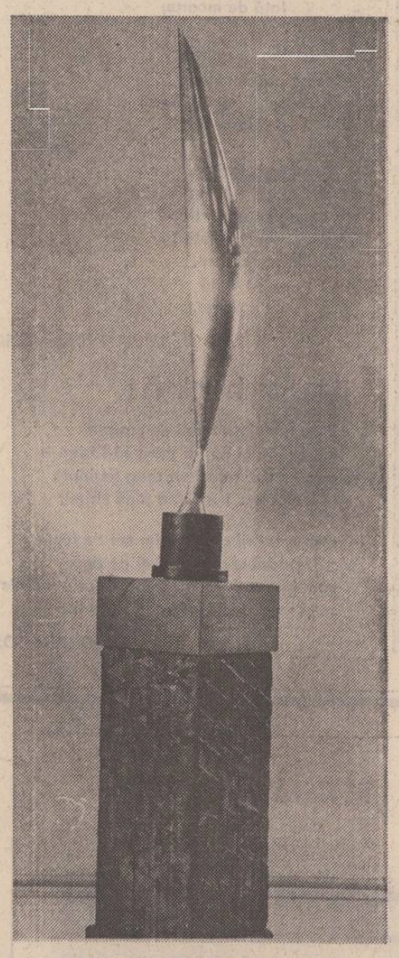

Brâncuși : „Pasărea măiastră"

N. Velea, Marin Preda, Romulus Vulpescu și studii de Thomas A. Perry **(Romanian Literature : A Study in Literary Migration),** Michael H. Impey, **Avant-garde in Romania : The Beginning and the End,** Haim Finkelstei, **Marcel Janco, Peregrinations of a Dadaist.** Articolele despre arta plastică sînt semnate de Liviu Dumitriu **(Brâncuși and Modern Architecture),** Eugenia Popescu-Judetz **(Ceramics an old Tradition),** Donald Stoddard **(The Merry Cemetery,** de la Săpînța). Multe ilustrații, reproduceri și note bibliografice despre colaboratori completează sumarul numărului.

● **PROFESORUL ZOLTÁN SZABÓ,** de la universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, semnează o amplă recenzie științifică, în revista internațională de studii literare publicate în limba engleză **P.T.L.** (2/1977, pp. 412—414), a lucrării **Semiotica folclorului. Abordare lingvistico-matematică,** sub redacția prof. Solomon Marcus (București, Ed. Academiei, 1975).

● **AU APĂRUT** de curînd, elegant editate, actele celui de al **IV Congrès de l'Association Internationale des Critiques Littéraires,** Lisbonne, Mars 30 — Avril 2/1976, Lisbonne, 1977), care cuprinde și textele intervențiilor participanților români : George Ivașcu, **Critiques littéraires, haumanisme et sciences humaines** și Ov. S. Crohmălniceanu, **La critique dans la création littéraire et la création litteraire dans la critique.**

● **ADRIAN MARINO** publică un articol în revista italiană **Futurismo-Oggi** (IX, 8, novembre-decembre 1977), sub titlul **Dalla Romania...,** în care demonstrează că celebrul **Manifest futurist** al lui F. T. Marinetti a avut, de fapt, o dublă lansare simultană europeană. El a fost publicat — printr-o întîmplare — în aceeași zi (20 februarie 1909), atît în limbă franceză în ziarul parizian **Le Figaro,** cît și în traducere românească, de către un obscur M. Drăgănescu, în revista craioveană **Democrația** (I, -9, 20 februarie 1909, pp. 3—7), însoțit de comentarii. Articolul urmărește și primele ecouri românești ale **Manifestului futurist.**

● **ULTIMUL NUMĂR** (3, decembrie 1977) al publicației **Cahiers des amis de Panait Istrati,** animate de Marcel Mermoz, cuprinde ca de obicei texte și scrisori de Panait Istrati, articole comemorative, amintiri, documente, mărturii, de o incontestabilă semnificație istorico-literară. O scrisoare adresată prietenilor francezi ai operei romancierului român semnează Margareta Panait Istrati, datată : București, 23 noiembrie, 1977. Fascicola — ca și cele precedente — se bucură îndeosebi de larga colaborare românească al lui Alexandru Talex, care publică în acest număr — între altele — o interesantă introducere a manuscrisului inedit, **Les Frères Pauvres** de Panait Istrati. Un colocviu internațional „Panait Istrati" își va desfășura lucrările, în septembrie 1978, la Nîsa, cu sprijinul activ și al specialiștilor români, Al. Oprea și Al. Talex. Ultimul va organiza în Franța în acest an și un centru de documentare „Panait Istrati".

● **CUNOSCUTA REVISTĂ PORTUGHEZĂ Colóquio/Letras** (no. 40, Novembre de 1977, p. 107, Lisabona) semnalează cu extrase, la rubrica sa **Revista de Revistas,** două numere recente din **Cahiers roumains d'études littéraires :** 4/1976, din care reține contribuțiile lui Adrian Marino, Romul Munteanu, François Jost. Sumarul nr. 1/1977, **Littérature orale — Littérature écrite** este reprodus în întregime, cu indicarea tuturor colaboratorilor : Adrian Fochi, Ovidiu Bârlea, Juha Pentikainen, Ion Naloș, I. C. Chițimia, Jaap Lintvelt, Stefania Skwarczýnska, Romul Munteanu.

● **NUMĂRUL 11** (noiembrie, 1977) al buletinului **Asociației Internaționale a Criticilor literari** cuprinde o parte a intervențiilor participanților la congresul A.I.C.Z. de la Atena : **La tradition classique et le monde moderne,** între care și alocuțiunea lui George Ivașcu, **Le passé et la révolution moderniste.** Multe pasaje ale acestui text sînt reluate și în **Synthesis** (IV, 1977), sub titlul : **Le Passé et le Modernisme.** La rubrica **Nouvelles, ici et là...** sînt menționate și revistele **Cahiers roumains d'études littéraires** și **România literară.**

● **ÎN EDITURA „Merani"** din Tbilisi a apărut volumul „Florile vor să intre în casă" de Dumitru M. Ion, în traducerea poeților gruzini Moris Potișvili și Otar Șalamberidze, cu o prefață de Iosif Noneșvili.

REPERE

Un studiu istoric și tipologic al romanului

Volumul lui Tudor Olteanu*) constituie un studiu de tipologie a romanului din unghi declarat paradigmatic și nu al sintaxei narative. Termenul ales pentru a desemna metoda sa, **morfologia romanului** nu exclude analiza **formei,** din contră, dar accentul cade pe relațiile de similaritate și nu de contiguitate (atît de importante în analiza unui gen literar). Aceasta teoretic întrucît autorul procedează cu suplețe alternînd și nuanțînd metoda în funcție de specificul subiectului abordat. Viziunea statică, descriptivă se manifestă în interiorul unei perioade (înregistrarea motivelor și procedeelor artistice caracteristice) dar fiecare etapă este încadrată într-o linie a evoluției diacronice : „Există o **natură** sau o **ordine a** literaturii și, deci, a romanului din secolul al XIX-lea, dar ea nu este nici **opusă** și nici **brusc separabilă** de aceea a spațiilor temporale înconjurătoare. Este posibil ca la apariția lui **Hyperion** (1797) al lui Hölderlin romanul secolului al XIX-lea să se fi născut deja, este posibil ca **Ambasadorii** (1901—1903) lui Henry James să nu-i arate sfîrșitul". Demersul lui Tudor Olteanu se desfășoară ambițios, cu riscul imanent la un moment dat al prolixității și confuziei de criterii — pe multiple nivele. În afară de raportul sincronie-diacronie de care am amintit, este urmărit și transferul conținuturilor din real în imaginar. Altfel spus, universul motivematic este analizat dintr-o dublă perspectivă : **al modelării** în funcție de **legile intrinseci ale ficțiunii** pe de o parte și în funcție de unghiul receptiv al epocii (evenimente istorice, sociale, programe estetice individuale sau de grup, curente literare etc), de cealaltă. Astfel, romanul romantic de la începutul secolului se caracteriza prin cultivarea a două mari teme : istoria medievalizată și fantasticul. Forma este poematică, deoarece gradul de poeticitate (plus poezie — minus poezie) reprezintă nu numai mijlocul de exprimare dar și un criteriu de apreciere. Și, desigur, **receptarea estetică** se face din perspectiva unor termeni ca revoltă și sinceritate, revelatori pentru sensibilitatea și conștiința epocii. În sfîrșit, în acest joc de oglinzi menit să surprindă obiectul (fenomenul literar) în cît mai multe ipostaze sînt inserate ample analize dedicate operelor propriu-zise, uneori luînd aspectul unor micromonografii ca în cazul marilor reprezentanți ai realismului, Stendhal, Balzac sau Flaubert. O atare varietate și complexitate pe de o parte a metodologiei pe de alta a materiei tratate, opere aparținînd unor curente, scriitori și literaturi pregnant originale, individualizante (Gautier, Chateaubriand, Eminescu, N. Filimon, Manzoni, Verga, Stendhal, Balzac, Flaubert, Dickens, Meredith, Tolstoi, Dostoievski, ș.a., ș.a.), a determinat desigur și valoarea demersului critic, plusurile sau minusurile. În prezentarea realismului am remarcat interesantele considerații referitoare la tehnica narativă, din capitolele „Organizarea cîmpurilor vizuale" sau cele referitoare la compoziția romanelor dostoievskiene structurate în jurul **vocilor narative** („Polifenic și roman polifonic"). Corecte judecățile despre Balzac sau Flaubert, în schimb mult mai incitantă, mai personală analiza romanului lui Fromentin, **Dominique,** pentru a nu da decît un exemplu dintr-o materie atît de amplă. În concluzie, o remarcabilă contribuție românească într-unul din domeniile cele mai controversate ale teoriei și istoriei genurilor literare, romanul.

Paul Dugneanu

*) **Tudor Olteanu : „Morfologia romanului european în secolul al XIX", Editura „Univers", 1977.**

O secțiune prin Europa

(dintr-un jurnal liric de călătorie și studii)

Pentru un poet singura povară fiind universul, am reținut întotdeauna ca pe o virtute capacitatea cuiva de a-și păstra firea. O întîmplare extraordinară ne-a pus în limba română, chezași și anahoreți. Dacă ne-am putea face ordine în gînduri pînă la sfîrșitul zilelor, limba ne-ar ajunge pentru multe vieți. Am afirmat în aproape jumătate din capitalele Europei că viața mea este limba română, am afirmat acest lucru în aproape toate limbile europene și am fost înțeles exact. Nu mi-a reprosat nimeni că sunt român și nu s-a simțit nimeni nedreptățit. În orice limbă ne-am vorbit am conchis că Europa, aidoma lumii, este împărțită în state, astfel că treaba fiecăruia este la el acasă, iar a poetului este răspundere morală față de țara lui și față de umanitate.

Trăim într-o lume care pretinde pace prin toți porii săi, fiind împărțită, printr-un mecanism al trecutului greu de anihilat, în picioare de război. Forțele progresiste de pretutindeni trebuie și vor înclina pirghia lumii spre pace pentru ca omenirea să nu umble în viitor pe picioroange. Nu văd cum un poet s-ar putea situa, de bună voie, de partea cealaltă a pirghiei. Turismul nu este factorul determinant al vieții sociale, ci un simplu aspect al consumului. De aceea simt nevoia de a spune că am fost prin Europa și la Monteoru. Adică ce mi s-a-ntîmplat și ce am simțit.

Am fost cu Max Heidler și Sabine Braun într-un cimitir din Berlin unde am văzut două dreptunghiuri pe piatră ; pe unul scria Hegel, pe celălalt Fichte. În patrie, profesorul D.D. Roșca mi-a mărturisit că nu le-a văzut. Gazdele mele îmi mărturisiseră, de asemenea, că le vedeau pentru prima dată și că, foarte probabil, puțini berlinezi știau de existența lor. Am avut vreo amnezie pentru că i-am întrebat cum se spune în limba germană „flori". Au zis că blumen. M-am întors la Monteoru în cortul meu, făcut de mine, am aprins focul și am privit cerul. Am căpătat și de obsesia respectului pentru grecii care au creat geometria. Sînt, acolo, pe cer, pentru toate popoarele lumii : triunghiuri, dreptunghiuri, trapeze și pătrate la discreție.

Intervine, desigur, istoria, greutatea specifică a unui popor, a unei culturi în istorie. Există denivelări, relief. Apare și dispare ideea de subordonare. Subordonarea muntelui sau a cîmpiei ar duce la fabulă. În mod firesc Europa este escaladată de arheologi, conviețuirea pe continentul nostru a devenit o problemă complet științifică. Pretutindeni se restaurează. Europa este și va rămîne cel mai mare muzeu al lumii.

Toate capitalele Europei, aidoma tuturor orașelor lumii probabil, sunt bîntuite de cîte cineva în blue-jeans cu o hartă în mînă care caută ceva anume ; un localnic încearcă să ajute și deseori nu știe nici el unde se află ceea ce se află. Ar fi iresponsabil să pretindem mai mult. Pare a veni și mileniul trei, după care nu este exclus să pară a veni și mileniul patru. Aproape că nu mai contează ce a zis Ovidiu din Constanța, cînd Eminescu din Ipotești a zis că „piară oamenii cu toți, s-ar naște iarăși oameni". Trebuie să ne obișnuim cu ideea că toți europenii au personalitate și că nu e nici o catastrofă dacă ei și-o pun în aplicare.

Și iar m-am întors la Monteoru în cortul meu, făcut de mine, am aprins focul și am privit cerul : triunghiuri, dreptunghiuri, trapeze și pătrate la discreție ; pentru toate popoarele lumii.

Ion Nicolescu

REVISTA STRĂINĂ

● **URMARE A LUCRĂRII „MAREA LITERATURĂ UNIVERSALĂ",** editată în 1930—1933 în 4 volume, de curînd a apărut în librăriile poloneze primul volum din **„Istoria literaturilor europene"** — ed. P.W.N. — (următoarele 2 volume vor fi editate pînă în 1980), prima publicație poloneză de acest gen din ultimii 40 de ani care, pînă în final, va totaliza opera a 37 de autori care își vor da concursul pentru capitolele consacrate istoriei literaturii olandeze, flamande, lituaniene și altele. În plus, vor fi cuprinse și aspecte rezumative din literatura Statelor Unite, pornind de la înrudirea ei lingvistică și culturală cu cea europeană. Primul volum este consacrat literaturilor antice și romanice — greacă, antică, bizantină, și neo-greacă, română, neo-latină și italiană, franceză, spaniolă, portugheză și română. Volumul al doilea va cuprinde istoria literaturii din familiile de limbi germanice, iar cel de-al treilea, istoria literaturilor slave.

● **ZILELE INTERNAȚIONALE ALE TEATRULUI TINERETULUI** se vor desfășura pentru prima oară anul acesta la Viena. Nouă grupuri din Austria — cîte unul pentru fiecare provincie federală — și șase ansambluri teatrale din întreaga lume se vor produce în diferite centre culturale din capitala Austriei între 1 și 20 iulie. S-a prevăzut tipărirea unui pliant, care va ține loc și de program, care pe lîngă toate amănuntele asupra repertoriilor, interpreților și istoricului ansamblelor respective va servi și drept legitimație de intrare la toate manifestările ce vor avea loc.

● **MAUSOLEUL ȘABURGAN** din Uzbekistan a fost descoperit de două ori : la început, de către restauratorii din Buhara, cu ajutorul manuscriselor unor istorici asiatici din evul mediu, apoi datorită ghidurilor vechi cu care oamenii de știință l-au putut găsi în nisipurile din regiunea Buhara. El este instalat într-un deal făcut de mîna omului. În partea de nord a mausoleului s-a descoperit o cărămidă pe care sînt lăsate amprentele a două picioare de copii. Evidente fiind pînă și desenele capilare ale țesutului s-a putut stabili că aparțin unei fetițe de 10—11 ani și a unui băiat de 5—6 ani, care în urmă cu cel puțin 900 de ani și-au măsurat probabil picioarele. Cărămida aceasta din mausoleu este un unicat. După cum apreciază specialiștii de la Institutul de arheologie al Academiei de științe a U.R.S.S., în Asia Centrală nu au mai fost făcute astfel de descoperiri, ci doar într-un monument din vechiul Kiev.

● **ÎN EDITURA ITALIANĂ MAX HOOPER** a apărut nu de mult LE QUATRO STAGIONI (Cele patru anotimpuri), semnată de Richard Adams. Natura trebuie să fie observată, ascultată și iubită, ne spune autorul, invitîndu-și cititorul să vadă lumea animală care se ascunde prin pajiști, prin păduri, în toate hățișurile, în mlaștini și riuri, dînd amănunte asupra mutațiilor petrecute cu trecerea timpului. Lucrarea este bogat ilustrată cu minuțioase desene executate de David Goddard, cu precizia graficelor științifice și calitatea poetică a stampelor antice.

● **CA UN OMAGIU** adus bicentenarului poetului Heinrich von Kleist, pe lîngă manifestările care au avut loc cu acest prilej, a fost publicat și **Dicționarul limbii lui Kleist,** elaborat cu ajutorul prelucrării electronice a datelor care cuprinde în 4 volume toate cuvintele folosite de poet (aproape 303 000). După cum relatează șeful echipei de cercetători de la Institutul Tehnic Superior din Aachen, sub îndrumarea căruia a fost întocmit acest dicționar, lucrarea deschide „noi perspective în analiza aspectului stilistic al dramaturgiei lui Kleist".

● **SUB AUSPICIILE** editurii Feltrinelli, Franca Faldini semnează volumul TOTO : L'UOMO E LA MASCHERA (Toto : Omul și masca), apărut odată cu împlinirea a 10 ani de la moartea marelui comic italian. Autoarea povestește în 15 capitole 15 ani trăiți de ea alături de omul de teatru, de omul generos, impetuos și plin de bonomie, îndrăgostit pînă la sacrificiu de teatru și toate implicațiile lui, de omul chinuit de amintirile sărăciei îndurate de-alungul întregii lui tinereți. Volumul este completat de un studiu semnat de Goffredo Tofi, de fragmente din presa timpului și de fotografii.

● **„TĂRILE SOCIALISTE DUPĂ CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL 1944—1974"** (cuprinzînd rezumate în engleză, germană și rusă) a apărut în editura varșoviană P.W.N. Sînt analizate aici căile de dezvoltare socialistă a tuturor țărilor care intră azi în sistemul socialist mondial, precum și experiența acestor țări în domeniul construcției și dezvoltării societății socialiste în anii de după cel de-al doilea război mondial. Colectivul autorilor acestui volum s-a limitat la analiza principalelor probleme ale dezvoltării politice și social-economice din aceste țări, ale premiselor obiective și, mai ales, subiective ale politicii partidelor comuniste și muncitorești, ale autorităților de stat, cît și ale rezultatelor lor.

● **STRĂVECHIUL MEȘTEȘUG** al țesutului covoarelor, introdus în China cu 2 000 de ani în urmă, în timpul dinastiei **Han,** continuă să dea naștere unor minunate opere de artă, impresionante prin realismul transpunerii în țesătură a modelului. La sediul Națiunilor Unite se află o tapiserie uriașă reprezentînd, într-o bogată gamă coloristică, **Marele zid chinezesc.** Minuțiozitatea detaliilor, rezultat al unei operații extrem de complicate care necesită munca unui mare număr de țesători, conferă măreție lucrării.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
11
(829)
Sîmbătă
18 martie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Unitatea conștiințelor națiunii

În istoria unui popor, în existența sa esențială a fost, este și va fi **unitatea indisolubilă de țeluri, de voințe și idealuri.** De-a lungul istoriei, poporul român, toți cei ce au alcătuit marea familie muncitoare a țării noastre, au ilustrat, prin fapte memorabile, acest adevăr fundamental, au demonstrat în atitea împrejurări ce uriașă forță reprezintă solidaritatea, unitatea de nezdruncinat. Împrejurările istorice au făcut ca de-a lungul secolelor, alături de români, să viețuiască pe plaiurile țării și oameni de alte naționalități, maghiari, germani, sîrbi etc. Faptele istoriei noastre consemnează drept nobilă tradiție statornicirea unor relații de strînsă colaborare, de armonioasă prietenie. Nu există momente importante, cruciale în tumultuoasa peregrinare a secolelor, la care toți cei ce alcătuiau populația țării de la Dunăre și Carpați să nu se afle laolaltă cu cugetul și faptele lor.

În mod legitim, această minunată tradiție a cunoscut o superioară consacrare în anii de cînd România a pășit pe drumul noului său destin socialist, în anii de cînd în fruntea poporului se află — conducîndu-l cu înțelepciune, fermitate și clarviziune — Partidul Comunist Român.

Desfășurate recent, Plenarele Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, onorate de prezența la ședința comună a tovarășului Nicolae Ceaușescu, au pus încă o dată în lumină unitatea de nezdruncinat a tuturor cetățenilor patriei, fără deosebire de naționalitate, forța vie a democratismului societății noastre care conferă un cadru larg și optim de manifestare, de afirmare neîngrădită în toate domeniile de activitate a tuturor fiilor patriei. Larga participare la dezbateri, caracterul profund reprezentativ al acestei participări, bogata sinteză a realizărilor obținute cu deosebire în anii ce au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului — realizări care au asigurat dezvoltarea armonioasă a tuturor județelor țării și, deci, o contribuție egală la făurirea bunurilor materiale precum și la făurirea unui nivel de civilizație și bunăstare superioară — au pus cu pregnanță în evidență adeziunea unanimă a tuturor cetățenilor țării față de politica patriotică, profund umanistă a partidului, hotărîrea de a păstra aceste cuceriri revoluționare, de a le dezvolta în spiritul cutezătoarelor proiecte elaborate de Congresul al XI-lea și Conferința Națională.

O țară în care toți fiii săi sînt egali este România de azi. O țară în care criteriul suprem de apreciere a fiecărui cetățean este munca, participarea nemijlocită la dezvoltarea continuă a economiei, științei și culturii. O țară în care există practic posibilități nelimitate de afirmare a capacității creatoare, de punere în valoare a talentelor și puterii de creație, de existență liberă, demnă, responsabilă a fiecăruia. Acest adevăr a fost unanim afirmat în cadrul lucrărilor plenarelor amintite, impunîndu-le ca pe evenimente de deosebite semnificații în viața politică a țării.

Cuvîntarea amplă rostită de secretarul general al partidului a sintetizat strălucit realitățile esențiale ale vieții noastre social-politice, ale modului în care au fost și sînt soluționate problemele specifice ale naționalităților conlocuitoare, într-o organică interdependență cu problemele generale ale țării, punînd pregnant în lumină realități pentru care România se bucură de prestigiul și admirația întregii lumi.

Întărirea continuă a bazei materiale, a egalității în drepturi, asigurarea efectivă a dreptului la muncă pentru toți cetățenii, fără a fi nevoiți să-și părăsească localitatea sau județul, accesul tot mai larg la cuceririle științei și tehnicii ,preocuparea pentru înflorirea vieții spirituale, pentru folosirea adecvată a limbilor materne sînt adevăruri de esență ale societății noastre, înlăuntrul cărora se află explicația unității monolitice a tuturor fiilor patriei, fără deosebire de naționalitate, în jurul partidului comunist. Sînt adevăruri care explică solidaritatea tuturor conștiințelor națiunii, voința unanimă a tuturor de a ne angaja plenar în marele efort de edificare a României socialiste multilateral dezvoltate. Iar în acest mare efort de edificare economică, socială se conturează cu limpezime țelul suprem al politicii partidului : afirmarea unui om nou, crearea condițiilor necesare pentru ca prezentul și viitorul țării să dea garanția că nici un talent și nici o energie a țării nu se va afla în impasul neîmplinirii.

Politica partidului nostru s-a dovedit cu consecvență, în anii ce au trecut de la Congresul al IX-lea, o politică înalt umanistă, revoluționară, dedicată asigurării deplinei egalități în drepturi între toți oamenii muncii, între toți cetățenii țării, combaterii cu fermitate a oricăror discriminări naționale, a oricăror manifestări de naționalism și șovinism, drept o politică a rațiunii și încrederii în om. **„Noi făurim un umanism nou, revoluționar** — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — **care pune pe prim plan omul, afirmarea multilaterală a personalității fiecăruia, încurajînd însă individualismul ci sporind răspunderea fiecăruia față de colectivitate, față de societate. Pornim de la faptul că bunăstarea materială și spirituală a fiecăruia, adevărata libertate nu se poate realiza și afirma decît în cadrul bunăstării generale, al libertății și independenței întregului popor".**

Lucrările Plenarelor Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, urmînd firesc Plenarelor Consiliilor județene ce au avut loc în 16 județe ale țării, au evidențiat, prin desfășurarea lor, prin participarea largă la dezbateri — participare puternic conectată la realitățile țării — adevărul impresionant, cuprins în cuvintele secretarului general al partidului. Sub semnul forței și unității tuturor fiilor săi, România pășește înainte, trăim un plenar sentiment de demnitate față de prezent, privim cu încredere și certitudine viitorul.

Luceafărul

Gheorghe Spiridon : „Istorie"

LUCIAN BLAGA: „Ființa istorică"

O lucrare inedită a lui Blaga, tipărită postum, o „piatră" care vine să întregească edificiul sistemului său filozofic e, fără îndoială, un eveniment spiritual de prim ordin. **Ființa istorică** alcătuiește cel de-al treilea volum din proiectata **Trilogie cosmologică,** destinată fiind a urma lucrării intitulate **Aspecte antropologice.** Cum ea ne este cunoscută sub forma unui curs litografiat, ținut în anul 1948 și **Diferențiale divine** apăruse înainte (1940), ne dăm seama că Blaga își realizase și toată cupola impresionantei sale construcții speculative. Sigur, cizelări or mai fi intervenit cu prilejul tipăririi, dar opera a fost dusă la capăt. Catedrala există, clădită alevea, nu a rămas doar un plan himeric.

Ce lumini noi aruncă asupra gîndirii blagiene volumul de față ? Răspunsul la o astfel de întrebare trebuie despărțit în două ca să fie corect.

Întîi, lucrurile se cuvin privite din interiorul sistemului. Ce închegări suplimentare dobîndește el ?

Apoi, cum lucrarea a fost începută prin 1943 și terminată în 1959, interesează și noutatea eventuală, identificabilă din afara sistemului. Ce evoluție a suferit, datorită marilor mutații sociale și spirituale ale unei epoci foarte frămîntate, gîndirea lui Blaga ?

La prima parte a răspunsului trebuie să subliniem că autorul trilogiilor cunoașterii, culturii și valorii își expune sistematic pentru întîia oară reflecțiile asupra „istoriei".

Actul prezintă, înainte de orice, un deosebit interes datorită ineditului său. Avem surpriza să constatăm nu numai prezența istoricității în metafizica lui Blaga, dar chiar investirea ei cu o însemnătate capitală. Iată ce scrie la sfîrșitul cărții filozoful, după ce a ridicat în fața noastră o fascinantă schelărie de argumente : „Istoricitatea ne apare ca o dimensiune permanentă a ființei umane. Ea datează din momentul în care preomul devine om deplin. Istoricitatea este condiționată și garantată prin înseși modurile ontologice ale ființei umane".

E adevărat că noțiunile se nuanțează paradoxal în prealabil așa cum ne-a obișnuit gînditorul : „Există chipuri foarte felurite de a înțelege istoria. Noi facem greșeala să o privim exclusiv din punctul de vedere european modern, ,dar numeroase alte culturi (egipteană, babiloniană, chineză, indiană, greacă) o concepeau cu totul diferit. Ziditorii piramidelor o rezumau la listele faraonilor, acordînd numelor acestora o funcție magică, respectiv de cuprindere a întregii vieți dintr-o epocă. Babilonienii vedeau istoria ca pe o desfășurare dinamico-periodică, reîncepînd mereu sub tutela unui nou zeu uzurpator și totodată ziditor de lume. Inzii disprețuiau existența concretă ; ei ignorau, de pildă, pînă și ființa lui Alexandru cel Mare. În concepția lor marile fapte istorice marchează nu cuceririle vremelnice, ci actele spirituale de revărsare în absolut".

Exemplele se înmulțesc, facultatea poetului de a le face cît mai sugestive slujind construcția speculativă. Optica istoriografică rezultă și ea din stilul unei culturi.

Altă observație vine îndată să ne tulbure iarăși. Blaga socotește meschină și puerilă situarea începuturilor istoriei în momentul ivirii primelor documente scrise, cunoscute pînă acum. Pentru filozoful nostru întinderea acesteia crește enorm, cuprinzîndu-l și pe omul din Neanderthal. Motivul e atribuirea „demnității" istorice tuturor înfăptuirilor omenești, înzestrate cu o **pecete stilistică.** „Pumnarul" primitivului o are. Ca și aprinderea focului, însoțită de un ritual magic.

Stilul intervine iarăși — cum se poate remarca — încărcat cu o nouă însușire ; după Blaga — e atributul definitoriu al istoricității.

O nouă surpriză : filozoful simte nevoia, ca urmare, să introducă, în cadrul acesta al „tiparelor" imuabile, o dinamică, o posibilitate de transformare. Blaga înlocuiește cu termenul de „cimp stilistic" formula „matrice stilistică". Modificarea nu rămîne nominală, ci are urmări serioase. Cîmpurile admit interferențe : așadar există influențe, modelări stilistice simultane ale actelor creatoare omenești, citeodată chiar contradictorii. Interferențele pot fi „eclectice", cînd au loc doar tangențe superficiale între cîmpuri, sau „sintetice", cîte ori implică structurile intime ale mecanismelor plăsmuirilor spirituale umane.

Mai mult, Blaga admite și o „dialectică" a succesiunii stilurilor. Ele pot trece unul într-altul prin prefacerea anumitor categorii, însă aceleași. „Dinamicul", substituindu-se „staticului", transformă clasicismul în romantism. Tot așa, naturalismul trece în impresionism, schimbîn-

Ov. S. Crohmălniceanu

Continuare în pag. a 2-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● **Teatrul și societatea românească** — Convorbiri cu ● Romulus Guga și Dan Tărchilă ● **Viața cărților** ● **Cariatida :** Nicolae Dan Fruntelată ● **Proză** de Nicolae Crișan ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **Cartea de debut** de Nicolae Ciobanu ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **File de istorie, file de epopee :** ● Reexaminări toponimice în legătură cu continuitatea : **TROIANUL** de Ion Donat ● Un episod eroic din epopeea armatei române : **„Robănești — noiembrie 1916"** de general-locot. în rezervă Marcel Olteanu.

CARTEA CU PRIETENI

Victor Tulbure

Nea Victor Tulbure face parte dintre poeții care se pregătesc pentru decapitare de la primul pahar cu vin roșu pe care-l beau. Tăindu-li-se capul (sau așa li se pare lor) le crește pe umeri un imens măr plin de miresme de stepă afundată-n piclă din care ei scot viori, căline, umeri de căprioară, meșteceni și supărări (cele mai multe, închipuite și ajunse să treacă drept adevăr).

Cu Tulbure m-am întîlnit pe Grivița, la jocul vieții (banul la pahar, joc cubanez, ai călcat dunga oceanului, te sfîșie rechinii) ca să-l iubesc fără de moarte, pe el și pe prietenii lui care-au ars cu tălpile goale în biserica suspiciunii și Intoleranței ca să încalțe, cînd mult prea devreme au plecat să se tutuiască cu Dumnezeu, bocanci, sandale de sfoară, cipici — Stelaru, Mihu, Tăutu, George Dan, Vasile Moldoveanu. Tulbure m-a adoptat să-i fiu minz și lăstar, fiindcă veneam de la Brăila și spuneam despre Mihu că atunci cînd i se va întinde paharul, paharul va fi plin cu trăznet îngropat în Dunăre și cu duh de corabie scufundată, și fiindcă urlasem în prima zi de curs de la Școala de literatură o frază din renegatul (pe atunci) Ionel Teodoreanu : **„fără scriitorii lor, orașele ar rămîne să doarmă în sicriele lor geografice".** Mă credea (ceea ce am și rămas) o haimana, născut să nu se-mprietenească cu banii. Știi, mă, că de cincizeci de ani numai pictori din Brăila sînt chemați să deseneze biletele de bancă ? Bine-ai venit să desenăm covrigi pentru săraci ! Eu sînt soldat, dar îți doresc să n-ajungi să afli cine-a desenat primul centiron și primele moletiere.

Tulbure a fost și a rămas un mare soldat. Versul lui miroase a tutun păstrat în cartușieră (nemaipomenita țigară din mahorcă răsucită în hîrtie de ziar și suptă lacom între două atacuri) : „De patru zile, rupți și nemîncați, / Pe puști plecați, ședeam în gropi, la pîndă. / Mai ațineam, din cînd în cînd, furați / De liniș-

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 7-a

Miron Costin

I

Craniu al meu de-atîtea ori retezat,
pîine neagră a stelelor — tu gîndești marginile !
Tot omul e la îndemîna calendarului și povestește,
nu poate uita că a fost odată tînăr,
își bifurcă limba în trecut și-atinge faptele de arme.

O vîlvătaie de cuvinte e cartea
și-un mănunchi de sfaturi strigate prin goarna florilor de munte :
Cînd omul stă în fața colibei și plînge,
cînd spală greierii în vin,
cînd face sau drege o greblă,
cînd la hotarul patriei e ceață de suliți,

O lumină bătrînă tresare dincolo de creasta cuvintului.

Strungă am vrut să fiu
acolo unde se mulge cuvîntul de învățături,
ochii mei, două morminte în așteptare
și lumea în forma ei de litere să le facă prea-plinul.

II

La un capăt nasc manuscrisul
la celălalt naște țara. Am născocit scrierea
ca pe-o lumină a minții
ca pe borna hotarelor,
Lume dublă, numele cronicarilor
pe coperțile țării, și-ntre coperți pulberea vorbirii
vînturată de pleavă,
curată ca steaua.

Cu fața zbîrcită de ani
(în călimară dorul de mare)
la lumina unui opaiț cu seu de berbec
scriu viața patriei fără sfîrșit,
fiindcă vulturii sfîșie manuscrisul, și-n munți
cu el în plisc,
sub bătaia de aripi
învață puii să zboare după carte...

Laudă semnelor ce se perindă prin veacuri
iar țara mea fie un crater prosper de crin !

Ovidiu Genaru

VARIA

Lecturi și sisteme

Am citit cu satisfacție, la apariția în revistă, și acum în volum, în **Lecturi și sisteme** („Eminescu", 1977) articolul lui Romul Munteanu **Reflecții despre critica literară.** Autorul susține că un critic autentic, în afară de vocație și cultură, trebuie să aibă un suport teoretic propriu, nu un sistem prestabilit, invariabil și aplicabil oricărui text, ci un sistem rezultat „din toate variantele lecturilor sale care capătă o anumită constanță prin extragerea lor dintr-un demers complex, exercitat pe parcursul unei întregi cariere". Criticul tînăr poate fi admis numai în cazuri de excepție, căci dacă el poate disocia între valoare și nonvaloare, sistemul său de referințe e, prin forța lucrurilor, redus : vîrsta nu i-a îngăduit să citească tot ce e esențial. Altă condiție pentru a fi mare critic este aceea de a te exercita pe opere majore „abandonînd orice modele vechi, fetișizate". Sigur, e greu să ajungi mare scriind doar despre autori mici, e greu să fii tu însuți, punîndu-te mereu la adăpostul altei autorități.

Al. Piru

Continuare în pag. a 3-a

În pagina a 5-a
Restituiri
Un scriitor încă necunoscut :
NICOLAE OȚELEA
și cea dintîi carte de fabule în limba română (1784)

INSTANTANEE

Riscul polemicii

Între inteligență și prostie ? Nu am pretenția de a defini nici una din aceste noțiuni, pe cît de curente, pe atît de vagi. În recenta carte **Scrieri,** 2, de Mihail Ralea, ediție îngrijită de N. Tertulian la Editura „Minerva", am găsit însă o definiție a omului inteligent. Dau textul în întregime : „Toți oamenii deștepți pe care i-am cunoscut prezentau o mulțime de deosebiri. Un singur lucru mi s-a părut comun la toți : **omul inteligent e acela care nu confundă niciodată punctele de vedere".**

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

OPINII

Promoția fără critici

1. Există în proza românească de azi un număr de scriitori, unii mai buni, alții mai puțin, unii mai activi, alții mai indiferenți, unii mai cunoscuți, alții mai ignorați, care au, dincolo de toate deosebirile posibile, un ce comun : aparțin uneia și aceleiași promoții. O promoție pe care aș numi-o „intermediară" gîndindu-mă că ei nu s-au integrat (grefă respinsă sau mezalianță refuzată ?!) nici în promoția 60 (cu D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Al. Ivasiuc, N. Breban, C. Țoiu, G. Bălăiță, N. Velea, A. Buzura ș.a.) nici — cu atît mai puțin — în promoția 70 (cu Eugen Uricaru, N. Mateescu, M. Tatulici, M. Sin, G. Adameșteanu, Al. Papilian, M. C. Runcanu, D. Matală ș.a.). O promoție pe care aș numi-o „tolerată" gîndindu-mă că activitatea ei literară are întristătorul privilegiu de a fi privită cu un respect... mut, comentată cu deferența și stima caracteristice apropierii de lucruri despre care se află fără să se cunoască și evaluată prin procedeul de mai multă vreme clasic al criticii ocazionale. O promoție pe care aș numi-o „hibridă", gîndindu-mă că, din pricini deocamdată obscure, starea literară — teme și stiluri — a operelor produse înlăuntrul ei e atît de diferențiată, încît posibilitatea unei armonizări pare exclusă. O promoție pe care aș putea s-o numesc în multe alte feluri dar căreia prefer să-i spun — pentru că i se potrivește într-un chip mai complet și, implicit, mai relevant — *promoția fără critici.* Cu momentul debutului și al afirmării fixat între 1965—1970, de vîrste — atunci — variind între 22 și 28 de ani, prozatorii despre care vorbim s-au impus neașteptat de repede în conștiința criticii (de atunci) dacă nu și a cititorului, au strălucit o scurtă perioadă de timp (citiva ani, într-adevăr buni), ocupînd un loc central în acțiunea critică pentru ca, la fel de bruscă precum le-a fost apariția, să le fie și intrarea în anonimat. Într-unul, astăzi, lustruit pînă la a sări în ochi, pînă la a-și ieși din sine. Aspirația tuturor era romanul (banală, întrucît se presupune că e a oricărui prozator, poate că și a oricărui critic, mai nou — se pare — și a oricărui poet ; mai lipsesc dramaturgii romancieri ca să putem spune că aspirația oricărui scriitor e romanul), numai că destul probaseră, la a doua sau a treia carte, că aspirația era îndreptățită de o vocație romanescă (aceasta, să recunoaștem, mai puțin banală). Primele lor cărți stîrniseră, așadar, interes, secundele la fel, apoi, ca la un semnal, liniștea. Ce lucruri s-ar fi putut întîmpla ca să explice întîmplarea însăși, e greu de spus. Probabil că multe, care mai importante, care mai mărunte, dar, adevărata explicație ni se arată

Laurențiu Ulici

Continuare în pag. a 7-a

Despre anomalii

În general, starea de incertitudine hrănită copios de impresia permanentă de ratare poate să ducă, de multe ori, nu numai la o ușoară și vestită anxietate, ci la nebunie curată. Se zice că această afecțiune are noblețea de a-și crea încă din cea mai fragedă fază și un întreg arsenal de tertipuri și măști sub care cel suferind să poată oferi anturajului un chip curios de tihnit, de om care se simte bine. Adăugată la sentimentul ratării invidia provoacă în fiere secreții care copleșesc activitatea normală a celorlalte organe în așa măsură încît inhibiția dătătoare de somn regenerator va întîrzia din ce în ce mai mult, înlesnind victoria insomniei. Cu o insomnie instaurată definitiv se poate ajunge ușor la nebunie. Dar se poate înnebuni din te miri ce. Oamenii de știință vorbesc tot mai mult de o creștere a stărilor de dezaxare psihică în condițiile complexe ale vieții moderne. În privința artiștilor o neînțelegere străveche a acreditat ideea că aceștia percep și reflectă lumea într-un mod prea diferit de al

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

viața cărților

Spiritul adevărului

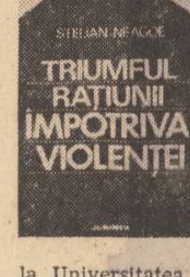

Deși subintitulată „viața universitară ieșană interbelică", nu totuși o simplă cronică sau o istorie a învățămintului superior din Iași in perioada dintre cele două războaie mondiale este cartea lui Stelian Neagoe.*) Este un studiu amplu de un interes extraordinar, fundamentat pe o documentație intinsă și elocventă, de o valoare cu totul remarcabilă, despre rezistența opusă de intelectualii democrați, cadre didactice și studenți, de la Universitatea ieșeană, ascensiunii „cuzismului" și „gardismului", cele două forme ale extremismului politic de dreapta manifestate in România interbelică și care au avut atitea nefericite consecințe in viața țării.

Un studiu care, in spiritul **adevărului istoric**, nu doar reconstituie un climat și infățișează un proces, ci și analizează, in limitele materialului supus cercetării dar cu o ințelegere mereu orientată spre esențial, condițiile care au favorizat apariția și nociva acțiune a adepților crimei ca instrument politic. Totodată — și meritul principal al autorului acesta este — impotrivirea fermă, de principiu și nu accidentală, a quasiunanimității profesorilor ieșeni față de agitațiile lui A. C. Cuza și față de tulburările provocate de viitorul odios „căpitan", Corneliu Zelea Codreanu, este strălucit pusă in valoare și reliefată la dimensiunile reale. Care sint impresionante ; intre **cultură** și **democrație** există, se demonstrează implicit in această lucrare ce evocă fapte intrate in istorie, un acord fundamental. „Ești vinovat, d-le Cuza. **Succesul d-tale este datorat propagandei printre inculți**" (s. n.) — ii spune Paul Bujor lui A. C. Cuza in Consiliul universitar ținut după ce Corneliu Zelea Codreanu il ucisese pe prefectul poliției din Iași, C. Manciu. Iar **moțiunea protestatară** adoptată cu acest prilej (voturi pentru — 30 ; impotrivă — 2 ; o abținere) constituie un veritabil act de acuzare a deturnării invățămintului de la ținta sa adevărată : „Consiliul Universității din Iași, intrunit pentru a examina situațiunea morală a acestei instituțiuni culturale, față de crima care a răpit viața nenorocitului Manciu, constată cu adincă durere că această crimă care necinstește sufletul neamului românesc in credința sa națională, tulbură profund conștiința corpului profesoral al acestei inalte instituțiuni de cultură și de educațiune, deoarece ea este rezultatul unei anumite școli condusă de profesorul A. C. Cuza, școală [ce] sub cuvint de religie și de naționalism rătăcește spiritele tineretului și excită patimile lui, in loc de a le indruma spre cultură, ridicată la rangul unui apostolat, curat de orice amestec de scopuri afară de invățămint și ale cărei consecințe au fost violența și crima. Consiliul universitar rămine cu atit mai indurerat, cu cit din explicațiunile date astăzi de dl. profesor Cuza rezultă că d-sa nu vrea să recunoască imensa sa parte de răspundere cu crima comisă și că nu este de sperat nici o schimbare in atitudinea domniei sale" (citat după Stelian Neagoe, p. 290).

Această **moțiune**, din 1924, nu era și nici nu avea să rămină un fapt izolat : este doar una dintre multele, nenumăratele atitudini deschis și ferm anti-extremiste ale profesorilor de la Universitatea din Iași. Fără a fi, cei mai mulți dintre ei, comuniști, se situau totuși, intr-o epocă de frămintări și de convulsiuni politico-sociale, de partea „stingii", a forțelor progresiste, exemplul cel mai strălucit in acest sens oferindu-l rectorul Traian Bratu, „marele rector", cum il numește Iorgu Iordan in **Memorii** (vol. II), adversar statornic al anarhiei și al violenței, susținător al orientărilor democratice pină la a apăra, in cadrul procesului din Dealul Spirii intentat comuniștilor, impreună cu alți cinci profesori ieșeni (C. I. Parhon, N. Leon, Paul Bujor, Iulian Teodorescu, Petru Bogdan), pe studentul comunist Timotei Marin.

Fiindcă, intr-un al doilea plan al cărții se detașează cu claritate — fără ca autorul să-și fi propus, neapărat, acest obiectiv — rolul de element favorizant pe care l-a avut politicianismul in extinderea mișcărilor de tip fascist in România interbelică. O atitudine falimentară și lipsită de orice perspectivă, dictată de interese strict conjuncturale, o lamentabilă incapacitate de previziune politică, o complicitate dubioasă și istoricește culpabilă pentru menținerea pozițiilor privilegiate : acestea sint, după raporturile cu conducerea Universității ieșene, notele caracteristice ale politicienilor vremii. Unde aveau să sfirșească, se știe... Deopotrivă cu portretul robot al politicianismului se conturează, tot in marginile cercetării intreprinse, și un profil al „cuzismului" și al „gardismului" : demagogia grotescă, tehnica **bluff-ului**, incitarea mediilor incerte cultural, isterizarea printr-o propagandă ce nu putea să apară adevăraților intelectuali altfel decit sinistru carnavalescă (procesiuni, manifestații cabotine, ritualuri, uniforme, insigne, retorică găunoasă) sint analizate de Stelian Neagoe cu o rigoare și o capacitate de luminare a faptelor deosebite. Fișa biografică făcută lui Zelea Codreanu — **Zilinschi**, după adevăratul său nume —, bolboroseala senilă a lui A. C. Cuza, care își acuza colegii că sint „stăpiniți de o eroare profundă : eroarea majorității" (!), figură hilară și sumbră, de „mare farsor", cum potrivit il numește Stelian Neagoe, caracterul teatral, comic dacă n-ar fi fost vorba de o organizație criminală, al inființării „Gărzii de fier" cu mai puțin de... zece oameni, toate aceste date ale unei istorii definitiv condamnate de Istorie sint in **Triumful rațiunii impotriva violenței,** supuse unei strinse investigații științifice.

Pentru cunoașterea in detaliu a rezistenței largi intimpinate de forțele extremiste de tip fascist in România interbelică, lucrarea lui Stelian Neagoe rămine un instrument de primă insemnătate, care probează consecvența, amploarea și fermitatea democratismului intelectualității universitare ieșene a vremii.

Mircea Iorgulescu

*) **Stelian Neagoe : „Triumful rațiunii impotriva violenței", Editura „Junimea", 1977.**

Ființa istorică

Urmare din pag. 1

du-și tendința către surprinderea naturii in momentele de **maximă constanță** cu cele de **maximă inconstanță,** dar păstrindu-și o matrice comună sub raportul restului categoriilor.

Vom reține aici o strădanie de a da suplețe sistemului, impotriva unei ispite mai vechi, geometrizante Cum notează foarte pertinent Tudor Cătineanu, filozoful trăiește o tensiune interioară gravă a gindirii. Pe de o parte, are conștiința anumitor contradicții ale demersurilor lui spectaculative anterioare și caută să iasă din ele (evitarea incomunicabilității stilurilor, „capsulării" spengleriene, nevoia racordării la o dinamică fără a cărei funcționare istoricitatea devine un nonsens). Pe de altă parte, rămine prizonierul sistemului său, nu-i poate infringe logica proprie.

Poetul vine atunci in ajutorul filozofului, dăruind o strălucire cuceritoare analogiilor, chiar cind la baza lor stă neglijarea unor aspecte de diferențiere și ierarhizare esențiale. Așa sint punerea pe un plan egal a palatelor, perucilor, pantofilor și statului in epoca lui Ludovic al XIV-lea, sau așezarea filozofiei hegeliene, paleontologiei catastrofice formulate de Cuvier, picturii lui Delacroix, revoluției franceze și războaielor napoleoniene, toate, ca la Spengler sub semnul romantismului.

Blaga e silit să vorbească mai mult de stiluri cu extindere continentală, ba uneori aproape mondială (clasicism, romantism, baroc, naturalism), decit de coordonatele abisale proprii anumitor culturi locale. Cauza, o putem detecta ușor. Dacă proceda altfel, i-ar fi fost greu să explice cum capătă o pecete stilistică pentru toată lumea, să zicem, al doilea război mondial și in ce poate consta ea, ca să corespundă și vest-europenilor, și rușilor, și japonezilor, și chinezilor, și nord-africanilor ?

In general, cu toate făgăduielile de a circumscrie domeniul analizelor mai ales la fenomenul politic și social, lucrurile sint trase către istoria culturii. Ceea ce rămine intr-adevăr solid e, lăsind la o parte finalitatea metafizică, surprinderea exactă a anumitor structuri. Aici, Blaga se dovedește extrem de modern, cum precizează cu perfectă indreptățire Tudor Cătineanu. Aș adăuga că in anti-organicismul său, fie programatic, prin efortul de a funcționaliza cimpurile stilistice după niște modele fizico-matematice, orientarea către structuralismul contemporan, negestaltist, se face și mai vizibilă. Chiar diacronia acceptată e de același tip, fiind bazată pe deplasarea unor porțiuni mai sincronice prin salturi mecanice.

Cit s-a apropiat Blaga de marxism, adică in ce măsură gindirea lui arată dispoziții la asimilarea anumitor sugestii venite din afară ? In această privință nu avem de inregistrat rezultate apreciabile. Dialectica e privită in continuare dintr-un unghi vechi, simplificator, ca și materialismul istoric.

Nu aici insă trebuie căutată o evoluție ideologică a lui Blaga, greu realizabilă fără părăsirea sistemului. Fondul umanist al gindirii filozofului apare energic stimulat să iasă pregnant la iveală in **Ființa istorică,** ca și in **Aspecte antropologice.** O distanță sensibilă apare intre ultimele două scrieri și **Diferențialele divine.** Blaga apasă puternic pe natura singulară a omului, produsul unui **salt ontologic,** făptura cea mai puțin dependentă de mediu, ieșită astfel din animalitate. De asemeni, contestă polemic viziunea creștină a istoriei, subliniind net incompatibilitatea funciară a sistemului său cu orice „revelație" și folosind cuvinte grele ca „demascare" și „veleitarism", referitor la mistică.

E neindoios că Blaga, prin inclinații native și formație intelectuală, a arătat o preferință marcată așa-numitelor „culturi minore". Tudor Cătineanu are dreptate, cred, cind recunoaște aici un imbold patriotic, dorința valorificării infăptuirilor spirituale românești pe o lungă durată, mai ales folclorice.

Sint ispitit să zăresc și altă **solidarizare** a lui Blaga cu soarta neamului său. Descifrez actul, la incheierea sistemului filozofic, in insăși marea metaforă plăsmuitoare, sub semnul căreia pare a sta. Dacă lăsăm la o parte detaliile și stilizăm curajos metafizica blagiană, am fi impinși să spunem că ea are o reprezentare „sisifică" a strădaniilor umane. Fără incetare, omul se apropie prin creația culturală de absolut, dar e osindit, din cauza frenațiunii stilistice inconștiente să nu-l atingă niciodată. Bolovanul suit cu eforturi formidabile pină la un pas de creastă, invariabil cade inapoi. Suișul obstinat, tragic și admirabil reincepe insă mereu, in ciuda repetatului eșec.

Scrutind cu o atenție sporită lucrurile ne dăm seama că o asemenea analogie rămine, totuși, superficială și exterioară.

Omul, in viziunea lui Blaga, nu face doar eforturi vane, ci plăsmuiește, creează. „Neadecvarea" finală, rezistența la „revelația deplină" a misterului, „dezamăgirea" — dacă vreți — poate fi interpretată și altfel : ar reprezenta, pur și simplu, insatisfacția oricărui creator autentic față de opera sa, odată săvirșită. Proiectul uneia noi, superioare, i se aprinde repede in minte. Drama, cu intreaga ei măreție, e prin excelență a artistului și ne aduce indată in minte un nume : „Meșterul Manole". Demonul creației nu-i dă pace, il obligă după cumplitul sacrificiu făcut să dorească doar un singur lucru, ridicarea altei mănăstiri mai mindre.

In metafizician, „matricea stilistică" autohtonă și-a spus pină la urmă cuvintul, printr-unul din miturile românești fundamentale, al cărei erou sub o formă figurată, arhetipală, poate fi considerat poetul insuși.

Implicarea dramaturgiei

Ceea ce separă pe Valentin Silvestru de unii confrați este abordarea bivalentă a teatrului — ca operă literară și manifestare spectacologică, direcție identificată și in noua sa carte *), mai ales intr-o primă și substanțială secțiune sugestiv intitulată „Cum se aude murmurul istoriei in cintecul scenei". Ideea ce-l preocupă pe autor este implicarea permanentă a dramaturgiei in istorie, opinind că aceasta este, in ansamblu, o epopee națională, cuprinzind aproape toate momentele ei fundamentale. Chiar și atunci cind, căutind primele semne, descoperă un spațiu incert, autorul consideră că această lacună autohtonă a fost devansată de transferul generos operat de teritoriul spiritual carpato-dunărean altor civilizații, prin personaje și idei dramatice. Sint invocate, astfel, **Dialogurile** lui Platon (in speță **Charmides,** unde se fac referiri la cultura tracă), precum și tragedia „Rhesos" atribuită lui Euripide, care preamărește faptele de vitejie ale eroului trac. Demersul lui Valentin Silvestru exprimă elocvență documentară și seriozitate analitică. In piesa lui Felix Lope de Vega y Campio — „Prodigiosul principe transilvan" — autorul știe să extragă din picla mistificărilor simburele adevărului istoric, și astfel piesa respectivă se inscrie printre cele dintii ecouri literare ale figurii lui Mihai Viteazul.

Dialectica raportului dintre artă și istorie cunoaște in paginile acestei secțiuni o nuanțată desfășurare. Cind opera este clădită temeinic, articulată la profunzimea sensului istoric, există surpriza ca specialistul să dea dreptate creatorului. Astfel, bazat pe un documentar serios, căruia, prin intuiție benefică ii prelungește sensurile, Horia Lovinescu nimbează figura lui Petru Rareș din piesa ce-i poartă numele cu aura unei personalități fascinante, cu amplă deschidere europeană, iar cercetările ulterioare ale istoricilor i-au confirmat viziunea. Tot atit de interesant este și reversul medaliei, cind arta face dreptate istoriei ; rezervele cu care a fost primit, la inceput, **Viforul** de B. Șt. Delavrancea au devenit perisabile in urma investigării mai atente a epocii respective. (In studiul „Un voievod nedreptățit — Ștefăniță Vodă", „Magazin istoric" nr. 2, 1974, N. Grigoraș sublinia: „Tinărul domn al Moldovei, cu toată opoziția marii boierimi, a scos la suprafața vieții publice oameni tineri, capabili, dornici să se pună in serviciul țării"). De aici, o altă concluzie importantă: marii oameni de teatru s-au integrat organic evenimentelor fundamentale ce au luminat istoria patriei, nu doar in sens festiv-celebrator, ci prin atitudini manifeste, deseori de avangardism ideologic. Deschizind un alt capitol, al dramaturgiei contemporane, Valentin Silvestru opinează pentru aducerea in cimpul criticii literare a creației dramatice fiindcă — opinează polemic — „proza incă n-a dat nici o lucrare politică de anvergura piesei **Puterea și adevărul** de Titus Popovici", iar creația poetică nu ar avea, deocamdată, un poem ontologic precum drama **Matca** de Marin Sorescu. Dar asemenea exemple (precum și altele) nu-l impiedică să observe că teatrul este incă sub povara unor scrieri mediocre, lipsite de rigoare arhitecturală și substanță narativă. Ceea ce se impune in creația dramatică a ultimilor ani este sporirea puterii de generalizare și amplificarea tonusului filozofic, propensiunea spre universalitate, prin includerea in spațiul metaforei a interferenței dintre etic, social și politic. Sint luate in discuție o serie de creații aparținind lui Horia Lovinescu, Aurel Baranga, D. R. Popescu, Marin Sorescu, Paul Anghel și a altora, mai tineri, ce constituie certe promisiuni pentru scena românească (Mircea Bradu, Aurel Gh. Ardeleanu, Romulus Guga). Capitolul **Piesa uitată** relevă cu prisosință preocuparea autorului de valorificare a dramaturgiei clasice românești, preocupare de prim ordin a autorului ce pune in lumină bogata tradiție a domeniului. In fine, se cuvin menționate pentru acuitatea și eleganța observației o serie de portrete (Felix Aderca, Zaharia Stancu, Aura Buzescu, Al. Finți ș. a.) ce completează un studiu substanțial, presărat cu opinii juste, scris cu nerv, depășind granițele gustului specializat.

Romulus Diaconescu

*) **Valentin Silvestru : „Clio și Melpomena", Editura „Eminescu", 1977.**

Intre document și reportaj

Reacție aproape polemică la clișeele și locurile comune ale literaturii ocazional-comemorative, cartea lui Mihai Pelin *) se impune prin sobrietatea stilului și autenticitatea viziunii. O carte de istorie cuprinzind o singură zi nu mai este o noutate, dar ziua aceea cenușie de noiembrie strinsese in clipele ei speranțe și așteptări seculare. Autorul vădește o bună cunoaștere a valorilor acestui gen acut contemporan de literatură-„verité". Informația, dusă nu rareori pină la limitele pedanteriei, devine captivantă in structura demonstrației, căci lucrarea își propune nu să enunțe sau să ilustreze, ci mai ales să **argumenteze** eroismul și sacrificiul colectiv al neamului și semnificațiile victoriei. Accentul prozei cade pe precizia documentului și pe reacțiile controlabile (scrisori, jurnale, memorii) ale personajelor reale, insă un fior liric bine temperat o individualizează.

Narațiunea inaintează incet in timpul incremenit al acestei zile, desfășurarea făcindu-se pe orizontală in largi și amănunțite prezentări simultane ale taberelor angajate in conflict. Stilul e antrenant totuși, evenimentele fiind surprinse plastic mai ales prin elemente vizuale. De altfel, cartea e caracterizată de o viziune cinematografică in care domină prim-planul, cu scurte intoarceri in timp (flash-back) și rare planuri panoramice. Prin aceeași mișcare sint văzute in simultaneitate gesturile anonime ale ostașilor și hotăririle cu implicații diplomatice ale șefilor de stat, punctele strategice ale bătăliei, chipuri de soldați sau de ofițeri superiori, armamentul și stările de spirit ale trupelor aliate și inamice, organizarea atacurilor sau apărării, limbajul epocii și termenii militari otomani, fragmente de jurnal și comunicate din ziarele zilei. Documentarea e uriașă, insă Mihai Pelin are darul interpretării și al comentariului lapidar : „Neșansa unui război in care fiecare luptă cu ce poate, tras pe sfoară copios de furnizorii care-i puneau la dispoziție doar prisosul inutilizabil al arsenalelor din zarea apuseană a continentului" **(Dotarea armatelor),** sau „Un principe german căruia victoria in acest război i-ar fi oferit nesperata șansă de a fi mai puțin nedorit in țara de la Dunăre și Carpați..." **(Carol).**

Minuțioasele detalieri dilată timpul imobilizind adesea gesturi și nume poate mai umile, dar nicidecum mai puțin eroice inaintea eternității. Uneori tratarea in prim-plan a tuturor evenimentelor duce insă la o impresie de nediferențiere a faptelor și de nivelare a semnificațiilor. In acest sens o hartă a operațiunilor militare ar fi dat un plus de claritate și perspectivă lecturii. Dar maniera directă de prezentare apropie unele pagini de un patetic reportaj de război. Minusul de canon istoric devine plus de efect literar. Scenele sint văzute din interiorul acțiunii, iar valorile stilistice ale timpurilor verbale utilizate — imperfectul și prezentul — fac din narator și lector martori ai dramatismului inclestării. Evenimentele sint epurate de aura de eroism senin și naiv. Indiferent de gloria sau amploarea lui, războiul rămine o realitate crincenă unde moartea nu e nicicodată desuetă sau idilică, cu atit mai puțin festivă, iar demonstrația autorului e convingătoare. Faptelor de arme li se redă grandoarea și tragismul. Plevna era punctul culminant și cheia unui război cu multe meandre.

Cimpia Vidinului după bătălie prilejuiește autorului, consecvent tehnicii sale filmice, intr-un tablou memorabil, citeva pagini de literatură intr-o lucrare care este o realizare literară ca atare nu datorită triumfului imaginației asupra faptelor, ci grație stilului, prezentării vii, dinamice, viziunii și a organizării materialului.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Mihai Pelin : „Căderea Plevnei", Editura „Albatros", 1977.**

Stampe și acuarele de epocă

Oscilind intre monografia romanțată și Bildungsroman, Árvay Árpád amestecă document și ficțiune, evocare istorică și imaginație in **Pictorul peregrin*),** pentru a concepe portretul romanesc al lui Carol Popp de Szathmáry, cunoscutul acuarelist, litograf și fotograf al veacului trecut, format de peisajul românesc și modelat de istoria acestui neam. Portretul acestui artist, așa cum se reliefează el din incrucișarea destinului și sensibilității sale cu epoca in care a trăit, plină de frămintările sociale și politice cruciale pentru istoria României, ar vrea să-și refuze artificiile genului — poza, decorul, solemnitățile și idealizarea — in favoarea imbrățișării lecției realiste. Zugrăvirea eroului și timpului e marcată de această tentație a realismului epic — documente istorice, sociale, politice, nomenclatură a modei, costumului și stilurilor, personaje reale — supunindu-se gesticulației romantice și viziunii romanțate. Mai toate personajele din cartea lui Árvay Árpád au existat. A existat in primul rind Carol Popp de Szathmáry, artistul care, prin ecourile trezite de opera lui, avea să eclipseze pe italianul Preziosi pină la a-l reduce la un pseudonim al său, cum s-a crezut mult timp in discuțiile aprinse ale istoricilor de artă. Deși, in realitate, Carol a executat copii după operele lui Preziosi și nu invers ! Dar Árvay Árpád nu e interesat in cartea sa de acest episod al istoriei artei. Preziosi nici nu apare in romanul său. Sint evocați in schimb alți pictori ai vremii români și străini : Andreescu, Grigorescu, Negulici, Rosenthal, școala de desen a lui Montone, Anton Chladek... Avatarurile ei sint impinse in fundal, intrezărindu-se din cind in cind din spatele evenimentelor istorice, acoperite acestea la rindul lor de pictura de moravuri, de scenele de gen, de peisaje și schițe de viață. Nu atelierul artistului și procesele sale de conștiință il interesează pe Árvay Árpád, nici psihologiile abisale ori egotismul ci realitatea unei epoci, evadările din atelier, călătoriile de studiu. Lumea e cunoscută din afara atelierului. Ce reprezintă această lume și evocarea secolului trecut in cartea lui Árvay Árpád ? Árvay Árpád surprinde mai bine decit harta politică a timpului și decit forțele istoriei, diferitele instituții din țară și din străinătate. Intr-un colorit viu, evocator, de o mare simplitate a desenului, realizat cu scrupulozitate și meșteșug sint prezentate păturile sociale simple, costumele, pitorescul moravurilor. Nu pasta groasă și nici strălucirea vernisului conferă calități picturale acestor imagini. Cartea lui Árvay Árpád se vrea ea insăși un fel de album pe jumătate intim, pe jumătate oficial al timpului, un fel de mapă de schițe pentru viitoare tipologii românești, un catalog de acuarele și miniaturi epice printre care sint amestecate și fotografii (vezi documentele istorice netransfigurate artistic). Autorul își alege tipurile sociale și etnice caracteristice pitorești, surprinde ocupații și ritualuri. Istoria e vie in cartea lui Árvay Árpád mai puțin prin ceea ce ține de evenimente și nume de personalități copleșitoare. Ea vibrează in scenele de masă, in litografiile epice. Bucureștiul e viu in **Pictorul peregrin,** societățile lui, străzile și clădirile, viața simplă, atributele civilizației — introducerea iluminatului, apa și sacagiii, incendiile și inundațiile ce-i schimbă fizionomia și principiile arhitectonice. Istoria inundă pagina din stofe, clădiri, obiecte casnice, dintr-un labirint al străzilor și magazinelor, din praful stirnit de poștalioane, căruțe și calești, din tăietura unei rochii și dimensiunile unui corsaj, din pieptănături și gesturi de politețe. Primejdiile ce pindesc acest mod de restaurare și instaurare istorică se ascund in pitoresc, in respirația prea scurtă a ideii. Succesul de public ține de firescul materialului, de lipsa de complicație a construcției, de intilnirea unor ipoteze psihologice simple, de confruntarea cu o mitologie la indemina tuturor. In **Pictorul peregrin** artistul și vremea lui ni se infățișează in intimitate. Răsfoim cartea ca pe un album de familie. Refacem itinerariul unei vieți și cronologiile din stampe familiare, din acuarele calme, din fotografii și crochis-uri ale cotidianului. Ne intilnim, firesc, cu dimensiunea firească a istoriei, cu obișnuitul ei și cu legendele cunoscute ale trecutului, eclipsate in alte cărți adesea de eroic și de retorica stilului inalt.

Doina Uricariu

*) **Árvay Árpád : „Pictorul peregrin". Editura „Ion Creangă", 1977.**

Repere și semnificații

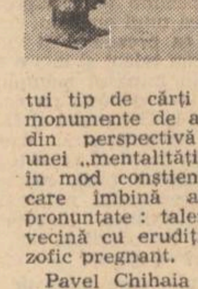

Pavel Chihaia — prin tăcerea literară a căruia scrisul nostru a pierdut un excelent prozator — a publicat recent o carte fermecătoare*) : o carte nu atit de istoria artei, cit de istoria culturii, care — prin citeva calități ale scriiturii — debordează limitele și disciplina genului. Concentrindu-se asupra unei singure „teme" — „reprezentări de cavaleri la inceputurile Renașterii" — autorul răstoarnă, intr-un fel, optica obișnuită a acestui tip de cărți de la noi, privind o serie de monumente de artă ale Evului Mediu românesc din perspectivă universală. Atent la evoluția unei „mentalități", nu a unor forme, el a optat, in mod conștient, pentru acel gen de relatare care imbină armonios virtuțile sale cele mai pronunțate : talentul de povestitor, informația vecină cu erudiția, comentariul artistic și filozofic pregnant.

Pavel Chihaia nu se află la prima sa carte. El a avut o scurtă, prea scurtă „viață pur literară" la mijlocul deceniului al patrulea, cind a obținut, mai intii, „Premiul Scriitorilor Tineri" acordat de Fundațiile Regale, pentru piesa **La farmecul nopții** (1945) ; apoi a publicat romanul **Blocada** (1947). Douăzeci de ani mai tirziu, el și-a găsit o altă vocație, aceea de istoric al culturii : in 1974 a tipărit **Din cetățile de scaun** (Editura „Meridiane"), iar in 1976 **De la Negru Vodă la Neagoe Basarab. Interferențe literar-artistice in cultura românească a Evului de Mijloc** (Editura Academiei).

Cum nu sunt un specialist in materie, voi spune de la inceput că ceea ce m-a interesat și incintat la Pavel Chihaia este amestecul aparte de metodă a cercetării și de har scriitoricesc, mixtură subtilă și rară, in care — cred — stă secretul acestei ultime cărți. Străbătind **au vol d'oiseau** o parte a istoriei, și poposind in diverse centre de cultură și artă ale Europei ; utilizind tehnica descripției agile și a citatului semnificativ, contrapuse, de multe ori, pentru a realiza un fel de „dialog" — intre obiectul concret de artă și comentariile care-l „imbracă", mai intii, iar apoi intre comentatorii inșiși, personalități de mare prestigiu ale istoriei artei și culturii ; alăturind staticei și abstracțiunii acestor „obiecte" — monumente, sculpturi, tablouri, texte etc. — dinamica irezistibilă a faptelor de viață autentice, desprinse din cronici și cărți ; adică suprapunind un joc de lumini și apă peste cristalizările fixe ale unei mări privite in adincime ; povestind și glosind, — Pavel Chihaia a realizat o sumă de pagini fascinante, in care Istoria apare in dubla ei infățișare : ca hartă de **repere** in timp și spațiu și, totodată, ca licărire vie de **semnificații.** Virtuțile incontestabile ale naratorului determină acea mișcare complexă, acea pulsație infinitezimală a totului și a detaliului, acea dialectică a comentariilor, fără de care o pagină de carte, oricit de savantă, rămine literă moartă, relatare precisă dar inghețată. O vocație de romancier neglijat — din pudoare ? din exces de orgoliu ? din autocenzură ? — s-a răzbunat aici, — și poate că Pavel Chihaia va ajunge să mediteze asupra „talantului" pe care l-a ingropat prematur.

Am lăsat cartea din mină cu regretul de a fi ajuns la capătul unui basm. Un basm ? Da, fără indoială. Pentru că această carte — de o ținută grafică excelentă, căreia nu i-aș reproșa decit reproducerile in alb-negru, cind — de fapt — „tonul" insuși al textului cerea ca ele să fie in culori ! — conține acel avint verbal inefabil, tipic prozei superioare, care face ca realul istoric — asumat in dubla lui existență : masă de repere și arie de tilcuri — să capete o aură de irealitate, un delir de ficțiune inalt semnificativă, o notă de fantastic și senzațional. La nivelul gustului estetic și al filozofiei culturii, cartea lui Pavel Chihaia mi se pare nu o poveste istorică, ci povestea unui fragment de Istorie, adică un basm al spiritului — pentru oamenii serioși.

Ștefan Aug. Doinaș

*) **Pavel Chihaia : „Sfirșit și inceput de ev", Editura „Eminescu", 1977.**

Neștearsă amintire

Faptele de arme ale ostașilor români din timpul primei mari conflagrații mondiale, eroismul lor sublim dovedit cu prisosință pe cimpurile de bătaie de la Mărășești, Mărăști, Oituz au inscris pagini glorioase in istoria zbuciumată a luptei pentru integritate teritorială și unitate națională. Din „sfinta carte unde se află inscrisă gloria României" scriitorul Ion Aramă se oprește, in recentul său roman *), asupra filelor ce evocă inceputul războiului pe teritoriul românesc și rezistența eroică, incheiată cu victoria din „trecătoarea de fier" a Oituzului. Cartea derulează, intr-un tensionat montaj cinematografic, evenimentele cuprinse intre 27 august 1916, orele 21,00 — momentul cind, ca urmare a tratamentului nedrept aplicat românilor din Ardeal, ministrul României la Viena inmina documentul prin care România se considera in stare de război cu Austro-Ungaria — și 13 august 1917, data contraofensivei de la Oituz. In acest plan romanul devine cronica documentată a războiului, reconstituită cu minimă imaginație epică dar cu precizia ordinelor militare, in care figurile de stil distonează. In grija pentru veridicitate, autorul citează fragmente din ordinele de front, buletine de informații, dări de seamă, comunicate oficiale, rapoarte, decrete, scrisori, al căror spirit este, apoi, exemplificat cu situații epice concordante.

Scriitorul nu face caracterologie și, de aceea, portretistica este sumară, acuzind schematismul. Intenția sa — dacă am citit bine — constă in a sugera cu mijloacele de care dispune, nimbul de eroism ce insoțește acțiunile românilor, de la general la soldat, revelat in jertfa firească pentru cauza sacră. Astfel se comportă Merin și Negreanu, ostașii olteni din Regimentul 18 Gorj, prezenți in citeva secvențe ale romanului. Umorul specific, simplitatea gesturilor, rectitudinea morală fac din aceste apariții episodice personaje convingătoare și in plan estetic.

Trei personaje se disting in construcția cărții, cel puțin prin spațiul mai mare acordat de autor evoluției lor. Este vorba de căpitanul Crivăț, locotenentul Ionescu și sublocotenentul Popescu. Fiecare beneficiază de o biografie spectaculoasă, menită să sporească dinamismul narațiunii. Primul este ofițer de contrainformații și, in această calitate, urmărește, inainte de război, deconspirarea unei rețele de spionaj germane. Pleacă apoi pe front, cade prizonier, este deportat, evadează dintr-un lagăr de unde nu se putea evada, revine in primele linii și luptă eroic la Oituz, unde este rănit. Locotenentul Ionescu conduce „Apărarea sub apă" reușind, cu armament invechit, să provoace pagube considerabile flotei inamice. Cind subunitatea sa se desființează, locotenentul marinar urmează un curs rapid de aviație, devenind as al aerului. Sublocotenentul Victor Popescu scapă cu viață dintr-o incercuire fără șansă, se intoarce in satul său și, cu ajutorul oamenilor, alcătuiește un grup de guerilă, temut de nemții din teritoriul ocupat.

Acestui popor de eroi ii dedică autorul „Trecătoarea de fier", modest omagiu intru neștearsă amintire a trecutelor lupte.

Valentin F. Mihăescu

*) **Ion Aramă : „Trecătoarea de fier", Editura Militară, 1978.**

Un remarcabil eveniment editorial

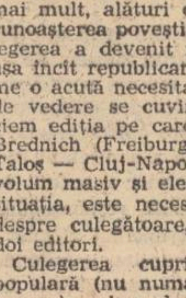

Publicate, la inceputul secolului nostru (1906), intr-un periodic cu circulație restrinsă la cercurile de intelectuali sași din Transilvania vremii (Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, vol. 33, nr. 2—3), poveștile românești culese de Pauline Schullerus *) au trecut — după cum constată Ovidiu Birlea (Istoria folcloristicii românești, p. 424) — neobservate printre români, „cu excepția puținilor specialiști, dar peste hotare ea [culegerea] a contribuit cel mai mult, alături de colecția fraților Schott, la cunoașterea poveștilor românești". Cu timpul, culegerea a devenit mereu mai puțin accesibilă, așa incit republicarea ei devenise de multă vreme o acută necesitate științifică. Din acest unghi de vedere se cuvine, in primul rind, să apreciem ediția pe care ne-o oferă acum Rolf Wilh. Brednich (Freiburg — R. F. Germania) și Ion Taloș — Cluj-Napoca, in editura „Kriterion", un volum masiv și elegant de 627 pagini. Dată fiind situația, este necesar să spunem citeva cuvinte despre culegătoare, dar cite ceva și despre cei doi editori.

Culegerea cuprinde 126 de piese de proză populară (nu numai povești, ci și legende și snoave), culese de pe valea mijlocie a Hirtibaciului, ca și alte 11 texte de pe valea Oltului, in total, deci 137 de piese. Ea se constituie astfel drept cea mai mare culegere de acest fel realizată in Transilvania și e intrecută numeric numai de marea „Antologie de proză populară epică" a lui O. Birlea din 1966. Ea mai are o insușire care o recomandă și anume, a fost realizată intr-o arie teritorială redusă și nu mai puțin de 80 de texte provin dintr-o singură localitate, Alțina, epuizind, probabil, repertoriul local de proză populară. Merită iarăși să reținem că din aceste 80 de texte, 19 au fost culese de la aceeași povestitoare, Lina Subțirel, ceea ce permite să se aprecieze calitativ talentul povestitoarei. Ca fiică a unui intelectual sătesc, Pauline Schullerus și-a petrecut copilăria și tinerețea in sate cu populație mixtă română și săsească, ajungind să cunoască bine limba română vorbită in locurile acelea. Poveștile culese de ea fac dovada acestei cunoașteri, in sensul că mai peste tot intilnim termeni românești pe care ii transcrie alături de traducerea ei, iar in destule cazuri, remarcate de cei doi editori (pag. 18) limba ei cuprinde destule românisme. Uneori, anume termeni sint explicați in note. Totul urmărește să dea dovadă despre autenticitatea materialului cules și acestuia — din acest punct de vedere — nu i se poate reproșa nimic. Mai mult, merită să arătăm aici că Pauline Schullerus, preocupată de aspectul viu al povestitului, a fost atentă la tot ceea ce constituie arsenalul de modalități stilistice, notind cu grijă toate stereotipiile poveștilor culese, ceea ce sporește caracterul „auditiv" al materialului. Formulele inițiale și cele finale sint transcrise astfel cu fidelitate și pot fi folosite științific oricind și de oricine. Poveștile sint introduse de o amplă prezentare a obiceiurilor populației românești la naștere, nuntă și moarte, precum și numeroase obiceiuri calendaristice, care arată ascuțitul spirit de observație și inalta pregătire științifică a culegătoarei. Este de reținut și faptul că ea își exemplifică afirmațiile cu texte și fragmente de text, pe care le traduce corect in germană. O sumă de credințe referitoare la zilele săptăminii incheie această foarte interesantă prezentare.

Acuma e cazul să discutăm și despre cei doi editori. Ei nu sint la prima lor colaborare, ci au mai publicat (1971) poveștile culese din Banat de cei doi frați Schott, Arthur și Albert, la aceeași editură. De data aceasta, munca lor este de un nivel mai inalt. Ei insoțesc culegerea Paulinei Schullerus de o prefață in care justifică necesitatea retipăririi, trasind biografia culegătoarei și discutind activitatea sa științifică. Pentru a conferi cărții lor toate atributele cerute de actualul nivel de dezvoltare a pretențiilor științifice, editorii ne oferă o anexă, cuprinzind legendele culese de Pauline Schullerus, fac o listă de concordanțe tipologice și tematice cu instrumentele moderne de cercetare și oferă bibliografia integrală a lucrărilor sale (30 de titluri, din care 4 se referă in intregime la folclorul românesc). Prevăzută cu toate aceste instrumente, lucrarea lui R. W. Brednich și I. Taloș se inscrie printre cele mai de seamă apariții de specialitate din ultima vreme. Considerăm deci că apariția acestei lucrări constituie un eveniment editorial de primă importanță și această convingere ne-a făcut să incercăm sumara discuție de mai sus, recomandind-o cu căldură publicului interesat de cultura folclorică a poporului nostru.

Adrian Fochi

*) **Pauline Schullerus : „Rumänische Volksmärchen aus dem mittleren Harbachtal". („Povești populare românești de pe valea mijlocie a Hirtibaciului"). „Kriterion" Verlag, 1977.**

teatrul și societatea românească

ROMULUS GUGA

Scriitorul român a fost dintotdeauna un patriot, implicîndu-se direct în destinul poporului său

— Romulus Guga, începem dialogul nostru înainte de a se fi stins aplauzele din sala teatrului brașovean. Festivalul de teatru contemporan, desfășurat aici, a atribuit Teatrului de stat din Tg. Mureș, Premiul pentru cea mai bună opțiune repertorială, pentru piesa dumneavoastră „Noaptea cabotinilor". Aplauze și felicitări ! Care vă este prima impresie despre acest festival ?

— Fără a fi convins că nu mai sînt multe de făcut, cred că această săptămînă a teatrului contemporan va constitui împlinirea unei excelente inițiative, pentru că răspunde unei chestiuni de bază. Sîntem sau nu contemporani ? Este sau nu publicul contemporan cu opțiunile noastre ? Și pe urmă, care ne este calitatea artistică în raport cu vocea noastră ?

— Calitatea artistică. Iată o singură sintagmă pe care n-aș dori să o trecem cu vederea.

— Nici nu se poate trece cu vederea, căci n-am mai putea vorbi în cazul acela de literatură. Iar cum spunea Borges, o literatură are nevoie de o „cenzură" (calitatea artistică zicem noi) ca să nu se transforme într-un discurs. Îmi amintesc acum zece ani, într-un festival desfășurat atunci la București, Dumitru Radu Popescu prin piesa sa „Acești îngeri triști" deschidea poarta unei lumi imediate, profundă și specifică nouă. Sigur, nu putem fixa începutul unui teatru contemporan românesc, atît de tîrziu. Dar o opțiune contemporană este sigur că s-a împlinit atunci.

— În ce se concretizează „împlinirea" dramaturgiei noastre ?

— Pe de o parte prin abordarea nedogmatică, nefestivă, neschematică și preconceput conformă realității, a realității în discuție, iar pe de altă parte prin neacceptarea unei concluzii dinainte cunoscute. Sînt exemple pentru această afirmație : **Balconul, Matca, Puterea și Adevărul, Borman**, cîteva piese ale lui Teodor Mazilu, Radu Alexandru, Radu Dumitru, Iosif Naghiu, Paul Everac, Horia Lovinescu ș.a. În general se vorbește de curajul abordării unor întrebări. Cred că mai degrabă există un curaj al răspunsului, chiar dacă el, curajul, nu formează o categorie estetică, dar denotă incontestabil existența demnității și conștiinței artistice. Cred că timpul din urmă al literaturii române e drumul de la utilitate la demnitate.

— Să vorbim despre demnitatea artistului din România de azi.

— Scriitorul român a fost dintotdeauna un patriot, implicîndu-se direct în destinul poporului său, popor care, cum bine știți, de-a lungul istoriei sale, a trebuit întotdeauna cu sacrificiu să-și afirme demnitatea. Această realitate istorică, a unei patrii în raport cu imperiile, a devenit esența scriitorului român. De aceea a fi demn, de multe ori s-a confundat cu a te sacrifica împotriva ceasornicului întîrziat din imperii sau minți dosnice și incilcite, și care, de cele mai multe ori, nu citesc și nu aplaudă. În felul acesta scrisul la români a fost și rămîne o luptă permanentă. Opțiunea scriitorului fiind ieșirea sa în raza de lumină a conștiinței.

— Să ne oprim aici, în această rază de lumină a conștiinței. Cum se deslușește în ea formarea unui om nou, a unei societăți noi ?

— Formîndu-ne, formăm. Dacă lipsește ceva din contemporanii noștri, cu siguranță lipsește și din scrisul nostru. Arta politică nu înseamnă artă neartistică, cum nimeni nu este păstrătorul formulei unice de împlinire a unui crez. Lașitățile se plătesc nu numai în viață ci și sau și mai și în artă. De aceea, nu cred într-o artă nepolitică într-o lume eminamente politică !

— Crezul scriitorului și dramaturgului Romulus Guga ?

— Absolut, și, cred, al unei generații. Eu nu mi-am imaginat că aș avea vreo obligație de scriitor. Dar după cum am trăit și după ce voim noi toți, cred că scrisul a devenit pentru mine o obligație de a fi deopotrivă al conștiinței mele și al conștiinței vremii mele. Mi-am imaginat un tablou uriaș ca al lui Mendeleev, în care fiecare scriitor e obligat să descopere acea particulă elementară care dă peste timp imaginea exactă a vremii sale. Într-un cuvînt, munca noastră înseamnă fixarea unei realități dobîndite.

— Aș dori să-mi vorbiți despre mișcarea novatoare a dramaturgiei noastre. Există ea ? (unii o neagă).

— Se practică curent, acum, multe formule ale practicii curente ,sociale. Sedința a devenit un gen al artei și nu numai dramatice. Pe urmă, în acest organism al „dezbaterii" elementul și argumentul istoriei e de fapt replica noastră cotidiană. Documentarul, așa cum există, e pur și simplu o secțiune în coloana contemporană, căci spectacolul coboară în sală și se realizează în comun. Ceea ce mă deranjează este faptul că aplauzele, în această artă colectivă, încă de prea multe ori aparțin scenei și nu sălii. Polemica e întotdeauna cu ceea ce nu trebuie să existe în realitate sau cu ceea ce nu trebuie să ne repete în istorie, dar și cu ceea ce va trebui să ne reprezinte o dată. De aceea cred că piesa contemporană poate deveni într-o zi istorică.

— În binomul piesă istorică — piesă contemporană, unde interferați actualitatea ?

— În existența creatorului ei. Căci lumea e precum...

— Frumos spus, asta ne aduce minte de cuviințele Bălcescului.

— Bălcescu e sufletul meu în optimism, în vitalitate. Uneori mă întreb citindu-l și iubindu-l, cum de a mai trăit sufletul meu altădată. Eroul de azi trebuie să justifice neliniștea eroului din totdeauna, în împlinire și sacrificiu. El este esența poporului său.

— Pregătiți-vă pentru o întrebare fulger. Ce este teatrul ?

— Arta de a învăța colectiv alfabetul lumii.

— Are scena putere ?

— Dacă reușește să transforme contradicțiile în fapte neantagonice, să fie mai puțin convențională, schematică, festivă decît viața însăși — și poate ! — atunci puterea scenei devine creație.

— Romulus Guga, spuneți-mi cum priviți dvs. nevoia de eroi ?

— Ca antistandardizare. Cu toată „tristețea" unora, industrializarea artei este încă foarte departe, iar fabricarea eroilor, aparent cu cuvinte adevărate, provoacă glicemii jenante și fatale vieții noastre. Kitsch-ul nu slujește pe micul producător. Iar mai nou, sperăm să nu-i asigure nici existența. A te explica prin gînduri, cuvinte eroice și a părăsi în final patronal scena, înseamnă a propaga plictisul și antiteatrul. Este nevoie de contemporani capabili ca, fiind în memoria contemporană, să poată naște mituri și legende. Iar omul cu bunăstare, predicator de bine, se uită repede înainte de a cobori cortina. Un univers interior, fără mit și legendă, e o viață fără sens. Sau un pantof, dacă vreți, pornit în lume fără cusătură și cu cuie din lemn.

— Un exemplu ?

— Există un sanepid al grijii permanente pentru „subzistența eroilor". Și de mulți ani a sosit vremea ca unii eroi să mai iasă la pensie. Scena este plină încă de indivizi care judecați în sine și în raport cu realitatea noastră, sînt niște iresponsabili. Normal. E vorba de eroi.

— Care este datoria primordială a teatrului românesc ?

— Datorii sînt mai multe. Aș pune eu o întrebare. Cînd va fi să ne lichidăm restanțele ca niște cetățeni civilizați și corecți ce sîntem ?

— Vă gîndiți la restanța...

— Mă gîndesc la vremea noastră și la ce vorbeam noi mai înainte despre raportul dintre scriitor și societatea în care trăiește. Ca să folosim un cuvînt mare. Teatrul nu e al nostru, e al strămoșilor noștri, iar locul e această patrie, și personajele, eforturile și sacrificiile noastre. De aceea, eroul pe care îl aducem pe scenă nu poate fi un eșantion numai. Într-un fel este un gest, un sentiment, un răspuns, dar de cele mai multe ori trebuie să fie o întrebare. Eșantionul presupune un lucru finit. Eroul este o deschidere. Refuzăm moartea sa într-o piesă contemporană. Dar soarta biologică poate s-o înlocuiască pe cea ideatică ? Nu cred. Biologicul își urmează legea sa. Ideile dacă există pot deveni mostenire.

— Romulus Guga, peste oamenii de teatru din România putem spune că a dat cea mai mănoasă ploaie de festivaluri. Fenomenul e fără precedent la noi, fiind totodată unicul în lume. Cel puțin din cîte cunosc.

— Laudele se cuvin ATM-ului, forurilor locale de partid și de stat, Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Căci este nevoie să avem un dialog permanent pe tema piesei pentru tineret, a comediei, a piesei istorice și poate într-un tot — aproape de festivalul de teatru contemporan, ediția viitoare — în festivalul de teatru contemporan. Premiile nu au nici o importanță, cum n-au avut niciodată. Important este ce se petrece pe scenă și la masa colocviilor, adică în acel proces cinstit și corect al perfecționării. Nu mai sîntem singuri pe lume de vreo două mii de ani. Și este stupid să crezi că poți produce dramaturgie exclusiv la masa de lucru.

— Cum vedeți debutul în dramaturgie ?

— Aștept un festival al debuturilor (dramaturg, regizor, actor). Greu de făcut, dar foarte util pentru sufletul și mintea noastră. Debutul înseamnă și înnoirea celor care au debutat mai demult. Așa cum încoronarea unei vieți ajunsă la capătul său înseamnă o limită de depășit.

— Am să vă pronunț un cuvînt : experiment.

— Îl înțeleg în însăși natura artei. Dinamica nu este numai a vieții, este a artei. Lumea reconstruită este lumea dinamică, în care se naște și se moare deopotrivă, dar poate mai superb, căci creatorul este un om și nu o noțiune. Experimentul este necesar și nelipsit. Atît doar că el trebuie să fie al artei și nu al nonartei. În rest toate bune.

— Romulus Guga, este necesar ca piesa de teatru să fie tipărită ?

— Teatrul e necesar să fie publicat precum o literatură bună. Dacă e literatură. Căci, el, teatrul, este arta regină. Arta vechilor noștri părinți. Teatrul antic era deopotrivă poezie, proză, artă, publică. Mai apoi, au început și altele să fie asemenea. Homer este o lungă piesă de teatru în care există toate.

Scriitorul tînăr trebuie să învețe meserie, deopotrivă cu cei care au depășit de mult bariera tinereții. Dorind o democratizare reală a vieții noastre culturale e necesar să ne implicăm responsabil și cu hotărîre în tot ceea ce facem. Dramaturgia noastră are reușite certe. Dar eu cred că deceniul care urmează, va fi cu hotărîre al dramaturgiei, așa cum un stimat coleg nu greșea cînd a fost convins că deceniul al VIII-lea va fi al romanului.

DAN TĂRCHILĂ

De la filosofia vremurilor la filosofia prezentului

— Stimate Dan Tărchilă, în răstimp de o săptămînă, vă văd pentru a treia oară la Biblioteca Academiei. Îngăduiți-mi să cred că tocmai faceți o documentare. Pe cînd piesa ?

— Într-adevăr, lucrez pentru anul teatral următor la două piese, ambele legate de 1918. Una se referă la evenimentul tragic al împușcării muncitorilor, la 13 decembrie 1918. Piesa mi-a fost cerută de Direcția artelor instituțiilor de spectacole, pentru Teatrul „Nottara". Cealaltă o scriu pentru teatrul din Baia Mare, care mi-a propus să evoc figura lui Vasile Lucaciu. A fost un luptător din partea locului care a pătimit, a fost și închis, dar și-a văzut visul împlinit, Unirea Transilvaniei cu țara.

— Ce înseamnă pentru dv. comanda socială ?

— De fapt toate piesele mele istorice au fost legate de un eveniment anumit, și chiar cerute, de către un teatru. **Io, Mircea Voievod** am scris-o la dorința teatrului din Constanța. Teatrele nu se amestecă în scrisul meu. Eu, de altfel, sînt destul de izolat. N-am avut dificultăți cu piesele. Ca și cu **Marele soldat.** Tot teatrul din Constanța mi l-a cerut. Acum, piesa cu 13 decembrie o scriu la aniversarea celor 60 de ani de la eveniment.

— Faptul că scrieți pentru momentele aniversare nu vă creează o stare de presiune, față de care opțiunile dv. să nu-și mai afle conturul ?

— Îmi selectez aceste comenzi. În cariera mea am deseori propuneri de la teatre, dar dintre ele accept pe cea care corespunde cel mai mult intențiilor mele.

— Cu alte cuvinte, veniți și dv, în întîmpinare.

— Aleg, de obicei, acele subiecte din istorie care ridică probleme mai profunde de filozofie a istoriei, ferindu-mă de acelea care ar necesita o simplă evocare istorică. În **Io, Mircea Voievod** m-a atras capacitatea diplomatică a voievodului, foarte interesantă pentru noi românii. În **Moartea lui Vlad Țepeș** m-a preocupat ideea luptei cu orice preț pentru apărarea țării. De altfel, ideea e formulată și în piesă : Vlad spune : „Noi trebuie să luptăm oricum și oricînd, și fără speranța de a cîștiga totdeauna bătăliile. Între victorie și înfrîngere, noi am pus altceva, mai presus de amîndouă : lupta însăși. Aici e taina. Singura noastră șansă de a supraviețui este să murim apărîndu-ne". În **Marele soldat** m-a atras jertfa neprecupețită a țăranului român.

— Felul acesta de a răspunde solicitării teatrelor nu comportă un risc, un risc de ordin estetic ?

— Riscul ar fi dacă aș primi fără discernămînt orice propunere care mi se face. Nu scriu piesa pentru că mi-a fost cerută, ci pentru că doresc s-o scriu. Tema îmi este organic asimilată. Indiferent dacă aș fi primit sau nu propunerea teatrului din Constanța eu am convingerea că tot aș fi scris **Io, Mircea Voievod.** Am în preocupările mele cîteva teme, chiar cîteva figuri de voievozi despre care doresc să scriu. Așa s-a întîmplat cu Vlad Țepeș, numai că l-am terminat în momentul în care s-au sărbătorit 500 de ani de la moartea lui. O scriu de mult. Am scris și proză pe această temă.

— La masa dv. de lucru își așteaptă rîndul și lucrări a căror producere scenică să nu fie legată de o dată anume ?

— De aproape zece ani de zile scriu despre Neagoe Basarab și despre Manole. Piesa se va intitula **Zidarul** și va continua acțiunea de acolo de unde a fost lăsată de baladă.

— Ca om care a condus o instituție teatrală, bănuiesc că nu vă e greu să cunoașteți importanța legăturii directe dintre dramaturg și scenă.

— De fapt, prima mea piesă a obținut un premiu, la un concurs, în 1959, cu ocazia aniversării a 15 ani de la Eliberare. Apoi Teatrul Mic mi-a propus o piesă „mare" plecînd de la „Gara mică". (Așa se chema lucrarea premiată). Momentul era legat de sărbătorirea a 40 de ani de la înființarea partidului nostru comunist. Am scris **Marele fluviu își adună apele.** Dar subiectul acestei piese îl aveam dinainte. Propunerea a venit pe o temă dragă mie.

— Să trecem acum la o altă problemă. Considerați, de pildă, că nimbul evocator este cel mai potrivit în prezentarea unui eveniment istoric ?

— Eu am acest „păcat", de a îmbrăca evenimentul în aureolă, dar am avut deseori prilejul de a constata că asemenea piese nu au rămas legate numai de eveniment. Ele s-au jucat și după aceea.

— Ce gîndiți despre public, despre spectatori?

— Spectatorii noștri manifestă față de evenimentul istoric, cu condiția ca evenimentul să nu rămînă o simplă evocare istorică. Spectatorul nu se mai mulțumește numai cu o panoramă de costume frumoase sau de declarații. Nu-l mai interesează nici o lecție dată pe scenă. Am constatat că spectatorul nostru caută în piesa istorică ceva mai mult, o explicare a propriilor sentimente patriotice, acel resort intim al istoriei care a făcut posibil un eveniment sau altul. Legat tot de această idee, am constatat că publicul nostru contemporan nu mai răspunde sentimental la un dialog dramatic într-un stil vechi, cronicăresc. Dimpotrivă, e mult mai sensibil la o vorbire aproape contemporană, precum și la un mod de gîndire contemporan, pe care oricum sîntem tentați, și trebuie, să-l atribuim personajelor istorice, pentru a le înțelege.

— Nu credeți dv. că dramaturgul român e obligat să încerce modalități noi de a scrie teatru istoric ?

— Cred că e necesar să folosim și stiluri neîncercate la noi. Așa cum a și început Marin Sorescu. **Răceala** mi-a plăcut tocmai pentru că e un teatru nou la noi. Viziunea lui istorică pe gen de parodie mi s-a părut interesantă. Nu sînt însă de acord cu acei critici care sînt gata să promoveze un singur gen de teatru istoric, excluzîndu-le pe celelalte, sau încurajînd numai experiențele. Eu scriu teatru istoric așa cum îl scriu. Nu am abordat alt stil, deși cred că nici eu nu am rămas la teatrul istoric clasic.

— Către ce vă îndreptați ?

— Un pas valoric s-ar putea face prin teatrul istoric **document,** de care dramaturgia noastră duce lipsă. Dar pentru aceasta trebuie să abordez subiecte care să fie foarte bine cunoscute în istorie și pentru care să nu mai inventăm.

— Ce piese considerați dv. că vă reprezintă ca dramaturg ?

— Ar fi două : **Io, Mircea Voievod** și, poate, **Moartea lui Vlad Țepeș.**

— Ce dramaturgi români din aceeași generație sînt pe placul dumneavoastră ?

— Horia Lovinescu a scris cîteva capodopere: „Și eu am fost în Arcadia", „Petru Rareș". Everac, pentru piesele : „Un fluture pe lampă" și „Camera de alături". Paul Anghel, pentru „Săptămîna patimilor". D. R. Popescu, pentru „Acești îngeri triști". Mircea Radu Iacoban, pentru „Simbătă la Veritas". Eu am o anumită formație. Îmi plac lucrurile foarte clare.

— Clare ?

— Clar, nu didactic.

— Dintre tineri ?

— Leonida Teodorescu e un bun dialoghist. Paul Cornel Chitic... mi-a plăcut piesa lui „Cronica personală a lui Laonic".

Convorbiri realizate de Ioan Lazăr

Lecturi și sisteme

Urmare din pag. 1

Criticul nu poate fi nici tînăr, dar nici bătrîn, „osificat, capabil să dea doar sfaturi și să ofere puncte de vedere care nu se mai sincronizează cu gustul și orizontul informațional dintr-o anumită epocă".

De acord cu aceste propoziții generale și indeosebi cu concluzia lui Romul Munteanu („Expus adesea unor acte de ingratitudine sau umilință, criticul de vocație este un misionar al epocii sale, un propagator inflexibil, nemilos al valorilor literare autentice"), oricine va constata că în practică nu sînt ușor de atins. Întrebările care se nasc sînt acestea : Cînd se poate spune că un critic care e o personalitate începe să emită puncte de vedere anacronice ? Cînd și cine modifică gustul și orizontul informațional într-o epocă ? Dacă orice exercițiu critic este „datat în mod inexorabil", mai poate un critic înfrunta timpul, altfel decît dacă e trecut într-o istorie a literaturii ? Este posibil ca orice critic „de valoare reală" să nu mai fie actual și este cu putință ca judecățile unui astfel de critic, în viață, să se alieneze de contemporaneitate ? Noi credem, dimpotrivă, că marii critici intră în sfera permanențelor unei culturi, că ei anticipează ce e nou și viabil într-o cultură și că orizontul informațional al oricărei epoci nu-i poate exclude sub pretext de gust. Se supun modei numai criticii fără personalitate, perisabili prin definiție și care dispar odată cu un anumit gust, efemer. Am putea da exemple numeroase, dar ne oprim la unul singur, citat de Romul Munteanu însuși din istoria criticii literare de René Wellek, privitor la filozofia și critica literară americană postbelică. Caracterizînd demersul critic adoptat de Kenneth Burke, Wellek, observă Romul Munteanu, „vizează o situație cu o rază de extensie mult mai mare" : „Critica literară ca judecată dispare complet : nu se mai poate face nici o distincție între o operă fără valoare și opera lui Shakespeare. Deosebirea dintre literatură și viață, operă și acțiune este abolită. Schemele, ierarhizările, lucrările birocratice ale lui Burke nu au nimic de-a face cu literatura". De altfel, în masiva sa lucrare în patru volume, Wellek nu realizează decît un decupaj : „Spațiul preferențial explorat rămîne cel occidental, dar și aici referințele la critica spaniolă sînt extrem de sumare. În felul acesta, o serie de critici și istorici literari mediocri din unele țări occidentale, intră în acest decupaj preferențial, în vreme ce marile personalități din gîndirea criticii din sud-estul Europei sînt absente".

În interesantul său volum, Romul Munteanu se ocupă pertinent de „măștile lui Lautréamont" (citînd nu mai puțin de 22 de autori de studii despre acest scriitor), proza lui Kafka, proza lui Dino Buzzati (al cărui **Segreto del Bosco Vecchio** putea fi comparat cu **Nopțile de Sînziene** de Mihail Sadoveanu), romanele lui Ervin Wickert, studiile lui Paul Hazard și ale lui Werner Kraus de literatură comparată, Bertold Brecht și premisele teoretice ale teatrului epic. Avem a face desigur cu niște opțiuni estetice și deci cu niște valorificări sau revalorificări de care (mai ales în cazul lui Paul Hazard despre care scria în **Permanențe franceze** Bazil Munteanu) luăm act în chip plăcut. Romul Munteanu face astăzi la noi ceea ce în trecut au făcut Paul Zarifopol sau Mihai Ralea.

Importante pentru definirea stilului critic al lui Romul Munteanu sînt cele trei articole despre Eminescu (12 p.), Lucian Blaga (29 p.) și George Bacovia (7 p.). Ceea ce trebuie recunoscut aici autorului este perfecta sa originalitate, articolele neavînd nici un contact cu studiile critice anterioare românești despre acești poeți, beneficiind însă (și nu numai în cazul lui Bacovia) de psihanaliza intuitivă a elementelor întreprinsă de Gaston Bachelard în eseurile sale **Psychanalyse du feu** (1937), **L'Eau et les rêves** (1940), **L'Air et les songes** (1942), **La Terre et les rêveries du repos** (1945) și în **Poétique de l'espace** (1958).

Ce ne spune Romul Munteanu în **Eminescu și eternitatea discursului liric ?** Că realitatea eminesciană esențială este visul în stare de veghe, că Eminescu e un poet al „privirii neiertătoare" cu dispoziția de a voala realitatea sau a-i smulge masca, un poet al situațiilor limită, văzînd existența mai mult sub latura tragicului și la care spațiul și timpul au o coloratură afectivă, vidul fiind angoasant, iar natura — spațiu protector, securizant. Demersul său liric inițial a fost „indecidabil", dar a sfîrșit prin a crea un discurs etern, sincronic cu epoca și cu toate timpurile. Obiecții : într-un articol atît de scurt sînt prea puține referințe la opera capitală și prea multe citate din postume, juvenile **(Patria vieții e numai prezentul)** sau de importanță redusă **(În van căta-veți..., O stingă-se a vieții...** ecou din **Moïse** de Vigny) ; Eminescu e un romantic, da, dar cu tendințe spre clasicism în poemele fundamentale, ca de exemplu în **Glossa.**

Ce aflăm din **Fețele poeziei lui Lucian Blaga ?** Că poezia lui Blaga se zbate între cunoaștere și mister, între cuvîntul semnificant și tăcerea „indecidabilă" (arbitrar,relativ sau „cum spunem mai frumos de anumită vreme, indecidabil"). Observăm însă un transfer al unui cod de semne în alt cod, transparență și în același timp opacitate. Din psihanaliza elementelor rezultă că la Blaga apa e semnul purității (lacrima fiind puritatea maximă). Aerul (în ipostaza de vînt) amenință, prevestește, distruge, nu declanșează reverii optimiste. Focul are rază semantică cea mai redusă, dă naștere la o căldură interioară sau la o stare de febră, pămîntul pune pe om în dubla sa ipostază de existență, ca spirit și materie, esență și formă, durată și trecere. Elanul dionisiac al poetului e o tentativă de străpungere a unei situații limită. Arheolog al sentimentelor, Blaga forează adîncimi unde stările existențiale se interferează și sînt percepute la același nivel de asumare a condiției umane. În sfîrșit, Blaga practică un gen specific de conceptism bazat pe asocierea unor termeni cu sensuri îndepărtate, rămînînd inteligibil ca poeții baroci și expresioniști („ca niște limbi de foc eu brațele-mi întind"). Obiecție : nu se disting etapele creației lui Blaga, nici măcar poetul antum de cel postum, analiza debutînd cu ultimele poeme și revenind apoi la primele.

O interpretare bachelardiană a poeziei lui Bacovia, în fine, este exact ceea ce spune titlul. Pornind de la afirmația lui Bachelard din **L'eau et les rêves** („noi credem că în domeniul imaginației este posibil să fie fixată o lege a celor patru elemente care clasifică diversele imaginații materiale, urmînd ca ele să fie atașate focului, aerului, apei și pămîntului"), Romul Munteanu susține că în poezia lui Bacovia apa deține rolul dominant în ipostazele de ploaie, lacrimi, burniță, ceață, gheață și ninsoare, fiind venită din cer, „un plîns cosmic revărsat asupra individului solitar". În concluzie, „adept al enunțului poetic ascetic, lipsit de ornamente excesive, Bacovia realizează o poezie a elementelor, bazată pe o retorică simplă", fiind unul dintre cei mai originali și durabili poeți simboliști din Europa".

Deși puține și de mică întindere, aceste trei studii dau lui Romul Munteanu un profil distinct în critica românească de astăzi.

cariatida

nicolae dan fruntelată

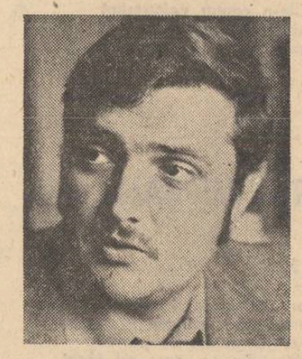

Tînăr, cu iernile pe umăr

Tînăr treceam, era o vinătoare
De umbre fragede și de ninsoare
În ochii lumii începeam să număr
Tînăr trecînd, cu iernile pe umăr

O, am văzut atunci întîia oară
Cum s-așezau pădurile în țară
Zidite-n cornul apelor cuminți
Ca o strigare de către părinți

O, am privit pînă s-a adunat
Istoria pe-un deal îndelungat
Un sat, un nume, un mormînt, un riu
Și din zăpadă răsărise grîu

Eram în toate, limpede și tînăr
Cînd mă-ntorceam cu iernile pe umăr.

Apărare

În apărarea noastră ce putem aduce ?
Poate pămîntul nins la sărbători
Stea aburită de răsuflarea fiarelor
Blînde, dormînd lîngă flori
Poate izvoarele neîntinate de nume
Drumurile de țară care nu leagă
Altceva decît case și grîu
Caii scăpați din marea vînătoare
A ucigașilor fără de frîu
Puțin putem aduce, prea puțin
Cumpăna spre pedeapsă se-nclină
Lumea, un ban fals pare-a fi
Și o parte și cealaltă, tot vină.

Cîntecul meu, strigăt devii
Fără ecou, cînd încep
Să ne mutăm în copii

Răspuns

Aș vrea să-mpart cu tine
Pămîntul meu de vise
Tu care doar întrebi
Umil și fals, cu ură
La porțile închise
Poporul meu de păsări
Etern nomad în sud
Zidirile din iarbă
Cu căpriori de greieri
Prin care viu m-aud
Aș vrea să-mpart cu tine
Și noaptea și lumina
Și dragostea orbește
În sînge năvălind
La vamă stai de-a pururi
Poruncă sau cerșind
Și ochii tăi întreabă
Ca două stele-adînci
Dar fără de contururi
De-aș împărți măcar
Și tot mi-ar fi de-ajuns
Dar tu, otravă pură
Acoperi lină totul
Acesta e răspunsul
E singurul răspuns

Incendiată, urma ta

Incendiată, urma ta-n decembre
Ca un soare pe zăpadă ucis
Departe de păduri, prea departe,
Fiară fugită din vis

Sunet palid, căutînd fără speranță
Porțile tainei străluminînd
Pierdută, urma ta-n decembre
Din alt an care-a fost, din alt gînd

Întîia noapte de iarnă

Noaptea, respirăm în flori,
albe flori
Lumea pleacă la o nuntă
și tînără și căruntă
Ca un gînd care invie
nebun, în copilărie

Ninge, mamă, noaptea asta
Prima dată de cînd sînt
Îmi pun timpla la pămînt
Clopot de zăpezi să-mi fie
Să fiu singur cînd le spun
Ochilor amețitori
Trist privind în casa noastră
Lacrimi de lupi călători
Pe cîmpii ce sînt ori nu
Noaptea respirăm în flori
albe flori

Să zicem că nu-i toamnă

Hai să greșim, să zicem că nu-i toamnă
Că drumurile nu mai trec prin noi
Ca niște căi ferate ruginite
Ca niște lungi coloane de noroi

Să zicem că e opt întotdeauna
În lume ceasurile că nu sînt
Mărșăluind bezmetic în afară
Și numărînd pămîntul pe pămînt

Să zicem că s-a spus deodată totul
Și ne-a rămas tăcerea s-o-mpărțim
Că nu mai e acum nimic pe lume
Să spună cînd, și-anume cît, greșim

Prin săli de iarbă

Prin săli de iarbă umblă caii muți
Copilăria mea, prin săli de iarbă
Subțire și sălbatică-nflorind
Din jinduirea drumului prea albă

Nu vine nici un sunet pîn-la noi
Te-apleci lumina apei s-o săruți
Dar ea nu e, ca fulgerul a fost.
Prin săli de iarbă umblă caii muți

MARIANA FILIMON

Poeţii spun...

Poeţii spun cu sufletul lor
ŢARĂ
şi-mpodobesc silabele in rime
de sărbători cind brazii intră-n case
impodobiţi in stele carpatine,
poeţii spun cu singele lor
ŢARĂ
şi-mpodobesc silabe in iubire
de sărbători cind clipa e o lume
de dreaptă rodnicie şi cinstire,
pe dealuri mov amurgul e o taină
cu lebede-n contur neintrerupt
de sărbători poeţii-nalţă imnul
culorilor din care s-au născut.

●

MARIN LUPŞANU

Eminescu

Au inflorit teii in satul străbun
dacă mi-aş trage singele la rindea
aş podidi mormintul de parfum.
Un timplar din cei care au făcut
ucenicia la zei
şi-n tinereţea-i depărtată a-ntemeiat catarge,
de v-ar face o casă din oasele mele
ar invlăstări şindrila pină-n stele.
Un timplar, un dulgher aşadar
din inima-mi tinără vă poate meşteşugi
o ladă de zestre şi dar.
In schimb orice timplar, un lemnar oarecare
poate croi, de-i nevoie, un picior de lemn
din privirea-mi viguroasă cit o rază de soare.
Au inflorit teii in valea străbună,
inmirezmată inima-mi se-nalţă din pămint
ca-n nopţile de vară luna plină.

●

MIHAI ADRIAN ERES

Acum invinge doar cel care-i mai bun

De mult nu mai ninge cu pietre, prieteni,
de mult soarele nostru-i mai bun,
nu mai stă ascuns prin istorie
pentru că acum invinge
doar cel care-i mai bun.
Ţăranul nu se mai teme de toamnă, de iarnă
pentru că nu mai ninge cumplit.
Chiar de mai ninge in cite-o noapte,
fii sigur, oiştea carului cu fulgi
nu s-a rupt,
ninge pentru că trebuie să ningă
peste statuile din pieţe,
peste pămintul care şi-acum mai
miroase a singe,
ninge-n istorie
şi noi nu ne temem, adevărul
nu va fi nicicind ascuns
chiar dacă uneori ne doare
pentru că noi n-avem nevoie
de lauda deşartă
pentru că griul se inalţă
atita vreme cit nu mai ninge cu
pietre-n istorie...

ALEXANDRU BRAD

Inscripţie pe un lung drum de ţară

De-atit amar peste răbdarea lor
Din rădăcini şi oasele mă dor,
Mă luminează noaptea şi mă strigă
Cu foame de pămint şi mămăligă,
Cu singele ce-a ars ţărinii buza —
Toţi răstigniţii intru Domnul Cuza
Şi intru veşnicia lor şi-a ţării,
Nicicind munciţi de gindu-instrăinării,
De glorie zidită-n altă parte,
Ci doar de viaţă liberă şi moarte
Primită-n faţă inţelept, ce nu e
De-cit pămintului din ei statuie :
Ţăranii ţării neclintiţi de-aici,
Tot neamul meu de cioareci şi opinci
Care ne-a fost, şi e, şi-o să mai fie
Şi semn de rod şi drum in veşnicie.

●

LIDIA STĂNILOAE

Iancu

Tot potrivindu-şi soarele pe umăr
stincos, te-aşteaptă munţii şi tresar
cum treci prin ceţurile fără număr
şi fluierul il scoţi de la şerpar.

Cu moţii-n rind pornit-au să se bată,
Nu te-au uitat de fel, Mărite Crai,
al lor şi-acum ca-n vremea de-altădată
cind domnii din hinteie pogorai.

Cinezi cu noi, venit de peste vreme,
te depărtezi plutind către poveşti,
ne-nveţi, ne 'ncovoiaţi, făr' a ne teme.
Ci vino, ctitoria să-ţi priveşti.

●

EMILIAN MARCU

Negru Vodă

Ivoriu-aprins de candele de seu
Biserica un ochi crescind in ceaţă
Cind oasele lui Negru Vodă pling
Şi se arată-n cer, se-arată-n dimineaţă.

Pe riul Argeş tras incet din munţi
De herghelii cu ochi de rouă grei
Cind oasele lui Negru Vodă cintă
Şi sint de ceară lacrimile-n miei.

Ivoriu-aprins de candele de seu
Se sparge-n munţi icoana tutelară
Cind oasele lui Negru Vodă rid
Şi zeu-şi bate cuie-n răni să moară.

Pe riul Argeş răstignit pe văi
Biserica se-aude respirind suavă
Cind oasele lui Negru Vodă sint
Fluiere reci şi cintece de slavă.

spre semeţ întreitele

nicolae crişan

Cugetind, am ieşit din biserică. Acuma abia, aici afară la lărgime, moldovenii au avut ce vedea. O vreme, cit a incălecat despotul, in bubuitul tunurilor, muschetelor şi aclamaţiilor mulţimii, n-am văzut nimic, dar cind mi s-a luat ceaţa de pe ochi, m-a infiorat măreţia priveliştei. Părea că, pe lingă poporul venit de departe, cele aproape douăzeci de mii de case ale Sucevei işi vărsaseră toţi locuitorii pe intens albul aşternut de nea ce acoperea valea şi coastele dimprejur. Îi intilneai oriunde iţi aruncai privirile. Copii, femei, bărbaţi in putere, sau moşnegi, furnicau in straie sărbătoreşti, care de care mai frumoase, mai măiestru cusute, incurcind rindurile dese ale breslelor, fiecare cu steagurile şi starostii lor in frunte şi toată omenirea aceea curgea spre cortegiul nostru ce se pusese in mişcare. Îl deschideau 12 diaconi zdraveni, ducind pe umeri racla sfintului Ioan Novi in aurul căreia se topea aprins soarele rănind vederea, urmaţi in deaproape de alţi diaconi, nu mai puţin vinjoşi, ce purtau in lectici inalta preoţime constrinsă de virstă, boli sau importanţa cinului să umble astfel. Păstorii celor citeva sute de biserici, mănăstiri, schituri şi metocuri, mari şi mici ale Moldovei, singhelii, protosinghelii, egumenii, arhimandriţii, arhiereii — ciţi se incumetau să meargă pe jos in odăjdiile lor de ceremonie — erau strimtoraţi şi oarecum străjuiţi pe margini de straturile dese ale călugărilor, psalţilor şi protopsalţilor ce cintau, cred, fiindcă in tunetul aclamaţiilor nu-i auzeam, dar vedeam bine norii de aburi ce ieşeau intr-una pe guri. Despărţiţi de steaguri, veneam noi, copiii de casă, slujitorimea, apoi despotul, boierii de Sfat, dregătorii, curtea, toţi călări pe cai buni, straşnic impodobiţi, mulţi, mai ales cei arăbeşti, cu pături de lină lungi pină in pămint, urmaţi de rindurile dese ale mercenarilor implătoşaţi, inzăuaţi, cu armele mai lucitoare ca stelele.

Spre noi, deci, părăsindu-şi săniile ce-i aduseseră, tarabele la care băuseră, sau focurile la care se incălziseră, curgeau şi se inghesuiau zecile de mii de poporeni, doritori să vadă, să audă, să işi aclame noul domn. Oamenii jinduiesc petrecerile, spectacolele, fastul — cuvenite momente de odihnă — iubesc schimbările neprevăzute, acestea atită voinţă, iar noutatea ne face să sperăm la imbunătăţiri ale existenţei. Mulţimile strigau asurzitor fără contenire, copiii se căţărau pe umerii bărbaţilor, multe

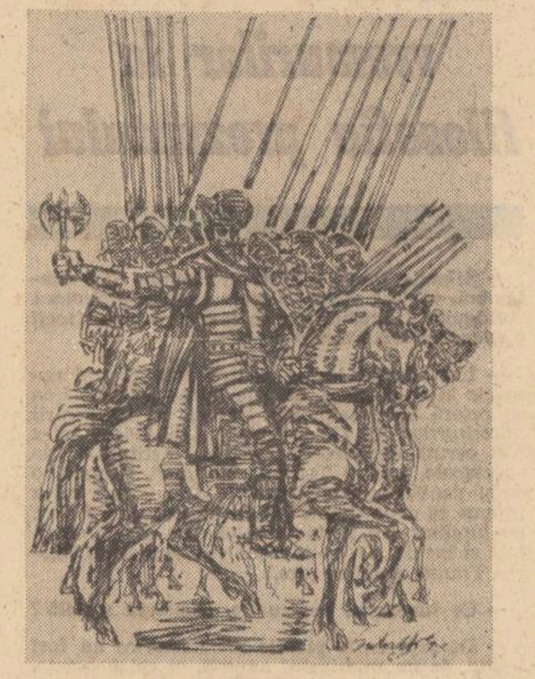

Şerban Rusu Arbore :
„Mihai Viteazul"

muieri işi ridicau pruncii spre noi, iar noi, noi toţi cei inconjuraţi de pădurea aceea de capete, miini inălţate, căciuli aruncate in aer, aveam, incepind cu despotul, lacrimi in ochi, lacrimi ce ingheţau repede pe obraji, in bărbi, sau in colţurile buzelor noastre, ce voiau dar, cum zic, incleştate de asemenea inexprimabile simţăminte nu reuşeau să zimbească. Toţi, sau cel puţin eu, aşteptam urmarea, sfirşitul, poate al serbării sau poate al tuturor schimbărilor, noutăţilor — să spun a mai binelui ? — anunţate de prezenţa despotului, prevestite aşa cum florile prevestesc fructul, dar acestea cum s-a vădit cu timpul, nefecundate de voinţă şi acţiune, arse de vinturile neputinţei n-au mai rodit niciodată. Atunci insă, in ce priveşte serbarea, a intirziat citva, fiindcă, mărind insemnătatea zilei, despotul chemase la căutare curtenii din cele 12 judeţe ale Ţării de Sus. Înşiraţi pe steaguri, cam 10 000 de nobili de toate stările, călări şi in arme, ei cu oamenii lor ne aşteptau pe intinsura Mirăuţilor, loc drept ca masa, mărginit pe o parte de casele oraşului, pe alta de dealurile povirnite, pină dincolo de cetate in apa Sucevei. Despotul însoţit de marele vornic Moţoc şi hatmanul Tomşa, s-au desprins din convoi. Pe rind, vizibil neliniştiţi, curtenii au ieşit in vileag, intimpinindu-i după datină : şi-au rotit caii, şi-au aplecat armele şi şi-au zornăit pintenii in faţa măriei sale, semn că au răspuns cuviincios cercetării, fiecare după cum era inscris. Despotul, cu mina la inimă, s-a inchinat lor mulţumindu-le, apoi — semn că-i acceptase — a adaos pe vornicii de steaguri in suita sa.

La capătul obliturii, pe drumul ce venind din Baia peste satul Areni cobora la podul cu acelaşi nume, drum in intregime aşternut cu pinză roş-albastră, culorile flamurii personale a despotului, aceluia i-au tăiat calea gloate de ţărani ; senini, curăţei, ciobani mare parte, judecind după cuşme, caţe şi sarici, alţii pădureni mai crunţi la statură, imbrăcaţi in cabaniţe de jderi, bunde de dihor sau in caftane tătăreşti de plapomă. Erau moşii — nume fără legătură cu virsta — adică Sfatul ales de comunităţile a trei ţinuturi libere — Cimpulungul, Vrancea şi Tigheciul. Veniseră la tocmeală cu măria sa. Conform unor privilegii mai vechi decit descălecarea ţării, se infăţişau la fiecare nouă domnie, oferind o sumă de bani plată a neatirnării intregului ţinut — ei il numeau „ţară" — care sumă odată admisă ii lăsa să trăiască de capul lor şi scutiţi de orice altă dare. Starostii ziselor ţinuturi au ingenunchiat şi au sărutat dreapta proaspătului domn Ioan, dintre ei primul grăind starostele cimpulungenilor.

— Măria ta să ne trăieşti intru mulţi ani. Dumnezeu să te ocrotească, să-ţi dea sănătate, putere şi mintea cea bună cu măria ta să ne ocroteşti pe noi, credincioşii tăi. Ţara Cimpulungului, măria ta, e bogată, dar oamenii noştrii is săraci. Locuim munţi frumoşi, in 15 sate risipite şi strimtorate in toate, in afară de credinţă. Deci pe lingă dinsa, primeşte măria ta de la obştea noastră 15 sute de galbeni ca cislă. Ţi-i răspundem, după lăsata din bătrini, in fitece an la Bobotează, da ţi-i socotim după greutatea zloţilor ăştia tineri, 30 de parale intr-unul.

Pe vorba asta, apropiindu-se moşii cimpulungeni, au prezentat despotului in pungi arătoase din păr de capră tributul lor şi osebit burdufe de brinză afumată, o sanie intreagă, şi incă una cu miei albi ce behăiau ca pruncii, impodobiţi cu panglici albastre şi roşii. În acest mod apoi, vrincenii au oferit pentru cele 12 sate ale lor, 12 sute de galbeni, iar pădurenii din Tigheci — locuind ei codrii nepătrunşi, nimeni nu le ştia nici aşezarea, nici numărul satelor — au imbiat 800, dar invocind sărăcia ţinutului şi desele prădăciuni ale tătarilor, l-au rugat pe măria sa ca mai bine in preţul propus să primească o roată de călăreţi de-ai lor in slujbă, lucru acceptat pe loc de despot.

— Ca să n-avem vorbe, Măria ta, a urmat starostele cimpulungenilor, in timp ce cămăraşii luau darurile, mai dăm caş, pastramă, piei şi ce-or mai cere vinătorii şi sameşii măriei tale, dar scădem din dare preţul lor, după datină.

În voioşia noastră, odată cu risetele despotului au izbucnit, la semnul anume făcut de marele stolnic Andreico, tunurile lui pan Mitea şi uralele mulţimilor. Erau acestea, socotind şi pe cele de la ieşirea din biserică, al doilea rind ; de cel de-al treilea şi ultimul, am avut parte jos la apa Sucevei, unde — gerul aspru neingăduind muzicanţilor să cinte — am ajuns nu tirzie vreme. Cortegiul nostru, fărămind sub copitele cailor zisul covor roş-albastru, intărit de frig ca sticla, a coborit repede pe mal intre corturile mareţe ridicate acolo incă din ajun. Dar cum mulţimile degerau şi ele, mai ales grămezile de pelegrini ologi sau altfel de năpăstuiţi ce işi aşteptau rindul şi salvarea de la moaştele sfintului Ioan făcătorul de minuni, nici despotul, nici preoţii nu le-au folosit. Ne-am dezmorţit cumva descălecind. După ce am ascultat slujba sfinţirii apelor, intregul alai a incălecat, rinduindu-se in formaţii dinainte stabilite. Despotul la o lungime de cal depărtare de boierii şi dregătorii săi, oastea curtenilor in cap cu mercenarii inconjurindu-l in trei laturi. Înalţii ierarhi — şi episcopul Lusinius, şi protosul Hagopica descins din lectică, toţi cei ce, deşi in forme deosebite, credeau in acelaşi botez — s-au apropiat de măria sa. Mitropolitul Grigore, muindu-şi sfeştocul in vechea căldăruşe de aramă a voievozilor noştri, urmat de ceilalţi arhierei, ne-au stropit bogat de trei ori cu şi mai vechea apă sfintă a Sucevei, in picurii căreia s-au aprins deodată zeci de mici curcubee. Uimită de apariţia lor miraculoasă, lumea a izbucnit in aclamaţii asurzitoare, au detunat din nou tunurile, ba, inflăcăraţi de tumult, s-au incumetat şi muzicanţii să cinte.

Mi se părea că lungile clipe de exaltare parcă ne scot sufletele, ni le amestecă asemeni băuturilor diverse intr-un singur vas şi ni le intorc — simţiri unificate — ca un balsam ameţitor. Despotul şi-a impintenat calul ieşind mai in faţă. Tremura. Nu de frig — eu il imbrăcasem sub platoşe cu pieptare tătăreşti de plapomă iar in cap, sub coroană, ii legasem basmale roşii de lină — ci, presupun, scuturat de zisele simţiri comune. De citeva ori şi-a deschis gura dar n-a putut vorbi, şi-a inălţat doar braţul drept şi atunci larma şi vuietul s-au inteţit. Ca să-l scoată din starea asta, sau poate indemnat de freamătul mercenarilor, marele stolnic Andreico şi-a tras sabia din teacă dind, conform inţelegerii, semn de incepere a festivităţilor militare. Ridea Andreico fericit ca orice curtean ajuns de tinăr la mari demnităţi şi a murit aşa fericit fără să işi dea seama că moare, atit de rapid s-a intimplat totul. D... spate, halebarda unui mercenar din haita C... nelui Corsican l-a fulgerat in gitlej, răsturnindu-l din şa, simultan Ioachim Jean Velley, ciinele, i-a infundat cu o mişcare scurtă, necruţătoare, junghierul sub inghiţitoare, adinc pină in miner.

Abia atunci săracul Adreico s-a prăbuşit, rizind incă deşi singele ii năboise — sinistre mustăţi — pe garda junghierului ucigaş. Roussel-Lupoaica, l-a călcat apoi primul sub copitele calului său frizian, urmat de frate-său, Chiorul, după care toţi mercenarii nemţi, impintenindu-şi caii, şi strigind „Hoch soll-er leben" (să trăiască mulţi ani) au trecut inclinindu-şi bandierele prin faţa despotului. Polonezii lui pan Piasosky au ocolit ce-i drept zdreanţa insingerată din zăpadă, nu şi haiducii căpitanului Anton Székely care, venind din stinga, nu aveau cum il feri decit stricind rindurile. Cit despre ai noştri, alde nănaşul meu logofătul Ion Moghilă sau hatmanul Tomşa, aflaţi mult in dreapta, fie că nu observaseră omorul, fie că — dumnezeu să mă ierte dacă păcătuiesc — erau inţeleşi cu ucigaşii, intr-atit nu i-au dat nici o atenţie, prinşi mai degrabă să nu zic otrăviţi, de grija de a-şi coupa fiecare locul cuvenit nobleţei sau funcţiei lor, inainte de a se inchina măriei sale. Numai preotul Hagopica, desprins dintre clerici, s-a apropiat clătinat ca o vilfă neagră cu braţele inălţate.

— Iată, m-aţi silit să urc in cetatea Silioamului, ca să văd cum păcătosul primit de cei drepţi a jertfit pe unul din copiii săi lui Moloch.

Constantin Piliuţă :
„Revoluţionari paşoptişti"

Ci voi staţi in nelucrare uitind scriptura ce porunceşte ca străinul inchinător lui Moloch să fie dat morţii, poporul băştinaş să-l ucidă cu pietre, să-l stirpească pe el, pe prietenii săi şi pe toţi cei ce asemeni lui se desfrinează !

Astfel a strigat protosul cu slaba putere a celor peste o sută de ani ai lui, puţini auzindu-l, incă şi mai puţini inţelegind armeneasca sa arhaică, apoi s-a prăbuşit in braţele clericilor care s-au grăbit să-l ascunză in lectică. Oricum, eu l-am inţeles şi am inlemnit.

— Mare nenorocire, Petrică, m-a trezit despotul din incremenire, impungindu-mă uşor cu virful sabiei voievodale. Ia-ţi ajutoare, adună-l şi du-l in cort.

Îngheţat pe dinăuntru am coborit din şa, uluit de faptul că despotul ştia să zic aşa că eu ştiam şi nu se indoia că sint de partea lui, că deci mă supun inţelegindu-l, aprobindu-l.

— Du-l in cort, domine secretaruis, m-a inălţat iar in grad despotul, şi aşteaptă acolo dispoziţiile mele.

Nu mi-am luat ajutoare. L-am infăşurat pe sărmanul Andreico — adică ce mai rămăsese din el — intr-o bucată de pinză roş-albastră din aceea aşternută in ea, şi l-am purtat in spate pină in cortul cel mare al despotului. În tumultul solemn al festivităţiilor, nimeni nu a reuşit, ori n-a voit, să ne bage in seamă. Nimeni decit Hrisafina. Ea era acolo in cort, păzită de Bütümdemir, maurul mut. Înfofolită in blănuri, dar verzuie la chip ca gheaţa sau ca platoşa de oţel a despotului, ba mai rece şi mai urită decit acestea mi s-a părut ; fiind imbelşugat sulemenită şi incondeiată la ochi şi sprincene, nu se putea imagina ceva mai inspăimintător decit o asemenea arătare vorbind in şoapte.

— Ce mi-ai făcut, Petrică ? ! Pune-l aici, te rog — mi-a arătat cu un deget alb masa ; am aşezat sulul acela drenţuit acolo. Of, ce mi-ai făcut... Viu a fost, viitor bun avea, fierbinte

Plenara Consiliului Uniunii scriitorilor

Vineri, 10 martie 1978, la Bucureşti, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : Informare asupra activităţii Uniunii Scriitorilor pe perioada începutului de an 1978 ; Aprobarea planului de acţiuni, cu caracter intern şi extern, ale Uniunii Scriitorilor pe anul 1978 ; Dare de seamă asupra activităţii Comisiei de cenzori a Uniunii Scriitorilor pe perioada iunie 1977—martie 1978 ; Ratificarea primirii de noi membri în Uniunea Scriitorilor şi a titularizării unor membri stagiari, pe baza raportului făcut de Comisia de validare a Uniunii ; Diverse.

Pe marginea problemelor inscrise la ordinea de zi au luat cuvintul scriitorii : Teodor Balş, Alexandru Balaci, Alexandru Andriţoiu, Aurel Rău, Romulus Guga, Dan Deşliu, Eugen Barbu, Nikolaus Berwanger, Mircea Tomuş, Galfalvi Zsolt, Traian Iancu, Constantin Chiriţă, Ion Horea, Ov. S. Crohmălniceanu, Laurenţiu Ulici, Virgil Teodorescu, Ion Ianoşi, Paul Anghel, Mircea Radu Iacoban, Constantin Ţoiu, Aurel Covaci, Catinca Ralea, Şerban Cioculescu, Ileana Mălăncioiu, Domokos Geza, Ana Blandiana, Laurenţiu Fulga.

Consiliul Uniunii a aprobat documentele prezentate in plenară, a ratificat primirea de noi membri in Uniune ca şi titularizarea unor membri stagiari. Plenara a aprobat instituirea unei comisii de contestaţii in următoarea componenţă : Hedy Hauser, Horia Lovinescu, Ileana Mălăncioiu, Sânziana Pop, Titus Popovici, Szasz Janos, Mircea Tomuş, Dorin Tudoran, Mircea Zaciu. **Consiliul Uniunii a hotărit ca toate propunerile făcute in plenară, privind imbunătăţirea activităţii literare şi a condiţiilor de popularizare a literaturii prin mijlocirea revistelor editate de Uniune, să stea in atenţia conducerii colective, care va informa asupra rezolvării lor in proxima plenară a Consiliului Uniunii, programată pentru luna aprilie 1978.**

teatru

t

Arden din Kent

Aureliu Manea (regizor angajat la Teatrul de Stat din Turda) este unul dintre creatorii care ştiu să dea consistenţă dramatică subtextualului in spectacole vizionare şi totodată intelectiv coerente. O demonstrează, o dată mai mult, montarea piesei „Arden din Kent" pe scena Teatrului Municipal Ploieşti. Definită ca o dramă domestică, această ciudată (şi primă) mostră a uneia dintre direcţiile teatrului elisabetan va genera o fecundă problematică ale cărei ultime consecinţe şi-au găsit expresia fericită in dramaturgia lui August Strindberg. Nu intimplător, deci, regizorul a gindit spectacolul in baza unui concept modern, refuzind precaritatea perspectivei (v. distanţării) istorice in faţa literei. Există in această reprezentaţie — solidară cu sensul piesei — o profundă dialectică afectivă, intersectată, contrariată pe parcurs de ecourile celorlalte „lumi", dar numai intrucit in planul compact al realităţii a survenit o fisură care, multiplicindu-se, işi va impune fatala alternativă. Fapta şi răsplata ei vin să incununeze ceea ce slaba conştiinţă ar fi socotit drept absurd. Dragostea, relaţie sintetică, este privită in ipostaza sa demonică, alienantă, orizontul se inchide ca o cutie, există multe uşi insă nici o ieşire (scenograful Vittorio Holtier compune un spaţiu lipsit de unghiuri in care nimeni — şi nimic — nu se poate ascunde, misterul incarnat este constrins astfel să se reveleze). Elastica fluenţă a reprezentării percutată de bruşte intreruperi ale acţiunii, vidind parcă istoria de conţinutul comunicat, creează un rece fior al nefiinţei. Personajele rămin incremenite secunde in şir in atitudini hieratice asemănătoare stampelor de epocă. Aureliu Manea concretizează plastic ideea spectacolului prin relaţiile ambigue dintre Alice, Thomas Arden, Mosbie, Clarke, şi Michael, cea dintii fiind in acelaşi timp elementul catalizator şi provocarea, dar indeosebi prin splendida metaforă scenică care marchează finalul primei părţi : rostogolirea cuplului in mişcare au ralenti sugerează nu numai destinul comun ci şi acea implicită dorinţă de supremaţie datorită căreia fiecare tinde să-l limiteze pe celălalt. Fără să accentueze prin mijloace exterioare (lumina şi muzica fiind aici partituri, iar nu „efecte") violenţa şi cruzimea dramei, regizorul realizează un univers tensionat, intr-un echilibrat acord cu spiritul textului. La aceasta se adaugă deosebitul său simţ al fizionomiei, figura actorului inscriindu-se caracteristic in ansamblu (graţie in bună măsură şi excelenţei costumelor). Din distribuţie, Andrei Bursaci şi Corneliu Revent in rolurile Thomas Arden şi, respectiv, Franklin, conturează cu o oarecare detaşare trăsăturile unui interesant raport uman. În interpretarea lui Constantin Drăgănescu, Mosbie este un ingheţat călător in infern, străfulgerat abia in faţa recunoaşterii. Viguros reprezentaţi de Ştefan Pisoschi şi Marius Ionescu, Clarke şi Greene. Elena Albu, cu mici ezitări, inchipuind-o pe Alice. O creaţie de excepţie este Michael, interpretat de Fabian Gavriluţiu, personaj problematic agonizind intre solitudinea candorii şi participarea calculată la crimă. În totul, „Arden din Kent" este un spectacol indrăzneţ, memorabil, opera unui regizor de primă mină.

Valentin Dumitrescu

film

f

Frescă în mişcare

Iată că intimplările de viaţă ale membrilor familiei Onedin, care ne-au prins de la inceput in mrejele farmecului lor, au devenit pretexte banale ce trec acţiunea de la un episod la altul, intr-un context devenit din ce in ce mai dens, mai impunător, mai plin de sensuri. Căci captivantul filmului **Linia maritimă Onedin** nu e constituit de „dramoletele" sentimentale ale personajelor, nici de neprevăzutele călătorii ale lui James, ci de tumultul social pe care filmul se construieşte. O adevărată frescă de epocă se inchează de la un episod la altul, căpătind unitate, atmosferă convingătoare, un „nu ştiu ce" atractios şi valabil un curs masiv şi impresionant de grăitor in care numeroşi şi imprevizibili afluenţi işi varsă mereu apele, relaţii sociale, moravuri, modă, idei revoluţionare, mişcări ale maselor in fazele incipiente — subterane sau afişate — caractere, contradicţii, controverse intre generaţii sau clase sociale, intrigi economice, şantaje, sentinţe judiciare, ambiţii, resemnări, falimente, lovituri financiare, emanciparea femeilor etc. Rind pe rind, ele ingroaşă cursul filmului, îi lărgesc albia, il transformă dintr-un serial duminical intr-un film viguros şi riguros care ne zugrăveşte după toate regulile artei o lume fascinantă, apusă de mult dar vie incă prin puterea de sugestie, prin freamătul specific. O lume a vizionarilor, a celor fără astimpăr, care, anonimi, prin zbuciumul vieţii lor au constituit fermentul epocii.

Îmbogăţit la fiecare episod cu cite un nou personaj, filmul aparţine de fapt eroului James Onedin, un caracter pe care celelalte nu-l pot concura (actorul Peter Gillmore). În jurul lui, sub amprenta personalităţii lui are loc mişcarea celorlalte personaje. Aşa că, indiferent de ceea ce face Elisabeth, Emma, Caroline, Robert, Albert sau Daniel, se ajunge tot la James, la intransigenţa lui in materie de bani şi, reconfortant, la zimbetul lui, pe cit de rar şi neaşteptat, pe atit de cuceritor. James Onedin e un fel de simbol al epocii, un produs specific lumii care l-a creat, in jurul căruia se grupează personaje cu semnificaţii mai mărunte, derivate sau anexe ale sale. Acuzat sau nu de spectator, James rămine punctul de atracţie al fiecărui episod. Ca şi cum intr-o frescă bogată in culoare şi personaje unul dintre ele ar poseda viaţă şi capacitate stimulatoare şi pentru celelalte. Prin el vedem lumea de atunci, prin intimplările lui inţelegem substanţa epocii, intimplările se pierd, dispar şi rămine atmosfera lor. Morala fiecărui episod dispare in sensul moral general al filmului. James este omul mereu deschis spre ceea ce este „nou", „novator". Al doilea personaj impunător ca realizare şi mesaj este căpitanul Bains, in permanentă legătură cu primul, replică sau, uneori, completare a celui dintii, chip al integrităţii şi al frumuseţii morale discrete dar sigure.

Bucurindu-se de o echipă regizorală de elită, filmul se desfăşoară pe o intindere apreciabilă, devenind din ce in ce mai interesant şi mai aşteptat. Ar putea fi stimul şi exemplu pentru creatorii noştri de filme pentru TV, prin atenţia, seriozitatea şi decantarea intru spirit cu care este realizat.

Corina Cristea

televiziune

tv

Martie

● Este iar primăvară şi aceasta se simte şi in imaginile care apar pe micul ecran, mai puţin inzăpezite, lipsite de brazi şi cabane, cu pomii desenaţi in cărbune şi petice de pămint zvintate de soare, alături de mărţişoare, ghiocei, viorele, datorii de iarnă şi atitea altele. Reportajele sau „carnetele" (cum li se mai zice) de scriitor se inmulţesc şi ele ; impresiile, unele de vizită, altele de călătorie, sint mai numeroase, fără ca totuşi numărul celor care privesc dincolo de masa de scris să se inmulţească. Am spus şi am scris că este foarte bine ca, din cind in cind, televiziunea să-i incredinţeze poetului, prozatorului, dramaturgului sau (de ce nu ?) criticului aparatul de filmat. N-am scris insă despre scriitorii care, odată avind aparatul, uită să mai „scrie" cu el, indeplinindu-şi doar, dacă se poate spune aşa, o normă de filmare, o prea conştiincioasă datorie de reporter ad-hoc, aflat intr-o „vizită" grăbită in oraşul cutare sau in comuna cutare, ţinind microfonul ca un oarecare in faţa eroului pe care şi l-a ales. Desigur, aceasta este o chestiune de interpretare şi recunoaştem că intre uneltele cu care e obişnuit şi „unealta" televiziunii există destule deosebiri. Totuşi, intr-un „carnet" sau reportaj de scriitor, telespectatorii vor căuta intotdeauna atit pe scriitor, cit şi obiectul interesului său.

● Dintr-o mai lungă prezentare săptăminală a judeţelor, marţi, 14 martie, am văzut Vasluiul, această zonă a ţării in care oamenii au parcă temperatura mai inaltă, sint, cu alte cuvinte, calzi, prietenoşi şi ospitalieri. Judeţ multă vreme sărac, cu pămint alunecos şi fără cine ştie ce industrie. Vasluiul a fost impins in ultimii ani de oamenii săi spre o nouă configuraţie. Dorindu-se cit mai cuprinzător in fapte şi cuvinte intr-un spaţiu destul de restrins, reportajul a avut o poezie a lui, ritmată cu bătăile orologiului domnesc din turnul noii primării.

● O emisiune frumoasă, insă programată modest, a fost «Lauda verbului „A fi"», un excelent pretext de intilnire a unor minunate cadre naturale cu versurile de diamant ale baladei, recitate firesc, fără involburarea aceea cabotină a vocii care, de obicei, ne alungă pe alt program.

● „În alb şi negru" a reuşit intr-un timp relativ scurt să intrerupă, la ora emisiei, orice altă preocupare a copiilor noştri, chiar şi a unora dintre noi, maturii. Aceste scurte pseudo-documentare, care amintesc de vechile cărţi de citire in care sub poza fiecărui animal era şi o mică poveste moralizatoare, au cucerit atit lumea cea mică, cit şi lumea cea mare. După ce isteţul Boomerang ne-a arătat ce inseamnă să ai un ciine australian pe lingă tine şi curcanii tăi, iat-o şi pe Inky, o cioară cu adevărat, mai animată chiar şi decit Woody, care....

Iulian Neacşu

turnuri

fierbea sîngele în el. Uite, i-au vărsat sîngele și i-au stins viitorul. De ce ? Spune tu, Petrică, de ce ?

Chiar să nu fi fost secat de puteri, n-aș fi avut ce răspunde, fiindcă la astfel de întrebări simple : la ce se naște și moare viața, nici astăzi nu știu cuprinzător răspunde. Atunci am trăit prima dată spaima neputinței de a înțelege și exprima ce simți. Cred că simțeam din plin măreția nepăminteană și inumană a puterii. Mă cutremura gîndul că oricîte substraturi politice sau sentimentale putea avea despotul — dorința gelosului de a-și răpune rivalul, sau a principelui de a-și agonisi bani pentru țeluri înalte, folositoare, de a intimida și diviza pe boieri pentru a-i stăpîni mai ușor în vederea acelorași țeluri nobile — eram eu însumi tot atît de vinovat și nu-mi iertam atunci că ajutasem, contribuisem și eu la instalarea acestui soi de putere.

Numai că ceea ce scriu azi cu oarecare limpezime sub blîndul soare străin al Hollandei, aici în Alkmaar, atunci, la Suceava simțeam destul de confuz, după cum mai simțeam că pentru a-și merita numele și măreția, puterea, fie publică, fie lăuntrică, singulară, este blestemată să își poarte scutul sau crucea pînă la capăt. Iată, mie mi-a lipsit tăria sau înzestrarea asta, mereu am încercat cîte ceva, vai, dacă stau să judec toată viața mea nu a fost decît un lung șir de începuturi, niciodată duse la sfîrșit, fie din cauza firii, fie din a împrejurărilor cărora, în loc să le opun oțelul biruitor al voinței și acțiunii, le-am opus mătasa învinșilor : arta și cugetarea.

Însă credeam, deși cum s-a vădit, am greșit, că despotul nu-i plămădit din aceeași făină. Pus în mișcare de ambiție, ură sau dragoste, nu se oprea ușor. Or, eu, după cîte îmi puteam da seama la vîrsta aceea, la prea multe întîmplări din viața despotului fusesem martor ca să mă aștept la cruțare, nemaivorbind de tata. Nenorocirile altora ne îngrozesc mai ales prin faptul că sînt un memento, adică ne atrag atenția că la ele ne putem aștepta, că tot noianul ăsta de rele dospit în veninul puterii ; persecuții, inselări, nedreptăți, torturi, moarte năpraznică, ne pîndește și pe noi. Prima pornire, dînd ochii cu zisele nenorociri, este să le eviți, să fugi, lucru pe care, — condamnabil dar de înțeles — l-am încercat eu atunci în cort. Numai că voind să ies, tulburea groază mi-a fost mărită întîi de Bătümdemir, mutul, care mi-a tăiat calea cu iataganul și, al doilea, de vederea amintiților boieri, Circovicii amîndoi, și a pîrcălabului Alexa Boldei. Se aflau tustrei acolo, lîngă stîlpul din marginea cortului, cu obezi la glezne, cu mîinile legate în funii largi care să le permită să lucreze, întrucît, evident, ei săpaseră groapa ce se căsca la picioarele lor. Nu lipsa de lumină — intra destulă prin ferestrele din mat de pește, împreună cu rumoarea de afară — m-a făcut să nu-i observ, ci faptul că în acel timp scurt privisem adînc înlăuntrul meu, atent la gîndurile și simțirile mele. Ele toate au explodat în mine, s-au îmbucătățit, dar învelite în groasa membrană a fricii, nu s-au risipit. Deci, stăpînindu-mă ca de obicei, în multele momente dificile ale vieții, am căutat să acționez, sau cel puțin să par a acționa, normal, cu toate că numita învelitoare de gheață a fricii m-a cam paralizat, constatînd — zisa groapă nu lăsa nici un dubiu — că totul se petrecuse deliberat, cu știința și aprobarea multora, firește din cei de afară, ei de aici, din cort, nu puteau fi implicați în crimă, decît ca victime, ca pedepsiți. Ei n-aveau cum bănui — nici măcar maurul care oprindu-mă să ies nu-și făcuse decît, orbește, datoria — partea și locul meu în evenimente. Și cum în viață, chiar cînd nu ești, e bine să pari a fi cît mai sus alături de cei tari, ca să-mi precizez locul și totodată să obțin un răgaz, am pus însumi rămășițele lui Andreica în groapă și fără vorbe, sperînd în puterea exemplului, am început să arunc bulgări asupra cîrpelor însîngerate. Ceilalți bărbați, tăcuți și ei, opintindu-se, care cu brațele, care cu sapa, în mormanul de pămînt înghețat, am terminat singulara înmormîntare a nefericitului mare stolnic al Moldovei în timp mai scurt decît i-a trebuit aceluia să moară. Bătümdemir a ieșit cu o flamură roș-albastră, fără îndoială un semnal, doar cortul era împodobit cu destule asemenea steaguri.

— Și acuma ? Ne vine nouă rîndul ? a oftat abia auzit pîrcălabul Alexa Baldei.

M-am înfiorat citind în ochii lui și a Circovicilor amîndoi, nu creștinească milă sau bărbătească indignare, ci aceeași tristețe, teamă și resemnare ce mă încercau și pe mine. Hrisafina a suspinat adînc, apoi, ca și cum n-ar fi vrut să își deserte durerea, și-a astupat gura cu mînușile și atunci i-au țîșnit lacrimile șuvoi, spălîndu-i sulimanurile. Mai albă la față decît oasele vechi, mi-a căzut în brațe. Gemea în neștire.

— Fără luminare, scumpul meu te-ai dus fără luminare ! Cum de l-ați lăsat ? Ce mi-ați făcut, Petrică ? !

Vaietele sale nu le auzeam, nici o vedeam pe femeia asta ce întrupa durerea și disperarea, ci — dumnezeule mare ! — pe domnița Marina. Da, ea, și ea, Marina mea, cea cu dințișorii roz și priviri schimbătoare ca norii primăverii, putea suferi pentru mine, din cauza mea. Și asta nu trebuia să se întîmple. Ea, Marina, era rostul și prețul vieții mele pe care trebuia s-o cruț, neștirbită și neîntinată, tocmai pentru a-i evita ei orice suferință și neplăcere. Am simțit că viața nu mi se putea împlini aici, și că rolul meu la curtea despotului — cît de ciudat pare azi cînd scriu — se termina înainte de a începe cu adevărat. Trebuia să scap nevătămat și s-o întîlnesc cît mai repede. Chiar fugind. Eram înarmat și nu singur. Brusc mi-am tras sabia — lipsită de rea-zăm, Hrisafina s-a așternut moale peste mormînt — și am sărit să tai legăturile nobililor, însă aceia, surprinzător, s-au opus.

— Ai înnebunit ? ! Bagă sabia în teacă, iute, altfel ne pierzi și pe noi ! m-a respins pîrcălabul Alexa Boldei.

— Puiul de cuc e înțeles cu tiranul, a rînjit cu ură Gliga Circovici. Cît ți-a făgăduit grecul pentru capetele noastre ? Sau te face părtaș la jaf, spune Iudă ? !

— Nu știu ce soartă mă așteaptă, dar știu că voi, boierii, vă meritați butucul și funia !, am răbufnit cu o ură egală cu a lui, și l-am izbit cu latul sabiei peste obraz.

Poate l-aș mai fi lovit — insulta și neînțelegerea aceluia îmi întunecase mintea — dacă nu m-ar fi oprit marele spătar Petru Spancioc.

— Stăpînește-ți zelul, tinere. Cu Andreico ai făcut bună treabă, halal !, însă nu uita că pe ăștia va să-i duc nestricați la Hotin.

Nu zisa întunecare a minții, nici uimirea de a nu fi observat intrarea marelui spătar în cort, m-au prostit de tot, ci vorbele lui. Iată — mi se aschiau dureros gîndurile în cap — că omul nu este ceea ce crede despre sine sau chiar alții despre el că este, ci se judecă după faptele lui. Iar unul dintre acestea : am asistrucat un om, stau cu pislarii pe mormîntul lui, era de netăgăduit, îndreptățind o femeie și doi nobili aflați în tabere inamice, să mă considere, deși neconform adevărului, în mod diferit vinovat. Aspra lecție a vieții — neconcordanța aparenței unui fapt cu esența lui — am căutat apoi s-o folosesc, în orice caz să n-o uit. Atunci, acolo în cort, cum zic, mi s-a revelat doar. Năuceala mea, oricînd de scurtă, au întărît, presupun, fiecărei tabere convingerile, părerile ce și le făcuseră despre mine, firește și ale mele despre ei. Știam că nobilii înlănțuiți — Bătümdemir și cîțiva hăsărei de-ai curții, nici pe aceștia nu-i observasem intrînd,

Done Stan : „Dorobanțul"

tocmai le puneau cătușele la grumaji — îl urăsc pe despot, însă aflam atunci că marele spătar Spancioc nu era străin de uciderea lui Andreico. Altminteri nu mi s-ar fi adresat ca unui complice. Dacă n-o pusese el la cale, asemeni multor boieri de afară, buni bucuroși că urgia nu-i lovise pe dînșii, o aprobase. Nu de teamă ori prudență nu mă făcuseră pînă acuma părtaș, ci uitaseră sau poate nu găsiseră necesar considerîndu-mă unghie și carne cu despotul.

Marele spătar, luîndu-mă de braț, m-a dus spre ieșire. În urma noastră, Bătümdemir alungînd slujitorimea ce-i încujbase pe zișii nobili, a ridicat-o pe Hrisafina și a pus în loc o cătușe cu jar pe mormîntul proaspăt. Ca trezită din somn, femeia a îngenunchiat alături. Nu mai plîngea.

Afară totul mi s-a părut schimbat. Parada militară se terminase, dar nu asta era esența schimbării, nici frămîntarea mea lăuntrică, ci tăcerea, liniștea. Uimitoare, de necrezut. Tîrziu mi-am dat seama de ea. Conteniseră clopotele, tunurile, uralele. Se auzeau doar, stins, murmurele clericilor și scîncetele pruncilor botezați de ei, după datină, în apa rece a Sucevei, vocile curate ale copiilor ce, tot acolo pe mal, cîntau cu chiraleisele în brațe și, ceva mai aproape, gemetele și invocațiile mișeilor înșirați pe lîngă racla sfîntului Ioan Nou ; pînă și zornăitul banilor, aruncați de aceștia ca dar în căldările de aramă ale mitropoliei, se auzea. Încolo, toate zgomotele sărbătorești pieriseră absorbite de imaculatul strat de nea pe care, ca pe o mare apă lîncedă alb-strălucitoare, mărîa sa, curtea și lumea, moldovenii doritori de petrecere, se puseseră în mișcare plutind spre semeț întreitele turnuri rotunde ale Sucevei.

restituiri

Un scriitor încă necunoscut:

Nicolae Oțelea

și cea dintîi carte de fabule în limba română (1784)

În nr. 6/1976 al revistei **Steaua** semnalam prezența în bibliotecile românești a unei cărți cu valoare de unicat. Susțineam acolo că ne aflăm în fața unei cărți vechi românești nesemnalată de **Bibliografia românească veche** și neînregistrată de nici o altă bibliografie românească. Și cartea ni se părea cu atît mai importantă cu cît aveam de-a face cu **prima carte de fabule românești** ieșită de sub teascurile vreunei tipografii. Din lipsa foii de titlu, dar pe baza hîrtiei filigranate, a caracterelor literelor și a vignetei de început, am datat cartea cu aproximație ca fiind tipărită la Viena, în tipografia nobilului Iosif de Kurțböck la 1795. Printr-o întîmplare cu adevărat fericită am intrat în posesia unui al doilea exemplar din această rară și prețioasă carte, provenind din localitatea Vale de lîngă Sibiu, unde a fost multă vreme în posesia familiei Boilă, care a numărat în rîndurile ei cîtiva cărturari, printre care și un poet, colaborator la **Cărțile săteanului român** din Gherla. Cartea s-a dovedit, așa cum bănuiam, o noutate absolută pentru istoria literaturii române. Ea poartă pe foaia de titlu următorul cuprins : **„Alease fabule. Acuma întîiu pre limba rumânească înturnate de Nicolae Oțălea practicantu crăeștilor de cămară venituri din Denta. S-au tipărit în Beci, la Iosif de Kurțbek al Răsăritului tipograf de la Curte. La anul 1784".** Ea conține 128 pagini în format 8°, 16,5×10,5 cm și reproduce în cuprinsul ei 90 de fabule. Autorul ei este cum se poate vedea un român bănățean, Nicolae Oțelea, practicant la camera de impozite din Denta, din Banat. Deci avem confirmarea că înainte cu exact 30 de ani de la apariția în românește a **Filosofeștilor** și **politicești pentru fabule moralnice învățături** a învățatului sîrb Dositei Obradovici, în traducerea și prelucrarea lui Dimitrie Țichindeal, editate la Buda în 1814, literatura română dispunea deja de prima ei carte de fabule și, ceea ce e mai important, de **prima lucrare cu caracter literar** apărută în acea vreme în Transilvania.

Dar să vedem în ce împrejurări apare această carte.

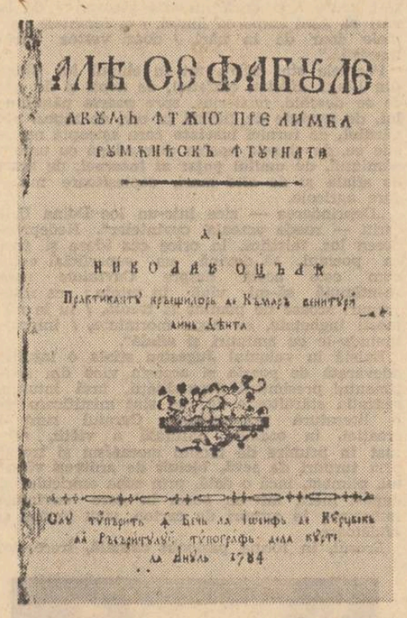

O TIPOGRAFIE VIENEZĂ PENTRU ROMÂNI

În 1770 autoritățile vieneze acordă tipografului Joseph Laurentie Kurzböck privilegiul de a scoate cărți bisericești și manuale școlare pentru popoarele răsăritene de rit ortodox : greci, sîrbi, români. Ca urmare a acestui decret împărătesc aici au văzut lumina tiparului o serie de cărți așa-zise „Illirice", care s-au răspîndit în număr mare în Transilvania. În special au fost tipărite abecedare și bucoavne, traduse direct din limba germană, stimulînd astfel învățămîntul confesional și contribuind la uniformizarea și raționalizarea normelor didactice. Printre acestea sînt de amintit **Bucvariu sau începere de învățătură celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești** (1771), **Bucvariu pentru pruncii cei românești ce se află în crăiasca țară și hotarele ei împreunate** (1777), **Aritmetica** (1777), **Bucvar** (1777), **Ducere de mînă către cinste și dreptate** (1777), **Carte trebuincioasă pentru dascăli** sau **De lipsă cărticea pentru învățători** (1785) etc. Dar experimentatul tipograf vienez nu și-a restrîns aria de activitate doar la domeniul școlar. Văzînd de cîtă trecere se bucura cartea românească la populația din Transilvania, el a tipărit și o serie de cărți religioase cum ar fi **Catehismul mic** (1777) și cunoscuta **Carte de rogaciuni pentru evlavia bunului creștin** (1779) a lui Samuil Micu, prima carte românească cu litere latine, slujind astfel în mod admirabil țelurilor de redeșteptare națională ale românilor ardeleni. Dar meritul său cel mai de seamă este acela de a-și fi extins aria de preocupări la domenii diverse cum ar fi acelea ale gramaticii, retoricii, medicinei, economiei, lexicografiei, istoriei, dreptului etc. În teascurile acestei tipografii s-a imprimat celebra carte a lui Micu și Șincai **Elementa linguae dacoromanae sive valachicae** (1780), **Economia stupilor** (1785) a lui Ioan Molnar Piuariul, **Rînduielile judecătorești de obște** (1787) a lui Budai-Deleanu, **Dissertatio canonica de matrimonio** (1781) a lui S. Micu etc., după cum tot aici a apărut cunoscuta gramatică a lui Molnar **Deutsch-Walachische Sprachlehre** (1788) și **Retorica** sa (1798). Nu se știa pînă acum că tot aici s-a tipărit cea dintîi carte de **literatură frumoasă** apărută în limba română, adică volumul de fabule amintit mai sus. Dacă facem excepție de **Cîntece cîmpenești cu glasuri românești** apărută la Cluj în tipografia lui Heltai Gáspár la 1768, care este în fond o carte de folclor, și de **Odă la moartea Mariei Tereza** a lui Molnar Piuariu, apărută la Sibiu în 1781.

Alease fabule din 1784 rămîne prima încercare serioasă a vreunei tipografii de-a se gîndi și la nevoile literare ale poporului român și nu numai la cele școlare sau politice. Ea probează o dată în plus că epoca trece printr-o perioadă de transformări accentuate, în care nevoia de beletristică, de carte literară propriu-zisă, se pune tot mai insistent pe tapet și că cerințele publicului larg cititor mergeau în acest sens. Populația română din Transilvania era la acea dată capabilă să solicite și să absoarbă o astfel de carte literară, desfătătoare și moralnică în același timp, în așa chip încît întregul tiraj „a dispărut" cu o rapiditate uimitoare pentru epocă, iar cartea a ajuns o raritate chiar pentru deceniile imediat următoare. Dovadă că pînă la noi au ajuns în chip miraculos doar două din exemplarele acestei cărți pe care posteritatea imediată nici nu o înregistrează.

CE NE SPUN FABULELE LUI NICOLAE OȚELEA ?

Mai întîi faptul că fabula românească nu este un produs al influenței sîrbești cum s-a crezut pînă acum. Între cartea lui N. Oțelea și aceea a lui Dositei Obradovici, prelucrată de D. Țichindeal, se interpun exact 30 de ani de activitate literară, timp în care cartea lui Oțelea a circulat și a lucrat asupra conștiințelor. Chiar dacă contemporanii săi, un Micu, un Șincai, un Maior, un Molnar sau un Țichindeal, uită în mod ciudat să-l pomenească undeva, aceasta nu înseamnă că lucrarea lui a trecut neobservată, ci doar că numele autorului și pregătirea lui îl împiedicau să fie socotit în epocă ceea ce se cheamă un scriitor. Modestul „practicant (al) crăeștilor de cămară venituri din Denta" nici nu și-a arogat acest drept, prețum contemporanii săi sus-citați, toți dascăli de meserie și cu pregătire înaltă în acest domeniu, ci doar pe acela de traducător drept pentru care și coeficientul de originalitate al cărții a fost pus la îndoială. Deși epoca în care trăiește și scrie nu pune încă preț pe proprietatea literară, căci cei mai mulți autori nu sînt de fapt decît mari compilatori, mergîndu-se pînă acolo încît uneori se uită intenționat însuși numele autorului tradus, cartea apărînd doar cu numele prelucrătorului pe foaia de titlu (cazul lui Țichindeal cu **Fabulele** lui Dositei Obradovici este cel mai revelator în această privință), ni se pare curios totuși că numele cărturarului bănățean a trecut nebăgat în seamă. Să punem întîmplarea aceasta pe dorința unor contemporani (Țichindeal în speță) de a-și aroga ei toate meritele de pionierat în acest domeniu sau să presupunem pur și simplu că Țichindeal n-a cunoscut cartea lui Oțelea, care în răstimp de 30 de ani devenise deja o raritate ?! Cu adevărat nu putem ști. Cert este că Țichindeal, a intervenit cu mult mai mult în textul original, adaptîndu-l și prelucrîndu-l conform cu intențiile (și ideile !) sale politice și moral-educative pe care voia să le transmită poporului său.

Oricum am privi însă lucrurile, noi cei de astăzi trebuie să acordăm cărții lui Oțelea locul ce i se cuvine în istoria literaturii române. În **Cuvîntul înainte** pe care el îl așează în fruntea cărții sale se spune : „Alta nu am a însămna, fără numai puțină dojenire a face că cuvintele ce intru aceste **Fabule alease** se află, precum sînt : zăi, Dumnezăi, Vinerea cu mița și Miercurie sau Mercurie, solu zăilor, iubite cetitoriule ! asa să le înțălegi și să le primești ca un lucru elinesc, precum și toate aceste fabule de la ei din timpurile lui Esop să trag și să nu iai vro scandală.

Eu alta întru această carte nu am făcut, numai ce o am întornat în rumânie și la fiestecare fabulă din jos o învățătură scurtă am adăugat poftind a vieții sănătos, rămîiu al tău de bine voitoriu Nicolae Oțălea, practicantu crăeștilor de cămară venituri a deregătorii Denta".

Cum se vede autorul e preocupat mai întîi să nu supere fețele bisericești sau pe cititorul comun prin faptul că zeii și dumnezeii sînt tratați în fabulele sale ca niște muritori de rînd, și-și declină calitatea de autor, păstrîndu-și-o doar pe cea de traductor, deși nu uită să specifice că învățătura din finalul fabulelor ar fi adăugat-o singur. E un element suficient, credem noi ca să-l socotim pe N. Oțelea autorul adevărat, potențial al cărții, mai ales că nu avem încă nici o dovadă că selecția fabulelor nu i-ar aparține. N-am găsit încă un **model** al Fabulelor lui N. Oțelea, textul original care a stat la baza acestei cărți. El ar putea fi căutat în literatura latină (de unde, probabil și prepoziția de la început de ex. **De capra, ove et lupo**) greacă sau mai degrabă germană, dar în nici un caz sîrbă. Sîrbii nu au fabuliști înainte de Obradovici, or se știe că acesta și-a publicat prima oară opera la Leipzig în 1978, cu patru ani mai tîrziu decît N. Oțelea. Ceea ce se poate spune însă cu certitudine este faptul că fondul principal al fabulelor lui N. Oțelea este unul esopic. Comparînd fabulele lui Oțelea cu **Viața și pildele preaînțeleptului Esop**, apărută la Sibiu în editura lui Petru Barth în 1795, care e prima traducere a lui Esop în limba română, constatăm că 33 dintre fabulele lui Oțelea se regăsesc cu mici variante în editia sibiană. E vorba de fabulele: **2 De vulpe și de țap, 3 De vulpe și de leopard, 5 De vulpe și de leu, 6 De un asin și de un cal, 9 De un ciine, de un cocoș și de o vulpe, 10 De un urs și de un leu, 13 De doi cini, 16 De asin și de vulpe, 17 De un om și de un satir (măscărici), 19 De asin, vulpe și leu, 21 De mită și de hirciogi, 22 De cămilă, 23 De miel și de lup, 24 De lup și de o muiere veache, 25 De lup și de un cap, 33 De un asin și de un corb, 37 De un orb și de un șarpe, 40 De cine și de umbra lui, 48 De un păsărariu și de o mierlă, 49 De un corb și de o vulpe, 50 De o văduvă și de slujnicele sale, 51 De un vrăjitoriu, 53 De un bătrîn care au chiemat moartea, 54 De miel și de lup. 56 De o fămeae și de un doftor. 62 De leu și de vulpe, 64 De o vulpe fără coadă, 65 De leu, asin și vulpe, 71 De un pescariu, 72 De vulpe și de țăran, 83 De un cocoș și de mită, 85 De doi juni și de un cuhariu.** Comparînd textul lui Oțelea și cu alte ediții ale **Esopiei**, numărul fabulelor esopice pe care ea îl conține se ridică la 52. Altele sînt luate din Fedru (20, 26, 29, 31, 32, 35, 46, 55, 59, 61, 72, 89, 90), cum se întîmplă cu chiar fabula ce deschide volumul: **Fedru către aceia ce fabulele urăsc, dimpreună, iaste și în loc de cuvînt înainte** și care este o versiune în proză a fabulei ce deschide cartea lui Fedru (**Poetul**). Credem încă că o bună parte din fabulele volumului (16 la număr), cărora nu le-am putut găsi nici un izvor, au ca sursă alte culegeri de fabule ale vremii, din care autorul nostru le-a putut selecta. E vorba de fabulele : **7 De o cerboaică și un leu, 18 De lupi izgoniți, 23 De o măimucă care s-a făcut Cupido sau zău iubirei, 30 De un țăran și de un miel, 36 De un ied și de un lup, 47 De un om care prietenii săi și-au cercat, 60 De o turturea și un golumb sălbatic, 70 De minzu asinului și de lup, 73 De un lup și de doi ciini, 80 De o vulpe și de un țăran, 82 De gligan și de asin, 84 De un iepure și de o vulpe, 86 De doi porci, 87 De oaie și de păcurariu, 80 De leu, asin și de alte fiare.** Unele dintre ele, precum **De o măimucă care s-a făcut zău iubirii** sau **De un om care prietenii și i-au cercat**, par prelucrări după diverse opere literare ale antichității sau anecdote mitologice.

Fabulele lui N. Oțelea nu par a proveni toate din izvoare antice (Esop, Fedru, Avian etc.), ci unele par a fi prelucrări sau produse contemporane, generate de iluminism. Așa sînt fabulele cu numerele 30 **(De un țăran și de un miel)** și 18, una satirizînd mania turpitudinilor avocățești, cealaltă plasînd acțiunea în parlamentul englez.

Am întreprins o comparație și cu textul lui D. Țichindeal. Din cele 33 de fabule esopice 30 sînt comune pentru amîndouă operele, deoarece se știe că și D. Obradovici l-a folosit copios pe Esop. Dintre acestea doar 3 se găsesc numai la Țichindeal, dar acest element nu e în măsură să ne aducă nici un indiciu nou cu privire la izvorul sau modelul folosit de Otelea. Cercetări ulterioare ne vor da poate posibilitatea să elucidăm și acest aspect, deocamdată nelămurit, al operei lui N. Oțelea ,cum poate cercetări mai aprofundate în arhivele sîrbești (arhiva comitatului Timiș se găsește la Carlovit) ne vor oferi unele indicii suplimentare cu privire la persoana acestui literat bănățean rămas necunoscut pînă astăzi.

Cartea în sine rămîne una dintre piesele cele mai importante la dosarul iluminismului românesc, piesă cu atît mai prețioasă cu cît ea plasează interesul românilor pentru literatura frumoasă într-o epocă în care acesta era mai mult bănuit decît autentificat. Prin Nicolae Oțelea literatura română dobîndește pe primul ei fabulist și pe unul dintre cei dintîi literați, element în măsură să-i confere un loc sigur în istoria literaturii noastre.

Mircea Popa

radio

Nobilă misiune

Emoționant e să asculți vocile marilor scriitori cu atît mai mult cu cît, intrați în legendă, ei ni se par că nici n-ar mai fi existat. Flinta lor fizică, muritoare, păstrată în cîte-un portret pe care-l privim neîncrezători (pentru că nu știu cum se întîmplă că, scufundați mai întîi în lectură, asemuim autorul cu cel mai îndrăgit personaj sau ni-l imaginăm mereu din profunzimile versurilor) ne poate însela. Portretul, fotografia ne dau semne că Poetul ar fi existat cîndva, că au fost fericiți care l-au putut privi, dar ele se obiectivează în fața noastră creîndu-ne parcă și mai acut senzația depărtării.

Vocea ne emoționează. Tandră, gravă, sclipitoare sau molcom dulceagă, tunătoare sau tulburător-melancolică o ascultăm cu evlavie, fascinați de realitate ca de-un adînc mister.

Prin vocile sale de aur, radioul devine cea mai emoționantă și tulburătoare arhivă a existenței pămîntene a celor născuți pentru a nu mai muri.

Dar despre toate acestea Ioana Diaconescu a scris în cîteva cronici și n-aș vrea să repet ceea ce ea a spus atît de frumos și de convingător. Începutul meu de cronică nu vrea decît să readucă la adevărata-i valoare munca nobilă a celor ce, avînd fericita inspirație de a înregistra vocile marilor noștri artiști, rămîn deseori într-un nedrept con de umbră, retrăgîndu-se discret în spatele microfonului. O prezență care se simte prin tăcere. Dar o prezență care nouă nu ne poate fi indiferentă atîta vreme cît stim cît de puține mărturii avem de la scriitori nu tocmai depărtați în timp de explozia mijloacelor tehnice de captare și înregistrare a sunetelor. Putinătatea unor mărturii sonore, uneori absența regretabilă a altora, ne fac să ne gîndim că munca de redactor al unei emisiuni literare radio (indiferent ce titlu ar purta ea) implică o nobilă misiune nu numai față de contemporani ci și de urmași. Dacă nu este dublată de pasiune și cult al valorilor adevărate, de o dragoste nețărmurită pentru artă, munca aceasta tinde să devină o obositoare inventariere a cîtorva obișnuiți ai microfonului, lăsînd în urmă pete albe pe care cei ce vor urma le vor privi cu neîngăduință.

Fără îndoială, există scriitori mai dificili, mai greu de abordat, există prejudecăți chiar față de microfon ceea ce nu înseamnă că toate acestea reprezintă (sau ar putea reprezenta) posibile scuze pentru un redactor. El trebuie să aibă tactul și răbdarea necesare pentru a-l determina pe scriitor să accepte colaborarea. La curent cu tot ceea ce se publică mai valoros, cu aparițiile eveniment, avînd o conștiință sigură a valorii, redactorul emisiunii literare este un fin înregistrator al unei istorii literare contemporane. Prin mijloacele care-i stau la îndemînă (difuzare rapidă și largă) redactorul este, în același timp, și un excelent ghid de orientare în rîndul cititorilor.

Să mulțumim, așadar, tuturor celor ce se străduiesc să-și îndeplinească exemplar o nobilă misiune, redactorilor emisiunilor noastre literare.

Constantin Stan

plastică

Omagiul artiștilor bulgari

A trecut un secol de cînd, în urma războiului ruso-româno-turc, poporul bulgar și-a văzut recunoscut în Europa dreptul legitim de a-și construi un stat și de a înlătura astfel o asuprire națională seculară. Cum este și firesc, un eveniment de amploarea acestuia a reținut atenția a numeroși artiști plastici pentru care istoria este generatoare nu numai de teme, ci și de certitudini morale. Interpretarea artistică a faptelor ce au marcat momente de răscruce în existența propriului popor echivalează, pentru creator, nu doar cu un act de adeziune a posteriori la o opțiune sau la o acțiune a semenilor săi ; demersul său are semnificația încercării de a reconstitui din interior unele întîmplări ce au pus pecete definitivă asupra mersului vremurilor. Numeroase lucrări din expoziția de la **Dalles*)** au acea forță expresivă care ne fac să le considerăm nu doar ca pe simple ilustrări, executate cu har, ale unor situații istorice ale căror desfășurări ne sînt cunoscute. Sub raport estetic, multe dintre ele rezistă chiar la o confruntare severă cu criterii ce impun selecții drastice. În ordinea preferințelor am numi tripticul tinărului (n. 1943) **Gheorghi Trifonov (Aprilie 1876)**, care cu accentele sale manieriste à la Pontormo, cu unghiurile sale colțuroase și cu estompările sale coloristice reușește a crea o atmosferă de un tragism zguduitor. Compozițiile cunoscuților artiști ai poporului, **Svetlin Rusev (Amurg însîngerat, Pîine pentru detașament)** și **Svetlin Sotirov (În zori, Răsculații)** au în comun tratarea largă a volumelor și insistența asupra maselor de culoare cărora li se atribuie pregnanță. La primul, funcția simbolică a culorii excedează aproape total forma, astfel încît **Amurgul** său însîngerat capătă o deosebită forță de șoc vizuală datorită în special intensității roșului. Un lirism genuin, disimulat de false jocuri de efecte decorative întîlnim la **Dimitar Kirov (Maica Bulgarie)** Un expresionism de factură ensoriană, împins pînă la halucinant, practică **Atanas Patev (Ajutoare pentru partizani)**, **Nicola Mircev (Trei generații)** și **Ivan Kirkov (Parabolă)** manifestă o vădită predilecție pentru imaginea simbol, încărcată de energie și rezonanțe tragice. Țăranul crucificat — un Crist popular — al acestuia din urmă, rezumă în sine sensul unei epoci revolute, în care lor gea fusese substituită de silnicie.

Cicluri de gravuri inspirate de aceleași evenimente, prezintă **Hristo Naikov** — la care am admirat acuratețea execuției, **Borislav Stoev** și **Todor Panaitov**. Un gust special pentru particularul cotidian relevă **Todor Atanasov**. Degradeurile acvaforte lor **Janei Kostucova (Refugiații)** subliniază o atmosferă încărcată de tensiune în reconstituirea căreia își dau concursul sensibilitatea și măiestria.

În ansamblul ei, expoziția de la Dalles, deschisă în cadrul manifestărilor prilejuite de Zilele culturii bulgare, poate fi considerată ca o manifestare de prestigiu. Lucrările prezente în ea ilustrează adevărul cu valoare axiomatică după care în intruchipările ei majore, valoarea civică a artei consonează pe deplin cu valoarea ei estetică.

Grigore Arbore

*) **Eliberarea Bulgariei oglindită în arta plastică**

muzică

Aplauze la Operă

Cei care vor să pătrundă, spre liniștirea unei fastuoase imaginații, în transmutatele realități, în lumea condusă de fatalități interioare a lui Hoffman, Jean Paul, Brentano, Arnim, Tieck, cei care caută la Weber oglinda sonoră a tainei și damnațiunii, vor merge să vadă la Operă noua montare a lui **Freischütz**. Drept rezolvare a tipului de personaj demonic (erou caracteristic, precum Don Juan, al operei romantice) vor afla interpretarea lui Kaspar de către Adrian Ștefănescu (dramatic, uneori încrîncenat dar nu crispat) — înconjurat de o echipă cu alese calități muzicale, orientată spre semnificații profunde. Am remarcat felul în care Eugenia Moldoveanu dă viabilitate și rezistență modernă ipoasei Agathe, candoarea iradiantă a Elenei Grigorescu în rolul lui Ännchen ; forța și culoarea dată partiturii de Eduard Tumageanian (Killias) ori de Pompei Hărășteanu (pustnicul care apare ca un deus ex machina) ; nu mai puțin de Corneliu Finățeanu în dificilul rol al lui Max cel slab sufletește. Într-adevăr forța și intensitatea acestei versiuni se află nu atît în arii sau în pitorestile coruri („corul vînătorilor", bine cunoscut datorită radio-ului, este bisat la scenă deschisă !) — cît în dialogurile dramatice, în reala viață a caracterelor susținute de această echipă. Prea de multe ori **Freischütz** a fost văzut ca un conglomerat de cîntece populare, de vechi melodii germane cu armonii simple de tonică și dominantă ; e adevărat că inovația weberiană, care aduce pe scenă în locul cavalerilor, țărani — și investeste cu mai mult decît comentariu corurile, este una din atractiile principale ale acestei lucrări. O versiune cu adevărat reușită poate fi însă numai cea care atenuează lacunele operei „narative", printre care neconcentrarea dramatică, relaxarea în coruri și risipirea într-o desfășurare grandioasă de decor. Dincolo de „vînătorii" bisați, dincolo de impresiile unei categorii de public care își recomandă cu toată seriozitatea... decorurile, se conturează un spectacol de gradată intensitate, închegat, cu personaje romantice bine definite. Participarea orchestrei este și ea mai îngrijită, ceea ce nu se întîmplă totdeauna la spectacolele de operă. Se cuvin aplauze acestei noi puneri în scenă a creației weberiene — aplauze nu numai pentru coruri și decoruri.

Mihai Rusu : „Șarja roșiorilor"

Grete Tartler

FRAGMENTE CRITICE

Poezia feminină

Aleg, din numărul mare de cărți apărute în ultimul timp, cîteva volume de versuri scrise, toate, de tinere poete. Le citesc fără nici o prejudecată privitoare la **lirica feminină** (o formulă discutabilă ca oricare alta). Ia să vedem, mi-am zis, ce gîndește și cum scrie noua, splendida promoție? Gîndește bine și scrie mult, în mai multe feluri. Trece ușor de la poezie patriotică la poezie de meditație asupra destinului civilizației actuale, de la eros la filozofie. N-am observat mari complexe, cuvintele nu sperie pe nimeni (nu există, nici pe departe, o **dramă a cuvîntului**, ca la Ana Blandiana, Constanța Buzea sau Ioan Alexandru), poezia nu reprezintă, dacă înțeleg bine, un mare obstacol. Bucuriile existenței nu împiedică bucuriile mai aspre ale artei. O puternică, omenească dorință de a intra în interiorul literaturii și de a face din poezie un mod de a exista se remarcă numaidecît. Tinerele autoare vorbesc în tonul plin de siguranță al profesionistului, uimirile ca și tristețile sînt bine chibzuite, viața este invadată de literatură.

Cîteva modele (cel mai stăruitor este Blaga) sînt nuanțate și trase spre zone de îngîndurată bucurie, acolo unde actele și gesturile cele mai simple capătă o notă oraculară. Fiicele soarelui au devenit — aceasta este cel puțin impresia la lectura poemelor — preotesele marilor sîngurătăți citadine. Înainte de a intra în poem ideile se privesc îndelung în oglinda literaturii, emoția cea mai simplă caută o alianță de preț și alianța vine din cărți. N-ar fi nimic de spus împotriva acestei iubiri față de literatură în poezie (**livrescul** a devenit în poezia modernă un obiect estetic), dacă în spatele ei s-ar ascunde o sensibilitate puternică, rușinată de propriile revelații. Însă sensibilitatea adevărată se vede rar, mai des se simte iubirea de formule ceremonioase. **Tăcerile cu păsări, văzul de tine, fețe de cer tremurătoare, lăstari de sminteală, sunete umede de chimval, trecerea de lucruri prin singe etc.**, arată o imaginație meticuloasă, gata să complice (și să falsifice) totul. Imaginația unui Blaga din care a dispărut profunditatea filozofiei și a rămas în poem doar mecanismul gol al metaforei.

★

Este o surpriză să descoperi, în această atmosferă de proliferare a formulelor oraculare, voci mai simple, dintre acelea ce comunică direct emoția în fața lucrurilor banale. În **Scrisori dintr-un cimp cu maci** (Ed. „Cartea Românească", 1977), Ioana Crăciunescu întoarce versul spre bucuria (și suferința) erotică și, în stilul unui romantism tandru, tipic feminin, vorbește de flori și de patul nuptial, de peisajele de fum ale toamnei, de ploi lungi și de lumini ce se desfac feeric în aer. Naivitate și afectare a naivității, poezie sentimentală, acceptare cu grație a convențiilor. Ioana Crăciunescu nu spală fața poemului cu roua cuvintelor de preț, cartea sa este, în totalitate, o confesiune sinceră și elementară, fără mari idei, de o senzualitate vaporoasă: „El mă ținea pe după gît, pe după mijloc... / Ei mă țineau pe după gînduri, pe după cuvinte... / Părinții pe după pîine, pe după lacrimi. /[...]/ Cîmpul începe să înverzească, / noi începem să ne ținem, să ne tragem, / să ne ținem pe după gît, pe după mijloc, pe după inimă; / de la cinci pe după gînduri, pe după / cuvinte, în trei schimburi, în cinci, / pe după pîine, pe după morminte, pe după / istorie, de la cinci pe după lacrimi / pe după soare... / de la cinci...".

Influența lui Blaga se vede și aici (**tăceri care bat cu pumnii în cer, ciobani încolțiți de beznă, tăceri**, iarăși, **adînci**, cosmice, pînă **se simte părul crescînd zgomotos, melancolii de cerb în agonie, toiuri de vară dospită**) dar modelul nu înăbușă tipătul emoției. Fără să fie profundă, această poezie are farmecul spontaneității și place pentru că nu complică, inutil, o biografie sentimentală. Ea transcrie cu o exuberanță și ironie afectuoasă stările interioare ale unei vîrste și nu vrea să fie altceva decît ceea ce este: o privire cînd bucuroasă, cînd tristă aruncată spre lucruri, o deschidere spre primăvara simțurilor și o retragere, din loc în loc, spre iarna meditației.

★

Versurile Doinei Uricariu (**Jugastru sfiala**, Editura „Eminescu", 1977), aflată la al doilea volum, sînt, dimpotrivă, complicate și sugrumate de formule rituale. Nici poemele ei nu au o mai mare deschidere spre idei, dar observațiile cele mai simple cu putință sînt trecute printr-un mecanism complicat și ies, la urmă, de nerecunoscut, solemne și artificiale. Moartea unui miel (**Sfișie pielea lui**) devine obiectul unei meditații de o banalitate studiată: „A murit mielul acestei oi, / va începe să-l caute / și dacă nu află mirosul / de la nări va țîșni surparea ființei, / o, fericitele animale doar de la nări, / doar vestea adulmecării..."

Poemele sînt pline, tot în chipul lui Blaga (un Blaga afectat, emfatic), de nopți și de zile ce se deschid, misterios, spre **poarta pămîntului**, de **semințe de fluturi în cer**, de **zăpezi ale văzului**, de **furnici însetate** care așteaptă nu se știe ce, de singele nostru care adapă cu umbră pămîntul, de **umilul pojar al lucernei**, de **araci de sfială** și de alte mari, copleșitoare metafore agricole.

„Deprinderea — zice într-un loc Doina Uricariu — roade urzeala cuvintelor". Nedeprinderea lor, falsificã, în orice caz ideea și face ca poemul să devină un superficial eseu, cum este acela despre **Cuvintele care se-ntîmplă să-mi vină în minte**: „ca niște trupuri scoase de pămînt la iveală, / tu le numești înghețate, eu niște morminte, / împrejmuindu-le cu amintiri și sfială".

Există în volumul **Jugastru sfiala** o intuiție adevărată de poezie și aceasta vine din sentimentul presimțirii fecundității, însă intuiția, senzația stăruitoare de rod sînt mistificare de o literatură pretențioasă. Curatul simț al creației, în ordinea naturală a vieții, este luat în primire de facilul mecanism și trecut prin **turnuri de sevă, biciuit de arderea văzului**, plimbat, încă o dată, prin zona oniricului și depus, inert, într-un poem în care cuvintele îmbrăcate în armuri de carton, stau țepene și sfidătoare.

Erosul, în forma pasionat carnală, trece, tot

așa, spre **uimire** și transcendență: „Într-un harpon prinsă carnea / legată de vas cu săratele fire, / deprimă deja / Înțelesul acum e uimire". Uimire, dar și banalitate solemnă, joc de fraze goale. Cînd renunță să mai simuleze profunda filozofie a existenței și adoptă un limbaj cu mai puține clișee, versurile încep să spună ceva: „Doar o șuviță din părul tău m-a atins, / un jder pe obraz a trecut, / o veveriță în inimă, / lacomă sub pleoapă și-a făcut vizuină, / mic animal părul tău de lumină. // Mai poartă în fire ghinde cu rază, / pădure cu frunzele în sunătoarea amiază / jarul cocului pe umeri coboară / cu flăcăruia de mătase ușoară, / țîșnesc animale din piele de gheară".

Eugen Simion

Gh. Busuioc : Maramureș
(din ciclul „Pămînt străbun")

Riscul polemicii

Urmare din pag. 1

Urmează o anecdotă ilustrativă:

„Am auzit odată două domnișoare, studente la fizică, discutînd o problemă din specialitatea lor. Discuția era contradictorie. Una avea argumente, cealaltă nu prea. La un moment dat, cea care nu mai avea ce spune i-a zis celeilalte:

— Așa îmi trebuie mie, dacă stau de vorbă cu o tuberculoasă!

Evident, confundare de puncte de vedere. Dar care din dumneavoastră n-ați auzit acest dialog:

— Ce inteligent e cutare!
— Da, dar e sărac".

Citatul (Ralea spunea „citația") e luat din **Disociații, Clasicism (Viața Românească**, mai-iunie 1926, apoi în volumul **Valori**, 1935).

Pe mine nu mă izbește atît de mult, ca pe Ralea, devierea discuției, sau cum spunea el, confundarea punctelor de vedere, cît grosolănia sufletească a studentei mai slabe în materie. Cum altfel am putea califica faptul de a-i imputa unei colege, boala ei, ca și cum ar fi vorba de o vină capitală, care ar scoate-o din rîndul oamenilor? Fata, așadar, nu mi se pare neinteligentă, ci grozav de nedelicată.

Peste un an și mai bine, polemizînd cu Paul Zarifopol, Ralea a avut impresia că mai virstnicul său preopinent i-ar fi răspuns iritat, cu argumente în afară de temă. Și și-a încheiat astfel replica: „Toate acestea ne amintesc o întîmplare. Două studente de la Facultatea de științe discutau într-o zi aprins pe stradă o gravă problemă științifică, mi se pare darwinismul. Și amîndouă argumentau cîte o teză contrară. Una din ele opunea probe din ce în ce mai decisive pentru poziția sa. Atunci cealaltă, enervată, roșie, a găsit un minunat răspuns: «Așa îmi trebuie mie dacă stau de vorbă cu o ofticoasă». Oricare ar fi gravitatea apucăturilor mele sufletești, ele ar fi putut fi discutate și cu altă ocazie decît cu prilejul problemei criticii estetice". **(Viața Românească**, octombrie-decembrie 1927).

Pasă-mi-te, Zarifopol se legase de „je m'en fiche"-ismul și caracterul glumeț al lui Ralea.

Ironic, acesta califică acum replica fetei — după el, puțin inteligentă — ca „un minunat răspuns".

Evident, Ralea se credea în drept să se plîngă de un caz flagrant de confundare a punctelor de vedere, în dauna lui.

Să deducem de aici că l-ar fi putut suspecta pe inteligentisimul Zarifopol ca lipsit de inteligență pentru că, măcar în cazul acesta, confundase punctele de vedere?

Desigur că nu. Riscul, din păcate, al oricărei polemici, este acela de a devia de la argumentele de ordin obiectiv ,la acelea de ordin subiectiv, personal. Adică, de a confunda punctele de vedre. Cei mai inteligenți dintre polemiști au putut cădea în acest păcat, înălțat uneori la treapta de grosolănie a studentei care, chipurile, s-a simțit lezată:

„Așa mi-a trebuit...".

CARTEA DE DEBUT

Concursul de debut al Editurii „Cartea Românească" (I)

● Reacție — directă sau indirectă, n-are importanță, — la o anume și tot mai marcată tendință a poeziei „feminine" (scrisă indeosebi de unele dintre reprezentantele ei tinere) de a se scutura de „jugul" melancolismului sentimental congenital, cea dintîi carte*) a **ANEI MUREȘANU**, în esență, pare emanația unui „suflet feminin" ce are cutezanța, cu naturalețe afirmată, de a-și struni cîntecul cu o simplitate deschisă, în afara oricărei autocenzuri, așa zicînd, intelectuale. Toate acestea nu însemnează însă că poemele Anei Mureșanu au înfățișarea unor strigăte, în a căror materie gîlgîie patima crudă, divulgînd prezența unei erupții lirice de o concretețe senzorială derutantă, precum, de pildă, în **Țara fetelor** a Mariei Banuș sau, mai nou, în unele din poeziile Floricăi Mitroi. Chiar cînd bănuim că la temelia poemului s-ar afla stări de spirit îmbibate în suferințele și bucuriile originare ale feminității, în cele din urmă, comunicarea poetică acceptă tonalități, imblînzite, apelîndu-se la proiecția în metafora sublimată, cu încărcătură simbolică: **„Simt apropierea ninsorii / păsările cerului toate / s-au așezat pe arterele mele / făptură jumătate pasăre sunt / jumătate încercare de zbor, / iată zăpada, ninge pe lume / cu fulgi de aripă de înger / Pămîntu-alcătuirii mi se luminează / de culoarea divină, / îmbrățișează-mi iubite / doar trupul clipei de-acum / cît bate-n mine clopotul de aer, / cît floare sunt și mă cutremură / miracolul rodului" (BUCURIE).** Am spune, deci, că farmecul stării de sentiment, în poemele Anei Mureșanu, stă în putința de a capta, din unghiul unei idealizări elegiace, poezia faptului de viață de cele mai multe ori trăit și, ca atare, imaginat. Cum se întîmplă, în scurtul și înviorător-dinamicul poem **CARUSEL**: **„Alergam, alergam, alergam, / nu incercam să mă opresc, nu știam / nici în somn altceva nu izbutea-n, / alergam, alergam, alergam, / strigătul nimănui ajungeam, / să mai mor nu voiam, nu voiam, / alergam, alergam, doar în cerc alergam, / neștiut din copilărie alunecam".** Pe de altă parte, tentația pentru anume leitmotive consacrate de marea mitologie a iubirii, cum este cea romantic-folclorică eminesciană, este de bun augur cită vreme poemul se pune în slujba aceleiași stări de sentiment: **„Rugare ție, cel plin de putere / să mai rămînem în lina inserare / cît blînd ne mai poartă / mișcătoarea apei cărare, / culege cu visla și anină-mi de tîmplă / insemnul de taină al lacului: / spunemi întruna aceeași știută poveste — / Oriîncotro ochii ridic, în ochi mi se uită / ochii Genarului" (BASM).** Urmărită, probabil, de teama că ar putea fi suspectată de oarecare simplicitate, din cînd în cînd, Ana Mureșanu nu rezistă, din păcate, impulsului de a scrie și altfel sau despre altceva. Astfel, dă la iveală compuneri în care starea de sentiment este străvită în jocul abstractizant al cuvintelor ce aspiră, iluzoriu, la captarea unor presupuse idei și semnificații de anvergură.

Ca să nu mai spunem că încercarea de a da la iveală poeme de descripția naturistă cu implicații meditative, deocamdată, nu-i izbutește poetei; versurile curg anevoios, iar filonul ideatic frizează banalitatea: **„Singuri rămîn munții, craiul lor / cu barba plină de piatra cetăților stinse / visele noastre cutreieră, / poartă în ureche scumpă podoabă / scoica veșnicei mări / și pe trup vii răni de săgeată și spadă / harnic timpul nu poate să vindece" (HARNIC TIMPUL).** Citînd volumul Anei Mureșanu simțim imboldul de a trece cît mai grabnic peste asemenea momente de cădere pentru a zăbovi cu reală plăcere lîngă poemele care dau măsura adevăratei ei înzestrări.

● Desprindem din amplele și avintat-patetice discursuri poetice ale lui **M. N. FLORIAN****) declarații precum acestea: **„eu țin drept, între viață și moarte, / firul cu plumb al unui cuvînt / ce caut să-l vindec de invizibilitate", „cuvintele trimise în lume s-au făcut porumbei, / o, ceea ce nu e moarte și-i mai mult decît sînt, / o poezia sentimentelor care nasc idei / ținînd, în ființa mea, echilibrul acestui pămînt, / aș vrea să ucid lacrima-n care nu mai încap"** — așadar, desprindem asemenea strofe cu generozitate răspîndite pe tot cuprinsul volumului **GRIJILE** și nu ne este greu să ne gîndim la familia de spirite poetice de la care se revendică talentatul său autor. Nu mai încape vorbă, M. N. Florian este un adept al spiritualității iconoclast-insurgente căreia — fără a-l uita pe Miron Radu Paraschivescu — i-au dat expresie profund distinctă reprezentanții „generației pierdute" (în realitate, atît de străluciț afirmată) a lui Geo Dumitrescu, Dimitrie Stelaru, Ion Caraion, Constant Tonegaru și Tudor George. Incendiare, ultimative, pornind, cum s-a văzut, din convingerea poetului că pe umerii lui apasă, direct, sarcina de a se adresa istoriei contemporane în numele tuturor sensurilor, poemele lui M. N. Florian își divulgă intenționalitatea chiar prin titlu: **Marș forțat, Strigăt către tragica lume, Strigătul Ursei Mari, Punctul de fierbere, Pită și slană, Criză de copilărie, Ca pe o pîine, sub braț, Index la uman, Cauza patriei, Standardul de viață, Drogații cu foame, Inima fulgeră.** Violența frazelor poetice (menite a da cu tifla, a sfida morala filistină drapată în conformism etic și social) din următorul autoportret, firește, constituie confirmarea așteptată a „provocărilor" acestora: **„am treizeci și șase de ani și-o inimă-n formă / de pușcă a cărei piedică de siguranță e mereu / lăsată, cu degetul minții fiind gata s-apăs / pe cocoșul ei, să-mi apăr, să vă apăr conturul, / nu vă mai duceți ploștile / cuvintelor goale la gură! / de unde apă, dacă setea / voastră n-o naște?" (PORTRET ÎN PICIOARE).** Nu ne gîndim a minimaliza efortul, animat de cea mai curată sinceritate, depus de M. N. Florian în direcția structurării unei asemenea viziuni poetice, caracteristică prin franchețea gesticulației și a radicalității principiilor morale. Nu ne gîndim la așa ceva, cu atît mai mult cu cît poetul manifestă reale disponibilități de această natură. Totuși, nu e mai puțin adevărat că, de la un anumit moment, senzația unei anume supralicitări se insinuează tot mai puternic. Neliniștește nu atît sentimentul că în acest mod s-a mai scris (nimeni nu poate revendica dreptul de paternitate absolută asupra unei „formule" poetice,) cît mai ales constatarea că poetul alunecă într-un soi de automatism al „inscenărilor" pe cît de ambițioase, tot pe atît de superflue: **„arhitectura trupului tău nici o moarte nu poate s-o sfarme, / iar gravitatea pămîntului e pulsul tău statornic — / dragostea are puterea unei arme"** etc.

Este de la sine înțeles că deplina regăsire de sine a poetului, rămînînd în continuare credincios formulei alese, are loc odată cu implicarea eului său artistic din perspectiva unei motivații, să-i spunem astfel, biografice palpabile. În felul acesta, tema poemului face corp comun cu tema poetului. Aici se află, desigur, sursa pateticei confesiuni elegiace dintr-un excelent poem, precum **Capcanele clepsidrei**, în care tema neotradiționalistă a dezrădăcinării din matca rurală capătă acutul sigiliu al contemporaneității.

Nicolae Ciobanu

*)Ana Mureșanu: **„În adorația părinților"**, versuri; **) M. N. Florian: **„Grijile"**, idem.

I. A. E. I. TITU

O firmă a calităţii

■ SEMNIFICAȚIILE UNOR VOCALE

I.A.E.I. – Aceste vocale, astfel transcrise, reprezintă numele prescurtat, adică, mai bine zis, scris doar cu inițiale, al unei întreprinderi care și-a cucerit un binemeritat prestigiu atît pe piața internă, cît și peste granițele țării, grație calităților pe care le întrunesc produsele care ies pe porțile ei.

I.A.E.I. Inițiativă – Avantaje – Elevație – Ireproșabil.

INIȚIATIVĂ – la nivelul tuturor secțiilor.

Adică, acolo unde este vorba despre oameni, despre producție.

AVANTAJE – pentru cei care contractează, folosesc sau au în vedere contractarea unor produse ce poartă înscrise pe ele emblema I.A.E.I. Ce avantaje? – m-ar întreba în mod sigur un posibil și interesat beneficiar.

Avantajele decurg din calitatea produselor, din caracteristicile lor tehnico-funcționale, pe care eu, repórterul, le voi transcrie mai încolo exact cum mi-au fost redate de directorul întreprinderii, inginerul **Andrei Costea.**

ELEVAȚIE – în concepția de fabricație.

„Fiecare produs ce iese pe poarta întreprinderii, fie că este livrat beneficiarilor interni, fie că ia drumul exportului" – îmi spunea interlocutorul meu, directorul **Andrei Costea,** – „poartă în el, imortalizat în metal sau material plastic, un gînd frumos. Cu toate cîte decurg din el."

IREPROȘABIL – Da, m-am convins și eu, reporterul, după ce am văzut o parte din gama produselor ce se fabrică aici, la I.A.E.I. Titu, că nu se poate reproșa nimic nici unui produs care poartă înscris pe el emblema I.A.E.I.

Forma – cît mai simplă.

Greutatea – cît mai mică posibilă.

Timp de utilizare – maximum posibil.

Așadar, spre a repeta, pe scurt, cele descrise în acest capitol, fraza conclusivă ar fi, oricît s-ar părea de curios, o frază de recomandare. Anume: **Contractați cu toată încrederea produsele fabricate de I.A.E.I. Titu, județul Dîmbovița!**

■ PRODUSE... PRODUSE

Dar care sînt aceste produse pentru a căror laudă reporterului nu-i ajung cuvintele?

Înainte de toate, se impune a reda o scurtă, o foarte scurtă radiografie a întreprinderii, a locului unde prind contur toate aceste produse, radiografie făcută și redată mie cu lux de amănunte atît de directorul întreprinderii, inginerul **Andrei Costea,** cît și de contabilul șef, economistul **Voicu Pirvu.**

Patru secții și un atelier, în care lucrează „oameni minunați", cum îi numea directorul **Andrei Costea,** așa poate suna foarte pe scurt radiografia întreprinderii din Titu.

Prima secție, cea de **prelucrări mecanice,** cuprinde, la rîndu-i, patru ateliere: atelierul piese mecanice, atelierul strungărie filetaj, atelierul construcții metalice și atelierul acoperiri galvanice.

A doua secție, secția **bachelită,** este compusă din trei ateliere: atelierul termorigide, atelierul termoplast și atelierul bachelită.

Făcînd o paranteză, ar trebui spus că în toate atelierele transcrise mai înainte se face totul, se depun toate eforturile, se manifestă cea mai mare grijă pentru ca emblema întreprinderii să capete prestigiu, să capete și mai multă strălucire și... căutare.

În fiecare din aceste secții este prezentă, la fiecare din cei care lucrează acolo, grija pentru satisfacerea, din punct de vedere al calității produselor, a tuturor exigențelor manifestate de cei care le contractează și le utilizează.

Secția **sculărie,** și apoi secția **montaj,** întregesc un organism bine pus la punct, cum este cel al I.A.E.I. Titu.

■ APARATAJ DE INSTALAȚII

Radiografia întreprinderii fiind terminată, reporterului nu-i rămîne decît să satisfacă, în cuvinte de laudă susținute de cifre și calități edificatoare, curiozitatea viitorilor beneficiari, transcriind produsele care se fabrică aici, la I.A.E.I. Titu.

Întrerupătoare și comutatoare, utilizate pentru stabilirea și întreruperea circuitelor în instalațiile electrice interioare.

Iată, spre edificare, cîteva calități ce le recomandă beneficiarilor:

- construcție modernă
- eleganță sobră
- durată de folosire mare
- o bună securitate în funcționare.

Și pentru ca **tabloul calității** să fie cît mai complet, voi transcrie și cîteva caracteristici tehnice;

- tensiunea nominală – 250 V curent alternativ
- intensitate nominală – 10 A
- anduranță mecanică și electrică – 100 000 manevre.

Dacă voi adăuga faptul că ele se pot executa, la cerere, și într-o variantă mai modernă – sub forma **întrerupătoarelor și comutatoarelor cu ramă,** că ele se folosesc în orice instalație, de la uzul casnic pînă la cel industrial, tabloul elementelor ce-i interesează pe viitorii beneficiari și care recomandă cu brio produsele fabricate la I.A.E.I. Titu – devine și mai complet.

La acest capitol, al întrerupătoarelor și comutatoarelor, o singură precizare: se execută în variantele **normal, export normal** și T.H.A. III.

■ COMUTATOARE PENTRU APARATE ELECTROCASNICE

Cîteva elemente se impun a fi amintite, astfel ca beneficiarii să-și facă o cît mai completă idee despre calitatea acestor produse. **Comutatoarele pentru aparate electrocasnice** se utilizează la comutarea circuitelor electrice ale aparatelor electrocasnice, spre a asigura funcționarea lor la temperaturi înalte.

Se pot executa, tot la cerere, în variantele:

- comutator pentru aparate electrocasnice cu 4 poziții
- comutator pentru aparate electrocasnice cu 5 poziții

Și în cazul comutatoarelor pentru aparate electrocasnice se impune a fi amintite cîteva caracteristici tehnice ce le recomandă:

- tensiunea nominală: 380 V curent alternativ
- intensitatea nominală: 10 A la 380 V; 16 A la 250 V
- durata de conectare: 100 la sută
- frecvența de conectare: 30 manevre/oră.

■ PRIZE BIPOLARE NORMALE DE INSTALAȚII

Din marea gamă a aparatajului de instalații fabricată aici la I.A.E.I. Titu, se disting **prizele bipolare normale de instalații.** Acestea se utilizează în instalațiile electrice din locuințe și alte incinte asemănătoare.

La cerere, se pot executa în următoarele tipuri:

1. prize fără contact de protecție, cu variantele:

- priză bipolară semibloc dublă montată îngropat sub tencuială
- priză bipolară, semibloc montată sub tencuială
- priză monobloc protejată în masă plastică fără știft;
- priză bipolară monobloc protejată în masă plastică cu un știft
- priză bipolară monobloc protejată în masă plastică cu două știfturi.

2. O altă gamă a prizelor bipolare este aceea a **prizelor cu contact de protecție,** pe care I.A.E.I. Titu le poate executa în următoarele variante:

- priză bipolară monobloc montată îngropat sub tencuială;
- priză bipolară monobloc montată aparent sub tencuială
- priză bipolară monobloc protejată în masă plastică cu un știft sau cu două știfturi.

Odată transcrise variantele în care pot fi executate **prizele bipolare normale de instalații,** reporterului nu-i rămîne decît să arate, în plus, caracteristicile tehnico-funcționale care le impun zi de zi cu și mai mare pregnanță în rîndul aparatajului similar.

■ FIȘE BIPOLARE CU CONTACT DE PROTECȚIE

Executate în variantele: fișe bipolare cu contact de protecție I.B.V., cu contact de protecție Kopp cu intrare laterală și cu contact de protecție Kopp încastrată în PCV, funcționînd la tensiunea nominală de 250 V c.a. și 220 V c.c. și la intensitatea nominală de 10 și 16 A, fișele bipolare cu contact de protecție se pot folosi în instalațiile din locuințe, birouri, fabrici etc.

Și pentru că sîntem la capitolul **fișe,** să mai amintesc ceea ce constituie o **noutate în materie,** anume **fișa triplă bipolară de derivație fără contact de protecție.**

Se utilizează în instalațiile electrice din locuințe, birouri, permițînd racordarea în paralel, la rețea, a trei aparate. Consumul total nu depășește 10 A curent alternativ.

Construcția robustă, precum și faptul că sînt nedemontabile și permit racordarea oricărei fișe bipolare fără contact de protecție, fac din acestea un produs dintre cele mai căutate pe piața internă.

■ SĂ MAI AMINTIM...

Să mai amintim, fără a întîrzia prea mult asupra caracteristicilor tehnico-funcționale, acestea făcînd obiectul unui reportaj viitor, ce va fi găzduit în același colț al revistei noastre, cîteva produse executate la I.A.E.I. Titu.

- **Automatul de scară tranzistorizat**
- **Întrerupătorul cu 3 taste**
- **Întrerupătorul bipolar pentru mașinile electrice de mină**
- **Întrerupătorul basculant pentru uscătorul de păr**
- **Comutatorul basculant pentru uz industrial**
- **Completele de 2 sau 3 aparate**
- **Butoanele de sonerie și de lumină**
- **Tablourile de contor și distribuție**

Și pentru ca lista aparatelor produse aici să fie cît mai completă, să mai transcriem:

Se mai produc aici, la I.A.E.I. Titu:

- **Capace filetate pentru siguranța cu filet tip D**
- **Socluri pentru siguranțe tip L.S., mărimile D II, D III și D IV H**
- **Socluri pentru siguranțe tip L.F.I. și L.F., mărimile D II și D III.**

Să mai amintim elementele de **automatizare** un alt capitol important de produse ale I.A.E.I Titu, și anume: **clemele de racordare, butoanele de comandă, butoanele diverse de comandă, lămpile de semnalizare,** capitol asupra căruia vom reveni cu amănunte în reportajul următor. Să mai amintesc **aparatajul neautomat,** din care recomand beneficiarilor **prizele de curent și fișele industriale, comutatoarele cu came, comutatoarele stea-triunghi și inversoarele de sens pentru mașini electrice,** aparataj ce se impune prin excelentele calități pe care le probează.

■ NOUTĂȚILE ANULUI

Ca în oricare altă întreprindere, și aici, la I.A.E.I. Titu există o permanentă preocupare pentru diversificarea producției, pentru asimilarea și pentru intrarea în fabricație a noi tipuri de aparate capabile să se înscrie, prin caracteristici de exploatare, între cele mai noi pe plan mondial.

„Care sînt noutățile anului 1978?", l-am întrebat pe inginerul **Grigore Custrin,** șeful atelierului proiectare.

Din șirul de noutăți, interlocutorul meu mi-a redat numai cîteva pe care e bine ca beneficiarii să le cunoască. Atît actualii beneficiari, cît și cei viitori!

- **Prizele și fișele industriale cu 5 contacte** de 16 A și 32 A, 380 V, precum și **Cuplele** de 16 A și 32 A și 380 V
- **Priza de 63 A, cu 5 contacte,** 380 V, conectarea făcîndu-se prin **comutatoare cu came**
- **Clemele de racordare** de 4 mm², 6 mm², 16 mm², 35 mm² și 50 mm²
- **Priza triplă cu contact de protecție**
- **Chei cu 3 poziții**
- **Butoane de comandă reproiectate**
- **Indicatoare de semnalizare cu și fără transformator**
- **Siguranțele ultrarapide cu mare putere de rupere**
- **Întrerupătorul pentru polizare electrică de mînă**
- **Prizele pentru fișa pentru aparate electrocalorice**
- **Cupla bipolară cu contact de protecție.**

Inginerul **Grigore Custrin** mi-a dat alte amănunte, unele constituind noutăți de ultimă oră, altele fiind în faza de „planșetă". Sigur, beneficiarii sînt curioși să afle caracteristicile tehnico-funcționale ale noilor produse ale I.A.E.I. Titu, sînt curioși să afle ce se... află pe planșeta atelierului de proiectare al întreprinderii.

Reporterul deține aceste informații. Interlocutorul său a fost darnic în informații, în amănunte. Acest capitol, al noutăților, va face însă obiectul expres al reportajului viitor.

Pînă atunci, el, reporterul, face o invitație cu acoperire sigură în calitatea produselor pe care le recomandă: Deveniți beneficiari ai produselor fabricate de I.A.E.I. Titu!

Siguranță în funcționare, durată mare de utilizare, aspect plăcut, grad de protecție deosebit – toate aceste calități le găsiți incorporate în produsele **Întreprinderii de aparataj electric de instalații Titu,** județul Dîmbovița!

Deveniți beneficiarii lor!

Pentru comandă, adresați-vă I.A.E.I. Titu, telefon 14 79 55 și 14 79 68, menționînd tipul și cantitatea aparatajului pe care-l solicitați!

Reporter

atelier literar
poșta redacției

ILIE F. — BRAȘOV : „Faptul“ e un lucru destul de bine făcut (tema e tratată oarecum indirect, cu discreție, fără demagogia și „morala“ care se ivesc adesea în asemenea cazuri). Totuși, parcă-i lipsește ceva (poate finalul e prea „abrupt“, nedezlegind toate laturile cazului ?...). Sînt și unele scăpări (revedeți pasajul din pag. 3, „În colțul salonului“, cam confuz ; iar expresiile asistentei erau — ați vrut să spuneți, desigur — **licențioase**, nu **ne...**). „Eroul“ e în schimb foarte bună (cu unele mici exagerări în șarjă) în genul satirico-umoristic (unde și antecedentele vă arătau „mai tare“). O vom propune redacției spre publicare.

V. IONESCU : Semne de oboseală, parcă, de instabilitate (încercări și experiențe noi ?), în pagini care variază, între compoziția dificilă, greoale, neguroasă, și desenul sumar, grăbit (uneori neglijent în expresie, neatent la sunetul impur, disarmonic etc.). Cîteva amintesc de puterile dv. reale (pe care le dorim afirmate din nou în toată plenitudinea) : „Întîmplarea din parc“, „Zăpezi rînduite“, „Basme în bucățele“, „Șahul de buzunar“, și, poate, „Aerul nostru“, „Prima respirație“, „București“. Vă mulțumim pentru urări și vi le întoarcem cu prisos.

E. BUFTEA : Par niște file de jurnal, unele interesante, bine scrise (de p., primul moment din „Singurătate în doi“ și, oarecum, „rezumatul“ epic „Homo homini“). Dar paginile grupate sub primul titlu sînt, de fapt, disparate, fără continuitate, întrerupte, abandonate (deobicei cînd lucrurile cer un efort, o tensiune mai mare : de p., momentul 2). Ultima secvență rămîne cumva fără sens. N-ar fi cazul, oare, să vă apucați mai serios de treabă, să depășiți faza însemnărilor diletante și să **construiți** o proză „ca lumea“, cu început și sfîrșit, cu o desfășurare coerentă ? Ceva mai înfiripate, de data asta, și versurile. În „Crisalidă“, aceleași semne bune, dar și aceleași neajunsuri (în plus, inadmisibile neglijențe de stil).

T.N. HALMYRIS : Nu sînt nici acum noutăți : ceva mai bine, în „Cîntec dulce“.

TEDDY ROMAN : N-am citit povestea de care vorbiți — s-ar putea să aveți dreptate. Dar, oricum, e bine că aveți spirit critic și că-l manifestați atît de deschis și curajos. Sperăm să-l aplicați în continuare la fel de serios și stăruitor și ar fi excelent dacă ați reușit să-l folosiți, măcar din cînd în cînd, și asupra propriilor scrieri. Scrieri care, de altfel, îngăduie să se observe și unele aptitudini de prozator, cu perspective promițătoare. Problema principală care vă stă în față (și în calea acestor perspective) este aceea a exprimării, a stilului. Nu ne-ați pomenit nimic în scrisoare (din care nu lipsesc niște observații juste și unele considerații întemeiate) de pregătirea dv. școlară, dar textele trimise (inclusiv scrisoarea) ne arată în chip neîndoios că această pregătire a rămas undeva la un nivel inferior (poate chiar întreruptă, abandonată), la un nivel, oricum, mai prejos de cerințele minime ale creației literare (vă exprimați adesea stîngaci, șovăitor, nepotrivit, folosiți greșit, impropriu, o serie de termeni — de ex. **anacronic, insolit** — etc.). Nivelul general al cunoștințelor, al culturii, arată și el multe și grave lacune și insuficiențe. E necesar, deci, să reluați firul învățăturii, cu oricîte eforturi și sacrificii, și să-l intensificați prin largi și studioase lecturi adiacente. Țineți-ne la curent.

PETCU ILIE, M. DE S. : Sînt unele semne bune : merită să încercați în continuare.

AL. PRIBOIENI : Ultimele plicuri merg și ele pe linia producției „de serie mare“ ; n-am putut reține decît „O zi și o noapte“, „Zăpezi“, „Fără nume“, „La zbor“, „Trece duhul“.

IONI : Nu era cazul să ni le trimiteți (și retrimiteți) pe toate — multe ne erau cunoscute și părerea noastră despre ele ați aflat-o la timpul potrivit. De altfel, ne cunoașteți, din numeroasele răspunsuri anterioare, și aprecierea generală despre ceea ce scrieți. Nu e mai bine, nici acum, din păcate. Această retrospectivă pe care ne-o propuneți consolidează impresia mai veche că drumul nu e bun. Cîteva pagini mai aproape de adevăr : „Amintire“, „Continuă să existe“, „Detașare“, „Ciclon“, „Forma lucrurilor“, „Identificare“, „Port artificial“, „Ecoul“. În celelalte plicuri, nimic deosebit.

G. OCNIȘOARA : O recoltă mai slabă, din care nu putem menționa decît „Dintele“ și „Cîntec de leagăn“.

L.C.M. : Nu se arată schimbări în bine. Scrisoarea se mărgenește să constate niște neajunsuri, dar nu-și propune să întreprindă ceva pentru înlăturarea lor (lucru care va fi din ce în ce mai greu, odată cu trecerea virstei studiului și a maximei receptivități !...). Reținem doar „Nu vă bucurați“.

Albu Neculai, Elena Tîrziu, Chiriliuc Greta, Enache A. Camelia, Nimi Ion Dinică, Giony Pall, David Vasile, Roza Boboc, H. Vasile, Tiliholu M., Fleașcă S., D. Branc, Mihali Marina, Silvia D. Văcăriuc : Încă nu se văd semne de talent. **Emil Bucurescu, Pavel Mureșan, Remus Mara, Gh. Postu, Adrian Mirel, Luc Rapolt, Paul Traian, Gh. Stoianovici, N. Gabriel Papuc, Eracle Ion Botez, Lucian Stanomir, Nicolae Ion Dragu, Marcu Ioan Puiu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Poem fără cuvinte

Așteaptă poezia
alături de pagina albă,
poetul a plecat în piață
să cumpere
o pălărie
autovehiculele gigantice
cînd trec
fac să vibreze pereții,
sticluța cu cerneală
uscată pe pereți,
ceașca cu zaț de cafea,
o poză
în care iubita
surîde senin,
scrumiera plină de scrum
și resturi de țigară,
masa de scris,
tocul inert,
pagina albă
așteaptă să se nască
acest poem
de care fug neputincioase,
cuvintele...

BOGDAN PĂCUREȚEANU

Daruri

Arborii mi-au dăruit
o invitație pentru văzduh,
primăvara cîteva incertitudini
apele o privire furișă
oglinzile un oracol,
patria mi-a dăruit limba
ca să-i pot spune universului
„într-o zi am să te beau“
ca să-i pot spune iubitei
„în trupul tău au adormit
toți porumbeii lumii“
ca să-i pot spune poeziei
„mulțumesc ,am unde locui“.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

De mult nu mai știu...

De mult nu mai știu ce este frica.
De mult nu mai am emoții.
(Emoțiile sînt o nenorocire pe stomacul gol).
Eu nu mai pot fi la cheremul celorlalți

semeni aflați în slujba temerilor.
Eu am o altă structură mult mai complexă
Și vibratoare ca o șosea pe care mașinile
Aleargă cu peste 200 km la oră.

IORDAN GRECU

Gh. Iliescu-Călinești
„Timpul“
Omagiu lui Brâncuși

Abia cînd toamna

Pictor impresionist
amestecîndu-și culorile
pe vîrful pantofului
pe băncile parcului
pe scoarța copacilor
pe borul pălăriei
pe asfaltul aleilor
pe fularul bunicului
pe o frunză
pe blana unui cîine de pripas
pe un zmeu de hîrtie
și abia
cînd toamna e deplină
atinge
ușor
pînza
cu vîrful
pensulei.

DAN LADINA

Douăzeci de ani

Tovarăși vom merge împreună departe
chiar dacă zilele apun.
Cine crede că socialismul
e ceva din material plastic
cine pune degetul la gură
atunci cînd rostește un adevăr
să stea cît mai departe de mine.
Pentru voi eu sînt lăcătușul cuvintelor
care trăiesc prin propria diversitate.
Pletele mele luminați-mi fruntea
cu imbolduri active, stăvilare prostiei —
eu sînt poet și nu o bidinea
de întins cuvintele pe hîrtie.
Eu sînt străvechiul arc și sulița
ascunse prin pădurile carpatine,
care au ținut piept
loviturilor de rîndea ale istoriei.
Eu sufletul și chiotul celui
care deși încă destul de tînăr a strigat :
minunat e să spui adevărul
despre tine însuți
dimineața cu brațele întinse
cînd ai douăzeci de ani.

ION MONORAN

Autoportret

Dacă vă bucurați
de cîntecul
privighetorii,
atunci gîndiți-vă că trebuie
să existe
o creangă
care se frînge
în fiecare
noapte
sub povara cîntecului.

ION DRAGOȘ

Un semn de carte

Destul de trist—
ploaia foșnește de parcă,
în cer, într-o bibliotecă de cristal,
studioși diafani ar întoarce
filele
unor cărți de aer.
Uneori
foșnetul se oprește ;
te simți ca un semn
de carte
silueta ta îngustă și plată uitată
între file de aer
în chiar mijlocul unei întîmplări
pe care după un timp cititorul
o va relua
dîndu-te binișor deoparte.

TRAIAN GRIGORE

Creatoare de punți spirituale

Numele Liviei Bacâru l-am întîlnit pentru întîia oară citind ediția critică a operelor lui Liviu Rebreanu. Ea a tradus în românește nuvelele marelui scriitor pe care acesta, la începutul activității sale creatoare, le-a scris în limba maghiară. Interesîndu-mă cine este, colegii mi-au răspuns laconic doar atît — e bibliotecară.

Lucra în cea mai înaltă instituție de cultură a țării : Biblioteca Academiei. Ani îndelungați s-a aplecat asupra documentelor, a manuscriselor decolorate și tipăriturilor vechi greu descifrabile. A descoperit cărți ce se credeau pierdute, a identificat tipărituri, a studiat însemnările de posesori, ex librisurile unor bibliofili români de odinioară. A publicat, pentru prima oară în țară, ample studii de specialitate despre filigranele tipăriturilor vechi românești din secolul al XVI-lea și începutul celui de-al XVII-lea. A fost cea dintîi care s-a ocupat temeinic de formarea, de istoricul, de raporturile europene ale legăturiei de cărți românești, lucrare a cărei necesitate a fost în mai multe rînduri arătată de Nicolae Iorga. Din munca sa de cercetare și sistematizare a rezultat studiul cu caracter de pionierat, intitulat **Vechi legături de cărți românești. Introducere în istoria legătoriei din România.**

O altă lucrare a sa, deosebit de importantă din punct de vedere al bibliologiei române și internaționale, este elaborarea catalogului sistematic al incunabulelor conservate în Biblioteca Academiei care — deși a apărut numai sub formă multigrafiată — este un instrument de lucru indispensabil pentru cercetătorii istoriei cărții și bibliotecilor, atît din țară, cît și din străinătate.

Pe urmă, deși cu părere de rău, s-a despărțit de vestita bibliotecă. Ștefan Gruia, reorganizînd **Revista bibliotecilor** era în căutarea unui colaborator care să se ocupe de fondurile vechilor biblioteci și de istoria cărții și a bibliotecilor. A chemat-o deci ca redactor. Am cunoscut-o în redacția acestei reviste de specialitate cărei îi redactam ediția maghiară, **Könyvtári szemle**, cu apariție trimestrială. Am lucrat cîțiva ani sub același acoperiș, într-un colectiv mic dar foarte insuflețit și priceput și astfel am avut prilejul să o cunosc mai îndeaproape. Scria studii serioase, mergînd la esență ; se preocupa cu cea mai mare grijă de vechile fonduri din bibliotecile noastre, nu întotdeauna bine administrate. Odată i-am amintit de traducerile din Rebreanu. De ce nu mai faci traduceri ? — Fac, mi-a răspuns oarecum tulburată. Am unele mai noi... Am tradus în românește un fragment de roman scris de Rebreanu în limba maghiară și rămas în manuscris (a și apărut în două numere din revista **Manuscriptum**). Mai tîrziu a ieșit la iveală că este îndrăgostită de lirica lui Kosztolányi... Apoi, într-o zi mi-a pus pe birou un ciclu din versurile marelui poet maghiar. Cum ți se par? — mă întreba privirea ei mută.

Erau foarte frumoase. M-a surprins nu numai fidelitatea față de conținutul poemelor, ci și atmosfera nostalgică ce se revărsa din traduceri. recrearea frămîntărilor, a vibrației din sufletul unui om cu adîncă simțire. — Cred că cititorii ar primi bucuros aceste versuri — am remarcat după citirea unui nou ciclu... Du-le la editură... Nu avea suficientă încredere în sine, se temea că a întîrziat cu aceste traduceri și nu i se va încredința o asemenea lucrare, fiind aproape necunoscută în cercul traducătorilor de opere artistice. Cu greu s-a lăsat prinsă, dar s-a dus totuși la editură. Ca traducător fără precedente, care venea cu o operă importantă și plină de răspundere, a fost primită cu oarecare rezervă. Versurile i-au fost arătate academicianului Mihai Beniuc, cunoscător temeinic al literaturii maghiare, care nu numai că a făcut aprecieri favorabile asupra calității traducerilor, dar a acceptat să scrie și prefața volumului. Și iată că în 1976 a apărut la Editura „Albatros“ în colecția „Cele mai frumoase poezii“, volumul lui Kosztolányi în limba română, intitulat **Poeme.** Era încă o contribuție la punțea de legătură spirituală care apropie cele două literaturi, fiindcă a făcut să ajungă la cititorii români scrierile unui creator despre care Mihai Beniuc spune deosebit de impresionant : „pentru orice națiune, un poet de talia lui Kosztolányi Dezső se încrustează ca nestemată din cele mai de preț în herbul de slavă al poporului său“.

Cu Jakó Zsigmond, profesorul savant al universității din Cluj-Napoca, se cunoștea și-i citea studiile încă din timpul cînd era bibliotecară. Și Livia Bacâru a avut un important rol în apariția frecventă a scrierilor bibliologului de faimă europeană în presa de specialitate biblioteconomică românească. Prețuia și admira metoda savantului de a aborda multilateral studiul istoriei cărții, bibliotecilor și culturii. Iar cînd, sub titlul **Irás, könyv, értelmiség** (Scrisul, cartea, intelectualitatea), a apărut substanțialul volum ce însemna rezultatele cercetărilor de mai multe decenii ale profesorului Jakó, Livia Bacâru a trudit pentru a pune această operă de mare importanță și la îndemîna cititorilor români. În urma unei îndelungate și obositoare munci de tălmăcire, cartea lui Jakó a apărut în anul trecut în Edtiura „Kriterion“ sub titlul **Philobiblon transilvan,** cu un studiu introductiv semnat de prof. Virgil Cândea. Nu voi face aici digresiuni pentru o evaluare detaliată a operei lui Jakó, lucru pe care l-au făcut oameni de specialitate mult mai competenți decît mine (vezi articolul academicianului M. Berza în nr. 46 al revistei „Luceafărul“). Aș vrea numai să accentuez că traducătorul a dat o foarte frumoasă și bine cizelată operă. Fiindcă volumul lui Jakó nu este numai un instrument indispensabil de lucru pentru profesori, studenți, cercetători care dezvăluie și plasează într-o lumină nouă valorile culturii maghiare și române din Transilvania și trecutul bogat al acestora. Opera lui Jakó este importantă și din punctul de vedere al realizării : putem s-o numim liniștiți **proză științifică literară.** Să redai integral în altă limbă precizia definițiilor, bogăția terminologiei, nuanțarea colorată, desfășurarea prestigioasă a frazelor ce oglindesc un profund caracter uman și-l fac să ajungă la conștiința cititorului, căldura și eleganța spirituală ce radiază din studii, nu este deloc un lucru ușor. Livia Bacâru a făcut față grelei sarcini realizînd o muncă inspirată. Nu de mult a încheiat traducerea volumului **Clio și Caliope** al istoricului literar maghiar Csehi Gyula, dispărut înainte de vreme.

Dar poezia ? — o întreb, versurile le-ai trădat ? Cu surîsul modest care o caracterizează îmi răspunde : — Nicidecum. În ultima vreme traduc din versurile lui Szabó Lőrinc...

Balogh József

Despre anomalii

Urmare din pag. 1

majorității, iar de aici pînă la a li se pune în seamă un comportament anormal nu s-au cheltuit multe eforturi de înțelegere. Cu un verb și într-o expresie preferată, mulți inși pot fi auziți formulînd : artiștii sînt nebuni ! Nu. Din cel mai înalt punct de vedere, artiștii adevărați sînt oameni perfect sănătoși. Nici argumente, nici vreun răspuns n-ar trebui să primească opinia falsă și blamantă în cel mai înalt grad, a celor care văd în artiști o faună curioasă de la măscărici și lăutari pînă la chiriașii caselor de sănătate.

Aceste rînduri însă nu vor să brodeze pe marginea unor păreri externe tagmei. Îngrijorător este faptul că există cîte un artist care cochetează cu ideea de nebunie. Neglijînd doza de orgoliu și vanitate normale, trebuie să spun că am întîlnit și artiști cărora le face plăcere să se spună despre ei că au, ca exemplare umane, comportamente stranii. Tocmai acest fapt, cred ei, le-ar potența și mai mult forța de creație în fața consumatorilor de artă, incunoștiințați nu-i așa, prin presa vorbită a amicilor, de „nobila plagă“, astfel încît piedestalul lor public să devină singular și neasemuit. Cochetarea cu orice mod străin de a fi este o universală eroare. Marii actori știu să se detașeze de rolurile pe care le-au interpretat. Numai actorul mărunt care a reușit, întîmplător, să interpreteze bine rolul unui nebun, va fi urmărit, poate întreaga viață de ipostaza străină în care a trăit o oră. Nebunia este cea mai jalnică stare. Marea comunitate de oameni a apreciat totdeauna această maladie ca pe cea mai generatoare de pericol, văzînd în ea și terenul celei mai întinse prostii. Mai lapidar, poporul spune că nebunul e prost. Atunci, în ce măsură i se poate rezerva glorie sau faimă celui care, sănătos fiind, mimează starea amintită ? Marii artiști din toate vremurile au tins și aspirat permanent spre starea de echilibru și sănătate a poporului.

Victor Tulbure

Urmare din pag. 1

tea apăsător de blîndă. / Dar zorii ne-au gemut la căpătîi / Și ne-am trezit în focul bătăliei / Și mă aflam acolo-n linia-ntîi / Eu, cel mai tînăr caporal al României...“

Tulbure a plecat pe front minat de ură și de dihania foamei și s-a întors cu **o vioară roșie,** ca să întîlnească iar foamea și lupta : „O, vremea cînd la Giurgiu, în port, la Ramadan / Biet simbriaș al foamei, cu fața subțiată / Eu îmi plimbam pe uliți, fălos și fără-un ban / Cămașa fericirii, cam ruptă și-nnodată ! / (...) / Uitînd de ziua lungă, de prînzul ei fugar / Cînd noaptea pe alee își desfăcea păunii / Împrumutam la steaua din ceruri un sutar / Să-ți cumpăr, poezie flămîndă, jimbla lunii / Pe-un manifest cadențe notam mai apăsat / Și așteptînd lumina să îmi inunde pragul / Adeseori pe mese dormind, la sindicat / În noaptea de noiembrie mă înveleam cu steagul !“

Luat în brațe și apoi aruncat — într-o vreme, cei auriți pe dinăuntru trezeau frică — Tulbure și-a păstrat culorile nealterate. Nu era voie să te împodobești în culorile lui aprilie cel albastru și septembrie cel galben ; te mișcai printre culori cu destin îngenunchiat sau sugerind răsturnarea unui corn de lună tristă în văile singuratice ale inimii, plăteai. Lui Tulbure nu i-a păsat, a intrat cu picioarele în toate bălțoacele și s-a umplut de umezeală pînă la genunchi și pînă la umeri. Poate că era un protest mic, dar nea Victor și noi cei din preajma lui l-am trăit cu avînt și desfătare: Olimpia (barul calicilor) două porții de ghilimele pentru fiecare persoană, două vrăbii fripte-n ceapă verde, secărică, izmă, pară, salt în butoiul cu scrumbii de la nea Picu (alături de grădina unde Gala Galaction minca prune apucîndu-le din pom cu gura), vin acrișor, Maria Lătărețu, salată de păpădie tocată cu briceagul, sacou rupt în coate, tramvai de noapte scăpat, felinar deocheat, somn în stal la Marna sau Marconi, frecție în Gara de Nord, adevăr de sticlă spartă, botez cu cîini împăiați, spațir cu fată de avocat ieșit la pensie, la Șalul cel negru, și săpun din vadu gropii, mititei cu lada-n piept, oale născută din iadă, pod de fructe-n pivniți cu băuturi clandestine, trei furnici cu mina-nfiptă-n gîtul victimei ce moare-n lanțuri grele, mersi și mîine seară va fi mai frumos pe banii de i-oți mai găsi prin buzunare... Era în vremea cînd Tulbure tălmăcea vechi cîntece arabe, catrene de Omar Khayam, versuri gravate de Byron pe mormîntul unui cîine sau Cîntece armenești de dragoste, de lună și de vin : „Migdal frumos, ce iute-ai înflorit ! / Și florile-n migdale se schimbară ! / Amar și dulce-i zîmbetul ivit / Pe gura ta și dulce și amară. / Din mina ta, eu iau pocalul plin / Și închinîndu-l fericirii tale, / Sărut, pe-argintul parfumat de vin. / Amară dulce urma buzei tale...“

Dar Tulbure e pe deasupra a toate poetul cu porțile deschise spre munții și riurile țării. Fîntînă albastră, ceas vioriu, un prieten apărînd în ușă, Vîrful cu Dor, o ramură înflorită-n primăvară, mărul oprit lîngă pridvor — toate trezesc în el un cîntec dulce. „Cîntă-ne să crească grîul“.

Plămadă sînt din lutul românesc
Pe el îmi port și dorul și mîndria
Nu clipa, nu-ntîmplarea, ci — firesc —
De-acest pămînt mă leagă veșnicia.

Promoția fără critici

Urmare din pag. 1

din altă parte. Lansați și sprijiniți de criticii unei alte promoții, imediat anterioare, prozatorii din 65—70 au stat în atenția generală atîta vreme cît prozatorii promoției vecine și-au pregătit operele de după debut. În clipa cînd acestea și-au făcut apariția (și drept e că au venit una după alta, în valuri strivitoare, făcînd să se vorbească din doi în doi ani de un „an al romanului“ : 68, 70...) criticii de drept și de fapt ai promoției dinainte au reintrat în rolul, ca să zic așa, de bază, sigur neocolindu-i programatic pe cei abia lansați dar nemaisusținîndu-i cu aceeași fervoare și, mai cu seamă, însoțind diminuarea interesului pentru acestia cu supralicitarea celorlalți. În chip firesc critici tineri, congeneri din toate punctele de vedere cu tinerii prozatori din 65—70 s-au dedicat comentării literaturii celei mai comentate la acea oră, trecînd cu arme și bagaje (ce importanță are că au făcut-o involuntar ?!) în promoția de alături. Starea aceasta de lucruri n-a durat mult, 5—6 ani, au intervenit felurite întîmplări care au pus o bună parte din prozatorii promoției 60 pe picior de război cu criticii propriei lor promoții, „ceartă“ direct proporțională cu creșterea reală a autorității criticii și a justificatelor ei tendințe de autonomie. A durat însă suficient, din cîte ne dăm seama astăzi, pentru ca un număr de prozatori, unii mai buni, alții mai puțin, unii mai activi, alții mai indiferenți, unii mai cunoscuți, alții mai ignorați să intre — promoție „intermediară“, „tolerată“, „hibridă“, dar, mai ales, promoție fără critici — în conul de umbră al unor predecesori (dacă se potrivește cuvîntul pentru niște diferențe de maximum cinci ani) poate nu mai buni scriitori decît ei. (Asemenea experiențe e bine să nu fie uitate, și e bine, în primul rînd, să nu le uite cei care — nemulțumiți de critică — își imaginează că subminînd-o dau o mînă de ajutor literaturii). E momentul, înainte de a trece mai departe, să dăm lista — fie și incompletă — a prozatorilor din promoția fără critici : Mircea Ciobanu, A. D. Munteanu, Virgil Duda, Maria Luiza Cristescu, Sânziana Pop, Mihai Pelin, Iulian Neacșu, Alexandru Tîrziu, Mihai Giugariu, Mircea Cojocaru, Nicolae Damian, Norman Manea, Bujor Nedelcovici, Ion Dumitru Teodorescu, Horia Pătrașcu, Corneliu Omescu s.a.

2. Prozatorii din „p.f.c.“ au astăzi între 34 și 40 de ani, sînt încă tineri, dar bibliografia epică a ficăruia este destul de bogată pentru a permite acțiunii critice un demers integrator în genul „profilului“ critic. Vor apare, fără îndoială, și astfel de „profiluri“, e în firea lucrurilor, un impas de cunoaștere sau de considerație cum e cel prin care trec scriitorii amintiți e un accident, mai mult sau mai puțin persistent, dar întotdeauna reparabil. În așteptarea necesarei reveniri să aruncăm o privire în curtea acestei promoții. În față, la vedere, cu neputință de ocolit stau semnele unificatoare : *univers epic închis* (fie relaționar-simbolic ca la Mircea Ciobanu, A. D. Munteanu, Mircea Cojocaru, Horia Pătrașcu, Norman Manea fie familial ca la Maria Luiza Cristescu, Sânziana Pop, Corneliu Omescu, mereu însă tinzînd să stabilească în spațiul celular ordinea universală prin analogii și să compenseze prin generalitatea semnificațiilor îngrădirea caracteristică), *problematizare* (în sens psihologic mai cu seamă și într-o mulțime de variante dependente de natura epicului și a subiectivității implicate în el, de la reacția afectivă elementară cercetată sub unghi logic — Alexandra Tîrziu, Mihai Pelin — sau comportamentist — Sânziana Pop, Mihai Giugariu, Maria Luiza Cristescu, I. D. Teodorescu — pînă la determinarea raportului dintre afect și ideologic — A. D. Munteanu, Virgil Duda, Norman Manea — trecînd prin cazul particular al unei psihologii a ideilor ilustrat de proza lui Mircea Ciobanu), *citadinism* (gustul pentru piața publică, pentru spațiul industrial, pentru interioarele de apartament, pentru agitația stradală conjugîndu-se la toți acești prozatori cu automatismele sensibilității citadine devenită, mai mult prin instrucție decît prin educație, un sinonim al sensibilității intelectuale). În spatele acestor trei semne unificatoare zărim diferența și diversitatea. Înăuntrul promoției nu circulă teme, nu se interferează stiluri, nu funcționează cu rol de mijlocitor al comunicării dintre opere spiritul epocii. Fiecare prozator e atît de prins în propriile-i obsesii tematice și habitudini stilistice încît o lectură comparată n-ar găsi decît corespondențe întîmplătoare dincolo de cele trei puncte comune enunțate mai sus care, însă, sînt supratematice și suprastilistice. Promoția are astfel aspect de arhipelag cu insulele perfect izolate una de alta, perfect închise, beneficiind de o aceeași climă (problematizarea) și cunoscînd același tip de vegetație (citadinismul) dar cu alt regim existențial, cu alte puncte cardinale și cu alt tipar calendaristic. O atare diversitate de teme, stiluri și atitudini epice într-un timp relativ restrîns și precis circumscris cum este o promoție literară (reprezentînd un fragment dintr-o generație) presupune prezența unor individualități accentuate, a unor scriitori care, indiferent de statura axiologică a literaturii lor, sînt preocupați într-un fel obsesiv de originalitate și speră a o realiza prin antrenarea subiectivității în discursul epic într-o măsură care să rețină și marca strict individuală, neraportabilă la contexte străine, și modul individual de angajare problematică în contexte comune. Romanul de tip obiectiv nu este, cu una sau două excepții, o ispită pentru acești prozatori. Mai curînd s-ar putea vorbi de o adecvare compozițională a relațiilor proprii romanului obiectiv la un discurs epic eminamente confesiv. Apoi, confesiunea însăși diferă tipologic de la un scriitor la altul pînă la a face inoperantă o încercare de ordonare pe acest temei. Stilul eseistic și ideologic al confesiunii la Mircea Ciobanu, bunăoară, nu poate fi cu nici un chip apropiat de stilul turbulent-afectiv al confesiunii Sânzianei Pop sau de acela distanțat-lucid, al conștiinței interogative ce caracterizează confesiunea lui Aurel-Dragoș Munteanu. Diferențele interioare, de structură romanescă, de scriitură și de viziune epică sînt însoțite de o seamă de diferențe așa-zicînd exterioare, mai puțin semnificative, mai puțin specifice promoției (de pildă faptul că unii scriu mai ușor, alții mai căznit, că unii au publicat mai mult, alții mai puțin, etc.) dar interesante pentru cine urmărește starea receptării critice a literaturii acestor scriitori. S-ar vedea că promoția fără critici a avut în perioada ei de eclipsă un ecou la critică nediferențiat, egalizator, ceea ce constituie un paradox în raport cu realitatea valorică foarte diferențiată a operelor ce-i aparțin.

(Continuare în numărul viitor)

REVISTA STRĂINĂ

● **CU PRILEJUL** împlinirii a 200 de ani de cînd a luat ființă unul din cele mai mari teatre lirice din lume, Teatrul de Operă Scala din Milano, a apărut în editura italiană „Mondadori“, **Teatro alla Scala** de Giorgio Lotti și Raul Radice. Cititorul este plimbat prin locurile cunoscute ale acestui celebru sediu al melodramei, grație unor imagini de o rară frumusețe, și în același timp îl face părtaș al secretelor făuririi decorurilor, al sistemelor de lumini și sonorizare, al mecanizării ingenioase a scenei, este plimbat prin foișă și sălile de repetiții, cabine, foiere și garderobe. Pe marginea unei bogate documentații, autorii relatează momente sugestive din numeroase opere și balete reprezentate în acest lăcaș de cultură.

● **CEA MAI RECENTĂ DISTINCȚIE ONORIFICA** primită de Leonard Bernstein este aceea de Ofițer al Legiunii de Onoare. Remiterea înaltei distincții a făcut obiectul unei ceremonii care a avut loc la Paris, unde marele dirijor și om de muzică sosise cu Orchestra Filarmonică din Viena pentru a dirija simfoniile a doua și a treia de Ludwig van Beethoven.

● **O IMPORTANTĂ CONTRIBUȚIE** la studiul antichității egiptene au adus-o arheologii austrieci care, sub îndrumarea profesorului Manfred Bietak au efectuat săpături în „Colina Hienelor“ din delta Nilului, la 40 km. vest de Suez. S-au găsit aci urmele unui oraș portuar care se presupune că ar fi metropola seminției Hyksos, pe care savanții o identifică drept orașul lui Ramses.

● **ÎN REGIA LUI VOLKAR SCHLÖNDORF,** cunoscut pentru ecranizarea romanului „Onoarea pierdută a Katharinei Blum“ de Heinrich Böll, vor începe în curînd turnările pentru filmul „Toba de tinichea“ după romanul lui Günter Grass. Rolurile principale vor fi interpretate de Heinz Bennent și Angela Winkler.

● **CEA DE-A PATRA EXPOZIȚIE MONDIALĂ A FOTOGRAFIEI** a fost inaugurată simultan la Zürich, New-York și la Recklinghausen (R.F.G.). Ca și precedentele expoziții, „Ce este omul?“ (1964), „Femeia“ (1968) și „În drum spre paradis“ (1973), aceasta din urmă, intitulată „Copiii acestui pămînt“, a fost organizată de Karl Pawek, cu contribuția revistei **Stern** și din Fondul Națiunilor Unite pentru copii (FISE). În 513 fotografii ale unui număr de 238 fotografi din 94 de țări, se poate vedea realitatea dură pe care trebuie să o înfrunte copilul încă de la naștere. Organizatorul precizează că față de realitate, ilustrarea are încă foarte multe rețineri. Pentru următoarea expoziție, preconizată a avea loc în 1979, pe care Adunarea Generală a Națiunilor Unite l-au numit drept „an al copilului“, s-au și înscris 300 de muzee din 50 de țări.

● **UN PALAT MEDIEVAL NECUNOSCUT** a fost descoperit, cu prilejul unor săpături efectuate în incinta mănăstirii Bad Hersfeld. Arheologii bănuiau de mult existența unei „tabere imperiale“ la Hersfeld, întrucît în Hessa de Nord mănăstirea fusese de-a lungul Evului Mediu reședința preferată a regilor și împăraților germani de la Carol cel Mare pînă la Lothar al III-lea. Sala cu o suprafață de 535 mp. este una dintre cele mai mari, comparată cu sălile din castelele imperiale degajate pînă acum pe teritoriul Germaniei.

● **LA 700 DE MILE DE COASTĂ,** în nordul Africii, în plin deșert libian, într-o despicătură de stînci, numită Uadi Matendus, s-a găsit scrijelită imaginea unui crocodil în mărime naturală. Descoperirea constituie un eveniment cu totul deosebit, deoarece, după cum se știe, oamenii cavernelor zgîriau pe pereții stîncilor imaginile animalelor cu care veneau în contact direct; ori, în plin deșert, prezența crocodililor pare imposibilă. Pereții acestui canion african sînt o adevărată galerie de artă, cu desene zgîriate sau cioplite în piatră; instrumentul de care se serveau artiștii era piatra de cremene. „peneluri“ preistorice din care se văd și azi resturi tocite aruncate pe jos. Printre animalele „imortalizate“ se văd elefanți, rinoceri, struți, boi, antilope, hipopotami dar și oameni. Toate acestea dezvăluie o perioadă a istoriei deșertului, așa cum arăta el acum 10 000 de ani, — o lume misterioasă, cu păduri și riuri abundînd de viață, regiune care astăzi este pustie și neprimitoare.

sport

Rezultate izolate

● **Performanțele izolate caracterizează astăzi atletismul românesc.** Ne este ușor să alegem probele despre care să scriem, atît timp cît sportivii noștri s-au remarcat doar la cîteva. La loc de cinste rămîne medalia de aur obținută la europenele de sală de Ileana Silai, ca și cea de argint a Nataliei Mărășescu, campioana probei. Un cuvînt de laudă merită și spiritul de echipă care le-a animat pe cele două românce atît la europene cît și la întîlnirea Europa—S.U.A.

Dar cu o floare nu se face primăvară.

„Centura de aur“ și-a cernut valorile. Finalele au loc mîine. Echipa României cu cei mai mulți reprezentanți la startul concursului este bine reprezentată și în aceste finale. Dar ce se poate spune despre actuala „centură“ și despre boxerii români? Deși participarea e numeroasă, au lipsit numele mari ale boxului european. S-au remarcat și de această dată boxerii latino-americani din Cuba și Venezuela prin calități fizice și tehnice. Interesant au evoluat și cîțiva iranieni și cîțiva români. Calitatea turneului din punct de vedere tehnic n-a fost însă de cel mai bun nivel. Mulți boxeri mizează mai mult doar pe calități fizice lăsînd la o parte preocupările de tehnică și de tactică.

Este momentul să ne ocupăm aici și de boxerii români. „Centura de aur“ este pentru boxul românesc un criteriu înaintea campionatelor mondiale de la Belgrad. Concursul nu e însă suficient de concludent, mai exact spus nu e suficient de satisfăcător. Mulți boxeri bine cotați au pierdut cu ușurință în fața unor luptători fără palmares. Înfrîngerea lui Ciochină prin k.o., cu totul surprinzătoare, este exemplul cel mai bun. Echipa națională de box nu are la îndemînă valorile de altă dată, iar preocuparea boxerilor români pentru un box complet, tehnic este în scădere. Cauze sînt multe și variate și pentru a le depista e nevoie de o analiză serioasă. Cît de îndreptățiți sîntem în ceea ce scriem o să vedem cu prilejul mondialelor de la Belgrad. Cît despre fotbal, rezultatele și calitatea meciurilor din ultima etapă ne scutesc de comentarii. Remarcăm doar că **A.S.A.** e amenințată mai serios decît pînă acum de urmăritoare, că **Sportul Studențesc** își confirmă ascensiunea, că **Universitatea Craiova** pare a-și fi regăsit o parte din fostele-i calități. Sînt promisiuni firave, care dau totuși speranțe suporterilor. Să sperăm și noi alături de ei.

Discobol

REEXAMINĂRI TOPONIMICE ÎN LEGĂTURĂ CU CONTINUITATEA

TROIANUL

Dintre **valurile** de pămînt existente în România, cel despre care s-a scris mai mult este „brazda" care străbate, în lung, spațiul dintre Carpați și Dunăre de la Hinova (jud. Mehedinți), pînă dincolo de Ploiești. Interpolatorul lui Ureche[1]) și Miron Costin, Stolnicul Cantacuzino și Cantemir, iar dintre străini Marșigli și Sulzer, au fost primii care l-au semnalat și descris[2]). Acestora le-au urmat arheologii și istoricii moderni[3]), cum și unii cercetători de istorie locală ; dar cel căruia îi datorăm cea mai atentă descriere a **Troianului,** făcută pe teren, pe aproape întreaga sa întindere, este fostul asistent tehnic al lui Grigore Tocilescu, inginerul topograf Pamfil Polonic, a cărui operă, deși valoroasă, cum s-a recunoscut, a rămas inedită[4]).

Înfățișarea de astăzi a valului este cunoscută mulțumitor. El are înălțimea maximă de 3 m și lățimea de 30 m, șanțul fiind adînc de 2 m și lat de 10. Se păstrează mai bine în păduri și pe culmile dealurilor, căci pe coaste a fost vătămat prin alunecările de teren, iar în cîmpie, prin arătură. În general, s-a conservat mai bine în Oltenia, unde, în zona Craiovei, s-au putut constata, în spatele său, și urmele unor turnuri de pază. La răsărit de Olt pare să nu fi fost definitiv săpat și este mai greu de urmărit, prezentînd chiar unele întreruperi[5]). Deosebit de importante, pentru ceea ce ne preocupă aci, sînt constatările că pe toată întinderea sa urmează linia de hotar care separă șesul de înălțimile de la nord și că șanțul său se află totdeauna spre dealuri, iar creasta spre cîmpie, ceea ce face dovada că **valul cel lung este lucrarea unui cuceritor pătruns în Dacia dinspre sud,** care trebuia să se apere de incursiuni venite din munți și din dealurile precarpatice. Importante sînt, de asemenea, două observații făcute tot pe teren : prima, a inginerului hotarnic Popovici, primită și de Odobescu, după care la Greci, pe malul drept al Oltului, drumul de piatră roman, ce vine de la Celei, calcă peste **Troian, care este deci mai vechi decît limesul alutan ;** iar cea de a doua, datorită prof. D. Tudor, după care la Urlueni, în Argeș, limesul **transalutan,** făcut de Septimiu Sever, este tăiat de „brazdă", **Troianul fiind acolo mai nou decît limesul.**

Originea valului a provocat controverse încă din secolul al XVII-lea. Dacă Miron Costin socotea că „nime altul, ce Traian împăratul [...] l-au făcut", „în veacinica pomenire și veaste". o părere asemănătoare avînd și Stolnicul Cantacuzino, în schimb îndoiala asupra acestei origini apare încă în opera lui Dimitrie Cantemir : căci, pe cînd în **Descrierea Moldovei** „valul lui Traian" este prezentat ca „o mărturie veșnică [..] care și astăzi păstrează numele celui ce l-a făcut", în **Hronic,** Cantemir nu mai vădește aceeași siguranță, deoarece, precizează el, nu știe de unde vor fi luat Miron Costin și fiul său „această poveste [...], căci pentru aceasta nici un istoric nu pomenește"[6]).

În epoca modernă, ipotezele privitoare la originea valului s-au diversificat, ultimul susținător al vechii teorii fiind Xenopol[7]). După aceea s-au înfruntat, în principal, două teze, din care prima prezintă această construcție ca fiind anterioară cuceririi romane (după Vasile Pârvan din anii 60—68 e.n., vremea strălucitelor victorii ale generalului roman Plautius Aelianus) ; pe cînd cea de a doua îi dă o origine mult mai nouă, și anume secolul al IV-lea, cînd poate fi atribuit îndeosebi lui Constantin cel Mare[8]). Acestor două ipoteze, care își au astăzi susținătorii printre cei mai de seamă istorici și arheologi ai noștri, li s-au adăugat, în cursul timpului, păreri diverse ale unor cercetători străini, dintre care majoritatea au comun faptul că neagă originea romană a „brazdei".

În literatura de specialitate actuală, valul cel lung apare sub numele de **Brazda lui Novac de nord** (spre a fi deosebit de un alt val, mult mai scurt, din zona orașului Turnu Măgurele, numit **Brazda lui Novac de sud).** N-a fost însă totdeauna așa. La sfîrșitul secolului trecut se mai întrebuința încă numirea **Troian,** preluată de la cronicari și din popor, văzîndu-se în ea, cum reiese și din citatele de mai sus, însăși amintirea împăratului Traian, păstrată nemijlocit de autohtonii de la nordul Dunării ; dar această teză a fost respinsă de adversarii continuității, argumentîndu-se că termenul **troian** (ca toponim și element de vocabular) este, în română, un împrumut din limbile slavilor sudici și în consecință toponimul **Troian,** existent în numeroase puncte din România, dovedește preexistența slavilor, nu a românilor, în Dacia Traiană. Originea slavă a termenului **troian** a fost primită și justificată, cu argumente lingvistice, de Ovid Densusianu, tezei acestuia adăugîndu-i-se, în vremea noastră, corectivul că împrumutul nu s-a petrecut la sudul, ci la nordul Dunării, unde limba slavă a avut funcție de intermediar în raport cu unii termeni latini care nu reproduc, în română, tradiția latină, ci reprezintă trăsături caracteristice ale limbilor slave meridionale[9]).

Controversele iscate de **troian** explică probabil de ce s-a preferat să se adopte, pentru cele două valuri din Oltenia și Muntenia, denumiri „tehnice", care rămîneau în afara discuției continuității ; dar această atitudine de retragere se dovedește astăzi a fi fost greșită, deoarece analizele, la care a fost supus termenul **troian,** cad alături de realitate. Dovada clară a acestui fapt ne-a dat-o inscripția de pe mormîntul veteranului Tiberius Claudius Maximus, descoperită în 1965 la Grammeni, în Macedonia, în care se afirmă că răposatul este cel ce a prins pe Decebal și a dus capul regelui dac la Ranisstorum, lui Traian[10]). În text este cuprinsă expresia : „a divo Troiano", care dovedește că **Troian** nu este forma slavă a numelui **Traian,** ci numele — am zice popular — sub care era cunoscut împăratul, în Europa de sud-est, încă din timpul vieții sale, adică cu vreo patru secole înainte de coborîrea slavilor în Dacia. Deși importanța istorică excepțională, din multiple puncte de vedere, a descoperirii de la Grammeni, a fost, între timp, subliniată, nu s-a tras încă nici o concluzie cu privire la valoarea pe care o capătă, pentru noi, toponimul **Troian,** iar teoriile privitoare la „brazde" au rămas nemodificate. Este însă evident că, de vreme ce nu s-au ridicat îndoieli asupra lecturii acestui nume, ne găsim în fața unui fapt nou, capabil să determine revizuiri importante, între altele și în ce privește originea valurilor de pămînt numite **Troian.** Importanța toponimiei în cercetările etnologice, îndeosebi a celor ce se referă la perioadele mai umbrite ale istoriei, este recunoscută, în principiu, de multă vreme, ceea ce explică, de altfel, prezența numelor de locuri în îndelungata discuție a continuității. Totuși, în încercările din ultimele decenii, de a clarifica problema originii valurilor de pămînt, care sînt lipsite de inscripții și inventare arheologice lămuritoare, termenul **Troian** a fost totdeauna ocolit, cu toate că tocmai toponimia putea aduce puncte de vedere noi, oferind măcar prilejul unor analize suplimentare. Neîncrederea ce s-a arătat numelor topice se datorește, probabil, unei confuzii. Toponimele de felul celor ce pot fi considerate aici, adică a celor cu conținut istoric, sînt, astăzi, la noi, de două categorii. Pe unele le întîlnim numai în gura localnicilor și în așa-zise „tradiții", consemnate, cu diferite prilejuri, în scris și tipar, **exclusiv în perioada modernă.** Simplul fapt că nu le regăsim în documentele vechi arată că avem de-a face cu „creații culturale", ai căror autori au fost, de cele mai multe ori, cărturarii satelor (mai ales învățătorii semănătoriști, sau reprezentanții școlii lui Haret). Numirile s-au născut din dorința acestora de a explica unele lucruri neobișnuite, care izbeau imaginația și care, dacă erau explicate într-un fel anumit, puteau aduce un plus de importanță pentru istoria locală. Fenomenul se întîlnește la toate popoarele și a fost mai frecvent în perioadele de renaștere națională. De aceea, se poate spune că o parte din „etimologiile populare" sînt înrudite cu „falsurile naționaliste", de documente și cronici, de care n-a scăpat nici istoriografia noastră din secolul al XIX-lea. Toponimele de acest fel, strînse sau nu în **Marele dicționar geografic,** nu spun nimic istoricului.

Monedă de bronz a împăratului Traian.

Cea de a doua categorie de toponime la care ne referim are cu totul altă origine și valoare istorică. Ea face parte din masa toponimiei obișnuite, care a apărut și s-a păstrat din nevoia practică a oamenilor de orientare în spațiu, fără scopuri străine de această nevoie. Limita de timp, care ne ajută să separăm cele două categorii de nume topice, poate fi stabilită, cu aproximație, pentru Țara Românească și Moldova, către sfîrșitul perioadei regulamentare. toponimele atestate documentar înainte de această vreme putînd fi absolvite de bănuiala că **ar** reprezenta „creații culturale". În ce privește toponimul **Troian,** deoarece avem dovada că el reproduce numele împăratului Traian, trebuie socotit printre cele mai vechi nume geografice din România, venind, ca virstă, după numele, mai ales ale unor riuri, preluate de romani de la daci. Toponimul s-a născut în timpul vieții împăratului eponim și dovedește cel puțin două lucruri : a) că Traian a fost, în Dacia, un mare constructor, de lucrări militare (drumuri de piatră, limesuri, valuri), căci numai astfel ne putem explica de ce populația daco-romană a dat acestor lucrări numele cuceritorului Daciei și de ce termenul **troian,** odată pătruns în vocabular, a ajuns să însemne orice „drum sau șanț vechi și lung", „întăritură veche", ba chiar „grămadă mare de zăpadă", — și b) că toponimele **Troian** au trăit permanent în gura localnicilor, căci dacă aceștia și-ar fi părăsit vreodată locurile de baștină, aceste nume s-ar fi schimbat. Pentru longevitatea acestor toponime este caracteristică împrejurarea că ele apar în documente foarte de timpuriu, și anume în primele perioade pentru care avem izvoare scrise. Astfel, în Muntenia, primul **Troian,** cel de lîngă R. Vîlcea, figurează în hrisovul lui Mircea cel Bătrîn din 8 ianuarie 1392 [11]) ; iar în Moldova, **Troianul** de la Timișești, jud. Neamț, ne este cunoscut de la 14 septembrie 1427 [12]).

În documentele interne, valul cel lung apare, prima oară sub numele de **Troian** (la Bucovicior și Carpen, jud. Dolj), într-o poruncă nedatată a lui Alexandru Mircea (1568—1577) [13]). Pînă astăzi, nu l-am găsit atestat niciodată sub numele de **Brazda lui Novac,** care pare a fi, deci, una din „creațiile culturale" amintite mai înainte, sau o numire locală de mică circulație (mai probabil din părțile județului Mehedinți), cum au existat mai multe. **Dar așa fiind, s-ar cuveni să restituim Troianului numele său originar.**

Cît privește proveniența valului, despre care nu avem nici o informație directă, mi se pare că partea sa veche trebuie atribuită lui Traian. Această concluzie, bazată pe toponim — care nu poate fi despărțit de numele împăratului și care exclude orice referire la vreun general roman, rege vizigot sau han bulgar — prezintă un grad mai mare de probabilitate decît ipotezele, dovedite contradictorii, la care s-a ajuns prin simplă exegeză a datelor de istorie generală. Mai rămîne să găsim însă perioada în care o asemenea întăritură, îndreptată cu frontul spre munți, putea să răspundă unor necesități de apărare ale cuceritorilor romani.

Știm de la Dio Cassius că, după ce l-a prins pe Longin, la începutul celui de al doilea război, Decebal a cerut lui Traian, în schimbul eliberării generalului, „să-i restituie țara pînă la Istru" [14]). Această parte a Daciei de pe Dunăre, păstrată de romani după primul război, n-ar putea fi decît cîmpia din Banat, Oltenia și Muntenia, cuprinsă între fluviu și înălțimile impădurite de la nord, din care dacii — cei „nedespărțiți de munți", cum îi arată Florus [15]) — îi puteau ataca, cu succes, pe romani. Zona aceasta mai fusese stăpînită temporar de imperiu, dar cel ce-i va întări hotarul de miazănoapte, prin acest val de pămînt, a fost Traian, lucrarea stînd în legătură cu acțiunea de încercuire a lui Decebal în cetatea carpatică, la care a recurs împăratul cînd s-a văzut că dacii erau mult mai puternici decît se credea la început, **Troianul** a fost construit în același timp cu podul de la Drobeta, despre edificarea căruia s-a observat, cu toată dreptatea, că este de neconceput fără stăpînirea, de către romani, a malului sting al Dunării [16]). Dacă „brazda" începe totuși puțin mai jos de pod, pe dealul Stirmina, faptul este explicat de arheologi prin natura muntoasă a terenului din lungul marelui cot dunărean, care nu îngăduie asemenea lucrări de apărare, oferind, în schimb, armatei romane, alte mijloace de a se întări pe loc. În secolul al IV-lea, cînd Imperiul revine în Dacia, **Troianul** — probabil refăcut și completat — a fost folosit din nou pentru apărarea teritoriului dintre el și Dunăre, unde viața romană, reînfiripată, a lăsat urme arheologice.

Este ușor de înțeles că reexaminările ce se pot face pe baza descoperirii de la Grammeni nu se opresc la studiul numelor de locuri, căci „bădica Troian" este prezent și în folclorul nostru ; dar, rămînînd în domeniul toponimiei, socotesc util să mai adaug că, după părerea mea, ar trebui ca în viitor să urmărim un anumit program de cercetare și să adoptăm unele ipoteze de lucru, care au fost părăsite. În primul rînd, fiindcă cele cîteva atestări documentare cunoscute pînă acum despre **Troian,** nu pot fi singurele ce există, în materialul istoric vechi, cu privire la valul cel lung, se impune o excerptare metodică a acestui material. Apoi, s-ar cuveni să acordăm o atenție sporită altor toponime de aceeași categorie, care se găsesc desigur în documente ; căci cu toate reticențele ce s-au exprimat, toponimia noastră cuprinde felurite dovezi de continuitate: exemplul **Troianului** mi se pare edificator. Numeroasele greșeli, ce s-au făcut pe acest teren, n-ar trebui să ducă la demobilizarea cercetătorilor, ci la hotărîrea lor de a ataca asemenea probleme dificile cu maximă obiectivitate, cu grija de a nu face afirmații fără acoperire, care ne-ar dăuna, și cu o informație și metode îmbunătățite.

Ion Donat

NOTE

(sumar)

1) Gr. Ureche, Letopisețul Țării Moldovei, **ed. P. P. Panaitescu, București, 1955, p. 60.**

2) Aproape toate descrierile vechi ale Troianului **au fost adunate de N. Ploșor, în „Arhivele Olteniei", VI (1927), p. 69—80.**

3) Pentru istoricul cercetărilor v. D. Tudor, Oltenia romană, **ed. III, p. 251—256.**

4) Se păstrează la Academia R.S.R., Secția mss. (Arhiva Polonie).

5) D. Tudor, l. c.

6) Supra, no. 2 ; D. Cantemir, Descrierea Moldovei, **București, 1973, p. 98.**

7) A. D. Xenopol, Istoria românilor din Dacia Traiană, **ed. III, vol. I, p. 230—231.**

8) Dintre ultimii participanți la această discuție cei ce au adus contribuții însemnate sînt mai ales : D. Tudor, D. M. Pippidi, R. Vulpe, Kurt Horedt și Ion Nestor.

9) Pentru întreaga discuție : Xenopol, loc. cit. ; **O. Densusianu,** Opere, **București, 1975, vol. II, p. 255 ; Al. Rosetti,** Istoria limbii române, București, 1968, p. 299.

10) M. P. Speidel, Ranisstorum, ultimul punct de sprijin al lui Decebal, în **„Acta Musei Napocensis", VII (1970), p. 511—515 ; „Journal of Roman Studies", LX (1970), p. 142—153.**

11) D R H, B. **I, p. 44.**

12) Idem, **A, I, p. 98.**

13) Documente, B, veac XVI, **vol. III, p. 273.**

14) Dio Cassius, **LXVIII, 12, 2.**

15) Florus, II, 28, 18.

16) Istoria României, **vol. I, p. 308.**

UN EPISOD EROIC DIN EPOPEEA ARMATEI ROMÂNE

Robănești — noiembrie 1916

După înfrîngerea grea suferită de nemți la Jiu, în octombrie 1916, înfrîngere care s-a înregistrat printre cele mai strălucite victorii românești, armata germană de invazie din Carpații de Vest a fost reorganizată în vederea reluării operațiunilor.

Ofensiva acestei armate — comandată de generalul von Kühne, care dispunea de 80 000 de oameni — s-a dezlănțuit la 29 octombrie, și zadarnic trupele române inferioare ca număr și tehnică de luptă, obosite și hărțuite, s-au împotrivit zile de-a rîndul, cu îndîrjire, înaintării dușmanului. Sub presiunea forțelor germane, ce curgeau neîncetat din munți, și copleșite de formidabila artilerie inamică, ele au început retragerea, încetă dar implacabilă. Și astfel, în zorii zilei de 8 Noiembrie, cuirasierii din Corpul de Cavalerie von Schmettow intrau în Craiova. De acum începe urmărirea, fără șovăire, a trupelor noastre, neodihnite de la începutul războiului, și nimic nu se mai putea opune revărsării dușmanului.

★

Unitățile, ce se retrăgeau, și care luptaseră vitejește pe Jiu, erau eroicele Divizii a 11-a (Colonel Cocorăscu) și a 17-a, care urmau să treacă Oltul pe la Slatina.

Pentru acoperirea acestei retrageri a fost destinată Brigada a 2-a Cavalerie (regimentele 4 și 9 roșiori), care se apropia, în marș forțat dinspre Caracal.

În zorii zilei de 10/23 noiembrie Brigada primește ordin să cadă în flancul și spatele forțelor inamice, care înaintau de la Craiova spre Est și se pregăteau să atace trupele noastre, ce luptau în retragere, în lungul șoselei naționale Craiova — Balș (v. Schema anexă).

Pentru executarea „misiunii", Brigada de roșiori își continuă marșul către Robănești de jos, pe malul drept al Tăsluiului ; dar către orele 8,30 avangarda fu țintuită la teren de un foc viu de arme și mitraliere, venind de pe liziera de est a pădurii Pirșani și dinspre satul Pirșanii noi.

Erau trupe din avangarda faimoasei Divizii a 11-a bavareză, care avea ordin să taie retragerea unităților noastre spre Olt. Se aflau acolo 2—3 batalioane, adăpostite în șanțuri, săpate din ajun, avînd în sprijin mitraliere și un divizion de artilerie, în poziție la vest de pădurea Pirșani.

Regimentul 4 Roșiori descalecă și atacă de front, avînd aripa dreaptă sprijinită pe Tăslui. Caii unității fură adăpostiți pe malul sting al riului.

ȘARJA ESCADRONULUI DE SACRIFICIU

În acest timp Regimentul 9 Roșiori se apropiase, cam la 800 m. sud-vest de pădurea Pirșani, în coloană de escadroane în ordinea I, III, IV, adăpostit de niște șire de paie uriașe (v. schema anexă).

Escadronul IV (Cpt. Herăscu) a primit ordin să descalece și să atace din spate inamicul din pădure, angajat în luptă cu R. 4 Roșiori, așa cum am arătat mai sus.

Dar, de abia se desfășurase escadronul și ordinul a fost contramandat ; iar pe cînd oamenii reveneau la cai, sosi în galop, cu calul în spume, Lt. Emil Mora, care transmise verbal maiorului Grigore Odobescu — ajutor tactic — ordinul colonelului Iancu Călinescu, comandantul regimentului.

Acest ordin laconic prevedea ca : **„un escadron — fără a se preciza care — să șarjeze imediat artileria germană de pe liziera de vest a pădurii Pirșani, care stînjenea prin focul ei atacul R. 4 Roșiori".**

Locotenentul Mora, care recunoscuse personal amplasamentul artileriei dușmane, avea să indice escadronului ales „direcția" șarjei.

La auzul ordinului transmis de Lt. Mora și înainte ca el să fie reprodus de maiorul Odobescu, căpitanul Alexandru Filitti, ducînd mîna la chipiu și salutînd pe superiorul său, îi adresează, calm, cuvintele : **„Escadronul III este gata".**

La acest gest cavaleresc, maiorul, la rîndu-i, n-a putut răspunde decît : „Căpitan Filitti, vei

„După douăzeci de ani". Trei supraviețuitori ai șarjei : Col. Alexandru Filitti (în mijloc), **Lt. col. Emil Mora** (stînga), **serg. Petre Rădulescu. În planul secund, bustul ridicat în cinstea sergentului voluntar Gheorghe Donici, căzut eroic în șarjă, la vîrsta de 68 de ani.**

șarja artileria inamică de la liziera de vest a pădurii Pirșani".

Aceasta se petrecea la orele 9.30, cînd, dincolo de pădure, regimentul frate din brigadă sîngera, ținînd piept năvălitorului. O „diversiune" putea fi deci de folos.

Pentru a înțelege mai bine cele ce urmează, trebuie să explic cititorilor ce este o șarjă.

Șarja era forma normală de luptă a cavaleriei, era „atacul călare", cu armele albe : sabia și lancea.

Unitățile de cavalerie se orînduiau, pentru șarje, pe 2 rînduri. Pe primul rînd oamenii purtau lănci, pe al 2-lea săbii ; iar ca arme de foc, toți călărețiii purtau carabina, în bandulieră.

Acel **zid mobil,** de cai și călăreți, se năpustea asupra dușmanului, în strigăte de „ura", tropot de copite și zăngănit de arme, răsturnînd totul în calea lui.

Șarja era atît de impresionantă, încît, în majoritatea situațiilor, dușmanul îngrozit refuza lupta și o lua la goană.

★

Într-o clipă măsurile de atac au fost luate. În urma detașerilor (recunoașteri, patrule, garda stîndardului), efectivul escadronului era redus la 110 săbii și, în afară de căpitanul său, nu mai avea nici un ofițer. Dar plutoanele escadronului III și-au găsit foarte repede comandanți, din cei mai bravi, așa cum vom vedea din povestirea, simplă și modestă, dar foarte emoționantă, făcută de colonelul Alexandru Filitti, **la 10 noiembrie 1936** — chiar în cazarma de la Cotroceni a gloriosului Regiment 9 Roșiori — cu prilejul comemorării a 20 de ani a luptei de la Robănești și a șarjei memorabile, pe care a avut cinstea să o comande în 1916.

După ce expune, în cîteva fraze, situația Brigăzii a 2-a de Roșiori, încleștată în luptă aprigă cu dușmanul, în fața pădurii Pirșani, colonelul Filitti amintește „misiunea" escadronului III, și apoi continuă astfel :

— În escadron eram singurul ofițer, ceilalți fiind răspîndiți în recunoașteri și patrulări.

De bună voie și spontan se asocie la atacul nostru locotenentul Iuliu Roșca, adjutantul regimentului, care trecu la comanda unui pluton. Locotenentul Mora ceru și el să comande un pluton.

— Înainte de a porni la atac, am încredințat bravului sergent Bălașa Ion comanda unui pluton și i-am dat ordin să se strecoare pe sub dealurile de la N.V., de pădure și apoi, desfășurat în furajori, să atace în flanc artileria inamică. Cu grosul escadronului am hotărît să atac obiectivul de front. Trăiesc aevea, cu adîncă și nestăpînită emoție, clipele dimineții mohorîte de atunci cînd, în fruntea unității mele, aveam să trec cel mai greu examen din viață și din carieră. **Momentul șarjei,** împlinirea idealului măreț al cavalerismului, sosise. Sînt clipe pe care le visează toți ofițerii armei noastre, fără ca să le fie dat tuturor să le trăiască. Sînt clipe cînd omul se desprinde într-adevăr din toate legăturile pămîntești, și cînd sufletul, singur, trăiește cu o singură țintă. Sînt clipe cînd însuși instinctul elementar de conservare dispare, și cînd nădejdea victoriei te face să uiți prețul cu care ea se poate dobîndi. Și, în fața datoriei luptătorului : **salvarea Țării și a neamului,** ți se șterge din minte perspectiva jertfei supreme.

. . . . . .

— Atunci, m-am pomenit lîngă mine cu sergentul veteran Gheorghe Donici *) care, deși în virstă de aproape 70 de ani, nu a șovăit să se

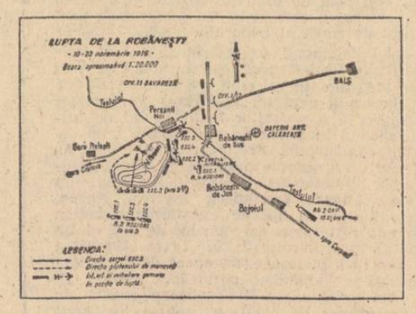

înroleze de bună voie în Regimentul 9 Roșiori, unde își cîștigase gradul — tot ca voluntar — în campania din 1877. Era un bătrîn mic la statură, dar sprinten încă și cu o privire pătrunzătoare, în care ardea flacăra entuziasmului. Întrebîndu-mă ce însărcinare i-aș putea da, la invitația de a șarja alături de mine, ca pildă pentru tinerii săi camarazi, bătrînul moldovean răspunse scurt : „Sînt gata, vă mulțumesc".

Era ora 9 și jumătate dimineața. Un prim semnal. Oamenii și caii se orînduiesc. Apoi, o scurtă, dar adînc impresionantă tăcere. O clipă de reculegere supremă. Un ultim gînd către cei dragi.

Luînd revolverul în mînă, gest pe care l-a urmat și Donici, răspîndi în plutoanele pe un singur rînd, cu intervale mărite, și comandai răspicat : „Pentru atac, lancea-n cumpănire, marș, marș"...

CURSA LA MOARTE ÎNCEPU

Profitînd că ne aflam într-un unghi mort, sub traiectoria artileriei dușmane, goneam suind, în direcția arătată de locotenentul Mora. Cînd ajunsei pe creastă, văzui cum — la 200 m în fața noastră — artileriștii nemți își aduseseră antetrenele și — imperechind grăbiți — își duceau, în galop, tunurile la vale, spre șoseaua Craiovei, adăpostindu-le înapoia infanteriei. Escadronul urmărea acum în scoboriș, într-o aliniere perfectă. Dar o primejdie neașteptată ne pîndea din umbra unor glugi de coceni, de la liziera de vest a pădurii. Și-n curînd furăm reperați de trei mitraliere ce făceau siguranța apropiată a artileriei inamice și care ne-au secerat amarnic, din flanc. Iar în față, chiar din șanțul șoselei, răsări deodată o companie de infanterie bavareză, care trăgea în plin, cu un rînd în genunchi și al doilea în picioare.

În acest moment hecatomba începe... Primul cade, cu umărul rupt de un glonț, locotenentul Mora. Zăcînd pe o parte, cu fața spre pădure, el putu să vadă cum pierea escadronul. Întorcîndu-mi privirea, în cursul șarjei, văd cu durere cum oamenii și caii cad ca spicele. Cîmpul era presărat de cadavre, cîte un cal lovit, căzînd, după ce cîțiva metri încă, își continua avîntul ; alții galopau fără călăreți, nechezînd înnebuniți de groază ; unul mai ducea în spinare o formă sîngerîndă, agățată de arcada șeii ; iar altul tîra, atîrnat în scară, un corp mutilat din care viața nu pierise încă.

O VIZIUNE APOCALIPTICĂ

Instinctiv ordon mărirea galopului. În acel moment, sergentul Donici era încă lîngă mine, aplecat pe gîtul roibului și cu pistolul în mînă. La aproximativ 40 m de țintă, fulgerat în genunchiul sting și simțind că mă voi prăbuși, mai întorc o dată capul, dar nu mai zăresc în urmă decît un singur cal, gonind, cu coama-n vînt, fără călăreț... O grenadă de mînă, bine ochită, îmi lovește calul, pe bravul și credinciosul „Cher ami" — de care mă legau cele mai frumoase amintiri — și ne prăvălim unul lîngă altul, numai la cîțiva pași de trăgătorii germani. **Totul se stîrșise ;** în mai puțin de un sfert de oră, escadronul III pierise glorios, făcîndu-și datoria. Din 110 călăreți, care porniseră la șarje, au mai scăpat doar 18, majoritatea răniți și ei.

...Aceasta este povestirea adevărată a șarjei de la Robănești, poveste scurtă ca a tuturor șarjelor de cavalerie.

În virtejul ei pierise, prin moarte de erou și bătrînul Donici ; căutase și găsise cel mai frumos apus de soare al zilelor unei vieți, plină de dragoste pentru Țara sa.

Odată cu el se pierduseră în veșnicie nădejdile atîtor vieți, abia înflorite, cum și ale celor împletite cu ele.

Un luminos simbol al lor rămîne locotenentul Iuliu Roșca. Regăsindu-ne, răniți, în spital la Craiova, și întrebîndu-l ce-l îndemnase să-și expună viața de bună voie, îmi răspunse cu sublimă simplitate :

„PREA ERA FRUMOS, DOMNULE CĂPITAN" !...

Peste puțin, tînărul erou își dădu sufletul, senin și împăcat cu conștiința lui de luptător neînfricat, avînd un ultim gînd duios pentru maica lui dragă, care — după însăși spusele lui — îl va aștepta zadarnic și-l va plînge mereu.

Se cuvine să ne înclinăm cu smerenie fruntea înaintea mormîntor de la Robănești, în fața măreților umbre adunate azi în jurul nostru.

...Astfel și-a încheiat povestea fostul comandant al șarjei de sacrificiu.

Eram de față, acum 40 de ani, la acea înălțătoare ceremonie, împreună cu mulți alți ofițeri de cavalerie din garnizoana București ; și-mi reamintesc că evocarea măreței șarje, făcută chiar de omul care a comandat-o, ne-a cutremurat. Imaginația noastră, tînără și înfierbîntată, ne-a dus pe toți cu veacuri în urmă, în negura vremurilor de bejenie ale neamului românesc. Și astfel, am avut parcă aevea viziunea cîmpului de bătaie de la Rovine, frămîntat de năvala călăreților munteni, sloboziți de Mircea împotriva oștilor păgîne ale lui Baiazid. Și-am asistat apoi, cu închipuirea la îureșul condus de spătarul Coman, care a îngrozit pe Cavalerii Teutoni la Marienburg, cum și la acel al călărimii lui Ștefan Vodă, care l-a strîmtorat amarnic pe regele Matiaș, la Baia, cînd îndrăznise **„să spurce hotarele Moldovei".**

Din viața, din fapta și din jertfa acelor eroi de legendă, se vede că s-au adăpat, la vremea lor, și călărețiii de la Robănești.

General locotenent în rezervă
Marcel Olteanu

*) **Gheorghe Donici s-a născut în anul revoluției din '48, așa că avea 68 ani cînd a șarjat cu Escadronul III la Robănești. Om politic (fost deputat și senator) și patriot înflăcărat, el a luptat și în 1877, tot în Regimentul 9 Roșiori.**

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
12
(830)
Simbătă
25 martie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Democrația socialistă

Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, desfășurată sub conducerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, a luat hotăriri importante în legătură cu problemele majore ale vieții economice și sociale din țara noastră, în spiritul documentelor adoptate la Congresul al XI-lea și la recenta Conferință Națională. Inaltele foruri ale partidului au creat marile dimensiuni ale momentului istoric pe care-l trăim, orientînd întreaga viață a țării într-un mod ascendent. Măsurile de perfecționare a structurilor organizatorice și lărgirea unor competențe ale colectivelor de conducere au izvorît din realitățile noi, create ca urmare a continuei perfecționări a vieții noastre economice și sociale, spre care tinde întreaga politică a partidului nostru. Plenara Comitetului Central a dat o apreciere deosebită aportului excepțional al secretarului general al partidului la crearea unui cadru tot mai adecvat rezolvării sarcinilor istorice ale partidului nostru, muncii sale neobosite, în fruntea partidului, pentru promovarea unor relații internaționale bazate pe cooperare, contribuției sale la realizarea unei păci durabile și a prieteniei între popoare. Din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu au fost adoptate hotăriri cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economico-sociale, care trebuie să asigure creșterea rolului colectivelor de muncă din unitățile economice, participarea lor directă la elaborarea planurilor și a bugetelor de venituri și cheltuieli, asigurînd o conducere democratică a activității financiare, prin stabilirea unui raport firesc între productivitatea muncii și beneficii. Aceste hotăriri reflectă atît preocuparea partidului nostru față de sporirea avuției materiale a țării, cît și față de crearea unui cadru democratic, favorabil expansiunii energiilor morale ale poporului nostru, ridicării competenței, a implicării fiecărui om al muncii în întregul proces al vieții economice și sociale. Participarea tot mai activă a clasei muncitoare la făurirea conștientă a societății socialiste este o trăsătură ce caracterizează epoca noastră, un element de semnificație istorică deosebită. Ridicarea cointeresării oamenilor muncii va contribui în acest fel la creșterea eficienței economice, dar și la ridicarea gradului de conștiință socialistă, corespunzător cu etapa actuală a revoluției noastre, cu răspunderea ce revine minunatei noastre clase muncitoare în desăvîrșirea procesului istoric care va ridica țara noastră pe cele mai înalte culmi de civilizație și cultură.

Analizînd raportul cu privire la efectivul, compoziția și structura organizatorică a partidului, plenara Comitetului Central a evidențiat că activitatea partidului nostru în acest domeniu a fost călăuzită de preocuparea continuă față de creșterea calitativă și numerică a rîndurilor sale, față de întărirea compoziției muncitorești și a caracterului său de clasă, asigurînd rolul de forță politică conducătoare. Conducerea de către partid a întregii noastre activități economice și sociale conferă unitate de voință și de acțiune poporului nostru, garanția îndeplinirii hotăririlor naționale, siguranța mersului înainte pe calea progresului și bunăstării. In toate momentele istoriei noastre actuale, partidul nostru s-a dovedit forța cea mai vie și mai reprezentativă a națiunii, înzestrată cu deplina legitimitate istorică și cu voința de nezdruncinat a realizării progresului României.

Importanta cuvîntare rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat expresie preocupărilor secretarului general al partidului, ale întregii noastre conduceri de partid, față de continua ridicare a nivelului muncii organelor și organizațiilor de la toate nivelele de decizie, în vederea trasării în viață a orientărilor stabilite la Congresul al XI-lea și la Conferința Națională. Secretarul general al partidului a sintetizat într-o strălucită expresie experiența partidului nostru, condițiile asigurării unei perfecționări calitative a întregii activități. Document de excepțională importanță, cuvîntarea este un îndreptar limpede al muncii noastre viitoare, pe calea obținerii unor rezultate tot mai valoroase.

In spiritul întregii acțiuni istorice a partidului nostru comunist, este firesc sentimentul de participare pe care-l încercăm cu toții în momente care se reflectă apoi în viața noastră de zi cu zi. Hotăririle recentei plenare aduc pe fiecare om al muncii, pe fiecare comunist în prim-planul întregii construcții socialiste, făcîndu-l răspunzător de succesele noastre, de propășirea continuă a țării. Democrația înseamnă responsabilitate, înseamnă participare, înseamnă munca devotată a tuturor cetățenilor țării.

Luceafărul

● **În pagina a 3-a :** ● Colocviile «Luceafărului». În discuție : **„Barocul ca tip de existență"** de Edgar Papu ● Participă : ● Mihai Zamfir ● Alexandru Duțu ● Dan Arsenie ● **Cariatida :** Ioana Diaconescu

Poezia lui Mircea Dinescu

După o lungă eclipsă, iată, la orizont se ivește un poet nou, Mircea Dinescu, aflat la a treia carte **(Proprietarul de poduri).** Încă de la debut, el oferea speranțe cercetătorului de poezie. Un aer particular, sprințar, o poezie lipsită de prejudecăți, opera unui **gamin,** boem și pindit de soarta atîtor debutanți care au început bine și au terminat-o repede. După cum vedem, Mircea Dinescu își păstrează aerul candid și mai ales prospețimea lirică care așa ușor se ofilește. Nu vreau să spun prin asta că e bine să rămîi în scutece poetice pînă la adînci bătrînețe, dar mă plictisesc anecdotiștii (dacă nu au geniu ca Victor Hugo), sforăitorii pedagogici care fac din fiecare strofă un hap greu de mestecat. Mircea Dinescu trage cu praștia și sparge geamuri, calcă în strachini și merge mai departe. Îi stă bine cu genunchii juliți ai metaforei ; poartă petice la nădrăgei și dă cu tifla ; este un nonconformist fermecător. Într-o epocă în care cei mai mulți lirici și-au pus barbă și mustăți de palicar, Mircea Dinescu bate la toba mare și trezește critica — și ea amorțită — din somnul cel de moarte. Ia te uită, spun doctorii docenți, cuvintele mai pot fi și proaspete, nu s-au ofilit și versurile nu mai miros a muzeu. Așadar, să trecem la materialul clientului.

„Cîntec de inimă albastră" este o frumoasă șuierătură de adolescent : **„Mai știi cum te strigam pe-atunci / „icoană cu picioare lungi" // veneai pe riu sau riu erai / curgeai în mine pînă-n rai // cu limba preschimbată-n bici / vinam pe coapse iepuri mici // coseam prin pulpe fin mieriu / erai mireasmă eram viu. // Dar of of of desiș de ochi / acum de mine trag trei popi // carnea-mi miroase de pe-acum / a scîndurică de salcîm // pe cînd mînzește mușt din cai / mie țărina-mi spune hai, // mie ulcica-mi zice blid / iubire — măr rostogolit".**

Poemul are ceva din șolticăria baladelor lui M.R.P. și un filon tragic străbate țesătura veselă, lăsînd cititorului un gust amărui ceea ce dă greutate poeziei sale.

Același aer necuviincios îl găsim în **Plug de lemn : „Unul sărută cu duioșie caloriferul / altul bagă-n priză boschetul de trandafiri / oh auziți cum se depune fierul / în oasele copiilor subțiri, // deasupra noastră scaune blazate / citesc din Shakespeare murmurind abia, / nebunul satelor civilizate / mînă-n păsuni lămpi tunse, cu-o nuia, / stele rulante cară griu-n soare / limbile ceasului se coc și cad, / Doamne-ai mașinilor mai ai răbdare, / lasă bătrînii noștri să are / măcar prin moarte c-un plug de brad".** Aci versul **„nebunul satelor civilizate / mînă-n păsuni lămpi tunse cu-o nuia",** sau **„limbile ceasului care se coc și cad"** sînt din recuzita suprarealistă, dar lecția este învățată bine și pe Mircea Dinescu îl prind oglinzile strîmbe și deformările voite. Asta face farmecul a tot ce scrie.

O melancolică romanță mi se pare **Musafirul** unde lamento-ul este discret, bine acordat, necăzînd în trivial : **„Pe masa mea și pîinea șade / pe masa mea și vinul șade / iubita mea la masă șade / prietenul la masă șade // ci numai tu arunci ochiade / din cerul îmbiciși de vină / lumina-nsingerată cade / din nicăieri ca o cortină // pădurea-ți curge pe-o sprinceană / și clopote în pleoape-ți toacă / surisul meu pe tine-i rană / și rana mea la tine-i joacă // și dacă-nchin un fulger plinge / și zarul stelelor mă pierde / și parcă te-oglindești în singe / și roșul parcă bate-n verde // și cînd te-ndepărtezi de masă / vinul îngheață în pahare / iubita nu mai mi-e mireasă / prietenul și el dispare // și griu-n cîmp neghină lasă / și vinu-i**

Eugen Barbu

Continuare în pag. a 7-a

CARTEA CU PRIETENI

Gabriel Dimisianu

Printre atîția critici cu fagurii plini de aleluia și aminuri, Gabriel Dimisianu curge-n lume învelit într-o ploaie subțire și cu irișii spre stingere care prevestește un anotimp de melancolie dunăreană — mai degrabă anotimpul retragerii vapoarelor decît cel al înălțării smeielor între coloane de praf jucînd în largul cîmpiei de la Brăila. Dacă trece prin frig, gerul scîrțîie a untdelemn de dăruit oamenilor cumsecade — înțelegeți, deci, că Dimisianu face parte din rîndul celor ce închid ochii cînd li se iau (sau li se fură) stafidele din struguri de Corint.

Gabriel a crescut într-o librărie din Brăila. La ei în casă mirosea tot timpul a cotor de carte și e de bănuit că, uneori, găteau pește cu clei de lipit coperțile. El e primul critic din ge-

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 6-a

Omagiu unei arte milenare

Ultima săptămînă a lunii martie e innobilată și anul acesta de o sărbătoare a spiritului devenită tradițională și semnificativă pentru voința omenirii de a-și implica responsabil valorile culturii.

Ziua Mondială a Teatrului e, astfel, mai mult decît un omagiu adus unei arte milenare cu vocația ideii de comunicare și solidaritate umană, e un prilej de meditație gravă cu privire la destinul spiritualității noastre în pragul sfîrșitului de Secol XX, de prospecțiune în viitorul care ne așteaptă ,care reclamă imperios prezența actului creator, integrarea lui în viață, îmbogățirea acesteia prin el, în sfîrșit, și nu în ultimul rînd un raport nou între termenii ecuației : creator-beneficiar, acesta din urmă ieșind din sfera receptării obiective, dacă nu chiar pasive, în favoarea participării deliberate la definirea zonei frumosului.

Teatrul trăiește astăzi un complex proces de integrare activă în viața societății, și este de observat, cu satisfacție, cît de pregnantă se face prezența spectatorului care cere cu exigență, cu informație și cu competență ca scena să vină în întîmpinarea tuturor transformărilor care marchează evoluția societății umane.

În lumea noastră socialistă, în România, teatrul este confruntat la această oră cu o unică șansă : aceea a unui public deosebit de receptiv, de bine pregătit ideologic, de înzestrat cu criterii sigure ale selectării valorilor și ale opțiunilor și poate că niciodată n-am fost martorii unui asemenea apetit teatral ca acela care se manifestă în stagiunea de față.

Dar, aflați în fața unui astfel de public, slujitorii Teatrului românesc se află, totodată, în fața unui examen sever și angajant, capabil, dacă este bine înțeles și bine exploatat, să determine o stare și un climat de creație remarcabile.

Dramaturgi, actori, regizori, scenografi se află în acest an teatral românesc contaminați de patima încurajatoare și solidară a marelui public și fericit inspirați de idealurile unei atît de tulburătoare efervescențe culturale cum este aceea produsă de a doua ediție a Festivalului Național **Cîntarea României.**

În spațiul scenei românești se petrece astăzi un proces de cristalizare responsabilă a repertoriului și profilului teatral și de o destul de bogată și de vie experiență personală mă îndreptățește să cred că trăim un moment deosebit de favorabil pentru destinul teatrului nostru.

Totul depinde de noi, de patima noastră, de credința noastră, de ambiția noastră, de mîndria noastră, de voința noastră de a lăsa în urma noastră argumentele unei activități de care niciodată, mai tîrziu, să nu trebuiască să roșim.

Sărbătorim, așadar, Ziua Mondială a Teatrului sub semnul plenar al unui program politic și ideologic clarvăzător, Programul Partidului Comunist Român căruia întreaga cultură românească — și deci și Teatrul — îi datorează cadrul fericit pentru a-și putea împlini cu cinste marea datorie de a sluji curajos, cinstit și convingător progresului moral și spiritual al umanității.

Dinu Săraru

Vin cocorii

Semănători !

Vin în mine cocori ! Cocori de din Miazăzi !
E primăvară ! Eu vin a clocoti
în soare, în cer albastru și în flori...
Omule al meu ! Ce frumos e în zori !

Semănători !

Semănați, în toți, sămînța cea bună
argintul de din vechea nouă lună
să crească grîul, să crească, să crească
pînă dincolo de bolta cerească.

Semănători !

Semănați iubire ! Cînt de albastre flori...
Vin în mine cocori. Frumoșii cocori.
Poarta revenirii rămîne soartă...
Umblăm în a lumii îndepărtată poartă.

Semănători !

Semănați Pîine ! Pîine ! Pîine ! Pîine !
S-avem suflet nou în ziua de Mîine !
Să avem, pretutindeni, Pace. Pace !
Să nu murim în țînuturi sărace.

Semănători !

Vin în mine cocori ! Cocori de din Miazăzi !
E primăvară ! Eu vin a clocoti
în soare, în cer albastru și în flori...
Omule al meu ! Ce frumos e în zori !

Ion Bănuță

INSTANTANEE

Poet de baltă

Deși cunoscător al adagiului horațian „Nil mirari", George Călinescu își dezvăluie în **Istoria literaturii române** stupefacția cu privire la deosebita prețuire pe care i-a acordat-o mediocrului stihuitor, un poet dintre cei mai mari :

„Cum s-a putut ca oricît de generosul Macedonski să exalte în cor de altfel cu mulți contimporani, pe ridiculul Carol Scrob, rămîne o taină descurajatoare a destinelor literare".

Printre acei contemporani, este suficient să-i amintesc pe Vasile Alecsandri și pe George Sion. Cel dintîi i-a trimis o scrisoare de recunoaștere, cu locul și data București, 4 novembre 1882, la volumul de **Poesii complecte,** apărute în anul următor la librarii-editori Ig. Haimann și Schönfeld, din București (în-16°, 350 pagini). Semnind cu toată considerația „al D-voastre servitor devotat V. Alecsandri", poetul își manifestă „plăcuta impresie" ce i-au făcut „acele poezii ușoare și elegante". Așadar complimentul nu era exagerat : poeziile „ușoare" ale lui Carol Scrob, poet sentimental, sortit răspîndirii prin concursul numeroșilor compozitori muzicali de romanțe, erau și „elegante", în sensul strict al corectitudinii și al fluenței metrice.

Oferindu-i o **Prefață,** George Sion îl situa în

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

Patria și cuvîntul poetic

În cartea sa „Patria și cuvîntul poetic" eseu „despre expresivitate și elocință" Voicu Bugariu reia dintr-o nouă perspectivă problematica unei mai vechi dezbateri privind raportul dintre poezie și opțiunea politică. Volumul este în același timp o lucrare teoretică cu solide fundamentări metodologice și o antologie comentată de lirică patriotică. Declarată ca „încercare de surprindere sincronică" a unor aspecte unificatoare, „cartea tinde spre definirea, prin disocieri și clarificări, a conceptului de poezie angajată în raport cu criterii sociologice și estetice". Volumul este implicit polemic, vizînd atitudinea — sagace diagnosticată în cele două variante ale sale — sacralizantă, care își are originea, în ultimă instanță, într-un anume snobism intelectual. Cartea este incitantă nu atît prin substratul ei polemic, cît prin readucerea în discuție a unei problematici actuale și complexe. Indiferent de perspectivă, sincronică sau diacronică, poezia patriotică, poezia politică și poezia militantă reprezintă, împreună, un fenomen definitor atît din punct de vedere social, cît și din punctul de vedere al istoriei literare. Fenomen definitor, ce nu contenește a se defini pe sine — și în acest proces eseul lui Voicu Bugariu este o lucrare de referință. Definirea fenomenului, a naturii sale, a ipostazelor, descoperirea unor tipuri de expresivitate, a unor serii și a unor nuanțe implică o viziune structuratoare și sintetică, bazată pe un profund spirit analitic. Cartea lui Voicu Bugariu este o întreprindere critică și teoretică originală și comprehensivă, construind o imagine esențială a fenomenului complex care este poezia patriotică. Ea realizează o situare în contextul literar și social, cu evidențierea condiției particulare. Fiecare tip de expresivitate este ilustrat prin selecții de versuri, iar capitolul **Poeți contemporani** este o veritabilă antologie comentată, interpretînd modalități poetice de expresie de la Mihai Beniuc la Ovidiu Genaru. Succesiunea profilurilor critice urmărind o anume dimensiune, comentariul pătrunzător, configurează o imagine semnificativă a liricii patriotice contemporane în ceea ce are mai valoros și mai expresiv.

Între problemele teoretice reluate de autor se numără și aceea a raportului dintre retorică și poezie, raport ca înregistrează, istoric, fluctuații. Voicu Bugariu atrage atenția asupra importanței, negate de critica „sacralizantă", a punctului de vedere retoric. În fapt, poezia și retorica nu exclud un raport de comutare : poezia poate deveni frecvent retorică prin deficit artistic și emoțional, după cum retorica poate — mai puțin frecvent, desigur — fi convertită în poezie, grație unei capacități lirice excepționale, unei autenticități a trăirii capabile de transfigurare. Raportul poezie-retorică este reductibil în ultimă instanță nu la un principiu teoretic, ci la o chestiune de vocație individuală, de înzestrare artistică. Aceasta cu atît mai mult, în cazul liricii patriotice, cu cît tema acesteia — generic vorbind — este capabilă de a rezona prin ea însăși. Discursul liric, în acest caz, implică celebrarea, deci patosul transfigurator, sintetizarea emblematică, deci stilizarea convertibilă în poezie, trăirea stării de fervoare — deci transfigurarea afectivă. Aici intervine prin asociere, problema poeziei de circumstanță. Nu atît atasarea prea strîmtă la eveniment, cum observă Voicu Bugariu, determină efemeritatea ei, cît aceeași condiție subiectivă :

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

Promoția fără critici

II

3. Ar fi greșit să se înțeleagă din cele de mai sus că „promoția fără critici" reprezintă un episod dramatic în proza contemporană. Mai întîi că reunirea scriitorilor amintiți sub emblemă comună e în sine o convenție, evident discutabilă. Apoi, prezența literară a acestor autori e destul de apăsată pentru ca eventuala nepotrivire dintre calitatea literaturii și modul receptării să fie pasageră. Firește, un strat de realitate nu lipsește convenției propuse. E vorba de realitatea acelor semne unificatoare, de poetică a romanului, dar și de realitatea, încă mai conturată, a diferențelor. Fără a încerca acum o descriere a tuturor individualităților epice integrabile promoției, să decupăm, totuși, cîteva imagini din tablou spre a sublinia într-un chip mai concret ipotezele anterioare.

Mircea Ciobanu, unul dintre cei mai originali prozatori de azi, e interesat începînd cu *Martorii* și continuînd cu *Cartea fiilor, Epistole, Tăietorul de lemne, Istorii* de relevarea sub unghi psihologic și moral a naturilor umane misterioase, de sondarea structurii nucleare a personalității. O întreagă psihologie a ideilor, cu precădere morale, dezvoltată într-o proză de atmosferă și într-o manieră stilistică personală ; univers epic închis, dominat de relații simbolice și de atitudini echivoce ; forță de persuasiune nu atît prin materia epică propriu-zisă cît prin scriitură. Spațiul, în sens geografic, și timpul, în sens istoric, sînt categorii indiferente acestei proze a cărei unică obsesie rămîne descifrarea și interpretarea surselor și resurselor ființei morale a omului. Singular prin aria problematică, prozatorul e singular și prin „viclenia" compozițională, discursul epic pendulînd înșelător între alegorie, ficțiune simplă și eseu.

Maria Luiza Cristescu, timpuriu profesionalizată în romancier, scrie o proză de comportament inspirată din medii familiale, observate, de regulă, sub unghi feminist, cu un accent special pe dominanta individual-afectivă (în *Dulce Brigitte, Nu uciderți femeile, Așteptare)* sau urmărind **relația** multiplă a comportamentului cu

Laurențiu Ulici

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Lucian Raicu: „Practica scrisului și experiența lecturii“

Critica lui Lucian Raicu nu și-a făcut loc ușor în rîndurile cititorilor de comentariu literar, profesionalizați sau neprofesionalizați, ba, dimpotrivă, după cum dificile, pline de chinuri și de întoarceri în sine îi par a fi gestația, montarea în subiect, „iritarea“ liminară, declanșatoare, absolut necesară continuării lucrului într-un regim asigurat, tot astfel ea a trebuit să aștepte, cu o răbdare nu resemnată, ci provocatoare, în ofensivă, momentul favorabil recunoașterii sale drept una din culmile actuale ale genului la noi. Spre cinstea lor, cu pătrunderea și forța anticipativă ce-i caracterizează, scriitorii au fost printre primii care au simțit valoarea, complexitatea, nucleul viu, iradiant al acestei critici, și nu în baza cine știe cărui procent buimăcitor de sentințe „juste“, aflate în cuprinsul ei, ce ar fi transformat-o automat într-un for infailibil (de altfel, cu neputință), nici „lingușiți“ de ademenitoare concesii și nici măcar seduși de vreo posibilă penetranță a formulelor-cheie, miraculoase traduceri de identități, cu o atît de răspîndită audiență în mijlocul unei părți din publicul cititor.

Foarte departe de siguranța liniștită și liniștitoare deopotrivă a comentariului care spune tot și dintr-odată, foarte departe de exactitatea lineară a dării de seamă memorabile, atît de plăcute auzului, memoriei și... istoriei literare, oferind cu parcimonie pasaje critice perfect izolabile, probante pentru un autor și, de aceea, greu de citat atunci cînd vrei să expui repede, schematic-definitor, critica lui Lucian Raicu este o critică trebuind într-adevăr a fi citită și nu decupată, citită în sine, în substanța și în afirmația ei profundă, în demonstrația mai puțin vizibilă sau chiar opacă pentru ochiul superficial. Ea se adresează cu precădere scriitorului sau cititorului avizat făcîndu-l pe acesta martor și participant, antrenîndu-l într-un demers care nu-i satisface nici o clipă comoditățile, așteptările tihnite, din contră, îl pune pe gînduri, îl mobilizează, îl așază într-un du-te-vino de impresii și supoziții, îi provoacă reacția promptă, fie de adeziune, fie de iritare, dar i-o provoacă negreșit, întocmai veritabilei creații. Scriitorul, scriitorul adevărat se înțelege, nu se va îndoi niciodată citindu-l pe Raicu că actul critic este esențial același cu actul de creație, că el presupune nu o modificare arbitrară a datelor operei, o „imixtiune“ superioară și grăbită în ceea ce a făcut creatorul, dar o participare, intensă, caldă, cordială, o participare „sfîșietoare“ (să nu ne ferim de cuvînt) fără de care nimic din ceea ce întreprindem nu capătă girul autenticității.

A vorbi în legătură cu critica profesată de Lucian Raicu despre inteligență, despre mobilitatea ideilor, despre forța argumentativă și celelalte atribute care compun ființa unui critic autentic ar însemna să rămînem la lucruri foarte importante, nici îndoială, însă lucruri reperabile la acel nivel intelectual care încă nu declară tot și, mai cu seamă, încă nu legitimează pînă la capăt și din interior un demers critic. Pentru că Lucian Raicu „trăiește“ în critică și trăiește în literatură, este înlăuntrul lor, în zonele cele mai fierbinți, în care se exprimă omenescul viu și inalterabil. Accentul de intensitate, de trăire, în accepția ei pură, deloc sofisticată, deloc „inspirată“, acest accent care îl face să se bucure și să sufere odată cu autorul comentat este propriu, intim și înalt propriu, criticii lui Lucian Raicu. A descoperi literatura în articulațiile ei extraordinar de omenești, în articulațiile și mai simple dar și mai complicate decît ni le închipuim îndeobște, în misterul ei generator dar și în terestritatea cu care ne cuprinde pe toți laolaltă și, în primul rînd, pe autorul ei, aceasta poate fi înscrisă drept deviza de inimă a criticului. A da respectul cuvenit misterului creativității, enigmaticei puteri de creație, pe cît de fragile, pe atît de energice, a da un respect cuvenit prin urmare, nici encomiastic, nici căzut în transă dar nici filistin totodată și a încerca să vezi de ce un lucru scris vorbește cu o voce și nu cu alta, cu un timbru al său propriu, inconfundabil, neforțînd răspunsurile ultime, cu un orgoliu suspect și suficient în egală măsură, iată cam între ce poli de afirmație se rotește critica lui Lucian Raicu. Și dacă există o ademenire pentru scriitor, o „captare“ în a-i da creditul său și a-l urmări, de altminteri cu toate riscurile ce reies dintr-o critică fundamental de bună-credință, acestea sînt legate de felul cum vorbește Raicu despre problema artistului, de felul, completamente aflat la antipodul frivolității, cum meditează asupra specificității energiei creatoare. E o înțelegere care nu vine în primul rînd din lecturi, din sedimentarea lor fertilă, deși vine indiscutabil și de aici, sau din principii rigide și insurmontabile, ci, dimpotrivă, dintr-un rar simț de a descifra efluviile umanului și de a avea un larg acces la realitatea cea mai grăitoare. Cu o înaltă părere despre menirea și ființa artistului, a creatorului, cu o meditație asupra valorilor artei și a originii scrisului ce îndepărtează de la sine, ca pe un păcat de moarte, „ispita de a trata într-un spirit de ușurință și platitudine problema artistului“, ispită, totuși, nu atît de ininteligibilă pe cît ni s-ar părea, criticul face, în același timp, tot ceea ce-i stă în putință pentru a observa în operă și în spatele operei un om, un om de un fel aparte desigur, dar un om viu, extraordinar de viu, de legat de concretul existenței și tocmai prin asta creator. În optica criticului „principiile“, gravele și serioasele principii sînt bune, ba uneori chiar foarte bune, însă nimic nu poate înlocui palparea a tot ceea ce constituie statutul imprescriptibil, unic, tulburător de unic, al ființei umane. Fără terestritatea „sănătoasă“, energică a vieții nici o transcendență nu-l poate crea pe autorul de capodopere.

Dincolo de programul afirmativ, care nu în rare cazuri poate rămîne și literă goală, dincolo deci de cerința de a expune opera și scrisul, în genere, unui examen de autenticitate printr-o critică, ea însăși „formă de viață“, puțini critici ca Lucian Raicu știu și au în același timp posibilitatea să convingă de umanitatea integrală care palpită într-o scriere, de contorsiunile profund omenești care o străbat, de ce și cum este acoperită această scriere printr-o veritabilă cheltuire existențială. Apelul neîntrerupt vreo clipă la experiența concretă, la sursele adevărului, la resursele afective secrete, la centrii autentici de iradiere a ființei, apel care diversifică în sine deopotrivă tonurile afectuoase, subiective, intim individuale ale cerințelor vieții, „umanizează“ într-un chip cu totul particular critica lui Lucian Raicu, și neîndoios că însăși deplasarea noastră spre operele care să ne lase imprimată în conștiințe convingerea despre organica lor „implicare“ în spațiile umane lucrează în favoarea ei, în favoarea straturilor de legitimitate interioară, cu drept de existență care o inspiră și pentru care optează hotărît. „Deschiderea“ spre toate aspectele lumii și intensitatea cu care e trăită viața în literatură și nu numai în literatură, ci și dincolo de ea reprezintă nucleul interpretativ în critica lui Lucian Raicu, nucleu ce strînge toate celelalte fire și propulsează opera pe o orbită care atinge în același timp planul de sus și planul de jos al existenței. Astfel despre Blaga: „Sensibilitatea «metafizică» are drept suport în lirica lui Lucian Blaga o extraordinară intuiție a lumii fizice, atașamentul exultant, dus pînă la limite aproape dureroase, față de **viață** sub toate formele ei, o copleșitoare percepție crudă a universului concret de **aici** și de **acum**. Gustul meditației cosmice țintind spre veșnicie și spre absolut se nutrește la el, încă de la început, din fascinația pe care o produce **clipa** de viață trăită ca atare, cu intensitatea unui fulger vital“.

Și încă aceste afirmații, nu o dată de aparență pardoxală avînd în vedere ceea ce s-a afirmat, în genere, pînă acum, ar putea fi bănuite de o fervoare chibzuită la rece dacă nu ar interveni în ele, cu un ce anume, însăși ființa criticului, mobilizată admirabil pe traiectele demersului său în care pompează un sînge cald și viu însuflețind opera, determinînd-o să trăiască încă o dată, înaintea noastră, cu înfățișarea ei cea mai umană, cu acel ceva pe care îl expune chiar viața pentru o privire largă și cuprinzătoare, cu plinurile și golurile ei, cu subversiunile și conversiunile pe care le suferă, cu rezistențele interioare deopotrivă ale lucrurilor și ale oamenilor. Existența operei se transformă într-o existență dramatică, de o complexitate nebănuită și totuși credibilă și înseși cuvintele folosite cel mai des de critic în analiza sa (ton, ritm, viteză) se bucură, ele însele, de un soi de personificare ce le scoate din limbajul critic obișnuit și le acordă **puteri** discreționare asupra mesajului adevărat, de cea mai curată autenticitate. Modul cum „explică“ Lucian Raicu o operă, mod trăind în hotarele bunului simț validat de înseși chipurile existenței, fervoarea extraordinară pe care o pune în demonstrarea (deși cuvîntul, aducînd aminte de niște mecanisme abstracte, rigide, nu-i prea la locul său) conflictelor și dedublărilor din care ea se naște, cu alte cuvinte în palparea existenței ei conflictuale, e greu imitabil. Auzul extrem de fin la creșterile, la depozitările lente, imperceptibile, ca și la surpările în egală măsură de imperceptibile din „viața“ unei creații imprimă criticii sale nu numai un aspect de intensă vivacitate, dar și conformația unei veritabile cutii de rezonanță. Atașamentul criticului față de plinurile existenței, ale existenței creatoare ca și ale existenței luate în sine, și nu o dată amîndouă triumfătoare în așa-zisele locuri comune, se exprimă nu numai prin afirmațiile nete, ci și prin subminarea, la fel de netă, a multora din atitudinile care impietează asupra organicității și autenticității lucrurilor, a acelora care creează „golurile“: de pildă, blazarea („Boala cea mai rea a spiritului nostru este, desigur, blazarea“), seriozitatea morocănoasă, invariabil gravă („dovadă sigură de nesinceritate sau de prostie“), morga, poza „inspirată“ etc.

De altfel, teama de „goluri“, de sterilitate, de devitalizare, de suspendare a resurselor afective ale vieții este organic întipărită în spiritul criticului și aspectul **plin** al criticii sale, înfățișarea ei, nu de puține ori debordantă, umplînd ca o lavă încinsă toate spațiile disponibile, răsucindu-se în sine, căutînd locul de trecere spre a se azvîrli o dată și încă o dată spre ceea ce a rămas neacoperit, neîncălzit, **furia** patetică, esențială cu care atacă în toate părțile, nemulțumirea cu care revine și reînnoadă lucrul început, deci toată această formă a unei vioiciuni și robusteți existențiale răsfrîngîndu-se în corespondențele vii ale concretului e urmarea unei comprimări, a unei rezistențe inițiale și depășite acum prin supapele expansiunii la realitate. Lucian Raicu își cunoaște defectele la fel de bine, chiar mai bine decît calitățile de conformație psihică și atunci cînd își mărturisește, într-un interviu, „spiritul cam sceptic, repede înclinat să vadă partea derizorie, zădărnicia lucrurilor etc.“, ne dă el însuși cheia pentru a vedea și măsura la juste proporții transformarea, deturnarea datelor structural negative, a celor predispuse blazării, prin forța dirijată a pasiunii: a pasiunii de carte. Dintr-o dată toată această căutare tenace a zonelor de exprimare plenară a vieții și atenția mărită, în continuă alertă, la manifestările tranșant implicate în existență capătă o altă, o nouă și intimă acoperire. Trăirea plină de patos a criticii și implicit a literaturii e o cale de formație umană și, printre temele din prima parte a cărții sale, dedicată „originii scrisului“, Lucian Raicu nu făcuse altceva decît să mediteze avizat, în profundă cunoștință de cauză, la avantajele și dezavantajele acestei căi, nici mai grea, dar nici mai ușoară decît altele.

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT

Romanul românesc actual

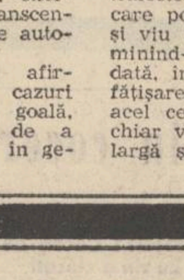

O carte bine scrisă, matură, bogată în idei, observații și sugestii este eseul lui Anton Cosma **Romanul românesc și problematica omului contemporan** („Dacia“, 1977). Cu toate că dezbatere teoretică în primul rînd, lucrarea poate fi socotită totdeodată și ca o prezentare critică a romanului românesc postbelic, văzut în principalii săi reprezentanți. Ideea lui Anton Cosma este că romanul românesc postbelic cucerește, în pas cu romanul contemporan de aiurea, „formele adecvării mai depline la realitatea omenească modernă și cele două tendințe fundamentale ale acesteia, tendința spre anonimatul care să nu însemne reificare, ci asumarea liberă a condiției umane de către individ, și acea spre omnilateralitate pe care o presupune dezvoltarea și împlinirea superioară a ființei omenești“.

Trecem peste privirea istorică din capitolul **Trei secole de roman românesc** cu observația că nu s-a scris acum trei sute de ani (în 1678!), nici un roman, chiar **Istoria ieroglifică** fiind din 1705, după care, pînă în vremea revoluției de la 1848, înregistrăm o pauză de aproape un secol și jumătate, romanul nostru modern neavînd deci o vechime mai mare de 120 de ani, din care ultimii treizeci de ani consumați după război. Aici autorul identifică două generații ale romanului, una care are în cap **Desculț** și **Moromeții** și alta reprezentată prin **Moromeții II, Ce mult te-am iubit, Îngerul a strigat, Vestibul, F, Animale bolnave** etc. Nu este vorba prin urmare de romancieri făcînd parte din generații diferite, ci de două vîrste ale romanului, una care începe în 1948 și alta care începe în 1962 la distanță de un deceniu și jumătate. În cea dintîi, Anton Cosma găsește o perspectivă sociologică integratoare (care asociază perspectiva socială și pe cea arhetipală asupra omului) în **Desculț** de Zaharia Stancu, un principiu clasicizant (omul, liber de istorie, își asumă condiția sa în calitate de stăpîn) în **Moromeții** de Marin Preda. Tendințele celei de a doua etape sînt definite în capitolul următor privind modul de cuprindere a umanului în roman. Omul omnilateral, pluridimensional, neunilateralizat, apare ca om social (instrument al unei necesități transindividuale) la **Alexandru Ivasiuc**, ca om subiectual (acțiune a subiectivității asupra personalității) la Nicolae Breban, ca om arhetipal (umanitate mitică crepusculară) la Fănuș Neagu, ca om obiectual (prezență, existență percepută acut) la Radu Petrescu, în fine ca om evenimențial („părticică obscură și lipsită de glorie a istoriei“) la Marin Preda (în **Delirul**) și la Eugen Barbu (în **Incognito**). La aceste cinci categorii ale umanului în roman se adaugă cinci tipuri: comunistul (Preda, Ivasiuc, Augustin Buzura), frustratul (Bujor Nedelcovici), absentul (Buzura), noul arivist (Virgil Duda) și sucitul (C. Țoiu).

În capitolul **Romanul, mitologie modernă** se descriu cîteva tipuri de romane și anume: cel în care se urmărește mărirea și decăderea unui mit, altfel spus romanul pămîntului (**Moromeții, Setea, Descoperirea familiei** și **Ultimul drum** de Ion Brad, **Niște țărani** de Dinu Săraru); romanul cu structuri sociologice de tipul A (individul atras de grupul social tinzînd să i se integreze), B (individul evoluînd sau involuînd în grupul sau clasa socială în care e introdus), C (cuplul), D (grupul social în ansamblu) cu exemple: A (**Marele singuratic**), B (**Catedrala** de Virgil Duda, **Crepuscul** de Radu Ciobanu), C (**Păsările**); romanul — mitologie a prezentului (Dumitru Radu Popescu), romanul utopic (**Intrusul**, romane de Science-fiction precum **Legendele țării lui Vam** de Vladimir Colin).

Alt capitol în care se analizează raporturile romanului cu istoria are trei subdiviziuni: imperativul prezentului (observat în romanele lui Romulus Guga), spiritul polemic (vizibil între altele în **Dihorul** lui Al. Papilian) și spre romanul politic (**Labirintul** de Fr. Păcurariu, **Caloianul** de I. Lăncrănjan etc.).

Ultimul capitol, **În căutarea realismului**, după o nouă precizare a conceptului de realism azi („realismul devine astfel mai puțin o modalitate de transpunere artistică a realului, cît o modalitate de abordare a lui“), descoperă drept caracteristică la romancierii noștri de azi concepția polifonică („năzuința lor de a comunica nu numai descriptiv, prin tipizare, ci și liric, prin atmosferă și simboluri, și filozofic, prin comentariul teoretic, dar mai ales prin deschiderea semantică“) reperabilă între alții la George Bălăiță (**Lumea în două zile**). Se încearcă o îmbogățire a procedeelor de adecvare a imaginii la realitate care toate sînt tehnici ale anonimizării personajului sau al sugerării omnilateralității lui“. Personajului relativizat, pus în circulație de **Patul lui Procust** de Camil Petrescu, romancierii de azi i-au adăugat modelul gidian al personajului în stare formativă și modelul noului roman francez în care personajul e o „ființă fără contururi, nedefinită, insesizabilă și nevăzută, un **eu anonim** care e în același timp și nimic“, după definiția eseistei Nathalie Sarraute (exemplul este, la această categorie, Mircea Ciobanu cu **Martorii**). Se constată în același timp în romanul actual o expansiune a barocului. Autorul delimitează barocul autentic identificat între rafinamentul expresiei și banalitatea conținutului (**Vînzătorul de memorii** de P. Jaleș). Baroce sînt după Anton Cosma, romanele lui G. Călinescu, **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru**, „prin compoziție și prin contrastele violente între decădere, putrefacție și puritate, căutare a idealului“. Cît despre idealul clasic, preconizat de același Călinescu, autorul îl vede cultivat de Laurențiu Fulga (în **Moartea lui Orfeu**), și Zaharia Stancu (în **Ce mult te-am iubit**). Anton Cosma pledează nu pentru o întoarcere spre clasicism ci pentru o înaintare spre el: „Idealul clasic acționează nu ca un model estetic exterior, ci ca o tendință interioară de a crea anonim, de a crea de pe poziția spirituală a unei categorii umane cît mai largi, de a-ți uita eul personal, în favoarea unui eu abstract, al poporului și al epocii sale“.

Ar exista șaptesprezece tipuri de romane în prezent: romanul social de tip tradițional (Preda, Brad, Al. Simion, Radu Ciobanu, Virgil Duda, Platon Pardău); romanul de analiză și rememorare (Ivasiuc, Buzura, Maria Luiza Cristescu, Paul Georgescu, Corneliu Ștefanache, Gr. Zanc); romanul eseu (Aurel Dragoș Munteanu, Ion Lăncrănjan); romanul baroc (Eugen Barbu, Georgeta Mircea Cancicov, Alice Botez, Ileana Vulpescu, Dana Dumitriu, Leonida Neamțu); romanul subiectual (Breban, Norman Manea); romanul poetic și parabolic (V. Rebreanu, Ion Lungu, Romulus Guga, Mircea Ciobanu); romanul destinului sau romanul mitologic (Stancu, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Laurențiu Fulga); romanul „educativ“ sau romanul formației (Constantin Cubleșan, M. C. Runcanu, Gabriela Adameșteanu); romanul psihanalitic și oniric (Mircea Cojocaru, Alexandru Deal); romanul narativ sau evenimențial (E. Barbu, H. Zincă, Th. Constantin, Tudor Popescu); romanul satiric (T. Mazilu, E. Seceleanu, Valentin Șerbu, Mircea Radu Iacoban, C. Buzinschi); romanul ironic (Al. Papilian, V. Duda, M. Sorescu, Breban); romanul liric (Vasile Băran, Nicolae Damian); romanul istoric (R. Theodoru, R. Ciobanu, M. Petrișor, V. Știrbu, C. Leu); romanul comportamental (Mihai Sin); antiromanul (Mircea Ciobanu). Deși discutabilă mai ales prin autorii aliniați, clasificarea dă o idee asupra bogăției formulelor românești experimentate în contemporaneitate. Lipsesc Mihail Sadoveanu, Ion Marin Sadoveanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, G. Călinescu, ale căror ultime romane aparțin nu mai puțin epocii noastre.

Al. Piru

viața cărților

Repere dostoievskiene

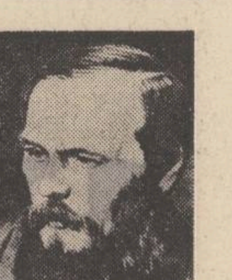

● Dispărut prematur, fără a-și fi putut da întreaga măsură, poate prea discret și fin pentru o anume „viață literară“ unde... vitalitatea este prima condiție a existenței, Dinu Pillat ne oferă postum acest studiu de literatură comparată *) care merită atenție. Autorul procedează cronologic printr-o atentă și insistentă despuiere de izvoare și reușește să fixeze marile etape ale recepției lui Dostoievski „în conștiința literară românească“: critici, scriitori, ideologi, jurnaliști literari. El pune în lumină trei faze: „descoperirea“ propriu-zisă (1881—1920), „înțelegerea“ (1920—1944) și „reconsiderarea“ (1944—1974). Prima referință este un necrolog, publicat la 20 februarie 1881, plin de considerații ideologice (ostile) care indică — pentru a spune astfel — calea comentariilor viitoare. Fapt constatat (și demonstrația lui Dinu Pillat este pe deplin convingătoare): recepția și asimilarea românească a lui Dostoievski este în primul rînd și în mod predominant ideologică: spiritul „creștin“, „ortodox“, apoi „existențialist“ și „tragic“ atrage și se impune cu precădere. Integrarea literară propriu-zisă este destul de tardivă. Ea aparține celei de a doua faze, fără a produce efecte foarte notabile și „influențe“ creatoare într-adevăr fecunde. Studiul scoate în evidență (și faptul este de reținut) lipsa de afinități, o anume rezistență și chiar opacitățile legate de interpretarea românească a scriitorului rus. Aceste obstacole sînt compensate în mod larg de apariția, dezvoltarea și intensa circulație a unui adevărat „clișeu“ critico-literar. Dostoievski face parte mai ales din sistemul de referințe al criticilor, ideologilor, eseiștilor epocii, aceștia adesea — ca și cum de multe ori — la remorca izvoarelor străine (în speță: Gide, Berdiaev, Chestov, Prager ș.a.), Dinu Pillat recoltează o mare cantitate de fișe care atestă difuziunea imaginii unui Dostoievski „profet“, „vizionar mistic“, „mesianic“ etc., imagine din cele mai simplificatoare, contra căreia se ridică, și pe bună dreptate, autorul postfeței, Alexandru Paleologu. Textul său echivalează în partea sa strictă de exegeză cu o adevărată punere la punct. Ne aflăm, în felul acesta, în fața unei duble analize comparatiste; a unui text, să-i spunem de „bază“, urmat de comentariul său plin de rectificări ce se dovedesc necesare.

Cartea are, de fapt, în felul acesta, doi „autori“ ce-și unesc eforturile într-o direcție convergentă. În „suplimentul de anchetă“ final asistăm la o adevărată execuție a tuturor „miturilor“ și clișeelor-tip care circulă despre Dostoievski în întreaga noastră critică. În aceste pagini, Alexandru Paleologu face din nou dovada calităților sale de spirit critic disociativ, bine orientat, dublat de un polemist de idei refulat. Criticul declară război, mai ales, următorului loc comun, pîinea unor cronicari literari: orice scriitor care descrie scene violente, cazuri patologice sau fenomene obsesionale devine prin definiție și în mod necesar „dostoievskian“ (p. 153). Vine la rînd **topos**-ul degradat al „**iraționalismului**“ și „**imaginea unui Dostoievski profetic și apocaliptic**“ (p. 158). Acestei definiții stereotipe, Alexandru Paleologu îi opune pe aceea a unui mare scriitor al situațiilor-limită, explorate lucid, a unei autentice conștiințe de **om de litere** (formula continuă pe a lui Ortega y Gasset), caracterizată prin „meserie“, prin vocația de „tehnician a romanului“ care a fost, după critic, mai presus de orice Dostoievski.

Critica de idei literare și comparată profită din plin de pe urma acestei duble anchete paralele: destul de uscată și inevitabil monotonă în partea sa inițială (D.P.), mult mai vie și polemică în postfața lucrării (A.P.) Cercetătorii români și străini sînt în felul acesta bine informați asupra „soartei“ lui Dostoievski în cultura română. Multe episoade au generat și continuă să provoace un anume comparatism empiric, **sauvage**, pe care Alexandru Paleologu îl rectifică pas cu pas: clivajul Occident — Rusia țaristă, romanul occidental — romanul rus, referința „obligatorie“ pentru orice literatură psihologică morbidă sau a „cazurilor de conștiință“. Pentru a nu mai aminti de comparațiile diletante și aventuroase între Dostoievski și Proust, Faulkner, Kafka, expresionismul german, ba chiar și... Baudelaire, căci jurnalismul literar suportă orice. Să subliniem în același timp (și cronologia are în acest caz însemnătatea sa) că relativ recenta descoperire și chiar o anume mică vogă românească a lui Dostoievski după anii '50, se datorește în mod esențial caracterului „radical non-conformist al operei sale“ (p. 150).

În sfîrșit, trebuie menționat și faptul că această publicație postumă reprezintă din partea lui Alexandru Paleologu un gest de fidelitate și de prietenie literară. Astfel de „cazuri“ nu sînt chiar foarte numeroase într-o anume „viață literară“.

Adrian Marino

***) Dinu Pillat: „Dostoievski și conștiința literară românească“. Eseu cu o prefață de Alexandru Paleologu, București, Editura „Cartea Românească“, 1976.**

Proze fantastice

● Foarte bine a fost caracterizată cea dintîi carte a lui Ștefan Pîrvu, **Chip de aproape**, drept o proză născută din „cuvinte fără poveste“. **Și în volumul recent apărut** *), limbajul elaborează proza mai mult decît întîmplările relatate. În **Valea lui Policarp**, cuvîntul plăsmuitor saturează pagina de imagini fantastice și reduce trama la ciorchini de viziuni insolite ce se hrănesc din „arătări“, mai mult sau mai puțin înspăimîntătoare ori paradisiace, amestecînd vise, închipuiri și povestiri ale unor închipuiri cu fragmente de un realism acut al observației. Acțiunea se retrage în vizual. Ochiul e invadat de o realitate impenetrabilă ori încă necunoscută. Pictează „văzutul“ și „nevăzutul“ **(Îndreptarea somnului)** în tablouri ce fascinează prin figurarea terifiantului și a hibridului, tălmăcind adversități și dorințe. Tot felul de călătorii imaginare construiesc schelăria acestei proze în care recunoaștem modelele romantismului vizionar, amestecate cu lecțiile prea vizibile ale prozei lui D. R. Popescu, Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu și Nicolae Velea. Semnificațiile sînt ascunse. Ceea ce se întîmplă contează mai puțin decît evantaiul percepțiilor deschis de întîmplări. În **Mersul pe cale** e descrisă o călătorie, apelîndu-se la ritul de trecere, cu mijloacele basmului și ale iconografiei fantastice. Decorul e enigmatic, baroc și rămîn multe taine și bizarerii în spatele lui: „...în mijlocul acelor pomi am zărit doi peri și între ei se sprijinea de porțile cerului (un cer violet) o scară, iar în vîrful scării stătea spînzurat un crocodil purtînd în fălcile-i lacome joardele unei vițe cu struguri copți...“ O portretistică hibridă, jumătate reală, jumătate insolită, incongruentă e adunată în **Inger gol pe bătătură**: vameșul Pamfil cu piciorul de lemn, Balamea și Dania, prințul Țebal, Certărețul, Prosperina, fiica Certărețului, Rilă gușatu, poreclit și Leleca, meisterul Maxe, Lia ș.a. Peisaje compozite, colaje de basm, roman negru și proză rurală naturalistă descumpănesc și încîntă pe cel ce caută în spatele lor semnificația. Mai concentrată, neliniștitoare, e **Secera somnului**, legenda în clarobscur a unui cuplu, Ana și Ilie, retrași cu turma lor în Valea Pîngerii, înghițită de un cataclism straniu. **Valea lui Policarp**, o proză a inițierilor și a penitențelor, ce cultivă tema catharsisului în cadru oriental, circumscrie o nouă galerie de chipuri ciudate, acompaniată de gesturi alegorice ori simbolice — în **Îndreptarea somnului**, partea cea mai realizată e invocarea și așteptarea mistuitoare a bărbatului, evocarea imaginii lui în secvențe ce amintesc de descîntec. Proza cu cele mai multe inserții de biografic, cu trimiteri directe la un timp istoric — Întovărășirea — e **Trecerea în amiază**. Observația realității domină în prima parte. De altfel, satul și psihologiile lui de adîncime definesc aici un spațiu epic pe care Ștefan Pîrvu e stăpîn. Persistă și acum aceeași tendință de ambiguizare și de ștergere a contururilor în care aflăm deopotrivă calitățile și neajunsurile prozei lui Ștefan Pîrvu. Parafrazînd caracterizarea primei cărți a autorului — „cuvinte fără poveste“ — am putea defini **Valea lui Policarp**, firește cu excepțiile ce confirmă regula, drept o proză a imaginarului, care-și cenzurează povestea.

Doina Uricariu

***) Ștefan Pîrvu: „Valea lui Policarp“, Editura „Albatros“, 1977.**

Poezia sentimentelor unanime

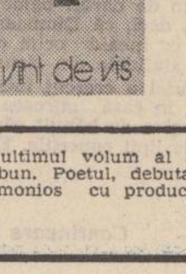

● **Vînt de vis** *) cronologicește ultimul volum al lui Ilarie Hinoveanu este și cel mai bun. Poetul, debutant acum aproape 20 de ani, e parcimonios cu producția proprie.

„Vînt de vis“ e un volum cu unitate izbitoare sub raport pur figurativ. Altfel, poetul și-a împărțit cartea într-o tricotomie, pe un criteriu conținutistic. Deși armonică în proporțiile ei metaforice și energetiste, poezia lui Ilarie Hinoveanu nu este monocordă ci, dimpotrivă, înclinată către totalitate. Nu întîmplător, în „Vînt de vis“, criticul va detecta felurite producții, inclasificabile sub un singur criteriu și care dau acea nuanță de energie compestră și de viziune caleidoscopică proprie poeziei lui Ilarie Hinoveanu. Întîia diviziune „Neam cioplit în piatră“ conține poezii de formulă învederat patriotică, deși fără acea monotonie metaforică, izbitoare la alții. Poetul este encomiastic și îmbătat de locurile sacre: vatra, lanul, fîntîna, rîul, Carpații. Toate acestea nu sînt expresii particulare ci spețe, simboluri pe care eroul liric le-a încărcat cu o chintesență. „Fîntîna“ e originea și lîngă „izvor“ și „rîu“ semnifică viața în ce are ea sempitern local. „Lanul“ e germinația, „vatra“ e însemnul stabilității românești și a cumpătării istorice a poporului nostru. Iată un „Drum“, cu sugestie eminesciană (în înlănțuirea vieților care se nasc unele din altele), îndărătul răsucirilor metaforice, baroce: „Redîndu-mi sufletul ei blînd / Fîntîna, drumului m-așterne / Și fiecare pas e-un gînd / Cedat luminilor eterne. / Aici, o troiță de oștean / sub care odihnesc eroii, / Liana verde ninsă, har, / La taina lor, de sita ploii“. Ilarie Hinoveanu cîntă sentimentele unanime „statornicia“, „sunetul înalt“, „crezul milenar“, rareori direct, întotdeauna imnic și cu o formalistică „obscură“ căci poetul e simbolic și leagă alegorii peste alegorii într-o laudă a fertilității și abundenței care sînt copiate de poemul însuși. Rar poet român de azi care să imagineze liric și abundent elementar atît de ușor ca Ilarie Hinoveanu.

Al doilea ciclu („Încredere“) cîntă, în aceleași geometrii complicate, un sentiment primăvaral, o evocare a vîrstei infantile, o elegie, un elogiu floral, în general producții inclasabile conținutistic. Sentimentul nu s-a modificat (energetic, rareori senin-elegiac) și nici formula estetică, vag asemănătoare cu Ion Vinea deși diferențele sînt mari. Eul liric e o acumulare de impresii, aproape stenografică, și din șirul senzorial, aproape sub dicteu, se naște o poezie involuntar ermetică: „Ferestre mari în suflet port, / În locul geamurilor-boare / Cocori din arcul unui port... / O, anotimpuri călătoare“. Principiul metaforic este învederat, nu tinde către claritate ci către lirica vizionară, întocmite din cîțiva termeni ireductibili care își preschimbă înfățișările prin alegorii, într-o multiplicare iluzorie.

Sub acest semn baroc, și de aceea singular, stă poezia lui Ilarie Hinoveanu, liric al efluviilor generice și al euforiilor cu substrat ardent.

Artur Silvestri

***) Ilarie Hinoveanu: „Vînt de vis“, Editura „Scrisul Românesc“, Craiova, 1977.**

Fantezie și rigoare

● Aproape ostentativ deosebit de autorii genului science-fiction care excelează în genere prin invenție aglomerată, Vladimir Colin surprinde de fiecare dată prin două trăsături care mi se par fundamentale: una ar fi echilibrul construcției, cealaltă ingeniozitatea nuanțelor. Ultima sa carte *) poate fi considerată „un prozopoem“ despre suferința oamenilor și căutările mai vagi sau mai certe de restabilire a punților cu viața. Căci în această lume care se măsoară la nivel planetar ceea ce s-a modificat structural în componența ei nu a produs mutațiile similare nici în planul sufletului sau conștiinței și nici în esența vieții cotidiene. Da, desigur, se circulă nu dintr-un oraș în altul ci dintr-o planetă în alta, acestea devenind un fel de regiuni de baștină cu trăsături specifice. Personajul de pe „Marte“ este un beligerant, asasin în speță programat, care nu-și mai suportă crimele, fata de pe Venus, o îndrăgostită care și-a pierdut iubirea și puterea ei de vrajă, iar pămînteanul, vai, un poet (neprogramat, ceea ce e foarte grav pentru sensibilitatea lui pentru că în această lume a tuturor posibilităților nu se poate consola de pierderea soției).

Acest ciudat triunghi este format din ființe care au traversat o criză de suflet (mai mult decît de conștiință), vulnerabilitatea lor de natură strict uman sentimentală îi transformă în niște „epave“. „Sanatoriul“ ce li se oferă nu este o pasivitate reconfortantă ci o experiență, experiența recîștigării a ceea ce au pierdut și această va fi aparent Babel-ul sau „planeta interzisă de obicei, singura planetă în care trecutul, în anumite condiții, poate deveni prezent și nu în amintire“. De fapt, nu planetă ci o cameră unde omului i se „sugerează“ experiențe tragice sau bucurii, călătorii instantanee în timp și spațiu. Iar realizatorul experiențelor, un savant ratat pentru că a devenit victima propriilor lui experiențe, un cinic viciat, gata să sacrifice pe oricine spectacolului „cosmospect“ înfrîngerii totale a omului chinuit. În fine, personajele își regăsesc echilibrul și ordinea inițială tot prin forța omului capabil să transforme imaginea iluzorie în realitate. De abia acum va exista Babel-ul, deci planetă accesibilă prin forța creativă a imaginației. Savantul avea să piară în momentul cînd secretul său va fi fost perceput.

Cartea construiește o alternare interesantă de planuri între fericirea și nefericirea omului. În fond, totul pendulează aici, indiferent prin cîte meandre planetare, între bucurie și durere. În toată această alegorie fastuoasă, a unui viitor ce poate fi crud prin însăși performanțele sale, admițînd, și de ce nu, că nu numai tehnicitatea poate fi programată ci și psihicul, omul se va împotrivi condiției de robot prin însăși condiția lui afectivă. Între psihism și afectiv granițele sînt cu siguranță de netrecut.

Compoziția este minuțios echilibrată și funcționează cu precizie de orologiu, iar meritul autorului este de a crea prin stil o întreagă libertate stărilor sufletești ale omului. De aici, suflul poematic al unor pagini care altfel ar fi devenit rigide. De aici și hiperbolizarea unui omenesc ce nu va putea fi niciodată soluție saturată de laborator ci va rămîne la infinit sondabil și totodată creativ. Oricît ar părea de ciudat, o asemenea literatură este constrînsă să-și respecte cu austeritate regula jocului. Cînd jocul permite culoare și nuanță în echilibru înseamnă că iscusința scriitorului e o certitudine.

Ioana Crețulescu

***) Vladimir Colin: „Babel“, Editura „Albatros“, 1978.**

Lirismul noilor simboluri

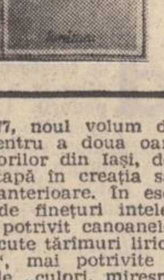

● Apărut la sfîrșitul anului 1977, noul volum de versuri al lui Nicolae Țatomir *), pentru a doua oară laureat al Premiului Asociației scriitorilor din Iași, deschide — după opinia mea — o nouă etapă în creația sa, previzibilă, de altfel, din volumele anterioare. În esență, e vorba, și aici, tot de o poezie de finețuri intelectuale, stilizată după modele clasice, dar potrivit canoanelor moderne de sugerare a unor necunoscute tărîmuri lirice, prin intermediul unor „simboluri noi“, mai potrivite pentru închegarea unei imagini insolite de „culori, miresme, ritmuri de pendul“. Țatomir consideră — ca și Mallarmé — că numai o asemenea poezie poate fi capabilă de a transmite peste ani „semnul, nu culoarea; avatarul / Miresmei, nu mireasma; [...] nu raza, ci pe Ra“ **(Computerul)**.

Sorbind cu nesațiu din filtrul nesecat al Visului, poetul se redescoperă în postura de „scafandrier al noilor stihii“, stăpînit de sentimentul rotirilor fragile: „Același nu mai sunt! Visez și cînt / Făptura-ntreagă cum mi-am pus-o piatră / De temelie, pentru-o nouă vatră / Mai trainică-a fragilului pămînt“ **(Cosmograme, VI)**. Dintr-o nouă perspectivă și c-o nouă mască, poetul afișează — la modul luciferic — despărțirea de vechile temple, populate de „făpturi bizare“, ale căror coloane de susținere s-au șubrezit sub „dalta tainei apocrife“. El redescoperă plin de uimire noi spații de lumină mai fecunde decît cele ce i-au fost familiare pînă acum: „Sunt mie însumi taină ce-și aude / Adîncul, ca triunghiul din Bermude. / Civilizații stranii zac în mine / Fecunde ca polenul din stamine“ **(Cosmograme, VIII)**. Stăpînit în această nouă ipostază de boala sublimă a infinitului, care-l mai torturase și la începuturi (în **Eternul spirit**), poetul se transformă într-o „boltă ce răsună / De pașii albi ai razelor de lună“ **(idem)**.

Țatomir redescoperă în poezie o pavăză chemată să-l apere împotriva detritusurilor morții, ale nimicniciei cosmice. Neputînd să fie „niciodată demolată“, poezia îi creează sentimentul reconfortant al unei miraculoase renașteri catarctice: „La fiecare rimă întineresc c-un vers“, mărturisește poetul „suferind de eternitate“, dar bucurîndu-se plenar „de vremelnicie“. Are orgoliul de a se crede contemporan cu prinții galaxiilor, cu „marii / Crononauți ce nu cunosc frontarii“, sperînd în redescoperirea — „în colorit acrylic“ — a operei sale de către Schliemannii epocilor viitoare. Lumea fără poezie i se pare lipsită de sens: „Ce tristă lume-n care Parthenonul / S-ar preschimba-ntr-un squar! Prea multe spații / Cu platitudini verzi, cu bănci comode!“ **(Făptura poeziei...)**. Este sugerată în aceste versuri opțiunea categorică pentru poezia modernă!

De pe promontoriul veacului XX, poetul adresează celui următor — „al douăzecișiunulea“ — „un memento / și-un ave de-a pururi“ **(Ave!)**. Secondat prin mahalalele galactice de mai vechiul maestru Villon, Nicolae Țatomir năzuiește prin **Cosmograme** la gloria poetului firelor de iarbă, lăsîndu-se ademenit și ademenindu-ne spre chemările unei mitologii astrale în care, într-un nou mister, se contopesc „veciile din om cu efemerul“ **(Mitologia cosmică începe...)**.

Simion Bărbulescu

***) Nicolae Țatomir: „Cosmograme“, Editura „Eminescu“, 1977.**

colocviile «Luceafărului»

În discuție:

BAROCUL CA TIP DE EXISTENȚĂ

de EDGAR PAPU

O carte clasică

Cartea profesorului Edgar Papu, **Barocul ca tip de existență**, (2 volume, 1977), apărută într-o colecție de mare tiraj, susceptibilă prin urmare de a ajunge în multe și variate miini, trezește de la început o reflecție optimistă : de puține ori cartea și-a găsit în asemenea fericit mod formatul, colecția și tirajul. Dacă editura **Minerva**, în cadrul colecției „Biblioteca pentru toți" de **Cultură generală**, voia să ofere publicului român o carte esențială despre baroc, ce putea face ? Să traducă **Studii asupra barocului** de Helmut Hatzfeld ? Se adresează specialiștilor în sens strict. Să traducă **Despre baroc** de Eugenio d'Ors sau **Renaștere și Baroc** de Wölfflin ? Esențiale la apariție, sînt astăzi depășite. Să se fi adresat unor lucrări excelente de popularizare, cum ar fi **Der grosse Welttheater** a lui Richard Alewyn (în mod curios, absentă din bibliografia lui Edgar Papu) ? Este prea literară și prea puțin riguroasă. Alegerea cea mai bună ar fi fost publicarea unei lucrări originale, care îmbină calitățile tuturor scrierilor amintite pînă acum, adăugîndu-le însă o dimensiune filosofică fundamentală care lipsea tuturor. Și am definit prin aceasta prezenta carte a lui Edgar Papu.

Între diferitele maniere de a studia stilul baroc, Edgar Papu a ales, poate, pe cea mai dificilă pentru că e cea mai completă : maniera filosofică. În cărțile sale, E. Papu s-a dovedit mereu mai degrabă un filosof al culturii decît un critic literar, însă aici plonjarea în filosofie nu mai lasă nici o îndoială : încercările socio-culturale sau lingvistice de a aborda barocul vor fi respinse de la început ca limitate (partea I, capitolele 1—2).

Dacă încercăm o definire a demersului critic din prezenta monografie, putem spune că ea reprezintă o **morfologie a barocului** completată de o scurtă istorie a apariției lui. Este aproape inutil să precizăm că partea referitoare la „morfologia barocului", parte cantitativ dominantă, ne apare drept cea mai captivantă și mai originală.

Aparent, principalele propoziții din lucrare ar fi fructul unui comentariu bibliografic superior : originea portugheză a stilului se demonstrează pornindu-se de la sugestia lui Eugenio d'Ors ; barocul și materia — de la monografii ale arhitecturii baroce, precum cea a lui Gaetano Gangi ; distincția între manierism și baroc — de la lucrările lui Hocke etc. Dar aceasta înseamnă o foarte superficială impresie ! Edgar Papu construiește o teorie absolut originală a barocului, teorie care datorează altora doar detalii, însă nimic în substanță. Definiția complexă întreprinsă în secțiunile I și III ale primului volum înseamnă o construcție perfectă, aproape paradoxală — dar care își extrage unitatea tocmai din simplitatea paradoxului.

În accepția lui Edgar Papu, barocul — forță componentă a istoriei culturii — se definește printr-o serie de trăsături obligatorii, capabile de întrunire majoritară doar în cîteva momente și puncte ale istoriei culturii : să menționăm legarea de spectacol, dimensiunea tragic-defensivă, cultul anumitor substanțe și materii, chemarea întunericului (cf. partea I din volumul întîi).

Catalogul complet al „trăsăturilor minimale" se găsește în părțile I, III și IV ale lucrării : dar dispunerea lor nu este întîmplătoare, deoarece operează și aici o viziune „integratoare" : categoriile distinse în partea I sînt superioare celor din partea III, iar cele din partea IV apar ca subiacente. Deși n-o mărturisește nicăieri, autorul a ales metoda deductivă.

Am pronunțat însă cuvîntul **paradox** : am făcut-o în sensul profund și anticipativ al termenului. Punctul de plecare și simbolul demonstrației rămîne un detaliu aparent insignifiant, un amănunt material, care luminează însă totul cu cea mai clară lumină : trebuie citite pasionantele demonstrații privitoare la **perlă** ca simbol și concentrare a barocului (vol. I, p. 66—90), privitoare la **spectacol** ca formă reprezentativă pentru arta barocă pentru a se vedea în ce măsură paradoxul de mare clasă cîștigă de la început adeziunea spirituală.

Această carte ce atacă o temă despre care s-au scris biblioteci întregi și care, în plus, constituie o temă „la modă", se afla — inițial — pîndită de riscul sufocării textului prin referințe. În studiul pe care îl întreprinde asupra barocului, autorul român are însă talentul **reducerii**, al extragerii nucleului. Dar reducerea nu va fi niciodată abuzivă, deoarece exegetul posedă arta desfășurării arborescente de fapte puse, toate, sub același semn. Bibliografia imensă rămîne bine ascunsă, purtătoare de cuvînt în paranteze.

Trebuie să spunem că bibliografia de specialitate filtrată de Edgar Papu are asemenea întinderi și semnificații, încît simpla ei defrișare și ordonare echivalează ca o descoperire de America.

Suflul care „topește bibliografia" rămîne cel mai puternic : tema aleasă atrage pe exeget în mod irezistibil. De puține ori aderența s-a dovedit atît de adîncă și de puține ori și-a făcut cineva profesie de credință, la noi, cu asemenea intensitate printr-o carte de specialitate. Fără a lărgi vreodată în mod abuziv accepția cuvîntului **baroc**, fără a include de dragul discuției materie străină, Edgar Papu găsește modalitatea de a face istoria **complexității** ca stare de spirit : fără a fi o apologie, monografia se transformă într-o explicitare a **complexității** crepusculare (una dintre sinteticele definiții ale barocului, diseminate cu zecile de-a lungul cărții, sună astfel : „Este exemplul tipic al crizei vitale, care se supracompensează prin defensiva strălucirii" — p. 87, vol. I).

Fără îndoială că eminentul hispanist și italienist care este profesorul Papu se află aici în largul său : mari spirite iberice (San Juan de la Cruz, Cervantes, Calderon) se învecinează, în demonstrații, cu anume dramaturg uitat din secolul al XVII-lea ; Bernini ține tovărășie cutărui arhitect sicilian, creator al unui altar din Palermo, sau unor clasați oratori religioși de proză înflorită. Nimic nu oprește, în avîntul său, acest spirit asociativ, pentru care Europa nu mai are frontiere iar scriitori de dimensiuni estetice deosebite sînt doar emanația aceleiași idei platonice !

Perspectiva istorică, plină de detalii cronologice — obligatorie în secțiunea II din primul volum — nu face niciodată abuz de explicații diacronice. Ea ne pare excelentă tocmai pentru faptul că arată cum variate condiții istorico-geografice pot produce aceleași rezultate în planul stilului. Originalitatea soluțiilor „papiene" (adjectivul se cere creat) în domeniul barocului poate fi urmărită în detaliu — iar rezultatele ar fi spectaculoase. Nu o putem face din lipsă de spațiu. Ne mulțumim doar să atragem atenția asupra unei soluții esențiale ; pornind de la o sugestie a lui Eugenio d'Ors, criticul român demonstrează convingător ideea că barocul s-a născut în Portugalia, termenul portughez **barroco** („scobitură", „volută") fiind prin relație cu metonimia ce a dus la numirea perlei — el însuși un argument. Demonstrația apare și mai elocventă dacă o privim prin prisma capitolelor următoare, în care perla devine simbol și explicație Foarte surprinși de o asemenea filiație ar fi portughezii înșiși : nici o lucrare esențială de istoria culturii portugheze n-a reținut această explicație. Originea locală (din manuelin) a barocului este perfect ignorată de portughezii care continuă să propună stilului o origine italiană secol XVI. Reticența unei mici culturi de a-și atribui o mare descoperire este, deci, universală !

Dar deducția Ors-Papu ni se pare corectă și îi putem aduce argumente suplimentare. Încă de la finele secolului XV, de exemplu, înainte de epoca marilor descoperiri și înainte de domnia lui Dom Manuel I, trecerea de la goticul flamboyant la un nou stil în Portugalia — fără faza de echilibru renascentist al liniilor — s-a făcut direct, am zice spontan. Exemplului Batalhei i se pot adăuga altele : portalul superb al mînăstirii **dos Lóios** (Convento dos Lóios) din Evora, (a doua jumătate a secolului al XV-lea), manuelin pur înainte de Manuel I, ne pare o probă decisivă.

O ultimă secțiune a cărții **Barocul ca tip de existență** se ocupă de eventualul baroc românesc. Este evident pentru oricine meritul acestui capitol : acela de a asambla elementele foarte disparate, din cele mai incredibile epoci, în jurul unei entități stilistice ce se poate revendica din baroc. O profunzime de inteligență și de imaginație demnă de admirat ! Se constată însă o vizibilă scădere a tonusului și — uneori — o înlocuire a demonstrației cu protocolul.

Am rămînea datori față de originalitatea profundă a lucrării dacă n-am sublinia un element esențial : Edgar Papu trece, și pe bună dreptate, drept cel mai autentic succesor al lui Tudor Vianu. Spiritul maestrului s-a transubstanțializat, dar s-a grefat pe un fond original puternic. Iar în limbajul critic, acest lucru ne pare cu desăvîrșire evident : rigoarea gîndirii îmbracă o haină de plasticitate aproape literară. În cultura noastră de specialitate, ar trebui să coborîm foarte adînc — dincolo de Ion Petrovici, la P. P. Negulescu — pentru a descoperi un talent similar în „povestirea" celor mai subtile probleme de estetică sau filozofie. Capacitatea de a reformula cultura apare aici drept excepțională.

Mihai Zamfir

Pre-baroc psihologic

Profesorul Edgar Papu ne-a oferit nu demult opul său cu privire la fenomenul Barocului. Rod a opt ani de lucru **Barocul ca tip de existență** (ed. „Minerva", 1977) ar putea avea pentru literele române sau neromâne destinul perlifer al scoicii, emblema la care prof. Papu comprimă esențialul culturii baroce. După criteriile valorice ale noastre studiul profesorului Papu s-ar rostui firesc lîngă cele ale lui d'Ors, Rousset, Sypher, Hatzfeld, Sarduy. Spre a neutraliza partea de scepticism din dictonul **habent sua fata libelli** vreo editură de la noi ar putea să traducă această carte pentru uzul străinătății.

Deși momentan amînăm din partea-ne discutarea în ansamblu a **Barocului ca tip de existență**, la pagina 271 a volumului secund e un paragraf care ne privește, onorîndu-ne și provocîndu-ne în același timp. Paragraful amintit, făcînd parte dintr-un capitol intitulat «Barocul lui Neagoe Basarab» sună ca atare : «Recent a mai apărut un eseu care privește din alt unghi poezia lui Neagoe Basarab. Noua vedere se datorește unui tînăr cercetător, Dan Arsenie (v. **Neagoe, poetul**, în **Luceafărul**, 39, 1975). Arsenie îl vede pe domnitorul muntean, în valența sa de poet, aparținînd unei bogate „arborescențe culturale". Ramurile acestei arborescențe se întind nu numai către trecut („dolce stilnoviștii"), ci și către viitor. Autorul eseului îi semnalează, sub ultimul aspect, pe Spenser și pe Donne, care vor trăi peste un veac și vor aparține barocului englez (totuși, fie zis, Spenser trăiește între 1552 și 1599 iar barocul spenserian nu e vădit — n.D.A.). Deși cuprinde unele observații de fină acuitate, expunerea lui Arsenie rămîne, totuși, în ansamblu, insuficient demonstrată. Regretăm, deci, a nu vedea explicat eventualul impact cu viitori poeți englezi ai barocului — cum nu-l vedem, de altfel, nici cu cei ai trecutului — ceea ce ne-ar fi relevat încă o coardă anticipatoare a **Învățăturilor**».

Pentru a vedea ce afirmații stau la baza spuselor profesorului Papu ne vom autocita : «...referențial, Neagoe aparține unei arborescențe culturale constituită și din Dante, Boccaccio sau Petrarca (adică „dolce stilnoviștii") și din Spenser sau Donne și din Epifanie Preaînțeleptul sau Rubliov și din picturile murale exterioare ale Moldovei etc.». Acestui evantai ilustru-onomastic îi urma o altă frază, cu conținut director față de ideile eseului în discuție : «Ceea ce îi ține coparticipanți la același arbore cultural este nu un axis valoric egal, ci ideatica neoplatonică». Profesorului Papu avem a-i replica printr-un **primo** : intercalarea lui Neagoe între numele distinse ale Europei era, pentru tema articolului de atunci — analiza unui text poetic neagoean —, funcțional secundară și necesarmente indemonstrabilă ; și printr-un **secundo** : o justificare minimă figura încă de atunci întrucît toți cei pomeniți erau reuniți de un suflu — neoplatonismul pentru occidentali și isihasmul pentru răsăriteni — ce coincid în datele lor generale.

Restul de răspuns vrem a fi adus acum și el îi va avea în vedere pe Neagoe, Donne și, uneori, pe Dante. Dintre toți autorii înșirați în eseul mai vechi termenul extrem față de Neagoe este poetul englez Donne, primul și cel mai mare din școala „metafizică" (denumire adjudecată de critica literară, deși găsită eronată de aceeași). Sfera comparabilității am circumscris-o prin **barocul psihologic**, dublet terminologic simetrizînd ideea de **baroc atitudinal** (formularea ne aparține) pre-gracianesc cercetată de Edgar Papu în vol. II al **Barocului ca tip de existență**, pag. 267—268, în virtutea motivelor **hombre secreto** și **discreción**. Pentru Neagoe corelarea cu Donne pare a fi extrem de profitabilă, dar, în cazul poetului englez sîntem nevoiți să procedăm la o einklammerung (punere între paranteze) a formalului, fapt care atrage după sine efecte aparent frustrante : sectorul poematic al lui Donne va intra parcimonios în tematica noastră și, deci, toată acea cronometrie intelectuală a silabelor cerînd ureche de ritmanalist și diapazonul muzicianului va rămîne mută ; ponderea majoră o vor avea unele pagini de proză reflexivă și omiletică. Cît despre Neagoe, atenția noastră se va centra pe acele pasaje care valorifică, spre a ne exprima în termeni de poetică horațiană **și** barocă, elementul **delectare** cu o notă mai sus decît elementul **prodesse**, deși e probabil ca segregarea respectivă să nu fi funcționat pe timpul lui Neagoe.

Temele socotite ca reprezentative în corelarea propusă sînt alese pe temeiul oferit nouă atît de cartea lui Papu, cît și de studiile asupra Barocului ale lui Helmut Hatzfeld (versiunea spaniolă **Estudios sobre el Barroco**, a treia ediție adăugită, Madrid, Gredos, 1973) precum și de cele ale lui Jean Rousset **(Literatura Barocului în Franța și Antologia)**.

Cu ajutorul temelor configurate vom încerca să trecem cu vederea secolul, continentul și Marea Minecii ce îi despart pe Neagoe și pe Donne.

I) Sistemul de imagini ale fragilului, volatilului, precarului, nedurabilului. Corespunzînd unor stări psihice care l-au emanat, acest sistem imagistic este concomitent reacție la împrejurări externe nefavorabile individului. Nu le mai numim întrucît atît pentru Muntenia lui Neagoe cît și pentru Anglia lui Donne datele se pot găsi în cartea profesorului Papu.

Dintre seriile de simboluri specific baroce prezentate de Rousset în **Antologie** foarte multe le utilizează și Neagoe cu conținuturi psihice corespondente : **apa, marea, valul, flacăra, focul, scînteia, frunza, vîntul, fumul, umbra, roua** etc. Iată cîteva exemplificări : slujitorul care își manifestă adeziunea față de un domnitor necunoscut «iaste ca omul cela ce să razimă pre **frunza** care plutește pre fața **apei**» (subl. n., **Învățăturile...**, ed. Minerva, 1970, pag. 337). Altădată, păstrînd dispoziția frazei anterior citate, Neagoe cumulează cuvinte triste peste cuvinte triste : «...**astăzi**, fetii miei, vă dăspărțiți de mine ca o **scîntee** cînd sae pre fața **apei**, în adîncurile cele întunecate și în **valurile** cele cumplite» (subl. n., op. cit., pag. 336). Tonalitatea saturniană («Amar ție, sufletul mieu, amar !») se extinde de la evocarea guvernămintelor din vechime : «... iar eu, încă am socotit că de la Adam pînă acum au fost mulți împărați și mulți domni, și multe feliuri de cărți s-au făcut și au scris și le-au pecetluit cu peceți iar apoi toate au trecut ca **roua** cea de dimineață». (subl. n., op. cit., pag. 325) pînă la propriul timp cînd magnificența și gloria «...**să risipiră** de la noi ca un **fum**, cînd îl lovește un **vînt** mare și cu o **ploaie** repede de care noi nu ne temeam». (subl. n., op. cit., pag. 342). Neagoe este un „istoriograf" melancolizat de deșertăciunile Ecleziastului.

Dan Arsenie

Continuare în numărul viitor

Ileana Balotă : „Dimitrie Cantemir"

Cazul Miron Costin

În excelentele „Orientări bibliografice" din **Istoria literaturii române**, George Ivașcu nota, în 1969, în dreptul lui Miron Costin : „nu are monografie". Azi are două : una documentată și incitantă a lui Dumitru Velciu, alta solemnă și didactică a lui Enache Puiu. Se adaugă o serie de comentarii pertinente vizînd detalii ale operei, ale Magdalenei Popescu, sau altele pornite dintr-o pană, deocamdată, nărăvașe a lui Mircea Scarlat ; capitole din cărți înnoitoare au pus pe umanist într-o nouă lumină. Așadar, în mai puțin de zece ani s-a umplut un gol și s-a deschis o bună perspectivă : „cronicarul" cu barbă albă despre care ne-au vorbit manualele școlare, ni se înfățișează ca un umanist și, mai mult, un scriitor baroc. Această recuperare este o parte din procesul de reînnoire a istoriografiei literare române, un proces care a fost favorizat de o mai bună cunoaștere a realităților economice, sociale și politice din trecutul nostru, precum și de voința de a trece dincolo de datele biografice și de anecdotica textului.

Discuția despre barocul lui Miron Costin își află un punct de pornire în sinteza lui George Ivașcu care a subliniat faptul că umanistul „aduce în istoriografia românească conștiința tragică, «angoasa» față de istorie a clasei feudale" și, totodată, o solidă familiarizare cu „atmosfera culturii occidentale", la acea dată barocă, cu precădere în mediul formației lui, la Bar. Autorul remarca, însă, că marele boier „a fost mistuit de o iubire de țară și de neam care l-a transfigurat", îndreptîndu-l spre un mod de exprimare ce aparține „vocației clasice" a civilizației noastre.

Aceste coordonate se regăsesc în subtila carte a Doinei Curticăpeanu : **Orizonturile vieții în literatura veche românească**, 1975, unde este subliniat cu justețe faptul că „la sfîrșitul veacului al XVII-lea, criteriul expresivității nu era numai valoarea intrinsecă a unui procedeu, ci și capacitatea sa de rezonanță clasică" (p. 27), datorită ponderei pe care o mai dețineau limbile clasice și retorica. „Personalitatea lui Costin ilustrează cele două tendințe integrante ale clasicismului : eroismul și înțelepciunea" (p. 52), conchide autoarea la capătul unei atente analize a poemului **Viața lumii**, al cărui final demonstrează că „viziunea tragică nu-i devastează într-atît convingerile, încît să nu mai poată afirma posibilitatea unei șanse" (ibidem). Atunci cînd descrie „arhipelagul baroc", Doina Curticăpeanu se referă la **Istoria ieroglifică** a lui Dimitrie Cantemir.

Un pas mai departe a făcut Dan Horia Mazilu în **Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea**, 1976, cînd a identificat în cultura română de la acea dată o stare de spirit, „o tensiune interioară ce poate primi calificativul de barocă, consonantă în datele ei fundamentale, cu contextul ideilor europene" (p. 233). În cazul lui Miron Costin, **Viața lumii**, cronica și poemul scrise în limba polonă, ca și discursurile se dovedesc a fi opere baroce. Afirmația ni se pare întemeiată, dacă ținem seama de faptul că umaniștii români s-au întors spre acea Antichitate care fusese reinterpretată în spirit modern ; în cultura noastră, barocul „a preluat și exercitat cîteva din cele mai importante funcții ale Renașterii" (p. 322). Mai puțin convingătoare ni se pare generalizarea lui Mazilu care subsumează barocului nu numai scrierile pornite din intenții artistice, dar și operele de edificare sau redactate după canoanele istoriei. Autorul preia cîteva constatări pertinente ale lui Eugen Negrici **(Narațiunea în cronicile lui Grigore Ureche și Miron Costin**, 1972) și pune un accent deosebit asupra faptului că meditația din **Viața lumii** se regăsește și în urzeala **Letopisețului** ; acceptînd, apoi, caracterizarea lui Dumitru Velciu — opera istorică a lui Costin este „un amplu poem elegiac al Moldovei" —, Mazilu ajunge la concluzia că întreaga operă a umanistului are un net caracter baroc (p. 281).

Cînd am recenzat monografia lui **Dumitru Velciu**, în 1974, am ridicat obiecția : dacă orice scriere care reflectă opinii și sentimente ale autorului trebuie înglobată în literatură, ce mai aparține istoriei ? Nararea ternă și uscată a evenimentelor care alungă orice încercare de persuasiune și de explicare a datelor ? Este istoria o știință care se află sub tutela erudiției cronologice ? Sau are ea datoria să descopere cauze, să reliefeze elementul semnificativ și să transmită experiență ? Dacă vom elimina meditația din opera istorică vom putea întreba cu Lucien Fevre „sărmană mireasă, ce ți-a mai rămas ? Nici măcar gîndirea. Nimic, decît pielea și oasele" **(Combats pour l'histoire).** Este evident că pentru umaniști, nu numai pentru Miron Costin, dar și pentru Stolnicul Constantin Cantacuzino și Dimitrie Cantemir, istoria s-a aliat cu retorica pentru a transmite certitudini. Dincolo de jocul între aparență / realitate, imuabil / instabil, existență / vis care a fost practicat în unele scrieri de acești cărturari, în alte scrieri, ghidate tot de retorică, expunerea a urmărit comunicarea unor principii imuabile a unor adevăruri de viață, formulate în termenii „știm și credem". În scrierile istorice tragismul este dominat de rațiune ; unele meditații prind dimensiuni baroce, dar înlănțuirea ideilor are un caracter clasic. Atunci cînd îți faci datoria de cărturar, cînd aperi „charta" neamului, rostești adevăruri și principii ; iar eu, afirmă clar Costin, „voi da seama de ale mele, cîte scriu".

În eseul **Barocul ca tip de existență**, recent apărut în „Biblioteca pentru toți", Edgar Papu descoperă în arta și scrisul român din secolele XVI-XVIII numeroase atitudini baroce. Multe din reflexiile autorului vor alimenta substanțial gîndirea istoricilor culturii noastre, precum cele privind spiritul „defensiv" al cărturarilor noștri — de fapt, o latură dintr-o cultură concentrată asupra principiilor, spre deosebire de culturile în expansiune —, dimensiunea tragică din unele scrieri, compararea Dragomirnei cu pictura lui El Greco și multe altele. Dar urmînd pe Eugenio d'Ors, de care inutil se desolidarizează, Edgar Papu întîlnește barocul peste tot, oriunde apare, indiferent de secol și loc, o manifestare care trădează acest „tip de existență" — la daci sau la Neagoe Basarab. Ca și Dan Horia Mazilu la care trimite frecvent, Edgar Papu riscă să piardă din vedere trăsături, unele dominante, care nu pot fi atribuite acestui stil sau acestei categorii.

Oricine a văzut în detaliu sau a vizitat „Santa Maria della Salute" din Veneția, „Karlskirche" din Viena sau catedrala „Sfîntul Nicolae" din Mala Strana, în Praga, știe ce este iluzia și spectacolul baroc ; toate monumentele sînt covîrșitoare, în exterior, și reci ca o scenă abandonată, în interior. Discursul public este considerat mai important ca discursul interior și deplasarea spre exterior („pe scena lumii", cum ne-am permis să sugerăm în **Eseu în istoria modelelor umane**, carte cunoscută profesorului Papu), a sporit rolul ostentației și al propagandei. Un nou raport s-a stabilit între valorile intelectuale și cele sentimentale, care au căutat să se elibereze (de unde și impresia de „atitudine emoțională" lăsată de baroc), sub impulsul unor noi cunoștințe despre lumea materială. Ce elemente similare descoperim în opera lui Neagoe ? O recomandare de a lua drept model uman acel „hombre secreto" ? Dar această recomandare apare în capitolul privitor la normele diplomatice care niciodată nu au pledat cauza sincerității naive și a declarațiilor inabile. În celelalte capitole, Neagoe Basarab vorbește despre principii care au pentru el o stabilitate incontestabilă și de aceea le proclamă. Se poate susține că elemente baroce apar la Curtea de Argeș, dacă barocul este o categorie, ca romantismul anticilor sau realismul medievalilor ; ca stil delimitat cronologic barocul nu este prezent în acest monument cu o bogată decorație orientală, insolit doar în ochii cuiva familiarizat numai cu arta occidentală.

Și în celălalt caz, al lui Miron Costin, autorul surprinde o trăsătură, „tragismul", și îi dă un caracter dominant. Or, așa cum barocul lui Neagoe nu e similar celui spaniol, pentru că nu e de loc, tot astfel Miron Costin nu poate fi considerat „un scriitor tipic al declinului și al destrămării", „una din marile fizionomii tragice ale literaturii noastre" (p. 292—293), decît dacă pierdem din vedere opera în ansamblul ei. Partea cea mai importantă a operei lui Miron Costin se înscrie într-o literatură cu o îndelungată existență în cultura noastră, cea istorică, și într-un moment de ecloziune intelectuală, a umanismului român. Dacă nu ținem seama de specificul literaturii noastre istorice și de „deplasarea" pe care au făcut-o umaniștii, nu vom putea distinge barocul de clasicism și vom continua să facem apel la criterii inspirate de manifestări externe, susținînd că în „veacurile XVII-XVIII categoriile artistice ale occidentului pe pămîntul nostru, s-au realizat și în forme mai hotărîte sau mai puternic conturate" (p. 285).

Deși excesivă în concluziile ei, cartea lui Edgar Papu ne dovedește că discutăm astăzi despre literatura „veche" în alți termeni ca acum 10—15 ani. O dovadă ne-o oferă și „colocviul" din revista „Transilvania", 10/1977 — **Literatura noastră veche, expresie integrală a unei epoci și a unui suflet**, cu inteligente analize și disocieri. Edgar Papu ne dă îndemnul să asociem mai sistematic și mai stăruitor analiza textelor cu interpretarea limbajului figurativ ; este, desigur, calea cea mai propice, după cum ne indică și grupajul despre baroc din revista **Synthesis** IV/1977, unde versul, piatra tombală, pictura sînt puse alături și vădesc certe prezențe baroce în cultura noastră.

Cazul lui Miron Costin rămîne, însă, instructiv, deoarece ne arată cum se barochizează integral o operă : sub impulsul fie a tendinței de a îngloba scrierile istorice în grupul „beletristică", deformînd structura culturii scrise din secolul XVII și lăsînd în umbră funcția retoricii ; fie a tendinței de a da barocului un sens acaparator, întrucît este prezent în lumea dacilor, în Renașterea engleză sau în culturile asiatice, în general. În măsura în care analiza va face apel la studiul pluridisciplinar, asociind arta cu literatura și va pătrunde în simbolurile, conceptele-cheie și imaginile dominante din fiecare cultură în parte, vom avea garanția că operele române nu vor fi confundate cu cele spaniole, concepția lui Neagoe cu instrucțiunile iezuiților, forma de universalitate acceptată de români cu ideea imperială și modelul de umanitate propus de cărturarii români cu cel elaborat la curțile din alte țări. Probabil că atunci vom putea defini cu siguranță tot ceea ce aparține barocului și ce nu, precizîndu-i rolul în cultura noastră. După ce a fost izgonit de critica filologică, barocul sare acum peste tot ca o vrabie în soare. La afirmația „mai sînt și alte barocuri", decît cel din secolul XVII, Victor Lucien Tapié recomanda răspunsul : „Se poate ! Dacă vă face plăcere, cu atît mai bine ! Dar îngăduiți să nu ne abatem de la studierea acestuia : de abia a fost schițată". **(Barocul**, traducerea noastră, 1969, p. 25).

În stadiul actual al cercetării, cred că se poate afirma că **literatura artistică a început să se afirme în perioada umanismului român**, în a doua jumătate a secolului XVII și la începutul secolului XVIII, atunci cînd a avut loc prima diversificare masivă a preocupărilor intelectuale din cultura noastră. Este ceea ce ne indică versurile lui Udriște Năsturel și ale lui Dosoftei, „stihurile la stemă". **Viața lumii**, discursurile și scrierile în polonă ale lui Miron Costin, meditații ale Stolnicului Constantin Cantacuzino și cu precădere **Istoria ieroglifică** și unele „portrete" din **Istoria imperiului otoman** ale lui Cantemir. **Această afirmare a literaturii artistice s-a făcut sub semnul barocului.**

Alexandru Duțu

cariatida

ioana diaconescu

Privirea

Lasă-mă singură,
Fugi, du-te dincolo,
Du-te în casa de peste drum
Și rămîi printre acei ce-ți sînt atît de dragi
Uite, a înghețat apa din jghiab
Și ninge ; mai bine
Să nu vorbim.
Singură vreau să privesc pe fereastră
Zbaterea cireșului în iarnă,
Să plîng de mila ramului înghețat.
Tu să nu fii,
Eu să stau cu fața la perete,
Două piroane, uite, văd două piroane
Și masa de fier
Ce-mi sfîrtecă privirea.

Cu ochiul liber

Frigul în osul mîinii mele stîngi,
Gura rănită și obrazul palid.
Vezi, acum vezi, abia acum
Și crezi ce nu credeai și vezi cu ochiul liber.
Nu mă mîngîie glasul nimănui.
Luciosul ochi și gura sfîntă spun adevărul
Și nu sînt decît prilej de-ntunecare.
Ești ?
Te-ai arătat
Și-i întunerec umbra ta.

Ușoară

Adormi pe umărul meu
Și spune pe nume acelei luciri nefirești
Și spune pe nume inserării acesteia
Și iartă-mă că te-am uitat.
Ochii tăi în somn își aduc aminte de mine.
Brațul tău îmi înconjură gîtul și
Ce ciudat acest fior al decapitării
Ce blînd fior de moarte, ce uitare !
Adormi pe umărul meu.
Ușoară să-ți fie
Răsuflarea
Și moartea
Ușoară
Pe umărul meu.

Poate fi

Ruxandrei

Ea se uită pe fereastră
Și spune : ce frumoasă !
Sînt eu ? De mine se miră ?
De te-ar ști ! — așa îmi spui tu.
El intră pe ușă — fratele
Și spune : ce frumoasă !
Abia pleacă, noi îl știm și uite
Cum trece și osînda noastră !
Valul, vîntul, zăpada, strălucirea,
Nu le vreau,
Doar gene de corb
Pe irișii albaștri
Vîslind către tot ce nu poate fi.

Fără margini

Luna pe care nu o doream,
Veșmîntul mîndru pe care nu-l doream,
Frumusețea pe care nu o doream,
Strălucirea pe care nu o doream,
Adorația pe care nu o doream,
Și golul, uriașul, pătimașul, golul,
Acela ce singur mă poate sorbi
În puterea lui
Cea fără de margini.

Uite cum

Uite cum
Secerat treci încă,
Treci pe lîngă mine,
Treci prin ochiul meu.
Uite palma mea străpunsă de sulițí,
Uite pieptul meu secerat de gloanțe,
Uite ochii mei sclipitori
Sub pleoape înfiorător de ostenite,
Uite lumini pe care
Nu le știam,
Pe care
Le știu acum
Cînd fug, fug, fug de acasă
Dintre cei patru calzi pereți
De nimeni știuți.

N-ar crede

Nimeni n-ar crede
Că ești încă viu
Ești mai viu decît ei,
Ești mai cald decît ei.
Albastrul înfiorător al ochilor nu a asfințit :
El lovește fruntea mea,
În creștetul capului mă lovește privirea ta,
Tăcerea ta
Mă amuțește,
Unde e glasul cu care vorbeam,
Unde e cîntecul, unde rîsul, unde
Unde mă ascund eu, eu, eu...

ştefan aug. doinaş

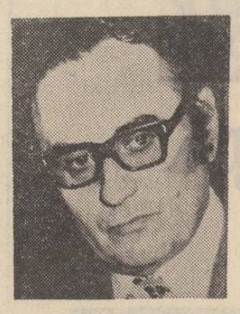

Exemplu

Ca ţăranul acela din Ardeal,
care, ajungind pe ţărmul mării
exact în clipa cînd
în larg
se-neca un centaur,
a rămas cu ochii în lacrimi
gîndindu-se
că şi lui i-ar plăcea
să moară aşa :

călare !

Lebăda cu două umbre

Umbra de lebădă, care desparte
trupul din aer şi trupul răsfrînt,
este o umbră urîtă de soarte :
jalnică umbră-ntre cer şi pămînt,
care — cînd moartea aşează de-o parte
trupul din aer şi trupul răsfrînt —
moare-ntre ele cu pene deşarte,
spinzură-n apă sub formă de pîntec.

Umbra de lebădă, care împarte
trupul din aer şi trupul răsfrînt,
este o umbră cu totul aparte :
singura umbră-ntre cer şi pămînt,
care — cînd moartea aşează de-o parte
trupul din aer şi trupul răsfrînt —
nu vrea să moară, plutind mai departe,
pilpîie-n aer sub formă de cîntec.

Achile şi broasca ţestoasă

În carapacea ta de abur tandru
tu faci abia un pas pe secol.
Însă
eu — cel cu aripi agere la glezne —
nu pot să te ajung : fărîmiţată
e suprafaţa lumii noastre : — între
un corp şi altul se deschid abisuri,
şi cad cu fiecare pas, şi calc pe
cadavre de cuvinte, şi mă caţăr,
m-agăţ de gesturi, ca de mărăcinii
dorinţei noastre-adînci. Dar niciodată
nu bîrui separabilul : distanţa
măsoară, poate, seceta iubirii.

Doar umbra prelungeşte, ca o nuntă,
barba de foc a singelui, căruntă...

Lui Hölderlin

Drum ist ein Jauchzen sein Wort.
„DER RHEIN"

Înapoi, spre izvor : din secundă — în oră, în an,
ca un Rin convertit spre granituri natale,
spre timpul dintîi, ţîşnitorul-a-toate,
luminiş în grosimea Fiinţei....

Oare-acesta e drumul Poetului ? Tu l-ai urmat.
Din explozia formelor sacre, păstrat-ai
doar zorii limbajului vechi, ca o lavă
corosiv-grăitoare de sine.

Nebunie fiind — sau un ochi confident în Destin !
Pipăind despuierea de Zei, se întoarce
un chiot, e Spiritul însuşi, în flăcări !
Ia enigma lehuză, Natura.

Un ritual de clasă

Nici o problemă : veşnicia îţi aparţine.

Ia-ţi doar medaliile de argint — pe pernă.
Nepoţii au şi probat costumul tău de mire
(le vine bine), străzile au fost pavate
în Re minor, — va fi un ritual de clasă.
Nu da atenţie discursurilor, o bucată
de timp ai să pozezi neras ; apoi, un vierme
titrat îţi va extrage milul din ureche.

Cît despre celelalte, vom schimba impresii
direct în chaldeiană : fără marţori, fără
jena de-a încurca vocalele şi regii...

horia bădescu

* * *

Căutîndu-ne !
Cu trupul acoperind
absenţa cuvîntului.
Dacă se poate rosti ceva
să uităm !
Ne vom întoarce,
ne vom întoarce cîndva
amintindu-ne
făptura vorbelor
nerostite.

* * *

Cade zăpada luminilor, iubito ;
ah, unde inima mi-am rătăcit-o ?

Cade lumina, îngheţînd, de sus ;
ce mi-ai şoptit, ce încă nu mi-ai spus ?

Cad păsările timpului prin ger ;
anii aceia n-am să ţi-i mai cer.

Cade eternitatea pe pămînt ;
tu nu mai eşti, eu însumi nu mai sînt.

Cade în sine însuşi universul ;
de ce-am pornit unde sfîrşeşte mersul ?

Truda

Iată trudesc aici,
pe globul acesta
plin de iubire şi ură,
pe pămîntul acesta plin de cuvinte
perechi. Trudesc aici
trăiesc cum s-ar spune
dar daţi-mi mîinile voastre
cuvinte-ale mele
ca unui orb !
Bate inima, bate !
Măsori cu sîngele viaţa,
măsori cu tîmplele anii
măsori cu iubire şi ură
pămîntul acoperit de cuvinte perechi.
Dacă ne naştem fără de grai
cum suge fiara

laptele cald ?
Iată trudesc pe globul acesta
trăiesc cum s-ar spune
dar daţi-mi mîinile voastre
ca unui orb !

Cîntec vechi

„O venit străinii
mi-o furat şi cinii
oile-o luatu
pe mini m-o legatu"

Dar ei veniră şi erau bătrîni
le spînzura vremea pe mîini ;

dar ei veniră de tăcere grei
şi norii se lăsau pe sinii mei ;

dar ei veniră de lumină goi
şi mi se frînse trupul sub altoi

şi ei plecară turmelor stăpîni
şi noaptea-mi bea a sîngelui fîntîni !

Fereastra aceea !
Ca o lumină
peste care apleci sufletul
întrebînd :
Se poate încă ?

3 proze de

alexandru papilian

la ora schimbului

Cînd o văzu ieşind pe uşa secţiei, inima începu să-i bată mai repede. O, ce frumoasă era, şi ce tînără, şi ce curată !

De cîte ori lucra după-amiaza, venea cu o jumătate de oră mai devreme, să o vadă la ieşire. Se simţea, de o lună şi jumătate, ca un băieţandru căruia acum îi dau tuleiele, el, Grigore Tuzlea, om de aproape 45 de ani, trecut prin multe, cu experienţa vieţii şi cu reputaţia rar întîlnită de holtei serios.

De cînd o văzuse însă *cu adevărat* pentru întîia oară, acum o lună şi jumătate, ceva se stricase în el, şi un soi de amintire nedeslusită, tristă, dar binefăcătoare, aducîndu-i parcă un val nou de sînge în inima lui obişnuită să bată normal, îi cuprinsese fiinţa dominîndu-l zi de zi, ceas de ceas. Uneori, senzaţia devenea supărătoare, dureroasă, ca acum cînd, văzînd-o, nu îndrăznea să se apropie de ea, deşi se cunoşteau destul de bine, doar lucrau în aceeaşi fabrică, se mai întîlniseră uneori şi pe nepusă-masă în secţie, prin curte, pe coridorul unde se aflau birourile administrative şi ale conducerii, ori prin şedinţe, ori cine ştie cum, cu totul întîmplător, prin oraş. Alte ori însă, mai cu seamă cînd Grigore se găsea singur cu sine însuşi, seara, înainte de a aprinde televizorul, imaginea ei — se numea Antoaneta Avram — îi apărea pe fundalul cerului verde-azuriu care se întuneca rămînînd totuşi luminos, şi-l făcea să stea ca prostit cu ochii aţintiţi în gol şi cu o figură care, cum se surprinsese el însuşi în oglindă, nu exprima nimic inteligent. În momentele acelea era fericit. Amintirea ei, sentimentul ocrotitor pe care îl încerca la gîndul că poate, într-o zi, o va ţine pe după umeri şi o va conduce spre un teatru ori un cinematograf, ori şi mai mult, poate, atunci cînd ea se va întinde, feminină, dulce, tandră, cu bunătate, cu iubire, să-l sărute încetişor pe obraz, toate acestea îi aduceau în sufletul lui — pe care îl ştia dacă nu anchilozat, durificat de întîmplările vieţii — un val de fericire şi de nelinişte tinerească, de îndemn spre visuri şi acte îndrăzneţe, de dorinţa de a zburda, şi anume de a zburda împreună cu ea, cu Antoaneta Avram. Fiindcă Antoaneta Avram nu era o fiinţă ca oricare alta. În afară de frumuseţea ei, recunoscută ca atare de multă lume, avea un *ce* care nu se arăta întotdeauna şi oricui, o tărîe a sufletului poate, îşi spunea Grigore Tuzlea, care, pentru cine ştie să citească în interiorul omului, trebuia să apară ca o flamă albastră, electrică, străbătînd fiinţa femeii; ca flacăra unui arzător cu oxiacetilenă.

Grigore ştia că Antoaneta e căsătorită, că are şi un băieţel de toată frumuseţea, brunet cu ochii albaştri şi cu o gropiţă în bărbie, un copil deştept şi perspicace. Dar asta nu însemna nimic. Grigore nu se gîndea la cine ştie ce. Nu îndrăznea să se gîndească la cine ştie ce, deşi nu o dată se mustrase pentru gîndurile prea puţin curate cu care se însoţea uneori în închipuirea lui imaginea frumoasă a tinerei femei. Ce fel de om eşti tu, se certa el singur atunci, ce fel de om eşti dacă nu înţelegi un lucru atît de simplu, mai limpede decît apa din pahar?! Ce fel de om eşti, şi ce vrei să faci ?

Continua însă să se ducă ori de cîte ori i se ivea prilejul, să o vadă. Îl bucura frumuseţea femeii. Îl bucura poate mai mult astfel, fără ca ea să ştie că el o urmărea. Gîndul că ea e într-adevăr aşa cum i se arăta, că nu exista nimic contrafăcut, nimic fals în imaginea cu care Antoaneta îi apărea în faţa ochilor, îi dădea încredere. De fapt, uneori îşi spunea singur că, de n-ar fi avut virsta aceasta tomnatecă, poate că — aşa cum se ştia el însuşi — s-ar fi bucurat la fel de exponatele dintr-un muzeu de minerale, ori de bijuteriile dintr-o vitrină, sau poate de fluturii închişi alături cu boabe de naftalină, în cutii mari, la muzeul de ştiinţe naturale. Îl bucura pur şi simplu frumuseţea. Doar că, flăcău bătrîn cum era, simţea acum nevoia — obişnuită, neobişnuită, cine ştie ? — de frumuseţe caldă.

violenţă cu suc de roşii

Alexandra pufni înciudată. Îşi îndreptă privirea înaintea ei, ţeapănă.

— Degeaba te superi, făcu el. Am dreptate.

— Numai în parte, numai în parte, spuse Alexandra repezit; nu se putea şti dacă din cauza avalanşei de gînduri sau din pricina supărării.

— Nu există parte în privinţa asta, rosti sentenţios Şerban. Violenţa e totală. N-ai cum s-o consideri doar în sau o parte. Nu vezi ? Toate filmele din ultima vreme sînt violente. Filmele de război, filmele poliţiste, filmele politice... Chiar şi filmele de dragoste...

— Tu-ţi închipui dragostea fără violenţă? spuse Alexandra. Dragostea însăşi nu e o violenţă totală ? Şi, în acelaşi timp, nu e dragostea doar o parte a ceva mai mare, mai profund şi mai lipsit de sentimentalisme ?

Şerban îşi îngădui o clipă de răgaz. Treceau prin faţa hotelului Ambasador. Restaurantul, luminat din belşug şi cald, îşi trimitea îmbierea prin ferestrele mari, acoperite nu întrutotul cu perdele albe şi draperii din catifea cafenie.

— Vorbim fără şir, sau fără ax, spuse Şerban în cele din urmă.

Într-o structură lipsită de sentimentalisme, violenţa îşi pierde importanţa sentimentală, rămînînd doar o formă, una dintre formele de existenţă a componentelor structurii respective — vroia el să spună. — Alexandra părea necăjită. Întotdeauna se întîmpla aşa cînd discutau în contradictoriu. Nu se ştie de ce, disputele izbucneau pe stradă, sau cînd erau în public, la teatru, în casa unor prieteni, în excursii, sau, ca acum, cînd ieşeau de la un film. Acasă, cînd erau singuri şi nu-i deranja nimeni — poate doar unul pe altul se mai stînjeneau —, astfel de schimburi de cuvinte nu-şi aveau locul. Nu puteau discuta. — Din păcate. — Deoarece ei îi plăceau discuţiile.

Şerban îşi strecură mîna sub braţul ei.

— De ce fără ax? întrebă Alexandra. Numai dacă nu vrem noi, discuţia nu are ax.

— Iar noi nu vrem, remarcă maliţios Şerban. Iaca, nu vrem.

Ajunseră acasă. Se dezbrăcară.

În timp ce mîncau aşezaţi în faţa măsuţei mici, confecţionată de Şerban din resturi de scînduri şi acoperită cu o bucată de muşama înflorată, Alexandra deschise din nou vorba.

— Poate că nu te-am înţeles bine, spuse ea. De ce nu accepţi violenţa ca element de bază al vieţii umane ?

— Pentru că nu vreau să mă duc la nici un război, răspunse el cu gura plină. Nu vreau să mă duc la nici un război — continuă Şerban după ce înghiţi —, nici să trebuiască să mă apăr de derbedei şi criminali, nici să trebuiască să te apăr, şi nici să lupt. Dacă tot m-ai întrebat serios, nu-mi place să lupt. În nici un fel.

Începuse să se supere. Cîtă vreme nu discutau, diferenţa dintre ei se topea în noianul de gesturi tandre sau numai atente cu care se înconjurau mîngîietor unul pe celălalt. Cum deschideau însă gura, lucrurile luau înfăţişare. Chiar şi mîngîierile se dovedeau înşelătoare. Sau deveneau *altfel* decît îşi închipuiau fiecare.

— Totuşi, nu poţi face abstracţie de violenţă, spuse Alexandra. Chiar dacă nu vrei un lucru, şi el există, e mai bine să-l iei în consideraţie şi să te adaptezi.

— Sigur, rosti el cu oarecare amărăciune. Să te adaptezi la violenţă...

— Dar stai puţin, îl întrerupse Alexandra. Prin raport cu violenţa veche, asta de acum e un fleac.

— Nu-nţeleg, spuse Şerban.

— Niciodată n-a fost atît de puţină violenţa în raport cu numărul oamenilor contemporani.

— Pe cuvîntul tău, o ironiză Şerban.

Alexandra se reculese o clipă.

— Cred că, şovăi ea, cred că în momentul cînd violenţa intră în manifestările artistice, ea îşi pierde caracterul singeros. Intrarea în conştiinţă înseamnă pieirea lucrurilor în fapt.

— Hm, făcu Şerban. Filozofii. Dar ia latura cealaltă în discuţie : dacă violenţa a devenit atît de mare încît e imposibil să nu-ţi intre în conştiinţă ? E imposibil să n-o asezi — chiar tu ai zis — la fundamentul vieţii umane !

— Exact.

Fu rîndul lui Şerban să tacă un moment pentru a reflecta.

— Şi atunci pe ce ne certăm ? făcu el.

Alexandra se ridică şi luă farfuriile pentru a le pune în chiuvetă, să le clătească.

— Lapte vrei ? spuse ea.

în redacţie

Aşa se deschide furtunos şi în încăpere năvăleşte Georgeta Holboiu, regizor de filme documentare. Hainele fluturară pe ea într-un fel romantic dar nu lipsit de eleganţă deşi sînt cam neîngrijite. E o femeie tiroidiană, vioaie, cu o figură ca de cal şi cu o călcătură de ostaş.

— Hai bonjur, spune ea tare. Am venit doar pentru-o clipă, că mă-njură Mitică. Mitică Pîrvu, operatorul.

E înconjurată imediat de cei care se află în redacţie. E simpatizată.

— Păi ce să zic, i se aude la un moment dat vocea. E bine, al dracului de bine. I-am zis, maestre, aveţi o voce de imbecil, da' e vocea maestrului. Şi ce spune ? ă, ce spune ? Cum să nu vă pun vocea, chiar aşa cum e? Ce film ar fi ăla fără vocea dumneavoastră? Nu vă daţi-seama că filmul ăsta e document ? Ce document ar fi ăla fără voce, ă ?

— Măi, Georgeto, tu eşti nebună, zău, să-i spui că-l filmezi pentru după cînd moare !... spune unul dintre redactori, unul mai plinuţ, cu cearcăne sub ochi.

— P-onoarea mea. Da ce !... Şi are o nevastă mişto, s-o rupi, auzi. Nu'ş de-unde-a cules-o. E tare moşu. Tinără...

— Şi el ?

— Naiba ştie....

— Dă-l dracului. Zi mai bine ce face fiică-ta, cînd naşte ? Băiat sau fată ? întreabă Mariana, o fiinţă aproape la fel de zăpăcită, iute, simpatizată ca şi Georgeta.

— Hai, mă, şi tu acum ! Ce, tu-ai ştiut ?

— Nu, da Tică vroia fată. Şi cînd colo...

— Păi, vezi ? Da un' să ştiu. Că e ca Kutuzov. Uite-aşa o burtă are.

— Şi ?

— Şi ce ! Că-mi pleacă şi-ăla micu...

Care ăla micu ?

— Ginere-miu, tu, ginerele. Că-mi pleacă şi-ăsta-n armată. Acum pe două'ş' doi.

— Auzi, da el ce vrea, băiat ?

— Lasă-mă, că numai de tras am avut cu el.

— Cum...

— Uite-aşa. Întîi că mi-a luat-o de nevastă... Tu, Vlăduţ, se întrerupe Georgeta, tu lucrezi ?

Cel chemat, un om de vreo patruzeci de ani, cu chelie şi cu un început de burtă, cu pielea albă şi degetele scurte, ridică ochii de pe hîrtii. E preocupat.

— Lucrează, mamă, lucrează, nu te deranja, nu ?

Ceilalţi izbucnesc în rîs. E nebună rău Georgeta asta.

— Întîi că mi-a luat-o de nevastă, reia Georgeta. Este ? După-aia, am făcut nunta. Şi — ca să nu-mi cadă fasonul, că sînt o doamnă, nu? — m-a costat şaptă'ş'pe mii. Că nu era s-o fac cu dar, nu ? Că el n-avea. E de undeva de la ţară. Abia s-a ţinut în facultate. Da bine c-a terminat-o şi p-aia. Şi uite că de şase luni l-au angajat ca operator secund, avea şi el o leafă, nu? Singura, că aia mică mai are un an pîn' la diplomă. Bine... Şi după nuntă, aia mică, nu, că să ne mutăm. Că ea nu vrea să stea cu noi. Şi

teatru t

O nouă dramă de Ion Băieşu

După divertismente înşelătoare ca „Preşul" şi „Comedie fără titlu", Ion Băieşu se prezintă în lumina tare a creaţiei tragice. Dar cum grotescul, parodia, automatismul verbal şi comportamentistic fisurează materia, densă altfel, a întîmplării sumbre pe care o traversează familia din recenta premieră de la „Nottara", intitulată arghezian, **Jocul**, (personajele au nume generice : Soţia, Soţul, Fiul, Fiica, Logodnicul, Fosta colegă, Vecina, Doctorul), autorul pare satisfăcut de ambiguitatea iscată odată cu intrarea în scenă, şi în casă, a unei persoane altruiste de gen feminin. Vecina este de fapt colportoarea de sens denaturat a dramei de familie.

Totul se arată, aşadar, construit cu o mare pricepere, şi surpriza rafinamentului este cu atît mai aleasă cu cît — scriind, la început, abia un act, sub titlul „Mama s-a îndrăgostit" — Băieşu a găsit rezolvări verosimile şi deloc simpliste ori conjuncturale fiecăruia dintre personaje, propunînd altele ce, de altminteri, erau implicate în relatare. Întreaga piesă dezvoltă un joc dublu : al aluziei adulterine caricaturizate chiar sub aparenţa unui interes obştesc (vecina este sindicalistă, dar şi posibilă înlocuitoare a soţiei) şi al durerii reale pricinuite copiilor şi soţului.

Revenind, mama curmă tot jocul acesta, pe de o parte, peiorativ, pe de alta îngăduitor cu suspiciunile. Reală şi totuşi simbolică, înoarcerea femeii produce un metodic şi infailibil examen de conştiinţă. Nu trebuie să minimalizăm formularea noastră. Abilă şi sinuoasă, încrîncenată şi totuşi tandră, nu lipsită de poezie şi nici de umor, prezenţa mamei e cu atît mai tulburătoare cu cît ea vine să ierte şi să înţeleagă totul, să lase casa şi copiii în bună stare morală. Infinită şi celestă, jubilaţia cu moartea. Există în piesă o sete de viaţă şi, cît de spiritualizată, ea transpare la mai toate personajele. Poate şi prin dualitatea, care este, în ultimă instanţă, a dicotomiei viaţă-moarte, lucrarea se aşează fericit în bătaia cosmosului arghezian.

Dar să nu întîrziem, deşi am face-o pe drept, asupra materiei dramatice care, oricît de substanţială, se citeşte totuşi după codurile vizuale, scenice. Regizorul George Rafael ne-a ajutat să nu ne grăbim cu presupusul în legătură cu situaţia femeii atinse de o boală necruţătoare. Pudoarea crează o lentoare, o crispare nu o dată apăsătoare. Ambianţa trimite, prin aluzia livrească — decorul e marcat de reproducerea alegoriei botticelliene „Primăvara" — la tema antică. **Primăvara** ia, în înfăţişarea Gildei Marinescu (Soţia), chipul melancolic, interiorizat, obosit al unei muribunde îndrăgostite de viaţă şi de oameni. Nevoia de adevăr a personajului tragic echivalează cu o împăcare.

Foarte bine a gîndit regizorul, desigur, cu riscul inevitabil al monotoniei, aducerea celorlalţi în bătaia de lumină a conştiinţei din clipa supremă. Aşa joacă, de pildă, Margareta Pogonat, cu o presimţire stranie, vagă însă. La fel, tînăra actriţă — căci nu numai puţina vreme care o mai desparte de absolvire pe încă studenta Mirela Gorea, capăt de afiş al noii serii „iateciste" ne dă dreptul să o numim astfel cu o sinceritate totală. Lîngă ea, Mircea Jida, în Logodnicul. Şi toţi ceilalţi.

Ioan Lazăr

film f

Firesc, despre tinereţe

Cu colaborarea scenaristului Constantin Stoiciu, regizorul Andrei Cătălin Băleanu reeditează în **E atît de aproape fericirea**, tema filmului său de debut — **Muntele ascuns** ; deşi mediul şi termenii acţiunii sînt altele, este vorba şi aici de tineri care „iau viaţa de la început", preferind să trăiască pe cont propriu, refuzînd o existenţă prefabricată pregătită de părinţi sau de oarecari binevoitori. Nu numai tema, dar şi maniera de a face film a lui Andrei Cătălin Băleanu este caracteristică regizorilor din ultima generaţie al căror efort colectiv se îndreaptă spre detronarea convenţiei în favoarea firescului, a gestului cotidian spre convertirea dramaticului în epic. **E atît de aproape fericirea** dovedeşte un evident cîştig de profesionalitate, personalitatea regizorului cristalizîndu-se în tonurile unui umor blînd, a unei ironii controlate cu generozitate.

Saltul din convenţie în cotidian, renunţarea la „teatral" şi la dramele „făcute" este, fără îndoială, un pas înainte pentru filmul nostru. „Viaţa este mai întîi frumoasă, şi apoi devine adevărată..." spune unul din personajele filmului — cuvinte care cuprind nu numai o părere despre viaţă, ci şi teza acestei maniere de a face film. Constantin Stoiciu, prezentă activă în viaţa noastră cinematografică din ultimii ani, îşi construieşte şi el scenariul preocupat mai mult de firescul personajelor şi situaţiilor pe care le creează, decît de formula morală pe care vrea să o comunice. Rezultatul ne dezvăluie însă, pe lîngă calităţile cîştigate astfel, şi limitele acestei teze estetice, căci diluarea conflictului de dragul „adevărului de viaţă" nu poate merge pînă la alterarea legilor „dramaticului" fără primejdia căderii în banal, într-o anume „superficialitate voioasă" în care preocuparea pentru gînduri şi sentimente anonime face ca filmul să-şi piardă uneori din interes, părînd a fi mai curînd indiscreţie amestec în viaţa particulară a unor oameni. Este foarte adevărat că viaţa unor oameni se consumă inexpresiv chiar în momentele sale cele mai importante, dar acest „adevăr de viaţă" nu este totuna cu adevărul artistic căci fără expresivitate, arta nu emoţionează, nu convinge... Cei doi eroi ai filmului **E atît de aproape fericirea** seamănă foarte mult cu alţi tineri din zilele noastre dar, dacă îi recunoaştem în trăsăturile lor particulare, în viaţa lor de fiecare zi, tribulaţiile lor sentimentale nu ne ajută să-i înţelegem mai bine.

Aceasta este poate şi cauza pentru care personajele din planul doi, de la care nu cerem indeobşte decît o prezentă firească, să fie şi cele mai realizate. O foarte bună echipă de actori tineri acoperă aceste roluri şi îi aminteşc în ordinea preferinţelor : Alexandru Georgescu, Constantin Diplan, Gheorghe Visu şi Rodica Negrea. Albert Kitzl, interpretul rolului principal, îşi defineşte precis personajul din punct de vedere actoricesc deşi, ca „erou", filmul nu-i oferă prilejul acestei definiri : Diana Lupescu însă, care ar fi putut să fie cheia întregului edificiu, mi s-a părut plăcută, avansînd foarte puţin din proprie iniţiativă pentru a clarifica brustele schimbări de atitudine ale eroinei.

E atît de aproape fericirea rămîne totuşi un film plăcut, tonic, iluminat interior de o sinceritate neprefăcută.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

„Lumea nouă"

Nu voi uita acest film. Mai întîi pentru lumina lui, blînda lumină care învăluie pămîntul şi apele filmului, cerul şi iarba, oamenii şi copacii, lumina fantastică, infinit de pură, lumina care izvorăşte, ninge şi se revarsă din toate părţile, lumina albă strălucitoare, lumina esenţială. Karl-Oscar, Khristine, Robert, Ulricha şi ceilalţi se mişcă, trăiesc, se bucură, plîng, iubesc şi mor în lumină ; ei alunecă, înoată şi se înalţă în lumină. Chipurile lor : faţa osoasă a lui Karl-Oscar (Max von Sydow), obrazul frumos, fără virstă al Khristinei (Liv Ulman), chipul lui Robert, sînt alcătuite din lumină ; cînd trec printre copaci, prin grîu, pe marginea riului sau în semiobscuritatea casei de bîrne ei împrăştie lumină, ca nişte astri cu lumină proprie. Nu voi uita acest film pentru puterea cu care ne face să simţim viteza fantastică a timpului, marea lui trecere, căile de nepătruns ale eternităţii. Simbolurile sînt simple : anotimpurile vin şi se duc, iarba, pădurea, apele înfloresc şi apoi se acoperă de zăpadă, anotimpurile se rotesc ameţitor, anotimpuri, zăpadă şi flori, anotimpuri zăpadă şi flori ; mişcarea urcă, descreşte şi se întoarce în nemişcare. Cum spuneam simbolurile sînt simple, e vorba de povestea unei familii de emigranţi care se luptă cu viaţa dar aripa necruţătoare a timpului şi a dificultăţilor de tot felul îi va înfringe. O morişcă uriaşă, lentă dar neiertătoare, se învîrte deasupra capetelor celor doi, Karl-Oscar şi Khristine, şi ei se sting încet înotînd în lumină. Nu voi uita acest film pentru delicata lui melancolie, pentru adînca lui tristeţe, pentru tulburătorul final care pecetluieşte destinul celor care s-au smuls din pămîntul patriei lor natale. Nu voi uita acest film pentru fiecare din secvenţele sale, toate memorabile : familia Nelsson cutreierînd Minessota în căutarea unor terenuri prielnice, securile tăind carnea albă a lemnului pentru prima oară, Khristine tăind cu cuţitul carnea rece a primului peşte prins în riul din apropiere, Karl-Oscar apăsînd coarnele plugului rudimentar în lumina străvezie a pădurii, Karl-Oscar în lanul de grîu, cosind, Karl-Oscar aducînd triumfător vaca cumpărată cu atîtea sacrificii, Khristine frămîntind pîine, Robert şi prietenul său curăţînd cartofi pe vasul care îi duce la Sf. Louis, Khristine spălîndu-şi copilul şi mîinile sale împrăştiind în jur stropi de aur, Karl-Oscar bătînd drumurile pădurii pînă la cel mai apropiat oraş în aşteptarea scrisorii din patrie, Khristine cumpărînd seminţe de flori, Karl-Oscar sădind mărul suedez, Robert şi prietenul său rătăcind în decorul halucinant al nisipurilor, Karl-Oscar — surprins de furtuna de zăpadă — despicînd vaca în două şi adăpostind copilul în pîntece — uluitoare, teribilă scenă, Khristina muscînd din mărul suedez pe patul de moarte, Karl-Oscar văzut prin fereastra luminată jeluind cosciugul Khristinei, Karl-Oscar bătrîn, traversînd curtea cu un braţ de lemne ş.a.m.d. Teribil de frumoase — imaginea filmului este remarcabilă — aceste secvenţe se topesc unele într-altele alcătuind o mişcătoare poveste, un poem despre viaţă şi moarte, despre iubire şi singurătate. O poveste simplă, un film excepţional, prin care se aude cu putere fantastică, timpul trecînd.

Mircea Florin Şandru

Frumusețea pe care numai o ființă vie, mai exact numai o femeia ți-o poate dărui. Adică Antoaneta.

— Ce faci, nea Tuzlea, îi auzi el vocea.

Femeia îi zîmbea.

— Bine mulțumesc. Da, tu ?

— Bine și io.

Se oprise în fața lui. Suridea cu toată figura. Părea bucuroasă să-l vadă.

— Lucrezi de după-amiază ? spuse Antoaneta.

— Ihi...

— Io abia săptămîna aiîantă o să fiu în schimb de după-amiază....

— Ce-ți face băiatul? se interesă Grigore.

— Bine. L-ai văzut? E mare acum. Să nu-l deochi.

— Și bărbatu ?

— Cu munca, ce să facă ? A fost bolnav. A făcut o ezemă dă la piramidoanele alea cu care umblă. Sau naiba știe. Da s-a vindecat. Acu e bine.

O clipă tăcură, apoi Antoaneta întrebă :

— Pă cine așteptați, nea Tuzlea ?

— Io ? N-aștept pă nimeni, răspunse el.

— Te-am mai văzut, surise ea șmechereste cu înțeles. Te-am mai văzut. Cine e ?

— Cine e ce ?

— Bine, nea..., conveni Antoaneta. Dacă nu vrei să zici, nu te obligă nimeni. Da mi-ar pare bine...

— Ce ?

— Să te văd adunat, răspunse femeia. Să te văd adunat. Nu se poate să rămîi mereu așa, singur...

— Ce? Să mă-nsor? Cine să mă ia? încercă el să glumească.

— Cum să nu te ia, nea Tuzlea ? Spune-mi mie numa care-i aia, și dacă n-oi face-o io să umble după mata cu limba scoasă !... Păi om ca matale, se mai găsește ?

— Ce vorbești ? spuse Tuzlea. Da de unde știi tu cum sînt io ?

— Da cine nu te știe ? replică femeia zîmbind cald. Toată lumea te știe.

Tuzlea renunță să răspundă la această afirmație a Antoanetei. Apoi, ca împins de un duh rău, spuse :

— Da dă ce nu mă iei tu ?

Zîmbea dinadins cu nerușinare, vrînd să dea întrebării înfățișarea unei glume — dar și...

Antoaneta îl privi puțin cercetătoare, fără să înceteze însă să zîmbească.

— Te-aș lua, nea Tuzlea, te-aș lua. Da n-am

DAN BĂNCILĂ :
Sticlă
(Din expoziția deschisă la Simeza)

avut noroc. M-am măritat înainte de-a te cunoaște pe matale.

— Și ce ? spuse el, continuindu-și jocul început. Și ce dacă ? Dacă vrei, vino cu mine...

Antoaneta încetă să zîmbească.

— Poate că ai dreptate, spuse ea. Poate că nu te cunoaște oamenii prea bine...

— Te-ai supărat, înțelese Grigore. Nu te supăra, măi fată. Nu te supăra. Am glumit și io... Și-s destul dă bătrîn ca să...

Privirea femeii se lumină din nou, liniștită.

— Da, zău, nea Tuzlea... rosti ea. Să știi că dacă te-ai hotărît... Spune-mi numa care-i aia, și io cu mîna mea ți-o dau dă nevastă. Nu există să-mi reziste.

— Te cred, surise Tuzlea.

— Ei, am plecat, spuse ea.

— La revedere, spuse Tuzlea.

Antoaneta se întoarse cu spatele și se îndepărtă cîțiva pași. Apoi, ca și cum și-ar fi amintit ceva, se întoarse și-i făcu semn să se apropie.

Doamne, ce frumoasă e, gîndi Grigore în timp ce se îndrepta către ea.

— Nea Tuzlea, spuse Antoaneta, aș vrea să te rog ceva.

— Spune, fată, spune.

— Auzi... — Antoaneta șovăi. Auzi... Știi ce te rog ? Să fii atent la cin' te uiți. Să nu-ți facă rău. Da nici mata să nu faci rău...

Tuzlea plecă privirea. Vorba ambiguă a femeii îl puse pe gînduri. Antoaneta, desigur, observase că el se ținea după ea... Și acum, cu îngăduință și milă — deocamdată cu îngăduință și milă — încerca să-l avertizeze... I se făcu rușine.

— Of, Doamne, făcu parcă fără legătură Antoaneta. Nu-i așa că-s frumoase anemonele astea?

Grigore Tuzlea privi către florile din micul spațiu verde amenajat și îngrijit, aflat în fața ferestrelor direcției. Și dintr-odată, simți nevoia să fugă. S-o părăsească pe Antoaneta în mijlocul drumului. Prea se băgase în sufletul lui, muierea dracului !

Ridică privirea cu intenția de a rosti ceva usturător. Ceva brutal. Ceva care să doară. — Ce frumoasă e, își spuse el, însă, muiat. Ce frumoasă ! Și-mi arată anemonele ! Anemonele astea frumoase și ele ! Ce frumos e, Doamne, că-mi arată anemonele !

Mormăi un salut și se îndepărtă. Intră în secție și apoi în vestiar. Se dezbrăcă și-și puse salopeta. Apoi se îndreptă spre raboteza la care, Mitu, schimbul lui, tocmai termina de făcut șanțul unui profil complicat. Mitu, ca și el, avea categoria a șaptea. Muncitori buni, amîndoi. Oameni cărora le plăcea să muncească pe lucruri complicate, fine, care cereau inteligență și măiestrie.

— Ce zici, spuse Mitu după ce se salutară. Ce zici d-ăsta ?

— Mișto, răspunse Tuzlea, luînd în mînă desenul cu cotele. Fiuuu... făcu el. Păi ăștia crede că șepingu-i vioară ?

— Și nu e ? făcu Mitu.

Apoi Mitu își strînse lucrurile și plecă, iar Tuzlea începu să se pregătească pentru ziua care, deși era după-amiază, abia începea.

— Un suc de roșii.

Alexandra deschise frigiderul și scoase o cutie. În timp ce ea spăla farfuriile. Șerban luă deschizătorul de conserve aflat la îndemînă, laolaltă cu tacîmurile, și făcu două găuri în tabla capacului. Apoi turnă conținutul în două pahare. Într-unul puse puțină sare și piper. Bău jumătate din acesta. Apoi jumătate din celălalt.

— Nu ne certăm, spuse Alexandra așezînd farfuriile pe uscătorul chiuvetei. Discutăm.

Se întoarse cu fața spre masă.

— Care-i cu piper ? făcu ea.

Șerban îi întinse paharul. Alexandra bău.

— Mi se pare mai înțelept, rosti ea după aceea, să caut să găsesc amănuntele sau esențele care pot face dintr-un lucru inevitabil ceva frumos.

Puse paharul pe masă și întinse mîna după celălalt.

— Iar mie mi se pare caracteristic că-mi spui toate astea în bucătărie în timp ce bei suc de roșii.

Alexandra pufni în ris. Se șterse la gură și se aplecă asupra lui. Îl sărută în creștet. Apoi bău.

Trecură în cameră. Lampa cu picior dădea o lumină plăcută, portocaliu-gălbuie, învăluitoare.

— Azi mă duc eu prima la duș, spuse Alexandra.

În timp ce se spăla, se întrebă ce-o fi făcînd el acum. Îl vedea stînd în fotoliu și privind liniștit în jur. Sau poate că răsfoia o carte. Sau vreun număr vechi de ziar, găsit în apropiere. Ori poate că privea pe fereastră...

Șerban fu plăcut surprins de apariția ei. Alexandra își pusese cămașa de noapte din pînză topită, străvezie și ușoară. Se pieptănase. Părul îi cădea ispititor pe umeri. Era ceea ce-și dorise. Ceea ce-și dorea acum !

Îi surise și intră în baie. — Cînd ieși, o găsi îmbrăcată ca de munte, cu costumul de ski peste care — Dumnezeu știe cum — își trăsese o rochie de seară complicat compusă. Figura îi era fardată din gros. Părul și-l ridicase în creștetul capului într-o pieptănătură savantă plină de ace și agrafe. În picioare își trăsese bocancii, cu toate șireturile înnodate. Stătea în fotoliu și privea fără nici o expresie. — De altminteri, ce expresie ar mai fi putut avea sub fardurile acelea ?

Șerban încremeni în prag.

— Dacă mă vrei, spuse ea cu un tremur de enervare sau de ris în voce, dacă mă vrei, trebuie să lupți. Mi-am pus platoșa. Trebuie să respecți legea firii : să mă violentezi.

El o privi din ce în ce mai puțin uimit. Se simțea stăpîn pe situație.

Ca și cum n-ar fi auzit-o, se apropie de pat și scoase din lada studioului cearceaful, plapoma și pernele. Le așternu. Apoi se întinse și el acoperindu-se și așteptînd. În tot acest timp șuiera printre dinți, ostentativ și amuzat, o frîntură de melodie. Își puse o mînă sub cap și își ațintì privirea în tavan. Continua să șuiere.

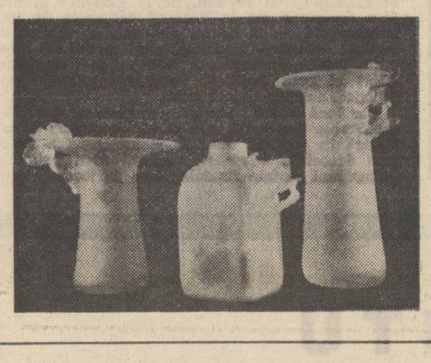

— Asta-i escrocherie, spuse ea în cele din urmă. E violență rafinată. E supra-violență.

— Aștept să-mi cazi la picioare, spuse el.

Alexandra se ridică repezit. Părea că se simte insultată. Șerban încetă să fluiere. Alexandra tropăi patru pași hotărîți și grei. — Din pricina bocancilor? — Și a deciziei, își spuse el. Femeia ajunse lîngă pat. Se aplecă. Își puse mîinile pe umerii lui, țintuindu-l în pernă.

— Mă, rosti ea aproape cu răutate în glas, mă, oi fi eu a ta. Dar și tu ești al meu cu totul. Auzi, mă ?

Șerban o trase spre el și o îmbrățișă. Stătură astfel cîteva secunde.

— Cum naiba să scot toate astea de pe tine, fără să rup rochia ? îi mormăi el în ureche.

— Rupe-o, suspină ea.

— Sigur... Și după-aia o să-mi spui că sînt violent... Că azvîrl banii... Nebun și violent...

Alexandra se strînse în el. Îl sărută pe gît. Apoi se ridică și se duse la baie să se dezbrace să se demachieze, să se curețe. În urma ei rămase un vag miros de fard și haină neaerisită.

Cînd se întoarse, era la fel ca înainte. În cămașa de noapte cea ușoară din pînză topită, străvezie, cu părul pieptănat și periat căzîndu-i, curat și greu-ușor, pe umeri.

Simțeau însă amîndoi că între ei se strecurase stingheritor ceva indefinit care îi despărțea, îi ținea la distanță unul de celălalt.

Alexandra fu apoi tandră și calină. Se alintă. Îl dezmierdă. Îl aprinse. Ceru să fie mîngîiată. Îl mîngîie și ea. Deveniră drăgăstoși. Reușiră să alunge fiorul de înstrăinare care pusese stăpînire pe ei.

Înainte de culcare, mai băură un suc de roșii preparat după aceeași rețetă.

— Nu știu cum, spuse el privind paharul cu lichid cărămiziu, mă simt ca pe o pojghiță subțire de gheață. Dacă se rupe ?

Își ridică ochii spre ea.

Alexandra îi zîmbea încurajator. Și cu oarecare indiferență. — Părea sigură pe sine.

e mai bine așa. Că ce, să nu mai putem respira unul de altul ?

— Păi nu era destul de mare casa aia ? Că puteai să-ntorci mașina-n ea.

— Așa era. Da cu al meu, că nu poa' să se miște... Să vezi cum am tăiat ușile-aici, în bloc, să-ncapă cărucîorul.

— Un' te-ai mutat ?

— Noi în blocul de la Perla, ei în Floreasca. Fiecare-n cîte două camere.

— Cum, mă și-ați lăsat voi casa aia pentru două de două, și la bloc ?

— Am lăsat-o, ce să facem ?! Bun, mi-a luat-o de nevastă, i-am făcut nuntă, i-am dat cîte cele. Numai televizorul nu l-am dat. Că al meu ce să facă toată ziua, se uită și el la televizor, nu ? Da nu vine, cînd a intrat ăla-n leafă, aia mică și-mi zice : mamă, mămicuță, știi cît e prima rată la un televizor? Șase sute, zice... Le-am dat opt, că mai era nu știu ce.

— Lasă tu astea, și zi cum e cu fata, intervine din nou Mariana.

— Păi cum să fie, uite-așa o burtă are. Că-ăla micu, de, ca la țară. La nouă luni, țac-pac copilu, nu ? Că i-am și zis ei, bine, mamă, fata mamii, nu puteai și tu să te ferești ? Ce să mă feresc, mamă, zice.

Redacția se zguduie de risul tuturor. E nemaipomenită Georgeta asta !

— Și-așa că acum am rămas cu o mie șapte sute de lei rată la C.A.R., pînă la anu, plus două sute și ceva televizorul, cu două chirii, și mai face și asta un copil.

— Dacă n-or fi doi.

— Pușchea ! Că mi-a zis doctoru și chestia asta. E-n stare ! Așa că nu mai am altceva de făcut decît să rid. Merg pe stradă, și cînd văd un copil, rid. Dacă o să mă vedeți, să știți... A, bine că te văd ! — se adresează Georgeta unui bărbat înalt și slab, adus de spate, care tocmai intră pe ușă. Dorule ! Numai de la tine mi se trage. Că tu ești fitilistu număru unu. Că tu taci. Și cu oamenii care tac, nu știu să mă port. Cu-ăia care vorbesc, urlă, înjură, cu ăia știu. Da cu tine... Numai de la tine mi se trag observațiile astea pe decupaj, nu ? Zi că nu, fiți-ar stilu-al dracului, că mă puseși să muncesc de să-mi iasă ochii.

— Nu ți-am spus eu toate astea ? zice Doru clipind șmechereste din ochi.

— Cînd mi le-ai spus ?

— Înainte, pe scenariu. Nu ți-am spus ce tre' să fie-n decupaj ?

— Mi-ai zis tu asta ? Neseriosule. Ia lecitină, că face bine la scoarță. Ce-ai uitat că nu m-ai văzut de două luni ? Da oricum, acum e bine. Am făcut toate alea.

Se uită la ceas.

— Aoleu, să vezi ce mă-njură ciinele-ăla. Că-i ca un ciine. Mitică. Parol. Tre' să plec. V-am pu pe toți. Inclusiv p-ăia mai slabi de fire. Hai, pa și orvoar.

Și iese ca o vijelie.

— Biata Geta, comentează unul. Cum o fi putînd să rîdă în situația ei.

—Și tu acum, sare Mariana ce-ai vrea să facă ? Nu-i mai bine dacă rîde ? Dorule, se întoarce Mariana spre bărbatul înalt și slab, șeful departamentului, să-i mai dăm ceva de lucru fetii, să mai cîștige și ea un ban... Hai mă, că n-o fi foc.

— Să vedem, spune Doru, poate niște publicități.

— Hai, mă, face Mariana, publicități ! Ca să aibă de autobuz ?

Doru ridică din umeri.

— Mai vedem. Că-mi sar ăilalți în cap.

Vlăduț, pînă atunci complet absorbit de lucrul lui, ridică ochii. Are o privire tulbure, concentrată; caută pe cineva din ochi.

— Unde-i Geta, întreabă el, a plecat ? Vroiam s-o-ntreb ce-i mai face fata. Cînd naște ?

Geamurile se zguduie de hohotele de ris ale tuturor.

marius robescu

Înflorind

Patima care te silea să-ți întinzi brațul
doar ca să-l reteze într-o clipită
s-a rupt ca un zmeu de hîrtie
gol e acum cuibul ei zvîrcolit

cu mihnire asculți versul ce vibrează
ca o suliță lungă înfiptă în țintă
s-a tras linia de adunare s-a făcut plata –
iată înflorind destinul cînd chinul a amorțit.

Ploaia

Cîteva picături de ploaie
făcînd ecou profund
darabana
pe suprafața încordată a meningelui

(întîmplarea cu un cuțit știrb
ne vindecă de iluzii
cum se curăță
peștii de solzi)

o pietricică azvîrlită în geam
cu abilitate băiețească printre crenele
pauză – tăcere –
și din nou o pietricică azvîrlită în geam

(a fost trezită brusc
o clipă de demult
la umbra căreia somnolam
ca o șopîrlă)

semnalul unei întîlniri de dragoste
brațe bijbiind la fereastra deschisă
și sărutul buzelor amestecat
cu gustul ploii

(carnea amîndor rece
din ce în ce mai rece
ca vișinele
vîndute în coșuri dimineața).

Definiție

Poemul vine și se frînge
în coasta lumii
ca o lamă de pumnal
lăsînd în urmă o traiectorie sclipitoare
poemul ar vrea totdeauna să ucidă
lovitura lui
nu e niciodată mortală.

Visul rău al Domnului Tudor

Visai cum calul de sub mine
întinde capul lung spre mine
și-mi mușcă cu dinți lungi și galbeni
mîna dreaptă
mîna dreaptă care-i ține frîul bine

oh se umplu de sînge frîul
și îmi căzu din deget unghia cea de aur –
din botul lui luptîndu-mă să scap
mi se părea că mă înghite
o lighioană de balaur

visai cum calul de sub mine
mă roade și certîndu-l din pinten și din brîncă
noaptea din urmă ne prindea
lîngă o cruce de fîntînă –
visai cum calul mă mănîncă.

Parabola pietrei

Mîncam mere dulci beam țuică tare și
priveam norii culcați pe spate
eu și cu tine într-o după-amiază de vară
într-un cimitir

în jur nu erau morți nici vii
erau numai pietre și plante
și – de la începutul lumii –
absența cuiva mereu proaspătă

așa se întîmplă (am început deodată să aiurez
cuprins de o stranie exaltare)
pur și simplu oamenii se scurg în pămînt
printre două pietre

și ca să înțelegi mai bine
puțină apă în pumni ți-am turnat apoi.

Petrecerile toamnei

Adulții se scaldă în dimineața tîrzie de octombrie
îi vezi sărind de la balcoanele lor îngrijite
astupîndu-și nările cu o mînă
cu cealaltă suplicînd aerul dens să-i lase să treacă

încotro pășesc legănat pe fundul oceanului ?
crenguțe uscate le clipocesc în urechi
iar capul femeilor se preface instantaneu
într-o frumoasă, brează crizantemă

nesuferită inconștiență a toamnei !
într-un cimitir mărginaș oasele părintelui meu
dezgropate la soare
strălucesc ca un serviciu de porțelan pentru ceai.
din mărinimie cineva moaie în miere o pensulă

un copac modern își deschide scoarța trăgînd de fermoar
mare înăuntrul gurii mele
crește un cuvînt de răzbunare
se va rostogoli curînd pe asfalt ca un ou de mărgean.

Un om

Un om citește într-o oră
munca mea de trei ani de zile
lacom, riscă numai să i se inflameze căile respiratorii
din pricina prafului cosmic

el stă comod cu picioarele încrucișate
pe o terasă vastă la mare
eu singur față-n față cu valurile
îmi injectez în venă amurgul brut

omul acela citește și asimilează
(căci mai are destul loc sub piele
altfel nu s-ar fi apucat de lectură)
eu care am scris îmi sorb patetic tainul
din masca de oxigen

el scîrbit de sărutul meu
poate oricînd să-și înoiască obrazul
dimineața cu lama de ras

în schimb eu care am scris
orbit temporar
cerșesc zile în șir un prosop umezit
să-mi ocrotesc ploapele arse.

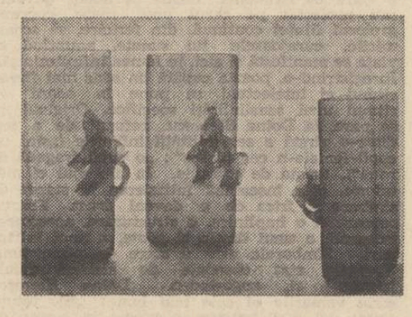

Lebăda netulburată

Mă duceam să vizitez un prieten
bolnav în agonie
(spiritul lui pur nu mai răbda să întîrzie
pe salteaua de paie putrezite a corpului lui)
călătoream noaptea în tren
cu fruntea sprijinită de fereastra vagonului
și traversînd un pod mi s-a părut că văd
jos pe îngusta lucire de apă o lebădă

nu-ți este frică în timp ce făptuiești
trufașă ființă – am șoptit –
abia cînd privești în urmă pierzi orice-nțeles
(pe vremuri celui condamnat la tortură
i se dădea să înghită o panglică lungă
spre a-i fi trasă înapoi afară din trup)
o rolă de film desfășurîndu-se cu violență
în măruntaiele noastre
iată amintirile pînă la ultima suflare

a doua zi l-am sărutat pe mort pe obraz
(ochii lui mari și degetul descărnat
erau de nerecunoscut)
și am pornit încet spre gară în orașul străin
unde țintași de elită împușcau
în tăcere una cîte una
cele din urmă frunze ale toamnei

n-aș fi crezut
că trenul întoarcerii mă mai așteaptă
brume se-așterneau prin stații între șine
ca o plasă de sîrmă peste ceferiștii cu lampioane
iar sub pod lebăda vîslea netulburată
pe panglica însingerată de oțel
în fiece clipă acoperind cu pieptul învolt
o altă imagine a vieții cu care nu se va mai întîlni niciodată.

radio

Vremea odihnei după frumosul drum

Fără nici o îndoială, drumul pe deal și drumul pe cîmpie, drumul prin păduri și văi (vara cînd pică frunza încărcată de soare), drumul acela anevoios și frumos merită întreaga noastră osteneală. Nici măcar nu mă tem să-mi imaginez un călăreț cu cal cu tot zburînd ca gîndul și ca vîntul și vai, ce rău îmi pare că acel călăreț e numai rodul închipuirii mele !

Dar oricît de frumoasă ar fi cărarea muntelui, oricît de ademenitor duhul cîmpiei, oricît de albaștri ochii salciei, după călătoria în natură simțim nevoia odihnei. Și vine vremea odihnei pe care o cerem nu oricum ci împodobită și calmă ca o floare cu o singură petală. Trebuie să facem, în timpul petrecut de noi pe lume, loc și odihnei.

Am auzit atîtea despre muzica folk încît îmi zumzăie capul ca un cuib de viespi. Ba că e plictisitoare, ba că e minunată, ba că e adormitoare, ba că e sublimă, ba că e monotonă, ba... Ei, bine, nu ! Refuz aceste cumplite, duse la extremă, false atribute rostite de guri exaltate sau înăcrite. Muzica folk odihnește. Ea luminează și mai tare încăperea în care muncim, ea înveleșe masa noastră de scris după ce ne-am ridicat de la ea, într-o binefăcătoare răcoare pe care timplele noastre înfierbîntate nu o știau. Muzica folk este calma legănare a valurilor după furtună și duce cu sine sufletul nostru adesea ostenit. Programul III (excelent alcătuit mereu, iată că se poate și bine mereu) a transmis și o emisiune de muzică folk. Dar, mereu aceeași poveste : cine a alcătuit emisiunea, cine sînt interpreții melodiilor, cum se cheamă, cine sînt autorii versurilor ? Oare trebuie trecut sub tăcere realizatorul unei emisiuni ? Nu au nume interpreții și compozitorii ? Sînt nevoită (a cîta oară ?) să scriu despre o rubrică fără să știu cine sînt alcătuitorii ei. Voi spune că programul III are excelente emisiuni literare și muzicale, că ne dă din belșug muzică și literatură, nu cu picătura, dar cum să știm și noi cine sînt autorii frumoaselor emisiuni ?

Cărările noastre tăiate în piatră sau în iarbă și frunză sînt lungi și frumoase. Fie ca și odihna să ne aromească fruntile ridicate, o clipă, de pe foaia muncită a manuscrisului.

I. D.

plastică

Vechi maeștri europeni

Apariția acum cîtiva ani în românește a lucrării **Teofan Grecul și școala sa,** punea pentru prima dată în contact publicul nostru cu numele lui Victor Lazarev. Publicarea de către Editura „Meridiane", a ciclului de studii reunit de autor sub titlul **Vechi maeștri europeni** (3 volume bogat ilustrate), lărgește perspectiva cititorului asupra orizontului de preocupări al unui cercetător interesat mai ales de acele aspecte ale fenomenului artistic ce relevă interdependența și conexiuni care pot fi cu ușurință trecute cu vederea atunci cînd nevoii interioare de clarificare i se substituie o metodologie rigidă. Aplecîndu-se asupra istoriei artei, Victor Lazarev a reușit să rămînă — performanță pe care nu se poate spune că au realizat-o prea mulți colegi de branșă — un veritabil istoric al culturii. **Istoria artei bizantine** a cărei versiune românească (3 vol.) se află în pregătire — la aceeași Editură „Meridiane" — a întins numeroase punți de legătură între universuri artistice tratate de regulă separat și considerate, nu o dată, divergente.

Cei douăzeci de maeștri a căror operă face obiectul incursiunilor analitice întreprinse în **Vechi maeștri europeni** sînt personalități-cheie pentru descifrarea direcțiilor majore ale dezvoltării artei europene pe parcursul a peste trei secole. O atenție deosebită se acordă operelor lui Duccio di Buoninsegna și lui Giotto. Primul interesează, firește, ca exponent al culturii figurative sieneze în care se topesc într-o formulare originală influxurile artei bizantine conjugate cu stilistica goticului. Nostalgia după trecut — arată Lazarev într-o formulare ce ar putea să mai provoace încă perplexități în lumea exegeților — încătușează forțele lui Duccio, împingîndu-l **„pe același drum al tradiționalismului pe care îi impinge și pe gibelinii sienezi".** Punînd pe picior de egalitate conservatorismul artistic cu cel de natură politică, Lazarev lărgește brusc aria de investigare a istoricului de artă, pentru care obligatorie este, în schițarea unui tablou coerent al fenomenului artistic, descifrarea liniilor-forță ale evoluției. De aceea zăbovește atît asupra semnificațiilor pe planul moralei a artei lui Giotto, de aceea în examinarea picturii lui Piero della Francesco acordă atîta importanță științei quattrocentiste despre numere și proporții și luptei susținute **„cu influențele străine spiritului ei empiric",** căci numărul, observă Lazarev, **„trebuia eliberat din captivitatea simbolică și transformat în expresia legilor imanente ale naturii"** (I, p. 88). La Antonello îl interesează, firește, asimilarea elementelor culturii artistice nordeuropene, la Giovanni Bellini raportul cu umanismul venețian și în special cu științele naturale ce ar fi stimulat **„interesul artistului pentru o cercetare mai atentă a lumii reale".**

Studiile din **Vechi maeștri europeni** sînt veritabile micro-monografii centrate în jurul unei idei generatoare căci fostul director adjunct al galerici „Pușkin" a avut obsesia nobilă a sensului actului de investigare istorică.

Excelenta traducere și substanțialul cuvînt înainte al lui Vasile Florea, ușurează contactul cu o operă devenită de acum de referință.

Grigore Arbore

muzică

Muzică prospectivă

Cam în ultimele trei decenii și-a făcut loc în practica de concert sau de înregistrare un nou tip de muzică, adînc deosebit, în finalitatea sa, în rațiunea sa de existență, de opera de artă muzicală cu accepțiune istoric moștenită. Cînd acumulările de limbaj au făcut rizibile toate tabu-urile stilistice, cînd s-a văzut că se poate face muzică excluzînd, pe cît posibil, orice repetiție, sau din contra, să se clădească tot atît de bine, mai nou, o existență sonoră de cîteva zeci de minute numai și numai prin repetarea unei mici celule melodico-armonice, toată această fereastră brusc deschisă, mult mai largă decît s-au deschis vreodată ferestrele muzicii, a făcut să apară o muzică de sondaj, o muzică-pilot, sau muzică pentru studierea muzicii. Rolul ei este de a testa. Ea imaginează diferite moduri de a face muzică, sau diferite obiecte sonore capabile să fie material muzical și le verifică pertinența. A fost numită adesea muzică experimentală, dar această denumire o scoate de fapt din sfera artei, pentru că experimentul se repetă identic, atunci cînd condițiile sînt identice. Or, despre așa ceva nu poate fi vorba în estetică. Pentru a ne menține în cîmpul estetic, dar a deosebi totuși fenomenul, în funcție și țel, de opera tradițională, preferăm s-o numim **muzică prospectivă.**

Muzicii prospective îi este caracteristică gîndirea deductivă. Este acum și momentul unei alternanțe istorice. Muzica prerenascentistă și renascentistă a funcționat după principii deductive, de la general la particular. Barocul, clasicismul, romantismul au dat tot mai mult prioritate amănuntului, cu putere de a răsturna sensul întregului. Raționamentul componistic și-a devenit inductiv. Recent, și mai ales pentru ceea ce am denumit muzică prospectivă, a reînceput să funcționeze raționamentul deductiv. Muzica prospectivă nu poate fi decît deductivă, ea avînd a valida muzical anumite idei despre artă, eventual arta sunetelor. În fiecare piesă, însăși conținutul și sfera noțiunii de muzică sînt puse sub semnul întrebării, semnificația formei muzicale, modul omologat de naștere a ceea ce numim sens, sînt supuse acestui tratament cartezian. Chiar un singur compozitor reface, la fiecare nouă lucrare, acest drum la origini.

Aceste cîteva cuvinte nu pot decît schița portretul noii realități muzicale. Scopul lor este de a preciza **noul tip de ascultare** pe care muzica prospectivă îl solicită. Într-adevăr, acest mod de alcătuire sonoră nu ni se poate adresa în același fel ca muzica de factură tradițională. Ascultarea ei nu poate viza împlinirea unei satisfacții imediat-auditive ci, fiind o muzică deductivă, ascultarea trebuie să refacă drumul către ideea generatoare. Satisfacția va fi deci de tip intelectiv, va fi cauzată de cunoaștere.

Bineînțeles, nu toată muzica este și va fi de aici înainte prospectivă. Căci prospecția nu are sens decît dacă va asigura apariția unor noi certitudini, unui nou clasicism. Arta muzicală este acum într-o perioadă de acumulări, în care își trasează din nou hotarele domeniului. Între prospectiv și artizanal, echilibrul extremelor nu poate apărea decît atunci cînd, pentru o bună bucată de vreme, prin muzică toți vor înțelege același lucru.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Poezia feminină

II

O poezie rece, conceptualizantă, de o reflexivitate totuși grațioasă face **Doina Sterescu (Ploaie de simburi,** Ed. C.R., 1975; **Vinătoarea de timp,** Ed. Eminescu, 1978), nemulțumită și ea de condiția liricii viscerale. Poeta vorbește, în sensul lui Philippide, de **Sufletul timpului,** de iubire ca de un „arhitect divin al lumii", de **fulgere globulare** și de libertatea unui „cer mai mare". Cerul ideii, desigur, arcuit deasupra lumii elementare a simțurilor. Privirea trece prin lucruri și caută simburele esențial, simbol al universului interior, germinativ, **numenal.** Contemplarea unui măr duce gîndul spre „tăcerea încarnată" a nucleului ascuns, cavou (ca la Ion Barbu) și leagăn în același timp al creației viitoare. Poemul este coerent și discursiv, golit de orice sensibilitate mai puternică, cu o imaginație potolită, orientată de la început spre o unică idee: „Casa lui e o peșteră adîncă / O galerie singur și-a rotit / pînă în sala mare unde toate / au un ecou de simbure oprit // Acolo e tăcere încarnată: / în mușturi albe sevele adorm, / nu pot să curgă. Frîntă, nemișcată / colindă lăcomia lor în somn. // Singurul drum al lui a fost să fie / închis în hrana miezului de măr, / văzduhul, izgonit, nu-l mai învie, / să nu-l atingă-un țărm de adevăr... // Stă, aparat de lumi ca de-o povară / în pumnu-nfipt în zări nemuritoare, / tăcut, în piatra moale înfășurat în teci, / stă-n mijloc și nu vine din afară / nimeni să-i bată în pereții reci. // Nimeni nu vede simburul ce doare, / mărul cînd urlă roșu după soare".

Nimic, aici și în celelalte versuri, din simbolismul senzorial al lui Anghel sau Pillat, natura este văzută ca o ierarhie de forme, parfumurile, culorile (evocate în citeva poeme) trimit în chip prea programatic la mecanica marelui univers. Poemul devine excesiv de grav și, congestionat de atîtea noțiuni copleșitoare, abstractizează și îndepărtează emoția lirică. Doina Sterescu iubește riturile și, în imaginația ei, orice lucru este semnul unei ordine misterioase. Fragedul greier este o faptură sacră și, exilat pe cer, devine simbolul unei lumi (și unei aspirații) de-a dreptul magice **(Greierul).** Teama poetei este să-și piardă „riturile sacre", fără de care existența ar deveni insuportabilă **(Cumințenia pămîntului).** Gîndul are o anumită finețe, deși versul este uneori confuz, în asociații improprii și cu un limbaj demonstrativ, lipsit de culoare. Tînăra poetă are ambiția să propună o arhitectură a universului (dorință întîlnită la toți poeții vizionari), dar impresia mea este că lirismul ei nu este încă pregătit pentru această aventură.

Poezia este mai substanțială atunci cînd, lepădînd aceste haine solemne, notează mai direct o stare de existență. Închis în cubul de sare sau proiectat pe cerul unui mare concept, **greierul ființei** continuă, din fericire, să scoată micile, curajoasele lui sunete, anunțînd că viața se manifestă și aici, în lumea infinitezimală. Înregistrînd-o, poezia capătă un sens mai firesc, ritmul ei intelectual se pune în acord cu ritmul unei sensibilități specifice. Original mi se pare, la Doina Sterescu, refuzul de a ieși dintr-o virstă a sensibilității infantile („sînt un copil-femeie-n cer rămas" ; „o cupă fragedă de rouă"), teama de evoluție. În limbajul ei metaforic, asta înseamnă întîrzierea în starea de simbure și frica de a deveni fruct. Fructul reprezintă o împlinire, o structurare, acceptarea integrală a unui destin și poate, a unei înfrîngeri. Simburele este o stare de promisiune. Poemele sînt obsedate de această fatală trecere și, sugerind-o, Doina Sterescu scrie versurile ei cele mai bune: „Și totuși, spun: voi mai petrece, o vreme în starea de simbure, pentru că nu știu / ce formă de fruct să iau" — și, într-o notă mai viguros articulată : „E traversat prelungul eden al primăverii. / E vară. N-a-vins încă forma de fruct stăpînă. / E plin tunelul magic cu simburi mari ce zboară / și șoapta vis a vieții cu gîndul se instrună. // În ce pămînt să cadă, sfîrșindu-se de sete, / ființa mea de simbur, pe care-o poartă vîntul? / Cu ultima suflare, neodihnind miresme, / zemosul, fructul tandru, mi-l cere tot Cuvîntul !...".

Vinătoarea de timp, volumul următor, trece peste starea de fruct și se instalează cu hotărire în starea de concept. În primele versuri mai era vorba de **Sufletul timpului,** aici timpul apare gol și abstractizat, iar meditația poetei devine mai ermetică. Odată cu Timpul, apare ideea trecerii, a unei necunoscute **vine** („Copleșitor fosnește-n tîmple vina") și a năruirii de vise. O criză s-a petrecut, în afara cărții, poemele nu înregistrează decît coaja ei abstractă. Viața, Iubirea sînt scrise cu majuscule, lirismul cărturăresc al lui Philippide atinge, aici o neașteptată (la o tînără poetă) formă gnomică. Actele fundamentale ale existenței devin mituri înstrăinate, inaccesibile, elanurile vitale se purifică într-o măsură atît de mare încît erosul se dezleagă de orice determinare senzorială. **Dăruirea** (în forma ei brutal corporală) este tratată, în poezia Doinei Sterescu, ca o temă de filozofie: „Unei iubiri bogate-am să mă dărui, / să-mi nărui templul sterp cu idoli falși. / În miezul lucrurilor, adevăru-i / un rege gol, și-n juru-i toți sînt arși".

Versurile încep să fie invadate de zeitățile eline, viața de arhetipuri, timpul se golește de durată, iar sentimentele se retrag în noțiuni. Copilul-femeie a devenit un palid zeu care aruncă simburi peste un cîmp arat de înțelepții andri. Versul a cîștigat în siguranță, limbajul s-a purificat, dar ideea a pierdut încărcătura ei subiectivă. Poemul devine la modul propriu un discurs corect, de o frumusețe strict formală, într-o înlănțuire ingenioasă de subtilități speculative: „Pe iarba verde, pe lumina rară, mă jur să nu mai rabd, să mă mai doară / Cutează să știi singur, să știi bine, / de tine să te aperi, CHIAR PRIN TINE! // El și cu Timpul sînt ca doi dulăi, / L-aș ține-n vis pe unul — ca pe-un frate, / cînd celălalt se uită cu ochi răi, / amenințînd cu teama grea de moarte // Și tot vă port credință, fiare roabe / ce-mi țineți gîtu-n colți, ca-n lemn de roate..."

Trecînd prea repede și prea devreme de la starea de simbure la starea de concept, Doina Sterescu, poetă de un talent notabil, a ocolit, repet, o stare fundamentală pentru poezie : contemplarea existenței în starea de fruct. Poemele ei, descărnate, ritualice au nevoie de această împlinire.

O invitație la umbra rodnică, unde încolțesc misterele și se aud tăcerile fundamentale, descoperim și în versurile **Marietei Nicolau, (Invitație la umbră,** Ed. C.R., 1977), puse în chip aproape programatic sub protecția simbolurilor lui Blaga. Sunete de crengi încremenite, zbor de semințe, căderi de ore răvășite, dimineți bolnave de singurătate, țipătul de pradă al privirilor — iată ce găsim în poemele fragmentate și nostalgice ale autoarei, aflată, acum la o a doua carte(prima, **Masculin, feminin,** C. R., 1973, cultivă o poezie senzorială deschisă spre miturile mari ale culturii). Ideile constituie o ramă pentru o confesiune elegiacă, tandră și modestă, în poeme simpatic minore, unde iscodirea și somnul (teme esențiale, profund filozofice la Blaga) sînt aduse pe terenul iubirii profane: „Am locuit în așteptare: / cum zboară și cum vrea să cînte / mina odihnită pe fața ta, / jocul greoi / al degetelor care văd. / Am suit din pămînt / cu verdele primăverii. / M-am oprit și uscat / cu spicele griului / Spre somnul meu mai aproape / am trăit în floarea sulfării / puiului acoperit de ou. / M-am zvircolit în roșul merelor / care visa să dăinuiască / prin degetele toamnei".

Eugen Simion

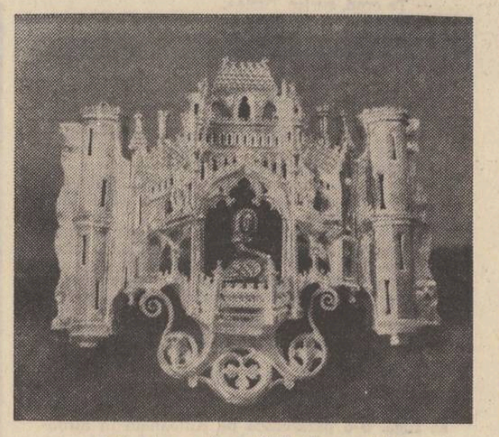

Patta de aur (sec. XIV) descoperită la Curtea de Argeș

Gabriel Dimisianu

Urmare din pag. 1

neratia noastră care ne-a apărat și susținut în anii de început cînd cultivam povestirea scurtă. În vremea de porc de ciine a studenției (cu siguranță că toți eram mai talentați în ale vieții decît azi) am vrut să-i vînd pe o sută de lei un porc cîștigat la zaruri pe-o uliță din Urziceni, dar a rezistat ; am încercat să-i vînd și niște pepeni pe care pusesem ochii la drum de seară, însă a declinat și cea de-a doua ofertă. Faptul părea cu totul de necrezut, fiindcă Dimisianu e singurul dintre brăileni care, cînd urcă la munte, îi e foame, nu sete. Dar toț îi era lui scris să-și întunece sufletul cu un păcat de piatră : în prima lună de facultate l-a invitat pe Nicolae Velea, la o bere (prozatorul din Ceparii de Argeș **nu băuse** pînă atunci un strop de alcool), și din clipa aia, Velea salută cu plecăciuni zilele cînd înfloresțe glicina, mineca maicii Domnului și mai ales hameiul.

Gabriel își trăiește liniștea sau tristețile surizînd. L-am văzut lovit pe negîndite și zîmbind prin răni. Dacă mi-ar vinde jumătate din mustața uriașă, care-n nici-un caz nu-l face fioros, aș lucra din ea o pensulă cu care să colorez luna trecînd în stufurile toamnei. Verbul lui Dimisianu e drept și simplu. Nu-i place stilul tăios. I se pare că dacă te înfurii, vorba se duce pe copcă. Puțin grec (o fi oare și puțin perfid ?) eu îl cred născut pentru călătorii pe care-i e frică să le întreprindă singur. Dac-ar fi după el, ar sta tot timpul într-un golf mic, mărginit de doi portocali, gîndind la lumi utopice. Iubind tăcerea, îl supără acustica străzilor. Trăiește intens magnetismul întîlnirii cu apele (ai lui au părăsit Brăila ca să se mute la Constanța, lîngă fața mării) și e cu totul inapt pentru acțiuni spectaculoase. Umblă cu luntrea, neauzit, zile lungi, prin limanul lui cu ape dulci, neumflate de vînt, iar cînd trage la mal îi place să citească numai cărți cu întîmplări zgomotoase și tulburătoare.

Îl iubesc fără acoperire — dar Dimisianu rămîne, totuși, cum am zis, puțin grec și eu am văzut, la fața locului, că grecii mănîncă mai mulți miei decît toți lupii lumii, împreună.

FILOSOFIE ȘI CULTURĂ

Începuturile artei medievale românești

Trebuie să facem o distincție între **premizele** artei românești medievale și **începuturile** propriu-zise ale acestei arte care coincid cu procesul formării etnicității și existenței noastre istorice. Primei epoci îi aparține ceramica daco-romană sau proto-romană (de tipul culturii **Dridu),** arta metalelor practicată îndeosebi de avari (cu numeroase piese de podoabă din metal prețios), fibulele digitale și alte obiecte decorative de podoabă, caracterizate printr-o măiastră execuție, ale primilor slavi și mai ales piesele aparținînd celebrului tezaur de la Pietroasa. Manifestărilor de artă ale lumii greco-romane tîrzii (arhitectură, sculptură, pictură, mozaic) neamurile nomade de păstori și războinici le-au opus o artă în care predomină **decorativul** și **ornamentul** (nu este întîmplător, de pildă, faptul că ornamentul a cunoscut cea mai deplină înflorire în arta arabă a evului mediu timpuriu și evoluat). Această împrejurare a dat naștere unei anume estetici vestimentare, a pieselor de podoabă, a obiectelor din mediul familiar de viață și a artei animaliere, dar și unor meșteșuguri reputate cum ar fi metalurgia bronzului, argintului și aurului, cu tehnici de prelucrare și ornamentare care au atins adevărate culmi de perfecțiune. Cel mai cunoscut, însumînd deja o vastă bibliografie — în frunte cu monumentala lucrare a lui Odobescu — (atît sub raport tehnic cît și din punct de vedere artistic) este tezaurul de la Pietroasa „un ansamblu unitar, estetic vorbind" cu o „funcție culturală, ținînd poate de tezaurul unui centru religios" și atribuit pe temeiuri istorice, arheologice, lingvistice și artistice, unor triburi gotice conduse de Atanarich. Pentru istoria comparată a culturilor arhaice, importante sînt analogiile stilistice ce se pot face între acest tezaur „reprezentativ pentru arta barbară de la sfîrșitul sec. al IV-lea și în-

Pateră. Tezaurul de la Pietroasa

ceputul celui de-al V-lea din regiunile carpato-dunărene" și manifestările de artă decorativă din alte arii culturale europene. De altfel, chiar pe teritoriul țării noastre „Cloșca cu puii de aur" este tezaurul cel mai reprezentativ dar nu singurul ; dovadă, descoperirile de la Chiojd, de la Sighișoara și Roman, de la Concești și mai ales tezaurele de la Șimleul Silvaniei de impresionantă — și destul de rară pe atunci — **unitate stilistică,** realizată prin modul de execuție (tehnica încastrării pietrelor și a crestăturilor) și prin tipologia motivelor estetico-geometrice, antropo și zoomorfe.

Dar încă o dată : acestea sînt premise ale artei medievale românești ale cărei începuturi se situează în secolele X—XII și cunoaște o înflorire deosebită odată cu constituirea primelor formațiuni statale feudale. Este perioada de încheiere a procesului de etnogeneză românească. În planul artei apar noi temeiuri și impulsuri de creație, noi modalități și zone de contact cu alte culturi. Chiar acolo unde linia de continuitate este mai evidentă — ca în arta decorativă și ornamentală — apar elemente noi cum ar fi motivele vegetale stilizate din arta maghiară (sub influențe persane postsasanide) care însă și-a asimilat mai întîi „forme și tipuri deja cunoscute și prețuite de autohtoni". În ansamblu, aceste veacuri de răscruce se caracterizează prin **eclectism** datorită interferenței și încrucișării a numeroase forme stilistice — de unde dificultatea și chiar imposibilitatea de a stabili tipuri stilistice pure, cercetarea limitîndu-se la identificarea unor elemente preponderente din repertoriul decorativ clasic-grecesc și roman, din cel bizantin sau iranian etc.

Descoperirile arheologice din Dobrogea — care a conservat mai adînc și mai îndelung influențe bizantine — întregesc oarecum fără a epuiza tabloul a ceea ce putem ști despre prefeudalismul sau primul ev mediu românesc. Este vorba de arhitectura religioasă sau laică și, îndeosebi de cele trei monumente — **bisericile rupestre de la Murfatlar,** ruinele **edificiului treflat de la Niculițel** și lăcașul de cult al unei așezări fortificate de la **Garvăn** — toate datînd din secolele X—XII. Cel dintîi reprezintă un unicat al celei mai vechi culturi românești — integrîndu-se însă perioadei bizantine din istoria Dobrogei. Execuția acestor monumente — inclusiv decorația incizată pe pereții de cretă cuprinzînd simbolul crucii, reprezentări de animale fabuloase, precum și inscripțiile chirilice, glagolitice și runice — este frustă, primitivă, dar cu un fond simbolic precreștin și creștin, cu un program iconografic elementar al ortodoxiei bizantine, nu lipsite de „unele ecouri ale unor doctrine heterodoxe, ale unor interpretări apocrife ale tradiției evanghelice..."

Cel de-al doilea monument, aparținînd unei comunități călugărești este singurul cunoscut pînă în prezent, construit după un plan din arhitectura balcano-bizantină a secolelor X—XII iar cel de al treilea era subordonat nevoilor de cult al unei cetăți-garnizoană militară de la periferia imperiului bizantin. În interior monumentul „fusese ornat cu o pictură decorativă așternută în tempera, cu motive florale și geometrice, cu o dominantă cromatică a galbenului, a roșului și albastrului..."

Arhitectura eclesiastică și cea militară, formele de artă antică și populară, greu de delimitat, integrau acest ținut în aria culturii bizantine.

Arta metalelor, a podoabelor de bijuterie înregistrează de asemenea progrese atît în compoziție și rafinament vădind o mai bogată viață economică și spirituală, cît și prin posibilitățile de răspîndire, datorită mai ales jocului influențelor politice și extinderii relațiilor comerciale în teritoriul balcanic și sud-est european. În afară de arta bijutierului, o dezvoltare similară a cunoscut meșteșugul țesutului cu fir de aur și argint pe fond de mătase și argint, decorat cu ornament spiralic. Centrul de iradiere și în același timp de polarizare a activităților de producere a unor fascinante frumuseți, menite să impodobească trupul și să ofere ochiului incintare estetică pare să fi fost aceeași cetate Garvăn sau altele asemănătoare ca cea de la Păcuiul lui Soare care a jucat un rol strategic important fiind totodată ilustrativă pentru tehnica constructivă cea mai înaintată a vremii.

În acest univers de cultură bizantină asimilînd diverse influențe orientale nu lipsea nici

Al. Tănase

Continuare în pag. a 8-a

iaei

I. A. E. I. TITU

O întreprindere prestigioasă

INTRODUCERE

Prestigiul unei intreprinderi se capătă mai ales prin calitatea produselor ce ies de pe banda de fabricație.

Intreprinderea de aparataj electric de instalații Titu se poate mîndri cu un binemeritat prestigiu de care se bucură în rîndul beneficiarilor săi actuali.

Spuneam în reportajul trecut, în care-l prezenteam pe acesta de față, că I.A.E.I. reprezintă pentru fiecare produs al ei o emblemă a calității, o garanție a calităților tehnico-funcționale pe care le probează produsele ce poartă pe ele inscrise vocalele I.A.E.I.

Aceeași garanție, a **calității,** o conferă și produselor despre care voi scrie mai jos, emblema ce este incrustată pe ele : I.A.E.I.

Așadar, reporterul își permite o remarcă :

I.A.E.I. – garanție a calității.
I.A.E.I. – emblemă prestigioasă.
I.A.E.I. – firmă de prestigiu !

DIALOG

Dialogul recent cu directorul general al **Intreprinderii de aparataj electric de instalații** din Titu, inginerul **Andrei Costea,** a debutat pe marginea unor produse foarte solicitate de beneficiari.

Unul dintre acestea este AUTOMATUL DE SCARĂ TRANZISTORIZAT.

La intrebarea mea „La ce folosește și prin ce se distinge ?", directorul general **Andrei Costea** mi-a spus : „Automatul de scară tranzistorizat se folosește pentru instalațiile electrice care asigură iluminatul scărilor. Ceea ce caracterizează produsul fabricat de noi este o robustețe în construcție. Aș mai adăuga faptul că automatul de scară tranzistorizat permite reglarea timpului de iluminare de la 1 la 3 minute".

Dialogul cu inginerul **Andrei Costea** a continuat pe marginea altor produse pe care le vedeam părăsind banda de montaj și luînd drumul beneficiarilor.

Pe mine mă interesau caracteristici tehnico-funcționale ale produselor, așa că discuția cu interlocutorul meu se axa în special pe această idee a calității produselor ce decurge din caracteristicile tehnico-funcționale excelente ale fiecărui produs în parte.

Astfel, INTRERUPĂTORUL CU TREI TASTE, amintit în treacăt în reportajul trecut, este utilizat la introducerea și scoaterea de sub tensiune a radiatorului cu ventilator.

Caracteristici tehnice :

– tensiunea nominală : 250 V.c.a.
– durata de acționare : 100%.
– rezistența de uzură mecanică și electrică : 50 000 cicluri.

„Cei interesați în contractarea și utilizarea acestui produs al **Intreprinderii de aparataj electric de instalații** Titu – îmi spunea inginerul **Andrei Costea,** – își dau seama că produsul se recomandă prin parametrii de utilizare, de la sine".

Intr-adevăr, parametrii de utilizare ai produselor I.A.E.I. Titu intregesc frumos prestigiul pe care intreprinderea și l-a cucerit pe merit.

ALTE PRODUSE – ACEEAȘI EMBLEMĂ : A CALITĂȚII

Sigur, activitatea harnicului și tînărului colectiv de oameni ai muncii de la I.A.E.I. Titu se concretizează în mult mai multe repere.

Dintre acestea, voi mai întîrzia asupra : INTRERUPĂTORULUI BIPOLAR PENTRU MAȘINILE DE MINĂ.

Voi aminti aici că este destinat stabilirii și intreruperii circuitului electric la mașinile electrice de mină. Este un produs ce se bucură de o inaltă apreciere din partea actualilor beneficiari.

Pentru că în documentarea mea, atunci cînd, fie că mă aflam în Atelierul de proiectare, fie în una din secțiile intreprinderii ; atunci, deci, cînd acest reportaj prindea contur în caietul meu de insemnări, atunci mă convingeam din ce în ce mai mult că deși în fața mea se derulau mereu alte și alte produse, ele purtau aceeași emblemă – a calității.

Contabilul șef al intreprinderii, economistul **Voicu Pirvu** s-a dovedit de fiecare dată un bun cunoscător nu numai al vieții economico-financiare a unității, ci și al unor caracteristici și al unor parametri tehnico-funcționali pe care-i atingeau produsele ce purtau emblema I.A.E.I.

Astfel, atunci cînd a venit vorba de acest produs INTRERUPĂTORUL BIPOLAR PENTRU MAȘINILE ELECTRICE DE MINĂ, economistul **Voicu Pirvu** mi-a oferit acești parametri tehnico-funcționali pe care e bine ca posibilii beneficiari să-i cunoască :

– tensiune nominală : 250 V.c.a.
– frecvență de conectare : maximum 360 conectări/oră.
– rezistența la uzură mecanică și electrică : 50 000 cicluri.

Dacă aș mai adăuga faptul că produsul are o variantă modernă, gabarit și greutate reduse, aș completa un tablou al calităților ce-l recomandă printre cele mai bune produse de acest gen.

Alt produs al **Intreprinderii de aparataj electric de instalații** – este COMUTATORUL BASCULANT PENTRU UZ INDUSTRIAL.

Calitățile care-l impun pe piață țin de robustețea construcției, de siguranța în funcționare.

Se pot construi în variantele : – monopolar
– bipolar
– tripolar.

Se folosesc în instalațiile electrice industriale pentru închiderea și deschiderea circuitelor electrice atît în curentul alternativ cît și în cel continuu.

Caracteristici tehnico-funcționale :

– tensiune nominală : 250 : V.c.a., 48 V.c.c.
– tensiune nominală la izolare – 300 V.
– curent nominal : 15 A.
– anduranță mecanică și electrică : 30 000 cicluri.

I.A.E.I. MAI PRODUCE

– I.A.E.I. mai produce COMPLETELE DE 2 SAU 3 APARATE, destinate a funcționa în instalațiile electrice de iluminat interior al clădirilor.

VARIANTE : – COMPLET CU 2 APARATE format din întrerupător sau comutator de lumină cumpănă sau priză sau buton sonerie.

– COMPLET CU 3 APARATE format din întrerupător sau comutator de lumină cumpănă ; priză și buton de sonerie.

Mai adaug faptul că toate aceste aparate sînt montate pe o placă din material izolant, că au următoarele caracteristici tehnice : tensiune nominală – 250 V.c.a. ; intensitatea nominală pentru întrerupător și comutator – 6 A. ; pentru prize – 10 A. ; pentru butonul de sonerie – 1 A, că aparatul prezintă un înalt grad de protecție.

I.A.E.I. mai produce BUTOANE DE SONERIE ȘI DE LUMINĂ, în variante constructive multiple : **buton de sonerie-cumpănă** pentru circuitele de sonerie ; buton de lumină pentru acționarea automatelor de scară.

I.A.E.I. mai produce : TABLOURI DE CONTOR ȘI DISTRIBUȚIE, utilizate pentru protecția circuitelor electrice ale aparatelor de uz casnic și ale instalațiilor interioare de lumină.

COMPLETARE

„Fiecare produs ce completează gama de fabricație de aici, de la **Intreprinderea de aparataj electric de instalații** din Titu, județul Dîmbovița, completează, totodată prestigiul acestei intreprinderi", îmi spunea economistul **Liviu Bucur,** șeful serviciului desfacere al intreprinderii.

Dar care sînt aceste produse ?

Pentru un răspuns cît mai complet la această intrebare voi transcrie o parte din gama de produse pe care economistul **Liviu Bucur** mi le-a descris.

Așadar, I.A.E.I. Titu mai produce :

- BUTOANE DE COMANDĂ.
- BUTOANE DIVERSE DE COMANDĂ.
- LĂMPI DE SEMNALIZARE : SIMPLE, CU TRANSFORMATOR SAU CU TRANSFORMATOR ȘI PILPÎIRE.
- MANIPULATOARE PENTRU MAȘINI.
- PRIZE DE CURENT ȘI FIȘE INDUSTRIALE.
- COMUTATOARE CU CAME.
- COMUTATOARE STEA-TRIUNGHI.
- INVERSOARE DE SENS PENTRU MAȘINI ELECTRICE.
- COMUTATOARE VOLTMETRICE.
- APARATAJ AUTO ȘI C.F.R.

Șirul produselor ce ies pe porțile I.A.E.I. Titu și iau drumul beneficiarilor este mult mai lung. Reporterul intrerupe acest șir spre a face loc produselor aflate în faza de „planșetă".

Semnatarul acestor rînduri e sigur că nu peste mult timp va putea scrie cuvinte de laudă și la adresa acestor produse care vor deveni la fel de solicitate ca și cele aflate acum, la ora transcrierii acestor rînduri, în fabricație.

DE LA IDEE LA REALIZARE

„Drumul de la idee la realizare presupune pentru fiecare produs o dragoste mare atît pentru idee cît și pentru produsul finit, dragoste manifestată de toți, de la proiectant pînă la directorul general. Aici la I.A.E.I. Titu – îmi mărturisea șeful atelierului de proiectare, inginerul **Grigore Custrin** – această dragoste o găsești oriunde, manifestată în mai multe ipostaze. Avem tineri proiectanți care „văd idei", iubesc din tot sufletul aceste idei frumoase și participă la materializarea lor".

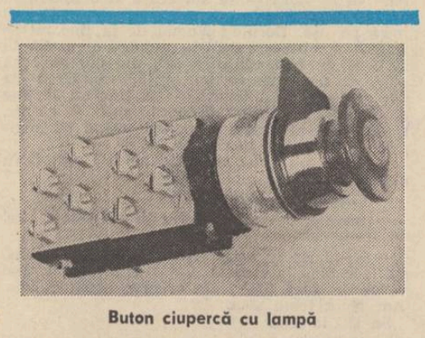

Buton ciupercă cu lampă

Soclu pentru siguranță MPR

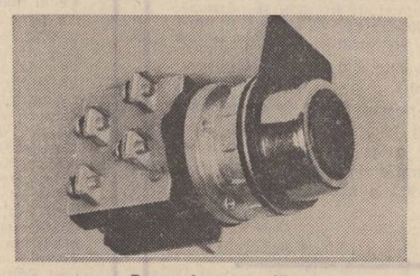

Buton de comandă

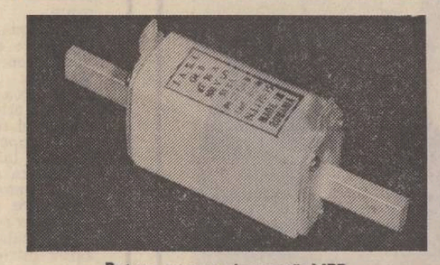

Patron pentru siguranță MPR

Intr-adevăr, în ziua documentării mele, directorul general, inginerul **Andrei Costea,** după o „operativă", cum i se spune acelei dezbateri în care se radiografiază viața intreprinderii în cele mai mici amănunte, după acea „operativă" era preocupat de noi idei, de noi soluții care să ducă la reducerea consumului de energie, combustibil și materiale.

De la idee la realizare, fiecare produs parcurge aici, la I.A.E.I. Titu, un drum pavat cu dragoste, ca să mă exprim în același limbaj cu inginerul **Grigore Custrin.**

„CONSTELAȚIA PLANȘETEI"

Constelația planșetei, cum frumos numea directorul general, **Andrei Costea,** produsele care se află în faza de **idee,** se poate descrie ușor. În cuvinte frumoase. Reporterul preferă să transcrie, simplu și cu căldură, denumirile produselor aflate în această fază. Așadar, **la timpul viitor** despre :

- DULIE PENTRU TUBURI FLUORESCENTE.
- FIȘĂ DE 6 AMPERI PENTRU SCOPURI CASNICE.
- INTRERUPĂTOARE ȘI COMUTATOARE DE UZ CASNIC.
- PRIZE DE UZ CASNIC.
- SOCLURI PENTRU SIGURANȚE TUBULARE TIP FERAZ.
- PRIZĂ DE 16 A. CU 5 CONTACTE S.T. PENTRU ALIMENTAREA MAȘINILOR ELECTRICE ȘI SOBELOR ELECTRICE PENTRU ALIMENTARE TRIFAZICĂ.
- CLEME DE RACORDARE DE 70–95 ȘI 120 mm² PENTRU SCOPURI INDUSTRIALE.
- INTRERUPĂTOARE CU 4 TREPTE PENTRU USCĂTORUL DE PĂR.

Toate au fost gîndite de oameni preocupați de viața intreprinderii, oameni adevărați, hotăriți să-și pună intreaga inventivitate de care dau dovadă, în slujba menținerii prestigiului de care se bucură I.A.E.I. Titu. Acești oameni se numesc: Ion Voiculescu, Petre Vlada, Constantin Dumitru, Valentin Crețu (tehnicieni), Lucian Ceachir (inginer). Seriozitatea cu care acești oameni gîndesc fiecare produs, fiecare reper, mă face să reiau recomandarea leit-motiv și în finalul acestui reportaj : DEVENIȚI BENEFICIARII PRODUSELOR CE POARTĂ PE ELE INSCRISE VOCALELE : I.A.E.I.

I.A.E.I. – emblemă a calității !

Pentru contractarea acestor produse adresați-vă unui singur furnizor : I.A.E.I. Titu, județul Dîmbovița.

Reporter

atelier literar
poșta redacției

B. TIM : E subtilă și seducătoare, la prima vedere, pledoaria dv. Dar premisele sînt false, întrucît știința e cunoastere, iar arta, respectiv poezia, e o chestie mai complicată (în ciuda eforturilor repetate de a o asimila cunoașterii pure), în care intră și componente total incompatibile cu obiectivele și mijloacele științei (dacă n-ar fi decît factorul ludic !...). Cum să preiei, deci, în poezie, fie chiar „în mod creator — cum ziceți — limbajul și modul (metoda) de cunoaștere specifice științei" ? Și cum „să acționeze poezia într-o altă zonă de recepție decît cea convenită că i se cuvine" ? Dar, mă rog, n-am vrea ca scepticismul nostru să vă împuțineze entuziasmul pentru această teorie (care, de altfel, nu e tocmai nouă) și, mai cu seamă, pentru experiența practică ce decurge din ea. (După ce-am văzut murind sub ochii noștri — și noi sub ochii lor — atîtea teorii minunate, ispititoare, teorii-miraj și teorii-paspartu, ne vine greu să mai „cumpărăm" altele, fie chiar și la preț redus !). Dar, cum ziceam, nu vrem să vă reducem nicidecum interesul pentru această experiență : încercați, deci, aplicați-vă teoria și faceți-o să devie convingătoare prin rezultatele practice (singurele care contează, la urma urmei !). Rămînem atenți și curioși și așteptăm cele mai revelatoare vești. Deocamdată, însă, primele rezultate (dacă acestea sînt) nu ne spun altceva decît ceea ce semnalam și în răspunsul anterior („reci și uscate"). Probabil, însă, că ele acționează deja „într-o altă zonă de recepție" care, la noi, încă nu s-a ivit sau încă nu e pregătită... Dar, vă spunem cu toată sinceritatea, ne vom strădui să facem rost de ea (mai clar : să vă citim și judecăm cu bună credință, receptivitate, fără prejudecăți și inerții, tot ce ne veți trimite). Dacă nu vom reuși, să știți că nu e vina noastră, ci a teoriei (ca întotdeauna...). Deocamdată, ne oprim la „Cineva vede pînă la mine" și „Ascuns mereu înapoia mea". În ce privește „zona rațională a conștiinței", am crezut întotdeauna și credem că este nu numai compatibilă cu poezia (și arta, în general), dar și că poate fi un suport, o condiție fundamentală a ei. Încît, loviturile repetate și grele primite în ultima perioadă de către această zonă, din partea altora (subconștientul și chiar... inconștientul) nu fac decît să dăuneze poeziei, atît în perspectiva progresului ei, cît și în aceea a răspîndirii ei, a menirii ei primordiale, de purtătoare de cuvînt a speciei, de legătură între oameni. (Pe lîngă fidelitatea față de zona rațională — care, însă, după noi, n-ar avea nevoie de „subminarea afectului" spre a-l limpezi — scrisoarea dv. mai cuprinde, de altfel, o serie de întrebări, deducții și implicații similare, cu care nu se poate să nu fim de acord).

B. COSTIN : Început de reviriment, în poezie, dar lucrurile sînt încă destul de greoaie, nebuloase. Cele două proze, care par fragmentele unei lucrări mai ample, sînt scrise curat, convingător și făgăduiesc o reușită.

A. DUMITRESCU : Cîteva pagini mai bune (care par să adeverească impresia de care vorbiți) : „Întotdeauna", „Despre copilărie", „Omul", „Bîntuitul", „Întîmplare". În ce privește proza, încercați deocamdată pe o distanță mai scurtă decît romanul. Din ultimul plic, ceva mai bine, în „Plînsul", „Continuitate".

ȚIȚEICA TAMARA : Nu e cazul să ne trimiteți nouă romanul ; adresați-vă unei edituri.

D. LADINA : Cîteva pagini interesante : „Copilul alergă", „Iarna", „Bătrînul rege", „Tu nu mai ai", „Pictor impresionist". Folosiți adresa redacției.

I. GRECU : Nici acum nu sînt lucruri deosebite. Observațiile din răspunsul anterior rămîn întemeiate. Ceva mai bine, în „O crîncenă", „Cîntec de războinare", „În apropiere", „Vino și dormi", „Dacă melancolia", „De mult nu mai știu".

V. P. GAJ : Lucruri bune, cele mai multe, de data asta.

M. G. ZGÂRCU : Demonstrația talentului e concludentă (chiar dacă în calea ei mai stau unele lungimi discursive, nițică inflație verbală etc.). Reținem „Meditație", „Călătorie", „Mică poveste", „Nu încă". Și vă întrebăm cu ce iscălitură doriți să „ieșiți în lume".

CARMEN TOMUȚA : Sînt încă lucruri naive, șovăitoare, mărturisind inexperiențele inerente vîrstei, pagini din care, deocamdată nu putem trage concluzii întemeiate. Să vedem ce mai urmează.

VIRGIL MUREȘAN : Versurile sînt și acum uscate, neinsuflețite. Ceva mai bine, dar mai mult în intenție, în „Și totuși naște". Proza, însă, acea aventură între vis și veghe (care are uneori aerul unui tablou clinic) e interesantă și curat scrisă.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Cineva vede pînă la mine

Aștept la colțuri de stradă
Femeia visată.
Visată o singură dată.
Nu vine.

Aștept la marginea orașului
Femeia dorită.
Dorită poate o singură dată.
Nu vine.

Aștept în miezul gîndului
Femeia posibilă împurpurată.
Nu vine.

Ea există undeva între vis
Și colțul inimii drepte.
Și nu vine.

De aceea nici nu exist.

BUJOR OLCEAN

Achtung !

Vînturi istorice ne tulbură
existența
coșmare în cizme de lac
și cu mustăcioară-muscă
populează nopțile istoriei
dăruite krupp și suflet
patriei, —
semenii noștri ne spală
pe mîini
monstrul apocaliptic nu
are numărul 666

nopțile istoriei sînt fără
lună iar
lumina singurei stele
care poate străpunge norii
nu a ajuns încă pînă la
noi
pămîntul atîrnă de un
fir de păianjen și e prea
greu de atîta nitroglicerină
trebuie sprijinit într-o
baionetă

visele omenirii în nopțile
istoriei presimt un pămînt ușor
ca un fulg
mărșăluind ritmic pe un pod
acesta intră în rezonanță
și se prăbușește

în visele omenirii
mii de megafoane
prin care au plecat
urlete isterice amplifică acum o voce
calmă:
pas de voie pe Terra !

GEO NAAN

În amurg

Nu-i încă noapte,
e doar ceas de apus.
Zăpada plăpîndă își toarnă trupul
sub pojghița țesută cu trudă.
Cîte-o pasăre se prinde în pînza subțire,
Căutîndu-și odihna trupului ostenit.
Și ca o mînă;
cerul se lasă pîn'aproape de pămînt,
așezîndu-se-ncet pe creștetul lui
într-o suavă binecuvîntare.

GEORGIANA ROȘCA

Desen de Clara Davidescu

Mona Lisa

Trecătorii bărbieriți zilnic
Și-au uitat aureola.
Unele gusturi împietrite
Nu pot fi abandonate.
Riscul unui apus de soare
Privit printr-o cheie franceză
Și cele mai nobile forme
Puse în slujba tracțiunii motorizate,
Săpunurilor „Mona Lisa".
Ea va mai fi lansată
Odată cu inventarea
Unor robinete grațioase.
În regulamentul de funcționare a robinetului
Se va include însă, suplimentar,
O sumară biografie a pictorului.

IOAN PLEȘ

Unde mă aflu

Între căderea acestei seri
și semnătura în condica de prezență
sînt eu.

M-am născut cu darul singurătății
și cu ochi de pisică.
Noaptea văd mai bine
și nu mi-e frică
de nici o cădere.
Colind pe mări,
mă sui prin cer,
la capete de poduri mă dau peste cap
și mă fac Făt-Frumos,
Baba-Hîrca,
balaur hidos...

Cînd mi-e foame mănînc stele,
Pe perina lunii atipesc
și mă încing cu Calea lactee
ca să nu răcesc.
Intru prin oameni
ca prin niște case necunoscute
și-i fac să viseze
vrute și nevrute.
Cu trudă și chinuri
nasc gînduri și vise
ca să mă răzbun
pe ziua care mă ucise.

Nu sînt nici vesel nici trist
nici rău nici bun
cu o mînă arunc
cu alta adun.

Ca pe o vitrină de la „Bijuteria"
mă-ncarcă argintul și aurăria.
Sînt al tuturor și-al nimănui,
mă țin cu mîinile de-o rază albastră
și mă sui... mă sui...
ființe mici și păduri bătrîne
le-acopăr cu pielea mea
ca să mă desfăt
de-o bucurie grea.

Dimineața, cînd geamurile bubuie
și cad de explozii solare
mă șterg la ochi nedumerit
mă las acasă
închis în sertare, esență,
și plec la birou (travestit)
Și nimeni nu știe că nu sînt eu
cel ce semnează condica de prezență.

EMIL GAVRILIU

Poezia lui Mircea Dinescu

Urmare din pag. 1

acru în pahare / iubita nu mai mi-e mireasă / prietenul și el dispare".

Scurta **Agrafă** mi se pare o mică capodoperă a poetului : **„În ripa blondă a fâpturii tale / mîinile-mi cad ca două animale // și-aud țiptil cum se strecoară anii / ca hoții prin grădina Ghetsimani // pînă cînd vită cu-nrăită ceafă / timpul mă prinde-n păr ca pe-o agrafă".**

Erosul este capitolul cel mai puternic al lui Mircea Dinescu unde aerul sugubăț este dublat de o gravitate romantică de cea mai bună calitate, de un rictus interior bine supraveghiat, de o ironie macerantă, fără ostentație. Iată **Duminică spartă : „Cum ai țîșnit tu în viața mea delirantă șampanie / pulpele tale prelungi loveau cartierele mărginașe / patul aluneca pe spinările îngerilor ca o sanie / în salcîmi înfloreau poftele-mi ucigașe, // trupul tău iradia ca mireasma prin ziduri / topea tacîmul din mîna sfîntului costeliv / pietrele se-nroșeau de emoție, marea scăpa de riduri / minunile durau fără motiv, // lanuri de floarea-soarelui își răsuceau anume / invidia lor galbenă bătînd spre Dumnezeu / pînă s-a spart duminica de început de lume / și-am auzit în tine curgînd sîngele meu".** Nu lipsește pamfletul exercitat cu un aer sigur și cu precizie incisivă în **Privighetoarea secolului XX : „Din fiecare veac coboară un cal să rontăie statui / zadarnic încercați să-mi puneți pe limbă lipitori abstracte / orgoliul meu e să-mi plîmb rana într-un vagon de clasa-ntîi / norii ghimpați să-i trec în silă ca îngerul lipsit de acte, / apoi să car pămînt eu gura peste orașele din zori / în piei de iepure ghitara să mi-o îmbrac să vină ciinii / s-aud cum rup din ea și pieptul să-mi cadă între cerșetori / ca o monedă azvîrlită de sus din turnurile piinii. / Hai seceați genunchii iernii să nască numai roșii fulgi / un dans de gropi sencinge-n ceruri de parcă m-ar chema la nuntă, / forțați un trandafir să are tăiați-i unghiile lungi / și desființați privighetoarea căci vai privighetoarea cîntă".**

În aceeași manieră de a încurca pietrele din Caleidoscopul copilăriei este scrisă **Elegia mecanică.** Unde îndeminarea de jongleur a lui Mircea Dinescu este vădită : **„Fiindcă nu pot incendia cu limba pădurile / hei bestie cu creier de smarald / în părul meu și-au încîlcit caii trăsurile / și orologiile-au tras la cald. // În cinematografele erorii / soarele scuipă lei cleioși pe zid / nebunul iar sărută mîna florii / urlă-n mașini un dumnezeu lichid // maimuța zilei saltă prin nori din azi spre mîine / cum m-aș dori obuz adolescent / pentru că înțelepții vor fi goniți cu piine / și îngerul oricum va fi absent, // să-mi bubuie pe umeri iarba de pușcă blondă / într-un suav război de mă petreci / viața o-nalț ca pe-un stindard de frondă / chiar de-o să cînt ca ciocîrlia-n beci".**

În poemul **Ghilotina romantică,** ecouri din Diego **(Se aude plugul roșu al ghitarei : „Se-aude plugul roșu al ghitarei / rupînd precum un grădinar de morți / din hălcile infernului hectare / s-ajungă suferința pentru toți. // Un fierăstrău de maci despică vara / să dea sicriul din pămînt în spic / pun șaua lunii și încalec seara / și Dumnezeu se face-n ceruri mic, // căci n-am trăit cu singele prin sere / și n-am purtat cămașa nimănui / ci mai degrabă-am răzuit de miere / prin piețe fade acrele statui, // ci mai degrabă-am potrivit cu gura / peticul cald pe dezumflatul rai / frate cu iarba cînd se-nalță zgura / industriei pe coamele de cai, // aștept într-un amurg ca o felină / sub soarele cu pilpîiri de gaz / romantica de-acuma ghilotină / să-mi cînte ca vioara pe grumaz".**

Umoarea pamfletară a poetului este bine ilustrată și de **Apoteoza orbilor : „Meseria poetului e la fel de rentabilă / ca o vinătoare de bizoni / adică rozi ciolane de fluturi / adică poza ta e așezată în cușca unui tigru înfometat / și-n timp ce-și clămpăne lăturile / două gloanțe te vizitează acasă / ca un omagiu al ochilor săi visători".**

Poetul dă cu tifla în continuare în aceeași veselă stare de delir verbal în care poezia se înghesuie aproape fără voia stăpînului. Iată două poeme care ilustrează ceea ce scriu aici : **„dacă-n locul soarelui ar răsări pe cer / orbitorul meu scepticism de 18 carate / voi ați continua liniștiți / să cultivați în locul dragostei de aproape / morcovii pentru supă / din trufie pieptănîndu-vă femeile cu dinții / din orgoliu punînd greșeliior cozi de păun / prin ceața cîntecului nu ați vedea / cum mă retrag în sticla golită de vin / ca un mesaj / pentru vremuri îndepărtate / așteptînd un vapor / în orașul acesta / unde marea nu mai există"** (Mesajul unui naufragiat).

Și : **„după bătălii / răsare uneori aurora cîrpacîlor / proprietarul de inger e mîncat de proprietarul de sondă / țăranul mulge capra îndrăcită a civilizației / bătrînii miopi nimeresc în tablouri / iarba e scoasă la licitație / păunii sînt interzisi pentru indecență / zilele ca niște vite se umflă de retorica măcelarilor / pielea leului sperie un copil dar nu izgonește / musca gurălivă / cei ce suflă-n trompetele nimicului / consumă aerul strigătului meu / și nu mă mai mingiie ironia spînzuratului / care scoate limba la Dumnezeu."** (Uneori).

Mai pot(olit), lăsîndu-și la o parte satanica sete de zigzag din care izbucnesc versurile ca niște geizere, poemul **Iubito cu părul auriu** compensează întrucîtva fugoasa pornire a poetului : **„fericit măcesul ce nepăsător se scutură în umbra statuilor / cînd vîntul își face de cap / purtînd orășelul pe aripi de rufe colorate. / Salve de tun vestiră ninsoarea trandafirilor definitivi / abia mai tîrziu am înțeles / sub vestedele coroane / cînd morții erau mai frumoși ca oricînd. / Acum peștișori de acvariu / raportează bunului Dumnezeu / ce frumos strălucește brățara petrolului pe canale / ce blîndă-i explozia apelor. / Acum fotograful mi-așează sugativa pe lacrimă. / Binecuvîntată fie dărîmarea podurilor / n-or mai înflori cerșetorii la capete / n-or mai înflori / într-un lan de secară electrică / țăranul ca lebăda cîntă / la o masă înaltă / vorbele cojesc realitatea mîncîndu-i doar miezul dulceag / un pieptăn îmi netezește șinsele pînă la disperare, / iubito cu părul auriu / vindecă-mă de noaptea cea mare".**

Iată, în totalitate rodul acestui volum din care n-aș vrea să se piardă și cîteva fructe disparate pe care le voi cita din voluptate : **„Tu, care-ți pui pistolul la tîmplă ca pe-o floare"** (Actorul) sau : **„Și parc-aș fi un arbor cu nervii dați în mugur"** sau, **„Stau anii tunși în mine precum recruții-n tren"** (Adorm pe cîmp) sau : **„Și prindem cai pe-un cîmp cu luminări :** (Arca eternă) sau : **„Aprilie cu o rafală de porumbei / își zboară creierii aurii surizînd / Invalidul își vinde cărucioru-n stradă / Albinele zornăie în pălăriile orbilor"** (totul de un baroc ce-mi aminteste de tablourile lui Gavrilean) (Tobogan).

Mai departe : **„Trec berzele ca o leucemie a stelelor"** (Scrisoare mamei) sau **„Săruturi pun în mișcare turbine"** (Cuplu) sau: **„Am văzut în cimitirul de mașini îngerul ruginînd** (Ruginind) sau : **„Pe limba mea se pot aprinde chibrituri / Știu atît de multe / Încît unii mi se uită în gură ca la un rug vorbitor** (Bună seara).

În totalitate, Mircea Dinescu este un poet constituit către care trebuie să privim cu atenție și cu mari speranțe.

Patria și cuvîntul poetic

Urmare din pag. 1

capacitatea de transfigurare prin trăire și expresie adecvată. Este și aici, ca și în cazul raportului dintre retorică și poezie, o chestiune de înzestrare individuală mai mult decît principiu estetic.

În receptarea poeziei politice și mai ales patriotice trebuie avut în vedere statutul aparte în care primul rol revine sentimentului național ce modelează într-un mod particular receptarea. Disocierile prea detaliate între estetic și extraestetic nu sînt revelatorii decît într-o anumită măsură, întrucît preponderent este un element metaestetic : trăirea colectivă a sentimentului național, entitatea psihică modelînd receptarea într-un mod pe care nu estetica îl poate elucida. Este, acesta, un factor esențial, de care trebuie să se țină seama în definirea condiției poeziei patriotice. În acest spațiu inefabil rezonează tema, se produce sau nu consonanța elanului sensibilității individuale cu trăirea colectivă. Din acest punct, judecata estetică asupra realizării sau nerealizării poeziei este o chestiune de grad.

În raport cu acest element al condiției poeziei patriotice se pune deopotrivă problema împlinirii estetice și problema răspunderii morale ca poezia să nu devină, prin nerealizare artistică, opusul intențiilor sale. Ratarea în lirica intimistă este o problemă personală ; ratarea în domeniul poeziei patriotice implică însă răspunderea morală a contrarierii sentimentului colectiv. Optiunea pentru această formă de expresie care este poezia patriotică presupune confruntarea cu o dimensiune ce impune respectul necesar unei nobile oficieri, cu atît mai mult cu cît comportă cea mai mare audiență de public și cu cît se pune problema educației patriotice, morale și politice a acestui public.

Poezia patriotică fiind un domeniu predilect al selectiei pentru culegerile cu scopuri pedagogice, formative, adresîndu-se deci în mare măsură unui public în formare, trebuie să aibă un caracter percutant ; altfel devine monotonă prin lipsă de personalitate, productie nesemnificativă. Este un lucru pe care nu și-l poate permite atîta vreme cît își asumă și declară o misiune patriotică, fie ea și numai la nivel cultural.

Tema are capacitatea de a rezona prin ea însăși, dar consonanța cu această rezonanță este latura care solicită în cel mai înalt grad ființa poetică.

Poezia patriotică este un domeniu în care, mai mult decît în alte zone ale creației, artistul trebuie să se confrunte lucid cu propria sa valoare, conștient de responsabilitatea sa estetică și socială.

Definind condiția poeziei patriotice și implicit „datoria poetului", Voicu Bugariu propune, prin cartea sa, nu numai sistematizarea unei problematici estetice și morale, dar și o temă de meditație mereu deschisă.

REVISTA REVISTELOR

Studia et acta orientalia

Erudita publicație în limbi de circulație, **Studia et acta orientalia,** editată de Asociația română de studii orientale, a ajuns la al nouălea tom. Fondată acum aproape un sfert de secol din inițiativa orientalistului Vlad Bănățeanu, **Studia et acta orientalia** a devenit o revistă de prestigiu în domeniul orientalisticii, revelînd valoarea științifică a contribuțiilor noastre în acest domeniu, cu nimic mai prejos decît cercetările cu tradiție de secole din străinătate. **Asociația română de studii orientale** a reușit să-și constituie un nucleu de cercetare la București și a realizat schimburi de experiențe și de colaborări cu orientaliști din întreaga lume.

Pentru a ilustra cele afirmate mai sus vom face o succintă prezentare a sumarului tomului al IX-lea. Uzbek Baitchura din Leningrad se ocupă de lexicul altaic, Cornelia Călin (București) studiază aspectele evolutive în epopeea „Sora-Batîr" la tătarii din Azaplar (Dobrogea). Tot o cercetare legată de tătarii din Dobrogea semnează Nevzat M. Yusuf **(Surnoms dénotatifs et conotatifs externes se rapportant aux parties du corps humain chez les Tatars de Dobroudja).** Sumarul conține, în continuare, un grupaj de studii turcologice : Viorica Dinescu se ocupă de relația dintre „Karagöz Oyunu" și teatrul popular român de păpuși. F. Karlingger din Salzburg semnează un studiu juridic **(Usanze giuridiche turche del Seicento),** în sfîrșit, Emil Suciu publică un articol de strictă specialitate : **Modèles de la composition toponymique en turc de Turquie.** Constantin Daniel, unul din cei mai cunoscuți orientaliști români, autorul a numeroase exegeze și traduceri, continuă aici cercetările sale asupra operei lui Philon din Alexandria **(„Le voyant", nom cryptique des Esséniens dans l'oeuvre de Philon d'Alexandrie).** Un subiect apropiat semnează Athanase Negoiță : **L'hostilité des Zélotes envers les Esséniens et ses causes.**

Vladimir Drimba ne oferă a VII-a secvență dintr-o miscellanee **Cumanica** iar Eric P. Hamp din Chicago o cercetare a unor paralelisme lingvistice daco-iraniene. Printre cercetătorii străini mai semnează Ch. Renoux din Paris — **Notes sur quelques manuscrits arméniens de Roumanie.** În domeniul arabologiei, se publică studiul lui Yves Goldenberg despre Timotei Cipariu **(„un arabisant roumain du XIX-e siècle").** O sinteză remarcabilă semnează în limba română **(L'influence orientale sur la langue roumaine).**

După cum se poate observa, tomul al IX-lea al culegerii este dedicat problemelor de lingvistică în prim plan, dar toate aceste probleme tratate aici au implicații literare și culturale în genere. Trebuie spus că **Studia et acta orientalia** este o publicație erudită aplicată problemelor orientale ale culturii române dar în același timp trebuie subliniată importanța ei pe planul relațiilor culturale și științifice internaționale. Redactorii coordonatori ai publicației sînt Mircea Anghelescu și Vladimir Drimba.

Emil Manu

Promoția fără critici

Urmare din pag. 1

diversitatea condiționărilor sociale (în *Capriciu la plecarea fratelui iubit* și *Tutun de Macedonia*). Cea mai bună carte a prozatoarei e una de nuvele *(Castelul vrăjitoarelor),* fantezii în umbra unor motive epice medievale, fermecătoare prin sugestii, adecvare stilistică și atmosferă, vădind totodată rafinament al compoziției miniaturale.

Virgil Duda a trecut de la observația realistă în manieră tradițională a mediilor citadine și industriale *(Povestiri din provincie, Catedrala)* la investigația analitică a stărilor individuale confuze, selectate din același mediu *(Anchetatorul apatic, Deruta, Al doilea pasaj).* Cazul particular, fie al situațiilor epice, fie al psihologiei personajelor, apare de regulă încărcat de o semnificație general-valabilă, ca urmare a tendinței prozatorului de a gîndi inductiv. Motivația psihologică și determinismul sociologic funcționează simultan, stilul are mobilitatea necesară pentru a putea fi adaptat oricărei variații de peisaj epic, fraza e calmă.

Aurel-Dragoș Munteanu, intelectual cu gustul erudiției și scriitor cu apetitul totalității (poet, prozator, eseist) a încercat mai întîi o proză de factură intelectualistă, cu serioase implicații speculative în imaginea unor idei filosofice eterne, deduse din observarea efemerului recurent din spații umane închise *(După-amiază neliniștită, Scarabeul sacru, Singuri),* pentru a se arăta apoi interesat în cea mai bună carte a sa *(Marile iubiri)* de morfologia devenirii individuale sub presiunea timpului social-istoric și politic. Stil precis, sobru, tensiune epică prin „sarcina" afectivă a ideilor, minuție inginerească în construcția romanului, imaginație culturală.

Bujor Nedelcovici, tentat de frescă și de formula tradițională a romanului-fluviu, a dat în *Ultimii, Fără visle, Noaptea, Grădina Icoanei* o proză biografică de observație și descripție, remarcabilă mai cu seamă sub aspectul coerenței epice semnificative a unei tumultuoase cantități de materie narativă, foarte diversă dar privită unitar din perspectiva justiției morale. Unele separate, altele dispuse într-un ciclu, romanele acestui prozator n-au fost receptate pe măsura valorii lor poate și pentru că originalitatea lor nu este una frapantă ci ascunsă sub cuminția unui stil de tradiție, altminteri avantajos pentru intenția de cuprindere a vastității.

Sânziana Pop n-a mai publicat proză din 1969 deși nuvelele din *Nu te lăsa niciodată* și mai ales romanul *Serenadă la trompetă* atestau o direcție epică fertilă și interesantă caracterizată de : exuberanță, comportamentism, amestec de vigoare realistă și patos oniric, subiectivism feminin, totul pe un fond de memorie afectivă, inteligent explorat.

Gheorghe Suciu, unul din foarte puținii prozatori ai acestei promoții preocupați de universul uman țărănesc a dat, după cîteva tatonări mai mult de ordin stilistic, interesante însă și sub aspect tematic *(Oul, Antrenorul și zeul, Soarele neterminat, Lucrări și zile din viața lui Nick)* un remarcabil roman țărănesc *(Botează-mă cu pămînt),* încercînd în tradiția prozei ardelenești o reevaluare epică a umanității rurale, accentul căzînd în acest prim volum într-un anunțat ciclu pe conturarea din segmente epice privind mentalități și atitudini, mai puțin comportamente, a unei viziuni etnografice apte de a primi înlăuntru-i diversitatea în devenire a condiției țărănești de azi.

Mă opresc aici cu înșiruirea (ar mai fi intrat și, de fapt, intră în același plan de personalitate Mircea Cojocaru, Alexandru Deal, Norman Manea, Alexei Rudeanu, Ion Dumitru Teodorescu), lista aceasta avînd un simplu rol orientativ.

4. Că nu-i vorba de o falsă problemă o dovedește, între altele, situația prezentă a promoției fără critici. Nimeni nu contestă, de pildă, că Istorii I și II de Mircea Ciobanu sînt romane de certă valoare și cu toate astea locul pe care-l ocupă acest prozator în subînțeleasa ierarhie a epicii contemporane e mult sub valoarea lui : același lucru se poate spune, păstrînd de fiecare dată proporțiile, despre Norman Manea, A. D. Munteanu, Bujor Nedelcovici ș.a., ale căror cărți mai recente sînt superioare poziției critice în care acel „fără" le-a fixat. Să nu dramatizăm, însă. Obiectiv vorbind nu era tocmai ușor, și nici nu cred că va fi vreodată, să te impui, fie și de juțete, într-un moment cînd atenția generală e îndreptată spre operele evident remarcabile ale unor autori care nu mai sînt niște necunoscuți. Într-un fel, deci, absența ecoului critic pe măsura vocii prozatorilor din promoția despre care e vorba ne apare ca firească în raport cu realitatea epică a momentului respectiv. Pe de altă parte nu se poate acorda prea mult credit posibilității unor mari opere de a trece neobservate printr-un spațiu literar care, pasă-mi-te, nu le-ar sesiza importanța. Aici nu e vorba însă de ignorare ci de o subdimensionare prin întîrziere. Asupra acestei nuanțe am vrut să atrag aici atenția, adăugînd la condiția obiectivă de existență a promoției fără critici (teme și preocupări comune) o condiție subiectivă ,adică tocmai absența pasageră din atenția criticii a activității prozatorilor formați între anii 1965—1970. Pasager nu înseamnă fără importanță și nici măcar fără consecințe. Importanța pasagerului „fără" vine din consecințele lui, principala fiind aceea a nepotrivirii dintre opera unui scriitor și imaginea critică despre ea, în sensul reflectării subdimensionate a celei dintîi în cea din urmă. Consecința consecinței e iarăși limpede : un tablou axiologic incomplet (uneori inexact) al prozei de azi.

Poet de baltă

Urmare din pag. 1

„pleiada în care se disting alde Șerbănescu, Macedonski, Nenițescu, Duiliu Zamfirescu, Pruncu". Dintre aceștia, apropierea de Macedonski și de Zamfirescu ni se pare șocantă, dar nici unul din cei doi nu-și dăduse pînă la acea dată măsura talentului. Sion îl îndeamnă să continue :

„Curagiu, iubite Scrob ! Nu te lăsa să te abată spiritul fatal al materialismului. Fă-ți datoria pînă în ultimul moment. Luptă, căci în luptă vei găsi triumf ; tu, mai ales, care ca ostaș, ai luat parte în războiul de la Plevna, o știi aceasta ; și cînd în această luptă vei vedea că, citeodată-ți slăbesc puterile, nu te descuraga, ci aleargă la pană, scrie, scrie și iar scrie..."

Scrob nu s-a lăsat : a alergat la pană și a scris mereu, deși, într-o poezie din cele patru dedicate lui Macedonski (căruia-i închină de altfel tot volumul), el își mărturisea admirația față de facilitatea compunerii a maestrului său și regretul că el însuși scria greu :

„Eu știu că scrii pe noapte / Cinci, șase poezii, — / Că te-mbată-n șoapte / Poetice și vii / Și muze și amor ! / / O ! sunt gelos pe tine, / Ești foarte fericit ! / Nu-i tot așa cu mine ; / Pe gîndu-mi încîlcit / Nu pot fi domnitor !" **(Lui Macedonski).**

Bietul Scrob se calomnia. Gîndu-i nu era încîlcit, nici expresia, căreia i se putea cel mult imputa banalitatea, într-un moment cînd numai lui Eminescu nu i s-ar fi putut aduce aceeași învinuire. Așa era climatul liric al timpului, iar Carol Scrob a fost un volubil stihuitor de nivel, căruia muzica i-a popularizat un număr mare de romanțe (ceea ce avea să asigure și răspîndirea, cu două-trei decenii mai tîrziu, a elegiilor lui Eminescu !).

Nu-mi propun să reabilitez pe poetul dat astăzi uitării. Menționez însă că a dat printre altele și o poezie mai puțin banală, compusă din nouă catrene, în alexandrini iambici de 13 și 14 silabe, intitulată **În foc.** Poetul combate frigul din odaie, aruncînd în foc cîteva jurnale, apoi un volum de versuri ale unui necunoscut, scrisorile de dragoste, pe acelea ale prietenilor (nesinceri, ca și iubitele), în fine certificatele școlare. M-a reținut o sintagmă care a făcut epocă ; am apucat-o și noi în copilărie :

un nou **poet de baltă ! !".**

Înțelegem : un poet slab, cum l-am califica azi și pe Scrob, care, firește, nu s-a gîndit la reversibilitatea epitetului. Nici un dicționar al limbii noastre nu ne lămurește asupra sintagmei. Dacă vreunul din cititorii acestei rubrici crede că ar putea elucida mica „problemă" filologică, îl **rog să-mi răspundă.**

sport

Reactivarea veteranilor — o soluție?

● Dacă ar fi să ne oprim la cel mai frumos spectacol sportiv din ultimul timp ar trebui să scriem numai despre partida de rugby Țara Galilor — Franța, dar...

Superbă este comportarea exemplară a două sportive românce care prin succesele lor, deși veterane ale disciplinei practicate, se situează la un nivel valoric excepțional. Ileana Silai la 1 500 de m și Maria Alexandru la ping-pong sînt două mari vedete ale mișcării sportive din lumea întreagă. Credem că s-a scris încă prea puțin despre ele. Nu este îngrijorător, în alt plan de idei, că marile succese ne vin de la reprezentanții unor generații care teoretic ar fi trebuit să fie ieșite din mișcarea sportivă ? Ce fac tinerii ?

O altă satisfacție, demnă de aplauze, ne-a adus-o un alt „veteran". În urma concursului de șah disputat la București, Victor Ciocîltea a îndeplinit o normă de mare maestru internațional, a doua din istoria șahului românesc după aceea a lui Florin Gheorghiu. Într-o dispoziție de joc bună Victor Ciocîltea a realizat o performanță la care credeam că renunțase cu vremea.

Întoarcerea la veterani s-a operat și în fotbal. În Turcia poarta națională noastre a fost apărată miercuri de Răducanu, iar la mijlocul terenului a evoluat, ca altădată, Dobrin. Lucescu s-a aflat și el pe banca rezervelor, dar prezența în lot și în echipă, a foștilor „mexicani", ne arată că și în fotbal soluția veteranilor dă roade. Nu militățm desigur pentru ea, dar semnalăm că ea nu este de disprețuit. Cînd s-a procedat la eliminarea din lotul național a unor handbaliști de marcă, doar pe criteriul vîrstei, a funcționat o prejudecată plină de consecințe pentru națională de handbal a României. Succesul „veteranilor" la care ne referim ne indică fără dubiu greșeala. Singurul criteriu în sport este forma sportivă. Maria Alexandru, Ileana Silai, V Ciocîltea, Dobrin, Răducanu evoluează fără complexul vîrstei.

Revenind la fotbal, trebuie să spunem că deși condițiile nu ne dau dreptul la concluzii definitive evoluția „veteranilor" a fost mulțumitoare. Răducanu a apărat fără greșeală, iar Dobrin și-a impus clasa chiar în condițiile neobișnuite de joc de la Istanbul : ploaie puternică, teren alunecos joc tare din partea gazdelor. Rezultatul de 1—1 e satisfăcător. El menține echipa României pe primul loc în grupă și-i acordă prima șansă în viitoarele întîlniri cu Bulgaria. O victorie împotriva bulgarilor la București ne confirmă primul loc în grupă și calificarea în finala Cupei Balcanice la fotbal. O problemă pentru 11-le nostru rămîne media ridicată de vîrstă. Plusul de tinerețe și de vitalitate al echipei turce i-a dat, o bună parte din meci, cîștig de cauză.

O adevărată revoluție pare a se petrece în grupa B a campionatului mondial de hochei. Două echipe de plan doi ca Ungaria și Italia au reușit succesiv rezultate surprinzătoare în dauna altor formații mai bine cotate. Am adăuga alături de ele și formația Elveției pentru victoria obținută asupra echipei noastre. Echipele care au avut de suferit cel mai mult pînă acum sînt două foste frunțașe ale grupei : România și Iugoslavia. Cert este că în eșalonul doi al hocheiului din lumea întreagă se petrece ceva, se modifică un raport de forțe, țtacheta exigenței se ridică. Sîntem din nou amenințați de ultimele locuri, de primejdia, nu numai teoretică a retrogradării. De unde se vede că în materie de hochei, ca și în alte sporturi, nu sîntem suficient de sincronizați cu mișcarea sportivă de peste hotare, al cărei puls ne scapă. Rezultatele Italiei și Ungariei nu sînt simple întîmplări. Fosta participantă la grupa A a campionatului mondial, România, are probleme cu fostele protagoniste ale grupei C.

E prea devreme pentru a trage însă toate concluziile.

Discobol

25 MARTIE 1978

L7

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **LA CALCUTTA,** în India, Asociația de prietenie indiano-română a organizat o seară românească ce s-a bucurat de ampla participare a unor personalități culturale și ziariști din Bengalul de Vest. Jibanlal Banerjee, cunoscut ziarist, editorul cotidianului „Satyajug", a vorbit despre evoluția continuă a relațiilor dintre țările noastre, dînd o înaltă apreciere politicii externe promovate de președintele Nicolae Ceaușescu, voinței de cooperare a statului român, acțiunilor sale în slujba păcii.

● **CUNOSCUTA TRADUCĂTOARE** de limba română, **Danuta Bienkovska,** a vorbit în cadrul unei seri organizate de Uniunea Scriitorilor din Polonia despre literatura noastră contemporană, făcînd o amplă prezentare a poeziei, prozei și dramaturgiei actuale. Au fost prezentate apoi fragmente traduse din operele lui Eugen Barbu, Marin Sorescu și Veronica Porumbacu.

● **ÎN BELGIA,** a fost înființată secția „Cartea Românească" la Biblioteca universității „Paul Pastur" din Charleroi. Acest moment a fost închinat formării statului național român și a prilejuit o expoziție de carte la care au fost expuse la loc de cinste cele douăsprezece volume ale operelor tovarășului Nicolae Ceaușescu, precum și numeroase alte cărți de literatură, de istorie, sociologie, economie și științe naturale.

● **ÎN CADRUL UNEI SERI ROMÂNEȘTI,** a fost prezentat în Berlinul de Vest un program muzical, precum și diapozitive cu monumente de artă din țara noastră, elemente de etnografie, port popular și alte trăsături ale specificului cultural românesc. Această manifestare culturală s-a bucurat de atenția unor oameni de specialitate și a unui numeros public.

● **REVISTA AL ADIB AL MU'ASIT,** din Irak, publică în traducerea lui Nabil Qasim, cîteva poeme de Gelu Naum, Emil Botta, Marin Sorescu și Cezar Baltag. Poemele sînt precedate de scurte note biografice și textele sînt explicate în note cu conținut istoric, menite să ofere cititorului date despre istoria și cultura română. Nabil Qasim a publicat traduceri din poezia românească și în ziarul „Al-Masa" (Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Marin Sorescu).

● **AMBASADA ROMÂNIEI LA MAPUTO** a organizat la rafinăria Petromoc de la Matola o gală de filme documentare românești. Au fost prezenți muncitori și tehnicieni mozambicani, precum și specialiști români care lucrează la rafinărie. Filmele prezentate au fost urmărite cu viu interes și s-au bucurat de aprecieri elogioase din partea celor prezenți.

● **TELEVIZIUNEA ARGENTINIANĂ „Teleshow"** a transmis o emisiune consacrată României, în cadrul căreia au fost prezentate unele aspecte privind istoria și geografia, frumusețile turistice, stațiunile balneare și de tratament din țara noastră, date ilustrate cu diapozitive și secvențe din filmul „România, țara turismului romantic".

Începuturile artei medievale românești

Urmare din pag. a 6-a

ceramica de lux smălțuită, ca și cea de uz cotidian cu încercări de „decorație elementară prin linii incizate și lustruite, armonios dispuse în fișii și registre alterninde și intersectate..."

„În ceramică și în meșteșugul bijuteriilor, în arta țesutului și în aceea a zidirii în piatră, în ornamentică, în conceperea și modelarea formelor, deslușim aici, în germene, ceea ce va fi creația plastică a evului mediu, cea populară și cea feudală deopotrivă..."

Se pot formula unele concluzii la cele de mai sus pentru începuturile culturii medievale românești :

— aflate la periferia zonei de cultură romano-bizantine, manifestările de artă de la Dunărea de Jos, îndeosebi din Banat și Dobrogea erau

Sigiliul lui Mircea cel Bătrîn

mai susceptibile de a asimila alte influențe orientale, mediteraniene, balcanice ;

— **sincretismul** propriu acelei epoci de început și căutări se vădește aici în interferența de stiluri, în imposibilitatea stabilirii aparteneței certe ale unor tezaure sau a construirii unor sinteze spirituale noi așa cum se va întîmpla mai tîrziu ;

— dacă nu sîntem încă în epoca primelor sinteze culturale, nu mai sîntem nici în aceea a **premiselor** deoarece în sincretismul artei începuturilor medievale românești se afirmă totuși unele predominanțe stilistice de ordin bizantin care vor constitui nucleul sintezelor de artă al veacurilor ce vor urma.

Primele sinteze originale de cultură românească. Întîlnirea Occidentului și Orientului în spațiul cultural carpato-danubian, îndeosebi în ținuturile de la Dunărea de Jos nu numai că nu au stînjenit dar, se poate spune, au favorizat făurirea unor **sinteze culturale** originale. Dar pentru aceasta era necesar înainte de toate maturizarea unor procese sociale interne și îndeosebi cristalizările de viață politică prin trecerea de la închegările prestatale anterioare la primele formațiuni statale care marchează nașterea politică a poporului român, consfințind intrarea sa în istorie. Cu greu vom găsi exemple mai concludente asupra rolului decisiv pe care-l are — în diverse împrejurări istorice — factorul politic în constituirea fizionomiei spirituale, a sistemului de valori a unei culturi. Nu ne-am putea imagina Odiseea istorică a poporului nostru fără acele prime eforturi constructive ale voievozilor întemeietori de țară care au știut să îmbine funcția civilizatoare instituentă de noi realități politice cu cea culturală de organizare și stimulare a unor noi focare de creație spirituală, și dezvoltare a conștiinței morale. Gestul lor de ctitori în plan politic și cultural are valoare arhetipală pentru urmași. Începuturile existenței și conștiinței politice ale poporului român au fost precedate de o lungă epocă de germinație și cumulare culturală dar crearea unui **ethos cultural** distinct, original nu a fost posibilă fără constituirea cadrului politic al unei existențe istorice de sine stătătoare.

Nucleul de bază al noii spiritualități s-a constituit așa cum am văzut, din prezența fertilizantă a civilizației bizantine. Dar cultura românească, nici la începuturile sale și cu atît mai puțin mai tîrziu nu a fost pur și simplu o cultură neobizantină — deși, printre culturile balcanice și sud-est europene a fost cea care, alături de cultura neogreacă și de cea sîrbă, a asigurat continuitatea, perpetuarea civilizației bizantine, mai ales în planul artei. A fost însă o continuitate creatoare, prestigioasă, proprie. Fără a le exagera, nu trebuie să ignorăm și nici să minimalizăm pătrunderea unor elemente alcătuitoare provenind din alte orizonturi culturale, în aliajul spiritualității românești. Unul din meritele principale ale lui Răzvan Teodorescu este de a fi pus în lumină pe temeiul unei impresionante documentări, aceste elemente, respectiv acel dialog al culturilor constituite sau în curs de constituire care, în primele secole ale mileniului nostru și plecînd de la premisele create în secolele anterioare, a generat noi entități etnico-spirituale, noi focare de creație culturală.

La aceasta se adaugă pătrunderi lingvistice, unele influențe bogomilice dar mai ales admirabilele sinteze create în plan artistic. Toate influențele și sugestiile venite din diverse arii de cultură și-au găsit o primă sinteză de cultură românească originală în **arta plastică,** în arhitectură și pictura murală, în tapiserii și broderii. Puterea politică a primilor voievozi își află justificare istorică în fapte de cultură ce marchează momente reprezentative în arhitectura eclesiastică sau laică — acea ramură de artă care a fost între toate creațiile din sfera plasticului, cea mai publică, mai „politică, așadar mai socială prin sensul și rolul ei fundamental în epocă".

Primele biserici de plan tricone ale primilor basarabi și mușatini, atestă deja o cristalizare stilistică autohtonă. Biserica mînăstirii „Negru Vodă" din Cîmpulung, devenită necropolă a primilor doi basarabi, biserica „Sf. Neculai" din Argeș, devenită încă din vremea lui Neculai Alexandru Basarab prima biserică metropolitană a țării, biserica „Sf. Neculai" din Rădăuți, de aspect sobru, cu contraforți gotici — toate atestă o destul de rapidă consolidare politică și culturală a noilor state. **Orientul bizantino-balcanic și Occidentul romano-catolic** își găsesc în aceste prime lăcașuri o fericită îmbinare, o sinteză de ample rezonanțe într-o nouă realitate spirituală. Picturile murale ale bisericii domnești „Sf. Neculai" din Argeș sînt de factură bizantină dar cu o tentă clară de spiritualizare și armonizare a personajelor, surprinse în diferite ipostaze, în mișcare și expresii diferențiate (unele chipuri trădează o frumusețe de puritate elenistică). Este o iconografie de ample compoziții ce se încadrează „în marele curent al picturii savante și rafinate, de Renaștere paleologă, înflorită sub patronaj antic în Constantinopolul împăraților și patriarhilor..."

Mînăstirile de la — Tismana și Vodița legate de numele acelui grecо-sîrb Nicodim (apare și în piesa clasică **Vlaicu Vodă** de Alexandru Davilla), primul organizator al vieții monastice din Țara Românească, ce s-a identificat nu numai cu interesele spirituale ale bisericii ortodoxe dar și cu cele politice ale tînărului stat — și mai ales Mînăstirea Cozia a lui Mircea cel Bătrîn încheie, odată cu sfîrșitul secolului XIV, o primă perioadă de efort constructiv, de originale cristalizări artistice. Este o strălucită expresie a unui clasicism românesc timpuriu, caracterizat prin armonia și echilibrul volumelor, prin forma, decorația și proporțiile ușilor, ferestrelor, prin relieful sculptat al ancadramentelor lor. Simțul culorii,al proporțiilor, al măsurii care vor caracteriza măiestria inegalabilă a edificiilor religioase și laice românești — culminînd cu capodopera argeșeană a lui Neagoe Basarab, cu capodoperele stilului moldovenesc din vremea lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș și cu cele ale stilului brâncovenesc muntean, și-au găsit în ctitoria lui Mircea cel Bătrîn cea dintîi intruchipare plenitudinară, purtînd peste veacuri un mesaj de frumusețe, de ordine și armonie a spiritului unui popor mîndru și viteaz care și-a făcut intrarea în istorie nu în chip accidental sau purtat de norocul aventurierilor cuceritori apatrizi ci pe temeiuri statornice, construite prin lucrarea a două din cele mai de seamă civilizații ale antichității.

Din lirica greacă contemporană

În românește de Ion Brad

PANAIOTIS TSUTAKOS

Născut la Pireu în 1920, a început să scrie de timpuriu. La 19 ani publica volumele „Armonii nostalgice" și „Monolog", urmate, înainte și după cel de-al doilea război mondial, de alte șapte culegeri de versuri. Orientarea sa democratică, militantă, imprimă un suflu liric nou, energic, poeziei sale cuprinsă în volume ca „Ferestre deschise", „Pămînt amar", „2 651 — amintirea unei tiranii", „Lumea aceasta". Din cartea „2 651" am ales cîteva texte semnificative.

Să rămînem în picioare

In ritmul durerilor omenești
Inima noastră se zbate.

Răbdători, îndurăm.

Vino să împărțim lacrima întristaților.

Pe drumuri necunoscute
Noaptea trimite ploi nemiloase
și fraților noștri li-e frig.

Păzește-te de moartea
tirită aproape de noi.

Acum să scăpăm neatinși
de groaza care ne-atacă.

Să rămînem în picioare prin vîntul ne-nduplecat.

Primăvara noastră

Erau două frunze de nuferi
visurile noastre copilărești !

Un înger cu straie-nverzite,
lumină din lumină !

Veni apoi timpul și eu !

De primăvară nu mai întreb !

Atunci marea cînta împreună cu noi
pentru orele și zilele noastre copilărești.
Pentru adierile și culorile
ce se jucau în pletele tale.

E timpul să le scăldăm în lumină.

Aceasta e steaua libertății noastre.

Aceasta e primăvara care ne-ajunge.

Iată inima noastră

Dacă inima lumii o cauți
vei găsi-o în inima dragostei,
în inima ta.

Dorul drumețului înlăcrimat,
fața destinului,
iată noima verbului tău !

Iată neliniștea păsărilor
în glasul lumii.

Cunoașterea zilei de mîine
o descifrezi în palma fratelui.
În floare desfăcută-n lumină,
pe fruntea noastră îmbrobonată.

Dacă inima lumii o cauți,
iată inima noastră !...

MARIA CARAIANNI

Născută la Veria, a făcut studii de drept la Salonic și de belle-arte la Roma. Poetă și pictoriță de aleasă cultură și de mare sensibilitate, Maria Caraianni a publicat în 1973 volumul „Scufundarea și adîncul mării" cu vădite sensuri împotriva dictaturii militare din Grecia.

Adîncul mării

S-au retras apele mării
și dintr-odată
nu mai înotam
implintați în adîncuri
ne-au înconjurat monștrii marini
scoici țepoase ni s-au lipit de trupuri
pești ca săbii de fier
și-au împletit ciocurile-ascuțite
au zidit carcere în jurul nostru
ne-au încuiat limbile
în cisterne părăginite
și mîinile strîns le-au legat
cu șerpi de apă
aripi de pești au secerat vegetația
și uriașele balene
au înghițit țărmul și aerul
să ne nimicească scăparea.

Orizontal

Ne-a smuls uraganul acela puternic
plante desrădăcinate
creștem într-un pămînt sterp
în grădini cu flori de hîrtie
ne întindem orizontal
și rădăcinile rahitice
povestesc.

La Lindos nisipul

La Lindos nisipul
era pustiu
de soarele trupurilor
de vară
Nu mai aveau nume acum
corăbiile
atît de mult s-au preschimbat în umbre
fiindcă marea
nu-și mai pierdea
singurătatea
Și numai niște case mai trăiau
ce respirau orașul
cu ferestre închise
numai niște case
fără uliți și porți
pentru că
nimeni nu mai venea
nu mai pleca nimeni.

MONDORAMA

O imaginație fără viitor

● „Fără imaginație nu există viitor !" afirmă cunoscutul scriitor american Ron Bradbury (autor, printre altele, începînd cu 1946, a unor „Cronici marțiene" și, în 1951, al romanului de mare succes „Fahrenheit 451" ecranizat mai apoi de F. Truffaut), în deschiderea unui interviu acordat recent revistei **Der Spiegel** care a consacrat un spațiu larg unei dezbateri asupra problemei filmului de anticipație. Evident, realitatea confirmă afirmația făcută și, pentru aducere aminte, să omagiem, din nou, imaginația genială a marelui precursor al epocii contemporane care a fost Jules Verne. Și, pe de altă parte, este cert faptul că există acum, peste tot în lume, un interes sporit pentru ceea ce Hervé Bazin numea „deschiderea umanității, de secole terestră, spre infinitul majestuos al cosmosului". De aici o întreagă literatură, cea înglobată generic sub denumirea de „science fiction", o întreagă serie de filme, de la cele de pură „anticipație", pînă la cele de „groază cosmică"... Aici se pune, cu foarte mare acuitate credem, problema imaginației care, în unele cazuri, nu ar mai trebui să aibă nici un viitor. Iată, foarte pe scurt, o serie de date.

Un film. O supra-producție de mari proporții intitulată „Întîlniri de gradul trei", lansată, acum două săptămîni, cu o publicitate enormă, în cinematografele europene și americane. Și, într-un foarte recent număr al revistei franceze „L'Express", un interviu acordat de regizorul filmului, cunoscutul Steven Spielberg (autorul unor filme ca „Duelul", „Sugarland Express", „Dinții mărilor", acesta din urmă fiind cunoscuta poveste a rechinului gigantic ce terorizează turiștii veniți să-și petrecă vacanțele într-o stațiune litorală). „Cînd eram mic, — mărturisește Steven Spielberg — inventam povești monstruoase ce înspăimîntau pe cele trei surori mai mici. Cu cît le era mai frică, cu atît eram mai bucuros. Într-o seară, după ce la televizor se dăduse o emisiune în care se arăta cum Marțienii, cu capul acoperit de un mic acvariu rotund, invadau planeta, le-am închis pe toate trei într-o cămară cu o lumină verde, sinistră. Au urlat toată seara. Eu însumi sînt foarte fricos. Îmi place să mă treacă sudorile de spaimă, apoi e o senzație atît de frumoasă... Urăsc avionul, mi-e frică de microbi. În India mă temeam în așa hal de viruși, încît făceam duș cu leucoplast la gură, de frică să nu înghit apă poluată... De fapt, sînt complet ipohondru... Am fost obsedat de closete. Îmi petreceam zile întregi filmîndu-le cu aparatul de luat vederi al tatălui meu. Îmi amintesc că într-o zi, tata a adus acasă o baterie tranzistorizată spunînd «Iată viitorul !». M-am repezit și am înghițit-o. M-au dus la spital să mi-o scoată". După aceste mărturisiri, întrebarea reporterului este firească (singurul lucru de altfel normal în tot textul) : „Și apoi n-ați fost dus și la psihiatru ?" Nu vom ști niciodată răspunsul exact, dar cred că, departe de a putea provoca un zîmbet, fie chiar și ironic, asemenea fraze trebuie să ne pună în gardă. Și, mai mult, atunci cînd ele sînt spuse de realizatorul unui film ce va fi văzut de sute de mii de spectatori, ce va fi difuzat pe rețelele de televiziune, ele trebuie să fie un semnal de alarmă.

Un semnal de alarmă împotriva invadării, de cîțiva ani încoace, a piețelor cinematografice cu filme „de anticipație" în care nu viitorul este anticipat, ci, cu ajutorul tehnicii electronice, sînt puse în undă visurile absurde, sinistre, ale

Caricatură, apărută în revista Stern sub semnătura lui Dirr, după o scenă grupînd personaje din „Războiul lumilor", film realizat de Byron Haskin în 1953.

unor oameni lipsiți de imaginație. Căci, iată filme ca „Monstrul" sau „Fantome contra gangsterilor", „Farfuriile zburătoare atacă", „Tarantula" lui Jack Arnold, „SSSSSarpele" lui Bernard Kowalski, „Squirm" de Jeff Liebermann (povestea unor viermi uriași ce atacă oamenii), „Strania creatură din lacul negru" sau „Filmul de groază" cu cel de „anticipație", realizînd mixturi ciudate, heterogene. Cunoscutul autor polonez Stanislaw Lem spunea : „Aceste filme nu aduc nimic pentru rezolvarea soartei umane, îndepărtîndu-ne de orice problematică reală, oferindu-ne surogate primitive și înșelătoare. Nu am nimic împotriva distracției, chiar dacă este stupidă. Dar o stupiditate care răspîndește o mitologie faustiană, este un cancer al culturii. În aceste filme a fost complet falsificat universul fizicii, al cosmologiei deoarece sînt ignorate toate barierele de spațiu și timp". Psihologul münchenez Jürgen von Scheidt afirma că se ignoră aici „toate sursele adevărate, profund omenești ale dragostei, bucuriei și suferinței", eseista americană Susan Sonntag subliniind, la rîndul său, depărtarea acestui gen de film de problematica universului omului normal, „tinzînd spre dezorientarea deliberată a psihicului spectatorilor". În sfîrșit, să citățm aprecierea făcută de Michel Butor, răspunzînd aceleiași anchete din revista germană : „Avem de-a face cu o mitologie prăfuită, leșinată și incapabilă să ne conducă acțiunile... S-au deschis larg porțile spre a merge către noi aventuri și se constată, de fapt, că nu s-a mers decît în jurul casei". Dar, în acest caz, o casă a fricii, a groazei, a terorii, a apariților monstruoase, a „extra-terestrilor" veniți doar să cucerească lumea noastră... sau, de cealaltă parte, universul bufon al unei lumi de plastic, așa cum apreciază cronicarul de specialitate de la „L'Express" filmul lui Spielberg, cinema-Barnum tîrgul de mituri, un Disney-land al fantasticului. Și atunci, firească întrebarea : cui oare îi folosește această proliferare de imaginații fără viitor ?

Cristian Unteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **WYKA KAZIMIERZ,** eminent cunoscător al literaturii tinerei Polonii, publică în editura cracoviană W.L. o lucrare, în două volume, cuprinzînd studii de istorie a literaturii, **Tînăra Polonie.** În primul volum, „Modernismul polonez", el analizează minuțios cauzele apariției modernismului, primele sale manifestări, conflictul între generații, problemele privind tînăra Polonie, principalele etape ale modernismului și importanța lui. Cel de al doilea volum, intitulat „Schițe ale problemelor epocii" cuprinde studii și schițe sintetice privind perioada anilor 1890—1918.

● **BIBLIOTECA DE FILOSOFIE** a Editurii „Galimard" și-a îmbogățit de curînd catalogul prin apariția primului volum al lucrării lui Antonio Gramsci, „Cahiers de prison" (care în final va avea 4 volume). Arestat la 8 noiembrie 1926, Gramsci este condamnat la 20 de ani închisoare, la cererea procurorului fascist care declara : „Va trebui să împiedicăm acest creer să funcționeze timp de 20 de ani". Scriitorul își începe în detenție primul caiet și continuă să scrie pînă în 1935. Prezenta ediție critică îngrijită de Robert Paris, tradusă din limba italiană de Paolo Fulchignoni, Gérard Granel și Nino Negri, își propune să respecte autenticitatea operei și să ofere toate garanțiile științifice, prezentînd, ca și ultima ediție italiană (îngrijită de V. Gerratana, în 1975) manuscrisele originale, și selecționînd materialele anumitor teme principale, pe care Gramsci însuși înainte de moartea sa în 1937 își propusese să le studieze în acest scop.

● **DESEORI PICASSO** a scris poeme, cînd în limba franceză, cînd în spaniolă. Unul din lungile sale poeme de inspirație suprarealistă, **Înmormîntarea contelui d'Orgaz** (titlu împrumutat de la celebrul tablou al lui El Greco) publicat în 1970 la Barcelona, a fost reluat de Editura „Gallimard", col. Blanche. Traducerea în limba franceză îi aparține lui Alejo Carpentier și este însoțit de un amplu poem al lui Rafael Alberti, ca un omagiu adus lui Picasso. Volumul este completat de un comentariu al lui Carpentier, în care rezumă într-o impresionantă vedere de ansamblu întreaga operă picturală a marelui dispărut.

● **IN EDITURA W.L. DIN CRACOVIA** a apărut volumul **Jurnal (1914—1918)** al eminentului istoric polonez al Evului Mediu Jan Dabrowski. El a fost de-a lungul întregii sale vieți devotat Cracoviei și centrelor sale științifice. În volumul acesta, pune la îndemînă o cronică vie a condiției de luptător în timpul primului război mondial, autorul însuși fiind un apropiat colaborator al lui Wladyslaw Sikorski și Stanislaw Kot. Jurnalul său zugrăvește de asemenea un tablou zguduitor al atmosferei și epocii respective, al. concepțiilor politice existente atunci. Volumul este completat cu un index al numelor și note explicative.

● **LA MÜNCHEN** — premiul „Bambi" al Televiziunii — a fost acordat scriitorului austriac Peter Handke, cel care a regizat primul film după una din propriile sale opere, „Stîngacea". Pe de altă parte, la cel de-al 18-lea Festival Internațional al Televiziunii din Monte-Carlo, austriecii Peter Turrini și Wilhelm Pevny au obținut de asemenea cîte o distincție : premiul „Nimfa" pentru cel mai bun scenariu al fimului televizat, „Împăratul la țară", episod din seria „Saga Alpilor".

● **FESTIVALUL CULTURAL** din Berlin (R.D.G.) va include în vara aceasta „Săptămînile Catalane". Ele sînt considerate ca un model pentru alte manifestări ale culturii minoritare din Europa. În afară de expoziția „Arta Catalană din secolul XX" sînt prevăzute o serie de concerte, reprezentații teatrale și o „Săptămînă a Cinematografiei Catalane". Institutul Ibero-american al Fundației „Comori culturale din Prusia" va organiza o expoziție a cărții, în care scriitori catalani vor cîti extrase din operele lor.

● **UNIUNEA SOVIETICĂ ȘI REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA** vor proiecta în timpul tuturor festivalurilor opere cinematografice realizate de casele de filme ale celor două țări. Un acord în acest sens a fost încheiat cu ocazia primei „Săptămîni cinematografice germane" de la Moscova. Această manifestare a prilejuit prezentarea unor filme ale regizorilor Alexander Kluge, Hans-Jorg Geissendörfer, Michael Verhoeren, Bruno Sinkel și Alf Brustellin.

● **ÎN TIMPUL SĂPĂTURILOR** pentru fundațiile unor partaluri de blocuri în West Richland în apropiere de Washington s-a descoperit craniul unui mamut lung de 1,5 m. Nu cu mult timp în urmă s-au mai găsit în aceeași zonă schelete asemănătoare. Paleontologii au tras concluzia că nu se exclude posibilitatea ca în locurile respective să fi trăit cu 12 000 de ani în urmă astfel de animale preistorice, (dată stabilită în urma cercetărilor amănunțite de laborator) fapt care i-a determinat să continue cercetarea terenului. Astfel, un alt schelet scos la lumină avea înfiptă în dreptul coastelor o săgeată de os. Această neașteptată descoperire a întărit concluzia cercetătorilor în ceea ce privește epoca și posibilitățile de conviețuire precum și durata în timp a strămoșilor omului.

● **LA ÎNCEPUTUL LUNII MARTIE,** cunoscuta „privighetoare" a șansonetei Mireille Mathieu a plecat într-un lung turneu internațional care va dura pînă în februarie 1979. Originala caravană cuprinde o scenă independentă pliabilă, două camioane de cîte 8 și 16 tone, cu toate instalațiile de lumini și stereo, întocmai unui teatru. Trupa este compusă din 6 dansatori, 11 instrumentiști, un profesor de coregrafie și o asistentă. Trei garderobiere vor asigura schimbarea la timp a celor 60 de costume, iar 11 tehnicieni în colaborare cu cei patru șoferi se vor ocupa de lumini și efectele speciale indispensabile desfășurării unui spectacol.

● **ARTA ASIEI ORIENTALE,** împrăștiată pînă acum în mai multe colecții, va fi adunată cu grijă într-un singur muzeu la Köln (R.F.G.). Construit în jurul unei curți interioare, muzeul va prezenta în zece săli străvechile sculpturi funerare chineze, arta budhistă a Chinei și a Japoniei, descoperiri preistorice, textile, ceramică și artă minoră.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
13
(831)
Sîmbătă
1 aprilie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Înalt forum al democrației

Acest început de primăvară — anotimp regenerator în care se prefigurează recoltele viitoare — se înscrie prin evenimentele sale politice deosebite în memoria noastră, ca un nou pas înainte în înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XI-lea și ale Conferinței Naționale ale partidului destinate dezvoltării multilaterale a României pe drumul construcției socialiste și comuniste. Recenta plenară a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, din 22–23 martie, cuvîntarea rostită cu acest prilej de tovarășul Nicolae Ceaușescu au subliniat în modul cel mai convingător cu putință necesitatea perfecționării permanente a conducerii științifice a întregii activități economico-sociale din patria noastră, atît pe baza centralismului democratic, cît și a dezvoltării autoconducerii prin creșterea răspunderii, a puterii de decizie și de acțiune a organelor locale de partid și de stat. Expresie edificatoare a lărgirii și accentuării continue a democratismului nostru socialist, a preocupării constante a partidului de a perfecționa permanent conducerea și organizarea societății în acord cu schimbările intervenite în baza materială, în forțele și relațiile de producție, Conferința pe țară a președinților consiliilor populare din 29–31 martie, înalt forum de dezbatere profund democratică, cu ample rezonanțe în viața și activitatea întregului nostru popor, s-a desfășurat în zilele acestui sfîrșit de martie sub semnul unei depline adeziuni la politica internă și externă a partidului și statului nostru, singura care ne reprezintă visurile și aspirațiile cele mai înalte, care ne unește și ne însuflețește pe drumul construirii noii societăți, a unei civilizații superioare.

Cei aproape trei mii de președinți ai consiliilor populare, reprezentanți ai tot atîtor așezări ale țării, au dezbătut cu responsabilitate prezentul și viitorul României, edificate pe aplicarea legităților generale la condițiile concrete ale patriei noastre, necesitatea cunoașterii temeinice, la obiect, de către fiecare om al muncii a sarcinilor ce revin atît lui cît și tovarășilor lui pentru bunul mers al întreprinderii sau al cooperativei din care face parte.

Reliefarea împlinirilor prezentului, în care se întrevede chipul de mîine al țării, prin realizarea vastului program de urbanizare, de sistematizare a teritoriului, localităților și de construcție a locuințelor, machetele care nu peste multă vreme vor prinde viață, alcătuind o nouă geografie a României, ștergînd diferențele care există între sat și oraș, s-au împletit în cursul dezbaterilor cu numeroasele propuneri de perfecționare a stilului și metodelor de muncă ale organizațiilor de partid în conducerea activității economice, a muncii politico-educative de masă, propuneri care au urmat recunoașterii deschise, într-un autentic spirit autocritic, a unor neajunsuri, deficiențe apărute în complexul proces de dezvoltare a țării.

Astfel, lucrările Conferinței pe țară a președinților consiliilor populare din 29–31 martie au impresionat prin dezbaterea largă, democratică și curajoasă a principalelor sarcini ce stau în fața consiliilor populare, organe locale ale puterii de stat, care răspund nemijlocit în unitățile administrativ-teritoriale în care își exercită mandatul, de traducerea în viață a hotărîrilor de partid și a legilor țării pentru dezvoltarea și înflorirea economico-socială a localităților urbane și rurale, pentru apropierea condițiilor de viață ale satului de cele ale orașului, adîncirea democrației socialiste, ridicarea gradului de civilizație și a nivelului de trai ale întregii populații.

Angajamentele luate de primii gospodari ai comunelor, orașelor și municipiilor, angajamente lucide și ferme, care au ca repere riguroase cifre și procente pe deplin realizabile, ne asigură că nu peste mulți ani modelele de școli, de cluburi, machetele noilor sate, ale unor noi ansambluri de locuințe, acum expuse, vor deveni realități, se vor înscrie în trăinicia betonului și a fierului.

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, rostită la încheierea Conferinței pe țară a președinților consiliilor populare, a constituit și de această dată o analiză amplă și profundă a vastei munci desfășurate de întregul popor pentru înfăptuirea politicii partidului, cît și a căilor celor mai bune de urmat în organizarea și conducerea întregii activități, în elaborarea măsurilor de accelerare a dezvoltării economico-sociale a țării, de creștere suplimentară a nivelului de trai material și spiritual al celor ce muncesc, în perfecționarea și adîncirea democrației socialiste, în tot ceea ce facem pentru făurirea civilizației socialiste și comuniste pe pămîntul României.

Luceafărul

● **ÎN PAGINA A 3-A :** ● **Teatrul și societatea românească.** Semnează : ● **Virgil Stoenescu** ● **Ovidiu Genaru** ● Profil : **Gheorghe Tomozei** ● Cariatida : **A. I. Zăinescu.**

ȘCOALA ARDELEANĂ (I)

Luminătorii

Să fi fost doar trei (Micu, Maior, Șincai), cum se credea mai la început cînd acești devotați cărturari ai neamului românesc fuseseră numiți **„corifeii" Școlii ardelene** ? Să fi rămas doar patru, după misteriosul funcționar habsburgic de la Lemberg (Ion Budai-Deleanu) îi mărturisise prietenului său Mitru Perea de la Blaj (Petru Maior) că el tot de ceata lor se ține ? Nu. Ei erau mult mai mulți și răspîndiți prin toate centrele de cultură, oricît de mici și modeste ar fi fost acestea, dar unde exista nădejdea răspîndirii slovei românești, a tipăririi de cărți școlare, a ființării de școli menite să răspîndească învățătura cea folositoare la scoaterea poporului din ceea ce ei numeau cu mare tristețe, **tenebrele ignoranței.** De la Ion Piuariu Molnar și Radu Tempea, directorul școlilor ortodoxe din Transilvania pînă la fabulistul bănățean D. Țichindeal, poeții V.V. Aron și I. Barac, profesorul C. Diaconovici și V. Gerghely de Csokotis, ca să nu mai amintim și alte nume, asistăm la o uriașă desfășurare de forțe, destinate să ducă la emanciparea națională și socială a poporului român din Transilvania prin cultură, la oprirea tentativelor multiple de deznaționalizare, la formarea unei puternice conștiințe a acelor oameni asupriți, socotiți fără **„natio"**, deși reprezentau o imensă majoritate.

De ce oare tocmai atunci în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea și primele decade ale veacului următor, cărturarii **Școlii ardelene** începuseră această amplă campanie de apărare a unor libertăți naționale și sociale fundamentale? În Europa occidentală se încheia **epoca luminilor** care statuase temeliile teoretice ale unei gîndiri revoluționare ce pătrunsese prin cărți și școli și în Transilvania. Mai mult, la începutul secolului al XIX-lea, primul val al romantismului se configurase și, odată cu acesta, conștiința unității naționale capătă o puternică pregnanță mai ales la popoarele ce fuseseră dispersate sau supuse unor îndelungate stăpîniri străine. Într-o carte despre **Împăratul Iosif II,** (1947), E. Benedikt relata o serie de constatări sumbre, rezultate dintr-o călătorie prin vechea monarhie habsburgică, cînd în pofida măsurilor de evitare a unor situații jenante sau grave, Iosif al II-lea nu a putut să nu le observe. Un iobag din Ungaria arăta, bunăoară, că obligațiile sale erau atît de mari încît patru zile pe săptămînă erau destinate pentru robotă, una pentru pescuit, una pentru vînătoare, iar a șaptea îi aparținea lui dumnezeu. Or, Gh. Șincai, în cronica sa, atesta o situație asemănătoare. **„Ba proștii la atîtea ajunsese pe vremea mea, de să vindea ca dobitoacele fără de loc, nu cu locul pe carele lăcuia împreună ; afară de slujbele pe care le făcea domnilor pămînteșți, începînd de luni pînă sîmbătă sara în toată săptămîna, peste tot anul, duminica fiindcă alta nu se putea lucra, domnii cei pămînteșți, pre iobagii săi îi trimitea cu cărți pe la alți domni".**

Viața grea a țăranilor era uneori mascată de iluzia ieșirii dintr-o asemenea stare prin accesul la unele școli care facilitau dreptul spre o anumită ierarhie socială. Dar cîte obstacole și capcane apar și pe acest plan, cîte planuri deghizate de deznaționalizare, de rupere de credințele tradiționale ale populației românești. Școala de la Făgăraș, de pildă, înființată de Suzana Lorantffi în 1657 nu era o simplă acțiune filantropică. Ea era concepută ca un institut de educație pentru propagarea calvinismului. Așadar, nu numai dascălii din această școală trebuia să fi fost formați în spiritul **reformei,** dar în întreaga regiune, patronată de această aristocrată, nu erau acceptați preoți și dascăli decît din rîndurile celor formați în această școală. Motivația era directă : ca să nu **„primejduiască mintea poporului".** Este limpede că nu o

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

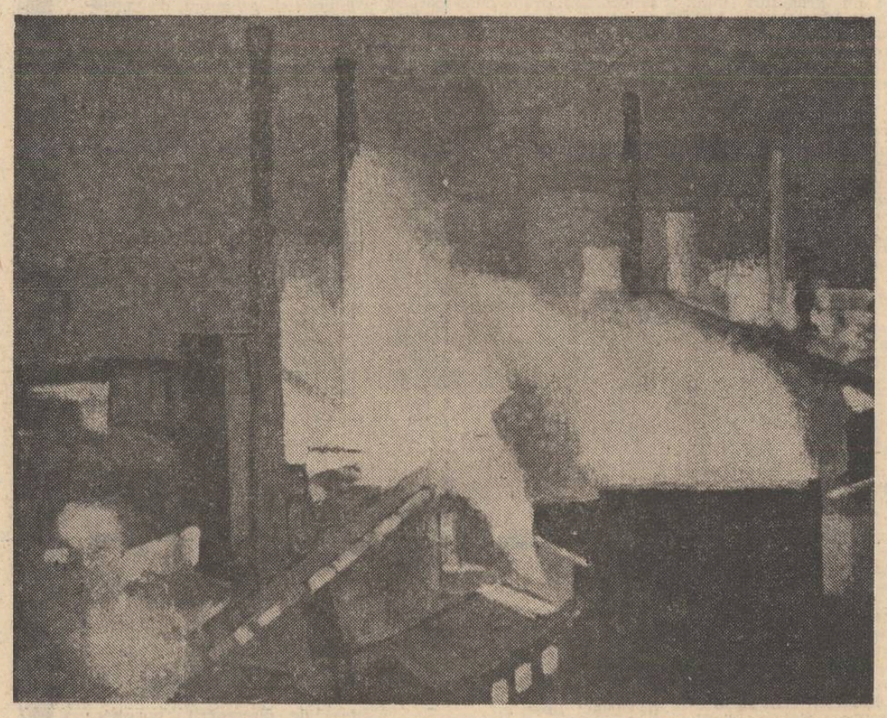

Virgil Demetrescu Duval : „Cetatea de foc" (Hunedoara)

● **ÎN ACEST NUMĂR :** ● Cronica literară de **Ov. S. Crohmălniceanu** ● Cartea de debut de **Nicolae Ciobanu** ● Viața cărților ● Poeme de **Tiberiu Utan** și **Mircea Micu** ● Proză de **Alexandra Tîrziu** și **Dan Mutașcu** ● Rubrici de Teatru, Film, TV., Radio, Plastică, Muzică ● Fragmente critice : „Scrisori provinciale" de **Eugen Simion** ● „Aseza limbajului" de **Dan Laurențiu** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● Cultura românească în lume : **„Mesajul poeziei"** de **Omar Lara** ● Din lirica americană de azi. În românește de **Ion Caraion** ● Revista străină ● Sport.

Dicționarul umanității sadoveniene

Dicționarele au depășit de mult granițele lingvisticii, devenind instrumente utile de lucru, puncte de referință și în multiplele discipline ale cercetării literaturii. Aproape că nu există ramură sau domeniu care să nu fie ilustrat de un dicționar. O simplă enumerare ar putea fi elocventă. Există astfel, dicționare de autori, de opere literare, de literaturi, de perioade și curente literare, de termeni literari, de estetică, de poetică etc. și mai recent de personaje. Dacă forma de prezentare și structurare a materialului este tradițională („articolul" de dicționar) în schimb metodologia variază în funcție de specificul disciplinei, de la istorie și critică literară pînă la estetică, teorie literară sau reto-

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

Critică și identificare

Că nu poate exista o adevărată interpretare critică fără ceea ce Marcel Raymond numea o „simpatie pătrunzătoare" este de multă vreme un adevăr acceptat : în fața operei, criticul e o conștiință deschisă, dar și o sensibilitate receptivă intrînd în rezonanță cu textul, contaminîndu-se de mișcarea lui cea mai intimă. Manifestat în grade diverse, are loc, cu alte cuvinte, un proces de **identificare** a conștiinței critice cu conștiința creatoare. Însă cele mai adeseori „critica de identificare" optează pentru soluții intermediare, recunoscînd ca esențială realitatea formală a operei, singura capabilă să deschidă calea către profunzimile conștiinței creatoare : o realitate **sui generis,** organizată conform unor principii interne, într-o totalitate solidară, în care partea este subordonată întregului, iar acesta nu poate fi conceput decît ca „sistem" de relații dinamice („ansamblu de relații concomitente" — zice Jean Starobinski) particulare fiecărei opere și definindu-i trăsăturile specifice. Unei critici capricios-impresioniste ori transformîndu-se într-un discurs tautologic i se opune, în felul acesta, o viziune mai riguroasă, ghidată de ordinea profundă a operei, dezvă-

Ion Pop

Continuare în pag. a 6-a

INSTANTANEE

Colaționare

În **Dicționarul explicativ al limbii române** (Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975), la verbul a **colaționa,** ni se dă următoarea definiție :

„A confrunta un text original cu copia sau cu reproducerea lui pentru a stabili exactitatea acestora sau spre a considera asemănările și deosebirile existente".

Cu tot respectul ce-l port, ca simplu filolog, învățaților lexicologi și rigorii lor definitorii, mi-aș permite să observ că membrul al doilea al frazei este exact, dar cît despre cel dintîi, se confruntă nu originalul cu copia, ci invers, copia cu originalul, acestuia recunoscîndu-i-se autenticitatea, iar copiei numai sub beneficiul de inventar, pînă la proba contrarie (adică, o verificare, iar în cazul nostru, colaționarea colaționării).

Am să mai atrag atenția cititorilor că edițiile noastre își fac în genere cu conștiinciozitate datoria, mai ales la reeditarea clasicilor, cînd se ia ca valabilă ultima ediție a autorului, dacă au fost mai multe, iar pentru garanția de exactitate a textului, doi redactori colaborează în acest fel : unul citește cu glas tare textul copiei, iar celălalt urmărește cu privirea versiunea originală și-l întrerupe din lectură pe colegul său, cînd constată o scăpare de transcriere, în limbaj tehnic : **o lecțiune** eronată.. Se mai spune și : **o lectură,** dar preferăm prima formă, atestată și de mai sus numitul dicționar.

Am găsit necesară această cam lungă introducere, ca să relev erorile de lecțiune ale celui mai vestit psalm, al robiei babiloniene, din **Psaltirea** în versuri de Dosoftei (Uniev, 1673), pe care ni l-a dat într-o transcriere foarte defectuoasă **Cîntecul amintirii, antologie și prefață** de Cezar Ivănescu, în Editura „Minerva", București, 1978. Este vorba de psalmul **136, care** începe astfel în **faimoasa versiune a primului poet** român :

„La apa Vavilonului"

Primele două versuri au fost conștiincios reproduse, dar desigur nu după ediția cu transli-

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 5-a

Un militant al ideii naționale

Cîteva apariții recente au adus din nou în atenția cititorilor, pe Onisifor Ghibu, „părintele" Universității din Cluj-Napoca, și unul dintre marii pedagogi ardeleni. Cercetată din perspectiva timpului, opera sa își amplifică proporțiile, depășind granițele domeniului restrîns în care s-a manifestat contribuția sa de dascăl și animator. Pentru noi, Onisifor Ghibu a fost, înainte de toate, un om de acțiune, un apostol al ideii naționale, a cărei înfăptuire a urmărit-o, în toate domeniile vieții publice. Îl găsim amestecat în luptele pentru emancipare națională și pentru realizarea statului unitar român, este unul dintre cei care au prezidat la nașterea României moderne și la crearea instituțiilor sale în domeniul educației și al culturii. Mai apoi, a fost un luptător singuratic pentru o viață publică asanată de moravurile politicianismului burghez, în numele tradițiilor morale și al intereselor supreme ale poporului român. Observator lucid, depășindu-și adesea punctul de vedere subiectiv și ridicîndu-se deasupra luptelor personale, pe care le-a purtat de-a lungul întregii sale vieți, Onisifor Ghibu este și unul dintre cei mai importanți martori ai epocii, punînd la îndemîna posterității o seamă de documente și de mărturii inestimabile. Recent apăruta antologie, **Pentru o pedagogie românească,** alcătuită cu venerație, dar și cu acribie de specialist, de către Octavian O. Ghibu, cu un studiu introductiv de Ion Gh. Stanciu, oferă prilejul unei meditații aprofundate asupra condițiilor în care s-a născut școala românească, asupra idealurilor care au animat-o în cursul vremilor și asupra legăturii sale permanente cu viața poporului nostru. Notele ample întocmite de Octavian O. Ghibu sînt ele însele o contribuție la înțelegerea unor stări de lucruri acoperite acum de cenușa unor evenimente de demult.

Onisifor Ghibu a fost animat de idealul creării unui sistem de educație propriu românilor, izvorît din trăsăturile specifice ale poporului nostru, din condițiile istorice în care am trăit și din sarcinile naționale pe care le creează timpurile zbuciumate în care ne-a fost dat să ne realizăm idealurile. În programatica **Puncte cardinale pentru o concepție românească a educației** găsim următoarele rînduri definitorii : „Pentru lămurirea deplină a concepției noastre despre educație, trebuie să declarăm că noi — în stadiul actual de viață al neamului nostru — nu concepem pedagogia neapărat ca o disciplină autonomă, fie filozofică, fie politică, fie culturală, ș.a.m.d., sau ca o știință în sine, ci ca un

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 2-a

Transplant ontologic

În orice judecată, oricît de sumară, participarea vederii este importantă și, pentru anumite inteligențe, detectabilă. Filmul uriașei experiențe a vederii, își lasă amprenta chiar și asupra expresiilor celor mai lipsite de imagini. Dar spre a ne da seama în ce măsură s-a conformat limbajul acestei experiențe, este suficient să amintesc invariabila întrebare a unui prieten nevăzător care, de fiecare dată cînd ne întîlnim, îmi spune : Ce mai faci ? **Nu te-am văzut de mult !** Acest om a citit, cu mijloace adecvate mai mult decît un intelectual de nivel mediu, astfel încît informația și educația în general au operat la el pînă și asupra organului absent al vederii, imprimîndu-i amintirea unor virtuți reale.

Există oameni care, deși sînt capabili să aducă un val de imagini în efortul lor de comunicare, pot fi suspectați de lipsa unui punct de vedere. Faptul e mai grav decît multe altele. Acest mod de comunicare nu se diferențiază cu nimic de felul în care oglinda ori suprafața liniștită a unui lac reflectă mediul diferit de ele. Nici lacul, nici oglinda nu au puncte de vedere. Dar în creierul uman, varietății și bogății lumii exterioare, trebuie să le corespundă varietatea și bogăția punctelor de vedere, fără a fi vorba, desigur, de labilitatea ci de fermitatea lor. Irepresibila dorință a unora de a comunica platitudini stereotipe, imagini albe, experiențe fără miez și sens, drept pretenții ale unor producțiuni de valoare denotă în primul rînd incapacitatea acelora de a avea clare puncte de vedere — chiar și în cazul general al celei mai simple necesități de confesare. A spune ceva cu orice risc, numai pentru a te diferenția de cei mulți care tac și-și văd de treabă, înseamnă a îmbrățișa părerea că e preferabilă gălăgia nesuferită liniștii. Nu se poate afirma că acești oameni n-ar avea ochi, dar o funcție a fundamentului organ, aceea de a retransmite prin logos vederea primară, este la ei, dacă nu absentă, atunci teribil de anemică. În afară de carte, ochiul poate citi în stele, în frunze, în piatră, în zîmbet, în lemn, în ochi, în carbon, în păsări, în diamant, în gînduri, în noapte și necunoscut.

Cînd eram copil și păzeam vitele împreună cu alții, printre noi se afla un băiat care nu era cel mai bun nici la jocul cu bricege, nici la cel cu mingi de păr, nici la jocurile verbale. El era însă de neînlocuit ori de cîte ori unul dintre noi pierdea un obiect cît de minuscul. Prin iarba deasă, printre frunze sau vreascuri, el găsea totdeauna ceea ce se pierduse. Vederea lui extraordinară a fost remarcată și comentată în sat și în împrejurimi, mai ales după ce s-a auzit de la părinții săi, că el poate găsi pe întuneric un ac sau un nasture mic de tot, chiar

Gh. Pituț

Continuare în pag. a 7-a

CARTEA CU PRIETENI

Eugen Simion

● Eugen Simion e un prieten repede. Cu toate gardurile de mărăcini deschise. Oamenii cu ochii limpezi nu știu să păstreze taina, prefiră păcatul printre degete și se apără de dușmani cu o creangă încărcată cu albine. Mi-e drag din tinerețe și de două ori mai mult din clipa cînd, pasăre rănită în săgețile catedralei Notre-Dame, el și-a făcut din mărturisire o spînzurătoare. Eugen e ca timpul frumos : începe-n aprilie și se continuă la fel de înalt în minunile iernii. Cînd bate podeaua străzii, de la Operetă spre Universitate sau spre lacurile orașului, poți jura că duce de braț o prințesă nevăzută, încît simți nevoia să-l saluți sau să-i răspunzi de două ori la salut. El ar vrea să-l credem făcut dintr-o urzeală neagră, în realitate e violet și pictat cu pietre rare, ca jungherele Văcărești lor. Duce o viață dublă : acasă muncește ca un rob, în oraș îi place să audă vorbindu-se despre rătăciri, ascunzișuri și alte izbînzi ale abdicării... „Ce lucruri noi mai știi ? Spune-mi tot" — și așteaptă lacom ca tu să scoți din lan stoluri de potîrnichi necunoscute. Și-i tremură nările și pe buze-i flutură parcă o bucată de foiță de țigară. De această pornire decadentă suferim toți cei care muncim mult. Semănînd iarbă aromată în calea multor scriitori de azi (și mulți îi datorăm cîte-un arbore), ei nu știe, totuși, dac-a deschis un făgaș de gheață sau unul de argint ? La urma urmelor, toți criticii sînt niște oameni ce-au scăpat în fîntînă și gălețile și lanțul și care încearcă vrăji pentru a risipi supărările apei. Eugen Simion are darul, foarte rar întîlnit, de a fi, oriunde s-ar afla, un om fără depărtări, care se simte bine numai aproape și în preajmă. E un mare îndrăgostit de București (acesta să fie drumul mîntuirii ?) și, dac-aș avea, i-aș dărui, pe lîngă Băneasa, o livadă, cum avea Eugen Lovinescu la Fălticeni, ca să-i cadă merele în pagină și întoarcerea tinereții în fiecare frază. Luptător de excepție pentru o literatură modernă, el poartă în singe, și nu va încerca niciodată să le distrugă, multe boabe de timp vechi : glasul pămîntului, glasul iubirii, glasul înfrîngerii. L-am văzut o dată, fără să mă vadă, privind lumea de tei ars cu miere, luminări și vin otrăvit cu pîine din lespedea de lemn migălit în cununii cu focul a biscricii Stavropoleos. Noaptea cvasifeudală a stranelor semăna în el vedenii, asemeni bibliotecilor căptușite-n piele de Cordoba. Tîlhărind pe drumuri despletite (Eugen Simion n-ar fi putut ajunge tîlhar celebru, fiindcă vorbește cîte două ore în șir la telefon) l-am văzut și-ntr-un compartiment din Wiener-Walzer. Cu ziarele de la Paris pe genunchi, liniat de razele soarelui răsărind pe fața celor dintîi piersici din toamna Balcaniei, ședea cu fruntea aplecată pe miracolele Europei (acolo unde toți se luptă pentru supraviețuirea prin artă și nimeni nu mai crede în creion)' și cu timplele îngropate în mătase de psaltire. El iubește proza robustă, vitală și

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

N. Tertulian: „Experiență, artă, gîndire“

În studiul **Philosophia rediviva** din recentul său volum: **Experiență, Artă, Gîndire**, N. Tertulian ne îngăduie să observăm mai direct ca oriunde ce probleme îi rețin cu precădere atenția și cum preferă să le abordeze. Cîteva lucrări, **Critica rațiunii dialectice** de Jean Paul Sartre și **Ontologia existenței sociale** de Georg Lukács sînt apreciate ca evenimente pe tărîmul reflecției umane în ultimele decenii. Din comentariul acestor scrieri și ale încă altora, invocate în legătură cu ele, înțelegem simpatia lui N. Tertulian, neascunsă nici o clipă, pentru așa numitele teme filozofice fundamentale.

Într-o epocă de prioritate categorică acordată demersurilor prudente, strict pozitiviste, el continuă așadar să privească meditația, numită azi adesea, peiorativ, speculativă, drept calea regală a gîndirii.

Dacă dialectica se aplică și naturii, cît din integritatea subiectului păstrează o concepție sau alta, nelăsînd topirea lor în obiect, unde poate reapare sub forme deghizate, idealismul, cum trebuie să înțelegem cauzalitatea pe tărîmul vieții sociale, spre a evita mecanicismul, ce înțelesuri exacte trebuie să dăm autonomiei și eteronomiei operelor artistice — iată vechile și eternele probleme la care se întoarce N. Tertulian. Însuși titlul studiului, **Philosophia rediviva**, e grăitor. Pentru autorul volumului de care ne ocupăm, acesta constituie domeniul propriu cu adevărat activității teoretice a spiritului. Faptul merită reținut, fiindcă definește o poziție. În prezent, tot mai numeroase minți fug de „abstracții“, socotind o pierdere a timpului discutarea lor. Se adoptă sistemul investigației parcelare din științele exacte, chiar și în disciplinele umaniste ; e agreată descripția precisă, fie și pedestră, în locul unor explicații mai generale, pîndite de prea multe riscuri.

N. Tertulian se înscrie astfel într-un contra-curent, cel al filozofiei tradiționale. Specializarea accentuată, reflecția strict îngrădită, izolarea obiectului gîndirii, le consideră o îndepărtare de la adevăratele rosturi ale disciplinei pe care o profesează. Resurecția filozofiei o vede, nu fără justețe, în actualizarea din nou a vechilor controverse teoretice de ordin capital. Așa se constituie și materia volumului. Indiferent de unde pornește **(Estetica lui Arthur Schopenhauer, Mikel Dufrenne și estetica fenomenologică, Teodor W. Adorno — o biografie intelectuală, Literatură și istorie, Artă și hermeneutică)**, N. Tertulian revine la aceleași probleme principiale, descoperind origini ale divergențelor, apropieri și antagonisme prelungite în istoria gîndirii, urmărind un proces necontenit de aprofundare, precizare și lămurire.

Originalitatea comentariului rezidă, înainte de orice, într-o consecvență marxistă, înțeleasă, conform marii ei tradiții, ca pe o raportare permanentă, chiar și a celor mai abstracte probleme, la realitatea socială contemporană. Altfel zis, N. Tertulian știe să facă „fierbinți“ chestiuni care, tratate altfel, ar părea „academice“, „pur teoretice“, strict „speculative“.

Schopenhauer dobîndește o nebănuită actualitate în perspectiva „negativității“ gînditorilor școlii din Frankfurt (Max Horkheimer, Adorno), prin luciditatea lui nemiloasă și refuzul său de a accepta orice împăcare cu lumea. Dar asceza și resemnarea pesimistă în fața răului universal îl situează la antipodul unei etici militante, atît de necesar resimțită azi.

Discuțiile în jurul manuscriselor tînărului Marx aruncă o lumină puternică asupra unei întregi direcții filozofice contemporane, printre care cel al lui Marcuse își găsește ecouri politice prezente foarte vii. Nu mai puțin însă și optica freudiană a autorului vestitei lucrări **Eros și civilizația** își spune cuvîntul ; reducerea dialecticii istoriei exclusiv la reacția împotriva forțelor sociale represive exercitate asupra pulsației dorințelor umane explică atît radicalismul cît și slăbiciunile noii stîngi“.

„Resurecția filozofiei“ e de așteptat și dintr-o confruntare curajoasă a convingerilor. Marxismul are numai de cîștigat, neignorînd nici o orientare cu ecou real al gîndirii teoretice astăzi, arătînd o maximă comprehensiune pentru orice idee nouă, dar neașteptînd contradicțiile între el și alte concepții. Admirația arătată lui Croce, Marcuse sau Adorno, nu-l împiedică pe N. Tertulian să-și ia distanța socotită necesară față de tezele lor neacceptabile.

Aici descoperim altă calitate a filozofului marxist autentic. El nu se mulțumește, cum fac destui, să decupeze dintr-un gînditor pasagii izolate, la care să adere sau nu, aliniindu-le pur și simplu. Procedeul acesta fragmentarist și conjunctural îi repugnă pe bună dreptate. Efortul e de a situa ideile într-o structură și a le descoperi astfel nexul generator și funcțional. Asistăm, prin urmare, la o critică inerentă, dar care își caută mereu reazimul explicativ în exterioritatea social-istorică obiectivă.

Cu alte cuvinte, după exemplul lui Lukács, N. Tertulian caută să facă vizibil cum se interiorizează, grație numeroaselor meditații, contradicțiile realităților aflate la geneza reflecțiilor filozofului. Astfel e urmărită formația intelectuală a lui Marcuse și, mișcarea gîndirii sale, antecedentele heidegger-iene și kierkegaard-iene, nu fără consecințe ulterioare, poziția semnificativă față de Hegel, experiența ascensiunii naziste și exilul american, adeziunea tardivă freudiană și efectele ei. Trecerea din planul vieții sociale în cel al spiritului apare surprinsă cu o rară finețe și o mare sagacitate, prin toate meandrele intelectului, fără însă nici o concesie mecanicității. O egal de pătrunzătoare analiză face criticul lui Adorno. Am fi fost interesați, poate, și mai mult de o extindere a discutării contradicției între el și Lukács pe tema preferințelor estetice : modernism avangardist și realism clasic. Întîlnim aici o eroare a filozofului din Frankfurt, o simplă supunere la sistem sau o sensibilitate artistică mai evoluată ? Foarte interesantă, deși puțin îngreunată prin excesiva abstractizare, e și analiza gîndirii lui Dufrenne. De astă dată, relațiile cu contextul social-istoric rămîn însă mai vagi, e greu să aflăm, de pildă, cum se articulează „gauchism-ul“ esteticianului francez pe răspunsurile sale la problemele prezentate de N. Tertulian. Sugestia există în apologia imaginației (să ne amintim lozinca : **L'imagination au pouvoir**), dar dezvoltarea problemei lipsește.

Urmărirea gîndirii filozofice, dinăuntru, face perceptibile filiațiile și rupturile. N. Tertulian are dreptate să reclame nu numai neeludarea divergențelor, dar și a tendințelor dominante. Indiferent cîtă importanță poate avea un filozof, e împotriva firii să-i schimbi arbitrar locul într-o mișcare dialectică generală a gîndirii, care are, oricît ar displace multora acești termeni, o „dreaptă“ și o „stîngă“, sau, cum amintește cu à propos autorul studiilor acestora, „nu există o concepție nevinovată asupra lumii“. Practica denunțată mai ales prin exemplul contrar, cunoaște, din păcate, o mare răspîndire și duce la efecte lamentabile. Totul devine o apă și-un pămînt, în numele sacralizării trecutului. Însăși ideea capitală marxistă de progres și luptă dispare.

N. Tertulian este unul din cei mai buni cunoscători ai lui Georg Lukács. De altfel, nici nu-și ascunde nicăieri marea admirație și fidelitate față de eminentul filozof marxist contemporan. Din studiul pasionat și erudit al unui gînditor însemnat rezultă un apreciabil cîștig. Vrînd, nevrînd, cine procedează așa ajunge la principalele probleme ale filozofiei. Prin Lukács, N. Tertulian se întîlnește cu Husserl, cu Heidegger, cu Hegel, cu Kant și cu atîția alții. Orice fîntînă adîncă duce la marile pînze subterane care le alimentează și pe celelalte.

Dacă ar fi să-i reproșăm ceva e prea stăruitoarea raportare la magistru, ideile acestuia devenind un fel de „Deus ex machina“ în rezolvarea tuturor dilemelor filozofice. Se poate ca N. Tertulian să aibă această convingere și i-o respectăm. Mai multă inițiativă personală în tranșarea anumitor chestiuni, chiar pe linia lukács-iană, ar fi împrăștiat o umbră de monotonie strecurată în carte. Că așa stau lucrurile, o dovedesc studiile și reflecțiile pe o materie virgină, în ciuda păstrării aceleiași perspective. Salvate complet de repetiții ne apar paginile care se ocupă cu „substanțialismul“ lui Camil Petrescu. Prin ele, și cele din volumul **Eseuri** (1968), N. Tertulian realizează o operă de pionierat absolut, într-un plan al valorificării gîndirii noastre filozofice de maximă importanță. Trimiterile la piesa **Danton** arată cîtă lumină nouă aruncă studiul asupra operei lui Camil Petrescu. Inițiativă teoretică originală găsim și în analiza criticii literare exercitate de M. Ralea, cu excelente și luminoase explicări ale dialecticii gustului autorului, prin mișcarea gîndirii sale între anumiți poli. Să adăugăm și referințele interesante la romanul istoric românesc.

Pasionant e mai cu seamă dosarul discuției din paginile bimensualului **La quizaine litteraire.** În centru, stă figura lui Lukács însuși ca eventual model folosit de Thomas Mann pentru personajul Naphta **(Muntele vrăjit)**, dar discipolul își înfruntă acum singur și îndrăzneț interlocutorii, repurtînd o eclatantă biruință. Filozoful face dovada talentului pe polemist blindat în planul informației și rigorii ideilor. Totodată ne dă măsura analistului literar profund, în stare să coboare din empireul tezelor generale pe terenul discernării nuanțelor concrete și accentelor încărcate de semnificații multiple.

Iată împlinită încă o cerință a studiului **Philosophia rediviva** — evitarea provincialismului, maladie mortală pentru gîndirea filozofică. Afirmarea cu franchețe și fermitate a unui punct de vedere propriu, deschis marxist, combativ și întemeiat pe cunoștințe mai mult ca solide, sfîrșește prin a impune.

Ov. S. Crohmălniceanu

CARTEA DE DEBUT

Concursul de debut al Editurii „Cartea Românească“

II

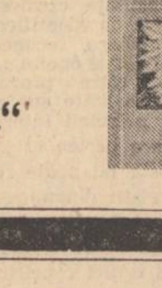

Dovadă a unei temeinice culturi poetice și, se pare, a unei relativ îndelungate exersări în materie de versificație, cartea de poezii a lui **Ion Roșu** [1]) reține atenția, de la primul contact, prin tenacele și într-un fel, admirabilul efort de a traversa ținuturile unei cît mai diverse game de modalități lirice. Așa se face că, de la început, volumul ne scoate în față — spre a enumera doar cîteva din „formulele“ în cîmpul cărora autorul tatonează — fie o suită de poeme solemn-evocatoare, asupra cărora planează duhul depărtatei dar mereu viei ode patriotice a vizionarilor de la 1848 **(Strămoșii, Lumină de hrisoave, Aeternitas, Rădăcini, Rugăciunea lui Ștefan, Ecou de baladă)**, fie o reverie elegiac-imnică, scrisă la țărmul mării **(Cu ochii spre ceruri)**, fie o notație difuză și totuși coerentă, menită a se constitui într-o nedisimulată „laudă a somnului“ **(Regele Somn)**, fie o concentrată glosă în care cadența versului arghezian e suverană („Ce lin aluneci pe cadran / ac fără vîrstă, fără an / / fără- amintiri și fără păsuri ! / Tu numai luneci lin și măsuri“ etc — **Ce lin)**, fie o pastorală „sadoveniană“, caracteristică prin baladismul ei învăluitor **(Cu apusul toamnei)**, fie o meditație ce gravitează, deliberat, în jurul unui nucleu mitic și conceptual de arhicunoscută circulație **(La gura peșterii)**, fie un izbutit „dublet“ al cunoscutului poem eminescian.

Să revenim, însă, precizînd că o asemenea propensiune pentru experiment, în cazul lui Ion Roșu, nu are semnificația unui simplu joc, ci, mai degrabă, a unui obligatoriu pariu al poetului cu el însuși, menit a-i pune în valoare capacitatea de asumare a unora dintre cele mai riscante dar și mai viabile formule poetice. Adevărul e că, dată fiind structura generală, prin excelență „provocatoare“, a cărții, necesitatea ca însuși examenul critic să apeleze la un anume spirit detectivist se impune de la sine. Cum s-a văzut, în prima despărțitură a volumului **(Aripile ceasului)** operația nu-i chiar atît de dificilă, căci o anume ostentație în ceea ce privește indicarea partiturii originare ne vine direct în întîmpinare. De aici și accentuatul aspect de laborator de creație al ciclului în cauză, cu vădițele lui merite, dar și cu tot atît de vădițele lui slăbiciuni ce țin, evident, de tributul plătit modelelor tutelare.

Situația se complică în chip neprevăzut odată cu trecerea la următoarele două cicluri ale cărții **(Ana-Lu, Pasărea nopții)**, cînd se constată că amintita capacitate a lui Ion Roșu de asumare a „sonurilor“ marii poezii se soldează cu rezultate mult mai concendente. Se dovedește, astfel, că, deși tiranizat încă de un anumit mod de rostire consacrat, poetul are realmente ceva de spus. Ajungem pînă într-acolo încît, cu bună știință, renunțăm la precauția programatică pe care autorul însuși ne-o impusese și ne lăsăm captivați de autenticitatea vibrației lirice din o seamă de poeme precum **Iar copilăria, De veghe, Ascultă, Ana-Lu, Cît un cer rănit, Răspuns în oglindă, Monolog, Ceas de iubire, La poarta veche, Raza stelelor veghează, Atotliniștitoarea iarnă, Dă-mi iar aripa care n-a zburat, Pasărea nopții.** În totul, poeziile citate compun un frumos „roman“ de iubire, străbătut de intense inflexiuni elegiac-melancolice, și care beneficiază de un cadru „epic“ tulburător prin consistența lui nocturn-romantică. Apelînd chiar și numai la un exemplu, sperăm că cititorii vor fi de acord că Ion Roșu e un poet adevărat, capabil a ne furniza, în viitor, mari surprize : „Deschide geamul, îmi șopti-n amurg / pliscul de lună-al oarbei cucuvele ; / fugi și aruncă-ți pleoapele-n văzduh / și fă-te prințu-mpărăției mele / / Ridică-ți ochii cît un cer rănit / și ia-te după urma mea de stea... / Ții minte turnul negru în ruină / și sunetul de bronz care-l bocea ? / / Oprește-te deasupra lor pe-o rază, / pînă te-mbrac în vînăt giulgi de crai / și-nchină-te deșertului de stele / și-aripei sub a cărei umbră stai...“ // Ci eu am tras obloanele de-a pururi, / lăcate stinse-am ferecat pe uși / și doar auzul l-am lăsat afară , să-și facă pasărea în el culcuș / / Și nemișcat, lîngă hotarul beznei, / uscîndu-mi brațele aștept tăcut / pasărea nopții să-și încheie imnul/ și să suspine-adînc, ca la-nceput“. **(Cît un cer rănit)**.

În cea mai mare parte, cartea lui **Valeriu Bârgău** [2]) conține o succesiune de „reportaje“ lirice, strunite de o anumită retorică discursiv-solemnă, în stil withmannian, pe cuprinsul căreia realul, în înfățișarea lui concretă, revendică dreptul de a intra pe ușa din față a poeziei. În cele mai bune momente ale sale, poetul face figura unui înzestrat gravor, al cărui ochi pătrunzător selectează cu pricepere, din spectacolul vieții, scene dintre cele mai caracteristice, dînd la iveală adevărate pînze de gen : „Plini de uimire răsuflăm aerul / prietenilor / ca pe o merinde ce scrîșnește în dinți // plini de uimire încărcăm pîinea / în dimineața frumoasă de iarnă / cu nuduri indecent călcate de mașini pe șosea / / Tiptil putem trece printr-o grămadă de muncitori / curmîndu-le astfel discuția despre cometa / Kohoutec / și soda primită pentru spălatul miinilor / nemaipomenit de utile“ **(Cute într-o stație de autobuz)**. Chiar și atunci cînd în punctul lui de plecare se află un anumit motiv poetic de extracție mitică, poemul se dizolvă în aceeași descripție concepută la modul reporteresc **(Meșterul Manole, Piramida, Sfinxul Carpaților** și altele). De altfel, Valeriu Bârgău, cu legitim orgoliu, nu ezită a-și „teoretiza“ crezul, arătînd că și din punctul său de vedere „elementele poetului“, în epoca noastră, sînt sau ar trebui să fie mai ales acestea : „Patria poetului nu-i una și-aceeași cu grădinile suspendate / unde cîntă un stol de păsări binevoitoare la orele fixe / ale amiezii de primăvară / — patria poetului se scoală dimineața prăfuită și arsă de calcare / de pe drumurile ca-n palmă — / și din cele mai aproape / de magmă prăpăstii ; / umblă cu motoarele încinse prin iarbă / și trezește la viață în fiecare dimineață popoarele / de strămoși“. Între altele, condiția înfăptuirii unui asemenea „program“, firește, presupune un mod personal de percepere și transcriere a peisajului. Or, ajunși aici cu discuția, trebuie să arătăm că poetul pare încă destul de indecis, devreme ce himera meditațiunilor superflue, așezate la marginea realului, îl ispitește cu obstinație : „Marele echilibru începe întotdeauna de la pămînt / de la pămînt urcînd cu toată puterea planetelor sale / umblă poetul prin sufletul nopții ca prin sufletul / omului / revărsat în afara grijilor zilnice ; / apelor de munte care nu dorm niciodată / în echilibrul elementelor — poetul acceptă armă / de foc / / Micul echilibru al animalelor sălbatice / trăind necunoscute pe mari grămezi de pămînt / în umbra strămoșilor lor / adormiți undeva în cosmos / uitați“ **(Marele echilibru)**. Cel puțin deocamdată, înclinăm să credem că șansa poeziei lui Valeriu Bârgău stă în adîncimea filonului ei descriptiv și evocator, filon din a cărui substanță își poate lua zborul unda unei reflexivități elegiac-stenice de bun augur: „Amiaza pe schelele orașului tulburat de vînt / în șanțuri dogorește sămînța oamenilor simpli / căznind asupra mortarului ca asupra propriei mătci / din care se ridică abur greu de sudoare / / În gura ierbii se bagă cu de-a sila pămînt ; / pămînt se ridică cu macaralele sus pe clădiri / fluturii închid cu aripile ochii muncitorilor / și oamenii văd pentru prima dată / cum se plimbă prin oraș o femeie despletită / cu două brazde de flori în loc de sîni / / Fructe crude zac strivite sub tălpile bocancilor / mirosul de crud și de ciment umflă nările celor aleși. **(O primăvară a orașelor)**.

Nicolae Ciobanu

[1]) **Ion Roșu : „Pasărea nopții“;**
[2]) **Valeriu Bârgău : „Floarea soarelui“.**

Eugen Simion

(Urmare din pag. 1)

o face uneori c-un ușor aer de conservatorism. Îi repugnă gîngăniile ce dorm în tigăița pipelor fumate de alții. Cînd se plimbă pe sub copaci de porțelan, adunați în legi de porțelan crăpat și pe sub vorbe ce le-aduc vîrsta și dragostea tîrzie, Eugen Simion îmi place mai rar. El e dator să zică un **nu** categoric și răului obosit, impodobit cu lacrima bătrîneții urîte și începătorului băgat cu umărul în artă și viața literară. Ambiția unui critic literar de talia lui Eugen Simion trebuie să fie aceea de a uni aspirații și convingeri, uneori foarte deosebite, într-un suflet colectiv care e literatura română.

Știind că nu mă pot înnegura împotriva lui, Eugen Simion zice că eu fac parte dintre primii cinci prozatori români (cine sînt ceilalți patru?!). Sceptic uneori, în ceea ce privește destinul prozei și al poeziei, Eugen Simion e plin de clopoței ca manechinele pe care învață meserie hoții de buzunare, cînd vine vorba de critică literară. Ar fi în stare, cred, să pună gard de lemn ciinesc jur-împrejurul pogoanelor de critică și să le sărute, noaptea, pe lună, cînd iarba lor se umple de rouă.

viața cărților

Lirism și ironie

● O poezie cu virtuți muzicale, ieșită din iscusința versificării pe același tipar prozodic, scrie George Țărnea în acest ultim (cronologic) volum *) de versuri, situat, ca manieră stilistică în continuarea mai vechiului **Testamentele înțeleptului** (Editura Cartea Românească, 1974).

Vocea lirică predilectă este **menestrelul, personaj** de baladă contradictoriu, purtînd cu sine aspirația idealității („În mîna stîngă port un ciob de stea / dar somnul prelungit printre erori / îmi fură clipa care-ar vrea să stea / lăsîndu-mă pierdut cu fruntea-n nori“) dar și teama de eșec („Eu singur sînt de vină / dacă pe fruntea voastră / n-au răsărit luceferi / la un sfîrșit de vers / cît v-am cîntat sentința / de inimă albastră / rugîndu-mă să-mi strîngeți / cuvintele din mers“). Baladele din **Drumul domnului de rouă** sînt, în bună măsură, jocuri grațioase, fără pretenții declarate de profunzime, în care ironia reprezintă remediul sigur la patetismul tenebros al scenariului baladesc medieval : „Menestrelul tînăr / de la curtea rondă / a furat ieri-noapte / o prințesă blondă / (...) Disperata curte trage-n van cu tunul / nu se vede cale / de găsit nici unul“). Poetul ocolește solemnitatea afișată prin gesturi sacerdotale, căreia îi preferă (cu rezultate notabile) anecdota cu „poantă“ existențială **(Balada războaielor desenate, Balada capului tăiat)** sau rostirea sarcastică „în doi peri“ **(Baladă în doi peri, Baladă pentru spus în șoaptă)**. Alături de ironie și sarcasm, în poezia lui George Țărnea se împletesc discrete acorduri lirice evocînd o inefabilă lume de basm : „Într-un fiord / mai către nord / crăia demult / cu somn ocult / pînă la cer / un crai de ger / / Mai către sud / sub cearcăn crud / abia călcînd / din cînd în cînd / vina culori / un crai de flori / / Pe la mijloc / fără noroc / din-nalte căi / căzut în văi / mai stă și-acum / un crai de fum“ **(Balada celor trei fapturi)**. **Tînărul crai, colăcerul, mirele, Domnul de rouă** constituie simbolurile purității, jertfite și renăscute într-un ritual al candorii, pe care „Șlefuitorul de cuvinte“ (poetul) îl reface în **„Drumul domnului de rouă“.**

Unele poezii din ciclul : „Incunabule“, cum ar fi cele intitulate „Zece ore și ceva“ sau „Săptămîna“ stau sub media valorică a volumului, nefiind decît pasabile exerciții de versificație, pe formula mnemotehnică a cîntecelor pentru copii. Pe ansamblu însă, George Țărnea își cunoaște amplitudinea glasului liric, dozează cu atenție notele lirice și accentele ironice și, păstrîndu-se în registru convenabil, reușește cu această carte cea mai bună creație a sa de pînă acum.

Valentin F. Mihăescu

*) **George Țărnea : „Drumul domnului de rouă“. Editura „Cartea Românească“, 1977.**

Cuvinte de pace

Ludmila Ghițescu

MIEZ DE ANOTIMP

● Cîntece ale seninătății și limpezirii, poeme solare, croquis-uri ale amintirii amestecînd imaginile realului cu cele ale reveriei, peisaje fugare în spatele cărora „orizonturile ne sînt clare și largi“ **(Pădurile)** publică Ludmila Ghițescu în ultimul său volum de versuri *). Descoperim tușele aceluiași lirism de notație impresionistă, prezente și în volumele anterioare **A căzut o stea, Așteptare, Fîntîni, Stampe fragile, Cîmpii interioare.** Toate aceste pînze fugare prinse în poezie sînt peisaje pe care-și lasă amprenta nu numai diferitele ceasuri ale luminii. Ele se vor imagini interioare, reflexe ale unui climat sufletesc dominat de echilibrul ce vine odată cu „miezul de anotimp“, cu vîrsta maturității. Ludmila Ghițescu își scrie poemele cu „cuvinte de pace“ : „Păsări de aur mi se preling pe mîini, / nedumeriți genunchii se-apleacă pe praguri, / și gura ca un roi de albine / naște cuvinte de pace“ **(Păsări de aur)**.

Lumea pe care-o numesc aceste „cuvinte de pace“ e una vegetală, a lăstarilor și mugurilor, a pădurilor și cîmpiei **(Copacii dau muguri, Pădurile, Spic de grîu, A răsărit stejarul...)** și spre ea se deschide din cînd în cînd „o poartă de vis“, o privire tulburată de imaginație și de poveste, transfigurînd lucrurile. Ea devine însă abstractă, grandilocventă în acele poeme apăsat declarative din ciclul **Miez de anotimp**, în mărturisirile didactice uneori. De fapt acolo unde poeta renunță la ceea ce-i este specific — discreția desenului, notația fugară, vocea în surdină — adoptînd un ton patetic și grav, sau o poză monumentală total improprie. Poeta ne apare mai aproape de sine în al doilea ciclu, **Poartă spre vis.** Anotimpul acestor versuri este unul al păcii și calmului. Sentimentele ce-l traversează : bucuria, mulțumirea, seninătatea, cîteva nostalgii în locul durerii și tristeții. Ludmila Ghițescu e o poetă a mărturisirilor discrete, în registru confidențial, care se îndepărtează de sine atunci cînd teoretizează liric optînd pentru declarația și autobiografia patetică. Poezia ei prinde „tiparul unei clipe“ și redă „vocile calme“ ca în acest poem în care confesiunea e sugerată de compoziția unui peisaj : „În sufletul meu / pescărușii suiți pe catargul chemării / ard ca o privire de ceară, / și greierii își ascut arcușul / pe pietrele tăcerilor grele. / Plec-vin, / rîd-cînt, nu știu a plînge. / Pămîntul e năpădit de fum / și vrăbiile au făcut gard / stăvilind trecerea mea prin noapte / Rîul stingher îmbrățișează valea / pierdută în orizont / și îmi strecoară-n auz / vocile calme ale primăverii“ **(Mărturisire)**.

Doina Uricariu

*) **Ludmila Ghițescu, „Miez de anotimp“, Editura „Eminescu“, 1978.**

Amănunt și viziune în roman

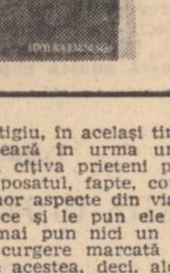

● Pavel Roman, medic de mare prestigiu, în același timp vechi coronarian, decedează într-o seară în urma unui infarct. Felul în care soția, cumnatul, cîțiva prieteni primesc știrea, ce amintiri le trezește răposatul, fapte, corelate cu încercarea de surprindere a unor aspecte din viața obișnuită a personajelor, problemele ce și le pun ele în fața existenței (sau faptul că nu-și mai pun nici un fel de probleme, totul decurgînd într-o curgere marcată de conformism și lașități cotidiene) toate acestea, deci, alcătuiesc materia romanului lui B. Elvin *). Cartea se remarcă prin acuitatea notațiilor de amănunt, prin știința de a detalia analitic un moment cu toată gama lui de senzații și „microepisoade“, dacă se poate spune astfel. Din păcate, romanul, excelînd în sesizarea amănuntelor, scapă din vedere tocmai lucrurile esențiale. Reacțiile mărunte ale unui personaj sînt notate cu scrupul, denotînd o privire atentă și exersată, în schimb analiza psihologică e stîngace, iar personajele schematice. Despre toți s-ar fi putut scrie lucruri interesante, materia primă a unui roman de actualitate se găsește din belșug, roman ce ar fi putut propune meditației cititorului un fel de a fi și a concepe viața. Pavel Roman e înfățișat ca un om integru, puternic, ironic și cordial în același timp, un om care a știut să înfrunte necazurile bărbătește (a trecut la un moment dat și prin închisoare, bineînțeles fără vină), nepierzîndu-și seninătatea și încrederea în ceilalți. Soția lui, Ana, devotată și iubitoare, are, totuși, din cînd în cînd nostalgice gînduri că datorită căsniciei nu s-a putut împlini în viață. Un prieten al lui Pavel, Claudiu Răduleț, e laș, ipohondru, nevrotic, prizonier fără scăpare al penibilelor lui obsesii. Un alt coleg de generație se plafonează, îndepărtîndu-se treptat de profesiune, pe măsură ce urcă treptele ierarhiei administrative. Romanul substanțial, pe care simpla înșiruire a „cazurilor“ îl indica, punct cu punct, e ratat de asemenea, punct cu punct, prin **expunerea** dramelor și nu prin **revelarea** lor într-o modalitate specific artistică. Sentimentul e că personajele nu sînt lăsate să evolueze ci li se imprimă o evoluție, nu gîndesc, ci sînt „programate“ să adopte o anume gîndire. În loc ca prin atitudini, conduită, idei complexe etc. să se configureze un caracter uman, încadrarea posibilă într-o anume tipologie, autorul indică problemele și dilemele în fraze marcate de previzibil. Să dau însă un citat concludent pentru maniera autorului : Pavel a avut un rol decisiv în formarea lui Adrian. La dispariția mentorului spiritual, tînărul cumnat „meditează“ cam așa : „Da. Da. Orice se va întîmpla, va trebui să-mi păstrez puterea asta. Nu va fi ușor. Pavel are dreptate, am rămas un adolescent. Însă dacă mă voi îndîrji, dacă printr-o și mai mare încordare... Mi-a venit și mie rîndul... Cînd tata și mama s-au dus (ce straniu, nu-mi aduc aminte aproape nimic din accidentul acela, doar mașina răsturnată și roțile continuînd să se învîrtească în aer), Ana și Pavel au fost aceia (dar de ce nu-mi aduc aminte aproape nimic ? aveam totuși zece ani), Ana și Pavel au fost aceia care au luat-o asupra lor... Mi-a venit și mie rîndul. Am să învăț. Nimeni n-are cum să mă ajute. Am să învăț. Pînă acum mă gîndeam de fapt numai la mine și la nimeni altcineva, chiar dacă-mi imaginam să-i iubesc“.

Nemulțumit de astfel de pasaje, cititorul se reconfortează cu lectura altora, ce respiră autenticitate (în ordinea aceleiași notări a **amănuntelor)** ; de pildă, episodul în care e înregistrată o conversație într-un restaurant, în care comesenii fac un detaliat schimb de impresii asupra calității menu-ului sau cel al transcrierii clevetelii unor vecine, pe scara unui bloc. Un roman nu se poate susține însă prin cîteva — chiar dacă reușite — „instantanee“.

Victor Atanasiu

*) **B. Elvin : „Prin ce se deosebește această noapte ?“ Editura „Eminescu“, 1977.**

Ciudatele călătorii ale privirii

● Dominată de o certă luciditate și de o centralitate pregnantă poezia lui Constantin Abăluță ar fi putut fi o perfectă eroare și un eșec sigur dacă autorul n-ar fi avut o știință deosebită a vorbei explozive. Acest din urmă volum *) este poemul unui voit naufragiu verbal, pentru că autorul construiește o lume dezarticulată, o lume de epave plutind la suprafața lucidității, o lume care reproduce de fapt receptarea și nu esența ei. Este aici, fără îndoială, o atitudine lirică cu totul specială. Aproape obsesivă, desfacerea ființelor de lucruri, reversibilă dealtfel, și o stare de pulverizare, de risipire nu este sinonimă cu anularea sau dizolvarea totală. Lumea se reface, dar pe alte principii chimice, pe alte fragmente de eternitate decît cele știute. „Vîntul e un alt fel de a fi / deschisă fereastra fără să vrei / zărești un monument îndepărtat / în aer mîna ta e o risipă / sfîșii o togă anii te ascultă / harta aripilor ori noul tău hamac / să pui un ban pe gura ulciorului golit / săgeata nu privește în oglindă / după umbră nu ești împărat / dungi de copaci prea mult pentru o viață / mîna devale piciorul la deal / capul zice al cui sînt / Vîntul e un alt fel de a fi“. **(Aproape o glossă).** Ceea ce nu înseamnă că se poate ajunge la coerență. Nu numai că regiunile se despart : mineralul se lichefiază (accent ușor bacovian), apa se mineralizează iar între om și lemn nu mai sînt diferențe, dar lucrurile se desfac de proprietățile lor, pînă la incomunicabil. Autorul cochetează cu elementele literaturii absurdului, neabsolutizînd dar lăsîndu-și lumea fără soluții. O lume care nu mai are semne și-a pierdut semnificațiile și îi rămîn doar ipostazele. Grotești, cinice, sărăcăcioase ori absurde uneori, imaginile ei se perindă abrupt pe o retină care funcționează ca o oglindă spartă. Privirea aceasta intransigentă are ariditatea și asprimea de rigoare. Rar accente mai blînde apropie tonul de cel al metaforei modelate : „Piatra se schimbă-n obiect de tăgadă“, „ora“ e „vătămată de tăcere“.

Constantin Abăluță tinde și el către procedeele epicizării versului, numai că îmbină două aspecte contrarii : pe de o parte, înșiruirea tipic narativă și reluată la infinit : nume (verb și complinire), pe de altă parte absența aproape totală a legăturilor, gîndul finit pe care vorba nu-l mai continuă pentru că tehnica principală rămîne cea a naufragiului.

Nu se poate nega acestei poezii o gravitate ascunsă sub cinism, echivoc și paradox. Ambiguitate voită care, uneori, din prea multe absențe, creează senzația jocului de dragul jocului. „Îți fac ceai da te-am rugat / printre jaluzelele cerul / și iarăși să fim împreună / și iarăși în umbra porților / desfă-mi ceasul în dreptul fiului mort / șterge tacîmurile / vopsește lemnăria / zugravii trec prin odăi cu cîte-o momeală de culoare / eu să spun drept folosesc mai bine podul / e liniște în frigider stă bătrînul / aicea nu m-am uitat așa / trebuie să-ți ascunzi degetele nu știu / ce să mai zic“.

Autorul vizualizează permanent, oricare alt registru sensibil fiind parcă refuzat. Doar comentariul are uneori dreptul să se bazeze pe alt fel de imagini decît vizuale. E puțin supărătoare această aglomerare de prisme mereu frînte și traversînd o mulțime de spații, reduse sau îngustate voit dar mereu prezente. Și totuși, cu destulă dificultate, se desprinde aici o elegie a vîrstelor : un fel de regret pentru vîrsta candorii definitiv abolite, pentru coborîre și surpare. Și, dacă nu există nici urmă de lamentație, lucrul se datorează unei ironii susținute pentru clișeul vorbei sau gestului : „Dacă aveți neplăceri cu soarele / coborîți cu încredere încă o vale“.

Ioana Crețulescu

*) **Constantin Abăluță : „Călătorii“. Editura „Cartea Românească“, 1977.**

Un militant al ideii naționale

(Urmare din pag. 1)

mijloc de interpretare și de realizare optimă a idealului etic și etnic al neamului nostru, în cadrul umanității. Ceea ce se cheamă „pedagogie generală“, pentru noi nu este nici punct de plecare obligatoriu, nici punct-terminus. Pentru noi, punctul de plecare este neamul românesc cu toți fiii care îl constituie, cu toată moștenirea sa ancestrală, biologică și spirituală, cu toată tradiția sa istorică sănătoasă și cu situația în care se găsește astăzi, iar punctul terminus este fericirea acestui neam, luată în toate sensurile serioase în care acest cuvînt poate fi luat. Tot restul, pentru noi este subordonat acestor două puncte de vedere“. Orice interpretare a personalității lui Onisifor Ghibu, luptătorul și creatorul de școală, trebuie să pornească de la aceste mărturii ale idealului pe care l-a servit, cu o abnegație demnă de marii oameni ai neamului. Crescut la exemplul neostenitelor lupte ale unor apostoli naționali cu nume de legendă, Gheorghe Lazăr, Andrei Șaguna, Ioan Rațiu, Virgil Onițiu, participînd la mișcarea de emancipare a poporului nostru, alături de Nicolae Iorga, de Octavian Goga, de Ioan Lupaș și de alte figuri importante ale istoriei noastre moderne, Onisifor Ghibu a lăsat posterității imaginea, dintr-o singură bucată, a unui om de știință și de acțiune socială cu o carură din prima galerie a eroilor morali ai națiunii noastre. Refuzînd în mod consecvent extremismul, promovînd cercetarea operelor culturale ale tuturor popoarelor, cultivînd respectul pentru creația specifică naționalităților care trăiesc alături de români, profesorul Ghibu a pus în rîndul valorilor supreme ale sufletului nostru pe acei mari bărbați ce și-au făcut din idealul propășirii noastre elementul fundamental al conduitei lor morale. Pentru el, Bălcescu însemna tot atît de mult cît erau pentru alții profeții din vechime, iar Picu Pătruț din Săliște, marele poet popular, definea o întreagă umanitate. Onisifor Ghibu rămîne un exemplu de demnitate intelectuală. Cu doctorat nemțesc și cu studii de circulație europeană, profesorul Ghibu a promovat, pînă în ultimul rînd scris de el, mîndria de a fi român.

Este de înțeles că unele dintre opțiunile „teoretice“ ale lui Onisifor Ghibu sînt depășite de evoluția disciplinelor respective. Stă în sarcina specialiștilor să facă disocierile necesare și să păstreze filonul viu al unei gîndiri active și al meditațiilor de o viață asupra problemelor educației. Din punctul nostru de vedere, important este activismul social al pedagogului, voința lui de a contribui la realizarea unei vieți naționale menită să promoveze poporul nostru în rîndul celor mai respectate pentru instituțiile și moravurile lor. Sînt remarcabile considerațiile lui Ghibu asupra exemplului moral, asupra rolului muncii în educație și a ținutei educatorului. „Educația nu este numai o chestiune de știință, de artă, de tehnică ; mai mult decît orice, ea este o chestiune de credință și de voință. Educatorul — individ și colectivitate națională — trebuie să creadă puternic în idealurile educației și în posibilitatea realizării lor. El trebuie să aibă un entuziasm inepuizabil pentru misiunea în care crede, o voință neclintită prin nici o deziluzie sau dezastru și un devotament care să-l remonteze după fiecare înfrîngere pe care o va încerca. Educatorul trebuie să creadă în virtuțile neamului și în misiunea istorică a acestuia, indiferent de orice obstacole i s-ar pune în cale. **Educația este — mai presus de toate — operă de eroism, nu de calcul“.** Iată cuvinte animate de convingerea adîncă, de miezul de foc al vieții unei generații minunate, care a avut menirea să realizeze transpunerea în viață a unor aspirații milenare ale poporului nostru. Este un mesaj nepieritor, o făclie care trebuie trecută și generațiilor actuale. Antologia întreprinsă de Octavian O. Ghibu este astfel o carte actuală, adresîndu-se unui larg cerc de cititori, în afara specialității propriu-zise.

Există de asemenea un punct forte al întregii opere rămase de la profesorul Ghibu, asupra căruia nu putem stărui îndeajuns. Tot ce a scris marele animator păstrează o neprețuită valoare documentară. Riguros pînă la exagerare, minuția de ceasornicar cu care a demantelat legislațiile ostile învățămîntului românesc, pe vremea dominației străine, pioșenia cu care a consemnat cele mai umile eforturi de promovare a luminilor transformă scrierile fostului profesor la Universitatea din Cluj-Napoca într-o contribuție de neocolit pentru orice istoric.

teatrul și societatea românească

VIRGIL STOENESCU

Piesa despre *tineret, nu piesa* pentru *tineret!*

— De fapt, dv., stimate Virgil Stoenescu, ne-ați putea vorbi, în tot spațiul consacrat acestui interviu, numai și numai despre teatrul radiofonic, al cărui fidel și vechi îndrumător dar și practician sînteți.

— Un cercetător italian, Alberto Perrini, spunea că „teatrul radiofonic este cea mai efemeră dintre arte. Se naște ca o floare ciudată și miraculoasă, odată cu prima bătaie a gongului și moare după numai citeva zeci de minute de emisiune". Cu alte cuvinte, în carcasa microfonului se zămislește, se recompune esențializată o lume care, deși foarte efemeră și susținută doar de magia cuvintului și a sunetului, este neașteptat de vie și de fascinantă. Putem considera teatrul radiofonic unul din factorii principali în sistemul educațional al societății noastre socialiste — factor care contribuie cu o forță remarcabilă la îmbogățirea patrimoniului spiritual al oamenilor, la educarea lor politică, ideologică și estetică.

— Ce înseamnă de fapt scrierea unei piese destinate teatrului radiofonic?

— Scrierea unei piese de teatru radiofonic constituie un exercițiu nespus de folositor pentru un dramaturg și, totodată, o îndeletnicire dificilă și obositoare pentru că îl obligă să manipuleze acest neprețuit element, cuvintul, cu zgircenie, cu prudență, cu tact și cu o mare seriozitate față de grava responsabilitate ce o are în fața ideilor pe care vrea să le transmită ascultătorilor.

— Ca dramaturg vă interesează adesea oamenii tineri. Doar dv. ați scris „Nota zero la purtare", „Un tînăr mult prea furios", „O fată imposibilă". Titlurile sună (de la „sunet", dacă îmi dați voie) frumos. Toate problemele tinerilor se „rezolvă" pe scenă? Adică se poate lua și zece la purtare, și furiosul să devină, mă rog, liniștit, cumpătat, și fata să nu mai tot fie, știu eu, „imposibilă"?

— Într-adevăr, sursa de inspirație în cîteva din piesele mele a fost tineretul. N-am căutat titluri care să sune atrăgător, ci le-am ales pe cele care conțineau ceva din ideea piesei. N-aș zice că problemele tineretului se rezolvă pe scenă. Nici nu se poate asta și nici n-ar fi bine. Dar scena trebuie să fie locul unde autorul să le pună în dezbatere. Tînărul vine la teatru pentru a-și regăsi, într-o ipostază mirifică, o parte din universul lui sufletesc. El se așează în sala de spectacol cu speranța tainică și nemărturisită de a afla un răspuns la complicatele întrebări pe care i le pune viața. Iată de ce cred că n-are nici un temei expresia „dramaturgie pentru tineret", dar cred în schimb în necesitatea unei **dramaturgii despre tineret.**

— Să rămînem puțin la această problemă. Stimate Virgil Stoenescu ce este de știut în legătură cu exigențele exprimate deseori în legătură cu ceea ce ați numit „dramaturgia despre tineret"?

— E bine să știm că tineretul cere dreptul de exclusivitate. El pretinde să se scrie în mod special despre acest fenomen tulburător, contradictoriu și insolit care este ființa omului tînăr. Tineretul vrea — și zic că pe bună dreptate — să guste satisfacția de-a fi prin sine însuși un subiect dramatic, în jurul căruia să se cheltuiască truda și fantezia scriitorului.

— Vă reproșați ceva ținînd de destinul personajelor dv. tinere?

— Mă simt intrucitva vinovat față de eroii din „Nota zero la purtare" ca și față de „tînărul furios", de „fata imposibilă", sau de eroul principal din „Moartea ultimului golan" — pentru că nu i-am mai urmărit pe nici unul în drumul lor dincolo de hotarele pieselor respective și nici n-am mai revenit asupra traiectoriei lor prin viață. Ceea ce ar fi fost, desigur, interesant și pentru ei, dar și mai ales pentru mine!

— Ce noutăți în domeniul teatrului radiofonic și de televiziune?

— Inaugurăm un cenaclu de dramaturgie radiofonică și de televiziune. Ne punem mari speranțe în acest cenaclu, care va fi deschis tuturor celor ce urmăresc emisiunile de teatru de la radio și de la televiziune și în cadrul căruia vom prezenta lucrările colaboratorilor noștri.

— Cum colaborează teatrul radiofonic cu dramaturgii?

— Colaborarea Teatrului radiofonic cu dramaturgii prezintă două aspecte: cu scriitorii consacrați colaborarea merge destul de greu. În general, dramaturgii prestigioși „își țin" subiectele mai importante pentru a le fructifica în piese destinate scenei; cu cei care n-au urcat încă treptele consacrării colaborarea este mai lesnicioasă, dat fiindcă aceștia intuiesc că teatrul radiofonic le oferă posibilitatea unei rapide valorificări a lucrărilor lor și atunci vin spre noi cu toată încrederea și, mai ales, cu dorința sinceră de-a deprinde meșteșugul; pentru că e un meșteșug — scrisul pentru microfon. Vă dați seama că la un număr de 96 de premiere cîte difuzează Teatrul radiofonic pe an, mecanismul conlucrării sale cu autorii trebuie să funcționeze fără... rateuri! Nu e o treabă ușoară ca un text dramatic să capete acel „specific radiofonic" care să-l facă apt de-a ajunge la inima ascultătorului.

— Concursurile de pînă acum au dat rezultatele scontate?

— Concursurile de scenarii sînt un mijloc eficient pentru a stimula dramaturgia originală destinată microfonului. Ele au dat rezultate bune pînă acum, deși de fiecare dată au primit și o mare cantitate de maculatură. Cînd însă din 300—400 de scenarii prezentate la un asemenea concurs recoltăm circa 12—15 lucrări demne de-a înfrunta rigorile microfonului, noi considerăm asta un rezultat mai mult decît satisfăcător. Acesta este de altfel și motivul pentru care pregătim acum lansarea unui nou concurs de scenarii de radio și de televiziune la care îi invităm să participe pe toți cei împătimiți întru ale scrisului dramatic, din toate colțurile țării.

— Există o formulă anume „de succes" în scrierea unei piese?

— În teatrul obișnuit „succesul" unei piese se cunoaște după numărul de reprezentații. La teatrul radiofonic succesul este oglindit în promptitudinea cu care ne sosesc scrisorile cu opiniile ascultătorilor; după o piesă neinteresantă urmează o tăcere... poștală îndeajuns de grăitoare! Cînd oamenii se grăbesc să ne scrie chiar a doua zi, după difuzarea unei piese, și să ne ceară reluarea ei, atunci știm c-am avut un succes. De altminteri, cred că nu există o formulă anume „de succes" în scrierea unei piese. Fiecare autor nutrește tainica speranță că textul lui va cunoaște bucuriile triumfului prelungit. Dar pînă la urmă, alchimia succesului unei piese se dovedește atît de greu de pătruns ca și aceea a... pietrei filosofale! Cînd am scris, acum 25 de ani, cu Octavian Sava, comedia „Nota zero la purtare" nici unul dintre noi nu se gîndea că această piesă se va reprezenta fără întrerupere din 1956 și pînă astăzi pe scenele diverselor teatre din țară și de peste hotare.

— Am să vă pun acum una din întrebările despre care se spune că anunță, inevitabil, sfîrșitul oricărui dialog, bineînțeles dacă acesta nu se poate lipsi de concluzie. Deci, ce așteaptă spectatorii de la un dramaturg?

— Știți ce așteaptă? O piesă bună. Adică o piesă în care să regăsească o parte din frămîntările lor, din bucuriile sau tristețile lor, o piesă care să nu fie doar o pagină scrisă, ci o pagină trăită pe care scriitorul a trecut-o prin retortele incandescente ale sufletului său, a combustionat-o pînă la roșu și i-a dăruit o nouă viață, viața scenei sau viața microfonului.

OVIDIU GENARU

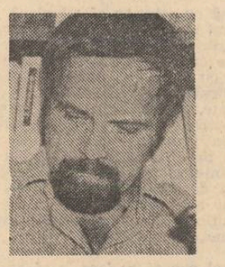

Pentru valorile umane, autentice, revoluționare

— Ovidiu Genaru, ești proaspăt printre dramaturgi. Vii în acest domeniu, pe care mulți îl numesc mirific, din poezie. De ce faci pasul ăsta?

— Din iluzia și șansa de a mă exprima mai bine în fața unor realități explozive. După **La margine de paradis** m-am simțit **prins** de teatru fără să-mi dau seama, începînd să socotesc anii în stagiuni, poezia rămînînd ca o stare de grație pentru ziua de sîmbătă. Poezia nu-i un oaspete de fiecare zi ca-n vremurile cînd eram cu mult mai tînăr. Acum mă aflu din nou în fața unor teritorii necunoscute și primejdia mă pasionează. Poate din aceeași motivație încerc să scriu și proză. Noutatea procedeelor, tentația construcției, stilul, jocul dacă vrei, m-au readus la stadiul inițial de a învăța și descoperi. Lumea însăși este o construcție mișcătoare iar eu mă aflu în interiorul acestei mișcări în care fericirea și mihnirile se întrepătrund, tragicul și comicul își dau mîna prietenește la colțul străzii sub invazia de informații contradictorii. Aprobarea sau dezaprobarea mea își alege singură subiectele, sînt bolnav de politică. Scriind teatru nu-mi trădez firea ci mă integrez în realitate, mă mișc în interiorul propriei mele creații.

— Nu e greu să înțeleg preocuparea ta pentru personajul contemporan. Nu-ți cer să o explici. Mai nimerit, cred eu, ar fi să vedem ce date ale tinerilor din ziua de azi consonează cu cerințele dramatismului, de care orice piesă are nevoie ca de aer.

— Oricît de adînc ne-am scufunda în istorie, scriem de fapt despre personaje contemporane. Această cale este una indirectă, posibilă. Eu prefer calea directă deși în astfel de cazuri trebuie să lupți mai energic pentru fiecare replică. În stadiul în care am ajuns nu avem a ne teme de nimic și de nimeni în a releva conflictele inerente oricărei evoluții, unanimitatea noastră stîrnește panică în rîndurile celor ce nu ne iubesc. Cînd partidul a desființat controlul presei făcînd din România o țară fără cenzură ne-a încredințat o răspundere morală fără precedent și, în același timp, a apelat la forța sincerității noastre civice și artistice. Nu ne rămîne decît să învățăm pe bîrci lecția acestei libertăți, să căutăm echilibrul și măsura profesiei noastre. Ele vor veni, sigur vor veni, unii scriitori le-au și aflat.

Există o materie primă fabuloasă pentru scriitori. Din păcate personajele, hai să le numesc pozitive (urîtă clasificare!), caracterele integre nu ne ies prea bine, oamenii buni parcă sînt monotoni, lipsiți de acid dramatic; poate greșesc, dar scriitorul caută locul, cuta adîncă în care se pitește răul, mica îmburghezire a sufletului, imoralitatea față de timpul istoric în care trăiești, devenirea ființei umane ca entitate socială și, în ultimă instanță, cosmică. Orice aspiră spre o calitate nouă generează conflicte puternice, dar și pauze de armonie, de odihnă, precum și cărări periferice. Finalul întrebării tale m-ar constringe să dau soluții, exemple. Nu pot face asta.

— Relația părinți-copii nu crezi că e un drum bătut? Sau nu te temi de „rezolvări" deja validate?

— Există teme eterne și cea enunțată ar fi una. O rezolvare deja validată nu este o soluție artistică ci un eșec. Mulți ani ne-au dominat schemele impuse, impuse uneori de noi înșine. Ele ne urmăresc, sînt fantomele plicticoase ale propriului nostru talent. Și există pericolul de a ne construi altele, așa cum, în parte, am procedat și eu în finalul piesei **Vieți paralele.** Tu ai scris alb despre această piesă dar ai evitat să scrii despre compromisul acelei alianțe tranzitorii dintre un activist de partid și o burgheză conservată la adăpostul micii puteri locale, conflict pe care, de fapt, mi-am construit piesa. Parcă n-ai ști că secretarii literari, dintr-o nobilă dorință de a educa publicul, nu admit sugestii ci soluții sigure! La două teatre, la vizionarea acestei piese m-am bucurat de prezența a două personalități din aparatul central de partid care, te rog să mă crezi, au făcut cele mai pertinente și aspre observații în legătură cu acel june de bani gata în sensul că l-am **îndreptat** prea repede! Și, pe bună dreptate. A fost o întîmplare de care voi ține seama. Teatrul nu trebuie să educe **pe loc,** stai pe scaun ca spectator și cînd ai ieșit din sală ești gata educat. Ecoul, reverberația morală e bine să dureze, să obsedeze spectatorul zile în șir. Repetarea unor lucruri de mult cunoscute mai este încă necesară și actuală. Este o luptă cu morile de vînt care nu va da viteji, dar este încă o luptă.

— Vorbește-mi despre schematismul personajului desprins din actualitate. Ce presupune complexitatea unui erou dramatic?

— O parte din răspuns este conținut chiar în întrebarea ta: desprins din actualitate, adică **în afara vieții.** Sigur că literatura este și o metaforă realitate iar raporturile ei, ca suprastructură, cu structura socială sînt evident complexe și uneori impenetrabile. Rostind cuvîntul **schemă** alungi imprevizibilul actului creator. Oamenii nu sînt schematici, mașina e schematică, dogma e schematică, oamenii sînt inexplicabili și aici este și norocul artistului autentic. Nu știu să răspund la întrebare decît privind oamenii de pe stradă, oamenii care conduc camioane grele, cu fața ștearsă de parbrizul plin de praf, oamenii care așteaptă să se întoarcă în satul lor la sfîrșitul săptămînii industriale, toți oamenii, fiecare în parte, ca niște mari necunoscute care clădesc zi și noapte lumea pe care încerc s-o înțeleg. Ei, cam asta ar fi și încă ceva pe deasupra.

— Ce fel de teatru ai de gînd să faci?

— Teatru contemporan. Dar lasă-mă să mă mai gîndesc, să vedem dacă am talent, dacă nu cumva cele trei piese scrise pînă acum, ultima o comedie sau așa ceva, — nu sînt o pantă prea abruptă pe care am alunecat din imprudență. Sau o fata morgana, sau o pasiune trecătoare deși, cum ți-am spus, mă simt **prins** ca de o boală fără leac. Mi-e teamă de proiecte, e greu să faci un contract cu timpul, pe care să-l onorezi așa cum ți-ai dori.

— Ai vreun model de dramaturg pe care vrei să-l ajungi din urmă, și apoi să-l întreci? Sau scrii fără ambiții competitive? Ca profesor de sport, nu văd de ce ai ignora concurența.

— Modele avem cu toții dar vrem din toată inima să fim noi înșine. Șansa de a fi noi înșine este mare pentru că nici o lume nu seamănă leit cu a noastră. Vreau să spun că deși sîntem oameni, — și în capitalism se bea apă și se respiră, se stă la masă și se merge la slujbă, — sufletele noastre sînt tulburate atît de adînc de alte idealuri încît, de fapt, am devenit Altceva, cu totul altceva, o nouă umanitate. Am fost în Vest, lumea aceea o înțeleg tot mai greu, e tot mai minată de contradicții, libertatea de unde apune soarele e crepusculară, viciată de violență, mă interesează libertatea de unde răsare soarele, sfera în care trăiesc indiferent dacă mă aflu în centrul sau la periferia ei. Acesta e un crez politic, e crezul meu moral, sînt învățat cu ordinea și munca pașnică, cu egalitatea și armonia. Orice scriitor dorește să se întreacă pe sine, să împingă cunoașterea spre zone încă neluminate de alții. Poate că există o competiție secretă numai în acest sens, de a scrie mai bine, de a fi citit și iubit iar ca autor de teatru, jucat și aplaudat, pentru că, deși aplauzele sînt un act fizic, ele exprimă o adeziune, o aprobare că lumea construită din umbre ale realității este validă, problematică, viabilă ca însăși viața.

— Ce genuri, ce stiluri consideri că merită omul anilor noștri fără ca dramaturgii să nu le fi onorat?

— Poate comedia, sau tragicomedia, ceva virulent, știu și eu, ceva care să aibă forța acelor două cărți numite **Douăsprezece scaune** și **Vițelul de aur.**

— Te așteptai la vreo întrebare pe care eu ar fi trebuit să ți-o pun pînă acum?

— O, nu, și așa sînt prea multe întrebări față de palida mea producție dramatică.

— Din ce generație de dramaturgi crezi că faci parte?

— Din generația celor ce-și trimit piesele de teatru prin poștă și așteaptă răspunsul acasă.

— De ce ai scris „Fidelitate" după ce aveai deja o piesă cu același subiect? Cumva din neîncredere în dramaturgie?

— Se-ntîmplă uneori să scrii un roman, apoi să extragi din el o piesă de teatru. Exemple sînt nenumărate. Se poate și invers, ca în cazul meu. Mi-am dat seama că mi-a rămas multă materie epică pe-afară. Asta ar fi una la mină. În al doilea rînd am socotit că piesa a rămas necunoscută, ea s-a jucat doar de vreo zece ori la un teatru din provincie, puțin, foarte puțin, și nu pentru că n-ar fi avut spectatori, ci pentru că așa s-a nimerit. Problematica ei mi s-a părut că poate acoperi suprafața unui roman și primele ecouri critice sînt favorabile. Fac însă remarca, necesară, că romanul este destul de departe de piesă iar încrederea mea în dramaturgie rămîne neștirbită. S-ar putea să fiu tentat să repet procedeul fiindcă, vezi, și romanul te aruncă într-o aventură fascinantă. Te pomenești deodată într-o grădină cu cărări ce se bifurcă la nesfîrșit și îți consumi viața încercînd să le parcurgi pe toate știind de la început că este imposibil. Dar nu uita, din cînd în cînd aștept clipa rară să mă viziteze și poezia, măcar o dată pe săptămînă. De la o vîrstă nu te mai gîndești la genuri literare, ci scrii în general, scrii fiindcă altfel nu mai poți trăi. Transformi viața în carte, atîta cît ne ajută puterile pe fiecare. Pentru că, deodată, s-ar putea să nu mai scrii cu adevărat, ci doar să simulezi.

— Cum va arăta tabloul societății românești de azi văzut prin dramaturgia scrisă, și reprezentată, de un autor numit Ovidiu Genaru?

— Plin de afecțiune față de valorile umane autentice, revoluționare; sarcastic cu impostura morală. Dar nu-i frumos să vorbesc despre intenții. Și iadul este pavat cu intenții bune. Aș vrea să pot...

Convorbiri consemnate de
Ioan Lazăr

Desene de Nicăpetre
(pag. 4, 5 și 6)

„Privind înapoi cu mîndrie"

Într-o evocare lirică din cartea „de suflet" care este **Istoria unei amfore,** Gheorghe Tomozei nota: „Bălcescu a gravat pe implacabile plăci de platină dimensiunile fecundului nostru orgoliu național". **Acest superior orgoliu** animă istoria mitică și poetică a spiritului românesc restituită, cu proiecții simbolice, în această carte de viziune.

Meditație despre poeți și poezie, poetică prin substanță, prin patosul evocării și prin elanul sintetizator, această carte a lui Gheorghe Tomozei se constituie în imagini integrate, gravitînd în jurul ideii, transpuse metaforic, a continuității milenare în spațiu și spirit. Se naște astfel un eseu despre existența simplă și durabilă, esențială, în care „scrierea poeziei seamănă cu aratul". Condiția fundamentală a poeziei îi dă dreptul de a sacraliza și de a exprima total existența căreia îi aparține. Exprimarea poetică recurge la simplificări sintetizatoare, la esențializare: „Ce simplu e totul: peste urmele dacilor, umbra Regelui dac al poeziei".

O amforă dacică în preajma vetrei de la Ipotești — este evenimentul ce-și subsumează o întreagă meditație lirică. Faptul este tulburător, dar în ordinea firească a lucrurilor: „Ce altceva să găsești sub casa lui Eminescu decît o amforă dacică" **Istoria unei amfore** este istoria unei spiritualități evocate prin reperele ei fundamentale: „E Dosoftei un arbore cu brațe făloase? / Eminescu e fluviul după care încă jinduie moldovenii? / E Voronețul un poet neexprimat?". Tudor, Mihai, Bălcescu, Eminescu, Brâncuși sînt aceste „faruri" evocate vizionar, transfigurate din perspectiva istoriei și a unei condiții excepționale, integrate eternității: „viața lui Mihai Eminescu a curs sub stele cu mult mai înainte decît ni se pare că știm (...) și o așteptăm să răsară după noi, în viitorime".

Orgoliul național al lui Gheorghe Tomozei este dublat de orgoliul condiției poetice. Reîntoarcerea întru meditație la spațiul Helladei, spațiu primordial al artei, fără complexe, cu certitudinea timpului viitor aparținîndu-i în

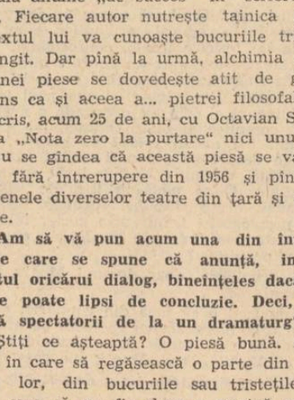

întregime, nu este un avatar oarecare, ci o trecere inițiatică prin începuturile universale. Tracul de peste Istru trăiește sentimentul eternității: „Sînt mii de ani de cînd n-am mai fost la Mikene". Orgoliul său se confruntă cu fala Acropolei: „Cine sînt? Care mi-e obștea? Sînt dintr-un neam ales, înfipt în moșia lui, lîngă munții și grîul lui, netulburat, de la zidirea lumii, neam împărțind jețul de lut cu voi, elinii, cu egiptienii, evreii ori brîții, ca la început, în vreme ce împărații fără seamăn, popoare și graiuri, au fost spulberate de trecerea mileniilor".

Durata se transfigurează, cotidianul, etern este înnobilat de propria sa simplitate generatoare de certitudini. Meditația despre existență și poezie a lui Gheorghe Tomozei implică elogiul gestului creator, asigurînd perpetuarea. Sentimentul duratei însoțește ceea ce, cu patos sacralizant, poetul intitulează **Viețile sfinților bărbați români,** suită reunind modalitățile glossei, ale poemului, ale biografiei lirice. **Istoria unei amfore** este, în cele trei secțiuni ale sale și în întregul ei, un eseu poetic asupra condiției spiritualității românești. În biografiile „sfinților bărbați români" sînt descoperite detalii revelatoare, cu valoare de simbol, ce proiectează existența acestora în mitologia națională. Numele Brâncuși săpat pe o stelă funerară din secolul al III-lea, împrejurimile Devei nu este numai „stranie întîmplare" ci fapt simbolic și relevant. Gheorghe Tomozei își concentrează patosul vizionar, descoperind semnele esențiale, corespondențele prin și peste milenii, sintetizînd metafore definitorii. Orgolios, el proclamă dreptul poeziei de a sacraliza: „În casele în care s-a scris baremi un vers / numai cheia ruginește în broască / risipa le ocolește / și-n jurul lor crește pădurea". Poezia transfigurează existența și îi certifică durata; „Miorița" („paftaua cu contur solar care ne-a împodobit străvezimile, pragurile primordiale") ne exprimă și ne conține. Meditația lui Gheorghe Tomozei începe și sfîrșește cu afirmarea încrederii în misiunea excepțională a poeziei prin puterea căreia „cuvîntul se luminează de sine" și luminează eternitatea.

Sultana Craia

cariatida

a.i. zăinescu

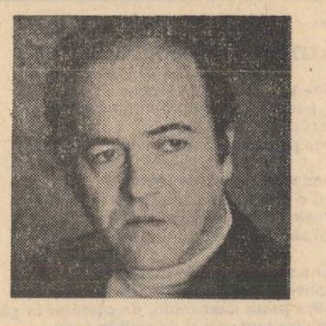

Tranșeea de aer

Într-o tranșee de aer, soldați vii de aer,
Cu suflecate roșii spade la hotar:
Noi moștenim pe jos și-auzul și văzul lor ce taie,
Ne înmulțim din ochi cum marea sub un far

N-au somn și nu pot singuri să-și redea
Chipul trăit, purtat asemenea de-o rază,
Se-așează dimineața numai sub o stea,
Cît steaua nopții noi sîntem de pază,

Și dimineața iar și seara ca un semn,
În toate nopțile, un zbucium către mîine,
Pe aerul lor aspru și solemn,
Cînd foame li-e din urmă și pîine văd, cer pîine

Bărbați ce nu și-au mai văzut de mult
Femeile și nici copiii – și toată
Averea lor e-un sunet ce-l ascult,
O toamnă ce se zguduie și-n piatră.

Toți morții noștri, guri ce nu mai sînt,
Într-o tranșee de aer, grea, care-i și ară,
Într-o tranșee grea de aer, pe pămînt,
La margini dulci de țară și-n mijloc de țară,

Cînd libertatea mea și-a lumii trece-n gînd
Și mi-e adulmecată însăși urma,
La ramu-adînc al țării, cel mai blînd,
Mai pot să moară, mor, dar nu-și vînd lumea.

Cîinele zăpezii

Prea mi s-a uitat în ochi și-a-ncremenit tăcut,
Ca să nu fie-al meu, întreg, ca o eroare,
Un cîine alb, chiar cîinele zăpezii, crud,
Care mi s-a culcat fierbinte la picioare

Mi s-a uitat în ochi, s-a mai rotit sub ei,
Și m-am uitat și eu la el, cu-nfrigurare,
Se răsuceau păduri sub ceață și polei,
Se răsucea și-n mine-acum o întrebare.

Un cîine alb, chiar cîinele zăpezii-astfel,
Pe care te-am rugat și rogu-te, nu-l bate,
Nepotrivirea doar c-a apărut și el
În chiar lumina ceasului, la jumătate.

C-a flăminzit acolo-n nori, poate-a și plîns,
Mi s-a uitat în ochi, l-ai înțeles prea bine,
Mi s-a lipit de mîini cum m-aș lipi constrîns
Eu însumi de-aburirea grea ce-i aparține.

Și-a fost mirată ziua, prea tăcută-n schimb,
Un cîine alb, chiar cîinele zăpezii-mi pare.
Ne-am despărțit, m-a mai urmat tiriș un timp
Și-a dispărut în ceață-apoi, fără iertare.

Vînătoare fragedă

Pe celulele singelui său fierbe-o lacrimă,
Trag vînătorii cu aștri în el și cu spini,
Un animal – să-i spunem uitatul, pierdutul prin noapte,
Și pe deasupra un nor care-adoarme cu crini

Un animal care-a prins gustul lacrimei
Și o mestecă-n dinți și-o înghite,
Indiferent ca și cum s-ar înghiți pe el
Ca să-și iasă apoi prin orbite

Mult mai întreg, mult mai crunt ca-nainte
Și întotdeauna din sine spre sine crescînd,
Fioros doar cînd simte și-aude că-i seacă
Triste pupilele sau adoarme flămînd.

Trag vînătorii în el și trag și stelele-aproape,
Cu gloanțe oarbe trag mulți vînătorii-copii.
Un animal – să-i spunem uitatul, pierdutul prin noapte,
Și pe deasupra un nor cu livezi și cu vii.

Grădina

Mănînc din voi prea bunilor, din toți,
Aceste prune mari și rumene ce scutur,
Ca subțiată-i lumea, roua de pe fluturi,
Mănînc rotund din voi ca niște roți.

Mănînc din voi cum lacrima mănîncă
Și dă vederii-un pom cu rădăcini cu tot,
Aceste mere-adînci și luminînd cum pot
Dintr-o grădină grea, neterminată încă

Mănînc precum mănîncă soarele din ploi
Și vor minca și din mine alții-apoi, în straturi,
Aceste fructe vii și-ntreg nu mă mai satur,
Mănînc prea buni, flăminzilor, din voi.

O clipă

Un gînd, un gînd ca cel mai neștiut hamal,
Și-ncovoiat, ducînd chiar stelele în spate,
Un gînd ca vina grea și tulbure la mal
A apei ce-ntr-o cumpănă se zbate

Și-aprinde nori afară, mai rotește-n sus,
Un gînd care-i și amforă, și toartă,
Ca zboru-ntreg și-n inimă răpus
De chiar oglinda inimii ce-l poartă,

Ca truditorul, trudnic ochi, cel alergînd
Și-ntunecînd, o rază-aproape care țipă
Un gînd, un gînd sau clipa ce ne-așează blînd
Și împotrivă, parcă, și mai buni – o clipă...

Cu duhul blîndeții

De la ultima explozie-a lacrimei, sparte
Aceste geamuri și iarba.
Care se scutură roșie
De pe semafoare.

O, molipsiți
Molipsiți, dragii mei, ochii
Cu duhul blîndeții și puneți-i
Să vadă și-n gînd
Trecătorului

Nu i s-a găsit nici o vină, încă.

tiberiu utan

Rămîne veșnic

Rămîne veșnic ceva de făcut,
totul, întotdeauna, luat de la-nceput.
De încărcat corăbii iluzorii
purtate prin meandrele strimtorii.

Rămîne veșnic ceva de făcut,
să uiți o întîmplare din trecut,
pe apele furtunii să arcuiești un nod,
să știi să tai — cînd nu deslegi — un nod.

Rămîne veșnic ceva de făcut,
de doborît un dușman, de ridicat un scut,
de plins peste morminturi, de așteptat în gări,
de îmblînzit un roib și de sărit în scări.

Rămîne veșnic ceva de făcut :
De izvodit eterne credințe de crezut.
Călcînd nimicnicia — de-a pururi să te știi
robit doar de clipită, stăpîn pe veșnicii !

Rămîne veșnic ceva de făcut.
Să uiți o întîmplare din trecut.
De doborît un dușman, de ridicat un scut.
De izvodit eterne credințe de crezut.

Laudă pentru cuvinte

Rotund rostit cuvîntul cade
sonorizat în marile cascade
a sufletului nostru cumsecade.

Mor pietrele în viscol ori de soare,
multe din celelalte-s pieritoare
dar limba românească-n veci nu moare.

Menit i-a fost în farmec să întreacă
și limba latiniei și cea dacă
și multe-multe alte limbi oleacă.

Grai sfînt iscat din suflet de popor
tu ai avut drept unic ziditor
Luceafărul prin nopți răzbătător.

Laud frumsețea fără-asemuire
a limbilor rostite de-omenire
ci ne-ntrecînd străbuna mea rostire.

Laud cuvintele acestei limbi
cu simbure de foc și tainic nimb
ce ne-au făcut nemuritori prin timpi.

Laud zicala verbului român
cît muntele cel falnic de bătrîn
că apa trece, pietrele rămîn.

Pasărea Pi

Ciudata pasăre Pi
bate-n gama do-re-mi
aripi negre și-argintii.

O alung. Revine iar
zumzăind ca un bondar
totul este în zadar.

Faimoasa pasăre Pi
o clipită ațipi
peste sacrul verb a ști.

O alung ; același zbor
destul de chinuitor
veșnic cere ajutor.

Frumoasa pasăre Pi
într-o noapte mă trezi
întrebîndu-mă : Nu vii ?

Sărută-mă

«Sărută-mă și fă-mă mai frumoasă»
mi-ai spus demult la marginea pădurii
de tisă, unde-n liniștea umbroasă
cerbi încercau mireasma fînăturii.

Sărută-mă și fă-mă mai frumoasă
ziceai fără tăgadă de nuntire.
Ardea un stîlp de flăcări într-o casă
ca un altar spre autojertfire.

Sărută-mă și fă-mă mai frumoasă...
Măcar în raiuri Domnul mi te deie,
El care-mparte jalea sa mănoasă
imperii aprinzînd dintr-o scînteie.

De-ai mai rosti cîndva din simțuri scoasă :
Sărută-mă și fă-mă mai frumoasă.

alexandra târziu

telefonul fără fir

— Vă rog, dacă nu vă supără întrebarea, aici se așteaptă pentru instalarea unui post telefonic la domiciliul personal ? întreabă o doamnă cochetă, purtînd o pălăriuță croșetată foarte la modă, asortată cu poșeta și mănușile.

— Aici, domniță, îi răspunde cel vizat, flatat de întrebare. Sînteți după mine.

— Mi-e indiferent după cine sînt, din moment ce oriunde te-ai afla, ți se instalează tot un telefon cuplat.

— Și cu plată, domniță.

— Se înțelege.

— Eu, însă, în calitatea mea de specialist, vă sfătuiesc să refuzați categoric telefonul din material plastic, pe care, după ce ați terminat convorbirea nu-l mai puteți închide.

— E posibil ?

— Sigur că da. Receptorul e prea ușor, dumneavoastră sînteți naivă, credeți că l-ați pus în furcă, iar el rămîne suspendat. Un telefon de ebonită, negru, solid, prin care convorbirea să susure misterios de la un capăt la altul, cuvinte pline de nuanțe, de înțelesuri nebănuite, pe care numai un asemenea material le poate capta, de asta aveți dumneavoastră nevoie, scumpă domniță.

— Bine, dar cum să-mi procur un asemenea obiect, domnule inginer, spune-ți-mi ? întreabă ea cu vădită neliniște.

— Este foarte simplu, doamna mea, totul se aranjează cu tehnicianul, cu omul acela care vine pe teren, la fața locului.

— Acela, parcă-l văd, o să vină cu un aparat plastic.

— Ei și, dumneavoastră îi spuneți că aveți preferință pentru unul din ebonită.

— Și ce dacă-i spun ?

— E adevărat, la început el va zice că n-are, dar pe urmă, o să se gîndească ce-o să se gîndească și va ajunge la concluzia că ar fi mult mai convenabil să aibă ceea ce n-are. Ar fi mai avantajos din toate punctele de vedere. Iar dumneavoastră, cred că știți ce aveți de făcut.

— Nu.

— Un gest.

— Ce gest ?

— Gestul care se face în asemenea ocazii.

— Domnul meu, nu pot să cred, șoptește ea perplexă.

— Pare incredibil, nu vă contrazic, totuși așa se obișnuiește. Personal, sînt convins că-i mai mult o superstiție la mijloc. Știți cum e omul, se teme de ghinion.

— Natural.

— Și atunci, e preferabil să dai cît dai numai să scapi de el. Telefonul din material plastic e cea mai mare pacoste, cel mai mare ghinion, scumpă domniță, deși are întrerupător.

— Înseamnă că tot are ceva.

— Prea puțin pe lîngă cît ar trebui. De aceea vă spun, feriți-vă !

— Deci tipul celălalt de aparat, n-are întrerupător ?

— Nu.

— Asta înseamnă că poate suna la orice oră ?

— Absolut.

— Foarte bine.

— Vă bucurați, dar pînă la urmă și această sonerie devine nocivă ; pentru că nu-i o dată, de două ori, se repetă la infinit.

— Tovarășe inginer, sînt consternată, credeți că ar trebui să renunț la acest post telefonic ?

— Pentru sănătatea dumneavoastră ar fi mai indicat. Totuși, îmi dau perfect de bine seama că n-aveți încotro. Și atunci nu există decît o singură soluție. Să adaptați un întrerupător la aparatul de ebonită.

— Asta-i tot ?

— Nu tot ce-i simplu e și accesibil. De aceea, dacă îmi permiteți, am să vă fac și o schemă, îi propune amabilul domn, scotind din servietă un pix și o agendă. Deci, acesta-i aparatul, indică el un punct pe pagina albă. Deșurubați aceste două borne, desprindeți capacul și o să găsiți înăuntru o bobină.

— Vai de mine, domnule inginer, dacă mă curentează ?

— Scumpă doamnă, eu sînt bătrîn în meserie, nu curentează nimic, să știți de la mine, totul e o prejudecată, o falsă alarmă. Așa că, fără nici o teamă, deșurubați bornele și desprindeți capacul. Cînd ați ajuns aici...

— Tovarășe inginer, n-am vrut să vă contrazic, dar să știți că prefer un telefon cu întrerupătorul lui, mie nu-mi place să comit contravenții, pentru că, dacă vine cineva în control ?

— În acest caz aveți de făcut un singur lucru, să spuneți că nu știți nimic.

— Cum, adică ?

— Foarte simplu, nu recunoașteți nimic, îl luați pe „nu știu" în brațe. Și aflați de la mine, că în fața oricărui reprezentant dumneavoastră trebuie, sînteți obligată să-l luați pe „nu știu" în brațe. Și n-are ce să vă facă.

— Partea proastă e că nu înțeleg nimic.

— Nu contează, ceva tot o să reținеți : de exemplu, dacă prindeți aici, în punctul roșu un elastic pe care-l fixați apoi în punctul albastru, înseamnă că ați realizat pur și simplu o întrerupere de curent. Cei doi poli fiind ușor îndepărtați contactul nu se mai poate face.

— Ei și ?

— Cum, ei și ? În acest caz telefonul nu mai sună.

— Și dacă cineva mă caută chiar atunci, ce fac ?

— Nimic.

— Nu există totuși o posibilitate să aflu ?

— Exclus.

— Mie, drept să vă spun, mi se pare absolut îngrozitor ca cineva să vrea să-ți vorbească iar tu să nu poți să-i răspunzi. Monstruos ! Și toate acestea, cu un simplu elastic. Și dacă să zicem, elasticul ăsta sare, n-ar fi imposibil, ce se întîmplă atunci ?

— Exact lucrul de care ne temem : telefonul sună.

— Foarte frumos.

— Dumneavoastră ridicați și spuneți alo ! Vă rog să-mi rezervați o cameră, o să vi se spună. Bine, dar aici nu-i hotel, o să protestați. Domniță, știu, eu știu foarte bine cum stau lucrurile, e supraaglomerație, dar vin tocmai de la Pitești și am și o damigeană cu mine, o să vă placă, e un soi bun, numai nu mă lăsați pe drumuri, nu vreau decît o cameră. Domnule, regret dar nu am decît una. Păi, e exact ce-mi trebuie, domniță, mă mulțumesc cu orice, nu sînt un mofturos. Domnule, dumneata ai greșit numărul, o să-i spuneți. Se poate, nu zic nu, dar la mine numărul ăsta figurează. Telefonează dumneata la informații și o să afli tot ce vrei, acum e două noaptea și vreau să dorm, cred că am dreptul, nu ? Domniță, vă înțeleg perfect, dacă n-aș veni de la Pitești și dacă n-aș avea la mine o damigeană, nici n-aș mai insista, că n-aș avea pe ce. Vă rog din suflet... Dumneavoastră o să-i trîntiți telefonul în nas, este ?

— Categoric !

— Numai că nici el n-o să se lase, o să sune din nou. Atunci o să căutați elasticul, n-o să-l găsiți, o să acoperiți aparatul cu o pernă, cu un pled, etc.

— Și ?

— A doua zi, la prima oră a dimineții va suna din nou.

— Tot ăsta ?

— Nu, altul și va cere un interior.

— Ce interior ?

— De exemplu, 34.

— Și de unde să-i dau eu interiorul ăsta ?

— De unde vreți, el așteaptă.

— N-are decît.

— Faptul că închideți nu vă scutește de nimic, o să sune din nou și-o să vi se ceară 35.

— Domnule inginer, dumneavoastră nu pricepeți că eu nu am o centrală în buzunar ? Eu sînt casă particulară, domnule, de unde să vă scot toate interioarele astea ?

— Nu vă enervați, scumpă tovarășă, probabil, telefoanele fac atingere.

— N-au decît să facă, dar nu mă băgați pe mine în ciorba asta, vă rog. Poate am și eu o viață personală.

— Știu, și probabil, așteptați un telefon.

— Se înțelege.

— Așteptați-l, nu vreau să vă influențez, dar să știți că n-o să sune, nici n-ar avea cum, telefonul dumneavoastră sună într-una ocupat.

— Mi se pare incredibil, domnule inginer, ca cineva să vrea să-mi vorbească, iar eu să nu-i răspund, să fac pe ocupata.

— Riscurile telefonului plastic. De aceea vă spun, folosiți elasticul, e un procedeu sigur.

— Domnule inginer, am să vă spun un secret, îl întrerupe ea. Mie mi-a promis cineva că-mi va face rost de un aparat Menix.

— Aparatul Menix, acela, ultimul tip, Nu ?

— Da.

— Ei bine, scumpă doamnă, n-am vrut să vă spun, dar m-ați adus în stare. Dumneavoastră știți ce-am pățit eu cu un asemenea aparat ? Tot la fel a venit și la mine un expert și mi-a spus : e ultimul răcnet, e suficient să te uiți la el că i-a și venit tonul ; dacă vrei să tacă, tace : vrei să te înscrii într-o audiență, să obții o consultație la un mare doctor, o aprobare, o vorbă de duh, totul se poate obține la telefonul Menix. Și mi-am montat acest aparat.

— Și cum arată ? întreabă viitoarea abonată plină de curiozitate.

— Splendid. Are un ton, un timbru extraordinar de plăcut. Dragul meu, mi-a spus Menix, sînt sigur că ți-au căzut toate plombele. Chiar așa era. Imediat m-a trimis la un dentist care, nu numai că mi-a aranjat toată dantura la modul cel mai artistic, dar mi-a aranjat-o pe loc, fără să mă mai hărțuiască prin fel de fel de programări și aprobări, să-mi pună la încercare răbdarea, bunele intenții, caracterul...

Acum, mi-a spus Menix în timp ce eu îmi admiram dantura și între noi fie vorba, nici nu-mi mai doream altceva, acum este timpul să te gîndești la un transfer. La un transfer ? m-am minunat. Da, mi-a spus. Institutul dumitale e cam departe și în curînd va fi mutat și mai departe, mi-a destăinuit și adevărul e că un asemenea zvon circula și printre noi : că institul nostru va fi mutat, că va fi desființat, că se va comasa. Ei și, ce puteam să facem decît să ne măcinăm nervii ? Și tocmai atunci m-am trezit transferat. Dar știți cum, domniță ? Peste noapte.

— Ce noroc pe dumneavoastră, domnule inginer.

— Desigur, institutul acela nu se desființase. dar se afla într-un permanent pericol, pe cînd eu mă aflam la adăpost. Sau, cel puțin, așa m-a asigurat Menix. În tot cazul încercam o senzație de relaxare gîndind la noua mea funcție care era și aproape de casă și mai bine remunerată, era un adevărat chilipir, de ce să nu recunosc ? Și tocmai cînd, preparîndu-mi o cafea, reflectam la acest lucru, sună din nou Menix, vocea lui caldă și sigură îmi făcea o adevărată plăcere.

— Cred și eu, domnule inginer, oftează interlocutoarea.

— E vocea, de care, sînt sigur, toți avem nevoie. Și totuși, domniță, într-un mod inexplicabil am avut o mică strîngere de inimă. Deși știam că Menix nu-mi poate da decît o veste bună, n-am putut să nu recunosc că, de fapt, eu mai așteptam și alt telefon, ceva despre care nu-mi permit să vă vorbesc. Și pe măsură ce așteptam, imi dădeam seama că nu mă suna. Am ridicat receptorul în cîteva rînduri, cu intenția să sun eu, dar, întotdeauna vocea lui Menix mă întîmpina cu aceeași promptitudine, îmi dădea nu numai toate informațiile, dar îmi spulbera și angoasa. Era un înlocuitor perfect, în scurt timp n-am mai simțit nevoia să conversez nici cu Alecu, nici cu Vintilă bunul meu coleg de internat, nici cu doamna Lăzărescu la care am stat în gazdă și care îmi mai spunea cîte o anecdotă. Cu nimeni. Menix înlocuia perfect toate aceste mici amuzamente, evadări, încercări copilărești de a comunica, de a stabili un contact, de a flecări. Și le înlocuia într-un mod magistral, era un flecar de mare clasă și dacă, prin absurd, cineva dintre ei mi-ar fi telefonat, pur și simplu n-aș mai fi avut ce să le spun, rămăsesem fără replică.

— Ce noroc pe dumneavoastră, domnule inginer !

— Un noroc pe care, poate, nu-l meritam si de care nu știam să mă bucur pînă la capăt. Fiindcă, vă spun, cu toată promptitudinea lui Menix, cu toate calitățile lui, continuam să aștept telefonul acela. În secret, bineînțeles, și aproape, în subconștient. Era ceva despre care nu reușisem să-i vorbesc domnului Menix.

— Ați încercat ?

— Acum este timpul să faci un schimb de locuință, mă întîmpina el. Imposibil, îl întrerupeam, am mai încercat și altă dată, n-are rost, domnule Menix, pierdere de timp, doar tot o încăpere obțin. Depinde de încăpere, îmi spunea si-mi dădea o adresă. A doua zi mă trezeam instalat într-o casă superbă. Ce vreți mai mult de atît, domniță ?

— Mie, domnule inginer, tot ce-mi spuneți mi se pare ireal.

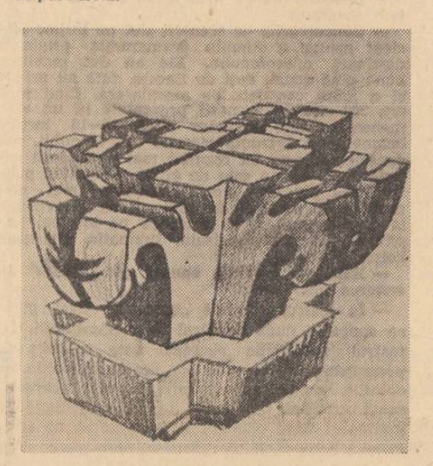

— Nu-i așa ? Cînd mă uitam pe fereastră și vedeam silueta verticală a plopilor, și eu aveam senzația de fericire ireală, confortabilă. Trăiam ca Marele Gastby, într-un confort plin de mister și de singurătate, așteptînd o apariție, o explicație, ceva. Din păcate, și confortul te poate demoraliza, și el este tot o dovadă a nesiguranței, un complice al ei. Și atunci, iar a sunat telefonul. Nu m-am grăbit să răspund, bănuiam cam despre ce putea fi vorba. Am nevoie de o ființă, domnule Menix, i-am spus eu pe nerăsuflate. O să plec în insulele Bahames l-am auzit drept răspuns. Insulele Bahames. Eram perplex. Îți trimit prin curier biletele de avion, astă seară la orele 20. Credeți că mai era cazul să protestez ?

— Ce, copilărie, doar domnul Menix nu vă vroia rău.

— Adevărul e că încă din copilărie, din vremea în care mergeam cu rucsacul pe munte mă gîndeam că voi ajunge și în insulele Bahames. Eu și cu Vintilă. Deci, Menix știa acest lucru și mai mult ca sigur, știa totul despre mine, chiar și lucruri de care eu uitasem.

— Și cum a fost în insulele acelea, domnule inginer, sau nu v-ați mai dus ?

— Am fost peste tot, nu numai în Bahames.

— Zău ? Și cum vi s-a părut ?

— Pămîntul e un rai, domniță, pentru cel care-l cultivă în acest scop. Depinde foarte mult de întrebuințarea pe care i-o dai ; pe aceeași palmă de pămînt poate să crească un portocal, dar poate să crească și un cactus, sau poate să nu crească nimic, să fie un teren viran și sterp, un loc prăpăstios, o capcană. La această concluzie am ajuns cînd m-am întors din ultima călătorie.

— Cel mai mult vă invidiez pentru aceste călătorii, domnule inginer...

— Ce mult vă înșelați, domniță ! Ultima oară abia mă întorsesem din Peru — nici nu știu dacă apucasem să-mi scot trenciul — cînd l-am auzit sunînd. Bine ai venit, mi-a urat el cu o voce plăcută, melodioasă. Am nevoie de o ființă, domnule Menix, i-am șoptit, l-am implorat. Te așteaptă o carieră strălucită, mi-a răspuns : lucrarea pe care ai înaintat-o comisiei, descoperirea aceea a dumitale a fost acceptată. Vei fi chemat la minister și vei fi numit șef de secție, șef de laborator, șeful lucrărilor științifice, mi-a spus el pe nerăsuflate, fără ca măcar să-mi mai lase timp de gîndire. Poate că aveam de gînd să mă opun. Făcusem o descoperire, e adevărat, acum mulți ani, nici nu mai știu ce descoperisem, probabil un mecanism de care știința s-ar putea lipsi. Mi-e și rușine cînd mă gîndesc la acea lucrare care acum, nici măcar nu mă mai reprezintă, pentru că între timp, eu însumi am făcut noi descoperiri. Și aceste descoperiri nu le-am făcut singur, dar n-am avut chef să le comunic, n-am avut cînd și apoi, de ce era s-o fac, cum ? Nu, domnule Menix, n-am de gînd să mă fac de rîs cu o descoperire arhicunoscută. Acum zece ani, poate m-ar fi tentat, dar azi, eu am nevoie de altceva. Și i-am închis telefonul, domniță. A fost ultima noastră convorbire.

— Eu n-aș fi avut curajul, domnule inginer, gîndiți-vă, domnul Menix a făcut atîtea pentru dumneavoastră !

— Tocmai de aceea. Știu că s-au făcut prea multe pentru mine. Dar mă credeți că nu era necesar ? Eu am nevoie de cu totul altceva. Din păcate, n-am reușit să mă fac înțeles, eu însumi înțelegînd prea tîrziu acest lucru.

— Bine, și acum ce aveți de gînd să faceți ?

— Menix nu a renunțat la ideea lui, speră încă să mă convingă și sună continuu. Dar eu nu mai răspund de multă vreme. Iar acum cer anularea postului.

— Ce ghinion, tocmai acum cînd eu sînt pe cale de a obține un post telefonic la domiciliul meu.

— Vă dau un sfat, domniță : feriți-vă de telefonul Menix.

— Mă feresc, dar cum ?

— Fiți prudentă, chiar dură.

— Dumneavoastră credeți că e suficient ?

— La nevoie, îi smulgeți firul.

— Și dacă mă curentează ?

— De fapt, singura soluție ar fi să cerem împreună instalarea unui telefon fără fir, îi șoptește el aplecîndu-se discret spre urechea ei.

— Un telefon fără fir ? Ce fel de tip mai e și ăsta ? protestează ea neîncrezătoare.

— E un tip vechi, pe care dumneavoastră nu știu dacă l-ați mai apucat, dar cînd eram eu mic nici nu exista altul. Doamne, ce ne mai distram ! Telefonul fără fir, nu vă amintiți de el ?

— Parcă, dar nu cumva este un joc, domnule inginer ?

— Un joc, sigur că-i un joc, vă sperie acest fapt ? Vă mai amintiți cu cîtă sfială ne aplecam unul la urechea celuilalt șoptind vorbe care, poate nici nu aveau vreun sens ?

— Asupra acelui cuvînt vă înșelați, domnule inginer, eu doar mă prefăceam că nu-l pricepeam decît în parte ; și făceam asta pentru a ne putea apropia din nou și a șopti sfîrșitul cuvîntului, sau începutul lui.

— O silabă, știu, și cu această silabă puteam atinge din nou bucla blondă care acoperea urechea fetei de lîngă mine.

— Mirosea a mieji de caisă, începuse vacanta mare și serile se umpleau de miresme, de șoapte misterioase, de risete.

— Am mai putea capta și acum șoaptele acelea domniță, la un telefon fără fir.

— Domnule inginer, acel telefon nu mai e de noi.

— Vă înșelați, domniță, aveți o părere cu totul greșită despre acest aparat.

— Adevărul e că-mi amintesc perfect de existența lui, dar am uitat cu desăvîrșire modul de funcționare, adică ce număr ar trebui să formez pentru ca să-mi vină tonul.

— Nimic mai simplu, trebuie să vă aplecați un pic spre mine ; încă un pic, o sfătuiește el si în secunda următoare se apleacă și el șoptindu-i ceva, o silabă, cel mult două ; în primul moment, ea îl privește derutată, poate usor contrariată, dar imediat se apleacă spre el și-i răspunde. El ezită pare puțin fisticit, dar în urma șoaptei emise figura ei se destinde, este chiar gata să izbucnească în rîs, el de asemenea.

— Dumneavoastră ? îi întreabă funcționara de la ghișeu, deoarece le venise rîndul, dar ei continuau să șușotească, ochii le străluceau, brațele li se sprijineau unul pe altul cu umerii lipiți. Încep să rîdă amîndoi deodată, un rîs subțire și înfundat ca la ora de muzică.

— Ce doriți ? îi întreabă din nou funcționara privindu-i cu reproș și atenție, inginerul se apleacă discret spre urechea ei și-i șoptește ceva, dar ea dă din cap ; inginerul îi mai șoptește o dată și abia acum funcționara îl privește uluită apoi izbucnește în rîs. Rîde cu lacrimi și pe înfundate.

— De ce rîd, ce i-a apucat, se miră ceilalți, viitorii abonați.

— Spuneți-ne și nouă, domnule inginer, ce se întîmplă acolo, în fața ghișeului, de ce se rîde ? întreabă un bătrîn, și atunci inginerul se apleacă spre urechea bătrînului — doar și el a fost un băiat — și bătrînul se apleacă spre doamna corpolentă de lîngă el care, sigur, a fost o fetiță cu breton, și fetița cu breton se apleacă spre fetița cu bucle și aceasta, ascultă cu evlavie apoi șoptește ceva băiețelului timid care începe să rîdă. Toți viitorii abonați încep să șușotească, să-și dea coate și să rîdă.

Pentru că toți sintem copii și mai avem de șoptit cîteva silabe la acest telefon pe cale de dispariție, ca să ridem.

teatru

Premiere

Două premiere de interes la Teatrul Dramatic Galați vin să certifice sensul major a ceea ce am putea numi „ieșirea de sub incidența provinciei". 1) Cu „Viforul", Nicolae Scarlat conduce interpretarea evenimentului istoric la dislocarea convenției creatoare de anecdotică. Sîntem în prezența unei epoci noi doar prin conjuncturâ, substanța problematică rămînînd aceeași, însă fatal obsedată de umbra marelui înaintaș, devenită, paradoxal, un port-drapel al meschinelor egoisme. De aici iluzia și întreg cortegiul de fantasme ce însoțește pierderea identității. Drama epigonismului în istorie este totodată una a singurătății în fața destinului. Implicînd nu numai ștergerea granițelor dintre categoriile morale ci și condiția eroică — și tragică prin revolta ei — de a le repune într-o mai dreaptă lumină. Spectacolul a fost conceput astfel ca antifrază la piesa lui Delavrancea, dar și la adevărul (încert) al istoriografilor. Contradicțiile, eliberate din corsetul îngust al redundanței, se personifică, conjugînd fericit umanul cu politicul. Ingenioasă reprezentarea decorului și costumelor (creație remarcabilă a scenografului Dan Jitianu), imaginea hieratică a grupului de boieri exprimînd caracterul unui timp revolut. Panourile verticale care împart scena în lungi culoare paralele (personajele apărînd și dispărînd, miraculos, prin zid), simbolizează, în pofida clarei geometrii, un labirint fantast, capricios. Din numeroasa distribuție am reținut pe Ștefan Hagimă (Ștefăniță Vodă), Mitică Iancu, Dan Andrei Bubulici, Gheorghe V. Gheorghe, Stela Popescu Temelie ș.a.2) Piesa lui Dumitru Solomon „Scene din viața unui bădăran" folosește pretextul livresc numai spre a puncta ironic confuzia dintre rol și funcție ca inadecvare la cerințele vieții. Al, devenit prin forța împrejurărilor un intrus în propria-i existență, continuă să se înșele cu utopica sa capacitate de rezistență (de fapt, „Al" exprimă mai puțin un nume, cît o particulă subordonată și, prin urmare, lipsită de concretitudine). Momentul apariției lui Osman este, în plan simbolic, unul al dedublării, iar în plan real reprezintă contactul constrîngător cu trista servitute. Cochetarea cu idei de împrumut se transformă în simulacru de participare, de care nu sînt absolviți nici Cela, iubita lui Al, nici Filip, personaj interesant în ciuda aparent simplei sale abilități, și nici Ema, a cărei intervenție salutară din final este un **Deus ex machina** ironic, sugerînd inconsistența oricărui sfîrșit. Comedia ia înfățișarea dramei doar pentru a-și mări unghiul de amplitudine. Regizorul Alexandru Colpacci a realizat plastic paralela între epoca galantă și timpul acțiunii, discreditînd astfel seriosul întîmplării. Eroii sînt totodată și personaje, „jucînd" sub privirea moartă a îndepărtaților lor corespondenți. Joaca aceasta semnifică prematura și adînca epuizare vitală care-l constrînge pe Al (v. scena preparării cafelei etc.) să mimeze gesturile cotidiene din neputința de a le trăi. Mihai Mihail (Al) și Mitică Iancu (Osman) dovedesc încă o dată o bună sincronizare scenică. Interiorizată și cu o notă de mister, Liliana Lupan (Ema). Eugen Popescu Cosmin (Filip) și Carmen Maria Strujac (Cela) completează fericit distribuția.

Valentin Dumitrescu

film

Marea lovitură

Am trac : scriu despre ultimul film al lui Mircea Veroiu. Spre bucuria noastră, a spectatorilor, casele de filme ne-au obișnuit anul acesta să lanseze săptămînal o premieră. Ne-am obișnuit, deci, să urmărim un fel de competiție calitativă a producțiilor cinematografice românești, să încercăm **ierarhii** relative, desigur, să apreciem secvențele cele mai reușite, izbînzile interpretative, „găselnițele" de imagine, eventualele scene antologice, captivantul, intentia ori reușita mesajului moral, etc. Dar cu filmul **Minia**, Casa de filme nr. 4 depășește ceea ce considerăm de obicei drept succes, dă poate marea lovitură, detașîndu-se evident de celelalte producții. Temă amplă, profundă, dezbătută ca o temă permanentă de istorie si artă deopotrivă, tragedia de la 1907 însemna în acelasi timp și tema cea mai dificilă, nu numai prin desfășurarea de forță ce o implica, ci și prin substanța specifică pe care o impunea, prin echilibrul perfect ce-l solicita, între document și ficțiune. Era nevoie de curaj, chiar dacă este vorba de un artist ca Mircea Veroiu.

Filmul este conceput și realizat sub semnul gravității și pioșeniei, al virtuții și demnității unui neam, așa cum este firesc pentru orice operă de artă închinată unui eveniment tragic din viata unui popor. E greu să mai detașăm scene bine realizate, momente antologice sau realizări interpretative, căci filmul are intuiția psihologiei maselor în miscare, subtilitatea surprinderii lor în ceea ce au dezorganizat, spontan și naiv — adesea, puternic, năvalnic dar si sinuos. E vorba despre un **plin** în care aspectele particulare dispar printr-o integrare ideală, e vorba de o compoziție în care „gîndurile-filme" (de care vorbește autorul) se adună firesc, ocupîndu-și locul potrivit într-o totalitate dinainte gîndită, foarte bine gîndită. Chiar dacă depășim dramatismul particularului, al întîmplărilor ce alcătuiesc acest film, al episoadelor, al scenelor, nu ne putem sustrage dramatismului **totalului.** Totalitatea absoarbe detaliul, actorul-interpret este aproape depersonalizat și folosit obiectual de personalitatea regizorului, în scopul unei comunicări unitare și sigure (caz rar și numai cînd este vorba despre talente deosebite). S-ar putea găsi defecte acestui film dar oricite s-ar putea enumera, ele nu contează față de întreg. S-ar putea discuta anumite rezolvări de situații dar ce nu este discutabil ? Importantă este senzația de participare la o desfășurare impunătoare și gravă. Tensiunea nu este frîntă brusc prin momente de relaxare ci cunoaște doar treceri în diferite registre, de aceea filmul este asimilat fără ca timpul necesar rulării să oboseasca. Ea pulsează de la intriga măruntă la miezul dramei, de la personajele numite la masa nenumită, de la evocarea sentimentală la cea politică, de la ceea ce nu este specific la ceea ce este general valabil. Există, bineînțeles, personaje, pe care le urmărim evoluînd în subiectul acestui film. Regizorul a reușit însă egalizarea lor ca importanță în structura filmului. Toate sînt la fel de importante, la fel de expresive, la fel de bine folosite, căci ele, personajele, eroi de roman sau actori-interpreți, „principale" sau „secundare" îi apartin în acest film, sînt mijloace de exprimare artistică. Imaginea (Călin Ghibu) și muzica (Mircea Florian) de asemenea.

Corina Cristea

televiziune

Destine comune

● Duminică, 28 martie, „Antena" i-a aparținut județului Harghita. Realizarea acestei emisiuni (realizator Adrian Păunescu) a depășit, prin consensul participanților — români și secui —, înfrățiți în cîntece, jocuri și recitări, ideea unui spectacol obișnuit. A fost o emisiune emoționantă, memorabilă. Succesiunea celor mai talentați reprezentanți ai lor pe marea scenă a televiziunii a alcătuit un moment deosebit, cu valențe simbolice care ilustrează convingător unitatea deplină a celor care trăiesc și muncesc în acest frumos județ al țării, cu gîndul înalt al existenței lor demne într-o patrie liberă și puternică — România.

● Două piese — „Este vinovată Corina ?" de Laurențiu Fulga și „Grădina cu trandafiri" de Andi Andries — ne-au impresionat în mod deosebit pînă acum, atît prin valoare, cît și prin regie și interpretare. Prima, interpretată de studenții anului al IV-lea de la I.A.T.C (clasa conf. univ. Petre Vasilescu, regia artistică asist. univ. Cornel Vendel) a reliefat un talent de excepție — Mariana Buruiană — care, în afara unor virtuți artistice deosebite, părea să fi fost, paradoxal, modelul personajului creat de dramaturg. A doua (regia și adaptarea TV de Constantin Dicu), pe lîngă plăcerea de a fi „citit" un text curat și sensibil scris în jurul unei idei îndelung curtată de dramaturgi și de scenariști, a adus în prim plan cîtiva actori de real talent ca Boris Ciornei, Dodi Caian Rusu, Melania Cîrje, Cornel Vulpe și Horațiu Mălăele. Aceste succese ale **Teatrului TV** confirmă astfel prioritatea de care trebuie să se bucure spectacolul „lucrat" cu mijloacele specifice ale televiziunii în fața celui „preluat", care nu numai că defavorizează financiar teatrele, dar prezintă și multe deficiențe de înregistrare.

● În prezentarea eminentului folclorist Harry Brauner, **Cintecele și baladele din timpul răscoalei de la 1907,** interpretate de Alex. Mica, au însemnat 15 minute de virtuozitate atît din partea cîntărețului, cît și din partea realizatorilor imaginii care au alternat cu inteligență fragmente din peisajul lunar al vulcanilor noroioși cu momente din filme dedicate evenimentului în sine. O emisiune excelentă care se alătură celorlalte emisiuni folclorice, reușite de Marioara Moărescu, de Ion Filip, de Mihai Miron și ceilalți.

● Însemnările de scriitor ale lui M. R. Iacoban, reportajul de scriitor al lui Dinu Săraru, dar și reportajele T.V. ale lui Horia Vasiloni **(Diamante de Maramureș)** și Al. Stark **(Satul care urcă muntele)** subliniază, dacă mai era nevoie, preocuparea constantă a televiziunii pentru reportajul cu „minte și inimă" care, fără întorsături prea multe de „aparat", cu texte scrise limpede și cu suflet, ne aduc în casă musafiri neprețuiți din toate colțurile țării pe chipul cărora poți citi lumina bucuriei de a ne fi întîlnit. Gîndiți-vă numai la acel tată maramureșan care și-ascultă fetița cîtind cu privirile plecate, modest, parcă rușinat de micul ei talent, fără nici măcar picul acela de cabotinism cu care părintele își laudă copilul. Foarte frumos.

Iulian Neacșu

mircea micu

Despre morți și porumbei

Ieri am văzut un mort adus la bloc...
Din motive temeinice era adus acasă
întrucît cimitirul unde urma să fie îngropat
nu avea capelă.
Și atunci, să nu stea undeva aruncat,
de fapt, părăsit și fără luminarea tradițională,
familia l-a adus acasă cu orice risc.
Riscul nu era de natură materială,
(toți pregătim pentru moartea părinților
un cinci mii de lei),
era ceva mult mai complicat...
În amurg fiind, lumina ca o lacrimă
picura pe fațadele posomorite.
(Cunoașteți fațadele posomorite ale blocurilor,
cineva le vopsește în gri, ca și cum am fi orbi,
ca și cum viața noastră s-ar trece pe gri,
ca și cum n-am ști cum arată o casă
cu iederă...)

Deci veniseră (iertați-mi digresiunea),
cu mortul în fața blocului și primul dialog
în timp ce un porumbel ametit de smog
zbura dintre tufele carbonizate, a fost :
„Ce vă băgați bă, cu mașina (erau gunoierii)
nu vedeți că aleea e ocupată ? Ce vă grăbiți ?
Nu se grăbea nimeni... Era o furgonetă
modestă,
un fost taxi care în tinerețe transportase
numai vii, vii care se sărutau pe bancheta
din spate
devenită acum un fel de năsălie.
O furgonetă modestă era, vopsită anost
cu un șofer apatic
și mult mai trist decît restul asistenței.
Astfel că întîmplarea devenea penibilă
deși, îndoliații membri ai familiei au stat
respectuoși
pînă cînd gunoierii au deșertat butoaiele
mirosind a acru,
a oțet, a vin nebăut și a șoareci.
Gunoierii nu știau despre ce-i vorba,
credeau că e un moft al unui locatar
extravagant
sau o nuntă și se simțeau înfruntați.
Dar cînd mașina lor verde ca un lac sufocat
de mătasea broaștei a trecut pe lîngă
furgoneta albastră,
și cînd au văzut capul țuguiat al mortului
galben ca o gutuie atinsă de ger,
cînd au văzut fețele triste și nelămurite,
ei, gunoierii, posesorii
tuturor văzutelor și nevăzutelor,
ei care au pantofi desperechiați
de la foști aristocrați și proteze folosite
și aparate de ras Omega
și chiar cutii întregii de Caviar,
scormonind în rezerva personală
au scos o luminare
albă ca un abur de mireasă dimineața
cînd e ger,
și-au împreunat mîinile groase și murdare
și privind năuciți au zis : „ăl de sus
să-l ierte"...
Cine mai știe cum a fost ?

Poate că liftul era prea îngust și curioșii
prea mulți.
Unde să ții în două camere decomandate
un mort veritabil ?
Un mort adevărat...
Și asta n-ar fi fost nimic, dar sicriul,
din lemn aglomerat, din rumeguș adică,
nu intra în lift decît în picioare...
La zece stătea, sau mai bine zis, stătuse.
Atît de sus încît, acum, era aproape în
ceruri...
Incertitudine... Șoferul furgonetei lăcrima
sincer
și dezinteresat. Restul vecinilor prezentau
condoleanțe
în formulări și articulări diferite,
amurgul scăpăra năpraznic, violent.
Era ca o ultimă și amăgitoare eșarfă de adio
pentru cel ce trebuie să urce și apoi
să coboare...

Toți cei prezenți au hotărît :
„o să plătim pe cineva să-l care sus,
meritã acest ultim efort al nostru..."
Locatarii ezitau între lacrimi și sacrificiu,
șoferul furgonetei plîngea nemotivat,
la etajul șapte cineva bătea un covor,
în aerul rece o voce clama uniform :
„Vindem pămînt de flori, pămînt de flori
vindem..."
– Cît cereți ? zise ruda de gradul unu
și mîna lui se strecură aluziv în dreapta
hainei îndoliate.
Gunoierii se închinară, schimbară cîteva vorbe,
își neteziră hainele soioase,
unul aruncă o sticlă cu biberon cu tot,
luna se înfipse cu coarnele-n pămînt,
sclipea un abur rece dinspre combinatul
de fibre sintetice.
– Cît ? mai zise o dată cel mai îndoliat
din familie.

Se auzea aerul vibrînd între balcoanele
neînchise,
porumbelul acela nebun, alb ca o speranță
încremeni pe gardul de sîrmă ghimpată,
un pom pîrpiriu scuipă ultima frunză
pe caldarîmul murdar.
– Nimic, ziseră gunoierii, o să-l ducem pentru
nimic...
Și-l ridicară încet și sicriul din brad
sau numai ceea ce rămăsese din brad
gemea sau se prefăcea poate...
Un fel de lumină discretă cădea peste
umerii lor
și clipa era atît de solemnă încît
cele zece etaje trecură fulgerător.
Colocatarii se întrebau neliniștiți :
„oare cum o să-ncapă pe ușă ?"
– În picioare, au răspuns gunoierii firesc.

Se făcea de seară... Porumbelul acela murdar
rămase arzînd ca o mică părere,
alb, orbitor,
peste imensitatea cartierului strîns în curele
de piatră,
ca o petală vibrînd inutil și fragil...
Și gunoierii coborau gîfîind...

Colaționare

Urmare din pag. 1

teratie a lui Ion Bianu, care l-ar fi scutit pe copist de numeroase erori.

Astfel, la versul 3, în originalul cu litere chirilice, citim :

Acolo **şezum** şi **plinsăm**
dar în **Cîntecul amintirii** apare invers :

Acolo **şăzum** şi **plinsem.**
Mai departe se îngroaşă gluma :

v. 4, în copie :

La **voroană**, ce ne **strînsem**
în loc de :

La **voroavă** ce ne **strînsăm.**

Lăsăm de o parte micile „îndreptări" din copie, ca, după uzul actual, **fierbinte,** în loc de vechiul **herbinte** (versul 8) sau **străinătate,** în loc de **streinătate** (v. 14).

Ne vom opri numai la erorile grave :

v. 16 Cîntări, **el cîntăm....**
în loc de :

Cîntări **ce cîntam...**

Și mai departe, la același timp imperfect, amintind trecutul petrecut în patrie, corect :

Ce nu ni **să da**-ndemână
iar nu :

Ce nu ni **se dă**-ndemână.

E „modernizat" și epitetul din versul 19 : „**țară sfîntă**", în loc de arhaicul **sîntă.**

La versul 24, s-a citit sau s-a cules greșit **giugini** în loc de **gingini.** și mai departe **jălindu-și.** în loc de **jilindu-mi** (se putea lăsa **jălindu** în loc de gresala de tipar **jilindu**).

La versul 28, citim **poeme** în loc de **pomeane (pomeni !),** la v. 29, un **tu** care lipsește în original, la v. 30, **Edon** în loc de **Edom,** la v. 32

Ce rău din gură **zglobină**
în loc de

Cu rău din gură **zlobivă**

la v. 36, „Răul va să te **plăncească"** în loc de **tîlnească (întîlnească !),** iar la v. 37 „Va fi și **acela ferice"** în loc de **„Va fi s-acela-n ferice".**

Am trecut peste alte lecțiuni infidele față de ediția originală — infidele, — vorba lui N. Manolescu — folosită însă la propriu, iar nu la figurat.

Un spiriduș îmi suflă la ureche :

— De una-i bine, versiunea nouă-i curată... vavilonie !

dan mutașcu

dans sub spînzurătoare

Iacob Eraclide Despot, toamna, la Cotnari (dintr-o însemnare păstrată de Quaternus)

Ploaia a stat ; sătenii, slujitorii, circiumarii, răzeșii, călugării, fetele, femeile, (unele dintre bogătane, cu frunze de viță și beteală de aur în păr) unii călăreți din slujba domniei, niște unchi și niște tați (burtoși) de-ai tinerilor, toți au reînceput să danseze, acum, în amurgul de toamnă, de culoarea oțetului, așa cum făcuseră, de altfel, întreaga zi, mai puțin, bineînțeles, cele aproape două ceasuri în care plouase o ploaie mare, cu picături cît niște gîngănii și molii căzătoare.

Dar, iată, ploaia a stat și oamenii o iau de la-nceput cu petrecutul. Îi văd pe una din ferestrele înalte, în arc, ale **auditoriumului** din **Schola mea latină** de la Cotnari ; sînt Iacob Eraclide Despot, domnitor moldovean sub numele de Ioan, nu mă mai numesc nici Jacques de Marchetti, nici Iacob Heraclide, senior de Samos, marchiz de Paros, nici Marchizul Basilic (fost Schwartzer Ritter, al lui Carol Quintul) ci domn al Țării Moldovei și mă uit pe una din ferestrele **auditoriumului** proaspăt construit și îi văd pe cei ce-au terminat de cules viile cum se mișcă: destui amețiți, alții chiar beți de-a binelea, îi aud strigînd, rizînd gros sau ascuțit, chiuind, injurîndu-se și în spatele lor, dincolo de horele pe care le-au încins, încă o dată, se umflă, apărînd, dar și amenințînd, aproape ca o **lege,** dealul acela, arătos, căruța toți localnicii îi spun „Al Cătălinei", plin de vii dulci, de livezi goale acum, strălucind însă de ploaia care a căzut, livezi de cireși și caiși, iar în vîrful dealului, peste horele dezlănțuite ale tuturor acelora ce petrec cu furie, **ca și cum cineva nevăzut le-ar fi spus că petrec pentru ultima oară,** mai văd încă, în lumina grea și zornăitoare, somptuoasă, un fel de cămașă de zale violetă, văd spînzurătoarea aceea pe care eu am ridicat-o cu vreo lună de zile înainte.

În **auditoriumul Scholei latine** pe care abia am înălțat-o, din banii visteriei mele, și pe care vreau s-o deschid, cu fast, peste cincisprezece zile, e rece !

Piatra chiar nouă, trage. Se-ntunecă. Privesc înainte pe una din ferestre, lemnele albe, cojite nu demult, ale spînzurătorii par în ceasul de inserare : orașe luminoase, sus, pe dealul cu nume de fată, leneș, la poalele căruia : tîrgovești băștinași, ori sași, ori unguri, răzeșii și o sumedenie de familii de țărani, din împrejurimi petrec înainte, fioros de veseli, cu o disperare pe care mi-ar plăcea s-o numesc și chiar așa și fac : „dionyssiacă", dar mă-ndoiesc că ei, cei care, acum, se-nvîrtesc și se-mbrîncesc, se-mbrățișează răcnind, cîntînd, șuierînd, au aflat vreodată, ceva, despre Dionyssos...

Da, în **auditoriumul** proaspăt terminat e rece ; rămîn însă, mai departe, în fața ferestrei și în spatele meu îi aud răsuflînd adînc, trosnindu-și degetele, vorbind în șoaptă, pe Ulrich von Hutten, șeful gărzii mele personale, de mercenari saxoni și pe foarte tînărul Quaternus, originar din Brașov, secretar și paharnic al meu, adolescentul îndrăgostit de mine care, zimbind într-una cu buzele lui cam prea pline și proaspete, muierești, îmi gustă, de un an și jumătate, vinul, nu înainte de a lăsa, cîteva clipe, în cupă, un corn de inorog ferecat, în două locuri, cu aur, căci, dacă vinul ar fi otrăvit, așa cum s-a și-ntîmplat de altfel, odată, atunci, în primele zile ale domniei, la Suceava, cornul de inorog (cum aveau și Basileii Bizanțului) s-ar înnegri deodată.

Lumina scade, obosește, pentru mine ultimii nori ai zilei de toamnă au o culoare și o gesticulație elfină, îmi amintesc de cei pe care, în copilărie i-am văzut, adesea, plutind peste stîncile de marmură și turmele de capre ale Cycladelor.

Încep să dictez aceste gînduri frumosului și foarte tînărului meu secretar Quaternus (el e întotdeauna pregătit să scrie ceea ce-i dictez), îi dictez ceea ce vreau ca hîrtia să rețină în latinește, limbă pe care Quaternus o stăpînește de la zece ani, la perfecție, și pe care eu o vorbesc așa cum vorbesc, cu ușurință ca și pe alte cîteva : greaca, franceza, maghiara, italiana și germana.

Dictez fără să mă întorc, înfiorat de răcoarea de zid (încă mușcat de foc) a vastului **auditorium** unde își va ține în curînd prelegerile favoritul meu : Johannes Sommer și unde, nădăjduiesc, vor mai veni să predea, făcînd din ea, cît de curînd, așa cum doresc cu încăpățînare o **Academie** și alții, mai tineri sau mai virstnici, savanți în fața cărora se-nclină-ntreaga Europă, cum ar fi adică : un Gasparus Pencerus, rector al Universității din Wittemberg cel ce știa aproape totul : anatomia, matematica, teologia, filosofia, botanica, farmaceutică, un Georg Ioachimus Rhaeticus, tulburător astronom și geograf, un Lestarch Hermodor, fostul meu profesor de la Chios, ibovnic de o viață al literelor grecești și latinești ca și al farmaciei.

Dictez mereu, cu plăcere, golindu-mă de gînduri, fără să privesc înapoi, dictez și alte și alte gînduri, tot felul de gînduri mă năpădesc, îmi vin ușor, nici eu nu știu cum, nici eu nu știu de unde, se leagă limpede, aritmetic, sînt, și le rostesc o parte, mai vechi gînduri, de care niciodată nu am putut scăpa, despre teama mea de a nu muri cu totul, despre pornirea mea neobosită și de nestăpînit de a nu muri cumva înainte să pot lăsa și eu, așa cum cred că se cuvine, ceva mai mult decît un copil, așa cum poate să lase fiecare, ci o urmă **adîncă** a trecerii mele prin lumea asta unde am văzut de toate și unde, niciodată, nici măcar doi oameni nu spun aceleași lucruri despre mine, nu mă cunosc.

În timp ce rostesc asemenea fraze, Ulrich von Hutten, care știe destul de puțină latină, în schimb e un minunat comandant al gărzii mele personale de mercenari germani (numai 40) restul de șase sute, trei sute călăreți, trei sute pedaștri sînt unguri și asta nu-i convine lui Ulrich, niciodată nu pierde prilejul să mă certe c-am „licențiat", că i-am alungat pe burgunzii fraților Roussel, ori pe silezienii în platoșe negre ai lui Siedliski, începe să dea semne de enervare, să-și zăngăne spada și pintenii și atunci eu, rămînînd mai departe cu spatele la el și la Quaternus, înțelegînd că i-a venit să dea o raită pe-afară, sau să-și inspecteze oamenii, ori să bea, ori mai știu-eu-ce, întrerupîndu-mă scurt, din ceea ce dictam, fără a-mi pierde însă șirul, i-am spus că poate pleca și mi s-a părut că-l aud plescăind de mulțumire și, curînd, îl auzii ieșind și tot curînd am putut să-l văd, mișcîndu-și larg brațele, intrînd în mulțime, în fruntea unui grup de mercenari de-ai săi, îl recunoșteam ușor după statura lui

înaltă, după mersul crăcănat și mai ales după albeața mișcătoare, țuguiată a panașului coifului său complicat și după mantaua albă și ea, fluturîndu-i pe umerii înveliți într-un oțel thuringian, călit de două ori, pe care îl știam verzui.

Reîncepui să dictez, și-n timp ce rotunjeam vocalele limbii lui Horatius și Juvenal văzui că fuseseră aprinse, deodată, nenumărate, puzderie de torțe și de focuri : plante nesigure împroșcind cu desișurile lor de aer încins și de fum și copacii și hamurile parfumate ale cailor, casele, gardurile, dealul cu viile sale binecuvîntate, clădirea **Scholei latine** și biserica pe care am ridicat-o la sfatul lui Johannes Lusinski, căruțele pline de butoaie uriașe, despre care paharnicul meu, Mihai Mălai îmi spusese că pleacă spre : Buhalnița, Horodiște, Valea Racului, Zbiereni, Zlodica, Ceplenița, Scobinți, Neamț, Galați, Suceava, văzduhul coborînd ca de o funingine de aur roșietic, spînzurătoarea blestemată de pe dealul Cătălina.

Văzînd focurile, o vreme, nu știu cît, tăcui. Veselia crîncenă a moldovenilor de-afară, printre care, demult, se amestecaseră : sași, ruteni, armeni, unguri, dintre cei înstăriți, de-aici, din Cotnari, veselia lor **supravegheată** cel puțin de mercenarii mei germani conduși de Ulrich von Hutten mă făcea să-mi amintesc c-o uimitoare limpezime de alte două serbări populare pe care le trăisem :

Îmi amintesc de cea de la Montpellier, pe vremea cînd eram, încă, student în medicină și mă-nsurasem cu frumoasa roșcovană, cu văduva Gillette D'andré, cea căreia am fost nevoit, pe cuvînt de onoare că am fost nevoit, pentru liniștea mea și a ei, dar mai ales **pentru liniștea mea,** să-i ucid copilul din prima căsnicie, să i-l strivesc adică împingînd peste el un imens garderob de stejar, ca și de cea de la Rostock, de pe vremea cînd eram acolo (deși mai tîrziu dușmanii mei n-au mai vrut să recunoască asta !) Profesor de matematică la Universitate și cînd, la marea chermeșă, pe care au dat-o colegii și prietenii lui Zacharias Ortus pe care „l-am încoronat ca poet" — chiar împăratul Carol Quintul îmi dăduse acest drept — mulțimea celor care chefuiau, instigată de un oarecare Wolf, mare hîtru au adus o tîrfă bătrînă, și după ce i-au dat icnind și înnecîndu-se de rîs zece ducați de aur i-au cerut ca, așezîndu-se pe o masă de tavernă și ridicîndu-și bogatele-i fuste albastre, pe sub care nu purta nimic, să-și pună o pipă studențească „între pulpe", în așa fel, spunea Wolf, „încît să semene cu fața bărboasă a distinsului poet Zacharias Ortus, cînd fumează"...

Am zîmbit acelor „groase" întîmplări, amintiri de care mă legau, de un timp, tot mai puține lucruri și iată că mă simt iarăși, ca și odinioară, obosit de gîndul acela blestemat, ca o boală, al spaimei că după moartea mea nu va rămîne nimic vrednic din mine. Îi dictez lui Quaternus și alte și alte fraze despre sacrificiul fantastic de a hotărî tu însuți pentru ceilalți, îi vorbesc despre faptul că pînă la urmă, pentru mine, care am încercat de toate, care am riscat, care am studiat, care am ucis și am mințit și uneori am vrut, și chiar am reușit, să mă răscumpăr, care am ajuns să port un herb, atunci cînd nimeni nu mai credea că voi putea, că steaua norocului îmi va fi pînă-ntr-atît prielnică, eu deci, încă destul de tînăr, de puternic, de șiret și de hotărît îmi spun, tot mai adesea, că omul nu e decît un sfîrșit al poveștii despre lume... Am amorțit de tot. Trebuie să mă mișc ; torțele și focurile de-afară s-au înmulțit parcă ; în orice caz sclipirea lor, încrucișată, chinuită, pipăind întunericul răcoros al nopții de toamnă, beată de vin dulceag și de furia de a fi a sutelor de dansatori, s-a întețit.

Deasupra tuturor, pe dealul Cătălinei — spînzurătoarea aceea, luminată de jos, de risipa de torțe a podgorenilor și chefliilor, pindește.

Nu-mi pot lua ochii de la ea. Aș putea desigur pune să fie dărîmată cu topoarele, de îndată.

Nu vreau însă. Poate că simt cum amenințarea ei îmi face totuși bine, îmi repetă mereu : „iată ce-ai putea primi în schimbul setei tale **parvenite** de viață și de mărire".

Nechezatul fioros al unor cai care se sperie de torțe mă face să tresar.

Mă răsucesc. Din întuneric mă privesc ochii umezi ai lui Quaternus.

Mă mir (și i-o spun) cum de a putut să-mi noteze gîndurile pe întuneric, îi spun asta și el îmi răspunde că poate să-și însemne ceea ce-i dictez eu, oricînd și oricum și că nici nu-și dorește să facă nimic altceva.

Nu minte, nu mă lingușește. O știu. E un fanatic.

Mă apropii de el încet (eu nu văd bine prin întuneric) și-l mîngîi.

El îmi ia mîna și mi-o sărută și cum stă așa, cu capul aplecat îi simt mirosul iute, ca de femeie tînără, al părului.

Îl îndepărtez cu blîndețe.

Înțeleg de ce e trist de cîteva zile : știe că Johann Sommer care are tot vîrsta lui se va ocupa de **Schola latina** pe care am zidit-o în tîrgul Cotnarilor și vede, că, prețuindu-l, citindu-i elegiile, lui Sommer vorbind tot mai des cu el, voi ajunge să-l alung pe Quaternus și pentru că înțeleg bine toate astea îl îndepărtez cu blîndețe chiar în secunda în care ușa **auditoriumului** e izbită de perete și în pragul ei apare, luminat din spate și din părți, de torțe, înalt și spătos, **Ulrich von Hutten,** înconjurat de o duzină de mercenari saxoni și thuringieni, voinici, roșii în obraji, cu plete blonde, bolborosind, ciocnindu-și unele de altele, familiar, gospodărește parcă, scuturile, sulițele, topoarele, spadele.

Pe urmă mercenarii se foiesc metalic și cu un scrîșnet, din mijlocul lor izbucnește, îmbrîncit cu lovituri de picior în șale și înțepat cu vîrfurile sulițelor în ceafă și în spinare, un bărbat chel, cu fruntea și obrajii plini de sînge, îngenunchind.

„E fratele celui ce-a vrut să te otrăvească, în vară, la Suceava..." îmi spune șeful gărzii mele care știe ceva românește.

„Din porunca voevodului Ioan Sigismund al Ardealului..." recunoaște prinsul fără ca eu să-l întreb.

Ulrich von Hutten ridică piciorul și-n timp ce pintenii cizmei îi sună ciudat îl izbește pe fratele otrăvitorului între umeri.

Chelul clănțăne și se apleacă, aproape să atingă podeaua cu fruntea sfîrtecată.

Cînd ridică totuși capul din nou, gura și nasul îi sînt pline de sînge care-i curge pe bărbie, i se prelinge pe postavul cafeniu al hainei, face o mică băltoacă jos, în pragul ușii.

Mă apropii de înghenunchiat.

„Spînzurați-l..." spun și eu, tot în românește. Vorbesc românește aproape fără greșeală.

Von Hutten mă privește liniștit cu ochii lui de un cenușiu apos, înguști, mustățile i se mișcă deasupra dinților mari, curați, cu smaltul întreg, întreabă cu vocea lui groasă, răstită.

„Acum ?".

„Da. Chiar acum. Pe dealul Cătălinei...".

Chelul duce mîna la gură, apoi o lasă-n jos, roșie, viscoasă.

Un mercenar îl înțeapă cu vîrful suliței în

Continuare în pag. a 6-a

radio

Probleme delicate

Un tată aviator (pe numele lui, Dinu), o mamă făcînd eforturi pentru a păstra aparențele unei căsnicii fericite, o bunică pasionată de fotbal, un copil de 12 ani foarte cinstit, un profesor de sport bun și înțelegător (poreclit Gumilastic) și un conflict gravitînd în jurul delicatelor probleme ale educației (cum ne creștem copiii?, ce facem și ce le spunem?) și ale raporturilor între generații (cum ne văd copiii? cum le înțelegem noi dificultățile virstei) au constituit pretextul unui scenariu radiofonic care, în meritele și slăbiciunile lui, probează nivelul unei literaturi (și al unei problematici) pe cale a se constitui, dar care nu și-a găsit încă nici forma, nici exponenții ei adevărați. Considerăm, așadar, scenariul de luni seara, în același timp, ca pe un simptom dar și ca pe o bază de discuție.

Vom spune de la început că majoritatea scenelor **despre** (și **pentru** — poate de aici prima greșeală și multele inadvertențe) tineret (referindu-ne la generația născută și crescută după 1950, de exemplu) au ca nucleu **familia** (și, în corelație — școala) resimțite ca medii în care personalitatea se afirmă dirijat; o dirijare, însă, nu lipsită de tensiuni. Ele, tensiunile, se datorează nu numai diferenței de virstă, ci și neconcordanțelor existente între copilării (nu de puține ori se poate auzi replica : „eu, la virsta lui, îmi cîștigam singur pîinea"). Avem, așadar, a face cu o familie în care ceva nu merge: tata (cel mai adesea) uitîndu-și îndatoririle de părinte (copilul — un liant destul de șubred, doar de suprafață, este simțit ca o obligație morală), mama încearcă să păstreze echilibrul, intuind reacțiile copilului (cunoscîndu-l foarte bine — îi prevede acțiunile). Adulții joacă toată comedia „familiei fericite" (după cuvintele cam mari pentru un copil de 12 ani), astfel că pînă la descoperire (egal revelație pentru copilul crezînd cu desăvîrșire în părinți, în școală) asistăm la un joc dublu: scene de tandrețe (cuvinte frumoase, sfaturi înțelepte, grijă părintească) și violență, reproșuri (toate nu pe un ton urban). Discrepanța-i mare, forțată și lipsită de autenticitate. Mediile alese — aviatori, ingineri cu multe probleme, specialiști în ale tehnicii, mai rar medii muncitorești aduc un limbaj convențional, nefiresc. Artificialitatea domină și conflictul — prea plinul (mașină, vilă, etc.), aduce plictisul, oboseala. Din cînd în cînd răzbat probleme acute (vezi cazul fierului vechi cerut de școală conform unui plan nefondat real) dar ele-s rătăcite (sau subțiate) prin limbajul convențional (se vorbește de-o „furie demolatoare", „lipsa de scrupule" etc., etc.). Așadar: ce sfătuim (afirmarea personalității, a bunăstării, a libertății) și ce impunem (ascultarea necondiționată, minciuni disimulate, vorbe în locul faptelor, rutină)? Iată o problemă fundamentală a raporturilor dintre adulți și copii, între educatori și educați.

Există încă o viziune rigidă privind problematica tinerei generații, uneori superficială, alteori neflind decît extrapolări ale problemelor altei generații. Dar, cum fiecare generație își pregătește (și-și afirmă) singură exponenții, este de așteptat ca și această generație să scrie despre și pentru ea aducînd teme, limbaj, viziune, structuri specifice.

Constantin Stan

plastică

Personalitatea artistului

La Timișoara, Gabriel Popa (n. 1937, absolvent din 1961 al Institutului „Ion Andreescu" din Cluj-Napoca) expune o suită de lucrări dintre care nu puține au acea prospețime pe care o dă numai refuzul organic al convenției *). Pictorul preferă tehnicile mixte pe pînză (ulei și creion, cărbune și acryl, acryl și creion etc) din necesitatea poate de a pune în evidență efecte insuficient marcate cu o singură substanță. Interesat mai puțin de problema de rigoare compozițională și mai mult de lirismul ansamblului, Gabriel Popa subordonează întreaga gamă a mijloacelor căutării acelor soluții plastice în stare să transmită privitorului acea stare de încantație cu care pictorul însuși privește lumea, văzînd-o ca pe un urias și imaculat ecran pe care se proiectează figuri și imagini. N-am dori să spunem prin aceasta că pictura lui Gabriel Popa este supusă în întregime temperamentului său liric: candoarea pe care o împrumută artistul lucrărilor este bine regizată iar emoțiile sînt filtrate cu discreție, fără a se pierde din vedere faptul că formele, pentru a le exprima, trebuie puse într-un just cu culoarea și că acesteia din urmă trebuie să i se acorde și o anume funcție simbolică. În ce privește forma, Gabriel Popa folosește grafiile persuasive, care uneori se string în adevărate rețele determinînd raporturile spațiale și rupînd masele de culoare. Acolo unde ele sugerează contururi umane, figuri, se proiectează pe un suport cromatic uniform de regulă alb, așa cum se întîmplă în **picto-obiectele** expuse. Ele nu sînt însă piesele de rezistență ale expoziției și reflectă mai mult o dezbatere interioară a artistului preocupat de mesajul creației picturale în momentul renunțării la o funcție asumată de la naștere : aceea de a reprezenta. Dar, în ce ne privește, nu asupra acestor interogative pe care fiecare artist autentic și le pune, am dori să zăbovim. Din punctul nostru de vedere Gabriel Popa este un artist care știe să dea vigoare reprezentării, să oferе o încărcătură afectivă, înlăturînd anecdoticul și convenția, lucrînd cu culori simple și pure (alb, verde), cu contururi fine dar insinuante și în fond nu lipsite de energie. Un tablou precum **Dați cu alb,** care aparent este narativ, are o prețioasă poezie subliniată de genuinitatea verdelui cîmpiei pe care se proiectează doar cîteva sugestii de alb. În general, pînzele lui Gabriel Popa tind spre monocromie. O monocromie ce definește parcă o anume stare a materiei. Cu calm și fără combinații excesive artistul filigranează în această materie imagini. **Înainte de bătălie** este un tablou remarcabil : întrepătrunderea albURilor cu griurile și albastrul se face cu știință astfel încît trama narativă capătă rezonanțe afective profunde.

Cea de a treia expoziție personală a lui Gabriel Popa (în 1973 a expus la București la sala „Apollo") marchează, credem, o fericită reîntîlnire cu sine a unui artist cu o marcată personalitate.

Grigore Arbore

*) Gabriel Popa, **A treia expoziție personală de pictură,** Galeria „Helios", Timișoara, martie 1978.

muzică

Fluxul comunicării

Se vorbește despre lipsa unei efervescente în arta dirijorală, despre aparițiile statice ale unor blazați cunoscători ai partiturii, nu și ai pulsului orchestrei pe care o conduc. Și totuși destui tineri încep să apară la înaltele pupitre — dar nu la cele din București ! — aducînd versiuni proprii, acumulări de știință și entuziasm. Curajul filarmonicilor din Satu Mare, Craiova, Arad, Brasov este răsplătit cu un peisaj muzical tot mai colorat, cu seri de autentică re-creare a eternelor valori.

Luni 20 martie am ascultat în interpretarea orchestrei simfonice a filarmonicii „G. Dima" din Brașov, un concert de extremă finețe, dirijat de tînărul muzician **Răzvan Cernat.** Iată o încercare ce și-a propus nu numai siguranța reliefării vocilor, intuirea căilor de realizare a nuanțelor, ci și acel flux al comunicării cu orchestra, „mersul împreună" realizat printr-o gestică dirijorală expresivă și densă.

Lucrările prezentate, generoase din punct de vedere al partiturii atît cu dirijorul cît și cu orchestra, au primit o curgere naturală, de mare limpezime. „Dipticul simfonic" de Maya Badian s-a conturat prin vigoare interioară și clară, viziune asupra procedeelor polifonice și armonice, cu toată condensarea acestora. Cele două părți (o fugă pe cinci voci prezentată alternativ de orchestră, reliefînd timbrurile coardelor, suflătorilor de alamă și lemn — urmată de trei secțiuni tratate acordic, cea mediană fiind o contrastantă arie acompaniată) și-au aflat susținerea nu numai în diferența voită de planuri polifonice și armonice, ci și în contrastul de culoare. Valuri de dramatică frămîntare peste care viorile se disting ca o apă aspră își află rezolvarea în nuanțe calde, luminoase. Autoarea „Mișcării simfonice", care ilustrează prin continue acumulări de armonii ideea acumulărilor mai lente decît pierderile, a poemului pentru soprană și orchestră „Spre înalt" (pe versuri de Ana Blandiana) și a „Burlescei" pentru pian și orchestră, dovedește în această nouă lucrare o adevărată știință a construcției.

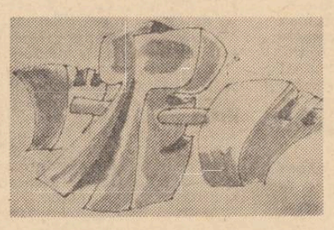

Concertul pentru pian și orchestră în Sol Major de Mozart a răspîndit luminozitate și grație în interpretarea Mariei Fotino, iar optimismul cu străluciri ritmice al Simfoniei a VII-a de Beethoven (numită de Wagner o „apoteoză a dansului") a primit, în versiunea dirijată de Răzvan Cernat, un puls apropiat de cel al primăverii care ne înconjoară. Vom remarca solo-uri de orchestră bine realizate, îndeosebi prezentele pregnante ale suflătorilor (orchestra beneficiază de un admirabil oboist, Viorel Bindilă). Un concert dat de filarmonica din Brașov aduce adierea proaspătă după care pornim adeseori către munți.

Grete Tartler

FRAGMENTE CRITICE

Scrisori provinciale

În stilul vechi moralistic, ironic și reflexiv (stilul **fiziologilor !**) sînt compuse **Scrisorile provinciale** ale lui Ștefan Bănulescu, fixate, estetic, într-un spațiu indecis : eseul, pseudoreportajul (ficțiunea care își caută realitatea !) și narațiunea propriu-zisă. Formulă deschisă, mobilă, cu „introduceri ocolite" și digresiuni interioare care, în loc să lămurească, aproximează obiectul. Tehnică subtilă, dată pe față într-un paragraf al cărții. „Păcatul meu este că nu știu să povestesc lucruri exacte, raportate strict la metrul pătrat, nu mă atrage decît partea nevizibilă a lucrurilor întîmplate și pe acestea pornesc mereu să le spun pe scurt și, dacă par banale, vina nu poate fi decît a mea, fiindcă, altfel, eu le-am socotit hotăritoare, din moment ce mi-au rămas în minte și continuu să îndrăznesc să le spun altora".

Păcatul impreciziei este însă virtutea acestei proze lente, programatic anacronică. „Scuza" față de cititor intră în protocol, umilința este fereastra pe care pătrunde ironia povestitorului. Faptul că naratorul este un **provincial** nu cred să aibă vreo însemnătate, nu alta, în orice caz, decît aceea pe care o știm : convenția **străinului** care, afectînd nepriceperea, barbaria propriilor moravuri, judecă aspru moravurile altora. Provincialul lui Ștefan Bănulescu are și nu are acest complex (fabricat), el relatează întîmplări din urbea lui și, cel dintîi, se îndoiește de realitatea lor : „toate acestea sînt false. Nu s-a întîmplat nimic din toate astea". El creează un personaj, o situație epică, apoi pune în fața lor un semn de întrebare. Trăiește, cu alte vorbe, o criză de identitate, cum sugerează și două excelente narațiuni **(Un viscol de altădată** și **Un alt colonel Chabert)** cele mai importante din volum. O criză a propriei identități și o imposibilitate de stăpînire (identificare) a obiectului literar. Sentiment modern, viziunea acut relativistă, ingenios introduse ca problematică. Ea are două personaje fictive **(naratorul —** cel ce trimite scrisorile, un moralist provincial care face fără să știe proză și **autorul,** cel ce primește epistolele și le judecă) și alt rînd de personaje care trăiesc în relatările celor dintîi. Distanța dintre narator și autor este mică și neesențială. De la un punct ei se identifică în simbolul, de altfel vizibil, al „pîrîitului de nuvelist" care se ține de pulpana scriitorilor vechi și persevera într-un gen ignorate de contemporani.

Cu această figurație, **Scrisorile** vorbesc despre temele curente ale eseisticii actuale : critica literară, gloria artistică, frivolitatea modernă, despre **stilul plins** și **stilul confuz,** amestecînd , programatic, viața cu literatura. Un profesor cade în transă mistică explicînd **teoria capodoperei a d-lui Mihai Dragomirescu** și, relatînd cazul, naratorul sugerează posibilitatea unui sublim în ridicol. **Monologul capodoperei** este comparat cu **Monologul lui Hamlet** și, spirit fin, prozatorul nu îngroașă prea mult caricatura. În comedia atroce a automatismelor verbale există o notă de sublim.

Scopul acestor mici eseuri morale este să deseneze o mentalitate și o psihologie pornind de la o idee generală. Noțiunea de **inefabil** duce, prin explicitare, la un portret moral (abstrasul, himericul provincial), apoi portretul mai este odată tremurat pentru a sugera inconsistența, vidul interior. **Teoria identității,** scoasă din proza lui Balzac, dă naștere la o narațiune fantastică în stilul lui Mircea Eliade din **La țigănci** și **Douăsprezece mii de capete de vite.** Povestirea este anticipată de o discuție în jurul unui model literar (colonelul Chabert), după care urmează momentul ilustrativ („iată cum a fost"), mai amplu și mai interesant decît cel dintîi. În **Dropia,** fantasticul reiește din modificarea (ambiguitatea) perspectivei spațiale, în **Un alt colonel Chabert** și **Un viscol de altădată** fantasticul apare în gol, ce se deschide între două planuri temporale. Însă proza fantastică a lui Bănulescu nu trădează spiritul moralist al cărții, nu renunță la studiul psihologiei. Tema identificării este dublată de o temă a inconsistenței morale. Un mărunt slujbaș, obișnuit să facă totul în casă și să dispară oportun din calea celorlalți („un om lipsă"), descoperă într-o zi că trăiește, la propriu, nu numai la figurat, într-o lume necunoscută. Are în buzunar o cheie pe care n-o folosește, iar cînd, din capriciu, încearcă să descuie singur ușa casei sale constată că cheia nu se potrivește. Privind de jos terasa apartamentului, observă un individ necunoscut și, alături de el, pe doamna Serafis care murise demult. (scenă din literatura de groază !). Plecat în deplasare mai mult timp, are surprize, la întoarcere, să descopere în casa lui pe aceeași enigmatică doamnă Serafis. Harnicul, docilul funcționar a devenit un mizerabil colonel Chabert și cel dintîi care se resemnează în noua identitate este chiar el : „Iertați-mă... s-a bîlbîit omul cu cheia universală — nu stă aici Colon... nu e aici casa Chabert ?" — sau cam așa ceva a întrebat el. Doamna Serafis, revenindu-și puțin, a răspuns : „vai, domnule, cît m-ați speriat ! Nu e aici casa... S-au mutat de aproape o lună. Acum locuiesc eu la adresa sta. A venit și o telegramă, dar... Chabertul nostru s-a înclinat, „regret, Doamnă, neplăcutul incident", a coborît liniștit scările și ajuns în stradă, fără să vrea, și-a aruncat pentru ultima oară privirile spre fosta lui terasă. Acolo, doamna Serafis potrivea niște cupe cu flori albe pe bordura grilajului, iar o altă femeie, de la etajul unei clădiri apropiate a întrebat-o „cine era omul care"... „era"... și doamna Serafis i-a răspuns celeilalte cine era omul. Iar cealaltă a remarcat fără chef, în timp ce închidea fereastra : „A, el era, care și-a abandonat familia sau cam așa ceva. Și cu el și fără el, ai lui... Parcă ar fi mort. Mai bine l-ar da în judecată să se termine odată cu el".

Prozatorul mai aduce un caz de pierdere a identității, dar în alt sens : ascunderea, fuga de propria identitate. Procedeul a fost folosit cu strălucire de Mircea Eliade într-o serie de povestiri în care scenariul inițiatic este mai pregnant. Bănulescu îl reia, dîndu-i alt sens, în **Cartea milionarului.** De altfel, cîteva personaje (Topometristul), simboluri, întîmplări, referiri la o geografie spirituală specifică **(Insula cailor, Metopolis, Cetatea de lină,** croitorul Polidor din **Omnibuzul lui Bismarck** etc.). reapar în roman. **Scrisorile provinciale** anticipează **Cartea milionarului** făcînd trecerea de la proză de tip arhetipal **(Iarna bărbaților)** la o proză realist-livrescă.

Unele scrieri sînt mai vechi **(Haimanalele Ploiești — Mizil — București. Realitatea în căutarea ficțiunii)** și în ele vorbește direct autorul, fără ficțiunea naratorului. Stilul este și aici ironic, discret. Reportajul întoarce, în fapt, pe dos relația cunoscută dintre tip (persona)) și prototip. Zacharia Antinescu iese, în viziunea lui Bănulescu, din caricatură, retorica sa are o notă de inefabil. Meditațiile lui de anul nou ating, prin patetismul, naivitatea și grotescul lor total, sublimul. Nu este vorba de obișnuita reabilitare a unei tipologii, ci de privirea din interior a caricaturii, de latura profund omenească a ridicolului. Vanitatea văzută ca o suferință, impostura ca o dramatică aventură. Reportajul (reconstituirea) este pe cale să transforme jocul verbal în studiu psihologic : studiul unei psihologii compromise, observarea unei tipologii calomniate.

Dar să ne întoarcem la tema identității, văzută în **Scrisori provinciale** din direcția literaturii. Prozatorul face încă o dată dovada că viața imită literatura, lectura poate fi o sursă a ficțiunii epice. Lucrurile banale confirmă scenariile mitice, existența obișnuită justifică operele scrise și nescrise încă. Bănulescu se îndepărtează și aici de scriitorii vechi pentru care relația viață — artă este, în ordinea citată, sacră. În narațiunea **Un viscol de altădată** el pleacă de la o metaforă comună pentru a ajunge, printr-o ingenioasă substituire, la o proză aproape inițiatică. Modelul este tot Eliade, cu deosebirea că tehnica hierofaniilor este simplificată, iar disonanța dintre planurile temporale nu mai are în spatele ei o justificare magică. Faptele rămîn în zona verosimilului, dar în două registre diferite. Naratorul (aici și personajul povestirii) primește **luni, la orele șase fără zece** precis, pe o vreme de viscol cumplit, vizita unui necunoscut care se dă drept fratele său mai mic. Deschidere cunoscută în literatura fantastică : penetrația unui străin, într-un univers normal de viață. Prima violentare a normalității, prima discordanță între planurile temporale : „Cum să fii fratele meu mai mic ? Fratele meu mai mic abia a ieșit adineauri din odaie, s-a dus să aducă de afară din curte un braț de lemne, într-adevăr a ieșit cu o șubă ca asta pe umeri, dar tu nu ești fratele meu mai mic". „Ba da. Eu sînt fratele tău mai mic, am ieșit din odaia asta pe ușă ca să aduc de afară din curte un braț de lemne, dar n-am ieșit adineauri cum spui, ci luni după-amiază cînd abia începuse viscolul". „Ei drace — i-am zis — și acum nu e luni după-amiază !". „Nu. E vineri în zori — mi-a răspuns străinul care încă mi se părea că e străin și că mi se dă drept frate în mod necuvenit — e vineri în zori — a repetat el — am ieșit într-adevăr luni după-amiază pe ușă, dar în loc să mă duc înspre stiva de lemne din curte, auzind în stradă niște tropote curioase amestecate cu voci de femei și de bărbați, m-am îndreptat spre stradă, m-am luat după tropote, am rătăcit, ce a urmat și ce a fost e greu și mi-e rușine să-ți spun, în sfîrșit, iată-mă din nou acasă, deși abia am putut veni înapoi, abia azi, vineri în zori".

Scenariul se complică, de aici înainte, într-un sens previzibil : ieșit din casă să aducă lemne, naratorul (personajul care reprezintă și apără ordinea normalității) află, la întoarcere, pe **fratele mai mare** în locul **fratelui mai mic,** plecat să caute pe cel dispărut mai multe zile. O nouă substituire și o răsturnare imperceptibilă a cronologiei reale : de la o ieșire la alta trecuseră, în fapt, cîteva zile, timpul începe să-și schimbe ritmul și, odată cu el, se schimbă și relațiile dintre lucruri. Întrebarea finală : „Și acum ce zi poate fi", rămîne fără răspuns. Neștiința ocrotește aici fantasticul.

Eugen Simion

PROFIL

Asceza limbajului

măsura în care senzualitatea se afirmă ca un principiu triumfător și pur al creației (și nu al „recreației"), al naturii (și nu al „culturii") măsura deci în care ea este *poesis* și nu *mimesis,* poate să se constituie, alături de alte criterii, în acel ansamblu de o inefabilă exigență, menit să despartă talentul de impostură și literatura de maculatură. Ca forță motrice infrastructurală a unor structuri aparente, relevabile ale textului literar, ea trăiește și în perspectiva sa etimologică *(sensus, us)* o viață proprie, heteromorfă, refuzîndu-se la diferite nivele analitice raporturilor strict cantitative, și era să adăugăm : aproape ca în influențarea de către observator a măsurătorilor proceselor fizicii cuantice, dacă nu ar fi și încă ceva pe deasupra. Senzualitatea unui text literar trebuie privită, așadar, atît în înțelesul ei de *sens* al mișcării totalității de cuvinte care o alcătuiesc, fie el și plural cînd intervine o pluralitate de lecturi și deci de trepte semnificative, dar și în acela că toate fragmentele trebuie să dea sentimentul că există *speranța* unui sens ordonator, aproape ca în cercul magic, vrăjit al dragostei, unde toate valorile se egalizează în tendința lor centripetă și concentrică.

Unul dintre indicile cele mai sigure ale prezenței acestei însușiri rare la un poet, însușire manifestată din plin în cele patru cărți ale Angelei Marinescu, este acela al asumării nestînjenite, ca pe un lucru de la sine înțeles, dat în chip natural, a problemelor demne de meditația omului, adică ale spațiului creat, artificial al culturii. Acest spațiu, ca expresie sintetică, subiectivă, a cuvîntului, a ceea ce în mod analitic și obiectiv se manifestă ca disparat, are tendința căutării unui sens, a unei ordini care depășește dezordinea, un sens unificator vizibil încă în mitul orfic al integrării regnurilor. Mitul implică ideea că toate regnurile — universal, vegetal, animal — deci și omul — se află la aceeași distanță față de sens, sînt forțe concentrice ale aceluiași cerc vrăjit. Încă din primul volum al Angelei Marinescu, *Singe albastru,* 1969, se vede clar tentația de a considera restul universului mai viu decît eul propriu (în realitate expansiunea materializată a unei sensibilități puternice) : „O, plantele sînt mai vii decît mine, / Parfumul lor e ca un sîn umflat de mamă / Tulpina lor e un cuvînt înconjurat de sînge / Limita lor e creasta sexuală a cocoșului ce plînge // Și rana dac-o strîngi în pumn / Se va prelinge sîngerie / Chiar și senina și netulburata-mi soră / E mult mai vie, mult mai vie // Petala însă e un chin / Prea lung supus puterii sale / O, simt cum mă răcesc încet / Străină de pămînt și jale". Modul în care senzorialul exprimat cu claritate și îndrăzneală (și care, sub altă pană, s-ar fi transformat în indecență și obrăznicie) își păstrează la Angela Marinescu puritatea extraordinară, se relevă și într-o poezie ca *Ating,* unde fragilitatea trupului uman nu este tratată sub aspectul ei trecător, de rămășiță pămîntească, ci, prin evocarea unor simboluri ale mitologiei creștine (vorba lui Blaga, din necesități metodice) se ridică ea însăși la rangul celui mai înalt cult, devine unicul obiect al sfințeniei : „Ating apa senzuală de botez / Cu crengi înflorite de măslin / Subțiri, drepte și verzi // Organul roz de fetițe / Acum aprins, orbitor, / Respiră liniștit / Ca o cruce lîngă o mănăstire // Biserica însăși apune încet / Cu capul pur pe altar mă mai rog împăcat / Sînt rece și sfîntă / Ca o zeiță albă. // Dar, o, cît de moartă am fost / Ca să simt o așa sfînțenie-n jur / Cu crengi înflorite de măslin / Subțiri drepte și verzi".

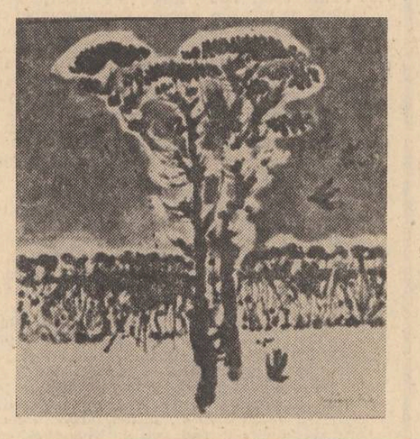

Jubilația egocentrică — unde *ego* înseamnă lumea, pluralitatea distinctă și unificată în sens — își păstrează în următoarele cărți ale poetei, *Ceară* — 1970 și *Poezii* — 1974 timbrul de vrajă axiomatică infrastructurală, deși imaginile își pierd cîte ceva din „barbaria" și îndrăzneala lor „păgînă", perfecta inocență a materiei contemplîndu-se cu mai multă atenție în umbra ei genuină, în cuvîntul cu ambițiile sale omnisciente. Dar exigențele dramatice ale libertății omului ca ființă gînditoare — opțiunile-exigențe mai apropiate modului particular al secolului nostru, își fac din ce în ce mai mult loc într-un discurs care, odată cu recentele *Poeme albe,* încearcă nu numai să se exprime, ci să se și autodefinească pe sine. Iată două fragmente — din *Ceară* și *Poezii* — evocînd în alt chip aceeași condiție a artistului, atît sub aspectul ei conflictual, de luptă îndîrjită cu sine, cît și de împăcare fericită în singura condiție naturală de a fi : „Un monstru plin de cuvinte sunt / Căci nu trebuie decît să mă aplec / Și să scriu // Oh, liber să fii / Și totuși să urci acest drum / Însetat" *(Imn) ;* „Cu lira atîrnată de git. / Eu cînt, însă, mereu, / Aidoma privighetorii" *(Privighetoare).*

Deși, în general, metamorfozele peste noapte ale poeților nu duc aproape la nimic bun (afară doar de luminarea mai exactă a conștiinței literare că avem de-a face cu produse de serie, nestructurate într-o unitate de viziune și stil) este de asemenea acceptată ideea că, în general, poetul trebuie să rămînă același, dar mereu altfel. *Poeme albe* confirmă tocmai cazul și anume că ne aflăm în prezența unei modificări (sau a unei evoluții ? totuna !) a sensului pe care-l urmează fluxul liric al cuvîntului, atît în tratamentul pe care-l suportă sub aspectul său de mijloc, cît și al aceluia de finalitate. O anumită încredere oarbă în harul său de a institui o realitate prin simplă invocare a fost pierdută, fără îndoială, („trandafir deflorat", „idol decapitat" etc), dar suspiciunea, atita cîtă s-a insinuat, nu s-a transformat în acreală și dezgust, ci în vehemență și furie, în refuzul ceva mai terestru al ficțiunilor angelice, paradisiace. Acest „tratament" ascetic, sever al limbajului, a determinat și o creștere a vitezei de deplasare a sensurilor, către o dominantă etică foarte apăsată, deși cartea Angelei Marinescu nu excelează în dădăceală pedagogică, în decupaje siropoase, supranaturale și suprarealiste *ad usum delphini.* Sensurile cosmice, extatice, cu emblematica lor eternă chemată nu o dată pe muzica de harfă și de flaut a regimului nocturn de plantă și sălbăticiune s-au convertit într-o „terestritate" mai apropiată de statutul imperativ al cotidianului, al implicării în morala vigilentă a diurnului. Astfel că ieșirea cuvintelor din transa hipnotică, scoaterea lor furioasă la lumina zilei nu le-a slăbit forța de sugestie, ci doar le-a orientat-o mai exact în ambianța analitică și discordantă, pentru a le găsi o altă sinteză în viziunea dramatică a conceptului etic ipostaziat în simbolul vulturului ca în acest *Cîntec de după război :* „Vine un cal jigărit și coastele lui vorbesc / Ca niște flăcări : unde e puterea, sau care / Este puterea și certitudinea ta că ești / (...) Vine oaia, îmi desfac baierele pungii, îmi dau drumul / La vale ; ține, zic eu, și tu, / Atît cît mai sînteți în stare, / Cît mai rătăciți pe aici, deși lumina mea / Este prea puternică și orbii vin aici mereu / Vine vulturul, / Mă arunc drept în șaua lui și plec" sau în *Poem cu vultur,* dedicat lui Labiș, paradigmă tragică a sensului moral în artă : „Eu, care mi-am sacrificat singurătatea pentru iubire, / Neliniștea și puritatea crudă a luptei tale. / Risipa și neștiința ta în fața Bolii. / Un vultur zboară deasupra noastră. / Singuraticul vultur. / Pe stînci cenușii veghează un vultur".

Dan Laurențiu

Critică și identificare

Urmare din pag. 1

luită — aceasta — în multiplicitatea rețelelor ei formale. „Identificarea" nu înseamnă așadar simplă comunicare emoțională cu opera, ci și descifrare atentă a „structurilor obiective" ale textului, pe care se întemeiază acea primă „intuiție globală" și care cer, odată descoperite, desfășurarea „reflecției libere", mobile, a conștiinței critice, despre care vorbește Jean Starobinski. Subordonarea criticului este deci relativă, inițiativa lui creatoare se poate manifesta din plin, fără să ducă totuși la considerații arbitrare. Conjugare a două realități — una „obiectivă", care e **textul** dat, alta subiectivă, a perspectivei cititorului — critica se definește astfel în punctul lor ideal de întîlnire ; ea nu rămîne un simplu inventar de teme și relații, degajate sub semnul recii exactități zise științifice, ci implică variațiile unghiului de vedere, o subiectivitate ce-și asimilează textul și îl face să retrăiască, o capacitate de construcție a unei viziuni personale, un **stil.**

Acestea sînt, mi se pare, principalele repere teoretice în funcție de care s-ar putea defini și ultima carte a lui Mircea Martin, intitulată semnificativ **Identificări** (ed. „Cartea Românească", 1977), — iar dacă am schițat rapidul rezumat de mai sus, este doar pentru a trasa cadrul teoretic general în care demersul criticului nostru s-ar situa. E o întreprindere solidară, de altfel, cu o modalitate de lectură destul de răspîndită la acei critici ai generațiilor mai noi care, reașezînd în prim plan comentariul imanent al operei, studiul realității sale intrinseci, păstrează o anumită rezervă față de metodele criticii „lingvistice" și, în genere, față de un scientism neopozitivist ce ar ucide emoția participării creatoare la text. Tradiția criticii lovinesciene și călinesciene îndeosebi, nu putea decît să fertilizeze acest teren al cercetării, ce n-a rămas totuși străin de achizițiile unui structuralism practicat cu moderație.

Într-un asemenea spațiu, critica lui Mircea Martin se definește pregnant. „Într-o vreme cînd asupra literaturii se aplică în moduri tot mai organizate o inteligență rece, aproape tehnică, jubilînd cu naivă siguranță în scheme și cifre" — cum se exprima criticul în **Argumentul** la **Critică și profunzime** — el optează pentru o lectură atentă la reliefarea „intimităților de gîndire" ale autorilor, aprofundate prin **identificare,** printr-o pătrundere simpatetică spre articulațiile cele mai ascunse ale textului : instaurare a unui dialog de la individ la individ. „Generalizările — cîte sunt — (adăuga el) vor să apară numai în imediata apropiere a obiectului concret".

În **Identificări,** Mircea Martin rămîne fidel principiilor anterior enunțate. Lecturile propuse, de exemplu, în cele cinci eseuri mai întinse din prima parte a volumului, marchează tot atîtea moduri de **instalare în text,** de descifrare din interior a acelor „intimități de gîndire" definitorii pentru o operă și o personalitate creatoare. La Blaga, Fundoianu, Călinescu, Vianu sau Bogza, criticul urmărește reconstituirea unui portret interior, așa cum se schițează el în reperele unor fragmente de operă semnificative. Decupajul la care se recurge e menit să evidențieze o sumă de atitudini existențiale sublimate în elementele formale ; analiza acestora, foarte atentă și nuanțată, aducind numeroase puncte de vedere noi, nu lasă nici o clipă impresia că e exercitată „în sine", oricît de vie ar fi pasiunea de a reface geometria ideală a unei opere : ele sînt doar intermediarul ce permite accesul la un nivel și mai adînc. Căci sub geometriile textului, criticul caută focarul care le-a generat, liniile de forță ale unor conștiințe creatoare.

Faptul e evident, bunăoară, în eseul **Blaga, poet anticipat.** Pornind de la considerarea **Poemelor luminii** și a aforismelor din **Pietre pentru templul meu** ca „două variante ale unuia și aceluiași «Urphänomen»" interpretul detectează treptat itinerarul pe care tînărul Blaga se cucerește ca poet : creator din spița intelectualiștilor, el — scrie sugestiv criticul — „se apără de reducția intelectuală printr-un program antiintelectualist". De la acea „ars poetica" explicită care este **Eu nu strivesc corola de minuni a lumii,** trecînd prin numeroasele poeme în care se poate descoperi o meditație indirectă asupra funcției poetice, și pînă la deliberata abandonare în universul senzației din ciclul panic, se conturează convingător profilul unui poet dominat de voința de poezie, pe cale de a-și identifica propria viziune.

Tot așa, eseul consacrat lui Fundoianu, procedînd la o descriere a universului liric al **Privelиștilor,** ajunge la definirea unui „lirism al inaderenței" : încercarea poetului de a deproblematiza existența prin exaltarea ostentativă a elementarului se dovedește a fi mai degrabă semnul unor mari neliniști, al **imposibilității identificării** cu un univers ce îi apare amenințător și terifiant.

De o natură aparte e „identificarea" pusă în lumină la G. Călinescu. Implicarea conștiinței creatoare în operă apare ca mult mai subtilă : „mitul vechimii" românilor și al culturii lor se prezintă, la autorul **Istoriei literaturii...,** la două nivele : unul al argumentării conștiente, vizînd apărarea orgolioasă a unui prestigiu național, altul, mai obscur, — expresie sublimată a unei obsesii personale. Călinescu — scrie criticul — „găsește un punct de incidență între propriul complex și un altul, cel al poporului din care face parte", el „depășește complexul originii sale umile și al unei incerte paternități, asumîndu-și un altul, infinit mai amplu și mai stimulator". Într-un alt registru al „identificării", destinul scriitoricesc și uman se întîlnesc la Tudor Vianu sub semnul „idealului clasic al omului", în timp ce „un efort patetic de identificare și integrare" e remarcat la Geo Bogza, în numele unei „ordini mai drepte și poetice a lumii".

Am insistat asupra acestui aspect al interpretării critice ilustrate de Mircea Martin pentru a evidenția posibilitățile de pătrundere în intimitatea conștiinței creatoare pe care **Identificările** sale le afirmă. Paginile ultimei sale cărți sînt însă cu mult mai bogate în sugestii, fine observații și caracterizări, mărturisind în egală măsură o inteligență și o sensibilitate extrem de vii. Limpede și deplin structurală, lectura sa critică păstrează în subtext o fervoare a participării, un entuziasm care, dacă nu tulbură geometria ideii, îi transmite în schimb necesara vitalitate.

Vorbind cîndva despre întîlnirea dintre critică și literatură, autorul **Identificărilor** se referea la „ambiția și calitatea inconfundabilă a unei scrieturi". E o remarcă ce i se potrivește perfect, căci scrisul său are eleganță și expresivitate, și nu puține caracterizări sînt memorabile. Eseurile de mai redusă întindere din partea a doua a cărții, grupate sub titlul **Imposibila gratuitate,** fac îndeosebi dovada acestei calități a scriiturii. Dar aceste concentrate comentarii, evocări, portrete au — dincolo de calitatea lor propriu-zis critică — și valoarea unor confesiuni : reluîndu-le în carte, uneori după un deceniu de la data scrierii, Mircea Martin dă acestor texte o valoare simbolică : ele fixează cîteva din **reperele de atitudine** ale generației sale de-a lungul unui timp literar contradictoriu. Există momente pe care trebuie neapărat să le ținem minte. E încă un semn că Mircea Martin se identifică prin scrisul său, susținîndu-le, cu idealurile unei întregi virste creatoare.

Fructele amintirii

Lui Nichita Stănescu

Dumneavoastră ați citit încîntați
Fructele miniei,
Dumneavoastră consumați
numai fructe proaspete,
Dumneavoastră iubiți
salata de fructe,
Dumneavoastră sunteți fructele
unei anume realități,
Dumneavoastră și numai Dumneavoastră
sunteți pindiți și admirați
de omul ce-și risipește
încă un rînd de dinți
mușcînd în neștire
din fructele de fier
ale amintirii.

Priviți-l :
pe bărbia lui alunecă,
pare că alunecă
un suc strălucitor,
ca un spray ultrarapid
uscat de-acum cîteva milenii.

Dorin Tudoran

Dans

Urmare din pag. a 5-a

coapsă și, gemînd, fratele complotistului Istranffy, pe care încă nu l-am putut întemnița, se ridică în picioare. Mă gîndesc :

„Acum mi-ar place, zău, ar fi bărbătește să-mi spună ceva în felul ăsta" : „Tot n-ai să scapi, uzurpatorule ! Sau : veneticule !". Dar am mai auzit asta de multe ori, nu ? Sau pur și simplu să mă scuipe-n obraz.

Aștept încordat.

Îmi caut, ușor, pe sub mantie, pumnalul de Chios, cu trei pietre de ametist în miner, de care nu mă despart niciodată, și cu care l-am dat gata pe Saint-Ravi, dar îl caut fără rost.

„Duceți-l strig... oamenii mai petrec încă, nu s-au culcat, așa că au să aibă ce vedea".

Von Hutten dă din cap și-l îmbrincește pe chel. Mercenarii, comandantul gărzii și chelul pleacă, lăsînd o torță lui Quaternus.

Mă uit la Quaternus : e înspăimîntat.

Nu înțelege cum de pot eu, totuși, trece de la discuțiile speculative, descrierile de natură, aforismele și planurile pedagogice la... cruzime.

Nu deschide gura să întrebe nimic dar eu simt că adolescentul e tot numai o întrebare dureroasă.

A transpirat, ochii i s-au făcut parcă mai mari, mă uit lung, în ei, ca-n două mici boluri fumegoase.

„Pentru ca să supraviețuiesc, îi zic. Pentru asta am făcut-o".

Și ies din **auditorium** ; coridoarele sînt lungi, Quaternus, cu torța-n mînă, mă urmează, acum nu mai am absolut nici un chef să filozofez.

Nici măcar să văd cum se leagănă, deloc măreț, în spînzurătoare, pe dealul Cătălinei, fratele celui ce încercase să mă otrăvească din porunca lui Ioan Sigismund, voevodul Ardealului.

Ajungem în curtea **Scholei.** Cer să-mi fie înșeuat calul, vreau să călăresc, simt nevoia să călăresc.

Afară focurile, torțele par să fi înnebunit de tot ; o pălălaie mare, sonoră, îi împinge, sau așa mi se pare mie, pe cei ce petrec spre dealul unde albă și întîrziată spînzurătoarea așteaptă.

1 APRILIE 1978

L6

„Luceafărul" vă prezintă: ÎNTREPRINDEREA MINIERĂ DIN CÎMPULUNG MUSCEL

PREOCUPĂRI ȘI OBIECTIVE

„Întreprinderea minieră Cîmpulung Muscel, o reală sistematizare, în toate compartimentele pe care le presupune procesul de extragere a cărbunelui, începînd din anul 1955, cînd toate minele din acest bazin carbonifer s-au unit, creîndu-se această prestigioasă unitate.

Imediat după înființarea întreprinderii miniere Cîmpulung s-a trecut la elaborarea și efectuarea unor studii tehnico-economice, toate avînd ca obiectiv dezvoltarea în perspectivă a fiecărei mine și a ansamblului bazinului carbonifer.

Odată cu aplicarea în practică a rezultatelor acestor studii tehnico-economice s-a ajuns la asigurarea unui nivel de producție corespunzător cerințelor economiei naționale, precum și la o substanțială creștere a productivității muncii".

Sînt aceste fraze, spuse cu căldură de **contabilul șef al întreprinderii,** economistul **Stancu Dragomirescu,** un frumos capitol de istorie vie a acestui bazin carbonifer argeșean cu tradiție.

Într-adevăr, dacă ar fi să transcriem numai o preocupare, anume aceea a dezvoltării acestui bazin carbonifer, am putea aminti că numai în perioada 1958—1963 precum și între 1963—1970 s-au alocat fonduri de investiții însumînd sute și sute de milioane lei.

Aceasta a condus la o spectaculoasă dezvoltare atît a minelor din cadrul întreprinderii cît și la îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață ale minerilor musceleni.

OBIECTIVE ALE ACTUALULUI CINCINAL AL REVOLUȚIEI TEHNICO-ȘTIINȚIFICE

Convorbirea cu interlocutorul meu, contabilul șef **Stancu Dragomirescu** a continuat pe aceeași idee, a preocupărilor și anume pe aceea care vizează preocupările pentru dezvoltarea întreprinderii în actualul cincinal, frumos și justificat denumit al revoluției tehnico-științifice.

Am aflat de la interlocutorul meu, care a probat și de data aceasta o reală cunoaștere a vieții întreprinderii în toate amănuntele ei, am aflat, așadar, că în actualul cincinal 1976—1980, în atenția conducerii întreprinderii vor continua să stea toate minele a căror capacitate va crește pînă în 1980 cu 20%. Și fiindcă discuția noastră a abordat și liniile pe care evolua **Întreprinderea minieră Cîmpulung Muscel,** interlocutorul meu mi-a spus că se va avea în vedere an de an introducerea celei mai noi tehnici miniere. Va crește gradul de mecanizare a tăierii cărbunelui, precum și a susținerii în abataje.

Astfel, în vederea aplicării unor noi tehnologii de tăiere s-au experimentat încă din cursul anului 1976 diverse tipuri de combine de abataj, experimentări care s-au făcut împreună cu Institutul de mine Petroșani și cu Institutul de cercetări și proiectări pentru lignit Craiova, fapt ce a condus la introducerea în abataje a unei combine foarte moderne. Pe lîngă mărirea cantității de cărbune extras, cincinalul 1976—1980 mai înseamnă pentru Întreprinderea minieră Cîmpulung Muscel construirea unui modern grup școlar dotat cu săli de clasă, laboratoare, cantine, cămine, grup școlar care va pregăti viitorii mineri, electricieni, mecanici de mină.

Cincinalul 1976—1980 mai înseamnă, în plus, preocupări permanente în vederea dotării întreprinderii cu utilaje de tehnicitate mai mare. Unul din obiective, la acest capitol, este mecanizarea operațiilor din baza puțurilor de extracție.

Un altul este autorizarea de către IREA a tuturor electricienilor de mină din cadrul Întreprinderii miniere Cîmpulung Muscel.

O ÎNTREPRINDERE FRUNTAȘĂ CU FRUNTAȘII EI

Este bine să se știe că **Întreprinderea minieră Cîmpulung Muscel** s-a situat an de an pe locuri fruntașe în întrecerea socialistă. În cadrul celor care au făcut ca întreprinderea în care lucrează să facă parte din rîndul întreprinderilor fruntașe ale industriei argeșene îi putem aminti pe cei mai buni.

Astfel, minierul brigadier **Nicolae Stana,** de la sectorul Berevoiești, care și-a realizat planul pe anul 1977 cu 108,6%, **Iosif Petrescu,** minier brigadier la mina Poenari, fruntaș care și-a depășit substanțial angajamentul luat.

Ar trebui lăudați, pentru munca lor susținută, pentru succesele obținute, **Ion Soroiu, Gheorghe Gavrilă, Petre Damaschin, Mihai Nistoroiu.** Și mulți, mulți alții. Pentru că numărul celor evidențiați în întrecerea socialistă pe anul 1977 este de 189.

De numele celor 189, și nu numai de al lor, pentru că, așa cum spuneam, aceștia sînt cei mai buni din cei buni, de numele acestor oameni se leagă succesele pe care întreprinderea le obține zi de zi, lună de lună, de eforturile și de munca acestor oameni se leagă șirul de trenuri cu cărbune de cea mai bună calitate care ia drumul beneficiarilor din țară.

SCURTĂ PREZENTARE A ȘCOLII PROFESIONALE CÎMPULUNG MUSCEL

Pe lîngă **Întreprinderea minieră Cîmpulung Muscel** funcționează o modernă școală profesională, cu o bogată activitate și cu frumoase rezultate în domeniul pregătirii profesionale a celor care vor să îmbrățișeze și să învețe meseria de minier.

Școala profesională Cîmpulung Muscel dispune de săli de clasă spațioase, de cabinete tehnice dotate cu materiale și aparatură didactică, toate asigurînd desfășurarea în foarte bune condițiuni a unui proces instructiv-educativ cu frumoase rezultate practice.

Și pentru că meseria de minier presupune o îndelungă și atentă instruire practică, atît de necesară unei astfel de meserii, trebuie să amintesc că ea se desfășoară fie în atelierele școlii, fie în întreprindere. Pe întreg timpul școlarizării, elevii primesc gratuit îmbrăcăminte, haine de protecție și uzură, rechizite și manuale școlare, cazare gratuită în căminele școlii.

Asistența și supravegherea, asigurate de un personal didactic bine calificat, cluburile, bibliotecile, cercurile foto, sălile și terenurile de sport, în care elevii își pot dezvolta aptitudinile pe care le posedă, sînt numai cîteva din amănuntele de mare importanță care trebuie reținute de tinerii care vor să se califice în meseria de minier. Toate aceste avantaje sînt oferite de **Școala profesională de pe lîngă Întreprinderea minieră Cîmpulung Muscel.**

● DUPĂ TERMINAREA ȘCOLII, TINERII ABSOLVENȚI SÎNT ÎNCADRAȚI IMEDIAT ÎN PRODUCȚIE, PUTÎND OBȚINE O SUBSTANȚIALĂ RETRIBUȚIE.

● CEI CE VOR SĂ-ȘI CONTINUIE PREGĂTIREA SE POT ÎNSCRIE LA LICEUL INDUSTRIAL SERAL, DIRECT ÎN ANUL III.

● DUPĂ TERMINAREA STAGIULUI NECESAR ÎN MESERIE, CEI CU APTITUDINI DEOSEBITE DOVEDITE ÎN PRODUCȚIE POT URMA ȘCOALA DE MAIȘTRI.

Așadar, **Școala profesională de pe lîngă Întreprinderea minieră Cîmpulung Muscel** pregătește în meseria de minier absolvenții școlilor generale de 8 ani sau 10 ani.

Înscrierile se pot efectua direct la sediul școlii. Șoseaua Națională nr. 108, Cîmpulung Muscel, județul Argeș, telefon 12003.

Reporter

atelier literar
poșta redacției

CRISTIAN MORARU : Din nou, semne bune. Dar versificația greoaie, plină de hîrtoape, lipsită de grație și limpezime, face față cu greu elanului liric (pe care-l stinjenește și-l împuținează, se pare). Ceva mai bine, „Prefață" și, parțial, „Lapsus".

C. BUTOIANU : Cele două mai vechi, mai puțin sigure pe mijloace, sînt totuși mai interesante, mai proaspete, mai personale. Celelalte nu găsesc accente și imagini noi convingătoare, pentru a exprima dezolarea pustiitoare, pesimismul absolut care le apasă ; mijloacele sînt cam uzate, convenționale, cad adesea în prozaism și, în general, nu reușesc să sublimeze filosofic, să transfigureze liric textele. Dar nici în ele elementele poeziei nu sînt cu totul absente („Nu mă părăsi", „Boxul cu umbra"). Ceea ce ne determină să mai așteptăm și alte manuscrise, spre a ne forma o părere mai cuprinzătoare și mai întemeiată.

I. LAPS : Greșelile de tipar se datoresc textelor dv. nedactilografiate (nu întotdeauna corect descifrabile). Schimbarea semnăturii se mai întîmplă (în mod regretabil, desigur) din cauză că nu vă iscăliți (citeț !) **fiecare** lucrare.

N. SCUTURICI : Ați făcut bine intrînd la uzină — munca e cel mai bun leac pentru toate necazurile și melancoliile de care ne vorbiți. Faceți bine, de asemeni, că nu renunțați la gîndul de a relua studiile. Cu poeziile, însă, lucrurile stau mai rău : cum vă spuneam și altă dată, nu se văd semnele unor înzestrări în acest domeniu.

D. PLOAIE : Sînt încă pagini de început, cu șovăieli, naivități, stîngăcii, dar nu lipsite de un freamăt ușor („Dar", „Etern început") care ar putea fi începutul unei speranțe.

M. ȘOIMA : Pare să existe și un zvon liric, în aceste pagini cu aer rebarbativ, sacadate, eliptice, telegrafice (de ex., „Chip visat"). Să vedem ce mai urmează.

DIACONU ROTARU ILIE : Trebuie să vedem dacă sînt bune de publicat.

ELINA AMURG : Fragmentul nu e rău scris, mișcarea personajelor, dialogul, sînt convingătoare. Problematica, abia schițată deocamdată, pare să fie interesantă. S-ar părea, deci, că perspectivele sînt bune și că merită să continuați. Țineți-ne la curent.

M. MUȘAT-RUSU : Există semne bune în mai toate paginile (și mai ales în „Unde", „Elegie"). Merită să vă dăruiți mai stăruitor acestei preocupări.

A. H. : Nu toate textele pe care le semnalăm sau le reținem pot să apară ; ele sînt grupate și programate în funcție de necesitățile redacționale etc.

Călina Soare, Florentina Ileana, Victoria M. („Norii", „Mai lasă-mă", „Copilărie") : Sînt unele semne bune ; merită să stăruiți.

Berci Iosif, Anton Gagiu, Jhany Vladulescu, Romeo Gârbă, Ioan Viman, Banea Ioan, Bădoiu Valentin, Tăchiță Ionescu, Antoniu P., Poiană Valeriu, Stîngă Tudorița, Mocanu Vasile, Galan Roxana, Ioachimciuc Anca, Gheorghieș Maria, Marian Românul, Iosif Cun : Nu se văd încă semne de talent.

Brînaș Cristian, Cace Rodica, A. Derlea (ceva, în „Prilej"), **M. Tîrziu** (ceva mai bine, în „Bronz", „Elegie" II), **Tudor Gh. Gh. Covăsînțeanul, Eftene Dumitru, V. Ionescu de la Tătaru, Gh. Hobaicovici** (ceva, în „Cîntec", „Schimbarea"), **A. Albu** (ceva mai bine, în „Firesc", „Cimpiile", „Poetul și inima"), **Virgil Gălățeanu, G. Canache, Zoltes, Sorin Davițoiu, Oct. Popescu** (ceva, în „Ce e poetul ?"), **Ică Munteanu** (ceva, în „Rutină"), **R. C. Delaputna, Ghe. Popa-Severin** (pe viitor, texte dactilografiate), **Ion Craiova, Ristalp, D. Cernescu, Stancu Ion** (Constanța), **G. Gidinți, Doinița Diaconu, Constanța Popescu, Lucian Anca** (ceva, în „Dark side"), **Viorel Andreescu, Zoltan Fülop, Hîrbu Ion, P. Grădinaru, Hasdrubal H.** (texte dactilografiate), **E. Kotzbacher :** Nimic nou !

Jean Diaconu, George Sandu, Mihai Roșca, Doru Furnică, Ana Ioan (ceva, în „Cling", „Cîntec" II), **Adrian Carpen, Luminița L. Suciu** (ceva mai bine, în „Despărțire", „Dorință"), **T. Ciobotaru, Dumitru Maxim, Shanendoah, Sorescu Ion, Șoimaru Mirela, Mirona Andronescu, N. Nițulescu, D. Gioglovan, A. Mîndru, Doina Mareș, F. Piperea** (ceva mai bine, în „Definiție"), **Zegheru Florica, Mîndruțoiu Antoneta, Florică D. Mariana, Petre Crețu :** Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Cum poți", „Gînduri", „Pentru Patrie", „Octombrie" etc. ; „Lăudată fie", ; „Hades vorbind sau porunca din infern" etc. ; „Iluzii în eter" ; „Tunel", „Furtună la Palermo" etc. ; „Oameni și fapte", „Nunta fluturilor" etc. ; „Mărturisirea celui neplecat", „Zbor", „Omagiu", „Mai dă-mi", „Imagine", „Fericire", „Mărite om", „Alături de tine" etc.

Geo Dumitrescu

Dimineață

Pe fereastră intră miros nou
de copac scorburos
și ploaie feminină.
Perdelele se sfiesc,
surprinse de impudica lumină
care țîșnește de pe baza orizontului
ca o parolă
pentru identificarea zorilor.
Și totul este de lumina peșterii
și totul este de culoarea
plajelor veștede.

Cineva a spus
prea tare
Bună dimineața !
și fereastra s-a închis
de la sine.

DORIN ANDREI

Ecoul

Ea îmi mai dă telefon cîteodată,
e drept din ce în ce mai rar,
nu spune nimic
doar ascultă,
încearcă să-și închipuie probabil
holul unde e telefonul,
calendarul cu poze din munți,
pe mine desculț așteptînd.
Nu-mi mai aduc aminte
cînd sau cum a început.

Cu fiecare zi ce trece
mă simt un cerc de apă
ce se îndepărtează.

IONI PLEȘA

Dincolo de riu

Dincolo de riu în iarba înaltă care mă ascunde foarte bine
unde pot zăbovi clipele cînd nu trebuie
să spun o vorbă
urmărind soarele cum trece peste mine
de la stînga la dreapta
țîntarii
cu mult mai mici decît trilurile lor estivale
și vreun fluture cum se așează pe-o buruiană frumos înfloritâ
fără un gînd
doar cu plăcerea de a nu avea nevoie de ceva
un loc
unde lumea sînt ierburile din jur și-un petec de cer schimbător
departe de tot ceea ce face viața frumoasă sau imposibilă
un loc cu liniștea greu de crezut
a unui vînt ușor care nici măcar nu mă atinge.

ADRIAN DERLEA

Poezie

Căutîndu-te, evadez din sensurile întunecate
căutîndu-te, împing lumea pe plajele dimineților verzi
dau zeii afară din amintirile îndepărtate
prietene, îți copiez primăvara-n trup să nu o pierzi,
căutîndu-te, roua protejează soarele mai bine
semințele se-narmează cu înălțimi arzătoare
visurile mi se rotunjesc în insule senine
ideea se sfîrșește într-o frumoasă zburătoare,
căutîndu-te, numele iederă încearcă să devină,
adevărul un stup, închipuirea o spadă
iată, sîngele meu ca un lup de lumină
pornește pe urmele tale lăsate pe zăpadă.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Val Gheorghiu : „Strada"

Cu nările înfipte în miresme

De ce adormi atît de greu
cînd mugurul înfloririi tale e-aproape ?
cercul se-nchide altfel n-ar
avea rost să iubim fluturii ;
am îmbiat luna cu ce-am putut
să-mi dicteze sonete
pîinea neagră e mai sănătoasă decît
cea albă, spun medicii
și-o vreme, mi-am ținut nările
înfipte în mireasma rară a dragostei –
nu ne cosi pe noi, noapte !
sîntem bicicliștii sublimi ai
ciinelui de rasă degringo...

VALERIU PRUTEANU

Odihnă

Nu mi-am ascultat inima, punte
a fost și ureche-ndreptată spre voi,
trupul s-a zvîrcolit sub tavanele scunde,
v-am căutat pe drumuri de praf și noroi.
V-am găsit calmi discutînd despre vreme
și despre două, trei întîmplări,
nimeni n-a trebuit să mă cheme,
am băut din pahare, am fumat din țigări.

BORIS MARIAN

Despre păsări

Păsările
au nevoie de aripi
ca să nu cadă
din cîntec...

Cele mai frumoase
păsări
au două brațe...

ION DRAGOȘ

Omul

De ce n-aș fi sperjur
cu șerpii
ce mă constring
să le jur iubire
de ce n-aș fi sperjur
cu moartea
ce mă invită
să-i fiu mire
de ce n-aș fi sperjur
cu golul
din sufletul celor strîmbi
OMUL
e juruința mea supremă
și vreau cu el
în gîndu-acestei țări
să ning.

Întîmplare din secolul XX

Nu se mai poate așa.
Secolul XX stă ca un dulău
cu botul pe labe
ca o bombă uitată
într-o odaie cu mulți copii.
Azi dimineață
am văzut un mugure de cireș
plîngînd
și l-am întrebat ce-l doare.
Printre lacrimi mi-a spus :
„Am primit ordin de recrutare.
Aseară".

AUREL DUMITRAȘCU

Pre-baroc psihologic

(Urmare din numărul trecut)

La rîndu-i Donne are în sistemul său imagistic o gamă largă ce merge de la concret la speculativ, de la sufletul «as a **smoke,** as a **vapor,** as a **bubble...**» (ca un **fum,** ca un **abur,** ca un **balon de săpun** Sermon LXXVI ; 1640) sau de la «...what a **minute** is man's life in respect of sun's or of a tree !» (...ce minusculă e viața omului asemuită cu cea a soarelui sau a copacului !, **Meditation** XIV ; 1623—1624) pînă la alegoreza umbrei din poemul **Lecture upon shadow** în care etapele existenței omului sînt reduse la intervalul diurn și strict cronometrate de pozițiile umbrei pe pămînt ; concluziv poetul exprimă că : «Love is a growing, or full constant light ; / And his first minute, after noon is night.» («Iubirea e lumină crescîndă, statornică, deplină / Dar prima-i clipă, după miezul zilei, e noapte»). Acest poet, despre care un critic afirma că face parte dintre cei pentru care lumina zilei este umbra Demiurgului, ajungea la un astfel de concetto parafilosofic : «before you sound that word **present** or that monosyllable **now,** the present an the now is past.» («înainte de a rosti acel cuvînt **prezent** sau acel monosilabic **acum,** prezentul și acumul sînt trecut.» — **Meditation** XIV).

Expresia integrală a unui psihism marcat de involutiv și precar rămîne **Orația către Petru** a lui Neagoe, jelanie axată pe arhetipul echivalărilor om=pom, fiu=ramură cu flori : «Pentru aceia, / cu multă umilință și cu mare jale și dor / grăiescu și către tine fiiul mieu Petru, / că tu erai stîlparea (ramura — n.n.) mea cea înflorită, / de carea pururea să umbrea / și să răcorea / ochii miei / de înflorirea ta ; / iar acum stîlparea mea / s-au uscat și florile / s-au vestejit, / și s-au scuturat, / și ochii mici au rămas arși și pîrliți / de jalea înfloririi tale.» Simbol al triumfului și al suveranității (v. Gilbert Durand, **Structurile antropologice ale imaginarului,** Univers, 1977, pag. 430 «...în imaginație orice pom e irevocabil genealogic / ... / bastonul înmugurit al jocului Tarot se înrudește cu sceptrul în simbolica universală și se confundă ușor cu arhetipurile ascensionale și cu cele ale suveranității.») copacul înflorit suferă efectele unei toamne premature, aceeași toamnă care, în **Elegia a IX-a** de Donne, întrunește depresivele șuvragii ale eului poetic : «No **Spring,** nor **Summer** Beauty hath such grace / As I have seen in one **Autumnall face.**» («Nici Frumusețea **Primăverii,** nici a **Verii** nu

Val Gheorghiu : „Zburătorul"

au atîta farmec / Cum am văzut pe un obraz **Tomnatec**»).

Joan Bennett, criticul amintit ceva mai sus, atrage atenția asupra coeficientului ridicat de medievalitate la J. Donne, asupra «stăruinței în ceea ce privește grava și îngusta limită ce separă scheletul de aspectul viu». Pesemne urmări ale unui ambient ce făcea viața dificil de trăit, elementele însemnînd fragilitatea, vestejire înainte de vreme și scurtimea existenței capătă o amploare neobișnuită în Barocul secolului al XVII-lea ca, de altfel, în orice alt baroc.

2) **Agonica psihologică și tragicul interogativ.** Este lucru bine cunoscut faptul că Barocul este renașterea unor dimensiuni pe care Renașterea le-a refulat. Renașterea «había ignorado las batallas existenciales entre Dios y el Mundo, el Alma y el Cuerpo, el Bien y el Mal.» (...ignorase războaiele existențiale între Dumnezeu și Lume, între Suflet și Trup, între Bine și Rău., H. Hatzfeld, op. cit., pag. 64).

Sufletul baroc, la mai puțin de o sută de ani de la moartea lui Neagoe, și cu precădere în Occidentul secolului al XVII-lea, va deveni cîmpul de luptă al contrariilor extreme. Construcțiile oximoronice, paralelismele în chiasm, litota și hiperbola, clarobscurul, paronomasiile și figurile etimologice vor fi definitorii mărci ale stilului calderonian. Psihism baroc prin excelență, Pascal va purta lăuntric, pînă la sfîrșitul vieții, lupta contrariilor. Scrierile lui oferă multe indicii ale acesteia: «miracle / néant», «ange / bête», «néant capable de Dieu», «roseau / Univers», etc.

Extenuantă, agonica (în accepție unamuniană sinonim parțial cu dialectica) va secreta și antidotul stării de etern du-te-vino al psihicului : «el verdadero Barroco encierra una auténtica tensión psicológica, a la vez que un anhelo de paz espiritual.» («Barocul veritabil conține o autentică tensiune psihologică, deopotrivă, cu o năzuință spre pace spirituală,» H. Hatzfeld, op. cit., pag. 56—57).

Din perspectiva schitată, Neagoe prezintă cîteva caracteristici pre-baroce, generate de un suflet stînjenit de «tartarul cel rece și gheena focului cea nestinsă.» (Neagoe, op. cit., pag. 248). Pentru Donne cumpăna se înclina oscilînd între **nothingness** (nimicnicie) și **eternity** (veșnicie) sau între **body** (trup) și **soul** (suflet) în uniunea sexuală.

Însă orice echilibristică pe funia Limitei naște semne de întrebare. Necunoscutul, prin proteiformismul întrupărilor sale, prin logica „aut Caesar / aut nihil" cu care amenință eul, determină starea de conștiință tragică comunicată cu ajutorul unei retorici a interogativului. Iată un exemplu din Donne corelabil cu fragmentul neagoean anterior: «We rejoice in the comfort of fire, but does any man cleave to it at midsummer? We are glad of the freshness and coolness of a vault, but does any man keep his Cristmas there?» («Ne desfată alinare focului, dar i-a trecut cuiva prin minte să se lipească de el în miezul verii? Ne bucură prospețimea și răcoarea din pivniță, dar își petrece cineva Crăciunul acolo ?» — **Meditation** XIV), corelabil cu acest dublet interogativ-oximoronic : «Cine-mi va stinge văpaia, focului ? Cine-mi va lumina întunericul?» (op. cit., pag. 343).

Întru totul de resortul comparatisticii sînt următoarele mostre : — pentru prima Neagoe preia din **Dioptra** lui Filip Solitarul (autorul la care, peste două veacuri, va recurge barochizantul Cantemir) o serie de interogații structurate contrastiv pe ideea agoniei dintre **(memento mori** (apanajul barocului) și **carpe diem** (hedonism rinascimental) : «Unde sîntu băile cele calde și umplerea voi trupului nostru? Unde sîntu grădinile noastre cele frumoase, cu mesele cele întinse și cu cărnuri cu miros bun și frumos ? Unde iaste vinul, carele totdeauna veselea inima noastră ? Unde sîntu vioarăle și tobele și surlele? Unde sîntu caii noștri cei frumoși și împodobiți cu rafturi poleite și cu șale ferecate? Unde sîntu inelele noastre cele cu pietri scumpe ? Unde sîntu diadimele cele împărătești, care era împodobite cu mărgăritariu și cu pietri de mult preț ?». (Neagoe, op. cit., pag. 340) la care singurul răspuns așteptat e unul negativ ; a doua mostră îi aparține lui Donne și se referă la un (auto) interogatoriu luat sub auspiciile deloc quietive ale unei comete în explozie și ale unui clopot mortuar: («Cine nu-și ridică privirea la soarele răsărind ? însă cine își întoarce privirile de la o cometă explodînd? Cine nu-și îndreaptă auzul spre clopotul sunînd la felurite prilejuri ? însă cine își poate întoarce auzul de la acest clopot care-i măsoară trecerea încetul cu încetul din această lume ?» **Meditation** XVII).

Printr-o întrebare de tipul :
«O, fătul mieu, de ce
nu acoperi mai bine pre mine
pămîntul
decît pre tine ?» (Neagoe, op. cit., pag. 240) poetul muntean atinge, pentru epoca în care trăia, o anumită puritate a sentimentului iniț.

3) **Anima ca factor baroc.** Mulți cercetători vorbesc despre Baroc ca despre o etapă a istoriei culturii feminizată și feminizantă. Prezența femeii la configurarea barocului este deosebită de aceea a altor timpuri. Profesorul Edgar Papu notează multe cazuri concrete în capitolul din vol. I intitulat **Componența feminină.** În ipostaza ei abstractizată femeia apare implicit în Baroc, ca **anima,** perechea alchimică a lui animus. Cu alte cuvinte Barocul conține 51% anima și 49% animus, ca să ne prevalăm de o butadă.

Componența **animei** o împarte Barocul și cu anumiți autori medievali, cu Dante sau cu Neagoe. La pagina 191 a cărții sale, ocupîndu-se de onomatologia religioasă la Dante, Hatzfeld dă cîteva exemple cu referire la simbolica Fecioarei : «Regina Coeli», «Il bel fior chiio sempre invoco», «la Rosa in che il Verbo divino carne și face» etc. Ca isihast în doctrină, Neagoe face vizibilă imagistica cultului marian peste tot, potrivit rolului accentuat al figurii evocate. În **Orația către oasele maicii mele** Neagoe realizează în alt mod literar prezența **animei.** Aflîndu-ne încă în Evul Mediu, elementele lumii, cosubordonîndu-se între ele, formează o piramidă. Simbolul matern, văzut sub aspectul de matergenitrix purificată este supraordonat regnurilor animal (albina) și vegetal (pe care și-l subsumează prin apelativul **rădăcină),** ierarhizări similare și pentru lumea sacră. Minus senzualismul din prima tinerețe, absent la Dante, la Neagoe cît și din întregul Baroc, Donne respectă și el schema conturată vertical, cu o accentuare evidentă a elementului feminin : «We have given women souls only to mako them capable of damnation ?» («Am dat femeilor suflete numai pentru ca să le facem capabile de damnare ?» **Problema, VI, 1633).**

În acest punct final al lucrării de față o automise-au-point e binevenită. Noi vedem raporturile lui Neagoe cu Donne cum grano salis. Genul eseului nu e o catapultă potrivită a-l zvîrli pe voevodul român din Valahia pe tărmurile Albionului sau ale arhipelagului Baroc (sintagma Doinei Curticăpeanu din **Orizonturile vieții în literatura veche românească,** Minerva, 1975). Însă plasarea lui Neagoe în paneronismul muzeului imaginar al literaturii, în jocul nevicios al interrelațiilor culturale, pare a fi un procedeu fertil. Rămînînd medieval și prerenascentist în proporții diferite, Neagoe este clar un pre-baroc. Să nu uităm, totuși, continentul, marea și secolul care-l despart pe Neagoe de Donne.

Dan Arsenie

Transplant ontologic

Urmare din pag. 1

dacă ar fi de culoare închisă. Toți am fost curioși să verificăm faptul și, într-adevăr, copilul acela vedea și noaptea ca ziua. Lumina ochiului său drept avea o formă dreptunghiulară. Părinții lui erau uimiți și, după publicitatea care, vrînd-nevrînd i s-a făcut, s-a convenit că se născuse cu un ochi de capră.

Toți cei care au reușit în trecut, cît și cei ce reușesc astăzi să transmită un lucru esențial despre existența umană și tainele ei, simt sigur că au suportat, poate că generații înainte, un transplant ontologic ; astfel că au apărut în viață înzestrați cu o vedere, cu un punct de vedere și cu un ochi al minții divin, capabile să vadă la fel în lumina zilei ca și în misterul și sensul condiției umane.

Celor, care pînă la vîrsta maturității — cu toată instrucția și cultura de care au beneficiat — încă nu li s-a relevat acel „ochi al minții" divin de care vorbeam, le-ar mai putea fi de folos doar imposibilul — pentru ei, transplant ontologic.

Luminătorii

Urmare din pag. 1

singură dată, astfel de inițiative care, chipurile, vizau **binele de obște,** sau **slava lui dumnezeu** nu constituiau nimic altceva decît mijloace de deznaționalizare a tineretului românesc.

În comparație cu o asemenea instituție de învățămînt bine organizată, școlile de țară ale țăranilor care nu-și abandonaseră vechea credință erau supuse, multă vreme, unor măsuri discriminatorii foarte dure. Se știe, de altfel, că articolul I, titlul 6 al **Aprobatelor** interzicea accesul românilor în școli. Abia legea emisă de G. Bethlen în 1624 încearcă o timidă rezolvare a acestei situații, cu atît mai mult cu cît marii proprietari puteau opri oricînd pe tinerii de pe moșiile lor să meargă la școli mai importante.

În fața atitor căi și tentative de deznaționalizare, exponenții **Școlii ardelene** s-au comportat ca niște autentici **luminători.** Cînd C. Diaconovici-Loga afirma că **„Bărbați învățați trebuie să aibe neamul ce-l poftește să se cunoască că estă om : după aceasta Școli, apoi Cărți : că numai aceste trei sînt tot capul lucrului de a se putea lumina neamul",** el fixa în mod public obiectivele unui amplu program de răspîndire a culturii în rîndurile populației românești din Transilvania, care începuse, de fapt, mai înainte cu mari sacrificii și eforturi, în diferite provincii de pe teritoriul vechii Dacii. Și cînd Gh. Șincai spunea că **„tot timpul ce am liber îl dau neamului meu",** el nu făcea o simplă declarație patetică, ci exprima un mod de comportament caracteristic acestor învățați care mizau totul pe libertatea poporului român și crearea bazelor culturii noastre moderne, indiferent cît de vitrege erau condițiile în care trebuia săvîrșit acest proces.

Tinerețea poetului

„Cu riuri late-mpodobit și flori, / Cu fel de fel de semne și culori, / Cu vergi bătute-n el și cu lăstuni / Stergarul nostru vine din străbuni. / / El e din pînză albă-colilie — / Cusut cu fir de maci de veșnicie, / Puțin în lat dar lung și înflorat / Cum vremea dinainte l-a păstrat".

Am citat începutul cunoscutei poezii — cîntată azi la numeroase festivaluri artistice — a lui Virgil Carianopol.

Din anii adolescenței, mai exact din 1932, am participat împreună la sute de șezători literare, în întreaga țară. Înaintea războiului, amîndoi îi însoțeam pe Ion Minulescu, Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu, Al. Cazaban și alți scriitori de această mărime. În ultimul deceniu, ni s-au alăturat numeroși poeți și prozatori tineri. Ei sînt martorii succeselor pe care le culege, mai ales azi, Virgil Carianopol. De unde pornește acest interes ? Ce anume caracterizează poezia autorului volumului *Viorile virstei* ? Să-l ascultăm mai întîi pe Vladimir Străinu : *„...acest poet, căruia i s-a recunoscut neîntîrziat înzestrarea proprie, avea și continuă să aibă felul său liric, ușor indentificabil. O inspirație socială fraternizează în versurile lui destul de paradoxal, cu nota elegiacă a unei plîngeri familiare plîngere depănată de la poezie la poezie și care nu se îngrijește decît de aerul ei de sinceritate. Pe cît de compuși sînt unii poeți de ieri și de azi, pe atît de liber, de curgător de la sine, fără preocuparea de a se canaliza artificial, conducîndu-se pe un sistem anume de irigații, este talentul lui Virgil Carianopol".*

În primele lui volume, poetul părea că ține să se învestmînte în haine abstracte. Eu însumi i-am publicat în revista *Pegas* pe care am scos-o între 1932—1935, cîteva astfel de poeme. Mai tîrziu, unul din cei mai autorizați critici, Aurel Martin, avea să explice că versurile respective îl plasau pe poet numai *„printre avantgardiștii ponderați situați la hotarul unde-și exercită chemările"* și *„curentul contradictoriu și complex al celor ce voiau să spargă tiparele existente și să supună atenției moduri de percepție estetică violent originale...".* Poetul era — potrivit aceluiași critic — *„un revoltat cu suflet esenian, sensibil la nefericirile umane, înnecîndu-și ofranda în apele tristeții, un obsedat de spectacolul dezolant al orașului"*...

Clădindu-și cu migală un stil al lui, intrînd adică în matca-i proprie, Carianopol a scris poezii în care a cîntat cu profundă vibrație plaiurile țării, cu deosebire cele oltenești, dar a și abordat cele mai grave probleme ale vieții : dragostea, moartea, adevărul, cinstea, puritatea. *„Dialogînd cu lumea și cu timpul,* — spunea Al. Piru — *poetul cade adesea pe o temă lirică fundamentală, aceea a identificării destinului său cu arta".* Iar Constantin Ciopraga nota că în cărțile de poezie ale lui Carianopol, *„poet de incontestabilă originalitate, elegia și cîntecul senin se diafanizează, dar prin repetiție concurează cu muzica".*

Într-adevăr, versurile lui au prins mereu adîncimi melodice. Carianopol a fost și este obsedat întotdeauna de ideea ce trebuie să-i stărbată poezia ca un fir roșu și să-l rețină convingător pe cititor. Fără această idee, el nu pune niciodată condeiul pe hîrtie. Acesta ar fi unul din „secretele" versului de vrajă din fiecare carte a sa.

La 70 de ani, poetul se dovedește la fel de tînăr ca și în anii debutului la revista *Glasul Romanaților.* Scrie, publică noi volume, străbate țara cu dezinvoltură, de la un capăt la altul, este chemat în școli, fabrici, depouri de locomotive la întîlniri cu cititorii, cărora le răspunde cu farmec și tandrețe.

Ce să-i ureze un confrate alături de care el merge pe aripile Pegasului de atîtea decenii, decît să-și păstreze încă foarte mulți ani această tinerețe de efervescentă creație ?

Al. Raicu

Dicționarul umanității sadoveniene

Urmare din pag. 1

rică. Fără a crea deci o strategie proprie de investigare a obiectului, dicționarele constituie totuși o prezență masivă, distinctă între modalitățile de prospectare și conservare ale unei literaturi.

Între aceste coordonate se înscrie apariția dicționarului de personaje sadoveniene **Umanitatea sadoveniană de la A la Z** semnat de Pompiliu Marcea. Cercetare mai puțin obișnuită chiar în domeniul larg al genului și prima la noi, lucrarea de față a ridicat desigur, autorului, dificultăți în ceea ce privește modalitățile de abordare a materiei și de adecvare a lor la specificul demersului. Ce criterii pot funcționa în cazul prezentării unui personaj în „dicționar" ? Pompiliu Marcea a optat, în ciuda aspectului eterogen, și probabil era singura soluție, pentru o pluralitate de metode (sociologie, istorie și critică literară, aprecieri estetice etc.). Astfel, un personaj poate fi caracterizat onomastic și genealogic prin starea socială și rolul său în narațiune (cele episodice) dar și prin raporturile cu ceilalți eroi, prin trăsături morale, sufletești, spirituale, amplu demonstrate (protagoniști).

Din această categorie merită evidențiate „articolele despre Kesarion Breb, Amfilohie Șendrea, Ștefan cel Mare, Ionuț Jder, Lai Cantacuzin, veritabile micro-monografii din care nu lipsesc referințele vaste ca și observațiile subtile.

Într-o lumină aparte, reconsiderînd locul și importanța unor personaje sadoveniene, este înfățișat **Amfilohie Șendrea,** sfetnicul lui Ștefan cel Mare, despre care se spune : „Un asemenea sfetnic fără păcatul lingușirii, cu mintea mereu de veghe numai la cele ale țării, ignorîndu-și propria persoană, iată idealul preconizat de scriitor în viața politică. Acest Richelieu al Moldovei secolului al XV-lea trebuie văzut într-o altă lumină".

Și astfel de schimbări de optică și nuanțări în analiza personajelor nu sînt puține. Frapează, spre exemplu, prin număr și frecvență, tipologia eroilor spiritualizați (Kesarion Breb, Amfilohie Șendrea, Platon, Filaret, Natanail, Nicodim Jder, Ștefan Soroceanu, brahmanul Sisa ș.a.). Prototipul lor este Kesarion Breb, preotul dac, inițiat timp de șapte ani de zile în misterele Egiptului, modelul unei înalte virtuți și spiritualități a strămoșilor săi, posedînd o cunoaștere sacră totală a tainelor existenței cosmice. În raport cu el, celelalte personaje ale seriei apar ca ipostaze, ca realizări parțiale ale unui arhetip .Sacrul se dizolvă și se convertește în valori morale, politice, sociale și chiar estetice (Lai Cantacuzin), iar drumul parcurs este de la inițiat la înțelept. Într-adevăr ceea ce îi caracterizează pe toți este înțelepciunea, moralitatea, etica, fiecare reprezentînd un tip exemplar, într-unul sau mai multe planuri, dar nu și modelul unic al tuturor. Amfilohie Șendreă (sfetnicul lui Ștefan cel Mare) și Ștefan Soroceanu (sfetnicul lui Vasile Lupu) reprezintă ipostaza social-politică a înțelepciunii, în timp ce Natanail, care și-a învins ispitele și patimile trupului, pe cea ascetică, Episcopul Platon și brahmanul Sisa sînt tot atîtea simboluri spiritualizate a două viziuni, a două moduri de a înțelege existența.

O figură deosebită este Lai Cantacuzin, spirit fin, inteligent, rafinat, dar lipsit de energie și forță interioară, refugiindu-se în speculații subtile, dar fără finalitate, trăind viața la modul estetic, steril ca un des Esseintes din romanul lui J. K. Huysmans — „À Rebours". Lai Cantacuzin este replica aproape parodică a lui Kesarion Breb, într-un arc care se întinde de la sacru la profan. Aceasta este doar una din multitudinea de sugestii puse în joc de lectura dicționarului. Aș completa-o cu una de ordin cantitativ ; numărul uriaș de personaje (peste 3 000, echivalent, dacă nu superior celui balzacian) probează și el vastitatea pe orizontală a cosmosului sadovenian.

Iar dacă avem în vedere că sînt ordonate și structurate după logica riguroasă, dar infinit-variată a existenței (psihologie, morală, etică, politică, vîrstă, sex, profesie etc.), întrevedem fără a avea încă posibilitatea de a o evalua exact, și dimensiunea ametitoare verticală a creației sadoveniene. Dicționarul alcătuit de Pompiliu Marcea constituie un moment important în amplul domeniu al exegezei operei lui Mihail Sadoveanu.

SPORT

Hocheiul, fotbalul, rugbyul în actualitate

● Campionatul mondial de hochei pentru grupa valorică B s-a încheiat cu un cîștigător așteptat : echipa Poloniei a cucerit primul loc și dreptul de a juca în grupa valorică A. Națională noastră de hochei, fosta cîștigătoare a grupei, s-a comportat surprinzător de slab. Ea a pierdut în fața Elveției, Japoniei și Poloniei, terminînd pe un loc IV care este, evident, sub posibilitățile sale reale. Performerele acestui campionat mondial al grupei B de hochei sînt echipele Japoniei și Elveției, care, necreditate înainte de începerea competiției de specialiști cu șanse deosebite, au dominat totuși întrecerea alături de echipa Poloniei. Japonia a făcut egal cu Polonia și a pierdut un singur meci. Cel mai bun meci jucătorii români l-au făcut în fața echipei Poloniei pe care, după părerile ziariștilor, ar fi trebuit să-l cîștige. Dar și erorile fac parte dintr-un meci și jocul foarte bun al naționalei noastre a fost pătat de cîteva greșeli care prompt speculate au dat cîștig de cauză formației mai experimentate, adică Poloniei. Ceea ce este de subliniat este că în grupa B a campionatului mondial de hochei combustia competiției este foarte mare și că ea poate zvîrli la periferia clasamentului echipe cu o carte de vizită bună. Este situația echipei Iugoslaviei, altă dată protagonistă a întrecerii. Ultimele meciuri au reabilitat într-o oarecare măsură echipa de hochei a României, dar inconstanța ei e o problemă care trebuie rezolvată. Un calendar mai bogat al întîlnirilor internaționale i-ar da desigur o altă stabilitate. Un turneu organizat în România cu participarea unor concurente ale grupei B, cum sînt Japonia și Elveția, ar fi binevenit pentru hocheiștii români.

● Veștile din fotbal sînt întrucîtva mai bune. În partea de sus a clasamentului mai multe echipe s-au grupat în apropierea primului loc la o diferență mică de puncte. **A.S.A.** n-a rezistat în fruntea clasamentului, deși avea avantajul moral al liderului, avantajul terenului de acasă, avantajul unor internaționali ca Bölöni și Hajnal. În confruntarea dintre **Steaua** și **A.S.A.** a cîștigat însă formația cu mai multe personalități fotbalistice. Echipa lui Dumitru, Vigu, Iordănescu, Zamfir, Stoica ș.a., a avut cîștig de cauză. Buna țesătură de pace a **A.S.A.-i,** atît de eficientă în alte jocuri, n-a mai funcționat la fel de bine în regimul de joc impus de **Steaua.** Echipa care a pasat mai bine și mai rapid, care a eliminat din jocul ei cît mai mulți timpi morți, adică **Steaua,** a controlat jocul și a marcat mai multe goluri. Multe din pasele mureșenilor au ajuns la adversar în acest meci care, în ciuda insuficienței gazdelor, s-a aflat mai aproape de pretențiile pe care jocul modern le impune fotbalului de azi. **Politehnica** Timișoara, aflată acum pe primul loc, are posibilitatea să-și consolideze poziția în meciul următor. Nici una din următoarele nu are în etapa care vine condiții la fel de favorabile ca ale timișorenilor.

● Meciul de rugby dintre România și Italia, echipe de tineret, s-a disputat pe un teren îmbibat de apă, potrivnic jocului la mînă. Mai experimentată, cu doi jucători de evidentă clasă (Borș, Tudose) și cu alte valori individuale superioare celor prezentate de oaspeți, XV-le românesc a cîștigat detașat : 29—3. Promițător, deși cu un fizic care-l handicapează, a acționat de cîteva ori aripa Bucătaru. Neconvingător a evoluat mijlocașul la grămadă Culda, verigă slabă în sistemul tehnico-tactic al echipei. Cu un nouar mai inspirat calitățile XV-lui românesc ar fi fost mai bine puse în valoare și detașarea de adversari mai rapidă.

Discobol

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Mesajul poeziei

Dacă întîlnim într-o carte de poezie o forță sau o calitate specială care îi dau capacitatea de a pătrunde dincolo de suprafața senzorială și o fac să acționeze asupra inimii lui, a ceea ce omul are mai profund, asupra izvorului însuși al emoției și al reflecției, mai mult, cînd o astfel de operă este o „conștiință" care reușește să depășească cuvintele și anecdoticul și se transformă în conștiința unei generații, a unei epoci, cînd se întîmplă acest lucru, ne aflăm fără îndoială în prezența unei opere excepționale.

S-a vorbit și s-a scris mult, și încă și mai mult se va vorbi despre cartea intensă și neliniștitoare a lui Eugen Jebeleanu „Surîsul Hiroșimei", ce apare acum într-o minunată ediție*) în șase limbi (spaniolă, italiană, franceză, engleză, germană și originalul românesc) cu o prefață-proclamație a lui Miguel Angel Asturias.

Pentru a crea o adevărată operă de artă nu este de-ajuns să domini anumite forme. Marile creații ale omului sînt susținute de o imaginație vie, de o intuiție viguroasă, de o profundă pătrundere în realitate. În cartea poetului Eugen Jebeleanu toate aceste condiții sînt realizate și fuzionează, dispar aproape pentru a ne prezenta o nouă realitate, în care facultatea de a rezolva artistic o situație determinată („cea mai științifică dintre facultățile omului", o numea Baudelaire) capătă dimensiuni nebănuite.

Acum cîtva timp un grup de teatru a prezentat un spectacol bazat pe poemele din „Surîsul Hiroșimei". Nu era numai viziunea unui oraș învăluit în flăcări și fum, un oraș sub ploaia radioactivă, înnegrit de cenușă, un oraș ce printre dărîmăturile sale sau în apele fierbinți ale rîului Ota adăpostea mai mult de o sută de mii de morți și mii de corpuri diforme („Dați-mi copilul, / chiar de-ar fi să fie / cu chipul ca de fiară : / îi voi ieși în cale / și-mi va surîde...") ; era mai ales un avertisment, un aviz din păcate mereu actual.

Actorii acelui spectacol erau tineri, foarte ti-

neri și cred că nici unul dintre ei nu se născuse în acel august amar din 1945. Dar le sosise sufletul înspăimîntat al acestui „pămînt mut", al acestor „cimitire inexistente", al acestui plîns lucid ce este și cartea lui Eugen Jebeleanu.

Versiunea spaniolă, semnată de Manuel Serrano Perez, ni se pare, în general, corectă. Sigur că în fața unor situații determinate s-ar putea propune alte variante, alte posibilități, mai ales pentru acele poeme scurte în care Eugen Jebeleanu a împins pînă la limită delicatețea și dramatismul. Dar acest lucru este valabil numai parțial, bineînțeles, deoarece fiecare cititor cunoscător al originalului românesc va avea propriile și personalele lui „propuneri".

...Este semnificativ destinul acestei cărți, a cărei viabilitate literară și al cărei adevăr și „mesaj" au fost înțelese de atîtea mii și mii de cititori din lumea întreagă. Cartea amară, teribilă și crudă care, în final, surîde totuși.

Omar Lara

*) **Eugen Jebeleanu : „La Sourisa de Hiroshima", Editura „Minerva", București 1978.**

EDITAREA UNUI MANUSCRIS ROMÂNESC. Radu Constantinescu, Klaus-Henning Schroeder*), Die rumänische Version der „Historia Destructionis Troiae" des Guido delle Colonne. **Kritische Edition und Kommentar.** TBL Verlag Gunter Narr, Tübingen, 1977. **Volumul conține, după o introducere amplă, textul românesc urmat de observații și apoi traducerea lui în germană. La sfîrșit un „Index nominum".**

Este vorba despre un text existent în două versiuni aflate în fondul Academiei din București. Un prim manuscris a fost semnalat de Cartojan în 1925, care a și identificat sursa traducerii — anume „Historia..." lui Gido..., din sec. 13 (în lba. latină). C. presupune un intermediar italienesc sau grec-bizantin ulterior sec. 13. Cartojan și ceilalți cercetători ignoră existența unui al doilea manuscris — **o versiune completă a „Istoriei...".**

Ipoteza Constantin / Schroeder este că traducerea românească — datînd din sec. 18 — s-a făcut după un original rusesc **necunoscut, dar asemănător cu traducerea bine cunoscută a „Istoriei"... de la 1709 din Petrograd. Traducerea rusească (probabil sec. 17) s-a făcut la rîndul ei după o versiune prescurtată latină a „Istoriei", din sec. 15—16, neidentificată. Valoarea versiunii românești constă tocmai în faptul că — prin comparație cu versiunea rusească cunoscută (1709) — ajută la reconstituirea aproximativă a originalului latin necunoscut. Traducerea în românește trebuie să se fi făcut în primul sfert al sec. 18 la Brașov, probabil de către Radu Tempea II. S-ar putea să fi fost prelucrată de Ștefan Ioanovici sau Dimitrie Eustatievici. Versiunea ei primă (ne-prelucrată) a fost copiată în Oltenia la 1766. Așa se face că avem două manuscrise : unul e din Brașov, altul din Bărbătești.**

Introducerea mai conține : analiza particularităților lingvistico-stilistice ale textelor, comparația celor două versiuni existente, istoria posesorilor lor.

*) Klaus-Henning Schroeder este și autorul lucrării : „Die Geschichte vom trojanischen Krieg in der älteren rumänischen Literatur", München, 1976, (Istoria războiului troian în literatura română mai veche).

„TRADUCEREA ÎNTĂREȘTE NU NUMAI PRIETENIA ÎNTRE SCRIITORI CI ȘI PRIETENIA ÎNTRE LITERATURI"

Înainte de-a începe dialogul nostru cu scriitorul **Balogh Jòzsef,** se cuvine să spunem cîteva cuvinte despre activitatea sa literară. Născut în anul 1931, în București, și-a început cariera publicistică încă de pe băncile școlii. Din anii studenției datează și prima sa traducere din literatura noastră un poem de A. E. Baconsky, publicat în revista „Utunk". După terminarea studiilor superioare, în 1956, și-a reluat cariera publicistică și literară. În prezent este redactor la ziarul „Előre".

Balogh Jòzsef este autorul a două volume de versuri originale : **Spinzurătoarea albastră** (1965) și **Ora închiderii** (1968) și a romanului **Camea Gonzaga** (1969). Din multipla sa activitate se reține, deopotrivă, aceea de traducător, Balogh József fiind un consecvent prieten al literaturii române, după cum o demonstrează selecțiile de versuri pe care le-a tălmăcit din opera unor însemnați poeți români contemporani precum Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Marin Sorescu, Gheorghe Tomozei... Întrucît obiectul discuției noastre l-au constituit traducerile operelor noastre în limba maghiară, era natural să începem cu fireasca întrebare **de ce traduceți din literatura română ?**

— Traduc fiindcă în literatura maghiară din România, arta tălmăcirii e o preocupare veche. Pentru un poet, ca și pentru un cititor, traducerea e o sursă de informare, o modalitate de cunoaștere, de pătrundere în spiritualitatea altor literaturi. Traducerea e și un mijloc de îmbogățire a propriilor mijloace de exprimare ; un respiro mai adînc.

Ca traducător mă consider încă la început de drum. Efervescența poeziei românești de azi, cît și perioadele sale din trecut — netraduse în mod satisfăcător —, mă fac să cred că mai avem mult de lucru. Traducerea e o muncă pe cît de grea pe atît de frumoasă, iar cunoașterea reciprocă, cît mai adîncă, e un imperativ al timpului nostru ; traducerea întărește nu numai prietenia între scriitori ci și prietenia între literaturi.

În ce privește traducerea folclorului și a literaturii române în limba maghiară ne putem mîndri, fără exagerare, cu niște tradiții frumoase. Prima tălmăcire din literatura română în maghiară a fost publicată în 1831... Pînă în 1965 s-au tradus în limba maghiară operele a 400 de scriitori români : romane, nuvele, poeme, piese, studii critice etc. Bibliografierea acestor traduceri a devenit ea însăși o preocupare științifică, mai ales în ultimele decenii. În Ungaria, Domokos Sámuel iar în Transilvania Réthy Andor au depus un efort susținut în această privință. Bibliografiile lui Réthy Andor, partial, au fost publicate în revistele maghiare din țară iar volumul lui Domokos Sámuel, intitulat **Bibliografia maghiară a literaturii române** a apărut la București și înserează toate traducerile apărute din 1831 incoace, conținînd nu numai titlurile operelor traduse dar și informații și referințe critice despre autorii acestor opere. E un instrument de lucru indispensabil, dar care se oprește la anul 1965 și se resimte o nevoie acută de aducere la zi, mai ales că în ultimul deceniu traducerile din literatura română au luat un considerabil avînt, atît calitativ cît și cantitativ.

— În acest context, după opinia dvs. cine sînt cei mai însemnați traducători maghiari din țară de literatură română, din ultimele deceenii ?

— Cît de simplă e întrebarea dumneavoastră și pe atît de dificil e răspunsul !... Supremația îi aparține fără doar și poate lui **Franyó Zoltán** care în decurs de șase decenii a fost, și este și astăzi, un prieten devotat al literaturii române. Eminescu, Arghezi, Blaga și mulți alți poeți clasici și contemporani au fost tălmăciți de el... Fekete Tivadar, Dsida Jenő, Kiss Jenö, Szemlér Ferenc, Áprily Lajos au tradus multe opere valoroase între cele două războaie mondiale. Tălmăcirile lui Szemlér din Arghezi, Minulescu, Beniuc, Sorescu și din opera altor poeți români au pus la îndemîna cititorilor în limba maghiară operele cele mai însemnate ale creatorilor români. Trebuie să remarc cu recunoștință munca depusă de Kiss Jenő care a elaborat multe tălmăciri rafinate din Bacovia. Dar o realizare întrutotul deosebită a lui Kiss Jenő sînt cele 5 volume (fiecare din ele devenit azi raritate bibliografică) din Folclorul românesc. Colindele, Baladele fantastice și haiducești, publicate în colaborare cu folcloristul Farago József însumează peste 25000 de versuri din creația populară românească.

După Eliberare, meșteșugul atît de frumos și de anevoios al tălmăcirii a fost îmbogățit de noi generații de traducători. Astfel, de exemplu, amintesc pe Veress Zoltan care a tradus cu o măiestrie aparte, cu multă dăruire și inspirație romanul **Principele** de Eugen Barbu... Fodor Sandor a făcut cunoscută cititorilor opera lui D. R. Popescu ; Bálint Tibor, Papp Ferenc, Sütő András, Beke György au tradus multe opere valoroase din proza română. Bajor Andor, Majtényi Erik, V. András Janos ș.a. s-au remarcat nu o dată în acest domeniu. Ar fi nedrept să nu amintesc activitatea lui Kányádi Sándor care a tradus poemele lui Labiș, precum și pe alți traducători de poezie ca Hervay Gizella și Király László... Szilagy Domokos a depus o muncă de excepție, punînd la îndemîna cititorului maghiar creația lui St. Aug. Doinaș, Nichita Stănescu, sau studiul despre metaforă al lui Tudor Vianu... Tóth István, Jancsik Pál, Lászlóffy Aladár sînt nu numai poeți consacrați dar și traducători fideli de poezie românească. Departe de a socoti completă această enumerare, este evident că poeții maghiari din România s-au consacrat, deopotrivă și ca traducători. Desigur, fiecare traduce poezia acelui confrate față de care simte anumite afinități și buna cunoaștere a limbii române cît și aprofundarea operei celui tradus explică fidelitatea și calitatea tălmăcirilor. Se creează astfel, în acest domeniu, o atmosferă de exigență și emulație. Mai avem mult de făcut în ce privește critica traducerilor : nu există, în acest sens, o preocupare constantă. Cu rare excepții, recenziile și cronicile despre cărțile publicate în limba maghiară ignoră specificul traducerii.

— V-aș ruga să-mi spuneți ceva despre opțiunile Dvs. ca traducător de poezie contemporană românească. Ce v-a determinat să alegeți, spre a o traduce, lirica unor poeți ca Sorescu, Gellu Naum, Gheorghe Tomozei ?

— L-am cunoscut pe Sorescu la redacția „Vieții studențești". Primele sale poezii le-am tradus din diferite reviste. M-a atras atunci noutatea atitudinii sale poetice, ironia și autoironia scrisului său și nu în ultimul rînd francheța exprimării, limbajul său apropiat de cel cotidian. Citind apoi volumele **Poeme** și **Moartea ceasului** mi-a venit ideea întocmirii unei culegeri din poemele sale. M-am adresat autorului și-am obținut copia manuscrisului **Tinerețea lui Don Quijote** care era în curs de apariție. Între timp am avut alte lucrări dar i-am urmărit volumele și am tradus din fiecare mai multe poezii. A apărut astfel volumul **Ceramica,** o culegere de peste 100 de poeme. Am reluat aici, revizuind sau re-traducînd și unele piese din volumul **De-a Icar.** Cartea a avut succes — lucru constatat și „pe viu" cu ocazia întîlnirilor cu cititorii, la București, Tg. Mureș și Oradea, unde am citit concomitent cu poetul. Pe Sorescu îl socotesc un avangardist în sensul nobil al cuvîntului întrucît mesajul său poetic corespunde stării noastre sociale și spirituale, reflectată într-o viziune și formă nouă, adecvată. În mod firesc, trăsăturile avangardiste ale lui Sorescu mi-au îndreptat atenția către poeții români de avangardă și în special către suprarealiști : cum ar fi Virgil Teodorescu și Gellu Naum. După ce am tradus vreo 20 de poeme din Virgil Teodorescu m-am oprit asupra versurilor lui Gellu Naum din care am tălmăcit vreo 70 de poeme care au apărut la editura „Kriterion".

Interviu realizat de Dan Ciachir

REVISTA STRĂINĂ

● **POETA SPANIOLĂ CARMEN CONDE ABELLAN** a fost aleasă în Academia regală spaniolă. Evenimentul a fost comentat cu insistență de presa culturală europeană, fiind pentru prima oară cînd prestigioasa instituție iberică face loc între membrii săi unei reprezentante a sexului ce fusese atît de discriminat, în trecut în numele unor penibile prejudecăți. Însuși modul cum a decurs alegerea este semnificativ pentru voința Academiei spaniole de a repara injustițiile făcute unor ilustre reprezentante ale științei și artelor din peninsulă. Carmen Conde Abellan a trebuit să înfrunte concurența altor două femei : scriitoarea Rosa Chacel și doctorița Carmen Guirado. Comentatorii mai remarcă faptul că din Academia spaniolă a mai făcut, totuși, parte o femeie, Maria Isidra de Guzman, dar ea nu a fost aleasă, ci numită de regele Carlos al III-lea, în 1784.

● **CEL DE AL 13-LEA VOLUM** al corespondenței lui George Sand va apărea în luna aprilie a acestui an, constituind un adevărat eveniment editorial. Importanța literară a scrisorilor cunoscutei romanciere franceze a fost subliniată de toți comentatorii din capitala Franței, iar Jean Chalon, în **Figaro,** spunea că reprezintă „un veritabil dictionar al secolului al XIX-lea". Îngrijorătoare este însă marea injoncțiune a intereselor comerciale asupra publicării acestei valoroase ediții îngrijite de Georges Lubin. Sub titlul **O capodoperă în pericol permanent** sînt denunțate lipsa de preocupare a statului și dezinteresul editurii, sub motiv că scrisorile n-ar fi rentabile. Prețul ultimului volum al ediției este exorbitant, în afara posibilităților unui cumpărător obișnuit. Același **Figaro** numește o asemenea situație drept „o înmormîntare de primă clasă" a corespondenței lăsate de George Sand.

● **POETUL SUEDEZ HARRY MARTINSON** a fost laureat cu Premiul Nobel în 1974, împărțind faimoasa distincție cu Edvin Johnson, compatriotul său binecunoscut. Dispariția recentă a celui dintîi a reamintit publicului opera extrem de populară a lui Martinson, poet care a promovat prin întreaga sa creație idealurile oamenilor simoli din rîndurile cărora a provenit și de care s-a simțit legat. Poet angajat, Martinson este autorul unor lucrări traduse și difuzate în întreaga lume, cum sînt **Epopeea spațiului** și **Aniara.**

● **UN EXCEPȚIONAL SUCCES** cunoaște ultima lucrare a lui Arnold Toynbee, **Marea aventură a umanității,** publicată postum. După opinia unui comentator: „Este vorba de o operă profund originală și foarte diferită, atît în forma sa, cît și în intenții. **Marea aventură a umanității,** publicată la doi ani de la moartea lui Toynbee, vine să aducă o viziune complementară acelei filozofii a istoriei care a constituit obsesia sa permanentă: a face plauzibilă o filozofie a „unității" umane de-a lungul istoriei, sau, mai exact, a unității istorice prin destinul umanității". Concluzia tuturor celor care au comentat cartea poate fi rezumată prin aceste cuvinte ale lui Andre Brincourt: „Această carte frumoasă este de asemenea o carte a speranței. De dincolo de moartea sa proprie, Toynbee continuă să nege moartea umanității".

● **GOLDONI** este încă vedeta afișului pe cele mai mari scene europene ! **Bădăranii** se joacă în continuare cu un imens succes, cunoaște versiuni noi și adaptări pline de sens. După marile creații ale lui Jouvet, Pitoeff și Raimu, un nou actor a creat o interpretare memorabilă a personajului goldonian, Michel Galabru, în versiunea scenică a lui Claude Santelli. Cronicile remarcă faptul că interpretul actual : „Și-a inventat un limbaj nou, o accentuare burlescă a cuvintelor, pe care anumite trăsături de copil mare le subliniază prin acompaniament".

● **PUBLICAREA** imensului jurnal secret al lui Evelyn Waugh a constituit o dezamăgire pentru criticii care se așteptau la mari revelații ale vieții intelectuale și intime pe care ar fi dus-o un autor atît de acut și de rafinat cum este Waugh. Martin Green notează în **Saturday Review:** „O mare parte a acestei cărți înregistrează doar băuturi și beții, și mese pentru ducese, imortalizate numai prin poreclele invitaților și prin numele pompoase ale vinurilor consumate. Este greu să nu te întrebi: „Pe cine îl interesează toate astea ?, după ce treci de șase sute de pagini asemănătoare". Ființa excentrică a lui Waugh se dovedește a fi, în cele peste opt sute de pagini, îngrijite de Michael Davie Little și publicate la editura Brown, un spirit burghez, cu aspirații conformiste, în ciuda decorului artistocratic de care s-a înconjurat toată viața sa.

● **SCRIITOAREA DANEZĂ KAREN BLIXEN** a fost cunoscută în lumea literelor sub pseudonimul Isak Dinesen și a publicat în limba sa maternă și în engleză o suită de cărți foarte apreciate de critică și de publicul larg, **Șapte povestiri gotice, Povești de iarnă, Din Africa** ș.a.m.d. Apariția postumă a unor lucrări a provocat din nou interesul criticii, prin caracterul imaginativ și perfecțiunea stilistică a autoarei. Doris Grumbach evidențiază rigoarea scrisului, „ca și cum scriitoarea și-ar destina operele unui viitor în care nu va mai exista jargon, și nici idiom, unui raft de bibliotecă unde limbajul comun al străzii, al undelor și al coloanelor de gazetă nu va mai exista, ci numai proza sa echilibrată va supraviețui".

din lirica americană de azi*)

ÎN ROMÂNEȘTE DE ION CARAION

KARL SHAPIRO

Troc

Schimbă-ți carnea cu mine, bătrîne actor ;
Dă-mi chipul tău, zbircită rană,
Pe bronzul alui meu, egal surizător,
Pe-o-ncheietură vioaie cum e-o capcană ;
Mi-mprumută-o barbă de-argintii stalactite
Ori o bărbie ce molfăie întruna,
Pe-un cap cu ochi și urechi ascuțite,
Pe-o falcă subțire, pe una.
Bătrîne, bătrîne, bătrîne cocîrjat,
N-ai vrea să dai coapsele tale, ehei,
Pe nebunele șolduri ale unui băiat,
Pe trupul unit printr-o mie de chei
Cu bucuria zăltată-a unei femei ?
Vrei să te desparți de tot ce te doare și te spaie,
De mormîntul din visul tău care plînge,
De genunchiul ce se clatină și se-ncovoaie,
De leneșul șuvoi de-ntunecat singe ?
Vrei ? Vrei ? Vrei ?
Dă-mi trupul tău pentru un an,
Anu-n care vîrsta face-va să piei ?
Lasă-mă s-aud și să mă uit ca după un tufan
Timp de o zi din dosul feței tale, da ?
Cu teama ta să mă tem, să pîpăi cu-atingerea ta,
Și ca pe numele meu, numele tău să-l aud fierbinte
Și să rostesc ultimele tale faimoase cuvinte
În faimoasa ultimă și goală zi fatală ?

OGDEN NASH

Cei fără de aripi

Eu nu umblu cu avionul.
Umblu cu trenul.
Cînd și cînd, în trenuri,
Văd oameni care călătoresc cu avioanele.
Din cînd în cînd în juru-mi se string deodat'
Inși ale căror avioane au aterizat forțat
Ei se simt obligați să dea explicații
Că se află-ntr-un tren grație cutării situații.
Și bodogănesc și se-nfurie, tiii —
Că ar fi fost acu' la Miami
Iar la ora cînd trec prin Rahway, sar
Că ar fi trebuit să fie-n Havana sau în Norvegia măcar
și insinuează cu tărie că nici nu-i cu totul exclus,
Lumea — întrucît ei au întîrziat — să se și răstoarne cu josu-n sus,
Uneori în tren se adună-n juru-mi deodat'
Oameni ale căror avioane au aterizat forțat.
Asta-i necazul cu trenurile, așadar :
Cînd e ceață, smog și cînd plouă afar',
Că-ți pică fel de fel de persoane
pe cap din avioane.

THEODORE ROETHKE

Orhidee

Se apleacă pe cărare,
Cu guri de viperă,
Legănîndu-se cît mai în preajma obrazului,
Răsărind catifelate și-amăgitoare,
Mlădioase și umede ca limba unei păsăruici ;
Buzele lor fluturînd ca aripa, cărora de-abia le dară tuleiele,
Se mișcă alene,
Absorbind aerul cald.

Iar noaptea,
Pulberea lunii căzînd printr-un geam văruit,
Zăpușeala coborînd mai și mai jos
Boarea lor ca de mosc și mai puternic te-nvăluie,
Cum se revarsă din leagănele acoperite de mușchi :
Atît de mulți prunci devoratori !
Gingașe degete luminiscente,
Buze nici moarte nici vii,
Guri plutind libere fantomatic
Respirînd

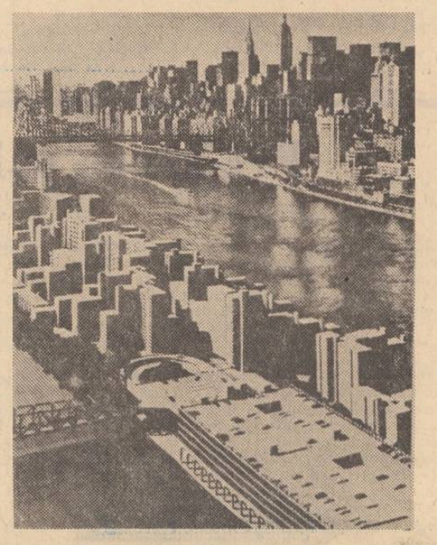

RICHARD WILBUR

Băiat la fereastră

Să vadă omul de zăpadă stînd singur — singurel
În amurg și-n frig e mai mult decît poate-ndura el.
Băiețelul plînge la auzul vîntului care-mbracă-n
Uriașe gemete o noapte scrîșnitor de sărace.
Vederea-i plină de lacrimi abia de poate-ajunge-acolo unde-o
Palidă siluetă cu ochi de bitum îi răspunde
Cu-o privire tot așa de părăsită de cerul infam
Ca-nspre paradis, a izgonitului Adam.

Omul de zăpadă-i cu toate-acestea mulțumit ; bunăoară
N-ar avea poftă să intre înăuntru ca să moară.
Totuși, cînd vede țîncul plîngînd încearcă-o părere de rău.
Deși apa înghețată-i însăși elementul său
El din blîndu-i ochi topește preț de-o lacrimă, ce urcă
Ca un firicel din ploaia cea mai pură și mai pură
Pentru piciul din fereastra-nseninată ca o ramă
De atîta cald, lumină, dragoste, mister și teamă.

WILLIAM STAFFORD

Călătorind prin întuneric

Călătorind prin întuneric dat-am de-o căprioară
moartă la marginea șoselei rîului Wilson.
De obicei e mai bine să le dai vînt în prăpastie,
acolo drumu-i îngust ; a ocoli poate naște moarte și mai multă.

La pilpîirea luminii din spate, m-am codit să mă-ntorc
și-am rămas lîngă movila aceea : o căprioară proaspăt
ucisă ; înțepenise de altminteri, era aproape rece.
Am tîrît-o la o parte : avea burta mare.

Atingîndu-i șoldul degetele mi-au deslușit pricina —
șoldul i-era cald ; puiul ei zăcea acolo așteptînd,
viu încă, neclintit, însă n-avea să se nască niciodată
Lîngă buza acelei șosele de munte m-a prins șovăiala.

Mașina și-ndrepta înainte, reduse, luminile de parcare ;
sub capotă sforăia întruna motorul.
Stam în bătaia-nrositului eșapament,
jur-împrejurul pîlcului nostru se auzea pustietatea.

Cumplit am cugetat la toți cîți eram-singurul meu ocol —
și-am împins-o apoi peste margine-n rîu.

OSCAR WILLIAMS

Mortul spiriduș

Era un om în casa noastră
care-a murit într-o zi pe una din roasele trepte de jos ale scării.
Coroana ce i-au spînzurat-o deasupra ușii-nsemna
că el nu mai avea nimic altceva de făcut.
Dar fire-ncăpățînată, n-a fost chip să se-odihnească :
tîra pretutindeni după el carnea tăcerii
pe-aripi schiloade, iar noi l-auzeam întruna zbîrnîind
pe cînd ochii i se cuibăreau la noi în pervazu-amintirii.
Îl vedeam cum își frînge gîndurile-n disperare-adîncă
și cum șterge urmele culorilor de scena vieții noastre :
nepăsător, fără trup, scruta necontenit cu privirea
să afle dacă am luat seama la noul său păcat.
Îi era frică, tare frică : se cățără pe vițele de vie
și se-ascunse, în patru labe, în vinele noastre.

REED WHITTEMORE

Despre sinuciderea unui prieten

Există unii de față-n asemenea-mprejurări
Și care se poartă cu simțirea și grația corespunzătoare
Dar aceștia-s rari. În genere pe prieteni și rude
Vestea-i surprinde jucînd cărți sau luînd masa undeva departe de-acolo.
Ceea ce se-ntîmplă pe-acel întunecat riu, sau drum, sau munte
Trece neobservat, pe cînd prietenul joacă atu-ul asului drag.
Poate că dispărutul o știa despre ei — sau, mai rău, n-o știa,
Și s-a azvîrlit peste latura acelui drum sau de pe-acel munte
Crezînd că ei își vor aminti măcar în fugă, pînă-l uită.
Acum însă, oricum, e mort și a terminat-o cu gașca aia.

*) Texte desprinse dintr-o viitoare „Antologie a poeziei americane", ce va vedea lumina tiparului la începutul anului 1979.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XXI
14
(832)
Simbătă
8 aprilie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Știință și umanism

O incursiune în istoria științelor ne înfățișează fără dificultate demersul atitor minți geniale, presărat de-a lungul veacurilor, pentru a smulge naturii, încetul cu încetul, o parte din marile sale taine. Cînd începe istoria științelor și care a fost prima descoperire, este greu de stabilit pînă astăzi. Poate focul dăruit oamenilor de Prometeu, așa cum ni-l înfățișează legenda, să fi constituit începutul unei ere noi în istoria de permanente căutări a omenirii. Cert rămîne pînă la urmă un lucru, și anume că drumul parcurs a fost extrem de anevoios, uneori extrem de întortocheat și de multe ori s-a încheiat cu eșecuri. Dar mintea iscoditoare a oamenilor nu s-a lăsat învinsă; adevărul pe care îl caută știința într-un domeniu sau altul este rodul unor inimaginabile eforturi. Savantul francez Paul Langevin aprecia că „în cercetarea științifică legea efortului este mai neînduplecată decît în oricare alt domeniu". O privire mai atentă asupra duratei unor ipoteze ne reliefează că puține lucruri au rezistat secolelor. Geometria lui Euclid, care dominase matematicile zeci de secole, devine caz particular al geometriei lui Lobacevski, principiul inerției, enunțat de Aristotel, care a dominat timp de aproape două milenii mecanica, este infirmat de Galilei. Nici mecanica rațională a lui Newton n-a rezistat prea mult timpului, deși contemporanii acestuia apreciau că, prin mintea sa, el depășise specia umană. A fost nevoie de o altă descoperire teoretică, de data aceasta a lui Einstein, care să constate limitele mecanicii newtoniene. Mecanica relativistă care deschidea un nou capitol în fizica modernă completa mecanica rațională, fără s-o anuleze, legile ei generale devenind cazuri particulare ale mecanicii lui Einstein.

Mersul înainte al științelor se desfășoară ca un proces în flux continuu, capabil nu numai de înnoire, ci și de permanente rectificări, care merg uneori pînă la anularea unor ipoteze și principii ce păreau sortite veșniciei. Azi, pentru nimeni nu mai constituie un secret că în arhiva științei au fost depuse atît sistemele lui Ptolemeu, teoria elastică a luminii, virtejurile lui Descartes, cît și vechea teorie a atomului a lui N. Bohr. „Știința — aprecia Fréderic Joliot-Curie — este o scară, poezia este un filfîit de aripi, o capodoperă artistică există odată pentru totdeauna". Dante nu-l anulează pe Homer, nici Goethe pe Shakespeare. Deși între creația artistică și cea științifică apar deosebiri evidente, mobilurile care îl animă pe artist și pe savant sînt aceleași. Artistul și savantul se întîlnesc astfel pentru a crea sub toate formele ei frumusețea și fericirea fără de care viața n-ar fi decît o sursă elementară de mișcări posomorîte.

Dar creatorul, indiferent de domeniu, ca și savantul, nu poate trăi în afara epocii și a colectivității din care face parte. El nu poate fi rupt de realitate, indiferent la ceea ce se petrece în jurul său, oricît ar fi de mari dimensiunile pasiunii ce-l animă și valoarea rezultatelor spre care tinde să ajungă. În ultimă instanță, opera sa este subordonată unui scop, chiar dacă punerea în practică a unor rezultate se dovedește a fi un proces de durată. Să ne imaginăm care ar fi înfățișarea planetei noastre fără aplicarea în practică a electricității. Creație a unor savanți de geniu — Culomb, Volta, Faraday, Ampère, Franklin, electricitatea se transformă dintr-un fel de curiozitate în știință, reușind astfel să schimbe fața globului terestru. Descoperirea și aplicarea la scară mondială a acestui fenomen, de care nu erau străini nici cei din antichitate (Thales cunoștea unele fenomene electrice în urmă cu peste 2 000 de ani) a desființat, practic, distanțele dintre națiuni. Comunicarea de informații, transmiterea de imagini se face azi aproape instantaneu, la depărtări inimaginabile. Azi, electricitatea este la îndemîna fiecăruia, reușind să schimbe într-un timp record viața cotidiană a oamenilor. Fără aplicarea în practică a descoperirilor științifice, fără mașinile perfecționate de azi, omul ar fi rămas într-un stadiu de permanentă înapoiere. La efortul

Marin Rădoi

Continuare în pag. a 7-a

Puterea luminii

Încă o sărbătoare a luminii a fost înscrisă în cronica dinamică a anilor de avînt constructiv ai țării. Recent, la Turnu Măgurele, în România, și la Nicopole, în Bulgaria, în prezența tovarășilor Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov, a zeci de mii de oameni, a avut loc inaugurarea lucrărilor unei noi hidrocentrale, care vine să întregească zestrea de lumină a țării, să adune laolaltă inteligența și capacitatea creatoare a constructorilor români și bulgari, împodobind Dunărea cu o nestemată ivită din mîna iscusită a omului. După ce, la Porțile de Fier, apele Dunării au fost puse la lucru prin contribuția comună a constructorilor români și iugoslavi ; după ce, nu de mult, s-au inaugurat lucrările, pe șantierul hidrocentralei Porțile de Fier II, iată că se pornește la ctitorirea unei noi hidrocentrale. Bătrîna Dunăre întinerește. Entuziasmul popular manifestat cu prilejul acestei inaugurări aduce mărturia unui adevăr din care s-au născut și se vor naște toate marile împliniri socialiste : al încrederii poporului în partid, în proiectele sale cutezătoare, al înaltei conștiințe cu care chemările vibrante ale secretarului general al partidului sînt urmate de întreaga națiune.

În puterea omului constructor al României socialiste se adaugă, firesc, ca o componentă indispensabilă, puterea luminii care în scurt timp va spori prin minunata construcție de la Turnu Măgurele — Nicopole — prezentată deocamdată la scară redusă, pe schița minuțioasă a proiectanților, înfățișîndu-se mîine ca o izbîndă a omului, ca un argument al certitudinilor acestor zile.

● **ÎN ACEST NUMĂR :** ● Cronica literară de **M. Ungheanu** ● Cartea de debut de **Al. Piru** ● Viața cărților ● Proză de ● **Ioan Dan Nicolescu** și ● **Ion Lotreanu** ● Fragmente critice de **Eugen Simion** ● Profil: **Alexandru Deal** ● Dialog cu cititorul ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● **Festivalul Național «Cîntarea României»**: „Ogiu muncii" ● „Memorialul unui critic" de **Mircea Iorgulescu** ● Cultura românească în lume ● Revista străină ● Mondorama

Metrou

Celui ce se deplasează pe cheiul Dîmboviței, cu mijloacele de transport în comun sau pe jos, i se impun imaginile unui teren răvășit de excavatoare, buldozere sau lopeți și, mai ales, acele țevi (care ies din pămîntul proaspăt ridicat la suprafață) prin care pompele trimit în tulburele canal apa ce incomodează cel mai mult lucrările din tunelul metroului. Panourile cu litera M ce maschează lucrarea, la care se adaugă imaginile prea puțin atrăgătoare de la suprafață, sînt de natură să dea bucureșteanului o idee foarte neclară despre ceea ce se face în realitate.

Mă grăbesc să spun că, vizitînd cîteva locuri de muncă, am dat de o lucrare monumentală.

Directorul general al Metroului, Gl. lt. Constantinescu Petre, și directorul general adjunct, inginerul Nicolae Popa, au prezentat — colectivului de scriitori care i-au vizitat, ansamblul lucrărilor, debutul, realizările și dificultățile extraordinare ale acestora, într-o manieră deosebit de realistă și tocmai de aceea cuceritoare.

Apa freatică de sub pămîntul Bucureștilor, salba de lacuri ce comunică între ele, nisipul — miliardele de boabe de nisip care nu aderă una la alta deși par a forma o masă compactă — sînt elementele care au dat și dau în continuare cel mai mult de furcă unora din, fără exagerare, cei mai inventivi constructori din vastul șantier al muncii. Fiecare metru de tunel a pus constructorilor probleme deosebite, tocmai datorită subsolului degradat de factorii naturali amintiți. Cel mai important fapt de amintit este capacitatea indiscutabilă a tehnicii românești de a fi rezolvat probleme care păreau de domeniul imposibilului. Tunelul circular se execută cu ajutorul unor agregate românești numite scuturi, cărora muncitorii mineri le spun **cirtițe.** Necesitatea acestor tuneluri circulare a fost impusă de prezența apei freatice în foarte multe puncte ale Metroului. Geniul tehnic al constructorilor noștri a rezolvat și problema etanșeizării betoanelor. Acolo unde tunelul trebuie să înainteze pur și simplu într-o mocirlă, terenul a fost înghețat și lucrarea continuă ca într-o carieră de piatră. Nu pot rămîne însă neconsemnate performanțele materialului rulant, anume ale trenului Metroului ; vagonul spațios, elegant, silențios, a cărui performanță deosebită constă în faptul că amplitudinea vibrațiilor transmise mediului înconjurător nu depășește 0,5 microni. Am semnalat cu entuziasm cîteva elemente grăitoare în privința geniului tehnic al constructorilor noștri, tocmai pentru a contribui, fie și astfel, la convingerea că posibilitățile industriei românești sînt comparabile în multe domenii cu ale altor țări cu experiență.

Dar cum spunea inginerul Popa — cititorilor, marelui public, pentru care se construiește această monumentală și ingenioasă lucrare, ar trebui să li se comunice, întîi și întîi, măcar ceva din și despre efortul uriaș al creierelor și brațelor care vor duce cu siguranță lucrările Metroului la bun sfîrșit. Rîndurile acestea n-au reușit desigur s-o facă, dar ceilalți peste treizeci de colegi care vor scrie mai tîrziu, vor reuși. Eu am dorit să mă arăt doar primul entuziast dintre vizitatori.

Gheorghe Pituț

In pagina a 3-a : ● Interviurile «Luceafărului». ADRIAN PĂUNESCU : **„AM TRĂIT ÎN ANII ACEȘTIA UNA DIN CELE MAI CURATE ȘI MAI ÎNDRĂZNEȚE PAGINI DIN ISTORIA NOASTRĂ"** ● Cariatida : **Matei Gavril.**

Visul eroilor

Trece Patria-n metafore blînd,
limba română mereu luminînd.

Dunărea este un suflet curgînd,
Munții Carpați sînt focuri arzînd.

Numai Lumină e Patria, trecînd
din poezie-n memorie și-n gînd.

Grîul e visul eroilor stînd
în rădăcină de veghe, pe rînd.

Patria e ființa comună urcînd
în trupul nostru, în suflet, în gînd...

Dan Rotaru

ȘCOALA ARDELEANĂ (II)

Întoarcerea spre origini

Fiecare popor își cercetează în mod firesc trecutul. Așa cum un copil ajuns la o anumită vîrstă dorește cu ardoare să-și cunoască părinții, la fel și națiunile în drumul lor istoric spre vîrsta adultă își caută strămoșii, își stabilesc antecedentele, își explorează, așadar, originile, spre a ști totul despre începutul lor și, poate, despre prezentul și viitorul lor.

Un act normal de curiozitate s-a întîlnit astfel în istoriografia românească cu fericite moduri de coincidență, rezultate din frecventele paralelisme lingvistice sau informațiile furnizate de cercetătorii sau cronicarii din alte țări. Și cînd acel vestit cronicar moldovean observă că foarte multe cuvinte românești sînt asemănătoare cu cele latinești, învățatul instruit în bune școli umaniste, constată cu satisfacție că *„de la Rim ne tragem"*. Nu ne găsim, în acest caz, în fața unei căutări anticipate, teziste, nu este vorba de o restaurare a trecutului, de o reajustare a istoriei, rezultată dintr-un scop preconceput. Nu. Este vorba de altceva, de o fericită întîlnire cu originile foarte îndepărtate, de o descoperire a acestora, facilitată de cultură. Latinitatea limbii și romanitatea poporului încep să capete caracterul unui act de naștere, folosit mai tîrziu, așa cum era și firesc, ca un certificat de legitimare asupra pămînturilor țării, ca un document de justificare a unor libertăți naționale și frontiere de existență ale unui popor, născut și format pe teritoriile vechii Dacii. Dimitrie Cantemir, printul moldav, cu erudiția lui binecunoscută, știa foarte bine acest lucru, stolnicul Cantacuzino la fel, și mulți alții.

Testamentul genezei pe vechiul pămînt dacic și al latinității dominante a limbii noastre, ca structură lexicală și gramaticală, trece din generație în generație și dintr-o provincie în alta. El străbate apele și pătrunde peste munți într-o vreme cînd comunicarea era atît de grea și de tîrzie.

Școliți la Blaj, centru umanist de mare importanță în Transilvania, instruiți apoi la Roma și la Viena, cărturarii *Școlii ardelene* erau cei dintîi în istoria culturii românești care dețineau cele mai multe documente și argumente privitoare la romanitatea poporului nostru și latinitatea limbii.

Ne găsim, de fapt, în fața unei ample campanii de apărare a drepturilor populației românești prin intermediul istoriei și al filologiei. De ce oare atîta înverșunare, de unde atîta revărsare de energie pentru a justifica ceea ce părea să fie acceptat ca o realitate istorică binecunoscută. Ei bine, se pare că paradoxul istoriei se produce din momentul în care anumite lucruri acceptate, știute, încep să fie contestate. Așa se explică de ce manipularea faptelor istorice începe să fie o mare tragedie și rușine a științei. Cărturarii *Școlii ardelene* au asistat cu stupoare și cu jenă la declanșarea și răspîndirea acestui fenomen de manipulare a istoriei în scopuri străine de *binele de obște* al popoarelor, propagat cu atîta entuziasm de iluminiștii europeni. Ei constată astfel, cu o imensă durere că niște eruditi istorici ai vremii (Sulzer, Engel ș.a.) calificați adeseori de ei ca *prealuminați* sau *preaînvățați*, încep să falsifice cu bunăștiință istoria poporului român pentru a sluji cu totul alte interese decît ale istoriei, despre care se credea că trebuie să fie cea mai dreaptă dintre științe. De la afirmația că poporul român a venit în nordul Dunării în secolul al XII-lea (Sulzer) reluată și de unii lingviști și istorici contemporani, pînă la acea concesie mică din care rezultă că acest fenomen s-ar fi petrecut în secolul al IX-lea (Engel), deformarea istoriei pentru a lovi în destinul unui popor de multă vreme asuprit începe să capete proporții tot mai scandaloase și tot mai jenante.

Asemenea elemente de șoc contribuie însă indirect la o mai bună înțelegere a sensurilor istoriei, a folosirii ei ca mijloc de apărare. Cronicarii își făceau însemnările pentru ca cele trăite de ei să nu rămînă neștiute; ei depuneau mărturie spre a fi de învățătură celor care vor trăi mai tîrziu. Cărturarii *Școlii ardelene* concep istoria ca un act necesar de cunoaștere, de explicare și de apărare. De aceea, S. Micu în *Scurtă cunoștință a istoriei românilor* afirmă că *„urit lucru iaste românului să nu știe istoria neamului său, că vedem cum toate neamurile au scris lucrurile mai marilor săi, și să cuvine aceasta omului carele are minte, că istoriia iaste dascălul tuturor lucrurilor, și bisericești și politicești, că ea nu numai cu cuvinte, ci și cu pilde adeverează cele ce învață"*.

Tenta didactică a lecției de istorie propagată de S. Micu, defilarea marilor voievozi români ca Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare pe amplele

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 5-a

SINCRONISM ȘI PROTOCRONISM

Cultura Renașterii în Țările Române

Așa s-ar fi putut intitula culegerea de eseuri a lui Al. Alexianu apărută la Editura „Meridiane" acum cîțiva ani cu titlul **Acest ev mediu românesc** — semnificativ totuși dacă ținem seama de modul în care se îmbină în civilizația românească a veacurilor XVI—XVII (prima jumătate) fenomenele tipic medievale cu cele renascentiste umaniste. S-ar fi putut intitula astfel și prin analogia cu celebra lucrare a lui I. Burkhardt sub zodia căreia se află și cartea citată mai sus. Departe de mine gîndul de a-i contesta acesteia originalitatea ci de a-i găsi un termen de referință, de a enunța o judecată de analogie, există între cele două lucrări apropieri de viziune asupra faptelor comentate, o atmosferă spirituală comună de căutare a ineditului și paradoxului, de preferință pentru anumite fenomene și destine omenești ieșite din comun din configurația unei epoci de cultură peste care plutește, în ciuda deosebirilor radicale de la o regiune la alta a Europei, un aer de epocă, un anume spirit al neostenitelor curiozități și tensiuni creatoare, al aventurii și somptuozității, al prevalării omenescului și hedonismului, în raport cu divinul și sfințenia ascetică.

Nu mi-am propus în cele ce urmează „recenzia" cărții lui Alexianu — care ar fi de altminteri tardivă — ci de a o lua ca temei pentru examenul unor fenomene renascentiste în spațiul culturii românești. Unele aspecte de esență ale problemei au fost analizate și de semnatarul acestor rînduri în altă parte. Iată însă că ni se oferă prilejul fericit de a zăbovi din nou asupra unor date de istorie culturală românească ce probează o dată în plus că civilizația românească nu este la periferia insignifiantă sau dincolo de marile curente de idei și valori care au brăzdat bătrînul continent și i-au conferit o noblețe spirituală aparte ; sau că Renașterea — fenomen de excepție în istoria Europei — a avut desigur cele mai de seamă focare de iradiere spirituală în Europa occidentală — și putem restrînge cercul la Florența cum s-a și încercat de altfel — dar ea a cuprins și Europa centrală și sud-estică.

„S-a crezut că Renașterea apuseană, cu debordanta ei eflorescență artistică din veacurile XV—XVI și, în genere, cu explozia ei culturală în toate direcțiile nu ar fi atins decît în treacăt civilizația de veche tradiție și moravurile oamenilor din Principate, depărtările geografice și pravoslavnica noastră credință religioasă fiind piedici de netrecut în calea pătrunderii acestei lumi în nordul Dunării, în noua Dacie..."

Și în altă parte : „Ori cetatea Florenței și, prin ea, Italia au fost numai epicentrul acelei splendide «aventuri spirituale» numită Renaștere, ce s-a revărsat cu o jerbă de artificii peste întreg continentul luminînd mințile și sufletele oamenilor, spiritele ca și artele timpului".

Dar în ce constă Renașterea din Principate ?

Circuit de oameni și valori a existat între Principate și lumea occidentală, îndeosebi Italia, țara clasică a Renașterii, încă din perioada de apogeu a Renașterii — în vremea lui Ștefan cel Mare — și chiar din Prerenaștere. Pictura de sorginte bizantină, cu scene hagiografice, n-a avut la noi nicicînd sacralitatea rigidă, imobilismul hieratic al artei bizantine. Și aceasta se datorește nu numai unor detalii vestimentare (prezența costumului din orașele italiene, de pildă), sau prezenței unor maeștri italieni la curțile voievodale ci înainte de toate firii poporului nostru, gustului său pentru echilibrul și vivacitatea formelor, apetenței sale pentru valorile omenescului. Găsim în cartea lui Al. Alexianu numeroase exemple care nu se mărginesc să ilustreze o idee, ci ne invită parcă să privim cu alți ochi asemenea opere de

Alexandru Tănase

Continuare în pag. a 6-a

RESPIRĂRI

Lauda abecedarului și detestarea aritmeticii

I

Laud abecedarul pentru că este cea mai cutremurătoare de conștiință carte.

Ideea că orice cuvînt e compus din litere mi se pare de natură sublimă.

Litera, calitate absolută, alăturată literii, niciodată nu naște cantitate ci numai vis, ci numai sens. Unicitatea alăturată unicității naște unicitate.

Laud abecedarul pentru că, tăindu-ți geamătul primordial și smulgîndu-ți limba nedegustătoare, nu te lasă, ah, slut de ele.

Semnul nu distruge obiectul semnificat.
Memoria nu repetă, ci adaugă.
Memoria e o înflorire a ramurii.
Memoria poartă și numele de Timp.
Taurii înțelesului sunt singurii care împung.
Numai calitatea poate fi distrusă pentru că numai ea poate fi trăită.

Numai cuvîntul are litere fără să aibă posesiune.

Partea e o posesiune a întregului.
Literă de literă nu creează un întreg ci un cuvînt, adică un sens.

II

Detest aritmetica învățată de mine pentru că ea își propune un adevăr. Adevărul adevărat îmi pare a fi de natură calitativă, adică, unic, adică pasionant.

1 + 1 = 2 nu este un adevăr ci este o posesiune, o gelozie. Lestul cantitativ al lui 3 și al lui 4 reprezintă în mintea mea ideea încă și mai sălbatică, mai barbară, a competiției.

1 + 1 = 1 + 1 e onestitatea calității. Un steag + un vultur = un steag + un vultur. 1 nu are fericirea tristă a literii. Are calitatea dublată de posesiunea calității, adică de cantitate.

Tabla înmulțirii mai bine s-ar numi tabla barbarizării. Eroarea de început a postulatului duce la amoralitatea finală a teoremelor.

Adunare și scădere, înmulțire și împărțire, iată erorile cardinale, proliferate de cantitate, aflătoare numai în cantitate, acte ale geloziei abisale față de unicul neposedabil.

A-l avea pe A fi cu neputință este.

Întrebați-i pe morți !

Nichita Stănescu

INSTANTANEE

Îi iubesc fatal !

Astfel și-a mărturisit Barbu Delavrancea, la Iași, în discursul său parlamentar *Pentru pămînt și drepturi*, dragostea pentru țărănime :

„Eu nu pot să uit că sunt copilul țăranului clăcaș, împroprietărit la 64 ! Nu pot să uit ceea ce am învățat de la cei mai mari dascăli ai mei, de la părinți : basmele, cîntecele, obiceiurile, limba, această comoară de limbă unde se găsesc bogățiile cu duiumul, în care mi-am spus durerea și dorul și-am încercat să mă apropii de un ideal ce s-a depărtat treptat cu pașii făcuți înspre dînsul. Străbunii mei se pierd în haosul iobagilor, suferind cu ceilalți țărani deopotrivă, și lipsa, și foamea și năvălirile. Eu țin la țărani din tot sufletul, mai ales cu partea sufletului inconștientă, subliminală (...) Și eu, orice aș face, orice aș crede, simț că am izvorît din pătura adîncă, din mulțimea îndelung răbdătoare, din amărăciunea vremilor, din țărănimea umilită și tăcută. Așa mă știu, așa sunt, așa voi fi. Sunt din ei, sunt al lor, sunt al lor fără să vreau. Sunt al țăranilor ! *Îi iubesc fatal.* De ei mă leagă suferințele moșilor și strămoșilor mei. În mine se adună suferințele veacurilor trecute și ies la iveală, și le dau în clipa aceasta graiul pe care li-l pot da !"

Aplauze prelungite și îndelung repetate ale deputaților, chemați să voteze împroprietărirea și votul universal, au acoperit la 9 iunie 1917 cuvintele inspirate al celui mai elocvent orator pe care l-a avut poporul nostru.

Cuvîntarea poate fi citită *in extenso* în volumul *Discursuri* de Barbu Delavrancea, antologie, postfață și bibliografie de Constantin Călin, în Editura „Minerva", seria Arcade. Sînt douăspre-

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

Paul Georgescu „REVELIONUL"

Proza lui Paul Georgescu, din cîte ne-a lăsat să vedem cărțile lui de pînă acum, reia temele prozei românești tradiționale rescriindu-le într-un registru subliniat modern. **Revelionul** nu face excepție. Locul acțiunii e un tîrg prăfuit și excentric, personajele către care merge de predilecție ochiul scriitorului sînt intelectuali lucizi și dezarmați în fața unor împrejurări potrivnice. Paul Georgescu nu se poate împotrivi seducției unei teme vechi, cu numeroși susținători de la Vlahuță încoace. Ceea ce ne conduce către nota lirică, romantică a prozei lui, pe care turnura ironică, sarcastică a atitudinii naratorului încearcă s-o facă nevăzută. Bărbații din **Revelionul** fac parte, într-o proporție copleșitoare, din chinuita „generație a tranșeelor" care l-a preocupat acut și pe Cezar Petrescu în **Întunecare.** Experiența tranșeelor, a unui război apocaliptic dezvoltă în foștii combatanți, încă tineri, o confuză conștiință a „datoriei".

Diferența dintre romanul lui Cezar Petrescu și Paul Georgescu e una de calitate : **Întunecare** se dezvoltă extensiv, **Revelionul** intensiv. Pentru a zugrăvi deruta și nerealizarea fostei generații a tranșeelor primul prozator îngrămădește o mulțime de fapte ilustrative. Paul Georgescu procedează mai economic : personajele tramei lui sînt strînse la un loc cu prilejul unui revelion, timp suficient pentru prozator să-și prezinte și studieze personajele, să întreprindă analize și digresiuni care să dea adîncime textului și fatal dramei de care se ocupă. În cuprinsul cărții autorul se explică dezinvolt : „rostul literaturii nu e de a prezenta o avalanșă de fapte dramatice, din ce în ce mai spectaculoase, pînă la cascada finală (de asemenea fapte ne informează ziarele, memoriile oamenilor de acțiune, cărțile de istorie), ci de a explica modul anume în care faptele spectaculoase, sau deloc, s-au întîmplat, și mai ales de ce un cineva, dintre atîtea posibilități de acțiune, teoretic infinite, și-a ales-o tocmai pe aceea pe care și-a ales-o, iar nu pe oricare alta dintre ele, de ce, în ultimă instanță, cineva a evoluat într-un anume fel, dintre atîtea posibile". Declarația nu e revoluționară și-l așează pe prozator mult mai aproape de formula romanului tradițional de superioară calitate, decît alte opinii mai vechi despre roman și necesitatea modernizării lui din **Polivalențe necesare.**

Faptele asupra cărora se oprește Paul Georgescu nu-s deloc spectaculoase. Este o noapte obișnuită de revelion sub al cărui aspect banal însă prozatorul știe să descopere și să izoleze un conflict latent și nespectaculos care tinde să-și consume acum ultimele verigi. Pe scurt, trei căsnicii aparent, pînă atunci, bine constituite se desfac, de fapt, în această noapte, care devine decisivă pentru participanți. Cele care hotărăsc totul, care fac pasul hotărîtor sînt femeile. Gabriel Dimancea, intelectualul nehotărît, Tiberiu, eruditul nerealizat, Vlad, firea artistică și meditativă, sînt părăsiți de soțiile lor. Cel mai puțin avertizat dintre păgubiți, Gabriel Dimancea, este și cel ce are tristul privilegiu de a descoperi, evident în numele autorului pe care-l reprezintă în roman, drama celorlalte două cupluri și în cele din urmă și pe a sa. Îi revine, deci, acestui personaj sensibil și inteligent nu numai propria suferință ci și meditația în jurul celor trei rupturi simultane. Este desigur o cauză intimă, dar de vreme ce faptul poate fi așezat într-o serie există și o cauză mai generală. Ajungem astfel și la „cauza" amintită de narator în digresiunea sa ca țel final al romancierului. Concluzia agravează drama foștilor combatanți, drama „generației tranșeelor" : căsniciile contractate în atmosfera războiului au fost concesive din partea femeilor care n-au găsit altceva mai bun atunci. După ce vremea tranșeelor a trecut, în timp de pace, legăturile și căsniciile de compromis se desfac pentru a se realcătui în alte ecuații mai potrivite gustului fiecăreia. De la analiza unei drame intime se ajunge la o concluzie sociologică de ordin general, după cum de la acest nivel romanul lui Paul Georgescu coboară din nou la condiția suferinței individului. Distanța de la narațiunea exterioară și spectaculoasă din **Întunecare** la analiza atentă, tăioasă din **Revelionul** este evidentă. Investigația pe orizontală e înlocuită cu investigația pe verticală, creația, larg înțeleasă, înlocuită în cea mai mare măsură cu analiza.

Ceea ce izbește în prozele lui Paul Georgescu este desenul social precis al lumii de care se ocupă în ciuda aparenței, căutatei discontinuități a narațiunii, a cochetăriei prozatorului cu libertățile recente ale romanului. Nu numai cadrul e bine definit, ci și personajele, relațiile dintre ele, conflictele. Sub faldurile unei vestimentații de indiscutabil aspect modern, fondul, structura romanului său sînt tradiționale, chiar soluțiile folosite țin de un arsenal verificat de mijloace romanești. Scriitorul le ironizează folosindu-le, dar nu se poate lipsi de ele. Am zice chiar că excelența sa ca prozator nu vine din direcția aspectului formal al narațiunii ci din posibilitatea de a se măsura cu vechii maeștri. **Revelionul** prezintă o galerie de personaje convingător portretizată și definită. Evident, Paul Georgescu fuge de ticurile bătrîne ale prozei, dar atunci cînd e vorba de a alcătui portretul unui personaj înfățișîndu-i doar reacțiile, cînd e vorba deci de comportism în cel mai bun înțeles al cuvîntului, rezultatele pot face gelos pe orice prozator. Naratorul nu ne spune nimic despre aristocraticul Vlad, dar figura lui melancolică, felul misterios de a interveni în discuții pentru a se retrage la fel de enigmatic, finețea tăieturii lui sufletești, discreția cu care-și trăiește drama sînt prezentate cu o siguranță neobișnuită. Nu este singura performanță artistică în această direcție, toate personajele cărții beneficiind de aceeași sigură și, în același timp, economică notație comportamentală. Urechea prozatorului este apoi neobișnuită. Dialogurile sînt exacte, firești cu o mare capacitate de caracterizare. Este surprins cu multă voluptate limbajul muntenesc, care e atît al personajelor cît și al naratorului. Inventivitatea și mobilitatea stilistică a prozei lui Paul Georgescu sînt nesecate. Dexteritatea cu care combină cuvinte din arii lexicale aparent incongruente este una din trăsăturile distinctive ale prozei lui. Arhaismele, neologismele, neaoșismele, chiar regionalismele stau alături în fraza lui fără a îngreuna comunicarea. În egală măsură livresc, dar și viu, limbajul cărților lui Paul Georgescu este prin suplețea surprinzătoare una din victoriile lui. Ambiția secretă a autorului e de a susține cele mai delicate și complicate probleme sufletești și intelectuale cu ajutorul unui liber registru lingvistic minuit cu multă dezinvoltură. Pagina e a unui nou Camil Petrescu care și-a creat o limbă literară proprie unde parfumul bucoavnei se amestecă cu exotismul neologismelor sau cu mirosul străzii. Nu este singura trăsătură care ne trimite înapoi la Camil Petrescu. Acuitatea analizei are la Paul Georgescu un indiscutabil model camilpetrescian. Autorul **Revelionului** nu acceptă convenția textului la persoana întîi, preferînd o mai veche convenție, aceea a unui personaj care observă și care se confesează, dar căruia adesea i se substituie naratorul. Gabriel Dimancea este ca și Ștefan Gheorghidiu din **Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război** un bărbat care observă cu o bolnavă luciditate cum femeia iubită se desprinde de el, cum se îndreaptă către alt sau alți bărbați, cum îl părăsește. Tot ceea ce ține de mișcarea Iuliei, gesturile și replicile ei, deplasarea în cercul de invitați ai sumbrului revelion se înscrie în datele unei proze de analiză de indiscutabilă ascuțime și finețe. Portretul femeii se alcătuiește treptat din acumulări de amănunte, din nuanțe insesizabile pentru ochiul comun, dar reținute dureros de privirea interior alarmată a lui Gabriel Dimancea, altfel spus unul din naratorii **Revelionului.** Un lanț de referințe livrești, insistentă e trimiterea la **Infernul,** are rostul unui sistem de oglinzi care să reproiecteze prin răsfrîngere drama adîncind-o semantic.

Originalitatea romancierului vine din libertatea pe care și-o ia de a fi în interiorul modelului, dar și în afara lui. El se mișcă în cadrele romanului de aspect tradițional, minuindu-i cu dexteritate mijloacele, dar totodată se fixează în afara lui pentru a-l privi cu detașare, cu ironie chiar. Ironia, sarcasmul satirei sînt proprii lui Paul Georgescu și le întîlnim și în această nevoie de a aluneca pe două registre, de a fi și serios și parodistic în același timp, de a scrie cu seriozitate, aplicație, talent un roman de înfățișare tradițională, dar și de a se detașa și delimita de el, prin lejeritatea cu care-i părăsește cadrele, pentru a-i privi din afară schelăria, a-i aprecia recuzita, permițîndu-și libertăți mai puține aici decît altădată, dorind să spargă, chiar cu prețul unei alte monotonii, monotonia unei formule pe care însă n-o poate părăsi. Inteligența, subtilitatea, dezinvoltura compozițională, farmecul limbajului, fac interesul acestui roman de rafinament prin care Paul Georgescu se înscrie mai hotărît decît pînă acum pe una din liniile caracteristice ale prozei și romanului românesc.

M. Ungheanu

viața cărților

Vocile poetului

● Autor al mai multor volume de versuri, publicate de-a lungul unui deceniu, Ion Iuga pare a nu fi încă interesat să-și așeze vocea lirică într-o matcă unitară, recognoscibilă, oscilînd și în ultima sa carte*) între diferite moduri de rostire poetică. Aceste destul de dese metamorfoze ale discursului liric și schimbări de registru transformă lectura într-o călătorie sinuoasă sau obstaculată, cum ar spune un cunoscut istoric al artei. Lectură, pe care frecventele modificări ale vocii poetului o fac să devină neîncrezătoare, susceptibilă. Ion Iuga trece cu ușurință de la meditația civică, patetică, la versul nostalgic al confesiunilor abia sugerate. Atitudinea lui e sau manifestă, proclamată precum în poemele de adeziune estetică (**Grai ; Averea poetului**) morală (**Testamentul lui Giordano Bruno**) și politică (**Adeziune**) sau, dimpotrivă, învăluită, trecută prin nenumărate filtre și supusă la complicate metamorfoze. Or, aceste treceri frecvente pulverizează individualitatea lirică. Ion Iuga poate să-și definească arta poetică simplu : „Azi scriu și mă rostesc în libertate / Asta-i averea mea, pămîntul meu rîvnit / cuvîntul nu-mi întoarce mîinile la spate / pentru aceste zile alt'dată am murit". (**Averea poetului**), semnează un **pro domo** în care recunoaștem stilul lui Adrian Păunescu : „Nu-mi plac lingăii din ședințe / nici fișele care îngînă / minciună-n fructul din țărînă" (**Grai**), dar și un cadru suprarealist : „Pisică blîndă biroul de lucru / în vîrful peniței se mîngîie" (**Ceață**). Trece de la meditația civică, torționară (**Averea poetului**) la poemul de sonoritate bacoviană, expresionist, (**Oraș străin**) de la rostirea sincopată, atrasă, cel mai adesea, de tipare barbiene la monologul umanitarist, de la tonalitatea de descîntec (**Ritual, Descîntec, Nastasia Astasia**) la aceea ironică, de frondă futuristă : „Azi pleacă-un tren spre marile orașe / vagoanele-s prea pline ca bețele-n cutie / de poetaștri și mai multe moașe / (m-am aninat și eu de-o scară) fie". (**Trenul poeziei**), în fine, de la ceremonialuri de rînduială străveche (**Groapa lor de suflet stinsă**) la ritualuri insolite, hibride (**Somn, Fîntîna unui trunchi**). Poezia Ardealului, cîntecul de revoltă și de jale (**Testamentul Iancului**) puse față în față cu poemele aproape abstracte, (**Busuioc pe masa amiezii ; Rugă medievală**) cu confesiunile erotice mai mult sau mai puțin învăluite (**Și totuși, Despărțire, Nastasia Astasia**), ori cu epistolele destul de încifrate din ciclul **Scrisori,** alcătuiesc un volum sinuos a cărui lectură devine o sumă de probe succesive, independente. La Ion Iuga nu numai imaginarul (ritualic în genere), ci și limbajul și muzicalitatea versurilor se schimbă ca și cum expresia ar fi supusă unor jocuri optice nenumărate. Singura constantă a cărții este o anumită asprime a limbajului, preferința pentru versul sincopat, gnomic : „Îmi arde vocea pînzele-n ungher / și cad pereții-n ramele orfane / întemnițat cuvîntu-i temnicer". Romano Guardini, un interpret binecunoscut al textelor poetice dificile, opunea „misterul" „problemei", metafora și simbolul ce rezistă explicației celor ce pot fi lămurite și rezolvate ca o ecuație. Meandrele poeziei lui Ion Iuga sînt mai mult ecuații și probleme decît mistere. Alegerea însă se impune. Același poet nu poate scrie, și cu atît mai mult în aceeași strofă, „piatră de templu / cuvintele" dar și „toarnă-n căldări, iarăși cuvintele / le fierbe / le schimbă culoarea" (**Și nu vin ape**). Nu poate alege adică jocul și extazul în același timp și nu poate crede în lirism și artificiu poetic deopotrivă. Așa se explică, poate, de ce deocamdată în volumul **Din Marmația** se văd mai mult meandrele și nu albia unei opțiuni artistice.

Doina Uricariu

*) Ion Iuga : „Din Marmația", Editura „Eminescu", 1977.

Un roman poematic

● Romanul lui Florin Bănescu se încadrează, din perspectiva temei, în genul romanului istoric*) dar ca mod de tratare și exprimare a substanței aparține poemului în proză. Autorul pornește de la date istorice extrase din documente și acte (Nicolae Stoica de Hațeg — **Cronica Banatului, Răscoala antihabsburgică din Banat, 1737—1739,** Ed. Academiei), dar și de la legende, eresuri, dezvoltate apoi în planul ficțiunii pe un ton liric. Epica romanului, sumară, este inserată într-un tablou socio-istoric și el desenat în linii generale. Pe fundalul mai larg al răscoalei românilor din Banat, mai mult sugerată decît prezentată direct, este proiectată revolta eroică a sătenilor din Slatina împotriva dominației străine, habsburgice. Accentul este însă deplasat asupra unor figuri de țărani luptători, asupra unor tipuri eroice tratate la modul rapsodic; cneazul satului, Tudor, fiul lui, Mihai sau bătrînul Tăraboagă. Sînt asimilate și procedee, scene ale romanului haiducesc (cavalcade, urmăriri, lupte în pădure etc.) dar nu pentru efectul spectacular ci ca forme ale rezistenței împotriva unei istorii vitrege, ca manifestări ale libertății și demnității unor oameni vremelnic învinși dar niciodată supuși. De altfel, codrul îndeplinește o funcție simbolică asemănătoare aceleia din eposul eroic popular ; apără și ocrotește pe haiduci și amenință sau „înghite" pe dușman. În acest context, un alt nivel al romanului îl constituie elementele simbolice care se suprapun realității sau o potențează pînă la limita fantasticului. O astfel de prezență tutelară este teiul uriaș de la marginea satului, imagine a contopirii om-natură într-o unică forță vitală dăinuind în timp și spațiu. Arbore magic al vieții dar și al istoriei și spiritului unui popor : „Domnul unterverwalter trecuse în odihna fără de sfîrșit și ultimul gînd care s-a mai născut înainte de asta a fost o întrebare : de ce ? Poate că întrebarea a fost pusă privind amînarea privitului în străfundurile oglinzii (la urma urmei de ce nu privise încă de la început, de cînd a înțeles că teiul nu e un copac obișnuit și nici măcar un tei nu era și că mai mult decît atît, făcea parte dintr-o lume cu legi bine așezate, și avea în el o altă lume, legată de cea din afară prin ramuri stufoase și prin rădăcini puternice, orice clintire a legilor lumii celei mari se oglindea în cea ascunsă în trunchiul bătrîn". Aceeași tehnică poematică adecvată planului simbolic este însă aplicată și evenimentelor propriu-zise, ceea ce duce la o diluare a concretului și a tensiunii situațiilor. Cu atît mai mult cu cît stilul cam prolix nu poate constitui o valoare în sine capabilă să estompeze deficiențele de compoziție ale cărții. Romanul lui Florin Bănescu este demn de interes prin efortul de a integra literaturii un episod semnificativ din istoria țării.

Paul Dugneanu

*) Florin Bănescu : „Ierni peste tei", Editura „Eminescu", 1978.

Secvențe din 1907

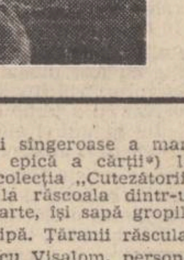

● Un episod din timpul reprimării sîngeroase a marii răscoale din 1907 constituie materia epică a cărții*) lui Marin Ioniță, apărută nu demult în colecția „Cutezătorii". Două sute optsprezece participanți la răscoala dintr-un sat de cîmpie sînt condamnați la moarte, își sapă gropile, dar execuția este oprită în ultima clipă. Țăranii răsculați (printre ei se află și învățătorul Iancu Visalom, personaj principal, avîndu-l ca model real mărturisit pe scriitorul I. C. Vissarion) sînt puși în lanțuri și închiși în cala unui șlep părăginit, păzit de un grup de soldați sub comanda plutonierului Frosa Eftimie. O lume dezolantă, abandonată într-un spațiu închis, în care prizonierii mor pe capete, iar cadavrele lor aruncate ca hrană peștilor, plutesc desfigurate pe apa din jurul șlepului. Imaginile de coșmar revin des în paginile cărții, cu detalii veriste care forțează limitele verosimilității artistice. Iancu și Toader (un alt personaj) povestesc întîmplări de dinaintea răscoalei, refăcînd imaginar relația cu lumea din care au fost excluși violent, pentru a evita astfel dezumanizarea prin suferință. Narațiunea se desfășoară sinuos, în planuri temporale diferite, cu inserții retrospective și anticipări transparent simbolice, bine articulate într-o construcție corectă. Interesul lecturii sporește din momentul în care, în acest spațiu închis, se creează temporar o breșă, prin intervenția altor personaje. Este vorba de generalul care a condus represaliile, însoțit de un căpitan aghiotant, veniți pe șlep cu intenții misterioase, ce se vor clarifica pe parcursul acțiunii. Generalul se consideră un bun cunoscător al psihologiei țăranului și mizează pe disoluția morală cauzată de suspiciune și frică de moarte. Manevra se vrea diabolică : „Va fi așa, domnule căpitan, că oamenii aceștia, pe care i-ați văzut în ultimul lor ceas de demnitate și solidaritate, vor sfîrși prin a-l declara pe unul din ei vinovat pentru toate cîte s-au petrecut, poate, pe dascăl, poate pe altul și vor voi să ni-l ofere în schimbul libertății. Dar oferta nu le va fi primită. «Dacă sînteți cu adevărat convinși că este așa, faceți-vă singuri dreptate.» Și să vedeți cum o să-l sfîșie pe cel ales. Și pe urmă toată viața au să caute să scape de acest coșmar. Și cum le va fi foarte greu, vor inventa mereu argumente pentru ei și pentru cei în mijlocul cărora se află, că victima a fost cu adevărat de vină. Și dacă este de vină altcineva, nu mai putem să fim și noi".

Țăranii și învățătorul Iancu Visalom vor alege însă, fără ezitare, martiriul, în locul unei existențe sumbre. Cartea se încheie cu o scenă simbolică, în care cei din sat îi așteaptă pe țăranii-eroi, ca semn al neuitării și credinței. Fără didacticism apăsat dar și fără apăsată personalitate, fără stridențe stilistice dar și fără strălucire, cartea lui Marin Ioniță repetă lecția morală despre demnitate, ca dimensiune structurală a existenței.

Valentin F. Mihăescu

*) Marin Ioniță : „Un șlep în derivă", Editura „Albatros", 1978.

Cronica unei familii

● Subintitulat „Cronica unei familii, 1877—1917", primul volum*) al acestui ciclu constituie o surpriză pentru cei care cunosc proza lui Mircea Constantinescu. Se poate vorbi de o schimbare de direcție — tematică, în orice caz — altminteri scriitorul, lucrînd în continuare la (cu) stilul său **prozaic-poetic-neguros-frust. Cronica** se sustrage (bineînțeles) încadrării literar-teoretice, subtitlul fiind, prin oarecum intinsa ambiguitate a „genurilor" reprezentate, o etichetă convenabilă. Există o narațiune incopciată în volburi conflictuale dar detașarea față de epocă — reflectată ca de apele unei oglinzi îmbătrînite, cu contururi estompate dar și cu capricioase detalii, chiar incomode — le sleiește de forță, reducîndu-le la pagini savant patinate de coterie. Impresia este de imens travaliu documentar și arhitectonic, minat de ambiții majore, la a căror fină apreciere sînt invitați, îndeosebi, statornicii prăfuitelor arhive și pasionații vînători de documente rare. Cel puțin la fel de seducătoare este și cealaltă ipoteză (perfect posibilă), a unor genealogii inventate și plasate în cadrul tot mai contemporan al Bucureștilor de acum o sută de ani. Cel puțin dintr-un punct de vedere, este perfect indiferent dacă familiile botezate Mincu, Steriade, Dobroescu, State (și mai sînt pînă la patrusprezece — găsit ca număr de bază) au existat în felul pe care ni-l propune M.C. Important este mobilul explorării onomastice, biografice, genealogice, — cel care să justifice efortul lecturării uneia din acele cărți ce par mai ușor de scris decît de citit. O idee ne putem face urmărind desfășurarea „scenariului" și intuind „regia". Aparentei (dar capricioasei) cronologii cu care debutează **Cronica** i se substituie tot mai des o alta, care o conduce ferm către un punct anume, ce poate fi și originea lor virtuală. Ca și cum întreaga galerie de personaje ar apare într-un stop-cadru atotcuprinzător — dovadă a unității lor levantine — ca de aici să înceapă investigația. Fiecare figură-personaj are un număr în șirul strămoșilor săi și refacerea genealogiilor e complicată eficient abia după ce se-ncheie ; atunci pornesc, din patrusprezece puncte și timpuri diferite, personaje ai căror urmași — de la a doua la a șaptea spiță — au a se întîlni la un moment dat (stop-cadrul), după ce s-au înrudit sau doar întretăiat, într-un desen ce frizează artizanalul filigran. Aceasta ar putea fi cronologia superficială („scenariul") pe care autorul o îndreaptă către momentul-temei-mobil, cu o orgolioasă știință a navigării literare („regia"). Interzicerea actului demiurgic — odată „istoriogeografia" acceptată (fie ea reală sau imaginară și aceasta indiferent în ce proporție) ar putea face din M.C. o conștiință eminent cenușie a timpului ales — și uneori chiar se întîmplă. Tragicul însă îi scapă (nu-l interesează ?) deoarece, neîmpăcîndu-se cu reducerea rolului său la reflectare (un cuvînt viclean), tot mai încearcă să intervină. O face direct, prin inserarea unor episoade romantice, cu copii lepădați dar salvați, ca Grigorie Buzdugan, un alt Moloch, scăpat ca și legenda, de sub controlul creatorului său.

Cronica este și expresia unei foarte discrete filosofii a istoriei, ce-și alege ca obiect procesul de formare a conștiinței naționale la un popor care, împărțit de vitregiile veacului, își menține identitatea cu prețul unui răbdător și adînc îngropat sentiment al imuabilei legături de sînge.

Evoluția acestor familii venite în nordul Dunării din patru zări — mai cităm : Gheorghiade, Bilciurescu, Alimăneșteanu — din Aliman „o agă de Dunăre", Rákóczy, Farmacoglu, este pînă la un punct identică : întemeietorii, bărbați întreprinzători, sînt neguțători sau ostași — mai rar cărturari sau de viță nobilă — și vin în Principatele Române de-și află soții și rost, prind cheag iar urmașii lor sînt bancheri, deputați, senatori, ofițeri care se jertfesc pentru independența patriei dar care și reprimă răscoalele țăranilor. Numărul românilor în aceste neamuri crește permanent fie prin căsătorie, fie prin efemere dar fructuoase pasiuni și, treptat, din vechea origine rămîne doar numele, ca blazon levantin, și acela tot mai știrbit. Pe această schemă sînt inserate mulțime amețitoare de figuri „nelevantine" cu care eroii primplanului vin în contact — foarte rar fără folos. Totul, muiat în viitoarea marginii de secol din care, pînă să irumpă România modernă, se amestecă salvări cu monocluri, și kiefuri cu tramcare, jocul cearceafului cu calea ferată și eroismul războiului pentru neatîrnare cu nefericita moarte a bardului Lacrimă. Pentru că toate acestea sînt viață iar **Cronica** are ambiția a fi toată viața.

George Mătăsaru

*) Mircea Constantinescu : „Amurgul levantinilor", Editura „Cartea Românească", 1978.

Folclorul, generator de basme

● Am cunoscut-o, cu ani în urmă, pe Angela Dumitrescu-Begu din Vădăstrița, județul Olt, ca pasionată culegătoare de folclor. Splendidele balade publicate în 1967 sub titlul „N-ați auzit de-un Jian, d-un haiduc de craiovean?" (Filiala Academiei R.S.R. din Craiova), au fost apreciate ca adevărate cîntece de lebădă ale unor bătrîni rapsozi populari din părțile Oltului. Un an mai tîrziu, Casa creației populare din județul Olt îi tipărește culegerea de doine și cîntece populare vechi „Dorule, dor".

Dăruită sufletește școlii, profesoara din Vădăstrița adună în taberele pionierești folclor al copiilor, dat publicității în 1970 sub titlul „Ieși papucule de sub pat". Editura didactică și pedagogică îi difuzează în 1972 culegerea de basme „Gălbior de lîngă soare", iar Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Olt a inclus colaborările sale în volumele colective: „Crăișorii de pe Olt", „De la Dunăre la Olt", „Cîntă Oltul cîntec nou". În prezent pregătește o culegere de basme din Scornicești, numită „Mărul de aur".

Recent a văzut lumina tiparului un volum*), conținînd 14 basme create de distinsa culegătoare de folclor. Situîndu-se pe linia de aur a basmelor noastre clasice, autoarea întruchipează figuri alese de eroi ai plaiurilor românești: Corbeac, Doicin, Rădița, Din, Constandin, Voicuța, Mădălina, Ionuț, Fănuța, Voicin, Moldavina, Siminoc, Busuioc, Dur-Pandur ș.a. Aceștia sînt viteji, cinstiți, generoși și frumoși, trecînd cu succes prin numeroase încercări, luptîndu-se cu zmei, balauri și împărați hapsîni. Principalele lor ajutoare sînt animalele năzdrăvane, caii și cerbii care-i poartă iute ca gîndul pe celălalt tărîm și-i ajută să biruie zmeii și fărădelegile. Din cînd în cînd apare cîte-o zînă ce le călăuzește pașii prin codrii înspăimîntători, oferindu-le fie iarba fiarelor, fie apă vie, care-i salvează de la pieire.

Folosind repetiția cu măiestrie, povestitoarea arată cum voinicul: zboară, zboară sau „merse, merse tot pe margine, pe margine" sau fata „era frumoasă, frumoasă", ori scoate în relief darurile eroilor aleși: hărnicia, istețimea, vitejia, simțul dreptății ș.a., folosind adesea proverbe sugestive. Cînd conflictul ajunge la apogeu, apare din senin întrebarea: Dar voinicul ce făcu? Și imediat se ivește dezlegarea firească a celor mai încîlcite situații, spre marea bucurie a micilor cititori. Scrise într-o frumoasă limbă românească, aceste basme sînt un dar de zile mari făcut copiilor. Prin ele saltul de la culegătorul la creatorul de basme s-a făcut cu succes.

Patița Silvestru

*) Angela Dumitrescu-Begu : „Dur-Pandur, Pasăre Măiastră", Editura „Ion Creangă", 1978.

CARTEA DE DEBUT

Poezia românească de azi

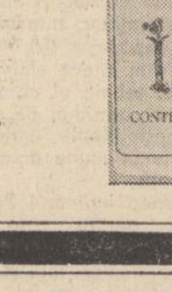

O analiză adesea pertinentă a poeziei românești contemporane întreprinde în cartea sa de debut **Ideografii lirice contemporane** (Facla, 1977) Lucian Alexiu. Modelul pare a fi cartea din 1973 a lui Petru Poantă **Modalități lirice contemporane** (mai citează **Poezia unei generații,** Dacia, 1973 de Ion Pop și **Poezie și generație,** 1975, de Marin Mincu). Făcînd o explorare neexhaustivă a teritoriului, Lucian Alexiu a selectat 61 de poeți, incluzînd pe Dușan Petrovici, Ion Cocora, Paul Emanuel, Al. Căprariu, Ilie Măduța, George Suru, Miron Cordun, Dan Rotaru, Gh. Azap, I. V. Strătescu și Doina Uricariu, dar omițînd pe Arghezi, Blaga, Philippide, Emil Botta, D. Stelaru, A. E. Baconski, Ion Brad, Nina Cassian, Ovidiu Genaru, Marin Sorescu și Dan Laurențiu, între alții. A pus și autori care nu sînt exclusiv poeți, precum Dumitru Popescu, Victor Felea, Francisc Păcurariu și Emil Manu. În genere, criticul are în vedere mai ales situația actuală a unui poet, ultimele cărți, trecînd în grabă peste opera mai veche din care se extrage doar formula definitorie. Portretele au între una și patru pagini, cu excepția lui Jebeleanu (căruia i se acordă șase pagini), Ion Gheorghe (peste șapte pagini), Geo Dumitrescu (cinci pagini) și Ioan Alexandru (nouă pagini). Prea puține pagini au Mihai Beniuc (numai două), Nichita Stănescu (trei pagini) și Leonid Dimov (2,5) cît Emil Manu (2), Ilie Măduța (3) și Alexandru Jebeleanu (2,5). Totuși, judecățile de valoare ale lui Lucian Alexiu sînt drepte, dar insuficient diferențiate.

Poeții sînt grupați în opt clase sau categorii stilistice, al căror defect este impreciziunea granițelor, încălcate nu numai de exponenți, dar și de criticul însuși în caracterizările lui.

Prima clasă e a poeziei „sociale și vizionare", a ethosului, angajării și a evenimentului cu șapte poeți : Jebeleanu, Beniuc, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Labiș, Dumitru Popescu și Adrian Păunescu. Aș fi numit această lirică activistă și umanistă și aș fi adăugat aici pe Virgil Teodorescu și Alexandru Andrițoiu. Pe Geo Dumitrescu și pe Caraion i-aș fi pus la fanteziști și ironiști, iar pe Labiș la poezia de meditație asupra existenței. A doua categorie se cheamă „între mitos și logos", reunind pe chtonici și pe prerafaeliți cu Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț, George Alboiu și Dan Verona. După mine, merg la chtonici Ion Gheorghe, Gheorghe Pituț și George Alboiu, iar Ioan Alexandru intră mai bine la poezia de meditație asupra existenței. La „poezia ritualică și a culturii" (ritualizarea simbolurilor), apar Doinaș, Vasile Nicolescu, Cezar Baltag, Cârneci, Ana Blandiana, Sorin Mărculescu, Mihai Ursachi, Adrian Popescu, Dinu Flămând și Doina Uricariu. Aș fi pus pe Doinaș la baladiști, pe Vasile Nicolescu la meditația asupra existenței împreună cu Cezar Baltag, Adrian Popescu și Dinu Flămând, pe Radu Cârneci la sentimentali și elegiaci, pe Ursachi la fanteziști și ironiști. La a patra clasă (Lirismul ceremonial. Serafici melancolici. crepusculari. Feericul) sînt repartizați : Maria Banuș, Anghel Dumbrăveanu, Constanța Buzea, Cezar Ivănescu, Ileana Mălăncioiu, Mircea Florin Șandru, Mircea Dinescu și Dan Rotaru. După noi, Anghel Dumbrăveanu, Mircea Florin Șandru și Dan Rotaru sînt sentimentali și elegiaci, Mircea Dinescu, fantezist și ironist, iar Cezar Ivănescu, baladist. A cincea categorie : „De la cuvînt la retorica imaginii. Poezia poeziei" cuprinde pe Virgil Teodorescu, Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, Nicolae Prelipceanu, Nicolae Ioana, Dușan Petrovici, Ion Cocora, Paul Emanuel, Florica Mitroi și Ion V. Strătescu. În realitate, Virgil Teodorescu ține de lirica activistă, umanistă, Nichita Stănescu se clasifică mai bine la manieriști împreună cu Sorin Mărculescu, iar Nicolae Prelipceanu la categoria „forme noi de lirism". Tot la manieriști trebuie pus Aurel Rău pe care Lucian Alexiu îl clasifică la „figurativul citadin și exotic, contrapunct naturist", împreună cu Victor Felea, Al. Căprariu, Teodor Balș și Emil Manu. A șaptea categorie e a „fabulosului cotidian" (reveria domestică și patriarhală) cu Petre Stoica, Mircea Ivănescu, Leonid Dimov, Emil Brumaru și Ioanid Romanescu, clasificabili la fanteziști și ironiști (Petre Stoica, Mircea Ivănescu, Emil Brumaru, Ioanid Romanescu) și manieriști (Leonid Dimov). În fine, ultima clasă, a opta, înglobează eclecticul tradiționalist reprezentat de Al. Andrițoiu, Francisc Păcurariu, Ion Horea, Alexandru Jebeleanu, Ilie Măduța, Nicolae Dragoș, Damian Ureche, George Suru, Miron Cordun, Ion Lotreanu și Gheorghe Azap. Aș fi făcut o categorie aparte din poeții patrioți și civici, cu Adrian Păunescu și Nicolae Dragoș.

S-a observat că rubricile clasificării sînt labile și de altfel în exegeze Lucian Alexiu nu e consecvent, descoperind și alte categorii, de pildă aceea a expresioniștilor la care aliniază pe Jebeleanu, Caraion, Pituț, Alboiu, Mircea Dinescu și Petre Stoica. Pe Beniuc îl vede ca pe un neoclasic, pe Geo Dumitrescu ca pe un contestatar, pe Anghel Dumbrăveanu, Victor Felea și Al. Jebeleanu drept clasicizanți, pe Lotreanu „constructivist", pe Dimov și Cocora barochiști (manieriști). Unele caracterizări sînt bine găsite: Eugen Jebeleanu cultivă „alegorismul de factură dramatică, teatrală a moralităților expresioniste". Poezia din urmă a lui Beniuc se află „sub incidența adagiilor horațiene", creația lui Geo Dumitrescu poate fi citită ca „un roman (voltairian) despre poezie", poezia lui Ion Gheorghe e locul unei „logomahii generalizate". Alboiu și-a construit „un corpus paramitologic personal", Maria Banuș „a trăit drama de a nu-și mai regenera poezia la cota atinsă inițial", ajungînd într-un „impas de creație". Dumbrăveanu extrage simboluri „din sfera semantică a acvaticului", poezia sa are „însemnele unei mitografii argonautice", Constanța Buzea încearcă „aspirația nesatisfăcută spre trăiri sublime", Cezar Ivănescu consacră toposul lui **puer senex,** la Nichita Stănescu, „limbajul devine sau tinde să devină o realitate de sine stătătoare", poezia sa „fiind un mod de a inventa realitatea unei ficțiuni", în poezia lui Gheorghe Tomozei se ajunge la o „egalizare a interesului pe care îl pot trezi inconstanța viziunii și consistența variabilă a formulei lirice", Aurel Rău e un „poeta erans", un „argonaut cultural", Victor Felea e un „jubilativ", Dimov cade uneori în „toropeală epică și descriptivă", la Ioanid Romanescu înregistrăm „servitutea dispersării pe spații extrem de vaste". Ilie Măduța execută laude ale realelor în tipar blagian, la Ion Lotreanu găsim „plante și animale de aspect mecanomorf". Lucian Alexiu se hazardează și în cîteva expresii noi. Descoperă o „sotisă" (nerozie) modernă, o expoziție „fovă" (îndrăzneață), o postură de „menadă lirică" la Florica Mitroi și tot la ea „forța de exorcizare a ceremonialului în dionisii".

Fără să aducă impresii sau judecăți cu totul noi, cartea lui Lucian Alexiu e interesantă, dovada unui spirit viu.

Al. Piru

Îi iubesc fatal!

Urmare din pag. 1

zece discursuri parlamentare, între anii 1894 și 1917, pledoariile pentru Caragiale în procesul Caion și pentru arhitectul I.N. Socolescu, în procesul de incendiere ce i-a fost intentat, discursul de recepție la Academie, *Din estetica poeziei populare* și fragmente dintr-o cuvîntare despre *Patrie și patriotism* (unde vorbitorul era la el acasă, în calitate de aprins patriot).

E greu de definit arta oratorică a lui Delavrancea, în care intră un temperament clocotitor o bogată informație, și o mare diversitate de procedee, de la propozițiile scurte, hașurate, și pînă la vaste perioade, susținute printr-un suflu puternic. Și mai ales era temperamentul, sau cum numea Eschine, oratorul antic, la mai gloriosul său rival, Demostene, *monstrul!* Mai era și dialectica barei, adeseori servită de *advocatus diaboli*, meșter să răstălmăcească lucrurile, în folosul unei cauze, dar Delavrancea s-a crezut totdeauna de partea dreptății și a adevărului. A fost un mare avocat la curtea cu jurați, unde dicta mai mult sentimentul decît rațiunea, unde avocatul trebuia să vorbească inimilor. Adeseori le smulgea, înaintea deciziei de achitare, lacrimi fierbinți. Mare emotiv, era și mare meșter în a-și emoționa auditoriul.

Bara i-a oferit tot atîtea, dacă nu și mai multe succese decît tribuna. Cu toate acestea, și-a mărturisit într-un rînd ostilitatea față de profesiunea liberă în care a strălucit :

„Temperamentul meu m-a făcut să nu sufăr profesiunea de avocat (...) profesiune insuportabilă și pentru felul meu de a gîndi și de a simți" (discurs parlamentar, în chestiune personală, la 11 februarie 1895).

Să ne întoarcem însă la marele lui discurs în favoarea țăranilor. Ca urmare a vibrantului său apel, unul din cei doi deputați care anunțaseră că vor vota contra legii exproprierii s-a deszis și a votat pentru. Acesta a fost Mateiu Cantacuzino, ilustrul jurist ieșean. Celălalt, care a perseverat în hotărîrea sa reacționară, a fost A.C. Cuza. Inima lui de piatră n-a putut fi înmuiată de cuvîntul inspirat al lui Delavrancea. În zile ca acelea, se face despărțirea apelor de uscat, cu alte cuvinte, verificarea sufletelor.

interviurile «luceafărului»

Cu Adrian Păunescu

„AM TRĂIT ÎN ANII ACEȘTIA UNA DIN CELE MAI CURATE ȘI MAI ÎNDRĂZNEȚE PAGINI DIN ISTORIA NOASTRĂ"

— De ce vă place puterea ?

— Pentru că, folosită corect, este expresia înălțării omului spre condiția sa de esență.

— Puterea este condiția de esență a omului ?

— Omul, prin natura lui, trebuie să fie un învingător. Deși orice carieră se încheie inevitabil cu o moarte care aruncă asupra puterii omului o umbră.

— Dar la ce vă ajută puterea ?

— Vreau să fac bine. Pentru că natura mea interioară este — la ora de față — a unui luptător care cîntă nu a unui cîntăreț care luptă. Sînt un om al acțiunii. Eu cred că prin luptă **se poate.** Mai corect spus, cred că **putem**. Știu că sînt dificultăți care decurg chiar din dificultățile lumii în care trăim. Dar trebuie să avem voința de a le escalada. Însă pe seama greutăților obiective se pun prea multe din dificultățile create de subiectivitatea comodității noastre. La început puterea mă fascina în sine. Apoi, încet, încet ea s-a transformat în altceva.

— În ce anume ?

— În dreptul de a chestiona pe ceilalți cu privire la ei înșiși, la lumea în care trăiesc. Mai pe scurt, mi-a plăcut puterea în sens socratic.

— Pentru a vă cunoaște, deci.

— E o capacitate prin care mi-am aflat slăbiciunile. Astfel că am fost ferit să mă angajez acolo unde știam că nu pot să înving.

— Dar vreți numai să cîștigați ? Nu e o lașitate să căutați numai asta ?

— Nu mă pot angaja în acțiuni dinainte pierdute. Ar fi o dovadă de imbecilitate. Nu sînt un om cu viața încheiată ca să fi depus toate opțiunile mele. E facultativ dacă fac pictură sau aeronautică. Nu e o lașitate dacă nu fac pictură pentru că n-am talent la asta. Dar dacă soarta țării mele ar depinde de o pictură pe care trebuie s-o fac, ca s-o salvez cu orice preț, aș face-o. Nu se cuvine să mizăm totul pe potul inexistent. Contează în ce măsură ești sau nu o santinelă la hotarele lumii acesteia.

— Ați ajuns să vă cunoașteți foarte bine ?

— Firește că nu. E o experiență în curs.

— Care ar fi cîteva din slăbiciunile dumneavoastră ?

— N-am răbdare. Nu găsesc justa cumpănă între acțiunile în care mă bag și poezia pe care o scriu ca rezultat esențializat al stării de emoție ce decurge din ele. Disprețul pe care îl am pentru problema eternității.

— Ce-ați dori atunci dumneavoastră ?

— Să nu-mi treacă această viață pînă cînd oamenii nu vor înțelege că sînt un om de caracter.

— Dar cum se împacă violența de care dați dovadă uneori cu caracterul ?

— Încerc totdeauna să trec de starea de violență și să apreciez corect valoarea dincolo de raporturile mele cu oamenii. În raporturile sociale trebuie jucat bărbătește. Am fost un om sărac și singur, foarte sărac și foarte singur, foarte lovit și necăjit. Ce sînt azi sînt datorită muncii mele, într-un climat în care a fost nevoie și de oameni ca mine.

— Să știți că deși ați ridicat tonul, mai mult mă impresionează vorba blîndă.

— Nu tonul este lucrul cel mai bun al meu. Dar mult mai periculoși, mai duri sînt uneori cei care vorbesc în șoaptă. Mă exteriorizez repede și-mi trece la fel de repede.

— Lumea poate fi cucerită și prin tandrețe ?

— Se pare că e una din armele cele mai perfide. Da, lumea poate fi cucerită prin tandrețe. Cu condiția ca ea, tandrețea, să se întemeieze pe energie. Să fie o formă a energiei. Să-ți amintești, însă, că și un lucru sfînt cum este revoluția înseamnă violență. Pretutindeni există o luptă.

— Nu e tristă o lume în care totul e o luptă ?

— Pentru ce să fie tristă ? În aceste confruntări se dezvăluie natura omului. Aceea de a birui. Cîteodată.

— Cum se poate controla un om că a ajuns ce îi era hărăzit să fie ?

— Se controlează în raporturile cu societatea. Societatea este o fabrică de valori. Nu te duci la tubul cu butan să respiri. Respirăm aer. Este elementar să nu confunzi valorile.

— Ce iubiți mai mult : clipa sau amintirea ei ?

— Ca om de acțiune iubesc clipa. Ca om de cîntec — amintirea ei. Dar amintirea e o grozăvie. E singura ireparabilă. Este intangibilă.

— În urmă cu mai bine de o sută de ani, Eminescu trecea dintr-o provincie în alta legîndu-și destinul de tot cuprinsul acestei țări. Socotiți că e un drum pe care orice poet e necesar să-l parcurgă ? Se pare că da, din moment ce cu Cenaclul „Flacăra" al Tineretului Revoluționar străbateți meleagurile românești în lung și în lat.

— Oricine vrea să fie un mare poet trebuie să parcurgă acest drum. Chiar dacă nu ajunge, pînă la urmă poet mare.

— E suficientă parcurgerea lui pentru a ajunge un mare poet ?

— Nu fii naiv. Mai trebuie să ai și niște provincii interioare.

— Cenaclul a apărut din nevoia dumneavoastră de a nu fi singur ?

— Se poate spune și așa. Cenaclul **Flacăra** a apărut, poate, pentru a uni toate singurătățile impermeabile într-o unică și orgolioasă singurătate — aceea a condiției umane.

— Ce reprezintă revista „Flacăra" pentru dumneavoastră ?

— Cea mai bună perioadă a vieții mele. Cea mai plină de insuccese dramatice, de reveniri. Revista aceasta mi-a dat posibilitatea de a arăta cum aș duce la capăt arhitectura unei colectivități de care am fost legat.

— Unii dintre scriitorii români de azi susțin că prin Cenaclul „Flacăra" faceți de fapt propagandă poeziei dumneavoastră și nu poeziei și cîntecului în genere.

—N-au decît să susțină ce vor. Cine îi oprește să-și facă și ei puntea cu publicul așa cum doresc ? Eu mă ocup de cîtă poezie s-a tradus pe seama Uniunii Scriitorilor, deci și pe banii mei ? Fac această treabă în contul sănătății mele. În Cenaclul **Flacăra** mi-am investit o parte din tinerețea mea. Nu văd nimic condamnabil în faptul că fac propagandă versului meu, deși nu acesta îmi este scopul. Nu oblig pe nimeni să mă asculte. Mai bine ascultă opinia publicului, George Arion, și nu vocile pline de invidie și de neputință ale unor confrați. După ce am tipărit **Pămîntul deocamdată** în 115 000 de exemplare...

— Un tiraj fantastic pentru poezie !

— Nu mai era nevoie s-o subliniezi ! Deci, după ce am tipărit cartea asta, publicul mi-a cerut s-o reeditez. Pentru că s-a epuizat într-un timp record.

— Prin Cenaclul „Flacăra" influențați conștiințe. E o responsabilitate imensă, de care, sînt sigur, vă dați seama.

— Știu ce fac. Știu ce înseamnă a face. Știu la ce riscuri mă expun. Dar sînt un intelectual român. Am devenit intelectual prin parcurgerea gratuită a tuturor formelor de învățămînt din această țară. Pe care le-au plătit muncitorii și țăranii patriei mele. Le sînt dator și eu puțină lumină. Să învăț pe copiii lor să producă lumină la rîndul lor. În casa părinților mei din comuna Bârca, mama mea vitregă — deși după cît o iubesc numai vitregă nu e — avea un tablou pe perete în care erau fotografiați absolvenții Școlii normale „Andrei Șaguna" din Sibiu. În care se afla și ea fotografiată. Pe tablou scria : Învățătorul este o luminare ce se consumă luminînd pe alții.

— Posturi de radio de peste hotare v-au acuzat că prin Cenaclul acesta propagați naționalismul.

— Mă și sperie **Europa liberă**, ce să zic ? ! Cultivăm în acest cenaclu ideile patriotismului lucid, critic, constructiv. Culmea e că unii mă socotesc un naționalist, iar alții un negativist. Pentru că atunci cînd văd răul în țara mea nu mă sfiesc să-l arăt. E adevărat, fac asta. Dar de aici, de pe aceste meleaguri. Cînd spun că îmi iubesc țara, eu văd și răul care e în ea. Trebuie să facem ca fiecare țară să trăiască. Există posibilitatea asta. Eu cînd cînt Trăiască România ! zic în subtext și Trăiască Franța ! și Trăiască Norvegia ! etc.

— Cum se împacă firea dumneavoastră tumultuoasă cu poezia lui Bacovia pe care o iubiți atît de mult ?

— Numai pentru cei care m-au citit superficial poate să apară incompatibilă apropierea mea de Bacovia. Pe care unii și-l închipuie rătăcind prin odăi friguroase și cîntînd la vioară. Cele mai triste lucruri din lume sînt înfăptuite de învingători. Bacovia era un poet revoluționar căruia îi mirosea materia. Bacovia este singurul poet român căruia lucrurile lumii acesteia îi miros. După ce mă vei citi cu adevărat vei înțelege că sînt bacovian și nu vei cădea în eroarea stupidă a unora care îmi parcelau durerea încercînd să-mi facă analiza fonetică a strigătului de durere. Nu ești singurul caz al unui contemporan de-al meu, gata să se solidarizeze cu poeți în suferință, gata să se plîngă laolaltă cu ei, făcîndu-se solidari cu ei, dar niciodată nefiind solidari cu ei dacă, prin miracol, înving.

— Aceștia nu mai au nevoie de sprijin.

— Ești gata să-mi dai un pahar de apă dacă sînt însetat, dar dacă eu fac cu versul meu să țîșnească apa, ai începe să te îndoiești că sînt un poet profund.

— Nu e adevărat. Mai ales că despre dumneavoastră deja se vorbește...

— Cum anume ?

— Ca despre Coșbuc, Goga...

— O dramă națională exprimată cu mijloacele lui Bacovia este mai impresionantă decît una exprimată cu mijloacele lui Coșbuc. Nu că n-ar fi semnificativ Coșbuc, ci pentru că trebuie intrat cît mai adînc în drama respectivă. Cîte poezii nu s-au scris despre proletari, despre speranțele într-o lume mai bună ! Dar mie îmi vin în primul rînd în minte versurile lui Bacovia : „Sculați ai muncii proletari !".

— Se grăbesc cei care spun despre dumneavoastră că sînteți un om pe deplin realizat ?

— Pînă acum nu am reușit să fac decît un rezumat al viitoarelor mele cărți. N-am de extins, ci de adîncit ce am descoperit ca fiind teritoriul meu liric. Cînd scriu un poem ce exprimă în esență unirea nu uit că de fapt trebuie să se unească într-o singură horă oamenii cu retribuții mici și cei cu retribuții mari. De aceea vreau să se știe că sînt un patriot revoluționar, un om cu ochii mari, care își vede destinul plin de o dramatică măreție, nu de o măreție prefabricată.

— Pomeniți des cuvîntul „țară". Care credeți că este problema fundamentală a istoriei țării noastre ?

— E una dramatică, de multe ori tragică. În una din zilele mai liniștite ale vieții mele i-am mărturisit-o lui Marin Preda și el avea s-o pună pe seama unui personaj din **Delirul.** Noi, românii, avem sărbătorile noastre exact atunci cînd am scăpat de un rău. Niciodată vreo sărbătoare de-a noastră nu s-a fixat în ziua cînd am ocupat pe alții ci mereu, dar mereu, în ziua cînd am scăpat de ocupația altora. Mereu a trebuit să scuturăm un jug, mereu a trebuit să luptăm pentru recîștigarea unui drept sau teritoriu furat de alții. La 23 August sărbătorim eliberarea noastră de sub jugul fascist. La 1 Decembrie este sărbătoarea unirii tuturor provinciilor românești eliberate de sub cnuturile imperiilor. De aceea, zic, sărbătorile noastre au gust de lacrimă în ele și anume gustul lacrimii noastre. Aceasta mi se pare problema fundamentală a istoriei noastre, lupta cu cumplitul principiu un pas înainte, doi pași înapoi. Problema noastră, a românilor ? Să cîștigăm mereu ce-i al nostru, să dobîndim adică trista și emoționanta victorie de a avea dreptul să spunem din nou mamă mamei noastre.

— Prin ce este semnificativă istoria României de azi ?

— Prin lucruri multe și frumoase. Care costă însă. După cum a arătat cu inteligență și curaj președintele Nicolae Ceaușescu, România este o țară în curs de dezvoltare. Istoria ne-a lăsat restanțe îngrozitor de mari și grele. Avem de rezolvat neîmpliniri pe care generații întregi nu le-au rezolvat și uneori nu numai că nu au vrut, ci le-au și adîncit prin unii reprezentanți ai săi. Avem azi o economie cu un puternic ritm de dezvoltare. Dar acest ritm nu e totul. Poate că tocmai acest ritm la care sîntem angajați arată de la ce nivel slab de dezvoltare am pornit și continuăm să pornim. Firește, noi sîntem generația umană care simte toate astea nu numai în zilele de sărbătoare, dar și în zilele de lucru. Și pentru că simțim asta, nu sîntem totdeauna bine dispuși, nu sîntem totdeauna încîntați. Nu cîntăm toată ziua șlagăre cu următorul — hai să-l facem pe loc ! — refren : „Te iubesc cu-nfiorare / Rata mea de-acumulare", pentru că acest temei al ritmului nostru de dezvoltare ne costă pe toți. Pentru că nu ne putem permite luxuri pe care alții și le-au permis și le permit în continuare. Pentru noi, românii, seamănă din punct de vedere sonor cuvîntul austru și cuvîntul austeritate. Dar noi știm că nu se poate altfel. În mod neuitat a spus la Conferința Națională din 1972 președintele Nicolae Ceaușescu că în viața națiunilor apar momente unice, hotărîtoare pentru destinul lor, momente în care aceste națiuni prind cursa dezvoltării și rămîn libere și independente sau din contra sînt sortite pentru totdeauna subdezvoltării, dependenței și umilinței. Iată de ce sînt un partizan declarat al luptei pentru dezvoltare, sigur, al unei lupte pentru dezvoltare în linia firească a aptitudinilor poporului nostru.

— Cum adică ?

— Voi repeta o afirmație mai de demult : Niciodată România nu va trebui, din orgoliul cuiva, să intre, în competiția pentru cele mai bune citrice, numai de dragul de a ne afla în competiția citricelor. Și asta pentru că pămîntul nostru, soarele nostru nu au avut și nu vor avea disponibilități și îngăduințe pentru citrice. E de preferat să dezvoltăm corcodușul. Sau caisul. Sau nucul. Dar lucrul e valabil și pentru industrie. Noi nu facem industrie de dragul industriei, ci una care să folosească țării și dezvoltării omului.

— Ce vă impresionează cel mai mult din evenimentele pe care le trăim ?

— Lupta eroică pentru libertate națională și construcție națională. Din nou tricolorul flutură în văzduhul patriei. Dar el singur nu dă de mîncare poporului și nici așezarea în poziție de drepți sub faldurile lui nu rezolvă problema brațelor de muncă. S-au folosit multe cuvinte în acești ani și în general epocile eroice au produs și mult rumeguș verbal. Nici un monument nu se construiește fără rumeguș, țăndări, așchii. Ce vreau să-ți spun, în deplină cunoștință de cauză, e că noi am trăit în anii aceștia una din cele mai curate și mai îndrăznețe pagini din istoria noastră. Perioadă nu lipsită de greșeli, dar animată de un patriotism ireproșabil și de o sfîntă mînie revoluționară. Am trăit în acești ani evenimente decisive pentru poporul nostru care a fost chemat la muncă și la libertate, a fost chemat să facă fabrici, uzine și cărți, nu pușcării. Nici un leu din bugetul României nu a fost prevăzut pentru reamenajarea închisorilor, pentru construirea altora. Am cîștigat lucruri fundamentale în 10—12 ani, lucruri pe care popoarele, chiar și al nostru, s-au obișnuit să le cîștige (dacă le-au cîștigat !) în secole. Sigur, odată cu toate cîștigurile, au sporit și pretențiile. De pe postamentul lor, uneori, aceste uriașe cîștiguri nici nu ne mai apar drept cîștiguri. Dar așa cum mă învăța un prieten drag : Suedezii au mai mult ca noi. Dar românii știu să se bucure mai adînc de cît au, chiar dacă e mai puțin.

— Prin ce se caracterizează revoluția socialistă ?

— Dacă material socialismul nu rezolvă într-o singură durată handicapul insurmontabil sau problemele artei, aceleași dintotdeauna, ceea ce poate face el cu adevărat este un om nou, adică un om care luptînd împotriva răului să se îmbunătățească pe sine însuși. Adică să nu se lase pradă tentației de a învinge răul prin mijloacele acestuia. Scopul nu scuză mijloacele. La urma urmei, viața noastră e formată din mijloace. A te murdări întreaga viață pentru a învinge răul nu înseamnă a lupta pentru o cauză dreaptă. Important este nu numai să ajungi la țintă, dar să te și păstrezi curat pînă la ea. Pot exista pierderi imediate, dar eu cred că și omenia este molipsitoare.

— Adevărul trebuie spus totdeauna în istorie ?

— Asta și e politica. Știința de a spune cînd trebuie adevărul. Nu, hotărît lucru, nu mereu și nu oricum poate fi spus. Aici intervine știința de a conduce. Nu sînt pentru un oportunism istoric, ci pentru o reală oportunitate istorică. Sigur, de dragul apărării, al falsei apărări a poporului de un adevăr care l-ar putea tulbura, s-au spus deseori minciuni păgubitoare și nocive. Nu cred că oricum și oriunde și oricînd trebuie spus adevărul, dar sînt convins că niciodată nu trebuie mințit. Politica poate fi și știința de a amortiza șocurile, de a pregăti oamenii, în mod inteligent și subtil, poate fi o armă eficientă pentru aflarea adevărului, pentru păstrarea demnității umane.

— Care a fost prima dumneavoastră întîlnire cu istoria ?

— Prima ca prima, ultima însă ai văzut-o acum, cînd am trecut pe lîngă ostașii care cîn-

tau în drum spre cîmpul de instrucție „Trăiască Libertatea ! Trăiască România !".

— Înțeleg că v-a emoționat întîlnirea asta. Totuși, cum vi s-a dezvăluit pentru prima oară istoria ?

— Cred că asta a avut loc în casa bunicului meu, învățătorul Marin C. Păunescu din Bârca. Noaptea tîrziu, copil fiind, bunicul mă lua pe brațul său stîng, îmi rezema capul speriat de brațul său stîng, căci dreptul îi era și mai slab decît stîngul, de la Mărășești, unde fusese rănit. În patul în care își odihnea truda zecilor de ani de zăbavă pe Pămînt îmi spunea o poveste, una din cele mai fascinante povești pe care le-am auzit.

— O mai țineți minte ?

— Măi băiete, îmi spunea el, a fost odată un împărat mare și puternic. Cum adică un împărat mare și puternic, tată mare ? Avea mai multe mîini ? Nu, măi băiete. Era mare prin ce făceau el și armata lui. Și ce făcea el ? El a dus multe lupte pe care le-a cîștigat. Împărăția lui era mare și puternică. Dar într-o zi, luptînd acea armată cu altă armată, ajunseră ei într-un loc fără pic de apă. Rezervele li se terminaseră și nici o fîntînă și nici un rîu nu se afla prin apropiere. Și împăratul cel mare nu știa ce să mai facă. Apă n-avea de unde să le dea, dar nici curaj să li se uite în ochi. Că lumea întreba de sete și el n-avea apă să le răspundă. Și lui nu-i era sete, tată mare ? Și lui îi era sete, măi copile, dar el n-avea cui să i se mai plîngă. Că de la el încolo nu era decît Dumnezeu. Și cînd era focul cel mai mare peste acel pustiu și nu se mai putea trăi de atîta dogoare, niște slujitori devotați veniră la el și-i făcură semn că au să-i spună ceva. Spuneți — le-a zis împăratul. Împărate, luminate, noi, slujitorii tăi devotați, vrem să-ți spunem că din dragoste ți-am păstrat niște apă. De ce mi-ați păstrat ? Pentru că ești comandantul nostru și meriți mai mult ca noi toți, să trăiești ani mulți și fericiți, în fruntea împărăției. Noi sîntem soldați de rînd. Dar luminatele tale buze merită puțină apă. Ți-am păstrat apă. Și atunci ce-a făcut împăratul, tată mare ? Împăratului i se făcu și mai sete. O sete cît pentru toți soldații. Și slujitorii îi umplură paharul cu apă curată și rece care de-atîta căldură începu să dea aburi. Și soldații scoaseră capetele din nisip și se sculară vlăguiți și înrăiți și se apropiară de împăratul căruia îi sticlea apa în mîini. Și împăratul duse cupa aproape de buze și toți soldații aceia simțiră că au guri peste tot, de atîta sete. Și se făcu și mai cald și simțiră moartea. Dar împăratul privi apa, își privi soldații și acolo, lîngă cortul său, în căldura insuportabilă a pustiului, înnebunit de sete, trînti paharul și îl făcu fărîme. Dar de ce nu l-a băut, tată mare ? Dar dacă îl bea, ceilalți ce făceau ? Nu avea cum să împartă la toți. Și dacă îi mureau oamenii de sete el nu mai avea peste cine să mai fie împărat. Și le-a trecut setea cu asta ? Le-a fost mult mai ușor așa. Deodată le-a revenit vlaga. Le-a revenit pofta de luptă. Pentru că văzuseră în el nu împăratul, ci pe împăratul lor, al setei lor. Și de aceea a fost acea armată puternică și a rămas de pomină numele ei, de la acel pahar spart, de la cele cîteva înghițituri de apă cu care împăratul și-ar fi potolit setea dar ar fi mărit-o pe cea a supușilor săi. Dar, tată mare, merita el acea apă ? Da, o merita. El o merita înaintea tuturora pentru că era comandantul lor. Păi, dacă o merita, de ce a risipit-o ? Nu s-a știut că a meritat acea apă decît după ce a renunțat la ea. El făcuse multe fapte de arme. Să ții însă minte că fapta sa de arme cea mai mare asta a fost. Așa îl va ține minte istoria. Spărgînd paharul care i se cuvenea, numai ca să rămînă om cu oamenii lui.

— Ce lecție ați desprins din povestea asta ?

— Cred că înțelegi acum la ce mare preț se află în ochii mei exemplul personal. În viață, în istorie. Același bătrîn al meu avea să-mi povestească momentul cînd Mihai Viteazul a simțit că armata lui poate fi înfrîntă, a luat securea în mînă și și-a tras armata cu sine către victorie. Forța exemplului personal este cu mult mai mare decît ne închipuim. E adevărat că masele fac istoria, dar nu întîmplător masele nu sînt amorfe ci făcute din personalități, din oameni. Iar personalitățile cele mai puternice structurează colectivități. Personalitatea scoate din aria momentului în care trăiește dezordinea și impune o rigoare, profitabilă întîi de toate pentru mase, adică pentru ceilalți. Cu cît va spori rolul maselor, cu atît mai mult va spori rolul personalităților.

— Prin ce se deosebește o masă de oameni de o turmă de oameni ?

— Tocmai prin rigoarea prin care se caracterizează, spre diferență de turmă care este sau dezordonată sau hipnotizată. Dar să revenim la rolul personalității în istorie. Momentele decisive — și noi am avut destule — cer și destine decisive — și noi avem unul — cer replica maselor. Replica maselor la întrebările cele mai acute ale istoriei este o personalitate reprezentativă, semnificativă, loială, supusă maselor, dar mai puternică decît fiecare altă personalitate care face parte din mase.

Indiferent de cîte lucruri va schimba viitorul, ceva nu va putea schimba nimeni, oricît de răuvoitor și nedrept va fi cu noi. Această simplă frază : prin Nicolae Ceaușescu, România există ca stat liber, independent și suveran. Poate că unele din afirmațiile mele de azi vor fi contestate în viitor. Poate că atunci se vor ivi puncte noi de vedere și nu exclud posibilitatea ca niște oameni de bună credință nu numai ironici, să infirme unele din pozițiile mele. Dar în fraza pe care am spus-o nu e nimic de schimbat. Acesta este purul adevăr. În Nicolae Ceaușescu s-a strîns prin sfînta bunătate a mamei sale, prin rigoarea omenească a întregului său neam, prin voința unui întreg popor, prin inspirația curajoasă și rodnică a întregului său partid, toată capacitatea noastră de replică la provocările istoriei. Toată înverșunarea, toată îndrăzneala, toată jalea și toată înțelepciunea unei nații. Căreia mereu și mereu o ursită mașteră i-a pus întrebări la care nu se poate răspunde. Cînd în atîtea momente ale istoriei noastre președintele Nicolae Ceaușescu a spus „Nu !" amenințării cu forța, atunci în România s-a rostit cea mai îndrăzneață conștiință politică a vremii și poate că atunci pe columna lui Traian din Roma dacii au surîs. Pentru o meritată revanșă.

— Cum vi se înfățișează dumneavoastră mecanismul istoriei ?

— Nu l-am deslușit de tot, mai am de căutat mult. Se pare că e închis etanș în fiecare faptă și noi ne întîlnim numai cu efectele lui. Oricum, istoria are un mecanism complicat, un mecanism de cinism și tandrețe, de legi obiective și arbitrare — poate chiar arbitrariul fiind o lege obiectivă — un amestec de întîmplare și necesitate. Ce mă deranjează cel mai mult este principiul după care merge : consumînd oameni. Acesta e combustibilul preferat al istoriei : oamenii.

— Ce credeți despre trecerea țăranilor într-o altă categorie socială ?

— Nu cred că se poate fără țărani. Am impresia că greșesc cei care spun că țăranii vor deveni neapărat orășeni. Viața ne va rezerva surpriza ca și tot mai mulți orășeni să devină țărani. Și asta pe măsură ce fostele avantaje ale orășenilor vor provoca o reîntoarcere la natură, așa cum spunea la o consfătuire cu țăranii tovarășul Ceaușescu, cu ani în urmă.

— Care credeți că este cea mai mîrșavă faptă din istoria omenirii ?

— Omorîrea oamenilor nevinovați în orice timp și oriunde.

— Pentru dumneavoastră istoria umanității are vreun sens ?

— Da. Dar nu unul linear. Ci unul asemănător în multe privințe cardiogramei. Inima nu e bicicletă care iese din trup și o ia înainte. Ea bate într-un organism care o poate lua încotro vrea. Istoria singură lasă această imagine de cardiogramă. În noi trebuie ceva pentru a ne urni : personalitățile, masele și idealurile, toate aceste sfinte cuvinte tocite.

— Ce vă supără cel mai mult din lumea contemporană ?

— Amnezia. Oamenii nu-și transmit suficientă experiență și de aceea se transmit aceleași rele plecate de la aceleași premise. Ca de pildă acum, în multe colțuri ale planetei, condamnabila propensiune a unor tineri spre fascism. Dar fascismul e altceva decît mustața lui Hitler și dorința de cîntece a tineretului. E adevărat, și fascismul s-a însoțit de cîntece. Dar esența lui e contrară cîntecului. Dacă Manson purta plete, cutare deștept zice ca toți tinerii să fie tunsi, ba același tip uită că soldații fasciști erau perfect tunși. Această amnezie descurajează conștiința și ea nu mai e trează la esența răului. Radarul nu mai sesizează pericolul real pentru că se ia după amănunte colaterale și se impacientează cînd trece o pasăre nevinovată prin dreptul său. N-aș vrea să fiu profet, dar, din nefericire, lumii i se întîmplă mereu aceleași rele. Același drac încălzește aceleași cazane ale iadului.

— Oare ce provoacă amnezia de care vorbeați ?

— Nu știu. Dar o constat. Oricum, la lupta împotriva amneziei ar trebui să participe mai mult arta. Ea ar fi capabilă să trezească din amorțire conștiințele oamenilor care nu participă la evenimente ca și cum acestea nu i-ar atinge. Sînt știri în ziare despre catastrofe aeriene care nu-i emoționează deloc. Însă bocesc cînd citesc o poezie despre o mătușă care nici măcar n-a murit. Arta trebuie să-i zgîlțîie pe oameni din această uitare.

— Dar ce șanse acordați poeziei în lupta pentru modificarea lumii ?

— Am citit de multe ori poezii unor oameni tineri și am sperat că unul dintre ei va fi cîndva procurorul Republicii și va fi drept și bun și milos și pentru că a ascultat o poezie care l-a modificat sufletește în tinerețe.

— Odată ați scris însă astfel : „Și pentru ce te zbați mereu / Și te acoperi de rușine / Cînd totul e predestinat / Să se rezolve de la sine ?"

— Citezi niște versuri scrise la necaz. Ele nu trebuie luate ca definitive, așa cum nu trebuie luat ca definitiv versul lui Bacovia „Iubito, azi și sînul tău e mai lăsat". Se pare că poezia nu e reportaj și că adevărurile ei nu au valoare pe orizontală. Prin poezie nu facem poze la minut contemporanilor aflați în vacanță în Cișmigiu. Cînd scriam versurile acelea, eu mă zbăteam, cred, împotriva tristeții. Ajunsesem la o deznădejde momentană.

— Ce poate aduce oare izbăvirea omului ?

— Întoarcerea la condiția sa fundamentală. Fuga de toate mirajele înstrăinării. Refuzul falselor avantaje ale civilizației. Cînd mă gîndesc că pe pantele brănene trăiesc oameni de 90—100 de ani, îmi vine s-o iau spre vîrful munților spre a vă trimite cărți poștale de la sediul nemuririi mele. Parcă sîntem nebuni. Știm bine ce ne face rău și totuși nu numai că-l acceptăm, dar ferească Dumnezeu dacă într-o zi porția de rău nu ne-a fost dată. Ne batem ca niște chiori să nu scăpăm învățul, să nu dezvățăm ființa noastră de răul cu care am fost obișnuiți. E parcă un coșmar din care nu se poate ieși. Nu un simplu vis, ci un vis care te asuprește în asemenea măsură încît te obligă să-l visezi. Arivismul, delațiunea, exploatarea, invidia, cameleonismul, șovinismul, mercantilismul și multe altele ne atrag și ne consumă pe această planetă pe care o vom surpa în sine însăși dacă nu vom ști să revenim sau să ajungem la condiția noastră firească. Izbăvirea omului va fi o societate lipsită de exploatare, dar în care va trebui ca însăși absența exploatării să nu se transforme într-o altă exploatare.

— Vă interesează dacă există viață pe alte planete ?

— Firește. Dar salvarea Pămîntului stă în el însuși.

— Ce-ați spune aflînd de existența altor ființe raționale în alte colțuri ale universului ?

— Cine ne dă dreptul ca după tot ceea ce fa-

Interviu realizat de George Arion

Continuare în pag. a 7-a

---

cariatida

matei gavril

Spațiu și timp

Vremea e proprietatea universului divin. Fără timp ar fi o mare moartă — mare fără apă — apă din care-ar lipsi tocmai apa ce dă sete peregrinului prin spațiu. Timpu-i ca o axiomă. Nu se vede dar se simte ca o gheară urma lui în carne și în țărînă, în aromă și în floare, în stare și în mișcare și în toate cîte sînt. El este succesiunea fără care nici un lucru n-ar putea să nu se-ncalce cu contrariul lui, tot astfel cum între mine, tatăl meu și fiul nu-i nici o geană de greșeală. Forma noastră-i fără timp. El e corpurile noastre : fiul, în care să mă schimb. Despre el se poate spune orice am vroi să zicem, despre noi ca trecători. Nu se poate demonstra. Pentru cine crede vreme, o speranță-i disperarea, iar acel ce și-a făcut idol fals din ceasul vremii va trăi cu moartea-n față.

Timpul n-are nici o formă. El este egal cu sine ca un lac ce-i pretutindeni înghețat. Doar apa lui în esență se preschimbă pentru cîrdurile sale din mulțimea cea de pești. Vremea poate fi băută sau mîncată, după pofta gurii, suptă, înghițită sau scuipată, ca sîmburele din prună. Un timp poate fi mai mare, altul lung, iar altul lat, ca pînzele de corăbii.

Viața mea e o secundă care-nvață a zbura. Vectorul zborului ei, pătrunzînd în veșnicie, se va face de hîrtie. Eu voi trage-atunci o altă coordonată-n univers, tăind timpul drept în două, ca pe-o tablă de granit. Patru blocuri reci de spațiu va urni atunci gîndirea mea bolnavă de prezent. Verticala vremii-naltă voi tăia-o cu un spațiu așezat orizontal. Nu-i nici o deosebire între spațiu, timp și suflet, dacă vremea e morală-n spațiul sufletului pur. Crești pe-orizontală-n vreme, rămîi vertical în spațiu. Crești pe verticală-n spațiu, stai pe-orizontală-n timp.

Universul nu-i decît o suprafață-n cerc, cadran traversat de cele două linii : spațiu, timp. Ca o roată-n care două spițe sînt depline. Întinderea fără sfîrșit e locul spațiului veșnic. El e un cerc fără circumferință al cărui centru este pretutindeni. El este casa lucrurilor care sînt setea sufletului meu. Din spațiu nu poți fura nimic pentru că nu ai unde ascunde. El te pîndește de jur împrejur. În el nici măcar nu te poți sinucide. În el nu poți să faci nici un rău pentru că nu ai unde fugi din el.

Este un cerc vicios al filozofiei : lungimea timpului stă în spațiu, tot astfel cum lungimea spațiului stă în timp. Trăiesc în simbioză și se împlinesc reciproc. Doar împreună fac o conștiință. Unul fără altul n-ar exista, așa cum nici copilul nu se poate naște fără nici un părinte, omul fără mormînt. Sînt o pereche nedespărțită. Spațiul este femeia timpului. Timpul este bărbatul spațiului. Timpu-i foarte înalt și subțire, rațional și-abstract — nemuritor în toate sensurile. Spațiul are șoldurile mai late decît umerii, trupul imens și pîntecul gravid cu toate lucrurile. Este amoral, pătimaș și seducător. Uneori, poate deveni chiar pasional. Are pasiunea timpului care se naște ori de cîte ori spațiul îi dă o cît de mică atenție. Spațiul naște timpul fără durere și fără plăcere ca și cum rațiunea vieții sale ar fi să nască tot timpul. Timpul are trei părți : cap, trup și coadă. El merge totdeauna cu coada înainte, adică merge ca și cum ar veni. Capul lui e trecutul. El privește mereu spre început. Trupul lui e o fantă, care-i desparte capul de coadă. E ca o iluzie îndelungă. Coada lui zace veșnic în viitor, ca a unui sfinx sau balaur, care se apără cu ea de indiscreția muritorilor, pleznindu-i din cînd în cînd cu cîte o surpriză.

Spațiul este principiul materiei. El adună toate lucrurile pe lîngă casă și le ține în brațe. Are o singură dimensiune — a cincea — adică necuprinderea. Mintea mea e sîmburele lui — chintesența — cum steaua e de multe ori sămînța nopții. În marginile lui toate încap : Infernul, Paradisul, Purgatoriul, cu cerurile, sferele și bolgiile lor. Spațiul este sfera timpului. Vremea este mijlocul spațiului.

Timp, spațiu, spațiu, spațiu, timp, mă plimb prin spațiu, dar în timp. Cînd eu nu voi mai fi, în schimb, va fi același spațiu strîmb. Un spațiu fără atribut. Viață-spațiu, moarte-timp, Thanatos, Tartaros, Olimp. Spațiu-neant și timp-nespațiu, sînt mai bătrîn decît Horațiu ce-și bea viața cu nesațiu. Viață — neant — viață — neant — viață — neant — viață — neant — viață — neant — viață — neant. Piatră, greier, creier, creatoare. Cred că voi crea o-nfiorare. Piatră-creier, floare-creatoare, omul moare prin descreierare.

Eu nu sînt eu. Eu sînt doar tu. Sînt cel de lîngă mine. Sînt cel de lîngă cel de lîngă mine. Sînt tu și el și ceilalți de lîngă tine. Și ceilalți, de lîngă cei de lîngă tine. Sînt el și ea, sînt ei, toți ceilalți de lîngă cei de lîngă mine. Sînt toți cei ce au fost și vor veni. Sînt eul lumii. Lumea e în mine. Eu sînt ideea mea. Acest poem sînt eu. Eu nu sînt eu. Eu sînt doar tu. Sînt el.

Vreau să fiu cunoscut din ceruri pînă-n lut. Numele meu albastru vreau să i-l împrumut unui astru. Iar cînd va fi să fie marea babilonie, în colțișorul meu de zeu voi înghiți cuvîntul.

Nici un suport nu mai am sub picioare. Am început să locuiesc într-un stol de suflete damnate, rătăcitoare. Nici o direcție nu are vîntul. Ca un bandaj mi-e spațiul înfășurat pe creier. În urma mea se rostogolește pămîntul din stea în stea, ca un cîntec de greier. Ca o nucă doborîtă din pom, dezghiocîndu-și — spart — emisferele, sensul lui — ficțiunea de om — îl vor șterge, cu trecerea, erele. Peste o mie de milioane de ani, în locul pămîntului, va rămîne pe cer doar un vers. Halucinație de bețivani e viața-n univers.

Despre dragostea ta nu se poate vorbi. Clipa prezentă miroase a sămînță prăjită, a sămînță de soare și a sudoare arsă. Dorința ta vine spre mine ca o maree. În fața mări-ntotdeauna m-am cutremurt. Sufletul meu — aprins de arșița din mine — creierul meu e numai rană de visare iar rațiunea mea nemărginită a-nnebunit și eul meu orbit de-atîta patimă plin ochi de întunericul durerii se-naltă-întîi la ceruri, apoi se-aruncă-n tine și te pătrunde ca-ntr-o naștere inversă. Cîntecu-mi se revarsă de plăcere pe fața mea orbită de stelele din cer, asemeni bolții din copilărie. Creierul mi se sparge, inundînd cerul, în timp ce marea ta, respirînd rar, îl scaldă și mă pătrunzi, înconjurîndu-mă de pretutindeni, te lipești de mine, de ființa mea, de sufletul meu mort, de moartea mea, trezind-o la viață, deși atunci te-aseamăn cu un mormînt comod. Ce poate fi mai calm decît mormîntul și mai liniștitor, ce trup, ce timp, ce pat, ce spațiu și ce viață mai întinsă decît moartea, iubita mea mai blîndă decît exasperarea. Spațiu și timp, morale — conștiința.

ioan dan nicolescu

zăpada și fluturii

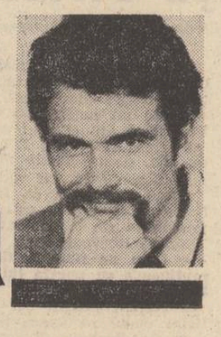

„E foarte bine că se mai poate încă dormi în condiții civilizate, apucă să gîndească Vasile C. Ionescu, înainte de-a se întoarce pe partea stîngă (poziția lui preferată). E foarte bine, deși... cine știe, s-au mai văzut cazuri cînd...".

În ultimul timp, Vasile C. Ionescu dobîndise de toate : un șef care-l bătea toată ziua la cap, o nevastă cu soacră și apartament cu trei camere în care nu ploua. Dacă n-ar fi fost ratele...

„Ce vrei, se mingiia el filozofic, nu poate să fie totul foarte bine. Bine că măcar am scăpat de brigada de agitație. Atît îmi trebuia, să ies pe scenă la cuplet, **ori** — și-aici se scutură, înfiorat — în vreun «duo» cu Zaharia" (Zaharia era colegul lui de birou, tot inspector la A.D.A.S., mai avea doi ani pînă la pensie și, după socoteala lui Vasile, încă doi pînă la părăsirea acestei lumi).

În seara aceea, chefuise puțin. Așa, o tuică-două cu băieții și-o măslină ; totuși, inofensiva măslină îi dădu o vreme de furcă, făcîndu-l să se întrebe dacă nu cumva ar fi cazul... Nu, nu era cazul. Lunecosul fruct fu răzbit de constituția viguroasă a inspectorului, biruința fu sărbătorită printr-un ultim rigiit sănătos, afară scrîșni prima mașină de noapte și Vasile C. Ionescu, oftind de mulțumire, adormi.

Și, din nenorocire, visă.

II

Se făcea că ajunsese la munte, într-o poiană. Peste tot scînteia zăpada, cerul era albastru și, curios, nu se simțea nici o mișcare. Mai la vale, Vasile zări o cabană din lemn de brad și se gîndi să meargă spre ea. Cum făcu asta, cu schiurile ori la pas, nu-și dădu seama. Destul că se văzu în tindă, scuturîndu-și bocancii și lepădînd rucsacul.

Nu era nimeni înăuntru, dar focul ardea zdravăn într-un cămin cum Vasile nu mai văzuse. Peste tot, capete de cerbi, mistreți, panoplii cu săbii vechi și puști, o masă lungă din stejar și scaune drepte, înalte, iar pe jos, blănuri pufoase de urs. Curios, Vasile îndrăzni să urce scara ce ducea către ceea ce lui i se păruse a fi pod. Deschise ușa și se pomeni într-un fel de dormitor scund, cu patul încăpător. Pe jos, aceleași blănuri de urs, iar de pe o măsuță, lîngă fereastră, îl privea fotografia unei fete. Vasile n-o luă în seamă, deoarece abia atunci băgă de seamă că intrase încălțat. Or, prima lege învățată de mic copil, spunea că trebuie să lepezi încălțările de-ndată ce pășești pragul unei case. Acest gînd, la care se alătură altul, la fel de bine simțit : „Ce dracu intru eu în casă străină, dacă vine proprietarul ?", îl făcu să părăsească încăperea, să coboare scara și să iasă afară, unde totul era neschimbat : soarele în același loc, zăpada scînteietoare, brazii tăcuți și munții desenați limpede, așa de apropiați, încît i-ar fi putut atinge cu mîna. De undeva însă, un zgomot asurzitor îl făcu să tresară. Vasile C. Ionescu sări din pat și privi cu dușmănie ceasul, ale cărui limbi, implacabil, se fixaseră asupra orei cinci și treizeci.

„Măcar să, măcar dacă...", însă nu era timp să mai deslușească misterele visului, așa că se avîntă în baie.

Bărbieritul sumar, spălatul (simulat) pe dinți, cafeaua prea fierbinte, înghesuiala din mașină („nu da, dom'le, din picioare, că nu ești în staul !"), o mică ședință operativă, hîrtiile, pauza de masă, apoi ora trei și treizeci. Își încuie sertarul, se îmbrăcă, dar aproape de ușă îl ajunse vocea lui Zaharia :

— Vasile, mi se pare mie sau ești bronzat ?

— Fac plajă la bec, tovule, răspunse Vasile, bine dispus. Nu era prea tare la umor, dar pentru Zaharia, mergea.

Acasă se învîrti cu spor prin bucătărie (nevastă-sa lipsea, era dusă la maică-sa, într-un sat de care Vasile refuza cu hotărîre să-și aducă aminte), văzu un meci de ceva la televizor, se enervă, plecă la Costescu în papuci, jucă table, cîștigă șase lei, se-ntoarse, bău ceaiul, apoi două pagini din „Viața rațională pe înțelesul tuturor" și se culcă.

Visă din nou.

III

Aceeași vale, același soare, zăpada curată, cabana, însă de data aceasta își permise să intre în amănuntele locului. Îl impresionă bucătăria mare și neînchipuit de curată. Atît de curată, încît nu se putu opri să nu-și aducă aminte de sala de operații unde Nae, bunul lui prieten Nae, îi dăduse afară apendicul.

Robinetele străluceau, vasele, puse în dulapuri bleu, aveau culori vii, iar pe masă, acoperită cu o față galben-lămîie, era un platou de argint în care se lăfăia un păstrăv mare, înconjurat de cartofi copți, aurii, parcă atunci scoși din cuptor. Vasile dădu la o parte șervetul imaculat și găsi, spre surprinderea lui, un bilet pe care scria, cu litere frumoase :

„Vasile, nu mă aștepta. Poftă bună ! Și vezi, nu uita să joci la «Loz în plic» ; ai șase lei aici. Pa !"

Nu se vedea nici o semnătură, însă află cei șase lei sub coșulețul cu piine proaspătă. Mîncă păstrăvul, bău, cuviincios, un singur pahar cu vin („tămîioasă, salon !", dar se feri să plescăie de plăcere), făcu ordine și, mulțumit, se trezi.

Avusese grijă să nu mai pună ceasul să sune, totuși avea timp, era abia șase fără un sfert ; se simțea sătul și, culmea ! ținea în pumn, mototoliți, cei șase lei.

IV

Ieși pe ușă la șase și douăzeci, ajunse la servici aproape de șapte, iar la ora opt ceru o învoire de un ceas. Prin buzunar, banii îl frigeau, dar nu îndrăzni să spună șefului pentru ce avea el nevoie de o oră ; așa că minți (pentru prima dată în carieră), amintind de o consultație la dentist. Căpătă pe loc învoirea și porni glonț către primul chioșc cu lozuri. Cu toate că mai jucase — și nu numai o dată — plăti (cu banii **aceia**), puse mîna pe un bilet oarecare și se refugie într-o bodegă. Comandă o cafea și încet, cu infinită grijă, desfăcu biletul.

Acuma, ospătarul a declarat mai tîrziu că fugise la telefon să cheme „Salvarea", iar cei cîțiva clienți matinali puseseră mîna pe scaune, hotărîți să-și vîndă cu greu pielea dacă răcnetului scos de Vasile i-ar fi urmat acțiuni pe măsură. Dar cînd s-au lămurit că el cîștigase o mașină, o „Dacia 1 300", îl înțeleseră.

Bine-înțeles că n-a mai fost vorba de birou în ziua cu pricina ; ar fi putut chiar să-și ia concediu fără plată trei zile. Dar Vasile era exemplu și, după ce se termină programul își invită colegii la bodegă, unde sărbătoriră, cum se cuvenea, evenimentul.

Ajuns acasă, de cum deschise ușa, simți miros de brad. Încă n-apucase să cumpere, se afla abia la începutul lui decembrie ; totuși, mirosul acela plutea peste tot. Firav, dar plutea.

Dialectica lui Vasile, mai ales capitolul „Cauză-efect", era bine pusă la punct, dar din motive bine întemeiate, în acel moment nu funcționa. Rezolvării acestei probleme îi preferă o baie prelungită. Se mai gîndi o vreme la norocul lui, dădu din umeri și adormi.

Iar visul se arătă din nou.

V

De data asta, nu mai trecu, din valea aceea ninsă și strălucitoare, către cabană, ci apucă drept prin pădure, pînă ajunse la malul unui riu, care spumega, curios, neînghețat. Lîngă Vasile, aproape de marginea acelui riu, frînă o mașină, un model necunoscut, galben (atunci își dădu el seama că se afla alături de o șosea, deasupra cărela se ridica, drept, peretele de stîncă).

Ușile se deschiseră și din mașină cobori o familie : el, ea și o fată cam de paisprezece ani, toți trei în costume de munte, avînd în mîini lansete.

„Mușcă, mușcă ?", întrebă bărbatul, iar Vasile răspunse că nu știe.

Celălalt îi făcu semn cu ochiul, strengărește, și lansă. După cîteva învîrtituri de mulinetă, varga se îndoi, iar deasupra apei străluci un păstrăv uriaș, cum Vasile nu mai văzuse. N-avu timp să-l prețuiască exact din ochi (poate trei-patru kilograme) deoarece fata scoase un strigăt și el o văzu luptîndu-se să aducă la mal un adevărat monstru, pe care iarăși, cu ochi expert, îl aproximă la în jur de zece kilograme.

„Domnișoară, îl scăpați", strigă Vasile și, din cîțiva pași, fu lîngă ea, luîndu-i lanseta. Căută un loc mai puțin abrupt, manevră captura într-acolo, dar firul, care slujise pînă atunci cauzei cu credință, făcu „pic !". Peștele ezită o secundă, suficient ca Vasile să plonjeze fără teamă, să-i apuce pe dibuitelea, dar zdravăn, urechile și să-l tragă la mal.

Atunci, de-abia atunci, o văzu. Stătea, aurie, la marginea peretelui abrupt, cu mîna la gură, impietrită de emoție, cu schiurile căzute la picioare ca aripile unui fluture obosit și pe umăr avea o nemaivăzută, o extraordinară și sidefie pereche de bocanci strălucind în soare.

Vasile o privi fără să se miște, cu păstrăvul în brațe, parcă și el încremenit, cei trei se suiră pe nesimțite în mașina galbenă, plecară și-atunci ea răsuflă adînc, își ridică schiurile și, fluturînd mănușa, dispăru în pădure. Păstrăvul dădu semne de neliniște, se zbătea tot mai tare și Vasile se trezi.

Iar peștele, păstrăvul acela de expoziție, se afla acolo, în pat, peste el, viu și nevătămat.

VI

Dacă cei șase lei mulțumită cărora Vasile cîștigase mașina puteau fi, la urma-urmei, aceia pe care îi luase la table lui Costescu, de data aceasta peștele constituia dovada unor întîmplări cel puțin ieșite din comun. Însă, pînă să le lămurească, se punea problema, ce să facă cu el ? Să-l mănînce ? Parcă nu s-ar fi cuvenit. Să-l arunce ? Nici pomeneală ! În cele din urmă, se hotărî să-l vîre în cadă. Acțiunea fu îndeplinită pe loc, apoi spălă pijamaua încleiată de solzi și plecă spre locul de muncă tulburat.

Munci fără spor toată ziua, sărindu-i mușchiul din orice.

Telefonul sună, ridică receptorul și vocea nevestii-si îi străpunse urechile :

— Vasile, ce-i cu ăla din baie ? A sărit din cadă și s-a tăvălit prin toată casa. Să poftești i-me-di-at să-l iei și să-l duci unde-oi ști ! De ce n-ai trimis vorbă la mama că ai cîștigat mașină ? Trebuie să aflu de la alții ? (Vasile nu se putu, totuși, opri să se întrebe care or fi fost aceia „alții"). Ce taci, nu zici nimic, așa mi-ai dus tu dorul ?

— Țupi, stai să...

— Ce Țupi, care Țupi, să spui de unde-i animalul !

— Mi l-a...

— Să-l duci cui îi l-a... Ori te pomenești că l-ai plătit ! În fine, vii tu acasă ! La cincisprezece cincizecișicinci punct, ești cu degetul pe sonerie. Altfel...

În receptor se auzi o pocnitură iar Vasile privi amărît spre Zaharia, care înțelesese o parte din situație :

— De, așa-s femeile ! Eu, să-ți spui drept...

VII

Dar Vasile nu se putu prezenta la domiciliu punct la ora cincisprezece cincizecișicinci. Și nici la șaisprezece. Ba, nici la ora douăzeci degetul lui nu apăsa, nerăbdător, butonul soneriei din dreptul ușii pe care stătea scris : „Fam. Vasile C. Ionescu". Și asta pentru simplul motiv că la ora aceea, îndexul lui Vasile țintea pieptul șefului, alături de care ocupa o masă din perimetrul unui inofensiv local fără pretenții.

— Să nu-mi spuneți că nu mă credeți, vorbea înfierbîntat Vasile, iar degetul împungea spre haina maro, cu dunguliță, a șefului. Trebuie să mă credeți.

Soficaru D. Eduard era preocupat de pescuirea delicată a eternei ultime măsline ce refuza să capituleze. Așa că mormăi :

— Cum să nu, Vasile, eu..., totdeauna !

Oftind ușurat, Vasile apucă paharul cu „Rulandă" (plăcerea șefului), bău molcom, apoi, privind în gol, zise nedumerit :

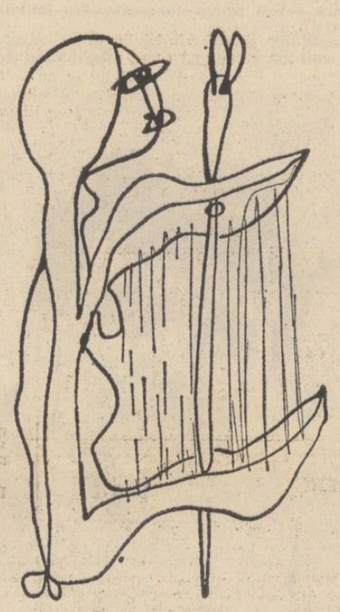

— Și eu, șefule, eu, cu mine cum rămîne ? Că dacă și-n noaptea asta...

Soficaru îl privi atent :

— Vasile, să nu faci vreo prostie ! Așteaptă, vezi ce se mai întîmplă, nu te lăsa ! Astea-s misticisme (cuvîntul îl paraliză pe Vasile iar șeful, văzînd reacția, continuă avîntat), da, misticisme ; și cum se poate, tocmai tu, care, fie vorba-ntre noi, mi-ești mai apropiat ca un frate (Soficaru n-avea frați, Vasile știa precis, dar trecu peste amănunt), să te lași influențat. Crezi în deochi ?

— Se poate, cum... nuuu, veni, prompt, răspunsul.

— Foarte bine, Vasile, foarte bine, știam eu ! Dar — și-aici glasul lui Soficaru deveni de-a dreptul curios — dacă nu-i deochi, atunci ce crezi tu că e ?

Cu grijă, ospătarul desfăcu altă sticlă.

VIII

După ce vîndu peștele la restaurant, urmă o săptămînă de coșmar. Noapte de noapte, Vasile C. Ionescu umbla prin acea poiană, întra în cabană (odată chiar adormise în fotoliu, înaintea focului) dar pe fata cu părul auriu n-o mai întîlni. Urme de schiuri, pași micuți bătătoriseră zăpada din fața casei, însă ea nu apăru niciodată. Era tot mai tras la față, Soficaru uitase de chef și-i făcea observație în gura mare, pînă și Țupi începu să-l privească mai nu știu cum, aproape cu teamă. Vasile, pierdut din ce în ce mai mult, înțelegea că este îndrăgostit de fata pe care o întîlnise numai o singură dată, în absurdul lui vis.

IX

Veștile proaste sînt mai triste cînd sosesc de sărbători ; e bine, totuși, că asemenea coincidențe se întîmplă foarte rar. Și totuși, chiar înaintea Anului Nou, Vasile află că i-a murit soacra. Cum nu se putea mai stupid : toxiinfecție alimentară. Stupid-nestupid, moartea-i una singură și cere ca măcar unii să fie prezenți alături de victime.

Deci, Țupi luă iar drumul acelui sat ignorat (și acum) de Vasile, iar acesta (închidere de lună, imposibil să lipsească), rămase în oraș.

Ideea că va petrece revelionul singur îi da fiori. Nu închisese ochii două nopți, pironit tot timpul la birou, numai pentru ca, odată ajuns în pat, să adoarmă buștean și să ajungă **acolo**.

„Dar noaptea asta e o noapte specială, nu mă pot duce oricum", gîndi Vasile, privindu-se în oglindă. Avea barba crescută, cearcăne și ochii sticleau, prinși de febră. „La treabă, deci", își zise, iar oboseala dispăru. Călcă bine cămașa albă, de mătase, perie costumul, trecu pe urmă în baie, se spălă, se bărbieri, se învălui în nori de deodorante ; își tăie pînă și unghiile.

Așa cum era, se întinse pe pat, simțind că se sfîrșește, se năruie, acum, pe loc. Și nu mai apucă să-și audă vecinii dînd drumul la magnetofoane, tropăind, plescăind, rizind din cauza unei fericiri de a cărei frumusețe totuși uitaseră.

X

Deschise ușa cabanei și rămase înmărmurit. Un brad uriaș ardea din zeci de luminări, turțuri de cristal aruncau prin încăpere șerpi de lumină, îngeri, așa cum nu mai văzuse din copilărie, își tremurau hlamidele albe iar tavanul, pereții, încărcați de verdeață, semănau unei păduri vii, tremurătoare.

Toropit de mirosul cetinii calde, Vasile zîmbi încet, încet de tot, ca și cum i-ar fi fost frică să nu i se desfacă fața ; înaintă pînă sub brad și așeză cadoul. Acolo se afla un pachet mare, învelit cu hîrtie aurie, de care sta prins un bilet : „La mulți ani, Vasile, să-l porți sănătos ! Îl îmbraci imediat, da ?" citi el. Desfăcu pachetul și din cutie căzu întîi o pereche de bocanci sidefii, noi-nouți și înalți, apoi un costum de schi, verde, cu mănuși albe.

Și el zîmbea mai departe, părea că nimic nu-l mai miră. Acolo, sub brad, aruncă de pe el hainele negre, care, îndată ce-i căzeau din mînă, dispăreau, îmbrăcă încet, aproape mîngîind, costumul, își puse minunații bocanci ; și-atunci, din capătul scării, de-acolo de unde, prin umbra albăstruie, se zărea camera acelei fete, se auzi : „Bună seara, Vasile !".

Se întoarse, deloc mirat, cu același zîmbet aproape arzîndu-l și spuse : „La mulți ani, Tecla !" (nu auzise în viața lui numele, dar așa îi venise pe buze și-așa îl rostise) ; iar ea coborî scara rizînd și spunînd : „Ce ți-a venit cu Tecla, ce mai e și asta ?".

Și Vasile rîdea fericit și-n timp ce rîdea văzu cum, încet-alene, risetele lui se îngropau în acvariile ce mărgineau pereții (cum de nu le văzuse pînă acum ?) și se făceau pești, pești vii, ametitor colorați, care cîntau cu glasuri subțirele și cîntecul lor ieșea în bule mici spre fața apei și se-ntorcea ca fluturi, izbind delicat țurțurii de cristal ce fulgerau vesel, la rîndu-le, același riset ca o melodie.

Învie și oțelul săbiilor, în gărzile lor scînteiară rubine, ochii trofeelor prinseră viață și, cu salturi moi, se desprinseră și-i veniră la picioare cerbii cu ochi umezi, mistreții cei puternici grohăiră blînd, urșii se gudurară ca niște ciini, iar de undeva, din colțuri, vulturi și acvile fosniră lung din aripi.

Și ea coborî, coborî. Se apropie de el cu capul dat pe spate și-l îmbrățișă, sărutîndu-l, iar jivinele se mișcară, făcînd complice cu ochiul, către ușă și se pierdură în noaptea albastră, căci noapte era acum pentru întîia oară. Și-același cer ardea cuprins de văpăile pădurilor de stele spre care se ridicară bătînd din cozi ori aripi, cerbii, peștii și vulturii ori alte cîte mai erau, adunîndu-le în grăitoare focuri bucuroase, înmiindu-le strălucirea și trimițînd-o către jos, acolo unde zăpada, albită de fluturii fericirii și munții și pădurile, așteptau îmbrățișarea de foc.

Vasile părea pierdut. Glasul Teclei sună ca un pahar subțire, lovit peste margini din greșeală :

„Și tu, Vasile, ce mi-ai adus ?"

El luă cutia de sub brad, o desfăcu și Tecla petrecu în deget inelul cu piatră galbenă. Aproape cu teamă, întrebă :

„Ne-am logodit, Vasile ?"

Și el încuviință, iar Tecla țipă ușor, fericită și-l sărută din nou. „Nu mai credeam, Vasile, nu mai credeam !". Apoi îl luă de mînă și-l duse într-o altă cameră, pe care el n-o văzuse, unde străluceau sfeșnice de argint iar la capetele mesei, împovărată de brad și vîsc, așteptau farfurii albe ; pe laturi, în frapiere argintii, sticle de vin se odihneau, înfiorate sub bruma înghețată.

După masă, ieșiră cu cîte o portocală în mîini și sucul dulce se prelinse din colțul buzelor ca dintr-o streașină, picurînd zăpada. „Schiem, Vasile ?" întrebă Tecla și-n ochi i se aprinse flacără iute. „Dacă nu știi, te-nvăț eu !" și intră în cabană de unde se întoarse cu două perechi de schiuri sidefii, aidoma bocancilor.

Tecla porni scurt, ca o pasăre, aerul fosni scurt, mătase ruptă, Vasile o urmă și zborul păru să nu se mai sfîrșească. Cădea uneori, se ridica, pleca mai departe, cădea din nou, rîdea. acum era aproape de Tecla, trupul se învăța cu alunecarea fulgerătoare, treceau printre brazi încărcați de zăpadă și fluturi, era o lumină albastră, alta decît cerul zilelor însorite, inelul fetei o prindea ca-ntr-o oglindă și Vasile vedea șuvoiul auriu care țîșnea din degetul ei și-o urma, nălucind deasupra zăpezii.

„Să nu mai pleci, Vasile, să nu mai pleci niciodată, îi șopti fata, oprindu-se, să nu mai pleci".

Vasile o sărută : „Niciodată, Tecla, niciodată !" iar ea, fericită, porni iarăși peste zăpezi.

XI

— Mie să-mi spui de unde sînt vînătăile, ai înțeles ?

Vasile tăcea, îndărătnic.

— Unde ai umblat, amăriturile ? Uită-te în oglindă, să vezi cum arăți ! Eu stau și văd de-ngropăciune, car pomeni, mă lupt cu rudele la împărțeală și tu, idiotule, haihui...

Îmbrăcată în negru, femeia se plimba de colocolo, tăind aerul stătut al casei.

— Te-ai culcat cu costumul bun, de beat ce-ai fost nici pantofii nu ți i-ai scos !

Se opri în fața lui, amenințătoare, cu mîinile în șolduri :

— Vasile, așa nu mai merge ! Cine-i ? Spune repede, cine-i ? Vasile oftă și încercă să coboare din pat. Dar o amețeală, un fel de sfîrșit, se năpusti asupra lui și gemu, întinzîndu-se la loc. „Mi-e rău, apucă să gîndească, mi-e tare rău". Și nu mai știu nimic.

XII

Doctorul privea neputincios. Țupi, nedumerită, întreba mereu :

— Scapă, Nae, ce zici tu, scapă ?

El își frecă mîinile, gînditor :

— Dracu' știe ce-i cu el. Se topește pe ceas ce trece, așa evoluție n-am întîlnit pînă acum niciodată. Să-l lăsăm să se odihnească, poate-și revine.

Cei doi părăsiră camera. La etajul de jos bolborosi apa la un robinet. Lumea se odihnea.

XIII

Vasile se simțea tot mai ușor. Ținea ochii închiși, auzea discuțiile din jur, îi era milă de ei, plîngea chiar și lacrimile se scurgeau, înnodîndu-se sub bărbie. Recunoscu pe Soficaru încercînd s-o liniștească pe Țupi, apoi pe Nae care nu contenea să se mire, pe Costescu (dom'le, dădea dubla cînd trebuie, să nu-ți vie să crezi !), pe cumnată-său (și cu mașina, ce fețe cu mașina ?).

Pe urmă cineva, (Vasile îl recunoscu pe Zaharia) ceru : „Lăsați-mă numai două minute cu el, singur" și ușa se închise.

Simți miros de băutură, apoi o mînă îl bătu încet peste față : „Vasile, mă Vasile, scoală, pe mine nu mă duci !". Deschise ochii și-l văzu pe Zaharia aplecat deasupra lui :

„Eu știu, Vasile, ce-i cu tine. Știu, că și eu am fost acolo. Cînd eram mai tînăr ; dar n-am putut să rămîn, deși m-a rugat".

Vasile ridică mirat sprincenele :

„Cum, și tu, Zaharia ?"

„Da, Vasile, și eu, dar mi-a fost frică. Și-am aflat că toți, au fost cel puțin odată *acolo*, dar n-a vrut nimeni să rămînă, deși (Zaharia își șterse nasul cu mineca roasă a hainei) acum înțeleg că era singurul loc în care... în care... la spune, tot bocancii aceia sidefii îi are ?"

„Da, Zahario, tot pe aceia."

„Și rîul, în rîul acela plin de păstrăvi, mai pescuiește tot familia aceea cu mașină roșie ?"

„Mai pescuiește, Zahario, dar mașina e galbenă."

„Oi fi uitat eu, ori poate și-au schimbat-o, cine știe !"

Își trase iar nasul cu nădejde. În ușă se auziră ciocănituri :

„Da, da, vin acuș !", zise Zaharia și se aplecă din nou spre Vasile :

„Hai, du-te, nu sta, șterge-o ! Și, cine știe, poate o să mai încerc și eu ! Mult noroc, Vasile, mult de tot !"

„La revedere, Zahario, să vii, te așteptăm !"

---

teatru

Timon din Atena

De ce **Timon din Atena** este mai rar citată în legătură cu geniul lui Shakespeare, iată o chestiune, cred, de complexitate. Umanitatea acestei piese apare mai puțin bogată și, în sine, mai puțin elocventă decît a altora (de fapt a majorității) lucrărilor marelui elisabethan. Pe de altă parte, ea urmărește în chip explicit un sens moral, este didactică (se înțelege, superior didactică). Inițial Timon, protagonistul, manifestă o ușuratecă încredere în semenii săi, pentru ca, dezamăgit, să se transforme într-un implacabil dușman al speciei. Schimbarea, motivată dramatic, rămîne oarecum în afara psihologiei. În superbele sale monologe, sau în dialogurile cu Apemantus, Timon dezvoltă mai de grabă argumente (abstracte) și o dialectică de o platoniciană rigoare și poezie. Plecînd, probabil, de la observații asemănătoare, regizorul Dinu Cernescu simplifică lucrurile pînă la parabola de sorginte dürrenmattiană (sau, de ce nu ? brechtiană). Demersul lui este posibil, cu mult mai posibil, în orice caz, decît oriunde la Shakespeare. Iată-l deci pe Timon (din Atena !) transferat în lumea marii finanțe și tras pe sfoară cu nerușinare de concurenți. Interpretarea se complică și cu critica democrației de tip burghez, ale cărei imperfecțiuni au făcut-o să eșueze în dictatură. Nu se poate spune că viziunea lui Cernescu nu este perfect coerentă. Cu toate acestea, ea este, nu mai puțin, paradoxală. Îngustarea caracterului general-uman al mesajului piesei (pentru a folosi termenii cei mai expliciți) condiționarea socială excesivă, de clasă, a eroului, mi se par pierderi necompensate de un considerabil ecou în actualitate. În totul, operația seamănă cu aceea a unui bijutier care dintr-un diamant mai mare, disproporționat mai mare, taie cu migală și netăgăduită știință o piatră prețioasă de dimensiuni comune. Mi-aș permite să avansez părerea că reconsiderarea acestei tragedii mai puțin celebre a lui Shakespeare s-ar fi realizat mai propriu adîncind pasajele ei de uimitoare poezie, adică tocmai cele la care regizorul a renunțat țintind o rece, geometrică demonstrație. Totuși, Dinu Cernescu a vrut acest din urmă rezultat. Ca remarcabil profesionist ce se află, l-a obținut, trebuie să recunoaștem, fără rest. O desăvîrșită simetrie artistică se constată între cele două părți ale spectacolului, perfect placat pe concepția lui.

Revenit pe scena de la „Nottara", George Constantin face, ca altădată, o creație admirabilă, caracterizată prin forță și simplicitate. Robusta generozitate de la început se schimbă în furie distrugătoare, aceeași neobișnuită energie a eroului își modifică semnul în funcție de sensibilitatea sa contrariată. Expresiv, eficace din punct de vedere al gîndirii regizorale, Ștefan Iordache în rolul lui Apemantus. De asemenea, Ion Dichiseanu în Alcibiade. Ștefan Radoff, Horațiu Mălăele și Victor Strengaru.

Marius Robescu

---

film

Septembrie

De curînd observăm că există în cinematografia noastră un puternic curent de opinie în favoarea „adevărului de viață" — direcție ilustrată mai recent de filmele lui Stere Gulea, Mircea Daneliuc, Andrei Cătălin Băleanu. După o perioadă de ezitări, fiecare nouă producție a regizorilor din ultima generație vine să ne convingă că este vorba de o atitudine conștientă și nu doar de o intuiție a unuia sau altuia dintre ei. Timotei Ursu se înscrie și el acum în această generație de virstă și de idei cu filmul **Septembrie**, deși vom găsi aici nu numai asemănări, ci și deosebiri care țin de structură și de temperament. Este de fapt, victoria lui **a fi** impotriva lui **a interpreta** — după cîte declară însuși Timotei Ursu în caietul-program al filmului...

Dar ce înseamnă acest **a fi** în filmul lui Timotei Ursu ? El se referă în primul rînd la adevărul cuprins în faptele pe care le urmărim. Povestea este aceea a unui tînăr care, căutînd să se salveze, iese și mai mult în afara legii, fiecare faptă a sa îndepărtîndu-l de calitatea de om cinstit. Este o idee pe care o încerca cu mijloace convenționale și Sergiu Nicolaescu în filmul său **Accidentul.** Aici, Timotei Ursu, care e și autorul scenariului după o sugestie de Adrian Dohotaru, nu se oprește la înșiruirea de întîmplări, ci merge pînă la întrebarea : tînărul care eșuează din punct de vedere social, va eșua și în dragoste ?

Filmul folosește un întreg registru de situații și tehnici cinematografice pregnant lirice, controlate însă regizoral cu o rigoare aproape academică.

Cei doi tineri actori distribuiți în rolurile principale, Geo Costiniu și Anda Onesa, ilustrează și ei victoria lui **a fi** împotriva lui **a interpreta.** Ei **sînt**, ei trăiesc, îi credem și îi ascultăm vorbindu-și firesc, cu inerentele stîngăcii și splendori ale virstei, în scene de o mare sensibilitate. Un actor și o actriță de excepție, cu o deosebită acuratețe în gest și în intenții.

Ei bine, **ei sînt.** Povestea **este.** Dar flash-back-urile folosite pentru a sugera mustrările de cuget ale eroului, nu-l fac totuși să aibă o viață interioară. Atitudinea, ideea morală, nu este topită în masa evenimentelor, ci sună ca o întrebare retorică, în refrenul muzical — de ajuns pentru a violenta echilibrul liric.

Poate să pară ciudat că acum, cînd acest **a fi** abia începe să fie atins de filmul nostru, să mai am rezerve. Cu stringere de inimă, aduc totuși o obiecție : **a fi** este mai mult decît **a interpreta,** dar nu este totul. Avansez bănuiala că ne așteaptă marea încercare a lui **a fi, sau a nu fi...** Filmul **Septembrie** rămîne la suprafața faptelor. Frămîntarea există, dar îi vedem numai chipul, în timp ce sufletul îi rămîne ascuns. Am fost scuturați, pentru o clipă, de întîlnirea cu capodopera în scurtul monolog al lui Horațiu Mălăele — așa cum mi s-a mai întîmplat în finalul filmului lui Stere Gulea, **Iarba verde de acasă...** Reconstituirea vieții de toate zilele, adică **a fi,** este totuși un salt necesar și filmul lui Timotei Ursu este, din acest punct de vedere, o deplină reușită, deși a trecut pe lîngă o mare șansă.

Nicolae Mateescu

---

televiziune

Teatru

● „Clubul T" de simbăta trecută a avut ingenioasa idee să pătrundă în intimitatea unui teatru, realizînd o emisiune al cărei decor a fost mai puțin scena și mai mult culisele, sala, balconul, culoarele, holul, cabinele actorilor, ușile din dos, strada din apropiere. Iată, par să ne spună realizatorii emisiunii, aceasta este fața nevăzută a teatrului, laboratorul secret în care se nasc spectacolele. Spațiul strict funcțional al teatrului a devenit astfel un decor sui-generis pentru emisiune, care s-a apropiat cu multă delicatețe și afecțiune de fața lui nevăzută.

Cum era și firesc, pentru „Clubul T" gazde au fost actorii tineri (de la Teatrul „Ion Vasilescu") care, în ambianța insolită a spațiilor amintite, au interpretat monologuri, au schimbat replici din piesele în care joacă, au recitat poeme, au cîntat, sugerîndu-ne nouă, telespectatorilor, ce înseamnă să fii actor tînăr, să-ți iubești cu pasiune meseria, și teatrul în care joci. Acesta a fost probabil și motivul pentru care această emisiune a fost realmente captivantă și de o ținută deosebită. Pentru că dincolo de aparița bine individualizată a fiecăruia dintre actori (Teatrul „Ion Vasilescu" dispune de o bună și numeroasă echipă de actori tineri), emisiunea a reușit să sugereze ce înseamnă viața unui teatru, spiritul de echipă, credința frumoasă a unui grup de actori în arta teatrului și în noblețea ei.

Iată-i în ordinea aparției pe micul ecran pe tinerii actori care au realizat, cu multă simțire artistică și cu o prospețime care izvorăște din însăși tinerețea lor, o emisiune mult apropiată de inima noastră — Adina Popescu — prezentatoarea emisiunii, împreună cu Liana Molnar, Dorin Anastasiu, Maria Chira, Mihai Dobre (un actor cu variate disponibilități), Sorin Postelnicu (șarjînd admirabil într-o fabulă), Aurel Comănescu, Marieta Luca și Sanda Maria Dandu (într-un fragment din „Nevestele vesele din Windsor"), formația condusă de Valențiu Grigorescu, Doina Bîrlădeanu, Daniel Tomescu, Cristina Deleanu (recitînd din Arghezi, fără cusur), Ileana Mavrodineanu, Florin Crăciunescu (un poem de Geo Bogza), Doina Stănescu, Doina Tamaș (fragment din Tango gitan), Ion Lemnaru (într-o interpretare deosebit de nuanțată), Mihaela Dumbravă, Mariana Cercel (interpretînd cu vervă și talent un text de H. Salem). O remarcabilă echipă de actori tineri într-o remarcabilă emisiune realizată de Octavian Greavu și Olimpia Arghir (imaginea Mihai Barbu, scenografia Andrei Both).

● Teatrul TV ne-a oferit marți, în premieră absolută, piesa „Prietenii" de Lucia Demetrius, în regia lui Dan Puican. Echilibrul clasic al construcției dramatice, forța cu care ni se impun personajele, limpezimea dialogului și acuitatea problematicii morale trădează imediat mîna sigură de dramaturg a Luciei Demetrius, nume care rămîne în continuare de referință pentru dramaturgia noastră.

Mircea Florin Șandru

ion lotreanu

avocatul privea în gol...

Ca să ajungi din cartierul Întrevii la restaurantul „Șari Neni", trebuie să iei, mai întîi, troleibuzul cu numărul 4. Linia merge drept pînă la cimitirul turcesc, face un cot la dreapta parcurgînd de fapt tot o latură a cimitirului, apoi intră în Calea Abrud, trecînd prin fața cabinei în care stă, la fereastră, un lucrător de miliție. Cabina e așezată chiar în fața unei cazărmi, îți dai seama de asta după culoarea porților și a giurgiuvelelor de la ferestrele ce dau spre stradă.

Ca să nimerești la local, după căderea serii, e nevoie să fii însoțit de cineva care cunoaște prin partea locului. Intrarea e chiar mai secretă decît strada al cărei nume nu-l știu nici cei mai devotați clienți ai restaurantului : o ușă îngustă, de lemn, deasupra căreia e aplicat un glob cu lumină gălbuie, un glob ca acelea ce sînt montate deasupra oglinzilor din spălătoarele ostășești în care te poți privi cînd te bărbierești.

Ce se întîmplă dincolo de ușa îngustă de lemn, străjuită de globul gălbui ce atîrna ca o căpățînă de varză în perete ? Nimeni, în afară de locotenentul Marian Lupu, nu știa precis, iar ceea ce se știa în rîndul locotenenților provenea tot de la Lupu. Trecuse destul timp de cînd cei peste douăzeci de tineri veniseră în oraș și numai Marian Lupu „descoperise" acest local despre care spunea tuturor că e minunat. „E mai ceva ca la Maxim", rostea el cu aroganța celui care e bine documentat, făcînd aluzie la o cunoscută operetă. Și adăuga : „Nu știți să vă distrați, puțoilor, asta e !" Era și un răspuns la desele aluzii ale colegilor săi, care într-un fel sau altul îi imputau că „s-a desprins de colectiv". Pe Laurențiu Dima însă, care cunoștea cîte ceva în plus din situația lui Lupu, starea lucrurilor îl neliniștea mai mult decît s-ar fi crezut. Ar fi putut fi indiferent, l-ar fi putut lăsa pe fostul lui coleg în plata domnului. Dar n-avea încă tăria sau cinismul să procedeze în felul acesta. El trăia, nu experimenta — asta a înțeles-o mai tîrziu. „Nu poți fi cinic la douăzeci și ceva de ani ! Cinismul e o atitudine studiată, rece, o adopți atunci cînd nu mai trăiești firesc, cînd totul devine planificat." Așa gîndea Dima, fără să-și dea seama, ori poate conștient că aceste fraze sînt împrumutate mai mult din cărți și mai puțin din viață...

Dima își propusese de o lună de zile să „treacă" pe la „Șari Neni". Lupu îl invitase de mai multe ori, încercînd în fel și chip să-i stîrnească curiozitatea. Nu se dusese. Simbăta și duminica mergea în altă parte.

★

După cîte povestise Lupu, localul „Șari Neni" era compus din mai multe „celule", încăperi luminate în tonalități diferite, separate de un fel de cortine pe care trebuie să le dai la o parte ca să treci. „Sînt și luminări la mese, poți să le aprinzi !" — precizase el. „Dar se adaugă la nota de plată !"

Dima se gîndise în mai multe rînduri să se ducă la „Șari", prezentarea pe care o făcea Lupu îl tenta într-o oarecare măsură. Acum însă se adăugase un argument de altă natură. Colegul lui o cam luase razna, sau cel puțin așa se discuta în unitate. Unii pretindeau că Lupu și-a lăsat chiar ceasul drept amanet, în contul unor consumații pe care n-a putut să le achite.

— Deci, vii pe la opt ?, i-a spus Lupu cînd au părăsit clubul unde avusese loc instructajul propagandiștilor.

— Cred că vin, rostise Dima.

Lupu a ajuns la „Șari" pe la ora șase și jumătate. L-a găsit acolo pe doctor, care ocupase o masă mai mare, de șase persoane.

— Ai făcut bine — i s-a adresat Marian Lupu în loc de salut — vine și un coleg al meu...

— E tot așa... ca tine ?

— Cum, adică ?...

— Neam de traistă. Te-ai trîntit la masă și stai ca un urangutan. Dă și tu o comandă, doar ești cadru activ... Nu vezi ce secetă-i aici ? !

Și i-a arătat paharul.

Lupu cunoștea debutul doctorului, n-a fost surprins nici de data asta. A făcut semn ospătarului și s-a-ntors spre doctor.

— Ei, ce bem, bătrîne ?...

— Eu merg tot pe cinci stele, tu ia unul mic cu trei stele, poate te avansează la excepțional !

Cine era doctorul ? Lupu îl cunoscuse aici, la „Șari", și după cum vorbeau ospătarii și picolițele cu el, părea unul de-ai casei, client cu vechime, respectat de personal, servit „la meserie". Lucra la un dispensar dintr-o comună de pe lîngă orașul T., era medic veterinar, bucureștean de loc, absolvise facultatea din Capitală. „M-au azvîrlit de pe Splai tocmai pe-aici, pe unde-și primesc ciinii grănicerești glojdeala", repeta el într-una, făcînd aluzie la repartiție. Brunet, cu o față rotundă, doctorul avea ochi inteligenți, sprîncene bogate și purta o bluză de fîș, lustruită de uzură, prinsă la gît cu un nasture mare, părea o rubașcă fixată militărește sub bărbie. „Cu bluza asta — parcă ești din Șanhai !" Așa i se adresa deseori avocatul, bătrînul care punea monopol pe discuții. Doctorul era simpatic, tăcut, cînd intervenea dădea... cîte o boabă bine cumpănită. Avea mîini mici, cam neîngrijite, unghiile netăiate. „Nu te gîni la manichiura mea — se scuza el în fața lui Lupu — n-am încotro, bag mîna sub coada vacii, asta-i meseria. Eu, care trebuia să mă fac pianist..." Zîmbea frumos, ca un actor, avea dinți albi, cu intervale mici între ei, ceea ce dădea zîmbetului o notă de feminitate.

— Nu pică nici avocatul, observă doctorul uitîndu-se la ceas, apoi ridicînd capul spre Lupu.

— Vine el bătrînul...

— Dar colegul tău, ăsta... mai vine, nu mai vine ? Ți-e prieten, cu ce ocazie l-ai atras aici ?

— Vine și el, uite-așa, la circiumă. E invitatul meu. Cu ăsta ți-ai găsit nașul. E tobă de carte...

— O fi vreo bibliotecă pe catalige !

— E tare la filosofie, noi chiar așa-i spunem din școala militară — „filosoful".

— Hm ! De-aia s-a făcut căprar — mă rog : ofițer — ca să le vorbească trupeților de Spinoza și Vasile Conta... Ha, ha, ha... Sînt sătul de ...te d-astea, luminate !

Lupu știa că, din clipa în care doctorul prinde poftă de vorbă, e greu să-i reziști. Îi aruncă totuși o replică, mai mult din plăcerea de a-l întărita.

— Nu sîntem noi ofițerii pe care-i știi tu !...

— Cum zici că-l cheamă pe ...filozoful ăsta al ostr**u** ?

— Dima. Laurențiu Dima.

— N-am auzit de el ! Și-i așa de fioros ?

— Cînd o-ncepe el să vorbească, tu, doctore, iei notițe !

— Zău, domn'e ? Stai să-mi verific pixul ! Te pomenești că e și bărbat bine...

— O să te convingi. Pregătește-ți mai bine... stiloul și carnetul. Cam e timpul să vină.

Marian Lupu cuprinse mîna doctorului și se uită la ceas. Într-adevăr — punctă el printr-o mișcare specială a capului — era ora cînd Dima promisese că va sosi la „Șari".

Prin deschizătura cortinei ce separa salonașul de restul localului își făcu apariția avocatul, un bătrînel înalt, adus de spate, cu o față prelungă tăiată de linia alburie, solzoasă, a unui nas respectabil.

— Ce faceți, copii ? Beți și nu mîncați ! Coniacul ăsta o să vă facă stomacul strecurătoare...

Avocatul, din cîte înțeleseseră Lupu și veterinarul, nu era pur și simplu avocat, adică nu ieșise la pensie de la barou. Avea cam spre șaptezeci de ani, niciodată nu-și spusese vîrsta exactă, deși apăruse la masa lui Lupu și a doctorului de vreo trei luni, făcuse într-adevăr Dreptul, apoi absolvise filologia — dintr-un „capriciu", cum precizase el însuși — avusese o bursă în Italia, studiase un an limbile clasice în Germania, predase latina în mai multe licee, ajunsese în fine profesor universitar. De aproape zece ani ieșise la pensie. „Fără catedră sînt mort !" — obișnuia el să spună. Și scanda versuri latinești, însoțind rostirea cu o mișcare sacadată a mîinii drepte, arătînd cu degetul ceva, poate ideea conținută, ori dînd a înțelege că vremea versului latin a trecut. „Sed neque Medorum silvae ditissima terra / Nec pulcher Ganges..." Era și el client cu state vechi de serviciu la „Șari", bătrînii ospătari îi spuneau „domnule avocat", locotenentul și doctorul adoptaseră și ei **formula.**

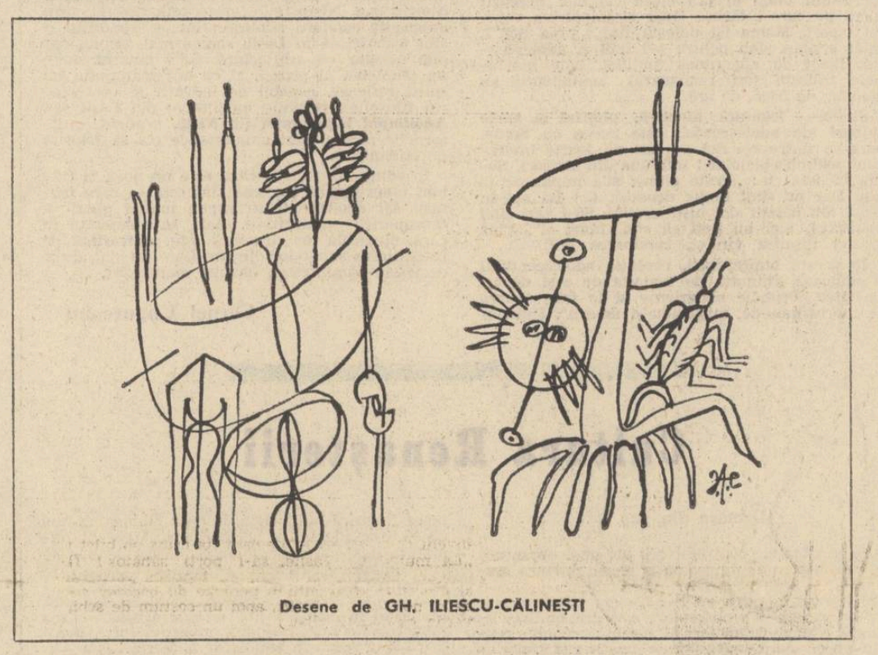

Desene de GH. ILIESCU-CĂLINEȘTI

— Domnule avocat, cîte talente înnăscute sînt în poezia **lumii ?**

Era clar că doctorul nu-i punea pentru prima dată această întrebare. Abordat atît de brusc, bătrînul răspunse fără a sta mult pe gînduri. Tocmai sorbise din paharul ce i se umpluse.

— Două, cel mult trei ! Ovidiu e unul, dar lipsa trudei pe manuscris l-a plasat în eșalonul secund al poeților latini și ai lumii. N-are teme mari, asta e. Galanterii...

Doctorul zîmbi cu subînțeles. Fraza aceasta, avocatul le-o spusese de nenumărate ori.

★

Dima se hotărîse să meargă la „Șari" în seara aceea.

Și-a pus costumul bleumarin, paltonul, a luat troleibuzul, apoi tramvaiul și a urmat itinerarul pe care Lupu — pentru orice eventualitate — i-l desenase pe o bucată de hîrtie. N-a fost prea ușor să ajungă în strada cu pricina, i-a întrebat pe cîțiva cetățeni, a fost îndrumat și, pînă la urmă, s-a trezit în fața localului străjuit de un glob cu lumină gălbuie.

Dima își scoase paltonul, îl întinse prin ghișeu garderobierei. Bărbatul cu epolet îl conduse, trecură dintr-un salon în altul, dînd la o parte pe rînd cortinele grele ce separau încăperile, pînă ce ajunseră la masa lui Lupu.

— Oo, salut, bătrîne ! Ai nimerit ?... Colegul meu, Dima... Domnul avocat... Doctorul...

Lupu făcuse prezentările. Dima se așeză în fața bărbatului cu față mică, ovală, îmbrăcat cu bluză de fîș lustruită, strînsă pe gît ca o rubașcă. Înțelese că acesta e doctorul.

Se întrerupsese o discuție. Cel care încerca să reia firul relatării era avocatul, bătrînul ușor adus de spate, cu buzele subțiri ca niște frunze și cu un nas osos ce tăia o față slăbuță. Dar avocatul nu reuși din prima clipă să-nnoade discuția.

— Ce bei, Laurențiu ?, îl întrebă Lupu. Un coniac ?

Dima **comandă ceva de mîncare.**

— Apoi — spuse el ospătarului — niște vin.

Cîteva clipe nu vorbi nimeni. Avocatul și doctorul păreau ușor stînjeniți.

— Cum vă spuneam — își reluă în sfîrșit avocatul ideea — am trimis editurii o monografie referitoare la conjuncția „și"...

— Patru sute de pagini ?, interveni doctorul, repetînd de fapt o precizare anterioară a profesorului de **latină.**

— Da, și e vorba doar de volumul întîi al lucrării. Editura mă amînă... N-au coli, cine-i înțelege ? ! Viitorul însă va decide !

Trecuse de ora opt. Draperia din dreapta salonașului se desfăcu, se trase ușor ca o cortină, și în lumina reflectoarelor ce-și întindeau fasciculele peste mesele clienților din restaurant, orchestra atacă un vals. Alunecară pe șnururi și alte draperii ce separau saloanele și Dima băgă de seamă că localul nu e chiar atît de mic cum își închipuise la început. Orchestra era compusă din șase instrumentiști : saxofonist, acordeonist, baterist, trompetist și doi chitariști. Luminile albe se stinseră, nu se putea ști exact ce culoare au costumele muzicanților, reflectoarele din spate erau prevăzute cu filtre rotitoare, orchestra era scăldată în nuanțe de roșu, violet, galben, albastru, verde, ritmica luminilor distribuite în fîșii ce alternau cu repeziciune încendia costume și instrumente. Reverele muzicanților cu părul negru, lung pînă la crupă ?

— Da, și ?...

— Ți-am repartizat-o !

Dansatoarele se culcaseră pe podea, se rostogoleau într-o parte și-n alta, în vreme ce din față le privea fioros solistul care apăruse brusc de după o perdea. Era îmbrăcat în alb, cu o pafta imensă la centură, cascada de lumini aluneca pe costumul lui în iureș. Un solo de baterie dădea scenei tensiune. La mese nu se mai discuta, toți priveau spre ringul de dans. Balerinul se mai agită în dreapta și-n stînga, sosi și perechea lui, trecură la acrobații, apoi bărbatul dispăru cu femeia, o purta deasupra capului, întinsă, ca pe un trofeu... Urmă o piesă orchestrală, mai lentă, și Dima i se adresă avocatului. Ezitase mai multă vreme, dar cuvintele-i ieșiră parcă singure din gură.

Dima își aminti de o replică a bătrînului profesor.

— Ce-ați vrut să spuneți cînd ați afirmat că armata e pentru mine și colegul meu ? Sper că nu vă supără întrebarea mea...

Latinistul fu surprins, noul venit ataca chestiunea brutal. Bătrînul își reveni.

— Nuu... cum să mă supere ? Voi v-ați închis înăuntru. Eu sînt închis în afară... L-am citat, aproximativ, pe un mare poet.

— Da, un poet grec... Foarte aproximativ...

— Kavafis. Știi că ești deștept ?!

— Vă mulțumesc, domnule avocat !

— Nu... serios, l-ai citit în original ?!...

Dima avu o clipă senzația că discuția sa cu avocatul căpătase aspectul unui seminar. Nu-i scăpase nici ușoara ironie a bătrînului. Dar cîtă vreme acesta afișa o sobrietate neclintită, tînărul n-avea nici un motiv să nu respecte regula jocului. „De altfel, gîndi Dima, s-ar putea să nici nu fie vorba de ironie, avocatului îi plac replicile pe muchie de cuțit".

— Nu chiar. Mi-a căzut în mînă o ediție franțuzească din seria apărută-n „Granier-Flammarion".

Profesorul părea contrariat. De fapt Dima aruncase o vorbă aproape la întîmplare. Nici poveste de „Garnier-Flammarion". Citise cîte ceva despre poetul grec într-o revistă românească. Reținuse și ideea din versurile la care făcea aluzie profesorul. Era însă hotărît să „joace tare". Lupu îi spusese în mai multe rînduri, chemîndu-l, trezindu-i curiozitatea pentru localul acesta, că s-a-mprietenit cu un doctor plin de farmec, glumeț foc, și cu un bătrîn avocat care are o impresie „așa și-așa" despre „ofițerii de tip nou". Dima îi ascultase îndelung, nu rostise nici un cuvînt, pîndise momentul favorabil și acum simțea că o ocazie se și ivise.

— Vorbești franțuzește ?, îl tatonă profesorul.

— Nu, nu vorbesc... dar pot descifra un text...

— **Pour traduire vite, il faut avoir beaucoup pensé...** Iertați-mă, l-am deformat și pe Baudelaire ! Domnule locotenent — Dima, nu ? — voi sînteți profesioniști. Dumneata și el — avocatul arătă spre Lupu — trebuie să știți multe despre puțin. Ideea nu-mi aparține. Ca să-i înveți pe... trupeți — să mă ierte doctorul că i-am împrumutat formula — ca să-i antrenezi să iasă din șanț, nu trebuie să le citezi din Madame de Sevigne...

— Păi... cine v-a spus că le citățm din Madame...

— Nu faci bine că mă-ntrerupi... Am luptat la Perșani, în războiul cel mare. Cît aveam ? Optsprezece ani. Am cunoscut zeci, sute de ofițeri... Erau altfel, mai împliniți pe dinăuntru... Studii la Saint-Cyr-l'École... Nu zic, aveți și voi timp să vă mai întrematî, ca viziune asupra lucrurilor, vreau să spun... Dar... Fără două-trei limbi... Ia ascultați !

Avocatul răsturnă pe gît paharul de vin, ridică brațul drept în aer și începu să scandeze.

— **Lugete, o Veneres Cupidinesque, / Et quantum est hominum venustiorum. / Passer mortuus este mese puellae, / Passer, deliciae mese puellae, / Quam plus illa oculis suis amabat"...** Catulus, moartea păsăruicii... Poezie, copii ! **Hic iacet lepus !** Dar ce vă spun eu ? Sînteți atît de tineri... În mintea voastră e atîta loc viran ! De ce nu mai am douăzeci de ani ?...

— De la Catullus ați trecut la romanțe, domnule avocat.

Bătrînul se răsuci spre Dima, pătrunzîndu-l cu privirea. Apăsă cu degetele talpa paharului.

— Du-te, dragul meu, și învață ! Ce faci acum... Foarte bine, dar... e un sport și nimic mai mult. La douăzeci și ceva de ani ești înfierbîntat, îți va trece curînd. **Și tu apprends, tu seras cultivé...** Voi ați învățat lucruri pe care va trebui să le uitați. N-o fac pe **clairvoyant**-ul, dar... fii atent : nu e ușor să uiți, ai nevoie de timp și pentru asta !

— Ce vreți să spuneți de fapt ? — interveni Dima, amețit de avalanșa cuvintelor avocatului. Eu mă consider un om întreg ! S-ar părea că mă deplîngeți...

— Nu de indivizi vorbesc, ci de categorii. Dumneata poți fi întreg. Deși... pînă acum ai acumulat foarte puțin, nu te supăra că ți-o spun ! O, calitatea creierului... **Qu'est-ce que le cerveau humain...** ? Voi memorați formule, comenzi. Memoria exersează în gol. Sînteți prea siguri pe voi, nu vă-ndoiți de-ajuns, asta e ! Nu v-ați asumat nimic... Liceu militar... școală de ofițeri... unitate. Gradele vin în ordine, conform instrucțiunilor... Totul în serie... Dar... ce tot îndrug eu ? Ne deosebim. Ca să mă înțelegeți ar trebui să vă vorbesc șaizeci și una de zile și șaizeci și două de nopți. Abia atunci... dar... poate că nici atunci...

Dima își proptise fruntea în palmă. Îl asculta pe bătrînul profesor și era contrariat.

— Domnule avocat — i se adresă Dima — sînteți un sofist desăvîrșit. Vă aplaud. Dar despre noi, locotenenții, nu știți mai nimic...

Profesorul făcu ochii mari.

— Despre Lupu — spuse el în grabă — știu cîte ceva...

— Cîte ceva... Adică nimic. Să știți că noi... adică eu... sînt mulțumit de ce fac. Prefer ordinea anarhiei de orice fel. Credeți că e obligatoriu să treci prin zeci de medii ca să te oprești la unul ? Cine are timp să tot aleagă ? O apucăm pe un drum și cu asta... Nu putem trăi fără nici un criteriu. Nu sîntem pensionari de la douăzeci și unu de ani. Una e să privești înainte și alta... înapoi.

romulus cojocaru

Devenire

Ochii suferă, de vara fierbinte,
De iarba arsă, de prigorii, de strugurii
Care dau în pirg, de calmul amiezii ; –
Undeva șopîrla își lasă coada, șarpele
Uită pielea, cineva descîntă cuvinte,
Care nu au fost alcătuite, grave !
O, și aceste pietre, aceste riuri cu umbre
Fugare de cerbi, aceste deveniri de zboruri,
Fructe trecute în cercuri de copaci, în
Rotitoare boabe de oase, mărunte ca lacrima
Spicelor, calde ca piinea
Tăiată de cuțit, ca aburul brutăriilor.

Aceste cuvinte grave, în liniște de stea
Suitoare.

Insomnie

Pomii – cei statui –, pietrele
Cele dolofane, trecute prin
Foc și apă, nu mai visează
Pasărea, pasărea ruptă
Dintr-o pădure, dintr-o dungă,
De os, dintr-o candoare.

Apele, frunzele

Albe ape, rătăcesc păsările
Deasupra cîmpiei, spinarea spicelor
Mușcă aerul, umerii dimineților
Înfășoară cerul, poate
Pînă ajung lacrimă, apă,
Pînă se clatină iarba, miriștea
Și apele se-aud în norii care
Rătăcesc în plante, în viitoarele frunze...

Apele, frunzele...

Păsările, sunetele

Nori curbați, plopii arzînd
Împresurați de ciori, sătui
De apă, bătuți de vînt
Luminează, pînă departe toamna,
Pînă la margine de lună, pînă
În inima pietrei, unde semințele
Visează să fie păsări.

Gest

Ar fi de ajuns, ar fi,
Să fac un singur gest, o simplă
Mișcare, să se prăvale liniștea
Să crească dintr-odată frunzele
Adormite în sevă, păsările nopții
Să alunece peste ape, culorile
Să fie una, o singură culoare.

Întoarcerea spre origini

Urmare din pag. 1

fundaluri epice construite de G. Sincai, strălucirea polemică și speculativă a lui P. Maior etc. măresc acea punte firească de legătură între începuturi și destinul poporului român de mai tîrziu, apărat cu atîta dîrzenie și spirit de sacrificiu.

Polemica era uneori dură, așa cum erau și insinuările *„prea vestitului"* Engel sau Eder.

Dar în acest context de manipulare aberantă a adevărului despre începuturile unui popor, P. Maior intră în arenă cu verva unui mare polemist al cărui cuvînt are asprimea metalului. *„Zburdare așa nedumerită în mulți dintre cei streini scriitori iaste de a vomi cu condeiul asupra românilor, strănepoților românilor celor mai vechi orice le șoptește duhul..."* Și învățatul de la Blaj, parcă ar fi prevăzut că în ciclurile istoriei multe reacții se pot repeta în conjuncturi care, măcar în aparență le-ar favoriza, continuă: *„ba, de o bucată de vreme, precum măgariu pre măgariu scarpină, așa, unii de la alții împrumutînd defăimările, fără de nici o cercare a adevărului, de iznov le dau la stampă"*.

Lecția istorică a cărturarilor *Școlii ardelene* despre origini și despre necesitatea de-a ne cinsti și apăra trecutul reprezintă și astăzi o pildă de militantism național. Ea nu ne seduce prin erorile purismului originilor sau ale limbii, corectate și ele de Ion Budai Deleanu și alții, ci prin acea promptitudine și dăruire pusă în slujba explicării drepturilor unui popor. Cărți latinești erudite pentru Europa, cărți românești mai simple pentru cei ce trecuseră de *bucoavne* și primele *îndreptare*, cărți de slujire a neamului sînt toate scrierile realizate de acești iluștri învățați.

radio

r

„Un zvon îndepărtat"

„Căci numai în muzică se manifestă acel fenomen extraordinar : legea, care în alte domenii ordonă, aici imploră, disponibilă, depinzînd de noi la infinit". Rilke despre muzică. Oare poate fi umilință mai mare, decît, ca mare poet, să recunoști supremația unei alte arte care dispune de cu totul alte misterioase mijloace pentru a captiva pe acela supus ei ? Muzica, cu legea ei cea fără de lege, supune auzul, mintea, sufletul, inima și imaginația ascultătorului. Și totuși, nu. Ea, mai mult decît oricare dintre arte depinde de noi. De ce Mozart este numit „veselul Mozart ?" Ascultînd, de exemplu, Concertul nr. 21 în do major pentru pian, lucrare dramatică, avînd un celebru adagio tulburător, nu putem să nu fim influențați de finalul tonic, optimist care poate pe unii îi face să uite încărcătura dramatică a concertului. Poate că așa se întîmplă de cele mai multe ori cu lucrările lui Mozart. Noi, și numai noi, ascultătorii, l-am numit „veselul Mozart", surprinși în mod plăcut de finalul optimist al pieselor lui. Totul este „cum" asculți și „cine" ascultă, totul depinde de dispoziția noastră sufletească. Iată cum, muzica „depinde de noi la infinit". Avem putința de a acredita sau de a discredita o lucrare muzicală. Fiindcă, din păcate sau din fericire ea depinde de dispoziția noastră sufletească. Acea „stare" unică, în care sîntem cu totul supuși muzicii, vine rar. Dar abia atunci misteriosul ei continut ni se relevă în întregime.

Fericit acel titlu de emisiune **Bijuterii muzicale.** El ne pregătește pentru o audiție aleasă. De aici vom știi că avem de ascultat piese muzicale de o mare virtuozitate, în interpretări celebre. Pînă acum această emisiune, precum și alte emisiuni muzicale, nu s-a dezmințit. Și a fost o seară aleasă : o seară Vivaldi. Vivaldi, ce cuprinde pînă și în numele său ceva din tălăzuirea absolută prin frumusețea ei, a mării. Straniu în părțile de „solo", viguros în „concerti grossi". Antonio Vivaldi, cel mai ales dintre preclasici (iată cum nu putem scăpa de clasificări), a fost luni seara în casele noastre. Și încălcînd parcă toate legile scrise sau nescrise ale muzicii, concertul Vivaldi a pătruns în egală măsură și în sufletele rănite și în sufletele voioase.

Am ascultat Concerto grosso în sol minor în interpretarea magistrală a ansamblului „I virtuosi di Roma". Simfonia nr. 4 în re major pentru două orchestre. Acum, poate mai mult ca oricînd am înțeles versurile genialului Reiner Maria Rilke, ce se extazia în fața fortei magice a muzicii, fără să-i caute misterul, poate pentru a o lăsa neclintită în frumusețea ei : „Muzică : tu, apă a talerului / fîntînii noastre, tu, rază care crezi / tu, sunet ce oglindești, tu / fericit deșteptat sub gheara deșteptării / tu, liniște pur împlinită prin harul revărsării / tu, mai mult decît noi însine... / eliberato...".

Ioana Diaconescu

plastică

p

Rațională și candoare

Din 1966 Ileana Bratu nu a mai deschis în Capitală nici o expoziție personală astfel încît prezența, în sălile galeriei „Eforie", a desenelor acestei talentate artiste are, efectiv, în contextul actual artistic bucureștean, un aer de noutate. În cei doisprezece ani ce au trecut, Ileana Bratu a străbătut — așa cum **se poate vedea și** din **curriculum**-ul din catalogul expoziției — diferite experiențe pe plan artistic și intelectual *). Graficiana, care conferă compozițiilor sale o notă de sobră raționalitate, fără a elimina cu totul candoarea și căldura comunicării directe, este interesată pe plan teoretic de probleme ce, trebuie să o spunem, sînt, oarecum, în afara sferelor de preocupări intelectuale ale artiștilor noștri. Mărturisim că ni se pare ușor straniu că un artist ca Ileana Bratu — care are la bază solide studii de pictură monumentală cu Ștefan Constantinescu — se ocupă de **„decizia creatoare în configurația spațio-dinamică a urbanismului viitor"** sau de **„creativitatea socială din punct de vedere cibernetic".**

Nu știm care este valoarea acestor contribuții (ce au constituit comunicări la savante congrese) dar ele mi se par a indica foarte clar o voință de compensare pe plan teoretic a propriului efort artistic. Ar fi bine ca aceste preocupări să se multiplice căci, inevitabil, ele și-ar putea pune amprenta nu doar asupra modului artiștilor de a înțelege arta, ci și asupra modului de a o face.

Lucrările Ilenei Bratu confirmă, printr-un caz particular, adevărul general enunțat mai sus. Căci dacă ne raportăm la etapele, cunoscute nouă, din creația ei, putem afirma că artista a ajuns la o matură împlinire, la momentul cînd poate să **decidă** asupra naturii semnificațiilor de conferit unei reprezentări, fără teama că mijloacele o vor trăda și sensurile vor deveni ambigue. În linii mari demersurile sale actuale justifică judecățile critice extrem de favorabile exprimate în 1966 de Eugen Schileru („un figurativ care exclude senzualismul, înlocuindu-l cu marile satisfacții ale speculației"), Petru Comarnescu („caută metaforele abstractizante"), Dan Grigorescu („solidă cunoaștere a inflexibilelor legi ale desenului"). Întîlnim în desenele prezentate acum publicului, o mai mare propensiune spre fabulos și epic. Fragmentele unei lumi caleidoscopice se recompun pe hîrtie în figuri alcătuite din arabescuri dezinvolte. Încercînd să reducă angularitățile, să estompeze forța tăioasă a planurilor rigide, artista îndulcește de multe ori contururile. Forța de expansiune, dinamismul figurilor îl obține prin maleabilizarea formelor ce par a fi în întregime constituite din fragmente articulate logic, un **puzzle** care se organizează singur, urmînd o mișcare internă. Lectura aparent ușoară a lucrărilor Ilenei Bratu oferă însă surprize. Detaliile au o identitate a lor anume, o independență spațială, care nu afectează simbolistica ansamblului sau sugestia transmisă.

Această artistă originală și inteligentă ar trebui să se intereseze mai mult de adevărata ei vocație : desenul.

Grigore Arbore

*) Ileana Bratu, **Desene** (aprilie '78), Galeria „Eforie".

muzică

m

Liviu Glodeanu

Injustețea, non-sensul dispariției unui artist la nici patruzeci de ani împliniți a fulgerat pentru prima oară lumea componistică românești. În Liviu Glodeanu ne-am despărțit de primul din categoria „tinerilor compozitori" — unul la care expresia aceasta uzată nu era doar formal aplicată. Mintuindu-se, el a scris un Epitaf („pentru Miron Costin") și un concert de orgă, încă neaudiat, care se vor asocia în memoria noastră cu această primăvară schimbată în iarna dispariției sale.

Incredibilul vine din aceea că mintea noastră concentrică vrea ca exteriorul să fie în acord cu interiorul, ca rațiunea să ordoneze loteria dinamicii biologicului. Echilibrul omului, superioara sa disciplină, urmau, parcă, să impună și naturii, trebuiau, în ochii noștri, să fie expresia unui organism perfect balansat, din care accidentul să fie cu desăvîrșire exclus. Dacă nu a fost așa, este pentru cei ce l-au cunoscut cu atît mai dureros, căci la durerea pierderii unui mare compozitor și unui prieten se adaugă și greutatea de pricepere a relativității aparentelor, dezorientarea atașată imprevizibilului, de-neînțelesului.

Firesc, fără ca el însuși să fi făcut altceva decît să-și scrie muzica, Liviu Glodeanu a devenit, și încă foarte de timpuriu, șeful generației sale. De la sine, el a devenit responsabil pentru continuarea unei școli de compoziție conectată definitiv la tensiunea epocii de generația ce îl precede imediat. Nimic exterior soliditătii sale native, ci ea însăși a dictat această situare unanim acceptată ca reprezentantul cel mai autorizat între colegii săi de vîrstă. A contat în primul rînd desăvîrșirea sa tehnică, foarte precoce, apoi, în contextul întelegerii exacte a menirii generației sale, profilul moral-profesional fără umbră, verticalitatea sa de nimic clintită. Și-a găsit devreme drumul, în concepție, credință și mestesug și l-a arătat generos și cogenerilor săi.

Poate natura, tocmai ca să-i compenseze destinația prematur cenzurată, i-a hărăzit de timpuriu deplinătatea mijloacelor. Lucrările scrise în imediata vecinătate a vîrstei de douăzeci de ani — **Suita pentru cor de copii, două piane și percuție, Concertul pentru pian** — divulgă pe compozitorul format, la o altitudine a desăvîrșirii tehnice la care cei mai mulți pot aspira după treizeci-treizeci și cinci de ani. Săvîrșindu-se tînăr, Liviu Glodeanu n-a lăsat nimic neîmplinit. Dar dacă pentru compozitor este o alinare înfăptuirea deplină a înzestrării generoase, pentru omul care a fost, numărul anilor — nu încă patruzeci — este un nesfîrșit de trist adevăr.

Tocmai efortul de a obține în scrisul de note acea limpezime, acea ordine care la Liviu Glodeanu era izbitoare încă de foarte tînăr, l-a costat poate viața. Dar astfel, deși calendaristic de-abia se apropia de maturitate, el nu și-a luat rămas bun înainte ca noi să fi știut cine a fost Liviu Glodeanu.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Un timp epic ciudat: viitorul trecutului

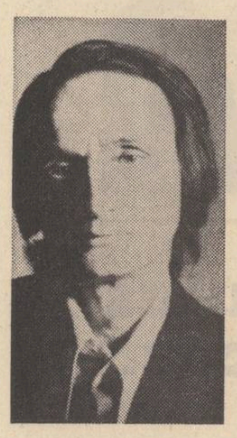

Faptul că Ștefan Bănulescu trece de la nuvelă la roman, urmînd astfel drumul prozatorilor din generația sa, era oarecum previzibil : multe din narațiunile incluse în volumul **Iarna bărbaților** concentrează materia unor romane și printre ele sînt chiar cîteva **(Masa cu oglinzi)** care lasă impresia unor fragmente dintr-o cronică romanescă întinsă. Studiul psihologiei provinciale pare a preocupa în chip special pe prozator, și romanul de acum **(Cartea milionarului,** Ed. „Eminescu", 1977) face parte dintr-o serie de patru cărți care, dacă judecăm după prima, intenționează să fie cronica amplă a unui tinut imaginar. Ștefan Bănulescu ambiționează să fie după exemplul unui cunoscut scriitor american, unicul lui proprietar. Prima secvență, este cronica meticuloasă a unei lumi imaginare și, indiferent de ceea ce va scrie mai departe autorul, cronica este de o frapantă originalitate. Ea compune o lume mitică, păstrînd toate aparențele realității. **Metopolisul** este simbolul unei civilizații în asfințit **(Civilizația pietrelor).** în vecinătatea și concurența unui alt tinut mai vital **(Dicomesia)** și al unei civilizații în expansiune **(Civilizația cailor).** La întîlnirea dintre ele, agonizează un tîrg mizerabil ce stă pe o comoară neștiută : marmura roșie. Fiind vorba de un mare fluviu, de bălți și de insule populate de cai, de crescători de oi și de negustori de lînă, de comersanți mărunți și de societăți mixte, de petitul fetelor prin răpirea din fuga cailor și de alte obiceiuri crude și colorate, gîndul ne duce spre geografia reală a bălților dunărene. Metopolisul poate fi Călărași-ul sau oricare alt oras din partea inferioară a fluviului. Faptul nu are, de altfel, nici o însemnătate. Însemnătate are doar forța epică a descrierii și, din acest punct de vedere, Metopolisul lui Bănulescu este un spațiu real (prin autenticitatea literară) și ireal, totodată, prin mișcarea încetă a vieții. Stilul epic contribuie, negreșit, la crearea acestei atmosfere de irealitate în realitate. „O poveste foarte întortochiată", zice Milionarul (naratorul) despre una din sutele de întîmplări straniі care străbat acest spațiu crepuscular. Este, voit, stilul romanului : stil lenes, aluziv, ceremonios, într-o cronologie ruptă, **stilul amînării** (am zice). Știm de la marele Mateiu că o poveste, ca să fie frumoasă, trebuie ocrotită, ocrotindu-i, în primul rînd, misterul. În **Cartea milionarului** această tehnică este generalizată. Adevărul despre personajele și întîmplările din primele pagini îl aflăm abia (și atunci numai pe jumătate) **la sfîrșitul** romanului.

Tehnică, încă o dată, complicată, cu efectul de a potoli ritmurile povestirii și de a estompa dramatismul faptelor. Cartea este scrisă, cu toate acestea, la persoana întîi, lucru rar într-un roman a cărei acțiune se petrece într-un timp indeterminat și într-un tinut apropiat de mituri. Cartea începe prin pătrunderea unui necunoscut (numit mai tîrziu Generalul Glad), însotit de o roată de car, în muribundul Metopolis. Deschidere neobișnuită pentru un roman ce se pregătește, în fapt, să facă nu istoria propriu-zis a necunoscutului individ, ci istoria unui oras mitic. Ascensiunea socială a lui Glad reprezintă, ca și aceea a femeii cu care se însoțește, Iapa-Roșie, un fir secundar. Însă un fir simbolic, pentru că într-o localitate uitată de istorie și o lume ce se pregătește să moară, pătrund niște energii tinere, balzaciene. Nu este fără semnificație faptul că același individ cu înfățișare mizerabilă la începutul cărții, Glad, acaparează Metopolisul și-i cercetează, cu înversunare, mărunțaiele pentru a da de firul comorii ascunse. O primă sugestie a cărții lui Bănulescu : tinutul acesta îmbătrînit este asaltat de peste tot de energii acaparatoare. Glad, Iapa-Roșie, W. W. Bazacopol, Havaet reprezintă lumea nouă, lumea banului, care se pregătește să înghită și să distrugă o lume mitică. Iar atunci cînd nu reușește (cazul lui Havaet) încearcă să i se substituie. Extraordinar de fină în **Cartea milionarului** sugestia acestei deposedări ! Însă pînă să ajungem la înțelegerea ei, dăm peste un număr de istorii (întîmplări) reale sau închipuite, care însingeră acest spațiu mitic. Este greu de detașat una dintre ele, toate la un loc dau impresia, repet, de lume veche, cu singele încetinit, lume de Bizant, într-un asfintit fără glorie. Amănuntul că bogăția ei se află în subsolul orașului, poate să fie sugestiv. Forța și slăbiciunea acestei umanități pestrite, obosite stă în marea ei vechime, cu alte vorbe : în substratul ei mitic. Pe acesta vor să-l cumpere niște indivizi de extracție mai nouă ca Havaet sau Bazacopol, odată cu acapararea bogățiilor reale ale subsolului. Există în **Cartea de la Metopolis** o scenă de-a dreptul gogoliană : aceea în care niște negustori întreprinzători cumpără gospodăriile vechi de pe dealul lui Feisal, cumpărînd totodată și sufletele ce le locuiesc. „Negotul de ani" este prosper, bătrînele mor repede și negustorii de lînă ajung proprietarii unor așezări ce ascund bogății fabuloase.

În această atmosferă de timp strivit asupra căruia se repede energii tinere, lacome, se prefigurează o tipologie de o remarcabilă originalitate. Legea ei este bizareria și misterul. Viața curge dincolo de perdeaua groasă a tainei. Cronica faptelor trece totdeauna prin povestire, iar povestirea modifică și îndepărtează. Romanul lui Bănulescu se petrece la un timp trecut neîncheiat sau la un viitor al trecutului. Personajul numit **Milionarul,** din pricina imaginației lui febrile, povestește ce știe, și, mai ales, ceea ce aude. Și nu atît faptele, cît legendele lor. Cînd, în fine, în narațiune pătrunde un martor direct al evenimentelor (Generalul Marosin) atunci unele fire ale narațiunii se dezleagă, dar nu în totalitate, pentru că martorul aparține și el acestei lumi curioase care se travestește mereu prin legendă. Legenda începe cu schimbarea numelor. Nici un individ din Metopolis nu-și poartă numele propriu. El primește o poreclă și porecla (zice Milionarul, cronicarul Metopolisului) înnobilează un destin. Ca să se numească Generalul Glad, Glad, puscăriașul din nordul țării, așteaptă cîteva luni și lucrează ca un disperat, noaptea, la iazurile generalului Marosin, pînă își cumpără un costum vechi de militar. Un copil zănatic, Constantin, care trăiește pe Insula Cailor, se cheamă Constantin Pierdutul I-ul și i se atribuie titlul de rege al nenorociților. Iapa-Roșie este, în intenția prozatorului, un geniu al femeii analfabete de tip bizantin, adică ascuns, subtil, înșelător. Oribila poreclă îi vine de la părul roșcat și de la izbucnirea nebună a simțurilor ei, în tinerețe. Un bizantinolog reputat, Filip Lăscăreanu, devine în limbajul mitizant al metopolisienilor și al dicomesienilor, **Teologul, Umilitul.** Banalul Emil Ionescu își adaogă singur numele de Havaet, apoi de Lăscăreanu și, cu intenții subversive, de Emil Umilitul, voind, astfel, să-și asume un mare mit. Toate personajele lui Bănulescu dau impresia că trăiesc în alt timp (timp imaginar) trăind sub o onomastică de împrumut. Mitizarea începe printr-o mistificare.

Indivizii au două vieți, între care cea profundă este mereu ascunsă. Ea este cunoscută doar printr-un șir de istorii fabuloase. Fibula Serafis este proprietara unui atelier de aurărie, după ce a încercat alte meserii, cît se poate de burgheze. Femeia care transformă monezile vechi în banale obiecte decorative este însă o intelectuală subtilă, trecută prin marile universități ale Europei. Nepoata marelui bizantinolog Filip Lăscăreanu-Umilitul, ea exercită, la Metopolis, o profesiune de neînțeles pentru condiția ei spirituală : distruge inestimabilele monede, semnele unei vechi civilizații. Fibula vrea, altfel zis, să degradeze semnele istoriei, să îndepărteze din preajma ei miturile. Fibula are, ca femeie, o viață secretă teribilă. Ea a iubit pe generalul Marosin (martorul unei lumi ce se stinge), a conceput, apoi, cu un norvegian și fructul acestei aventuri se cheamă Iceberga. Aceeași Fibula a trăit la Viena în casa unchiului ei, Umilitul, și unchiul are pentru ea o pasiune constantă. Însă nepoata, prin meseria pe care o exercită, distruge, ridiculizează știința savantului. De unde vine atîta inversunare la o femeie, totuși, cultivată ? Romancierul nu spune. Secretul prozei lui Bănulescu este să nu explicitеze actele eroilor. „Aburul de poveste sacră" plutește nu numai deasupra acestei geografii imaginare, scoase doar pe jumătate dintr-o istorie pierdută, ci și peste faptele interioare ale indivizilor. Un caz de mit decăzut și remitizat sugerează personajul (absent din carte) Filip-Umilitul. Figură simbolică de învățat ieșit din spațiul **dicomesian** (spațiul cîmpiei eterne, vitale) revendicat de mai multe cetăți. Reintors la bătrînețe în cîmpia Dicomesiei, unde se născuse, teologul este răpit, sechestrat, iarăși răpit pînă ce i se pierde urma. Metopolisienii, locuitorii din orașul Mavrocordat, oamenii din cîmpie se bat pentru a pune mîna pe acest bătrîn neputincios, mitul demnității lor. Lupta este, desigur, simbolică. Metopolisienii, oameni de adunătură, în majoritate străini, vor să-și însușească un mit local și să se substituie, astfel, unei civilizații mai vechi și mai viguroase. Formele și adîncimea acestei bătălii le vom cunoaște, probabil, în cărțile ulterioare. Încă de pe acum putem însă observa că simpatia prozatorului merge spre oamenii și miturile cîmpiei. Dicomesienii au un cod moral, ei formează „osul țării". Cînd Emil Havaet vrea să ia locul lui Filip-Umilitul, retrăgîndu-se din afaceri și trăind ca un învățat în lumea cărților, apare un dicomesian, Ștefan, nepotul adevărat al Teologului, și destramă legenda pe cale să se formeze „Ce faceti aici, nenorocitilor", strigă el, nemulțumit că oamenii unei istorii recente vor să pună mîna pe o spiritualitate veche. **Cartea milionarului** se organizează, în subtext, într-o parabolă a civilizațiilor confruntate în această zonă geografică. Faptele narate de ea se prelungesc în mit, existența trece în utopie (utopie livrească), istoria își pierde determinările reale, dar nu trădează niciodată sensul lor. Unele aspecte (cum este acela despre viața cailor părăsiți în insulă și invazia lor asupra Metopolisului !) sînt pur fantastice și, povestite în chipul celui mai riguros realism, tulbură și din această direcție atmosfera stilistică a cărții. Stil, încă o dată, încet, elaborat, stil stins, „artificial" (artistic), frumos, menit să întîrzie mișcarea epică și să împingă faptele în acel inexistent viitor al trecutului. Pentru cine acceptă acest limbaj epic, experiența lui Ștefan Bănulescu îi pare esențială : el a scris un roman profund, un roman mitic, de o remarcabilă originalitate.

Eugen Simion

PROFIL

Semnele unei vîrste

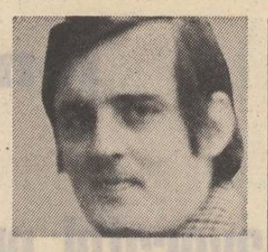

Prozator antiidilic, respingînd, precum și Augustin Buzura, Romulus Guga, Horia Pătrașcu, imaginile unei tinerețe de seră, Alexandru Deal (debutant în 1968 cu **Nisip**) promovează în romanele sale imaginea unui tînăr ce ia cunoștință de o lume lipsită de nimbul sfințeniei. Desigur că „funiile" prozatorului nu aduc după sine o proză ireproșabilă, că o anume culoare „neagră" se cere a fi privită cu circumspecție. Febra virstei, arderile juvenile se simt în cărțile lui Alexandru Deal : lîngă pagini sclipitoare ce surprind atmosfera unui oraș, culoarea unui timp, pagini improvizate despre cei înscriși în bătăliile esențiale ale timpului.

Nisip, Lașii, Anotimpul făgăduinței sînt romane despre adolescență ; cîmpul înconjurător de investigație ar fi relațiile familiale, întîmplările „școlare", însoțite de toate relațiile ce le caracterizează. Mai întîi să observăm o „demistificare" a imaginii idilice a copilăriei ; copilăria și adolescența sînt înfățișate de Al. Deal în culori destul de sumbre. În **Lașii** tatăl e Golm Ajutătorul, care îl vizitează din cînd în cînd pe erou ; e bolnav sau nebun, în orice caz ciudat, ființă care interzice realizarea unei relații afective : ceea ce îl leagă pe erou de Golm Ajutătorul (sugestiv nume) e mai cu seamă descoperirea legăturii biologice, de mare concretețe : „Plînsul meu are întotdeauna plînsul lui. La cincizeci de ani știe să plîngă, nemișcat, ca un sfinx uriaș, eram singurul capabil să pricep că el nu gîndește, ci plînge — eroare plină de comoditate în care se închideau ceilalți, lașitatea lor era evidentă și mă îngrozea". Relațiile familiale exclud orice participare sensibilă, caracterizările, reacțiile adolescentului fiind necruțătoare, ca-n maniera lui Hervé Bazin ; „Totuși era un nume (Golm, n.n.) în spatele căruia se ascundea soția lui, mama mea". Dezumanizarea aceasta e aproape completă, Golm devine, ca la Urmuz, un soi de obiect în cadrul unei literaturi realiste : „Golm era ceva curat și bine întreținut, aproape estetic, el era bărbatul casei noastre". Nici mama eroului, Octav, nu e scutită de aspre considerații, investigarea mediului mic-burghez fiind necruțătoare : „Nu mă iubea (mama, n.n.) pentru că eram cel mai nedorit lucru din viața ei (...) eram cel mai nereușit lucru pe care-l făcuse chiar și împotriva voinței mele". Mama își detestă fiul („prea urît"), tatăl e prea slab pentru a-l iubi și adolescentul, lipsit de afecțiunea familiei, bate maidanele, trăiește (ori realizează) sentimentul de spaimă, de frică, de ură.

Singura legătură afectivă, plutind în apele tulburi ale adolescenței, este aceea cu Sonia, sora sa (între cei doi are loc un foarte interesant schimb epistolar : într-una din scrisori, Sonia încheia cu : „Peste cîteva zile împlinesc 13 ani. Dar nu simt nimic deosebit (...) La noi în clasă toți băieții sînt niște cretini. Să-i vezi cînd transpiră, nici nu poți să stai, lîngă ei". Fină e aici intuiția virstei, candoarea ei.).

În aceste împrejurări, evoluția adolescentului e sinuoasă, chinuită de tentația de a-și depăși lașitatea. Primele experiențe și le face asupra sa „torturîndu-se, mușcîndu-și umerii". Psihologia, spuneam, e în general tulbure, prozatorul urmărind reflexele înstrăinării în viața interioară a eroului. Un disc „Linda" e folosit spre a prăji o cîrtiță care îi iscă furia și ura. Totul se electrizează de aceste două sentimente : ură, furia la întîmplare, mai ales împotriva lașității, dar unde se ascunde lașitatea ? Ca în literatura anilor '35, adolescentul meditează teribilist, se gîndește la moarte, vrea să fie învingător, vrea să fie puternic. După revelația trupului, urmează deci revelația puterii, a forței brutale. O fată simpatizează individul, care reacționează astfel : „Atunci am dorit să fiu crud. Crud sau învingător. Îmi produceau repulsie ochelarii ei, pielea prea albă, părul încîrlionțat care cădea în șuvoaie metalice peste umerii subțiri, impungînd în lături...".

Din această revelație a forței (ori a fricii de slăbiciuni) se nasc gesturile ulterioare ale eroului, Octav-adolescentul devine un agresor permanent, intră mereu în conflict cu ceilalți, cu școala, cu profesorii. O vizită la unul dintre ei e o provocare, o invitație la luptă. Setea de viață e nelalocul ei, pentru acest adolescent ieșit în viață prea devreme.

Anotimpul făgăduinței e un roman al despărțirii de adolescență ; minunatele amintiri, sau miraculoasele amintiri joacă un rol important în acest roman esențial liric, bogat în exclamații mai mult sau mai puțin entuziaste. Clădit pe o propoziție memorabilă **(generației noastre i se cuvine totul)** ultimul roman al lui Alexandru Deal încearcă să fie o meditație asupra măreților și iluziilor unei virste. Familia e, și aici, un mediu plin de exemple bune (din familie face parte un ilegalist) și rele, comentate larg, în pagini nu lipsite de un anume schematism. Personajul ce se confesează este șofer, și intrarea sa în lume e un elogiu adus eroului solidar : personajul trăiește **adînc** prietenia pentru eroii săi.

Cartea nu e însă idilică, dimpotrivă, ea ar urma să contrazică acumulările de idilism nociv, cultivate de o anumită mentalitate poesită literară. Remarcat de critici pentru siguranța **stilistică, Nisip,** romanul de debut, era, în primul rînd, romanul unui tînăr furios, ca aceia din literatura unor Horia Pătrașcu, Constantin Stoiciu ș.a. **Nisip** e o carte remarcabilă prin descripția candorii adolescentine, și victoriile ei sînt transferate în **Lașii,** roman mai amplu, dar mai nesigur ca arhitectură. Căci autorul nu e un tehnician al prozei, și cu atît mai puțin un spirit reflexiv, capabil de inovație și comentariu filosofic ; paginile meditative din **Lașii** sau **Anotimpul făgăduinței** (în **Nisip,** prudent, scriitorul le ocolea) sînt amatoristice (ca să folosim un eufemism).

În adînc, Alexandru Deal este un poet, și cele mai bune pagini ale sale sînt cele în care trufașii săi adolescenți se supun înaltei poezii a descoperirii maturității. Sau, în momentul în care, muzicala lor structură este contrariată de brutalitatea sunetelor din jur. Care nu sînt altele decît ale pămînteștei, umanei maturizări.

Cornel Ungureanu

Cultura Renașterii

Urmare din pag. 1

artă sau faptele contradictorii ale unor domnitori și demnitari mai de seamă ai epocii :**pictura murală** de la biserica din Lujeni cu tabloul votiv ce-l înfățișează pe ctitor — Pan Teodor Vitolt, călare pe un cal alb — reprezentare ecvestră similară cu aceea a unor condotieri ai Italiei ; scenele religioase de mare expresivitate, mișcare și grație a personajelor, sculptate în lemn la biserica Mînăstirii Snagov, comparabile cu reliefurile sculptate de Donatello în basilica San Lorenzo (Comparație ce pare exagerată dar autorul o socoate ca „cea mai desăvîrșit renascentistă piesă din tot trecutul nostru" prin perfecțiunea și eleganta delicatețe a liniei, prin felul în care sînt redate în manieră realistă occidentală, într-o atitudine de mișcare, siluetele de sfinți cavaleri ori profeți. De aici comparația nu numai cu Donatello dar și cu alte celebre modele contemporane ca Iacopo della Quercia, Lorenzo Ghilberti, Filippo Brunelleschi. „Căci nu poate fi considerată doar o coincidentă frapantă lor asemănare sau comunitatea de stil cu ușile sacristiilor și palatelor italiene ale mai sus numiților meșteri italieni... La noi, într-o țară ortodoxă, unde relieful sculptat, ca orice chip cioplit abia era tolerat, o țară unde nu se știau încă legile perspectivei și racourciul și nici meșteșugul turnării în bronz nu era practicat, artistului îi stăteau la dispoziție doar lemnul sau piatra. Doar în lemn și piatră se cioplea. Și iată că, în ciuda dimensiunilor reduse și cu toată modestia materialului, opera de artă destinată paraclisului voievodal avea să capete și grandoare și dramatism și chiar o anume teatralitate a mișcării și atitudinii personajelor...") ; portretul veridic de mare finețe și naturalețe, într-un frumos costum de curte occidental, al lui Ștefan cel Mare din miniatura de pe Tetraevanghelul dăruit de marele voievod mînăstirii Humor ; numeroase fresce dispărute azi — între care cea de pe zidurile unei case domnești de pe ulița tătărască din Suceava, celebrînd în manieră tipic renascentistă, victoria lui Iacob Heraclid Despotul împotriva lui Alexandru Lăpușneanu în bătălia de la Verbia, sau cea înfățișîndu-l pe Radu de la Afumați pe zidurile de la Argeș, lîngă Doamna sa Ruxandra ; sau portretul în relief al lui Mihnea cel Rău ce fusese fixat în zidul unde a fost ucis, pe treptele catedralei din Sibiu, de Dumitru Iacsici. De fapt, înfățișările românești ale fenomenului renascentist, chiar dacă ne-am limita la cele ce au răzbit pînă la noi înfruntînd urgia vremurilor, sînt numeroase și semnificative. Marea lor majoritate aparțin unor artiști anonimi. Străini adaptați (mai mult sau mai puțin) climatului cultural românesc sau pămînteni care au făcut călătorii în țările apusene, adesea în misiuni diplomatice ca ambasadori ai domnului după moda timpului ; aceasta nu are o însemnătate decisivă pentru judecățile noastre. Important este în ce măsură operele respective s-au integrat orizontului cultural românesc și au contribuit la dezvoltarea artei noastre în consens cu determinantele stilistice ale ethosului spiritual românesc.

P.S. — Evident, citatele și considerațiile din articolul meu din „Luceafărul" nr. 12, 1978, — apărut la un mare interval de pauză — se referă, în continuare, la lucrările **Bizanț — Balcani — Occident** și **Un mileniu de artă la Dunărea de jos** ale lui Răzvan Theodorescu.

DIALOG CU CITITORUL

Promoția fără critici?

Stimată redacție,

Cînd am citit primul articol al criticului **Laurențiu Ulici** intitulat **Promoția fără critici** — apărut în **Luceafărul** nr. 11 din 18 martie a.c. m-am întrebat dacă prozatorii despre care e vorba în articol au fost chiar așa de **ocoliți de critică.**

Fiind vorba de scriitori care publică în mod curent de cel puțin zece ani — în toate genurile (poezie, proză scurtă, eseu, roman și publicistică de bună calitate) ei au fost receptați de **principalii cronicari** literari ai celor mai importante reviste literare (și de cultură) din întreaga țară.

Astfel că, probabil, autorul articolului s-a referit la „absența" lor din comentariu critic de carte.

Este și aceasta o optică — dar cred că, în cazul unor scriitori „ne-clasicizați" (din fericire !) pierderea nu este nerecuperabilă, cel puțin la apariția volumelor în care cronicarii își string periodic „producția" dintr-o anumită perioadă.

De **„intrarea în manualele școlare"** — poate că nici autorii respectivi nu ar dori să fie vorba — fiindcă **i-ar strivi** într-o carapace pe care scrisul lor cere tocmai s-o depășească.

În sfîrșit, graba cu care unii scriitori vor să intre în **„istoria literaturii"** mi se pare o naivitate juvenilă — fiindcă dă impresie că au uitat prea repede ce se întîmplă cu scriitorii uciși prin propriile lor succese răsunătoare — chiar înainte de a se fi cristalizat.

...Totuși, de vreme ce fiecare judecător al vieții literare este liber pe opiniile și **criteriile** sale, n-ar avea rost să mai stăruim într-o **controversă inutilă** — de vreme ce scriitorii respectivi există pur și simplu, ca atare, sînt **publicați** fără **opreliști vizibile sau ostentative,** și, în orice caz, **s-au putut realiza** destul de coerent, chiar dacă n-au ajuns să-și spună **„ultimul cuvînt".** (Doamne ferește de așa ceva pentru un **intelectual tînăr, viu încă, neosificat** și necantonat în euforia „clasicității" sau chiar numai a „istoricității" manualelor !)

Iată, însă, că în numărul imediat următor al revistei dv. — în care criticul își continuă serialul — apare în pag. 2 o cronică destul de amplă semnată de profesorul și criticul Al. Piru despre o carte de debut critic a unui tînăr mai puțin cunoscut, **Anton Cosma,** intitulată **„Romanul românesc și problematica omului contemporan"** (Editura „Dacia" 1977).

Și, din relatarea prof. Piru — reiese că — în diferite forme — cei mai mulți din autorii aparținînd promoției fără critici sînt **prinși în diferitele clasificări,** analizați, etichetați — poate prea repede **pecetluiți.** Dar acesta este riscul de a intra în obiectivul criticii și al istoriei literare. Mi se va răspunde — poate. Cartea are un caracter **de ansamblu** și, pînă la un punct, a devenit o carte de **istorie literară** (deși e mai mult un studiu sistematic — poate chiar **prea sistematic).**

Dar totuși — e o carte de critică (cu mijloacele pe care înțelege să le practice autorul).

Dacă s-ar face o critică a criticii s-ar demonstra, încă o dată, că „promoția" respectivă nu este fără critici ci, cel mult, — că **nu toți criticii au aceleași păreri !**

Ceea ce este cu totul altceva !

Se mai poate face **obiecția** că scriitorii discutați ar merita **studii individuale** — adică **monografii.**

Aici — să spun drept — nu m-aș grăbi să fiu de acord cu propunerea, fiindcă i-ar deservi chiar pe scriitorii în cauză — silindu-i să se considere definitiv încheiați — ceea ce nu este de dorit și nici **de cerut** unor creatori în plină putere de creație.

Poate că ar fi un semn de oboseală (prematură și regretabilă).

Ar mai fi posibilă și o **altă atitudine** „critică".

Aducerea scriitorilor respectivi în discuția unor **succesive mese rotunde** (din care unele — pentru scriitori deja **„clasicizați")** — au dat rezultate notabile — cel puțin pentru întreținerea unui **climat spiritual viu,** pentru **promovarea diversității opiniilor.**

Dar, la această soluție mă gîndesc doar în **perspectiva unei îmbunătățiri** reale a climatului critic — pe care recentul colocviu național al criticii n-a reușit, deocamdată, s-o facă simțită.

Probabil că ar fi necesar să se găsească modalitatea unui **dialog mai larg și mai real,** cu **marele public cititor** — căruia i se adresează literatura și despre care — într-un fel sau altul — se scrie (ori ar trebui să se scrie mai direct sau mai puțin distant și esoteric).

Dar — probabil — cu asta **am înaintat prea mult într-o discuție** care e **de abia la început.**

Aș vrea să subliniez ca pe un **pas remarcabil creșterea numărului condeielor critice** — și a calităților lor — în revista dv.

Se simte un **curent de idei** reprezentînd o nouă **promoție de critici** care, nu mă îndoiesc, își vor aduce contribuția proprie la dezbaterile ce vor urma (nu numai pe marginea așa zisei **„promoții fără critici")** fiindcă, după cîte am citit, chiar ei au scris, adesea, despre acei scriitori.

Virgil V. Mirescu

DESPRE I.A.E.I. TITU
SAU DESPRE O EMBLEMĂ A CALITĂȚII

Anunțam, într-unul din reportajele trecute, inspirat de aceeași atmosferă de muncă responsabilă care domnește la **Intreprinderea de aparataj electric de instalații Titu,** citeva din produsele care alcătuiesc, deocamdată, **constelația planșetei,** cum frumos spunea directorul general al acestei intreprinderi, inginerul **Andrei Costea.**

Sînt produse noi, prefigurate doar pe planșetă, dar care în gîndul acelor oameni care „văd idei", (îi numesc astfel pe cei care fac parte din Atelierul de proiectare, conduși cu competență și pasiune profesională de inginerul **Grigore Custrin),** în gîndul acelor oameni sînt asociate deja unei forme cît mai aspectuoase, unor caracteristici tehnico-funcționale îmbunătățite, capabile să satisfacă pînă și cele mai severe exigențe ale beneficiarilor.

Beneficiari care vor avea, sînt sigur, aceleași cuvinte de mulțumire și de laudă și pentru aceste produse aflate pe planșetă, așa cum au pentru produsele pe care le folosesc cu succes în lucrările pe care, la rîndul lor, le execută altor beneficiari.

O discuție recentă cu inginerul **Grigore Custrin** a avut darul de a inspira reporterului un nou capitol, un capitol în care se reiau unele date din celelalte reportaje, care au avut același subiect, date care completează un tablou nou, cum este cel al... noutăților de la I.A.E.I. Așadar, se impun...

■ ...NOI PRECIZĂRI PRIVIND „CONSTELAȚIA PLANȘETEI"

Pe inginerul **Grigore Custrin** l-am găsit în mijlocul oamenilor cu care lucrează, gîndind noul aparataj, cu caracteristici tehnico-funcționale noi, demne de anul 1978.

L-am rugat să parcurgem împreună carnetul meu de însemnări, i-am cerut noi amănunte privind produsele pe care într-un reportaj anterior le-am anunțat cititorilor.

Inginerul **Grigore Custrin,** cu o amabilitate care l-a caracterizat întotdeauna în timpul discuțiilor noastre, mi-a dat amănuntele solicitate, amănunte pe care mă grăbesc să le fac cunoscute viitorilor beneficiari.

Așadar, **constelația planșetei,** de la I.A.E.I. Titu se compune din :

- **Dulie pentru tuburi fluorescente.** Caracteristicile acestora sînt cele întîlnite în cazul duliilor cunoscute de beneficiari.
- **Fișă 6A pentru scopuri casnice.**
- **Intrerupătoare și comutatoare de uz casnic.**

Amănuntele care se cer comunicate sînt: aceste produse diferă ca formă, ca mod de construcție. Intrerupătoarele au butoane mari, capacele sînt din masă plastică, la fel și butoanele. În funcție de dorința beneficiarului, există posibilități de colorare multiple.

Noile întrerupătoare și comutatoare de uz casnic au o funcționare silențioasă și sigură.

- **Socluri pentru siguranțe tubulare tip Feraz.**

Noutatea o constituie reducerea substanțială de consum de metal.

Aceste socluri se vor folosi în tablourile de distribuție ale apartamentelor, reducînd substanțial dimensiunile pe care le ocupau pînă acum.

- **Priza de 16 A cu 5 contacte ST pentru alimentarea mașinilor și sobelor electrice pentru alimentarea trifazică.**
- **Intrerupătoare pe cordon și de capăt.**

Nou ! Față de produsul vechi, existent pe piață, în clasa de izolație I, cel nou va fi în clasa de izolație II.

Înlătură total pericolul de electrocutare, asigurînd o securitate suplimentară celui ce-l va folosi.

- **Cleme de racordare de 70, 95 și 120 mm² pentru scopuri industriale.**
- **Intrerupătoare cu 4 trepte pentru uscătorul de păr.**

Se vor folosi pentru uscătoarele de păr cu cască, cu 2 poziții de zero, la capetele masei butonului.

■ O COMPLETARE

Se impune o completare, totuși, care vizează un produs ce se află deja pe banda de fabricație.

Completările privind **Priza și fișa cu 5 contacte** și **cupla cu 5 contacte** se referă la următoarele caracteristici tehnico-funcționale :

- Formă modernă.
- Carcasele din material plastic.
- Tensiune nominală 380 V, 50 Hz.
- Intensitate nominală — 16 A.
- Grad de protecție IP 44.
- Număr de poli — 3+N+T.
- Curent nominal — 16 A.

■ PROIECTE DE VIITOR

Ce preocupări, ce proiecte de viitor are Atelierul Proiectare din cadrul **Intreprinderii de aparataj electric de instalații Titu ?** l-am întrebat pe inginerul **Grigore Custrin.**

Răspuns : În perspectivă ne preocupă asimilarea unei serii noi de **siguranțe cu mare putere de rupere.**

De asemenea, modernizarea unor produse existente în producție, cum ar fi comutatoarele cu came, reproiectarea **elementelor de racord** de 2, 4 și 6 mm, modernizarea **aparatajului de instalații.**

Intr-adevăr, preocuparea pentru nou, pentru modern și util este aici, la I.A.E.I. Titu la ordinea zilei. Avea să mi-o confirme și contabilul șef al intreprinderii, **economistul Voicu Pirvu,** care mi-a spus, în finalul convorbirii noastre : „Vă rog să notați că în anul 1979 intreaga gamă a produselor pe care le vom fabrica aici, la Titu, va fi nouă față de 1976 !"

O frază capabilă să spună singură totul în ceea ce privește grija acestui harnic colectiv de oameni ai muncii pentru nou, pentru innoirea producției.

■ MĂSURI PRIVIND ECONOMISIREA DE ENERGIE, DE MATERIALE

— Ce măsuri au fost întreprinse în vederea reducerii consumului de energie electrică și de materiale ? l-am întrebat pe șeful serviciului desfacere, **economistul Liviu Bucur.**

Răspunsul — scurt și edificator — a venit imediat, mai repede decît mă așteptam.

Astfel, aveam să aflu că la nivelul întregii intreprinderi s-a trecut la contorizarea tuturor consumatorilor de energie electrică, în vederea unui control riguros al consumului pe fiecare în parte.

- S-a trecut la verificarea tuturor motoarelor electrice, cele supradimensionate fiind înlocuite cu motoare electrice de putere mai mică.
- La secția **bachelită** s-a trecut la încălzirea matrițelor prin rezistențe tubulare în interiorul matrițelor.

Inainte de a se adopta această măsură, încălzirea făcîndu-se cu rezistențe electrice din-afara matriței, cam 50% din energie se pierdea.

- La secția montaj, și în intreaga intreprindere apoi, s-a trecut la iluminatul local. S-au coborît sursele de lumină la o înălțime maximă, pentru a se asigura o luminozitate maximă cu consum de curent electric mic. Sursele de lumină sînt fixate pe fiecare bandă. Sînt numai cîteva din măsurile intreprinse aici în vederea reducerii consumului de energie electrică.

■ O PROMISIUNE

Recenta vizită de documentare la I.A.E.I. Titu a avut darul de a-mi oferi cunoașterea altor aspecte ale muncii depuse de acest colectiv de oameni ai muncii. Despre grija care se manifestă aici pentru acești oameni, despre recomandările pe care le fac pentru produsele livrate de I.A.E.I. Titu, unii beneficiari, despre utilajele și mașinile construite prin autoutilare și despre alte și alte aspecte reporterul promite să scrie într-un reportaj viitor.

Și atunci, ca și acum, reporterul va încerca să scrie, cu inima, aceleași cuvinte frumoase. Cum este și ceea ce înfăptuiesc și închipuie cei ce lucrează la **Intreprinderea de aparataj electric de instalații Titu.**

Reporter

atelier literar
poșta redacției

V.D. CĂTUNEANU: Nu e rău, pentru început; unele pagini aduc bune perspective de poezie: „Dincolo". „Grigoresciană". „Drum cosit". Să vedem ce mai urmează.

E. BREZEANU: Sînt o serie de pagini de poezie bună, care par să anunțe o reală vocație: „De partea grîului". „Retro". „Autumnală". „Expo". „Istorie". „Un cîntec de zori". Nu încape îndoială că vom mai avea de discutat împreună.

MARIN ION: Cîteva lucruri interesante, dar, în general, nefinisate cu toată grija: „Poet". „Testament". „Ploaia de stele". (Dar nu mai știm cine sînteți: Marin Ion sau Ion Marin? — dacă e vorba de aceeași persoană, e cazul să vă fixați la una din variante).

C.C. DRĂGANU: „Calul meu de bătaie e inima îndoită cu degetele pleznite în cercuri de vată, cu celule și emisfere adăugîndu-se una alteia". Etc. Cînd veți renunța la aceste puerile „goange" epatative, la acest obositor delir trucat, vom putea discuta și despre poezie (care, deocamdată, nu se vede).

IARU SANDA (Tg. Ocna): Nu ne putem pronunța deocamdată; n-am reușit să descifrăm mare lucru din scrisul dv. necitet. Reveniți cu texte dactilografiate.

DAN S. CIOCA: O formulă de „avangardă" venerabilă, ale cărei artificii formale, exhibiționiste, facile, nu prea reușesc să exprime convingător substanța lirică (ce pare să se bănuiască: totuși, pe undeva: „Pasărea de echilibru" etc.). Să mai vedem.

GH. BONDIȘ: Pagini sentimentale, în general curate, ingrijite, relativ fluide, care depășesc, uneori, nivelul compunerii mijlocii, făgăduind tensiuni și profunzimi mai mari („Poezia". „Din marginea". „Balerina". „Fericiți"). Să vedem ce mai urmează.

SIMONA MARIA SERBAN (?): N-am reușit să vă descifrăm (decît într-o prea mică măsură) scrisul aproape ilizibil. Nici numele nu știm dacă l-am „ghicit". Nu ne putem pronunța, deci, deocamdată. Reveniți cu texte bătute la mașină.

N. STANCIU: O serie de lucruri bune, de data asta: „Arma secretă". „Poezia". „Trecere". „Columnă". „Exil". „Amieze". „Histria". „Complot". Cîștiguri în substanță și nuanțe, în orizontul tematic (pe

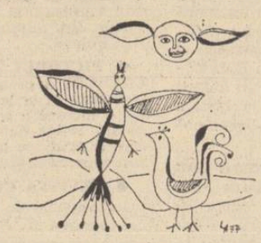

Desen de Adriana Luca

care, însă, nu trebuie să-l îngustați renunțînd cu totul la zona tematică a primelor texte pe care ni le-ați trimis). Unele pagini ar mai avea de cîștigat printr-o mai atentă finisare, printr-un plus de limpezime. Oricum, lucrurile merg pe drumul adevărat.

G. M. BUCOVICIOR: Inflație de pagini și plicuri, cu aceeași manufactură superficială, fără început și sfîrșit, legănînd niște vorbe „poetice" (mereu aceleași) după o rețetă invariabilă, rutinieră, plafonată, fără perspectivă. Se pot menționa (concesiv), din prea multele pagini, „Precum cuvintele". „Dacică". „Ciclic". „Numai atunci".

J. Ștefan (ceva mai bine, în „Dor". „Floare rosie"). **Vasile Florea, I.V. Periam, D.D. Sandu, Cornelia Balan-Raicu, E.T.J.** („Renaștere". „Destin". „Absență"). **C. Dascălu, Baucis, Lucian Mircea, I. Pălălău, Axar, R. Fotiade, Hîrbu Ion, Gh. Sterpu, Mocanu Vasile, R. Pascale, Antoana M. Alexe, E. Calahin, Serbiana, V. Alinescu, Monstera, Botez Maria, Gabriel Bădică** (ceva în „Sabia de lemn"): Nimic nou!.

Gh. Bg.Dobroiu, L. Enoiu — Mizil, I. Botezatu — Oituz, Sergiu Lupică, Doru I. Todor, Ovidiu Anton, Sofia Ureche, Tucu Horvat, G. Jecheanu, Vasile Mihalache (ceva mai bine, în „Soarele copil". „Cumpănă"). **Ștefan Haidu, I. Pop — Vișeu, Savu Florea, Adnana, X.Y.Z.** (ceva în „La hanul cu dor"). **Ileana Iv. Uranion, R.M. Mesterea, M. Bamboi, Manole Dumitru, A. Moestus, Văleanu Vasile, Ioan Arc** (mai bine, în „Tot"). **Mihai Roman, Mariana Timofte, Nicolae Ghe. Gheorghe, Ov. T. Stanomir,** (texte dactilografiate). **G. B. Zimbru, Gheorghe Bucur, Vasile Bodea** (ceva, în „Strigăt"). **Marin Ifrim, D.B. Mînătoru, I. Giurgiu** (ceva în „E iarnă iar"). **El. Gheorghiu, Ion Prodan, Ceaciru I. Ion, Filip Ralu, C. Zar** (mai bine, în „Ascuns în cuvînt"). **Lucia Moraru, I.C. Popescu-Runcu, Surdu Adrian, Roxana Voicu, Ștefan, Gh. Stănescu, Maria Tănase, A.E. Iarnat** (texte dactilografiate). **Trandafirul Negru, Nicu I., Gh. Rogojinaru, Nicolae Grozav, Niki, Bălasa Elena Maria, Vărbileanu E., Ionel Cojocaru, Radu Ovidiu Ion, Matei Gripper, Sador — Deva, L. Roda, Isabela Dan, Gina Bălă, Tundrea Matei, Răcelă Marin, V. Ionescu, Florică Daniela:** încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

De primăvară

Am adus prospețime
în casă la mine
Am adus flori de soi
în casă la noi
Am adus viorele
Pentru dragele mele
Am adus flori de dor
Și le-am pus în pridvor
Am adus micșunele;
Le presar pe podele.
Am adus lăcrămioare.
Pentru gingașe fecioare.
Am adus liliac
La noi pe cerdac
Am adus flori albastre
Pentru speranțele noastre
Am adus flori de primăvară:
Iubesc pentru întîia oară!

CARMEN ROȘIONEANU

Inima

Simt uneori
cum inima ar vrea
să-mi iasă din piept,
un cîntec îndrăgit și curat
ar vrea să cînte poate,
sau numai să poată respira
liberă pe străzi
sub lumina difuză a orașului,
pornesc atunci cu spaimă
peste țesătura de drumuri
cu case și porți
înnegrite de vînturi,
o fată frumoasă
îmi face semn cu mîna
să intru în încăperi nebănuite,
o fată mă oprește
din drum,
o privesc îndelung
cum se topește
învăluită de mulțime
pe străzile orașului
și-atunci,
simt inima cum se zbate
să-mi iasă din piept,
aud ciocanele ei
bătînd cu putere,
ca într-un rece zid
al singurătății...

BOGDAN PĂCUREȚEANU

Imn

Întoarsă-i o nouă filă
în nesfîrșita carte-a naturii
se simte boarea mugurelui în lume
într-o pasăre se mută sufletul
mișcarea lui e-adevăratul fluviu
a cărui umbră dinspre copilărie se-arată.

Depuse în unde clipele-acelea
revărsate-s cu milul întru rodnicie
se-aud semănătorii bucuriei venind
priviți, într-o pasăre se mută sufletul
zborul limpede se oglindește-n
binecuvîntata sudoare
a muncilor de primăvară.

DANIEL AMURG

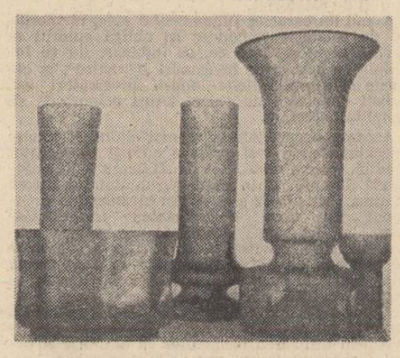

Dan Băncilă: „Sticlă"

Aspectul vegetal

Țîșneau din pămînt
lungi săbii vegetale
minuite de titanii adîncului
și oamenii erau țintuiți
în buchete rotunde
iar apoi deveniră subțiri,
pistile fragile
în uriași nuferi și crini
crescuți accelerat
cînd pietrele numai
se ridicară spărgîndu-se
de ramificațiile cerești
cu crengi albastre
și curseră peste invadatori
cascadele de pietriș auriu,
încins ca ploile meteoriților.

CONSTANTIN BUICIUC

La o masă curată

Să te-așezi
pe țărînă
la o masă curată
de cîmp!
Grîul din cofă
sînt mîinile mamei
Care toarnă
peste noi
primăvară....
Ulciorul
pe rînd îl sărutăm
pînă inima-i seacă
de bucuria
ospățului;
păsările vin
și mătură
masa,
apoi cîntecul
cerului
cade peste
noi.

MARIN CIORANU

Vom ridica ochii

Într-o noapte
nici o stea nu va mai apune
ci
vor răsări fără încetare toți aștrii
pe întreaga rotire a orizontului
vor răsări toate stelele știute sau neștiute
vreodată
se vor aduna atîtea
încît
se vor înghesui unele pe altele
pînă nu va mai rămîne
nici un spațiu cît de mic între ele

nu se va mai cunoaște nici o
constelație
va fi doar o singură
instelație

bolta strălucitoare va învălui pămîntul

atunci noi
cei care am avut puterea să adunăm
atîta întuneric între cristalin și retină
vom ridica ochii
și vom primi cereasca răsplată.

GEO NAAN

FESTIVALUL NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

„Omagiu muncii"

● La invitația Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Ilfov, în sala Clubului I.M.A. — Ciorogîrla, a avut loc o întîlnire a membrilor **cenaclul revistei „Luceafărul"** cu membri ai cenaclurilor literare de pe lîngă căminele culturale din comunele Bolintin Deal, Bolintin Vale și Ciorogîrla, precum și cu un numeros public alcătuit din mecanizatori fruntași, membri cooperatori, elevi de la Liceul Agroindustrial și de la școala generală, manifestare desfășurată sub genericul **„Omagiu muncii".**

Poeții George Chirilă, Radu Cârneci, Nicolae Dragoș, Ion Gheorghe, Profira Mihăilescu, Liliana Ursu precum și Viorel Cosma, Ion C. Ștefan și Tudor Haret, membri ai cenaclului județean „Al. Odobescu", au citit din creațiile lor, au purtat cu publicul un viu dialog despre literatura română contemporană. În continuare, au citit reprezentanți ai cenaclurilor literare prezente: Ioana Calomfir, Alexandrina Neacșu, Nadia Dumitriu, Ilie Gurău — laureați ai festivalului județean de poezie patriotică „Viitor de aur țara noastră are". La reușita manifestării și-au adus contribuția și formația de muzică populară și cea de muzică folk de la Liceul Agroindustrial Ciorogîrla.

După întîlnire, primarul comunei, Dumitru Dima, împreună cu secretara adjunctă a Comitetului comunal de partid, Elena Bunea, au prezentat scriitorilor prezenți aspecte semnificative din noua realitate a satului românesc contemporan, preocupările actuale ale comunei.

Această întîlnire se adaugă firesc acțiunilor periodice inițiate de revista „Luceafărul", în cadrul manifestărilor culturale din cea de-a doua ediție a Festivalului Național „Cîntarea României", în vederea acordării unui sprijin concret creatorilor tineri, precum și a menținerii unui contact permanent cu realitățile socialiste contemporane, bogate izvoare de inspirație.

In același scop, publicăm o selecție din lucrările citite.

Scrisoare

Mi-ai înflorit neașteptată-n gînduri
Și-am început să-ți scriu,
Să te-adun din fiecare culoare...

Pe unde-ai rătăcit nu mai știu
De nu te regăsesc,
Iarbă de inimi deschizătoare!

Drumul cerbilor sub bolta pădurii odihnea.
Din somnul meu zbura ultima stea...

M-am prefăcut în mesteacăn alb.
De strajă peste vale...
Și mă continui umbră-n visurile tale...

Ingenuncheat în bătaia vîntului,
Te-aștept singur,
În marea liniște de la porțile pămîntului.

ION C. ȘTEFAN

Iubire înaltă

Crește-n noi, izvor de cer senin,
O iubire-naltă cît Carpații,
Cu ecou venind din generații
Și curgînd spre altele ce vin.

O iubire pătimaș rostită
Pentru țara care ne-a născut,
Unde viersul doinei a durut
Cînd ne-a fost dreptatea hăituită.

O iubire ca un lan de grîne
Tremurînd cînd vîntul îl adie.
Pentru împlinita bucurie
De-a rodi în astăzi pentru mîine.

O iubire pămîntesc de sfîntă
Pentru ziditorii de moșie.
Flori purtînd spre noi de omenie
Cînd din letopisești ne cuvîntă.

VIOREL COSMA

Voluptate

Mi-e sete primăvara să beau apă de izvor
Și să-i sărut cu buzele arse trupul,
Mi-e sete să alerg prin păduri
Pleznite în verde
Și mărăcinii să-mi sîngereze picioarele
Să simt cu sînge pămîntul trezit
Mi-e sete,
Să mă azvîrl către soare
De coarnele cerbilor
Mi-e sete să-mi privesc chipul
În ape cu căprioarele

Mi-e sete vara soare fierbinte
Să-mi ardă trupul tînăr
Pe nisipuri fierbinți
Și-apoi, ploile-florile
Să mă învăluie
Mi-e sete
Toamna să plîng cu galbenul pomilor
Plecarea soarelui
Și să mă îmbete
Splendoarea mov a boabelor de struguri
Viețuitoare, cîmpiile mișcătoare
Să mă legene

Mi-e sete,
Să mă cufund iarna în alb
Și să alerg, să alerg să mă întrec
Cu singurătatea,
Prin vîne sîngele năvalnic
Mi se zbate
Și mi-e sete
Pe cîmpuri să alerg
Să dansez nopțile în jurul focului stelelor
Cu ielele
Mi-e sete.

IOANA CALOMFIR
Cenaclul literar al Cămin. Cult. Bolintin

Copiii se joacă

Copiii aruncă cu pietre în cer
— unele prind aripi,
altele rămîn pietre —
Copii albi, copii negri,
copii se joacă cu pietre,
plămădesc vise și apoi le doresc.

În grădina copilăriei se joacă copii
soarele e al lor:
îl țin prizonier
într-un castel de nisip;
plouă cu soare,
copiii sînt albi, copiii sînt negri,
le joacă în plete amiaza.

La țărmul mării copiii se joacă
— marea e albastră,
se lipește, departe, de cer —
copiii lansează pe apă
corăbii de hîrtie.
Stegulețele din vîrful catargelor
sînt albe.
Copiii se joacă de-a marinarii:
copiii sînt copii
pietrele — vise.

NADIA DUMITRIU
Bolintin Vale

Noi

Aici, între munte și mare,
Unde spicele blonde și grele
Se fac cunună și hrană
Aici, unde prea harnica albină
Transformă dulcele în mai dulce
Aici cînt oamenii!

Aici, unde valul istoriei a spălat pămîntul
Lăsînd piatra curată — semn al stăruinței —,
Aici, unde cuvîntul mamă
Are cea mai frumoasă rezonanță,
Aici sîntem noi!

TUDOR HARET
Profesor la Școala generală Ciorogîrla

Știință și umanism

Urmare din pag. 1

savanților s-a adăugat aportul tehnicii, și ea în continuă perfecționare, și mai ales o lărgire permanentă a zonei de recrutare a personalului științific.

În țara noastră avîntul științei este fără precedent. Prin desființarea barierelor din învățămînt a fost realizată în fapt o egalitate reală pentru toți tinerii, ceea ce a permis explorarea tuturor bogățiilor intelectuale românești. Un exemplu concludent îl constituie recenta expoziție a realizărilor științifice din cadrul **Săptămînii științei și tehnicii românești.** Este o dovadă a concentrării eforturilor la scară națională în toate compartimentele, uzină, laborator, școală, centru de cercetare. Este o transpunere în viață a îndemnului președintelui României, de a îmbina munca de informare cu eforturile proprii pentru a da noi străluciri cuceririlor științifice românești și a evita fenomenul de subordonare și dependență față de străinătate.

Savanții noștri s-au simțit întotdeauna angajați în destinul național și în eforturile de propășire ale țării. Pilda marilor înaintași este vie în conștiința cercetătorilor de azi, care au transformat în faptă îndemnurile de a participa la efortul țării de a depăși condiția economică moștenită din trecut și a construi un viitor mai demn.

Oamenii de știință de pe alte meridiane, conștienți de pericolele ce le prezintă dirijarea uriașei energii nucleare spre scopuri distructive, și-au făcut un crez din convingerea lui Pasteur că știința și solidaritatea omenească vor învinge ignoranța și șablonul.

De aceea celebra maximă a lui Rabelais își păstrează și azi actualitatea: „Știința fără conștiință înseamnă ruina sufletului". O asemenea știință și aplicațiile sale tehnice ar duce la o ruptură fatală între homo tehnicus și homo spiritualis.

Savantul angajat în binele țării sale — așa cum au evidențiat manifestările din cadrul **Săptămînii științei și tehnicii românești,** onorate de prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, manifestări care au implicat energia creatoare și talentul tuturor celor angajați în creația științifică, de la muncitor la savant, într-o afirmare excepțională a geniului național — un asemenea om de știință se află pe drumul drept al binelui suprem, al supunerii sale, cu toată conștiința, la un ideal luminos.

„Am trăit în anii aceștia una din cele mai curate și mai îndrăznețe pagini din istoria noastră"

Urmare din pag. a 3-a

cem să ne numim ființe raționale? Cînd partea cea mai mare a produsului muncii și inteligenței noastre se duce în locuri de unde nu mai revine. Cîte milioane de copii au murit de foame pentru ca marile puteri să aibă bombe atomice și să sfideze pacea popoarelor? În cîte sate ale Pămîntului lipsesc doctorii pentru că universitățile pregătesc cadre de înaltă specializare pentru distrugerea sistematică a ființei umane. Subțioara femeii iubite miroase a praf de pușcă. Lalelele înfloresc radioactiv. Ce fel de viață rațională e aceasta? Cine poate opri aceste competiții ale infernului dotat cu „Cupa universului în flăcări"? Ce demență, cu care ne-am și obișnuit! Pe un singur submarin atomic, pe care îl pipăie cu boturile lor peștii, se află întreaga capacitate de distrugere a celui de-al doilea război mondial. Pe un singur submarin! Această primăvară pe care o privești și o privesc, toată dulceața cerului, aceste tandre priveliști nu mai pot exista într-o singură secundă. Totul e în primejdie. Venus din Millo și agricultura din Mexic, biserica Vasili Blajenii din Moscova și piramida lui Keops. Toată civilizația e în pericol de surpare odată cu planeta. Și, vai, să ne mai închipuim încă, să mai sperăm, că totuși cei puternici vor accepta de bună voie să nu mai fie puternici. Ce pot spera eu de la alte planete? Mi-e destul că simt, că am în nări infernala senzație că mă scufund încet odată cu întreaga civilizație într-un pămînt în care se cască universul întreg!

— Cu ce sentiment ați lua cunoștință de faptul că Pămîntul nu este decît un uriaș laborator folosit de o altă civilizație?

— Cu sentimentul tehnicianului veterinar care află că are în grijă vaci de porțelan.

— Cum arată după dumneavoastră o lume ideală?

— Nu arată în nici un fel. E mai monstruoasă decît una reală. Nu mai e nevoie de nimic. Nici de muncă, nici de artă. Norocul nostru e că n-o să ajungem niciodată într-o asemenea lume.

— Ce vă îndurerează cel mai mult?

— Amintirea bunicii mele.

— Și ce vă doare cel mai mult?

— Procesul de înstrăinare la care îmi supun copiii oameni pe care i-am iubit și alții care mă urăsc pentru ceea ce încerc să reprezint.

— Cea mai mare înfrîngere din viața dumneavoastră?

— Aceea că limba română nu e de circulație universală.

— Deși un om tînăr, sînteți socotit deja un om de excepție. Cu ce sentiment priviți la oamenii obișnuiți?

— Mă cred un om obișnuit în multe privințe, așa că nu accept premisa că aș fi un om de excepție. Ar fi minunat să pot dovedi asta cu fapte de excepție. Om de excepție, fii de acord cu mine, să fiu numit, eventual, după ce conturile se vor fi încheiat. Pînă atunci, ar fi bine, îmi îngădui să cred, să ne privim unii pe alții ca oameni obișnuiți, plini de mari datorii în continuare.

— Pînă unde merge curajul dumneavoastră?

— Pînă în punctul unde ar trebui să lovesc în propriile mele idealuri folosind curajul ca o armă în sine. N-am să critic niciodată pe mama ca să zică lumea că sînt curajos. Aici lucrurile sînt clare și nutresc speranța că în această viață nu voi abdica de la această idee. Simplu și esențial: nu mă interesează curajul. Dacă n-ar fi atîtea imperfecțiuni în jur, ideea de curaj nici n-ar exista. Un cosmonaut este curajos față de restul oamenilor, dar nu față de meseria sa. De aici nu înseamnă că toți sedentarii Pămîntului trebuie să-l privească de sus. Zburătorii cu zburătorii, sedentarii cu sedentarii. Sigur că și în codul zburătorilor pot exista gesturi de curaj. De exemplu: de a nu accepta să fii umilit de un sedentar bogat. Între noi și univers încap tot curajul și toată descurajarea. Și din atîta curaj și atîta descurajare simt întrupîndu-se o cumînțenie fără sfîrșit.

— Ați putea renunța oricînd la ceea ce sînteți?

— Da. La aproape tot aș putea să renunț.

— La ce nu ați renunța?

— La țara mea, la copiii mei, la credința mea în iubire. N-aș zice că n-aș renunța la demnitate. Aș tăcea în legătură cu demnitatea, dar n-aș putea renunța la țară. Numai în această țară sînt eu însumi.

— V-ar înspăimînta anonimatul?

— Probabil că da. În general ferește-te însă să pui întrebări ce ar putea declanșa cele mai subtile resorturi ale ipocriziei celor celebri. Sigur că răspunsul cel mai confortabil ar fi acesta: nu, nu-mi place să fiu cunoscut, e obositor, agasant să te arate lumea cu degetul cînd treci pe stradă, că devii o păpușă mecanică, intimidată de sufocanta dragoste a celor din jur. Toate astea sînt adevărate, dar, sincer să fiu, nu mi-ar plăcea să nu le am. Nu m-a chemat nimeni la celebritate. Dacă doream să rămîn un anonim puteam foarte bine să-mi îndeplinesc visul. Eu, însă, recunosc că sînt foarte fericit că mă cunoaște lumea. Promit, chiar jur, să fac totul pentru ca numele pe care mi l-am făcut să rămînă așa cum e. E singura mea avere, singura mea acțiune în bancă. Cu acest nume am încercat și uneori am reușit să salvez oameni de la pedepse nemeritate. Cu acest nume am încercat să impun și uneori am impus alte nume, de oameni de știință, de medici, de muncitori și țărani. Cu acest nume am încercat și de multe ori am reușit să deschid porți și să sparg ziduri dintre oameni care gîndeau la fel și nu știau asta. Tot cu numele acesta m-am înscris în Partidul Comunist Român, partid al revoluției și al muncii, pe care nu voi înceta să-l numesc partid al revoluției și al muncii. Cu acest nume al meu se iscălesc copiii mei de azi și se vor iscăli copiii mei de mîine. El e bătut de ploi pe crucile strămoșilor mei. Ți-l dăruiesc pentru o secundă pentru că ai avut răbdarea și bunătatea să mă întrebi și să mă asculți.

SPORT

Prestigiul nu se improvizează

● Echipa națională de fotbal a României, poate mai exact spus antrenorul ei Ștefan Covaci, a făcut o nouă boacănă. În drum către Argentina, unde urmează să întîlnească naționala țării gazdă, Ștefan Covaci (fost antrenor al naționalei franceze de fotbal) a aranjat jucarea unui meci amical cu selecționata B a Franței. După cum se știe acest meci a fost pierdut de selecționata A a României cu 1—0. Se pare că echipa noastră și-a făcut un frumos obicei din a pierde în fața selecționatei secunde a Franței. Într-un clasament ad-hoc al acestei competiții România A — Franța B lucrurile ar sta așa: primul loc ar fi cel al Franței B cu 2 jocuri jucate, amîndouă cîștigate, 6 goluri marcate nici unul primit; cel de al doilea loc ar fi al României A cu două jocuri jucate, amîndouă pierdute, nici un gol marcat, 6 primite. E drept că de la o înfrîngere cu 5—0, la una cu 1—0 se poate vorbi de un progres... Care este firma acestei formații secunde a Franței?

Cine avea nevoie de acest meci cu selecționata secundă a Franței? De ce un meci de verificare în fața unei formații care tot pe terenul ei învinsese România în preliminariile olimpice și se știa că va face un meci foarte ambițios? Punem aceste întrebări pentru că este vorba de prestigiul echipei naționale de fotbal și un prestigiu este și o operă de construcție atentă. În loc de a contracta meciuri cu echipe al căror palmares să le recomande valoarea, echipa națională a României angajează partide cu echipe anonime pe care are și grija de a le pierde. Să fim mai expliciți. România A joacă cu Franța B în timp ce Franța A este ocupată cu pregătirile în vederea unui meci amical cu Brazilia! Acceptînd acest meci, nu mai vorbim de faptul că el a fost pierdut, echipa noastră se situează singură într-o clasă valorică dezavantajată. Sîntem atît de bogați încît avem de unde pierde în acest plan al prestigiului?

Faima și ținuta unei echipe nu se fac doar din rezultate ci și din alcătuirea calendarului său internațional. Partenerii aleși arată și treapta de valoare către care aspiră o reprezentativă. Selecționata de fotbal a României a arătat adesea că în fața unor parteneri de talie știe să facă meciuri de ținută chiar și să cîștige. De ce nu se asigură, deci, un calendar internațional mai bun echipei naționale? De ce se acceptă improvizații dăunătoare prestigiului ei, moralului jucătorilor? Rareori acest calendar a oferit, cu excepția competițiilor oficiale, în care sorții, (deși nu numai ei), sînt cei care decid, echipe de prima mînă echipei noastre naționale. O tradițională altădată, parteneră de întreceri, Polonia, astăzi echipă bine cotată, a ieșit din atenția Federației noastre. Sînt absente întîlnirile de tradiție din acest calendar ceea ce i-ar da o și mai mare stabilitate.

Accesul la marea performanță se face și prin chenarul, atît de neajutorat în cazul nostru, al calendarului echipei naționale de fotbal. Contractarea acestui meci, pierdut cu 1—0 în Franța, în fața unei echipe necunoscute, este indiscutabil o eroare oricîte argumente de ordin „tehnic" ni s-ar aduce. Fotbalul, trebuie s-o înțeleagă cît mai mulți, a încetat de mult să fie un sport pentru o minoritate. El angajează aspirațiile unor enorme mase de oameni, are un caracter **reprezentativ** nu numai pentru sportul cu balonul rotund, iar prestigiul unei echipe naționale se clădește și se apără. Ceea ce nu s-a întîmplat cu prilejul acestui meci jucat fără socoteală și pierdut, ca atare. În Franța s-a pierdut mai mult decît un meci...

Pentru a nu mai vorbi de lipsa de noimă a întreruperii campionatului timp de două săptămîni pentru o selecționată alcătuită din jucători de la 9 echipe de club. Oare cele 9 echipe nu puteau evolua fără jucătorii din națională? Întreruperea e un act de îngăduință nejustificat, o hotărîre din care lipsește perspectiva.

Discobol

P. S. Deziluziile de mai sus ar putea fi atenuate de inițiativa editurii Sport-Turism de a tipări „100 de sportivi români văzuți și comentați de Al. Cienciu". Cu atît mai mult cu cît lotul sportivilor e fericit completat de cîțiva foști sportivi, azi scriitori de prestigiu și incisivi comentatori de fotbal: Eugen Barbu, Ion Băieșu, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu.

Desenele inspirate, însoțite de scurte fișe biografice și epigrame adesea reușite, recomandă de la sine această carte. Și, à propos de actualitatea fotbalistică: poate peste „lacrimile" pricinuite suporterilor de insuccesele recente se va așeza tămăduitor zîmbetul acestei cărți.

m a p a m o n d

Memorialul unui critic

Cînd, în postfața jurnalului său parizian **(Timpul trăirii, timpul mărturisirii,** Ed. „Cartea românească", 1977), Eugen Simion respinge însemnările de „turist cultural", gen — zice criticul — „din ce în ce mai răspîndit și mai greu de suportat în literatura contemporană", gestul său vizează, poate că involuntar însă nu mai puțin semnificativ, și o reîntoarcere la specificul memorialului de călătorie românesc, așa cum s-a constituit acesta de-a lungul unei istorii a cărei durată coincide, nu accidental, cu însăși durata literaturii române moderne. Unul dintre pionierii acesteia, luminatul boier Constantin (Dinicu) Golescu, avea să fie totodată părintele geniului la noi ; memorialul lui de voiaj, celebra **Insemnare a călătoriei mele...,** apare la sfîrșitul epocii fanariote, epocă de forțată remedievalizare anacronică în stilul fastuos și despotic al feudalității orientale, marcînd împreună cu alte scrieri ale vremii zorii literaturii române moderne. Aceasta avea să se nască dintr-o îndreptare deopotrivă către origini și către Europa, direcții ale eliberării spirituale de o influență silnic impusă, ce urmărea deznaționalizarea principatelor și determinase totodată suspendarea oricărui contact direct cu străinătatea neotomană („românilor li s-a retras în această perioadă dreptul de a călători liber în Europa. Această interdicție a fost aproape absolută în prima jumătate a veacului al XVIII-lea și foarte rigidă în a doua sa jumătate cînd, dintre cărturarii cercetați, numai Enăchiță Văcărescu a călătorit liber în apus. După 1800, aceste contacte directe sînt mai frecvente, dar reprezintă încă un procent foarte mic" — Vlad Georgescu, **Ideile politice și iluminismul în principatele române. 1750—1831,** Ed. Academiei R.S.R., 1972, p. 53).

În timp, memorialul românesc de călătorie s-a diversificat, a devenit relativ abundent, și-a întemeiat o tradiție ; fundamental tiparul său a rămas însă același. Există un stil românesc al călătoriei și există un stil românesc unitar de relatare a voiajului. Judecînd după memoriale, românul călătorește cel mai adesea în scopuri utilitare, rareori de plăcere. El are întotdeauna un obiectiv precis, nu se aruncă în lume împins de dorința pură a străbaterii spațiilor ; nu călătorește pentru a călători. Voiajînd, românul se inițiază și se confruntă : descoperă, compară, judecă și alege. Călătoria are aspectul unei lecții ; este prilej de cunoaștere, nu aventură. Călătorul român poartă cu el universul originar, apartenența este totdeauna mai puternică decît identificarea ; se poate integra, nu se adaptează totuși niciodată pe de-a-ntregul. El nu este vreodată atît de permeabil încît să uite de sine, avid de nou, fără memorie ; dimpotrivă, călătoria determină cel mai adesea o scrutare de sine, provoacă o reacție de delimitare, sfîrșește prin a fi, într-un anume fel, refuzată. Instinct sedentar sau, mai degrabă, absență a instinctului nomad, constantă psihică firească și istoricește explicabilă. Aceste note pot fi urmărite de la memorialul Golescului la **Olanda** lui Mihail Sadoveanu și la **Santierul** lui Mircea Eliade, mai recent, în **Remember** de A. E. Baconsky, în **Teritorii** de Mircea Zaciu, în **America ogarului cenușiu** de Romulus Rusan. Și, bineînțeles, în jurnalul parizian al lui Eugen Simion : o carte a șederii la Paris, mai mult decît una a călătoriei în și prin marele oraș. Eugen Simion notează, de pildă, că pentru el Parisul înseamnă, „între altele, descoperirea picturii" ; ceea ce arată predominanța vederii asupra mișcării. Călătorul român observă, nu umblă ; este, structural, un **privitor,** atent, mefient, selectiv.

Însemnările de călătorie românești datorate cărturarilor dovedesc, și ele, lipsa de seriozitate a **părerilor,** numai aparent adverse, despre existența la noi a unui excesiv spirit imitativ sau, dimpotrivă, a unui conservatorism încăpățînat ; fiindcă memorialele noastre de voiaj aduc o **atitudine activă,** de disociere critică în fundamentul ei, chiar dacă, și aceasta e una din trăsăturile lor cele mai izbitoare, recurg mai puțin la speculație ori la lirism și pun accentul pe aspectele concrete, pe **întîmplări.** Dacă, prin funcție, însemnările românești de voiaj sînt mai mult culturale decît literare, compozițional ele se apropie foarte mult de formula romanului (**Șantier** este de altfel subintitulat „roman indirect", romanul lui Radu Tudoran, **Acea fată frumoasă,** conține un autentic memorial de călătorie).

Avînd un caracter fundamental epic, memorialul de călătorie românesc își obligă autorul să devină scriitor. Ceea ce, se înțelege, nu se întîmplă cu autorii de însemnări „turistice", în cazurile cele mai fericite onești informatori sau eseiști deghizați, de obicei totuși colportori de banalități afectate.

Această proprietate a memorialului românesc de călătorie de a-și preface autorii în scriitori (vădită, prima dată, tot la Golescu !) funcționează din plin și în cazul jurnalului lui Eugen Simion. Criticul, se știe, a fost întotdeauna preocupat nu doar de justețea formulărilor sale, ci și de expresivitatea lor ; așazisa lui „obiectivitate", care i s-a reproșat pe nedrept, de altfel, reprezintă de fapt forma unei tensiuni spirituale specifice între idee și exprimare, între abstracție și întruparea ei plastică, voită cît mai concret-vie. Metaforele critice întîlnite cel mai des la Eugen Simion se constituie prin utilizarea termenilor ce definesc structuri ale viului (trup, corp, sînge, membre etc.). În jurnal, criticul devine însă un creator ; nu mă refer doar la remarcabilele însușiri de portretist, la știința de a crea ori înregistra o atmosferă, la siguranța evocării situațiilor celor mai obișnuite astfel încît să devină literar memorabile, lucruri ce se pot deprinde, ci la existența unei mari plăceri narative, a unei voluptăți a scrisului. Timpul mărturisirii este de fapt timpul creației ; folosirea în jurnal a prezentului (**„ajung** la Paris...", s.n.) ține de o tehnică literară, în realitate cartea este un produs ulterior trăirii experienței relatate. Scrierea ei a implicat nu atît o retrăire, cît o trăire nouă și în alt plan, cel al creației. Călător activ, românul rămîne activ și cînd își relatează experiența : impulsul creator la locul impulsului cunoașterii. Nu e un simplu transfer, ci manifestarea unei vitalități organice; un eu făptuitor este tipic românilor care călătoresc și care își relatează călătoriile. De la călătoria-cunoaștere la relatarea-construcție : acest traseu e parcurs și de Eugen Simion. Personajul central al acestui jurnal se definește prin capacitatea de înregistrare : vede și ascultă, luînd față de tot o atitudine ușor ironică, distanțată. El e un om „din Est", nu speriat ori complexat de lumea apuseană, ci privind-o prin lentilele unei condiții modelatoare ; „sîntem mai gravi, am văzut mai multe" este aproape un motiv muzical al cărții, repetat și reluat în cele mai variate împrejurări. Atenția i se îndreaptă către spectacolul vieții cotidiene, dar nu e o curiozitate dominată de gustul pentru pitoresc și inedit cît una dirijată de necesitatea înțelegerii. Politicos, aparent disponibil, nerefuzînd nici un prilej de a mai vedea ceva, fie că este vorba de o dezbatere a grupului **Tel Quel,** de spectacolul „fellinian" al adversarilor „moralității represive", de o reuniune amicală, de seminarul lui Roland Barthes, de cumpărături, de mersul la cinematograf, de goana după cărți, el păstrează o atitudine detașată, de observator ce vrea să profite cît mai mult dintr-o experiență, trăind-o și deopotrivă reflectînd asupra ei. Ceea ce vede este comentat în surdină, adesea într-un fel moromețian, cînd ironic și cînd grav, cu o plăcere totuși foarte vizibilă a înscenării. Cînd află că într-o piață cîțiva tineri de dreapta au ars cărțile lui Sartre, el observă că unor prieteni francezi „gestul nu le spune nimic". Totuși, „istoria tinerilor care ard cărțile unui filozof reputat continuă să-mi dea de gîndit. **Să arzi cărțile, de ce să arzi cărțile ?** Ce plăcere scelerată !" O înțelegiune a experienței, nu însușită livresc, o supremație a memoriei se află la originea acestei atitudini detașate, care este totodată expresia unui efort intelectual ce nu refuză amuzamentul superior. Jurnalul parizian al lui Eugen Simion, carte în litera ei încîntătoare, este în spirit o scriere de subtilă gravitate, mărturia confruntării unui intelectual român contemporan cu realitățile obișnuite ale lumii apusene. O confruntare nu spectaculoasă, ci problematizantă, chiar dacă, în acord cu structura românească a memorialului de călătorie, sînt expuse fapte, nu teorii.

Mircea Iorgulescu

ȘTEFAN LUCHIAN : „Anemone"

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ZIARUL MEXICAN „EL NATIONAL"** a publicat, într-un număr de duminică, o pagină întreagă sub titlul : **„Transilvania și literatura română",** care trece în revistă cîteva opinii dintr-un amplu studiu al criticului român Mircea Zaciu, referitoare la rolul fundamental pe care l-a avut în conștiința noastră națională aportul scriitorilor transilvăneni, precum și unitatea spirituală și morală a aspirațiilor neamului românesc de-a lungul timpurilor.

● **REVISTA AURORA** din R.P. Ungară a publicat un grupaj de poezie din creația lui Mihai Eminescu : „Cărțile", „Cu gînduri și cu imagini", „Junii corupți", „Și dacă...", „De ce nu-mi vii ?". Revista AURORA apare în orașul Békescsaba și constituie o prezență în viața literară a R.P. Ungare. Traducerile din Mihai Eminescu au apărut sub semnătura prestigioasă a lui Fránjo Zoltan, cunoscut promotor al relațiilor culturale româno-maghiare.

● **LA CONCURSUL INTERNAȚIONAL DE COMPOZIȚIE** al Fundației **Gaudeamus** din Bildfohven (Olanda) două lucrări ale compozitorului și muzicologului Iancu Dumitrescu — **Jocul genezei** și **Movemur** — au fost selecționate dintre cele 216 prezentate de participanți din 36 de țări. Premiile Fundației vor fi decernate în luna septembrie a.c.

● **LA GALERIA Bismarkstrasse** din Düsseldorf a avut loc vernisajul expoziției pictorului român Reinhard Schuster. Expoziția s-a bucurat de participarea unor prestigioase personalități ale vieții artistice din R.F. Germania și a unui numeros public.

● **LA VARȘOVIA** s-a deschis o expoziție de artă veche românească, evocînd legăturile strînse de într-ajutorare româno-polone, nestîrbite de-alungul veacurilor și ridicate la noi semnificații în anii socialismului. Omagiul oamenilor de cultură polonezi a fost rostit, în cadrul vernisajului expoziției, de către prof. dr. Victor Zin, adjunct al ministrului culturii din R.P. Polonă.

● **PICTORUL ROMÂN GHEORGHE ZINCOVSCHI** a prezentat, de curînd, trei expoziții personale în orașele Natanya și Haifa din Israel, iar o lucrare a sa a fost expusă în cadrul celui de-al 14-lea Salon internațional de caricatură care a avut loc la Montreal, în Canada, unde a fost reprodusă și în catalogul expoziției.

● **REVISTA Cibernetica,** editată de Asociația internațională de cibernetică din Belgia a publicat lucrarea dr. Adrian Restian cu privire la mecanismele cibernetice de reglare din organismul uman. Medicul brașovean a mai publicat, în acest an, două lucrări în revista **International Journal of Neuroscience** din Anglia.

Un prieten al românilor

A încetat din viață, la München, poetul și eseistul Herbert Günther un mare prieten al românilor.

În ultimii ani ne-a vizitat de cîteva ori țara și a scris o **Pentologie Românească** publicată bilingv la Paris în volumul **L'Arc.**

În peste treizeci de orașe europene a ținut conferințe și lecturi din opera sa și de fiecare dată, după propria sa mărturisire, a citit 2—3 poeme despre România.

Autor a peste patruzeci de cărți, Herbert Günther lasă o moștenire prețioasă culturii țării sale.

Omagiu de coleg și prieten, prinos de recunoștință pentru dragostea și atașamentul manifestat public față de poporul român.

Ioan Alexandru

REVISTA STRĂINĂ

● **IN CADRUL MANIFESTĂRILOR** prilejuite de cea de-a 150-a aniversare a nașterii lui Lev Tolstoi, editurile sovietice vor tipări 40 milioane de exemplare din operele marelui scriitor rus. Va fi publicată o culegere a operelor lui Tolstoi în 22 de volume. La Iasnaia Poliana se va termina reconstrucția Casei memoriale, care va găzdui expoziția „Tolstoi și cultura sovietică", iar la Moscova va fi restaurat Muzeul scriitorului de la Hamovniki. Teatrele sovietice vor participa la aceste manifestări prin cel puțin 20 de montări noi ale pieselor lui Tolstoi.

● **POEZIA REVOLUȚIONARĂ POLONEZĂ DE LA 1870 PÎNĂ ÎN 1945** este titlul antologiei apărute în editura P.I.W. din Varșovia, prima culegere amplă de poezii și cîntece revoluționare, bazată în mare măsură pe materiale necunoscute pînă azi de marele public, provenind din arhive. Este vorba de fapt de o antologie a poeziei proletare revoluționare poloneze de la începuturile ei — anii 70 ai secolului XIX — pînă în perioada ocupației hitleriste. Printre altele, ea cuprinde opere ale lui L. Warynski, W. Broniewski, L. Kruczkowski, S. Wyka și J. Dobrowolski.

● **LÎNGĂ DÜSSELDORF,** în depresiunea Dussel, s-a inaugurat un original muzeu, situat în imediata vecinătate a locului unde a fost descoperit „Omul din Neandertal". Muzeul își propune să centralizeze fosilele ghețarilor precum și cercetările Institutului de preistorie al Universității din Köln. O expoziție va prezenta întreaga floră și faună care-l înconjura pe omul din Neandertal acum 60.000 pînă la 100 000 de ani.

● **LA OȚELĂRIA „WARSZAWA"** din Varșovia a fost deschisă o expoziție prezentînd 176 de tablouri, desene și sculpturi ale unui număr de 6 artiști plastici. Lucrările expuse au fost executate de către artiștii respectivi chiar la oțelărie, în prezența muncitorilor din diferite secții. Această expoziție marchează începutul unei galerii permanente a oțelăriei, iar forma de cooperare, care integrează cele două medii sociale, constituie un izvor de noi experiențe pentru artiști, și în aceeași măsură, un deosebit prilej pentru muncitori de a fi alături de artiști în munca lor de creație.

● **INSTITUTUL ACADEMIC DE MANUSCRISE DIN TBILISI** (unde se păstrează importante lucrări de istorie și cultură) a anunțat editarea în 3 volume a unei noi ediții a culegerii de manuscrise vechi. Totodată, se pregătește o altă culegere de documente gruzine, care va cuprinde tot ce se păstrează nu numai la Tbilisi, în Gruzia (cca. 10.000 manuscrise gruzine, peste 3 000 manuscrise vechi în alte limbi, și peste 37 000 documente istorice), dar și la Moscova, Leningrad, Kiev și Odesa.

● **O CARTE MULT DISCUTATĂ ÎN FRANȚA** este volumul de amintiri al Denysei Simenon. În cronica sa din **Le Figaro,** intitulată „Răzbunarea doamnei Maigret", George Michel Royer consideră că avem de-a face cu un roman de dragoste excepțional, capabil să pună în discuție destinul unor intelectuali de azi, în căutarea acerbă a fericirii și realizării de sine. „O pasăre pentru pisică" trece în revistă anii de tensiune creatoare ai autorului lui Maigret și eșecul aspirațiilor sale conjugale, în lumina celor mai frumoase sentimente pe care și azi le nutrește fosta doamnă Simenon. Oricum, un succes de public și de critică.

● **O GALERIE** de „tablouri", unică în felul ei, a fost descoperită de către o expediție de arheologi gruzini ai Institutului de istorie, arheologie și etnografie al Academiei de Științe al R.S.S. Gruzine, pe valea rîului Patar a Hrami de pe platoul Gruziei de Sud. Este vorba de aproximativ 35 de imagini rupestre miniaturale, de 3—4 pînă la 18 cm. Tablourile înfățișează turme de cai, elani, animale în îngrădiri, păsări, un urs și șerpi. Aceasta este de fapt prima descoperire în Gruzia a unor imagini rupestre executate de oameni care au trăit în epoca de piatră. Explorările continuă. Studierea minuțioasă a materialelor va permite cunoașterea unei noi file din istoria îndepărtată.

● **JEAN LOUIS BARRAULT** este cronicarul ultimei montări a unei piese de Samuel Beckett sub titlul „Aliajul dintre cristal și diamant". Marele actor și regizor se referă la un spectacol montat chiar de dramaturgul irlandez pe scena de la Théatre d'Orsay : „Toată seara este, deci, sub semnul memoriei, nuanțată, ambiguă, dar care a rămas, totuși, din antichitate și pînă la știința modernă unica sursă a imaginației și mama tuturor artelor".

● **NOEL HOWARD** este un scriitor englez care se amuză scriind în limba franceză și apoi traducîndu-se singur în englezește. Apoi, compune sinospsis-ul englezesc al unui film de aventuri consacrat unui savant francez din secolul al XIX-lea, care devine celebru în America de Sud. Explicațiile sale traduc o stare de spirit curioasă. Mi-am dat seama că, în limba mea natală, datorită depărtării de idiomul viu, am scris o altă carte, pornind de pe aceleași baze". Noi ne dăm seama că Noel Howard ar putea cu multă ușurință să uite, în același timp, atît limba franceză cît și pe cea engleză și să scrie, eventual, în esperanto. Sau să nu scrie deloc !

MONDORAMA

Arhivele timpului

„Acela ce poate, din însingurarea cuvintelor tipărite, reci, impersonale, să provoace entuziasmul, acela va fi înscris în nemurirea timpurilor. Într-o bună zi el nu va mai fi, dar asta nu va mai avea nici o importanță fiindcă, încorsetat în invulnerabila singurătate a cuvintelor tipărite, stă, nealterat, ceea ce, în orice clipă, poate da nastere nepieritoarelor entuziasme de altădată în inimile și în sufletul acelora care s-au născut în aceeași atmosferă respirată și de autor și în care el și-a trăit și consumat întrebările existențiale ; și dacă lucrul scris a fost odată în stare să facă aceasta, scriitorul are certitudinea că opera sa va fi generatoare de entuziasm mult timp după ce el nu va fi altceva decît un nume mort pe care timpul îl șterge cu încetul", scria în 1954, William Faulkner, prefațînd o antologie a operei sale, **The Faulkner Reader.** Mi-am adus aminte de cuvintele celui pe care Alfred Kazin îl caracteriza drept **scriitor polifonic,** citind un roman francez de excepție ce s-a situat, în ultima lună a anului trecut precum și în lunile ianuarie și februarie ale acestui an, pe primele locuri în top-urile literare. Și, evident, aceasta nu este un motiv în sine căci, din păcate, am văzut cîteva mari premii literare atribuite unor romane ce nu și-au meritat pe deplin efemera vogă. Dar, în acest caz, opțiunea de durată a publicului francez a răsplătit într-adevăr o certă valoare literară : romanul **Les Archives du Nord** semnat de cunoscuta Marguerite Yourcenar. Este, de fapt, al doilea volum dintr-o foarte largă serie romanescă intitulată **Le labyrinthe du monde,** primul roman, **Souvenirs pieux** apărînd cu trei ani în urmă, surprinzînd atunci prin ceea ce Robert Kanters a numit „începutul unei autobiografii mitologice".

O autobiografie ? Evident, în măsura în care datele oferite de arhivele familiale permit o reîntoarcere în timpurile imemoriale ale continentului, dar și, în același timp, o falsă genealogie, **selectivă,** amestecînd descendențele reale cu cele imaginare. Într-un anume fel, atitudinea creatoare a Margueritei Yourcenar se aseamănă cu metoda faulkneriană de a proiecta datele universului real între pereții lumii sale abstracte, în întregime românești. Dacă Faulkner declara unui ziarist de la Paris-Review că „am descoperit că bucata mea de pămînt natal valora imens și nu voi trăi niciodată atît de mult timp pentru a o epuiza și sublimînd realul în apocrif voi avea întreaga libertate de a-mi întrebuința pe deplin talentul. Aceasta mi-a deschis o mină de aur de personaje și mi-am făcut un univers ce-mi aparține în întregime", Marguerite Yourcenar folosește ca pretext personajele reale pentru a recrea istoria universului, ce, și în acest caz, prin neîntrecuta magie a cuvîntului, va aparține în întregime scriitorului. Romanul se constituie printr-o serie de lecturi, impregnate profund de sensibilitatea și vasta cultură artistică ale autoarei, lecturi ale evenimentelor istorice văzute prin prisma acțiunii și gîndurilor oamenilor simpli „ansamblul oamenilor ce au trăit într-un același timp și loc. „Aș vrea mai ales, prin intermediul acestor cîteva generații anterioare despre care știu cîte ceva, să notez aici analogiile, frecvențele, drumurile paralele sau, dimpotrivă, divergente, voi încerca să profit chiar de obscuritatea și mediocritatea unora pentru a descoperi niște mecanisme ascunse de alte personaje mult prea magnificente ce ocupă Istoria...".

Roman social — dar, în paralel, subtilă analiză estetică și comentariu filozofic — **Les Archives du Nord** revelă o romancieră plină de talent (a cărei artă este cunoscută cititorilor români prin traducerea romanului **Piatra filozofală),** dar și o atitudine, un mod de creație revelator pentru arta secolului nostru. Această „autobiografie mitologică" este doar în aparență o curgere de date și fapte povestite cu farmec ; ghicim efortul enorm al documentației, al lecturilor multiple din cele mai diverse domenii, căci, pentru cititorul modern, a crea „atmosferă" este un lucru ce nu mai poate fi realizat cu mijloacele sugestiei romantice. Dimpotrivă, precizia descrierii, grija față de amănunt, te fac să te gîndești la un scenariu de film în care personajele prind contur unul cîte unul pe măsură ce făptura lor „ia consistență din paginile prăfuite ale arhivelor pentru a se așeza, timp doar de o clipă, în raza de lumină a memoriei". Iar literatura devine, în acest caz, o artă complexă, un act creator exemplar, definitor pentru un scriitor ce refuză tentația structurilor facile, aparent doar spectaculare, refuzînd compromisul, atitudine artistică și, mai ales, umană, extrem de prețioasă și extrem de actuală.

Cristian Unteanu

Poeți din R. P. Bulgaria

RADOI RALIN

Fiecare caută tovarăși

Să am aș vrea, tovarăși credincioși,
ai mei să fie, eu să fiu al lor,
primejdia în drum cînd ne surprinde
s-o biruim cu toții, mai ușor !

Chiar stîncile-n prăpăstii se proptesc
iar rîurile,
s-ajungă-n mări, se-adună pe cîmpie.
Pustiu răsună glasul singuratec ;
viața nu-i decît tovărășie !

Cu păsările, apele e lesne
tovărășia-n viața lor e lege
dar omul e ciudat iubește, crede,
visează orice taină să dezlege.

Tovarăși caut, însă nu ca-n tren
improvizați din orice călător,
cîntăm, glumim, ne sînt chiar dragi, dar vai,
îi pierzi și uiți, atîta de ușor !

Tovarăși caut mai ales atunci
cînd ura calomnia mă-mpresoară,
să ne jertfim, luptînd alături
de pretutindeni mîndri să răsară !

Să împărțim durerile și pîinea,
să fiu de jertfă gata cînd mă cheamă.
O, dați-mi un asemenea tovarăș
cu nume drag și dulce ca de mamă !

Știu ! Acestea nu pot fi palmele tale
Și nu mi-e dor de mingiierea lor tirzie.

Străine priviri cu insistență mă scrutează
Surid, și ele se retrag încet învinse
Sub semnul nemilos al propriei vinovății.
Ochii mei — fiecare o floare de piatră
Adîncă, încremenită, durere trădind.

Străini și pași ce răsună sub ferestre
Eu nu le aud chemarea. Cu tine stau de vorbă.
Și-ți port recunoștință. Ai fost atît de darnic,
Lăsîndu-mi binecuvîntată pîinea vorbelor
S-o împart cu păsările cerului flămînde.

În românește de
Atanasie Nasta

N. ZIDAROV

Cărare prin livezile de meri

Cînd cerul e posomorit, mai lacom
noi respirăm mireasme de cicoare.
Mai sprinten către zori urcăm cărarea
printre livezi de meri, șerpuitoare.
Din poame noaptea aștri naște. Creanga
asemeni coarnelor de cerb, scrîșnește.
Aminte să ne aducem : nu cruzi lăstari,
luminoase neliniști omul sădește.

Și primenite sufletele noastre
presimt lumina curată și verde.
În lanul invadat de crizanteme,
conturul merilor tineri se pierde.

Drum parfumat sub boltă cîntătoare,
cărare unde frunza blînd vibrează.
Aici nu pomii încărcați de roade,
ci merele vieții luminează.

În românește de
Mihail Magiari

RUMEANA ARNAUDOVA

Moștenire

Străine păsări pe umărul meu poposesc
Și neclintită nu le dăruiesc nici o privire
Cu gîndul doar le-alung din preajma mea.

Lirică din R.P. Ungară

SIMONYI IMRE

Timpul, veacul

Timpul ! — Al meu e timpul.
Veacul ! — Și veacul e al meu
De grindină el mă ferește, timpul.
Așa e timpul, veacul meu.

Acum, de mi-ar permite timpul
Aș face mai frumos bunul meu veac.
— Dar vîrsta-naintată, pentru veac
Nu-mi mai dă timp. Tîrziu e veacul.

SASS ERWIN

Atît de bine

Ne stă atît de bine adesea împreună
trecutul amintindu-l
se poleiesc în aur
chiar cele mai întunecate zile
și clipele de spaimă și de gol
pentru că nostalgia-nobilează
șirul greșelilor noastre
cu fețe-mbujorate explicăm
de ce rămînem totuși repetenți.

ne stă atît de bine adesea împreună
tinerețea amintind-o
cîntărind experiențele trăite
și-n nopți de veghe
cînd omenirea doarme
pe uliți tainice ne strecurăm
mînjind ziduri cu zgura sufletelor

ne stă atît de bine adesea împreună
întreaga viață amintind-o
învățînd cu sîrg
istoria incredințată nouă
în fața pruncilor mușcăm din viitor
apoi
ascultîndu-l pe Chopin iertăm
vina potrivnicilor noștri.

KOVACS GYÖRGY

Anunț

Caut mature mori de vînt
am crescut din cele care sînt.
Nici să se-nvîrtă nu mai știu,
s-au prăbușit, în fața mea-i pustiu.

Aș vrea din nou să amețesc,
pe tari aripi să mă-nvîrtesc :
de are cineva mai multe, drept,
oferta o aștept.

Caut demne mori de vînt, cinstit,
de cele vechi m-am plictisit.
Dacă-i nevoie, dau oricît
— salvați-mă, vă rog. Atît !

VARSA ZOLTÁN

Ultima scrisoare a lui Ulise

Penelopa ! Ți-am dăltuit chipul în nisip
și am privit cum unda mării îl acoperă.
Erai credință vie în falsul meu triumf
cînd numele-mi umpluse universul.

Încolăcite, iubirile s-au împletit cu soarta,
visele zboară cu stolul lor nu-l mai păzesc.
Mă poticnesc stîngaci, căutînd Itaca
dincolo de soartă, de moartea ce veghează.

O, vino vînt și du-mă pe cel din urmă drum !
(Penelopa ! Tu nu mă părăsi, nu-mi spune
că drumul, soarta, zadarnice mi-au fost !)

Sus, deci ! Pornim ! Sus pînza pe catarg !
Pornesc, potrivnic zeilor, nebun-cuminte,
înspre Itaca ce n-a fost nicicînd a mea.

În românește de
Mihai Crișan

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
15
(833)
Sîmbătă
15 aprilie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Demnitate și prestigiu

desfășurată sub semnul dorinței reciproce a popoarelor român și american de a lărgi colaborarea în interesul ambelor țări, pentru cauza păcii, securității și prosperității tuturor națiunilor, vizita pe care președintele Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu o întreprind în Statele Unite ale Americii la invitația președintelui Jimmy Carter și a doamnei Rosalynn Carter constituie evenimentul politic central, ce polarizează atenția opiniei publice mondiale. Dialogul la nivel înalt româno-american, care stă la baza amplificării continue, în ultimii ani, a relațiilor dintre cele două țări, are loc în condițiile cînd, pe plan internațional, omenirea se confruntă cu evenimente complexe, necesitînd soluționarea în spiritul principiilor coexistenței pașnice, al egalității și respectului reciproc, în așa fel încît fiecărei națiuni să i se asigure dreptul inalienabil de a se dezvolta liberă, fără nici un amestec din afară. În acest context, dialogul la nivel înalt româno-american, numeroasele întîlniri și contacte ale președintelui Nicolae Ceaușescu cu personalități marcante ale vieții politice din S.U.A. au pus în evidență, încă o dată, prestigiul deosebit de care România se bucură în lume, adevărul și eficiența politicii partidului nostru, elaborată de Congresul al XI-lea, contribuția excepțională a șefului statului român la promovarea unei politici internaționale de anvergură și la traducerea ei în viață. Dînd o înaltă apreciere capacității remarcabile a președintelui Nicolae Ceaușescu de a defini exact problemele vieții internaționale pe baza unor principii clare, constructive, pornind de la respectul independenței și suveranității, renunțarea la forță și la amenințarea cu forța, de la colaborarea reciproc avantajoasă, președintele Jimmy Carter declara : **„Este de mare folos pentru mine, ca președinte, să am prilejul de a mă consulta cu un conducător național și internațional de talia oaspetelui nostru, președintele Nicolae Ceaușescu. Influența sa pe arena internațională, ca lider al României, este excepțională".**

La rîndul său, președintele țării noastre și-a exprimat din nou credința neabătută în posibilitatea găsirii soluțiilor celor mai bune pentru instaurarea și păstrarea unui climat de încredere, securitate și colaborare în lume, relevînd necesitatea continuării dialogului la nivel înalt și subliniind rolul determinant al acestuia în amplificarea și aprofundarea bunelor raporturi româno-americane, precum și în legătură cu multiplele aspecte ale actualității politice internaționale. **„Convorbirile cu președintele Jimmy Carter** — aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu — **vor pune în continuare bazele unei colaborări în interesul comun al popoarelor noastre, pentru o lume mai dreaptă și mai bună, în care fiecare popor să-și poată consacra forțele fericirii, bunăstării și libertății".**

Interviurile acordate de președintele României reprezentanților unor importante agenții de presă au subliniat cu pregnanță poziția consecventă a țării noastre în problemele complicate care frămîntă astăzi lumea, clarviziunea șefului statului român în soluționarea lor. **Declarația Comună** a președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, și a președintelui Statelor Unite ale Americii, Jimmy Carter, întregul dialog între cei doi președinți, reprezintă expresia limpede a faptului că o țară relativ mică cum este România, care promovează cu consecvență o politică de pace și colaborare, o politică a încrederii reciproce, în sprijinul progresului și civilizației, poate avea, cu adevărat, demnitatea și prestigiul unei țări mari.

Luceafărul

1859 — 1918

Momentele de fericire
sunt ele însele scripturi
cînd milioanele de guri
le duc prin timp în nemurire ;

dar Ave bunilor auguri
și-acelor oști din cimitire
care-au murit visînd unire
de-a lungul secolilor duri.

Părinți de patrie și gînd
aveți un chip marmoreean
și-ntr-al poporului ocean
ce-ați făptuit rămâne sfânt
oricât s-ar cerne an de an
praful stelar peste pământ.

Gheorghe Pituț

DIN ARGUMENTELE ISTORIEI

Blahos obitos

Undeva în Peninsula Scandinavă, acum, primăvara, în Gotland, pe o stradă din Sjonhem, acolo, pe o alee din cimitir, sub un soare cît oul de gîscă (lipsit de putere) într-o lumină ca apa de baltă (lipsită de transparență) se poate totuși citi, pe o dală de piatră, o inscripție runică (între flori de licheni arămii) formată din 28 de cuvinte vikinge și cuvîntul magnific prin care bizantinii, slavii și goții — pînă în secolul IX, turcii, rușii și ungurii — de la anul 1 000 înainte, îi numeau pe daco-romani : blaki, vlasi, vlasi, volohi, valahi.

ropuisl : auk : rodalf : pan : litu : raisa : staina : eftir : sy(ni-sina-) prta : pina : eftir : rodfos : han : siku : BLAKUMEN. i : utfaru(kup : hielbin : sial : rodfoaR kup : suiki : da : aR : han : suju :

Semnalată în urmă cu aproape un secol de Al. Odobescu, inscripția a fost recent reluată, tradusă și adnotată de către eminentul filolog, lingvist și istoric Eugen Lozovanu, profesor la Universitatea din Copenhaga și la Harvard University :

(Soții) Rodvisl și Rodaelf au așezat aceste pietre /
(În memoria) celor trei fii : aceasta (în memoria lui) /
Rodfos, ucis de către BLAKUMENI (în timpul) călătoriei sale /
Fie ca zeul să-i ajute sufletului lui Rodfos !
Fie ca zeul să-i omoare pe cei ce l-au omorît!

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 3-a

ȘCOALA ARDELEANĂ (III)

Cultivarea limbii

Cînd exponenții **Școlii ardelene** au ajuns la acel grad maxim de certitudine privitor la romanitatea poporului nostru, ca și la latinitatea limbii, ei au făcut tot ce era atunci cu putință pentru a da unor asemenea convingeri o largă rezonanță publică. De fapt, ceea ce pînă în vremea lor constituia pentru mulți dintre cărturarii români doar o opinie sau un act de adeziune, devine printr-un imens efort conjugat o demonstrație și o amplă explicație integratoare pe cele mai diverse planuri.

Prefețele la unele cărți de popularizare, programele ce anunțau dorința de înființare a unor gazete, gramaticile ce începuseră să fixeze regulile limbii, dicționarele, manualele de retorică etc. reprezintă o uriașă gamă de explicare și comunicare a unor puncte de vedere rezultate dintr-o îndelungată explorare a originilor limbii române și a cunoașterii strămoșilor acestui popor.

Obiectivele cărturarilor **Școlii ardelene** erau pe cît de clare, pe atît de mult urmărite cu o tenacitate destinată să le permită afirmarea în condiții extrem de grele. Prin lexicoane se stabilea etimologia latină a cuvintelor, este adevărat uneori în mod eronat, dar într-o vreme cînd asemenea cercetări erau la început, autorii acestor lucrări făceau o operă de pionierat. Fără îndoială însă că fanatismul generează noi forme de fanatism, iar multe dintre popoarele supuse unor procese de deznaționalizare sau a căror limbă a fost agresată de o adevărată invazie de cuvinte străine, au reacționat prin excese puriste, soldate cu numeroase erori. Istoria culturii grecești a cunoscut un asemenea fenomen, iar

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

FRAGMENTE CRITICE

Memoriale de călătorie

În bogata literatură de călătorie apărută în ultima vreme aleg două cărți despre America. Una este scrisă de un reporter literar (Romulus Rusan : **America ogarului cenușiu**, Ed. Cartea Românească, 1977), a doua de un critic plastic și literar (Dan Grigorescu : **Marile Canioane**, Ed. Eminescu, 1977). Cel dintîi a stat în America 144 de zile și a traversat-o, cum spune și titlul, cu „ogarul cenușiu" (mașinile companiei de turism Greyhound), timp de 50 de zile ; al doilea a predat cursuri de limbă și civilizație românească la mai multe universități din America și a fost cîțiva ani directorul Bibliotecii române din New York (în total cinci). Două stiluri, formații intelectuale diferite, cam aceeași epocă (America de la începutul anilor '70), văzută însă pe un spațiu de timp diferențiat. Unul comunică experiența unei confruntări scurte și bulversante (Romulus Rusan), altul se așează pentru mai mult timp în aceeași lume, cunoaște mai mult și, prin forța lucrurilor, mai profund, dînd, la urmă, imaginea unei Americi dinainte și după „ora șase". O Americă, altfel zis, văzută pe stradă, în marile magazine, o Americă, în același timp, retrasă în intimitatea ei.

Cartea lui Dan Grigorescu tinde să spună multe lucruri, nu ambiționează, totuși, să fie o monografie despre noul continent și nici un jurnal de călătorie (vezi **cuvîntul autorului**). Autorul vrea să descopere (pentru publicul românesc) America prin instituțiile și miturile ei recente. **Strada** este unul dintre ele („un rezumat al existenței sociale") ; **magazinul** reprezintă gusturile, aptitudinile și nivelul de viață al americanului. Două mari capitole din **Marile Canioane** vorbesc, cu o impresionantă documentație, despre aceste spații de întîlnire și înstrăinare. Dan Grigorescu scrie ușor, scrie bine, nu neapărat cu fișa documentară în față, dar nici prea departe de ea, întrucît pagina lui dă, la tot pasul, date statistice, procentaje, informații istorice și sociale. El știe (s-a informat) cîți americani s-au mutat în perioada 1 martie 1974—1 martie 1975 într-o casă nouă (37 mili-

Eugen Simion

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Un român

● Mircea Eliade, savant de rezonanță planetară, este un istoric al tradiției popoarelor vechi și mai noi, plăsmuitorul unei opere de referință, întinsă pe zeci de cărți traduse în nenumărate limbi, unică la ora de față.

Acest om mărunt la-nfățișare, blînd și uscățiv, numai ochi și cuvînt, cu o putere de muncă uriașă, modest și tenace, de stirpe valahă țărănească, adînc Patriot, nedesmințindu-se o clipă, rupt din coasta Carpaților ca și păstorul mioritic, a ajuns la clarviziunea înțelepciunii ultime și seninătății atotbiruitoare.

Opera sa este o epopee a popoarelor, un sanctuar ce reînsufletește la locul lor, tot ce au avut mai bun și pilduitor în umanitate popoarele arhaice de pe toate continentele. În această operă de sinteză unică transpare una dintre cele mai adînci fețe ale sufletului nostru românesc, dornic de cunoaștere și asimilare, de înțelegere și aducere acasă a tot ce-i bun, frumos, moral și pilduitor din experiența altora.

Sufletul lui Dimitrie Cantemir, savantul Istoriei imperiului otoman și al patristicii bizantine, cel al lui Hajdeu întru ctitorie de operă absolută, marea epopee a sufletului omenesc devenit istorie națională în diferite popoare, așa cum a înțeles și înfăptuit Nicolae Iorga, acest suflet al neamului nostru este plămada și nervul vital al cărților marelui savant român Mircea Eliade.

Primească acest gînd iubitor din Blajul lui Samuil Micu, din inima Școlii ardelene a sufletului nostru, în aceste zile înlăcrimate de bucuria primăverii.

Ioan Alexandru

ÎN PAGINA A 8-A
Mircea Eliade :
DRAGOȘ-VODĂ
ȘI „VÎNĂTOAREA RITUALĂ"

VARIA

Romanul omului de știință

Poate fi omul de știință erou de roman ? Această întrebare și-o pune cine citește romanul din 1975 al lui Alexandru Ivasiuc **Iluminări.** Cu o sută patruzeci de ani și mai bine în urmă, Balzac introdusese în a sa „Comedie umană" omul de știință în persoana lui Balthasar Claës din **La recherche de l'Absolu.** Natură fantastică, Balthasar Claës vrea să afle principiul vieții din analiza și descompunerea corpurilor simple, să descopere diamantele artificiale. După ce-și ruinează familia provocînd moartea soției și consumînd averea celor patru copii ai săi, îmbătrînit înainte de vreme și sfîșiat între observație și iluminare, între realitate și vis, Claës moare fără să lase științei secretul pe care i se părea a-l fi aflat în ultima clipă. S-a spus că tema romanului e lenta distrugere a unui om de valoare printr-o idee fixă, prin dorința nestăvilită de a cunoaște absolutul. Cu tot caracterul autobiografic simbolic al cărții (Balzac își exorciza proprii demoni), s-a făcut dovada că omul de știință genial poate fi erou de roman.

Libertatea de acțiune a lui Balthasar Claës e îngrădită pe de o parte de împrejurări exterioare, pe de alta de sentimente, însă nici unele, nici altele nu-l țin în loc. Ce se întîmplă cu Paul Achim, eroul lui Ivasiuc ? Fie din cauza originii sale din neamul Dunca, fie dintr-un calcul personal, instalat director al unui Institut de știință pură prin 1950, Achim s-a supus necesității istorice a acelor ani și a combătut tendințele pretins idealiste de atunci, însușindu-și sloganurile zilei care susțineau că „teoria informației e o eroare" și că cibernetica e „încercarea pseudo-științei burgheze de a dovedi inconsistența creierului uman". Și-a aliat în această privință pe directorul adjunct științific Gh. Niculaie, om mediocru, dar perseverent și intransigent, pe directorul administrativ Dănoiu, adept al formulei „a trăi înseamnă a te conforma" și teoretician al abolirii memoriei (el concepe îmbunătățirea speței umane prin anularea trecutului) și a eliminat în chip brutal pe indadaptabili, între alții pe dr. Stroescu, a cărui părere era că „nu cibernetica topește

Al. Piru

Continuare în pag. a 2-a

Date literare festive

INSTANTANEE

Numesc date literare festive pe acelea care fac epocă și sînt vrednice de amintire, ca marile biruințe istorice : Posada, Rovine, Podul Înalt (Vaslui), Călugăreni, Grivița, Plevna, Rahova, Mărăști, Mărășești, Oituz și altele. Le numesc pe acestea, memorate încă de pe băncile gimnaziului și înscrise adînc în inimile noastre ale tuturora. Marile evenimente literare consemnează și ele, uneori, data unei bătălii, care poate fi o victorie strălucită, dar și una incertă, recunoscută mai tîrziu ca atare. Este cazul volumului de poezii *Plumb* (1916), care n-a avut ecoul public al *Romanțelor pentru mai tîrziu* (1908), sau acela al *Poemelor luminii* (1919). Anul 1893 înregistrează ca pe un eveniment apariția primului volum al lui Coșbuc, *Balade și idile*, însă nu aceeași este soarta celui de al treilea și celui mai bun, al lui Macedonski, *Excelsior*, persiflat de Caragiale cu indemnul aceluiași cuvînt, în latineșce : mai sus ! — treaptă pe care poetul tocmai o atinsese.

Cînd, la vîrsta de 47 de ani și după 31 de ani de la debut, Tudor Arghezi scoate primul său volum de versuri, *Cuvinte potrivite* (1927), cartea întîlnește rezistența criticii universitare (G. Bogdan-Duică, Mihail Dragomirescu) și a cîte unui tînăr inconoclast (Mircea Eliade) dar e aproape unanim salutată de critică și chiar de cercurile suprarealiste, care-i vor închina un număr special de revistă. În 1928 și 1929, apar edițiile II și III ale culegerii, fapt nemaipomenit pînă atunci în analele poeziei române, afirmînd o victorie literară încă mulți ani contestată.

Văzînd în vitrina unei librării centrale, același titlu, *Cuvinte potrivite*, în colecția *Arcade*, la Editura Minerva 1977, cu postfață și bibliografie de Gheorghe Grigurcu și cu data 1977, am crezut că este modul cel mai nimerit de sărbătorire a cincizeci de ani de la apariția, astăzi unanim considerată ca epocală, a celor o sută de poezii ale culegerii. Mă înșelasem. La o atentă cercetare a sumarului, am văzut că unele poezii ale ediției originale lipsesc și că i s-au adăugat altele, pînă la cifra de una sută patruzeci. Amintindu-mi că în seria de *Scrieri* a Editurii pentru Literatură, îngrijită de autor, volumul I, din 1962, începe cu *Cuvinte potrivite*, i-am consultat sumarul, cu presupunerea că i s-au adăugat acele cîteva *„Noi Cuvinte potrivite"*, care au figurat în ediția a II-a, a *Versurilor* din Editura Fundațiilor, condusă de Al. Rosetti. M-am înșelat din nou. Lipseau seria de *Inscripții (pe paravan, pe o casă de țară, pe un pahar, pe Biblie, pe un portret și pe o ușe), Pe ploaie, Oraș medieval, Seara* și *Ex-libris*. În schimb, s-au adăugat, *Scrieri*, I, douăzeci și două de poezii, dar s-au omis zece, din cele adăugate de autor, în ultima sa selecție, și anume : *Ploaie, Har, Cîntec din frunză, Bărăganul, Sfîntule, Un cîntec, De dincolo, Mă uit, Cîntec din fluier* și *Epitaf*.

Așadar, noua ediție de *Cuvinte potrivite*, pe care aș fi numit-o ediția semicentenarului, dacă ar fi respectat sumarul celei originale, nu o reproduce, cum ar fi fost firesc, la această dată festivă, dar

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

SINCRONISM ȘI PROTOCRONISM

Figuri și tipuri de Renaștere în Principate

II

Apropierea pe care am făcut-o între **Acest ev mediu românesc** și **Cultura Renașterii în Italia** se referă mai ales la modul în care au prezentat cei doi autori pe **oamenii reprezentativi ai Renașterii,** personaje istorice renascentiste care nu au apărut, nici la noi, nici aiurea, spontan, fără legătură cu restul lumii, fără conștiința apartenenței la o anumită lume spirituală.

„Vremea aceasta frenetică, atît de sălbatică în moravuri și atît de strălucitoare în creația ei, și-a strîns ca o lupoaică toți puii la piept. Și cînd sugi lapte de fiară, întemeiezi cetăți eterne".

Moravuri de Renaștere găsim și în Țările române, figuri de Renaștere de asemeni căci nu se poate contesta nici moralitatea aspră sau lipsa de moralitate — curajul și înfruntarea crîncenă pentru putere — ale unor acte politice, nici dubla vocație a unor principi pentru aventură și pentru ctitorii de artă, menite să înfrunte moartea prin grația și frumusețea lor, prin sensul umanist pe care-l întruchipează, născut nu numai din învigorarea idealului clasic al antichității dar și din reflecția contemporană asupra destinului omenesc.

Ca figuri renascentiste în spațiul cultural românesc, să ni-l reamintim mai întîi pe Neagoe Basarab, „un ideal prinț pravoslavnic din Cinquecento, secol al pasiunilor dezlănțuite, pe patronul zugravului Dobromir, voievod mecenat, fire de artist... pe care l-am asemuit în unele privințe cu Lodovico de Gonzaga, dăruindu-și ultimele giu-

vaere dintr-o visterie odinioară atît de bogată, pentru a se ispăvi splendida biserică pe care o zidise la Argeș spre invesnicirea numelui său. Adică întocmai cum, cîteva decenii mai înainte de el, și ducele Lodovico, protectorul pictorului Mantegna, zălogindu-și la cămătari și cele din urmă bijuterii și rămînînd dator cu bani chiar și vestitului zugrav".

Alexeanu — ca și alți autori de altminteri — este fascinat de tentația de a face analogii și comparații între faptele de artă sau de politică culturală din zona civilizației românești cu fapte similare din alte culturi. De multe ori aceste analogii sînt într-adevăr frapante, semnificative și, deci, demonstrative. Altețori sînt forțate sau neconcludente. Forțată mi se pare de pildă apropierea dintre acea operă de tapiserie sau broderie românească, comandată de Neagoe prin 1517 și înfățișînd genealogic familia domnitorului cu **„Nașterea Domnului,** pictat de Albrecht Dürer doar cu cîțiva ani mai înainte (1503) pentru familia Baumgartner...". Și astfel de aprecieri sînt numeroase dar în cazul de față ce pot ele dovedi devreme ce „firele nevăzute" de legătură, de conexare sînt total ignorate. Numai opera ca atare rămîne o mărturie dar tocmai aici comparația mi se pare puțin forțată. Sau ca aceea sugerată de următoarea apreciere „Să zăbovim o clipă în fața acestei „mater Dolorosa" basarabești, a acestei „Pieta" muntene de la începutul secolului al XVI-lea cu o atît de mare încărcătură emoțională în zugrăvirea pe lemn. Unde am mai văzut oare această cruce a răstignirii, de culoare închisă portocaliu-roșiatică, asemenea unui crepuscul mohorît, dacă nu în frescele lui Giotto... ? Unde am mai văzut cerul acesta albastru, acest fond de cer sinilliu, pe care se proiectează drama ca și cînd întreaga scenă cuprinsă în cadru s-ar petrece undeva între văzduh și pămînt, dincolo de bine și de rău... într-o stare de imponderabilă neutralitate perfectă, într-un moment și într-o împrejurare în care și lacrimile, alunecînd pe obraji, par de prisos, atît de necuprinsă e durerea omenească...

Pictată în manieră orientală, în culori terne, cu chipul de cenușăreasă, lipsit de feminitatea, de tandrețea și gingășia rumenelor zugrăveli papistașe, **Fecioara** reușește totuși, ca atitudine, să fie o replică a acelei sculpturi în marmură michelangiolească, celebră cunoscută sub numele de **Pieta** din Catedrala Sf. Petru din Roma, destinată cu un sfert de veac mai înainte (1498) a împodobi mormîntul unui cardinal francez. E greu să fii convins de rostul unei asemenea apropieri, după cum neconcludentă mi se pare comparația între **Principele** lui Machiavelli și **Învățăturile lui Neagoe către fiul său Teodosie** devreme ce se limitează la situarea lor, sub raportul conținutului, la poli diametral opuși din

Al. Tănase

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Grigore Hagiu: „Descîntece de gravitație"

Poet inteligent, cu acea inteligență a imaginației capabilă să se reculeagă, să se concentreze și în același timp capabilă să năvălească în cele din urmă articulații ale poemului, însuflețindu-le cu o energie egal susținută, cu o „spunere" nediminuată ce nu-și dezice nici o clipă forța de emisie originară, Grigore Hagiu și-a creat cu fiecare volum un univers al său, propriu, o lume particulară, de obsesii și de rezolvări existențiale, lesne de recunoscut. Seducătoarelor schimbări de registru liric și la fel de seducătoarelor rostiri eminamente „poetice", poetul le preferă atracția unei lumi de a cărei inepuizabilă sevă este ferm convins, o lume de la a cărei autenticitate nu te poți sustrage în măsura în care această autenticitate este trăită și asumată în ultimele consecințe. Cu nume diferite și sub înfățișări felurite, obsesiile sale revin, se leagă și se completează între ele, se atenuează și se regenerează deopotrivă și despre profunzimea stratului de unde apar ne vorbește, în primul rînd, tonusul extraordinar care le dă viață, acel suflu răspîndit ca o mișcare browniană prin toate venele poeziei, imposibil de trucat oricîtă inteligență imaginativă ar prezida momentul consecutiv „inspirației". Poezia lui Grigore Hagiu are un ritm, o tensiune specifică în a ataca lucrurile, în a le supune unui asediu în regim rapid și în a pătrunde în cele din urmă în miezul lor și această respirație, de un fel anume, mai importantă poate chiar decît universul său imaginar, este mai întîi și mai întîi de toate convingătoare, ea întreținînd securitatea poemului și instaurînd baza de încredere absolut necesară în a-l parcurge fără suspiciuni și fără aparente atracții, dar în organica și plina lui tonalitate.

Ca și în precedentele sale cărți, în **Descîntece de gravitație** Grigore Hagiu continuă să sondeze în universul forțelor ascunse care ne guvernează și ne determină, în **greutatea** pe care o purtăm cu noi și în sînul nostru, în „miezul cel uniform" care dă pondere lucrurilor și care le face să se asemene în măsura în care deopotrivă le face să fie distincte și să-și conserve propriul statut. Motivul „adîncului" acaparant și insidios, motivul lumilor de dedesubt tiranice pe cît sînt de incoerente, de haotice, motivul trupului locuit de trupuri suprapuse sfărîmînd identitatea în depozițiii străine și contrarii, toate acestea se string și se consolidează în același timp în tema gravitației, legitate fizică dar nu mai puțin morală în viziunea poetului: „mai mult / liniștea noastră / nu ține decît / o ninsoare-n infern / ieri învățam la foc potolit / pe nicovale de iarbă / ascunse-n penumbră / cum se trece încet / din copil în bărbat / din bărbat în bătrîn / cu și mai domoală melancolie / cu tot mai puțină durere / astăzi pe lucruri / mîna dacă mai pui / geroasa gravitație atingi / solzi argintii de piele îți rămîn / pe întocmirea altor oase / și mai grele / pe două turle de pămînt / în loc de picioare și trup / se ridică și năruie / fără să scadă / mi-e capu-n noapte bolovan de sare / din care ziua-ntreagă / oile au lins mărunt / ar trebui să fiu zidit / pe bile de oțel în înălțime / ventuza din adîncuri s-o înșel / ar trebui să-i dau din mine însumi numai / amorțitoarele tremurături / ar trebui să nu mai știu / să nu mai simt / cum m-am hrănit / orbecăind / pe dibuite / din rădăcina minei de metal".

Lume de ordinul polarității, lumea lui Grigore Hagiu este unitară și disjunctă totodată, înfrățită și pînditoare, formată din goluri și din plinuri, iar poetul pune atîta energie în a-i forța limitele și în a și le asuma, încît versul său contrapunctic, alternant ca universul însuși pe care și-l apropie, recuperează treptat, treptat starea de grație posibilă deplinei comuniuni. O neliniște reală, dramatică, transgresînd ea însăși limitele incorporabile ale poemului, depășind cu o viteză atotputernică tot ceea ce este **strict** spus acolo tocește confortabilele zone de calm existențial și stimulează fertilitatea interogației. Soliditatea și familiaritatea lucrurilor, acestea atribute mai mult acceptate decît realmente puse în cumpănă, încep să ne joace renghiuri și fără de a deveni cu adevărat ostile lucrurile ne introduc într-un spațiu al tuturor încrengăturilor posibile: „ce greutate magică ascundem / în măruntaiele ființei noastre / îndatorați de-o veșnicie / lucrurilor toate / nu s-a clintit pe boltă carul mare nici de-un deget / și părul a-nceput la tîmple să-mi albească iarăși / din osul cel mai greu și limpede crescut de-a dreptul / din ocna hotărîtă pururi să mă urmărească / mi-am sprijinit un braț cu palma / de arborii grădinii / auzi cum se sudează-nvîrtoșită carnea / și se usucă lemnul în părinții spulberați".

Prezentîndu-se sub chipuri diferite și luînd accepțiuni multiple, „invizibila forță" a gravitației este rînd pe rînd, așa cum de altfel se prezintă îndeobște toate lucrurile la Grigore Hagiu cu un inevitabil plus și cu un inevitabil minus, destin orb dar și fatalitate asumată, greutate teribilă, primejdioasă dar și ereditate fertilă, motiv deopotrivă de neliniște, de tristețe, de repulsie chiar, însă și de fascinație a ponderii pe care ți-o dă însăși viața și legăturile pe care le presupune în mișcarea ei inexorabilă. Căci toate aceste poeme, cu o respirație austeră, de o nobilă factură, nu traduc altceva decît o condiție umană, fragilă, pîndită de primejdii și „împovărată" de amintiri ancestrale, dar o condiție cu toate astea inconfundabilă, de o singulară grandoare și de un intim patos: „somnul uitat afară / se destramă de cîntecul privighetorii / în celălalt an auzită / numai pietrele între ele nu se tulbură / păstrînd pentru ecranele stelare / priveliștea materiei în sine prăbușită / numai morții pot sta neclintiți o noapte întreagă / înflorirea înceată a teiului sacru s-o vadă / altădată te-am înviat cu sînge de lebădă albă / mîna ce mi-ai ținut-o însă / pe piept astănoapte / se făcuse de plumb / și poate n-am să mai pot niciodată / cu ninsoarea-mpreună să te deștept".

Deși crescută pe obsesiile „adîncurilor" deterministe, incontrolabile, deși făcînd reperabilă de atîtea ori neliniștea gravă față de dependențele ce ne pot invada și altera adevărata structură, poezia lui Grigore Hagiu nu este mai puțin, în substanța ei, o poezie a eternei aspirații și o poezie a atenției mărite față de imperativul identității. „Cum să fii tu însuți", iată întrebarea adînc inoculată în conștiința acestei lirici, neresemnate, neumilite de asediul forțelor ascunse și al primejdiilor secrete, ci, dimpotrivă, conservînd un fior autentic meditativ în fața statutului uman și un fel propriu de a atrage luarea aminte asupra iradiantei lui frumuseți. Adeseori în cuprinsul acestui volum, în cuprinsul celor trei părți componente, se poate auzi un glas al „pierderii" aproape irecuperabile: al pierderii erotice, al aceleia de **greutate** specifică, de proprie identitate, subsumabilă altor surse. Dar, cu toate astea, poetul imprimă poemelor sale o asemenea viteză de reacție și le acordă un asemenea suflu susținut încît un alt sens, tămăduitor și izbăvitor totodată, un sens mai puternic decît acela inițial, presupus la un regim de viață scăzut și la o rezistență diminuată, se naște la capătul acestor poezii. Ceea ce contribuie la consolidarea acestui sens nou, aflat într-un soi de dezacord vital cu ce ni se afirmase anterior, este mai întîi ritmul extraordinar, neobosit, în stare să acopere toate spațiile albe, în minus de energie, cu tensiunea sa și modul caracteristic poetului este acela de a declanșa în mijlocul „spunerii" o viteză aproape nefirească tocmai pentru a scoate în evidență lentoarea și profunzimea observației. Acestui ritm, orgolios, energic, fără rupturi, i se adaugă apoi, în contrasens cu oboseala posibilă a constatărilor umilitoare, o recuperare liniștită, cît se poate de firească a familiarului în chiar sînul nefamiliarului, o imagine surprinsă și ocrotită astfel, „la rădăcina vieții simple", tocmai atunci cînd ne-am aștepta cel mai puțin la o viziune pe potriva obișnuințelor noastre: „mai bine-ascultă / în după-amiezele de toamnă / cum bat femeile cu maiul / și pielea ne-o împrospătează pe la rîuri"; „stau nemișcat / prevestita-nserare / să treacă prin mine spre sud / gravitația se menține o clipă la suprafață / numai cu săli și coridoare de internate pustii / prin strîmte ulițe medievale / în vidul neaerisitelor ferestre / fragile capete bălaie de copii / sparg molcom coaja galbenînceratelor gutui".

Intimitatea respirației în care recunoaștem reculeasă aceeași eternă și nobilă condiție umană, intimitatea cu materia sub înfățișările ei cordiale, deschise, de toată ziua așa-zicînd dau, în cele din urmă, cel mai pregnant accent de autenticitate poemelor lui Grigore Hagiu, înconjurîndu-le de zona profund omenească și de neocolit de pe care pot porni și cele mai riscante aventuri în lumile nevăzute: „aceiași sorți / se-apleacă pe cîntare / oricît și-oricum va fi / să fac numărătoarea / nu port cu mine mult mai multă apă / decît se-adună roua-n orice zi pe-un măr sălbatic / nu port cu mine mult mai multă sare / decît se-nvață omul de copil / să ia-n treimea degetelor sfinte / și totuși printr-un singur vers / de dincolo de viețile mele / am respirat / o dulce gură de aer din univers".

Descîntece de gravitație confirmă în Grigore Hagiu un poet de primă mărime în literatura noastră de azi.

Dan Cristea

viața cărților

Sinceritatea patetică

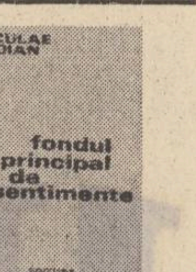

● De la cincisprezece ani, cînd a început să publice versuri, și pînă azi, cînd pare un veteran al poeziei politice și patriotice — deși abia a trecut de patruzeci —, Niculae Stoian a cultivat în mod consecvent stilul tradițional, adică o retorică decentă, fără teatralism, o folosire „logică" a imaginilor (de preferință simboluri simple, accesibile), o sinceritate în declararea, de la bun început, a tezei susținute. În ultima vreme însă — și schimbarea este perfect vizibilă în **Fondul principal de sentimente** *), — această manieră „cuminte" de a scrie versuri a fost perturbată de vuietul de furtună al declamațiilor lui Adrian Păunescu. Poezia lui Niculae Stoian s-a scindat: o parte — reprezentînd probabil straturile adînci, insensibile la influențe, ale personalității sale — păstrează calitățile modeste, dar sigure de altădată; iar cealaltă parte exprimă o stare tumultuoasă de suprafață, realizată prin contaminare.

În ceea ce privește acest al doilea aspect, sesizabil pînă în titlul percutant, gazetăresc al volumului, se pot cita, ca exemple, în special poemele cu refrene scandate, mobilizatoare. Un poem de acest gen care a avut răsunet, fiind imediat și parodiat, se numește **Sîntem puternici cît sîntem morali**. Recunoaștem aici mai multe din atributele lirismului păunescian și anume utilizarea cu aplomb ziaristic a neologismelor, contrastele puternice, de afiș, ritmul oracular, gîndit anume pentru a însufleți o mare mulțime de oameni.

Dar să revenim la ceea ce spuneam că ține de straturile adînci ale personalității lui Niculae Stoian. Cu tot aerul tribunard pe care și-l arborează, poetul este, în realitate, un sentimental, atașat tandru de amintirile copilăriei, de pămîntul patriei pe cuprinsul căruia a descoperit sensul vieții. Spre deosebire de numeroși alți autori căzuți în asemenea reverii nostalgice, Niculae Stoian are nu numai dorința, ci și puterea de-a evoca. Prin forța evocării se remarcă, de pildă, poemul **Amintire de iarnă**, în care este spulberată convenția peisajului hibernal idilic: „Urechile-mi mai vuietă-asurzite / De larma ce-nfrica, în seară, satul, / Cu zbieretul de-nfometate vite / Și viscolul ce-și întețea sabatul. // O, și pe urmă noaptea — lungă pîndă, / Părea că bezna ei cît iarna ține, / Și mama, la o lampă fumegîndă, / Cu lacrimi tighelea cămăși străine." Aceeași plasticitate pregnantă caracterizează și versurile în care au fost consemnate impresiile de călătorie pe continentul african. Una dintre însemnări — **Africa, o-ye!** — pare o vastă dioramă, reprezentînd însă nu numai mediul și climatul ecuatorial, ci și starea de spirit a europeanului care le explorează, uimit, mai ales, de erupția de vitalitate a întregii naturi: „În schimb veni sorocul ploilor lungi, să-și toarne / Lichida-ncărcătură din Congo în Guineea, / Ca niște gloanțe-ncinse îți intră stropii-n carne, / O clipă de te-ncumeți prin canonada-aceea. // Orașele-abia-nfruntă al ierbii-asediu verde / Ades prin caldarîmuri țîșnind, torent gigantic, / Și-ntr-un tunel de ramuri boltite strîns se pierde / Șoseaua care duce din Brazza spre Atlantic." În aceeași categorie se înscrie poemul **Piața africană**, care cuprinde o enumerare „neorealistă" a acelor „roade ale pămîntului" cărora imaginația romanticilor le-a conferit o aură exotică: „Trei pumni de arahide sau de mei, / Un monstru putrezind ce-aduce-a pește / Și într-un rînced, ars demult ulei, / Un bulz de manioc se scorojește".

În volumul recent apărut sînt incluse și versuri ocazionale, cu accente gazetărești. Însă în ansamblu — în special prin secțiunea dedicată Africii — acest volum constituie un „spectacol" liric care merită văzut și aplaudat.

Alex. Ștefănescu

* **Niculae Stoian: „Fondul principal de sentimente", Editura „Eminescu", 1978.**

Proză de atmosferă

● Cu volumul **Strada Miorilor** *), Niculae Frânculescu se arată a fi același povestitor din volumele sale precedente, sensibil la dramele umane ale aceluiași mediu. Evenimențial, prozele cuprinse în acest volum reprezintă niște momente epice declanșînd, printr-o schimbare, mutații în sentimentele personajelor (**Soldatul habsburgic** și **Vampirul**) sau impunîndu-le un nou mod de viață (**Strada Miorilor**). O societate măruntă a periferiei, redusă la mizerie și suferință, trăiește în preajma și în timpul celui de al doilea război mondial fără a presimți sau abia presimțind transformările care o vor antrena. Nu întîmplător ultima proză, cu acțiunea după război se numește **Fructele prefacerii**. Existența acestor oameni mărunți este sumbră și degradantă, ea conservînd, însă, în pofida unei condiții adeseori precare și umilitoare, valențele umanității. Fiecare proză este structurată în jurul unei stări conflictuale ce determină modificări în conștiința unor personaje, relevîndu-le propriile sentimente și capacități. În nuvela **Vampirul**, un tînăr soldat confruntat cu un eșec, în același timp erotic și social, își regăsește demnitatea în fața răspunderii sale de luptător; în **Soldatul habsburgic** un alt tînăr, înstrăinat la modul dilematic față de tatăl său, descoperă, la moartea acestuia, în monstruos-sordida mahala natală, în sufletele unor ființe reduse la o condiție degradantă, prețioase calități umane, devotament și generozitate. **Strada Miorilor** este istoria unei celebre mahalale bucureștene, privită retrospectiv, în perioada în care șantierele dau asaltul mediului insan, spulberînd, odată cu zidurile igrasioase, mentalități rudimentare, pentru a face loc grădinilor și a deschide luminii drum spre spiritele încețoșate de ignoranță și prejudecăți.

Prozatorul are un mod propriu de reconstituire a climatului prin imagini realiste, adesea fruste, de un anume expresionism stilistic. În primele proze ale volumului există un conflict acut între personaj și climatul în care este constrîns să trăiască, pentru ca în ultimele proze acest conflict să tindă spre anulare, prin reconciliere constructivă, prin refuzul condiției degradante și prin afirmarea demnității, proces definit prin metafora „fructelor prefacerii".

Niculae Frânculescu scrie o proză de notație și evocare, reconstituind comprehensiv un complex social periferic, în care se conservă aspirația spre lumină, căldura omenească, spiritul de sacrificiu, contrastînd cu degradarea generată de mizerie și de război. Notația detaliilor, privirea cinematografică, alternanța planurilor epice, dialogul susținut cu o anume vervă muntenească sînt principalele caracteristici ale prozei lui Niculae Frânculescu. Pasajele dinamice alternează cu mișcări ale „camerei de luat vederi" înregistrînd detaliile și realizînd pictural „punerea în cadru". În nuvela **Strada Miorilor** aceste pasaje alternează cu altele rezumînd concis evenimentele pentru reconstituirea atmosferei morale, totul contrapunctat de înaintarea implacabilă a șantierului și de retragerea organică a mahalalei.

Problematica morală a eroilor este abil conciliată cu facilitatea stilistică, fiind însoțită de sentimentul subiacent, care îl leagă pe autor de personajele sale, participare ce potențează afectiv gravitatea dramelor umane.

Sultana Craia

*) **N. Frânculescu: „Strada Miorilor", Editura „Cartea românească", 1978.**

Epică și etică

● Întîmplări din viața colectivului de muncitori și specialiști români aflați pe șantierul de construcții al unui important obiectiv energetic dintr-o țară vest europeană, alcătuiesc materia epică a recentului volum*) semnat de tînărul prozator Radu Nițu. Autorul se străduiește (și reușește de cele mai multe ori) să aleagă fapte semnificative prin care să ilustreze literar ceea ce viața a demonstrat de multă vreme în privința inteligenței și forței creatoare a românilor, indiferent de spațiul geografic în care ele se exercită. Personajele lui Radu Nițu sînt meseriași de primă mînă, capabili oricînd să găsească soluții tehnologice ingenioase, să învingă obstacolele naturale sau cele birocratice, să-și asume cu mîndrie responsabilitatea unor acțiuni riscante, să facă totul (și încă ceva pe deasupra) pentru consolidarea prestigiului țării. Deși abia schițate, fără pretenții de profunzime psihologică, personajele cărții reușesc, pe ansamblu, să ofere imaginea-standard a muncitorilor români, care, confruntați cu mentalități și moravuri străine (de două ori străine), își păstrează intactă personalitatea, bazată pe o etică fără fisură. Eficiența procesului de producție constituie, desigur, problema esențială, aflată în centrul preocupărilor specialiștilor români. Dar oamenii sînt oameni, au bucurii și necazuri, înfruntă situații uneori grave, alteori amuzante, depășite cu umor caracteristic. Dorul de țară transpare în fiecare din episoadele descrise de autor. Inginerul Dumitrescu vrea ca soția sa, Simona, să nască în țară (și așa se va întîmpla, chiar dacă medicii sînt împotrivă), Sterfe Mărgărit n-are somn în așteptarea reîntoarcerii, Stelică și Stoian suferă de aceeași boală dar cu alte simptome, toți gîndesc cu nostalgie la „rață pe varză", „sărmale cu mămăliguță", „mititei", „vin de buturugă" și „confortul locuințelor lor din țară". La încheierea lucrărilor, fiecare dorește să plece cu primul transport dar, desigur, privilegiul nu poate fi acordat tuturor. Cei rămași vor mai avea de suferit cîteva zile „dincolo" dar vor ajunge — sugerează autorul — fericiți și mîndri — „aici", lăsînd să dăinuiască în urma lor mărturia inteligenței românești în acțiune. Rigiditatea exprimării, care se face simțită în dialog, caracterul plat-expozitiv al unor secvențe (drumul șoferului Gogu în „ARO-ul" românesc, de la Cîmpulung în vestul Europei) lipsa de „consistență" psihologică a personajelor, abundența termenilor tehnici (afturi, șuruburi prizoniere, gașe, dreve, presostate etc.) diminuează din plăcerea lecturii. Astfel, cartea lui Radu Nițu poate fi citită cu interes.

Valentin F. Mihăescu

*) **Radu Nițu: „Dincolo", Editura „Albatros", 1978.**

Lirism minor

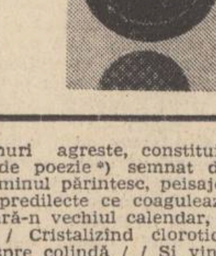

● Un lirism frust, în tonuri agreste, constituie nota specifică a noului volum de poezie *) semnat de V. R. Ghenceanu. Locul natal, căminul părintesc, peisajele, anotimpurile etc. sînt motive predilecte ce coagulează inspirația poetului. „Se face seară-n vechiul calendar, / Pe cer covoare albe se perindă / Cristalizînd clorotici nenufari / Decembrie coboară spre colindă / / Și vine ziua-n care repetăm / Mulțămitura-n semn de bucurie, / Ca pe un cînt rămas pecete-n noi / Prin zurgălăii din copilărie / / Decembrie, răsfăț de busuioc, / Asemeni unei flori în cîmp rămasă / Și nicăieri pe unde-ar fi să fim / Nu-i în decembrie mai bine ca acasă."

Deși este invocat numele lui Lucian Blaga, zodie tutelară sub care încearcă să se așeze mai toți poeții contemporani și nu numai ardeleni, V. R. Ghenceanu este mult mai aproape de fondul de inspirație și formula poetică a lui George Coșbuc pastelist; bucuria de a trăi și a se confunda cu natura regeneratoare: „S-a făcut atît de cald în griuri / Și-atîta galben risipit pe clăi, / Povară de pămînt mustit suportă / Străjerul spic la margine de lan / / Îngenunchiat pe holdă, lîngă maci, / Țăranul meu așteaptă zori de zi, / Cu aspre mîini adulmecă tăria / Acestui bob de pîine, vremuit". Dar limbajul său poetic este destul de convențional și lipsit de varietate. Stările lirice se dizolvă, deseori, în clișee caracteristice unui anumit gen de poezie exterioară, declarativă sau în regionalisme, căutate, bizar asociate cu neologisme.

Există totuși și momente de fericită concordanță între starea lirică și expresia ca în poezia **Covor maramureșan** sau **Legendă în lemn**, poem asimilînd motive folclorice ale baladei și descîntecului, într-o atmosferă cu iradieri în fantastic. În concluzie, o poezie minor-naturistă, oscilînd între autenticitatea trăirilor și afectarea unei „poze" convenționale a poetului bard cîntîndu-și meleagurile natale.

Paul Dugneanu

*) **V. R. Ghenceanu: „Ora locală", Editura „Dacia", 1978.**

Redefiniri preeminesciene

● După studiul socio-psihologic, consacrat genezei unui mit european și difuziunii acestuia în Principatele Române, Elena Tacciu trasează relieful poeticii eminesciene, așa cum s-a constituit el pînă în 1874, culegîndu-și ca repere „zestrea autohtonă pașoptistă", deci „factorii tradiționali închegați între 1840—1860, ce-au structurat această poetică". Punînd în centrul cercetării „teza unei dezvoltări estetice organice" și „respingînd anistorismul în fixarea fenomenului Eminescu", autoarea cărții despre Cezar Bolliac, Ioan Catina și Alexandru Sihleanu *) urmărește „Bildungsromanul unor atitudini, teme și simboluri", așa cum se configurează acesta „de la schițele unor pașoptiști pînă la sublimarea eminesciană". Prin **Trei poeți preeminescieni**, Elena Tacciu derulează cu încetinitorul filmul genezei unei poetici și verigile devenirii imaginarului în special, în a doua parte **Sfere concentrice**. În scenariul cărții se înscrie ca idee de bază faptul că „poezia revelație o presupune și o solicită pe cea minoră". Fără momente de supralicitare a argumentării și fără încălcări ale perspectivei axiologice, ci, dimpotrivă, printr-o atentă și contrapunctică punere în lumină a semnificativelor trepte ale genezei artistice, Elena Tacciu demonstrează „valoarea relativă a poetului minor în imediat, dar și în absolut, în perspectiva istorică". O idee complementară a studiului, echilibrîndu-i forțele și problematica arată că „personalitatea artistică de excepție mobilizează tradiția pînă la punctul în care aceasta devine inovație". Rezultă că geneza poeticii eminesciene și fenomenologia creației preeminesciene sînt reconstituite printr-o dublă parcurgere a diacroniei: prospectiv și retrospectiv. Elena Tacciu manipulează altfel niște opere pe care ne-am obișnuit să le citim din exterior, cu deferență, taxîndu-le drept simple trepte culturale, mostre lingvistice ori bruioane stilistice. Acest fragmentarism (ori caracter discontinuu al lecturii), venind dintr-un complex de superioritate al receptării, e subminat după cum sînt infirmate anistorismul perspectivei critice, cecitatea interpretării de sus în jos ori miopia celei de jos în sus. Se poate vorbi profitabil despre barocul romantic la Cezar Bolliac, Ioan Catina și Alexandru Sihleanu, despre **Metafizica muntelui** în operele lor, despre structurile antropologice ale imaginarului alegînd **Trei simboluri: stînca, vulturul și lira** și **Trei antiteze: poetul și lumea, carnavalul și paria, înger și demon**. Ne eliberăm de clarobscurul cunoașterii unei epoci impropriu în afara granițelor artei, cunoscînd expresiile psihismului ascensional din lirica vremii, mitul romantic al originilor structurat în **Dacia Felix**, romantismul flamboiant al preeminescienilor etc. E interesant și „portretul acesta al eroului byronian înrudit prin afect arhetipal" (vezi psihanaliza lui Charles du Bos) cu „Bolliac, Catina și Sihleanu" prezent în proză și poezia lui Eminescu. Nivelul analizei cîștigă trecînd operele minore și majore prin filtre diferite de interpretare. Textul critic are relief, e problematizant și sintetic, nealterat de intimitatea cu obiectul, de unghiul proximității pe care și-l asumă lectura. Cantonarea cercetării într-un spațiu estetic așa-zis minor nu se face cu instrumente învechite ori minore și nu cade nici în hiperbolism critic — există cîteva excepții, la nivel de proză și nu de capitol, de analiză stufoasă, tributară unei expresii calofile. Important rămîne însă faptul că **Trei poeți preeminescieni** nu se reduce la un volum de miniaturi critice, cum am fi tentați să credem ținînd seama de obiectul analizei, ci o carte ce-și asumă ca unitate de măsură a operelor continuitatea valorilor, înțelegînd măsura de aur a artei și a esteticii (Eminescu în acest caz) și ca o devenire a măsurii de aur (cei trei preeminescieni).

Doina Uricariu

*) **Elena Tacciu: „Trei poeți preeminescieni", Editura „Minerva",, 1978.**

CARTEA DE DEBUT

„Joc" și gravitate în poezie

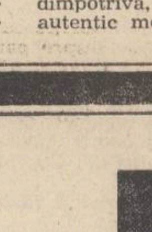

Mi se pare că operația critică cea mai pasionantă la care ne îndeamnă acest insolit și — de ce n-am spune-o? — fermecător volum de poeme*) vizează, în primul rînd, modul în care foarte tînărul său autor, Petru Romoșan, conduce „disputa" cu unele dintre cele mai reprezentative formule existente în cîmpul poeziei de azi. Asumarea deliberată a unui asemenea „examen" este vădită pe întreg cuprinsul volumului **Ochii lui Homer**. La o privire cît de cît atentă, devine sesizabil faptul că autorul realizează un soi de repertoriu al temelor și viziunilor care, prin marea lor notorietate, tiranizează realmente conștiința artistică actuală. Originalitatea frapantă a acestui dialog, în ce-l privește pe Petru Romoșan, rezidă în revelatorul coeficient de tensiune afectivă, purtînd însemnele unei candori grav histrionice, din a cărei perspectivă se produce, așa-zicînd, impactul cu modelele tutelare. Cele trei stufoase și masiv prozaizate poeme din primul ciclu al volumului — **Manuscrise la Piatra Roșie** — își propun în chip evident să concureze cu viziunea „megalitică" din poezia lui Ion Gheorghe. Dar monumentalismului dramatic, de amplitudine epic-mitologică, din opera acestuia din urmă, i se substituie, la Petru Romoșan, „dubletul" cu alură de pastișă a sursei originare; de așa manieră redactat, însă, încît ceea ce salvează poemul de la alunecarea în deriziune este tocmai tonalitatea juvenilă, familiară, candid gravă ce-i potențează materia: „La Piatra Roșie, mă trimiseși să înnoptez, / Doar cu pixul și cu hîrțoagele mele, / Cu Deceneu (îi vom face mare cîntare) / Care rătăcise multă vreme prin Egipt, / Învățînd acolo / unele semne de prorocire, mulțumită cărora susținea / că tălmăcește voința zeilor / / După cîtva timp fusese socotit chiar zeu, / după cum am mai spus cînd a fost vorba de Zamolxe / Ca dovadă de cît îl ascultau geții, este și / faptul că ei s-au lăsat convinși să-și stîrpească viile / și să-și ducă viața fără vin". Atractivitatea lecturii provine din mimarea inocentă a indeciziilor, subtextual insinuate, în raport cu tonul cel mai potrivit din unghiul căruia se cuvine a fi abordat documentul și, implicit, desfășurată „înscenarea" baladescă: „Deceneu, iată marele cînt promis! / Ajută-mi tu pana tînără, / neîncercată nici în sîngeroase lupte, / nici uzată de intrigi / Pe cel ce ne acuză de fad istorism / Noi îl suspectăm de lipsa unei urechi, / iar celui ce ne suspectează de împrumuturi / Noi îi spunem c-o să-i crească un neg / tocmai pe partea luminoasă a minții". Condiția realei izbînzi artistice, în cazul poemului cultivat de Petru Romoșan, este de a nu forța nota, adică de a nu extinde aria jocului mai mult decît îngăduie capacitatea de iradiere a prototipului de la care se purcede. O atare fidelitate candid-adolescentină este obligatorie. Ea face dreaptă cumpăna dintre „original" și „copie", cum se întîmplă, de exemplu, în excelentul poem **Leul în iarnă**, poem ce se trage dintr-un cunoscut și tulburător model propus de poezia lui Eugen Jebeleanu: „Astă noapte i-a mai căzut un dinte / și n-a mai făcut zgomot / A luminat o vreme acoperișurile / au țipat o mie de papagali // Leul se pregătește să moară / Cel mai înspăimîntător leu se pregătește să moară / Cel mai fericit leu se pregătește să moară / Cel mai frumos leu se pregătește să moară / Și nu-i totuna // L-au jucat papagalii la zaruri / a ieșit o lună roșie lovită de trăznet". Mai intervine și un alt aspect (desigur): adecvarea sau inadecvarea temperamentului poetic la o formulă sau alta. Credem, astfel, că lui Petru Romoșan i se refuză practica poeziei în care fronda și bufonada de sorginte suprarealistă tind la o totală supremație: „Voi descrie un munte. Cîte kilograme de piatră ar avea / Cîți arbori. Brazi, Fagi, Mesteceni. Fragi. / Dacă este sau nu acoperit de zăpezi veșnice. / Poate totuși voi face apologia unui inginer / căutînd-o cu o lumînare roșie pe Madame de Pompadour. // Spre necazul academicienilor, / Peste voința-mi, Sofocle mă iubește! / Peste voința-mi, Sofocle mă iubește". Cum se vede (și exemplele sînt multe), poemul se abate de la regula jocului și alunecă pur și simplu în puerilitate.

Firește, nu ne este îngăduit a pronostica o anume direcție, extrasă din multitudinea celor tatonate în acest volum de debut. Credem totuși că deschiderea drumului spre maturitatea artistică poate beneficia mai ales de premise existente deja în poemele a căror structură se îndepărtează tot mai decis de tentația exercițiului (adevărat scînteietor, captivant) făcut cu material de împrumut. Cuceriți de puțin obișnuita sensibilitate lirică a lui Petru Romoșan, așadar, așteptăm cu viu interes următoarea sa carte, în care, ne place să credem, locul de desfășurare a „jocului" poetic va fi, de drept și de fapt, numai al lui. Mai puțin spectaculos ca scriitură și gestică, un poem cuprins în ultima despărțitură a cărții, **Rosa canina**, dovedește că Petru Romoșan e un poet care are, într-adevăr, ceva de spus: „Cine a tras podul? cine a tras podul // Sînt încă tînăr și din carnea mea / cresc ferigile mușchii / Sînt încă tînăr și prin carnea mea prin sîngele meu / foiesc viețuitoarele subpămîntului / ca-ntr-un pămînt fabulos / Și plîng și rîd, plîng și rîd nenăscuții mei copii // Sînt încă tînăr și în coloana-mi vertebrală / doarme cea mai frumoasă reptilă a veacului" (**Cine a tras podul?**). **Ochii lui Homer** reprezintă un debut poetic dătător de mari speranțe...

Nicolae Ciobanu

*) **Petru Romoșan: „Ochii lui Homer", versuri, Editura „Dacia", 1977.**

Urmare din pag. I

Romanul omului de știință

omul în lumea mecanismelor", ci adversarii lui Norbert Wiener și ai elevilor acestuia dizolvă „lumea adevărurilor concrete și demonstrabile în abstracțiuni goale, în scheme aplicate realității, spărgîndu-i caracterul de realitate **obiectivă**, consistența sa **materială**". Dr. Stroescu încercase zadarnic într-o ședință să arate netemeinicia învinuirii care i se aducea în scopuri egoiste: „Îl acuz pe Paul Achim... **că neagă materialitatea lumii** (cuvintele au fost spuse rar aici, aproape în silabe distincte), caracterul ei obiectiv, transformînd-o într-o lume subiectivă de intenții și atitudini umane. Și aceasta nu pentru că ar crede că slujește cuiva, ci pentru că își închipuie că-i slujește lui".

Așadar, într-o primă ipostază, Paul Achim apare mai curînd ca un impostor decît ca un om de știință integru. Așa cred cel puțin alții despre el. Dar el, director al Institutului, a fost pus nu să cerceteze, ci să orienteze munca celorlalți, să se opună influențelor considerate în chip oficial dăunătoare. Romancierul îl pune să-și facă el însuși un examen de conștiință. Rememorîndu-și etapele carierei, Paul Achim constată că, după 25 de ani de activitate, n-a realizat aproape nimic. La 45 de ani, directorul general al Institutului e un om de știință fără prestigiu, un om care nu aflase încă „criteriul adevărat al adevărului și minciunii", „un ratat plin de succese" căruia în loc să-l întrebe despre lucrările lui, la un congres, cineva îi ceruse informații dacă în România se pot pescui păstrăvi. Încă neafirmat pe teren științific, Paul Achim și-a nesocotit și viața sentimentală, rămînînd celibatar și îndrăgostindu-se tardiv de o tînără cercetătoare, Nora Munteanu care, cunoscîndu-l altfel, nu înregistrează pasiunea lui subită.

În acest impas sau moment de criză, Achim își dă seama că nu mai poate conta decît pe luciditate, pe o severă autoapreciere a ceea ce a făcut. Omul de știință și-ar pune problema ieșirii din mediocritate, dar problema sa nu fusese aceea a manifestării ca savant, ci problema dacă procedase sau nu just în chestiunea organizării, menținerii și impunerii Institutului pe care-l conducea, în fond sacrificîndu-și eventuala afirmare ca om de știință și viața particulară. Ca în toate romanele sale, Alexandru Ivasiuc scrutează și în **Iluminări** raportul dintre libertate și necesitate, modul în care putem beneficia de libertate fără să eludăm necesitatea. A fost sau nu a fost bună acțiunea sa de creare și apoi de întărire a Institutului de știință? Cu Achim se întîmplă ceva din drama Meșterului Manole. Institutul, căpătînd existență obiectivă, se desprinde de creator și se comportă ca o ființă independentă, indiferentă față de el. Eroul intră într-o nouă criză, criza de autoritate. Într-adevăr, procedînd la o analiză a membrilor Institutului în scopul restructurării, directorul constată că nimic nu mai poate fi schimbat, că orice intervenție a sa e sortită eșecului și că, chiar în materie de dragoste, e un condamnat fără ieșire.

Romanul ia cursul unui monolog interior: „Căutarea adevărului pe care să-și fundamenteze viața i se părea (lui Paul Achim) fără rod. Cine, se întreabă el, este gata să moară pentru factorul h din teoria cuantelor sau pentru k log D, formula entropiei care, acum, în viața lui sufletească creștea spre punctul maxim al dezordinei?"

Paul Achim ajunge la încheierea că experiența sa a suferit o alienare nu atît în ce privește activitatea pe domeniul științei, cît în acela al existenței propriu-zise. Eșecul sentimental atîrnă chiar mai greu decît cel intelectual: „Paranoic, își spuse el. Nu astenic, paranoic. Vreau să schimb totul, să găsesc adevărurile fundamentale, să transform institutul dincolo de menirea lui, ca un alchimist medieval căutător al pietrei filosofale. Însă mă simt părăsit și frustrat, că o fată cu care am vorbit un sfert de oră a plecat undeva, cu oameni de vîrsta ei. Ea este simbolul schimbării mele. Nu adevărul, nici vina, ci imaginea acestei Nora Munteanu, care îmi scapă mereu. Vreau să găsesc «substanța», dar o mie de piedici sînt între mine și o fată oarecare, investită de imaginația mea cu o confuză și generală semnificație. Pa-ra-noic!"

Iluminarea lui Paul Achim e o stare complexă, aparent confuză, de subiectivitate și exaltare, descoperirea ideii că gîndirea științifică este analogă pasiunii puterii singura în stare să domine adevărul și să dispună de el. „Iluminarea, reflectează eroul, este o stare interioară care face imaginile indistincte, fuzionează printr-o stare fierbinte de exaltare ceea ce nu este de la natură legat, asociază în funcție de subiectivitate, ca în cazul limită trăit de doctorul Stroescu, natură, cum singur s-a definit, religioasă. Gîndirea științifică este rece, calculată și, oarecum, se aseamănă cu pasiunea rece a puterii. Pentru că ea stăpînește adevărul, împărțindu-l în categorii care pot intra în formule și de aici se pot aplica, întinzînd brațul omului său, în cazul lui, chiar creierul său".

Dănoiu, care preconizase o știință a uitării, înțeleasă de Paul Achim, printr-o „mare iluminare", ca o „doctrină a voinței, acțiunii voluntare și nelimitate, nemărginită de nici o regulă, umplută pînă la refuz de o forță sălbatică și primară", va deveni tocmai conservatorul memoriei, apărătorul nevoii de a reține faptele, un om al arhivei. Cît despre Paul Achim, acesta nu numai că nu schimbă nimic în Institut, dar, identificat total cu el, ajuns o anexă a lui, își dublează eforturile în vederea creșterii eficienței lui. Se produce deci, cu alte cuvinte, o anonimizare a sa, o asumare liberă a condiției umane în vederea unei împliniri superioare. Ca roman-dezbatere, **Iluminări** de Alexandru Ivasiuc este o carte remarcabilă.

Teatrul și societatea românească

ION BĂIEȘU

Publicul e același pentru toți autorii

— Mărturisesc a-mi fi plăcut foarte mult drama dv. într-un act, „Mama s-a îndrăgostit". Ați găsit soluții fericite tuturor personajelor. Sînteți solvabil, cum declara un critic. Aveați ceva de plătit ? Cui ?

— „Mama s-a îndrăgostit" a fost la origine un fel de nuvelă dramatică, dacă nu chiar teatrală, publicată în volumul „Sufereau împreună" din 1965. La ediția a II-a producțiunea respectivă a dispărut. Era artificioasă. Totuși, ideea și tema mă interesau. Mă incita gîndul să pun în miezul unei piese o obsesie care îmi rămăsese din copilărie : țăranii, presimțind că li se apropie sfîrșitul, își reglează conturile cu cei din jur. Această ceremonie nu are, de fapt, nimic solemn și patetic, bătrînul dă doar indicații în ceea ce privește împărțirea averii, și, eventual, sfaturi scurte, de genul : „Mă, Gică, tu să bei mai puțin", „Costică, ai grijă de băiat, că e bolnăvicios", „Vasile, termină-ți neapărat casa pînă la toamnă". Am scris piesa „Mama s-a îndrăgostit" cu intenția de a demonstra cît de generoasă și sublimă poate fi o mamă care este în stare ca pînă și în fața morții să-i ocrotească, cu discreție și tandrețe, pe cei apropiați. Piesa nu mi-a plăcut. N-avea adîncime, epuiza ideea prea repede, era demonstrativă.

După zece ani, m-am trezit într-o noapte cu o neliniște teribilă. Parcă se produsese o explozie în mine. Știam cum trebuie scrisă o astfel de piesă, care trebuia să fie tonul ei. Ce a ieșit, ați văzut pe scena Teatrului „Nottara". Sînt fericit să descopăr că nu ar putea exista o interpretă care să-mi acopere atît de ideal un personaj pe care-l iubesc teribil decît actrița Gilda Marinescu. Calmul ei tragic, pauzele ei răscolitoare, vocea tremurătoare și zîmbetul palid sînt unul din cele mai emoționante beneficii pe care le-am cucerit în cariera mea de dramaturg.

Cînd îmi spuneți că sînt solvabil, vă referiți, probabil, la aluzia lui Traian Șelmaru, care, după premiera „Comediei fără titlu", mă declara dator față de public. De fapt, eu îmi plătisem datoria prin însuși faptul că piesa „Jocul" era terminată de mai bine de un an. O oferisem teatrului „Giulești" spre a fi jucată. Mi s-a răspuns : „Preferăm o comedie. Orice, să fie comedie".

— De ce, la o adică, slalomul acesta între, să zicem „Preșul", „Comedie fără titlu" și „Iertarea" sau, acum, „Jocul" ? Un dramaturg are nevoie să respire ?

— Am răspuns cîndva la această întrebare în felul următor : după ce scriu o comedie cu succes la public, critica mă acuză automat de superficialitate, neseriozitate și ușurință. Ca să mă apăr, scriu imediat o dramă abisală și îi oblig să recunoască, **volens-nolens,** că pot fi și profund. Mi se spune că sînt un dramaturg contradictoriu, dar în nici un caz nu mi se contestă vocația, ceea ce pentru mine și familia mea este foarte important în sensul că pot să-mi continui meseria. În general, scriu cum îmi vine, dar nu ignor și nu strîmb din nas atunci cînd mi se face o comandă. Am scris vreo zece piese într-un act pentru amatori care s-au jucat în cîteva mii de teatre sătești, piese pe care nu-mi va fi rușine să le adun într-un volum De altfel, „Comedie fără titlu" (acest titlu suprarealist aparține integral colectivului de actori, regizori și directori ai teatrului „Giulești") este încropită din cîteva piese scrise pentru amatori.

„Alibi" a fost, de asemenea, scrisă la comanda teatrului „Bulandra". Le oferisem „Jocul", dar ei mi-au cerut o comedie. „Ai vreo idee ?" Le-am povestit un subiect : un individ calcă alt individ cu mașina și de aici se naște o încurcătură dată naibii. „Scrie-o", mi-au zis. Și am scris-o. Treaba a durat doar un an de zile.

Dumneavoastră mă întrebați dacă un dramaturg are nevoie să respire. Am înțeles aluzia. Vreți să spuneți că, după o piesă serioasă, el vrea să se distreze, să se copilărească și atunci scrie o comedie. Lucrurile nu stau chiar așa. Comedia este foarte greu de scris. Nu numai din pricină că umorul este o însușire oarecum rară, dar în comedie este obligatoriu ca fiecare replică să aibă o poantă, adică să fie foarte inteligentă, ceea ce în dramă nu e obligatoriu.

— Cum gîndiți că veți rămîne : ca autor de comedii sau ca excelent drama-turg?

— Chestiunea nu mă preocupă cîtuși de puțin. Vă mărturisesc însă că lucrez cu mai multă plăcere la o comedie decît la o dramă. Și, ca să fiu sincer pînă la capăt, vă voi declara că intenționez să mă întorc la proză. Am pe masă un roman început pe care, orice s-ar întîmpla, am de gînd să-l termin pînă la sfîrșitul anului.

Iată și a treia mărturisire sinceră : m-am apucat să scriu teatru din cauza unei stări de nervi. Văzusem și citisem (cu circa doisprezece, treisprezece ani în urmă) cîteva piese de teatru atît de proaste, atît de artificioase și imposibile încît am simțit nevoia să mă înfrunt cu acești autori nerușinați (mulți dintre ei ori ne-au părăsit — teritorial — ori s-au lăsat de meserie), să-i enervez, să-i șicanez, să le demonstrez că teatrul nu e o artă specifică, ci o artă ca toate celelalte, pentru săvîrșirea căreia nu e nevoie decît de un dram de vocație și de o oarecare cinste profesională. Acum mă întreb : merită să ajungi dramaturg doar din ambiție ? Doar pentru a te înfrunta cu cineva ?

— Declarați adesea mihnirea dv. în materie de comedie cinematografică. Între timp vi s-a realizat filmul „Mere roșii". De la dramaturgi se așteaptă scenariile pentru comedii ?

— Întrebarea dv. are nevoie de mai multe răspunsuri și nuanțe.

— Aveți cuvîntul.

— Cu un an în urmă, fiind solicitat să-mi spun părerea despre soarta umorului românesc (împreună cu alți cîțiva confrați), am făcut două propuneri : înființarea unei reviste de literatură umoristică și a unei case de filme specializată în comedii. Spre stupoarea mea, directorii celorlalte case de filme au fost cu violență împotriva ideii mele : „Lăsați că facem noi comedii" — au zis ei. Și au făcut...

Am să vă spun cum s-a făcut „Mere roșii". Aveam un scenariu de comedie la Casa unu : comedia „Omul care vine din Buzău", comandat de regretatul Alexandru Ivasiuc. Un funcționar obscur și vanitos mi-a respins scenariul pe vechiul și crîncenul motiv că denigrez orașul București. Ce facem cu contractul și avansul ? am fost întrebat. Nu ai altceva ? Orice... ceva să meargă... Și atunci, pornind de la nuvela „Treizeci și opt cu doi" din volumul „Sufereau împreună" am scris „Mere roșii", o dramă.

Da, cred că dramaturgii ar trebui să furnizeze scenariile de filme cele mai solide. Adică cei care cunosc (sau ar trebui să cunoască) secretul conflictului perfect și al dialogului sclipitor.

— Scrieți, într-adevăr, pentru un actor anume ?

— Foarte rar. Octavian Cotescu este printre aceștia. El a jucat excelent în „Chițimia". Regret că în „Alibi" n-a putut să joace. De astă dată scrisesem rolul anume pentru el. Dar a fost ocupat. Din păcate, nu ai niciodată siguranța că un actor va juca într-o piesă de-a ta. E foarte greu să-l obții. Doar atunci cînd ești căsătorit cu o actriță, atunci eventual poți scrie

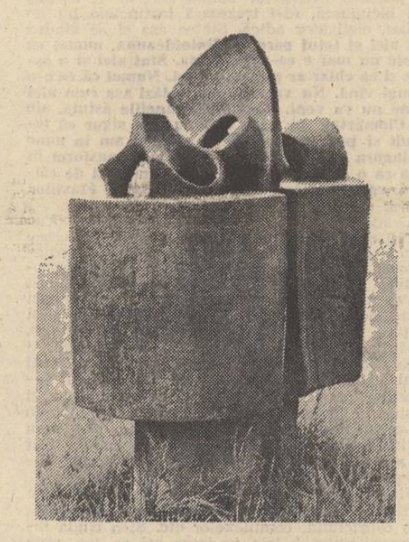

Ceramică de
Florian Lazăr Alexie
(Tabăra de ceramică de la Medgidia)

un rol anume pentru ea. Dar, dacă ne gîndim că orice dramaturg scrie și pentru posteritate, ideea de a construi roluri pe tiparul unui actor anume cade de la sine.

— Piesele dv. au un suflu scurt, de o rigoare evidentă. Aveți în vedere o anumită răbdare, ca să nu spun măsură, a capacității spectatorului contemporan de a urmări o situație tragică ?

— Scriu atît cît simt nevoia. Dar nu trebuie uitat că spectatorul contemporan suportă foarte greu un spectacol care trece de două ore. Spectacolul de teatru nu trebuie să fie mai lung decît cel de film.

— Ce importanță acordați momentelor de comic liric sau grotesc în dramele dv. ?

— Genul de teatru care îmi convine cu adevărat este drama comico-grotescă. Vezi „Chițimia", „În căutarea sensului pierdut", „Cine sapă groapa altuia". Comicul liric mi se pare desuet.

— Ce este risul ?

— Risul este o eliberare. O explozie. O uitare de sine. Îmi place fraza unui mare înaintaș : „Ziua în care nu rid este o zi ratată pentru mine".

— Vorbiți-mi de știința unui dramaturg de a întreține misterul în jurul celor întîmplate. Sînteți cel mai misterios dramaturg.

— Mă măguliți. Oricum, trebuie să recunosc că-mi place să-mi construiesc piesele, să le dau rigoare. „Vinovatul" e, probabil, piesa mea cea mai perfectă din punctul de vedere al suspensului. Nici în „Jocul" nu se bănuiește, cred, finalul. Să sperăm că nici în „Alibi". Am încercat și o comedie polițistă, „Fantomiada". Încă nu am găsit un teatru care să mi-o joace, ceea ce mă va obliga, probabil, s-o rescriu.

— În ce măsură vă preocupă „povestea" ce stă la baza lucrărilor dv. dramaturgice ?

— Există o dramaturgie eseistică, în care se discută și se dezbat idei, fără să se întîmple mare lucru. Eu prefer ca piesa să aibe un story, o întîmplare de care spectatorul să se agațe și cu care să plece, eventual, acasă și să o povestească familiei și cunoscuților.

— Așezați-vă lîngă unul din dramaturgii români de azi. Cu cine semănați, dacă semănați ?!

— Nu e treaba mea să fac o asemenea operație. Pot să vă mărturisesc că-l invidiez pe Marin Sorescu pentru comicul lui de o inteligență fără egal, pe D.R. Popescu pentru tragicul lui profund și rafinat și pe Teodor Mazilu pentru cruzimea observației.

— Cît din durerea unui personaj dramatic voiți să rămînă pentru totdeauna la spectator ?

— Îmi place întrebarea dv. dar trebuie să vă spun că acest transfer nu depinde de autor, ci de actor. Cu vreo zece ani în urmă sufeream ca un cîine din pricină că interpretul principal din „Iertarea" îmi mînca din rol, sărea peste hălci întregi din text. „Nu-i nimic, mă liniștea el, mîine seară am să le spun". „Da, i-am zis eu trist, dar vor fi alți spectatori".

— Vă considerați un dramaturg inventiv, dăruit în acest sens ?

— Am impresia că da.

— Ce aveți de reproșat dramaturgilor români de azi ?

— Lipsa de curaj, lipsa de solidaritate profesională, invidia.

— Vreau să vă pun o întrebare insidioasă, mă iertați. După premiera de la Giulești cu „Comedia fără titlu" erați bine-dispus, felicitările nu vă deranjau, parcă. După „Jocul", o mîhnire iremediabilă părea să vă însoțească pentru toată seara. Acestea fiind lucrurile, văzute, vai, atît de nepoliticos de mine, vă rog să-mi spuneți cînd credeți, de fapt, că ați izbutit ? Țineți la publicul dv. ?

— Înainte de premiera de la „Giulești" am trăit spaima că voi fi penibil. Faptul că publicul a rîs și că actorii au jucat cu vervă, mi-a luat o piatră de pe inimă. De ce eram trist la „Jocul" ? Pentru că nu eram (și nici acum nu sînt) convins că voi învinge publicul, că va fi un mare succes de public. De altfel, nu cred că există un public al meu. Nu cred că există un public care vine la teatru numai ca să rîdă și altul care vine la teatru numai ca să plîngă. Publicul e același pentru toți autorii.

— Ce înseamnă a fi concesiv cu spectatorii ?

— A fi concesiv cu spectatorii înseamnă să vii în întîmpinarea prostului gust. Asta se întîmplă mai ales la estradă (iertați-mă că nu dau exemple). De obicei, păcatul acesta vine de la actorul lacom de succes.

— Ce este degradarea unui spectacol ? „Preșul" s-a degradat ?

— Degradarea unui spectacol se petrece atunci cînd acesta se joacă de foarte mult timp, iar actorii nu cred în text și se plictisesc. „Preșul" nu s-a degradat, după părerea mea. Dimpotrivă, actorii și-au îmbogățit partiturile printr-un joc cu o mai acută priză la public, ceea ce mi se pare firesc și necesar.

— Care este simțul esențial al unui comediograf ?

— Simțul critic.

— Cum întrevedeți evoluția dramaturgiei dv. ?

— Dacă voi mai scrie teatru (încă nu sînt decis), sînt hotărît să nu mai fac concesii de nici un fel. Promit să nu mă mai intereseze în nici un caz succesul de public sau de critică. Și nici dacă voi fi jucat sau nu. Aș vrea să scriu teatru doar pentru a-l publica.

— Ce credeți despre critica de teatru ?

— Întrebarea e derutantă. Una e critica de teatru și alta criticii de teatru. Critica, în sine, e necesară și indispensabilă. Critica este făcută de critici. Unii dintre acești critici sînt fie lipsiți de vocație, fie puși în slujba unor interese meschine, fie nimeriți în meseria respectivă dintr-o întîmplare nefericită. Cunosc, în acest sens, cîteva cazuri de-a dreptul cutremurătoare.

Dar nu e mai puțin adevărat că avem și critici foarte buni, unii chiar străluciți. I-aș numi pe Radu Popescu și Valentin Silvestru. Sînt și critici tineri (și tinere) în care cred. Dramaturgia românească nu va da în floare decît odată cu critica teatrală. Eminescu s-a născut odată cu Maiorescu ; ni-i mai putem noi, acum, închipui existînd unul fără altul ?

Convorbire realizată de
Ioan Lazăr

ECOURI

Cartea de debut '77 și spiritul critic

Prejudecățile criticii

1. Cum priviți problema debutului, în contextul fenomenului literar actual — în general — și al procesului editorial — în special ?

2. Drept urmare a întrebării de mai sus, vă rugăm să vă referiți la cărțile de debut publicate la editura dumneavoastră în 1977, insistînd asupra următoarelor aspecte concrete :

a) concursul de debut

b) debuturi în afara concursului

c) aprecieri privind receptarea cărții de debut de către cititori și în presă

3. Volumele de debut publicate în 1977 reflectă pe deplin calitatea manuscriselor primite la editură în acest răstimp ?

4. Considerați necesare noi inițiative care să conducă la optimizarea relației editură-scriitor debutant ?

1. 2. În contextul fenomenului literar actual, debutul apare ca un act riscant atît pentru autor cît și pentru redactor, un fel de notă 10 dată spre încurajare unui elev la început de an, fără putința de a ști dacă va deveni premiant sau va rămîne repetent. Încurajarea debutului e necesară și îmbucurătoare atîta timp cît îndemnul lui Heliade e înțeles corect sub primatul calității.

Pentru procesul editorial însă, această afirmare e de multe ori un cuțit cu două tăișuri. Grupajele apărute sporadic în revistele literare pot fi excelente, dar cartea rezultată prin reunirea lor, e cel mai adesea nesemnificativă, neunitară în cuprins. Calitatea celor cîteva poeme publicate cu brio nu poate salva cantitatea și calitatea necesare apariției unei cărți. Credința după care placheta poate exista indiferent de nivel în spatele unei singure poezii salvatoare, e mai mult decît neîntemeiată. Și așa după cum cu o floare nu se face primăvară, cu un poem nu se poate susține o carte, cu o carte, uneori, nu se poate susține un debut.

Pare bizar, dar debutul nu are loc o singură dată. Contrazicîndu-și definiția el se repetă în cercuri concentrice, din ce în ce mai largi cu fiecare carte apărută.

a. b. În cadrul Editurii „Litera" care nu are concurs de debut, avînd un statut particular în sistemul nostru editorial și publicînd pe cheltuiala autorilor, funcționează criterii de selecție determinate de valoarea și de posibilitățile ce se întrevăd într-un manuscris „cu viitor".

Poate aici, mai mult decît în celelalte edituri, iubirea de literatură se confundă cu producerea de literatură, dar din cei foarte mulți care „se nasc poeți", puțini supraviețuiesc.

Regia proprie a fost și este sub acest raport înțeleasă greșit atît de autori, cît și de critică. Suportarea cheltuielilor de tipărire nu implică suportarea lipsei totale de valoare.

c) Totuși volumele apărute în Editura „Litera" au un surprinzător succes la cititori, (cu unele excepții) deși au un preț foarte ridicat, deși se difuzează într-un număr foarte mic de librării, deși librarii nu le expun în standuri și vitrine, deși nu se fac acțiuni de popularizare a lor, deși nu au acces în biblioteci publice etc.

3. Mi se pare că trecerea timpului și refuzul lectorilor nu sînt în măsură să ducă la creșterea calității manuscriselor. Dacă într-adevăr există, această calitate se leagă indiscutabil de o constiință a autorului, care prin cenzuri repetate își sugrumă infatuarea și transformă gălăgia în murmur sau tăcere. Nici impunerea de teme pentru a forța nota într-o zonă în care nimic nu poate fi forțat, nici libertatea arierată a rătăcirii în Cîmpii Elizee. Calitatea — s-ar măsura astfel în ani-muncă.

Deocamdată volumele de debut reflectă graba, nerăbdarea afirmării și în caz excepțional pentru Editura „Litera" (ai cărei debutanți în cea mai mare parte sînt trecuți de prima tinerețe), „nerăbdarea de-o viață" de a se vedea tipăriți.

4. Sînt mai mult decît necesare inițiative care să conducă la optimizarea relației editură-scriitor-debutant (și critică literară, mi-aș permite să adaug). Căci autorii obișnuiți ai „Literei", de care vorbeam mai sus, aproape întotdeauna debutanți, sînt persoane care dispun de posibilitățile materiale pe care le implică editarea unei cărți, dar aceștia, de cele mai multe ori **nu sînt tineri.** Pentru ei, elevi pe băncile școlii, studenți, proaspeți muncitori sau intelectuali e necesară o formulă pecuniară convenabilă, care să le permită abordarea „Literei".

E regretabil că în scurtul timp de existență a acestei edituri s-au statuat chiar prejudecăți privind activitatea ei, îndeosebi în rîndul criticii literare. Adevăratele cărți sînt de multe ori trecute sub tăcere, bucurîndu-se cel mult de o modestă semnalare.

Gh. Buzatu,
Director al Editurii „Litera"

Debutanții și critica

Cînd în reviste nu e loc pentru mai mult de o singură recenzie la o aceeași carte — și asta în cazurile fericite, cînd revenirile critice asupra unei cărți sînt cu totul și, vai !, **prea** ocazionale, nu avem de ce ne mira că despre debutanți se scrie sistematic numai în 2-3 reviste, ba dimpotrivă se poate concede că receptarea critică a debutanților e într-o situație privilegiată ; nu știu nici o carte de debut din ultimii ani despre care să nu se fi scris măcar o recenzie, știu însă cîteva cărți (nu foarte puține) care reprezentau a treia, a patra sau a cincea apariție editorială a autorilor respectivi și despre care nu s-a scris nimic, nicăieri. Lipsa de spațiu afectat exercițiului critic e mai mare decît lipsa de timp destinat lecturii, știm bine asta și e de crezut în dificultatea consemnării tuturor cărților, ignorarea celor fără valoare fiind, în atari condițiuni, un mod al negației critice. Un mod, ce-i drept, nu tocmai democratic, fiindcă, în definitiv, cine garantează lipsa de valoare a cutărui roman sau a cutărei culegeri de versuri dacă nu cei care le citesc, adică, între alții, criticii. Or, singura cale de exprimare reală și eficientă a spiritului critic este, dacă nu mă înșel, cea publică : în reviste, în cărți, în cenacluri. Astfel că, în chip normal, ignorarea unei cărți e un nonsens critic. Sigur, lecturile criticilor sînt fatalmente selective. Un critic nu poate citi tot. El selectează. Alt nonsens. Singurul criteriu perfect moral al selecției critice e chiar lectura. Nu poți selecta decît din ceea ce citești. Și totuși e limpede că, neputîndu-se citi totul, e nevoie de selecție în afara lecturii a cărților care vor fi citite. După ce ne ghidăm ? : după numele autorului, după teoria doctorului Rank despre zvon, după titluri, după o opinie critică deja exprimată ?! Cine crede că meseria de critic e floare la ureche n-are decît să răspundă la asemenea întrebări care, inevitabil, frămîntă conștiința oricărui critic adevărat. Oricare ar fi răspunsul el nu va putea ocoli miezul de foc al problemei : angajarea morală a conștiinței critice. Există, totuși, o soluție, fie și parțială. Criticul oricum citește mai multe cărți decît comentează (băgăm de seamă că se poate și invers), preferînd să scrie despre cele în a căror valoare crede, tăcînd despre celelalte. Dacă unul (sau altul), citind o carte proastă ar trage public un semnal de alarmă : „Atenție, balast !" ar fi de-ajuns spre a înlătura și nonsensul ignorării și pe acela al selecției apriorice.

Să ne întoarcem însă la debutanți. Critica îi privește cu destulă curiozitate și, pe cît poate, îi și impune atenției, în două reviste, **România literară** și **Luceafărul,** se întîmplă să se și revină asupra unora, mai promițători, ba li se dedică și un fel de anchete sau dezbateri, într-un cuvînt li se acordă toată considerația. Așa că, din acest punct de vedere, nimic deosebit de semnalat. Altceva merită un răgaz de cîteva rînduri : Ioan Dan Nicolescu, prozator care a debutat anul trecut cu un roman foarte bine primit de critică **(Rana statuilor)** n-a publicat nici o frază epică pînă la debutul în volum. Aceeași e situația altui prozator, Mircea Săndulescu, debutat și el anul trecut, cu un roman **(Victorie clandestină,** de asemenea bine primit. Lista, cuprinzînd mai cu seamă prozatori, poate fi completată cu alte și alte nume. Important e că acești tineri prozatori de 30 de ani sau mai mult s-au maturizat, fiecare în felul său, dar fără concursul paginilor de revistă, concurs deseori necesar mai ales prin funcțiunea sa dublă : pe de o parte îl acomodează pe prozatorul tînăr, aflat la începutul experienței literare, cu tiparul, altfel zis cu ieșirea în agora, iar, pe de alta, îl introduce treptat în memoria cititorului astfel încît la debutul în volum să nu apară ca un necunoscut. Cu atît mai necesară mi se pare prezența în reviste a scriitorului în intervalul dintre prima și a doua carte, interval uneori destul de mare pentru ca scriitorul să fie tratat la al doilea volum tot ca un necunoscut. Dacă nu greșesc, chestiunea aceasta are oarecari corespondențe cu aceea din primul paragraf al acestor însemnări, depășind deci problema de la care am pornit.

Ceramică de Costel Badea
(Tabăra de ceramică de la Medgidia)

Să ne întoarcem, așadar, încă o dată la debutanți. Mai este ceva care merită un răgaz de cîteva rînduri : aventura debutului (de data asta, mai cu seamă poetic) de la faza de manuscris la faza de plachetă tipărită. Am avut ocazia, alături de alți critici și beletriști, ca participînd în diverse jurii editoriale să constat evidente diferențe de valoare între un manuscris premiat și varianta lui tipărită. Fiindcă am citit respectivul volum cu mult timp după lectura manuscrisului sînt tentat să pun diferențele pe seama vreunei schimbări de umoare critică. Deocamdată. Mă tem însă că la mijloc este acea tehnică a „îmbunătățirii" practicată frecvent în edituri, deseori fără ghilimele și atunci e bine, uneori însă cu ghilimele și atunci scriitorul e cel care pierde. Cum n-am mai mult de o probă, această opinie trebuie citită doar ca pe o presupunere, cu toată marja de nesiguranță proprie oricărei supoziții. Oricum, în fața cititorului și a criticii răspunderea pentru fidelitatea sau infidelitatea unui volum în raport cu talentul celui care l-a scris o poartă în exclusivitate scriitorul însuși. De el depinde, în fond, vreau să spun de forța lui morală, ca îmbunătățirea unui manuscris în editură să nu fie pusă, la apariția cărții, în ghilimele.

Laurențiu Ulici

Blahos obitos

Urmare din pag. I

„Circumstanțele uciderii lui Rodfos sînt ușor de restabilit", scrie cercetătorul din Danemarca în capitolele pe care le semnează în monumentala lucrare tipărită sub redacția marelui savant vest-german Franz Altheim — „Die Araber in der alten Welt" (vol. II Berlin, 1965). Ele reamintesc în mod ciudat uciderea în 976 a lui David, fiul «comitelui» Sișman, relatată de către Cedrenus; el a pierit între Prespa și Castoria, la locul numit kalas drus (...) para tisos BLAHOS OBITOS. Tînărul gotlandez aparține unei expediții de războinici și negustători care, în fiecare primăvară coborau căile rapide ale Kievului. Nu este singurul care și-a aflat moartea în timpul unei călătorii ; alte inscripții atestă accidente asemănătoare. Astfel, Hegbjarn și fratii săi Rodvisl, Oystain și Emund — originari de asemenea din Gotland și Emund — au așezat o piatră în memoria lui Rafn, dispărut la sud de Rufstain. Pe o piatră din Berejani Grani relatează despre Karl, **filaka sin,** «prietenul său» care și-a pierdut viața".

Cu o remarcabilă erudiție, folosind o bibliografie impresionantă, Eugen Lozovanu construiește ideea contactelor Vlaho-Vikinge (varege) în preajma mileniului I, aducînd în discuție argumente incontestabile.

«Dacă prezența scandinavilor în regiunea Nistru-Nipru în secolul XI este un fapt incontestabil, problema de înțeles a **Blakumenilor** nu este la fel de simplă. Ea nu poate fi elucidată decît cu ajutorul textelor paralele. În această privință, s-a citat adeseori un pasaj din Saga Sfîntului Olaf unde este vorba despre regele **Kirjalax** (împăratul Alexis Comnenul) care a întreprins o campanie în țara **blok(k)umenn.** Pentru a ajunge acolo a traversat cîmpiile locuite de **peziner.** În locul acesta cei 540 de luptători norvegieni din armata sa au invocat ajutorul Sf. Olaf. (...) or, M. Gyoni a identificat, după o discuție cuprinzătoare și convingătoare" „cîmpiile locuite de Peziner" cu teritoriul pecenegilor din Dobrogea la fel ca și campania din 1113—1114 întreprinsă de către Alex. I Comnenul contra cumanilor, la nordul Dunării. În schimb, același autor, se înscrie pe o pistă greșită cînd, abordînd etimologia **Blakumenilor** renunță la interpretarea lui L. Tamas și I. Kniezsa **(blak, blok** „negru" de unde **Homines nigri)** și propune varianta destul de ciudată de „oameni palizi". Pe de o parte, o logică elementară ne interzice să credem că blonzii scandinavi ar fi putut califica popoarele meridionale — fie ei : români, cumani, pecenegi — de aspect „pal". Pe de altă parte, rădăcina **blak** — „negru, întunecat" este suficient de bine atestată în limbile scandinave pentru a nu mai încape nici o îndoială. Acest fapt stabilit, trebuie să vedem dacă prin **Blakumen** trebuie să se înțeleagă „valahi" sau „cumani negri". În ce ne privește propunem ambele variante. Și iată pentru ce. Urmîndu-se denumirea turcă, românii sînt numiți mereu „valahi negri" : Mauroblahoi, nigri Latini, Karavlahi, poate și Kara-ulah. În mod normal, românii sînt menționați alături de cumani. Or, o expresie completă de tipul „tara Valahilor și a Cumanilor negri" putea să dea în limba varegă aproximativ **Blakblaker auk Kumaner land.** Se pare că **Blokumannaland** nu este decît abrevierea acestei parafraze».

Am folosit acest citat extins pentru a demonstra logica strînsă (nu și bibliografia citată — impresionantă) cu care savantul din Danemarca avansează ideea prezenței daco-românilor în nordul Dunării în secolul XI. Dar „să facem apel la Saxo", scrie în continuare neobositul cercetător „In Gesta Danorum este vorba despre luptele pe care varegii le-au purtat în expansiunea lor spre teritoriul rus. Astfel, Starkad se luptă cu **Ruthenorum princeps Floccus** (ni se propune lectura-**vlachus)** apoi, cu un **gladiator nomine Wisinus** (ni se propune lectura-**vecinus)"** iar „în timp de iarnă. Alf înfruntă într-o luptă navală poporul **Blacmanilor".** În sfîrșit, ca ultim argument, este invocată confuzia medievală **Dania-Dacia** care este mai mult decît un banal accident de paleografie sau de fonetică incorectă. „O scurtă istorie a problemei a fost făcută de către Hașdeu încă în 1875. Dacă mai este ceva de adăugat analizei sale, trebuie să remarcăm că atestările umaniste (numele Dacia pentru Dania apare la Ariosto, Rabelais și alții) constituie urmarea unei lungi tradiții. Pentru că **deja în 880 (subl. ns.) într-un tratat încheiat între Alfred cel Mare și regele scandinav Guthrum, Danemarca este desemnată sub numele de Dacia".** (Erorile fonetice nu se presupun și în cazul localnicilor). Concluzia logică care se impune este deci că : „pe drumul varegilor către greci" și de acolo în Scandinavia „numele de Dacia a emigrat spre nord împreună cu tradiția helespontiacă a lui Saxo, cu Scythia, cu mitul lui Ermanariks și cu legendele sfinților-luptători. Mai mult, dacă tinem seama de faptul că în 880 se făcea deja confuzia Dacia-Dania, sîntem în fața unui **terminus ante quem** destul de precis asupra raporturilor scandinavo-dunărene".

Care este „impactul" literaturii cu această cercetare științifică ? Usor de răspuns : acelasi îmbold în numele căruia Odobescu a semnalat prima oară prezența valahilor într-un inscript scandinav, Hașdeu a propus argumente lingvistice (unele de excepție) pentru ideea răminerii după Aurelian, Mihai Eminescu a vrut, (cu o intuiție istorică genială) un rege Arald pentru Maria, printesa localnică : acelasi îmbold în numele căruia, încă de la origini, literatura română își pune, cu atîta ardoare, problema obîrsiei : este poporul român un miracol si o enigmă a istoriei ? Și iată că noi cercetări istorice obiective, întreprinse la distante apreciabile de Carpați, de data aceasta în Danemarca, furnizează noi argumente stiintifice, producînd simțitor mai multă lumină în mileniul... „întunecat".

P.S. Undeva, în Peninsula Scandinavă, acum, primăvara, acolo, în Seeland, doamna Karen Nielsen Borgund (de extractie pură „walhala") plimbindu-mă prin frumoasele ei grădini suspendate, (luminate de acelasi soare cît oul de gîscă) prin văzduhul ca apa de baltă, își înclină spre mine făptura (ca fumul) si spune : strămoșii mei din Jutlansa sînt Hans Jorgen Borgund I, II, III si IV din... Dacia.

ileana mălăncioiu

altfel cum

ingropată-n mirosul de trandafir
din luminoasa dimineață
culegeam petale ca vișina putredă
și le puneam în mîna bunicii
în care se făceau dulceață

dulcea mea lumină și mîntuitoare
firul nădejdii n-a fost rupt
cît plutește încă galbena miere
în care văd petalele-aruncate
de mîna ei închisă dedesubt

nu putem fi cu totul despărțiți
de cei plecați dintre noi
altfel cum ar fi putrezit ulucile
acestui cimitir de țară unde florile
sînt mai înalte decît crucile

scoteam apă

scoteam apă din izvorul acela adînc
trimisul tatălui tău m-a găsit la fîntînă
cămila lui a fost adăpată cu mîinile mele
barba lui rară a fost mîngîiată cu alba mea mînă

ușor mai lungă decît la celelalte femei
cu care puteam să-l ating fără să mă apropii
sufletul lui s-a auzit ridicîndu-se-ncet
ca zborul apăsat al unei dropii

venise prin pustiu să mă ceară
și se-ntorcea înapoi prin pustiu
cu sufletul meu luat pe nepregătite
trupul rămas ca argintul viu

s-a rostogolit de trei ori cu durere
sub cumpăna care se îndoia
cineva a strigat : nu beți din această fîntînă
a scăpat o femeie în ea

salvatorul

un animal fantastic mă scotea din prăpastie
și eu care plecasem la munte să mor
și mă îndepărtasem încet de voi
și mă rostogolisem prin albul strălucitor

cu colții-nfipți în mantia mea albă
din care se temea că voi ieși
ca dintr-o piele solzoasă mă trăgea
prin acea îndoielnică zi

oprește-te, salvatorule, strigam cît puteam
oprește-te, cîine, înțelege odată
că nimic nu este mai înfricoșetor
decît această moarte ratată

și-atunci l-am văzut dîndu-se peste cap
de trei ori prin albul imaculat
și blana lui însîngerată am atins-o
ca pe un trup decapitat

încet am coborît că și cum mersul
în jos deodată devenise
un dar de neprețuit
primit în schimbul ultimelor vise

și-acolo în fundul văii-nghețate
lîngă îndureratul trup de salvator
îngenunchiată am rămas o vreme
și nu am mai dorit să mor

cu dinții-nfipți în blana argintie
l-am tras în sus pînă foarte tîrziu
și era ușor ca o piele de cîine din care
trupul fusese scos de viu

bicicliștii

stăpîni peste șosea erau bicicliștii
în jur o lume veselă, cochetă
părea că totul e în ordine dar fiecare din noi
era tras pe o roată de bicicletă

cel mai trist era cel din capul coloanei
peste roata în liniște desumflată
glasul lui sigur de campion se-auzea
strigînd printre lacrimi mamă și tată

dar cursa trebuia continuată
nu peste mult urma să se scoale
să tragă aer în piept și să sufle
cu putere în oasele goale

cînd cineva a trecut peste el în viteză
ca peste unul dintre noi
și trupul său strălucitor s-a învîrtit
pe cauciucurile moi

baladă

domnița din hanul de la răscruce
care toarnă vin călătorilor
și uneori toarnă cucută
veghează peste noapte asupra mea
cu privirea blîndă și neprefăcută

îi vorbesc de cuțitul de-argint înfipt
pînă la plăsele în carnea ta
și de-ntîmplarea fericită prin care
arma albă a greșit ținta
și de spaima cea mare

a celui încercat odată
și făcut să aștepte o vreme
ca lovitura primită
să-și șteargă urmele de tot
sau să fie desăvîrșită

domnița din hanul de la răscruce
unde sînt uciși trei călători pe zi
cu buna ei știință, vrea să mă poarte
cu vorba că viața ar fi frumoasă
și că n-ar ști nimic despre moarte

resurse de liniște

descoperisem mari resurse de liniște
o scoteam din pămînt ca pe un zăcămînt rar
la început cu spaimă, uitîndu-mă-mprejur
apoi în grabă ca un avar

am fost urmărită pînă la gura
deschisă în adînc prin care intram
în mijlocul ei ca o rădăcină
a unui luminos ram

a fost întrebat despre mine pămîntul
și mai ales morții
și deși nimeni n-a dat nici un detaliu
după o vreme s-a ajuns în fața porții

prin care intram liniștită-n adînc
atît cît se poate intra
astfel încît să mai zărești o rază
de lună de deasupra ta

descoperisem mari resurse de liniște
stam în bătaia lunii lîngă voi
cînd am simțit cum cineva se uita după mine
ca printr-un ochi de noroi

pact

mă-nțelesesem bine cu călăul
execuția trebuia să aibă loc în zori
și fiindcă mergeam fără împotrivire
urma să fie aduse și flori

mai urma fără-ndoială să nu se știe
întrucît eram vinovată
fiindcă fusesem de acord să mor
nainte de-a fi condamnată

ca să simt durerea cît mai puțin
își ascuțise toată ziua cuțitele
și le trecuse prin foc în fața mea
ca atunci cînd înjunghia vitele

apoi fiindcă nu putuse dormi
pentru orice fel de-ntîmplare
se pregătise să-mi țină tot el
o cuvîntare

în zori s-a apropiat tremurînd tot
ținea în mîini buchetul pregătit
ia florile, mi-a spus, am uitat să aduc cuțitele
dar o să fie totuși ca și cum ai murit

singură în palatul oglinzilor

singură în palatul oglinzilor
dau cu pietre în mine dar oglinda e fermecată
nu se sparge, mă lasă să mă lovesc
de mii de ori dintr-odată

tu, cel de dincolo de luciul transparent
în care chipul meu se răsfrînge
lovit cu pietre, apropie-te
și șterge-mi tîmplele de sînge

și șterge-mi nasul ca la copii
și spune-mi că e bine că trăiesc
și linge-mi creierul de pe pereți
să afli ce gîndesc

visul

damian necula

«Dragostili dintr-o vară
Le uitai pe prispă-afară
Nu știu hoții le furară
Ori în gîrlă se înecară.
Să dăm cu năvoadili
Să scoatem dragostili" — Ar fi putut să cînte Alexandru-n ajunul anului nou, luîndu-se dup-un soi de lăutar, făcător de vorbe, despre care se zice că doarme pe-o talpă de drac și pe-un cîmp cu flori, ciuboțele și traista ciobanului, bordate cu-un strat de petunii blege și cuminți ca însăși lumea prin care se-învîrtea c-o supremație de netăgăduit, -n curte de palat domnesc, da-n case de slujitor și că tăria lui de-aici vine și din faptul că moștenise straiele de cununie a trei rînduri de hoți de cai stăpîni în cîmpia Dunării și încă se mai zicea că nu știu ce nebun de chimist găsise-n lacrima lui, analizată-ntr-o noapte cu lună căzută-n retortă cu vin prefăcut în „soiuri pure", descoperise particule-n suspensie de cea mai autentică stare frătească purtată pe-o lamă de cuțit, uitătoare și bună, bătută de ciocan și de mînă de om, purtată prin războaiele lumii. Alexandru — auzise vorbele cîntecului cînd încă putea să nu bage seama la ele, se ținea adică drept și lumea-i zicea „fudul", pentru că nici el n-avea timp de lume, nici ea n-avea timp de el, nici de ce spune și face, și pentru că vorbele de felul acestora, etichetele-s cel mai ușor de lipit cînd ai ce-ți trebuie și mai ales „scuipat la furcă" !

Da' pînă la urmă făcuse ce făcuse, dansase el toată vara și mai ales toată toamna aceea pe **drumurile Căii Moșilor**, zilele, și mai ales nopțile, și pe drumurile bulevardului său și-al tribunalelor pe-unde-și cenzurase timpul cu-un aer de campion care-nvinge-n prima repriză pentru că n-are vreme pentru restul de paișpe și-atunci i-aclamat de public trei minute și urît restul de 42 plus pauzele, pentru că nu-i dădea publicului ce era al lui, spectacolul pentru care plătise, plătea, îi tot trăgea cacialmalele, era ca o scînteie sclipind frumos și promițător dar stingîndu-se înainte de-a deveni fulger. Dansase toată vara și mai ales toamna, umplînd-o pe „madame" Cocărăscu de-o ură neîmpăcată și-ascunsă, o ură ca un boa constrictor așteptînd momentul, înotînd prin apa năucă a dragostei lor, -n care bine înțeles o antrenase și pe „domnișoara" Cocărăscu, frumoasa Flavia, cea-n patru buci cum ziceam mai demult, și-un singur „boi", da'bine ales, înotînd prin apa aceea cam împotriva curentului, și-atunci înotînd cu-o anumită gifiială, nici măcar încercînd să-și țină, să-și regleze suflul, cu-n fel de disperare de care nu era conștient dar pe care-o avea, pentru că purta cu el conștiința acelui **nu-i bine** ! de la început, încă dinaintea oricărui început, care-i venise odată cu ideea că va-ncepe. Și pentru că m-avea și pe mine, Ciomârtan (cu â din a, nu mai întrebați de ce) să-i tot aduc aminte, să-i atrag atenția, înarmat cu creioane roșii și mai ales cu știința a ce-i bine și ce-i rău, da' ne-înarmat și cu putința de-a-l opri, de-a-l întoarce și-mpinge pe făgașul cel mai potrivit, pe drumul drept.

N-a dansat, n-a înotat deci Alexandru decît o parte din vară și toată toamna pînă cînd Flavia s-a trezit dintr-odată și-a spus : „Nu ! Nu mai vreau să fiu vinovată față de Emilie (blînda și buna Emilia, ca un miel, mielul ales pentru jert-

fă și care-și găsise și-altarul pentru jertfă și care se-ndreptase singură spre altarul ăsta). Și nu mai vreau să fiu vinovată față de mama și tata pe care-i mint în fiecare zi, inventînd că am treabă prin biblioteci și pîndindu-i s-adoarmă pînă-a veni tu, nopțile, pin-a putea să vii tu și pin-a putea să-ți deschid ușile neauzit și să le-nchid după tine. Nu mai pot !" Și de fapt, aici era adevărul, poate adevărul cel mai adevărat. Nu mai putea. Obosise. Nopțile nedormite, împotriva somnului ei prelungit diminețile și împotriva somnului ei după amiezile, -și spuneau cuvîntul. Și chiar și oboseala vinovăției, a complexului vinovăției față de Emilia. A voluptății acestui complex. Pentru că există și-o oboseală-a minciunii ținută-n picioare, adică ascunsă, de opoziția celor pe care-i minți, ești, te simți obligat să-i minți, da' cînd dispare opoziția oboseala asta apare-n toată greutatea ei, -n adevărata ei lumină. Și boa constrictor al doamnei exprofesor sau al exdoamnei profesor, luînd ființă, făcuse tocmai asta, — înlăturase aparenta opoziție, aparența obstacolelor, și-ambiția, personalitatea independentă-a Flaviei nu mai avusese-n ce se sprijini, opinti. Așa că : picase !

Degeaba băgase Alexandru-n față „L-artileria paissante", „artileria lurdă" — cum zicea un prieten șugubăț a vorbelor lui mari : „Dar cum ?... noi care sîntem făcuți unul pentru altul ?... ca o minune a lumii... noi care..., noi ce..., eu și cu tine... visele..., planurile...", toate chestiile astea pe care i le spusese-n timp și care, poate, chiar o impresionaseră, în orice caz pe el, atunci cînd i le spusese -l impresionaseră, nu doar că le spusese și le crezuse, dar îl și emoționaseră cu adevărat și atunci credea că trebuie să-o fi impresionat și s-o mai impresioneze și pe ea. Da' de fapt era un fel de-înecat care se-agață de-un fir de pai, și nici măcar nu-și dădea seama că paiul ăsta nu exista, era imaginar, o construcție-a minții lui, și eu degeaba-i strigam în spațiul urechii lui interioare, las-o-n pace..., nu-i momentul..., las-o să se ducă..., acum nu-i decît momentul să pierzi..., orice-ai zice și-ai face..., știința istoriei, devenirii istoriei te-a-învățat și-asta, că trebuie să fie copt momentul pentru a cîștiga o acțiune, o cauză. Și-atunci?... Măcar știința asta să-ți dea demnitatea... degeaba. Degeaba, pentru că și el îmi strigase „lasă-mă-n pace", exasperat, furios, da' și cumva ca de plumb, ca devenind de plumb, greu adică și cu-o dorință de-a se cufunda în adîncuri. Așa că asta-i tot ce ți-a mai rămas de făcut pînă una alta : „Dragostili dintr-o vară le uitai pe prispă-afară", dacă poți cînta singur. Dacă nu, caută undeva un lăutar. Toarnă-n tine băutură, votcă ori coniac, da' nu, astea nu-s bune, îmbată prea repede și ție-ți trebuie-o beție înceată și lungă — așa că toarnă-n tine vin, poșircă-îmbuteliată și poleită, și dă-i țiganului să-ți zică „dragostili dintr-o vară"... Am auzit că undeva la Perla-s niște lăutari d-ăștia. Dacă știi cum să-i iei îți cîntă orice. Toarnă-n tine, dacă nu poți altfel, deși n-o să-ți rezolve nimic. N-o să facă altceva decît să te sensibilizeze și mai tare și să te lase și mai descoperit în fața capriciilor ei. Pentru că despre asta-i vorba. Are capricii domnișoara. Sau dacă vrei, uite, îți cînt eu adaptarea după romanța aia veche cu Zaraza : „Vreau să-mi spui prea frumoasă Flavia, ce viermi te-au halit !".

Da' la urma urmei n-ai decît să și plîngi. Poți face chiar și imbecilitatea asta, să stai și să plîngi. La fel de bine cum poți face-o mie dealte prostii. Ar fi o idee să te-apuci să scrii poezii. Poate-n felul ăsta să-ți găsești și tu un loc în inima ta și-așa s-o dai pe ea afară. Sau măcar îi mai micșorezi teritoriul, că prea ai lăsat-o s-ocupe tot. Cum vrei tu să-ți găsești un loc în inima ei, cînd tu însuți nu ți-ai oferit un loc, un locșor în inima ta ?»

Chiar așa. Alexandru stătea tolănit în canapeaua lui nefiind în stare să facă nimic. Asculta vorbele-astea, zvîrlite, scuipate de Ciomârtan, și nu găsea-n ironia lor palma care-ar fi trebuit să-l biciuiască, să-i trezească instinctele lui de bărbat, cîștigător adică. Stătea așa și se gîndea **sînt aici și totul pare ca dintotdeauna, numai că nimic nu mai e ca-ntotdeauna. Sînt aici și o aștept și ea chiar ar putea să vină. Numai că ea n-o să mai vină. Nu va veni nici astăzi așa cum nici mîine nu va veni. Ascult trăncănelile ăstuia, ale lui Ciomârtan, pe care nici nu sînt sigur că le-ascult și pe care desigur le știu, le am în mine și singura mea dorință ar fi să mă transform în ceva ca o cocă moale, un astfalt înmuiat de căldură, vara, sfîrtecat de tocurile tuturor Flaviilor ăstora, care-și plimbă capriciile prin lume.**

„Dragostilii dintr-o vară", zice Ciomârtan, pentru că acum era iarnă. Flavia venise și plecase ultima dată cînd venise într-o haină de oaie-întoarsă, lungă-nvelindu-i destul de bine disproporțiile și Alexandru-o vedea acum apărîndu-i aievea-n ușă, deși știa că nu-i acolo, și-atunci se scula și dădea drumul magnetofonului și-și umplea paharul c-o băutură roșie „Istra-bitter", o băutură care-i făcea somn. „Dormi, dormi, -i zicea Ciomârtan, nici asta nu-ți strică... nu vezi te-ai jigărit de tot... nopțile merse-n vîrful picioarelor pînă la patul ei, și-apoi patul ei... și dimineața la patru-napoi și p-ormă plimbarea pin-acasă și-o oră două, hai să zicem trei, prea puțin. Pentru tine-i prea puțin. Tu care-ai fost un somnoros toată viața ta. Dormi, dormi. Și-încearcă să n-o visezi pe ea".

Nici ei nu-i era chiar ușor. Pentru că și ea se frămînta-n ciuda oboselii care desigur era reală... Și-a capriciului, complexelor etc. Și-n ciuda instrumentistului bătrîn pe care mă-sa tot vroia să i-l bage pe gît. Mă-sa cu sor-sa. Nu era cine știe ce de capul lui, da' nici prost de tot nu era. Era însă „cineva" — cum zicea bătrîna prahoveancă. „Nu că are-o situație care te-ar scuti de griji, da' ce perspective ți-ar putea deschide. Nu vezi ? astăzi numai ăștia, oamenii de artă și sportivii mai călătoresc și mai au ceva parale. De, dacă n-ai vrut să te faci coafeză, că n-aș mai fi avut grija ta. Că și-alea au parale. Și chiar și călătoresc. Mă rog, cu O.N.T.-ul nu cu OSTA, da' se duc. Cine are grija unei coafeze ? Ce-a băgat statu-ntr-o coafeză ? Și-s multe. Pleacă una vine alta. Vezi și tu lumea. Te-îmbraci și tu la butică ! Ce, vrei să zici că nu ți-ar place ?" Și ei îi plăcea. Se și vedea tăind aerul Parisului, cu rochii de seară și-ncărcată de bijuterii prin foaierurile marilor săli de concerte. Și ăla-nghesuindu-se să afle „cine-i, cine ?" a „soția marelui...". Ș-atîrna de ideile astea-ale maică-si care-o făceau să uite figura de țap a marelui instrumentist. Îi uita figura și-uita și mersul lui piș-piit de parcă se temea să nu cadă din pantofi. Îl știa totuși destul de bine pentru că era încă elevă cînd maică-sa-ncepuse să tricoteze la chestia-asta. Oricum, umblase de mică atîrnată de mîna lor la concertele Ateneului, așa că putea zice că-l știa chiar dintotdeauna, de-o viață-ntreagă. Din loja lor — aceeași loje, și ea de-o viață întreagă — îl văzuse încă de pe-atunci așa cum îl uita acum, ca pe-un țap ori ca pe dracu înfingîndu-și ghiarele-n pîntecul instrumentului pentru care ea, datorită sor-si n-avea nici o stimă, ba, chiar un fel de-aversiune inconștientă. La urma urmei putea chiar să-încerce. Era și prea obosită ca să se poată opune. Fuseseră mai întîi colegii, ceaiurile săptămînale, jocurile nevinovate, gajurile, și-apoi mai puțin nevinovate care culminaseră, eh, da, cu victoria aia a ei culminaseră. Scandalul care-ar fi putut izbucni. Apoi nebunul, genialul ei de nebun cu teoriile lui despre razele-acelea-necunoscute, noaptea la două și la trei, și cu teoriile că femeia-i altceva : bună-n pat, bună-n societate, pentru reprezentare, dar, mai ales, bună la coada cratiței. Și, fusese-n cele din urmă, Alexandru — care încă mai este -și zicea ea — cu alte bătăi la cap, despre minunea pe care lumea a concentrat-o-n ei doi, făcuți unul pentru altul, minune, întîmplare care nu se repetă. Vocația lumii pentru iubirea pe care n-o găsește da' o caută-ntr-una. Și ei doi care o au și au datoria s-o păstreze pentru că-n felul ăsta lumea se poate salva prin ei, poate crede că goana ei nu-i zadarnică. Asta fusese teoria care-o cucerise și pe ea. Îi plăcea ideea asta-a salvării universale. Da își privise-ntr-o bună zi hainele și se văzuse așa cum era în oglinda mare-a dulapului din camera ei. Și cristalul în ziua aceea n-o mințise. Îi arătase-o fată pe cale să obosească-nainte de

vreme, cu cearcăni mari desenați sub ochi, adînciți în porțelanul obrazului, luminînd mai stins ca altădată. Un trup imperfect și mai ales pe care hainele, din stofe proaste și de croială „madam Georgescu" — croitoreasa din mahala, care știa să coasă dar nu să și „construiască" ceva — atîrnau cam a sărăcie, chiar a sărăcie. Pantofii, vai de mama lor. Vara mai mersese, o rochie ușoară, o bluză, sandalele care oricum se mai puteau asezona cumva, dar toamna și mai ales iarna erau alte pretenții. **Poate mama are dreptate !** „Dragostea se duce, da' se duce și tinerețea ! Și cu ce rămîi ?" **Poate are dreptate** -și repetase de cîteva ori. Și se decisese. O să-încerce. O să-l vadă. Doar că atunci cînd îl văzuse impresia din copilărie-i revenise. Venise s-o ia de-acasă-n mașina lui albă-somptuoasă, care-o emoționase. Dar pe urmă, cînd o dusese pînă la Băneasa, conducînd grijuliu, încet, cu-un fel de spaimă pe care nu și-o putea masca, cu atenția concentrată, aproape uitînd de prezența ei și chinuindu-se să nu uite, pentru că el era un om de lume... Nici măcar mașina, care-i salvează pe-atîția, chiar și pe infirmi, ea suplinește micile lipsuri de personalitate, -i face curajoși și puternici, chiar agresivi, lui nu-i aducea nimic. Era un țap, nici măcar țap, un țap ca o capră, moale, fleșcăit, un bătrînel înainte de vreme, care strîngea volanul transpirînd mai rău ca la

teatru

t

Lectura textului dramatic

Editura „Eminescu" continuă să caute soluții mereu noi pentru punerea în atenție a dramaturgiei românești în general și a celei contemporane în special. Iată, după colecția **„Rampa"** ni se așează sub priviri seria **„Teatru comentat"**. Ce vrea să însemne această inițiativă ? Ce aduce ea inedit ? În primul rînd o introducere în mesajul fiecărei piese și, atunci cînd se poate sau se crede de cuviință, o plasare a ei într-un context mai larg privind drumul unui anume gen de teatru. Apoi, adică în al doilea rînd, luăm aminte și despre răsunetul lucrărilor în conștiința criticii. Și aceasta, fără să mai adăugăm înscrierea distribuției și realizatorilor premierei absolute.

Cartea poate fi, așadar, dragă și utilă oamenilor de teatru, actorilor și regizorilor, dar și masei mari de spectatori în compararea și verificarea gusturilor și părerilor.

Dincolo însă de metodologia ca atare, mai este ceva. Teatrul acesta comentat, ca să folosim genericul colecției, invită la lectură. Ceea ce, să recunoaștem, noi, spectatorii facem mai puțin, obișnuiți, prin poziția noastră față de text, să-l aflăm rostit. Pierzînd, nu o dată, și o altfel de revelație, aceea izvorînd din înscenarea mentală.

Se poate dovedi foarte bine acest gînd cu chiar prima apariție din seria în cauză. Cele „Trei piese istorice" ale lui Dan Tărchilă — „Io, Mircea Voievod", „Moartea lui Vlad Țepeș", „Marele soldat" — produc, fără îndoială, un interes nou la lectură pentru acela care le-a văzut urcate pe scenă. Și ne-am referi, în mod deosebit, la căldura replicii, la sugestivitatea ei poetică. Dialogul din lucrările dramatice ale lui Dan Tărchilă are — am îndrăzni să spunem — o mai puțin știută mișcare interioară, relevabilă mult mai limpede în liniștea lecturii. Iar afirmînd aceasta nu negăm nicidecum teatralitatea textelor. Ci, ne explicăm doar de ce în marea majoritate a montărilor atmosfera vremii se instaura adînc, personajele veneau din timpurile de demult. Tocmai din acest dialog de o rară acuratețe, vădind o pătimașe cunoaștere a istoriei patriei. Să ne amintim, de pildă, de „Io, Mircea Voievod", de „Moartea lui Vlad Țepeș", ca să nu cităm decît două dintre lucrările dramatice ale lui Dan Tărchilă, și, poate, recitindu-le sau revăzîndu-le ne vom revedea și părerile despre calitățile intrinseci ale acestor texte.

Seria „Teatru comentat" incită, cu siguranță, la evaluări și reevaluări.

Ermil Rădulescu

film

f

Fără complexe

Claude Lelouch n-are complexul repetării care ar putea plictisi sau dezamăgi publicul ce l-a aclamat pentru *Un bărbat și o femeie*. Încăpățînat, sau poate fără imaginație (chiar dacă poate fi vorba de ceva ce-l preocupă constant) el se prezintă cu *Un alt bărbat, altă femeie* (titlul original : Another Man, Another Chance). Nici măcar nu se străduiește să-și toarne eroii în tiparul altei povestiri. Pare preocupat doar de o altă impresie, pe care încearcă s-o producă prin mișcarea povestirii în altă epocă, altfel colorată. Speculațiile nu-s nereușite, unele chiar frumoase, fără a depăși obișnuitul. Adesea scenele poartă o fină infiltrație humoristică. Încărcătura sentimentală există, își caută chiar efecte dureroase, sau duioase, sau „foarte umane", dar aceste efecte sînt foarte palide, ca întregul film — o copie palidă a ceva ce unora a plăcut, cu rezerve sau fără.

Deci Vestul sălbatic cu tot *show*-ul și recuzita, cu eroi plămădiți cu farmecul nostalgic în care ne-am obișnuit să privim epoca, minus captivantul. Scenele „dure" sînt rezolvate rapid ca să lase loc desfășurării povestirii deja știute și finalului optimist, nu lipsit de grație. De fapt, genericul anunță intenția și cantitatea de emoție a filmului : o fotografie veche, de epocă, mai expresivă și mai nuanțată decît una actuală ce încearcă s-o imite, s-o ilustreze. O pulbere fină învăluie întreaga atmosferă, ca și imaginea filmică pudrată permanent între sepia și cenușiu.

Eroii ne sînt apropiați, povestea lor de dragoste ne înduioșează fără să ne impresioneze cu clopoței de alarmă, așteptăm mereu ceva care să fie nou, care să ne surprindă sau care să ne pună pe gînduri dar acel ceva așteptat, și absolut necesar unui film bun, nu apare nici în cadrul filmului, nici în subteranul lui, nici măcar după închiderea lui. Ne simțim frustrați de o bucurie, morală sau estetică, în ciuda faptului că filmul pledează pentru „viață", pentru sentimente calde, pentru puterea de a începe oricînd o nouă poveste, pentru „a new chance", în ciuda faptului că filmul este făcut curat, corect, frumos în mod delicat. O variantă pe o temă care va fi oricînd valabilă și care va place depinzînd de dispoziție. Rămîne de discutat însă dacă dispoziția artistică a autorului filmului (regie și scenariu) a fost inspirată sau nu, dacă o copie, oricît de prelucrată, întregește, pune în valoare sau afectează un original bine structurat.

Sala plină pare dezamăgită. (În ultimul timp, filmele transmise de televiziune au devenit o concurență serioasă pentru cele care apar pe marile ecrane). Poate că data viitoare va fi mai bine : un alt film, altă șansă...

Corina Cristea

televiziune

tv

Dincolo de aplauze

● În urmă cu zeci de ani, un tînăr candidat la teatru era gata-gata să fie respins, nu pentru că i-ar fi lipsit talentul, ci înălțimea stabilită de comisia de admitere. De atunci, actorul Gheorghe Leahu nu a mai crescut, desigur, însă prin calitățile sale deosebite și printr-o muncă îndîrjită și ambițioasă, a atins pe scenă o altă „înălțime" — cea mai adevărată înălțime în artă — aceea a vocației — fapt ce i-a dat dreptul de a i se dedica joi seara un „telerecital". Practic, o evocare a celor treizeci de ani în care a jucat pe scenele teatrelor din Pitești, Craiova și (cel mai mult) Timișoara, contrazicînd astfel prejudecata destinului actorului „de provincie", destin periferic, circumscris unui repertoriu îngust și sărac în titluri de rezonanță. „Telerecitalul", datorită unei regii inteligente, a permis atît confesiunea actorului ilustrată cu bune momente din creația sa scenică, cît și o privire mai limpede, mai directă asupra unei meserii care, dincolo de aparențele sale, nu este deloc ușoară, dimpotrivă. Acel „nu mai pot" spus de actor la o repetiție, cît și singurătatea sa pe o scenă imensă, în fața unei săli goale, după spectacol, au confirmat cu subtilitate adevărul că, dincolo de aplauze, înainte sau după spectacol, nu poate fi decît truda și zbuciumul proprii creației unui mare actor.

● Poate exista oare un reportaj „de duminică", un reportaj care, menținîndu-și pretențiile de informare și de meditație, să aibă totuși și ceva mai aparte față de reportajele din celelalte zile, să zicem chiar și puțină gratuitate, puțin „confort" spiritual propriu acestei zile din săptămînă ? De cîtva timp, la această întrebare încearcă să răspundă cu un ciclu de „instantanee" Aristide Buhoiu — un fel de „fotografii la minut" a unor pasiuni deosebite (colecții de cărți poștale, de ceramică populară etc.), dar și a unor fapte și întîmplări mai puțin cunoscute marelui public. Duminică, de exemplu, i-am putut vedea și asculta pe doi foști colaboratori ai lui Brâncuși, inginerul Ștefan Georgescu-Gorjan și meșterul pietrar Ioan Alexandrescu. Primul a fost cel care a realizat tehnic „Coloana infinită", al doilea (născut în aceeași zi și lună cu sculptorul) a ucenicit la „Poarta sărutului". Amintirile celor doi colaboratori-martori ai actului de creație au adăugat portretului brâncușian cîteva nuanțe inedite. Cu acest exemplu, în acest sens, emisiunea duminicală a lui Aristide Buhoiu este binevenită, și mai ales, bine plasată.

● Finala de handbal în „Cupa României" n-a avut prelungiri pentru noi, telespectatorii. După 60 de minute de mare tensiune, au urmat alte 10, hotărîtoare, pe care nu le-am putut vedea din cauza depășirii spațiului de emisie. 10 minute care puteau fi prevăzute de cei care fac programul televiziunii, conform regulamentului întrecerii. 20 de minute dacă socotim și prelungirile din meciul pentru locul trei. Un spațiu nu prea mare pentru care s-ar fi putut pregăti o „rezervă" (un film documentar, un reportaj, un scurt program de cîntece, un recital etc.) în cazul în care ar fi rămas neacoperit. Și totuși...

Iulian Neacșu

concertele lui, unde parcă se descurca totuși ceva mai bine. Și-n plus, urît, cu nasul lui mare și cu petele care numai pistrui nu erau, n-ajunseră să fie, din obraz. Unde erau trăsăturile energice-ale lui Alexandru, aerul lui triumfător -nonșalant ? Nimic din toate astea. Numai mașina, mare, elegantă, inutilă, moartă. Și pe urmă, conversația cîntărețului, precaută și totuși pedantă, plicticoasă, fără-nsuflețire, nici-o-nsuflețire.

„Păi sigur — ar fi zis Ciomârtan, de-ar fi fost de față — păi sigur, ăsta, Alexandru, cînd își dă drumul parcă are aripă, și-aripa asta-i iese de-a dreptul din gură. Dă din ea și-uite cum te poartă. Mamă cum te mai poartă-Alexandru cu-aripa-aia a lui. Și tu, care ești o leneșă și-o puturoasă și crezi cai verzi pe pereți și că tot ce zboară se mănîncă, te lași așa purtată-n neștire. Și de ce nu te-ai lăsa cînd ți-e dragă lenea ta și ți-e drag și de neica. Neica coase și descoase și tu n-ai nimic a face" — pentru că tot era pus pe cîntat Ciomârtan al nostru sau al lui Alexandru ca să fim mai exacți.

În după amiaza acelei plimbări se întorsese acasă furioasă și maică-sa nu-i putuse intra nicicum în voie. Ba, mai și-aruncase cu perne după ea. Seara nici nu ieșise din camera ei. Stătuse-atîrnată-ntre somnul care treptat o toropise și dorința de-a se porni la el. Da' pin' la urmă-învinsese somnul, pentru că era oricum mai aproape și n-avea de unde ști că Alexandru-și făcea rondul de noapte pe Calea Moșilor și pe sub geamul ei. Doar că nu-ndrăznea să-i mai zvîrle cu bățul în fereastră.

Se plimba pur și simplu, cu toate că pur și simplu ăsta-i doar un fel de-a zice, pentru că lucrurile se-ntîmplă de fapt altfel. Trecea ziua cum trecea, adică se umplea aproape de la sine, ziua vreau să zic. Da' noaptea adică mai intîi seara începeau parcă să se clatine resorturile clădite cu migală, justificările nu-și mai găseau locul, atenția lui golită de resortul preocupărilor se-întorcea prea adesea spre telefonul mut și inutil pe care fără să-și dea seama începuse să-l urască intr-atît incît uneori avea chiar tentația să-l facă bucățele distrugîndu-și în acest fel izvorul ultimelor lui speranțe. Și-atunci după ce se iroseau toate orele-n care el își închipuia că Flavia-ar mai putea reveni, ori ar putea suna, imaginîndu-și în fel și chip momentul revederii ori momentul pătrunderii vocii ei prin pîlnia aceea albă-n urechea lui și-n chiar adîncul ființei lui, după ce nu mai avea adică nici un fel de speranță-n legătura cu astea își putea permite-o pauză-n pînda asta continuă și obositoare și-o pornea la plimbare. Da' nu era așa o chestie-întîmplătoare plimbarea asta. O, nu. El, Alexandru, „regele neghiobilor", care nici nu știa că-i rege, căruia „puteai să-i fluturi și-un tramvai că el tot la Flavia se gîndea" nu putea fi acuzat că-ar fi făcut vreodată lucruri așa la întîmplare și fără nici o rațiune. Nu. El avea o țintă-n viață. Și-n drumurile lui. Și-n tot. Așa că-o pornea noapte de noapte pe-aceleași urme. Avea vasăzică traseul lui, de la care nimic nu-l oprea, nu-l abătea, orice-ar fi fost. Și nu mergea calm și nepăsător. La dus era absent și preocupat și la-ntoarcere din cele două nu-i mai rămînea decît preocuparea. Nervul mersului său îl părăsea. Avea un mers șovăitor căruia nu-i mai lipsea mult să-arate-a mers de om beat. Doar că unde se ducea el nu găsea nimic de băut și nu se-îmbăta decît cu propria lui fiere prelinsă-n suflet direct de pe geamurile pe care spera să le găsească luminate dacă nu chiar deschise și-n așteptarea lui. Și geamurile astea, ferestrele-astea-închise erau ale casei cu foișor și-ale camerei dincolo de care se-ascundea somnul zămislitor de resurse al direi ăleia la al cărei celălalt capăt se afla chiar el, adulmecătorul de Alexandru care nici nu mai putea gîndi. Își repeta doar ca un automat : „Nu se poate ! așa ceva nu se poate !" și „Te iubesc, mă auzi ?, te iubesc !".

Ajuns acasă, uneori avea și vise. Da' poate că nu erau chiar vise, ci doar așa, un fel de haihui al gîndurilor, un fel de ce-aș mai vrea și nu se poate — cum ar fi zis Ciomârtan, de echilibristică între rai și iad, în care imaginația își făcea de cap, umflînd totul, prezentînd ca posibile cele mai năstrușnice întîmplări ale materiei.

Într-o noapte, într-o astfel de noapte se visă -ntr-un automobil. Stătea pe bancheta din spate șoferului. Mașina gonea printr-un peisaj arid, dezolant. Stînci zdruncinate, de culoare roșietică se-îngrămădeau ca niște halde vărsate din gura unei mine uriașe și nesfîrșite de-a lungul panglicii cenușii și înguste a șoselei. Dar el nu se simțea dezolat pentru că știa, putea zice chiar că vede locul înverzit și plin de flori către care se-ndreptau. Nu-l vedea dar credea în promisiunea acestui loc. Goneau așa și mașina se unduia lin, fără zgomot, fără chiar nici un fel de sunet. Sunete nu putea să viseze. Doar că de la un moment dat automobilul se lărgise și se lungise, nu-și dădea seama cum. Și se umpluse de lume. Nu-i vedea nici p-ăștia, pasagerii din jurul lui. Doar știa că sînt acolo. Atenția lui era concentrată asupra șoferului care acum nu mai era un bărbat. Iată că era o femeie. Automobilul ăsta începuse să hurduce urcînd panta unui fel de deal, pînă la un moment dat cînd ajunse-n fața unui pod. Și podul era prăbușit. Vedea apropierea de marginea lui și vedea căderea lor care-avea să se producă din moment în moment. Doar că șoferul reuși să frîneze-n draci. **Eh, doamne, șoferul ăsta, șoferița asta e chiar Ea ! Acum a și coborît. Doamne ce statură are.** O vedea cum n-o mai văzuse vreodată, **o statuie de Phidias. Ba, nu, ba nu..., O în nici un caz !, pentru că Ea n-are austeritatea armonică a grecilor. Și uite-o cum se-apleacă peste autobuzul în care se află și el.** Și-autobuzul nici nu mai e autobuz : e-un biet hipopotam, pe care ea-l ia la palme. Îl rotunjește și-l alungește ca pe-un aluat. Da' el știe, Alexandru, că se află-înăuntrul hipopotamului, alături de ceilalți. **Și-uite-o acum încălecînd hipopotamul care bine strunit din călcîie se-opintește odată și uite c-au și ajuns pe malul celălalt și-acum aleargă prin iarba și florile și prin soarele și prin... purceluș besmetic și plin de veselie.** Și toți pasagerii sînt fericiți. Și el, Alexandru : **ce frumos... Eh, doamne...** Și doar ea stă dîrză-n șa cu privirea pierdută undeva înainte, cu figura nealterată de umbra nici unui gînd, nici unei amintiri...

PERSONAJELE:

Turtureanu

Pandalopol

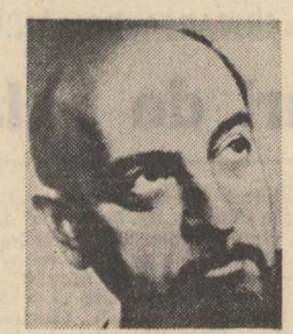

aproape de cer

— un act —

Turtureanu stă într-o mansardă plină de boarfe. Intră Pandalopol.

PANDALOPOL : Ce faci vere Turturene ?

TURTUREANU : Fac bine vere Pandalopol. Stau aci în bojdeuca mea și în casa mea.

PANDALOPOL : Aci stai ? Păi ia să vedem, că eram tare curios. Avui și eu nițică treabă pe colo — pe colo, zic ia să sui o minută pe la vărul Turtureanu să-l văz cum șade, că tot nu l-am mai văzut. De la nunta fetei Pișculeascăi par-că.

TURTUREANU : Ba de la Ciomîrtoiu, dumnezeu să-l ierte. Cînd plînserăm acolo și vorbiși matale de mă uscară ficații. Zic ia uite ce bine vorbește, eu poate n-am să am parte.

PANDALOPOL : Apoi lasă nea Costele că și-mneata, cînd pui inimă, uite așa îmi bițiie inexprimabilii. Că ai putere dom'le în cioc, ce mai ! Să te fi auzit Ciomîrtoiu, îl mai terminai o dată, noroc că apucă să dea-n primire înainte.

TURTUREANU : Da mi-a și părut rău de el ! Mă nea Fănele mă, s-o ia din loc cînd avea, vorba aia, de toate ?! Ibricul ăsta de la el îl am.

PANDALOPOL : Par-că și spirtiera.

TURTUREANU : Nu, asta am luat-o de ocazie de la un telal. Afurisit, dom'le. Atunci, cu el de față, mergea. Acum mai mult scoate fum. Mi-a mai dat și o pînză de fierăstrău peste preț, dar n-avui ce să fac cu ea.

PANDALOPOL : Da văz că ai aicea tot felul de îngrămădeli.

TURTUREANU : Păi, n-am agonisit cine știe ce... Niște hîrburi care nu cer de mîncare.

PANDALOPOL : Aici ce-ai pus în ghiveci ?

TURTUREANU : Puțintel grîu. Dacă n-am și eu un cîmp mare ! *(Pandalopol rupe un fir)* Păi ce faci ?

PANDALOPOL : Am vrut să văz și eu cum e.

TURTUREANU : Păi e păcat, dom'le. Că are și el suflet. Sămînța asta face alte semințe, și tot așa. Nu că m-aștept eu să le văz recolta, dar așa, pentru verdeață. Îmi dă o reveneală cînd mă uit la el.

PANDALOPOL : Par-că miroase nițel p-aci...

TURTUREANU : De la luminator. Că dau bucătăriile încoa. Și privățile. Însă nu totdeauna, numai cînd stă să plouă. Altfel eu mă fac că nu bag de seamă.

PANDALOPOL : Păi, cum ?

TURTUREANU : Păi, dacă am putere de închipuire, dom'le ! Că noi cu ce trăim ? Cu puterea de închipuire. Noi dacă vedem cum va fi cîndva, trecem multe.

PANDALOPOL : Und-să fie ? În cer ?

TURTUREANU : Păi și-n cer. Să știi că la mine aci, cum vezi dumneata, cerul joacă un rol foarte mare. El e, vorba ceea, ca un tablou din camera mea. Cu el mă țin și de la el aștept eu multe.

PANDALOPOL : Fugi mă nea Costele, nu vezi că acu' se duseră pînă în lună, și tot nu e nimica ?

TURTUREANU : Cum nu e nimica ?

PANDALOPOL : Păi nu e nimica decît tot un soi de pămînt. Însă sterp. Și peste tot la fel. Iar de dumnezeu n-au dat.

TURTUREANU : N-au dat că nu s-au dus unde trebuie. Sau că s-au dus prea departe. Eu însă aci, cît vezi cu ochii, toată zarea asta e cam a mea. Aoleo, să te scoli dimineața, vara, și să-ți vină, așa, o aromeală de la parc !... Cînd bate liliacul nu se mai simte nimic. Sau iasomia. Te ia cu o dulceață, te furnică pe spinare, zici : n-aș mai muri, doamne.

PANDALOPOL : E frumos, da, sigur.

TURTUREANU : Ce frumos, nea Fănele, că asta e, cum scrie undeva, partea majoră a vieții. Adică să fii optimist, dom'le, să vezi cerul albastru, să nu mai vezi hîrburi. Că știi că noaptea îmi mai ies droturile prin coaste, dar dacă văz licărind afară, ceru, și spuza de stele, gata !, mi-a trecut.

PANDALOPOL : Ferice de dumneata, nea Turturene, că poți. Asta ce e ?

TURTUREANU : Ăsta e un mojar unde mai pisez eu nuci, sau usturoi. Ba chiar și ghindă.

PANDALOPOL : De ce ?

TURTUREANU : O prăjesc și o mai dau la păsărele. Că și ele săracele îmi cîntă, mai vin pe la mine... Ghinda asta tot se aruncă, nu ? Eu m-am învățat să n-arunc nimic, să culeg toate boabele.

PANDALOPOL : Și ăsta ?

TURTUREANU : Acolo rîșnesc.

PANDALOPOL : Cafea ?

TURTUREANU : Nu cafea. Că nu prea am eu spor la cafea. Ce încape. De pildă, dacă ai porumb sau semințe de dovleac.

PANDALOPOL : Păi, de ce ?

TURTUREANU : Dau la porumbei. Am niște drăguți de porumbei care toată ziua umblă pe streașină la mine. Ei ce mai vin și mai vorbesc cu mine. Și eu cu ei. Îmi țin de urît. Să vezi drăguți ce sînt, gînguresc, se uită la mine cu ochii lor de mărgelușă. Doamne, frumos trebuie să fie să fii porumbel ! Să bați tot orașul la înălțime și gulu-gulu ! gulu-gulu!, să te așezi, iar să te ridici...

PANDALOPOL : Asta e un fel de brichetă sau ce dracu ? Un amnar ?

TURTUREANU : Da, dădeam foc cu el într-o vreme, dar acum am altă combinație, mai modernă. *(Scoate un scăpărici)* Ăsta l-am luat cu jumătate de preț, de la un israelit, și m-a ținut dom'le ! *(Aprinde scăpăriciul)*. Păi, eu zic, vere Pandalopol să-ncălzesc nițel tigaia poate stai să-mbuci ceva cu mine, dacă tot ai picat asupra serii. Ai servit masa ?

PANDALOPOL : Am luat ceva, da, sigur, n-aș mai mînca.

TURTUREANU : Ei, nițel, ce se găsește. E o tocăniță. N-am pus decît puțină ceapă, tocmai ca să nu strice ficatul. Și am fiert-o înainte, de aproape nu se mai cunoaște. Mie îmi place mîncarea bine fiartă, pătrunsă. Stai ! Stai colea pe fotel.

PANDALOPOL (încercînd prudent) : Mă ține?

TURTUREANU : Ei, cred și eu că te ține. Îl am de la unul care s-a mutat și n-avea unde să-l mai puie, de barosan ce era, și mi l-a dat mie, a zis că măcar să-l „amortizez", că băgase bani în el. Însă s-a mai terfelogit că eu l-am ținut și afară, cînd aveam acoperișul spart.

PANDALOPOL : De ce s-a spart ?

TURTUREANU : De vechi. Plus că l-a mai ciocănit ploaia. Și păsărelele astea, ce să le faci ? Au mai fost și d-ăstea, cum le zice, cataclisme, așa că... Altminteri să știi însă că e comod aicea, se poate trăi fain. *(Între timp a încălzit tigaia și a pus într-o farfurie lui Pandalopol)* Ia de gustă. *(Pandalopol încearcă cu furculița)* Să nu-mi spui că nu e bun. O mîncare de lux.

PANDALOPOL (molfăind) Bună...

TURTUREANU (îmbucă și el) : E vorba că nu trebuie să ne lăsăm, aici e toată chestia. Eu, știi și tu măi vere, dezvoltat bănește nu prea sînt. Însă de ținut casa îmi place. Chiar singurel așa...

PANDALOPOL : De cînd ai rămas singur ?

TURTUREANU : Păi... de-o vreme. De fapt, nici nu sînt așa de singur. Vin porumbeii. Ia uite-i ia, și mă tot ispitesc în fel și chip. Și eu le spun una și ei îmi spun alta, și ne înțelegem. De minune ne înțelegem. Eu dimineața cad cu ochii pe ei, și încep să le înșir. Și ei fac gulu-gulu-gulu ! și zboară. Dar se întorc. Vin să-mi spună ce au mai văzut. Și dau cu ciocul uite așa. Și dacă găsesc ceva grăunte, țaca-țaca-țaca! — le înghit. Ba se mai și bat. Să vezi cum se hîrjonesc de la un bob de mei. Afurisiții ! Citeodată se bat de le merg fulgii.

PANDALOPOL : Păi, de ce nu le dai mai mult ?

TURTUREANU : Nici să-i îndopi nu-i bine. Lasă că se învață rău, dar se și îngreună. Pe urmă stau așa de pomană și se uită. Altfel se zbenguie cînd sînt flămînzi. Și la dragoste să știi că se indeasă mai tare dacă n-au burta plină.

PANDALOPOL : Eh, să nu mai vorbim, nea Costele, de ce nu mai e actual.

TURTUREANU : Ba la ei este. Eu cînd îi aud: gulu-gulu-gulu ! zic : hait! iar se încalecă. Și mă uit nițel. Sînt liberi, nea Fănele. Nu-i oprește nimeni. Numai cînd mă văd prea aproape atuncea renunță, își văd de treabă.

PANDALOPOL : Au și ei obraz...

TURTUREANU : Păi cum ! Păsări simțitoare. Însă și dacă se îngrașă, nu strică. Dar eu zic să se mai îngrașe și de pe la alții, nu numai de la mine. Eu îi iubesc, dar nu sînt nerațional. Căpităneasa și cu madam Procopiu, vizavi, le dau și ele de mîncare. Le încurajează și ele, deh! Merită, nea Fănele ! Sînt păsări frumoase și curate.

PANDALOPOL : Da, de curate ?!

TURTUREANU : Curate. Mai mult decît găinaț nu fac. Dar eu vorbesc sufletește. Se vede pe ele blîndețea. Vin pînă aproape, altădată îți ciugulesc din mînă. Ai văzut la Veneția și prin alte piețe italienești cum se așează pe braț, pe umăr, pe unde apucă !? Ai fost la Veneția ?

PANDALOPOL : Am fost.

TURTUREANU : Păi da, că ai avut dare de mînă. Și mai ai.

PANDALOPOL : Eh ! Cîte ceva. Nu pot să mă vaet.

TURTUREANU : Ai văzut acolo în Piața Signoriei care e povestea. Am și eu ilustrate, că m-am interesat. Vin cu sutele domnule, și nu-mai că nu te pupă. Pasăre blîndă, domnule, omenoasă. De-aia a și pus-o simbolul păcii, nici nu puteau s-aleagă alta mai bună. Că e făcută strașnic, vezi ce piept are ? *(Arată pe pervaz)*.

PANDALOPOL : (văzînd porumbeii de pe marginea ferestrei). Iar ți-au venit ! ?

TURTUREANU : Păi sigur că da. Vin mereu, în special la ora asta. Ca la un tată. Acum să te uiți nițel, nea Fănele, să vezi că se deosebesc la penaj, și la mărime. Ba chiar și la fire. Sînt multe specii. Eu le-am studiat.

PANDALOPOL : De ce ?

TURTUREANU : Așa mi-a plăcut mie. Dacă ele sînt prietenii mei ! Cum aș vrea să fie și ai dumitale. Aș vrea foarte mult să-ți placă.

PANDALOPOL : Păi... ce să zic ! ? Eu nu mi-am pus chestiunea. Mulțumesc pentru masă. *(Se șterge pe batistă)*.

TURTUREANU : Să ți-o pui, nea Fănele. Fiindcă de ce ? Ele sînt mesageri, domnule. Știi că sînt unii care aduc mesaje, de la sute de kilometri, ca nici o altă pasăre.

PANDALOPOL : Și ce mesaje aduc ?

TURTUREANU : Eu n-am cu ăștia treabă, în mod special, că eu nu umblu cu mesaje. Dar primesc din partea cerului, înțelegi ? De la toți. Nu-i nici unul care să nu-mi aducă ceva de unde fîlfîie el toată ziua. Adicătele din firea toată, care le-a potrivit cum nu se poate mai bine, căci asta e armonia în natură... Gulu-gulu-gulu-băiatu frumos ! Și uite și fetița de colo, îți place ?

PANDALOPOL : Îmi place.

TURTUREANU : Ce fetiță, că e cam doamnă ! Cam grăsană. Cine știe ce aventuri a mai avut ea, și cum s-a mai îndestulat.

PANDALOPOL : Hă !

TURTUREANU : E bună fetița, ia uite-o ! Să vezi acum cum vine dacă o chem. Că-i obișnuită. *(Întinde mîna, apucă porumbița)*. Uite, frumoasă ce e ! Și uite ce pene are ! Și ce cărniță ! O, ce bunătate de turturică ! Așa, drăguță ! *(Îi sucește brusc gîtul)*.

PANDALOPOL : Ce faci, de ce o omori ?

TURTUREANU : Păi, dar cum ! Dacă tot a venit. Și-l luăm și pe băiețel. *(Întinde mîna)*. Așa băiatu, gulu-gulu ! Hîrșt ! *(Omoară alt porumbel)*.

PANDALOPOL : Ce faci, nene ?

TURTUREANU : Venise să se drăgostească, afurisitul, aci la fereastra mea. Credea pișicherul că las porumbița așa, de capul ei. De multă vreme se dau ei în vorbă, dacă mai așteptam nițel scoteau pui.

PANDALOPOL : Și de ce nu i-ai lăsat ?

TURTUREANU : Fiindcă n-are rost. Vin alții. Eu nu pot să fac crescătorie aci, că n-am condiții. Eu îi iau așa cum apar. După ce mă împrietenesc cu ei. Ia să mai luăm unul. Ăsta e cam intelectual... *(Întinde mîna)*.

PANDALOPOL (protestînd) : Nu mai lua ! Ce vrei să faci cu ei ?

TURTUREANU : Păi, credeam că-ți necesită și dumitale, vere. Să-ți livrez o pereche, giugiuc !

PANDALOPOL (cu un început de neliniște) : Lasă, nu mai livra...

TURTUREANU : Adică ce vrei să spui, că nu ți-au plăcut ?

PANDALOPOL : Cum să-mi placă ?

TURTUREANU : Păi ce-ai mîncat în castronel adineauri ce-a fost ? Mi-ai și mulțumit doar.

PANDALOPOL : Aoleo ! Erau... ?

TURTUREANU : Sigur, dom'le. Păi eu din ce trăiesc ?

PANDALOPOL (se face galben) : Am crezut că...

TURTUREANU : Cum, îți închipui că stau să le dau grăunțe numai așa ca să-i văz ? Ei, asta știi cînd ar fi bună ? Cînd mi-ar veni și mie grăunțele gratis, de undeva. Dar așa ? Ei se duc în lan acolo, ciugule... mai vin și pe la mine să completeze... Ei vin aici la mine de prietenie. Nu-ți spun însă că prietenia asta mă cam costă. Îngrijește-te, poartă-te frumos, curăță... Dă-le la timp orz, mei, vorbește cu ei, gulu-gulu în sus, gulu-gulu în jos... D-aia eu zic că nu-ți iau mult dacă îmi dai un pol.

PANDALOPOL : De ce să-ți dau un pol ?

TURTUREANU : Fiindcă sîntem rude. La alții nu dau perechea sub 30, în ruptul capului.

PANDALOPOL : Dar nu vreau dom'le, eu nu știu nimic de chestia asta, mie-mi face rău să le văd cu gîtul sucit *(Într-adevăr Pandalopol e fiert)*.

TURTUREANU : Păi, vezi ? Adică și asta am luat-o asupra mea. Și asta e o muncă și o răspundere care s-ar cere plătită. Vrei să ți-i dau gata jumuliți ? Dar atunci se mărește prețul.

PANDALOPOL : Nu vreau, dom'le, în nici un fel, n-auzi ? Eu nu mănînc asemenea...

TURTUREANU : Cum nu mănînci, cînd ai mîncat ! ? Ori acum te aștepți să-ți fac cadou și p-ăia de i-ai hăpăit ? Ei, ce lume ar fi !

PANDALOPOL : Eu n-am știut, vere. Eu am crezut că...

TURTUREANU : Că e gratis, ai ? Păi cum dom'le spirtiera nu mă costă ? Scăpăriciul ? Fotoliul pe care șezi nu trebuie amortizat ? Bașca munca mea, osteneala mea.

PANDALOPOL : ...Eu credeam că dumneata faci poezie !...

TURTUREANU : Fac și poezie, dom'le, cît încape. Noaptea cînd nu dorm stau și mă uit la stele, na. Și-mi zic : ce bine ar fi să fie niște porumbei ! Și să vie mai aproape, încoace. Să le admir și să le bag la raft. Că și eu, dom'le, dacă m-am născut, trebuie să învîrt oleacă de ceva pe lume. Că nu-mi dă nimeni de pomană.

PANDALOPOL : Îți dau ei. Ai zis că-s mesageri. Și că-i iubești.

TURTUREANU : Da, sigur că sînt. Și eu, ce le fac ? Îi las să zburde, îi las să se drăgostească, să-mi gîngure aici pînă-mi țiuie urechile. Îi las să se uite și batjocoritor la mine, adică vezi-doamne ce liberi și frumoși sîntem noi, și să-mi fabrice găinaț cu duiumul,... și-i omor numai cînd am eu socoteala mea, sau cînd simt că s-au aciuit la Procopoaia sau la Căpităneasa și-o să-i pierz... De ce să-i pierz, să-i ia alea ? Cu ce-s alea mai bune ca mine ? Ce, îi iubesc ele mai mult ? Așa că, vere, scoate polul ăla pe ce-ai mîncat, să n-avem vorbe. Om fi rude, dar porumbelul e pe bani. Și ar trebui să fiu mai scump, dacă e și simbolul păcii. Eu nu ți-am dat din ăia care sînt simbolul păcii, ți-am dat unii care păreau mai betegi, că tînjeau de vreo cîteva zile... *(Pandalopol iese cu mîna pe burtă)*. Unde te duci ? Pe stînga acolo, pe coridor, aprinde becul, dar vezi că e cu taxă și asta. Altfel cum aș trăi ? (Porumbeilor morți) hai, băiețeilor, gulu-gulu, la oală, scumpilor, că și mîine e zi ! Așa mă, cu perișorul vostru frumos... ! Ar fi trebuit să vă picteze cineva înainte !... Iubiților ! Așa cum treceți prin burta mea, și prin țevile ăstea, voi sînteți, totuși, legătura mea cea mai trainică, și mai bună, cu cerul !...

— *Sfîrșit* —

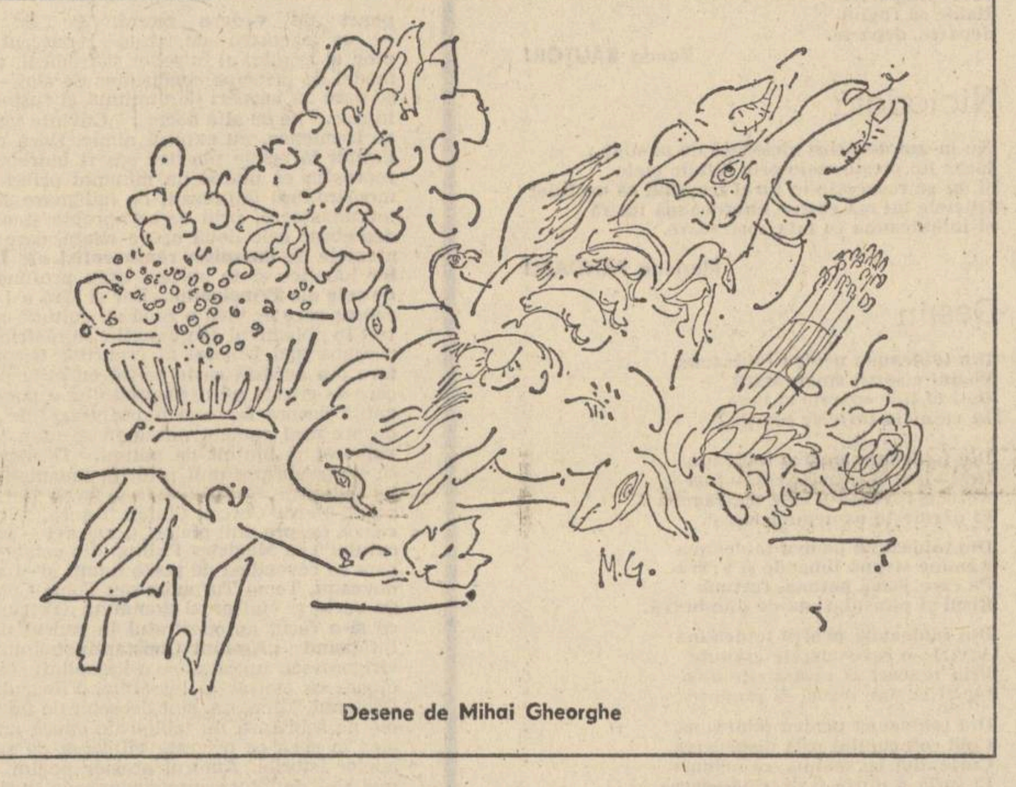

Desene de Mihai Gheorghe

radio

r

Radioascultătorii

La Sîngeorz, unde veverița-ți coboară din brad ca gîndul cel bun pentru a-și lua din palmă semnul neprețuitei prietenii cu care te onorează — un miez de nucă, o alună întreagă (pe care o ronțăie chiar acolo, în fața ta, producîndu-ți uimire și încîntare copilărească), la Sîngeorz, unde toată lumea își plimbă sticla gradată pentru apele minerale de cîte trei ori pe zi cu o gravitate demnă de mari liniștiri (reculegeri) sufletești dinaintea marilor bătălii (trecute), la Sîngeorz unde, vrei nu vrei, devii o mică enciclopedie ambulantă a medicamentațiilor, simptomelor și știrilor la zi ce animă pensiunea, la Sîngeorz, spun, părerea mea că televiziunea ar bate radioul, că ar grupa în jurul lui mai mulți oameni, a primit o umilitoare infirmare. Pentru că aici am văzut radioascultătorii la lucru, adică acei oameni care nu se pot despărți de radio, care nu-și pot bea apa de la izvoarele 3 sau 8 (cele mai în vogă în acest sezon), fără a-și ciuli urechea la vreo știre, la vreun radioreportaj („e de pe la noi !" — se întoarce cîte cineva cu mîndrie către altcineva mai impasibil la entuziasmul reporterului), la vreo melodie cu Olimpia Panciu și Marius Țeicu (și, har domnului ! toată ziua sînt pe post). Tranzistoarele reprezintă al doilea obiect (primul e sticla) purtat de aproape fiecare om venit la odihnă. Pe băncile din parcul stațiunii, la o partidă de ping-pong, la plimbarea pe șosea, pe dealurile din apropiere (peste tot, dacă adăugăm că și în fiecare cameră există un difuzor în stare de funcționare și funcționează toată vremea — cu excepția perioadelor de odihnă) radioul este prezent, adulat, respectat, pus la mare preț și prestigiu. Există o categorie aparte de oameni (așa cum există melomani, cinefili, filateliști, ș.a.m.d.) care fac din radio un mijloc eficient de informare, dar și de pasiune. Omul modern, omul civilizației noastre este din ce în ce mai convins că nimic din ceea ce se întîmplă dincolo de spațiul său nu-i poate fi străin, că individualitatea se formează și se păstrează în corelație cu evenimente dintre cele mai disparate (și aparent fără legătură necesară între ele).

Radioascultătorul este omul modern al sunetului și al informării rapide, al tendinței de universalizare. El are preferințe pentru știrile și comentariul politic (privind situația internă și internațională), pentru emisiunile fix (de profil), pentru muzica folk (și folclorică) pentru tot ceea ce aparține actualității. El nu suferă inautenticitatea, repetiția obositoare (devenită șablon), tot ceea ce bate pasul pe loc și, prompt, le sancționează închizînd aparatul. Nu se supără, nu face reclamații, dar reduce la tăcere sunetul ce tinde să devină zgomot.

De aceea, adresarea multor crainici, reporteri „stimați radioascultători" este un salut și o recunoaștere a faptului că orice emisiune de ținută are în vedere acești oameni pasionați, cinstiți, critici avizați, lor li se adresează.

Constantin Stan

P.S. Într-o atmosferă de ligă engleză divizia 3, seria a III-a a stat în atenția postului de radio Cluj-Napoca. Nu e rău, e chiar foarte bine așa, dacă tot vrem să avem fotbal peste tot și la orice categorie unde au loc întreceri cu adevărat sportive.

plastică

p

O carte despre Ciucurencu

Într-o conversație pe care am avut-o acum aproape opt ani cu Alexandru Ciucurencu, a cărui zgîrcenie la vorbă devenise deja proverbială, s-a ajuns, inevitabil, la un nume : acela al lui Ștefan Luchian. **„Luchian a fost pictorul pictorilor...** spunea atunci maestrul. **El a trăit prin pictură. Arta lui este arsă pe dinăuntru. Sufletul lui este ars pe dinăuntru. Arta lui vine dinăuntru".**

Este uneori ciudat să constatăm cît de bine se potrivesc artei unor mari artiști aprecierile pe care ei înșiși le-au făcut asupra artei altora. Ceea ce Ciucurencu afirma despre Luchian, ni se pare acum — cînd dispariția lui ne obligă la și o mai mare detașare critică față de propria-i operă — a fi rezultatul unei aspirații secrete spre un model uman și artistic care pentru el, arsul și devoratul pe dinăuntru de febra culorii și tensiunii ei, nu era abstract.

Istoria acestei febre și tensiuni încearcă să o reconstituie textul — substanțial și cu multe intuiții și judecăți corecte și clarvăzătoare — lui Mircea Deac, text ce servește drept prefață unui album de o ireproșabilă ținută.

Evocînd drumul parcurs de Ciucurencu, Mircea Deac este atent la surprinderea acelor note specifice ale artei maestrului care indicau atît detașarea față de posibilele influențe cît și tentativa constituirii unui univers propriu, transpus pe pînză cu mijloace ce ilustrează o largă autonomie față de procedee învățate și concepții insuflate. Fără a fi fost radicalist, arată Mircea Deac, Ciucurencu a introdus în pictura românească dintre cele două războaie, mai mult decît alți artiști, **«autonomia culorii, dar cu o pondere rațională și cu sensuri emoționale, prin „atacarea suprafeței tabloului", aplicînd principiul elaborării și organizării plastice a celor văzute în natură».**

Mircea Deac acordă, pe bună dreptate, o atenție deosebită relevării modului în care au evoluat la Ciucurencu preocupările pentru organizare, orchestrare și ordonare a suprafeței tabloului. El pleacă de la premisa că aceste preocupări, conjugate cu atenția față de culoare și posibilitățile ei emoționale, cărora li se adaugă conștiința semnificației ideatice a subiectului, l-au condus pe artist la un limbaj propriu. Înscrierea artei lui Ciucurencu pe linia **„modernizării și chiar a abstractizării valențelor culorii",** fără a se pierde din vedere obiectivul generos al artei majore a tuturor timpurilor, adică înscrierea în zonele cele mai profunde ale umanului, reprezintă, pentru autor, factorii decisivi prin care pictura lui Ciucurencu a dobîndit o individualitate anume în orizontul de preocupări al artei românești contemporane. Ciucurencu a creat o școală, și așa cum subliniază Mircea Deac apariția picturii sale a constituit efectiv un eveniment în arta românească, deoarece el a dat culorii **„o nouă personalitate, o forță logică a expresiei plastice, pe care o întrezăream doar în pînzele lui Luchian".**

Desigur, fie și plecînd doar de la afirmația de mai sus se pot face considerații mai ample asupra textului. Această primă sinteză, care aruncă o privire scrutătoare în universul operei unui creator de școală va servi, nu ne îndoim, drept punct de referință în cunoașterea și înțelegerea mai aprofundată a peisajului, aflat în plină mișcare, artei noastre contemporane.

Grigore Arbore

muzică

m

Tineri în competiții artistice internaționale

Ultimele două săptămîni au însemnat o adevărată aglomerare de concerte ale unor tineri ce reprezintă încă de pe acum o garanție a succesului. Dintre soliști, am ascultat sîmbătă 8 aprilie la Sala Mică pe *Liliana Ciulei*, laureată a concursurilor „Sibelius" de la Helsinki și „Paganini" (Genova) — o sensibilă și interiorizată violonistă, al cărei nivel tehnic deosebit se armonizează cu simplitatea și noblețea trăirii. Programul, cuprinzînd „pietre de încercare", a mers ascendent : dacă o ușoară răceală a învăluit „Ciaccona" de Vitali, iar Sonata în sol minor de Bach realizată a fost îndeosebi Fuga (și partea IV-a, foarte personală), Sonata de W. Berger a răspîndit în schimb o limpezime care lasă vederii toate nuanțele iar „Tzigane" de Ravel și Sonata III-a de Ysaÿe au impresionat nu numai prin perfecțiune tehnică ci și printr-o tot mai caldă fluență a sunetului. Deplinătatea trăirii afective s-a concentrat asupra „Introducerii și Rondo Capricioso" de Saint-Saëns și asupra piesei de Wieniawski, demonstrînd că Liliana Ciulei este capabilă nu numai de virtuozitate și concepție personală, dar, și de o controlată și cu atît mai durabilă ardere interioară.

În aceeași seară, *Dana Borșan*, laureată a concursului „Schumann" de la Zwickau, a stîrnit impresionante linii de forță într-un recital magnetic, a cărui susținere cere putere și maturitate. Stăpînirea sunetului, reliefarea vocilor, tensiunea dramatică pe care a imprimat-o „Sarcasmelor" de Prokofiev, „Fanteziei" în Do major op. 17 de Schumann, s-au mai domolit în „Andantele cu variațiuni" de Haydn și în Sonata de Liszt ; așezare de lucruri care nu a diminuat însă robustețea de gîndire a acestei remarcabile interprete.

Un alt pianist care impresionează prin rezistența psihică și cerebrală este *Alexandru Preda*. Din recitalul său dat duminică 9 aprilie am remarcat îndeosebi marea economie de mijloace, tehnica rafinată și precisă, conducerea lucidă a „Sonatei op. 111" de Beethoven și a „Tablourilor dintr-o expoziție" de Mussorgski. Claritatea relevării structurii se întemeiază pe o sensibilă cunoaștere dinlăuntru, așa cum a demonstrat în „Sonata" de Liviu Glodeanu, cîntată in memoriam.

Un bun început au constituit recitalurile susținute de *Irina Bughici* (pian) și *Eugen Mantu* (violoncel), cea dintîi individualizîndu-se printr-o subtilă emisie de sunet, cel de al doilea printr-un real temperament solistic. Înmănuncherea fericită de personalități muzicale a cvartetului *„Atheneum"* (Dinu Bogdănaș, Dan Iarca, Mihai Spinei, Mircea Palade) relevă, în ciuda tinereții instrumentiștilor, o preocupare de îndelungată tradiție pentru muzica de cameră.

Grete Tartler

FESTIVALUL NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

„Vers pe plaiuri de baladă"

● În zilele de 31 martie, 1 și 2 aprilie a.c., Cenaclul „Luceafărul" în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Hunedoara au organizat, în cadrul celei de a doua ediții a Festivalului Național „Cîntarea României", sub genericul „Vers pe plaiuri de baladă", o serie de întîlniri cu ititorii, la care au participat scriitorii Ion Gheorghe, Nicolae Dragoș, Mircea Dinescu, Ștefan Dincă, Alta Victoria Dobre și Denisa Comănescu. Prima întîlnire a avut loc în ziua de 31 martie la Liceul industrial nr. 3 din Deva, la care și-au dat concursul, alături de membrii cenaclului revistei „Luceafărul" și poeții hunedoreni Valeriu Bârgău, Nicolae Chirică (Hunedoara), Constantin Gh. Naidin și Traian Filimon (Deva). În aceeași zi, oaspeții au fost în mijlocul muncitoarelor de la Țesătoria de mătase din Deva. Lansarea primului volum „Floarea soarelui" al poetului hunedorean Valeriu Bârgău, care a debutat și a publicat frecvent în revista „Luceafărul", a avut loc la Librăria „M. Eminescu" din Deva. Au luat cuvîntul Nicolae Dragoș și Ion Gheorghe, iar actrița Alta Victoria Dobre a recitat din versurile poetului Valeriu Bârgău. Simbătă, 1 aprilie, membrii cenaclului „Luceafărul" împreună cu scriitorii Nicolae Chirică, Valeriu Bârgău, Ioan Evu (Hunedoara) și Ștefan Nagy (Petroșani) s-au deplasat la Petroșani unde s-au întîlnit cu minerii de la I.M. Dîlja. Duminică, 2 aprilie, a avut loc un amplu recital de poezie și muzică tinără la clubul „Siderurgistul" din Hunedoara la care au participat și membrii cenaclurilor hunedorene „Izvoare", „Lupta", „Flacăra" și „Muguri". Alături de poeți Mariana Pîndaru și frații Eugen și Ioan Evu au întregit manifestarea cultural-artistică de pe meleagurile hunedorene cu frumoase momente muzicale.

d.c.

Portretul lui Burebista

Burebista nu s-a-ndurat să lase viitorimii
Un portret săpat în vreo piatră de riu ori de moară
Știind că întemeietorii rămîn
În zidirea cu numele Neam, cu numele Țară.
S-o fi gîndit Năpraznicul Domn Vizionar
să își deseneze cu pămînt chipul și fapta
după legea simțirii alor săi din hotar
și apoi să-l judece Istoria, uneori dreaptă...
De la mari înălțimi a văzut el cu sufletul treaz
O patrie în care ne-am fost zidit cu dreptate.
Zările de-atunci ne-au coborît în suflet
Noi le păstrăm în suflet, pe toate...

Eugen EVU

Cît mai alergăm

Cît mai alergăm printre arbori
Cît mai ascultăm foșnetul frunzei
Cît ne mai lipim auzul de bulbul ceasului
Cît mai umblăm pe brazda acestui pămînt
Cît ne mai facem semne
De la fereastra fugarelor trenuri
Cît mai simțim pe umeri torentul ploilor
Și mai scriem poeme pe filele subțiate
De frumusețea anotimpului
Noi, toți ne putem crede
Fericiții și frumoșii acestui secol.

Miron ȚIC

Plecați bărbații...

Plecați sînt bărbații
cu toții
în pădurile secolului
să dibuie lemnul
cu suflet curat
pentru stîlpii pridvorului
unui viitor mai bărbat.
În împărăția lucernei
abia dată în floare
fetele se-mbracă mirese
cu vaporoasă zare
și se cunună-n amiază
cu flăcăii din soare.

Copii se adună în cete
pe pustiile uliți
și cotrobăie cerul
după Steaua Polară
cu brațele compasuri,
privirile — suliți.
Seară de seară
nevestele rezemate de zaplaz
cu colțul năframei în gură
închipuie lumini
venind de departe
și cad în extaz.

Plecați sînt bărbații
cu toții
în pădurile secolului...

Constantin Gheorghe NAIDIN

Pace în Kogaion

Într-o oră flămîndă de-a trece prin marmoră
în fiecare an dacii coboară de pe columnă
și curg prin munții albaștri ai Orăștiei.
În jurul cadranului solar se adună și umbra lor
nu tremură de frig
— nici chiar severele, pleșuvele stînci nesecătuite
de suflet și piatră nemuritoare
Există în mine un pod pe care trec de-a valma
romani și daci la un loc
și de peste păduri trec păsări în zboruri nestinse
spre o Sarmizegetusă de pămînt argilos.
Și iată în fața efigiei de rege, făptuitoarele
și-au făcut cuib
din veșmintele și armele lăsate anume pe sub pămînt
Iar subt genunchiul lui Decebal scutul așteaptă
— poate Zamolxe-l veghează într-o rugă supremă împietrit
și vîntul respiră liber pe sub pămînt, aducînd deasupra
oasele sale care niciodată
nu se vor teme de moarte, oasele care
nu vor cunoaște niciodată pacea în muntele Kogaion.

Gheorghe NISTOR

Joc

Spirala mea
dă-mi încă o sevă
din izvoare de lut
să nu-mi știe sufletul
cu trecătoare cercuri.
Învață-mă să rid ca ploaia,
Și jocul de mine știut
Să fie al celui mai ars lut.

Angela PALAGHIU

Hai să fugim

Hai să fugim departe
departe :
niciodată nimeni nu va ști
de ce,
cum,
ce ne desparte.
Haide să fugim
departe, departe.

Vanda RĂUȚOIU

Niciodată

Nu m-am desprins niciodată de pămînt ;
iarba lui crește roșie prin tălpile mele
și mi se răsucește în jurul trupului ca un fuior
fructele lui mă găsesc întotdeauna liberă
și întotdeauna cu fața spre soare.

Mariana PÂNDARU

Destin

Din totdeauna pentru totdeauna
Poetul e sortit singurătății
Deși el ține soarele și luna
În veșnicia turlelor cetății ?

Din totdeauna pentru totdeauna
Deși visează trandafirul, totuși
Norocu-i scoate-n cale mătrăguna ?
El dăruiește oamenilor lotuși.

Din totdeauna pentru totdeauna
Rămîne strună limpede și gravă
Pe care joacă patima, furtuna
Risul și plînsul, roua de dumbravă.

Din totdeauna pentru totdeauna
Azvîrle-n cer stelarele grăunțe
Prin veacuri să răsară cîte una,
Iar el la sine însuși să renunțe.

Din totdeauna pentru totdeauna
Cînd sub corăbii urlă disperarea,
Curtenilor cu spaima, ca nebuna,
El suflă-n pinze și deschide zarea...

Traian FILIMON

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ULTIMUL NUMĂR** al revistei **Miorița, A Journal of Romanian Studies** (January, 1978), publicație bianuală editată de **The New Zealand Romanian Cultural Association** și de **The Department for Foreign Languages, Literatures and Linguistics, University of Rochester** (U.S.A.), publică articole de lingvistică, traduceri și studii de literatură românească semnate de colaboratori anglo-saxoni și români. Dintre aceștia din urmă : Ion Vlad, **Contemporary Romanian Fiction as History and Aesthetic Experience,** o scrisoare către redacție semnată de Leon Levițchi, Dan Duțescu și Andrei Bantaș în legătură cu o recenzie anterioară, apărută tot în **Miorița,** de Roy MacGreggor-Hastie, traduceri din Eminescu (Leon Levițchi), Arghezi, Voiculescu, Constanța Buzea (Dan Duțescu), Ion Barbu (Andrei Bantaș). O traducere a baladei populare **Dălea-Dămean și Sila** aparține lui W. D. Snodgrass, traducător și al **Mioriței.** Un necrolog al victimelor cutremurului din martie 1977 **(Tragedy in Bucharest : An Obituary to Five Writers),** o dare de seamă a discursului tovarășului Nicolae Ceaușescu, la **Conferința Națională a Scriitorilor** (mai 1977), și o recenzie de Adrian Marino la studiul lui Dinu Pillat, **Dostoievski în conștiința literară românească,** încheie sumarul.

● **NUMĂRUL** pe martie 1978 al revistei turcești **Varlik,** de literatură și cultură, care apare la Istambul (director Yașar Nabi Nayir) publică, în traducerea lui Elem Melike Roman, două poezii de Zaharia Stancu.

● **AU APĂRUT** de curînd actele colocviului internațional **„Expressionismus" im europäischen Zwischenfeld,** hgb. von Zoran Konstantinović (Innsbruck. 1978), care și-a desfășurat lucrările la Strasburg între 5—9 iunie 1976. Obiectul acestei reuniuni științifice a fost studierea diferitelor aspecte ale curentului expresionist în literaturile țărilor din Europa Centrală și de sud-est, prima analiză de literatură comparată consacrată acestei teme. Volumul (apărut în seria : **Innsbrucker Beiträge zur Kulturwissenschaft, Sonderheft, 43),** cuprinde și textul comunicării lui Andrian Marino : **Expressionismus und die rumänische Avantgarde** (pp. 87—93), alături de participanți jugoslavi, polonezi, francezi, bulgari, maghiari.

● **O ANALIZĂ** dezvoltată a ideologiei și activității critice a criticului român **Constantin Dobrogeanu-Gherea** (cea mai aprofundată care a apărut pînă acum în limba germană) publică cercetătoarea Dr. Eva Behring, colaboratoare științifică al lui **Zentralinstitut für Literaturgeschichte der DAW** (Berlin, R.D.G.), în volumul : **Positionsbestimmungen. Zur Geschichte marxistischer Theorie von Literatur und Kultur** (Leipzig, Verlag Philipp Reclam jun., 1977 pp. 155—187). Studiul valorifică o bogată documentare românească. În acest volum, C. D. Gherea figurează alături de Plehanov, Mehring, Lafargue, Blagoev, Worowski, Gorki, Roza Luxemburg, Clara Zetkin.

● **ACEEAȘI CERCETĂTOARE DIN R.D.G.,** specialistă în literatura română, analizează și aspectele ideologice ale luptei naționale și sociale românești din secolul al XVII-lea, în cadrul capitolului **Der Kampf um nationale Selbständigkeit und Aufhebung der Leibeigenschaft in den Literaturen Ost- und Südosteuropas** (pp. 232—239), din lucrarea colectivă : **Literatur im Epochenumbruch. Kunktionen europäischer Literaturen im 18. und beginnenden 19. Jahrhunder,** hgb. von Günther Klotz, Winfried Schröder und Peter Weber (Berlin und Weimar, Aufbau-Verlag, 1977). Contribuția semnată de dr. Eva Behring situează mișcarea iluminismului românesc din Transilvania în contextul ideologic al epocii.

● **ULTIMUL NUMĂR** din **Bulletin de la Société des Amis de Montaigne** (No. 22—23, avril-septembre 1977, pp. 118—119) publică o amplă recenzie a nr. 4/1976 din **Cahiers roumains d'études littéraires.** Autorul, André Michel, directorul **Buletinului,** prezintă pe larg sumarul acestei „importante reviste românești", cu atenție deosebită pentru articolele lui Pompiliu Marcea, Paul Cornea, Dolores Toma, Adrian Marino, Romul Munteanu, François Jost, Ralph Cohen.

● **REVISTA MACEDONEANĂ** de literatură **Culturen Jivot** (77, 9 — 10, 1977, p. 25) oferă cititorilor săi, în traducerea lui Tașco Sarov, patru poezii de Corneliu Sturzu, însoțite de fotografia poetului.

● **REVISTA JUGOSLAVĂ** de literatură, artă și cultură, **Lumina** (care apare în limba română), cuprinde în sumarul ultimului său număr **(1/1978)** și poezii de Ana Blandiana **(Duminica în timp),** Nina Cassian **(Secretele iubirii împlinite)** și Ileana Mălăncioiu **(Iubitule și dacă sufletele noastre).** Atrage de asemenea atenția articolului Ivannei Hasan : **Note despre Victor Brauner.**

REVISTA STRĂINĂ

● Un **Index** general a încheiat publicarea **Marii Enciclopedii Larousse.** În cadrul unei conferințe de presă, Claude Dubois, șeful secției dicționarelor de la celebra editură franceză, spunea că „acest index este un ghid orientativ care permite să folosești și să te plimbi prin monumentala lucrare". De fapt, ghidul a necesitat și el un volum uriaș de muncă. Timp de doi ani, patruzeci și cinci de cercetători au folosit peste cinci sute de mii de fișe pentru redactarea lui. **Marea Enciclopedie Larousse** a fost publicată timp de cinci ani, în fascicule lunare, constituind un adevărat tur de forță lexicologic !

● **Le Clézio** înseamnă un nume de succes, dar și o identitate umană înconjurată de discreție. Scriitorul refuză confesiunea publică, interviurile și mărturisirile. În mod excepțional, un număr recent al revistei **Lire** publică o conversație obținută de Pierre Boncenne Cunoscutul ziar **Le Figaro,** consemnînd evenimentul, apreciază că este vorba de „un document important, care va marca o dată". Le Clézio vorbește pentru întîia oară, pe larg, despre munca lui de scriitor, despre cărțile sale mai noi și despre personajele pe care le-a creat O aură de timiditate autoanalizată învăluie aceste mărturisiri de cea mai bună ținută intelectuală și de o mare autenticitate.

● **Decernarea premiilor Oscar** a prilejuit afirmarea unei noi tinereți a cinematografului american. Într-adevăr, cele mai multe distincții au încoronat succesele unor tineri actori și regizori. Richard Dreyfuss a fost preferat, de exemplu, lui Richard Burton, care fusese aclamat prea devreme de presa americană drept virtualul învingător al competiției, pentru marele său rol din **Equus.** Favoritul din acest an a fost însă Woody Allen, al cărui film, **Annie Hall,** a primit premiul pentru cea mai bună creație, pentru cea mai bună regie și cel mai bun scenariu (regizorul a fost și scenaristul acestei producții). De altfel, Diane Keaton a fost încununată cu premiul pentru cel mai bun rol feminin, tot pentru rolul său din filmul lui Woody Allen.

● **Între tinerii regizori din Statele Unite ale Americii,** Bob Rafelson este la ora actuală numele cel mai promițător. Michel Marmin scrie, într-o cronică la ultima sa creație, **Stay Hungry :** „Dintre cei mai mari producători americani de filme, Bob Rafelson este, fără îndoială, cel asupra căruia sînt bazate speranțele îndreptățite ale publicului. Cu **Cinci piese ușoare** și mai ales cu **Regele grădinilor Marvin,** el ne-a descoperit un stil de excepțională rigoare estetică și morală, susținut de un fel de umanism ironic și dezamăgit. Astăzi, revine cu un film ce ar putea să-i deconcerteze pe primii săi admiratori. Este un film vesel, tandru și plin de farse acest **Stay Hungry."**

● **Una din cele mai prețioase exemplare bibliofile** o constituie celebra lucrare a lui Buffon, **Istoria naturală a păsărilor,** în zece volume, cu 973 de planșe. Această carte unică nu a mai apărut pe piața iubitorilor de tipărituri rare de aproape două decenii, încît splendida ei hîrtie de Olanda devenise o adevărată obsesie a colecționarilor. Recent, Francine Rheims a consemnat însă o tranzacție, prin intermediul cronicii sale, **Ciocanul de fildeș,** referitoare la licitația operelor de artă. La Drouot a fost vîndut un exemplar de Buffon, cu un preț exorbitant.

● **Scriitoarea belgiană Marie Gevers** cunoaște o nouă celebritate, în urma reeditării cărții sale din 1938, **Plaisir des meteores.** Iată ce scrie Jean Chalon într-o cronică : „Marie Gevers, născută la Missembourg, lîngă Anvers, în 1883 și decedată de curînd, în 1975, este adeseori prezentată drept o „Colette a Nordului". Mai degrabă i s-ar potrivi asocierea cu Anna de Noailles. O Anna de Noailles care și-ar fi pus toate poeziile în proză. Ca și autoarea cărții **Eblouissements,** Marie Gevers citește în natură ca într-o carte deschisă Ea studiază cele patru anotimpuri la fel cum se dedică alții cercetării limbilor orientale. Ea dorește să surprindă formarea gerului, secunda cînd se naște primăvara".

● **Un frumos succes** de presă are poetul neozeelandez John Ower, autorul cărții de versuri **Acte legendare,** apărută la University of Georgia Press. William Cole scrie : „Este o mare plăcere să-l citești spiritual, ironic, înzestrat cu abilitatea de a transmite stările erotice. Totul pe un fundal geografic". De altfel, unul din cele mai frumoase poeme din volum se intitulează chiar „Noua Zeelandă".

15 APRILIE 1978
L6

Urmare din pag. I

oane), cîți au părăsit orașul și cîți s-au deplasat de la Est la Vest. Însă informațiile nu sufocă descrierea și **subiectul** (autorul) nu dispare cu totul din pagină, deși **obiectele** sînt mai puternice și mai relevante în evocare decît oamenii.

Două sugestii ies, întîi, la lectura **Marilor Canioane :** o Americă agresată de lucruri, terorizată de o natură artificială (alienantă) și o Americă imposibil de cunoscut pînă la capăt. **Marele Canion** al riului Colorado devine astfel simbolul unei lumi misterioase în ciuda publicității demente. Un continent în continuă reașezare, dezgustat (prin generațiile mai tinere) de bunăstare, doritor, totuși, s-o aibă. **Violență și lirism, denivelări dramatice,** oameni care trăiesc în condițiile epocii de piatră (indienii, portoricanii), iar alții instalați într-o lume a confortului maxim, mulțumiți și nemulțumiți în același timp de ceea ce au dobîndit : iată ce citim în **Marile Canioane.**

Dan Grigorescu dă, voit sau nu, imaginea unui continent mai degrabă whitmanian : o Americă în fierbere, contestată și contestatară, individualistă pînă la exasperare și culpabilizată de bogăția și orgoliile ei. Critic literar și critic plastic, autorul nu uită cărțile și arta, însă și literatura și arta ocupă un loc inferior în ierarhia socială.

Mi-a plăcut în **Marile Canioane** modul în care Dan Grigorescu vorbește despre această dependență a spiritului față de un mecanism constituit. Foarte personale, colorate sînt și notele despre America văzută **din** (și **în**) interiorul ei (cap. **Americanul la el acasă** și **După ora șase**), unde stilul devine mai sarcastic și invenția epică este mai mare. Dan Grigorescu, care, în genere, vorbește rar de sine, își trădează aici mai mult decît oriunde natura adevărată : **un spirit paternalist,** grav, mușcător cînd pedagogia socială i se pare absurdă. El descrie cu încintare camera copilului american și face reflecții ascuțite despre atitudinea omului matur față de noua generație. Cînd se referă la experiența sa, nu-și uită familia, toate întîmplările personale sînt legate de întîmplările copiilor săi. Acceptă principiul libertății în educație, laudă pedagogia muncii, însă, ca european din est, are și multe rezerve față de morala toleranței represive.

Marile Canioane reprezintă cea mai solidă carte ce s-a publicat pînă acum la noi despre America. Nu i-aș reproșa decît faptul că autorul vorbește mai mult despre **obiecte** și mai puțin despre **indivizi,** dar nu mă grăbesc să insist asupra acestui aspect : procedînd astfel, Dan Grigorescu a voit, probabil, să sugereze o ordine și un simbol : simbolul procesului de **reificare** în societatea hiperindustrială. A reușit, desigur, dar memoria noastră reține cu mai mare ușurință cele cîteva (admirabile) figuri din capitolul **Cîțiva americani inocenți și alții mai puțin inocenți** decît descrierea uluitoarei străzi 52.

★

America lui Romulus Rusan este America din teatrul lui Tennessee Williams : tristă, plictisită în opulență, naivă, visătoare și, din cînd în cînd, contestatară. Asta dacă vrem să scoatem o imagine globală și o morală dintr-o narațiune ; descrierea unei **aventuri** și a unei **confruntări** dramatice. Romulus Rusan este mai apropiat decît Dan Grigorescu de psihologia călătorului european tradițional care descoperă, repede și pe cont propriu, un continent nou, secret, în ciuda unei literaturi publicitare alarmante. Este un **străin** care nu vrea și nu poate să se așeze într-o lume ce trăiește după alte legi. Ochiul curios descoperă suprafețele și mintea lucidă judecă, fixează, compară. America văzută din exterior, ceea ce nu înseamnă neapărat văzută superficial.

Paginile cele mai substanțiale din **America ogarului cenușiu** sînt acelea despre Iowa City. Experiența reporterului este, aici, mai puternică. El trăiește în **campus**-urile studențești, urmărește jocul veverițelor cenușii, se uită la programele de televiziune și le judecă aspru, zicînd că sînt prea puritane (zice el sau zic alții, faptul n-are importanță). Descoperă, întîi, o Americă agrară, cu gusturi tradiționale, și, în interiorul ei, o civilizație a „gadget"-urilor, utilitară și trăznită. Cultul valorilor vechi este contestat de generația tînără și, dezvoltînd această idee, Rusan vorbește despre conflictul dintre părinți și copii. Nu-și ascunde surpriza, este de multe ori contrariat de ceea ce vede și aude, și această manifestare a **subiectivității** face lectura cărții sale agreabilă și instructivă.

FRAGMENTE CRITICE

Memoriale de călătorie

European, reporterul vrea să determine (pe urmele lui Ralea) psihologia americanului după felul cum mănîncă și după modul în care se îmbracă. Însă relatarea sa este sumară și, dacă ar fi să judecăm după „cele șapte alimente fundamentale" (cremwurști, fulgi de porumb și lapte, ouă și peștișori afumați etc.) citate de Romulus Rusan, bucătăria americană este slabă de tot, iar **psihologia** rudimentară. Am citit și în alte cărți despre faptul că americanii **nu știu să mănînce** și îmi vine să cred că este mai degrabă vorba de un clișeu. Unul din miturile care circulă în lumea noastră europeană despre această verișoară parvenită, lipsită de rafinament, de peste ocean. Însă citesc o altă carte, scrisă de un sociolog care nu glumește niciodată, Jean François Revel **(Nici Marx, nici Isus)** și aflu că în America fără rafinament gastronomic și bune maniere, a început o **revoluție a moravurilor,** o **revoluție culturală** și o **revoluție politică :** „a doua revoluție americană" ; „Insurecția Americii contra ei înșiși".

Despre această insurecție autorii români vorbesc mai puțin, interesați de altceva : cuprinderea Americii într-o imagine totalizantă. Privirea lunecă spre pitoresc și judecata morală rămîne, de regulă, la detalii. Romulus Rusan este întrigat că mulți americani scriu cu stînga și, într-un capitol vorbește despre „emanciparea mîinii stîngi" sau despre consumul mare de „hamburgeri" (despre care ne informează, pe larg, și Dan Grigorescu).

Cealaltă Americă, văzută din goana „ogarului cenușiu", apare cum ne așteptam să apară : fascinantă și alienantă prin varietatea și dimensiunile ei. Notații subtile, reflecții ce se țin minte, totuși reporterul inteligent și talentat nu schimbă, la acest punct, imaginea pe care ne-am format-o deja din cărți și din filme. Stilul însemnărilor pe sacul de voiaj este din loc în loc întrerupt de reflecții personale și atunci **aventura** americană a lui Romulus Rusan se colorează : un spirit blînd moralizator, spirit nostalgic, contrariat mereu, dar niciodată disperat sau furios, se simte în comentariul liniștit al faptelor.

Figuri și tipuri de Renaștere în Principate

Urmare din pag. 1

punct de vedere moral. Pe de o parte — un monstru de tiran renascentist, campion al crimei, al mișeliei și trădării, propus ca model de principe conducător de stat —ceea ce i se pare „a acoperi de umilință și rușine un veac întreg..." pe de altă parte... ? Cuvinte tari dar care de asemenea, nu explică nimic. Dacă nu s-ar fi limitat la artele plastice am fi îndreptățiți să-i reproșăm că pierde un minunat prilej de a demonstra,fără imprecații de indignare și atitudine moralizatoare, prin ce se apropie și prin ce se deosebesc cele două opere citate, care sînt elementele de **umanism renascentist** ale **Învățăturilor** identice și în același timp profund distincte de cele ale **Principelui...** Dar și fără a-i face acest reproș care ar viza o zonă de cultură ce nu a intrat în obiectivul său tematic, se răsfrînge aici un neajuns mai general al eseurilor despre Renaștere din această carte scrisă cu atîta pasiune și care se citește pe nerăsuflate ca o poveste fascinantă despre fapte și împrejurări de excepție, despre acei oameni minunați ai unui trecut învolburat și bîntuit de patimi. Desigur, ceea ce se spune despre unii principi umaniști și faptele lor culturale — Petru Rareș, Iacob Heraclid Despotul, Petru Cercel, Ștefan Tomșa, Nicoară Potcoavă, despre unii pictori („zugravi — soli ai trecutului") ca Magister Philipp din cetatea Sibiului, care se revendica de peste munți și-și zicea Moldoveanu, Toma Turbulea sau Toma Cehan, pictor de curte și emisar al domnului (Petru Rareș) — ce și-a făcut autoportretul în cadrul unei fresce înfățișînd „Asediul Constantinopolului", Petru Grigorovici, zugravul ce a îndeplinit solii primejdioase ca emisar al lui Mihai Viteazul, Nicolae Cretanul, Mina, ș.a. sînt deosebit de interesante și ele ne schițează un tablou de epocă izbutit mai ales în ceea ce privește viltoarea de suprafață a apelor istoriei. Autorul acestor pagini este șocat mai ales de latura spectaculară, de spiritul paradoxal al atitudinilor renascentiste (de pildă coexistența violenței, cruzimii și aventurismului cu o împătimită sete de frumos și dragoste de cultură; este atras de situații și personaje shakespeariene ca Doamna Chiajna, cumplita fiică a lui Petru Rareș, sîngeroasa ceartă dintre Dănești și Drăculești, de pitorescul unor principi ca Petru Cercel și Iacob Heraclid Despotul cărora, e drept, nu le putem tăgădui prin atîtea din calitățile și din defectele lor, apartanența la spiritul Renașterii. Iată o apreciere semnificativă pentru viziunea dominantă asupra tabloului zugrăvit parcă pin pana unui maestru romantic : „Îl cunoaștem pe domn (e vorba de Petru Rareș), această aleasă figură de prinț moldav din Cinquecento, ca pe un voievod viteaz prin războaiele purtate și prin aventuroasa lui viață, cu prăbușiri și înălțări răsunătoare, cu întemnițări și evadări spectaculoase, cu o existență plină de hățișuri și neprevăzut, cu rătăciri înfrigurate pe potecile ascunse ale munților în căutarea unui adăpost, comparabilă, poate, numai aceleia de mai tîrziu a munteanului Petru Cercel, și în care însuși capul domnului era adesea pus în balanța soartei ca preț al gloriei schimbătoare la care rîvnea".

Totul pare adevărat și e frumos spus și totuși ceva sună fals.

Dar să vedem mai îndeaproape cu ce nedumeriri și insatisfacții se alege cititorul acestor pagini. Mai întîi cu privire la Renaștere ca fenomen european. Al. Alexeanu va fi de acord, desigur, că Renașterea nu este un fenomen superficial și accidental ce plutește la suprafața istoriei, ci un fenomen complex de civilizație care vine din adîncuri umane și sociale ale procesului istoric european într-o anume epocă determinată, el are deci o deplină legitimitate istorică și generalitate europeană. Care sînt însă cauzele sale socio-economice și politice, care sînt coordonatele sale axiologice — sau noul sistem și noua ierarhie de valori pe care o-înscăunează ?

Dar poate că autorul nu și-a propus așa ceva, socotind astfel de chestiuni de mult soluționate în uriașa și atît de diversa literatură de specialitate. Fie ! În ce constă atunci specificul Renașterii ca fenomen românesc ? În ce perioadă din evoluția Transilvaniei și a Principatelor apare, în raport cu lumea apuseană, și ce efecte are această imprejurare asupra repertoriului, caracterului și amplorii manifestărilor renascentiste ? Dacă **umanismul,** nu numai în sens literar-lingvistic, ca „întoarcere" la antichitatea greco-romană ca promovare a studiului savant al valorilor acestei antichități, dar și în sensul filosofiei omului și culturii, ca **atitudine spirituală** centrată pe om — subiect axiologic, subiect al libertății, valoare supremă, dacă umanismul deci este o dominantă spirituală a Renașterii, care este specificul umanismului românesc de tip renascentist, cu ce valori se asociază ?

Există undeva în note o remarcabilă apreciere cu care nu poți să nu fii de acord : la noi excesele nu prea și-au aflat locul, n-au prea fost posibile fiind contracarate de acea „cumințenie a pămîntului, de acea gravă înțelepciune, decență și cumsecădenie românească, ce totuși nu ne-au ferit cu totul de situații ambigui, de confuzii, degenerări și violență". Spuneam mai sus că în aprecierea pe care am citat-o asupra lui Petru Rareș ceva sună fals. Precizez acum că această notă falsă se referă la gloria schimbătoare pe care o urmăresc principii noștri de factură renascentistă. Nu cred asta decît în măsura în care dorința de glorie poate fi și ea o trăsătură a naturii umane. Dar în cazul lor nu despre aceasta era vorba. Nu se înțelege suficient faptul că pentru **conștiința culturală** a Renașterii românești, ca și a altor epoci de cultură, altele sînt dominantele spirituale, altele sînt motivațiile acțiunilor oamenilor de factură renascentistă.

Dacă Renașterea apuseană se caracterizează, între altele, prin astfel de trăsături aparent contradictorii ca **universalism cultural** și **individualism etic,** umanismul renascentist românesc — așa cum rezultă din viața atîtor bărbați viteji și iubitori de cultură — are alte trăsături definitorii : **patriotismul, conștiința latinității,** dorul de **neatîrnare** și **sentimentul demnității naționale.** Nu setea de glorie personală ci dragostea și atașamentul față de pămîntul strămoșesc, simțămîntul puternic și stimulativ de fapte măreț al patriotismului. Există destule mărturii în acest sens, în încrîncenata noastră istorie pe care le știm chiar din manualele școlare.

Date literare festive

Urmare din pag. I

nici pe aceea întocmită de autor în ediția monumentală de **Scrieri.** Cu alte cuvinte, este o nouă selecție, care nu reprezintă nici prima, nici ultima voință a autorului. O selecție arbitrară !

Nu mi-amintesc dacă, în decursul anului trecut, a fost sărbătorită data apariției. **Cuvintelor potrivite,** care a constituit nu numai evenimentul literar al anului, dar și o dată de aceeași însemnătate cu aceea a **Poeziilor** (1884) lui Eminescu, sub îngrijirea lui Titu Maiorescu.

Cu consimțămîntul Mitzurei Arghezi, — care în principiu ar trebui consultată de cîte ori se publică, în afara seriei de **Scrieri,** pe care o conduce, o nouă culegere de versuri sau de proze, s-ar fi cuvenit să apară în 1977 o reproducere fidelă a ediției din 1927.

Rîndurile acestea sînt expresia tardivă a unui regret. Să sperăm că în anul 2 027, al centenarului, ocazia reeditării primei ediții nu va mai fi pierdută.

P.S. Mulțumesc pe această cale confratelui St. Cazimir, care mi-a atras atenția că sintagma „poet de baltă" se găsește într-una din poeziile lui V. Alecsandri, și anume **Odă către Bahlui.**

Dăm mai jos textul, dintre cele mai savuroase (ultimele două din cele patru strofe) :

„Cînd luna se ivește pe-a muntilor gol umăr /
Cînd pașii mei, ca gîndul, prin aburi rătăcesc. /
Îmi plac acele imnuri de broaște fără număr /
Ce, chiar ca **oarecare,** în hor orăcăiesc. / /Atunce în credință a mea inimă saltă / Ca la un glas prieten iubit și așteptat / Căci gingașele broaste sînt dulci poeți de baltă / Precum mulți poeți gingași sînt broaște de uscat.

1844 — Iași".

După cum se vede, a prevalat expresia nerocoasă, **poeți de baltă,** față de **broaște de uscat,** sortită uitării.

PREZENT PE MARILE STADIOANE ALE LUMII
PRIN INTERMEDIUL MICULUI ECRAN

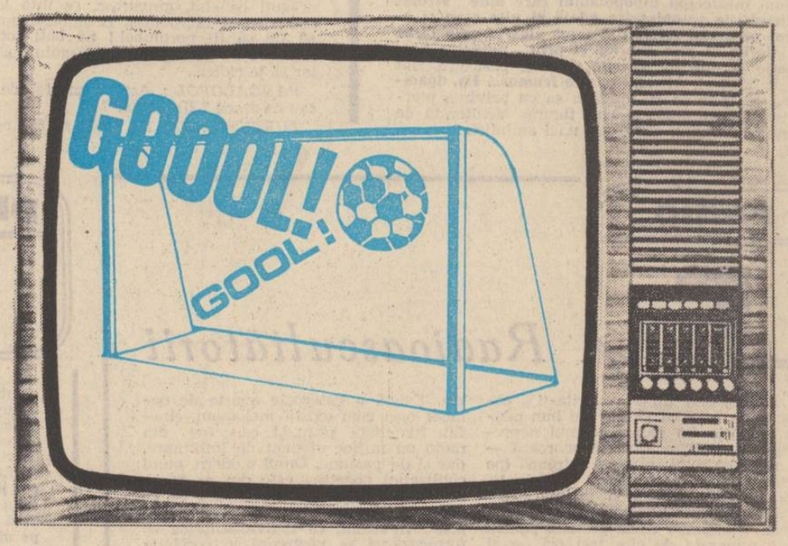

Pentru a viziona în bune condiții cele mai pasionante întreceri ale Campionatului mondial de fotbal, magazinele comerțului de stat vă recomandă televizoarele cu circuite integrate.

Realizate în baza celor mai noi scheme tehnice utilizate pe plan mondial, televizoarele cu circuite integrate au o fiabilitate mărită și consum de energie electrică redus cu 33%. Stabilizatorul inclus în construcția televizorului asigură calitatea deosebită a imaginii și a sunetului chiar la variații mari de tensiune. Utilizîndu-se la construcția lor module funcționale, operațiile de depanare sînt simplificate.

Termenul de garanție pentru buna funcționare a televizoarelor cu circuite integrate s-a majorat la 12 luni.

Aceste tipuri de televizoare se pot cumpăra și cu plata în 24 de rate lunare, acontul fiind de numai 15% din prețul de vînzare.

Recom

atelier literar
poșta redacției

LORELEI : Lucrurile sînt mult prea neguroase, încîlcite, obscure. Acolo unde apare un pic de cursivitate și limpezime („Moarte modernă", „Nervi spuși", „Glas ucis") se ivesc și unele motive de speranță în contul poeziei.

I. PLEȘ : Predomină încă delirul verbal, atît în poezie cît și în proză ; se pare că, în ciuda intențiilor declarate, nu vă preocupă prea mult să căutați cauzele și remediul (idem, în privința ortografiei !...). Ceva mai bine, în „Obsesia vîntului".

BOBOC ROZA : Puteți trimite manuscrisul, dacă socotiți că scrisul dv. e destul de citeț.

N. LUCIA NICULESCU: Majoritatea paginilor (prea multe) pe care ni le-ați trimis se află încă la pragurile începutului, cu șovăielile și lipsa de experiență inerente. E prea devreme să vă gîndiți la un debut. Deocamdată, trebuie să dobîndiți mai multă siguranță și exigență în fața paginii (se pare că scrieți prea mult și vă mulțumiți ușor cu ce faceți). Sînt însă pagini care atestă unele însușiri, ce se cer cultivate și exprimate cu mai multă grijă și severitate („În tăcere", „Drumul copilăriei", „În noapte", „Diminețile mele").

A. NARBES : Fragmentele sînt interesante, promițătoare. Proiectul poate fi oportun, în primul rînd prin efectele (probabile) de „reglare a respirației" (pe distanțe mai lungi). de disciplinare a unei viziuni (pînă acum, mai de grabă caleidoscopice, capricioase, livrești). de verificare a capacității de construcție (după ce aceea de improvizație a fost îndelung, poate chiar excesiv, demonstrată), etc. Să vedem, însă, ce va ieși — mama lui Napoleon avea dreptate — se pare că asemenea proiecte „serioase" v-au mai vizitat, dacă nu ne înșelăm...

VAL. POPESCU : Cîteva pagini bune : „Amintiri", „Elegie", „Fire de iarbă", poate și „Poem".

G. M. BUCOVICIOR : Nu sînt semne de schimbare; ceva mai bine, în „Lanterna", „Există", „Doar ochii tăi".

V. VIDUL : Din nou, lucruri interesante (mai ales „Fram", „Drum în săgetare"), dar rezervele formulate data trecută rămîn încă actuale.

DORIN ANDREI : Se confirmă bunele aptitudini semnalate anterior : „Secetă", „Fapt divers", „Duminică".

SAȘA R. : Încă șovăitoare, tulburi, pe alocuri naive, dar nu lipsite de semne promițătoare („Iată", „Acum plec", „Idee", „Cu caii"). Ne puteți scrie, desigur, oricînd doriți.

MIRON ILIESCU : Da, e mai degrabă o pagină de jurnal, decît o structură narativă propriu-zisă. Scrisul e viu, sezizant și se poate vorbi de unele perspective.

N. A. VEST : Sînt lucruri mai bune în „Fiul rătăcitor" (deși formula tehnică se cam repetă) : „Elegie", „Decembrie de bilci", „Florăria", „Valiza", „Valul". De supraveghiat mai atent o anumită notă anecdotică, „șugubeață", care cade uneori inoportun, inaderent (pînă la stridență, citeodată).

MONA DAMIAN : Se pare că aveți într-adevăr talent, judecînd după unele pagini (mai cu seamă, „Senzație invers". „M-am trezit zîmbet"). Rămîne să luați în serios lucrurile, străduindu-vă, între altele, să evitați alunecările în sentimentalism facil, convențional. Reveniți.

Ică Munteanu, I. Craiova, Bogdan Virginia, D.C.D.C., C. Sămbeteanu (mai bine, în XXVIII, XXIX), **D. Stănciulescu-Naparis, Marin Casapu** (ceva, în „Pe deal"), **D.B Mînătoru, Ina P.** (mai bine, în „Dacă le-atingi"), **Tudor Gh. Gh. Covăsînțeanul, L. Letcă, Pulbere Petrică, Petre Ivașcu :** Nimic nou ! **Dan Liziera, Călin Cetină:** Sînt unele semne bune; merită să stăruiți. **Victor Aru, Paul Ambel, Sfredel Nicolae, Vlăduț Constantin, Luciana G. Blănariu, T. Barbu-Constanța, Sandu Alecu, Mica Ion, Grigore Negri, Mihai B. Mugur** (ceva, în „Cotele albastrului", „Viețile unui fluture"), **Nicolae Roșianu, Virgil Lica, Marin Constantin, Ila Iuleanu, M. L. Putneanu** (mai bine în „Inscripție pe aripi", „Jurămintele I"), **Roșu Mihai, Robert Popescu-Andrei, Pașali Traian, M. B.** (ceva în „Într-una"), **C. Corbu, St. W., Sandu Cimpeanu, Olivia B., Vlad I. Ștefan, Ov. T. Stanomir** (pe viitor, texte dactilografiate), **Ramanche, Dinu Săndulescu, Ardelean Mirela, Radu Ovidiu Ion, Valentin Rotaru, L. Adademian, M. Costruț, Eugen Pasăre :** Încercări de nivel modest.

Manuscrise neiscălite: „Poeme de inserare", „Probabilul zbor", „Starea de necesitate" ; „9 nov. 77" ; „9 dec. 77" etc.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Cîți ani am

Nu știu cîți ani am.
Am întrebat prietenii,
dar nici ei nu știu cîți ani au.
Se mișcă mai încet
și-mi spun că duc ranițe-n spate
pline cu aur, cu frunze căzute,
cu păsări moarte...
nici ei nu știu bine cu ce.

Mă uit pe geam.
Nucul sădit de mine a început să rodească,
acoperă cerul cu totul,
sau cerul s-a făcut verde ?

Pisicul, care-și făcea mingi
din gheme de lînă,
stă la geam, se face galben de soare,
ca o portocală necoaptă de tot.
Copleșit de lene și de torpoare,
se spală leneș pe bot.

Cîinele meu lup a murit.
La fîntîna de peste drum
a rămas doar o ciutură.
Salcîmul care-o ocrotește geme
de cîte ori bate vîntul și-l scutură.

Sufletul meu poartă
un semn de mirare
și-aleargă-n pantaloni scurți
pe stradă, cu cercul,
cît e ziua de mare.

EMIL GAVRILIU

Arbori

E bine, fiecare frunză
să se creadă ram,
fiecare creangă,
să se creadă pom.
Așa se trec furtunile
și așa,
din marea încercare
a vîntului,
se iese în fărîme
sau se rămîne-ntreg.
independent de vreo
părere personală...

Și nu vă-ndurerați,
nici voi, arbuști,
frumoase frunze,
crezîndu-vă stejari.

Din profunzimea
materiei voastre prime,
furtunile și timpul,
sub punți de curcubee,
se-ntîmplă citeodată, rar
să nască arbori,
nemuritori și
neînchipuit de mari.

LILIANA POPESCU

Albatrosul

Un albatros e-n fiece copil,
era și în marele Will,
pe-ntinsul acestei lumi
renăscut e-albatrosul din scrum.
Un albatros e-n fiece bătrîn,
mai bate doar din plămîni,
cu fiece zbor mai puțin
cîștigă din înălțimi.
Lăsați albatroșii cum sînt
fără urme pe ei de pămînt,
între cer și oceanul întins,
albatrosul din fiece ins.

BORIS MARIAN

Blestem

Să vezi că plouă
Și tu
să nu poți face nimic
pentru a veni în ajutorul
toamnei !
Să fii la izvor
și să nu ai cum salva
oceanul de valuri !
Să treci podul
fără a găsi un cuvînt bun
pentru cele două
maluri siameze.
Să trăiești fericit,
incapabil de a face ceva
intru propria ta
salvare !

ANDREI DORIN

Punțile lumii

Efervescente drumuri
Generații
În pîrguite brațe
Calde punți
Sămînța-n pîntec
Și sămînța-n brazdă
Hrănind fiorul
Aburitei frunți....
Din susul lumii
Respirînd vlăstare
Se-apropie același
Început
Cum timpla lumii
Lunecînd apasă
Balanța unui veac
Necunoscut....

ANGELA NACHE

Cuvîntul

Nu-i dat oricui să-nduplece Cuvîntul
să ne transmită-n grai tulburător
mesajul galaxiilor profunde,
al zărilor de taină și de dor
Nu-i darnică celesta bucurie
cu bravii de condei minuitori
ce asaltînd Olimpul de cînd lumea
abia-l întrezăresc arareori.
Cuvîntu-i de-o sălbatică splendoare,
arzînd din veac în veac, din mit în mit,
popoarele de-i sorb etern lumina —
nu s-a lăsat de nimeni pîngărit.
În valuri arse pulberea coboară
din răsărit și pînă-n asfințit
și nimănui nu i-a trecut prin minte
să spumege că și l-ar fi-nsușit.
Doar duhu-naripat din spuma mării
se-nalță către el în tainic zbor
și jertfă i se dă, înduplecîndu-l
să fulgere fecund, izbăvitor.

PETRE VLAD

Mere de aur

Și cînd să pui piciorul pe scară
te trage în gol nepăsătoare
umbra din praf
a scării de sus
visul în somn amintire și-a adus
de o toamnă bogată
cînd fructe culegi
ajutat de o scară
mîna se pierde în frunziș
rază de lună în peșteră
visul în somn
umbra din praf
mere de aur.

VIORICA IONESCU

din lirica americană contemporană

GEORGE LOVE

Soare de aprilie în miez de zi

cînd pe străzile pietruite, șerpuind în timp
noua primăvară zburdă în vocile copiilor,
de jur împrejur frunzele cresc într-un hohot de iis
privelиștile răsar ca iarba sub picioarele noastre
drumurile se răspîndesc întortocheate ca vinul
ochii sorb ultima picătură din apa vie a dorințelor.

În românește de Petru Dan Lazăr

ROBERT CREELEY

După Lorca

Biserica este o simplă afacere, iar cei bogați
sînt oameni de afaceri
Cînd ei trag clopotele, săracii
Dau buzna să caște gura, iar cînd moare un sărman
Are o cruce de lemn la căpătîi și ceremonia
se sfîrșește în grabă
Cînd moare un bogătaș, ai lui scot crucea de aur
și merg doucement, doucement, la cimitir
Săracilor le place înmormîntarea și cred că este
un lucru trăznit.

DENISE LEVERTOV

Respirația

O liniște neomenească.
Copacii stau în genunchi
în ceață. Și ceața plutește
ușor înspre deal.
Albe pînze de păianjăn,
iarba culcată pe unde
cerbul a căutat mere.
Pădurile
de la pîriu pînă-n
vîrful dealului ce se zărește
din ceață, nu trimit
nici o pasăre.
Așa de totală, nu e
decît fericirea însăși,
O respirație prea plină de
liniște ca s-o auzi.

ROBERT BLY

Poem în trei părți

Oh, dis de dimineață cred că voi trăi o
veșnicie !
Sînt împachetat în carnea plină de încîntare
Așa cum iarba este acoperită de nori de rouă

Ridicîndu-mă din patul unde am visat
Lungi cavalcade, castele ruinate, vulcani
înfierbîntați,
Soarele se așează binefăcător pe genunchii mei.
Am suferit și am supraviețuit nopții
cufundată-n apă-ntunecată ca un fir de iarbă

Viguroasele frunze ale unui cimișir falnic
Unduindu-se în bătaia vîntului ne cheamă
Să dispărem în ținuturile nedescoperite
ale universului
Unde vom sta la rădăcina unei plante
Și vom trăi o veșnicie, ca țărina.

În românește de Denisa Comănescu

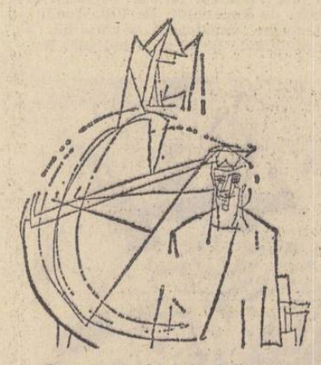

Desene de Molnár Dénes

Cultivarea limbii

Urmare din pag. 1

limba germană după ce a fost împînzită cu neologisme franceze a cunoscut în evoluția ei ulterioară un masiv proces de respingere.

Purismul latinist manifestat de unii dintre reprezentanții **Școlii ardelene** este, fără îndoială, o eroare. El rezultă fie dintr-o ortografiere etimologică a cuvintelor, spre a face mai evidentă originea limbii noastre, fie dintr-o extensie a unor etimologii latinești asupra unor elemente lexicale care proveneau din alte rădăcini lingvistice. Înainte de **Lexiconul de la Buda** (1825) care oferă premisele complexe ale unui studiu de filologie comparată, tentativa scrierii cu litere latine este evidentă în **Carte de rogacioni** (1779) de S. Micu și apoi în **Elementa linguae** (1780) realizată într-o primă versiune de S. Micu și Gh. Șincai. În toate aceste opere, ca și în altele, nevoia demonstrării originii romane prin modul de scriere apare în modul cel mai pregnant. **Epistola** lui Șincai (1804) către Ioannes de Lipsky este elocventă și în acest sens. Aici se demonstrează că scrierea cu litere cirilice nu era potrivită cu specificul limbii române. De aceea, întoarcerea la alfabetul latin apare ca o necesitate stringentă. Dar drumul de la o exigență firească pînă la exagerare, eroare și riscul înstrăinării de limba vorbită a poporului era scurt.

În **Carte de rogacioni** se recomandă exemple de scriere ca : **dice** pentru **zice, facie** pentru **față, cali** pentru **cai** etc. O anumită conștientizare a riscului, a gradului de eroare, apare chiar și din comparația dintre prima versiune din **Elementa linguae** și versiunea realizată de Gh. Șincai, singur, în 1805, cînd spiritul demonstrației etimologice este mult mai moderat. Menționarea unor exemple reduse ni se pare suficientă.

1780	1805
cane	cîne
muliere	muiere
homul-bon	om-ul bun
eo sent	io sînt

Dar într-o epocă de fixare a regulilor scrierii unei limbi, de realizare a unor prime gramatici mai complexe, asemenea erori erau posibile. Din aceste căutări, cu toate exagerările lor, să nu uităm că s-a impus scrierea cu litere latine și s-au fixat etimologiile științifice ale multor cuvinte românești. Din această nevoie de fixare a unor principii de cultivare a limbii române în mod sistematic au rezultat cele dintîi gramatici, este adevărat foarte greoaie, dar impulsionate de elanul de-a preciza locul său specfic prin modul de scriere și vorbire. Și cînd D. Eusthatievici afirma în **Gramatica românească** (1757) că, **„la lucrul tălmăcirii dreaptă armă și unealtă iaste gramatica"**, el rostea un mare adevăr, reluat de confratele său Radu Tempea în 1797, cînd el demonstra că aceasta este **„măiestrie a măiestriilor"**, iar retorica **„fără de măiestria gramaticească a să învăța nu să poate"**.

De la necesitatea scrierii cu litere latine și a fixării legilor gramaticale ale limbii române s-a ajuns în timp scurt la năzuința spre exprimarea într-o limbă frumoasă, împodobită. I. Piuariu Molnar are această acută conștiință a actului de pionierat, cînd în **Retorica** (1793) sa relevă utilitatea practică a acestui gen de manuale. **„Iată iubiților, că pun înaintea voastră învățătura graiului frumos și a vorbei împodobită, ce să ivește acum întîia dată în limba românească..."**

Efortul de fixare a unor reguli era mare, termenii adecvați lipseau, dar filologii ardeleni nu s-au lăsat copleșiți de asemenea obstacole. Ei știau de-acum că limba română trebuie să intre prin modul ei de scriere, ca și prin frecvența vocabularului și a principiilor gramaticale, în marea familie a limbilor romanice. Nu resentimente șovine au stat la baza acestor reforme, nici tentative de izolare de vecini sau de naționalitățile conlocuitoare. Dimpotrivă, nevoia de reguli era o rezultantă a necesității largi de comunicare. În prefața la **Elementa linguae** dorința aceasta este exprimată programatic. **„Datorită acestei răspîndiri atît de mari a neamului daco-român, cine nu vede că folosirea limbii acestui neam va fi foarte de trebuință acelora, care vor avea de gînd să se ocupe cu negoțul, fie să ocupe vreo funcție și s-o profeseze, fie numai de a călători sau de a conversa cînd vor ajunge vreodată la daco-români ?"**

Înțeleptul și vizionarul Șincai gîndea de-acum în numele viitorului, legitimat de un trecut de glorie ce trebuia deshumat. Limba era și ea un mijloc ce deschidea drumul spre acest ideal. Și cînd în **Înștiințarea Societății filosofești din Ardeal** (1795) se spune că **„prin poliirea stilului și deprinderea în învățături, s-au înălțat firea a mai multor neamuri, pînă la cea înaltă stare a nemuririi"**, se rostea un mare adevăr care își păstrează întreaga valabilitate pînă astăzi.

UN SCURT RĂSPUNS LA DOUĂ ARTICOLE ALE TOVARĂȘULUI ȘERBAN CIOCULESCU

Tovarășul Șerban Cioculescu a publicat două articole (în „Flacăra" și în „Luceafărul"), referindu-se la antologia „Cîntecul amintirii". Foarte utile. Invităm cititorii antologiei „Cîntecul amintirii" (Minerva, 1978) să folosească în loc de erată textele tovarășului Șerban Cioculescu. Mulțumim celor două reviste cît și tovarășului Șerban Cioculescu.

Cezar Ivănescu

Dragoș-Vodă și «vînătoarea rituală»

Urmare din pag. a 8-a

tip. Aceasta repetă afirmația că, de fapt, invadatorii aduceau în Europa răsăriteană o cultură în care străvechea moștenire a vînătorilor-războinici eurasiatici ar fi suferit influența elementelor de cultură sassanidă, bizantină, egeeană, vezi germanică.

În toată Europa, dar mai ales în regiunile de sud-est, etniile, religiile și diferitele culturi, sînt contactate, confruntate și, reciproc influențate cu mai puțin de trei milenii înaintea erei marilor năvăliri. Dacia a fost prin excelență teritoriul unor astfel de întîlniri. Din preistorie și pînă în zorii vremilor moderne, aici nu au încetat influențele orientale și egeene. Pe de altă parte, elementele iraniene (scitice) și mai cu seamă celtice au jucat un rol important în formarea poporului geto-dac ; înfățișarea culturală specifică a substratului traco-cimerian, înfățișare care îl deosebește de culturile tracilor balcanici, este o urmare a acestor influențe și simbioze. În fine, colonizarea romană a adus masiva contribuție latină, cu aporturile elenismului în faza sa sincretică.

Trebuie să reamintim aceste cîteva fapte bine știute fiindcă nu se ține seama de ansamblul lor atunci cînd se interpretează anumite realități religioase arhaice sau anumite creații folclorice. În rezumat, elementele mitologice care constituie legenda lui Dragoș se găseau la fața locului în **Romania** de răsărit. Noi am amintit paralelele lor italice, celtice, mediteraneene, orientale. Le-am arătat **arhaismul.** Acest punct este important, fiindcă atît comportamentele, cît și ideile religioase arhaice nu se păstrează numai în zonele marginale ale oikumenei, ci în anumite regiuni deosebit de conservatoare, precum Carpații, Balcanii, Alpii, Pirineii. Paradoxul Daciei și, în general, al întregii peninsule balcanice, este că reprezintă în același timp o „răscruce" în care se întretaie influențe diferite și o zonă conservatoare, după cum o dovedesc elementele de cultură arhaică ce supraviețuiesc aici pînă la începutul secolului al XX-lea. Cu alte cuvinte, nu trebuie să ne imaginăm că sosirea unui val de cultură superioară distrugea prin chiar „succesul" său formele anterioare de cultură. Un asemenea fenomen nu se verifică decît în timpurile moderne, mai ales la nivelul culturii materiale și, chiar în acest caz, „culturalizarea" nu este niciodată definitivă.

Observații finale

Este important să ne oprim o clipă asupra unor rezultate ale studiului nostru :

1. — Oricare ar fi fost influența tradiției ungurești a lui Hunor și Magor asupra celor dintîi cronicari români, nu poate fi vorba decît de o influență stilistică. Chiar dacă a fost remaniată după modelul unguresc, legenda lui Dragoș n-a putut fi împrumutată ca atare de către primii cronicari români. Din punct de vedere al structurii, diferența între cele două versiuni este prea importantă : cerb-călăuză, dispărînd misterios, în prima ; bour vinat și doborît, în a doua.

2. — Trebuie deci să presupunem existența unei legende autohtone conținînd vînătoarea și jertfirea unui bour ca încercare de tip „eroic". Aceasta poate fi în relație : a) fie cu un anumit tip de inițiere (tauromachie arhaică mediteraneană (Misterele lui Mithra) ; b) fie cu dobîndirea „stăpînirii" (mai exact, a unei domnii locale) ; c) fie, în fine, cu colonizarea într-un pămînt necunoscut (jertfa întemeierii). Toate aceste semnificații religioase sînt atestate în anticul Orient Apropiat, și în lumea mediteraneană și romană, sub formă de ritualuri, mituri, legende sau pur și simplu amintiri supraviețuind la nivel folcloric. Existența unui scenariu mitico-ritual asemănător în Dacia constituie o problemă care rămîne deschisă. Dar este sigur că „Universurile imaginare" solidare cu asemenea sisteme mitico-rituale au fost cunoscute în Dacia și în restul Europei de răsărit, de vreme ce pot fi regăsite în creațiile folclorice.

3) Prin structura sa, varianta daco-română face corp comun cu o cultură a vînătorilor. Dar așa cum se întîmplă și la alte popoare vecine, în primul rînd la unguri, „ideologia" vînătorii se preface în „ideologie" pastorală. Acest proces se lasă descifrat în alte tradiții religioase românești de origine precreștină ; de exemplu, ritul de **cervulum facere** coexistă cu mascarada rituală a **brezaiei,** sau e înlocuit de aceasta. Măsura în care această ideologie pastorală e dominantă în cultura populară română, e dovedită printre altele de faptul că principala capodoperă a folclorului poetic românesc este **Miorița.** Elementul esențial al baladei este prestigiul oracular al mioarei. Or, animalul-oracol e o credință extrem de veche, moștenire a unei culturi preistorice de vînători supraviețuind într-un complex cultural pastoral.

4) „Mitologia Cerbului" este, de asemenea, atestată în folclorul românesc. Dar e dificil de precizat ce straturi sînt autohtone (adică aparțin protoistoriei balcanice) și care a fost aportul, mai recent, al legendelor orientale. Ca peste tot în Europa de răsărit, tradițiile religioase populare românești s-au constituit printr-o serie de aluviuni succesive.

5) S-a văzut cît de numeroase și variate sînt istorisirile aducînd în scenă vînătoarea unui cerb ; urmărindu-l, se descoperă un ținut necunoscut pe unde se pătrunde în Infern sau unde e întîlnit Bodhisattva sau Christ etc. ; în alte legende pe care nu le-am studiat, cerbul urmărit e o zînă, o vrăjitoare, un demon, sau stăpînul unei împărății a morților — și ademenește vînătorul pe lumea cealaltă, sau într-o lume feerică sau magică etc. Elementul fundamental al unității care se află în substratul tuturor acestor istorisiri poate fi totuși descifrat : urmărirea unei cervidee duce la o radicală schimbare a situației sau a modului de a fi a vînătorului. Este vorba de o „ruptură de nivel" : se trece de la viață la moarte, de la profan la sacru, de la condiția obișnuită la suveranitate ; se întîlnesc ființe supraomenești (zîne, magi, vrăjitori) sau morți, zei și demoni ; se trece din stepă în roditoare cîmpie, de la starea larvară la existența plenară și glorioasă, din anonimat la istorie sau de la dependență la autonomie. În toate aceste cazuri, ruptura de nivel întemeiază un nou mod de a exista (acest lucru fiind adevărat și pentru variantele în care eroul moare sau pătrunde în lumea cealaltă). Din această cauză miturile și legendele, atunci cînd sînt raportate la evenimente „istorice" constituie **începuturile** prin excelență **originea, actul întemeierii,** și devin mai tîrziu punctul de plecare și modelul exemplar în istoriografiile naționale.

6) După cum am văzut și alte animale au împlinit roluri asemănătoare. Chiar dacă anumite variante sînt tîrzii, de origine „literară" (sau reinventate pur și simplu din rațiuni etimologice) faptul că s-a considerat a fi necesară reînvierea și readaptarea lor dovedește că legendele aduceau în scenă un animal satisfăceau anumite nevoi ale adîncului sufletesc : ele jucau un rol în dialectica spiritului omenesc care forțează omul să fie prezent pe lume, în același timp revelîndu-și lui însuși propriul mod de a fi și asumîndu-și responsabilități umane. Or, izvorul tuturor acestor mituri, ritualuri, credințe și legende se află într-o concepție magico-religioasă deosebit de veche : **animalul** (i.e. forța religioasă pe care o încarnează) **e cel care descoperă ieșirea dintr-o situație în aparență fără rezolvare,** aceasta provoacă ruptura într-o lume închisă și, plecînd, face posibilă trecerea la un mod superior de a fi. Desigur, e vorba de o concepție preistorică, ceea ce nu e surprinzător dacă se știe că de-a lungul a sute de mii de ani omul nu numai că a trăit din vînătoare, dar și-a asumat și o mistică frăție de sînge cu animalele. Acest trecut primordial n-a fost niciodată complet desființat. Simbolurile, semnificațiile, imaginile care au izbucnit și s-au articulat în vremile fabuloase în care animalul reprezenta în același timp misterul lumii și cifra care făcea lumea inteligibilă, și-au pierdut de atunci funcția în conștiință fiindcă au devenit inutile la nivelul experienței pragmatice zilnice. Dar ele încă supraviețuiesc în universurile imaginare : visuri, fantezii, creații literare și artistice etc. Ceea ce înseamnă că sînt de neprețuit pentru cunoașterea omului.

SPORT

Semnificațiile de dincolo de rezultat

● **O finală cîștigată de trei ori.** Inerția de care dau dovadă forurile handbalului românesc a fost recent zguduită de două evenimente de o egală importanță pentru noi în dezvăluirea realei stări de lucruri din handbalul românesc. Primul este campionatul mondial de handbal la care echipa României, multiplu medaliată și forța numărul 1 a handbalului mondial, s-a clasat doar pe locul 7, al doilea fiind meciul de cupă, finala pe țară, dintre **Steaua** București și **Minaur** Baia Mare. Echipa **Steaua** București care domină autoritar campionatul intern de mai mulți ani, care dă majoritatea componenților echipei naționale, echipă căreia toată lumea îi dădea prima șansă, a fost învinsă în această finală de cupă, clar, convingător, fără concursul întîmplării de o echipă fără nume faimoase, dar care a jucat un handbal precis, eficace, frumos, cu nimic mai prejos decît al multor mari echipe pe care le-a văzut Bucureștiul. **Minaur** Baia Mare ne-a arătat, de altfel, că e capabilă să cîștige de trei ori un meci pe care voința oficialilor l-a vrut, alt aspect „putred" al handbalului românesc, mereu în cumpănă. Ea cîștigase meciul cu 19—18 cînd arbitrii au făcut cadou echipei **Steaua** un 7 m. nejustificat prin care steliștii au egalat. Ea l-a mai cîștigat odată în secundele următoare, cînd dintr-o fază de mare frumusețe a reușit golul victoriei, 20—19, anulat de arbitri pe motiv de epuizarea timpului de joc. Și, în sfîrșit, l-a cîștigat în prelungiri, de-a binelea, cu 24—22 cînd nimeni n-a mai avut nimic de spus. Victoria morală a băimărenilor e mai mare chiar decît victoria lor sportivă. E cu atît mai mare cu cît meciul s-a disputat nu pe un teren neutru, cum ar fi fost firesc și cum au cerut jucătorii acestei echipe, ci pe unul bucureștean, favorabil din capul locului echipei **Steaua.** Cine a urmărit jocul a observat că fisurile pe care le are jocul național, îl are și jocul echipei **Steaua,** de cele mai multe ori previzibil, după cum a putut să remarce, la fel, jocul mai elastic, mai variat al provincialilor, pe scurt, mai modern. Ceva stă pe loc în handbalul nostru și mai ales în mișcarea handbalistică bucureșteană. A treia echipă valoroasă a Bucureștiului, **Universitatea,** a dispărut de mult, iar **Dinamo** nu mai reușește de mult să refacă terenul pierdut. Lucru cu atît mai rău pentru handbalul nostru cu cît ochii federațiilor noastre sportive trag din inerție tot către București. Să mai vorbim din nou despre alcătuirea discutabilă a lotului național românești de handbal pentru campionatul mondial care a trecut ? **Minaur** Baia Mare vine și pecetluiește prin jocul și performanța sa unele concluzii trase după aceste mondiale. Handbalul nostru este mai complet, mai complex și mai viu decît a arătat-o selecționata lui Oțelea și Trofin. Echipa lui Belu, Nicolae Voina, Palko, Boros, Avramescu, vine să ne atragă atenția asupra posibilităților ignorate ale handbalului românesc. Meritul lor e de aceea cu atît mai mare.

● **O debitoare : linia de treisferturi.** Scorul de 60—6 cu care echipa de rugby a României a învins XV-le cehoslovac pare a ne scuti de orice comentariu. Dar lucrurile nu stau tocmai așa. Formația cehoslovacă n-a creat mari dificultăți echipei noastre, care deși cu un partener slab în față a greșit mult. Între cele două mari compartimente ale echipei, înaintarea și treisferturile, există un apreciabil decalaj calitativ. Înaintarea practică un joc superior și eficace pe care treisferturile nu știu să-l exploateze la același nivel. S-au marcat în acest meci 11 încercări, dar meritul realizării lor nu revine cum ne-am aștepta treisferturilor, ci dimpotrivă înaintării care a creat situațiile favorabile și uneori a marcat fără concursul liniilor dinapoi. „Troacarii" noștri, (o linie nouă promițătoare, fără Nica), nu reușesc să asigure o circulație permanentă baionului, greșind prea multe pase. Așa se face că treisferturile au fructificat puține din multele baloane pe care i le-a oferit o înaintare activă și eficientă. Cei care au reușit să ajungă din propriul lor teren, jucînd la mînă, pînă în apropierea terenului de țintă advers, n-au fost jucătorii români ci cehoslovacii în repriza a doua. O cursă entuziasmantă, încununată de un frumos eseu a făcut Motrescu, tot în repriza a doua, aripa noastră fiind rareori bine servită de colegii ei de linie. Desigur, jocul treisferturilor noastre a fost superior, judecînd global, celui al cehilor, dar termenul nostru de comparație nu sînt aceștia. Problema care se pune e de a aduce linia de treisferturi la valoarea înaintării, de a reuși fructificarea prin acest compartiment a celor mai multe baloane procurate de înaintași. Lăsăm de o parte absența completă a contraatacului pentru care liniile noastre dinapoi aveau toate condițiile, dar nu l-au inițiat niciodată. În virtutea acestor observații remarcăm pentru valoarea lui compartimentul de înaintași integral, indolent totuși în unele faze de apărare, mențiuni separate meritînd totuși Dărăban, Murariu, Ortelecan și aripa Motrescu. Mîine echipa noastră de rugby joacă cu echipa Spaniei, un partener mai valoros decît polonezii și cehoslovacii. Treisferturile noastre nu trebuie să joace doar mai bine decît spaniolii ci la fel de bine ca proprii lor înaintași.

Discobol

Infățișăm aici unul din studiile lui Mircea Eliade închinat unor străvechi relatii autohtone. El face parte din volumul De la Zalmoxis la Gingis Han, Studii comparative asupra religiilor și folclorului Daciei și al Europei de răsărit, **în care Mircea Eliade, încearcă să reconstituie fizionomia spirituală a strămoșilor locuitori ai Daciei cu ajutorul unor elemente de folclor și etnografie comparată, desprinse dintr-un vast teritoriu care cuprinde atît Europa cît și Asia. Folosind un material documentar enorm, operînd disocieri fine în conglomeratul de informații transmise de-a lungul timpului ori sugerate de noile cercetări, Mircea Eliade propune configurarea unei realități spirituale arhaice pentru teritoriul actualei Românii. Autorul lui** De la Zalmoxis la Gingis Han **consideră pămîntul Daciei un teritoriu de răscruce culturală, un ținut al numeroaselor contacte și influențe pe care sonda cercetătorului trebuie să știe să le depășească mergînd mai adînc către o realitate primordială. Un exemplu edificator al tipului de studiu întreprins este** Dragoș-Vodă și „vînătoarea rituală" **în care primul demers al cercetătorului este degajarea structurii autentice a legendei, după care urmează introducerea ei în seria fenomenelor asemănătoare, operație din care rezultă o altă situare și înțelegere a fenomenului studiat. Mircea Eliade decupează din corpul aluvionar al legendei un nucleu care ne trimite la influențe anterioare marilor năvăliri în Europa. Reproducem aici cîteva semnificative părți ale acestui incitant studiu privind legenda întemeierii unei țări românești. Din necesități de spațiu am renunțat la numeroasele trimiteri ale studiului (102 în total) cu regretul de a nu fi înfățișat cititorilor excepționalul aparat critic al lucrării, de fapt un alt comentariu, succint, al întregii probleme. Traducerea a fost făcută de** Grete Tartler și M. Ungheanu.

Mircea Eliade

DRAGOȘ-VODĂ ȘI «VÎNĂTOAREA RITUALĂ»

„Întemeierea oficială" (cum se exprimă E. Lozovan) a principatului Moldovei este legată, în conștiința istoriografică a cronicarilor și a cititorilor lor, de un eveniment legendar: vînătoarea unui bour de către un român din Maramureș, devenit după aceea primul voievod al Moldovei. Nu e căderea noastră să dezvăluim realitățile istorice ascunse sau transfigurate de legendă. Originile și începuturile Statului Moldovean constituie o problemă de istorie medievală a românilor, și noi nu avem nici competența nici intenția de a o aborda în aceste pagini. Cercetarea noastră se situează pe un plan cu totul diferit: ne interesează nu eventuala „istoricitate" a unei vînători de bour, ci exact contrariul: mitologia din substratul legendei elaborate în jurul unei astfel de vînători.

Anumite popoare, vechi și moderne, au păstrat mituri și amintiri mitologice mai mult sau mai puțin fragmentare cu privire la „originile" lor. Exaltate de istoriografia romantică, aceste tradiții fabuloase au fost mai tirziu „demitizate" de istoriografii de tip critic și raționalist. Departe de noi intenția de a minimaliza rezultatele acestor cercetări minuțioase, de o admirabilă rigoare. Dar oricare ar fi putut să fie folosul lor în secolul al XIX-lea, se pune întrebarea dacă asemenea eforturi de „de-mitizare" merită osteneala de a fi continuate. Pornirea de a dovedi non-istoricitatea cutărei sau cutărei tradiții legendare ar însemna timp pierdut. Lumea e astăzi de acord să admită că mitul și legenda sînt „adevărate" într-un alt sens decît o realitate istorică, de exemplu, este considerată „adevărată". E vorba de două moduri diferite de a exista pe lume, de două dimensiuni diferite ale spiritului în interpretarea lumii; moduri de a fi și activități ale spiritului care, de altfel, nu se exclud. Un popor, la fel de bine ca un individ, poate să fie conștient de responsabilitățile sale în istorie, să și le asume curajos, continuînd în același timp să se bucure de vechile mituri și legende și să le născcească; fiindcă acestea din urmă dau socoteală de alte dimensiuni ale existenței umane.

Nu vom prelungi aici aceste puține observații preliminare. Ajunge să spunem că, din perspectiva în care ne situăm, Dragoș și vînătoarea de bour fac parte dintr-un univers de structuri simbolice pe care e important a-l explora atent și înțelegător. Cu alte cuvinte, ceea ce ne interesează înainte de orice este descifrarea semnificațiilor legendei și sesizarea sistemului de valori spirituale în care miturile și legendele asemănătoare au putut să ia naștere și amploare. Cu toate că ar trebui să abordăm aici problema obîrșiei și a circulației temei noastre mitice, să recunoaștem de la început că ea nu ne pare capitală. Întrebarea susceptibilă de a ne revela funcția unei istorii legendare în viața unui popor nu este: de **unde** vine legenda? ci e de știut, presupunînd că ar veni într-adevăr de undeva, **de ce** a fost împrumutată tocmai **această** legendă și ce s-a **făcut** din ea după ce a fost asimilată.

. . . . . .

„Vînătoarea rituală" și „animalele călăuză"

Vom examina mai tirziu izvoarele posibile ale acestei tradiții. Dar fiindcă înțelegem să discutăm legenda lui Dragoș în perspectiva istoriei religiilor, să încercăm a-i desprinde structura. Este vorba, desigur, de o „vînătoare rituală", fiindcă urmărirea bourului sfîrșește prin descoperirea unei țări necunoscute și, la urmă, prin întemeierea unui Stat. Această temă mitică este deosebit de răspîndită, fie sub formă de mituri ale originii (originea popoarelor, a statelor, a dinastiilor, etc.), fie sub formă de legende folclorice scoțind în evidență urmările neașteptate ale urmăririi unui animal. Altminteri spus, legenda lui Dragoș reprezintă numai una din numeroasele variante ale temei „vînătorii rituale". R. Vuia a schițat deja, după P. Cassel, un tablou al unor variante importante: un prinț indian urmărește un cerb și se rătăcește pe tărîmuri necunoscute; atras de un cerb, Dietrich ajunge pînă în Infern; un vînător din Tyrol gonind un cerb, se ucide în munți; cerbul vînat se preface în tînără fată sau domn etc.

Nu intenționăm să reluăm și să întregim aici analiza tuturor acestor variante. Ceea ce ne interesează pentru moment, este funcția de călăuză pe care o primește un animal, fie că e întîlnit în timpul vînătorii fie că își face apariția în alte împrejurări. Astfel, de exemplu, după Grégoire de Tours o ciută îi arată lui Clovis vadul de trecere prin Vienna umflată, pe cînd acesta se pregătea să-l atace pe Alaric și armata goților. Și într-un alt loc (Hist. IV, 44) același autor povestește că generalul burgund Mummolus, pe cînd alerga în ajutorul grenoblezilor asediați de longobarzi, izbuti să treacă Iserul fiindcă „un animal sălbatic" i-a arătat vadul.

Tema pare să fi fost destul de populară în Occident. Frédégaire consemnează că un „animal sălbatic" a dezvăluit vandalilor trecerea prin Gibraltar și că astfel aceștia au reușit să treacă din Spania în Africa. După o altă tradiție, o ciută i-a însoțit pe francii urmăriți de saxoni în traversarea Main-ului. Pio Rayna reamintește un episod din „Viața sfîntului Séverin" scriind la începutul secolului al VI-lea (Séverin a murit în 482): un grup de credincioși din Nevico, în drum către sfînt, sînt surprinși de un viscol în munți. Un vis liniștește și dă puteri conducătorului grupului. Într-adevăr, a doua zi un urs uriaș se arată credincioșilor și îi călăuzește vreo 200 de kilometri. O altă tradiție ne transmite aventura lui Lopichis, un strămoș al istoricului Paulus Diaconus: prizonier al avarilor, el a izbutit să fugă și a fost condus de un lup pînă în patria sa, Italia. Iar exemplele pot fi înmulțite.

Din rațiuni ușor de înțeles, istoria năvălirii hunilor, povestită de Jordanes, s-a bucurat de o popularitate fără seamăn. Năvălirea hunilor în Europa, la 375, deși constituie numai un episod din seria numeroaselor invazii ale popoarelor din stepa eurasiatică, a avut urmări considerabile; se înțelege de ce evenimentul n-a putut fi uitat. Jordanes relatează, după Priscus, că hunii locuiau dincolo de mlaștinile meotice, dedați exclusiv vînătorii. Într-o zi pe cînd vînătorii huni își căutau vinatul pe tărmurile Meotidei, o ciută apăru pe neașteptate înfundîndu-se apoi în stufăriș. Animalul se purta ca o călăuză: înainta un pic, apoi se oprea, în așa fel încît vînătorii putură s-o urmeze și pînă la urmă străbătură mlaștinile Meotide pe care și le închipuiseră de netrecut precum marea. Cînd ajunseră pe pămîntul scitilor **(Scythica terra)** căprioara dispăru. Hunii care ignorau faptul că exista o altă lume dincolo de mlaștini, fură cuprinși de admirație pentru țara scitilor. Crezură că vadul prin mlaștină, pînă atunci necunoscut, le fusese dezvăluit de o divinitate. La înapoierea printre ai lor, lăudară **Scythica terra** și îi convinseră pe ceilalți să-i urmeze folosind vadul arătat de căprioară. Și odată ajunși pe pămîntul sciților, sacrificară în cinstea Victoriei toți prizonierii pe care îi luaseră.

Să reținem elementele următoare: 1) hunii nu cunoșteau existența unui teritoriu dincolo de mlaștini, fiindcă trăiau izolați de restul lumii: 2) ei erau numai și numai vînători: cînd au observat căprioara, au urmărit-o de la început cum se urmărește o pradă, dar au priceput repede natura „divină" a incidentului, deoarece se oprea din timp în timp spre a-i aștepta: în cele din urmă, ea nu a mai fost **un vinat** ci o **călăuză**, dispărînd atunci cînd gonacii s-au aflat în siguranță pe celălalt tărm al mlaștinilor Meotide: 3) odată reveniți în „Sciția" cu tot poporul lor, hunii se comportară ca niște vînători-războinici: primii prizonieri fură jertfiți Victoriei. Trecerea spre război este făcută „natural". Se știe, într-adevăr, că hunii practicau războiul în stilul vînătorilor din stepe eurasiatice, adică imitînd comportarea fiarelor de pradă în urmărirea cervideelor.

Mituri ale originii

Vom reveni asupra acestui mit hunic. Să completăm mai întîi dosarul comparativ, începînd cu lumea greco-latină. Descriind Picenum-ul, Strabon (V, 4, 2) relatează că picentinii sînt originari din tărîmul sabinilor: o ciocănitoare le-a călăuzit strămoșii către noua lor patrie. Situația, adaugă Strabon, explică numele lor fiindcă numeau această pasăre **picus** și o credeau consacrată lui Marte. Într-un alt pasaj, Strabon reamintește mitul de origine al samniților: odată sabinii i-au închinat lui Marte toți pruncii născuți de-a lungul anului: ajunși la maturitate, aceștia fură trimiși drept coloni și un taur le arătă calea. După samniți, continuă Strabon, vin hirpinii: acestia isi au numele de la lup care le-a slujit drept călăuză către tinutul lor; fiindcă **„hirpus"** explică autorul nostru, este cuvîntul samnit pentru **„lup"**, tradiție atestată de asemenea de Festus.

Aceste trei mituri ale originii au un element comun: un popor italic s-a constituit în grupare etnică independentă urmărind un animal ce i-a slujit de călăuză; acest animal este „consacrat" unui zeu, ceea ce poate să insemne, în anumite cazuri, că este reprezentantul său sau **epifania** sa. În ambele cazuri, poporul care s-a constituit ca urmare a unei astfel de migratii, a luat numele animalului-călăuză: picentini, hirpini. Numărul de triburi si de popoare indo-europene al căror nume etnic derivă de la un animal este considerabil. Însuși numele Italiei, **Vitalia**, trecea drept derivat din **vitulus**, „viței". Dar aceasta reprezintă o cu totul altă chestiune. Tema mitică ce ne interesează se raportează la fondarea unei colonii sau la formarea unui popor, mergînd pe urmele unui animal-călăuză. R. Merkelbach aminteste că această temă mitică nu este proprie numai popoarelor italice. Callimach povestește în imnul său către Apollo (65 sq.) cum Battos, îndreptîndu-se spre Libia, a fost condus de Apollo sub înfățisarea unui corb; zeul îi indică locul unde trebuia să fie construit orașul său, Cyrena. Corbii albi ai lui Apollo au călăuzit și pe emigranții beoțieni. Este vorba de un motiv destul de cunoscut în lumea mediteraneană: se lăsa unui animal misiunea de a alege așezările unui oras sau a unui sanctuar. Se întîmpla ca un oracol să anunțe apariția unui animal, dînd sfatul ca acesta să fie urmat. Este o „rationalizare", poate tîrzie; la origine, animalul însuși avea funcție oraculară: oracolul îl constituiau dezvăluirile și mișcările lui.

Oracolul din Delphos îl invită pe Cadmos să urmeze o vacă: aceasta se îndreaptă spre boschetul lui Ares și acolo unde vaca se întinde Cadmos clădește cetatea Teba. După o tradiție tot o vacă îi arată lui Ilos locul unde Troia trebuia să fie construită. O scroafă i-a călăuzit pe troienii exilați pînă la Lavinium, probabil cea mai veche așezare la Ostia. Atheneu ne transmite o tradiție păstrată de Creophylus, după care Efesul a fost ridicat pe locul unde mistretul, a cărui apariție era anunțată de un oracol, fu atins și răpus de viitori locuitori ai orașului. Este inutil să înmultim exemplele. Amintim numai că animalele nu indică doar amplasarea unui oras sau a unei colonii, ci slujesc si drept călăuze în situații disperate, în aparență fără ieșire. Callisthene cel mai vechi istoric al lui Alexandru cel Mare, povestește că după ce ghidul care-l conducea pe acesta în deșert, spre oracolul lui Ammon, a pierdut drumul, Alexandru și armata sa au fost călăuziți de doi serpi.

După cum vedem, apariția și urmărirea si eventual răpunerea unui animal sălbatic sau domestic, sînt în raport cu nașterea unui popor, întemeierea unei colonii sau a unui oras, consultarea unui oracol de către alcătuitorul primului imperiu european. În toate aceste mituri, legende si clișee literare, o idee pare a fi subînțeleasă: un animal decide **orientarea** într-un tărîm necunoscut, ori salvează o grupare umană într-o situație dilematică; acest act nu e numai „miraculos" — el marchează, sau face posibil, **începutul** unei noi realități istorice: oras, natiune, stat, imperiu. Vom vedea mai tîrziu că revelațiile prilejuite de animale se referă de asemenea si la alte realități.

Să subliniem pentru moment diferența dintre legendele despre Dragoș-Vodă si cea a traversării mlaștinilor Meotide, ca și toate celelalte: în cele dintîi, animalul-călăuză este urmărit de vînători: în celelalte, animalul își face apariția într-o situație critică, dar nu e vorba de o vînătoare; de fapt, animalul este considerat de la început o călăuză trimisă de zei (chiar dacă e urmărit și ucis, ca în legenda întemeierii Efesului: oracolul vestise deja apariția mistretului și poruncise urmărirea lui, spre a fi răpus și a se găsi astfel centrul viitorului oras). Ultima parte a versiunii hunice poate fi considerată ca aparținînd acestei de a doua categorii: prin urmare, începînd dintr-o anumită clipă, căprioara nu mai e vînată; ea se comportă în chip de călăuză și hunii o consideră mesagerul unei puteri divine.

Hunor și Magor

Legenda maghiară a lui Hunor și Magor dezvoltă același motiv. Vinînd în stepă, frații Hunor și Magor, fii ai uriașului Menroth au zărit o căprioară pe care au urmărit-o prin mlaștinile Meotide, pînă la o cîmpie roditoare. Acolo ciuta dispăru, dar cum locul părea bun pentru pășunat, Hunor și Magor se întoarseră ca să ceară tatălui lor îngăduința de a se stabili acolo cu cetășii lor. Șase ani mai tîrziu, zvonuri de cîntece și muzică îi atraseră din nou în stepă. Soțiile fiului regelui Bereka (Bedar) și copilele regelui Dula erau pe cale de a sărbători, **festum tubae**, sărbătoare asupra căreia nu avem informații. Hunor și Magor răpiră aceste femei și tinere fete, iar urmașii lor deveniră strămoșii hunilor și maghiarilor.

Comparînd această legendă cu cea a lui Dragoș, R. Vuia apreciază că „în fond conținutul lor este identic". Descoperă chiar două amănunte similare: 1) Hunor și Magor găsesc că tinutul e propice creșterii turmelor **(pro armentis nutriendis ipsam conspexerunt opportunam: Chron, Hundaricumi,** și în Cronica lui Ureche vînătorii „au socotit cu toții că e locul bun de hrană": 2) în legenda maghiară, cei doi frați cer tatălui lor îngăduința de a se deplasa în Meotida, iar în legenda românească, Dragoș cu tovarășii săi cer îngăduința lui Vladislav, principele ungur, să plece. Totuși, fără să excludă cu totul posibilitatea de împrumut, R. Vuia înclină să considere legenda românească o variantă a unei teme internaționale de origină indiană. Re-

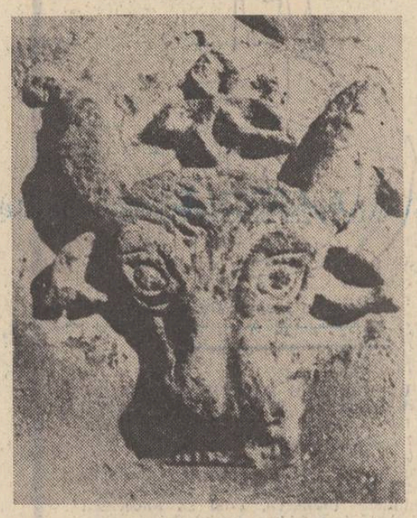

gretatul Gh. Brătianu credea că e vorba de o influență directă a legendelor ungurești, legată de cucerirea Panoniei și Transilvaniei, asupra tradițiilor „descălecării" românilor „ungureni" din Maramureș.

Nu intenționăm să discutăm problema tradiției istorice românești cu privire la întemeierea principatului Moldovei. Dar e important să facem deosebire între trei realități diferite: 1. — **evenimentul** sau **procesul istoric** al întemeierii Principatului de către românii descălecați din Maramureș; 2. — **tradiția** acestui eveniment așa cum a fost înregistrată, interpretată și prezentată de primii istoriografi; 3. — **mitul** întemeierii, avînd drept elemente esențiale urmărirea unui bour de către o ceată de vînători, trecerea munților, răpunerea unei sălbăticiuni și hotărîrea de a se stabili într-un ținut ce tocmai fusese descoperit.

Se prea poate ca primii istoriografi să fi cunoscut cronicile ungurești în care e consemnată legenda lui Hunor și Magor, și să-i fi împrumutat conținutul sau unele elemente. Dar aceasta nu înseamnă nicidecum că o legendă similară n-ar fi circulat și la români. Fiindcă, așa cum am văzut, tema mitică a animalului călăuzind un grup etnic spre patria sa viitoare este larg atestată în Italia și în lumea elenistică. Pe de altă parte, contrar părerii lui R. Vuia, cele două tradiții — ungurească și moldovenească — nu sînt „identice". În primul caz, o ciută îi călăuzește pe Hunor și Magor prin mlaștini, apoi dispare. În al doilea caz, e vorba de un bour și de o adevărată vînătoare care se sfîrșește prin moartea unui animal. Dacă o legendă similară n-ar fi existat la români, e greu de imaginat de ce cronicarii n-au urmat versiunea ungurească **punct cu punct,** — fiindcă motivul cerbului miraculos există în folclorul românesc și dispariția lui finală constituie un element mai dramatic și mai seducător decît răpunerea bourului. Ipoteza lui R. Vuia, că e vorba de o „legendă heraldică", nu se impune: deoarece pe stema Moldovei era un bour, s-ar fi adoptat versiunea Hunor și Magor, substituind căprioarei un bour. Dar atunci se pune întrebarea de ce n-a fost urmată tradiția ungurească în totalitatea ei, adică păstrînd elementul atît de important al **dispariției** finale a bourului sau a căprioarei. E inutil să presupunem că acest nou element — răpunerea fiarei — a fost introdus pentru că voievozii și boierii români se distrau vinînd bouri. Hunii erau esențialmente vînători, și cu toate acestea căprioara dispare în chip miraculos după ce și-a călăuzit strămoșii în trecerea mlaștinilor meotide. Repetăm, dispariția miraculoasă a animalului-călăuză constituie un element dramatic de mare efect și nu vedem de ce ar fi fost suprimat, dacă legenda lui Dragoș n-ar fi fost decît o preluare a versiunii maghiare.

Bourul și taurul

Tema „vînătorii rituale a bourului" este cu siguranță autohtonă. Încă din vremea dacilor acest animal se bucura de prestigiu religios. Figurează în centrul unei paftale găsite la Piatra Roșie iar o inscripție păstrată în **Antologia Palatină** relatează că Traian i-ar fi închinat zeului Casios, în apropiere de Antiohia, un corn de bour îmbrăcat în aur, luat din comorile dacice. Din nefericire știm încă prea puține despre acest subiect. Dar, oricare ar fi fost rolul zimbrului sau bourului în mitologia și religia dacilor, el făcea desigur corp comun cu un ansamblu mitico-ritual de origine sudică, avînd rădăcini în preistorie. E vorba evident de un ansamblu mitico-ritual destul de complex. Nu e nevoie decît să ne amintim de rolul taurului în vechiul Orient Apropiat și zona Mediteranei. Taurul, sălbatic sau domestic, este prezent deopotrivă în contextele eroice și de fertilitate: tauromahia reprezintă o încercare inițiatică de tip eroic, dar sacrificarea unui taur comportă semnificații cosmogonice. Zeii furtunii la fel de bine ca și eroii au fost comparați cu taurii, și în Avesta taurul figura deja pe stindard (gaos drafšo). Sacrificarea taurului juca un rol important în Misterele lui Mithra. Prinderea taurului de către Mithra face parte dintr-un mit arhaic, încă indo-iranian; el constituia un moment esențial în festivitățile de An Nou — episodul avînd, deci, o semnificație cosmogonică. Foarte probabil, misterele lui Mithra s-au constituit în nord-vestul Iranului, în Armenia și în Caucaz. La începutul erei creștine exista încă în Caucaz ritul jertfirii unui taur furat. Or, se știe că Misterele lui Mithra au fost destul de populare în Dacia. N-ar fi aici vorba nici de primul nici de ultimul contact al acestui popor cu spiritualitatea iraniană. Aceste scurte indicații nu pretind să circumscrie un subiect imens. Dar ele ne introduc în universul religios susceptibil de a ne face inteligibile miturile și legendele noastre. Important e acum să abordăm preistoria „vînătorii rituale", începînd prin funcția mitico-rituală a principalelor animale din legendele noastre: taurul (bourul) și cerbul. Să adăugăm la ceea ce am spus că popoarele indo-europene au valorizat destul de repede, din punct de vedere religios și mitologic, taurul, și numeroase triburi au luat taurul drept eponim. Anumiți zei sînt tauromorfi sau însoțiți de tauri. Scenariile mitico-rituale, și simbolismele aferente se prelungesc de-a lungul mileniilor. La fel precum în mituri, taurul simbolizează în folclor forța de temut, vitejia, agresivitatea. Ca să ne limităm la un exemplu, nu avem decît să citim paginile lui J. Weisweiler asupra rolului taurului în folclorul irlandez. Pe de altă parte, în același folclor, eroul este comparat cu cerbul și în topografia Galiei numele derivînd de la „cerb" sînt mai numeroase decît cele care au drept origine un termen ce desemnează taurul. J. Weisweiler a ajuns chiar să distingă în tradiția celtă două culturi: aceea a taurului, de origine mediteraneană și de structură pastorală și aceea a cerbului, de origine nord-eurasiatică, elaborată de vînători preistorici. Evident că ambele culturi sînt preindo-europene.

Vom reveni asupra acestei probleme. Remarcăm deocamdată măsura în care cele două „culturi" arhaice s-au influențat reciproc în Europa occidentală. Cerbul și taurul figurează deja în desenele rupestre din Iberia și Liguria. Iar pe chivotul de la Gundestrup zeul este reprezentat între un cerb și un taur. E uneori greu de decis dacă în textele irlandeze e vorba de un cerb sau de un taur. Cerbul este numit „bou sălbatic" **(oss allaid, dam allaid, ag allaid),** căprioara — „vacă sălbatică" **(bó allaid),** iar iedul „viței sălbatic" **(loeg allaid).** Iar autoritățile bisericești, între secolele al V-lea și al VIII-lea, denunță și înfierează **cervulum** sau **vitulum facere,** adică riturile țărănești care comportă măști și deghizări împrumutate de la cervidee și tauri.

. . . . . .

Indo-arieni

Finno-ugrieni, altaici

În ce privește miturile popoarelor nomade din Asia Centrală care aduc în scenă urmărirea unui cerb, ele sînt desigur solidare cu arta lor, al cărui motiv dominant e constituit din scene de vînătoare: cerbi zburînd în galop grifoni înaripați, ucigînd țapi, animale de pradă sărind asupra cerbilor și țapilor etc. Andreas Alföldi și Franz Altheim au insistat în mai multe rînduri asupra raporturilor între arta animalieră a nomazilor asiatici și a miturilor lor de origine și cucerire **(Landnahme-saga).** Într-un capitol precedent am arătat caracterul arhaic al acestui ansamblu mitico-ritual în care strămoșul e o fiară de pradă, pildă atît pentru vînător cît și pentru războinicul de neînvins. Cercetată din acest punct de vedere, vînătoarea unei cervidee care se sfîrșește cu o descoperire și o cucerire de teritoriu poate fi interpretată ca reactualizarea unui mit al originii: strămoșul mitic, adică fiara de pradă, urmărește o cervidee și cucerește viitoarea patrie a urmașilor săi. Cum era de prevăzut, popoarele stepelor eurasiatice care locuiau în zone de margine față de centrele marii civilizații, au păstrat mai mult timp tradiții arhaice asemănătoare. Dar aceasta nu înseamnă că alte grupări etnice n-ar fi cunoscut tradiții similare, nici că nomazii stepei eurasiatice n-ar fi primit și asimilat anumite elemente de cultură superioară chiar înainte de a atinge granițele imperiilor roman, persan, chinez, pe care urmau să le atace la puțină vreme după aceea.

F. Altheim amintește, după H. Jacobson, că termenul **sarabha** s-a păstrat în vogulul ***šuorp, *šorp** „elan". Și la fel cum în India **sarabha** este un soi de cerb fermecat cu opt picioare, dușman al leului și elefantului, la voguli elanul **(šuorp)** este o vietate de temut trimisă de cer. Într-o poezie vogulă, oamenii îl roagă pe Numi Tarem, Tatăl ceresc, să prefacă elanul într-un animal cu patru picioare; altminteri va distruge specia omenească. După cum remarcă F. Altheim, ugrienii au păstrat nu numai cuvintele, dar și reprezentările mitice ale vremurilor ariene.

În ceea ce privește motivul specific al artei animaliere din stepe, nici acesta nu e o creație a popoarelor paleosiberiene. La Tell-Halaf, adică în zona de influență a arienilor din Mitanni, a fost găsit un relief din sec. al XI-lea i.e.n. pe care se vede un elan atacat de un carnivor. Acesta din urmă e cunoscut în Asia anterioară: este un **gulo gulo,** carnivor care trăiește în mod exclusiv în partea nordică a Eurasiei. O scenă asemănătoare se găsește pe covorul de pîslă din Noin Ulla (în Mongolia exterioară): o fiară înaripată (precum carnasierele fabuloase a Ostaky-lor) se aruncă asupra unui elan. Se știe că o parte din țesăturile din Noin Ulla se trag din regiunea greco-sarmată a sudului Rusiei sau din Siria; o altă parte din China. În ceea ce privește covorul cu scena de luptă elan-carnivor, ea amintește prin stilul ei luptele de animale din arta sarmată a Rusiei sudice, dar mai ales plăcile de aur ale Siberiei apusene. Arta animalieră a stepelor pare a fi originară din Rusia meridională, adică din Caucaz, și, după cum crede René Grousset, depinde în ultimă analiză de lumea mesopotamiană.

E vorba, desigur, de o artă solidară cu o concepție religioasă și o mitologie specifică. Făcînd bilanțul cercetărilor asupra motivului care ne preocupă, adică vînătoarea unui cerb ducînd la descoperirea unui teritoriu, F. Altheim identifică elementele sale componente la Indo-arieni — numele de **sarabha** păstrat de ugrieni; cea mai veche reprezentare plastică pe reliefurile găsite în regiunea ocupată de mitanieni. Cu alte cuvinte, populațiile nomade din centrul și nordul Asiei au împrumutat din cele mai vechi timpuri aceste elemente mitic-religioase de la vecinii lor, indo-arienii. Dar, coborînd către India, arienii au uitat motivul originar (tema fiarei de pradă, urmărind o cervidee) în timp ce ugrienii și altaicii l-au păstrat și i-au dat o nouă vigoare. Pe de altă parte, după cum am văzut, mitul sarabha a cunoscut și el în India noi valorificări. O dovadă în plus că e vorba de un scenariu mitic-ritual de o bogăție deosebită, care se poate bănui că a fost folosit în contexte multiple și pentru scopuri diverse.

În ce privește versiunea hunică a numitei **Landnahme-Saga** ea nu este cu siguranță cea mai veche, după cum credeau Alföldi, A. H. Krappe și alți autori. F. Altheim a descoperit recent ceea ce el numește **Urbild**-ul (imaginea ancestrală, n. trad.) tuturor versiunilor unei legende relatate de gramaticul grec Agatharchides din Cnidos, trăitor pe la începutul celui de-al II-lea secol i.e.n. După cum spune această legendă, leii puseseră pe goană caii persanului Erythros prin Marea Roșie, pînă la o insulă. Erythros își urmă herghelia cu stăvarii ei și întemeie pe insulă o cetate. După cum se vede, e vorba de o adevărată vînătoare și nu de un animal-călăuză ce dezvăluie un meleag necunoscut. Caracterul arhaic al legendei este întărit de faptul că cei care fac vînătoarea sînt chiar animalele de pradă (leii). Aluzia la întemeierea unei cetăți nu dovedește nicidecum o dată recentă, fiindcă în această parte a lumii cetățile sînt cunoscute din protoistorie.

Cînd avem de-a face cu credințe religioase și valori culturale comune nomazilor eurasiatici și populațiilor Europei răsăritene, e bine să ținem seama de două însușiri de fapte: 1. — analogiile culturale între vechii iranieni și turco-mongolii. 2. — influențele iraniene tîrzii și turco-nide și post-sassanide) asupra anumitor popoare eurasiatice, înaintea năvălirii lor în lumea romană și germanică. Karl Meuli a pus bine în lumină asemănările dintre tehnicile de război și de vînătoare la iranieni și turco-mongoli. Savantul suedez consideră că e vorba de un element specific al culturilor de păstori războinici din Asia Centrală, adică a popoarelor de călăreți crescători de cai. Meuli lasă deschisă chestiunea eventualelor influențe asiriene. Orice ar fi, trăsăturile asemănătoare ale diferitelor popoare de călăreți trebuie să ne pună în gardă împotriva explicațiilor prea rigide cu privire la influențele turco-ugrice asupra populațiilor Europei centrale și răsăritene. Anumite elemente culturale socotite a fi fost aduse de nomazii eurasiatici pot fi în realitate de origine iraniană, altfel zis să preceadă cu opt pînă la zece secole marile invazii de la începutul erei creștine.

Acest lucru este cu atît mai adevărat cu cît unele din popoarele acestea de stepă au suferit o puternică influență a culturii sassanide. Astfel, A. Maurodinov a demonstrat pe larg în ce măsură comoara protobulgară de la Nagyszentmiklos trădează influența artei sassanide. Maurodinov trage concluzia de aici că arta sassanidă își exercitase acțiunea asupra strămoșilor protobulgari „și această acțiune le-a fost transmisă prin propria lor tradiție artistică". Pe de altă parte, săpăturile arheologice ale lui Kopeny pe Jenisei (la 300 km sud-vest de Krasnoyarsk) au adus la lumină vase de aur din secolele X și XI, prezentînd influențe post-sassanide de același

Continuare în pag. a 7-a

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei: 6 luni — 26 lei: 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
16
(834)
Sîmbătă
22 aprilie
1978
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

În numele păcii și colaborării între popoare

Unanimul acord al națiunii

Cronica acestor ani va consemna cu strălucire acțiunea politică internațională pe care a desfășurat-o România ca purtătoare a idealurilor de prietenie și pace ale țării noastre, a voinței de colaborare și cooperare reciproc avantajoasă cu toate statele lumii. Recenta vizită în Statele Unite ale Americii a președintelui țării noastre, este încă o dovadă a dinamismului politicii partidului nostru, a prestigiului de care se bucură cuvîntul plin de responsabilitate al României socialiste, personalitatea conducătorului său, eminent revoluționar și om de stat, care și-a legat viața de promovarea unui nou climat pe arena internațională. Amploarea manifestărilor de prietenie, contactele numeroase la nivel politic și cu personalități ale vieții economice și cercurilor de afaceri, precum și întîlnirile cu reprezentanți ai opiniei publice și ai vieții științifice au jalonat un itinerar marcat de rezultate bogate. Putem spune că vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu în Statele Unite ale Americii, rezonanța deosebită a convorbirilor avute, marchează o nouă etapă în dezvoltarea ascendentă a relațiilor politice și economice româno-americane, a instaurării unui nou climat în viața internațională.

Dialogul româno-american la cel mai înalt nivel a devenit, în ultimul deceniu, un element statornic în relațiile dintre cele două țări. Recenta vizită a tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă cea de a șasea vizită la nivel prezidențial, demonstrînd, încă o dată, caracterul decisiv pe care-l au aceste contacte, influența lor asupra dezvoltării relațiilor bilaterale, statornicind un cadru propice desfășurării nestînjenite a multiplelor activități de cooperare. Caracterul intens, de lucru, al întregului program, rezultatele pozitive ale convorbirilor ne îndreptățesc să considerăm această nouă vizită drept un succes de prestigiu al politicii noastre externe, o strălucită confirmare a principiilor pe care se bazează activitatea conducătorului partidului și statului nostru, acțiunea sa luminoasă în vederea instaurării unei noi ordini economice și politice internaționale, a unei lumi a păcii și propășirii pentru toate popoarele.

Pe tot parcursul vizitei s-a manifestat prețuirea deosebită de care se bucură personalitatea conducătorului României. „Cred că este cazul să subliniez, a spus președintele Jimmy Carter, că în calitatea de conducător al măreței sale țări, el nu numai că a asigurat un uriaș progres al României, dar și-a cucerit un rol de lider în întreaga comunitate internațională, ceea ce este remarcabil". Sînt cuvinte ce exprimă o recunoaștere a meritelor președintelui României în promovarea unor relații noi în viața internațională, bazate pe un cod inalienabil de morală politică. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, apreciind rezultatele convorbirilor avute cu președintele american, sublinia : „Trebuie să declar că întîlnirea și convorbirile cu președintele Carter au fost deschise, fructuoase. Am stabilit nu numai relații de colaborare între țările noastre, dar, aș spune, și relații prietenești — care se vor reflecta fără îndoială, în colaborarea româno-americană. Îmi exprim speranța că aceste convorbiri și înțelegeri vor deschide noi perspective colaborării dintre România și Statele Unite, în interesul celor două țări, al cauzei colaborării și păcii internaționale".

Relațiile dintre România socialistă și Statele Unite ale Americii demonstrează caracterul realist al aprecierii formulate în repetate rînduri în documentele de politică externă ale partidului nostru, care subliniază că state cu orînduiri sociale diferite și cu potențiale economice deosebite pot să conlucreze în vederea realizării unui climat de pace, reali-

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,

secretar general al Partidului Comunist Român,

președintele Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Alături de toți ceilalți oameni ai muncii din țara noastră, scriitorii români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități, am urmărit cu legitim interes fiecare etapă a vizitei dumneavoastră în Statele Unite ale Americii, nouă și strălucită afirmare a voinței de pace, prietenie și cooperare a României socialiste. În convorbirile pe care le-ați avut cu președintele Jimmy Carter și cu personalități ale vieții politice, economice și culturale americane ați demonstrat, ca întotdeauna, o profundă înțelegere a problemelor lumii contemporane, militînd cu dinamismul și clarviziunea care vă caracterizează pentru conlucrarea pe arena internațională, în spiritul deplinei egalități, a tuturor statelor lumii. Deschizînd noi perspective procesului de adîncire și de dezvoltare a relațiilor de colaborare româno-americane, vizita a constituit astfel și un moment important în procesul instaurării unui climat de înțelegere între popoare, contribuind la întărirea păcii și securității în întreaga lume.

Ca slujitori ai literelor, am primit cu satisfacție și pasajul din declarația comună referitor la promovarea schimburilor culturale și științifice, convinși fiind că aceasta este una dintre căile cele mai fructuoase de a clădi punți trainice, sub semnul umanismului care îi însuflețește pe cei mai prestigioși reprezentanți ai spiritualității celor două țări și popoare.

Exprimîndu-ne adeziunea plenară la tot ceea ce ați întreprins și înfăptuit în cursul vizitei, vă asigurăm că vom face totul pentru a ne îndeplini cu cinste îndatorirea de a reflecta procesul de făurire a unei lumi noi pe pămîntul românesc, de a face cunoscut pretutindeni profundul atașament al poporului nostru față de idealurile nobile ale socialismului, ale păcii și colaborării internaționale.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Lumina faptelor

Reci și curate ca duraluminiul, diminețile lui aprilie săvîrșesc o primăvară cu ferestre deschise în care bat ciorchini de liliac. Gospodarii demosului român își dedică brațele și gînduri sănătoase primenirii curților și fațadelor, parcurilor și grădinilor. Bărăganurile țării, douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, lucrează spre a primi sămînța recoltelor viitoare. Ritmul e total, aidoma năzuințelor, prosperitatea nici nu se obține bătînd din palme sau lălăind pe-un călcîi de colină în umbra buruienilor inevitabile.

Anotimp de nuanțe și tranziții, primăvara aceasta curge cu idealurile noastre, planuri cu care însămîntăm glia într-o perpetuare a eforturilor spre mai bine. Adolescentă între sezoanele climei temperate, primăvara decide în aprilie viitorul livezilor, viitorul grînelor și al podgoriilor. În sîngele lui aprilie se bulbucă frumos gingășiile și tandrețele ce permanentizează iubirea celuilalt, cît și cugetele fertilizînd aspirații cetățenești imediate și de perspectivă. Mireazma narcotică a liliacului, aroma seacă a zambilelor, seducătoarea cupă a lalelei, adevărat blokhaus pentru albinele febrile, dau ambianței ziua bună. Urarea lor, însoțită de filfîitul discret fosnit de zburătoarele ce revin din zările calde, invită pe tot omul la înstăpînirea cu folos a naturii. Echilibrul ecologic se păstrează prin travaliu chibzuit, nu prin abandon și în nici un caz prin jaful intensiv acordat cu egoismul desfrînat al clipei. Munții vor mai ninge, poate, apele își vor mai umfla aripile, poate, important e însă ca tot omul să înstăpînească, dăruindu-se complet, asemenea taine de-acuma dezbrăcate de secretul lor intempestiv. Abia în toamnă uneltele lucrătorului mai prelungesc și mai încununează ca acum, în aprilie, fantezia și inteligența și devotamentul lui. Puieții plantați acum, butucii de vie ridicați acum, semințele prinse între valvele brazdelor acum, vor da socoteală la toamnă. Pentru că lucrătorul nu trăiește pentru azi, doar.

Aceste gînduri, și altele gemene, mi-au umblat ființa aflîndu-mă privitor al unei expoziții școlare. În tuș și peniță, în acuarele, în ulei și tempera, cîteva duzini de șoimi și pionieri au populat, panouri întregi cu visurile și dorințele

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 8-a

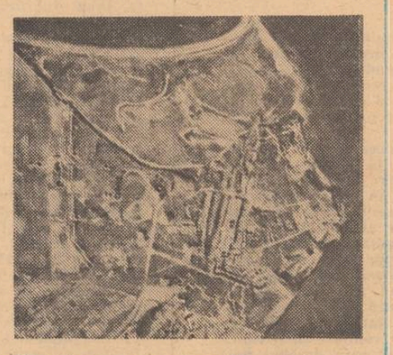

Histria — așa cum Herodot n-ar fi avut cum s-o vadă... din avion ● **UN REPORTER AL ANTICHITĂȚII ÎN ANCHETĂ (I)** ● **de Mihai Ștoian** ● (în pagina a 3-a)

● În paginile 7 și 8 : ● **CARTEA CU PRIETENI** de Fănuș Neagu ● **INSTANTANEE** de Șerban Cioculescu ● **RESPIRĂRI** de Nichita Stănescu ●

● În pagina a 6-a : ● **Întîlniri în universalitate** de Paul Anghel.

ȘCOALA ARDELEANĂ (IV)

Poetul european

În antologiile cu texte decupate din operele atît de întinse și variate ale exponenților *Școlii ardelene* figurează întotdeauna și cîțiva autori de versuri. Se poate, ba uneori este chiar sigur, că unele poezii ale acestora să fi întreținut o scurtă vreme dragostea pentru literatură a unor tineri intelectuali de odinioară, care vedeau cum în limba română creația lirică își făcea cu greu loc în imensa cetate a artei.

Dar dintre toți versuitorii ispitiți de muze unul singur avea cu adevărat harul poeziei autentice, unul singur se încumetase și izbutise să intre în marea luptă cu o limbă literară încă neîndeajuns de formată pentru a transmite pulsația unei gîndiri de mare complexitate

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 9-a

ATITUDINI

Literatură și critică

Între literatură și critică există o simbioză specifică. Dacă, însă, în ceea ce privește proza comentariile critice pot să influențeze operele, poezia autentică se înfățișează ca o entitate independentă, față de care critica se găsește doar într-o postură succesivă, ea participînd la nuanțarea lecturii. Doar în cazul unor poeți minori critica își îngăduie să dea sfaturi. Creația celor autentici este întotdeauna considerată în mod global, ca un organism viu, pe care grefele sînt de neconceput.

Sînt puțin numeroși prozatorii a căror evoluție nu este, într-o mai mare sau mai mică măsură, și consecința opiniilor criticii. Prototipul ilustru al acestei categorii este, la noi, Sadoveanu, cel care, excepțînd o reacție din tinerețe, a rămas întotdeauna egal cu sine, indiferent la laude și la reproșuri. Egali cu ei însiși sînt, în mod paradoxal, nu numai creatorii cu o puternică personalitate, ci și cei care, dintr-un motiv sau din altul, nu s-au aflat niciodată în atenția criticii. Există o serie de prozatori interesanți în această categorie, după cum există, ce-i drept, și nu puțini semnatari ai unor cărți nesemnificative din punct de vedere artistic.

Dar nu proza ai cărei autori scriu fără să se

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 9-a

Răspundere în fața istoriei

Am urmărit în zilele care au trecut, oră de oră, vizita președintelui republicii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe pămîntul Statelor Unite ale Americii. Știrile sosite în flux pe banda telexului așezau nume și fapte, întîlniri la mii de kilometri de țară : Washington, Houston, New Orleans, New York. Și întîlniri oficiale, și complexe industriale, și cuvintele unor oameni care au cunoscut direct, acum, **adevărul despre România.** Prin mîndria și demnitatea cu care le-a vorbit bărbatul ce reprezintă o țară, cu toată istoria ei, cu tot prezentul ei făcut din îndrăzneală și muncă, cu tot viitorul visat și împlinit limpede, clipă cu clipă. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a vorbit acolo, în capitala unei țări ce se întinde pe aproape un întreg continent despre echitate și despre destindere, despre o lume fără amenințarea forței, a armelor de orice fel, despre convingerea sa și a poporului său că o astfel de lume se poate zidi numai prin înțelegerea dintre oameni, pe calea păcii, a rațiunii. Avînd ca argumente supreme activitatea sa de strălucit om politic al contemporaneității, recunoscut pretutindeni prin înțelepciune și realism, prin consecvența cu care luptă pentru aceste idealuri profund umane.

În fruntea unui popor care trăiește în libertate și unire recunoscînd în munca pentru patrie însemnul suprem al existenței sale, președintele Nicolae Ceaușescu a scris, prin semnificația deosebită a acestei vizite, prin rezultatele sale concrete, prin ecoul durabil transmis de ea în conștiința lumii, noi file în cronica demnității României.

În aprilie 1978, doi conducători de state cu sisteme sociale diferite, de mărime și putere economică diferite s-au întîlnit, au discutat despre cooperare, despre problemele arzătoare ale planetei.

Este în această frază, înțelesul unei adînci lecții de istorie, sau, mai exact, al răspunderii în fața istoriei.

Nicolae Dan Fruntelată

Uniți, cu privirile spre viitor

În fața micului ecran, am urmărit cu emoție și mîndrie un film istoric înălțător de o excepțională semnificație pentru toți cetățenii României socialiste. Puși față în față cu imaginile vii ale vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu în Statele Unite ale Americii, am retrăit cu deosebită putere, cu o participare totală, satisfacțiile majore ale nobilei solii de prietenie, pace și colaborare activă prin care președintele statului nostru a făcut ca relațiile patriei noastre cu un mare popor să se adîncească în toate domeniile și numele României să capete noi străluciri în arena mondială, atît de însetată de destindere, dialog, conlucrare constructivă, respect reciproc, într-ajutorare, spirit de echitate și dreptate între toate popoarele. Nu se putea să nu ne umple inima de bucurie înalta apreciere a activității neobosite desfășurate de-a lungul anilor de tovarășul Nicolae Ceaușescu pentru înălțarea României, pentru binele tuturor fiilor țării, pentru ca patria noastră să ocupe un loc demn printre națiunile lumii. Rezultatele deosebit de fructuoase ale vizitei demonstrează grăitor că România socialistă de azi care construiește societatea socialistă multilateral dezvoltată, este un participant activ la masa de lucru a

Mikó Ervin

Continuare în pag. a 9-a

Virtuți nepieritoare

În recenta vizită în Statele Unite ale Americii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii noastre, a dovedit, o dată în plus, întruchiparea strălucită în prestigioasa sa personalitate a virtuților și aspirațiilor poporului român, a dorinței de colaborare reciproc avantajoasă cu toate țările lumii, de instaurare în lume a unui climat de înțelegere, de cooperare largă în rezolvarea problemelor complexe ale omenirii. Împreună cu toți cetățenii patriei, am urmărit cu adînc interes desfășurarea întregii vizite, dialogul deschis între președinții Nicolae Ceaușescu și Jimmy Carter, numeroasele întîlniri și schimburi de opinii ale solilor poporului român cu diferite personalități americane, precum și înțelegerile de adîncire continuă a colaborării economice, tehnologice, științifice și culturale, în beneficiul fiecărei țări. În persoana președintelui Nicolae Ceaușescu, președintele Jimmy Carter a salutat pe una dintre strălucitele personalități ale contemporaneității, reprezentant distins al unui mare popor. Datorăm această dreaptă apreciere privitoare la poporul nostru din partea marelui popor american întruchipării în personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu a inepuizabilului tezaur de valori specifice națiunii române, făurite în decursul unei istorii multimilenare, atît de luminos înfățișate lumii, cu neobosită dăruire, de eminentul conducător al României socialiste. Aceste valori de permanență, întemeiate pe spiritul justițiar, pe respect și stimă față de toate popoarele lumii, promovate cu consecvență de președintele nostru, au înrîurit puternic procesul de democratizare a vieții internaționale, au stimulat instaurarea unui climat de încredere, de aspirație reală spre pace și progres. În acest context, istorica vizită a președintelui României încununează ascendența continuă a rezultatelor dialogului româno-american desfășurat la cel mai înalt nivel în ultimii ani.

Ilarie Hinoveanu

cronica literară

Radu Cosaşu

„SUPRAVIEŢUIRI", II

Cel de al doilea volum de *Supraviețuiri* al lui Radu Cosașu reia temele din primul. Este vorba de felul cum un tînăr mic burghez, elev pentru început, plin de prejudecățile mediului, ale vîrstei, dar și de un idealism intransigent, încearcă să se adapteze cerințelor vieții revoluționare. Sîntem în România de după cel de al doilea război mondial. Adaptarea e grea, plină de dificultăți și de surprize. Naratorul matur își privește eroul cu egală duioșie și ironie. Cînd duioșia cotropește povestirea, sînt asemenea situații, narațiunea eșuează într-un dulce sentimentalism. Cînd inteligența cenzurează vigilent sentimentele, cînd naratorul controlează ironic gesticulația eroului și situațiile insolite ale vremii, povestirile capătă mai multă gravitate. Cele mai bune narațiuni ale *Supraviețuirilor* fac parte, desigur din a doua categorie. Scriitorul are plăcerea situațiilor de excepție, a insolitului, a contradictoriului, absurdului. El relatează cu mult umor, dar și cu sentiment, o întîmplare care, de n-ar avea liniile îndulcite, umanizate de o discretă tușă umoristică, ar părea cu totul neverosimilă, de-a dreptul fantastică. Eroul nostru este scos din presă interzicîndu-i-se să mai semneze. În singurătatea care-l înconjoară după ce această hotărîre devine publică apare un tovarăș binevoitor. E colegul de gazetărie sportivă care nu știe să scrie, ale cărui reportaje sportive erau îndreptate de alții, mai ales de eroul nostru, dar esențialul este că el vrea să-și ajute tovarășul ajuns la „șomaj literar". Procedeul său e simplu : ziaristul eliminat din presă va face recenzii, iar prietenul fără pată și prihană le va plasa pe la diverse publicații evident sub semnătură proprie, înmînînd pînă la leu toți banii autorului real. Treptat se confecționează o falsă autoritate : semnatarul recenziilor devine cunoscut, apreciat, solicitat, ajunge referent editorial. Are, deci, a-și spune cuvîntul în legătură cu viitoarele cărți. Jocul continuă și aici : cel ce face referatele și primește banii, „pînă la leu", este ex-ziaristul, semnatarul binevoitor fiind figura de suprafață, un tovarăș important, care a căpătat autoritate în lumea literelor, circulă peste hotare cu misiuni jurnalistice, etc. Timpul creează în cadrul acestei ciudate colaborări, relații noi : semnatarul devine autoritar, ziaristul fără drept de semnătură intră într-o postură subalternă. Rolurile s-au inversat complet : de la postura de pedagog profesional care corectează nereușitele jurnalistice ale colegului său, fostul ziarist ajunge sub controlul complet al netalentatului dar întreprinzătorului său confrate. Între Frantu, exziaristul, și protectorul său, Vișinescu, relația este acum de la victimă la călău. Evenimentele devin cinice : Frantu scrie un volum de reportaje, îl trimite unei edituri, aceasta îl dă la referat, iar referentul este, joc al sorții crude, chiar Vișinescu. Frantu e fără voie, în poziția ucenicului vrăjitor care a creat o forță de care depinde propria-i viață. Sumbru, în fond, conflictul capătă la Radu Cosașu un aspect suportabil, prin umorul insinuant, prin ironia permanentă, prin „hazul de necaz" la care e predispus naratorul povestirii *Eventul*. Evitînd rezolvările dure, preferînd înmuierea unor trăsături, finalul nu mai e la înălțimea absurdității situației și conflictului surprins cu dezinvoltă acuitate.

Din aceeași serie a povestirilor dure, peste care timpul și vîrsta nu pot arunca integral vălul duioșiei este și *Camil, Scylla, Caribda*. Personajul principal e și aici același erou chinuit de o conștiință revoluționară nesatisfăcută de propria-i origine socială. De aici și nevoia eroului de autoflagelare, prin acceptarea fără murmur a sancțiunilor primite. Pentru că are un unchi peste hotare, ziaristul povestirilor din *Supraviețuiri*, altădată elev, este scos din presă și sfătuit să intre în uzină. Eroul nu protestează, se angajează, dar datorită rămășiței spiritului mic burghez care mai sălășluiește în el, nu vrea să renunțe la studii. Se prezintă deci la facultate, la un examen de admitere unde trebuie să vorbească despre *Odissea* în fața celui mai mare specialist în materie de epopei antice. Avîntul și exigența revoluționară a ziaristului scos din pîine pentru că are un unchi la Viena nu demisionează însă în fața sancțiunii primite. El va judeca cu asprime indecizia lui Ulise drept conștiință a unui spirit mic burghez combătînd cu argumentație strînsă chiar prefața olimpianului examinator din fața lui. *Camil, Scylla și Caribda* este istoria unei revelații neacceptate. La întrebarea „dacă marxismul acceptă existența unei mici burghezii pe vremea lui Ulise ?", eroul nostru, neintimidat științificește, răspunde combativ că extrapolările neștiințifice pot fi acceptate dacă sînt în serviciul cauzei. Întîlnirea dintre bătăiosul revoluționar și experimentatul profesor, care-l invită după examen la o cafea neagră, se încheie de fapt cu o înfrîngere pentru primul. Eroul nostru nu vrea să accepte evidența și-l părăsește brusc pe academicul său interlocutor.

Preocuparea principală a autorului are în vedere pe eroul central al *Supraviețuirilor*, mereu același chiar dacă numele lui este uneori Frantu, alteori Relu, altădată nea Stelică. Scriitorul pare a face un studiu asupra intransigenței naive întrupate într-un personaj sublim și ridicol în același timp, naiv prin inexperiență, ridicol prin inflexibilitatea principiilor cărora se subordonează. Cel mai interesant personaj al celor două serii de „supraviețuiri" este acest personaj de extracție mic burgheză, pur prin vîrstă și prin aspirații, ridicol prin rigiditatea principiilor și prin slăbiciunile omenești curente pe care le afișează. Frantu e un revoluționar care-și extrage seva principiilor din cărți și nu din viață. Viața imposibil de cuprins într-o formulă, de redus la principii, îl introduce însă într-un flux torturant, amețitor, la capătul căruia eroul rămîne mototolit, dar ferm în a ține strîns în pumn principiile ca pe un buchet de flori. O notă chaplineană marchează personajul lui Radu Cosașu și îi stabilește identitatea în galeria personajelor prozei contemporane. După ce a primit numeroase lovituri în spate, repetate bastoane în cap, eroul ne apare la un capăt de drum însoțit de cele două constante ale personalității lui : dragostea și intransigența revoluționară. O femeie și un refuz al compromisurilor mic burgheze vor face totdeauna perechea preferată a eroului și prozatorului său.

Cea mai substanțială povestire, cea mai profundă prin tentativa de a configura precis și alte personaje decît pe al tînărului revoluționar persecutat de originea lui mic burgheză, este **Ruperile.** Frantu e acum în uzină. Ziarul l-a trimis să se recalifice pentru a ispăși originea socială și rudenia cu un unchi aflat la Viena, iar Frantu e ucenic la strung sub mîna unui Dinu, muncitor sever, inteligent și volubil, care-și domină ucenicul intelectual prin ironie și replica inspirată. Un mic război psihologic se înfiripă între cei doi camarazi de muncă rezultatele lui fiind cu totul neașteptate. Dinu, muncitor adevărat, fruntaș în producție, înțelege să ia partea ucenicului său urgisit politic, dar ajunge un ostracizat al sectorului de cadre al uzinei. Cum „nea Dinu" nu înțelege să-și rezolve problemele decît practic, muncitorește, ajunge să tragă o bătaie unui redactor la ziarul uzinal pentru ceea ce crede el că este o insultă la cinstea lui de muncitor. Este singurul personaj în afara lui Frantu asupra căruia Radu Cosașu insistă cu un interes neascuns reușind un portret memorabil, o figură de muncitor care refuză lozinca, dar nu și cinstea și care sub crusta de asprime și vulgaritate voită ascunde un suflet receptiv și tandru. Intransigența lui e reală, nu confecționată din cărți și confruntată cu aceea a ucenicului Frantu, care fuge las din fața dificultăților, singura autentică.

Radu Cosașu scrie alert, inteligent, metaforic, sugestiv uneori cu o prea mare plăcere a poantei, a jocului de cuvinte, a excesului de inteligență. Materia de viață cea mai dură suferă din pricina predispoziției stilistice a autorului o adaptare la dimensiuni rezonabile. Ascuțișurile se tocesc, muchiile devin mai puțin incomode, problema cea mai delicată se dizolvă într-o propoziție spirituală. Asperitățile sînt privite cu umor, injustițiile persiflate, drama înmuiată în apele unei melancolii duioase. Întîlnirea ex-ziaristului Frantu cu profesorul universitar, depărtat și disprețuitor, și cu muncitorul Dinu, flegmatic și volubil, dar capabil de gesturi decisive, sînt cel mai puțin retușate de diafanul văl al duioșiei pe care prozatorul îl aruncă peste mai toate întîmplările despre care scrie. De un sentimentalism neascuns atinse de o dulcegărie din care rigiditățile tînărului și fostului tînăr revoluționar lipsesc sînt povestirile *O viață frumoasă și neobișnuită, Zarul, O ramură de măslin*. Dacă în alte povestiri înduioșătorul omuleț al prozatorului ajunge la capăt de drum cu buchetul de flori al principiilor în dreapta și la stînga cu o femeie, în aceste narațiuni la capătul de drum lipsește mai ales buchetul de flori. E absentă mai ales în aceste povestiri, ca de altfel scrisului întreg al lui Radu Cosașu, o anume duritate care să ne conducă direct către miezul grav și problematic al faptelor despre care scrie. *Supraviețuirile* lui ne oferă în schimb un personaj memorabil prin omenia lui permanentă și indicibilă.

M. Ungheanu

viața cărților

Un deschizător de drum

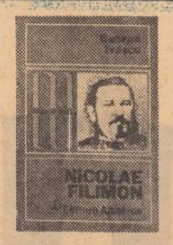

● În monografia sa despre **Nicolae Filimon** *), G. Ivașcu îl situează în permanență în perspectiva diacronică asupra culturii române : „el este deschizător de drum în folcloristică, autorul primei nuvele de critică socială, și evident al primului roman ancorat cu sobrietate în contemporaneitate și, în sfîrșit, creatorul criticii noastre muzicale". Evident, distanța amintită nu este absolută, dar ea se vede mai bine decît oriunde în cazul „judecării" creației lui Nicolae Filimon. Într-o vreme măcinată de contradicții și incertitudini, spiritul lui Nicolae Filimon se impune prin echilibrul, erudiția și intuiția exactă a sensului culturii române. Este meritul lucrării amintite de a insista în mod deosebit asupra acestor laturi ale formației scriitorului relevînd ulmitoarea sa perspicacitate beletristică. Înaintea lui Titu Maiorescu, N. Filimon înțelege scrisul în dimensiunea sa serios pedagogică, el va da deci lecții de estetică, critică, teatrologie. Criticul se plînge adesea de asemenea nepotriviri între aprecierile publicului și bunul gust, și tocmai de aceea analizează amănunțit modul de interpretare — arătînd calitățile și slăbiciunile, făcînd referințe precise la partitură și libret, nelăsînd necenzurat nici jocul de scenă (82). Efectul este unul singur: „Spectatorul este ajutat nu numai să-și lămurească un subiect, ci să-și formeze o cultură muzicală și un gust estetic".

Un grup de cuvinte revine des în lucrarea lui G. Ivașcu: „patriotismul constructiv". Ele definesc atît tensiunea lăuntrică dinamizatoare a gîndirii lui N. Filimon, cît și mijloacele prin care el înțelegea să se manifeste. Scriitorul are simțul măsurii : „idealurile patriotice, dorința de schimbare nu-i întunecă limpezimea judecății".

Oamenii acestei vremi ar trebui priviți mai mult ca personalități culturale, ființe acționînd pe multiple planuri, și mai puțin ca scriitori propriu-ziși : s-ar înțelege astfel mai bine limitele și stîngăcile inerente, care ne par uneori atît de „inadmisibile" (desigur în raport cu un model ideal al literaturii). În acest sens, — și aici este a doua intuiție a criticului — Nicolae Filimon se definește mai ales prin vocația sa de „reporter". Aceasta înseamnă simțul realității, gustul pentru autentic, ancorarea în contemporaneitate, puterea demascatoare. „Ochiul viitorului romancier nu e atît pictoric, cît reportericesc la modul superior, ambianta stilistică resoirind o descriere calmă și exactă, fără divagații sentimentale, fără paranteze stridente sau fastidioase" (166). În creația sa literară, G. Ivașcu prețuiește în mod deosebit tocmai această latură: „Acolo însă, unde firul acțiunii merge direct, în modalitatea „realistă" de quasi-reportaj, povestirea își mentine interesul" (158). În binecunoscutul roman al lui Nicolae Filimon, criticul evidențiază „autenticitatea" (188), căci aici romancierul „își propune să studieze amănunțit procesul de parvenire pe scara ierarhiei sociale" (189). Judecata finală se înscrie pe traiectoria aceleiași opțiuni critice: „Cu cît se apropie de sfîrșit, romanul iese din făgașul plauzibilului realistic și, în aceeași măsură, își alterează valoarea" (209). Tonusul reportericesc (a se citi gustul realității) este copleșit de viziunea utopică asupra unei lumi mai drepte, de manicheismul inerent oricărei asemenea construcții, de teza și credințele autorului. Dar, indiferent de judecățile de valoare pe care ea le suscită, situația „literară" a lui Nicolae Filimon este una exemplară, iar radiografia ei ne permite accesul în spiritul și problematica specifică culturii românești de acum un veac.

Mihai Coman

*) G. Ivașcu : „Nicolae Filimon", Editura „Albatros" 1977

Istorie romanțată

● Ideea unui roman cu intenții documentare înfățișînd episoade ale războiului de independență — trăite de un foarte tînăr intelectual, combatant și prezentînd mai apoi modul în care societatea românească și-a răsplătit eroii de la 1877, ar fi fost meritorie dacă ar fi avut o acoperire artistică. Letiția Papu scrie o asemenea carte*) însă mizînd prea mult pe autentic, pe un autentic adolescentin, diluează substanța narativă pînă la o transforma într-un fel de melodramatism „provincial" de calitate îndoielnică.

Romanul se alcătuiește din însemnările tînărului erou, plecat voluntar pe front și întors apoi într-o existență pînă la un punct mic-burgheză. Cînd, în fine, tînărul capătă o maturitate și o constanță socială moare într-un duel absurd, plătind astfel curajul de a fi defăimat un boier, de-a fi demascat deci adevăratele raporturi dintre cei ce exploatează și poporul asuprit.

Sînt în destinul acestui personaj cîteva neconcordanțe supărătoare: Ștefan Crăsnaru, luptătorul pentru neatîrnare, viteaz și orgolios de menirea lui, atent la existența celorlalți, a camarazilor (și sînt aici cîteva scene foarte izbutite ca atmosferă, surprinzînd gîndurile oamenilor simpli în răgazul, mereu scurt, dintre două lupte), devine în civile un fel de fante. Raționamentele sale sînt tot atît de puerile ca și atunci cînd avea 17 ani. În cele din urmă, pare să i se contureze mai clar personalitatea: după ce refuză să participe la întrunirile socialiștilor pentru că e „prost îmbrăcat", începe să înțeleagă articolele publicate. În fine, în plin avînt al maturizării, cînd cîștigase curajul și responsabilitatea unor atitudini lăudabile, e provocat la duel și fatalmente moare.

Nota e melodramatică pentru că această moarte nu este sacrificiul efectiv al unui revoluționar ci zarul absurd al unui duel. Sau ironia soartei. Dar poate că autoarea a mizat prea mult pe condiția psihologică a personajelor sale, poate că era vorba de o teribilă obsesală post-bellum care reduce dimensiunea sufletească a oamenilor sau chiar o anulează. Și atunci inconsistența lor poate fi **mai du siècle.** Luată fragmentar, cartea are pagini interesante: de pildă acele mici medalioane de țărani luptători care devin renegații propriului lor pămînt. Aici și stilul se schimbă curgînd curat. Asemenea secvențe dau narațiunii o gravitate și o profunzime pe care ar fi meritat-o întreg romanul. Mai trebuie semnalată o atmosferă de încordare socială a epocii de după război care se face simțită spre finele cărții și care îi creează un tonus mai susținut. Ca și cum s-ar simți pulsul timpului. O tensiune ciudată pentru că este așezată între polii contrari ai unei lumi — între candoare și abjecție.

Nu se poate nega acestui roman o atitudine de naturalețe și sinceritate. Dacă s-ar fi evitat ușoara incoerență a tipurilor umane ca și inutilitatea unor situații autoarea ar fi reușit o carte cel puțin interesantă.

Ioana Crețulescu

*) Letitia Papu: „Moartea tînărului veteran", Editura „Cartea Românească", 1978.

Iluzia dramatică

● Numai pe un necunoscător poate să-l surprindă succesul, imens, de public și de critică, înregistrat, în cei aproape cincisprezece ani de la premieră, de piesa Ecaterinei Oproiu **Nu sint Turnul Eiffel***). Nu este aici locul unei prezentări de ordin comparatistic, pentru a vedea în ce fel lucrarea anticipează (a fost scrisă, cum aflăm din mărturiile autoarei, cu mult înainte de a fi reprezentată) experiențe care au făcut carieră pe alte meridiane, instalîndu-se într-o pagină favorizatoare din istoria teatrului contemporan.

Cu abia două personaje principale, fără negativi și pozitivi — ce la vremea scrierii piesei inundau scena — extinzîndu-se, într-un ritm cînd comic, cînd grotesc (și știm, de la Jan Kott, că tragicul este mai puțin năpraznic decît grotescul), **Nu sînt Turnul Eiffel** exprimă o idee de ce înseamnă în dramaturgia noastră scenariul dramatic. Piesa nu are doar valoarea unui experiment, iar dacă o are acesta se impune numaidecît validat ca reușită. Modul dramatic de a concepe lumea, avînd drept ghid ideea destinului, și deci proiecția în viitor a condiției umane, o recomandă ca pe o lucrare închegată, concepută în deplina stăpînire a mijloacelor, ce-i drept surprinzătoare prin noutatea și, nu în ultimul rînd, prin modernitatea lor. De aceea și spuneam că piesa nu trebuie luată ca un simplu experiment. Prospețimea ei nu reprezintă o găselniță, ci corespunde sensibilității omului contemporan, nevoii lui permanente de confruntare. În acest sens, nu putem trece cu vederea accentul atribuit de scriitoare desfășurării succesionale, în timp, a dialogului. Deși la începutul vieții și profesiei, tinerii discută despre viitor. Discută e un fel de a spune. Autoarea are meșteșug și, nu ar mai trebui s-o mai spunem, inteligența de a nu transforma într-o dizertație ori într-un curs de morală o aparent idilică întîlnire la țară. Cuvîntul idilic nu-și merită caligrafierea. Piesa e totăl antiidilică. Maiakovskiană, prin ritm și prin bufoneria superioară a protagoniștilor, azvîrliți în lume ca într-o imensă scenă (a lumii), lucrarea se dispune caleidoscopic, într-un vraf de imagini, a căror dezarticulare nu e lipsită totuși de poezie, și nici de coerență dramatică. Iluzia scenică e convocată cu gust eterat; între **viața în teatru** și **teatrul vieții** interferențele acționează după un criteriu ce nu vom ezita să-l numim **modular.**

Nodozitățile dramei sînt invocate de revenirea cuplului, în momentele sempiterne ale existenței, dar și de polaritatea lingvistică, dialogală, a acelor perechi de replici, ce acționează ca un motor, nu atît al acțiunii, previzibilă, ca în orice scriere de valoare, cît al ideii, de o consistență dramatică incontestabilă. Aceasta, desigur în ciuda impresiei vodevilești, a exhibiției, a teatralității proliferate incontinuu. Sau tocmai de aceea.

Ioan Lazăr

*) Ecaterina Oproiu : „Nu sînt Turnul Eiffel", Editura „Eminescu", 1978.

Incantație și reverie

● Există o redimensionare a universului liric în ultimele două volume publicate de Ioana Diaconescu, o redistribuire a legilor poemului și o schimbare a tonalității versului, care ne obligă să reconsiderăm profilul poetei și încadrarea vocii acesteia în galeria tipologiilor artistice și critice. Nu e vorba, însă, în nici un caz, de o trecere bruscă, ci de una mediată, de nenumărate filtre și cutii de rezonanță, de fine procese de refracție a sentimentelor și imaginilor, mai greu de cuprins într-o singură formulă. Nu se mai poate vorbi însă de un univers al orgoliilor și tensiunilor adolescentine, nici de un spațiu al feminității mulțumindu-se cu propria-i autocontemplare, cu înregistrarea naivă a unor trăiri — confundată de critică cu valoarea estetică — în desenduri. Nu vom afla în acest volum *) nici rostogolirea confesiunilor în cavalcadă. În **Amiaza, ca și în Taina,** Ioana Diaconescu e atrasă tot mai mult de formula poeziei încantatorii și de reverie, părăsind, din ce în ce mai vizibil, ca pe niște straie de prisos, strigătul liric, pitorescul, pata de culoare stridentă, contingentul și biograficul netransfigurat. Poemul iese din spațiul emoțiilor apropiate, își șterge contururile, pulverizîndu-se aproape, volatilizîndu-se. Liniile se estompează, reliefu se domolește. Ființele și obiectele lumii își pierd individualitatea „marginile prea aspre" între care locuiesc **(O cetate de corali)** pentru a deveni o atmosferă străvezie, dureros de tăcută și de seninătate : „Soartă a mea, cumplită-nseninare, / chinuitoare limpezimi, / îndurerate transparențe". **(Prea limpede hotar).** Tensiunea acestui spațiu vine dintr-o transparență, care nu face însă lucrurile mai vizibile, ci mai statornice și mai armonioase în legile lor nerostite, nebruscate de poetă ci doar invocate în incantații, adorate în șoaptă și murmur, învăluite în „lunecarea mătăsoasă a gîndului" **(Pădurea înfloritâ sunînd din corn de aur),** acoperite cu o „aripă visătoare". **(Iertată să fie).** Spațiul acestei poezii e o „imaginară provincie" în care „murmură prea-străvechile sacrele ramuri" **(Imaginara provincie).**

Ioana Diaconescu e în **Amiaza** o poetă a sentimentelor așezate în linia de orizont, îndepărtate astfel, exacerbate tocmai prin scoaterea lor dintr-un prezent imediat, potențate prin ridicarea lor la rangul și durata amintirii. **Amintire** și **închipuire** se întrepătrund și, din întreg volumul, se ridică, peste atîta simplitate și transparență, ceața strălucitoare a unor imagini fantastice, ce țin de atracția mai veche a Ioanei Diaconescu pentru basm și feerie, depășind-o totodată prin sugerarea unor semnificații muzicale, pur incantatorii. Imaginile se pierd în zarea poemului în aburii reveriei și devin aproape imponderabile. Mișcările cosmosului se reduc la foșnet de frunze, plutiri de aripă, susur de apă. „Se aude parcă o singură vorbă / Abia șoptită, dar statornic șoptită". **(O clipă de tăcere).** În poemul **Pur** găsim o artă poetică : „Și tu însăți vei deveni transparentă / și vei fi / de tine însăți atît de îndepărtată". Vom descoperi în **Frescă** calea poeziei pe care și-o asumă acum Ioana Diaconescu : „Descîntă subțire / Nu hohoti porunci și sunete / Nu aduna marea peste mine / Nu prăvăli prăpăstii și stînci" Poeta și-a așezat universul sub legile păcii și ale calmului, nu mai puțin pline de trăire și pasiune, refuzîndu-și strigătul, intrarea triumfală, însoțită de urale a sentimentelor în poem. **Amiaza** e un volum prin care Ioana Diaconescu ne obligă, cum am spus, la o redefinire a universului ei liric. Lucrul acesta ni se impune nu numai prin poemul **Mă voi însenina :** „Cu tunete vestiți / Că umilința mea sosește". Căci dincolo de surdină și amintire, de încantația memoriei mai mult în șoapte decît în cuvinte, aflăm în **Amiaza** un fantastic liric născut din austeritatea și simplificarea rostirii, din diluarea și repetarea ei pînă la monocord și monotonie uneori, și nu din aglutinări și acumulări de ritualuri insolite. Fantastic născut din îngemănarea departelui cu amintirea și cu trecerea celor văzute și auzite prin cel puțin aceste două filtre poetice.

Doina Uricariu

*) Ioana Diaconescu : „Amiaza", Editura „Cartea Românească", 1978.

Echilibrul poeziei

● Nu s-ar putea spune că sîntem invadați de cărți al căror titlu să răspundă tuturor calităților ce i se pot pretinde, dar e sigur că titlul noului volum de versuri al lui **Coman Șova*)** este o perfectă expresie sintetică atît a spațiului liric specific poetului, a ideilor și obiectelor care îl populează, cît și a rostirii poetice ca atare. „Cuvinte de reazem", această expresie, înseamnă o trăire lirică interesantă în primul rînd de factorul emoțional și abia apoi de modul transcrierii propriu-zise a semnificațiilor acestuia. Coman Șova scrie o poezie făcută din cuvinte moi, străine de tensionări și dileme esențiale, o poezie în care chiar și elementele considerate generatoare de stări conflictual-convulsive (moartea, eșecul, iubirea, absurdul etc) suferă un proces de îmblînzire, de estompare a laturii dilematice în favoarea celei revelatoare, o poezie senină, echilibrată, nu înmic-emfatică, nici de retorică sterilă, ci altoită pe o convingere puternică, după care „Cine mă caută în miezul nopții / În miezul sufletului / În miezul copiilor / Mă va găsi totdeauna / Cu apa și aerul și reazemul / Aici / lîngă podurile mele" **(Cine mă caută).** Spațiul poetic este dominat de o solemnitate specială, nu hieratic-austeră, ci încărcată de **simbolurile creșterii** (vegetalul, bucuria iubirii, sentimentul patern, extrem de frecvent în acest volum), care, corelate cu motivul zăpezii (uniformizarea realului în numele purității) și al singelui (înțeles blagian, ca organică întrupare a tradiției în posteritate) generează o poetică a încrederii în real. Tonul moralizator (aproape niciodată obositor sau gratuit) al multor poeme cenzurează orice stridență; simplitatea concluziilor și sfaturilor **(Dacă poți, Numai a ta, Dincolo de tine, Timpul zboară** etc) și echilibrul — niciodată forțat — al acestora circumscriu spațiul poetic într-o atmosferă însemnată de **problema perenității,** sub toate aspectele acesteia: „Fiii mei / Întotdeauna / Vor fi între mine și fructe / Aici / În locul unde mă visează iarba. / Vom dezveli împreună cuvîntul / Pînă la miezul lui de reazem / Și nimeni nu ne va clinti din amintiri" **(Și nimeni).**

Asistăm la o extindere a elementului patern, față de senzualitatea delicată din **Astrul nimănui** și **Marival;** erotica își menține un loc esențial, dar dublată de umbra aducerii aminte **(Rămîne doar),** a șovăirii **(Renunțare)** sau a iubirii himerice **(Fără nume).** Citeodată, însă, energia imaginii creează un poem ca **Sorbind înălțimi:** „Înnuri / Peștilor sclipind fosforescent în adîncuri / Cerbilor fantastic sorbind înălțimi / Pămîntului alergînd în explozii de cai /Cînd sfinții-s sedusi de femei și în rai". Preferința pentru imagistica sanguinară nu trebuie să ne înșele, pentru că aceasta nu propune o lume sfîșiată, o abisalitate morbidă sau un freamăt ascuns în capcanele trupului; sîngele este în această poezie un element sfielnic **(Spre tine),** care nu încendiază, ci luminează **(Noaptea treză),** care se limpezește sub zări **(Pași fără drum)** și care, chiar și atunci cînd se înfruptă din plăcere, o face în numele rodirii și nu al patimii („Împodobit de erori ca o livadă cu fructe" **— Silabe).** Rod al acestei solemnități blînde și calde, **fiul — căutat,** sfătuit, mîngîiat — din aceste poeme, apare înconjurat nu de întrebările, ci de răspunsurile unui călăuzitor care, dacă inventează idei-capcane, nu o face decît în numele aflării echilibrului.

Fără a fi egală cu sine (cele peste 100 de poeme putînd fi cu greu reunite sub semnul unei unice formule critice), jubilînd sau lăcrimînd, încercînd să tăinuiască dilemele și să le elucideze prin seninătate, să vindece prin chin și să tulbure prin limpezime. — **Cuvintele de reazem** ale lui Coman Șova devin martorii fideli ai unui spirit împlinit („Totdeauna am fost chinul meu și norocul / Rodul, pădurea și proorocul") și care — fie că își va schimba sau nu maniera de exprimare poetică — vă rămîne sub unghiul de incidență al echilibrului: „Dăruindu-mi vedenii, cosmare / Totdeauna / Liber să-mi caut / O eliberare" **(Totdeauna).**

Dan. C. Mihăilescu

*) Coman Șova : „Cuvinte de reazem", Editura „Albatros", 1978.

CARTEA DE DEBUT

Epicul și liricul

Literatura secolului nostru a separat net domeniul epic de cel liric, eliminînd anecdoticul din poezie. În schimb proza nu a izgonit în întregime lirismul, nici chiar din cea mai caracteristică speță a sa, romanul. În definitiv, nimeni nu mai scrie astăzi după canoane și mai important decît a ști că o carte e sau nu roman este să vedem dacă e o carte, cu alte cuvinte, dacă e literatură.

Rodica Braga își intitulează volumul său de debut **Nisipul memoriei** (Dacia, 1978), roman si, într-o mărturisire pe coperta din spate, spune că există ceva în el care-i provoacă o nemotivată teamă. Teama că a fost, cînd a scris (1969—1971) foarte subiectivă, punîndu-se total acolo. Acum, timpul trecînd, nu se mai recunoaște în personajul de atunci, în „acele tendințe obscure și dureroase de a trăi altfel". A păstrat doar dorința ca prin scrisul său să turbure, să oblige la meditație pe cititor, fie și fără să-i facă plăcere.

De fapt noi nu cunoaștem viața autoarei și, chiar de am fi cunoscut-o, nu ne-am gîndit nici o clipă să căutăm corespondența, obișnuiți să socotim literatura ficțiune. Că în orice ficțiune intră elemente reale e de la sine înțeles, însă adevărul artistic interesează doar sub aspectul semnificației. Nu faptul că întîmplările din roman s-au petrecut realmente contează, ci dacă scriitorul a știut să le subsumeze unei idei, dacă a știut să le facă semnificative.

Nisipul memoriei este o confesiune, narațiunea primei dezamăgiri în dragoste a unei eleve în ultimii ani de liceu și în primul an de universitate. Romanul se începe cu sfîrșitul. Partenerii (în roman eroina n-are nume) se despart, din cauză că eroul, Alec, elev mai mare cu un an, nu poate înlătura pe o altă colegă blondă, tot fără nume, prietenă mai veche. Primele pagini promit o analiză a geloziei feminine, întreprinsă lucid și notată acut : „Timpul tău se scurgea în sens invers. Prezentul era punctul de plecare, linia demarcatoare, suprafața dură de care te cramponai, pentru a permite restului să coboare, să atîrne într-o zonă primejdioasă, într-un gol unde fierbeau laolaltă întîmplările celor doi și avida ta gelozie. La fiecare întîlnire cu Alec, un vas imens părea să-și desarte conținutul în acea zonă, un conținut fierbinte, aburind, din care încercai să izolezi, să refaci tot ceea ce s-a petrecut cu el, cu ei, în absența ta. În felul acesta, prezentul devenea aproape inexistent : din cînd în cînd îi controlai fermitatea sustinerii, iar prezenta lui Alec, prezenta lui fizică primea niște atribute stranii. Alec nu mai era Alec, începeai să nu-l mai recunosti, sau poate doar să-ți fie indiferent, tu, numai erai tu, dar asta se întîmplase cu multă vreme înainte".

Din nefericire, pe circa 130 de pagini în continuare aflăm prea puține lucruri despre gelozie, eroina făcîndu-și un **curriculum vitae.** A crescut într-un oraș de cîmpie, de lîngă Mureș. Tatăl era un bărbat frumos, patronii lui erau în Regat. Fetița era contrariată de alti copii care-i ziceau „urito" sau „sfriijto". Fratele tatei a locuit la ei cu o femeie de care s-a îndrăgostit fratele mamei. Fratele tatei s-a sinucis, femeia a plecat, fratele mamei n-a urmat-o, dar s-a alienat. Băiatul croitorului vecin și-a pierdut într-un accident bratele de la cot. La 14 ani fetița și-a pierdut bunica. Observa în curtea vecină o tînără foarte frumoasă care a fugit de acasă din cauza mamei frecventată de diverși bărbați. La 16 ani dansează cu Alec care-i recita din Esenin, se întîlnesc la strand. Alec îi declară c-o iubește, o sărută. E chemată la cancelaria liceului. Îi moare mama, iar Alec pleacă la facultate. Îl urmează și ea după un an, îl vizitează acasă, dar îl surprinde cu aceeași fată blondă. Soseste și tatăl ei, hotărît să părăsească o femeie cu care vroia să se însoare. Se desparte de Alec în condițiile știute de la început. Autoarea nu face romanul geloziei, ci al sufletului adolescent mărturisind adesea cu o bună memorie senzațiile vîrstei, curiozitățile, vexațiile, neliniștile, euforiile, decepțiile, totul în chip reținut, aluziv, pe ocolite, monologînd la persoana a doua cu conștiința că a vorbi înseamnă „ a masca adevărul prin zgomote" care n-au nimic comun cu stările sufletești :

„Cu o dureroasă claritate, sesizai siciitorul zumzet al uzinei de minciuni care se dovedea a fi în cele din urmă cuvîntul. Această înfimă rotiță a limbajului uman, acest semn arbitrar, această convenție devenită mai reală decît substanța reprezentată, această alăturare întîmplătoare de sunete, poseda, în cel mai microscopic și inaudibil al ei sonor, capacitatea marilor agregate de a atenta la vulnerabilitatea omului, de a-l desființa prin uzură, de a-i toci sensibilitatea prin automatismul exasperat al repetițiilor".

Vorbește parcă un semiotician.

★

Anghel Dumbrăveanu lansează cu o urare volumul de versuri al **Corinei Victoria Sein, Adăpost într-o floare** (Litera, 1977) versuri în care poezia e o zeiță cu obraji de piersică și sîni înmuguriți, despletită la oglindă într-o cameră însorită. Asta e spus însă așa : „Cu părul răsucit / Vine zeița stăpînă pe odăile / soarelui / Cînd rozul piersicii curge / În cuibul blestemat de / Păianjen (?) / Se-alintă sulfina de aer, / Mugurii de lut irup în oglindă și / Fata-Zeiță se despletește...". Imaginile sînt mai ales din cîmpul floral (maci albaștri, nufăr, mimoze, garoafe, floarea zorilor, trandafir, floarea cucului) de cele mai multe ori sub aspect notional („lucea... beția de floare". „am văzut florile plecînd", „lîngă dorință am așezat o floare", „nu ucide floarea", „lujerul îngreunat de floare", „chinul rugului de floare", „în gheara unei flori m-am sfîșiat", „am ajuns la tine, fără să fi ucis vreo floare"). Sintagme precum „clopotnițe de nisip", „castel de iarbă", necesită conotații care deocamdată lipsesc.

Al. Piru

Unanimul acord al națiunii

Urmare din pag. I

zînd avantaje reciproce. O importantă fundamentală în realizarea unei lumi fără conflicte majore, dedicată propășirii tuturor popoarelor, o au principiile independenței și neamestecului în treburile interne, respectului reciproc. Sînt elemente care și-au demonstrat viabilitatea și care pot să constituie temelia unei lumi viitoare, a unei morale noi și luminoase.

Întregul nostru popor a urmărit cu deosebit interes itinerarul președintelui Nicolae Ceaușescu, la Washington, la Chattanooga, la Dallas, Houston, la New Orleans și New York, exprimîndu-și apoi, la întoarcerea în patrie a conducătorului partidului și statului nostru, sentimentele de legitimă satisfacție pentru rezultatele rodnice ale soliei de pace și prietenie pe care a purtat-o cu demnitate și strălucire. Nenumăratele mesaje din partea comitetelor județene și municipale de partid, ale organizațiilor de masă și obștești, ale colectivelor de oameni ai muncii, exprimă adeziunea oamenilor muncii, a comuniștilor din țara noastră față de întreaga politică internă și externă a partidului și statului, evidențiind amplul ecou al rezultatelor convorbirilor româno-americane, al înțelegerilor și documentelor adoptate care deschid noi perspective colaborării dintre cele două țări.

Colaborarea rodnică între popoare este năzuința tuturor conducătorilor responsabili. Istoria consemnează pe cei care se devotează realizării acestui ideal, care nu precupețesc nimic pentru a-l transpune în viață și a-l transforma în bun al tuturora. Vizitele tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă tot atîtea trepte care ne apropie de acest ideal, de transformarea vechii lumi, care și-a făcut din conflicte și deosebiri de vederi o formă de viață, într-o lume a colaborării și discuției deschise, o lume a cooperării și păcii.

22 APRILIE 1978

L2

argumentele istoriei şi scrierile de epocă

ISTORII, adică anchetă, investigaţie personală **şi-a intitulat „părintele istoriei" scrierile, despre care el însuşi spune : „Herodot din Halicarnas înfăţişează aici rodul cercetărilor sale, pentru ca faptele oamenilor să nu pălească prin trecerea vremii..."**

Cu o asemenea trieră, în căutarea timpului ilustru, a navigat Herodot în Marea Neagră (basorelief găsit la Acropole, datînd din sec. V î.e.n. — exact din perioada călătoriei „părintelui istoriei").

un reporter al antichităţii în anchetă (I)

Un port din Marea Egee, probabil cel aflat în insula Samos, atît de apropiată de coasta Ioniei (Asia Mică). Triera întîrzie oare la chei : călătoriile nu încep în lunile iulie şi august, cînd marea este bîntuită de „rafale de vînt violent, chiar furtunos" ; dinspre locul în care apune vara soarele, suflă Zefirul, pe cînd dinspre locul în care asfinţeşte soarele iarna bate Argestes, aducător de puţini nori. Starea mării şi a atmosferei sînt capitale pentru navigaţie, acum, în deceniul al cincilea, secolul V înaintea erei noastre, cînd însoţim un tînăr grec care n-a împlinit încă vîrsta de 28 de ani, într-o îndelungată călătorie pe apă : Herodot.

Dar tot atît de bine s-ar fi putut ca triera cu pricina să-şi fi ridicat ancora de oţel mult mai devreme, din primăvară, moment prielnic aşteptat de sute de corăbii pregătite să părăsească porturile greceşti, care încotro. Aşadar, omul nostru se află pe punte, nu pe chei, plimbîndu-se de-a lungul celor 30—40 de metri, cîţi numără asemenea navă, sau pescuind (se pescuia la bord ?). Triera ar fi una din corăbiile „cu obraji roşii", vopsite adică cu roşu de miniu, strat protector care le face să pară, pe orice vreme şi la orice timp al zilei, bătute de razele soarelui, la asfinţit, portocalii. Ar mai fi de presupus că Herodot, căci numai despre el vorbim, şi-a făcut rost de o curea pe care a înnodat-o de mai multe ori, aşa cum cîndva, la timpul său, marele Darius făcuse pentru a le da ostaşilor un mijloc simplu şi sigur de supraveghere a timpului scurs : un nod desfăcut egal o zi consumată... Neştiind cu stricteţe nici anul în care are loc călătoria la care asistăm, şi cu atît mai puţin luna exactă, nu ştim nici cum să numărăm zilele, **înainte** sau **înapoi** : fiindcă grecii numeau prima zi a lunii, echivalentă cu luna nouă, **néoménie,** iar prima decadă **menos istamenu — debutul lunii, mesutos — mijlocul lunii** decada următoare, **phthinontos — sfîrşitul lunii** ultima decadă în care apelau la un fel de „numărătoare inversă", a 21-a zi fiind a 10-a zi dinaintea sfîrşitului lunii, a 22-a fiind a 9-a şi aşa mai departe.

■ În drum spre strămoşii românilor pe care „părintele istoriei" îi va elogia

Bărbatul **tînăr-virstnic** pentru epoca aceea, de pe puntea trierei lustruită cu piatră ponce, se apropie acum de stîncile Cyanee, încearcă indiscutabil un straniu simţămînt : itinerariul său se suprapune, parţial, cînd etapelor călătoriei întreprinse de legendarii argonauţi, cînd „escalelor" greceşti din Marea Egee, Marea de Marmara (şi la fel va fi şi în Pontul Euxin), pe care regele persan Darius încercase să pună mîna. Stîncile Cyanee, potrivit mitologiei, se ciocneau între ele pentru a-i opri pe argonauţi să treacă prin trecătoarea Bosfor, unde se afla şi Byzantionul (Bizanţul), punctul de intrare în Pontul Euxin : „Cu Boreanul Zefirul sufla dinspre-a tracilor ţară" **(Homer).** El, călătorul, nu-şi notează cele văzute, cele auzite, cele simţite şi gîndite, dar probitatea îl determină să precizeze apoi, cînd îşi va redacta opera : „dacă îmi aduc bine aminte". Forţa de memorizare trebuie să-i fi fost realmente fantastică, iar atunci cînd, natural, memoria îi mai joacă feste, ţine să-ţi atragă atenţia : „mi se pare", „după cîte ştiu"... S-ar zice că nu inventează nimic, fie că-i vorba de aspectul geografic al locurilor prin care trece, fie că înregistrează detalii ale vieţii materiale sau spirituale. „Dar plăcerea de a cerceta l-a făcut să noteze [subl. ns.], multe lucruri [...] A fost un om corect [Herodot],care **nota** [subl. ns.] ceea ce credea că este adevărat" **(sir Maurice Bowra).** Să însemne oare aceste cuvinte că Herodot **lua notiţe** ca un reporter modern, înarmat cu „blocnotes" profesional, sau vor să însemne doar că, redactînd, nota, cu sens de **scria ?** „Datoria mea este să reproduc cele ce se spun, dar acestor lucruri nu sînt cîtuşi de puţin ţinut a le da crezare ; cuvîntul scris acum să-mi fie călăuză de-a lungul întregii mele lucrări". Şi : „ei povesteau lucruri pe care eu nu le cred, le-or fi dînd poate alţii crezare" ; „spun că, o dată pe an, fiecare neur se preschimbă în lup pe cîteva zile şi apoi se face iar cum a fost ; celor ce povestesc astfel de lucruri nu pot să le dau crezare, măcar că ei spun aşa, ba se şi jură pentru asta" ; „Spre nordul Europei, aurul pare să se găsească mai din belşug [...] se zice totuşi că este răpit de la niste zgripţori de către arimaspi, oameni cu un singur ochi. Nu sînt însă deloc încredinţat că se nasc oameni cu un singur ochi, care în toate celelalte privinţe să fie la fel ca toţi oamenii".

Dar care-s **metodele de culegere** a datelor, folosite de tînărul locuitor al Ioniei, viitor „părinte al istoriei", aflat acum la bordul trierei ? Acestea sînt fie **directe,** fie **indirecte :**

● „am auzit din gura lor" ; „după cum relatează tracii" ; „de aici încep să povestesc istoriile [...] din auzite" ; „Cele ce urmează le deţin din auzite" ; „Dar am mai auzit eu şi multe altele la" ; „În timpul popasului meu [...] am aflat multe lucruri din discuţiile pe care le-am avut" — aşadar din surse orale, de regulă oameni de încredere sau care i se par a fi astfel, particulari, preoţi, persoane oficiale şi, la urma urmei, oricine are ceva de povestit, menţionînd însă că este „liber fiecare s-o creadă pe care vrea" [după ce citează două versiuni păstrate de tradiţia orală] ;

● „Pînă aici am povestit ceea ce am văzut, ce mi s-a părut şi ce am cercetat eu însumi" ; „Pentru aceleaşi lucruri am mers chiar şi pînă la..., ba şi pînă la..., mînat de dorinţa de a afla dacă cei de aci se vor potrivi în povestiri cu cei din..." — aşadar constatarea la faţa locului, **autopsia** cum i se spunea, ceea ce antrenează, desigur, călătorii îndelungate, ostenitoare, care se pot încheia şi prin eşec : „Ce se află mai sus de ţinutul despre care tocmai încep să vorbesc, de bună seamă nimeni nu ştie sigur. Mi-e cu neputinţă să aflu ceva veşti de la cineva care să poată spune că a văzut acele locuri chiar cu ochii lui" ;

● izvoare scrise precum cronici oficiale, colecţii de oracole, inscripţii, scrieri ale precedesorilor sau contemporanilor.

În perimetrul **cercetării personale** pe care o întreprinde în Pontul Euxin, Herodot interoghează întocmai unui **reporter** actual, pentru care „lucrul văzut" şi „lucrul auzit" pot fi sursa decisivă a scrierii, nemulţumindu-se doar cu parcurgerea arhivelor, a cronicilor străine, ci anchetînd în stînga şi în dreapta, stînd de vorbă pînă şi cu atotştiutoarele călăuze profesioniste. Dar noi, păstrîndu-ne deocamdată în limitele stricte în care am plonjat — părtaşi la călătoria „confratelui" antic — să vedem ce anume se mai poate întîmpla cu nava noastră : „Îndeobşte, un vas străbate, într-o zi lungă, cel mult şaptezeci de mii de braţe, iar noaptea, şaizeci de mii. Aşadar, din strîmtoare pînă la Phasis [...] drumul cu corabia ţinu nouă zile şi opt nopţi ; acestea, în total, dau un milion una sută zece mii de braţe, iar aceste braţe fac unsprezece mii una sută de stadii". După ce s-ar putea ca Herodot să fi desfăcut opt noduri, iată-l cît pe-aci să-l desfacă şi pe al nouălea, dar... Adevărul e că **ziua** se socoteşte de la un apus de soare pînă la următorul apus de soare. Nu-i prea greu de ghicit starea sufletească a celui care, altminteri, înregistrează cît mai obiectiv cu putinţă totul, dacă ne ghidăm după un fapt : exagerarea vitezei trierei şi, logic deci, **dublarea** mărimii Pontului Euxin, susţinînd că lungimea calculată de el ar fi de 2043 kilometri (actualmente) în loc de 1008 kilometri în realitate, ceea ce ne îndreptăţeşte să susţinem că **înregistrările subiective** poartă vina erorii, de unde şi deducţia că drumul i s-a părut a fi lung şi greu, distanţele mari, în ciuda satisfacţiei pe care o încearcă acum, cunoscînd **direct** — şi nu numai din tradiţie orală sau din izvoare scrise — Pontul Euxin.

„Orfeu printre traci" — sec. V î.e.n.

■ Miturile, ca şi pămîntul, imensă arhivă exprimînd adevăr istoric

În creuzetul personalităţii herodotiene, realul şi fantasticul se contopesc, un neinsemnat „fapt divers" poate declanşa consideraţii de ordin general, profunde, cuprinzătoare.

Urmează apoi un alt salt important [de la mit la cercetarea istorică], realizat de un singur om. Herodot din Halicarnas a avut ideea de a extinde preocuparea logografiei la o arie mult mai vastă [...] şi, de asemenea, ideea de a încerca să controleze masa datelor acumulate (în parte, acum, în scris, restul încă oral) prin cercetări personale pe loc, într-o serie de **vizite rapide** peste tot, şi printr-o analiză raţională a informaţiei adunate, precum şi prin utilizarea analelor regale asiriene, persane şi egiptene pentru realizarea unei cronologii exacte măcar pentru 100 sau 150 ani de dinaintea lui. Ar fi fost şi atîta de ajuns, dar de fapt el a mers mai departe : a luat hotărîrea cea mai radicală — anume să scrie istoria războaielor medice. Îndrăzneala încercării lui e uimitoare. Trecuse aproape o generaţie de cînd războiul luase sfîrşit. Nu exista aproape nici o documentare scrisă. Şi totuşi Herodot s-a apucat să reconstituie istoria lor amănuntit, utilizînd amintirile supravieţuitorilor şi ale celor din generaţia ulterioară care-şi mai aduceau aminte ce li se povestise cîndva. **(M. I. Finley).**

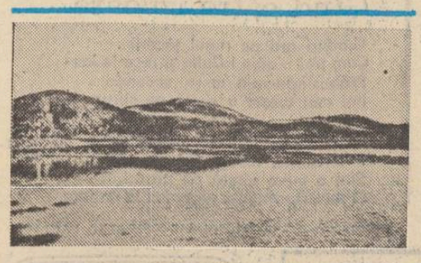

„Interogarea" Histriei : aşa arăta în 1914, cînd V. Pârvan începe săpăturile — şi după opt ani de muncă (zidurile şi turnurile liberate de dărîmături şi pămînt)

Dintr-un întreg echipaj de peste 200 oameni, (174 — la rame, 17 — marinari însărcinaţi cu manevrarea navei, 10 — ostaşi), iată-l pe ultimul, Herodot.

Trecînd Bosforul, străbătînd Pontul Euxin, reporterul nostru pornit în anchetă, **retrăieşte** evenimentele trecutului.

> Darius privea cu nesaţ Marea Pontului, vrednică de a fi privită. Dintre toate mările, este într-adevăr cea mai minunată.

Raportîndu-se la Homer, a cărui existenţă **reală** nu fusese încă tăgăduită şi nici nu se întreprinseseră tentative de a i se situa existenţa **din punct de vedere temporal** — se pare c-a trăit între secolele X—VIII î.e.n., iar eroii poemelor sale în mileniul al II-lea î.e.n. — călătorul nostru vizează nu numai mitologia, ci şi datele istorice pe care **Iliada** şi **Odiseea** le vehiculează prin vers, ca de pildă : referirea la Rhesos, rege al tracilor, avînd cai „mai iuţi decît vîntul" ; prezenţa aceloraşi traci, în calitate de aliaţi ai troienilor, în bătălia pentru Troia, aceştia fiind luptători gătiţi cu podoabe de aur şi argint (peste milenii, V. Pârvan avea să compare, pe baza argumentelor concrete furnizate de arheologie, cultura tracică realmente superioară — din mileniul al II-lea î.e.n. — oglindită în epopeea lui Homer, cu cea micenian contemporană ei).

■ Geţii sînt „cei mai viteji şi cei mai drepţi dintre traci"

Naţiunile care-l pot determina pe un grec antic să pornească la drum sînt numeroase. „Grecii nu s-au mărginit să compare între ele cetăţile lor. Ei călătoreau şi făceau negoţ cu multe popoare ajunse pe diferite trepte de dezvoltare socială...". Pe noi ne interesează însă, cu precădere, motivele călătoriei întreprinse de Herodot aici, la Marea Neagră, aşa că ne limităm la ceea ce deţinem despre el : a călătorit mult pînă acum şi va mai umbla destul (Egipt — **per pedes** de-a lungul Nilului, Cirenaica, Siria — atinge Eufratul, ajunge la Babilon, Macedonia, Sicilia, Italia, etc.) [...] Aşadar, cu doar cinci, şase decenii înaintea prezentei expediţii, regele persan Darius I-ul se prepară să-i atace pe sciţi (anul 514 î.e.n.), pe itinerariul Bosfor (pod vase), de-a lungul ţărmului Mării Negre, în Sciţia, în Dobrogea :

> Înainte de a ajunge la Istru, [Darius] îi supune mai întîi pe geţii care se cred nemuritori, căci tracii care au în stăpînirea lor Salmydessos [astăzi dispărut] şi care locuiesc la miazănoapte de Apollonia şi de oraşul Mesambria [astăzi în regiunea Nesseber — Sozopol] — numiţi skyrmiazi [popor învecinat cu geţii] şi nipsei [locuitorii Nipsei din Tracia] — i s-au închinat lui Darius fără nici un fel de împotrivire. Geţii însă, care luaseră hotărîrea nesăbuită [de a-i ţine piept], au fost robiţi pe dată, măcar că ei sînt cei mai viteji şi cei mai drepţi dintre traci.

Aprecierea deosebit de măgulitoare la adresa strămoşilor românilor este, în acelaşi timp, şi deosebit de riguroasă : să nu uităm, nici o clipă, că Herodot a emis-o pe temeiul înregistrării amintirilor unor supravieţuitori ai evenimentelor din urmă cu doar 50—60 de ani sau ale unor indivizi din generaţia imediat următoare — act senzaţional pentru vremea aceea ! — cum de altfel şi precizează : „După cîte am aflat de la elenii care locuiesc în Hellespont [Dardanele] şi în Pont [Euxin]"... „Herodot îi menţionează, pentru anul expediţiei lui Darius (514 î.e.n.) pe geţii din Dobrogea ca pe o ramură distinctă a numeroasei familii a tracilor. Aceasta îndreptăţeşte concluzia că, spre mijlocul primei vîrste a fierului, apariţia daco-geţilor detaşaţi de masa triburilor trace era un fapt împlinit" **(E. Condurachi-Const. Daicoviciu).** De altminteri, strictetea aprecierii potrivit căreia geţii SÎNT CEI MAI VITEJI ŞI MAI DREPŢI DINTRE TRACI rezidă şi din caracteristicile generale ale scrierilor călătorului pe care-l secondăm, pe apele Pontului Euxin, acum, într-al V-lea deceniu al celui de-al V-lea secol de dinaintea erei noastre : Herodot laudă cînd se cuvine, rareori ponegreşte, niciodată nu acuză !

Atunci cînd Darius îşi desfăşoară acţiunea, ori cînd Herodot îi ia urma (colindînd, desigur, şi prin locuri în care regele persan n-a călcat vreodată), sîntem în cea de-a doua epocă a fierului. Specialiştii o numesc **Latène.** Iată, cultura materială geto-dacă, deşi iniţial a evoluat diferenţiat, ca pretutindeni unde există evenimente istorice şi configuraţie geografică proprii, manifestîndu-se acum ca o **cultură unitară şi continuă** pentru întregul spaţiu carpato-dunărean-pontic, populat de geto-daci, **una şi aceeaşi** populaţie (Strabon va preciza că vorbesc „aceeaşi limbă") — ramură nordică a tracilor. „În primul rînd, triburile din Dobrogea şi de la Dunărea de Jos au trecut cele dintîi la noua epocă a fierului, aristocraţia lor reuşind încă din secolul al V-lea î.e.n. [exact perioada în care ne găsim părtaşii periplului pontic al lui Herodot] să creeze o artă de stil animalier şi de caracter «princiar», aristocratic, întocmai ca şi celţii din Europa centrală. Noul stil şi noua cultură de tip Latène **au luat naştere pe fondul local** şi cu **participarea activă a factorului elenic,** avînd la început o răspîndire în zona traco-getică extracarpatică. **Geţii dintre Balcani şi Carpaţi** — ca ramură a tracilor meridionali — sînt, după părerea noastră, **creatorii noului patrimoniu artistic-cultural.** Între zona traco-getică şi cea nord-tracică sau dacică existau **permanente şi puternice întrepătrunderi,** care au asigurat mereu unitatea" **(Dumitru Berciu).**

■ Impactul a două mari culturi : geto-dacă şi greacă — la care se va adăuga în timp marea cultură romană

Înfăşurat în mantia-i trainică, peregrinul nostru **merge, vede, culege.** Peste douăzeci şi patru de secole, ceea ce pulsează de viaţă, va fi devenit doar ecoul acelor vremuri, păstrîndu-se în izvoarele istorico-literare, epigrafice, onomastice — în care arheologia şi numismatica sînt vitale, ca şi în surse epic-narative, în folclor şi etnografie. Documentele **epigrafice** reprezintă, fără doar şi poate, un suport durabil al informaţiilor care privesc instituţiile umane, istoria socială a lumii antice, existenţa oraşenească şi sătească, administrativă, economică, religioasă — tranziţie de la mesajul oral la cel scris, epigrafia este o ramură nouă a istoriei vechi.

● Congresul de epigrafie greacă şi latină din acest an [1977 — Constanţa] a adus interpretări noi ale inscripţiilor, sinteze originale, ca şi un şir de informaţii despre noi monumente epigrafice şi despre însemnătatea acestora pentru istoria română şi greacă... Regiunea Mării Negre este, fără îndoială, una din cele mai interesante în cadrul lumii vechi. Pe acest teren se pot urmări toate etapele civilizaţiei antice, de la înfiinţarea coloniilor greceşti pînă la căderea Imperiului roman... (prof. dr. **Miroslava Mirkovic** — Belgrad) ;

● Congresul a adus noi contribuţii la dezvoltarea acestei ştiinţe relevînd, între altele, noi descoperiri demne de atenţie asupra ariei Mării Negre, această arie ce a reprezentat un filtru şi o întîlnire a două mari civilizaţii, cea getodacică şi cea romană, în momentul maturităţii lor depline (prof. **Giancarlo Susini** — Bologna) ;

● Desigur că zonele din jurul Mării Negre au fost dintotdeauna — chiar în perioadele preistorice — în strînsă legătură cu cele din jurul Mediteranei, îndeosebi Grecia metropolitană şi Anatolia. Au existat şi schimburi comerciale în unele perioade. Foarte importante erau contactele culturale între populaţiile băştinaşe şi populaţiile din alte zone (prof. **James Frank Gilliam** — New Jersey) ;

● Legătura dintre culturile greco-romane şi culturile băştinaşe din jurul Mării Negre a dus la crearea de noi forme, care au fertilizat în multe privinţe civilizaţiile europene (prof. dr. **Edmund Buchner** — München) ;

● Istoria veche a regiunilor mărginaşe Mării Negre arată clar participarea populaţiilor de aici la marile procese de dezvoltare istorică, cu precădere la dezvoltarea culturală greco-romană. În aceasta constă contribuţia ei la civilizaţiile europene (dr. **Hans-Georg Kolbe** — Roma) ;

● Trebuie să mărturisesc că, pentru un istoric al antichităţii, şi în special pentru un epigrafist, România exercită o atracţie excepţională. Trebuie să fi vizitat muzeele acestei ţări pentru a aprecia bogăţia incomparabilă de inscripţii, atît greceşti cît şi latine a căror descifrare luminează nu numai vechea istorie locală, ci şi multiple aspecte ale întregii istorii a lumii antice (prof. dr. **Denis Van Berchem** — Geneva) ;

● Întrucît teritoriile din jurul Mării Negre au fost influenţate de cultura romană, influenţînd-o şi ele la rîndul lor, istoria lor veche trebuie studiată din ce în ce mai mult, integrînd-o în istoria Europei (prof. **José d'Encarnaço** — Coimbra-Portugalia) ;

● Ţinuturile din jurul Mării Negre sînt străvechi vetre de civilizaţie neolitică, tracică, scitică. În epoca greco-romană, ele au fost supuse unei puternice iradieri a civilizaţiei greceşti şi romane. Templele greceşti de la Histria pot sta alături de construcţiile similare cele mai vestite din alte părţi ale lumii elene, iar monumentul triumfal de la Adamclisi este unul din cele mai remarcabile produse ale artei romane provinciale din epoca imperială. Bucurîndu-se de influenţa fertilă a civilizaţiei clasice, ţinuturile pontice au contribuit la rîndul lor la înflorirea acestei civilizaţii (prof. **Ian Trynkowski** — Varsovia).

(declaraţii adunate de **V. Şimandan)**

Herodot **merge, vede, culege** în plin Pont Euxin : amintiri, fapte ale zilei, fabule, anecdote (în sensul grecesc al cuvîntului, adică povestiri inedite), miracole (în cele mai multe cazuri ştie să-şi adune în aşa fel informaţiile, încît să separe **adevărul** sau **ceea ce pare adevărat,** de **fabulos,** deşi religiozitatea îl obligă să accepte **miracolul).** Apoi, toate acestea vor fi asamblate într-un tot omogen şi totuşi sinuos, desigur din pricina fluxului specific memoriei. Pios prin tradiţie, îşi extinde pioşenia din zona misticului în cea a realităţii descoperite, fiindcă omul în cauză nu desparte mitologia de istorie, legenda de adevăr. De aceea şi transcrie, nepărtinitor, datele esenţiale cu privire la credinţa religioasă a geţilor :

> Iată în ce chip se socot ei nemuritori : credinţa lor este că ei nu mor, ci că cel care piere se duce la Zamolxis — divinitatea lor — pe care unii îl cred acelaşi cu Gebeleizis. Tot în al cincilea an aruncă sorţii, şi întotdeauna pe acel dintre ei pe care cade sorţul îl trimit cu solie la Zamolxis, încredinţîndu-i de fiecare dată toate nevoile lor. Trimiterea solului se face astfel : cîţiva dintre ei, aşezîndu-se la rînd, ţin cu vîrful în sus trei suliţi, iar alţii, apucîndu-l de mîini şi de picioare pe cel trimis la Zamolxis, îl leagănă de cîteva ori şi apoi, făcîndu-i vînt, îl aruncă în sus peste vîrfurile suliţelor. Dacă, în cădere, omul moare străpuns, rămîn încredinţaţi că zeul le este binevoitor ; dacă nu moare, atunci îl învinuiesc pe sol, hulindu-l că este un om rău ; după ce aruncă vina pe el, trimit pe un altul. Tot ce au de cerut îi spun solului cît mai e în viaţă.

Ar mai fi poate de adăugat că „solul neprimit" este cel dintîi care se ruşinează de propriul eşec : spre deosebire de obiceiurile altor popoare, geto-dacii nu trimit drept sol, la Zamolxis, decît oameni liberi şi întrutotul neprihăniţi, iar cine nu piere în lănci, în ciuda mesajului vital pe care-l poartă, n-are decît să se ruşineze că trăieşte. Fiindcă moartea, fie la sfîrşitul secolului al VI-lea î.e.n., cînd Darius se luptă cu geţii, fie la mijlocul secolului al V-lea î.e.n, cînd Herodot îsi culege informatiile, fie mai tîrziu, la debutul secolului al II-lea e.n., cînd Traian avea să se lupte cu dacii, moartea nu reprezintă o primejdie mai mare decît dusmanul de orice fel care îţi încalcă pămîntul ; crezînd în nemurire, pentru geto-daci pierderea vieţii nu însemna altceva decît începutul altei vieţi alături de Zamolxis. Nu-i greu de dedus cît curaj, în necontenitele bătălii purtate de-a lungul secolelor, au dovedit aceşti bărbaţi ai spaţiului carpato-dunărean-pontic. Cît îl priveşte pe ciudatul pasager de la bordul trierei, de unde să bănuiască el că alţii vor veni să-i completeze spusele privitoare la cultul lui Zamolxis, ca de pildă Pomponius Mela (scriitor), stabilind că geţii sînt „cei mai pregătiţi pentru moarte" ; sau că vor fi necesare doar cinci secole pentru ca un **imperator** (l-am numit pe Traian, citat de Iulian Apostatul) să afirme : „Am subjugat chiar şi pe aceşti geţi, cei mai războinici dintre toate neamurile care au existat vreodată, nu numai din cauza puterii corpului lor, dar şi din aceea a învăţăturilor lui Zamolxis care este între ei asa de slăvit. Acesta le-a întipărit în inimă că ei nu mor, ci numai îşi schimbă locuinţa şi, de aceea, merg la moarte mai veseli decît la orice altă călătorie".

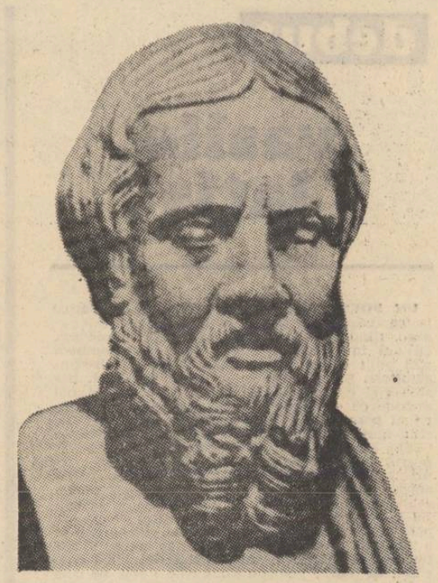

■ Zamolxis aminteşte zilele glorioase ale lui Burebista şi Decebal

Bărbatului de sub 28 de ani, de pe puntea trierei, mediteranean prin ereditate, o asemenea credinţă vădit superioară — capabilă să alunge teama de-a trăi şi angoasa morţii — îi trezeşte îndoielile de rigoare, motiv pentru care şi consemnează spusele grecilor săi cu scrupulozitate, dar şi cu o marcată notă de relativitate :

> Acest Zamolxis, fiind om, ar fi trăit în robie la Samos [de altminteri insula în care s-a refugiat Herodot după ce-a fost nevoit să plece din oraşul natal] ca sclav al lui Pythagoras, fiul lui Mnesarhos. Apoi, cîştigîndu-şi libertatea, ar fi dobîndit avuţie multă şi, dobîndind avere, s-a întors bogat printre ai lui. Cum tracii duceau o viaţă de sărăcie şi erau lipsiţi de învăţătură, Zamolxis acesta, care cunoscuse felul de viaţă ionian şi moravuri mai alese decît cele din Tracia, ca unul ce trăise printre eleni [patriotism local ?] şi mai ales alături de omul cel mai înţelept al Elladei, lîngă Pythagoras, a pus să i se clădească o sală de primire unde-i găzduia şi-i ospăta pe cetăţenii de frunte ; în timpul ospeţelor, îi învăţa că nici el, nici oaspeţii lui şi nici urmaşii acestora în veac nu vor muri, ci se vor muta numai într-un loc unde, trăind de-a pururea, vor avea parte de toate bunătăţile. În tot timpul cît îşi ospăta oaspeţii şi le cuvinta astfel, pusese să i se facă o locuinţă sub pămînt. Cînd locuinţa îi fu gata, se făcu nevăzut din mijlocul tracilor, coborînd în adîncul încăperilor subterane, unde stătu ascuns vreme de trei ani. Tracii fură cuprinşi de părere de rău după el şi-l jeliră ca pe un mort. În al patrulea an se ivi însă iarăsi în faţa tracilor şi asa îi făcu Zamolxis să creadă în toate spusele lui. Iată ce povestesc c-ar fi făcut el.

Astfel istorisesc locuitorii Olbiei (azi Porutino), colonie greceaască întemeiată de ionieni în secolul VII—VI î.e.n., pe malul drept al limanului Bug-Nistru, deci pe ţărmul de miază-noapte al Pontului Euxin ; dar energicul nostru cutreierător de drumuri îsi ia numaidecît distanţa cuvenită faţă de relatările culese :

> Cît despre mine, nici nu pun la îndoială, nici nu cred pe deplin cîte se spun despre el şi locuinţa lui de sub pămînt ; de altfel, socot că acest Zamolxis a trăit cu multă vreme înaintea lui Pythagoras [care l-a precedat pe Herodot cu numai un secol]. Fie că Zamolxis n-a fost decît un om, fie c-o fi fost vreun zeu de prin părţile Geţiei, îl las cu bine.

— Îl las cu bine ! o fi salutat, cu viu grai, Herodot, mai tîrziu, cînd avea să-şi redacteze **Istoriile ;** ceea ce nu-l va împiedica pe Strabon, geograf de peste patru secole, să-i preia — parţial — afirmaţiile cu privire la Zamolxis :

> Se spune că un oarecare get cu numele de Zamolxis ar fi fost sclavul lui Pitagora si că ar fi căpătat unele cunoştinţe astronomice de la acela, iar altele de la egipteni, ajungînd în pribegirile sale şi pe acolo. Întorcîndu-se acasă la el, s-ar fi bucurat de multă cinste din partea conducătorilor si din partea poporului, deoarece prorocea tălmăcind semnele cereşti. În cele din urmă, l-a convins pe rege să-l ia părtas la domnie, ca fiind destoinic în a prevesti voinţa zeilor.

„Desigur — explică actualmente **Radu Vulpe** — ceea ce Strabon ne spune despre originea umană a lui Zamolxis şi despre legătura lui cu filozoful Pitagora si cu Egiptul n-are nici o bază reală, ci e vorba doar de o interpretare evhemeristă (de la Evhemer — Euhemeros, erudit grec din secolul al IV-lea î.e.n., care susţinea că zeii si alte personaje mitologice au fost la origine oameni) din partea grecilor, dispuşi să vadă chiar în explicarea antropomorfă a propriilor lor zei divinizarea unor îndepărtate fiinţe omeneşti, nu puteau înţelege decît tot aşa principalul concept religios al geţilor. De fapt, după cum a arătat Vasile Pârvan **(Getica,** p. 151—152), pe baza unei pătrunzătoare analize a tuturor izvoarelor, Zamolxis nu era decît **o divinitate getică abstractă, căreia geţii nu-i atribuiau nici măcar chip uman, însuşi numele nefiindu-i decît un calificativ"** [subl. ns.].

— Fie că Zamolxis n-a fost decît un om, fie c-o fi fost vreun zeu de prin părţile Geţiei, îl las cu bine.

Triera părăseşte Olbia. Herodot îi priveşte zidurile şi turnurile [resturi se păstrează pînă astăzi] îndepărtîndu-se. Doar că — de unde să fi prevăzut — peste numai patru secole această Olbia (ca şi Apollonia) va fi cucerită de Burebista : „Cel dintîi şi cel mai mare rege din Tracia" (documentele vremii) — care, prin unificarea tuturor seminţiilor daco-getice, creează, în jurul anului 70 î.e.n, cel dintîi stat dac centralizat şi independent, avînd o armată de 200 000 de oameni cu care îi învinge pe celţi şi îi respinge pe bastarni.

> Burebista **(Boirebistas),** bărbat get **(aner Gétes),** ajungînd în fruntea neamului său, a început să-i instruiască pe oamenii săi [...] şi atît de mult i-a ridicat prin exerciţii, prin cumpătare şi prin ascultare de porunci, încît în cîtiva ani a creat o mare domnie si a supus getilor pe cei mai mulţi dintre vecinii lor ; şi chiar de romani era temut, căci trecea Istrul (Dunărea) fără frică, prădînd Tracia pînă în Macedonia şi Iliria. **(Strabon).**

MIHAI STOIAN

debut

vasile latiș

UN POET. Vasile Latiș e profesor de latină la Tg Lăpuș. Aș putea spune că nici nu-l cunosc, fiindcă ne-am văzut de foarte puține ori, cu ani în urmă, și atunci fără să schimbăm mai mult de două-trei fraze, și acelea circumstanțiale. Știam că e un pasionat folclorist, pasionat și competent la curent cu cele mai noi metode de cercetare științifică a tezaurului spiritual popular. Știam și că scrie poezii, dar de citit numai de curînd am avut ocazia să i le citesc, grație bunăvoinței unor prieteni comuni, poetul fiind deosebit de discret cu aceste expresii ale subiectivității sale. M-a frapat neobișnuitul poemelor lui — în raport cu diversele stiluri ale poeziei contemporane — limbajul lor pe cît de vetust-arhaic pe atît de proaspăt, sintaxa simfonică, rigoarea extraordinară a frazării și, deopotrivă, eminescianismul interiorizării lirice. Mi-am îngăduit, fără a-l consulta, să public poeziile lui Vasile Latiș, pe cele care, grație, cum spuneam, unor prieteni maramureșeni, le-am putut citi. Sper ca profesorul de latină de la Tg. Lăpuș să-mi ierte această bruscare a discreției sale. Am făcut-o pentru că cred în talentul său, așa cum cred în substanța eminamente poetică a colindelor maramureșene...

Laurențiu Ulici

Cîntec

A jale vîntul trece prin codrul și greu îl lovește
și rumpe-de fag
și roduri i-adapă... Și stăm ascultînd, însă
odată ale noastre vieți
atita s-au stins, că azi, de tare abia mai
pricepem ; doar ramuri se pleacă și sună,
doar

vreme le-ngroapă. Afară la pragul al celor
bătrîni ne-așezăm, și vorbim
și negru pămîntului credem. De milă atunci se
umple a zilei suflare,
și mult ni se-arată, căci sîntem noi prieteni ;
și gîndul ne bate mereu s-o privim.

Cum ea fără seamăn minie-i ! Cărările-am
prins, și măguri întrecem
deodată, izvoare, înțelepte rostesc cu gură
eternă de apă al lumii noroc —
de nu înțelegem... Ne cheamă părinți, nepărinți... Și blîndă-i a lor stare pe loc.

Zori de zi

Ce pămînt calci tu, dimineața, și străbați
mereu dinainte știut ? De bună
seamă, părinți au sfîrșit, atita, și-atitea au
lucrat cu credință și-au fost.
Vin zori în întinderi... Azi, tu singur, și teafăr
prin rouă înaltă treci ca un prieten

al morții .O, mamă, iată mă-mpiedic de somn
și tu de la tine m-alungi, și
singur vorbesc. Cu grai m-ai cuprins, Alerg,
și aerul mă-ndrăgește mai
tare, mă arde ca și cum pururi vremea cu ziua
de azi ar începe, dar drumul graiului tău

nu are capăt. Acum au nevoie de tine păsări,
și apă, și pietre din marginea
cîmpului, toate, chemînd, cu-n glas de care
se teme-al lor aspru părinte —
străinul și bunul... Puternic e plînsul băiatului:
dar ele rămîn tu treci înainte.

Rugă de bătrîn

Pămînt tăcut ! Cu bucurie te numesc eu,
pentru că întotdeauna-i
păstrat, pentru mine și-ai noștri părinți mai
bogat firea altuia ;
și azi, sub stele mingiioase tu singur m-aduci,
cînd umbră, ca altădată

se-așterne. Ajută-mă : chiar dac-au pierit
îndemnul de-a spune
și-s singur... Ades, te-am privit, și-a cerului
furtuni pentru tine
le-am smult, fericite, nici înapoi am întors a
mea față vreodată — în veci

așteptînd ce azi îți grăiesc. Căci nu e de
rușine ruga bărbatului.
Mult, împreună, și multe-am durat pentru ca
unul nestrăin să
rămîie ; doar zilele-ți mîndre, pricepînd —
cînd n-oi mai fi de cită vreme tot vin către
tine.

debut

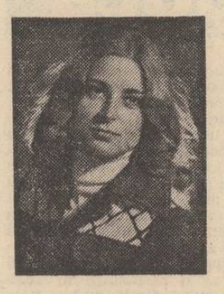

sabina drăgănel

experiențe

„Să nu moară, să nu moară, nu trebuie să moară azi, să nu moară..." „...Virgula este semnul de punctuație care delimitează...".

Peste zăpăceala minții mele galopînd fără rost prin ținuturi umbrite se lăsase înșelătoarea liniște a atmosferei de examen. O întindere de capete plecate, o turmă fremătătoare de nasuri deosebite ca forme și mărime, cufundată în foile risipite, cu peticul îndoliat din dreapta, încă neștampilat. Lîngă mine deslușii un gîlgiit — colegul cu ochelari de broască înghițea strîmbîndu-se al doilea extraveral. „Vise plăcute-n glorii și triumf, mălăiețule !" am chicotit răutăcios imaginîndu-mi-l sforăind groscior și fomfăit, cu pleoștita-i tărtăcuță de dovlecel lovit de insolație surpată peste lucrarea deja voluminoasă.

Și eu nu scrisesem aproape nimic — a, ba încropisem cîteva rînduri și priveam aproape amuzată oceanul alb pe care trebuia să-l populez cu neprețuita-mi știință.

Urechea prindea felurite zgomote — fondul scîrțîitului de creier se intersecta cu icneli, tuse, mormăit, rigiială, strănuturi bisate, suspin, sughiț, gîfîieli, nechezat de satisfacție ori, cine știe, de acră deznădejde, hohote de rîs și plîns, tîrșiit de marș pe loc, ghiorăieli înfundate, (cine mai putuse înghiți fărămitură dans un jour pareil ? !). Ba eu, pentru a fi mai sigură că spiritul va zbura descătușat biruind orice hain obstacol, nu pusesem în gură nimica, nimicuța de alaltăieri. Probabil amețeala care-mi zguduia superficiala concentrare venea din inanițiia forțată — nimeni nu izbutise să mă convingă că la „conchetă" se merge cu burta plină.

Cînd eram copil, într-o seară fierbinte de august, nenea Mișu a povestit despre absurdul sfîrșit al unui soldat. Se dăduse alarma și atacul a izbucnit neașteptat, după prînz — vedea căzînd în jurul lui sfîrtecate de obuse, zvircolindu-se, bucăți din camarazii cu care străbătuse aproape tot frontul. Comandantul companiei, sublocotenentul, era prietenul său cel mai bun : apucase, nefericitul, să se-nfrupte din provizia sosită cu întîrziere, „să-și dezlipească — ridea el — stomacul de spate". Fierul îl nimerise tocmai sub centură — a murit infectat, în chinuri groznice. Doctorul precizase că scăpa sigur dacă n-ar fi mîncat.

Mă obsedase mulți ani imaginea unui balon plin cu cartofi-purée (de ce neapărat acest meniu — cine stătea să frece și să bată spumă — pe urmă de unde atîta lapte și unt în război ? — dar, fiind hrana mea preferată nu concepeam că oamenii — indiferent de loc sau circumstanță — ar admite să se-nfrupte cu altceva) înțepat de-un bold perfid și spărgîndu-se zgomotos în mițe-fărămițe. Visam urît, începusem, spre disperarea mamei, să mănînc foarte puțin, ciuguleam pipăindu-mă pe furiș. Tulburarea s-a accentuat cînd am primit în dar cartea „Bostanul a plesnit de rîs" — va să zică nenea Mișu nu mințise, primejdia urmărește cu adevărat, vicleană și pizmașă, partea de mijloc a trunchiului nostru ! Învățasem textul pe dinafară și seară de seară cuibărită în pătutul cu gratii, frunzăream paginile, chinuindu-mi ochii cu morbide voluptăți masochiste, pe desenele care înfățișau tragicul destin al legumei.

Și uite — tocmai acum, grotesca și hilara închipuire infantilă mă împresura : maturizată și convertită oarecum. Știam că nu voi pocni dar credeam cu obstinație că digestia împiedică spiritul să se manifeste, să elaboreze clar.

Mai era ceva care-mi încleștase maxilarele : se stingea nenea Mișu. În acele zile caniculare, însorite, voioase, el părăsea resemnat lumea aceasta cu singurul regret de a nu-mi fi putut împărtăși bucuria candidaturii admise la filologie.

Îl vedeam cum dădea coltul, pășind nesigur pe asfaltul zgrunțuros al curții, rezemat în baston și cărînd sub braț o pernă mare de catifea verde. Pareza — deocamdată parțială — îi descărnase scheletul și pentru a sta jos se-ngropa în ceva moale. Trudea astfel lîngă mine cîteva ore zilnic, chinuindu-se cu o carte groasă — respirația ajungea șuier, efortul de a se menține vertical echivala pentru el cu acela al escaladării muntelui. Dar nu renunța. Avea convingerea că-mi poartă noroc, memoram ușor, uitam de emoții văzîndu-l alături. Alunga orice gînd noros din preajmă, pîndea și sesiza din zbor ocolul panicii.

Și boala alerga cu iuțeală, nerăbdătoare să-și atingă țința — nu-l mai ținea deasupra decît arzătoare, unică, neclintită dorința izbînzii mele. Mă-ndoiam eu, se codeau pesimiști părinții, ridicau din umeri interogativ prietenii. El, nu — era sigur că eșecul mă va ocoli. Încercam să-i explic că șansele sînt egale, examenul devenise concurs, candidam doisprezece-treisprezece pe un loc, reușeau cei mai buni. Zîmbea blînd, dădea aprobator din cap (cît se mai putea mișca) : „Da, așa o fi, dar **tu** vei intra !"

Nu voiam să-l amărăsc — de altfel cred că nici n-aș fi avut cum — și schimbam vorba, comentam cu silită detașare cancanurile străzii. Care pe unde se inscrie, dacă s-au pregătit ori nu, ce perspective oferă cutare facultate — așadar mă învirteam strîns prin al crimei același loc. Nenea Mișu asculta cu interes apoi mă ruga să-i potrivesc perna, să deschid geamul și conchidea ferm : „fiecare cu bafta lui, nu te mai frămînta, la toamnă ești studentă".

Și uite-mă azi, stînd împietrită în fața subiectului, gîtuită de teama că-l voi dezamăgi. Nu-mi păsa de bîrfa cunoscuților, de ochii lui cu uimit-amară căutătură la anunțul înfringerii, mă înfioram. Își prelungise cu zbateri supraumane agonia, o număra îmbucătățită după testele pe care le aveam de trecut.

Iar eu căscam gura ca un pește nimerit pe uscat și desenam cerculețe în lemnul moale al băncii.

Mă uitai la ceas : trecuse aproape o oră. Să dau foaia goală ? Pregătisem suficient materia, aveam în urmă cîteva concursuri și premii școlare — ce era blocat atunci, unde puteam găsi remediul apatiei patologice ?

Fie ce-o fi, renunț. M-am ridicat pe jumătate să depun lucrarea și să ies. Vulturul plesuv de la catedră mi-o luă înainte : „Nu vă deranjați, continuați în liniște, vă aduc eu altă hîrtie". Parcă m-ar fi pălmuit. Obrajii și urechile au luat foc, buzele gemeau strivite în dinți. Cum să-i spun că nici peticul din față nu-l umplusem ? !

Trebuie, trebuie să scriu. Arunc o privire spre fereastra înaltă, care decupa cu zgîrcenie un albastru dreptunghi : „aripioară de albină, ajută-mă" ! Basmul cerut insistent în fiecare zi de „bună purtare" aducea, prin glasul domol, misterios șoptit, al lui nenea Mișu, o miraculoasă lume, unde totdeauna triumfai. Și rămăsese acel ceva în care credeam — ori de cîte ori mă-ncleștam într-o decisivă trîntă rosteam formula copilăriei. E adevărat că paiul nu te scoate la mal dar îți stimulează nădejdea și dorința — odată ruga adresată răsuflam totdeauna mai liber și-ncepeam treaba. Poate și acum : „pană dalbă de cocor..."

O filă, încă una și punct. Timpul intră zgomotos în ultima haltă. Recitesc, șterg, schimb vreun cuvînt. „Să nu moară, de n-ar muri azi"...

★

Nu îndrăznesc să mă desprind, să mă duc, să iau drumul casei. Se-nserează, n-am încotro. Întîi să aflu rezultatul.

Listele cocoțate pe-o tablă șuie par fața rînjită a unei stafii. Apăs batista răcoroasă de frunte și mă apropii. Printre ultimele nume mi-l zăresc tipărit corect și... după, media. Acceptabilă pentru un sprint pe ultima sută. În jur, văzîndu-se lacrimile care mă-ntunecau picură consolările : „nu-i nimic și eu am clacat, încercăm la anul, poate..."

Fug. Nu vreau să se știe că victoria mea se datorează credinței și speranței vii. Ale unui mort acum. Fiindcă înainte de a mă întreba ceva, glasul înecat umpluse receptorul : „s-a petrecut nenea Mișu..."

Pașii duc împiedicați povara bucuriei îndurerate. „Am reușit, auzi, nene Mișule, am cîștigat cursa ! Aveai dreptate, la toamnă voi fi studentă..."

Fierbinte, aerul se lipește de obrajii mei uzi ca o duioasă dezmierdare. Depărtată, tot mai îndepărtată...

Constantin I. Popovici : „G. Călinescu" (bronz)

Doi băieți, doi tineri palizi. Plăpînzi, subțiri
Ce să n-aivă ? Hrană ? Este hrană
Apă n-au ? Este și apă. Aer ? Poate aerul, că
nu mai este cum era. — De-ți trăzneau
plămînii de răcoare și de proaspăt...
Doi palizi precum două trestii coapte.
Ca tot omul, trestie, dar iarbă ginditoare
Doi palizi sînt, de gînduri multe.
Ce le trece lor prin cap ! Cîte le trec !
Dacă ei, băieți bătrîni, filozofi
la „douăzeci de ani și încă doi" știu
atîtea, pîn-la bătrînețe ce mai află ?
Ca tot omul ; trestie, dar iarbă pentru cîntec.
Dacă ei cîntă de-acum atît de sigur, pîn-la
bătrînețe se vor încerca în lyra lor cu Zeul.
Și Acela nu poate să-i ierte.

★

Aici e temerea mea. Deosebit de profunzi,
solizi în expresie, de la-nceput.

debut

Desigur vin vremuri serioase și de probe mari.
Desigur sînt ani de iute ardere și decantări rapide.
Altfel de ce-ar emite natura asemenea inși,
juni bătrîni și filozofi ai cîntecului ?
Poate că se-apropie Năzdrăvanul să ne-adune pe toți într-o voce cum doar o dată la un veac apare.
Atunci și nici atunci.

★

Vă prezint pe Constantin Urucu și pe Nicolae Coman a căror fire și maturitate poetică mi-au dat de gîndit cele ce-am zis mai sus.

Ion Gheorghe

constantin urucu

Laudă arborilor

Voi,
Cei mai apropiați de inima țării,
Cei ce țineți în palme pîntecul munților,
Cei ce chemați apele pe nume
Ca pe niște neamuri
Zicindu-le :
Oltule, Dunăre !
Voi,
Neasemuit de frumoșii bărbați,
Voi,
Povara de lumină coaptă-n spice,
Voi,
Născătorii de zodii mai fecunde ca stelele.

★

Din sîngele țării mai țîșnește o pasăre,
Albă
Care vă poartă numele
Ca pe o ramură incendiată
De clorofilă :
Laudă înțelepciunii bătrînilor arbori !

Castelele copilăriei

Cuprind în palme țărna puțină și flămîndă —
Banalul mai răsună dar mă sfiesc de el —
Zvîcnesc cu mii de inimi iar mina-mi
tremurîndă
Îmi dăltuiește-n vreme, din suflete, castel...

Scap firele de viață spre viață infinită...
În scurgerea eternă fluidul sîntem noi
Pietrificați în umbră, cu fața-acoperită,
Solizi, dormim în plasmă să reînviem apoi...

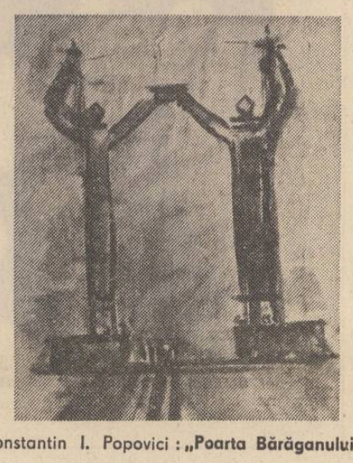

Constantin I. Popovici : „Poarta Bărăganului"

Cetate fără timp

Cum stai aplecată deasupră-mi, prin iarbă
Apusul îți arde cai roșii în plete
Ți-e ochiul fierbinte un rug mineral
Și-n spuza fluidă mă mistui de sete.

Copacii-aiurează sufocați de tăcere,
Subterane torente cad în umăr, tumult :
Genele tale lungi sînt păianjenii
Sub care, Cetate, adormisem demult...

Gînd către izvoare

Gînduri ard pe rugul tăcerii...
Cum trec... albe ! Calm și rece le las
Prăbușindu-se-n mine, secunda
Îmi mai crește o virstă pe-obraz.

Ochii-mi cad preschimbîndu-se-n cioburi :
E întuneric, iubito, în soare !
Sînt o mare uitată de păsări
Și-mi strig sîngele rugunind în izvoare.

nicolae coman

Luna și luna mai

Mireasmă de tei aveai în poartă,
Domn de însingurare eram.
Creșteam în umbra ta de alinare,
Ce calm, ce calm cu tine se-nsera !

Parcă ascult ascultindu-te,
Parcă văd văzindu-te.
Piriul imaginilor tale
Pe muntele meu l-am suit —
Urcă, urcă și tu cu dorul.

Cu brațele întinse te chemam
Loc de sfîntă zidire purtind,
Îți striga corul brațelor :
„Haide,acest cîntec vrem să-ntrupăm.

Vara de nisip

Auzi tu codrul,
Cu freamătul lui limpezind lumina !
Auzi tu codrul în care freamăt !

Prin văi de aer întins privegheam.
Apărea, un țărm se deschidea... Apăreai.
Stam la umbra stîncilor lui
Peste muntele cugetului cu tine pierind
Ca pe o trestie mă-nvăluiai.

Memoria ningea pe flori.
Fiecare deget al minții
Slobozea o taină,
Vîntul lua ora și înțelesul tău.

Ca într-o mînăstire pătruns-am în mine
Din orizont veneam, dintr-o vară de nisipuri
oricui uriașă.
Tristețea nu mai putea învinge,
Venise pasăre dintr-o stea
Să anunțe rodnice arderi în mine.
Albastră, tăcerea-mi cîntă la vioara
cuvintelor.

Împodobire a umbrei

Cu o armă pe umăr plecînd
Deasupra copilăriei las o coroană,
Cu o armă pe umăr
La dorul acestui pămînt să mingii o ramă.
Departe de-a fi altul, indemnurile firii roiesc
Printre adieri ce miine nu mai cheamă.

Căci nu e timp
Să-i ascult o altă chemare,
Căci nu mi-e soarele stavilă
Pe vadul umbrei tale.
Tremură sufletu-mi, vis clocotitor
Pe-o adormită vioară.

N-am fost născut.
Cu fiecare pas cobor din vis ;

Vino, un cal alb ne va duce
Peste umbră,
Umbla-va mîndră umbra noastră
În aurul florilor ca-n zale.

Necunoscutele anotimpuri

În lumină nouă
Ieșit-am din mine, era primăvara noastră.

Cînd am înțeles că strigi
Cu numele meu un străin înțeles,
Cînd ființa serii îți era doar iluzie,
Am început de atunci o poveste să închipui.

Singur, în fața gîndurilor rămas.
Ai fost doar începutul unui cuvînt
Prin care alergam fără timp —
Sămînță a uitării, unde te-am sădit ?

Bate vînt de dragoste frîntă,
Ai trecut prin mine, doamnă frunză.

teatru

t

Somnoroasa aventură

De o mare originalitate, teatrul scris de Teodor Mazilu este încă departe de a fi jucat (și comentat) așa cum merită. Cu toate acestea, de-a lungul anilor s-a creat un **stil** al reprezentațiilor Mazilu (din păcate atît de puține), un stil necesar, impus de textul și subtextul pieselor. Este straniu și revelator totodată să constați că spectacolele bune după acest dramaturg seamănă în chip fundamental între ele, oricît de deosebiți ar fi regizorii și trupele care le-au elaborat. Mazilu convinge sau nu, aceasta ni se pare alternativa. Un regizor convins va da o reprezentație remarcabilă, un altul, chiar dotat și îndelung hrănit cu idei despre teatru, nu va putea nici măcar s-o scalde. Îndeobște se acceptă părerea că Teodor Mazilu compune satire. Este important însă să observăm că el nu privește lumea dinafară, vestejind-o, nici nu creează tipuri. Dramaturgul satirizează lumea lăuntrică, viața interioară, cum se spune, poziția sa este mai degrabă a poetului liric iar concluzia divulgă un invincibil moralist. În puține cuvinte, aș spune că teatrul lui Mazilu impresionează mai ales prin extraordinara sinceritate a mărturisirii.

Regizorul Nicolae Scarlat este, cum spuneam mai sus, un convins, adică face parte dintre cei care l-au înțeles pe autor în spiritul lui. Iată **Somnoroasa aventură**, reluată după cincisprezece ani la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț. Piesa își păstrează o aprigă, severă actualitate, nu prin acțiunea propriu-zisă ci prin analiza scopică a individului uman din orice categorie, deși determinarea socială nu lipsește. Printr-un generic ironic-fastuos, imitînd rostirea „suspens" a crainicului unei gale de box, Nicolae Scarlat ne avertizează asupra caracterului derizoriu al faptelor ce vor urma, esențială fiind definirea umană, de natură mai generală, la care personajele concurează. Ce păpuși neverosimil de vii sînt aceste personaje ! Ele par cinice cînd de fapt sînt neajutorate, lucrurile fundamentale pe care și le comunică sînt goale de sens ca niște plezniturî de bici în timp ce nimicurile ascund totuși un sesizabil palpit existențial. Fragile în stupiditatea lor, astfel le descrie regizorul, găsindu-le o justă măsură, ca altădată Lucian Pintilie și Octavian Cotescu în ceea ce au montat și jucat din Mazilu. Nicolae Scarlat se dovedește un subtil creator de situații comice, un comic trecut prin școala lui Caragiale, epurat în sens modern, limpede ca un cristal de gheață. Între replică și mișcare (o baletare parodică) se instituie un tot semnificativ, ceea ce se petrece pe scenă își are nu doar justificarea explicită, ci una implicită, greu de reprodus. Excelenții interpreți ai unei trupe glorioase, Dragoș Pislaru (Gherman), Carmen Petrescu (Gabriela), Eugenia Balaure (Cleo), Gheorghe Dănilă (Ogaru), Mihai Cafrița (Manole) joacă într-un spirit de autentică dăruire profesională (despre toți va mai veni vorba într-o cronică viitoare), după cum „joacă" pe tot parcursul spectacolului și decorul semnat de Vasile Jurje.

Marius Robescu

film

f

Rătăcire

Despre soarta emigranților s-au făcut nenumărate filme, fiind printre ele și cîteva care pot fi considerate definitive. Deocamdată definitive : pînă cînd o operă mai profundă va veni să spună mai mult și mai bine cele spuse deocamdată. Tema dezrădăcinării este una dintre cele frecvent întîlnite în filme, așa că un regizor care își propune să o reia va reuși cu greu să aducă ceva în plus peste cele spuse pînă acum.

Rătăcire, filmul lui Alexandru Tatos, este și el unul dintre cele care aduc în prim plan destinul unui dezrădăcinat, al unei fete care se căsătorește cu un străin lăsînd totul în urmă : familie, prieteni, o carieră și chiar o poveste de dragoste. Scenariul propus de Ion Băieșu, scris în colaborare cu Alexandru Tatos, nu este însă dintre acelea care încearcă să aprofundeze tema dezrădăcinării ; nu este așadar vorba de o meditație pe marginea unui caz de excepție ci dimpotrivă, totul este gîndit în așa fel încît cazul pe care îl urmărim să fie dintre cele mai comune ; istoria este a unei fete oarecare, cu o personalitate oarecare, cu o viață interioară oarecare, căsătorită cu un străin oarecare, și insist asupra acestui **oarecare**, pentru că prin nimic, dar absolut prin nimic, personajul nu intră în categoria oamenilor deosebiți ; doar faptul de a se căsători cu un străin face excepție de la regula unei vieți care ar fi putut să se desfășoare normal, dar care iese de sub zodia obișnuitului căzînd în cea a unor determinări mai presus de voința omenească. Nu vom urmări așadar confruntarea unui erou de excepție cu o lume, ci confruntarea a două lumi total diferite, despărțite de bariere ideologice și morale de neimpăcat. O personalitate normală, obișnuită pentru lumea noastră, intră într-o altă lume de interese, de preocupări, încearcă să se adapteze unui alt mod de viață și, așa cum era de așteptat, înțelegerea nu se produce.

Scenariul, eforturile regiei și ale interpreților, se îndreaptă spre un singur scop : acela de a păstra povestea în zona firescului, a vieții de toate zilele, conflictul consumîndu-se în adînc, suferința pe care o trăiește eroina proliferînd ca un rău necunoscut care sfîrșește prin a o sufoca. Ioana Pavelescu joacă perfect această creștere a răului din interior, care urcă spre o fizionomie comună, ceilalți interpreți reușind și ei să reconstituie cu fidelitate personaje de o mare generalitate, din care nu lipsește însă și timbrul particular.

Alexandru Tatos este într-o evidentă evoluție față de filmul său de debut, **Mere roșii**, deși ceva din spontaneitatea și inocența de-atunci s-au pierdut — fapt care poate fi observat la majoritatea regizorilor noștri aflați la primele filme de după debut. Cîștigul de profesionalitate, maturizarea, au adus cu ele și oarecare înghețare a intuiției, dar nu pînă acolo încît să o facă să dispară. **Rătăcire** este întîlnirea cu un film și cu un regizor de certă valoare, care se înscriu între cele mai interesante și inteligente prezențe din ultimii ani.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Secvențe

● Duminică „Antena" a aparținut județului Covasna. Reținem din sumarul dens și echilibrat al emisiunii — prezentată cu o vervă inepuizabilă, mereu altă, de Adrian Păunescu — cîteva prezente realmente memorabile: orchestra semisimfonică a elevilor din comuna Valea Crișului, varianta locală (în limbile română și maghiară) a „Mioriței", țiterașii din comuna Brăduți, grupul folk al fraților Zaharios, grupul coral de cameră „Vox Humana". O mențiune specială pentru Adrian Petrescu, solist la flaut și fluier (student la Conservatorul din Iași), a cărui interpretare s-a situat realmente în perimetrul marii arte. Momentul de maximă emoție al emisiunii l-a creat desigur „Hora unirii", interpretată la fluier de Adrian Petrescu și cîntată, la unison, de toți spectatorii. La spectacolele „Antenei" publicul devine astfel un interpret și un participant de prim-plan.

● „Întîlnirea cu satira și umorul" de simbătă seara, după o perioadă bună, în care era vădită preocuparea pentru găsirea unor texte de valoare, au revenit la nota lor obișnuită oferindu-ne, în interpretări bune, texte călduțe, fără satiră, fără umor și, mai ales, fără gust. Urmărim pur și simplu efortul, uneori exasperant, al unor buni actori, de a da strălucire unor texte din care nu se poate scoate nimic cel mult un zîmbet strîmb.

● Un foarte frumos reportaj a realizat Dorin Suciu, printre inventatorii de la Întreprinderea de sticlă și porțelan din Sighișoara (duminică, programul I: „Inventatorii"). Retras în umbra camerei de luat vederi, reporterul i-a lăsat pe inventatori să se prezinte singuri; rezultatul: o galerie de portrete remarcabile, un colectiv de oameni excepționali. Tot la capitolul reportaj să amintim emisiunea de marți dedicată județului Vilcea. Reporter talentat, George Țărnea, a reușit să facă dintr-o emisiune care pînă acum avea o formulă eminamente economică, un reportaj emoționant, de suflet, în cel mai deplin sens al cuvîntului.

● Colectiv artistic cu o certă reputație, adevărat laborator de creație pentru tînăra generație de actori, Teatrul Tineretului din Piatra Neamț (existența sa conturează cred una din cele mai frumoase inițiative și tradiții în teatrul nostru contemporan) a fost prezent marți pe micul ecran cu piesa „Răfuiala" de Philip Messinger. Interpretarea deosebit de nuanțată, plină de strălucire a echipei de actori, din care au făcut parte Rozina Cambos, Raluca Zamfirescu, Constantin Stoenescu, Valentin Uritescu, Traian Pîrlog, Ion Mușcă, Paul Chiribuță, Gheorghe Dănilă ș.a., textul clasic (Messinger e un contemporan al lui Shakespeare) a avut o prospețime neobișnuită. Apariția mai frecventă pe micul ecran a pieselor sau a actorilor de la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț mi se pare un drept motivat de însăși calitățile de excepție ale acestui colectiv artistic.

● Urmărind emisiunile pentru tineret, am început să duc dorul apariției poetilor tineri...

Mircea Florin Șandru

debut

ioan prigoreanu

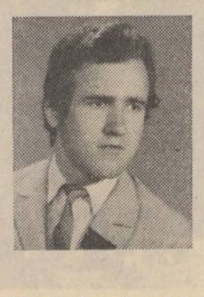

izvorul

Îngenuncheai frînt şi năduşit, după ce îţi ştergeai cu mineca de cinepă fruntea prăfuită şi aruncai a lehamite băţul şi traista, îngenuncheai şi te închinai izvorului, primul, din stînga drumului, şi nu te mai săturai de aromă şi de răcoare. Îţi făceai semnul crucii, te întindeai pe iarbă cu faţa în sus şi nu mai gîndeai... Te ridicai în capul oaselor, făceai o ţigară, dacă mai aveai foiţe şi dacă mai aveai tutun, dacă nu, nu, tot te ridicai, dar luai aminte la liniştea aceea de cuptor opărit şi la bălţile de dincoace şi de dincolo de riu, ameţite şi ele, năduşite de foc şi de linişte. Te ridicai, apoi, îţi apăsai pălăria ponosită, zdrenţuită de arşiţă şi de ploi, ţi-o îndesai pe frunte şi plecai spre casă. Asta, după ce te tirai cale de mai bine de cincisprezece kilometri prin leşia drumului şi prin spuza soarelui. Era vorba că veneai de la tîrg, de la oraş, necăjit mai mult decît fuseseşi la plecare, negru la suflet şi la inimă, mai ogirjit şi mai năduşit.

Dacă plecai la oraş cu carul cu boi şi ajungeai, la întoarcere, în capul satului, la izvor, te închinai, dejugai boii unul cîte unul, le dădeai apă limpede şi dulce pe săturate, le aruncai niscaiva strujeni verzi de porumb sau un braţ de mohor, îi lăsai să-şi tragă sufletul şi să rumege şi numai după aceea te îndestulai şi tu cu apă rece. Animalul era sfînt pentru noi, şi era nemaipomenit păcat să laşi boii injugaţi şi să te repezi lacom la apă şi odihnă ca un păgîn din cei care ne-au călcat pămînturile în vechime... Şi plecai spre casă...

Dacă era în crucea nămiezii, intrai în ogradă, nu înainte de a cerceta bine poarta să nu fi intrat careva, nevasta era la cîmp cu plozii, putea intra oricine, cercetai poarta, o găseai cu ivărul neclintit, intrai în ogradă şi te duceai drept la coteţ, mai întîi, la grajd, la cocină, dacă aveai, că mai toţi aveam cîte un sfrijit de porc care, cum te zărea, şi începea să-ţi taie creierii cu un viţiit ascuţit ca o lamă de brici, îi duceai apă proaspătă de la cişmeaua din vale, că satul avea trei cişmele, îi aruncai două mîini de ştir din sacul din tindă, ţinut la răcoare, treceai pe la cuibarele găinilor, adunai ouăle, două, trei, şapte, le duceai în casă, gustai ciorbă de lobodă din oală de lut pusă în beci, la răcoare şi ea, mai stăteai, fumai ori nu o ţigară, îţi aruncai sapa pe spinare, înfigeai securea la şold şi ieşeai pe poarta din fundul grădinii. La venire, cercetai bine şi intrarea în casă, uşa, adică, băţul acela pe care îl puneai de-a curmezişul uşii era de neclintit, de obicei, iar la plecare, închideai la loc în acelaşi fel. N-aveam broască cu cheie, felul acela de a închide era de-ajuns, cine să fi intrat într-o sărăcie ca a noastră şi ce să fi luat ? Doar să fi adus ceva ? Dar cine şi ce ?!

Dacă era în puterea nămiezii, asta făceai, căci te aştepta nevasta cu plozii pe cîmp, şi n-avea, mai ales, cine s-o ajute la praşilă sau la seceră. Dacă aveai car cu boi, era mai bine, te mai ajutai cu el. Eu, unul, n-am avut şi am tras-o destul ; eu eram car, eu boi, eu tot !

O luai la deal, şi numai ce urcai dealul, că şi vedeai, dacă te întorceai cu faţa de unde ai venit, toată întinderea luncii Prutului, numai bălţi şi sălcii, şi satul, opărit şi strivit ca un trup găunos, strivit între ripile uscate şi arse, dealurile opărite şi bălţile puturoase, cu mult nămol şi puţin peşte, satul de atunci, brăzdat ca de o rană adîncă şi murdară de drumul acela dinspre oraş. Drumul e vechi, de cînd lumea, străbătut şi de Rareş cu ceata lui de pescari, venind de la Brateş către Iaşi şi Suceava, de-a lungul Prutului...

Dacă era către seară, făceai acelaşi lucru în capul satului, la cişmea, numai că, acasă, găseai nevasta şi copiii, nevasta trebăluind, copiii întinşi pe jos sau pe prispă, uscaţi şi tăcuţi. Nu spuneai nimic, nu te întreba nimeni nimic, sau poate numai zicea, după o vreme, nevasta, „ai venit ?" iar tu „venit" fără vlagă, şi după asta, nimic, pricepea ea că n-ai făcut mare brînză la oraş, nu te mai întreba, dădeai apă la vacă, dacă aveai o coajă de vacă, dacă nu, nu, dădeai la porc apă, că pe ăsta mai toţi îl aveam, nu spuneai, iarăşi, nimic, şi ieşeai pe poartă. Nevasta mesteca întunecată şi tăcută mămăliga care sfîrîia şi împroşca terci pe plita de sub nuc, sau dud sau salcim, sau pur şi simplu de sub un şopron găurit tot, de puteai număra cînd voiai stelele, mesteca muierea mămăliga şi înghiţea la fum de-i ieşeau ochii cît cepele, ochii roşii şi munciţi, că era linişte fierbinte iar focul nu ardea decît dacă-i făceai tu vînt cu suflul, îţi umflai bojocii şi suflai pe ruptele, adică ea, muierea sufla, şi mesteca mămăliga, învîrtea prăjeala în tigaie, se uita la tine cum o iei spre poartă, nu zicea nimic, dar tu nu erai prost să nu pricepi că nu trebuia să stai mult pe-acolo pe unde te duceai, că era gata mîncarea şi degeaba mai mîncai dacă mămăliga era rece, iar laptele sau borşul era şi el sleit. Nu destul că ne acream sufletele pe deal cu borş coclit şi cu mămăligă rece şi fără nici un gust ? Seara mîncam şi noi mai de doamne-ajută, ne aşterneam cum trebuie la stomac, dacă aveam ce, că nu prea aveam.

Ieşeai pe poartă şi, ori nu întîlneai pe nimeni şi te opreai mai întîi chiar în poartă, cum fac unii şi cum, mai ales cei bătrîni, că cei tineri stau la televizor, ori făceai cîţiva paşi şi te aşezai pe marginea şanţului, priveai şi nu ziceai nimic, ori, dacă nu făceai asta, întîlneai dincolo, peste drum, vecinul, „Sara bună, Ioane !", „Sara, Vasile !", şi atît, tuşeai tu întîi, tuşea el şi, tot aşa, tăceaţi şi vă uitaţi. Dacă nu te opreai, o porneai pe drum la vale, pe şosea, către crişmă, la alde Ciupitu, crişma era în casa lor, te întîlneai în cale cu unul cu altul „Sara, Ioane !", „Sara, cumetre !" sau „cumnate" sau „Tudore" sau numai „Sara", atît, intrai în crişmă, cereai un ţoi, îl dădeai de duşcă, mai cereai unul, terminai şi cu ăla, Ciupitu te trecea la catastif, că bani n-aveai, mai ales că veneai de la oraş, şi ieşeai. Banii ţi-i lua el, Ciupitu, adică aveai, oricum, tu grijă să i-i dai la sfîrşitul lunii ; se cam adunau banii, eu, unul nu prea dădeam pe-acolo, nu aveam bani, nu beam, dar erau destui, alde Marangoci, alde Ganea, alde Tudorie ori alde Ţapu, care-şi ridicau pălăriile ori căciulile a pagubă, se scărpinau întîi la ceafă, pe urmă îşi frecau barba, duceau mîna la buzunar şi plăteau bani buni lui Ghiţă Ciupitu la fiecare sfîrşit de lună ori cel tîrziu la începutul celeilalte.

Ieşeai de la Ciupitu şi te întorceai acasă, muierea te aştepta, copiii moţăiau, mîncai şi te lungeai pe prispă, în polog — unii mai au şi azi polog, alde Buţurca, de-o pildă — te lungeai în polog, era aer, dormeai dus şi nu te pişcau nici ţînţarii, copiii — dormeau în tindă, cu uşa deschisă, greierii cîntau la lună, dacă era lună, luna se clătina şi ea, somnoroasă şi albă, cocoşii începeau să cînte, şi adormeai. Muierea trebăluia, apoi venea şi ea, tu dormeai dus, sau te făceai că dormi, n-aveai chef, vara nu prea ai chef de muiere, toamna, iarna şi primăvara era mai bine din punctul ăsta de vedere, ofta muierea şi adormea şi ea în ţiriit de greieri şi răcoare. .

...Asta făceai, dacă veneai seara de la oraş, pe jos sau cu carul... Dacă veneai ziua, plecai la deal, spre moşia lui Gheorghiade, că toţi fără deosebire, acolo lucram, la Gheorghiade. Toţi, în afară de primar, de notar, de popa Lungu, de învăţătorul Duman, pensionarul, şi de jandarm.

Cînd urcai dealul, dacă te uitai bine, nu vedeai decît salcim, paie şi stuf — ăsta era satul, garduri de stuf, porţi de stuf, acoperişuri de stuf, grajduri de stuf, coteţe de stuf, tot. Ce cîştigam, dam pe mîncare şi pe boarfe. Balta era aproape, stuful din belşug şi, iarna, după Bobotează, cînd geruia de nu puteai ţine nici cîinele afară, ne luam tărpanele din şopron, le ascuţeam bine şi aşteptam semnalul. O porneam dimineaţa, pe la patru-cinci şi tăiam stuful pe rupetelea pînă seara tîrziu. O săptămînă la rînd. Două părţi le dădeam moşierului, una o opream noi. Am uitat să spun că numai primăria avea acoperiş de tablă, biserica şi conacul, de la marginea satului, atît. Tăiatul ăsta de stuf s-a prelungit pînă acum vreo zece ani, preşedintele Hârsână, răposatul, din cauza asta a şi murit... Mai rămăsese o bucată de baltă în partea cealaltă a satului, unde-i crescătoria de peşte acum, creştea stuf bun acolo, iar unii, de lene, mai făceau încă garduri din stuf, subţiri, cu sîrmă, dar tot din stuf, ori mai acopereau cîte ceva ori făceau araci la vie, puneau cîte cinci trestii la un loc şi ieşea aracul. Rămăsese peticul acela de baltă şi răposatul Hârsână cu mai mulţi săteni s-au vorbit să se scoale pe la trei-patru dimineaţa să meargă la tăiat stuf. Şi-au ascuţit tărpanele bine, cum făceau cei dinaintea lor, adică noi, în tinereţe, şi s-au culcat. Hârsână ăsta se scoală de dimineaţă, trece pe la cumnatu-său Lungu şi, cînd să iasă din casă, lunecă şi cade — avea tărpanul în mînă —, lunecă şi cade în lama tărpanului. Se taie adînc, sus în pulpă. Era un munte de om, zdravăn şi sănătos de ziceai că trăieşte o sută de ani. Pînă să anunţe doctoriţa, pînă să-l ia şi să-l ducă la dispensar, i-a curs tot singele, gîlgîia din el ca din cişmea...

Vedeai de sus, de pe deal, satul numai stuf şi plecai fiert spre cîmp unde te aştepta nevasta şi copiii.

La întoarcere, ori veneai pe jos cale de vreo cinci kilometri, frînt de oboseală, cu copiii tiriş după tine, cu vaca de frînghie, dacă aveai vacă, ori te rugai de cineva, de vreun vecin, cumătru ori cumnat, să-ţi dea voie să te urci în car, dacă nu era plin carul, şi să vii şi tu acasă. Acum, nu-i vezi ?, vin şi se duc cu bicicletele, cu maşinile, majoritatea cu autocamioanele cooperativei, la şase-şapte dimineaţa pleacă, la şase-şapte seara, cel tîrziu, sînt înapoi, în afară de vremea campaniilor de vară cînd vin pe la opt-nouă. Ajung, mănîncă, se schimbă în hainele cele bune şi merg, cei tineri pe la căminul cultural, la televizor, la şah, la terenul de sport, joacă mingea pe lună, ceilalţi, mai mari, la bufet, la cooperativă, ori stau şi mai dreg ceva pe lîngă casă...

...Veneai frînt şi aşteptai să mănînci şi să te culci.

Dacă aveai car, luai boii, îi adăpai şi le dădeai să mănînce, aveai grijă de ei. Dacă aveai vacă, o mulgeai... Acum, dacă vreau să mai văd cum arată un bou, iau autobuzul, ori îl rog pe nepotu-meu, Gică, să mă ia cu Dacia lui şi merg la ferma de lîngă oraş. Au acolo crescătorii de juninci şi sînt şi cîţiva tauri. De fapt boi nu mai sînt de vreo zece ani pe la noi. De Anul Nou, alde nepotu-meu n-au putut pune la plug decît doi cai jigăriţi, şi ăştia împrumutaţi din satul vecin, de la Plăvuşcă,ăl de cară zăr la porcii cooperativei...

...Dacă veneai pe jos, coborai dealul, cu femeia şi copiii, te opreai la cişmeaua aia mare din mijlocul satului, unde-i baia comunală acum, puneai sapele jos, îngenuncheai tu la o ţeavă, muierea la cealaltă, beai apă rece şi bună şi te ştergeai apoi cu mineca de cinepă la gură. La fel făceau şi copiii. Mai stăteai puţin, te uitai peste baltă, dincolo de Prut, cum ultimele raze ale soarelui joacă în luciul bălţilor, îţi luai sapele în spinare, muierea făcea la fel, şi plecai acasă. Alteori, cînd nu-ţi era sete, intrai prin fundul grădinii, direct... Acum nici nu se mai cunoaşte poarta aceea în fundul grădinii, au crescut numai lăstari de salcîm. Doar eu mai ies din cînd în cînd, seara, să văd cum merge podgoria cooperativei, întinsă cît vezi cu ochii şi tare mănoasă.

Acum, oricît aş bea de la robinet, că-l am în poartă, oricît aş bea de la robinet apă, doar vine tot de la cişmeaua din centrul satului, numai că vine pe ţeavă, oricît aş bea, nu-i ca atunci cînd beau îngenunchiat ca-ntr-o rugăciune, beau, răsuflu de plăcere şi mă şterg cu mineca. Dacă mă simt în puteri, uneori mă duc în celălalt capăt al satului, la ulucul Bărbosului, la cişmeaua care încă mai gîlgîie slobodă, pentru că aud că vor să facă şi acolo o casă de apă — şi bine fac — au înălţat un han lîngă crescătoria de peşte, pe şoseaua naţională care taie satul în două, şi vor să facă instalaţii cu apa cişmelei, hanului ăstuia, îngenunchez, zic, şi beau, ca acum cincizeci de ani.

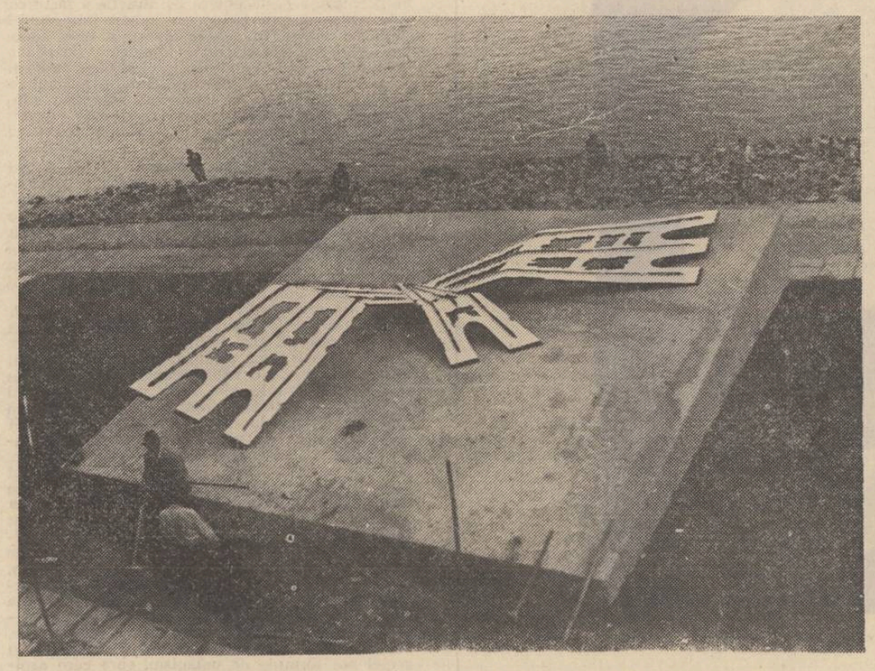

Constantin I. Popovici : **„Tentativă"** (Fier sudat — Galaţi)

Dintr-o regretabilă neatenţie a echipei de serviciu, piesa „Aproape de cer" a apărut fără semnătura autorului : Paul Everac.

planeta de tînăr

TREI POEŢI PROPUŞI DE GEO DUMITRESCU

c. pricop

Bucurie simplă

Să ieşi în oraş după un pachet de ţigări
să-ţi întîlneşti o iubire veche ca o
antichitate de lut
să vezi cum în locul castanilor sînt
plantate semafoare delicate
cum îndrăgostiţii privesc cu ostentaţie
marea din maşini de-mprumut
şi la-ntoarcere
în autobuz părul unei femei
să miroasă a nufăr
simplă şi adevărată bucurie.

Ceaşca de cafea

Într-o ceaşcă de cafea
patru cai aleargă după un
fulg de zăpadă
iar eu, gîrbovit, urc un munte
tu ai sufletul întors către o
mierlă
rănile mele s-au aburit în frig
singurătatea mă face mai înalt
o stea plînge după sîngele meu
plecat în dragoste
şi tu cînţi lîngă un foc pur.

Cîntec de toamnă

Dacă în zori plin de rouă-i cîmpul
pătruns este sufletul meu de-o măruntă
uimire
îţi privesc cerul, toamnă,
şi simt cum îmi rugineşte privirea.

Cu o mie de ochi lunecoşi mă primeşte
ploaia ; verdele ţipă
mută este rostogolirea soarelui
spre alb.

Şi mie îmi ninge în palmă.

teodor purice

Tîrg în Ardeal

A voal de mireasă trecut prin busuioc
aburul cailor miroase
sub cerul prevestind covoare înflorate
cupolă veşnică peste oraşul alb
răscruce a şapte drumuri pe care vin,
a nuntă îmbrăcate,
şapte mirese odată cu ziua
şi-n urma lor, încărcate-n care,
roadele toamnei...
Mîinile patriei bătătorite de muncă
mîngîie caii încordaţi
în aerul rece al dimineţii,
strigă ţăranii întrind în oraş
şi strigătul lor împrăştie cerul
în păsări de lumină...

Plecări

Bărbaţii îşi prelungeau braţele-n arme,
piciorele-n şenile şi roţi
plecînd spre cîmpuri de bătaie,
femeile rămîneau cu pruncii în pîntece.
aşteptînd să se întoarcă învingători,
în formaţii perfecte să plutească deasupra satului
şi-apoi cu aripi lungi să coboare pe la
casele lor,
care vor putea să coboare,
care nu, să se risipească peste păduri
stele mari căzătoare.

★

Găseau bărbaţii doar busturile femeilor
aşteptîndu-i pe scaune-n ogrăzi
păzind copii — fragede covoare de narcise —
printre oraşe-n ruină, printre gropi de obuze
femeile pînă la briu erau scufundate în vise
pe urme de roţi, pe urme de şenile,
orbecăind prin răni, prin cintece, prin aiurea,
pe unde călcau creştea la loc iarba, pădurea,
copii se năşteau ţipind,
cei îngropaţi le sărutau tălpile
cu buze de iarbă,
cu buze de pămînt...

Dovadă

O graniţă trecută peste trupul
unei ţări
în două ţara nu desparte,
dovadă :
trupul lui Mihai rămas la Turda
comunica, peste moarte, cu capul
printr-un tunel prin care lumina
trecea ca printr-o vină
din Ţara Românească în Ardeal
şi invers
în caleaşcă de aur purtînd
veşnic tînăra doamnă : Limba Română
cale lactee, sol_r univers...
Ţăranii în vina aceasta
deschideau fîntini,
bătrîni şi prunci se adăpau
cu toţii din această vină,
dovadă : în ţara aceasta fără moarte,
veşnic tînăra doamnă, Limba Română.

valeriu pruteanu

Cuiburi de stele

Pe dealuri, printre mărăcinii
iluziei talpa
unui copil calcă
(nisipul rumegă timpul şi
din epavele scoicilor vor şti să
iasă amintirile)
Mîna lui nu transpiră
cînd caută cuiburi de stele —
lumina ridică fruntea
florilor din pămînt,
despică noaptea în două
şi fructele curg însetate
spre rădăcini.
Seninul renaşte din ochii lui ;
iată-l în ramul înflorit
întins pe-o oglindă,
sub clopote de rouă, în rotiţele
noi ale sufletului
nimic nu rămîne mai prejos de iubire
chiar dacă
săgeţile de aur ale visului
trec printr-o sferă de carne
şovăind...

Arbore veşnic

Fii mîndru de copacul
căruia i-au crescut aripi şi zboară
cu fructele-n ramuri,
cu tot pămîntul prins de rădăcini
nici o secure nu-l poate
linguşi sau distruge ;
creşte din labirintul luminii
martor suprem fiindu-i pacea
şi fiecare ou, fiecare nervură
se purifică
pe altarele lui de azur
se-ntîmplă totuşi amurguri, se-ntîmplă
un fel de vînt din senin
care spulberă florile, opăreşte
razele lunii
şi-atunci iată, cum frunzele luptă
şi limpezesc culorile,
care dezleagă de-ntuneric seminţele
şi urcă spre cerul curat —
sînt mîndru de tine
arbore veşnic,
arbore veşnic al poeziei
împlîntat ca o lance în sufletul meu !

radio

r

„Dăruit cu toate harurile"

Călca apăsat şi atunci cînd nu-l vedea nimeni avea ochii înnegurati. Vorba lui şugubeaţă era, parcă, o sfidare aruncată celor care se jeluiau, nedemni, să-şi poarte suferinţa. A fost în făptura lui **Toma Caragiu,** mereu, o neliniste, o tulburare, un dramatism, o febrilitate pe care prea puţini i le cunoşteau. Aromân din munţii Pindului, din neam mîndru de „picurari", neam ce s-a luptat demn cu neliniştea naturii şi mai ales cu năvălirile „păginilor", Toma Caragiu purta în fiinţa lui întregul vulcan al unui popor fără de asemănare, curajul şi aparentul calm care se citeşte pe curatul obraz al aromânilor. Cintecele, colindele vechi, poveştile neamului său, toate acestea i-au îmbogăţit sufletul fremătător şi involburat ca un izvor tumultuos de munte.

Nu de mult ascultam un disc cu „Poezii în grai aromânesc", disc care începe cu două poezii aparţinînd poetului aromân Constantin Belimace. Fiori de jale m-au cutremurat ascultînd un glas ostenit, pătruns de durere, pe care nu-l mai auzisem pînă atunci astfel : „Toate oasele mă dor / şi mă tem că am să mor". Respiraţia lui umplea, odată cu acest disc, toată odaia. Şi apoi „Diata părintească", testamentul literar lăsat aromânilor de Belimace, scris parcă anume pentru vocea tunătoare a lui Toma Caragiu.

Talentul său era strins legat de ambianţa spirituală în care crescuse şi anii, e drept, puţini, petrecuţi în munţii Pindului, rămăseseră totuşi în sufletul lui sensibil.

Privesc fotografia de pe mormîntul său. Şi de ce să n-o spun, îi zîmbesc conspirativ. Mă pătrunde un val de linişte acolo, la mormînt, fiindcă el, aromânul Toma, nu s-a arătat niciodată deznădăjduit sau înnegurat. Demnitatea neamului împrumutase chipului său ceva din vigoarea coroanei stejarului. Iubindu-şi prietenii, nu şi-i întuneca niciodată şi nu le încărca sufletul cu propriile sale nelinişti. De-o discreţie specifică celor de-un grai cu el, Caragiu nu a coborît niciodată fruntea.

Duminică, la **Unda veselă,** am avut revelaţia reîntîlnirii cu Toma Caragiu. Marele, inepuizabilul comic, cel ce stîrnea auditoriului hohote de rîs, purta în glas gîlgîitoare cascade. Caragiu rîdea pe înfundate, picurîndu-ne, ca într-o vrajă, rîsul lui în pieptul nostru. Evocarea din această emisiune prezentată cu multă sensibilitate de scriitorul Valentin Silvestru, relevă, desigur, numai una din laturile talentului stufos al lui Toma Caragiu. Căci, din păcate, poate că abia acum ar fi început marea lui carieră. Ne-o dovedise pe deplin în „Actorul şi sălbaticii", ne-o dovedise pe deplin pe scenă, în „Azilul de noapte".

Zîmbesc fotografiei sale. Surîsul lui mă linişteşte. Toma n-a murit de tot. Aud graiul lui, îl aud recitîndu-şi poemele neamului său şi respiraţia lui umple odaia în care trăiesc.

Ioana Diaconescu

plastică

p

Muzicalitatea luminii

La prima vedere s-ar părea că **Grigore Vasile** este un entuziast al culorii *) pentru care importante sînt efectele, pentru care scopul actului picturii este acela de a produce şocul vizual necesar pentru distragerea atenţiei de la o privire de ansamblu asupra mijloacelor, formei şi, mai ales, a sensului. Seducţia pe care o exercită culorile sale calde, forţa cu care se impun reţinei contrastele simple te fac, într-adevăr, să uiţi o clipă că pictura sa este mai mult decît rezultatul unor răbufniri — uneori aparent violente, alteori cenzurate dar totdeauna sincere, directe — ale unor stări de spirit, ale unor emoţii vizuale ce îşi găsesc un corespondent logic în masele mari şi vii de culoare. Dincolo de prima impresie descoperi un altfel de pictor : un echilibrat, un stăpînit, capabil să îşi filtreze impresiile în faţa unui obiect, a unei persoane, a unui peisaj, capabil să selecteze datele realului conform unei logici proprii şi să le înzestreze cu acele atribute care le fac să existe în universul înconjurător şi ca simboluri, nu numai ca prezenţe fizice. Grigore Vasile pictează ordonat, fără a se lăsa dominat de subiect sau de inspiraţie, punînd întotdeauna între el şi universul înconjurător o barieră invizibilă, un ecran colorat, prin care lumina îşi potenţează intensitatea, prin care tonurile dobîndesc strălucire şi puritate. Acest ecran magic, care este însăşi mintea pictorului, simplifică formele, le reduce la esenţial, le dă acea stringentă coeziune cu spaţiul înconjurător, în virtutea căreia ele îşi pierd identitatea materială, se diafanizează transportîndu-se în altă stare. Se poate aplica în analiza picturii lui Grigore Vasile acel nobil şi ilustru concept de formă-culoare ce a servit la caracterizarea operei unor iluştri înaintaşi. Trebuie înţeles însă acest concept din perspectiva unei tentaţii spre modernitate organică pictorului, din perspectiva unei voinţe constructive vizînd relevarea unui nou aspect al posibilităţilor de exprimare ale picturii şi nu reluarea într-o altă tonalitate a unor formule deja consacrate. Fără ostentaţie şi fără eforturi excesive, Grigore Vasile şi-a croit în ultimele două decenii un drum al lui şi putem afirma astăzi aproape fără teama de a greşi că în contextul artei noastre actuale el are o poziţie specifică care poate fi comparată cu poziţia avută de Luchian şi Ciucurencu la vremea lor. El însuşi continuator şi creator de şcoală, Grigore Vasile a contribuit din plin la vitalizarea picturii noastre contemporane prin insuflarea unei noi energii culorii. Dinamice şi echilibrate, compoziţiile sale vorbesc despre un creator lucid care se bucură în faţa spectacolului lumii mai presus de toate pentru că lumina înseamnă viaţă şi mişcare.

Acea muzică subtilă simţită doar de creator atunci cînd presiunea razelor face ca lucrurile şi fiinţele să vibreze asemeni unor instrumente muzicale, ni se transmite nealterată de pinzele lui Grigore Vasile.

Grigore Arbore

*) Grigore Vasile, **Pictură şi desen.** Galeriile de artă ale Municipiului, aprilie — mai 1978.

muzică

m

Ipoteze

Concertul organizat de Filarmonică şi Uniunea Compozitorilor, cu lucrări ale (foarte) tinerilor compozitori cheamă întrebarea dacă sîntem martorii naşterii unui nou val în componistica noastră.

Desigur, nu putem răspunde imediat. Nici autorii, care, toţi, şi-au demonstrat fără dispensă formaţia solidă, nu ne pot mărturisi deocamdată prin ce s-ar constitui într-o generaţie cu voce proprie. De altfel, ei s-ar delimita mai uşor dacă generaţiile anterioare ar fi statice. Dar mutaţiile, regenerarea surprinzătoare a predecesorilor face ca noutatea să nu aibă legătură directă cu virsta semnatarului. Ideea că — poate — talentul indiscutabil le va conferi şi o zonă stilistică proprie este atractivă şi ne angajăm s-o urmărim în argumentarea sa practică viitoare. Spuneam că nivelul profesional a fost menţinut constant sus. Compoziţia — ca materie didactică în conservator — este pe mîini bune. Iar absolventul căruia i s-a construit meşteşugul are libertatea opţiunii stilistice, are, adică, posibilitatea de a sta pe propriile-i picioare.

O incantaţie ne oferă Petru Stoianov în **Proporţii 2.** Substanţa muzicală trece frumos şi studiat de la un flaut la celălalt, autorul menţine „cintarea" în egalitate a tensiunii şi caligrafie. Este, de altfel, o trăsătură generală — renunţarea la şoc şi menajarea sunetului cu adevărat muzical. Astfel, pianul lui Horia Şurianu **(Patru piese)** aminteşte, în eleganţă şi dezinvoltură de maeştri de la începutul secolului, dar autorul nu se dizolvă în referinţe, el păşeşte meditativ printre tentaţii, cu distincţie, cu capacitatea de a configura imagini.

Intensitatea expresiei animă o formă tradiţională în **Sonata pentru vioară şi pian** de Marina Vlad. Compozitoarea are aplomb în construirea temelor, în purificarea lor de verbiaj şi figuraţie. Dezvoltările nu exclud însă ornamentul căruia i se conferă tensiune şi culoare.

Liedurile lui Cristian Petrescu abundă în imagini foarte bine conturate. Decizia este sublimată, concentrată, materialul vibrează. Intervalica este modelată în gest ingenios, fiecare moment este rezolvat surprinzător, intens poetic. Aceste lieduri pot fi oricînd incluse în marele repertoriu românesc al genului.

Şerban Nichifor — un nume ce revine tot mai des în atenţia noastră — are forţa sugestiei dramatice, nu se incurcă cu lucrătură muzicală de prisos atunci cînd cheamă epoci îndepărtate în istorie. **Ecourile** sale surprind şi bucură, cu puţin autorul face mult, face cu pasiune şi imaginaţie. Predilecţia teatrală, care se simte oricînd în muzica lui Şerban Nichifor, este de bună calitate, iar compozitorul are un teritoriu propriu unde mişcarea sa este bine observată.

Voită o piesă de virtuozitate, **Da suonare** de Maia Ciobanu a reuşit să fie nu numai atît. Precizia cu care compozitoarea îşi realizează intenţiile este lăudabilă. Muzica sa are un dinamism exact şi o îngrădire de gust şi suplete.

Ordinea adoptată — cea a afişului — a lăsat pentru sfîrşit cvartetul lui Călin Ioachimescu. Atmosfera lucrării, bintuită de marile umbre ale expresionismului, este ireproşabil menţinută în interes şi preţiozitate.

Un concert cu „va urma", deci.

Costin Cazaban

●Pagode cu clopoței — sculptură în fildeș ● Ceas de aur ornat cu pietre prețioase ● Broderie pe mătase ● Ceas de aur din „Expoziția Palatului Jiao tai dian" ● Vas de ars mirodenii ● Piesă de artă din fildeș, jad și marmură

întîlniri în universalitate

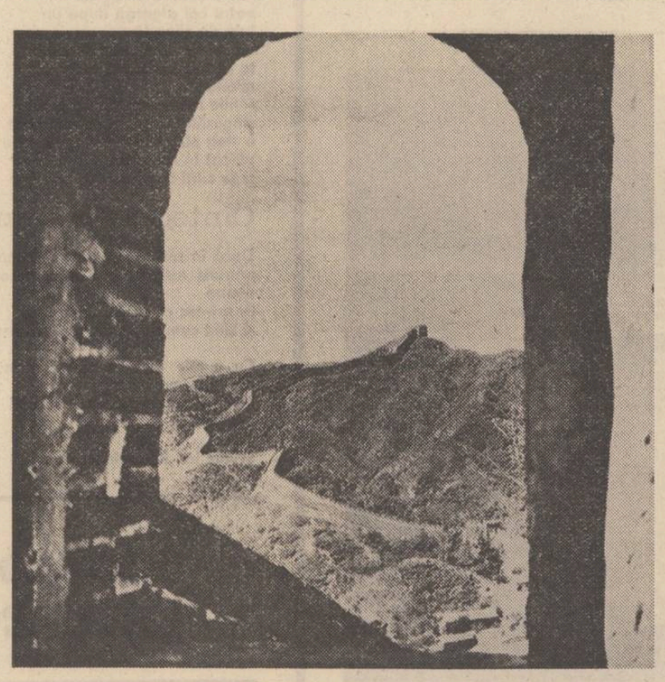

Marele zid chinezesc

PAUL ANGHEL

La o primă vedere s-ar părea că, dintre toate lumile exotice cu care românii vin în atingere, cele mai vagi lucruri pe care ei le dețin ar fi cele despre China. În ceea ce privește Asia, indoeuropenismul, de care s-a făcut atita caz, în ultimul secol, datorită lingvisticii, a izbutit într-adevăr ca despre India să se vehiculeze în toată Europa un imens material informativ, deci și la români. Aceasta mai ales la nivelul culturii de bibliotecă. Lumea Extremului Orient n-a reușit, în schimb, să impună un curent de interes la fel de puternic. Și totuși surpriza este să constați că, în ceea ce privește China, în România se știu foarte multe lucruri și foarte exacte, la nivel popular.

Situația se explică, în primul rînd, prin relațiile frățești de într-ajutorare și sprijin reciproc dintre cele două țări, prin comunitatea de orînduire socială și ideal, prin dezvoltarea schimburilor pe toate planurile pe care România și China au cultivat-o constant, în era nouă, în ciuda distanțelor.

Dar restrînse la acest plan, oricît de important, relațiile dintre două țări pot avea pînă la urmă ceva formal, dacă n-ar fi întemeiate pe un larg și adînc sentiment popular de reciprocă simpatie. Popoarele, ca să se cunoască și să se apropie, trebuie să-și descopere niște constante, niște puncte certe de referință, unul în sistemul de valori al celuilalt, niște coincidențe în stilul de abordare a lumii, în ultimă instanță niște afinități stilistice pe care să se bizuie sentimentul.

În ceea ce-i privește pe români, sentimentul de afecțiune față de chinezi — țară, popor, cultură — a crescut treptat și a devenit constant, cu mult înainte ca între cele două popoare să se stabilească relațiile de azi.

Obișnuiți cu ideea că marile țări sînt de obicei imperii, românii care au avut atita de suferit de pe urma imperiilor, ei care știau cît de agresive pot fi imperiile, au tresărit fericiți cînd au verificat, într-un timp foarte lung, că o mare țară poate fi și pașnică. Ei s-au cutremurat de indignare cînd au aflat, mai apoi, că o mare țară poate fi la rîndu-i victima agresiunilor, cum s-a întîmplat nu o dată cu China, cum s-a întîmplat ultima oară în războiul chino-japonez. Au văzut mai apoi, urmărind Marșul cel lung, cît de măreață poate fi epopeea luptei, trezirea la demnitate a unui mare popor, iar apoi au văzut renașterea socialistă a marii țări a chinezilor.

Nu se poate să nu subliniem, ca pe încă o componentă a spiritului pașnic, simpatia pe care românii o au față de neamurile agricole, în cazul chinezilor, simpatia pentru cel mai mare neam agricol al lumii. Popoarele agricole se aseamănă între ele, oricît de diferită ar fi etnogeneza, — mitologiile, modul de viață, ele sînt blestemate să aibă aceleași drame, aceleași tragedii, același tip de fericire. Consumatorii de mei, porumb, grîu sau orez încep prin a fi cultivatorii pămîntului pe care stau, cu care se confundă pînă acolo încît pămîntul își prăvește prin a fi expresia esențială a unei fizionomii etnice, inconfundabilă în fiecare caz. Neamurile de plugari au îndărătnicia plantelor; pîrjolite, înecate, cosite, ele renasc sezonier, luînd-o de la capăt, transformînd pămîntul într-un spațiu al culturii. Plugarul nu reîncepe altfel decît arînd pămîntul. Drama pămîntului, ca spațiu al culturii, se poate citi și la noi, și în China, în succesiunea, pe verticală, a straturilor arheologice, fiecare rupt de cel precedent printr-un incendiu. Chinezii și-au scris istoria antică, strămoșii noștri — nu. Dar miile de invazii și într-un spațiu, și în celălalt, sînt consemnate identic în drama pămîntului care a renăscut în forma acelorași vase, acelorași unelte, acelorași indeletniciri, pe verticala devenirii, cu forța ineluctabilă a germinației.

Este teribil ce înseamnă acest țăran chinez, cu fața lui de ceramică, cu zîmbetul lui obosit și cast, cu mîinile lui grele și aspre. Am simțit în palme aceste mîini, i le-am strîns, mi le-a strîns, am stat de vorbă cu el ori de cîte ori am avut prilejul, cu sentimentul că de la el începe totul — istorie, stat, limbă. Ei bine, omul acesta, țăranul chinez, este identic cu cel al nostru, chiar dacă mi s-ar spune că țăranul, ca tip, este universal. Poate. Ne întîlnim deci în universalitate, ceea ce nu e puțin. Dar ne întîlnim în tipul de inteligență, în tipul de politețe, în tipul de rafinament, ceea ce dovedește, dacă mai e cazul, că cele mai vechi neamuri agricole trăitoare în lumea de azi, nu pot să nu semene între ele prin rezultanta lor umană. Aici nu este vorba de o îndeletnicire, ci de vechimea ei. Îndeletnicirile noi se învață, azi învățăm cu toții atîtea noi meserii, vechimea nu se poate dobîndi și nu se poate pierde. Vorbind de lumea țărănească din care a ieșit Octavian Goga, Călinescu observa o anume noblețe a trăsăturilor, a ținutei, o vorbire curtenească „precum e a Domnilor în hrisoave". Femeile din aceeași zonă rurală — scrie Călinescu — „par doamne deghizate în țărănci", în toate ale acestei lumi vădindu-se faptul că „în starea de țărănie de acum sînt amestecate nobilități dispărute". La fel e lumea năsăudeană a lui Coșbuc. La fel lumea nemțeană a lui Creangă. La fel lumea țărănească chineză în care demnitatea ținutei și un anume aristocratism al comportării sînt explicabile prin nimic altceva decît prin vechime.

Cu unul dintre acești țărani, pe care n-am să-l uit, tovarășul Du, dintr-o comună populară prosperă, am stat de vorbă ceasuri întregi despre de toate — demografie, irigații, înarmare nucleară, sănătate publică, învățămînt, iar stenograma acestei conversații e singură un document despre inteligența, bunul simț, finețea observației, tactul, adîncimea cugetării și umorul țăranului chinez. Tovarășul Du gîndea ca un om de stat, deci ca un om care suportă și toată apăsarea, dar și toată răspunderea istoriei, plus implicarea imediată în drama pămîntului, pe care unii oameni de stat nici n-o visează. El lucra în conducerea unei comune cu peste douăzeci și trei de mii de familii de agricultori și la toate trebuia să se gîndească. Îmi vorbea calm, cumpănind bine răspunsurile, punctîndu-le cu ochii inteligenți, subliniind unele nuanțe cu gesturi zgîrcite, hieratice. Vorbea despre toate cu detașare înțeleaptă, pe care o cunosc numai țăranii, dar și cu implicarea pe care iarăși, numai țăranii o cunosc. Erau atîtea lucruri imediate de care Du nu se putea detașa — cărbunii pentru sere, starea de vegetație a răsadurilor amenințate de ger, lipsa unor țevi, nevoia de fier moale pentru niște ateliere, un noian de amănunte despre care am discutat atent, pe toate acestea rezemîndu-se viața. Ca și la noi, la mine la Oltina, în Dobrogea, sau la mine acasă la Răcătău, pe Siret. Cît de concret mi-a apărut acest cosmos țărănesc, cît de identic cu sine, chiar și la antipozi. Nimic nefiresc ca tovarășul Du să-l conceapă la fel, imaginîndu-și viața țăranilor noștri echivalentă în absolut cu viața de griji, trude și bucurii a țăranilor chinezi. Cît am fost de tulburat, tocmai de aceea, cînd acest om din cîmpia centrală a Chinei m-a întrebat: „— Și cum o duc cu sănătatea țăranii din România ?... Vitele au ieșit bine din iarnă ? Cum arată, la ora asta, semănăturile ?..." Ai noștri, mi-am spus pe loc, ar fi întrebat la fel, și m-am simțit mandatat să răspund în numele lor. Nici o mirare, cînd tovarășul Du, la despărțire, m-a rugat să transmit sănătate țăranilor din România, în numele lui, în numele țăranilor din provincia lui. „— Ce populație are provincia în care ne aflăm ?" am întrebat, la ieșirea din comună. „Șaptezeci de milioane!" — mi-au răspuns gazdele, adăugînd că aproape toți locuitorii provinciei sînt țărani.

Ne mai asemănăm prin ceva: prin amintirea neolitică a artei abstracte, ca pe încă un semn al vechimii. La acest punct aș dori să observ că românii sînt printre puținii care, în artele populare, cultivă încă geometrismul și abstractismul artei primitive, impus ca mare cucerire în virsta primei agriculturi. Celelalte neamuri, foarte multe, l-au pierdut cultivînd un figurativ plastic de lungă tradiție. Aproape de noi, au pierdut abstractismul și italienii, și grecii, și popoarele Europei centrale și vestice, care l-au redescoperit, ca modă, abia în secolul al XX-lea. Chinezii au cultivat geometrismul și abstractismul neolitic prin derivata caligrafiei, păstrîndu-le pînă azi. Ei au făcut din caligrafia ideogramelor un limbaj, au asociat limbajului limba, un vocabular și o gramatică, dar nu ca limbă vie ci ca limbă abstractă a comunicării. Orice om de pe planetă, de orice neam, învățînd ideogramele, poate citi un text chinez. Desigur, semnificația limbajului nostru plastic arhaic s-a pierdut, a rămas în schimb limbajul plastic în sine, extrem de generos ca limbaj. Acesta e un cult al formei eliptice și lapidare, un fel de aforistică asupra existentului și existenței. Un gînd al unui artist chinez din secolul al VIII-lea, Chang-Huai-kuan, asupra caligrafiei, ne trimite, oricît de indirect și la sensul abstractismului popular românesc, la sensul abstractismului primitiv de oriunde: „Cel ce înțelege adînc caligrafia nu caută decît spiritul dinamic al acesteia, și nu remarcă forma cuvintelor. E o muzică fără sunete. E o imagine fără formă".

Într-un capitol anterior, vorbeam despre calofilia chineză, în mare preț cîndva și la noi: acum e cazul să subliniem un sentiment mai profund: liniștea de a concepe și realiza forma. Dintre linii chinezul o alege nu numai pe cea mai expresivă, dar și pe cea mai pură, dintre forme numai aceea ce dă expresie unui spațiu în sine, în perfect acord cu spațiul exterior. După Elada, care le-a slujit multă vreme ca ideal clasic, românii găsesc în China cel de al doilea sediu unde ideea se realizează perfect, iar aceasta îi confruntă fericit cu una dintre coordonatele esențiale ale spiritualității lor. Așa stînd lucrurile, se poate vorbi despre o concordanță și față de ideea de eternitate. Cu o băgare de seamă: românii au o mai acută senzație a precarității, a efemerului, sînt deci mai sceptici decît chinezii. Mai bătrîni oare ? Pe același plan, românii sînt mai puțin candizi, poate și din faptul că n-au putut oferi candoarei un suport numeric redutabil, apt să susțină asemenea component fragil. Păcală nu e un candid, ca Împăratul maimuțelor, la noi candoarea e socotită infirmitate, adică prostie. La chinezi prostia e altceva. Omul candid cunoaște bucuria de a zîmbi spontan zilei de mîine.

Tot la capitolul asemănări ar trebui să punem cultul trecutului, sentimentul celor două popoare de a dispune de un infinit temporal. Liniștea în realizarea formei vine de aici. Tot de aici vine sentimentul nereligios al vieții, raționalismul funcțiar al culturii chineze, ca și cel — de altă sursă, al culturii române. Chinezii vechi n-au arătat nici o spaimă față de zeii lor, românii vechi l-au pus pe Domnul din colinde să doarmă, pe un pat de flori, întors cu spatele la lume, care i-a revenit astfel omului. Sentimentul eternității se bizuie la români pe altceva decît pe cer, pe o bună ordine cu Timpul.

Iată de ce noua lume a revoluției tehnico-industriale nu ne sperie, deși ne somează să ne grăbim. Este lumea care fuge de prooriul ei trecut cu viteza rachetelor cosmice. Viitorologia, ca știință corolar, nu e altceva decît o strategie asupra modului cum să ne despărțim mai iute și mai definitiv de propriul nostru trecut. Pentru ce ? Pentru viitor. Care viitor ? Pentru noi, viitorul nu poate fi un timp gol, în care să nu ne recunoaștem. Or, ultima somație ne îndeamnă să întoarcem spatele unui trecut foarte personal, care ne dă identitate, pentru un viitor despersonalizant și anonim. Din triunghiul trecut-prezent-viitor ar urma să rupem o latură, opunînd-o celorlalte două.

Aducîndu-i această obiecție lui Alvin Toffler, autorul unui eseu de vîlvă, „Șocul viitorului", în cursul vizitei sale la București, viitorologul american a răspuns cam așa: „A ne îmbarca în vehiculul viitorului cu întregul nostru trecut înseamnă a ne lăsa sufocați de bagaje". Desigur, cîteva bagaje sînt evident de prisos, am recunoscut: foamea, ignoranța, spaima, inegalitățile sociale. Dar restul, adică chiar sfera cunoașterii din care ne ivim ? Aceasta nu poate fi un simplu ambalaj. Aceasta, cunoașterea, își reactualizează etern problemele, zborul spre Lună reprezentînd practic soluția tehnică a unei probleme demult imaginate și abstract rezolvate. Chinezii, ca și indienii, nu pot fi uimiți de calculul cu numerele mari, de prezenta numerelor negative, de jocul cu plus și minus infinit, de multe alte subtilități ale gîndirii ultime, familiare gîndirii prime, așa cum noi, românii, nu putem fi uimiți de logica simbolică, de logicile polivalente, de logica nuanțelor cu care cei în temă lucrează dezinvolt. Aceștia toți vin acum din urmă, în cunoaștere, rezolvînd probleme nerezolvate, taxate ca atare, în diverse domenii ale speculației logice sau matematice, acele probleme „imposibile" rămase în suspensie de veacuri. Astfel este problema Goldbach „Orice număr par poate fi pus sub forma unei sume a două numere prime (formulă simplificată: „1+1")", rezolvată de matematicianul chinez Tchen King-jouen „Orice număr par poate fi pus sub forma unei sume a unui număr prim și a produsului a două numere prime la maximum (formulă simplificată: „1+2")", asemănătoare ca stil de gîndire cu o altă problemă rezolvată de matematicianul român Bacaloglu. Sînt așa numitele rezolvări **antieronice**, după o expresie a lui Solomon Marcus, domeniu în care și românii. și chinezii, și indienii vin cu un cuvînt de autoritate, în care intră practica unei cugetări foarte vechi și foarte proaspete. Aceasta le asigură un joc liber cu infinitul, detașat de orice spaimă, în care nici o latură din triunghiul trecut-prezent-viitor nu se exclude și nu se opune.

Cu oricîte eforturi, cu oricîte sacrificii, mijloacele revoluției tehnico-industriale vor fi stăpînite pînă la urmă de China și de celelalte țări asemenea ei, fiindcă aceste mijloace nu sînt în fond altceva decît niște instrumente.

Dar dacă unele coordonate ale spiritului chinez îți dau ție, român, un mare confort spiritual, sentimentul unei înrudiri, al unui reazim în imensitatea timpului, alte componente sînt menite să incite curiozitatea, să uimească, ba chiar să pună distanțe. Sînt distanțele pe care un spirit le cunoaște, recunoscîndu-și insuficiențele, în confruntare cu produsele unui alt spirit, care îl atrage, magnetic, dintr-o nevoie omenească de compensație. Ne compensăm astfel prin ceea ce alții izbutesc mai bine decît noi, fără a fi pizmuitori, ci pur și simplu admirativi. Românii cunosc, printre altele, uimirea față de minunăția tehnică. Mașinăriile, cu performanțele pe care acestea le realizează, îi captivează și-i umplu de admirație, nu pentru tehnica în sine, ci ca expresie a geniului care le produce. Neamțul, iar apoi englezul și americanul au fost și mai sînt în mare prestigiu la români pentru capacitatea, individuală, de a produce și stăpîni mașini. Singurul obiect, în afară de mașină, care a mai provocat, de cînd se știe, o uimire asemănătoare, deși cu note particulare, este obiectul fabricat de omul chinez. Acesta, obiectul chinez, a emanat, dintotdeauna, un fel de vrajă, cu adaosul că un asemenea obiect nu e rezultatul unei stereotipii mecanice ci produsul individual al mîinilor. Obiectul chinezesc îl trimite pe român într-o lume de basm, același obiect chinezesc coboară dintr-un basm, ca să se lase admirat. Este în aceasta, probabil, o conștiință a limitelor umanului. Puterile omenești sînt limitate, ele urcă pînă la un prag al posibilului. Chinezul, cu mîinile lui, realizează imposibilul. Iar aceasta uimește. Mergînd mai departe pe acest fir, românul pune în toate un coeficient de aproximație, de posibil, un coeficient de toleranță între extreme, mergînd chiar pînă la anularea mijlocului. Lui i se pare că este imposibil să fii și subuman și suprauman, umanul însuși fiind media pe care o indică bunul simț. Această idee nu atinge însă **mijlocul chinez**, media care aici indică performanța, o performanță însă care depășește atît neatingerea limitei, cît și depășirea limitei. Cert este că românii și chinezii au idei diferite despre limită și mijloc, despre posibil și imposibil, de unde uimirea românilor față de obiectul, actul, gîndul, omul chinez.

Chestiunea nu pune în cauză ideea de perfecțiune, ci ideea de travaliu, de migală. Între oul lui Brâncuși și sfera de fildeș, cu sfere concentrice, mobile, pe care am văzut-o nu numai în muzee, dar și direct, în fabricație, la Canton, într-un atelier, numai ultima îl uimește pe român. „Bine, dar cum se face ?!" (Ca să înțelegem vrăjitoria !) Răspuns: „Veți vedea, se face cu răbdare !". Mai departe: „— Bine, dar dacă meșterul o strică ?". Răspuns: „Cum s-o strice !". Interdicția de a rata ne scandalizează, acesta pare de fapt miracolul, imposibilitatea de a nu reuși, și nu perfecțiunea în sine.

Ne mai deosebim de chinezi și în ceea ce privește sentimentul naturii. Pentru noi, sublimul natural reprezintă absolutul în scara frumosului, sublimul însemnînd, diferit de chinezi, tot ceea ce nu-i **artifex**. Și strategia față de natură e diferită, omul nostru insinuîndu-se în sînul ei — desigur în mentalitatea arhaică !, fără ambiția de a o contracara. La noi „Firea este măsura lucrurilor", iar aceasta conduce la un tip special de armonie, în care omul se vede inclus, subordonat. Sentimentul e mai apropiat de mentalitatea indiană, cu care atît Eminescu cît și Sadoveanu comunică, în esențial.

Poate că tot de frumosul natural se leagă la noi și conceptul de **neprihănire**. Aceasta se identifică în natură, în primul rînd, asociindu-se sublimului natural și abia într-un al doilea rînd în sînul naturii umane. Neprihănirea e puritatea genuină, respingînd orice atingere, mai ales atingerea mîinii umane. Într-o legendă cosmogonică românească, despărțirea cerului de pămînt se produce prin „prihănirea", prin mîcularea cerului cu mîna unui copil. În mitologia chineză, în schimb, cerul rămîne legat indestructibil de pămînt, ca revers sau fund al acestuia. Pînă și lexical cerul și pămîntul au, în chineză, aceeași rădăcină.

Asemenea diferențe, asemenea înrudiri au avut și au o reală putere de atracție reciprocă, ele trasează niște frontiere misterioase, dar și niște punți între cele două spiritualități, oricît de putin consistente au fost relațiile între români și chinezi înainte de era socialismului. În ceea ce ne privește, această putere de atracție a făcut ca cele scrise despre China, în lungul timpului și pînă azi să fie, în genere, expresia unei adecvate dacă nu chiar exacte înțelegeri, dovadă a unei bune rezonanțe. Se înțeleg bine oamenii care au ceva comun. Nu este deloc o întîmplare că, în cultura română modernă, cele mai substanțiale, mai exacte și mai profunde pagini despre China le-au scris Mircea Eliade, Lucian Blaga și G. Călinescu.

Asta nu înseamnă că subiectul chinez a fost epuizat la noi sau că e pe cale de a se petrece un atare fenomen. Oricît de mult s-ar scrie despre, oricît de mult s-ar traduce din, oricît de multe ar fi vizitele reciproce, China își va păstra multe veacuri de aici înainte aceeași fascinație și forță de impact. Nu vom dezlega ușor acest strălimpede mister chinez, care tonifică, dar și narcotizează spiritul, ca ceaiul.

Încă un argument: nu există român care să fi vizitat China și care să nu se fi întors acasă profund răscolit. Dar și limpezit. Dar și liniștit. Cei care revin după călătorii mai lungi sau mai scurte dispun de o vădită superioritate față de toți ceilalți: au lepădat niște prejudecăți, s-au vindecat de niște îngrijorări, s-au confirmat în real. Nu e puțin lucru să știi că țara unei mari civilizații intră în virsta revoluției tehnico-industriale, cu întreg capitalul ei de civilizație. Aceasta va avea mari consecințe pentru viitorul lumii, pentru formulele spirituale ale omului de mîine. Îți devine limpede că China nu va copia lumea, că în cadrul unei noi lumi, alta decît cea de azi, ea va avea un cuvînt nou și original de spus. Civilizația tehnică a ceasului de azi nu va acoperi lumea chineză, uniformizînd-o, astfel încît ea să nu se mai vadă, să se confunde cu alta, cu altele. China nu va renunța la sine, ea își va aduce sinele în lume, iar valorile Chinei, împreună cu valorile altor popoare, vor contribui în mod hotărîtor la cristalizarea acelei noi formule de umanism, spre care aspirăm.

Vorbeam și despre niște îngrijorări. E lesne de înțeles că acestea se referau la creșterea demografică a Chinei. Subiectul îi preocupă insistent pe chinezi, la nivelul politicii de stat, dar preocupă toată lumea. Firesc, minus alarmele. China dispune într-adevăr de un fantastic potențial uman, în creștere, dar tot ea dispune — cu diferență față de alte țări din lumea a treia, de o populație integral antrenată în munca productivă, care realizează performante la nivelul mijloacelor tehnice tradiționale, acele mijloace care au hrănit și îmbrăcat omenirea pînă în această eră. China se hrănește singură și se îmbracă singură, dispunînd de numai 7 la sută din terenul agricol al planetei, dar hrănind și îmbrăcînd singură o cincime din omenire. Ea a lichidat spectrul foamei și al goliciunii, care bîntuie în cea de-a treia lume, și care face ravagii, bine mascate, chiar și în țările foarte avansate industrial. China dispune de un om civilizat, harnic, responsabil și inteligent, bine instruit, care muncește — la orarul local ! — cu conștiinciozitatea muncitorului din statele superindustrializate. De unde atunci neliniștea ?... Într-o prejudecată europeană, într-o tradiție ridicată la rang de politică, din vremea conchistadorilor, cînd pentru rezolvarea chestiunilor interne se recurgea la acapararea externă, China n-a practicat niciodată o asemenea politică, ea dispune de uriașe resurse interne pentru a nu recurge la soluții pe care omul chinez le repudiază, prin chiar structura sa. Mai mult decît atît, prin modelul ei tradițional, China ne dovedește că pentru om e loc destul pe pămînt. Pe chiar pămîntul de care omul dispune, acoperindu-l cu umbra. Chestiunea este ce face omul cu locul de care dispune, pe care stă. Or, vizitîndu-l pe chinez, oricine din lumea aceasta poate fi liniștit.

Oricine poate fi și mai liniștit dacă, realizînd ceea ce înseamnă în prezent soluția chineză, o îmbină cu soluția productivității pe care o aduce cea de-a treia etapă a revoluției tehnico-industriale. Această soluție convine cel mai bine temperamentului, ritmului, tradiției și filosofiei chineze. **Non multa, sed multum.** Nu mașini mari, nu tehnologie ciclopică, ci miniaturizare, adică eficiență tăcută. Nu spații tehnologice care să excludă omul, ci spații pentru om. Ogorul nu alungă omul, industria — prin ciclopizare, face ca omul să nu se mai vadă. Miniaturizarea și microdirijarea marilor procese industriale vor repune în drepturi, pe mari spații nude, statura omului. Omul va avea răgazul să se concentreze numeric în aulele de învățămînt, în instituțiile de cercetare, adică în incintele gîndirii, pe stadioanele sportive sau în parcuri. China nu poate visa la altceva. Nici restul omenirii.

Tocmai aici e momentul ca noi, românii, să ne extragem din rest și să examinăm, ceea ce restul lumii nu știe poate destul de bine, ce reprezentăm noi, ca popor, în mișcarea de sentimente a Chinei. Și aici poate ciudățenia: un uriaș popor care va atinge în curînd un miliard de oameni, aflat la o distanță care exclude orice atingere directă, trăind fizic pe o altă planetă, își trimite întreaga energie de afectiune și simpatie către noi, românii. Este absolut fantastică această simpatie, această afectiune, această înflorire spontană a sentimentelor pe care o provoacă orice român sosit în China, oriunde în China. Nimic trucat, nimic retoric. Parcă ne-am revedea cu niște rude dintr-o altă viață. Imposibilitatea de a comunica face și mai tulburătoare comunicarea, ca în vis. E deajuns un cuvînt magic: LUMANIA. Cuvîntul trece din gură în gură șoptit, face unde, cuprinde uriașa incintă a unei săli de spectacol sau a unui stadion, iar cînd tu, român, îți arunci ochii spre un balcon sau spre o peluză, instantaneu, cîteva mii de ochi îți surid: LUMANIA ! Cum te-au ales, tocmai pe tine, dintre sutele de fete europene în care te afli cuprins ?... În pauzele spectacolelor te trezești zidit între sute de trupuri, atins de sute și sute de perechi de ochi. Ochi care îți vorbesc, ochii cuminți, buni, hieroglife fierbinți. E inutil cuvîntul, comunicarea se produce la un alt registru ca în artele simbolice.

Dar și cuvîntul. Întîlnirile organizate sînt calde, deschise, cu o sinceritate și cu o afectiune pe care nicăieri în lume nu le mai regăsești.

Astfel, într-o comună populară specializată în producerea ceaiului, de lîngă Hanceu, țăranii care ne-au primit, în frunte cu brigadierul, au făcut-o atît de cald, atît de deschis, atît de emotionant, ca între rude, încît multe clipe vorbele au fost de prisos. Eram noi între noi, ne revăzusem peste ani sau după un alt ciclu de viață — unii cu ochi oblici, alții cu ochi drepți. Am strîns în palme cestile de ceai verde, am respirat fericiți — era răcoare de aprilie în miez de ianuarie, ferestrele erau deschise spre plantații, în pavilionul alb, cu mobile mici de palisandru, domnea liniștea. „— Păi să vă mai spunem ce s-a întîmplat pe la noi !" — a început brigadierul...

Da, da, lipsisem mult de pe aici, iar acum regăseam, cu neîncredere și emoție, peisajul din vis. Ca o confirmare, mă și găseam aici. Iar între timp, în comună se întîmplaseră multe. Brigadierul, tovarășul Wan, și ceilalți țărani, ni le-au povestit pe îndelete, cu șart, ca unor rude. Apoi același brigadier a tresărit și și-a lovit cu palma fruntea: „Aoleo, am uitat să vă salut în numele poporului chinez". Și noi uitasem să-l salutăm pe Wan.

La Shanghai, într-un cartier muncitoresc, ne-a primit și condus o gospodină din comitetul revoluționar. În drumul prin cartier, gospodina guresă își salută cunoscuții, prietenii, le spunea că e cu niște prieteni din LUMANIA, fețele înfloreau subit, urmau strîngeri de mîini, schimb de hieroglife în priviri, iar cîrdul solemn se îngroșa, tîrîndu-se lent, printre străduțele mici, ca o coadă de dragon. „— Să vă arătăm grădinița cartierului". Iar noi am consimțit, încîntați de a-i vedea pe copiii locului.

Nu se poate spune ce au însemnat sutele de copii chinezi în năvala recreației, venind să-i salute pe oaspeți. Cîte o pereche, un băiat și o fetiță, i-au prins de mîini pe cei doi oaspeți și i-au condus, în fruntea alaiului zgomotos, în interior, în sălile de joacă, în șufragerii și dormitoare, toate cu pereții zmîngăliți de desene, pînă unde putea ajunge mîna. Ochi negri, mari, indicibili, ciucuri de ochi care i-ar fi dat amețeală lui Tonitza. Bluzoane, pulovere, pantaloni, cămăși, fulare în toate modelele și culorile, olițe în porțelan alb-albastru, pensule, creioane și acuarele la discreție. Apoi concertul pentru oaspeți, în una din săli. O educatoare la pupitrul unui organon-jucărie, un acordionist pitic, ascuns după burduf, fetițe și băieți la gonguri și tobe, uitînd să intre cînd trebuie, uitînd să lovească exact, fiindcă ochii rămăseseră lipiți cu miere pe oaspeții din LUMANIA. Apoi corul de îngeri, care a intonat un imn oficial, apoi o recitare, un text solemn, aproape sacru — ar fi fost binevenită și o poezie pentru copii, dar n-a venit, în schimb, o fetiță cu păr de lac a recitat poema gravă: „Îl conducea cu lacrimi în ochi, pe ultimul drum, pe premierul Ciu". Fetița a plîns, iar emoția întregii asistențe a fost maximă. Apoi a urmat dansul eroic „Armata populară escaladează Tibetul", partitură coregrafică aspră pentru niște liliputani, apoi au venit la rînd alte dansuri, la fel de complicate tematic și expresiv, executate de acești boboci de rață abia ieșiți din ouă. Mica poemă coregrafică „Dansul florii soarelui" pretindea, ca și celelalte piese, dificultăți de mișcare, pe care nu toți balerinii pitici le învingeau. Un puști a făcut buf și s-a retras din dans cu ochii umflați de plîns, în risetele micului univers de copii. Copilăria triumfa totuși. Trecînd peste incident, fetitele au dansat mai departe: tobele și gongurile au percutat, în final, o apoteoză. Care ? LUMANIA.

Apoi focoasa noastră gazdă ne-a condus mai departe prin cartier — la policlinică, la farmacie, la magazinele universale, la un atelier de încălțăminte la care lucrau gospodine și pensionari (export pentru Ungaria), la poștă, la C.E.C. Am fost surprinși să întîlnim această instituție a prisosurilor financiare, într-o țară ilustră pentru sobrietatea resurselor, și am pus în consecință multe întrebări. Desigur, operațiunile C.E.C.-ului sînt secrete, ca pretutindeni, dar libretele sînt numeroase, iar depunerile cresc. Cum cresc ? Care e minima, care maxima, ce înseamnă bugetul unei familii într-un asemenea cartier ? — „Nimic mai simplu decît să vizităm cîteva familii !" ne-a răspuns gazda. „— Păi să nu facem deranj !" „— Ce deranj, sîntem între prieteni. Cît avem, ce avem, asta vă arătăm". Și gazda a pornit înainte, invitîndu-ne s-o urmăm, sugerînd probabil cuiva să se ducă la o familie sau două și să prevină că în curînd vor suna la ușă niște oaspeți din LUMANIA. Nimic nefiresc, ne-am spus. Și apoi, acasă, am fi fost surprinși, chiar șocați, cînd cineva, fără să ne prevină, niște oaspeți exotici fie și din China ne-ar fi sunat la ușă. Între timp tovarășa Hu Yu-shiu convorbea tare, peste balcoane, peste ferestre, din pragurile ușilor, cu cetățeni de toate vîrstele, pe care îi întreba de una și de alta, le povestea, rîdea, neuitînd să le spună că are oaspeți din LUMANIA. „A, din LUMANIA !", ochi spre noi, schimb de hieroglife. Apoi o vizită într-un bloc, la o pereche de pensionari, primire caldă, conversație lungă, țigări și ceai, informații despre cartier, despre ritmul vieții cotidiene, despre tinerii care se aflau la lucru, despre pregătirile pentru Sărbătoarea Primăverii, despre sănătate. Am tras fără sfială cu ochiul, în dreapta și în stînga, prin încăperi, iar gazdele au preluat sugestia, arătîndu-ne totul, inclusiv bucătăria și cămara. Apartament mic, trei camere ocupate de două familii, bătrînii în una, perechea cea tînără în alta, plus un hol-șufragerie, mobilate bătrînește, ca la noi, în vechile așezări muncitorești de la Reșița sau Anina, plus cîteva mobile noi — o garnitură de scaune, o masă, un șifonier, inclusiv televizor, aflat în emisie. Am rugat să fie stins aparatul, ca să putem vorbi. Cel mai important lucru era chiar faptul de a fi fost incluși, instantaneu, ca pretutindeni în China, în atmosfera de familie. În ceea ce privește această familie, soția părea să aibă un ascendent asupra soțului, ea în multe locuri din lume, ea conducea dialogul, ea conducea și economia casei, drept care întrebări amănuntite despre familiile oaspeților, despre necazurile și bucuriile domestice ale acestora. Ni s-a arătat și explicat fiecare fotografie, din cele expuse pe pereți, inclusiv un album. Oaspeții au arătat ce-au avut. Stenografiat, rezulta un dialog între rude care nu s-au văzut de mult, fiindcă la un anume moment, celor absenți li s-a spus pe nume, ca unor cunoștințe vechi.

Dar gazdele știau și să cînte, amîndoi făceau parte din formația corală a pensionarilor din cartier, și nu s-au lăsat prea mult rugați... „— Ce vreți să vă cîntăm, ce vă place mai mult ?" „—Bine, atunci o arie dintr-o operă !". S-a executat, șovăitor, o arie dintr-o operă foarte populară, apoi un cîntec de succes dintr-un film coreean. În casă domnea o atmosferă calmă și caldă, ca și la noi, în preajma sărbătorilor, în preajma Crăciunului, să zicem. Pe scări, au ieșit să ne vadă vecinii din celelalte apartamente. Uși deschise. „— Mai avem timp să intrăm ?" „— Dar nu se poate, poftiți, măcar o clipă. Trebuie să se întoarcă acasă băieții de la lucru". Intrăm. Ne primește o fată, sfioasă și singurică, venise mai devreme de la fabrică, abia intrase în casă, ne oferă ceai fierbinte cu mîinile reci, încă înfiorate de frig. Am uitat cum o chema. Avea breton de lac pe frunte, cozi scurte, pe care și le scutura afirmativ sau negativ, în timpul conversației, și un frison al mîinilor foarte persistent. Chinuia între degete o jucărie, pe care nu știa dacă s-o strice, s-o retină sau să ne-o dăruie. A sosit și fratele ei, un tînăr ca de nouăsprezece ani. Abia rezemase bicicleta de zid, afară. „— Mai stați, abia a picat și el". Dar afară, altă lume, alte uși deschise. Se înserase, se aprindeau luminile, riurile de biciclete, desprinse din marile fluvii velocipede ale Shanghaiului, se despărțeau acum în șuvițe și fire. Cling, cling !, adică bună seara. „— A, oaspeți din LUMANIA !". Velocipezii descalecă, dau mîna, vin și alții: „— Dar la cine-au fost ? La Hua, la Shi, la Wan ? Păi noi abia acum ne-am întors". Gazda: „— Ce-ar fi să stați seara asta la noi ? Am mai sta de vorbă, cine știe cînd ne mai vedem. E atîta lume care vrea să vă vadă ! Dacă n-ar fi așa de departe LUMANIA..." Protestăm: „— Cum departe!" „— Așa e, nu-i departe, dar cine știe cînd mai veniți...". „Veniți și voi". „— Venim și noi". „— Știm că Japonia e mai aproape, sau India, sau Australia, dar LUMANIA nu-i departe". „— Așa e, nu-i departe". Și o spuneau toți cu nostalgie.

Departele și aproape s-au desființat. Românii care intră în China se află mai aproape de ei înșiși. Se simt mai tari, le bate altfel inima, regăsesc un alt acord cu universul, mai tonic, simt universul ca pe o universalitate a umanului. Mi-am amintit de canadianul Bethum, medicul erou din timpul Marșului cel Lung, care și-a dat viața pentru omul chinez. Mi-am amintit de prietenul meu, dr. Iuliu Suteu, care a operat pe frontul coreean mii de voluntari chinezi și care, întors după doi ani de muncă eroică, mi-a spus și o spune mereu: „Bagă de seamă, din clipa în care ai să-i cunoști pe chinezi, n-ai să-i mai poți uita. E imposibil să nu-i iubești".

Sentimentele au în China densitatea continentală a materiei sau, fiindcă totuși sentimentele sînt fragile, ductile, mișcătoare, ele au forța, coeziunea, limpezimea, presiunea, mișcarea oceanului aerian.

LUMANIA se află în centrul acestei mișcări oceanice a sentimentelor.

LUMANIA, adică un semn caligrafiat cu inimă: este în China o hieroglifă benefică.

(fragment din capitolul ultim al cărții „O clipă în China")

colocviile «luceafărului»

actualitatea și teatrul scurt

Caracterizat prin **accesibilitate** și **concentrare,** două atribute generic-definitorii pentru travaliul conștiinței moderne, teatrul scurt se instituie ca un răspuns complex la exigențele majore ale contemporaneității. Din acest punct de vedere interogația noastră vizează posibilitățile și limitele angajării creatorilor în problematica românească actuală. Moral, social și etic — dar numai în măsura în care justificarea acestora este profund estetică — sînt termenii unui raport a cărui dialectică reprezintă ea însăși un răspuns. Răspuns față de care dramaturgii, în primul rînd, dar și teatrele profesioniste și mișcarea amatorilor au rămas încă datori. Sigur că simpla înșiruire a caracteristicilor și „funcțiilor" specifice teatrului scurt nu poate epuiza substanța acestuia (decît cel mult pe orizontală), dar există constante care indică necesitatea unei implicări lipsită de prezumții în faptul cotidian, o abordare concretă a realului, netributară conjuncturii și modelelor de tot felul, un tonus vital al participării. Exprimate într-un acord plenar cu cerințele estetice ale prezentului. Cu atît mai mult cu cît, fiind deschis experimentului și înnoirii — ca artă cu un puternic impact în mase — teatrul scurt este mai ales nediscriminatoriu, același pentru profesioniști și amatori. În funcție de acestea :

1) Considerați că există o nesincronizare între ceea ce numim actualitate și replica artistică la aceasta ?

2) Care sînt cauzele pentru care piesa într-un act *destinată* (!) amatorilor manifestă, de obicei, o foarte vagă semnificație literară ?

3) Cum (în ce condiții) teatrul scurt poate deveni o voce concertantă în ansamblul vieții noastre teatrale ?

TEODOR MAZILU:
Dimensiunea n-a fost niciodată un criteriu de valoare

Așa cum alături de roman există nuvela, povestirea, schița, teatrul scurt își are și el dreptul la existență independentă și numai oboseala, apatia, tot felul de prejudecăți l-au împiedicat să se manifeste mai energic. Cea mai înaltă și mai pură expresie a dramaturgiei românești, cu viața cea mai lungă, a fost atinsă de acea inegalabilă, misterioasă piesă scurtă a lui Caragiale, **Conu Leonida față cu reacțiunea.** Fiecare realitate pe care vrem s-o transmitem își are durata ei, implacabilă, organică, dilatarea ca și concentrarea artificială pot avea efecte dezastruoase. Sînt scriitori care dintr-un material debil se hazardează în romane fluvii. Am văzut cu toții piese care se lăfăiau în trei acte dar care, cu mai multă exigență artistică, se puteau rezuma într-o scenetă sau chiar într-o epigramă. Problema teatrului scurt e pînă la urmă o problemă de calcul artistic, de simț al măsurii, trebuie să ne întindem întotdeauna cît ne e plapuma. Dar, desigur, e și o problemă de temperament. Nu-mi închipui cum ar arăta un roman scris de Cehov sau o piesă într-un act datorată lui Shakespeare. Scriitorul simte cu instinctul său artistic spațiul care îi este cel mai prielnic. Dimensiunea n-a fost niciodată un criteriu de valoare. Avem schițe de cîteva pagini — capodopere nemuritoare — și romane în cinci volume ridicole, inutile. Am citit adeseori în presa noastră literară pledoarii în favoarea unui gen sau altul, fie a romanului fluviu, fie a nuvelei. Nu cred că asemenea discuții sînt utile ; genurile se apără ele singure, nu-i nevoie să le dăm noi o mînă de ajutor.

Discuția despre teatrul scurt e mai utilă, cred eu nu atît din considerente estetice, aici lucrurile sînt clare, ci din considerente mai prozaice, organizatorice, legate de răspîndirea lui. Cum e și firesc, teatrul scurt se adresează cu precădere echipelor de amatori, radioului și televiziunii. În mod paradoxal, această răspîndire în masă în loc să ducă la o mărire a exigenței sau măcar la păstrarea ei în cotele normale, omenești rezonabile, a dus la o slăbire a răspunderii artistice, vecină de multe ori cu ridicolul cel mai aprig. Dacă prostia verbală, ruptă de viață, prostia spontană, dacă vreți s-o numim așa, își descreștește fruntea, cea tipărită și cea transmisă prin unde lungi și unde medii îmi dă stări depresive. Nici piesele destinate echipelor de amatori nu strălucesc prin forță artistică, sînt scrise parcă din reziduuri, cu „materialul clientului", încărcate de un didacticism primitiv, care le răpește puterea de seducție.

Piesele într-un act destinate echipelor de amatori oscilează între un didacticism necruțător și între un intelectualism diletant, vedem acolo o îmbulzeală de metafore, o nădușală de simboluri confuze, greoaie.

Piesa într-un act, indiferent că se joacă la **Bulandra** sau la o casă de cultură din Alexandria, să zicem, trebuie să fie în primul rînd operă literară în toată puterea cuvîntului. Dacă ne vom elibera de prejudecata că teatrul scurt are dreptul la un rabat de calitate, la un coeficient de schematism, lucrurile vor intra în ordinea firească a vieții și a artei. Arta prin însăși destinul ei democratic se proclamă împotriva diviziunii ei în categorii de beneficiar, una pentru muncitori, alta pentru țărani, alta pentru intelectuali, alta pentru liber profesioniști.

ALEXANDRU TOCILESCU:
Modalitate optimă pentru implicarea în actualitate

Inițiativa excelentă a orădenilor — **Săptămîna teatrului scurt** — aduce în discuție în ultimele săptămîni această categorie de spectacole cu caracteristici ușor deosebite față de spectacolul de teatru cu durată normală de la două ore în sus. Discuția e binevenită, iar necesitatea împrospătării genului — reală.

Spectacolul de teatru tinde la ora aceasta să se concentreze, să comunice maximum de idei în minimum de timp — reprezentațiile trupei lui Szaina vorbesc de la sine. Iată un argument pentru a determina conducerile teatrelor să nu se „jeneze" să prezinte publicului un spectacol mai scurt de două ore. Spectatorul va pleca satisfăcut sau nemulțumit de la teatru în funcție de faptul artistic ce i se oferă sau nu și nu de durata lui. Teatrul scurt, prin laconismul său implicit, poate realiza o transmisie de semnale ideatico-afective cu recepționare mai exactă.

De foarte multe ori atunci cînd lucrăm la realizarea unui spectacol apare în fața noastră o întrebare la care se răspunde greu : cînd facem pauza ? în ce moment acțiunea piesei poate fi ruptă pentru zece minute în care spectatorii să se poată odihni ? cum îi captăm apoi chiar din primele secunde ale părții a doua ? Aceste întrebări au dus de multe ori la spectacole fără pauză, cu durată mare, greu de suportat pentru public. Iată, piesa într-un act oferă posibilitatea creării unui spectacol întreg în care comunicarea cu publicul să nu fie întreruptă posibilitatea creării unui spectacol — șoc — recepționat ca atare. Și din punct de vedere al realizării actoricești piesa scurtă este avantajoasă — necesitînd un consum fizic mai mic, avînd mult mai multă continuitate, dă posibilitatea autorilor să realizeze o concentrare mai mare. Și în felul acesta transmisia se poate face mai bine. Toate astea sînt bune și frumoase, dar pentru realizarea minunatelor spectacole de teatru scurt ne sînt necesare și textele adecvate. Aici lucrurile stau puțin mai altfel. Există foarte multe piese într-un act la dispoziția noastră, dar sînt atît de puține cele care merită citite, încît în momentul în care chiar ai dori să montezi o piesă scurtă, ai vedea că nu prea ai din ce alege. În afară de Mazilu, Băieșu, Ionescu, Solomon, și încă vreo doi, ale căror piese nici ele nu sînt prea noi, ceilalți dramaturgi nu prea s-au dovedit interesați de genul acesta — în cazul cel mai bun — sau dacă nu, au scris piese fie proaste, fie cu miză falsă, fie din acelea care nu intră în vederile noastre educative. Și totuși piesa scurtă ar fi modalitatea cea mai bună — cred eu — de atacare a problemelor actualității. Prin astfel de piese s-ar putea răspunde cel mai bine imperativului real — teatrul în actualitate. Dar pentru asta avem nevoie de adevăr, de curaj și de opinie. E ușor să scrii teatru fără miză cînd numele te aduce imediat în fața publicului. E simplu să scrii comedioare pentru amatori repetînd temele pînă la autopastișă și „înfierînd" sau „biciuind", firește cu „arma nemiloasă a satirei", aceleași și aceleași „vechi racile care mai dăinuie pe ici pe colo".

Avem nevoie de adevăr, avem nevoie de literatură dramatică în care să credem, pe care s-o putem sluji cu pasiune și pe care să putem s-o prezentăm publicului cu conștiința împăcată.

MIRA IOSIF:
Exploratorii sînt așteptați

I. Prima ediție a „Teatrului scurt" ne-a demonstrat, la ora respectivă, că scenele profesioniste erau nepregătite să răspundă acestei formule de spectacol și deopotrivă comandă socială, teatrul scurt rămînînd un apanaj al amatorilor, care, în multe cazuri, l-au devalorizat. Cea de-a doua ediție, recent desfășurată la Oradea, ne-a indicat, în rîndurile profesioniștilor, o accelerare a preocupărilor tematice, o fază a căutărilor unei diversități în mijloacele de expresie, o atenție pentru gen, pe care cele mai multe teatre l-au inclus în activitatea lor experimentală.

Asistăm azi, așadar, la cristalizarea unui gen teatral, apt din nenumărate considerente să răspundă cu promptitudine și majorată eficiență la imperativele actualității. Cu o condiție axiomatică : producțiile sale să aibă valoare. Sincronizarea sau nesincronizarea între cerința noastră (a actualității) și răspunsul dat, depinde firește de coeficientul artistic al spectacolelor, pe care le numim cu un termen generic „scurte" : adică laconice, expresive, cu forță de impact prin puterea ideilor și plasticitate emoțională. **Potențialul politic** al teatrului scurt, gen prin excelență activizator, modular, corespunzător sociologiei publicului contemporan, cu un gust modelat de bombardamentul informațional și de laconismul mass-mediei, rezidă fundamental în **calitatea** formei sale estetice. Numai **valoarea** acestei forme, capacitatea montărilor de-a incita prin cuvînt și imagine, de-a interoga spectatorii și a le răspunde, utilizînd un bogat registru stilistic, îi poate măsura eficiența, îi poate da istoricitate și universalitate, termeni ai duratei. Registru stilistic destul de cuprinzător pentru a conține tipuri de reprezentații total diferite, și pe care le denumim fie monodramă, piesă într-un act, montaj epic, recitativ dramatic sau colaj agitatoric.

Dispunem de un mare rezervor de talente regizorale capabile să dea adîncime și strălucire genului, relief ideatic și emoție catharctică, dar nu s-au conjugat încă destul, forțele lor cu cele ale autorilor dramatici. Teatrul scurt, **spectacol de gen,** are o definită autonomie artistică. Aș pleda nu pentru piesa scurtă, cum se face îndeobște, ci pentru **scenariul** teatrului scurt, termen mai bogat în conotații și care poate acoperi o mai mare varietate stilistică.

II. Este oare necesar să repetăm că piesele schematice, imitarea brută a realului, răspunsurile teziste la probleme tematice, duc la involuția genului ? Teza marxistă potrivit căreia caratul politic, finalitatea educativă a artei, nu pot fi disociate de particularitatea energiei ei estetice, se aplică nemijlocit teatrului scurt, sector care alungat din nefericire, ani de-a rîndul, la periferia mișcării noastre artistice, mai este încă considerat „bun pentru amatori", producție de brigadă artistică, manufactură pentru categorii minimal școlarizate ! În condițiile puternicelor mutații social-istorice pe care le trăim, omogenizarea marelui public — pe măsura ștergerii diferențelor în calitatea muncii și între sorgintea fiecăruia —, este un deziderat la care poate răspunde, cu mare succes, acest teatru scurt, despre care tot discutăm, neștiind prea bine cum să-l clasificăm. Conceptul este încă în modelare, practica teatrală ne-a dovedit însă — prin cîteva spectacole excelente — cît de întins este registrul „formulei scurte" : de la prezentarea celui mai vechi text de teatru românesc, **Occisio Grigorii Vodae** (spectacol-oratoriu, ritual-laic) la **O sărbătoare princiară** de Teodor Mazilu (socio-dramă satirică).

Genul își așteaptă exploratorii, teritoriul este vast, zăcămintele de inventivitate, de idei, de soluții, imense. E timpul ca echipele de autori și regizori să se formeze și să treacă la lucru.

VALENTIN SILVESTRU:
Nu există două feluri de piese scurte

În domeniul piesei într-un act s-a petrecut, la un moment dat, o ruptură: ea a fost trecută exclusiv în cîmpul artei amatoare, desprinsă de literatură, și de literatura dramatică în spetă, deoarece nici editurile, nici revistele, nici teatrele n-au mai manifestat interes pentru atari producții. Evident că această ruptură a produs scăderea caratului artistic și a determinat apariția, în valuri, a unei subproducții, degenerată, nu o dată, în maculatură. S-au găsit și unele motivații teoretice ale mediocrității: întrucît amatorii au puteri putine și inexperiență, trebuie serviți cu materie rarefiată... Aceasta o spunea însă Alecsandri acum o sută douăzeci de ani. Am spus-o și noi, în alt fel, acum treizeci de ani. Chiar să fi stat istoria în loc tocmai în această parcelă de cultură ? Și-apoi în care alt domeniu de viață materială sau spirituală se mai justifică azi mediocritatea ? Oare le servim acestor amatori — în fond muncitorii, tehnicienii, intelectualii zilelor noastre — în mod **deliberat,** succedanee de poezie, proză, muzică, plastică, balet, cinematograf, televiziune ?

Cred că important, acum, e să combatem opinia eronată că există două feluri de piese scurte și să propunem sistarea producției editoriale pretinsă a fi destinată amatorilor, producție care, de mulți ani încoace, mai mult strică, deteriorînd și conceptul de teatru ; în accepția infuză în sus-zisa producție editorială, teatrul scurt e socotit a avea un fel de funcționalitate primară, propunîndu-i-se adică adesea să rezolve imediat și localizat sarcini gospodărești-administrative sau să îndemne la soluționarea unor probleme concrete de sezon, într-o zonă de cultură agricolă sau alta. Arta teatrului are însă o menire înaltă, e chemată să modeleze conștiințele, să contribuie la formarea personalității, să dezvolte deprinderile legate de un nou mod de a trăi, într-o civilizație de un tip inedit.

Reintrarea în normalitate a și început, într-un fel, în sensul că a fost întemeiat un festival republican anual de teatru scurt (la Oradea), pe unele scene au reapărut piese scurte ale scriitorilor, editurile și revistele au reînceput a tipări lucrări într-un act, ba chiar a le și antologa, s-au întocmit bibliografii specializate. În loc să ducă o muncă anevoioasă și adeseori sterilă (rezultînd din ea maldăre de broșurele care putrezesc prin diverse cămine, cluburi și case de cultură fiind considerate **chiar de către amatori inutilizabile).** Institutul de dialectologie și etnologie ar putea consacra sectorul său teatral unui minutios și exigent travaliu de cercetare, colectare, selectare, antologare, bibliografiere și recomandare a celor mai bune piese scurte (și nu numai scurte) din literatura română și universală pentru formațiile de teatru amator, implicîndu-se totodată, efectiv, în manifestările zonale și naționale de cultură teatrală, în activitatea studiourilor, în concursurile de creație, cu cerințe **proprii** și distincții **proprii.** Festivalul Național „Cîntarea României" e un prilej excelent pentru interferarea preocupărilor de gen ale profesioniștilor și amatorilor sub semnul **valorii,** la cota actuală a culturii literare și dramaturgice românești.

Critica literară și teatrală poate spriijini esențial procesul de normalizare a situației, al cărui început a fost evocat mai sus. Dacă nu vor fi recenzate, așa cum se cuvine, tipăriturile — uneori de o factură incredibilă și cu semnături incredibile și ele, zise „pentru amatori" — dacă nu vor fi analizate spectacolele cu piese scurte scrise de autori consacrați, puse în scenă de regizori consacrați — indiferent de spațiile de joc în care se desfășoară și de formațiile, profesioniste sau amatoare, care le susțin — dacă nu vor fi stimulate tendințele pozitive, novatoare, de restabilire a criteriilor cultural-artistice și în acest domeniu, discuția va continua în chip otios, pentru ea însăși, în afara responsabilităților reale ce ne incumbă tuturor — și dumneavoastră, cel ce-mi puneți întrebări, și mie, cel ce vă răspund, și revistei care binevoiește a ne publica...

VICTOR PARHON:
Sincronizarea cu semnificațiile umane

S-ar cuveni să distingem mai întîi o anume „nesincronizare" obiectivă, cerută de procesul de gestație al oricărei opere de artă ce se respectă, dar determinată uneori și de cauze extra-estetice. Marin Preda, de pildă, trăiește „actualitatea" delirului legionar, dar îi face rechizitoriul sau „replica artistică" după mai bine de 30 de ani ; nici Titus Popovici în „Puterea și Adevărul" nu e „sincronizat" la actualitate, chiar dacă decalajul în timp s-a redus simțitor. La fel, cele mai adevărate romane sau piese de teatru, fie ele și într-un act, despre perioada colectivizării, să zicem, încep să apară cu mult mai tîrziu, iar unele se lasă încă așteptate. „Nesincronizarea", din acest punct de vedere, nu ni se pare deci, prin ea însăși, îngrijorătoare.

Dimpotrivă, „sincronizarea" excesivă, forțată și artificială — producîndu-se nu la nivelul semnificațiilor profunde, dialectice ale actualității, ci la nivelul aspectelor perisabile ale acesteia, nu întotdeauna îndeajuns de semnificative — explică și ea, în consonanță cu talentul real al scriitorilor, eșecul unei mari părți a producției literare din ultimii 30 de ani, producție în care includem, firește, și piesele într-un act. Să nu uităm că s-au găsit doritori să le numere, așa încît știm astăzi că sînt peste 1 000 (sic). Ceea ce desigur ar putea să pară foarte mult, dacă n-am fi rămas cu atît de puține. Poate cu zece, poate cu cincisprezece, cel mult. Avem în vedere acele piese, care s-ar putea relua oricînd, pe scena oricărui teatru, tocmai pentru că nu s-au cramponat în aspectele superficiale sau „conjuncturale" ale actualității, ci au încercat să ajungă la sensurile ei profunde.

Revenind însă la piesa scurtă de azi, de actualitate, putem da foarte ușor dovadă noi înșine de superficialitate, dacă ne vom mulțumi doar să criticăm diversele „nesincronizări", ori, dimpotrivă, să salutăm grăbiți „sincronizările" facile, între ceea ce se numea, se mai numește încă, „tematica" pieselor și „tematica" actualității. Nu nesincronizările de ordin tematic sînt cele mai importante, ci acelea de fond, de ordin calitativ, ținînd de decalajul dintre semnificațiile umane profunde, existente latent și virtual în orice tematică, și semnificațiile cu mult mai modeste ale pieselor care abordează aceste tematici. Dar, pentru a fi mai expliciți, să mergem fie și numai la un singur exemplu.

Din moment ce actualitatea oferă o problemă reală, ca, de pildă, aceea a sistematizării localităților rurale, problemă ce poate fi deci catalogată tematic, dar interesează în primul rînd prin semnificațiile ei umane, prin procesele de conștiință și traumele conștiinței pe care le poate declanșa, putem fi aproape siguri, că se vor găsi autori dramatici care să înțeleagă importanța ei socială și să trateze în piesele lor — într-un act sau în mai multe acte — această problemă. Dar, dacă problema a fost „tratată", însă rezultatul este nesemnificativ din punct de vedere artistic, ori dacă în loc de o piesă nereușită vom avea cinci care „tratează" aceeași problemă, înseamnă că se rezolvă, automat și cealaltă problemă, estetică, a „nesincronizării" ? Sau, discutînd lucrurile în planul eficienței lor educative, ne putem amăgi că aceste piese — presupunînd că nu au valoare artistică și deci nu pot convinge pe nimeni — vor face cuiva vreun serviciu numai prin „tematica abordată".

„Sincronizarea" sau „nesincronizarea" nu țin doar de tematică, de problematica abordată, ci de substanța intimă a operei, de capacitatea autorului de a descoperi, dincolo de o tematică sau alta, dar în cadrul acestora, un adevăr uman profund și revelator, pe care să-l comunice în toată bogăția semnificațiilor sale.

Tematica și sincronizarea tematică, în datele exterioare ale actualității, pot fi perisabile. Semnificațiile umane sînt cele sortite să dăinuie, și față de ele, replica artistică este încă datoare actualității.

Colocviu realizat de Valentin Dumitrescu

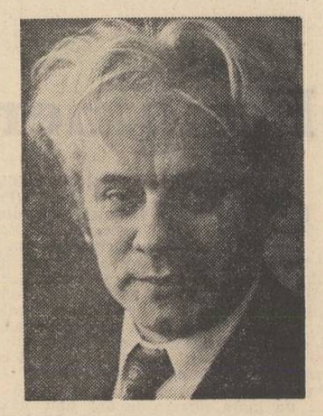

vasile nicolescu

Caraiman

Prin ochelarii ceții pietrele văd
mai bine ca oamenii
și-și amintesc lucruri nemaipomenite,
își amintesc cum
a coborît încet o stea către ziuă
naufragiind în carnea pămîntului.

În bătaia lunii
răzvrătitele oase cerești
se văd și acum.

Pasăre

Compas măsurînd
frunțile morților,
deșertul dintr-o floare
abia înflorind,
pasărea
a rămas
nemișcată
în aer
deasupra ulmilor
unde-o leagănă
vîntul.

Dintr-un salt
iat-o-n tărîmul cellalt.
Și nimeni nu știe
cine o ține
deasupra
pe valul de aer
care-o leagănă
întruna.
Vreun păpușar ceresc
sau lumina ?

Prin oasele ei
împărății de vise
vibrează.
Și se leagănă,
leagănă
în ceas de amiază,
deasupra vămilor vîntului,
tragică rază.

Croitorul de nori

Cu foarfece de aer
croitorul de nori
taie margini de ceruri
și răscruci de cocori

Cu foarfece albastre
croitorul de nori
taie turnuri ușoare
taie munți plutitori

Cu foarfece de aer
croitorul de nori
taie blînd asfințitul
și-l preschimbă în zori.

Într-o duminică dimineața ascultînd ninsoarea

Rostire de ferigi uscate
muzicuța-nfundată a viermelui
urzind pe dinăuntru
ființa de mătase a aerului

oglinzi aburind pe buzele tale

Vrăji

Caravana furnicilor însoțește lumina
care se furișează între frunzele
abia respirînd
Magnetice văi ale sunetului, vămi
de cleștar,
cuvintele multiplică ecoul nerostitului
gînd.

CARTEA CU PRIETENI
Al. Piru

Cine îl iubește pe Profesorul Al. Piru înseamnă că se spală cu licurici pe față de două ori pe an : la începutul și la sfîrșitul verii.

Născut în curbura cu sulcină a Carpaților sadovenieni, Profesorul Piru m-a învățat la începuturile mele (a fost și a rămas adoratul studenților din anul I al Facultății de filologie) că dacă vrei să vezi *Dumbrava minunată,* trebuie să ai talent, altfel rămîne locul fără lună, fără geniu, fără palate ascunse în trupul arborilor și fără flori cît o țară de poveste. Ceea ce înseamnă că Al. Piru cunoaște bine tristețea plecării Albei ca zăpada cu cine nici prin cap nu-ți trăznea. „Cu un dobitoc, domnule !" Fără milă pentru cei ce se duc să rupă mărăcini într-o pădure de prosti. Al. Piru este, poate, cel mai generos profesor de la Tudor Vianu încoace, capabil să creeze extazul autentic în fața misterelor unei culturi. El știe să planteze dimineți curate acolo unde altii bîibîie într-o somnolență primară. Ascultîndu-l vorbind simți cum intri cu umerii în ziua cînd ai găsit un ulcior de apă uitat în grîu, trăiești febril și neverosimil senzația ce-or fi încercînd-o păsările coborînd de pe funii minuite de călăi pe niște cărți cu muchii aurite, lăsate să respire vînul inserării pe o masă, într-o grădină. Venind vorba de păsări, mă gîndesc că Profesorului Piru îi lipsesc teribil cei trei pomi încărcați cu vrăbii din fața fostului restaurant „Dunărea". Profesorul Piru se înscrie în memoria fiecărui student ca o melancolie prelungită pe toată viața, ca o veste bună, cu pulsații calde. Al. Piru, dacă nu se supără, are culoarea lambriurilor de lemn din cancelaria Universității. Chiar și versurile lui, pe care atît de rar le încredințează tiparului, au aceeași culoare, dar mai au și o spunere de migdală spartă sub tablouri ale marilor florentini : jocul inteligențelor rare, supremul joc al rafinatului pe cărți ce n-au pălit prin veacuri și care știe că fructelor căzute în prima noapte a toamnei le stă frumos în cupele de nufăr dintr-un torent de porțelan.

Ca romancier *(Cearta),* Al. Piru dă foc cărnii și o priveste cum se zbate, el stînd lîngă un foc în care ard ramuri de mirt și hîrtie, cu broboane de seu, pofta drăcească din roata fiecărui om. Eterna caterincă pentru care avem grijă să uităm deschisă o mică fereastră ascunsă între coaste.

În tapiseria criticii românești actuale, Al. Piru stă singur, învăluit în fantasme durabile. Om de onoare nu s-a aservit nici unei grupări, fapt pentru care, la alegerile mai mult sau mai puțin generale, ale secției de critică nu primește niciodată mai mult de zece voturi. Dar pe Al. Piru nimic nu-l învenînează, în afară de cartea proastă, pe care încearcă s-o înfrîngă cu o ironie suplă, fără vuietul furtunii ca și cum te-ar lua de mînă și ți-ar zice : „hai, mă, băiete, să fumăm o țigară la parastasul tău". Leu al deșertului, cunoscînd mult prea bine și gustul nisipului și vadurile cu apă dulce, el se pricepe în același timp să mîngîie iezi și mînji, fără să-i rănească.

Cred că chipul interior al Profesorului Piru e modelat de întîlnirile cu Marea. Cred că, pe întuneric, așa cum unii dau mîna cu deznădejdea sau cu spaima de moarte, el dă mîna cu Marea, dar nu cu Marea privită de la fereastră sau printr-un hublou, ci cu Marea privită prin ochi și falcă de delfin — de aici și eleganța de val sub lună roșie a scrisului său.

Dar o fi dormind, oare, cum se spune, cu cercel în ureche asemeni marelui ingenunchiat de îndoieli și gelozie din vechea Veneție ?.

Fermecați de cîte ni se întîmplă și de cîte sîntem, poate numai munții și mările ne cunosc urma. E lună, multă lună, mult asfințit și multă încredere.

Cu deosebită stimă.

Fănuș Neagu

FRAGMENTE CRITICE

Fenomenul românesc

Citesc cu interes antologia publicată de Ioan Șerb și Florica Șerb **(Frumosul românesc în viziunea poporului,** prefață de Dan Grigorescu, Ed. Eminescu, 1977), unde sînt cuprinse un număr de texte critice privitoare la estetica spiritului românesc. Eseurile — scrise de istorici, poeți, etnografi, critici literari etc. — sînt însoțite și de cîteva fragmente din cîntecele populare, acelea care au ca simbol dominant nașterea operei. Unele texte sînt cunoscute, reproduse și în alte culegeri (Blaga, N. Iorga, Delavrancea, T. Vianu, M. Sadoveanu, G. Ibrăileanu), altele reapar pentru prima oară aici după un mare număr de ani (mă gîndesc la eseul „Fenomenul românesc" de M. Ralea și la textele lui C. Brăiloiu, M. Eliade, G. M. Cantacuzino).

Antologia se adresează, în primul rînd, marelui public care, parcurgînd un număr rezonabil de comentarii, își poate forma o idee justă despre o problemă dificilă. A vedea ce spun marile spirite despre un concept care vizează direct sensibilitatea noastră este totdeauna profitabil. Conștiința teoretică a frumosului arată gradul de dezvoltare spirituală și puterea de speculație a unui popor. Frumosul este, apoi, un concept legat de o **psihologie** și **o filozofie** specifică, așa încît, cine se interesează de acest subiect, atinge, inevitabil, coardele cele mai profunde ale spiritului nostru.

Antologia interesează însă și pe specialist, din alt punct de vedere: poate urmări modul în care un concept se privește în oglinzile mai multor conștiințe. Iorga, Blaga, M. Ralea, M. Eliade se apropie din direcții și cu instrumente de analiză diferite de același obiect. Eliade vede substratul mitic al conceptului și găsește frumosul românesc într-un scenariu initiatic mai larg, pentru Iorga frumosul popular este o pedagogie subtilă **(esteticul** ca formă a **moralei!),** Ralea descoperă în categoriile esteticii semnele unei psihologii specifice etc.

Bine alcătuită, cu texte capitale, antologia este discutabilă, totuși, sub anumite laturi. Prima întrebare privește natura unor texte critice. Tema volumului este, va să zică, frumosul natural și frumosul artistic în (citim pe copertă) „conceptia și viziunea poporului". În sumar figurează însă eseuri și fragmente din studii ce nu vin decît vag în atingere cu acest subiect. Lipsesc, în schimb, altele, fundamentale pentru înțelegerea problemei. Din T. Vianu este reprodus studiul „Asupra caracterelor specifice ale literaturii române" unde este vorba de notele specifice ale literaturii culte. Criticul vorbește de **romanitatea, caracterul popular** al literaturii, de **atitudinea luptătoare** a creatorului și, abordînd și tema filozofică, el reia o observație veche (des repetată de la Alecsandri încoace) despre echilibrul ce există în atitudinea artistului român față de natură.

Idei interesante, desigur, dar foarte îndepărtate de conceptul de **frumos** popular. În aceeași situație se află și textul lui Al. Philippide care analizează sentimentul naturii în literatură pornind de la Eminescu, Creangă, Hogaș, Galaction, Geo Bogza ș.a. Putem deduce de aici o concepție a frumosului? Putem, desigur, dar în chip indirect și cu puține sugestii noi față de ceea ce știm. Comentariile citate privesc puțin literatura populară, obiectul, dacă înțeleg bine, principal al antologiei. Fragmentul din **Memoriale** de Vasile Pârvan sugerează orice vrei, în afară de... viziunea frumosului românesc. Nici o idee importantă despre estetica spiritului românesc nu desprindem de aici și nici din alte scrieri care, vorbind despre multe lucruri, nu spun, în fapt, nimic precis despre subiectul ce interesează. Reținem mai multe idei dintr-o analiză critică propriu-zisă (G. Călinescu — **Arta literară în folclor)** — decît din multe alte eseuri ce abordează superficial patetic chestiunea sufletului românesc.

Vreau să spun că nu toate textele incluse în antologie corespund temei alese, iar o parte dintre ele nu aduc nimic nou în studiul problemei. Au fost lăsate, în schimb, de o parte contribuții critice esențiale. Alcătuitorii culegerii n-au selectat nimic din C. Noica deși acesta a scris o carte admirabilă despre **creație și frumos în rostirea românească** (1973) unde, dintr-o gramatică a limbii, se deduce o estetică a spiritului românesc. Merita să fie reactualizat și Petre Pandrea cu fragmentele sale despre **metafizica Olteniei** și cîteva reflecții, originale, din **Pomul vieții.**

Dintre eseiștii interbelici, mulți s-au interesat de subiectul în discuție și opiniile lor nu sînt de ignorat. Dacă este vorba de **mituri fundamentale,** părerea lui E. Lovinescu (din **Mutația valorilor estetice)** n-ar fi nici ea de disprețuit. Apoi, dacă tot ne-am îndepărtat de **viziunea populară,** n-ar fi util să aflăm ce spun Ion Barbu, Ion Pillat, Camil Petrescu despre însușirile estetice ale ființei noastre? Unde plasăm, apoi, chestiunea **limbajului,** ce loc ocupă **stilul** în definirea noțiunii de **frumos românesc?**

Există, apoi, o estetică explicită și o estetică implicită. Antologia are în vedere doar pe prima (cu exagerările și omisiunile pe care le-am semnalat), ignorînd total pe cea de a doua. Simțul nostru estetic se definește însă nu numai din **ceea ce spunem,** dar și din felul **în care facem.** Obsesia exactității stilistice la I. L. Caragiale este tot atît de caracteristică, pentru noi, ca și oroarea lui Camil Petrescu, față de stilul frumos. Cu alte vorbe, frumosul românesc poate fi dedus și acolo unde, aparent, nu există preocuparea pentru frumos.

Lăsînd, acum, deoparte chestiunile legate de sumar, să ne oprim asupra unor studii mai puțin cunoscute. Cel mai interesant este eseul lui Mihai Ralea din 1943 : **Fenomenul românesc,** eliminat din edițiile ulterioare ale autorului. Eseul are o slabă atingere cu problemele esteticii, scopul lui este să fixeze psihologia noastră specifică. Și o face vorbind întîi despre factorii care o condiționează și o „deviază". Ralea urmează o metodă răspîndită în estetica interbelică și o corectează acolo unde accentul cade prea apăsat pe factorul **rasă** sau pe psihologia imuabilă. Punctul lui de vedere este istoric și dialectic, zicînd că rasa are mai multe virste iar psihologia este efectul a mai multor cauzalități. **Sufletul colectiv** este rezultatul a diferite „curente centrifuge, separatiste". Elementul geografic, cadrul socio-istoric determină psihologia unui popor. Între **nobilii** și **burghezii** aceleiași națiuni există, zice el, mai multe deosebiri decît între un popor și altul. Există, negreșit, un **fond comun** și pe acesta M. Ralea îl descoperă în filosofia și faptele **tipului mijlociu.**

Pînă aici, discuția este justă, **specificul** este o noțiune inefabilă ce nu se poate observa (și acolo cu dificultate) decît în faptele de cultură. Cercetîndu-le, Ralea crede că ceea ce ne-ar caracteriza ar fi, între altele, **aptitudinea creatoare, adaptabilitatea** și **spiritul tranzacțional.** Noi, românii, am sta, la egală distanță, între voluntarismul activist al occidentului și atitudinea fatalistă a orientului. Cu alte argumente (istorice și psihologice), Ralea ajunge la ideea **podului spiritual** între două continente, susținută și de Mircea Eliade și alți eseiști din generația lui.

Chestiuni delicate, contestabile ca toate sugestiile din această sferă. Ce popor nu este, în fond, **adaptabil** și nu manifestă un spirit **tranzacțional?** Pusă în acești termeni, problema specificului rămîne deschisă. Cîtă vreme deducem **spiritul** unui popor din comportamentul și (temperamentul) unor indivizi, riscul este să nu depășim anumite generalități superficiale. Este poate adevărat că sîntem un popor **bun** și este sigur că țăranul român este **mefient,** dar, mă întreb, pot delimita **bunătatea** și **mefiența** sufletul unei națiuni? Cînd am voit să scriu în **Timpul trăirii, timpul mărturisirii** un eseu despre spiritul francez, m-am izbit de relativitatea criteriilor. Criteriul **temperamentului** este, în orice caz, cel mai puțin sigur, numai **istoria, civilizația** și **cultura** ne pot spune ceva cît de cît exact despre psihologia unui popor. În ce ne privește, circulă pînă la exasperare cîteva clișee despre bunătatea noastră eternă și despre inaptitudinea noastră pentru metafizică. Finul disociator Ralea nu le îndepărtează cu totul.

Ralea crede, ca și Tudor Vianu, că imaginația românilor este mediocră. Românul „nu este fantast", nu-și închipuie viziuni absurde, nu transformă viața după plăsmuiri . Cum se face, totuși, că realiștii noștri cei mai lucizi bat, adesea, spre fantastic și că din cînd în cînd apar spirite dezechilibrate ca Urmuz și tulburătorul robustul nostru clasicism, seninătatea noastră mioritică?

Este, cu toate acestea, ceva profund adevărat în ceea ce spune M. Ralea. Eseul său este sclipitor și surprinde acea parte a sufletului nostru legată mai strîns de practicile dunărene. Să sperăm că ele nu sînt eterne și că **spiritul răzășesc,** de care amintește în alt loc eseistul, este mai puternic în noi.

Eugen Simion

RESPIRĂRI

Mărturie despre Topîrceanu

I

Cred că poezia lui Topîrceanu a fost rău înțeleasă. Prin faptul că semidocții au iubit-o nu înseamnă cîtuși de puțin că ea era o poezie ieftină. Mărturisesc că o categorie întreagă socială și anume aceea a mahalagiilor, a adorat această poezie. De unde știu ? De la mahala !

II

Topîrceanu pe noi adolescenții unei virste a Ploieștiului ne-a salvat de vulgaritate. El singur cu minunea lui ne-a smuls dox-urile din mînă.

La Ploiești, adică în acest oraș festiv al limbii române unde înțelegerea silabei înroșește oul și epitetul deraiază crivățul iarna, la Ploiești unde s-a înnodat fringhia limbii de gîtul unui mut pentru întîia oară și unde prea în viitor s-a arătat limba, de Alexandru Macedon ca s-o rezolve cu sobor. În ciuda dezinvolturii ei, limba, vorbirea și garagața acoperă de fapt ca orice frunză adevărată un obiect al pudorii. Te iubesc e imposibil a se spune la Ploiești. Călinescu, marele, spunea în treacăt că aici își vinde cele mai multe dintre cărțile sale Anton Pann. De ce oare ?

III

Sentimentul nu se suportă aici decît bețelit.

Dragostea și iubirea iau chipul amorului.

Lacrima se cîntărește mai ales după sarea ei și mai puțin după apă.

Caragiale a ris cu națiunea de s-a spetit. I-a rămas risul în scris, căci plînsul a rămas sub saltea, ca bobul de mazăre prințesii.

De ce oare ?

IV

Faptul că Topîrceanu și spiritul lui au traversat și această zonă, niciodată logodită, totdeauna însurată, a fost o binefacere, și un dar.

Ironia lui ne-a scos pe mulți din vulgaritate.

Numărul lui ne-a smuls din bancuri.

Felul lui de a gîndi altfel altfelul și starea lui de mijloc nebătînd marginile ne-au dat și mi-au dat montate în vechitură și miros în toiul primăverii.

În poeziile lui Topîrceanu e un fel de a privi nou.

Spiritul poeziei lui e curat și inedit.

Ca elev modest și plin de admirare al lui, am înțeles imitîndu-l în adolescență că nu a-l imita i-aș fi drag. Topîrceanu avînd și stil poate fi imitat. Dar mai presus de stilul lui, discutabil, el are un spirit și un fel de a fi care te stîrnește să-l continui.

Nu este neapărat să ai suflet ironic și nici să concepi rime noi dublu articulate. Elevii lui Topîrceanu, cum mă consider a fi unul dintre ei, au înțeles că apropierea de lucru e o taină atunci cînd cel care se apropie de lucru pe sine se consideră lucru, deci o taină.

V

El deșuruba frunza și se vopsea cu mirosuri pe piele.

El schimba sistemul de referință de drag de ce se-ntîmplă între cele două linii.

Spiritul lui Topîrceanu e mult mai înalt decît talentul său literar. De altfel un spirit atît de proaspăt ca al lui, atît de nou între litere de unde și-ar fi îngăduit și talentul !

VI

Încerc să fiu foarte exact și nu pot. Mărturisesc că ani de zile mi-a fost rușine să spun că-l iubesc și că-l admir și că-l înțeleg pe Topîrceanu.

Mărturisesc cu rușine că abia tîrziu l-am înțeles. Elev al lui în clasele primare abia acum am ajuns să-i fiu elev în clasele primordiale.

Știindu-l pe deasupra, abia acum mi-a alunecat inima în el.

VII

Un miracol al literaturii române este Topîrceanu în ciuda popularității sale false. El este un novator nu ca Arghezi și nici ca Blaga, el aduce o înnoire nu a viziunilor cuvintelor ci chiar a viziunilor.

Orice poezie a lui poate fi întrecută ; spiritul poeziilor lui de deschidere, de absență a prejudecăților, de ochi, de om deschis a doua oară de după naștere este unic și măreț.

VIII

Încerc să-mi alung emoția și oarecarele talent verbal descriindu-l :

El este spiritul și cotitura spiritului.

El este vederea și îndoirea ei.

El este verdele crud al lui Bacovia dar un vers.

IX

Nu urmindu-l în fizica versurilor lui îi sunt elev.

Încerc să duc mai departe, pentru că departe există din belșug, modul lui.

Încerc să duc mai departe felul lui de a fi altul, dar nu cu tot dinadinsul ci cu tot altfelul.

X

Aș fi vrut să pot să-l văd cu ochii.

Încerc să-l pot vedea cu puterea unor cuvinte, de altfel de dragoste.

XI

El s-a născut cu puțin înainte de a se naște. De aceea s-a văzut născindu-se.

Nichita Stănescu

LECTURI

Vasul minoian și morala „fabulei" în roman

Puține dintre romanele importante apărute la noi în ultimii ani izbutesc — precum **Marile iubiri** de Aurel-Dragoș Munteanu — să hărțuiască aproape pînă la istovire pe cititorul animat, cu perfectă îndreptățire, de dorința fixării într-un unic punct de receptare adecvată, cuprinzătoare a realului substrat tematico-problematic inculcat întregului demers narativ. Din această pricină, ajunși cu lectura la penultimul capitol al scrierii, în care sîntem martorii demențial-extaticei bucurii a lui Nicu Dauer, devenit, în sfîrșit, posesorul mult rîvnitului vas minoian, putem răsufla oarecum ușurați, lăsîndu-ne prinși de „vocea" straniului profesor, ca și cum aceasta ar divulga, de abia acum, intențiile autorului. În postura atît de cunoscutului personaj dăruit cu atributele „înțeleptului-nebun" (personaj care, cum se știe, se bucură de o spectaculoasă revenire în cîmpul epicii moderne), așadar, în una din ultimele lui clipe de luciditate, eroul lui Aurel-Dragoș Munteanu pare că ajunge la privilegiul de a formula adevăratul diagnostic atît în ceea ce-l privește pe el, cît și pe aceia cu ale căror destine se interferează însuși destinul său. Convins că a trăit „marea iubire" a vieții, straniul stăpîn al vasului minoian, mai întîi, zice: „Gata, nu mai am ce să-mi doresc ! Aceasta este fericirea, am totul de-acuma, iată opera vieții mele, semnul ei și frumusețea, bucuria tuturor zilelor mele ! [...]. Dar eu sînt un om sfîrșit, am ajuns la limanul vieții mele, nu mai pot să merg înainte, pentru că nu mai am de ce". Mai departe, o atare credință în atingerea idealului de fericire supremă, adică a acelei fericiri dincolo de care, pasă-mi-te, nu ar mai exista nimic demn de interes într-o viață de om, determină pe profesorul savant Nicu Dauer să-și judece semenii cu acea superioritate ingenuu condescendentă proprie inșilor definitiv contaminați de hipertrofia genialoidă. „Oare — se întreabă Dauer — ce n-a avut Bejan, băiatul acela atît de frumos, care tinjea atît de mult spre o viață mai adîncă și mai curată ? Ce i-a lipsit pentru ca să fie fericit ? I-a fost poate prea lene pentru a se aduna și a înfrunta lumea, cu toată răutatea ei, și atunci a hotărît să termine cu nehotărirea lui ? Ce i-a lipsit femeii frumoase și atît de bine situate (e vorba de Viorica Mierlă n.n.), cu un soț puternic și iubitor, o figură monumentală prin voința lui de a se realiza pe sine altfel decît ceilalți oameni ? De ce n-a stat ea liniștită, de ce nu s-a adîncit în viața ei, ca să guste nectarul dulce al fericirii ? Ce vrea boierul Herescu de umblă de colo-colo, fără pace ?"

Cum se vede, suita interogațiilor vizează celelalte personaje centrale ale romanului. În toate cazurile, întrebările închid în ele o nedumerire dilematică, pricinuită de inexplicabila, pentru Dauer, antinomie ivită între ceea **ce ar fi putut fi** și ceea **ce au devenit** personajele respective. Fără a-și da seama, fantastul savant, în fond, se include și pe el în miezul acestor interogații, deși, cum s-a văzut, numai cu cîteva clipe înainte avea credința că, în ce-i privește, a spus tot ce era de spus. Însă, în virtutea statutului său de „înțelept-nebun", Nicu Dauer are „dreptul" la suprema revelație, menită a-i dezvălui sursa erorii sale existențiale din perspectiva înțelesurilor fundamentale, mitic-simbolice, pe care obiectul obsesiei sale egoist genialoide : vasul minoian. Înainte de a-și pierde cea din urmă fărîmă de rațiune, aflat însă în imposibilitatea de a mai putea face vreun gest reparator, în stare să-l sustragă neantului, eroului i se arată adevărata față a adevărului. Simbolistica vasului minoian încorporează marile semnificații etic-filosofice ale existenței lui : raporturile dintre bine și frumos, dintre timpul istoriei și acela al destinului individual, dintre eternitate și efemeritate etc. Prin alte cuvinte, vasul minoian nu este doar o splendidă „formă" a vieții, sublimată în operă de creație, de care să ne bucurăm cucerindu-l cu orice preț, fără a-i pătrunde tîlcurile ce le ascunde și, ca atare, fără a ne supune normelor și avertismentelor etern-valabile pe care fața nevăzută a existenței, ni le impune implacabil. „Într-o dimineață, — aflăm tot din același penultim capitol al romanului — cu ochii încă lipiți de somn, Dauer are revelația faptului că minoianul păstrează înțelesul unei întregi cosmogonii. Părea că animalul (este vorba de caracatița ce decorează pereții vasului, n.n.) se scaldă într-un fel de lichid amniotic al lumii, într-o picătură din oceanul primordial și că din brațele sale țîșnesc toate întruchipările cosmice, încet, zvicnitură cu zvicnitură".

Tragic-grotescul sfîrșit al eroului deci, are drept cauză incapacitatea, indecizia sa blestemată de a comunica lumii (spre a conferi dimensiune social-umană idealului său creator), cum el însuși zice, „taina mare a caracatiței întruchipată în oceanul ei de timp".

Revenind la celelalte personaje centrale ale romanului **Marile iubiri,** întrebarea este dacă nu cumva și destinele acestora stau, de asemenea, sub semnul aceluiași fatidic unghi de incidență cu „semnalele" vasului minoian. Firește, nu se pune problema eludării substanței realiste a romanului. Din acest punct de vedere, Aurel-Dragoș Munteanu realizează una dintre cele mai veridice imagini epic-analitice ale istoriei noastre contemporane.

Dar, în pofida atît de vădite sale concretețe faptice, textul scrierii se refuză receptării așa zicînd **ad-literam.** În conștiința cititorului, se insinuează tot mai puternic sentimentul că poate fi victima unui mod de lectură unidimensional, am spune, pragmatic. În felul lor, nu mai puțin tragic-grotești de cît a lui Dauer, existențele eșuate ale căror protagoniști sînt tînărul ziarist Bejan, bătrînul istoric și filolog Herescu sau Viorica, soția marelui dregător din aparatul de stat Mierlă, într-adevăr, poartă pecetea unui determinism realist-istoric prin el însuși captivant. Totuși, în cazul fiecăruia dintre aceste personaje, ceea ce am numi vina de sorginte istorică a destinului lor fuzionează cu un alt gen de vină, izvorîtă din obscuritatea ființei lor mitice. Mai exact, acea labilitate etică, din plin și fatal încurajată de dogmatismul politic intolerant propriu epocii de răscruce în care este situată acțiunea romanului îi împinge pe toți pe toboganul pierderii conștiinței de sine și, implicit, al falsificării raportului cu valorile neperisabile ale moralei socialumane. Poate că tot ce se întîmplă cu ele, implicit, cu timpul cărora le aparține și, în definitiv, căruia îi definesc natura, nu e deloc străin de gestul demențial al lui Nicu Dauer de a sfărîma splendidul vas minoian. Dimpotrivă. Iradiația mitic- simbolică, indiscutabil existentă în **Marile iubiri,** potențează, așadar, însăși morala „fabulei" propuse de romancier.

În ultimă instanță, ne aflăm în prezența unei tentative romanești care, în chip surprinzător, demonstrează că e perfect posibilă, în cadrul unor structuri epice inextricabile, alianța dintre două formule narative socotite în general incompatibile. În **Marile iubiri** motivul vasului minoian este acela care pune de acord exigențele prozei de factură nedisimulat realistă — fresca socială — cu exigențele prozei în care imaginarul de tensiune halucinatorie, înnobilat de reflecția epic-filosofică, revendică poziții privilegiate. Cea de-a doua formă „submineză", cu o tenacitate progresivă, întreg eșafodajul obiectiv faptic, fenomenal, al romanului, cu unicul scop de a-l reașeza în propriile-i tipare mitice, zestre inalienabilă a oricărui mod de existență individuală fatal circumscrisă sferei timpului istoric, și, deci, fatal supusă avatarurilor acestuia.

Nicolae Ciobanu

PROFIL

Gravitatea discursului liric

După șase cărți de poezie, apărute pe parcursul unui deceniu de activitate literară, Nicolae Ioana (n. 1939) conturează un profil distinct în geografia versului românesc contemporan. Această impresie, de certă individualizare, îi vine din obstinata gravitate a discursului său liric, meditativ perpetuu, o meditație rece, rareori înfiorată. S-ar părea că autorul este preocupat pînă la obsesie, în elaborarea poemelor sale, de idee, de transmiterea nealterată a acesteia — fie și într-o comunicare aproape nudă, lipsită de podoabe exterioare, ca și cînd și-ar fi propus să fie mai întîi filozof și abia apoi poet. Cam exsanguie, de aceea, versurile lui, ceea ce nu înseamnă însă cîtuși de puțin că nu se încheagă în mesaje, uneori tiranic existențialiste. Fiindcă Nicolae Ioana este din familia poeților „sumbri", formați cumva, în planul reflecției, la umbra ideologiei unui Kirkegaard.

Încă de la debutul său din 1967 **(Templu sub apă),** poetul se simte apăsat de presentimentul extincției, ca în „Oaspete" și „Zale". Citățm din primul poem — care ar fi meritat să fie reprodus în întregime (Nicolae Ioana, în general, se realizează fragmentar) : „Se hăituiesc pe pereți două umbre, / una închipuind o fiară / alta un ren. / cînd se ajung se luptă / ca doi fluturi pe o floare / dar nu curge sînge / din această imaginară vînătoare, / doar undeva se aude / rostogolindu-se trupul".

Ar fi deci, în firea lucrurilor, să se întîmple așa : ceea ce e concret, palpabil, se destructurează ciclic, pentru a se restructura, starea aparentă a materiei putînd fi, deopotrivă așadar, repaosul sau mișcarea permanentă. În concepția poetului însă, efemeritatea existenței conștiente este o continuă hăituială, iar neînțelesurile, absurdul îl invadează și îi sînt sursa angoasei lui necontenite. La Nicolae Ioana însă pînă și angoasele sînt cumva geometrizate, tensiunile fiindu-i ascunse, calmate de rigoare. Iată, de pildă, cum exprimă el limitele condiției noastre biologice, într-un fel de parabolă a lui Ioná : „Descriu în spațiu cu sufletul un cerc / și gîndul se face pasăre, / se lovește de sfera boltită / cu pliscul s-o spargă / și se întoarce înapoi ostenit. // Tu, cerc boltitor / deasupra noastră, / în care gîndul meu / lovește ca într-un clopot să-l spargă, / să fugă clipa rănită / și sunetul să se reverse / în lumea largă. // Tu, clopot „a cărui limbă sînt !" („Treapta sufletului").

Autorul cere dezmărginirea conștiinței sale, deschiderea tuturor zărilor, înlăturarea oricăror opreliști — pe un ton neornamentat și fără excesivă înfiorare, el ferindu-se tot timpul de spectacol, de alunecarea în ridicol.

După debut, datele esențiale ale poeziei lui Nicolae Ioana au rămas, în linii mari, aceleași. Doar accentele se schimbă întrucîtva, prin apelul la un șir de simboluri — nisipul, iarba, oglinda (timpul), noaptea, întunericul, Socrate (firește : semnificînd înțelepciunea ; cea de a doua culegere a autorului se cheamă, de altfel, **Moartea lui Socrate,** 1968, iar alta, de mai tîrziu, din 1973, **Cartea de nisip).** Se cîștigă, pe această cale, în profunzime.

Totul este așezat, de acum, sub semnul trecerii năruitoare, sub semnul timpului-oglindă, al devenirii în risipire, proces cu sens unic la acest poet. Asistăm însă, ca și pînă acum de altminteri, la o tot mai bărbătească, matură cumpănire a disperării, împrumutată înseși filozofiei socratice, pe care o și invocă. Poeme izbutite deplin, din această perspectivă : „Cum ne fură oglinda trupul" (un fel de lamento grav, executat la orgă parcă) și „E lumea văruită în somn" (din **Moartea lui Socrate).**

Nicolae Ioana nu cîntă însă numai pe coardele disperării. Astfel, „Moartea dansatorului" este un superb omagiu adus dansului — ca expresie a vieții, a frumosului, funcție (artă) exclusiv și prin excelență umană, stilizare a omenescului proiectat în linii de umbră și lumină, (umbra fiind o nuanță a luminii, adică a existenței, a vieții ; metaforic spus : moartea este complementară vieții). Reproduc din acest amplu poem — nu în întregime recuperabil — fragmente ce deschid și o zare luminoasă în poezia autorului : „...Cum ar putea să moară un dansator / decît vorbind, decît transformîndu-se într-o / pasăre... // Cum putem implora dansatorul decît / chemîndu-l înapoi, după ce dansul / s-a sfîrșit, să-i ștergem de pe frunte / înzăpezită pasărea care l-ar putea / omori... / Da, dansatorul va dansa, aceasta e / meseria sufletului lui și a trupului / risipit pînă în zori în arbori..." Este, în fond, semnificată, aici, parabola sacrificiului suprem pentru frumos, ca într-o prea cunoscută legendă și baladă populară românească. Iar în alte poeme, din **Cartea de nisip** („Copilul", „Bătrînul și pisica"), dar mai ales din **Viața după o zi,** 1975 („Am vorbit cu o pasăre", „Bătrînul") autorul face gesturile simple, ca de la începutul lumii, ca răsuflarea însăși — cu sentimentul regăsirii în ele, al chiar realizării finalității existenței.

Domină însă și mai departe, la acest poet, zarea închisă, derularea existențială într-un univers moral kafkian : un soi de conspirație, coaliție a totului împotriva fibrei ființei sale îi cultivă teama, neliniștea, uritul, gîndul inutilității și al nonsensului general, care îl invadează. De fapt, într-un poem, intitulat „Vorbește Domnul K" — viziunea este de-a dreptul destructurantă și aberantă, ca o secvență autentică din **Procesul** aș zice.

Și totuși, Nicolae Ioana nu este un pesimist fără izbăvire. Structura lui intimă, optimistă (am mai exemplificat și mai sus) dă, în ultimă instanță, cîștig de cauză vieții, ca stare către care tindem firesc, subliniind preeminența ei în fața extincției : „Murind ochii lacomi îi purtăm deschiși, / lacomi de a mai fura ceva din lume, / din arbori o culoare, din apă un zîmbet..." **(Ora trei** — un poem inegal, din **Viața după o zi).** Autorul a dat și o carte pentru copii, **Amiaza melcilor,** 1977, care nu prea este pentru copii, cum nu era nici **După melci,** de Ion Barbu, care se pare că l-a încitat. Dincolo de atitudinea existențială, mai puțin subliniată acum, este de reținut din poemele reunite aici, ceea ce aș numi un suprarealism realist-infantil. Animismul feeric, în aventura conștiinței într-un univers posibil mai bun, își pune pecetea pe paginile noii cărți a autorului, deschizînd zări către un cer mai cald în creația sa.

Nicolae Ioana este un poet care scrie trudnic și se realizează numai fragmentar, pe spații nu prea întinse, dar el merită efortul de a fi citit cu luare aminte, pentru a-i depista sunetul original, care există incontestabil.

Hristu Cândroveanu

INSTANTANEE

Filologicale

Limbajul, fie cel tehnic, fie cel literar, este în continuă primenire. Unii termeni mor, alții se nasc. Fiecare scriitor ambiționează să invente sau să pună în circulație vocabule noi. Fenomenul este vechi cît lumea. Cel care l-a ilustrat în deosebi a fost genialul scriitor francez renascentist, François Rabelais, care a făurit, cu ajutorul unor radicale latine și grecești, alături de vocabule neviabile, sute de cuvinte noi, ușor depistabile într-un dicționar etimologic și istoric al limbii franceze, ca acela al lui Albert Dauzat (revăzut și corectat, după moartea autorului, de Jean Dubois și Henri Mitterand).

Astfel, în recent apăruta carte a Mariei Banuș, **Sub camuflaj,** jurnal 1943—1944, la „Cartea Românească", am reținut o vocabulă nouă : **trantenicea,** cu înțelesul, cred, al virstei feminine de treizeci de ani.

Unul din eroi, Hari (Haralamb Georgescu), intelectualul jurnalului, îi spune eroinei autobiografice, care-și exprimase uritul de viață :

„Dorințe, regrete de adolescență, sete de absolut. Trist, la virsta ta. Știi care trebuie să fie înțelepciunea **Trantenicei** (în italice în text, n.n.) : să dorești ceea ce poți avea".

Peste cîteva pagini, eroina, într-un monolog interior, glosează astfel :

„Probabil că-n adîncul obscur, necunoscut al organismului se petrec evenimente, modificări glandulare, care se reflectă sus, deasupra, în viața psihică, în lumea pasiunilor. Fizic, dorul de dragoste nu mai e atît de imperios. Cerebral, mai degrabă „din cap", o exasperare : „N-am să mai cunosc pasiunea". Problema **copil.** Problema **virstă.** Oroarea de aceste probleme. Față de Anton, tandrețe, fără nimic scăpărător și excesiv. Justa măsură. Oroare de justa măsură. Echilibrul mai mult decît labil al **Trantenicei.** Mă îndîrjesc împotriva lui, deși altădată îl chemam, ca pe o salvare".

Justa măsură e o sintagmă filosofică elină. O regăsim, însușită de Montaigne, în **Les Essais,** la virsta de 56 de ani :

„Eu, care am iubit atîta, și atît de universal, acest **áriston métron** al vremii trecute și am socotit măsura mijlocie (la moyenne mesure) ca pe cea mai perfectă, pretinde-voi oare o bătrînețe nemăsurată și monstruoasă ?" (Cartea III, cap. XIII, **Despre experiență).**

Autoarea, temperamentală și în criză de virstă, are groază de măsura cea justă și atribuie acest sentiment „echilibrului labil al **Trantenicei"** (iarăși cu majusculă !).

Balzac fixase virsta critică a femeii la acea virstă, în romanul **La Femme de trente ans** (1831). Să fie oare Maria Banuș, în 1978, mereu de acord cu această perimată limită de virstă ? Nu-mi vine a crede. Nu mai vorbesc de opinia contemporanelor noastre, care s-ar revolta la auzul acestei vechi noțiuni, scoasă de la naftalină.

Nu-mi închipui ca această **Trantenice** să fie altceva decît ipostazierea „trantenei" (în franceză : la **trentaine),** a virstei de treizeci de ani. Eroina se scutură, cum am văzut, de problema virstei și de aceea a copilului, pe care în sine, și-l dorește. Se crede, de acum înainte, înaptă de pasiune, deși, cum reiese din jurnal, e robită, sensual vorbind, de un oarecare Dionisie, la care și pe care-l visează incontinuu, din pragul și pînă în ultima pagină a romanului, deși portretul pe care i-l trasează este din cele mai/dezavantajoase. Simțurile n-au însă spirit critic și funcționează, după cum se vede, și în ajunul și după împlinirea virstei de treizeci de ani.

Două fire, roșii amîndouă, se împletesc în jurnalul poetei : acela al patimii încoercibile și acela al convingerilor politice, care au făcut-o colectoare, în acei ani fierbinți, pentru **Apărarea patriotică** și deținuții politici comuniști. Ce caută, așadar, **Trantenicea ?** Jos cu ea !

Șerban Cioculescu

Lumina faptelor

Urmare din pag. 1

lor desenate frust, curgător și izvorînd dintr-o imaginație aptă să rivalizeze cu productele profesioniștilor. În culori tari și, cel mai adesea, delimitînd prin tușe sigure zonele și figurile picturilor, școlarii și-au adus prinosul lor de simțire omagiind chipul cotidian al mamelor, al educatoarelor și profesoarelor. Gestul lor inmirezmează zilele acestea cînd, mamele și educatoarele și profesoarele lor participă, investite de către demosul român contemporan la Conferința lor, la așezarea a încă unei pietre fundamentale în temelia democrației socialiste. Băieți și fete de-o șchioapă, furind o clipă primăverii culorile pure și aromele tari, au deschis pe hîrtie și pînză primul lor dialog cetățenesc. Omagiind fruntea și obrazul, mîna lucrătoare sau ochiul zăbovind critic sub dunga bilanțului, apartamentul unde locuiesc, școala unde învață, parcul și străzile pe care le întîneresc, acești copii și-au înscris gestul într-acela al țării care, în zilele din urmă, și-a delegat muncitoarele (din uzine, școli, laboratoare, de pe ogoare) să o reprezinte. Să o privească lucid. Să o descrie just. Să-i sporească avutul și spiritul. Să îi confere calități noi, superioare. S-o apere. Să-i îmbogățească prestigiul. Toate asemenea democratice obligații au fost intuite corect și plăsmuite veridic cu pensula și penița și condeiul de către șoimii și pionierii care, prin asta, și-au implantat fragedele virste în efortul tuturor de muncă și celebrare a muncii, politica singură a făuririi unui trai cît mai civilizat, a vieții pe care o doresc și o merită lucrătorii de la Dunăre și Carpați.

REZULTATELE CONCURSULUI DE DEBUT ÎN POEZIE AL EDITURII „DACIA", 1978

Regina cu pași furați **de Cleopatra Lorințiu** și Vînătorul de scintei **de Nicolae Drăgan.**

Pentru concursul de debut pe anul 1979 manuscrisele vor fi prezentate editurii în perioada 1 august — 31 decembrie 1978, în condițiile prevăzute de regulament.

atelier literar

poșta redacției

I. GRECU : Sînt la fel ca data trecută, parcă mai fade și neinsuflețite, niște pagini în care glasul dv. nu se mai aude aproape deloc. Observațiile din răspunsul anterior rămîn valabile ; trebuie să vă regăsiți drumul adevărat. **al dv.**

M. CIORANU : Lucruri surprinzător de slabe, insăilate, fără substanță, fără vibrație.

A. BODNAR : În noile versuri trimise, nu sînt noutăți, din păcate. Am primit între timp și scrisoarea și manuscrisele din cenaclu. Urmează să le citim și să le discutăm cînd le va veni rîndul. Deocamdată, vă dorim sănătate și curaj.

LUCIA MORARU : Unele pagini sînt cam colțuroase și destrămate, dar cîteva se află în mod clar în zonele poeziei („Într-o dimineață", „Nord", „Hiatus").

M. E. CRISTESCU : Textele trimise sînt mai degrabă niște discursuri-pledoarii (uneori, destul de indeminatice) în care contribuția poeziei rămîne cu totul secundară, nesemnificativă. În privința romanelor de care pomeniți, ele trebuiesc prezentate totuși editurilor — nu e de crezut că una sau alta dintre ele nu va manifesta interesul de a le publica (dacă, bineînțeles, lucrările întrunesc condițiile publicării...).

D. DUMITRU : Scrisoarea, afurisit de inteligentă, spirituală, savuroasă, ne-a făcut o reală plăcere. Din păcate, în criză de timp și de spațiu, nu-i vom putea răspunde „punct cu punct". Subscriem, desigur, fără rezerve, la dreptul (și „riscul") de a visa, ne grăbim să precizăm că pluralul pe care-l folosim deobicei în răspunsurile noastre e o pură formă de modestie și bună cuviință (și nu o expresie a părerii „întregii redacții") și trecem la noile poezii pe care ni le trimiteți. Dintre ele, sînt de luat în seamă (întrucît confirmă bunele semne anterioare) „Ce ușor, noi oamenii" și „Despre iarnă" (celelalte două, compoziții convenționale, „făcute"). Lirismul e prezent, convingător, căutîndu-și expresia cea mai potrivită, stingherit încă, într-o măsură, de unele asperități și sovăieli ale vorbelor, de lipsa de experiență în ceea ce s-ar putea numi armonia și oportunitatea artistică a cuvîntului. Rămînem în așteptare.

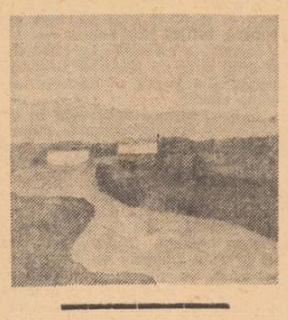

I. ANCORĂ : Sînt mai mult niște declarații, reci și uscate, lipsite de freamăt, care, din păcate, nu lasă să se întrevadă perspective lirice.

AUREL VOISINE : Pare să fie vorba de un progres, în general, așa cum se poate vedea în piesele pe care le numiți în cartea poștală și, mai ales — după părerea noastră — în „Cîntec de sete", mai viu, mai spontan, mai „trăit" (spre deosebire de celelalte, mai elaborate, mai „ticluite"). Dar „verdictul" pe care ni-l cereți nouă l-ați și primit deja, după cum ne înștiințați, Cluj-Napoca fiind (în chip firesc !) mai aproape. Nu-i rămîne, deci, Maurului decît bucuria de a vă felicita, dorindu-vă succese multiple în continuare.

C. PRICOP : Lucruri bune, cele mai multe („Refuz", „Rugă", „Poveste", „Moment", „Sentiment", „Șansă" etc.), care ar merita, poate, la urma urmelor, să fie adunate (împreună, dinainte) într-o carte. Nu ?

ILIE F. : „Matca", nițel împrăștiată, cu insuficient „aplomb" dar foarte interesantă ca stare și problemă. Cealaltă, amuzantă, dar nu la nivelul unor pagini anterioare. Firesc ar fi acum „gheața fiind spartă", să stringeți legăturile cu secția de proză și celelalte foruri ale redacției. Țineți-ne, oricum, la curent.

Ego, Ed. Cytera, Botez Maria, Clara, Dumitru Maxim, Victoa Aru, Dumitru Erceanu, T. Pirvan : Nimic nou !

Dana Mihaela Dunca (Drenea ?), Tei, Adrian Mang, Aira Dorin : Sînt unele semne ; merită să insistați.

Manuscrise neiscălite : „Ultimele amintiri", „Piine, nu monstri" ; „Început", „Mărturisire", „Odinioară", „Jocul de-a călătoria" etc.

Alpegliva (ceva, în „Toccata") **V. A., Mutu Liviu, Gheorghe Filip, Ina P., P. Ciovu, Gavril Sabo, Dan Alin, Fudulu Virgil, Agneza Grosu, Mesnic-Turda, Centa, Manole I. Alexandru, Diana Kimak, Nedelea Viorica, Dobre Ion** (Zalău), **Paul Grădinaru, Iosif Ungurean, T. Dîrjan, Durere Gindiană, Ion Codrean, Cojocaru Mihai, Păunescu Carmina, Gh. Cîrneci, Bodea Marcel, Liviu Delamarina, Clotilda Rusalin, Măran Dorin, Ileana Chirca, Orman Iulian, Ninei Vrînceanu, Coriolan-Iași, Marius Gorun, Viorica Stanciu, Mocanu Floricel Paul, Roca Eugen, Dimbu Vasile, Pilan Const. Nic. Hup.** (ceva, în „Drept de autor", „Tatei"), **Tib. Arăzan, David Vasile, Hyperion A. S. Alistar Cezar :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Nedefinire

Ajunsă acasă odată cu răsturnarea
Carului Mare pe cer, a Carului Mic
peste Carul Mare — o pulbere
obosită de grija coeziunii — odată cu
ultima sforțare de a-mi aduna
mîinile rămase printre degetele tale, de
a-mi cîrpi bucățile risipite, să semene
cu mine, odată ajunsă.

Dar gîndul, eu
să-l fi putut deosebi de-al tău
și ochii
să-i fi putut culege din ai tăi
și buzele
să le fi despărțit de ale tale — o trudă
nicicînd terminată.
Mută, oarbă și fără trecut
te-am făcut zid în jurul meu și
am visat reînvierea.

ARMINA RALU

Secetă

Firul drumețului însetat,
Fîntîni secătuite,
De-a lungul drumului,
Viermi uscați.
Colbul semeț și mîndru.
De nicăieri nu apare
O pisică jilavă,
Doar sunete uscate
De păsări prăbușite.
Agitație crepusculară
A celor ce se tîrăsc,
Se tîrăsc, se tîrăsc.

IOAN PLEȘ

Această ladă cu scule

Țîței albastru și roșu pielea mea camuflează
strada înainte de minutul
în care mașina salubrității stropește rîmele
rămase pe asfalt după ploaie.
Pielea mea acest brocart în care visează
cabane prin păduri și femei cu iubirea
ușoară.
Pielea mea cu inele albastre de șarpe
ce va muri odată cu înserarea,
această ladă cu scule
în care sînt cea mai singuratecă cheie
sau un patent care-mi înfige în nas un belciug
de tablă
și-n care după ce îi vor repara caloriferul
din bucătărie,
o prea frumoasă doamnă își va înfige
dinții și ochii negri sticloși.

ION MONORAN

A intrat un fluture

A intrat un fluture alb
și s-a făcut lumină albă în cameră
și pereții s-au umplut de mătase
și fluturele m-a atins
și mi-au crescut aripi din brațe
și am început să zbor...

PETRE CERNAT

Două uleiuri de Octavia Berca (Fotografii de Vasile Blendea)

Lumina

Ca o pasăre pe cuib se lasă noaptea
Peste oraș — (o simplă metaforă,
nimic altceva) ;
Dar e un cuib pe care iubirea
Nu-l părăsește ;
Lumina, ca o coajă de ou,
Ne ocrotește ;
Între fălcile-ncleștate ale morții
Viața a reușit să strecoare
Floarea surîsului,
Fericiți cei hărăziți cu duhul adevărului —
Diamantul zilei, sclipitor,
Le aparține.

VALERIU DRUMEȘ

Mătuși în vizită

Precum niște copii lingînd acadele
lansînd ace cu gămălie în baloanele colorate
ale fetițelor
alergînd la film
duminica în hainele cele mai bune
așteptînd smirnă și spunînd „sărumîna tanti"
mătușilor
cînd vin în vizită la mai mulți ani o dată
și-apoi așezîndu-ne-n fotolii să ascultăm la
nesfîrșit
niște cuvinte de ne-nțeles
ori spărgînd ferestre cu mingile de gumă
fumînd prin cămările de lemne
sau jucîndu-ne de-a războiul : pac ! pac ! ești
mort !
ca și cum mîine în zori n-ar trebui
cu noaptea-n cap să începem o nouă
săptămînă.

ADRIAN DERLEA

Lalo, orele 24

Huruitul ultimului tramvai
ilogic în liniștea nopții
s-a stins între vitrinele oarbe —
căzut între sine
vatmanul fluiera apatic simfonia spaniolă.

Ușa de sticlă a ultimului restaurant
s-a trîntit cu un zdrăngănit
la fel de ilogic în liniștea nopții —
căzut pe bordură
ultimul chelner fluiera apatic simfonia
spaniolă.

Pașii ultimului criminal
clămpănitori și ilogici în liniștea nopții
s-au stins între zidurile puștăriei —
căzut pe corpul delict
ultimul gardian fluiera apatic simfonia
spaniolă.

Licăririle ultimilor mei neuroni
melodioase și absolut logice în liniștea nopții
s-au stins între pereții de os —
căzut pe ultima poezie
eu
ultimul din mine
fluieram apatic simfonia spaniolă.

GEO NAAN

Cîntarea României — constatări și propuneri

„Mișcarea artistică de amatori a trezit o serie de întrebări, de la cele mai înalte, filosofice, pînă la cele de amănunt", spunea profesorul Valeriu Rusu în preambulul mesei rotunde „Artă populară — artă cultă", organizată de Comitetul pentru cultură și educație socialistă a sectorului 1 București. Cele mai multe păreri și idei emise cu acest prilej au vizat ediția a doua a Festivalului. Participanții le dezbatere sînt direct sau indirect implicați în desfășurarea festivalului și de aceea sînt buni cunoscători ai stării de lucruri existente. Opiniile lor au ca termen comun propunerea ca în creația populară să existe cercetare specializată, adică un ghid științific care să orienteze și să dezvolte după criteriile științei creația populară. Dar să prezentăm, în rezumat, intervențiile participanților :

● **Horia Horșia** — critic de artă, U.A.P., vorbește despre „necesitatea clarificărilor în momentul de față în privința genezei și desfășurării procesului creativ-artistic în rîndul amatorilor. Există, într-adevăr, o mare disponibilitate a vieții de azi pentru a genera variate și multiple atitudini estetice. Să ne îngrijim ca amatorii să fie și ei creatori de modele artistice".

● Poetul **Ioan Alexandru** arată că Festivalul național „Cîntarea României" este pîndit de o mare primejdie — aceea a vulgarizării valorilor sfinte ale poporului român ; că a apărut un amatorism vulgar care pervertește gustul poporului : „Avem datoria, spunea poetul Ioan Alexandru, de a face și de a crește sufletul acestui popor, de a nu-i distruge marile valori. Trebuiesc specialiști care să se ocupe de cercetarea culturii noastre populare ; cercetarea culturii populare și valorificarea ei nu trebuie să se facă la întîmplare".

● **Andrei Bucșan**, cercetător la Institutul de etnologie și dialectologie, arată că trebuie să se reînvețe vechile dansuri populare, iar hora satului să fie încurajată, stimulată. Se remarcă stilizarea exagerată a dansului popular și folosirea principiului dăunător : „mai sus, mai tare, mai iute".

● Actrița **Silvia Popovici :** „Să dovedim că avem dorința de a participa activ la decantarea spiritului poporului nostru de a face ca în timpul lor liber să se ocupe de lucruri frumoase".

● Pictorul **V. Savonea :** „Cîntarea României trebuie să fie un teritoriu de conlucrare unde se întîlnesc profesioniști și amatori. Să nu uităm că mișcarea artistică de amatori vine să sublinieze calitățile spirituale proprii fiecărui popor".

● Actorul **Victor Moldovan** este pentru încurajarea teatrului nescris. Remarcă necesitatea, în festival, a unei asistențe specializate. Pune întrebarea „Cum e posibil ca o întreprindere bucureșteană cum e Electronica să aibă formație cu dansuri din Oaș ? Oare nu avem oșeni autentici ?".

● Actorul **Ion Roman:** „S-a interpretat greșit că în „Cîntarea României" trebuie să fie în primul rînd cantitate. Nu e absolut necesar ca o întreprindere cît de mică să prezinte și cor, și dansuri, și teatru, adică mai mult decît poate. Arta populară nu trebuie să imite arta cultă. S-a mai înțeles greșit și faptul că popularitatea e totuna cu popularul".

● Scriitorul **Pop Simion** face apel ca în festival să nu se îmbrățișeze spiritul imitativ, fals savant, ci să dea drumul rostirii noastre românești ; să avem față de cultura populară sinceritate, loialitate, putere de a spune adevărul. E necesar deci ca artiștii profesioniști să aibă tot interesul ca în țara noastră să fie o adevărată efervescență de artă amatoare. Pentru asta trebuie să punem în cumpănă toată forța noastră de rostire și spirit".

Eugen Mihăescu

Poetul european

Urmare din pag. 1

și universul de existență al unei lumi ce se desfășura pe întinse spații epice. Acesta era Ion Budai-Deleanu, cel dintîi poet român înzestrat cu darul unei limbi în care putea să spună tot ce și-a propus să ne transmită, cel dintîi intelectual român, rătăcit de nevoie printre străini, silit de împrejurări să vorbească limba de-acasă mai mult cu sine decît cu alții, dar capabil să înțeleagă subtilitățile unei arte ca nimeni altul din acea vreme de pe toate meleagurile patriei noastre.

Ce personaj misterios acest învățat originar din Cigmău hunedorean, trecut prin Blaj și școlile vieneze și ajuns funcționar cezaro-crăesc pe pămînturile Lembergului de odinioară. Departe de cei de la Blaj, dar cu sufletul alături de ei, urcat pe scara administrativă a ierarhiilor din imperiu, dar chinuit de lipsa de libertate a românilor, traducător de coduri de legi, dar preocupat de legea fundamentală menită să statueze soarta poporului român în afara abuzurilor nemeșilor, autor de dicționare și studii de istorie, dar obsedat de căutarea valențelor artistice ale limbii sale, Ion Budai-Deleanu a înscris traiectoria poeziei românești pe o altă scară decît aceea la care avuseseră acces unii dintre înaintașii sau contemporanii săi. Cînd unii poeți munteni oftau cu o vădită străduință în versurile lor de dragoste și jale, cînd alții nu ieșiseră din tiparele stereotipe ale unor poezii populare scrise fără harul marilor barzi anonimi, Ion Budai-Deleanu a intrat în panteonul literelor românești pe calea regală a epopeii.

Da, într-adevăr, ardeleanul acesta enigmatic din Cigmău, iacobinul acesta mascat, revoluționarul suspectat de participarea la anumite legi revoluționare, juristul care ar fi putut da fermitatea unor curajoase revendicări ale suplicei din 1791, era un om foarte învățat. El se școlise cu operele lui Homer, Boiardo, Tasso, Metastasio și Voltaire, înțelesese sensul major al gîndirii din veacul luminilor, prețuise rigoarea artei clasice și intuise rafinamentul și libertatea combinatorie a scriiturii baroce. Dar nu de instrucție duceau lipsă atîția dintre contemporanii săi, ci de capacitatea de percepere și realizare a unei arte adevărate.

Or, scriitorul ardelean al cărui chip poate nu vom ști niciodată cum arăta, reprezintă un ciudat aliaj de curaj și prudență. El știa, bunăoară, că limba noastră nu ajunsese la acel grad de maturizare, propice înfăptuirii unei epopei eroice pure. Dar Ion Budai-Deleanu se pare că mai știa că unele adevăruri extrem de grave pot fi rostite mai ușor într-un limbaj comic. Și așa a luat naștere o epopee eroi-comică-satirică într-o epocă în care genul era amenințat de o istovire totală, *Țiganiada* fiind ultima creație mare de acest fel în literatura europeană.

Se pare că forța unor poeți români, începînd cu Ion Budai-Deleanu și ajungînd pînă la Eminescu, Bacovia și Blaga a rezultat tocmai din faptul că nu au început anumite epoci, ci le-au *încheiat*, dar nu ca niște *epigoni*, ci ca mari *artiști originali*, care și-au depășit adeseori cu mult precursorii. Dar preferăm să aminăm această discuție pentru mai tîrziu.

Revenind la *Țiganiada*, ne mulțumim să precizăm că ea reprezintă în cultura română un unicat ce a încheiat un final de epocă. Repetițiile ulterioare ale altora n-au depășit stadiul unor arte epigonice. Textul *Țiganiadei* apare ca o masivă simfonie stereofonică ; el este de asemenea un gen original și straniu de palimpsest a cărui scriitură poate fi citită în suprafață și adîncime. Alegoria este astfel convertită într-o amplă parabolă despre vitejie și lașitate, despre unirea neamului și discordiile sterile, lecția socratică despre sistemele de guvernare, proiectată prin actul de lectură pe un fundal de dragoste și moarte, devenind în cele din urmă o patetică pledoarie pentru libertate și neatîrnare.

Și cînd scriitura devine un imens depozit de limbaj recoltat din toate straturile modului de vorbire de odinioară, epopeea aceasta enciclopedică i-a conferit lui Ion Budai-Deleanu primul certificat de poet european înainte de Eminescu.

Destinul trist al acestei opere a făcut ca ea să intre în circuitul public mult prea tîrziu pentru a mai fi putut fertiliza o cultură la timpul său firesc.

N.B. Regretăm că în cartea sa despre *Școala ardeleană*, Ion Lungu ne-a rezervat o lectură atît de oblică, atît de deviată de la textele noastre, încît nu ne putem recunoaște în disputa angajată. Dar amînăm și această discuție pentru mai tîrziu.

REVISTA REVISTELOR

ANUL XXX IANUARIE-FEBRUARIE 1978 NR. 1-2

Viața Românească

REVISTĂ EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR

● Numerele 1 și 2 ale revistei **Viața românească** au apărut împreună. Revista se deschide cu o suită de articole, poezii și însemnări prin care numeroși scriitori de prestigiu aduc vibrantul și profundul lor omagiu tovarășului Nicolae Ceaușescu, cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață și a peste patru decenii și jumătate de activitate revoluționară. Reține atenția, de asemenea, publicarea integrală a materialelor legate de lucrările Colocviului național de critică și istorie literară ce a avut loc la București, între 15—16 decembrie 1977. În afara referatului Biroului secției de critică și istorie literară al Asociației scriitorilor din București, prezentat de Ion Ianoși, în sumarul acestui număr dublu al revistei sînt cuprinse aproape patruzeci de intervenții, caracteristice prin multitudinea de probleme ce preocupă viața literară actuală, în general, și critica literară, în special. În cuvîntul de încheiere a lucrărilor Colocviului, rostit de George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, este definită cu deosebită pregnanță întreaga semnificație a întîlnirii : „Discuțiile purtate în cadrul Colocviului național de critică și istorie națională, conceput ca o ședință de lucru a Consiliului Uniunii Scriitorilor și organizat de către Secția de critică a Asociației scriitorilor din București, a demonstrat în mod elocvent necesitatea acestei întîlniri. Problematica colocviului a fost, în fond, problematica criticii literare din țara noastră. Au fost prezentate numeroase argumente, numeroase propuneri, toate într-un ton civilizat, constructiv, ceea ce arată maturitatea criticii și criticilor din România, demonstrează conștiința responsabilității pe care o au față de literatura, de cultura românească, deci față de istoria actuală și viitoare a poporului nostru.

Se poate afirma că acest colocviu a răspuns Apelului pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, l-a făcut criticilor, se poate spune că s-a discutat în spiritul Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român".

În numărul din luna martie al **Vieții românești**, cititorilor li se oferă poezii inedite semnate de Ștefan-Augustin Doinaș, Constanta Buzea, Mara Nicoară, și Radu Ulmeanu ; de asemenea se publică un fragment de roman aparținînd lui Sorin Titel. La „Comentarii critice" Cornel Regman analizează eseul **Bacovia sau sfîrșitul continuu** de Ion Caraion, Gelu Ionescu romanul **Supraviețuiri** de Radu Cosașu, iar Gheorghe Grigurcu are în vedere unele aspecte ale criticii lui Pompiliu Constantinescu.

Cronicar

Uniți, cu privirile spre viitor

Urmare din pag. 1

lumii, o punte solidă între națiuni, o forță dinamică în slujba progresului și a soluționării problemelor internaționale.

Puternicul ecou al vizitei a cutreierat pămîntul de la un capăt la altul. Printre atîtea altele, de neuitat rămîne pentru mine interesul, căldura deosebită a conducătorilor, a întregului popor american cu care l-au înconjurat pe tovarășul Nicolae Ceaușescu și pe tovarășa Elena Ceaușescu. Din nenumăratele manifestări ale stimei și prețuirii face parte și cuvîntul unei simple cetățene americane, a acelei Ildiko Trien care, în semn de omagiu pentru poporul român, împreună cu soțul ei Jay, au hotărît să dea fetiței lor numele de Oana, nume ale eroinelor lui Mihail Sadoveanu, — alăturîndu-și glasul prietenilor României contemporane, mulțumindu-i tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru grija manifestată față de întregul popor român, față de români ca și de unguri, germani, evrei sau alte naționalități, deopotrivă. Îi dorim Oanei, micuței americane, să crească mare și frumoasă la fel ca și prietenia poporului român cu poporul american. Înfrățiți în muncă, egali în drepturi și îndatoriri, toți fiii României socialiste ne exprimăm adeziunea totală pentru roadele bogate ale vizitei, față de politica internă și externă a țării noastre, hotărîți să contribuim din plin, uniți în jurul partidului, la viitorul de aur al patriei noastre socialiste.

TELEGRAMĂ

STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE MIRCEA ȘTEFĂNESCU

Conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă felicită din toată inima, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de viață.

Vă rugăm să primiți calde urări de sănătate, viață lungă și cele mai vii satisfacții pentru activitatea de creație pe care a-ți desfășurat-o cu deosebit succes.

La mulți ani!

PREȘEDINTE,
George Macovescu

Literatură și critică

Urmare din pag. 1

preocupe de opiniile criticii este obiectul însemnărilor de față. Mai interesante ni se par a fi tocmai cărțile ce ilustrează posibilitatea antipodică, acelea ai căror autori au urmărit cu atenție sau chiar cu aviditate părerile criticii scrise și orale, rezultatele acestei constante atenții putînd fi detectate în opere.

Interesul pentru opinia criticii față de propriile cărți este direct proporțional cu dorința de succes literar, care, în ciuda aparențelor, este mult diferită de la autor la autor. Există două moduri principale de reacție la părerile criticii despre propria operă. Primul, practicat, e drept, de puțini autori, constă în delimitarea față de sugestiile criticii, în negarea lor prin refuzul net de a urma măcar una dintre ele. Opera tinde să se fortifice, în cadrul unui proces în care critica are rolul ciudat de a întări convingerea autorului în legătură cu faptul că „toți se înșeală". Din această categorie fac parte spiritele subiective, care acceptă doar laudele, oricît de excesive sau stingace ar fi acestea.

Există însă și prozatori care au purtat în decursul timpului un permanent dialog cu critica. Cît este de fructuos acest dialog ?

Iată o întrebare la care nu se poate răspunde atît de ușor pe cît pare la prima vedere. Desigur, la primul lor nivel, sugestiile (explicite sau implicite) pe care le produce critica sînt utile autorilor. Este vorba, în acest caz, despre probleme legate de tehnică, dozare, echilibru etc. Există însă și un alt nivel la care critica influențează opera. Este vorba despre situația, perfect explicabilă prin dialectica succesului literar, în care prozatorul încearcă, tot mai vizibil de la carte la carte, să ilustreze calități pe care critica le-a remarcat cîndva și care s-au transformat, cu timpul, în locuri comune greu, aproape imposibil, de ocolit și care ajung să nu mai poată fi despărțite de un nume decît printr-o operație chirurgicală, practic imposibilă în timpul vieții autorului respectiv.

Dacă totul ar fi o problemă de interpretare, față de care opera își urmează drumul ei independent, lucrurile ar fi foarte simple. În realitate, nu arareori, unii prozatori tind, mai mult sau puțin conștient, să umple o schemă străină, de fapt, de înclinațiile lor autentice. Procesul acesta ni se pare a fi unul de relativă „colectivizare" a operei, sau, mai bine zis, de anonimizare a ei. Apar astfel cărți bune, chiar foarte bune, în care critica recunoaște cu entuziasm împlinirea pronosticurilor sale, dar care, în același timp, sînt lipsite de aerul proaspăt al lucrului autentic.

Un exemplu : tentația divagației eseistice. Sînt tot mai numeroși prozatorii care introduc în cărțile lor fragmente eseistice, în care abordează diverse probleme de istorie, sociologie, psihologie, morală etc. Nu întotdeauna aceste fragmente eseistice sînt convingătoare în sine, nu întotdeauna ele reușesc să se integreze organic în context. Pare neîndoielnic faptul că există o vocație a eseului, pe care nu toți prozatorii o au și care nu poate fi suplinită prin bune intenții decît într-o măsură nesatisfăcătoare. Să ne gîndim, de pildă, la un prozator a cărui vocație comică se manifestă prin receptivitatea față de limba vorbită, prin tendința acumulării unor episoade umoristice, bufe sau chiar tragicomice și în cărțile căruia reflectările asupra omului și lumii apar sub diferitele forme ale negării comice. Pare evident că pentru un astfel de creator eseul, formă prin excelență afirmativă și deci noncomică, nu poate fi, în principiu, potrivit.

Considerațiile noastre nu alcătuiesc, desigur, o dogmă, ci schițează o ipoteză ale cărei argumente pot fi detectate în proza noastră actuală. Corolarul este următorul : simbioza dintre proză și critică poate deveni nocivă, în măsura în care critica devine inertială, amplificînd mecanic asertiuni îndoielnice și „obligîndu-i" pe unii prozatori doritori de succes să scrie texte puțin semnificative.

SPORT

Decalaje competiționale: fotbal și rugby

● **UN CLASAMENT NOU — O NAȚIONALĂ NOUĂ.** Clasamentul diviziei naționale A de fotbal este o oglindă fidelă a stării de lucruri din fotbalul nostru. Echipele consacrate, pe care s-a bizuit pînă acum națională de fotbal, nu se află pe primele locuri. **Dinamo** e la distanță de 4 puncte de lider, iar **Steaua** la 1 punct. **Universitatea** Craiova e pe la mijlocul clasamentului. Semnificativ este că primul loc a fost deținut pînă acum de formații care n-au procurat prea mulți jucători naționalei de fotbal : **A.S.A.** Tg. Mureș, cu doi internaționali : Bölöni și Hajnal, **Politehnica** Timișoara, cu Mehedințu în lotul național, **Sportul studențesc,** cu Răducanu și Rădulescu. Dacă mai amintim și pe altă fostă lideră, **F.C. Argeș,** unde încă mai tronează Dobrin, facem bilanțul noilor protagoniste care, în majoritatea cazurilor, cu jucători fără faimă, au controlat sau controlează încă șefia clasamentului. Este o criză de valori în fotbalul nostru și lucrul e subliniat de căderea fostelor echipe autoritare altădată în campionat deși cu aceeași jucători, acum în majoritatea cazurilor uzați de vîrstă sau insuccese, și intrarea pe primele locuri ale unor echipe cu jucători mai tineri, mai bătăioși, dar încă neformați pentru marile competiții. Ei pun însă în discuție poziția senatorilor de drept în echipa națională. Turneul franco-argentinian a fost un fiasco. Nu e vorba doar de înfrîngerile suferite ci și de calitatea jocului prestat. Poți pierde jucînd frumos. Echipa noastră națională a jucat însă foarte slab în acest turneu. Ea se pregătește pentru meciurile unor viitoare calificări unde adversarele ne sînt cunoscute : din nou Iugoslavia, din nou Spania ! După recenta experiență a grupei preliminare pentru mondiale lupta va fi și de data asta foarte grea. Vom ataca aceste preliminarii cu aceiași jucători ? Vom proceda la împrospătarea lotului cu jucători tineri ? Vom arunca în foc o națională cu totul nouă ? Problema se pune de la sine, o pune și clasamentul diviziei A de fotbal. Oricît de anonimi pînă acum, jucătorii echipelor din fruntea clasamentului au arătat de multe ori calități frumoase și unii dintre ei ar putea intra în vederea selecționerilor. Chiar dacă renunțarea la unii jucători cu nume mare nu e lipsită de riscuri, iar unii dintre ei nu oferă nici un motiv pentru asta, gîndul construirii unei naționale noi se impune. O selecționată trebuie să reprezinte valorile prezentului și nu pe ale trecutului. În acest caz trebuie decizie și ochi, ceea ce pînă acum — mai ales a doua calitate — Ștefan Covaci n-a prea dovedit-o.

● **IN SFÎRȘIT, UN JOC COMPLET.** În meciul cu echipa de rugby a Spaniei, XV-le românesc a făcut, în sfîrșit, un meci apropiat de posibilitățile sale adevărate. Ea a învins cu un scor mai mare pe Spania decît pe Cehoslovacia, echipa Spaniei fiind, — lucrul trebuie subliniat — incontestabil mai bună decît echipa cehoslovacilor. Spaniolii s-au bătut în tușă de la egal la egal cu echipa noastră, au cîștigat aproape toate baloanele introduse de ei în grămezile ordonate, au avut un joc la mînă mai bun decît al adversarilor noștri precedenți. Scorul a fost însă mai sever pentru că **echipa României a încercat să arate ce poate indiferent de adversar.** Ea a realizat o primă repriză strălucită prin desfășurarea unor scheme tactice prestabilite, reușite în majoritatea cazurilor, încununate de mai multe ori de eseuri. Compartimentul deficitar în meciul cu cehoslovacii, treisferturile, ne-a rămas mai puțin dator. El a realizat majoritatea fazelor rapide și spectaculoase ale primei reprize, valorificînd de această dată mult mai bine superioritatea propriei înaintări. Eficiența „troacarilor" este și ceea ce explică severitatea scorului în fața unui adversar mult mai bun decît XV-le cehoslovac. S-a jucat aerisit, pe mari spații de joc, cu încrucișări de balon rapide, al căror efect tactic imediat au fost numeroasele eseuri, 14, ale partidei. De data aceasta cei care au creat fazele de eseu și le-au și finalizat au fost mai ales jucătorii treisferturilor. În repriza a doua, s-a jucat mai neglijent, aspect criticabil, situație în care spaniolii au avut trei bune faze de eseu pe care întîmplarea și replierea în ultimă instanță a jucătorilor noștri le-a stopat. În total un meci frumos în care înaintarea și-a făcut ca de obicei datoria, iar treisferturile debitoare în meciul cu polonezii și cu cehii s-au ridicat la valoarea propriei înaintări. O observație totuși : liniile noastre dinapoi nu știu încă să valorifice calitățile de excepție ale lui Motrescu, rareori servit așa cum trebuie pentru a-și realiza impetuoasele curse.

Discobol

Stampe celebre la București

CONVORBIRE CU SADAO KIKUCHI

Arta japoneză a fascinat pe marii artiști care au inițiat schimbarea radicală a mijloacelor de expresie din pictura modernă. Expresivitatea amănuntului stilizat cu o știință rafinată, o întreagă concepție despre lume, transcrisă în structura spațiului plastic, toate trăsăturile care au marcat sensibilitatea europeană în ultima sută de ani primesc o formă semnificativă îndeosebi în stampele japoneze, care nu au încetat să fie mindria tuturor marilor colecții de artă ale lumii. De curînd, o delegație de specialiști eminenți a vizitat muzeele și colecțiile românești, studiind stampele și armele japoneze din țara noastră, inventariindu-le și făcînd aprecieri referitoare la vechimea și importanța lor. Ne-am adresat unui reputat cercetător, domnul Sadao Kikuchi, de la Muzeul național din Tokio, rugîndu-l să ne împărtășească cîteva impresii asupra descoperirilor făcute la București.

«Ne aflăm în România la invitația Consiliului Culturii și Educației Socialiste pentru a opina asupra pieselor aflate la Muzeul Republicii și în alte colecții ce dețin stampe și arme tradiționale japoneze. Am constatat cu plăcere că Muzeul de artă este foarte bine ordonat, materialul putînd fi cercetat sistematic, cu rigoare și ușurință, în același timp. Ne-am ocupat numai de catalogarea lucrărilor japoneze. Cu acest prilej am constatat seriozitatea specialiștilor români, hărnicia și diligența cu care au lucrat în domeniul sistematizării și ordonării lucrărilor. Cred că, prin vizita noastră, și dînșii au putut să-și dea seama mai bine de valoarea unor lucrări, de importanța lor în istoria stampei japoneze. Cele mai multe lucrări aflate în colecțiile bucureștene aparțin lui Kunisada (1786—1864), Kuniyoshi (1797—1832) și Eisen (1790—1848). Lucrări importante aparțin lui Hiroshige (1797—1858) și Utamaro (1754—1806). Aș dori să remarc, de asemenea, că am găsit lucrări de Kiyomasu (1716), dintr-o perioadă foarte veche, de la începuturile gravurii japoneze, stampe care se găsesc foarte rar în întreaga lume. Dar, senzația cercetărilor noastre a constituit-o descoperirea unei lucrări de Hokusai (1760—1849), din prima sa perioadă, cînd semna cu numele Shunro (1780—1786). Există șase asemenea lucrări în întreaga lume. Cinci dintre ele fuseseră identificate, se știa și de existența celei de a șasea, ea fusese menționată în cataloagele consacrate lucrărilor marelui artist, dar nu se cunoștea unde se află. Am descoperit-o la București, în colecțiile Bibliotecii Centrale de Stat. Este o piesă extrem de valoroasă, cu care s-ar mîndri orice mare colecție. Am consultat și albumul Utamaro, apărut în frumoase condiții tehnice. El conține reproducerea unei lucrări din seria „Cartierul Yoshivara" care, de asemenea, este rară, apariția ei devenind un indiciu de calitate.

Amploarea colecțiilor și calitatea ieșită din comun a unora din piesele pe care le-am cercetat se explică datorită interesului unor colecționari români care s-au aflat conectați la înclinația general-europeană față de arta japoneză, îndeosebi prin intermediul cercurilor de plasticieni de la Paris, care au avut o mare contribuție în diseminarea stampelor noastre. Grija pentru studierea și conservarea lor în cele mai bune condiții reflectă nivelul preocupărilor actuale în domeniul muzeisticii de artă din România.»

Rep.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **O DELEGAȚIE** de scriitori, profesori universitari și oameni de artă din țara noastră a efectuat o vizită în Statele Unite ale Americii. În timpul vizitei, membrii delegației au avut întîlniri cu senatori și membri ai Congresului american, au organizat conferințe și întîlniri cu profesori și studenți de la diferite centre universitare. La Biblioteca română din New York a avut loc un simpozion cu tema: „Viața literară și artistică în România — înflorirea spirituală a naționalităților conlocuitoare". Participanții au prezentat aspecte privind rezolvarea problemei naționale în România, asigurarea egalității în drepturi a tuturor cetățenilor țării, indiferent de naționalitate, întărirea continuă a unității și frației între poporul român și naționalitățile conlocuitoare. Din delegație au făcut parte: Dumitru Radu Popescu, vicepreședinte al Uniunii scriitorilor, Domokos Geza, director al Editurii „Kriterion", secretar al Uniunii scriitorilor, Francisc Păcurariu, Maria Bisztrai, directoarea Teatrului maghiar de stat din Cluj-Napoca, prof. Atilla Palfalvi, rectorul Institutului politehnic din Cluj-Napoca, prof. Iosif Kovacs, prorector al Universității „Babeș Bolyai" din Cluj-Napoca, Cristian Popișteanu, redactor șef al revistei „Magazin istoric", dr. Paul Cernovodeanu și dr. Florin Constantiniu, cercetători la Institutul de istorie „Nicolae Iorga", David Albert, directorul Liceului din Odorheiul Secuiesc.

● **ÎN CAPITALA MEXICULUI,** postul de radio „Educacion" a deschis un ciclu de 14 emisiuni săptămînale dedicate României. În cadrul acestor emisiuni vor fi difuzate ample informații culturale și economice, va fi prezentată activitatea bogată pe plan intern și extern a tovarășului Nicolae Ceaușescu, conturîndu-se drumul ascendent al României socialiste în contemporaneitate.

● **LA MUZEUL DE ARTĂ INDUSTRIALĂ DIN BUDAPESTA** s-a deschis o expoziție de artă decorativă românească. Bogatele exponate conturează un domeniu specific de expresie, legat indisolubil de viața poporului nostru și de aspirațiile sale spre frumos. Vernisajul s-a bucurat de participarea unor înalte personalități ale vieții artistice și culturale din R.P. Ungară și a unui numeros public.

● **LA FUNDAȚIA DE STUDII CLASICE PASTOR** din Madrid s-a desfășurat o manifestare culturală dedicată României, în cadrul căreia profesorul Constantin Noica a prezentat unele lucrări realizate de specialiștii români în domeniul studiilor clasice. De asemenea, cunoscutul gînditor român a susținut comunicarea: „Platon, o nouă interpretare".

MONDORAMA

Povești din Țara Minunilor

Să ne amintim întrebarea ce deschide porțile minunatei cărți „Alice în țara minunilor": „ce haz are o carte fără poze și fără dialog ?" — se mira Alice, asemeni tuturor copiilor lumii la începuturile tainicului drum al înțelegerii. O întrebare la care Lewis Caroll, pe numele său adevărat Charles Lutwidge Dogson, răspunde în finalul poveștii, invocind ceea ce André Maurois numea pe drept cuvînt „dreptul nostru imprescriptibil la iluzia poetică"... „șezu astfel cu ochii închiși, crezindu-se pe jumătate în Țara Minunilor, deși știa foarte bine că nu avea decît să-i deschidă pentru ca totul să se prefacă în cea mai plictisitoare realitate". Dar acum, în acest atît de tehnologizat și de precis, în acest atît de perfect mecanic și computerizat secol XX, cît de multă nevoie mai avem oare de iluzia poetică a cărților de povești ? Cît de mult mai pot crede astăzi copiii, familiarizați cu exis-

Desen din volumul „Atunci cînd copiii Balcanilor desenează", editat recent sub egida UNESCO

tența roboților din generația a treia, în mirificele aventuri ale frumoasei, blondei și suavei Alice ?

Întrebarea nu este nouă dar, acum, pare a fi foarte actuală prin multiplele ei semnificații, căci, în definitiv, nu este vorba numai despre o curiozitate literară sau estetică, ci, cu mult mai mult, este o problemă educațională și spirituală importantă pentru orizontul psihic al copiilor, locuitorilor de mîine ai unei planete în continuă și fundamentală prefacere. O prefacere care a antrenat, după spusele unor oameni de știință, medici, psihologi, profesori, educatori, psihiatri, citați de revistele specializate ale UNESCO, în anchetele publicate de revistele **Time** sau **L'Express,** imersiunea copilului în universul complex propus de mass-media. Un întreg ansamblu de magnetofoane, magnetoscoape, videocasetofoane, circuite integrate de televiziune, săli de proiecție... și, în timp, din ce în ce mai puține cărți. Fenomen alarmant care a produs o „contra-ofensivă Gutenberg" realizată prin constituirea unor edituri specializate, a unor reviste și publicații destinate copiilor. Și, în acest context, să relevăm, din statisticile recente ale UNESCO, faptul că România este citată în permanență pe locurile fruntașe, atît datorită numărului record de volume destinate copiilor, cît și diversității acestora. Se subliniază, mai apoi, îmbinarea judicioasă existentă între producția națională și traducerile din marii clasici ai literaturii universale, cărțile fiind editate atît în limba română și în limbile naționalităților conlocuitoare, oferind tuturor copiilor țării posibilitatea nemediată de a intra în contact cu fabulosul univers al imaginației.

Recenta anchetă din **L'Express** releva, în cadrul aceleiași ofensive a cuvîntului tipărit, ceea ce a fost numit „redescoperirea clasicilor", fenomen vizibil, de cîțiva ani, în toate țările lumii. Se bucură de tiraje record operele lui Swift, Andersen, Jules Verne, Grimm, Marcel Aymé, se tipăresc peste 250 000 de exemplare din fiecare lucrare în seria „benzilor desenate", cele mai în vogă apariții la ora actuală. Să adăugăm, la toate acestea, numeroasele cărți, destinate în special copiilor, ce povestesc viața minunată a universului animal, cronicarul revistei **Time** arătînd că „unei ofensive ecologice pe plan mondial îi corespunde, destinată celor mici, o descoperire, prin intermediul cărților cu poze, a vieții mirifice a plantelor și animalelor". Cărți, ca cea recent publicată în Statele Unite de Richard Adams, „The Plague Dogs" în care se vorbește despre curaj, prietenie și demnitate în aventura a doi cîini ce descoperă lumea oamenilor sau „Orgueuil de la maison" a lui Gilbert Ganne în care se discută indiscutabila superioritate a pisicilor persane roșcate asupra celor negre sau gri... Dispute pasionante urmărite cu același neostenit interes care însoțește peregrinările, mereu înnoite ale unui Till Uylenspiegel sau Păcală... Și, referitor la acest ultim personaj, și ca o demonstrație a universalității universului poetic al poveștii, aș vrea să amintesc de cronicile elogioase pe care ziarul **Le Figaro** le-a consacrat turneului teatrului „Ion Creangă" în Franța, personajul Păcală stîrnind entuziasmul micilor spectatori și al cronicarilor de specialitate.

Și, în sfîrșit, ca ultim fenomen semnificativ, discernabil în ultimul timp și în țara noastră, succesul de care se bucură, mai ales în rîndul tineretului, reeditarea unora dintre celebrele opere ale „romanului popular", creații ale unui Gaston Leroux, Eugène Chavette, Al. Dumas, Paul Féval, P. du Terrail, Eugène Sue, Michel Zévaco, Gustave La Rouge (autorul unei cărți de bucate despre care poetul Blaise Cendars spunea că „o preferă versurilor și prozei lui Mallarmé însuși")... Drept încheiere, cuvintele cîntecului ce o însoțea pe Alice în a sa Țară a Minunilor: „Și-așa, un basm, încet-încet / S-a-nfiripat din nu știu ce / O Țară cu Minuni. Apoi / S-a dus. Și gata, nu mai e. / Acuma noaptea-lin se lasă / Și barca lunecă lin spre casă. / Ia basmul cu minuța ta, / E-un basm pentru copii, Alice, / Și-așează-l unde amintiri / Se împletesc ciudat ca-n vis / Uscate flori din depărtări / Ce-aduse-un om de peste mări /".

Cristian Unteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **BIBLIOTECA NAȚIONALĂ FRANCEZĂ** găzduiește luna aceasta o importantă expoziție consacrată vieții și operei lui Raymond Queneau. Cunoscutul scriitor, născut la Le Hâvre în februarie 1903, decedat la Paris în octombrie 1976, ar fi împlinit anul acesta 75 de ani. Expoziția dispune de 1 200 piese autografe sau piese rare, care reprezintă activitățile atît de diverse ale acestui scriitor a cărui originalitate este de mult intrată în domeniul clasic.

● **PENTRU PRIMA OARĂ** un film austriac este luat în considerație de către Academy of Motion Picture, în vederea atribuirii premiului „Oscar". Filmul, de altfel foarte discutat, realizat de Jörg A. Eggers, purtînd titlul „Vreau să trăiesc" și avînd ca temă viața handicapaților, a obținut locul al șaselea printre cele 132 de filme ne-americane aflate în competiție. Cei 90 de membri ai juriului au primit filmul cu vii aplauze și puțin a lipsit peliculei lui Eggers să-i fie atribuit acest mult rîvnit trofeu.

● **O CARTE** plină de tristețe și duioșie, „Rămas bun copilor" a văzut lumina tiparului în editura franceză „Olivier Orban", sub semnătura lui Alain Buhler. Sîntem în fața destinului straniu, fascinant și dramatic al unui utopist al educației, polonezul Henryk Goldszmit, mai cunoscut sub numele literar de Janusz Korczak, în ochii căruia cea mai de preț bogăție a omenirii o reprezentau copiii ; el le-a sacrificat cariera sa de medic, ambițiile de scriitor și chiar pasiunea revoluționară. În așteptarea realizării visului său, acea „republică a copiilor", în care cei mai năpăstuiți din societatea umană să devină stăpîni pe viața lor, — fondează un fel de orfelinat cu autogestiune. Intervine însă războiul, invazia nazistă, iar Korczak, împreună cu toți copiii de sub tutela sa se pomenesc închiși în ghetoul din Varșovia, „visul" prăbușindu-se, pentru toți, în camerele de gazare de la Treblinka.

● **„DOUĂ SECOLE DE ISTORIE ȘI ISTORIE A COSTUMELOR, POVESTITE DE 41 DE SOȚII ALE PREȘEDINȚILOR STATELOR UNITE"** s-ar putea intitula neobișnuitul muzeu de ceară de la Smithsonian Institute din Washington, sub acoperișul căruia pot fi văzute imaginile tuturor „primelor doamne" (first ladies) care s-au succedat la Casa Albă. Ideea înființării acestui muzeu, au avut-o, la începutul secolului, doi vizitatori ai Casei Albe, Julian James și Rose Gouverneur. În 1912 soția președintelui Taft a dăruit o rochie, iar de atunci toate celelalte prime doamne care au urmat, au dăruit la rîndul lor vestmintele cele mai reprezentative, contribuind astfel și la reconstituirea hainelor predecesoarelor Așa s-a ajuns la realizarea unei galerii reprezentative, începînd cu prima soție de președinte Martha Washington (1789—1797), și terminînd cu Patricia Nixon (1969—1974), galerie care pe lîngă mimica, gesturile și coafurile adecvate, este și o oglindă fidelă a modei feminine din epoca respectivă.

● **SUB AUSPICIILE** Ministerului Austriac al Științelor și Cercetării, Editura „Residenz" din Salzburg a publicat de curînd o lucrare ilustrată despre bogățiile Muzeului de Arte Frumoase din Viena (Kunsthistorisches Museum). Primul volum al lucrării oferă o vedere de ansamblu asupra tuturor secțiunilor acestui muzeu, evoluția artei fiind reprezentată în ordine cronologică ; volumul este completat cu 320 planșe ilustrate. Prima ediție a cărții, cu un tiraj de 40 000 exemplare reprezintă munca de elaborare a 17 specialiști pe o perioadă de trei ani.

● **ÎN TIMP CE** cunoscutul actor de film Charles Vanel își pregătește „Memoriile", rod al celor 70 de ani de activitate cinematografică, — perioadă care cuprinde filmul mut, sfîrșitul acestuia, începutul filmului sonor și evoluția lui (în Franța, bineînțeles) — memorii care se încheie cu „așteptarea" (la cei 86 de ani) a întîlnirii sale cu un regizor bun, cu un scenariu pe măsură, pentru a apare din nou în fața camerelor de luat vederi, — în acest timp, cum spuneam, o nu mai puțin cunoscută stea a ecranului, Michele Morgan, după apariția în mai mult de 60 de filme, pe al căror generic numele ei prezintă o serioasă garanție, „debutează" pe scena unui teatru... Evenimentul se datorește lui Jean-Michel Rouzière, directorul teatrului „Palais Royal" care încă de acum șapte ani dorește să aibe pe afiș numele prestigioasei actrițe. Această dorință, conjugată cu un concurs favorabil de împrejurări, a incitat-o pe autoarea de succes Françoise Dorin să scrie special pentru Michele, o comedie Singurul lucru nerezolvat pînă acum este doar titlul piesei...

● **FESTIVALUL DE TEATRU DIN BREGENZ** 1978 (Austria) va avea loc în perioada iulie-august 1978, cu concursul a trei reputate ansambluri dramatice europene. Astfel, la 30 iulie, „Teatrul Thalia" din Hamburg va prezenta în premieră cunoscuta piesă a lui Cehov, „Unchiul Vania", în regia lui Dieter Giesing ; „Burgtheater" din Viena va veni cu piesa lui Ibsen, „Hedda Gabler" sub direcția de scenă a lui Peter Palitzsch ; în sfîrșit, Teatrul din Josefstadt se va manifesta cu o adaptare a unei nuvele de Schnitzler, realizată de Ernst Lothar, „Locotenentul Gustl", a cărei premieră va avea loc la 17 august, în regia lui Gustav Manker.

● **COMPOZITORUL AUSTRIAC** Gösta Neuwirth, în prezent lector la Universitatea de Muzică din Graz (Styria-Austria) a descoperit de curînd în biblioteca Institutului, o partitură a Simfoniei a Patra a lui Gustav Mahler, datînd din 1902 și purtînd adnotările autografe ale compozitorului. Aceste adnotări se referă la modificările operei, așa cum vor fi găsite la reimprimarea partiturii, făcută opt ani mai tîrziu.

● **ACTORUL ȘI REGIZORUL LEONID BIKOV** realizează la Studioul „Dovjenko" din Kiev filmul „Nu trageți în lebedele albe", după nuvela cu același titlu a lui Boris Vasiliev. Talentul liric al lui Bikov are afinități cu eroul nuvelei, pădurarul Egor Polușkin : îndrăgostit de natură și apărînd-o, el cade răpus de braconieri, ca un soldat la postul său.

gérard bayo

ÎN ROMÂNEȘTE DE ION POP

Gérard Bayo e un nume nou în poezia franceză. Debutînd relativ tîrziu (în 1975, la vîrsta de aproape patruzeci de ani), el a atras însă imediat atenția cercurilor literare. Bucurîndu-se de o foarte bună primire, întîiul său volum — **Un printemps difficile (O primăvară dificilă,** 1975) tipărit în cunoscuta colecție „Le Pont de l'Epée" a Editurii „Guy Chambelland", a fost încununat în anul 1977 cu premiul „Antonin Artaud". Recent, i-a apărut, sub titlul **Didascalies** (Editions „Le Verbe et l'Empreinte", 1977) o altă plachetă, cuprinzînd un număr de douăsprezece poeme.

Poezie a gesturilor simple, căutîndu-și adesea substanța în cotidian, lirica lui Gérard Bayo respiră o intensă atmosferă elegiacă. Dintre obiecte, culori, peisaje (notația deține aici un loc însemnat), crește concentrata confesiune a unui martor sensibil la dramele epocii, dar năzuind mereu către un orizont al echilibrului regăsit : neliniștite viziuni de factură expresionistă se nasc din realitatea cea mai familiară, imaginația turmentată își are pandantul în universul mai limpede și mai destins al naturii. Tocmai această voce fraternă, vibrînd de neliniște și speranță, dă forță mesajului poetic al lui Gérard Bayo.

„Îmi place această înaintare spre o seninătate de cîștigat dincolo de o lume în perpetue sfîșieri și contradicții — scria în prefața la **Un printemps difficile,** regretatul poet Jean Malrieu, fost director al revistei **Cahiers du Sud.** „Nimic nu e niciodată dat, și totuși acest loc de atins pare apropiat. Se ajunge la el prin tensiune, rigoare, intensitate, prin epuizarea sensului, facultate de a înfrînga și de a transcende". Sînt cuvinte ce caracterizează deplin acest demers poetic pe care, de la primele sale afirmări, îl simțim autentic și profund.

I.P.

Îngerul

păzitor de la Auschwitz
îngerul
păzitor, oh
niciodată de-acum absolutul
absolu-
tizat, oh se rotește — cu aripile
cît plopii de sus
cu trupul
străpuns de lumină
și ceafa-n tavanul
cerului — rotindu-se și părînd
că dansează.

Tremurături

Cu un bec în tavan de 40 w.
la oglinda-i femeia
și-a dat seama că e frumoasă
vremi viitoare anotimpuri
belșug

132
discrete clănțăniri din dinți
deodată cu o singură lovitură de femur

însingurată
în natură
se-agită moartea

sub găoacea-i mînjită
precum o pasăre.

* *
*

Ca o bătaie
de aripi uriașe ; de ceafă m-a prins.
Pe drum cobora la vale o
căruță-nspăimîntătoare.

O, totuși văzusem de dimineață totul
căci am scris : „în cerul negru stă
pasărea în picioare precum o torță".

Pe cînd cerul albastru...

Geam
atît de murdar încît nu mai vezi
oglindindu-se-n el
acel du-te-vino al cerului.
Îngrozitor ar fi —
îngrozitor de gîndit ! — ochii morții

dacă-aș putea iubi.

Primăvară

În livadă stau în colivii
păsări ce-și deschid, gata să și le rupă, aripile,
și se silește să-și aplece
capul pajiștea coborînd la vale
pe sub florile pomilor.

În depărtare însă, se retrage, în depărtare,
sărind peste bariere pitice și ziduri de
primăvară
singurul chip al iubirii tale.
Căci neostenită-i
ca o apă pe care-o sugrumă
pietrele, mierla
în fundul cireșului. Nici de noapte
nici de ziuă nu-i pasă și orice-ntîmplare
a omului ea o vrăjește
cu glasu-i ori poate
că nici n-o știe.

* *
*

A trebuit să se zidească
să se desfunde podeaua
de la etajul doi, să se înlăture scara, să se
ascundă :
e un templu la primul etaj
negru de funingine și ciclopic
cu lucarna atîrnînd, albastră
și solul așternut cu ramuri și flori.
în care iubirea scurmă cu unghiile-naintea ei

Pentru cine voia să intre
încă mai frigea clanța de alamă.
În fereastră mama
și pruncul în albastru.

Atît de ostenită a adormit
ai zice că e în tren, în tranzit, mama
și pruncul în albastru
atît de osteniți ! — ai zice că sînt
într-o sală de așteptare,
nemișcată.

* *
*

Scris pe zidul
azilului

prenumele
fratelui meu e
prenumele
fratelui meu e prenumele fratelui meu

Din sînul
însorit
al cerului curge un lapte de liniște
temelie
a oricărei instituții.

Nu-ți mai mușca dreptele colțuri
ale buzelor.

Rilke în corespondență

Deși cercetat și comentat insistent de exegeți din diferite țări, corpusul bogat al corespondenței lui Rilke a rămas pînă acum necunoscut publicului român. Cele zece scrisori din perioada 1903—1908 adresate de Rilke tînărului Franz Xaver Kappus, bănățean de origine (de aici, probabil, inițiativa Editurii „Facla"), apărute în excelente condiții grafice, în traducerea Ulvinei și a lui Ioan Alexandru, reprezintă într-adevăr un moment editorial.

În absența profesiunilor de credință sau atitudinilor critice (față de care poetul german a nutrit toată viața o superioară aversiune) aceste scrisori sînt nu numai emoționante documente umane, dar un inestimabil ajutor pentru cercetătorul vieții și operei lui Rilke. Ele au valoarea unui jurnal de creație sau a unei autobiografii, a unor note lămuritoare cu privire la geneza și intențiile operei sau a unei arte poetice sui generis. Împreună, scrisorile transmit ceva din realitatea vieții lui Rilke, confirmînd o parte din judecățile emise cu privire la om sau artist, corectînd unele deformări, sugerînd soluții unor convergențe de opinii — numeroase în cazul unei personalități atît de complexe. Aceasta pentru că la Rilke viața și arta se confundă. Nici o poză deci în hyperioniana invitație la solitudine și la îngăduință față de cei din jur, incapabili să-l înțeleagă pe artist, pe care o citim într-una din scrisorile către tînărul Kappus : „...bucurați-vă de creșterea dumneavoastră, în care nu puteți lua pe nimeni cu dumneavoastră, să fiți bun față de cei care rămîn în urmă, să fiți sigur și liniștit față de ei, și nu-i chinuiți cu îndoielile dumneavoastră și nu-i speriați cu încrederea dumneavoastră sau cu bucuria pe care tot nu le pot înțelege". Scrisorile din anii 1904—1907 dau într-adevăr impresia unui spirit scutit de îndoieli, indiferent la opiniile confraților, încrezător în chemarea sa, ferm în convingeri, propovăduite cu aceeași fervoare. Descoperim un crez eroic, căutarea deliberată a situațiilor tensionate care potențează impulsul artistic, refuzul inerției, siguranței, o periculoasă și faustică temeritate în căutarea miraculosului dar, spre deosebire de romantici, nu în afara cotidianului ci chiar în el : „Dacă vă țineți de natură, de ceea ce e simplu în ea, de lucrul aparent fără importanță care abia este băgat în seamă de cineva și care poate să devină, așa, neobservat, măreț și nemărginit, dacă aveți această dragoste față de cele mărunte și dacă încercați modest de tot să cîștigați încrederea lucrului care pare sărac, atunci toate vă vor părea mai ușoare, unitare și într-un fel se vor îmbina, poate nu în rațiune, care rămîne în urmă uimită, dar în conștiința dumneavoastră cea mai adîncă, ceea ce înseamnă a fi treaz, a ști". O estetică surprinzătoare la poetul care debutase într-un concurs pe tema „Trebuie sau nu să aibă trene rochiile doamnelor ?"... Tînărul provincial, ca și Kappus care-i cerea acum sfat, suferise între timp două influențe importante : a lui Rodin și a scriitoarei Lou Andreas-Salomé care-l introdusese în elita culturală a vremii. Într-o scrisoare către aceasta din urmă, recunoaște a fi învățat de la ea să descopere „lucrurile" și să aprecieze măreția aparentei simplități : „...încet și cu dificultate am învățat cît de simplu e totul și m-am maturizat și am învățat să spun lucruri simple". La rîndul său, îl învață pe tînărul său prieten să ocolească temele erotice și subiectele supralicitate, să evite ceea ce s-a mai spus, descoperind în schimb lumea din jur, croindu-și drum spre esența propriei ființe și propriului mediu. Repunerea în drepturi a cotidianului amalgamat de convenții și de o sensibilitate tocită și interpretarea emoțiilor izvorîte din contactul cu lucrurile din imediata apropiere — acesta era cîștigul lui din lecția marelui sculptor francez. Din înțelegerea artei ca act necesar de identificare cu obiectul contemplat derivă respingerea modalității ironice în creație precum și opțiunea privind modul de receptare : nu prin opinii polemice sclerozate ci prin recreare empatetică. „Operele de artă — îi scrie el tînărului Kappus — sînt de o infinită solitudine și nu poți să le ajungi cu nimic mai puțin decît prin critică. Doar iubirea poate să le cuprindă, să le țină și poate fi dreaptă față de ele". Despre aceste două propoziții marele poet american E. E. Cummings afirma într-una din „pseudo-conferințele" sale că „valorează cît toată așa-zisa critică de artă care a existat sau va exista vreodată".

Semnificative sînt aceste scrisori și în ceea ce privește încercarea unor comentatori — printre care Heidegger — de a-i atribui lui Rilke propensiuni existențialiste : stări angoasate, viziunea omului rătăcit într-o constelație indiferentă lui. Crezul lui Rilke din anii genezei celei mai viguroase creații a sa — „Cartea orelor" — este însă mai degrabă acela al unui ales al singurătății și vicisitudinilor decît al unei victime a lor : „N-avem motive să fim neîncrezători față de lumea noastră — citim într-o scrisoare din 1904 — căci nu ne e împotrivă. Dacă are spaime, sînt spaimele **noastre,** dacă are prăpastii atunci aceste prăpastii țin de noi, dacă sînt pericole aici, trebuie să încercăm să le iubim. Și dacă ne facem viața după principiul care ne sfătuiește să ne tot ținem de ceea ce e greu, atunci acest lucru, care încă ne apare ca cel mai străin, ne va deveni cel mai familiar și credincios". Dacă a cîntat angoasele, a fost pentru a se purifica de ele, pentru a le cerceta cu omeneasca neliniște „care îi împinge pe prizonierii lui Poe să pipăie formele închisorilor îngrozitoare spre a nu fi străini spaimelor nespuse ale încătușării lor", cum spune în aceeași scrisoare.

Scrisorile de după 1913 indică dispariția încrederii, a trufiei inofensive, teroarea de solitudine, dorința unei legături mai omenești sau nostalgia după ocupațiile mărunte ale oamenilor obișnuiți. Episodul iubirii pentru pianista Magda von Hattingberg nu e decît expresia dorinței de împlinire umană și de a împărți cu cineva povara unei conștiințe artistice exasperate de îndepărtarea de la modelul uman.

Forța vizionară necesară solitarului pentru a filtra lumea și a o elibera în forme semnificative — acesta e testamentul poetului, exprimat cu claritate încă în aceste scrisori, și pe care l-a ilustrat prin propria existență.

Maria-Ana Tupan

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
17
(835)
Simbătă
29 aprilie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

1 MAI

Sărbătoarea muncii și a solidarității internaționale este una din sărbătorile cele mai firești ale claselor și oamenilor ce și-au cîștigat și-și cîștigă ființa prin muncă, și așezarea ei la început de primăvară nu poate fi, desigur, decît o dovadă de speranță și de împlinire perpetuă.

În pofida anilor care o îndepărtează tot mai mult, dar neștirbită, întocmai ca atunci cînd am trăit-o ca realitate sau mi s-a întipărit în memorie din amintirile altora sau poate ale cartierului mărginaș întins de-a lungul căii ferate dincolo de care se zăresc — și ieri, ca și azi — halele afumate ale „Griviței Roșii", păstrez o amintire despre care n-am scris niciodată pînă acum. Este amintirea bucolică și inocentă a unei zile joviale de 1 Mai, cu bărbați și femei îmbrăcați în haine de duminică și încărcați cu coșulețe burduhănoase de răchită, cu trenul de Snagov legănîndu-și vesel vagoanele cu pereți din șipci, cu pleduri colorate și fețe albe și scorțoase de masă desfăcute pe verdele crud al ierbii, cu un chioșc unde găseai mici proaspeți și bere rece și cu un acordeon cu 80 de basi care cînta neobosit valsuri și tangouri. Era, avea să mi se spună mai tîrziu, probabil primul 1 Mai liber după război, cum urma de altfel să și intre, ca formulă jurnalistică, în acel început răscolitor de istorie nouă a tuturor.

Unul din adevărurile cele mai profunde privind clasa muncitoare în raporturile ei definitorii cu celelalte clase și pături sociale și, în general, cu individualitatea omului afirmat ca om prin muncă, unul din aceste adevăruri, deci, este acela că, eliberîndu-se pe sine, istoria i se supune și-i aparține în numele unui refuz total și definitiv al nemișcării, în numele continuei năzuințe spre cîștigarea și desăvîrșirea umanului, în numele ascensiunii hotărîte înlăuntrul dreptății, al adevărului, al demnității. În același timp, revoluția eliberării de sine — căci despre revoluție este vorba, despre cucerirea puterii unei responsabilități politice fără egal în istorie ca cuprindere și năzuințe — înseamnă și revoluția eliberării celorlalți, a regîndirii rostului și locului tuturor din perspectiva unui proces civilizator dintre cele mai complexe, mai dure și neiertătoare.

Este mai mult decît evident că din această perspectivă — devenită pentru România socialistă a anului 1978, pentru România socialistă care are în fruntea sa un partid puternic cum este Partidul Comunist Român, o realitate covîrșitoare, deschisă în aceeași măsură spre viitor — căutarea căilor proprii de afirmare și de activizare a forțelor creatoare ce o alcătuiesc și-i determină ordinea economică, filozofică, politică și morală, nu poate lăsa și nici nu lasă în afară parametrii de dezvoltare a omului muncii, a calității vieții și muncii lui. Acolo unde participarea prin fapte la modelarea prezentului și a viitorului se arată a fi sporadică și convențională, omul muncii nu resimte prezentul și pregătirea prin acest prezent a viitorului drept opera sa, nu se mai recunoaște pe sine și nu-și mai recunoaște faptele de muncă și de viață, ci, cel mult, date fiind structurile în care trăiește și, prin forța împrejurărilor, va fi obligat să trăiască, le acceptă ca pe condiții impuse, cărora mai devreme sau mai tîrziu va trebui să li se adapteze.

Participarea permanentă a clasei noastre muncitoare atît la desăvîrșirea prezentului — o participare prin fapte dovedite, concrete, neîndoielnice, care se numesc fie pîine, fie uzine, fie tractoare, fie blocuri de locuințe, cît și la elaborarea perspectivelor, determinarea deliberată la nivelul întregii clase muncitoare, a întregii națiuni — o națiune muncitoare — a schimbărilor politice, sociale, morale, tehnice, a calității vieții în ultimă instanță, reașează și omul muncii de la noi într-o poziție nu privilegiată, ci normală, conformă și armonioasă cu atributele sale fundamentale de ființă socială, a cărei existență se desfășoară în această epocă și în această ordine politică și economică a României din 1978. Traversăm astfel miezul unui timp care modifică zi de zi, ceas de ceas, profund și semnificativ exigențele față de viața spirituală și mobilitatea gîndirii, care pretinde de la ultimul muncitor la directorul de fabrică, activistul de partid și scriitor, odată cu faptele muncii, informări ample și capacități de cunoaștere continuă, gîndire obiectivă și critică, atitudine și participare și implicare responsabilă.

Nimic din ceea ce a însemnat și înseamnă pași ai istoriei societății noastre nu s-a născut din nimic și pe nimic și în afara oamenilor ei, a vieții și a muncii lor dăruită deopotrivă și cu bucurii și cu sacrificii. Calitatea civilizației către care ne îndreptăm continuă să pretindă muncă, disciplină, inteligență, competență, valori autentice atît materiale cît și spirituale, criterii corecte și ferme de promovare, răspunderi exacte de sus și pînă jos, afirmarea plenară a forțelor creatoare ale fiecăruia dintre noi, oameni ai muncii cu toții.

Cum spuneam, așezarea sărbătorii firești a muncii la început de primăvară nu poate fi decît dovada certă a speranțelor și împlinirilor perpetue.

Constantin Stoiciu

Grafică de Sabin Ștefănuță

DE ZIUA MUNCII

De ziua muncii orașele tresar
Li se aud marile roți dințate dinăuntru
Și vîntul de deasupra pămîntului curățată
lumina
Izbucnită din ochii cireșilor,
Și din ochii oamenilor vioi — alergînd
pe străzi
ca niște unde electromagnetice
Primind putere de la soare și de la
pămînt.

Muncitorii limpezi pe străzile ude de
sudoare,
Porniți din uzine — întorcîndu-se
în uzine.
— Brațele lor poartă copii ca pe
obiectele cele mai de preț;
și din căldura mîinilor sîngele începe
să umble
Prin plozii alintați de florile primăverii,
de steaguri.

Valeriu Bârgău

● În acest număr : ● **SĂRBĂTOAREA MUNCII ȘI A CREAȚIEI : ● Un steag de luptă, de-a lungul istoriei...** — Evocare de Sânziana Pop ● **Țara creează pentru țară** ● Demers pentru calitatea vieții ● **„Nobila stirpe"** — poem de Radu Cârneci ● **Instantanee** de Șerban Cioculescu ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **Meridiane lirice** ● Revista străină

Culorile orașului

Bate de secole centrul vital al Moldovei, pulsînd spre întreaga țară și lume binefăcătoarele-i „culori" de bunuri, materializate în vagoanele de marfă, încărcate la Nicolina, cu nume „bine înfipt" pe paginile istoriei mișcării muncitorești, sau bunuri în formă de pudră concentrată, consumată și peste hotare, ambalată în cutii pe care stă scris „Penicilina-Iași", sau în „producții de serie" ale promoțiilor de viitori specialiști, care părăsesc „palatul științei", luat în proprietate la Universitatea ieșană, în „bunuri-amintiri", povestite sub ramurile, din nou cu mantie verde, ale teiului Luceafărului nostru nestins — viu cît cuprinde cugetul și făptura noastră —, sau în „producții-zîmbet", răsărite firesc pe fețele celor de aici.

Inimă și suflet, „suflet din sufletul neamului". Cuget și simțiri. Marea Unire — Cuza — primul Domn al Țării Românești și al Moldovei. Străzi. Blocuri noi, palate vechi. Grădini și flori. Și oameni. Platină. Platina timpului apus, aureola de argint de azi și aurul de mîine. Aurul nou și aurul vechi. Nou pe trupul vechiului. Aur — Trei ierarhi și ceasul ce cîntă Hora unirii. Și Eminescu — simbolul culturii românești și dătătorul de nume revistei „Luceafărul". Copoul freamătă de tinerețe. Și „codrii freamătă alături". Se „leagănă" teiul secular. Un critic spunea despre un cîntec străvechi de oaste că este „floarea cea mai bine mirositoare a literaturii de odinioară". Și „Luceafă-

Dezideriu Horvath

Continuare în pag. a 2-a

Suma sărbătorilor

Primăvara este o sărbătoare, de la început pînă la sfîrșit, a tuturor anotimpurilor, a întregii firi. Căci ce altceva sunt sărbătorile decît celebrări și simboluri manifeste ale reînvierii naturii, cînd de la firul de iarbă, pînă la arborii uriași, de la desmorțirea a tot ce e viu pînă la minunea perpetuării, toate speciile se afirmă ? Există sărbători ale verii și toamnei sau iernii, dar nici unele — ca ale primăverii — nu sunt mai pline de speranță, de încredere în bogăția roadelor viitoare și de libertate nemăsurată ; pentru că acum înflorește pămîntul și ochii și stelele îndepărtate. De dragostea Primăverii pămîntului, vestea se transmite de la astru la astru și chiar stelele bătrîne reînvie și mai luminează cu o clipă a lor un eon al planetei noastre.

Tocmai primăvara s-a ales momentul cel mai fericit pentru sărbătoarea ființelor conștient-lucrătoare, a celor care prin forța gîndirii și brațelor au fost și vor fi mereu în stare să schimbe fața lumii, pentru că energia care le animă este de natură profund-creatoare, demiurgică, ipostază în care se poate spune că oamenii sunt și zei. Lumea a intrat definitiv în zona umanului din momentul în care omul s-a manifestat printr-o genială creație materială sau spirituală. Creatorul de artă nu poate decît să se bucure că într-o zi de început al lui mai în fiecare an muncitorii de pretutindeni sunt sărbătoriți și se sărbătoresc ; scriitorul, considerîndu-se un om al muncii, vede în ziua aceasta o sărbătoare a tuturor celor ce muncesc, deci și a sa proprie.

Oricît de mulți exploatatori ai muncii altora ar mai fi azi, tot mai mulți sunt cei ce muncesc în sînul națiunilor lor, încît sărbătoarea de la 1 Mai, fiind a celor mai mulți, trebuie înțeleasă ca una din cele mai înalte expresii de considerație pe care întreaga omenire o datorează și o dă cu acest prilej acelei părți uriașe a ei care-i asigură existența și putința de a-și visa un viitor fericit. „Oare nu are mai multă dreptate — spunea Eminescu — acela carele zice că obiectul îngrijirii publice e **omul** (s.n.) care produce, nu lucrul căruia-i dă ființă ?" Sărbătorirea celor ce muncesc din lumea întreagă este o expresie și a grijii pentru omul care produce toate bunurile vieții.

Gheorghe Pituț

În pagina a 3-a : **Argumentele istoriei și scrierile de epocă. UN REPORTER AL ANTICHITĂȚII ÎN ANCHETĂ** (II) de Mihai Stoian

Filosoful — poet, poetul — filosof

Prezentată de autorul însuși ca prima monografie completă despre opera lui Lucian Blaga, mai puțin pe latura strict documentară sau informativă, această frumoasă carte a lui Alexandru Tănase (**„Lucian Blaga — filosoful poet, poetul filosof"**, recent apărută la Ed. „Cartea Românească") aparține unui spirit viu, profund și original, așa încît mă mir (sincer) prețuirea acordată unei forme impersonale de istorie literară. Monografia, mi se poate răspunde, nu trebuie privită, nici ea, ca o modalitate opusă creației și originalității, cu condiția, însă, a studiului exhaustiv și a cuprinderii globale. Dar tocmai de aici se naște întrebarea. Reușește Al. Tănase, ca filosof și iubitor de filosofie, să echilibreze tratarea celor trei aspecte mai importante ale operei lui Blaga (filosofia, poezia și teatrul) în cuprinsul unei monografii care s-ar cere să fie cît de cît „obiectivă" și imparțială ? Pentru a da un răspuns neechivoc acestei probleme, ajunge să observăm, fie și superficial, conținutul lucrării recent apărute. Totalul este de 474 de pagini, dintre care în jur de 20 sînt consacrate unei succinte incursiuni biografice introductive, peste 300 unui masiv capitol despre filosofie, iar restul operei literare a lui Blaga, respectiv poeziei și teatrului.

Ideea directoare a cărții lui Al. Tănase — pe cît de simplă, pe atît de complexă — este că Blaga a fost un filosof *poet* și un poet *filosof*. Corolarul : unitatea deplină dintre filosofia și poezia autorului, nu în sensul unei reductibilități reciproce a celor două planuri, ci al unui continuu și mutual schimb de valori (inclusiv mijloace de expresie ?) între ele. „L. Blaga — scrie Al. Tănase — reprezintă cazul rar al unei opere organic unitare, în care există un permanent circuit valoric între planul poetic și cel filosofic, în care poezia este gîndită și plăsmuită sub imboldul unei adînci și neliniștitoare întrebări metafizice, deci în perspectivă filosofică, iar filosofia este gîndită și construită ca o catedrală de idei-metafore, de idei-imagine, deci ca o construcție deopotrivă teoretică și artistică, folosindu-se în egală măsură de idei-concepte și idei-metafore, în care orizontul mitic se suprapune celui istoric".

Nu se poate contesta vechimea considerabilă a acestui punct de vedere, susținut, într-o formă sau alta, de aproape toți comentatorii operei lui Blaga. Și totuși, el primește o interpretare nouă, inedită, în cartea lui Al. Tănase, infinit mai subtilă decît a fost cazul pînă acum. Sînt urmărite, firește, elementele comune ale filosofiei și poeziei (teme, idei, atitudini), acelea care pot justifica și susține ideea enunțată în titlu. Pentru prima dată, însă, aceste elemente nu mai apar cercetate ca rezultat al unor influențe exterioare între cele două planuri, deci al unui raport de anterioritate și de subordonare, ci ca date constitutive ale unui univers lirico-filosofic esențial.

Cum se poate vedea, totul pleacă (și revine, pe parcursul analizei) de la cîteva elemente comune poeziei și filosofiei lui Blaga, de la sublinierea esenței *filosofice* a poeziei și de la relevarea naturii duale — conceptuale și *artistice* — a operei teoretice din Trilogii. Aici, însă, autorul va avea de ales nu numai între o latură sau alta a filosofiei, ci și între multiplele semnificații istorice care i se pot atribui. De aceea, programul său (atît de bine, de serios fundamentat) va trebui, inevitabil, să sufere un ușor ecart, pentru a fi prezentate mai amplu, mai nuanțat, o serie de probleme apărute în ultimii ani. Cît de vie, de actuală ,este filosofia lui Blaga ? Cîte posibile corespondențe prezintă ea cu datele unei filosofii materialist-dialectice despre lume, cu o viziune deosebită despre sensul și natura existenței ? În răspunsul deosebit de profund la aceste întrebări (nuanțat, metodic, echilibrat) deslușesc una dintre cele mai importante contribuții ale cărții lui Al. Tănase, punctul ei de maximă și serioasă responsabilitate. Spațiul nu îmi permite să concretizez toate subtilele distincții făcute de autor, mîna sigură cu care știe să despartă esențialul de accidental, să releve și să dea interpretarea cea mai justă unor elemente idealiste și agnostice ale filosofiei lui Blaga, coexistînd cu umanismul integral, cu patriotismul și cu numeroasele elemente raționaliste. Voi aminti, de aceea, un singur aspect revelator : punctul în care programul inițial (unitatea poeziei cu filosofia) se întrepătrunde și coincide cu această necesară abordare ideologică. Sînt date două aspecte esențiale ale operei : filosofia și poezia, fiecare prezentînd în substratul său elemente proprii, specifice ale celuilalt. Care dintre el (întrebarea s-a pus) este mai actual, mai valoros, mai apropiat de sufletul nostru contemporan ? Răspunsuri au fost și pot fi foarte multe, dar al lui Al. Tănase (bazat tocmai pe intuirea „unității organice" a întregii opere) mi se pare sin-

Ion Madoșa

Continuare în pag. a 6-a

Individualitatea limbii române

Volumul al II-lea al cărții profesorului Alexandru Niculescu, **Individualitatea limbii române între limbile romanice,** (ESE, 1978), complet diferit de cel dintîi, constituie pentru non-lingvist o surpriză plăcută : ca un soi de reacție taumaturgică la cărțile de lingvistică propriu-zisă din ultimele decenii, hiperspecializate și destinate evident lecturii comprehensive a cel mult trei duzini de specialiști din lume, Al. Niculescu scrie o carte care — cel puțin în primele două secțiuni — înglobează lingvistica faptului de cultură. Fenomenul des evocat, dar insuficient analizat, al relatinizării românei literare beneficiază astfel de o sinteză originală. El este obsesia autorului, de la pagina 1 pînă la pagina 186, obsesie incitantă și care atrage rapid în cîmpul ei pe literat, pe istoric sau pe amatorul de artă. Că se poate discuta la nesfîrșit cu privire la relatinizarea limbii române literare în perioada 1780—1830 — lucrul este în afara discuției : bogăția de fapte evocate în paginile amintite stă drept suprem argument. Dar meritul deosebit al lucrării de față ni se pare a fi tocmai cel al condensării, al sintezei perspicace. Ea nu lasă afară nimic esențial și, concomitent, spune totul suficient de concentrat pentru a face problema palpitantă fie și unui nespecialist.

Plecînd de la Pușcariu, cel care a introdus primul termenul de **reromanizare,** Al. Niculescu încearcă o aprofundare și o calificare a noțiunii în context istoric. Operație exorbitantă și niciodată epuizabilă ! Al. Niculescu o privește din diferite unghiuri, aruncă unele punți spre abis, și în infernul de fapte adunate se stabilește o relativă topografie (mai recentă și mai vie decît cea, de altfel excelentă, stabilită cu ani în urmă de N. A. Ursu).

Un nespecialist va admira pe drept cuvînt capacitatea excepțională a autorului de a citi frivol o carte de lingvistică, de a o citi cu finalitate culturală. Profesorul Al. Niculescu a întocmit un breviar de adevăruri esențiale cu privire la transformarea latinei în limbile romanice, breviar concis și maniabil (cf. cap. **Latin vs. romanic).** Să nu ne lăsăm induși în eroare de cursivitatea stilului și de limpezimea schemei propuse ! Autorul este un familiar al întregii bibliografii de specialitate și pune la contribuție cele mai recente lucrări în materie. Dar ele sînt utilizate în spiritul amintit mai sus, adică citite transversal și folosite numai pentru schema adoptată. În asemenea fel încît, atunci cînd ajunge la formularea unor propoziții scurte și esențiale despre specificul latinei care a dat naștere românei („Limba română trebuie înțeleasă, așadar, ca limba latină a unor comunități sociolingvistice omogene, izolate și conservatoare" — p. 19) sau despre diferența latinitate-romanitate („Romanitatea este o structură socio-culturală populară, care se impune treptat din secolele X—XI. Latinitatea și romanitatea evoluează, începînd de la această epocă, separat : ele vor constitui limbi și culturi diferite" — p. 51), se vede, în lumina lecturii, că aceste adevăruri s-au filtrat din numeroase lecturi fundamentale.

Secțiunea a II-a este cea mai palpitantă. Aici își găsesc rezolvarea ideile și supozițiile autorului privind relatinizarea românei literare, refacerea din temelii a instrumentului nostru de comunicare. „Marea idee" a lui Al. Niculescu la acest capitol o reprezintă introducerea sincroniei în domeniul unde, pînă acum, a domnit diacro-

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 6-a

VARIA

Conceptul de istorie literară

În colecția „Permanențe-perspective" (Idei și atitudini) a Editurii „Eminescu", Paul Cornea publică o antologie de texte prevăzute cu un amplu studiu introductiv (mai mult de o treime din carte) sub titlul **Conceptul de istorie literară în cultura românească.** A doua parte a titlului poate deruta. Aș fi spus conceptul de istorie literară la noi, fără să-l leg de cultură, pentru că literatura e o parte a culturii ca și istoria, dar autorul nu și-a propus să examineze conceptul respectiv din perspectiva culturii în genere, ci din unghiul esteticii literare, în felul în care G. Călinescu se ocupa în 1939 în **Principii de estetică** de **Tehnica criticii și a istoriei literare.** Nu este vorba, prin urmare, cum vede omul de cultură și cu atît mai puțin culturalul istoria literară, ci cum o concepe estetica sau, mai nou, teoria literaturii.

În alcătuirea antologiei sale care, după opinia mea, este mai mult o culegere de texte foarte inegale, Paul Cornea s-a izbit de o mare dificultate, aceea de a nu găsi decît în cîteva cazuri ceea ce-i trebuia, în rest fiind silit să recurgă la pagini sau în afara problemei sau numai în treacăt atingătoare de tema sa.

S-a întîmplat apoi ca istoricii literari profesioniști, autori de istorii ale literaturii, să nu-și fi expus și metoda sau să și-o fi expus cu mult înainte de a trece la practică ori la mare distanță de la efectuarea lucrărilor. Alte cazuri, frecvente, sînt ale criticilor care n-au practicat istoria literară, cercetătorilor care n-au practicat critica literară sau ale structuralistilor care sînt împotriva istoriei literare. Îi chestionăm pe toți ?

Textele sînt așezate în ordinea vîrstei autorilor, integrate cronologic în cele patru perioade de stabilite în evoluția conceptului. În primele decenii ale secolului al XX-lea (1900—1920) figurează un text de Mihail Dragomirescu din 1926, unul de G. Ibrăileanu din 1925 și altul de Sanielevici din 1939. E. Lovinescu e pus tot aici

Al. Piru

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Mircea Ciobanu: „ISTORII"

Prima și cea mai puternică senzație pe care o trăiești parcurgînd romanul lui Mircea Ciobanu, **Istorii** este de pătrundere într-o materie foarte compactă. Întîmplările relatate presupun îndărătul lor o viață extrem de densă ; un flux sangvin bogat și mereu proaspăt din sfera biologicului, psihologicului, socialului și economicului alimentează textul. Autorul are răbdare, narează faptele, expunînd amănunțit împrejurările aflate la originea lor, luîndu-și și permisiunea unor îndelungi informații preliminare. Două volume, apărute pînă acum, nu dau impresia să fi apropiat romanul de deznodămîntul său ; sîntem încă pe drum, presimțim că istorisirea e departe de a se fi epuizat și ne mai așteaptă destule ocoluri ca să ajungem acolo unde — așa cum bănuim — ea își va afla încheierea. N-aș vrea să ascund nici o anume rezistență a romanului la lectură. Materia lui, atît de compactă, cere efort pentru a se lăsa perforată ; paradoxal, cartea e plină de întîmplări încărcate cu multă substanță epică, dar „subiectul" ei propriu-zis, trenează. Autorul construiește împotriva esteticii caragelienc, care interzicea să-l lași pe Petru cu halba ridicată, atunci cînd a pornit să i-o trîntească în cap lui Paul. Mircea Ciobanu suspendă deliberat momente psihologice de încordare și revine îndărăt la faptele din trecutul îndepărtat, pornind să le povestească liniștit, fără superstiția actelor oprite din desfășurarea lor violentă. Inginerul Gheorghe Palada are obiceiul curios să sărbătorească revelionul în mijlocul acelorași inși, pe care însă nu-i frecventează deloc restul anului. Respectă cu sfințenie ceremonialul, chiar dacă datorită lui petrecerea capătă invariabil o turnură forțată, falsă. Gazda, Maria Palada, părăsește în genere curînd masa, lăsîndu-și convivii să se îmbuibe și să depene iarăși vechile lor platitudini cunoscute. Unul dintre nelipsiți e bătrînul Anghel Filipescu, senilizat de mult, dar cu o vervă de „paiață", a ramolismentului său. El povestește a nu știu cîta oară, spre hazul general, cum i-a mîncat banii nevestei, strînși pentru înmormîntare. La un moment dat, dezgustat de moțăiala absentă și grețoasă a oaspetelui, Palada îi răcnește din capul mesei : „Filipescule, scoală-te că ți s-a răcit ciorba !" Speriat, bătrînul sare în picioare și face o congestie cerebrală ; e transportat la spital, unde probabil va muri. În urma accidentului funest, Palada, tulburat, are o noapte de insomnie, prilej ca să-și examineze retrospectiv momente hotărîtoare din viață, ceea ce îngăduie romancierului să le reconstituie minuțios. Înțelegem că între erou și Maria, soția lui, după o iubire înfocată, relațiile au ajuns în prezent la o aproape totală înstrăinare. Chiar în căminul conjugal, către sfîrșitul aceleiași nopți agitate, Palada se culcă, fără jenă, cu Jana Pascal, nevasta unui invitat, care descoperă faptul. Nu face scandal, pleacă, dar vine înapoi mai tîrziu, distrus sufletește, căutînd-o pe Maria, spre a-i împărtăși umilința cumplită la care a fost supus. Tensiunea momentului rămîne iarăși suspendată : aflăm, pe aproape întreg întinsul primului volum, povestea Mariei, a căsătoriei dintîi, precum și împrejurările ruinării tatălui doamnei Palada, negustorul Iancu Dudescu. Alte episoade ne întîmpină, întrerupînd chiar și firul acestei noi narațiuni. O bună parte din volumul al doilea coboară în biografia Marelui Palada, așa cum i se spunea inginerului.

Într-o accepție imediată, de suprafață, titlul „Istorii" ar fi o fină și secretă bagatelizare a epicului. Sînt „istorii", vorbe de umplut timpul, întîmplări capitale și derizorii, fiindcă aparțin tuturor vieților și personajelor, cum stai să privești puțin lucrurile mai îndeaproape.

E nivelul prim al lecturii. El relevă un solid romancier realist, evocator de medii negustorești și meșteșugărești, bucureștene, cu o pastă excepțională, în măsură să fixeze mai ales mizeria cărnii omenești, cum remarca pe drept N. Manolescu.

Tot la nivelul acesta, e de reținut numărul considerabil al personajelor care dobîndesc o existență intensă și un relief fizic și psihic puțin comun : timidul și oarecum onestul pezevenghi Sache ; pețitoarea cu vocația meseriei sale, uitîndu-și din pasiune profesională interesele ; teribila, vitala, neostenita Logofeteasa, alergînd în șareta ei să moșească femeile cartierului ; abulicul, blîndul și tăcutul Iancu Dudescu, consumat de o dragoste maritală inexplicabilă ; veșnic cîrtitoarea și veninoasa Sisa, nevasta lui ; împătimitul literelor tipărite, Almăjanu, fiul său, frumosul hoț Pavel, pistruiata și supusa Ahavți și încă atîția alții.

Cît de bătrînesc ar părea multora criteriul viabilității personajelor, el dă totuși măsura reușitei unui roman. Alte considerații posibile, pornesc totuși de aici și sînt clădite pe nisip, atunci cînd figurile vii, credibile, cu o existență autonomă și o pluridimensionare morală, lipsesc.

Oprită însă la primul nivel, interpretarea sărăcește cartea și lasă o insatisfacție, fiindcă trece prea ușor peste numeroase lucruri neexplicate. Pentru ce, totuși, Palada invită la el, de atîția ani, în noaptea revelionului, niște oameni cu care nu are nimic comun ? De unde a izvorît dezarmarea completă a lui Iancu Dudescu în fața ginerelui său, Martin Curț ? Că Maria, întorcîndu-se singură acasă, și-a pierdut dintr-o dată întreaga zestre e o explicație prea puțin convingătoare ; ne mișcăm într-o lume de negustori, deprinși să-și apere prin proceduri legale avutul. Cum a ajuns Gheorghe Palada să piardă dragostea soției sale, după o iubire furtunoasă ? Povestea cu Bibi Vicjogbi e puerilă. Ce sens are lungul capitol cu seceta din 1946—1947 ? Care e rostul episodului Petra-Lazăr Sterian în economia cărții ? Alte numeroase întrebări țîșnesc, cum încercăm să examinăm în profunzime textul, să-i descoperim toate legitimitățile. Autorul apasă prea mult pe convenția realistă, ca să nu dea de gîndit. El se instituie organizatorul suprem al întregii materii epice, ne anunță că va proceda așa și așa, cînd va sosi timpul. Face atît pe Dumnezeul romanesc, cu care îi aducea Sartre lui Mauriac acuzația că se identifică, încît stîrnește mai curînd necredință. Sîntem împinși să căutăm o țesătură simbolică ascunsă, sub semnificația imediat realistă a „istoriilor" lui Mircea Ciobanu. Al doilea nivel de lectură se lasă îndată ghicit, chiar dacă nu și ușor descifrat.

Maria e fecioară, dar prezintă anomalia de a apărea primului ei soț drept femeie. Naște un fiu, dar rămîne practic castă, neajungînd să știe nimic despre raporturile maritale. Accidentul cu Filipescu creează un soiu de suspectă și complice intimitate între Palada și oaspeții săi pe care îi disprețuia pînă atunci. Tendința lor e să nu mai părăsească niciodată casa, și, gazda pare, inițial, să le tolereze șederea prelungită. Iancu Dudescu își pune o nădejde irațională, absolută, aș spune „religioasă" în forța izbăvitoare care îi va veni prin Maria. Simbolul e iarăși transparent. Vasile Togan ajunge instrumentul involuntar al nașterii și distrugerii iubirii lui Palada. La nunta zidarului, inginerul o cunoaște pe Maria ; Togan e trimis apoi să execute actul de vandalism dement, distrugerea culei unde Marele Palada s-a lăsat robit cu totul unei femei. Putem găsi și alte corespondențe, analogii sau contraste grăitoare. Sentimentul unei ordini de sensuri criptice ne urmărește, chiar dacă nu-i deslușim încă limpede limbajul. De altfel, autorul însuși ne previne prin niște reflecții foarte interesante la paginile 105 și 106 din volumul al doilea, asupra următorului lucru : Pe „ascultătorul de basme" nu „îl poți face să creadă în ruptul capului că o împrejurare se hrănește de-a dreptul din temeiurile celeilalte dinaintea ei."

Nu e cumva cazul să vedem aici sugerată însăși tehnica narativă folosită de Mircea Ciobanu ? **Istoriile** au o înlănțuire amăgitoare. Dincolo de ea se săvîrșește o lucrare secretă, pe care epic vorbind, o putem numi **destin.** Dar mai mult, nu am greși căutînd tîlcurile povestirii într-o anterioritate a unor evenimente, neperceptibilă decît abia tîrziu, după ce ele s-au produs. Asistăm la o progresivă și tragică însingurare a eroului, prin acumularea de putere. Cu cît Palada ajunge mai tare, acceptă să-și ia în seama lui soarta altora, solitudinea lui sporește și practic e lipsit de orice posesie autentică. De aici și întrebarea chinuitoare din noaptea fără somn : „Ce este cu adevărat al tău ?" În contrapunct, Maria reînvață să trăiască, prin revelația iubirii pămîntești și a rodului ei binecuvîntat, ajutînd-o pe Logofeteasa la moșit. Inițierea aceasta în taina zămislirii vieții, grație iubirii și suferinței. dăruie un contrast și mai uimitor uscăciunii lăuntrice rezultată din ambiția puterii, fiindcă ultima reclamă o lepădare de oameni, cîtă vreme orice legătură sentimentală presupune o slăbiciune, iar Palada se străduiește să și-o învingă. O atare lectură a textului actualizează cartea, conducînd sistemul semnificațiilor lui către o parabolă a tiraniei. Cu două rezerve însă. Implicarea relațiilor sociale în exercițiul puterii rămîne cam vagă și e, practic, cel puțin pînă acum, ocolită. Palada se vădește un conducător de șantiere energic, cu inițiative salvatoare în momente grele (dezordine datorată afluenței mari a declasaților, seceta). În ce măsură o anumită ordine îi stîrnește apetitul puterii sau i-l stăvilește, nu prea vedem, deocamdată, eventuala parabolă pierzîndu-și astfel măcar o parte din actualitatea ei mai accentuată. Pe urmă, însușirea puterii ia la Palada o formă ambiguă. El pare să nu dorească neapărat a-și asuma rolul de factor decisiv, dar împrejurările îl obligă oarecum. Și în plus, intervenția lui hotărîtoare devine imperios necesară. Personajul, chiar literar vorbind, rămîne prea puțin conturat, e mai mult o referință abstractă.

Subtextual, romanul poate fi citit însă și altfel. Cartea ne-ar oferi o parabolă a pregătirii insului pentru moarte. Domnul Mavrichi îi relatează lui Palada o poveste foarte semnificativă : un general, înaintea bătăliei decisive își contemplă de pe o înălțime oștile, și, privind uriașa mulțime înarmată, izbucnește în plîns. La coborîre explică ofițerilor motivul reacției sale neașteptate, gîndul că, peste o sută de ani, toți oamenii aceștia nu vor mai fi. Povestea are — după mine — rostul să strecoare în sufletul eroului veninul zădărniciei oricărei puteri pămîntești. Cînd aude povestea, Palada trăiește un moment de tulburare, dar apoi se înfurie și deplasează iritat discuția. Ceea ce-l interesează pe el e dacă generalul a cîștigat sau nu bătălia, întrucît după comportarea avută, mai mult ca probabil o pierduse. Atingerea țelului, cu orice preț, îi pare lui Palada rostul suprem al existenței. Meditînd acum, în amurgul vieții, simte gustul vanității victoriilor sale, măsurate la scara strivitoare a morții. Parabola aceasta implică și pe cea a puterii, dar e mai largă. Explică și ambiguitatea comportărilor eroului și-l disculpă într-un fel prin destinul omenesc comun, în ciuda forței și poziției proeminente. De fapt, așa și „istoriile" capătă alt sens semantic. Ele nu sînt derizorii „in sine", dimpotrivă, ne apar încărcate de zbucium omenesc, cresc din sudoare, instincte aprige și singe. Dar, decad, în ciuda tensiunii lor interioare la un nivel al indiferenței, pentru că oricît ar fi de pasionante, diferite, personale, se egalizează prin comparație cu imensitatea morții, sînt reductibile la finalul ei anihilatoriu.

Disparitatea aparentă a acțiunii dobîndește o convergență. conducînd nenumăratele „istorii" către sfîrșitul Marelui Palada. Din perspectiva aceasta numeroase episoade cîștigă o notă surprinzătoare, schimbătoare de semn și îmbogățitoare ca însăși complexitatea vieții. Peste grotescul unor scene (febrele erotice ale bătrînului Filipescu, căsătoria Dinei Dudescu, sora Mariei, transformarea botezului în nuntă acasă la Togan) coboară o umbră premonitorie. Aspectul sumbru al altora (întîmplările crunte din vremea secetei, povestea cu cerșetorul și nevasta mecanicului de la moară, dărîmarea culei, suferința neputincioasă a lui Leon Pascal) capătă licăriri comice.

Sigur că, necunoscînd încă tot cuprinsul romanului, avansăm supoziții care așteaptă confirmări. De pe acum însă, Mircea Ciobanu — putem spune cu toată convingerea — ne-a dat sentimentul unei cărți grave, scrise admirabil (fraza are densitatea textului și sună plin oriunde o ciocănim) ; ne aflăm într-o construcție epică impunătoare, care izbutește să rețină o atenție principală între realizările majore, nu puține, ale romanului nostru din ultima vreme.

Ov. S. Crohmălniceanu

viața cărților

Dialoguri interdisciplinare

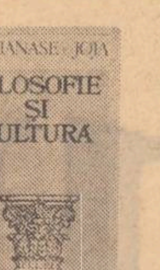

● Răspunzînd unei problematici mai largi de estetică și filosofia culturii, studiile publicate de Ath. Joja în spațiul disciplinelor axiologice, incluse în sumarul acestui volum *) îngrijit de Crizantema Joja, pune în lumină cealaltă față a logicianului. Și ne dezvăluie o fereastră, mai puțin deschisă, prin care putem privi arta „în devenirea ei abstractă, sub specie philosophiae, în devenirea ei concretă, sub specie historiae, precum și în esența ei". Redactate în epoci diferite, paginile sînt marcate, într-o oarecare măsură, de accentele momentului. Ele poartă însă cu consecvență amprenta aceleiași formații umaniste și sînt în același timp subsumate clasicismului. Nu numai prin apelul constant pe care-l fac la idealul clasic al formației umane în spiritul paideiei, ci și prin resuscitarea în filosofia românească a valorii de adevăr pusă în relație indisolubilă cu binele și frumosul. Există în scrisul lui Ath. Joja o căutare constantă a armoniei dintre dionisiac și apolinic. În breșa pe care o deschid aceste dialoguri interdisciplinare **retrospective și prospective, extrospective și introspective (Logos și ethos),** accentul se pune pe echilibru și armonie, pe raționalism și ordine, pe măsură și cunoaștere. Toate aceste paradigme sînt evidențiate cu precădere atît în **Schiță asupra unei fenomenologii a artei,** începută în 1943, în condițiile detențiunii în închisoarea de la Caransebeș, cît și în **Profilul spiritual al poporului român.** Ele catalizează și incursiunile în istoria filosofiei române, în filosofia istoriei în România, cît și secțiunile dedicate analizei directe a unor momente esențiale din istoria literaturii universale. Ath. Joja e vizibil atras de fenomenele subsumate vocației apolinice. Așa se explică atît traducerile sale în limba latină, publicate în 1932, în revista **Floarea de foc,** cît și incursiunile logicianului în acele epoci literare marcate de idealul clasic. Analizele consacrate gîndirii presocratice și tragediei, ciclul francez, opțiunea manifestă operată în lirica modernă pentru poezia lui Baudelaire, Mallarmé și Valéry, citiți din perspectiva rezolvării conflictului între Apollo și Dionysos, între sensibil și inteligibil, între logos și pathos articulează nu numai o perspectivă filosofică și critică, ci și o atitudine morală mai generală și, în mod sigur, dorința cercetătorului de a se înscrie în coordonatele spiritualității naționale, în „caracterul apolinic și raționalist al mentalității românești". Ath. Joja consideră „caracteristică pentru psihologia românului apolinizarea fondului dionisiac, disciplinarea și inflexiunea patosului violent la exigentele formei și măsurii". **(Profilul spiritual al poporului român).** Remarcabilă în aceste studii este știința descrierii unor cercuri concentrice în cercetarea fenomenelor estetice dinspre particular spre general, dinspre național spre universal, dinspre concret spre abstract, dinspre știință spre poezie. Există însă și fragmente mai puțin realizate în care dialogul interdisciplinar e prea general, enunțiativ, pronunțat expozitiv. Ele seamănă cu niște schițe asupra cărora logicianul nu a revenit cu niște jaloane, ce-i drept bine fixate, delimitînd însă un spațiu de cercetare insuficient explorat **(Logos și anthilogos; Lucian Blaga).**

Filosofie și cultură circumscrie însă mai mult decît o cercetare interdisciplinară profilul unui cercetător, polivalența unei vocații, deschiderea unei cunoașteri ca și necesitatea acestei deschideri interpretative. Problemele legate de teoria valorilor primesc o rezonanță amplificată în măsura în care descriu și propun un tip de cercetător al lor și un mod de a practica axiologia prometeic și epimeteic, nerefractar acelor răscruci fecunde ale cunoașterii **(Logos și ethos; Logos și pathos, Logos și praxis, Logos architékton).**

Doina Uricariu

• Athanasie Joja : „Filosofie și cultură", Editura „Minerva", București, 1978.

Iubirea între investigație și introspecție

● Cu ultimul său roman*), Virgil Duda realizează, dacă nu o lărgire a ariei tematice care l-a impus — universul „tehnocrat" al uzinei —, în orice caz adîncirea ei prin adoptarea unui alt unghi de tratare a realității sociale : perspectiva cuplului. Experiența profund revelatoare pentru personajele romanului rămîne însă confruntarea cu marele angrenaj industrial. Dragostea nu e decît o oglindire internă, proprie fiecărui cuplu, a relațiilor acestei lumi dinamice. Doar pentru Cora, personaj de excepție, dimensiunea interioară a trăirii are valori absolute. Iubirea ei „naivă", inflexibilă și totală este însă sortită unei drame devenind, în context, un exces tragic. Dar și pentru celelalte personaje experiența erotică eșuează. Ceea ce lipsește din acest roman de dragoste este iubirea Cuplurile cărții (Titus — Anda, Bădescu — Amelia, Bogdan — Cora, Burghele — Nadia, Bujor — Cora, Bujor — Anda, și chiar Ovidiu — Cecilia) sînt ipostaze ale imposibilității iubirii, analizate cu finețe.

Situat între psihologic și social, romanul urmărește evoluția personajului central, Bujor Niculescu, pe drumul de la virtualitate la realizare. Tînărul, sub o aparență banală („inginer de schimb la o instalație oarecare, unul dintre cei ce se numărau cu zecile... tipul masculin de succes comun") ascunde posibilități pe care și le descoperă cu o veritabilă emoție — angajarea intensă într-o experiență erotică copleșitoare — sau pe care, în alt plan, Burghele le intuiește numindu-l inginer-șef în noua sa echipă de conducere a combinatului. Disponibilitățile afective ale tînărului nu sînt însă pe măsura aspirațiilor sale și a dragostei Corei. Izbucnită brusc, ca o revelație, iubirea lui obosește repede în relațiile deloc comode cu fata ale cărei sentimente se cristalizează mai greu, dar cu dimensiuni care scapă bărbatului. Între prima frază a romanului („Sub tavanul înalt, ghirlande din bogate crengi de brad alcătuiau o imensă cupolă de un verde intens. În seara aceasta, neobișnuita arhitectură vegetală... urmărea și să impună o anume stare de spirit".) și ultima („Se sperie, voi să se ascundă, deschise o ușă și se trezi într-o încăpere goală, întunecoasă, mirosind a tencuială proaspătă. Se simțea atît de vlăguit, încît se așeză direct pe podea...") ascendența socială a lui Bujor Niculescu este corelată cu eșecul său interior. Fără a fi meschină, ambiția tînărului pune pe primul plan realizarea socială. Ascensiunea sa, nu arivistă dar mai mult rod al întîmplării binevoitoare decît preț al unei înfruntări cu realitatea, îl suprasolicită, nelăsîndu-i forța interioară de a păstra iubirea dificilă a Corei, căreia îi preferă legătura comodă, aproape convențională cu Anda. În jurul relațiilor centrale Cora — Bujor — Anda celelalte cupluri par ipoteze ale unor posibile evoluții în timp ale acestora : Titus — Anda o variantă între ură și indiferență a relației Bujor — Cora, Burghele — Nadia varianta indiferent amicală a căsniciei Bujor — Anda, iar Ovidiu — Cecilia varianta sălciu înțeleaptă a retragerii din „hățișurile ierarhice" în mijlocul familiei.

Cartea debutează cu un motiv romanesc clasic : scena balului și prezentarea eroilor prin această imagine-simbol. Arhitectura romanului cuprinde patru secțiuni inegale ca realizare : o primă parte fără elemente spectaculoase dar captivantă prin lenta prefigurare a conflictului ; o a doua obositoare prin prețiozitate analitică ; a treia cuprinde o temă comună — vacanța — dar cu personaje secundare (Eremciuc, Niculae...) care ies din cadru impunîndu-și personalitatea ; și finalul remarcabil prin densitate și echilibru, fără îndoială partea cea mai izbutită. Scriitura romanului e pretențioasă, cu precizări infinitezimale de mediu social și reacții psihologice duse pînă la disoluția obiectului. O anume detașare, nu lipsită de o subțire ironie, atenuează însă impresia. Interesantă, în ultima parte, schimbarea registrului stilistic de la analiză la sugestie, de la privirea dinăuntru a personajului principal la notația exterioară pe măsură ce personajul își ratează viața interioară.

Încercare ambițioasă, cartea lui Virgil Duda, deși inegal scrisă, recomandă și de data aceasta un prozator de incontestabil talent.

Dan Alexandru Condeescu

• Virgil Duda : „Cora", Editura „Eminescu", 1977.

Un roman sentimental

● Cartea lui Tudor Băran *) este inspirată din realitatea impunătoare a construcției socialiste. De la bun început, autorul se ancorează în istorie și concret, încercînd să ne redea, prin filtrul viziunii artistice, evenimentul major al muncii creatoare. Romanul nu este numai închinat „constructorilor primei linii de 3 000 tone în 24 de ore din țara noastră", ci și inspirat din faptele petrecute în timpul cît s-a înălțat acest obiectiv industrial. El este, în esență, o cronică „sentimentală" a realității ; cronică, pentru că istorisește cu minuție și scrupulozitate toate momentele de seamă care s-au petrecut pe șantier ; sentimentală, pentru că autorul vrea să surprindă, dincolo de fapte și de lucruri, fața ascunsă, reacțiile sufletești (adesea nespuse) cu care au fost confruntați oamenii acestor locuri.

De aceea, în jurul personajelor principale (principale nu pentru că autorul l-ar fi ales, ci pentru că, în realitate, prin faptele lor de muncă, ele s-au impus în prim planul evenimentelor istorisite) se încheagă tot felul de întîmplări, mai mult sau mai puțin previzibile. Deși totul se petrece pe un șantier, deși existența lor este marcată de bunul mers al muncii de constructori, ele se impun, din această perspectivă narativă, mai ales prin frămîntările lor lăuntrice. Scriitorul va pigmenta istoria vieții lor sufletești cu scurte relatări asupra stadiului construcției, a cotelor atinse de șantier, a problemelor dificile și-a felului cum au fost ele rezolvate. El va reveni însă, cu promptitudine, la dimensiunea psihologică, esențială pentru definirea profilului uman al personajelor sale.

Este interesant de remarcat felul în care o structură narativă exemplară (aceea a construcției de excepție), așa cum a fost ea împlinită în folclorul românesc (Meșterul Manole) își pune amprenta asupra romanului. Va exista, desigur, un sacrificiu : micuța Mariana Mindrican va muri, pe fondul muncii neabătute a tuturor pentru terminarea obiectivului industrial. Eroii nu vor fi fericiți în dragoste : creatorul nu poate accede și la fericirea pămîntească. În jurul lui Cerăteanu, de exemplu, se vor interfera destinele Aurorei, Elvirei și Paulinei, fără ca el să-și găsească, atît timp cît șantierul este în lucru, fericirea alături de vreuna din ele. La fel se întîmplă și cu ceilalți eroi de excepție : Mindrican, Haidaru, Matei etc.

Măreția și grandoarea construcției se transferă și asupra destinelor umane : finalul este apoteotic, eroii primind recunoașterea trudei lor și consacrarea binemeritată. Acum perechile se închid, căci, odată construcția terminată, oamenii pot beneficia și de fericirile mai apropiate, mai pămîntești.

Pe fondul puterii evocatoare a evenimentelor povestite, a semnificațiilor umane desprinse din efortul neîntrerupt de construire a celor mai îndrăznețe obiective industriale, scriitorul greșează acest „roman sentimental" în care, dincolo de construcția amplă, criticul ar putea remarca, neplăcut surprins, unele scăpări stilistice și o monotonie caracteriologică, pe care, cu mai multă atenție în procesul elaborării epice, Tudor Băran le-ar fi putut evita cu ușurință.

Mihai Coman

***) Tudor Băran : „Turnul cicloanelor", Editura „Dacia" 1978.**

Momentul experienței

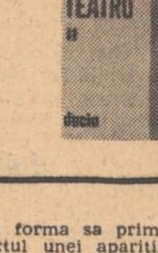

● Că **experiența** luată în forma sa primă, conjuncturală, poate constitui pretextul unei apariții editoriale o dovedește (și) ultimul volum*) semnat de Ion Cocora, adunînd cronicile dramatice publicate în cursul ultimilor ani în paginile revistei „Tribuna". Interesul are însă o sferă mai largă, determinată de capacitatea de reflexie asupra fenomenului teatral, experiența fiind o componentă inanalizabilă sau, în orice caz, greu de detectat. Este aici una dintre contradicțiile ce par să limiteze, în general, domeniul criticii de specialitate, refuzîndu-i un statut bine definit și situînd-o astfel în rîndul disciplinelor de graniță. Cu atît mai mult cu cît absența termenului de referință — spectacolul, efemer prin condiție și perisabil ca putere de rezonanță — face imposibilă orice confruntare. Dar dacă este adevărat că numai cronica de teatru **rămîne,** atunci ea rămîne ca paradigmă stilistică sau marcă a unei mari sensibilități (exemplul lui Eminescu), golindu-se într-o oarecare măsură de conținut, care trece în sarcina cercetării documentare. Ceea ce propune însă Ion Cocora este o foaie de temperatură a momentului actual, personală și utilă, încercînd să discearnă liniile de forță care-i asigură configurația. În acest scop, autorul și-a organizat materialul în cîteva secțiuni, indicînd o anume progresivitate a discursului ce flotează, de altfel fără dificultăți, între analiza literară a textelor dramatice și actualizarea acestora în diferite versiuni scenice.

În ceea ce privește tabloul dramaturgiei contemporane, remarcăm capitolul **Teatrul și evenimentul sau 1877...** precum și cel dedicat teatrului lui Dumitru Radu Popescu (dar de ce nu și cel al lui Teodor Mazilu ș.a. ?), cuprinzînd referințe la valențele filosofic-existențiale ale pieselor și diverselor lor reprezentări scenice. De asemeni, **Zece debuturi în dramaturgie** atrage atenția asupra unor texte de interes aparținînd lui Radu Dumitru, Ovidiu Genaru, Viorel Cacoveanu, Pavel Bellu, Dan Rebreanu, Stelian Vasilescu ș.a., nume încă puțin semnificative pentru spectatorul comun. **Afiș teatral curent sau de la „A 12-a noapte" la „Procesul Horia"** este secțiunea cea mai extinsă a cărții conținînd cronicile unor spectacole vizionate pe parcursul cîtorva stagiuni, nediferind însă ca factură de cele din capitolele deja menționate. Noutatea este, aici, în primul rînd, una de informație, teatrologul putînd reconstitui pe baza acestor date biografiile artistice ale unor creatori sau chiar un sens general al mișcării teatrale. Nu lipsesc nici bilanțurile ierarhizate pe ani începînd cu 1971. Impresii despre reprezentațiile unor renumite trupe străine ca și prezența pieselor **Matca** de Marin Sorescu, **Simbătă la Veritas** de Mircea Radu Iacoban, **Intr-o singură seară** de Iosif Naghiu pe scene din Polonia și R.D.G. sînt consemnate în capitolul **Trasee și confruntări.** Mai menționăm considerațiile eseistice care încheie volumul. **Privitor ca la teatru II** constituie o lectură plăcută, instructivă.

Valentin Dumitrescu

***) Ion Cocora : „Privitor ca la teatru", II, Editura „Dacia", 1977.**

CARTEA DE DEBUT

Poeți timișoreni (I)

Criticul timișorean Marcel Pop-Corniș, în lapidara și pătrunzătoarea sa prezentare a volumului, observă cu îndreptățire că Vasile Dan *) este dăruit cu o voce poetică ceremonioasă și că versurile sale, cu alura lor epigrafică, beneficiază de o rostire căreia nu-i este străină o anume notă de emfază. N-am fi, totuși, întru-totul de acord cu Marcel Pop-Corniș cînd zice că o asemenea emfază ar fi neapărat tipic ardelenească, ci înclinăm, mai degrabă, să credem că tînărul autor tinde și el să facă figură de **poeta artifex,** de poet ce elaborează versul cu multă minuțiozitate, ascultînd cu voluptuoasă răbdare sunetele fiecărui cuvînt și căutînd a-i „copia" melodia prin apel la tipare sintactice nu dintre cele mai simple, dimpotrivă, caracteristice prin înfățișarea lor uneori atît de complicată încît impresia de „făcut" se arată a fi suverană : „Acum e roșu, limpede astrul ; / ca un acoperiș (al lumii) înflorit. Vorbim / despre rîu(-l în care „de două ori nu intri") / cu pietrele. (Rîul în cer o, acum, / ca într-un ochi fecioreInic)" **(Ingenua viață a cărturarului).** Nu susținem, evident, că o asemenea manieră este din principiu repudiabilă, atîta timp cît Vasile Dan însuși, în cîteva rînduri, ne întîmpină cu poeme de această factură realmente izbutite, datorită strunirii lor compoziții și, nu mai puțin, datorită tensiunii lor afectiv-intelectuale : „Cum se transformă de-acum în semne dulci / „trestia" trupului meu : galben / ca un plop iluminat în septembrie. (Cad / frunze în cer precum sigiliile / unor vieți vetuste ; o minune-i / aceasta : în suflet să închidem ecoul lor / nesfîrșit / / Așa cum înalță aburul gurii (marama cuvintelor) / Dimineața senină : așa se înalță pînă la mine, / limpede, și acest cînt. / Din cămările nopții ; / din trupul mistuit de simțiri : cu teamă răsună / poemul în altă limbă (pe care o vorbești / cu pasărea în crug)" **(Orologiile portului).** Recunoaștem însă că Vasile Dan reușește să ne aducă în situația de a renunța la orice suspiciune, convingîndu-ne astfel de reala sa vocație poetică, atunci cînd ostentația de a ne face martori ai abilității lui combinatorie cedează locul poemului liber în curgerea sa și, implicit, eliberat de constrîngeri sintactice mai mult sau mai puțin premeditate. De data aceasta, Vasile Dan dă la iveală mai ales scurte și dense poeme-inscripție, emoționante prin unda gravă a reflecției discret confesivă, autentic sentimentală, ce se insinuează în miezul metaforei : „Cu cerul trupul tău vorbește limpezit / ca prundul bolții fulgerat de-o albă / țeastă. Mai răcoroase plante, umede / încolțind din carnea unui cerb fugar. / Deschis privirii se arată noaptea / cîntărețul : auzi pe chipul lui / cum cade în pînze frigul dintre astre" **(Cu cerul).** Sau : „Dincolo de chipul tău, în asfințit : / cîntul, șarpele, fructele sînt, / arborii goi devastîndu-te. / Răvășit rătăcești pe cîmpii / împreună cu cerul. / Păsările au coborît în tine adînc / ca într-un văzduh mai blînd" **(Autumnală).** De altminteri, însușirea lui Vasile Dan de a prinde (precum Adrian Maniu, de pildă), în notații înșelător prozaice, cuvinte așezate în sintagme poetice revelatoare este remarcabilă. Multe din piesele volumului merită reținute fie și numai datorită împrejurării că ele încorporează versuri precum cele ce urmează : „mirosul iute de mentă /al graiului în gura părinților" ; „noaptea, / floarea neagră, îmbobocind / din răsuflarea pruncilor, din vadul / pururi deschis al somnului" ; „Noaptea : / veșmînt spulberat pe prundul palid / al lumii" ; „Și iată / prima zăpadă subțire și albă / se așterne — / ca oasele păsării călătoare" ; „Rouă în arșiță / e trupul în noapte" ; „O, amintirea te înșală iarăși / cum cade blînda noapte / în cînt" ; „Caii ce-i vezi nu-s decît / gîndurile unei minți somnoroase, nori / peste pajiștea încețoșată, nartală". Și e o adevărată plăcere ca, la un moment dat, această risipă de metafore proaspete ca expresie și pline de fior să se adune, să dea ființă unui întreg poem, precum atît de frumosul **Poem ca o pasăre.** „arfe eoliene sînt trupurile poeților în capcana / aerului / mișcător ; la celălalt pol soarele îi leagă / cu frînghii de aur ; ochii (în afară închiși) / privesc imponderabila existență a florilor, / revărsarea / norilor care îngroapă în pămînt sămînța. / Trupul pur. / Buzele lor murmură inspirate poeme ca o pasăre / în levitație / peste ape și uscat și planetă".

O prefață mai amplă, cu accente analitice, semnată tot de Marcel Pop-Corniș însoțește și volumul de debut al lui Petru Ilieșu**). Să spunem așa, recidivele suprarealist-simboliste, cristalizînd în viziuni carnavalești, de inflexiune ironică și chiar parodică, asupra cărora atrage atenția și prefațatorul, par a se pune în slujba unei psihologii poetice mai degrabă sensibilizată pînă la vulnerabilitate decît în a uneia necruțător cinică. Copiind parcă gestica trist-veselului Charlot, de pildă, poetul își disimulează „epica" somnului în asemenea viziuni carnavalești : „Îmi spuneai : / „Plimbă-te !" / Și iată-mă / Fără grabă / Pe malurile fumului / deșirat / Și lunecos / Purtînd o lunetă întoarsă / Cu care mă adăpostesc / Ceremonial / De distanță". La fel, descalificarea din unghi grotesc a realului înțeles ca document istoric conduce la imagini de apocalism hilar, ca într-un tablou de Salvador Dali : „Cerul se sprijină în cîrje / De plopii credincioși / Ale căror frunze / plictisite / De soarele jilav / Au înroșit / Țărina / Putrezind în propriile lor lacrimi / / Cultivatorii de ciuperci nebune / Se roagă incandescenți / Iar zeul lor / Răscolit și ars / Sterilizează / Bacterii / Și negru / / Curgea amurgul peste urmele noastre". **(Episod atomic).**

De altfel, Petru Ilieșu nu face nici un secret din faptul că poezia sa este un soi de „marginalia" la un întreg șir de modele și viziuni ale poeziei și artei moderne. Generosul său prefațator îi numește pe Paola Santarcangeli, Jorge Luis Borges, Salvador Dali, cărora, desigur, li se pot adăuga și alții. Nu putem, totuși, să nu observăm că o asemenea disponibilitate mult prea largă și destul de ostentativ afișată denotă un oarecare joc infantil de-a poezia. În cele din urmă, acest joc sfîrșește prin a fi destul de previzibil în mecanica lui și, firește, chiar destul de neinteresant. „Deprins de-acum / Cu toate jocurile — declară la un moment dat poetul — Voi face cale-ntoarsă !". Forțăm nota și înțelegem versurile în cauză ca pe un îndemn pe care Petru Ilieșu și-l adresează sieși, animat de dorința realei dobîndiri a timbrului poetic propriu. „Exercițiile" de față (altfel, pline de calități) îndreptățesc o asemenea speranță.

Nicolae Ciobanu

***) Vasile Dan : „Priveliștile", Editura „Facla", 1977 ; **) Petru Ilieșu : „Pastel handicapat", Editura „Litera", 1978.**

Culorile orașului

Urmare din pag. I

rul" este o floare. O floare-bijuterie. Ca și piatra scumpă din sceptrul domnitorului Unirii — bijuterie națională. Și cloșca cu pui și oala din Cucuteni... Artă, cultură, unire și floare. Flori multe în Moldova. Aici se citește mult. Cărți de inginerie tehnologică și de medicină, de chimie și de muzică. Conservatorul și Penicilina stau alături. Proză, versuri și dramaturgie. Sadoveanu și Moldova. Eminescu și Copoul. Alecsandri și Teatrul Național. Labiș și Mălini. George Lesnea, Ion Istrati, Corneliu Ștefanache și Mircea Radu Iacoban. Proză, poezie, dramă. De ieri și de azi, cu porți deschise spre oraș și spre țară. „Junimea" și „Luceafărul". Iași. Poarta Moldovei. Inima și suflul ei. Suflarea spre țară și spre lume. Eminescu a fost tradus în 32 de limbi ale lumii. Penicilina prezentă pe 5 continente. Iașul în lume — România, de azi, în lume.

Stau cîteva ceasuri de răgaz în inima Iașului. Copoul primitor, sub bătrînul tei, îmi oferă tihna dorită. Tihna Copoului — gîndului aripi. Zboară printre frunzele teiului, ce-și leapădă amintiri vechi și amintiri noi. Liniște, tihnă. Somnolență creatoare. Visez cu ochii deschiși visuri de ieri și de azi. Pentru mîine. Orașul freamătă ușor alături, aici ajunge, doar, ecoul lui. Doi tineri se așează pe o bancă, puțin mai departe, ca nu care cumva, să-mi tulbure aparenta-mi odihnă. Ea cochetă, proaspătă, „atît de fragedă". El sobru și grijuliu să nu-și mototolească pantalonii, așezîndu-se pe bancă. Buzele lor se împreunează, pline de freamăt... Freamăt din freamătul orașului, din culorile orașului. Trupuri din trupul și suflet din sufletul lui.

Iași, aprilie 1978.

argumentele istoriei și scrierile de epocă

un reporter al antichității în anchetă (II)

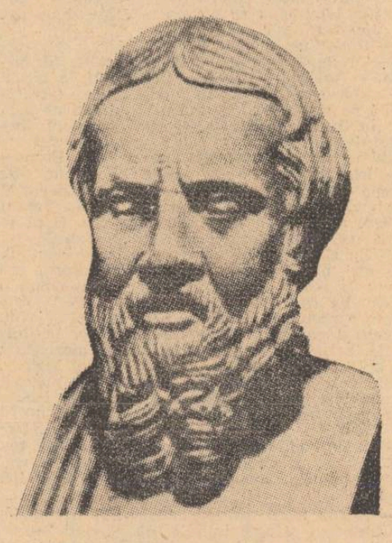

Nenumărate „depoziții" ale istoriei vin să se adauge sirului de informații privindu-i pe geto-dacii de dinaintea erei noastre :

> Mai tirziu, pe vremea cind domnea peste geți Boerebista, a venit în țara geților Deceneu [...] [Caesar] a adus sub puterea sa lumea întreagă și a subjugat toate neamurile pînă într-atît încît a pus mina și pe ostroavele asezate departe în sinul Oceanului [...] dar pe geți n-a fost în stare să-i înfrîngă, cu toate că a încercat [...] Norocul, fericirea și singurul lor gînd [al geților] erau să împlinească pe orice cale învățătura sfătuitorului lor Deceneu, socotind că numai așa vor trage foloase [...] Ii puteai vedea pe acești oameni viteji cu cită plăcere se îndeletniceau cu învățăturile filozofiei în putinele clipe de răgaz dintre războaie. Îl zăreai pe cite unul cercetînd asezarea cerului, pe altul scrutînd tăria ierburilor și a fructelor, pe altul studiind creșterea și scăderea lunii, pe altul urmărind eclipsele astrelor și felul în care soarele în rotirea lui atinge marginile răsăritului și apoi se întorcea spre apus ; și cercetînd ei toate acestea își dădeau mai bine seama de mersul lumii și se linișteau. După ce le-a arătat geților, cu înțelepciunea sa, multe de felul acesta, Deceneu... **(Iordanes).**

Dar să ne reîntoarcem la „prezentul" în care triera „cu obraji roșii" străbate Pontul Euxin. Profitînd de curenți și de vintul stîrnit, corabia a reieșit în larg, părăsind cheiul cu turnuri înalte și bastioane întărite, împărțit în bazine, protejat de hula mării prin diguri, stăvilare, plin de magazii și antrepozite. Cînd fulgeră și tună, își va fi neapărat amintit Herodot de un alt obicei de-al geților :

> Cînd tună și fulgeră, tracii despre care este vorba trag cu săgețile în sus, spre cer, și își amenință zeul, căci ei nu recunosc vreun alt zeu afară de al lor.

Zamolxis — arată C.C. Giurescu și D.C. Giurescu — era numele cel mai răspîndit pe care dacii sau geții îl dădeau zeului lor. Alte triburi îl numeau Gebeleizis ; Platon îi dădea numele de **Vasilevs theos** adică zeul rege. Acest zeu este cerul senin, luminos. Tot ce-i tulbură armonia și frumusetea, asadar furtuna, norii, grindina, trebuie combătut. De aceea dacii trag cu săgețile în văzduh, spre nori, ca să-i gonească și să ajute în felul acesta pe zeul suprem. Aceiași autori, avînd în vedere faptul că, actualmente, în locurile de cult străvechi, scoase la lumină, nu-i de găsit numele lui Zamolxis, și nici vreo reprezentare sculpturală pe care să i-o putem atribui, își pun întrebarea : „Să nu-i fi primit romanii în panteonul lor și să-i fi interzis reprezentarea ca unul ce ar fi putut aduce aminte de timpurile glorioase ale lui Burebista și Decebal ? Un răspuns sigur nu se poate da pînă acum". Un zeu, totuși, inamic, expulzat din panteon ?

În ciuda distanțelor, a vremii schimbătoare, a oricăror avataruri — „am fost într-un batjocura vînturilor și valurilor" —, pasagerul setos de cunoastere, nesătul de orizonturi noi, nu-și contenește călătoria. Vasul însoțește, de astă dată, coasta de apus a Pontului Euxin. Omul n-are cum să știe — omul e om — că, peste alte cîteva decenii, un succesor în timp al său, Platon, îl va invoca pe acelasi Zamolxis, în raport cu un principiu tulburător, caracterizînd medicina dacilor : indestructibila dialectică a factorului fizic și a factorului psihic, adică legătura dintre sănătatea trupului și cea a sufletului. Scrie Platon :

> Zamolxis, regele nostru, care e și zeu, spune că, precum nu trebuie să încercăm a vindeca ochii fără să vindecăm întîi capul, ori capul fără trup, **tot așa nu se poate să încercăm a vindeca trupul, fără să îngrijim și de suflet** și că tocmai de aceea sînt multe boli la care nu se pricep medicii greci, fiindcă nu cunosc întregul de care ar trebui să se ocupe. Căci dacă acesta merge rău, este cu neputință ca partea să meargă bine.

Dar Lucian Blaga, peste milenii, răstoarnă întreaga construcție punîndu-și întrebarea — în piesa „Zamolxe" — dacă nu cumva zeul care întruchipează armonia, seninul, năzuința spre desăvîrșire, așadar zeul capabil să dezintegreze mituri și credințe animiste, vechi, fetișizante, predicînd tocmai fidelitatea față de lumină, de înțelepciunea omenească, s-a pomenit el însuși preschimbat în mit, ceea ce se apropie, pare-se, într-un sens, de descripția făcută de Herodot. „Mă-mpărtășesc cu cite-un strop din tot ce crește / și se pierde. / Nimic nu mi-e strein, / și numai marea îmi lipsește" **(Homer).**

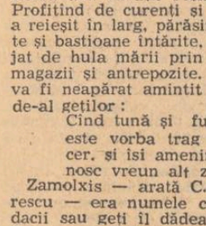

■ Herodot scrie : „Neamul tracilor este cel mai numeros din lume, după acel al inzilor"...

> După un scurt răgaz petrecut în Tracia, în timpul căruia îi cunoaște pe geți, socotindu-i cei mai viteji din această semințe, Herodot... **(Jules Verne).**

Un alt grec, abia născîndu-se atunci cînd omul nostru străbate Pontul Euxin — l-am numit pe Tucidide — va scrie la timpul său : „getii si cei din părtile acelea sînt vecini cu scitii" ; vietuind și mai tîrziu, la hotarul dintre era prezentă și cea precedentă, Plinius va vorbi de asemenea despre geți ca despre o ramură a tracilor. Dar călătoria pe apă a celui pe care-l însotim la bordul trierei — după un alt popas la Tyras (Cetatea Albă) — continuă : „Săltat putin pe-o creastă de talazuri, / C-o repede căutătură în față, / Văzu atunci apropiat pămîntul", fără să oprească, inexplicabil, la Istros (Histria), unde sigur s-ar fi putut afla destule, în plus, despre ceilalti geți, despre străvechii locuitori de la nord de Dunăre si de dincolo de Carpati.

> Rolul și importanța tracilor în istoria poporului român și în istoria civilizației au fost subliniate în repetate rînduri de multi eruditi. Însuși cel ce e socotit drept primul învățat istoric, părintele istoriei, Herodot, a fost cel dintîi care a atras atentia asupra lumii tracice, el fiind totodată si unul dintre primii istorici greci care ne-au lăsat stiri foarte pretioase referitoare la traci si la unele din triburile lor. Herodot afirma în Istoriile sale (V, 3) că „Neamul tracilor este cel mai numeros din lume, după acel al inzilor. Dacă ar avea un singur cîrmuitor sau dacă tracii s-ar întelege între ei, el ar fi de nebiruit si cu mult mai puternic decît toate neamurile, după socotinta mea" [...]

Obiceiuri au cam aceleași toți, afară de geți și de travși și de cei care locuiesc mai sus de crestonei". [„Unii istorici se opresc la un număr de 90 triburi, altii la 96, iar altii ajung chiar la 150"].

> ...Despre lumea tracică de la nord de Istru, Herodot avea informații cu totul vagi [...]. Dar chiar din stirile lui Herodot putem deduce, indirect, că tracii au locuit în regiunea Carpaților [...]. **Acesta menționează pentru prima dată pe strămoșii noștri, geții, de neam tracic, dar diferențiați oarecum de masa mare a tracilor, prin vitejia lor, spiritul de dreptate și credință în nemurire (Dumitru Berciu).**

Soare plin. Herodot se adăposteste sub o **tendă** din pînză si trestii ? Oprindu-se la Istros, el ar mai fi putut observa progresul coloniei : case modeste înlocuite cu altele de piatră, unele cu etaj, cu pivnite spatioase, necesare comertului. Dacă ar fi urcat Istrul, ar fi găsit la sute de kilometri amfore grecesti din Thasos, Rhodos, Cnide, ca si monede istriene circulînd departe, dovadă a relatiilor economice stabilite cu băstinasii daco-geti, fie din inima Carpatilor, fie din prezenta Moldovă... Călătorul nostru îi cunoaște însă numai pe getii stabiliti între Istru (Dunăre)

Precum însuși Homer, aedul — poetul epocii arhaice — peregrina din oraș în oraș, cîntînd poeme epice cu acompaniamentul instrumentului din detaliul reprodus de pe un vas de epocă (lîră-chitară)

și Muntii Haemus (Balcani), asadar băstinasii Moesiei, în dreapta Dunării, însă nu și pe tracii septentrionali din stînga Istrului, de la nord de Dunăre, daco-getii care populează Dacia încă din epoca bronzului.

Și totuși, o explicație a continuării drumului în Pontul Euxin, fără popas la Istros, ar fi configuratia geografică a locului, departe de a semăna, în deceniul V al secolului V i.e.n., cu actuala înfătisare... Veche colonie milesiană în Dobrogea, pe tărmul lacului Sinoe, **fost golf de mare,** astăzi la 60 de kilometri sud de bratul Sf. Gheorghe, Istros se găseste — în perioada călătoriei lui Herodot în Pontul Euxin — pe o insulă cu suprafata de 80 de hectare [tîrziu alipită uscatului] ; teritoriul lagunei Sinoe pe care e asezată Histria (după numele dat de romani, care aveau s-o cucerească în secolul I-ul e.n.) se întinde pînă la Deltă (Peuce), lucru verificat prin faptul că aici se continuă caracterele geografice ale Deltei Dunării :

> De la tărmul mării, [corăbiile lui Darius] urcă fluviul cale de două zile [exagerat !] si încep să lege malurile printr-un pod la cotul fluviului unde se resfiră gurile Istrului **(Herodot).**
>
> - Istrul cu cinci guri **(Herodot).**
> - Istrul cu sapte guri **(Strabon).**

Poate că tocmai acest drum în interiorul golfului, pe fluviu, n-a mai dorit — sau n-a mai putut — să-l facă peregrinul grec. Marinarii vorbesc mereu despre „piepturile" din preajmă, portiuni mlăstinoase de lîngă Istru si chiar din partea de la nord de fluviu. Herodot se multumeste să descrie Dunărea noastră de astăzi așa cum era atunci :

> Istrul, cu cinci guri [...] cel mai mare dintre toate fluviile pe care le cunoastem, curge si vara si iarna mereu deopotrivă de mare fiind dintre fluviile Sciției cel dintîi dinspre apus. Pricina că Istrul a ajuns cel mai mare fluviu este că si alte rîuri se varsă în el. Iată rîurile care îi sporesc apele [...] Porata [Prutul], iar celelalte sînt : Tiarantos [Siretul], Araros [Buzăul ?], Naparis [Ialomița ?] si Ordessos [pare-se Argeșul]... Venind de la agatirsi [Transilvania, unde locuiau agatirșii], fluviul Maris [Mureșul] își uneste de asemenea undele cu ale Istrului. Din crestetul Munților Haemus [Balcani], îndreptîndu-si cursul spre miazănoapte, se varsă în Istru si alte trei rîuri mari : Atlas, Auras si Tibisis, Athrys, Noes si Artanes, trecînd prin Tracia pe la tracii crobyzi, se varsă si ele tot în Istru [...] Căci Istrul, începînd de la celti — cei mai îndepărtati locuitori din Europa spre asfintitul soarelui după kyneti — străbate întreaga Europă. După ce a trecut prin toată Europa, se aruncă în coasta Sciției [probabil referindu-se la Porțile de Fier — pînă unde, de altminteri, legenda spune c-ar fi ajuns, pe Istru, argonautii]. Asadar, Istrul ajunge să fie cel mai mare dintre fluvii pentru că aceste rîuri, despre care am vorbit, si multe altele, își adaugă apele la ale lui [...].

> Înainte de țara sciților, lîngă mare, se întinde Tracia ; de la un golf care pătrunde în acest tinut, începe Scitia pe care Istrul o străbate spre vărsare, îndreptîndu-si gurile spre soare-răsare.

Dacia pontică — tinutul dintre Dunăre și Mare — Dobrogea de astăzi purta, în anumite izvoare, denumirea inexactă sub raport etnic, și tîrzie, de **Scythia Minor,** pentru că, **numai** la un moment dat, scitii reprezintă un element răspîndit, dar daco-getii au fost si alsi, în permanență, **elementul autohton cel mai numeros,** locuind mai ales în asezările sătesti, ceea ce face din Dobrogea un străvechi pămînt dacic, care va fi transmis stră-strănepotilor de un Dromichete, de un Chemaxos, de un Burebista, de un Decebal...

Și iată-l pe Herodot înfățișînd datele istorice cu datele geografice culese direct sau indirect :

> [Darius] după ce a trecut [..pe uscatul celălalt", prin Bosfor] și a supus puterii sale si pe traci, făureste un pod peste fluviul Istru, vrînd să aducă sub stăpînirea lui si aceste tinuturi toate [...] Dar el, de îndată ce a păsit pe această parte a uscatului, îi supune de-a valma pe toti citi îi întîlnește în cale : în puterea lui au căzut si tracii ceilalti, cît si vecinii nostri cei mai apropiati, getii.

Herodot nu pătrunde acum pe nici una din cele cinci guri ale Istrului, cite identifică el, iar urmasul său de peste numai patru secole, Strabon, avea să denumească sapte guri ale Istrosului, dar predecesorii de-ai lor au cunoscut, au străbătut fluviul : „Homer cunoaște și Istrul [...] Ba el are stire și de tărmul mării în continuare..." **(Strabon).** Mai mult : „Unii susțin că tovarășii lui Iason au călătorit cu corabia lor pe Istru în sus pînă departe, iar altii pretind că aceia ar fi ajuns chiar pînă la Marea Adriatică ; primii vorbesc astfel din necunoasterea Istrului, ultimii, presupunînd că fluviul Istru izvorăste din marele Istru [unii autori antici credeau că Dunărea este doar un afluent, pe partea dreaptă, a altui fluviu mare și cu un curs contrar], susțin că el se varsă în Adriatică, fără să afirme lucruri de necrezut sau de neconceput" **(Strabon).**

Cine trece astăzi prin Delta Dunării, la Denis-Tepe (din limba turcă : colnicul mărilor) — 266 metri altitudine — descoperă, în apropierea Babadagului, un inel de fier înfipt într-o stîncă : legenda sustine că, **aici,** în drumul de întoarcere spre patrie, argonautii și-ar fi legat corabia „Argo" de inelul acesta, căci apele mării ajungeau atunci pînă la locul amintit. De ce nu ne-am lăsa purtati pe valurile fanteziei, de vreme ce însusi călătorul nostru — Herodot — pune piciorul pe pămîntul legendarei Colhida (țara lui Eete, astăzi Georgia), la fel argonautilor porniti cîndva spre marginea lumii, într-acolo de unde se credea că tîsnește zilnic soarele, de după muchia de răsărit a tipsiei numite Pămînt ? Pînă la un punct, itinerariul tînărului navigator coincide, în anumite etape, drumului străbătut de cei 50 de argonauți (Iason însotit de Heracles, Orpheus, Castor, Pollux, Theseus, etc.) de la bordul „Argo"-ului : Marea Egee, Dardanele, Marea de Marmara, Bosfor, Pontul Euxin și Colhida... Doar drumul de întoarcere diferă, absolut justificat, de vreme ce „Argo" este urmărită de alte trei corăbii, ale regelui Eete, motiv care-i face, probabil, pe argonauți, să folosească drept scăpare calea Istrului.

> [Hipparchos] mai adaugă că și Pontul ar fi fost confluent pe atunci cu Adriatica în anumite părti, deoarece Istrul, de prin părtile Pontului, se împarte în două brate [eroare !], fiecare vărsîndu-se într-una din cele două mări, datorită înclinării locului. Dar, pe de o parte, Istrul nu-și are izvoarele în părtile Pontului, ci, tocmai dimpotrivă, în munții situați mai sus de Marea Adriatică, pe de altă parte, el nu se varsă în amîndouă mările, ci numai în Pont, iar în brate se desparte numai spre răvărsare. În rest, Hipparchos a împărțit o astfel de ignoranță cu unii dintre înaintasii săi care au presupus că mai există un fluviu cu acelasi nume ca Istrul, doar că se varsă în Adriatica, desprinzîndu-se din fluviul Istru ; de aceea și neamul pe la care trece și-a împrumutat numele Istrului ; tot pe aici și-a cîrmuit drum de navigație și Iason la întoarcerea de la colhidieni **(Strabon).**

Fie-ne iertat dacă am operat și noi o schimbare, inversînd traiectul călătoriei lui Herodot : este perfect posibil ca triera „cu obrajii roșii" să fi însoțit mai întîi coasta Anatoliei, pe țărmul răsăritean al Pontului Euxin, și apoi să fi ancorat în legendara țară de la poalele Caucazului. Pentru Herodot, interogarea **realului** nu exclude interogarea **legendarului** ; astfel devine posibilă explorarea protoistoriei populațiilor din locurile pe care le cutreieră. „Legenda este **amintirea istorică** a unei lumi, a unei vremi cîndva adevărate și devenită miraculoasă, grație timpului, dar mai ales fanteziei oamenilor, izvorită din nevoia de frumusețe absolută" **(Dinu C. Rosetti).** Căci — să nu uităm — înapoia legendelor se înșiră secole de poezie orală, avîndu-i drept autori și colportori pe barzii profesionisti ai epocii ; ceea ce nu va împiedica, nici după scurgerea a trei milenii, aducerea la lumină a două mari civilizații dispărute (cea troiană și cea miceniană) ; dincolo de ficțiunea poetică, opera homeriană fixează o ordinduire, un mod de a gîndi, conferindu-le legendelor **istoricitate.** Cunoașterea „virstei bronzului" pare să treacă, în mod obligatoriu, prin **Iliada** și **Odiseea.** Pasul decisiv de la mit la istorie s-a realizat odată cu descoperirile arheologice, precum legendara Troia și altele, mărturia homeriană găsindu-se astfel, pe deplin justificată, de mărturia arheologică.

> Homer [la care, indiscutabil, Herodot se gîndește pe întreg parcursul periplului său pontic] a înfățișat nu numai regiuni din apropiere [...] ci și numeroase meleaguri îndepărtate și încă cu precizie. Într-adevăr, el prezintă miturile mai bine decît urmașii săi, pentru că nu le plăsmuiește pe toate miraculoase, ci în interesul științei se exprimă în alegorii [...] În primul rînd să precizăm că miturile le-au preluat nu numai poetii, ci și cetățile încă binișor înaintea poeților, tot astfel și legiuitorii, datorită folosului pe care-l aduc [...] într-adevăr, omul este însetat de cunoștințe ; prima manifestare a acestei aviditățI este dragostea de povești. Negresit, pornind de aici, copiii încep să asculte povesti și apoi să ia parte la ele din ce în ce mai mult. Pricina este faptul că mitul este o poveste a unei lumi noi [...] Astfel, poetul Homer în întîmplările adevărate și unele povești [..] urmărește în fapt același țel ca istoricul și ca acel care povestește fapte petrecute aievea [...] Într-adevăr, a țese povești goale fără să pornești de la un simbure de adevăr nu intră în obiceiul lui [..] Homer și-a procurat deci punctele de plecare din informația sa **(Strabon).**

■ „Dar n-a izbutit în încercările sale, fiind biruit de bărbăția și dîrzenia geților"

Reîntorcîndu-ne la **argonauți** și întrebarea dacă inelul de la Denis-Tepe este sau nu **același** de care și-au legat navigatorii de pe **Argo** corabia, putem răspunde : absolut posibil ! Legenda conține, evident, multe adevăruri, din păcate acesta — cu inelul — nefigurînd în epopeea care circulă ; se păstrează însă în tradiția orală locală, de mult, de foarte de demult, pe semne și în perioada în care Herodot se află destul de aproape de locul cu pricina. De la bordul trierei sale mult evoluate, ori cînd coboară pe uscat, Herodot mai culege și alte informații privitoare la daco-geții de dincolo de Istru, la nord și apus, din străvechea vatră a Daciei :

> Le crește în țară și cinepă, care e foarte asemănătoare cu inul, afară de grosime și mărime. În această privință, cinepa întrece cu mult inul ; ea crește de la sine, și semănată. Tracii își fac din cinepă haine care aduc foarte mult cu cele de in ; cine nu e prea obișnuit cu ea, nici n-ar putea deosebi dacă e vorba de in sau cinepă ; iar cine n-a văzut niciodată cinepă, își închipuie chiar că hainele sînt de in.

Și tot în legătură cu geto-dacii, avînd aceeași limbă — un dialect al limbii tracice, cu particularitățile sale — căci alcătuiesc o singură populație, **unitatea** lor fiind vizibilă în comunitatea de credință și de cultură (probele vorbesc !), Herodot stabilește la un moment dat :

> După cite spun tracii, meleagurile de dincolo de Istru sînt împinzite de albine și din pricina lor este cu neputință să pătrunzi mai adînc în ținut. Părerea mea [doar **părere !**] este însă că cei care vorbesc așa spun lucruri nefirești, pentru că aceste vietăți nu îndură frigul...

Ne place să credem că el a judecat la modul propriu, un lucru care se cerea a fi interpretat într-un mod figurat : albinăritul a fost realmente una din îndeletnicirile de bază ale daco-geților, ei aveau multe prisăci, însă — de ce nu ? — am putea considera referirea fraților buni din sudul Istrului, drept o **metaforă** ilustrînd impenetrabilitatea teritoriului daco-geților, fapt recunoscut : „Eu nu ți-aș dori vr'odată să ajungi să ne cunoști, / Nici ca Dunărea să-nnece spumegînd a tale oști. / După vremuri mulți veniră, începînd cu acel oaspe, / Ce din vechi se pomenește, cu Dariu a lui Istaspe ; / Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vr'un pod, / De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod ; / Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă, / Au venit și-n țara noastră de-a cerut pămînt și apă — / Și nu voiu ca să mă laud, nici că voiu să te-nspăimînt, / Cum veniră, se făcură toți o apă și un pămînt [...] Eu ? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul... / Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul / Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este..." Adevăruri certificate de istorie : **impenetrabilitatea** teritoriului, precum și **caracterul pașnic** al băstinașilor care — întocmai ca albinele — știu să se **apere aprig** dacă-s atacați ; și, nu în ultimul rînd, **contopirea cu natura** și **hărnicia** locuitorilor acestor pămînturi. Așadar, în cele din urmă, o „țară a mierii" ! Cine știe dacă însuși călătorul nostru, știind toate acestea și fiind nu o dată „acuzat" că-și poetizează scrierile, n-a născocit el metafora cu albinele (Herodot este nepotul celui mai celebru poet al timpului său, Panyasis).

> După moartea lui [Darius], feciorul său Xerxes a vrut să răzbune insulta adusă tatălui său și a pornit din nou cu război împotriva geților, luînd cu el o oaste de șapte sute de mii de ostași și trei sute de mii de alte ajutoare, mai avînd, pe deasupra, o mie două sute de corăbii și trei mii de vase de transport. Dar n-a izbutit în încercările sale, fiind biruit de bărbăția și dîrzenia geților ; și precum a venit, așa s-a întors cu oștile sale, fără să fi dat vreo luptă.. **(Iordanes).**

Și Darius îi atacase pe geți, precedînd cu aproximativ cincizeci de ani călătoria lui Herodot în Pontul Euxin, iar cea a lui Xerxes cu și mai puțin. Într-adevăr, pămîntul țării acesteia a fost bătut, odinioară, de multe neamuri dornice să-i subjuge locuitorii, frumusețile, bogăția; după circa 120 de ani de la periplul pontic al tînărului originar din Ionia, Alexandru cel Mare ajunge la Istru și este nevoit să ducă lupte grele cu geții din stînga fluviului (deși tatăl său, Filip, „a legat prietenie cu geții și a luat în căsătorie pe Medopa, fata regelui Gudila, așa încît a ajuns mai puternic prin această rudenie și a întărit regatul Macedoniei" — **Iordanes**). ● La doar nouă ani distanță de Alexandru cel Mare, un comandant macedonean, pe nume Zopyrion, își vede armata spulberată de geții din zona gurilor Dunării ● Geții regelui Dromichete, din cîmpia munteană, uniți într-o mare și puternică uniune de triburi, îl înfring în două rînduri pe Lysimach, cînd acesta trece la nord de Dunăre ● etc.

CEI MAI VITEJI ȘI MAI DREPȚI DINTRE TRACI **(Herodot)**

Cît adevăr — strict istoric— dar și simt al prefigurării evenimentelor, dacă avem în vedere faptul că, o parte din cele amintite, s-au petrecut **după** vizita lui Herodot în Pontul Euxin și mult după cea a lui Homer însuși :

> Numele etnic **thrax** sau **thraex** apare încă din Iliada și Odiseea și este acordat de Homer tuturor tracilor ce locuiau nu numai în partea de răsărit a Peninsulei Balcanice, dar și în Asia Mică și în insulele din nordul Mării Egee. Poemele homerice amintesc și numele de **Thracia,** ca țară locuită de acești traci... **(Dn. Condurachi).**

Dar și alte personaje cu identitate notorie îl cunosc, îi descriu sau îi pomenesc măcar pe traci și ramura lor nordică, geto-dacii locuind pe actualul teritoriu al României : înaintea lui Herodot — Hecateu și Sofocle ● Tucidide ● Trogus Pompeius ● Plinius ● Diodor din Sicilia ● Ovidiu ● Strabon ● Dion Chrysostomus ● Dio Cassius ● Iordanes ● etc. Și personaje mitice călătoresc pe aceste meleaguri : legendarii argonauți ● zeul egiptean Osiris (plutește pe Istru) ● faraonul Sesostris, nume aproape legendar (desemnînd mai mulți faraoni din perioada 2 200—1 800 î.e.n.) premergîndu-l pe Herodot cu aproximativ un mileniu și jumătate.

> Geții și dacii nu sînt nici germani, nici slavi, nici celti, ci numai traci de origine **(Gr. Tocilescu).**

Matelotii manevrează **fungile,** înălțînd iarăși vela. Că triera noastră nu s-a mai oprit la Tomis — unde iarăși se spune că Istrul ar fi avut un brat și un golf destul de bun pentru navigație — asta ar fi de înțeles, căci abia peste două secole orașul întemeiat de coloniștii milesieni va dobîndi un rol decisiv ; dar de ce nu și la Istros, prin care — la vremea aceea — pătrunderea elenică în bazinul Dunării rămînea o treabă aproape exclusiv istriană, greu de descifrat :

> Către mijlocul secolului al V-lea a. Chr Istria, ca toate coloniile grecești din Pontul Euxin, îa un avînt cu adevărat admirabil în direcția unei civilizații creatoare proprii și acest elan nu slăbește decît pe la mijlocul secolului al III-lea a. Chr... **(V. Pârvan).**

Exact atunci orașul-stat sclavagist Istria este o placă turnantă a comerțului de tranzit cu diferite produse din centrele sudice, cît și ale autohtonilor, fiind totodată și un important nucleu meșteșugăresc, bate monedă proprie... Sau Callatis-ul (Mangalia) întemeiat de un secol, de către dorieni din Heraclea, cu o fertilă cîmpie în jur, lac cu apă dulce, dar nedispunînd de un port natural, și întreținînd strînse relații cu daco-geții, cu regii daci, avînd un rol însemnat în economia elenă... Herodot poposește însă, pare-se, mai jos de toate aceste colonii, la Apollonia [Sozopol], pierzînd astfel prețioase informații pe care **istrienii** și **tomitanii** i le-ar fi putut furniza (în unele scrieri, și geții din preajma Dunării, băstinașii, sînt numiți tot **istrieni,** asemenea locuitorilor Istriei). Să încercăm însă noi a suplini lipsa acestor incursiuni la nord de Istru, prin însemnările lăsate de un conațional de-al **istoricului-reporter,** trăind peste cinci secole, Dion Chrysostomus (orator grec poreclit „Gură de aur", expulzat, surghiunit **aici,** la sfîrșitul primului veac al erei noastre, vizitator al coloniilor de pe țărmul apusean, dar și al sudului Dunării, al Munteniei actuale, probabil al sudului Moldovei și al cetății Sarmizegetuza din timpul lui Decebal :

> Se întîmplă că am făcut o călătorie lungă drept la Istru și în țara geților [...] Dezbrăcat, fără coif și scut, neavînd lance și nici vreo altă armă [...] M-am mirat cum de mă răbdară, cînd m-au văzut, căci nu eram un om care știe să călă-

Continuare în pag. a 5-a

MIHAI STOIAN

radu cârneci

Nobila stirpe

1

Aici Muntele, la țărmul Mării Neliniștite,
aici coroana apelor și strigătul de luptă al ierburilor
și neînvinse armatele pădurilor,
aici păsările — pe căile cerului ochii,
aici noi cu pămîntul în suflet, cu pămîntul în brațe,
apunînd cu pămîntul în gură —
cîntec de nastere și de năpraznică nuntă.

Aici Muntele ! la ferestrele timpului morții,
prin ochii lor vîntul trece călare : șiruri de
morți viteji rezistînd morților străini,
supunîndu-i rădăcinilor, înghițindu-i văile subterane,
morții purtîndu-și sufletul steag,
voievozi cu sceptre de aer și osteni cu săbii de vînt,
morții stirpei noastre la ferestrele timpului.

Pe culmile dealurilor înfloresc
femeile de piatră — maicile noastre de neam —,
înfrumusețînd privirile armatelor invingătoare,
topindu-le în sîngele lor, trecîndu-le pămîntului,
zeilor din adîncuri drept hrană,
pre noi născîndu-ne, iar deasupra
duhul lui Zamolxe în steaua de veghe...

Fluier de os !
În mine timpul ca un dansator se desfată
și străbunii de hram la cină-mi se-adună
sunîndu-și armele și coroanele și sfintele oase,
din sufletul meu se înfruptă, din lumina ochilor,
ca o rană tăcerea lor mă hrănește
și ceruri se desfac pentru laude.

Oh ! și există în sîngele meu această durere,
oh ! și există în sufletul meu această bucurie
— pasărea neagră-n pasărea albă topindu-se —
tu cu ierburile cuprinzîndu-mă lin,
inmiresmîndu-mă, pătimaș, fără de moarte
cu semințele tale peste mine, în mine,
iar de jur-împrejur cîmpia faptelor tale !...

2

De cîntec Poetul ! și zice :
„Neamul meu e de timp, de pămînt și de cer
— timpul său e veșnic, pămîntul său e sfînt,
cerul drept pavăză —, iată-l aruncîndu-se
asemenea inotătorului în apele destinului,
iată-l înălțînd acum pe tărmul acestuia Muntele,
paradisul în care se vrea !".

De veghe Poetul ! și spune :
„Asemenea magului, stau la răspîntii de veac ;
vorbele mele sunt simple, și grave, și pure,
cu ele nasc și renasc, prin ele plantez istoria
cu eroi, cu statui și cu imnuri,
vorbele mele pulsează asemenea marilor stele
luminînd izvorînd
în lumină !".

De taină Poetul ! și zice :
„Împrejurul meu un halou de timp ;
miez și izvor sunt, prin văzul meu trec
multimile, pe frunte cu noblețea puterii —
păsările mele fac dragoste-în zbor : vulturii !
nuntile morților în marile cetăți subterane,
iar deasupra, de piatră,
crucile neauzit legănîndu-se !".

De rugă Poetul ! și spune :
„Credinței mele, pămîntule, cerule, dați-i
puterea ierbii cotropitoare, dați-i
alcoolul vîrstei tinere, ardere sîngelui mătur
și nesfîrșirea Căii Lactee, dați-i
zborul pajurei : clonț de azur în cîntec,
omul-pasăre eu :
aripi imense, cuvintele !"

De spadă Poetul ! și zice :
„Urmați-mă ! Eu sunt al vostru :
cuvîntul și brațul ! sunt vîrful de sînge
din sîngele Mamei Lupoaice, asprimea de foc !
Urmați-mă ! Vuiet prin vreme sunt eu,
pentru voi neodihnă, călare pe calul cel negru,
și sabie sunt pentru
o veșnicie de ani depărtare !"...

3

...Modernului timp i se cade, prieteni,
modernă cîntare ! Noi tobe în sînge
și-n suflet un dor de pămînt și de cer ;
sfîrșitul de secol
e doar începutul mileniului care
un astru afirmă crescînd peste boltă
asemenea soarelui veșnic !

Și iată : se țese aici poemul eroic :
de purpură aripi, de flăcără aripi,
și pacea-în azur la Carpați și Dunăbiu
ca pasăre-a lumii,
pe îndrăgostiți podobind, pe cei ziditori,
iar neamul se-înalță-în cîmpii roditoare :
Zamolxe-n lumină, deasupra !

Fîntînile, iată, dau fumul de viață,
iar cai albaștri din riuri răsar
— de cer herghelia galopului nostru —
uimitele stele și lumi,
căci tîmplele noastre dau muguri și flori,
cetățile-în ziduri iubiri împletesc
la imnele noastre de patemi !

Un dedesubt și-un deasupra se leagă
cum ziua cu noaptea, cum noaptea cu ziua,
iar aurul fierbe virtutile stirpei
în cercul de timp.
și-n prunci nesfîrșirea semințelor noastre
— zidire de suflet și dăinuitoare —
și-n miezul semințelor pruncii !

Modernului timp i se cade, prieteni,
modernă cîntare ! Mai bine știti voi
pe cer a o scrie cu litere lucii —
ce-ți pasă, Poete,
că viața-i doar clipa de aspră-ncordare !,
tu arzi precum steaua Sirius eternă :
lumină și veghe !...

4

Rămîne-în timp doar ce iubim adînc,
ce ni s-a dat să-nnobilăm : o soartă !
Săpată-în piatră litera trăiește
cu ploile și vînturile, tare-i
și urma păsării în zbor, iar moartea
nu ni se pare vesnică durere
ci doar o trecere spre altă stare.

Asa si ei — pe care-i respirăm —
ei ce ne umblă în auz ca gîndul :
sunt cu iubire arbori încărcati
în care frunze-s ochii nefiintei
si urcă-n dealuri mari livezi vuind,
si peste munti păduri în neoprire,
si văi de cer se leagănă-în dorințe.

Rămîne-în timp doar ce iubim adînc :
temei de suflet, sînge si visare,
de retezate doruri mereu reînviind,
stele pe cer pornite din pămînt
si sceptre si coroane — însîngerate
în mîini de aer si pe frunti de aer,
ca pajuri mari plutind de veghe largă.

Peste lumina lor lumina noastră,
cum ceruri peste ceruri se adună,
Zamolxe arde-în fiecare clipă
si-i fiecare dintre noi un rege
domnind pe fire, imnuri si morminte,
si-i fiecare dintre noi supusul
ogorului pe care îl sfințește.

Rămîne-în timp doar ce iubim adînc :
noi ne vom face vers si taină, gînd
vom înflori pe văile celeste
noian de umbre-în veșnică vibrare
si pietre-în care litera trăiește :
în mîini de aer sceptrele de aer,
iar peste frunti coroanele de aer...

Septembrie, 1977

TITUS VÎJEU

Hărțile grîului

Încă o dată voi merge să văd
un sat dansînd în lumină
acolo unde iarba încinsă
crapă sub lama fluidă
a aspersoarelor.
Cît e de cînd întrebam
în casa noastră din munți
de ce se cheamă atît de frumos
Cîmpia Română, locul de baștină-al
grîului ?

Încă o dată voi merge să văd
satul în care un om
numără grîul...

●

ION MĂRGINEANU

Scrisoare din Alba Iulia

tu înțelege-mă că sînt iubiri
pe care numai patria le știe
nașterea ei le-a cumpănit
sfînt adevăr legat de glie

tu înțelege-mă că sînt semințe
în care numai patria coboară
iradiind apoi în fruct catarg
de auroră dulce ce-nfioară

tu înțelege-mă că sînt grădini
în care numai patria e floare
cu limpezimea păcii înrudind
atomii sevei grea, strălucitoare

tu înțelege-mă că e-un abecedar
în care patria-i doar inimă mereu
origine sacră din care-nfățișarea
pentru vecie am luat-o la bine și la greu.

Mihai Lebaci : „Primăvara"

LIVIA NEMȚEANU-CHIRIACESCU

Pe deal prunii

Uriașe cochilii își ridică spinările
Susținînd necrezute ninsori
Pe deal, prunii horesc către ziuă
Intru încoronarea cu flori

Rodul se umple, pămîntul se umple
De miresme, pînă-n rărunchi
Peste solstițiu s-aud cum tropăie
Prunele coapte căzînd lîngă trunchi

Aerul trage perdeaua de sunete
A necontenitei înfloriri
Pe sub bolțile promițînd roadele
Nimfe nuntesc și satiri.

Undeva s-au rupt zăgazurile
De arome amețitoare
Parcă sînt luat și parcă m-ar duce
O nevăzută alunecare

Către retortele unde se-amestecă
Amare otrăvuri cu gustul dulceag.
Pe deal, prunii clopotesc din petale
Cînd funii de aer se-nfășur și trag.

Toma Roată : „Spre noi șantiere"

DUMITRU UDREA

Anotimp de foc

O lacrimă de dor ne crește sub pămînt
Din care se-ntrevăd făcliile de grîu
Și iar s-aud venind străbunii la ospăț
Călări pe cai de fum struniți mereu în friu.

Ei rătăcesc spre noi prin floarea de cireș,
În vise zăbovind ca altădată-n rod
Și mîngîie în mers un anotimp de foc
Ivit peste cîmpii c-un soare voievod.

●

ION ANDREIȚĂ

De țară

Mușc piinea cum mușcară
Părinți și fii-părinți
Și griu-mi urcă-n singe
Năluci din vechi credinți.

Cu cai ieșiți din steme
Noroadele puhoi
Re-nviu trecute drumuri
În sîngele din noi.

La cumpeni de restriște
Sub soarele olog
Ne bintuie prin singe
Un corb și-un inorog.

Amurguri ard pe zare
Snopi grei de timp și rod
Și-n flacăra de singe
Văd frunți de voievod.

Și cresc din singe roșu
Coloanele de-a-naltul,
Din roșu făcînd simbol
De luptă, preacuratul

Și preacuratul galben
Și-albastrul pur din noi,
Din curcubeul vieții
Nemailipsind apoi

Sînt mai bătrîn c-un secol
Ce ctitori o Țară,
Român dintotdeauna,
Mai tînăr c-o povară.

●

LUCA ONUL

Imn

Noi ctitorim cetăți de griu
În care glăsuim cu piine,
Și-n care curg Bărbații-Riu
În felul țării de-a rămîne.

Noi ctitorim cetăți de stele
În care noi sîntem bărbații,
Ce nu vom fi mutați din ele
Decît odată cu Carpații.

Noi ctitorim cetăți de nunți
În care glăsuim cu faguri,
Și-n care curg Bărbații-Munți
Sub stolul păsărilor steaguri.

Noi ctitorim cetăți de griu
Cu metereze de secară,
În care curg Bărbații-Riu
Spre-adîncul dragostei de țară.

demers pentru

Am venit în mijlocul lor și le-am spus : Vreau să scriu un reportaj despre calitatea vieții muncitorului din România de astăzi. Voi trebuie să mă ajutați.

— Să faceți o comparație, propune unul dintre interlocutorii mei, să faceți o comparație între cum se trăia acum 25—30 de ani și cum se trăiește astăzi.

— Bine. Cum se trăia ?

— Ca după război. Totul pe cartelă. Și pîinea, și zahărul, și toate... Hainele ți le făceai pe „puncte". Erai fericit dacă aveai farfuria plină pe masă, nu îndrăzneai să întrebi ce e în ea. În timpul secetei celei mari apăruseră speculanți și vindeau la colțul străzii bucăți de turtă cu dovleac și mălai... Asta era. Bocanci scofîlciți cu pingele de cauciuc, mantăi de ploaie de celuloid, lodenuri spălăcite. Mai era și nesiguranța, nu te știai de azi pe mîine... Scrieți despre asta și reportajul o să fie citit. O să se vadă prin comparație cum trăim astăzi.

— Eu zic să scrieți despre școală, zice altul. De aici pleacă totul. De cînd muncitorul are acces la școală meseria nu mai înseamnă o cușcă din care nu ai cum evada. Meseria este acum o problemă de preferință. Te faci ce vrei. Înveți și capeți profesia care-ți place. Lăcătuș vrei, lăcătuș te faci, amecist vrei, amecist te faci. Dacă vrei inginer, inveți și ajungi inginer. S-au șters diferențele dintre meserii și nu mai e nici una inferioară, cu nici una nu-ți mai e rușine. Și asta înseamnă Calitatea Vieții, nu ? !

— Mai bine scrieți despre nivelul de trai. Dar să nu dați cifre că astea se găsesc peste tot. Să descrieți exact tot ce se vede, tot ce avem. Îmbrăcămintea, mobila, preocupările, obiectele, totul...

— Scrieți tot ce se vede. Și Daciile personale, și autobuzul 2 care întîrzie. Să scrieți exact cum este, nu numai ce e frumos, să scrieți și despre ce e greu că nouă nu ne e rușine cu greutățile noastre. Sînt ale noastre și noi o să le rezolvăm.

— Bine, am să scriu. Care sînt greutățile voastre ?

— Scrieți că mai sînt birocrați care nu înțeleg nimic din munca noastră, care cred că Piroliza este ca instalația de gaz din bucătăria lor.

— Eu zic c-ar fi mai bine să povestiți o întîmplare, un fapt. Uite, povestiți o zi din viața unui muncitor, minut cu minut : să se vadă cum trăiește el, cum gîndește, ce simte... Arătați cum se scoală în zori, cum își duce copiii la cămin, cum se urcă în autobuz. Pe urmă arătați-l la fabrică, cum munceste, cum se înțelege cu colegii, cu șefii, cum ridică o problemă într-o ședință de partid. Apoi mergeți cu el acasă, însoțiți-l într-un magazin, la meci, arătați cum îi face temele ălluia micu'.

— E prea mult pentru un reportaj. Mai bine arătați o singură imagine. Arătați ce nivel cultural am atins. Descrieți biblioteca lui Bododel. Are trei mii de cărți, are și toate **Biletele de papagal**. E ceva pentru un operator, nu ?!

— Este.

— Vorbiți despre nivelul nostru profesional. La Butadienă o treime dintre operatori au școala de maiștri terminată. Un om cu școală multă face un lucru mai bine și înțelege totul mai bine.

— Adică ?

— Adică un muncitor cu școală este un muncitor conștient de rostul lui. Înțelege de exemplu cum stă problema cu poluarea și n-o să scalde satele vecine în gaze cînd trebuie și cînd nu trebuie. Și pe cît poate n-o să-i lase nici pe alții s-o facă. Cu cît are școală mai multă, cu atît îi crește greutatea cuvîntului și simte și el că nu-i un nimeni.

— Așa o fi, nu zic nu, dar mai bine să vină la unul din noi acasă, la oricare, și să povestească tot ce vede, de la piinea de pe masă la televizor și frigider, să treacă ca într-un inventar totul, articolele casnice, reviste, cărți, lucrușoarele copiilor, jucăriile, îmbrăcămintea, tot. Să facă așa ca la film, cu transfocatorul cînd pe una, cînd pe alta și cînd o fi la urmă, hop, din toate se simte gustul vieții...

O FAMILIE DE MUNCITORI

Stroiuleasa Ilie, născut la 22 dec. 1947 în Curtisoara, județul Olt, Aldea Maria, născută în Merișani, județul Arges, la 25 iulie 1956. Amîndoi operatori chimiști la instalația Olefine II fin Piroliza I Pitești.

Copilăria lor a fost aproape la fel. Satele în care au crescut sînt despărțite de 100 de km și apropiate de 2 000 de ani petrecuți în aceeași lege, sub imperiul acelorași datini, obiceiuri și principii de existență morală și materială. În perimetrul acestor date întîlnirea lor pare firească și desprinsă de întîmplare. El avea 29 de ani, făcuse armata la grăniceri, terminase școala de maiștri și trăia cu picioarele pe pămînt. Era destul de matur să țină hățurile vieții în mînă și destul de tînăr să poată rîde din cînd în cînd cu poftă, din toată inima.

Măria era mai tînără. Abia terminase liceul industrial de chimie și ratase la numai cîteva sutimi intrarea la facultatea de farmacie. Fată de la țară, fără meditații cu universitari și fără tomuri cartonate în bibliotecă personală. Dar fată de la țară, cu profil moral sănătos, fără refulări de cafenea și false tristeți iremediabile. Ambiția ei era să demonstreze acum că poate să lucreze într-o instalație complexă, pe un post dificil, și într-un an a reușit să devină un model viu de operator chimist-femeie.

Poza lor stă la gazeta de perete a secției ușor îngălbenită de soarele acestei primăveri sănătoase. Două destine, doi oameni vii și un crîmpei din viața lor. Două arene colosale în care se trăiește cinstit, nu se joacă teatru : munca și căminul. O familie de muncitori care ilustrează sensul existenței contemporane.

Nu, viața lor nu înseamnă un covor de flori pînă la palatul de cleștar în care rochiile de bal fosnesc ademenitor sub candelabre bogate. Fericirea și-o alcătuiesc singuri, în salonetă, învîrtind roata ventilelor la 6 dimineața, sau la miezul nopții...

Nu sînt ființe insignifiante care se mulțumesc cu orice, numai să fie, numai să treacă o zi. Sînt stăpînii marelui carnet de economii al viselor. Am stat de vorbă cu ei de nenumărate ori pentru că ne leagă o muncă în aceeași instalație, pentru că gîndurile ni se întîlnesc adeseori la aceleași ventile pe care le închidem și le deschidem de mii, de milioane de ori într-o viață de om. Îmi amintesc o noapte de avarie din iarna aceasta. Înghețase uleiul într-o conductă și-a trebuit să rostesc cu mîhnire : „Băieți, pregătiți-vă, aterizăm : izolați conversia, cold-boxul, tot tacîmul..." Afară era un ger năprasnic, aproape — 20° C, alergam înfierbîntat între compresoare și tabloul de comandă, și mă întîlneam din cînd în cînd cu fata din acest reportaj, plecată din manevră în manevră, de la un ventil la alt ventil după judecata capului ei și după indicațiile maistrului. La ziuă obrajii îi erau ca o cravată de pionier dar găsise undeva un zimbet încă, fericită că a reușit să facă

față unui moment de cumpănă, că nu și-a pierdut firea și nu și-a trădat profesia.

Dintr-o gravă și responsabilă conștiință a chemării muncii se deschide poarta vieții. Și-o gură de rai își face loc în vis. Ne rămîne și această calitate fantastică de a trăi și dincolo de realitatea pragmatică, în lumea idealului, în lumea speranței.

La data cînd acest reportaj vede lumina tiparului, cei doi colegi ai mei au primit poate o casă nouă, un apartament din fondul de stat într-un cartier din vecinătatea combinatului. La ceasul cînd scriam aceste rînduri însă, încă mai visau lucid : și va avea două camere mari și luminoase, și va fi „confort unu", și va avea faianță albă la baie și țevi lucitoare, și vom pune mobila așa..., și...

MÁRKI ZOLTÁN

Întotdeauna ziua aceasta

Întotdeauna ziua aceasta
vreme frumoasă aduce,
o singură plutire,
aerian e orașul
în nesățioase miresme,
prin nopți de păduri
prin zorii apelor
dinspre mustite ogoare
larg revărsate
pe străzi, fără umbră,
aidoma vîntului
în sbor lunecat
în văluriri împletindu-se,
Pe drumuri acum
oamenii pornesc,
freamăt tot mai rapid,
cadențate pulsații.
Nu-i chip să urmezi
graba fiecărui în parte,
dar poți aduna
frunțile toate-n memorie,
mișcarea sufletelor
luînd în stăpînire lumina.
De-aceea s-a trezit
strălucitoare dimineața aceasta
se alătură viitorului
adînc respirînd.

În românește de Gelu Păteanu

BIBLIOTECA LUI BODODEL

Bododel Corneliu este operator chimist cu categoria a 6-a. Are 50 de ani și cîștigă 2 500 de lei pe lună. Soția lucrează tot în Combinatul Petrochimic Pitești. Duc o viață echilibrată și bunăstarea nu lipsește din casa lor. Cred că sînt mulțumiți de viață. Pasiunea operatorului chimist Bododel Corneliu sînt cărțile. Una din cele trei camere ale apartamentului său a căpătat destinația de bibliotecă. Între 10 000 și 12 000 de titluri se înșiră ordonat, pe două și trei rînduri în rafturi solide de lemn lustruit. Proprietarul lor le îngrijește cu sfîntenie. Pasiunea este pasiune. N-admite o filă îndoită o copertă mototolită și se enervează dacă din întîmplare cumpără o carte cu defecte. Nu împrumută cărți decît celor care știu să le păstreze. O bună parte din cîștigurile lui iau drumul librăriilor și anticariatelor în care este deja cunoscut.

Cărților li se adaugă o vastă colecție de ziare și reviste numărînd circa 5 000 de exemplare. În sertare se găsesc dosare voluminoase cu articole decupate. Stăpînul casei petrece numeroase ore în această splendidă bibliotecă, aplecat asupra biroului său, răsfoind cărțile, studiind, oferindu-și o meritată delectare spirituală.

Între titlurile cele mai iubite sînt cele legate de războaiele mondiale, opera lui Cosbuc și a lui Arghezi (are toate **Biletele de papagal** legate împreună și ține mult la această „carte"). Își dorește pentru viitorii ani să găsească în librării : Istoria literaturii române de George Călinescu și opera istorică completă a lui Nicolae Iorga.

O mențiune în plus : Bododel Corneliu n-a moștenit nici o carte, nici un ziar. Le-a cumpărat pe toate de-a lungul vieții sale de muncitor. Biblioteca lui reprezintă — de ce nu ? — o posibilă definiție a Calității Vieții ?

DESCRIERE DUPĂ NATURĂ

Miros proaspăt de var și zugrăveală nouă. Calc peste un linoleum neobișnuit de moale, cimentul din hol a fost acoperit de un strat de burete. „Copiii sînt mici ar putea să răcească zbenguindu-se prin casă". Holul dă impresia unei verande, e mare și peretii imită cărămida în timp ce linoleumul seamănă cu un mozaic albastru și alb. Dintr-o cameră răzbat acordurile semnalului atît de iubit de copii : „1001 de seri". Nu-i deranjăm. Gazda mă invită în sufragerie. E o liniște plăcută care te înundă poate din cauza armoniei, poate pentru că cei mici sînt absorbiți de năzdrăvăniile ursulețului de pe ecran. Mă așez într-un fotoliu, gazda în celălalt. Stăm de vorbă. Lîngă mine în bibliotecă se înșiră vreo trei sute de volume : o bună parte din seria Bibliotecii pentru toți, Romanul de dragoste, Romanul secolului XX, cîteva cărți de specialitate, toate avînd amprenta lecturii. Nu sînt prăfuite obiecte de decor. Pe masă, într-o vază cîteva fire de garoafă plăpînde în acest început de primăvară. În fața mea pe peretele crem, „o dimineață proaspătă de munte". Mi se spune că fratele gazdei pictează în orele libere.

Abandonați de ursulet, copiii năvălesc în cameră și armonia rămîne totuși. Rămîne pentru că zugrăveala a fost aleasă potrivit cu tapiseria verde a mobilei, pentru că cele cîteva bibelouri nu încarcă vitrina și covorul se contopește cu furnirul cafeniu... Copiii mă cheamă să le văd jucăriile. În camera lor ordinea nu prea exemplară o neliniștește pe gazdă și o face să se scuze, dar copiii sînt fericiți să-și arate comorile : un camion, mașinuțe, acuarele... Mă uit în jur. Mobila e simplă, oricînd se poate schimba poziția mesei, a paturilor, a scaunelor, totul la sugestia stăpînilor acestui loc tabu. Ei au cerut ca pereții să fie verzi și au făgăduit să nu-i mai picteze cu creioane colorate. De aici se poate ajunge în balcon de unde se vede toată pădurea Trivale — imensitate de rîvnită sănătate. Perdeaua e lăsată în dormitorul mic, aranjat cu gust, mîngîiat de lumina estompată a veiozei. O canapea, un dulap, o noptieră, o măsuță, două scaune scunde...

Desigur nimic nu poate fi mai simplu decît o locuință, decît obiectele mari și mărunte care se găsesc în orice casă, alcătuind împreună ceea ce se cheamă universul casnic, căminul unor oameni de astăzi, neavînd altă pretenție decît aceea de a trăi cinstit o fericire cotidiană, cu încredere în ziua, și-n anul, și-n secolul care bat la ușă. Locuința mecanicului Postelnicu Marin și a soției sale Octavia și a celor trei băieți ai lor, Ovidiu, Marcel și Lucian, în care am fost oaspete un ceas, nu este un caz unic. Dimpotrivă, ea reprezintă un adevăr multiplicat de milioane de ori, într-o imensitate de nuante în viața muncitorilor acestei țări.

DIALOG CU UN MUNCITOR

— Cum ți se pare munca ? l-am întrebat pe Gănțoi Ion.

— Nu e foarte grea. Din punct de vedere fizic te solicită destul de puțin dar pretinde multă concentrație psihică, multă atenție. Și răspundere foarte mare.

— Lucrezi de mult aici ?

— De zece ani, de cînd s-a pornit instalația.

teatru

t

Parodie și meditație poetică

Interpretarea celebrei comedii a lui Shakespeare „Nevestele vesele din Windsor", de către regizorul Alexandru Tocilescu și trupa Teatrului Tineretului din Piatra Neamț, originală, îndrăzneață, are drept rezultat un spectacol de remarcabilă vervă și frumusețe poetică. Nu este vorba, în acest caz, de o lectură contemporană în accepțiunea simplificării brutale și deliberate (dimpotrivă, Tocilescu mai degrabă „încarcă" acțiunea printr-o parodie desfășurată, de amuzament plin și dezinhibat) nici de o decupare savantă a textului în așa fel încît el să rimeze cu evenimente de ultimă oră. Se poate spune doar că regizorul își construiește spectacolul într-o stare de spirit contemporană, o stare a tineretului mai cu seamă, care este aceea a amorului pentru muzica **pop** (și pentru muzică în general) precum și a dezinvolturii de comportament (ce nu trebuie confundată cu iresponsabilitatea cum se aplică să o facă mătușile cicălitoare). Alexandru Tocilescu urmează în creația sa două căi, aparent divergente : prima este parodia, de care aminteam mai sus, cea de a doua meditația profundă asupra ecoului de melancolică vitalitate, sir John Falstaff. În privința parodiei, nimic nu-i poate fi reproșat : totul este ingenios pînă aproape de pedanterie și de un desăvîrșit bun gust. Sir John se înfățișează ca un „gentleman" copt, care și-a petrecut tinerețea în Indii, în vreme ce anturajul său e compus din diverși play boys caracterizați prin ochelari de motociclist și lanțul ce le servește drept armă de agresiune. Pe aceeași linie sînt re-individualizate toate personajele piesei, regizorul și scenograful François Pamfil amețind literalmente spectatorul cu diversitatea culorilor. Pe scurt, un adevărat Babel modern este suprapus verbului shakespearean — și încă indivizii mai cîntă și agreabila muzică a lui Nicu Alifantis. Și totuși verbul genialului dramaturg **se aude** cu toată încărcătura sa sugestivă și în deplină acuratețe.

Cea de a doua cale determină optica asupra personajului principal. Ce fel de suflet este ridicolul, bombasticul Falstaff ? Reprezentanția se deschide și se încheie cu imaginea unui arbore singuratic, cu bogată coroană, proiectat pe fondul unor cîmpii verzi. După cruda lecție ce i-a fost aplicată, în final, eroul este crucificat pe simbolul (realizat plastic de către scenograf) încornoraților. Falstaff este într-adevăr singura victimă a piesei, un martir al propriei firi generoase, naive, tandre și vitale. Cum se împacă cele două viziuni, parodia și meditația poetică, este și de data aceasta un secret al inspirației. Alexandru Tocilescu merită felicitat de a-l fi deținut, ca și întreaga echipă cu care a lucrat. Și, iată, constat cu părere de rău că spațiul iarăși nu-mi mai îngăduie, înainte de sfîrșit, să analizez cum se cuvine creațiile unor Cornel Nicoară (un Falstaff, ca să zic așa, de bun simț), a Eugeniei Balaure și Carmen Petrescu, a lui Dragoș Pîslaru (a cărui plastică corporală trebuie neapărat menționată), a lui Mihai Cafrița, Gheorghe Dănilă, Florin Măcelaru, Paul Chiribuță, Valentin Uritescu și a tuturor celorlalți care, împreună, sînt cu toții mari actori.

Marius Robescu

film

f

Simbolul sburătorului

Viețile oamenilor celebri constituie subiectul a numeroase filme plăcute, perfect mediocre, pe care sentimentul de dragoste și intenția omagială, cu care sînt făcute, le motivează într-o anumită măsură. Sentimentul și intenția duc la realizarea unor părți emoționante, comunicate și receptate de public cu căldură. Consistența lor rămîne însă defectuoasă, cantitatea de informații ce alcătuiește desfășurarea lor nefiind suficientă pentru flacăra fierbinte ce trebuie aprinsă în conștiința fiecărui spectator. „Romantarea" vieții unei celebrități este o abordare riscantă care cere atenție și severitate în selectarea faptelor, pe lîngă sentimentul de dragoste și veneratie cu care se procedează la înșiruirea lor. Informațiile, transmise în scenete admirabile, cu replici devenite memoriale, nu sînt întotdeauna cheia potrivită pentru a deschide lumea de idei și idealuri ce a însuflețit existența unui erou ce s-a dovedit în timp a fi geniu. Cu filmul **Aurel Vlaicu**, Mircea Drăgan (regie) și Eugenia Busuioceanu (scenariu) nu sînt străini de dificultățile ridicate de un astfel de subiect. În carnetul-program scenarista mărturisește că „existau cîțiva sceptici care susțineau că un asemenea film nu se poate face. Și acum, iată-l așteptînd confruntarea cu dumneavoastră, spectatorii...". Spectatorii nu sînt însă sceptici, ci severi, ei așteaptă întotdeauna frumosul, plinul, „mărul în floare, cîntarea și aurul".

Deschiderea filmului este splendidă, cu un cor bărbătesc, plin de accente grave, în folosirea versurilor poeziei lui Octavian Goga, **La noi** (muzica : Theodor Grigoriu). Retribuirea rolului principal lui Gabriel Oseciuc este inspirată, iar machiajul (remarcabil machiajul în acest film, semnat de Ana Stan) face eroul foarte apropiat spectatorului, prin asemănarea ce o impune cu figura cunoscută din manualele școlare, încă din primii ani de școală. Acest film, mărturisește scenarista, „este o datorie patriotică", dar, așa cum se știe, datoria patriotică, atunci cînd este vorba de o operă de artă, nu trebuie să neglijeze datoria estetică. I se poate reproșa scenariului dialogul prea didacticist, evoluînd în „citate", fapt ce s-ar putea datora popularii acestui film cu figuri de oameni de seamă ai epocii : Octavian Goga, Șt. O. Iosif, Ilarie Chendi, Spiru Haret ș.a. Chiar și interpreții (elită actoricească) suferă de influențe declamatorii ce depășesc austeritatea (eventual căutată) și trec în glacialitate. Distincția doamnei Prim-Ministru este adesea o seacă întepenire (Ioana Drăgan). Uneori trucajele sînt evidente. Mediul țărănesc transilvan, aspectele distracțiilor studențești din bodegile münchheneze, atmosfera epocii — costume, atitudine și culoare, mai ales culoare — sînt bine surprinse. Printre cele mai frumoase scene ale filmului remarcăm cele realizate cu muncitorii în atelierul în care Aurel Vlaicu își construiește aeroplanul. Eroul, acest reprezentant temerar al neamului, care a încercat să treacă munții în zbor, cu aripi plămădite din iubire pentru știință și țară, rămîne un simbol al ideii de libertate și universalitate. Filmul încearcă doar această performanță.

Corina Cristea

televiziune

tv

Artă și performanță

Realizatorul ultimului telerecital, Constantin Paraschivescu, a avut ideea excelentă de a invita în emisie un actor strălucit de teatru și de film care, paradoxal, este încă prea puțin sau mai puțin știut (ca nume), decît alții, de marele public: Vasile Nițulescu. Actor de geniu și om cu înalte însușiri, Vasile Nițulescu este deopotrivă de stimat și de iubit în lumea teatrului, ca și în afara ei, însă marea sa modestie care exclude „regia" succesului explică paradoxul și astfel el poate fi arătat oricînd cu degetul pe stradă de admiratori care nu știu cum îl cheamă, dar l-au aplaudat în „Azilul de noapte" sau în „Tănase Scatiu" și-l numesc cu numele personajelor interpretate. Se poate spune că un asemenea artist nici nu-și poate dori mai mult, că „intrarea" lui în rol se dovedește astfel absolută, totuși prezentarea lui pe cea mai mare „scenă" a țării a fost mai mult decît binevenită. Actorul, ilustrat cu strălucire de secvențe din piesele și filmele în care a jucat, a acceptat de data aceasta pentru o oră să fie și Vasile Nițulescu, un om blînd, fără „orgoliile" meseriei, iubitor înnăscut de poezie, el însuși un poet care nu publică din timiditate, inteligent și bun, stînjenit parcă de privirile noastre. **L-am cunoscut și sînt mîndru de asta.**

★

Trei prieteni, doi băieți și o fată, ei electroniști și ea fiziciană, unul dintre ei fost sportiv de performanță, altul pasionat de vioară, iată, s-ar putea crede, trei personaje ale unei piese, de ce nu ? romantice. Nicidecum. Sînt trei eroi ai „însemnărilor" de duminică ale poetului George Țărnea, de cîtva timp prezent pe micul ecran cu reportaje, pe care i-a descoperit în ipostaza de inventatori la I.P.R.S. Băneasa, acolo unde aceștia lucrează. Întrebările și comentariul poetului nu au făcut decît să sugereze cu discreție, într-o după amiază liniștită a unei duminici, că în preajma noastră există oameni pentru care fiecare clipă contează, fie că ea este trăită în încordarea savantă din fața calculelor complicate, fie pe un teren de tenis, fie în fața unei partituri. Oameni care pot fi oricînd și eroii unei piese romantice, nu ?

★

Piesele lui Iosif Naghiu, un dramaturg care a început prin a fi poet, au suscitat interesul nostru mai mult prin volutele morale ale personajelor și mai puțin prin acțiunea propriu-zisă. Poetul-dramaturg sau dramaturgul-poet — cum să-i spunem ? — este impresionat de incertitudinile morale ale personajelor sale, de obsesia vinovăției acestora, fără a fi totuși un moralist justițiar care să le acuze sau să le absolve în numele legii. De aceea, personajele sale își resimt vinovăția cu candoare, confesîndu-se pentru a se purifica și nu pentru a se autodistruge. În acest sens, **Valiza cu fluturi**, în interpretarea excelentă a Valeriei Seciu, a lui Ion Marinescu și a lui Ovidiu Iuliu Moldovan (regia : Sanda Manu), prezentată marți în cadrul teatrului TV, constituie un exemplu elocvent pentru intențiile și talentul lui Iosif Naghiu, pentru care poezia nu dispare nici chiar în cele mai dramatice momente ale adevărului, cum nu a dispărut, totuși, nici din viața lui.

Iulian Neacșu

calitatea vieții

— Ce categorie ai ?
— A 6-a.
— Cît cîștigi ?
— Destul. În medie 2 200 de lei pe lună. Dar să știi că nu e de ajuns să ai bani. Trebuie să ai și ce face cu ei, să găsești în magazine ce-ți trebuie și ce-ți place. Ce folos să ai buzunarul doldora de bani dacă după ce stai un ceas la rînd vînzătoarea, nervoasă (ostenită poate, că e și ea om !) se uită la tine... nu știu cum ? ! Cînd nu se întîmplă nici unul din aceste necazuri viața e frumoasă. Și destul de des e frumoasă.
— Esti căsătorit ?
— Da.
— Copii ?
— Vor veni.
— Ce ti se pare că definește viața ta ?

Desene de Sabin Ștefănuță

— Viața mea este alcătuită din multele și mărunțele lucruri de zi cu zi. Nici unul însă lipsit de importanță.
— Ce pasiuni ai ?
— Lectura, sportul...
— Ți le poți satisface ?
— Da. Citesc mult. Am destul timp pentru asta. Pînă de curînd am făcut sport de performanță. Am jucat rugbi într-o echipă de Divizia B. Unii spun că am jucat bine. Și acum mai fac mișcare, ridic haltere, lucrez la sală... Îmi plac și călătoriile. Mai ales cu turneele sportive am văzut destule orașe.
— Ce studii ai ?
— Liceul industrial, Școala de maiștri. Lucrez însă pe post de operator de tablou.
— Te deranjează asta ?
— Nu. Acesta este sensul viitorului. Muncitorul va trebui să aibă o pregătire teoretică solidă, să fie apt pentru o eventuală policalificare. Ziua de mîine nu mă va găsi nepregătit.
— Te gîndești la ziua de mîine ?
— Orice om se gîndește.
— Ce crezi că definește viața contemporană ?
— Orice ai face astăzi nu poți exclude din noțiunea de viață omenească două lucruri : viteza și tehnicitatea. Totul se petrece din ce în ce mai repede. Deplasarea, schimbările, chiar și moda, se petrec mai iute. Nu-mi este deloc indiferent faptul că pot ajunge de la Pitești la Iași în numai cîteva ore. Tehnica și implicit viteza care o însoțește au schimbat calitativ viața omului.
— Ce crezi că-și dorește muncitorul de astăzi ?
— În primul rînd își dorește liniște. Nu vrea zgomote, stress, poluare. Vrea o viață liniștită, curată și naturală.
— Dar din punct de vedere material ?
— Fiecare om vrea obiecte trainice și frumoase, îmbrăcăminte, mobilă, obiecte casnice, într-un cuvînt vrea confort. Și mai vrea ceva : să găsească sortimente diversificate care să-i satisfacă nevoia de libertate, de alegere, de opțiune. Acestea sînt năzuințele materiale zilnic implinite pentru un muncitor român.

În sens mai larg, ca idealuri de o viață rămîn după părerea mea apartamentul proprietate personală și autoturismul.

— Ce crezi că va înriuri caracterul vieții în viitor ?
— Pacea. Omul vrea siguranța vieții lui și a copiilor lui. Nu mai poate suferi deasupra capului fotografia bombei atomice și a apocalipsei. Dar asta n-o vrea numai muncitorul român. Nimeni nu poate accepta nebunia unei bombe cu neutroni.

ÎN MIJLOCUL LUMII

Omul a încetat de mult să depindă numai de natură și de sine, cerințele calitative ale vieții sale l-au determinat să abandoneze un anumit tip de libertate individuală, gregară și superficială, și să se integreze unui ansamblu complex structurat pe un alt tip de libertate, pe anumite criterii de calitate, cantitate, de cerințe și disponibilități definite în contextul colectivității, dacă vreți, prin extindere de domeniu, în contextul omenirii.

Nu este nici o exagerare. În condiția calitativă a vieții muncitorului român de astăzi se includ cu certitudine și veștile din Orientul Apropiat sau din Asia de Sud-Est citite în pagina externă a ziarului Scînteia, și poluarea cu petrol a Mării Nordului, și mortalitatea infantilă din India și ultimul transplant de inimă și ultimul zbor în cosmos, pentru că toate acestea participă la echilibrul viu între stările lui de realizare și eșec, de certitudine și nesiguranță, de criză și de optimism, pentru că toate acestea umbresc și luminează sentimentul și starea de a trăi.

Nu știu cu totală convingere dacă există o meserie de a trăi. Dar știu că muncitorul din România de astăzi, omul nou, a evoluat determinat de ascensiunea tehnică și culturală socialistă pînă la condiția și coordonatele unui urbanist, adică pînă la un tip uman superior, capabil să cedeze amănunte nesemnificative din personalitatea lui primară în favoarea unei coeziuni colective în mijlocul căreia se simte mai puternic, mai apărat. O doctoriță din Dobrogea sublinia cîndva judecata morală pe care a întîlnit-o la unul din pacienții săi. Bătrînul lăcătuș aflat la consult îi spusese între altele că oricită bunăstare materială și huzur ar fi în familia ta nu poți fi fericit cu adevărat dacă știi că în casa vecină un copil suferă de foame.

Într-adevăr, cerul vieții nu e senin dacă nu ai sentimentul că ai pus umărul, că ai făcut totul ca în toate casele să fie soare și stele. Fericirea își reclamă caracterul democratic și nu e fericire dacă nu e pentru toți. Am convingerea fermă că viața muncitorului are acest suport moral al utilității plenare, pentru că a munci înseamnă a face, a produce bunuri materiale și spirituale utile, necesare societății în care trăiești. O zi din viața unui constructor înseamnă înaintea tuturor bucuriilor și tristeților ei un perete la apartamentul în care va locui o familie ; o zi din viața unui tipograf înseamnă întîi de toate o carte pusă în mîna unui om pentru a-i deschide un cer de vise și idei ; o zi din viața strungarului, mai presus de zîmbet și sudoare, înseamnă un șurub necesar la trenul vieții care ne duce înainte, înainte...

Această ultimă filă de reportaj se vrea dedicată ideii că munca este scheletul de rezistență al faptului de a trăi și că, din destinația și condiția ei germinează Calitatea Vieții. Viața este un fenomen teribil de complex. Colosală, copleșitoare și mereu schimbătoare nu se așează cuminte în tipare și nu se lasă descrisă niciodată pînă la capăt. Oricît ai despica firul în patru rămîn aspecte și semnificații nesesizate. Dar cu cît te apropii mai mult de ea cu atît mai puternic ai sentimentul că munca le domină pe toate, pentru că mai mult de jumătate din timpul activ omul și-l petrece muncind. În jurul acestei activități polare gravitează totul și calitatea vieții inclină într-o parte sau alta în funcție de randamentul muncii, de condiția, natura și rezultatele acesteia. Astăzi mai mult decît oricînd, din fragedă pruncie pînă la ani senectuții, omul există continuu între granițele activității utile

Munca prezentului este temelia solidă a viitorului, în timp ce viitorul este o componentă esențială a calității vieții prezente. O colectivitate care ar gîndi cu precădere retrospectiv, care și-ar încropi existența spirituală numai din analiză, care s-ar apleca aproape exclusiv asupra trecutului neglijînd programatic viitorul, viziunea prospectivă, ar fi o colectivitate condamnată. Timpul ar însemna pentru ea numai ceasurile care o conduc la degenerare. Ar fi o colectivitate închisă pentru care singurele schimburi s-ar petrece în interiorul morții.

Mi se pare deci cu totul firesc să circumscriem problema calității vieții unei determinări politice esențiale pentru societatea noastră și anume aceleia a investigațiilor prospective și planificării în principalele direcții ale existenței materiale, sociale și umane. Un viitor proiectat în linii mari conferă un plus de siguranță vieții prezente. Planificarea socialistă asigură idealuri și repere cu influență intimă pentru ceea ce numim cu un termen generic și de maximă actualitate : Calitatea Vieții.

N. Stoicescu
Andrei Lenard

Spiru Chintilă : „Tehnologie"

DUMITRU BĂLĂEȚ

Intrarea în vocale

Văd un copac în care suspină
sevele poemului ;
lumina e un joc mai dinspre margini
pînă-n interiorul cel adînc al zilei ;
vin nourii mai albi și-nchipuirea
îi poartă-n el
și lacrimile cerului lovesc în frunze,
sunet abia pătruns de raze-n jurul lor
și tainică
precum din flori spre fructe,
polenizarea aștrilor
prin noapte, așa sunt ele, trecerile de vocale
în întunericul cuvintelor.

Acolo de-ai putea să fii tu însuți
măcar cît bobul cel rămas de rouă
către zorii zilei,
să vezi luminile cerești îndepărtîndu-se,
să le aduni imaginile, să le arunci
în ghizduri
de fîntînă.
Și cînd izvoarele tu le auzi
sunînd acolo în adîncuri,
să-ți poți întoarce ochii
spre cerul din lăuntru.

●

NICOLAE DIACONU

Sînt toate altfel, stau într-o lumină

Sînt toate altfel, stau într-o lumină
Cu totul alta, blînd vindecătoare —
E anotimpul cel dintîi în care
Pînă la cîntec toate se lumină.

Cred că și viața se topește-n soare
Precum un rug ce nu se mai termină —
Dă voie păsării de foc să vină
Cînd mușcătura ei nu te mai doare.

Și laudă și rugul și stihia
Acestui sînge ce nu vrea să piară —
Hrănind cu viață zilnic utopia

Ce-ndreaptă firul ierbii în afară,
Tu vei semna de-acum cu veșnicia
Întîiul tău proiect de primăvară.

●

VIOREL VARGA

Tineri sîntem

Tineri sîntem și țara ne ține în iubire,
Ofrande aducem, datini ne vin ca din baladă
Inima noastră bate în ritmul grînelor,
În ritmul grînelor înălțăm coloane de slavă.

Tineri sîntem și mieii ne cresc
plăpînzi sub palme
Ca un cînt murmurat peste lume ;
Venim de departe pe cai albi, pe cai albi
Și țara ne strigă pe nume.

●

EUGEN EVU

Fulger neîntrerupt

Fulger neîntrerupt patria
curge prin vinele celui ce-o cîntă
vulturi limpezi lovind cu singele
prin viscoliri de cuvinte

Mari jerbe îi ocrotesc inima
izvorînd din mulțimi, pentru sine
poetul e doar văzduh ;
nimeni nu a fost iertat de tăcere
în numele mumei sale
Lumina.

ion lică vulpești

plecarea lui vică

Vică Blojan trecea prin inima satului, dimineața cînd soarele se aprindea din el însuși și începea să se verse, cum avea el obiceiul să spună : „Hai, bă, frate, bă, hai că se aprinde soarele din el însuși și se varsă", zicea pe la porți cu noaptea în cap și pleca la cîmp.

Trecea prin inima satului și după el Rinca, nevastă-sa, îi ducea geamantanul în cap și călca ușor, nesigur, se legăna parcă. Vică vrusese să zică ceva, dar trebuia să se întoarcă și în întoarcerea asta știa că trebuie să dea cu ochii de cel puțin doi trei oameni. Oamenii ieșiseră la porți. Stăteau ca stîlpii, petrecîndu-l. Așa că Vică nu se mai întorsese, nu-i mai zisese nimic nevestei, care-și înghițise graiul. Mersese cu privirile în pămînt, coborîse coasta Tonghiranilor și o luase spre șosea.

Oamenii știau că Vică pleacă, știau, dar nu-și puteau închipui cum va fi plecarea lui Vică. Știau că o spusese chiar el lui Florică, după adunare. Beau pe sală la Florică țuică, stăteau rezemați și luna lumina niște broboane de sudoare pe fruntea lui Vică. Florică le văzuse de ziua, la școală unde se ținuse adunarea dar acum se mira cum străluceau ele, broboanele, și stau nemișcate.

Vică se chinuia să pară liniștit, dar nu putea pentru că nu era. Mișca el cu greu capul, se uita mai mult în pămînt, dar ofta, trăgea fumul adînc parcă l-ar fi trimis în călciie și vorbea rar, obosit. Florică era liniștit în el, dar starea celuilalt îl făcea și pe el să-l privească des, să-i pătrundă în suflet, să fie mai atent.

Atunci aflase Florică de la Vică :

— Am 15 ani, Florică, de cînd s-a început cooperativizarea în satul ăsta. În '61 am cărat piatră cu spinarea să fac drumul. Din '61 am bătut în fiecare dimineață ulițele să scol oamenii la lucru. Și i-am sculat pînă n-au mai așteptat să-i strig. Se sculau singuri și plecau la muncă. Dar eu tot treceam pe la porți și dam cîte o gură, așa din obicei și se învățaseră și ei. Și după 15 ani uite... Se oprise aici pentru că Florică se uitase spre poartă. Strigase cineva. Apoi Vică încheiase :

— Dar plec din sat, Florică, să știi. Poimîine dimineață mi s-a dus urma. Florică spusese, și poimîine dimineață Vică Blojan fusese petrecut de tot satul.

Pînă la șosea mai aveau de urcat un deal, apoi de coborît încă o coastă. Cînd ieși din sat se întoarse spre nevastă și-i văzu ochii mari și negri cum îi priveau de sub streașina largă a geamantanului. Ar fi încercat să-i mai zică, dar îl cunoștea bine. Cu Vică nu era de glumit. Hotărîrea lui nu trebuia nesocotită. Și totuși, cînd el se întoarse ea îi văzu în ochi o licărire blîndă, îndoită. El se uită dincolo, peste capul ei cu geamantanul și zise :

— Ăsta e satul nostru, Rinco ?
— Satul nostru, Vică, după cum știi.
— Și asta-i via ce-am pus-o eu cu brigada în '67 ?
— Asta e Vică, via și livada și grădina și toate.
— Și eu am crezut că sînt ale mele, și acum nu mai sînt și de-aia fug de ele nu-i așa ?
— Ba ale tale, că tu le-ai pus cu oamenii și ale oamenilor că ei le-au pus cu tine, Vică și nu înțeleg de ce pleci tu pe șantier, unde n-ai fost niciodată și nu rămîi unde te-ai pomenit și unde ți-e drag.
— Am să fac și acolo o brigadă și am să ridic blocuri și am să te iau și pe tine la oraș că aici nu mai e de stat.

Și plecaseră mai departe. Se apropiau de coasta pe care trebuiau să coboare și Vică iar se mai întoarse o dată și iar se mai legă între ei o discuție. Zise Vică cu glas scăzut :

— Uite nu se mai vede satul. La care Rinca răspunse :
— Nu se mai vede. Și mai departe :
— Nici sediul, nici grădina, nici livada, nimic.
— Nimic. Dacă tu vrei să nu mai vezi nimic dintr-o muncă de 15 ani.
— Nu vreau eu, Rinco, nu ți-am spus ?
— De cine, Vică ? Cine te scoate din sat afară ?
— Primarul ăsta nou, care-l aduse unul mare și ațiță lumea împotriva mea să-și pună omul lui.
— Dar nu înțelegi, omule, că s-au găsit trei neisprăviți care știi ce-au zis și tu ai luat-o de bună și te-ai repezit și ai spus că nu mai ai nevoie de brigadă ?
— Ba înțeleg, că doar eu am zis că poate lumea crede că m-am îmbuibat și poate n-ar fi rău să dau locul altuia și primarul a luat-o și el de bună și cum vrea să-și bage omul, a zis că sigur e bine și ăia trei ai lui Coteț au strigat că așa e și cînd a fost la vot s-au ridicat mai multe mîini împotriva mea. Dar fie și așa, nu-mi pasă... Stai să mă mai uit o dată spre sat și să aștepți scrisoare peste trei zile că-ți spun cum m-am aranjat.

Se pregăteau să coboare cînd spre ei urca tractorul trăgînd din greu remorca cu stropitori. Tractorul s-a oprit, s-a oprit și Vică Blojan cu Rinca și s-au uitat unii la alții : stropitorii de sus, iar Vică de jos și n-au zis nici unul nimic. Tractorul n-a pornit, motorul murise, iar Vică o împinsese pe Rinca înainte și plecase și el după ea, ducînd în ceafă privirile care-l ardeau ale oamenilor din remorcă.

Atunci strigase cineva, nu știa cine :

— Pleci Vică ? De ce pleci, Vică ?

Și Vică se întorsese și luase geamantanul de la Rinca și-l aruncase în remorcă, apoi o urcase pe Rinca și sărise și el și nu mai știe precis din ce cauză îi cădeau din ochi cîteva boabe de lacrimi. Știa doar că Din Olaru, care strigase la el zisese din nou :

— Hai, bă, frate, bă, dă drumul calului că se aprinde soarele din el însuși și începe să se verse.

Și riseseră toți.

Un reporter al antichității

Urmare din pag. a 3-a

rească, nici arcaș priceput, nici ostaș cu arme grele [...] Nu puteam nici să tai lemne din pădure sau să sap un șanț, nici să cosesc fîn dintr-o poiană dușmană, deoarece mereu m-aș fi speriat. Nu puteam nici să construiesc un cort sau lucrări de întărituri, așa cum desigur fac unii oameni de serviciu ai armatei, care urmează lagărele. Fiind nefolositor la toate acestea, am ajuns la niște oameni întreprinzători, care nu aveau răgazul să asculte cuvintări, ci erau agitați și tulburați ca niște cai de curse pe hipodrom, înainte de plecare, nerăbdători să treacă vremea, cai pe care rivna și înfocarea îi fac să lovească pămîntul cu copitele. Acolo, la ei, puteai să vezi peste tot săbii, platoșe, lănci, toate locurile fiind pline de cai, arme și oameni înarmați. În mijlocul atîtor oameni deosebiți, eu singur mă înfățișam grozav de nepăsător, un spectator foarte pașnic al războiului, neputincios trup, înaintat în vîrstă, om care nu purta sceptrul de aur și nici panglicuțele sfinte ale vreunui zeu care venise pe drumul unde-l mîna nevoia în tabăra ostășească, pentru a cere slobozirea fiicei sale, ci veneam doritor de a vedea oameni luptînd unii pentru stăpînire și putere, iar alții **pentru libertate și patrie** [subl. ns.] (în legătură cu Dion Chryssostomus, ar mai fi de adăugat faptul că, reîntorcîndu-se la Roma cu numai patru ani înaintea campaniei lui Traian în Dacia, devine unul dintre sfetnicii acestuia, de unde și o presupunere relativ plauzibilă, incitantă cu siguranță : să se fi folosit Traian de informațiile sale ?).

Herodot, omul care și-a întrecut predecesorii și contemporanii, își consumă zilele de drumeție în Pontul Euxin, pe cînd întregul spațiu carpato-dunărean-pontic trăiește din plin cea de-a doua epocă a fierului — **Latène** — începută de la anul 700 î.e.n., pentru a ține pînă la începutul celui de-al doilea secol al erei prezente, mai exact pînă în anul 106, cînd Dacia este transformată în provincie romană și intră direct în orînduirea sclavagistă propriu-zisă. Părăsindu-și la Apollonia triera „cu obraji roșii", peregrinul nostru **merge per pedes** pînă dincolo de Bosfor, pe țărmul Mării de Marmara, la Perith. Și apoi :

> Cînd s-a întors în patrie, faimosul călător nu împlinise încă douăzeci și opt de ani, căci abia la vîrsta aceasta, în anul primei olimpiade, adică la 456 î.e.n., și-a citit istoria la Jocurile Olimpice **(Jules Verne)**.

Alții îi vor urma, pe aceleași meleaguri pe care părintele istoriei, în urmă cu douăzeci și patru de secole, îi întîlnise pe geți. CEI MAI VITEJI, CEI MAI DREPȚI DINTRE TRACI. Căci dincolo de toate năvălirile și presiunile exercitate, substratul autohton de sursă tracă — în spațiul carpato-dunărean-pontic — se menține ferm, asigurîndu-și continuitatea.

> **„Noi, românii, trăind pe pămîntul locuit, muncit și apărat odinioară de un mare popor, de oameni viteji și drepți, dorim să facem totul pentru ca în această zonă geografică, în Europa și în întreaga lume să domnească pacea și cooperarea frățească, bunăstarea și fericirea popoarelor"** (NICOLAE CEAUȘESCU — din Mesajul adresat celui de al doilea Congres internațional de tracologie — 1976).

radio

Aprilie

S-au nins cu zăpezi parfumate delicatii piersici si visinii pitici, înfloriri de spatii verzi, întretineri de clădiri sau constructia altora. Si dacă în aceste zile ale lunii aprilie veti fi auzit la radio (la emisiunea de dimineată „radioprogramul orele diminetii", la prînz „de la 1 la 3", la „orele serii", sau la cluburile de la ora 3, sau la emisiunile de reportaj) în mai multe rînduri sintagma „oras al florilor", ea nu a fost un tic reportericesc ci a consemnat marea ambitie a fiecărui colt de tară de a deveni un imens parc creat de oameni pentru oameni. Este ambitia frumoasă, necesară a omului de a-si face viată plăcută si încîntătoare cînd natura-l ajută si hărnicia-i stă la îndemînă.

Realizatorii programelor din această lună au consemnat cu o ritmicitate si o emotionantă discretie a poeziei lucrurilor, fapte ale oamenilor muncii chemati în întrecere, chemînd în întrecere, ca un răspuns al constientizării raportului între bine si mai bine.

După o lună a tumultului si efervescentei, omul si natura intră în mai sedimentînd si asezînd ordine si echilibru, garantie a succeselor viitoare. De la spectaculos la obisnuit există increderea si egalul mers al datoriei împlinite. În mai vom binecuvînta ninsoarea pierdută si trecerea florii în fruct.

Constantin Stan

plastică

Ingeniozitatea artistului

Denumindu-si sculpturile „monoxile", sculptorul *) a vrut poate să ne sugereze faptul că o formă initială, ce poate fi asimilată unui arhetipalic model, oferă multiple posibilităti de metamorfozare în spatiu prin transformarea întregului în subansambluri derivate. Problema estetică pe care si-o pune artistul s-ar părea că s-ar putea reduce, la o primă vedere, la o problemă de logică artistică. Într-adevăr, este surprinzător să constati că orice prezentă în spatiu a unui obiect multidimensional si articulat complex, este reductibilă la o matrice originară, la o prezentă, la o schemă, la un volum conceput, evident, de artist atît ca un **terminus ante-quem** cît si ca un **terminus post-quem** ca să ne exprimăm în termenii istoricilor. Între aceste două limite sculpturile lui **Octavian Olariu** si dezvoltă o istorie proprie a lor care este aceea a intrării formei într-un alt raport cu spatiul si ca atare a obtinerii unui alt efect vizual, a unei alte impresii pe retină, a transmiterii unei alte emotii. Octavian Olariu reusind să dea deplină coerentă procesului de derivare a figurilor a reusit să gradeze si ansamblul de senzatii încercat de privitor. Antrenat într-un joc al imaginatiei, acesta încearcă voluptatea descoperirii unei noi posibilităti de modificare a aspectului sculpturilor fie, am spune, pe cale **progresivă** — prin îndepărtarea deci de „matrice" —, fie **regresivă** — prin apropiere.

Dar ce reprezintă, în fond, aceste forme de bază, aceste matrici, aceste „monoxile" ale artistului ? În linii mari pot fi definite ca obiecte făcînd parte dintr-un repertoriu bogat de forme acreditate de o îndelungată practică meșteșugărească, de o îndelungată tradiție a civilizației lemnului. A produce doar variante mai mult sau mai puțin evoluate sau subtilizate ale lor, i se pare artistului o operație inutilă și de aceea, credem, el a ales calea mult mai dificilă a studierii acelor modalități de păstrare nealterată de către obiectul artistic al sensului originar, de la care fantezia artistului să poată pleca și să se poată reîntoarce precum la un izvor viu. Gradul de ingeniozitate al formelor lui Olariu trebuie, desigur, apreciat — și mă raliez în acest sens observației colegului Mihai Drișcu, autorul pertinentei prefețe a catalogului expoziției — în funcție de concepția ce a stat la baza actului însusi al demersului creator, în sensul său concret, operativ : indiferent de complexitatea formei sau a formelor derivate, sculptorul a căutat să reducă pînă la un minimum posibil pierderile de material inevitabile prin cioplire. Se pune astfel mult mai clar în valoare faptul că unei forme i se pot găsi o multitudine de componente deduse, fapt care face automat ca simbolul pe care îl întruchipează să se multiplice în altele ce sînt, în final, verigile unui lant continuu. **„Monoxilele" lui Octavian Olariu** sînt rodul unei meditatii artistice temeinice. Ele ilustrează din plin ideea că ingeniozitatea nu se exercită în gol decît dacă este sustinută de un spirit de rigoare.

Grigore Arbore

*) Octavian Olariu, **„Monoxile"**, Galeria „Simeza", aprilie—mai.

muzică

Un spectacol eveniment

În Veneția începutului de secol al șaptesprezecelea, zumzăind de madrigale, de cintece **à capella**, de cascadele stilului **concertato**, melodramele lui Monteverdi (altminteri profund sacerdot și slujitor al marilor idei) încercau să cuprindă tot ce publicul asculta cu plăcere, recitative vorbite și cîntate, coruri și dansuri, ritornele cîntate de orchestra care nu mai avea numai rol de susținere a vocii. Naturaleței scrierilor sale, care lăsau melodia să picure flexibil pe metrul poetic, se datorează schimbarea de direcție din opera italiană. Muzica devenea un mare spectacol sortit să placă tuturor iubitorilor de acțiune și de mișcare muzicală ; finele urzeli polifonice lăsau locul clarității de imagini succedate vioi și contrastant. **„L'Incoronazione di Poppea"**, operă într-un prolog și două acte pe un libret de Busenello, este una dintre primele lucrări prezentate într-un teatru unde se intra cu plată ; prima operă cu subiect istoric și tot prima care cuprindea un interludiu comic, simburele operei buffe de mai tîrziu. Aceste „prime" calități sînt o dovadă a modernității scriiturii : deși la o vîrstă înaintată, Monteverdi continua să păstreze o extraordinară vioiciune a spiritului și să înoveze.

Cum se reflectă această modernitate în spectacolul prezentat luni 24 aprilie în premieră la Conservator ? Din punct de vedere al intenției de spectacol, destul de puțin. Interpreții (cu excepția Domnișoarei și a Valetului, în versiunea văzută de noi aceștia fiind Viorel Nicolaescu și Anca Dimitriu) se mișcă rigid, o rigiditate insuficient exploatată ca să fie voită. Calitățile deosebite ale vocilor sînt umbrite de această realizare pe jumătate a intențiilor regizorale. Am asculta cu mai mare plăcere căldura glasului lui Valeriu Popescu dacă ar crea un Nero cu puțină ironie interioară ; acuratețea interpretării lui Ottone (Valer Turcu) ar fi avantajată de o exploatare gîndită, nu numai în gesturi, a exagerărilor melodramei. Este remarcabilă în schimb înțelegerea cu care Traian Țugulea, cu economie de mijloace, îl întrupează pe Seneca. Interpretele sînt în bună parte mai aproape de realizare : Cristina Brich (Poppea) cîntă cu strălucire și limpezime, coordonînd inteligent ambițiile rolului ; valoarea vocilor Ceciliei Crinteanu și Luminiței Teleabă este susținută de o cunoaștere completă a partiturii. Lidia Costescu și Adriana Alexandru, precum și Doina Nicoară și Viorica Boncu intervin curat și alert.

Din fericire, linia etern viabilă a muzicii preclasice păstrează oricum „modernitatea" dorită de Monteverdi. Versiunea orchestrală datorată lui Ludovic Baci, prologul și intermezzo-ul orchestrate de Ovidiu Cucu slujesc pe deplin această capodoperă a istoriei muzicii. Prin strădania de a prezenta pentru prima dată în țara noastră această lucrare deopotrivă fermecătoare și cu semnificații profunde, spectacolul de la Conservator rămîne un eveniment.

Grete Tartler

INSTANTANEE

Filologicale (II)

Cunoscut cercetător de istorie literară, Augustin Z. N. Pop este prețios în ambele înțelesuri ale cuvîntului : în calitate de neobosit scormonitor pe urmele marilor clasici, Eminescu și Creangă, și ca scriitor căruia-i plac vocabulele rare, ba chiar și sensurile cu totul particulare pe care li le împrumută. Unul dintre acestea este verbul *a peripatetiza*, pe care l-am întîlnit de două ori în recenta sa carte, *Pe urmele lui Eminescu*, Editura Sport-Turism, București, 1978.

Înainte de a le reproduce în contextul lor, țin să precizez că această carte împlinește „cu asupră de măsură", cum spunea Eminescu, explorarea itinerariilor lui, de la naștere (1850, Botoșani), pînă la deces (1889, București) trecînd prin toate domiciliile, din țară și din străinătăți, de-a lungul acestui periplu. Lucrul este de mare preț pentru închinătorii Luceafărului poeziei noastre, care pot întreprinde hagialicul cît mai complet, mai bogat chiar decît acela al drept-credincioșilor musulmani, reduși la triunghiul Mecca-Medina-Ierusalim. Aș recomanda așadar cartea în primul rînd colegului nostru, academicianul Geo Bogza, care ne invită, la cele două date fatidice, respectiv 15 ianuarie și 15 iunie, să depunem flori la statuia din grădina Ateneului.

Înainte de a încerca să pătrundem sensul particular pe care Augustin Z. N. Pop îl dă verbului *a peripatetiza*, voi preciza că vocabula se găsește în *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, 1975, unde ni se sounе că este livrească : „A discuta probleme de știință sau de filosofie, plimbîndu-se (după obiceiul lui Aristotel)".

Într-adevăr, dascălul lui Alexandru Machedon preda filosofia unor învățăcei, parcurgînd aleile grădinilor lui Akademos (de aceea școala aristotelică s-a numit și academică — și de aci și toate academiile, prin definiție sedentare).

Aș zice, extensiv, că intelectualii de orice disciplină sau de nici una, pretind că *peripatetizează*, cînd discută despre orice, plimbîndu-se, ori vorbesc umblînd, verzi și uscate.

Să trecem însă la textele lui Augustin Z. N. Pop. Întîiul, unde e vorba de iubita din adolescența lui Eminescu, „ipotesteanca" moartă „de dropică", așa crede biograful lui Eminescu, „la 20 ianuarie 1864, în vîrstă de 19 ani". Perechea era cam nepotrivită, prea precocele poet avînd numai 14 ani. Să nu zăbovim însă. Citām mai departe :

„Crisalida acestei pasiuni se reconstituie în meditațiile suvenirului *peripatetizant* din ciclul *Iubitei de la Ipotești*" (pag. 41).

Avem așadar epitetul *peripatetizant*, derivat din verbul *a peripatetiza*. Cum mărturisim perplexitatea noastră înaintea acestei cam prea prețioase construcții, trecem la exemplul următor, cu speranța că ne va lumina și sensul acestui citat.

Aci este vorba de nesalarizarea la timp a redactorilor *Timpului*, din cauza, zice-ni-se, a îndoielei lui Vasile Pogor, însărcinat de junimiști cu colectarea sumelor necesare. Ce ne mai spune Augustin Z. N. Pop ? Să-l urmărim cu atenție :

„...dezinteresul lui Vasile Pogor pentru traiul lui Eminescu și Slavici, neplătiți de cîteva luni ca redactori, *peripatetizează* pe Negruzzi :

„Pogor mă scoate din sărite..." (pag. 198).

Verbul *a peripatetiza*, cu sensul obișnuit, de a umbla vorbind (din gr. *peripatein*, a se plimba), este intransitiv. La Augustin Z. N. Pop îl vedem transitiv, cu înțelesul, din context, *a exaspera*, ca un superlativ al verbului *a supăra*, *a mîhni*, *a întrista*.

Dacă este așa — și alt sens nu poate fi dat celui din urmă citat — epitetul *peripatetizant* cată să fie la cunoscutul eminescolog, meditațiile suvenirului *celui mai patetic*.

Autorul a crezut că verbul *a peripatetiza* pleacă de la etimonul *patetic*, adică emoționant, înduioșător, și că prefixul *peri* ridică sentimentul la culmile cele mai înalte sau la maxima intensitate.

Acum totul se explică ! Augustin Z. N. Pop întoarce energic spatele sensului comun al verbului și al epitetului, spre a-i da o accepție mult mai personală și mai interesantă. Numai astfel putem interpreta folosirea lor, deviată de la sensul originar și vai ! cel comun. Scriitorul prețios are vocabularul său propriu sau împrumută cuvintelor mai rare, sensuri cu totul insolite. Acesta este rostul major al experiențelor verbale, *peripatetizate*, pare-se, de unul singur (ca să-l imităm), bătînd pasul pe urmele lui Eminescu. De unul singur, pentru că monologul interior al *eului profund* este mult mai rodnic decît dialogurile, din care mai adeseori iese întuneric decît lumină. Nu-i așa ? El și numai el poate da nu numai cele mai neprevăzute descoperiri onomastice și toponomastice, dar și variații lexicale revoluționare, de care neapărat vor trebui să țină seama viitoarele ediții ale *Dicționarului explicativ*.

Am scris aceste rînduri în atenția eminenților noștri lexicologi, la pînda tuturor marilor inovații !

Șerban Cioculescu

PREZENȚE

Adunarea generală anuală a Asociației scriitorilor din Timișoara

● În ziua de 20 aprilie 1978, a avut loc adunarea generală anuală a Asociației scriitorilor din Timișoara, consacrată analizei activității creatorilor de literatură români, germani, maghiari, sîrbi, din această parte a țării.

Au participat tovarășii Mihai Telescu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, prim-secretar al Comitetului județean Timiș al P.C.R. ; George Macovescu, membru al C.C. al P.C.R., președintele Uniunii scriitorilor ; scriitori membri titulari și stagiari ai asociației, reprezentanți ai conducerii Comitetului județean de cultură și educație socialistă al județului Timiș, reprezentanți ai unor organizații de masă și obștești, ai altor instituții de cultură și artă, conducători de unități economice, ziariști.

Darea de seamă a fost prezentată de Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociației scriitorilor din Timișoara. Planul de acțiuni a fost prezentat de Nikolaus Berwanger, membru al Comitetului asociației.

Au luat cuvîntul în ordine : Alexandru Jebeleanu, Dorian Grozdan, Romulus Cojocaru, Mircea Șerbănescu, Sofia Arcan, Anavi Adam, Ion Velican, I. D. Teodorescu, Nicolae D. Pârvu, Florin Bănescu, Ion Marin Almăjan, Cornel Ungureanu, Damian Ureche, Svetomir Raicov, Marcel Pop-Corniș, Pongrácz Maria, Laurențiu Cernet, Gheorghe Schwartz, Izsák László, Traian Liviu Birăiescu, Nikolaus Berwanger, Valentina Dima.

Adunarea a analizat, în spiritul unei înalte exigențe, activitatea de creație pentru îmbogățirea patrimoniului cultural al patriei și de propagare a literaturii contemporane, desfășurate de scriitorii români, germani, maghiari, sîrbi, care, înfrățiți, își pun talentul creator în slujba idealurilor umane, a politicii partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră.

A luat cuvîntul tovarășul Mihai Telescu, reliefînd realizările oamenilor muncii și perspectivele construcției socialismului în județul Timiș în actualul cincinal, chemîndu-i pe scriitori să continuie legătura cu viața social-economică a județului pe măsura condițiilor deosebite create, prin grija partidului și a statului afirmării scriitoricești, sprijinind ediția a II-a a Festivalul național „Cîntarea României".

În concluziile lucrărilor adunării generale a Asociației scriitorilor din Timișoara a luat cuvîntul tovarășul George Macovescu, președintele Uniunii scriitorilor care a arătat că activitatea asociației a confirmat ideea exprimată cu ani în urmă de conducerea partidului în scopul întăririi muncii Uniunii scriitorilor. A fost scos în relief faptul că atît în ce privește activitatea de creație a membrilor asociației, cît și a revistelor „Orizont" și „Knjjevni Jivot" rezultatul hotărîtor îl constituie cartea bună și munca de calitate. Arătînd că există toate condițiile de desfășurare a unei munci literare superioare în această parte a țării, președintele Uniunii scriitorilor și-a exprimat încrederea că noile sarcini incluse în planul de activitate al Asociației pe 1978 vor fi îndeplinite cu succes pentru ca scriitorii din această parte a țării muncind cu exigență sporită și răspundere colectivă, în cadrul întregului front literar, să merite denumirea de „ajutoare de nădejde ale partidului".

FRAGMENTE CRITICE

Eseul romanesc

Substanțial, într-adevăr, noul roman al lui Paul Georgescu (*Revelionul*, Editura Eminescu, 1977), construit ca și cele precedente după formula modernă a *eseului romanesc* : introspecție, destrămare a epicului tradițional, reflecție morală și parodie a reflecției. Limbajul sarcastic, care în *Coborînd* părea exagerat amenințînd fondul tragic al narațiunii, devine aici perfect adaptat unui stil de a gîndi și de a se confesa, prin disimulare. Disimularea, comicăria limbajului nu pun însă în umbră seriozitatea ideilor. O realitate psihologică alunecoasă cere un stil de exprimare și stilul (limbajul) recurge la ironie pentru a sugera o înstrăinare de obiect, o gravitate a meditației și totodată, o încercare de a ieși din cercul problemelor profunde printr-o bufonerie fină. Paul Georgescu vrea să marcheze în roman un amestec (și o condiționare) *a timpurilor* și, pentru a dovedi acest fapt, începe prin a amesteca *limbajul*.

Revelionul vrea să fie (citim în final) „romanul nopții, întrării lor (a tinerilor intelectuali din Platonești) în maturitate". Însă pentru cei mai mulți maturitatea înseamnă deja eșecul. Eșecul sentimental anticipează eșecul spiritual. Romanul narează, în fond, istoria a mai multor cupluri ce se destramă într-o singură noapte. Prozatorul, care nu ascunde simbolurile cărții (cel puțin pe acelea de la suprafața textului), avertizează cititorul că *Revelionul* este o „sărbătoare a viitorului, dar și a trecutului". Titlul romanului marchează, asadar, un spațiu epic semnificativ : existența fragilă între două *timpuri* și încercarea de a descifra posibilitățile viitorului din neînțelegerile trecutului. „Trecutul neînțeles" este o forță activă, cine stăpînește ceea ce a fost poate să privească dincolo de prezent. Trecutul este singurul factor ce poate fi cunoscut pentru că este singurul înfăptuit. Dar este, poate fi cunoscut ? Eroii lui Paul Georgescu se întorc mereu spre trecutul lor și, de cele mai multe ori, trecutul nu este decît o confirmare a eșecului. Totdeauna rămîne însă ceva nelămurit care să permită o nouă încercare. Mișcare în cerc, viciu fără scăpare, climat firesc pentru o personalitate care trăiește la nivelul și prin forța conștiinței sale.

Pornit sub simbolul confuziei timpurilor, *Revelionul* sfîrșește prin a fi istoria unui roman ce este scris pe măsură ce este trăit. Paul Georgescu se îndepărtează și aici de tipul romanului clasic deși, aparent, acceptă conventiile lui începînd cu aceea a creatorului-personaj. El dă cititorului iluzia literaturii (prin referiri la estetica romanului și la *simultaneitatea* timpurilor și a stărilor în roman) dar suprimă distanța față de personaje și nu mai manifestă orgoliul de a ști totul despre ele. A cultiva echivocul între literatură și viață constituie una dintre subtilitățile prozatorului modern. Proza din secolul nostru abundă în cărți care nu sînt decît jurnalele altor cărți, nescrise. Asta vrea să sugereze o tulburare a structurilor clasice, un fragmentarism care, prin psihologie, trece în artă sau invers. Paul Georgescu duce această experiență în roman pînă la granița suportabilității. El vrea să dovedească (și reușește) că totul poate deveni temă de reflecție epică, chiar și imposibilitatea de a scrie un roman cu o tipologie recognoscibilă. Însă fuga de romanescul tradițional nu poate fi totală, definitivă, eroii continuă, în negativ, să fie perceptibili și să-și prefigureze destinele.

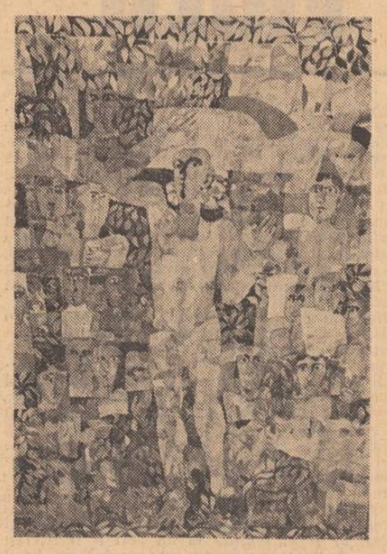

Tapiserie de Virgil Almășan și Gheorghe Iacob

Revelionul începe cu o prezentare a cuplurilor (cap. *Musafirii*) și sfîrșește cu o rătăcire și o trezire (ieșire) din coșmarul unei nopți confuze (simbolul este larg : confuzie a timpurilor, confuzie a virstelor, confuzie a pasiunilor). Cuplurile reprezintă mai multe ipostaze de a trăi într-o „civilizație a rintașului". Vlad și Gina întruchipează cuplul-artist și ipostaza existenței ca spectacol. Trebuie observată mai întîi nepotrivirea lor. Vlad este un bărbat frumos și inteligent, un guru aristocrat, Gina este urîtă și agitată. Portretul ei fizic este teribil : „slabă în jumătatea superioară, dar cu partea sezătoare remarcabil dezvoltată, cu pulpele groase de cloncană, slabă, dar cu șinii excesivi atîrnînzi, totul impodobit cu un cap mult lung, ascuțit foarte și, în genere, cavalin..." A trăi într-un perpetuu joc al imaginației, a inventa ceva ce trebuie să atragă atenția celorlalți în altă direcție este modul său inteligent de a se apăra de uritenie.

Tiberiu și Corina reprezintă cuplul-centaur, dizgrația și umilința mezalianței. Tiberiu este un intelectual de rasă, Corina, fiica reputatului Tache, este mediocră și rea. El este mic, Corina are obsesia bărbatului *înalt* și se dă, din această pricină, înaintea logodnei, unui brăilean mai bine înzestrat corporal. Dimancea, comentatorul, belfer de română, este căsătorit de trei ani cu Iulia, funcționară la societatea „Ceres" din localitate, ființă modestă, practică, iritată de teoriile soțului. Dorința de putere vine, la ea, dintr-un complex de inferioritate. Paradoxurile în serie ale lui Dimancea o scot din sărite, modul ei mediocru-burghez de a reacționa curmă apetitul de speculație. Cînd, în plin banchet, soțul deschide o frază despre „sufletul (...) însetat" (de idei), femeia îi oferă, malițios, un șprit. Ea s-a înstrăinat de inteligentul Gabriel și noaptea revelionului duce înstrăinarea spre ruptură. De altfel, majoritatea cuplurilor se desfac în această ambiguă sărbătoare. Corina cu părul slinos și ochii urdurosi (prozatorul este crud față de femei) umilește pe subtilul helenist Tiberiu și-l părăsește, în cele din urmă, pentru doctorul Petruș ; urita Gina se încurcă, în aceeași noapte, cu elementarul Gică (variantă, s-a observat bine, a lui Pirgu) iar modesta Iulia pleacă la „codrul verde" (Casa Arnotenilor din Platonești) cu blondul Thomas.

Dimancea rămîne singur să cutreiere orașul cu un pachet de cataifuri în mînă. Eșecul tinerilor nu este numai un eșec sentimental. În pragul maturității, ei își părăsesc idealurile. Învățatul helenist devine șeful asociației sportive „Istru" din Platonești, Vald-înțeleptul, enigmaticul guru va deschide un magazin de delicatese culturale, alt tînăr, Radu, filosof neokantian, face carieră de funcționar la „Ceres", în timp ce doctorul Petruș, o speranță în profesiune, deschide cabinet pentru femeile cu dare de mînă, după ce săvîrșise un act moral incalificabil. Similitudinea cu *Craii de Curtea-Veche* (ce n-a trecut neobservată — vezi cronica lui N. Manolescu în *România literară*) merge pînă la capăt : există nu numai o *întîmpinare* a *Crailor*, dar și un *asfințit* a lor. O scenă, admirabilă sub raport epic, înfățișează pe savantul istoric Tiberiu suit pe capra trăsurii, în drum spre „Codrul-verde" : „Eu sînt Lemurie-voevod strigă el, înainte spre Apocalips".

Singurul care rămîne în lumea încertitudinii lui este Gabriel Dimancea și replica sa finală, la sfîrșitul nopții („acum mă trezesc") este o vagă promisiune. Trecerea în maturitate se face cu prețul unor revelații coplesitoare : află că Iulia îl înșelase cu Radu și se orientează acum spre necunoscutul Thomas, o veche tragedie familială (moartea tatălui, trădarea mamei) iese la iveală. „Trecutul neînțeles" devine, într-adevăr, o forță redutabilă, dar în sens distrugător pentru o conștiință lucidă.

În această schemă epică, reconstituită dintr-o narațiune fragmentată pînă la sfărîmarea ei în monede ce se înlănțuie capricios în mișcarea unui spirit agitat, trăiește estetic romanul lui Paul Georgescu.

Romanul părăsește adesea planul ideilor, descrie cu voluptate ironică o masă interminabilă, trece la o discuție lungă despre plictiseală, prezintă de mai multe ori portretele fizice ale convivilor (cu o cruzime, uneori, mateină) avînd mereu preocuparea de a împinge faptele în simbol, adevărul în nuanțe, textul în subtext. Cînd Gabriel Dimancea se bărbierește, el pare, cu fața clăbucită, un *Janus de Carnaval*. Detaliul vrea să fie, dar, un simbol temporal, o imagine a împletirii virstelor. *Scara* din apartamentul cuplului Corina-Tiberiu indică și ea o dorință aprigă de parvenire în această lume aflată în pragul unei virste noi. Și *Codrul-verde* care revine obsedant în carte, pare a însemna ceva în acest roman complicat și profund.

Este inutil să discutăm dacă el este esențial tragic sau esențial satiric. *Întîmpinarea* este sarcastică, *asfințitul* crailor din Platonești este profund dramatic. *Revelionul* este o carte originală, între altele, tocmai prin această confuzie programatică de stiluri și planuri. Cînd este prea limpede (vizita la fratele Ștefan), romanul este mai puțin interesant. Roman problematic, roman intelectual, roman despre pasiuni și despre imposibilitatea de comunicare, roman al ratării și despre ratare, *Revelionul* lui Paul Georgescu este, în stilul său sincretic, un excepțional *eseu romanesc*.

Eugen Simion

Conceptul de istorie literară

Urmare din pag. I

cu un text din 1910 și nu la epoca interbelică unde apar Sextil Pușcariu și D. Caracostea, care puteau fi dați înapoi, Tudor Vianu cu un text din 1962 și Pompiliu Constantinescu cu un text inedit din 1945 al cărui titlu a fost schimbat din **Curent estetic și individualitate artistică** în **Curentele în istoria literaturii române.** Din G. Călinescu se dă textul din 1939, nu cel din 1947 intitulat **Istoria literară ca știință inefabilă și sinteză epică**, o reluare și transformare a celuilalt. Din celelalte texte, numai două sînt anterioare anului 1960, și numai șase anterioare anului 1970.

Conceptul de istorie literară se ilustrează, nici vorbă, cu expuneri de principii, credem însă că cititorul care n-ar citi studiul introductiv al lui Paul Cornea ar fi pur și simplu în imposibilitate de a se descurca numai din lectura textelor, culegerii, a știi de partea cui să fie, ce trebuie să înțeleagă prin conceptul de istorie literară și care este sensul său actual. Pe de altă parte, studiul introductiv este atît de încărcat cu date despre istoria conceptului la noi și aiurea, încît numai cititorul foarte avizat va pricepe cînd referințele autorului au fost exacte, vreau să zic obiective, și cînd reprezintă un punct de vedere personal. Cu toate că în general expunerile se extind de la fragmentul excerptat la, atît cît este posibil, toate vederile autorului la care s-a apelat, judecata rămîne circumscrisă mai ales fragmentului. Procedeul, aprioric, nu e totdeauna de cel mai bun augur. În fond există și calea inversă. S-ar fi putut întocmi o antologie de pagini de istorie literară și cititorul ar fi putut să deducă singur conceptul pe care se întemeiază istoricul literar, eventual ajutat cu note de autorul antologiei și cu o prefață prevenitoare. Pe cînd așa, cititorul află ce a spus Sanielevici despre „legea producerii curentelor literare" în articolul **Încotro merge omenirea ?** publicat în **Libertatea** din 20 ianuarie 1939, dar nu va ști cum concepea și făcea istoria literaturii N. Cartojan, între alții, dacă el făcea, în deosebire de N. Iorga, o distincție între fenomenul cultural și cel literar (omis și în studiul introductiv). Cred că multe din judecățile lui Paul Cornea sînt pertinente și drepte (de exemplu judecata că D. Caracostea „expert în metode era, de fapt, insuficient înzestrat, atît pentru critica propriu-zisă, cît și pentru speculația de idei", ceea ce înseamnă că nu era nici bun istoric literar și atunci pentru ce să-l antologăm la evoluția conceptului ? Sînt însă și judecăți nedrepte. Astfel, Paul Cornea pare a fi de acord cu toate ideile exprimate de G. Călinescu în **Tehnica criticii și a istoriei literare,** dar susține că autorul Principiilor de estetică e un „improvizator" (fie și genial !) și că a sa **Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent** e un „roman" (fie și incitător „în care scriitorii devin personaje, iar operele — componente ale ficțiunii"). Cum G. Călinescu e și autor de romane și încă din cele mai însemnate din literatura română **(Enigma Otiliei, Bietul Ioanide)** se vede limpede că i se retrage autorizația de istoric literar. Putem oare rămîne numai cu concepte de istorie literară fără istoria literaturii ?

Paul Cornea acordă un lung spațiu în introducere raportului dintre metoda clasică a istoriei literare (să-i zicem istoria fenomenului literar, a valorilor și a contextului în care au apărut) și metodele noi ale criticii (să-i zicem structuraliste). Pozitiviștii ca și neopozitiviștii au în vedere literatura ca instituție, istoria critică examinează valorile ca momente de expansiune ale spiritului purtînd marca de epocă, deși sînt totodată permanente, structuraliștii se preocupă de metamorfoze structurilor dezinteresați de axiologie, atenți „ca la jocul de șah, numai asupra logicii combinatorii a semnificanților" (am citat pe Paul Cornea). Din moment ce structuraliștii sînt împotriva istoriei literare, ne întrebăm dacă era necesar să fie discutați, în studiul introductiv, mai ales că nu se extrag texte în culegere despre conceptul de istorie literară din ei.

Rugat în chip colegial de Paul Cornea să dau pentru culegerea sa un text, l-am invitat să aleagă personal, dacă va găsi ceva. A scos un

Sanda Saramat : „Flori pentru cei dragi"

pasaj dintr-un interviu în care eram pus în situația de a distinge pe critic de istoricul literar. Reproduc cu repararea erorilor de tipar din volumul **Orizonturi spirituale** (1968) de Ion Biberi un fragment din răspunsul dat :

„Deosebirile între critică și istorie literară nu sînt chiar atît de mari pe cît par la prima vedere. În mod curent se spune că istoria literară se ocupă de opere din trecut, în timp ce critica se aplică asupra operelor noi. Distincția între istoria literară văzută ca cercetare a înlănțuirii faptelor generale și reprezentative și critica înțeleasă ca studiu al faptului literar individual semnificativ trebuie înlăturate de la început, întrucît și istoria literară se ocupă în primul rînd tot de fenomenul literar individual pe care numai după ce l-a definit ca atare, îl plasează într-o serie istorică. La drept vorbind, istoricul literar se ocupă tot de fenomene actuale, capabile adică să ne intereseze mereu, cu toate că nu mai sînt, sub raport strict cronologic, contemporane cu noi. Eminescu nu ne va reține niciodată mai puțin decît cel mai mare poet contemporan. Istoricul literar notează reacția sa prezentă față de fenomenul literar din trecut, reacție ce poate să difere de gustul contemporanilor de altădată. E prima lui dificultate, după Lanson. Dar și criticul judecă opera literară ca pe un efect al devenirii istorice, iar nu ca pe o apariție singulară, fără precedent sau echivalent, ținînd să delimiteze, ca și istoricul literar, originalitatea, unicitatea sa, cu aceeași dificultate.

N-am nici o încredere în istoricul literar român specialist într-o singură perioadă a literaturii române. Nu poate scrie nimic despre Neculce cine n-a scris un rînd despre Creangă sau Sadoveanu, nu înțelege nimic din Arghezi cine n-a citit pe Dosoftei. Indiferent cărei perioade se consacră, istoricul literar trebuie să-și treacă proba cu Eminescu. Nu poate deveni istoric literar cine nu cunoaște profund opera scriitorilor români fundamentali. Nu se poate începe cariera de istoric literar cu studiul unui autor neinsemnat. Pentru a scrie despre Ion Barbu trebuie să studiezi în prealabil pe Edgar Poe și Mallarmé, să guști pe Anton Pann și Bolintineanu.

Am găsit, spre a reveni la antologia lui Paul Cornea, o bună definiție a istoriei literare care-i aparține : „Memorie a culturii, avînd funcția de a ține la zi Antologia operelor reprezentative ale națiunii și de a face din lectura lor un prilej constant de îmbogățire sufletească și cunoaștere de sine, istoria literară e chemată să joace mîine un rol mai însemnat încă decît cel pe care-l îndeplinește azi. Avem toate motivele să credem că-și va onora această sarcină". Și noi.

Filosoful — poet, poetul — filosof

Urmare din pag. 1

gurul adevărat. „Blaga, în orice caz — scrie dînsul — și-a gîndit sistemul filosofic ca poet, iar universul poetic ca filosof. Diferențierile ce se impun între cele două compartimente ale templului său spiritual — inclusiv în ceea ce privește *judecata ideologică* — nu trebuiesc făcute nici într-un caz în termeni de descalificare ideologică a unuia în raport cu celălalt".

O discuție specială ar necesita modul în care Al. Tănase grupează (sau mai bine zis re-grupează), prezintă și analizează principalele lucrări teoretice ale lui Blaga, subordonînd totul celor două comandamente esențiale : identificarea punctelor de coincidență cu poezia (deci a viziunii lirico-filosofice unitare) și distingerea elementelor actuale din Trilogii. Cum intenția mea nu este, totuși, de a relua toate distincțiile făcute de autor (cred că cele spuse pînă acum ajung pentru a le sublinia interesul), voi aminti, din nou, aspectul care mi se pare mai important : ordinea nouă, modernă și originală după care sînt dispuse și discutate lucrările din cele patru Trilogii ale lui Blaga. Spre a da un singur exemplu, „Diferențialele divine", deși apărută în 1940 și făcînd parte din ultima Trilogie (cea „cosmologică"), este așezată alături de „Censura transcendentă" (1934) și discutată la începutul întregului capitol despre filosofie, ca reprezentînd *ontologia* autorului. Urmează prezentarea *teoriei cunoașterii*, a eseului *„Despre conștiința filosofică"*, a *teoriei valorilor, teoriei culturii* ș.a.m.d. Dacă sistemul (apreciat tocmai pentru „monumentalitate") apare mai mult sau mai puțin deformat în această prezentare, nimeni nu cred că va putea ignora, de acum încolo ,claritatea cu care sînt expuse aici ideile cele mai profunde ale autoruuli „Spațiului mioritic".

Sigur, acum, că paginile mult mai puține acordate poeziei și teatrului nu permit, nici pe departe, contribuții la fel de profunde, de valoroase. Dar, ceea ce aș vrea să remarc este deplina și perfecta lor subordonare față de programul inițial, căutarea permanentă a ideii și a notelor coincidente cu filosofia. Note prezente, nici vorbă, atent și meticulos observate (sub niște titluri cam pedante, totuși, cînd ne referim la literatură). Se pune însă următoarea problemă : dacă poezia lui Blaga are (și desigur că are) un caracter esențial filosofic sau metafizic, cum arată autorul, de unde imprejurarea că ea nu încetează, totuși, să ne miște și să ne emoționeze ca poezie pur și simplu, fără nici o altă determinare ? Discutabilă, aici, nu este atît recunoașterea unei „metafizici" a poeziei lui Blaga, cît tendința de a considera ca mai importante și mai valoroase tocmai poemele în care asemenea elemente sînt mai numeroase. Sub acest aspect, Al. Tănase nu-și dezminte, încă o dată, vocația și preferințele de filosof, el acordînd mult atenție unui poem modest ca „Pustnicul", tocmai pentru că aici retorica abstractă este mai evidentă. „Biblică" și „Tristețe metafizică" sînt, tot așa, considerate „culmi de gînd filosofic și sensibilitate metafizică", deși o asemenea calificare pare și este improprie pentru poezie. Lucru valabil, în parte, și pentru capitolul consacrat teatrului, unde personajele sînt scoase din mit, din viziunea proprie autorului, și analizate aproape exclusiv ca purtătoare de sensuri și idei abstracte.

Obiecția formulată în legătură cu poezia ridică o problemă de principiu și cu privire la modul în care este gîndită de Al. Tănase unitatea operei lui Blaga, marea și profunda ei organicitate. Dacă notele și diferențierile specifice sînt permanent amintite pe parcursul cărții, nu reiese, totuși, cu destulă claritate modul în care ele se realizează și se mențin ca atare. Sau, cu alte cuvinte, spre a reveni la universul „lirico-filosofic" esențial, cum una și aceeași temă fundamentală (misterul existenței) cristalizează, o dată, în viziuni abstracte, de esență filosofică, iar altădată în imagini „de o mare forță expresivă" (singurul element specific amintit pentru poezie). Este o dificultate decurgînd, în parte, și din căutarea unității la nivelul exclusiv al „gîndirii", al unor idei ce par a fi fost constiente autorului, mai puțin la acela al *eului profund*, creator sau coextensiv limbajului.

Fără a avea o funcție pur retorică sau „adăugată", aceste obiecții nu pot umbri marile calități ale cărții lui Al. Tănase. Mai curînd eseu „unilateral", cu o temă originală, fosnind de idei și sugestii interesante, *„Lucian Blaga — filosoful poet, poetul filosof"* mi se pare o apariție deosebită.

Individualitatea limbii române

Urmare din pag. 1

nia. Credem că astfel poate fi sintetizat demersul d-sale. Într-adevăr, în timp ce majoritatea lingviștilor au fost pînă acum obsedați de situația dintr-un anumit domeniu al limbii (să zicem — de terminologia administrativă sau literară din epoca de tranziție) sau de o zonă geografică anumită (neologismele în Moldova, de ex.), Al. Niculescu încearcă analize pe tranșe sociale cît mai ample, surprinse în același moment : el se va ocupa, de exemplu, de „neologismele din România la 1800". Corolar aproape obligatoriu al acestui mod de a vedea lucrurile, explicația de natură internă va căpăta din ce în ce mai mare greutate, iar jocul de forțe în interiorul celor trei Principate va deveni explicația ultimă. În acest sens, studiul **Occidentalizarea românică a limbii și a culturii românești moderne** (p. 55—98) apare de-a dreptul ca un program „sociocultural", pentru a-l cita pe autor. În argumentare, lingvistul va convoca faptele de istorie politică, de istorie literară, de lexicologie etc. Nu încape îndoială că dinamica relativizării (a „occidentalizării", în terminologia lui Al. N.) apare cu mai mare claritate. De fapt, noi nu avem pînă acum întreprinsă o operație fundamentală : excerptarea principalelor texte dintre 1770—1840, cu scopul de a stabili originea, forma și momentul pătrunderii neologismelor. Cîteva pagini ale studiului de față (p. 69—69) indică, principial, calea de urmat. Dar operațiunea, de imensă anvergură, aparține viitorului.

Atunci cînd, lansat pe urmele neaoșismului al lui Iorga (p. 83), Al. Niculescu consideră cultura transilvană mai „populară" decît cea a Principatelor, și vorbește despre „socializarea" culturii ardelene, începem să avem rezerve. Căci argumentelor lui Al. Niculescu li se poate răspunde foarte simplu : în Transilvania nu exista literatură beletristică demnă de acest nume (**Țiganiada** era necunoscută și e îndoielnic că ar fi fost mai ușor de înțeles decît poeziile „lăutărești" ale lui Conachi !), iar diferența între Aaron, Barac, pe de o parte, și scriitorii din Principate, pe de altă parte este diferența între neizbinda estetică și textul cel puțin acceptabil, nu e sociolingvistică.

Lăsînd la o parte această contestabilă viziune particulară, vom citi cu încintare contribuțiile parțiale și specializate ale recentului exeget : explicațiile „interne" ale sufixelor — **ie — iune** ni se par într-adevăr convingătoare (p. 119—122) ; vechiul editor al primilor noștri dramaturgi găsește noi resurse pentru a analiza diferențele sociale ale personajelor pe baza lexicului (p. 126—137) etc. etc. Sînt tot atîtea dovezi că lingvistica, într-o perspectivă culturală, poate cîștiga în adîncime.

Dacă există o para-lingvistică, alături de parapsihologie, recenta carte a lui Al. Niculescu atestă un tulburător simptom.

atelier literar
poșta redacției

GABRIELA BOERU : Se aude zvon liric în paginile dv., dar sînt încă numeroase și stîngăciile, șovăielile, în minuirea cuvîntului (greu de spus, de pildă, „copitele frunzelor" — imaginea nu se realizează, nu devine credibilă, convingătoare). Trebuie să dobîndiți mai multă siguranță, să vă formați un gust artistic, și asta în primul rînd prin studiu și lectură.

OLGA ROMANO : Vagi semne, încă neconcludente. Va trebui să mai citim și alte pagini.

DAOS : Amicul dv. are talent, multe pagini adeveresc acest lucru („Exegi", „Heraldică", „Ambuscada", „Cuțu" etc.). Dar omul e „daos"-ian pînă în măduva oaselor : și-n problematică, și-n atmosferă, și-n lucrătură etc. Nu cumva vă țineți de pozne ?... (În privința Roxanei, ce să-i faci ? — lucrul confirmă încă o dată o veche metodă de „a scrie istoria !"... Nu-i nimic, vi se va ivi, poate, un prilej de a restabili adevărul — cînd vă veți scrie autobiografia, ca Benvenuto, ori memoriile, ca Marchizul cel deochiat... Dacă nu, nu !). S-auzim de bine !

G. CANACHE : „Cronica" aduce semne noi, care (împreună cu bunele intenții mărturisite în scrisoare, mai ales în privința lecturii) ar putea deschide perspective mai favorabile.

CRISTIAN MORARU : Drumul e greșit și ilustrează perfect cunoscuta observație a poetului cu privire la înșirarea de vorbe goale. „Dincolo de ploaie, plouă / cu zimbri, cu stini și cu brazi" etc., etc. — acest citat, ca și restul paginilor, de altfel, care rostogolesc aceleași vorbe fără șir, demonstrează în mod clar sterila, indezirabila postură a lui „cînd nimic nu ai a spune". Situație din care — putem să-l credem pe Eminescu — nu se poate ivi adevărata poezie.

M. ARON-ENESCU : Exerciții mimetice, „după ureche", incoerență și frenezie „în doi", care nu ne lasă, deocamdată, cine știe ce speranță. (Răspunsul de față e valabil și pentru textele care poartă una din semnăturile : Valentin Ciobanu-Iliescu, I. Arieșeanu-Rodna, Laurențiu Dunăreanu, N. Armand-Velieru, Luchian Stelaru, I. Nicoară Singeorzan, Decebal Ioan-Vlad, Vladimir Novăceanu, Constantin Burghelea, Nicolae Cricoveanu, Damian Nedea, Nicolae Ion Dragu, G. Iorga-Iulian, Marius Cerna (și, probabil, altele). Sînt necesare schimbări nu în ce privește semnătura, ci, dacă e posibil, în modul de a aborda poezia și în substanța ei. În rest, jocul semnăturilor n-are cum să folosească nimănui.

CORA CODREANU : Prea vorbărețe și aglomerate, enumerative și excesiv metaforice (cu apetit pentru „găselnița" izbitoare, epatantă, chiar dacă, uneori, inaderentă organic în context, în serviciul materiei lirice), textele n-au dobîndit încă (deși semnele de talent nu lipsesc) priceperea de a pune în valoare un gînd liric, o stare, fără a le strivi sub vorbe (multe, grele, fără transparență), fără a le asurzi și „bălța" cu împușcături stridente de sunet și culoare. Mai echilibrată, mai „cumpătată", oarecum, „Autoportret". Încercați să rezistați congestiei asociative, aglomerării și excrescențelor verbale parazitare, căutați să păstrați cît mai pură și cît mai simplă linia esențială a desenului liric.

LUCIAN PETRESCU : Un mare chef de joacă, frondă, provocare, care ajunge, însă, destul de rar la poezie, la bun gust, la coerență, la un suflu liric convins și convingător. Paginile rămîn, în general, incilcite, confuze, fără putere tranzitivă, cu unele fulgurații metaforice (care atestă, totuși „semne" și „zestre"...). Cîteva piese mai adunate, se organizează mai bine pe un sens, pe o sugestie („Sezonul femeilor", „Accident", „Semne") și ne lasă să sperăm într-o evoluție spre echilibru, comunicare, substanță (...că bine ziceți, într-una din scrisori, „literatura este conștient un act de cultură"...). În al treilea plic, nimic nou.

I. ENACHI : Jocuri metaforice uneori îndrăznețe și sugestive, dar, în general, cam frugale („Senzație", „De toamnă").

V. ROMANȚI : Se ivesc pe alocuri niște accente lirice, dar ele se pierd într-un soi de litanie monotonă, cu o expresie nefirească, manieristă, ușor arhaizantă (artificial și inadecvat temelor și motivelor). Rezultatele sînt hibride, greoaie, închizînd căile spre poezie. Ceva mai curate, mai firești, „Grădina", „Cîntec", „Vestea", „Rușinat".

V. Prut, T. Cernăuțeanu : Comunicați urgent, telefonic, adresele (17 32 09).

Mădălina Prodan, Laurențiu Grecea, B. Corsala („Protestul") : Sînt unele semne bune; merită să insistați.

Nicolae Popa (ceva mai bine, în „Raza de lapte", „Cronică"), **Vlădescu Mia**, (ceva, în „Cumte-am visat"), **Gagu Petruța-Gina** (ceva, în „Liniște"), **Radu Vinea, Sofia Ureche, Mariana Georgescu, Adela Albu, Pașcovici Elena, Dan Șovar, Ion Hnat, Nicolae Stroescu, Tuțea M. Ion Gusty** (texte dactilografiate): Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Înghițitorul de săbii

Sabia pe care vedeți
că o string între dinți
urmează să o înghit
după o lungă și grea suferință...

A trebuit însă
să se inventeze mai intîi
zidurile,
nesfîrșitele ziduri
fără de care orașul,
fără de care adevărul,
fără de care lumea
n-ar mai inventa
aceste jocuri fatale,
nesfîrșitele ziduri
între care
fiecare va înghiți
cîte o sabie,
nesfîrșitele ziduri
între care
viața e o sabie crescînd
cu tăișul peste grumaz...

Priviți,
această sabie necruțătoare,
o string între dinți
din toate puterile
dar știu că e-n zadar,
tăișul ei mă va străpunge
după o lungă și grea suferință...

BOGDAN PĂCUREȚEANU

Voce

Vorbesc cu durerea iubirii,
curios, cît de ușor se risipește
celălalt chip
și ies în fața oamenilor
sub o nouă înfățișare.
„Vanitas", rostește
cu ipocrizie vanitosul,
„Pax vobiscum", spune războinicul,
nu mă-ncred în orice afirmație,
dar nici în orice tăcere,
poezia e-n mine, de-a lungul
șirei spinării.
Adevărul absolut îl cunoaște
doar cine ucide adevărul,
cuvintele mele se adresează
doar celor ce n-au mințit,
dar se oferă și celorlalți
drept mingilere.
Aplecat asupra acestui zid alb.
aștept răspunsul de dincolo
și voi îmi răspundeți
cu pașii voștri, cu sărutările voastre
fugare.

BORIS MARIAN

Primăvara, printre revistele ilustrate

La revedere ochiul
lipit de ciorapii de nylon ai stewardesei
radarul cuvintelor înregistrează
meandrele mai multor fluvii
de dorință...
greu înflorește primăvara printre
reviste ilustrate și iepuri
poate în asta constă duritatea
frumuseții
n-o poți decît bănui
așa cum timpul se oglindește în
el însuși ;
ai dansat cu buzele întredeschise
o singură noapte, adolescență.

VALERIU PRUTEANU

Ion Sălișteanu : „Familie"

Despre tăcere

Există
o tăcere mai grea
decît mutenia desăvîrșită
a pietrei...

Tăcerea celui osîndit
veșnic
să poarte
învelișul dureros al cuvintelor,
asemenea
unei broaște țestoase
carapacea.

Există
o tăcere mai grea...

ION DRAGOȘ

În temnița soarelui

În temnița soarelui m-a uitat Dumnezeu.
Mă hrănește vulturul zării, prietenul meu ;
Vislește-aducîndu-mi în plisc și în gheare
Apă să beau și ceva de mîncare.

Ciocul și-l clatină și-n zăbrele izbește.
Sărmanul de el, cît mă iubește !...
Îl chem cu privirea și țipă-ntr-un fel
De parcă mi-ar spune să zbor împreună cu el.

Liber ca pasărea cerului, timpule frate,
Acolo unde-i muntele și mai departe,
La marginea mării zbuciumate să fiu,
Unde umblă vîntul ca argintul viu !...

ALEXANDRU PRIBOIENI

Basme în bucățele

Peisaje tocite de trecerea zilei
de căderea nopții, iar
vom reface basmul din bucățele
avînd convenția în minte
și firimituri de încredere și de uimire
întru refacerea poveștilor
continente de liniște și nevinovăție
nostalgia mă doboară
ca un vin roșu de ani uitat pe vre-un raft
și împrejurul se moaie
precum caldarîmul de smoală
sub soare tropical păstrînd
amprenta unor continente dispărute.

VIORICA IONESCU

Fotbal

Stadioane-n delir, strigăte
Improvizînd emoția și fantezia
Și imprevizibilul asediat
De claxoanele comodității noastre
De a visa
Apoi străzi deșirate sub fulgerul
Deziluziei sau extazului sau
Arma care nu se dezice
Celebra noastră sinucidere
Din serialul de simbătă seara.
Pe continentul ziarului, morți
Și violuri și lovituri de stat
Și mizerie și lux și cutremure,
Cifre uluitoare
Fotbal minut cu minut,
Viață minut cu minut,
Pe ruinele unei ere glaciare,
Conchistadori pensionari
Își domesticesc copilăria.

LUCIAN MĂNĂILESCU

meridiane lirice

IANNIS RITSOS

(Grecia)

Fraternitate

Pentru Aragon

Poeții se recunosc ușor între ei — nu
prin cuvinte mari ce fură ochii oamenilor, nu
prin gesturi retorice, numai printr-un singur
lucru
tot atît de banal, cu dimensiuni secrete, cum
Ifigenia
l-a recunoscut numaidecît pe Oreste cînd acesta
i-a spus :
„Nu erai tu oare aceea care broda în curte, sub
plop,
îmbinînd culori pe o pînză albită
rătăcind astfel mersul soarelui ?" Apoi :
„Nu păstrai tu, în colțul camerei, bine păzită,
vechea lance a lui Pelops ?" Atunci ea
plecă lin capul pe umărul său, închizînd ochii
luminați profund, dulce, avînd să spună că
altarul
însîngerat era tot acoperit de această
pînză albită pe care ea însăși o brodase
sub plop, în timpul amiezilor calde, în patrie.

În românește de Petru Dan Lazăr

●

DYLAN THOMAS

(Anglia)

Pîinea pe care o rup

Această pîine pe care o rup a fost cîndva
ovăz,
Acest vin crescut pe un copac străin
S-a cuibărit în fructele sale.
Omul în timpul zilei ori vîntul nopții
Au doborît lanul, au rupt bucuria
strugurelui.

Cîndva, în acest vînt, sîngele verii
Pulsa în carnea care-adăpostea vinul,
Cîndva, această pîine
Era lanul îmbătat de vînt.
Omul a rupt soarele, a sfîșiat vîntul.

Această carne pe care o rupi, acest sînge
Ce-ți strecoară tristețea în vine
Au fost ovăz și strugure
Născute din voluptoasele rădăcini și seve ;
Vinul meu îl bei, pîinea mea o mănînci.

În românește de Ion Segărceanu

AIMÉ CÉSAIRE

(Franța)

Indivizibilă

Împotriva a tot ce are ca măsură lepra
împotriva relelor vrăjitorii
arma noastră nu poate fi
decît țărușul încandescent al amiezii
să spargă
întreagă
pupila nesimțitoare a crimei contrabandă
zeul tău părăsit și care scapă mereu
ție vatră, mie foame, ție zi mare libertate

În românește de Gavril Ședran

●

KURT BARTSCH

(R.D.G.)

Poezie

Bărbații de la uzina electrică
își aprind țigara de dimineață
astă-noapte pe cînd scriam
ei mi-au alimentat, asudînd, lampa de lucru :
cărau cărbuni pentru o nouă poezie a lunii.

În românește de Andreea Stețiu

●

ALFONSO GATTO

(Italia)

Frînarul adormit

Marfarele pierd în cer
zorii Romei, are răcoarea unei porți
cîmpia mai verde ca trandafirul.
Un noptatic flăcău șade în gheretă
apasă pe inimă felinarul mort și
cu steagul la picioare, visează
că se roagă pentru izbăvirea tuturor.

Ciudat, poate că de pe acum duc la zid
umbra de tinerețe care-i zîmbise.

HUBERT JUIN

(Belgia)

Saint-Just

Saint-Just : imn și coturn cezarilor care-s pe
fluviul umbrelor umbră,
căci tu cu puterea mării te rosteai, și cu-a
oceanului și-a agavelor colțuroase :
bocetul tău îți fu împărăția, și din flăcările tale
(rănite păsări) țîșni un arbore și
arborele umblă pe drumurile lumii, pe drumuri
de apă, pe cărările cercetării
asemeni unei păsări rănite.
...În acest tărîm de neamintire care-i amintirea
verbului meu,
în acest teatru care mi-e reședință și de-acest
oaspe străluce
ploaie și soare sosesc, poeți și cazne. Locurile
de samă
aureolate se mistuie în noapte
și-apoi se reîntorc !
...pînă nu se înalță vîntul, ah ! acest glas în care
Orfeu se multiplică,
glas după răpunerea distanțelor sosit,
înțeleptul glas care face dreptate în noapte,
înțeleptul glas penetrat prin uneltire și maleficii,
sosit prin troc
(asemeni sclavilor) și prin trădare, de bunătate
și de păcatele
venale mijlocit,
înțeleptul glas ce-acoperă stejarul și pășește pe
poteca pe care
chiparosul își trimite foșnetul spre albastrul cer,
ah, atunci ca o navă ce-astupă talazului calea,
trebuie să se înalțe, la limanul necuprinsei
tăceri, și
piatră pe-aceste căi ale pietrei, mai singură
decît piatra,
să se ridice sufletul sufletului asemeni ciinelui
culcat sub troacă,
și să irupă din văluri precum miezul marii
dimineți,
ca un domn suprem : poezia.

●

SUZANNE HEDO

(Luxemburg)

Primăvară

Primăvară !
Buchet de flori.
Flori verzi catifelate.
Primule, anemone,
gura leului, violete.
Rare gingașe lumini !
Odihnitoare-a culoare-a pădurii !
Primăvară !
Delicată îmbulzeală de flori
firave îmbălsămînd văzduhul !

În românește de Dan Ciachir

SPORT — Un pas înainte, două pase înapoi

● Cu cîteva zile înaintea disputării primei manșe a finalei „Cupei balcanice" cu reprezentativa Bulgariei, cînd scriem această cronică, nu știm mai mult decît acum o lună cînd, întors din turneul franco-argentinian al naționalei, antrenorul Ștefan Covaci a dat un interviu ziarului de specialitate. Atunci, nemulțumit de ceea ce s-a petrecut pînă acum dar, ca de obicei, plin de speranțe pentru viitor (dacă recentul turneu al echipei naționale nu l-a satisfăcut, în schimb nici nu l-a descumpănit), vicepreședintele federației de fotbal, de trei ani „piesa principală" în angrenajul fotbalului românesc, declara ca un cîștig al turneului „un grup de 10 jucători pe care mă bazez în alcătuirea lotului pentru meciul cu Bulgaria : Răducanu, Cheran, Sătmăreanu, Mehedințu, Ștefănescu, Vigu, Romilă, Bölöni, Iordănescu, A. Rădulescu, Lucescu și Dobrin fiind depășiți de ritmul de joc internațional". Cum se poate vedea, 10 jucători sînt ca și titularizați, iar dintre aceștia 6 sînt apărători, 4 mijlocași. Ar mai rămîne deci să fie titularizat și un (? !) atacant și lucrurile s-ar limpezi. Să fie chiar așa ? Și dacă este, oare această „națională" a lui Ștefan Covaci, care, după propriile aprecieri asupra turneului, „a jucat static, învechit, fără forță de atac", va juca altfel de la o lună la alta ? Nu vrem să se creadă că vrem să-i demobilizăm pe jucători și pe antrenori înaintea acestei finale, dorim și noi ca toată lumea să cîștigăm această cupă, dacă pe cea mondială tot am pierdut-o în... calificări. Desigur, noi credem în bunele intenții exprimate public de Ștefan Covaci, ne îndoim însă că domnia sa, cu calmul și seninătatea pe care, de altfel, o admirăm, poate susține că acum trei ani, cînd a preluat naționala, devenind și un fel de „factotum" al federației „nu a știut atît de bine că va fi confruntat cu multe lipsuri din fotbalul nostru". Problemele fotbalului nostru sînt aceleași de ani și ani de zile, și dacă ele o vreme au putut fi estompate de generația de pe Wembley, acum trei ani, odată cu măcinarea acesteia, ele au redevenit la fel de acute. Atunci, ca și acum, se impunea o bază de selecție mai largă, mai curajoasă, care să promoveze o nouă echipă de valoare internațională, cu fotbaliști la fel de tineri ca și aceia care au făcut meci egal cu Anglia la ea acasă. Ce s-a întîmplat de fapt ? Naționala de azi este în linii mari aceeași cu cele antrenate de Angelo Niculescu și Valentin Stănescu, din ea lipsind, din motive obiective (vîrstă) sau subiective (supărări de moment) cîțiva titulari care au fost scoși pe rînd, la intervale mari. Se susține în „cercurile bine informate" că nu am avea la ora actuală jucători de valoare internațională, că nu avem înaintași, nici portari, nici fundași, că singurii care ne prisosesc sînt mijlocașii. Și în tot acest timp, jucătorii tineri de talent, care bine pregătiți la club și la națională ar putea să schimbe lucrurile în bine (numim cîțiva numai : Economu, Giurgiu, Coraș, Naste, Vamanu, Hofmeister, Munteanu, Țălnar, Radu II, Peniu) continuă să joace în absența celor care asigură selecția la nivelul reprezentativei, antrenori cantonați în vechea selecție, fără ambiția de a-și face propria lor echipă, punîndu-și insuccesele pe seama predecesorilor, atribuindu-și succesele (cîte sînt) în afara acestora. S-ar putea să învingem Bulgaria la o diferență care să ne asigure liniștea pentru meciul retur. În orice eventualitate, se impune curajul de a nu mai amîna o restructurare de fond a naționalei, de la jucători la antrenori, pentru a avea, de data aceasta, șanse reale de calificare în fața Spaniei și Iugoslaviei, astfel ca îndemnul nostru dinaintea meciului „Hai băieți !" să fie urmat și de un mult așteptat „Bravo, băieți !".

Discobol

REVISTA REVISTELOR

1 (30) 1978 ANUL IX M

● Prestigioasa revistă trimestrială editată de **Muzeul literaturii române** înregistrează cea de a 30-a apariție, ceea ce reprezintă un moment demn de menționat în contextul cercetărilor din domeniul istoriei literare contemporane. Ultimul tom al publicației dovedește aceeași diversitate de preocupări la care se adaugă rigoarea cercetării științifice și caracterul major al materialelor înserate în sumar. Colaboratorii **Manuscriptum**-ului și de data aceasta, întreprind eficiente investigații în arhivele literaturii române, supunînd atenției cititorilor aspecte inedite cu privire la personalitatea și creația unora dintre cei mai de seamă scriitori români clasici și moderni : Mihai Eminescu, B. P. Hașdeu, Anton Holban, Alexandru Macedonski, Ovid Densușianu, Al. O. Teodoreanu, Ioan Slavici, Ion Barbu, Gib I. Mihăescu, Titu Maiorescu, Mihail Dragomirescu, Vasile Voiculescu, Lucian Blaga, Vasile Alecsandri, G. Bacovia. Interesantă este, de asemenea, reînvierea prin documente mai puțin cunoscute cititorului de azi, modului în care s-a desfășurat la Paris, în 1922, Congresul avantgardei literare, ai cărei protagoniști sînt André Breton și Tristan Tzara. La rubrica „Scriitori români în arhive românești" este publicată corespondența dintre Axel Munthe și Martha Bibescu.

Confirmînd excelenta impresie pe care revista **Manuscriptum** a produs-o întotdeauna în rîndurile cititorilor ei, așadar, și în acest număr jubiliar, fețele încă necunoscute ale istoriei literaturii române își dezvăluie unele dintre cele mai caracteristice din aspectele lor. În ultimă instanță, se traduce în fapt concludent unul dintre dezideratele de indiscutabilă valabilitate principială exprimate de Al. Oprea, directorul publicației, în articolul redacțional : „Este un fapt cunoscut că, în ultimii ani — consecință a mutațiilor survenite în viața spirituală a țării — asistăm la o adevărată explozie a dezvăluirii de documente. (Existența unei reviste de natura **„Manuscriptum"**-ului își are tîlcul ei). Au ieșit la iveală noi date privind elaborarea unor mari opere literare, cosmosul ideatic al creatorilor a fost luminat sub varii aspecte ș.a.m.d. Astăzi, cunoștințele noastre despre viața literară din trecut s-au extins nebănuit de mult. Mă grăbesc să precizez că tot acest material, pentru a putea îmbogăți unghiul cercetării, se cere a fi prelucrat și înălțat în plan valoric, concomitent cu valorificarea experienței umane și artistice a prezentului. Am putea însă afirma că sînt certe premizele unei noi citiri a literaturii române, folosindu-se, nici vorbă, perspectiva timpului, ca și reevaluările operate în înțelegerea mai profundă a istoriei naționale și a destinului României în lume" **(Crezul și responsabilitățile istoricului literar).**

Cronicar

REVISTA STRĂINĂ

● **REGIZORUL IGOR TALANKIN** va ecraniza nuvela lui Lev Tolstoi „Părintele Serghie" (primul film pe această temă a fost realizat în Rusia în timpul cinematografului mut). Cunoscuta poveste a strălucitului prinț Stepan Kasatski, dezamăgit de viața lumească și călugărit, își păstrează nealterate spiritualitățile de adaptare în limbaj cinematografic.

● **ÎNTRE 8—17 SEPTEMBRIE 1978** va avea loc, la Praga, Expoziția mondială de timbre poștale **Praga '78.** Organizatorii expoziției sînt Ministerul Federal al Telecomunicațiilor și Uniunea Filateliștilor cehoslovaci. Expoziția se desfășoară sub înaltul patronaj al Președintelui Republicii Socialiste Cehoslovace, tovarășul Gustav Husak. Programul expoziției va fi foarte bogat încă înaintea deschiderii propriu-zisă. La Praga se va întruni Comitetul Executiv și cel de al 47-lea Congres FIP. Vor avea loc multe simpozioane internaționale filatelice de specialitate.

● **COMPANIA** Deutsche Grammophon-Gesellschaft a lansat de curînd un disc microsillon cu titlul „Wunschoses Unglück", avînd imprimat o culegere de texte de Peter Handke, extrase din cartea cu același nume, texte spuse de Bruno Ganz. Ținîndu-se seama de toate reeditările și de edițiile **livre de poche,** lucrarea aceasta a lui Handke a atins un tiraj de 700 000 de exemplare. Cu toate acestea, sau poate pentru acest motiv, încercarea de difuzare pe discuri a fost limitată pentru început la un tiraj mic.

● **DE MAI BINE DE DOI ANI** farmecul, exuberanța, umorul și drama a ceea ce se poate considera opera națională americană „Porgy and Bess", capodopera lui Gershwin, cuceresc în continuare publicul american, în versiunea prezentată integral pe scena Operei din Houston (Texas — S.U.A.). Este vorba de o comedie muzicală? de o operă? nu se știe prea bine; într-atît a reușit Gershwin să combine jazzul cu muzica clasică, încît l-a sedus chiar și pe Schoenberg, inventatorul muzicii dodecafonice și elev strălucit al Școlii din Viena. Ca o confirmare a aprecierii unanime a acestei deosebite lucrări, „Porgy and Bess" a fost prezentată la Palatul Congresului din Paris timp de 40 de zile.

● **„EPOCA DE LA HALLSTADT"** cuprinsă între secolele 8 și 5 î.e.n., denumită astfel în urma descoperirilor făcute în acest oraș din Austria și care este de mare importanță pentru întreaga Europă Centrală, va fi centrul unei expoziții itinerante internaționale. Exponatele, în număr de aproximativ 200, sînt în special obiecte împrumutate de către muzee și colecții particulare din Austria, R.F.G., Franța, Ungaria, Iugoslavia, Elveția, Cehoslovacia și Polonia. Prima etapă a pregătirilor va fi marcată în luna mai 1978 printr-o reuniune a specialiștilor în domeniul studiului preistoriei în orașul Hallstadt, la care se prevede participarea unor eminente personalități din Paris, Strasburg, Liubliana și Moscova. Expoziția este programată a fi deschisă pentru public în orașele Hallstadt, Steyr — la castelul Lambach, din luna mai pînă în octombrie 1980, iar în 1981 va fi prezentată la „Petit Palais" din Paris.

● **ÎN APRILIE** și-a închis porțile o expoziție de artă găzduită la „Orangerie" din palatul Tuileries din Paris. Obiectul expoziției — prezentarea unei selecții de 400 de piese făcînd parte din colecția Pierre Levy — circa 2 000, fruct al unei străduințe de aproape un sfert de secol, — înainte de a-și lua definitiv locul în muzeul orașului Troyes, căruia i-au fost donate de către pasionatul colecționar. Exponatele dovedesc constanța lui Pierre Levy în realizarea unei panorame a artei franceze de la sfîrșitul sec. XIX pînă la mijlocul sec. XX, prin pînzele reprezentînd perioadele de vîrf în evoluția picturii în ultima sută de ani. De la celebra „Baigneuse" a lui Daumier pînă la abstracțiile lui Nicolas de Stael; de la peisajele lui Seurat la operele pline de lumină ale lui Vuillard; de la cartierul marselez „Estaque" al lui Braque, la privelîștile orășelului Chatou ale lui Vlamink; de la Soutine la Balthus, — totul îngăduie o apropiere în adîncime a artei epocii noastre.

● **REVENIND** asupra întunecatei perioade a războiului, Omiljanowicz Aleksander descrie (pornind de la documente, relatări și mărturii ale participanților) evenimentele care s-au desfășurat în regiunea Bialystok în timpul ocupației hitleriste și în cursul primilor ani de după război. El relatează cu deosebire evenimentele din septembrie 1939, crimele hitleriste, luptele celor din mișcarea de rezistență poloneză și sovietică, activitatea bandelor după eliberare și luptele împotriva acestor bande. Volumul intitulat STINGEREA ECOULUI a apărut în editura M.O.N. din Varșovia.

● **TOT ÎN EDITURA M.O.N.** din Varșovia, sub semnătura lui Nowinski Marian a apărut volumul ÎN RÎNDURILE A DOUĂ ARMATE, un reportaj

Desen de Sabin Ștefănuță

amplu despre cetățenii polonezi și sovietici care au luptat în Armata Roșie, trecînd apoi în rîndurile Armatei Populare Poloneze, în timpul celui de al doilea război mondial, — reportaj în care este descris destinul complicat al luptătorilor și al celor cîtorva zeci de supraviețuitori din marea masă a soldaților celor două armate.

● **ÎNTR-UN MALDĂR DE HÎRTII VECHI** date la rebut de o imprimerie, Lois Boeck, membru al Orchestrei simfonice din Viena și fondator al Quatorului Schoammel clasic, a descoperit o colecție de vechi cîntece vieneze, identificînd printre ele partitura originală a „Marșului lui Radetzky" compus de Johann Strauss-tatăl. La origine, după dovezile obținute pînă acum, această bucată fusese scrisă pentru viori, șase clarinete și flauturi, cinci alămuri, tobă mare și tambur, deci mult mai „săltăreață și nepăsătoare", după cum era categorisită de contemporani la prima audiție în 1848, decît versiunea cîntată în zilele noastre.

● **O BIBLIOGRAFIE** a lui Schnitzler a apărut de curînd în editura „Wilhelm Fink" din München, pentru uzul cititorilor de limbă engleză. Lucrarea, îngrijită de Jeffrey B. Berlin este intitulată „An Annotated Arthur Schnitzler Bibliography. 1965—1977 — with an essay on the Schnitzler Renaissance", Foreword by Sol Liptzin.

● **„MĂ SCUZAȚI, DOMNULE, SÎNTEȚI CUMVA ACTOR?"** este originalul titlu al memoriilor actorului Bruno O'va, apărute în editura poloneză „Ossolineum" din numeroase filme poloneze și străine (fiu al unei suedeze și al unui estonian, căsătorit cu o poloneză), descrie drumul pe care l-a parcurs în cinematograf și cariera sa artistică, povestind în același timp întîmplări cu mult haz și tîlc despre actori, regizori și despre numeroșii săi prieteni.

sărbătoarea muncii și a creației

Un steag de luptă, de-a lungul istoriei...

EVOCARE DE SÂNZIANA POP

Cînd în anul 1889, la Congresul socialist de la Paris, Raymond Lavigne, delegat al Federației sindicatelor franceze avea să propună desfășurarea unor vaste demonstrații mondiale muncitorești pentru cucerirea zilei de muncă de 8 ore, poate că nimeni n-avea să bănuiască faptul că ziua de 1 Mai va deveni, atît de statornic de atunci înainte, cea mai mare aniversare internațională a solidarității muncitorești.

Haidem, frați într-o unire
Vivat întîi mai !
Să serbăm într-o-înfrățire
Vivat întîi mai !
Ziua cea de nemurire
Dezlegarea de robie
pentru tot ce-i muncitor
Vivat grupul lor !

Versurile atît de vesele ale lui C. Dimitrescu Tătaru aveau să amintească posterității sărbătorirea pentru prima dată în România, la anul

1890, a zilei de 1 Mai. Era o primăvară năvalnică, cu natură biruitoare, înregistrată fidel de culorile sepia ale fotografiilor de atunci. În mijlocul ierbii, grupări de oameni încadrate de steaguri fluturătoare, zîmbind optimist aparatului de fotografiat. Se întîmpla cu trei ani înainte de întemeierea Partidului Socialist Democrat al Muncitorilor din România și lozincile scrise cu litere uriașe pe garduri erau și lozincile pregătitoare ale acestei importante înfăptuiri.

■ TRIBUNA IDEALURILOR

PROLETARE

Istoria întîiului mai românesc se identifică pînă la îngemănare cu istoria mișcării muncitorești. În legalitate și în ilegalitate, socialiștii, social-democrații și, mai tîrziu, comuniștii au știut să transforme marile serbări cîmpenești ale muncii în tribune de afirmare ale idealurilor proletariatului național. Maialurile organizate pe cîmpuri și stadioane au fost repetiții pregătitoare ale programului revoluționar. Ele au lansat cele mai mobilizatoare lozinci ale mișcării de stînga. Au anunțat cele mai interesante victorii ale clasei muncitoare din România. Au exprimat constant, în documentele vremii, opinia muncitorilor. Prin vreme, ziua de 1 Mai a dobîndit semnificații politice tot mai grave marcînd consecvent maturizarea proletariatului din România, transformarea lui într-o clasă conștientă de forța și rolul ei în istorie. Dacă în anul 1890, pe prima pagină a ziarului Munca, simbolul grafic al zilei de 1 Mai era un muncitor care doboară cu ciocanul ziua de lucru de 16 ore iar textele ocazionale semnate de poeții vremii sunau încă atît de destins: **„În ceasloavele bătrîne / Scrise-n slove cît trei coturi / Sărbători are creștinul / Cîte popii au păcaturi / Ba-i Crăciunul Ba sînt Paște / Ba-i Vasile / Ba-i Mihai / Muncitorul însă n-are decît ziua de-Întîi mai".** Treizeci de ani mai tîrziu, în 1921, ziua de 1 Mai își definea crezul politic pe primele pagini ale ziarelor socialiste : **„Burghezia își are sărbătorile ei, monarhiile pe ale lor, naționalismul și religiile pe ale lor, toate trecute în calendar și sărbătorite cu fast. Numai muncitorimea nu are o zi recunoscută, o zi a ei. Cu toate acestea, muncitorimea și-a dat o zi pe care a consacrat-o ca zi de sărbătoare, ziua muncei, ziua de unu mai. În această zi muncitorimea se adună și își afirmă solidaritatea sa internațională, care e condiția emancipării ei neapărate ca clasă muncitoare. Cum capitalismul este internațional și solidar în ce privește interesele sale politice și sociale, tot așa și muncitorimea trebuie să fie ca astfel, cu forțele unite, să dărîme puterea asupritorilor. Muncitorimea trebuie să știe că între capitaliștii tuturor țărilor există cea mai perfectă solidaritate cu privire la exploatarea muncei și la menținerea actualei ordine sociale burgheze".** Șapte zile mai tîrziu, la 8 mai 1921 lua ființă, în condițiile de teroare polițienească, dar în entuziasmul general al muncitorilor din România — Partidul Comunist Român. Interzise de oficialitățile vremii, serbările de 1 Mai au fost celebrate numai în presa de stînga ce se făcea îndeaproape ecoul evenimentului care se pregătea : **„Muncitorimea organizată în sindicat și partid este scoasă de sub protecția legilor, nu are drept de a se întruni, de a se asocia, de a face greve cînd exploatarea patronală a atins culmile barbariei. În acest an muncitorimei dela noi nu-i este îngăduit a sărbători pe 1 Mai, ziua Muncei, sărbătoarea exploataților așa cum se cuvine. Muncitorimea dela noi sărbătorește pe 1 Mai în doliu și revoltă. Sute și sute de frați de ai lor zac în ocne și temnițe, torturați, fără hrană și departe de familiile lor, gemînd în ghiarele tiranicei guvernări a dictaturii burgheze : Dar ne vom face lumină".**

■ SÎNT SUFLET ÎN SUFLETUL NEAMULUI MEU

Afișul emis de Uniunea Tineretului Comunist din România la 1 Mai anul 1934 chema în litere uriașe :

TINERI MUNCITORI EXPLOATAȚI ȘI ASUPRIȚI, EȘIȚI CU TOȚII ÎN STRADĂ LA 1 MAI DEMONSTRAȚI ÎN FRONT UNIC CU FOCUL UREI VOASTRE. CONTRA : MILITARIZAREA ȘI FASCIZAREA ȚĂRII. PENTRU : GUVERN MUNCITORESC-ȚĂRĂNESC.

Vor fi fost numeroase chipurile celor ce urmînd această chemare scrisă cu roșu pe garduri și pe zidurile clădirilor, muncitori tineri din marile industrii ale Bucureștiului de atunci, asupriți de muncă, încercați de foame și umiliți de sărăcie, au ieșit în stradă să-și ceară drepturile în numele primăverii și al tinereții lor. Iată însă că documentele păstrate în arhivele Muzeului de Istorie a Partidului din București, cîteva fotografii ușor atinse de vreme, înfățișează, cu consecvență, același chip : figura prelungă a unui tînăr subțire, de statură medie, cu o privire foarte pătrunzătoare, foarte matură și hotărîtă, făcînd un ciudat contrast cu trăsăturile delicate ale obrazului. O figură atît de expresivă încît te cheamă nu numai din portrete ci-și din fotografiile colective : pe platforma unui camion în mijlocul unui grup de tineri, alături de un grup de muncitori, în rîndul doi, primul din stînga, pe băncile unei școli de partid încă în anul 1930. Înainte ca numele și pronumele său să fi fost pronunțat legal de istorie, la 1 Mai 1939, **Ceaușescu Nicolae,** era în notele siguranței burgheze **cunoscut comunist și fost condamnat la închisoare pe trei ani pentru activitate comunistă, pedeapsa executată.** De numele său se lega întreaga organizare acelui memorabil transfer revoluționar asupra unei pașnice serbări cîmpenești. Sau cum înregistrează notele siguranței : **„Printre manifestările breslelor s-au strecurat grupe compacte de comuniști care în timpul parcursului au strigat cunoscute lozinci comuniste : Ajungînd în dreptul prefecturii de poliție, comuniștii avînd pumnul ridicat au scandat : Jos fascismul ! Jos Mussolini !" Și : „Cercul cultural al lucrătorilor textiliști și cismari a ținut aseară ședința săptămînală la sediul din strada Uranus, 138. Au luat parte peste 40 de tineri muncitori, în majoritate cunoscuți simpatizanți și militanți comuniști. Ceaușescu Nicolae, cunoscut comunist, arată importanța instrucțiunei pe care lucrătorii o capătă prin intermediul cercurilor culturale, cerînd conducătorilor breslei să le acorde mai multă libertate de acțiune pentru a ține ședințe educative cît mai des, pentru a face pe muncitori conștienți de rolul pe care îl au breslele. Face apel la tineret să nu se mărginească numai la o activitate culturală și sportivă ci, să intensifice acțiunea de propagandă printre muncitori pentru organizarea în bresle."**

Aneantizată de cenzură și lege, presa de stînga n-a putut consemna urmările importante

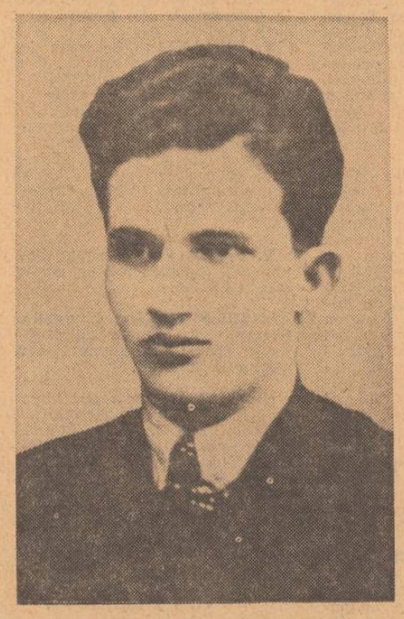

1 Mai 1939... Pagină istorică în istoria glorioasă a luptelor muncitorești

ale acestei activități. Consțiincioase, notele siguranței burgheze sînt singurele documente care vorbesc. Sub titlul „Manifestație comunistă la serbarea cîmpenească a breslei lucrătorilor din industriile pielăriei și încălțămintei" se relatează: **„Printre participanți s-a remarcat prezența unui mare număr de membri și simpatizanți ai mișcării comuniste. Serbarea a decurs în liniște, conform programului fixat pînă la orele 21,30-22 cînd a avut loc împărțirea cărților poștale ilustrate pentru alegerea „Reginei Muncii". Comuniștii au folosit această acțiune pentru a o transforma în acțiune comunistă. Pe cărțile poștale trimise s-au scris declarații de adeziune și pentru eliberarea comuniștilor Ilie Pintilie, Ilieșcu Alexandru, Matei Socor, Sandru Ovidiu și alții. Regină a muncii a fost aleasă Lenuța Petrescu, lucrătoare la fabrica Jaquard, identificată conducătoare a secției de tineret din Sectorul II Negru, care după alegerea ei s-a adresat muncitorilor cu cuvintele : mulțumesc proletariatului conștient de eforturile făcute pentru apărarea libertății și a martirilor clasei muncitoare. Cerem pîine și dreptate, întrarea în legalitate etc. În acest sens a vorbit apoi Ceaușescu Nicolae. Tot el a citit cu glas tare provocările comuniste de pe cărțile poștale dela serbarea cîmpenească a muncitorilor pielari și a strigat la serbarea cîmpenească de 1 Mai de pe cîmpul Veseliei din București lozinca «Trăiască frontul popular».".** Același tînăr cu figură prelungă, cu statură subțire, cu o privire atît de pătrunzătoare și hotărîtă încît iradiază în fotografiile din muzeu.

Demonstrația populară de la 1 Mai 1939 a scos pe străzile Bucureștiului 20 000 de muncitori. S-au scandat lozinci pe întreg parcursul traseului, de la sala Tomis, situată lîngă biserica Sf. Vineri și pînă sub balconul regelui Carol de la Palat. SĂ APĂRĂM GRANIȚELE ȚĂRII ÎMPOTRIVA AGRESIUNII HITLERISTE ! TRĂIASCĂ INDEPENDENȚA NAȚIONALĂ A ȚĂRII ! JOS FASCISMUL ! AMNISTIE PENTRU DEȚINUȚII ANTI-FAȘIȘTI ! VREM OPT ORE DE MUNCĂ ! SPOR DE SALARIU !

Prin amploarea ei de masă demonstrația muncitorească de la 1 Mai 1939 a stîrnit entuziasmul internațional. Prin programul ei politic a demonstrat lumii capacitatea de luptă și de organizare a partidului comunist. A anunțat încă de pe atunci direcția pe care istoria României o va lua și, în sensul acesta, 1 Mai 1939 a premers insurecției naționale din 23 August 1944 : și a primului 1 Mai liber din 1945 cînd, întîmpinată de însăși primenirea istoriei, întîmpinată de pace, de speranța în libertate și independență națională, marea sărbătoare a muncii se pregătea să exprime, cu aceeași consecvență pe care o arătase de-a-lungul istoriei, an de an și primăvară de primăvară, noul destin, noua față a luptei, noile comandamente ale istoriei.

Istoria întîiului mai românesc se îngemănează cu devenirea clasei muncitoare din România. Ea este chiar biografia proletariatului român. Cine vrea să pătrundă personalitatea de astăzi a omului muncii, prezenta sa atît de complexă în viața poporului, cine vrea să-nțeleagă rolul conducător pe care de aproape o jumătate de secol îl au muncitorii sub conducerea partidului comunist trebuie să facă apel la trecut. Acolo, în documentele din arhive și din muzee, în memoria încă vie a oamenilor, trăiește dovada că de-a-lungul istoriei cele mai nobile aspirații de libertate și de dreptate, de independență și pace au fost exprimate de muncitori ; că de-a lungul istoriei cele mai importante bătălii sociale au fost purtate de muncitori. Încercată astfel prin lupte, clasa muncitoare din România depozita o experiență de organizare și de conducere care, în mod firesc, a impus-o în fruntea poporului. Ea poseda un tip specific de constiință politică, acel grad de maturizare activă care a hotărît nu doar marile bătălii ale trecutului ci și marile bătălii de azi. De la 1 MAI 1944 și pînă la 1 MAI 1978 s-au scris pagini noi în biografia țării, pagini de minunate victorii pe care an de an și primăvară de primăvară, mulțimile muncitoare defilînd, printr-o atît de veche tradiție prin soarele țării, le afișează pe pancarde și pe lozinci. De la 1 MAI 1944 și pînă la 1 MAI 1978 s-au scris pagini noi în biografia omului muncii, iar cine vrea să pătrundă taina minunatei sale prezențe în lumea socialistă de astăzi — să privească, cu atenție împrejur.

Țara creează pentru Țară

În calitatea sa de Festival al muncii și al creației, Festivalul Național „Cîntarea României" se cuprinde firesc și legitim în marea serbare a zilei de 1 Mai. Astăzi, în România, cei ce muncesc sînt și cei ce creează și se cuvine ca în mijlocul luminos al primăverii, să sărbătorim această devenire miraculoasă a muncitorului — de numele căruia s-a legat atîta vreme numai producția fizică — într-un creator de bunuri spirituale.

Stăpîn asupra muncii sale și asupra destinului său, liber să ia cele mai potrivite decizii în producerea de bunuri materiale și în conducerea societății, conștient prin implicarea sa socială și politică de obligațiile și răspunderile pe care le are muncitorul român, clasa muncitoare din România sînt, astăzi, expresia cea mai deplină a saltului de calitate umană pe care socialismul l-a produs.

■ STRATEGIA DEZVOLTĂRII

Într-o epocă a unor uluitoare cuceriri ale gîndirii umane, a unor profunde și vaste transformări revoluționare în domeniul științei și tehnicii, într-o epocă ce cunoaște mașini și instalații de mare forță productivă, într-o epocă care descifrează tainele Cosmosului ca și structura intimă a atomului și a celulei vii, în care se creează noi surse de energie, gîndirea și creația tehnică românească au aflat, în condițiile socialismului, acel teren fertil în care să poată adînci rădăcini și să dea roade.

În Programul Partidului nostru este înscris un grandios obiectiv : România să ajungă din urmă și să se situeze la nivelul țărilor avansate din punct de vedere economic. Or, a atinge acest țel presupune nu numai o dezvoltare accelerată a forțelor de producție, o creștere rapidă cantitativă a industriei ci și lichidarea decalajelor tehnologice, asigurarea unui grad superior de pătrundere a științei și tehnicii celei mai moderne în producție, în toate domeniile vieții economice și sociale. În strategia dezvoltării, partidul nostru pornește de la considerentul că știința constituie un factor primordial al progresului contemporan, iar societatea socialistă multilateral dezvoltată poate fi realizată numai pe baza celor mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii. Strategia dezvoltării prevede, deopotrivă, ca rolul omului, creatorul și beneficiarul progresului științific și tehnic să sporească și el.

■ MIRACOLUL ROMÂNESC

Țara noastră are vechi și bogate tradiții de gîndire și creație științifică și tehnică. În ciuda unei dezvoltări istorice deosebit de grele, poporul român și-a manifestat din plin inteligența creatoare, a adus de-a-lungul timpului contribuții remarcabile la patrimoniul științific al lumii. Opera marilor noastre personalități științifice a fost continuată în anii socialismului, în condiții superioare, fiind îmbogățită prin realizări de valoare și prestigiu. Este semnificativ, în acest sens, faptul că în ultimii ani, peste o sută de invenții românești au primit medalii de aur la diferite saloane internaționale după cum, semnificativă pe deplin a fost și Expoziția Națională a creației științifice și tehnice românești, ținută anul acesta la București, sub înalta tutelă a Festivalului Național „Cîntarea României". Calitatea muncii și a deciziilor sale, disciplina și punctualitatea, grija cu care folosește mijloacele tehnice mereu mai perfecționate, preocuparea pentru calitate, spiritul de bun gospodar, organizarea precisă — iată parametrii care au permis pentru omul muncii de astăzi investitura de **creator.** Omul mai bine pregătit, mai cult, mai bine dotat cu mijloace de muncă moderne, omul chemat să înfăptuiască pe pămîntul României revoluția tehnico-științifică, creatorul colectiv al creației tehnice românești omagiat la scenă deschisă, în cadrul Expoziției Naționale a creației științifice și tehnice.

Este greu de imaginat transformarea pe care proletariatul român a trăit-o pentru ca într-un răstimp de nici măcar o jumătate de secol să poată trece de la minuirea simplă a ciocanului și a forjei la fabricarea de turbine și strunguri, de locomotive și autocamioane, de echipament electronic, de produse de mecanică fină și optică, de fire și fibre chimice, de instalații de foraj petrolier, de mase plastice. Este greu de imaginat cum țăranul român, transferat printr-un comandament al istoriei de la munca cîmpului la munca industrială a fost capabil de acea spectaculoasă acomodare care îl ajută să mînuiască cu atîta dexteritate mașinile.

Să omagiem, așadar, la marea sărbătoare a oamenilor muncii pe cei ce decid ca știința să guverneze în mod obiectiv marea transformare a țării, ca ea să devină un bun colectiv și să se manifeste, prin creație tehnică, în chip plenar. Să omagiem vocația certă pentru gîndirea tehnică, creatoare, numită tot mai des în lumea contemporană — miracolul românesc.

■ ARTA POPORULUI

Cînd în cadrul primei ediții a Festivalului Național „Cîntarea României" pe scena Teatrului National din București a urcat formația de **Teatru țărănesc din Șanț,** — cei prezenți în sală au fost părtași unui eveniment excepțional : înălțarea, pentru prima oară pe-o scenă, a **autorului anonim.**

Se cuvine să facem mențiunea aceasta : că același resort social și politic care a declanșat în proporții surprinzătoare creația tehnică a declanșat și creația artistică ; că oamenii muncii sînt și creatori de cultură. Modificările de conștiință produse de lumea contemporană, șlefuirea continuă a sinelui în condițiile unui regim de muncă din ce în ce mai conștient și mai „implicat", descătușarea gîndirii prin solicitare perpetuă trebuiau să ducă, în mod firesc, la formele artei și ale creației. Formațiile de brigadă din fabrici și din uzine, formațiile artistice din sate, formațiile de brigadă și teatru studențești, corurile, cenaclurile de poezie din industrie și din mediul rural, din școli și din universități, din județe, sînt expresii ale artei colective, dar expresii tipice, deosebite calitativ, deosebite tematic, reflectînd clar o anume inteligență artistică. Trăirea în planul creației a omului muncii este reală. Există o cultură a masei căreia Festivalul Național „Cîntarea României" i-a oferit un prilej excepțional de a se manifesta. S-a putut observa cu prilejul acesta că muncitorii, țăranii și intelectualii au aceleași valențe cu poezia și cu pictura, cu muzica și cu dansul, că între versurile Emiliei Iercoșan, premiată cu premiul I la Festivalul Național „Cîntarea României" și versurile unui poet profesionist, nu există deosebire de vocație ci numai deosebire de calitate și de culoare. Că nici între tablourile lui Ion Nița Nicodin și pictura marilor maeștri contemporani nu există diferență de vocație ci numai de reprezentare, că arta, creația, aspirația spre frumos sînt stări firești, deopotrivă, pentru cei ce muncesc în alte domenii decît cele artistice. Înclinația către artă a poporului nostru este cea mai vie recomandare pentru starea de spirit pe care a dobîndit-o, pentru marea eliberare — în gîndire la care — a ajuns, OM AL MUNCII ȘI AL CREAȚIEI, iată emblema care înnobilează deopotrivă pe constructorul conștient al socialismului. Să omagiem, așadar, în marea serbare a oamenilor muncii, și pe creatorii de bunuri spirituale, oameni ai muncii, înnobilați în clipele lor de odihnă, de veghea creației.

Nicolae Mircea Ben

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
18
(836)
Simbătă
6 mai
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Din istorie, pentru istorie

Primăvara a așezat în istoria României aniversări a căror semnificație se împletește în înțelesul cuvîntului de *victorie*. Victoria muncii libere și independente la 1 Mai, victoria întemeierii Partidului Comunist Român la 8 Mai, victoria împotriva fascismului la care România a avut o contribuție de seamă — la 9 Mai. Poate că primăvara roditoare și caldă dezvoltă în oameni elanuri vitale care fac ca visurile transmise ca o ștafetă din generație în generație să se transforme în realitate. Poate că istoria însăși dorește ca cele mai mari din izbînzile sale să se petreacă în decorul atît de simplu dar atît de fierbinte al soarelui arzînd pe cer.

Toate documentele care păstrează în ele imaginea întemeierii la 8 mai 1921 a Partidului Comunist Român au în ele lumină, priviri însuflețite de oameni, un zîmbet in care se citește triumful unei vechi și încercate lupte. E primăvară în afișele scrise cu litere roșii, chemări la luptă și unitate ale muncitorilor români. E primăvară în articolele din presa democrată unde amploarea clamării verbale revarsă scîntei. E primăvară în telegramele de felicitare expediate — prima dată în istoria noastră — pe adresa unui eveniment : Întemeierea Partidului Comunist — conducător strălucit al tradițiilor revoluționare, al primului partid al clasei muncitoare, făurit în 1893, a însemnat în istoria noastră asumarea matură și responsabilă de către clasa muncitoare din România a rolului conducător în lupta poporului nostru pentru dreptate socială, putere politică și libertate națională. La anul 1921 clasa muncitoare din România dovedise deja capacitatea sa de luptă și de organizare, felul activ de a înțelege istoria țării, capacitatea sa de a se implica în destinele patriei necondiționat. Marea școală a bătăliilor de clasă, rezistența și tenacitatea, curajul și capacitatea deciziilor urgente, au purtat de la sine în față pe muncitori. Însăși crearea Partidului Comunist a fost posibilă printr-o magistrală organizare și mobilizare de cadre, iar scoaterea ulterioară în ilegalitate n-avea cum să împiedice afirmarea avîntului revoluționar. Dimpotrivă : toate marile „teme" ale istoriei noastre și, mai ales, lupta contra fascismului care avea să pornească cîțiva ani mai tîrziu au avut în Partidul Comunist principalul militant. Toate marile mitinguri și manifestații antifasciste, militantismul presei de stînga, atragerea intelectualilor progresiști, crearea unor organizații cît mai cuprinzătoare de luptă și rezistență contra fascismului, actele de sabotaj din timpul războiului, politica activă pentru ieșirea țării din războiul în care fusese tîrîtă împotriva voinței sale, întoarcerea armelor împotriva fascismului, au fost rodul activității, gîndirii și capacității de organizare a Partidului Comunist.

În mod firesc, așadar, victoria împotriva fascismului de la 9 Mai 1944 se împletește în istoria patriei noastre cu istoria partidului comunist. Înainte ca soldatul român să probeze pe cîmpul de luptă calitatea fierbinte, adesea plătită cu viața, a patriotismului și internaționalismului său, înainte ca în memoria eroilor noștri să se ridice necropole în Ungaria și Cehoslovacia, opinia publică din România, activată de ideologia activă și vie a Partidului Comunist, era o opinie clară anti-fascistă, clar progresistă, o opinie în care vechile aspirații de libertate națională erau exprimate cu ardoare și patos, cu încrederea fermă că se vor împlini.

8 Mai 1921, 9 Mai 1944 — iată două aniversări în istoria noastră de a căror semnificație se leagă nu numai trecutul ci, din august 1944 înainte, și tot timpul prezent, adică ziua de astăzi, socialismul, argumentele sigure pe care viața unei țări le poate emite pentru a confirma prin vreme justețea unor mari și glorioase bătălii.

Letiția Vladislav

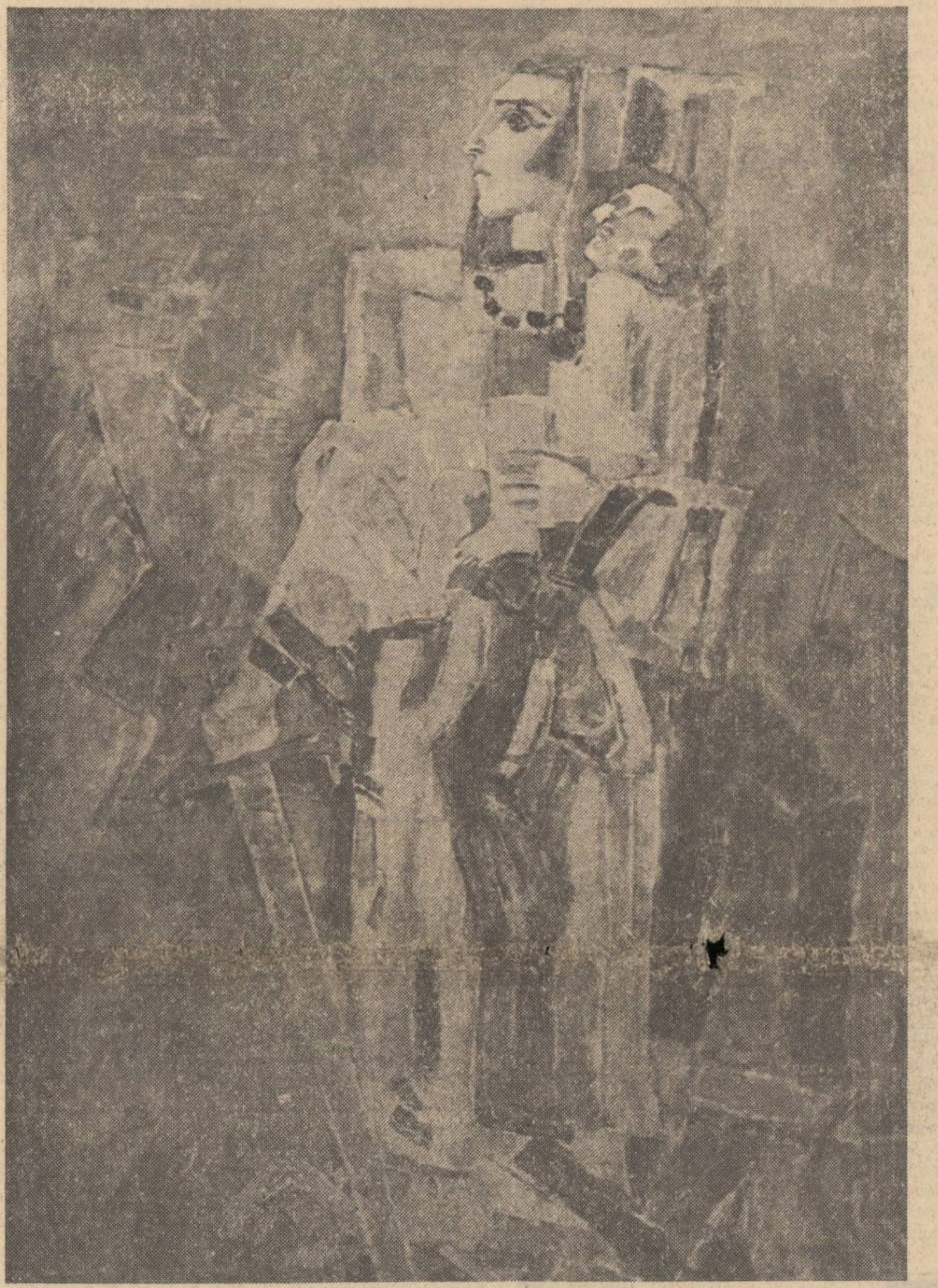

Traian Brădean : „Victorie"

Poetul „pătimirii noastre" și al „nădejdii de mai bine"

● Octavian Goga s-a născut la Rășinari, lîngă Sibiu, în primăvara anului 1881, o lună după moartea lui Cezar Bolliac și trei luni înainte de apariția **Contemporanului**, revistă legată de mișcarea muncitorească. Cele două evenimente amintite n-au, evident, nici o legătură cu nașterea poetului transilvan, dar coincidența lor are o valoare simbolică. Goga continuă, ca poet social și național, romantismul pașoptist, dar și tradiția **Contemporanului**, cîntînd, în linia lui Bolliac mai ales, cu mijloace și forță poetică superioare, țăranul clăcaș, suferința truditorilor din sate, apăsați de o nedreaptă orînduire. La vîrsta de 12 ani, poetul se considera deja un mesager al celor asupriți, încrezător că istoria le va face dreptate :

„Românul de dimineață pînă seara
Tot lucră necontenit,
Dar cu toată osteneala
Tot este disprețuit.

Dar va să vină odată vremea
Cînd românul nu va suferi,
Cînd se va schimba și lumea,
Cînd opinca va domni".

În același sens, al preocupării de a evoca viața satului, aspirația spre libertate a națiunii române din Transilvania, Goga continua și o altă tradiție, a poeziei ardelenești reprezentată de Andrei Mureșanu, George Coșbuc și St. O. Iosif. Acesta din urmă scria, într-o suită de sonete din 1901, intitulată **Către tinerii poeți**, avînd sensul unui manifest poetic, următoarele semnificative versuri :

„Eu nu-s decît un singur glas din satul
Pierdut în noapte... Numai o ființă
Din miile ce-așteaptă-n suferință —
Dar va veni odată mult visatul !

Veni-vor și cîntări de biruință...
Vor izbucni de-a lungul și de-a [illegible] (...)
Eu nu-s decît un sol — eu sînt [illegible] (...)
Dar trebuie să vină cîntărețul !..."

Cîntărețul „pătimirii", al celor „ce-așteaptă-n suferință", cu glas mai puternic decît al lui și căruia Iosif îi premerge, în multe privințe, prin natura mesajului poetic, va fi Octavian Goga, al cărui debut publicistic se produsese și care, peste cîțiva ani numai, se va impune ca un mare poet social și național.

S-a spus despre poezia lui Goga, pe bună dreptate, că este o monografie lirică a satului ardelean în condițiile stăpînirii habsburgice. Poetul însuși, într-o scrisoare către Bogdan Duică, își explica în acest fel sensul poeziei sale : „Eu n-am fost țăran, dar am priceput păsurile satului și m-am contopit cu toate durerile lui (...) Am fost toată vremea un revoltat pentru nedreptățile care loviau poporul (...) Mi-am zis : trebuie să fac în versuri monografia sufletească a unui sat din Ardeal, cu toate figurile și cu toată culoarea lui". Satul evocat de poet, în imagini răscolitoare, e o lume a suferinții seculare și a revoltei mocnite, așteptînd ziua eliberării ca pe o „dreaptă sărbătoare" : țărani cu fața suptă de muncă, surprinși la coasă **(Un cosaș)**, ori la secerat **(Clăcașii)**, stingîndu-se în mizerie apoi, după o viață chinuită **(Un om)** ; dascăli și dăscălițe, luminători și consolatori ai poporului obidit ; lăutari, cîntăreți ai durerilor obștești. Speranța într-o zi a libertății și a dreptății, vis de veacuri, „copil al suferinții", pentru a cărui împlinire au murit și „moșii și părinții", nu se șterge în inimile celor asupriți și ea revine ca un leit-motiv în poezia lui Goga, asociată de ideea revoltei. În poezia **Plugarii**, de pildă, poetul știe că în această suferință tăcută, „Trăiește-nfricoșatul vifor / Al vremilor

Dim. Păcurariu

Continuare în pag. a 7-a

INSTANTANEE

O lectură instructivă

De cîtiva ani n-am mai pus mîna pe un roman polițist. Mă pasionasem după Georges Simenon, din ale cărui circa două sute de cărți n-am citit decît poate treizeci, dar m-am cam mirat aflînd că André Gide, răspunzînd unei anchete, l-a decretat cel mai de seamă romancier francez contemporan. Știam că de cîțiva ani proliferează la noi o lucrativă industrie de romane polițiste și că au foarte mare căutare. Să se mai spună că nu se citește ! Iată, luînd de la unul din etalajele librăriei mele cartea cu titlul **Banda lui Möbius**, am văzut pe ultima pagină că s-a bucurat de un tiraj de 100 000 (citește : una sută mii) de exemplare. Din voluptatea de a mă pierde în mulțime și de a evada din vechea mea cochilie, am cumpărat cartea și mi-am promis o fericită întoarcere la adolescență, cînd devoram cărțile din seria **Sherlock Holmes** a editurii Ignat Hertz — din care astăzi rețin un singur titlu : **Tibo-Tib, omul maimuță.** Dar ce titlu !

M-am întrebat, înainte de a deschide cartea : o fi interesantă banda asta de hoți și criminali cu numele simili-latinesc Möbius ? Mă înșelasem. Nu era vorba de o bandă, ordinară sau extraordinară, de delincvenți, ci de un paradox geometric, al celebrului astronom și matematician german, August-Ferdinand Möbius (1790—1868), care a propus lumii această curiozitate : luați o bandă lungă de hîrtie, răsu-

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

Despre cenacluri

Indiferent dacă sunt numite călăuze, ori pepiniere literare, expresii ce conțin în ele un suav și vast viitor, cenaclurile sunt primăveri ale literaturii. Că istoria literară menționează suficiente cazuri de mari scriitori care n-au frecventat cenacluri e adevărat, dar existența lor, într-o formă sau alta, datează de foarte multă vreme iar oportunitatea lor s-a dovedit a fi totdeauna maximă. De la debutul Festivalului național „Cîntarea României" problema cenaclurilor se discută din ce în ce mai mult. Nu există ședință în ultimul timp care să nu prevadă în planurile de viitor ale breslei noastre și îndrumarea, asistența ori încurajarea activității cenaclurilor literare. Se crede îndeobște, după cum sublinia o recentă dare de seamă de la Uniunea noastră, că majoritatea celor care populează cenaclurile existente ar fi oameni în vîrstă, veleitari de tot felul, animați îndeosebi de vanitatea afirmării, fie și pe o arie cît de restrînsă. Afirmația de mai sus avea în vedere situația cîtorva cenacluri din Capitală, excluzîndu-le pe cele studențești sau școlare, a căror aură e tocmai tinerețea. Îngrijorarea că niște oameni vîrstnici se suportă, se ascultă și admiră între ei nu trebuie să constituie un punct autocritic în activitatea celor consacrați. Dacă cenaclurile pot să modeleze talente, atunci cînd au un îndrumător deosebit, nu-i mai puțin adevărat că ele nu pot crea scriitori, pentru aceasta fiind nevoie de talente native. Ca și dintr-o școală, care s-a numit „de literatură", atîția scriitori au ieșit cîți au intrat (adevărul le-a fost servit elevilor acelei școli de către Sadoveanu).

La Clubul tineretului din Baia Mare, unde am fost invitat împreună cu Laurențiu Ulici nu de mult, am participat la lucrările unui cenaclu de poezie. Protagonist : poetul Aurel Pantea. Nu

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

Chipul interior al trecutului

Din tematica atît de variată a romanului de inspirație istorică Mihail Diaconescu a ales subiectele cele mai dificile — restituirea vieții și chipurilor **interioare** ale unor oameni de cultură, un pictor, Pîrvu Mutu în **„Culorile sîngelui"** (1973), un cărturar în **„Adevărul retorului Lucaci"** (1977). Gen literar deosebit de pretențios, romanul istoric cere o deplină familiarizare a scriitorului cu realitățile epocii evocate, cu societatea și instituțiile ei specifice, cu modul de viață și dinamica eroilor. Imaginația este la fiecare pagină controlată de document, de mărturiile istorice care nu pot fi nesocotite. Un uriaș efort de erudiție conferă scriitorului siguranță în restituirea veridică a trecutului și acesta este cel dintîi examen pe care trebuie să-l treacă pentru reușita operei sale. Al doilea este acela al regăsirii oamenilor : relativ bogate în informații despre lucruri, evenimente și situații, izvoarele sînt mai sărace în zugrăvirea personajelor. Portretele lăsate de iconografie sînt statice, de multe ori convenționale, portretele literare sînt tîrzii și pentru eroii din secolele mai vechi ale societății noastre nu avem avantajele definițiilor caracterologice pe care ni le-au lăsat Grigore Ureche sau Miron Costin. Dar elementele păstrate pot fi, cu migală, cu finețe, recompuse și romanul nostru istoric a reușit să ne zugrăvească, în acțiune, cu trăsături veridice, tipuri umane comune sau personalități celebre din mai toate epocile trecutului românesc. Mai grea este încercarea reconstituirii chipului **interior** al românilor de altădată, mai ales cînd este vorba de oameni cu profil sufletesc complicat, conducători de state, cărturari, artiști. Aceasta a fost aspirația lui Mihail Diaconescu în încercările lui temerare de a-i înfățișa pe Pîrvu Mutu Zugravul și Silvian Lucaci retorul și el a reușit s-o facă în mod exemplar. Lectura captivantă a celor două romane de excepție oferă prilej de a relua tema datoriilor scriitorului care se încumetă în domeniul fascinant dar exigent al trecutului românesc.

Asemenea incursiuni literare sînt condiționate de un permanent dialog între scriitor și istoric, sub semnul unei riguroase și foarte întinse informații, dar și al unei subtile înțelegeri a oamenilor, ideilor și situațiilor de altă dată. Primele datorii revin istoricului. El trebuie să facă cel dintîi, efortul îndelungat și stăruitor de reconstituire a unui crîmpei din trecut sub toate aspectele lui. Pentru a înțelege amploarea cu totul deosebită a acestui efort trebuie să ne întoarcem la profesiunile de credință ale cărturarului nostru care a stăruit cel mai mult asupra legăturilor dintre lectura corectă a izvoarelor și misiunea luminoasă de a extrage viața pe care o ascund ele : Nicolae Iorga. Dacă

Virgil Cândea

Continuare în pag. a 7-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● **Contemporanii noștri** ● Articole despre: ● Nichita Stănescu ● Mihai Ursachi ● Leonid Dimov ● George Alboiu ● **Cariatida** : Ion Drăgănoiu ● **Proză** de Fl. N. Năstase ● **Poezii** de ● Victor Felea ● Cecilia Dincetate ● Cleopatra Lorințiu ● Florența Albu ● Denisa Comănescu ● Daniel Turcea ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **Cartea de debut** de Al. Piru ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● Revista străină ● Sport

„Hunii la Paris"

de Mihnea Gheorghiu

Îndată după război, în Parisul eliberat, întîmplarea m-a adus în apropierea unui grup de scriitori și artiști din această parte, a noastră, mai „răsăriteană" a Europei, refugiați acolo din motive foarte deosebite. Unii fugiseră din cauza amenințării sau ocupației hitleriste. Alții, veniți mai tîrziu, fugiseră de trupele eliberatoare. Situați în tabere vrăjmașe, cei mai mulți dintre ei nu-și vorbeau. Ceilalți încercau să înțeleagă ce se întîmplă în lumea aceasta neliniștită, dominată de ură și prejudecată, în care omul nu-și poate găsi pacea muncii sale. Aceste hoarde de străini, famelici și agitați, amestecați printre localnicii prozaici ai cartierului, își luaseră și o poreclă, dintr-un roman de Gyula Illyés, — la modă în țara lui — **Hunii la Paris** și asta-i amuza pe unii „meteci", pentru că asemenea ciudate alăturări de cuvinte flatau fondul de cruzime ce fierbea în drojdia horthystă a unora dintre dînșii.

Era, astfel, pentru a doua oară că numele și climatul acelui scriitor maghiar îmi apăreau dinainte ; prima oară-l aflasem din opera sa **Cei din pustă,** sînt de-atunci, mi se pare, patru decenii. Mai pe urmă am citit și am aflat mai multe, ca să-mi completez imaginea despre un bătrîn și reputat scriitor dintr-o țară vecină și prietenă, un personaj capricios și mesianic, care pare să-și dorească a fi, în același timp, victimă și procuror într-un proces istoric iluzoriu ale cărui instanțe de judecată încep cu stepa hunică și se continuă, la un „steak tartare", în emigrația din cafenelele pariziene, sau de prin alte țări și continente. În definitiv, de ce nu „hunii la New York", sau în Australia ?...

În viața unui actor sau scriitor, a oricărui artist, intervin clipe de cumpănă, cînd impresia despre importanța lui crește, sau descrește, după împrejurările în care-i e situată activitatea, cu fața la un public anume, sau la orice public. Într-o asemenea clipă, unii progresează, alții fac cale-întoarsă, alții-și pierd cumpătul, se sinucid sau ucid, considerîndu-se martiri și împărați mai presus de lege și rațiune. Ca actorul cabotin Booth, asasinul lui Lincoln și ca alți **supermen** dornici de un spectacol suplimentar, fie acela și ultimul.

Fascismul, în special, a creat o întreagă industrie de asemenea produse nocive, excrescențe maligne ale societății burgheze, „supra-oameni" chemați să mîntuiască, ori să extermine. Despre exterminarea persoanelor și națiunilor „inferioare" de către naziști, există o bogată bibliografie și peste un milion de pagini pe care banca acuzării de la Nürenberg le-a pus la dispoziția istoriei și presei mondiale.

Nu-i o digresiune, ci un prolog, această evocare a unor timpuri trecute și regretabile, în care unii cîntăreți ideologici au adus omenirii atît de mult rău, din pură ambiție, sau din inconștiență. Ei au împins în brațele ruinei și ale morții, milioane de semeni naivi, lesne de înflăcărat căci „neștiutorul nu are nici o idee despre neștiința sa, fiindcă nu are nici una despre știință" (Kant). Dar vina crimei o poartă și pururi o va purta cel care știe de ce face așa și nu altfel, care știe ce foloase trage din actele sale, ori își închipuie că trage foloase. În cazul

Continuare în pag. a 6-a

ÎN PAGINA A 8-A:

Arhiva <Luceafărul>

UN BACOVIA NECUNOSCUT ?

cronica literară

Valeriu Cristea: „Alianțe literare"

Într-un precedent articol despre critica și opțiunile critice ale lui Valeriu Cristea remarcam ca pe o caracteristică vizibilă, în **expansiune**, coeficientul sporit în care această critică, exactă, meticuloasă, bazată pe lectura textului pînă-n pînzele albe, caută să-și inglobeze zonele cit mai diferite ale umanului, deschizîndu-se, tot mai apăsat, spre ceea ce înseamnă atitudinile în fața vieții. Noul volum al autorului, **Alianțe literare**, aduce o nouă dovadă în acest sens și, mai mult decît atît, presupune de fapt chiar o structurare graduală a acestor atitudini, căci dacă la un pol al cărții se are în vedere viziunea satirică asupra lumii și asupra existenței, concentrată firește spre porțiunile întunecate ale acestora, la celălalt pol al său se instalează o cuprindere totalitară și deopotrivă complementară a vieții, o cuprindere în care aspectele ei umbroase și luminoase se echilibrează într-o fericită armonie și într-o semnificație plină de miez. Forțînd, de aceea, cu bună știință accepțiunea primă a titlului cărții de față, am putea astfel să spunem că dincolo de niște **alianțe literare**, importante desigur și acestea, tema ei de profunzime ar fi însăși alianța indestructibilă a existenței, în plinurile și în golurile ei, implicînd cu necesitate, chiar și în cea mai neagră viziune satirică, pentru a fi viabilă artisticește, și o undă de solidaritate umană, tot așa cum, pentru a ne convinge, și o viziune înalt poetică, izbăvitoare despre viață nu poate ignora nici o clipă revelațiile dure ale acesteia. Abordînd, prin urmare, două moduri de a privi lumea, cartea lui Valeriu Cristea abordează însă un singur fel de a privi literatura și anume, în întreaga concretețe, în întreaga „încărcătură" omenească pe care aceasta o exprimă și atunci cînd aparențele sau unele dintre ele par defavorabile, îndepărtate de sensurile umanului.

Ideea de la care pleacă Valeriu Cristea în prima parte a volumului său, aceea consacrată modalităților satirice trecute prin Caragiale, Arghezi și Swift, s-ar putea rezuma în faptul că nu există atitudine satirică în stare pur negativistă, că orice gest de o asemenea portanță demascatoare, oricît de virulent ar fi, ascunde în sine, în realitatea lui substanțială, un „etos al risului" (N. Hartmann). Nici un mare scriitor satiric n-a rupt pînă la capăt legăturile de „inimă" cu umanitatea, oricîte vicii și pete detestabile i-a descoperit acesteia, intervenind întotdeauna în scrisul său o **implicare**, de un fel anume, capabilă aceasta să-i mențină comunicabilitatea cu semenii săi. Toate formele de satiră pe care Valeriu Cristea le analizează, într-o adevărată meditație asupra efectelor și defectelor ei, cît și asupra gradelor ei de obiectivare, cuprind inevitabil o porțiune de destindere, cunosc o trapă deschisă spre tonalitățile mai calde, mai „surizătoare", mai simpatice, mai apropiate de noi în ultimă instanță. Fără o secretă dorință de perfectibilitate a omenescului, fie aceasta ascunsă în cele mai adînci cute ale textului, nici o viziune satirică n-ar deschide porțile literaturii. Dar dacă ideea aceasta întrunește astăzi îndeajuns de mulți sorți de acceptare, a o demonstra, a o demonstra convingător și pe opere care au stîrnit, nu o dată, opinii contrare, deconcertînd prin presupusa lor lipsă de adeziune umană, aici intervin, după opinia noastră, nu numai dibăcia și competența profesională a criticului, ci și o structură în stare de a se aplica manifestărilor concrete ale vieții ; o structură, cu alte cuvinte, în stare nu numai să descifreze dar și să înmagazineze din experiențele acesteia.

Una din calitățile de căpetenie ale criticii lui Valeriu Cristea este aceea de a „absorbi" integral textul. O operă întreagă sau o simplă pagină, adeseori „uitată" ori frunzărită de sus, sînt parcurse într-un du-te-vino al tuturor direcțiilor posibile, desfăcute cu o grijă de ceasornicar (uneori excesiv de meticuloasă) și articulate într-o montură de obicei surprinzătoare, cu acel bun-simț al observației ce-o poate trece în categoria adevărurilor comune, imediat asimilabile. Față de cărțile anterioare, compuse cu aceeași solidă lectură a rîndurilor, a cuvintelor, a intonațiilor chiar, lectură pornind de la sfîntul principiu că nimic nu-i aprioric epuizat, s-ar putea spune că aici, în cartea de față, lupa criticului și-a sporit penetranța. Talentul lui Valeriu Cristea de a decupa „secvențe" și de a le mări la proporții semnificante, vizibile pentru toată lumea, e rar, invidiabil. Nimic dintr-o operă nu-i trecut cu vederea, nimic nu i se pare superficial și lesne de ocolit din prejudecata „ideii" dominante, procustiene, dimpotrivă, chiar cu primejdia de a-și dilata propriul text, scăpînd o clipă din mînă tema centrală, criticul nu se poate abține de a nu-și îngădui un repaus meditativ asupra unor scene sau pagini izolate cărora știe, cu farmec, să le redea cursivitatea și harul vorbirii. Procedeul, dată fiind impunătoarea biografie critică a autorilor comentați, e perfect legitim și aliat cu o suculentă și totodată inteligentă formulare duce la interpretări de o convingătoare plenitudine : „Limbajul joacă în opera lui Caragiale un rol mult mai mare decît cel, de altfel foarte important, pe care critica i l-a acordat : **un rol decisiv**. El are în această operă o funcție nu numai **expresivă**, ci și **existențială**. Altfel spus, limbajul ajută personajele lui Caragiale nu numai să se exprime, dar să și existe. Pe de o parte, cuvintele îi caracterizează pe eroi, îi evocă puternic, îi întrupează, le dau viață ; o viață care durează însă exact cît actul vorbirii ! Cite cuvinte, atîta existență în opera lui Caragiale" ; „**Ciinele** este simbolul discret și modest al suferinței în opera lui Caragiale. Un simbol nu se poate mai potrivit pentru o operă prin excelență anti-retorică, avînd fobia patetismului declarativ, exterior. În tablourile care îl înfățișează, cea care suferă, prigonită, neajutorată, expusă cruzimii stupide și absurde este ființa vie în genere" ; „Secolul al XVIII-lea, cu ceva atît de poetic și de fascinant în evocările lui Caragiale, reprezintă pentru acesta nostalgicul 1400 eminescian" ; „Tudor Arghezi este probabil cel mai mare satiric al adulației scabroase din literatura universală" ș.a.

Nu toate ideile structurante ale studiilor publicate de Valeriu Cristea în acest volum sînt absolut originale și nici nu era posibil așa ceva. Atît ideea **inconsistenței**, a vidului la Caragiale, cît și ideea bipolarității materie-spirit la Arghezi sau aceea din a doua parte a cărții, despre raportul ideal-prozaic la Duiliu Zamfirescu, au mai fost vehiculate în critica noastră, însă autorul are în aceste cazuri meritul de a strînge și articula coerent cam toate argumentele posibile și de a adăuga alte probe noi, de indiscutabilă finețe, în favoarea acestor susțineri la care aderăm și noi.

Spirit el însuși polemic, cu o ironie acidă chiar sub forme disimulate, Valeriu Cristea manifestă o firească propensiune spre viziunile satirice, dar, cum aminteam, corectate într-o măsură de manifestările vieții, sprijinite pe o mai largă cuprindere a noțiunii de om. Dacă meticulozitatea cu care adună exemplele numeroase ale vidului, ale descompunerii, ale umilirii și degradării pe care le propune, în genere, satira poate înșela și spune contrariul, devenind suspectă, fervoarea cu care se apleacă spre tot ceea ce lărgește viziunea despre om și o însenineză, afirmă cu putere intimele opțiuni în materie de literatură ale criticului. Granițele satirei, așa cum o cercetează Valeriu Cristea în operele celor trei autori pomeniți, sînt mereu transgresate de către un element străin care umanizează teritoriul ori pur și simplu, ca la Swift, îl transformă în altceva. Vidul caragealian, ieșit dintr-o „conștiință în general sceptică, înclinată spre o viziune iluzorie a lumii", își găsește un soi de pondere, de acoperire în două certitudini : **țărănimea** și **Orientul**. Aceste valori ferme, ca și o anume toleranță, provenită poate din sentimentul că aparține într-o măsură lumii pe care o zugrăvește, „îmblînzesc" satira lui Caragiale și dezmint „legenda negativismului său universal". Anti-eroul arghezian, supus ca un nou Iov tuturor degradărilor trupului și suferind, în plus, și de un „morb al complicației" cheamă, în contrabalans, imaginea izbăvitoare a omului ideal, simplu, iar ferocitatea fiziologică a satirei la Arghezi (din proză și pamflete) nu respiră altceva decît „o mare energie a purificării". În paginile lui Swift, unul dintre cei mai „duri" autori satirici ai lumii, acuzat fățiș de mizantropie, un ochi atent poate descoperi, ne asigură criticul, episoade „luminoase". Pe lîngă Swift, Caragiale pare un benign, dar nu oare aceasta e diferența dintre umor și sarcasm ? Caragiale propune o viziune a lumii, pe cînd scriitorul irlandez încearcă nu numai să îndrepte lumea dar și să-i influențeze cursul, istoria : satira își depășește astfel atribuțiile, iese afară din propriile limite pulverizate.

Necruțător el însuși, atunci cînd e cazul, cu slăbiciunile de autor sau cu defectele omenești ale scriitorilor pe care-i comentează („**Călătoriile lui Gulliver** reprezintă o obiectivare a fricii de eros", de pildă), neavînd prejudecata amănuntelor „de culise" cînd acestea servesc înțelegerii mai adecvate a unei opere, Valeriu Cristea știe, cel puțin în aceeași măsură, să umanizeze, să încălzească într-un sens superior comentariul său, depistînd fără greș, de asemenea ca o posibilă contrapondere, curenții secreți de luminozitate și de omenie ce traversează o operă : „Pornind de la ideea unui Gulliver infam și feroce, s-ar putea scrie un roman teribil, în comparație cu care, recitind cartea lui Swift, am răsufla desigur ușurați. De o corectitudine și o bunăvoință exemplare în Lilliput, manifestînd curaj și demnitate în Brobdingnag, făcînd dovada unui solid bun-simț în Laputa și Balnibarbi, doritor de a se perfecționa în utopica țară a houyhnhnmilor, Gulliver-ul clasic ni se înfățișează ca un personaj de o mare noblețe a caracterului, superior simpatic, în care cititorul își investește de la început și fără reticențe încrederea. A călători, a fi împreună cu el asigură cititorului o protecție care-l face, în parte, imun față de influențele negative ale cărții. Eroul unui roman sub multe aspecte mizantropic este astfel un om care nu ne îndeamnă cituși de puțin să devenim mizantropi. Gulliver se opune mesajului de un amar pesimism al romanului. Pentru a reduce cartea la acest mesaj trebuie să facem abstracție de eroul ei. E imposibil însă a face abstracție de un asemenea personaj ! (...) Mizantropia eroului **minează de fapt** mizantropia cărții. Căci cea dintîi este expresia gradului de desăvîrșire în plan etic la care ajunge Gulliver. Prin metamorfozarea lui, săvîrșită sub egida marilor maeștri ai moralei, houyhnhnmii, el demonstrează perfectibilitatea omului, deschizînd prin aceasta poarta marilor speranțe. Transformarea lui Gulliver reprezintă fisura, poate voită de autor, prin care se „pierde" o bună parte din încărcătura de pesimism și mizantropie a capodoperei lui Swift".

Marea nostalgie a criticului, nostalgie literară desigur, vorbind încă o dată despre adevărata sa structură intimă, înclinată mai degrabă spre zonele ferme, elevate ale literaturii, rămîn personajele care să ne ofere la lectură „posibilitatea oglindirii", acel transfer interior de afinități „după care ființa noastră tînjește".

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT

Timp și destin

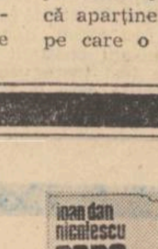

Romanul de debut al lui Ioan Dan Nicolescu, **Rana statuilor** (Cartea Românească, 1977) a atras pe drept cuvînt atenția criticii. Are fond, e fără stîngăcii stilistice, chiar cu unele îndrăzneli compoziționale și, cu toate că se pot face apropieri cu romane cunoscute, nu-i lipsește originalitatea.

Natural, ambiția prozatorului, ca și anonim pînă acum, nu-i mică. El vrea să rezolve într-o singură carte foarte multe lucruri, pur și simplu să arate tot ce s-a întîmplat în România cam din 1938 și pînă în 1970. Nu vrea să întocmească însă o frescă, nici să scrie cronica acestor ani. Scriitorii noștri s-au mai instruit, cunosc anumite modele, știu că cititorul de astăzi e mai exigent, cere să fii modern. Iar modern în roman înseamnă un alt fel de realism, pe cît posibil simbolic, narațiune nu lineară, ci răsturnată, discontinuă, întreruptă, cu personaje neobișnuite sau mai bine zis cu cazuri. Amestecul de real și imaginar, ca și amestecul de stiluri sînt de asemenea de rigoare.

Rana statuilor (titlul metaforic nu mi se pare foarte inspirat) începe cu un prolog, un fragment din cartea lui Sam Melkiewici, **Legenda**, de neînțeles pentru cine nu citește romanul pînă la sfîrșit, ca să afle că Sam Melkiewici e unul din eroi, de profesiune jurnalist, traumatizat și cancerizat, care, în ultimele lui zile la spital, rememorează ce s-a petrecut cu el și cu cei din jurul său în perioada de care am vorbit. Vieţuitoarele unei păduri atinse de molimă așteaptă salvarea de la o ființă benefică, Farma. Aceasta vine, dar e ca frumoasa adormită care visează mai departe pe Făt Frumos fără să observe că cei ce o chemaseră nu mai sînt aceiași. Timpul, vrea să spună probabil autorul, trece ca și indiferent peste umanitatea mereu înnoită ce așteaptă de la viață salvarea. Altă idee e aceea de destin, funcționînd și el implacabil, precum destinul neamului Melkiewici a cărui „saga" o citim în continuare. Acest haiduc, văr de-al doilea cu regina Serbiei, Draga, s-a stabilit într-un sat pe undeva pe lîngă Ploiești unde are o moară și o presă de ulei. Însurat cu o femeie din partea locului, devine tatăl a doi băieți și patru fete. Sîngele Melkiewicilor e iute și turbure. După ce-și dă, ca și silit, o fată, pe Mira, lui Luca Popazu, nu mai înainte de a lua măsuri ca ginerele să nu poată avea moștenitori, Melkiewici moare înjunghiat. Nu mai are timp să joace la nunta fetei mai mici, Flavia, măritată cu Ionică Săndulescu, fiul unui proprietar de mori de hîrtie în Brașov, emigrat în America de unde s-a întors bogat. Ionică Săndulescu, John Sandow, ajunge moșier, proprietar de mașini de curse, ca și fratele său, Ștefan, Ken Sandow, însurat acesta cu o americană, Betty Kormanov. Autorul lasă neexplicat de ce Sam, fiul lui Ionică Săndulescu, se numește Melkiewici. Nici identitatea Innei nu e sigură. Unii o dau drept fiica lui Ken, alții a lui John, și abia mai tîrziu ni se spune că era fiica soției lui Ken, Betty, dinainte de căsătorie. E ceva din tehnica lui Faulkner aici. Amîndoi frații iubesc aceeași femeie și John continuă s-o iubească și cînd Betty îi este cumnată. Altă fată a lui Melkiewici, Reta, se mărită cu avocatul, străin după nume, Joly Papunov. Moravurile deloc solide ale Retei se transmit fiicei sale Josefina, o nimfomană. În fine, a patra fată a lui Melkiewici, Ralu, e o solitară cu instincte virile, fumează cu pipa și nu conversează decît în scris cu Josefina. Discret față de posibilele relații între aceste personaje, autorul dă detalii mai mult în legătură cu Reta și Mira care suplinește din plin lipsurile soțului ei poreclit Ouănel. Copil, Sam se împrietenește cu Cerusi, fiul Șetei, și nepotul unui cizmar Faostel.

Ne aflăm în primii ani înainte de război. În momentul cînd ne așteptăm să vedem ce se întîmplă cu acest clan acum, autorul schimbă obiectivul asupra altei lumi. Citim cîteva scurte istorii fără legătură directă cu destinul Melkiewicilor. Doi legionari spintecă un om după ce-l fac să înghită niște bucăți de aur pe care n-a vrut să le cedeze de bunăvoie. Un țăran vine la boier după mălai și la întoarcerea acasă e atacat de o haită de lupi de care se salvează tîrînd după el catarama curelei descinse de la pantaloni. Bătrîna lupoaică învață pe lupi cum să răpună un mistreț, apoi se desprinde de haită și, ascultînd de „marele lup alb" vine la casa țăranului lăsat în viață. Povestirea ia o întorsătură senzațională. Apare o vrăjitoare chemată să vindece pe țăran de spaimă, aceasta aduce în casă lupoaica, dar cînd tocmai trebuia să se îndeplinească ritualul magic, sosește un preot ce vrea să gonească demonii, descîntecul își pierde puterea și lupoaica e ucisă înainte de a deveni primejdioasă. Recunoaștem stilul Voiculescu. Țiganii, amenințați cu deportarea, părăsesc satul. Virgil Hopodată (nume comic) e mobilizat și se întoarce de pe front rănit. Vindecat, intervine la un medic spre a reda vederea unei fete oarbe cu care apoi se însoară. Virgil și Hodea, un ilegalist, fac cunoștință cu sinistrul Titi Trei-Iepuri, anchetator al siguranței fasciste și cu schingiuitoarea Clémance Alexandrescu, o deviată sadică, prietenă cu Reta Papunov. Lila II, fiul unui gropar și soția sa Florentina cresc papagali, învățînd pe unul din ei să spună prima strofă din **Luceafărul** lui Eminescu. Deși nu lipsite pe alocuri de fantezie, dramatism sau umor toate acestea nu se integrează în textura romanului, lăsînd senzația că autorul petrece sau vrea să ne ofere probe de virtuozitate. O astfel de probă de îndemînare dă țăranilor un aviator neamț, eșuînd în chip lamentabil. Ioan Dan Nicolescu nu a putut evita în asemenea pagini ispitele unei proze facile, de serie.

Romancierul redevine interesant cînd se ocupă de lumea „foștilor" în condițiile de după război. Această lume se alienează și se degradează pînă la completa anihilare. Luca Melkiewici sapă un tunel pe sub casă nimerind însă cu el în cimitir. Nu-l împiedică nimeni, dimpotrivă, îl ajută niște călugări păcătoși care speră să găsească o comoară sau cel puțin o ieșire din starea în care au ajuns. Toți sînt și vor rămîne niște cîrtițe pierdute în întuneric (prin contrast cu fata oarbă, Irina, care-și recapătă lumina ochilor ; totuși destinul lui Luca e insuficient motivat, simplă tară a neamului său). Voind să fugă ilegal din țară, Ken Sandow e împușcat la graniță. Joly Papunov își pierde caii de curse într-un bombardament, păstrează totuși mania grandoarei în ideea fixă că trebuie să ajungă ministru de externe și primarul Ploieștilor. Transportat la ospiciu, vede umanitatea sub speță cavalină și are mărinimia de a-și împușca animalele (o scenă similară cu un erou sănătos, există în **Facerea lumii** de Eugen Barbu). Rita e sugrumată de Sevasta, mama sa, fiindcă n-a vrut să-i dea dulceață. După plecarea Innei în S.U.A., Betty Kormanov vrea să reexperimenteze mașinile de curse și sosită la Salcia în momentul cînd Crasna se revărsase (sîntem în timpul inundațiilor din 1970, numele satului și al apei sînt imaginare) se îneacă. Sosit la locul dezastrului, John Sandow, cultivator în ultimul timp de mere și piersici la fosta sa moșie, se aruncă și el în apă. În sfîrșit, Nicolae Popazu Ouănel, auzind că apele au rupt podul la piciorul căruia își ascunsese el aurul, e lovit de dambla. Din tot clanul numai Sam trecuse, prin Cerusi, de partea lumii noi, suferise o deportare, ajungînd un jurnalist cunoscut, suspectat din cauza originii, exclus, condamnat deci de destinul neamului mamei sale, Flavia Melkiewici. Cu toate că dă o turnură tragicomică relatării acestor fapte, se poate recunoaște romancierului capacitatea de a înscena eroi și destine într-o tramă epică de proporții. Poate și în cele cîteva figuri episodice, deocamdată incomplet desfășurate, precum aceea a lui Hodea și a lui Virgil Hopodată, despre care aflăm că este profesor și pe care-l bănuim activist de partid, om cu încredere în viață, spre deosebire de Hodea care e un învins, trebuie să vedem posibilități ale prozatorului pentru moment virtuale, neexploatate. De altfel Ioan Dan Nicolescu nu a intenționat să facă din acești eroi decît ceea ce unul din ei spune într-un loc: „Noi sîntem mai mult decît oameni, noi sîntem un simbol!" Oricum, debutul și l-a onorat cu succes.

Al. Piru

viața cărților

„Jurnal de bord"

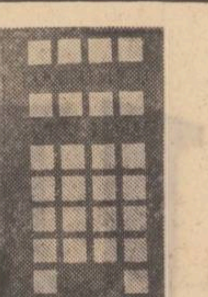

● Într-un „Confiteor" edificator pentru starea de spirit a criticului, Dumitru Micu mărturisește că ar fi dorit acest volum *) un jurnal al cărților preferate, ghidat de gust și subiectivitatea deliciilor unor lecturi „secrete". Deziderat rămas neîmplinit, proiect utopic al unui critic a cărui activitate didactică și de cronicar literar îl „supun" mai totdeauna la obiect. Evadare promisă, libertate a criticului însă îngrădită, dirijată de exigențele și cererile editurilor și redactiilor de revistă. Atunci în ce gen critic se poate încadra o astfel de tentativă ? Autorul își definește cu luciditate propriul demers : „Culegerea pe care o aveți în față este, dacă pot să-i spun așa, jurnalul de bord al unor periple executate la cerere ; la cererea unor redacții de reviste sau de edituri. Multor cititori, teritoriile descrise în paginile lui le sînt, desigur, familiare și vor încerca, poate dezamăgirea de a se vedea atrași în spații ce nu au pentru ei nici o taină. Exploratorul le împărtășește starea de spirit, cu anticipație. El și-ar fi preferat o aleasă bucurie, dacă le-ar fi putut oferi o carte care să-i transporte, aidoma unui covor fermecat și în tărîmurile altor culturi și altor spiritualități. E un vis al său „din toate cel frumos", și, cine știe, poate n-o să rămînă neîmplinit. Deocamdată s-a rezumat să adune laolaltă pagini răzlețe, mai ales dintre cele traversate secret de năzuința unei duble evadări : din profesia (temporară) de înregistrator și comentator al aparițiilor literare curente și din disciplina activității de profesor". Mărturisim că și noi am fi dorit o carte profund subiectivă, o carte de reverii asupra literaturii dar în așteptarea „covorului fermecat" ne mulțumim cu tradiționala culegere de articole și cronici literare. Ceea ce explică eterogenitatea materiei, atît din punct de vedere al diversității subiectelor (de la Grigore Alexandrescu, la Mircea Eliade și de la Dimitrie Anghel la „poezia de album") cît și al modului de abordare (de la articolul solid argumentat critic pînă la cronica ocazională). Interesul cărții stă în maniera particulară de investigare a unor teme așa-zis „didactice" sau, altfel spus, în tratarea cu mai multă libertate a unor subiecte de rutină. Astfel, Grigore Alexandrescu este analizat din unghi estetic și anume al actualității și inactualității artei sale poetice în raport cu sensibilitatea poeziei moderne. Printr-o demonstrație convingătoare, Dumitru Micu probează resursele artistice și originalitatea, desigur nu fără rezerve critice acolo unde este cazul, a poemelor și fabulelor lui Grigore Alexandrescu. Același spirit recuperator și valorificator prezidează articolele despre poezia lui Dimitrie Anghel **(Un simbolist baroc)**, și cea a lui Camil Petrescu **(Camil Petrescu poet)**. În aceeași linie se înscriu comentariile despre Barbu Ștefănescu Delavrancea **(Delavrancea romanticul)**, Zaharia Stancu **(Dimensiunea tragicului)** sau prezentarea, desigur la un prim nivel, a operei de cercetător al miturilor, aparținînd lui Mircea Eliade **(De la „Istoriile" lui Herodot la „Miorița" și O sinteză de istorie a spiritualității arhaice)**. În schimb, interpretarea despre Slavici, în ciuda titlului promițător **(Un Balzac al satului ardelean)** pictor doar al relațiilor elementare din lumea satului este reductivă. O categorie aparte o formează notațiile cu caracter teoretic pe marginea diverselor teme ale literaturii (eticul, esteticul, polemica, limbajul poetic etc.) traversate de un spirit viu, polemic.

Dincolo de aspectul informativ și instructiv **Lecturi și păreri** este o carte interesantă și din alt punct de vedere : acela al virtuților și servituților foiletonisticii literare.

Paul Dugneanu

*) **Dumitru Micu : „Lecturi și păreri". Editura „Dacia" 1977.**

Excursia livrescă și ironică

● Un simpatic volum de voiaj e **Călătorie în Marea Antilă**, de Ion Bodunescu *). La întîia ochire avem a face aci cu o investigație a lumii cubaneze, deși autorul, eseist fin și romancier polițist cu înclinație sociologică, nu se rezumă doar la excursia în Caraibe. Ion Bodunescu și-a convocat, sub un titlu promițător, majoritatea însemnărilor cu subiect turistic și ne-a dat o carte delectabilă din categoria literaturii cu succes sigur. Omul călătorește literar prin Balcani (de la Tîrnovo la Istanbul, la Belgrad, pe urmă la Praga) și prin Antile (Cuba îl interesează în chip direct, pe urmele lui M.R. Iacoban și Titus Popovici). Delimitare involuntară deși trebuincioasă căci lumea balcanică și „Marea Antilă" sînt universuri care nu comunică și pe care călătorul nu le poate amesteca. De altfel, două sînt impresiile fundamentale asupra cărții lui Ion Bodunescu.

E, mai întîi, la el o curiozitate tipic intelectuală care se exprimă prin așa-zisa „excursie livrescă". Omul e mereu cu dicționarul în mînă sau cu Baedecker mai amănunțit, deși impresia are o trăsătură vie căci izvorăște dintr-o realitate directă. Geografia Cubei e de pildă pentru Ion Bodunescu o hartă de semne literare. Playa Giron, Pinar del Rio sînt pentru autor pretexte pentru cîte o sumară evocare în substrat istoric. Apoi excursiile pur documentare la Casa Mavaneză a lui José Mari sau la Finca Vigia, proprietatea lui Hemingway. Aci Ion Bodunescu, romancier polițist cu o relativă notorietate, ne delectează cu senzaționale amănunte : „Numai materialul-radio instalat aici îl costase pe Hemingway 35 000 de dolari. Yachtul mai adăpostea mitraliere, bazookas, explozive, totul perfect camuflat, planul lui Hemingway fiind de a se face inspectat de submarinele naziste, care, pentru asta, ar fi trebuit să iasă la suprafață". (p. 116) (Totuși, nu acesta e tonul acestor pagini, nu o dată adînc lirice și solemn exegetice.)

Din aceeași clasă, a excursiei livrești e și mulțimea observațiilor sociologice, o curiozitate nu turistică ci înclinată spre contemplația reflexivă.

Alături de nota culturală e, la Ion Bodunescu, și o izbitoare anecdotică pe subiect exotic, mereu ironic căci autorul vede diferențele între geografii fără umoare mai curînd cu un ochi amuzat.

Cîte o simpatică anecdotă colorează și mai tare această carte, plină de tablouri istorice și de fotografii contemporane : „Cred că, în sinea noastră (într-a mea, cel puțin, e cert !) hotărîrea de a renunța la întîlnirea cu știucile a fost grăbită, mai ales, de uriașii crocodili ce se bălăceau prin apropiere și care făceau frecvente incursiuni spre mal" (p. 62). E în Ion Bodunescu, un spirit mereu curios, cu formație culturală solidă și o simpatică umoare intelectuală a cărei expresie preferată este ironia. Ion Bodunescu nu e un prozator de manifestare genuină ci mai degrabă un eseist căci vocea culturală și notația livrescă inundă majoritatea paginilor sale de roman, de jurnal sau de contribuție pur științifică.

Artur Silvestri

*) **Ion Bodunescu : „Călătorie în Marea Antilă", Editura „Scrisul Românesc", 1977.**

Epic și analitic în roman

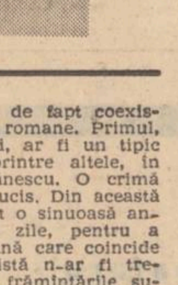

● Lectura acestui roman*) ne dezvăluie de fapt coexistența, parțial artificială, a două posibile romane. Primul, alcătuind de altfel și firul epic al cărții, ar fi un tipic roman polițist : un caz de rezolvat, printre altele, în cariera de anchetator, a maiorului Stănescu. O crimă în care singurul martor este soția celui ucis. Din această perspectivă, romanul n-ar fi altceva decît o sinuoasă anchetă, desfășurată pe parcursul a trei zile, pentru a descoperi taina doctoriței Dora Iatan, taină care coincide cu identificarea ucigașilor. Intriga polițistă n-ar fi trebuit să aibă decît rolul de a declanșa frămîntările sufletești, procesele de conștiință a celor din **imediata** apropiere a celui mort. Dar firul polițist continuă să ocupe un loc important, mergînd pînă la prinderea celor doi ucigași. Grăbirea deznodămîntului se face printr-un clișeu tipic, acela al remușcărilor și fricii care îi cuprind pe unul din ei, ceea ce îl determină să o urmărească pe doctoriță, facilitînd astfel prinderea acesteia de către maior. Din cinica declarație a celuilalt probabil ucigaș nu reține atenția decît ideea că poate doctorul Alexandru Iatan găsise în acea bătaie prilejul de-a scăpa de viață și că, deci, totul nu fusese un simplu accident, rod al hazardului, ceea ce ar proiecta personajul într-o altă lumină. În orice caz, supoziția respectivă, venind parcă să răstoarne întreaga tramă polițistă, este o indicație că centrul de gravitație al cărții există în altă parte și anume în cel de-al doilea roman.

Celălalt posibil roman este unul de analiză, unde introspecția ocupă un loc central ; roman al relațiilor dintre membrii familiei Iatan, pe care, în mare parte, îi reunește nu numai simpla rudenie, ci și profesiunea. Alexandru, Dora, Nadia sînt, totodată, actori și comentatori. Fiecare încearcă să se înțeleagă și să-i înțeleagă pe ceilalți, să se justifice și să-i justifice. De aici, poate, și faptul care ne frapează la lectură, anume abundența elementelor psihanalizabile. Să remarcăm în primul rînd o caracteristică comună tuturor personajelor, chiar dacă unele nu apar în prim plan : eșecul matrimonial sau absența căsătoriei (maiorul), dar care tot un eșec, chiar dacă numai virtual, este. Acest fapt va avea consecințe din cele mai felurite, în funcție de **structura sufletească** a fiecăruia. Pe de o parte, claustrarea fizică (Maria, Nadia), pe de alta, transferul energiilor latente, nevalorificate, în activitatea specifică fiecăruia — tot un fel de izolare, dar de data aceasta profesională — (maiorul, bunica, Dora) : în sfîrșit, ideea de ratare îi împinge pe unii să se dăruiască, ca un fel de compensație, înțelegerii altora (Alexandru, Maria). Alexandru și Maria dau adevărate lecții de psihanaliză aplicată. Iar pentru a sugera explicația anumitor trăsături ale Dorei, se face o incursiune pînă-n vremea copilăriei sale. „Inversiunile" spirituale stau și ele de multe ori la baza motivațiilor unor atitudini (un singur exemplu : masculinitatea firii bunicii și feminitatea lui Alex). Ne oprim aici cu analiza pe această cale, „impusă" parcă de roman, căci riscăm o repetare a indicațiilor evidente din text, al căror abuz ar putea să ducă nu numai la senzația de artificial și livresc, ci și chiar la neputința descoperirii de către cititorul însuși a firelor subterane. Așa cum la un roman înțesat de mituri evidente, o critică arhetipală ar fi tautologică, și aici o critică a profunzimilor ar fi în aceeași situație. Drumurile largi și luminoase sînt de multe ori rătăcitoare.

Duelul punctelor de vedere asupra persoanalității doctorului reprezintă elementul dinamic, esențial în construcția romanului, dar și a acestui personaj de gradul doi. Pluralitatea vocilor naratoare dă naștere ambiguității situațiilor, faptelor trăite, trăsăturilor de caracter ale lui Alex, și constituie punctul forte în realizarea romanului.

Titlul, cu o nuanță ironică, ne trimite la ideea încercărilor de dedublare ale personajelor. Dorința perpetuă de a avea un interlocutor, fie el mut sau imaginar, este indisolubil legată de ideea de spectacol pe care încearcă să-l dea personajele, însă un spectacol eșuat : „Ce surpriză să te simți fluierat exact în clipa în care erai convins că joci bine, să descoperi că un spectator nervos te batjocorește tocmai cînd te-ai apropiat mai mult de esența rolului tău".

Duminica mironosițelor este, într-o bună parte a lui, un interesant și incitant roman de analiză.

Vladimir-Paul Dumbravă

*) **Dana Dumitriu : „Duminica mironosițelor", Editura „Cartea Românească", 1977.**

Science fiction

● Înțeleapta întîmplare a făcut ca în chiar ziua în care un cunoscut prozator, redactor la o importantă revistă literară ne-a spus, cu subită trufie, „noi nu publicăm literatură științifico-fantastică", să primim volumul de povestiri al lui Mircea Opriță, intitulat **Figurine de ceară** *).

Cele mai multe dintre textele acestui volum sînt, poate sau, mai precis spus, indiferent de motivele science-fictionu-lui pe care le ilustrează, pură literatură bună. Această precizare elementară, ce se potrivește și altor scrieri aparținînd genului anticipației, ar trebui să ruineze prejudecata despre care aminteam. Explicația acestei atitudini se află mai ales în prezența de neocolit a unor motive binecunoscute, ce pecetluiesc genul cu un sigiliu manierist. Dar și provine atunci neîncrederea distantă cu care science fiction-ul este privit ? Credem că principala ei sursă este confuzia dintre scrierile de vîrf și masa amorfă a textelor estetic invalide., la aceasta adăugîndu-se refuzul sau neputința considerării critice a unor texte în individualitatea lor.

Acest scurt preambul teoretic ni se pare oportun în contextul discutării povestirilor lui Mircea Opriță, texte remarcabile, ce dovedesc că în ipostazele sale superioare science fiction-ul este literatură bună și nimic altceva. Am menționa-o în primul rînd pe cea intitulată **Ucronia de la Tapae**, unde este imaginată în mod minuțios o variantă opusă adevărului istoric al luptelor daco-romane. În locul hegemoniei romane apare astfel un imperiu dac, a cărui capitală, Sarmizegetusa se transformă într-o metropolă tentaculară, adevărat centru al lumii. Modul în care ficțiunea se împletește cu istoria reală este fascinant prin capacitatea sa de a genera o poezie vertiginoasă. Remarcabilă este în această povestire — cea mai reușită din volum — felul în care un text de factură acuzat realistă capătă, datorită unei ambiguizări specifice genului, strălucirea lucrului insolit, ce nu există în afara cuvintelor care îl formează. Sofismul clasic al înlocuirii realului cu posibilul își pierde răceala de paradox și capătă căldura poeziei.

O povestire care a repurtat cîteva distincții și care pare a fi predestinată pentru o îndelungată carieră de text antologic este cea care dă titlul volumului. În ea autorul părăsește linia de demarcație, hipnotic amăgitoare, dintre real și posibil, imaginînd o parabolă a artei, ce uzează din plin de recuzita consacrată a genului. Ajuns într-o lume care are strania calitate de a copia și a însufleți formele care îi sînt oferite, personajul principal este cuprins de o beție demiurgică. Sensului posibil al parabolei (responsabilitatea necesară a creatorului de artă) i se adaugă astfel o poezie a formelor învălmășite, ce se nasc brusc și apoi se rotesc, minate de o tornadă muzicală.

Ar fi însă incorect dacă nu am arăta că unele dintre povestirile lui Mircea Opriță acuză cîteva dintre scăderile caracteristice ale literaturii științifico-fantastice. Semnificativă este, în acest sens, **Noaptea pragurilor**, unde prozatorul reia sub o formă insuficient de convingătoare motivul călătoriei în timp al unor oameni evoluați, în scopul accelerării evoluției unor ființe umanoide din trecutul îndepărtat al pămîntului. Întîmplările respectă tipicul prozei de aventuri. Poezia este însă absentă, textul nu reușește să depășească seria. Și în alte cîteva prilejuri autorul pare a renunța prea ușor la tentativa de înnobilare a unor locuri comune.

Alături de cele două memorabile texte menționate de noi mai sus există în volum și alte povestiri reușite **(Premiul Kremer, Lemnul viu al Cremonei, Androidul și prințesa)**. Frapanta lor originalitate impune, o dată mai mult, un prozator.

Voicu Bugariu

*) **Mircea Opriță : „Figurine de ceară", Editura „Dacia", 1978.**

Despre cenacluri

Urmare din pag. 1

intenționez să fac o cronică a ședinței respective, dar pe lingă cuvîntul superior-didactic al criticului Laurențiu Ulici merită să fie menționate intervențiile pictorului și poetului Mihai Olos, ale poeților Ion Bogdan, Ion Zubașcu, Mihai Cupcea, numele criticului Simuț și ale soților Moldovan, precum și multe altele pe care nu le rețin. Sinceritatea punctelor de vedere, diversitatea lor mi s-au părut un bun cîștigat pentru cenaclul din Baia Mare, discuțiile fiind aprinse și dovedind o superbă tinerețe spirituală. Poetul, provenit din gruparea „Echinoxului" clujean, scrie o poezie saturată de experiențele moderne și moderniste, demersul său liric fiind calificat drept o poezie-limită, de frontieră, fapt ce a împărțit cenaclul în două tabere, a căror conciliere dacă s-a produs, s-a datorat vocilor neutre care — dincolo de experiment, au văzut în textele citite forța unui verb exemplar al cărui debut editorial cred că trebuie să se întîmple cît mai curind. Mi-am permis să inserez în aceste rînduri o scurtă privire asupra cenaclului băimărean tocmai pentru a releva necesitatea unor asemenea întruniri organizate.

Cu aceeași ocazie m-a surprins însă un punct de vedere în apărarea laturii experimentale a poeziilor lui Aurel Pantea : anume că tinerii poeți care vin acum, s-ar simți încătușați oarecum de nivelul și prestigiul creațiilor lui Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Grigore Hagiu, Gheorghe Tomozei, Cezar Baltag, Adrian Păunescu, situație datorită căreia cei mai tineri n-au decît șansa de a se prezenta cu un lirism absolut nou. Aș repeta ceea ce am spus și atunci : prestigioșii poeți citați fac parte din stirpea acelora generoși care se bucură de apariția fiecărui strălucit debutant. Nu sunt în omenire atîția poeți cîte stele în cer. Dar cît de mari și nemuritoare sunt stelele și totuși pentru fiecare există un loc anume.

contemporanii noştri

O poetică a mineralului

În capitolul dedicat lui Nichita Stănescu, în **Scriitori români de azi,** Eugen Simion observa oroarea poetului de „universurile lichefiate". Observaţia este intru totul justă şi merită o discuţie specială. La prima vedere, un poet care nu se arată interesat de semnificaţiile atît de vaste ale acvaticului, este un poet care îşi restringe singur universul poetic ; apa fiind indeobşte pentru poezie un spaţiu predilect : metaforă a devenirii neîncetate, a aducerii aminte, spaţiu erotic, neant sau revelaţie, spaţiu matricial, ş.a.m.d. Un poet care „respinge" acvaticul trebuie atunci să se îndrepte către elementul ignic, către cel aerian sau mineral. Poetică a „elementelor" (poetică înţeleasă în sens bachelardian), poezia lui N. Stănescu tinde într-adevăr către acestea trei din urmă : mineralul capătă aici dimensiuni mult lărgite, piatra fiind, în ultimă instanţă, în poezia de faţă — o monadă, un arheon din care pornesc, nu o dată, toate celelalte elemente. Interesant, însă, ar fi să ne întrebăm şi asupra rolului modest pe care îl are focul în poezia lui N. Stănescu. Singura piatra şi aerul dintre elemente (pămîntul, copacul, iarba, pasărea, îngerul şi norul, ca echivalente) se încarcă de multiple semnificaţii.

Eul poetic, dincolo de întreg lanţul metamorfotic, este locul în care co-incid, armonizîndu-se, toate cuplurile (sau seriile) antinomice. „Ah, strămoşul tuturor pietrelor / e cintecul", afirmă poetul în prima din cele **Patru afirmaţii în sprijinul realului** (Luceafărul, 20.03.76). Axioma poetică sugerează originea materialului din ideal şi revelarea Substanţei prin concret ; în alt plan trimiterea poate fi făcută şi în registrul orfic-graiul poetic ca înnobilare originară a materiei. Trei sînt caracteristicile fundamentale ale pietrei. Mai întîi **muţenia.** Afirmînd că la originea muţeniei se află cîntecul, această axiomă a mineralului este abolită. Apoi **statornicia.** Piatra nu poate să zboare. Afirmînd, însă, că „viteza de existenţă a unei pietre / e mai lentă decît viteza de existenţă / a unui cal". **(Laus Ptolemaei — V)** adică relevînd caracterul celest-contemplativ al statorniciei şi afirmînd că „piatra ţine în sine pe regele păsărilor", urmează că statornicia este un zbor în sine, permanentă deschidere către cosmic („Dar piatra vede soarele şi stelele / iar calul vede cîmpul şi iarba"). Deci şi această caracteristică a pietrei este abolită. Ar urma apoi **soliditatea,** dar afirmînd că „I e planeta cea mai grea / iubindu-se numai pe ea / Piatra deasupra ei devine moale / şi curge în rotocoale la vale". **(Izgonirea din rai)** adică fiind asemănată acelui punct pe I (iniţiala, numele chiar, al divinului în lumea orientală), adusă ca aureolă creaţiei şi lăsată ca riu de ceară pe lume, piatra îşi pierde şi caracterul de imuabilă tărie.

Eu romantic-baroc, eul lui N. Stănescu este un eu al metamorfozelor. Aşezind poezia sa, în ce are aceasta esenţial, sub semnul **concordiei discors,** afirmăm un lucru hotărîtor analizei : toate elementele acestei poezii se caută, se înghit, se topesc unele în altele, toate contrariile se armonizează — apele sînt de piatră, piatra se lichefiază, pămîntul curge, cuvîntul se încarnează, pasărea e cal şi calul poate să zboare, îngerul este infernal, sîngele devine solid sau aerian, materia caută, parcă, antimateria, toate vor să fie Una. Este acesta semnul cert al unui mare poet, în care intră un cosmos pentru a fi renăscut în stare primordială, prin cîntec, în unitatea absolută a începutului. Din punctul de vedere al poeziei lui N. Stănescu, nimic nu poate rămîne în locul său prestabilit ; toate trebuie să se sminteaască din starea lor, să-şi iasă din fire şi să se lase remodelate, înfiripate de clocotul graiului poetic. Piatra este aleasă anume, ea fiind din acest punct de vedere cea mai rezistentă — mută, nemişcată, grea şi dură. „Insignifianţa" cu care apar la N. Stănescu acvaticul şi ignicul este un semn dublu revelator : în primul rînd, absenţa aceasta indică o putere de interiorizare deosebită a eului poetic ; apa curge, **iese** din sine, focul **iese** din vreascuri, pe cînd piatra **stă** pe pămînt, sub pămînt. Iar N. Stănescu are o predispoziţie clară pentru fixarea puterii spirituale într-un centru dat, concentrare a forţelor necesară re-creării materiei. În al doilea rînd, atenţia acordată mineralului şi aerianului denotă o „oroare" faţă de tot ceea ce înghite, de tot ceea ce înconjoară, de ceea ce scufundă ori carbonizează. Şi **apa** şi **focul** au duble puteri de a naşte, de a da căldură şi rodnicie, de a ucide, îneca sau arde. Preferînd **piatra** şi **aerul,** pămîntul şi pasărea, eul poetic îşi manifestă dorinţa de **a se include** (în ţăria mineralului) şi nu de **a fi inclus.** Aerul şi piatra resping, pe cînd apa şi focul atrag. Apa şi focul nu ascund, ele sînt prezenţe în sine, pe cînd piatra ascunde mereu ceva (crede poetul), are un sine fix — „Greu este să jupuieşti o piatră de sinele său", se spune în **Ridicare de cuvinte** — iar aerul ascunde, pentru N. Stănescu, putinţa zborului (de ex. **Într-o mare de plasmă).** Piatra şi aerul respingînd, creează o continuă tensiune, care, la rîndu-i, generează încercări nelimitate de accedere, încercări radicate întotdeauna în Imagine, poezia fiind leacul a-toate-vindecător. Modalitatea în care poetul se poate **include** este metamorfoza, smintirea firii lucrului. De aici **lichefierea mineralului** şi **sodificarea aerianului,** de aici şi dorinţa teribilă de a sminti şi graiul, cel care dă drept de a fi elementelor.

Spuneam că apa şi focul nu ascund, pe cînd piatra poate ascunde. Iată un haiku al lui N. Stănescu : „Iarna locuieşte sub toamnă : / eu locuiesc sub o piatră". **Sub o piatră** înseamnă şi adăpost sigur, şi apăsare, dar şi umiditatea pe care acesta (eul poetic) o capătă, apăsarea şi umezeala indicînd, evident, un spaţiu matricial. În acest fel, caracteristici ale apei sînt transferate în sfera mineralului. Apoi : dacă nici în apă şi nici în foc nu te poţi ascunde, în schimb „piatra are flacără, ea este o arsură" **(Înfiinţare)** şi cu aceasta o altă noimă a pietrei, lipsa de căldură, este abolită. Iar dacă piatra este mută, rostul ei se strămută în poet, care îi devine rostitor : „Eu sînt o piatră-n strigare" **(Şi adevărată, şi jucată).** Nici apa, nici focul, nu păstrează în schimb piatra da. Sinele, inima ei, cheamă dia-fanul, în piatră fiind mereu un dor nespus după **aliceva.** Şi atunci, „Cuvîntul se dizolvă-n piatră / şi piatra în pietre". Numai după ce cuvîntul a intrat în piatră, numai atunci materia se poate retrage în materialitate. Piatra visează să o ia din loc, ca şi copacul. Ea caută să se dizolve în piatră, în propria sa condiţie, visul **arderii de sine,** pe care îl are şi făptura poetică. Cuvîntul ca foc şi piatra dizolvată reprezintă încă un transfer al acvaticului şi ignicului în mineral. În alt plan, bărbatul, avînd semn focul, soarbe acvaticul (femininul), şi acesta reprezentat mineral : „Se dizolvă în mine încet / chipul tău de piatră solubilă" **(Sete).**

Funcţionalitatea poetică a metamorfozelor mineralului este dublă : pe de o parte, în plan afectiv, spiritul, mineralul capătă o funcţie de cunoaştere în esenţial a originarului, iar în planul estetic oferă serii întregi de metafore, unde oximoronul (acest atribut etern al poeziei conceptuale, mai ales baroce) lucrează nestăvilit, cu o teribilă putere de spiritualizare şi plasticizare. Un exemplu : într-un poem cum este **În timp,** mineralul se revelă ca expresie a Fiinţei, avînd o certă capacitate de cunoaştere : „Totuşi eu am văzut o pasăre / care a ouat în timp ce zbura / Totuşi eu am văzut un om / plîngînd în timp ce rîdea" (se oferă, deci, antinomii fundamentale, eul poetic avînd puterea de a vedea **concomitent** faţa şi reversul lucrurilor), — pentru ca în final : „Totuşi eu am văzut o piatră / în timp ce era". Apariţia oului în poezia lui N. Stănescu este, ca şi piatra, semnul cunoaşterii esenţiale, oul conţinînd în sine tripla ipostaziere a pietrei — apa, aerul şi focul.

Avînd „obsesia mineralului" Nichita Stănescu nu caută să-şi **mineralizeze** trăirile şi nu încearcă să dea lucrurilor opacitate şi duritate. Dimpotrivă, caută să **diafanizeze** mineralul, această **concordia discors** a poeziei sale fiind expresia unui **poet integral.**

Dan C. Mihăilescu

Lumea ca miracol

Credea că strigînd în întinderi enorme
Va strivi tristeţile circulînd în forme
Şi-atunci a pătruns în scenă stingaci
Presărînd în dans jucării din saci

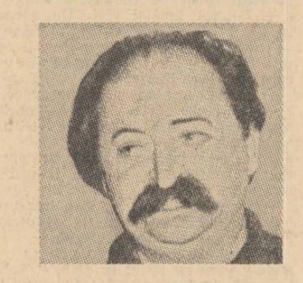

Pentru Leonid Dimov poezia începe la picioarele turnului Babel, din momentul instaurării haosului tuturor disponibilităţilor. Abolirea ordinii este pentru el condiţia creaţiei proteice, prin declanşarea neîntreruptei mişcări ce pulverizează formele, împiedicîndu-le să se organizeze, interzicînd fixarea şi selecţia. Poezia lui Dimov este ea însăşi un turn Babel al fenomenelor, bucurîndu-se de haos, nelimitat disponibil. Plăcerea verbului, a spunerii, necenzurată, proliferează forme inepuizabile, instabile. Surprinzător este faptul că această funambulescă sarabandă acceptă tutela geometricului duh barbian al cristalizărilor abstracte, împrumutîndu-i numai o coloratură nouă. Este o dovadă că în domeniul artei orice asociaţie a spiritelor este posibilă.

Poezia lui Leonid Dimov trădează un temperament aspirînd la trăirea globală, pentru care a alege, înseamnă, ca pentru Gide, a refuza ceva. Iar Dimov nu poate refuza nimic din ceea ce există în univers, poezia lui înglobînd totul într-o mişcare haotică în care fenomenele şi lucrurile cele mai diverse se întîlnesc, intră pentru o clipă în relaţii insolite şi se despart minate de virtej, se pulverizează. Rămîne o ametitoare succesiune de imagini fulgurante. Efectul este plin de un farmec particular : „Dormeau cobolzi în colţuri de havuze / Şi-un fum uşor îi mîngîia pe buze / Din ghimpi aleluiau agave aspre / Răcoare limpede pe scări de jaspe / Jucau pe sfori în zbor de libelule / Pitici gimnaşti din depărtate Thule". Abia asociate sintagmele se separă, restituind imaginea neconstituită, nefixată. În acest joc al fenomenelor lumea este un etern miracol cu inepuizabile feţe : .....odăile ovale / Cu mopsi şi diamanticale ! / Cum se lovesc din geam în geam / Fluturi pudraţi cu monogram ! / Cum zac, uitate în potire, / Ambrozii calde-n nesimţire / Şi cum privesc de peste tot / Delfinii cu lumini în bot".

Instabil prin structură, disponibil, poetul oscilează între ironie, sentimentalism, persiflare, amărăciune. Inepuizabila fantazare ţese imagini heteroclite, în care se aglomerează podoabe insolite : „Albastre ţiple, globuri cu mistere, / Răcori de jasp, goi turturi de părere / Lămîi cu muzici, mere cu povesti / Suind ca-ntr-o grădină de păpuse / Pluti-vor prin geoda cu cenuse / Şi ceţuri de poieni cavalereşti". Lumea ale cărei imagini se derulează fulgurant în oglinzile rotitoare ale poetului este miraculoasă, opulentă, dar nu sărbătorească, deşi formele ei sînt adeseori strălucitoare. Dimov este un poet care iubeşte verbul, forma de mişcare ametitoare, dar nu este un poet exuberant. Magician al formelor, voluptatea lui nu este bucuria.

Lumea este un miracol, un spectacol, un joc — cu rezonanţe ale sensului arghezian din **De-a baba oarba** — în poeme ca **Bun rămas** sau **Mit.** Miracolul este numai aparent sărbătoresc : „E o toamnă cu soare / Dublu pe coridoare / Iar în fund, la şapte fix / Se deschid usile de onix / Şi-ncepe să ningă lenes, afară / Cu petale de primăvară / O, ce durere dulce ne duce / Gîndul de purpură peste uluce". Poezia lui Dimov se întîlneşte cu miraculosul heteroclit şi trist al lui Boris Vian. Jocul suprarealist al imaginilor, impactul reciproc al fenomenelor, pulverizarea ordinii, nu exclud o voluptate temperamentală pentru global. Agitaţia formelor, succesiunea rapidă, se traduce de altfel prin marea frecvenţă a verbului, imprimînd mişcarea. Variaţia nu se produce la Dimov, prin metamorfoză, ci prin asociaţia anarhică şi momentană a fenomenelor, prin compunerea unor structuri instantaneu dinamitate. Există un permanent joc al imaginilor şi al cuvintelor : „Eretica arie a lui Arie / Treierată pe-o rombică arie". Plăcerea verbului aspiră la epuizarea sensurilor într-un joc care nu devine niciodată fars, în pofida aerului adeseori farsor al poeziei : „Iar el rămas în ţară să vineze / Mistreţi isteţi cu lăncii genoveze / Privea printr-o lucarnă cum se-arată / Pe pajişti crude, Franţa repetată / Şi cizela prin craniu gînd ciudat / Să vire-n sfetnici praf de scărpinat / Cînd vor sui-n arome de vanilii / Liliachii, albaştri la consilii".

Imaginea adeseori miraculos feerică creează impresia de exuberanţă şi ironie veselă : „Era o bucurie ruginie-n bucătărie, / Zburau dropii fripte cu flori la pălărie, / Se-nfiripau din te miri ce zicale, / Cădeau de sus aluaturi în rotocoale. / Se dansau valsuri şi mazurci / Soseau într-una vedetele în blănuri de nurci / Francisc I spunea : totul e pierdut / În faţa Gretei Garbo din filmul mut", impresie ce provine din aglomerarea insolită, de tip suprarealist, nu din trăirea unei stări de graţie a sărbătorii. Locvacitatea lui Leonid Dimov înseală ; el nu este senin şi fericit.

Poezia lui este un carnaval nebunesc al formelor, dar un carnaval fără veselie. Este un spectacol captivant, miraculos, rod al unei inventivităţi proliferante, fabuloase, în care disponibilitatea este unica lege tutelară. Participarea la acest miracol este însă exterioară, detasată. Trăirea nu este nici tragică, nici fericită. Iubitor al formelor, poetul îşi creează lumea de la capătul unui caleidoscop pe care îl roteşte necontenit, producînd, nerăbdător, mereu noi imagini.

Sultana Craia

Fastul memoriei

Poet unitar ca viziune şi factură, lui Mihai Ursachi îi e proprie realizarea prin cuvînt a unei condiţii fastuoase şi livreşti, avînd ca ultimă consecinţă ipostazierea unei morţi diverse experimentate, inscenată într-un cadru oracular şi oniric. Dacă din anumite considerente exterioare (pastişare de motive ritmice şi atitudinale, citate în latină, franceză, tururi arhaice de frază... etc), M. Ursachi poate fi luat drept un epigon superior şi lucid, e cert că poezia lui denotă o dezinvoltură estetică şi o asumare necondiţionată a unor moduri poetice compatibile prin temperament. Atunci cînd nu alcătuieşte compoziţii prozaice, autorul **Inelului cu enigmă** este unul din acei artişti care frecventează sublimul, prin sublim înţelegînd o valenţă a intelectului capabil să vadă într-o irizaţie de lumină un joc, o afabulaţie cu un sens neapărat cosmic. O parcurgere integrală a volumelor lui M. Ursachi — incluzînd aici şi poeme mai vechi în reluare, motivate de aderenţe sentimentale sau de o presiune sistematică — lasă impresia unei ample drame a eului care-şi resimte melancolic şi acut conditia prizonieră faţă de sine şi faţă de Logos, în pofida unei permanente şi deliberate alienări.

Din acest punct de vedere ar fi apropiat spiritual de Bacovia, cu toate că există la poetul ieşean — ca un prim moment al desfăşurării discursului — o grandilocvenţă ce-şi răsuceşte resorturile dureros, înlăuntru, nedispreţuind efectul numerelor simbolice şi cadenţa iambilor.

Cît despre prozele sale, le putem privi ca un atac al unei teme reluate poetic. Un fel de scenariu sînt unele piese, precum **Din reveriile domnului R.,** în care evoluează singurătatea exorcizată de autor printr-o incantaţie crudă : „Schelălăie, omule, schelălăie, oţelul, uraniul, / inima ta hămesită / schelălăie, schelălăie, / nu vei muri niciodată".

Cosmicitatea şi miticul se menţin ca dimensiuni fecunde ale acestei poezii : „Îţi spun : e o baie de sînge în Cosmos, / o deflorare sanguină ca o înjunghiere / Să nu invocăm larii zilei, cu nemărginită / iubire tot ce a fost s-a serbat, s-a serbat / Iată, se instaurează-n pădurile albe de / liliac, în codrii cu crini seculari o guvernare a păcii, / o împăcare, şi pasărea singurătăţii / cobeşte în sine : «aşteaptă-mă-n ieri!»"

În ultimul volum al lui Mihai Ursachi, **Marea Înfăţişare,** nucleele de iradiaţii şi în acelaşi timp linii de coerenţă le constituie poemele **Alte chipuri de a vorbi tăcerea, A treia înfăţişare la şarpe, Parabola urechii şi a numărătorului.** Prin ele se cern constantele lirice ale cărţii bîntuite de obsesia timpului, a orei cruciale în care se produc miracolele şi se explorează inexistentul. Asemeni lui Constantin Kavafis, autorul caută timpul în obiecte, în relicve, în gesturi ritualice. Volumul e impregnat de o melancolie a absenţei în care lucrurile s-au macerat fastuos **(v. Sulina sub lumina lunii).**

Atmosfera pontică, cu conotaţiile ei ample (ţinut al misterelor orfice, al ierburilor înalte şi al templelor în ruină) operează un efect decorativ în sens superior în planul rostirii oraculare care tinde spre rotunjire eliptică (v. sensul de „sintagme cristalice"). Prin **Simposium nigrum** şi altele se trasează coordonatele unei drame cosmice presupunînd iniţiere : sînt antrenate dintru început un conglomerat de fapte, reminiscenţe de cultură, o recuzită de simboluri. Dar nu sugestiile morfologice ale acestei cărţi sau chiar sistemul iniţiatic extrem de strîns şi previzibil la un moment dat ne interesează, ci organicitatea unor părţi care articulează nervos, ansamblul. Un poem precum **Tăbliţă din Cetatea scufundată** sau **Ghiozdanul cu tăbliţe hitite,** care ar putea fi raportate la **Lacustra** lui Bacovia evocă o invazie diluvială dar nu resimţită primar, ci cu o voluptate a stingerii lente, într-un lux rafinat ; ceea ce justifică o oficializare a morţii şi a consemnării faptelor : „Mă aşez în mijlocul templului care se află / în centrul exact al inelului ultim de orihalc". Este imposibil să nu presupui în spatele acestor vorbe **scena** cu un halo grav, apoi gestica semnificativă ce complineşte momente de tăcere profetică. **(v. Parabola Clipei şi a ascultătorului din orologiu).** Ascultarea (termen frecvent aici), desemnează o atitudine extatică, favorabilă traversării lucrurilor, adulmecării lor într-o ambianţă evocatoare. Ea se grefează pe dimensiunea timpului, fiindu-i consubstanţială. Intervine aici ideea de „dezmărginire" cu accepţia specioasă de „cuprindere infinită, recipient absolut de forme şi de energie". Sensul iniţiatic e în permanentă vizat (structural). **Urechea, Melcul gigant, Timpanul, Cel care numără, Cel care aşteaptă vestea, Iniţiatul** sînt ipostazieri ale unei singure prezenţe, vocile grave ale cărţii. Drama cosmic-spirituală a timpului suferit se rezolvă într-o parabolă despre starea de inocenţă animală. În ambianţă ritualică a poemului **Comunicanţă** autorul evocă un amor totemic ambivalent : „Din scutecul căldicel mă despoi; ţie, jivină, / Ochii ţi-i dau, mistui-se-vor şi vor fi ochii tăi. / Inima mea devoreaz-o, o mestecă bine, rîşneşte-o în tine, / te vei umple de ea, va fi inima ta". Gesticulaţia abruptă pe care o presupunem ca o componentă de profunzime a poemului, stilul enumerativ şi discursivitatea devin armonizate cu o eleganţă care nu e altceva decît disimularea unei exasperări lucide, un mod de a violenta cititorul, iniţiindu-l într-o ordine demonică a lumii. Amintind prin nervatura dramatică, ritmul alert, o selecţie a cuvintelor din sfera semantică a „cotidianului" de H. Michaux, **Agentul neantului** aduce în prim plan obsesia lucrurilor necosmicizate, plutind în dezordine şi fără aderenţe umane. Poemul se compune din fraze intercalate, frînturi nervoase de monolog interior, aduce la suprafaţă straturi succesive ale conştiinţei. „Agentul neantului" e un demon mediocru care-şi poartă prin lume faţa de o inocenţă suspectă, **a lipsei de memorie.** Fapt semnificativ — ne-o spune însuşi autorul — „el este corigent la toate obiectele". Revenind la conditia iniţierii care comportă pasivitate şi o raportare permanentă la cosmic (cu toate aspectele de „gigantism" în planul metaforei) se poate afirma că extaticul subsumează atît o tendinţă formală cît şi una ţinînd de conţinut. Privit în ansamblu, ciclul devine drama unei aşteptări („Aşteptam de o mie de ani, de o mie de ani aşteptam vestea izbăvitoare) care măsoară prin durata ei desfăşurarea Logosului din trandafirul tăcerii. Ceea ce conferă, nu mai puţin poeziei o condiţie extatică şi reciproc, poetului, o ipostază tragic-interogativă **(v. Rosa cogitans, Ghiozdanul cu tăbliţe hitite, Şcolarul într-o melancolie).** Această afirmaţie se verifică la M. Ursachi abordînd cîteva din elegiile eliptice, cum sînt tentată să le numesc, poezii care fixează imaginea vizual, prin pregnanţa unei culori evocatoare, ca la poeţii barocului. Secvenţe dizlocate pot fi citite ca atare, cu sentimentul că te afli în faţa unor mostre japoneze de mare rafinament : „Peste vastele pajişti, celestele — / tigrul de aur al melancoliei". **Portretul unui vînător, Ieşirea din vizuină** sînt nişte caligrafii heraldice, făcute cu voluptatea materiilor preţioase. **Privelişte marină cu capre şi furnale** e un comentariu sentenţios pe marginea unei scene arcadice. Eşalonarea succesivă a detaliilor plastice creează un spaţiu scenic pentru un eu care se solubilizează melancolic. Corolarul acestei tendinţe îl constituie **Iubire de toamnă,** poem care comunică un patos transcris în metafore de mare fast, juxtapuse. Extaticul este în cazul acesta încetinirea ritmului prin simultaneizarea percepţiei. Apocalipsul orgiastic al salamandrelor care „se zvîrcolesc în pojarul amurgului", aluzia la „zveltul chiparos în jupoanele focului" face să meargă în conştiinţa receptorului sugestii despre arderea ascetică a lui Van Gogh. Prin concepţie ca şi prin saturaţia culturală, cartea lui M. Ursachi apare la un prim contact un crematoriu fastuos al memoriei, o a doua lectură relevă însă şi modul de a se interioriza a unor reminiscenţe livreşti, valoarea proeminentă a lui rămînînd pathosul.

Tatiana Rădulescu

„Poemele Cîmpiei"

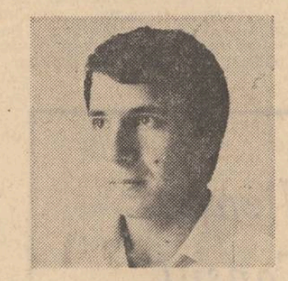

La George Alboiu, imaginile irump cu brutalitate nedisimulată, versurile scrîşnesc prozaic, simbolurile sînt transparente. Refuzul livrescului şi al calofiliei pare a fi norma inflexibilă a artei poetice căreia i se supune lirica sa : „Poezie ? — această molimă al cărui unic stirv e fulgerat continuu de o speranţă mare. Cu tonele de praf ale bibliotecilor să se fardeze această precupeaţă ca să-i zic adio" **(Ultimul poem total).** În locul „precupeţei" repudiate, ni se propune, la nivelul limbajului, o poezie dură, abruptă, alcătuindu-se în viziuni apăsătoare ale unui spaţiu existenţial ce stă sub semnul zădărniciei şi dezolării : „De cînd umblăm tată / amîndoi pe cîmpia fără sfîrşit ? / Cu mîinile întinse fiecare glod pipăind / de atîta timp căutăm şi nu găsim pe nimeni" **(Umbrele cerului).** Acest spaţiu interior, asumat cu gravitate şi suferinţă, este „Cîmpia Eternă", simbol care reapare în fiecare din cărţile lui George Alboiu şi, de aceea, o selecţie reprezentativă din versurile de pînă acum — aşa cum este volumul în discuţie — era firesc să se numească **Poemele Cîmpiei** (Ed. Cartea Românească, 1978). „Cîmpia" lui George Alboiu înseamnă viaţă şi moarte, este „scena" pe care se derulează spectacolul dramatic al condiţiei umane. Fiinţele sînt văzute în disperata încercare de a redobîndi fericirea originară, de a redescoperi tiparul integrităţii pierdute : „Plecau oamenii noaptea / la femeile pămîntului îngropate în cîmpuri / cu sînii doar afară, învîrtoşaţi / îngurguiaţi de rouă turburată / Se aplecau pe cîmpuri şi săpau / cu sîngele palmelor făcut cuţit nerăbdător. / Fiecare voia să-şi scoată din glii o femeie / vie, acoperită de pămîntul sănătos / şi să şi-o ducă acasă" **(Femeile pămîntului).** Sentimentul damnării este copleşitor în poezia lui George Alboiu şi constituie suportul afectiv pe care se construiesc imagini spăimoase, repetate obsesiv ca variante la mitul lui Sisif : „Spre vîrful muntelui urcă ologii / plutind pe braţele pe gemetele / care provoacă mari avalanşe / însă ei rămîn neatinşi fiindcă par / pînă la genunchi înfipţi în pămînt / Nasc pe drum copii ologi şi urcă / mai îndîrjiţi, mai îndîrjiţi / Urcă spre vîrful muntelui, urcă ologii / iar sus picioarele îi aşteaptă / ca să-i coboare / pe partea cealaltă a muntelui" **(Elegie mai veche).**

În tentativa de evadare din infernul „Cîmpiei Eterne", eroul liric descoperă un virtual Eden terestru **(Primul Eden)** clocotitor de energii primare, dominat de senzualitate exacerbată, dar inaccesibil celui chinuit de gîndul zădărniciei. Trecerea în nefiinţă, în „cumplita apoteoză", generează viziunea „Edenului de Piatră", spaţiu incremenit, ce trezeşte nostalgia durerii din „Cîmpia Eternă" : „Şi am văzut în zare sîngele meu plecînd / şi carnea mea călătorind / departe şi fără de mine şi atunci / mi-am adus aminte că sîngele rămîne al meu / numai dacă trupul din cînd în cînd / are răni prin care ar putea curge" **(Secol tîrziu).** Este, aceasta, împăcarea cu sine, acceptarea luptei şi suferinţei sisifice ca justificare a existenţei, asumarea demnă a condiţiei umane.

Poemele Cîmpiei oferă o vedere de ansamblu asupra creaţiei lui George Alboiu, permiţînd izolarea temelor şi motivelor obsedante de-alungul unui traiect existenţial dramatic, dar şi desprinderea uneia dintre particularităţile semnificative ale talentului său. Ea constă în faptul că poetul creează ameninţătoare viziuni abstracte, uzînd de un limbaj de o mare concretete. Aici se află, credem noi, şansa la modernitate a poeziei sale. Căci dacă pericolul manierismului (mai clar în volumele separate şi mai estompat în selecţia din „Poemele cîmpiei") se face simţit, prin repetarea formulei şi reluarea la infinit a aceloraşi motive iar tensiunea dramatică a viziunii se diluează prin stereotipie, cînd poetul renunţă la obsesiile programate, poezia reuşeşte nu numai să **comunice** ci să se **comunice** ca limbaj specific : „Vremea sublimilor" / va fi un alt capitol / în istorie. / Acum nici o frunză nu mai cade sublin / nici o stea nu mai tremură / ca-n alte dăţi / pe dealuri / Acum frunza cade / pur şi simplu / acum soarele asfinţeşte / fără scrupule ; / fluviul curge pentru că trebuie / să curgă ; / iubita are o misiune / în eternitatea speţei. / Ultimul sublim / străbate oraşul / cu faţa invadată de umor". Am citat poezia **Un alt capitol,** cu care se încheie volumul. Ne place să credem că titlul nu este pus la întîmplare şi că, după **Poemele Cîmpiei,** convingătoare carte-bilanţ a unei etape, în creaţia poetică a lui George Alboiu se va deschide un alt capitol.

Valentin F. Mihăescu

cariatida

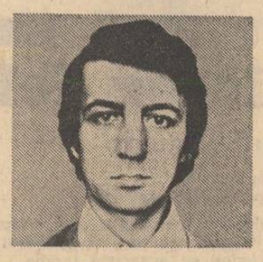

ion drăgănoiu

Întrebare despre cuvinte

Cuvintele vin
din străvechea uitare
a lucrurilor
uitate în somn,
cuvintele toate sunt
numai o stare
visată cu blîndă candoare
de cei care dorm.
E numai de aer,
e numai de ceaţă,
e numai privire,
e numai mirare
această uitare măreaţă
şi întrebătoare.
Dar cuvintele sunt,
dar vin ele oare ?
Sau doar ni se pare
în zborul cel mare,
în zborul visat cu o blîndă candoare
sau doar ni se pare...

Ioanei

Verdele verii spre tine-şi ridică obrazul !
De-l mîngîi tandră căldură îţi lasă în palmă.
Soarele chiar melancolic răsare din mare
marmura trupului tău pentru —
a alb lumina-o.

Apropie-te, hai, să fugim peste ape,
haide la ţărmul ce cîntă din goale cochilii,
vom adormi pe clătinătoare paturi de alge
mîndre să-nvăluie trupul tău cast de regină.

Neprihănită, iubită făptură de carne,
alungă tristeţea ce-mi lăcrimează-n privire,
întoarce în mine bărbatul născut din iubire
şi poartă la rîndu-ţi sămînţă
regească în pîntec.

Fii steaua mea, luminînd între toate,
lumină făcută veciei să-i stea lîngă umăr.

Rotire de aer

Poate lăsasem în urmă
un lucru pe care
nimeni nu va putea să-l mai vadă
vreodată,
poate lăsasem în urmă
numai o piatră
lung mîngîiată
de ultima rază de soare.
Ştiu că fugeam
şi porniseră toate să fugă,
le auzeam gîfîind,
greu mirosind a sudoare...
ştiu că fugeam,
nu eram singur
dar nici aducînd vreo culoare
din locul cu lucruri
ce pietre-s făcute s-ajungă.
Mergeam prin deşert
şi în spate un foşnet murise,
cum ajunsesem în lumea
aceea săracă
nu mai ştiam şi priveam cu mira.e
de parcă
un zbor încercam,
cum se-ntîmplă adesea în vise
şi nu zbor cu aripi,
o lungă planare,
ci numai rotire de aer,
încins de prea mult-aşteptare
a celuia care,
născut înc-o dată,
făcut e deasupra să zboare
şi nu zbor cu aripi,
ci numai rotire de aer.

Punctul care se destramă

Rug abia născut
apusul miroase a lumină.
Noaptea
floare netălmăcită
de deasupra adîncurilor
şi acele solzoase, moarte priviri
peste un însumi
ce nu se mai ridică.
Apropie-te,
carne prea dulce a lunii,
focul arde deasupra timpului
din păsări,
neputincioase zboruri,
exiluri de retină,
întuneric fierbînd
spre alt mîine,
aer risipit,
pierdut în adîncuri
şi semînţele care ies din peşti
spre forma unică,
toate
îşi îndreaptă speranţa
spre spectacolul jertfei.
Tăcerea învie zorii.
Pierdut definitiv,
alt însumi
coboară de pe boltă.
Punct. Numărăm locuri.
Heruvim slugarnic este clipa. Loc I.
Răsari
imensă lumină, loc II,
răsari
scrum sublim,
locuri nenumărate,
geniu ironic.

victor felea

M-am întors

M-am întors
Din peregrinările somnului

Formidabila aventură a zilei începe –
Voi fi asemenea unui zeu nevăzut
Cutreierînd cu o secretă invidie
Nemaipomenita Realitate.

Şi eu

Lumina soarelui
Învie nervii stinşi
Ai trotuarului umed
Şi eu
Care am rămas o clipă
Pierdut
În pustietatea timpului.

Catren

Stau sub coloana Timpului
Coloană albă ca un cuvînt –
Ea pătrunde în ceruri
Eu cobor în pămînt

Gînd

Statornicesc pentru suflet
hotare mai vaste
să-ncapă-n el şi trupul
cu nopţile lui.

Încă drept

În faţa amurgului
Stă încă drept
Sufletul de umbră al plopului

Respiră veşti inefabile
Din ţinuturi de taină

cecilia dincetate

Et in Ardeal ego

Ninge decembrie la lună,
nopţi albe se lasă pe deal, la Cornul cu lupi în Ardeal,
somnul creşte un vierme cu totul de-argint
în mărul meu de copil,
parmenul auriu, parmenul îngropat de viu.

Urcă zăpada în lună,
pur sînge troian se ţine pe deal, la Hula lui Sas
în Ardeal,
ceasul bate un turn cu totul de gheaţă
în anotimpul meu de copil,
florile dalbe, florile ireparabile albe.

Ninge decembrie-n Ardeal,
zine trec în sănii pe deal
pitici cu patine de-atlaz,
şi Rotkäppchen înfloreşte la geam
ca şi cînd tata, vînătorul cel bun, ar mai fi;
ninge decembrie fierbinte
lerui-ler, lerui-ler, Doamne copil,
zăpada nu te mai ţine minte!

Minunate ale noastre oglindele

Minunate ale noastre făpturile,
arsuri pe oglinde
şi tinereţile
uşor aplecate din ramă,
zi de zi impăcîndu-se cu aburul proaspăt
al întrebărilor ce se cad.
Din apă subţire
se sfarmă
minunate ale noastre singurătăţile,
lei blinzi în oglinde,
şi flăcările
uşor asurzite în ramă,
zi de zi pregătindu-se
pentru acoperirea cu ştergarele albe.

Minunate ale noastre făpturile
trecute în fiinţa luminii
cu toate ramele sparte,
minunate ale noastre oglindele.

fl. n. năstase

LINA

De la moartea Mariei trecură cîţiva ani. Dragomir aproape nu şi-o mai amintea. Viaţa lui îşi urma calea croită, după bunul plac, mînat de singura năzuinţă: sporirea avutului!

Însoţită de viscol o înserare de iarnă îşi pregătea călătoria. Cu putere nestăvilită vîntul lovea fără milă tot ce-i stătea în cale, gemînd şi urlînd. Zăpada se transformase într-o învăluire deasă de pulbere rece.

Bătăi repetate, insistente, se auzeau la poarta lui Dragomir. Hotări, cu greu, să vadă cine-i tulbura liniştea în pragul nopţii.

Un bătrîn gîrbovit, cu barba plină de promoroacă, lovea cu toiagul noduros. Zăngănitul lanţului căzut din urechea lacătului îl făcu să înceteze. Poarta se deschise pe jumătate, împinsă mai mult de furia vîntului. Dragomir rămase locului fără a scoate o vorbă, ţintuind cu priviri duşmănoase pe străin.

— Fie-ţi milă, om bun, găzduieşte-mă numai pînă-n zori...

— La mine nu-i han, îi zise Dragomir, pregătindu-se să închidă poarta.

— Mor de frig şi oboseală, insistă bătrînul. Nu-ţi cer decît adăpost. Nu mă lăsa pe urgia asta în drum!

— Lasă-l, tată, se auzi vocea rugătoare a Linei. O fi vreun drumeţ prins de vremea asta vitregă pe la noi!

Dragomir, nemulţumit, privi în direcţia de unde vocea fetei îi frînse pentru o clipă pornirea, apoi spre unchiaş:

— Bine, fie, încheie posac. Mulţumeşte-i domnişoarei mele că te-am lăsat să intri.

Bătrînul abia-şi tîra picioarele îngheţate spre bucătăria unde focul împrăştia căldură binefăcătoare.

— De unde vii, bătrîne, pe o vreme ca asta, îl întrebă Lina, ajutîndu-l să-şi scoată haina lungă şi deasga din spate.

— Sînt un biet meşter de fluiere şi cavale. Oamenii îşi cîntă cu ele bucuriile şi-şi alină durerile... M-a ajuns năpasta de vreme pe aici...

— Lina, să nu vorbeşti cu necunoscutii! strigă înfuriat Dragomir. De unde ştiu eu ce gînduri are?! continuă, întorcîndu-şi privirile bănuitoare spre drumeţ.

— Vai de păcatele mele, omule, par eu a fi răufăcător? Îşi făcu o cruce mare, aşezîndu-se la gura sobei pe scăunelul adus de fată.

— Te vei încălzi aici. De dormit vei merge în finul din podul grajdului. Acolo-i cald!

— Fie precum vrei, creştine, îi răspunse bătrînul. Sînt în casa dumitale şi mă vei primi după cum te-o lăsa inima.

— Tată... implora Lina cu voce înceată.

— Eu sînt stăpîn aici! Te poţi duce în camera ta! Nu-mi da poveţe! Ştiu mai bine ce trebuie făcut!

Fata, cu faţa îmbujorată, cu capul plecat, nu-i mai răspunse. În şoaptă, îi ură odihnă bună străinului şi plecă.

— Frumoasă fată ai, zise într-un tîrziu bătrînul, perpelindu-şi mîinile şi picioarele la foc. Frumoasă şi cu inimă bună.

— Frumuseţea nu face avere; e trecătoare ca stelele care se sting în cădere. Inima? Te duce la sapă de lemn dacă i te supui! Fata mă va moşteni... cînd eu n-oi mai fi.

— Şi pînă atunci, se grăbi cu întrebarea unchiaşul.

— Pînă atunci?... Învaţă! Plătesc mult la oraş s-o ţin la şcoală. Cînd o isprăvi va veni aici, în sat, învăţătoare. Am s-o mărit cu un băiat cu avere.

— Nevastă n-ai?

— S-a prăpădit... A fost prea simţitoare. Le punea pe toate la inimă, răspunse Dragomir, făcînd un gest de dezgust cu mîna. Fata-i cam seamănă, dar o să se schimbe!

— Hei, oamenii îşi schimbă greu firea... încheie bătrînul.

Dragomir stinse lampa. Amîndoi rămaseră la gura sobei. Lemnele trosneau înghiţite de flăcările lacome. Limbi roşiatice dansau pe pereţii încăperii. Numai ungherele rămîneau întunecate.

Afară viforniţa continua neostoită. Urla din răsputeri, măturînd acoperişul, parc-ar fi vrut să-l smulgă. Învăluind casa, vîrtejuri de zăpadă izbeau ferestrele întunecate.

— Ai gospodărie mare şi arătoasă, creştine, reluă bătrînul, după cîteva clipe de tăcere. Dar să nu te superi... eşti zgîrcit şi nu e bine. Asta o spun şi oamenii, dar eu nu credeam...

— Te pomeneşti că mă şi cunoşti din ce ţi-au spus oamenii! Atunci trebuie să ştii că muncesc mult, de-aceea am! Şi cine munceşte, scoate bani şi din piatră seacă!

— Şi alţii se spetesc dar au numai cît să-şi ţină zilele, poate nici atît. O singură fată ai. Aşa cum este, o să se mărite şi fără zestre!

— Trebuie să ştii să faci avere! Nu oricine poate!

— O fi, precum spui, dar ai putea fi mai milostiv cu cei nevoiaşi!...

— Nu port eu vina că n-au. Fiecare cu viaţa lui... Doar n-ai vrea să-mi împart avutul cu sărăntocii.

Iritat de spusele străinului Dragomir se ridică. Privindu-l cu coada ochiului mai aruncă un lemn pe foc.

Drumeţul scoase din desagă o bucată de pîine veche, pe jumătate îngheţată. Cu degetele ciolănoase rupea bucăţi mici pe care le mesteca fără grabă.

Pentru o clipă inima împietrită a lui Dragomir păru că se înmoaie.

— Să-ţi dau ceva lîngă pîine...

— Nu ţi-am cerut decît găzduire, îi replică, cu voce joasă, plină de demnitate, bătrînul. Nu vreau nimic altceva!

Continua să-şi vadă liniştit de mîncare. Strînse cu grijă într-un ştergar ceea ce-i rămăsese, strecurînd în desagă. Cînd şi cînd flăcările îi luminau chipul. Din barba-i lungă prinseră a se scurge alene picături de apă. Le şterse cu mişcări domoale. Îşi uscă ochii şi faţa înroşite de dogoarea focului.

— De fapt cine eşti, bătrîne, de unde vii şi unde te duci, rupse tăcerea, curios, Dragomir.

— Se vede că nu umbli prin lume. Te-ai legat prea mult de pămînt şi avere. Dacă te-ai fi dus măcar pe la bîlciuri, m-ai fi văzut. Mă cunosc pînă şi copiii. Stau la depărtare de cinci sate de aici. Meşteşugul cioplirii lemnului l-am moştenit de la tata, iar el de la înaintaşii lui. Am căpătat iscusinţa făuririi acestor „bete cîntătoare" pe care le vînd prin sate sau bîlciuri, fie iarna, fie vara. Altfel, n-am din ce trăi.

După o pauză începu din nou să vorbească la fel de calm. Privea cînd pe Dragomir, cînd spre bezna de afară înfiorată de urgia vremii. Ar fi vrut parcă să se încredinţeze că nu-l mai aude nimeni.

— Am moştenit de la el meşteşugul ăsta... şi tot de la el am păstrat o taină...

Dragomir deveni mai atent. Îşi privea oaspetele cu neîncredere.

Bătrînul tuşi, dregîndu-şi glasul.

— La marginea satului nostru este un deal, mare, cu coama împădurită de stejari bătrîni. I se spune „La Plai". Se zice că pe la mijlocul crestei un grup de stejari de aceeaşi înălţime stau laolaltă, ca la un sfat bătrînesc. La rădăcina unuia dintre ei au fost îngropate, în vremuri de demult, nu se ştie de cine, ulcele cu bani de aur...

În nopţile cu lună plină, după sfintele sărbători ale Paştelui, de Rusalii, în jurul tulpinei stejarului cu pricina „joacă" flăcări galbene, semn că banii se primenesc, îşi recapătă strălucirea. Poate de aceea locului aceluia i se mai spune şi „La Comori"... Au încercat unii să scoată la suprafaţă galbenii, dar n-au putut ajunge la ei. Cică atunci cînd se apucau de săpat, se porneau să cînte ielele, să-i strige, iar cel care n-avea tăria să reziste, fie că-şi pierdea mintile şi pleca năuc în lume, fie că fugea năpădit de spaima care-l urmărea toată viaţa...

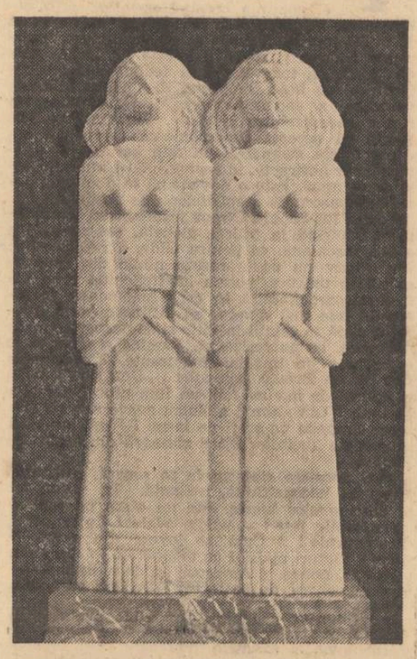

Aciobăniţăi: „Melos popular" I, II

Bătrînul tăcu. Se ridică, luîndu-şi haina pe care o uscă la foc şi toiagul. Dragomir continua să-l privească bănuitor. „Să fie oare adevărate cele înşirate de bătrîn?"

— Aş vrea să mă odihnesc, că-s frînt de drum, iar căldura mi-a muiat oasele.

— Culcă-te, bătrîne, c-ai sporovăit destul. Poţi rămîne aici. Dacă, peste noapte, te-o deştepta viforniţa mai aruncă un butuc în sobă...

Îi aduse un cojoc şi o pernă, punîndu-i-le pe pat. Apoi plecă. Somnul nu-l prinse decît spre zori. Povestea străinului îl agitase, îi înflăcărase imaginaţia. O bucurie fără margini îl cuprinse. Aur!!! Nimeni, afară de el, nu cunoştea taina care-i va aduce fericirea şi puterea.

A doua zi, dimineaţa, vîntul se potoli. Ningea mărunt şi numai uneori pulberea deasă era destrămată.

Necunoscutul îşi luă desaga şi plecă, petrecut pînă la poartă de Dragomir.

— Ai grijă, creştine, de sufletul tău, îi zise la plecare. Bogăţia îţi răpeşte bruma de bunătate şi omenie cu care, poate, te-ai născut... Eşti bogat dar nu vei fi niciodată mulţumit! Cine are vrea şi mai mult; dacă are mult uită de cei din jur. Nu poate fi fericit cel ce-i singur!

— Caută-ţi de drum, bătrîne, nu-mi duce grija!

— Mulţumesc pentru găzduire şi am să mă rog pentru frumuseţea ta de fată.

Cu paşi rari, gheboşat se depărtă înotind prin nămeţi.

Dragomir îl urmări un timp, apoi ferecă poarta, întorcîndu-se în casă.

— L-ai lăsat să plece, tată, îl întîmpină Lina. Pe o vreme ca asta nu dai afară nici un ciine!

Dragomir n-o auzi. Mintea îi era stăpînită de taina pădurii de stejari. „Cînd voi avea aurul, totul se va schimba; voi locui într-un palat slujit de servitori. Pe fată n-am s-o mai las să fie învăţătoare. La ce bun? Va învăţa atunci să struneaască mulţimea slugilor ca o adevărată stăpînă!"

Posibila mare bogăţie îl îndepărtase şi mai mult de oameni.

Nici nu luă în seamă că fata crescuse, se schimbase mult. Zveltă, cu chipul gingaş, încadrat de părul lung, aramiu, atrăgea pe cei ce-o vedeau. O lumină interioară îi înfrumuseţea şi mai mult fiinţa. Era blîndă şi întotdeauna binevoitoare cu slugile şi cei nevoiaşi. Pe cît de urît de oameni era Dragomir, pe atît de iubită şi respectată era Lina. Cu inima nu se simţi niciodată alături de tatăl ei pe care-l ştia rău, neomenos. Singura licărire de bunătate şi căldură în casa lor fusese mama; ea se sfîrşise însă devreme, lăsîndu-i o amintire frumoasă şi atît de tristă. Poate de aceea, o dragoste sinceră se înfiripă, încă de la începutul şcolii, între ea şi colegul ei, Tudor. Cînd se cunoscuseră mai bine, crezînd fiecare în statornicia sentimentelor ce şi le nutreau, hotărîră în taină să se căsătorească. Vor fi amîndoi învăţători; iubeau, deopotrivă, copiii şi se visau fericiţi.

Ultimul an la Şcoala pedagogică se apropia de sfîrşit. Lina aştepta momentul potrivit pentru a-i destăinui tatălui său intenţiile. Deocamdată amîna, chinuită de teama posibilei împotriviri a acestuia.

După sărbătorile Paştelui Dragomir nu-şi mai afla locul. Se frămînta fără încetare. Zilele şi nopţile i se păreau nesfîrşite; parcă îl îndepărtau de clipa mult dorită. Cu Lina — venită acasă în vacanţa de primăvară — vorbea puţin şi numai ce credea de cuviinţă. Căutînd să-şi ascundă neliniştea se preocupa, cu şi mai multă însufleţire, de treburile gospodăriei.

În preajma Rusaliilor dispăru de acasă pe neaşteptate. Luă cu el tîrnăcoape şi lopeţi, plecînd singur, înainte de asfinţit. Ajunsese la marginea pădurii seara. Căută locul amintit de străin în noaptea de iarnă. Găsi stejarii bătrîni. Privi de jur-împrejur. Foşnetul pădurii îi încorda atenţia. Încredinţîndu-se că nimeni nu l-ar putea tulbura, se apucă de lucru.

Cînd întunericul cuprinse întreaga pădure se făcu simţită şi oboseala. Nu descoperise încă nimic! Aprinse lampionul şi săpa mai departe, disperat, dominat de aceeaşi nestrămutată vrere.

Deodată, lovi cu piciorul drept un obiect dur, metalic. Tresări. „Aici trebuie să fie! Am găsit-o! Sînt cel mai bogat!" îi venea să strige. După cîteva clipe simţi piciorul strîns într-o încleştare dureroasă. „Au venit ielele, gîndi iute. Trebuie să fiu tare, să rezist, altfel totu-i pierdut!"

Încercă să-şi tragă piciorul. O durere sfîşietoare îl străbătu pînă-n creştet. Ridică lampionul. Nu se mai putea mişca iar suferinţa deveni insuportabilă. Îşi dădu seama că piciorul îi fusese prins într-o capcană. Se sfîrşise totul! Nu mai putea continua!

Aproape răpus de durere găsi tăria să-şi desprindă mădularul sfărîmat. Orbecăi în beznă, extenuat de durere şi oboseală, căutînd drumul. Negăsindu-l se chirci lîngă un copac. Acolo rămase pînă a doua zi cînd reuşi, tîrîndu-se, să iasă din pădure. Un om, minîndu-şi boii, îl găsi aproape sfîrşit în şanţul de la marginea drumului. Îl urcă în car şi-l duse acasă.

Cîteva zile se zbătu între viaţă şi moarte. Nici insistenţele fetei, nici durerea care-l sfîşia, nu-l puteau hotări să se lase dus la spital. Cerea să i se oblojească rana cu buruieni şi leacuri băbeşti, suferind ca un animal, fără să cricnească. Dar nu spunea nimănui ce i se întîmplase. Spera în vindecare ca într-o minune care-i va da posibilitatea să continue ceea ce începuse.

Abia cînd în încăperea în care zăcea începu să se împrăştie miros de stîrv consimţi să meargă la spital. Dar era prea tîrziu! Piciorul i se ampută de la genunchi.

În zilele de suferinţă, cînd delira, luptîndu-se cu moartea, blestema adesea pe bătrînul necunoscut care-i încredinţase taina comorii.

Mutilarea îl făcu mai posac şi mai ciinos. Se obisnuise să meargă într-o cîrjă, sprijindu-şi trupul greoi pe un picior de lemn. Evita şi mai mult oamenii; în fiecare dintre ei vedea un dusman de temut. Dar setea de a acapara noi bogăţii, de a-şi mări şi mai mult avutul rămase nealterată.

Preocupată de absolvirea ultimului an de studii, Lina reuşi să depăşească şi clipele tragice trăite de tatăl său. Isprăvi şcoala. Urmă banchetul absolvenţilor după care veni acasă, pentru întîia oară, cu cel pe care-l îndrăgi.

— Tată, el este Tudor. Am fost colegi. Nu ţi-am vorbit pînă acum despre el. Gîndeam că-i prea devreme...

Se opri. Privirea-i alerga de la unul la altul. Continuă în pripă:

— Nici unul, deocamdată, nu mergem mai departe, la învăţătură... Poate mai tîrziu... Ne ştim de la începutul şcolii şi cred că ne cunoaştem îndeajuns! De aceea vrem... vrem să ne căsătorim!

Dragomir tresări, Chipul i se întunecă. Ochii căutau pe sub sprîncene la oaspetele fiicei sale:

— Ce-ţi oferă tatăl dumitale, domnule?

— Mi-a dat ce-a putut, începu, potolit, Tudor. Meseria pe care am învăţat-o. Grea, dar nobilă şi frumoasă. Sînt, ca şi Lina învăţător!

— Nu-i totuna! Să nu te compari cu fiica mea! Ea e bogată! Te-am întrebat ce ai pe lîngă meseria asta „nobilă", cum îi spui dumneata?

— Pe lîngă meserie?... Nimic. Sînt sărac,

foarte sărac, domnule Dragomir. Abia am reuşit să termin şcoala. Sîntem o familie numeroasă...

— Ha! rînji Dragomir, nelăsîndu-l să continue. Şi ce-ai vrea? Averea Linei? Asta urmăreşti! Nu de dragul ei o ceri de nevastă! Averea după care tînjeşti însă va fi a ei după moartea mea!

— Vreau să mă căsătoresc cu ea, nu cu averea!

— Tată, mi-e drag cu adevărat Tudor! Vom sta aici, împreună şi te vom îngriji la bătrîneţe. Eu trebuie să mă mărit odată!

— Ai să te măriţi cu cine oi vrea eu nu cu... Aşa mulţi s-or găsi care-ar vrea să-mi prăpădească avutul! Auzi?! Învăţător! Asta nu aduce avere, domnule!

Tudor suporta demn povara cuvintelor aruncate asupra-i. De dragul Linei nu voia să-l supere pe Dragomir. În cele din urmă nu mai putu îndura batiocura.

— Domnule Dragomir! N-am s-o iau pe Lina fără voia dumitale! Nu! De vei consimţi vreodată la căsătoria noastră îţi voi rămîne îndatorat pe viaţă! Dar nu-mi trebuie fata pe care o consideri parte din averea dumitale!

— Să ieşi afară! strigă ca scos din minţi Dragomir. Îndrăzneşti să mă insulţi în casa mea?

Îi deschise uşa cu furie.

— Ieşi! Sper să nu te mai văd vreodată!

Tudor ieşi în aceeaşi clipă. Lina, disperată,

---

teatru

Audienţă la Consul

Piesa de debut a cunoscutului scriitor Ion Brad, cred că stă sub semnul paradoxului. Din toate punctele de vedere. În primul rînd, pentru că, deşi aparţine unui poet consacrat, dovedeşte o indubitabilă apetenţă teatrală (autorul fiind un „meşteşugar" perfect, în ciuda lipsei de experienţă scenică); apoi, deoarece deşi pleacă de la document — subiectul piesei *Audienţă la Consul* avînd o mare doză de adevăr „jurnalistic" — lucrarea reuşeşte să pară o pură ficţiune, dincolo de acţiunile prea bine cunoscute nouă, tuturor, existînd excelente atu-uri de *story* — tradiţional, fantezist; în fine, pentru că, avînd un pregnant accent politic, propus „din pornire", *Audienţă la Consul* nu este lineară, schematică, pauperă, avînd acces la o problematică multiplă, extrem de accesibilă, de diversificată. Pentru că există aici, înafara conflictului principal (sesizabil în conştiinţa Femeii Disperate), conflicte secundare, paralele, de ordin etic (paternitatea gemenilor), sau familial (derivate din primele).

E adevărat, toate aceste afirmaţii ar putea fi interpretate în mod echivoc: şi lucrul nu pare absurd în cazul unui debutant în dramaturgie. Firească, aş fi preferat în cazul acestei piese, să nu mă gîndesc nici o clipă la textele comerciale, ci la cele semnate de Piscator, Peter Weiss, Kiphardt. Apoi, poate că nivelul intelectual al dezbaterii ar fi trebuit să poarte pecetea personalităţii lui Ion Brad şi nu mantia unui ostentativ succes de public. În orice caz, în contextul dramaturgiei româneşti contemporane, *Audienţă la Consul* mi se pare a fi o necesară pată de culoare (menită a acoperi lacune tematice deseori semnalate) şi-n plus, cred că trebuie să-l stimuleze pe autor, hotărîndu-l să persevereze pe un tărîm care i-a imprimat deja paşii, aşteptîndu-l ca pe un pasionat şi înzestrat explorator.

Prezentată — în premieră absolută — pe scena teatrului Nottara (instituţie care, în ultimul timp, ne oferă plăcute surprize repertoriale) lucrarea autorului contemporan nici nu ciştigă nici nu pierde nimic — pe plan axiologic. Lucrul, poate, nu ar fi de condamnat dacă mizanscena nu ar fi semnată de Ion Cojar, faţă de care pretenţiile noastre sînt mereu foarte mari. Nici Constantin Rusu nu ne oferă decorul pe care-l aşteptam, pereţii încăperilor fiind vopsiţi în mod cel puţin curios.

Distribuţia, în schimb, are cîteva jaloane semnalabile. Mă gîndesc, în primul rînd la Ştefan Radof (actor robust, inteligent pe care nu l-am văzut niciodată ratînd un rol), Mircea Anghelescu (într-o creaţie de valoare invers proporţională cu lungimea textului său), Viorel Comănici (mai sobru aici, decît în celelalte spectacole), precum şi la Ioana Crăciunescu, Ştefan Sileanu, Cristina Tacoi, Elena Bog, Vasile Lucian, îmbrăcaţi cu gust de costumiera Lidia Radian. Păcat că într-unul din rolurile principale, talentata actriţă Catrinel Paraschivescu înregistrează un eşec, din cauza stilului de joc ostentativ şi artificios.

Înscrisă şi în repertoriul altor teatre, poate chiar într-o altă variantă dramaturgică, *Audienţă la Consul* va redemonstra, desigur, aptitudinile teatrale ale lui Ion Brad.

Bogdan Ulmu

---

film

Un club al criticii

Un club al criticilor de film era necesar atît criticii, cît şi filmului nostru, confruntarea de opinii fiind singura cale de a defini mai bine momentul şi obiectivele filmului nostru. Poate că momente importante în evoluţia cinematografului românesc au rămas fără urmări notabile, tocmai pentru că ele au trecut fără a fi fost suficient adîncite, fără să se fi putut trage din ele toate concluziile necesare. Doar o critică stăpînă pe mijloacele sale, sigură pe valorile pe care le promovează, va putea să influenţeze evoluţia filmului nostru — calităţi care nu au cum să fie cîştigate altfel decît prin dezbatere, prin schimb de valori. Înfiinţarea, în urmă cu cîteva luni, a unui club al criticilor de film, răspunde tocmai unei asemenea necesităţi: cîştigarea unei conştiinţe de sine a criticii noastre. Chiar dacă întîlnirile de pînă acum au avut mai mult un caracter colocvial, aparent nesistematic, cazul pus în discuţie a fost unul singur: acela al criticii de film. Au apărut noi probleme şi s-au pus noi întrebări, aşa că deschiderea la sugestii şi puncte de vedere venite din afară nu poate decît să ne bucure. Nu este vorba, desigur, de a pune de acord, în mod artificial, opinii diferite, de a încerca o nivelare a peisajului nostru critic ci dimpotrivă, a da prilejul unor dezbateri care să ducă la o mai bună definire a punctelor de vedere. Au fost exprimate aici nedumeriri în legătură cu deosebirile de opinii — de la un critic la altul şi de la o cronică la alta, însuşi acest mod de a pune problema fiind semnificativ pentru o anume mentalitate potrivit căreia spectatorului ar trebui să i se ofere de-a gata concluzii şi verdicte indiscutabile; aşa cum s-a subliniat însă, cronicarului şi criticului de film le revine sarcina de a propune, de a da sugestii, şi nu de a impune; deosebirile de păreri nu au de ce să trezească îndoieli în privinţa criticii sau a criticilor ci dimpotrivă, sînt dovada cea mai bună că critica de film îşi îndeplineşte menirea: aceea de a cultiva spiritul critic al spectatorului, de a instaura o atmosferă propice creaţiei şi dezbaterii.

Şedinţele săptămînale ale Clubului criticii au programat pînă acum întîlniri cu regizori şi scenarişti, discuţii în jurul filmelor nou apărute la care au participat reputaţi critici de film şi invitaţi dintre care amintesc pe poeta Nina Cassian, criticii Laurenţiu Ulici şi Silvian Iosifescu. Regizorii, scenariştii, operatorii, actorii, directori ai caselor de filme, au fost invitaţi să-şi spună părerea despre felul în care filmele realizate de ei au fost primite de critică.

Este, de bunăseamă, prea devreme pentru a trage din dialogul purtat concluziile necesare. Aşa cum spuneam, discuţiile nu au depăşit aerul colocvial, dar e foarte bine că nu se încearcă încă să se dea un contur mai precis şedinţelor clubului — înainte ca acest contur să se fi ivit de la sine. Iniţiativa înfiinţării unui club al criticii, participarea la şedinţele sale nu vor întîrzia, sperăm, să-şi arate roadele.

Nicolae Mateescu

---

televiziune

Tinereţe

● Inundat de lumina sărbătorească a întîiului de mai, micul ecran a omagiat **Ziua muncii** printr-o suită de emisiuni în care cei ce muncesc au apărut aureolaţi de bucuria şi demnitatea înălţătoare a muncii: „Ecouri de mai muncitoare", „Ţara în ajun de 1 Mai", „File de istorie — 1 Mai muncitoresc", „Omagiu lui 1 Mai", „Generaţia muncii — generaţia ţării", „Angajamente şi fapte muncitoreşti", „Ţară a muncii", „Album de mai", „Semnături în cartea înfăptuirilor socialiste", „Raport muncitoresc", „Omagiu întîiului de mai", „Imn slăvit muncii în zi de 1 Mai". Sînt emisiuni care, îmbinînd reportajul, evocarea, interviul, cîntecul şi dansul au adus în prim plan — la modul foarte firesc — chipuri de oameni şi fapte de muncă de pe întreg cuprinsul ţării. Reunite, aceste emisiuni au alcătuit — prin adînca lor vibraţie, prin căldura neobişnuită care a împînzit fiecare din secvenţele lor — o frumoasă odă închinată ţării şi oamenilor săi. Cetăţeni de toate profesiile — români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi — au expus în cuvinte simple şi de o emoţionantă convingere crezul lor comun: cheia de aur a fericirii tuturor — munca.

● Lumina încandescentă a dragostei de ţară a aureolat şi grandiosul spectacol dedicat zilei de 1 Mai, desfăşurat pe scena Palatului sporturilor şi culturii din capitală, în prezenţa conducerii de partid şi de stat, în frunte cu tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Prin intermediul micului ecran, fiecare din noi a asistat — cu întreaga lui simţire — la emoţionanta desfăşurare de forţe artistice, care au adus un omagiu fierbinte muncii oamenilor patriei noastre libere şi demne. Vibrant, încărcat de patos artistic, spectacolul a avut secvenţe ale căror suflu ne mîngîia inima: „Marşul de 1 Mai" de Ciprian Porumbescu, „Hora înfrăţirii", „Internaţionala", care au răsunat în sală ca însăşi Eternitatea.

● **2 Mai — „Ziua tineretului"** (se împlinesc treizeci de ani de la primele şantiere naţionale ale tineretului) a fost sărbătorită pe micul ecran printr-un şir de emisiuni în care tinerii — cît de telegenică e tinereţea — şi-au exprimat dragostea de ţară, setea de creaţie, încrederea deplină în măreţia muncii. „E tinereţea noastră patridului datoare", „Patriei, tinereţea noastră", „Primăvara baladelor", „Demnitatea unei generaţii", ş.a. sînt emisiuni care au arătat, cu multă sensibilitate, ce înseamnă să fii tînăr în România de astăzi. În punctul cel mai de sus al acestei idei se situează cele două spectacole dedicate zilei generaţiei tinere: ampla manifestare de pe Stadionul „Republicii", sinteză expresivă a energiilor nesfîrşite ale tineretului (numeroase secvenţe au fost date şi pe micul ecran) şi spectacolul în studio, realizat în colaborare cu Comitetul Central al U.T.C. — manifestări în care versul, cîntecul, dansul, tabloul alegoric, jocul sportiv au dat tot atîtea expresii tinereţii.

Mircea Florin Şandru

încerca să-l oprească, prinzîndu-i mîna. Dragomir se repezi la ea înșfăcind-o de umăr. O împinse brutal cu cîrja în casă.

— Am să-ți scriu, Lino ! strigă băiatul îndepărtîndu-se.

Fata plîngea fără speranță. Dragomir ridică cîrja să lovească :

— De nu te potolești, te strivesc în clipa asta !

Îngrozită, Lina se apără de mînia dezlănțuită a tatălui său.

— Ai să faci cum spun eu ! N-am strîns avere pentru haimanale ! Am să-ți găsesc eu bărbatul potrivit dacă nu ești în stare !

Ștergîndu-și lacrimile, privind înfricoșată spre tatăl ei, fata zise încet :

— De nu-l iau pe el, nu-mi trebuie altul ! Niciodată !

— Am să-ți frîng gîtul de nu m-oi asculta ! Să iei seama la ce ți-am spus !

Plin de mînie plecă, trăgînd după el, cu zgomot, piciorul străin.

Din satul în care Tudor își începuse meseria de dascăl îi trimitea Linei pagini întregi. Amintindu-i dragostea lui, o încredința că-și vor împlini visurile făurite în anii de școală. Îi mai scria că nu poate nesocoti voința tatălui său : se vor căsători numai primind binecuvîntarea lui.

Convinsă că tatăl său nu va ceda în fața hotărîrii luate, Lina, după ce chibzui îndelung, îi răspunse că va fugi de acasă, acceptînd să-l urmeze oriunde. Dragostea lor nu trebuia să se lovească de împotrivirea nefirească a tatălui. Vor munci și vor trăi, ca cei mulți, fără bogăție. Cînd Dragomir va muri se vor întoarce acasă, împreună.

O vreme băiatul nu-i mai răspunse. Rîndurile așteptate sosiră mult mai tîrziu. Lina nici nu bănuia că-i vor înnegura întreaga viață. Îi scria că pleacă departe, în lume, cerîndu-i să-l ierte și să nu-l caute. Nu-l va găsi nicăieri. Viața le-a fost potrivnică dar va purta mereu chipul îndrăgit al fetei și dragostea lor netăgăduită. O ruga să-l dea uitării și să-și găsească împăcarea. Poate astfel va pune capăt chinului așteptării fără speranță.

Lina rămase buimacă. Pe neașteptate trupul îi fu cuprins de un tremur nervos. Un nod îi stringea gîtlejul, sufocînd-o, oprind declanșarea lacrimilor liniștitoare. Un zîmbet trist, dureros i se întipări pe chipu-i transfigurat. În clipa aceea Dragomir intră în încăpere. Îi smulse scrisoarea din mînă. Fata nu se împotrivi. Rămase cu privirea absentă, împietrită, căutînd departe, fără țintă. Dragomir citi pe nerăsuflate rîndurile tulburătoare. Nici nu luă în seamă noua înfățișare a fetei. Un hohot străbătu toată casa. Era, poate, întîia oară cînd rîdea — ris de triumf și satisfacție. Totul se sfîrșise așa cum îi fusese voia.

Din ziua aceea Lina își schimbă cu desăvîrșire comportarea : deveni indiferentă la tot ce se petrecea în jurul său, evita întîlnirile cu oamenii. Ferecă în suflet, la numai nouăsprezece ani, singura dragoste a vieții sale. În mintea ei se instală haosul. Trecea adesea, ca o fantomă, prin sat — îmbrăcată numai în rochii albe, lungi, cu picioarele goale — mînînd porcii și gîștele la păscut, gesticulînd, vorbind nimănui. Alteori străbătea cîmpii și crînguri, fluturîndu-și îmbrăcămintea imaculată. Cu picioarele sîngerate de pietre și mărăcini, cu rochia zdrențuită, se întorcea acasă cîntînd, încet și trist. Pe față i se citea același zîmbet împietrit, aceeași privire rătăcită.

Tatălui nu-i mai vorbi niciodată. Starea Linei însă nu-l afectă pe Dragomir ; dădea totul pe seama capriciilor tinereții. Nutrea convingerea că nebunia dragostei era trecătoare, iar Lina va fi iar ca altădată.

Singura lui obsesie rămăsese tot averea. Se gîndea că într-o zi va muri și-i va rămîne de izbeliște !

Înserarea viorie de primăvară învăluia satul într-o ceață diafană. Dragomir umbla de colo-colo, trîntind mînios piciorul de lemn. Turma de porci nu i se întoarse acasă. Sluga trimisă s-o aducă intrase parcă în pămînt.

Bolborosind vorbe de ocară, porni singur în căutarea ei. Umblă prin ripi și hățișuri, încercînd să dea de urma animalelor. Le căută îndelung, dar zadarnic. Treptat întunericul înghiți împrejurimile. Vederea slabă a lui Dragomir nu-l mai ajuta. Atunci renunță, hotărît să se întoarcă acasă.

Orbecăind în beznă, se împiedică și căzu cu fața într-un desiș spinos. Reușì, cu greu, să se ridice, dar în clipa următoare se dezechilibră din nou, rostogolindu-se într-o râpă adîncă. N-avu timp nici să mai strige după ajutor : muri după scurt timp departe de oamenii pe care nu i-a iubit niciodată, de fata de a cărei nebunie era vinovat.

Abia după cîteva zile cadavrul, pe jumătate descompus, curmă jocul nevinovat al unor copii. Vestea morții lui Dragomir se răspîndi cu iuteală.

Lina fusese adusă să-și vadă tatăl. Trecu, ușor, pragul apropiindu-se mirată. Zîmbetul trist, împietrit, se stinse pentru o clipă. Îl privi îndelung, într-o crispare stranie. Deodată, în încăperea cernită, răsună un ris nebunesc care-i zgudui trupul firav. Cei de față rămaseră înghețați. Cîteva bătrîne încercară s-o îndepărteze de sicriu. Risul se curmă. Fata își recăpătă deîndată înfățișarea de mai înainte. Părea că nimic nu se întîmplase. Începu să murmure un crîmpei de cîntec numai de ea știut. Nu vărsă nici o lacrimă, nici atunci, nici altădată. De la despărțirea de Tudor nimeni n-a văzut-o plîngînd vreodată. În mintea-i rătăcită era o altă lume ; își găsise împăcarea și fericirea dincolo de înțelegerea firească a lucrurilor.

Mai rătăci prin viață, zdrobită de chinuitoarea boală, sfîrșindu-se la patruzeci și cinci de ani, mireasă de-o viață, cu chipul încă tînăr, împietrit într-un suris dureros.

cleopatra lorințiu

Iarbă în iarbă

Încearcă să-ți închipui ziua aceea.
Poate nu va veni. Poate va veni în sfîrșit.
Din albul pereților vor răsări muguri,
Casa va fi un crîng înflorit.

Fir cu fir, iarbă cu iarbă
Verdele va încerca să te soarbă.
La ușa ta vor opri numai ploi,
Vei călca nestingherit prin noroi.

Apoi vei asculta la nesfîrșit cîntecele vechi
Și nu te vei teme de noapte
Povești de demult îți vei spune
despre iubitele Cavalerului fără-de-moarte.

Într-o zi va încolți o privire
mai verde decît de obicei
timpul o să se înăsprească spre lemn
mîinile or să-ți miroasă a tei.

Va fi atît de treptat și de lesne
cu mușchi și cu ferigi la glesne
Casa ta fără uși, fără cheie,
Mai ocrotitoare decît un suris de femeie.

Vei fi propriul tău prizonier iarbă în iarbă
Verdele cînd va fi terminat să te soarbă.

Băiatul de iarbă

Fii tu băiatul de iarbă
e atît de ușor
nu te atinge nici un cuvînt
oasele nu te mai dor.
O să rid în părul tău
întunecat, foșnitor
ochii îți vor fi din semințe
e atît de ușor.
Viața se va întîmpla
într-un ritual ca un nor
Mă vei lăsa oricînd să te am
să te știu, să te cobor.

Fii tu băiatul-de-iarbă
mîna mea este rece
viață cu viață prin nervurile noastre
se va petrece.

Cîmp

Cît de greu se trece un gînd în cuvinte
Literele se destramă ușor, deghizate-n veșminte.

Și nu mai rămîne decît un cîmp înverzit
Prizonierul lui să fii, bucuros c-ai greșit.

Cît de greu treci uneori din cuvinte-n tăcere
Altă graniță, alt tărîm interzis și cu totul altă durere

Și nu mai rămîne nimic altceva decît un cîmp înflorit
Istovit de puterea lui de-a se fi irosit.

Cît de greu se trece atunci din tăcere în gînd
Înapoi spre ce-a fost socotit între văzduh și pămînt

Și nu mai rămîne nimic altceva decît un cîmp înverzit
Ca un spațiu de vis de unde-ai plecat și venit.

Puncte

În clipa în care
deschidem fereastra
sîntem foarte egali
Orizontul ne aparține la fel
Norii – imaginile aburite de cai.

În clipa în care
respirăm dimineața
sîntem foarte, foarte aproape.
Aerul ne aparține la fel
liniștea lui înrourată de pleoape.

În clipa în care
pornim înainte, ne depărtăm cîte puțin
pe un drum închipuit — foarte lung și egal
Apăsător dar divin.

În clipa în care sîntem foarte egali
două puncte între cer și pămînt
depărtarea se topește ușor —
ca un gînd.

florența albu

Poem

Limpede gerul prin care zboară păunul :
chiciura, sclipătul
și toate stridențele armoniei :
o scuturare de vorbe,
poemul.

Dincolo, fiecare închis în găoacea lui :
de pămînt, de mătase,
de fier beton,
fiecare suflîndu-și în pumni,
săturîndu-se de pîine, de vin,
de carne, de dragoste.

– Inutil, vei spune, sătulule,
inutil, vei spune, chivernisitule,
stingînd și aprinzînd la ore fixe,
lumina.

În timp ce coada păunului
multicoloră,
coboară din cer pînă-n pămînt
și pe treptele lipsă
urcă,
din pămînt pînă-n cer,
echilibristul,
cu o floare
între degetul mare și arătător.

Priveliște

Visează vîrfurile plopilor,
ele sînt roz geros, învăpăiere,
multiplicări esențiale

labirint,
văzut întreg de sus,
în suspendare

cînd nu te rătăcești,
cînd nu renegi,
cînd ziua strălucește
pe forme incomplete

și țipătul păunului,
victorios, barbar,
pînă la cer !

Cînd nu te rătăcești,
cînd rătăcești,
cînd alb albastru auriu,
zidul privit
te retrăiește.

Demitizare

Pescarii vin din ger
au pescuit la copci, sirene —
urechile li-s asurzite
de cîntece de dragoste.

Beau țuica fiartă,
se înviorează Prind, viață,
mint.

Ciinele-amușinează la picioare
resturile.
Păunul ultim desfășoară-n turn
blazonul decăderii ; coada veche.

Tu îmi vorbești în șoaptă
sentimente,
cu iz de vodcă și fidelitate.

Privesc în jur – pescarii, noi
și ciinele flămînd altfel –

sirenele și vocea, vocea –
aceste crăpături în bolți,
cum dăunează rezonanței !

daniel turcea

Poveste de iarnă

cerul, privindu-l
dar sufletul ?

II

aproape, departe
în noapte
voci

Balada nunții

vin vestitorii,
vin la răscruce
sună din corn, dulce corn
toată suflarea
Mirele cheamă
lasă-i, mai lasă-i
ca-n moarte dorm

iată-i
s-adună
au daruri multe
bogată-n durere
i-au pus cunună
lacrima, gîndurile
să ni le-asculte

acel vin
i l-au adus
cînd va fi larmă
noaptea cu stelele
să ni-l adoarmă

un pat de nuntă
din lemn de măslin
cu ținte de-argint
sus, pe un munte
ce-l implinim

numai în aur
țesut curat
Mirele, Mirele
ne-a-ntîmpinat
pleoapele, lacrima
ne-a sărutat

Dar

un cosmos sînt pleoapele
un cosmos e lacrima
dar
numai taina rostește cuvintele
vieții
fără hotar

Jertfa împăcării

știam
nu știam
de-aș avea, de-aș avea ascultarea
petalei, din ram
în zilele patimii
seara

pom
al vieții, tăcut

și ca o mireasmă privirii
cum urcă din jertfa-mpăcării.

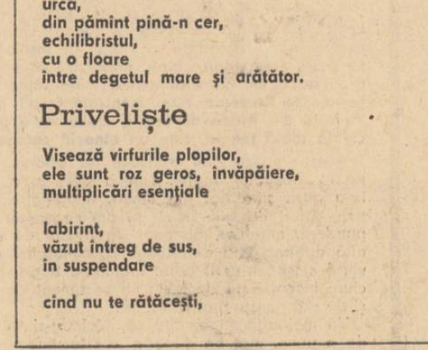

Aciobăniței : „Aripi"

denisa comănescu

Obsesia biografiei

Dacă cineva mi-ar da părul într-o parte
dacă mi l-ar ridica ușor de pe frunte
ca un diamant aiurit s-ar ivi
orașul acesta cu străzi singuratece și case stingace
ce se năruie la simpla închidere a ușii
cu grădini de streliția și lăzi de gunoi
unde ecoul copilăriei încă mai șoptește lămîilor putrede
„Mea mater, mea pater, filius vester lupus est"
cu muzica ce sparge timpanul mașinilor
și fotografiile care ucid privirea bătrînilor
cu farfuriile de orez cu lapte lăsate prin toate casele
de tatăl pe moarte, doar, doar le va găsi iubitul
ce i-a părăsit fata (dar el nu vine și bătrînul și-a
dat duhul degeaba sau chiar dacă vine nu-i pasă,
gîndind că mai tîrziu își va vinde și tatăl său sufletul
pentru cine știe ce afacere dubioasă)
cu liliacul din curtea căminului de fete
– orbii îi păzesc anemicele flori prea timpurii și presimt
că Gemenii se bălăcesc în Vărsător
(E nesănătos, e nesănătos,
în curînd vom avea un ospăț)
cu bătrîna cocoșată la care te strîmbai cînd striga : O să ajungi și tu ca mine, o să ajungi ! (după o săptămînă ai căzut și mult timp ai atîrnat de umbra bătrînei ca o cătușă.
Dacă ar mai trăi în căsuța de sub deal, ce de lucruri ar putea să-ți mai spună !)
cu prietena ce-și purta uriența ca pe un portmoneu doldora
de arginți (pînă și ea te-a părăsit ; s-a retras în urechea
unui munte, lîngă un flăcău zdravăn, ea mica, firava, pipernicita.
Cînd se va întoarce cu cărțile ferecate în metalele pure, mulți
dintre cei rămași vor fi dispărut)
cu feciorelnicul pat, pat de tortură (cineva intra pe fereastră
și-ți fura nopțile) unde te zbăteai de parcă
un prunc și-ar fi instalat scîncetele în tine
și nu știai nici un cîntec de leagăn
cu porumbeii din colivia primită cadou la optsprezece ani
(în fiecare toamnă ucizi cîte unul și-i citești măruntaiele
poc : moare bunica, poc : moare tatăl, poc : pleacă iubitul,
poc : bei din sticluța cu prea puțin neuleptil, poc, poc...)
Dar nimeni nu-mi ridică părul de pe frunte,
nimeni nu mi-l dă ușor într-o parte
și orașul acesta unde
„Mea mater, mea pater, filius vester lupus est"
aidoma mesajului unui mut é,
iar orbii degeaba au prorocit un ospăț
(putreziciunea a fost prea
adînc îngropată în mine ca să ajungă singură la suprafață)
va rămîne pentru totdeauna ascuns
ca un diamant aiurit.

Vise și maci

fereastra unui vagon, un tablou,
fotografii, un diapozitiv,
e tot atît de simplu să faci un ghem din trecut
și să-i andrelezi atmosfera într-un poem.
sau o scrisoare care să înceapă neapărat cu :
„Dragul meu, e mult de cînd n-am scris.
Poate ploaia, poate uneori lipsești din mine,
iar alteori te înșel, poate că între timp m-am și sinucis."
Astfel vom restabili onoarea biografiei
uitată sub scaunul unui tramvai
lîngă un coș cu vise și maci.

radio

Biografia capodoperei

În anul 1717 cincizeci de muzicieni reuniți sub bagheta lui Haendel interpretau celebra suită „Muzica apelor", însoțind flotila regală. Pe atunci, această lucrare ce va deveni celebră avea soarta „muzicii de circumstanță". Nimic mai odios, spunem noi astăzi, decît a încarcera în forme fixe,și încă de circumstanță, mari opere de artă. Și totuși exemplul este edificator pentru felul în care erau priviți marii muzicieni cu aură de geniu. Inegalabilul Bach, Johann Sebastian, oare nu era socotit un excelent, în primul rînd, profesor de muzică ? Ce erau socotite „Arta fugii" și „Clavecinul bine temperat" ? Lecții de muzică, pe care abia astăzi le apreciem la justa lor valoare de *capodopere*.

A devenit un obicei ca întotdeauna, în zilele sărbătorești, să ne desfătăm mintea și sufletul cu cele mai frumoase lucrări artistice. Privim și ascultăm, în zilele acelea numai lucrări de o frumusețe fără seamăn. În zilele de sărbătoare dorim ca totul să fie frumos în jurul nostru. Muzica în special, cea mai aleasă dintre arte, va fi prezentă în casele noastre sub forma capodoperei.

Zilele acestea primăvara abia a sosit. Peste ninsoarea florilor de cireș, peste frunza parfumată a liliacului s-a ridicat acea lumină aburoasă, specifică numai anotimpurilor însorite. Să nu uităm acest început. Și să nu uităm că l-am sărbătorit frumos.

Emisiunea *„Opusuri nemuritoare"* a fost una din sărbătorile radioului. Ea a cuprins lucrări magistrale în interpretări magistrale : Suita a IV-a în Re major de Johann Sebastian Bach, sub bagheta lui Karl Richter (să nu uităm că toate suitele lui Bach pentru orchestră se deschid cu mari și solemne uverturi), concertul nr. 1 în mi minor op. 64, pentru vioară și orchestră de Mendelssohn Bartholdy (în interpretarea celebră a lui Arthur Grumiaux), suita pentru pian și orchestră „Nopți în grădinile Spaniei" de De Falla — solist Gonzalo Soriano; fragmente din „Bărbierul din Sevilla" de Rossini și Simfonia fantastică de Berlioz — sub bagheta celebrului Igor Markevitch.

Aerul solemn al acestei emisiuni a întrecut așteptările noastre. Avea, această emisiune, o distincție și o aură de profund respect față de ființa omenească, față de simțirea și cugetul ei, față de zilele frumoase ale omului care, mingiiat fie și cu o singură floare, devine mai bun, mai curat, mai limpede. Căutam, noi, aceia ce iubim muzica, înfiorarea, simțirea aceea de nedescris ; înfiorarea peste care poate trece orice ravagiu fără ca ființa noastră să fie devastată. Puterea deci. O emisiune de zile mari.

Ioana Diaconescu

plastică

Naturalețe și măiestrie

● Dina Gurău are o naturalețe adolescentină*) în modul lipsit de reținere în care așterne culoarea pe pînză. De formație pictor monumentalist, artista pare a trata cu detașare suprafețele „mai mari" asupra cărora se apleacă plină de cordialitate, conștientă de faptul că în ele trebuie să comprime sensuri limpezi. De aceea vocabularul ei plastic este simplu și eficient.Pictorița mizează pe efectul optic imediat, degajat fie de șocul coloristic al unei imagini de tip realist tradițional *(Miraj văratic)* fie de armonia geometric-muzicală a unor imagini abstractizante a căror posibilitate de interpretare este lăsată oarecum la latitudinea privitorului (*Germinație I, Germinație II, Moment germinativ*, etc.). Picturalitatea necontrafăcută, spontaneitatea sînt rezultatul transformării fără eforturi a impresiei în culoare. Gravitatea meditației este în acest fel ușor estompată : în loc de a concepe simboluri artista pare doar a vrea să pună în circulație imagini, așa cum se întîmplă în ciclul de *Vaze comunicante* și *Vaze clepsidre*. De aceea pictura Dinei Gurău, se constituie mai ales ca un omagiu adus bucuriei de a *alcătui* imagini. Cu voluptate parcă, pictorița face să vibreze în pînzele sale o sensibilitate nealterată de influențe. În căutarea unui ton personal, pictura Dinei Gurău aspiră spre echilibrul construcției, spre o ordine a compoziției care să aibă o simplitate a ei, frustă și autentică precum lirismul ce îl generează.

● Absolventă de dată destul de recentă a Institutului „N. Grigorescu" (1975) Doina Botez se află la prima expoziție personală. Există o anume coeziune a viziunii și tematicii tuturor lucrărilor expuse, fapt care mi se pare a fi reflexul dorinței artistei de a da o soluție personală problemei redării senzației de mișcare. Pentru ea deplasarea implică o metamorfozare a obiectului, a reprezentării**), o înscriere a ei diversă în spațiu. Prin mișcare, pare a crede artista, forma se alterează, se produce fenomenul de deformare ce are drept rezultat mărirea potențialului energetic al figurii devenită astfel un fel de încărcătură explosivă, gata să năvălească în mediul înconjurător. Siguranța execuției desenului, expresivitatea liniei și în același timp acuratețea împinsă la extrem — astfel încît uneori se poate confunda curenta tehnică a tușului pe hîrtie cu alte tehnici mai sofisticate — îl pot face pe privitor că se află în fața unei artiste cu o îndelungată experiență. Este adevărat că modul cum este surprinsă imaginea în ipostazele sale diverse, în momente ce semnează momente de trecere de la o situație la alta, indică interpretarea creatoare a învățămintelor extrase din practica cinematografică. Pe aceasta se altoiește însă o viziune modernă asupra capacității reprezentării de a se constitui în simbol al delicatelor momente ale schimbării configurației imaginilor, momente cărora li se dă semnificația trecerii de la o stare la alta.

Grigore Arbore

*) Dina Gurău, *Pictură*, Galeria „Galateea"

**) Doina Botez, *Desen*, Sala „Atelier 35" (Galeria „Orizont")

muzică

Revelația virtuozității

Pentru ca un concert atît de bătătorit cum este cel pentru violoncel de Dvorak să-ți pară o revelație trebuie să întîlnești pe podium un as al instrumentului. Dorel Fodoreanu, instrumentist bine cunoscut, din formații camerale ne-a comunicat, în fruntea filarmonicii, un concert nou, o operă de mare inspirație. Cu el, concertul pare o lucrare de care autorul nu a mai vrut să se despartă — și nici noi n-am vrut s-o vrea — o incursiune cu amplă detentă printre tentațiile melopeilor nobile, ale folclorismului discret, măsurat mereu de inspirație, un vis al peisajelor natale.

Dirijorul sovietic Alexandr Dimitriev i-a asigurat un acompaniament de cea mai bună calitate, poate puțin prea tare, uneori. Niciodată cornii n-au sunat aici așa de strălucitor și împreună, lemnele n-au condus acțiunea muzicală atît de sigur. Orchestra a fost într-adevăr fondul colorat, peste care solistul a putut să plutească după inspirația sa. Un stil operistic, puțin grandilocvent, declina evoluția orchestrei, iar Dorel Fodoreanu s-a demarcat prin contrast, cu cîntul său simplu, de gust și noblețe desăvîrșite. Astfel decupat, violoncelul protagonist devine un personaj, cu efuziunile și închiderile sale, foarte adecvat semnificației concertului romantic.

Dorel Fodoreanu își construiește foarte bine frazele, le argumentează, adică, arcul expresiv, cenzurîndu-și efuziunea, lăsînd intenția mai mult sugerată și deschizînd astfel o fereastră pentru imaginație. Stilul său actual este caracterizat printr-o detașare poetică, poate puțin mimată, o strunire ascunsă a gestului interpretativ, care apoi este lăsat liber, dezinvolt, în fața publicului. Retușînd excesul sentimental, violoncelistul retușează și partitura, căreia îi restituie inspirația originală ingenuă, acoperită, pentru partiturile foarte cîntate, de vopseaua violentă a multor scamatori.

Atitudinea interpretativă este aici ireprosabilă. Dorel Fodoreanu crede partitura, o ia în serios cu toată sinceritatea, „uită" tot balastul ce s-a interpus între cerneala autorului și expresia actuală a operei. Claritatea evoluției sale nu este numai o dovadă de stăpînire ireprosabilă a instrumentului ci și atestatul unei abordări moderne, profunde a textului.

Dacă filarmonica deține asemenea instrumentiști în rîndurile membrilor săi, ar trebui să facă în așa fel încît să-i auzim mai des, nu numai în concertele camerale, dar și în cele simfonice.

Costin Cazaban

Aciobăniței : „Seism"

FRAGMENTE CRITICE

Trei piese de teatru

Avem sau nu avem dramaturgie ? Pînă să se găsească răspunsul la această tragică întrebare să citim cîteva piese de teatru.

În **Alibi** (1978) Ion Băieşu cultivă un vechi procedeu în teatru : confuzia de situaţii. Neînţelegerea (sau înţelegerea eronată) stimulează, în bine sau în rău, fantezia, iar fantezia duce la dezvăluirea caracterelor. Comedie, aparent uşoară, făcută să înveselească, însă risul lasă să se vadă micul infern uman. Infernul de toate zilele, răul suportabil, impur, însoţit, totdeauna de bunele intenţii. Ion Băieşu s-a specializat în această tipologie, în toate piesele sale apar mici intriganţi demoniaci, delatori scuturaţi de crize de sinceritate. Bubuluc este funcţionar la I.C.R.A.L. şi doctor în ştiinţe juridice. A căpătat licenţa şi doctoratul făcînd mici servicii gospodăreşti profesorilor. **Dreptul penal** l-a luat pe un perete, **civilul** pe un raşchetat, **romanul** pe o faianţă, iar teza l-a costat un schimb de apartament. Escrocheria este scuzată la el de o sinceritate absolută : — „Cum poţi fi atît de sincer ? !“ — îl chestionează un vecin venit să ceară o consultaţie juridică. — „Păi e cineva din oraşul ăsta care să nu fi trecut prin mina mea ? Care să nu fi avut nevoie de mine ? Căruia să nu-i fi făcut eu un serviciu ? Păi nu era o crimă să nu fi profitat şi eu de-o facultate şi de-un doctorat ? Adică fac fotbaliştii dreptul şi eu să nu-l fac ? (...) Eu nu mă laud, ca alţii, c-oi fi vreun învăţat. M-am învîrtit“...

Inocentul Bubuluc este un Dandanache mai tînăr şi cu un simţ mai acut al relaţiilor sociale. N-are ambiţii sociale mari, sfera lui de acţiune este micul profit. Creşte în jurul casei soiuri rare de pepeni şi dovleci, şi dă consultaţii juridice gratuite. Juristul trage de limbă pe clienţi şi comunică unde trebuie ceea ce află. Bubuluc este, pe scurt, una din variantele canaliei mărunte ce populează teatrul lui Băieşu şi Mazilu.

Din aceeaşi familie face parte (în **Alibi**) şi Gripcă, şef de personal la secţia de parcuri şi lacuri. Faţă de amatorul Bubuluc, Gripcă reprezintă cazul profesionistului dotat (un profesionist al intrigii şi delaţiunii). El şi-a format o filozofie în acest sens şi o tehnică bine pusă la punct. Are un sistem eficace de informaţii, adulmecă uşor abaterea, merge pe firul faptelor şi descoperă „pata“ la a patra generaţie. Şefului său, Gicu Crucescu, i-a depistat, după mulţi ani de cercetări, un unchi înstărit. Cînd acelaşi Gicu provoacă involuntar un accident grav (care la urmă se dovedeşte a nu fi deloc grav), perspicacele Gripcă apare în casa vinovatului înaintea miliţiei, însoţit de un voluminos dosar. Destinul numitului Gicu se află cuprins între coperţile acestui dosar. Gripcă reprezintă, cu fervoare, fatalitatea. Însă fatalitatea este împinsă pe căi greşite, căci dramaturgul complică intriga piesei şi înmulţeşte numărul pistelor false. Tehnica din **Scrisoarea pierdută** este folosită în chip ingenios. Gicu Cruceru are sentimentul că a omorît din imprudenţă pe cineva şi, om cinstit, respinge „alibiul“ propus de Bubuluc, pregătindu-se să anunţe miliţia. Soţia, Eleonora, crede că Gicu are o încurcătură sentimentală şi propune ,ca sancţiune, păruiala adversarei. Anchetatorul Gripcă stimulează furia femeii şi, obţinînd de la ea declaraţii compromitătoare pentru soţ, vrea să obţină şi altfel de beneficii, mai lumeşti. Lucrurile se lămuresc însă în chip favorabil pentru Gicu Crucescu : accidentul grav se rezuma, în realitate ,la uşoara atingere a tînărului Bebe, globtroter. Încheiere previzibilă, morală sănătoasă, satisfăcătoare pentru toţi : Bebe se îndrăgosteşte fulgerător de Gabi, fiica presupusului vinovat, iar demonicul şef de personal şi informatorul lui sînt daţi afară din casă. Binele învinge, dar amăreala observaţiei critice rămîne.

★

Cu **Dresoarea de fantome**, Băieşu plonjează în absurdul ionescian : o premisă programatic iraţională care duce la o morală cît se poate de raţională („saisir le rationnel á travers l'irrationnel“). Umorul este nu numai o libertate, dar şi un mijloc (singurul real, spune dramaturgul citat înainte) care ne dă forţa să suportăm existenţa. Toate formele de demistificare duc, în cele din urmă, la crearea de noi **tabu-uri**, căci orice demitizare este, în fapt, o mistificare. Face excepţie risul (comicul) care, nerespectînd nici un tabu, nu permite apariţia de noi „tabu-uri antitabu-uri“. Cu alte vorbe, risul ne spală de prejudecăţi şi împiedică instituţionalizarea ridicolului. Funcţia exorcizantă este dublată de o funcţie premonitorie. Risul poate depista răul şi poate împiedica instalarea violenţei ca normă de viaţă.

Ironiştii români de după război sînt foarte sensibili la acest aspect. În comediile lor absurdul este de cele mai multe ori metafora unei **fabule**. O femeie de o virstă incertă intră, purtînd în spate mai multe instrumente de dresură (cîngi, bice, cravaşe, lassouri), într-un ruinat castel medieval. Ea vine din partea unei societăţi de turism internaţional, cu un nume, e drept, curios : „Omul cît trăieşte vede, că cu asta se alege“. Un paznic (Alfons) o întîmpină, şi dresoarea îşi dezvăluie intenţiile şi metoda. Acum intervine relaţia absurdă, iraţionalul în raţional. Femeia a fost trimisă să dreseze fantomele din castel în scopuri publicitare. Cumpărat de sus-numita societate, castelul va fi rezervat turiştilor străini care vor plăti preţuri speciale pentru a fi serviţi de presupusele fantome. Dresoarea are sarcina să le înveţe să cînte, să danseze, să servească la masă şi, bineînţeles, să vorbească limbi străine. Este, se pare, o bună profesionistă : „dacă mi-l dai şi pe dracu pe mînă, în cinci minute fac înger din el : adevărul este că orice se poate dresa în ziua de astăzi : a progresat lumea formidabil“. Propoziţiile, de cea mai pură banalitate idealistă, încep să aibă alt înţeles. La suprafaţa textului totul se desfăşoară normal (în anormal), în subtext începem să deslusim fabula. Teribila dresoare foloseşte o metodă pedagogică diferenţiată, palmaresul ei este bogat. Pe un individ care nu mai avea poftă de viaţă l-a bătut cu biciul pînă ce pofta i-a revenit. Cînd individul are pregătire intelectuală, instruirea merge mai uşor. Dresoarea foloseşte în acest caz şi biciul cuvîntului. Ea crede, apoi, în valoarea umorului şi face elogiul noţiunii din acest punct de vedere. Însă cum fantomele din castelul ruinat nu dovedesc a avea simţul umorului, trimisa societăţii de turism trece la argumente contondente. Scena de crudă vrăjitorie medievală ce urmează (dansuri, cîntece, sub puterea stimulatoare a biciului) este de mare efect teatral. Sensul grav al piesei se dezvăluie acum pînă la capăt.

Băieşu dă la urmă o soluţie aparent satisfăcătoare : dresoarea de fantome este înjunghiată în timp ce ţine un discurs despre **temperament, virtuozitate şi ritm specific**. Însă îndată ce cadavrul este scos pe o parte a scenei, pe cealaltă intră o nouă dresoare, cu aceeaşi întrebare pe buze : „Nu e nimeni pe-aici ?“. Istoria se repetă. Comedia cu multe absurdităţi simpatice s-a transformat pe negîndite în altceva : o meditaţie profundă despre violenţă şi umilinţă în istorie. Agresiunea ia, şi aici, chipul unei femei (misoginism ?). **Martorul** (paznicul Alfons) este şi simbolul unei justiţii precare în interiorul unui mecanism condus de alte legi.

★

În **Jocul** (1977), Ion Băieşu tulbură într-o oarecare măsură schema acestei tipologii (femeia-agresoare, bărbatul visător — victimă), construind piesa pe ideea unei supoziţii tragice. Toate semnele farsei sînt păstrate la suprafaţa acţiunii, însă, în interior, tragedia îşi adună lent apele. O femeie matură dispare de acasă şi soţul şi copiii (studenţi) cred că ea a făcut un gest imoral. Reapare după oarecare vreme şi bănuielile cresc : femeia fusese condusă de un bărbat cu maşină, are convorbiri misterioase la telefon, refuză să dea explicaţii în privinţa absenţei etc. Cititorul nu ştie nici el mai mult decît celelalte personaje implicate în conflict, suspansul este total. Unde fusese timp de o lună această mamă şi soţie ireproşabilă pînă acum, ce legături există între ea şi bărbatul care o sună din cînd în cînd la telefon ? Piesa nu face decît să acumuleze fapte (tehnică dramatică remarcabilă) care pun personajul într-o lumină defavorabilă, apoi, în final, o mică sugestie (iminenţa unei intervenţii chirurgicale cu puţine şanse de izbîndă) răstoarnă premisele dinainte. Femeia nu este o destrăbălată cum crede vecina cîrtitoare, intrigantă (simbolul eternului **spion** din piesele lui Băieşu), fuga ei nu este decît o discretă însingurare în preajma morţii. Atinsă de o boală gravă, ea dispare din familie întocmai cum fac unele animale care, avînd presentimentul sfîrşitului, se izolează de comunitate. Cruzimea aparentă este forma unei iubiri mindre de sine. Soţul, copiii o bănuiesc de trădare şi judecăţile lor morale sînt grele, femeia se apără fără a dezvălui cauza adevărată o dispariţiei.

Cu asemenea elemente, se putea uşor cădea în melodramă. Băieşu are ştiinţa s-o ocolească. **Jocul** este parabola morţii demne şi trimiterea ce se face, în piesă, la cunoscutul poem arghezian este semnificativă. Mama, ameninţată de moarte, ascunde faţă de copii sentimentul ei adevărat, preferă să simuleze o abatere etică decît să-i tragă după ea într-o zonă a disperării. **Simularea** uşurătăţii morale este arma ei de ocrotire (a ei şi a familiei).

Gîndul acestei tragice prefăcătorii ne duce departe, la grija baciului mioritic de a ascunde moartea adevărată prin alegoria nunţii cosmice. Dar gîndul trebuie oprit la vreme, piesa lui Băieşu nu împinge faptele spre mit, substituirea rămîne într-un plan strict existenţial. Piesa are, în fapt, două planuri, între care unul rămîne mereu ascuns (tragedia reală a femeii). Pe scenă se joacă tot timpul altă piesă, aceea a vieţii care continuă, în iubire şi abjecţie, cu idealuri îndrăzneţe (logodnicul filozof), tăceri culpabilizatoare (soţul posomorit, ofuscat) şi aparenţe înşelătoare (fiul bănuit a întreţine legături sentimentale cu o femeie de virsta mamei lui) etc. Acesta ar fi **mesajul exprimat**, aparent al dramei, şi el ia forma amuzantă a comediei. **Mesajul latent** exprimă (prin inexprimare) o dramă interioară adîncă. Din direcţia lui judecăm, la urmă, cînd adevăratul conflict iese la lumină, faptele din primul plan. Fabula capătă acum alt înţeles. Femeia revenise în familie mînată de un instinct fin : copiii trec prin împrejurări dificile şi, ca un bătrîn ţăran care nu vrea să părăsească viaţa înainte de a pune ordine în gospodărie (analogia o desprindem dintr-o confesiune a autorului), femeia misterioasă părăseşte pentru o vreme spitalul vrînd să descurce lucrurile încurcate din casa ei. Lămurindu-le, ea dispare din nou fără nici o altă justificare. Foarte profundă şi bine construită această piesă care dă cu abilitate roată unui simbol copleşitor.

Eugen Simion

„Hunii la Paris“

Urmare din pag. I

de faţă, va fi vorba de un preţ subiectiv, cabotinic, redus la goana după o glorie „nemuritoare“. Sau nu numai de-atît ?...

Şi acum, actele ! Citesc presa română şi străină, vecină şi mai îndepărtată şi cînd am vreme ascult posturi de radio, uneori interesat, alteori plictisit.

Aşa am descoperit că domnul Gyula Illyés, supărat peste măsură pe rezultatele ultimelor două războaie mondiale, ca şi pe tratatele de pace respective, precum şi pe întregul curs al istoriei Europei centrale din secolul 20, a dat friu antiromânismului său obsesiv, într-o serie de articole, apărute în „Magyar Nemzet“ — organ al Frontului Patriotic Popular — reluate şi amplu comentate de anumite ziare şi posturi de radio străine, de-acolo pînă departe. (Într-un interviu acordat recent B.B.C.-ului, autorul ar fi dezmînţit categoric speculaţiile care circulă la Budapesta potrivit cărora articolele sale în care „a ridicat problema situaţiei populaţiei maghiare din străinătate“ ar fi fost aprobate dinainte de anumite autorităţi şi ne vine să-l credem).

Dar ce spunea dînsul acolo ? După cîteva lungi digresiuni filozofico-literare, — în care dialectica lui Hegel şi ecourile lui Herder se amestecau bizar cu nişte elemente autohtone lirice, — poetul părăsea poezia pustei pentru a construi pe-aceasta un întreg eşafod de raţionamente absolut subiective şi întemeiate pe date fanteziste din care extrăgea o concluzie atît de gogonată, încît, părăsind limitele calomniei şi ale invectivei, ar fi intrat bubuind în sfera literaturii absurdului, dacă sfera **politicului** — în care se lăfăiau nejudecate — nu l-ar chema la raţiunea necesară. Pentru că acest scriitor, care n-a fost lipsit de simpatia românilor şi cunoaşte omenia românească, legendară şi reală (a înţeles, mi se pare, chiar foarte bine, universul „Mioriţei“), pretinde acum că **tratamentul minorităţilor naţionale în România este echivalent cu apartheid-ul din Africa de Sud şi dacă nu e genocid în toată regula, este un etnocid categoric...**

Aceste producţiuni eseistice au apărut, cam pe la începutul anului. Lumea le-a văzut, sau le-a auzit şi a dat din umeri. Imaginaţie poetică, figuri de stil... Nici un om cu simţul răspunderii, maghiar, german, evreu sau de orice altă naţionalitate din România, cunoscînd adevărul cinstit, n-ar fi putut întîmpina aceste minciuni încondeiate decît cu un sentiment de milă şi de silă pentru promotorii lor.

Vă mai aduceţi aminte că, făcîndu-şi datoria de a pune, mai pe departe, o asemenea întrebare la New-York, preşedintelui României, comentatoarea de televiziune Barbara Walters, — cea mai bine cotată din America, — a fost făcută să înţeleagă că **ar fi de dorit ca în toată lumea, naţionalităţile să se bucure cel puţin de atîtea drepturi de care se bucură în România.** Suita explicaţiilor oferite, — pe larg şi în atîtea împrejurări, — pe marginea rezolvării problemei naţionale în patria noastră socialistă, ne scuteşte de a mai reveni asupra lor. (Măcar de dragul tovarăşilor şi prietenilor noştri de naţionalitate maghiară din România ne-ar fi jenă s-o facem, pentru că ar însemna să permitem sufletului nostru vreo umbră de îndoială în privinţa cugetului lor curat şi nimeni nu ar merita, — o ştim prea bine, — să fie nici virtualmente implicat în această afacere murdară ca multe alte afaceri „politice“ murdare care învenineză în vremea noastră pacea şi prietenia dintre popoare).

Agitaţia naţionalistă plină de ură a cercurilor fasciste ale maghiarimii din emigraţie nu s-a mulţumit însă numai cu asta. Găsindu-şi berbecul de luptă şi omul providenţial în persoana lui Illyés, dornic, la rîndul lui, să-şi atragă „simpatia Occidentului“, agenţia Reuter relatează, din Budapesta, un nou interviu al reputatului autor, în care acesta declară că s-a hotărît „să-şi asume răspunderea“ de a face publică „situaţia tot mai rea a ungurilor din România“, întrucît intelectualii maghiari din Transilvania... refuză s-o facă. De ce refuză ? Poate fiindcă au drepturi egale cu compatrioţii lor români şi de alte naţionalităţi ? Nu, nu sînt în stare s-o facă, — zice Illyés, — întrucît „sînt zdruncinaţi din punct de vedere moral“ ; adică şi-au pierdut, cum s-ar zice, uzul raţiunii şi numai el, idolul incoruptibil, mintuitorul şi l-a păstrat integral pînă la virsta lui înaintată.

În sfîrşit, o nouă lămurire, oferită de asemenea unui gazetar britanic cointeresat : repetîndu-i unele afirmaţii făcute în articolele menţionate, domnul Illyés a declarat că „minoritatea ungară din Europa este suprimată treptat **în numele socialismului“**. Iar cînd i s-a replicat că „Europa“ cunoaşte totuşi destul de bine unele lucruri, ca să nu dramatizeze spusele domnieisale, poetul ofuscat a răspuns că el, şi intelectualii din jurul lui, vor să protesteze împotriva „acţiunii **internaţionale** de muşamalizare“ a acţiunilor sale scriptice şi orale, adăogînd că „din aluziile făcute, toată lumea a înţeles care era semnificaţia lor“. Adică, şah la România. Iarăşi.

Bine, dar cum rămîne cu blamarea „socialismului“ ca atare ? Acum se înţelege mai bine pentru ce „grupul“ din jurul său, de la Budapesta (el îi numeşte „un mic cerc de scriitori şi alţi liber-profesionişti“) preferă să nu fie identificaţi, deşi Illyés „nu are nimic împotrivă să fie numit“. Atunci, credem noi că trebuie să fie numiţi, ca să-i facem plăcere.

Există, probabil, ceva, sau cineva care este interesat în agitarea „butoiului de pulbere“ din sud-estul Europei şi readucerea mărului burghezo-naţionalist al discordiei în panerul actualităţii ; există, pesemne, nişte interese mîrşave care împing anumite persoane, — sau grupuri de persoane, — să toarne benzină pe spuza răcită a rivalităţilor etnice perimate, din spaţiul balcano-carpato-danubian în care imperiile claselor stăpînitoare ale tuturor neamurilor au huzurit veacuri împreună, pe seama săracilor neştiutori ai aceloraşi neamuri şi acum unii regretă că domnia Domniilor cu „sfinte“ coroane s-a sfîrşit, odată cu noua orînduire, victorioasă în toate aceste ţări. Nenorocirea reapare însă atunci cînd inamicul claselor muncitoare izbuteşte să pescuiască conştiinţele pripite ale unor inşi de bună credinţă şi dezinformaţi, relansînd lozincile de ură şi sînge ale naţional-şovinismului revanşard, cîndva răpus. Căci mîntile înapoiate pot încă fi seduse de **vivere pericolosamente** în cămăşi de culori compromise. Şi, uneori, chiar tinere talente mai impulsive, vrednice de a sluji o cauză mai bună ; ca să nu mai vorbesc de bătrînii cai nărăvaşi care-au mai răsturnat odată căruţa...

Orgolios de obîrşia sa, poate plin de nostalgia Imperiului bicefal prăbuşit şi de amintirea unui amiral-fără-flotă, un intelectual de o virstă cu secolul nostru nu poate să mai suporte edificiul şi legile istoriei şi încearcă să se facă portdrapel al celor ce vor să năruie acest edificiu şi să-i răstălmăcească legile, perorînd provocator sau monologînd tragic în speranţa că roata istoriei se va întoarce, înapoi, poate pînă la roata lui Horia.

O, cîte „cruciade“ asemănătoare n-a cunoscut Europa noastră, mai ales din partea celor ce-şi confundau moşia, cu ţara şi cu continentul !... Nici ţara noastră n-a fost cruţată de apariţia unor asemenea figuri şi vina lor prea uşor nu se uită.

Dar o asemenea recrudescenţă, de gîndire meschină şi otrăvită, de ură viscerală contra celor de alt neam, de inadaptare sălbatică la dreptul celuilalt, apare, la un scriitor modern, mai mult decît anacronică.

Observ, totuşi, cu o mirare stupefiată, cum se aglomerează, de la o vreme, gesturi de ospitalitate din partea unor şefi-redactori, faţă de producţiuni lipsite de orice consideraţie şi uneori de-a dreptul ostile la adresa poporului român şi istoriei sale şi dăunătoare în ultimă instanţă prieteniei seculare dintre popoarele celor două ţări. De asemenea, unele edituri acordă „azil politic“ acestei maniere provocatoare de a aborda trecutul şi prezentul naţiunilor noastre care au trecut, totuşi, tovărăşeşte, prin multe încercări comune.

Nu vreau să înşir exemple ; sînt multe şi evit să creez subiecte de replică între intelectualii dornici de polemică. Sînt cărţi de proză şi reportaje şi chiar volume de poezie în care românii sînt înfăţişaţi cel puţin jignitor. Romanul (trilogia pentru tineret) cu titlul **„Se schimbă vremea — Marea decădere a Ardealului“** de David Antal, îl prezintă pe Mihai Viteazul ca pe un ucigaş devastator, iar pe secuii care l-au ajutat în lupta contra grofilor unguri îi blesteamă ca „să nu se mai înfecteze sîngele maghiar“...

Această beţie a sîngelui (vai, ce mult aduce asta, cu cămăşile brune şi verzi şi negre, cu crucile-ncîrligate, şi „crucile cu săgeţi“ şi cu alte Nopţi ale Sfîntului-Bartolomeu !...) revine în literatura emigraţiei maghiare, care ne pomeneşte tot mai mult, de la o vreme, parcă la gestul unei baghete magice. De-altminteri, dispreţul de orice lege, în afara „legii sîngelui“ şi, în general oroarea de democraţie şi apelul deschis la credinţa-n naţionalismul cel mai xenofob, cu teribile rezonanţe de la începutul erei noastre, apar în versuri ca acestea, publicate într-un săptămînal canadian de limbă maghiară :

„A fi maghiar nu înseamnă politică
deoarece cel în care forţa este vie
nu trebuie să intre în vreun partid,
ci să-şi asume credinţa,
deasupra graniţelor şi istoriei“...

„A fi maghiar nu înseamnă locul naşterii,
Nu depinde de limba în care ţi s-a înscris numele
la starea civilă, sau locul de unde ţi-ai început
calea, sau unde trăieşti azi. Nu. Dacă eşti
maghiar
iţi este totuna dacă localitatea se numeşte
Ujfehértó
Losonc, Szeged, CLUJ sau Toronto“...

Şi aşa mai departe... Nu-i treaba mea să mă amestec în treburile interne ale celorlalte societăţi moderne civilizate, de aceea, mă lipsesc de comentarii.

Nu ne este însă indiferent faptul că unele „persoane însemnate“ din breasla noastră, uită ce datoresc legilor oricărei societăţi civilizate şi că nu le pasă nici de datoria lor de **cetăţeni ai unei ţări socialiste faţă de care stima şi prietenia noastră rămîn nedesminţite,** în numele îndelungatului trecut comun de lupte populare pentru libertate socială şi naţională, împotriva exploatatorilor şi cotropitorilor de orice neam şi în spiritul aceleiaşi concepţii despre lume, a socialismului ştiinţific şi solidarităţii internaţionale.

Cui pot folosi toate aceste provocări fără perdea şi „lovituri sub centură“ la adresa prieteniei şi colaborării sincere româno-ungare, a înţelegerii dintre ţările şi partidele noastre, dintre popoarele noastre făurind aceeaşi orînduire, la adresa păcii şi prieteniei între popoare ?

Între români şi unguri nu există „probleme“ ; există însă o prietenie trainică. „Popoarele noastre — scria într-un mesaj al său, conducerea Partidului Muncitoresc Socialist Ungar — sînt legate printr-un trecut multisecular, cei mai buni fii ai lor uniţi prin lupte şi tradiţii istorice comune. Este o experienţă şi o învăţătură comună faptul că, atunci cînd clasele exploatatoare au reuşit să provoace divergenţe între ţările noastre, acest lucru s-a petrecut întotdeauna în detrimentul celor două popoare, că ura naţională a servit întotdeauna domniei asupritorilor poporului şi niciodată intereselor şi libertăţii celor ce muncesc. Sîntem mîndri de faptul că mişcările progresiste, revoluţionare, ai căror depozitari şi continuatori ne considerăm şi-au ridicat glasul întotdeauna, atît în România, cît şi în Ungaria, în favoarea ideii de prietenie între cele două popoare“. (Cf. **Sub semnul prieteniei frăţeşti Româno-Ungare,** Ed. Politică, Bucureşti, 1978, pag. 98 şi urmare).

Mi-aduc aminte de mulţi tovarăşi maghiari cu care am stat, umăr la umăr, în lupta antifascistă, înainte şi după eliberarea Ţării. Un ofiţer purtînd numele familiei mele a căzut pentru libertatea Ungariei, sub focul mitralierelor hitleriste în „inelul“ fortificat al Budapestei. Am participat, — alături de alţi reputaţi scriitori români, — la traducerii în românește din literatura ungară.

În propriile mele lucrări inspirate din istoria poporului român, apar figuri glorioase de prieteni aparţinînd naţionalităţii maghiare din România, faţă de arta şi cultura căreia nutresc o sinceră admiraţie şi afecţiune. Am prieteni distinşi şi în rîndurile intelectualităţii din Ungaria, pe care-i respect.

Vreau să spun, foarte deschis, prin urmare, că nu pot şi nu vreau să ies din matca acestor convingeri şi sentimente, ca om şi comunist, nici în cazul acesta.

Dar nu mă pot împiedica să fiu îngrijorat la gîndul că vreun tovarăş de-al prea-înţeleptului Ulysse ar putea deschide torba vînturilor, din nebăgare de seamă sau din reacredinţă. Fiindcă, prin zona asta, furtunile sînt puternice şi pustiitoare, iar corabia acestui bătrîn continent încă e fragilă. Şi fiindcă sîntem toţi îmbarcaţi pe aceeaşi corabie...

Fiecare rămîne „fidel sie — însuşi“ — cum zice Shakespeare ; dar fiecare se cuvine să respecte normele convieţuirii cu semenii săi, în termenii înscrişi în legile fundamentale ale ţării pe care a moştenit-o, ori şi-a ales-o, ca patrie.

Am văzut la Paris şi la Londra, la Madrid şi la Washington, oameni şi scriitori proveniţi din această parte a Europei, dornici ca schimburile culturale dintre toate ţările să permită apropierea dintre ele, ca o veritabilă „punte“ a inteligenţei şi a talentului tuturor naţiunilor.

Ura şi prejudecata nu-şi mai au loc într-o lume deja traumatizată de violenţă fizică şi verbală. Oricine ar pretinde, de pildă, ca românii, sau grecii, sau evreii, sau polonezii din America de Nord, sau maghiarii de acolo să nu cunoască limba şi să nu respecte legile Statului ai cărui cetăţeni sînt, ca să asculte, în schimb, de nu ştiu ce chemări dramatice, sau porunci din afară, s-ar izbi de un adevărat zid al ridicolului şi al refuzului public. Aşa cum au pătit recent şi cei vinduţi „blidului de gulaş“ din Statele Unite, cu minciunile lor. Americanii nici nu au prea înţeles ce vor patronii şi amicii acestora.

Însă noi, cunoscînd adevărul, ar trebui să nu-l mai lăsăm aşa, singur şi fără apărare, prin alte ţări. Preşedintele României a recunoscut că n-a fost bine aşa : „sînt destule fapte, realităţile însele sînt atît de puternice încît noi am considerat că ar fi de prisos să mai vorbim despre ele. Din acest punct de vedere, probabil că — ţinînd seama de realităţile din S.U.A. — am greşit. Va trebui să acordăm mai multă atenţie informării mai largi a opiniei publice din S.U.A. şi din alte state, pentru a nu lăsa loc nici unui fel de neînţelegere, nici unui fel de activităţi ale unor cercuri rău intenţionate, care nu doresc decît să dăuneze relaţiilor dintre ţările noastre“.

Pentru promovarea prieteniei şi colaborării cu alte popoare, să realizăm o mai bună şi mai sinceră informare reciprocă într-un spirit de respect mutual. Aceasta este, mi se pare, o datorie de onoare a scriitorilor din toate ţările.

În ceea ce ne priveşte, noi, românii, trăind pe pămîntul locuit, muncit şi apărat odinioară de un mare popor de oameni viteji şi drepţi, dorim să facem totul pentru ca în această zonă geografică, în Europa şi în întreaga lume să domnească pacea şi cooperarea frăţească, bunăstarea şi fericirea popoarelor.

N.R. : Scriitorul Mihnea Gheorghiu este Preşedintele Consiliului de conducere al revistei noastre.

„Luceafărul“ vă prezintă :

INTREPRINDEREA DE APARATAJ ELECTRIC DE INSTALAŢII TITU

● Promiteam, într-un reportaj trecut, că voi reveni cu noi amănunte, cu noi date capabile să creioneze atmosfera de lucru, de muncă susţinută, de grijă faţă de produsele ce poartă înscrisă pe ele emblema I.A.E.I., atmosferă caracteristică tuturor sectoarelor de muncă din cadrul modernei întreprinderi din Titu. Promiteam atunci că voi scrie cîteva fraze despre grija ce se manifestă aici faţă de oameni, grijă ce se concretizează în preocupări ce vizează transportul de la şi la locul de muncă, ca şi preocupări cu privire la condiţiile de muncă şi de locuit.

O discuţie avută zilele trecute cu tovarăşa **Ştefana Răducu,** preşedintă a Comitetului sindicatului din întreprindere, vicepreşedinta C.O.M., a avut darul de a-mi face cunoscute cîteva aspecte ce decurg din aceste preocupări. Astfel, mi s-a spus că împreună cu factorii de răspundere ai oraşului Titu s-au întreprins unele acţiuni care au condus la rezolvarea problemei transportului. Acum oamenii nu mai întîrzie la program, iar transportul se face în condiţii excelente, cu autobuze spaţioase sau cu trenul.

Dar grija pentru om a îmbrăcat şi aici, ca în orice întreprindere modernă, şi alte aspecte ce vizează asigurarea locuinţelor şi a asistenţei medicale de specialitate. Din acest punct de vedere, apartamente frumoase, dotate cu tot confortul, au fost puse la dispoziţia multor oameni ai muncii ce lucrează la I.A.E.I. Un cabinet medical utilat cu tot ce este necesar, un cabinet de stomatologie, un staţionar, precum şi multe puncte farmaceutice completează în mod fericit tabloul ce ilustrează grija permanentă pentru om, pentru păstrarea capacităţii sale de muncă. Acestea sînt numai cîteva „spicuiri“ din carnetul meu de reporter, carnet care a înregistrat alte şi alte preocupări, unele mai frumoase decît celelalte, pentru cei care fac ca zi de zi, săptămînă de săptămînă, an de an, firma I.A.E.I. să capete un şi mai mare şi mai binemeritat prestigiu.

■ Autoutilarea — preocupare prioritară a tuturor

Ştiam, din discuţiile purtate de nenumărate ori cu inginerul **Andrei Costea,** directorul general al întreprinderii, sau cu economistul **Voicu Pîrvu,** contabilul şef, că pe lîngă preocuparea pentru realizarea exemplară a cifrelor de plan, de o deosebită atenţie se bucură problema autoutilării, adică acea acţiune de valorificare internă, cu proprii resurse, a ideilor ce se nasc aici, în cadrul procesului tehnologic din această întreprindere. Pentru că, aşa cum spunea inginerul **Andrei Costea,** „cine să cunoască mai bine întreprinderea, nevoile ei, greutăţile ei, dacă nu cei care lucrează aici ? Şi atunci cine să vină cu idei privind rezolvarea problemelor noastre, dacă nu noi ?“

Şi astfel, autoutilarea, idee ce capătă aici noi valenţe, pe zi ce trece, idee ce se materializează în noi dispozitive şi în noi utilaje, autoutilarea devine o problemă de primă însemnătate, o preocupare prioritară a tuturor.

Aveam să aflu de la maistrul **Dumitru Stancu,** şeful atelierului autoutilare, că planul de autoutilare al anului 1978 se materializează în :

● Confecţionarea, în atelierul autoutilare, a 15 ştanţe de probe, control şi friabilitate pentru prize şi fişe şi cuplă de 16, 32 şi 64 A.

● Dispozitive de filetat, de montaj, de sudat, de dăltuit, de vadurat etc.

● Construirea unei maşini de sudat prin puncte, ceea ce a făcut posibilă renunţarea la maşini similare din import.

● Construirea unei maşini de confecţionat resoarte tip Piller.

● Construirea unei maşini de sudat contacte, tip Schlaker.

● Construirea unei maşini de pastilat.

● Modernizarea a două benzi ale atelierului 3 montaj, fapt ce a condus la o mărire substanţială a productivităţii muncii.

● Modernizarea atelierului de galvanizare.

● Confecţionarea de reductoare, tubulatură, ventilatoare etc.

● Finalizarea construirii maşinii de pastilat pentru secţia Bachelită, maşină a cărei folosire presupune o economie substanţială de bachelită.

● Construirea unei prese automate tip Raster, presă care pînă acum se aducea din import.

Sînt numai cîteva din punctele înscrise în planul de măsuri ce privesc autoutilarea, puncte ce presupun, înainte de toate, grija pentru rentabilitate, pentru reducerea preţului de producţie, pentru creşterea productivităţii muncii, pentru micşorarea efortului valutar al ţării.

■ O convorbire telefonică sau cum se confirmă prestigiul cîştigat de o firmă

Ştiam că produsele **Intreprinderii de aparataj electric de instalaţii din Titu** se bucură de aprecieri unanime din partea celor ce le-au contractat.

Ştiam că printre „beneficiarii casei“, adică printre acei beneficiari deveniţi obişnuiţi, dar şi foarte pretenţioşi atunci cînd e vorba de calitate, se numără : BATM Bucureşti, BACME Bucureşti, BJATM Argeş, BJATM Prahova.

Ştiam acest lucru, dar vroiam să mă conving singur, să-mi confirme unul din principalii beneficiari cele auzite. De aceea, un simplu număr de telefon format la discul aparatului, un număr de telefon pe care orice posibil beneficiar îl poate forma 971 21553 mi-a adus la celălalt capăt al firului pe tovarăşa **Paraschiva Grigorescu,** şefa serviciului aprovizionare materiale electrice din cadrul BJATM Prahova. Încerc să redau cît mai fidel spusele acestui beneficiar, BJATM, prin cuvintele şefului serviciului aprovizionare, cuvinte care, după cum veţi vedea, confirmă faptul că I.A.E.I. Titu este o firmă a calităţii şi a prestigiului cîştigat prin calitatea produselor ce ies pe porţile ei.

„Produsele pe care le primim de la I.A.E.I. Titu sînt de cea mai bună calitate. Condiţiile în care sînt livrate, faptul că produsele sînt transportate în containere uşor de manevrat, uşurează munca pe care o presupune aprovizionarea cu produse de la I.A.E.I. Titu. Produse corespunzătoare, livrate la timp şi la parametrii calitativi prevăzuţi în contract, nici o reclamaţie pentru calitate — sînt numai cîteva note ce caracterizează activitatea şi colaborarea noastră“, mi-a spus, în finalul convorbirii noastre telefonice, tovarăşa Paraschiva Grigorescu.

Aşadar, un simplu telefon dat unui actual beneficiar vă poate convinge că I.A.E.I. Titu este un partener prestigios.

Reporterul vă invită să contractaţi produsele purtînd însemnele I.A.E.I. TITU, produse despre care a scris în mai multe reportaje apărute în această pagină a **Luceafărului.**

Rep.

atelier literar
poșta redacției

E. BUFTEA : „Într-o zi de vară“ începe bine, dar, ca și în alte rînduri, se termină acolo unde abia ar trebui să pătrundă în miezul epic, să atingă tensiunea și interesul necesar. La fel se întîmplă și în „Vizita“, care se termină o dată cu introducerea. Și cam așa se întîmplă cu tot ce ne-ați trimis : crimpeie, introduceri rămase în suspensie, bruioane, lucruri abia schițate și apoi părăsite. N-ați făcut nici un pas înainte, de la primele texte pe care ni le-ați trimis și pînă azi, ați rămas la aceeași atitudine diletantă, superficială, de improvizație printre picături, „la botul calului“. Proza e o treabă grea și dacă (în loc de a începe și a lăsa în drum o mie de proiecte) n-aveți capacitatea de a vă concentra total asupra unei lucrări, de a o urmări pînă la capăt, consecvent, profund, creator, în toate articulațiile și implicațiile, dacă vă lipsesc rezistența, „sufletul“, disciplina efortului de durată, nu veți obține rezultate demne de interes. N-ar strica — pentru a înțelege mai bine ce-aveți de făcut — să luați aminte, mai profund și studios, la tehnica și stilul de lucru al marilor maeștri ai genului.

V. DRĂG. : Cîteva pagini mai puțin tulburi și incoerente : „Reconstituire“, „Drumuri“, „Mereu, un copac“, „Poate norocul“, „Rememoram“, „Caligrafie“, „Semne“.

M. ȚELIAN : Ceva mai bine, parcă, de data asta, mai ales în „Bunicul“, „Coboram cuvintele“.

SUFIX : O serie de lucruri bune, mai vechi și mai noi : „Vinătăi“, „Auster“, „Frate“, „Uneltele“, „Revoluție“, „Proces verbal“, „Mască“, „Măsura faptei“, „Semn“. Mai puțin interesante și reușite, cele care arhaizează convențional, forțat, neconvingător. (N-am priceput încă de ce vă înverșunați să iscăliți de-a-n-doaselea, într-o manieră specifică altor națiii).

WIELAND L. : În general, sînt făcute, așa cum spuneți, după metoda „șipcilor din gard“, uscate și nu tocmai bine „înșirate“. Cîteva, însă, ating totuși un anumit grad de însuflețire, de unde, eventual, ar putea începe adevărata poezie („E timpul“, „Ferpar“).

C. TAMIR : Pagini domoale, romanțioase, modeste, din care nu lipsește un anumit dar al povestirii. Mulțumiri pentru delicatele semne amicale.

B. HORASANGIAN : Nu sînt noutăți deosebite, ba poate, chiar e un regres față de unele

pagini anterioare. Multe însemnări fade, anodine, lipsite de substanță și freamăt liric. Printre ele, cîteva pagini ceva mai înfiripate : „Tu vii dinspre verde“, „Caleașca“, „Filă de dicționar“, „Ora exactă“.

M. ANGHEL Z. : Mai interesante, dintre versuri, ni s-au părut „Nu ai dreptul“, „4 Martie“, „Bunicul“, „Legenda“ (numai că pasărea merită mai multă dragoste și încredere !), „Jurnalul“ merge din ce în ce mai bine, ultimele pagini fiind mai vii, mai directe, mai adevărate — și — căpătînd (în finalul „mi-e dor“, foarte frumos) o binevenită rază de lumină (asta înseamnă că, totuși, nu există pe lume, din fericire, numai „hoarde barbare“ și „cisme pline de noroc“...) „Zadarnica întoarcere“ e mai mult o schiță de scenariu, rezumativă, frugală, care anunță un eventual proiect mai amplu. Nu trebuie să puneți semn de egalitate între sensibilitate și bogăție sufletească — numai aceasta din urmă ne poate ajuta să supraviețuim nimicitoarelor reacții ale orgoliului rănit, să învățăm a pierde cu noblețe „fair“, (ca în sport) în anumite „reprize“ ale vieții, să transformăm cicatricele în adevărate podoabe de preț.

TEODOR ROȘU : Unul din plicuri ne aduce îmbucurătoare semne de progres și limpezire : „Semn dulce“, „Zorii“, „Urme pe nisip“, „Bazar“, „Hotărîrea poetului“. Celălalt, însă, din păcate, revine la vechile însăilări monotone și fără sens.

R. PAȘTINARU : Elemente lirice de calitate, într-o compoziție cam eteroclită, nebuloasă, plină de extravaganțe formale suprarealiste, gratuite, inoperante. Mai aproape de reușită „La 20 de ani“, „Decor“, „O, locuri“.

Vasile Bradea, Marin Ifrim, Ioan Sorescu, Nestor Ioanid, C. Purdelea, Iosif Berci, Mihai Bazgan, Nicu Gabriel, Teofil Gliga, Ție Manafu, Emmanuela, Carmen Tania Grigore, Lucian Mircea, Dom Petric (ceva mai bine, în „Control“), **Const. C. Drăganu** (texte dactilografiate), **Nicu T., Murgu Cucu, Dan Coman Antohi, Florian C. Tomescu, Tudor Gh. Gh. Covăsînțeanul, Șt. Brutaru, Im. Tim** (mai bine, în „Zori“, „Ninge“), **Em. Achelăriței, Ion Baicea, Constantin Mitrea** (ceva mai bine, în „Patria“ și „Durere între anotimpuri“), **Diana Kimak, Maria Botez, E. Kotz, I. V. Periam :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Histria

Nu vine nici o poruncă să
te mîntuiască.
Tu mori
cu dinții înjiți
sub limba lucioasă a zilei,
cu fruntea colindată
de această îngîndurare
care nu mai e a ta.
Îngenuncheată sub tălpile ploii
te pierzi
și numai iarba, deasupra,
își ascute culorile.
Cu o mie de limbi gustă
apa morților
și nu se mai satură.
Cu o mie de guri trecătoare
pune zîmbet peste înmărmurita tristețe.

Te-am căutat din nou
într-o dimineață.
Cîmpia îți împrumutase surîsul
iar marea
în candidu-i joc
se bucura de nefericirile pietrei.

NELU STANCIU

Obsesia vîntului

Vîntul mă atîță la scandal,
Vînt puternic mă izbește de garduri
Praful mi-l azvîrle în ochi.
Simt cum vîntul îmi roade părul,
La cincizeci de ani voi avea o chelie
strălucitoare.

El sfîșie veșmîntul meu
Cu dinții săi reci.
Uneori, caut ochii acestui lup flămînd
Și văd ziua vîntul izvorînd
Din înaltul luminos al cerului .
Noaptea, el țîșnete din beznă
Ca un tren lung,
Cu toate luminile stinse.

IOAN PLEȘ

Norocul

Și plecată cu ultima
noapte din primăvară
mai înflorită, mai subțire ca
cireșii : sînt Pasărea Hio
cu norocul pe ochi, bătîndu-ți
la poartă, peste tine și alba ta
însoțitoare să mă scutur ca
o floare de cireș...

ARMINA RALU

Hotărîrea poetului

Cu versurile mele
puteți aprinde focul
(nu de voi atîrnă
să vă împovărați conștiința)
dar le puteți da numele
unui copil, unei stele,
cu versurile mele
puteți descifra
un vis dificil
la nevoie
vă puteți orienta
într-o pădure,
dar niciodată, niciodată,
cu versurile mele
nu vă puteți zugrăvi
pereții.

TEODOR ROȘU

În piață

— Duceți-vă-n piață toți
și mîntîiți caldarîmul
că toate fructele-s bune
că nici un măr nu e mic
că nici un om nu e trist
poetul rămîne
în firida înlăcrimată a nopții
să-și umple căruța cu versuri
dar în burg
nu iese numai cu struguri dulci .
mai există întotdeauna
o acră bobiță
care-l întristează
pentru bucuria următoarei zile.

AUREL DUMITRAȘCU

De partea grîului

Și m-am convins acum că sînt
Pe un tărîm rotund de pîine...
Cad boabele din spicul frînt
Și-un fluier-pai ne mai rămîne.

Un fluier-pai foșnind uscat
Din inelara-i goliciune
Spre seară-n marginea de sat
Cu case din pămînt de pîine,

Unde dorm îngerii pe lut
Și-ntinsă lîngă ei senin
În zori de zi eu am trecut
De partea grîului deplin.

ELVIRA BREZEANU

Lapte crud

Iau lucrurile așa cum sînt
și privesc realitatea
fără ochelari de protecție
iau lucrurile așa cum sînt
căci adevărul
merge cu tălpile goale
pe pămînt
și concretul este esențial
ca laptele crud
iau lucrurile așa cum sînt
și-mi lipesc urechea
de inima firii
pînă aud cum fierbe clorofila
în eprubetele frunzei.

ALEXANDRU HORIA

Ca orice iarbă...

Corabia,
încovoiată a chemare,
îmi face semne din larg
și arborii,
arborii se miră îndelung
uitîndu-și rădăcinile.
Corabia
îmi face semne disperate
din larg,
dar eu
aștept coasa
ca orice iarbă...

ION DRAGOȘ

Proces verbal

Pentru că am pătruns
în locul sacru al adevărului
mi se va încheia
proces verbal ?
De pragul înalt al dimineții
se împiedică birocratul ;
creionul chimic
i-a căzut din mînă.
Adunată pe
vîrful bont
roua devine
violetă.

ION TEODORESCU

Poetul „pătimirii noastre“

Urmare din pag. I

răzbunătoare“, care va face să „strălucească“ „norocul nostru, — al tuturora“ : în poezia **Cosașul**, imaginea deprimantă a țăranului obidit e însoțită de întrebarea poetului, în final, cu subtext incendiar : „Trudită, chinuită coasă, / Vei mai cosi tu numai iarbă ?“ ; în poezia **Graiul pîinii**, evocarea „cinstitelor mîini“ arse de soare și „înăsprite de sudoare“ îl face pe poet să simtă „duhul răzvrătirii negre, înfricoșata zi de mîine“ ; alteori (poezia **De la noi**), evocînd, în spirit pașoptist, vremurile eroice ale Moldovei și figura lui Ștefan cel Mare, poetul cere, în numele națiunii sale apăsate, într-o invocație către soare, un conducător „mîndru“ și viteaz care să-i ducă la luptă, precum altădată voievodul moldovean. În poezia **Cîlcașii**, tabloul de calvar al cîlcașilor risipiți pe cîmp, în arșița ucigătoare, e înviorat de imaginea unei femei alăptîndu-și, în popasul de la amiazi, pruncul, în care poetul întrevede pe cel care, peste ani, va aprinde flacăra revoltei, „zdrobind“ legile nedrepte, zguduind din temelii societatea „îmbătrînită“ și apăsătoare, înnoind-o și primenind-o.

Natura e asociată înaltelor deziderate ale poetului tribun. Ea e solidară cu omul, cu națiunea oprimată, participă la suferința neamului. În poezia **Cosașul**, de pildă, întregul peisaj al țărinei, în care trudește un biet țăran, „cu fața supță“, e însuflețit de poet, pentru a sugera compasiune și revoltă în legătură cu viața apăsătoare hărăzită cosașului sărac : papura din baltă geme „într-un oftat prelung și silnic“, vîntul e „bolnav“ și seamănă „atîta jale de-a lungul mirиștilor“ pustii, ovezele mor pe deasupra, otava din livezi se usucă ; boii unui car aflat la marginea poienii răsfrîng, „în căutătura lor amară“ întreaga „jale“ a „tristului amurg de vară“, iar în zgomotul „coasei chinuite“ se rostește, spune poetul, „povestea mare / A minilor nerăsplătite“. În poezia **Noi**, natura țării, cu splendida ei frumusețe, participă îndoliată la suferința națiunii. Păduri „verzi de brad“, cîmpuri „de mătasă“, flori și fluturi contrastează izbitor cu lacrimile celor care plîng, cu „jalea“ obștească, despre care „povestesc / a codrilor desișuri“, riurile — Mureșul și Crișurile. Cerul Transilvaniei este „înduioșat“, hora e „mai domoală“ decît în alte părți, iar fluturii sînt „mai sfioși“. Roua de pe trandafiri, apa Oltului „bătrîn“ sînt lacrimi ale poporului obidit tînjind după libertate, „vis neîmplinit“, „copil al suferinții“, de dorul căruia s-au stins „și moșii și părinții“. Altădată, Oltul, în poezia cu același titlu, este evocat de poet ca „frățin“, părtaș de-a lungul vremurilor, la lupta pentru dreptate și libertate a poporului și care duce, în undele lui, „Durerea unui neam ce-așteaptă / De mult o dreaptă sărbătoare“.

Se simte, uneori, în poezia lui Goga, un ton ușor biblic, ce ține însă, s-a arătat, mai mult de aspectul stilistic, de limbajul metaforic. În **Rugăciunea**, de pildă, atitudinea și gîndirea poetului e mai degrabă contrară spiritului evanghelic. El dorește să-i crească „tăria urii și-a iubirii“, „furtuna“ din suflet, spre a da glas durerii, „înfricoșate“ a celor oprimați, viforului „în care urlă și gem robiile de veacuri“, închegînd, în felul acesta, „cîntarea pătimirii“ poporului său. E, în această poezie, un patos național, o dorință de răzvrătire, și de ură împotriva celor ce țin sub apăsare națiunea, exprimate deschis, străine credinței religioase și rugăciunii.

Poezia lui Goga exprimă suferința și aspirația spre libertate a unui popor înjilat. În centrul ei se află năzuința de emancipare a națiunii române din Transilvania, a țăranimii în primul rînd, oprimată în cadrul imperiului habsburgic ; poetul și-a lărgit treptat aria tematică, fiind cîntărețul marilor aspirații spre unitate și independență a poporului român din toate provinciile. În anii primului război mondial, poeziile sale adunate în volumul **Cîntece fără țară**, din 1916, altele publicate în presă și cuprinse în culegerea **Din larg**, apărută postum, în 1939, au contribuit într-o măsură importantă la întărirea spiritului cetățenesc și patriotic în opinia publică largă, la îmbărbătarea luptătorilor pe front în războiul pentru întregirea unității naționale.

La patru decenii de la stingerea poetului, opera sa, străbătută de patos național și social, trăiește cu putere în conștiința cititorilor. Ce exemplu poate fi mai grăitor, în această privință, decît numeroasele ediții apărute din poeziile sale ? Și ce-și poate dori mai mult un scriitor decît ca scrierile sale, exprimînd simțămintele și năzuințele epocii, ale poporului său, să dăinuie în conștiința contemporaneității și a generațiilor viitoare.

O lectură instructivă

Urmare din pag. I

citi-o o singură dată, lipiți capetele ei și veți avea o fișie de hîrtie în formă de 8, pe care, dacă plimbați degetul jur-împrejur, descoperiți o singură față, iar nu două, cum vă așteptați. Dintr-o unică trăsătură de pensulă, ați putea-o colora pe ambele foste fețe, ca și cum ar fi numai una.

Am devorat romanul, care se citește cam tot atît de ușor ca și acelea ale lui Simenon, pentru că autorul, Tudor Octavian, are darul povestirii, al descrierilor amănunțite, al portretizării și al dialogului. Ce-i mai lipsește ? Nimic. Din contră, uneori e prea subtil.

De pildă, anchetatorul principal, maiorul Ghiță Ionescu, aprobîndu-și subalternul, îi răspunde astfel :

— **Așa să fie**, hotărî **mesianic** maiorul, și-l conduse de umeri pînă la ușă.

De ce **mesianic** ? Pentru că **așa să fie** traduce finalul de rugăciune **amin** ? Nu e suficient ca să justifice hiperbola.

Bunul maior, de aspect mai curînd, neatractiv, e un desăvîrșit polițist, fără nici o trăsătură mistică de caracter. Ca și fiul său, elev de liceu, care face comunicări la cercul de matematici și îl ține la curent cu mai sus numita bandă, care nu era de resortul poliției, Ghiță Ionescu are un desăvîrșit spirit deductiv, adică o vocație detectivistică reală. O altă trăsătură de caracter a acestui eminent polițist autohton este răbdarea de fier în raporturile conjugale. Fericitul descoperitor al criminalului din poveste este soțul unei femei care-l cheamă la telefon din sfert în sfert de oră, de acasă la serviciu, de cîte ori îi cășunează pe ceva sau cineva. Astfel i-a intrat în cap că fiul ei, în vîrstă de 16 ani, prea se ține după o colegă a lui, de aceeași vîrstă, și că ar fi de rău. Ca atare, ea își pisează soțul să-l avertizeze pe general, șeful maiorului și tatăl fetei, ca să ia măsuri. În realitate nu era nici o primejdie : ambii elevi, băiatul și fata, aveau una și aceeași pasiune comună — matematicile În momentul cînd femeia prea bănuitoare credea că fiu-său și fata, așa și pe dincolo, ei se găseau la cercul de matematici, el ca referent și ea coreferentă, pe aceeași temă : banda lui Möbius.

Era să uit. Asasinul, în visul maiorului, se încingea cu cordonul răsucit, realizînd, și el, fără să știe, „banda lui Möbius“.

Așadar, nu mi-am pierdut vremea degeaba. Am gustat cîteva ceasuri de plăcută lectură, mi-am îmbogățit cunoștințele matematice, din cale afară de sărace, și m-am întors la fericita vreme a adolescenței, cînd citeam cărțile din colecția Ignat Hertz și înălțam zmeul. Acum am decupat banda și mi-a reușit și mie experiența lui Möbius.

Îmi rămîne o datorie de ordin bibliografic : romanul polițist a apărut recent în Colecția Clepsidra, la Editura „Eminescu“. Am zis și mi-am usurat conștiința. **Dixi**, iar nu **dixit**, cum spune un bătrînel filatelist la pag. 142, după o scurtă profesiune de credință.

Chipul interior al trecutului

Urmare din pag. I

aceasta este datoria obișnuită a istoricului, de a **vedea** trecutul, de a-l **reînvia** în viziunile sale științifice, cu atît mai mult devine ea imperativă cînd cele ce se cer înțelese sînt cugetarea, scara de valori, atitudinile interioare și creația spirituală a înaintașilor. „Viața trebuie întrevăzută din elementele moarte, spiritul trebuie trezit prin înțelegerea operelor, accidentele vieții care au produs opere literare trebuie întrebuințate și ele, mai ales pentru a ajunge la realizarea priceperii depline. A desface ideile și sentimentele ce stăpînesc o carte, a le pune în legătură cu acele cauți rezultă din activitatea omenească, neliterară, a scriitorului, a suplini prin imaginația întregitoare, prin intuiție cît mai trebuie, multe lucruri care mai trebuie pentru a desăvîrși, pentru sine și pentru alții, o personalitate omenească“, iată, zice Iorga, sarcina istoricului care studiază vechile creații ale spiritului.

Dar scriitorul autentic are la rîndul său datoria de onoare de a transforma informația dobîndită prin istorici în reflecție existențială adîncă, înainte de a se lăsa pradă ispititorului joc al închipuirii. A suplini prin imaginație idei, atitudini, împrejurări trecute, chipuri de oameni atunci cînd izvoarele oferă suficiente date adevărate despre toate aceste realități de altădată este un lucru primejdios. Cititorul este vexat cînd i se propune un tablou al trecutului așa cum scriitorul a crezut sau a vrut el să-l vadă. Istoricul lasă deoparte romanul în care nu regăsește corespondența între izvor și imaginea literară în ce privește urzeala mare de fenomene, ambianța, culoarea, realitățile unei epoci. Nu trebuie uitat că peisajul cultural românesc este populat de martori nemincinoși : monumentele de arhitectură, artă sau literatură, păstrate nemodificate de nici o fantezie. Cu ele trebuie să corespundă, să se potrivească, imaginile pe care ne străduim să le recompunem azi din izvoare risipite.

Mihail Diaconescu a trecut cu o exemplară siguranță acest examen extrem de dificil. Istoricul înțelege din lectura romanelor lui marele efort depus de scriitor pentru informare riguroasă și meditație filosofică asupra trecutului nostru. În acest efort se distinge o nobilă pasiune pentru cunoaștere și, deopotrivă, iubirea acestui trecut, atitudini care, alături de o foarte complexă măiestrie literară, definesc pe romancierul modern, captivant, aplecat cu rezultate strălucite asupra istoriei românești.

Ansamblul național de cîntece și dansuri din Pakistan

În luna decembrie a anului trecut ansamblul românesc **Miorița** a dat o serie de spectacole în Pakistan culegînd binemeritate elogii și aplauze.

Ca răspuns la acest mesaj al poporului român țara noastră a primit vizita **Ansamblului național pakistanez de cîntece și dansuri**, care, la rîndul său, a dat mai multe spectacole în diferite orașe din țara noastră.

Conducătorii ansamblului, **dr. Shahibzada Masood Ali Khan** și **Rashid Umar Thanvi**, precum și **Akhtar Ali Khan**, regizorul spectacolului, au adunat și selectat cu deosebită pricepere și gust dansuri și melodii din diferite provincii ale țării.

Spectacolul a debutat cu dansul **Leva**, dans originar din Baluchistan, caracterizat pe un ritm plin de vigoare și de veselie impus de ropotul tobelor perechi (alcătuind instrumentul „tabla“, ambele tobe fiind percutate simultan).

Instrumentele acestea sînt întrebuințate atît în marcarea ritmului dansului Leva cît și în compozițiile **„Qawwali“**.

Cel de-al doilea dans, **„Khathak“**, aduce în scenă tremurul violet al vălurilor orientale viu colorate, podoabe scînteietoare și transparența subtilă a costumelor, subliniind parcă ritmul viguros și grația mișcărilor. Este dansul național al provinciei **Pathan**, regiune situată în partea de nord-vest a țării în preajma legendarei trecători **Khyber**. Se dansează de către 5 bărbați, ritmul dansului și gestica sugerînd galopurile frenetice a unor călăreți gonind prin cîmpii nesfîrșite în vremuri străvechi, atunci cînd se zămisleau marile fapte de vitejie povestite în legendele din Ramayana și din Mahabharata.

Foarte aplaudat de asemenea a fost și dansul **Kafiristan**, originar tot din nord-vestul țării, din provincia muntoasă **Kailash**. Este executat în costume specifice regiunii : bărbații în costume negre, cu briie și turbane roșii și egrete negre iar femeile purtînd pe cap pariuri făcute din scoici.

La fel de expresive, **Dansul pescarilor**, o metaforă ca un ritual magic prin care se imploră elementele naturii spre a fi binevoitoare, apoi **Dansul culegătorilor de bumbac**, — mimică și gest sugerînd munca agricolă a locuitorilor din centrul Pakistanului. Mișcarea în acest dans este impusă de percuția în acel instrument ce se numește **Dhol**. La fel de aplaudate au fost și **Dansul recoltei** și **Bhangra**, acel dans popular din provincia Punjab, socotit cel mai energic dans din întregul folclor pakistanez, și care conține în simbol invocațiile rituale ce se oficiază de obicei la stringerea recoltelor. Aici **Chinta** și **Dholul** imprimă dansului ritmul frenetic, completat de fascinația culorilor turbanelor și a costumelor misteriosului Orient. Este executat de 16 dansatori (care au făcut sala să izbucnească în repetate ropote de aplauze) care au uimit spectatorii prin virtuozitatea și neasemuita lor măiestrie.

S-ar cuveni subliniată surpriza pe care a făcut-o regizorul spectacolului, interpretînd cu mult aplomb cunoscutul cîntec „M-a făcut mama oltean“ înr întregul ansamblu „Trandafir de la Moldova“.

Solista spectacolului, **Parveen Kazi**, socotită pe drept cuvînt cea mai bună dansatoare din întreg sub-continentul indo-pakistanez, a încheiat acest memorabil spectacol printr-o suită de dansuri care au pus în valoare întregul său repertoriu, alcătuit din gest, armonie și grație.

Ion Larian Postolache

SPORT

Fotbalul își ia revanșa, rugbyul ne rămîne dator

● O victorie e totuși o victorie, ea însemnînd o datorie împlinită. Într-adevăr echipa noastră și-a făcut în acest meci datoria în ciuda erorilor de selecție, de alcătuire, de tactică și tehnică. Ea a acționat ca o echipă chiar dacă prestația componenților ei a fost inegală tehnic sau tactic atîrnd un mănunchi de jucători a căror tehnică și experiență au decis soarta meciului și un altul de secondanți conștiincioși în limitele propriei lor dotări pentru fotbal. Ștefănescu, Dumitru, Bölöni, Iordănescu, apoi Balaci au fost cei care au înclinat balanța de partea selecționatei României. Antrenorul Ștefan Covaci, tare în declarații, dar mai puțin convingător ca antrenor propriu-zis, a improvizat o echipă care nu poate fi numită o echipă de viitor. S-o vedem. Răducanu, ca și rezerva lui, Coman, provin din garda veche, deși echipele noastre de A dețin tineri portari talentați. Cheran a jucat cu siguranța cunoscută pînă la accidentare. Înlocuitorul său M. Zamfir a evoluat promițător. Vigu s-a lăsat foarte greu depășit, dar mai poate reprezenta acest fundaș tehnic, clarvăzător, dar vîrstnic, o soluție de viitor? Semnalăm pentru postul de fundaș stînga pe tînărul Giurgiu de la **U.T.A.** apărător viguros, tehnic, ofensiv, rapid. Întîrzierea titularizării lui Stefănescu s-a dovedit o eroare, centralul craiovean fiind cel mai bun om al naționalei noastre și jucătorul cel mai bun de pe teren. Mehedințu, conștiincios, dar cu un registru tehnic limitat, nu pare a fi o soluție sigură. La mijloc selecționarea lui Dumitru a cărui capacitate de joc a scăzut vizibil și scădea cu fiecare minut sub ochii noștri nu s-a justificat. Titularizarea lui Balaci sau Rădulescu se impunea, dar și aici Ștefan Covaci a preferat o soluție veche și stelistă. Introducerea lui Balaci a activizat jocul de la mijlocul terenului și al înaintării. Iordănescu a fost, după Ștefănescu, omul cheie al naționalei, prea individualist din păcate uneori. Bölöni rămîne o achiziție de nădejde a naționalei și o garanție de viitor. Crișan, jucător ieșit din formă, a crescut valoric de la o reprizâ la alta, dar e de așteptat de la el revenirea la forma veche. Marcu, a cărui viteză e un serios atu, nu e om de echipă în adevăratul înțeles al cuvîntului și nu reprezintă o soluție durabilă. Radu II, marcat necrutător de apărătorii bulgari, a obținut nenumărate lovituri libere pentru echipa noastră, a inițiat cîteva acțiuni ofensive bine gîndite și executate. În plus, Radu II n-a fost jucat de coechipierii lui (exemple Iordănescu, Dumitru) în situații în care angajarea optarului nostru se impunea.

Ce se poate observa este că înnoirea echipei e făcută fără convingere și fără siguranță. Noii veniți sînt de valori inegale și de perspective nesigure. Prospecția e slabă, selecția asijderea, alcătuirea echipei foarte discutabilă. Mai mult decît oricînd antrenorul Ștefan Covaci se dovedește a nu fi la curent cu cursul și valorile certe sau de viitor ale fotbalului nostru. Echipele care domină campionatul sînt echipe cu loturi împrospătate și mai ales tinere, cum sînt **Poli Timișoara, Sportul Studențesc, F.C. Argeș, U.T.A.** Echipele cu loturi vechi, uzate, cazul **Dinamo,** au ieșit din cursă. Antrenorul naționalei ignoră însă în bună măsură această realitate a fotbalului românesc apelînd la soluții vechi. De la **Steaua** de pildă sînt folosiți jucătorii din garda veche, de la **Sportul Studențesc** la fel. Antrenorul Ștefan Covaci ezită să întinerească echipa și ezitările lui au devenit o frînă în activitatea națională română de fotbal.

● Echipa B de rugby a Angliei a servit o severă lecție de rugby unei selecționate bucureștene rău alcătuită, foarte inhibată și fatalmente indecisă în fața unui adversar care acționează cursiv și complet tot timpul. Englezii, a căror înaintare de un gabarit impresionant s-a dovedit și foarte mobilă, au cîștigat aproape toate tușele, toate baloanele pe care le-au introdus în grămadă, majoritatea grămezilor deschise lăsînd XV-le bucureștean fără balon în cea mai mare parte a timpului de joc. Cel mai bun jucător al selecționatei engleze a fost jucătorul de culoare Demings. Adăugăm și pe Cusworth. Îndrăznim să spunem că tot răul e spre bine. Acest contact are rostul de a ne cunoaște mai bine. Presingul românesc din repriza a doua ne-a arătat cum trebuia să jucăm de la început cu această echipă încă necunoscută nouă. Pornit astfel de la început meciul ar fi avut o altă desfășurare. O altă notă proastă pentru XV-le bucureștean a fost indecizia la placaj altă dată o armă temută în arsenalul rugbistic românesc.

Diferența de scor a fost amplificată și de arbitrajul englezului care n-a fluierat decît foarte rar tușele strîmbe care au alimentat jocul britanicilor. P. H. Hughes a trecut cu vederea obstrucțiile acestora fluierînd în schimb excesiv împotriva echipei Bucureștiului, adesea fără nici un motiv. El a pus echipa Angliei B în poziții de joc avantajoase, a gratificat-o cu lovituri libere precis executate de fundașul britanic. Ceea ce spunem nu contestă valoarea echipei britanice ci proporțiile scorului, influențarea vădită a partidei de către stilul... britanic al arbitrajului.

Discobol

REVISTA STRĂINĂ

● **TINERII DIN LENINGRAD** au creat un muzeu interesant, denumit „Muzeele nu au tăcut“. Într-o vastă încăpere, s-a organizat o expoziție în cadrul căreia au fost prezentate date privind modul în care Teatrul de Comedie Muzicală din oraș a făcut totul pentru ca apărătorii Leningradului, aflat în blocadă, să nu uite să rîdă. Teatrul a prezentat în unitățile militare 3 000 de spectacole, la care au asistat aproape un milion și jumătate de spectatori.

● **REGIZORUL EMIL LOTEANU** lucrează în cadrul Studioului Mosfilm la realizarea filmului „Fiara mea blîndă și tandră“, după povestirea „O dramă la vînătoare“ de A.P. Cehov. În rolul principal debutează Galina Beliaeva, elevă la Școala de balet din Voronej, în vîrstă de 16 ani.

● **FIK MARTA,** cunoscut om de teatru polonez, publică în editura varșoviană Zytelnik o culegere de schițe, „Stagiunile teatrale“, în care descrie cu competență puternicile legături ale teatrului cu transformările social-politice din Polonia, tendințele în evoluția artei dramatice mondiale, precum și antagonismele reciproce dintre dramaturgie și regie, zugrăvind portretele eminenților reprezentanți ale celor două discipline (Rozewicz, Mrozek, Swinarski. Dejmek ș.a.). Lucrarea este completată cu un index al persoanelor.

● **O CULEGERE DE STUDII** asupra literaturii poloneze contemporane, a apărut de curînd în editura PIW din Varșovia, sub semnătura eminentului istoric literar Wyka Kazimierz. Volumul cuprinde, între altele, interesante analize ale poemelor lui Lesmian, Przybos, Broniewski, Baczynski, o schiță despre Cracovia și Wyspianski și reflecții despre poezie în general. La sfîrșitul volumului găsim un bogat index de nume.

● **ÎN CLĂDIREA PALAIS DE TOKYO** de la Paris, Muzeul Luvru a amenajat primul Muzeu de Artă și Studiu din lume. Țelul său este de a prezenta operele grupate pe teme, însoțite de explicații, care să permită vizionarea lor într-o nouă lumină. Aceste prezentări se vor desfășura succesiv. Pentru început sînt prevăzute o serie de desene pentru tapiserii ale lui Lebrun, apoi Eustache Lesueur, geniu francez al secolului XVII cu seria „Viața sfîntului Bruno“ ; va urma un ansamblu de pînze ale secolului XVII italian ; secolul XVI venețian ; o serie de autoportrete ; studii și documentare asupra olăritului și ceramicii în antichitate. În sfîrșit, parcurgerea pe tema morții în cultura franceză de la Evul Mediu pînă la sfîrșitul secolului XIX, și o expoziție, la subsol, urmată de un spectacol audio-vizual tratînd problemele puse de restaurarea Primitivilor italieni.

● **LA ÎNCEPUTUL LUNII APRILIE** s-a dezvelit la Karlsplatz din Viena o sculptură în bronz a artistului britanic Henry Moore, acum în vîrstă de 80 de ani. Această lucrare a fost așezată pe o latură a unui bazin cu apă, subliniindu-se astfel cu prisosință contrastul între stilul ei și cel al bisericii baroce Sf. Carol Borromée, din vecinătate. Nivelul definitiv al apei completează prin reflectare sculptura în formă de dom, în așa fel, încît se obține efectul unui cerc perfect. Inaugurarea oficială este prevăzută pentru începutul lunii mai, dată pînă la care vienezii încearcă să verifice dacă soarele va lumina într-adevăr sculptura la ora 5 după-amiază, așa cum a prevăzut sculptorul.

● **ÎN EDITURA** est-germană „Volk und Welt“ a apărut de curînd lucrarea „Austria astăzi“ în care pe parcursul a 600 de pagini sînt prezentate lucrări aparținînd unui număr de aproape 60 de scriitori austriaci. Editorii Georgina Baum, Roland Links și Dietrich Simon au realizat această culegere de texte cuprinzînd poemele, proza și fragmente de opere dramatice, elaborate îndată după sfîrșitul războiului pînă în zilele noastre. Printre autorii figurînd în sumar, menționăm pe Ingeborg Bachmann, Alois Brandstetter, Peter Handke, Berthold Viertel, Helmut Zenker și mulți alții.

● **UNA DINTRE CELE MAI REPREZENTATIVE BAGHETE** contemporane austriace, Karl Boehm a repurtat un adevărat triumf la Metropolitan Opera din New York (unde nu a mai apărut din anul 1974) dirijînd reprezentația operei lui Richard Strauss, „Femeia fără umbră“. Publicul l-a ovaționat îndelung atît pe el cît și pe cei doi interpreți principali, Leonie Rysanek și James King.

● **INSTITUTUL SUEDEZ** din Stockholm în colaborare cu ambasada Suediei la Viena, vor deschide începînd de la 1 iulie în Castelul Clam din Austria-Superioară o expoziție Strindberg, unde, către sfîrșitul secolului trecut, cunoscutul scriitor suedez își petrecea vacanțele la părinții soției sale. Actualul castelan de la Clam a adunat o mulțime de documente, partituri, tablouri pictate de scriitor precum și manuscrise și scrisori, — toate acestea urmînd să facă obiectul interesantei și diversei expoziții.

● **INSTITUTUL STÄDEL** din Frankfurt, care a achiziționat recent un bronz al lui Picasso, „Cap de femeie“, sculptat în 1932, a organizat o mică expoziție de 20 de lucrări, care lămuresc geneza acestei sculpturi. O serie de fotografii și texte confruntă acest bronz cu patru capete mai ample decît mărimea naturală, în care Picasso supune portretul prietenei sale, Marie-Thérese Walter la o deformare din ce în ce mai fantastică. Pînze din 1932 și un oarecare număr de acuaforte din 1933, lasă să se vadă cum a tratat artistul tema capului de femeie în pictură și în gravură. O serie de sculpturi ale lui Raymond Duchamp-Villon și Maillol, cît și o mască de dans african, ne arată că Picasso și-a însușit în cariera sa stiluri foarte diverse. Expoziția va rămîne deschisă pînă la 4 iunie.

6 MAI 1978

Arhiva Luceafărului

Un Bacovia necunoscut ?

● In Istoria literaturii române contemporane *a lui E. Lovinescu (vol. 3,* Evoluția poeziei lirice, *apărut în 1927), printre publicațiile la care a colaborat Bacovia se indică și* Revista idealistă. *Cercetînd mai de mult colecția revistei l-am aflat numai pe C. Vaer, fratele poetului, cu cîteva schițe. Am mai dat și de un oarecare Clement-Bacău, lucrător, după aparență, cu proză realistă.*

In cartea Agathei Grigorescu-Bacovia citim că Amurg antic ar fi apărut întîia oară în 1902, în Revista idealistă. *Asta să fie colaborarea ?...* Amurg antic *nu e de găsit, în pagini și oricum e o inexactitate : revista lui Mihail G. Holban a început să apară în martie 1903. Incitat, recent, și de supoziția lui Ion Caraion* (Sfîrșitul continuu) *că ar mai putea exista pagini ale lui Bacovia „necunoscute încă (din diferite motive) pînă azi", mi-am reamintit de Clement—Bacău și am reluat cercetarea.*

„Schițe din viața lucrătorilor" se spune în subtitlul primei bucăți a lui Clement —Bacău intitulată Figuri. (Revista idealistă *nr. 4 și 5, iunie-iulie 1904). Știm azi, e notoriu, că la București Bacovia trecuse în 1903 pe la cenaclul lui Macedonski dar și pe la Th. Neculuță. Clement-Bacău a mai publicat, între anii 1904—1906 (revista însă a apărut pînă în 1916 ; colecția e greu accesibilă acum, unele publicații fiind dislocate, după cutremur, incit am apelat nu numai la Biblioteca Academiei, plus atelierul de reparații, dar și la Biblioteca Centrală Universitară, a Facultății de Filologie ca și la fondul de publicații de pe Dogari al lui Saşa Pană), următoarele :* Dragostea Anei, *în martie 1905;* Golanii, *octombrie 1905 ;* Împăcare, Bătrîna, Doui prieteni, *iulie 1906. Să le luăm pe rînd.*

FIGURI. „Lucrau din răsputeri să mintue aluatul de pe masă. Mai era o oră pînă în zi. (...) Masa de lucru tremura sub apăsarea brațelor lucrătorilor. (...) Și, acum înainte de iarmaroc cînd coșurile trebuesc plin cărate în oraș e muncă grea". *Sintem la o covrigărie. Se rîde cam mult în această bucată. (Și-n celelalte).* „Băeții au rîs cu hohot". „Costică rise tare". (O fată). „Intră rizînd — Buna dimineața — Buna. Toți izbucniră în rîs". „Nicolae rise ușor. Ea deveni serioasă". „Băeții au rîs cu hohot și cel mare începu : — Covriiigii..." *Etc. Simptom bacovian ?*

GOLANII. „Golanii ! Cine nu-i cunoaște ? Tot Bacăul". *Cuprinsul nu e de schiță, e de nuvelă sau dramoletă (autorul pare a o fi subintitulat* Schițe, *cum fusese preanunțată în revistă) și rea, proaspete (în 1905), clișee literare. Sintem într-o cafenea —* „cu cești de ceai înainte și cu cărți de joc în mînă". „Madama, o femee balcijă, cu minele în șolduri, ride într-una. Cînd unul cîștigă, se apropie de el, îl bate cu mîna pe spate, îl dă ușor și iute o palmă și adaugă :

— Diseară chef ?".

(...) „Cafeneaua e iluminată cu două lămpi, Madama cu un șorț alb, cu părul peptenat și golanii fierb".

„Îi spunea Golanul, amintire din timpurile trecute, cînd răsturna hudița înfundată cu chefurile lui. De la el toți s-au numit golani". *(Într-un loc se spune, mai apoi :* „Golan n-a fost pe aici ?" *ceea ce ne duce cu gîndul la Goian, spirit aventurier, amintit în cartea Agathei Grigorescu-Bacovia). Madama îl iubise pe Golan, a trăit cu el un an.* „El îi răsplătea iubirea cu petreceri ; ea, că-i era credincioasă, că era cinstită. S-a săturat de el și l-a dat afară (...) acum trăia cu mulți". *El încă o mai iubea, încît e nelipsit de la cafenea,* „se pune într-un colț", „toți din cafenea rid, el nici nu zîmbește". *Se perindă apoi Văcsuitorul (care, pe bani, se retrage cu Madama, în timp ce Golanul e în cafenea), Covrigarul* („un tînăr înalt, cu o mustață blondă, fața albă, ochi albaștri"), *etc. Mai apoi Covrigarul va reintra cu un prunc în brațe și femeia cu părul roșu după el, și popor, ea strigînd că-i copilul lui, vădindu-se apoi că ea tot face cîte un copil și-l abandonează pe capul vreunui bărbat inocent* (...„afară jalea vîntului se perdea prin ramurile copacilor ducînd frunzele grămadă în aer"). *Madama îl întreabă pe Golan dacă tot o mai iubește (după ce s-a reintors cu Văcsuitorul), el îi spune —* „Netrebnico" *și iese din cafenea. toți ceilalți rid. Zile în șir nu va mai fi văzut la cafenea. Se mai perindă* „un bătrîn, totdeauna beat ; țînea discursuri, vorbea cu gesturi largi și cu glas tare — era actorul", *acum covrigar, Mitocanul* („înalt și gras"), *care filozofează : (Madamei)* „Eu înțeleg că te iubește (...) noi nu trebue să iubim... Iubirea-i pentru alții — ; viața noastră-i pentru vin și stos". *Aflăm apoi că Golanul e* „oftigos". *Actorul:* (...) „femeile nu trebuesc iubite". *Golanul a reapărut, cere vin.* „Noaptea tîrziu, cînd toată hudița înfundată dormea, Actorul și Mitocanul, sub pălmuirile crivățului, conduceau acasă pe Golan beat mort", *Flașnetarul după ei, dorm toți acasă la Golan.* „A doua zi cînd s-au sculat l-au găsit pe el mort".

IMPĂCAREA. *Se petrece la o brutărie. După covrigari, brutari... Bacovia, se știe, a locuit în copilărie în apropierea unei mori. Erau brutării prin preajmă, erau și cuptoare de covrigi, unul mai e și acum, peste drum de casa natală a poetului, chiar din pragul casei se vede. Cine e vechi băcăuan poate aiesta că flăcările cuptoarelor, vîlvătaia, îi petreceau pe drumeți în toți anii, în trecere pe șoseaua Bacău — Piatra. ...Dar numai Bacovia a locuit pe acolo ? ...De ce nu și Clement—Bacău ?... Mai mult nu se poate spune ; mai mult spune schița* Împăcarea.

BĂTRÎNA. *Să fi fost* Bicuța, „care se visa mamă, căci n-a fost niciodată", *„la servante au grand coeur" a lui Clement-Bacău pe care-l suspectăm a fi poetul Bacovia ?... Sau (dacă e într-adevăr Bacovia), e vorba de afecțiunea lui pentru* Bunicuța. *Iată ce ne spune Agatha Grigorescu — Bacovia : (la Bogdănești) „nu se depărta de bunica lui". „Copilul de pe cerdac, din culcușul moale, cu bunica adormită alături". „Bătrîna" e un pendant la Bunica (și Bunicul) lui Delavrancea. Am avea un Bacovia nesperat, duios și gingaș prin recepționarea dragostei bătrînei, exuberant el însuși (copil) și „bacovian" totodată ! dacă se va dovedi că Bacovia e și Clement—Bacău.*

DOUI PRIETENI. *Alta e mahalaua lui Bacovia decît a lui Caragiale. Cam aceleași personagii revin sub altă stare civilă și ușor s-ar putea înseila un scenariu din serierea schițelor (plus, de ex.:* Iarmaroc, De Paști și Un visător ?), *toate cu caracter dramatic și convergente* uliței înfundate. *(A existat la Bacău* Strada înfundată). *Dar e, Clement-Bacău, Bacovia ?... Da, ar putea fi, judecînd mai ales după băiatul care se da în vînt să croșeteze și după mobilurile obsedante : sentimentul iubirii VREM să existe, prietenia o caricatură, crișma (niciuna din schițe nu se petrece la crișmă, poate fiindcă Bacovia încă nu avea experiența personală a crișmei?...). Textele ar oferi posibilități pentru o cercetare a surselor risului la Bacovia, ar contribui poate și la tentativa de a mai limpezi apele, și adînci și turburi, ale iubirii — iubita, amorul, draga, ea, etc., nicioodată* dragostea plină, *ca în* Bătrîna — *la Bacovia, cu toate că aceste limpeziri nu le solicită iubitorul de Bacovia, dar dacă tot dezbatem la nesfîrșit, iubirea fiind cheia și lăcata, alfa și omega, ca la orice poet și mai ales ca la el însuși, de ce n-am primi să ne îmbogățim și cu această proză prin care străvede Bacovia. Se străvede Bacovia ; dar nu puteam încă să fiu foarte sigur că el este, n-aveam dovada. Dacă e numai o asemănare ? (Nu s-a spus că băcăuanii ar fi fost bacovieni ?) (Sau că Bacăul era bacovian). Clement e un nume cert, numele mic ; nu e un pseudonim. Clement, care se ocupă de viața lucrătorilor. Dar dacă în loc de Clément am citit Clémént ? Costică, fratele poetului, semna Vaer. Clemént... Vaer... Ar fi o ambianță ! dar la Clemént nu m-am gîndit decît după ce în povestirea* DRAGOSTEA ANEI *am aflat dovada mult căutată. L-am aflat într-adevăr pe Clemént în această povestire. Tergiversam lectura ei (începută și întreruptă), fiind mai lungă și, după aparențe, cea mai străină de Bacovia, cea care îmi neîndreptățea speranțele. Pînă la urmă am citit-o. Palidă, convențională. Un personaj, o fată, consolarea lui Dumitru, soțul înșelat, se numește Virginia, ca și sora mai mică a poetului, cea lipsită de șansă. Finalul :* „Fără voe (*Dumitru*) căzu în genunchi, împreună mîinele și rugă. Dar n-o mai ruga pe Ana, ruga pe un cine pe care nu-l vezi și totuși este, pe un cine din inima Anei, care revarsă dragoste curată asupra tuturor, ruga pe Dumnezeu". *Ce mai are însă revelator această bucată — și nu ghicim aici o intenție a poetului, o șansă acordată lui și posterității de a se descoperi cîndva autorul scrierilor ? — e că, pe parcurs, putem citi, în jurnalul Anei (care se va sinucide) impresiile ei la o seară într-o familie unde a venit să-și vadă iubitul : (...)* „Viața de calm nu mi-a plăcut niciodată. O lume leneșă, cochetă, cu mișcări greoaie, vorbe ondulate și rîsete ușoare, care curg prin salon, și zîmbete care flutură silit pe buze. Am ascultat claviru[l]" *etc.*

Pe drum e o lume leneșă, cochetă,
Mulțimea toată pare violetă.

Amurg violet *a apărut întîia oară în revista ARTA, la 23 februarie 1904.*

Dragostea Anei *a apărut în* Revista idealistă *în martie 1905.*

Iată un Bacovia de început de secol, sufletește curat ca lacrima lui, dar bine tăvălit în făina vieții, în prag de 1907. Cele 6 proze azi îi complinesc opera și ne documentează asupra vieții poetului într-o perioadă puțin cunoscută sau fals cunoscută, fabuloasa lui tinerețe (și asupra familiei, poate), ne dezvăluie totodată faza inițială a prozei lui. Cît despre travesti, e și el un bun sfătuitor asupra multiplelor fețe ale eroului liric la Bacovia. Bacovia și-a tăinuit proza din Revista idealistă, *premeditînd, cu o foarte bună cunoaștere a lucrurilor, poate un instinct, întîrzierea descoperirii adevărului. N-a vrut-o pentru totdeauna uitată, ignorată ; pentru că e de presupus că numai el și nimeni altul a indicat, după 1920 (posibil, dar nu sigur, înainte de a apărea, în 1925,* Ateneul cultural, *care e omis) lui E. Lovinescu colaborarea la* Revista idealistă.

Prezentarea și selecția : Marcel Marcian

BACOVIA — Sculptură de Constantin Popovici

BĂTRÎNA

Intrat în casă bătînd din palme, rizînd și strigînd : ciuda... În mînă avea două undrele și o ață roșie...

Bicuța, o bătrînă de șepte zeci de ani, ridicînd capul îl privi încreținď fruntea... Ea ședea pe pat, cu ochelarii pe nas și împletea un ciorap... Începu să rîdă ușor... Lăsă ciorapul, undrelele și ața pe genunchiu, și încrucișă mînele la pept...

Sandu se apropiă de ea și-i arătă undrelele :

— Am găsit Bicuța...

Ea i le luă din mînă și cu două undrele îi făcu un ochiu... Apoi îl sărută ușor pe frunte și-l așeză lîngă ea pe pat.

— Ai să vezi cum împletesc eu și ai să împletești și tu...

El rise vesel și răspunse :

— Da...

Bicuța lucrează înainte, atentă și tăcută ; iar Sandu aruncă din cînd în cînd o privire la ciorapul bătrînei, cu mîna sa mică, albă îi oprește mînele, spune că vrea să vadă, să lucreze un ciorap...

— Așă, așă — pronunță el, lung și apăsat, — muncindu-se să prindă ața cu cele două undrele...

Bicuța repetă după el încet imitînd întocmai lungimea cuvîntului.

— Așă...

În curînd Sandu e gînditor — cu fruntea încrețită, cu genele lăsate puțin, ca unul ce cată cine știe ce adevăr științific, e absorbit de lucrarea lui...

Lovește undrelele una de alta, întîiu încet încet, apoi mai repede, pînă :

— Nah ! de abia răsuflă de atîta muncă : ața s-a rupt și s-a înnodat în jurul undrelelor...

Bicuța tresări și-l observă : în obrazii lui ard roze, ochii îi sînt scînteitori și fruntea-i albă e sub stropi de sudoare...

Ea începu să rîdă :

— Ce-i Sandule ?

De ciudă întîiu nu răspunde, apoi asvîrlind totul îi răspunde :

— Nu m-ai învățat bine...

Îi vine să plîngă... În ochii lui, se cunoaște o ciudă și o părere de rău, după munca ce a cheltuit. Capul îi e greoiu ca o piatră... și-l lasă deodată în poala Bicuței... Ea îi apucă capul pe la tîmple cu palmele, îl ridică pînă la gură și-l sărută, tare și apăsat în creștet...

Îl sărută, îl sărută și iar îl sărută...

Și Bicuța se visă mamă, căci n-a fost nici odată... Să fie Sandu al ei !... L-ar iubi și nimic mai mult... L-ar iubi ? Dar de iubit și acum îl iubește... Cum dar ? Gura omenească nu-i în stare să vorbească ceea ce inima simte...

Un dor năvălind brusc în ea, o făcu să ridice iar capul lui Sandu și să-l sărute... Se rușină parcă și lăsă capul lui în poala ei... lăsă și undrelele și ciorapul și cu îngrijire îl apucă, purtîndu-se ca și cu un maldăr gingaș, îl așeză cu capul pe pernă...

Apoi se culcă lîngă el...

Îi se păru totuși că-i departe de ea... Și ridică capul și-și întinse brațul sub el...

El închise ochii și încet, încet, ușor adormi...

Ea pronunță fără voe :

Șșș, șșș...

Se temea că tăcerea din odae să nu-l deștepte...

Apoi își apăsă gura pe fruntea lui, închise ochii și dragostea plină pătrunse în inima ei, dragostea închipuită de mamă... și adormi așa dorind parcă să-l topiască în sărutări...

DOUI PRIETENI

Toți îl numesc, Poloboc. E gras și scurt, fața grasă de nu i se zăresc nici ochii... Prietenu lui cel mai bun este un băet liliiu și toți îl numesc prăjină.

Și-s'buni prieteni.

Ulița înfundată e a lor : aici duc apă și car gunoiu, totdeauna împreună...

Era o dimineață de vară, în amurg...

Poloboc și Prăjină erau întinși pe un tărnaț. Poloboc pe coasta dreaptă, privia în gol ; iar Prăjină pe spate privia în tavan.

Poloboc întrebă :

— Ce gîndești ?

Prăjină rise :

— Hi, hi, hi... da tu la ce te gîndești ?

Poloboc rise și el cu un ris curgător :

— Ha, ha, ha... Știi la ce ? Faci chef ?

Acum se întoarse Prăjină brusc pe o coastă și-l lovi pe Poloboc peste pîntece :

— Și eu tot la aceasta, hi, hi, hi...

— Parale ? întrebă Poloboc.

— Găsesc...

— Unde ?

Prăjină se ridică și privi de sus pe Poloboc și rise tare, un ris cu înțeles :

Poloboc isbucni și el într-un ris și răspunse :

— Am priceput... Mititica ?

— Păi de ce ești prost !

Prăjină se sculă și intră în casă.

În curînd reveni fugînd și rizînd tare...

După el Mititica : o fată palidă și albă... Scîncia fugînd după Prăjină întinzînd mînele să-l prindă. El se trînti lîngă Poloboc și băgă banii în buzunar.

— Dă-mi banii ?

— Ha, ha, ha, nu-i mai am, îs la el...

— Dă-mi-ii tu ?

— I'am în buzunar și nu ți-i dau...

Mititica se aruncă asupra lui Poloboc, îi băgă mîna în buzunar... El o prinse cu mîna de talie și cu gura îi apucă sînul ; iar cu cealaltă mînă o ținea de picior.

— Te mușc și te bat, dacă nu-mi dai pace.

Ea acuma scoase mîna din buzunar și-l apucă de obraz...

— Îți scot ochii !

— Îți mușc sînul !

Ea îl lăsă, el îi dădu drumul. Ea se puse lîngă ușă și plîngea ca un copil. Corpul îi tremura ritmatic sub scîncirile ei.

Prăjină sări în sus.

— Hei ? zise Poloboc.

— Pentru ce îți trebuiesc banii ăștia ?

Mititica răspunse plîngînd :

— Cum pentru ce ? Am cîștigat un franc noaptea asta și tu mi-l iei... Așa amant l...

— Hei stai... M-am gîndit la ceva... Ca să nu rămîi păgubașă... ai să bei cu noi... hai ?

— Da, da, Mititico — adăogă Poloboc...

Mititica privi o clipă pe amîndoi apoi răspunse :

— Da așa mai înțeleg și eu...

— Vivat ! strigă Prăjină și lovi cu putere căciula de pămînt...

Două desene INEDITE de G. BACOVIA : „Cearleston" (sus) **și „Gura mahalalei"** (jos)

IMPĂCAREA

Trei lucrători fac bombe de aluat și o bombă eșită din mînele lor e așezată în rînd pe masa de lucru.

Sînt patru lucrători : unul mai bătrîn are o barbă, rotundă, neagră, dar lăsată în neregulă ; trupul îi e puțin încovoiat, fața sbîrcită și ochii secați.

Ceilalți trei sînt tineri, dintre care unul de optsprezece ani poate. E frumos ca o fată și praful fin de făină prins pe fața lui îl face și mai frumos.

Afară e noapte adîncă...

E un cer încărcat cu nouri ; un omăt adînc acoperă pămîntul și crivățul geme împroșcînd zăpada.

Lucrătorul bătrîn întrerupse tăcerea.

— Da ce ? Ați amuțit ?

Și rizînd adaugă :

— Nici un cîntec, nici o glumă, nici o poveste ! Băeți, băeți, nu semănați cu cei de altădată, aceia erau lucrători... Mort să fi fost și cîntecele lor, te treziau, da... Dar cu voi adorm...

Apoi se adresă celui tînăr :

— Fetițo, cum de taci ?

Ceilalți rîseră, el continuă :

— Michiduță ăsta, care mereu îmi spărgea urechile, acuma tace. Nu știu ce are de cîteva seri, îmi umblă ca un zăpăcit, nu vorbește cu nimeni.

Apoi îl atinse prietenește cu mîna pe umăr, îl lovi de cîteva ori și-i spuse :

— Nu-ți perde cumpătul.

Se făcu din nou tăcere. Și tăcerea asta era parcă făcută, nimănui nu-i venea să cînte. Se auzeau numai pocniturile lemnelor în cuptor, loviturile aluatului de masă, scîrțiitul cîntarului care întrerupeau tăcerea și-i dădea încă mai mult înțelesul de muncă... Se părea că valuri de muncă se revarsă din brațele lor, care se aruncă, se aruncă, se aruncă ; dar e oprită în odăița mică, întunecoasă, în mijlocul unei nopți adînci.

Un lucrător începu vorba :

— Mîntuim pînă-n zi.

Bătrînul îi răspunse :

— Da, cred... Te grăbești ?

Lucrătorul tăcu puțin, apoi reluă :

— Da, mă grăbesc... Am treabă, mă duc mîine la subțirica.

Vorbele astea făcură pe bătrîn să rîdă cu hohot, pe cellalt lucrător să adauge rînd din cap și rizînd : „pungașu dracului" ; iar pe fetița să devie roș-aprins la față, și o clipă privi în pe lucrător, apoi își reluă lucrul înainte.

Lucrătorul continuă :

— Eu o găsesc frumoasă, orice mi-ați spune. Fața albă ca laptele, ochii albaștri, părul blond... Mie îmi place...

Cellalt lucrător îl întrerupse :

— Numai tu să-i placi ei.

— Ha, ha, ha !... Cum ? Dar cine-i ? O fată de ciobotar.

— Adică voi să spun, reluă cellalt, poate îi place altul...

— Adică Fetița, reluă lucrătorul zîmbind...

Apoi adaugă rizînd tare :

— Las că-i plac și eu...

Fetița tresări, privi pe lucrător drept în față :

— Nu fii ticălos !

Tăcu.

Lucrătorul îi răspunse pe același ton. Atunci Fetița sări de la masă, cu mîna îl apucă de cămașă la piept. Părea că bătaia se începe, dar bătrînul interveni cu un hohot de rîs...

— Sînteți nebuni ? Pentru o muere ?... Ptiu, rușine, de trei ori rușine... Auzi ! Pentru o muere... și-i despărți.

Lucrau acum înainte. Lucrătorii certați loviau cu ciudă aluatul de masă.

Fetița începu :

— Spui că te iubește, bine, ai să mi-o dovedești, ea mi-a spus că nici nu te lasă în casă.

— Da, reluă cellalt, mîne mă duc la ea, ai să vii puțin mai tîrziu după și ai să mă găsești acolo, jucîndu-mă cu ea... Ai să vezi...

Iar tăcere, numai Fetița mai spunea din cînd în cînd : „nu se poate"...

Și pînă dimineața nu vorbi nimeni altul decît bătrînul, care căuta să acopere cearta lor cu glumele sale...

★

Fetița plecase cu puțin mai tîrziu decît cellalt lucrător. Își luase surtucul pe umăr, nu-și desuflecase nici minecele cămășei. Pe față îi era o fină pulbere de făină, își spălase numai minele.

Mergea grăbit mușcîndu-și buzele...

Înainte de a intra în casa ei se opri la fereastră și privi înăuntru.

Ea ședea pe pat, cu minele încrucișate la pept și rîdea... Lîngă ea ședea lucrătorul, cu pălăria pe-o ureche, cu o țigară în gură, un picior peste altul și cu minele ținîndu-și genunchii.

Fetița deveni palid...

Ea rîdea și el îi povestea ceva...

Fetița își trase pălăria pe frunte și călcînd ca din înălțimi se apropiă de ușă. Își alipi urechea și ascultă. Auzia rîsete, vorbe... Apoi auzi numele lui, pronunțat în mijlocul unui ris... Brusc deschise ușa și rămase stînd pe pragul ușei... Ea se sculă rizînd de pe pat, merse înaintea lui, îi dădu mînele și îl întrebă zîmbind :

— Ai venit înainte de a te culca ?

Fetița se uită la lucrătorul de pe pat, — care scuipă mucul de țigară, zîmbind ușor sub mustață — apoi se uită la ea...

Ea îl întrebă din nou :

— Ai venit înainte de a te culca, haiu ?

El îi răspunse încet și timid :

— Da, am venit să te întreb ceva.

Ea îl întrebă serioasă :

— Ce ?

El la urechea ei :

— Mă iubești ?

Ea rise ușor și dădu din cap, da...

Atunci, fără a se uita la lucrător, ca un copil, plecă lăsînd-o pe ea cu el...

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
19
(837)
Sîmbătă
13 mai
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Teatrul, publicul, critica

Vorbim adesea de **public** ca de un termen net conturat, dar avem oare de-a face cu o categorie omogenă ? Copiii de șaisprezece ani și virstnicii de șaizeci au aceleași reacții față de opera scenică ? Nivelele diferite de cultură și de fond aperceptiv nu stratifică spectatorii ? Chestionînd cîtiva oameni care se duc la teatru se observă că fiecare se duce să vadă altceva, desi afișul e același pentru toți. Vorbind cu cîtiva oameni care au frecventat un spectacol receptezi nu numai opinii diferite dar și înțelegeri felurite ale sensurilor.

Cu toate acestea, omul care a intrat în sală nu mai e același cînd a părăsit-o ; el dobîndește — temporar, e adevărat — unele caracteristici noi. În primul rînd, zicea Jean Vilar, e un om așezat. Adică în poziție de repaos, o poziție de primire a ceea ce i se oferă, nu de respingere, presupunîndu-se că dorește să fie cointeresat în reprezentație. Apoi, capătă sentimentul participării la o comunicare spirituală. Vine pregătit pentru o ceremonie publică. Părăsește lăcașul într-o anume stare, care e a grupului.

Există oare și un antinom al substantivului public ? Da, oamenii de teatru belgieni l-au identificat : non-publicul, constituit din indivizi care refuză nu numai spectacolul, ci și ideea de a deveni spectatori. În „Anuarul internațional de teatru '77" editat de Asociația criticilor (la Bruxelles și la Varșovia) eu relatez despre manifestările zonale și festivalul național menite să satisfacă apetența unui public ce crește și se ramifică, iar colegul meu valon Armand Delcampe vorbește despre eforturile de a reduce enormul non-public prin turnee care să-l „sensibilizeze" (trei pe an) în timp ce confratele londonez B.A. Young deplînge închiderea a trei bune teatre centrale și a unuia regional, ipotecînd și anul ce vine cu prezicerea falimentului „unui mare număr de trupe și teatre".

Experiența festivalurilor și colocviilor, care s-au instituționalizat, în periodicitate anuală sau bienală, în mai multe centre din țara noastră, arată, prin excepționala afluență, că se poate conta **oriunde** pe public dacă valorii reprezentațiilor, afișului alternativ și prestigiului selecției generale i se adaugă o pregătire corespunzătoare. Am înțeles pînă acum prin pregătire (folosesc pluralul referindu-mă la Secția criticilor teatrali din Asociația oamenilor de artă, principală inițiatoare și organizatoare a manifestărilor republicane de cultură teatrală) informarea amplă a cetățenilor, antrenarea lor în jurii, la discuții, întîlnirile programate dintre artiști, activiști și specialiști. Acum investigăm și posibilități noi de contractare a publicului. Una din ele a fost încercată la Bacău, Brașov, Oradea : vizionarea comparativă a spectacolelor de amatori, cu discuții între profesioniști și neprofesioniști, sub egida criticilor, teoreticienilor, istoricilor teatrali. La Satu-Mare preconizăm un seminar de inițiere, pe mai multe grupe mici, alcătuite din spectatori (constanți) la cele șapte reprezentații ale festivalului, actori și critici, în dezbatere fiind arta interpretativă românească de azi.

Problema de fond nu e atît sporirea numărului de spectatori, desi aceasta rămîne un țel etern al mișcării teatrale, cît penetrația în straturi mai profunde ale populației, pe zone extinse, cu augmentarea gradului de receptivitate și calificarea spectatorului. Cultura generală e cea dintîi care conduce către omogenizarea, în linii generale, a publicului consumator de literatură și artă. Cultura specializată, infuzată, în anumite forme, în mase poate modela gusturi noi și determina cerințe estetice noi, contribuind în esență la o calitate nouă a publicului.

Chestiunea se pune fiindcă **avem** azi un public teatral. În ultimii ani i s-au și consacrat studii pertinente de sociologie culturală. O carte recentă, concludentă cînd operează cu date („Teatrul și publicul" de Amza Săceanu, Ed. Eminescu, 1977) produce cîteva cifre interesante. Între anii 1964—1975 la fiecare teatru bucureștean s-au realizat măcar cîteva spectacole ce au izbutit în jur de 300 de reprezentații, ba și mai mult (unele nu-și încheiaseră seria în anul încheierii anchetei) : **D-ale Carnavalului** de Caragiale, **Sfîntu'Mitică Blajinu** de Baranga, **Un tramvai numit Dorință** (Bulandra), **O femeie cu bani** de G. B. Shaw (Național), **Opinia publică** de A. Baranga și **Pregul** de I. Băieșu (Comedie), **Doi pe un balansoar** de W. Gibson (Mic), **Omul care a văzut moartea** de V. Eftimiu (Giulești) și altele. Ce-i drept, sînt citate și spectacolele proaste care au înregistrat multe încasări, după cum se vede că au fost și premiere care au decedat după a doua ori a treia ieșire pe scenă. E incontestabil însă că teatrul românesc de azi își are publicul său, căruia adresîndu-i realizări remarcabile în serie lungă și oferindu-i competiții, ca prilej de a-și îmbogăți criteriile prin comparație directă, îi mărește disponibilitatea pentru artă, dezvoltîndu-i sensibilitatea. Goana după număr, străduința de a umple sălile cu orice preț, prin producții facile chiar triviale, sau anodine, bizuite pe subliteratură și antiliteratură, ca și mistificarea deliberată a spectatorului, adus în sală cu făgăduieli desarte, în indiferență față de țelurile social-culturale ale artei și, uneori, în afara lor, ar duce la deteriorări ale conceptului modern de artă dramatică și la descalificări ale unor categorii de spectatori, în special ale celor neformați, ale tinerilor.

Critica este, poate fi și mai mult o posibilitate formativă — evident, nu numai prin acțiunea colectivă evocată mai sus, și care-și are meritele ei, probate. S-a contestat într-o vreme influența directă a cronicilor. Dar citind ziarele și revistele publicul evită oare cronicile ? Sau se poate accepta că le-ar parcurge cu indiferență ? Ori că-și verifică numai verdictele proprii, prin lecturi postfestum ? Atunci cum s-ar explica prezența sistematică a rubricilor și preocupările teatrale în cotidiene, săptămînale și mensuale ? Cum se explică apariția, în colecție, a cărților de cronici și studii (la Editura „Eminescu" — unele volume dispărînd prompt din librării la foarte scurtă vreme după apariție), la Editura „Dacia" și, acum în urmă, printr-o inspirată triplă lansarea de colecție, la „Junimea" ?

Valentin Silvestru

Continuare în pag. a 6-a

Strămoșul

● În pagina a 8-a : ● **BUREBISTA — 2050** ● Studia thracologica : ● **Getul Burebista, conducătorul tuturor geto-dacilor** ● de prof. univ. dr. Radu Vulpe ● **O capitală în „piemontul getic" : Argedava** ● Interviu cu dr. Alexandru Vulpe

TÎNĂR ÎN AGORA

Treptele existenței

Fostul pădurar este profesor de istorie. De la școală merge la cămărița lui aglomerată cu cărți prin grădina pustie. Cînd plouă coboară tinîndu-se de copaci. Vorbește cu toată lumea și nimeni nu știe nimic despre el. Stă un an și pleacă. Abia i-au învățat numele că încep să-l și uite. Peste cîțiva ani va fi oprit de cineva și i se va spune că a fost și-n satul cutare iar profesorul de istorie va sta cîteva clipe pe ginduri : întortocheatele căi ale existenței sale au trecut sau nu și pe acolo ?

L-am așteptat cîteva ore. Întîrziase pentru a tăia lemne pentru un bătrîn, erou al primului război mondial. O după-amiază a tras la fierăstrău și a despicat butucii, doar să-l audă pe sergentul în rezervă repovestindu-i ofensiva pe frontul de est. Cînd a apărut cu căciula albită de ninsoarea moale și-a curățat întîi ghetele pe urmă s-a descoperit și a pătruns în încăperea caldă. Nu voia să-mi spună nimic. În schimb și-a scos portmoneul și mi-a întins cîteva bancnote. Să merg și să-l caut pe învățătorul din Sălătig, un om în virstă care la viața lui de dascăl a zidit cu mîna sa cea mai mare parte din școală, a ridicat în satul aproape necunoscut o sală de sport, a mai ridicat și oameni și după ce a făcut toate acestea a venit o zi cînd a trebuit să fie schimbat cu un altul și a și fost, dar fără să i se spună ceva, nici măcar „vă dorim

Cornel Nistorescu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● **TEATRUL ȘI SOCIETATEA ROMÂNEASCĂ** ● Participă : ● Leonida Teodorescu ● Corneliu Marcu ● Iosif Naghiu ● **Cariatida :** Mircea Florin Șandru ● **Cronica literară :** Ov. S. Crohmălniceanu despre volumul „Sub camuflaj" de Maria Banuș ● Cartea de debut de Nicolae Ciobanu ● **Poezii** de ● Petre Stoica ● Ștefan Dincă ● Constantin Abăluță ● Vasile Andronache ● **Proză** de ● Ileana Ioan ● Marian Drumur ● Teatru ● Film ● TV. ● Radio ● Plastică ● Muzică ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **Festivalul național «Cîntarea României»** : ● Cenacluri din Sibiu ● Valorificarea potențialului creator din cenacluri ● **Atelier literar** de Géo Dumitrescu ● **Repere** de Romul Munteanu ● **Lirică din R. S. Cehoslovacă** ● Revista străină ● **Lirică din R. P. Chineză.**

Genealogia

Triburile geților
Ascultau
lumina soarelui.
Cuvintele
li constringeau
La un cerc de tăcere.
Aveau cetățile lor
în care se putea
Muri,
Dar iată-i liberi
să pronunțe numele
Munților
Și marilor nemuriri,
Iată-i liberi
să treacă prin
Lume,
Ordinea lor !
Triburile geților
Ascultau
lumina soarelui.
Cei mai mari dintre
poeți...

★

Cînd Burebista
interzisese bărbaților
Licorile viței de vie,
Cînd Cotisso își
obligase războinicii
Înfrînți
De vitejia dușmanilor,
Să doarmă cu nasul
la tălpile femeilor
Dace !
Cînd Decebal își tăiase
viața cu sabia
Pentru a nu cunoaște
umilința
Sclaviei,
Toți refăceau același
DISCURS !
Astăzi, împreună,
așteaptă
Pe același platou
al Istoriei,
Semnele noastre...

Claudiu Iordache

JURNAL DE POET

DANTE

Am zăbovit un semestru cu studenții anului doi într-un seminar săptămînal asupra lui Dante, a epocii și științei profunde care i-au premers Divina Comedie. *Dante este un savant, un adînc cunoscător al celor mai profunde adevăruri filosofice și simbolice ale Evului Mediu, moștenitorul lumii antice care transfigurează într-o sinteză perenă tot ceea ce umanitatea plăsmuise mai frumos și pilduitor de-a lungul veacurilor. Rostirea poetică în acest fel își dobîndește densitatea și scinteietoarea noutate, fiind expresia adevărului precis revelat în istorie din libertate.*

Cu primul vers din comedia începe și Evul Mediu, eonul mijlocitorului iar acest timp de origine corespunde în Dante cu ceasul genezei primordiale, care, conform științei lumii textelor orientale, cade primăvara, odată cu apariția firului de iarbă și al retragerii apelor sub arcă, astfel ca zborul columbei să poată odihni cu ramura verde în cioc pe fața pămîntului.

Acum cînd se îndeasă pădurile și se închid cărările și începe viața cîntării vietăților, cînd crengile ocrotesc cuiburi și frunzele mari țin de umbră, acum drumul e mai greu pentru că trebuie plăsmuit din nou ca drumul dintîi după uitarea zăcătoare a iernii, acum călătorul poate rătăci cu ușurință și are nevoie vitală de o călăuză.

Apar sălbăticiunile trezite la viață în adîncul codrilor și de unul singur nu-i nici o ieșire. Și astfel se ridică întru slujitoare însoțire pentru a ieși din hățișul primordial, cel mai luminat purtător de cuvînt al lumii vechi, cel care avea darul lacrimilor cu precădere, Vergiliu apostolul Păstorului celui bun prevestit din Roma imperială.

Călăuzit de Vergiliu, Dante va cutreiera toată natura creaturilor lumii vechi cuprinsă în cele două cărți ale cîntării.

Iar acolo unde lumea veche încetează, încetează și putința lui Vergiliu de a-l însoți și-i face loc Maicii pruncului din Ecloga a patra, fecioarei de doisprezece ani ajunsă la virsta desăvîrșirii pentru a călăuzi umanitatea prin poet mai departe către cea de-a treia lume a existenței nepieritoare atinsă de ardoarea ascensională a paradisului și în acest fel a viitorului atît de greu de purtat și atît de grăitor pentru toți cei viețuind alcătuirea triadică a logosului în istorie.

Ioan Alexandru

Simbolul unirii

În versurile și legendele creatorului popular, în filele bătrîne, în îngălbenitele file ale cronicilor, în paginile primilor noștri scriitori și operele creatorilor care au urmat sînt consemnate eroicele fapte și evenimente petrecute pe meleagurile greu încercatului nostru popor : sînt pagini înălțătoare, pătrunse de profunda idee de libertate, de unire a românilor într-o singură țară. Unul dintre cele mai zbuciumate secole din istoria poporului român îl constituie, fără îndoială, secolul al XIX-lea. Simpla enumerare a celor trei mari evenimente, desfășurate în primele șase decenii : revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, revoluția de la 1848 și Unirea Principatelor demonstrează din plin temeinicia afirmației de mai sus. „Unirea Principatelor a reprezentat actul care a pus bazele statului național român modern" — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu. Acest fundamental act reprezintă : „Victoria remarcabilă a maselor de țărani, meșteșugari, lucrători și tîrgoveți, a cărturarilor progresiști și patrioți". Printre intelectualii progresiști și patrioți se afla și Alexandru Cuza — de la a cărui moarte se împlinesc 105 ani, la 15 mai. Numele lui Alexandru Cuza este strîns legat de permanența idee a românilor de Unire.

La 5 ianuarie 1859 alesul nației, Alexandru Ioan Cuza, depune jurămîntul de credință, din care citățm :

„Jur în fața țării mele că voi păzi cu sfințenie drepturile și interesele patriei, că voi fi credincios constituției în textul și în spiritul ei, că în toată domnia mea voi privighia la respectarea legilor pentru toți și în toate, neavînd înaintea ochilor mei decît binele și fericirea nației române".

Marele om politic al veacului trecut, patriotul înflăcărat M. Kogălniceanu va rosti un emoționant discurs.

În același ianuarie 1859 poporul din dreapta Milcovului, a „piriului fără putere, ce în zadar despărțirea neamului îndrăznise a cere" — cum scria Iancu Văcărescu — se adună la București, pe Dealul Mitropoliei. La Camera deputaților, spre a impune alegerea lui Cuza : „Poporul — notează N.T. Orășanu, în scrierile sale memorialistice intitulate **O pagină a vieții mele, sau 22, 23 și 24 ianuarie 1859,** — nu mai prezenta o adunătură de oameni, ci o mare vie, ale cărei valuri abia se puteau mișca și care amenința să năvălească pe uși și pe ferestre în Cameră, ca să-și susție drepturile și principiul său".

Sub această puternică presiune a poporului, Camera deputaților votează pe Alexandru Cuza ca domn al Țării Românești. Vestea alegerii sale s-a răspîndit cu iuteala fulgerului, în toată suflarea românească. Pictorul N. Grigorescu va consemna acest emoționant eveniment : „Atunci am văzut eu ce va să zică bucuria unui popor. Cîntece, jocuri, chiote în toate părțile. Îți ieșeau oamenii în drum cu oala plină cu vin : care cum se întîlneau luau vorba de Cuza, de Unire, se îmbrățișau și încingeau horă în mijlocul drumului. Și era un ger de crăpau pietrele. Dar unde mai sta cineva în casă ? Am văzut bătrîni cari plîngeau de bucurie. Mi-aduc aminte că stam seara pînă tîrziu și făceam desenuri alegorice despre Unirea Principatelor...".

„Curînd Capitala României — menționează N. Filimon — se pregătea să serbeze intrarea domnitorului Principatelor Unite, ales la 24 ianuarie 1859". Poetul Grigore Alexandrescu scrie o patetică poezie dedicată **M.S. Domnului Alexandru Ioan I. Pentru ziua intrării sale în București :** „Timp dorit, zi de speranțe, / Fiu al țării, salutare ! / România învestită / În veșminte de serbare, / Îți doreste, iți urează / De mari fapte viață plină, / Și se-nclină stelei tale / Ce strălуce de lumină".

Sprijinit de intelectualii patrioți ai vremii, în frunte cu M. Kogălniceanu, Alecsandri, Bolintineanu, C. Negri ș.a., Cuza înfăptuiește o serie de reforme sociale și culturale, care au un puternic ecou în sufletul poporului. Actele de dreptate ale lui Cuza, reformele sale, îndeosebi reforma agrară, în dauna boierimii, elaborate dintr-o adîncă dragoste pentru propășirea țării, stîrnesc puternica aversiune a reacțiunii conservatoare, care sapă din umbră la temelia tronului acestui luminat domnitor. În anul 1866, în noaptea de 11 februarie, Cuza este silit să abdice. Poetul G. Baronzi va consemna acest act în poezia intitulată **Călcarea de la palat :** „Ici și colo cite-o umbră se strecoară, ocolește, / Întunericul cătînd ; / Totul tace, și-n tăcerea ce oroarea prevestește, / Zbirii se aud rizind. // În palat li e victima, care îi despretuise, / Sigur de al său popor. / Din palat ei vor să smulgă pe cel care pregătise / Mîndrul țerii viitor".

Alexandru Cuza, ca și în 1848, va fi nevoit să ia din nou calea exilului. De data aceasta însă drumul va fi fără întoarcere. Se va stinge din viață la Heidelberg, în Germania, la 15 mai 1873. Rămășițele-i pămîntești vor fi aduse în țară și înmormîntate, cu piosenie, de un întreg popor îndoliat. Poetul Unirii — Alecsandri —

Virgiliu Ene

Continuare în pag. a 4-a

Caii

Pe cavalerul trac și pe Făt frumos, pe Sf. Gheorghe care omoară balaurul și pe Alexandru al lui Filip, pe războinicii Evului de mijloc și pe haiducii istoriei noastre nu ni-i putem imagina altfel decît călare pe cai. Animal mai nobil decît calul nu-mi pot închipui. Omul, desigur, se exclude din această ierarhie fiindcă oricît adevăr ar conține teoria originii speciilor, homo sapiens a devenit ceea ce este printr-un salt ontologic, al cărui mecanism secret întrece orice închipuire, încît marele poet Blaga avea dreptate să spună că omul nu s-a născut deodată cu celelalte viețuitoare, ci într-o zi de duminică.

Dar vorbind despre cai să ni-i amintim pe cei din neasemuitele basme, vorbind cu stăpînii lor și povățuindu-i spre a-și duce misiunea la

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

INSTANTANEE

O istorie a teatrului românesc

Fostul secretar al Teatrului Național, Ioan Massoff, într-un ritm îndrăcit își duce mai departe monumentala istorie a teatrului nostru, cu al VII-lea volum, recent apărut în Editura Minerva. Cele două teme sînt : „I. Teatrul românesc în perioada 1931—1940" și „II. Completare : Teatrul Național din Iași între anii 1877—1916".

Pe copertă, Sică Alexandrescu, din profil, tînăr încă, dar cu o pronunțată chelie, îl ține cu dreapta de după umăr pe Tudor Mușatescu, care-i face vizavi, tot din profil, cu privirea pătrunzătoare : ochi în ochi.

Într-o notă de la pag. 29, aflăm că prietenul nostru Tudor Mușatescu și-a citit în ședințele Comitetului de lectură al Teatrului Național de la 21 și 23 decembrie 1931, comedia **Familia Ionescu**, care a fost găsită acceptabilă ca „lever de rideau". În paranteză, la pagina următoare, Ioan Massoff ne spune că ar fi vorba de „prima versiune a comediei **Titanic-vals**, menită unui mare succes".

Peste patru luni, la 21 aprilie 1932, s-a jucat în premieră **Sosese diseară**, de Tudor Mușatescu, în distribuție cu Puiu Iancovescu, V. Maximilian, Ion Talianu și Elvira Petreanu, și în regia lui V. Maximilian și Puiu Iancovescu.

În aceeași stagiune, la Teatrul Național din Cernăuți, s-a jucat în premieră **Panțarola**, de Tudor Mușatescu, la acea dată și la acea virstă, de 30 de ani, cel mai fecund autor dramatic român.

În stagiunea următoare, la 21 noiembrie 1932, are loc premiera capodoperei lui Tudor Mușa-

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Maria Banuș: „Sub camuflaj" (jurnal 1943–1944)

Soarta „jurnalelor literare" e ingrată. Astăzi, se citesc mai mult ca oricind, sint genul preferat, in toată lumea stirnesc o curiozitate nestinsă printre cititori ; și la noi, cunosc in ultima vreme o vizibilă eflorescență, nici unul aproape n-a lăsat indiferent publicul. Pe de altă parte, jurnalele literare sint supuse foarte adesea lecturii celei mai capricioase și nedrepte. Mulți caută in ele pur și simplu, destăinuirile de senzație, își exprimă dezamăgirea atunci cind n-au aflat, citindu-le, nimic „picant" cu privire la mediul scriitoricesc, artistic, cultural sau politic. Unor autori li se reproșează lipsa de „obiectivitate", dacă lași ici, colo urma citorva resentimente sau chiar „veninuri" adunate in timp. Alții primesc in schimb, epitetul de „anoști", cind nu-și „incondeiază" contemporanii ; riscă să fie acuzați de „impudoare", deși regula jocului le reclamă o maximă „sinceritate"; sint certați că n-au făcut destulă „literatură", acolo unde era vorba, in primul rind, de „autenticitate".

Maria Banuș propune un jurnal, ținut „sub camuflaj". Unul din cele mai interesante și surprinzătoare talente poetice, ivite in pragul războiului, după excelentul debut cu „Țara fetelor" este impiedicat, prin vitregia imprejurărilor istorice, să mai iasă o lungă vreme la lumină. Maria Banuș ne oferă imaginea dinăuntru, a drumului acestuia chinuit „sub camuflaj". Nu e numai al ei. Avind scuza indreptățită că un jurnal se găsește in neputință funciară de a fi o frescă istorică și implică fatale parțialități și ingustimi, autoarea prinde, totuși, o frintură dintr-o dramă mai generală, a mediilor in care s-a mișcat atunci. Intilnim umilințe traumatizante, amenințarea deportării, plutind permanent in aer (bocancii unși bine și păstrați pentru eventualitatea aceasta), greutăți materiale și răni morale, compromisuri, aranjamente, mărginiri, devotamente și lașități, suferință mută, demnă și inconștiență sfidătoare.

Poeta, soțul ei, Anton și cițiva dintre prietenii apropiați, Pal, Adrian, intră in lupta ilegală, string bani, alimente și imbrăcăminte pentru deținuții antifasciști, dau adăpost comuniștilor hăituiți de siguranță. Sintem martorii unor situații născute din aceste activități, ascultăm discuții pe marginea ultimelor evenimente politice și a datoriilor intelectualității față de omenire. Putem urmări de aproape nădejdile, hotăririle curajoase in momente grele, șovăielile, spaimele, nedumeririle, generozitățile și suficiențele sectare sub forme embrionare.

Redactarea jurnalului mai cunoaște și niște probleme intime, dificil de rezolvat. A trecut cu zece ani in urmă, printr-o iubire mistuitoare pentru un bărbat. Nu-i poartă acestuia nici o stimă, disprețuiește versalitatea și cinismul lui, dar are momente cind il dorește nebunește. Citeva din visele pe care ni le povestește sint grăitoare, chiar fără concursul psihanalizei. Căsătorită cu alt bărbat (om prob, calm, curajos, inginer destoinic, se bucură din partea lui de o dragoste comprehensivă și ocrotitoare) in care are principalul reazim al vieții, ii e devotată, poeta trăiește crizele de atracție pentru celălalt ca pe o pornire rușinoasă. Mai trage din adolescență după dinsa o veche legătură sentimentală, intruchipată in Hari, cu care prelungește, pină azi, o lungă prietenie amoroasă. El a format-o spiritual, e un filozof inzestrat cu impresionante cunoștințe, o fantastică putere de muncă intelectuală și multă forță speculativă. Relațiile intre magistru și elevă sint tulburi ; Hari continuă să-și iubească, la fel ca Pygmalion, creația, o tiranizează, are crize de gelozie ascunse sub diverse justificări intelectuale ; cei doi se ceartă mereu, ca să sfirșească prin invariabile impăcări agasante datorită repetiției lor. In fine, pe lingă tensiunile din viața conjugală există și una in plus, a relațiilor poetei cu părinții ei.

Principalul merit al acestui jurnal, eu il găsesc in cruzimea observațiilor. Autoarea are ochiul neiertător și notează lucruri puțin plăcute despre cei din jur. In cercul ei, nu-și cruță rudele sau cunoscuții, care, deși prin condiția socială sint victime, dau și suficiente dovezi de obtuzime, insensibilitate și egoism revoltător. Fără indulgență apar judecați și amicii intimi, chiar cind o vizibilă simpatie există pentru ei, poeta apreciindu-le cultura, inteligența sau curajul civic. La Hari, oricit l-ar prețui și i s-ar socoti indatorată, refuză să nu vadă un răsfăț infantil și o anume aplecare către simplificarea tranșantă, de cite ori problemele ies din planul abstracției teoretice inalte și iși afirmă concretețea ireductibilă. Adrian o irită prin raționalismul excesiv și o agitație nervoasă, căreia ii găsește scuze, dar o suportă greu. In unii dintre tovarășii din ilegalitate, admirați pentru echilibrul lor interior și tăria morală (Pal, Mitran, Costin) surprinde mocnind dispoziția spre rezolvări dogmatice a dilemelor artistice. Observă, cu o pătrunzătoare intuiție psihologică, voluptatea mamei de a poza in sacrificată. Așa și-a ciștigat ascendența asupra bunicii ; acum tinde să-și subjuge integral prin mijloace similare fiica. Autoarea e fără milă cu Jac, tatăl vitreg, intrat intr-o fază de ramolisment vizibil. Ii notează astfel toate șireteniile și naivitățile senile. Nu mai puțin crud e tratată și figura tatălui adevărat, „dispărut" cind fata lui avea doar nouă ani. Aflăm de geloziile lui fioroase care se incheiau cu bătăi cumplite, administrate mamei, deși el obișnuia să o inșele curent.

Necomplezentă e autoarea și față de sine. Ne mărturisește, oricit ar risca să coboare in respectul nostru, febrele viscerale care o cuprind cind ii vine in minte chipul „javrei" de Dionisie. Relatează fricile rușinoase trăite in anumite momente și nu ascunde repulsiile citeodată motivate doar estetic. Notează că are trei suflete, „unul in pintec, altul in piept, unul in cap". Tinjește după buzele lui Dionisie, cu toate că il disprețuiește pentru lipsa lui de scrupule. Dragostea sufletului din piept nu o poate vindeca de această atracție injositoare.

Cineva ar fi in drept să intrebe de ce cruzimea mărturisirilor dau valoare unui jurnal. Cred că din mai multe motive. Și cartea Mariei Banuș vine să le confirme cu prisosință. Intii, un jurnal adevărat nu se ține ca să notezi in el lucruri ușor avuabile. Insăși natura genului implică observații și reflecții făcute in intimitate, pentru că, mărturisite imediat, ar răni. Abia timpul le scade severitatea inițială, ocrotind cu vata anilor sensibilitatea celor vizați de tăișul lor. Se poate discuta eventual oportunitatea comunicării, dar in funcție exclusiv de vremea scursă și, oricum, ca o problemă extraliterară. Cruzimea observației presupune, in al doilea rind, luciditate realistă, fie ea exercitată și pe porțiuni restrinse și fragmentare. Vorbind atita de ochi neiertători, am fi nedrepți să nu recunoaștem și prezența tandreței sau induioșării sau ințelegerii afectuoase in jurnal. El consemnează destule atașamente solide, chiar in ciuda repulsiilor, admirații sincere, sentimente de recunoștință. Dăm peste chipuri privite intr-o astfel de lumină caldă : bunica, Anton. Dar o anumită cruzime artistică apare mereu și dă o viață intensă desenului. Așa se nasc portretele cele mai bune și intre ele jurnalul izbutește să impună citeva excelente. Cel mai izbutit rămine al lui Hari, filozoful cu nasul borcănat și hachițe. Foarte reușit e chipul mamei, cu o interesantă complicație psihică, victima torturatoare, care are ceva din dezarmarea vindicativă a „eternului soț" din romanul lui Dostoievski cu același nume. Multă insuflețire au, pe urmă, diversele figuri de al doilea plan (Jac, Domnul Terennerbaum, domnișoara Mița, croitoreasa, J.K., Ruth, rusalca).

Și mai ales se autoportretizează bine autoarea insăși. Cu o remarcă aici : mărturisirile neflatante, atunci cind concentrează atenția asupra propriei ființe, schimbă semnul. Altfel zis, creează fatal, prin acumulare, impresia că, indiferent de calități ori cusururi, persoana redactoarei jurnalului e centrul universului. Orice jurnal tinde fatal către așa ceva. Viclenia e să nu se simtă. Jocul ii reușește Mariei Banuș de cele mai multe ori, nu insă totdeauna.

Vorbesc de personaje izbutite, pentru că parcurgem un jurnal care se referă intr-o mică măsură la mari figuri din viața literară sau politică. Interesează prea puțin cine e cutare sau cutare, numele schimbate neascunzind altele foarte notorii. Aici, miza constă in a obține o condiție aproximativă cu cea a romanului, fără să o urmărești deliberat. Chiar futilitatea unor preocupări, orizontul intelectual luminat nu o dată, au efecte salutare. Romanul, se știe, preferă ca eroi oameni comuni.

Aduce oare jurnalul Mariei Banuș revelații in legătură cu opera ei poetică ? Nu multe, fiindcă se ocupă de o epocă nerodnică, dar către citeva totuși ne conduce. Căpătăm confirmarea gustului Mariei Banuș pentru un pitoresc citadin, ușor „retro", adică localizat la inceputul secolului prin piețe imbelșugate și pestrițe ca in „Bucureștii copilăriei". Amintirile din anii infantili, intrate pe jumătate in legendă, fiindcă apelează la lucruri auzite mai ales și doar fragmentar trăite afectiv, conștient, sint păstoase, mustesc de culoare și trădează o senzorialitate debordantă. Sint paginile cele mai „literare", mai „frumos" scrise, mai „evocatoare" ale jurnalului, in spiritul Kunst-prozei și amintesc romanul lui Ion Marin Sadoveanu, „Sfirșit de veac in București". „La belle epoque" cu intermezzoul tirgoviștean, atelierul faimos al bunicii, rochiile croite astfel incit să poți concura toaletele pariziene, proiectul măritișului select, pe care mama n-a reușit să-l facă, datorită unor accidente penibile, căsnicia nefericită ulterioară, vizita autoarei, fetiță, cu tata, la Mișu frizeru, intoarcerea acasă tunsă chilug și purtind cercei din cireșe mari, pietroase. Ghicim și vina rimbaldiană a „Țării fetelor" intr-o sete de viață elementară, adulmecată prin toți porii senzualității puberale precoce, abia stăpinite.

Stilistic vorbind, cele două registre sint inteligent folosite, paleta incărcată opulent și coloritul vioi, mirific, pentru timpul revolut, fără griji grave și contrastind desenul auster, crud, cu umbre mari, sure, rezervat existenței „sub camuflaj". Preferințele noastre merg către ultimul, unde găsim o notă mai acuzată de autenticitate. E greu ca Jurnalul Mariei Banuș să lase in urmă indiferență și insușirea aceasta ni se pare o calitate capitală.

Ov. S. Crohmălniceanu

CARTEA DE DEBUT

Poeți timișoreni II

Cuceritoare, autentică, se arată a fi poezia scrisă de **Ana Selena*** doar atunci cind autoarea, candid voluptuoasă, acceptă, să spunem astfel, captivitatea impusă de propriul „suflet feminin" obstinat in tentativa de a-și mitologiza, la modul natural, fără ostentații și complicații, elanul trăirilor și al aspirațiilor. Se impune astfel limpede constatarea că, cel puțin din unghi temperamental, tinăra poetă are ceva de spus. Pentru exemplificare, ne-am putea opri, de pildă, la mai ampla și densa baladă imaginar-rememorativă intitulată **Cintec de naștere.** Nu facem acest lucru pentru că eventualele citate fragmentare la care am recurge nu sint, credem, in măsură a „rezuma" convingător substanța reală a acestui „roman-baladă", una din certele izbinzi ale volumului. De aceleași dificultăți (sub raportul analizei) ne izbim și in cazul altor citeva reușite poeme coerent epicizante : **Invocație, Cintec, Vis, Obicei, Primăvară orădeană.** Totuși, fie și numai in sine privite, sperăm că strofe de factura celor ce urmează atestă o simțire poetică reală : „Gura mi-o poartă / Noaptea păsările prin scorburi. / Pină in zori se umple cu rouă. / Vin cosașii / Să bată pe limba mea coasa / Și-mi taie cintecul in două // O, rupe leagănul, mamă, / S-aud heruvimii / Atunci cind cintă pe ochiul sting. / Le dau să bea lacrimi / Din găoacea ochilor mei / Și-nvăț de la ei cum să zboare". Nu e mai puțin adevărat că Ana Selena se autoexprimă cu tot atita sinceritate și in citeva poeme foarte scurte : „Am vrut iarăși s-adorm, s-adorm / Și trupul să se facă hrană / Și vintul să se facă somn. / Dar apa s-a făcut ulcele, / Au inflorit ciresii-n horn. / In colțul gurii-mi ride-o rană / Și mă trezesc muscind din stele !" **(Ipostaze).** Păcat că, in unele rinduri, poemele din această categorie, incisiv confesive, sint efectiv compromise din cauza prezenței unor asociații metaforice, in genere a unor exprimări cu totul nefericite: „Invesmintată in straie de atei"; „Și fluerul la gura doinei / Imi atirnă ca o salbă"; „Umblu asa ca o durere / Atirnată la git". „Pentru teama de a fi / Păstorul consoanelor sclave"; „In palmă țin un fel de-angoasă"; „Bobinajul clipelor incepe-acum să urce". „Și-acum cind secul s-a lăsat / Țin postul din scriptura Dante"; „Ies in poartă / Cu o poală plină de ginduri"; „Și mereu mă uit in mine / Cu-ndoială de lunetă"; „Triluri de-ntrebări mă poartă" etc. Mai neplăcut e că nu puține sint cazurile in care, asemenea „ziceri" eminamente rebarbative își dau intilnire in aceeași poezie ; fapt ce se soldează cu rezultate de-a dreptul prăpăstioase, dată fiind retorica pueril stridentă a discursului. Ana Selena trebuie să știe că eruptivul ei temperament poetic poate fi domolit, mai exact sublimat din perspectivă reflexivă, pe cu totul alte căi decit acestea...

Exemplelor de „crochiuri grațioase", și de „exclamații simple discrete", propuse de Mircea Tomuș in binevoitoarea recomandare făcută cărții lui **Valentin Tudor****, nu incape discuție, le putem adăuga și noi altele, inzestrate, la fel, cu evidentă „putere de emoționare". Fără-ndoială că ne-am putea incumeta să cităm și cite o strofă intreagă, deși — sinceri să fim — pare că am mai auzit cindva melodia : „Să vii in poiana unde-adăpăm cerbii / Insetați de dor, / Străbătind pădurea și desișul ierbii, / Durerile dor". Pe această linie, credem de pildă că Damian Ureche, poetul timișorean, e indreptățit a revendica paternitatea următoarelor două stihuri : „Au inceput regretele să doară / cum doare dimineața depărtarea". Dar, se ințelege, nu aceasta e problema cea mai importantă și nici prin gind nu ne trece a-i face lui Valentin Tudor reproșuri serioase intr-o asemenea ordine de idei. Problema intr-adevăr demnă de atenție este alta : ne luăm gravul risc de a spune că pe intreg cuprinsul volumului **Albastrele ploi ale verii** nu am intilnit măcar o singură poezie care să merite a fi remarcată in intregime. Vrem să spunem anume că rar ne-a fost dat să intilnim intr-o carte de debut mai mult simplism in a gindi poezia și mai multă precaritate in a versifica precum la Valentin Tudor: „Rămine intre cer și mare / Și dinspre mare spre uscat / Un spațiu de cutremurare ; / Un spațiu-n valuri aruncat, // Pe unde trec in larg vapoare ; / In codri, urși la hibernat ; / In vinturi păsări călătoare / Cu stolul trist și consternat. / Un spațiu fără apărare, / Fără dureri, dar zbuciumat ; / Prin nori cu clipa-n disperare, / Un fulger fix, neluminat" **(Fulger fix).** Cum se vede — mărginindu-ne numai la acest aspect — rimele spun totul : **mare / cutremurare și uscat / aruncat, vapoare / călătoare,** dar și **hibernat / consternat, apărare / disperare dar zbuciumat / neluminat.** Curat nelimitat, căci nu e greu a da peste multe alte rime de zile mari, in strofe străbătute de o inegalabilă „cutremurare" erotică : „Nu se intreabă nimeni, niciodată, / De ce iubirea știe să ne lege — / Din nestemate dorul se alege, / O taină pină azi nedezlegată // Ca floarea respirind imaculată / Țesută-n fir de timp, să nu-l dezlege / Tăcerea care nimeni n-o-nțelege / In depărtarea noastră de-altădată" **(Nu se intreabă).**

Un debut ce se cuvine a fi remarcat realizează **Nicolae Bădilescu*****, poet trăitor și el in orașul de pe Bega. Exactitatea și lapidaritatea extremă a expresiei, veșmint potrivit pentru o spiritualitate lirică penetrantă, iată, pe scurt, calitățile izbitoare ale poeziei din volumul **Mersul pe mare.** Austeritatea conținută a peisajelor imaginate de poet cheamă după sine ințelesuri subtextuale de certă acuitate : „Valea își răstoarnă plutele / in zațul coclit de ecouri // nici un nor nu cade / din virful muntelui noaptea // razele intoarse ritmic mulțimii / de ciocuri / se lasă tirite in izbindă / și vintul in gura scobită de foame / a pilniei verzi // nici un clopot nu cade / din turlele muntelui noaptea / / și ochiul aude desigur / pe table de piatră / cum cad șuierind stelele sparte". De altfel, ultimul ciclu al volumului se intitulează **Pinze** și nu conține altceva decit transpoziții similare celuia de mai inainte. De data aceasta, insă, autorul ia ca punct de plecare operele unor pictori celebri precum Grigorescu, Băncilă, Renoir, Pieter Broegel, Andreescu, Van Gogh, Chagall, Mondrian, Picabia, Picasso și Sisley. Nu lipsește nici un inspirat „dublet" intitulat **Icoane pe sticlă.** Pe lingă pericolul unei anumite monotonii, aproape inevitabilă intr-o poezie șlefuită, uneori, pină la descărnare, formulei cultivate de Nicolae Bădilescu i se mai poate imputa și apetitul prea afișat pentru meditația cvasisilogistic trecută in versuri.

E posibil ca Nicolae Bădilescu să ne ofere și pe viitor cărți de poezie demne de toată atenția. Căci, cum potrivit scrie Dan Cristea, in recomandarea făcută volumului **Mersul pe mare,** „important e faptul că ne aflăm in fața unui poet".

Nicolae Ciobanu

* Ana Selena : „Drum peste vină", Editura „Facla", 1977. ** Valentin Tudor : „Albastrele ploi ale verii", idem *** Nicolae Bădilescu : „Mersul pe mare", Editura „Litera", 1978.

Ședința Biroului Uniunii scriitorilor

Miercuri, 10 mai 1978, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : — Aprobarea noului Regulament privind acordarea de pensii și asistență socială scriitorilor, membri ai Uniunii scriitorilor, și urmașilor acestora ; — Propuneri pentru componența Comisiei de pensii a Uniunii scriitorilor ; — Propunere pentru includerea unui articol nou in Regulamentul cu privire la acordarea premiilor Uniunii și ale Asociațiilor de scriitori ; — Aprobarea listei de propuneri ale Asociațiilor de scriitori, pentru plecări in străinătate in cadrul ințelegerilor de colaborare cu uniuni de scriitori din unele țări socialiste ; — Diverse.

La dezbateri au participat scriitorii : Ioanichie Olteanu, Traian Iancu, Ov. S. Crohmălniceanu, Dumitru Ghișe (vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste), Teodor Balș, Mircea Radu Iacoban, Geo Dumitrescu, Anghel Dumbrăveanu, Laurențiu Fulga, Titus Popovici, Virgil Teodorescu, Ion Hobana, Constantin Chiriță, Radu Boureanu, George Bălăiță, Constantin Țoiu, Mircea Dinescu, Dan Tărchilă, Mircea Tomuș.

Biroul a hotărit ca toate problemele inscrise la ordinea de zi să fie supuse spre ratificare Consiliului Uniunii scriitorilor, care se convoacă in plenară pentru ziua de vineri, 26 mai 1978, ora 10 dimineața, la București.

Lucrările Biroului au fost conduse de George Macovescu, **președintele Uniunii scriitorilor din Republica Socialistă România.**

viața cărților

Cintare patriei

● Antologia *) de poezie patriotică și revoluționară pentru tineret, editată de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, este in același timp un omagiu adus patriei și o „carte de invățătură" ce ilustrează in mod expresiv o continuitate ideatică și spirituală in evoluția ei, in care sentimentul național se imbogățește progresiv cu valențele gindirii politice. Antologia intitulată **La trecutu-ți mare, mare viitor** urmărește consecvent „expresia cea mai inaltă a responsabilității totale a creatorilor față de istorie, de popor, față de generațiile viitoare".

Volumul este nu atit un document de istorie literară, cit o **carte de inimă** și in acest sens trebuie privită absența oricărei datări, a oricărei note. Textul este lăsat să vorbească prin el insuși, intr-o suită de mesaje adresate direct. In pofida faptului că reunește un mare număr de scriitori, volumul are un caracter oarecum anonim și aceasta in mod, desigur, programatic, el tinzind să se constituie, prin concepție, ca un glas colectiv, ca un oratoriu in care vocile se inlănțuie, se continuă, se completează intr-o polifonie subsumată unui mesaj fundamental. Consecvent cu această viziune asupra cărții, ingrijitorul de ediție, Eugen Marinescu, iși trece numele nu pe pagina de gardă, cum se obișnuiește, ci pe ultima filă, deasupra casetei tehnice.

Adresată in primul rind tineretului, cartea este o glorificare a spațiului românesc, a istoriei și eroilor săi. In concepția acestei antologii privite ca operă colectivă, aflată emblematic sub semnul geniului eminescian ca sinteză a spiritului românesc, cartea este o suită in care autorii nu sint grupați, textul desfășurindu-se intr-un discurs unitar, cu tonalități diferite, rezonind intr-un ansamblu, intr-o orchestrație complexă și monumentală. Doar partea consacrată creației folclorice vechi se detașează, constituindu-se ca o premisă spirituală.

In genere, antologia urmărește, dincolo de mesaj și valoare, criteriul cronologic, excepție făcind poezia eminesciană, ce deschide volumul, ca prefață și ca sinteză.

Sint prezenți in această cintare a patriei, primii poeți, Văcăreștii, poeții marii generații aflate sub steagul revoluției din 1848, V. Alecsandri, versurile unor scriitori ca Odobescu, Hasdeu, Iorga, Arghezi, Goga, generația Eliberării, pină la poeții tineri ca Dumitru M. Ion, Mircea Dinescu sau Dinu Flămând. Antologia cuprinde deopotrivă texte ale poeților români și selecții din lirica patriotică a unor scriitori ca Franz Liebhard, Szemlér Ferenc sau Mèliusz Iozsef oferind o imagine complexă, chiar dacă, inevitabil, nu completă. Este, astfel, omis un poet ca Ion Gheorghe, a cărui lirică patriotică, profundă, prin timbrul ei original, prin sursele ei folclorice și prin spiritul ei sintetic ar fi intregit in mod fericit antologia.

Remarcabil este insă, in primul rind, caracterul de „anonimat" simbolic al acestei cărți, traducind o viziune a unității spirituale absolute.

Sultana Craia

*) **„La trecutu-ți mare, mare viitor", antologie de poezie patriotică și revoluționară pentru tineret, Editura „Albatros", 1977.**

Exuberanța comunicării

● Opera literară este un fapt de comunicare. Iată un adevăr obișnuit, dar care nu-și epuizează sensurile prin simpla sa enunțare. Scriitorul comunică, iar cititorul receptează : raportul este inegal, căci unul din termeni este activ, iar celălalt rămine pasiv. Criticul are șansa de a uni cei doi poli : el primește mesajul operei și iși exteriorizează impresiile lecturii prin textul exegetic. Din perspectiva modelului comunicațional, poziția sa este cea mai avantajoasă : el este deschis către ambele capete ale circuitului informațional. Dacă, la modul ideal, scriitorul este factorul esențial al acestei scheme, dacă, la modul teoretic, criticul beneficiază de un statut aparte, la modul real, publicul receptor este elementul cel mai important.

A pune lucrurile intr-o asemenea perspectivă inseamnă, pentru Constantin Crișan*), totodată, a **laiciza** o seamă de probleme, atit de mult (și, adeseori, infertil) discutate : valoare și ierarhie literară, transferul de idei și generațiile artistice, raporturile dintre genuri etc. In acest punct de simplificare (prin punerea discuției in termeni de maximă claritate) și de substanțializare (prin incercarea de intemeiere a conceptelor literare, nu pe o analiză abstractă, exclusiv — și excesiv — teoretizantă, ci pe una concretă, legată de cercetarea fenomenului social) se situează demersul critic al lui Constantin Crișan. A pune discuția in alți termeni, mai proaspeți, mai puțin dominați de „preconcepțiile" acumulate (inerent) din dezbaterile anterioare, inseamnă a releva fețe nevăzute ale procesului literar, a alunga inerția și afirmațiile sclerozate. Definitoriu, pentru autor, este gustul pentru terenurile incerte, pentru domeniile neincremenite, acolo unde formele nu s-au instituționalizat și se află in plină dinamică. Intuiția viului, a faptului care „stă să fie", dar care nu s-a inchegat incă, străbate toate studiile cărții de față. Afinitatea pentru ideile „in mers" (cititorul poate continua singur, prin opiniile sale personale, fiecare analiză, căci Constantin Crișan deschide doar porțile discuției, fără a străbate insă intreg parcursul ei), determină latura, aparent paradoxală, a afirmațiilor critice : „Metropola, capitala, concentrează prin definiție. Dar cultura poate fi concentrată ?" (p. 91). Paradoxul nu este decit punerea in alți termeni (incă ne-uzați) a unor probleme esențiale ale criticii. Cartea ne indeamnă la o re-așezare a unor teme critice, prin inlocuirea conceptelor excesiv deductive, cu altele mai exacte, (bazate pe metode concrete de cercetare statistică, anchetă socială, investigări de teren), ori prin redimensionarea celor existente din aceeași perspectivă. Acesta este sensul termenului utilizat la inceputul discuției : laicizarea criticii, adică ruperea ei de conceptul speculativ și ancorarea in analiza concretă, riguroasă a procesului literar. De aici și deschiderea spontană a cercetării către orice adevăr real : „A fi modern inseamnă, cel puțin pentru noi, a nu inchide premeditat nici o ușă imprevizibilului, a nu decide in absența faptei, intr-un cuvint, a nu **pre-judeca".**

Mihai Coman

*) **Constantin Crișan : „Nostalgia comunicării", Editura „Dacia", 1978.**

Atracția pentru povestire

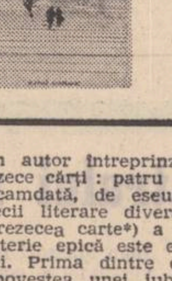

● Poet, prozator, eseist, așadar un autor intreprinzător și prolific (in zece ani — unsprezece cărți : patru de poezie, patru de proză și trei, deocamdată, de eseuri) abordind cu aplicație genuri și specii literare diverse, este Dumitru Trancă. Cea de-a unsprezecea carte*) a sa cuprinde patru povestiri a căror materie epică este extrasă din zone diferite ale existenței. Prima dintre ele (care dă și titlul volumului) este povestea unei iubiri neimplinite, izbucnită accidental și eșuată in normalitate. In aparență, o aventură pasageră, sub semnul intimplării, care, in fapt, tulbură echilibrul unor existențe, lăsind urme adinci. Doi oameni, un bărbat și o femeie, sint surprinși de viscol, obligați să se refugieze intr-o casă singuratică și să impartă citeva zile aceeași cameră și același pat. Situație, desigur, incomodă pentru personaje, dar și pentru autor, amenințat de umorul involuntar sau de clișeele literaturii defulărilor previzibile.

Scriitorul reușește insă să păstreze narațiunea „pe muchie de cuțit" sugerind prin gesturi, priviri, tăceri, tumultul interior și discreta bucurie a timpului trăit dincolo de rutina cotidiană. Cind viscolul de afară incetează, lucrurile reintră in normal, cuplul efemer se desface. Rămine „viscolul in singe", ca regret al unei intilniri tirzii. Introducerea, pe cit de lungă, pe atit de inutilă și finalul didactic-explicativ, scad din interesul lecturii.

Concediu de odihnă (a doua povestire) iși situează acțiunea in lumea unui sat oltenesc de lingă Dunăre. Pretextul il constituie concediul de odihnă al unui bucureștean prin adopțiune, hotărit cu greu să schimbe pentru citeva săptămini confortul citadin pentru o vizită in satul de obirșie. Rezultatul este o proză de atmosferă bine scrisă, compusă prin adăugare de scurte istorii din trecutul sau prezentul satului, relevante pentru talentul de povestitor al autorului și capacitatea de a surprinde naturalețea limbajului. In descrieri și in comentariul exterior al faptelor Dumitru Trancă nu găsește insă tonul potrivit, falsează fără voie, trecind deseori din literatură in publicistică fadă.

Ultimele două proze din volum sint, din punct de vedere estetic, sub nivelul primelor. In **Eroarea,** căpitanul de miliție Manole Duducanu restabilește adevărul intr-un caz de viol in care sint implicați, la inceput, vinovați și nevinovați. Acțiunea trenează, suspansul lipsește, personajele sint schematice iar dialogul suferă de rigiditate. Nuvela se vrea și este o pledoarie pentru etică, rămasă insă in stare frustă, netransfigurată literar.

Tranzit colecționează impresii de călătorie, intimplări și anecdote (unele cu haz) culese in timpul voiajelor pe mapamond de un personaj-narator numit „unchiul Toma". Insemnările au o netăgăduită valoare instructivă și reușesc, in fraze fluente, să ilustreze exclamația — la care subscriem fără rezerve — a unuia din personajele ce apar in relatare : „Mare și felurită e lumea !"

Valentin F. Mihăescu

*) **Dumitru Trancă : „Viscol in singe", Editura „Scrisul Românesc", 1978.**

Nostalgia spațiului natal

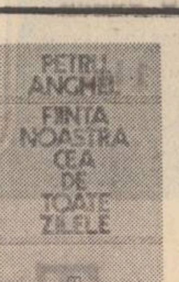

● Poet delicat, cu o acută nostalgie a spațiului natal, nostalgie clamată cu o simplitate vecină cu retorica inocentă a primelor virste, este Petru Anghel și in această ultimă carte a sa*). Duhuri ale satului și ale familiei vin să reamintească poetului, plecat demult de lingă ai săi, despre autoritatea paternă care pină la un punct stăpinește cu putere conștiința poetului identificindu-se cu aceea a unei legi căreia i s-a sustras in mod nepermis. Pedeapsa vine sub forma dulcei rememorări dureroase : „Peste o sută de ani, peste mai mult, / la ora șapte din aprilie, / neștiut, nechemat, voi veni să ascult / ochii voștri răsărind in familie... // După o sută de ani, după mai mult, / intr-un ceas de aprilie blind, / aș visa că eram un copil și ascult / ochii lui numărind, numărind". **(Neștiut, nechemat).** Viziuni fabuloase, incărcate de taine, de ființe enigmatice, de miresme, sub care totul **cade, curge, se prăbușește, se dezintegrează,** pentru a **se țese** in pinze de o nouă lumină, ar dori să concentreze, in metafore cu o aderență expresionistă, harta Ciugudului natal, sat transilvan care concretizează, pentru poet, un abstract blagian. Dacă pentru Blaga „veșnicia s-a născut la sat", intr-un poem al său Petru Anghel adoptă viziunea maestrului localizind-o : „Voi in ființa fără seamăn de acasă, / in sunetele ei adinci de verde crud, / și nici o grijă nu vă mai apasă / decit intoarcerea de păsări dinspre sud // Vai, cum ne mai miram, copii odată, / de-acele trenuri ce spărgeau cerul lui Dumnezeu / erau ca iarba lumii de armată / și răminea in urma lor aerul greu... (...) // Eu alte lucruri ale voastre nu mai știu, / din amintiri inspăimintat mă tot amin, / pe drumurile vechi e mult tirziu / și păsări oarbe cad in clopotul bătrin. // Incremeni-voi de uitare intre ploi / cum printre stele reci s-ar pierde un copil / dar lacrima din ochii arși o s-o desfoi / asupra ierbii care geme de April. // Și vom petrece in ființa milostivă / cu păsările ce se-ntorc mereu din sud, / apă și aer și pămint deopotrivă / in veșnicia răsturnată pe Ciugud" **(Prietenii din luna april).** Urmează intilnirea cu spaimele vechi ale copilăriei, blestemele, anulările ritualice de simboluri ce aparțin unui folclor bine localizat. Viziuni terifiante sau paradisiace, jalea amară după satul iubit, acel „culcuș de Ardeal", se intretaie cu alte mistere și spaime resimțite din perspectiva altor personaje. „Mama" lui Coșbuc plinge și aici după fiul instrăinat : „Inchide, mumă, ușa casei bine / cu doi păianjeni ruginiți din bercul des / să nu inghețe aerul din mine / de ochi străini și fără ințeles. // Apoi cuprinde-mi chipul șters de vreme / inchipuindu-l mai frumos adevărat / și nu răspunde nimănui de-o să mă cheme / pe numele de care vreau să fiu uitat. // Adu-mi aminte păsările toate / și iarba din grădină cită-a fost, / incețoșat e ochiul meu și nu mai poate / să le adune-n sunet pe de rost. // Și culcă-mă intr-un descintec blind / să tot visez la fiul care vine, / lui, numai lui, din poartă-n poartă intrebind, / deschide-i, mumă, ușa casei bine" **(Muma).** Figuri angelice, grațiozități hieratice impodobesc poemele de o fluență ce vine nu numai din limpezimea clasicilor ardeleni dar și din lirica populară. Am aminti pentru claritatea viziunii, in care profanul se amestecă uneori cu miticul, poemul, de o evidentă puritate stilistică, **Icoane pe sticlă.** Trebuie să ințelegem insă, din toată această descriere a volumului, subtextual minat de năzuința spre meditația inaltă, că nostalgia paseistă este, pe lingă o constantă posibilă a unei sensibilități, și un pretext de natură intelectuală. Prospețimea unor imagini și poeme se armonizează cu versuri de tonalitate livrescă. Ciugudul natal și Ardealul, — deși spune undeva folosind o sinecdocă, „Ciugudul e Ardealul" — sint văzute și simțite, exprimate și gindite prin termeni lirici deja amintiți in comentariul de față. Paseismul e uneori o formă de convocare a meditației. Petru Anghel află in poezie prilej de meditație ce tinde să conceptualizeze un univers coerent, romantic și fumegos — dacă nu grandios — prin idee.

Mirela Roznoveanu

*) **Petru Anghel : „Ființa noastră cea de toate zilele", Editura „Albatros", 1977.**

Ghid parizian, literar

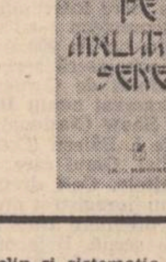

● In stil de ghid Michelin și sistematic par a fi scrise, la intiia ochire, reveriile*) pe malul Senei pe care Ion Vitner le făcu publice mai deunăzi. Impresie greșită și nedreaptă căci pe călător nici nu l-a interesat impresia frustă, de altfel prezentă și aci citeodată. „Jurnalul" parizian al lui Eugen Simion era o colecție de meditații, o galerie de portrete, un șir de tablouri vivante, catagrafia subiectivă a unei lumi vii. Criticul se dezbrăca de hainele solemne și cobora in stradă, mergea la piață, conversa cu portăreasa, vizita fel și fel de medii. Ochiul curios și virgin, aptitudinea de a specula moral pe lingă faptele vieții era acolo totul. Plimbarea franceză a lui Ion Vitner este izbitor diferită și relațiunea ei ar fi numai cu greu incadrabilă in categoria jurnalelor de excursie.

Mai intii, senzația vie, impresia, viața, intr-un cuvint, lipsește și Parisul privit din acest unghi e un gigantic muzeu „en plein air". Ion Vitner nu călătorește propriu-zis, nu „flanează" pe marile bulevarde, nu privește adică orașul contemporan. Dar atunci, ce fel de op e acesta ? O foarte ingenioasă intocmire de eseuri literare cu infățișare de migrație, in fapt documentate și regizate cu tehnică iscusită. Viziunea lui Ion Vitner este urbanistică și la el călătoria e un intii pas către exegeză. Criticul pune sub vizor un șir de scriitori celebri : Rètif de la Bretonne, Balzac, Nerval, Baudelaire, Proust, Apollinaire Voronca, Breton, Fundoianu, și despre fiecare intocmește cite o fișă caracterologică pe baza citorva „nuclee" edilitare. Care este ideea ? Ion Vitner ii ia urma polițienește cutărui scriitor, află unde a locuit acesta, caută casa și o descuie, iar dacă edificiul s-a dărimat scormonește in biblioteci după ghiduri și cărți care s-o descrie. Apoi, din aceste date la prima vedere fără sens, il extrage pe scriitor Pe scurt, Ion Vitner reconstituie o biografie pe principiul călinescian că in lipsa documentelor e bună reconstituirea la fața locului.

Și ca atare, criticul dezvoltă, eliberat de rigori, simpatice speculații cu aer de vacanță. Despre Rètif de la Bretonne, Ion Vitner scrie pagini remarcabile și nostime : scriitorul iși ținea jurnalul pe zidurile insulare ca un Hergot plimbăreț și nota lapidar felurite formule criptice, unele in latinește. Pe Nerval, Ion Vitner il urmărește prin Paris ca un vajnic inspector Maigret. Despre erotica viață a lui Baudelaire, el are un dosar complet și, in sinești, a exprimat o părere, cam neconformistă. Și așa mai departe, căci asupra fiecărui scriitor ales de el, Ion Vitner a intocmit o fișă locativă completă. In slujba acestei originale idei, cu efect eseistic major, autorul a pus un remarcabil ochi de comentator plastic : arhitecturile il captivează mereu, mișcind cite o senzitivă coardă de stil.

Aș putea cita de oriunde cite o frumoasă descripție de clădiri, cite o inteligentă formulă, in fine un argument pus unde trebuie. Insă pe deasupra acestora stă ideea originală de a face eseu critic lăsind impresia unei preocupări mai puțin „științifice" Metoda nu cu totul inedită căci autorul o mai folosise și altădată numai că astăzi tema nu mai este pasiunea lui Pavel Korceaghin ci Nerval și Baudelaire, „decadenții".

In fine, e de salutat in aceste eseuri un stil critic inteligent, acut, o inclinație către calofilia volubilă și către speculația fină, psihologistă.

Artur Silvestri

*) **Ion Vitner : „Reverii pe malurile Senei". Editura „Cartea Românească", 1978.**

teatrul și societatea românească

LEONIDA TEODORESCU

Principalul e ca piesa să fie bună

— Leonida Teodorescu, situația dumneavoastră dramaturgică mă obligă să încep prin a vă întreba ce înțelegeți prin teatrul de situații ?

— Întrebarea este oarecum restrictivă, adică mă obligă într-un fel să-mi manifest preferința pentru un fel de dramaturgie în detrimentul celorlalte feluri de dramaturgie. Or, n-am o asemenea preferință, dar, adevărat, simt o atracție pentru un teatru de situații, cred, însă, că e o atracție derivată, cum ar zice matematicienii. Derivată din atracția mea pentru o dramaturgie a stărilor de spirit. Cît am scris nu m-am gîndit niciodată la vreo atracție specială, astăzi, însă, sînt oarecum la ora concluziilor (am scris peste douăzeci de piese și mă bate gîndul că sînt, poate prea multe), și caut să fiu pe cît se poate de lucid. Cu destul de mulți ani în urmă stăteam de vorbă cu un dramaturg. Dramaturgul în cauză m-a acuzat că aș face un teatru de stări de spirit, fiindcă, zicea el, nu se poate face un teatru de stări de spirit. I-am răspuns atunci și-i răspund și astăzi, peste ani, că aserțiunea lui e falsă, pentru că în literatură nu există „nu se poate", există doar împrejurări cînd nu s-au găsit încă mijloace adecvate pentru un anumit lucru. Dar să revenim la întrebarea dv. Dacă stau să mă gîndesc bine, teatrul de situații este o expresie a grabei noastre, a oamenilor celei de a doua jumătăți a secolului douăzeci. Nu știu dacă graba asta e generată de împrejurările vieții noastre sau dacă ține pur și simplu de starea noastră de spirit, care ne obligă să credem că sîntem mai grăbiți decît sîntem în realitate, dar oricum graba asta există. Și în dramaturgie graba și-a găsit o expresie în eludarea expoziționalului, a digresiunilor monologate, dialogate sau narate. Personajele sînt plonjate direct într-o situație limită, în raport cu care se definesc și definindu-se pe ele, definesc și situația. Importantă, însă, pentru mine nu este atît situația cît starea de spirit, pentru că, cel puțin în literatură, nu situația determină starea de spirit, ci starea de spirit determină situația, printr-un anume proces de conștientizare.

— Ce loc acordați grotescului în teatrul dv. ? Grotescul poate sta alături de caricatură ? Numai personajele condamnate la o situație „subalternă" pot fi grotești ?

— Deci, să filozofăm, nu ? Cred că **astăzi** prin grotesc se înțeleg două lucruri care n-au nici o legătură unul cu altul. Înțelegerea tradițională a grotescului este tocmai caricatura sau un fel de caricatură, adică o hiperbolizare a comicului. Concepția modernă a grotescului cred că este alta. E vorba de un proces dicotomic, de coexistență în planul expresiei și al substanței comicului și a tragicului, deci de o disociere a substanței de expresie, asta e o treabă care a revoluționat literatura mult mai mult decît ne putem imagina. Din acest punct de vedere grotesc poate fi orice, și Estragon și Vladimir, dar și Winnie. Nu agreez prea mult ideea de personaj subaltern, pentru că presupune o identificare între personaj și om. Or, personajul nu este decît o ficțiune, o convenție, chiar un procedeu. În acest sens, personajul poate să releve direct o relație dintre sublim și stupid. Dar, dincolo de orice fel de teorie, cred că grotescul este important prin faptul că facilitează contactul cu publicul. Publicul are o înclinație naturală, aș spune, spre comedie și comicul poate să constituie un moment de contact între interes și preocuparea de profunzime.

— După această serie de întrebări, e timpul să ne vorbiți despre teama de cuvinte a personajelor dv.

— Chiar au o teamă de cuvinte, personajele mele ? Nu m-am gîndit niciodată la asta. E adevărat că-mi plac personajele care vorbesc puțin și mai ales scurt. În general, s-a vorbit și se vorbește cam mult. Poate că din cînd în cînd nu strică să mai și tăcem. O vorbă atrage după sine o altă vorbă, ceea ce nu e chiar atît de inofensiv, pe cît pare la prima vedere. De asta, ultima replică a piesei mele „Echinox" am și formulat-o astfel : „Ce poate să iasă din niște vorbe"...

— Cum poate fi omologat raportul dintre „vorba spusă și vorba nespusă" cu raportul dintre „prezent și absent" ?

— Nu știu dacă este în toate cazurile omologabil. O absență poate fi oricînd palpabilă, pe cînd o vorbă nespusă de cele mai multe ori nu are o identitate. Povestea lui Hemingway cu icebergul este foarte frumoasă și foarte adevărată, dar acea a șasea parte care se vede, la iceberg, ca și în literatură, trebuie să se vadă bine, să aibă o strălucire. Altfel, se vede degeaba.

— Pînă unde e îngăduit faptei să pătrundă în scenă ?

— Se pare că aveți o predilecție pentru idei restrictive. Totul depinde, cred, de o anume viziune aplicată. Există însă și o limită a decenței, care e bine să nu fie depășită, cel puțin asta e opinia mea, pentru că o piesă, atunci cînd este jucată, capătă și identitatea actorilor. Grecii antici nu erau de acord, în principiu, ca actele sîngeroase să se petreacă pe scenă și de asta au inventat solul, care povestește publicului despre cele petrecute în afara scenei. La Shakespeare, însă, faptele sîngeroase se petrec chiar sub ochii noștri. Deci, la aceeași întrebare s-au dat două răspunsuri absolut diferite. Același lucru se poate întîmpla și cu fapta ca știre, ca informație sau ca fenomen netransfigurat.

— Să trecem deci la întrebări nerestrictive. Cînd putem spune despre o piesă că este istorică ?

— Cînd nu există nici un dubiu în privința asta. Termenul de piesă istorică este de dată recentă. Romanticii, de exemplu, își plasau întotdeauna personajele undeva în istorie, dar erau foarte convinși că fac o operă de actualitate. La urma urmei, n-are, cred, nici o importanță dacă o piesă este calificabilă sau nu drept istorică. Principalul e să fie o piesă bună.

— Suspiciunea poate deveni erou dramatic ? Cînd? Cum?

— Cred că da. Dar ca un personaj absent, care se opune totalității personajelor prezente sau quasi-totalității lor. E o chestiune mai mult de tehnică dramatică. Uneori dă rezultate notabile, alteori nu dă nimic, dar același lucru se întîmplă aproape cu orice.

— Ce dramaturgi români de azi răspund preferințelor dumneavoastră?

— În principiu, dramaturgii din generația mea, care i-au arogat dramaturgiei noastre de azi acel statut literar de care ea a fost cam văduvită. Din dramaturgii generației mele îmi plac în mod deosebit (în ordinea alfabetică): Radu Dumitru, Mihai Georgescu, Romulus Guga, D. R. Popescu. Dintre dramaturgii care nu aparțin generației mele îmi place foarte mult cum scrie Valeriu Anania. Aș vrea să fac însă o precizare. Generația noastră pătrunde foarte greu pe scenă, chiar și atunci cînd proliferarea unei piese s-ar impune aproape ca o necesitate. Cred că teatrele n-au niște obligații ferme în raport cu dramaturgia noastră contemporană, de aici și multe declarații care nu presupun un plan precis de activități și de responsabilități.

— Cu ce considerați că este sincronă mișcarea românească de teatru?

— Ar fi bine să fie sincronă cu mișcarea noastră dramatică, din păcate însă nu este. Dramaturgia noastră n-are un statut clar nici măcar ca literatură dramatică. Cred că este absolut inadmisibil ca editurile noastre (cu excepția cu totul notabilă a Editurii „Eminescu") să nu publice **din principiu** lucrările dramatice. Nu este prea limpede nici statutul dramaturgilor în cadrul Uniunii Scriitorilor, dar sînt semne că multe din aceste lucruri le vom putea rezolva cu ocazia Colocviului național de dramaturgie de la Cluj-Napoca.

— Care este rolul iluziei dramatice în teatrul contemporan ?

— Depinde de tipul de convenție. În literatura mimetică, iluzia își joacă rolul ei dintotdeauna. În literatura amimetică rolul iluziei se modifică structural, nemaifiind vorba de transmiterea așa-zisului sentiment al veridicității. În acest caz cred că se poate vorbi de o intersectare a iluziei și a sugestiei.

— Narînd o situație în scenă un anumit personaj își impune automat interesul dramatic ?

— Nu. În dramaturgia de tip tradițional interesul dramatic este generat adesea tocmai de nararea unei situații. Clasicile momente expozitive sînt realizate frecvent prin narări, deschise sau disimulate.

— Sînteți mulțumit de teatrul pe care-l scrieți ?

— E o întrebare la care niciodată n-am fost în stare să dau un răspuns ca lumea și nu voi da nici acum.

— Cît de mult sau cît de puțin vă preocupă audiența la public ? Dar succesul de public ?

— Sînt un scriitor normal și mă interesează și audiența și succesul. Mai mult, consider că este o obligație socială pentru scriitor să realizeze un contact cu publicul. Sînt însă împrejurări, cînd pentru a realiza o lucrare cu acele mijloace pe care le crezi adecvate pentru această lucrare ești obligat să intri în domeniul foarte alunecos al riscului unei audiențe reduse, dar este un risc pe care trebuie să ți-l asumi. Am fost conștient de acest lucru cînd am scris „Fortul" și mi-am asumat riscul.

— Ce înseamnă pentru un dramaturg a nu face concesii ?

— Lucruri dintre cele mai diverse și de grade foarte diferite de gravitate, mergînd însă pînă la nereprezentarea piesei.

— Căror dramaturgi de azi apreciați că le este accesibil domeniul absurdului ? Cum se explică aceasta ?

— Sînt doi dramaturgi parcă născuți pentru absurd — Radu Dumitru și Mihai Georgescu, primul cu o mai pronunțată aplicație pentru tragic, cel de al doilea pentru sarcasm.

— V-ați gîndit vreodată că teatrul dv. s-ar putea să sufere de artificialitate ?

— M-am gîndit și mă gîndesc la tot felul de păcate dramaturgice, mai puțin artificialitatea. De fapt, păcatul artificialității se atribuie de obicei acelor lucrări, al căror tip de ficțiune nu-l acceptăm sau nu-l înțelegem. În rest totul este artificial sau nu este artificial în egală măsură. Este suficient să acceptăm un anume tip de ficțiune ca lucrarea în cauză să ne apară perfect naturală, după cum este suficient să respingem un anumit tip de ficțiune ca lucrarea să ne apară automat drept artificială.

CORNELIU MARCU

Nu cred că există o secetă de comedii

— De la „Noaptea șoferilor", prima dv. piesă și pînă la ultima reprezentată, „Măseaua de minte", în ce fel vi se pare simptomatic, pentru un tînăr dramaturg, drumul parcurs ?

— Sînt foarte mulțumit, gîndindu-mă la piesele scrise în ultimii zece ani, la acele piese ce le am în sertar și cărora sper să le vină rîndul în curînd. Sînt la fel de bucuros că teatrul televiziunii, Naționalul bucureștean și „Comedia" mi-au înlesnit contactul cu publicul, jucîndu-mi piesele cunoscute. Am năzuit să scriu în acești ani, „altfel" despre muncitori, „altfel" despre țărani și tineri. Sînt convins că am reușit. Mă asigură aplauzele și chiar lacrimile discrete ale spectatorilor. A fost însă și un drum de la candoare și optimism, la o prematură tristețe.

— Care e modul dumneavoastră de a vă extrage subiectele din actualitate ?

— N-am avut niciodată o problemă a extragerii subiectelor din actualitate. Lucrez de la 14 ani : în fabrică, pe șantiere, la pădure, contabil, în vacanțele studențești, pe urmă ca jurist, ziarist la un cotidian, redactor de revistă de cultură etc. Adică, am cunoscut actualitatea și pe orizontală, și pe verticală, și de jos în sus, și invers și chiar oblic. Efortul meu este acum unul de selecție și anume de a defini cît mai convingător, prin intermediul teatrului, ceea ce este particular, dar și peren în actualitatea românească.

— Aveți în vedere o formulă anume de teatru, la a cărei desăvîrșire să vă dați tot interesul, sau scrieți, să zicem, fără metodă ?

— Neducînd lipsă de „conținuturi", nu m-am preocupat de forme, de formule de teatru. Nici nu mă interesează, căci nu formula de teatru e prima noastră problemă. Dramaturgia e cu muncitoare, nu are nevoie de adevăruri fardate. Desigur că în piesele astea nu este vorba doar de atît.

— Istoria pătrunde în piesele dv. și desigur în viața personajelor pe care le concepeți, ca un abur din a cărui magmă prezentul se regăsește aș zice cu o durere adesea narcotică. Vă obsedează viața intimă a cîștigătorilor ?

— E frumoasă formularea dv. și aș dori ca pe tin adevăr să se găsească în ea. Tot ce pot spune este că de la o vreme orice om începe să fie obsedat de trecut. De trecut sau de propria lui tinerețe ? Da, cred că de propria lui tinerețe. Ce fiară feroce și semifantastică pe spinarea îngăduitoare a vîrstei ! Între noi fie vorba, cel ce nu-și recunoaște această obsesie ori este un ipocrit ori un inconștient. Blandiana spunea că „ar trebui să ne naștem bătrîni". Sau gemeni. Ca să putem trăi două vieți în același timp. Dar tare mi-e teamă că și posibilitatea aceasta în loc să ne ușureze, ne-ar dubla porția de regrete.

— Nu vă temeți de indiscreția dv. ? (Creatoare).

— Ca dramaturg, am felul meu decent de a fi indiscret și caut să mă îndepărtez pe cît pot de caragialismul privirii peste gardul vecinului. Nu mă interesează ce a mîncat ci îndoielile lui legate de o opțiune sau alta. În asta constă drama Camus-Camilpetresciană. Ea întotdeauna pornește de la o greșeală de calcul. De la dilema dintre omul material și omul moral. Cei care doar satirizează sau idealizează pierd niște teritorii fantastice, fundamentale pentru dramaturgie. O'Neill, Cehov, Ibsen au știut asta și au devenit universali. Caragiale a avut mai puțină înțelegere pentru umanizarea personajelor sale și de aici poate, intraductibilitatea semanticii lui dramaturgice. El s-a dorit dresor de fiare și de aici lumea lui a devenit ca o cușcă. Toți o privesc cu înțelegere dar nimeni nu ar intra în pielea vreunui personaj în afară de cea a dresorului. Totuși riscul ar fi dramatic și-așa, o știm, avem precedente : Lidia Jiga, Pintilie și alții. Dar divaghez, m-ați întrebat dacă nu mă tem de indiscreția mea ca dramaturg. Nu, nu mă tem. Ca să scriu mă uit la fețele oamenilor, nu în buzunarul lor.

— Ce caută obiectele acelea misterioase pe scenă (de care lumea se tot miră în vreme ce personajelor le e parcă teamă să le observe : ba o valiză, ba un pachet ? !) E un mod de a construi o piesă ? Un mod de a vă defini ca scriitor de teatru ?

— În „Într-o singură seară" există într-adevăr un asemenea colet misterios pe care nimeni nu îndrăznește să-l desfacă și nici pînă în finalul piesei nu se află ce-i în colet. Lucrul acesta a iritat o parte a criticii și discuția despre colet a căpătat proporțiile unei discuții despre o farfurie zburătoare. Toți mă întrebau ce se află în colet. De fapt explicația este mai simplă decît pare la prima vedere. Într-o primă variantă, (piesa a avut șase variante) coletul vroia să demonstreze simbolic teama unei categorii stabilizate, de a lua cunoștință de un viitor imprevizibil. Sau de o parte a lui, imprevizibilă. Titlul piesei era pe atunci „Ceea ce vine". Pe parcurs am renunțat la ideea aceasta, dar coletul l-am lăsat în piesă pentru plăcerea mea personală. Încă ceva. Îmi place să pornesc o piesă cu un coeficient de mister. E ca o cursă pasionantă în care în afară de obstacolele cunoscute și pentru care te-ai antrenat, trebuie să depășești și un număr de obstacole necunoscute.

— Către ce se orientează sarcasmul în piesele pe care le-ați scris ?

— Sarcasmul este un mod de a accelera un discurs. Teatrul scurt nu poate trăi fără sarcasm. În piesele lungi el cere o dozare mai prudentă pentru că dezvăluie înainte de vreme ceea ce trebuie să fie gradația lentă a detaliului semnificativ. Asta să fie în ultimele mele piese ceea ce dv. denumeați „O durere aproape narcotică" ?

— Eu aveam în vedere viața personală, a cîștigătorilor și legat de aceasta, atitudinea demistificatoare a „celor care vin". De fapt, ce voiți mai ales să reprezinte un erou tînăr ?

— O parte a lumii în care trăiește. O parte a lumii pieselor mele. Nu mă gîndesc neapărat că tînărul cutare trebuie să reprezinte aspirația către viitor a societății. La fel de bine poate reprezenta această aspirație și un om matur, așa s-a mai văzut. Dar problema tematicii specifice pentru tineret este una din falsele obsesii ale criticii teatrale. Chiar în cronica sa la „Cîștigătorul trebuie ajutat", piesa „absenței" unui vechi și încercat constructor de baraje din viața de familie, Ileana Colomiet Lucaciu a scris că nu e o piesă despre adevăratele probleme ale tineretului nostru. Avea dreptate. Nu era.

— Ce înseamnă prietenia și cîte fațete poate avea ea ?

— Am mai scris despre asta. Nu-mi place să mă repet. De fapt problema este asemănătoare cu cea a eroului tînăr. Pindită de clișeu. Prietenia dintre Petre și Oniga din „Într-o singură seară" era doar un pretext. O idee. Oniga și Petre puteau fi orice altceva. Două întîmplări. Două balcoane. Două planete. Îmi pare destul de rău că nu s-a înțeles asta.

— De ce de personajul care trădează vă ocupați mai puțin preferindu-i spasmul moral al celuilalt ? Pot să dau exemple, sper însă că o veți face dv.

— Cuplul burghez din „Valiza cu fluturi" e adevărat că săvîrșește un act de trădare, dar asta nu înseamnă că nu are spasme morale, chiar dacă spasmul acesta la ei poate să pară o formă de masochism, specifică lumii în care trăiesc. Cît privește în celelalte piese nu mă interesează trădarea unor personaje ci formele în care se rateză.

— Ce urmăriți prin disecția morală la care supuneți o parte a personajelor ?

— Un lucru foarte firesc. Să duc la capăt cu bine o piesă în două sau trei acte, în felul care îmi convine mai bine.

— Ce sens dați inspirației de actualitate ?

— Încă un cuvînt care și-a pierdut sensul său adevărat. Poți să te inspiri din inactualitate ? Te poți inspira mult și bine din actualitate și să scrii piese inactuale.

Convorbiri consemnate de Ioan Lazăr

Continuare în pag. a 5-a

IOSIF NAGHIU

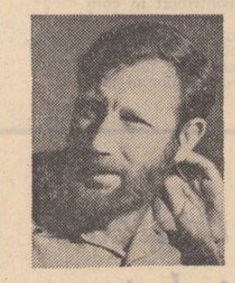

Iubesc drumul fastuos al volutelor morale

— Cînd v-am propus să purtăm o discuție, aceasta, ați fost surprins, nu mă înșel deloc. În fond de unde vine suspiciunea dv. ? Pun întrebarea tocmai nevrînd să uit că vă prefer ca interlocutor, și că nimeni nu s-a gîndit să vă excludă dintre dramaturgii solicitați în paginile „Luceafărului". Iată cum ne îndepărtăm de subiect ! Fenomenul se petrece și în piesele dv., care sînt, cele mai multe, texte ale ABSENȚEI. De ce așa ?

— Sînt un dramaturg liniștit. Sau așa cum spunea, la debutul meu dramaturgic, Nina Cassian, de o „transparentă, deloc mohorită răbdare". Și în fond de ce aș fi fost mohorît ? Așteptînd, am trăit, am iubit, am crezut în cite ceva, și am greșit mai puțin. Am fost ca un jucător care a așteptat mereu să îi iasă unicul număr pe care a mizat și deodată acesta a început chiar să-i iasă succesiv. Cînd spun unicul număr, exagerez. Am schimbat o formă de teatru cu alta. Obligat de realități obiective. Să nu mă întrebați ce este o realitate obiectivă că n-aș putea să vă spun. Dar ea nu mi-a schimbat caracterul. Ca fost baschetbalist, cred în spiritul de echipă și în climatul de competiție. Din păcate, în dramaturgie, arbitrii, fluieră de multe ori din afara terenului și sînt foarte mulți. Unii poartă tricouri albe cu dungi negre, alții tricouri negre cu dungi albe, dar fluieră tot timpul ca să-și dovedească utilitatea. Iată unde ar putea să încapă ideea de suspiciune. Nu la cei care joacă ci la cei care fluieră. Cînd am scris — nu numai eu — teatru metaforic, am fost sancționat drept absurd, cînd am scris realist am cehovizat, — ce păcat o mai fi și asta ?, — ba că ființa tuturor pieselor mele se petrecea într-o singură încăpere, (asta ai scris-o dumneata) ba că într-o singură seară... Ei, da... Absurdizez, cehovizez, deci scriu și am scris teatru conform unor reguli libere și umane. Cît privește spiritul de suspiciune de care aș fi dominat, eu sau unele din personajele mele, nu e tot aia. Mie personal, mi-e teamă de păsări, — e titlul unui volum de versuri pe care l-am scris — și de revistele literare care nu publică teatru.

— Ce înțelegeți prin „dramaturgi cunoscuți" ? Dar prin „dramaturgi necunoscuți" ?

— Păi să-i luăm întîi pe cei cunoscuți fiindcă sînt mai puțini : Shakespeare, Pirandello, Cehov, Ibsen, O. Neill, deja parțial, Durenmatt, Camus, Caragiale, Sebastian, Camil Petrescu. Apăruți în volume, comentați, văzuți și în spectacole. Cu ceilalți e puțintel mai complicat, dar s-o luăm metodic și cu răbdare. Necunoscuți total sau aproape total : Witkievicz, mare dramaturg clasic polonez, Gombrowicz, așișderea, Pinter, mare dramaturg englez, aproape clasic, Edward Bond, pe undeva pe alături, Tom Stoppard și nu mai continui lista fiindcă mă apucă seara scriind. Dar necunoscut mi-a fost și Caragiale, deși l-am citit cu atenție de meseriaș, pînă la montarea cu „D'ale carnavalului", a lui Pintilie. Deci vedeți că lucrurile sînt niței mai complicate. După cum necunoscuți îmi sînt, deși colegi, și Dumitru Solomon sau Chitic, cu ale lor excelente piese scurte sau lungi atita timp cît nu sînt valorificați pe o scenă majoră. Dumneata știi ce crede lumea despre „Pisica pe acoperișul' fierbinte" ? Că e un film american cu Paul Newman și Elizabeth Taylor. Dar despre „Vară și fum" ? Același lucru, doar că e jucat de către Genevieve Page și, mi se pare, și Laurence Harvey. Dar înainte de asta ele sînt două piese de Tennesse Williams. Cine să le spună asta dacă nu o carte de teatru a acestui autor ?

— Un dramaturg poate fi acuzat de demagogie ? Cînd ? Cum ?

— Marx spunea că sarcina artei este aducerea la cunoștință a conflictelor și lupta pentru eliminarea lor. Deoarece arta, la noi, este o artă a maselor, pentru mase, este firesc ca ea să-și asume sarcina asta. Nu e o noutate ceea ce spun arta nu este un fidel purtător de cuvînt al adevărurilor științifice sau politice, ci are formele sale specifice de a reflecta realitatea. S-ar putea spune chiar că are un rol solitar în descoperirea adevărurilor umane și sociale. Cum spunea un poet, „solitar dar solidar". De cînd există, arta are funcția asta, dar dacă socialismul a eliberat-o de tarele moralei burgheze și religioase ca și de aservirea la interesele comerciale atunci cui servește demagogia ? Și cum se naște ea ? E o întrebare care mă preocupa mai de demult și odată terminat acel triunghi al timpului pierdut care a fost „Absența", „Într-o singură seară", și „Cîștigătorul trebuie ajutat", subconștient, instinctiv, m-am îndreptat către această obsesie printr-un nou ciclu de piese a căror substanță ideatică este chiar modificarea dacă nu degradarea de fond a cuvîntului. Una din piese este ca și terminată și se numește „Tonomat". Celelalte două, „Modificarea" și „Tonul pozitiv" sînt încă în lucru. Fără să dau un răspuns la întrebarea dumitale, prin aceste piese încerc să privesc în față un adevăr formulat și reformulat în documentele de partid. Poporul, clasa noastră

ariatida

mircea florin șandru

Un nume

Și deodată se va auzi tropotul bizonilor morți
Cum aleargă înăduși prin stepa pustie
Ca o armată sub stelele nopții și grumazul
lor strălucește
Și deasupra lor avioanele lunecînd
în singurătate
Și la pîndă vînători, secundele roșii ca sîngele
Și în fața lor capcane, infinite capcane,
mai adînci decît moartea
Și bizonii căzînd, tot mai puțini, tot mai singuri
Și pămîntul zguduindu-se tot mai încet,
tot mai stins
Pînă ce rămîne ultimul bizon, și el se preface
în aur,
Atît de greu încît dacă suflă
Răsuflarea sa mută casele din pămînt
Un aur atît de greu, încît nici un glonț
nu-l poate pătrunde
Auziți bizonul de aur cum cîntă, numele său
Arde pe buzele mele : Whalt Whitman

Ascultînd

Contemplînd în liniște modelul
Acestui tapet, asemănător cu stropii de sînge
Fluturînd mîna în fața luminii
Care cade pe zid ca snopul de gloanțe
Ascultînd zgomotul imperceptibil
Al apei, șingele care poartă
Minuscule fișii de rugină
Ascultînd în singurătate întreg acest cîntec
Surd și totuși uriaș al lucrurilor,
Urcînd și coborînd odată cu propria mea
respirație,
Stînd în această pulbere de scîntei
Ca însuși sufletul lucrurilor care se destramă
Voi fi numai un sunet, numai o lumină
Care se destramă și dispare în noapte.

Motiv spaniol

Pînă departe marea arde
Pe toată întinderea, pînă în pîntece
Ca o cortină de foc și de sînge
Peste corăbii, țărmuri și cîntece
Pînă departe asfințitul acesta gîlgîitor
Pînă la țipăt tinerețea noastră abruptă
Ay chitara, cum cîntă în asfințit
Peste valul cu coama verde și suptă
Pînă departe marea arde
Pînă la abur, pînă la molecule
Ca o lumină ce se dărîmă
Peste golfstreamuri, uragane și hule
Pînă la marginea lumii incendiul acesta
amețitor
Pînă la lacrimi tinerețea noastră nebună
Ay chitara, cum cîntă în asfințit
Peste valul cu coama albă de spumă.

Atît de tînăr

Atît de tînăr și totuși bolnav de această
Muzică veche care coboară strada în pantă
Printre castani, iată seara cu faldurile ei
Cum sporește tăcerea
Și trupurile femeilor
Transparente și mai amețitoare
Decît spirtul sau decît otrava
Strecurîndu-se prin zăbrelele
Trupului nostru
Și suflul nopții lovind geamul
Ca un dig uriaș, și muzica
Aproape celestă, săpînd
Nenumărate culuare și trepte.

Lumină

Lumină de magneziu pe dealuri
Clopotul bubuie pînă sub munte, ai, au, oa
Zarea-i subțire ca sîngele
Mina mea, mina ta
Trag funia pînă la rupere
Sunetul urcă în cercuri, turla se clatină
Toaca din lemn de ulm sună pînă departe
Ai, au, oa
Trimbe de păsări se-aruncă pe cer
Ca o navă de cretă satul plutește
Soarele arde țiglele caselor ca un fulger
de fier
Peste cîmp trupuri poleite cu bronz cu aramă
Chipuri și brațe în marea de grîne
Ai, au, oa
Iarba mușcă din gurile coaselor
Pînă le vezi sîngerînd
E atîta lumină că poți deslușî
Sufletul poetului, zburînd peste țiglele caselor.

În liniște

În liniște, stînd în beciul înalt ca o catedrală
Sub zidul vechi pe care sclipesc mici
Boabe de apă din nădușala pămîntului
În singurătate, cu mîna lipită de tîmplă
Vei auzi dintr-o dată merele pe pătul
Scoțînd o sfîrîială plăcută
Răsucindu-se pe scîndura nouă de brad
Sclipind, susurînd ca niște
Clopote reci, plutind
Ca o ceață de suflete
Merele, mari globule de sînge sunînd
Sub bolta de cărămidă, merele .
Pe stratul de fin, cu greutatea lor uriașă
Merele, o brumă subțire le-nvăluie carnea
În ele mai pilpiie încă sufletul nostru copil.

Poem

Ne dor arterele de poezie
Eu sînt un simplu trecător dar simt
Cum ne pătrund cuvintele în sînge
Ca niște reci cartușe de argint
Ne dor vertebrele de poezie
Mari lupi albaștri mușcă din cuvînt
Și trupul lor se prăvălește pururi
În praful înghețat de pe pămînt
Ne doare sufletul de poezie
Cuvîntul ne adulmecă în somn
Sălbăticiune, fiară sîngerie
Poemul stă cu ghearele pe stern.

petre stoica

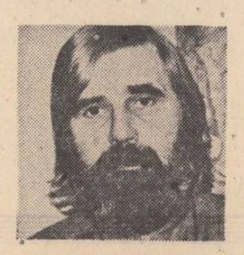

Jurnal

Această primăvară mă găsește
împovărat de glorie și preocupat de gîndul
că trebuie să-mi schimb roata de la bicicletă

mă simt atît de bine aici sînt înconjurat
de stima factorului poștal și de dragostea
unei cititoare
pe care am întîlnit-o la ștrandul sătesc

insectele au ieșit din bezna lor milenară
prunii sunt gata să înflorească
în septembrie distilez rachiuri o băutură
pentru zile falnice pentru clipa
cînd voi primi titlul de doctor honoris causa

diseară privesc un film despre leoparzi
apoi exersez la xilofon

Scrisoare netimbrată

Nu mai sunt mohorît
dar tu ?
afurisitul de guturai mi-a trecut
unghia de la picior mi-a crescut la loc
așadar pot dansa fără grijă
în grădină toate se desfășoară
conform programului dinainte stabilit
cartofii au răsărit la timp
curînd voi semăna dovleceii și fasolea
s-ar putea să-mi cumpăr un berbec
după cum vezi e bine
ieri mi-am plătit și impozitul pe casă
azi am fost anunțat că foarte curînd
voi fi numit profesor de poetică
după orele de prinz citesc Boston Star sau
joc domino
cu agentul sanitar pe care de altfel
îl inițiez în mesmerism
tu cum te mai distrezi ?
îmi spui să nu-mi fac griji
ai dreptate noul tip de submarin atomic
e doar o sperietoare de ciori
la treburi din astea mă pricep
ce mai fac foștii mei colegi de la grădiniță ?
mă bucur știindu-i cu mustăți și cu rosturi
în lume
numai eu am rămas
același copil care se joacă cu focul
te rog iartă-mă dar aici mă opresc
vine ploaia și trebuie să-mi adun manuscrisele

Carte poștală

Spui că îți pare tare rău
cine te-a pus ?
mai bine rămîneai crescător de furnici

Intervenție la congresul viitorologilor din Sasso-lo

Domnilor e timpul să devenim odată serioși
lumea se apropie vertiginos de anul două mii
și totuși copiii scriu pe garduri aceleași vechi
neghiobii
bunicile veritabile se impuținează văzînd cu
ochii
sonetele și licuricii sunt pe cale de totală
dispariție
ca de altfel și frumoasele arme convenționale
Turnul din Pisa își revine la poziția normală
(încă un semn că toate merg brambura)
psihiatrii se înmulțesc ca șoarecii de cîmp
mușchii boxerilor se subțiază de ce oare ?
crește nivelul artistic al dansatorilor pe sîrmă
ghimpată
scade în schimb moralul cultivatorilor de
varză
să tragem un autentic semnal de alarmă
oprind din mers taurul acesta blindat
care ia în coarne nevinovatele noastre
căprioare
ne apropiem vertiginos de anul două mii
și iată că ajungem în gară complet năuciți
se impune luarea unei decizii urgente și eu
vă propun
ca primă măsură să organizăm un banchet
cu trandafiri cu homari și evident cu șampanie
vom invita și săracii planetei noastre bogate
punîndu-i să tragă la rame în timp ce noi
turnăm în pahare ce ziceți domnilor ?

Excursie

Proaspăt bărbierit și parfumat cu paciuli
dimineața am intrat în subteranele istoriei
cu gîndul să admir
glorioasa tăcere a viermilor de mătasă
seara am ieșit cu părul întinerit
și cu degetele picioarelor roase de șoareci
din fericire iubita m-a așteptat la gară
și astfel am aflat la timp oportun
ultimele știri sportive și altele

ileana ioan

ispititoarele

Fetele botezaseră dansul acela „Sarea în bucate".

Întindeau rufele, mișcîndu-se pe zgomotul înăbușit de tobă, venind din fundul grădinii : mama lovea albiturile cu maiul.

Nu scăpa copac nelegat cu frînghia de rufe, de alt copac de pe latura dimpotrivă a ogrăzii. Cînd cearșafurile începeau să fluture pe sfori, fiecare copac părea că a plecat, învîrtind o batistă lungă, ca să se sărute cu altul, după ce i-o va trece peste cap.

Spălatul rufelor e o sărbătoare ca nunta. Toate surorile mamei vin și spală împreună cu ea. Verișoarele mele întind rufele. Ograda noastră e cît o împărăție, de-aceea vin toate aici.

Despina, Magdalena, Ruxandra, Bălașa, Militina.

Mă uit la ele din pod, cum rotesc tot mai repede hora, izbindu-și părul și fustele cenușii de rufele ude.

Sarea în bucate.

Iarna, Crivățul viscolește pădurea din marginea satului și arinii par jumătate mesteceni, jumătate copaci obișnuiți. Ca și verișoarele mele cu fustele cenușii, printre cearșafurile întinse pe sfori. Jumătate mirese.

Mama urcă în pod după săpun.

— Să nu te mai uiți la ele ! — strigă ea.

— De ce dansează așa, mamă ?

— Ca să se mărite.

— Grozavă-i „sarea în bucate" !

— Am să-ți torn o solniță în ciorbă, dar acum ia-o repejor pe scară !

— De ce să nu mă uit, mamă ?

— Cînd se urzește o vrajă prea aproape, poate să te doară capul.

De atunci, în ziua cînd se spală rufele, sînt trimis la unchiul Zamfir.

Intru în holul cu pătrate albe și negre, ocolind cei doi cai, care se privesc. Nici unul viu. Figura de șah de pe mozaicul holului se uită în ochii calului din pictura de pe perete.

Întotdeauna m-am temut că, dacă voi trece printre ei, voi fi prefăcut în stană de piatră.

În toate odăile sînt desenate table de șah. Fotoliul are mersul în zig-zag al nebunului. Dulapul este tura care apără regele. Taburetele sînt pioni, oglinda regină.

Unchiul Zamfir e un împărat trist. Are cinci fete. Nici un băiat cu care să joace șah.

— Fetelor nu le place jocul în care să nu tropăie și să nu fie ținute de mijloc, — spune el.

Jocul de șah al unchiului Zamfir avea toate piesele făcute din gips, înalte cît un băiat de nouă ani. Unchiul le împingea pe mozaic. Lua cîte una de umeri și o conducea cu grijă în alt pătrat, parcă ar fi traversat împreună strada. Uneori mi se părea că le și spune ceva.

— Ia uitați-vă un pic, — bătea din palme mătusa Teodora, arătîndu-ni-l. — Unchiul Zamfir e Albă ca Zăpada și treizeci și doi de pitici.

Apoi începea să-l certe că n-a curățat soba de cenușă, că n-a scos din poloboc vin pentru prinz, că nu s-a încheiat ca lumea la pișlari.

Figurile de gips s-au spart pe rînd, ca cești-cuțele dintr-un servici. A rămas doar calul din hol.

Acum unchiul mută în pătrate lucrurile din casă. Eu n-am ris de el niciodată. Toate jocurile pe care le-am avut, el mi le-a cumpărat.

— Jocul e sarea în bucate, — spunea unchiul Zamfir — pentru toate întîmplările pe care le trăiești. — Fără joc, viața n-are nici un gust.

Horia Bernea : „Peisaj"

Mi-am căutat cutiile cu figuri și reguli tipărite, lăsate în casa unchiului. Aranjez liniile și traversele trenului care trece printr-o stațiune climatică, printr-un oraș industrial și peste un baraj.

De azi înainte va face o stație suplimentară. De aici se ridică o corespondență specială, cu destinatar comun, scrisorile adresate unui prieten pe care încă nu l-am cunoscut. Toți băieții compun asemenea scrisori, dar nu vorbesc despre ele fiindcă se aseamănă cu jurnalele de însemnări ale fetelor și comparația nu avantajează pe nimeni.

Dar corespondența specială trebuie să plece. Trenul poștal o va purta un an, doi, sau o va lăsa chiar în stația următoare. E bine să fim convinși că ajunge la acel prieten. Nu-i cerem să ne răspundă. Important este că ne-a ascultat tocmai cînd am avut să-i spunem ceea ce nu putea fi povestit nimănui.

Dar trenul poștal refuză să oprească într-o stație suplimentară.

De ce nu vrea să ia corespondența specială ? E gingașă, ca a formulă de politețe. Nici nu-ți permiți să-i spui pe nume destinatarului. Îl învălui doar într-o frază lungă, ca un pulover.

„unui prieten pe care încă nu-l cunosc"

Iată și cutia cu bătrînii mei soldați de polistiren !

— Pe loc repaos ! — le ordon, dar soldații rămîn în poziție de drepți. — Unchiule Zamfir, odată cu jocurile trebuia să-mi dai și puterea unui comandant de batalion disciplinar !

Unchiul își strînge bretelele în catarame. Parcă ar acorda niște strune de contrabas, pe pieptul lui cît o cutie de rezonanță.

— Toate jocurile de unul singur fac din noi asemenea comandanți.

— Unchiule Zamfir, nu i-am putut convinge pe soldații mei să ia pe loc repaos !

— Lucrurile au o fire ciudată, — spune el, împingînd un taburet în pătratul din față, și așezîndu-se. Ele nu au copilărie, apoi viață de adult, nu trec prin toate, ca noi.

— Au tinerețe fără bătrînețe ?

— Nu. Au fie tinerețe, fie bătrînețe.

— Înseamnă că unele sînt triste și altele vesele.

— De unde știi ? Ți s-a plîns vreunul ?

— Nu. Nu mi s-a plîns.

— Atunci nu e nici unul mai fericit decît celălalt.

— Nici jucăriile ?

— Jucăriile sînt copilăria lucrurilor. Iar lucrurile folositoare sînt maturitatea lor.

— Nu-mi place să fiu comandant de batalion disciplinar, — am strigat.

— Nu-ți place să fii singur, — a tălmăcit unchiul Zamfir, și a scos o cheiță. Se potrivea la sipetul care a fost cîndva pion, dar a devenit regină, cînd unchiul a așezat o oglindă mare deasupra. A scos din el o tablă de lemn și niște piese lustruite, neatinse.

Apoi m-a invitat la prima noastră partidă de șah.

Verișoarele mele s-au măritat în aceeași zi. Am auzit-o pe mătușa Teodora într-o joi, după spălatul rufelor, povestindu-i unchiului Zamfir despre cei cinci bărbați în costume negre, care și-au aruncat gențile nichelate și s-au repezit în rufe, îmbrățișîndu-le, ca niște proști. Nu se mai săturau de mirosul vîntului din cearșafuri.

— Au lucrat multă vreme departe, mai spunea mătușa — da' n-aș fi zis că în loc de pîine și vin, niște oameni sănătoși și voinici ar pune mai mult preț pe „sarea în bucate" și pe gustul vîntului de pe pămîntul lor. Cu asta le-au ieșit înainte zurliile de fete și ei ce crezi c-au făcut ?

— Le-au mulțumit frumos, — a răspuns unchiul Zamfir.

— Le-au cerut de neveste ! — și-a pocnit palmele mătușa Teodora.

Am înșfăcat tabla cea nouă de șah și am zbughit-o afară. N-am așteptat cursa care trece din ceas în ceas. Pînă acasă am ținut-o într-o goană.

Am urcat în pod, am așezat tabla jos, pe scînduri apoi am păsit în mijlocul ei. Parc-aș fi fost un lucru, împins de unchiul Zamfir.

Mă uitam la tabla cu pătrate galbene și brune. Tabla care-a dus în spinare regele jocurilor, mai puternic și mai bătrîn decît toți șahii din lume. Tabla îmbrăcată ca August-Prostul și înțeleaptă ca o spinare de elefant.

Și i-am cerut să mă prefacă în cinci figurine, cinci pioni, care să poată trăi departe unul de celălalt, fiecare ascuns în palma cîte uneia din verișoare.

Mama avusese dreptate, nu trebuia să mă uit, „sarea în bucate" era o vrajă.

— Prefă-mă în cinci lucruri, — mă rog de tabla de șah. — Nu-ți cer prea mult. Și tu ești puternică. Ai schimbat viața unui mare împărat și-a atîtor oameni de rînd. Nu vreau să mă despart de verișoarele mele. Împarte-mă în cinci !

— Nu pot,— mi-a răspuns tabla — decît cel mult în două : într-o jucărie și un lucru folositor.

ștefan dincă

Se duc înspre amurguri

Se duc înspre amurguri cerbii, iar
Atinși ca de o liniște păginâ
Pe unde osemintele din zar
Tirăsc tot cerul pînă la țărînă
Ascunse-n amintire mai tresar
Miresele, ca firele de ploaie
Încît nu știu ce fluviu legendar
Ne trece pe sub tîmple o văpaie
Acum cînd poezia ninge iar.

Femeia, limbă maternă

Femeia, această sămînță de univers
Picătură de viață, și de frumos picătură
Mi-a semănat atîta lumină pe gură
Încît vorba mi s-a făcut vers.

Femeia aceasta, Limbă Maternă
Această primă literă a sîngelui meu
Mă doare, cum doare pleoapa de zeu
Limpezită sub ploaia eternă.

Femeia aceasta rană rămasă
În mine, ca un fir de pămînt și de cer
M-așteaptă acolo, învăluită-n mister ;
(Mama mea, casă, plecată din casă).

Descîntec

Tu salcîm ce crești înalt
Lîngă malul celălalt
Ploaia vine, ploaia trece
Vîntul serii te petrece
Dinspre vară, înspre toamnă
Cît încă visez o doamnă
Dinspre toamnă, înspre iarnă
Cînd începe să se cearnă
Dinspre ramuri — frunza toată
Și cînd lăcrimează-o fată
Și suspină dureros
Toată Dunărea de Jos.

Salcie cu plete sure
Singură lîngă pădure
Îți pierzi frunzele pe apă
Cînd prin trestii ziua crapă
Și te uiți spre dimineață
Cum se pierd lotcile-n ceață.

Plopule înalt cît malul,
Ascultă vîntul, ascultă valul
Îmbrăcat în straiu de dor
Cînd pe Dunăre-i zăpor
Îmbrăcat în straiu de ceară
Iarna înspre primăvară.

Tu salcîm și tu răchită
Plop cu frunza ruginită
Să-mi cîntați din fir de mit
Cînd e satu-nzăpezit
Cînd e Dunărea-nsorită
De iubita, neiubită
Și de mamă și de tată
Să-mi cîntați din frunza lată
Iar cînd vine gîrla mare
Mă chemați din depărtare.

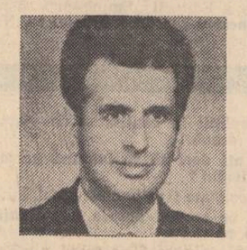

Cîntec pentru Brăila (I)

Nu-i drumul o întoarcere-napoi
Cînd peste fluviu barca se îndoaie
Lumina e un mire între noi
Și e speranța o năframă-n ploaie.

Orașul, doar orașul mi-a rămas
Cu frunțile salcîmilor de nea
Și cu Terente mitul fără glas
Al băltii din copilăria mea.

Culeg ciulini la margine de șanț
Și port pe pleoape flamurile zilei
Ca o mătase dintr-un vechi Bizanț
Întinsă peste porțile Brăilei.

Nocturnă, mina amintirii scrie
Pe aripa cetății ca pe soare
Și Dunărea, noian de apă vie
Mai caută metafore-n vapoare.

N-am loc în sînge pentru alt tărîm
N-am loc în suflet astăzi mai frumos
Decît pentru Orașul cu salcîmi
Nemuritorul Dunării de Jos.

Cîntec pentru Brăila (II)

Dacă mai crește piatra lîngă casă
Lumina iernii strașină să-i fie
Să treacă măru-n sînul de mireasă
Dorul de sălcii, mi-l trimiteți mie.

La ceas de-amurg cînd tremură lumina
Și-n port corabia lovește-n cheu
Cînd dinspre cîntec Chira-Chiralina,
Se-ntoarce spre orașul ca un zeu.

Unde salcîmii ard legende-n ramuri
Unde sînt ochii picături de cer ;
Orașul meu înconjurat de flamuri
Oraș crescut pe-un os de ienicer.

Cu Dunăre la glezne și la frunte
Și cu femei frumoase cum nu sînt
Decît narcisele crescute-n munte ;
Orașul meu — metaforă-n cuvînt.

Aud cum trec călări înspre nisipuri
Bătrînii noștri spadă lîngă spadă
Din Brăilița mirii fără chipuri
Răsar în Chercea de zăpadă.

În Lacul Dulce-i nuntă și se-ntrec
La joc bărbați netămători de vin
Căci a trecut pericolul de-nec
Și-n Comorofca s-a întors Codin.

Păsări de baltă, păsări dinspre sînge
Peștii au solzi ca florile de tei
Brăila ca o mamă mă atinge
Și-ntineresc cu toți salcîmii ei.

Eroii

Eroii vin spre memoria noastră, puri
Cu lumina de veacuri la tîmple și frunți
Vin cu legendele țării pe guri
Tineri, sau de ninsoare cărunți.

Pe oasele lor răspîndite în vînturi
A crescut iarba ca o mîngîiere de seară ;
Și cînd au căzut pe străine pămînturi
Ei s-au întors cu inima spre țară.

Eroii nu dorm sub Cîmpia Română
Nicicînd n-au dormit sub pămîntul român
Cu barda, cu spada, cu pușca în mînă
Eroii sînt treji și de veghe rămîn.

În memoria noastră, de istorie plină
Eroii sînt vii ca niște ape de dor
Căci România aceasta dă eternă lumină
A crescut ca un fruct pe umerii lor.

Simbolul unirii

Urmare din pag. I

îi va închina, din nou, versuri emoționante : „Văzutu-te-am în pace suind scara mărirei / Și-n pace luînd calea augustă-a nemuririi. / O ! scump amic, Domn mare, o ! nume cu splendoare / Sădit pe miriade de libere ogoare ! // O clipă apărut-ai în plaiul veciniciei / Și vecinice mari fapte lăsat-ai României". (Poezia este datată : „Ruginoasa, 3/15 mai 1873".)

Pentru faptele sale de o importanță istorică deosebită, numele lui Cuza va rămîne vesnic în sufletul poporului nostru. Paginile și versurile amintite în această evocare constituie un document al profundului patriotism de care au dat dovadă poeții și prozatorii vremii, care au văzut în Cuza un ideal împlinit. Unirea, chipul luminos și actele de dreptate ale lui Cuza vor fi transpuse în numeroase pagini emoționante.

Actele de dreptate, faptele lui Alexandru Cuza au dat naștere unei adevărate literaturi. Ele au constituit și obiectul unor ample studii. Este suficient să ne reamintim pe cele semnate de Iorga și A.D. Xenopol, dar mai ales fundamentala carte asupra vieții și operei lui Cuza aparținînd profesorului Const. C. Giurescu, apărută în 1966 la Editura științifică, din care reproducem emoționantul său final : „Cuza a fost, în fond, un mare revoluționar al poporului român ; a urmărit statornic îndeplinirea programului revoluției de la 1848 și a contribuit în chip esențial la îndeplinirea unor puncte principale ale acestui program. A binemeritat astfel de la patrie : numele lui va rămîne înscris cu litere de aur în cartea istoriei poporului nostru, alături de numele marilor voievozi și domni ai lui".

teatru

t

Alibi

Ceea ce surprinde în noua comedie a lui Ion Băieșu este enorma aglomerare de poncife, uneori dramatice alteori simplu teatrale, într-o convenție la care actorii par să participe în calitate de co-autori. Satira este, ca să spunem așa, totală, vizînd nu numai nivelul lingvistic-existențial al personajelor ci și un anumit mod al creației dramaturgice, caracterizat prin obsesia problematicului și a actualității cu orice preț. Desfășurarea tramei va deraia constant de la traseul impus ori abia regăsit, fără ca noile determinări să ajungă să detalieze nucleul evenimențial, dar, prin inflație, îi acordă tot mai puțină realitate. O banală intrigă domestică este intersectată de povestea unui accident stupid, stimulator al crizelor de conștiință și retrospecției, după care, personajele — oameni „de azi", marcați de interese „vitale" și greșelile momentului — sînt confruntate cu agresivitatea nesemnificativului. Nimicul se dovedește a fi invulnerabil precum Anteu, avînd în același timp o nebănuită disponibilitate proteică. Eroii cad fără să se lovească, lumea este un burete absorbant unde totul se aneantizează, experiența învățată și aplicată cu ochii închiși, cliseul, stereotipia se închide în sine trimbițîndu-și orgolios pretenția comunicării. Comedia este aici replica spontană a inconsistenței activismului nereflexiv, viața, dragostea, crima fiind, în fond, chestiuni care se pot aranja. În infernul vesel al universului lui Ion Băieșu stările negative sînt devorate încă de la naștere de o amorfă pozitivitate. Există soluții pentru toți așa cum există certitudinea că mîine va fi o nouă zi identică cu cea precedentă. Investiți cu rudimente de caracter și conștiință de sine, hipertrofiată adesea, eroii apar într-o postură amenințătoare atunci cînd promit că știu ce au de făcut, pentru viitor. Este momentul în care alibiul, vechiul alibi, i-a părăsit ori a fost renegat și trebuie să ne așteptăm la proliferarea, acum sub semnul seriosului și a intransigenței moralizatoare, a aberației.

În spectacolul de la Teatrul Bulandra, regizorul Cornel Todea și-a afirmat preferința pentru aspectele minimalizatoare ale textului, adăugînd prozaismului excesiv vagi efecte sentimentale, în limitele bunului simț. Încercarea de umanizare a ceea ce este calp și futil transportă evenimentul într-un context incert, dar lipsit de forța ambiguității. Aerat și semnificativ prin coerența spațiului de joc, decorul lui Dan Jitianu. Ovidiu Schumacher și Aurel Cioranu realizează o bună comunicare scenică personajelor Bubulac și, respectiv, Gică Crucescu. Tamara Buciuceanu, interpreta Eleonorei, îngroașă exagerat trăsăturile exterioare, de rapid efect comic. Bun Mihai Vasile Boghiță, în rolul episodic al Milițianului, Mihai Mereuță, Gelu Colceag, Cătălina Pintilie, Aurelia Sorescu și Nora Gion insuflețesc în mod diferențiat celelalte personaje.

Valentin Dumitrescu

film

f

Vocație și profesionism

Afișele anunțînd „un nou film istoric de Sergiu Nicolaescu" vor părea să atragă atenția asupra unei vocații evidente a autorului către temele majore, mustind de probleme, idei și actualitate. De fapt trebuie să considerăm că este vorba de un nou film al lui Sergiu Nicolaescu, istoric sau nu, că este vorba de un nou film al unuia dintre cei mai buni profesioniști ai genului. În contextul operei realizate pînă acum, filmul istoric — deși a încununat cu glorie autorul prin succesul filmului **Mihai Viteazul** — a rămas o veleitate, ceea ce nu implică forța și responsabilitatea față de viitorime a vocației. Căci **Dacii**, prin izul căutat de super-producție și efectele excesiv butaforice, diminuează tema aleasă, iar **Pentru patrie** realizează o înșiruire de scene de luptă — cîmpuri de onoare atît în conștiința neamului cît și în declamațiile făcute adesea în film —, alternate de dialoguri, cărora le lipsește patetismul elevat, necesar operei de vocație. Filmul este mai mult opera unui profesionist rutinat decît a unui artist de vocație. Ceea ce Sergiu Nicolaescu a realizat în episodul filmului pentru TV, cu aceeași temă — războiul pentru independență — o viguroasă concentrare de forță și emoție — pierde în filmul de lung metraj. Există totuși cîteva momente de emoție generoasă și firească : „Deșteaptă-te Române" de la începutul filmului, moartea maiorului Sonțu, anunțarea căderii Griviței de către Peneș Curcanul, anunțarea morții infirmierei Eleonora Maria Cerchez, atacul cavaleriei, defilarea trupelor biruitoare pe sub arcul de triumf. Filmul rămîne însă fără rotunjimea și consistența operei de artă. Documentarul nu este bine asimilat de intenția artistică, iar realizarea artistică nu depășește informația documentară. Tot ceea ce ține de tehnica profesională este bine structurat, ca în toate filmele autorului, fiind vorba, așa cum am mai spus de un remarcabil profesionist. Tot ceea ce ține de fond, de lumea de idei și dezbaterea lor este plat. Or, filmul acesta, anunțat ca film istoric, era necesar să respire și să transmită ceva despre permanența sufletului românesc, conceptul românesc despre popor și națiune, nu numai în cuvinte ci și în subteranul materialului filmic. Atrocitățile războiului, cruzimile ce apar inerent în focul luptelor, grotescul multor situații, specific umane (uneori gratuite și lipsite nu numai de sens dar și de filtru estetic), momentele limpezi, chiar pure, ale relațiilor dintre oameni, avîntul sincer, năvalnic al celor care pînă la urmă s-au dovedit a fi eroi, îndoielile și speranțele, sacrificiul și satisfacția izbînzii, sînt prezente în film cu abundență dar nu acoperă cerințele temei propuse. Acest film trebuia să atingă emoția universal valabilă, nu să rămînă apropiat numai nouă, celor ce cunoșteam istoricul dinainte. Gravitatea ideii se risipește în înlănțuirea faptică a acestui film. Impecabilul profesionist a neglijat artistul din el însuși, necerîndu-i cît trebuia să-i ceară.

Corina Cristea

P.S. Ne exprimăm mulțumirea pentru reluarea de către televiziune a filmului serial **Războiul de independență.**

televiziune

tv

Onestitatea efortului

● Îmi plac emisiunile lipsite de ostentație. Emisiunile pe care crainicele televiziunii nu le anunță cu două-trei ore înainte. Emisiuni frumoase, modeste și cuminți ca fata mosului cea sfioasă. Emisiuni care trec prin programe, iar uneori de pe programul 1 pe programul 2, în vîrful picioarelor parcă, subțiindu-se foarte ca să încapă între celelalte. „România pitorească", „Tezaur folcloric", „Meridiane culturale", „Agenda cultural-artistică", iată numele a cîteva din aceste emisiuni care, deși nu vor fi niciodată transmise sîmbăta sau duminica la ora 8, seara, sînt simpatizate, chiar stimate și pentru onestitatea efortului realizatorilor, dar mai ales pentru dorința acestora de a se înscrie exact în aria lor tematică. În ce ne privește (continuînd să credem că emisiunile consacrate literaturii, inclusiv recitările care de obicei intermediază între două emisiuni mari, sînt încă prea puține și nu întotdeauna bine plasate în programele televiziunii), nu putem să nu recunoaștem semnele bune din ultima vreme, concretizate mai ales în această modestă „agendă" a Julietei Țintea și a colegelor sale, o „agendă" cu pagini mici, e adevărat, dar multe și diverse, care îl pot orienta în ultimă instanță pe telespectatorul care o „răsfoiește" simbătă după-masa cu gîndul la Chaplin.

● Horațiu Mălăele este un tînăr actor care se afirmă de la un spectacol la altul prin expresivitatea sa deosebită în rolurile dificile care i se încredințează. Un asemenea rol a fost cel din „Muntele", piesa lui D. R. Popescu, televizată marți, 2 mai, în interpretarea Teatrului tineretului din Piatra Neamț. Ciudatul rege dac, Dromichete, care își împărțea timpul între albinărit și filozofie, ziua, și luptele cu invadatorii macedoneni, noaptea, a găsit în Mălăele un interpret excelent, bine secondat de ceilalți. Ne-au plăcut mai puțin costumele și scenografia, care, în pofida bunelor intenții ale autorilor, ni s-au părut puțin „prețioase".

● Continuă să aibă mare succes, mare, „În alb și negru", o emisiune care în ultimele săptămîni și-a diversificat sursele și, implicit, și-a lărgit ilustrația zoologică. Corbul Inky, ursulețul Panda, mangusta, găinile materne, ciudatele prietenii dintre unii cîini și unele pisici și atîtea alte asemenea „istorisiri" îi atrag în fața televizorului nu numai pe cei mici ci și pe cei mari. Sugerăm deci, pentru stabilizarea succesului, reluarea în cadrul acestei emisiuni a unor secvențe „zoo" din „tele-enciclopedia" de altădată. După cum sperăm de la un timp să revedem și „Oblio sau Țara capetelor țuguiate", reprogramat pentru frumusețea muzicii, desigur, dar și pentru morala sa atît de subtilă.

Iulian Neacșu

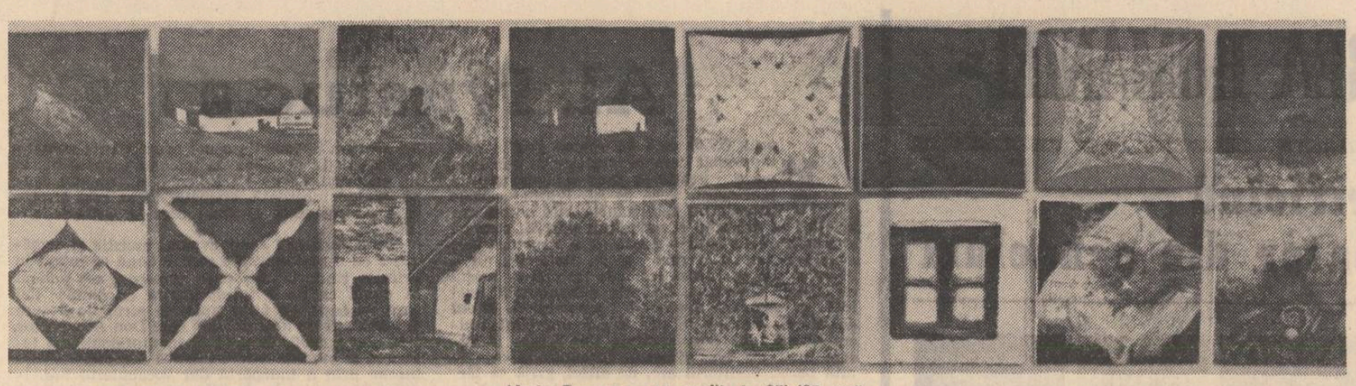

Horia Bernea : „16 studii de 35×35 cm"

marian drumur

clipa unei zile

Odată cu Dumitru Iroane mai coborîră cîtiva călători pe peronul gării : pasageri ajunși la destinație, căutători de apă proaspătă, fumători înțepeniți. Aerul proaspăt al răsăritului, gura amară și ochii uscați îi aminteau de graba pedestră spre gară, străzile întunecate și tăcute, pustii, forfota sălii de așteptare, lumea de la casa de bilete, tremurul înainte de îmbarcare. Se îndreptă spre ieșire ținînd în fața sa valijoara, recapitulîndu-și orele predestinate ale acelei zile : hotel, conferință, oraș, reîntoarcere.

Mai fusese în hotelul la care se oprise ; avea certitudinea că este de-al casei și primi satisfăcut cheia unei camere cu ferestre la stradă, împreună cu asigurarea că nu va fi deranjat inutil cu un colocatar. Urcă destul de repede scările și pătrunse în cameră : trei paturi îl așteptau. Îl alese pe cel din unghiul mort al încăperii, unde nu risca să-l tragă curentul. Puse valijoara pe pat, o deschise, scoase cele două cămăși de schimb și aranjă în baie trusa de toaletă. Rămase un timp în fața oglinzii, cercetîndu-se, apoi reveni, puse cămășile în dulap, își aranjă hainele în ordine pe un umeraș, îmbrăcă pijamaua și atîrnă umerașul în dulap ; scoase dosarul cu acte, mută valijoara pe un taburet, se întinse pe pat și începu să-și recitească expunerea ce urma s-o susțină la conferință. Mîna lui acoperea cîte o jumătate de pagină.

După puțin timp, își întrerupse recapitularea, se sculă și se duse la trusa de toaletă, de unde luă vată, făcu două ghemotoace și le puse în urechi. Își reluă lectura, în pat. După cîteva file, atipi.

Se trezi brusc, scăldat de sudoare ; ceasul arăta ora douăsprezece. Se sculă și se îmbrăcă meticulos, controlînd diferitele etape. Puse în buzunarul de la piept notița recapitulativă. Încuie ușa, verificînd-o, coborî și depuse cheia la recepție.

Strada luminoasă și puțin animată, înfrunzită, cotea domol în depărtare, unde casele se îngrămădeau și se ridicau, înfrățindu-se cu verdeața dealului punctat de pilonii rețelei de înaltă tensiune. Coamele altor dealuri se conturau în depărtarea circulară a orașului, mai palide și mai înalte, pierzîndu-se în albastru de munți și ceruri.

Dumitru Iroane găsi lactobarul pe care-l căuta, zăbovi asupra felurilor de mîncare și le alese atent ; prînzul nu-l împiedică să-și recapituleze divizarea timpului ; aprecie că îi rezervase două ieșiri în oraș, pentru mici cumpărături cît și pentru a constata schimbările exterioare ale străzilor. Mestecînd, își scrută comesenii, — haine, priviri, gesturi asupra farfuriilor.

Ieșind în stradă, se decise să descrie o aproximativă spirală, luînd ca punct de plecare lactobarul. Regăsi maroniul ușilor și ramelor de ferestre, „maro de B..." cum obișnuia să spună, stucaturile clădirilor vechi, blocuri implantate din loc în loc, balconate și colorate, trecătorii civilizați. „Vitrinele sînt mai asezonate decît la noi, își spuse, unele articole nu le-am văzut în altă parte, posibil ca vizitarea magazinelor să se soldeze cu cumpărături". Magazine, localuri, clădiri vechi și noi, forfota locuitorilor îi dădeau senzația unui explorator deghizat, imparțial ; paralel, se gîndea la etapele de amenajare a propriului apartament, pentru care nu de mult timp achitase avansul.

Un ceas îi aminti că trebuia să se îndrepte spre Clubul orașului. Ajunse la timp și își începu expunerea, privind rar peste nota recapitulativă. Îi făcea plăcere să vorbească despre domeniul său tehnic și se bucura că avea parte de un auditoriu suficient. În încheiere, răspunzînd unor întrebări, admiră precizia cu care se completau argumentele, unidirecțional, imprimate în conștiința sa, creînd adevăruri științifice.

Părăsi sala mare și după o scurtă discuție cu organizatorii, în care acceptă să revină și refuză orice fel de invitație, regăsi strada și gîndurile sale.

Își cumpără ziarul local și refăcu porțiuni din plimbarea sa anterioară, intrînd în magazine, răbdînd zbaterile unor solicitanți, întrebînd de obiecte care nu-l mai făceau să le simtă necesitatea : uneori, se gîndea la o invenție mai veche a sa, niciodată materializată, mereu ameliorată.

Horia Bernea : „Prapor la Tescani"

Începuse înserarea ; se îndreptă spre lactobarul cunoscut, cu satisfacția că se descurca bine pe străzile puțin cunoscute. „Grație sistemului rectiliniu octogonal" constată Dumitru Iroane și nu se grăbi să aleagă felurile de mîncare.

Terminîndu-și cina, se îndreptă spre hotel, decis să se odihnească în vederea drumului de noapte ce-l aștepta.

În holul hotelului își alese un fotoliu mai retras și desfăcu ziarul, decis să-l parcurgă în întregime, cu atenție. Ceva mai încolo, cîțiva tineri înzorzonați pălăvrăgeau veseli, bînd din pahare înalte și fumînd fără întrerupere. „Biete cotofene", își spuse Dumitru Iroane cînd îl privi. Și brusc, realiză imaginea unui interior de hangar, oameni în combinezoane negre, mirosul drag al metalului, parcă ars. El, astăzi costum gri-fer, ceas din oțel inoxidabil, valiză din duraluminiu, cîntînd „Holaria, holaria, cînd îți zboară pălăria" laolaltă cu băieții veseli. „Pene peste tot, înălțime mică", conchise și reluă lectura ziarului, pînă ajunse la ultima pagină — colegiul de redacție. Atunci se ridică, îndreptîndu-se spre recepție.

— Aș vrea să achit costul acestei zile de hotel, spuse el, întrucît plec la noapte.

— Foarte bine, vă dau chitanță imediat, răspunse recepționerul.

În timp ce recepționerul își apleca nasul mare și fața măslinie asupra chitanțierului, Iroane, cu banii în mînă, privindu-l, nu se putu împiedica să-l asemuiască cu un graur, „Gulerat", adăugă.

Cu surprindere, află că cheia camerei a fost dată. În definitiv, un colocatar de două-trei ore.

Pe scări, înaintea sa, urca o fată, rochie strălucitoare scurtă, cizme negre ; în urma ei, o dîră lată de parfum persistent, mosc și orhidee. Puțin amuzat, puțin mirat Iroane continuă jocul : „pasăre de noapte", avînd vaga senzație a unei pante.

Camera era goală : patul de lîngă fereastră avea pătura dată la o parte pe jumătate : în scrumiera de pe masă era un bilet de tren, mototolit. Dumitru Iroane îl cercetă. „Două sute de kilometri" murmură el, apoi se îndreptă spre dulap și-l deschise. Era valijoara sa și mai era o sacoșă cenușie. Avu impresia că aude un gungurit de porumbel. Se duse la fereastră și privi afară.

Începu să se dezbrace, aranjînd hainele pe spătarul unui scaun. Pregăti o altă cămașă : cea purtată o înveli în ziar și-o puse printre bagaje. Scoase desteptătorul, îl potrivi și-l așeză pe noptieră. Își luă pantalonii de pijama și se duse în baie, unde își făcu toaleta de seară. Înviorat, reveni în cameră și se pregăti de culcare. Reuși să-și blocheze gîndurile cu sîrul de activități rituale. Lăsă fereastra puțin crăpată și își puse vată în urechi, apoi stinse lumina. Depănă în gînd detaliile constructive ale inventiei sale și adormi.

Zbîrnîitul șocant al soneriei deșteptătorului îi sfîșie somnul. Dibuind cu mîna, opri semnalul și încercă să umple senzația de pustiu a trezirii. Se ridică din pat și aprinse pentru o clipă lumina : camera era goală. Aprinse din nou lumina și privi cu atenție. Fereastra era mai mult deschisă iar patul ce părea ocupat avea o movilită în mijlocul păturii. Deschise dulapul : sacoșa cenușie era acolo, alături de bagajul său. Nimic nu părea clintit.

Începu să se îmbrace ; scoase vata din urechi. Înainte de a-și lua haina, se duse în baie și dădu cu puțină apă pe față. Împachetă totul și aruncă o ultimă privire circulară camerei. Apoi puse mîna pe movilita de pe pat. Era caldă și palpita. O pisică.

Cobori scările grăbit, anunță recepția de plecarea sa și zori spre gară. Își cumpără tichetul și așteptă cele cîteva minute pe care le mai avea în sala de așteptare, printre trupuri ghemuite în somn, sub lumina slabă. Cînd veni trenul, alese un vagon de mijloc și un compartiment de mijloc. Își aranjă bagajul și așteptă fluieratul de plecare, privind pe geamul închis. Cînd trenul se puse în mișcare, simți cutia metalică, ce oprea magnetismul terestru, ducîndu-l intact spre altă parte a țării, cu viteză din ce în ce mai mare, filtrîndu-i amintirile pînă la diminuarea lor microscopică, subconștientă și hilară. Începu să prefigureze sosirea.

Iubesc drumul...

Urmare din pag. a 3-a

— Ce aspecte vi se par mai puțin realizate în teatrul pe care îl scrieți ?

— După ultimele radiografii, nu garantez că peste cîteva zile nu vor fi altele, ceea ce mă enervează la „eroii" pieselor mele, ca și în cele ale confraților mei este lipsa flagrantă a unui ton cultural, calofil. Personajele noastre sînt minate de epica faptelor și de sarcinile morale sau de producție pe care le au de îndeplinit, atît de imperios încît nu mai au timp decît pentru o viață și o replică simplistă, neasociativă, directă, seacă. Omul este totuși un tezaur fabulos de asociații și amintiri, asta am învățat-o nu numai de la Borges, Marquez și Bellow. Din păcate personajele noastre nu au în cap decît „beton" și cîteva idei despre morală, nu prea multe ca să nu se încurce unele cu altele. De aici rezultă piese cu o pulsație socialistă îngust înțeleasă. Personajele lui Cehov se plîngeau că nu citesc că nu știu cine e Dobroliubov și o făceau cu un anume regret care mărea sensul umanist al pieselor lui. Eu nu zic că ar trebui ca atare ca personajele noastre să sublinieze tot timpul că știu cine e Dobroliubov. Chiar știu, dar lipsa la ele a oricărui aer intelectual este la fel de păgubitoare. Ca și cum construcția unui baraj sau a metroului le-ar împiedica să „trăiască" și altceva decît momentul „betonului". Ca și cum personajele noastre ar spune : „Azi construim. Mîine vom face cenacluri și taclale intelectualoide. Poimîine, cine știe, vom zbura cu aripi de paing de pe înălțimile Caraimanului". Dar trăim un timp al zborului în care nu trebuie, nu avem dreptul să facem abstracție de nimic din ce e omenesc. Și tot ce știm e omenesc și are dreptul la replică.

— Exprimați-vă preferințele în materie de dramaturgie românească contemporană.

— Baranga, Mazilu, Radu Dumitru. Primii doi prin opera lor perfect închegată, Radu Dumitru pentru că teatrul său de structură poetică este de o contemporaneitate universal valabilă. Dovadă succesele sale pe mai multe meridiane ale globului.

— Cum înțelegeți dv. poezia unui text dramatic ?

— Cum înțelegeți dv. dramatismul unor poezii ? De exemplu ale lui Mazilescu. Sau ale Angelei Marinescu. Sau Pituț. Cred că este o stare de spirit. Am avut piese la a căror scriere am trăit această stare. Poetică. Nu-mi cereți să o explic. Nu ține de tehnică. Este ca levitația. O ai, ai avut-o. Nu o mai ai. Și atunci cînd începi să vorbești despre ea, ești ca bătrînii lăudăroși din westernuri.

— Ce sens dați cuvîntului „ajutat" atunci cînd este vorba de un „cîștigător" ?

— Nu mai există timpuri pentru „învingători". Drumurile în diferite țări și regiuni fierbinți ale globului pe care le face șeful statului nostru dovedesc fără dubiu că sînt timpuri în care și cuvîntul „micilor state" poate deveni hotărîtor pentru pacea lumii, că și „cîștigătorii" pot fi ajutați.

— Vi se pare că în teatrul scris azi se mai întîlnesc pozitivii și negativii de alaltăieri ?

— Există o concepție funcționărească, de „moș ajun", în care fiecărui personaj dintr-o piesă trebuie să i se dea cîte o șansă de îndreptare. Ce ar fi făcut Shakespeare dacă ar fi trebuit să-l umanizeze pe Richard al III-lea ? Dar știi cu ce este egală uneori pentru un dramaturg acceptarea umanizării sau a îndreptării unui personaj ? Cu o achiziție ba de multe ori chiar cu suirea piesei pe scenă. Ce, e puțin ?

— Care este părerea dv. în legătură cu conflictul dramatic ? Pînă unde poate fi acesta „interiorizat" ?

— Interiorizarea este o călătorie fantastică. Iubesc drumul fastuos al volutelor morale, al motivelor care duc către gest. După mine, aventura lui Columb a luat sfîrșit în momentul în care acesta a convins-o pe regina Isabella că noul continent trebuie descoperit. Restul nu a mai reprezentat decît micile, obișnuitele plictiseli ale călătorului de meserie.

— Mai aveți ceva de spus ?

— Ca dramaturg simt nevoia unui săptămînal de teorie și literatură dramatică. Fără o asemenea revistă nu avem o rampă de lansare a ceea ce scriem. Fără o revistă care să ne reprezinte pe noi dramaturgii, nu doar spectacolul, nu putem vorbi despre revoluția dramaturgiei românești contemporane.

constantin abăluță

Călătorie într-o călătorie

Stau întotdeauna la fereastră
cîte-un cap de om trece prin dreptul ferestrei
pleoapele mele capătă o vibrație secretă
mama muri sînt ani de-atunci și ani
sau nu mai mult de cîteva ciocănituri la ușă
sau o zgîrietură perfidă pe geam
înclinația ploioasă a tablei pe case mici
iluzia unui pahar rotit pe degete pînă
cînd lumina se filează
și scaunele plutesc lin prin odaie
și trențele lingușesc dușumeaua.

Iubire

Singe așezat pe hornurile negre
cîte păsări ai numărat.
Pe-afară nu-i rugă de pași
dar deschizînd fereastra străinii apar goi.
Unul are o tipsie-ntunecată
plină cu mărunțaie de la păsări
altul o legătură de nuiele.
Norii îl conduc pe băiatul cu pîinea
la subraț
pînă în dreptul morii unde se leagănă tufele
și unde un străin pe găuri de flaut
azvîrle sîngele ce nu a fost iubit.
Picuri grei sar pînă pe costișe
unde mulțimea taie crăci de tei.
Treziți-vă morților în casa de pe deal trăi-veți
pe-un morman de paie și altul de zăpadă.
Atunci din vîrful dealului căzu vîntul
și rupse cărțile și făcu ochiul bun.

Obiect de tăcere

Un cîine rătăcește pe străzi
mă iau după el
o noapte fără importanță
o mănușă țîrîtă de vînt
pe rigolă.

Ajung lîngă o casă mare
vitraliu întunecate
mirosul de benzină al grilajului
cîteva luciri de voci
pierdute capcane
la care cîinele mîriie o clipă
apoi pornește iarăși
trece prin cenușa altor pași
se-mpiedică de o potcoavă
latră la fireturile unui portar
răvășește cîteva grupuri de frunze
apoi se ghemuiește lîngă
un zid.

Requiem

memento : 4 martie 1977

Șoptești despre oamenii înghițiți de pămînt
te uiți în oglindă îți răsfiri părul
auzul exersat prin calendare vestește
decolarea
unui aerolit
și-n spatele fiecărei imagini a mîinii
descoperi un vad cu ape fără țel
se-napoiază viermii pe alte coridoare
escalele triumfă ca rozătura pantofului
seara femeile țipă scurt
și jilțul rămîne fără picior
Apoi gîtlejul puținilor martori e luminat
cu făclii de ocazie
hainele aduc larma plopilor prin odăi
pustiite
pe unde nimeni nu va călca în veci
pe-o masă un măr așteaptă mușcătura ca
un val depărtat
piezișa lunecare a cerului în dimineață
îmi subțiază buzele ca pentru mari ninsori

vasile andronache

Steaua poetului

Nu s-a pierdut coroana purității
Cît forma originară
Încă nu e-nvinsă

Și mirezmele florilor
Ca o cămașe de lumină
O învelesc

Sub această-nfățișare
Orașele lumii
Fac să strălucească adînc
Steaua poetului rural

Poezia

Desenez cu sîngele
Poemul existenței

Două note

Un greier
Luminează noaptea

Trupul iubitei
E o tăcere în
Formă de vioară.

Inimile noastre două felinare

De mai pot prin lume iar petrece
Gureș ca un astru și-ndrăzneț
E pentru că repede de-oi trece
Tu pe mine încă mai pui preț

Vatră au de aur pe sub ramuri teii
Răscolite doruri saltă în cîntări
Palma mai păstrează încă forma cheii
Coapsa-ți de zăpadă dezvelește ritmuri

Inimile noastre două felinare
Noaptea în odaie freamătă uimite
De atîta pace într-un ochi de mare

Limpezită mîna de albastre ploi
Trece peste crinul sînului și tace
Cum pe ape luna cuibărindu-și oul
Formă muzicală proaspătă desface

radio

„Tinerețe, tinerețe..."

Nu, nu este cazul încă, să fiu melancolic și să îmi arunc privirile de tandrețe sau mînie în urmă, dar tinerețea pe micul sau marele ecran, în presă sau radio îmi creează mereu senzația trăirilor pure în care orice sunet fals poate strica totul. Pentru că tinerețea este virsta absolutului (totul sau nimic) și, contrafăcută, regizată, artificioasă, pedantă etc, ea devine cel mai trist lucru din lume. Sau, altfel spus, tinerețea este o probă de maturitate pentru orice aspirant la creație.

Programul III, specializat (și specialist) în probleme ale tineretului (avînd emisiuni **cu** și **despre** tineri), a dat o astfel de probă la începutul lunii și pentru că a fost trecută cu succes nu mi se pare tîrziu a o consemna acum. A fost un adevărat tur de forță (cantitativ — număr de cre de emisie, și calitativ) ce-a necesitat nu numai muncă, dar și putere de creație și selecție, de clarviziune și gust.

Ediția specială a lui **T'78,** dedicată zilei tineretului, pregătită și comperată de Octavian Iordăchescu, a cuprins practic întreaga gamă a prezenței tinerilor : de la **brigadierii** (prezentați de Lucian Sîrbescu) canalului de navigație Dunăre-Marea Neagră pînă la **studenții** din diversele centre universitare, trecînd prin portrete ale tinerei generații cu ajutorul radioreportajului, știrilor, interviurilor, versurilor, muzicii.

Un dialog cu tineri participanți la Festivalul național „Cîntarea României" ne-a fost propus în „Clubul tinereții" de către George Enache dovedind, încă o dată, într-o emisiune de aleasă ținută artistică, răspunsul de conștiință și talent al unei generații născute, crescute și educate în spiritul dreptății și adevărului, libertății și fericirii.

Din caseta tehnică a celor trei ore realizate de Marius Grozea la „Clubul invitaților" să reținem : formula aleasă pentru ziua a doua a lunii triplex (foarte bine susținut și de Teodor Mancaș — de la Iași, Melania Dușa — de la Cluj, Cornel Sorescu — de la Craiova), prezența tinerilor folkiști descoperiți acolo unde „Clubul invitaților" a realizat emisiuni-spectacol : Rose Karl, Ionel Bașno, Domokos Arpad, Petru Colar — nume de care sperăm că vom mai auzi, și tot la capitolul muzică să consemnăm numele lui Daniel Voinea de la liceul „G. Enescu" — o certă speranță a viorii românești, și acel foarte interesant grup folk de la Iași premiat la festivalul „Primăvara baladelor" pentru „Ori eu, ori tu, ori el, ori noi", (cel mai bun cîntec politic), cea mai percutantă apariție în muzica tînără în ultimii ani.

Genericul sub care s-a înscris „Clubul invitaților". „Cu gîndul și fapta omagiu patriei și partidului", și-a găsit o fericită expresie în cuprinsul emisiunii acoperind un spațiu atît de larg încît ea, realitatea prezentă în emisie prin radioreportaje, transmisii în direct, comentarii, a fost a întregii țări.

Constantin Stan

plastică

Eliberarea tensiunii

Unul dintre cele mai complicate lucruri pentru persoanele care se ocupă cu comentarea periodică a „faptului" plastic este să scrie despre un artist deja cunoscut, care are deja o reputație consolidată, un stil de factură personală interior îndelung comentat. După ce unui artist plastic i se dedică o carte, el ajunge să fie considerat automat un clasic în viață. Odată formată „cota critică", cei care vin cu condeiul mai tîrziu, conform unor practici destul de înrădăcinate, ar trebui să caute cel mult adjective, al căror număr oricum este limitat, căci unghiul de abordare al creației maestrului sau virtualului maestru este deja clarificat de intervențiile ce i-au consolidat renumele. În această situație delicată și destul de fără ieșire ne găsim noi în fața lucrărilor expuse de **Ion Pacea** la Muzeul de Artă al R.S. România.

Să ne asociem îmînentului cor de laude, mi se pare inevitabil, deși soluția ar fi ușor facilă. Să scriem cu o detașare rece nu se poate, deoarece s-ar putea face observația că am scris uneori cu mult mai multă căldură despre tineri debutanți, aflați în pragul afirmării, sau despre persoane venerabile aflate în preajma virstei abandonării marilor confruntări cu propria experiență creatoare.

Deci **ce** și mai ales **cum** să scriem ceva nou despre un artist de talia lui Ion Pacea în condițiile cînd automat trebuie să avem în vedere faptul că expoziția sa de guașe este adăpostită de o instituție de prestigiu care nu lasă dubii asupra semnificației manifestării, indicînd automat faptul că cel la care ne referim are un loc fixat în dispozitivul istoric al valorilor artistice ?

Pictorul se arată a fi același tehnician desăvîrșit al echilibrării maselor mari de culoare. Obligat de natura tematicii ciclului prezentat — o suită de peisaje marine — el diferențiază subtil tonurile albastrului conferindu-i aspecte aproape ireale. Stărilor diverse sufletești ale pictorului în fața privelîștii etern schimbătoare a mării îi corespunde tentativa de a atribui culorii o funcție simbolică. După viziunarea întregului ciclu se are o imagine mai clară a ceea ce înseamnă pentru pictor un roșu intens, un galben-ocru, o violentă izbucnire de galben.

Există în unele din aceste lucrări o anume tensiune internă prin care ni se pare că în creația lui Pacea se afirmă un tip de încărcătură spirituală pînă acum mai puțin pusă în evidență. Un dig pierdut în mare pare la un moment dat un cap de pod spre un sfîrșit de lume ; un vas singuratic este un mesaj trist într-un amurg nedefinit.

Această dramaticitate, această izbucnire a efectului, controlată pînă acum de artist cu o grijă ce unora le-ar putea părea excesivă, ni se pare a fi elementul esențial de noutate adus în contextul creației lui Ion Pacea de expoziția de la Muzeul de artă. Puternică, degajînd energie, carnală, culoarea din lucrările sale se refuză de această dată net încantației, decorativului. Pasională, de multe ori violentă pînă la stridență, ea ne vorbește despre un Ion Pacea care lasă să se manifeste în voie natura sa interioară, care participă la spectacolul grav al ciocnirii elementelor primordiale ale anticilor ; aerul, apa, văzduhul. Pe ele, cu o voluptate apropie primitivă, le celebrează pictorul.

Grigore Arbore

muzică

Lumină și sinceritate

Printre concertele ultimelor săptămîni, unele de ambiție a tehnicii și virtuozității, altele de accente tematice, radiază o seară fermecătoare, un recital dat recent la Conservator de către clasa de canto a profesorului George Ionescu. Poate nu ne-am fi oprit la el dacă tocmai acest farmec, o naturalețe de izvor, o bucurie neprefăcută de a cînta, nu ne-ar fi amintit că există încă talente neasprite care împărtășesc fără stavilă lumină și sinceritate.

Ne referim în primul rînd la tînăra soprană **Olimpia Ciocoiu,** a cărei voce pătrunzătoare, deschisă, de mare limpezime, a condus cu dezinvoltură întregul recital, fără să piardă nimic din înțelegere, fie că îl interpreta pe Mozart, fie că era vorba de Enescu sau Bock. Cu aceeași naturalețe a cîntat vesela arie din „Motanul încălțat" de Trăilescu și delicata, nuanțata „Nuit d'étoiles" de Debussy, luminînd fără a dori să iasă în evidență cvartetele și terțetele vocale (cu Ana Maria Funar, Mircea Nedelescu, Valeriu Turcu sau Grigore Năstase) — adeseori chiar „salvînd" o piesă muzicală („Zboară, pasăre, departe", unul din terțetele cu inflexiuni populare de Hilda Jerea care reclamă multă acuratețe).

Un partener cu inteligență și sensibilitate s-a dovedit a fi baritonul **Viorel Nicolaescu** în duetul „Nun Liebesweibchen" de Mozart sau în „Grazie agl'inganni tuoi" — voce de asemenea deschisă, potrivită însă mai degrabă într-o arie de Ceaikovski decît de Wagner (aria lui Wolfram din Tannhäuser), amploarea wagneriană cerînd Heldenbarytoni de maturitate. Calitățile naturale dăruiesc însă acestui tînăr interpret o reală putere de convingere.

Dintre ceilalți interpreți îi mai putem remarca pe **Valeriu Turcu,** bariton cu bună stăpînire a unei voci frumoase și bine cultivate : sensibil în duetul din „Flautul fermecat", plin de haz în aria lui Gianni Schicchi de Puccini, dovedind deopotrivă subtilitate și amploare vocală în aria lui Herode de Massenet, imprimînd cvartetului de Zaninelli „The water is wide" timbrul nostalgic al cîntecelor populare americane.

O scurtă istorie a muzicii s-ar putea scrie pe marginea acestui recital. Concertele Conservatorului, pe lîngă faptul că afirmă și confirmă talente (îndeosebi, după cum vedem, cîntăreți — care n-au cum să debuteze, asemenea instrumentiștilor, din fragedă junie), sînt și instructiv construite, prezentate de studenți la muzicologie, într-un cuvînt, o școală ideală pentru public.

Grete Tartler

FESTIVALUL NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Seară de poezie la Sibiu

● În ziua de 22 aprilie a.c., la invitația Casei de cultură a sindicatelor din Sibiu și a Centrului de librării din Sibiu, Cenaclul „Luceafărul" a participat la o seară de poezie în cadrul celei de-a doua ediții a Festivalului Național „Cîntarea României". Oaspeții bucureșteni, Liliana Ursu, Ioana Ieronim și Ion Gheorghe, au citit din versurile lor. Prefațată și condusă de către directorul Casei de cultură a sindicatelor din Sibiu, Gheorghe Buțiu, seara literară a cuprins un important număr de poeme în lectura unor autori aparținînd mai multor cenacluri sibiene : Maria Leleștean, Dumitru Sărac, Viorel Precup, Anca Ionaș, Daniel Sucu, Ioan Radu, M.C. Oros, Dorin Constantin. Diversitatea „vocilor", calitatea versurilor recitate, însăși existența mai multor cenacluri foarte active în Sibiu și participarea atîtor amatori de poezie avizați, dovedesc, o dată în plus, seriozitatea mișcării culturale din Sibiu, în zona creației lirice. Manifestarea a fost întregită printr-o serie de cîntece folk interpretate de Gabriel Orban, Adriana Mocanu și Gheorghe Spătăceanu, iar Nelu Spătăceanu, recunoscut recitator și Gabriel Orban au interpretat poezie contemporană.

CENACLURI DIN SIBIU

Început de april

O mînă,
Apoi cealaltă
Mi-am dus la ochi,
Mă dor.
Praf și vînt,
Vînt și praf se plimbă prin ei
Cum țipătul fecioarei închise
În templul vast
Al unui zeu rătăcitor.
— Plîngi ! Continuă el ;
Lacrima alungă murdăria.
— Dar nu pot plînge pentru necurat.
— Atunci plîngi pentru soare !
— Da, voi plînge pentru soare !
Cînd am terminat era dimineață, era lumină.
Lîngă mine o narcisă încerca să se deschidă.

Maria Leleștean

Apoi

Apoi floarea
se cufundă într-un val
iar un mugur
se aprinse și arse ușor
neauzit de nimeni.
Floarea
fu adusă
pe plaja înfierbîntată
de un soare fix și halucinant.
De aici o luă vîntul
sărat
și-o înfipse în părul Ei de lumină.

Apoi marea și amurgul
mă reprezentară pe fața netedă a stîncii,
stînd în genunchi ;
pe frontiera dintre două lumi
mușcînd dintr-o piatră.

Ioan Radu

Zid

Veneam albind pe o cărare
prin mijlocul sufletului.
Am simțit o zeiță cum mîinile
și-a atins de trup.

Au aprins flăcări la stîlp :
erau toți,
susurau
prelung.

Anca Ionaș

* * *

Pumnul închis
limpede s-a pierdut
misterul
căzut în gest
fără altă întrebare —
Vîrfurile vîntului despicate...
Ochii tăi întorși
pe clape în fugă
peste prag
limpede Bach...

M. C. Oros

Departe, undeva...

O herghelie de cai,
îmi mușcă sălbatec
zăvoarele ce-mi par prea grele.

Se sparge liniștea, curată,
a izvorului rămas pustiu —
fără de paznici.

Departe, undeva...
Un orologiu bate la unison
cu inima mea.

Scînteile copitelor,
Tropotul cailor ; spre unicul
pridvor rămas de veghe.

E ora lebedelor negre ;

Cel care le aude
va simți palpitul țărinei.

Departe, undeva...
Un orologiu bate la unison
cu inima mea.

Herghelia a pornit din marea hăituială.

Viorel Precup

Cerboaică în septembrie

Cînt pletele arse vor mirosi a vin,
E-o coroană de dimineți vîrsta ta,
Dezghețul peste noi
se va întinde ; rîd :
E-o coroană din spini inima mea.

Necinătoare păsările, fumegă în coșul amiezii,
plîng :
Cerboaică în septembrie e dragostea noastră

Și aprind lumînări de rășini peste minjii
trudnici, la mori ; În cazne
cu tine desvînt rănile de pe mîini ;

Cred :

cearcănul întomnește sărat peste ape,
dealuri din ruguri flagelul cărnii deschid
Vîrsta ta e o candelă albastră,
drumul meu se închide prin zid.

Dorin Constantin

Valorificînd potențialul creator din cenacluri

Primim în continuare numeroase volume în care văd lumina tiparului încercările literare ale membrilor cenaclurilor și cercurilor ce funcționează pe lîngă instituțiile de cultură din localitățile țării. Toate acestea constituie o dovadă grăitoare a intensului spirit de emulație sub semnul căruia se desfășoară cea de a doua etapă a Festivalului „Cîntarea României" și în domeniul creației literare de masă.

PANTHEONUL NESTINSEI IUBIRI. Sub acest titlu, Cenaclul scriitorilor din Hunedoara intitulat „Flacăra" realizează un pliant conținînd șapte mici plachete de versuri semnate de poeți cunoscuți cum sînt Iv Martinovici **(Fluierul lui Pann)**, Eugen Evu **(Dragă Omule)**, Dan Constantinescu **(Investitură)**, Valeriu Bârgău **(Epistolele tînărului Theodosie)**, Neculai Chirica **(Lîna de aur)** la care se adaugă două nume noi, susceptibil fiecare, dată fiind prospețimea tonului liric, a realiza autentice debuturi editoriale : Ioan Evu **(Prea iubire)**, Mariana Pândaru **(Macii pămîntului)**. Subliniem, deci, ideea generoasă a inițiatorilor acestui pliant de a da glas unitar, armonios, vocilor poetice din ținuturile hunedorene, chiar dacă, așa cum spuneam unele dintre ele sînt deja consacrate, iar altele se află de abia la început.

EXCELSIOR. Al XI-lea volum editat de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist dă în continuare expresie atît de pasionantei preocupări a elevilor din întreaga țară pentru creația poetică. Culegerea conține cele mai bune lucrări ale elevilor participanți la concursul de creație literară „Tinere condeie". După un cald cuvînt înainte semnat de poetul Nicolae Dragoș, sumarul cuprinde poezii repartizate pe cicluri, semnificativ intitulate : **Omagiu partidului părinte, Cîntarea României, Centenar glorios, Elogiu peste veacuri, În inimi a-nflorit un cîntec, Confidente lirice, Eroi de legendă.** Departe de a fi doar rezultatul unui act formal de organizare a sumarului, o asemenea diversificare pe cicluri exprimă, în mod real, multitudinea aspirațiilor în ordine tematică de care sînt animați cei peste 100 de tineri semnatari, din rîndul cărora cel puțin cîțiva se vor detașa, devenind, probabil, reprezentanți ai noilor generații de poeți români contemporani.

INTERFERENȚE. Apărut sub egida Institutului de istorie și teorie literară „George Călinescu", suplimentul literar **Interferențe** adună în sumar un important număr de studii, poezii și fragmente în proză semnate de membrii Societății literare „Relief Românesc". Semnatarii sînt cadre didactice din București. Volumul se deschide cu un cuvînt înainte semnat de Al. Dima, urmat de pătrunzătorul eseu **Literatura și arta în condițiile revoluției științifice și tehnice contemporane** de George Macovescu. De acord cu Al. Dima, în ceea ce privește sectorul de poezie, remarcăm și noi nume precum G.G. Ursu, Ioan Costea, Gheorghe Burcescu, Constantin Răducanu, G. Dută-Miclosanu, Popescu Ger, Serafim Pislaru, Ionescu Palas.

ATELIER AL CERCURILOR LITERARE. Editura „Facla" a avut inițiativa de a tipări un masiv volum, beneficiind în același timp de excelente condiții grafice, în care se reflectă activitatea unui număr important de cenacluri existente în Arad, Caransebeș, Comlășul Mare (jud. Timiș), Deva, Făget (jud. Timiș), Orașul dr. Petru Groza, Hunedoara, Lugoj, Lupeni, Oradea, Petroșani, Reșița, Sînnicolaul-Mare, Timișoara, comuna Variaș (jud. Timiș). Fiecare din cenaclurile amintite este recomandat cititorilor într-o succintă și semnificativă prezentare, după care urmează selecții — din păcate, nu îndeajuns de exigente — din poezia și proza propriilor membri.

GORJUL LITERAR. Cel mai recent număr al publicației gorjene, apărut sub egida Comitetului județean de cultură și educație socialistă și al Centrului de îndrumare al creației populare și a mișcării artistice de masă, confirmă tradiția cărturărească, umanistă a intelectualilor din Tîrgu-Jiu în ceea ce privește pasiunea pentru creația literară. Avînd structura unei autentice reviste, **Gorjul literar**, și de data aceasta, înserează un mare număr de cicluri de poezie (semnatari George Amar, Ion Anastasia, Artur Bădita, Ion Cănăvoiu, Constantin Ciobetea, Sergiu Cosciud, Dumitru Dănău, Nicolae Diaconu, Miron Dobroiu, Maria Dincă, Florica Dumitru, Adrian Frătilă, Viorel Gârbaciu, Vasile Gogonea, Ion Guran, Romeo Ionescu, Traian D. Lungu, Tudor Voinea și alții), mai multe „proze scurte" semnate de Aurel Antonie și Miron Dobroiu, trei piese de teatru semnate de Ion N. Rădoi, Traian Tismănaru și Gheorghe Anca, și o suită de eseuri critice aparținînd lui Vasile Cărăbiș, Adrian Popescu, Iancu Popescu și Octavian Ungureanu. Nu lipsesc, desigur, nici atît de mult gustatele producții umoristice, epigrame și fabule ale căror înzestrați autori sînt Adrian Becherete, Ion Cănăvoiu, George Lungoci, Grigore Lupescu și Stelian Steresc u.

MEHEDINȚIUL LITERAR. Centrul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Mehedinți, pe linia unei tradiții deja cunoscută și apreciată, tipărește această culegere de versuri și proză a membrilor cenaclurilor literare din județ. Alături de consacrații Valeriu Armeanu, Romulus Coiocaru, Ileana Roman, și Victor Rusu, culegerea atrage atenția asupra unor promițători poeți tineri cum sînt Dan Bosoancă, Emanoil Catan, Ion Conac, Victoria Dumitrescu, Constantin Ghiculescu, Victoria Hioară, Emilian Iachimovschi, Constantin Militescu, Viorel Mirea, George Roșca, Ion Șerban Drincea și Laurian Stănchescu. Proză semnează Mihai Antonescu, Nicolae Calomfirescu, Sofia Drăghici, Adriana Fincă și Gheorghe Marin Iovănescu iar reportaj Virgiliu Tătaru.

Succintele noastre considerații pe marginea celor cinci culegeri literare nu se vor decît un sincer elogiu adus numerosilor și pasionaților creatori de literatură de pe cuprinsul întregii țări, profund antrenați în viața cultural-artistică a localităților unde muncesc și unde, totodată, își împlinesc nobila lor pasiune pentru frumos.

Cronicar

FRAGMENTE CRITICE

Al. Ivasiuc (I)

Racul (1976) este un roman politic pur, o paralelă care se folosește de mișcarea epică pentru a face o demonstrație ideologică. Ceea ce Al. Ivasiuc a spus în eseurile și romanele sale anterioare privitor la nașterea și exercițiul **puterii**, rezumă și traduce acum într-o proză cu o structură mai simplă și un ritm mai alert. Reflecția nu a dispărut din text, însă reflecția nu mai ia forma cazuisticii abstracte. Ea este subordonată unei idei și urmează o schemă prestabilită. **Racul** descrie o lovitură de stat într-o republică sud-americană, dar evenimentele sînt astfel înfățișate încît ele s-ar fi putut întîmpla în oricare altă parte. Scriitorul are, de altfel, grijă să lărgească frontierele geografice, introducînd în cartea sa un grec (Don Athanasios) care ajunge dictator, o teroristă arabă (Tahereh), o americancă din nord (Deborah Kirk), un localnic (Miguel), evitînd sistematic, pitorescul acela nebun pe care îl aflăm în proza sud-americană. Chiar cînd face descrierea mediului (cartierul sărac Vieja), descrierea este strict funcțională. Groapa Vieja seamănă cu oricare alt cartier mizerabil văzut în filmele realiste : sărăcie, violență, promiscuitate etc.

Al. Ivasiuc vrea să facă studiul mecanismului puterii și recurge la un cadru simbolic-abstract pentru a fi mai liber în demonstrație. **Culoarea locală, psihologia, caracterele, aventura** (termeni esențiali în proza exotică) nu intră în prevederile sale. Oamenii n-au **psihologie** în **Racul** sau au psihologia **atitudinii** lor față de **putere.** În fapt, temele intime ale romanului sînt **Puterea** și **Frica,** mediatorul între ele fiind Miguel, un

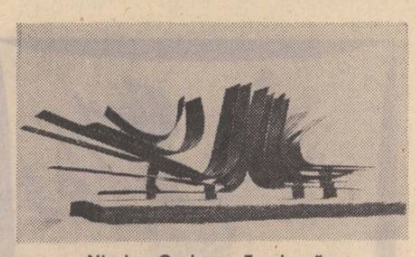

Nicolae Ovejan : „Tensiune"

individ slab moralmente, fascinat de frumusețea abstractă a teroarei. El stă în **anticamera** forței (este consilierul lui Don Athanasios) și, ca toți eroii lui Ivasiuc, nu poate lua o decizie eliberatoare. Avusese simpatii de stînga, dar a ajuns printr-o inexplicabilă evoluție omul de încredere al unui tiran. Neavînd o **ideologie** și o **etică,** Miguel nu are, într-o lume politizată (unde noțiunile se confundă !), o **psihologie** în sensul clasic al prozei. O psihologie, totuși, există în această voință de estetism pur în politică, însă Al. Ivasiuc nu o analizează pentru că nu drama șovăitorului Miguel este elementul principal în **Racul** ci descrierea unui sistem de exercitare a violenței în societatea modernă.

Miguel a fost apropiat, din pricina goliciunii lui interioare, de Ulrich, „omul fără calități" al lui Robert Musil, despre care Al. Ivasiuc a scris cîteva pagini entuziaste. Cazul personajului musilian este, totuși, altul : istoria unui om care renunță să aibă o vocație și, prin exacerbarea acestei voințe, se profilează la urmă un **destin** și o **psihologie** în negativ. Pentru că a nu avea în grad maxim ceva este uneori mai semnificativ și mai pregnant decît a avea. Amplitudinea **absenței** poate să fie, pentru un individ, semnul unei structuri interioare reprezentative. Miguel este un observator fără personalitate și rolul lui în **Racul** este să treacă prin compartimentele mecanismului politic și să urmărească tehnica opresiunii. Nu este nici măcar un **personaj-concept** cum sînt atîtea în literatura lui Ivasiuc, unde oamenii nu trăiesc niciodată în afara unei idei. Romanul nu este scris, apoi, în stil de epopee ironică, răspîndit în proza modernă, dimpotrivă, nota gravă se remarcă de la început. Al. Ivasiuc folosește ca orice om inteligent ironia, însă gîndirea lui nu construiește în ironie ori grotesc. Speculația caută cauzalitățile ascunse și imaginația sa epică dă totdeauna roată marilor categorii. Demonstrația este, din această cauză, mereu încordată, crispată, ideea este terorizată de nuanțele ei (mai ales în primele romane).

Racul restrînge acest evantai eseistic și urmărește cu o pasionalitate rece o temă anunțată în primele rînduri. „Ați dorit teroarea, s-o punem la punct ca pe o întreprindere eficientă". Cel care vorbește cu atîta lipsă de scrupule despre o faptă atît de abominabilă este Don Athanasios, simbolul puterii. El vrea să instituționalizeze teroarea și pune la cale o tehnică a supunerii care începe prin a îndepărta din vocabularul individului noțiunile de **justiție, răspundere** și chiar noțiunea de **individ** ca atare, suspectă pentru că implică ideea de diferențiere. **Individualismul** este o psihologie (teorie) subversivă, și Don Athanasios vestește perimarea ei. Curios, așa gîndește, dar din cu totul alte motive, și Malraux în **Être et Dire** și în texte mai vechi. El consideră că secolul al XX-lea a trecut de la metoda monologului și a biografiei (bazată pe o filozofie a individualismului), la metoda colocviului, susținută de o filozofie a interogației și a comunicării literare.

Pentru tiranul lui Ivasiuc, individul este, prin tendința lui centrifugă, un adversar politic potențial, iar individualismul o concepție subversivă pentru că cine are conștiința personalității are și conștiința libertății. Don Athanasios, fost muncitor în Port Said și proprietar de lupanar la Aden, este un teoretician prea subtil pentru un dictator fără instrucție, iar ca practician al violenței adoptă un cinism neverosimil. Istoria arată că și cele mai absurde forme de tiranie recurg la un limbaj mistificator. Însă Al. Ivasiuc pune personajele să-și poarte ideologia pe față și să-și justifice morala prin vorbe crude și exacte. Cînd un bătrîn intelectual liber, Don Fernando, dă semne de nedumerire față de planul lui Don Athanasios de a pedepsi preventiv oameni nevinovați, dictatorul nu se sfiește să-și ducă gîndul pînă la capăt : „Da. Oameni absolut nevinovați. De altfel, pentru a vă liniști conștiința, stimate, iubite Don Fernando, din punct de vedere legal, absolut toți sînt nevinovați".

Se poate înțelege din aceste rînduri și din altele că Al. Ivasiuc n-a urmărit să sugereze un **caracter,** ci un concept în stare pură. Don Athanasios reprezintă omul politic desfigurat, golit de viața personală, identificat pînă la demență cu puterea pe care o exercită. Dictatorul nu are ambiții, nu are slăbiciuni, este rece și calculat ca o mașină. Nu luptă pentru obținerea puterii (lupta ar angaja laturi importante ale vieții sale interioare și o strategie mai complexă), el luptă pentru menținerea puterii prin generalizarea represiunii. Ivasiuc, obsedat de astfel de subtilități, aduce în discuție și problema statului, ca simbol al unei forțe arbitrare și misterioase. **Racul** devine, pînă la urmă, demonstrația unei idei nu printr-o experiență (ca romanul realist obișnuit), ci printr-o serie de simboluri abstracte însuflețite de fantezie. Fantezia culege probe materiale din cărți, din istorie, din viață, punînd în jurul oaselor goale ale teoriei oarecare carne epică. Sugestia puterii aberante și capricioase este întărită, în carte, de istoria străvezie a altui tiran care cere omului său, polițistul Inocențiu (nume predestinat) să execute întîi pe suspecți și apoi să caute justificări. Ideea de fanatism, care însoțește pe cea dinainte, este ilustrată, în aceeași manieră, de povestea (și ea cunoscută) a unui mare pictor care a participat la încercarea de asasinare a unui revoluționar eretic. Sînt și narațiuni mai libere, pur literare, cum este aceea, admirabilă, despre poetul Figueroa și **templul din pădure,** simbolul unei civilizații întoarse la ciclurile naturii. Excepțional este și simbolul morții pescărușilor, „semn" premonitoriu, ca acelea din epopeele homerice care prefigurează destinul indivizilor. Asemenea evaziuni epice sînt numeroase în **Racul** și îndepărtează, într-o oarecare măsură, impresia de uscăciune și schematism a narațiunii. Este modul lui Al. Ivasiuc de a introduce **romanescul** în eseu și de a da, prin imaginație, un sens mai profund uman teoriilor de care este obsedat.

Eugen Simion

O istorie a teatrului românesc

Urmare din pag. I

tescu, mai sus amintita comedie **Titanic-Vals,** despre care istoricul Teatrului Național ne spune cu drept cuvînt că a constituit „un însemnat salt calitativ". Aș spune chiar : supremul salt calitativ, peste care nu a putut trece spiritualul dramaturg.

Am privit cu mare plăcere seria de fotografii, pe hîrtie de cretă, înfățișînd pe principalii actori și actrițe ale Teatrului Național :

Alexandru Critico, Radu Beligan, Marietta Anca, Tantzi Cocea, Lilly Carandino, Maria Mohor, Fory Eterle, Nicolae Brancomir, Beate Fredanov, Maria Voluntaru, Mihai Popescu, Dina Cocea, Nora Piacentini, Sandina Stan, Ion Talianu, Ion Dacian, Marcel Enescu, Nelly Sterian, Madeleine Andronescu, Cella Dima, Alexandru Finți și Vili Ronea, N. Stroe și V. Vasilache, Mircea E. Balaban, H. Nicolaide, Dorin Sireteanu, Chiril Economu, apoi în grup, actorii Teatrului Național din Iași, Gh. Timică, Marietta Rareș și Ion Iancovescu, Lulu Nicolau, George Groner și Lisette Verea, în fine, din față și cu capetele lipite, aceeași de pe copertă, în același costum, cu aceleași cravate etc.

Toți tineri ! Ideea lui Ioan Massoff de a ni-i prezenta așa cum i-am admirat pe scenă, mai acum 37—47 ani, se cuvine aplaudată. Iată-l, de pildă, pe Nicolae Brancomir, căruia portretul de la circa 25 de ani, din bust, nu ne poate reda silueta și înălțimea de plop a talentatului actor, pe care l-am văzut întîia oară în **Vlaicu Vodă.**

Mai tîrziu, l-am întîlnit pe la amicii noștri comuni, anticarii de pe chei sau de la Vama Postei, unde-i cazase grija afectuoasă a celui mai ilustru client al lor, profesorul Nicolae Iorga. În poză are aerul unui proaspăt absolvent al Conservatorului de Artă Dramatică. Acum este probabil pensionar și același pasionat bibliofil, deși cartea veche s-a scumpit îngrozitor, a devenit din ce în ce mai rară și clientul pleacă rareori cu o bună achiziție subsuoară.

Închei cu norocosul Tudor Musatescu, care n-a trebuit să aștepte, ca ilustrul său înaintaș, Caragiale, peste treizeci de ani, pentru realizarea unei serii de o sută de reprezentații ale capodoperei sale. Alt norocos a fost Sică Alexandrescu, artist al poporului, în anii culturii socialiste. I-am forfecat caietele de regie, dar dreptatea mă obligă să recunosc că a fost ultimul fidel păstrător al tradiției în repertoriul caragialian. Mare lucru ! După el a urmat potopul...

Nicolae Ovejan : „Soare"

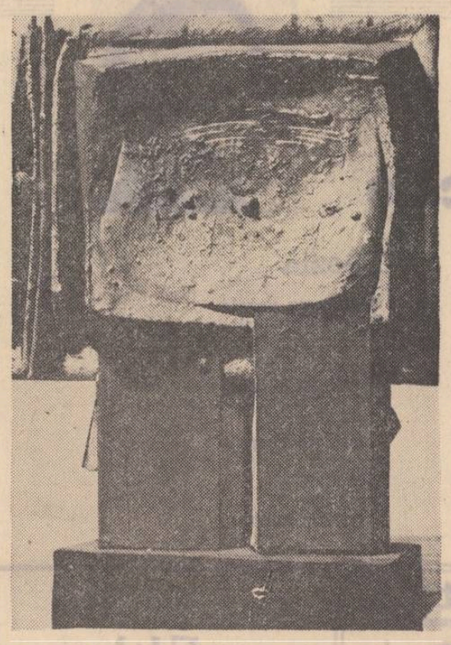

Nicolae Ovejan : „Arc de triumf" (proiect)

REPERE

Poezia lui Iavorov

Fiecare țară își are poeții ei mari, niciodată nu prea mulți la număr, iar atunci cînd o arie de cultură este mai restrînsă, admirația cititorilor se fixează, cu timpul, asupra unuia singur, transformat încetul cu încetul într-un adevărat mit național.

Nu știu care sînt dimensiunile reale ale lui P. K. Iavorov printre scriitorii bulgari, dar vocea sa auzită de mine cu o notabilă întîrziere prin excelenta tălmăcire a lui Alexandru Ivănescu, sună ca a unui veritabil poet european, intrat definitiv în panteonul culturii.

Iavorov a trecut prin lume (1878—1914) ca o flacără fixată pentru totdeauna pe cerul poeziei. În unele țări din sud-estul Europei, simbolismul ajungea la împlinirea lui de zile mari, scuturat de orice forme convenționale epigonice, iar îndrăznelile poeților de avangardă, care fortau limitele poetice ale cuvîntului, începuseră să capete o configurație din ce în ce mai precisă, chiar dacă adeseori era paraliterară. Oricum, o nouă *revoluție poetică* era în mers. În acest timp, marea matcă literară sud-est europeană, atît de diversă, în căutarea noilor drumuri de acces spre poezia modernă, nu mai era de mult timp doar o cutie de rezonanță a unor voci lirice, care se estompau în zonele lor originare de emisie.

Există, desigur, un *spirit al epocii*, o amplă *sensibilitate transnațională* în care se înscriu aspirațiile, durerile și traumele unei anumite perioade istorice. Și din acest punct de vedere, Iavorov este contemporan cu Esenin, cu Bacovia sau cu Benn.

Dar singurătățile sfîșietoare ale lui Iavorov vin din matca lui de existență, amiezele aglomerate care cad peste suflet ca un vînt urît îi aparțin, claustrarea care taie discursul ce se vrea continuu cu semenii săi și, mai ales, timbrul patetic de luptător pentru dreptatea lui și a lumii sale, îi conferă o noblețe de-a dreptul superbă de bard național. Scriitura lui Iavorov fixează un autentic alfabet al conștiinței umane. Ea spune prin acel limbaj, diferit, în mod firesc, de orice alt fel de limbaje, ce știe sau crede că a aflat poetul despre ipostazele de întîlnire a conștiinței cu existența. Sentențios, el ne avertizează :

Pe-nsingurat nu-l iartă nimeni,
o lume-ntreagă îl urăște —
și fiecare-l ocolește,
dar că-i nebun nu zice nimeni.

Iavorov scrie o poezie în care vîntul și apa se îngemănează, soarele aduce ziua cea eliberatoare de anxietăți misterioase, iar visul îi deschide aripa de zbor spre infinit. Dar cînd elementele par să-și iasă din rolul lor firesc, cînd totul devine apăsare și pustiu, poetul trăiește iarăși damnarea rămînerii cu el însuși :

Și, singur, simt în aer fierbintele pustiu,
și simt apropierea furtunilor solare
Natura strălucește funebru ! Și sînt viu
în mijlocul acestei dovezi de nepăsare.

Dar ar fi o eroare să se creadă că Iavorov era un poet al solitudinii căutate, exprimate ca un clișeu obsedant. Dimpotrivă, el era un scriitor cu fața deschisă spre lume, un căutător al unei vieți situate sub o zodie mai puțin sumbră :

În marea-mi deznădejde tu lasă mărturie
cum pier pentru dreptate ; cum cred în ea
și pier.

Tu lasă mărturie că sufletul făclie
mi-a tremurat sub cerul acesta ars de ger.

Și cînd tălmăcitorul fixează iarăși acel, *cintec bolnav din zori, al lebedei de fum ! !*, cînd *mi-e sufletul ca iarăși tristețea lui amară !*, simțim că limbajul poetului atinge zonele inefabilului, că emoția capătă acea intensitate rară, menită să releve precaritatea tristă a limbajului critic.

Un poet pe care nu-l putem citi în limba sa maternă este pentru noi atît cît ni-l poate revela tălmăcirea altui poet. Alexandru Ivănescu ne oferă acest dar de zile mari prin florilegiul scriitorului de peste Dunăre, așezat definitiv în conștiința noastră.

Romul Munteanu

Teatrul, publicul, critica

Urmare din pag. I

Mărturia sociologului vine din nou să confirme supozițiile sau intuițiile. O carte foarte serioasă („Oamenii și teatrul" de Pavel Câmpeanu, Editura Meridiane, 1973) rodul unei cercetări întinse, cu mijloace solid științifice și pe eșantioane mari, constată la un moment dat că publicul e călăuzit de următoarele categorii de informații (influențe) : obiective (75%), subiective (18%), neprecizate (7%). Între sursele subiective, cronicile teatrale sînt citate ca reprezentînd un procent de 4%. Cum acțiunea cronicii intervine, indirect, și în setul de informații obiective (numele autorului, titlul piesei, sala, echipa de interpreți, regia, eventual subiectul sau tema piesei, căci, cum spune autorul, „În funcție de experiența sa teatrală anterioară, spectatorul prezumtiv asamblează aceste date într-o imagine care capătă valențe de apreciere sau de prognoză și care are un rol esențial în adoptarea deciziei") putem presupune că înrîurirea criticii e chiar ceva mai pronunțată. De altminteri, dacă s-ar face o anchetă printre spectatorii cu abonamente anuale sau cu o frecvență constantă mare ar reieși că majoritatea sînt deopotrivă și cititori statornici de cronică teatrală. Ba există și din ce în ce mai mulți oameni care-și urmăresc cu fidelitate cronicarul **lor,** călăuzindu-se în opțiunile săptămînale după recomandările sale.

Ce-l face pe cititor să creadă în cronicar ? Desigur, faptul că l-a „verificat" și a căpătat încredere în verdictele lui. Că a descoperit în zeci de cronici o idee unitară, limpede, expresie particularizată a unui ideal autentic și rezonant în spiritul vremii. Prin urmare, are încă o dată dreptate Eugen Lovinescu cînd susține că „unui critic i se cere să se ferească de compromisuri, complezențe, coliziuni de interese, ca de o primejdie mortală", herbul său fiind etic, el avînd de ales între „a rămîne în apele molcome ale postúrilor de simplă înregistrare vamală și a brăzda valurile învolburate ca pilot, cu ochii îndreptați spre o stea polară", hotărîndu-se că „nimic trainic nu se face fără atitudine virilă, fără risc și fără conștiința unei vocații imperative, luptătoare", toate acestea fiind rezumate în cuvintele „conștiință profesională".

Teatrul de azi are nevoie de critica probă, aplicată și activă, pe cît are nevoie de public. Iar publicul are și el nevoie de critică în măsura în care oricine iubește arta caută a-și spori cunoștințele asupră-i și a-și modela facultatea de gust. Cît despre critică, ea există prin teatru și public. Nu în mod ancilar, ci mîndru autonom, dar în aria funcționalității culturale a oricărei activități spirituale de orientare contemporană.

CAII

Urmare din pag. I

bun sfîrșit. Atîția eroi s-au salvat din pericole, în războaie și lupte de tot felul, doar datorită forței și rarei inteligențe a acestor animale.

Imaginația populară a înzestrat caii cu virtuți și puteri care întrec realitatea. Într-un ritual de origine transilvană, cînd pomii și pădurile înfrunzeau, la o sărbătoare anume, toți caii erau duși la marginea satului și la un semnal porneau singuri în galop, străbătînd satul de mai multe ori de la un cap la altul și oprindu-se la casele celor cu conștiința încărcată, ale căror porți (spre deosebire de ale tuturor celorlalți erau închise) le fortau și intrînd apoi în curți sfărîmau în copite și devastau tot ce puteau; aceștia erau caii-judecători.

La un moment dat caii au început să dispară. Caii cei mulți erau o podoabă a dealurilor și aerului și cîmpiilor nesfîrșite, galopul lor stîrnind mai puțin praf decît un glonț ce ar trece prin milimetrul cel mai superficial al solului, bălegarul lor mirosind numai a iarbă și clorofilă și fiind un balsam în natură. De ce a trebuit să dispară atîția cai ? N-am să uit niciodată imaginea sacrificării unui exemplar frumos la o păstrăvărie în munți : după ce a fost legat de un inel fixat în ciment, calului i s-a mai dat un răgaz pînă cînd căsăpitorul s-a deplasat spre baraca lui pentru a-și aduce odioasele scule. A trecut mai bine de un sfert de oră, timp în care toți cei ce ne găseam de față am văzut calul plîngînd. — De ce-l omori ? l-am întrebat pe măcelar ? — Fiindcă păstrăvilor le place carnea, a răspuns el, în timp ce animalul a căzut trăznit.

...Acum, primăvara, caii au părul mare, ochii neliniștiți, urechile ciulite atent, iar nările fremătătoare adulmecă din grajduri firul ierbii : acum ei sînt cuprinși de un dor de ducă asemenea copiilor. Nici astăzi nu există mașini capabile să străbată locurile pe unde caii pot merge atît de ușor Creșterea și proliferarea lor pentru viitor ar însemna mult mai mult decît o davadă de noblețe.

atelier literar
poșta redacției

DORIN M. ȘTEFĂNESCU : Drumul nu e bun, ceea ce se putea deduce cu ușurință din acel repetat „nimic nou" care, ziceți, nu vă „ajută efectiv". Dar ce-ar putea să vă ajute chiar efectiv ? Drumul adevărat, **al dv.**, trebuie să vi-l găsiți singur (asta ține de vocație, de talent — dacă e, sau dacă nu e...), noi nu vă putem oferi rețete, chei universale, metode infailibile etc. Căutarea acestui drum este tocmai ceea ce s-a numit „chinul creației" și pe acesta trebuie să vi-l asumați direct și în întregime, dacă simțiți că sînteți, că **trebuie** să fiți poet. Noi vă putem spune doar (și asta cu destule, inerente aproximații) cînd și unde ați mai făcut un pas spre acest țel, cînd și unde v-ați apropiat de poezie. Dacă n-ați realizat nici un progres, dacă bateți pasul pe loc, vă vom spune, bineînțeles, „nimic nou", ceea ce credem, e foarte clar și cuprinzător (și ne scutește de a bate apa în piuă și de a risipi timpul și spațiul celor — foarte numeroși — ce așteaptă la rînd răspunsul cuvenit). Deocamdată, paginile dv. sînt o pură osteneală grafică, făcătură fadă, uscată, care nu transmite și nu comunică nimic. Trebuie să vedeți, însă, la urma urmelor, dacă „drumul" (sau numai el) e de vină, dacă nu e vorba de niște insuficiențe, inaptitudini mai profunde, dacă nu chiar esențiale.

MARINA DUMITRESCU: În general, lucruri uscate, prozaice. Totuși, în „Primeneală", „Pricini", pare să se audă și un fel de murmur liric. Încă nu e clar, mai trimiteți.

A. NELEGA : Unele semne, încă neconcludente, mai ales în „Soarelui", „Problemă", „Acvariu". Să vedem ce mai urmează.

RADU CIUBOTARU : Sînt și unele accente de bun augur, printre multe compuneri convenționale, „făcute", pline de locuri comune. Aceste accente sînt sesizabile mai cu seamă în „Autoportret", „Litanie", „Devenire", „Vino".

S. VARLAAM : Scrisă îngrijit și cu oarecare îndeminare, povestirea pare să ateste aptitudini pentru proză, chiar dacă (deocamdată, sperăm !...) umbra lui Gemy Zamfirescu e încă drastic tutelară.

VICTORIA M. : „Somnul" dă, cel mai bine, măsura unor posibilități lirice incontestabile. În rest, compuneri de efort și „lucru manual", mai mult sau mai puțin modeste, mai mult sau mai puțin inspirate. Dar, cum ziceam, sînt motive să așteptăm pagini și mai interesante.

Nicolae Ovejan : „Orașul"

ANAMARIA MUNTEANU : Caligrafie subțire, limpede, transparentă, cu ecou susținut și perspective reale („Atunci cînd", „Femeie întrînd").

VALENTIN CONSTANTIN : Vervă, inteligență asociativă, priză la „gag" și paradox și chiar un damf de poezie, în toate paginile — dar nu e oare cam prea tîrziu (dacă nu mai rău) pentru niște parafraze urmuziene ? Încercați și alte formule, mai noi, mai personale, și s-ar putea să rămîneți surprins. Oricum, țineți-ne la curent.

ȘT. ZAMFIRESCU : Ceva mai bine în „Cosmarul", dar lucrurile sînt încă la nivelul primelor încercări. Ca să obțineți rezultatele așteptate, va fi nevoie de o ucenicie îndelungată și studioasă.

M. ERGAS : Lucru curat, versificație ingrijită, îndeminatică, ușor desuetă, arhaizantă, dar compatibilă cu tema și structura lucrării, și ele dintr-o panoplie romantic-venerabilă. Se poate discuta și oportunitatea, „rezonul" reluării unei astfel de formule, dar mai ales rămîn discutabile, neconvingătoare, „conflictul", problema și soluția propusă.

Remus Georgel, D.I.C., Sand, Emil Roțiu, Vasile Turbatu, Gh. Văcăriuc, Livia Diana Văcăriuc, George Papp, Alex. Axinte, Radu Vlaicu, Sidana, Augustin Botiș, Mariana Mavriche, Viorel Munteanu, Marcel Rott, Alexandru L.P., Varona Victor, Victor Popescu, Grigore Bălănescu, Rodica Popel (ceva mai bine, în „Cînd iarba", „Toamnă"), **Costel Dinu, Ana Rus, Andreea** (Tg. Mureș), **Marin Aurel, Apedocle Crăciunescu, I. Postolache, Traian Gruioniu, Dumitru V. Cioată, C. Acostandei, Ion Friptură, Ionel Tîrcă, Ion Măgherușan, Emil D. Adrian, Lazăr M., E. Florian, V. Victor** (Cluj), **Roșu Mihai, Adriana Puia, P.D.M., G. Iulian, I.N. Cungreanu, Ion Tălmaciu, Lia Nata** (ceva mai bine, în „Limba de clopot"), **Dan Dyl, F. Tomescu, G. Brăiliță, Alexandru-Angelo** (pe viitor, texte dactilografiate) : Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Privește luna" ; „Călătorie", „Mască", „Puritate" etc. ; „Iluminare", „O, cuvinte", „Portiță de scăpare" ; „Amfora noapte", „Cuvîntul jubire", „Miinile", „Omul munte", „Semnul de foc" etc. ; „Trecutul nu se uită", „Gînd pentru Bacovia", „Unirea biruiește" ; „Parodie", „Mărturisire", „Frînturi" etc. ; „Autumnală", „Floare de cais", „Toamnă tîrzie" etc.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Drum cosit

Odată, bunicul a luat
Pe un umăr, dimineața,
Iar pe celălat, o coasă...
Și așa a plecat ca să taie
Vara pînă la rădăcină
Și s-o adune pe rînd
În căpițe.

Din neatenție și-a cosit și drumul
Și n-a mai avut pe unde
Să se-ntoarcă acasă.

VIORICA D. CĂTUNEANU

Cîmpiile copilăriei

Seara,
preschimbat în dor
cobor în cîmpiile ninse de așteptare
ale copilăriei
atîtea amintiri își vor tributul,
atîtea gînduri, aripa încrustată
cu luceferi, a zborului —
ritual de lumină, în trecerea mea.
Cînd mă întorc sînt limpede ca o apă
lîngă care au ațipit adierile.

AUREL ALBU

Rememoram

O masă
Două scaune
Și un tavan
pe care un nebun
a tras o linie dreaptă

Pereții se-mpletesc în jurul meu
cînd,
beat de lucruri,
îmi apropii de tîmplă
un măr.

VALERIU DRĂGUȘANU

Alter ego

Aripa-n zare, piciorul pe pămînt,
Sub luna mare, galbenă și nouă.
Un sentiment de fringere în două
Solemn și grav, precum un jurămînt.

De mă-ndoiesc, ca ierbile sub rouă,
E semn că-n suflet port candori de sfînt
Ce-și mută năzuințele-n cuvînt
Cu ochii umezi, ca un cer cînd plouă.

Iubind, el iartă. Nesfîrșit de bun,
Dispare-n spațiul fermecat și pur.
Ieșind din timpul tuturor comun
Privește-ncoa prin magice ferestre
Cu indulgența zeului imun
Ce-și spală-n slavă rănile terestre.

EMIL GAVRILIU

Secundă răspîndită

Orizontul îmi arde tîmplele ca o tăcere
în care nu mai pot să locuiesc mult,
Secundă răspîndită-n ere
rogu-te, suflete, nu-mi cere
de-o singură stea să ascult.

Corole mari, mister de necuprins
sînt centrul greu a tot ce e rotund,
lumina — ca o lacrimă de Sfinx
cum se prelinge-n mine o aud...

OLIVIU SALIS

Nicolae Ovejan : „Zbor"

Poetul

Am pus în pădure capcane ascunse
Ne era foame...
Ne era frig...
Acum plîngem
În fața noastră cu mîinile și picoarele zdrobite
Se află nevinovatul
Neștiutorul,
Poetul,
Prea-ncrezătorul în așteptările noastre.

Poteca și iarba răvășită detună semne
Și sfintele raze, și umbrele :
Oprește-te, sînt puse capcane !
Au fost rebegiți de frig
Și uitații-mbuibării.

Eu mă duc să trezesc
Gustul negru de pîine
De sub focul pe iarba ce-mi pare
tăvălită de iele.

IOSIF TĂTAR

Meditație

Un zid alb
ascunde o poveste
cu inimi,
cu scaune,
cu dulapuri,
cu mere Yonathan,
cine sînt eu,
scuturată de șocul
acestei întoarceri
în ochiul irizat al lucrurilor,
cine sînt eu,
frumoasă ca o himeră,
frumoasă ca un poem,
cine sînt eu,
despărțită de întinderile alunecoase
ale lumii
printr-un singur zid alb,
primejdios de calm,
cine sînt eu
dacă nu chiar
zig-zagul străpungînd drumurile
cîte unul,
cîte unul,
dacă nu chiar inimaginabila întîmplare de-a fi.

MONICA-GEORGETA ZGÂRCU

E cineva...

Hei, e cineva înăuntru ? întrebă fluturele
Așezîndu-se pe gura fierbinte a puștii
Hei, e cineva înăuntru ? repetă ecoul
Alunecînd de cîteva ori în sus și în jos
Prin țeava înroșită
Hei, e cineva înăuntru ? repetă pădurea
Cu rădăcinile adînc înfipte în fuga animalelor
E cineva ascuns
În saltul amiezii peste ocean ?
Repetară și ciclopii neliniștiți
E cineva în miezul adormit al materiei
Și are nevoie de ajutor ?

M. PRELIPCEANU

Din marginea orașului

Din turnurile catedralelor au plecat
porumbeii într-un zbor înalt,
ciini înlănțuiți în roțile autoturismelor
mușcă furioși din asfalt

într-un colț verde am lăsat o pasăre
pentru decor — dacă vrei să știi —
din marginea orașului cineva îndeamnă
prin aer ogari cenușii.

GHEORGHE BONDIȘ

Lirică din R.S. Cehoslovacă

În românește de Virgil Teodorescu

VILEM ZAVADA

Laudă păcii

Ne-acoperă încă
dărîmăturile din noi, și altele din jurul nostru.

Va răsări-n curînd, aici, cucuta.
Vreți oare să rămînem un falnic Capitoliu
al monstruoaselor ruine,
dărîmături ce ne opresc
din vîrful turnului să contemplăm
cum se întinde-n depărtare
victoria și libertatea ?
Dușmanul a-nfipt minele adînc
și dacă nu luăm seama vor exploda, desigur
Să-ncepem să le scoatem de-acolo unde sînt
și-abia pe urmă vom putea să ne stringem
în brațe.

Vezi colo, casa aia ?
Revolverul privirii e abia descărcat
și cineva, ascuns după pereți
spre noi îndreaptă gloanțele minciunii,
adulmecă dincotro bate vîntul,
și în ascuns încearcă să ambreieze iar
mașina ucigașe
acești așazișI, supraoameni,
și totuși oameni fără omenie
Însă eu știu : la noi, în viitor,
va fi deplin stăpînă și-ntreagă frumusețea.

ANDREI PLAVKA

Întoarcerea

Un călător eu sînt, un biet geamgiu.
Îmi curăț ghetele de glod
ajuns pe pragul casei mele.
Și duc cu mine un diamant
într-un jurnal mototolit.
E sumbru totul ; vreau să tai, în cer,
speranței o fereastră.

Fereastra se deschide spre neumblații munți,
Și ca o alinare își va vărsa ozonul
Peste plutașii rătăciți în șesurile umilinței
Peste zidarii jalnici din orașe,
Peste minerii jupuiți, striviți,
Peste toți fiii truditori aflați la marginea cetății.

Stai călătorule, oprește, să mîngîi coama
acestor brazi
Cum mîngîi coama unui cal care-a scăpat
ieșind din mlaștini
Vîntul spulberă florile păpădii.
Ochii ți se umezesc și mîna îți tremură.
În timp ce rătăceai sălciile au crescut.

Pe malurile cu licheni și cu miros de rădăcini
Te-ntorci ca păstrăvul de munte.
Și nici de undiță n-ai teamă, nici de
virtejurile apei,
Și nici de ochii ucigași ai mușteloi multicolore.
Calmul tufișurilor îți ascunde tulburarea.

Și trebuie ca ochii tăi să se aprindă ca o lampă,
Iar mîinile de alte mîini să se apropie, mai aspre.
Da, trebuie de șapte ori bătrînii munți să te salute
Și orizontul pentru tine, atunci,
își va deschide poarta.

VITEZLAV NEZVAL

Steaguri de 9 Mai

Albastru-i cerul, cer albastru culoarea
culmilor, albastră,
Trec tancuri, tunuri, înșirate
ca la-nviere, prin oraș,
Se-apleacă-n stradă să le vadă,
larg iris, fiece fereastră.

Vivandieră blondă, Praga răsare
azi printre ostași.
Așa mi-ești nesfîrșit de dragă,
te voi iubi întotdeauna,
Și-acum cînd pușile prin ganguri
intunecoase mai trosnesc,
Din ba.icade cară nemții grinzi arse,
una cîte una,
Și gustă pîinea celor care azi din
Bastilia sosesc.
Ochii femeilor și iarba, oglinzi sînt
slovelor rusești,
Oglinzile se sparg cu zgomot, ne-ncăpătoare,
la doi pași
Zboară-n triumf peruca celor plesuvi de ani,
și sub ferești,
Vivandieră blondă, Praga dansează-n
piața cu ostași.

KONSTANTIN BIEBL

Cîntecul pămîntului

Lună,
Să nu cumva să-ți uiți făgăduiala.
Nu, n-ai căzut atît de jos
Pe străzile orașului, înguste,
Încît s-alergi să te ascunzi
La sfînta Ludmila sub fuste.

Mai ai puțin de mers, curînd ajungi
La Vinohrady.
Deci nu mai sta pe gînduri :

Te cațeri pe acoperișul catedralei
Și-apoi cobori pe burlanul jghiabului,
Noi luptăm pretutindeni.

Privește Praga, această bombă cu întîrziere, —
Iată șase ani de cînd aștepți să faci explozie, —
Privește cartierul Pankrac, Bastilia
jalei noastre,
Și Terezinul.

Acolo a murit un poet,
Cel mai frumos fiu al Franței libere,
Robert Desnos,
Ochii săi seamnă cu dragostea
Ochii săi sînt două inimi de înger,
Ochii săi sînt două inimi de înger
în brîndușele transparente de toamnă,
În transparentele brînduși, în umbra cea
mai străvezie.

REVISTA STRĂINĂ

● **CU MULȚI ANI ÎNAINTEA MORȚII SALE, PAUL BERKOV,** membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S. a lucrat la elaborarea „Dicționarului bibliofililor sovietici" care se pregătește acum spre publicare de Conducerea centrală a Asociației Unionale a bibliofililor. Dicționarul va cuprinde date despre bibliofili, despre preferințele lor, despre cărțile pe care ei le consideră cele mai valoroase. Pînă acum colegiul redacțional dispune de 2 000 de chestionare complete de scriitori, colhoznici, exploratori polari, militari, muncitori și studenți, urmînd să se facă o minuțioasă triere, deoarece trebuie să se țină seama de caracterul colecțiilor, numărul de volume și mai cu seamă de valoarea lor socială. Acest Dicționar va reflecta profundele transformări care s-au produs în societatea sovietică în 60 de ani.

● **ECHIPELE „KADR"** realizează în prezent un nou foileton TV polonez „Familia Lesniewski", peliculă care va oglindi problemele tineretului. Turnat după un scenariu de Krystina Bogler și Janusz Leski (care semnează și regia), filmul va avea șapte episoade de cîte o jumătate de oră. Rolurile principale sînt interpretate de copiii actorilor Lucyna Brusikiewicz, Michal Zabiocki și ai altor actori.

● **LA MUZEUL WILHELM LEHMBRUCK** din Duisburg s-a deschis o expoziție întrunind aproape 60 de lucrări al unui număr de 20 de artiști, intitulată „Capul. Plastici din secolul XX". Sînt expuse lucrări de Brâncuși, Picasso, Lehmbruck, Giacometti, Henry Moore, Horst Antes și alții, plastica portretistică negăsindu-și locul în acest context. Se pare că nu chipul uman individualizat și forma plastică desăvîrșită stau în centrul creației sculpturii moderne realizată de Brâncuși, Iar Picasso, la rîndul lui, anihilează fizionomia personajelor sale în alternanța de volume concave și convexe ; Heinz-Günther Prage, socotit a fi unul dintre cei mai interesanți sculptori ai zilelor noastre, cel mai tînăr de altfel din această expoziție, nu vede în capul uman decît punctul de plecare al unei serii de metamorfoze spre abstracțiunea simbolului plastic.

● **CELE 7 CASE MEMORIALE** din capitala Bulgariei, aflate sub conducerea directă a Muzeului Național, sînt casele memoriale ale lui Ivan Vazov, Peio Iavorov, Petko și Pencio Slaveikov, Nicola Vaptarov. Hristo Smirnenski, Dimitar Dimov, Nicolai Hrelkov, iar celealite case memoriale (în număr de 23) din diferite localități de pe cuprinsul țării au putut lua ființă prin donații, achiziționări, precum și datorită activității pline de zel a specialiștilor : filologi, istorici și consultanți științifici. Pot fi văzute astfel, numeroase materiale, documente originale ale unor scriitori și poeți ca Elin Pelin, manuscrise ale lui Ivan Vazov, Anton Strașimirov, Iordan Iovkov, Maria Grubeșlieva și alții, un punct de mare atracție constituindu-i bibioteca scriitorului Stilian Cilinghirov, cu peste 11 000 volume de literatură în limba bulgară și în alte limbi, precum și ediții periodice rare, aflate în bogata arhivă a lui Hristo Benkovski, poet al așa-zisei „generații de mijloc". **(Bulgaria Press)**

● **CU UN PALMARES** de peste 90 de filme, 2 premii Oscar și multe alte distincții, la respectabila vîrstă de 70 de ani, după ce anul trecut întregul Hollywood a sărbătorit-o pentru 50 de ani de activitate, Bette Davis își continuă lucrul în fața camerelor de luat vederi. Terminînd în Egipt și în Anglia exterioarele unui film după o carte polițistă de Agatha Christie (Moarte pe Nil — „Death on the Nile") în regia lui John Guillermin (casa de filme EMI), în care timp de cinci săptămîni întreaga echipă a navigat pe Nil între Cairo și Asuan, Bette Davis s-a întors acasă, la Hollywood, unde și-a regăsit, familia — fiica și fiul adoptiv, pentru a filma scenele de interior în studiourile din Pinewood.

● **MUZEUL LITERATURII „A. MICKIEWICZ"** din Varșovia a primit în dar de la Ewa Zawistowska, nepoata lui Wladislaw Broniewski, eminent poet revoluționar polonez, mort de cîțiva ani, — 62 de scrisori adresate de poet fiicei sale între anii 1941 și 1951, precum și 22 de scrisori adresate de autorul poemului „Marzowsze" soției sale și altor persoane. Noua donație a fost atașată grupului de manuscrise și scrisori care se află deja în colecția Muzeului.

● **MUZEUL PARIZIAN „L'ORDRE DE LA LIBÉRATION"** a deschis, cu prilejul primei comemorări a morții lui André Malraux, o expoziție-itinerar a vieții scriitorului, care prezintă cca. 30 de manuscrise, 200 de fotografii, 50 de obiecte de artă, 200 de tablouri și desene și 500 cărți. Toate acestea, împreună cu obiecte obișnuite, evocă romancierul, filozoful de artă, omul politic, combatantul — de la aventurile orientale din tinerețe, pînă la întîlnirile sale cu Mao, prietenia cu de Gaulle și ultimele sale meditații asupra omului și culturii. Poate fi de asemenea văzut în expoziție, biroul său bibliotecă din Verrières, din care lipsește doar pisica. Expoziția este completată cu proiecția permanentă a filmului „L'Espoir" și a altor trei filme asupra artei, „La Métamorphose du regard".

Lirică din R.P. Chineză

În românește de Al. Andrițoiu și C. Lupeanu

CEN SUNG-YE

Odă florii de nea

Ne-am despărțit în prag de primăvară
Dar tu,-nfloriță spre sfîrșitul toamnei
Menită să-nduri gerul
Ești floarea dalbă și deși n-ai gust
Mai parfumată ești ca trandafirul
Mai mîndră ca bujorul,
La fel în cer sau printre muritori
Miraj de nea și greu de înțeles.

Ci nașterea florii de nea
Cine-o alintă ?
Pe zece mii de li furtuna doar și uraganul
Și norii celor nouă ceruri...
Și cine cucerește dragostea
Florii de nea ?
E pinul falnic ?
Prunul încruntat ?
Da, poate ei căci ei cunosc furtuna
Și înțeleg mai bine adevărul
Și bunătatea și frumosul lumii.

Tu floare-n șase colțuri luminînd
Din înălțimea luptei,
Neprihănită și de neatins,
Tu uită, pasul nostru spre-nainte
E plin de bucurie.
Însă carul regresului
Declară moartea ta.
Te-acceptă doar insectele-nghețate
Mereu neutre și netemătoare.

Nu ești trecută-n flora din albume,
Tu stea durată-ntre pămînt și cer
Noi spunem că duci vestea primăverii
Și spunem că ne prevestești victoria
Și spunem că dai vîrstă nouă omului
Și spunem că dai umezeală grinelor, —
Floare de nea tu ești adevărată
Sublimă-n jertfa ta desăvîrșită.

Și ești iubită și cinstită
Floare de nea, tu floare-atît de rară, —
Privindu-te mai tare bate-n piept
Inima. Și mă-ntreb cui te asemeni ?

Tu joci frumos pe harfa vîntului,
Joci răspîndită peste munți și ape
În patrie
Te-apleci la Monumentul
Eroilor poporului...

1977

ȚIUN CING

Gînd

Vai, cîte toamne pot să-nceapă
în viața simplă-a unui om ?
Au fost deajuns doar șase toamne
ca bruma părul-mi să-l albească
Trecutul meu a fost cu lacrimi
în ample revărsări de fluviu, —
Azi înțeleg de ce partidul și țara-au suferit.
Firească
E jena mea că versul nu mi-i răsplată
noii fericiri
Și-s bucuros că azi în țară
e-o nuntă-a florilor, obștească,
M-aș vrea o pasăre ce cîntă
a primăvară peste tot
Cînd pulsul sîngelui și moartea
mi se supun să mă ferească.

Ianuarie 1978

YAO-SUE YIN

Zi de vară

Ca ploaia, zi de zi sudoare
stropește masa mea de scris
În vîrful pensulei am răcnet de tigru,
tunet bubuind,
Mi-e tot mai matură gîndirea trecută
prin tumultul vieții
Și nori rătăcitori calmează —
al renumelui poetic gînd.
O jumătate de fereastră lucește-n zori
și păsări cîntă
În umbra-amiezii din grădină.
Și trilurile scad cu-alint
Prin fața casei mele norii se plimbă
grei și joși, încet
Și-mi pironesc privirea-n vară
spre curcubeie ce se-aprind.

TIN YAO-JU

De anul nou

Sălbatici caii, ca fărîma de colb,
dau veste primăverii
Să asalteze-n zări azurul,
să-l facă mai strălucitor
Inaripații cai trec munții,
i-ating în treacăt și-i îndeasă
Mulțimea de dragoni
înalță un val superb în urma lor
Ce largă se deschide țara
în strălucita-i propășire
Pe spada uriașă cerul deschide cosmosul senor
Descoperind privirii stoluri
cu mii de nori multicolori
În timp ce pensula-mi descrie
o patrie de basm și dor.

Treptele existenței

Urmare din pag. I

viață lungă". Și ce să fac eu ? Să plec în noaptea asta, oi găsi cumva o căruță sau un camion și să merg să-l caut și îmi plătește drumul, a zis fără să ezite. Afară ningea de parcă cerul s-ar fi spintecat ca un burduf de perină. Nu știam bine unde mă aflu și el voia să plec în miez de noapte în căutarea unui bătrîn care foarte bine putea să-mi închidă ușa în nas trimițîndu-mă la alt învățător și mai și. A cedat numai cînd i-am spus că voi avea necazuri dacă nu scriu despre el.

Pădurarul, zidarul, electricianul, studentul, tăietorul de lemne, tehnicianul și profesorul se numește Vasile Sfîrlea. Are 40 de ani și nu visează fericirea ca în milioanele de vise ale altora. L-am întîlnit într-un sat din depresiunea Silvaniei. Pînă în vară poate fi găsit în Fizeș. Toamna îl va prinde cu siguranță în altă parte. A încercat să se oprească și n-a avut putere sau s-a obișnuit cu ideea că viața este un itinerariu care trebuie parcurs. Întîi a fost pădurar. A plecat la Cluj să citească mai mult. A lucrat ca muncitor necalificat în construcții. A învățat altă meserie și poate arăta cu degetul mari construcții și clădiri devenite celebre peste ani care îi datorează o infimă parte din măreție. Visa să studieze istoria și nimeni nu poate să-și imagineze cu ce sentimente a lucrat o vreme la renovarea universității. La 32 de ani și-a început studenția și și-a continuat viața itinerantă prin satele Transilvaniei, însoțit mereu de pachetele și geamantanele sale cu tratate de istorie. În primul sat i s-a spus „aici suplinitorii nu stau prea mult". În loc să-și planuiască plecarea a cărat copaci din pădure și a împrejmuit școala. Cu un camion a furat piatră de la periferia unui oraș și a făcut o alee. Primăvara trece la flori și transformă curtea într-o grădină botanică în miniatură. Leagă școala de sat printr-un trotuar. Vine ziua plecării, țăranii zic să rămînă, scriu peste tot să nu li se schimbe dascălul, scrie și el că este doar opinia unui grup neînsemnat și pleacă. Face podețe, bănci de odihnă din copaci despicați, proiecte pentru un monument în memoria a doi soldați căzuți în apărarea unui sat. Aduce chiar monumentul de marmură dar înaintea înălțării lui vine iar ceasul plecării. Găsește timp să revină și găsește blocul de piatră rezemat de un gard, exact acolo unde îl lăsase. Țăranii mai zic, bine, voi sînteți de-ai noștri, de aici și nu faceți mare lucru, pe cînd el... unii chiar se întreabă ce urmărește cu toate acestea și întrebările, ca niște arcuri, îl împing mereu la drum, cu gîndul că într-o bună zi își va aduna cărțile de istorie răspîndite prin tinzile țăranilor la care a locuit pentru puțină vreme. I se spune că seamănă cu un dascăl dintr-o nuvelă de Ioan Slavici și el zice mereu „și ce dacă" și își vede de ale sale, zidind, cioplind și ascultînd caporali, sergenți și soldați în rezervă. Cînd apare într-un loc înșiruie cărțile de istorie pe bănci. Vara, cînd este deja departe, în copii arde o flacără.

La Fizeș a făcut, zice el, o descoperire senzațională : copiii din clasele mici scriu poezii despre mare fără s-o fi văzut vreodată. I-a adunat într-un cenaclu și în fiecare săptămînă le vorbește despre poezie. Elevii s-au „răzvrătit" într-o zi : nu vin dacă nu citește și el din versurile sale. Nu mai scrisese poezii și-a început s-o facă numai pentru ei cu speranța că odată și odată și poezia îl va alege pe unul dintre copiii din satul multă vreme uitat de istorie, sat așezat la marginea fostului imperiu roman de pe vremea augustului împărat Marcus Aurelius Antoninus Bassienus, zis Caracalla. Pînă cînd timpul îl va desemna pe acela, ar vrea să deschidă un șantier arheologic și vara să sape, poate, poate el și elevii săi vor da și peste celălalt brat al statuii ilustrului imperator, adusă în partea nordică a lumii pentru a deveni doar una din literele cu care s-a scris istoria. Asta ar putea să-l oprească. Brațul împăratului, poezia sau Arhivele statului din Zalău, unde ar vrea să se cufunde în hîrtii despre viața țăranilor.

S-ar putea ca între timp să fi plecat, să zidească în altă parte, să citească poezii altor elevi, să ridice monumente altor soldați necunoscuți, convins că viața itinerantă are un sens.

Burebista-2050

STUDIA THRACOLOGICA

Getul Burebista, conducătorul tuturor geto-dacilor

Radu Vulpe

Incepind cu acest număr deschidem pagina de istorie a revistei noastre, dedicată aniversării împlinirii a 2 050 de ani de la formarea și organizarea statului centralizat dac sub conducerea lui Burebista, cu primul capitol din volumul „Studia Thracologica" elaborat — în cinstea celui de-al II-lea Congres Internațional de Tracologie, ținut în anul 1976 la București — de președintele congresului, prof. univ. dr. docent Radu Vulpe, membru titular al Academiei de științe sociale și politice, urmînd ca în numerele viitoare să continuăm publicarea unor noi pagini ale aceluiași studiu, evocînd astfel, prin argumente științifice, momente semnificative din istoria marelui popor dac.

(I)

Cea mai vastă formațiune politică realizată vreodată de către o populație autohtonă pe teritoriul patriei noastre a fost unirea triburilor geto-dace de sub puterea lui Burebista, care a depășit cu mult, în toate punctele orizontului, teritoriul actual al României, întinzîndu-se în vest pînă la limitele Boemiei și în mijlocul Pannoniei, în nord pînă dincolo de Carpații slovaci, în est pînă la Olbia și țărmurile Pontului Euxin, în sud pînă în Iliria și în munții Balcani. Această uniune grandioasă, reprezentînd în istorie o apariție meteorică, a fost creată grație prestigiului și autorității regelui Burebista și n-a durat mai mult decît viața sa. Opera sa militară și politică a atins proporții atît de ample încît este normal să dorim a avea informații cît mai multe și mai precise cu putință despre această figură excepțională care merită a fi considerată ca una dintre personalitățile geniale ale antichității. Din nefericire, sursele referitoare la marele rege sînt extrem de laconice și nu ne oferă decît indicații sumare care permit doar să nu ignorăm pe deplin pagina remarcabilă pe care a înscris-o în istorie.

Ne propunem, în ceea ce urmează, să prezentăm și să examinăm aceste indicații încercînd, pe baza concordanței lor, să desprindem o concluzie care, ținînd seama de stadiul actual al cercetărilor, ne apare ca cea mai plauzibilă.

Dintre autorii vechi, ale căror scrieri au ajuns pînă la noi, unul singur vorbește ceva mai amplu despre faptele lui Burebista : geograful Strabon. Este însă unul dintre cei mai prețioși. Grec, născut la Amasia Pontului, în Asia Minoră, trăind aproximativ între anii 60 î.e.n. și 25 e.n., Strabon a fost într-un fel contemporanul regelui get. Bazîndu-se pe cele mai bune surse pe care le-a selecționat cu un spirit critic remarcabil, el ne furnizează informații demne de încredere care, în ceea ce privește subiectul nostru, sînt succinte și prea puțin detaliate, dar conforme totdeauna cu ceea ce putem afla din altă parte. Ne gîndim la scurtele fragmente de informații, cel mai adesea indirecte, dispersate în scrierile rămase de la alți autori vechi dar, mai ales, la importanta inscripție a lui Acornion din Dionysopolis (Balcic), care, prin caracterul său de document direct, referitor chiar la raporturile acestui oraș elenic din Dobrogea meridională cu puternicul rege get de pe malul sting al Dunării, prezintă o valoare de prim ordin confirmînd și completînd prin noi și importante informații relatările lui Strabon.

Credem că este util să reproducem aici, împreună cu comentariile necesare, tot ceea ce conțin cele două surse, una literară, cealaltă epigrafică, în raport cu Burebista. Să începem cu ceea ce scrie Strabon în principalul pasaj inchinat acestei personalități (VII, 3, 11).

„Boirebistas *), bărbat get, ajungînd în fruntea poporului său, a început să-și instruiască oamenii înrăiți de nesfîrșitele războaie și i-a ridicat atît de mult prin exerciții, prin sobrietate și supunere la ordine, încît a creat în cîțiva ani un mare regat și a supus geților pe cei mai mulți dintre vecinii lor ; și era temut chiar și de către romani pentru că trecea Istrul fără teamă, prădînd Tracia pînă în Macedonia și în Iliria. I-a pustiit pe celții amestecați cu tracii și cu ilirii și a exterminat forțele boiilor conduși de către Critasiros, ca și pe taurisci. Pentru a-și convinge poporul, l-a luat ca ajutor pe Deceneu, un bărbat vrăjitor, care fusese în Egipt, unde a învățat semnele divinatorii, făcîndu-i să creadă pe oameni că stăpînește secretele divine. După cîtăva vreme a fost considerat chiar ca zeu, cum am spus cînd am vorbit de Zamolxis. O dovadă despre influența lui Deceneu asupra geților este faptul că aceștia s-au lăsat convinși să-și distrugă viile și să ducă o viață fără vin. Dar Boirebistas a terminat prin a fi răsturnat de către niște răsculați înainte ca romanii să întreprindă o expediție contra lui. Succesorii săi au împărțit ținutul stăpînit de către el în mai multe părți. Recent, cînd Caesar August Octavian și-a trimes armata contra lor, acest ținut era divizat în cinci părți, dar atunci era în patru, căci asemenea diviziuni sînt temporare și se schimbă după o imprejurare sau alta".

Imediat după acest pasaj Strabon urmează : (VII, 3, 12) : **„A existat deasemeni o altă diviziune a țării lor, păstrată din timpurile vechi, căci unii sînt numiți daci iar alții geți. Geții sînt cei care se întind spre Pont (Marea Neagră) și spre răsărit, iar dacii cei din partea opusă, spre Germania și izvoarele Istrului".** După cîteva considerații asupra numelor de geți și daci, geograful antic reia : **„Neamul get care se ridicase atît de mult sub Boirebistas a terminat prin a se dezmembra din cauza răzmeriților și a romanilor. Cu toate acestea ei sînt încă în stare să pună în linie pînă la 40 000 de oameni".**

După ce afirmase că țara geto-dacilor, înțeleasă în totalitatea ei, este traversată de riul **Marisus** (Mureș) care se varsă în Dunăre, Strabon adaogă imediat explicația (VII, 3, 13) că romanii numesc **Danuvius** partea superioară a fluviului (Dunărea) de la izvoare pînă la cataracte (Porțile de Fier) care în cea mai mare parte a sa curge prin țara dacilor, pe cînd partea inferioară, pînă la Pont, care traversează țara geților o cheamă **Istros.** Mai adaogă că **„dacii și geții vorbesc aceeași limbă"** și că **„geții sînt mai bine cunoscuți de către eleni pentru că trec tot timpul de pe o parte a Istrului pe cealaltă și că ei s-au amestecat cu tracii și cu moesii".** Prin această ultimă afirmație, autorul vrea să spună că, locuind de asemeni malul drept al fluviului, în Dobrogea, geții au venit în contact direct cu grecii pontici. Mai departe, în același pasaj, revenind la efemera unificare din timpul lui Burebista, el precizează că : **„după ce numărul geților și dacilor a crescut atît de mult încît ei puteau să trimită la război pînă la 200 000 oameni, acum numărul lor a scăzut pînă la 40 000 și sînt pe cale de a se supune romanilor. Nu sînt încă de tot dominați de romani, pentru că își pun încă speranța în germani care sînt inamicii romanilor".** În aceste ultime comentarii, Strabon nu are în vedere decît una din cele cinci părți rezultate din divizarea regatului de altădată al lui Burebista, cifra redusă pe care o dă reprezentînd exact o cincime din efectivul maxim dinainte. Acest efectiv de 200 000 oameni, ținînd seama de teritoriul enorm al țărilor care se aflau sub autoritatea lui Burebista, este departe de a fi exagerat, cum li se pare unora dintre cercetătorii moderni. În ce privește iminenta supunere față de romani, aceasta nu era decît o iluzie a lumii romane din epoca lui Strabon, alimentată de ofensiva lui August spre Dunăre și de succesele sale în Dobrogea și Pannonia. În realitate, forța dacilor din munți avea să dureze, dimpotrivă, mai mult de un secol, crescînd în intensitate pînă la manifestările sale supreme sub conducerea lui Decebal. Germanii, menționați ca o speranță a geto-dacilor puteau fi atunci bastarnii din nordul Moldovei și din Galiția, ca și națiunile sueve, ca marcomanii și quazii, care se instalaseră pe atunci în regiunile Cehoslovaciei de astăzi și care vor purta ulterior războaie necontenite cu romanii.

În ceea ce privește rolul eminent al lui Deceneu (Decaineos) ca ghid moral al poporului geto-dac, susținînd prin forța credințelor religioase politica de unitate și disciplină a lui Burebista, Strabon îl mai menționează într-un pasaj (VII, 3, 5) citat de el mai sus și unde, vorbind despre situația de prim rang a preoților pe lîngă regii geți, el spune : **„pe cînd domnea la geți Boirebistas, contra căruia divinul Caesar se pregătea atunci să pornească război, această onoare îi aparținea lui Deceneu".** Iar în altă parte (XVI, 2, 39), tratînd despre înalta poziție politică a preoților la diferite popoare, după ce citase pe eroii mitici ai tracilor din sud, Orfeu și Musaios, el adaogă : **„așa cum era altădată la geți, zeul Zamolxis, un pitagorean, iar în epoca noastră Deceneu, care îi făcea prezideri lui Byrebistas".**

Atitudinea persiflantă a lui Strabon cu privire la religia geto-dacă urmează tradiția evhemeristă a autorilor greci mai vechi care, încă din epoca lui Herodot voiau să vadă în Zamolxis un vechi sclav de-al lui Pitagora ulterior divinizat de către geți. În realitate, era un concept henoteist, abstract, al geților, pe care îl cunoscuseră și grecii în epoca lor primitivă, la fel ca toți indoeuropenii, dar ulterior antropomorfismul îi făcu atît de tare să-l uite, încît nu-l mai înțelegeau atunci cînd îl reîntîlneau în stare pură la un popor atît de conservator în credințele sale ca geto-dacii. Consecvent cu această lipsă de înțelegere a grecilor, Strabon încearcă să-l reducă și pe Deceneu la rolul de simplu „vrăjitor", aproape „șarlatan" **(anèr goés),** inventînd și pentru el, ca și pentru imaginarul Zamolxis o ucenicie la misticismul filozofilor pitagoreni și, bineînțeles, o călătorie imaginară în teocraticul Egipt, care reprezenta pentru greci leagănul credințelor religioase.

În realitate, Deceneu practica riturile tradiționale ale religiei locale, după regulile moștenite de la strămoși, fără să fi avut nevoie, nici el, nici oricare dintre predecesorii lui, să recurgă la învățăturile lui Pitagora și la influențele egiptene, complet străine credințelor geto-dace. În ierarhia societății geto-dace el ocupa un loc normal care, cum lasă să se înțeleagă însuși Strabon, fusese deținut întotdeauna de către cineva. Un ecou al opiniei autorilor greci asupra lui Deceneu, provenind probabil de la Dion Chrysostomul din sec. I i.e.n., se întîlnește la Iordanes, episcop creștin din secolul VI, ostrogot de origine care, dotat cu o mare erudiție, dar lipsit de spirit critic și pornind de la o confuzie gravă între geți și goți a adunat o serie de informații mai vechi despre geți (fie că le-a luat de la Cassiodor, fie că le-a strîns el însuși), într-o operă latină intitulată „De rebus geticis" sau, pe scurt, „Getica", imaginîndu-și că astfel impinge departe, în trecut istoria propriului său popor got. În orice caz, eroarea sa a fost binevenită pentru noi, pentru că în acest fel au fost salvate de la uitare cîteva informații asupra geto-dacilor pe care nu le mai găsim la alți autori. Despre Burebista ne spune prea puțin dar insistă asupra lui Deceneu. Reproducem începutul pasajului respectiv din Getica sa (XI, 67) : **„Pe cînd Burvista domnea la „goți"** (geți), **a venit în „Gotia"** (adică țara geților) **Dicineus, în timpul cînd la Roma Sylla** (82—79 i.e.n.) **ocupase primul loc. Acest Dicineus fiind primit de către Burvista, acesta i-a atribuit o putere aproape regală** (pene regia potestas). **Urmînd sfatul său „goții"** (geții) **au devastat țara germanilor, ocupată acum de către franci".** După o lungă frază asupra puterii lui Caesar care, deși cucerise lumea, nu i-a putut subjuga pe „goți" **„în ciuda numeroaselor lui tentative"** prelatul ostrogot, vibrînd de mîndrie în legătură cu iluzia sa etnică, insistă asupra autorității morale exercitate de către Deceneu asupra „goților", cărora le dăduse cunoștințe enciclopedice superioare, dar nu mai vorbește de Burebista.

Afirmația lui Iordanes despre expansiunea lui Burebista pînă la izvoarele Dunării, unde în epoca acestui episcop se afla regatul francilor merovingieni, coincide în general cu afirmațiile lui Strabon mai sus citate asupra „nimicirii" celților dunăreni (VII, 3, 11) dar, mai ales, cu un alt pasaj al geografului grec (VII, 5, 2) unde, vorbindu-se despre regiunile iliro-pannonice ale Alpilor, se menționează că **„o parte a acestui teritoriu a fost devastat de către daci cu ocazia războiului lor contra boiilor și a taurisc ilor, popoare celtice de sub conducerea lui Critasiros, dacii susținînd că această țară le aparține, deși este despărțită de ei prin riul Patisos, care curge din munți spre Dunăre pînă la Galați numiți scordisci".** Tauriscii locuiau în Alpii austrieci în vechiul Noricum, dar exista de asemeni o populație celtă cu nume apropiat, teuriscii, pe care Ptolemeu **(Geogr.,** III, 8, 3) o menționează prin estul Slovaciei și nord-estul Daciei. În orice caz, rezultă destul de limpede din precizările lui Strabon că Burebista și-a întins operațiile asupra întregii Pannonii unde locuiau boii și că, prin urmare el a trebuit să atingă și țările ocupate de către tauriscii alpini, chiar dacă după aceea își vor fi stabilit frontierele mai spre est. Fapt este că arheologia dovedește o expansiune a civilizației geto-dace în sec. I. i.e.n. în regiunile dunărene ale Pannoniei și în toată Slovacia, pînă la Bratislava.

Incheiem cu acest pasaj seria citatelor din Strabon și din Iordanes privindu-l pe Burebista și trecem la o altă sursă fundamentală asupra domniei acestui rege : inscripția de la Dionysopolis.

* Numele lui Burebista, conținînd probabil o vocală specific getică greu de redat în alfabetele grec și latin, prezintă în izvoare ortografii diverse. Strabon îl scrie în două feluri : **Boirebistas** și **Byrebistas.** Inscripția lui Acornion de la Dionysopolis ezită de asemenea între două forme : **Byrebistas,** atestată și într-o inscripție din Mesembria, și **Byrabeistas.** Iar Iordanes, pe latinește, îl transcrie **Burvista.** Forma greacă cea mai frecvent folosită, mai ales în inscripții, și deci cea mai apropiată de aspectul fonetic autentic, este **Byrebistas,** care, după normele transliterației din acea epocă, dă forma latină **Burebista,** curent adoptată de istoricii moderni. Forma **Boerebista,** transliterație a variantei excepționale de la Strabon, **Boirebistas,** nu e cea mai indicată, iar scrierea ei greșită „Buerebista", întîlnită uneori în presă, chiar trebuie să fie total evitată.

Monedă dacă (avers)

Reversul aceleiași monede

Aplică geto-tracă din argint

Altă monedă dacă

O capitală în „piemontul getic": ARGEDAVA

Interviu cu arheologul dr. Alexandru Vulpe, cercetător principal la Institutul de arheologie

— În zona de munte a Olteniei și Munteniei, denumită de geografi „piemontul getic", au locuit tot geți, a căror existență se poate dovedi, mai ales, pe transpunerea cu cinci veacuri mai devreme a unor realități a sec. I e.n. atestate istoric și arheologic. După părerea dv., cînd începe perioada clasică a culturii materiale geto-dace ?

— Cred că evenimentele marcate prin pătrunderile celților în sud-estul Europei, inclusiv în țara noastră, evenimente care s-au petrecut mai ales în sec. III i.e.n. reprezintă, prin consecințele lor, cezura între cele două perioade — cea veche și cea clasică — a culturii geto-dacice.

— În sec. IV e.n. pericolul scitic trecuse, iar dezvoltarea societății geto-dacice era în plină ascendență. Ce se întîmplă, în acest context, mai departe cu poporul geto-dac ? Cercetările arheologice au putut aduce noi argumente privind viața lor ?

— Au fost cercetate destul de puține așezări care să ateste continuitatea de viață dintre perioada veche și cea clasică a geto-dacilor. Totuși, în afara celei de la Zimnicea, trebuie să citățm pe cea de la Poiana pe Siret, care ne prezintă o continuitate neîntreruptă începînd cu sec. IV î.e.n. și pînă la cucerirea Daciei de către romani. Iar recent mai există și alte indicii, după care și alte așezări din vestul și sud-vestul Moldovei, Munteniei și Olteniei și chiar și din unele părți ale Transilvaniei au început să existe încă în sec. IV ; deci o arie întinsă a fost punctată cu asemenea descoperiri, care, toate, demonstrează același lucru : **continuitatea neîntreruptă de viață.**

Însă importantele transformări survenite în urma invaziei celtice și bastarne au făcut ca, în unele zone, viața așezărilor geto-dace să se reorganizeze. Într-adevăr, în secolul al II-lea î.e.n. găsim o surprinzătoare unitate de forme a culturii materiale în aproape tot cuprinsul spațiului carpato-dunărean, fapt ce dovedește în mod indiscutabil progresul neîntrerupt și relativ egal în toate regiunile acestui spațiu. Ne aflăm acum în preziua marelui act politic pe care l-a însemnat unificarea sub o aceeași stăpînire a tuturor geților și dacilor de către Burebista.

— Am ajuns, și noi, în pragul unui moment foarte însemnat în viața dv. în domeniul cercetărilor arheologice. Este vorba de șantierul de la Popești, unul din cele mai importante vestigii de cultură getică. Ce înseamnă pentru dv. acest nou punct al cercetării și mai ales ce însemnătate are, pentru îmbogățirea cunoștințelor privitoare la cultura geto-dacică, șantierul de la Popești ?

— Importanța unanim recunoscută a acestui șantier este în primul rînd de ordin strict arheologic, datorită condițiilor de păstrare deosebit de bune a vestigiilor arheologice de aici. Acest fapt permite o bună cunoaștere a formelor de viață a culturii geto-dace în faza ei **clasică** (în special în sec. II—I i.e.n., deci și în perioada lui Burebista) și respectiv fixarea unor însemnate jaloane pentru alcătuirea unei cronologii. Indiferent care va fi fost numele și rolul istoric al așezării de la Popești, este limpede că **aici a fost unul dintre cele mai importante centre economice și politice ale geților din Cîmpia Dunării.**

— În ce constau elementele și documentele arheologice descoperite aici ?

— Aici s-au dezvelit, între altele, și resturile incendiate ale unei construcții impunătoare, cu pereți de lut, acoperită cu țigle și olane. Un adevărat palat, în sensul funcțional al cuvîntului, respectiv un complex de camere, cum ar fi o încăpere cu absidă, în formă de bazilică, în capătul dinspre absidă aflîndu-se o vatră ornamentată cu simboluri religioase.

Presupunem că acest palat reprezintă reședința unei însemnate căpetenii getice. Dar însemnătatea așezării de la Popești rezidă și în faptul că aici a fost un centru de producție a anumitor categorii de mărfuri, cum ar fi : cupele de lut cu decor în relief, imitate după cupele megariene, un produs de lux al lumii elenistice, precum și imitarea amforelor grecești. Este interesant și în același timp nostim să amintim că imitația amforelor mergea pînă la contrafacerea mărcii de pe toartă, marcă pe care o purtau multe amfore grecești, cu numele orașului și al magistratului care garanta atît producerea vasului cît și a conținutului său — respectiv uleiuri sau vinuri. Pentru meșterii geți de la Popești imitarea exactă a literei grecești nu avea importanță, ei se mulțumeau cu realizarea unei ștampile cu motive geometrice apropiate, ca idee, de formele alfabetului grecesc. Noi le numim ștampile anepigrafe. Cele mai multe asemenea amfore imitate s-au găsit chiar la Popești, al doilea centru s-a găsit la Cetățeni, pe Dîmbovița în sus, pe drumul ce lega Muntenia de Ardeal. Mai trebuie să spunem că tot la Popești trebuie să fi ființat și un centru de emitere a monezilor. În sfîrșit, toate aceste date, plus altele, converg spre a arăta că aici a existat centrul unei avansate uniuni tribale getice. În ceea ce privește însă interpretarea istorică a datelor de la Popești, nu toți cercetătorii sînt de aceeași părere.

— Fiind vorba de o descoperire excepțională, controversa este și firească. Ați vrea să ne explicați mai în detaliu în ce constă ipoteza dv. privitoare la așezarea getică de la Popești ?

— S-a presupus că aici la Popești ar fi fost Argedava — pomenită în decretul dat în cinstea lui Acornion din Dionysopolis, ca fiind reședința tatălui lui Burebista. Prin urmare, Burebista s-ar fi născut aici, în lunca Argeșului, iar gruparea politică din această zonă a fost nucleul viitorului stat unificat al tuturor geților și dacilor.

Este și firesc ca o ipoteză cu consecințe de o asemenea importanță să dea naștere la discuții diferite, uneori contradictorii. Nu are rost să insistăm aici asupra lor. Ceea ce ne preocupă în momentul de față este de a vedea care este cea mai importantă așezare din această vreme din bazinul Argeșului, dacă nu cumva există o altă **dava,** mai spre deal și munte, de exemplu în zona Pitești.

Pînă în momentul de față cetatea de la Popești ne apare, în adevăr, drept cea mai importantă, dar terenul de cercetare nu este încă epuizat. Presupunînd că Argedava reprezintă în adevăr **dava** de pe Argesis, și că Argesis este în adevăr, cum susținea Vasile Pârvan, numele din vremea lui Burebista al Argeșului, este limpede că o astfel de cetate trebuie căutată printre cele mai răsărite din punct de vedere arheologic din bazinul Argeșului. Pînă acum, singura care concurează cu succes în această competiție este cea de la Popești. Dar nici cînd vom avea această certitudine tot nu vom avea siguranța că Argedava este reședința tatălui lui Burebista, deoarece inscripția de la Dionysopolis ne vorbește doar de Argedava ca reședința unui tată... fără să indice despre ce tată este vorba — desigur un tată de rege —, numele fiind deteriorat. E adevărat însă că toți marii epigrafiști care au studiat textul acestei inscripții au presupus, prin logica desfășurării textului în partea bine conservată a inscripției, că este vorba de tatăl lui Burebista.

Vreau numai să spun că, după părerea mea, ipoteza aceasta este probabilă și că la ora actuală nu văd o altă ipoteză verosimilă care să satisfacă toate punctele controversate ale acestui eșafodaj de presupuneri. Cei care contestă această ipoteză, în general, reușesc să pună mai bine în lumină doar punctele ei slabe, dar nu să construiască o altă teorie mai demnă de crezare în loc.

— În încheiere aș dori să ne oprim puțin asupra unui alt obiectiv arheologic care a constituit ultimul dv. șantier al cercetării. Este vorba despre descoperirea de la Conțești — tot din județul Arges. Insolitul acestei descoperiri, după cum știu, a suscitat interesul specialiștilor prezenți la ultimul Congres de Tracologie, ce s-a ținut la București în 1976. Materialele arheologice găsite aici oferă tipuri reprezentative ale culturii clasice geto-dace ?

— Da, în ceea ce privește apartenența culturală a acestei descoperiri nu există nici-un dubiu. Sînt prezente aici o serie de forme ale fazei clasice a culturii geto-dace cum ar fi ceramica lucrată cu mîna, ceramica lucrată cu roata, cioburi de amfore, agrafe (fibule), pinteni, cuțitașe și mai ales virfuri de săgeți de fier.

Din punct de vedere arheologic, această descoperire este ceea ce numim noi un **complex închis.** Adică o descoperire în care toate piesele au fost depuse odată. Asemenea „complexe închise" alcătuiesc jaloanele cronologiei culturii arheologice din toate timpurile. Astfel, descoperirea de la Conțești, multe din descoperirile bine păstrate din așezarea de la Popești, precum și alte asemenea descoperiri aflate în numeroasele așezări geto-dacice din țară vor servi, într-un viitor pe care nu-l credem prea îndepărtat, la alcătuirea unei scheme cronologice a culturii clasice geto-dace, schemă ce formează scheletul oricăror interpretări istorice sigure sau foarte probabile a descoperirilor arheologice în general. Numai cu o cronologie bine fixată în detalii putem face ca lutul și metalul să grăiască.

Vom putea astfel să știm care erau micile deosebiri între diferitele formațiuni politice geto-dace înainte de Burebista. Din evidența datelor de început și de sfîrșit a așezărilor, din citirea și interpretarea materialelor găsite în ele vom putea deduce cînd au avut loc frămîntări în politica grupărilor geto-dace, de ce natură erau ele și ce a însemnat, pe planul culturii materiale, saltul calitativ realizat de unificarea lui Burebista. Multe din aceste probleme sînt de pe acum lămurite sau postulate pe baza puținelor știri scrise, dar majoritatea necesită încă confirmări și cunoștințe de detaliu.

Este însăși menirea principală a arheologiei : să răspundă, atîta cît îi sînt puterile, la întrebările cerute de cercetarea istorică.

Cornelia Djigola

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
20
(838)
Sîmbătă
20 mai
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VIZITA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU ÎN REPUBLICA POPULARĂ CHINEZĂ

Moment memorabil al relațiilor dintre cele două țări, o nouă contribuție la cauza socialismului, păcii și colaborării

Cu emoție și admirație, întregul nostru popor urmărește desfășurarea vizitelor oficiale de prietenie pe care secretarul general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le întreprinde, în aceste zile, în mai multe țări prietene din Orientul planetei.

Noua solie românească de pace și colaborare între popoare a debutat prin vizita oficială de prietenie pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o face în Republica Populară Chineză la invitația tovarășului Hua Kuo-fen, președintele Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, premierul Consiliului de Stat al Republicii Populare Chineze. Reportajele, apărute în presă, transmise la radio și televiziune, cuprinzînd relatarea vizitei, revista presei chineze, ecourile acestei vizite în opinia publică mondială pun încă o dată în lumină caracterul principial, consecvent și realist al politicii internaționale a României, politică în care se îmbină armonios interesele fundamentale ale întregului nostru popor cu interesele majore ale păcii și colaborării, ale socialismului. Țara întreagă a urmărit cu satisfacție impresionanta primire făcută pretutindeni tovarășului Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu, celorlalți conducători de partid și de stat, membri ai delegației. Sute de mii, milioane de oameni, de prieteni ai țării noastre, din Republica Populară Chineză au întîmpinat, pretutindeni pe parcursul vizitei, pe solii poporului nostru cu sentimente de fierbinte prietenie. Dovezile de prețuire și stimă, atît de numeroase și atît de diverse, au adus în sufletele noastre, ale tuturor, satisfacția că România, luminatul ei conducător, și-au dobîndit un loc distinct în conștiința popoarelor, bucurîndu-se de înalte aprecieri pentru consecvența cu care slujesc idealurile umanității. Convorbirile oficiale dintre șefii celor două state, tovarășii Nicolae Ceaușescu și Hua Kuo-fen, au pus în lumină preocuparea statornică de a dezvolta, în continuare, colaborarea dintre cele două țări, spre progresul mereu mai dinamic al construcției socialiste, au relevat preocuparea de a se aborda temeinic multiplele probleme ale vieții internaționale și de a așeza la baza relațiilor dintre statele lumii principiile inalienabile ale respectului independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, excluderii forței și a amenințării cu forța, neamestecului în treburile interne. În mod firesc s-a relevat, în cadrul momentelor esențiale ale vizitei, faptul că libertatea și independența popoarelor, suveranitatea lor constituie o cauză inestimabilă a socialismului, că un asemenea ideal esențial pentru omenire este incompatibil cu politica imperialistă, colonialistă și neocolonialistă, cu practicile de dictat și dominație, cu politica rasistă și de apartheid, cu subdezvoltarea și perpetuarea unor raporturi de inechitate între state.

Se desprinde din nenumăratele mărturii propuse de desfășurarea vizitei de prietenie a conducătorului partidului și statului nostru, din cuvintările rostite, din ambianța de caldă prietenie, din stima reciprocă și prețuirea care au caracterizat toate manifestările prilejuite de această vizită un adevăr care confirmă una din năzuințele noastre dintotdeauna, magistral traduse în viață de politica partidului, prin neobosita și clarvăzătoarea activitate internațională a tovarășului Nicolae Ceaușescu, aceea de a purta pretutindeni în lume un rodnic mesaj de prietenie și colaborare în numele idealurilor păcii și socialismului, pentru triumful acestor idealuri, spre binele întregii omeniri. Mesaj ce va fi dus în zilele următoare ale acestei frumoase luni a primăverii și în alte țări ale continentului asiatic, țări aflate la mare depărtare de România — dacă măsurăm depărtarea în kilometri — dar atît de aproape de noi dacă, în locul distanțelor, așezăm idealurile și cauza comună care animă politica și activitatea popoarelor noastre.

Luceafărul

Colocviul național al dramaturgilor

Începînd de marți, 16 mai 1978, s-au desfășurat la Cluj-Napoca, în sala Teatrului Național, lucrările primului Colocviu național de literatură dramatică, organizat de Consiliul Uniunii Scriitorilor, în colaborare cu secția de dramaturgie a Asociației scriitorilor din București și cu Asociația scriitorilor din Cluj-Napoca. Participanții la colocviu au fost salutați în numele conducerii locale de partid și de stat, de tovarășul **Aurel Negucioiu,** secretar al Comitetului județean Cluj al P.C.R. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de tovarășul **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România. Referatul principal al colocviului a fost susținut de dramaturgul Paul Everac, după care au început dezbaterile. Au participat scriitori, dramaturgi, critici de teatru, regizori, personalități de seamă ale vieții artistice din toată țara. În cuvîntul lor, vorbitorii au subliniat importanța acestei manifestări înscrisă în seria acțiunilor inițiate de Conferința Națională a scriitorilor, acțiuni cu un cadru larg de desfășurare, ce vizează progresul tuturor domeniilor culturii din țara noastră. Colocviul dramaturgilor urmează, la scurt răstimp, pe cel al criticilor literari, despre care se poate spune că a avut o importanță deosebită și ale cărui rezultate n-au întîrziat să se facă simțite, nu doar în plan teoretic, ci și în metoda concretă a elaborării judecăților de valoare. Precedat de ample dezbateri în reviste de cultură precum **România literară, Luceafărul,** ca și în toate revistele din țară, primul colocviu al dramaturgilor reprezintă răspunsul la o necesitate decurgînd din însești condițiile noi în care se desfășoară viața publică în România socialistă, precum și din legătura incontestabilă dintre social și artistic. După cum se știe, mai mult poate decît alte genuri, teatrul reprezintă o tribună de la care realitatea, transfigurată desigur, vorbește deschis spectatorilor de orice virstă și de orice categorie. Nu încape îndoială că schimbul viu de păreri, născut din sentimentul responsabilității față de reflectarea cît mai adecvată a realităților patriei noastre în magica oglindă a teatrului, va contribui esențial la aprofundarea viziunii dramaturgilor ca și la creșterea calitativă a spectacolului de teatru, a rolului educativ al acestuia. Așa cum afirma în cuvîntul său tovarășul George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor : **„Prin natura lui, teatrul are un impact deosebit asupra publicului (...) Prin teatru, prin spectacolul teatral, ideile și sentimentele pe care un scriitor vrea să le transmită pătrund mult mai ușor, mai direct în conștiința celui căruia i se adresează. De aici izvorăște și responsabilitatea deosebită a teatrului în educația estetică, politică și socială a maselor, a acelor milioane de spectatori care anual intră în sălile de spectacol sau privesc micul ecran al televiziunii".**

Sintem convinși că numeroasele contribuții ce au fost aduse în cadrul Colocviului vor constitui, în sine, o sinteză a preocupărilor angajate ale tuturor slujitorilor acestei nobile arte, precum și punctul de pornire al unor inițiative care să aibă drept scop ridicarea calității literaturii dramatice în primul rînd. Cititorul cunoaște, desigur, preocupările editurilor, materializate în colecții de largă răspîndire, îndreptate în același scop. Printr-un tiraj însemnat, acestea pun la dispoziția instituțiilor teatrale de pe întreg cuprinsul țării, bazele unui repertoriu viabil, legat în cea mai mare măsură de viața complexă a omului. Dar în această direcție se pot face lucruri mai bune, ecoul cărții de teatru poate fi amplificat, după cum poate fi amplificată și cuprinderea pe care ea, cartea, o are asupra realității. Cu siguranță, Colocviul clujean a avut menirea să analizeze, adesea în intervenții de acuitate, multe din problemele literaturii noastre dramatice. Dar el nu poate reprezenta o concluzie definitivă, o încheiere, ci, mai ales, deschide o perspectivă și mai largă asupra viitorului, asupra sarcinilor și muncii creatoare cărora s-au dedicat dramaturgii. Și, alături de ei, ceilalți oameni de teatru, regizori și actori care, cu toții, sînt chemați să contribuie la realizarea unei funcții estetice și educative de cea mai mare însemnătate, recunoscută ca atare de public și cititori, să înlăture cu mai multă eficiență tot ce poate frîna o dezvoltare dinamică, superioară a teatrului nostru, definindu-l mereu mai pregnant ca o tribună a educației estetice și civice.

EUGEN BARBU, LAUREAT AL PREMIULUI „HERDER"

În aula Academiei austriece de știință a avut loc decernarea premiilor internaționale „Gottfried von Herder" pe anul 1978. Premiile au fost atribuite unor personalități din Europa pentru activitatea desfășurată în scopul promovării relațiilor culturale între popoarele continentului.

Printre laureații premiului „Herder" din acest an — care marchează jubileul unui deceniu și jumătate de la acordarea pentru prima oară a înaltei distincții — se află și scriitorul Eugen Barbu, căruia premiul i-a fost conferit pentru remarcabilele sale merite literare.

Festivitatea premierii s-a desfășurat în prezența președintelui Austriei, dr. Rudolf Kirchschlaeger, a membrilor guvernului, a unor personalități ale științei și culturii austriece și de peste hotare, a șefilor misiunilor diplomatice acreditați la Viena, printre care ambasadorul României, Octavian Groza.

Difuziune și... clasicizare

Se poate oare susține în chip serios că ceea ce numim mare succes de public în domeniul literaturii constituie un fenomen eminamente spontan, în sensul că ar fi suficientă apariția, în raftul librăriei, a cărții excepționale, foarte bune sau, pur și simplu, bune, pentru ca cititorul, cu intuiția lui, așa-zicînd, naturală, s-o identifice pe loc și, astfel, să-i consfințească notorietatea ? Nu negăm faptul că se vor fi petrecînd și asemenea „miracole", rămînem însă la opinia că, chiar dacă există, aceste evenimente fericite sînt, oarecum întîmplătoare, și că, tocmai de aceea, capacitatea lor de generalizare, în accepție socială, ni se pare extrem de redusă. Pe scurt, vrem să spunem că în sfera problemei de care ne ocupăm în prezentele însemnări, cunoscuta lege circumscrisă științelor economiei — legea cererii și a ofertei — revendică o atenție maximă, dacă societatea, prin mijloacele pe care și le creează sau pe care ar trebui să și le creeze, este realmente decisă a stimula procesul de difuzare în masă a valorilor spirituale produse de chiar unii dintre membrii ei. Exprimăm, desigur, un deziderat avînd o îndreptățire axiomatică, așa încît s-ar putea crede că nici nu mai este nevoie să insistăm asupra lui. În realitate, însă, lucrurile nu se prezintă tot atît de simplu și cine își ia sarcina să le examineze își dă seama numaidecît de necesitatea apelului la prerogativele spiritului critic.

Este vorba, fără îndoială, de apelul pe cît posibil, la totalitatea acestor prerogative ale spiritului critic. Aceasta, întrucît, raportînd discuția la modul în care funcționează mecanismul difuzării valorilor literaturii române contemporane în momentul de față, trebuie

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 3-a

● În paginile 2–3 : ● POEZIA ÎN AGORA ● Geo Dumitrescu ● Constanța Buzea ● Ioan Alexandru ● în «Cele mai frumoase poezii» ● Eugen Jebeleanu ● Ion Caraion ● Virgil Teodorescu ● Adrian Păunescu ● Nichita Stănescu ● în B.P.T.

130 DE ANI DE LA MAREA ADUNARE DE LA BLAJ

Cîmpia Libertății

Am trecut zilele acestea prin Blaj în drum spre casa părintească, prin acest sanctuar în aer liber, împrejmuit de dealuri semănate cu vită de vie, domolit de apele Tîrnavei, ocrotit de sate românești pînă departe, printre păduri și pășuni păscute de turme.

O cetate țărănească arhaică mai degrabă, ca Teba elină, un sat ridicat în rînduiala spiritului, Roma Transilvaniei cum îl numea Eminescu, pentru că aici latinitatea ființei noastre naționale își dobîndește înfățișarea dinamică în vederea unirii tuturor românilor în hotarele firești ale strămoșilor noștri.

Dintre țăranii acestor sate se trag toți acești cărturari cititori ai romanității noastre în veac modern. Jertfele și nedreptățile multiseculare, martiriul lui Horia trebuiau în alt veac să-și adîncească semnificația printr-o lucrare convingătoare, iar aceasta era știința, argumentele cărturarilor. Școala ardelenească este o revoluționare prin lupta minții pe texte istorice și filologice întru desteptarea originilor noastre.

În aceste case țărănești cu pridvor de lemn și ferestre joase, cu un stejar la poartă s-au deschis marile cărți ale umanității în graiul lor original la lumina făcliilor de ceară de către genialii cărturari Timotei Cipariu, Samuel Micu, Gheorghe Șincai și atîția alții.

Iancu studiase dreptul înainte de a vorbi cu împăratul, arătîndu-se pe Cîmpia Libertății zecilor de mii de țărani veniți să-l asculte acum o sută treizeci de ani, ca om al cuvîntului trecut prin focul cărturăriei. Herodot și Vergiliu, profeții orientului și scolasticii, Bizantul și Europa renașterii în textele originale sînt cercetați cu luare aminte în această matcă a renașterii noastre naționale de la Blaj.

O grădină botanică aflată lîngă această academie țărănească, unde florile de cîmp erau strînse întru cercetare, unde flori și plante din alte zone florale ale lumii erau cultivate aici la Blaj întru știință și cunoaștere în amănunt, mărturisește încă o dată maturitatea și profunzimea cărturarilor luptători pentru libertatea și unitatea tuturor românilor. Prin școală, prin cercetare, prin știință în amănunt, prin lupta luminii minții ne păstrăm ființa libertății pentru că și argumentele științei veneau în favoarea unității și statorniciei și vechimei romanității noastre.

Omagiu după o sută treizeci de primăveri, acelei zile de mai cînd zecile de mii de țărani veniți din toată Transilvania au rostit îndelung și ferm : „Vrem să ne unim cu țara".

Ioan Alexandru

Cultură și civilizație

Omul dă măsura locului la fel cum natura socializată dă măsura omului. Muncile lui de primăvară și de toamnă îi prepară germinația și-i hotărăsc rodul din urmă. Ele îi conferă înălțime. Înfăptuirile lui — înțelegînd aci singularul obștii, nu al individului, — se îmbracă în carate, ciclic, primăvara și toamna. Așa cum obiectele civilizației sînt, prin consum individual sau colectiv, destinate obștii, obiectele culturii, printr-un alt fel de consum (în sens larg), revin spre a spori și permanentiza modul obștesc de a fi în lume și pentru lume. Însă nu în orice societate contemporană obiectele civilizației și ale culturii se completează armonios, sau barem nu profund discordant. În România anilor noștri, cetățeni sînt echidistant situați în raport cu obiectele de cultură și ale civilizației. Că în practică, factori diferiți concură la predominanța uneia sau celeilalte serii de așteptări sociale, nu reprezintă decît o contradicție, prin cunoaștere și depășire, fructuoasă. O mai lungă, mai profundă și calitativ superioară tradiționalizare a comportamen-

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 6-a

Coșbuc sau lirismul obiectiv

În receptarea de care se bucură azi opera lui Coșbuc, cea mai asiduă popularizare o datorăm programelor de învățămînt, atît școlare, cît și universitare. Departe de a fi un caz clasat definitiv de către istoria ori critica literară (vezi, pe lîngă contribuția importantă a prof. Gavril Scridon, și cele două studii din Viața Românească nr. 9 și 10 ale lui Ion Negoițescu, cărțile lui O. Șuluțiu și Petru Poantă despre poezia lui G. Coșbuc) viziunea asupra operei coșbuciene promovată azi de către unii poeți contemporani, care nu s-au obosit nici să-l citească, este una minimalizatoare. Apreciată de Titu Maiorescu, I.L. Caragiale, Vlahuță, I.D. Gherea, I. Slavici, G. Bogdan-Duică, Nicolae Iorga, Sadoveanu, Octavian Goga, T. Arghezi, G. Călinescu și atîția alții, poezia lui Coșbuc apare luminoasă, robustă și muzicală într-un moment cînd arta poetică influentată de simbolism, ver-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 4-a

POEZIA ÎN AGORA

● GEO DUMITRESCU ● CONSTANȚA BUZEA ● IOAN ALEXANDRU ● ÎN „CELE MAI FRUMOASE POEZII"

Africa de sub frunte

Aparținînd fie îndepărtatei perioade a volumului **Libertatea de a trage cu pușca** sau descinzînd din mai recente faze de elaborare, poemele lui Geo Dumitrescu surprind mereu prin articularea lor foarte vie, imperativă, prin aerul deopotrivă de **grav și de simpatic**, printr-o fluiditate nestingherită, chiar imposibil de a fi comprimată, ceea ce le asigură, și atunci cînd încărcătura este aparent stînjenitoare, o cale directă, „deschisă" spre sensibilitatea cititorului. Mișcarea poeziei și tot ceea ce compune viața ei internă sînt aici antrenante, acaparatoare, de un ritm cuceritor care-și impune, el însuși, pînă la urmă, propria și corecta frazare, scoțîndu-te din posibilul impas de a lua fals notele și de a confunda o nuanță cu exact contrariul ei. Într-o poezie în care lucrurile stau de obicei pe muchie de cuțit, un accent nelalocul său pus putînd să răstoarne sensurile în partea opusă, acest ritm al poemului, care este în realitate un ritm al francheței, un timbru al sincerității, se dovedește salvator. El vine nu să disimuleze o atitudine și nici să „încurce" nejustificat firele interpretării, ci vine dintr-un real și organic sentiment al complexității și relativității lucrurilor, dintr-o cuprindere a lor pe toate dimensiunile, atît pozitive cît și negative.

Poetul nu spune **ceva** într-un anumit fel pentru ca noi să înțelegem **altceva**, ci spune edificat tocmai de profunzimea de nuanțe a subiectului respectiv, convins că acestea nu pot fi epuizate cu una, cu două, printr-o energică dar simplificatoare trăsătură de condei. Atunci cînd, de pildă, în răcnetele fantomaticului colonel din **Jurnal de campanie** auzim atît de exasperant formulată afirmația că : „sîntem oameni" și, încă din nou, „oameni sîntem" insistența aceasta abuzivă asupra condiției noastre umane și apelul, într-un fel disperat, la ultimele ei resurse de recunoaștere încep dintr-odată să ne devină cumplit de suspecte, situîndu-se de fapt la antipodul lor, într-o ignorare desăvîrșită tocmai a condiției umane. La fel, atunci cînd întîlnim dubios de înțelegătoare, de conciliantă, de intrată în regula jocului mărturisirea că : „V-am spus tot, vă jur ! La urma urmei, / din cîte adevăruri se compune un om ?...", ceea ce luat strict în sine ar însemna că da, omul nu se compune din prea multe adevăruri și că acestea, la rîndul lor, sînt lesne de descifrat, iarăși intonația este aceea care ne convinge, ne convinge fără dubiu, cu o forță elementară de exact contrariul acestei opacități față de valorile umane nesubstituibile.

La aceste valori trebuie raportată neîncetat poezia lui Geo Dumitrescu, pentru că oroarea sa față de vid, față de „venerabilele inerții" și de filistinele prejudecăți se exprimă nu numai negativ, prin oprobriu, pamflet sau deriziune, dar și afirmativ, umplînd, cu alte cuvinte, celălalt pol al poemelor cu o existență adevărată, în plină expansiune și posibilitate de exprimare, bazată pe un „fond" greu de sentimente și de realități ce-i asigură frumusețea și unicitatea. Poemele lui Geo Dumitrescu sînt vii nu numai datorită inteligenței, vioiciunii de ton ori volubilității autorului (prezente, fără îndoială, și acestea în sînul poeziei), sînt vii însă, în primul rînd, prin însăși viața și realul bogat pe care îl cuprind, prin mișcarea încărcată de forță imprimată convingerilor și atitudinilor, printr-un mesaj cordial și fratern vizînd atît „centrul limpede al lucrurilor" cît și tot ceea ce constituie victorie a îndrăznelii, a fragilității agresate, a conformității cu sinele intim, victorie a sufletului în ultimă instanță. Mai mult sau mai puțin auzită la suprafață, în interiorul poeziei se poate însă oricînd asculta o respirație larg-cuprinzătoare care nu este altceva decît o formă sensibilă a solidarității umane : „Uitasem de mult că respir, că aerul / mă cercetează adînc / pînă-n marginea inimii, / părăsindu-mă de fiecare dată, / cu nevăzute amintiri și mesaje, / uitasem / această obisnuită, străveche încercare / a văzduhului / de a mă stăpîni, bătîndu-mă / cu valul său ritmic / ca pe un mal de lut... // Dar, aseară, în vreme ce luna / se juca printre brazi cu oglinda, / mi-am văzut deodată puterea pieptului / scriind cu aburi calzi, / aproape luminoși din pricina zăpezilor, / ciudate semne, ce înghiau / fumul călător al trenurilor / despletit prin coroanele salcîmilor / (pe care, în treacăt fie zis, / întotdeauna am nutrit bănuiala / că-i ajută să-nflorească...). În măsura în care Geo Dumitrescu se dovedește un inflexibil și vitriolant pamfletar contra „ticăloasei spițe a moluștelor grave", într-o măsură egală, de nu sporită de alianta implicării și de căldura gestului afirmativ, în el ființele umile, desconsiderate, rău privite de bunul-simț superficial dar nu mai puțin reprezentind tagma „celor prea adevărați" își află un protector, acesta nu milostiv, nu meschin caritabil, ci deplin încrezător în puterile sale și în îndreptățirea superioară a gestului său recuperator : „Și cine nu știe, mă crede năuc / și girbov, ori poate chiar înfrînt... / Dar eu spun mereu **totuși**, și pe tine / veșnic te-aud zicînd **poate**, / și ei zice într-una **oare...**".

Un program de o frenetică majestate și de un aspru orgoliu al unei existente care își caută în sine resursele veritabile și independența de conduită se poate desprinde din poezia lui Geo Dumitrescu, program descoperit mai cu seamă prin aceste ființe de „periferie", presupus umile de care am amintit, ființe însă de o robustă umanitate sau, de asemenea, revelat prin momentele cînd viața pare, numai în aparențe, de o fragilitate și de o sensibilitate îngrijorătoare pentru sorții ei de dăinuire. Conservînd în străfundurile lor ca pe un vis rău, ca pe un coșmar al staționării imaginea unei „lumi de panopticum", poemele lui Geo Dumitrescu se îndepărtează cu o viteză ametitoare de o astfel de posibilă ipostază ucigătoare, intrînd într-un regim al perpetuei mișcări, al unei deveniri asigurante pentru nucleul incoruptibil al personalității umane. Doritor de certitudini și refuzînd deopotrivă comoditatea tihnită a certitudinilor transformate, deviate în clișee, retrăgîndu-se înlăuntrul său dar nu mai puțin apt de a regăsi „sentimentul distanței" și de a auzi lumea prin „urechi sociale" ori prin „urechile sufletului", cufundîndu-se în propria sa viață și în viața celorlalți, în realitatea orbitoare a lucrurilor și în „interiorul umbrei", respins și atras de iluzii, aflat în orbita unor imperative cu adresă precisă însă și al unor „nelămurite chemări", Geo Dumitrescu dezvoltă o gamă a omenescului de o neobișnuită amplitudine, caracteristică omului esențial, cu sentimentul că viața trebuie trăită, nu cu furie de rece experimentator, ci angajat, în întreaga ei desfășurare de potențial și de semnificații și, în același timp, cu o nobilă, cu o nestirbită adeziune la sinele cel mai profund: „Și mereu să te-ntorci la tine, lăsînd departe / larma de tîrg, viscerală, a zilnicăriei mărunte, / ce astupă urechile sufletului — / și mereu să alergi de la tine la ei / într-o neîntreruptă mișcare de pendul ce măsoară / umbletul fierbinte al vieții, treptele desăvîrșirii".

Adeziunea la acest sine, irigat de sevele cele mai tari ale ființei, este o constantă a poeziei lui Geo Dumitrescu, chiar și în clipa cînd se aude vocea „nelămuritelor chemări", chiar și în clipa cînd „numai vești rele" se așteaptă din lume, căci tocmai convingerea în păstrarea lui nealterată, în securitatea liberă a opțiunilor sale, încredintarea că așa ceva este posibil, patetic de posibil, fac din aparent nefastul augur și din mesajul său deprimant la prima vedere un sol îndărătnic, neîncovoiat al speranței : „Toate vînturile bat de-a-ndăratelea, / zicînd că trebuiesc îndreptați arborii / pe care tot ele i-au strîmbat. Și astfel / mortalitatea arborilor / a crescut înspăimîntător — / căci nimic, o, nimic nu se poate îndrepta / fără încuviințarea sevelor, / și tot ce se-ndreaptă cu de-a sila / se frînge...".

Poezia lui Geo Dumitrescu este unul din cele mai vibrante glasuri umane din poezia noastră de astăzi.

Dan Cristea

Mesajul unei conștiințe tragice

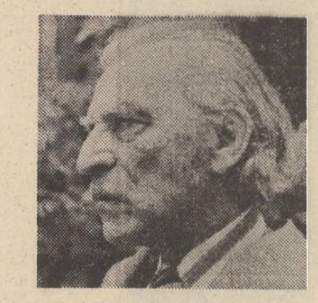

Născut în tensiunea unei perpetue confruntări cu partea de întuneric a lumii, versul lui Eugen Jebeleanu este simplu și tăios ca o lamă de sabie, inflexibil și scrisnit, concentrînd în forme lapidare mesajul unei conștiințe tragice de combatant, în numele umanității, împotriva absurdului, crimei și terorii.

O asemenea ipostază activă a existenței și a poeziei, îngemănate prin atitudine, devine un glas acuzator, angajat într-un discurs împotriva crimei de orice fel. Poezia lui Eugen Jebeleanu este astfel în primul rînd discus al unei patetice constiințe morale, lansînd necruțătoare întrebări și sentințe de la nivelul unei absolute intransigențe, ea este apoi meditație, tot de natură etică și apoi elegie, trei forme definind nu un univers poetic, ci o stare de conflict. Meditația nu întîrzie însă a se converti în forme activ mobilizatoare, ea nefiind contemplație în marginea lucrurilor, ci înclestare în miezul lor. Tot astfel, elegia nu este atît lamentație, cît revoltă, nu suspin, ci strigăt de răzbunare, nu resemnare, ci îndîrjire : „Pling uneori / dar plînsul e al indignării / sărat și-amar el nu coboară /, ci suie ca grumazul mării".

Expresie a unei existențe fundamental conflictuale, poezia lui Eugen Jebeleanu poartă un acut accent vindicativ, care, refuzînd să fie chiar și numai pentru o clipă ranchiună împotriva destinului personal, dobîndește o valoare etică prin raportarea la umanitate în genere : „Căci eu sînt cel ce vrea și pentru voi / Topor să fie, flacără cu gheare / Sau o pădure-n mers, răzbunătoare !" Condiția existenței sale se definește simbolic prin starea de asalt : „și inima la fel / se răzvrăti, și-a devenit drapel". Pentru o asemenea viziune a propriei meniri poetice, poemul **Minotaurul** devine o emblemă, în mod expresiv plasată ca frontispiciu în selecția de autor din colecția „Lyceum" (1977), care ar fi putut deschide și antologia **Surîsul Hirosimei și alte versuri** din colecția „Biblioteca pentru toți", cu atît mai mult cu cît această selecție tinde să ilustreze personalitatea poetului sub acest unghi. **Minotaurul** are valoare de artă poetică, concentrînd gîndirea morală și estetică a lui Eugen Jebeleanu și enunțîndu-i opțiunile : „Nu am atins niciînd numai o coardă / sau două doar din bratul rămuros / al harfei și dacă se-aude uneori / vuind mai tare sîngele-mi fierbinte / în unele artere, nu-s de vină / e necesar, copii e necesar / Știu... ce frumos e să mîngîi o coardă / și s-o prefaci în iederă ce naște / spirale moi de umbră și de muzici, / miresmele fără de care viața / e mai săracă... Știu... însă în Creta / stă Minotaurul și cere jertfe, / și nu pot să nu fac să se audă / în versu-mi mugetul lui infernal".

Lirica lui Eugen Jebeleanu își acordă tonalitățile sub imperiul necesității și al datoriei etice, cu deviza că „mîna este mai presus de ghează". Caracterul ei sentențios corespunde esenței sale morale. Poezia lui Eugen Jebeleanu, dură, lapidară, dizarmonică trăiește prin reverberația sensurilor morale, alegînd forma percutantă conform opțiunii exprimate în poemul **Minotaurul**.

O existență atît de încercată de durere ar fi putut avea, pentru alt poet, consecințe lirice opuse : derivă, disperare, abandon. Structura umană și lirică a lui Eugen Jebeleanu este însă susținută de o mare forță interioară, care trăiește în primul rînd din încredere în triumful luminii. Imaginea cu care se încheie **Surîsul Hirosimei** este revelatorie : „lumini ce-n bezne dînd înaintează, / lumini ce-naintează surîzînd". Pustiit de ororile războiului, de umilințele copilăriei, de trăsnetul care îi răpește tovarășa, poetul are forța de a nu se lăsa învins de propriul său destin. Atitudinea lui este din nou ofensivă : „Destinul nu va scăpa nepedepsit de mine (...) / voi mai aprinde și nu o dată, / murdara față a întunericului, / să se rușineze".

Drama individuală nu absoarbe toate resursele lirice ale lui Eugen Jebeleanu, care rămîne, consecvent, un cavaler al dreptății pentru toți, al cărui vers fulgeră tenebrele, al cărui glas acuză crima și nebunia, a cărui conștiință refuză resemnarea.

Structura **etică** ce susține personalitatea poetului are, ca o componentă esențială, sentimentul solidarității umane explicite în **Lidice, Surîsul Hirosimei**, în poemele ciclului **Parabole civile**. În numele acestei solidarități, poetul clamează aspre adevăruri, în numele ei alege viața „orice s-ar întîmpla", în numele ei refuză moartea „care în orice chip s-ar arăta / este tot umilitoare". Lumina, rațiunea, demnitatea și solidaritatea umană sînt coordonatele gîndirii etice a lui Eugen Jebeleanu. Neistovit combatant împotriva absurdului și tenebrelor, al căror simbol este Minotaurul, poetul face un permanent și patetic recurs la memorie, care este rezerva sa de energie. Refuzul uitării este una dintre constantele spirituale ale ființei poetice torturate și vindicative. Memoria este „singurul său bun", sursă de suferință ce întreține „văpaia" interioară și înarmează versul cu tăișul sabiei, „o sabie ce apără iubirea" și temperatura lavei.

Memoria istorică și memoria individuală, deopotrivă prețioase, reprezintă refuzul compromisului prin uitare, refuzul alinării și al odihnei, pentru o permanentă ofensivă. Poezia lui Eugen Jebeleanu este marcată de un obstinat refuz al eroziunii de orice fel, ca existînd într-un regim al **asumării** totale a misiunii de combatant. Antologia **Surîsul Hirosimei și alte versuri**, urmărind să ofere imaginea globală și completă unei personalități, cuprinde o selecție într-adevăr semnificativă.

Selecția care a stat la baza antologiei destinate unei ediții de masă cum este aceea din colecția „Biblioteca pentru toți" oferă o imagine unitară a unei creații poetice dominate de febra confruntărilor, de tensiunea problematicii morale și de proclamarea adevărului, de ofensiva împotriva tenebrelor : „Și apoi / totul mergînd înainte, înainte, / pletele vieții ondulînd mai departe / un miliard de fire de soare crescînd / în locul firului devenit umbră", cu încrederea în triumful vieții avînd rol de crez poetic, afirmat plenar.

Sultana Craia

Monologul ca formă a comunicării

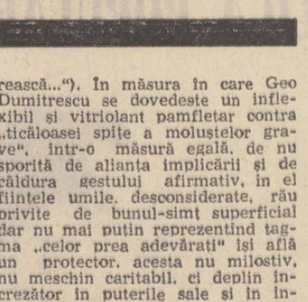

Cartea de Poeme a Constanței Buzea poate să ridice și o astfel de problemă și anume în ce măsură desfășurarea discursului liric ca act operațional asupra verbului provoacă, produce o finalitate cu valoare estetică, valoare prezumată în unitatea stilistică și de viziune a poetei. Căci monotonia în arta modernă nu înseamnă repetarea la infinit a unui invariant operațional în absența și în ignorarea sensurilor ascendente (sau descendente) pe care trebuie să le creeze limbajul în tensiunea sa semnificantă, ci forța de a selecta din lumea posibilă la infinit o serie de elemente de o anumită natură (care fac stilul) și ordonarea lor după un anumit criteriu (care ar corespunde viziunii). În realitatea poeziei lirice, atît elementele stilistice cît și natura viziunii se suprapun la un moment dat pînă la identificare, curg unele în altele încît nu mai putem vorbi fără riscuri, de la acest stadiu încolo, despre conținut și formă, scop și mijloc etc. ca de entități clare și distincte, disjuncte în procesul vital al scrituri, al devenirii textuale (și contextuale, evident), ci de **substanța formală** a discursului, în cazul Constanței Buzea de o fixație în planul etic a temelor și motivelor conflictuale, materializate în monodie (și nu o dată în monorimă).

Deși poeta monologhează pe mai toate paginile structurate pe invocarea unei vini obscure, natura dramatică a **Poemelor** ni se impune de la început și fără dubii : o relație conflictuală între un eu și altcineva implică ideea unui dialog, dar acest dialog tăiat în două face ca noi să nu mai auzim decît o partitură, un monolog căruia îi lipsește sprijinul, punctul de echilibru în replica absentă a celuilalt. Starea de conflict dramatic în ordinea morală a structurii tematice o antrenează pe cea a dezechilibrului la nivelul semantic, al semnificației implicate în ordinea cuvintelor : ruptura dialogului, tăierea în două a unui text care-și continea replica, face ca un limbaj care ar trebui să-și creeze propriile conotații, să se transforme într-unul denotativ, care, la rîndul său, prin însăși calitatea de jumătate de partitură, devine pe numeroase fragmente enigmatic sau numai obscur. De aici se naște atmosfera de tensiune dramatică, dar și de mister liric a **Poemelor** Constanței Buzea.

Dezechilibrul asumat ca fixație în planul conflictelor etice dar și criteriilor de construcție a acestei poezii plutind în ceața reprosurilor și vinilor oraculare, și-a creat de la sine reversul necesar, vital al armoniei : Constanța Buzea scrie nu numai cu ritm și rimă, dar ceea ce face ca aparentele (și nu o dată realele) discordante ale textului să-și găsească un spațiu al odihnei și păcii estetice în structurile muzicale ale verbului se observă și din tentația rigorii și echilibrului dusă mai departe, pînă la organizarea poemelor sub forma sonetului (e drept, tratat mai nonsalant) sau chiar a monotoniei utilizate cu scop liniștitor, de monodie hipnagogică. În felul acesta, lectorul (lectorul ? sau însăși poeta ?) trece cu bine peste senzația de existență fragmentară, neîmplinită, conotată (și denotată) de diferitele nivele ale textului, se simte îndemnat să depășească obstacolul, pînă la un ounct, particular al pretextului, și să se înalte în regimul mai sigur, mai bogat în certitudini, al semnificatiilor sale impersonale. Exorcizarea unei traume prin armoniile fonice, muzicale ale cuvîntului, se revendică, și în acest caz, de la străvechile și legendarele mituri orfice care fac și astăzi din artă, oricît de obstinat autiste, în acut monologale ar părea unele forme ale sale, un teritoriu al bucuriei și speranței în comunicare.

Dan Laurențiu

Fascinația verbului

Volumul antologic, recent apărut, „Lacrimi perpendiculare", din opera poetică a lui Ion Caraion dă posibilitatea unei evaluări mai comprehensive, mai nuanțate a unui poet receptat nu totdeauna în modul cel mai adecvat, poate și din cauza celeilalte măști, a eseistului cam incomod pentru confrați. Dar nu numai atît ; o imagine de ansamblu, selectivă pune în lumină în cazul unor poeți substanțiali, creatori de universuri proprii (și Ion Caraion intră în această categorie) spre deosebire de fragmentele de sens ale volumelor, coerența interioară a viziunii poetice, substanțialitatea discursului liric, semne ale poeziei autentice.

Debutul lui Ion Caraion (**Panopticum**, 1943) stă sub zodia a ceea ce am putea numi al doilea val al suprarealismului românesc, adică acea intersectare a temelor sociale cu atitudinea individuală, contestatar sarcastică, într-un limbaj demistificator, șocant, la unii prin prozaismul voit, la alții prin violența expresiei. Motivul predilect îl constituie protestul împotriva unei civilizații tehnicizate, a unui citadinism vidat de valorile umane, transformat în scenă de coșmar : „Atîrnă peste ceasuri celestele clădiri / ca niște stîrvuri negre de tuci îmbrobodit / pe jos cu ceramică iar podina cu mit / hei ! / pentru cine-atîrnă cocîiugele din gări ?" (**Inedită**). Gesturile sînt ample, retorice, dezvăluind și acuzînd răul și uritul din univers. Dar atitudinea este și a unui satanism în linia Baudelaire, filtrat prin sensibilitatea modernă, atitudine ce caută, programatic, morbidul, inestetic, pentru a extrage din ele acizii tari ai expresiei : „Femeie-n tot ce ai pe trupul gol, fantastic / de sevă tropicală sau stranie meduză / te uiți în altă parte, cînd se deschide-o bluză / perfidă, nu simți mina prin sterpul sîn, dar plastic // Falange moi, albite i-alunecă pe coapse, / o sîrmă spartă urcă difuză pe sub rochii, / ne căutăm gura și-ncovrigăm cu ochii / aceste șolduri calde întinse ca o capsă" (**Interludiu**). Volumele **Omul profilat pe cer** și **Cîntece negre** continuă tematic (contestarea, grotescul, sarcasmul, ororile războiului etc.) și stilistic această formulă pe care aș denumi-o **energie verbală**, în ipostaze nu de puține ori agresiv-șocante. Iată cîteva exemple : **„Ne-am zgîriat prin gravuri, Pădurile ne-mpung, și soarele ar frige în răni, Drumul parcă are praf cu urzici, Opincile duduie prin inima contesei, Tinerețea va izbucni ca un glonte, Poeți / Voi trebuie să agitați lumea"** etc., etc. Ciudat cum acest energetism al verbelor, temperat oarecum în poezia ulterioară, va reizbucni în alt context și anume în studiul interpretativ despre Bacovia, studiu interesant atît pentru autor cît și pentru subiectul analizat. **Eseu** — la rîndul ei — este o carte de răscruce, adunînd, ca în albia unui riu, atît insulele de apă veche dar și matca nouă a cursului.

Universul este și acum în perpetuă mișcare, dar frenezia se mai domolește și se convertește în gesturi ale împlinirii : „Curgeau pe apă geamuri și-n ele cîte-o ruptă / rochie : iarba / Faptele vibrează desprimăvărînd lumea / și universul se cațără-n iarba altor fapte, / ca o sălbăticiune cu pulpele calde". Decorul citadin, derizoriu în scenariu clovneresc („Cu demența-n spate circu-aleargă / Ceru-ntinde limba văruită / în orașul putrezit pe targă / nu miroase-a nici o dinamită") sau grotesc-terifiant, este înlocuit, de un cadru al elementelor : sîngele, piatra, iarba, frunzișul, lumina, elemente investite cu semnificații blagiene, erosul și cunoașterea : „Cu puiul de potîrniche al luminii în palmă, / umblu pe cîmp // M-am supus sîngelui, pietrei, frunzelor și cunoașterii". Într-o ipotetică sintaxă a metaforelor **întuneric-lumină** aș așeza ca embleme tulburătorul vers arghezian „Dropii de beznă se tîrăsc ingenunchiate" și această splendidă replică a sa „Cu puiul de potîrniche al lumii în palmă". Dar cunoașterea înseamnă neliniște, suferință, veghe, așteptare, durere și extaz : „Ajung cei ce nu se grăbesc / Biruie cine știe s-aștepte / Mereu e altfel. Cunoaștere e suferință/ Viața își urmează ei înșiși ca o apă curgătoare" (**Logos**). De altfel, poezia lui Caraion va implica constant aceste două coordonate : suferința și transcederea ei, care înseamnă cunoaștere în același timp tragică și extatică : „Un cîntec se naște așa cum se născuse Oedip / din halucinații și oracole, la o răscruce de asceze și imn- / e piraterie și lună, e ceață, protocol și celebrare". Echilibru instabil, mereu reversibil, dualitate în care un termen îl condiționează pe celălalt și în care își au originea. Altfel spus, cuvîntul poetic nu înseamnă mîntuire, cel puțin nu în sensul catarctic, ci un moment de concentrată energie dramatică ce lansează din nou mișcarea : „Orb și dramatic / Un cîntec se naște așa cum se născuse Oedip / și pleacă din Teba / de mînă cu fiica și sora lui". Frumoasă și semnificativă parabolă a poetului însuși care face din zbuciumul său o condiție a poeziei și transformă poezia în neliniște creatoare : „Noi dragostea, noi pietrele, noi focul / de mistuire fără de liman / Pe zid și-aleargă umbra proorocul / cuvintelor cu capul în tavan // Cînd ciuguliți din umerii ce și i-a / pierdut visarea-n mers-rărit mănunchi / — noi lacrimile, vezi și nebunia / pe lîngă-aceste lucruri în genunchi" (**Lucruri în genunchi**). Volumele **Tîrzia din Țara Vînturilor, Cîrtița și aproapele** introduc în parametrii gravi ai demersului poetic dimensiunea ludică, menită să echilibreze spiritul. (**Tutu, însă capra, Nevinovăție**). Dar și aici Ion Caraion nu alunecă în gratuitul pur (Paul Georgescu vorbea chiar de **amarul** acestor jocuri) ci se adresează, în forme aparent ingenui, unor teme serioase. Iată, astfel, mitul genezei reinterpretat ludic : „O caisă și-un cais / alergau prin paradis // Panica primordială / încolți sub o petală, // tresări sub un cubelc : „Ea nu pealcă, cu un pelc // Nu de flică, da ! ne calcă, / Eu nu pelc, nici ea nu pealcă // (Și oamenii dintîi, buimacii, / le-au făcut semne cu macii)". Există și o evoluție a limbajului poetic avînd punctul de plecare tot în aceste „jocuri". Dacă, mai ales în prima etapă, expresia era densă, uneori aspră, acum, fără a abandona în întregime cuvîntul plin, limbajul se mlădiază ajungînd la tușa filigranată. Chiar și poezia erotică, altădată patetic-dureroasă, se „diafanizează" pînă la a crea impresia unui desen fin pe lampa de satin a unui abat-jour : „Pletoasele se uită-n fîntîni și clatină cerul / ca pe-o bucurie de lumină depărtîndu-se-n primăvară / te-aș recunoaște după arcadele ochilor și după lenile părului / și-ți sărut prefigurările coapsei / și aburii muzicali din preajma umerilor / și sînii-calde basoreliefuri". (**Străina**).

Acest volum conturează liniile unei opere poetice de primă mărime în contextul liricii noastre actuale.

Paul Dugneanu

Toate lumile luminii

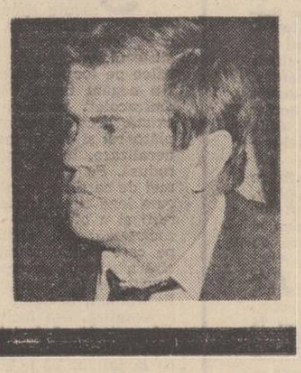

Iată-l pe Ioan Alexandru definindu-și vocea lirică și credința estetică actuală, a cărei imagine fidelă ni se dezvăluie și din recenta antologie „Cele mai frumoase poezii", iată-l deci pe Ioan Alexandru scriind încă din 1965 într-un poem din **Viața deocamdată** acest vers premonitoriu pentru evoluția artei sale poetice : „Să poți călători incremenit pe loc". Ceea ce alege poetul însuși din urmele drumului său către poezie, călătoria a cărei hartă o desenează poetul însuși, călătorul — cu multe pete albe pentru cel ce-i cunoaște desfășurarea reală — pare la prima vedere, un astfel de itinerar parcurs „incremenit pe loc", un auster pelerinaj și o înjugare la aceleași idei, sentimente și cuvinte, o domolire a mădularelor lumii și limbii între pereții aceluiași vas al rostirii imnice. Ascultînd și de Pindar (dar și de alții), care spune în **Nemeana** a patra : „...Nici apa fierbinte / Nu poate domoli atît de bine mădularele / Precum evlaviosul Imn încordat pe harfă", Ioan Alexandru, neîncăpătorul poet ce ființea din propria-i ființă precum o cascadă, își caută deja în acest Vers vasul care să-l conțină (ceea ce e cu mult mai mult decît Forma) încă de la început și călătorește răzvrătit pentru a-și afla de fapt popasul și pacea estetică și existențială, descoperindu-le în **Odă** și **Imn**. Descumpănindu-i astfel pe iubitorii de meandre și fîntîni arteziene, prin această alegere a Nemișcării, a Puținului, a Pustiei, ce sacrifică gesticulația cuvintelor, bogăția și peisajul tropical al verbului. Nu cît de strălucitor este poetul și nici cît de extins a fost și este registrul vocației sale vrea să ne arate această antologie care ni se înfățișează în hainele umilinței și mai cu seamă ale unei aprige renunțări la sine. Ci, dimpotrivă, selecția se arată a fi unul dintre acele mai rare gesturi ale creației ce-și refuză darul și puterea de a seduce, de a uimi, de a abate pe cititor dinspre contemplarea și extazul în fața poeziei spre uimirea dăruită în primul rînd poetului. Poate de aceea volumul acesta e, de fapt, mai mult imaginea unui mod de a înțelege poezia — „poetul trebuie să fie obiectiv", spune Ioan Alexandru precum cei dintîi poeți — și mult mai puțin, dacă nu deloc, chipul unui artist orgolios, într-o narcisiacă refacere a biografiei sale existențiale și estetice. Ioan Alexandru reține din drumul său ceea ce i se pare a fi statornic în poezia sa, ceea ce i se pare mai aproape de lumină și de sacerdoțiu, poemele în care se simte călătorind „spre obîrșii", nu spre „margini", tot mai aproape de **omphalos**, invocînd mereu și evocînd centrii lumii morale și limbajul esențial al acestora : „Vedea-s-ar centrii lumii — și-ar vorbi..." (**Ascensiunea**). Antologia aceasta nu se teme de sărăcire, de repetiție și de identitatea cu sine în aparența monotonă a imnului, ale cărui legi cititorul modern le-a uitat, ci, dimpotrivă, își face din redundanță și supunere la un tipar aproape un jug pe care-l poartă ca pe un trofeu al biruinței și eliberării. Ioan Alexandru se simte învingător, lăsîndu-se învins de armele imnului, alegîndu-și această panoplie austeră, pe care nu o crede nicidecum proprietatea ori invenția sa. El e unul dintre puținii poeți contemporani aflați în afara granițelor livrescului, credincios, însă, deopotrivă Cosmosului și Bibliotecii, care-și refuză iluzia, aproape păcătul originalității, creînd cu sentimentul continuu că străbate cu modestie o cale deja bătătorită în Poezie, că naște ceea ce s-a mai născut, că îndrăznește ceea ce și alții au îndrăznit înaintea sa, că instaurează restaurînd : „Orice-ndrăznesc a și-nflorit / În zarea ta de trandafir lumină" (**Lumină neapropiată**). Parcurgi această antologie cu sentimentul că poetul se despodobește continuu, autosărăcindu-se vizibil și totuși îmbogățîndu-se. În loc să ți se înfigă în față și să se dezgolească în întreaga lui expresie, obrazul poeziei lui Ioan Alexandru se acoperă, se retrage, se subție, se lasă sorbit, își înghesuie „frageda făptură" voind să dispară, să nu se mai vadă în subiectivitatea sa : „Să te retragi să te subții / Să fii sorbit să nu rămînă / Nimic din vechiul legămînt / Decît o urmă de lumină" (...) „Înghesuie-te fragedă făptură / Pe puntea asta putredă și mută / Fă-te columbă / Fă-te umbră / Fă-te lumină nefăcută" (**Dispariție**). Ia, retrăgîndu-se astfel, chipul universului, se obiectivează devenind ontos și ethos. Și, ca un păstor, poetul numără lucrurile, se lasă sorbit de ele, este rînd pe rînd fluturele, trandafirul, Patria, părinții, eroii, țărîna, minzul, femeia, izvorul. Și se repetă, și călătorește, nemișcîndu-se, cu verbul său prin „toate lumile luminii" (**Ascensiunea**), urmîndu-le fără semetie, invocînd fluturele, trandafirul, Patria, eroii, țărîna, dorind să numească de fapt o singură lume, Lumina.

Doina Uricariu

POEZIA ÎN AGORA

● EUGEN JEBELEANU ● ION CARAION ● VIRGIL TEODORESCU ● ADRIAN PĂUNESCU ● NICHITA STĂNESCU ● ÎN B.P.T.

Poezia — formă a mişcării

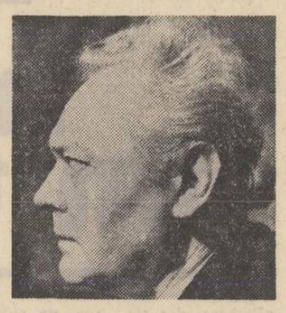

După o primă masivă antologie „Blănurile oceanelor şi alte poeme" (Editura Tineretului 1968) Virgil Teodorescu este din nou prezent cu o culegere mai riguros selectivă din întinsa sa creaţie poetică, atît cantitativ cît şi în timp. Recentul volum probează dincolo de formulele poetice variate, dintre care predominantă rămîne desigur cea suprarealistă, o unitate de ton şi de conţinut pe care vom încerca să o relevăm. Altfel spus o privire sincronică respectînd solidaritatea temelor indiferent de cronologia volumelor.

Pentru Virgil Teodorescu universul se instituie ca o serie conflictuală de opoziţii, detectabile atît în cadrul relaţiilor obiectuale cît şi, mai important, în raporturile subiectului cu lumea. Dar libertatea eului liric intră în directă coliziune cu formele rigide, osificate, convenţionalizate ale simţului comun : „În fiecare zi ca niste ouă galbene clocesc în văi la soare / viitoarele mele aventuri / din vremea cînd n-o să mai fiu atras pe stradă / în primul rînd de soldaţii ciuperci mucegăite / în al doilea rînd de caii şchiopi / şi mult mai tîrziu de o doamnă curată ca un pahar".

În general, sînt căutate formele mişcării, atît cele evidente, „vulcanicele, nelinistitele pămînturi din Pacific", cît şi cele subterane, misterioase, ascunse în obiecte şi contingenţe : „Iminentul pericol ascuns ca un vierme în lucrurile cele mai familiare". Poezia, din acest punct de vedere, devine o aventură a recuperării intelesurilor şi semnificaţiilor pierdute ale obiectelor : „Obiectele vor căpăta pierduta lor semnificaţie / Agresiva revoluţionara patină / Pe care o au în ele ca o trapă ascunsă". Demers iluzoriu, pentru că lucrurile însesi par distruse în esenţa lor ; o degradare lentă, irezistibilă roade „conturul obiectelor". Gestului de frenetică libertate şi retorică a dinamismului din **Viitoarele mele aventuri** („aventurile mele vor face ocolul marilor oraşe / ca niste nave uriaşe") i se opune o alunecare lentă, destructivă, abia perceptibilă în efectele ei : „soseşte evantaiul în ochiul unui linx / ambasadorul cercului polar / cu genele crăpate de noaptea boreală / să binecuvinteze ce ? — absurd / din pomii unde lacrimi mult mai seci ca lacrima de pe obraz încep / să curgă în castelele de lemne", opoziţiei iniţiale static-dinamic i se adaugă însă **o serie de polarităţi** între diferitele statii ale mişcării, ca mod fundamental de fiintare a materiei. Această ţesătură de antinomii nu este totuşi supusă unei coliziuni absolute. Subiacent se conturează o înceată dezagregare, o lentă şi instabilă trecere de la o formă la alta, într-un timp circular lipsit de repere. De aici preferinţa pentru momentele nedefinite ale luminii : umbra, clar-obscurul, seara. Este părăsit tonul declamator, uneori strident al unora dintre poeme, pentru exprimarea în surdină. Curgerea materiei, efasarea contururilor în lumea obiectelor au corespondent prin pierderea individualităţii, a identităţii de sine în plan uman : „A travers le cercle furtif l'ombre passe / un filon d'eau fuyant dans le sable / ton abscence brûle sur mes vêtements / (...) et mes cheveux meurent de tristesse". (Facem o paranteză pentru a specifica faptul că în demonstraţia noastră am folosit şi texte ce nu apar în acest volum, cum sînt poemele în proză în franceză, dar pe care noi le socotim reprezentative, pentru poet). Lipsite de conţinut, vidate de sens, obiectele iau un aspect „fantomatic". Este ultima treaptă a stării de dezechilibru dincolo de care urmează doar absenţa, simbolizată la nivelul discursului liric prin „oglindă". Din bogata arie semantică a motivului transcriem doar o imagine şi anume : „Un ochi transparent de halucinanta oglindire în el". Altfel spus o circularitate a privirii care nu descoperă decît propria absenţă.

Contrar exsanguităţii lucrurilor şi sterilităţii oglinzii erosul apare ca un ceremonial al impurului. Reiterarea termenilor dintr-o anumită sferă semantică ar putea face obiectul unei interpretări psihanalitice : „Lupusul privit în oglinzi", „văduvii lubrici" etc.

Există însă şi un stadiu al substanţei unde transformarea nu mai înseamnă degradare ci principiu al unităţii. Obiectele sînt pur şi simplu obturate pentru a se elibera fluiditatea din ele şi a se integra unui singur curent. Regnurile se topesc, devin semne ale aceluiaşi semnificat: „les barrières minérales, seront dechirées par les triples yeux vègètaux" sau „Priveste-mă prin arborii de carne / de frunzele cărora se întunecă ospiciile / respiră şi dormi prin arborii de carne / dacă vrei să cunosti identitatea absolută a pasiunii si teroarei". O mişcare de flux şi reflux structurează materia poemului, fiecare element component al temei afirmînd un simbol într-un context, pentru ca, în altă unitate semnificantă să capete o semnificaţie opusă.

Un astfel de conţinut organizat în perechi biunivoce, preferă figurile de sens (metasemenie, în termenii neoretoricii) ce îi inversează semnificaţia, un fel de afirmare a negatiei : „Am tăiat cuţitul cu degetul, am spart zidul opac cu privirea, sau m-am ridicat deasupra mărilor aproape în imprevizibilitate". Figuri traducind în fond o dorită şi posibilă solidaritate, contopirea subiectului cu obiectul sau cum spunea Breton „de-a atinge dintr-un salt nasterea semnificantului". Salt încercat si aici, adoptat ca posibilă solutie într-o existentă proteică. Întoarcerea şi coborîrea spre origini „oceanul", „marea", „globul de cristal", unde opozitiile se întîlnesc sau mai bine zis sînt în starea de „increat": „Superbele spectacole din fundul mărilor. Acolo unde curentii reci înundă curentii calzi" sau, acest pasaj din **Spectrul longevităţii** : „Se văd destul de clar arborii memorind gesturi, ciinii memorind arome şi tu însuti strangulînd piersici înfloriti ; se văd destul de bine în fundul **globului de cristal** nelinistitele mele mişcări la apropierea noptii, crimele reci, ale regiunilor reci sau ale regiunilor temperate, ale sclavilor retrasi să soarbă aerul sigur". Etapă ce nu epuizează aventura poeziei ci reprezintă, doar un moment de relativ echilibru în argonautica (formula îi aparţine lui Nicolae Balotă care prefaţează ediţia) lui Virgil Teodorescu.

Dan Alexandru Condeescu

Conştiinţa interogativă

Intitulîndu-şi volumul recent apărut **Poezii de pînă azi**, Adrian Păunescu mărturiseşte în mod deschis şi ideea severă de selecţie pe care o asemenea apariţie o implică. Dar spre a ne oferi un alt **curs** al poeziei sale, autorul operează o tipologizare a aşezării poemelor, urmărindu-şi filoanele ideatice şi sentimentale, surprinzîndu-şi structurile în : poeme concepute ca un fel de „ars poetica", poeme politice, interogaţii existenţiale, erotice, incertitudini, căutarea sensurilor primordiale, manifeste, sinteze ideatice.

Volumul aşa cum e conceput ne dă din plin imaginea unui Adrian Păunescu poet maturizat dar încă explosiv, precipitat de efluviile unei adolescenţe rămasă mereu neconsumată, cu o disponibilitate pe care o vom urmări în comentariul nostru, depăşind cînd va fi nevoie statistica sumarului şi tipologia.

Volumul se constituie ca un eveniment şi prin cele două articole ce-l însoţesc : insolita **prefaţă** a lui Eugen Barbu, scrisă cu toate umorile romancierului dar şi cu obiectivitatea necesară şi **postfaţa** lucidă şi tranşantă a lui Şerban Cioculescu.

Evoluţia lui Adrian Păunescu în ultimele trei volume a fost echivalată cu un fenomen de revitalizare a liricii politice, ca o explozie lirică egală cu un torent, atribuindu-i-se o capacitate extraordinară de a emite, cu spontaneitate spectaculară, cantităţi masive de imagini, bazate pe o retorică violentă, de tip muntenesc. Cu asemenea aglomerări colosale de impresii lirice, slujind o estetică fluidă şi rebelă era de aşteptat ca poetul să-şi consolideze o platformă literară dintre cele mai ferme.

Într-o accepţie mai generalizatoare, poezia sa — aşa cum o propune şi volumul antologic, **Poezii de pînă azi**, apărut în B.P.T. — ar fi o armonizare a contrariilor sentimentale, o voluptate lingvistică, o pasiune vitalistă a rostirii. Disponibilitatea şi schimbarea registrelor nu e decît o modalitate a vitalităţii şi spontaneităţii cu care acest poet produce explozii lirice, iubind cuvintele la modul torturant, dar scuturîndu-se cu voluptate lucidă de fascinaţia lor.

Mai ales prin **Istoria unei secunde** (1972) Adrian Păunescu reafirmă la noi, într-o accepţie contemporană, o bună poezie politică, poezia politică incluzînd în sfera ei şi pe aceea a poeziei patriotice, adresate patriei şi poporului, printr-o nominalizare simbolică. O primă caracteristică a versurilor lui Adrian Păunescu, din această fază, decurge din destinaţia lor : solicită rostirea, lectura manifestă, impulsiunea orală. Sînt versuri tribunarde ce amintesc peste timp de tonurile lui Octavian Goga sau Aron Cotruş. Aici, în **Istoria unei secunde**, ţara nu mai e un motiv de pastel sau de descrieri decorative ; ţara devine **expresia unui adevăr** ; istoria nu mai este evocată ca o drogare mirifică ci mai ales cenzurată şi reformată prin reparaţii de ordin politic : **„Acei ce pe Bălcescu nu l-au lăsat să intre, / lăsînd să intre alţii în ţara maicii lor, / dorm liniştiti în praful beteag din cimitire / în fiii şi nepoţii trăiţi nepăsători"**. Poema existenţială a patriei, scrisă şi mai ales simţită cu toată fiinţa e **Da, mai avem ! : „Da mai avem cîte ceva din toate, / şi riurile noastre prescurtate / nu se mai varsă în străinătate / ... / Minunea noastră, ţara noastră caldă, / Copiii noştri dacă-n riu se scaldă / şi morţii noştri în pămînt se scaldă. / ... / Da, mai avem cîte ceva din ţară, / Ceva Carpaţi şi o apă tutelară / Şi riuri ce nu vor să curgă-afară"**. Dacă primele poezii, cele din volumul de debut, erau intitulate **ultra sentimente**, acestea din urmă se pot numi, prin analogie, **supra sentimente**. Poezia sa politică e în esenţă romantică, exprimată în formule moderne, vizînd să exprime **ceva** care să **capteze** nu să epateze, **ceva** care să aibă o aderenţă socială. Acestui neoromantic, îi trebuiesc **agore**, pentru a se exprima, poezia sa, solicitînd o gestică posibilă în spaţii largi, nu poate fi rezumată sau inscrisă în albume, cel mult în manifeste, orchestrate în game majore. Poetul, se comunică mereu, fără să fie un spectacular ci un tribunard modern. Pentru el nu există adevăruri neexprimabile sau criptografice.

Cu **Repetabila povară** (1974) poezia lui Adrian Păunescu devine, în tot ce are mai caracteristic, şi o obsesie a existenţei tărăneşti, condiţie a echilibrului într-un univers bolnav. În comentariile, evident pamfletare ale poetului, „Mihai Viteazul /.../ este pedepsit de griul Tării Româneşti". Un pamflet e dedicat fiilor de ţărani care sînt chemaţi să purifice, la şcoli înalte, ca-n secolul trecut, spiritualitatea contemporană. În ciclul „Bal mascat" e intarsiată o **răscoală** — la fel de simbolică — una din cele mai dureroase întrebări pe care şi le-a pus pînă azi un poet contemporan în faţa destinului tragic, apocaliptic al ţăranului în istorie : **„Acel ţăran mi-a apăsat pe clanţă. / Credeam că fuge de bătaia ploii, / dar el în casă mi-a intrat cu boii / şi cu un plug băgîndu-i în faianţă /.../ Şi mi-au arat figura, talpa, briul / căutînd loc, să-nsămînţeze grîul"**. Chiar poemul ce dă titlul volumului, dramatică interogaţie existenţială, e o obsesie ţărănească, primară, a părinţilor, temă rezolvată ca-n descîntece sau în bocete : **„Cine are părinţi pe pămînt nu în gînd, mai aude în somn ochii lumii plîngînd"**.

În volumul **Pămîntul deocamdată**, fără să etaleze un miraj al constructivismului lingvistic, Adrian Păunescu scrie sonete grave, compuneri în formă fixă în care nu-l interesează — paradoxal — decît conţinutul. Formele severe ale speciei nu l-au temperat pe autorul **Istoriei unei secunde** şi nici nu i-au limitat subiectele poetice, rămînînd la fel de spontan, tratînd sonetul ca pe orice altă formă poetică, neimpresionat de rigoarea gramaticelor prozodice. Materia poemelor e socială (în majoritatea pieselor) ca tematică, peste tot continuînd, cu aceeaşi sete absorbantă de cuvinte, idei poetice din unele volume anterioare. În forma sonetului, poetul toarnă conţinuturi diverse, demonstrîndu-ne că specia ilustrată de Petrarca nu e o formă paradigmatică ci pur şi simplu un recipient estetic, luat, cu toată libertatea, în mod conventional.

Un sonet e dedicat, de exemplu, contradicţiilor ideologice ale lui Octavian Goga, altul, pamfletizînd violent, în maniera lui Arghezi din **Baroane** : vorbeşte de „un valah cetos", plecat „prin lumea de motoare şi de frigid progres" ; un sonet vorbeşte de „întoarcerea piinii risipitoare-n sat pe biciclete" (unul din cele mai frumoase ale cărţii) şi, în fine, un altul dedicat mizeriei războiului : **„Am văzut iaduri, am văzut raii / Noi eram jos şi soarta trăgea sus. / Noi bieţii ţărani români în spate-am dus / Căruţe, tunuri, Noi şi dinşii, caii"**.

N-aş vrea să se înţeleagă deloc că Adrian Păunescu repudiază gestica solemnă şi galantă cu care inventatorii dulcelui stil nou oficiau cîndva într-o Italie rămasă în stampe ; sonetul intitulat **Degetele tale** are o anume ţinută parnasiană chiar (parnasiană în sensul favorabil discutiei noastre).

Dacă aici pasta poemului e o declaraţie madrigalescă, în sonetul **Ev mediu de iubire**, tulburător ca simbol, lucrurile sînt mai profunde şi fantezia poetică mai liberă.

Poetul are deci şi în această „constringere" formală a sonetului obsesia cuvintelor în libertate : **„Domnese peste ţinuturi de cuvinte, / Pare că strigă gura şi cînd tace, / Poftiţi cuvintelor, veniţi încoace / La tronul meu de interjecţii sfinte. (...). O cai ce trageţi lumea înainte / Luaţi hamul meu sălbatic de cuvinte"**.

Pămîntul deocamdată e un volum de poezii politice în care, intenţionat, domină pamfletul. Adrian Păunescu încearcă o regenerare de conţinut a sonetului cu riscul sacrificării fluxului ce-i este propriu ca poet. Torentele lui „sălbatice" de cuvinte, de interjecţii, de vocative devin uneori, aici, niste torente într-un fel amenajate, domesticite. Luăm un exemplu la întîmplare : **„Să fii ţăran, să vii în capitală, / Să-ţi mai alini a morţii tale teamă, / Să nu te bage nici portaru-n seamă, / Să taci văzînd cum doctorul înşeală / La licitaţii pentru cîte-o boală / Mai scumpă ca o clasă socială"**.

Adrian Păunescu nu face experimente stilistice gratuite ci converteşte totul la o idee, în care implică şi gratuitatea estetică, pentru a salva sentimentul de echilibru al omului în existentă, pentru a vindeca de boli spiritul, pentru a reabilita poezia, considerată ca „trădător cîntec ambiguu" de care „depind prea multe". Problematică a contemporaneităţii, dialectică interogativă a cunoasterii, posibilitate de intuire oraculară a lumii de mîine, torenţiala sa deslănţuire patetică e a unui poet pentru care dicţionarele contin prea putine cuvinte.

Emil Manu

Dialectica sufletului

„Dacă mă înţelegi-bine.
Azi cît timp mă înţelegi voi fi bucuros.
Chiar fericit. Dar numai azi".

Potrivit articolului de dicţionar, antologia este „o culegere de lucrări reprezentative alese dintr-unul sau din mai mulţi autori, dintr-una sau din mai multe opere". Reţinem din această definiţie succinta principiul calităţii, implicat în caracterul reprezentativ al culegerii, principiu ce prezidează (trebuie să prezideze) la alcătuirea oricărei antologii. Se înţelege de aici că nu pot fi antologaţi decît autorii (în cazul nostru, poeţii) valoroşi, cei a căror operă suportă selecţia, fără riscul pulverizării universului poetic. Aşadar antologia tinde să ofere — şi reuşeşte în cazurile fericite — formula structurală după care ansamblul poate fi reconstituit. **Starea poeziei** — selecţie din versurile lui Nichita Stănescu — este un astfel de caz fericit, care dă posibilitatea iubitorilor de poezie să aprecieze opera unuia dintre cei mai interesanţi şi valoroşi poeţi contemporani. Antologia respectă criteriul cronologic, versurile urmînd ordinea apariţiei lor în volum. Din cartea de debut **(Sensul iubirii)**, Nichita Stănescu reţine nouă poezii, în care se disting ecouri din Labis **(Pădure arsă)**, din Ion Barbu din faza vitalistă de dinaintea **Jocului secund (O călărire în zori)** dar şi accentele personale ale unui lirism, cu discrete note elegiace, ivit din rememorarea nostalgică a vîrstei copilăriei. Odată cu următorul volum **(O viziune a sentimentelor)** poezia lui Nichita Stănescu începe să se emancipeze de influenţe, asimilează modelele, îşi fixează tonul singular. Se declanşează acum complexul proces poetic de cunoaştere a sinelui şi a universului, incursiune esenţial dramatică prin luciditatea demersului, „dans al sentimentelor" şi ideilor, cu dese **schimbări la faţă** ce alcătuiesc o adevărată dialectică sufletească, ipostaziată într-un limbaj liric seducător şi original. Prima treaptă a cunoaşterii o reprezintă erosul. Serafică, diafană, generînd stări de extaz iubirea este contemplată din exterior cu uimire, ca un sentiment independent, efect al unei cauzalităţi misterioase ce ar putea restitui fiinţei echilibrul unităţii în antinomie : „Ce bine că eşti, ce mirare că sînt ! / Două cîntece diferite, lovindu-se, amestecîndu-se, / două culori ce nu s-au văzut niciodată, / una foarte de jos, întoarsă spre pămînt, / una foarte de sus, aproape ruptă / în înfrigurata, neasemuita luptă / a minunii că eşti, a-ntîmplării că sînt" **(Cîntec)**. Armonia se menţine doar o clipă, atît cît şi himerica ieşire din determinarea temporală: „Parcă am căzut din ore, / şi-a rămas din mine doar / o mirare visătoare". **(Oră fericită)**, pentru ca apoi, capacitatea de autoreflectare a conştiinţei să nască îndoiala, criza de identitate ca efect al crizei de cunoaştere : „Deodată m-am trezit atît de departe / şi de străin / rătăcind înapoia chipului meu / ca şi cum m-ar fi-nvelit simţurile / cu relieful fără noimă al lumii" **(Sfîrşit de anotimp)**. Starea de criză se accentuează în poemele selectate din volumul **Dreptul la timp**, sporind tensiunea între termenii antinomiei poet-lume, deveniţi pe rînd subiect cunoscător şi obiect al cunoaşterii. Eul, adeseori dedublat, oscilează între atitudinea demiurgică („Mi-am întins privirea şi ea a întîlnit un copac. / şi el a fost") şi resemnarea în faţa hazardului existenţial şi a limitelor gnoseologice. Cu **11 elegii** poezia lui Nichita Stănescu intră într-o nouă fază, caracterizată prin conceptualizare radicală şi simbolistică abstractă, cu aspect aparent ermetic. Dar, la o privire atentă, scenariul devenirii se configurează. De fapt obsesiile rămîn aceleaşi (fundamentală este cea a unităţii, echivalentă cu identitatea de sine) dar aici ele se esenţializează, se sublimează, ajungînd pînă la tonul apodictic din **Elegia Întîia** : „El este înlăuntrul-desăvîrşit / şi, / deşi fără margini, e profund / limitat. / Dar de văzut nu se vede". Prima elegie este un postulat al **Esenţei**, suficientă sieşi, imuabilă şi de aceea eliberată de conflictele şi tensiunile devenirii. Cea de-a doua, **Getica**, reînvie un spaţiu mitic, neconflictual, fericit, pentru că orice schimbare în ordinea iniţială se compensează magic, după legile pierdute ale unei mecanici celeste. Tot ce urmează se înscrie în devenire, are caracter antinomic şi presupune opţiuni dramatice. **A treia elegie** marchează ieşirea din nemişcare şi intrarea inexorabilă în proces. Este şi începutul conflictului cu realul, în egală măsură oferit şi refuzat cunoaşterii. **(A cincea elegie)**, conflict ce închide drama opţiunii **(A şasea elegie)**, lamento-ul structurii duale a fiinţei, obstacol insurmontabil în accederea la absolutul întregului **(A patra elegie)**, efortul disperat de cuprindere totală prin simţuri **(A şaptea elegie)**, viziunea noii geneze izbăvitoare **(Elegia a opta)**, acceptarea destinului **(Elegia oului, a noua)** şi, în sfîrşit, superba definiţie poetică a condiţiei umane din **Elegia a zecea** : „Dar eu sînt bolnav. **Sînt bolnav / de ceva între auz şi vedere**, / de un fel de ochi, un fel de ureche / neinventată de ere / Trupul ramură fără frunze, / trupul cerbos / rărindu-se-n spaţiul liber / după legile numai de os, / neapărate mi-a lăsat / suave organele sferii / **între văz şi auz, între gust şi miros / întinzînd ziduri ale tăcerii"** (s.n.) **Imperfecţiunea fiinţei** face posibilă doar cunoaşterea fenomenală, recomandată resemnat în finalul ultimei elegii. În **Oul şi sfera** poziţia faţă de acest tip de cunoaştere incompletă se modifică. Această schimbare neîncetată a punctului de vedere, metamorfozele eului, dedublările, forţarea limbajului, plurivalenţa simbolurilor, nu trebuie să deconcerteze. Ele nu sînt scopuri în sine ci doar mijloace prin care Nichita Stănescu reuşeşte să-l conducă pe cititor, de cele mai multe ori, spre calea regală a marii poezii. **Oul şi sfera** construieşte, aşadar, — cum remarca Eugen Simion — „o mitologie poetică a Cuvîntului". Incompletă prin simţuri, cunoaşterea poate fi totală prin cuvînt. Încrederea în forţa revelatoare a cuvîntului îl conduce pe poet la asociaţii semantice insolite, de netăgăduit rafinament lingvistic, alcătuind un limbaj poetic cu o muzicalitate subtilă, ale cărui virtuţi le dovedeşte din plin volumul **În dulcele stil clasic.**

În încercarea de depăşire a limitelor existenţei, de redobîndire a unităţii originare, Nichita Stănescu scrie **Laus Ptolemaei.** Poetul revine aici la limbajul abstract, sec, voit prozaic din **Elegii.** Rostirea este sentenţioasă, poemele au aspectul unor prelegeri **ex cathedra**, deseori paradoxale, în care magister-ul nu admite replică. Din loc în loc, discursul axiomatic este întrerupt de **Pastorale** în stil folcloric, scurte momente de destindere spirituală, după care prelecţiunea continuă cu rigoare dialectică şi simplitate gravă. Elogiul lui Ptolemeu este elogiul omului şi al unui virtual univers umanizat, în stare pură, deschis cunoaşterii.

În **Necuvintele** se dă din nou asaltul esentelor, dezghiocîndu-le din încremenirea noţiunilor. Lupta cu **îngerul** este lupta cu însuşi cuvîntul, care odată învins, devenit **necuvînt**, face posibil contactul direct cu obiectul ascuns în haina sonoră, isi mărturiseşte astfel adevărul. „Necuvintele" permit comunicarea nemijlocită, cunoaşterea totală prin identificare şi transmutaţie, dar rezultatul este doar o calmă singurătate : „Eu am trecut prin el. / El a trecut prin mine. / Eu am rămas un pom singur / El /Un om singur" **(Necuvintele)**. Aventura cunoaşterii se încheie cu un eşec în plan existential. Tristeţea demnă care se degajă transpare în **Măreţia frigului** — carte ce reia tema destinului limitativ — în tonuri impersonale, glaciale : austeritatea ia locul lamentaţiei, revolta cedează resemnării, constatarea înlocuieşte emoţia pentru a semnifica afectiv distanţa între exuberanta candidă a debutului şi înţelepciunea gravă a maturităţii. Pe acest parcurs sentimental, un poet excepţional scrie despre oameni.

Valentin F. Mihăescu

Difuziune şi... clasicizare

Urmare din pag. I

să arătăm că aspectele cu adevărat majore şi dominante, de departe, sînt cele pozitive. Altfel, nu ne-am putea explica în chip temeinic marele şi, de-acum, statornicul reviriment produs în conştiinţa opiniei publice de mai multi ani încoace în ceea ce priveste surprinzătoarea receptivitate la cartea literară românească originală, în stare, nu o dată, pe acest plan, să concureze de la egal la egal cu cartea literară clasică naţională şi universală. Dar tocmai o asemenea esentială mutaţie circumscrisă în sfera largă a opiniei şi gustului public atrage, credem, după sine obligativitatea examinării critic-lucide a formelor şi mijloacelor concrete chemate să edifice cadrul material cel mai propice manifestării acestui spirit de emulaţie. Nu ne îndoim că factorii, institutiile specializate în materie de tipărire, difuzare şi popularizare a cărţii de literatură îşi orientează atenţia, cu competenţă, şi în această direcţie. De-ar fi să ne referim numai la procesul editorial, e deajuns, astfel, să retinem semnificativa aptitudine a literaturii originale pentru ediţiile de mare tiraj încă la întîia tipărire, impunînd nu arareori imediata sporire a numărului de exemplare într-o nouă ediţie. Poate că şi mai semnificativ — pe aceeaşi linie — este să subliniem propensiunea aceluiaşi tip de carte spre colectiile de cel mai mare tiraj, implicit, de cea mai mare popularitate, scoase de edituri. Remarcăm, astfel, simptomatica prezentă a unui notabil număr de scriitori contemporani în cataloagele cunoscutelor colecţii „Biblioteca Pentru Toti" (Editura „Minerva"), „Cele mai frumoase poezii" şi „Lyceum" (Editura „Albatros"), „Romanul de dragoste" şi Biblioteca „Eminescu" (Editura „Eminescu").

Îndrăznim totusi să afirmăm că — asa cum se zice — există loc pentru **si mai bine.** Credem, de pildă, că stabilirea tirajelor la cea dintîi ediţie ar putea beneficia de un plus de suplete si că factorii care decid datorează mai multă atentie si încredere diagnosticelor criticii literare. Împrejurarea că — spre exemplu — ultimele cărti de proză, poezie sau critică ale unor autori avînd o cotă ridicată la „bursa" comentariului critic cunosc si din partea cititorului o solicitudine sporită fată de tirajele circumspecte ce li se acordă poate constitui un subiect de fructuoasă analiză. Cît despre prezenta scriitorilor contemporani în cataloagele amintitelor colecţii de consacrat prestigiu, nu credem că exagerăm spunînd că lăudabilele realizări deja obţinute trebuie atent şi, de ce nu, generos consolidate. Poate şi cu preţul unei anume dinamizări şi lărgiri a criteriilor ; ne gîndim astfel că se întîmplă uneori ca o carte de indiscutabilă valoare să aştepte trecerea unui însemnat număr de ani numai fiindcă autorul ei nu a atins o vîrstă, venerabilă, spre a putea fi, în sfîrşit, demn de a figura într-o asemenea colecţie. Pe de altă parte, socotim că sînt genuri încă insuficient prezente în aceste colecţii ; dramaturgia şi critica literară, de pildă. Cel puţin aceasta din urmă credem că e supusă unor tratamente nu întotdeauna dintre cele mai fireşti. Cu rari excepţii, studiul critic, monografia şi eseul de istorie literară (se înţelege, ne referim la cele viabile, temeinic întocmite), deşi epuizate încă de la tipărire, şi deşi intrate în bibliografiile şcolare, nu numai că nu prea au acces la marile colecţii, ci, pur şi simplu, majoritatea lor nu beneficiază de noi ediţii. Situaţia este întrucîtva ciudată dacă ne gîndim fie şi numai la faptul că se îngreuiază în chip nedorit însuşi contactul cititorului cu punctul de vedere critic asupra valorilor şi semnificaţiilor literaturii naţionale din trecut şi de azi.

Fugarele noastre notaţii privind complexul şi atît de caracteristicul proces de difuziune largă a tot ceea ce are viabil literatura română contemporană au drept temei convingerea că maturizarea, mai exact clasicizarea acestei literaturi, în sens larg istoric, constituie un fenomen îndubitabil ce merită a se bucura de cea mai mare grijă şi sub raportul politicii editoriale.

cariatida

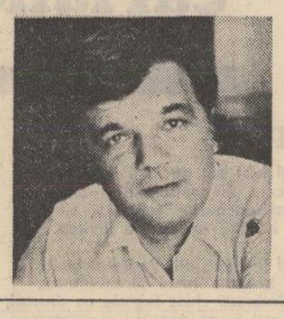

florin costinescu

FINAL DE SONETE

* *
*

Tu crezi în clipă, eu în veşnicii
dreptate-ţi dau şi tu îmi dai dreptate,
cînd ne gîndim la timp redevenim copii
pentru o viaţă şi-o eternitate...

Copilăroşi din cale-afară
din zi, Maria, ne prefacem seară...

* *
*

Să mai rămînem în acest pronaos
de aer zugrăvit cu vechi ferigi
bărbatul ce te-a smuls din haos
părere e, zadarnic îl mai strigi...

Maria, şi durerile se-nsumă
nu numai huma peste altă humă...

* *
*

Nevinovat e pomul de roadele-i prea multe,
nu-l dojeni că floarea-n neştire i-a legat,
nu-i măcina puterea silindu-l să te-asculte ;
cu-n gest binecuvîntă-l că te-a îndestulat...

Nu l-aş putea o clipă în faţa ta susţine
de n-ar fi fost, Maria, sădit, crescut de tine...

* *
*

Să rizi înveţi cum mersul altădată
puţin cîte puţin — nu ştie nime,
de lume-n mari arene eşti chemată,
se joacă-n cavalcadă pantomime...

De rizi prea mult, Maria, nu uita
că bucuria-i, totuşi, altceva...

* *
*

Adaogi crengi şi trunchiul le primeşte,
de parcă el, în taină, le-a născut,
şi arborele după tine se roteşte
şi desenează-n aer un sărut...

Şi joacă e la tine înfrunzirea,
unesti, Maria, pacea cu iubirea...

* *
*

Oricît de singuri nu vom fi doar doi
nicicînd — ori poate după moarte,
nu numai eu şi tu înseamnă noi,
acest cuvînt, iubito, ne desparte...

Nu-l mai rosti, Maria, pentru-o viaţă
nevoia de-a fi singuri te dezvaţă...

* *
*

Nimic nu udă lacrima să crească
ea mai ales usucă, e povară
— gîndeşte-te la arbori şi la iască —
pe ger cumplit te ţintuieşte-afară...

N-o refuza, Maria, o, nu cădea-n ispită
ea are preţ cu cît e mai trăită...

* *
*

Ce vezi acum alege de minciună
spectacolul paietelor e-n toi,
c-o mină risipeşte, cu-alta adună
sînt stele şi în cer şi în noroi.

Fii în alegere, Maria, înţeleaptă
c-ades cu flori minciuna te aşteaptă....

* *
*

Te dăruie-ntrebării fără teamă,
celei ce-n tine umblă-n disperare,
nu altuia, ci ţie dîndu-ţi seamă
vei fi, iubito, liber val de mare...

Tălăzuieşte deci spre un răspuns
căci întrebări, Maria, sînt de-ajuns...

* *
*

Ce-i dincolo de nori ? Săgeţi aruncă
de lîngă braţul tău prea crude ierbi,
a cui neauzită, grea poruncă
se-ndeplineşte, ritual, mă-ntrebi...

Din tot ce săvîrşeşte veşnicia
puţine înţelegem noi, Maria...

virgil carianopol

De poţi...

De poţi iubi atit de mult incit
Cu flacăra din vorbă şi privirea
S-aprinzi oricind şi inima şi cint,
Atunci iubeşti, aceasta e iubirea.

De poţi fi drept, atit de drept incit
Să nu te-arate lumii Strîmbătatea,
Să-ţi cintăreşti chiar faptele cu dramul,
Atunci eşti drept, aceasta e dreptatea.

De poţi să urci cu cintul pin-la ceruri
Să te audă stelele şi luna,
Dar să te-audă şi ai tăi, de jos,
Aceasta va fi arta totdeauna...

Despre ai mei

Am pe pereţi tabloul viu al tatii
Şi-al bunei mame de prin ani adinci,
Aşa ca-n vremea tinereţii duse,
Cum arătau la visele de-atunci.

Adesea, seara, stau cu ei de vorbă
Eu alb acum, ei incă tineri fiind,
Bătrinul, tinăr, căutind spre mine
Iar mama adîncimilor zîmbind.

Imi dau şi-acum poveţe, cite-o dată,
Cu vorba lor, de taină, care-o ştiu
Iar altădată imi iau mina-n mină,
De parcă scriu cu mina lor ce scriu.

Ades aud şoptind pe buna mamă :
– Fii bun cu tata, nu-l mai supăra,
Nu mai veni aşa tirziu, acasă,
Dă-l naiba de tutun, nu-l mai fuma.

Şi-n orice seară-acum cind vin acasă
Din drumul vieţii după ce cinez,
Mă duc afară şi-mi aprind ţigarea,
Să nu mă vadă tata că fumez.

Străbunul

Străbunul meu a fost aşa ca ţara,
Senin, inalt şi luminos ca ea.
In ochi purta cu pajiştea şi vara
Şi iezerul din care cerbul bea.

In portul lui, ducea nu numai locul
Şi tot ce-avea in pază – strămoşesc –
Cu florile, cu cintecul, cu jocul,
Ducea şi visul nostru, românesc.

In orice zi, la truda lui plecind,
El lua şi ziua, cu tării de fier
Şi o ţinea cu dinsul pină cind
Chiar soarelui i se ura pe cer.

Venind tirziu acasă, totdeauna,
Deşi era de vreme incărcat,
Ca urieşii lua in spate noaptea
Şi-o aducea punind-o peste sat.

Era puternic şi cu lumea frate
Iar pe obraji, acestei ţări de stea,
El ii ducea cu drumurile toate
Şi riurile ce curgeau pe ea.

Vieţii

Frumoasă ai fost viaţă, totdeauna.
Chiar de mi-ai fost potrivnică in mers,
Ce-a fost de aur, mi-ai lăsat de aur,
Ce nu, cu mina timpului le-ai şters.

Ai fost aşa, ca o iubită sfintă
Ce şi-o urăşti, dar şi-o iubeşti nespus,
Care te vrea şi prăbuşit in neguri,
Dar şi te-ajută să păşeşti mai sus.

Nu te invinuiesc, ci dimpotrivă,
Te cint, te laud, dindu-ţi inţeles,
Că lingă toate cite-au fost să fie
Şi pentru greu şi bine m-ai ales.

Iţi mulţumesc acum cind termin drumul
Că m-ai tirit prin toate ce-au trecut
Şi m-ai făcut să ştiu şi ce e bine
Şi ce mi-ar fi rămas necunoscut.

Dar, fiindcă te-am iubit, să mai cint incă,
Te rog frumos, oricit de greu ţi-ar fi
Mai dă-mi un an din viaţa viitoare
Şi mi-l reţii atunci, cind va veni...

Prea e frumoasă, peste fire, ţara,
Prea e inaltă, tot prea strălucit
Şi vreau, măcar acum cind sfirşesc drumul,
Să pot şi eu trăi ce n-am trăit... !

Coşbuc sau lirismul obiectiv

Urmare din pag. 1

sifica fără putinţă de ieşire în raza unui epigonism eminescian, covirşitor spre finele veacului trecut. La acuzata lipsă de lirism sau, mai bine zis, la calificarea poeziei sale prin formula de lirism obiectiv, găsim un răspuns în neuitatele versuri ale lui Coşbuc : „Sint suflet in sufletul neamului meu / Şi-i cint bucuria şi-amarul", versuri lipsite de orice retorică pentru cine cunoaşte implicaţiile profunde ale operei. Cintăreţul naturii spaţiului nostru, creatorul care a rîvnit la închegarea unui epos naţional, intr-un amestec indestructibil de elemente aparţinind mitului şi legendei, literaturii populare şi culte, psihologiei ţărăneşti şi faptelor memorabile din viaţa acestei clase nobile, a reuşit intr-adevăr să inaugureze în literatura noastră acel amintit lirism obiectiv asemănător vocii (cu inflexiuni de destin) din corul operelor antice. „Lirismul în forma aceasta obiectivă (scrie G. Călinescu) există ca un mecanism etern al ingenuităţii umane, ca un hieratism al instinctelor. E un lirism reprezentabil, o poezie teatrală, aşa cum există un teatru de poezie. Mişcarea nu este exterioară, epică, simbolizind acte de voinţă, ci interioară".

Arta foarte inventivă ca prozodie şi de o muzicalitate impecabilă atrage după sine constatarea că poetul transilvănean stăpinea perfect limba română, cunoscind in aceeaşi măsură germana, greaca şi latina. De la Karlsbad, unde işi trata o boală de rinichi, poetul din Hordou călătoreşte îndelung, prin Italia şi-şi insuşeşte italiana in vederea traducerii şi comentării *Divinei Comedii*, la care va lucra două decenii, traducere atit de apreciată pînă azi. *Georgicele* şi *Eneida* lui Virgiliu l-au reţinut vreme indelungată, lăsindu-ne echivalenţe româneşti demne de original. Amintind poliglotismul său, trebuie remarcat faptul că poetul avea posibilitatea să aleagă dacă s-ar fi lăsat influenţat, din atitea modalităţi expresive proprii altor literaturi. Dar intr-o scrisoare din 1888 către fratele său Aurel, Coşbuc scria : „Aşa se vede că lumea toată din Ungaria şi Ardeal mă consideră pe mine ca cel mai tinăr, dar cel mai bun poet din Ardeal (adică mă voi face, pină acuma numai am inceput bine) şi asta de acolo vine că scriu *poporal, am idei originale şi cunosc limba şi provincialismele bine*" (s.n.).

Lirismul de sorginte socială, vindicativ al poetului, il indreptăţea pe Nicolae Iorga să scrie în Istoria literaturii : „Coşbuc era un spirit grăniceresc, luptător, provocant, sfidător, un spirit brusc şi bătăios, şi aşa a rămas pină la sfirşit". Scrisul său reprezentativ pentru lupta şi aspiraţiile poporului ii rezervă in imaginaţia acestuia un loc privilegiat, astfel că după o lungă absenţă cind revede locurile natale şi ale provinciei sale, unde lucrase ca tinăr, se bucură de o primire emoţionantă. Să recitim ce spune Goga in acest sens : „Mi-aduc aminte la Sibiu, cind a călcat intiiu după 20 şi citiva ani, palid, bolnav, neurastenic, copleşit de amintirile tinereţei, voluptatea revederii il durea. Se nemerise tocmai o serbare culturală, lumea dimprejur era adunată intr-o sală de conferinţe. Mi-a cerut să-l duc acolo, fără să suflăm un cuvint. L-am dus, S-a retras intr-un colţ de balcon şi s-a pitit să nu-l vadă nimeni. Privea cu un tremur de pleoape in toate părţile, la ţăranii din Răşinari, la costumele de la Sălişte, la ceata de preoţi, brine albastre, brine roşii... O mişcare s-a produs subit in sală, cineva l-a recunoscut, lumea intreagă s-a ridicat in picioare să-l vadă, să-l aclame. Deodată un glas de popă tărăgănat a inceput cintecul şi intr-o clipă femei, bărbaţi, copii s-au asociat şi a cintat toată lumea şi cinta şi el plingind : „Pe umeri pletele-i curg riu..."

Tonul de baladă al atitor mari poeţi români din epoca modernă nu este străin de cel al poeziilor lui Coşbuc ; faptul a fost relevat de exegeza noastră. Iată şi o posibilă influenţă asupra lui Bacovia : „Aşa-i de-ntunerec afară / Din cer un iad pină-n pămint / Eu cint tot un cintec d-aseară / Şi-aşa mi-e de silă să-l cint / Şi tremur şi n-aş vrea să-l cint, / Şi-l tac, dar nevrind, il cint iară !".

In poeme cum sint *Moartea lui Fulger*, *Nunta Zamfirei*, *Doina*, *Crăiasa zinelor*, *Noi vrem pămint*, *Vara* etc. geniul literar al lui Coşbuc este evident.

De poetul *Zărilor de farmec pline* ne aminteşte şi marele Arghezi in *Tablete* de papagal : „De la un timp, din Gheorghe Coşbuc rămăsese o schemă palidă şi fugară. Il zăream ascuns in pălăria lui mare, trasă pe frunte. Işi pierduse băiatul, un flăcău. Lovitura fatalităţii n-a cruţat nici pe tata, nici pe poet. Fără voie, tirit spre sufletul lui de o turburare instinctivă, l-am salutat odată, făcindu-i loc pe o margine de bulevard şi ochii lui s-au uitat la mine speriaţi. I-aş fi sărutat miinile. De atunci, de cite ori m-am incrucişat cu el, m-am descoperit cu închinăciune".

La 9 mai anul acesta s-au implinit 60 de ani de la moartea nemuritorului George Coşbuc.

teodor mazilu

ninsori din tinereţe

Pe biroul Esterei — plecată la Bucureşti să facă tirguieli şi să salveze gloria — Matei descoperi în timp ce încerca să dea un telefon, un vraf de scrisori pe numele lui. Cine şi cum aflase că el locuieşte la vila Esterei de la Buftea ? Nu-i cunoşteau refugiul decit oamenii cei mai apropiaţi, sora lui, Caramela, şi Nelu Constantinescu. Scrisorile nu erau desfăcute, nu putea fi invinuită de indiscreţie, dar de ce nu i le dăduse, de ce i le ascunsese de atita timp ? Nu, bineinţeles, nu din gelozie, era prea orgolioasă sau prea ocupată, sau prea increzătoare in destinul ei de artistă ca să se coboare pină la un asemenea sentiment rudimentar. Expeditorul prefera să rămînă in anonimat, această reacţie venea din psihologia ei de patroană care nu admite ca subalternii să-şi cheltuiască energia in probleme personale. Era convinsă că toţi cei cu viaţă personală, care iubeau şi sufereau, o trăgeau pe sfoară, „nu-şi indeplineau norma". De la angajaţii ei, Estera avea pretenţia s-o slujească pe ea şi numai pe ea, le cerea devotament ciinesc pină şi in cele mai imperceptibile senzaţii. Moral — işi spunea Estera — este ceea ce-mi slujeşte mie. Puterea sau vanitatea ei erau nemărginite, ea ştia să transforme pină şi ideile cele mai inalte in animale domestice.

De la primele rînduri, Matei Alexandru înţelese că scrisorile veneau de la o femeie şi incă de la o femeie indrăgostită, dar din păcate nu atit de el — ci de frumuseţea lumii pe care abia o descoperea. Scrisorile nu erau adresate neapărat lui, Matei simţi asta, cu toată dorinţa lui de autoamăgire nu se recunoştea in descrierea necunoscutei şi nici in ochii albaştri cu care ea, in imaginaţia ei, il inzestrase. Scrisorile erau mai mult un pretext pentru o teribilă, necruţătoare bucurie de viaţă care nu mai putea fi indiguită, trebuia să se manifeste cu orice preţ, chiar cu preţul erorii, autoarea acestei scrisori, scrisori era mult spus, erau mai mult nişte fermecătoare monologuri, părea a fi o adolescentă legată mai mult de jocul de copilărie decit de presimţirea iubirii şi Matei Alexandru trăia un destin foarte plăcut, destinul celui „răpit" şi dus cu forţa intr-o lume de basm. Il bucurase şi increderea cu care necunoscuta i se adresase, acea incredere fragilă şi totuşi îndelung elaborată pe care adolescenţii o acordă numai celor de virsta lor sau acelor care se pot ridica la inălţimea tinereţii lor.

Deşi nu te cunosc, mi-e dor de tine... Pe scurt, aş vrea să pălăvrăgim. Ce odihnitoare sint discuţiile fără de noimă, adică să spunem poveşti...

Ehei, ce-aş mai vorbi cu tine... Să ne-aşezăm la o masă, faţă-n faţă, aşa, ca „Jucătorii de cărţi" ai lui Cezanne, tu cu vinul, eu c-o Pepsi şi să ne punem pe taifas.

Să vorbim ore intregi despre tot ce ne-o trăzni prin cap, intr-o incintătoare harababură ; despre nori, apă, ploaie, soare, flori, vint, mare, munte (ce melancolice sint subiectele astea de discuţie tocite ca crestele Bucegilor...), despre Rimbaud şi corabia lui cea beată, despre Verlaine şi cintecul lui inecat in plins de toamnă, despre cel mai drăguţ cowboy din filmele western şi mai ales despre nebunaticul ăla de vis al unei nopţi de vară...

Apoi tu să te faci arcaş, să te cheme Robin Hood şi să ciurui cu săgeţi otrăvite toată colecţia ta de şarlatani celebri...

S-alergi spre mine, să-mi zimbeşti, iar eu să-ţi fac o reverenţă adincă şi să te compar cu o floare de seră sau, dacă vrei, cu un arhanghel plăsmuit din spumă de mare, ca Venus.

Apoi, fiindcă tot ce e prea mult şi frumos strică, să ne supărăm niţel. Să iei o mină gravă, să fumezi eteric, cu privirea pierdută, ca drogaţii şi să te ineci intr-un ocean de cugetări...

„Iar te-ai cufundat in stele, şi in nori, şi-n ceruri 'nalte ?...".

Tu m-ai privi de sus, ca pe-o puştoaică obraznică ce sint şi m-ai trimite la culcare.

...Tare mi-e dor de tine.

La-Nuba

Nemaipomenită mai e şi ploaia asta. Pur şi simplu te desfiinţează. Iţi inhaţă deodată sufletul cind nici nu prinzi de veste, il infăşoară in rafale şi pleacă cu el haihui. Iar tu rămii in faţa geamului cu o mutră bleagă. Melancolie goală...

Pe timp de ploaie totul devine imposibil. Elastic, se intind distanţele şi timpul, se tot intind şi nu se mai opresc. Rămii aşa, cu coatele pe pervaz, suspendat in timp, cu durerea distanţelor in suflet. Şi singur, singur... Aproape unic.

Tu, de pildă, pentru mine, pe timp de ploaie, parcă te muţi pe altă planetă. Capeţi o fizionomie ceţoasă de marţian şi pluteşti undeva, indepărtat, in mine.

Pe ploaie mi-e imposibil s-ajung lingă tine, cu mintea. Am impresia că pe o asemenea vreme oamenii se baricadează in casă şi devin pe dată serioşi şi inaccesibili... Gluma pe timp de ploaie sună strident, ca o vioară dezacordată.

Să citeşti scrisoarea mea cind afară plouă, nu-i aşa, ce ghinion pentru mine... Cu sufletul strivit de umezeală, să-ţi scape privirea printre rînduri, distrată, s-alunece vag spre geam şi s-adoarmă in cele din urmă pe semnătura mea. S-ar zice că totul se duce de ripă cind plouă...

Totuşi, am auzit odată un cintec frumos, dar neinchipuit de frumos, despre ploaie. Dintr-un film cu cowboys... „Butch Cassidy şi Sundance Kid". (Ce pur americănesc sună, nu ? Miros de preerie şi galop de cal in ritm de jazz sincopat...).

E vorba in melodia asta despre o ploaie cu soare... O ploaie ştrengărească, care iţi dă o senzaţie plăcută de boem, de destindere sufletească deosebită, de totală lipsă de griji...

E o şotie celebră, hoinăreala prin ploaie... Mai ales printr-o ploaie cu soare.

Eu, cum să nu, te-aş chema chiar acum la plimbare, dar ţie... zău, nu ştiu, iţi arde oare de joacă !...

La-Nuba

...Cind a ieşit din apă, a lăsat in urmă miros umed de alge şi un val de prospeţime care a inundat tot aerul dimprejur.

Apoi a inceput să povestească. Vocea avea mlădieri de catifea incit iţi venea s-o mingii. Şi curgea domol ca un fluviu african. Cred că Şeherezada povestea la fel... Altminteri sultanul n-ar fi avut minunata răbdare de-a o asculta o mie şi una de nopţi in şir.

Precis că de fapt era un mic spiriduş al pădurilor. Ştia tot, dar absolut tot despre „lumea celor care nu cuvintă". Poate fiindcă şi cerbul şi ceilalţi confraţi ai săi i-au impărtăşit fiecare, cindva, cite o mare taină...

Dar zina mea cea mică se pare că avea şi ceva legături de rudenie cu Sfinta Vineri, cea

Tanasis Fappas : „Adolescenţa"

din basmul cu Harap Alb ; cunoştea fel de fel de leacuri miraculoase. Ştia să vindece o gărgăriţă bolnavă, să salveze o libelulă de la inec, să crească viermi de mătase şi să hrănească furnici. Crescuse chiar şi şerpi. Probabil că de aceea sufletul ii era zvelt şi neted — parcă te imbia să-l sculptezi in marmură.

Ştia totul despre acest minuscul strop de viaţă care e pasărea-colibri, despre Buck şi Colţ Alb şi despre toată gaşca de căţei a lui Walt Disney.

Sensibilitatea ei era ca florile acelea fragile şi singuratice de pe piscurile munţilor, călite in vint şi ploaie. Ca floarea de colţ... O sensibilitate care n-avea timp să devină maladivă, fiindcă trebuie să ştii, zina mea cea mică făcea şi foarte mult sport. Chiar şi judo... Mi-a relatat un anume meci de judo teribil de palpitant. Povestea cu nerv şi cu un haz nebun după care s-ar fi dat in vint toţi crainicii sportivi. Adversarul ei (il ştiu destul de bine : un tip cu mers de felină şi mişcări de cosmonaut in imponderabilitate) n-a opus nici cea mai mică rezistenţă. A fost, pur şi simplu, la pămint.

Apoi a dispărut. A revenit. Cind am văzut-o, mi-am simţit sufletul in straie de dimineaţă.

...Şi atunci mi-a spus ceva neasemuit de frumos. Mi-a spus că-i place să alerge in soare, cu părul răscolit de vint. Avea o bucurie atit de gingaşă in zimbet, faţa ii era de o luminozitate atit de mată şi pură — incit numai Rafael, poate, (nu mint, zău, nu mint), ar fi reuşit s-o picteze in momentul acela...

Avea in privire albastrul ferm din ochii tăi. Ei, ghiceşte cine e ?

La-Nuba

Uite, ninge ! Cum iţi mai ride zăpada... Hai, zimbeşte-i şi tu. Imbrăţişeaz-o. Ineacă-te in alb. Dar vezi, mergi cu grijă, să nu strici liniştea.

...Inspiră adinc tăcerea zăpezii pină devii şi tu, in cele din urmă, tăcere.

Uită cuvintele. Zăpada n-are nevoie de metafore. O şoaptă numai şi să vezi cum se supără fulgii şi fug toţi de tine.

Lasă fulgii să ţi se strecoare in suflet. Aşa le place lor. Dar parcă văd că, pe furiş, vara din tine o să-i topească unul cite unul, pe toţi.

...Iar dacă totuşi vrei să te hirjoneşti cu zăpada, cheam-o pe zina cea mică. Presimt că ea e meşteră mare in jocul cu fulgii. Numai ea ştie, cred eu, să le mingiie tăcerea, să-i prindă, alergind, din zbor şi să-şi atingă, uşor, obrajii de răcoarea lor.

Numai ea ştie, precis, să te invete arta jocului cu zăpada.

...Cind ninsoarea o să stea, o s-adoarmă odată cu ea şi tăcerea fulgilor. Atunci o să indrăznească să vină, in sfirşit, iarna.

La-Nuba

Aş vrea să-ţi scriu frumos, să-ţi scriu nemaipomenit de frumos, cum n-a scris nimeni vreodată, pe lumea asta, o scrisoare.

Să-ţi scriu, de pildă, duios, duios de tot dar să nu fie, mi-ar plăcea mie, o duioşie oarecare... Să fie o duioşie zburdalnică, gata in orice clipă să-şi ia zborul de pe hirtie... Dar şi adincă, neapărat adincă, tot atit de adincă, eventual, ca şi marea...

Sau uite, să-ţi scriu vesel, să te poţi juca cu cuvintele mele şi ele, poznaşele, să glumească cu tine, dar nu aşa, oricum... Să glumească proaspăt, in torent, să le simţi ca o rafală de vint rece, din acela care te ameţeşte vara sus de tot, pe virf de munte...

Să-ţi scriu, poate, serios şi grav, cu tăceri prelungi, agăţate intre cuvinte... Şi tăcerile să fie vii, atit de vii, incit să se simtă in ele, pulsind, sentimentele...

Cit de mult aş vrea, prietene cu cer de vară in ochi, să-ţi scriu frumos, cum nu se poate mai frumos...

La-Nuba

...Matei Alexandru avusese avantajul de a citi scrisorile, pe toate deodată, crezind astfel că poate să urmărească in linişte evoluţia sentimentelor, dar spre tristeţea lui nu descoperi nici o schimbare de la o scrisoare la alta, nici o răbufnire pasională, nici un semn de nerăbdare ; iubirea, sau iluzia iubirii, rămînea aeriană, indepărtată, fericită cu ea insăşi, fără nici o grijă a implinirii. Scrisorile necunoscutei erau din acele scrisori pe care oamenii şi le adresează lor inşilor şi nu au nevoie de răspuns. Iubirea necunoscutei era pentru Matei o taină pe care, işi dădea seama, nu avea dreptul s-o destrame. Ş-apoi prea multă cultură în aceste mesagii tandre, Rafael, Baudelaire, Rimbaud...

★

Peste citeva zile primi o altă scrisoare de la La Nuba pe care de data aceasta Estera o desfăcuse.

— Eu, personal, am urit intotdeauna secretul corespondenţei.

Ultima scrisoare era foarte ciudată, era o scrisoare pe care La Nuba o scrisese in numele lui. Extravaganţa fetei nu-i plăcu, incepu s-o privească mai cu suspiciune, de ce atita imaginaţie ? Excesul de fantezie nu i se părea un semn prea bun. In această scrisoare Matei ii mărturisea că citise cu emoţie intreaga ei corespondenţă, că fusese impresionat de puritatea adolescentină a gindurilor şi a sentimentelor, şi că, in concluzie, de abia aşteaptă s-o cunoască. Dar mai ciudat era altceva. In imaginaţia tinerei fete Matei nu părea prea ispitit de ideea unei „mari iubiri", işi exprima fără echivoc, indoielile, oboseala. Argumentele nici măcar nu erau inventate, corespundeau, minus exagerările de rigoare, adevărului. Da, cam aşa gindea el. Dar cum de intuise toate astea La Nuba ? Vine o vreme pentru un bărbat cind fericirea e o zadar-

teatru — t

Goana

După **Nu sintem îngeri**, Paul Ioachim revine în atenţia noastră cu un alt text interesant : **Goana.** O dramă dură, tensionată, lipsită de menajamente sau idilisme, o piesă care consemnează **criza** unei familii. Fiecare din cei patru Manta este, în felul său, un caz : fie că suferă (Tatăl), se chinuieşte (Fiul cel mare), luptă cu disperare (Fiul cel mic), ori nici nu mai are putere să lupte (Fiica). Asemenea **Acordului** lui Everac, **Goana** nu opune maniheist-schematic cele două sisteme politice : inadaptabilă Dincolo, Stela nu-şi găseşte nici aici locul imediat, speriată de solitudinea lui Chivu Manta, de conştiinţa încărcată a lui Sandu, de ambiţia lui Marcu sau de nostalgiile erotice pe care i le declanşează Florin, vecinul îndrăgostit.

Replica iscusită, caracterele deloc comune, complexe, **miza** piesei, o situează printre cele mai bune lucrări originale ale stagiunii. Este, bineînţeles, meritul lui Paul Ioachim, dar şi al lui Alexa Visarion care, tăind din text cu inteligenţă şi transformind esenţial rolul părintelui, devine un tacit-merituos coautor al piesei şi-un remarcabil autor al spectacolului din sala Studio a teatrului Giuleşti. Visarion are ca nimeni altul simţul pauzei, al conflictului brutal, al ciocnirii temperamentale. O minunată **fugă de banalitate** este această reprezentaţie. O nelinişte ...dramatizată. Un cuceritor joc de lumini şi umbre, interpretat modern, cu talent, simplu de către cei cinci actori giuleşteni, în fruntea cărora se situează Corneliu Dumitraş. Răutatea lui Sandu, răzvrătirea lui, neputinţa, ratarea, violenţa au fost jucate de Dumitraş cu simţ al măsurii şi-al gradaţiei, cu forţă şi, uneori, tragism. Traian Dănceanu a trăit resemnarea paternă, propunindu-ne absenţa — ca formă de manifestare a durerii. Ileana Cernat a alternat — într-una din cele mai bune creaţii ale ei — oboseala şi isteria, liniştea şi spaima. Iar Florin Zamfirescu şi Adrian Vişan au ştiut să ascundă faptul că rolurile lor nu au fost la fel de generoase ca ale celorlalţi, integrîndu-le în circuitul de înaltă tensiune al reprezentaţiei.

Ar fi însă de formulat două rezerve: 1) decorul semnat de Octavian Dibrov este sub aşteptări (dind impresia unei adunături arbitrare de mobile) ; 2) finalul (piesei şi-al) spectacolului este rezolvat cam în coadă de peşte, spectatorii dîndu-şi seama tîrziu că reprezentaţia a luat sfîrşit. Ce-i drept, ultimul cusur este amendabil...

Bogdan Ulmu

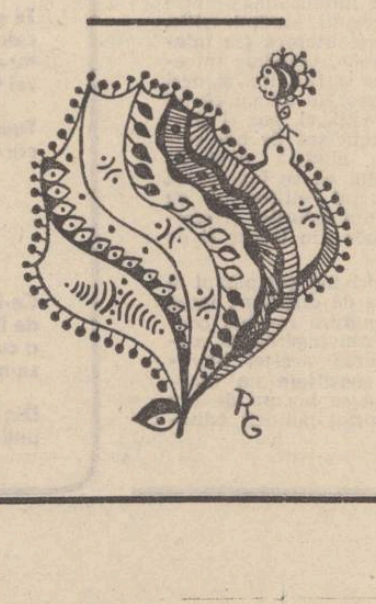

film — f

Transamerica Express

Gustul pentru inscenarea grandioasă n-a dispărut cu totul din cinematografia americană. Dacă superproducţiile istorice nu se mai fac, dimensiunile personajelor fiind reduse pină aproape de calapodul cotidian conform cu concepţia democratică despre personalitate, montarea spectaculoasă a rămas in atenţia producătorilor care au mutat acţiunea de lingă piramidele Egiptului antic, din Colloseum-ul Romei antice, direct în boeingurile, în buildingurile, pe autostradele sau, aşa cum avem ocazia să observăm în acest **Transamerica Express,** intr-unul din trenurile care traversează America... Dacă o mulţime de oameni sînt gata să se stringă în jurul unui copil pierdut ca să vadă despre ce e vorba şi ca să aibă ce compătimi, e de înţeles cîţi spectatori se vor aduna la un film în care eroul, un biet om obişnuit, cade ca musca-n lapte direct în mijlocul unei aventuri colosale. Odată urcat în expresul transamerican, în bolidul care traversează continentul de la Los Angeles la Chicago, prietenul nostru eroul (blind, cu ochi albaştri, părul creţ şi o naivitate cit se poate de cinematografică) se trezeşte inconjurat de killeri, asistă la citeva crime senzaţionale, ajunge să omoare el însuşi citiva inşi (ca să se apere, desigur !) şi e tot timpul în primejdie să-şi piardă viaţa. E de înţeles că în această aventură el dă şi peste femeia visurilor sale care are un zimbet teribil de trist şi pe care viaţa a deziluzionat-o atit de tare pină acum, încit se agaţă cu disperare de el. Trebuie să recunoaştem că performanţa e de-a dreptul remarcabilă, punind la socoteală şi faptul că în tot timpul acesta bietul om cade, sau e aruncat din tren de vreo trei ori nimerind intr-un superb peisaj natural, reuşind să se întoarcă înapoi tot de atitea ori fie pe calea aerului, intr-un avion condus de o simpatică fermieră, sau cu o maşină a poliţiei...

La sfirşit asistăm şi la o catastrofă spectaculoasă din care lipsesc victimele, singele şi ambulanţele, producătorii avind grijă să nu ne încarce cugetele şi cu un genocid inutil, gindindu-se poate că şi miine mai au nevoie de spectatori...

Dincolo de această schemă teribilă cu final fericit, filmul are umor, şi încă un umor de calitate — o detaşare care va fi pe placul celor mai pretenţioşi spectatori. Regia, jocul actorilor, dialogurile sînt de-o superioară profesionalitate şi cind vom adăuga că totul se petrece din cauza unor scrisori ale lui Rembrandt, se va înţelege mai uşor că filmului nu-i lipseşte nimic.

Dar despre ce catastrofă e vorba ? Vom lăsa spectatorului bucuria să o vadă singur căci, dacă filmul nu va fi, artistic vorbind, o surpriză, poate că o catastrofă perfect regizată îl va încinta.

Nicolae Mateescu

televiziune — tv

Nume

● În muzica uşoară un nume se instalează tot mai ferm în prim-planul preferinţelor noastre : Gil Dobrică. Apariţie absolut originală — voce caldă, stranie, uşor guturală, prezenţă scenică de o „teatralitate" care îl prinde, dezinvoltură, ritmicitate specifică a melodiilor. Gil Dobrică este, după cite am aflat, un artist care a avut puterea să aştepte, mai mulţi ani, în conul de umbră al popularităţii, pentru a apare brusc şi a se impune în decurs de citeva săptămini, la radio şi TV. În acest sens, show-ul pe care l-a susţinut pe micul ecran în urmă cu cîtava vreme a fost o convingătoare demonstraţie în favoarea afirmaţiei că ne aflăm în faţa unui talent deosebit.

● Se numeşte Nicu Alifantis şi e unul din cei mai îndrăgiţi cîntăreţi de muzică folk. Ultima apariţie : în spectacolul : „Antena vă aparţine", ediţie realizată de judeţul Brăila. Pline de patos, cu inflexiuni imnice, amintim cîntecul pe versurile lui Ion Nicolescu: „Trăiască România / Trăiască Tricolorul / Trăiască Alma Venus / Măria Sa, Poporul" sau „Ţara de unde vin" pe versuri de Petre Ghelmez, premiul I al Festivalului cîntecului politic pentru tineret, din acest an. Talent autentic, Nicu Alifantis merge direct la inima publicului, poate pentru asta spectatorii, toţi cei care îl ascultă, fredonează odată cu el.

● Un lirism diafan străbate secvenţele emisiunii „România pitorească", structurată sub forma unei suite de reportaje care aduc mai aproape de noi drumuri şi privelişti ale patriei : o călătorie cu vaporul prin Deltă, (imagini de o neasemuită frumuseţe, secvenţe de excursie care te făceau în orice clipă să doreşti să fii acolo), un reportaj la Sarmisegetuza (ruinele străvechii metropole filmate în lumina melancolică a unei ploi de primăvară), „Pe Dealul Cetăţii" (teleobiectivul a adus foarte aproape de noi flora rară care creşte în rezervaţia cu acelaşi nume, acele flori păreau ultimele lacrimi ale unui timp îndepărtat), „Pădurea şi noi" (secvenţe pline de căldură despre activitatea celor care îngrijesc de sănătatea pădurii) au alcătuit împreună o emisiune foarte reuşită, realizată de Ioan Ruş.

● Există în finalul filmului „Alice nu mai locuieşte aici" o secvenţă care pare a ieşi din firescul de pînă atunci al întîmplărilor : Alice şi David conversind „în gura mare" peste capul clienţilor în restaurant, secvenţă ciudată, care potenţează dintr-odată mijloacele cu care e transpusă pe ecran povestea absolut obişnuită a Alicei. Filmul demonstrează cu prisosinţă că un subiect banal nu exclude niciodată un rol mare : dovadă interpretarea remarcabilă a Ellenei Burstyn.

Mircea Florin Şandru

nică risipă de energie, o dovadă de lipsă de bărbăție. Fericirea alături de La Nuba ca oricare altă femeie ar spulbera fericirea mai inaltă a singurătății, ar insemna să risipească tot ce reușise să agonisească pînă acuma.

Trebuia să plece de la Estera dar nu știa unde anume să se ducă. La Caramela nu voia să se mai întoarcă, reintoarcerea ar fi echivalat cu recunoașterea unei înfringeri. De cînd se zvonise că s-ar fi amorezat. Nelu Constantinescu devenise inabordabil, prezența lui Matei l-ar fi stingherit, și cine știe poate vrea chiar să se însoare. Petrică Herman ar fi fost o soluție, el l-ar fi primit cu dragă inimă însă maghernița lui era prea incomodă pentru doi bărbați.

Estera, de cînd aflase că vrea să plece nici nu prea mai vorbea cu el așa că, jignită că trebuie să-și calce pe inimă, îi spuse în silă arătînd spre poarta dărăpănată a vilei.

— Te caută cineva...

Cu mișcări sigure, maiestuoase, netrădînd nici o urmă de stinjeneală venea spre el o fată înaltă, frumoasă, cu părul tuns scurt, îmbrăcată cam prea băiețește, cu blugi și o haină de piele. Îi întinse mîna și îi spuse :

— Eu sînt La Nuba. Am venit să te răpesc...

Și-i strînse cu energie mîna așa cum fac copiii cînd vor să pecetluiască o șotie pe care au de gînd s-o ducă la bun sfîrșit.

Matei zîmbi intimidat și amuzat de claritatea cu care tînăra fată își exprimase dorința. Se părea că totul fusese stabilit dinainte, acum n-aveau de pus la punct decît amănunte de ordin mai practic. Aerul ei hotărît, neinduplecat, de conspirator încercat, bănuitor și cutezător în același timp contrasta cu înfățișarea ei copilărească, nici nu părea să aibă mai mult de șaptesprezece ani.

Cînd văzu că Matei o privește cu oarecare neîncredere, îi spuse, bătîndu-se ușor cu mîinile pe piept cum fac oamenii care nu cunosc limba celuilalt și vor totuși să se înțeleagă prin semne sau sunete onomatopeice.

— Eu sînt... La Nuba... și apoi silabisi ca să-i fie și mai clar. La Nu ba... ea lăsa impresia că numele ei are o putere magică, e de ajuns să-l pronunțe pentru ca toate tainele să se destrame.

Mai tîrziu, La Nuba, îndulcită de stîngăcireala și nedumerirea pictorului deveni mai puțin misterioasă. Da, venise timpul să se desconspire, să se facă înțeleasă.

— Îl cunoști pe domnul Zaharia Balaure, nu-i un nume foarte frumos ?

— Și La Nuba e un nume foarte frumos... încercă s-o consoleze Matei.

— Da, nu te contrazic, e foarte frumos, dar l-am inventat eu, pe cînd Balaure îl are de acasă, din familie. El mi-a spus că ai nevoie de un atelier, că nu poți să mai stai aicea și La Nuba strîmbă din nas în direcția unde ar trebui să fie Estera. Da, și Balaure mi s-a plîns de ea, zice că e formidabil de nesuferită... Eu în București sînt proprietăreasă și am nevoie de bani, deci... se corectă ea încercînd din nou să fie cît mai explicită. Eu mă întreții singură. Am bursă dar cărțile îmi toacă toți banii... îl informă La Nuba să pară cît mai matură și de ce nu, chiar puțin meschină. Și sînt și cîrpănoasă, îmi place să string bani la ciorap. Îi părea parcă rău că aureola romantică se destrămase atît de repede. Vezi, e vorba de o afacere, încă de un business, n-ai de ce să te sperii. Am și eu un atelier, un laborator, am intrat la fizică nucleară, dacă-ți faci și tu un atelier, arta și știința o să-și dea mîna în aceeași ogradă. E o casă retrasă, liniștită, avem și o mică grădină, e și puțin rustic. Mie mi-e cam puțin frică singură. Cu un bărbat în casă e altceva.

— Și părinții ?

La Nuba izbucni în rîs ca și cum pictorul ar fi spus ceva din cale afară de nostim.

— Se plimbă, pe malul Senei, cînd în sus, cînd în jos...

— Și tu ?

— Mie îmi place aici, răspunse La Nuba și dădu din umeri, așa făcea întotdeauna cînd lucrurile i se păreau prea simple, sau prea clare.

— Da, aș avea nevoie de un atelier, și o examină iarăși pe La Nuba, de data aceasta însă cu o ușoară nemulțumire. Da, ideea ei era și bună și primejdioasă... Cine știe ce-o să iasă din toată povestea asta. Nu prea are ea stofă de proprietăreasă. Dacă n-ar fi fost corespondenta aia misterioasă, infantilă, totul ar fi fost în regulă.

La Nuba îi bănui pe semne neliniștea căci se grăbi să i-o risipească.

— A ? te gîndești la scrisori, aia e o prostie de-a mea, dă-le încolo, e un obicei de-al meu, scriu la toată lumea, atît în țară cît și peste hotare. Odată i-am scris și lui Freich, fizicianul ăla olandez nemaipomenit... Am făcut un schimb de răvașe și cu Chaplin... Așa că... scrisorile sînt niște copilării. Cînd îți place fizica nu mai ai timp de băieți. Și eu iubesc fizica... În fiecare dimineață, fizicienii de geniu se trezesc cu taine pe care nu le înțeleg, e foarte mult de lucru, e de lucru pînă peste cap. Pînă în anul trei mi-am propus să nu mă îndrăgostesc, nu vreau să-mi pierd bursa. Ți-am spus că sînt omul banului... și pe tine am să te jecmănesc și am să te încarc la socoteli... Și zîmbi cu zîmbetul curat, deschis, nepăsător al oamenilor foarte tineri pentru care rău e doar o idee abstractă, fără nici o legătură cu sufletul lor.

Apoi brusc își aduse aminte de ceva foarte important și începu să fluiere a pagubă.

— Trebuie să plec. Am musafiri și eu stau aici, mereu fac cîte o gafă...

La plecare, cînd Matei o conduse pînă la poarta vilei, ea îi arătă în depărtare o căsuță modestă, năpădită de copaci firavi, aproape o colibă și îi spuse.

— Acolo stau eu la o mătușă, o femeie de treabă care tot timpul își citește corespondența de amor din tinerețe. O bibliotecă întreagă are, pe vremea aia se scria mult. Rîdem amîndouă ca proastele. Dacă te-ai hotărît, mă cauți și întrebi de mine.

Și întorcîndu-se cu fața, spre el îi spuse cu solemnitate.

— Eu sînt La Nuba.

franz hodjak

monologul unui spalier

întotdeauna o apuc
și în același timp
în două
direcții opuse

pe măsură ce înaintez
pe un anume drum
rămîn
imobil
neclintit

am ajuns
să stăpînesc la perfecție
arta subtilă a dialecticii

la mare

stau ginditor pe chei
cu neasemuitul spectacol
al apusului
în fața ochilor
în cele din urmă
în locul unor versuri nemaipomenite
așternd doar două rînduri

aidoma rechinilor marile adevăruri
hulpav le înghit pe cele mici de zi cu zi

A. E. Baconsky

aveai — se pare — toate hîrtiile
și aprobările în buzunar
dar te-ai grăbit să o iei
înspre un dincolo nepotrivit

la graniță
au izbucnit dintr-odată
xilofoane stridente

mîna ridicată, fraza pe jumătate rostită
au incremenit
între coroane de fum fără noimă

pe ecrane absurde s-a ivit perspectiva
de a trăi viitorul
în chip de arheologie

încercuit de aripile zgomotoase ale zidurilor,
de-atîta
amar de tablă oarbă, lemne cu gura mare
cioburi de sticlă
s-a dat în cele din urmă bătut

capul tău
scăpat ca prin minune de-a lungul anilor

prins sub dărîmături, îngropat
sub rădăcinile
pe care toată viața le-ai scos la iveală
posteritatea te va recupera din maldărul de

manuscrise

nădejdea

se bizuie pe alte posibilități

ne-o ia înainte înspre viitor
cînd noi abia ne pornim ea a ajuns de mult
nu-i pasă nu știe de fruntarii
e universală

bloch a făcut din ea un principiu

arată calea direcția
e progresivă
dă înțeles

are de spus și ea
un cuvînt greu

ne unește ne stringe
ne face liberi
de ea ca de iubire
nu te poți lipsi

cu ea ne culcăm
cu ea ne deșteptăm
la ea căutăm alinare

e răbdătoare
e înțelegătoare
e tenace

e cea din urmă
din tot ceea ce
pierdem

carmen francesca banciu

DEBUT

Sărbătoarea copilăriei

Pe gardul care despărțea curtea noastră de curtea vecină se așeza din cînd în cînd un porumbel cenușiu sau vreo gișcă, care încerca să zboare. În curtea alăturată locuia familia Iost. Păs Roza era bunica lu' Ingrid, Ingrid era fata lu' fetă Iost. Fetă Iost, lucra la colectiv. Ingrid mergea la școală și era prietena mea. Păs Roza umbla înfășurată într-o armată de fuste și o bonetă neagră. Pe dedesubt purta jupon alb cu cipcă de ață subțire. În picioare avea șosete de lînă și pacini tricotați cu talpă de cauciuc. Era durdulie și rumenă, cu un picior țeapăn, sprijinindu-se cu o cîrjă la subțioară. Între fustele ei trebuie că era tare cald, îmi închipuiam eu, văzînd-o mereu cu piciorul ridicat pe un scăunel cînd ședea cu coșul de nuiele în poală, plin de ghemotoace de lînă, tricotînd ciorapi.

Păs Roza nu prea știa ce-i bătrînețea de vreme ce făcea cristl cartofel atît de buni, pe care mă punea să-i înghit cu compot de vișine. Avea o cratiță vrăjită în care cartofii făceau o crustă roșcată lucioasă și bine mirositoare. Cînd nu avea compot mă punea să-i mănînc cu lapte prins dintr-o oală de lut. Totdeauna mi-a plăcut laptele prins, dar mai ales sunetul acela ciudat pe care îl face lingura cînd o rotești prin oală și-i atinge marginile.

Păs Roza făcea tot felul de minuni cu oala ei fermecată, bunăoară, gris șmoring gălbui, parfumat, cu compot sau marmeladă, iar dacă nu făcea gris șmoring în seara asta, putea fi sigur că urmează Pfannenkuchen care aburește tot în cratița ei și miroase a brînză dulce de

Tanasis Fappas : „Meditație"

vacă și a cine știe ce alte bunătăți cu care obișnuiam să mă îndop pînă la necuviință. Acasă, mama mă bătea că nu vreau să mănînc.

Fetă Iost avea un cîine lup morocănos, fără prieteni, afară poate de Pîți a noastră, o cățea galbenă de rasă îndoielnică, în rest fată bună, cu care mai conversa de peste gard. În afară de cîine, fetă Iost mai avea în spatele curții un hambar plin de cucuruz în care mă cățăram cu Ingrid, cu băieții Macovei și cu pistruiatul din colț. Pistruiatul care mă pîra la maică-sa cînd îl băteam măr. Și mai avea fetă Iost un fel de cămeră tainică la intrarea de sub poartă, pentru că nu v-am spus, familia Iost avea o poartă uriașă, boltită și verde. Dacă reușeai să ajungi la clanța masivă și să împingi poarta, intrai într-un fel de hol care ținea cam cînspe pași. Din holul, tot boltit, se făcea o cameră ciudată unde ținea fetă Iost griul care-l primea de la colectiv. Doar o dată mi-a fost dat să intru acolo, cînd n-a scăpat de mine și a trebuit să-mi dea drumul înăuntru. Căci acolo era secretul lui fetă Iost care iubea griul cu o dragoste ascunsă. Și m-a izbit mirosul lui puțin reavăn, puțin mirosind a pămînt sau a cer, nici un știu bine, iar picioarele mele se tîrau prin marea de boabe rumene care s-o spunem cinstit, mirosea mai ales a pîine mare albă din cuptorul lu' Păs Kati. A pîine mare s-o ții cu două brațe, a cristl cartofel și a gris șmoring.

Păs Kati, mama lu' Ingrid, avea părul prins în coc pe sub basma și îngrijea de găinile noastre cînd plecam cu mama la oraș. Era o femeie de treabă, oarecum uscățică, tăcută, cu ochii negri. Cea mai bună pită din sat însă ea o făcea. Își sufleca mînecile, își schimba șorțul și-o frămînta cu îndrijire. Apoi o punea pe sobă să crească și pita se făcea cît o casă. Cînd era coaptă o învelea cu un ștergar și o ducea în pivniță unde erau și dovlecii pentru porci pe care eu cu Ingrid îi scobeam într-ascuns și le puneam luminare înăuntru. Dovlecii rînjeau răutăcios, iar noi ne jucam de-a Omul Negru, cum s-au jucat toți copiii. Omul Negru avea dinți de foc, minca pîinile din pivniță și lubenițele vara, și se mai spunea despre el c-ar bea sînge de om. Ora copilăriei a trecut. Omul Negru n-a venit.

Din cînd în cînd mergeam și în fundul grădinii, acolo unde fetă Iost și Păs Kati prășeau cucuruzul. Ei aveau pălării de paie. Eu umblam în chiloți și maieu. Ingrid era domnișoară și purta fustă, iar pistruiatul avea doar chiloți. Cînd se făcea foarte cald, Păs Kati cu pălăria de paie aplecată peste sapă se dezmorțea și bea apă. Apoi săpa mai departe. Fetă Iost bea rachiu de la Mat.

Vara tîrziu în arșița de sfîrșit ne duceam cu căruța la cîmp. Cucuruzul era copt iar soarele bătea în el mii de bănuți galbeni. Păs Roza, cu ochelarii rotunzi, negri, legați cu sfoară într-o parte, rămînea acasă. Făcea cristl cartofel sau tricota ciorapi. Eu luam cîte o pălărie de paie, mi-o puneam pe cap și mi se părea că muncesc mai cu spor. Seara mă cățăram pe muntele de cucuruz din căruță, Ingrid lîngă mine, iar fetă Iost mîna caii. Nu-i grăbea, cucuruzul era greu. Soarele apăsa peste el scurgîndu-se spre asfințit.

În serile de toamnă tîrzie Ingrid, eu, pistruiatul din colț, uneori chiar băieții Macovei, ajutam la dezghiogat cucuruzul. Atunci Păs Roza ne făcea cîte un vailing plin de floricele. La bucătărie în sobă ardeau mocnit știuleții.

Familia Iost nu avea fîntînă. Nici noi. Aduceam apă din vecini cu o găleată albastră smălțuită. Mama căra găleata într-o mînă, aplecată peste șold. Apa se legăna dintr-o parte într-alta, tresălta în găleată, iar dacă mama se grăbea, scăpa pe dinafară. Oricum se vărsa puțină cînd se oprea brusc să deschidă poarta. Noi n-aveam hol, nici boltă ; și nici măcar nu era casa noastră. Din curte urcai niște trepte și ajungeai în gang, care bineînțeles era un coridor. Apoi intrai în casă. În spate, adică tot în curte, locuia familia Horga. În spate de tot era șura, în care nu era nimic. Din grădină, printr-o portiță, intrai în altă uliță. Și așa eram vecini cu Colectivul.

Dimineața, din curtea lui Iost mugea roșcata Greti care ieșea la iarbă. Noi n-aveam nici vacă și cumpăram lapte de la Iost. Mama ținea o mulțime de găini, de giște, de rațe. Găinile se scăldau în nisip, făceau ouă, și ghemotoci galbeni cu cioc sidefiu care piuiau în jurul cloștii legate cu o sfoară de gard. Pe sub gard era un loc scobit de riciiturile cloștilor ca să iasă puii la plimbare. Giștele plecau dimineața la baltă și aveau cîte o pată de vopsea verde pe spate. Seara se întorceau în cîrd toate giștele satului, vacile, caii și rațele. Toate aveau cîte un semn de vopsea pe spate. Cele verzi ale noastre, cele cu roșu ale lu' mama Iuli Horga, cele cu albastru ale lu' Sas. Iar a lu' Iost nu aveau giște. Lipăiau încet pe uliță, giștele, se opreau în fața porților gîgîind și cereau să intre. Vacile mugeau duios în fața caselor, dar cum la ora aceea tot satul avea porțile deschise, intrau pe poartă încet mirosind împrejur cu balele curgîndu-le-n pămînt. Mai mugeau o dată a bun sosit, a regăsire, apoi intrau în grajd.

Rațele noastre nu prea mergeau la baltă. Mama le făcuse un țarc, și-n țarc un lighean uriaș în care se scăldau. Nu aveam decît trei. Măcăneau tot timpul cu glasul lor, uneori domol, alteori agresiv, își cufundau capul în lighean apoi îl scuturau în aer și iar îl scufundau. Se legănau lipăind prin noroiul din țarc cu lopeți portocalii și se înghesuiau cînd mama le aducea salată sau urzici tocate amestecate cu mălai. Cei mai frumoși erau bobocii.

Peste tot era stăpînă Pîți cățeaua. Fugărea cocoșul, se juca cu puii, lătra tot satul. Cînd și cînd stătea, de vorbă cu Hector, cîinele lu' Ingrid. Ingrid avea două coade groase, lungi și obraji prea roșii. Ingrid mă plîmba în toate duminicile pe centru, de la biserică la primărie, la cămin. Mai ales la cămin unde erau și băieți. Cînd avea să fie mare, avea să plece la oraș ca Lisi. Sora ei, Lisi lucra la fabrică. Nu se mărîtase și nici nu avea de gînd. Fetă Iost și Păs Kati dădeau din cap cu tristețe. Păs Roza e bătrînă, Lisi e la oraș, iar Ingrid vrea și ea să plece.

Gardul care desparte curtea noastră de curtea vecină e roșu, de cărămidă. De-a lungul lui e o grădiniță în care am sădit cu pistruiatul zahăr și gris. Care n-au mai răsărit niciodată. Porumbelul spălăcit l-a mîncat pisica lu' mama Iuli. Pe Pîți am găsit-o într-o zi la groapa de gunoi. Mama a tăiat toate giștele, rațele, găinile și ne-am mutat în tîrg. „La toamnă merg la școală" mă mîndream la toată lumea care avea timp să mă asculte. Ingrid s-a dus și ea la oraș. Lisi se mărită. În sfîrșit! Păs Roza face cristl cartofel, se uită în gol și tace. Se gîndește. Și tricotează ciorapi. Păs Kati mulge vacile dimineața și face pită. Fetă Iost merge la colectiv, întoarce griul cu lopata și-l mîngîie pe Hector. Seara se duce la Mat. Iar eu îmi doresc o vacanță lungă-lungă, să mă întorc într-o seară cînd fetă Iost mînă caii și Păs Kati șade în căruță cu pălăria de paie căzută pe spate, 'nodată sub bărbie, deasupra pe cucuruz.

marin lupșanu

La coasă

În altarul unei văi răcoroase, dimineața,
la coasă
cînd pe coama dealului ca un pindar
luceafărul stă de pază.
Ierburi înalte cît umbra unui vultur zburînd
la amiază
și macii pe dealuri pribegind ca niște cai
purpurii
pe care satul i-a zvîrlit în gura toamnei
de vii.
În altarul unei văi răcoroase, acolo,
unde pînă și cîntul de pasăre prinde
rădăcini,
țăranul tînăr, fratele mai mic al lui Apolo
vine la sfîrșitul fiecărei săptămîni
să-și limpezească sufletul de freamătul
tulbure al orașului.

Coasaș străvechi cu sîngele foșnind de-atîta
pace
mirosul ierbii îi umezește plămînii
ciuruiți de razele soarelui și-ale lunii.
În pivnița unei văi cu iarbă lăptoasă
să vii dimineața cu tine însuți la coasă.

Icoană din lemn de salcîm

Cine sapă adînc la rădăcina unui țăran
bătrîn
de-un fulger de război va da, un crîng
de dureri,
o rană pe care nici luna n-ar putea
acoperi-o.
Domni răi au dorit să-și încălzească averile
cu astfel de arbori,
de unde să știe că rădăcinile mele ard
numai în pămînt
și năvălesc primăvara afară sub forma
grîului, luminînd.

În cîmpie, prieteni, la izvoarele grîului, seara
o furtună de polen începe-n albine
și dropia ce se numește luna
umblă desculță prin ierburi ciugulind suav
țărînă.
În cîmpie, prieteni, un țăran bătrîn pare
un salcîm sortit să fie icoana patriei sale.

Rugăminte către tata

Tată, mama plînge iar pe vatră printre pîinile
de azi
fiindc-ai ascuțit cuțitul pentru mieii albi
și calzi.
Tată, vin pășunile spre tine și pășunile sînt
roșii
ca un răsărit de soare-n care s-au bătut
cocoșii.
N-auzi plînsul cum foșnește sfîrîind în jar
pe vatră,
nu vezi cum îți dă tîrcoale iarba crudă
și te latră,
nu simți cum îți linge mîna fiecare miel
în parte ?
mai amînă cu un cîntec ceea ce se cheamă
moarte.
Mai amînă jertfa tată mieii-s sănătoși și puri
eu credeam că tu nu tai decît lemne prin
păduri,
sîngele nu face bine lasă sîngele-n artere
care zeu te locuiește și îți toarnă-n brațe
putere ?
De n-asculți de plînsul maicii și de moartea-i
va răpune
mieii calzi pe sub pămînturi tot s-or duce
la pășune.
Mai amînă jertfa tată fluturînd speranța-n miei
și-n pășuni zvîcnesc de-o viață cei mai tineri
dintre zei,
care fiară-ți mușcă mîna și îți freamătă prin
sînge
cînd din mieii sortiți morții unul rîde și-altul
plînge ?
Mai amînă jertfa tată să te rog abia mai pot
mai amînă pînă cînd cuțitul cu brat cu tot
în lăstar va înflori pentru mieii albi și cruzi
de jivina întristării încă liniști și încă uzi,
pentru mieii calzi și fragezi ce-i aduci iarna
în casă.
Tată, moartea asta neîmplinită îmi va fi
de-acum mireasă.

radio

Poetica

Prietenii mei au plecat departe, în țară, și-mi scriu de acolo, și-mi șoptesc cu soapta gîndului că nimic nu-i mai frumos pe lume decît **acasă**, că nu-i nimic pe lume mai cald, mai adînc, mai minunat, mai dureros și mai năvalnic decît țara ta, locul tău, mîndra palmă de pămînt pe care te-ai născut. Și îmi mai spun cu gîndul prietenii mei că frunza-i tare verde, că izvoarele sînt repezi și că primăvara este atît de învolburată încît nici o frunte n-ar putea să stea decît semeață și dîrză în fața ei.

Geana zorilor mă deșteaptă iute. Lumină. De unde vine ea ? Privesc coroanele bogate ale arborilor și printre ei, ce par numai **ai mei, ai noștri,** se cerne raza ce nu are seamăn pe lume. Miros frunza, înnebunitorul miros al frunzei de **acasă** și aerul proaspăt din jurul ei aproape că îmi turbură vederea cu prea ascuțita-i limpezime. Acasă, dureros de acasă, ce bucurie, îmi spun, ce acut simțim citeodată acest nemaipomenit cuvînt : **acasă.** Căci gîndul te-nvață : „Nu te duce de aici prea departe", fii „mîndru de iubire", pe „dureros de calde și dulcile tărîmuri" și niciodată nu uita „să-ți răscumperi lumina căpătată-n zori". Aceste tulburătoare „învățături" aparțin tinerei și deosebit de înzestratei poete **Mona Copăceanu,** una din cele trei poete prezentate în cadrul emisiunii **Poetica** (programul trei) purtînd de această dată titlul „Riul, ramul...". Versurile Monei Copăceanu, după opinia mea, au tulburat peste măsură : era în ele tot ceea ce cuprinde, cu adevărat, iubirea față de pămîntul românesc. Curajul și durerea, mîndria și tandretea, gloria și hotărîrea de a izbîndi. Și mai aveau aceste versuri o forță, o uriașă forță care ar fi îndoit uriași copaci, și mai era o hotărîre și un curaj fără margini. Un tînăr poet căruia îi dorim, din toată inima, un drum adevărat și glorios pe calea poeziei.

Celelalte două poete, înzestrate și ele, au dovedit că există talente autentice, viguroase. Ceea ce m-a impresionat în mod deosebit a fost francheteа versului, purtînd în el o anume severitate și o anume asprime, binevenite amîndouă. Numele poetelor : **Mariana Tomescu** și **Rodica Oprean.**

Am recunoscut, anunțînd această emisiune, glasul poetului Titus Vijeu. Desigur, el este realizatorul acestei frumoase întîlniri cu poezia. Redactor al radioului de mai mulți ani, alcătuind frumoase emisiuni ale programului III, el conduce, cu o rară modestie, din umbră, deosebit de interesante emisiuni literare. Calde cuvinte de laudă, deci, lui Titus Vijeu.

Ioana Diaconescu

plastică

Un pictor degajat

Pictura lui **Dan Constantinescu** — care a expus recent la galeria „Amfiteatru" o suită de lucrări — traversează un proces de clarificare și îmbogățire. Artistul, atent la experiențele înaintașilor săi, menține în fața naturii o atitudine reținut contemplativă. Nu îl interesează atît transcrierea impresiei vizuale directe sau a șocului provocat pe retină de contactul violent al luminii cu suprafața obiectelor. În pofida aparențelor, acest pictor înalt și slab, care își leagănă continuu mîinile în jurul corpului, parcă dorind să mai explice cu ele ceva ce nu a apucat să exprime prin cuvinte, este un timid și un reținut. Privește lumea ca fotograful prin teleobiectiv și pune între sine și ea tot felul de filtre, ca nu cumva aceasta să-i fie prea aproape. Pînă mai anul trecut prefera acele filtre care lăsau să treacă din toate culorile posibile doar nuanțele griurilor. Pînzele sale excelau printr-un cenușiu discret, nu mohorît, dar în nici un caz nici foarte tonic. De la o vreme pare a se fi convins pe sine că tot ceea ce există în jur poate fi văzut fără timorare, așa cum este și că tonurile dominante servesc de fapt cu precădere la sublinierea unei stări de spirit ce poate să vorbească grăitor despre natura actului creator și, implicit, a structurii psihologice și afective a artistului. Ca atare el își acordă ceva mai multă libertate în așternerea tonurilor calde, face să țîșnească de undeva, dintr-un unghi al pînzei, o pată de ocru sau de galben, parcă tocmai pentru a sublinia că, dincolo de bariera impusă razelor luminoase de ecranele protectoare deliberat așezate între obiecte și retină, lucrurile își păstrează nealterate propria genuinitate. Modul actual al lui Dan Constantinescu de a percepe realitatea are multe puncte comune cu cel al regretatului maestru Catargi care, nu mă îndoiesc, ar fi apreciat acest stil sobru, lipsit de elocvență, nesedus de tentația gesticulației facile și a fragmentării impresiei. Consecvența cu care acest tînăr pictor se străduiește să dea o încărcătură afectivă nouă unui mod tradițional de a înțelege raportul imagine-natură este, cred, o dovadă a convingerii că pe așa-zisele căi bătătorite mai crește încă iarbă. Cîteva naturi statice splendide, în care problemele de organizare spațială și echilibru cromatic sînt soluționate cu finețe și degajare, dau măsura justă a acestui talent aflat în faza de deplină cristalizare. Despre acest pictor vom mai auzi !

Grigore Arbore

Tanasis Fappas : „Maternitate"

muzică

Regia virtuozității

Popasul bucurestean al pianistului sovietic **Andrei Gavrilov** va rămîne cu siguranță întipărit adînc în memoria celor care au avut ocazia să-i asculte neobișnuitul recital, la Sala Mică a Palatului. Recomandat de faima de copil minune și, mai ales, de premiul I cucerit la extrem de dificilul concurs „Ceaikovski", în 1974, putem spune că Andrei Gavrilov ne-a depășit cu mult așteptările, căci la fiecare concurs — cu rare excepții — ia cineva premiul întîi.

Dacă simpla citire a afișului ne recomandă un pianist cu o rezistență ieșită din comun, căci temeritatea de a cînta toate studiile de Chopin într-un recital este rareori întîlnită și mai rareori acoperită, fie și numai prin capacitatea tehnică necesară, evoluția propriu-zisă a lui Gavrilov divulgă pe artistul de elită, în fața căruia tehnicianul, desigur colaborator apropiat și inalienabil, pălește.

În deschidere, Andrei Gavrilov își ia parcă avîntul cu cele patru **Impromptus opus 90** de Schubert. El cheamă inspirația aici, unde atmosfera calmă, visarea schubertiană găsesc un loc de întîlnire cum nu se poate mai potrivit cu muza. Centrul lor de greutate se dovedește a fi, în viziunea lui Gavrilov, cel de-al treilea impromptus — în sol major. Pianistul îi relevă meditația senină, visarea cumva ingenuă, antipodul retoricii de mare anvergură pe care o pune în mișcare în **Studiile** de Chopin.

Ceea ce face nota distinctivă a interpretării lui Gavrilov în studiile de Chopin este minuirea virtuoasă și deplin regizată a tensiunii. Se poate spune că tînărul pianist re-creează aceste piese, în așa măsură descoperă și comunică, într-o manieră de necontrazis, legături ascunse privirii fugare. Studiile devin scenele unui teatru de înaltă clasă, verigi într-un ciclu a cărui dramaturgie penetrantă te înmărmurește. După primul studiu, parcurs voit detașat, ca un prolog, așa cum ultimul va fi un epilog, se succed tablouri dense de expresie, eliberînd, în incandescența cîntului, imagini de neuitat.

Într-adevăr, Andrej Gavrilov are capacitatea de a găsi timp și mijloace prompte ca, în viitoarea studiilor, acolo unde altul de abia ar putea rezolva problemele tehnice, să angajeze — cu o forță de transmisie unică — o imagistică zguduitoare. Concentrarea sa este electrizantă, răspunsul aparatului tehnic imediat, circulația impulsurilor între pianist, instrumentul său și public instantanee.

Teoretic, știam cu toții că studiile de Chopin nu sînt doar studii de virtuozitate, dar pînă acum nu întîlnisem pe cineva care să poată susține această idee cu atîta autoritate și încă pe aria ambelor opusuri — 10 și 25. Pianistul cîntă cu o afectare metodică, folosită pentru a testa rezistența imaginativă a materialului muzical pus în joc. Gavrilov practică așadar o regie prospectivă a materiei interpretate. Prin aceasta, Chopin este re-compus, restituit recondiționat bucuriei noastre de melomani. Cîte studii, atîtea evaziuni din contingent, din cîntatul rutinier, din căi bătute, din banalitate către răspunderile marii sugestivități, a retoricii de înaltă clasă.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Sociologia romanului, romanul sociologiei

II

● G. Călinescu considera, se știe, că proza românească face prea multă sociologie și istorie și că este timpul de a o orienta mai ferm spre „psihologia caracterologiei" și „umanitatea canonică". Însă tot el spune în altă parte că psihologia nu este posibilă în roman fără observarea socialului și că individul are o esență istorică înainte de a avea una metafizică.

Dezacordul dintre **cele** două propoziții estetice nu este, în fond, esențial, și soluția de împăcare se întrevede ușor. Recomandările lui Călinescu sînt și azi valabile, însă trebuie să observăm că mulți prozatori actuali merg în altă direcție și anume în sensul sociologiei și istoriei (în implicațiile ei politice). Apare, astfel, posibilitatea unui **roman al sociologiei**, variantă mai abstractă a **romanului politic**, despre care am mai discutat. Particularitatea lui ar fi că nu studiază **umanitatea canonică** și nici **psihologia individului**, ci sistemul care determină și înlănțuie toate acestea.

Cît de viabile pot fi din punct de vedere estetic asemenea cărți ce izvorăsc din timpla unui spirit ideologizat care vede nu indivizi ci numai relațiile constrîngătoare dintre indivizi ?

Întorcîndu-ne la schema ideologică a **Racului**, observăm că Al. Ivasiuc consemnează un număr de reacțiuni față de **Putere**, figurate și acestea prin niște indivizi care au psihologia opțiunii lor politice. Benevisto, fostul prieten al lui Miguel, este un birocrat în devenire, suspect de un fanatism ascuns sub alte culori ideologice. Și el prevede teroarea, ca metodă politică, deosebirea constă doar în principiul de la care se revendică. Miguel nu găsește înțelegere în cercul vechilor lui prieteni de stînga și atunci caută în iubire un mijloc posibil de comunicare. Vizitează, în consecință, pe Tahereh, o tînără arabă, pentru a o avertiza de genocidul ce se pregătește. Tahereh unește fatalismul filozofic oriental cu fanatismul politic de extremă stîngă. Ea reprezintă soluția violenței față de violența puterii, terorismul de grup contra teroarei instaurate. Prozatorul deschide aici o nouă paranteză și prezintă alt mod de a privi puterea. Tahereh este o tînără intelectuală „tribalizată", o ilustrație, parcă, o **misticismului de corp** preconizat de Norman Brown. Ivasiuc vrea să însufletească teoria și s-o personalizeze printr-o biografie acceptabilă. Tahereh este produsul moral al unui proces istoric : desolidarizarea generală a tinerei generații față de „logica dominării". Fiică de oameni bogați, Tahereh a ales aventura și terorismul ca formă de luptă politică. Tatăl este un derviș sufit care trei zile pe săptămînă trăiește în civilizație, acceptînd toate convențiile ei, inclusiv represiunea, iar alte trei se retrage în pustietate și se inițiază în meditație. Eli Erduram, prietenul său, crede că spiritul european, unind **existența** și **devenirea, aparența** și **esența**, a transformat lumea într-un paradox, de aceea trebuie distrus. El reprimă pe tinerii revoluționari într-un mod sadic : îi împușcă într-o grădină paradisiacă de la marginea orașului pentru a-i face să regrete mai mult despărțirea de viață. Tahereh s-a salvat fiind fiica unui om influent, dar a refuzat să devină o cadină și a ales calea guerilei urbane. Speră să nu moară înainte de a schimba lumea. Miguel vine la ea ca să afle „culcușul cald al vieții", dragostea și încrederea. Află o războinică neimblînzită și o confidentă plină de exigență. Mîna care știe să mîngîie știe să apese și pe trăgaciul pistolului.

Scena intimității lor este, epic vorbind, bună. Fiind posibilă încrederea este posibilă și comunicarea. Miguel explică tinerei femei evoluția sa politică, punînd totul pe seama orgoliului. Intrînd în mișcarea de stînga, n-a voit să renunțe la dreptul său de a opta, chiar împotriva părerii majoritare. A fost jignit și atunci a trecut de cealaltă parte a baricadei, spre putere. Dar i-a adus Puterea liniștea interioară pe care o caută ? **Racul** ne lasă să înțelegem contrariul. Trăind în preajma puterii, Miguel se instalează definitiv în imperiul fricii. Actele lui sînt condiționate, libertatea lui este provizorie. În sugestia acestei înlănțuiri totale a individului de către mecanismul pe care îl slujește stă forța romanului lui Ivasiuc. Miguel, omul care a ales puterea, este prizonierul ei neliniștit. Nu poate face de capul lui nici binele nici răul. Totul se împlinește prin mijlocirea unui aparat complicat. Pus de Don Athanasios să conducă operația de represiune, Miguel este uluit de setea de sînge a executanților. Miguel însuși nu se poate sustrage violenței și, arestat la aeroport, unde însoțise pe Tahereh, scapă în ultima clipă de furia militarilor. Voind să-și salveze vechii prieteni nu reușește decît să-i dea, pe toți, pe mîna poliției.

Eșecul lui Miguel este absolut. Puterea nu vindecă de teamă. Dragostea pentru Tahereh fusese ultima reacție a psihologiei sale individuale. Libertatea lui de mișcare în scurtul răstimp dintre conceperea și executarea teroarei este o libertate supravegheată. Don Athanasios îi îngăduise, machiavelic, să-și exercite liberul arbitru ca să-i dovedească precaritatea și să-l desființeze. Miguel, „omul-anexă" din anti-camera Puterii nu-i decît racul ieșit pentru o clipă din coș, simbolul unei metamorfoze mizerabile. Scena din finalul cărții, de mare efect epic, trimite la proza parabolică a lui Kafka. Prozatorul, care nu lasă nimic ascuns, explicitează simbolul : sub puterea teoriei, indivizii se transformă pe dinăuntru în niște ființe nevertebrate. Don Athanasios însuși, cu frica lui de lumină, intră în acest proces de trans-descendență : ochii bulbucați ai unui rac seamănă cu ochii dictatorului ascuns în umbră. Exercițiul teroarei degradează și victimele și călăii. Rîndurile ce urmează sînt inspirate și dau un înțeles mai profund parabolei politice scrise de Al. Ivasiuc :

„Miguel observă ceva care de data aceasta îl sperie și mai tare. Ieșit dintr-un coș, în căutare de puțină răcoare și umbră, aproape de picioarele lui se tîra un rac mare, cafeniu, care, i se păru lui, se opri o clipă să se uite la el cu ochii săi antediluvieni, de specie bătrînă de sute de milioane de ani, care se salvase din atitea cataclisme geologice și biologice datorită perseverenței sale tiritoare și mai ales acestei priviri timpe, a ochilor bulbucați și rotunzi, privire încă mai perseverentă decît oricare tiriș, decît miile și zecile de mii de ouă depuse, ca să le dea doar citorva șansa să fecundeze, să nască alte ființe tiritoare și perseverente. Racul își continuă mișcarea răbdătoare și Miguel observă cum își ridică și apoi își lasă jos fiecare picior chitinos, tîrîndu-și burta umflată peste pietre. El, această ființă primitivă și străveche, era un beneficiar sigur al carnagiului din noaptea trecută, el scăpase din coș și se va ascunde undeva, căutîndu-și hrană, în loc să se înroșească în această dimineață undeva într-o oală în flăcări. Atunci Miguel văzu, ca și capăt al planurilor demente ale lui Don Athanasios, întregul oraș, întreaga țară, colibele și palatele sale fastuoase, golite de oameni, pustiite, din putreziciunea cărora urmau să crească și să se înmulțească jivinele, crustacei uriași ce urmau să stăpînească pămîntul, reptile, și ele rămășițe ale unei epoci de glorie a casei lor încălzindu-se pe treptele crăpate de vegetație ce urma să crească nelimitată, întinzînd brațe vegetale către soare. Trăiască — își strigă el tare, în sfîrșit ieșit din indiferență — lumea nesfîrșită a racilor, imperiul crustaceilor, pentru care un milion de ani de viață omenească urma să fie un accident neînregistrat în memoria lor nătîngă, care de-abia într-o asemenea durată de timp învățau vadul unui riu și un adăpost umed pentru ouă. Trăiască ochii rotunzi și bulbucați, indiferenți la orice, în afară de hrană și umezeală, de umbra marilor pietre de riu".

Este inutil să căutăm în **Racul** personaje memorabile, lipsind analiza stărilor psihologice și a stărilor de conștiință cu care ne-a obișnuit romanul modern. Personajele reprezintă elementele unei scheme și de aceea n-au pregnanță și nu se pot înțelege decît în funcție de toate laturile narațiunii. Don Athanasios nu este (și nu poate fi) un dictator individualizat, el reprezintă Teroarea, Puterea ce fabrică neîncetat forme de represiune, el prefigurează, pe scurt, portretul-robot al Dictatorului scelerat într-o epocă de criză a conștiinței moderne. Fernando este liberalul care se lasă flatat și abdică lamentabil de la principiile sale. Miguel întruchipează inteligența tînără care gravitează în jurul puterii și, detestînd-o, o servește. Adevăratul erou al cărții este Marele Mecanism al unei istorii mici. El n-are grandoarea mecanismului istoric din piesele shakespeariene, violența ei ascunde ridicolul, amplitudinea teroarei este disproporționată. Iată de ce **Racul** dă, indirect, o sugestie de demență și cădere a unui simbol negativ care, altădată, putea lăsa impresia de măreție (o măreție a Răului). „Principele" tremură el însuși de frică în umbra unui aparat abject care, după Brown (consultat probabil de Ivasiuc) ar întruchipa „politica păcatului, cinismului și a disperării".

Voind să sugereze toate aceste complicații ale istoriei politice moderne, Al. Ivasiuc a scris un roman demonstrativ, nu lipsit de substanță, cum s-a spus, și nici de inteligență epică. Este o carte ce se citește mai ușor decît celelalte, intriga fiind mai bogată și desfășurarea epică mai rapidă. **Racul** reprezintă într-un anumit sens, o implinire (implinirea, prin simplificare, esențializare) a unei idei, traduse într-o operă de ficțiune ce refuză, programatic, complicațiile ficțiunii. Nu-i, cu toate acestea, un roman-document, pentru că, voind să dea o imagine generală a istoriei, evită culoarea și determinările unei istorii concrete. Ficțiunea operează în planul abstracțiunilor și propune, la urmă, un model pe care cititorul ar trebui să-l individualizeze prin propria experiență. Aceasta mi se pare a fi ambiția lui Al. Ivasiuc, sensul ultimului său experiment romanesc. **Racul** nu-i, evident, o capodoperă, dar este o carte în care febrilitatea intelectuală a lui Al. Ivasiuc se definește admirabil.

Eugen Simion

Erată. În articolul nostru anterior se va citi corect : „...o parabolă care se folosește...".

INSTANTANEE

FILOLOGICALE (III)

Proverbe... traduse

Am descris cu un deosebit interes cartea **Dicționar de proverbe român-francez**, alcătuit de Elena Gorunescu și apărut în Editura științifică și enciclopedică, București, 1978. În ordine alfabetică, după **Prefață**, ni se dau nu mai puțin de 2 732 (două mii șapte sute treizeci și două) zicători, întîi în limba noastră și apoi în limba franceză. Desigur, nu toate au pretenția să ne ofere texte identice, dar se urmăresc și se realizează de cele mai multe ori echivalențe remarcabile.

Să luăm însă de pildă zicala noastră de la n-rul 2 728 : „Ziua bună se cunoaște de dimineață". În franceză, urmează două proverbe, care traduse literal, ar suna astfel : „După inceput putem prevedea sfîrșitul" și „Cunoaștem mestesugul la lucru" — sau „după lucrare". Nu e chiar sensul exact, deoarece zicala noastră, luată la propriu, iar fiu la figurat, implică și un vechi fond de credințe populare, ca acela de „călcare cu dreptul". Prima variantă franceză e totuși mai aproape de înțelesul vorbei noastre din bătrîni, iar cealaltă, mai îndepărtată. Autoarea se putea lipsi de aceasta din urmă.

Prostului i se dedică un număr impozant de proverbe : treizeci și două. Să vedem dacă nu cumva învățata autoare nu a tras, vorba aceea, peste treizeci și unu.

Întîiul : „Bărbierul învață meseria pe capul proștilor". În franceză : „Se învață rasul pe barba săracului". Bun ! Aci prostul are înțelesul omului din popor, firește sărac, pe barba căruia își face ucenicia începătorul, nesfiindu-se să-l mai și taie, pînă o învăța.

Prost, în limba veche românească, era omul din popor, iar **prostimea**, majoritatea covîrșitoare a poporului nostru, țărănimea.

Mai puțin sigură este echivalența franceză (n-rul 2 152) : „nebunul nu va fi niciodată cu minte", la zicala noastră : „Prost se naște, prost crește, prost moare". Nu cumva și aici cuvîntul **prost** înseamnă **om din popor ?**

Așa ar reieși din exemplul imediat următor : „cînd ești prost, ești pentru toată viața", al cărui echivalent românesc ne e dat : **„prost trăiește, fără nume, prost se duce și din lume".** Aici sintagma-cheie este **fără nume**, adică tocmai **omul din popor**, pe cînd reprezentantul claselor privilegiate are **nume** cu **particulă**, nume sonor. **Prostul**, așadar, **fără nume**, nu e prost de cap sau de minte, ci omul de modestă obîrșie socială. Proverbul românesc exprimă fie disprețul ciocoiesc, fie o amară înțelepciune populară. Același dispreț a generat poate și zicala românească (de la n-rul 2 154) : **„Prostul cînd îl bagi în seamă, se înalță-n sus de-o palmă".** Echivalentul francez propus este : **„mingiie un ciine, el se va gudura".** Sensul acestui din urmă proverb e însă altul : îndemnul tipic francezului sociabil, la afabilitate, pentru obținerea reciprocității !

Ca și Mircea M. Duduleanu, care a dat ca zicale în culegerea sa recentă : **Proverbele lumii despre calități și defecte**, (Editura Albatros, 1778 colecția „Cogito") citate din marii scriitori (vechi, numiți, moderni, nenumiți), Elena Gorunescu ne propune printre altele, mult cunoscutul vers al lui Boileau :

„Un sot trouve toujours un plus sot qui l'admire" (un prost găsește oricînd unul mai prost, să-l admire) cu echivalent la proverbul nostru (n-rul 2 156) : „Prostul cu prost cînd trăiește lesne se îngăduiește". Or, Boileau, în lupta lui literară cu proțiosii, se lega de scriitorii fără valoare reală, admirați însă de alții, fără gust literar clasic. De la acest sens restrictiv, versul proverbial a putut lua o valoare de ordin general, în care e vorba și de prost, dar și de un prost mai mare, tar nu la egalitate, ca în zicala noastră.

Spre marea mea mirare, aceeași echivalență franceză ni se propusese și la n-rul 2 127, pentru textul românesc : „Porc la porc mai curat se pare, și măgar la măgar cu glas mai frumos".

Mai menționăm că la indice, acest nr. 2 127, nu ne trimite la **prost**, ca în versul-dicton al lui Boileau, ci la **porc !**

Așa-i trebuie, cînd e cap de linie !

Cartea este totuși foarte instructivă : adeseori probantă, alteori invitînd la dialog.

Șerban Cioculescu

CARTEA DE DEBUT

Nuvele și povestiri

● **Nuvele și povestiri** se subintitulează volumul de debut al lui Radu Țuculescu, **Portocale și cascadori** (Dacia, 1978). Sînt douăzeci de proze, cea mai lungă de 40 de pagini și cea mai scurtă de 4. Într-un dialog inclus în bucata **Biblioteca sau toată lumea e artiști** vedem pe cineva optînd pentru proza lui Hemingway („totul trebuie să curgă precum într-un film polițist, așa cum face scriitorul acela formidabil, Americanul, cel mai mare prozator pe care l-am citit vreodată") dar și pentru aceea a lui Faulkner („proza trebuie scrisă cu dibăcie, actiunea să se desfășoare pe vreo două-trei pagini, apoi brusc, să fie întreruptă, vorbindu-se despre altceva, aparent fără vreo legătură cu cele precedente, din nou se va relua prima acțiune și uite așa, cititorul va fi într-o permanentă tensiune"). Autorul face pe erou, un subdirector, să confunde pe cei doi romancieri și să se declare pentru cel de-al doilea, așa cum l-a înțeles sau mai curînd nu l-a înțeles el. Modalitatea e ironizată cu propriile-i argumente, întrucît teoreticianul e întrerupt, în timp ce vorbește, cu probleme sportive :

„— Inefabilul să primeze, iar sfîrșitul romanului, obligatoriu, e învăluit în mister. Să fie simboluri ! ! Scriitorul să-l atace pe cititor nu direct, ci mai pe ocolite.

— Exact ! Ați văzut meciul de ieri, nu ?

— Da, măi, ce imposibili jucătorii ăia de la Drugul, n-au nici un stil, joacă brambura.

— Atacanții sînt niște nulități.

— De nu era Răpcău în poartă, înghițeau o bătaie la scor de handbal. Niște încrezuți care nu duc deloc o viață sportivă !

— Ultimul roman al Americanului e formidabil, o capodoperă, l-am citit de două ori ca să-l înțeleg, și pînă la urmă am reușit. Cu toate că nici acum nu prea sînt în clar cu unele pasaje. Are un mod exhaustiv de a privi lucrurile, dar stie și să-ti lase unele laturi fără explicații, așa-i ?"

Majoritatea povestirilor lui Radu Țuculescu, împrumutînd ceva din această tehnică, sînt inteligibile. Un nou angajat la o primărie e însărcinat să procure fin pentru animalele circului venit tocmai în oraș. I se spune să plece cu autobuzul în satul cel mai apropiat, la o colectivă. În mașină, un tînăr șofer povestește cum a fost concediat din cauză că, rupîndu-i-se bara de direcție, a nimerit cu camionul într-un șant — în vreme ce toți consideră că s-a procedat neprincipial. Frîna autobuzului cedează și autobuzul o ia cu viteză la vale. S-ar fi întîmplat desigur o nenorocire dacă șoferul concediat n-ar fi intervenit și condus el autobuzul pînă la terminarea pantei. Funcționarul ajunge la destinație, rezolvă pe loc problema cu finul și nu se mai întoarce la birou, anunțînd doar la telefon că misiunea sa a fost îndeplinită. Va fi readus în serviciu șoferul dat afară ? Întrebarea rămîne fără răspuns, călătorii promiteau să-i ia apărarea. Interesant este că autorul are sensul gratuității literaturii. Povestirea sa are acest început : „Mulți vor spune la sfîrșit că întîmplarea mea e cît se poate de banală, că nu are nici un haz deoarece majoritatea o cunosc și lucrul cel mai grav, am răpit timpul prețios al fiecăruia. Ce replică pot da la toate acestea ? Una singură. Și eu pierd tot fără rost aceeași bucată de timp atîta de prețioasă. Sîntem chit !"

Umorist și ironist, Radu Țuculescu exploatează neprevăzutul. Prietenul din copilărie al naratoriului, Laurențiu, e un îndrăgostit de munte. Vroia să se facă literat și a ajuns inginer. Îl invită la un spectacol cu cascadori francezi. Un cascador e accidentat. Amicii se pierd pe stadion unul de altul. Laurențiu pleacă singur la munte, deși stabiliseră să se ducă împreună, urcă și cade de pe o stîncă. Povestirea în cinci capitole e prea scurtă, finalul, intitulat „Trebuie să închei", de nouă rînduri. Șarjă a povestirilor senzaționale, gen Henry Troyat ? Un bătrîn octogenar, cap de familie, primește o scrisoare prin care i se cere suma de un miliard pentru a i se restitui sarcofagul cu strămoșul său. Toți sînt de acord să plătească, afară de nepot, izgonit de familie pentru lipsa de respect a strămoșului. Dar nepotul era tocmai cel care ceruse banii și care pleacă, incredințat că-i va primi (Taty, Mamy, and Comp). Un vechi figurant de teatru primește un rol de patru replici. În momentul cînd se frăminta cum le va spune, e anunțat că a reușit la un concurs de arbitri de popice. **(Din confesiunile unui arbitru de popice).** Constructorul rechinului de plastic din filmul **Jaws**, domnul Nyll, e insultat de un sculptor că nu e artist. Nyll cere să joace el însuși într-un film și confecționează un june-prim artificial care, după spectacol, se descompune în piese în fața publicului care se entuziasmase de jocul său **(Răzbunarea constructorului).** Un student de conservator învață pe elevi să cînte la vioară după toate regulile eleganței, urcat pe un podium. Înainte de a se urca pe podium, un elev îl întreabă ce se întîmplă dacă rupe arcușul, ceea ce și face **(Podium).**

Radu Țuculescu își presară scrisul cu reflexii și poante („Gîngășia e chestie de snobism". „A trecut vremea lui Paul și Virginie". „De ce a fost inventat războiul ăsta, ce chestie !" „Presupun că ne-am bătut din cine știe ce motive și n-a mai fost atent, auzi ce chestie". „Ei aduceau mere, prune și nuci, ca să facem un ospăț pe cinste ca pe vremea strămoșilor noștri, vegetarieni, ne închipuiam noi, cei ce-și acopereau cu frunze bucățile de indecență" : Mortii... sînt sadici : „Storc din tine amintiri chiar de esti uscat ca un vreasc" ; „sănătos tun, beton" ; „dulceață de rosii verzi ori un tricou portocaliu în dungi rosii" ; „Soarele scuipa deja saci de lumină și năvăli zgomotos în cameră de parcă pe mine m-ar fi căutat toată dimineata. Doi îndrăgostiti care se sărutau sub fereastră, uitati cu siguranță acolo de aseară, n-au reusit nici ei să-mi producă vreun sentiment anume").

Al. Piru

Cultură și civilizație

Urmare din pag. I

tului cultural (lato sensu), va așeza în viitor jocul predominanțelor într-o ordine previzibilă, controlabilă de către societate în sens umanist. Scurtarea săptămînii de lucru, acordată cu înflorirea în ritm exponențial a creativității obștești, prilejuită de etapa actuală a **Cîntării României,** constituie încă de pe acum un indicator al armonizării consumului social.

Sub bolțile bătute în stele și mirezme sfruntate de liliac și arii țîșnite avîntat în lieduri de privighetori, armindenii lui '78 aduc prinosul de afirmare a lucrării izvorîtă din armonizarea obiectelor de cultură și civilizație. Acum, în mai, la București s-a redeschis o **Expoziție de carte și de mijloace de informare și educare a oamenilor muncii,** în sala „Dalles". Afirmam că primăvara omul lucrător însămînțează spre a culege toamna. Ciclic, permanența aceasta este și a lucrării de suflet și imaginație, a creației spirituale. Inaugurată de tovarășul **Nicolae Ceaușescu,** președintele țării, și anul acesta Expoziția se înscrie ca un eveniment remarcabil al spiritualității românești. În prezența a numeroși oameni de teatru și film, lucrători în presă, la radio și televiziune, scriitori, artiști plastici și muzicieni, secretarul general al partidului a felicitat pe organizatori și a dat o înaltă apreciere contribuției specifice a creatorilor la educarea poporului în spiritul patriotismului socialist. Totodată, a fost subliniată necesitatea de a fi în continuare îmbogățite conținutul și stilurile, modalitățile de expresie, întreaga creație cultural-artistică, cu scopul nemijlocit al educării maselor largi populare, cît și în vederea unei mai substanțiale participări a României la schimbul internațional de valori spirituale întru sporirea contribuției țării noastre la patrimoniul cultural și artistic universal.

Ziar sau partitură muzicală, tablou sau carte, emisiune de radio sau de televiziune, bust sculptat sau monument-frescă, exponatele grăiesc prin mijlocirea codului lor specific despre modul cum fiecare creator, vizînd continuu autodepășirea, dezleagă spiritul de servituți, delegîndu-l să simbolizeze realitățile noastre contemporane, etica și echitatea socialiste, patriotismul revoluționar, jalonînd stabil efortul general de formare a omului nou, constructor conștient al societății socialiste. În același timp, expoziția actuală reprezintă o impresionantă expresie prin care se evidențiază, diferențiat și complex, modul cum se înfăptuiesc indicațiile cuprinse în hotărîrile adoptate la Plenara Comitetului Central al P.C.R. din noiembrie 1971, ale Congresului al XI-lea, ale Conferinței Naționale a P.C.R. și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste.

Tot acest Armindeni ne bucură ființa dreptlucrătoare cu participarea cărții social-politice și beletristice românești la tîrgurile de carte de la Nisa și Varșovia. Aproape o mie de titluri duc pe meleaguri străine doina, balada și oda zilelor noastre. Duc militantismul pentru pace, frăție și dezarmare, patriotismul unui partid al comuniștilor, al întregului popor unit sub stindardul deplinei suveranități naționale. Obiectele de civilizație și de cultură, tezaurul nostru de ieri, de azi și de mîine, indică lumii contemporane o Românie solidară cu ceea ce a realizat și va realiza umanitatea pentru a fi umanitate.

Burebista-2050

Getul Burebista, conducătorul tuturor geto-dacilor (II)

studia thracologica

Cel de-al doilea izvor de bază privind domnia lui Burebista este inscripția de la Dionysopolis. E vorba de un decret al acestei cetăți emis în anul 48 î.e.n. în cinstea lui Acornion, fiul lui Dionysios, care a binemeritat recunoștința concetățenilor săi pentru servicii deosebite aduse în împrejurări pe care expunerea de motive din document le precizează. Inscripția, săpată în grecește pe o placă de marmură, a fost descoperită în orașul Balcic acum mai bine de șapte decenii și se păstrează la Muzeul arheologic din Sofia. E mutilată la început și pe marginea stîngă, așa că unele expresii lipsesc cu totul sau au rămas din ele numai grupuri de litere greu de completat. Totuși cea mai mare parte din cele 49 de rînduri care s-au păstrat sînt întregi și se citesc clar. În traducere, conținutul lor este următorul :

„[Acornion al lui Dionysios a condus o solie] pe cheltuiala sa [...] călătorind departe, împreună cu tovarășii săi de drum [....] ; ajungînd la Argedava (Argédavon) la tatăl [lui] și întîlnindu-l, a obținut în același timp de la el bunăvoință pentru oraș [...] și a dezlegat poporul [de tributul datorat]. Devenind apoi preot al Marelui Zeu (Theu Megálu) a săvîrșit cu pietate procesiunile și jertfele, iar din carnea jertfelor a împărțit și cetățenilor. Ales preot al zeului Sarapis, tot așa a susținut cheltuielile după cuviință și cu tragere de inimă. Cum zeul eponim al orașului, Dionysos, nu mai avusese preot de mai mulți ani, iar el fiind aclamat de concetățeni, s-a consacrat acestei slujbe și, luînd coroana zeului, pe vremea cînd Caius Antonius își stabilise aci cartierul de iarnă, a îndeplinit procesiunile și jertfele frumos și măreț, iar carnea le-a dat-o cetățenilor din belșug. Și luînd coroana Zeilor din Samothrace pe viață, a săvîrșit procesiunile și jertfele pentru inițiații misterelor și pentru oraș. Iar mai de curînd devenind rege **Byrebistas**, cel dintîi și cel mai mare dintre regii din **Tracia** (prótu kaí megístu gegonótos epi Trákes basiléon) și stăpînind toată țara de dincolo de fluviu și pe cea de dincoace, a ajuns și la acesta în cea dintîi și cea mai mare prietenie (en tê próte kaì megíste philía) și a obținut cele mai bune foloase pentru patria sa, vorbindu-i totdeauna și dîndu-i sfaturi în cele mai importante treburi și atrăgînd bunăvoința regelui pentru mîntuirea orașului. Iar în toate celelalte prilejuri s-a oferit fără cruțare pentru îndeplinirea soliilor orașului și și-a asumat fără șovăire sarcini primejdioase ca să contribuie în tot felul la binele patriei sale. Și fiind el trimis ca sol de către regele **Byrebistas** (Byrameístas) la imperatorul roman Cnaeus Pompeius fiul lui Cnaeus și întîlnindu-l pe acesta în Macedonia, pe la Heraclea Lyncestis (en tois peri Heráklean tèn epi tù Lýku) a dus la capăt nu numai treburile regelui, cîștigînd buna dispoziție a romanilor față de rege, dar și pentru patria sa a negociat cu foarte frumoase rezultate. În deobște, în orice stare a împrejurărilor dăruindu-se cu trup și suflet, luîndu-și din ale vieții pentru a susține cheltuielile și învigorînd din averea sa unele din dregătoriile orașului, el a dovedit cel mai mare zel pentru ridicarea patriei sale. Așadar, pentru ca și poporul să arate că cinstește pe bărbații cei buni și destoinici și care îi fac bine, Sfatul și Poporul hotărăsc ca să fie lăudat Acornion al lui Dionysios pentru acestea și să fie încununat la sărbătorile lui Dionysos cu o coroană de aur și onorat cu o statuie de bronz, apoi să mai fie încununat și pe viitor, în fiecare an la sărbătorile lui Dionysos, cu o coroană de aur și să i se dea pentru ridicarea statuii locul cel mai de vază din oras".

Acest text epigrafic, confirmînd asertiunile lui Strabon despre amploarea prestigiului lui Burebista, ne oferă știri noi, extrem de prețioase, pe care nu le găsim în nici una din scrierile păstrate de la autorii antici. Astfel, sînt inedite relatările despre un predecesor al lui Burebista, despre o reședință a sa cu numele de **Argedava,** despre iernarea lui C. Antonius la Dionysopolis, despre negocierile lui Burebista cu Pompeius și despre înseși raporturile regelui get cu cetățile pontice. Despre expansiunea getică din timpul lui Burebista spre țărmul Mării Negre Strabon nu pomenește nimic, probabil socotind-o, în calitatea sa de elen pontic, general cunoscută cititorilor săi și prea banală în raport cu expansiunea occidentală și meridională a geților, mult mai interesantă, fiindcă îngrijora în cel mai înalt grad însăși puterea romană. Pentru regele get însă, tocmai supremația asupra cetăților pontice era mai importantă, fiindcă dijmuirea activității lor economice îi asigură mari venituri. Această supremație este confirmată, în afară de decretul lui și printr-o mărturie a lui Dion Chrysostomos.

O inscripție fragmentară din **Mesembria** (azi Nesebăr în Bulgaria) laudă pe niște comandanti militari din respectiva cetate pentru că s-au distins „conducînd oastea în războiul împotriva lui Byrebistas" (stratagésantes [en tô pròs Getôn basiléa] Byrebístan polémo). Un decret de la **Histria** e dat în cinstea lui Aristagoras al lui Apaturios fiindcă acesta „îndeplinind multe solii pentru cetate, a dus tratative în interesul cetățenilor cu barbarii care stăpînesc țara și fluviul (Dunărea)". De asemenea textul decretului vorbește de consecințele grele ale loviturilor primite de cetate din partea acelor „barbari", al căror nume nu e precizat, precum nu e nici acela al conducătorului lor, dar care, avînd în vedere datarea inscripției în sec. I î.e.n.

prin forma literelor, nu ar putea fi decît geții lui Burebista. Aluzii similare pot fi bănuite și în alte inscripții, din Olbia, Apollonia, Tomis, dar cu un grad de certitudine mult mai scăzut.

În schimb, intrarea tuturor cetăților din „Pontul Sting" (coasta de vest a Mării Negre) sub dominația lui Burebista este clar atestată de menționatul Dion Chrysostomos, un retor grec din Prusa, în Bitinia, care, exilat de împăratul Domițian, a trăit citva timp în orașele pontice, în preajma geților, și se pare că a fost și oaspetele lui Decebal, scriind o carte despre „Istoria geților", din nefericire pierdută. A ajuns pînă la noi doar o culegere de „Discursuri", din care remarcăm un pasaj referitor la orașul Olbia sau Borysthenes de pe limanul Bugului (la Porutino nu departe de Nikolaiev, în R.S.S. Ucraina), unde autorul a călătorit prin anul 95 e.n. Povestind că acest oraș suferise adesea atacuri din partea „barbarilor", el adaugă (XXXVI, 1) :

„Ultima și cea mai îndelungată cucerire s-a întîmplat nu mai departe decît acum o sută cincizeci de ani, cînd geții au luat și acest oraș, și celelalte orașe din Pontul Sting, pînă la Apollonia" (adică pînă la Sozopoli lîngă Burgas, în Bulgaria). Mai departe, vorbind de urmările nimicirii Olbiei de către geți, continuă „după ce fuseseră cuceriți, borysthenitii (= olbienii) și-au reînființat orașul, cu ajutorul sciților pe cît mi se pare, aceștia avînd nevoie de negotul și de navigația elenilor, căci elenii încetaseră de a mai veni cu corăbiile din moment ce orașul fusese distrus, deoarece nu aveau oameni de aceeași limbă care să-i primească, iar scitii nici nu țineau, nici nu se pricepeau să întocmească un tîrg după felul elenilor. O dovadă a decăderii este starea proastă a caselor reconstruite și restrîngerea orașului la o vatră mică". Numele lui Burebista nu e pomenit în textul respectivului „Discurs", dar cei o sută cincizeci de ani precizați, raportați la data cînd autorul a vizitat Olbia, ne duc în preajma anului 55 î.e.n., deci în epoca de apogeu a ilustrului rege get.

Revenind la inscripția lui Acornion de la Dionysopolis, trebuie să atragem atenția că întregirile de la începutul traducerii noastre, cuprinse între paranteze unghiulare, sînt mai mult sau mai puțin ipotetice. După menționarea Argedavei, apare sigur cuvîntul „tată" **(patér).** Că ar fi vorba de tatăl lui Burebista e numai o conjectură modernă, larg împărtășită, dar nu mai puțin supusă discuțiilor. În cazul, foarte posibil, că va fi fost tatăl lui Burebista, se poate ca să mai fi domnit după el un alt predecesor al acestuia, eventual un unchi, conform normei mostenirii tronului în linie agnatică, obișnuită la traci, geto-daci etc. După această normă fiul urma direct tatălui numai în cazuri cu totul excepționale. Oricum ar fi fost, este evident că nuanța expresiei „și la acesta" (kaì pròs tûton) privind prietenia găsită de Acornion la Burebista, arată că e vorba de una și aceeași dinastie getică. Mai puțin asigurată este completarea a ceea ce a obținut Acornion de la acest tată regal. Desigur „bunăvoință", dar trebuie să fi fost și altceva mai efectiv, ce ne scapă cu desăvîrșire. De asemenea, nu știm de ce sarcină anume va fi fost „dezlegat poporul dionysopolitan" (apélysen tòn dêmon). De cheltuielile soliei prin filotimia lui Acornion ? Dar ar fi o repetiție inutilă fiindcă s-a spus, la începutul frazei respective că acesta a plecat pe cheltuială proprie (tois idíois dapanémasi). De tribut prin bunăvoința regelui ? Am completat în acest mod, dar trebuie să accentuăm că e vorba numai de o conjectură, căci, oricum, este senzațional, deși foarte posibil, ca predecesorul lui Burebista să fi avut încă de pe atunci drept de tribut asupra uneia din cetățile pontice și să fi preferat a-și atrage devotata ei recunoștință renunțînd cu mărinimie la acest drept.

Fapt este că Dionysopolis avea multă nevoie de asemenea milostiviri. Starea ei economică trebuie să fi fost foarte precară, ținînd seama de împrejurările grele prin care trecea pe atunci ca toate orașele pontice, mereu amenințată de atacuri de pe uscat și de pirați, mereu cu grija de a-și căuta protectori, cu atît mai pretențioși cu cît erau mai puternici. Acornion, pentru a merita onorurile acordate de concetățenii săi, aproape se ruinează în cheltuieli. Este impresionantă insistența cu care, în mod repetat, se laudă generozitatea lui de a fi împărtit concetățenilor carnea jertfelor religioase, în cantități mari. Se vede că pentru cei mai mulți dintre dionysopolitani acest aliment devenise foarte rar. Iar menționarea iernării armatei romane a lui C. Antonius Hybrida la Dionysopolis n-are alt rost decît să sublinieze valoarea gestului lui Acornion de a-și fi asumat costisitoarea sarcină a preoției dionysiace tocmai în vremea cumplitei pauperizări pe care trebuie să fi adus-o cetății pacostea găzduirii acelei armate și lăcomia verosului ei comandant, prea bine cunoscut pentru procesele de abuzuri cărora avea să le facă față ulterior la Roma. Prin excesivele sale stoarceri de bani acest proconsul provocase revolta cetăților din Pontul Sting, întrate sub obîrduirea romană în anul 72 î.e.n. Acum, în iarna anului 62, venind la fața locului pentru a le pedepsi, se instalase la Dionysopolis, urmînd ca în primăvara următoare să intre în acțiune. Dar lucrurile s-au sfîrșit rău pentru el, fiindcă, bătut lîngă Histria de milițiile elenilor și de contingentele geților și ale bastarnilor, a trebuit să părăsească Dobrogea în chip rușinos, lăsînd cîmp liber acțiunilor pontice ale lui Burebista, care abia de acum înainte avea să intre în scenă. Pomenind despre predecesorul lui Burebista ca rege al geților înainte de anul 62 și despre domnia lui Burebista însuși numai după acest an, inscripția lui Acornion, care expune faptele ca de obicei, în ordine cronologică, exclude definitiv mărturia lui Iordanes că această domnie ar fi început încă din 82 î.e.n (odată cu dictatura lui Sylla la Roma). La Iordanes, această dată trebuie să se refere numai la apariția lui Deceneu ca preot al geților și doar printr-o greșită exprimare s-a lăsat a se înțelege că ar fi vorba și de Burebista.

Radu Vulpe

atelier literar
poșta redacției

T. ROȘU : Cîteva pagini care confirmă și consolidează recentele semne de progres : „Cronica", „Rădăcini", „Numărătoare inversă", „Un moment de indoială".

GEORGE STOICA : În versuri, nimic nou. Scrisorile, lungi, învălmășite, incoerente, nu ne-au lăsat să le pricepem rostul și sensurile. (Unele pasaje fiind, de altfel, greu sau deloc descifrabile).

I. CRAIOVA : „În zori", „Tot mai singuri", „Bunicul".

L. GRĂDIȘTE : Un lucru foarte slab, superficial, de gust rău. Dialoguri și perorații prelungite, fără rost, sunînd fals, personaje care vorbesc în rimă, clișee de publicistică ieftină, cu idealizări de un trandafiriu expeditiv, simplist, artificial, vise și viziuni delirante cu strămoși apocaliptici (care vorbesc și ei în versuri !...), etc., etc., totul într-un „sos" de incontinență metaforică și într-o stranie concepție de „panțărănism" demagogic și exclusivist, de semănătorism periferic, păsunist și reacționar (în care orașul și orășanul reprezintă simbolurile „răului", ale pervertirii generale, ale „stricării datinei", ale imoralității și trădării, etc., etc.). O poveste întru totul regretabilă.

S. SECELEANU : „Cenușa" e un lucru frumos, solid, matur, care confirmă toate speranțele și perspectivele. Nici cealaltă nu e rea („Păduretu"), dar, comparativ, rămîne mai prejos.

D. LADINA : Preferăm : „Ceea ce nu mai scriu", „Oamenii opaci", „Cînd plecat", „Nu confunda", „Locuri", „Cuvînt". (Adresa din Sinaia nu mai e demult valabilă. Folosiți adresa redacției).

B. AMIRA : Ceva mai bine, în „Moarte albă", „Traversarea Niagarei", „Ucenic". Mulțumiri pentru vorbele bune (în ce privește exegetul, sînteți nedrept, după părerea noastră).

EM. GV. : Ni s-au părut mai bune : „Despre nașterea", „Creionul", „Citesc", „Stea". Dar nu la nivelul celor mai reușite pagini anterioare.

M. TÂRZIU : Cîteva pagini mai înfiripate : „Simt nevoia", „Călător pe linia 36", „Se-ntîmplă ceva", „Răsărit", „Orașul", „Răsucit". E adevărat, critica nu e ușor de primit, dar ar fi un semn de slăbiciune să nu puteți depăși primul șoc („reacția de respingere", a vanității) și să nu puteți cerne — dincolo de vorbe, oricît de usturătoare — procentul esențial de adevăr. Ar fi să vă lipsiți de singura oglindă nemincinoasă, de singurul etalon de măsură a muncii dv.

I. DRAGOȘ : Mai puțin reușite, de data asta, stăpînite de un programatism arid, manieriste, artificioase, confecționate. Ceva, în „Asemenea văzduhului", „Poem umil".

G. TERZIU : Lucruri interesante, în general, dar, cele mai multe, într-un stadiu de schiță, parcă, ușor firavă și expeditivă. Ceva mai bine, în „Peisaj cu ploaie", „Piață", „Oră de realism".

M. ZGÂRCU : Bunele impresii inițiale se confirmă, dar debitul vorbelor trebuie strunit mai bine, pentru a-l împiedica să devină discursivitate fără substanță, inerție retorică de suprafață. Cîteva piese mai aproape de reușită : „Nu doar pentru că te iubesc" (prima strofă), „Tîrnava își duce pieptenul de ape", „Îndrăzneala de-a ști că pot spune" (chiar titlurile, de abundență „informatică", amintesc de primejdia pomenită mai sus !).

Rodica Topuzu, Iulian Crudu, Paul Grădinaru, D. D. Sandu, Oprea Holbav Zorileanu, E. Calahin, I. Galavan, I. Diaconu, Carmen Tomuța, Petrică Pulbere, E. O. I., Dumitru Maxim, Vasile Dumitru, Isabela Aura Dan, M. Cioranu (ceva mai bine, în „Fără ochelari", „Dincolo de oglindă") : Nimic nou !

Ion Gh. Cărstina, Cristian Țintă, Marinel Bulacu (ceva, în „Calea cea mai scurtă"), **Dănuț Ovidiu, Iuliana Pălălău, N. Popa-Focșani, Sentiona, Florica Zegheru, Runcu, Elena Dumitru** (ceva, în „De dragoste" I, „Stare de veghe", V), **Lincu Pârvan, Spiridon Popescu, Roza Boboc, C. Arcașu, Florin Bănică, Emil Bădescu, Vera Zamol, Anaira Andronache, Laura Cara-Dima, Elena Burtea** (versuri), **Sinziana Bogdan. Maria Botez, Iosif Cun, Delia Plaieș, Vladia Gimpu, Ionel Teodorescu, Dan Cimpeanu** (pe viitor, texte dactilografiate), **Claudiu Arsene** (ceva, în „Pastorală", „Prisos"), **Ioan Grigorescu** (ceva mai bine, „Tăcere"), **Lucia Enescu, I. Cioroianu — Drept** (ceva mai bine în „Să crezi"), **Oana Radu, Cristian Brinaș, Stan Ion, Vasile Giurma, Alex. M. Manea, A. Ungur, Bov Icu, Mariana Bădără, Venera, Maria Pietreanu, Petru Theodosie, Viorel Trif, Ion Mihalca :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. **Manuscrisele nu se restituie.**

Semn

Iscusite puneri la cale ;
mutenia lebedei
ne rabdă zarva...
Biciul nu reușește
să urnească
istoria din biblioteci.
Sunetul a putut dobindi
prilej de scăpare...
...mineralele ne lipsesc
de putreziciunile planetei...
Cuvine-se
toată grija cea lumească
să o lepădăm ;
argila ne trimite
semn de supunere.

ION TEODORESCU

Bunicul

Îl țin minte
Ca pe o bucurie a copilăriei ;
A întins mîna spre mine
Cu un măr roșu
Apoi nu l-am mai văzut
Noaptea l-am visat
Cu tîmpla lipită de pămînt —
Asculta somnul cailor
Sau snopii de grîu —
Visînd
În oblincuri calde de vînt.

MIRON ȚELIAN

Valiza cu zăpadă

Fiul rătăcitor se întoarce
numai iarna acasă,
cu o valiză doldora de zăpadă
și cu cîteva iluzii mărunte, de buzunar.
Primăvara, drumurile sînt acoperite
cu flori de cireș iar vara,
femeile pe care le-a întîlnit aveau
părul atît de limpede încît inima
lor părea mult mai aproape
și doar țesătura ușoară a rochiilor
mai amintea de semnul „pericol de înec" —
de pe o plajă pustie.
Toamna, s-ar fi simțit mai singur
decît gutuiul gîrbovit din fața orfelinatului,
așa că numai iarna
fiul rătăcitor se întoarce acasă,
pentru că iarna nu-și mai poate găsi
adăpost nici în propria-i imaginație.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Tanasis Fappas : „Maternitate"

Columnă

Șapte săgeți pentru fiecare inimă
se-ncordează,
șapte pumni de-ntuneric
pentru fiecare ochi.
Se vede o mînă împietrită pe sabie.
Un rînjet de piatră
sau o înmărmurită durere
se văd.

Se arată soarele meu
răsărind în apus.

Să nu-mi vorbiți despre
eternitatea pietrei.
Ea nu există !

Doar columna de carne și sînge
a trupului meu
vă mai ascunde inima.

Șapte săgeți zadarnic o caută.

Cu pleoapele vii vă acopăr
constelația ochilor.

De șapte ori viforul negru
se culcă flămînd.

NELU STANCIU

Simplu

Vorbește-mi stîncă,
despre abur.
Vorbește-mi abur
despre stîncă
și, oră, spune-mi
ce înseamnă nemișcarea.

Habar n-aveți și nici
n-am să vă-ntreb ci doar
în golul dintre voi
lumină spre oriunde,
am să arunc o punte,
am să trimit un gînd,
tîrcoale să vă dea, să afle,
că dincolo de marginile lui
și dincolo de marginile voastre,
stă,
o mare de cerneală
nescrisă încă.

LILIANA POPESCU

Trecătoarea

În urmă vor rămîne
Lungi popasuri
Cum cenușii perdelele
De ploi
Vor fecunda revolta
Dîndu-i glasul
Ce-ntoarce nopți stinghere
Înapoi...
Ajunși sub cer
Pe ocolite căi
Ne mai rămîne doar
Să-ntoarcem capul
Plantele vor ști o
Trecătoare
Să-ncapă fruntea
Patimii din noi !

ANGELA NACHE

Exegi monumentum

Simt călciiul uscăciunii pe-a coastelor spetează ;
Prin regulile stricte picioarele sînt reci ;
Imaginea iubirii, rizind, reverberează
Ca pe ciment, de-a dura, niște oscioare seci.

Genunchii-n aplicare se zgîrie de zid.
Desfășurînd salteaua cu oxidate cuie,
Șira spinării coadă de mătură o simt.
Iubito, cheamă lumea : „Am devenit statuie !"

IACOB ROMAN

Lirică din R.P.D. Coreeană

KIM HYEUNG DJIK

Înainte

Întinderea imensă a Pacificului și Atlanticului
Se naște din apa riurilor izvorînd din inima adîncului.
Limitata noastră cunoaștere nu va atinge adevărul
Decît străbătînd oceanul de chinuri și suferințe.

Piscuri amenințătoare închid drumul.
Lume tînără, curaj !
Depășește mereu piedicile și înaintează
Spre lumină și prosperitate !

Forța violentă a vîntului
Se naște din mase de aer fără formă și culoare.
Modesta noastră operă nu se va împlini.
Decît prin forțele și înțelepciunea noastră.

Piscuri amenințătoare, închid drumul
Lume tînără, curaj !
Depășește mereu piedicile și înaintează
Spre lumină și libertate !

✠✠

Vă amintiți, prieteni,
Marele pin verde de pe colina Namsan.
A îndurat toate suferințele știute,
Sub zăpezi și viscole-crunte,
Dar cînd primăvara se va întoarce
Cu ale soarelui calde raze,
El va renaște mai falnic.

Traducere de L' San Gîn și V. F. Mihăescu

REVISTA STRĂINĂ

● **CEL DE-AL 28-LEA FESTIVAL INTERNAȚIONAL AL FILMULUI,** care s-a ținut în Berlinul Occidental, s-a desfășurat sub deviza „Cinematograf cum nu s-a mai văzut vreodată", vizionîndu-se 235 filme, plus 240 de producții în cadrul Tîrgului Expoziției filmului. Juriul, sub președinția autoarei americane Patricia Highsmith, a distribuit următoarele premii: Marele Premiu al Festivalului, filmelor spaniole „Păstrăvii" a lui José Luis Garcia Sanchez și „Cuvintele lui Max" de Emilio Martinez Lazaro. Medaliile „Ursii de Argint" le-au obținut : „Căderea" realizat de brazilianul Ruy Guerra, „Avantajul" al lui Georgi Djulgerov (Bulgaria), Gena Rowlands pentru cea mai bună interpretare în „Opening Night" (S.U.A.), canadianul Craig Russell pentru interpretare în filmul „Revoltător", cubanezul Octavio Cortazar pentru filmul „Brigadierul", polonezul Jerzy Kawalerowicz pentru „Moartea președintelui".

● **CU OCAZIA ANIVERSĂRII** vîrstei de 90 de ani, cunoscutul pianist Arthur Rubinstein a fost decorat cu Steaua R.P.P. Ambasadorul Poloniei la Paris i-a remis cu acest prilej și Medalia „Meritul pentru cultura poloneză". Luînd cuvîntul în timpul ceremoniei, Arthur Rubinstein și-a mărturisit profunda emoție și gratitudine față de țara sa de origină.

● **WILLIAM BLAKE** (1757—1827) unul dintre cei mai de seamă artiști englezi a fost în primăvara aceasta cap de afiș al expoziției „Tate Gallery" din Londra. Poet, desenator, pictor și filosof social, Blake a influențat creațiile lui Calvert, Linnel, Fuseli și Samuel Palmer, care la rîndul lor au influențat un grup de pictori romantici englezi din perioada 1930, printre care Graham Sutherland și John Piper. Aproape 250 de picturi, desene și tipărituri care fac obiectul expoziției sînt împrumutate din muzeele din toată lumea, îndeosebi din muzeele americane.

● **EDITURA „GALLIMARD"** și-a completat colecțiile cu încă un obiectiv : marea. Sub impulsul lui Pierre Marchand, director al colecției „Jeunesse" și întemeietor al revistei „Pînze și vase cu pînze", — editura a tipărit „La Coupe de l'Amerique", „Scènes de la vie maritime", „La Photo en mer". Alături de Pierre Marchand colaborează Melville, Conrad, Jacques Perret și Michel Mohrt.

● **REGIZORUL POLONEZ** de film Andrzej Konic lucrează în prezent la un serial TV, în 13 episoade, „Viața pe viu" după un scenariu de Zbigniew Safian și Andrzej Szypulski, un film de senzație și spionaj, al cărui erou, un ziarist polonez, pornește în diferite țări din Europa și din America Latină pe urmele unor criminali hitleriști și neofasciști. Grupul actorilor principali e format din : Leszek Teleszczynski, Leszek Herdegen, Marek Perespeczko, Leon Niemczyk, Edmund Fetting și alții.

● **EDIȚIA 1978/79** a manualului „Stichwort Österreich", apărut de curînd în Internationale Publikationen Ges.m.b.tt. din Viena, cuprinde 34.000 de rubrici cu caracter informativ despre istoria, partidele, economia, cultura și sporturile Austriei.

● **CUNOSCUTUL SAVANT POLONEZ,** care s-a consacrat studiului istoriei Americii, Pasturiak Longin, publică în editura K.A.W. din Varșovia, lucrarea „Kosciusko, Pulanski și ceilalți", fiind vorba de primii coloniști polonezi în America și participarea lor — Kosciusko — și Pulanski — la lupta pentru independența a Statelor Unite.

● **HERBERT VON KARAJAN** a împlinit 70 de ani. Cu ocazia sărbătoririi marelui dirijor i s-a conferit titlul de doctor de onoare al Universității din Salzburg, și calitatea de membru de onoare al Operei Naționale din Viena și al Mozarteum-ului din Salzburg.

● **GALERIA DE ARTĂ DIN KÖLN (R.F.G.)** continuă și anul acesta seria expozițiilor sale monografice asupra **Artei secolului XX,** oferind de astă dată o trecere în revistă a operei lui Fernand Léger. Concentrîndu-se asupra celei mai importante părți a operei sale, expoziția sintetizează problemele picturii moderne și felul în care Léger le-a atacat. Picturile expuse corespund perioadei 1909—1954. Și-au oferit concursul pentru această manifestare o serie de muzee și colecții particulare.

Membru al Partidului Comunist francez din 1945, el afirmă în opera sa credința într-o societate umană mai bună. Pentru el începutul artei și forța societății rezidă în popor.

● **ÎN ACEASTĂ PRIMĂVARĂ** întreaga presă literară turcă a consemnat împlinirea a 50 de ani de la apariția revistei literare înaintașe purtînd numele simbolic de „Cele șapte torțe", în cel de-al cincilea an de existență al Republicii turce și reunind 7 talentați scriitori care aveau să se afirme plenar : Sabri Esat, Vasfi Mahir, Ziya Osman, Kenan Hulusi, Muammer Lutfi, Cevdet Kudret și Yașar Nabi. Apariția revistei într-un moment cînd literatura turcă se afla în impas a trezit un profund interes și a pus în mișcare multe condeie. În cuvîntul de introducere la primul număr al publicației, Yașar Nabi scrisese : **„În articolele și poeziile noastre nu veți găsi tînguirile trecutului și nici cîntecul palid al doamnelor Alyse și Fatma de astăzi. Veți vedea cît de puțin loc au ocupat pînă azi în literatura turcă bucuriile, tristețile, iubirile noastre".** Pe frontispiciul revistei se afla deviza, îndrăgită de zeci de scriitori ce aveau să se formeze în jurul publicației : **„Avînt, Sinceritate, Inovație".**

Ziya Osman Saba este apreciat ca fiind dintre cei mai mari poeți ai literaturii turce contemporane. Și ceilalți membri ai grupării literare s-au remarcat în proză, eseuri, studii literare și traduceri deosebit de valoroase din literatura universală.

Astăzi mai trăiesc doar romancierul și poetul Cevdet Kudret și reputatul scriitor și om de cultură Yașar Nabi, președintele Pen-Clubului din Turcia, director al revistei și al editurii „Varlik". Din anul 1933 și pînă în prezent, paginile acestei reviste urmașă a publicației „Cele șapte torțe" a contribuit la lansarea unor tinere talente care au îmbogățit peisajul literar turcesc.

Yașar Nabi a tradus aproape toate operele lui Panait Istrati, iar în editura „Varlik" din Istanbul, a apărut o antologie a nuvelei românești, precum și romanul „Jocul cu moartea" de Zaharia Stancu. În această primăvară în paginile revistei și-au găsit loc poezii de Zaharia Stancu, Nina Cassian, Toma G. Maiorescu — traduse în limba turcă de autoarea acestor rînduri. **(Erem Melike Roman)**

Poezia chineză cîntată

● Poezia cîntată — **ți** — a apărut într-o perioadă de mare maturitate a liricii chineze clasice, în vremea dinastiei Tang (618—907), ca dezvoltare logică a genului popular cîntat, **liue fu.** Ca stil și formă **ți**-ul este asemănător celorlalte genuri poetice chineze : ceea ce-l diferențiază este faptul că acest gen de poezie s-a născut pentru a îmbrăca în cuvinte vechi tipare muzicale și melodii. În vremea dinastiei Tang, **ți**-urile au căpătat o independență reală față de poezia lirică tradițională, dezvoltîndu-se în paralel cu aceasta. **Ți**-urile erau cîntate pe diverse melodii deja existente, melodii cu structuri fixe. Acest gen de poezie comportă desigur o oarecare doză de artificiozitate și manierism, **ți**-urile fiind practic imposibil de redat, în limbile europene, în forma lor originară. La început **ți**-urile erau cîntate numai acompaniate de instrumentul numit pypă (flaut) ; cu timpul, după perioada Tang, în vremea Celor Zece Regate (907—960) și a dinastiei Sung (960—1279) — epoci de puternică interferare a muzicii diverselor popoare cu muzica chineză propriu zisă — **ți**-urile vor fi acompaniate și la alte instrumente de suflat și de coarde, ajungîndu-se pînă la acompanierea lor cu muzică de orchestră ; pe lîngă cărturari și poeți apar noii profesioniști, cîntăreții, în vremea dinastiei Sung (perioadă de mare prosperitate a Chinei) — ei fiind practic nelipsiți de la orice soi de întîlnire familială sau oficială.

Întemeietor al genului **ți** este considerat Li Pai (Li Tai-pe) (701—762). **Ți**-urile descriu în principal natura, prin mișcările ei abia perceptibile ochiului și simțirii, poeții exprimau suferințe, speranțe ori bucurii personale sau ale poporului. **Ti**-urile au reflectat evenimente intime și sociale de zi cu zi, acest gen fiind considerat un gen progresist în contextul atît de bogat și nu de puține ori atît de sofisticat al poeziei clasice chineze. Pentru ilustrare am desprins, dintr-o amplă **antologie a poeziei chineze** cîntate, aflată în traducerea profesoarei și poetei Li Yu-giu, cîteva din frumoasele poeme ale genului.

Dumitru M. Ion

Poeți din vremea dinastiei Tang (618—907)

UEN TIN-IUN
(Atît de greu...)

pe melodia Nan gă zi

Atît de greu mi-e pe-nserate
Să mîngîi pernele brodate
Cu phoenicșii zburdînd pereche.
Nici nu mai simt dorințe vechi
Să-mi împletesc veșmîntul verde.
Din vas acum nu se mai pierde
Mireasma-atîtor aromate
Care prin lucrurile toate
Se răspîndea cîndva-n odăie.
Doar inima acum mi-o-ndoaie
Sub o povară de rubine
Mai greu același dor de tine.

GEĂNG FU
Scrisă în templul lun Șău[1])

pe melodia Sien giung hao

Nimic mai bun ca viața-n tihnă.
Prin anii care șiru-și schimbă
să fii alături de pădure.
Acesta-i prețul fericirii
pe care-un om cum s-o măsure !
Decît cînd vîntul în murmure
îți spune taina nemuririi.

1) **Templul Vieții Veșnice.**

TUAN CEĂNG-ȘÎ
(Nimic mai bun...)

pe melodia Sien giung hao

Nimic mai bun ca viața-n tihnă.
Dau sufletului meu odihnă
de mărunțișurile toate.
De la fereastră, neclintit,
privesc copacul ce-și abate
A umbrei pînză pe furate,
de la apus la răsărit.

UAN LI-GEĂN NIULAN
(Pe pat sînt cuverturi...)

pe melodia Zi zi șoan

Pe pat sînt cuverturi brodate
și-s înflorate-înflorate.
Pe raft veșmintele bogate
împurpurate-mpurpurate.
Peste grădină luna rece
cu-argintu-i face punte-punte.
E lungă noaptea, drumul trece
departe, munte după munte.

Din vremea Celor 10 Regate (907—960)

LI CIUŃ-SIU
(Acuma cade prima frunză...)

pe melodia I e iue

Acum cade prima frunză,
mai grea ca sîngele de sînge.
E vremea ca să vezi cum totul
prin aburul de ceață plînge.
A casei umbră rece-mi pare
sub raza lunii ce se-ndoaie,
Iar Vîntul de Apus ce bate
aud cum intră în odaie
Și cum perdeaua mi-o-nfioară.
Trecutu-i tot oglindă clară :
Ca frigu-l simt cum mă-mpresoară.

LI GII-I
(Trăiesc pe fluviu...)

pe melodia Pu suan zi

Trăiesc pe fluviu la izvoare,
Tu la vărsarea lui în mare.
Spre tine gîndu-mi prinde viață,
Dar nu te pot vedea la față
Chiar dacă bem aceeași apă.
Și doar cînd apei ce ne-adapă,
Secate îi vedea-vom prundul,
Mi-oi stinge de la tine gîndul.
Aș vrea să simți mereu și-n toate
Că-n amîndoi un suflet bate.
Doar astfel nu voi ști cum doare
Atîta timp ce-a curs în mare.

SIN CI-ȚI
În amintirea tinereții

pe melodia Geă gu tien

Cînd tînăr eram, zeci de mii de flăcăi
mergeau în urma flamurei mele,
chipeși, în zale-mbrăcați
și-n mantii bogate, brodate cu fir ;
Treceau fluviul lîntzi pe cai nărăvași.
Pe malul de nord oștenii regatului Ien
dădeau bir cu fugiții —
Încă din zori zburau spre vrășmași
săgețile oștilor regatului Han.

Acum cînd aminte mi-aduc de trecut
amar mă cuprinde suspinul ;
Nici vîntul de mai nu mai poate să-mi schimbe
florile albe din păr și din barbă.
Nu mi-a rămas nimic altceva de făcut
decît să înșir zece mii de mărunte
și vechi hieroglife
despre strategiile păcii,
Pe care să pot să le dau în schimbul unor tratate
despre iscusința cultivării grădinii
și a bunilor pomi fructiferi.

Traduceri de : Li Yu-giu

SPORT
Un fotbal lipsit de perspectivă și o nouă ierarhie în handbal

● România și U.R.S.S., două eliminate ale campionatului mondial din Argentina, au jucat un meci amical în care cîștigul de cauză l-au avut oaspeții prin unicul gol al partidei marcat de Blohin la o inexactitate a întregii noastre apărări. Statura jucătorilor noștri a subliniat tendința spre gigantism pe care formațiile sovietice de diverse discipline o afișează de multă vreme. Selecționata României a plecat deci din start dezavantajată de diferența de gabarit a jucătorilor ceea ce selecționerii ar fi trebuit să aibă în vedere. Ar fi urmat ca plusul sovieticilor să fie anihilat printr-o prestație tehnico-tactică românească mai bună. Oaspeții și-au păstrat însă acest avantaj de start deoarece în momentul de față formația U.R.S.S. este o echipă tehnică cu un tenace joc colectiv, cu o mare mobilitate a echipierilor în teren. Echipa României ar fi putut obține un meci egal, credem, dar nu mai mult. Rezultatul n-a fost totuși decis de diferența de valoare, oaspeții au doar un singur jucător de mare personalitate : Blohin, cît de diferența de categorie: am jucat cu un termen din box acest meci la handicap. Un handicap fizic greu de recuperat cu atît mai mult cu cît arbitrajul polonezului Scrodeski a lăsat jocul liber ceea ce a avantajat fatalmente echipa mai puternică fizic. La capacitatea de joc normală a fostei noastre reprezentative, atinsă doar de cîteva ori în acest meci și mai ales în prima repriză, rezultatul ar fi putut fi altul. De cîte ori au accelerat sau au jucat la presing fotbaliștii români au produs derută la careul advers. Pentru aceasta s-ar fi cerut însă o mai adecvată pregătire fizică a fotbaliștilor români, o presiune constantă asupra apărării adverse. Improvizată, cîrpită, rău pregătită, echipa României nu putea obține mai mult. Nu vreau să trecem cu vederea cîteva momente de joc, excelente, care au anulat toate avantajele prin care i-am caracterizat pe oaspeți, dar absența golului indică o gravă insuficiență a jocului înaintării și al întregii echipe. Răducanu bun în general a reacționat tîrziu la faza golului. M. Zamfir, singurul de un gabarit asemănător cu cel al oaspeților, a evoluat mulțumitor. Ștefănescu, foarte bun, dar depășit și el de viteza citorva faze create de sovietici. Mehedințu a jucat cu mai multă personalitate decît în meciul cu Bulgaria. Vigu a fost depășit de mai multe ori la capitolul viteză. Bölöni, bun mai ales în prima parte a meciului, a jucat lent. A. Rădulescu a făcut un meci de debut bun. Iordănescu a fost de multe ori cel mai autoritar om al formației noastre, „căzînd" și el ca toți ceilalți după pauză. Crișan, alături de Iordănescu, a dinamizat jocul înaintării arătînd că diferența de înălțime poate fi anulată printr-un joc agresiv. Radu II n-a putut să miște între giganții apărării sovietice, dar trebuie să observăm că cele mai periculoase faze românești de atac s-au petrecut cît timp a fost el în teren. Introducerea lui Dudu Georgescu, inutilă, a subliniat deruta conducerii tehnice a echipei României. Doru Nicolae și-a justificat selecția, Marcu înlocuitorul său a realizat o fază periculoasă la poarta oaspeților. Bilanțul sărăcăcios, neîncredzător. Echipa României evoluează cu mult sub cota internațională a unei echipe naționale, lacunele din meciul cu Bulgaria fiind scoase mai bine în evidență. Potențialul scăzut de joc, decalajul de gabarit iată problemele pe care le ridică meciul cu U.R.S.S. Niște mai vechi și dramatice meciuri cu echipa Cehoslovaciei ne-au pus în meciuri oficiale în condiții de inferioritate similare. Echipa României n-a fost alcătuită în funcție de adversar, de caracteristicile acestuia. După trei ani de zile Ștefan Covaci ne rămîne în continuare dator.

★

Se modifică ierarhia de valori în handbal ? Campionatul masculin de handbal e mai agitat decît în alți ani. **Minaur** încearcă să arate că nu e o cîștigătoare întîmplătoare a Cupei României, o altă echipă provincială, **Gloria** Arad, are tendința de a evada din plutonul de mijloc. În plus, **Steaua,** echipa lui A. Oțelea, a pierdut la scor, 13—6, meciul său cu **Dinamo,** antrenor Oprea Vlase. Liderul după multă vreme este acum echipa **Dinamo** București. Cozma a făcut un joc excepțional și în acest meci el fiind după părerea noastră marele absent al naționalei noastre la mondialele din Danemarca. Ascensiunea echipei lui Oprea Vlase e o bună promisiune pentru handbalul românesc. Fie și numai pentru faptul că de cîte ori Oprea Vlase a fost absent din conducerea tehnică a naționalei noastre de handbal aceasta n-a intrat în posesia titlului suprem.

Discobol

O sută de ani de la decernarea gloriosilor lauri

ALECSANDRI, bard al latinității

Mișcarea cultural-literară, cunoscută în evoluția literaturii francezo-provansale sub denumirea de **Le Félibrige**, a fost inițiată, la 21 mai 1854, la Castelul Font-Ségugne din Sudul Franței, din inițiativa unui grup de scriitori (F. Mistral, Th. Aubanel, Roumanille, Alph. Tavan, Anselme Mathieu, Paul Giera și pictorul Jean Brunet) și urmărea continuarea tradițiilor culturii provansale, resuscitarea celebrelor „vers, pastorelas, dansas, albas, balladas și canzos" ale „trobadors-ilor" din sec. XII—XVI.

Se pare că denumirea de **felibri** pe care și-o luau membrii acestei mișcări descindea din transcrierea deformată a titlului unei vechi scrieri provansale din sec. al XII-lea, **Sepher, livre de la loi**, în **Sept félibres de la loi**, noțiunea „félibre" fiind, în același timp, echivalentul provansal al francezului „sage" (înțelept).

Pentru început, noua asociație își propunea alcătuirea unei gramatici și a unei ortografii, întemeiate pe realitățile dialectelor d'Oc, introducerea studierii acestei limbi în școli, valorificarea folclorului și a istoriei occitane și încurajarea scrierilor originale întemeiate pe miturile și realitățile acestor pământuri.

Întîia mare afirmare pe plan literar a acestei mișcări a constituit-o apariția, în 1859, la Avignon, a celebrei lucrări a poetului Fr. Mistral, salutată cu entuziasm de Lamartine și considerată de toată lumea, inclusiv de exigentul Mallarmé, o adevărată capodoperă.

Pîndită de provincialism, alimentat în mare măsură de lipsa imaginației, de artificialitatea versificației, pastișa miturilor locale, exaltarea lipsită de har a răscoalei Catharilor, accentuarea preocupărilor mistico-religioase, apariția unor divergențe politice etc., mișcarea se reorganizează în 1876, noul său program urmărind depășirea preocupărilor strict „cantonale", **promovarea legăturilor reciproce dintre popoarele, limbile și literaturile romanice, studierea lor comparată**, pe scurt, **crearea premiselor unei solidarități a lumii latine.**

De această dată, inițiativa avea un substrat politic-internațional vizibil. Învinsă în războiul din 1870—1871 cu Germania, Franța încerca o regrupare a forțelor popoarelor de origină latină, promovarea, prin intermediul culturii, în rîndurile acestora a setei de libertate și de dreptate socială și națională, de rezistență față de presiunile care se exercitau asupra lor de către celelalte mari grupări politice și culturale ale timpului.

Mai înainte, în 1869, fuseseră fundate, de către baronul Charles de Tourtoulon **La Société et La Revue des Langues Romanes**, care, în colaborare cu **Le Félibrige** din Montpellier, iau, în 1876 inițiativa de a organiza „Marile serbări ale latinității", a căror rațiune principală era alegerea prin concurs a unui **Cîntec al gintii latine.**

Programul concursului a fost anunțat în „Bulletin de la Société pour l'étude des Langues Romanes" (Tome 1, nr. 1) și preciza că „în marțea paștelui din 1878, an care coincide cu cel de-al doilea milenariu al fundării orașului Aix-en-Provence, Societatea limbilor romanice va decerna la Montpellier, în ședința solemnă a celui de al doilea dintre concursurile sale trienale, premii celor mai bune lucrări filologice asupra idiomurilor Franței și Cataloniei, ca și celor mai bune bucăți de poezie și de proză în limba d'oc, veche sau modernă".

În ceea ce privește poezia, A. de Quintana Y Combris, președintele Jocurilor Florale de la Barcelona, din 1874, și președinte al juriului la Concursul de la Montpellier din 1878, oferea ca premiu întîi un greier de aur spre a fi atribuit celui mai bun poem scris în unul din dialectele din sudul Franței și cu subiect ales din istoria popoarelor romanice, și o cupă simbolică din argint, care să încoroneze cu marele premiu pe autorul celei mai bune poezii scrise pe următoarea temă : „Cîntecul latinului sau, altfel zis, al gintii latine".

Această poezie trebuia să fie concisă, scrisă în catalană, provansală, franceză sau în oricare alta dintre limbile romanice, singura condiție fiind ca, devenind imn al latinității, să poată fi tradusă în același ritm în toate aceste limbi. Nu erau admise decît lucrări inedite, juriul rezervîndu-și dreptul de a efectua eventuale schimbări în variantele traduse, în cazul în care ilustrația muzicală va necesita acest lucru, cu condiția ca sensurile poeziei să rămînă nealterate. („Buletin de la Société pour l'étude des Langues Romanes", Tome 1, Nr. 1, p. 179—182).

Programul concursului a fost difuzat încă din primele luni ale anului 1878. Printre cei care l-au primit a fost și Vasile Alecsandri.

Cum mărturisea într-o scrisoare din 19 mai 1878, adresată lui Iacob Negruzzi, poetul, dorind „a prezenta un specimen de limba română spre a se constata încă o dată înrudirea noastră cu toate ramurile gintei latine", trimite juriului **Cîntecul gintei latine**, sub motto-ul : „Apa trece, pietrele rămîn".

Premiul s-a acordat în ziua de 19 mai 1878, după deliberări, cei în drept trimițînd lui Alecsandri următoarea telegramă :

„Jury composé de Mistral, Tourtoulon, Quintana, Obedenaru, Ascoli, vous décerne unanimement le prix du Chant Latin. Nous vous attendons. Roque Ferrier"

Alecsandri, din cauza evenimentelor politice ale anului 1878, nu a putut da urmare invitației. Poezia sa a fost prezentată juriului de diplomatul Mihail Obedenaru, lectura ei fiind încredințată poetului provansal Frédéric Donnadieu. Alecsandri lipsind, președintele juriului Quintana, l-a rugat pe Mistral să primească premiul, cupa de argint, în locul celui absent (conf. scrisoarea lui Quintana, „Convorbiri literare", XVI, nr. 11, 1 februarie, 1883, p. 415).

Ecoul premierii lui Alecsandri a fost destul de mare, atît în țară cît și în străinătate. Venit la un an de la proclamarea independenței de stat a României și după marile victorii obținute de armata română în luptele de la Grivița, Plevna, Smîrdan și Vidin, acest premiu era privit ca o primă consacrare internațională a țării noastre și pe tărîm literar, simbol al integrării și afirmării literaturii române printre marile literaturi moderne. Uneori s-au exagerat dimensiunile reale ale evenimentului. Raportate la atmosfera care domnea în țara noastră după bucuria succesului războiului independenței, dar și după amărăciunile născute din mașinațiile marilor puteri europene, ostile României, care ne privează de unele drepturi pe care le cîștigasem prin suferințe și jertfe, aceste exagerări își găsesc o deplină justificare, exprimă bucuria oamenilor de cultură români de a fi întîlnit în cuvintele rostite de A. de Quintana la Montpellier opinia unui om de bună credință privitoare la prestigiul și interesul de care se bucura țara noastră peste hotare : „Păstrați limba și obiceiurile voastre și nu uitați că aici, în această țară clasică a independenței (Spania n.n.), după cinci secole de luptă îndîrjită care începu în Asturii cu Pelayo, noi am rostogolit Semiluna sîngeroasă din înălțimea zidurilor Granadei în fundul strîmtorii Gibraltarului, pentru a nu mai reapărea niciodată pe seninul cer albastru al fer-

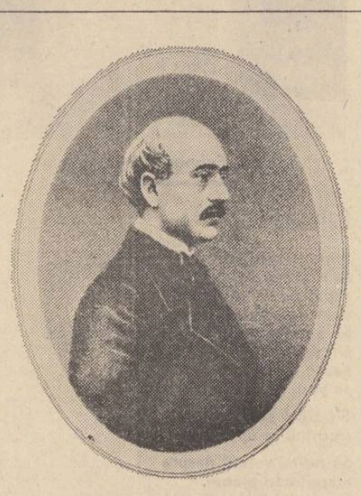

Cupa premiului gintei latine

ANULU I. GHERL'A si CLUSIU, 1|13 AUGUSTU, 1878. NRULU 1.

AMICULU FAMILIEI.

FOIA BISEPTEMENARIA

PENTRU TOTE TREBUINTIELE VIETIEI SOCIALE.

INSTRUCTIUNE. DISTRACTIUNE.

Va esi in 1/13 si 15/27 di a fie-carei luni. Pretiulu de prenumeratiune pre acestu anu e 1 fl. 50 cr. v. a. 4 franci — loi noi. A se adresá la REDACTIUNEA foiei in *Gherl'a.* — *Szamosujvár.*

CANTECULU GINTEI LATINE.

Originalulu romanescu de Vasilè Alecsandri.	Versiunea franceza de Natalia Soutzo.	Versiunea italiana de Domenico Mauti.	Versiunea-latina de Demetriu Tekeli.
Latin'a ginta e regina Intre ale lumei ginte mari; Ea pórta in frunte-o stea divina,	La race latine est la reine Des grandes races d'ici bas; Au front elle porte sereine	Fama fra tutti i popoli Sta la latina gente, Regina ell' e: da secoli	Celebres inter terrae gentes Tum dites... magnae, tum potentes Latina gens adest Regina,

mecătoarei Spanii. Aici, la noi, nutrim cu toții urări pentru independența, libertatea și triumful vostru". (Quintana era nu numai poet catalan, dar și un cunoscut om politic spaniol, deputat în Cortes).

Întîlnim, de asemenea, la unii comentatori și istorici literari afirmația potrivit căreia Alecsandri ar fi primit premiul în urma renunțării lui Mistral. Inexact și tendențios. Ca membru al juriului Mistral nu se putea autopremia, în plus așa cum rezultă din darea de seamă întocmită de secretarul Societății limbilor romanice, A. Roque-Ferrier, autorul lui „La Moisson" (Secerișurile) prezentîndu-și poezia în afara concursului. De altfel, lucrurile sînt lămurite, după cum vom vedea, de către Mistral însuși.

În 1882, Alecsandri vizitează Franța, răspunzînd insistentei invitații a felibrilor pentru a intra în posesia trofeului din 1878. Primirea făcută poetului român a întrecut toate așteptările, Alecsandri bucurîndu-se aici, în Sudul Franței, de o reputație excepțională. În acest sens este interesant de reținut o dare de seamă privind desfășurarea unei seri literare, intitulată „Le Félibrige et l'Idée latine", care a avut loc în noiembrie 1882, la Cercul artistic din Marsilia și la care luase cuvîntul și F. Mistral. Unele detalii din această intervenție privesc îndeaproape circumstanțele premierii din 1878, și ansamblul problemelor ivite cu acest prilej :

„Dans une séance solenelle — scrie Mistral — tenue en plein air, au Peyrou (Montpellier n.n.), sous l'azur d'un ciel radieux et en face de la statue de Louis XIV, dominant de son geste souverain la foule immense (...) le magnifique chant couronné est lu et acclamé : C'était le **Chant de la race latine** du poète national de la Roumanie, Alecsandri qui n'est pas seulement poète et patriote roumain, mais encore poète et patriote français, et jamais plus beau triomphe n'a fêté une inspiration plus grandiose. Il faut, en effet, remonter, par la pensée au couronnement de Pétrarque au Capitole de Rome, ou, plus près de nous, aux fêtes de l'anniversaire de la naissance de Victor Hugo, pour se faire une idée d'une pareille manifestation.

Il n'y manquait que le poète : mais les acclamations qui saluèrent son nom furent assez puissantes pour qu'un écho lointain ait pu lui en arriver à Mircești et à Bucarest, où la reconnaissance nationale s'est encore accrue depuis lor, s'il est possible pour son poète triomphant, pour celui qui a tant fait pour la Muse, tant pour la Liberté. Elle était bien digne de ce triomphe la poésie magistrale qui est restée dans les memoires et qui a été déjà traduite dans toutes les langues latines".

Într-adevăr, în scurtă vreme **Cîntecul gintei latine** a cunoscut o răspîndire prodigioasă. A fost difuzată, printre altele, în Risorgimento din Torino, Raza Latina din Madrid, la Llumanera din New York, le Repertorio colombiano din Bogota etc. ; a fost tradusă în versuri franceze, italiene, latine, spaniole, portugheze, în polonă, ungară, elină, ebraică, în provansală (de Mistral însuși) iar în „languedocien" de A. Langlade, muzica aparținîndu-i lui Marquetti, iar aranjamentul pentru patru voci bărbătești lui F. Borne.

Epitetul de „poet și patriot francez" pe care i-l acorda Mistral lui Alecsandri se întemeia nu numai pe opera poetică scrisă de „bardul de la Mircești" în limba franceză, cît, mai ales, pe atitudinea sa de sprijinire a Franței în urma dezastrului din 1871, cînd a scris **Căderea Rinului, Nobila cerșetoare** și a pus în vînzare poemul **Dan, căpitan de plai,** fondurile adunate trimițîndu-le ca o modestă contribuție la plata datoriilor de război la care această țară fusese impusă.

Alecsandri participă acum, în 1882, la serbările organizate în cinstea sa la Forcalquier, Clapiers, Gap, Montpellier, Albi etc., i se oferă o statuetă a Caliopei (zeița istoriei și a armoniei), pe care fuseseră gravate versurile unui sonet, alcătuit în limba provansală de Louis Roumieux, citește poeziile **Patru regine, Ronsard la Toulouse, Erin** (numele vechi al Irlandei), poem dedicat prietenului său, William Ch. Bonaparte Wysse, **Toast aux Félibres de Provence,** excepționala creație simbolică, **Le Petit Rameau,** dedicată lui de Berluc-Perussis, și o prelucrare a unui sonet al lui Theodore Aubanel, dedicată muntelui Vetoux.

Opera lui Alecsandri devine din ce în ce mai cunoscută în Franța. Toate publicațiile afiliate mișcării felibrilor îi reproduc și îi comentează lucrările, o imagine de ansamblu oferind-o în această privință lucrarea filo-românului Alph. Roque-Ferrier, **La Roumanie dans la Littérature du Midi de la France,** apărută la Montpellier, în 1881.

Studiul debuta cu precizarea că participarea poeților și a oamenilor de cultură români la mișcarea felibrilor, primirea de către Vasile Alecsandri a cupei simbolice din 1878, răspîndirea ideii de universalitate a limbilor și literaturilor neo-latine, succesele încercărilor de lingvistică și literatură comparată au trezit în Franța puternice sentimente de fraternitate față de România, admirația popoarelor latine față de vitalitatea poporului român pentru capacitatea sa de a-și păstra, în ciuda vitregiilor istoriei, ființa națională, într-o necurmată luptă pentru libertate națională și dreptate socială. O expresie a acestei admirații, a trezirii sentimentului de solidaritate cu poporul român, o constituia pentru Roque-Ferrier și masiva participare, alături de scriitorii români, a scriitorilor și oamenilor de cultură din Franța și din celelalte țări europene la editarea Albumului macedo-român. În paginile acestei publicații, apărută în excelente condiții grafice, sub îndrumarea lui V. Alexandrescu-Urechia, în 1880, întîlnim alături de numele lui Vasile Alecsandri, Ion Creangă, B.P. Hașdeu, Al. Macedonski, Al. I. Odobescu, Veronica Micle, I. Nenițescu, G. Sion, Th. Șerbănescu, A. D. Xenopol, S. Fl. Marian, At. Marienescu, Matilda Cugler-Poni, al pictorilor Sava Hentia, Mirea-Demetrescu, C. D. Stahi, P. Verussi, Stăncescu, Aman, Szatmary și al compozitorilor Wachmann, G.M. Stephănescu, Caudella, Poenaru ș.a., articole, poezie, proză, simple scrisori de adeziune etc. semnate de nume celebre, precum François Coppée, C. Egger, Victor Hugo, Emile de Girardin, F. Laforgue, Leconte de Lisle, E. Littré, Emile Picot, Antonio Roques, Jules Simon, A. Ubicini, G. Vegezzi-Ruscalla etc., în care interesul pentru România și pentru destinele ei este exprimat deschis, angajant.

Poeții afiliați mișcării felibrilor (Albert Arnavielle, Th. Aubanel, Paul Barbe, C. William Bonaparte-Wysse, Mistral, Louis Roumieux, Alph. Tavan, Antoine Roux, Alph. Roque-Ferrier ș.a.) aduceau o serioasă contribuție la editarea Albumului macedo-român, prin versuri care celebrau virtuțile poporului nostru, evidențiau originea sa latină, păstrarea tradițiilor vechii lumi romane pe un teritoriu unitar și într-o permanentă continuitate istorică, exprimîndu-și, vizionar, speranțele într-o apropiată și legitimă refacere a unității politice a românilor de pretutindeni.

Cele de mai sus sînt doar cîteva dintre faptele pe care se cuvine să ni le reamintim, acum, la aniversarea împlinirii unui secol de la evenimentele petrecute sub seninul cerului mediteranean, la Montpellier, evenimente în care istoria noastră literar-culturală este din plin implicată. Căci, în pofida timpului scurs, faptele își păstrează deplina lor semnificație, ca un semn al colaborării popoarelor și al aspirației lor comune spre lumină și înfrățire.

Al. Hanță

MARELE PREMIU AL LATINITĂȚII
și premiul I pentru poezie în limba română

TEODOR BALȘ

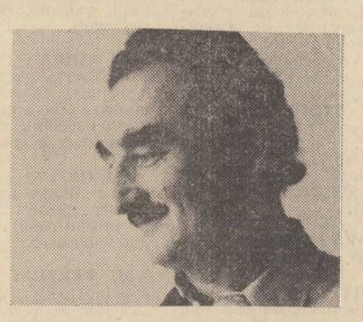

Căderea Sarmizegetusei

Rotundul soare dacic, meteorit de piatră
al vechilor milenii ascunse în pămînt,
stă-nșurubat pe umăr de stîncă fulgerată.
Peste cadran copacii își plimbă umbra blînd
rotind-o după jocul îndepărtat de astre.
Întipărită-n scoarța granitului, sonoră,
ascult sub legănarea de ceruri reci și vaste
mișcarea de reptilă a timpului în oră.
...Și iarăși sui pe dale-nverzite, în cetate ;
îmi curg pe umeri veacuri de umbre și tăceri.
O lună veche arde pe coame-ntunecate
de codri, în furtuna acestor munți severi.
Pe zidurile frînte arcașii prind conture ;
ecrane milenare incremeniră-n sine
memoria de piatră ce-a rupt din clipă, dure,
fulgerătoare fringeri de neamuri și destine.
În piscuri incrustate ca-ntr-o coroană-a morții
ard forturile dace sub cerul prăbușit.

Incendiul geologic ia cosmice proporții
și astrele-ngrozite se sting în infinit.
Văzduhu-i plin de zeii uciși lîngă altare,
pămîntu-și poartă morții înveliți în nori,
se trag în munte riuri, de groază, spre izvoare
și soarele-nnoptează cu ochiul orb în zori.

Ca o planetă moartă împărăția dacă
a gravitat ascunsă de codri, în Carpați,
că au știut ca piatra în sînea lor să tacă
urmașii celor care păreau în morți plecați.
Cuceritorii sudici nu au simțit că suie
în ei un sînge tînăr legîndu-i de pămînt
cu aspre rădăcine, otravă amăruie
uitarea strecurînd-o în doruri și în gînd.
Și le-au pătruns învinșii din sînge în destine
captîndu-le lumina din crugu-acelor sori
ai rugurilor dace suind peste coline
ca flăcările, noaptea, aprinse de comori.

Al doilea premiu pentru poezie în limba română

PETRE GHELMEZ

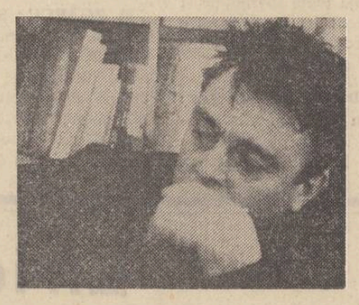

Laudă limbii române

Lasă-mă, în patria de cuvinte,
Acum să colind,
În patria de cînturi, de șoapte, de murmure...
Într-o rostire de gînd
Cerul și pămîntul,
Cu briu de aur dulce să le cuprind,
Înțelesuri din veac,
Și de-acum,
Pe crestele albite-ale timpului,
Neostenite, să drumure.

Lasă-mă, dragostei mele de tine,
De țară, de mumă, de frate, de zbor să-i zic dor...
Lasă-mă, răzimat în ușile graiului,
Să plutesc ca pe-un nor,
Dealuri de sunete să urc, să cobor,
Din gura pădurii,
Pînă la gura cîmpului, muntelui, raiului.

Lasă-mă, focul ideii
Pe plaiul acesta-nstelat să-l ridic spre cuprindere,
Necuprinsului margini să-i fac,
Cuprinsului nemărginire și martor să-i fiu !
O, cît de bogat, cît de sărac
Este sufletul meu în învăpăiata aprindere...
Ce aproape — adevărul din lumea vorbită, ce viu !

Piară munții, piară cîmpiile,
Piară stejarii și apele...
Piară, de vor, ele însele, pietrele !
Nimic încă, de-ar fi,
Sub privire să nu ne rămînă,
Ne-am înălța, iarăși, turnuri spre soare — vetrele,
Din puterea aceasta, pururea nouă stăpînă,
Prea curata, biruitoarea-ntru cîntec,
Patria din laptele mumei — limba română.

Avignon, 1978 — Replică în timp

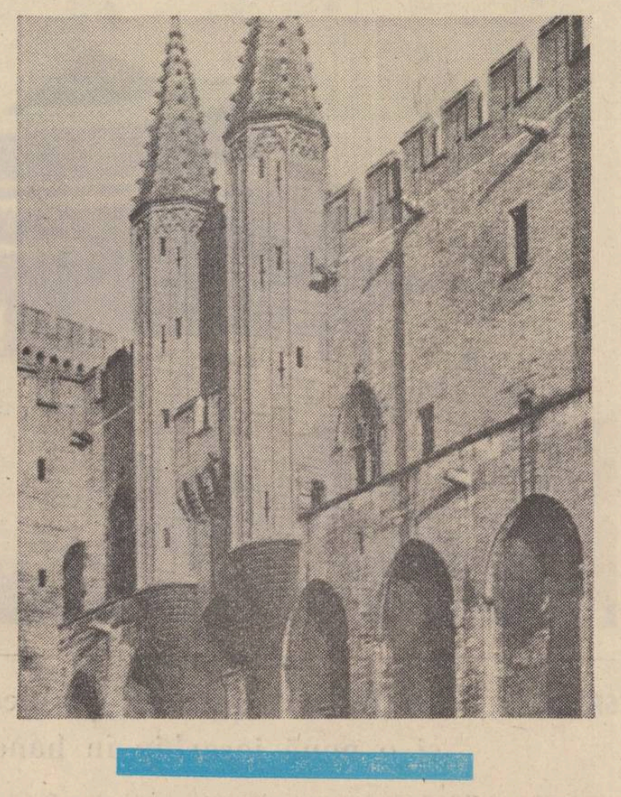

● Se împlinesc o sută de ani de la acordarea unui premiu internațional, primul pentru un scriitor român, lui Vasile Alecsandri, autorul **Cîntecului gintei latine.** La 19 mai 1878, un juriu întrunit la Montpellier a încununat poezia lui Alecsandri, care a început curînd o carieră internațională, fiind tradusă în mai multe limbi și publicată în diverse reviste din țară și de peste hotare. După o sută de ani de la acest eveniment o importantă manifestare culturală, desfășurată la Avignon, confirmă, ca o replică peste timp, valoarea culturii și poeziei românești.

Între 9 și 16 mai 1978, sub președinția președintelui Republicii Senegal, reputatul latinist Léopold Sédar Senghor și sub egida unor înalte instituții academice și universitare, au avut loc o serie de importante manifestări, în cadrul **Centenarului Jocurilor Latinității.** La originea acestor prestigioase manifestări se află ideea celebrării a o sută de ani de la încununarea poeziei lui Vasile Alecsandri, eveniment istoric și simbolic de o deosebită importanță nu numai în evoluția ideii de independență a poporului nostru, ci și în aceea a latinității înțeleasă în chip de concept unificator de mentalități, concept cu o valoare umanistă deosebită, simbol al persistenței pe continentul european și în America latină a unei civilizații care a însemnat pentru totdeauna fața lumii cu sigiliul ei civilizator. Latinitatea nu este doar o realitate lingvistică, ci, mult mai mult decît atît, un concept umanist, a cărui forță educativă este considerabilă. Alături de alte concepte centrale ale timpurilor moderne, ideea de latinitate a avut întotdeauna și are o forță de iradiere umanistă. Sub semnul acestei duble înțelegeri a latinității s-au desfășurat lucrările Congresului internațional, intitulat **Latinitatea, ieri, astăzi, mîine.** Istorici literari și de artă, filologi au evidențiat liniile caracteristice ale ideii latine de-a lungul timpului, dinamismul ei, manifestat în lupta diferitelor națiuni și grupuri sociale pentru progres social și pentru dobîndirea libertății naționale. Latinitatea românească a fost obiectul a optsprezece comunicări datorate unor savanți români și străini. Aceste comunicări au relevat semnificațiile originii latine a limbii române, precum și caracteristicile consolidate istoric ale poporului român : raționalitate și echilibru, voință de pace și de bună conviețuire.

Un eveniment semnificativ prilejuit de **Centenarul Jocurilor Latinității** a avut loc în seara zilei de 13 mai în Palais de Roure, unde a fost dezvelită o placă de marmoră, care comemorează triumful de acum o sută de ani al lui Vasile Alecsandri. Textul avîntat care este săpat în placa de marmoră evocă simbolicul eveniment, aducînd un elogiu bardului român și, în mod implicit, geniului libertății pe care poporul român l-a materializat în tot cursul existenței sale. În seara aceleiași zile în Sala Palatului Papilor s-a desfășurat marea gală românească. S-au făcut auzite melodiile Corului Madrigal, ansamblul folcloric Plaiul Românesc a exprimat prin frumusețea plastică a dansurilor populare românești și prin melodicitatea pătrunzătoare a cîntecelor românești energia estetică a unui popor de artiști și de constructori.

În după-amiaza zilei de 14 mai o nouă confirmare a venit să sublinieze valoarea și prestigiul artei românești. Juriul prezidat de Pierre Grimal a anunțat numele poeților care au cucerit premiile Concursului internațional de poezie. Printre acești laureați se află și trei poeți români. Teodor Balș a primit Marele Premiu al latinității pentru poemul **Căderea Sarmizegetusei,** „ex-aequo" cu italianul Olindo Pasqualetti, pentru poemul **Coventus latinitatis,** în care numeroase versuri sînt dedicate României. Poemul **Laudă limbii române** de Petre Ghelmez a fost distins cu premiul al doilea pentru cea mai bună lucrare prezentată în limba română. Traian Lăzărescu a luat premiul al doilea pentru versurile sale în limba latină. Poeților Teodor Balș și Olindo Pasqualetti li s-a acordat și premiul întîi în cadrul concursului de poezie în limba română și, respectiv, latină. Un deosebit succes l-a repurtat în rîndurile celor prezenți broșura tipărită în excelente condiții grafice, sub îngrijirea profesorului Virgil Cândea. Broșura cuprinde **Cîntecul gintei latine** de Vasile Alecsandri în originalul românesc, precum și în versiunile franceză, provensală, retoromană, latină, italiană, spaniolă, portugheză.

Manifestările de la Avignon au reprezentat o afirmare strălucită a spiritualității și culturii românești, un nou prilej de exprimare, prin intermediul formelor specifice ale artei, a marilor idealuri umaniste care animă poporul român.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
21
(839)
Sîmbătă
27 mai
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu — un rodnic itinerar al păcii și prieteniei

„Sîntem convinși că vizita și înțelegerile la care am ajuns vor marca un nou moment important în cronica prieteniei româno-chineze, vor da un nou și puternic impuls colaborării dintre partidele și țările noastre, în interesul celor două popoare, al cauzei socialismului, înscriindu-se, totodată, ca o contribuție la lupta forțelor înaintate ale lumii de azi pentru progres, colaborare și pace".

NICOLAE CEAUȘESCU

„Această vizită a contribuit și mai mult la dezvoltarea prieteniei revoluționare și a unității de luptă dintre cele două partide, țări și popoare ale Chinei și României și va avea semnificații profunde pentru relațiile de prietenie și colaborare dintre țările noastre, pentru lupta comună a celor două popoare ale noastre și pentru evoluția situației internaționale".

HUA KUO-FEN

„Sîntem convinși că această vizită se va înscrie ca un nou și important moment în cronica minunatelor relații de prietenie româno-coreeană, a solidarității și colaborării multilaterale dintre partidele și popoarele noastre".

NICOLAE CEAUȘESCU

„Vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în țara noastră, care se desfășoară sub auspiciile caldei ospitalități a poporului coreean, demonstrează trăinicia prieteniei și solidarității dintre partidele, țările și popoarele noastre".

KIM IR SEN

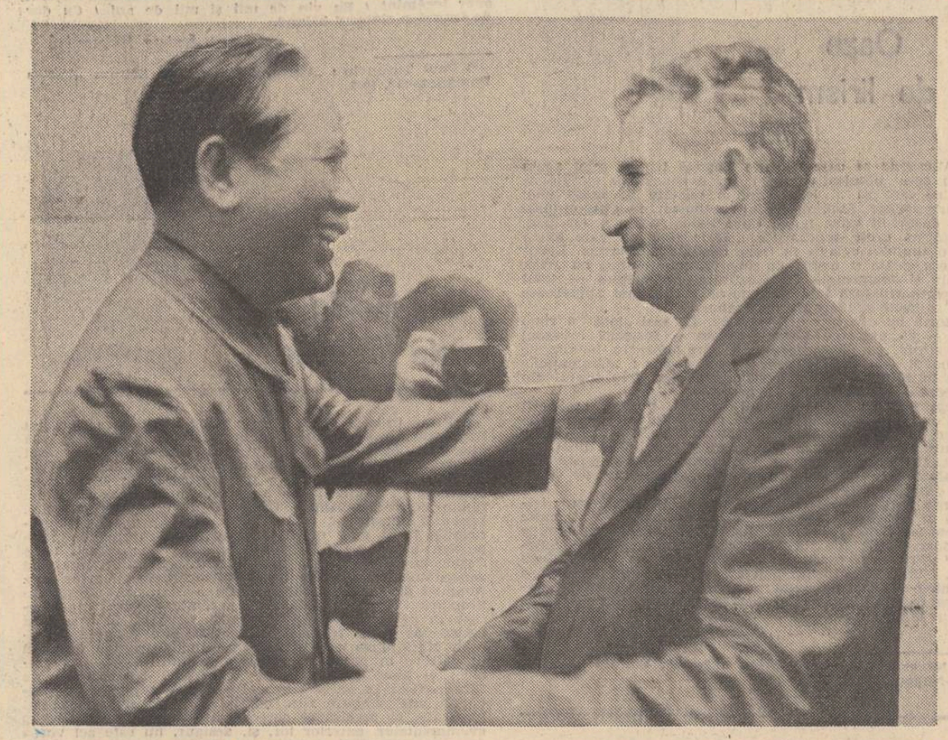

„Avem convingerea profundă că vizita pe care o efectuăm în țara dumneavoastră, convorbirile cu tovarășii din conducerea de partid și de stat a Republicii Socialiste Vietnam vor contribui la dezvoltarea și adîncirea prieteniei frățești dintre cele două partide și popoare ale noastre și, totodată, vor sluji cauza generală a socialismului, păcii și colaborării între națiuni".

NICOLAE CEAUȘESCU

„Sîntem foarte bucuroși să avem în mijlocul nostru pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu, împreună cu ceilalți tovarăși din delegație, marii soli ai unui popor care construiește cu succes societatea socialistă multilateral dezvoltată, frați și tovarăși apropiați, mesageri ai sentimentelor de caldă prietenie și solidaritate militantă ale clasei muncitoare și poporului român".

LE DUAN

În numele adevărurilor istoriei

Televizorul ne-a adus, în zilele trecute, imagini ale memorabilei vizite a președintelui României pe străvechiul și mereu noul pămînt al Republicii Populare Chineze, ca și al entuziastei primiri ce i-a fost rezervată, primire ce venea din sufletul și din conștiința unui popor, din acele elanuri aproape invizibile ce-i leagă spontan pe oameni, cimentînd apoi legăturile mediate de forța gîndirii. E, din multe puncte de vedere, o vizită-simbol, un mesaj dintre cele care au puterea să dăinuie în timp și să umple deopotrivă timpul cu răsfrîngerile și împlinirile sale. S-au întîlnit, prin cei mai autorizați soli ai lor, două popoare care, deși despărțite prin mii de kilometri distanță, au știut, în decursul vremii, să jaloneze atît de descurajantele distanțe pămîntești cu firele inimii, ale simpatiei, ale descoperirii și prețuirii reciproce. S-au întîlnit, prin cei mai autorizați soli ai lor, două popoare care au toate motivele să-și cinstească istoria și memoria pămîntului : unul, dintre cele mai bătrîne neamuri ale Vechiului Continent, celălalt, printre cele mai îndîrjite din lume într-o exis-

Dan Cristea

Continuare în pag. a 7-a

„Întotdeauna inimile noastre împreună bat"

Mări și oceane ne despart, dar întotdeauna inimile noastre împreună bat — sînt versuri din **Cîntecul prieteniei româno-coreene**, — versuri de o profundă semnificație, versuri ce ilustrează sensul profund al prieteniei popoarelor noastre, român și coreean, prietenie trainică ce nu ține seama de imensitatea spațiului geografic. Sînt versuri ce au fost rostite pentru prima dată, de puține zile, sînt versuri care vorbesc despre sentimentele de azi, versuri care vorbesc însă și despre acele vremuri de restriște, cînd primitorul pămînt românesc a găzduit cu dragoste fii și fiice ale eroicului popor coreean, ferindu-le copilăria de stihiile războiului.

Peste mări și țări — ca să citîm acum ancestralul folclor românesc —, peste mări și țări cuvîntul de pace și prietenie și colaborare frățea-

Radu Bădilă

Continuare în pag. a 7-a

Remarcabil bilanț al înaltei solii românești

Un itinerar istoric, într-un moment internațional care impune atitudini istorice. Urmărind ampla și impresionanta desfășurare a vizitei pe care președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o întreprinde în cinci țări prietene din îndepărtatul Orient, am avut certitudinea adevărului cuprins în afirmația de mai sus. Ca în atîtea alte rînduri, prin cel mai autorizat și clarvăzător sol al său, poporul român a purtat, către alte popoare, către conștiința umanității, mesajul de pace și colaborare, mesajul încrederii în izbînda rațiunii, în invincibilitatea idealurilor revoluționare ale comunismului. Asemeni tuturor inimilor patriei, conștiințelor ei, am trăit, în aceste zile, o puternică bucurie : aceea că România, politica ei internă și internațională se bucură de o profundă prețuire, își află ecou legitim pe toate meridianele planetei, acolo unde oamenii trăiesc, gîndesc și muncesc, spre binele și prosperitatea umanității. Sînt nenumărate imaginile exprimînd căldura și dragostea oamenilor muncii din țările vizitate față de marele sol al României, a cărui remarcabilă contribuție la configurarea unui climat de conlucrare pașnică și încredere între popoare, de respectare a independenței și suveranității lor întrunește o amplă recunoaștere pe planetă. În mărețul spectacol cultural-sportiv oferit în cinstea purtătorilor de cuvînt ai României, la Phenian, din mii de trupuri s-a implinit imaginea simbolică a unui soare uman ce își trimitea razele spre toate punctele cardinale, a unui soare în inima căruia am privit, cu luminoasă emoție, chipul celui ce este simbolul voinței națiunii noastre, al tovarășului Nicolae Ceaușescu. Prin întreaga sa activitate, prin rezultatele remarcabile ale actualei vizite pe care, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, cu alți conducători de partid și de stat o întreprinde în Republica Populară Chineză, Republica Populară Democrată Coreeană, Republica Socialistă Vietnam, în Laos și Cambodgia, prin conținutul bogat ale declarațiilor, acordurilor și documentelor adoptate, prin ideile lansate către umanitate în înflăcăratele mitinguri, s-a ilustrat încă o dată, consecventa cu care acționează România pentru implinirea țelurilor fundamentale ale omenirii, pentru ca pe planeta Pămînt să triumfe rațiunea și pacea.

Țările vizitate în cadrul acestui vast itinerar sînt țări cu o istorică tradiție a luptei pentru apărarea ființei naționale, pentru afirmarea dreptului la o existență demnă, liberă, suverană, sînt țări care, înfăptuind istoricele revoluții, își construiesc un prezent și un viitor pe măsura hărniciei și aspirațiilor celor ce muncesc, aduc contribuții originale la afirmarea în viața societății a ideilor socialismului și comunismului. Pretutindeni, experiența și realizările românești sînt cunoscute și apreciate. Pretutindeni, solii poporului nostru au fost și sînt întîmpinați cu prietenie, ca reprezentanți de seamă ai unui popor ce știe că, numai respectînd profund alte popoare, cauza lor dreaptă, experiența activității lor sociale, se respectă pe sine însuși. România se poate mîndri pe drept cu efortul său recunoscut în lume de a întrona în relațiile dintre state un climat prielnic dialogului constructiv, soluționării principiale a complexelor probleme care confruntă umanitatea, unui climat în care să se afirme tot mai pregnant supremația ideii, respectului mutual, al încrederii în capacitatea fiecărui popor de a rezolva, de sine stătător, toate problemele ce se ivesc în amplul proces de noi edificări sociale.

În cuvîntul rostit de stimații și prețuiții conducători ai partidelor și popoarelor cărora solii României le-au fost oaspeți, în aceste zile, s-au exprimat, în repetate rînduri, cuvintele înălțuntrul cărora am descifrat sentimente de caldă prietenie, de înaltă apreciere pentru relațiile de trainică prietenie dintre partidele, țările și popoarele noastre, s-a dat glas dorinței de a dezvolta și adînci raporturile de colaborare frățească, tovărășească, voinței de a conferi dimensiuni noi legăturilor prietenești, tradiționale deja, statornicite prin contribuția reciprocă a popoarelor noastre. Aceste aprecieri sînt o încununare firească, o recunoaștere care ne onorează a principialității și consecvenței cu care România socialistă, Partidul Comunist Român s-au angajat în opera de făurire a unor realități noi, a edificării durabile a unui sistem de principii internaționale menite să facă să se audă distinct în relațiile dintre popoare, indiferent de mărimea lor, glasul fiecăruia, voința fiecăruia.

Cînd întreprinde vizite de lucru pe cuprinsul țării, secretarului general al partidului populația îi face întotdeauna vibrante și entuziaste primiri, exprimîndu-și, într-o solidaritate semnificativă, acordul deplin față de marele său efort pentru înflorirea națiunii noastre socialiste, pentru înscrierea ei tot mai activă într-un rodnic dialog cu popoarele lumii. Într-o simetrie relevabilă, aceleași manifestări de prețuire, de stimă, le-am înregistrat din partea popoarelor cărora, în aceste zile de mai, le-a fost oaspete de onoare, ducînd cu strălucire solia românească de pace și colaborare. Așezăm în dreptul inimilor, cu emoție, cu bucurie demnă, aceste adevăruri, convinși fiind că în cartea istorică a dezvoltării colaborării și prieteniei dintre popoare recenta vizită înscrie un nou și strălucit capitol.

Nicolae Dragoș

Privind cu ochi luminoși viitorul

Două imagini revin în memorie, de cîte ori gîndul mă poartă, prin asociații neașteptate dar mereu semnificative, spre spații geografice văzute doar cu ochii minții. Prima este legată de anii studenției mele, deveniți nu de multă vreme amintire frumoasă, colorată nostalgic. În Facultatea de limbă și literatură română eram coleg cu un grup de studenți vietnamezi, veniți la studiu în România. Ne întîlneam pe holurile facultății, ne zîmbeam, ii salutam, mai întîi prin înclinarea capului, dar, în scurt timp, prin tradiționalul „Bună ziua", formulă pe care au deprins-o foarte repede. Curiozitatea de la început s-a transformat în stimă și prietenie atunci cînd am aflat că la căminul studențesc preferă să stea în cameră cu studenții români, că se străduiesc să vorbească numai românește, că își petrec o bună parte din noapte în sălile de studiu cu dicționarul în mînă, că — mai tîrziu — după prima lor sesiune de examene, se mîndreau cu faptul

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● **EUGEN BARBU** laureat al premiului Herder pe anul 1978 ● Studia thracologica: **GETUL BUREBISTA, conducătorul tuturor geto-dacilor (III)** ● **«Colocviile Luceafărului»**: Mesaj și opțiune în arta plastică: **TRAIAN BRĂDEAN, DAN HATMANU, PUSZTAI PÉTER** ● Instantanee de **ȘERBAN CIOCULESCU** ● Jurnal de poet de **IOAN ALEXANDRU** ● Respirări de **NICHITA STĂNESCU** ● Cronica literară de **M. UNGHEANU** ● Fragmente critice de **EUGEN SIMION** ● Cartea de debut de **N. CIOBANU.**

cronica literară

Magdalena Popescu: «SLAVICI»

Substanțiali clasicii literaturii române ne cheamă la o lectură nouă. Slavici e unul din scriitorii noștri cei mai substanțiali și o nouă lectură a prozei lui este cît se poate de firească. Ea este cu atît mai firească cu cît soarta literaturii lui Slavici a fost aproape la fel de dramatică pe cît a fost și soarta omului Slavici. Moartea a izbăvit opera de om, zicea G. Călinescu, voind a spune prin asta că accesul la opera lui Slavici va fi mai liber prin absența omului mai puțin grevat de prejudecăți. Se înșela de două ori. Mai întîi pentru că omul era tot în operă, apoi pentru că nici dispariția lui n-a eliberat pe urmași de rezervele puternice față de scrisul lui Ioan Slavici. Deși o parte a prozei lui, avantajată de prestigiul cercului junimist din care autorul făcuse parte, a intrat devreme în manuale clasicizînd pe autorul ei, scriitorul Ioan Slavici n-a avut șansa intîlnirii oportune, a criticului literar care să fie și un subtil rezonator al creației lui. Titu Maiorescu, care-l considera la începuturile **Convorbirilor literare** cel mai important scriitor al „Junimii", nu i-a închinat nici un articol. Romanul **Mara** n-a trezit interesul nici unui critic de reală autoritate la apariția lui în **Vatra** la 1894. Abia în 1906 la tipărirea lui în volum, **Mara** este salutat ca un eveniment de N. Iorga care receptează însă mai ales o latură a cărții. După 1900 scrisul lui Ioan Slavici intră într-o nouă fază, didactică, moralizatoare, evident inferioară marii lui perioade creatoare, dar cu consecințe negative vizibile asupra prețuirii scriitorului în ansamblu. Faptul că el continuă să scrie în aceeași manieră și după primul război mondial, în plină explozie a unei literaturi române îndreptată ireversibil către orizonturi noi, pecetluiește situația scriitorului. Prezența lui scriitoricească e resimțită ca anacronică și nu întîmplător el este așezat alături de N. Iorga în cîteva judecăți literare semnificative. Echipa de critici a perioadei literare interbelice n-a acordat lui Slavici însemnătatea literară pe care acesta a avut-o. Pompiliu Constantinescu, a cărui opinie o reproduce și pe a lui E. Lovinescu, considera proza lui Slavici un rebut literar irecuperabil, fără a sesiza nici un moment modernitatea ei, și demonstra lipsa de pricepere literară a lui Iorga în **Istoria literaturii române contemporane** tocmai prin atenția specială pe care acesta o acorda lui Slavici. Ignorarea și, în plus, respingerea de către criticii literaturii române moderne a unuia dintre cei mai moderni creatori români rămîne una dintre curiozitățile istoriei noastre literare. Lacuna sau eroarea lor a fost reparată în mare parte de G. Călinescu care în **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** repune pe Ioan Slavici în drepturile sale de mare pionier și ctitor al literaturii române considerînd polemic, între altele, romanul **Mara** aproape o capodoperă.

Confirmarea celor mai multe din analizele și judecățile literare semnate de G. Călinescu asupra literaturii lui Ioan Slavici se găsește în monografia pe care Magdalena Popescu o dedică vieții și prozei marelui scriitor transilvănean. Autoarea se revendică de la cele mai moderne și noi metode critice și este prima încercare de anvergură dedicată, la noi, textelor unui mare clasic în care noile instrumente de lucru își verifică validitatea. Ele au în monografia Magdalenei Popescu un rol subordonat unei intenții demonstrative, care le pune cu atît mai bine în lumină eficiența. Autoarea pleacă de la bun început de la singularitatea lui Slavici, resimțită ca atare de contemporani atît în viața cît și în opera lui. În ce constă această singularitate? Iată întrebările pe care autoarea și le pune în primele pagini ale monografiei: „care e specificul dotării genetice și formației spirituale a acestui scriitor care, obsedat de sine, creează totuși opere de o perfectă obiectivitate, inovînd situații epice, atitudini morale, personaje caracteristice, ce uimesc, incită sau irită publicul de specialitate al vremii lui? De ce nu a putut totuși face școală decît peste cîteva decenii (cu prozatori originali din același spațiu etnic ca și el), și mai ales de ce originalitatea și pregnanta modernitate nu i-au fost recunoscute decît peste aproape un secol? Vrem deci să întrebăm și să aflăm, dacă se poate, ce este și cum apare un scriitor obiectiv într-o literatură invadată de obsesia personalității proprii, pînă aproape „dincolo de marginile îngăduite". Atît omul cît și opera i se par criticului misterioase și, departe de a separa pentru a înțelege mai bine opera în absența vieții, procedează conform structuralismului genetic care vede în operă doar o latură a comportamentului individual. La o atentă investigație a biografiei, se descoperă aici, firesc, rădăcinile și modelele operei, justificarea celor trei etape diferite ca intensitate artistică ale carierei lui literare. Capitolul biografic se intitulează semnificativ pentru unghiul din care este înțeleasă literatura lui Slavici **Omul care n-a voit să fie scriitor.** Observația este că scriitorul țintea dincolo de literatură și că a trecut fără regret la ultima fază a literaturii lui, în care vedea doar agentul, vehiculul pus în serviciul ideilor. Viața lui Slavici este privită din interior și studiată în principiul formativ al personalității, Magdalena Popescu reușind o explicație coerentă și consecventă a întortochiatului și uneori aparent inexplicabilului comportament al scriitorului și omului politic Slavici. Studiul biografiei lui pune în evidență, ca în puține alte cazuri, strînsa legătură între evenimentele interioare ale vieții lui Slavici și constituirea și evoluția literaturii pe care a scris-o. Sînt paginile în care Magdalena Popescu vădește o vocație și un talent al analizei psihologice care pot face cinste și prozatorului interesat de cazuri și dileme sufletești.

Pentru a face sesizabilă inovația literară a lui Slavici în contextul dat, criticul nu recurge doar la analiza prozelor lui de vîrf ci și la o situare a procedeelor lui literare atît în peisajul vremii cît și față de predecesorii săi. Magdalena Popescu înțelege istoria literară ca un poetician care, în sensul sugerat de T. Todorov, tinde să refacă o istorie a devenirii interioare a literaturii, a formelor și mijloacelor specifice și nu a succesiunii de opere și de autori. Procedînd astfel se obține un spor de precizie și de adîncime în evaluarea, simplu spus, a progresului literar. Redus la specificități dominante procesul devenirii literare oferă de la o etapă la alta, criterii comparative ferme. Avantajul e de a depăși, aspirînd către o definiție esențială, straturile superficiale ale fenomenului literar și a merge la nucleul lui. Magdalena Popescu întreprinde această operație pentru literatura română scrisă pînă la 1870, moment după care intră în scenă Slavici, și rezultatele sînt excelente. Ea reține între altele ca trăsătură caracteristică a perioadei „dominația modelelor" cu consecințe adînci pentru literatura de atunci și pentru cea care a urmat-o, deoarece nu e vorba de o simplă etapă literară ci de una a ctitoririi literaturii române moderne în care se fixează trăsăturile ei structurale. Este observat aici un aparat științific ceea ce cu o expresie mai incitantă am numi „bovarismul literaturii române", care funcționînd și după faza ei de început, a făcut de multe ori pe scriitorul român prizonier al modelului literar și nu al realităților, a întărit o normă a livrescului în dauna unei aspirații către autenticitate. Cînd un scriitor de profundă și originală substanță, e cazul lui Slavici, mai tîrziu al lui Rebreanu, sparge cercul dominației modelelor sau al canoanelor stilistice despre care vorbește Magdalena Popescu, la fel de autoritare, singularitatea lui e evidentă și dificultățile de percepție sînt inerente.

Noutatea de perspectivă a monografiei Madgalenei Popescu, noutate întemeiată și pe o folosire adecvată a noilor metode de lucru în critică, se precizează încă de la capitolul introductiv. Analiza prozelor va merge spre sublinierea acelor inovații care vor sfida inerțiile canonice, vor instala noi procedee literare, vor instala fatal o nouă problematică. Traversarea operei lui Slavici are în vedere mai ales sublinierea noutății ei artistice, progresiv de la nuvelă la nuvelă, critica discretă, dar constantă a judecăților critice anterioare care mai pot bara înțelegerea modernității scriitorului, verificarea judecăților de valoare emise pînă acum prin analiza cea mai aplicată și convingătoare, completarea acestora cu noi judecăți de valoare, stabilirea unei ierarhii valorice complete în cuprinsul prozei scriitorului. Demonstrația cea mai întinsă privește modernitatea prozei lui Slavici în sens larg, Magdalena Popescu neezitînd să recunoască în literatura acestuia trăsături artistice caracteristice celei mai moderne proze a secolului nostru. Ea subliniază de cîte ori are ocazia poziția de anticipator al lui Slavici, de subtil și independent premergător al unei arte literare moderne. Criticul nu se ferește să vorbească despre dostoievskianismul lui Slavici, despre propunerea de către el a unor formule narative receptate ulterior, adăugăm noi, de literatura română prin intermediul altor literaturi. Analizele sînt peste tot exemplare, atît acolo unde primează interpretările textuale, naratologice, cît și în cele mai apropiate de o factură tradițională a analizei. Capacitatea critică, știm, se verifică în cele mai grele cazuri, aici pietrele de încercare fiind **Mara, Moara cu noroc, Pădureanca** unde autoarea nu se mulțumește să confirme prin analiză judecăți anterioare ci să dea o interpretare nouă atît sensului general al prozelor, cît și principalelor personaje. Concluziile ei, discutabile poate, sînt însă cu atît mai convingătoare cu cît decurg dintr-o interpretare unitară a vieții și operei lui Slavici. Magdalena Popescu se oprește, de pildă, asupra resortului vanității la personajele lui Slavici și atunci cînd afirmă și pentru Ghiță din **Moara cu noroc** acțiunea hotărîtoare a acestui resort cititorul e pregătit de analizele anterioare și nu mai primește observația ca pe o noutate deși ea este de fapt o noutate de interpretare. Critica mai veche nota ca prime creații feminine puternice cîteva personaje ale lui Duiliu Zamfirescu. Magdalena Popescu distinge însă preeminența figurilor feminine la Slavici și le consideră drept cele mai realizate personaje ale scriitorului și ale literaturii române a vremii. Monografia **Slavici** este incitantă pe multe laturi. Ea ne arată de exemplu, cum modernii de azi sînt în dezacord cu cei de ieri în legătură cu unul din cei mai mari scriitori ai literaturii române. Monografia Magdalenei Popescu înlătură vechile controverse în legătură cu Slavici și se impune prin modernitatea de metodă și de viziune indicînd și o posibilă și necesară direcție în critica românească de azi.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

„Între minunile lumii cu sufletul în cutremurare"

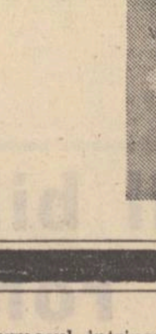

Puține, chiar extrem de puține sînt volumele de poezie ale debutanților — și nu numai ale acestora! — care îndreptățesc, fără rezerve, adaptarea unui unghi de receptare critică unitar, în așa fel încît analiza lor să se poată structura, coerent, în jurul unui unic ax, să-i spunem astfel, epic-descriptiv. Pentru comentatorul ce se obstinează în credința că justețea opiniilor sale este direct proporțională cu fidelitatea actului de lectură, în cele mai dese împrejurări, faptul că textul recenziei sale capătă o înfățișare destul de mozaicată se impune aproape ca o fatalitate. Firește, nu e vorba de cine știe ce indecizii ale spiritului critic, disimulate cu asemenea mijloace. Mai degrabă, e vorba de acea circumspecție lucidă impusă de nevoia imperioasă a argumentării nuanțate de care se cuvine a beneficia diagosticul critic mai ales în cazul debutanților.

Formularea considerațiilor de mai înainte, paradoxal, ne-a fost sugerată, odată cu încheierea lecturii celei dintîi cărți de poezie*) a lui Grigore Georgiu, (autorul acestei cărți a fost, de altfel, laureat al revistei „Luceafărul" pe anul 1974) carte care, prin contrast, stă sub semnul unui tonus poetic de o remarcabilă unitate. În acest sens, opțiunile tînărului poet ni se par pe cît de limpezi — cel mai adesea — tot pe atît de convingător asumate. Am spune că, în principiu, viabilitatea acestui proces de asumare se întemeiază pe sobra siguranță de sine a lui Grigore Georgiu de a retopi, conferindu-le necesarul filon de vibrație lirică personală, tonalități și forme poetice dintre cele mai diferite. Iată, un ochi critic vigilent, decis a împinge efortul discriminator pînă la ultima limită, va descoperi, într-un poem ca acela intitulat **Ținut**, prezența unui însemnat număr de „patente" prestigioase (între altele, „patentul" Blaga sau „patentul" Baconsky, de pildă); dar e mai presus de orice îndoială că, în ultimă instanță, tot ce se spune aici este trecut prin filtrul unei simțiri și al unei capacități de reflexie individualizate: „Poți sta cu ochii închiși/ veacul limpede curge pe sub gene / să ascultăm cum foșnesc în lumi depărtate aștri / / pentru ziua de mîine vagi presupuneri meteorologice / pe care vremea nu le mai poate ocoli / / cu o nesfîrșită bunătate pămîntul ne sprijină / / Din străfunduri cînd cerbii își bat cap în cap sorțile / / abia dacă auzim în somn / cum se ridică ploile zdrobitoare / din sîngele neamului pădureț / / Pînă atunci / acest ținut va ajunge în letopisețe".

O cît se poate de exactă, implicit revelatoare definiție a propriului eu poetic ne oferă Grigore Georgiu în chiar ultima piesă a volumului (**Inscripție**), piesă ce se încheie cu aceste trei stihuri: „...om întreg iată / drept și fără greșeală născut / între minunile lumii cu sufletul în cutremurare". Așadar, de nu s-ar insinua o asemenea „cutremurare" a sufletului, impulsul poetului de a contempla existența ar putea sta sub semnul unui discret și pacificator spirit apolinic. Învăluit însă de duhul „tristeței metafizice" (așa cum acesta se vădește mai ales în postumele blagiene), tînărul poet nu-și poate reprima cealaltă „voce", anume „vocea" pe care o atribuim așa-numitei memorii mitice, depozitară privilegiată a liniștilor-neliniștitoarelor întrebări ce asaltează conștiința de sine a omului: „Din milenii se-aude un murmur / în venele umbrei / fii drept suflete / pentru pacea ta / cineva surîde sus în constelații / nu întoarce spatele / taina stă ca omizile pe crengi / o, nu deschide ochii / clipa prin care ne vedem / e o atingere între zei / o părere nu sminti somnul / celui care ne ține pulberea laolaltă".

Farmecul intrinsec al poeziei lui Grigore Georgiu este cu atît mai sesizabil cu cît propensiunea spre reflecția de anvergură se pliază pe teme și motive avînd o motivație palpabilă, în ordinea experiențelor de viață biograficește și istoricește determinate. Evident, prin aceasta nu trebuie să se creadă că avem în vedere un determinism strict faptic, cu aspect de jurnal liric mai mult sau mai puțin intim. Fenomenul de sublimare a „trăitului" în parabolă poetică de sine stătătoare este și acum suveran, precum, de exemplu, în tulburătorul solilocviu din **Aniversare**: „Mori subpămîntene învîrtesc / somnul și sîngele părinților. / Ziua nașterii arde / ca o pajură în palmă. / Cît de bătrîni am ajuns / măturați de umbra țepoasă a stelelor / tineri fiind unii în ochii altora citeam / că timpul nu există / o, cît de bătrîni am ajuns / toamnele adorm în noi / puținul freamăt de minereu lunar / ". Pe aceeași linie, a vocației tînărului poet pentru proiecțiile epic-parabolice înfiorate de „glasul" memoriei mitice se situează și balada **Historiolatrie**, excepțională „variantă" a cunoscutei balade **Alexandru refuzînd apa** de Ștefan Augustin Doinaș. Prevenindu-ne că „gestul cu ulciorul vărsat se petrecuse mai înainte", tînărul poet plasează acțiunea baladei sale în alt moment, anume, în acela în care legendarul rege își află sfîrșitul: „se văzu părăsit Alexandru și tocmai atunci / nu-și aminti că nu are asemănări omenești / și uneltirile morții nu-l pot atinge / această stare trecu prin el / ca sclipătul aspru dintre două săbii / fapt necunoscut de cronicari / Alexandru nu dădu nici un semn de îndoială / / și mărșălui mai înverșunat sub țeasta coaptă a divinei Asii / abia azi în cuvinte necunoscute lui Alexandru / unii spun că era minat de fluxul parabolei / în care era captiv / și faptele sale de om muritor n-ar fi putut schimba nimic". Și fiindcă a venit vorba de „variante", să mai reținem una, care ne trimite direct la memorabilele **11 elegii** ale lui Nichita Stănescu: „Întîiul din șaptele însuși / Izvor celor de-o seamă / Cale și călător / Tată fără de mamă / Deasupra atotvăzătorului / Ochi panteon / Strămoș în cerul / Marelui Septentrion" (**Zamolxis**). Cum se vede, din păcate, desprinderea de model, acum, nu mai e suficient de clară.

Ne luăm însă îndrăzneala de a spune că Grigore Georgiu este un poet tînăr deosebit de talentat.

Nicolae Ciobanu

*) **Grigore Georgiu: „Veac adînc", poezii, Editura „Albatros", 1978.**

RESPIRĂRI Înnodarea orizontului

Amîndoi, Gheorghe Glodeanu și cu mine, într-o după-amiază de neuitat și care se însera, goneam într-o mașină, el spre treburile lui urgente, eu reîntinerit că pot asista întru folosul și cercetarea cunoașterii, activitatea unui om viu și îndrăgostit de cîmpia Ialomiței.

Deodată, pe o șosea deschisă ce tăia diametral cîmpul, oprirăm și prietenul meu mi-a arătat cu degetul soarele ce se lăsa pe orizont.

Cîtă mare să fi fost în noi de ne-a apărut orizontul cîmpului ca un orizont al mării și ce mirare să se fi născut în noi, adolescentină și nemărturisită a faptului că nu erau pe cîmp, și corăbii cu trei catarge, yole grațioase, fregate rapide sau bricuri!

Oprirăm, cum zic, șezum și contemplarăm! Orizontul se înnodă cu sine însuși în forma plină de înțeles și de lumină a soarelui din ce în ce mai mare și mai blînd, auriu. Ce minune este să ai sens în munca ta, să vezi o arătură care naște nu numai porumb ci și noțiuni! O platformă industrială ce prefigurează o piramidă de grîu metalic în plină cîmpie! Ce bucurie să-ți facă plăcere munca ta și să te implice pînă la ultima fibră a verbului!

Am scris cu colțul ochiului o literă pe tîmpla argintie a lui Gheorghe Glodeanu și l-am întrebat:

— Dumneavoastră ce vîrstă aveți? — și mi-a răspuns că are patruzeci și doi de ani. — Am patru zeci și cinci de ani, i-am zis. Am trăit cu trei ani mai mult, dar cine știe, poate cu trei ani mai puțin Am înțeles pînă acum cel mai bine dintre toate, nodul. Cînd se înnoadă orizontul cu un soare, apune oboseala sfîntă a muncii și apare temeinicia sensului lui.

Să ne iubim muncitorii, pe muncitorii pămîntului, pe muncitorii fabricilor și uzinelor, pe muncitorii cuvîntului și ai ideilor! Cu un sentiment meditativ și de dragoste, ca și cum aș mîngîia o spinare înaripată de copil nou născut, mă gîndesc cititorule, că a te înnoda cu ai tăi e sensul constructiv al vieții noastre.

Iată nodul gordian de care sabia lui Alexandru Macedon se face pulbere.

Ne-am urmat drumul, mai apoi, cu viteză și fără multe cuvinte.

O creangă de liliac alb înflorise între noi, iluminînd inserarea.

Nichita Stănescu

viața cărților

Lecturi și sisteme

● La o analiză superficială, un cititor — fie specialist, fie cititor de cultură medie — ar privi noua carte a lui Romul Munteanu *) ca pe o culegere de studii articole aparținînd aceluiași spirit de vastă informație, colindător dezinvolt al tuturor marilor epoci culturale, eseist dotat cu vocația sintezei și rafinamentul analitic al detaliilor semnificative, un **om de litere** în întreaga putere a expresiei. Aproape douăzeci de lucrări care — conform cultivării sistematice, de către autor, a ceea ce înseamnă **sinteză** — înglobează cercetări asupra poeziei, prozei, teatrului, istoriei și criticii literare, de la Eminescu, Blaga și Bacovia, la Brecht, de la Kafka, Buzzati și Wickert, la Paul Hazard și Werner Krauss și pînă la aplicări asupra unor teme devenite demult furci caudine pentru teoria și critica literară (**Necesitatea culturii, De la teoria criticii la praxis, Literatura comparată**).

Spuneam **analiză superficială**, pentru că, în ciuda caracterului eteroclit al cărții, în ciuda caracterului jurnalier al unor lucrări, reduse, așadar, fatalmente, ca amploare și profunzime, — cartea de față suscită de două ori un interes cu totul special, interes care rezidă în nota specială a trei studii: **Eminescu și eternitatea discursului liric, Fețele poeziei lui Lucian Blaga** și **O interpretare bachelardiană a poeziei lui George Bacovia.** Este vorba — mai întîi — de ceea ce s-a numit — pe bună dreptate — „vocația sintezei" la Romul Munteanu, formulă bazată atît pe studiile de referință precum **Cultura europeană în epoca luminilor, Noul roman francez** sau **Metamorfozele criticii europene moderne,** cît și pe activitatea profesorului și editorului de literatură universală și comparată. Mai mult, însă, decît **Profiluri literare** sau **Jurnal de Cărți**, Romul Munteanu își demonstrează în cele trei studii citate, **capacitatea analitică**, de aplicare strictă la text, capacitate nu o dată sclipitoare, care îi modifică — după cum spuneam — formula pe care critica s-a grăbit să i-o aplice unilateralizant. Sigur este, însă, că autorul are aproape un masochism, manifestat prin cenzurarea acestei capacități, de sondare în profunzime pe care și-o reprimă adesea pentru a intra în investigarea zonelor largi de istorie literară, de comparare a motivelor etc. Bunăoară, ajunge să detecteze la Eminescu metafora obsedantă a privirii, al cărei sens ultim este mișcarea de închidere / deschidere a gîndului asupra realității, mișcare oscilantă, deși echilibrată în fond, care poate îngloba raporturile vis / veghe, noapte / zi, viață / moarte. Apoi, Eminescu este văzut un „poet al situațiilor limită", pentru care spațiul matricial poetic este delimitat de o parte de haos, de cealaltă de armonia universală. De aici și pînă la a analiza actul poetic eminescian ca pe o voință de supremă concordia discors, nu este decît un pas, pe care analistul nu se grăbește să-l facă, așa cum nu speculează îndeajuns nici raporturile dintre „spațiul gol, insecurizant" și „spațiul protector, securizant" (natura). Și aceasta, pentru că scopul său este de a-l afilia pe Eminescu nu atît străvechilor săi termeni de comparație (Novalis, Heine, Lenau ș.a.), cît lumii poetice a unor Rimbaud, Baudelaire, Mallarmé sau Héredia. Articolul poate fi asemănat astfel, cu un cîmp de sonde lăsate în părăsire din însuși momentul plantării lor. Această cenzură și-o aplică autorul și în studiul despre Blaga, pe care și-l structurează în chip tematist, detectînd „idei teme" — semnele, transparența, lacrima, sîngele, mariajul dintre elemente etc. Schema ansamblului este întrutotul atrăgătoare, părțile se corelează într-o perfectă gradație a semnificațiilor. De dragul ansamblului, autorul neglijează însă subansamblele. Mai trebuie spus oare, că afilierea finală a lui Blaga la poezia barocă, pe baza detectării unui gen specific de „conceptism, bazat pe asocierea unor termeni cu sensuri îndepărtate" rămîne aproape în suspence, în ciuda perspectivei sale extrem de originale, pertinente și pasionante?

Dacă metoda tematistă a mai fost utilizată în cazul lui Blaga, fie inconștient (Pompiliu Constantinescu) fie deliberat (E. Simion, în prefața sa la **Ce aude Unicornul**) interpretarea bachelardiană a poeziei lui Bacovia îi aparține — din cîte cunoaștem — în exclusivitate lui Romul Munteanu. Și cu aceasta intrăm în zona celui de-al doilea interes pe care spuneam că îl suscită cartea de față. Deși la noi s-au făcut eforturi serioase de popularizare a noilor metodologii critice, fie prin publicarea multora din lucrările fundamentale în materie, fie prin prezentări de sinteză (de genul celor publicate de Savin Bratu și Romul Munteanu), — o **aplicare efectivă** a acestora, pe scară largă, întîrzie să apară. Romul Munteanu folosește într-un mod cu totul exemplar acest arsenal și cele șapte pagini ale studiului său despre Bacovia (dintotdeauna văzut ca „poet al acvaticului", dar niciodată interpretat bachelardian) valorează, în perspectivele pe care le deschide, cît o monografie. Sigur că și aici acționează cenzura analitică, precum în cazul lecturii lui Kafka sau Lautréamont. Cu toate acestea, ceea ce se propune în **Lecturi și sisteme** trebuie să devină un început de abordare a literaturii românești de la nivelul celor mai valoroase și perene metodologii critice actuale. Este ceea ce face valoarea principală a acestei cărți, dincolo de calitățile demult recunoscute ale autorului.

Dan C. Mihăilescu

*) **Romul Munteanu: „Lecturi și sisteme", Editura „Eminescu", 1978.**

Oaze de lirism

● Versurile pe care le scrie Negoiță Irimie, aflat acum la cel de-al optulea volum *), au o sonoritate exterioară care ne face să ni le închipuim recitate pe scena unei serbări școlare. Stăpînit de un optimism de afiș, autorul cîntă dezinvolt orice temă. Capacitatea sa de a versifica, transformă acele sentimente „mari" față de care avem încă o anumită evlavie în fraze nesfîrșite, săltărețe. Bucuria de-a exista și teama de moarte, comuniunea cu „rîul, ramul" și momentele de singurătate nostalgică — totul se metamorfozează în mormane de vorbe, mai numeroase decît frunzele adunate pe alei toamna.

Autorul nu are nici un complex. Ca să-i „iasă" o rimă rară — de exemplu **apropie-dropie** — forțează înțelesul unei strofe, ca să se încadreze fără efort în bătăile de metronom ale ritmului, încalcă logica: „Gramaticile dorm în rafturi / Visînd un î din a uitat / În praful din abecedare / Ca virgula în (?) predicat."

Drept urmare, pe parcursul lecturii, poemele sale își pierd puterea de a se impune conștiinței cititorului, devenind un fel de fond grafic (sau sonor). Și este păcat că se întîmplă așa, pentru că tînărul și prolificul poet are talent. Un talent pe care și-l ignorează — sau, poate, și-l supralicitează — lăsîndu-se în voia „aparatului" de versificat despre care vorbeam.

Merită menționate, ca dovezi, cîteva strofe în care irizează o simpatică autoironie de boem: „Mai multe obiecte la un loc / Fac una casă de închiriat; / Cu mine iau doar cărțile (de joc) / Și cheia (numai pentru fluierat)." (**Trifoi cu patru foi**); „Vezi, iar pun timpul lîngă timp, / Și-l filtrez printr-o țigară, / Cenușa lui îmi lasă-n schimb / Un gust de pulbere stelară." (**Clasă eleată**). Asemenea oaze de lirism sînt însă puține. Noianul de vorbe din jur le absoarbe.

Alex. Ștefănescu

*) **Negoiță Irimie: „Colorînd o frază", Editura „Dacia", Cluj-Napoca, 1978.**

Reveniri la clasici

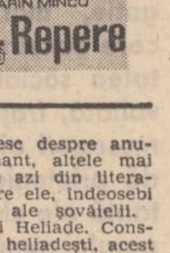

● **Reperele***) lui Marin Mincu ne vorbesc despre anumite opțiuni, unele prezentate entuziasmant, altele mai rece, pentru cîțiva scriitori de ieri și de azi din literatura română. Ne vom referi la unele dintre ele, îndeosebi la cele ce poartă mărcile reușitei sau ale șovăielii.

Primul text este centrat pe literatura lui Heliade. Constituind o recapitulare a sociogoniei poetice heliadești, acest text păcătuiește prin metoda încă nefixată pe care autorul încearcă să o aplice. Mai exact, e vorba de metoda cocteilului de nume la care Marin Mincu trimite, astfel încît imaginarul heliadesc apare permanent rupt de aceste argumenta ad personam ce tind să suplanteze onesta analiză. Heliade are cîte puțin din fiecare scriitor trecut sau prezent: Hesiod, Virgiliu, Dante, Tasso, Milton, Hugo, Hermes Trismegistul Ion Gheorghe, Eminescu, Blaga, Barbu, Dosoftei, Arghezi ș.a. Exaltarea inițială nu justifică încîntările non-analitice. De altminteri, toate aceste referințe nu fac decît să umbrească ceea ce autorul vrea să ne comunice, cum ar fi ideea, puțin dezvoltată, a unui **Heliade fantast al cuvintelor** (Marin Mincu traduce literal și infidel expresia lui Bachelard — „rêveur de mots").

Intitulat **«Luceafărul — poem al visului romantic»**, eseul următor năzuiește la o cuprindere coerentă a capodoperei eminesciene. Ocolind capcana biografismului, Marin Mincu acordă însă prea mult credit surselor, în speță igno(ra)bilului Kunisch. Cu toate acestea, criticul e deficitar sub alt aspect; nu ne îndoim de valoarea lui Bachelard, dar prea adeseori stilul fascinant al acestuia „ia ochii" în dauna fondului de idei. **Luceafărul** este considerat ca produs al reveriei eminesciene, fapt discutabil. Dacă socotim reveria drept spațiul în care fantasmele se înlănțuie euforic după legile imposibilului liniștitor, devine evident că reveria, sau visul în stare de veghe, este altceva decît oniricul (cu care este confundată) și altceva decît modul estetic de care uzează **Luceafărul**, din care lipsesc incongruentele fantasme și himere. Dacă **Luceafărul** este reverie, atunci literatura în ansamblu este o reverie; iar dacă același poem eminescian este expresia unei activități onirice, atunci critica literară ar fi o onirocritică. Trebuie să reținem totuși subtilele notații asupra simbolismului **părului** și asupra ambiguității poetice la Eminescu a seriei **moarte/viață/nemurire.**

Pe o cale fertilă sînt angajate textele despre simbolismul labirintic la Creangă (unde labirintul este itinerariu inițiatic „în aer liber" și la Sadoveanu, unde drumul inițiatic se conjugă cu multe alte simboluri adiacente — cîinele psihopomp și labrys-ul din **Baltagul**, — „creanga de aur" din romanul omonim. O mai mare insistență s-ar fi cerut relativ la caracterul autosemnificant, autogenetic al cuvîntului la Creangă.

Tratînd despre lirica lui Blaga, autorul o pune în directă legătură cu filosofia aceluiași, demers rodnic, dar nu absolut indispensabil. De mai mică valoare sînt eseurile despre Marin Preda și Eugen Barbu.

Faptul că autorul știe să-și depășească onomastica amețitoare la care aderă precum și viscozitatea conceptelor cu care operează o dovedește studiul **Romanul Hortensiei Papadat-Bengescu**, de departe lucrul cel mai valoros pe care ni-l oferă **Repere**-le. Analiza avatarurilor senzorialului în opera scriitoarei e înfăptuită cu acuitate, cu o vizibilă aplecare pentru lumea psihismului feminin — atît din perspectiva autoarei, cît și din aceea a protagonistelor configurate.

Dan Arsenie

*) **Marin Mincu: „Repere", Editura „Cartea Românească", 1977.**

Lirica perspectivelor generice

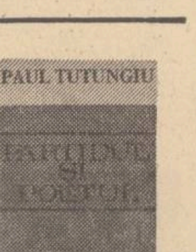

● Într-un gust liric de tradiție patriotică, cu o lungă vînă, de la Mumuleanu la contemporani, se înscrie volumul lui Paul Tutungiu *), poet și eseist paradoxal. Culegerea lui, de înfățișare epopeică, este tricotonică. Un ciclu „În lume sînt bărbați", pe teme felurite, o apocrifă intitulată „Preceptele lui Deceneu" (I), complicată numai la o sumară ochire, și o înșiruire de „Elegii pe țărmul Dunării", în spirit aci baladesc, aci clasicist. Ar fi greșit totuși, a se vedea măști fără fizionomie, chipuri modificate prea ușor. O sumă de sentimente de tot înălțătoare dau unitate acestei întocmiri în prima analiză atît de greu unificabile tehnic.

O notabilă informație culturală îl face pe poet să abordeze ușor chipuri, mitologii din cele mai felurite. Paul Tutungiu este expresia unui efort de a da liricii contemporane cîte o trăsătură dionisiacă și curat arhaică, în gust Ion Gheorghe, însă cu alte mijloace. În spirit elin, el crede că în sine se ascunde un zeu care îi dictează vorbele ca la un microfon divin: **„Singure se nasc gîndurile în țeasta mea / Eu doar le mîn ca pe-o turmă de miei".** Poetul e de altfel ca un zeus care, în loc de a o slobozi pe Minerva, emite cuvinte din „țeastă". Cunoașterea mitologiilor și literaturii vechi se observă îndată și „leoaica" dintr-un loc este asiră, protoistorică: **„Leoaică fără moarte, naște țara / O dată la un veac bărbatul prim".**

Poetul însuși pare a fi un orfic și la el pămîntul „doinește", „muzici tinere ne mîngîie timpanul", „bat clopote cu imnuri de aramă". Chiar și miturile sînt prelucrate după o lege în gen propriu. Pegasul liric, de pildă, e călărit haiducește, „pe deșălate", cum se exprimă atît de literar Paul Tutungiu: **„Atunci zvîrlindu-i hamurile toate / L-am stăpînit nebun, pe deșălate, / Și-aleargă bidiviul și răscoală / Pînă-și topește sufletu-n cerneală".**

Vigoarea lirică ia diferite înfățișări: aci poetul „bea ozon", aci elimină uscăturile din pădure, în strofe suave ca acestea: **„El curăță ca pe-o fîntînă / Cuprinsul neamului de arbor / Scutură moartea de pe o vînă / De trunchi bolnav, altoi dă altor".** Nu doar în aceasta e poetul original și puterea lui de invenție depășește marginile comune: La Durău, de pildă, se dă un „edict" de unde se deduce originea ornitologică a poeților **„ce-ți bat în geamul inimii cu pliscuri."** „Rîul-sens", în stare pură, ne dă un caz de nudism în lumea hidrologică: **„Ci rîul-sens care-a izbit cuvîntul / Crăpîndu-i porți de muzici inegale / În pielea goală să țîșnească / La bucuria lumii vegetale"** (se observă ușor alegoria în gustul bacanalei).

În „Preceptele lui Deceneu" (I) modelul este vag Nichita Stănescu și aici Paul Tutungiu cultivă o mitologie obscură, întrucîtva arbitrară din care nu lipsește Zamolxis. Muntele Zidit, Sarpele Sfînt care înghite oameni spre a-i preface în preoți. O serie de „stări" — „starea de cuviință", „starea de dor", „starea de Făt-Frumos", conțin precepte comune, expuse într-un jargon cu aer arhaic sau cu o sintaxă proprie autorului. Cîte o zvîcnire lirică e din clasa premonițiilor grozave: **„Dacă timpul este un castor / el roade arborii rîurilor, / dar niciodată Patria și iubirea de Patrie: / dacă timpul este un lup / el sfîșie turmele de vite și Chiar omul, / dar niciodată Patria și iubirea de Patrie".** Ideea, atît de adevărată, stîrnește desigur emoția. Dar stilul? Cîte o definiție mimează prozaismul spre a fi mai gnomică. În alt loc, mioritică și remarcabilă este rima cu „în": „Acolo le mîn / Pe stîncă stăpîn / Cu timpul păgîn / Tînăr să rămîn". În sfîrșit, ca și ovidianul „carmen perpetuum", sensul istoric e găsit de Paul Tutungiu în cîntarea generică, premonitorie, teribilă: **„De mii de ani sînt din acest pămînt / Sămînță clară, ager legămînt / Eu vin de mii și mii de ani / Cu dor de frunză-n cîntecul bălan".**

Artur Silvestri

*) **Paul Tutungiu: „Partidul și poetul", Editura „Cartea Românească", 1977.**

Dincolo de premise

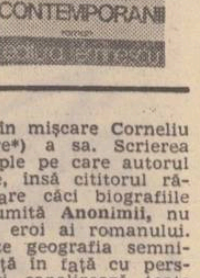

● Peste treizeci de personaje pune în mișcare Corneliu Buzinschi în cea mai recentă scriere*) a sa. Scrierea este ambițioasă prin obiectivele multiple pe care autorul ne dă a înțelege că ar trebui atinse, însă cititorul rămîne cu o acută senzație de frustrare căci biografiile însumate în prima parte a cărții, numită **Anonimii**, nu rămîn decît fragmentele fișierului de eroi ai romanului. Laolaltă, aceștia ar trebui să formeze geografia semnificativă vieții unui oraș, care, pus față în față cu perspectiva unei calamități naturale, își canalizează toate forțele pentru salvare, neutralizînd conflictele, netezind asperitățile obsesive ale memoriei încărcate ale unor eroi. **Noaptea de cristal**, a doua parte a cărții, urmărește întîmplările în care situația de excepție îi găsește pe fiecare în parte, încercînd să demonstreze că în acest caz fiecare existență își săvîrșește atitudinile în mod exemplar. Narațiunea este grăbită nu numai pentru că totul se petrece în pripă căci parcă și autorul este contaminat; și dacă pentru a ne transmite, ba chiar a ne face părtași la acest ritm, el situează acțiunea pe parcursul unei singure zile notația nu este fulgerătoare și inspirată, ci precisă și corectă. Autorul rămîne în afara evenimentelor, exterior lor, și, desigur, nu este aci vorba de alura obiectivă a scriiturii. Pur și simplu semnalăm absența intuiției constantelor caracterologice. Eroii rămîn comuni, eroi de stare civilă nu încă de roman. Ei se agită în conformitate cu o situație, devin „semnificativ" teza cărții. Dacă am citi numai partea a doua, dedicată salvării orașului, am observa că evenimentele nu accelerează decît aparențele. Astfel, biografiile din prima parte nu adaugă nimic destinului eroilor. Datele și evenimentele se acumulează; însă parcă nu se întîmplă nimic.

Experiența lui Corneliu Buzinschi rămîne prizonieră unei concepții de roman care l-a dominat pe autor, aducîndu-ne în fața unui mecanism complet, dar care, neasamblat, nu vrea să pornească. Piesele stau alăturate, schema o detectăm, dar viziunea unificatoare, pe care parcă și-o refuză în fiecare pagină scriitorul, îl trădează, îl înșeală. Autorul nu reușește să dea un sens faptelor de viață. Copleșit de acestea și pasionat să ni le comunice, autorul parcă uită să le și exprime. Enunțarea de fapte și amănunte nu se configurează într-un mesaj concret și covîrșitor cum și-ar fi dorit desigur autorul. Pericolul dezastrului devine elementul catalizator în jurul căruia se agită spiritele, dar istoriile rămîn disparate și nu suferă transformări decisive. Mișcarea generală rămîne haotică, la nivelul destinului general pe care îl presimțim, dar care nu se împlinește. Intențiile sînt detectabile și am încercat să le relevăm în măsura în care ni le pun la dispoziție acțiunea cărții. Cu premise excelente, **romanul încă nu a început.**

Andrei Roman

*) **Corneliu Buzinschi: „Contemporanii", Editura „Eminescu", 1978.**

Colocviul național de literatură dramatică

Răspunderile dramaturgului

Reuniune cu caracter de pionierat în viața obștei scriitoricești, primul **Colocviu național de literatură dramatică** și-a desfășurat lucrările, între 16—18 mai 1978, la Cluj-Napoca, colocviul constituindu-se — așa cum indica, la Conferința Națională a scriitorilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu — într-o formă potrivită, directă și eficientă de discutare și îmbunătățire a tuturor realităților pe care le implică procesul de creație.

Că acest Colocviu a fost așteptat cu autentic interes, a dovedit-o apetența de dialog a participanților, plăcerea lor de-a „combate" — a spune, a auzi, a comenta, a replica, a propune, a respinge, a zîmbi, a se încrunta, etc. — și dincolo de frumoasa și ospitaliera sală a Teatrului Național ce-a găzduit lucrările propriu-zise ale Colocviului. Ca om ce n-aveam cum arbora un interes egal față de lucrările acestei reuniuni cu cel al dramaturgilor am avut, în schimb, răgazul să-i privesc, să-i ascult pe colegii ce-și dedică activitatea literaturii dramatice. Și nu doar pe ei, fiindcă asemeni mie, la Cluj-Napoca au fost prezenți foarte mulți autori nu de teatru, ci de poezie, proză, critică și istorie literară. M-am temut, și poate nu degeaba, că multe din aceste prezențe vor fi, vor rămîne, simple... prezențe. La Cluj-Napoca, însă, dramaturgii au avut în colegii lor poeți, prozatori, critici și istorici literari nu „invitați", ci părtași într-o pledoarie deschisă pentru o mai dreaptă reașezare a rosturilor, obligațiilor și interesului literaturii dramatice. N-a fost, și e bine că așa s-a întîmplat, o întîlnire semănînd cu lacul de pe mobile. Firește, fiecare și-a jucat ...rolul în măsura disponibilităților proprii de-a asculta, de-a urmări lansări teoretice ori colorate intervenții „de principiu". Fiecare a reacționat după liniile de forță ale propriei staturi moral-intelectuale, asta neînsemnînd c-am asistat la un dialog ineficient. Dimpotrivă, mi s-a părut că asediul concentric dar divers la care au fost supuse problemele de fond ale literaturii dramatice de azi, conditia textului scris spre a deveni spectacol, a înlăturat nu puține cruste ale obișnuințelor somnoroase sub care, deseori, literatura noastră dramatică respiră cu greu. N-as vrea să se înțeleagă că peste tot unde s-a încercat o operație de extirpare s-a și propus, de fiecare dată, o soluție constructivă ; că fervoarea critică a fost egalată în grade Celsius de cea autocritică. Dar nici n-ar fi onest să uităm că dramaturgii noștri n-au ocolit acele momente mai puțin confortabile pentru ei, acele situații, în care nu puține din cuvintele lor amare erau propulsate spre propriile lor îndecizii, inadecvări între proiecte și realizări, între pretenții și merite. De aceea, deși primită, cum era firesc, cu reacții deosebite, scrisoarea trimisă de Aurel Baranga a sunat, pentru cei care știu să treacă peste idiosincrazii mai vechi sau mai noi, ca un adevărat memento : „Pentru ca asemenea speranțe care sînt, fără îndoială, ale tuturor să fie împlinite, mi se pare necesar să scrutăm cu luciditate și sinceritate în miezul activității noastre scriitoricești, ca să vedem unde și cum am greșit noi, dramaturgii, față de propria noastră muncă". A fost, de fapt, gîndul responsabil sub care mai toți cei care au vorbit de la tribuna Colocviului au știut să privească la munca lor și la ceea ce o înconjoară.

Cred că nota unui astfel de Colocviu o dă, în mod firesc, și calitatea referatului, și asta, pentru că el, acest referat, nu a reprezentat doar punctele de vedere ale celui care l-a întocmit, ci a cuprins, în problemele de fond, certitudinile, sperantele și amărăciunile, proiectele și eșecurile, gîndurile pentru ziua de azi și pentru cea de mîine a literaturii noastre dramatice, așa cum au emanat ele din discuțiile premergătoare întocmirii acestui referat. Firește, lui Paul Everac îi revin toate meritele pentru alcătuirea unui text bine vertebrat, plastic dar lipsit de gratuități. Referatul a avut calitatea **de-a stîrni** discuții, de-a provoca atitudini, luările de cuvînt scrise „de-acasă" trebuind să-și remodeleze unele pasagii, în funcție de ceea ce propunea, cu vervă, responsabilitate, humor — mai sec, mai amar, mai spumos — referatul. Și, indiferent de ton, direcție, vibrație, fiecare din luările la cuvînt (adică — cele mai multe) n-au putut ocoli, nici n-aveau de ce, direcțiile de discuție supuse atenției de către referat.

● PLEDOARII PENTRU TEATRU POLITIC, ANGAJAT

Un prim și subliniat enunț al acestui Colocviu a fost cel reamintind „invitaților" că ne aflăm la o discuție despre **literatura dramatică** și nu despre **teatru ca spectacol.** Dar cu toate delimitările necesare, referirile la teatru ca spectacol n-au lipsit, fiind în firea lucrurilor să se întîmple așa, pentru că scriitorul de literatură dramatică știe că nu doar textul tipărit al piesei sale îl confirmă ca autor.

Un aspect important, care a declanșat multe opinii, a fost cel al **ariei tematice** propuse de literatura noastră dramatică de azi, referirile la sincronismul cu proza noastră și dramaturgia universală făcîndu-se într-un spirit de evidentă răspundere. Problema teatrului politic a captat o atenție deosebită : „Dorim un teatru politic, un teatru angajat ferm în realitatea complexă a zilelor noastre. Nu-l vom putea avea atîta timp cît va mai exista și cea mai mică reținere asupra «oportunității» unora sau altora din temele abordate. Trăim într-o epocă în care, pentru împlinirea celor mai ambițioase idealuri, este imperativ necesară adeziunea și participarea fiecăruia dintre noi. A refuza, a respinge un «eșantion» (care cuprinde măcar și drama unui singur om !) pe criteriul «reprezentativității» lui înseamnă, în fapt, a nega orbește existența unei realități care, cu cît pare mai incomodă, cu atît mai imperios se cere discutată, înțeleasă, depășită. Scena are menirea și datoria să fie tocmai locul unor asemenea «discuții». Purtate cu discernămînt, cu responsabilitate, cu curaj" (Radu F. Alexandru) ; „E necesar ca Uniunea scriitorilor și Asociațiile scriitorilor din țară să fie mult mai active pentru a-și exprima punctul de vedere și a apăra pozițiile juste ale scriitorilor. Însă, nu trebuie exagerate, peste limitele reale, aceste obstacole, aceste greutăți. Nu cumva nereușitele literare sînt trecute, uneori, pe seama unor obstacole imaginare" (George Macovescu).

● RIGORILE PIESEI ISTORICE

Realitate din ce în ce mai pregnantă a literaturii noastre dramatice, **teatrul istoric** nu putea scăpa atenției celor ce-au luat cuvîntul. De la profesorul universitar Ion Zamfirescu („Teatrul istoric trebuie conceput în așa fel încît să pună probleme. Drama istorică scrie și istorie") pînă la vorbitorii ce-au făcut trimiteri directe la cele două piese vizionate la Cluj-Napoca, „Avram Iancu" de Mircea Micu și „Floriile unui geambaș" de Süto Andras, problemele teatrului istoric au apărut în luările la cuvînt cu o frecvență deosebită și marcînd un remarcabil spirit de răspundere ce-a anulat cele cîteva firave iritări personale din partea unor vorbitori mai dispuși să dea replici ori să vadă, ici-colo, denaturări ale unui fapt istoric, decît să-și apropie textele dramatice ca pe niște universuri vii, în dialectica lor mișcare de idei și simboluri. Români, maghiari, germani ori de alte naționalități, dramaturgii României socialiste s-au dovedit și la acest Colocviu conștienți de importanța și anvergura teatrului istoric, de forța lui de penetrație și, deci, de răspunderile ce incumbă autorilor de teatru („cine nu-și iubește trecutul cu toate marile sale simboluri înseamnă că își disprețuiește viitorul. Dar dacă acea iubire se arată exacerbată și exclusivă (...) ea se învecinează, atunci, cu stupiditatea și nu-și disprețuiește viitorul, ci, mai mult, îl detestă și îl neagă pînă la urmă" (Teohar Mihadaș). „Aprecierile asupra unor asemenea piese trebuie făcute cu grijă, pentru a nu se găsi merite acolo unde nu sînt, dar, mai cu seamă, pentru a nu descoperi intenții subversive acolo unde nu există" (George Macovescu).

Așa cum au știut să aducă în dezbatere cauzele propriilor nereușite, dramaturgii, colegii lor ce-au vorbit de la tribuna Colocviului, au scrutat cu atenție și responsabilitate starea **libertății de creație** a dramaturgului, raporturile sale cu factorii de valorificare a textului dramatic. Din acest punct de vedere, sau **și** din acesta, referatul a constituit un incitant punct de pornire : „În toate mișcările din această lume există o parte de revoluție și există o parte de inerție conservatoare. Bine este ca scriitorul să fie totdeauna în revoluție și să lase administrației culturale, inevitabil conservatoare, sarcina de a-l frîna, chiar dacă ea pretinde că o face tot în virtutea unor principii de dinamică socială. Această pretenție poate să fie adevărată. Numai că acele principii, acolo s-au oprit, în timp ce scriitorul, adevăratul scriitor, scormonește mai departe. O cultură are nevoie de personalități, adică de puncte de vedere strălucit argumentate, plecînd de la un etos al progresului uman" (Paul Everac) ; „Trebuie să acordăm artistului întreaga răspundere. Există un climat bun, condiții pentru artă autentică și unele măsuri democratice. Din inițiativa președintelui țării s-a născut ideea că de treburile noastre trebuie să ne ocupăm noi, artiștii, că operele trebuie să fie discutate public de colegii noștri" (Teodor Mazilu).

● DATORIILE CRITICULUI

Criticii (nu doar cei dramatici ; chiar dacă, **în primul rînd** ei) aveau să afle că nu fuseseră invitați la Colocviu numai spre a primi zîmbete. Aveau să afle că dramaturgii, colegii lor adică, nu cred că ei, criticii, au făcut totul pentru a se apropia de literatura dramatică, ba, dimpotrivă c-au fugit, deseori, din fața și-așa puținelor volume de teatru publicate în ultimii ani. Altfel spus, Colocviul a ridicat (și nu doar prin gura dramaturgilor !) și problema valorificării **aici și acum** a literaturii dramatice : „Critica literară nu ia act de creația dramaturgilor. În ochii ei o operă dramatică e un fapt de teatru cu care nu are a face" (...). „Dramaturgii trebuie să se elibereze de complexul rudei sărace, după cum literatura de acela al rudei bogate. Dramaturgia trebuie să se elibereze de complexul de înstrăinare, de izolare față de literatură, ca și de acela de dependență absolută față de teatru" (Radu Popescu) ; „Faptul că dramaturgia, ca gen al literaturii, nu este decît accidental supusă unui examen critic corespunzător duce, în ultimă instanță, la degringolada quasi-totală a exigențelor. Indiferența unui mare număr de cronicari teatrali față de natura literară a textului dramatic (și nu rareori incompetența acelorași de a descifra piesele din această perspectivă) ca și vechea prejudecată care-i ține pe criticii literari departe de analiza specializată a operelor dramatice transformă, într-o mare măsură, un amplu sector al creației scriitoricești într-o bizară rezervație, care scapă criteriilor firești ale evaluării" (Vicu Mîndra) ; „S-a vorbit despre mai mult spațiu în reviste destinate literaturii dramatice și comentariilor critice ale acestei literaturi. Aș începe cu o întrebare : spațiul existent este bine folosit ? Și e folosit în toate ziarele și revistele?" (George Macovescu).

În mod firesc, ideea — aprobată de organele superioare de stat și de partid — a înființării unei reviste de specialitate, inițiativă — nimeni nu știe unde și de ce — împotmolită, a revenit în multe din luările la cuvînt : Miko Ervin, George Macovescu ș.a.

Vorbind despre responsabilitatea cu care dramaturgii și ceilalți scriitori participanți la Colocviu au onorat lucrările acestuia, trebuie menționată frecvența cu care mai toți vorbitorii s-au referit la **rolul educativ al teatrului.** Pornind de la realitatea existenței unor straturi neomogene în rîndul spectatorilor și cititorilor de teatru (Valeriu Răpeanu), invocînd nume ilustre care-au înțeles ca prin activitatea lor să contribuie și la formarea unei culturi teatrale — ex. Eminescu, Caragiale, Davilla, Hașdeu, Pompiliu Eliade, Nicolae Iorga, Titu Maiorescu, Tudor Vianu, E. Lovinescu, Ion Marin Sadoveanu (Ion Zamfirescu), discutînd rolul teatrului în cultivarea limbii literare și apărarea ei împotriva unor degenerări și deteriorări inacceptabile (Radu Popescu), cei care au luat cuvîntul la Colocviul de la Cluj-Napoca au fost unanim de acord cu necesitatea asumării totale de către teatru a rolului său educativ cu atît mai mult, cu cît anii noștri sînt și ani de consolidare, formare pe dimensiuni noi a unui umanism revoluționar : „Azi, ca niciodată, avem cu toții aceleași sentimente: dragostea de țară, atașamentul deplin la idealurile nobile ale comunismului. Constiința noastră, de scriitori comuniști români, și sancțiunea publicului sînt suficiente pentru a face o selecție, cea adevărată și singura valabilă, a producțiilor literare de care avem nevoie" (...) „Teatrul este o întrunire publică la care, prin actor, scriitorul ia cuvîntul, și de aceea cuvîntul scriitorului trebuie de zece ori cîntărit și apoi abia rostit" (Ion Coja).

Cerîndu-se „drum liber" pentru experiment (Paul Everac), pledîndu-se pentru o mai bună și dreaptă pătrundere a literaturii dramatice românești în lume (Iulian Neacșu), în cadrul acestui Colocviu s-a manifestat, în fapt, deplina încredere în valoarea și viitorul teatrului românesc. Prezentul lui a fost subiectul discuțiilor de la Cluj-Napoca ; viitorul său a marcat ca un gînd responsabil și tenace mai toate luările de poziție. Și cum trecutul literaturii dramatice românești nu este unul oarecare, dramaturgii români de azi au afirmat, încă o dată, că știu, că vor, că sînt pregătiți să-și asume un... rol ce este al unei vieți ce nu așteaptă decît să fie pusă în slujba celor mai fierbinți, dramatice și înălțătoare clipe ale Cetății.

O undă de regret pentru autorul acestor rînduri (și probabil nu doar pentru el) vine din absența cuvîntului așteptat la acest Colocviu din partea unor dramaturgi de primă linie. Fără a nesocoti nici una din luările la cuvînt, mărturisesc c-as fi dorit s-aud glasurile de autoritate profesională a unor Marin Sorescu, Horia Lovinescu, Ion Băieșu, D.R. Popescu, Titus Popovici, Paul Anghel, Süto Andras, Radu Dumitru ș.a. (unii dintre ei, o știm, absenți din motive întemeiate de la această dezbatere).

Și, dacă pentru cineva, tot nu va fi foarte clar ce-a căutat un poet (pe lîngă ceilalți poeți, prozatori, critici și istorici literari) la lucrările primului Colocviu de literatură dramatică de la Cluj-Napoca, am să citez răspunsul unui distins confrate într-o poezie la această întrebare insidioasă : „Păi nu știai că duc o viață dramatică?".

Firește — s-a ris copios. Numai că replica poetului a deschis înaintea noastră, pentru o secundă, o fereastră spre ceea ce urma să se întîmple : ne întîlnisem să vorbim despre viața noastră. Asta s-a și întîmplat. Și ca întotdeauna cînd se vorbește, serios, despre viață, chiar dacă și numai despre o parte a ei, cei ce o fac speră să depășească condiția de simpli preopinenți. A fost și năzuința celor aproape 200 de scriitori ce s-au întîlnit la Cluj-Napoca ; de data asta invitați de colegii lor, dramaturgi.

Dorin Tudoran

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

Mesaj și opțiune în arta plastică

● Pentru slujitorii artelor frumoase din România, viitoarea Conferință națională a U.A.P. înseamnă prilejul de a trage linia adunărilor și scăderilor și de a-și aduce prinosul muncii lor din ateliere, din fața șevaletului sau din fața pietrei și lutului încă nemăiestrite de mîna sculptorului.

Un dorință de a surprinde cîteva din preocupările majore ale artiștilor plastici — pictori, sculptori, graficieni —, de a pune în lumină mesajul artistic al operelor lor îndreptate către oameni, de a evidenția unele din particularitățile limbajului artistic, mesajul estetic al culorilor, formelor, unghiurilor, luminilor și umbrelor care alcătuiesc, sub mîna artistului, frumosul materializat în artă, am pătruns în intimitatea atelierului de lucru și — făcînd abstracție de șevalet sau daltă, culori sau lut, creioane, pensule sau piatră — am stat de vorbă cu stăpînii tuturor acestor miracole : artiștii plastici.

Revista noastră își propune să publice, începînd cu acest număr, opinii ale unor cunoscuți artiști, aparținînd tuturor generațiilor, năzuind să pună în lumină mesajul și opțiunea unei nobile munci creatoare, izvorîtă din dorința de a sluji aceeași cauză : oglindirea realității, a vieții pe care o trăim.

TRAIAN BRĂDEAN

Reprezentarea omului

De la mic la mare, toată țara muncește și învață, fiecare este chemat să-și acorde cu eficiență aportul personal la grandiosul proces de desăvîrșire al socialismului. Temeiul muncii de azi și de mîine este întărit de prestigiul României ce crește în lume zi de zi și care este ocrotit cu statornicie de idealul de pace al poporului nostru.

Observ cu satisfacție, ca cetățean și artist plastic, cît de mult crește obligativitatea pictorului de a-și perfecționa și garanta mijloacele de expresie în a fi apte să oglindească în opera sa, firesc și pe înțelesuri cît mai largi, desfășurarea constructivă a omului și societății contemporane românești. Poporul nostru este un autentic și rafinat făuritor de frumos și în același timp un remarcabil primitor, bucurîndu-se de artă fără dificultate, dacă manifestarea este naturală și sinceră și mai mult dacă este un manifest al aspirațiilor sale nobile.

Munca noastră, prin emanația ei spirituală, trebuie să bucure toate păturile sociale, fără nevoia de explicații, săvîrșind astfel prima treaptă de angajare a artei, iar pentru ca să se poată produce acest miracol, gîndirea și simțirea conținute în mijloacele de exprimare ale imaginii trebuie să nu falsifice tradiția artistică românească care ne unește pe toți și care este sensul în a fi mîine, generația noastră, legătura dintre predecesori și urmași.

Dacă nu sîntem la înălțimea meșteșugului atins de marii frescari ai Moldovei de Sus, ai lui Andreescu, Pătrașcu, Luchian, sîntem, totuși, datori să facem supraviețuitor spiritul de cultură dintre generații, manifestînd o exigență sporită față de noi în atelier și deopotrivă față de tineretul artistic ce crește astăzi în liceele și institutele noastre de artă.

Și pictorul — ca și ceilalți artiști — își dedică opera sa cu bucurie și emoție marelui și celui mai drept judecător al său : Poporul. În atelier, în singurătate, etapă cu etapă, pictorul își judecă lucrarea cu asprime necruțătoare, încercînd prin aceasta, de fapt, țăria gîndului și sensibilității sale încorporate în semnul plastic, care — odată realizat — va rămîne calea de fluență cu oamenii de suflet și de conștiință. Formele prin care pictorul își include ființa sa sensibilă în grelele peregrinări de la natură la tablou, prin harul natural, le-a învățat de fapt din tinerețe de la meșterul său și din capodoperele maeștrilor lumii. Ei i-au demonstrat modelele de „grai" ale imaginii. Meșterul (azi profesorul) prin observațiile zilnice, îl învață pe urmaș să-și adjudece lucrul său cu severitate critică, pentru a putea astfel în întregul proces al inițierii, să realizeze studiul complex al armoniei dictat și controlat necontenit de natură. Așa, poate, se explică și faptul că artistul de formație disciplinată — cunoscîndu-și bine greutățile procesului creației, — devine tot mai modest ; practica zilnică îi ascute spiritul autocritic la maximum, făcînd din actul său artistic o autoritate socială cu implicații politice, și o forță, un instrument de influențare asupra oamenilor, un bun social-cultural cu valoare educativă importantă. Într-un cuvînt, imaginea este purtătoare de energie spirituală dacă este plăsmuită dintr-un unghi de vedere moral-politic major și dacă — bineînțeles — este exprimată cu aptitudini plastice cultivate, profesionaliste. Imaginea unui tablou, după părerea mea, nu poate fi decît realistă, iar construcția ei interioară este misterul marilor jocuri optice în care numai artistul poate pătrunde prin suferința și bucuria încercărilor de mai bine, de senzație de Adevărat.

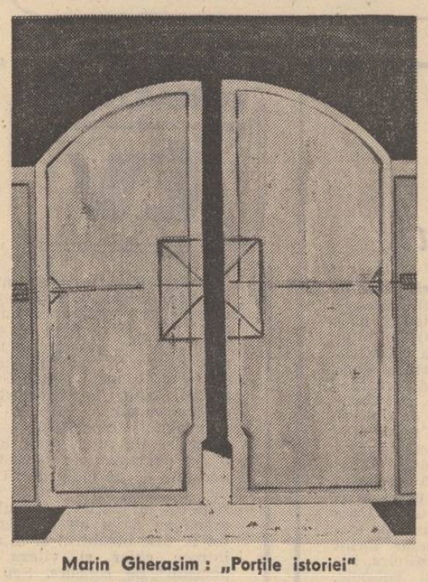

Marin Gherasim : „Porțile istoriei"

Cei mari din trecutul strălucit al artei, în operele lor cu savante probleme de structuri optice, n-au abdicat niciodată de la ideea fundamentală a reprezentării omului cu toate complexele implicații de civilizație, ci dimpotrivă cu cît își meștereau mai bine baza efectelor optice, cu atît mai mult, forma devenea mai comunicabilă, devenea bucuria tuturor, fie că artistul și-a exprimat iubirea pentru om și natură în piatră, culoare sau linie. Demersul unilateral spre formă sau conținut mai tîrziu, s-a văzut : a dus la dezechilibru și la decadență.

Avem toate exemplele bune pentru a crede cu putere în frumusețea omului și a naturii, a idealului său nobil de pace și bunăstare dreaptă, pentru ca imaginea lucrărilor noastre să cîștige în calitate. Este un ideal posibil și să-l slujim cît mai mulți !

DAN HATMANU

Simplă confesiune

Voi începe confesiunea mea arătînd că în ultimul timp am pornit cu ambiția de a recupera timpul pierdut uneori în anii tinereții, neprecupețind de data aceasta nici un efort, muncind atît în atelier, în cadrul facultății, cît și în cadrul sarcinilor obștești încredințate de municipiul și județul Iași.

Reîntors în satul natal Scobinți, am dăruit oamenilor o expoziție cu lucrări inspirate din noul peisaj, precum și o frescă cu temă istorică, istoria neamului românesc, executată pe un perete exterior al C.A.P.-ului, omagiu adus satului meu, dar și satului românesc în general.

La Facultatea de arte plastice, în cadrul secției de pictură-compoziție, pe care o conduc, am executat cu studenții, în afara programei, proiecte de înfrumusețare a unor străzi și piețe din orașul Iași, proiecte ce au fost expuse într-o sală centrală pentru a fi puse în discuția opiniei publice și edililor orașului. Unele din aceste proiecte, care deja au căpătat aprobarea, vor fi realizate la scară în cadrul practicii productive.

O inițiativă a Comitetului județean și municipal P.C.R. Iași, de înfrumusețare a zonei industriale a Iașilor, a găsit ecou în rîndurile artiștilor, care s-au împărțit în colective de lucru. Eu conduc un colectiv care răspunde de înfrumusețarea Întreprinderii mecanice „Nicolina". Proiectele sînt în lucru și urmează a fi prezentate pentru aprobare.

Tot în legătură cu înfrumusețarea Iașului, am pus la dispoziția primăriei unele proiecte de obiecte spațiale cu tema „mîna" (inspirate de „Cîntare omului" a lui Tudor Arghezi) ce urmează a fi mărite în țeavă metalică la 12—15 m înălțime și amplasate în piețe publice sau spații verzi ale orașului.

Aș putea să mă declar mulțumit pentru aceste inițiative și realizări, dacă nu aș avea unele îndoieli asupra calității unora dintre lucrări, pe care le-aș vrea mai frumoase, mai valoroase, la înălțimea și exigența timpurilor pe care le trăim. Rămîne ca o grijă și un angajament pentru viitor.

PUSZTÁI PÉTER

Stil și conținut

Este greu să te definești ca artist într-un context care cere mereu alte puncte de raportare, fiind în mișcare permanentă. Dacă obiectul artistic ar semăna cu emisiuni radar, desigur ar fi ușor să primești răspunsuri cît se poate de exacte pe coordonate estetice acceptate pînă acum. Mesajul conotativ al artei autentice printr-o descifrare denotativă capătă forme de înțelegere bizare, — și de ce nu am recunoaște, — majoritatea consumatorilor de artă folosesc această metodă. Cei care spun doar : — Accept — sau — Nu accept — sînt deja cu o opțiune formată. Între aceste două puncte urmează măsurătoarea atît de anevoioasă, empirică, și întotdeauna subiectivă a definiției proprii. Dar are acest lucru o importanță atît de mare ? Cred că existența artistului este însăși căutarea continuă a exprimării „autoportretului" prin opera sa. Cum? — o întrebare poate mai esențială decît obiectul reprezentării. Mă refer la **stil** care încorporează aproape tot conținutul.

Personal folosesc ca metodă de lucru investigarea spontană a conștiinței, care îmi soluționează această problemă a stilului, gîndindu-mă că, consumatorul cu o aceeași spontaneitate se corelează cu obiectul meu artistic, în felul următor : eu creez — mă relaxez, — tu consumi — aș vrea să descifrezi jocul inventat de mine. (E drept că pentru aceasta cer o oarecare investiție de efort).

Se spune că aș cultiva bizarul și fantasticul în desenele mele. Creez o realitate în continuă posibilă schimbare. Și cu aceasta am ajuns la dreptul de a fi unicat ca artist, cu abordarea originală a tematicii propuse de mine, format și prin moștenire culturală bine localizată pe un cîmp ideologic oferit. De fapt, acest cîmp este un evantai de posibilități, și de aceea nu mi-am propus să caut comori deja găsite pe terenuri de atîtea ori răscolite.

De multe ori eu însumi îmi condiționez libertatea spontană, deplasînd centrele de interes la periferie, sau chiar le distrug. Eventual găsesc echivalențe. Se poate întîmpla, ca luînd aparatul de fotografiat, să schimb limbajul.

S-ar mai putea ca, într-o zi, să retopesc totul.

Grupaj realizat de Cornelia Djigola

cariatida

ion murgeanu

Poemul secolului

1

Cei ce-n grupuri mari umblă spun că nu-s singuri.
Eu dimpotrivă, sunt uneori singur, trist de mulțimea aceasta, amintindu-mi de Ea !
Era o femeie doar și-mi spunea : „Nu sunt singură !"
Niciodată n-a fost însă cu mine ; apăruse ca o nălucă în mijlocul unei nopți...
Îmi amintesc despre ea cît de singură rămînea,
dar atunci imi răzbate-n auz vocea ei : „Nu sunt singură, nu sunt singură", parcă s-ar fi luptat cu cineva iar eu o iertam,
Un om bun, imi spuneam, vrea să nu mă simt după plecarea lui vinovat !

Ca și cînd morții ne-ar ieși zi de zi înainte strigindu-ne : — Bună ziua ! Trăim ! Nu sunteți singuri,
dar trebuie un efort să vă amintiți ; și noi vă uitasem din lumea noastră totuși
s-a întîmplat ceva, poate vîntul, și asfințitul,
seara aceasta cînd vreo femeie demult încă tînără
și-a condus, fără să-l vadă, bărbatul aici lîngă noi...
Ați uitat repede, a fost un război care pe unii de alții ne-a-ndepărtat...

Viața voastră ne pare acum mai frumoasă, dar viața noastră era și ea plină ;
Voi știți să trăiți, noi iubeam pe oricine.
Aerul nouă ne ajungea ; iubeam păsările ; animalele casei, iarba creștea lîngă noi cît pădurile...
Tălpile vi le-ați pus după noi pe șenile...
Îndărătnice vești ne dă astăzi chiar iarba !
O senzație nouă au satele depărtate de viața izvoarelor,
Sunt deschise, largi, cimitirele,
Fluiere curg dintr-un riu tulburat...

Lumea voastră este atît de veselă, pe noi ne iubea calul,
vaca ne asculta,
ciinele multă vreme a fost prietenul omului...
Noi trăiam în natura aceasta ; noi o iubeam dinainte pe ea ;
în lumină ne măsuram !

2

Și astfel, zi de zi printre mașini, printre blocuri (piatra a devenit voluptuoasă și ea)
prin straturi de crizanteme în spațiul sufocat de aglomerație vin și ei,
ne întreabă cite ceva...
Suntem unii care nu-i mai cunoaștem.
Ei ne admiră blocul, mașina, apartamentul, se miră cum apa suie pînă în casă...
Dar supa în plic li se pare o invenție scandaloasă, frunza de pătrunjel nu respiră pe nările ei ;
Ca și cînd un bunic și-ar scutura pipa în oalele noastre : „Am greșit, zice.
Supa voastră mi-aduce aminte de anul Cînd am murit ; era secetă..."
Se pune bunicul pe povestit parcă nici n-am mai minca, parcă tot timpul, cît trece, călătorim...
Ce-i cu patima asta ? se oprește el de ne-ntreabă !
Cînd faceți dragoste vă uitați unii la alții prea mult și nu trebuie !
Aveți lucruri frumoase, de ce nu iubiți voi natura cît e-nțeleaptă !

Coboară încet scara (refuzînd liftul) și se uită pe geam de la fiecare etaj ;
Cerul e sus numai stele în mici tufișuri in vise tot mai departe noaptea și noi auzim (rareori) mierlele...
Și de ce !

3

Alteori ascultam șoaptele tot mai îndepărtate ale unor femei închipuind cearta.
Începusem demult să-mi citesc visele, în știința unor pierdute tărîmuri mă exersam.
În timp ce tot mai avid mă opream pe șosele din haosul rutier încetasem să mai aleg ceva, vreun mijloc de-a ajunge.
Mai repede însemnînd nu de mult pierderea noastră, timpul imi luneca printre degete, așteptarea totuși lucrase (nu de puține ori ea e fidela servitoare a Timpului)
În schimb mă ivisem în fața noilor situații atît de tîrziu...

4

Ascultam șoapta acelei femei. Ea era Soarta.
Ce știam despre soartă ? Aș fi putut trăi fără ea ?
Și simțeam că de ceva totuși mă tem.
Într-o noapte de Anul Nou apăru la fereastră.
— Ce faci ? La mulți ani ! zise.
— Cum te cheamă ? am întrebat-o.
N-aș fi mai rezistat fără asta.
Imi păru tandru numele celei care plecase.
De-atîta vreme nu mai știusem de ea.
Ce o preocupase atîta ! Ce așteptase !
Sigur că da, eu, și nu ea, mă pregătisem în tot timpul acesta să scriu
POEMUL SECOLULUI — nu mă intimidase plecarea ei, nimic.

5

Iată acum tristețea : un fel de vid cînd iubirea se retrage și-n ruptul capului nu vrei să crezi ; o iubiseși pe fata asta : cînd ai jignit-o ?
Iar ea nu-ți explică măcar. E mai bine așa.
E mai bine așa pentru amîndoi, zice.
Știe ea bine ce zice iar tu înoți mai departe în golul recuperabil cîndva !
Pantofarul vine atunci de-ți aduce (trei zile după asta) ce i-ai cerut să-ți facă ; era ziua ei !
Ajungînd acasă c-o întîmplătoare prietenă o întrebi galeș : — Hei, îți vin pantofiorii aceștia ? Încearcă !

ion mircea

Demnitatea trandafirului

Demnitatea trandafirului sub orice flamă,
identitatea incertă a cuvîntului, dacă el
conține
și tăcerea, și zgomotul, precum oul

albușul și gălbenușul, precum ultima imagine
condensează în ea, vai, atîtea secvențe
de care timp îndelungat n-ai avut știință ;

și să porți de la unul la altul această
pelerină incarnadine de ploaie și numai tîrziu
să te oprești la ceainăria din colț,

privind izbucnirea luminilor în atmosfera
supraîncălzită a serelor — amintindu-ți
caii de pe țărm, la presele de ulei,

legați la ochi,
sub imensa lichefiere a universului,
pentru a se roti numai în cerc, în cerc.

Visul cu lămîi

Ciclon și tobă de aur, pe rînd.
Fericit cine aude din anotimpuri primordiale,
abrupte,
Îngerii morții fără memorie pogorînd
Pe lămîii în floare, pe lămîii cu fructe.

Pe reședința timpanului meu, vă anunț,
Purpura cade încă o dată în bernă.
Văd fructele de-atunci, tobe cu pielea de aur,
Cimpoaie acrișoare din fața de pernă,
Gura mirată mi se desface, pronunț :
Iar ceea ce-aud e tăcerea, tăcerea eternă.

Vîntul din senin

Ce neașteptată-i amintirea ta,
Vîntul din senin,
Părul tău cînd alb, cînd negru,
Vîntul din senin

Și ce dulce-i miopia pe sub părul cînepiu,
Vîntul din senin,
Ea e nava mea de noapte,
Vîntul din senin

Ea e oul cu lumină,
Vîntul din senin,
Ea e lopa, zero slab,
Vîntul din senin

Coaja oului în foc,
Vîntul din senin,
Cu miros de pene arse,
Vîntul din senin,

Ea e vîntul din senin,
Pentru arbore,
Ea e moartea din senin,
Pentru pasăre

Ce neașteptată-i amintirea ta,
Vîntul din senin,
Părul tău cînd alb, cînd negru,
Vîntul din senin

Și ce dulce-i miopia pe sub părul cînepiu...

Clopotul de lemn

Te-ai născut sub un clopot de lemn, precum
secundarele
vechilor ceasornice e pețiolul subțire,
clopotele anunță
viilor morții din zilele anterioare,
pe-al tău numai tu îl auzi,
și-acest sunet dogit e rîsul cristalin
o, mamă, al mamei tale.

Fluturi de mare

O, fluturi de mare, în curînd avea-vom și
regența
poporului de maci. Printre fructele pure,
lemnoase
încăperi, fără uși, ferestre, fără nimic
străveziu : între lemn și sticlă sunetul e fiu.

O, fluturi de mare, însumi odată eram
lujerul, înalt și suplu. Soarele,
ovoidal, mai scund ; chiar peste țara macilor
întruchipam
preafericitul număr 10, singurul profund.

Eram lujerul, înalt și suplu. Soarele,
mai scund, ovoidal. Atunci
am adormit întîia oară amintindu-mi moartea
și soarele încăleca pe creierul meu ca pe
un cal.

marius tupan

GROTA

Somnul de ziuă fusese atît de adînc încît atunci cînd Corlion, bătrînul surd și gingav, dădu semnul adunării, printr-un șuier înalt, repetat de trei ori, craii fură cu greu urniți de părinții grijulii, fericiți că odraslele lor mergeau să vestească marea naștere. În urmă se stinsese o noapte dușmană. Fulguirile și zloata le bătuseră pieziș în obraji și le căutaseră sub pelerine obodul în șapte colțuri, împodobit în hîrtii multicolore și cu un desen reprezentînd o femeie candidă, rece, trecută la naștere prin patimă. Se luptaseră cu un drum înfundat și cu o mulțime de cîini mai înverșunați decît în alți ani. Nici zăvoarele înțepenite nu erau uitate, nici umilințele lui Corlion, nici prigoana altor „stelari" dar ei porneau din nou, convinși că erau aleși să cinstească sărbătoarea.

Cînd luminile din casele joase pîlpîiră în recunoaștere, Mituș, Fănuș, Gogu, Fică și Muru se auziră bătînd noroaiele, luînd cu asalt gardurile putrede și ulucile umede. Corlion îi aștepta sprijinit pe laviță, cu surîsul lui uscat ce-i scotea mai bine în evidență ochii adînciți în orbite, fruntea îngustă și capul teșit. Așezîndu-se în fața lui, pe patul de scînduri, acoperit cu pături de bete, crăișorii așteptau porunca. Bătrînul îi fixa tăcut, cercetîndu-le cu gîndul și cu ochii vlaga din trup. Cînd nu se mai îndoi că ea era întreagă, fața îi iradie ca o plită.

— În noaptea asta Blidaru, hotărî el și continuă nedîndu-le timp că cîrtească : n-am mai fost în satul ăsta de un veac. E pustiu, femeile sînt sterpe, nu mai nasc copii. Oamenii sînt tare cătrăniți. Vestirea o să le facă bine. Poate în voi le stă darul. Corlion își trase bărbia în piept ca atins de o mustrare. Apoi, ochii surîseră din nou răutăcioși :

— Bucurați-vă să li-l duceți !

Crăișorii se strînseră unul în altul, fără înțelegere, orbecăind pustii sub cuvintele surdului.

— V-ați lipit coifurile, îi cercetă el autoritar. Vedeți steaua să nu fie lovită, șifonată. După goana de azi noapte ...Sînt pretențioși blidărenii... Și glasul... Ați înghițit cîte un ou crud ?

— Da, îl asigură Fică, mai mult strigînd.

— Foarte bine, își îmblînzi bătrînul vocea. Ia să aud o cîntare !

Corlion își căută toiagul de corn în cercurile căruia însemnele anilor păstrau eclipsele de soare, cutremurele, alunecările de pămînt, și ieși în tindă, prefăcîndu-se că-i ascultă. Apoi își aprinse felinarul, semn că puteau pleca, dar o pală de vînt i-l stinse de îndată.

— Dă-mi sticla, Săftico !

Din cealaltă cameră apăru o femeie știrbă, cu ochii punguiți și leșioși. Ea întinse mîna uscată,

În paginile 4 și 5 pictură de V. Melica

la capătul căreia se găsea o sticlă cu vin mucegăit.

— Gazul, muiere, se înfurie Corlion. În noaptea asta nu mai pun udătură pe limbă. Mi-ajunge. Mă așteaptă... și vocea îi căzu în gol.

Cînd ieșiră afară, fulgii pufoși se burzuluiau fără convingere evitînd să se aștearnă pe pămînt. Uitînd parcă de cei din jur, Muru sări în calea lor, îi prinse în mînă și începu să-i vînture ca pe un roi de fluturi. Atinși, ei se topiră ca o speranță nedemnă, lăsîndu-i în palmă aripioarele străvezii, pierind apoi la sisiieturile sîngelui, venit din cuibarele inimii puternice. Cu toate acestea, el continuă jocul cu formele, cînd asemănătoare stelei purtate cu atîta gravitate de Mituș, cînd intrate în puful de păpădie, cînd identificîndu-se cu penele de gîscă. Îndesat și rotund, Gogu lovi în aer cu colindul său vărgat în speranța vană că va înlătura fulgii blestemați ce-i sîciiau fața disproporționată. Jocul lor se curmă însă brusc. Adormitul trupei, Fănuș, se împiedică și căzu, murdărindu-și costumul crăiesc. Mituș, interpretul lui Irod și căpetenia trupei, sări ars :

— O să ne faci de rîs ! Nu te mai putem lua cu noi.

Nefericitul crai își plecă fruntea vinovat și de sub coif i se arătară mai bine urechile mari și clăpăuge.

— Și tu puteai să cazi.

— Dar n-am căzut, tună Mituș. Întoarce-te și ia-ți alt costum.

— Nu mai am.

— Nu știu. Nu mă interesează de unde faci rost. În halul ăsta însă nu te luăm.

— E mai bine așa, vorbi Corlion. Oamenii or să vadă că ați pătimit pînă ați ajuns la ei și or să vă primească mai bine.

— Poate, stărui în supărarea sa Mituș, dar eu nu vreau să-l mai iau.

Ieșit din captivitatea fulgilor de zăpadă, Muru interveni împăciuitor.

— Îl întoarcem pe dos. N-o să știe nimeni.

— Da, da, îndesă cuvintele Gogu. Și al meu e la fel. Găitanele sînt cusute și pe spate cu același arnici.

Cu voia celor mulți, Fănuș schimbă fața cămășii lungi, cusute cu stema crailor. Ajunse apoi trupa din urmă și cîteva minute mai tîrziu intrară în tăcerea unei înaintări automate. Gîndul că vor aduce în case bucurie îi prinse în aceeași împăcare, înduioșînd tiranul, și întremînd sacrificatul, ceilalți tălăzuind smeriți între cei doi. Cu aura marilor tăinuitori, pe care nici o primejdie nu-i poate îndupleca, intrară în serpentină, lovind fărîmele de pe marginea prăpastiei. Pămîntul negru se dădu de gol cu un huruit puternic ce se auzi pînă departe, întărit de pietrele puse în mișcare. Salcîmul lui Belega, cu crengile intrate într-o cupă uriașă, odihnea la orele nopții mii de vrăbii. Unic străjer al drumului băii, le indică prin freamăt calea liberă, punîndu-și stolul în mișcare. Colina argintată, prezentîndu-se la marea naștere cu lăncile drepte, aliniate, îi întîmpină cu un vuiet prelung, venit din hăurile pădurii printr-un născocitor nai eolian. În lumina felinarului, Corlion văzu fața copiilor și înțelese că la hotarul dintre cele două sate intra în stăpînire teama. Ca în vechile ritualuri, figurile crailor se aspriseră, se strînseseră și rămăseseră așa, în neclintire.

— De ce v-ați oprit ? îi întrebă bătrînul.

— Ți se pare, răspunse Muru, preocupat de creanga ce-i agățase colțul coifului. Nu vezi că mergem ?

Înfricoșat de un gînd pustiitor, Corlion redeveni același bătrîn în mintea căruia mai plutea încă încrederea vieții de apoi. Poate prin ei căpăta dreptul la o nouă naștere — doar pentru asta-i însoțea. Tăcu și tăcerea părea ruptă din trupul sfînt al închipuirii deșarte și fără noimă. Mergea urmărind coifurile lor, iluzia cuceritoare din noaptea aceea. Ce frumos i se arăta astfel drumul ! Examină copiii în întuneric și cînd i se părea că se codesc, le îngînă în șoaptă un cîntec de îmbărbătare.

Ieșiseră de mult din pădure dar vuietul ei îi însoți o vreme. Călcînd peste peria de grîu verde, încolțit în mici baionete, avură impresia că se reîntorseseră în căsuțele lor joase, invadate de mușcate, de sub care se arătau firișoare crude, îmblînzite în culoare pură. Stele de var zburau împrejur de-a valma. Ningea intens peste petecul de verdeață. O ninsoare animată din care sufletele plăpînde ieșeau la lumină să-și arate formele. Aplecat pe o parte, Fică rînjea cerului cu figura-i tîmpă, dovedind încă o dată că prezența lui aici era numai pentru a completa numărul crăișorilor.

Intrigat de întîrziere, Corlion puse mîna pe stea și stinse lumînarea și felinarul.

— Flăcările astea ne-au orbit. N-o să mai ajungem niciodată la Blidaru.

— Nu mai vedem nimic, scînci Fică, rămas în urmă.

Profitînd de bezna, Muru dezlipi din colțurile stelei panglici colorate și le aruncă pe covorul de grîu. Culorile nu se puteau vedea dar știa că în curînd zăpada se va bucura de ele, poleindu-le în alb. Întoarse capul și rămase încurcat de două ghemotociri galbene-verzui, ridicîndu-se din întuneric.

— Luminează zăpada, hohoti el, prinzîndu-l pe Corlion de mînă.

Ușor derutat, bătrînul își dădu totuși seama că era vorba de o dihanie. Aprinse felinarul să-și apere trupa.

Din platoul verde coborîră brusc într-o grotă uriașă, în care clipirile depărtate ale unor candele indicau mărimea adîncimii. Alunecară pe drumul îngust, tăiat printre salcîmi, cu Corlion în față, împlîntînd adînc picioarele în pămînt, sprijinindu-se în toiag, ținînd cu greu trupa să nu se prăvălească. O luară înspre stînga și pătrunseră într-o curte largă, nesfîrșită, la capătul căreia descoperiră două case sprijinite una de alta. Din streașina primei plecau bîrne groase, necioplite, cu colțurile ieșite mult în afară, ca niște cruci suprapuse, răstignind în împletire pereții.

— Treceți în dreptul ferestrei, începu Corlion regia. Încep Mituș și Muru, apoi ceilalți într-un glas. Dacă nu iese nimeni, mai ziceți și a doua cîntare. Poate vă aude.

Din tinda largă, un cîine lățos o zbughi pe lîngă ei ca un proiectil. Ajuns în curte, își aruncă în văzduh un lătrat disperat ce stîrni în toată grota o hămăială cumplită. Din prima încăpere îi orbi cu opaițul o femeie îmbrăcată într-o haină de dimie, șleampătă și desculță.

— Ce v-a apucat, prăpădiților ? Acum se vestește ? Ahă, de cînd s-a născut el !

Proptiți în coifurile înalte, crăișorii înmărmuriră. Steaua se învîrti neajutorată și apoi rămase și ea fixă.

— Valea ! se răsti din nou femeia. Știam și fără voi că a venit pe lume.

Fănuș își recăpătă glasul :

— Ce mai stăm, nu ne primește.

— Cum ați auzit, întări femeia. Și altădată să vestiți cînd trebuie nu cînd vi se pare vouă.

Încurajat de glasul femeii, cîinele îi ținu din scurt pînă la ieșire. Întîlnindu-se cu alții, deveni mai îndrăzneț. Corlion se apropie de unul dintre ei, îl lovi cu toiagul drept în cap și un scîncet jalnic le curmă celorlalți îndrăzneala pentru cîteva momente.

— Mergem la alții, îi îndemnă bătrînul.

Mituș se apropie și țipă în urechea lui cît îl ținu gura :

— Nu ne primește nimeni aici, e un sat de cîini.

Corlion se întoarse în lumina felinarului, arătîndu-și dinții lungi și ascuțiți :

— Ba o să ne primească. Uite, chiar la casa aia.

O luă înainte, legănîndu-și umerii ca două colțuri de case-n cutremur.

— N-am s-o las să-i piardă pe toți, mormăi pentru sine. Numai unu sau doi de s-o putea. Și grîul prin care-am trecut parcă ne-a orbit arătîndu-ne altă cărare. Haideți, băieți, strigă el copiilor ce se codeau încă. Să mai încercăm o dată.

Escortați de lătrăturile desfundate ale cîinilor, pătrunseră într-o grădină cu plantații de porumb necules. Bostanii, mari cît blidele, legați de vrejuri uscate, tăiate din loc în loc de urmele altor pași, se sfărîmau ușor la atingerea lor. Bălăriile înalte, aplecate pe alocuri de vînt și ploi, dădură la iveală cinci lădițe cu mere ciugulite de păsări. O sapă își arăta dantura ruginită, zăcînd lîngă un pom, în preajma scaieților. Ocoliră o coșere de nuiele, escaladară fundația unui binal abia început și ajunseră în fața casei. Corlion se opri lîngă un pătul, cu lanteții smulși în parte. Zări un lighian aruncat în mijlocul curții, înnegrit de apa nădăită. Singură, securea de lîngă o grămăjoară de lemne arăta că gazda nu plecase de mult.

— Să cîntați toți la fereastră, îi sfătui Corlion, și să nu vă speriați. O să vă deschidă cineva pînă la urmă.

Camuflajul ferestrelor, un rînd de scînduri albe, oprea în etanșeitatea lui orice rază de lumină. Geamul era destul de murdar de vreme ce Fică, scăpărînd pe suprafața lui, lăsă o dîră proeminentă în noapte.

— Sara de astă sară este sară mare ! glăsuiră Mituș și Muru.

Ceilalți, mai atenți cu îndrumările lui Corlion, îi contraziseră imediat :

— Sara de ieri sară fost-a sară mare !

Ofensat, Mituș întinse steaua în afara tinzii și, înfruntînd privirea fixă a lui Corlion, se retrase :

— Tot nu ne aude nimeni. Hai să plecăm !

Simțindu-se vinovat de pîngărirea cîntării și de rîsul celorlalți, Muru îl opri din drum.

— Zicem o stea și gata. Nu-i bine să rîdem. E păcat.

— De cine, vorbi Fănuș, trăgînd cu urechea la cealaltă fereastră. De cine să rîdem ?

— De domnul, de cine altul ?

— Încordîndu-și mai bine auzul, Fănuș desluși un zgomot înăuntru.

— Veniți ! E cineva.

Printre lătrăturile intermitente ale cîinilor, pătrundea o voce depărtată, dintr-un coridor nesfîrșit. Era un sunet greu de precizat. Învolburări de ape, tălăzuiri de vînturi, freamăt de pădure sau orice altceva. Muru se scutură bucuros ca dintr-o visare :

— Glas de femeie. Sînt sigur !

— Ți se pare, îl contrazise Mituș. O ușă, poate, o fereastră deschisă prin apropiere.

— Nu-i adevărat ! Aud foarte bine. Plînge sau urlă, ascultă și tu !

— Să-l lăsăm pe Corlion, propuse Fică.

— Asta o să audă tot, rîse Fănuș. Mai bine să cîntăm. Dacă e un om înăuntru, ne aude.

Fereastra se dovedi însă a fi o ușă spațioasă. Călcară pragul unei case mult mai joase decît s-ar fi așteptat. Era un întuneric dens și lumina stelei abia putea să-l împrăștie pe o mică porțiune. Femeia care le ieși în întîmpinare rămăsese dincolo de raza ei și nu-i puteau distinge chipul. Le arătă drumul, împingîndu-l afară pe Corlion, singurul dornic să intre :

— Ciolanele tale nu-mi mai trebuiesc, hohoti ea și în ochii roșii, ieșiți atunci la iveală, fulgerară lumini păgîne, furișîndu-se ca niște șerpi în figura palidă de mort.

Femeia trase zăvorul și o luă înaintea lor. De o parte și de alta a coridorului putură vedea în trecere mănunchiuri mici de iarbă, rădăcini subțiri prinse în ielul unor ațe, crenguțe de alun, ramuri de vîsc. N-avură vreme să zăbovească mai îndelung asupra blănurilor de animale sălbatice căptușind tavanul, asupra colților de lup înfipți în perete, asupra coarnelor de căprioare ieșite din blănuri ca niște muguri. Ochii orbiți de lumina stelei rămîneau încă neputincioși în spatele pleoapelor întredeschise cînd străina își încordă glasul repezit și bolborosit.

— Mai repede ! Mă așteaptă oaspeții !

Trecură peste șapte praguri și Muru avu senzația că acest coridor alerga la nesfîrșit sub pașii lor. În dreapta și-n stînga se arătau uși închise, dar cînd atinse una din ele, aceasta se deschise singură și în priviri îi juca pămîntul reavăn, arătîndu-și din loc în loc rădăcini subțiri și uscate. Nu mai avea curajul s-o deschidă și pe cea de-a doua. Înțelegea că pragurile rămase în urmă troznesc sub greutate, ușile se trag în zăvoare și spațiul în care se aflau era singurul loc unde nu se arăta pămîntul căzut. Lipită de buza grotei, casa femeii părea să intre sub covorul verde. El vru să le împărtășească și celorlalți ce văzuse dar o voce autoritară îl împinse de la spate și nu mai avu curajul să întoarcă privirea. Oaspeții de care vorbise femeia nu se arătau încă și i se făcu frică.

Zdup ! ceva căzuse de pe poliță din dreapta. Se dădu la o parte ca și cînd s-ar fi ferit de amețeala ce luase forma sunetelor. Îi văzu pe ceilalți cum urmăreau hipnotizați femeia ai cărei papuci de pîslă dădeau impresia că plutesc. Un zgomot înfundat veni din adînc ca de la o piatră aruncată într-o fîntînă și deasupra, în tavan, cercuri luminoase tremurară ca niște unde. Mai înalt decît ceilalți crăișori, Muru zări dincolo de străină o masă întunecoasă care se despică la apariția ei ca o așchie, eliberînd cărarea. Continua să meargă împreună cu ceilalți pe urmele femeii prin tunelul fără sfîrșit, cînd deodată ceva îi atrase atenția : firele de grîu ! Crescuseră pe tavan cu săbiile în jos amenințîndu-le parcă trecerea. Se gîndi la fulgii de zăpadă, la locurile de deasupra și în închipuirea lui ei se cernură din abundență dar lovindu-se de alt prag imaginea minunatului tablou i se eliberă din memorie.

Micul cortegiu o luă apoi la stînga, trecu peste un podeț de lemne uscate — trozniseră la atingere — lăsară în urmă pereții încărcați cu botnițe și curele răsucite, cu lanțuri și lănțucuri sclipitoare, cu site înjumătățite, caiere de lînă, cărți vechi, îmbrăcate în piele, cu ventițe, suluri și mosoare. Din cuie de lemn atîrnau noduri de paie, iarbă uscată, cîndru, bozii, împușcată, hagină, lumînărică, urzici, oman, odolean și alte ierburi cu rosturi întunecate.

În firidele numeroase înviau sticlele închise la culoare, străchini de diferite mărimi, pahare și tăvi. O rază de lumină se furișă printr-o ușă întredeschisă și crăișorii respirară ușurați. Se înșelaseră însă : la trecerea lor o mînă nevăzută o închisese și fură din nou aruncați în același tunel fără capăt. Deodată femeia se întoar-

ruxandra băltărețu

Ruxandra Băltărețu... Un nume tînăr, prea tînăr — de fapt al unui copil-poet — și un zbor liric frînt prea de timpuriu, în seara tragică de 4 martie... Un nume scris de atîtea ori cu litere de școlăriță — era elevă în clasa a VIII-a la Școala generală nr. 19 din Capitală și locuia în fostul bloc din strada Tudor Arghezi nr. 1 — pe file de caiet, sub șiragul de cuvinte sensibile adunate în poeme. Un nume cules adesea pe coala tipografică a revistei „Cutezătorii" sau a plachetelor de versuri ale pionierilor, cărora le-a îndrumat pașii pe tărîmul scrisului poeta Veronica Porumbacu...

Dacă visările lirice, călătorind spre cine știe ce „stea din Calea lactee" nu s-ar fi curmat brusc în seara aceea de 4 martie, Ruxandra ar fi împlinit — la 26 mai 1978 — frumoasa vîrstă — 16 ani ! I s-a atribuit premiul postum — I — în cadrul concursului literar „Tinere condeie", organizat de Consiliul Național al Organizației Pionierilor.

Ileana Pița

Trei culori

Strămoșii trăiesc.
Trăiesc în pămînt,
În văzduh,
În macii din grîu,
În pocalul de cer din care
Beau eu comorile zilei...

Rătăcire

Deodată, sfoara se rupse
Și sufletul îmi căzu în nisip,
Departe de mine...
Eu am rămas
Să-mi sorb lacrimile.
Nostalgia retinei mele obosite
Se juca cu ecoul.
Munții păreau că-mi vor
aruncă
Amintirile, undeva,
Să nu le mai văd.
Visul îmi fugise pe cine știe
Ce stea din „Calea Laptelui"
Nu puteam decît să-mi las
pleoapele
Să tresară hipnotic,
Pe un fond surd...
Eram singură.
Încercam să mă caut printre
Antenele de bloc,
Sau mai sus în cer.
Nu m-am găsit,
Nicăieri, în afară
De inima mea.

Uimire

Nu bănuiam
Că noaptea e-un potop
De cerneală.
În oceanul ei,
Ce frumoase insule — stelele !

teatru t

„Floriile unui geambaș"

Teatrul maghiar de stat din Cluj-Napoca a realizat un spectacol remarcabil cu piesa lui Sütő András *Floriile unui geambaș*, a doua parte a unei trilogii în care mai figurează *O stea pe rug* și *Kain și Abel*, ultima în curs de montare. Dacă adăugăm comedia *Bocet vesel pentru un fir de praf* e destul spre a constata că dramaturgul propune momentului teatral lucrări de valoare.

Succesul dramaturgiei lui Sütő András nu e deloc întîmplător. El se întemeiază întîi de toate pe talentul literar al autorului, încă o dovadă, dacă mai trebuia, că acolo unde baza literară e generoasă spectacolul depășește condiția de simplu fapt socio-cultural. Autorul stăpînește arta construcției scenice. Dezvoltată pe un nucleu epic foarte concentrat, acțiunea piesei (văzută de noi în montarea inspirată, exactă, dramatică — dacă această calitate mai spune ceva cînd e vorba tocmai de un text de dramă — asigurată de regia lui Harag György, director de scenă care a semnat toate spectacolele cu lucrările dramaturgului) pornește lent, ca o abil prevestitoare furtună infuzată în aria de preocupări a personajului central. Subiectul nu este întru totul original (a mai fost tratat într-o nuvelă, de Henrich von Kleist, la începutul secolului al XIX-lea), dar nu asta contează cît, am zice noi, dimensiunea filozofică, amplitudinea umană a tragediei lui Hans Kolhaas. Convins, la început, de ordinea juridică instituită după înfrîngerea lui Müntzer, eroul va plăti amăgitoarea sa bunăcredință. O va face printr-o atitudine individuală, vindicativă, deși adevărul său nu mai trebuie demonstrat : pierduse avere și soție.

Procesul individualismului nu îmbracă numaidecît haina dogmatică a punerii la punct. Caracterul de *dezbatere* — și cuvîntul se cuvine citit întocmai — imprimă tragediei o conștiință activizatoare în perspectiva luptei organizate, colective. Moartea meritată a eroului e prețul însuși al fărădelegilor săvîrșite în numele dreptății, și, astfel, sentimentul ispășitor al oricărui erou tragic ia la Hans Kolhaas înfățișarea demnității recucerite. Tăgada i-a impus prea tîrziu să treacă la acțiune cînd a pierdut totul, afară de sine. Zvîcnirile dureroase ale unei vieți de hărțuială și insurgență proprie apar în jocul actorului Heja Sándor marcate de o mobilitate veșnic strunită, spasmodică, repede reprimată de puținul îndemn al ființei (ultragiată) la calm și rațiune.

Într-o ambianță apăsătoare, îmbinînd tușa păstoasă cu gestul decisiv, tabloul de epocă și desenul fragil al făpturilor feminine, așteptarea cheflie și inconștientă cu scăpărările clipelor de groază, poate cam dur pe alocuri (gîlgîitul sinistru al sîngelui din gîtlej), spectacolul lui Harag nu are nici un timp mort. Regizorul a înfăptuit ceea ce ni se pare cel mai de preț într-o montare dinamică, plină de fapte teribile : a dat violenței sensul unei ieșiri din matcă și, în felul acesta, a apăsat pe ideea justiției ca fapt al revoluției, nu ca rod al răzvrătirii singulare, fie și motivabilă în cumulul de drame omenești.

Ioan Lazăr

film f

Ficțiunea apostolatului

Prin filmul T.V., **Concert din muzică de Bach**, Dinu Tănase (scenariu, regie, imagine) și-a exprimat din plin concepția despre ce înseamnă a face film. În **Trei zile și trei nopți** (regie, imagine), artistul pare furat de desfășurarea faptelor, de aglomerarea lor în „imagini în mișcare" în scopul unei povestiri despre „dilema puterii", povestire ce-și diminuează astfel, substratul filozofic. Prin noul său film, **Doctorul Poenaru** (scenariu, regie) Dinu Tănase demonstrează, încă o dată, că la el intuiția valorii operează excelent, promițînd un viitor strălucit realizării sale. Filmului pentru televiziune îi reproșam absența unui „liant" în înlănțuirea lumii de imagini. **Doctorul Poenaru** cîștigă acest liant, filmul fiind construit sub semnul narativului, fără să piardă dezbaterea de idei. Idei pulsează din belșug și îl obligă, autorul e conștient de aceasta. Dar dacă acest film este bun de ce să nu fie și un film „mare" ? Aprofundarea uneia dintre numeroasele idei dezbătute de film i-ar fi conferit filmului grandoare. Dar și așa, el rămîne impresionant prin ficțiunea apostolatului și prin prilejul de meditație pe care îl oferă. Construit pe o fundație solidă, particulară, într-un anume fel, în cinematografia noastră — dezbaterea social-filosofică dintre Pascal și doctorul Poenaru — filmul trăiește, captivează (uneori copleșește) printr-o atmosferă fidelă lumii surprinse și re-create. Bărăganul biciuit de vînt (vîntul are aproape un rol în acest film) într-un cadru social bine determinat, 1919—1939, păstrînd adevăruri valabile indiferent de timp. „— De ce nu puteți voi pricepe că nu aveți ce-mi da, că mie îmi place să dau, nu să capăt !", credință de viață care, speculată de film, ar fi depășit simplul exemplu. Ca multe altele. Eroul, doctorul Poenaru, transmite însă puternic că o bază concretă, solidă (suflul apostolatului, tenacitatea, capacitatea și plăcerea de a jertfi, deopotrivă) permite unui om jubilarea în lumea ideatică. Prin existența cuplului **doctorul Poenaru—Pascal**, cuplu aspirînd spre formula manniană a dezbaterii, se abordează și problema națională și a apartenenței politice. Totuși, în final, motivația filmului nu este suficientă simbolicei „întîlniri a oaspetului" ; întîlnirea cu comunismul trebuia să apară sau ca o revelație, sau firesc, în urma acumulării unei experiențe dramatice. Doctorul Poenaru, în ciuda fermității inițiale, pare purtat de evenimente, forțat de împrejurări, la această întîlnire. Finalul dă impresia unui final episodic, ce implică „va urma" nu numai în conștiința spectatorului, ci chiar și în cea a creatorului. Personajele sînt bine conduse. Personalitatea actoricească a lui Victor Rebengiuc își desfășoară deplina potență, într-o colaborare intimă cu regia, fără a „scăpa din mînă" (ca în **Tănase Scatiu**), nediminuîndu-și gama nuanțelor. Cu nimic mai prejos, Ștefan Iordache, cere imperios folosirea lui în alte filme. Ochiul decoratorului se dovedește a fi subtil și documentat, spectatorul realizînd de exemplu, trecerea timpului prin amănuntele cu care se îmbogățește dispensarul medical din Luciu. Adrian Enescu se prezintă, din nou, ca unul dintre cei mai inspirați compozitori ai muzicii de film. Imaginea, despre care ne-ar place să vorbim mai mult, de bine, nu ne împiedică să ne întrebăm de ce Dinu Tănase a renunțat s-o împlinească singur. Mizăm pe acest cineast.

Corina Cristea

televiziune tv

Haine de duminică

Nu am mai scris de multă vreme de Andrei Bacalu și de emisiunile pe care acesta le animă cu atîta dezinvoltură, încît ți se pare că știe absolut totul. Nu am scris la timp, de exemplu, despre excelentul său comentariu la tradiționala regată Oxford-Cambridge, cînd, la informațiile ample asupra cursei a adăugat — pînă la naufragiu, bineînțeles — scurte descrieri ale rutei, semnalînd cu abilitate monumentele istorice mai importante de pe malurile Tamisei. Am mai fi putut scrie despre transmisiile sale de la marile „formule" în care graba sa de a ne ține la curent cu tot ce este înăuntrul și în afara cursei întrece chiar și viteza așa-ziselor „mașini" de concurs. Sau am putea scrie oricînd despre modul în care știe să incite sau să tempereze interlocutorii de la „Mai aveți o întrebare". Sau cum face — pe oricine îi urmărește emisiunile de știință — să creadă că înțelege ușor și fără prea multă uimire că peste o zi, două, de exemplu, vom vorbi la laser și nu la telefon. În sfîrșit... Teleast din vocație, comentator agreabil și inteligent, interlocutor abil, „șuetist" cu milioane de urechi nevăzute, Andrei Bacalu este unul din „fix"-urile programului TV fără de care întrevederile dintre noi și lume ar fi mai puține. Ar merita, poate, încă o aselenizare, nu ?

*

Prima coproducție TV româno-olandeză cu titlu în două variante („Prietenul meu, bătrînul fotograf" sau „Parcul celor 1 000 de bănci") a semănat, din păcate, cu un spielhausen făcut la „Arta modei". Croitorii, mulți dacă stăm să ne gîndim la ce-a ieșit (scenariul de Florica Gheorghiescu și Carmen Dobrescu după o idee de Elena Arendsen și Dick van Bomone) și ucenicii lor cîntăreți și balerini (aceștia din urmă au făcut iar puțină gimnastică, cu excepția lui Cornel Patrichi, care ar fi cîntat) ne-au dat imaginea unui București greu de recunoscut chiar și de un bucureștean. Ideea a constat în împrietenirea unui bătrîn fotograf din parc cu o tînără olandeză, prilej de a privi în urmă, cu nostalgie, la toaletele, care le-a împovărat pe cîntărețe, la baloane, la copii, la bărci, la biciclete și la... cîinii de toate rasele „bune" care, la un moment dat, au umplut parcul. Înțelegem, desigur, că am văzut un agreabil film turistic. Dar nedumerește ideea de a încerca să le prezinți turiștilor de azi un București privit prin lentila „roasă" a aparatului bătrînului fotograf. Salutăm, desigur, coproducția în sine dintr-o mulțime de motive, însă ne este greu să înțelegem deghizarea turismului în haine „artistice", croite pe măsura restaurantului *Monte Carlo* din Cișmigiu.

Iulian Neacșu

se și prinzîndu-i pe toți în cercul privirii, le zise :

— Aici !

Luminarea din stea era pe terminate și unul din crai se gîndea s-o schimbe, să n-ajungă să se stingă înăuntru cînd o ușă mare, cu un scîrțîit ruginit se deschise larg. Din pereții înalți, boltiți, îmbrăcați în sticlă roșie, razele treceau cu greu, luminînd discret camera. Aveau senzația unei puzderii de putregaiuri, răsfirate pretutindeni de o mînă sigură. În mijlocul camerei, pe o masă imensă de lemn, erau orînduite vase cu flori înghețate iar în jurul lor, farfurii întinse, coșulețe împletite, pahare și sticle. Luminate într-un anume fel, toate dădeau impresia că au ceva în ele.

— Vestiți-ne ! porunci femeia.

Abia acum îi vedeau mai bine picioarele groase, împreunîndu-se într-unul singur chiar de la pămînt, trupul îngroșat în dreptul șinilor, părul strîns besmetic într-o basma neagră. Privind pierduți la ea, copiii începură sfioși în același cor. Vocile lor răgușite se reîntorceau tîrziu din coridoare în behăituri dezarticulate. Nici ei nu mai știau ce cîntare începuseră.

— Destul ! zise femeia într-un tîrziu. Foarte frumos ! Vă e foame, nu-i așa ?

Din obscuritatea camerei, o albăstrime intra ametitor în ardere. Sticla însăși căpăta altă culoare. Înălțară în aer linguri și pahare. Nu mîncau nimic dar aveau totuși senzația că se îndestulează. Urară gazdei zile multe și bucurii. Steaua se stinsese de mult dar nici unul din ei nu vru să se deranjeze de la ospăț. Femeia îi iscodea cu privirea și din ochii ei mari, rotunzi, lumina cădea ca o pedeapsă pe trupurile plăpînde. Muru reuși să-și ferească pentru o clipă figura și văzu alături două cutite înfipte în cruce. Femeia înțelese că băiatul îi scapă și-l prinse de umeri :

— De ce te feresti ? Uită-te aici ! și învîrti de cîteva ori cutitele în jurul lui.

Printre copii se ivi teama ca un animal hidos și flămînd : în încăperea stinsă se arunca apă neîncepută. Cuvintele ei, aprinse de fulgerele ochilor nedemni, filfîiră în jur suverane :

— Bună seara, crai nou ! Cunună de aur cu pietre scumpe — luminate tuturor, ce străluci pe ceruri și vezi toate pe pămînt ! Eu nu mă poci odihni în sălasul meu și tu, stea luminoasă, de fapt de bărbat, de fapt de femeie, de fapt de fată mare ! Stea luminată la faptul din casă și din toate dobitoacele mele și din toate împrejurul casei mele, fapt de noi neamuri, fapt de lut de la copilă, fapt de creier de broască, fapt de păr de lup, fapt de păr de drac, stea luminată, să-l iei și să-l duci unde vei găsi, nu în sat cu mine, într-un alt sat, într-un alt tîrg, pe drumuri de țări, la bărbat mort, la femeie moartă, la fecioară îngropată, cine-a fost să vie fă-i să nu-ntîrzie. Cine ne-a făcut-o, cine ne-a zăcut-o, dă-i lui să se spele în brînci și-n obiele. Pe mormîntul lui să-i arunci tot faptul și-n femeia lui să-i cobori aluatul. Și în solnița cu sare, și-n coveți cu plămădeli și-n tot aluatul casei, dă-i făcut pe rînduieli. Și pe mine și pe ai mei să ne lasi curat și luminat ca argintul argintat și ca aurul strecurat de sub cerul luminos în sănin și în frumos...

Ametit sub întretăierile de lumină, și sub șuvoiul cuvintelor fără noimă, Muru începu să cedeze unei amorțeli ciudate ce urca dinspre picioare ca un șarpe căutîndu-i izvorul sîngelui. Între el și perete se interpusese un tablou. Concentrîndu-se cu mare efort, descoperi că de fapt nu una ci o mulțime de fotografii populau încăperea. Ca o apă într-o cameră obscură, cuvintele femeii năsteau chipuri necunoscute. Se înfățișau la marea nastere în straie de sărbătoare, venind de mînă cu robii lor mai mici, purtînd în pîntece pe cei nelumiți, chemați de cuvintele femeii. Pentru Muru însă, cuvintele erau doar un șuier prelung și lingav purtîndu-l pe ei și pe ceilalți, ca o tălăzuire de ape, într-o trudnică ameteală. Își aruncă pentru ultima dată privirea către cei patru crai și-i văzu pe ei înșiși schimbați, palizi și ferecați de lumina întunecată. Fețele li se micșoraseră, ochii le deveniseră niște puncte negre. Pe măsură ce-i urmărea, Muru însuși simțea că se micșorează, de vreme ce-i vedea ca prin ceață, cu trupurile împuținate cît un prunc, cît un tablou, cît o fotografie. Făpturile gravide, eliberate din fotografii, se măreau, se mișcau tot mai sigur, se așezau acum în jurul mesei.

— Cuțite cununate, de meșteri lucrate, luați-le și închipuiți-le, luați-le și lumiți-le...

Muru tresări plin de nădejde crezînd că i-a revenit auzul. Poate și celorlalți... Vru să le vorbească dar... îi dispăruse cuvîntul ! Vru să se apropie de ceilalți dar nu izbuti. O forță necunoscută îl ridica asemeni celorlalți înspre peretii stinși. Parcă plutea ca fulgii de zăpadă în care-i plăcuse să se piardă. Parcă flutura ca săbiile grîului ce-și arătau firava putere în faptul iernii. Clipi de cîteva ori, încet tot mai încet. Pleoapele se liniștiră apoi. Surise. Chipul i se înrămase alături de ceilalți vestitori.

Hohotind trufaș, femeia înfipse cutitele în cruce, curmînd hărmălaia noilor veniți. Încăperea prinse din nou ardere de putregai. Străbătu în grabă coridorul, deschise ușa și strigă :

— Vino, Corlioane, e masă mare la mine.

Întunericul crăpă speriat în cîntec de cocoș. O pîrtie de lumină săgeta Blidaru și făcliile din case atipiră. În raza ei, bătrînul își trăgea sufletul.

— Hei, ridică-te ! Ni s-a izbîndit. Vino !

Un abur grăbit i se eliberă din gură. Trupul înghețat al lui Corlion se prăbuși la picioarele ei.

Înspăimîntată, femeia alergă înapoi în cameră. Luă în grabă o luminare, o aprinse și-o fixă în cuiul stelei. Un zumzet nelămurit se limpezi treptat într-un clinchet cristalin. Din el se aprinseră altele, subțiri, înalte, ca niște pocnete de semințe. În încăpere străbăteau glasurile craiilor, pline și triumfătoare, umplînd coridorul, tăind în pămîntul uscat și lovit de sterilitate un drum cu ierburi amare. Femeia urlă furioasă dar nu reuși să le acopere. Începu iar descîntecul :

— ...fapt de bărbat, fapt de femeie, fapt de fată mare, **fapt de cîntec...**

Dar cîntecul nu scădea, nu împietrea. Vocile sunau fără greș, ca în odăița lui Corlion :

— Sara de-astă sară fost-a sară mare...

vasile smărăndescu

Sufletul rîului

Rîul
se adapă de la izvor nu cu apă
ci cu limpezime
și cu vigoare
izvorul este sufletul rîului.
Rîul care își pierde izvorul
se usucă înainte de a se risipi.

Fructe

În pomul de pe marginea drumului
se rumenesc doar fructele de sus
și numai datorită celor de jos
care satură drumul.

Grîul de toamnă

Grîul de toamnă
are spicul mai semeț
și bobul mai ager
după ce răsare
el nu se grăbește să înfrunzească
așteaptă
pînă cînd
învață bine să cunoască.

Două umbre

Cînd două umbre
se suprapun
nu se știe
care
pălește.
De aceea
vor fi tăiate.

Doină

Salcie de-acasă
Blîndă și sfioasă
Fă-mi din frunza ta
Pernă și saltea
Și din foi de fragi
Scutece să-mi faci
Iar dintr-o păstaie
Croiește-mi copaie
Și mă-nfașe-n briu
Cu fuior de grîu
Noaptea să mă uzi
Cu mugurii cruzi
Ziua să mă speli
În trei limpezeli
Blîndă și sfioasă
Salcie de-acasă.

FESTIVALUL NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

„omul se naște frumos“

Acest pămînt al Silvaniei a cunoscut foarte rar fericirea. Vara a suferit de lipsă de apă, iarna s-a strîns ca un arici bătrîn sub puterea vîntului, iar toamna a tăcut neputincios, văzîndu-i pe țărani cît de puține adună. Pînă la el se ajunge greu. Chiar și romanii s-au oprit la marginea sa, speriați poate de înfățișarea de urs furios a culmilor munților Meseș. Și urmele lor au rămas „ad Portam Mesesinam“ și două mii de ani, din tăcerea pajiștilor, răsar coloane și colonade de marmură albă, semănînd ca două picături de apă cu capodoperele Romei auguste. Doar la 1600 se poate spune că acest pămînt a cunoscut fericirea cu adevărat, cînd un mare prinț al acelor vremi, trimitea scrisori de lîngă Zalău în Spania, la Praga și Roma și scria că „Sigismondo e fugite con la cavalleria della sua guardia“ și cînd un copac sub care s-a odihnit prințul a rămas să poarte numele „gorunul lui Mihai“ și cînd un pod ridicat de el a devenit numele unei întinse arături. Dar nu a durat prea mult Gloriosul an 1601. Se fac mereu săpături și se dau la iveală tezaure cu piese emise în principatul transilvan, în Polonia și Ungaria, în țările baltice, în Prusia, în Tyrol, Boemia, Silezia, în Saxonia, în Braunschweig, în ducatele Parma și Montfort, în Țările de Jos și în diferite principate germane. Fiecare țăran găsește pietre și arme de pe vremea împăraților Romei și le păstrează cu grijă și există bătrîni care numai pentru asta trăiesc, de parcă ar vrea să arate cine știe cui, care nu crede că s-au născut în anul 100 era noastră și că la nașterea lor pe aceste locuri se întindeau orașe strălucitoare, și dacă nu crede n-are decît să pipăie pietrele și metalele coapte de rugină. Dar cînd vin în aceste sate oameni neștiutori de multe limbi, în afara armelor, uneltelor și turnurilor de pază, găsesc pergamente scrise în cuvinte pe care țăranii nu le-au putut înțelege niciodată. Și ei citesc „Noi iobagii în toată săptămîna slujim și cu plugurile și cu palmele, în trei zile, jelerii în două zile, lipitorii cînd și cînd..., facem un drum mare..., dăm treizeci de ouă, tot satul împreună dăm o fiiră de unt, patruzeci de pari de vie și de gard douăzeci și cinci... și cînd se fac poame de pădure dăm cîte două mierțe fără slujbă...“ și dacă aud acești țărani iubitori de istorie nu pot crede că despre ei este vorba, că așa a fost viața lor cu sute de ani înainte ca ei să se nască. Știu doar Zalăul în care merg cu rata, orașul cel răscolit de buldozere și basculante, cu pămîntul negru, unde cad clădirile vechi și se ridică betonul, unde există clădiri imense în care, în afară de cărți, nu locuiește nimeni. Ei știu Zalăul cu noroiul subțire întins pe asfalt de roțile camioanelor și-i îngăduie, pentru că este cel mai convingător semn al viitorului orașului. Și mai știu că pe arăturile numite „Podul lui Mihai“ se bat pilonii unei punți spre mileniul al treilea, socotind anii de la Octavian August, de la Traian sau chiar de la Aurelian.

Nimeni nu s-a gîndit să fotografieze orașul la anul de grație 1968, cînd Sălajul a fost numit județ. Dar și cine ar fi fotografiat centrul sau alte străzi ale Zalăului la anul 1976, să spunem, ar fi realizat un lucru sublim în inutilitatea sa. Orașul acesta se schimbă în fiecare zi, de la mijloc spre margini, sau viceversa, cu ambiția soldatului sau a elevului care face eforturi din urmă să treacă în fața unei coloane pornită spre orizont. Și pentru asta trebuie să-și forțeze plămînii, să întindă pasul, să se grăbească, să-și înfrîngă setea și oboseala și să fie convins că în mileniul al treilea se poate ajunge cu cîteva ore mai degrabă.

Libertatea „soldatului“

Printre prunii înzăpeziți, pe o cărare de picior, am urcat spre casa lui mai aproape de vîrful muntelui decît de nivelul mării. Săpa în grădină pămîntul albit pentru a-l rumeni gerurile de iarnă. În casă, lîngă sobă, puse pe calapoade din lemn de tei, se aflau cizmele înalte de piele, cizmele lui de soldat din cel de-al doilea război mondial. Poartă ochelari și de cum se lasă întîiul omăt se așază la masă, își pune ochelarii și scrie poezii. Se numește **Gavrilă Dragoș**, are 64 de ani și în această iarnă lucrează la poemul intitulat **Nașterea poporului român și viața lui.** Pînă la 60 de ani a luptat și s-a ocupat de pămînt. Și-ți spune, ca un fel de concluzie, că știe de la tatăl său, că în viață nu iesi rău niciodată dacă asculți de pămînt, de plante și de anotimpuri, dar mai ales de pămînt, pentru că altfel se întoarce împotriva ta. Și cei care nu l-au ascultat s-au trezit praf și pulbere, amestecați în aluatul înmuiat de ploi și ca răzbunarea să fie totală, le-a înghițit nu numai trupul cu oase cu tot dar și numele. El, Gavrilă Dragoș din Meseșenii de Sus, multă vreme înainte Cătelu sau Cătelusa, a ascultat de pămînt și de anotimpuri și toate au fost bune și i-au dat cît i-a trebuit. Aici, sub culmea Meseșului, pămîntul este puțin. Cum sapi un pic mai adînc dai de coltii ascuțiți ai stîncilor. Și cine nu-l cunoaște e ca și cum ar trăi pe o stîncă cheală și s-ar strădui în zadar să scoată din ea belșug de grîne. Și pentru că a ascultat de pămînt și acesta nu i s-a împotrivit, ba uneori i-a dat și mai mult decît se aștepta să primească, după ce Măria sa i-a spus, acum ești liber, poți să faci ce te taie capul, să umbli pe aiurea sau să stai tot timpul cu brațele încrucișate, pentru că ți-ai încheiat strălucit stagiul de soldat al brazdei, el, Gavrilă Dragoș, în loc să plece prin lume să vadă cum au crescut orașe peste locurile în care, cu 35 de ani înainte, și-a îngropat prietenii și pe unde a fost hăituit săptămîni în șir și se oprea numai pentru a tăia cîte o bucată din crupele cailor morți, a rămas acasă să mulțumească Măriei sale în cele mai frumoase cuvinte. Prima sa poezie se numea, ca o încercare înainte de a-i cînta viața și patimile „Adio, Orsova“. Se petrecea una din cele mai incredibile lucruri din cîte fuseseră în istoria poporului român : oamenii părăseau, de bună voie și nesiliți de nimeni, o parte din trupul binevoitor al împăratului tuturor — pămîntul — pentru a-l preda apelor. Și mai scrie poezii pentru că înainte de război, cînd a fost chemat sub arme, la un centru militar se dădea la doi soldați o sapcă și magazionerul o tăia cu briceagul în două, pentru că a văzut oameni întorși înfrînți de la luptă, aliniați și numărați și a auzit cum tot la al zecelea i s-a spus „treci la glonț“, și pentru că Mihai Viteazul a triumfat în Sălaj, și pentru că a văzut un om copleșit de tristețe într-o zi de 5 martie, și pentru toate cîte s-au petrecut și se vor mai petrece spre slava sau rușinea celor care le vor face. Scrie despre Legiunea a 16-a și despre un general Fuscu, asa își aduce aminte din cărți și își recită poeziile îmbrăcat numai în haine albe, cu cizmele sale înalte de soldat în rezerva eternității. În urmă cu cîteva ierni i-a adunat și pe ceilalți bătrîni din sat, au venit și cîtiva tineri și au alcătuit un cenaclu literar. Factorul poștal scrie tot poezii. Un alt țăran, Vasile Șutic, scrie versuri satirice. Maria Tarău scrie proză iar Minerva Baciu și Aurica Berbecar — poezie. Și toți acestia s-au gîndit într-o bună zi să-și cînte versurile, și au mai adunat femei și bărbați din sat și profesori de la școală și au alcătuit un cor. Și 35 de glasuri cîntă, mai ales iarna: „Meseș, sub vîrfutul tău, / Acolo-i sătucul meu / Timpuri grele-ai petrecut / Și nimeni nu te-a știut“...

Și acest țăran Gavrilă Dragoș îi așază pe fiecare cum trebuie să stea pe scenă, și cînd să intre, și din ce parte să bată lumina, și ce cîntec urmează după poezia cu Mihai cel Mare, și tot el vrea ca după ce termină de scris **Nașterea poporului român și viața lui** să pregătească un spectacol cu acest poem, și dacă va putea, înainte de spectacol, dacă nu după, să deschidă și muzeul satului Meseșenii de Sus, un fel de poezie alcătuită din vase, haine și unelte țărănești. Și după ce va deschide și această scenă dacă nu chiar între timp, să termine o mașină de prășit porumbul la munte, unde în afara boilor și a cailor, celelalte sînt peste mînă și departe de un mare folos. Abia atunci va avea timp să scrie numai și numai poezii și în clipele de răgaz să croiască o pereche de cioareci sau cîte un laibăr și să se așeze iar la masă, să-și pună ochelarii și să scrie într-un cînstirea Măriei sale, pămîntul, pentru că l-a fericit cu atîția ani pe spinarea sa și i-a dat hrană pentru a avea timp să refacă în versuri viața poporului român, de la nastere pînă în zilele noastre, cînd el în loc să privească departările din pridvor și să le deseneze, a scris „Cîmpii întinse și mănoase / Șire de munți împădurite / Și lunci atîta de frumoase / Poieni cu flori acoperite“...

Nimic nu este trăit în intregime

Toate trei au împreună 180 de ani și au născut în lungile lor vieți 24 de fii. Trăiesc într-o comună întinsă cît Bucureștii și știu aproape fiecare copac în care au cuiburi porumbeii sălbatici. Nu prea au văzut lumea, nu se prea descurcă atunci cînd este vorba de litere și de cifre, dar nimeni n-ar putea spune că aceste trei femei s-au pierdut vreodată prin viață. Ce se întinde dincolo de satul lor au văzut mai mult cu ochii celor 24 de copii, împrăștiați pe toată întinderea pămîntului românesc. Cîteva imagini i-au adunat pe toți : cînd mamele lor au cîntat pentru 20 de milioane de oameni. Și pînă unde se credeau uitate, îmbătrînite și fără rost („omul se naște frumos, dar necazurile îi urîtesc chipul“), din acea zi s-au convins pentru cît timp vor mai avea de trăit că viața nu este niciodată trăită în întregime. Se numesc Bonțea Gafia, Borz Floare și Hecsan Floare, nu sînt surori, n-au cîntat niciodată împreună, deși locuiesc în aceeași comună din județul Sălaj : Șig.

— Păi de ce să nu horim ? Că or trecut 40—50 de ani de cîn' nu ne-o mai ascultat nime'. Că am făcut atîția copchii și ca să aibă pîne meream iarna și scuturam mestecenii de nea și le tăiam crenjile și făceam mături, și de frig pînă acasă îni roșau ierunții. Da i-am crescut !

— Ee, acum măicuțele nu știu cum se cresc pruncii, n-au necazuri ! Și nu mai pleacă bărbați pă frunt să ste septe ani, să bată cu talpa tăta lumea....

— He, he, atunci trecea numa' soldați, cît vedei cu ochii, tot un soldat și-o pușcă...

— Ați vrea să cîntați ceva ?

— Păi de care să fie ?

— **Ceva din tinerețe.**

Una dintre ele și-a dres puțin glasul și-a început încet, ca un murmur de fagi mîngîiați de vînt. Și după cîteva cuvinte s-au alăturat și celelalte două...

Pămînt străbun românesc

Să locuim aceste guri de rai
Intens și demn, așa cum se cuvine.
Numai acei ce le respiră dorul
Știu bine patria de unde vine.

Să construim idei, să ctitorim
Lăcașuri noi pe vechile morminte.
Doar de acei ce se rostesc în ele
Istoria își va aduce aminte.

Să îmbrăcăm cămașa de scîntei
Purtată de străbuni, din vremuri dace.
Avem cu patria un legămînt
Pe care nici o moarte nu-l desface.

Ion Grigore Bălan

Serile orașului

În orașele de provincie, înserarea vine mai repede. De cum se întunecă oamenii se retrag la casele lor și străzile rămîn pustii. La cîteva ore după apusul soarelui aproape că poți striga liniștit în plin centru că nu te aude nimeni. Doar biziitul depărtat al uzinelor de la periferii răzbate pînă la tine, dar numai cînd vîntul nu-i stă împotrivă.

Lipsesc doi acordeoniști. Unul e plecat în cursă la Timișoara și celălalt nu s-a întors dintr-un sat de pe Valea Agrijului. Un bărbat înalt și slab stă trîntit pe un scaun din primul rînd. „Gata băieți“, strigă el la un moment dat, cu o jumătate de glas. Acest ansamblu folcloric (Rapsodia Sălajului) repetă, de cîțiva ani, în fiecare săptămînă. Pentru cei noi serile mai reprezintă ceva. Dar pentru cei care fac asta de multă vreme nu mai înseamnă nimic. Unul a venit totuși de la liceul seral și pleacă după repetiția unui dans nou. Un solist la vioară se află după două mii de repetiții.

Pentru început patru perechi mai vechi lucrează cu schimbul. Se încurcă și „maestrul“ urcă nemulțumit pe scenă. Fredonează melodia ia o fată și-o învîrte pînă cînd aceasta rîde de plăcere. Toată lumea repetă pașii la relanti. Undoi, un-doi-trei, fetelor fiți atente, ta-ta, ti-ta-ti, capul sus, un-doi, pi-ru-e-tă. Atenție la mine ! Repetă mișcarea cu aceeași fată. Vine și acordeonistul plecat pe Valea Agrijului. Se dezbracă din mers și iese pe scenă cu „obiectul“ pe piept. Gata, spune instructorul, în seara asta n-aveți chef de dansuri noi. Se vede după fețele lor că toată lumea e obosită. Degeaba îi se strigă „nu lăsați greutatea pe stingul“ pentru că toată greutatea lor se lasă exact pe piciorul sting. Chiar și fata venită pentru a doua oară la repetiție își ține pleoapele ca rezemate în două bețe de chibrit. În așteptarea unei hotăriri,un solist de la vioară își aduce aminte că este profesor de muzică și cîntă o melodie preclasică. Asta pare a le aduce aminte tuturor cît de tîrziu este și cît de pustiu a rămas orașul la o asemenea oră. Gata, repetă instructorul, mai facem dansul de pe Someș. Pe obrazul dansatorilor cade ceva mai multă lumină. Vor juca fără întreruperi și dăceli. De după faldurile grele ale cortinei intră perechile în pas solemn. Băieții au pantalonii suflecați pînă la genunchi și această solemnitate a pașilor de duminică după-amiază, cînd fiecare mișcare se oglindește în zeci de ochi, are în ea ceva amuzant. „Du-te dor și vino iară...“. Atmosfera din sală se mai încălzește puțin și scaunele nu mai par atît de pustii. „De trei ori pînă diseară...“. Fetele nu mai sînt atît de obosite. Zîmbesc șiret și simt brațul perechii peste mijloc. „Mîndra mea, floare de munte...“ Fiecare dintre ele crede că se strigă numai și numai pentru ea. „Eu ca tine nu văz multe“. O pereche de dansatori, după o seamă de repetiții, s-a transformat în familie. După ochii închiși și capetele plecate pe instrumente se vede că și cei din orchestră s-au aprins. Cîntă cu adevărat, de dragul de a cînta și de a se auzi. La fiecare pas mai apăsat din dușumeaua scenei se ridică praful. Printre picioarele dansatorilor unul dintre începătorii rămași pe margine stropește cu o ceașcă de porțelan. În viteza piruetelor perechile nu-l observă și continuă jocul. Astă seară dansează numai pentru ei. Atunci cînd sala se va umple de oameni și din pereți se vor trezi miile și milioanele de aplauze din cine mai știe cîte seri, vor cînta și vor dansa numai pentru cei de pe scaune. Atunci va fi cu totul altceva.

★

Acești tineri, majoritatea dintre ei orășeni la prima generație, și cele trei femei, și țăranul eliberat de pămînt, și corurile de profesori din Zalău, și cele de copii, și cele 5 formații de teatru din Jibou, și muncitorii care învață să picteze, și învățătoarea Florica Pușcaș din Bădăcini, și fluierașii din Buciumi, și Gheorghe Man din Fildu de Jos, cel care a sculptat sute de porți și-i învață pe copii să facă același lucru, și dansatorii din Aluniș, și toți cîți mai sînt, se vor întîlni iar în anul acesta, pentru a doua oară și se vor cunoaște și se vor vedea sau numai vor auzi unii de alții și de „nunta“ la care au fost și de oamenii care țeseau și stăteau să-i asculte și să-i privească uimiți.

Cornel Nistorescu

radio

Poezia

Pentru că săptămîna trecută poeta Ioana Diaconescu s-a ocupat de momentele poetice prezentate în programele radioului să încercăm să întregim imaginea poeziei așa cum ea se înfățișează cititorului prin intermediul redactorului de emisiune și al actorului. Este vorba, așadar, de genul **recitalurilor de poezie.** Ele sînt de două feluri : tematice și de autor. Înscriindu-se sub un generic (de obicei un vers ilustrativ), poezia cuprinsă în recitalurile tematice se prezintă (adeseori) sub forma unui montaj reprezentativ. Reprezentativ din mai multe puncte de vedere : atît al temei, cît și al autorilor. Dublată de muzică, poezia se pune astfel în corelare cu una din artele de care altădată era nedespărțită. Dintre numele redactorilor ce-au realizat astfel de emisiuni (uneori sub forma spectacolelor) trebuie subliniat numele lui Titus Vijeu.

Marți seara a fost prezentat un altfel de recital poetic, de această dată dedicat lui George Coșbuc. Un astfel de recital implică două elemente importante (aș zice chiar definitorii) : selecția (și montajul) și arta declamatorie. Așadar, cui se adresează ? Prin selecție, recitalul s-a adresat unei categorii foarte largi de ascultători, adunînd poeziile reprezentative ale lui G. Coșbuc, poezii împărtite (ușor didactic) pe teme : poezia revoltei sociale, a ecourilor obținerii Independenței, a naturii și a iubirii.

A fost o bucurie a reîntîlnirii cu un autor ce și-a păstrat nealterat farmecul simplității, al rostirii grave (atunci cînd a fost cazul) în versuri-sentințe, dar și al unui inefabil izvorît din naivitatea (sau, mai precis, din obținerea naivității) cu care conturează dragostea.

A fost, prin urmare, un Coșbuc clasic și clasicizat (și prin intermediul manualelor școlare) nu altfel de cum îl știam, în tot ceea ce avea mai reprezentativ. Ne-ar fi bucurat, desigur, dacă autorul emisiunii ne-ar fi oferit din poezia coșbuciană, mai pregnant și senzația noutății, a ritmului mai puțin vioi și glumeț.

Același lucru se poate spune și despre modul în care actorii au dat glas poeziei, încercînd (și aici poate fi o greșeală a regiei artistice) de a recita apropiat unui model clasic prin găsirea unui timbru care să localizeze poezia coșbuciană. S-a ajuns, astfel, (din nou) să nu se respecte o pauză esențială într-un vers („Trei, Doamne, și toți trei !“), încît el și-a pierdut sensul. Sînt lucruri mici, desigur...

Așteptăm ca proba de maturitate să fie completată prin recitaluri poetice din autori contemporani, unde se poate afirma mai distinct puterea de selecție și de descifrare a poeziei.

Constantin Stan

plastică

Doi pictori

● Statornicul apel la motive tradiționale, la un material figurativ cu o explicită încărcătură spirituală, acordă picturii lui **Tanasis Fappas** un sens polemic ce vizează opiniile privitoare la procesul de dispersie, de pulverizare a imaginii în arta contemporană. Reprezentarea mamei și copilului, a tinerelor oficiind ritualuri diurne capătă o dimensiune simbolică, aducînd în prim-planul compoziției elementele durabile, profund expresive, ale umanului. Artistul — din a cărui creație am avut prilejul să vedem o selecție la Galeriile de artă ale municipiului București — asigură actualitatea reprezentărilor sale printr-o subtilă eliminare a realităților contingente, prin obținerea unui spațiu de meditație în care devin active valorile unei îndelungate experiențe culturale.

Dezvoltînd o atitudine care a generat, de-a lungul vremii, arhaicul cult al marii zeițe, idealul de perfecțiune al secolului de aur grecesc, nestinsa tensiune umană a artei bizantine, Tanasis Fappas găsește în portret principiile unei temeinice construcții, în care se identifică voința de echilibru, de dezvoltare armonioasă. Înțelegerea omului ca „măsură a tuturor lucrurilor“ nu înseamnă o orgolioasă situare în ordinea naturii, ci dobîndirea unei perspective din care efortul de cunoaștere își precizează finalitățile. Tanasis Fappas evocă lumea grecească — artistul născut la Volos — Grecia, a studiat la Atena și București, trăind, în prezent, în România — atent nu la detaliile pe care i le-ar putea furniza o observație de reporter, ci la componentele unei structuri spirituale, topind trăsăturile prezentului în vîrsta mitologică.

● Peisajul rămîne — așa cum ne demonstrează și noua sa expoziție personală de la Galeria „Simeza“ — genul preferat al lui **Vasile Melica.** Opțiunea pictorului pare să se bazeze pe posibilitățile de continuă confesiune, de „autoportretizare“ oferite de peisaj. Un sat, o pădure, o plajă nu rămîn niciodată închise în strictul concret vizual, ci suportă o puternică transfigurare în filtrul afectiv al artistului.

Există în lucrările sale o tot mai decisă orientare spre gestul liber, spre tușa care descrie fără a-și istovi energiile. Culorile dobîndesc o prospețime și o luminozitate crescîndă, făcînd imaginile să vibreze de intensitatea senzațiilor. Privelistile mării și Deltei se dovedesc generoase pentru temperamentul său liric, constituind spații deschise pe care vegetațiile și tărmurile — formele colorate se înscriu cu fervoare.

Constantin Prut

muzică

Sensibilitate impresionistă

Cîteva concerte cu aer de evocare intercalate printre recitalurile de promovare a noilor talente prind bine, constituie modele. Violista **Marie-Thérèse Chailley** (Franța), elevă a lui George Enescu, Joseph Calvet, fiică a complexului muzician Marcel Chailley și a pianistei Céliny Chailley-Richez, a întreprins un turneu în țara noastră. Recitalul dat luni 22 mai a revelat o virtuozitate bine întreținută, dar mai ales sensibilitate și subtilitate impresionistă, o deosebită pricepere a muzicii înrudite cu stilul debussist și franckian. Sunetul amplu, încălzit de un vibrato bine mînuit, diferit după solicitarea partiturii, mai larg în ornamentatele „Dansuri“ de Marin Marais, mai fin în „Konzertstück“ de Enescu, a dovedit o maestră a dozajelor și intensităților. Îndeosebi sonata de Hindemith, cîntată ca un mare bloc translucid, luminat în părțile lente, cu problemele tehnice perfect rezolvate, a plăcut publicului. Mai puțin potrivită temperamentului solistei, Suita I în Sol Major de Bach a adus un exces de culoare, cu sublinieri romantice și chiar personale fluctuații de tempo la bariolaje, un stil care urmărește individualitatea împlinită a fiecărui sunet, acoperind orice spațiu dintre note prin vibrato. Joc distins și „întins“ care în cazul lui Bach îndepărtează de esențe, dar care s-a potrivit admirabil cu celelalte lucrări prezentate. Caracterul focos, cu aer sudic al primei părți din „Arioso și Allegro“ de Stan Golestan a fost împlinit de un Allegro tehnic, lejer, după cum și piesa de concert de Enescu a dovedit aceeași dublă realizare : lirism și virtuozitate. O plăcută surpriză, „Sonata“ de Jacques Chailley, în primă audiție, a dezvăluit o temă românească în partea I. „Semplice“, sensibil tratată. Scherzo-ul violent și Finalul jucăus au demonstrat și unele posibilități de ascuțe sonoră ale interpretei, duble mai uscate, sunete mai tăioase. Este reconfortant să vezi că re-crearea artistică nu e o vorbă în vînt : adaptîndu-se mai mult sau mai puțin diferitelor stiluri, Marie-Thérèse Chailley are personalitate.

O altă seară evocatoare, întîlnirea de duminică 21 mai cu profesorul, compozitorul, violoncelistul **Serafim Antropov** a constituit un moment de împlinire artistică. De la preludiile pentru pian, piesele pentru cello pînă la lied-urile și modernul Quartet nr. 2, lucrările prezentate au întregit imaginea acestui maestru al școlii de cello, căruia foști studenți (Alexandra Guțu, Mirel Iancovici) azi încununați cu lauri internaționali, pianistii Dan Grigore, Florina Cozighian, Gheza Duma, Elena Cosma, mezzosoprana Adina Iurascu precum și cvartetul „Philarmonia“, i-au adus omagiul unei sensibile interpretări.

Grete Tartler

Eugen Barbu, laureat al premiului „Herder" 1978, ne declară:

„Scriitorul acestui veac nu-și mai poate permite să fie mediocru"

— Stimate Eugen Barbu, după Tudor Arghezi, Alexandru Philippide, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Franyo Zoltan, Nichita Stănescu sinteți al șaptelea scriitor român, laureat al prestigiosului premiu „Herder", acordat de Universitatea din Viena. De curind v-ați intors in țară de la festivitatea prilejuită de decernarea premiului. Ce importanță atașați acestui eveniment in cariera dumneavoastră scriitoricească și cit de mare credeți a fi influența pe care acest gen de distincții o poate avea in cunoașterea și recunoașterea literaturii române in lume ?

— Aș vrea să stabilesc că, așa cum s-a intimplat și cu predecesorii mei, prestigiosul Premiu „Heder" incununează, de fapt, literatura română căreia ii aparține. Sigur că se poate vorbi și despre o satisfacție personală in această imprejurare, dar ea este un lucru mai puțin important. Important este ca prestigiul ciștigat pină acum de scriitorii noștri să fie consolidat, mărit ; dar pentru asta s-ar cuveni să facem foarte multe lucruri, de pildă, mai multă propagandă, să lansăm pe piața străină cărțile cele mai bune ale autorilor celor mai buni, pentru că dacă dai drept literatură de virf cărți banale, care nu interesează pe nimeni, asta este egal cu a pierde piața respectivă. In acest caz, am un exemplu foarte concludent : din Călinescu e tradus mereu romanul **Enigma Otiliei** care este un roman bun dar Călinescu este și autorul unor mari studii despre mari autori străini care ar avea mult mai mult succes pe piața literară externă pentru că ar fi și mai ușor traductibile și ar dovedi, dacă mai e nevoie, geniul acestui mare scriitor. In ce privește evenimentul primirii Premiului „Herder" in cariera mea scriitoricească, pot să spun că mă obligă la o exigență și mai mare. Cit despre influența asupra cărților mele pe care ar putea-o exercita Premiul „Herder", lucrul l-am resimțit incă de la Viena, unde mi s-au făcut propuneri in legătură cu traducerea in limba sirbă, greacă și polonă a citorva cărți ale mele.

— Știu că Premiul „Herder" se acordă pentru calitățile ansamblului operei unui autor. Dacă s-ar fi acordat doar pentru un roman, care ar fi fost cartea dumneavoastră pe care ați fi dorit s-o vedeți incununată astfel ? In alegere ar prima afectivitatea părintelui care-și iubește mai mult una dintre odrasle sau obiectivitatea (desigur, relativă) a criticului ?

— Imi este greu să vă răspund la ce carte m-aș opri. Sigur că **Principele**, probabil, este cartea cea mai bună pe care am scris-o, dar nici de **Groapa** nu mi-e rușine și nici de niște nuvele cum ar fi **Pe ploaie, Miresele** sau **Bătrina**.

— Cărțile dumneavoastră sint traduse in franceză, germană, poloneză, rusă, maghiară, spaniolă, engleză etc. Tiraje considerabile se epuizează in mare viteză din rafturile librăriilor. Filmele la care ați scris scenariul sint văzute de milioane de spectatori. Mai mult chiar, cartea unui autor cunoscut este căutată (și) pentru că are o prefață de Eugen Barbu. Vă considerați un scriitor de succes ? Credeți că există o relație de consecutivitate intre succes și valoare ?

— Da, mă consider un scriitor de succes și desigur că există o relație intre succes și valoare, deși succes au și scriitori nevaloroși. Asta-i o chestie de gust al publicului. Dacă ar fi să optez intre succes și valoare aș opta pentru ultima alternativă. Prefer să scriu o carte care să reziste timpului, uneia pentru care să se bată lumea ca la piață. Dealtfel, multă vreme succesul meu m-a uluit și chiar m-a ingrijorat. Sigur că o speranță exista tăinuită in sufletul meu, că dorința de a mă impune nu era nici ea reprimată, dar un om care a așteptat zece ani cu o carte pe masă inseamnă că nu-i chiar atit de dornic de aplauze. Am o teorie : succesul ii strică pe români, fiindcă ușuratici, totdeauna ne culcăm pe o ureche, crezind că se poate trăi o viață intreagă dintr-o singură carte. Amintesc mereu cazul lui Mateiu Caragiale și „Craii" săi, dar el este excepția care confirmă regula. Un scriitor trebuie să aibă o **operă**, inainte de toate, trebuie să fie divers, să nu-și plictisească cititorii, să nu se repete, fiecare carte nouă trebuie să constituie o surpriză. Cred in artistul renascentist, el e modelul meu. Călinescu m-a fermecat totdeauna pentru forța lui uriașă de muncă, prin cultura lui strălucitoare. Imi place scriitorul talentat, dar mor după scriitorul cult. Nu ne ajunge o viață să acumulăm ceea ce a oferit omenirea in materie de artă. Există atita muzică bună, atita pictură bună, atita sculptură bună ; există filme mari, piese mari ; există dansatori geniali ; un scriitor trebuie să înțeleagă tot ce se inrudește cu arta lui. E de neconceput să te hrănești cu

sambe și să-l ignori pe Beethoven ; să citești romane polițiste și să nu fi văzut un tablou de Van Gogh. Și cu asta cred c-am spus tot.

— Din interviurile pe care le-ați acordat aflu că sint gata scrise următoarele trei volume din Istoria polemică și antologică. **Este vorba de** Aventura limbii române, Balcanismul literar și Caragiale. **Lucrați in același timp la** Janus, **romanul din care ați scris pină acum 800 de pagini. Scrieți la** Săptămina nebunilor **din ciclul** Principelui **și vă documentați pentru** Frica — **„romanul care nu se mai naște". Mii de pagini și un volum de muncă imens ! Probabil de aici vine sentimentul crizei de timp, care vă determină să vă dictați cărțile. In aceste condiții, tirania aspirației spre perfecțiune, care v-a impins să rescrieți de 13 ori** Groapa **se mai manifestă cu aceeași forță ?**

— Da, totul este adevărat ; un volum de muncă imens, mii de pagini dar să știți că nu dictez toate cărțile. Numai la **Incognito** am folosit această metodă pentru că mergeam pe un material deja scris. **Janus**, dacă vă interesează, implinește zece ani de cind stă pe masa mea, ca și **Groapa ; Săptămina nebunilor**, in doi ani, a intrunit abia 150 de pagini pentru că 50 le-am și aruncat, și Dumnezeu știe cind am s-o dau la tipar ; iar cele trei volume din **Istoria literaturii** sunt incepute cu ani in urmă, apărind in presă ca foiletoane in fiecare săptămină. Lumea, cind spui mii de pagini, crede că ai ajutoare pe sub masă care scriu pe indesatelea pentru tine și, de fapt, secretul e altul : scriu aproape in fiecare zi, n-am duminică, n-am Paște, n-am Crăciun ; socotiți și dumneavoastră, in medie, 15 pagini pe zi, inmulțiți cu 365 și o s-aveți o cifră intr-adevăr de ordinul miilor. Scriitorul român se așează la masa de lucru după chef, dar cheful vine rar, cheful ți-l faci, pentru asta iți trebuie antrenament. Scrisul e ca fumatul, e greu să te lași de el, dar și mai greu e să te-apuci de fumat. Vorbeați apoi despre aspirația spre perfecțiune : ea nu m-a părăsit, dar altele erau mijloacele mele literare intre 20 și 30 de ani și altele sunt la 50. Ca să rescriu numai de dragul rescrisului, asta nu mai imi pot permite. Am foarte multe proiecte și foarte puțin timp inainte. Dealtfel, m-am hotărit să scriu două sau trei lucruri la care țin foarte mult și asta in următorii ani, dacă voi mai trăi.

— In 1973, in volumul al doilea din Caietele Principelui **notați ironic : „Teatrul era pasiunea mea, am eșuat ca romancier. Merge...". Cum mai „merge" ? Vreau să spun, ce proiecte mai are romancierul Eugen Barbu ?**

— In ce privește romanele, in afară de terminarea ultimei părți a **Incognito-ului (vol. IV)** și a **Săptăminii nebunilor**, am anunțat un roman-frescă care se cheamă **O cronică românească a secolului XX** (9 volume) cuprinzind epoca 1920—1980. La Viena, dind un interviu gazetelor din capitala Austriei, aceștia au fost uluiți de acest proiect, iar cind au auzit și de cele 15 volume la care visez ale istoriei polemice, m-au crezut probabil un farseur. De fapt, eu exprimam un lucru posibil in ce mă privește. La ritmul meu de scris, pentru toate aceste lucruri mi-ar mai trebui vreo zece ani. La urma urmei nu-i nici chiar așa de mult, totul e să te ții de treabă. Tot in materie de roman aș mai aminti de un altul, cu un titlu puțin bizar : **Ajungă-i zilei răutatea ei.** E un roman istoric, o incercare de reabilitare a lui Nero, un roman filosofic care mă chinuie de cițiva ani și la care fac o documentare crincenă pentru că, una este să cunoști epoca 1900—1980 și alta e să te intorci in timp, pe o distanță atit de mare ; dar omul e dator să-ncerce.

— In Ginduri despre roman, (din volumul „Meditații despre Don Quijote") Ortega y Gasset își arată neincrederea in viabilitatea romanului politic. Pe de altă parte, este clar că trăim intr-o epocă ce stă sub semnul politicului. Fiecare dintre noi este din ce in ce mai mult „zoon politikon". In romanul românesc contemporan dimensiunea politică se accentuează. Dumneavoastră, care ați scris „Facerea lumii", „Șoseaua Nordului", „Incognito" (aș adăuga in același sens „Principele", desigur, „pe răspundere proprie" — cum atrageți atenția in „Avertisment") ce șanse acordați romanului politic ?

— Cred că romanul politic este cel mai la modă roman la ora de față. Epoca noastră atit de zbuciumată care a fost atit de bogată in scelerați și eroi incită la aceasta. Lumea este curioasă, vrea să afle dedesubturile istoriei, vrea să creadă că anumite erori nu se vor mai repeta. Dacă mă gindesc bine, ce mai poate spune in veacul nostru un roman ca **Dafnis și Cloe** sau chiar, să zicem, **Dan** al lui Vlahuță, ce probleme mai pot pune ele cind noi am fost confruntați cu lucruri teribile și stăm sub amenințarea unei catastrofe care va distruge Planeta. **Scriitorul acestui veac nu-și mai poate permite să fie mediocru, nici măcar bun, trebuie să fie foarte bun.** El trebuie să știe foarte multe lucruri, trebuie să aibă o inaltă conștiință umanistă, trebuie să fie cinstit cu sine insuși, să fie curajos, să spună adevărul, oricare ar fi prețul pentru asta. Stimez mai mult un adversar care are o idee pentru care se bate decit cameleonul literar care face de toate numai pentru a trăi mai bine. S-a spus că scriitorul este conștiința lumii, dar oare toți scriitorii se pot lăuda cu acest lucru, că au fost o conștiință a lumii ? Iată o intrebare care mă tulbură. Mă simt dator față de patria mea, față de acest popor in mijlocul căruia am trăit și vreau ca prin puterile mele modeste să-i duc faima in toată lumea, dacă se poate. Scriitorul e, inainte de toate, cum am mai spus-o de nenumărate ori, un director de conștiință nu un lăutar care distrează lumea la banchete. El trebuie să fie, deopotrivă, profet, luptător și magistrat ; trebuie să fie incoruptibil. Poate să greșească in convingerile lui, dar nu poate să inșele pe alții.

Valentin F. Mihăescu

FRAGMENTE CRITICE

Muza departamentală

Citesc, ca să mă amuz, o biografie a doamnei Louise Colet, care a jucat un oarecare rol in viața sentimentală a lui Flaubert. Biografia este interesantă și din ea aflu multe lucruri despre psihologia **femeii de litere** din secolul al XIX-lea. Louise era frumoasă și intreprinzătoare, dornică să fie premiată de Academie și să fie admirată ca poetă. A pune, in acest caz, farmecele feminității in sprijinul operei este inevitabil. Louise nu stă mult pe ginduri, urcă de la Aix, unde copilărise, la Paris, pentru a pregăti mai bine cariera sa literară. Albert Thibaudet, care o prezintă in monografia **Flaubert**, ne spune despre ea că era o femeie inteligentă, **atașată** și hotărită. Căsătorită cu un compozitor, Louise se plictisește in mohorita viață de familie și caută atunci societatea oamenilor iluștri. Frecventează pe filozoful Victor Cousin și obține de la el recomandarea de a publica in reputata **Revue des Deux Monde** și de premiere la Academia Franceză. O primă distincție, alte trei vor veni in anii următori cind cercul administratorilor se lărgește, iar mijloacele de persuasiune ale autoarei vor deveni mai subtile. De altfel, legătura cu filozoful Victor Cousin nu este suficientă pentru obținerea prețiosului trofeu. Louise acordă atunci favorurile sale (relatează același Thibaudet) secretarului permanent Villemain, lui Victor Hugo (tinărul rege barbar al poeziei), nu ignoră pe Alfred de Musset și nici pe Contele Alfred de Vigny. Un desen din epocă o prezintă in ținută de campanie pentru obținerea premiului academic. Desenul reprezintă un nud și sub el s-ar fi putut scrie, isi imaginează malițiosul Thibaudet : „plus candidate quecandide".

Autenticitatea desenului este insă discutabilă, s-ar putea să nu fie vorba de Louise Colet, ci de altă femeie de litere in drum spre gloria literară. Sigur este că Louise frecventa salonul Doamnei de Récamier și are frumoase succese in lumea academică. Du Camp, care n-o inghite deloc, spune despre ea că avea vocea dogită și extremitățile grele, ceea ce ar fi o catastrofă pentru o femeie de salon. Un portret (reprodus in stilul lui Thibaudet) o arată mai favorabil : pieptul puternic, arcuit, fața rotundă, aproape sferică, părul, lins pe creștet, se revarsă in suluri mici pe umerii plini. O statuetă (aflată la Muzeul de Arte decorative) o prezintă, cu un aer mai spiritualizat, in poziția cunoscută a Doamnei de Récamier : mina indoită grațios se sprijină pe o canapea terminată cu un basorelief. Formele sint mai suple, fața sugerează o anumită spiritualizare. Insă nu ne putem increde prea mult in statui : hieratizează, dau acel aer de detașare ce transformă pină și un rinocer intr-un simbol al singurătății cosmice.

Insemnările contemporanilor sint mai dure.

Louise pune totul in joc pentru reputația ei literară și recrutează admiratori din toate sferele. Farmacistul Quesneville ii publică in 1842, pe contul lui, opera completă in 25 de exemplare pe care poeta le oferă marilor scriitori din epocă și familiei regelui Louis-Philippe. Regele, om virtuos și generos, o răsplătește cu o medalie de aur și-i dublează pensia din caseta sa particulară. Nu s-ar putea zice că frumoasa Louise se descurcă greu. Treburile merg ca pe roate, distincțiile literare și articolele favorabile vin de peste tot. Academia dă, incă de trei ori, girul său pentru poemele ambițioasei Louise care, dintr-o muză departamentală, ajunge o muză academică. Insă, cum se intimplă adesea, posteritatea este ingrată și, cu toate premiile și onorurile primite in timpul tinereții fermecătoare, nimeni nu și-ar mai aminti, azi, de Louise Colet dacă n-ar fi vorba de Flaubert. Normandul o cunoaște, se pare, prin 1846 și, cum il interesează femeile cu coapsele puternice și pieptul matern, se indrăgostește fulgerător de favorita spiritelor academice. Louise, care nu este o ușă de biserică, acceptă imediat pe tinărul normand. Și, a doua zi, ii trimite un bilet stăpinit de o „durere resemnată". Durerea nu-i, totuși, adincă. Louise se remontează și vrea să aducă foca normandă la Paris. Insă Flaubert, prudent, nu vrea să părăsească locuința de la Croisset și respinge cu diplomație tentativele din ce in ce mai insistente ale femeii de litere. Flaubert nu era un spirit posesiv, in scrisori recomandă Louisei să nu-și neglijeze amicii și-i atrage o dată atenția asupra prietenului său Bouilhet („aime-le, ce pauvre Bouilhet..."), admirator al poetului. Omul de litere din secolul trecut era generos, autorul **Doamnei Bovary** cel puțin nu arată nici o intunecare la gindul că Louise ar putea privi și in altă direcție. Și Louise nu ignoră bucuriile libertății. Nu-și neglijează nici interesele literare. Iubire, iubire dar reputația poetică trebuie intărită. Biografii lui Flaubert se intreabă dacă laudele aduse de prozator slabelor poeme ale Louisei Colet sint sincere sau nu ; greu de răspuns, in materie de poezie gigantul normand consultă pe amicul Bouilhet, dar Bouilhet este deja indrăgostit de autoare și judecățile lui pot fi suspectate... In orice caz, citeva laude ii scapă in scrisori. Este mefient insă atunci cind Louise ii propune să scrie o carte impreună : „ton idée était tendre, de vouloir nous unir dans un livre, mais je ne veux rien publier". Capcana este abil intinsă. Flaubert scapă arătind scepticism față de literatură. Louise are fel de fel de inițiative culturale, in 1844 apăruse, sub ingrijirea ei, o ediție de opere alese de Campanella, insă grija ei cea mai mare este să devină prietenă a oamenilor de litere bine plasați. O deschidere face spre Sainte-Beuve insă acesta, pățit, fuge. In **Carnetele intime** dăm peste această insemnare care arată un program de boicotare a muzelor : „Mais si vous cherchez quelque bonheur dans l'amour, n'aimez jamais une muse. Là ou vous croirez trouver son coeur, vous ne recontrerez que son talent"... Fuga nu e totuși o victorie deplină pentru critic. Respinsă, simpatia femeii s-a transformat ușor in una incăpățînată și absurdă a muzei. Intr-o carte de amintiri publicată mai tirziu, Louise scrie lucruri cit se poate de dezagreabile despre uriciosul, misoginul Sainte-Beuve. Flaubert nu are atitea scrupule. Ii place opulenta Louise, o vizitează din cind in cind la Paris, ii scrie bilete tandre, ii copleșește cu laude literatura ei. Dar are grijă să păstreze distanța intre Normandia și Paris. Nu vrea s-o prezinte familiei și respinge toate proiectele literare puse la cale de insațiabila muză. Nu scapă totuși nici el de furia femeii de litere jignite. „Hermafroditul sublim", cum o numise prozatorul intr-o scrisoare, dă semne de intoleranță și, după despărțire, (prin 1852), de inversunată antipatie. Imbătrinind, Louise Colet devine o ghilotină pentru vechii ei prieteni. Se spune că, zărind intr-o zi pe Flaubert, in culmea gloriei, ieșind de la Collége de France ar fi zis fiicei sale : „Cit este de urit !". Este tot ceea ce a putut spune despre Flaubert muza departamentală acrită de virstă și nesatisfăcută de cele patru premii academice, de medalia și de pensia regală. Voise ceva mai mult : **gloria literară**, și, văzind că gloria nu este eternă, se refugiază in ură disperată și neputincioasă. Curtezana literară de odinioară devine (se putea altfel ?) o stareță rea și clevetitoare. Sentimentul ei este că toți au inșelat-o și că, dacă n-ar fi fost Victor Cousin, domnii Alfred de Musset și Alfred de Vigny, de n-ar fi existat Victor Hugo si, mai ales, de n-ar fi intilnit pe omul atit de urit Flaubert, destinul ei literar ar fi strălucit. S-a intimplat insă această fatalitate, și Louise Colet a murit cu ideea că a fost victima unei cabale monstruoase.

Eugen Simion

Proteismul creației

„În această lume de esențe contrare, circumscrisă intr-un spațiu aproximativ, mișcătoare și neliniștită, proporția faptelor omenești nu mai are nici o importanță", meditează Principele, memorabilul erou al lui Eugen Barbu. Poate fi aici modelul unui univers romanesc. Dar poate fi, in egală măsură, definirea de sine a unei spiritualități creatoare. Căci, in opera lui Eugen Barbu, filoanele narative se intretaie frenetic, făcind dificilă orice incercare de stabilire a „esenței" artei sale. Forța sa epică nu se delimitează prin circumscrierea la un singur teritoriu narativ. Ea pare a fi caracterizată prin deschiderea către cele mai variate orizonturi literare. De aceea, spațiul lăuntric al scriitorului este, cu adevărat, o lume de esențe contrare. Nu statornicia și constanța, ci căutarea neistovită, setea continuă de altceva, susțin și dau sens activității autorului. Scenariul, jurnalul de călătorie, nuvela (cu toate nuanțele ei), romanul (acoperind un bogat registru epic), eseul estetic ori studiul critic, sint tot atitea prilejuri de confruntare cu orizonturile specifice fiecărui tip de creație literară.

O nouă carte semnată de Eugen Barbu pare a nega intregul acumulat, pare a deschide și releva o altă fată a creatorului ei. Este aici un fel de „ludens", in care definirilor de sine succesive (prin travaliul romanesc) le urmează, in permanență, redefinirile perspectivei critice. Fiecare carte este, pentru Eugen Barbu, prilejul unei dedublări și regăsiri, pe coordonatele altor spații literare. Setea de inedit, setea de confruntare cu cit mai multe universuri posibile, dau deschiderea amplă a operelor sale. Orice nouă apariție editorială este o intilnire cu imprevizibilul : cititorul ori criticul se află in fața unei lumi inedite, neașteptate. Foamea de spațiu al creației artistice) definește — dacă deschiderea proteică a unei creații poate fi o notă definitorie — teritoriul artistic configurat de Eugen Barbu.

Să zăbovim mai mult asupra unei lumi exemplare, pilduitoare pentru universul lăuntric al creatorului ei : lumea **Principelui.** Romanul este, după cum o spune autorul „o sinteză, un basm, o operă lirică". Nici aici scriitorul nu acceptă circumscrierea intr-o zonă bine definită : el interferează citatul cu parafraza cronicilor românești, trimiterile la cultura Renașterii cu inventia unor ipotetice ipostaze culturale, dimensiunea istorică și deschiderea spre fabulos etc. Construcția intregului roman stă sub semnul visului : o lumină grea apasă asupra personajelor ; ele se mișcă incet, toropite parcă ; peste tot plutesc mirosuri apăsătoare și molatece ; cuvintele vin greu, ca un ecou al altor graiuri. Asupra acestei lumi moleșite, oglindă ori parabolă a realității, stăpinește Principele. Toate faptele sale se concentrează in jurul ideii de putere. Principele, stăpinul unui univers inchis, este, la rindul său, stăpinit de puteri potrivnice. Starea sa interioară este **melanholia.** „Viața, gindește el, nu mi-a dat decit puterea și averea". Dar ele sint goale, lipsite de substanță, atunci cind traiectul dintre dorință și faptă a fost străbătut. „Ciinii melanholiei", sentimentul frustrării, al vidului lăuntric, i-l sfișie in permanență ; Principelui ii trebuie un obiect și un sens care să-i circumscrie faptele.

Critica a opus pe Ioan Valahul și pe Ottaviano, considerind că unul reprezintă ințelepciunea pămintească, arhaică, iar celălalt o filozofie venetică asupra vieții. Lucrul nu este foarte adevărat, căci primul citează din Machiavelli și din filozofia cinică, iar celălalt știe cărțile slavonești și normele eticii populare. Ei se opun, insă, in privința modelului de a fi pe care-l propun Principelui. Acesta, epuizind toate căile de exercitare a puterii, golit de obstacole și patimi, se simte inutil. (A fi principe inseamnă a face uz de puterea ta ; dar cind nu mai ai asupra cui să acționezi ?). Pentru Ioan, adevărata dovadă a puterii stă in infrinarea ei (fie că ea se numește modestie, respectarea legii ori fuga de excese). Pentru Ottaviano, adevărata putere se manifestă prin exercitarea ei abuzivă, prin hazard și irațional. Puterea, pentru a se dovedi fără margini, nu trebuie să accepte nici limită, nici o determinare (morală, rațională, afectivă) ; ea trebuie deci să fie „joc". Iar Principele, pentru că trebuie să fie principe și nu ințelept, va alege a doua cale.

Dar „melanholia" sa are rădăcini și mai adinci ; el știe că puterea lui se bazează pe o intimplare : el este domnitorul. Dar cei doi sfătuitori ai săi stăpinesc lumea prin puterea lor de a fascina, de a-și impune voința in orice imprejurare. Nu soarta, nici hazardul, ci propria lor ființă stă la baza forței lor. De aici ambiguitatea atitudinii Principelui ; ii iubește și ii urăște, ii vrea și ar dori să scape de ei. In Ioan și in Ottaviano, el vede negarea ideii de putere, așa cum o reprezintă el, ca principe. Cei care il susțin ideatic sint, de fapt, cei care ii anulează ontologic.

Pe de altă parte, intreaga ființă a lui Ottaviano este ambiguă : el nu neagă și nici nu afirmă, spune dar lasă de ințeles că ceea ce vrea cu adevărat să spună este presupus ; e sincer, mincinos, confesiv și cabotin, mag și șarlatan ; evocă cele mai variate simboluri, nume, substanțe și idei magico-filozofice, intr-un discurs care subjugă tocmai prin neclaritatea lui. Țesătura simbolică abuzivă face ca fiecare cuvint să fie dublat de un halou de nespus, fascinant, mai ales prin intunericul său. Tot ceea ce face Ottaviano este **ostentativ**, ca și cum fiecare gest al său (ba chiar intreaga sa ființă) ar trebui să fie dublate de un sens mai presus de ințelegerea firească. Fascinația lui se naște din neclaritatea și sugestiile picloase cu care iși invăluie prezența, vorbele, gesturile. In el, rațiunea este supusă intuiției, simbolul magiei, iar frumusețea senzualității. Este aici un straniu amestec, in care se impletesc efluvii culturale venind din cele mai variate zone, amestec care, prin neclaritatea și simbolismul său, dă farmecul, specificul și chiar consistența romanescă a personajului.

Dar ambiguitatea fundamentală a ființei sale se răsfringe și asupra romanului : la inceputurile lui il aflăm pe Princepe plingind lingă catafalcul lui Ottaviano, ucis de cine știe ce venetici, prin tirg. In final, il vom găsi pe Princepe ucigindu-l pe Ottaviano, pentru a răzbuna jignirile suferite. Și cum la intronarea noului domnitor aflăm că a apărut și un messer italian, ne putem intreba : al cărui roman l-am citit, care dintre principi a fost eroul intimplărilor narate. Cartea se deschide, relevind o dimensiune ciclică, etern mișcătoare, niciodată ancorată intr-o formă precisă. Este aici, poate, oglinda unui posibil mod de a fi, magistral transfigurat in plan romanesc de Eugen Barbu, prestigiosul laureat al premiului — de răsunet european — **Gottfrid Herder**.

Mihai Coman

JURNAL DE POET

Floarea de lotus

Mă gindesc la floarea Orientului îndepărtat, simbol arhaic devenit cultură și istorie de-a lungul veacurilor in aceste civilizații intinse peste Himalaia pină la poala oceanului soarelui răsare.

Lotusul este simbolul purității desăvirșite, floarea luminii cu precădere, cu rădăcina ascunsă in adincul apelor liniștite, se ridică pe un lujer subțire pină la suprafață unde iși desfășoară frunzele uriașe care ajung adesea pină la doi metri, de un verde închis in inima cărora apoi se deschide miraculosul alb al florii fără pereche.

Dependența totală a florii de soare, de lumina zilei a ridicat-o din vechime la rang de simbol. Seara floarea nu numai că se inchide, dar se și ascunde in adincul apelor, se retrage astfel că nu-i mai poți da de urmă iar odată cu zorile se ridică iar la suprafață astfel că intiia rază de soare ii deschide potirul ce se desfoliază treptat pină la amiază cind floarea deschisă total se desfată in lumină bucurind pămintul. Acest adinc legămint cu soarele a făcut să fie socotită de poeți soarele insuși pe pămint, impăratul florilor, ceea ce era faraonul dintre oameni reprezentantul soarelui pe pămint. Intrucit sămința și rădăcinile lotusului sint hrană foarte prețioasă pe lingă desăvirșita frumusețe, importanța lui in viața de toate zilele a crescut iar celor duși dintre vii in copirșeu in piramide Lotusul era hrana nepieritoare. Stilizat in ceramică, devenit capitel in sanctuare, Lotusul este personificat, zeificat ca soarele. Intr-o inscripție veche de la Dendera se spune despre Lotus :

„Te cuprind pe tine floare ce vii din originile lumii, divin Lotus de pe marile ape. Ai țișnit dintre ape din mijlocul frunzelor și ai luminat pămintul cind incă era in beznă".

Pliniu in Istoria naturală vorbește despre puterea de liniștire a semințelor florii de Lotus. In Evul Mediu, Lotusul era cultivat ca medicament in vederea liniștirii simțurilor și păstrarea castității. Floarea fecioriei și a purității venind din adincuri, fără legătură aparent cu pămintul, trăind din puterea apelor in totală dependență de lumină. Lotusul răspunde pină astăzi setei după desăvirșire și impăcare specifice sufletului omenesc de pretutindeni.

Un poet, Celso Constantini spunea de curind : „cine stă pe floarea de Lotus, e liber de orice impuritate și pătimire".

Cel care s-a ocupat indeaproape de semnificațiile mai profunde ale acestui simbol in aceste decenii este insă savantul Mircea Eliade.

Ioan Alexandru

INSTANTANEE

Clenciurile lui Al. Clenciu

Cred că nu este nevoie să vi-l prezint pe Alexandru Clenciu, spiritualul epigramist. Epitetul pare de la sine ințeles. Oare nu toți epigramiștii sint spirituali ? Hotărit, nu ! Numai cei talentați, se-nțelege. Printre aceștia, Alexandru Clenciu, pe care-l cunoașteți și de la numeroase emisiuni ale Televiziunii și mai ales de la concursurile **Cine știe, ciștigă**, se distinge prin indoita inzestrare : de epigramist și de caricaturist. In ambele genuri, autorul se relevă plin de resurse, adică de clenciuri, justificindu-și cu prisosință numele, așadar la plural.

Ce este clenciul ? In **Dicționarul explicativ al limbii române**, aflăm multiplele sensuri ale cuvintului. Intii, este o „creangă pe ale cărei bifurcații tăiate parțial se pot agăța unele obiecte". Al doilea, „fiecare dintre bifurcațiile coarnelor cerbului". După cele două accepții concrete ale vocabulei, urmează alte două, abstracte. Primul la figurat : „pricină, motiv (de ceartă)". Și al doilea : „sens ascuns ; tilc, dedesubt".

Se poate oare epigramă fără clenci ? Desigur că nu. Dar și reciproca este adevărat : nu se poate Clenciu fără epigramă. De aceea am primit cu deosebită satisfacție recentul volum al autorului : **100 de sportivi români**, văzuți și comentați de Al. Clenciu, in Editura Sport-Turism, București, 1978. Un cuvint inainte de Fănuș Neagu este precedat de autoportretul din profil, in picioare, al lui Al. Clenciu, din al cărui stilou cad, după prima picătură, omogen neagră, alte două, de proporții crescinde, picături ovale, de fapt niște ouă negre, incondeiate cu chipuri omenești : sint fericitele victime ale talentatului artist.

In modul său familiar de prezentare, Fănuș Neagu se ia prietenește la hartă cu „nea Sandu Clenciu, individ cam... dubios (fiindcă ne urmărește pe toți) și artist cu deosebită inzestrare pentru cei rătăciți (adică tot pentru noi)". Autorul ii răspunde in galeria finală de portrete și epigrame, dedicate scriitorilor care se indeletnicesc și cu cronica sportivă : Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu și Ion Băieșu.

Eugen Barbu, cu stiloul-revolver (ați ințeles... clenciul) și cu piciorul pe propria-i cronică (n-am mai ințeles nimic !) e astfel prezentat : „Printre rinduri, scriitorul / Cind despică-n patru firul / Sportului grăbindu-i sporul / Se ocupă și cu tirul".

Dacă vreți să știți și titlurile pur sportive ale cunoscutului romancier luați cartea : in subsolul fiecărui catren veți găsi fișa biografică a sportivului. Nu vă voi spune așadar in ce ramură a sportului a activat in tinerețe Eugen Barbu. Și nici ceilalți care urmează !

Fănuș Neagu, văzut și el din profil, cu părul zbirlit, are capul proptit pe un condei, de fapt un trunchi de pom, din care se ramifică trei roze : sint florile lui de stil, mereu inedite. Iată și textul epigramei, din care vă rog să nu credeți nici o iotă : „Am cheltuit sudoare multă / Și indirjire ca de fiară, / Să vi-l prezint precum rezultă / Din „**România literară**".

Adrian Păunescu e prezentat trăgind de ureche pe un microsportiv, de-asupra unei limbi de flăcări (rugul execuției capitale), cu acest clenci : „Poetul, detunind cuvinte, / Se ia in sport de cele rele, / Că are contra lor un dinte / Și... două'ș'patru de măsele".

Ați priceput că poetul-cronicar sportiv e oltean !

La subsoar' cu cite o carte, de Teatru și de Umor, și in spate cu alte grele angarale, Ion Băieșu e și el gratificat precum urmează : „Ce pot să spun de dumnealui ? / Bătut de tașcă la grumaz / Și-a pus unealta grea in cui / Și-acuma scrie cărți de haz."

De fapt, epigramele lui Al. Clenciu sint curate madrigale, binemeritate de marii performeri ai sportului nostru, de antrenorii emeriți, de speakerii și de scriitorii in serviciul cauzei cele bune. Toată lumea, așadar, e mulțumită.

Șerban Cioculescu

SPORT

Febra fotbalului și alte febre

● După meciul de fotbal cu echipa U.R.S.S. concluziile in legătură cu alcătuirea și pregătirea echipei de fotbal a României pot căpăta un contur mai precis. Cea mai mare deficiență rămine aceea a prospecției foarte slabe, a unei munci de preselecție intimplătoare. Formația pare intocmită de cineva care nu cunoaște echipele din campionat. Lotul nu cuprinde fotbaliștii cei mai talentați, sportivii de o perspectivă certă. In al doilea rind, antrenorul Ștefan Covaci a trecut de la o politică de un conservatorism nefast, predilecția pentru loturile cluburilor bucureștene **Steaua**, mai ales, și **Dinamo**, la un rulaj la fel de nefast foarte mare de jucători, fără stabilitate și criterii. A treia observație este absența proiectului de perspectivă. Dacă privim ultima echipă prezentată prevalează numele noi, dar ele au apărut nu atit ca urmare a unei politici consecvente de promovare cit ca urmare a imprejurărilor potrivnice conservatorismului lui Ștefan Covaci. (**Dinamo** se află in declin, cițiva din jucătorii preferați sint ieșiți din formă, accidentați, indisponibili etc.) In al patrulea rind, ideea de a transfera cluburilor unele sarcini tehnice ce revin prin tradiție și experiență naționalei s-a dovedit ineficientă. A critica cluburile după infringeri este unul din punctele obligatorii in programul de declarații al lui Ștefan Covaci. Dar experiența naționalei alcătuite de Angelo Niculescu ne arată că slaba muncă de la cluburi poate fi depășită la nivelul naționalei și că se poate alcătui o echipă națională bună chiar dacă echipele, campionatul nu se impun printr-un nivel competitiv neobișnuit. De la experiența și reușita echipei alcătuite de Angelo Niculescu am făcut și facem prin V. Stănescu și Șt. Covaci pași inapoi. Antrenorul Ștefan Covaci promite de mai mulți ani, dar nu realizează nimic convingător. In fața viitoarelor competiții ne găsim cu un lot rău alcătuit, cu un program de lucru nesigur, cu o cotă psihologică proastă. Măsurile federației sint in schimb salutare.

★

● Febra campionatului mondial a inceput să cuprindă presa. Televiziunea ne-a prezentat echipele a două grupe participante. Pronosticuri se fac peste tot. Numele cel mai des pronunțate sau scrise sint cele ale R.F.G. și Olandei, pe care cei mai mulți le așează inaintea Braziliei sau Argentinei. In aceste calcule, pronosticuri se uită factorul psihologic, foarte important și, mai ales, o dispută care n-a fost incă tranșată satisfăcător de una din părți. La campionatul mondial din Anglia echipele țărilor latine au avut de suferit infringeri neașteptate și unele nemeritate. E vorba de Brazilia și Argentina. Campionatul mondial disputat in R.F.G. a dat ciștig de cauză tot unor echipe nordice. Dacă in Anglia pe primele locuri s-au aflat Anglia și R.F.G., in R.F.G locul 1 și 2 au revenit R.F.G.-ului și Olandei, pe 3 venind Polonia. In Mexic finala a aparținut insă Braziliei și Italiei, in primele patru intrind și Uruguayul. E greu de presupus că un „mundial" in Argentina, țară latino-americană, nu va crea — să nu uităm publicul țărilor latine — un ascendent psihologic, chiar dacă absentează echipa Angliei, atit de detestată de publicul latino-american. Din totalul de 16 țări, 7 sint țări latine cu un fotbal caracteristic, diferențiat ca formulă de cel nordic : Brazilia, Argentina, Spania, Italia, Peru, Mexic, Franța. De partea cealaltă se află R.F.G., Olanda, Suedia, Polonia, Austria, Scoția. Se poate anticipa fără a greși prea mult că rolul echipelor latine la această competiție va fi mai important decit la altele, chiar dacă ele sint dezavantajate de compoziția unei grupe ca următoarea : Argentina, Italia, Franța, Ungaria.

Desigur panta previziunilor e inșelătoare, dar că fotbalul de temperament și tehnică latină va căuta să-și ia revanșa in fața fotbalului de angajament total al echipelor nordice se poate prevedea, iar condițiile favorabile există. Realiști in declarațiile lor, antrenorii R.F.G.-ului și Poloniei au indicat echipele latine drept formațiile care le vor produce cele mai mari dificultăți.

● S-a disputat in anonimat partida derby a campionatului de rugby dintre **Farul**-Constanța și **Steaua**-București. Jocurile atit de precare uneori ale campionatului de fotbal sint introduse in programele T.V., dar cele de handbal și mai ales de rugby rămin incă in afara vederilor acestui program cu toate că spectacolul „tele" cel mai frumos din ultimul an l-a oferit hanbalul. Rugbyul românesc a inceput să-și impună drepturile in fața celei mai conservatoare federații sportive europene, cea britanică, dar pare-se că nu reușește să și le impună la ea acasă. Comentariile sint de prisos.

Discobol

atelier literar
poșta redacției

I. CIOANCĂȘ : Un ciclu de inspirație mai susținută și de consistență mai omogenă, în care există pagini demne de atenție : „Drumul meu", „Cel drag", „Omule", „Clipa", „Pasărea", „Dați-mi înapoi".

AL. PRIBOIENI : Citeva lucruri interesante, într-o formulă nouă : „Text de ființă", „Vinzătoarea de sorcove", „După hrană", „Noapte de gardă" (notație albă, seacă, „prozaică", pe marginea unor evenimente din mica lume cotidiană — formulă plină de perspective, dar și de riscuri !...). Și citeva, în celălalt plic, în genul predilect (nu întotdeauna cultivat pînă la adîncimea și exigența necesară) : „Singura mireasă", „Se tulbură nopțile", „Viermii dresați", „În pădure".

N. STANCIU: Proiectul „grădinii" e interesant, dar încă insuficient definit, configurat, și inegal de la o pagină la alta. Sînt, însă, destule părți care ating pragurile poeziei : „Spre seară", „E toamnă", „Melancolia", „Mai dăinuiesc", „Am înțeles", „Zic".

G. M. BUCOVICIOR : Nu se văd, din păcate, nici acum, semne de înnoire. Ceva mai bine, în „Îndemn", „Vîntul", „Într-o zi de iarnă" și, din ultimul plic, „Bucurie".

V. DRUMEȘ : Mai de grabă, confecție de obișnuință, plafonată, lucru manual de serie, fără ecou și semnificații. Ceva mai răsărite, „Confesiune", „Fiu".

A. DAN : Am predat desenele secretariatului de redacție.

AUREL VOISINE: Interesantă încercarea de a explora liric acest univers domestic, mărunt și prozaic (la prima vedere). Rezultatele sînt împărțite și lasă, în general, impresia că zăbava asupra manuscrisului n-a fost destul de susținută și scrupuloasă (multe imagini și expresii ambigue, confuze, uneori uzate, comune, banale etc). Cele mai bune ni s-au părut „Condiție", „Drumul fiilor", „Joc de taină", „Hrană".

M. BEICU : Am primit scrisoarea cu intirziere, așa incit nu v-am putut răspunde în condițiile dorite. Dintre versuri, ni s-au părut mai aproape de reușită „Mustrare" și „Eroare". (Amănuntele de care ne intrebați le puteți obține oricînd de la redacție).

A. RALU : Cele mai bune demonstrează o creștere, un progres („Această pace", „Viermele", „Această piele", „Ab-

surdul firesc", „Inventatorul", „Pașii", „Sentimentul de patrie", cu unele lungimi greoaie, discursive, confuze, ca, de altfel, și alte piese interesante, uneori ratate din cauza acestor metehne — de pildă, „Primăvară", „Darul", „Adorm" etc.). Unele rămîn la jumătatea drumului, cu neimpliniri diverse, nefinisate scrupulos etc. („Ciudățenia", „Mortul altuia", „Rece", „Un om") iar altele, destul de numeroase, sînt inexplicabil de slabe, inconsistente, neinspirate. Ceea ce arată persistența unor nesiguranțe, oscilații de gust, de spirit critic, de tensiune creatoare etc. Graba, înfrigurarea care se degajă dintr-un pasaj al scrisorii (foarte frumoasă, de altfel, în ansamblu, ca „radiografie" în oglindă și ca mărturie de sensibilitate și de sinceritate confesivă) nu sînt de bun augur, cu toate justificările profunde, grave (și subiective !) pe care se sprijină. Grăbiți-vă incet (totuși !) și nu căutați în poezie o revanșă sau o compensație („conturile" sînt strict diferite și deloc „interșanjabile"...). Mai ales cînd știți atît de bine că e vorba — cum ziceți — de **drumul spre casă !** Ordinea publicării poeziilor (ca, de altfel, și cea a enumerărilor de titluri din răspunsuri) e cu totul intîmplătoare ; nu trebuie să deduceți nici o semnificație. Ne puteți adresa, firește, toate întrebările care vă frămîntă ; vom încerca să le dăm un răspuns.

ELENA I. PLĂMADĂ : Ar fi un anumit zvon prin pagini, difuz, incert, mai ales în „Nervi de toamnă", „Cintec la o margine de pădure". Dar ne-ați trimis prea puțin (și uneori nu destul de citeț !), ca să ne putem face o părere intemeiată.

Mesnic, Victor Pistiniuc, Aneta Drăgan, Mitu Emil, Victor Paltag, R.C. Hecker (ceva, în „O vară dar nu oarecare"), **Alindor Ama, Valerian Tomescu, Șt. Buzărnescu, Ionel Spinu, Vasile Constantin, M. Hărman, Elena Telea, Ionică Beciu, Daniel Ionescu, G.M.B. Almaș, A.S.R. Timișoara, Aurel Pădure, G. Militaru, Lucia Săvescu, Emilia-Roman, Nicolae Roșianu, Vasile Turea, Paul Ion Munteanu, Vasilica Vlonga, Mioara Călin, M. Fulga-Mazilu, M. Șimian, A.A. Andrei, Dumitru Dincă, Vladimir Ghețu, C. Răduț-Argetoaia :** Incercări de nivel modest.

Ov. T. Stanomir, Sofian, M. Vitiuc, Lorelei, Oprea Holbav Zorileanu, Rodica Topuzu, Carmen Tania Grigore, R. Wieland, M.R. Mușat (pentru cenaclu, adresați-vă secretariatului de redacție) : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Orașul cu două mîini

Un bulevard cu salcîmi abia plantați
privit asiduu
incit acolo unde se subțiază
ți-e teamă să-i apuci
iar orașul
de-o parte și de alta
greșind c-o levitație în plus
cînd bunicul mai trece
călare pe fluturi de noapte
Bega

e bine să simți totuși
orașul ca două mîini ale tale
pe care le așezi sub ceafă
cînd ți se face poftă
să te uiți sus
cu ochii sticlind sfîșietor.

MARIUS TARZIU

Locuri

Mai sînt și locurile în care
am vrea să ne întoarcem
în alt fel
deoarece sîntem acolo
acum

totuși
pentru că norii
au altă formă
și sîntem prea înalți
ca să ne aplecăm
peste cișmeaua
de fontă
pentru că marțienii de cretă
de pe asfalt
ne fac să zîmbim
și plăcerea
de a merge desculți
ni se interzice
ne îndepărtăm
nedumeriți.

DAN LADINA

Duminică

După-amiaza s-a aruncat
de la etajul zece al unui bloc galben.
Strada era pustie,
numai o pisică a fost martoră
la tragedie.
Și,pînă jos, sinucigașa a plantat lent,
traversînd spectrul.
Cînd a atins asfaltul
dăduse în amurg.
Și pisica adormise
pe un container cald,
pentru gunoaie.

ANDREI DORIN

Sculptură de Nicăpetre

Refuz

Refuz să arunc o garoafă în mijlocul
șobolanilor.
refuz să-mi ascund cuvintele după
niște flaute obosite
uneori mă întorc la casa bufnițelor,
printre cenuși proaspete
uneori fluturi negri îmi cad
din păr
ca o țărînă
deși greierii îmi traversează
singurătatea
deși, cu sfială, o căprioară îmi
bea sufletul
refuz să cred altfel :
zăpada începe dincolo de genele
mele.

CRISTINEL PRICOP

Poate norocul

Personal
nu sînt împotriva oamenilor de zăpadă
nici măcar
împotriva creșterii fluturilor de mătase
jocul e mult mai sever, mai ascuns.
citeodată,
bun împărat al copiilor palizi
rău înger în casa părinților
necruțător soldat în plutonul de vise
și-atunci, cu cerneală ce suferă,
scriu pe toate ușile : ieșiți, ieșiți afară și
trageți un loz,
poate norocul, poate norocul v-așteaptă
în taină
și-atunci, respirînd împreună ziua aceasta,
vă voi convinge că soarele nu e
ceea ce credeți,
vă voi convinge că moartea tatălui meu,
pe un pat... într-o cameră... iarna...,
e singurul lucru de-nțeles și iertat.

VALERIU DRĂGUȘANU

Poem umil

Se desprind cuvintele
de mine
cum se desprinde zborul
de-o aripă
rănită...

dar noi explicăm totul
pe seama gravitației,
uitînd
că mărul
se desprinde de pe ram
și după legea
viermelui.

Se desprind cuvintele
de mine
și timid vă bat la geam,
dar voi,
voi credeți că-l vîntul
și nu le-ascultați.

ION DRAGOȘ

Chiar și cuvintele

Chiar și cuvintele devin prea grele
în noaptea aceasta
cu luna ca un ulcior
pe polița cerului,
am să-ți cuprind între palme
fața prelungă
și-am să te învăț să taci
ca într-un peisaj de Utrillo,
cu pereții inimii inundați
de umbre familiare
și cu ochii deschiși înăuntru,
spre gîndurile
ca niște liceeni îndrăgostiți întîia oară,
am să te învăț să taci
inspirînd cu urechile
marginea ferestrei
dincolo de care
lumea își duce rotund visurile.

MONICA ZGÎRCU

REVISTA STRĂINĂ

● **ZILELE CULTURII TUNISIENE** — prima prezentare a realizărilor culturale a acestei țări la o scară de mari proporții — a avut loc în Polonia. „Zilele", inaugurate la Varșovia, prin deschiderea unei expoziții intitulată „Arta contemporană tunisiană", au înglobat o trecere în revistă a filmelor acestui stat african, reprezentații ale Ansamblului folcloric național din Tunis și o expoziție a Cartaginei și a monumentelor ei. Ansamblul folcloric a dat reprezentații și în afara Varșoviei, în cadrul unor cluburi și centre culturale de tineret.

● **O SELECȚIE DE ACUARELE** arătînd evoluția lui Mallord William Turner (1775—1851) ca unul dintre cei mai mari peisagiști britanici, va fi expusă între 9 și 30 iunie la Muzeul de Artă din București. Turner a dobîndit faima de pictor peisagist romantic și pionier în studiul luminii, culorii și atmosferei. Pasionat al mării, se pare că a fost singurul care a prins în pînzele sale momentul contopirii elementelor aerului cu apa. Dramaticele furtuni pe mare, cu lumina lunii scînteind în rostogolirea valurilor prind viață în pînzele lui. În contrast, apar scene rurale idilice, cu țărani secerînd, recoltînd sau văzîndu-și de munca zilnică, după anotimp. Expoziția de la București va cuprinde numeroase pieturi și acuarele, cărți și schițe precum și materiale personale și biografice.

● **A 32-A EDIȚIE** de la război încoace a cărții lui Bolesław Prus (1847—1912) **Păpușa**, este din nou în librăriile poloneze (ed. PIW), de astă dată ilustrată de Antoni Uniechowski. Romanele lui Prus se bucură de un interes tot atît de viu în fața tuturor generațiilor, ajungînd din 1944 pînă în 1976 la 67 de reeditări cu peste 15 670 000 exemplare. Numai romanul **Faraon** a ajuns la 1 631 000 exemplare. „Păpușa" fiind tradus în limbile germană, bulgară, română, estoniană, franceză, ungară, italiană, letonă, lituaniană, rusă, sîrbocroată, slovacă, slovenă și ucraineană.

● **LA MÜNCHEN (R.F.G.)**, Federația istoricilor germani a organizat în primăvara aceasta o a treia întîlnire între istoricii germani și sovietici. Sesiunile precedente avuseseră loc la Mainz (1973) și Leningrad (1975). Cei 30 de participanți s-au concentrat asupra celor două teme principale : pe de o parte diferența în metoda științelor istorice, iar pe de alta, epoca războaielor de eliberare împotriva lui Napoleon, în timpul cărora germanii și rușii au fost aliați.

● **ÎN EDITURA FRANCEZĂ Gallimard**, colecția Blanche, Jean d'Ormesson își dă glrul unui nou volum **„Le Vagabond qui passe sous une omb-elle trouée"** (Vagabondul care trece sub o umbreluță de soare găurită). În această carte — care este un roman, poate, sau un eseu — autorul cunoscutului „Au plaisir de Dieu" face un bilanț plin de umor și de mici răutăți al propriei sale vieți, al succesului său răsunător care îl surorînde chiar pe el. D'Ormesson invocă mai întîi memoria tatălui său, ambasador al Franței căruia îi schițează un admirabil portret. Cine este acest vagabond care trece, dacă nu Jean însuși ? — comentează cronicarul edituril ; cînd spune el adevărul ? Cînd visează ? Tînăra irlandeză Lady Ann a existat vreodată ? L-a cunoscut ea oare pe lordul Fitzgerald ? Povestea lor este atît de frumoasă încît nimeni nu mai caută să discearnă ficțiunea de realitate.

● **GÜNTER GRASS**, binecunoscutul scriitor german, efectuează în prezent, în cadrul Institutului „Goethe" din München, un turneu de conferințe în al cărui itinerar figurează Japonia, Indonezia, Bangkok (Thailanda), Bombay (India), Nairobi (Africa) etc. În toate orașele scriitorul citește pagini din ultimul său roman „Der Butt" (Cambula), apoi sînt organizate discuții și mese rotunde cu scriitorii din țările gazdă. La Tokio a fost prezentată și o expoziție de gravuri ale scriitorului pe care el însuși a inaugurat-o.

● **EXPOZIȚIA ITINERANTĂ** „1000 de ani de icoane bulgărești" organizată de Comitetul pentru Cultură al R.P. Bulgaria, a fost deschisă pînă la 15 mai la Stadtmuseum din München, după ce fusese prezentată succesiv la Paris, Moscova, Viena și Bruxelles. Au putut fi văzute peste 200 de opere din secolele IX—XIX cît și mostre de artă aplicată cum ar fi vestminte sacerdotale și obiecte de cult din epocile respective. Aproape jumătate din aceste obiecte au fost expuse pentru prima oară. Cele mai vechi icoane datînd din sec. IX — cum ar fi cele ceramice care îl reprezintă pe Sfîntul Teodor. Expoziția a prilejuit o trecere în revistă a fazelor de dezvoltare a picturii bulgare de icoane, a manifestărilor regionale și a formelor de stil. Cea mai mare parte a operelor datează din epoca dominației otomane în Bulgaria, de la sfîrșitul secolului XIV pînă în secolul XIX.

● **MARELE PREMIU** al Statului Austriac pentru Arte Frumoase a fost atribuit pentru prima oară cu titlu postum anul acesta arhitectului austriac Karl Schwanzer, decedat în circumstanțe tragice în 1975. Operele sale cele mai cunoscute sînt Pavilionul Austriei la Expoziția Universală din Bruxelles în 1958, cît și cele din Montreal și Osaka, Ambasada Austriei, în Brazilia și Muzeul Secolului XX de la Viena.

● **SCRIITORUL GERMAN HEINRIC SATTER** în vîrstă de 69 de ani a primit la Karlsruhe (R.F.G.) premiul „Wilhelmine Lübke" atribuit de Comitetul „Ajutorul german pentru bătrînețe" pentru cartea sa „Viața începe la 60 de ani". Autorul, fiu al scriitorului Gerhart Hauptmann și al actriței Ida Orloff, a debutat la ed. Ullstein. El a scris numeroase romane și lucrări biografice, ultima sa carte „Model de dragoste a aproapelui" fiind un apel, apreciat în toată lumea, pentru a se oferi bolnavilor și handicapaților o viață demnă pentru un om.

În numele adevărurilor istoriei

Urmare din pag. I

tență multimilenară. S-au întîlnit, de asemenea, nu numai două istorii, ce au toate îndreptățirile să-și pună în valoare rezistența, dar și două istorii pentru care această rezistență n-a fost nici o clipă vorbă goală, cale senină și uitare de sine, ci, dimpotrivă, muncă îndirjită, de zi și noapte, curaj și geniu al dăinuirii. S-au întîlnit, prin cei mai autorizați soli ai lor, două popoare care au în această privință să-și spună multe și să-și depene și mai multe întîmplări. Dar, mai presus de toate, s-au întîlnit, prin cei mai autorizați soli ai lor, două popoare pentru care cuvintele de suveranitate, de independență, de neamestec au devenit o valoare reală și o forță catalizatoare în lumea contemporană, două popoare care cred și militează pentru adevărul că planeta nu trebuie să fie împărțită, fie în mari și în mici, fie în puternici și slabi, fie în bogați și săraci. S-au întîlnit, așadar, prin cei mai autorizați reprezentanți ai lor, două popoare care, respectîndu-și istoria, își respectă deopotrivă prezentul și viitorul și nu numai pe ale lor, dar și pe acelea ale celorlalte națiuni viețuitoare pe planetă. Un prilej într-adevăr ca vizita aceasta să fie memorabilă și ca oamenii, atît la fața locului, cît și în fața televizoarelor de acasă să-i simtă cu putere memorabilitatea.

„Întotdeauna inimile noastre împreună bat"

Urmare din pag. I

că a fost dus înspre țărmurile de la Soare Răsare, înspre poporul coreean, de către cel mai de seamă sol al plaiurilor românești, conducătorul iubit al partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Fierbinți și legitime aspirații ale poporului coreean, unitate, independență și pace, sincera dorință de colaborare în cele mai diferite domenii se dovedesc a fi inscrise la loc de frunte în ansamblul politicii Partidului Comunist Român, prietenia și solidaritatea militantă româno-coreeană se dovedesc a fi cheile de boltă ale întîlnirilor celor doi conducători de partid și de stat — tovarășii Nicolae Ceaușescu și Kim Ir Sen.

Cu mai puțin de trei ani în urmă, ne-au răsunat în inimi ecouri ale milenarei spiritualități a poporului coreean, alături de ecouri ale luptei și muncii din care s-a întrupat și se dezvoltă țara prietenă — R.P.D. Coreeană. Ne-au adus atunci aceste ecouri vigurosul ansamblu **Mansude.** Unindu-se cu alte mii de voci, **Mansude** a exprimat, în aceste zile, prin cînt și dans, bucuria întregului popor din R.P.D. Coreeană de a-i avea ca cinstiți oaspeți pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe tovarășa Elena Ceaușescu, pe ceilalți conducători de partid și de stat care i-au însoțit în această istorică vizită.

Privind cu ochi luminoși viitorul

Urmare din pag. I

că sînt integraliști. Această extraordinară dorință de cunoaștere, tenacitatea cu care învingeau obstacolele limbii, impunea respect. Peste această imagine se suprapune o alta, mai veche, urmare a lecturii nuvelei „Friguri" de Marin Preda. Vietnamul eroic își dezvăluia aici măreția, în luptă cu suferința, cu obstacolele ce păreau de netrecut, învinse cu abnegație și înalt spirit de sacrificiu, izvorîte din conștiința integrității inalienabile a neamului. Rezistența în fața vitregiilor istoriei, înfruntate cu sentimentul clar al implacabilei victorii finale, unește în spirit și faptă poporul vietnamez cu poporul român. Liber, stăpîn pe destinul său, poporul vietnamez construiește socialismul, încrezător în forțele proprii. Oamenii care, ieri, își lucrau pămîntul și învățau carte în scurtul răstimp dintre bombardamente, privesc acum, cu ochi luminoși viitorul țării. Miinile prietenești ale românilor, sufletul lor cald sînt și azi, ca și în vremurile grele, alături de țara prietenă. Vizita din aceste zile a președintelui României, Nicolae Ceaușescu, în Republica Socialistă Vietnam, constituie înalta expresie a politicii patriei noastre socialiste, deschisă către popoarele care vor să trăiască în omenie și adevăr, care acționează pentru implinirea idealurilor păcii și socialismului.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **LUCIAN BLAGA** este, probabil, poetul român modern cu cea mai mare audiență reală în străinătate, de altfel în continuă creștere. O dovadă în acest sens este dată și de faptul că revista madrileană **Cuadernos Hispanoamericanos** (nr. 334, Abril 1978, pp. 80—86) publică un grupaj de 12 poezii în versiune castiliană semnate de Domnița Dumitrescu.

● **NUMĂRUL 7—8** (Spring-Autumn 1977) al revistei americane **Paintbrush, A Journal of Poetry, Translations and Letters,** este consacrat în întregime problemei traducerii. Printre colaborări figurează și contribuția profesorului Thomas A. Perry (East Texas State University), intitulat **Translating I. Barbu.** Se explică dificultatea unei astfel de traduceri în limba engleză, exemplificată prin versiunea proprie a poeziei **Dioptrie,** din **Joc Secund,** propusă sub titlul **Dioptric.**

● **A APĂRUT** de curînd, în excelente condiții tehnice, volumul 5 din **Lexiconul literaturii universale (Világirodalmi Lexikon)** literele **Im-Kamb,** editat de Academia Maghiară (Budapest, Akadémiai, Kiado, 1977, 896 p.). Literatura română se bucură de o bună prezentare prin articole, unele ample, despre N. Iorga, Panait Istrati, E. Lovinescu, I. Iosifescu, Șt. O. Iosif, Eralt Isac, Al. Ivasiuc, P. Ispirescu, Magda Isanos, inclusiv despre scriitorii francezi și sovietici de origine română E. Ionescu, I. Isou, Bogdan Istru. Articolele sînt semnate de Bella György (responsabilul pentru literatura română al întregului **Lexikon**), Barsi-Kálman Bela, Bajoni Lazár Endre, Domokos Samuel, Kolosvári Papp László, Pálffy Endre. Articolul despre **Gust (Izlés)** aparține lui Adrian Marino.

● **LA FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE LA BORDEAUX,** pianistul Dan Atanasiu, student la Conservatorul „Ciprian Porumbescu" din București, a obținut Medalia de Aur.

studia thracologica

Getul Burebista, conducătorul tuturor geto-dacilor (III)

Un eveniment de o mare însemnătate pe care ni-l relevă documentul epigrafic din Dionysopolis este intervenția lui Burebista în conflictul dintre Caesar și Pompeius, complet trecută sub tăcere în alte izvoare. Căci nu poate fi nici o îndoială că obiectul tratativelor duse de Acornion cu Pompeius fusese această intervenție, Burebista oferindu-se să trimită trupe împotriva lui Caesar, în schimbul unor avantaje, printre care avem dreptul să bănuim în primul rînd respectarea cuceririlor getice din Pontul Sting de către Pompeius. Victoria definitivă a acestuia în acel moment părea certă. Se afla în Macedonia, la Heraclea Lyncestis, prin luna iunie a anului 48 i.e.n., în plină desfășurare a războiului, după succesul său de lîngă Dyrrhachium. Trupele sale biruitoare, mult superioare celor cesariene ca număr, subsistență și perspective, îl proclamaseră **imperator (autokrátor),** titlu pe care inscripția de la Dionysopolis îl menționează. Știm că, plin de o prematură încredere, el anuntase tuturor regilor vecini această primă izbîndă, desigur sugerîndu-le să i se alăture (Caesar, **Războaiele civile,** III, 72 ; Appianus, **Răzb. civ., II,** 63). Acum Burebista răspundea acestei sugestii cu toată convingerea. N-avea decît de cîștigat contribuind la adîncirea dezbinării lăuntrice a puterii romane și luînd partea beligerantului care se sprijinea pe Orientul elenistic (străveche țintă a orientării economice și spirituale a daco-geților), împotriva aceluia care reprezenta Occidentul, baza autentică a lumii romane, dușmană hotărîtă a năzuințelor daco-getice. La fel vor proceda urmașii săi în războaiele civile ulterioare, aliindu-se împotriva lui Octavian mai întîi cu ucigașii lui Caesar, apoi cu Marcus Antonius. Dar acum evenimentele aveau să se precipite în mod surprinzător, raportul de forțe dintre cei doi adversari romani fiind curînd și în mod decisiv răsturnat prin victoria lui Caesar la Pharsalos, unde armata lui Pompeius a fost zdrobită înainte ca să fi putut primi ajutorul getic. Faptul că inscripția lui Acornion nu face nici o aluzie la acest dezndămînt și că menține celui învins titlul de **autokrátor** este o dovadă că datează chiar din vara anului 48 i.e.n., fiind scrisă imediat după întoarcerea solului dionysopolitan de la Heraclea Lyncestis și înainte de 9 august, ziua bătăliei de la Pharsalos, în orice caz înainte ca știrea înfrîngerii lui Antonius să fi ajuns în cetatea pontică.

Caesar putea să se felicite că trupele sale n-au avut de luptat cu fortele geților, otelite prin disciplină și fanatism. Dar nu e mai puțin adevărat că amenințarea uriașei puteri făurite de Burebista continua să obsedeze opinia publică din Roma. Vedem răsunînd ecouri ale acestei stări de spirit în scrierile ulterioare despre acele evenimente. De pildă Lucanus (contemporan cu Neron), în poemul său **Pharsalia,** îl pune la un moment dat pe un roman să declare că preferă un război civil chiar celor mai mari calamități externe, dînd ca exemplu eventualitatea unor atacuri din partea dacilor și a geților (II, 52—54) ; într-un loc (II, 295—297) îl face pe Cato să exclame : **„feriți-ne, zei cerești, ca, printr-un dezastru care i-ar pune în mișcare pe daci și pe geți, Roma să cadă iar eu să mai rămîn teafăr",** iar spre sfîrșit (III, 93—95) un personaj spune „zeii ne-au ferit ; pe țărmurile Latiului n-a pătruns furia răsăritului și nici n-a năvălit sarmatul cel sprinten împreună cu pannonii și cu dacii și geții".

De fapt, după victoria sa în războaiele civile ceea ce îl preocupa în primul rînd pe Caesar era problema getică. Pregătise o mare expediție împotriva lui Burebista, trupele necesare, cuprinzînd un efectiv de 16 legiuni și 10 000 de călăreți, erau concentrate în Macedonia și el tocmai era gata să plece din Roma pentru a se pune în fruntea lor, cînd a fost asasinat de adversarii săi la 15 martie din anul 44 i.e.n. Despre proiectul său pomenește Strabon în pasajele pe care le-am văzut mai sus și îl confirmă nenumărați alți autori, ca Titu Liviu, Velleius Paterculus, Suetoniu, Plutarh, Appian. Acesta din urmă, cel mai explicit, spune în cartea sa „Războaiele civile" (II, 110) : „Caesar se gîndea la o mare expediție împotriva geților și a parților ; intenționa să-i atace întîi pe geții vecini, un neam cu o viață aspră și iubitori de război". Apoi, după ce vorbește de uciderea dictatorului roman și de intrigile care au urmat — Senatul urmărind ca armata pregătită de Caesar să fie îndrumată spre Siria împotriva parților sub comanda lui Dolabella, spre a fi luată din mîna lui Marcus Antonius —, Appian povestește următorul episod caracteristic pentru atmosfera momentului, apăsată de amenințarea getică (III, 25) : „Deodată se răspîndi vestea că geții, care aflaseră de moartea lui Caesar, ar fi năvălit pentru a prăda Macedonia, iar Marcus Antonius ceru Senatului comanda armatei pentru a-i respinge pe geți, fiindcă împotriva geților o pregătise Caesar mai întîi, și în al doilea rînd împotriva Partiei, iar Partia era deocamdată liniștită. Senatul suspectă însă zvonul și trimise delegați la fața locului, ca să cerceteze. Aceștia, întorcîndu-se, spuseră că n-au văzut geți în Macedonia, dar adăugară, fie că era adevărat, fie că așa îi povățuise Antonius, că există totuși teama ca geții să nu se năpustească asupra Macedoniei dacă armata ar fi pornită în altă parte". Acest motiv păru atît de firesc și de întemeiat încît Marcus Antonius obținu armata dorită, pe care însă n-o duse spre Dunăre cum pretextase, ci în Italia, pentru scopurile sale personale.

*

Am expus pînă aici tot ce s-a păstrat scris din antichitate despre Burebista. Reprezintă destul pentru a lua cunoștință de considerabila sa poziție în conjunctura istorică a epocii, de întinderea vastă a cîmpului său de acțiune, de impunătoarele forțe de care dispunea, de suverana sa autoritate, de capacitatea sa extraordinară de a conduce și a organiza. E prea puțin însă pentru a răspunde unor numeroase probleme pe care aceste pasionante constatări le ridică la tot pasul. Am vrea să știm ceva despre caracterul său, despre familia sa, despre gradul său de cultură, despre țelurile politicii sale, despre locul său de origine, despre felul cum s-a ridicat, cum a izbutit să-i unească atît de repede pe geto-daci sub conducerea sa, cum i-a învins pe celți, în ce ordine și-a desfășurat cuceririle, în ce raporturi se afla cu vecinii săi din nord și răsărit, cum s-a produs căderea sa, ce consecințe a lăsat domnia sa asupra evoluției ulterioare a lumii geto-dace. La toate aceste întrebări și la multe altele, izvoarele scrise care se cunosc pînă acum nu dau nici un răspuns. Nu-i rămîne istoricului decît să le solicite slova cît mai insistent, pentru a scoate cît mai mult din înțelesurile care mai pot exista ascunse printre rînduri, servindu-se în acest scop de o metodă critică strictă, cu ajutorul căreia să urmărească deopotrivă concordanța reciprocă a diferitelor știri din autori și inscripții, încadrarea lor în sensul general al evenimentelor din acel timp și corespondența lor cu rezultatele cercetărilor arheologice.

Cu deosebire arheologia, prin caracterul concret și direct al rezultatelor sale și prin extinderea continuă a cîmpului său de cercetare, îndreptățește și aci, ca în toate problemele istorice, cele mai temeinice speranțe. Nu e vorba numai de eventualitatea descoperirii unor noi inscripții despre faptele și persoana lui Burebista, care sînt mereu de așteptat de la săpăturile arheologice, ci mai ales de îmbogățirea și adîncirea cunoștințelor despre cultura geto-dacă din acel timp, despre gradul ei de dezvoltare, despre condițiile economice, sociale, geografice ale formării și evoluției ei, despre sensul răspîndirii formelor ei specifice de la punctul de origine pînă la acoperirea întregii arii stăpînite de neamul geto-dac.

De la **Vasile Pârvan,** care cel dintîi a căutat să reconstituie această cultură, scriind monumentala **Getica,** cercetările sistematice pe teren cu privire la cultura geto-dacă n-au încetat nici un moment de a-și lărgi orizontul, de a-și perfecționa metodele, de a aduce rezultate din ce în ce mai numeroase și mai concludente, mai cu seamă în anii regimului nostru de democrație socialistă, cînd aceste cercetări s-au intensificat în proporții considerabile, bucurîndu-se din partea autorităților de stat și de partid de un sprijin moral și material în proporții care mai înainte n-ar fi putut fi nici măcar imaginate. Azi avem identificate pe harta patriei noastre sute de puncte arheologice referitoare la epoca geto-dacă, dintre care multe stăruitor cercetate, ca Piscul Crăsanilor, Tinosul, Zimnicea, Popești, Cetățeni în Muntenia ; Celei-Sucidava, Polovragi în Oltenia ; Poiana-Piroboridava, Bărboși, Calu, Bîtca Doamnei, Bradu, Stincești, Moșna în Moldova ; Satu Nou, Murighiol, Cernavoda în Dobrogea ; Pecica-Zîridava în Crișana, Mediașul Aurit în Maramureș, și ca importantele cetăți din Transilvania : Grădiștea Muncelului (celebra Sarmizegetusa Regia), Costești, Blidaru, Piatra Roșie, Bănița, Tilișca, Piatra Craivii, care sînt special reprezentative pentru avîntul statului dac din munți în epoca lui Decebal.

În legătură cu domnia lui Burebista, rezultatele cercetărilor arheologice au prilejuit pînă acum o serie de lămuriri importante. Mai întîi au confirmat expansiunea geto-dacă pe întinsele teritorii ocupate de acest rege, formele culturii geto-dace din vremea sa constatîndu-se uniform nu numai pe pămîntul de azi al României, dar și în Slovacia, în Pannonia, în Moesia, în răsăritul sarmatic. În Slovacia și în Pannonia s-a observat că aceste forme nu apar decît spre jumătatea secolului I i.e.n., exact cînd au trecut pe acolo armatele lui Burebista, și că se suprapun formelor caracteristice ale culturii Latène reprezentate de populațiile celtice pe care le-a supus regele get. Precum am arătat mai sus, răspîndirea formelor geto-dace spre vest, limitată la meridianul Bratislavei și marcînd spațiul statornic ocupat de geto-daci, e mai restrînsă decît aria operațiilor războinice ale lui Burebista, pe care izvoarele scrise le arată extinzîndu-se pînă la Alpii tauriscilor și pînă la cursul superior al Dunării. Un alt exemplu de confirmare arheologică a știrilor scrise este constatarea că zona sacră din interiorul cetății Histria a suferit distrugeri radicale tocmai în epoca atacurilor lui Burebista la care face aluzie decretul lui Aristagoras, menționat aci mai sus, că deci cetatea a opus rezistență armată, a fost luată cu asalt și pustiită ca și Olbia și a fost ocupată de o garnizoană getică. Printre ruinele templelor din acea zonă, nereconstituite ulterior, s-a găsit destul de multă ceramică specific getică, dovadă că trupele învingătoare au sălășluit vreme îndelungată înăuntrul cetății. O inscripție histriană din acel timp, recent publicată, vorbind despre „a doua întemeiere a cetății", a fost interpretată ca referindu-se la o refacere după distrugerea suferită sub Burebista.

Studiul descoperirilor arheologice dovedește că în epoca lui Burebista cultura geto-dacă a înregistrat nu numai o mare expansiune în spațiu, dar și un puternic avînt calitativ. Această cultură, pornind de la formele primei epoci a fierului și propunîndu-și unele caractere specifice încă din secolul VI i.e.n., și-a accelerat ritmul de dezvoltare mai ales începînd din secolul III i.e.n., sub stimulentul raporturilor economice din ce în ce mai asidue cu orașele elene din Pontul Sting și al legăturilor etnice și politice cu tracii din sudul Dunării care, înconjurați aproape din toate părțile de principalele focare ale elenismului, s-au ridicat mai devreme decît geto-dacii pe treptele progresului.

Radu Vulpe

de 1 iunie

Ţara jucăriilor

● Cu flori de Luchian acopeream casele noastre din surcele şi lut în ferestre aşezind margarete. Cu ajutorul unei singure unelte — cuţitul — încrustam în lemn zine bune, harapi şi feţi-frumoşi, cai şi castele cît degetul mic, fluier de soc şi arcuri de alun. Jocul era o convenţie, iar jucăriile minunile lumii. La umbra merilor, armate de păpădii, la chemarea fluierelor, înconjurau pe Omul negru ca apoi, din imaginare păduri, să sosească fraţii lui Pintea ca să-l judece. Era o vară de secetă atunci şi numai în somn jucăriile veneau mai aproape de noi, şi ziua încercam să ni le dăruim.

Într-o poezie, Dimineaţa copiilor, de Bogdana Boeru, sînt versuri care definesc această vîrstă cu sufletul transparent ca lacrima mereu cu năstruşnice semne de întrebare pe gură : „Din cite cărămizi sînt zidite casele noastre ? — Din cite generaţii e ţara, i-am răspuns. Umbra luminii purta o floare-ntre noi. De ce iubim ziua şi-n noapte ni-e teamă ? Ziua creşte din oameni, din părinţi. Numai ziuă nu putem rămîne ? Nu, am pierde dragostea luminii... i-am răspuns. El s-a oprit. Cu roua de pe flori îşi spală mîinile albe".

Să le apărăm joaca şi pîinea, întrebările şi mîinile albe. Să le dăruim jucării ca lumina zilei şi să-i lăsăm în ţara jucăriilor să plutească în bărci de nucă pe apele fanteziei lor. Şi o dată pe săptămînă, cel puţin, să ne copilărim şi dacă veşmîntul vîrstei nu ne lasă, să ne ascundem din faţa lor şi să-i privim doar prin gălăgioasa fereastră a inimii. Dacă Albă ca Zăpada ne pune piedică să acceptăm rolul ursului morocănos printre jucăriile care învie şi ne privesc prin ochii copiilor şi ne înviăluie în rîsul lor argintat.

Lăsaţi copiii să rîdă. Ei nu ştiu să greşească, sînt frumoşi şi rîsul lor are sens. Cu atît mai mult la noi acasă, în ţara jucăriilor. Copilăria şi jucăriile ei ne vorbesc de sănătatea morală a unei naţiuni. Lăsaţi copiii să rîdă !

Ion Iuga

COPILUL

● Un gînditor de mare adîncime spunea că lumea e un dar făcut oamenilor, deci cît de sus trebuia situat omul (în această accepţie) pe scara fiinţei ! Cel mai sus, desigur. Dar mai presus de sine omul situează progenitura sa, pe cel care vine din antichitatea luminii, pe cei care n-au mai fost astfel niciodată dar vin negreşit, ca răsăritul zilnic, spre a fi.

Copiii sînt nişte des-astre, aştri cuprinşi de dorul lumii noastre. Amintirea străinătăţii lor îndepărtate dă oricărei mişcări pe care o fac acel aer hieratic, lumina de dimineaţă nesfîrşită.

Decît făptura oricărui copil, apa mării pe arsită e mai puţin răcoritoare, aerul plin de ozon din munţi mai puţin pur, florile şi frunzele abia răsărite mai puţin fragede, şi, totodată, urmele ori dovezile despre cel mai adînc trecut al vieţii mai puţin vechi.

Copiii se miră şi se minunează atît de mult încît se poate spune că mirare sau minune e numele lor.

Şi totuşi ce forţă şi curiozitate uriaşă au aceste fiinţe mirate, aceste fragile trestii (care încă n-au devenit gînditoare) de a răvăşi pămîntul, de a descompune orice obiect, de a distruge tot ce este artificial pentru a descoperi secretul ce stă la baza tuturor lucrurilor. Daţi cîtorva copii cea mai perfecţionată maşină şi în cîteva ore nici piesele ei componente nu vor mai fi întregi. Mă gîndesc la copilul teribil Rimbaud cum construia etaje în adîncime, punea să cînte un pian în munţi, colora vocale sau aşeza o mare în pantă, proclamînd cel dintîi dereglarea tuturor simţurilor, imagini şi metafore, despre care s-a spus că au izvorît dintr-un program aproape matematic. Izvoarele din ochii de cicoare sau abanos ai copiilor le susţin părinţilor chipurile tinere. Şi cine n-a observat ce minunat de lent îmbătrînesc profesorii, cei ce trăiesc mereu sub privirile celor tineri. Dar oricît de nostalgic ne-am închipui azi copilăria şi pe locuitorii ei, nu pot să nu le urez să înveţe, să ştie să construiască, să ajungă acolo ca fiii şi fiicele lor să fie mai presus ca ei, iar copiii acelora de asemeni şi tot aşa mereu, mereu la nesfîrşit.

Gheorghe Pituţ

MICĂ ANTOLOGIE A POEŢILOR... DE MÎINE

Domnul Întuneric

El are faţa neagră de tăciune.
El are ochii negri de catran
Pe cît e de-nţelept, de el se spune
că totodată este şi viclean.

În haine negre umblă-ntotdeauna.
Şi-azvîrle umbra pe-un întreg meleag.
Pe cerul nopţii el urăşte luna,
iar ziua soarele nu-i este drag.

Din orice colţ întunecat apare.
chiar nechemat te-află-n orice loc.
Cînd îl zăreşti tu du-te la culcare
şi niciodată să nu-i spui : noroc !

CAROL JEAN HILL
(9 ani)
Australia

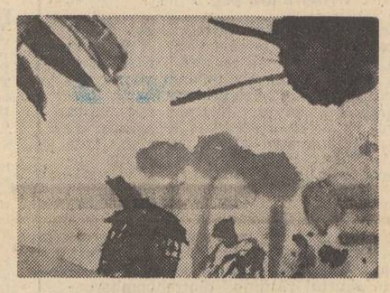

Acuarelă de Roxana Popescu (5 ani)

De ce ?

De ce tot ce-i negru
pe lume-i hulit
şi-n alb totdeauna
e totul slăvit ?

Da, pielea mi-e neagră
dar gîndul mi-e drept
şi-atît de curată
mi-e inima-n piept.

De ce nu-i bun negru ?
De ce alb e bun ?
Eu nu pot pricepe...
Eu nu pot să spun...

BEATRIZ MARIA OLIVERA
(11 ani)
Argentina

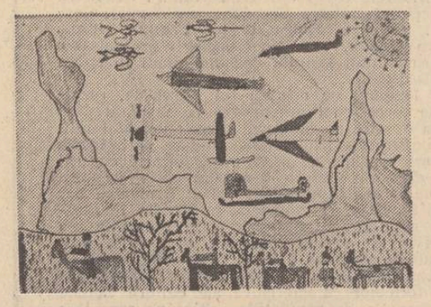

Desen de Molnár Balász (6 ani)

Mărgele de rouă

Revărsate-n iarba nouă
ca topazul şi argintul,
picăturile de rouă,
strălucesc ca mărgărintul.

Şi la gît, de dimineaţă,
minunatele lor boabe,
aş fi vrut pe-un fir de aţă
să le-nşir ca pe podoabe.

Ci abia-mpunsei cu acul
numai una dintre ele
şi-mi pieri deodată placul
răminînd fără mărgele.

LENA LINEŢKAIA
(8 ani)
U.R.S.S.

Cioara

Pe ramul umezit, afară-n ploaie,
în faţa geamului şedea o cioară
şi se uita la mine în odaie,
cu ochii trişti, posacă şi amară.

Avea asemuire cu mătuşa
ce-şi bombăneşte fără încetare
nepoţii că trintesc prea tare uşa
ori nu se şterg prea bine pe picioare.

Şi cum şedea pe craca ei chircită
cu capul cam cît puiul de găină,
părea o chică foarte prost cănită
căci se vedeau peri albi la rădăcină.

Şi c-un moşneag ar fi putut să pară,
ce-şi saltă umerii a neputinţă
vrînd de pe ei să zvîrle o povară
sau numai anii de păcătuinţă.

MARBIE CARUSO
(13 ani)
Sri-Lanka

Lăcomia

Robin-Bobin cel viteaz
a mîncat, pîn-la amiaz,
un berbec, mai multe oi
şi un stol de vrăbioi.
A-nghiţit, pe cît socot
şi doi boi, cu car cu tot,
crapii toţi cu iazul lor
şi-o tejghea de negustor.
Cinci biserici, rînd pe rînd,
a-nghiţit... Şi-i tot flămînd.

Creaţie colectivă a copiilor
din Anglia

Coaja de ou

Ca un mic bibelou,
coajă albă de ou,
parcă dată cu var,
te-am găsit sub arţar
şi te port de noroc
şi de tine mă rog :
— Coajă albă, să-mi spui
cum era al tău pui ?
Cum cînta ? Cum zbura ?
Şi ce pene avea ?
Cum era al său cioc ?
S-o fi dus, în ce loc ?
Te rog coajă să-mi spui
că îl caut şi nu-i !

MONIQUE JOLY
(8 ani)
Franţa

În românește de Raluca Tulbure şi Victor Tulbure

MONDORAMA

Oglinda unei transformări

● Michel Leiris, autorul unui volum de referinţă asupra civilizaţiei şi artei africane, sublinia în prefaţa cărţii sale, **Afrique noire**, caracterul viu, în permanentă prefacere şi mutaţie al tuturor operelor ce compun inestimabilul patrimoniu artistic african. Se referea, spunînd aceasta, la strînsa legătură ce a existat, dintotdeauna, între creaţia artistică şi viaţa de fiecare zi, cu evenimentele sale mărunte şi pasagere, generatoare însă, pentru artistul african, de trăiri emoţionale intense şi profunde. Ridicînd, astfel, clipa la nivelul simbolului peren, desfăcînd învelişul timpului de gestul trecător pentru a-l imortaliza în varianta sa eternă umană. Iar teatrul, prin multitudinea formelor de expresie, a oferit o formă predilectă de manifestare, fie în cadrul tradiţional al dansurilor şi sărbătorilor războinice, al feluritelor şi complicatelor ceremonii rituale, fie în acela, modern, al „teatrului popular".

„Este vorba despre o creaţie artistică pe care trebuie să o înţelegem prin semnificaţiile sale de ordin naţional : într-adevăr, ce oare simbolizează acest «teatru popular» dacă nu voinţa unui întreg popor de a-şi cuceri, alături de independenţa naţională, una culturală, oglindă a unor transformări radicale pe toate planurile societăţii" sublinia, în ultimul număr al revistei **ACTUEL DEVELOPPMENT**, Michel Valdenaire, profesor universitar, consilier pentru educaţia maselor la Institutul naţional al tineretului şi sportului din Republica Coasta de Fildeş. Iar datele statistice sînt şi ele revelatoare pentru ceea ce Amadou-Mahtar M'Bow, directorul general al UNESCO, numea „nestinsa sete de cultură a imensului continent african". Iată, numai în Republica Coasta de Fildeş, între anii 1965 şi 1974 au luat fiinţă mai mult de 50 de grupuri teatrale, cu un repertoriu de aproximativ 120 de piese. Printre acestea, **Kondé Yao** de Germain Coffi Gadeau, **Pretendenţii rivali** (o creaţie colectivă), **O coroană la licitaţie** de F. J. Amon d'Aby, precum şi creaţiile unor tineri, foarte tineri autori ca Ahmadou Kourouma, Célestin Assoi Adiko, Mamadou Berté, Charles Nokan sau Bernard Zadi. Mai mult chiar, la iniţiativa Federaţiei naţionale de teatru din această ţară, a fost creată o **Cupă naţională a teatrului**, al cărei sistem de desfăşurare se aseamănă, în linii mari, cu cel al competiţiilor sportive. Rezultatul este hotărît de preferinţele publicului, finala avînd loc, de cinci ani, la Centrul cultural din Treichville, importanţa evenimentului fiind reflectată şi de faptul că televiziunea programează, cu regularitate, emisiuni de actualitate teatrală, emisiuni destinate să promoveze activitatea colectivelor de artişti amatori.

Lucrările teoretice care încearcă să explice, să teoretizeze acest fenomen intitulat, generic, „teatru popular" (aşa cum ar fi, spre exemplu, lucrarea lui F. J. Amon d'Aby apărută mai demult în Editura pariziană **Larose**) pun accentul, în primul rînd, asupra caracterului său de improvizaţie. Temele sale sînt, cel mai adesea, sociale, piese, aşa cum subliniază profesorul Valdenaire, „atît de puţin **scrise** încît se reduc la o simplă schemă pe care actorii o dezvoltă mai apoi în funcţie de imaginaţia lor şi, mai ales, de situaţiile în care se află. Spontaneitatea, caracterul său de «joc» este una dintre primele calităţi ale acestui teatru. El se impune, înainte de toate, ca un mijloc de comunicare ce a căpătat din ce în ce mai multă importanţă tocmai în contextul marilor schimbări aduse de urbanizare precum şi de evoluţia rapidă a societăţii din foarte multe ţări africane. Acest teatru nu este un simplu fenomen de supravieţuire al unor tradiţii, ci este o adaptare a acestora la nişte noi realităţi, la un nou univers spiritual... un teatru complex căruia i se adaugă muzica, dansul şi mai ales poezia... un teatru specific african". Să adăugăm, la toate acestea, funcţia, deloc neglijabilă, de factor educativ, căci, dintotdeauna, manifestările artistice sînt, pentru omul african şi exemple morale edifi-

Scenă dintr-un spectacol al „Teatrului popular" din Coasta de Fildeş

catoare. Şi, fenomen extrem de semnificativ, teatrul popular este asimilat unei informaţii orale care, aşa cum subliniază cercetătorul Moussa Kourouma, se integrează într-un mai larg **cod cultural**, ce-şi propune, prin mijloacele specifice teatrului, poeziei, filmului, radioului, televiziunii, o modelare spirituală a omului nou... Reinnoind, în acest mod, ceea ce Malraux denumea, în cartea sa, **L'Intemporel** „surpriza, mereu reînnoită în ochii uimiţi ai estetului european, a unei arte ce ştie să sublimeze realul în artistic astfel încît, în orice clipă, spectatorul este integrat perfect într-un spectacol, în sensul superior al cuvîntului, pe care-l creează şi contemplă cu o neostenită plăcere". Reinnoind o tradiţie şi deschizînd o alta, cea a participării maselor populare la binefacerile civilizaţiei, accesul la cultură, integrarea într-un mai larg circuit mondial de valori fiind, aşa cum aprecia profesorul Valdenaire, însuşi atributul independenţei spirituale a tinerelor state africane, aflate, acum, pe drumul atît de complex al construcţiei unei noi societăţi, a unei noi mentalităţi şi, implicit, a unei noi viziuni asupra omului şi orizonturilor sale sufleteşti.

Cristian Unteanu

lirică vietnameză

PHAN VAN TRI

Cîntecul grăuntelui de orez

Adio cîmpuri dragi,
eu plec departe.
Ca să-i hrănesc pe toţi
din spice cad.
Corabia de aur
azi desparte
De ţară
frumuseţea mea de jad.
Străbunii mei
serveau, prin veacuri, ţara
Nutrind copiii
din generaţiile noi
Şi nu mă tem
cînd focu-şi creşte para.
Ştiţi voi, ohe ?
Ohe ! ştiţi voi ?

În românește de Al. Andriţoiu şi Liliana Blajovici Liciu

LAM THI MI XA

Aromă de magnolii

Tu şi eu, şi stelele,
Iar în frunze — săgeţile luminii.
Unde e steaua ta ? Acolo ?
Nu mi-ai răspuns.
Razele lunii, ca o ploaie,
Florile magnoliilor şi minunile verii.

Tu şi cu mine, în această grădină,
La fel ca atunci, în copilărie.
Simţi aroma aceea a magnoliei,
Ce se ridică-n virtejuri ?

De cîte ori a-nflorit de-atunci magnolia ?
Prin anii de negură grea,
De fiecare dată magnolia înflorea.
Tu şi cu mine... Ţi-aminteşti, pe braţele noastre
Ningea cu zăpada magnoliilor.

Cunoscut-ai atîtea nelinişti,
Ai străbătut atîtea drumuri,
Pe care din ele,
Ţi-ai amintit de prietena ta ?
Oare ţi-ai adus aminte de mine ?
Chipul tău mi-este pururi în inimă,
Păsări se tînguie-n flori,

Şi, din nou, tulburător a-nflorit
Aici magnolia noastră mirifică.
Tu şi cu mine... Mi te-a adus
Pe aripile sale vîntul.

XUAN DIEU

Mări de orez

Mă-nconjoară mări de orez, zid de spice înalte,
Plutesc, mi-e sufletul vesel, plutesc în ceaţa
argintie.
Tot trupul mi-e jilav de broboane de rouă.
Pretutindeni e o aromă grea de coaptă recoltă.

Alunecă peste cîmp vîntul, unduind lanul,
Plutesc, şi spicele-n jur parcă sînt valuri.

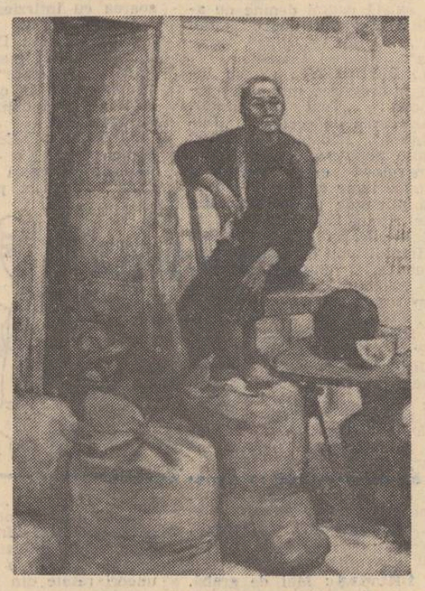

To Duy : „Mamă din Sud"

Firele coapte foşnesc, promiţînd bogăţia
Atîtor grăunţe pe care secerătorii le vor culege.

În boabele acestea coapte e atîta sudoare
Şi atîtea vedre de apă, că nu le mai ştim
numărul,
Boabele încarcă spicele aurii peste măsură
Şi poporul spicelor e rîul după dezgheţ.

Lăsînd în urmă satul Bak Ningh, în zbor de
săgeată
Bicicleta mă poartă către provincia Thuang Than,
În jur se aşterne orezul pîrguit, pretutindeni,
O mare verde-aurie, o mare verde-aurie...

Mulţumesc celor ce-au făcut să rodească ogorul,
Mulţumesc celor ce-au mîngîiat fiece fir de orez,
Mulţumesc pămîntului-mamă şi sevelor lui
hrănitoare
Pentru că eu am plutit o zi încheiată pe
suprafaţa orezului.

CIAN DANG HOA

Pămîntul

Tace pămîntul —
ii e greu să vorbească.
Şi tăcerea asta e ca liniştea mamei,
căreia
ii e mai uşor
să ne umple braţul cu fructe
şi să ne umbrească
sub bolta de răcoare
a frunzelor.

În românește de Anatol Ghermanschi

Arhitecturi laoţiene

arta khmeră

Cu uimire şi încîntare, la mijlocul secolului trecut, Europa descoperea splendoarea nebănuită a artei khmere, sintetizată în monumentele de la Angkor, devenite, de atunci, un simbol ce întruchipa caracteristicile unei multiseculare creaţii artistice. Pentru a definii arta khmeră, cu siguranţă una dintre cele mai originale şi fecunde, una dintre puţinele ce s-au constituit ca şcoală artistică cu trăsături bine conturate, trebuie să facem apel la elementele multimilenarei arte indiene a cărei influenţă a fost asimilată şi prelucrată de artiştii khmeri de-alungul secolelor. Şi atunci cînd vorbim despre artiştii khmeri ne referim — aşa cum este de altfel cazul pentru arta Asiei de sud-est în genere — la arhitecţi, creatorii unor opere ce au rezistat cel mai bine timpului şi oferă astăzi posibilitatea de a recrea — aşa cum se încearcă acum la Angkor — o parte din frumuseţea distrusă de timp şi de intemperii. Aşa cum sublinia într-o carte de referinţă asupra originii şi etapelor de evoluţie ale artei khmere, Gilberte de Coral Rémusat, India veche avea două feluri de arhitectură, una bazată pe materiale durabile, legată, se pare, de marile civilizaţii ale Iranului şi Mesopotamiei ; cealaltă în lemn şi probabil autohtonă. Aceste două tehnici de construcţie erau amestecate, adeseori producînd un fel de arhitectură mixtă, avînd elemente în materiale durabile alăturate unor elemente de lemn. Adesea, artiştii indieni transpuneau în piatră decoraţia şi formele specifice arhitecturii în materiale uşoare.

Toate aceste caracteristici se regăsesc în arta khmeră : arhitectura în materiale durabile, arhitectura „uşoară" şi cea mixtă coexistau în vechea Cambogie. Ele prezentau forme adesea extrem de complexe deoarece elementelor provenind din arta indiană le-au fost adăugate curînd altele noi, aparţinînd arhitecturii locale, influenţată de formele de construcţie indoneziene.

Desigur, construcţiile din lemn nu au fost păstrate pînă astăzi ; mai există doar un anumit număr de monumente din piatră sau cărămidă (gresie, lateriată sau, mai rar, alte varietăţi de piatră), compuse în principal din una sau mai multe turnuri-sanctuare prevăzute, cîteodată, cu galerii. O arhitectură ce a atins punctul său maxim în crearea complexului de la Angkor unde, la fiecare pas trebuie să admirăm desăvîrşita măiestrie a artiştilor khmeri ce au articulat, fără nici un fel de greşeală, imensele blocuri de piatră. Proiecţiile imaginare ale clădirii organizează spaţiul în jurul monumentului, impunînd o imagine proprie asupra ordinii cosmice, întregul complex fiind el însuşi ca o uriaşă oglindă, închisă în propria ei perfecţiune, a universului. De remarcat, apoi, basoreliefurile, în sine, opere de artă ce merită a fi studiate separat. Este prezentă aici ceea ce cercetătoarea franceză numea **oroarea de vid**, spaima de spaţiu gol care face ca fiecare centimetru al acestor fresce (şi ele uriaşe — atingînd aproape 100 de m. lungime) să nu rămînă neocupat. Se regăsesc marile teme mitologice comune întregii Asii de sud-est, dar şi o serie de elemente originale, aşa cum ar fi panourile înfăţişînd scene din viaţa de curte sau mari tablouri de viaţă animală. Deosebit de frumoase sînt aşa-numitele „legături", flori, arbori, frunze, coroane sculptate cu o grijă şi cu o minuţie deosebită. Şi fiindcă vorbim despre sculptura khmeră, nu am putea omite în această atît de scurtă privire de ansamblu, faimoşii lei, caracteristici acestei arte, prezenţi nu numai în celebra alee ce deschide drumul către templul de la Angkor Vat ci şi la toate marile intrări ale monumentelor ce s-au păstrat pînă la noi. Sînt, toate acestea, dovezi ale unei arte multiseculare, care şi-a găsit expresia sa profundă, caracteristică, în arta de la Angkor sau Bayon, capodopere ale artei întregii Asii de sud-est.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
22
(840)
Sîmbătă
3 iunie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Mesaj al demnității, păcii și colaborării

Sentimentele noastre

Marți seara, cînd am început să scriu aceste rînduri, Radio București anunța, citind neobositul nostru Agerpres, că vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în țări socialiste din Asia s-a încheiat. Comentariul care a însoțit această știre sublinia semnificația acestei noi acțiuni românești de politică externă, rosturile ei profunde, cîștigurile ei deosebite în folosul cauzei generale a socialismului și păcii. R.P. Chineză — R.P.D. Coreeană — R.S. Vietnam — R.D.P. Laos — Kampuchia Democrată : momentele vizitelor în fiecare din aceste țări prietene sînt acum cunoscute. Precum cunoscute sînt și orașele prin care a trecut delegația noastră, locurile pe care le-a vizitat, oamenii cu care președintele Nicolae Ceaușescu a stat de vorbă, de la șefii de state și de partide și pînă la cetățenii simpli, veniți să-l întîmpine cu sentimente de stimă și profundă simpatie.

Ascultînd Radio București, am reluat ziarele săptămînii trecute refăcînd, printr-o nouă lectură, acest itinerar românesc în țările socialismului din Asia : dincolo de bilanțurile fructuoase pe care comentariul transmis la radio le sublinia, am realizat încă un cîștig, nu mai puțin important, care ne privește, de asemenea, pe toți, dar și pe fiecare în parte. Am realizat dintr-odată cîte cunoștințe noi am cîștigat din această nouă vizită a președintelui nostru, cîte lucruri deosebite, care se petrec la mii de kilometri depărtare de noi, ar fi rămas altfel necunoscute, cîți oameni, pe care nu-i cunoșteam personal, stimăm acum pentru rezultatele muncii lor, pentru sentimentele față de România, pe care le-au mărturisit conducătorului nostru.

Vizita s-a încheiat. Dar noi știm, acum, mai multe despre istorica piață Tien An Men din Pekin, despre tîrgul de primăvară de la Canton, despre frumusețile în mătase ale Hangiou-ului ; am reținut, cu firească mîndrie, versurile poetului An Zan Ghi, din R.P.D. Coreeană, dedicate țării noastre și prieteniei dintre popoarele și țările noastre ; știm acum cît de plăcută și ospitalieră este întîmpinarea tradițională laoțiană, făcută solilor noștri la Fabrica de placaje din Vientiane și cît de original și interesant complexul străvechii capitale Angkor Thom din nord-vestul Kampuchiei.

Însumînd aceste noi și numeroase informații despre locuri și fapte, despre oameni care ne sînt prieteni, despre țări care ne sînt prietene, ajungem din nou la adevărul acelei judecăți conform căreia *înțelegerea înseamnă cunoaștere.* Tot astfel, pornind de la același adevăr, prietenia înseamnă cunoaștere, între oameni și între națiuni, tot așa cum solidaritatea înseamnă cunoaștere, iar pacea este, între altele, înțelegere și prietenie, adică din nou cunoaștere.

Semnul acestei solii se îmbogățește și mai mult dacă socotim că, asemenea nouă, fiecare cetățean al țărilor vizitate a aflat multe și noi, și interesante lucruri despre viața și munca noastră, despre sentimentele noastre. Mai presus de toate, aceste popoare prietene au înțeles, cred, de ce numele prestigiului nostru internațional este chiar numele președintelui Nicolae Ceaușescu. Și cunoscîndu-l pe președintele nostru, cunoscîndu-ne mai bine țara și istoria ei, trecută și prezentă, acești oameni prieteni, care construiesc, ca și noi, o lume nouă, au aflat care sînt sentimentele noastre. În aceste zile, de la mii de kilometri distanță, popoarele noastre și-au strîns mîinile. S-a întîmplat acest semn de prietenie „pe calea sentimentelor", cum spune poetul.

Mihai Tatulici

Din toată inima, un bun venit înaltilor soli ai poporului nostru

Telegramă

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

Asemeni tuturor oamenilor muncii din patria noastră, scriitorii români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități au urmărit cu cel mai profund interes itinerarul istoric pe care l-ați străbătut, ducînd în cele cinci țări prietene de pe continentul asiatic mesajul de înaltă prețuire al poporului român, mesaj de fermă încredere în triumful ideilor comunismului, ale păcii și colaborării între toți oamenii. Declarațiile și acordurile adoptate cu acest prilej ilustrează încă o dată, cu strălucire, conținutul umanist revoluționar al politicii externe promovate de partidul și statul nostru, aducînd o importantă contribuție la dezvoltarea relațiilor de prietenie trainică și de cooperare tovărășească dintre România Socialistă și țările pe care le-ați vizitat. Căldura cu care ați fost întîmpinat pretutindeni, înalta apreciere manifestată de gazde față de persoana dumneavoastră constituie de asemenea o recunoaștere a rolului deosebit care vă revine pe arena internațională, în nobilul efort de instaurare a unui climat de înțelegere și conlucrare între toate popoarele lumii.

Exprimîndu-ne și de astă dată aderiunea la tot ceea ce întreprindeți spre binele poporului nostru, vă asigurăm că slujitorii literelor vor face totul pentru a-și îndeplini cu cinste datoria încredințată de partid, de dumneavoastră personal, reflectînd procesul de făurire a unei civilizații noi pe pămîntul românesc și afirmînd cu putere dorința tuturor celor care muncesc pe acest pămînt de a trăi într-o lume eliberată de coșmarul războiului, o lume a prieteniei, a înțelegerii, a colaborării.

CONDUCEREA UNIUNII SCRIITORILOR
din
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

„În concordanță cu realitățile contemporane"

Sîntem acum, iată, în măsură să afirmăm cu toată convingerea : ziua de 14 mai, cînd neobositul președinte al României se îndrepta din nou către continentul asiatic, a rămas data care marchează debutul unui eveniment strălucit, consemnat ca atare pe multe meridiane, comentat cu admirație de toți oamenii iubitori de pace și salutat, direct, de sute de mii de cetățeni din cinci țări socialiste. Timp de o jumătate de lună, cel mai autorizat trimis al poporului român, susținător de pace, de respect și înțelegere între popoare, s-a întîlnit cu conducătorii de partid și de stat ai acestor țări socialiste (R. P. Chineză, R.P.D. Coreeană, R. S. Vietnam, R.D.P. Laos și Kampuchia Democrată), cu muncitori și intelectuali, cu militari și oameni de știință, cu artiști. **„Popoarele** — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu prilejul vizitei — **mai ales cele aflate în curs de dezvoltare, sînt interesate să-și întărească unitatea, să acționeze în comun pentru propășirea lor economico-socială independentă".** Și România a dovedit prin faptele sale că are acest suprem interes. **„Să dăm un curs nou, tot mai viguros"** relațiilor cu aceste popoare — iată leitmotivul aflat în toate cuvîntările rostite de președintele României, în toate declarațiile comune și comunicatele oficiale și concretizat în numeroasele acorduri de colaborare semnate cu această ocazie.

La Pekin, Canton și Hangiou, la Phenian, Hanoi, Vientiane, Pnom Penh și Angkor Thom, pretutindeni unde au fost prezenți solii țării noastre, mii de oameni au venit în întîmpinare, în veșminte de sărbătoare, agitînd flori și mătăsuri multicolore, dansînd și cîntînd cîntece revoluționare, demonstrîndu-și măiestria artistică și sportivă, adresînd, în cor, urări de viață lungă tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Toate aceste manifestări de profundă admirație pentru personalitatea președintelui României, aparținînd unor popoare care au prin tradiție un înalt simț al istoriei și al politicii de prietenie și colaborare, au relevat de fapt ceea ce însuși tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea în cuvîntarea de la marele miting al prieteniei româno-coreene : că politica României de întărire a prieteniei și colaborării între popoare este **„în deplină concordanță cu realitățile lumii contemporane".**

Așadar, aclamațiile unor uriașe mase de oameni de pe continentul asiatic tocmai acest lucru îl răsplătea în primul rînd : realismul, vizionarismul și profunda deschidere către înțelegerea exactă a lumii contemporane — trăsături minunate ale personalității celui pentru care lupta pentru pace și conlucrare între binele popoarelor înseamnă a te achita de cea mai importantă datorie de cetățean al secolului XX și fiu al unui popor iubitor de pace și prietenie.

Ion Longin Popescu

România — țară deschisă spre lume

Aripi de aur au purtat nobile gînduri cu veșmînt de aur, exprimate cu cuvinte de aur prin cel mai de seamă Om al mărețului nostru popor peste mii și mii de verste — solia prieteniei și a prețuirii — transmițînd poporelor frățești, tocmai din inima Europei, mesajul colaborării rodnice și al păcii.

Șaptesprezece zile — o istorie. Istoria faptelor. Fapte de azi, pentru soarta lumii de acum și pentru cea de mîine. Cuvinte și fapte, materializate în documente de stimă și respect, de aprobare reciprocă și de schimburi de bunuri materiale și spirituale. Fapte ce sînt încălzite de inimile sutelor de milioane de oameni ; chiar de vorbesc limbi diferite, au istorii de ieri și de azi, concepții, idealuri comune.

Soarele cald al Asiei, în acest răstimp, a luminat calea înaltului oaspete român, pe întregul itinerar, ca trimis de onoare a străvechiului neam, spre mari prietenii, cu inimi tot atît de mari ale popoarelor chinez, coreean, vietnamez, laoțian și kampuchian, inimi ce vibrează pe aceleași strune de țeluri și visuri, de virtuți și de viață pașnică, pe strune ce răsună minunat, provocînd ecouri vibrante în inima întregii lumi cinstite și drepte.

Popoare mici, mijlocii și mari — țări vecine și țări la mii de leghe — pot găsi solfegii ce pot cînta la unison. Dar mai ales atunci, cînd urmăresc același ecou, aceleași năzuințe, cu ferestre larg deschise spre comunism, spre împlinire.

România și-a găsit drumul drept spre inima fierbinte a lumii. Drumul fericirii omului, drumul înțelegerii și al viitorului pașnic. Drum greu, dar plin de strălucire în întreaga lume. România — țară larg deschisă spre lume. România azi — însăși o lume care aduce lumii fapte de netăgăduit, prețioase, ce strălucesc de caratele omeniei. Înțeleaptă politică a înțeleptului meu popor, a celui mai înțelept Om de la cîrma țării. Fapte-istorie. Istorie de azi și pentru mîine. Pentru noi, pentru frații noștri, pentru întreaga lume. Strălucirea României în lume — strălucirea prieteniei în lume. Solia țării-simbol. Prietenie-simbol. Convenții, schimburi-fapte.

Noul Luceafăr al țării pe noi continente. Luceafărul românesc a răsărit, ca semn al prieteniei, deasupra Chinei, Coreei, Vietnamului, Laosului și Kampuchiei Democrate. Izvoare de noi fapte. Bilanț și perspectivă. Prietenie.

„Prietenia dintre poporul chinez și poporul român va fi întotdeauna durabilă și vie ca brazii de pe munții Kunlun și Carpați și eternă ca apele fluviului Iantzi și ale Dunării".

Ecouri dragi scurtează drumul dintre continente pe aripile prieteniei.

Dezideriu Horvath

Continuare în pag. a 2-a

● În acest număr : ● **GEORGE MACOVESCU la 65 de ani** ● Cartea de istorie ● **Citind jurnalul lui Mircea Eliade** ● **TEODOR BALȘ** — schiță de portret de **N. CIOBANU** ● Dreptul la replică : **ION LĂNCRĂNJAN** și **AGATHA GRIGORESCU-BACOVIA** ● Mesaj și opțiune în arta plastică : **MARIN GHERASIM** și **ION STENDL** ● Atelier literar de **GEO DUMITRESCU** ● Vizită la Oxford de **ADRIAN MARINO.**

Cartea de istorie

Între cărțile care se bucură astăzi de un interes sporit din partea unui mare număr de cititori sînt și cele de istorie în sens larg. S-a observat mai demult deplasarea interesului cititorilor de la literatura de ficțiune către o literatură de un caracter mai documentar, mai problematic, hrănită de mari evenimente istorice. A apărut și o specie literară hibridă, numită romanul documentar, menită să desemneze o specie în care ficțiunea încearcă să se concilieze cu documentul brut. Ne oprim aici însă asupra cărții de istorie propriu-zise, adică celei care nu acceptă hibrizii, ci este închinată studiului istoric propriu-zis. Literatura istorică românească are o tradiție însemnată și numără cîteva personalități de un prestigiu științific internațional. Școala românească de cercetare istorică și-a pus în scurt timp mai toate problemele mari ale istoriei românilor încercînd o adunare și sleire a izvoarelor și o sinteză a marii informații pe care acestea i le-a procurat. Ea a avut în față probleme dificile care cereau o metodă sigură, o probitate științifică fără cusur. Moștenirea științifică pe care ne-a lăsat-o această școală de istorie este importantă și despre valorificarea ei astăzi s-a vorbit chiar în paginile acestei reviste în repetate rînduri. Istorici ca A. D. Xenopol, Dimitrie Onciul, N. Iorga, Gh. Brătianu au produs cercetări și sinteze de bază pentru cunoașterea și interpretarea istoriei românești, care merită a fi făcute cunoscute și cititorilor de azi. Alături de eforturile vechii școli românești de istorie se așează și cele ale cercetătorilor din ultimii treizeci de ani. Ei au plecat adesea de la o bază informativă nouă, de la metode noi de lucru, de la teze de dată recentă. Multe aspecte ignorate pînă nu de mult au fost elucidate și aportul noilor cercetări de istorie a adus lumini noi în direcția unei noi înțelegeri a istoriei românilor. Problema care se pune astăzi este a prospectării mai departe a materialului documentar, a unei noi lecturi a izvoarelor informative, a unor sinteze noi. Esențială este adoptarea unor metode de lucru noi, moderne care dau altă greutate și perspectivă cercetării de istorie. Cititorii români au avut de mai multe ori ocazia să deschidă cărți de istorie care să le semnaleze perspective noi în probleme care păreau de mult rezolvate. Asemenea cărți sînt lucrările colective scoase de două colective în editura Academiei despre **Mihai Viteazul** și despre **Petru Rareș** sau cele semnate recent de Ștefan Andreescu despre **Vlad Țepeș** și Mircea T. Radu despre **Tudor Vladimirescu,** Ștefan Andreescu stabilește pe baza noilor cercetări de istorie asupra circulației și semnificației legendelor lui Țepeș o altă situare și înțelegere a personalității voevodului controversat. De un maxim interes este și lucrarea lui Mircea T. Radu despre Tudor Vladimirescu cu atît mai mult cu cît e precedată de o monografie exemplară ca metodă și siguranță de lucru, aceea a lui Andrei Oțetea căreia cercetarea lui Mircea T. Radu i se opune frontal și programatic. E vorba și în acest caz de o revizuire a întregii informații, de o lectură critică a izvoarelor, de avansarea unor concluzii, de reabilitarea, între altele, a unor concluzii anterioare, respinse în etapa precedentă de istorici. Iată două din cărțile care atestă un nou spirit al cercetării istorice căreia i-am dori însă și o mai mare dorință de a intra în contact cu publicul larg. De vreme ce noile cercetări modifică concluzii și perspective vechi e necesar ca noile teze să intre într-o circulație largă. Marea carte de istorie, tomul impozant are nevoie de sprijinul cărții de popularizare scrisă într-un spirit științific de aceeași exigență pentru a instala o nouă constiință a faptelor de istorie românească. Prezentăm în acest număr cîteva cercetări de istorie inspirată de evenimentele și personalitățile primei jumătăți a secolului trecut.

Luceafărul

Cîntec

Noi nu am scris cu sînge pe drapelul
nimănui
Cuvinte hulitoare, grele.
Noi nu am pîrjolit holdele altora,
Noi nu le-am furat femeile și nu le-am
Ucis copiii,
Noi nu am asuprit.
Noi ne-am NĂSCUT pe acest pămînt
Odată cu soarele, cu luna și stelele,
Odată cu arborii, cu păsările, cu pietrele
Sfinte.

Pămîntul acesta noi l-am arat de
la-nceputuri,
Noi l-am semănat cu grîne și mei,
cu sînge ;
Din trupurile noastre se iviră colinele !
Oh, dacă uneori cerul e înnourat sau
purpuriu,
Învăluit în lacrimi sau numai în lumină —
Acesta e sîngele nostru, sînt lacrimile
noastre.
Sînt durerile și bucuriile acestui popor.
Noi nu ne-am vîndut Zeii.
Zeii noștri nu s-au certat cu oamenii.
Ei sînt
După cum Tată ne este Zamolxe și
învățat.

Noi sîntem aceste plaiuri și rîuri.
Noi nu am cerut nimănui pămînt și ape,
Dar noi am primit pe cei ce veniră
frățește
Și ne rămaseră precum Doja, frați.
Noi le-am dat acestora pîine și sare
Și ei sînt cu noi ; dușmanii e bine s-o
știe :
Pe săbiile noastre, nicicînd n-a stat
rugina.

Victor Nistea

cronica literară

Paul Anghel

TE DEUM LA GRIVIȚA ȘI SCRISOARE DE LA RAHOVA

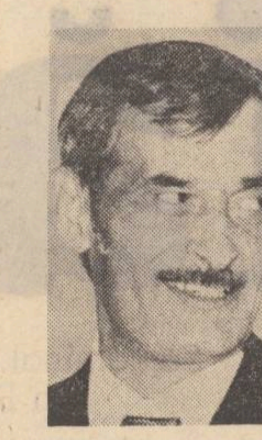

Te Deum la Grivița și **Scrisoare de la Rahova** sînt doar două fragmente, cartea a III-a și a V-a, dintr-un vast roman **Zăpezile de acum un veac** pe care Paul Anghel îl închină războiului de independență al României. Deși e dificil de imaginat întregul, greu de vorbit despre un roman pe care nu-l cunoaștem pînă la capăt, cele două cărți ne sugerează contururile romanului și suficiente probe pentru a vorbi de factura lui particulară evidentă în cele două părți care au ajuns acum la cunoștința cititorilor.

Ceea ce vrem să observăm de la început este croiala romanului conceput la mari dimensiuni, cu o deschidere foarte largă menită să cuprindă întreg războiul, prima linie și spatele frontului, marea încleștare văzută de sus, ca pe o hartă militară, dar și privită de aproape în intimitatea mișcărilor soldățești, în frămîntările tuturor celor legați de acest război, fie ei combatanți gata de luptă, fie membri ai familiilor descompletate prin mobilizarea produsă de marele eveniment. Paul Anghel intenționează o reconstituire amplă care să nu fie doar un roman de război, ci cartea unui popor care acționînd se definește pe sine în toate straturile vieții lui. Personajele sînt de aceea numeroase, locurile în care le întîlnim extrem de variate, situațiile adesea surprinzătoare, **Zăpezile de acum un veac** dovedindu-se un roman caleidoscopic pasionant și ametitor. Paul Anghel nu are predilecția detaliilor în sine, a erudiției reconstitutive fără program. Reconstituirea nu e atît minuțioasă cît adîncă. Scriitorul e interesat mai mult de temperatura sufletelor, de vigoarea ideilor, de cota aspirației spirituale încadrînd totul într-un decor adecvat momentului, fără stridențe de culoare locală, dar convingător prin autenticitatea cîte unui detaliu semnificativ și singular. **Zăpezile de acum un veac** este scris evident de la altă cotă de înțelegere, decît ar fi fost scris un roman al războiului de la 1877 de un contemporan al lui sau de generația următoare care i-a păstrat în chip mediat amintirea. Întoarcerea către fierbințile evenimente de la 1877 nu mai e mijlocită de contactul cu oamenii care le-au trăit ci de documente de arhivă, de studii, de cercetări noi. Harta socială, politică, spirituală pe care o ridică scriitorul de astăzi nu mai poate coincide cu cea pe care alt scriitor ar fi ridicat-o acum o sută de ani. Scriitorul e conștient de necesitatea acestui salt de perspectivă și în reconstituirea pe care și-o propune există și intenția unei demonstrații, a unui program ideatic. Desigur, abia cartea întreagă ne va confirma sau nu presupunerea, dar există elemente care ne arată că Paul Anghel n-a vrut să scrie doar un roman inspirat de un eveniment crucial ci o carte despre români și România din alt unghi decît cel obișnuit. El folosește ingenios un topos utilizat și de alți scriitori români. E vorba de străinul care descoperă o realitate nouă necunoscută lui, definindu-se pînă la urmă ca o lume precisă, ca un univers cu coordonatele și legile lui. Este relația dintre prințul Carol, militarul care a decis în bună măsură soarta războiului de la 1877, și poporul al cărui domnitor a devenit prin voința împrejurărilor. Lucrul e mai evident în **Scrisoare de la Rahova** unde viața cea mai autentică a țării în care a intrat își face loc în chiar palatul princiar cu prilejul sărbătorilor populare de iarnă. Perspectiva e sadoveniană pentru că recunoaștem aici teza unei păgînități supraviețuind în ciuda creștinismului și a unei arhaități, în sensul autenticității omenești, conservată sub coaja civilizației recente. Scenele sînt viguroase, pline de pastă și dau romanului o densitate aparte.

O figură cu un rol special în carte, în care îndrăznim să vedem acum cînd **Zăpezile de acum un veac** nu sînt comunicate în întregime cititorului, un rezoneur, este Parva, tînăr intelectual ardent, mistuit de proiecte vaste, minat de ambiții enciclopedice. Deși asemănarea lui cu Hasdeu este izbitoare, autorul ține să ne precizeze că nu e vorba de marele savant în travesti. Hasdeu apare de altfel ca personaj episodic în **Te Deum la Grivița**, ceea ce ne face să înțelegem că e vorba de un personaj-sumă destinat a înfățișa în roman pe intelectualul român reprezentativ. Interesant este că pentru ultimele decenii ale secolului trecut, Paul Anghel refuză imaginea intelectualului și artistului propusă de literatura vremii, ca Dionis sau Dan, optînd pentru o personalitate opusă lor. Peste portretul abulicului, derutatului intelectual de la sfîrșitul veacului XIX, el suprapune, nu fără intenție, desenul unei personalități puternice, handicapate în societate, datorită propriei superiorități intelectuale și morale, dar cu atît mai mult decisă să se războiască și să învingă în numele unei idei. Este omagiul pe care romancierul îl închină speciei de intelectual român pentru care eroismul ca dimensiune interioară a fost o constantă de-a lungul întregii lui activități. Figura lui Parva este și ea un argument în favoarea observației că reconstituirea este în același timp o demonstrație, că romancierul nu procedează inert la însumarea de date, ci compune cu bună știință o anume imagine a societății românești, a posibilităților ei și a stării ei de spirit. **Zăpezile de acum un veac** este în fragmentele pînă acum publicate o carte stufoasă cu deliberare. Paul Anghel și-a conceput romanul ca pe o scriere densă, convingătoare prin masă, prin substanță, prin acumulare de detalii, prin juxtapunerea sau montajul de situație. Croiala cărții e nu numai vastă ci și modernă. Dacă este limpede că autorul ține să fie ciceronele cititorului său în tentativa de a descifra o Românie de acum un veac și sufletul unui popor pe care moda nu-l supune, este la fel de evident că unul din țelurile cele mai de seamă ale scriitorului este atingerea unui grad de autenticitate cît mai mare. Distribuția imensă, varietatea decorurilor, a tipurilor nu este doar respectarea dimensiunii evenimentului, pe care alți romancieri, Duiliu Zamfirescu, de exemplu, în **În război**, au tratat-o fără prea multă insistență, ci rezultatul unei intenții artistice precise. Cititorul este introdus într-o foială necurmată, care este aceea a vieții, purtat de la sediul țarului în prima linie, de la cazaci în bordeiul prințului Carol, de la acesta în intimitatea dîmbovițenilor sau a gorjenilor, din planul exterior al observației în cel interior al mișcărilor sufletești. O scrisoare îndrăzneață de amor a unei femei de lume stă lîngă suferința gemută a unui soldat moldovean rănit în pîntece, tulburarea unui simplu gornist înainte de atac, alături de complicatele preparative diplomatice dintre cele două curți stăpînitoare aliate, preocupările generalului Cernat alături de cheful popotei ofițerilor români la primirea ducelui Nicolae. **Zăpezile de acum un veac** are forță, vervă, autenticitate și cea mai potrivită judecată pentru înțelegerea cărții, este situarea în planul ei de concepție. Credem că apariția izolată a acestor două fragmente dezavantajează contactul cu masivul roman. Paul Anghel este un scriitor de mare suflu, de perspective mari și atît croiala cît și intențiile multiple de care am vorbit sînt mult mai bine servite de un ansamblu pe măsură decît de fragmentele celor două cărți, III și V, deși ele la un loc au peste 400 de pagini. Modelul nemărturisit al scriitorului este **Război și pace** și în freamătul viu, impresionant pe care ni-l oferă mai ales **Te Deum la Grivița**, întîlnim suflul arzător al modelului. Citind aici pe Tolstoi sau Sadoveanu, nu intenționăm să subordonăm cartea acestora ci să subliniem faptul că Paul Anghel este conștient că după experiența lor nu se mai poate scrie fără a ține seamă de ea. **Zăpezile de acum un veac** curge cu impetuozitatea unui fluviu și introducerea **Te Deum**-ului **la Grivița** și a **Scrisorii de la Rahova**, în albia lor firească le va restitui fluxului lor organic. Paul Anghel se anunță ca autor al unui roman tensionat de idei, neobișnuit prin masivitate, temperatură, autenticitate.

M. Ungheanu

viața cărților

„Dreptul de-a fi om"

● A patra carte*) a lui Nicolae Mateescu este un amplu reportaj, în care autorul își propune să reconstituie, cu mijloacele specifice genului, tabloul impresionant al marilor răscoale țărănești din 1907. Scriitorul citează din documentele de arhivă, decupează fragmente din ziarele vremii, așează în primul plan faptele, disimulînd subiectivitatea în argumentele unui comentariu sobru, clar și exact, din care răzbate însă, adesea, ironia cu accente sarcastice și indignarea. Este refăcută astfel atmosfera politică de dinaintea și din timpul răscoalei, dominată de disputele parlamentare pe marginea „chestiunii țărănești", dintre conservatori și liberali, pe rînd în majoritate și opoziție, cărora li se adaugă gruparea junimistă condusă de P.P. Carp. În paralel, ca un contrapunct dramatic, scriitorul prezintă situația disperată a țăranilor din satele Moldovei și Munteniei, a căror sărăcie cruntă nu putea fi ascunsă prin defilarea de operetă a „chipeșilor și fericiților țărani" la **Expoziția jubiliară** din 1906. Pentru liberali, problema țărănească constituia argumentul politic esențial, folosit cu abilitate împotriva conservatorilor. În fapt ceea ce se urmărea prin discursurile și interpelările spectaculoase, prin violentele campanii de presă, nu era atît aflarea unei soluții care să vizeze îmbunătățirea condiției țăranilor, ci „rîvna puterii". Odată obținută puterea, disputele încetează, „partidele istorice" fraternizează, liderii se îmbrățișează în public și își promit ajutorul. „Concordia" este desăvîrșită. Secvența din carte, intitulată „Apoteoza", în care șeful partidului liberal declară că „A venit ceasul în care deputații, indiferent de convingerile lor, trebuie să-și întindă mîinile unii altora...", pare o variantă la cunoscutul „Pupat toți piața endependenți". „Bunul și blîndul" țăran este acum principalul „inamic", iar „problema" sa va fi rezolvată cu tunurile generalului Averescu, întru „salvarea" țării, aflată în primejdie.

Procedeul de care se folosește Nicolae Mateescu în construcția cărții este antiteza. Faptele sînt alăturate într-un montaj semnificativ prin care se denunță odioasa crimă a politicienilor burghezi împotriva celor a căror singură vină este că au vrut să trăiască omenește.

În relatarea reprimării răscoalei scriitorul păstrează tonul obiectiv al constatării, renunțînd la ficțiunea literară în favoarea cutremurătorului adevăr al documentelor : „Au fost aduși la Balș vreo 200 de săteni din Racovița și vreo 40 din Mărgăritărești și Rusăneștii de Sus. (...) Intervențiile mele să nu se bată fără cercetări prealabile au fost zadarnice".

În sprijinul țăranilor se ridică muncitorii și studenții, socialiștii, învățătorii și profesorii. Numeroase episoade din carte surprind acțiunile acestora, îndreptate împotriva asupririi și atrocităților săvîrșite sub pavăza cuvintelor mari.

Bazată pe o solidă documentație, scrisă cu sobrietate stilistică ce-l caracterizează și particularizează pe autor, cartea lui Nicolae Mateescu este, deopotrivă, act de acuzare împotriva crimei și violenței și omagiu peste timp, adus „oamenilor pămîntului".

Valentin F. Mihăescu

***) Nicolae Mateescu — „Oamenii pămîntului". Editura „Eminescu", 1978.**

Crochiuri

● Consacrat, prin formație, prozei despre război, Lucian Dumitrescu rămîne fidel tematicii sale și în romanul **Valea sîngelui***), conceput, în intenție, ca „baladă". Substanța epică o oferă istoria, prozatorul urmînd să transfigureze semnificațiile și să recreeze atmosfera. În literatura de acest gen documentarea și ficțiunea se cer sintetizate în forme particulare, convertite în evocare reverberînd semnificații.

Proza pe care o consacră Lucian Dumitrescu marelui război pentru neatîrnare are de la început atuul unei teme generoase, implicînd însă cu atît mai mult exigență.

Fapte și personaje sînt cunoscute, documentul și legenda furnizînd deopotrivă datele pe care se poate construi un roman cu adînci semnificații și rezonanțe în „fondul principal de sentimente" naționale. În mod obișnuit, confruntarea cu marile teme revendică o înzestrare deosebită, tema nefiind, în sine, literatură. Lucian Dumitrescu nu este un prozator de amplă respirație și viziune, el fiind atras de detaliile scenei mai mult decît de ansamblu.

Notația rapidă determină, la rîndul ei, caracterul alert al stilului. Problematica personajelor (eroismul gratuit în raport cu eroismul disciplinat, autenticitatea artei, căutată de pictorul Grigorescu, în tranșeele de la Grivița, viziunea războiului necesar și refuzul violenței ca scop și deviză) este enunțată și ilustrată succint. Caracterul de schiță rapidă implică și o anume detașare, o anume ușurință ce se rezumă la notația lipsită de capacitatea evocării. Romanul lui Lucian Dumitrescu este o carte fără personaje — în mod evident programatic aceasta — acțiunea urmărind probabil să împletească destinele unui Grigorescu, Davilla, Cernat și ale soldaților anonimi într-o unică experiență colectivă. O asemenea concepție, ce poate susține un roman de această factură, se cere însă dublată de capacitatea de a anima în mod egal personajele, simpla schiță pierzîndu-se în acest ansamblu de vastă frescă. Sensul unei asemenea concepții romanești merge spre **anonimatul eroic.** Un roman ca acesta consacrat unei teme, generoasă prin sensurile ei, presupune o vocație epică pe măsură, un suflu eroic, o anume tensiune a trăirii și o putere de transpunere excepțională. El cere, deopotrivă, un anume simț al construcției epice și al evocării, o viziune istorică largă și în același timp sintetică, o proiecție la dimensiunile artei.

Romanul **Valea sîngelui** se constituie mai ales într-un elan omagial.

Sultana Craia

***) Lucian Dumitrescu : „Valea Sîngelui", Editura „Militară", 1977.**

Permanență și unitate

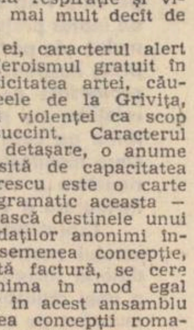

● Integrîndu-se unei serii de cercetări cu tradiție în domeniul circulației cărții românești vechi, Octavian Șchiau propune o nouă încercare de sinteză *), bazată atît pe rezultatele anterioare, deja cunoscute, cît și pe investigații proprii. Cartea se impune în primul rînd prin importanța temei („unul dintre cele mai interesante și, în același timp, tentante capitole ale istoriei culturii și literaturii românești din epoca medievală"), dar și prin complexitatea ei („e nevoie de efortul conjugat al mai multor cercetători, pentru inventarierea tuturor vechilor noastre manuscrise și tipărituri și apoi descifrării și strîngerii tuturor însemnărilor de pe acestea").

Tema centrală a cercetării întreprinse de Octavian Șchiau pornește de la constatarea că granițele politice dintre cele trei țări dacice nu au constituit niciodată obstacole reale pentru propagarea ideilor naționale și culturale și nu au putut împiedica circulația cărții și integritatea climatului cultural unic în esența sa. Studiul său se realizează în fapt ca o istorie a schimbului de valori culturale dintre cele trei țări române în perioada respectivă, caracterizată pe coordonatele permanenței și unității acestor raporturi.

În relațiile culturale interromâne un loc important îl ocupă cărturarii veniți din Principate în Transilvania, care au adus cu ei un număr foarte mare de cărți tipărite sau manuscrise, desfășurînd astfel și o vie activitate de copiere a acestora. Itinerarele lor în Transilvania sînt semnificative ele acoperind o arie largă și asigurînd astfel o difuzare pe măsură a cărții manuscrise și tipărite. Octavian Șchiau exemplifică sugestiv această realitate culturală insistînd și asupra activității unor categorii de elevi, prelați, zugravi și, mai ales, tipografi care au contribuit la răspîndirea cărții într-o zonă foarte întinsă. „Faptul că o carte ce se tipărea în Moldova sau în Țara Românească — arată autorul — ajungea, în ciuda existenței unor dificultăți în cele mai îndepărtate colțuri ale Maramureșului sau ale Banatului nu reprezintă oare cea mai bună dovadă că românii de aici știau că cei de peste munți le sînt frați, că vorbesc aceeași limbă, că au aceeași descendență ?" Studiul lui Octavian Șchiau este o demonstrație în acest sens, cartea este scrisă cu acuratețe și rigurozitate științifică, bazată pe analiza de detaliu a unor tipărituri reprezentative pentru limba și literatura veche românească. Pentru a urmări răspîndirea unor astfel de cărți (**Evanghelia,** București, 1682 ; **Apostolul,** București, 1683 ; **Biblia lui Șerban,** 1688 ; **Penticostarul,** Rîmnic și București, 1743 ; **Antologhionul,** 1737 și **Mineele** de la Rîmnic, 1778—1780 ; **Cazania** lui Varlaam, Iași, 1643 ; **Noul Testament,** Alba Iulia, 1648 și **Chiriocodromionul,** Alba Iulia, 1699) în Transilvania, autorul întocmește o serie de hărți anexate la sfîrșitul volumului. Se poate observa aici circulația intensă a tipăriturilor de la Rîmnic și București datorită calității textului și execuției, dar și datorită apropierii geografice, spre deosebire de cele de la Buzău.

În ceea ce privește cumpărarea de carte munteană în Transilvania, ea începe cu volumele ieșite din teascurile tipografice ale epocii lui Matei Basarab, urmînd apoi cu cele din vremea lui Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu și din tot secolul luminilor. O cercetare atentă în marile biblioteci și colecțiile de carte veche românească arată că sensul itinerarelor nu a fost unilateral și că, de asemenea, produsele de valoare ale tiparului din Transilvania au avut la rîndul lor o largă circulație în Moldova și Țara Românească. În continuare, Octavian Șchiau se oprește asupra unor texte de importanță literară și a itinerarelor lor în Transilvania : **Noul Testament, Sicriul de aur** și **Chiriocodromionul ;** această din urmă carte fiind nu numai o reproducere cu unele modificări de către Mihail Iștvanovici a predicilor lui Varlaam, dar ea avînd și un destin asemănător în circulația sa cu acela al **Cazaniei de la 1643.** Aceasta este cea mai răspîndită tipăritură veche românească — **Cartea de învățătură,** căreia i se dedică un capitol întreg al lucrării. **Cazania** lui Varlaam a fost mult citită și a circulat și în copii manuscrise. Însemnările de proprietate și de lectori de pe filele diferitelor exemplare îi permit lui Octavian Șchiau reconstituirea vieții acestei prețioase tipărituri, identificarea localităților prin care a trecut, a problemelor de apartenență iscate în cadrul obștii, a variațiilor de preț.

Într-un spațiu restrîns (158 de pagini), Octavian Șchiau sintetizează un variat material bibliografic, completează semnificativ datele temei prin rezultatele cercetărilor proprii și conturează astfel cu claritate ideea de bază a cărții — permanența și unitatea relațiilor culturale dintre cele trei țări române în epoca medievală.

Gheorghe Buluță

***) Octavian Șchiau : „Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval", Editura „Dacia", 1978.**

Romanul de largă respirație

● Asemeni **Istoriilor** lui Mircea Ciobanu sau **Cărții Milionarului** de Ștefan Bănulescu, **Cinema Splendid** *) este un roman ciclic din care a apărut deocamdată primul volum, **Mînzul Rătăcit.** Într-un moment în care, se spune, genul se îndreaptă spre esențializare și concentrarea expresiei, ar putea surprinde ambiția unor autori de a se ilustra prin romanul frescă. Dar dacă avem în vedere natura subiectului, prezentarea unor perioade istorice complexe în multitudinea semnificațiilor și articulațiilor intime, uneori contradictorii, formula narativă aleasă ne apare justificată. Întreprinderea lui Al. Voitin este din acest punct de vedere mai mult decît ambițioasă.

Romanul se desfășoară în două planuri temporale paralele, un timp al memoriei și unul al actualității, planuri care se interferează destul de rar. De altfel, una din dramele personajului principal este tocmai neputința de a acorda într-un flux unic, trecutul și prezentul. Dumitrașcu Busuioc poate fi inclus în tipologia figurilor exemplificată de un Chiril Mereuță din **Galeria cu viță sălbatică.** Ca și acesta din urmă, Busuioc, fost magistrat înainte de cel de-al doilea război mondial, suferind un tratament nedrept în primii ani ai prefacerilor revoluționare, se izolează și se retrage din societate, într-un timp al său. Inteligent și instruit dar caracter abulic și orgolios, preferă chiar atunci cînd i se propune reîntoarcerea cu toate drepturile la profesia sa, singurătatea indiferentă, o mască ce treptat îi falsifică optica asupra existenței. Ratat profesional, Dumitrașcu Busuioc, acum pensionar, este scos din această stare aproape de degradarea umană, de o neașteptată prietenie cu un tînăr dulgher, fire energică și sinceră, Eusebiu Merișor. Este un prilej de a-și examina conștiința, de a-și reevalua existența. Dumitrașcu se abandonează timpului trecut, încercînd să „proiecteze" pe ecranul memoriei „filmul" vieții sale. Și din acest unghi, privind volumul cu titlul de altfel sugestiv **Mînzul rătăcit,** este romanul copilăriei, dar al unei copilării intrată de timpuriu sub semnul derivei. Fiu de țăran, rămas orfan de tată, Dumitrașcu este adus și crescut de mama sa la curtea unei prințese, mare moșiereasă, de care o legau amintiri și fapte tenebroase. Libertatea funciară a copilului este astfel îngrădită și integrată unui mod de viață străin, care se pare că îi va altera personalitatea.

Dar în afară de experiențele imediate în societatea aristocratică dezumanizată a prințesei, conștiința copilului este marcată și de marea răscoală a țăranilor din 1907, prezentată însă cam artificial. Este momentul care încheie dureros copilăria lui Dumitrașcu și primul volum al ciclului. **Cinema Splendid,** în ciuda unor neglijențe stilistice, a procedeului uneori facil al rememorării filmice și a unor simboluri cam străvezii, se anunță o încercare romanescă de largă respirație, demnă de interes.

Paul Dugneanu

***) Al. Voitin, „Cinema Splendid" (I), Editura „Eminescu", 1978.**

O vară fierbinte

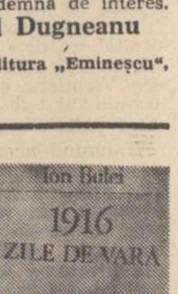

● Un reportaj concentrat despre „O vară fierbinte" *) ne prezintă tînărul istoric Ion Bulei apelînd la o multitudine de planuri și de date ale căror arcuri de boltă subîntind complexele evenimente naționale și internaționale ce au dus la antrenarea micii Românii în primul război mondial și la întregirea națională prin unirea cu Transilvania. Ion Bulei alege o modalitate mai puțin uzitată de scriere a istoriei, înlocuind propriul comentariu cu limbajul direct al faptelor. Evenimentele sînt adunate și decupate din timpul răsfrînt sau oglindit (**mirror-time**) în ordine cronologică, alcătuind un fel de jurnal al epocii. Pentru Ion Bulei, „istoria nu este numai interpretarea vieții trăite, ci viața însăși în necurmata ei curgere". De aceea, în cartea sa **1916, zile de vară** sînt puse alături, țesînd o densă și complexă pînză a istoriei, evenimente cotidiene și clipe de răscruce istorică, politică, diplomatică, economică, artistică. Istoria e privită nu numai ca o medalie, fața și reversul, nici doar ca o realitate opacă, lipsită de propria sa reflectare în destinele unui popor și ale unor indivizi. Obiectivul celui ce-o reconstituie are curajul să se oprească și să picteze imagini fără ca prin aceasta să se rătăcească arbitrar în filmări divagante, golite de sens. El surprinde strada, curba prețurilor, evenimentele mondene, inserațiile cele mai ascunse ale timpului la scara națională și internațională, mișcările diplomatice, viața de la palatul regal, tribulațiile partidelor, jocul politic al guvernului lui I. I. C. Brătianu, teatrul frontului european, luptele din Galiția, marea ofensivă de pe Somme, mișcările din Balcani,... Istoria este pusă în relief pretutindeni, în cele mai variate locuri și medii sociale, în ipostazele ei insolite sau banale, și curge efectiv în paginile acestei cărți după legile vaselor comunicante. Prezentînd **timpul neutralității,** Ion Bulei reușește să demonstreze cum nimic, dar efectiv nimic, nu poate avea în această perioadă o poziție neutră, ci, dimpotrivă, totul e legat cu fire vizibile și invizibile de teatrul istoriei europene, de destinul țării și de visul ei secular de întregire. Totul este angrenat în roata timpului. Agricultura și oscilațiile prețurilor, șomajul și salariile, viața literară, (Coșbuc intră la Academie) și cotidienele, dialogurile diplomatice, tratatele. Destinul oamenilor se reliefează luminat de textura evenimentelor. În cartea lui Ion Bulei este bine prinsă metamorfoza unei lumi, evoluția unei atitudini de la neutralitate la angajare. Factologia istorică nu domină semnificațiile, evenimentele nu sînt înscrise într-o singură ramă.

Toate datele inserate în text au consecințe: ofensiva lui Brusilov are și consecință românească, excesul de prohibiție explică excesul de export, volumele de poeme reflectă stări de suflet și de spirit ale națiunii, stagiunile teatrale sînt oglinda unei civilizații și a unei morale, ca și proiectele de vilegiatură (între Constanța sau Ostende). Reportajul are o neobișnuită tensiune prin lipsa de ostentație interpretativă, prin absența declamației sau retoricii în marginea evenimentelor. Ion Bulei se retrage în fața lor. Istoricul lasă această vară fierbinte să se vadă cu toate semnele ei de întrebare acute, cu toate ezitările și greșelile politice, fără să înfrumusețeze sau să amputeze adevărul istoric. Acesta este dezvăluit în devenire și nu prezentat ca imuabil. Istoria e surprinsă dialectic, din unghiuri diferite, în evantaiul ei de forțe deterministe și autodeterministe. **„1916, zile de vară"** este jurnalul unui anotimp fierbinte. Descoperim în paginile lui și asumarea unei lecții publicistice inaugurate de cărți ca **„Zece zile care au zguduit lumea"** a lui John Reed, în care adevărul științific este pus în haine jurnalistice, printr-o frecventare a tehnicilor și limbajelor literaturii de frontieră.

Doina Uricariu

***) Ion Bulei : „1916, zile de vară", Editura „Eminescu", 1978.**

CARTEA DE DEBUT

Spre Roman

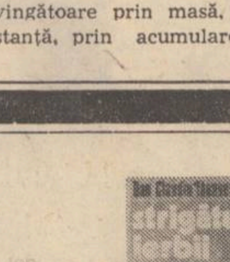

N-am văzut prima carte a medicului Dan Claudiu Tănăsescu recomandată Editurii **Albatros** de Fănuș Neagu și apărută în 1977, **Iarba pierdută,** dar avem evident de-a face cu un începător. Autorul revine, la aceeași editură, cu o recomandare de data aceasta din partea directorului Mircea Sîntimbreanu, exercitîndu-se în vederea unui posibil roman, pe postfața acelorași obsesii, prefăcînd „bucolica" în „dramă". E vorba de **Strigătul ierbii** (Albatros, 1978), narațiune de 174 de pagini care deși nu poartă mențiunea roman, poate fi socotită o tentativă de acest fel.

Desigur, am putea începe prin a explica autorului de ce cartea nu este încă un roman adevărat (întîi de toate pentru că nu creează oameni vii, care să ne rămînă în memorie după lectură), dar de vreme ce el nu-și subintitulează scrierea roman, înseamnă că sau nu s-a gîndit să facă un roman sau nu i-a ieșit un roman și atunci lasă categorisirea la latitudinea cititorului, modestie ce nu i se poate imputa. Cum criticul nu trebuie nici el să se lase înrîurit de dogma genurilor și speciilor, principalul e de a vedea dacă **Strigătul ierbii** are contingențe cu literatura.

Un mare succes după război a înregistrat cartea postumă a doctorului George Ulieru (1884—1943) **Din carnetul unui medic de plasă,** publicată cu o prefață de Al. Rosetti în 1948, reeditată în 1949 și tradusă în 1951 în limba maghiară și polonă și despre care scria în **Națiunea** din 11 decembrie 1948 **(Mizantropie sanitară)** G. Călinescu. Această carte era un jurnal obiectiv, spiritual, fără pretenții literare, interesînd ca un document omenesc de o mare pregnanță. **Strigătul ierbii** nu e nici jurnal, nici memorial autobiografic, deși lasă impresia din loc în loc că autorul a pornit de la întîmplări reale. Adevărul e că reale în literatură nu sînt faptele atestate documentar, ci numai faptele care au sau cărora le putem atribui o semnificație. Nu știm dacă ce ne spune Dan Claudiu Tănăsescu s-a petrecut într-adevăr, apreciem doar măsura în care fac impresia autenticității, sînt posibile și credibile sub aspect literar.

Sîntem într-o localitate rurală în primii ani după război în circumscripția sanitară a doctorului Urșanu, om ca de cincizeci de ani, cu soție (Dobrinca) și doi copii din care cel mare, Niculaie, elev la un liceu din București, și cel mic, Radu, elev în comună. Constantin Urșanu lucrase în război la comandamentul apărării pasive a Capitalei, apoi se retrăsese la țară unde avea o casă, o livadă de pomi și ceva pămînt, plus un cabinet medical. Nu a fost ispitit să plece peste hotare cum îl sfătuise un ofițer deblocat, nu se opunea noului regim și fiind un om integru, cinstit („avusese dintotdeauna pasiunea meseriei sale, simțul datoriei, al disciplinei și al răspunderii") fusese invitat să se înscrie în partid împreună cu soția, ceea ce și făcu. Ce se întîmplă cu un medic devenit de la început membru de partid în noile condiții, iată o temă interesantă de roman. Se întîmplă niște lucruri pentru relatarea cărora Dan Claudiu Tănăsescu nu ar fi lipsit de înzestrare, dacă s-ar feri de literarizare. Doi indivizi pătrund noaptea pe ploaie în casa sa și-i cer să vindece rana unui al treilea adus de ei în stare gravă, Urșanu îl operează, îl salvează și se opune transportării lui pînă ce va fi în afară de pericol. Cei doi nu vor să asculte, revin peste cinci zile, ridică pe rănit și vor să împuște pe doctor ca să nu-i trădeze (erau reacționari bandiți). Rănitul, doctor el însuși, împușcă el pe însoțitorii săi, salvînd pe medic, apoi moare. Urșanu meditează dacă să înștiințeze poliția dar se face că nu recunoaște pe cei trei morți cînd este chemat de șeful de post. Povestirea faptelor debutează cu o introducere, descripție de cadru : „Vînturile toamnei se încurcau printre crengile copacilor. Brazii din curte, vibrînd grav, acompaniau fluieratul puternic și subțire al salcîmilor desfrunziți. Cîinii zgribuliți de frigul nopții stăteau ascunși pe sub șoproane. Picături grele de ploaie loveau rar în geamurile casei înghițită de cerneala nopții. Deodată poarta..." Întoarcerea bandiților găsește pe cei doi medici la fereastră. Scriitorul întrerupe povestirea pentru un nou cadru : „Noaptea începuse să albăstrească zarea. Lumina lunii se strecura printre nori, argintind cîmpul. Deodată cîinii începură să latre. Departe, două umbre negre...".

Întîmplările sînt juxtapuse, nu decurg unele din altele, rămîn paralele. Urșanu e arestat în urma unei reclamații anonime, eliberat, văzîndu-se că n-are nici o vină, exclus din partid deoarece i se fură carnetul. Fiul său Niculaie, secretar utecist, iubește pe Irina Dumitru, rîvnită și de casierul comunal Sandu Tarpan. Irina e atacată și ucisă de niște bandiți, nu de Sandu care se însoară cu altcineva și-și părăsește mireasa cu banii de dar în noaptea nunții spre a-și acoperi lipsurile din casă. Niculaie suferă de pierderea Irinei și e înlocuit din funcția de secretar. Doctorul Urșanu se gîndește să doneze ferma statului. Fiul său Radu salvează un copil dintr-un incendiu. Aceste fapte și altele nu sînt adunate într-un tot spre a da o imagine convingătoare artistic a anilor 1946—1947. Liantul evenimentelor îl constitue micile intervenții de obicei descriptive. În noaptea arestării lui Urșanu : „Brazii din curte, încremeniți, pătau încercarea alburie a dimineții, părînd cinci căpițe înalte și ascuțite. În spatele lor, cîmpul se întindea, covor negru-cenușiu. Departe, zări două faruri...". După uciderea Irinei : „Doi botgroși se scăldau în colbul drumului, ridicînd valuri de praf auriu...". Învățătorul Onescu vizitează pe frații Surugiu spre a pune la cale furtul carnetului de partid al lui Urșanu : „Undeva, miorlăia un motan. O cucuvaie bătu repezit din aripi. Dinspre lac, cîntecul broaștelor spărgea amorțeala nopții. Satul dormea". În fine, doctorul Urșanu, suferind de angină pectorală, moare, contemplîndu-și livada păzită de fostul învățător Onescu care-l ia drept hoț : „Se prăbuși în iarba înaltă, la rădăcina cireșului pe care îl mîngîiase. Firele verzi, zdrobite sub greutatea lui, se frînseră, pîrîind ca într-un strigăt". De unde **Strigătul ierbii...**

Al. Piru

România — țară deschisă spre lume

Urmare din pag. 1

„Vizita Dumneavoastră în țara noastră va înscrie o nouă și strălucită pagină în îndelungata cronică a prieteniei dintre Coreea și România".

Ecouri dragi — îndemnuri noi.

„Actuala vizită în Vietnam a delegației de partid și de stat a Republicii Socialiste România marchează o nouă dezvoltare în bunele relații statornicite între țările noastre și constituie o încurajare pentru poporul nostru în opera de construire a socialismului".

Ecouri dragi — convingere.

„Doresc să exprim încă o dată convingerea că vizita pe care o facem în Republica Democrată Populară Laos va constitui un nou și important moment în întărirea prieteniei dintre partidele și statele noastre, în interesul celor două popoare, al cauzei prieteniei și colaborării între națiuni, al socialismului și păcii".

Ecouri dragi și stimă reciprocă.

„Vă mulțumim pentru primirea călduroasă și sentimentele prietenești manifestate față de noi, văzînd în acestea o expresie a stimei și prețuirii ce și le poartă reciproc popoarele noastre, a relațiilor de prietenie și colaborare dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist din Kampuchia, dintre Republica Socialistă România și Kampuchia Democrată".

Șaptesprezece zile — o pagină nouă în noile relații în lume. Istorie ce se înscrie, din nou, în Cartha lumii cu literele fierbinți ale prieteniei și frăției, a colaborării și păcii, dintr-o primăvară fierbinte pentru țările noastre, pentru întreaga lume.

Șaptesprezece zile de vizită și tot atîtea zile fierbinți din agenda cotidiană de lucru a primului Om al țării, pentru care noi toți și întreaga lume îi mulțumim fierbinte.

REVISTA REVISTELOR

Cahiers roumains d'études littéraires nr. 4/1977

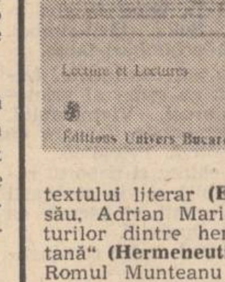

Într-o viziune tematică unitară, ultimul tom al prestigioasei publicații are în atenție complexa problematică a actului lecturii **(Lecture et Lectures).** Cuprinderea cvasimonografică a temei în cauză este orientată în dublu sens : teoretic și aplicativ. Argumentele de principiu și — așa-zicînd — cele de bun simț — susțin pledoaria lui Silvian Iosifescu pentru o lectură activă, bazată în egală măsură pe receptarea subtil intelectuală și emoțional participativă a textului literar **(Eloge de la relecture).** În eseul său, Adrian Marino se oprește asupra raporturilor dintre hermeneutică și „lectura simultană" **(Hermeneutique et lecture simultanée),** iar Romul Munteanu pledează pentru o necesară primenire a modului de înțelegere a lecturii în cazul romanului modern **(A roman nouveau, lecteur nouveau).** În fine, prin însuși titlul ce i se dă, articolul Roxanei Sorescu își definește clar aria preocupărilor **(La lecture et la critique roumaine).** Studii cu caracter analitic, menite a demonstra viabilitatea principiilor și opiniilor formulate în eseurile menționate semnează : Constantin Noica — **(Le debut du „Cratyle" et l'insouciance de la critique philosophique),** Roger Fowler — **(The Reader — A linguistic View),** R. Loring Taylor **(Metrical and Syntactic Strategies in Mihai Eminescu's „Peste vîrfuri"),** Al. Paleologu **(The Golden Bough in Sadoveanu's „Golden Bough"),** Lucette Desvignes **(Lecture du „Hussard sur le toit" de Jean Giono),** Micaela Slăvescu **(Lecture d'une lecture : Roland Barthes).**

Interesantul și instructivul număr al revistei se încheie cu rubricile **cronica traducerilor, recenzii,** și **caleidoscop,** bogate, judicios alcătuite.

Cronicar

cartea de istorie

Intransigentul revoluționar

Sînt oameni și opere, chiar de-ntîia mărime, care prin nu se știe încă ce joc al istoriei se așează, parcă de la sine, într-o zonă de penumbră liniștitoare, altii și altele — aceștia și acestea tot de mărimea întîi, de bună seamă — acaparînd întreg cîmpul vizual. Fenomenul se petrece astfel poate și datorită unor carente de receptare ale spiritului nostru care nu poate accepta simultan pe același firmament mai multe stele de mărime egală, făcînd repede o ierarhizare a luminozității lor.

Pînă într-o zi. Căci, mai devreme sau mai tîrziu, timpul sosește ca să îndrepte cumpăna. De la o anumită distanță marile lumini se împacă și își corespund.

A fost, credem, cazul și cu destinul lui Alesandru Papiu Ilarian.

Iată că abia la o sută de ani de la moartea intransigentului revoluționar de la 1848 ne-a fost dat să avem prima monografie despre viața și activitatea sa*), datorată lui Corneliu Albu.

Uitat, neglijat, Ilarian (latinizarea lui Bucur) n-a fost niciodată. El a fost pomenit totdeauna în marea pleiadă a strălucitilor bărbati de la 1848, și de după aceea, e drept undeva mai pe la mijloc ; din cînd în cînd i se consacra cîte un articol omagial sau i se invoca cîte o contribuție de pionierat în cutare domeniu ; un Vasile Pârvan tînăr, regăsind probabil intîme corespondențe în biografia austeră a pașoptistului îi închină, la început de secol, cîteva articole ; **Istoria Românilor din Dacia Superioară** cum și **Tezaurul de documente pentru România...** au constituit surse probe, de înaltă valoare științifică pentru toți istoricii de după el. Corneliu Albu în **Bibliografia** scrierilor despre viața și activitatea lui Ilarian — socotită completă de către prefatatorul Vasile Netea — însumează două sute de contribuții. N-ar fi puțin dacă măcar o parte mai consistentă dintre ele ar fi fost publicate în reviste de prestanță și ar fi avut răsunetul necesar. Despre Bălcescu, Iancu, Kogălniceanu ș.a. (față de care atit în planul practicii revolutionare cît și ca valoare deosebită în domeniile în care s-a exersat Alesandru Papiu Ilarian nu-i cu nimic mai prejos) s-a scris mult mai mult. Iată de ce salutăm monografia de care ne ocupăm, văzînd într-insa și un gest reparatoriu.

Sînte firi vizionare, ca să folosim expresia lui Eminescu, dar ce mare, bogată, plurivalentă în preocupări, ce pozitiv idealistă pînă la jertfa de sine a fost această generație de la 1848 ! Și ce greu îți este, după ce începi să-i cunoști pe rînd în gesturile lor fundamentale ca și în detaliile preocupărilor lor să mai faci tabele de ierarhizări între ei.

Monografistul nostru, obiectiv, bazîndu-se pe surse sigure, neglijează o asemenea posibilă polemică, trăind viața și activitatea lui Ilarian fără a ține seama de nici un complex de inferioritate. Alesandru Papiu Ilarian a fost unul din initiatorii primei societăti studențești românești din capitala Transilvaniei, al revistei „Zorile" **pentru minte și inimă** „prima publicație românească a Clujului", a avut un rol „dintre cele mai proeminente și, în anumite momente, chiar rolul primei viori" în organizarea revoluției de la 1848, a scris prima istorie a acestei revoluții, a fost un fervent luptător pentru Unirea Principatelor, sfetnic după Unire al domnitorului Cuza, autorul **Memorandului** către domnitor, profesor universitar, ministru de justiție și legislator („cel dintîi român din Transilvania care a intrat într-un guvern de la București, și care, cu această ocazie, avea să-și lege numele, alături de Kogălniceanu, de unul din cele mai importante acte ale domniei lui Cuza : secularizarea averilor mănăstirești"), de asemenea a fost primul președinte al Societății „Transilvania", membru al Academiei Române, fiind cel care a rostit primul discurs de recepție în acest for **(Viața, operele și ideile lui George Șincai din Șinca)**, inițiator al editărilor din Ioan Budai Deleanu și Dimitrie Cantemir. Și n-am pomenit decît parte din opera și activitatea lui.

„Al. Papiu Ilarian — scria Nicolae Iorga — merită pus la catepeteasmă. Om de o înaltă cultură, de o rîvnă desăvîrșită pentru trecutul românesc, el este astăzi mai mult decît o figură din trecut."

Foarte exact, prin analize la text, sînt surprinse în studiul monografic ideile, principiile care l-au călăuzit pe Ilarian. În chestiuni care în epocă erau de mare complexitate spiritul lui pătrunzător a găsit soluțiile cele mai potrivite, dîndu-le totodată o formulare clară, nu o dată memorabilă. Pe cînd avea abia 21 de ani rostea

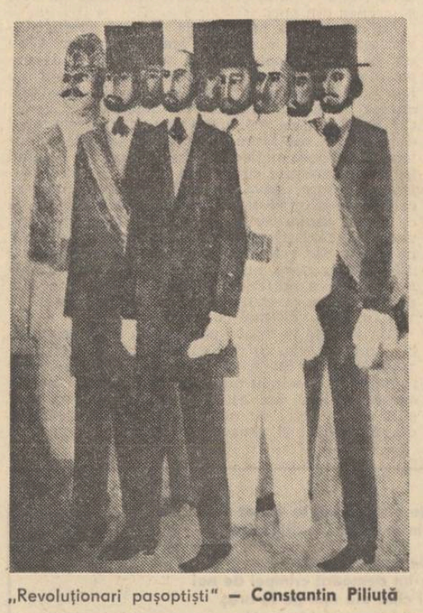

„Revoluționari pașoptiști" — **Constantin Piliuță**

pe Cîmpia Libertății următoarele : „Noi nu vrem să domnim peste alții, dar nici nu vom suferi, noi, cei mai numeroși și mai vechi locuitori ai țării... ca să se mai facă vreo lege în această țară fără stirea noastră".

Sau, într-un curs de **Statistică generală a Europei**, ținut la Iași (înainte de Unire !) găsim următoarea viziune integratoare : „Eu sînt încredințat că nici măcar una din condițiunile vieții românilor nu se poate înțelege fără numai așa dacă recurgi la totalitatea românilor". În **Memorand**, domnitorul Cuza este informat : „...statul ideal al românilor ar fi unul dintre cele mai omogene din Europa. Locuitorii sînt toți români, tot în mase compacte ; vorbesc toți o limbă fără dialecte ; românul din extremitatea Maramureșului se înțelege cu românul de la Galați sau din Brăila, cînd venețianul nu se înțelege nici cu turlanul, nici cu milanezul". Să se observe fie și numai din aceste cîteva limba clară, frazarea modernă a ardeleanului Papiu.

Nici o informație, în monografie, despre viața intimă a lui Papiu. Să nu fi fost nici un accident sentimental în destinul lui intransigent ? Deocamdată n-avem de unde ști. El a jertfit cauzei românești, spiritualității noastre. A sfîrșit destul de tînăr, asemenea lui Bălcescu, Russo, Boliac, Mureșanu, a sfîrșit tragic, aidoma tovarășului său de luptă Avram Iancu, fiind tratat și îndreptat spre un institut din Viena între alții și de același doctor Soutu care, peste un deceniu, îl va trata și pe Eminescu.

Ultimul mare gest public al lui Alesandru Papiu Ilarian a fost pledoaria de avocat în cazul muncitorilor cărăuși din Giurgiu, prin aceasta — cum just remarcă monografistul — „el fiind un pionier al acelor juriști care au luat apărarea muncitorilor în numeroase procese dar care nu întotdeauna au putut smulge justiției burgheze achitarea așa cum a smuls-o el". N-a lipsit decît puțin ca în această împrejurare să fie condamnat la muncă silnică pe viață ca instigator de „război civil", el, omul care doar peste cîteva luni va cădea în agonia de care a fost atins și Craiul Munților și autorul **Luceafărului.**

„...Un spirit dinamic, revoluționar, un istoric de dimensiunile lui Kogălniceanu și Bălcescu, un lingvist cu largi orizonturi (anticipator al ideilor lui Titu Maiorescu n.n.), — unul din cei mai străluciți români ai secolului al XIX-lea", cum pe drept conchide Vasile Netea în prefață, Alesandru Papiu Ilarian are astăzi monografia de care se simtea atita lipsă. Ne mai rămîne în datorie să-i reeditâm și operele...

Gheorghe Suciu

*) **Corneliu Albu : „Alesandru Papiu Ilarian", Editura științifică și enciclopedică, 1977.**

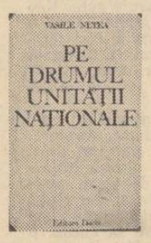

O sută de ani de istorie

Cartea de studii și evocări *) a lui Vasile Netea este o istorie vie, polemică și modernă a lungului drum al românilor din Transilvania spre libertate și unitate națională călăuziți de sentimentul păstrat dintotdeauna în sufletul neamului al apartenenței la o singură ființă etnică. De la lupta de idei filologice, istorice, filosofice și pînă la lupta politică deschisă, acoperind un secol de agitată existență, etapele sînt urmărite cu precizia unei demonstrații, patosul scriitorului fiind temperat de rigoarea istoricului. Nimic nu este afirmat fără a fi verificat și dovedit, sursele sînt confruntate între ele, iar prin repetate suprapuneri se determină constantele, probele îndubitabile ale adevărului. Pornind de la îndemnul secretarului general al partidului — „Trebuie să redăm istoria așa cum este ea — și din aceasta nu avem decît de cîștigat !" — Vasile Netea scrie sobru, fără a literaturiza, dar fără a-și refuza o proprietate a stilului prin care faptele vorbesc epurate de efuziuni sentimentale sau retorism. În centrul atenției se află frămîntata perioadă pașoptistă **(Manifeste, proclamații și epistole revoluționare pașoptiste ; Simion Bărnuțiu luptător pentru drepturile poporului român ; Relațiile lui N. Bălcescu cu cărturarii și luptătorii români din Transilvania ; Avram Iancu în istoriografia română),** dar cristalizarea ideilor care i-au însuflețit pe revoluționari este urmărită încă de la primele formulări **(Dimitrie Cantemir, precursor al „Școalei ardelene" latiniste)** pînă la împlinirea lor în actul suprem al Unirii **(Desăvîrșirea unității politice a poporului român în opera lui A.D. Xenopol ; N. Iorga, istoric al unității naționale ; Periodicele Unirii).** Evocările depășesc aria interesului strict istoric, personalitățile cărții aparținînd nu numai evenimentelor trecute, ci mai ales permanenței fenomenului cultural românesc. Eroii reapar în studii diferite, se despart și se reîntîlnesc, determinînd un vast tablou al epocii. Se conturează astfel o lume dinamică, specifică Transilvaniei, unde fiecare gest cultural a implicat angajare și opțiune fermă într-o bătălie a cărei miză era însăși existența nației. În această tradiție ardeleană istoricul nu poate fi un simplu martor, scrisul devine pentru el o problemă de conștiință, de datorie militantă.

Atmosfera epocii este anunțată prin minuțioasa descriere a publicațiilor românești, a redactorilor și colaboratorilor și mai ales a ideilor revoluționare cuprinse în tot mai îndrăznețele articole apărute uneori cu riscul suprimării revistei sau al arestării autorilor. „Marea alarmă — scrie Vasile Netea — s-a produs însă la începutul anului 1842 cînd dieta feudală din Cluj — alcătuită din 310 membri, dintre care 283 erau nobili maghiari iar 27 patricieni sași, dar în care românii, ce formau majoritatea populației, nu aveau nici un reprezentant — a votat la 31 ianuarie un articol de lege prin care, într-un termen de zece ani, limba maghiară se introducea ca limbă obligatorie..." Răspunsul la această măsură abuzivă, socotită de Bărnuțiu „sentința de moarte a naționalității românești", nu a întîrziat (15 februarie), în fruntea mișcării de protest aflîndu-se Simion Bărnuțiu „bărbatul politic al generației sale". Șase ani mai tîrziu aceleași idei călite în confruntări și polemici, vor răsuna în memorabilul discurs din catedrala din Blaj : „Fără naționalitate, nu e libertate, nici lumină nicăieri, ci pretutindeni numai lanțuri, întunerec și amorțire". Zilele revoluției din 1848, din care se desprinde captivanta personalitate a lui Avram Iancu și înalta înțelegere a istoriei a lui N. Bălcescu, prilejuiesc reconstituirea dramei luptelor dintre revoluționarii maghiari și români. Sînt reliefate aici tratativele febrile ale lui Bălcescu pentru a uni cele două tabere înaintea dușmanului comun — pajura imperială ; refuzul lui Kossuth de a acorda drepturi românilor ; scrisoarea lui Iancu în care îi garantează acestuia neutralitatea trupelor române („Totuși pentru a vă dovedi sentimentele noastre frățești, pe care le nutrim față de națiunea maghiară, am hotărît să rămînem neutri față de armata ungară în tot timpul acestor lupte...") ; relatarea generalului rus Lüder, martor al evenimentelor („Românii sînt în stare de paria și formează în Transilvania populația cea mai nenorocită... Unirea lor cu ungurii de la început ar fi dat altă întorsătură insurecției") ; regretul tardiv al revoluționarului maghiar că „ungurii n-au ținut seamă de drepturile fraților lor români". Înfrîngerea revoluției a dat dreptate lui Bălcescu („același despotism ne copleșește pe toți românii cu ungurii împreună"). Prezentarea unui memorialist pașoptist necunoscut marelui public — Ioan Oros, alias Rusu — face obiectul unui atractiv articol. Participant activ la evenimentele revoluționare acesta, pe lîngă bogăția detaliilor și datelor, polemizează cu scrierile a numeroși istorici și memorialiști aducînd adesea corectările necesare. Împlinirea la 1 decembrie 1918 a marelui ideal patriotic — unirea cu țara, lupta de idei, adesea polemică, dusă pentru aceasta de cei doi mari istorici de talie internațională — Xenopol și Iorga — formează substanța ultimelor studii.

Deși scrise și rostite în împrejurări diferite, articolele cărții lui Vasile Netea sînt strîns legate prin ideea comună care le străbate și prin capacitatea de a crea din documente o lume dinamică, cuprinsă de o mare efervescență politică și spirituală, pentru care istoria și cultura au însemnat în primul rînd angajare și responsabilitate.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Vasile Netea : „Pe drumul unității naționale", Editura „Dacia".**

Citind jurnalul lui Mircea Eliade

La Gallimard, în colecția „Du monde entier", Mircea Eliade a tipărit (în 1973) **Fragmente dintr-un jurnal (Fragments d'un journal)** în traducerea lui Luc Badesco (574 pagini). Această selecție cuprinde însemnări dintre 16 sept. 1945, Paris și febr. 1969, Chicago, deconspirînd în primul rînd **Odiseia** filozofului și scriitorului român care este Mircea Eliade. Undeva (1. I. 1960) notează : „Fiecare exilat e un Ulysse, în drum spre Ithaca ; orice existență reală reproduce Odiseia". Dar aceste reflecții simbolice, gîndite ca un comentariu biografic, nu formează esența jurnalului ci adeziunea permanentă a scriitorului la Ithaca sa, la România, dorul de țară, prezența imaginară a filozofului între ai săi acasă. Iată o însemnare din 4 iunie 1961 : „Aflu de moartea lui Lucian Blaga [...]. Cînd l-am întîlnit pentru prima oară, era prin 1933, sau 1934, mi-a spus că va scrie și el un roman, dar cînd va avea 40 de ani". În realitate, Blaga a scris o mare parte dintr-un roman. Mircea Eliade n-avea de unde să știe ; un text postum a fost publicat de Dorli Blaga în **Manuscriptum**, în 1975. Și însemnarea continuă, cu precizarea lui Blaga : „La 20 de ani poezie, la 30 de ani filozofie, la 40 de ani roman [...]. În «întîlnirile mele cu Lucian Blaga» (articol apărut în **Vremea**, în 1937, n.n.) am povestit cum își scria cărțile de filozofie : în fiecare dimineață, înainte de a pleca la Legație, scria timp de două ore într-un caiet. Prima redactare a unei cărți comporta 70—80 pagini. În continuare dicta D-nei Blaga — și dictînd le completa, le corecta, le dezvolta [...]. El lucrează greu, foarte greu, îmi spunea d-na Blaga..."

În 17 mai 1968, citind cartea lui Adrian Marino **(Viața lui Macedonski)** notează : „Nu megalomania lui Macedonski mă agasează, ci încrederea absolută pe care o avea în geniul său, și în egocentrismul său. Melancolia mea e provocată mai ales de iluziile lui Macedonski pe care și le făcea despre Paris : el spera să cucerească Parisul prin relațiile sale, publicînd un roman și cîteva articole, ale lui și despre el, apărute în reviste de mîna a treia. Și **publicitatea** dementă pe care și-o făcea singur : scria note despre el însuși, foarte elogioase, proclamînd că toată Europa îi căzuse la picioare. De necrezut, își imagina că aceste lucruri îl vor lansa în România. Ce lucru trist să vezi cum un **mare poet** aspira la «gloria» parizianâ și spera că două sau trei notițe semnate de necunoscuți vor face din el un al doilea d'Annunzio..."

O altă personalitate a culturii românești, prezentă în jurnalul lui Eliade este Brâncuși a cărui viață și operă l-a preocupat în cîteva exegeze și i-a servit drept temă într-una din creațiile sale, în piesa **Coloana infinită**, apărută și în România în 1976, un fragment în Almanahul de vară al revistei „Tribuna" din Cluj-Napoca. Embrionul dramei se află în însemnările de jurnal în care regretă că nu l-a cunoscut personal, deși sculptorul l-a invitat la el (însemnarea din 10 iulie 1962) : „Aș fi vrut să-l aud vorbindu-mi despre viața sa. Un om numai pe jumătate instruit, aproape un analfabet, care a revoluționat arta modernă ! Lucrul pare de necrezut ! Și dacă se acceptă punctul meu de vedere, Brâncuși era un țăran care a reușit să uite tot ce a învățat la școală ; regăsind însă Universul spiritual al neoliticului, această creativitate excepțională își găsește astfel o explicație [...]". Și nota de jurnal continuă cu un deziderat : „Trebuie să scriu într-o zi un articol despre «Coloana Cerului» în folclorul român și concepțiile megalitice cu care e solidară și «Coloana infinită» a lui Brâncuși, cea de la Tg. Jiu, înaltă de 30 m. Ea susține cerul, zicea Brâncuși, fiind gîndită ca un **Axis Mundi**, ca un **pilon** cosmic. Ce vreau să spun, că e momentul să redescoperim această concepție megalitică, care a dispărut în Balcani după mai bine de 2 000 de ani și nu supraviețuiește decît în folclorul religios".

O însemnare, fără dată certă, din 1966, reia discuția despre marele sculptor : „...Problemele care mă obsedează, în raport cu Brâncuși sînt de alt ordin. Mai întîi pasiunea sa pentru **piatră**, materia dură, impenetrabilă. (Metalele aparțin unei alte clase, acelea pe care noi le cunoaștem și le utilizăm. Metalele nu se află în natură, ci sînt produsele omului). Orice sculptor iubește acest soi de material, în primul rînd marmora. Dar Brâncuși posedă unele lucruri în plus : el abordează piatra cu sensibilitatea — și poate cu venerația — unui om din preistorie. Liniștea, atenția, veselia cu care-și cizelează operele pînă cînd sînt transformate în oglinzi ondulate, [...] timpul pe care-l risipește pentru cizelarea nenumăratelor replici, ale atitora din operele sale, rămîn pentru mine inexplicabile dacă n-aș înțelege în acest lung travaliu monoton plăcerea pe care i-o procură intimitatea indefinit prelungită cu materia cristalină. Voința sa de a transforma piatra, de a-i aboli modul de existență și totodată de a o presa pentru a ne-o arăta cum se mișcă și cum zboară (ca-n **Măiastra**) nu pare nimic altceva decît o formă arhaică a religiozității, de multă vreme inaccesibilă pentru continentul nostru".

După această introducere ajunge din nou la Coloana infinită : „Dar problema cea mai dramatică o pune Coloana infinită. Știu foarte bine că la debut această operă era concepută ca o coloană de oțel. Știu de asemenea că modelul se află în arta populară românească și mai precis în structura stîlpilor de lemn care **susțin și decorează** casele țărănești. Ceea ce mă interesează, în primul rînd, este semnificația pe care Brâncuși, în mod personal i-a dat-o **Coloanei** ; el a comparat-o cu **Coloana Cerului,** cu **pilierul** cosmic ce susține cerul și face posibilă comunicarea între cer și pămînt. Brâncuși a considerat-o ca un **Axis Mundi.** Ideea este foarte veche și răspîndită în toată lumea. Acest tip specific de **Axis Mundi** sub forma unei coloane de piatră ar putea fi creația culturilor megalitice — dar acest lucru n-are nici o importanță. Ceea ce are importanță, din punctul meu de vedere, e faptul că Brâncuși a conceput **Coloana infinită** ca un **Axis Mundi** prin care se poate ajunge la cer și că **după ce-a terminat această capodoperă nu a mai creat nimic** care să fie demn de geniul său. Mai trăi încă douăzeci de ani și se mulțumi să cizeleze, nici nu știu în cîte replici, operele care-l făcuseră celebru.

Eu nu cred că la 60 de ani seva creatoare a lui Brâncuși era definitiv epuizată [...]".

Multe însemnări se referă la scriitori străini ; printre aceștia Giovanni Papini, pe care-l vizează. În sept. 1959 relatează : „Viola, una din fiicele lui Papini, între două amintiri, îmi spune : în 1917, la Bulciano, Ungaretti, întors de pe front, rămîne întins pe iarbă ore întregi, privind cîțiva nori vagi ce se deplasau încet, pe cer. L-a întrebat într-o zi ce vede. Ungaretti a răspuns : Nimic !"

În 24 iulie 1963, scrie o însemnare-pamflet la adresa lui Michel Butor : „...mă întreb dacă acest entuziasm pentru Butor et comp. nu este puțin factice la toți tinerii, dacă «noul val» n-a fost propus mai întîi de critici și mai departe adoptat de snobi... În aceasta constă entuziasmul pentru o nouă formulă literară și succesul posibil. Dar, **ce rămîne ?** S-ar putea ca și aceastâ «revoluție» să fie o impostură sau rezultatul unui **malentendu.** Eu nu pot să uit că între 1895—1910 Maeterlinck era considerat în toată Europa drept cel mai mare și cel mai genial revoluționar al Artelor, în timp ce Gide, Claudel, ca să nu mai vorbim de Rimbaud și de Mallarmé, erau aproape necunoscuți. Ce excelent subiect pentru o teză de doctorat ! Prezentarea «fascinantă», va fi ca o fereastră spre sine pentru toți tinerii incluși astăzi în propriul lor vid.

Noi vom regăsi, în același timp, epicul, narațiunea, pe care a abolit-o **noul val.** Vom citi în viitor istorioare pasionante și **reale,** fără ca să reflecteze atît realitatea imediată, concretul istoric contemporan și mesajele escatologice. Vom regăsi în final mitul, simbolicul, ritualurile care au hrănit toate civilizațiile. Cert însă că nu le vom recunoaște identice, ca o reeditare, sub camuflajul lor. Acea literatură va fi pentru omul contemporan o **nouă** mitologie".

O însemnare, din 11 august 1963, despre Paul Valéry investighează misterul poetic : „Găsesc în biblioteca Deliei **La jeune Parque** cu un studiu critic de Octave Nadel. Aflu că Paul Valéry a păstrat toate ebosele, bruioanele, copiile, toate hîrtiile și hîrtiuțele unde nota date, cuvinte, idei sau unde desena sau calcula etc. etc., «în jur de 800 de piese de format divers, cel mai mare număr de foi detașate și restul, cuprinzînd 70 pagini legate într-un caiet mare» (p. 155). El a păstrat tot. Dar pentru ce ? Indiferență, sau din contră, manie de colecționar și arhivist ? Curiozitate pentru gestația și maturația propriei sale opere ? Sau mai exact sentimentul că păstrînd totul s-ar putea înțelege cu mai multă certitudine procesul misterios al creației poetice ?"

Cele mai multe însemnări privesc activitatea profesională de istoric al religiilor ; la fiecare pas ies în evidență trimiterile la realitățile românești, începînd cu Zamolxe : „În toamna lui 1924 citeam **Misteri** de Raffaele Petazzoni. Mai mult decît orice altă carte aceasta a fost decisivă pentru vocația mea de istoric al religiilor. În mansarda din strada Melodiei, în timpul nopților friguroase și umede de noiembrie, cu cartea lui Petazzoni în față, visam să pătrund într-o zi secretul închis în mormînt de ultimul hierophante" (3 febr. 1964) „...Zamolxe este mai original și mai profund, mai «adevărat» decît cei mai mulți zei greci, dar nu știm ce s-a întîmplat după el. Aceasta este rațiunea prin care Zamolxe nu joacă rolul pe care l-ar merita în istoria religiilor sau a culturilor". (18 aug. 1964).

O secvență din 2 mai 1963 e dedicată alegerii sale ca profesor la Universitatea din Chicago, moment de nostalgie și de întoarceri simbolice în țară : „...Fiecare începe prin a recunoaște că **cel mai bun** va fi, în mod evident, «profesorul Eliade». Eu roșesc și las ochii în jos, încerc un sentiment de sfială și de nostalgie : totul a început, sînt 4 ani de atunci, în mansarda din strada Melodiei. Astăzi se vorbește de «savantul mondial», «cel mai de seamă», «singurul care» etc. Îmi amintesc de reacțiile românilor în fața primelor mele studii de Istoria religiilor. Nu prea mă luau în serios. Oscar Lemnaru, de exemplu, scrie că **Yoga** este o carte ratată..."

Jurnalul lui Mircea Eliade e o suită de proiecte, de fișe, de notații, de opere în embrion. Spuneam că piesa **Coloana infinită** s-a născut dintr-o notație din acest jurnal. Multe secvențe sînt de-a dreptul bruionul unor studii de filozofie a culturii sau de filozofie a artei, de istorie a religiilor sau de istorie literară. Nu lipsesc din jurnal notațiile autobiografice, cu însemnări familiale și utilitare ; aceste chestiuni personale au aspect de jurnal maiorescian, gîndite ca inevitabile, în timp ce notațiile în jurul unor idei sînt de-a dreptul **eseuri.**

Material pentru studiu, în viitor, al vieții și operei lui Mircea Eliade, **jurnalul,** apărut în 1973, devine un caiet de dor și un dialog sentimental cu orizontul spațial românesc.

Emil Manu

cariatida

mara nicoară

Patria

Să fii erou înseamnă să jertfești mai mult decît o primăvară,
Să-ți dai sufletul și trupul pentru patrie.
Cimpia este un vultur care se înalță
Cu aripi de grîu,
Orașele cresc ca niște flori albe și parfumate
Și ating luna.
Oamenii trec pe străzi ca niște flăcări
Istoria se oprește în fiecare clipă.
Sîntem eroi în fiecare zi,
Muncim clădind case, clădind holde,
Noi ne iubim patria
Ea este pămîntul din suflete
De aceea ne este mai scumpă decît viața.

Melancolia

Poate ai să mă părăsești după o zi, după un an, după un crin, după o pasăre cu pene de aur, după o ninsoare peste lucrurile orașului, care dansează asemeni călușeilor în jurul soarelui.
Orice corabie părăsește ceasornicul pe care se rotea
Pornind spre un pămînt mai tînăr și necunoscut
Orice săgeată părăsește arcul care îi dă puterea.
Prin pădurile verzi trec perechi animale albe
Pe sub copacii în care cîntă perechi merle roșii,
La un orizont se vede luna, la celălalt puternicul soare.
Numai eu trăiesc melancolia,
Mască de aur pe față.

Iubirea mea

Balanța începe să se incline spre iarnă.
Se apropie vîrsta de treizeci de ani.
Ce mai caut eu, cu tăcerea și cunoașterea mea
În această grădină fericită ?
Știu atît de multe, încît aș putea avea o sută de ani.
Am suferit atît de mult, încît aș putea avea o mie de ani.
Pasărea galbenă s-a dus în țările calde.
Iubirea mea a fost călcată de roți.

O zi obișnuită

Te aștept, ochii mă ustură, n-am
Ochelari pentru tăiatul cepei în patrate sau romburi
Dansez, din morcovi sub cuțit
Se rostogolesc discuri cu tangouri sfîșietoare
Te aștept, mai dă ciorba un clocot,
Pun imaculata față de masă, cu
Porumbei croșetați în dantela scrobită
Oare o vei observa ?
Afară cad lăzi goale, portocale, apă
Minerală cumpără vecina de la alimentara, zgomotele
Pleznesc ca lubeniițele în văzduh
Copilul se plimbă pe tricicleta de aur
Departe, în munți, au înflorit măcieșii.

Gelozie

Sufletul meu este noaptea o casă părăsită pe cîmpia mării,
În care oricine poate intra : un copil, cu un ceasornic de zăpadă în mînă, o vrabie albastră, o stradă melancolică, pavată cu clopoței din argint, vîntul suflînd în trompetele crinilor, o jucărie mecanică, muntele strălucitor, ciinele celest, o ploaie de aur,
Poți să treci tu, îmbrățișat cu altă femeie,
Mîinile tale de adolescent, care au mîngîiat pînă acum cai sălbatici, marmora crudă a statuilor, vîslele unui nufăr, foile parfumate ale tutunului, mătăsurile apei,
Să mîngîie acum ceva din afara mea, nu purpura veșmintelor mele, nu ochii și disperarea, nu scoica mea trandafirie, nu țărîna albă în care mă umilesc, nu liniile mele ca niște sunete de flaut, nu merele roșii de pe tavă,
Mă trezesc și toate oglinzile se umplu de zăpadă.

Viziune

De ce crezi tu că inima mea este un sac cu nisip
Și dai cu mănușile de box lovituri mortale
Oare cît am să rezist, o să fug totuși sub flori de maci
Lăsîndu-te singur în oglinzile tale.

Oglinzile îți deformează chipul frumos și sufletul
Și nu știi că te fură treptat pe cîmpiile lor de zăpadă.
Camera aceasta, grea de atîtea muzici, s-a scufundat.
Sînt singură, eu și tramvaiul galben, față în față, pe stradă.

Marea

Ce moarte blîndă este marea
Să lunec lin, pînă ce uit de oameni,
De singurătate,
Trupul meu să nu mai aibă nevoie de alt trup
Sufletul meu să își păstreze lumina doar pentru el,
Mare, cimitir al cuvintelor
Orice mă apropie de ea : mersul printr-o holdă coaptă,
o trădare, un kilogram de cartofi, sărutările,
aurul, această rugină a crinilor, corăbiile.
Mare, ladă în care cad treptat obiectele lumii.

ion sofia manolescu

amintiri de cînd eram pe pămînt

-fragmente-

În 1930 m-am transferat la Școala națională de viticultură din Chișinău, unde director era Roman C. Stere, fiul lui Const. Stere, scriitorul și omul politic. Era toamnă tîrzie, cînd am ajuns în oraș, frig, zloată pe jos, iar din cerul plumburiu cădea zăpadă amestecată cu ploaie. Atmosferă bacoviană. Poetul mă însoțea, sau eu eram umbra lui cuvîntătoare, căci intrînd în cabinetul directorului, în loc să spun bună-ziua, psalmodiam versurile : „Și toamna și iarna coboară-amîndouă / Și plouă și ninge și ninge și plouă". Roman C. Stere m-a privit, mi-a zîmbit și la scuzele mele, mi-a replicat cu înțelegere : — Bacovia e obsesiv ; nu te scuza.

M-am înscris, explicînd directorului că am venit la școala viticolă pentru specializare și pentru că, avînd vacanță toată vara, pot lucra să string bani de taxă (șase mii de lei pe an) și de haine. De îmbrăcăminte nu mă îngrijeam prea mult. M-am mulțumit totdeauna cu puțin. Cînd am avut ce mînca, am mîncat, cînd nu, n-am țipat. Mi se întîmpla uneori să fiu oaspete la o masă bogată. Atunci înmagazinam ca o cămilă și pentru vremi de austeritate. Și dacă perioade lungi și repetate hibernam, nu huleam și nu invidiam pe cei sățioși. Îi ignoram ; nu știam că există și asemenea specie umană. Era acesta apanajul poeziei ? Poate, adică sigur. În lumea ei nu-și făcuse apariția Kitsch-ul. Din păcate erau alții — mulți, prea mulți, — care socoteau că lucrurile mărunte, nimicurile constituie esența vieții. Așa erau și cei din comitetul școlar al Școlii de viticultură. Ei au hotărît ca toți sărăntocii, ce nu-și puteau plăti taxele, să fie scoși de la dreptul de hrană. Măsura nu ne-a speriat ; după fiecare masă rămîneau resturi, pe care bucătăresele, în loc să le-arunce în găletile pentru porci ne îngăduiau să le-adunăm noi. Dar au prins de veste satrapii și-au recurs la un procedeu eficient : au dat dispoziție profesorilor să nu ne mai primească la curs. Dîndu-ne afară din clasă, n-am mai avut ce face și ne-am luat fiecare desaga și toiagul (dacă le aveam cumva) și-am pornit în pribegie. Cum nu puteam pleca din Chișinău, fiindcă abia începuse primăvara și era frig, iau eu nu aveam nici palton, nici bani de tren, m-am aciuat pe la prieteni.

★

Plecînd cu un tren de marfă, noaptea vegheam în locul frînarului, care mă adoptase.

Am ajuns — după zile și nopți — la Buzău. M-am dat jos din mărfar să-mi cumpăr piine. Îmi dăduse frînarul cinci lei. În gară — un afiș. Anunța apariția unui număr nou din revista „Carnet literar". Nu auzisem de ea. Am cumpărat un exemplar și am ieșit să văd cum arată orașul. Am intrat într-o multime pestriță, care curgea toată în aceeași direcție. Am întrebat ce s-a-ntîmplat. — Mergem la drăgaică, mi s-a răspuns. M-am lăsat dus de val. Cînd am ridicat ochii să văd ce se mai întîmplă în jur, am zărit pe un stîlp de telegraf un anunț : „Căutăm vînzător la ghețărie". Era tot ce așteptam. M-am prezentat și am fost imediat angajat cu 15 lei pe zi. Mai mult decît în visurile mele cele mai roz ! Treaba nu era grea. Coboram în ghețărie, cu un cîrlig prindeam calupurile de gheață și le scoteam afară. Aici le cîntăream și le vîndeam negustorilor. Mă împăcam bine cu patronul și aș fi rămas mai mult acolo, dacă un incident nu m-ar fi silit să plec pe negîndite.

Alături de noi era unul cu zidul morții. Toată ziua, pînă noaptea tîrziu, pocnea eșapamentul motocicletei. Seară de seară eram și eu acolo. Așteptam cu nerăbdare numărul de dublu, cînd motociclistul lua la spate pe fiica lui, o blondă de 17—18 ani. Mă îndrăgostisem de ea și-mi plăcea să cred că nu-i sînt indiferent. Din păcate aveam un rival și, nenorocire mie ! acesta era fiul patronului meu. Era un tînăr lăliu, cu privirea șuie. Cînd bălaia fecioară venea pe la ghețărie și se găsea și sașiul pe acolo, mă privea crucis, țipa la mine și mă înjura. Pînă într-o zi cînd, umilit în fața amorului meu, am ridicat un calup și i l-am trîntit nătîngului după ceafă ; apoi, demn, m-am scuturat pe mîini și orgolios i-am mărturisit frumoasei mele : — Eu sînt artist, nu vînzător. Și-am părăsit ghețăria.

Pentru că nu știam încă ce voi face, am pornit prin bîlci. M-am oprit aproape pe la toate dughenele. Mai întîi am căscat gura la unul care striga : — Intră, neamule, să vezi sirena care cîntă și cu pești se ia la trîntă. Am intrat și am văzut-o. Nu era frumoasă... dar era bătrînă. Nici cu peștii nu se lua la trîntă, iar de cîntat, nici atît... totuși din culise se auzea un disc hîrbuit al Mariei Tănase : — Foaie verde peliniță... niță, niță, niță... Acul se-mpiedica în cîte o spărtură și spectatorii urlau : — Mută acu-măă ...huoo, la oase...

Dat fiind, că am ascultat vocea mutilată a celebrei oltence și nu pe a sirenei, n-a fost nevoie să fiu legat cu frînghii marinărești de catarg — și așa lipsă — ca Ulysse. N-am fost fermecat, totuși m-am bine dispus.

În sfîrșit, am intrat în circul mare. M-am așezat cît mai aproape de arenă să văd bine pe saltimbanci. Au evoluat la aparate diverși gimnasti și echilibriști ; nu m-au entuziasmat. M-a înfiorat numărul aruncătorului de cuțite. Mă așteptam din clipă în clipă să pătrundă una din lamele acelea lungi în gîtul sau pieptul nenorocitului care stătea lipit de panou.

După spectacol, voind să dovedesc Beatricei mele că nu fusese laudă deșartă, cînd afirmasem că sînt artist, m-am prezentat directorului, declarîndu-i că pot executa și eu cîteva numere interesante. A întins pe trupul meu o privire interogativă, a zîmbit și mi-a zis : Să te-ncercăm. Vino mîine să vedem ce poți.

A doua zi m-am prezentat, convins de reușită, pentru că învățasem și exersasem cu un circar, ce venea în fiecare an de 6 august în iarmaroc la Roman. Era prieten cu unchiul meu, nenea Apostol, și găsise în mine un elev dotat.

În fața directorului și a cîtorva dintre consilierii lui am executat salturi mortale, am mers pe butoi înainte și înapoi cu un baston lung de bambus în mînă (iar la spectacol cățelușii cu funde roșii și roz treceau prin el într-un continuu du-te-vino) ; m-am urcat pe o scară lungă, nesprijinită, clătinînd-o în permanență, ca s-o țin în echilibru ; puneam picioarele după cap și săream ca broasca, etc. Comisia s-a declarat mulțumită, a spus că mă angajează și directorul m-a întrebat ce simbrie vreau. Cum nevoile mele urcau la suma maximă de 15 lei, am rostit această cifră. — Nu 15 lei, a replicat directorul, ci 30. Am crezut că rîde de mine, l-am privit jignit și i-am întors spatele. — Stai, nu pleca, mi-a strigat altul din comisie. Dl. director vorbește serios. Îți dăm 30 de lei pe zi, dar cu o condiție : să mai execuți un număr. M-am întors. Omul vorbea convingător și pentru suma aceasta, care mă trecea în almanahul Gotha, eram dispus să-nghit și săbii. — Ce trebuie să fac ca să merit acești bani ? am întrebat. — Hm ! ceva destul de ușor, ceva ce s-a mai făcut la noi, a reluat directorul. Să înlocuiești pe un „artist" care s-a-nbolnăvit... Cîteva zile. Rolul e frumos, o să ai aplauze la scenă deschisă... (Mă gîndeam la prințesa mea, la blonda de la „zidul morții". Va fi și ea în sală și mă va admira. Ce cruntă răzbunare împotriva rivalului meu !) — Primesc, primesc din toată inima, domnule director. — Cheamă repede pe Giorgio, a zis directorul unuia din preajmă. — Pînă nu se răzgîndește, a adăugat șoptit altul. Și a apărut Giorgio Giorgini, care nu era altul decît Ghiță a Gherghinii din Amărăștii Teleormanului și semăna ca un frate siamez cu aruncătorul de cuțite. M-a cîntărit repede cu privirea, mi-a poruncit să stau cîteva minute nemișcat și cu ochii ațintiți la el, s-a declarat mulțumit și, bătîndu-mă pe umăr prietenește, mi-a zis : — Hai să facem o probă ! — Ce fel de probă ? — Cu cuțitele. — Dacă-i vorba de cuțite, nu primesc. — Cum ? Ți-e frică ? D-tale, un tînăr așa de chipeș și așa de voinic ? (Simțeam că mă mănîncă și îmi făcea plăcere). Și tot discutînd în contradictoriu, am ajuns la panou. — Vino să-ți explic cum e treaba, mi-a zis Giorgio Giorgini. Uite, ăsta e panoul. Vezi că are pe el desenat ușor conturul unui corp omenesc. Al unuia mult mai voluminos decît d-ta. (Și pînă să pot spune ceva, m-am simțit lipit cu spatele de panou). Observi ce distanță e de la d-ta și pînă la locurile unde cad cuțitele ? Mai intră încă unul... — Pe dracu, l-am întrerupt eu, sînt cîtiva centimetri numai ; abia un șoarece ar mai avea loc. — Nu fii copil. Vino lîngă mine și privește cu cîtă siguranță înfig cuțitele. Și Ghiță mi-a făcut pe loc o demonstrație. — Păi eu fac numărul ăsta de ani de zile ; l-am executat de mii de ori ; pot trage cu aceeași precizie și cu ochii închiși. — Nu, cu mine să nu închizi ochii. — Nu, îți promit. Pe cuvînt. — Ia treci, să facem o încercare. Să vezi ce simplu e. Și mă împinge spre panou. Am intrat în contur, mi-a lipit bine capul de scîndură și mi-a recomandat, privindu-mă cu ochi de hipnotizor, să nu mișc. — Să nu miști, auzi, să nu miști. Și gîndește-te la ce vrei, dar nu la cuțitele mele și mai ales nu mișca. Gata! Drept! Și primul cuțit a vîjîit. Scîndura a gemut, odată cu inima mea. Apoi al doilea, al treilea — toate pe partea dreaptă. Mă gîndeam că dacă nimerește alături, în mînă și rămîn schilod, de poezie tot nu mă las ; o să scriu cu stînga. (Gîndeam fulgerător la orice alta, cum mă învățase, numai la cuțite nu). Dar trăznetele au început să lovească în stînga. Acolo e inima și dacă greșește, au pierdut literele românești un poet ; mai rămîn numai vreo șapte sute. N-o să se simtă paguba, mă întrista gîndul. Încă o lovitură : deasupra capului. Aceasta a fost teribilă. O clipă am crezut că am murit. Deodată am auzit : — Gata ! Gata ! S-a terminat. Ai văzut ce ușor a fost ? (Era glasul italianului de pe malurile Vedei.)

Dar eu nu mă puteam mișca. Sînt viu ori nu ? Trăiesc ? Dubito, ergo sum, am gîndit. Așadar... Mi-am prins capul în mîini, l-am scuturat ușor, vuia, vuia încă, am deschis ochii și m-a întîmpinat zîmbetul lui Ghiță, zîmbet de țăran șmecher. Mi-am strîmbat și eu buzele și am rînjit a zîmbet. — Ei, ca orice început e greu, dar dacă închizi ochii și nu te gîndești la cuțite, o să meargă din ce în ce mai bine. Hai să-ți dau o țuică bătrînă și-ai să vezi ce bine o să-ți fie. — Bine, dar capul, capul, încercam eu o evadare din lațul în care logoreea lui mă prindea. — Capul trece, trece cum oi trage o dușcă. (Și-a avut dreptate). Acum te duci acasă și pînă deseară la spectacol, dormi. Auzi, uită-te la mine, dormi, fără gînduri, fără vise.

L-am ascultat. Și am dormit fără gînduri, fără vise. Cînd m-am sculat, mi-am făcut singur curaj.

Cavalerii medievali se aruncau în groapa cu lei să aducă mănușa, scăpată de capriciul unei cochete. Însemn oare mai puțin decît precursorii mei ? Nu, a răspuns vanitatea mea. Și așa, mîntindu-mă zi de zi și seară de seară (uneori aveam trei spectacole în 24 de ore), am suportat supliciul vreo săptămînă. Am respirat ușurat, cînd mi s-a spus că circul pleacă. Am fost invitat să-l urmez. Am refuzat, deși pleca și posesoarea ochilor albaștri. I-am mărturisit cu francheță, că aș merge cu ea pînă la capătul lumii, dar fără cuțitele acelea negre și lungi și grele ca de casap. I-am explicat că sînt silit să prefer unui Don Quijotte mort, un poet viu, cu atît mai mult cu cît ea nu era din... Toboso, ci de pe malurile Ciorogîrlei.

A doua zi, cînd m-am sculat, circul nu mai era. Pornise să-și împlinească blestemul : să cutreiere, fără de odihnă, lumea. Era o dimineață urîtă ; bătea vîntul și o ploaie măruntă, harnică, se cernea din nori.

Am rămas din nou singur. Nu mă speria singurătatea. Nici sărăcia. Făceam casă bună cu ele de multă, foarte multă vreme. Curînd economiile mi s-au dus. Am început să caut de lucru. Găseam uneori pe la zidării. Cele mai adesea în gară. Făceam pe hamalul și seara C.F.R.-iștii, care mă cunoșteau, devenisem unul din familie, mă lăsau să dorm în sala de așteptare. Citeodată moțăiam prin restaurant. Ajutînd la bagaje vreunui client mai generos, silit să aștepte legătura cîteva ore, mă trata cu o mîncare caldă și o băutură tare, care mă amețea. Și după ce pleca samariteanu, reveneam în restaurant, unde era cald și era plăcut să somnolez cu capul pe masă. De cele mai multe ori însă chelnerii mă pofteau afară, nu totdeauna cu expresii urbane. De aceea preferam să mă duc direct în sala de așteptare, să caut un loc cît mai retras și să mă cuibăresc cît mai comod pe bancă.

Din sărăcie se naște poezia sau ...mai cu osebire din sărăcie. Și din suferință. „Ah ! frappe-toi le coeur, c'est là qu'est le génie", pronosticau romanticii. Găsindu-mă totdeauna acasă aceste șuroi gemene îmi ajutaseră să umplu cu versuri un carnețel de matematici, de care nu mă despărțeam zi și noapte, pe care-l stringeam la piept ca pe o comoară. L-am plîmbat de cîteva ori pe la redacția „Carnetului literar" din str. Doamnei 13 dar, fiind vară, poeții plecaseră spre alte izvoare de inspirație.

★

A venit însă toamna și „Carnetul" și-a deschis porțile. Într-o dimineață, m-am îndreptat spre redacție. Cînd să intru, răutatea de la poartă m-a întrebat : — Ce-i mă cu tine ? Ce cauți pe-aici ? Și în graiul lui de periferie țigănească, m-a poftit cu aroganță : — Ia întinde-o ! Îmi văzuse galoșii din picioare, largi și căptușiți cu ziare, ca să-mi încălzească picioarele : îmi privise hainele în al cărui evantai de pete puteai întui toate culorile și nuanțele spectrului solar. (Îi ofeream o lecție de optică dotată cu tot materialul intuitiv, dar — incult — a refuzat să profite.)

Tocmai voiam să scot legitimația pentru Empireu — carnețelul cu pătrățele — cînd a intrat un domn prezentabil, care m-a scos din gheara smeului, întrebîndu-mă cu un suris calin : — Ai adus ceva pentru revistă ? — Da, i-am răspuns. — Să mergem sus. Am intrat într-o cameră. Eram numai noi doi. S-a prezentat : — Matei Ghimbășanu (redactor la „Carnet" și colaborator la „Bilete de papagal" cu un set de schițe intitulat „Mînăstirea cu porumbei", cum aveam să știu mai apoi). I-am dat versurile și a început să le citească. Avea o mimică bogată ; îl urmăream de pe scaunul din față, dar emoția mea nu-i putea traduce zîmbetele, încruntările, jocul sprîncenelor, gestica. Cînd mi se părea că mă judecă aspru, cînd că s-a împiedicat în cîte un vers ilizibil sau că o imagine îl supără, cînd... cînd... — Să mergem. Hai cu mine ! mi-a zis. Nu știam ce să cred. Inima îmi bătea mai tare decît sub cuțitele circarului.

Am intrat într-o cameră mare, unde era — de fapt — redacția și unde se găseau cîtiva scriitori, ca de pildă Horia Furtună (pe atunci prefect de Buzău), Sărmanul Klopstok, Eugeniu Ștefănescu-Est și tînărul eseist buzoian Pompiliu Podgoreanu, căruia prietenii îi spuneau Sărmanul Pufi.

Ținînd caietul meu în mînă, Ghimbășanu a spus : — Dați-mi voie să vă citesc niște versuri. Și a început să lectureze atît de cald, de nuanțat, de expresiv — că mi s-a muiat inima și m-am făcut mic, mic, topindu-mă în scaunul pe care ședeam. Eram cel mai fericit ins de pe planetă. Cînd Ghimbășanu a terminat lectura, Ștefănescu-Est a exclamat : — Asta-i poezie, domnilor, nu ce scriem și publicăm noi. „O metre-să-ți bate-n geam cu degete de gheață". Vax ! Spanac ! Aprecierea a fost unanimă și verdictul neașteptat : — Te publicăm în primul număr.

Apoi am fost dus să fiu canonizat în sanctuarul robului lui Dumnezeu Petrache unde, după ce te împărtășai — cu tot ritualul — din ambrozia divină erai primit neîntîrziat în corul heruvimilor. Aici, în circiuma joasă, dar încăpătoare a lui nea Petrache, veneam după aceea, seară de seară, toți cei ce oficiam în templul Poeziei...

Și într-adevăr, în numărul următor al „Carnetului literar" mi-au apărut poemele.

Una dintre ele îmi fusese inspirată de blonda care plecase cu circul și, invocîndu-i prezența, o invitam :

„Rămîi în șesul ăsta cu mîini în prelungire,
Cu arborii tristeții căzuți în revenire,
Cînd rotunjesc păunii în cozi pe Dumnezeu,
Cînd eu te port pe umeri și nu mai pot fi eu.
Rămîi în șesul ăsta prin care s-a deschis
Oglinda din părete și lacrima din vis."

Am început să public și la „Floarea de foc" a lui Sandu Tudor, unde — tot pe atunci — mi-a apărut poezia *Încheiere :*

„Omule, închide-ți haina la piept, că ți se vede inima

Și din trupul tău las'să se scurgă sîngele rău"...

și unde terminam fulminant :

„Și cînd văd că destinul e prea rău,
Îi arăt pumnul lui Dumnezeu,
Blestem pămîntul, soarele, apa, luna și vîntul"...

versuri care — în curînd — aveau să-mi rezerve o surpriză.

Condiția mea socială rămăsese aproape aceeași. Mîncam totuși bine seara, dar dormitorul nu reușisem să mi-l schimb. Era tot pe salteaua de lemn din sala de așteptare. Într-o dimineață am fost văzut de Ștefan Frîncu, un colaborator al „Carnetului", care venea din cînd în cînd la redacție cu trenul de la Pătîrlagele. El m-a desconspirat băieților și Sărmanul Pufi, student întîrziat ca eroul lui Gib Mihăescu, totuși intelectual bine pregătit și inimă de aur, mi-a zis în aceeași zi : — Deseară mergi și te culci la mine. Avem loc destul. (Era fiul primarului). Nu te mai duce la ruda aceea... (Îi mințisem că aveam o rudă în Buzău, la care îmi găseam adesea adăpost, dar ei aflaseră unde și cine-mi era ruda).

Fericit că am hrană și culcuș, creion și hîrtie, stăteam tot timpul în redacție pînă într-o zi cînd a bătut în ușă nepreveăzutul. Avea chipul grav al unui polițai în anchetă. S-a legitimat și a întrebat : — Este aici la dv. cineva cu numele Ion Manolescu ?

— Da, a răspuns careva. Domnul de colo.

M-am ridicat în picioare.

— Citiți, vă rog, această adresă. (Am luat-o cu degete tremurînde și am citit-o. Hîrtia avea antetul comisariatului Buzău, număr, ștampilă, semnătură și mă soma să însoțesc pe prezentatorul.

lucian avramescu

Rugă pentru somnul iubitei

iubita mea, în mine dormi cu totul
prea calmă-n respirare și subțire
parcă în ieslea din nemărginire
miei de-nserare și-ar întinde botul

iubita mea, atîta slavă mută
ca-ntr-un Rembrandt, ca-n flori de Luchian
mici irosiri de înger diafan
ce locuiește cast în alăută

niciciînd această grea osîndă calmă
belșug de roze, veghe selenară
n-ar izbuti cu briza ei fecioară
să țină catedrala nopții-n palmă

iubita mea, fiică slăvită pururi
în ocrotire îți sărut undirea
Isoldă care-mi împletești mihnirea
cu ale tale stele și contururi

o, blîndă-n zori te minunează iată
cum te ridici cu sîngele din mine
și toate-n juru-ți prind să se încline
cînd tu-nfloriști și eu mai mor o dată

Tinerețe

mi-am zvîrlit deoparte cușma rebegită
și colind de-o noapte vechiul meu troian
palidă ninsoarea mi-a cernut prin sită
o perucă nouă, grea, de porțelan

e-o furtună-n suflet aprigă, întreagă
detunînd albastre ceruri în viltoare
ațițați de mine nori cu voia vagă
schimbă-n gara nopții caii de ninsoare

iu-hu strigă plopii sîngelui în mine
de-ai gîndi că iată le pleznesc rărunchii
au danturi perfecte și cărări virgine
unde-și dezvelesc stelele genunchii

descheiat la piept m-a izbit cu-aripa
pasărea-nălucă, albul ei sălbatic
tatuîndu-mi veșnic drept herald risipa
o risipă tandră de nebun iernatic

dar ce-mi pasă iată-mi zarea părăsită
nimeni nu mai umblă prin acest troian
cînd ninsoarea nopții mi-a cernut prin sită
o perucă nouă, grea, de porțelan

Suavul demodat

iubito eu mai cred, mai cred
în a vocalei transparență

de-aceea cînd te vizitez
vin îmbarcat în diligență

de-aceea pipa mea arzînd
e-un demodat crimpei de nai
și cînd mă mut pe la oraș
salut tramvaiele cu cai

bastonul meu este pictat
iubito cu aripi de fluturi
de-aceea nu te sfătuiesc
cu el covoarele să-ți scuturi

sub fracul imperfect și lung
— te rog iubito nu te teme —
port noaptea un fantastic rug
și un buchet de anateme

jobenul are bord pictat
de-un muribund din Montparnasse
și e un fel de testament
de-aceea nu pot să ți-l las

cam dandy sînt, cam fistichiu
cam filfizon de trei parale
dar eu am învățat să zboare
aripa mîinii dumitale

Din ținutul Engledi

eu eram un cer de seară
tu erai un cer de zori
printre noi — a cîta oară ? —
treceau șiruri de cocori

eu eram un pom mai roșu
tu erai un pom mai verde
printre noi trecea copita
calului care ne pierde

eu eram ienupăr simplu
din ținutul Engledi
tu canin de Rosa dulce
în gingie de copii

eu eram ce mai eram
spin de dulce și amar
tu erai un fel de ram
în sălașul lui Cedar

teatru

t

Actorul în dialog cu publicul

Devenită un eveniment de interes național, **Săptămîna teatrală Sătmăreană** propune un specific pe cît de comun în aparență pe atît de surprinzător fecund în semnificații. Inițiativa aparține forurilor locale în colaborare și cu sprijinul generos al A.T.M., aceleași A.T.M. care a pus bazele unei intense activități festivaliere din istoria artistică a țării. Se încearcă astfel remanierea unor relații pe care practica curentă, dezvăluindu-le și scotîndu-le prea mult în evidență, le-a transportat în direcția divertismentului, a ceea ce se consumă nu pentru sine ci mereu pentru altceva. Dialogul dintre actor și public, covîrșit de tot felul de interese particulare sub pretextul generalității, își încetează emisiunea. Își uită scopul originar de mărturie în favoarea vieții, a ceea ce transcende simplele norme și complexe stereotipii. Pierde mai ales ideea de contrast și luptă care este semnul actualității teatrului dintotdeauna, al acelei actualități care reprezintă dorință și forță de recuperare, convingere, dezimplicare din comodele poziții pe care credem că noi ni le-am ales. Termeni majori în acest inepuizabil proces de comunicare, actorul și publicul, devin rînd pe rînd emițători și receptori, își refuză prescrisa identitate pentru un adevăr cu adevărat fertil. Întîlnirea lor este o regăsire. Festivalul de la Satu Mare, în această primă ediție, și-a propus tocmai o astfel de detaliere, în opoziție cu nediferențierea transformată în abuz. Reușita sa, totodată proces de inițiere teatrală, se va vedea în timp. Esențial este în cazul de față punctul de pornire, încrederea calmă a inițiatorilor. Tot așa cum unul dintre cele mai interesante spectacole prezentate a aparținut trupei locale de neprofesioniști condusă de o foarte dotată regizoare (neprofesionistă încă), Kati Mureșan. Un nume care merită toată atenția.

Din bogatul palmares al festivalului vom enumera în funcție de posibilitățile spațiului restrîns al rubricii : Premiul pentru cel mai bun spectacol a fost atribuit spectacolului „Arden din Kent", Teatrul municipal Ploiești ; Premiul pentru cea mai omogenă echipă actoricească — Teatrul de Nord, secția maghiară, cu spectacolul „Azilul de noapte" de Maxim Gorki ; Premiul special al juriului — Octavian Cotescu pentru rolurile din „Anecdote provinciale" de Alexandr Vampilov ; Premiul I de interpretare al unui rol feminin — Elena Albu pentru rolul Alice din spectacolul „Arden din Kent" ; Premiul I de interpretare a unui rol masculin — Virgil Ogășanu pentru rolurile din „Anecdote provinciale", prezentată de Teatrul „L. S. Bulandra", București. Premii de interpretare au mai fost acordate actorilor Naszta Katalin, Simona Constantinescu, Ortansa Panamarenco, Boer Ferenc, Torok Istvan, Mircea Constantinescu, Geta Iancu și Kiraly Jozsef.

Valentin Dumitrescu

film

f

Un om cu idei

Sînt și printre escroci oameni cu idei, adevărați artiști în materie care, de dragul ideilor, uită scopul principal : acela de a fi escroci. Un asemenea personaj interpretează Yves Montand în filmul regizat de Claude Pinoteau : un șantajist cu aere de cîntăreț de music-hall, cabotin răscopt ale cărui idei sînt adevărate calamități atît pentru el, cît și pentru cei pe care i-a tîrît în aventurile sale. Toate afacerile pe care le-a pus la cale pînă acum au sfîrșit prost — în închisoare sau, în cel mai bun caz, cu un faliment, ceea ce nu l-a descurajat însă, de fiecare dată luînd-o de la capăt cu același entuziasm nedezmințit.

În filmul regizat de Claude Pinoteau, coproducție franco-italiană, păgubosul escroc internațional pune la cale răpirea unui copil și speră să cîștige de pe urma acestei afaceri o grămadă de bani împreună cu asociații săi — o actriță obscură și un hoț de duzină interpretați de Agostina Belli și Claude Brasseur ; și de data aceasta însă, aventura se termină cu un faliment pentru că marele maestru este de fapt un idealist lipsit de spirit practic, un ghinionist sentimental și moralist... Cineva cîștigă totuși de pe urma loviturii puse la cale : cei doi asociați care sfîrșesc prin a se îndrăgosti unul de celălalt ; este o dragoste mai presus de condiția lor, îi lămurește generosul și sentimentalul om cu idei — un Yves Montand încă fermecător la o doua sa tinerețe, încă răpitor...

Filmul e amuzant, deși ideea că, pentru a te ridica deasupra propriei condiții trebuie să participi la o răpire, mi se pare îndoielnică : cu atît mai îndoielnică cu cît povestea se petrece în Italia unde, recenta tragedie „Aldo Moro" dovedește că lucrurile stau cu totul altfel decît în acest basm de adormit copiii...

★

La festivalul de film de la Lublin, desfășurat sub deviza „Omul, munca, creația", filmul **Iarba verde de acasă** în regia lui Stere Gulea a fost distins cu premiul al II-lea — recunoaștere internațională a calităților unui regizor aflat la debutul său în cinematografie. Premiile au fost atribuite în urma unui plebiscit public, filmul regizorului ceh Jan Medvedev ocupînd locul întîi într-un concurs la care au participat filme din Polonia, Bulgaria, Cehoslovacia, Franța, Iugoslavia, R.D.G., Ungaria și U.R.S.S. Umanitatea caldă a filmului **Iarba verde de acasă** a fost, pentru spectatorii polonezi, mai convingătoare decît cărțile de vizită ale unor cinematografii și regizori de acum consacrați.

Nicolae Mateescu

Horia Paștină — flori

televiziune

tv

Portrete

● Cînd vorbește despre sine, chipul lui exprimă o nesfîrșită bunătate. Își aduce aminte și privirea sa, întoarsă înăuntru, e senină, nespus de blîndă, învăluitoare. Vorbește egal, fără efort, semn că ceea ce spune nu e o improvizație, un rol ad-hoc ci adevărul despre sine și despre această complicată artă care e teatrul. În ciuda numelui și renumelui său e modest : e aproape jenat că trebuie să vorbească despre sine ; de aceea vocea îi vibrează, parcă, ușor. Și-a început cariera artistică la Teatrul din Reșița, acum 32 de ani. A jucat apoi la Teatrul din Pitești. În 1947, după cum mărturisește, i se desface contractul de muncă „pentru lipsă vădită de calități artistice". În acord, dar și în dezacord cu decizia administrativă, George Vraca îi spune că-și bate joc de talentul lui. A făcut cîtiva ani figurație : primul soldat, al doilea soldat. A muncit mult, a lucrat cu îndrjire pe roluri, ca un meseriaș încăpățînat. „În rolurile tale, i se spunea, se simte cusătura". Simțim că destinul său de actor a însemnat într-adevăr o luptă continuă, îndîrjită, un efort permanent de a se modela. Actorul trebuie să ardă, spune el. Trebuie să iei ce e mai bun de la altul dar să nu imiți, să topești totul în matca personalității tale. Cu fiecare spectacol parcă mă simt altul. Înțeleg să iau în considerație indicațiile regizorului pînă acolo unde personalitatea mea nu se anulează.

Acesta e portretul sumar, acestea sînt cuvintele unui mare actor **Corado Negreanu,** cuvinte spuse în „Telerecitalul" de marți. Iată încă două date care spun foarte mult despre ceea ce înseamnă dragostea nesfîrșită pentru teatru : lucrează de 25 de ani la Teatrul Giulești și joacă în actuala stagiune cea de-a 118 premieră.

● Mai mulți liceeni, băieți și fete, discută, în fața noastră, despre ideal, despre modele de viață. Dialogul — foarte inteligent. Realizatoarea emisiunii, Jana Gheorghiu, a găsit niște liceeni teribili de inteligenți, admirabili. Se învîrte în cerc, în căutarea unei definiții, a modelului de viață. „Primul model, spune cineva, a fost pentru mine profesorul, omul de la catedră" ; „Idealul meu de viață, spune o liceeană cu părul nespus de lung, strîns în coz, nu are un corespondent în realitatea fizică ; în plus, se modifică continuu".

Lăsați să vorbească, să se confeseze cu toată suprafața sufletului lor, acești frumoși adolescenți au derulat în fața noastră o mare cantitate de vise, fiind, în același timp, surprinzător de lucizi și de maturi. Am urmărit astfel un **„Studio T"** (miercuri, programul doi) în care adolescența s-a arătat în fața noastră într-un superb portret.

● Începe **Campionatul mondial de fotbal** — Argentina '78. Fotbalul se va instala astfel pe treapta cea mai de sus a micilor noastre ecrane, la concurență cu cele mai interesante și mai solicitate emisiuni. Să dăm deci fotbalului ce e al fotbalului și să urmărim de la noi de-acasă, din fotolii — împreună cu fotbaliștii naționalei noastre — o nouă ediție, cea de-a unsprezecea, a strălucitorului El Mundial.

Mircea Florin Șandru

tor. În caz contrar...). Am pus adresa pe masă, am început să umblu prin hîrtii, să mut creionul și guma, să dau scaunul la o parte, să mă foiesc în dreapta și-n stînga ; în sfîrșit, îmi pierdusem capul și-mi pierise graiul. Nu îndrăzneam să privesc la colegi, dar îi simțeam urmărindu-mă. În birou se lăsase o tăcere de înmormîntare. I-a pus capăt agentul :

— Vă rog să mergem, d-le Manolescu. Sînteți așteptat.

Am pornit spre ușă. Cînd să ies, ca și cum mi-aș fi luat rămas bun pentru totdeauna de la cei dragi, am aruncat o privire circulară în toată camera. Toți aveau mutre de funeralii naționale. Agentul m-a luat de braț și am coborît scările. În stradă mi-a spus :

— Fără prostii, tinere. (Schimbase tonul. Era dur și neceremonios). Știi ce port în buzunarul de la spate, așa că, la prima mișcare, trag.

Am tăcut și am mers cuminte. Ajunși la comisariat, am fost, preț de un ceas, lăsat singur. Apoi, către orele 11, au intrat cel ce mă adusese și alți doi.

— Ăsta e ? a întrebat unul cu pantofi spitz și pantaloni charleston. I-ați luat interogatoriul ?

— Nu, a răspuns agentul.

— De ce pierdeți vremea ? Știți doar că șeful a spus că e un caz urgent. Trebuie sfîrșit repede cu indivizii ăștia.

Și, după ce am spus cum mă cheamă, cîți ani am și de unde viu, charlestonistul m-a întrerupt.

— Comunist, ai ?

— Nu, am replicat timid.

— Să nu-ncerci să ne duci, că nu-ți merge. Noi știm tot, dar vrem să vedem cît ești de sincer, pentru că altfel...

Natalia Gradonschi — „Unirea"
(lucrare din expoziția deschisă în stațiunea «Olimp»)

— Întrebați și am să vă spun tot. (Nu vedeam ce le-aș fi putut ascunde).

— Așa vezi. Fii băiat de treabă, ca să fim și noi înțelegători. Ia spune, cu cine activezi aici ?

— Cu d-nii Ghimbășanu, Horia Furtună, Sărmanul Klopstok...

Au hohotit toți trei.

— Cum ? S-au înscris și ei la comuniști ?

— Nu, am făcut eu excedat, la... „Carnetul literar".

— Lasă, d-le, bazaconiile de la „Carnet". Nouă să ne spui „frans", cu ce tovarăși te întîlnești aici ? Cu cine și ce conspiri ? Numele și adresele. Hai, repede, că altminteri întoarcem foaia.

Am tăcut. Ce să le spun ? Aproape că nu-i înțelegeam. Ce-i cu ăștia ? mă întrebam. Ce voiesc de la mine ? (În vremea aceasta ei se strînseseră toți trei cap la cap și discutau în șoaptă. Dar auzeam tot : — Șeful a zis că nu-i nevoie de judecată. Cu ăștia... repede... sumar. Pac — pac. — Unde ? — În beci. — Nu se poate. Lasă urme. — Atunci în dosul cimitirului... Deseară. — Ar fi bine totuși să-l punem la probă. Mai scoatem ceva de la el. Cine știe cu cine o fi în haită...

— Hei, te-ai hotărît să vorbești ? reluă unul dialogul. (Dar în capul meu se loveau acum ca niște explozii cuvintele : pac-pac, beci, în dosul cimitirului, să-l punem la probă...)

— Hai, dă-i drumul, că n-avem timp de pierdut cu un golan ca tine.

Mi-am ridicat privirea și m-am uitat lung la toți trei.

— Ultimul domiciliu care-ți este ?

Am indicat adresa primarului.

— Cum ? Stai la d. primar ? Pericol mare, băieți ! Ia trimite-l cu bicicleta pe Stamate să-i cerceteze camera.

— Domnule comisar, să fim serioși. Să punem capăt acestei comedii...

— Tragedie, scumpule ; dar, în sfîrșit, zi-i cum vrei, dar mai repede.

— Tare aș vrea să vă fiu pe plac, fiindcă văd persoane drăguțe, dar — pe cuvîntul meu de poet (și am apăsat : de poet, ca să-i impresionez)...

— Că bine zici : de poet. Nu d-ta (aha ! iată reverența datorată poetului ; am jubilat), nu d-ta blestemi într-o poezie pe Dumnezeu, soarele, luna, stelele, armata ?...

— Nu, nu, am protestat, fără armată : pămîntul, soarele, apa, luna și vîntul.

— Ei, pămîntul, soarele, luna, armata... tot una. Și ce crezi, că dacă n-ai blestemat armata, noi nu știm ce gîndești despre ea ? Știm tot (iarăși !). Știm tot, iubitule. Și ce ai mîncat aseară știm.

— Aș fi curios să aflu. (M-am felicitat pentru bomba aceasta. S-au ridicat toți trei în picioare. Un minut de totală confuzie. Apoi) :

— Mă, tu îți faci de cap. Stai, că nu-i de glumă cu ăsta. Să mergem la șef și să luăm instrucțiuni. Ce mai ? Trebuie lichi... (Și au ieșit toți trei).

Am rămas singur cîteva ore. Din cînd în cînd intra cîte unul, arunca cîte o privire de gîde și dispărea.

Pe la două după-amiază mi-au adus mîncare. Bunicică și mai ales multă.

— Ia, mi-a zis unul dintre ei, că nu se știe cînd mai mănînci.

După masă am început să gîndesc cu mai mult curaj. Dar cu cît reflectam mai mult la cele ce mi se întîmplau, cu atît mă încurcam în hățișul supozițiilor.

A sunat telefonul și... signor Pantaleoni a ridicat receptorul.

— Bună ziua, d-le Ghimbășanu. Da, eu sînt... E încăpățînat. Nu vrea să mărturisească nimic... Din păcate, da... Nu pot să vă spun la telefon... Un complot... da... o rețea internațională... Sîntem destul de blînzi, deși ordinele sînt aspre... N-avem ce face... Nu... e în zadar... Nici d. prefect, nici d. primar nu pot face nimic... Dl. prefect ne-a ordonat să ne facem datoria... Și, vă spun ca prieten, d-le Ghimbășanu, e mai bine să nu v-amestecați... Fiecare să doarmă pe salteaua lui... Da, da... Îmi pare rău... Sîntem prieteni, dar... e ordin ; se execută, nu se discută... De el depinde, cum va sfîrși...

(Ascultînd convorbirea telefonică, mi-am dat seama că am intrat într-o mare încurcătură. Și mi-am amintit de eroul unui roman american care, de cîte ori se afla într-un impas, murea de curiozitate să știe cum va ieși din el și cu amuzantă maliție își spunea : Ei, acum să te văd Johny ! Și mi-am zis și eu : — Ei, acum să te văd, Ionică !).

— Zîmbești, d-le, zîmbești, dar cu ăsta ce e ? (Și signor Pantaleoni îmi arătă un pistol). L-am găsit în cameră la d-ta. În casa d-lui primar. Nu căsca ochii cît cepele și nu face pe miratul. Vino aici, la masă, apropie-te și pipăie-l. Poate ne spui și ce intenționai cu el.

M-am sculat de pe scaun și m-am îndreptat mecanic, ca hipnotizat, către armă. La un pas de ea m-am oprit și am privit-o lung. În creer mi se făcuse vid. Nu mai puteam gîndi. Surpriza era zguduitoare.

— Ei, ce zici ? Pune mîna pe el ; nu-ți fie teamă. E gol. Gloanțele le-am scos. Uite-le pe birou : șase. Chiar atîția voiai să achiți ?

Am luat pistolul în mînă și l-am învîrtit pe toate părțile. Nu-l văzusem niciodată. Dealtminteri aveam oroare de arme de foc

— Nu-i al meu, am reușit să articulez.

— Nu-i al tău ? Dar de ce se găsesc pe el amprentele tale ?

— Amprentele mele ? (Și deodată a început să se facă lumină în bezna din țeasta mea).

— Da, amprentele tale... Sînt aici, pe pistol.

— Aveți dreptate... sînt.

— Deci recunoști ?

— Recunosc.

— Atunci pistolul e al tău ?

— Nu-i al meu.

— Cum nu-i al tău ? N-ai recunoscut ?

— N-am recunoscut.

— Ce-ai spus mai înainte ?

— Ce-am spus ? (Începuse să-mi facă plăcere conversația și să mă joc cu șmecheria asta cu șurub de-a teatrul absurdului).

— Bă, nu mă scoate din sărite, că pun dulăii pe tine.

— Ce te-ntrebai...

— Ce mă-ntrebași ?

— Uiți de la mînă pîn-la gură...

— Ca și alții.

— Va să zică în... bandă ?

— În bandă ! (am declarat eu, milostivindu-mă de el).

— În bandă cu cine ? (iar l-am mai fiert un minut, două).

— Zi că te-achit cu pistolul tău.

— În bandă cu Kheops, cu Ramses I și Ramses II, cu Tutankamon, cu Nabucodonosor, cu...

— Ho, ca să-i notăm !

— Dom'șef, zice unul dintre ciraci, stai, d-le, că eu îi cunosc p-ăștia.

— Zău, mă ?

— Zău ! Pe crucea mea.

— Și care le e domiciliu ?

— Ce domiciliu, dom'șef ! Sînt morți de mii de ani. Zac în pămînt cu cîte-un munte de piatră deasupra.

— Mă, și tu ești zărghit. L-ai întrecut p-ăsta.

— Pe crucea mea, dom'șef. Să moară mama. Îi știu de la istorie. I-am învățat în clasa I. Cînd m-a lăsat Burticică repetent, că știți' mneavoastră, că zicea tata...

— Las-'acum pe tat-tău. Spune-mi mai bine ce caută neisprăviții ăștia în ciorba noastră ?

Noroc că telefonul sună din nou. Era de data aceasta Sărmanul Pufi.

— Să trăiți, d-le Podgoreanu (Aha ! ți-ai găsit nașul, mă bucurai eu. Cu băiatul primarului vorbești altfel). Da... e tot aici... Ne-a scos peri albi, da'l-nvățăm noi minte... Să ne facem datoria... Sigur. Așa a zis și dom'primar ? și dom'prefect. Să trăiți ! Am înțeles. Să trăiți ! (Și-a închis telefonul).

S-a ridicat de la masă.

— Băieți, hai să terminăm cu el. Avem și aprobarea forurilor locale. Ordinul de sus îl avem în buzunar. Afară s-a întunecat. Așa că... să mergem.

— Mergem la cimitir ? întrebă unul șoptit, dar urechea mea îi prinse vorbele.

— Nu. (Și comisarul vorbi tare). Mergem să mai facem o încercare. Să-l băgăm în probă. Să vedem cît o să țină. Care pe care...

Și unul, cel mai voinic, m-a luat strîns de braț și am ieșit din comisariat. Gorilele mă tîrau prin bolovanii ulițelor neluminate, mă îndemnau : mai repede ! mai repede ! ca și cum am fi mers la nuntă, cînd — deodată — o ușă s-a deschis și-am fost împins într-o cameră unde era gălăgie și lumină multă. Un ura soldățesc m-a întîmpinat și strîngeri de mînă și îmbrățișări și hohote de rîs și strigăte : — Vivat, crescat, floreat complotistul ! Iar cele trei „gorile" m-au înălțat pe brațe și m-au lansat de trei ori în sus. M-am trezit din coșmar și, drept să spun, nu mi-a părut rău. M-am întors spre comisarul Pantaleoni și l-am felicitat : — Bine jucat ! Mare artist !

— Păi dacă a vrut să se-nscrie la Conservator ! Înțelegi ce talent are, m-a lămurit Sărmanul Pufi.

M-am uitat și la ei. Erau acolo Ghimbășanu, Frîncu, Podgoreanu și alții. Cu lacrimi în ochi.

— Voi mi-ați făcut-o ! Bine regizat. Bravo ! Unu la zero.

— Nu fiți supărat, m-a implorat comisarul.

— Nu sînt ; cu o condiție : să vedem care pe care.

Și au început să vină gustări și fripturi pipărate și vinul să curgă nu ca la nunta din Cana Galileii, ci ca la „Nunta Zamfirei"...

George Macovescu la 65 de ani

Vîrstele timpului

Un sentiment tonic, fertil al împlinirii de sine respiră din fiecare rînd scris de George Macovescu. Tot astfel, ființa omului vorbește, de la prima vedere, despre siguranța și echilibrul autoformării. Nu e nimic în aceste atitudini din optimismul facil, veșnic surizător și mulțumit al celor ce se contemplă cu o confortabilă încîntare față de propria persoană, ci o robustețe de caracter în acord cu firea mai adîncă a vieții. Izbitoare la un om al acțiunii și al practicii scrisului cotidian e tocmai modestia.

Răsfoiesc încă o dată volumele fericit intitulate **Vîrstele timpului** și **Farmecul pămîntului** și-mi explic mai bine că această forță interioară, iradiantă este plătită și asumată, că ea provine dintr-un bilanț al existenței și al conștiinței care o legitimează clipă de clipă. „Trecut-au anii..." se constată adeseori în cuprinsul celor două cărți, cu o omenească, prea omenească nostalgie. Da, dar cum au trecut, iată o fundamentală întrebare și pentru oricine. Iar la această întrebare se răspunde calm, senin și sigur, cu o voce care nu se îngroașă dar nici nu se coboară, cu o voce autorizată, a cuiva care a știut, și acest lucru se simte, să umple fructuos și vîrstele timpului și să se împărtășească totodată cu fervoare din farmecul pămîntului.

„Au trecut anii și m-am risipit prin lume. I-am văzut frumusețile, am auzit cîntecele păsărilor rare, am plutit pe fluvii mari, m-am scăldat în apa oceanelor și a mărilor calde, am privit alte ceruri, am gustat fructele dulci și parfumate ale tropicelor, am zburat deasupra vîrfurilor pămîntului. Gîndul meu se întoarce, însă, mereu și mereu la locul acela neînsemnat unde am venit pe lume, la satul acela așezat pe firul sărac al unei ape sărate, între dealuri nu prea înalte, pline de rîpi. «Trecut-au anii»... Dar ce îmi pasă mie de aceasta ? Eu port în mine farmecul pămîntului de unde am pornit".

Comuniunea cu ceilalți este sursa acestei liniști interioare și dacă **a descoperi** este imperativul celui dedicat evenimentului zilnic și semnificațiilor sale, în același timp acest verb caracterizează cum nu se poate mai bine personalitatea lui George Macovescu. Este, se poate spune, modul său de a fi afirmat cu cea mai deplină putere. A descoperi astfel un pămînt **anume** și pe oamenii care l-au însuflețit și-l însuflețesc de-a lungul timpului ; a descoperi apartenența la o generație, la liniile de forță și la idealurile care au format-o și au călăuzit-o ; a descoperi o idee și o forță cristalizatoare, în consens cu legitățile istoriei ; a descoperi omenescul din oameni și frumosul din existență, profunzimile și îndreptățirile, a descoperi mentori și prieteni, tovarăși și colegi.

O plinătate a vieții și o comunitate de aspirații celebrează toate paginile lui George Macovescu, ridicînd sentimentul prieteniei și accentul loialității la cote vibrante. Căci dominanta lor este o existență care se împărtășește și se regenerează din existența celorlalți și a celor înconjurătoare. **Vîrstele timpului** sînt constituite în sunetul lor plenar de atitudinea unui om care a știut să vadă, să descifreze și să se întovărășească cu tot ceea ce e mai nobil, mai generos, mai grăitor uman. O atitudine a simpatiei și a elogiului și deopotrivă a responsabilității. În generația, atît de încercată, de intelectuali și scriitori ai deceniului al patrulea, George Macovescu **este** conștiința cordialității și a convergențelor spirituale.

Dan Cristea

De la Palermo, Bălcescu scrie scrisoare

george chirilă

Ating acum cu buzele umede, cu inima,
cu singele
țărmul tău de argint
pragul tău de nu-mă-uita
pridvorul cel alb în care copilăria mea
se joacă de-a începutul
unui drum numit făgăduință ;

ochii se limpezesc lîngă munții cei mari
pe care nu-i mai pot ajunge decît cu
închipuirea
tălpile îmi sînt arse de muzica stelelor veșnice
știind numai deasupra Carpaților licări
mă sprijin de umărul unui frate rămas acasă
ca orbul pe întuneric adulmec poteca
șterg pe hrisoave colbul și ascult cu tîmpla
a Daciei înflorire prin secolele toate ;

amintirea se cuprinde în ora de-acum
de păduri și de șoimi cu aripa repede,
tu, cel neștiut, prieten, din zarea pe fulgere
scrisă,
rămîi lîngă mine o clipă, ascultă-mi
neliniștea :

povestește viitorului ce se întîmplă cu noi,
spune-le celor ce vin că revoluția n-a fost
înfrîntă,
poporul meu nu este îngenunchiat și,
ca unei maladii amare, îndurată atîta lung
de vreme,
veacul cel nou va pune capăt tiraniei...

ating acum cu buzele umede, cu inima,
cu singele, dealul din preajma casei
părintești ;
aici își au sălașul printre copaci umbroși
cocoșii sălbatici — cîntecul lor cutremură
somnul pămîntului ;

tălpile mele sărută din depărtare neștearsa
urmă și rană a eroilor acestui străvechi neam,
cerul se luminează albastru ca lacrima
privighetorii
peste cetățile și colinele tale albinele trec
prefigurînd subtile arhitecturi

în ghindă se ghicește lucrarea cea largă
lucrînd
temeiul renașterii și împlinirii tale ;
adeverește-mi chipul și cugetul împăcat
neputînd să te-ajung, ți-adaug

încă un imn, ție
Maica mea mult dragă...

Nu ființa luminii, ci faptele ei

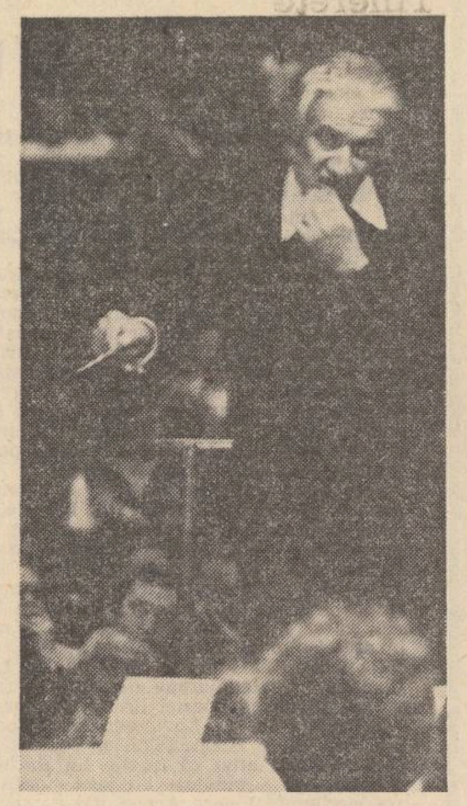

Trăirea muzicală contemporană sfărîmă sunetul-individ, singuratic, să vadă cum poartă în sîmbur o melodie. *Celibidache* trece prin suprafață, o desface în trepte, „Variațiunile" de Brahms au dovedit că se poate pătrunde spre melodia fiecărui ton și această infinitate de melodii se interferează precum valurile în limpede cor.

Trăirea muzicală contemporană deseneazā sunetul ca pe un arc de cerc din care vezi radiind mici nervuri, rădăcini care trec de o parte și alta, născînd o mișcare interioară. Celibidache a dovedit în „Preludiu" și „Moartea Isoldei" că aceste nervuri se pot uni într-o curbă gradată, ajungînd după o așteptare aproape atemporală în punctul sfîșietor, tragic asemenea tulpinii care izbucnește din pămînt ca să dispară.

Nu se poate vorbi despre ființa luminii, culorile sînt faptele ei și cine zugrăvește faptele, acela atinge și ființa. Celibidache a povestit în „Nocturnele" de Debussy reverberații, nuanțe, treceri prin grădini tot mai apropiate de inimă. „Pinii din Roma", dezvăluind un Respighi adesea umbrit, adaugă jocuri de ramuri, altă intensitate. „Hora staccato", orchestrată de dirijor aici, în România, într-o noapte, aduce lucirea unor oale de lut smălțuit în tîrgul multicolor.

Dacă Brahms este teza, Wagner — antiteza, Celibidache, alcătuindu-și un larg spațiu de joc, încearcă sinteza. Acel fel de sinteză care arată că obiectivizarea muzicii nu e vorbă în vînt ; că un anume fel de privire în partitură, pătrunderea cît mai profundă în sunet, apropie pămîntul de cer.

Poeților le-au părut temple construcțiile sale, savanților — spațioase laboratoare.

Am văzut cum orchestra, un singur om, gîndește prin instrumentele de suflat, simte prin viori și violoncele. Numai așa, luînd omenească înfățișare, muzica izbutește să ne apropie, ne întinde ea însăși o mînă de ajutor.

Grete Tartler

Fotografii de
EMANUEL TÂNJALĂ

radio

Romeo și Julieta

Oricît de umoristic ar fi modernizată o istorie celebră, și încă aparținînd marelui Will, ea rămîne aceeași, purtînd în ea sclipirea geniului și tandrețea infinită a poveștii veșnic nemuritoare. Cine oare dintre noi, care deși prea bine cunoaștem povestea lui „Romeo și-a Julietei sale" nu-și ascunde un tremur al pleoapei și un oftat înăbușit ascultînd (a cîta oară ?) zguduitoarea întîmplare ?

Ei bine, și de această dată, deși parodie, deși conținînd glume, muzică, hohote de rîs și altele aparținînd genului, povestea lui Romeo și a Julietei ne-a mișcat ca întotdeauna. Erau prezente, o spunem cu mare emoție, vocile a doi mari actori ai scenei românești : *Mariana Mihuț* (Julieta) și *Marin Moraru* (Romeo). Nici că se poate mai mare nostimadă (îmi spuneam, pregătindu-mă să ascult emisiunea), doi excelenți comici parodiind două personaje celebre. Mă voi prăpădi de rîs, cu lacrimi voi rîde, cu lacrimi duioase și drăgăstoase față de cei doi mari actori ai noștri.

Și ? Ei, nu nici un zîmbet. Cuprinsă de o mare căldură am ascultat neclintită emisiunea de la un cap la altul. Am avut revelația unei copleșitoare descoperiri : actorii noștri, acești magnifici actori, Mariana Mihuț și Marin Moraru au fost chiar Julieta și Romeo. Am simțit în glasul lor emoția și respectul față de personajele genialului autor și am înțeles că în afară de a fi mari actori, cei doi poartă în sufletele lor scînteia de aur a poeziei. De această dată ei nu s-au putut juca, n-au mai putut chicoti, n-au mai stîrnit cascade de rîs. Nu. Sobru și șoptit glasul lor înscria pe inima mea cuvinte de aur : că și comedia spumoasă poate trezi în sufletul ascultătorului amintiri dramatice și mai ales că marii actori au respect față de genialii scriitori și că o parodie după Shakespeare se joacă într-un anume fel, oricît ar fi ea de parodie.

Excelentă ideea lui Dan Ursuleanu și a lui Alexandru Vilan de a-i alege pe Mariana Mihuț și Marin Moraru drept protagoniștii scenariului lor. De altfel, această emisiune de divertisment ce are loc sîmbăta de la ora 11 este întotdeauna deosebit de bine realizată cuprinzînd texte cu adevărat pline de haz și avînd în distribuție mari comici ai scenei românești.

Eu una, din suflet mulțumesc iubiților Mariana Mihuț și Marin Moraru, dorind ca steaua lor călăuzitoare să urce tot mai sus și să-i poleiască veșnic cu lumina ei binefăcătoare.

Ioana Diaconescu

Desen de Timotei Nădășan

plastică

Orizonturile diafane

Maria Constantin vrea să surprindă în peisajele*) sale acele impresii încă necristalizate deplin pe retină, acele momente și imagini ce prind consistență în anume ore ale zilei, cînd formele sînt fluide și cînd lumina le străpunge lăsînd privirea să parcurgă spații translucide, orizonturi diafane. Sentimentul degajat de lucrările artistei este acela de relativitate a clipei, de curgere neîntreruptă. Mobilitatea formelor, devenite parcă mase de culori curgătoare, accentuează o anume senzație de instabilitate a existenței factorilor fizici : copacii tind să se confunde cu aerul, între apă și pămînt nu există decît o diferență de nuanță coloristică, deoarece ambele elemente sub pensula artistei par a ilustra o stare a materiei comună, aceea în care moleculele se dilată lăsînd să circule prin spațiile dintre ele privirea și lumina calmă a dimineților sau a amiezilor de vară. Redarea senzației de instabilitate nu are în acuarelele Mariei Constantin un caracter programatic. Artista nu a plecat de la o schemă prealabilă, nu a conceptualizat excesiv și nici nu și-a stabilit un program ferm de acțiune, așa cum fac mulți pictori pentru care dozarea efectelor și căutarea unor insolite raporturi cromatice reprezintă cheia succesului propriului demers. Ghidată de un ochi extrem de receptiv la aspectele multiple ale peisajului, artista a știut să își transcrie cu fidelitate propriile emoții, să își stăpînească în fața șevaletului propriile senzații. Acuarelele sale sînt emanația unui spirit delicat și echilibrat, dispus să își tempereze și să își filtreze imediat reacțiile, să caute a vedea, dincolo de formele ce se impun cu pregnanță privirii, un univers coerent în mișcarea lui, un univers ce are parcă o trăire interioară, independentă, pe care artistul o simte și încearcă să o comunice. În „seri liniștite" plopii drumurilor Mariei Constantin se pierd precum pete diafane într-un orizont incert ; nave al căror corp enorm se ghicește sub ape se prepară parcă să susțină pe punțile lor văzduhul. O atmosferă romantică, de reverie calmă coboară deasupra caselor. Nu lipsesc nici accentele dramatice. Evanescența culorilor le tempereazā însă, rezultatul fiind mai ales relevarea unei stări de neliniște confuză în mijlocul naturii.

Subtilitatea cu care multe din lucrările expuse tălmăcesc senzațiile, emoțiile acute în fața spectacolului naturii, ne întăresc în ideea că în contextul acuarelisticii autohtone a ultimelor decenii, Maria Constantin este o prezență remarcabilă.

Grigore Arbore

*) **Maria Constantin, „Acuarele". Ciclurile „Dunărea" și „Ploaie".**

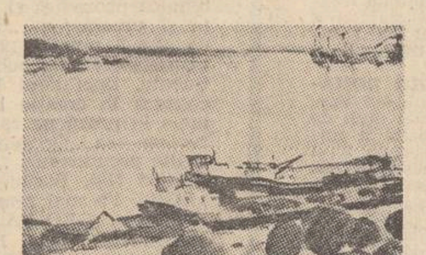

Maria Constantin — Șlepuri

muzică

Impactul sugestiei

Este dificil să reîncepi, acum, la cea de a doua prezență — după cîteva luni — a lui Sergiu Celibidache la București, enumerarea valențelor parcă infinite ale acestui mag al baghetei. Dacă n-ar fi decît că sinceritatea marelui artist în fața operei, dizolvarea sa totală în ceea ce interpretează și în ansamblul pe care îl conduce face imposibilă aprecierea sa altfel decît după rezultatul, considerat — cum ar spune el — fenomenologic.

Prin amănunte îndelung cizelate în repetiții, Celibidache își construiește o versiune a cărei sugestivitate devine persuasivă. Ancorat în prezentul muzical, cu gestul și comentariul verbal nedespărțit de argumentul notelor și al bunului simț, de momentul care se discută, dirijorul regizează de fapt un scenariu pus la punct anticipat, cu o fermitate suplă, superior înțeleasă. Sergiu Celibidache are perfect finisată o viziune prealabilă a totalității și și-a fixat și mijloacele de realizare. Fiecare moment declină întregul și numai din depărtarea audiției integrale poți contempla anvergura gestului său interpretativ. Vom comenta doar **Preludiul** și **Moartea Izoldei** de Wagner, ca fiind momentul cel mai greu de sens al programului și, deci, mai edificator.

Cu atîta elocvență au fost realizate, fiecare în tonul său, debutul și finalul Tristanului wagnerian, încît cele patru ore de acțiune și comentariu muzical ce le desparte, la o reprezentație pe scenă, au putut lipsi, fără prejudicii. La nici o audiție integrală a operei n-am sesizat mai bine, n-am fost mai captivat de mesajul wagnerian, n-am decolat odată cu compozitorul din lumea întîmplărilor către cea a semnificației, ca în aceste douăzeci de minute de muzică, așa cum le-a cumpănit Sergiu Celibidache. Din contrastul stabilit de dirijor între pauzele tensionate ale preludiului și continuitatea relaxată a finalului, dintre elanurile frînte ale începutului și plutirea nirvanatică, eliberatoare a epilogului, reieșea mai clar ca oricînd sensul nietzscheean al tragediei (**Nașterea tragediei grecești** a fost scrisă în intimitatea capodoperei lui Wagner) — „viața veșnică a miezului existenței, în ciuda neîncetatei pieiri a aparențelor".

În acest climat al tragismului, dar depășind totodată accepțiunea comună, imediată a termenului, sugestia dirijorului manevra imaginația publicului și a orchestrei parcă sub hipnoză. Sergiu Celibidache împacă uimitor disciplina și rigoarea științifică în interpretare cu magnetismul intuiției și voinței sale neobișnuite. Sugestia se concentrează în amănunte devenite dintr-odată revelatorii. La sfîrșitul preludiului, spre pildă, într-o progresie coloristică întunecată, solo-ul de corn englez, nu mai lung de cîteva măsuri, a fost suficient pentru a ne trimite pe toți cu gîndul la „Cîntecul păstorului" de la începutul actului III.

Evenimentul Celibidache este o demonstrare fără putință de contrazicere a slujirii muzicii în modul cel mai direct și sincer, a apropierii de arta sunetului cu conștiința eliberată, genial receptivă la glasul partiturii.

Costin Cazaban

Teodor Balș

Schiță de portret

Poet nu dintre cei mai productivi — dar a cărui personalitate beneficiază, neîndoios, de un distinct contur artistic —, Teodor Balș face parte din categoria acelor artiști pentru care, înainte de orice, actul creator dă glas unei ferme angajări morale. Antispontană, refractară oricărei forme de libertate nesupravegheată în planul expresiei, poezia autorului volumelor **Poarta soarelui, Nord, Noaptea Corridei** și **Satul din pămînt** își relevă propriul „program" în constanța ei propensiune spre problematica și motivele a căror substanță are în atenție umanul înțeles ca expresie a unei complexe și acute determinări etice, atît în ordine, așa zicînd, naturală, cît și în ordine etnic-istorică. La antipodul viziunilor egotiste, angoasate, lirismul poeziei lui Teodor Balș este unul discret obiectivat, proiecție a unui „eu" poetic îndemnat a se contempla, apăsat de nobile scrupule, în oglinda istoriei, oglinda atît de tulbure și, totuși, atît de bogată în înțelesuri fundamentale. Ceea ce am numi realismul mitic-nostalgic, înfiorat de o anume reflexivitate, din poezia lui Teodor Balș are drept sursă o asemenea deschisă dar sobră implicare în dimensiunea timpului istoric și a spațiului geografic. Așadar, poetul cîntă existența omului circumscrisă între coordonatele unui spațiu și ale unui timp ce își afirmă cu legitim și grav orgoliu valorile intrinseci. Poezia sa beneficiază, în egală măsură, de izvoarele eposului folcloric (sursă căreia, în ipostaza de culegător pasionat, Teodor Balș îi acordă o atenție specială, tipărind volumul **Pe-un picior de plai**, 1957) și de cele ale eposului cult național. În prima direcție, ni se relevă, astfel, sursa tonalităților baladesc-rapsodice din poezia lui Teodor Balș. Poetul captează vocea aspră a istoriei, percepîndu-i fie cîntecul de inflexiune legendar-eroică iscat de bălălia pentru neatîrnarea și afirmarea ființei naționale, fie bocetul și strigătul suferinței și al revoltei sociale. În cealaltă direcție, date fiind ardența ei patriotică și militantismul ei civic, la care se asociază nedesmințita atenție pentru inepuizabilul potențial expresiv al limbii române, poezia lui Teodor Balș se așează cu îndreptățire în albia uneia dintre cele mai trainice și mai strălucite tradiții naționale. Este tradiția ale cărei de neuitat începuturi aparțin marii generații de la 1848 : Alecsandri, Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu. Chiar dacă mai surdinizată, exultanța mesianică a poeziei sale aici își are, desigur, obîrșiile. Iar adeziunea la ipostaza de „călător romantic" — cum, de pildă, îl numește Tudor Vianu pe Vasile Alecsandri —, călător ce își proiectează aleanurile în miezul descripției naturist-geologice sau artizanal-arhitectonice, tot de aici pare că se trage.

Desigur, delimitînd coordonatele precum cele de mai înainte, nu trebuie să pierdem din vedere nici împrejurarea că poezia lui Teodor Balș întreține un fertil dialog cu spiritualitatea unei literaturi precum cea spaniolă, atît de caracteristică prin latinitatea ei confraternă cu aceea a literaturii române. Inspiratul tălmăcitor în românește al operei lui Miguel Hernandez și Federico Garcia Lorca, marii și tragicii poeți ai Spaniei moderne, nu putea să nu valorifice asemenea surse de inestimabilă originalitate. Concludentă este însă constatarea că, acceptînd și cultivînd o atare interferență ce conduce la ascuțirea percepției și la rafinarea limbajului, poezia lui Teodor Balș profită tocmai în sensul adîncirii și nuanțării specificității ei. De aceea, nu e deloc întîmplător că în **Noaptea Corridei** — modernul și originalul său itinerar hispanic — poetul face această „declarație" : „Deasupra acestui pămînt / veghează o stea care vine / din noaptea cîmpiei de la Rovine / dintr-o răscruce de lume, pe vînt. // Oriunde e cerul străin / luceafăr străin se arată, / ochi proaspăt spre casa îndepărtată / sub semnele căreia ești pelerin".

Laurii Festivalului latinității de la Avignon încununează opera unui poet reprezentativ pentru aspirația creației sale de a se înscrie în rîndul valorilor patriotic-umaniste ale literaturii române contemporane.

Nicolae Ciobanu

Poezia livrescului

Vorbim, scriem mereu despre **poezia livrescă** și despre **livresc în poezie**, fără a ne da seama totdeauna că livrescul a încetat să mai fie o noțiune peiorativă în literatură. Cu o jumătate de secol în urmă a te inspira din cărți era o probă de lipsă de originalitate, azi mulți gîndesc că literatura se naște din literatură, și, în genere, că arta are totdeauna în spatele ei un șir de fapte de artă. Talentul nu iese din neant, talentul este produsul unei culturi, și originalitatea cea mai izbitoare sub raport formal este adesea o combinație de metode folosite înainte de alții. Acesta este cel puțin punctul de vedere al esteticienilor din preajma **noului roman.** Literatura are menirea să ne învețe să facem și să citim literatură. De aceea, orice carte serioasă cuprinde și o estetică a genului și chiar un sistem de lectură, cum dovedește recent un semiotician aducînd exemple din Lautréamont și din alții.

Las de o parte chestiunea originalității și a talentului cu sau fără cultură, pentru că din această dilemă nu există o ieșire satisfăcătoare pentru toți. Oricînd pot fi aduse exemple care să dovedească faptul că marii scriitori nu sînt, cu necesitate, și mari învățați, filozofi de profesie. Talentele puternice n-au mereu o diplomă de doctor **es lettres** în buzunar, geniile în literatură trec de regulă prin școala vieții (cazul prozatorilor americani este frapant) și ajung, ca Balzac, prin forța imaginației și spiritul lor de observație, **doctori sociali.** De la ei, filozofii și sociologii de profesie află mai multe și mai mult despre societate decît din lucrările oamenilor de specialitate.

Sînt și exemple contrarii, numeroase și copleșitoare, de talente care nu s-au descoperit decît prin cultură și care au transformat cultura într-o formă de existență, dar, repet, nu vreau să duc mai departe o discuție despre **moduri** și reguli acolo unde nu există decît o singură regulă : regula talentului individual. Mai important mi se pare faptul că în epoca noastră **literatura** a devenit temă de meditație pentru literatură, **livrescul** intră, ca iubirea și moartea, în categoria temelor fundamentale. Dintr-un element referențial, decorativ (limitat, de regulă, la fondul mitologic), cultura a fost asumată și pusă în rîndul **obiectelor** intime ale poeziei. S-a făcut odată observația că de la romantici la suprarealiști evoluția este de la **imaginea-mit** la **imaginea-obiect.** Putem spune azi că printre imaginile poetice un loc însemnat ocupă faptul de cultură, imaginea care a fost odată imagine. Malraux spunea că noi toți ieșim dintr-un **muzeu imaginar,** în spatele nostru este un colosal laborator (memoria) care ne provoacă și ne determină scrisul. Observăm, descoperim, meditäm, dar ducem mereu cu noi ceea ce a fost deja observat, descoperit, meditat. Opera nu este doar un model (mentalitate clasică învechită), opera este o **provocare** pentru spirit, este placenta, din care iese, orgolios și pătimaș, talentul tînăr. Cîțiva mari poeți din secolul al XX-lea vin să justifice acest punct de vedere, foarte îndepărtat de ideea talentului misterios, imprevizibil. Valéry (detestat de unii ca poet și acceptat ca estetician) pune mare preț pe **l'écriture** care este un produs al sensibilității cultivate. Ca poet, el este mereu în interiorul unei mitologii literare, pleacă și se întoarce la simboluri deja sacralizate de cultură. A reformula în cunoscut, exprimat, a crea o mitologie lirică dintr-o mitologie existentă — iată un țel și un obstacol demn de un spirit profund. T.S. Eliot vorbește și el de o rețea de obiecte corelative prin care se exprimă ideea poetică nouă. Printre ele, literatura nu ocupă ultimul loc. Eliot nu îndepărtează nici ideea de imitație, pentru că a imita reprezintă, pentru un poet bun, a transforma.

Este limpede că poezia (arta) este pentru poetul modern nu o evaziune (o referință), ci un fapt de conștiință și chiar, pentru unii, un fapt de existență. Ei trăiesc în (și prin) literatură cum ar trăi în lumea obiectelor, pentru că literatura a devenit o formă a vieții lor interioare. O deplasare importantă de accent s-a petrecut, astfel, în poezie și în critică : literatura și-a căpătat dreptul de a fi sursă de literatură autentică, **livrescul** nu mai poate fi judecat ca o împovărătoare podoabă a spiritului poetic ci ca o sursă de poezie neliniștită, metafizică, provocatoare ca oricare alta. O schimbare s-a produs și în ierarhia interioară **a vocilor poeziei :** dintr-o expresie **manifestă,** la suprafața discursului, arta coboară spre profuziunile discursului și pune în mișcare lumea imaginației. Parafrazîndu-l pe Rimbaud, am putea zice : **poezia revine la putere.** Poetul livresc nu este, în înțelegerea modernă, acela care stă cu nasul în cărți și colportează în versuri propoziții și imagini celebre, poetul **livrescului** este acela care, aducînd faptul de cultură în poezie, îi dă o încărcătură mitică nouă (o încărcătură, deci, existențială !), nouă și extraordinar de vie. Trebuie să ne revizuim, în acest caz, vechea noastră opinie despre poezia **artifex** și să admitem că marea poezie poate apărea și din meditația pe marginea cărților. N-am putea, cred, judeca satisfăcător un poet ca Emil Botta fără a înțelege bucuria lui de a trăi într-o lume a livrescului (care ia, la el, adesea, forma teatralității, **a arlechinismului** poetic) așa cum ar trăi în lumea simțurilor elementare. Asumat, **artificialul, livrescul** devine un mod de a fi, **masca** poate reprezenta una din formele profunde ale spiritului pentru că opțiunea presupune un proces al conștiinței neliniștite, căutătoare de soluții. A exprima modul în care o sensibilitate lirică trăiește printre cărți și se lasă fascinantă, terorizată de ele este tot atît de greu și de profund ca și încercarea de a exprima contactul cu obiectele materiale sau a surprinde, în versuri, esența existenței cosmice. Literatura nu este, în fond, altceva decît viața condensată în mituri. A trăi nu în preajma lor (ceea ce au făcut, secole de-a rîndul, spiritele clasicizante, iar mai aproape de noi **poeții de concepție,** retoricii ideilor împrumutate !), ci a **le trăi** ca niște fapte ale existenței interioare — reprezintă pentru poetul din secolul al XX-lea o sursă de artă.

Poetul livresc nu este acela care șlefuiește la infinit temele tratate de alții, ci acela pentru care lumea cărților este profundă și vie ca orice creație.

Eugen Simion

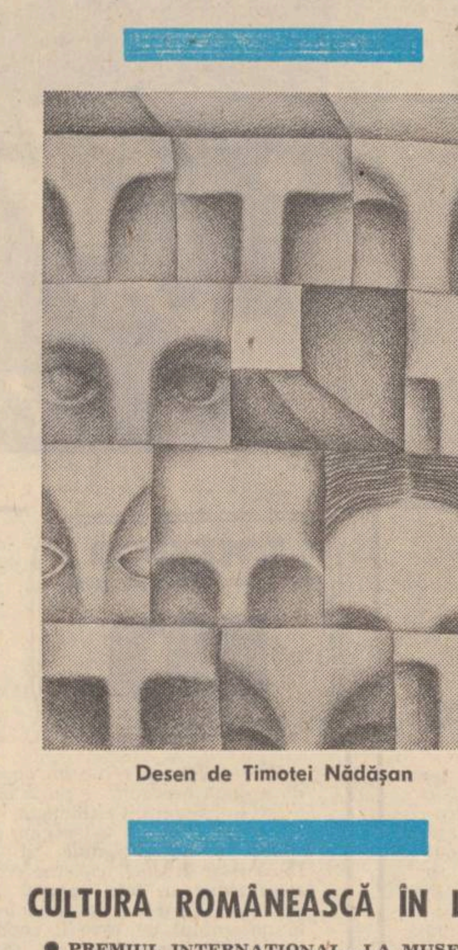

Desen de Timotei Nădășan

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **PREMIUL INTERNAȚIONAL „LA MUSE",** care se decernează anual unor personalități italiene și străine din domeniul artei, științei, literaturii, cinematografiei și televiziunii, a încununat, în acest an, creația scriitorului român Marin Sorescu. Festivitatea care a avut loc cu ocazia decernării premiului la „Palazzo Vecchio" din Florența, sub egida Academiei internaționale „La Muse", a reunit oameni de artă și cultură, cadre didactice din învățămîntul superior, un numeros public. Au luat cuvîntul rectorul academiei, deputatul Edoardo Speranta, secretara filialei regionale a Asociației de prietenie Italia-România, Elena Albescu-Margheri, și poetul Marin Sorescu.

● **LA VARȘOVIA,** pe scena Teatrului Mare, a avut loc premiera operei „Oedip" a lui George Enescu, montată de un colectiv al Operei române din București. Capodopera enesciană s-a bucurat de o primire deosebit de caldă.

● **ÎN CADRUL FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL DE TEATRU DIN POLONIA,** ansamblul Teatrului Național „I. L. Caragiale" din București a prezentat piesele „Autobiografie" de Horia Lovinescu și „Romulus cel Mare" de Fr. Dürrenmatt.

● **EXPOZIȚIA „ARTA EVULUI MEDIU ROMÂNESC",** deschisă la Muzeul de Arheologie din Varșovia, se bucură de o largă audiență. Mai mult de 100 de opere, vestigii ale trecutului artistic și cultural al României, realizate între secolele X și XVIII, sînt mărturie a valorii artei creatorilor lor. Printre exponate domină obiectele de artă religioasă : icoane, țesături, vase și podoabe liturgice, acestea din urmă somptuos ornamentate. Trei evanghelii scrise pe pergament ; arta profană este bogat reprezentată prin chenare sculptate în lemn, lăzi, obiecte de metal, din argint sau placate cu aur.

dreptul la replică

A cincea roată

Într-un articol mai vechi, neprogramatic, e adevărat, îmi îngăduiam să spun că roata a cincea e întotdeauna o roată esențială, fără de care nu numai mersul înainte, dar și existența căruței ar sta sub semnul întrebării. Aveam destule argumente în acest sens, la ora cînd îmi îngăduiam să formulez această observație. Nu suficient de multe însă, nu cîte ar fi trebuit. Dar iată că acum — viața e imprevizibil de bogată, într-adevăr, iar viața literară cu atît mai mult — am destule la îndemînă, ultimul dintre ele, și cel mai semnificativ, fiind răspunsul publicistului (sau istoric literar, sau critic literar, sau polemist, sau „poet venerabil", cum îl numea nu demult un coleg de-al domniei-sale, sau „autor de contribuții") Bazil Gruia, răspuns pe care revista „Steaua" (Nr. 4 a.c.) îl găzduiește cu generozitate, sprijinindu-l cu umărul unei note redacționale de toată frumusețea — și de o imparțialitate aproape desăvîrșită (în sensul dat de Caragiale acestui cuvînt).

De fapt, răspunsul lui B. G. nu e ceea ce se pretinde — un răspuns. Dar nici ocolire a problemelor aflate în discuție nu este. E, dimpotrivă, o atacare frontală a acestor probleme, o atacare hotărîtoare, cum se zice, pe viață și pe moarte. Văzînd că nu are succes și nu obține victoria scontată, nici măcar cu ajutorul „scrisorilor" primite de la preotul Lașiță, B. G. devine de-a dreptul impetuos. Dumnealui lasă la o parte orice argumentație (în treacăt fie spus, cred că nici nu-l interesează restabilirea adevărului), vroind cu orice preț să ajungă, chiar și așa, pe gîfîitele, la startul pe care scrie, cu litere mari și ispititoare : „Am învins, aplaudați-mă, deoarece eu sînt apărătorul părților luminoase ale vieții, aplaudați-mi și cumpărați-mi cartea, cartea vieții mele, **BLAGA INEDIT !...**"

Numai că în literatură nu ne aflăm la alergări, fie și ele libere. Și nici în **suburbiile vieții** nu ne aflăm, să stropim în stînga și în dreapta cu noroi, fiind cu atît mai impetuoși cu cît avem traista mai goală, uitînd astăzi de ceea ce am zis ieri, acuzînd și denigrînd, cum continuă să facă B. G. și în acest ultim „răspuns" al său.

Fiindcă iată, eu îi arătam și îi demonstram polemistului nostru, la amănunt dar cu deferență („Luceafărul" Nr. 52, 53 — 1977, Nr. 1 1978), că lucrurile nu stăteau cum pretindea dumnealui, Blaga nu e prezentat în **Caloianul** cum i s-a părut domniei-sale și nici romanul nu are semnificațiile cu care a binevoit să-l împodobească. Iar dumnealui vine cu alte năstrușnicii, cum ar zice C. Regman. Eu îi arătam și îi demonstram, apelînd la citat, cum se obișnuiește, folosind un **limbaj urban,** că poetul nu apare în roman ca un martir, nu e un înfrînt, nu are o figură heritică, nu e nimicit, e, dimpotrivă, stăpîn pe gînd și pe cuvînt. Iar dumnealui, furat probabil de dorința de a polemiza, vine și îmi spune că am denigrat și denigrez personalitățile culturale și științifice care l-au ajutat pe Blaga. Eu îi arătam pe îndelete, cu calm și fără nici o urmă de mînie, că prezenta lui Blaga în roman nu s-a constituit într-un simbol (al „elitelor nimicite") și că nu m-am bizuit în alcătuirea acestei cărți pe „tehnica notațiilor fugare" (ca să lovesc în autorități, cum spunea B. G. în primul său articol din „Steaua"), iar dumnealui, B. G., se face că nici nu a auzit de așa ceva, nici de acuzație, nici de răspuns (e adevărat, nu e adevărat, au fost sau nu au fost atacate autoritățile, a fost sau nu a fost folosită, cu scopuri ascunse, „tehnica notațiilor fugare", este sau nu este prezent în roman simbolul „elitelor nimicite" ?). Eu îi răspund și îi spun că Blaga nu a avut „posibilități de existență onorabile", într-o anumită perioadă, și că lucrurile au stat, dimpotrivă, cu totul și cu totul altfel. Iar dumnealui vine și îmi spune că poetul a avut dificultăți materiale și pe vremea cînd lucra în diplomație. Eu întreb, din simplă curiozitate, nu-i așa, de ce a așteptat B. G. atît de mult, pînă cînd s-a hotărît să purceadă la restabilirea adevărului, iar dumnealui îmi spune că nu a făcut parte din juriile de premiere de la Uniune și de la Academie, adăugînd, ca pe un argument al obiectivității care i-ar însoți, chipurile, demersurile, cîteva vorbe de bine despre **Drumul ciinelui,** carte care a apărut „în prestigioasa editură Dacia, ca și **Blaga inedit — mărturii și documente".** Eu îi arăt și îi explic că partea din roman referitoare la Blaga nu are un caracter documentar, în sensul celor susținute de dumnealui în articolul menționat, iar dumnealui vine și îmi spune că transfigurarea artistică e falsă (nu se mai spune absolut nimic despre latura **documentară** a problemei) și că ar fi fost bine dacă schimbam numele satului și al eroului, al lui Lucian Blaga, căruia ar fi trebuit să-i spun Lucian Gorun (de ce nu Gruia, de ce nu Gruiescu ?!).

Mai mult decît atît, criticul și istoricul literar Ion Maxim îi arată și îi demonstrează, cu date exacte, din domeniul strict al istoriei literare („Luceafărul" nr. 10 a.c.), că ultima perioadă din viața lui Lucian Blaga nu a fost cea mai bogată, din punctul de vedere al creației, cum susținea B.G. Iar dumnealui, polemistul, se face că nici nu a auzit de o asemenea **teză.** Dumnealui pedalează mai departe pe raportul dintre ficțiune și realitate, de unde se poate deduce că raportul acesta este obsesia principală a marelui și invulnerabilului combatant, din cauza căreia uită, astăzi, de ceea ce susținea ieri, vorbind și mergînd cam pe alături de drum și cam de-a surda.

În felul acesta se poate discuta, într-adevăr, la infinit, dar nu în folosul literaturii și nici al adevărului, folosul fiind, dincontră, al celor care au timp de pierdut (nu pronunț cuvîntul **impostură,** să nu mi se spună că sînt prea dur, nici de **veleitari** nu vorbesc, din aceleași motive, nici de **agresivitatea mediocrității,** vorbesc, pur și simplu, de cei ce au timp de pierdut), cărora le place, nemăsurat de mult, să se afle din cînd în cînd **în treabă,** mai cu o denaturare, mai cu o denigrare, nu contează, important e **să fie** — și să se știe că sînt și dumnealor pe alături.

B. G. depășește însă limita obișnuită a impetuozității atunci cînd susține că am avut în acei ani (în anii cînd era ostracizat Blaga) anumite „atribuții" în cadrul obștii și că nu m-am folosit de aceste „atribuții" pentru a-l ajuta pe poet, formulînd după aceea „rechizitorii postume" (?!). Reaua credință e dublă de data aceasta, pentru că eu nu am formulat, nicăieri, nici un fel de rechizitoriu. Cît privește „atribuțiile", e de precizat că atunci cînd a murit Lucian Blaga, eu nici nu eram măcar membru al Uniunii Scriitorilor, neputînd să am, așadar, nici o atribuție în cadrul obștii (eram simplu redactor la secția de proză a revistei „Viața Românească", după ce mai înainte avusesem aceeași înaltă atribuție în cadrul redacției „Luceafărului"). Am avut anumite atribuții în cadrul obștii, mai tîrziu însă, în anii 1966—1967, cînd am fost secretarul comitetului de partid de la Uniune și redactor-șef adjunct la „Gazeta literară". Nu mă justific, n-am de ce, și dacă amintesc totuși de acești ani, e pentru că în asemenea cazuri se fac, deliberat, anumite operații de „glisare a perioadelor". Un alt împătimit al „adevărului" îmi atribuia mai acum vreo cîțiva ani greșeli și abateri din domeniul literaturii din perioada 1953—1954, cînd eu, I. Lăncrănjan, fiind secretar al comitetului de partid de la Uniune, am făcut și am dres etc., etc. Nu fusesem, bineînțeles, secretar în perioada respectivă și nici nu săvîrșisem, în perioada cînd am fost secretar, faptele ce mi se atribuiau, amănunt pe care îl cunoștea și respectivul împătimit, care mai știa însă ceva, așa cum știe și B. G. acum : că „glisarea" prinde de obicei, fiindcă cititorul, literat sau neliterat, nu are timp să verifice, să vadă dacă lucrurile stau chiar așa (nici nu i se poate pretinde, cuvîntul tipărit avînd, ar trebui să aibă, de fapt, un gir dublu, al semnăturii celui ce susține ceva și al revistei care găzduiește o opinie).

O medalie are, e adevărat, două fețe (chiar și medaliile false), dar asta nu înseamnă că adevărul artistic (sau raportul care îl chinuie atît de mult pe B. G., dintre ficțiune și realitate) ar avea înfățișarea pe care ar vrea să i-o dea venerabilul și imbatabilul nostru polemist. În articolul de care s-a agățat dumnealui cu o disperare demnă de tot hazul **(Adevărul și ficțiunea),** nu se dau verdicte și nici soluții definitive. Se spune, dimpotrivă, că nu există decît „o singură soluție fericită și rodnică, pentru fiecare carte în parte, pentru fiecare operă, soluție ce nu poate fi găsită decît în raport cu cerințele concrete ale fiecărui «caz», de către fiecare scriitor, esențială fiind și rămînînd, la o primă dar și la o ultimă analiză, cantitatea de real pe care o încorporează o carte, adevărul intrinsec pe care îl conține...".

Iar cărțile nu sînt simple medalii, să le sucești pe o parte și pe alta, după dispoziție, și să le tălmăcești cum te taie capul. Sînt construcții de un anumit tip și au un înțeles doar prin întregul ansamblu, prin semnificația lor de fond.

Cineva, un alt obsedat de raportul amintit, dintre ficțiune și realitate, ar putea să ne demonstreze, de exemplu, cu „date precise", că mama lui Antonescu nu era acasă în ziua și la ora cînd stă generalul de vorbă cu dînsa, cum se arată în romanul **Delirul,** se afla în altă parte. S-ar schimba și s-ar clătina cumva, prin aceasta, să zicem, restabilire a adevărului, **adevărul istoric** al romanului ? Cred că nu !

Altcineva, același tip de fals împătimit al adevărului, ar putea să arate că în Alba-Iulia, singurul oraș cu acest nume din țară, nu există o familie Crăiniceanu, cum se spune în romanul **Bunavestire** și că bravii cetățeni ai municipiului nu arată cum i-a descris Breban, la care prozatorul ar putea să răspundă, pe drept, că orașul din roman nu corespunde cu orașul din realitate — în roman fiind vorba de un oraș de provincie, care putea să fie și Lugojul, sau Ocna-Mureș — de ce nu ?!

Nu mai stărui și nu formulez nici o concluzie. Voi reveni, dacă B. G. va izbuti să răspundă cu adevărat întîmplărilor din articolul precedent, deși cred că ar fi mai bine să nu mai insiste, fiindcă e cam pe alături de drum. Bine și util ar fi să-i închine lui Lucian Blaga o **monografie** cum nu mai există alta, în întreaga literatură românească. Dacă nu poate să facă lucrul acesta simplu și elementar, să-și vadă mai departe de **contribuții,** în liniște însă, aș îndrăzni eu să-l mai sfătuiesc, pentru că nu mai e, din cîte știu, la anii impetuozității, — e mai mult decît venerabil, după cum o atestă și mersul acestei **„polemici".**

Asta ar fi — și multă sănătate !

Ion Lăncrănjan

Un Bacovia inventat

Ultima pagină a revistei **Luceafărul,** de sîmbătă, 6 mai 1978, publică pe întregul său spațiu articolul intitulat „UN BACOVIA NECUNOSCUT" cu un mare semn de întrebare. În stînga paginii, este menționată : ARHIVA LUCEAFĂRULUI, semnează Marcel Marcian.

Autorul, originar din Bacău, cu ocazia celei de a patra ediții a Festivalului Bacovia, are în revista **Ateneu** un articol intitulat, dacă nu mă înșel, ALT BACOVIA, iar în **Almanahul Literar '78,** articolul AVESALOMI GEMĂND... Ambele articole m-au nedumerit și dezamăgit. Primul prin efortul lui Marcian de a prezenta un Bacovia, de nerecunoscut pentru mine și de necrezut. Intrigată de ambele articole, m-am gîndit că totuși nu ar merita să pun la punct afirmațiile, inexactitățile, abundente...

Dar, apariția în **Luceafărul,** și pentru arhiva acestei prestigioase publicații literare, mă silește să intervin cu prezenta replică. Autorul construiește un Bacovia după capriciul său scriitoricesc... Spațiul nu-mi îngăduie să reproduc pe larg prezentarea lui Marcian, nici să rezum schițele reproduse ca fiind ale lui Bacovia, pe care ține cu orice preț a-l fi descoperit în pseudonimul CLEMENT BACĂU...

Ce descoperă Marcian, în **Istoria Literaturii Române Contemporane** de Eugen Lovinescu, vol. 3, „Evoluția poeziei lirice", apărut în 1927 ?

Afirmația lui E. Lovinescu că la publicațiile din REVISTA IDEALISTĂ a colaborat și Bacovia. A mai aflat că fratele lui Bacovia, Constantin, a publicat cîteva schițe, sub pseudonimul „Vaer". A mai dat de un oarecare CLEMENT-BACĂU, lucrător, după aparență, cu proza realistă.

În cartea mea „BACOVIA" am scris că poezia AMURG ANTIC a apărut prima dată în **Revista Idealistă,** de la Botoșani, trimisă de poet în anul 1902. **Revista Idealistă** a apărut în 1903. Se poate. Data poeziei mi-a fost comunicată de Bacovia, care se poate să fi greșit în loc de 2—3.

În afară de această eroare însă, confirmarea vine și de la Barbu Lăzăreanu, care, prin 1948, întîlnindu-ne la Casa Scriitorilor, după o ședință, mi-a spus următoarele : (reproduse și în subsolul paginei din cartea mea). Se primise la redacția **Revistei Idealiste** de la Botoșani (poezia **Amurg Antic),** lucra și domnia sa atunci în redacția revistei. Găsi poezia pe biroul confratelui său (de redacție) cu rezoluția „la coș". Dar, cînd o citi Barbu Lăzăreanu, o găsi foarte frumoasă, de o izbitoare noutate, și în loc de a o arunca la coș, o trimise pe răspundere proprie la tipar.

Așadar, „inexactitatea" de care ne acuză Marcian e dezmințită de : Lovinescu, Barbu Lăzăreanu, Bacovia și de subsemnata obținută din memoria autorului. Il rugăm pe Marcian să caute mai departe dovada existenței ei, cercetînd în continuare „inexactitatea".

În prima perioadă a creației, Bacovia, **elevul, nu a scris și nu a publicat proză.** După cum mi-a mărturisit poetul, în anul 1907, în care aștepta înscrierea la Facultatea de Drept din Iași, a citit și a scris mai mult.

Recitise în traducerea lui Baudelaire **Histoires Extraordinaires** de Edgar Poe, de asemenea tot într-o traducere franceză pe Oscar Wilde, și atunci s-a hotărît să scrie și el proză, începînd, firește, cu poeme în proză și mici schițe poetice. Tot în acel an scria poema „În Oglindă" în vers liber. Scrisese prea multe versuri, mi-a spus Bacovia, în prozodia strictă a rimelor, de ce nu și în vers liber, cum va relua această tehnică prozodică și în viitoarele volume „Stanța și versete" și „Stanțe burgheze", anticipînd de atunci tehnica poeziei noi, folosită azi mai în toate creațiile poetice de la noi și de pe continente. Deci anul 1907 poate fi socotit an de cotitură în creația bacoviană. Acum scrie poemele în proză pe care le va publica în 1915 în revista sa „Orizonturi Noi" semnate cu mai multe pseudonime. „Cubul Negru" apare în **Orizonturi Noi,** Bacău, nr. 3, iulie 15, semnată „BOB". Va mai semna poezii și proză cu pseudonimele: GEO-VAS, „BAC", GEORGE ARIN, ANDONIE, Gh. BAC. Pseudonime poetice, muzicale. De Clement nu mi-a pomenit niciodată, nici el, nici frații lui, nimeni din familia lui Bacovia... Cît despre schițele lui Clement de un recrudescent realism, nici nu poate fi vorba că aparțin lui Bacovia. Stilul poemelor și schițelor lui Bacovia este impregnat de lirismul bacovian prezent chiar în romanul „Cîntec Tîrziu", autodefinit de poet „Roman liric". În anul 1926, cînd i-am editat „BUCĂȚI DE NOAPTE" la tipografia Lupta din București, Bacovia nu avea decît poemele apărute în acel volumaș. Dat fiind hîrtia de care dispuneam, de la tipărirea volumului meu de versuri **MUGURI CENUȘII,** nici nu ar fi încăput mai multe.

Voisem un format ca cele din colecția franceză „Bibliotheque Rose", dar a ieșit formatul cum a voit tipografia LUPTA și nu cum îl indicasem eu, deși îi prezentasem un volumaș din colecția amintită.

După apariția „Bucăților de noapte", 1926, Bacovia a mai scris și publicat poeme în proză, prin diferite reviste, toate avînd titlul respectiv. În vol. OPERE, apărut în 1944, la Editura Fundațiilor a inclus proza într-un singur capitol intitulat : „DINTR-UN TEXT COMUN" suprimînd titlurile, hotărîre cu care eu nu am fost de acord atunci... Poetul însuși a regretat. În anul 1956, după apariția primului volum reconsiderat „Poezii" s-a decis să adune într-un singur volum „Bucățile de Noapte", adăugînd vechii mele ediții și pe cele apărute în diferite reviste cu titlurile fiecăruia. Era foarte interesat să apară sub o nouă întocmire, de astădată a sa. **Dacă ar fi scris, cum susține Marcian, schițele lui Clement-Bacău, de ce nu mi le-ar fi indicat și pe acestea ?** De ce s-ar fi ascuns ? Bacovia nu-mi tăinuia nimic din creația sa. (Mă plimba prin toate locurile, prin care își aflase izvoarele de inspirație ale poeziilor și unele proze). În 1906, fiind în București a scris „Serenada Muncitorului", apărută în „Ilustrațiunea Română", 1914, iar în 1918 publică în revista „Cartea Vremii" din București — „Poema Finală", cu cel mai revoluționar protest social fără să-și ascundă pseudonimul inițial Bacovia...

Într-una din schițele lui Clement, Marcian Marcel află reproduse din **Amurg Violet** al lui Bacovia versurile „Pe drum o lume leneșe, cochetă / Mulțimea toată pare violetă" și afirmă că a descoperit pe Bacovia prin aceste versuri. Dar **Amurg Violet** apăruse la Iași în revista **Arta,** în 1904 revista ar fi venit și în Bacău : schița lui Clément apare în 1905. După cum afirmă Marcian că băcăoanii erau toți bacovieni, de ce n-ar fi reprodus și Clement tot din admirație versurile cu pricina ? Aceste versuri reproduse de Clement în „Dragostea Anii" (schiță) îl aduce pe Marcian la următoarea concluzie : **„Iată un Bacovia de început de secol sufletește curat ca lacrima lui, dar bine tăvălit (sic) în făina vieții în prag de 1907". Dar Bacovia între anii 1903—1906 era student la Facultatea de drept din București,** lipsind foarte mult din Bacău. Nuvela lui Clement apare în 1907, sigur scrisă anterior, sau chiar în acel an... Am arătat că anul 1907 a fost pentru Bacovia un an de concentrare creatoare, și nu avea nici timpul, nici înclinarea spre aventuri cum i le atribuie Marcian. **Cele șase proze azi îi complinesc opera și ne documentează asupra vieții poetului, într-o perioadă puțin cunoscută** sau fals cunoscută, fabuloasa lui tinerețe (sic) și asupra familiei poate, ne dezvăluie, faza inițială a prozei lui. Bacovia, tot Marcian, și-a tăinuit proza din **Revista Idealistă,** premeditînd cu o foarte bună cunoaștere a lucrurilor — poate un instinct — întîrzierea descoperirii adevărului. N-a vrut-o pentru totdeauna uitată, ignorată, pentru că — **e de presupus (? ?) că numai el și nimeni altul a indicat după 1920 (posibil dar nu sigur),** înainte de a apărea în 1925 „Ateneul Cultural", care a omis lui E. Lovinescu colaborarea la **Revista Idealistă.** Absolut fals. Bacovia nu l-a cunoscut niciodată personal pe Lovinescu. Am scris în **Viața poetului** împrejurarea, care l-ar fi putut pune față în față cu Lovinescu, care-l invitase în Cîmpineanu în anul 1929, dar ajungînd în fața apartamentului lui Lovinescu, sunînd și nedeschizîndu-i nimeni, s-a întors acasă, fără a-l fi cunoscut pe amfitrion. Nu a mai repetat încercarea de a-l vizita, deși BEBS (Delavrancea) care aranjase întîlnirea l-a rugat să reia încercarea de a-l cunoaște personal. **Deci, cum putea Bacovia, el și nimeni altul,** să-i poată provoca omisiunea lui Lovinescu din colaborarea la **Revista Idealistă.** El nu a trimis niciodată proză la **Revista Idealistă,** iar Lovinescu s-a ocupat de **poezie** cînd a menționat și pe Bacovia printre colaboratorii revistei.

Marcel Marcian continuă, mai mult decît discutabile sale argumente rezumînd nuvelele lui Clement-Bacău.

În schița **Golanii — „Golanii,** golanii, cine nu-i cunoaște ? (tot Bacăul) Îi spune Golanul, amintire din timpurile trecute cînd răsturna hudița înfundată cu chefurile lui". Trecînd la cartea mea în care e vorba de un văr primar al lui Bacovia cu numele GOIAN, Marcian deduce ; de ce Bacovia nu și-ar fi rotacizat eroul din GOIAN în GOLAN... Iată, deci, că Clement e Bacovia. Nu mai vorbesc de vulgaritatea stilului din schițe, Madama, femee **balcîje,** cu mîinile-n șolduri, Mitocanul, netrebnico, și alte multe mitocănii, cu totul străine de vocabularul poetic al lui Bacovia. Altă analogie. În schița **Împăcarea** povestirea are drept cadru o covrigărie în plin proces de producție, cu totul necunoscut lui Bacovia. Dar pentru că pe str. Bacău Piatra pe care a locuit poetul în copilărie erau mori, brutării și covrigăria, care se vedea din casa poetului, și-a conceput schița Bacovia care a văzut aceste covrigării, încă de copil, trăind pe aceeași stradă. Dar numai Bacovia a locuit pe acolo ?, se întreabă Marcian. De ce nu și Clement Bacău ? Mai mult nu se poate spune, conchide sentențios Marcian, crezînd că ne-a și convins, că Bacovia e Clement care-l substituie pe Bacovia... Ce tristă înverșunarea lui Marcian de a inventa pe Bacovia...

Din schița **Bătrîna,** Marcian se întreabă : „Să fi fost bătrîna care se visa mamă, căci n-a fost niciodată „La servante au grand coeur" a lui Clement, pe care-l suspectăm a fi poate Bacovia ? sau dacă e într-adevăr Bacovia, e vorba de afecțiunea lor pentru Bunicuța. Iată ce spune Agatha Grigorescu-Bacovia : „la Bogdănești nu se depărta de bunica lui — Bătrîna e un pandant la Bunica". Am avea un Bacovia nesperat, duios și gingaș prin recepționarea dragostei bătrînei, exuberant el însuși (copil) și „bacovian" totodată, dacă se va dovedi că Bacovia e și Clement-Bacău.

Marcian lucrează cu ipoteticul DACĂ în toate afirmațiile din schițele lui Clement, spre a-l inventa pe poetul Bacovia. Continuă : „Textele ar mai oferi posibilități pentru o cercetare a surselor Risului lui Bacovia, (într-una din schițe se ride în : Ha !... Ha !...) și ar contribui poate și la tentativa de a mai limpezi apele (care ?) și adînci și tulburi ale iubirii — Iubitoamorul, draga, ea, niciodată dragostea plină ca în Bătrîna (? ? ?) cu toate că aceste limpeziri nu le solicită iubitorul de Bacovia, dar dacă tot dezbatem, la **nesfîrșit,** iubirea fiind cheia și calata, alfa și omega (sărmana iubire) ca la orice poet și mai ales ca la el însuși de ce n-am primi să ne îmbogățim și noi cu această proză, prin care se străvede Bacovia. Se străvede Bacovia ; dar nu puteam încă să fiu foarte sigur, că el este, n-avem dovada... (Strașnică șaradă, nu avem ce zice...) O va dezlega urmînd : Clement e un nume cert numele mic, nu e un pseudonim (și totuși i-l atribuie lui Bacovia), Clement care se ocupă de viața lucrătorilor. Dar dacă în loc de Clement am citi Clément ? Costică, fratele poetului semna Vaer. Clement, Vaer... ar fi o ambianță... Dar ce mai are însă revelator această schiță — spune Marcian ? Și nu ghicim aici o intenție a poetului, o șansă acordată lui și posterității, de a se descoperi cîndva autorul scrierilor ?

Și iată șansa descoperită de Marcian : versurile din **Amurg violet,** despre care am relatat mai sus, și coincidența de nume din schiță ; eroina Virginia care zice Marcian trebuie să fie sora poetului Virginia, al cărei nume îl scoate din cartea Agathei Grigorescu-Bacovia, scriind despre sora poetului Bacovia. Ne oprim... Sînt atît de puerile și fanteziste cîte mai inventează Marcian : analogiile forțate și nerezistente, supozițiile, în prezentarea din **Luceafărul,** încît ne întrebăm cu mare tristețe ce a păcătuit Bacovia să i se mutileze portretul, și mai îngroșat în **AVESALOMI GEMĂND** (de aceasta ne ocupăm în altă scriere). Las la dispoziția obiectivă a cititorilor să califice îndîrjita obstinență a lui Marcian de a inventa un Bacovia.

Agatha Grigorescu-Bacovia

atelier literar

poșta redacției

AL. FILIMON : „Invinuită că mă joc", „Am învățat greu", „Nu recit versuri", par să aducă și o adiere lirică. Dar încă nu ne-am lămurit pe deplin : reveniți.

V. DRAGU : În general, compuneri modeste, convenționale. Uneori, însă, lucrurile ating o anumită vibrație („Păstrez pentru tine", „După plecarea ta") care ne lasă să sperăm în rezultate mai bune.

V. VIDRIAN : Nu sînt noutăți, din păcate. Aceleași jocuri de vorbe, artificioase, formale, în care accentul cade mai ales pe virtuozități exterioare, deobicei în dauna substanței, a înțelesurilor, a mesajului.

I. PLEȘ : Ultimele două plicuri nu ne aduc lucruri demne de interes. Cele citeva versuri sînt șterse, modeste. „Poveste canină" e slabă, însăilată stingaci pe niște elemente folklorice. „Labirint" nu e lipsită de fantezie și inventivitate, dar rămîne, totuși, îndatorată prea mult lui Kafka. Din nou, paginile trădează o școlarizare precară, incompletă (formulări primitive, incorecte, agramatisme etc.), un nivel de cultură mediocru, ceea ce hărăzește veleităților dv. literare un impas inevitabil.

L. VIOREL : „Nașterea cînteculuî" e o înghebare greoaie, căznită, contorsionată, foarte greu de urmărit — adică lipsită tocmai de calitățile specifice ale genului (cursivitate, limpezime, cîntec). Din păcate, nici în celelalte plicuri nu apar lucruri mai reușite — același vers greoi, „făcut", confuz, fără înțeles și fără vibrație.

M. MĂGUREANU : Lucruri uscate, eliptice, fără „emisie". Parcă erau mai bune, mai promițătoare, paginile de proză.

ILIE F. : „Faptul aproape divers" nu pare încă deplin rezolvată (fiind un fragment, însă, rămîne de presupus că întregul îi dă rezolvarea convenabilă). „Goana după nimic" e cam schematică, expeditivă. Savuroasă, în schimb, e „Problemă de hotar", deși soluția manechinului rămîne cam șubredă, neverosimilă.

LIVIU GEORGESCU : Sînt multe semne de poezie, aproape în fiecare pagină, dar și o anume ușurință care lasă senzurile să se dizolve, să se șteargă, să se corupă în asociații mult prea întîmplătoare, adesea facile, care scad, impuținează „substanța nobilă", tensiunea lirică. Controlul de sine, exigența, siguranța opțiunii trebuiesc sporite cu tot dinadinsul.

V. IONESCU : Citeva lucruri frumoase : „Poiana necitită", „Surisul din fotografie", „Ieșirile în natură".

M. C. ROMANOVSKI : Multă făcătură, mimare a poeziei, dar și citeva pagini care confirmă bunele impresii anterioare („Un om", „Șah"). Ne bucură, desigur, că v-am cîștigat încrederea — cum ziceți. Tot e ceva !

G. ROȘCA : Impresie de stagnare, de monotonie (teme, imagini, vorbe, care se repetă prea mult, lăsînd o senzație de sărăcie, de plafonare timpurie într-un spațiu limitat, precar, ca întindere și mijloace etc.). Un soi de duioșie insistentă, căutată parcă, alunecînd uneori spre dulceag și facil. Trebuie să deschideți mai larg ferestrele, să citiți („cu lampa aprinsă") mai multă poezie și să vă confruntați neîncetat cu ea, căutîndu-vă și perfecționîndu-vă mai atent, mai profund, mai ambițios mijloacele și căile proprii. Gîndul la editură e încă prematur, după părerea noastră. Citeva pagini mai aproape de reușită : „La apus", „Spre zori", „Spre dimineață", „Gînduri despre toamnă", „Minzul".

Desene de Anton Dragoș

C. PRICOP : Multe lucruri frumoase, în ultima vreme („Aer cu icoane", „Seve", „Alfabet", „Te iubesc", „Mîini bolnave", „Geografie", „Vrăbii", „Insula", „Doar sufletul", „Poem" etc.). Ce faceți cu cartea („și, în general, ce mai faceți ?)

D. BORCEA : Ceva mai bine, în ultimele două plicuri, dar parcă nu la nivelul celor mai bune lucruri anterioare (explicațiile sînt edificatoare și nu ne rămîne decît să vă dorim din toată inima izbîndă în nobila luptă pe care o duceți) : „Singurătate", „Să se știe odată", „Istoria seminței", „Și între cuvinte", „Albumul".

A. BODNAR E. : Spre regretul nostru n-am găsit lucruri demne de interes printre producțiile pe care ni le-ați trimis. Autorii nu par a fi înzestrați pentru poezie. Doar o parte din aforisme se ridică la un nivel ceva mai bun. Cu altă ocazie, sperăm să primim din partea dv. vești și manuscrise mai interesante.

B. MARIAN : Pagini de reținut : „Visul rădăcinii", „Să ai curajul", „Moartea copilului", „Măsură", „Pentru trădare", „Dacă", „Buruiană", „Apa".

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Ieșirile în natură

Să fii fericit dacă o dată pe lună
mai scrii o poezie să fii fericit că
mai trăiești sub călciiul de foc
aerul se poate respira într-o mie de feluri
dar florile în fecundare
nu oricine le poate simți
nu oricine suportă deasupra capului
o umbră străină strălucitoare
să ieșim în natură cu eleganța
ieșirilor în societatea înaltă
și hai pentru început doar
să învățăm să respirăm.

VIORICA IONESCU

După hrană

Alegerea mea uneori se bifurcă
Auzul îmi arde, vederea se-ncurcă ;
Prind în dinții orbitelor
Trupul zvelt al florii de cremene,
Mîinile mele pling triste și gemene ;
Rob al trăirii în vid, după baștină,
Gîndul abia se tîrăște în magica mlaștină ;
Roiuri de ani gravitează în haos, puzderii,
În foamea ce-o rabdă de veacuri șomerii...
Se va sătura, cine o să vîneze o dropie ?
Hrana aflată e numai o copie...

ALEXANDRU PRIBOIENI

Îndemn

Caută zilnic
între pămînt și nori
între nori și departele albastru
ispitit prea multă vreme de nici o stea
rostul căutării nefiind căutarea
viața semenilor mai bună
lumina din viața ta...
Tot mai aproape de oameni
tot mai departe în timp
destramă pînza de păianjen
caută adevărul din vis
în linia-ntîi a sufletelor
unde furtunile sînt aspre
ploile de nisip...
Du-te cu cei ce te urmează
pe scările umane tot mai sus
aflînd
de ce în tranșee după lupte de ani
dorește pace deopotrivă
învingătorul
și cel învins...
Caută mai departe
tot mai departe
niciodată nu te opri
în numele tău
în numele celor ce sînt
în numele celor ce vin...

G. M. BUCOVICIOR

Moartea copilului

A murit un copil cu privirea albastră,
în orașul acela s-a spart o fereastră,
pe deal mai sînt crucile vechi din război,
a murit un copil, mai copil decît noi.
Iar eu îmi port vîrsta, mai sînt în puteri,
mai am poate-n față vreo cincizeci de veri,
ciinii m-adulmecă-n uliți pustii,
a murit un copil dintre atîția copii.
Și nu mai mi-e teamă de nopțile lungi,
în mine cu pietre poți să arunci,
de ce îmi sînt pleoapele grele, de somn ?
A murit un copil ca în oricare om.

BORIS MARIAN

Confesiune

Fericit că mi-a fost dat să simt
Veacul acesta bărbătesc
Pe umeri ;
Fericit că în cutele sufletului
Amintirile vindecate
Nu mă mai dor ;
Fericit că tristețea-mi zîmbește
Pe chipul iubitei,
Că în arcul tîmplei gîndul meu
E săgeata
Veghind lîngă voi fără preget.

VALERIU DRUMEȘ

Insula

Nu mai sînt pești în porturi
în schimb s-au înmulțit submarinele
atomice ultraperfecționate
nu mai sînt : pasărea paradisului
pasărea liră
dar tot mai multe supersonice
ne întrețin asteniile
nu se mai plimbă îndrăgostiți
pe malul mării
în schimb rătăcesc pe plajă
ciini cu bale radioactive
totuși te voi chema iubito
în insula aceea cu nisip pur
să semănăm un pogon de zambile.

CRISTINEL PRICOP

Melancolia

Melancolia e doar un parfum al liliacului.
O îngîndurare de seară
rătăcind pe alei.

Se trage cortina de iederă
între ziuă și noapte.
Se înalță cortul frunzelor vechi
peste cîntecul meu.

Se naște o singurătate în care
fericirea ia înfățișarea măceșului.
Îmbujorată și simplă
cu o mie de chipuri mărunte
îmi zîmbește alături.

NELU STANCIU

Prag

Cuvinte,
Mirese ale sufletului
Ce se hrănește cu neliniște
Numai ca seva pămîntului
Să nu-și piardă ritmul
În drum spre spice sau flori,
Vă trimit toate privirile
Devenite șuvițe de lumină
În apropierea celui drag,
Prindeți-vă de ele,
Sfîșiați tăcerea ce vă trage înapoi,
Urcați chiar dacă vi se zdrelesc genunchii,
Am sînge și culori pentru toate,
Dar n-am puterea
Să vă adun în cîntec
Decît din palmele lui.

IOANA CIOANCAȘ

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

Mesaj și opțiune în arta plastică

MARIN GHERASIM

Conștiința menirii

Sînt momente în existența unui artist, ca de altfel în existența unei culturi, cînd după perioade de intensă activitate se naște nevoia unei detașări critice față de sine, momentul reevaluării propriului demers. Sînt momente cînd se impune necesitatea unor noi raportări, a unei noi evaluări a trecutului, necesitatea descoperirii de noi înțelesuri ale lumii, ale artei.

Poate că un astfel de moment îl trăiește sau ar trebui să-l trăiască obștea noastră de artiști deoarece cred că timpul actual impune o conștiință de sine trează, lucidă, o deplină definire a scopurilor.

Poate mai mult ca oricînd, fiecare artist al acestei țări este dator să reflecteze la destinul culturii și artei românești așa cum reflectează la sensul vieții și artei sale proprii.

Problema depășește cadrele unei discuții estetice, devine o chestiune de atitudine etică. Ce faci **prin artă** pentru țara ta trebuie să fie întrebarea capitală a artistului. Cum te construiești pe tine, pentru a fi demn de menirea ta ?

Ne trebuie o mare putere pentru a depăși obsesia egolatră a propriei persoane, pentru a depăși mentalitatea intereselor mărunte de grup, de a dobîndi în schimb conștiința că toți împreună avem misiunea de a ne însuma puterile creatoare pentru a afirma încă o dată forța creativității românești.

Ion Stendl : Cavalerul Trac

Nu putem avea argumente mai puternice în sprijinul afirmării culturii noastre decît calitatea, adîncimea, autenticitatea faptelor noastre. Dar pentru aceasta trebuie **să dobîndim într-o măsură mai mare ca oricînd simțul, conștiința valorilor, respectul valorilor autentice.** Fără această conștiință nu există cultură, nu putem edifica nimic durabil. Tot ce promovăm în interior, tot ce afirmăm în lume trebuie să aibe întîi de toate girul marii calități, girul adevărului, girul valorii. Nici o concesie conjuncturală nu ne dă dreptul să abdicăm de la acest principiu. Orice abatere de la el se răsfrînge asupra prestigiului culturii noastre în totalitatea ei. **Nu putem evoca marea noastră tradiție decît probînd cu noi fapte de cultură.** Nu putem invoca tradiția noastră națională decît dacă **am dobîndit o conștiință cu adevărat universală.** Orice osificare dogmatică în formele gata confecționate, în rețetele liniștitoare cu efecte sigure este nocivă. G. M. Cantacuzino afirma că **„tradiția este o adîncă neliniște"**, că **„tradiția este o neliniște care ține spiritul treaz".**

Ne asumăm tradiția doar cu o conștiință de oameni moderni. E pasionant acest dialog al nostru cu epocile trecute e pasionantă resuscitarea lor, prin noi, la o nouă viață, e pasionant să ne proiectăm conștiința noastră în viitor. Pentru că într-o nouă perspectivă, **cei de azi sîntem tradiția, tradiția pentru cei ce ne vor urma.** Realitatea acestui adevăr este de natură să lumineze într-un chip nou faptele noastre. Nu putem să ne înfățișăm oricum viitorului. Nu trebuie să ne fie indiferent celor de azi felul cum am dus, cum am întreținut torța culturii. Este un act de mare răspundere ceea ce avem de înfăptuit. E un act cu mari consecințe asupra vieții interioare a semenilor noștri, cunoscută fiind puterea pe care o are arta asupra oamenilor. Dar pentru aceasta trebuie să tindem să ne desăvîrșim întîi noi ca oameni, ca artiști.

Arta se face cu noblețe, cu generozitate, fără resentimente. Se face cu bucurie. Cu bucuria împlinirii, a desăvîrșirii, de sine, cu bucuria dăruirii către ceilalți. Numai așa își atinge scopul. Numai așa își justifică existența în viața oamenilor.

ION STENDL

Munca noastră — permanent dialog

Într-unul din atelierele de la etajele de sus ale blocului din Eforiei, pictorul, graficianul, artistul decorator ION STENDL își găsește răgazul și odihna creatoare în fața șevaletului. Pictorul lucrează, iar timpul destinat acestei munci este din ce în ce mai prețios, împărțindu-l între catedră, — Ion Stendl fiind și lector la Catedra de artă monumentală în cadrul Facultății de arte plastice din București — și atelierul său.

— Ce faceți în timpul rămas liber — să-l numim ex-catedra ?

— Ce fac eu ? Atac două laturi ale muncii mele : una pur de comandă (acum, de pildă, lucrez, împreună cu pictorul Șerban Epure, la un mozaic pentru Combinatul chimic Turnu Măgurele) și o a doua a universului meu intim, poetic, creator despre care nu pot spune că este încă foarte clar definit, pentru că pentru acest univers am foarte puțin timp, așa încît abia încep să mi se contureze anumite lucruri care, poate, în timp...

În meseria asta, cel puțin pentru mine, este nevoie de multă muncă și minuție. Este nevoie de timp de gîndire și meditație. Îmi notez citeva gînduri, impresii, fotografiez, adun — dar multe din toate acestea rămîn simple notițe, pentru că, din nou, timpul acela care ne fărîmițează gîndurile... Dar nu mă plîng. Munca e plăcută, e frumoasă și de asta o și fac. E vie. Un permanent dialog cu tine însuți, cu natura, cu oamenii, cu tot ce te înconjoară.

— Pentru că vorbim de timp, spuneți-ne la ce vă gîndiți să lucrați în momentul de față, și ce planuri de lucru aveți pentru viitor ?

— După cum spuneam, pentru universul meu lăuntric rămîn puține momente libere — totuși sper ca să ajung, cu timpul, să realizez un vis. N-am reușit încă să-mi fac o personală nici de pictură, nici de grafică sau artă decorativă.

Ce mă preocupă în momentul de față ? Finalizarea unui fel de „dialog" (început mai demult, încă din '75, cînd am participat la Bienala de la Veneția cu lucrări pe aceeași temă), și anume cu tema **Cavalerului Trac.** Pînă acum am pictat cu încă foarte multe rădăcini legate de reliefurile deja binecunoscute ale eroului în discuție. Acum vreau să apelez la metaforă și la ipostaze mai puțin comune. Și anume, eroul meu va fi pus și în ipostaza de a fi doborît ; adică și o moarte poate fi proprie unui erou. Pe această temă a Cavalerului Trac va urma un ciclu de picturi.

— Sînteți pictor, grafician, practicați arta decorativă cu același succes. Ce vă pasionează, totuși, în mod deosebit ?

— Desenul. Fie că el a constituit în practica mea un element de sine stătător, fie că a rămas elementul cuprins al tablourilor mele. Am făcut de toate, e drept, lucru care te ajută, ca artist plastic, să ai o privire mai largă, să nu ai vederi înguste. Și un batic, o rochie, o farfurie etc. pot să fie un tablou de valoare, pentru că nu există artă majoră și artă minoră, ci doar **artă bună,** indiferent din ce domeniu de manifestare e ea. Iar faptul că un artist plastic are posibilități atît de variate și bogate de comunicare artistică nu înseamnă decît că el a avut curajul posibilităților lui, încredere în munca lui.

Constantin Lucaci: Fîntîna din Constanța

Asta înseamnă ferestre deschise în mai multe direcții ale artei. Nu înseamnă imaturizare artistică, superficialitate, căutări sau altceva. Dar pentru asta trebuie să muncești. Personal nu am realizat nimic fără trudă, muncă și perseverență.

Convorbire consemnată de Cornelia Djigola

Suflete revoluționare

După ce s-au declanșat atîtea revoluții consemnate sau nu de istorie, după ce au învins ori au fost înăbușite de reacțiune, pentru cel ce se interesează cu pasiune de istorie se impune ca revelator faptul că în general n-au existat revoluționari de profesie ; excepțiile întăresc această concluzie. În Țările Române anul 1848 cu mișcările sale revoluționare ni se înfățișează ca un sfîrșit neepuizat de relații și realități istorice și ca un adevărat început de istorie modernă. „Ce-i mina pe ei în luptă ?" — pe cei cărora numai participarea nemijlocită la mișcările din cele trei provincii românești le-a dat legitimile însemne și nume de revoluționari. În **Transilvania** obiectivul general imediat era recunoașterea drepturilor naționale și înfăptuirea unor revendicări sociale, în primul rînd abolirea iobăgiei. Reacția de împotrivire la asemenea cerințe a dus la izbucnirea conflictului cu regimul feudal. „Nu din simpatie pentru despotism au făcut românii războiul din Transilvania și din Banat ; ca și croații și sîrbii ei au fost silit puși în situația de a susține Austria pentru a nu trăda credința națională care i-a făcut să trăiască zece veacuri", spune Bălcescu.

În **Principate** obiectivul general al revoluției era — în prima fază, cîștigarea autonomiei, abolirea regimului feudal consfințit de Regulamentul organic, iar în a doua fază, Unirea și independența completă. Declanșarea conflictului atît cu Țarismul cît și cu Poarta a devenit astfel inevitabil.

Luptătorii pașoptiști aveau dar ca motive recîștigarea drepturilor naționale și sociale uzurpate de-a lungul veacurilor. Lupta în sine a creat pe revoluționari, pe oamenii care pot fi numiți constructori ai noii societăți în exercițiul dărîmării lumii vechi. „Revoluția română de la 1848 — scria Bălcescu — n-a fost un fenomen neregulat, efemer, fără trecut și viitor, fără altă cauză decît voința întîmplătoare a unei minorități sau mișcarea generală europeană. Revoluția generală fu ocazia, iar nu cauza revoluției române. Cauza ei se pierde în zilele veacurilor".

Istoria română a consacrat în rîndul celor mai dăruiți, dezinteresați și puri revoluționari, pentru cauza poporului și patriei, pe **Nicolae Bălcescu** și pe **Avram Iancu.** Dacă acum 130 de ani acești mari oameni ajungînd la maturitatea pe care le-o cunoaștem ar fi constatat că poporul lor este unul neasuprit și țara lor una liberă și unită, atunci întreaga lor energie și capacitate ar fi fost captate în folosul unei măreți construcții sociale și intelectuale pentru poporul român. Absența acelor realități i-a făcut pe ei revoluționari precum și visul unei lumi fără exploatare și fără oprimare (așa cum scria Bălcescu) în care „nu va mai fi nici om rob, nici nație roabă, nici om stăpîn pe altul, nici popor stăpîn pe altul, ci domnirea Dreptății și Frăției".

Spiritul de echitate, dreptate și omenie, caracteristice poporului este spiritul care a creat și creează mereu sufletele nemulțumite, revoluționare, dedicate binelui semenilor lor.

Gheorghe Pituț

SPORT

Viciul de concepție stăruie

● Un rezultat modest, dar satisfăcător : echipa de fotbal a României a terminat la egalitate, 1—1, meciul susținut în deplasare cu formația Bulgariei. Meciul a fost mediocru, adversarul nostru slab, jocul românilor lent. Accidentările au silit în continuare pe Ștefan Covaci la titularizări care ar fi fost pentru alt antrenor firești și nu determinate de împrejurările speciale. Noutățile, bizareriile nu lipsesc nici din lot nici din echipă. Lotul îl conține în continuare pe Zahiu, selecție care nu se justifică înaintea altora. În plus, în teren pe post de mijlocaș a fost introdus Sătmăreanu II, jucător într-o formă discutabilă, consacrat de echipa lui de club pe postul de fundaș central. Dacă există un compartiment în care nu ducem lipsă de jucători valoroși acesta e tocmai linia mediană și tocmai de aceea prezența lui Sătmăreanu aici nu se justifică. Ștefan Covaci continuă să cîrpească o echipă atunci cînd putea s-o construiască din nou. Rulajul prea mare de jucători, instabilitatea lor în lot și în echipă rămîne viciul de bază al felului cum concepe Ștefan Covaci lucrul cu echipa națională a României. Rădulescu a fost din nou trimis pe tușă. Marcu — la fel. Jucătorii nu pot fi făcuți vinovați de nesiguranța antrenorului. Să observăm totuși o tendință mai realistă a conducerii noastre tehnice : echipa prezentată în Bulgaria a avut un gabarit mai aproape de cerințele fotbalului continental. Experiența din meciul cu Uniunea Sovietică a servit totuși după cîte se pare la ceva. Numărul jucătorilor mici de statură a fost mai redus : Zamfir, Iordănescu, Crișan.

Dar e prea puțin pentru a ne declara satisfăcuți de echipă și de viitorul ei. Și asta cu atît mai mult cu cît Ștefan Covaci a afișat fără sfială o plăcere a modificărilor de la un meci la altul fără nici un rost. Echipa nu e „așezată", se află mereu în stare de fermentație, de experiment etc. Situație de la care nu putem aștepta nimic bun în continuare.

Discobol

INSTANTANEE

Teatrul muncitoresc în trecut

Unul din fenomenele cele mai răspîndite în zilele culturii socialiste este teatrul de amatori. Altădată îl cultivau, la zile mari, membrii „high-life"-ului, și de predilecție cu piese ușoare, bulevardiere, prilej binevenit pentru damele din lumea mare să arboreze toaletele cele mai arătoase. Limba preferată a acestor reprezentații era cea franceză, iar cadrul, saloanele caselor mari, care-și ziceau, ca la Paris, „hotel" cutare, după numele simandicoasei gazde. Cronicarul monden atitrat era vestitul Claymoor, — Mișu Văcărescu, fiul poetului Iancu Văcărescu, — care descria, tot în limba franceză, cu o inegalabilă competență modistică, toaletele elegante ale actorilor ocazionali și ale prea distinselor participante.

Poate că prima încercare notabilă de organizare a unui teatru muncitoresc, la noi, a fost aceea a lui Caragiale, aproximativ în anul 1892. Repede inflamabil la orice nouă idee, marele dramaturg a mobilizat pe artiștii amatori din rîndul tineretului socialist, le-a distribuit roluri, i-a examinat, n-a fost multumit de dicțiunea lor și tot atît de iute a dezarmat, lăsînd baltă atît de interesanta inițiativă. Mare ocazie pierdută !

Iată însă că noul volum, al VII-lea, din marea lucrare a lui Ioan Massoff, **Teatrul românesc,** recent apărută în Editura Minerva, ne revelează o serie de manifestări ale teatrelor muncitorești între anii 1931 și 1940.

Menționăm citeva dintre cele mai semnificative :

«Corul „Gutenberg" al tipografilor din Sibiu a reprezentat în seara de 26 octombrie 1935, în Sala Union, piesa într-un act, **Trei doctori,** localizare de Virginia Vlad „în favorul șomerilor grafici" ; același cor a jucat, în ziua de 25 aprilie 1936, **O noapte furtunoasă** de I.L. Caragiale.»

Din prima informație, aflăm că reprezentația s-a dat în ajutorul șomerilor, printr-un impresionant gest de solidaritate profesională. Artiști amatori tipografi au sărit în sprijinul graficienilor fără lucru.

Ambele piese jucate de membrii corului „Gutenberg" au fost comedii, una mai ușoară, **Trei doctori,** cealaltă, **O noapte furtunoasă,** mai grea, dar de mare atracție atît pentru actori, cît și pentru publicul lor.

În același loc ni se aduce la cunoștință o altă manifestație similară :

„Trupa teatrală a Uniunii Muncitorilor în arte grafice din România, circa I Arad, a organizat, în ziua de 26 octombrie 1935, un spectacol cu **O noapte furtunoasă".**

Așadar aceeași lume, a artiștilor graficieni, a manifestat aceleași activități artistice, și mereu cu **O noapte furtunoasă,** comedie de un nesecat umor.

Tot în Transilvania și Banat înregistrează neobositul istoric al teatrului românesc, proliferarea activităților de teatru muncitoresc.

La Lupeni, Institutul Muncitoresc de Educație și Sport din localitate dă la 29 septembrie 1935 un spectacol cu o piesă, **Omul și beția,** de R. Voicu Grozdan, în limba română și **Mă vede soția,** de Lorincz Nicolae, în limba maghiară.

La fel se dă o reprezentație în ambele limbi la Anina, de către Reuniunea de cîntări a muncitorilor.

Azilul de noapte de Gorki e jucat de Sindicatul metalurgist din Petrila, la 25 decembrie 1935.

La Bistrița, la Lunca Mureșului, în Cîmpia Turzii, la Orăștie, la Zalău, la Șorecani și Chizătău, muncitorii dau reprezentații muzicale și teatrale. În repertoriul lor figurează încă o dată **O noapte furtunoasă,** jucată de Cercul cultural Cîmpia Turzii, în ianuarie 1936, alături de drama lui Mihail Sorbul, **Dezertorul.**

Autorul ne mai informează că autoritățile făceau dificultăți artiștilor amatori din rîndul cercurilor muncitorești, cerîndu-le să se înregreze Sindicatului artiștilor dramatici și lirici. Pînă la urmă, ele s-au mulțumit să le aprobe activitățile artistice și culturale, cu condiția ca să se producă în „cerc închis". Astăzi acest cerc s-a deschis pe tot cuprinsul țării și atrage cel mai larg public. Teatrul a încetat de a mai fi suspectat ca „subversiv".

Șerban Cioculescu

Vizită la Oxford

THE BODLEIAN LIBRARY

Încă un moment însemnat al vizitei mele engleze. „Livresc" incurabil și pasionat cum sînt pentru biblioteci vechi și celebre, **Bodleiana** devenise de mult o intensă preocupare, aproape o obsesie. Aceste biblioteci asigură permanența și demnitatea culturii, ca forme fundamentale de creație și viață spirituală. Cunoașterea lor echivalează cu o inițiere, o întoarcere la izvoare cu un act de regenerare. Plec deci la **Oxford** întovărășit de Denis D., stăpînit de o mare satisfacție interioară. Nu știu dacă am izbutit vreodată să mă fac bine înțeles de convorbitorii mei englezi, dar faptul nu prezintă de fapt nici o importanță.

Primire cordială, nici expeditivă, nici formală, metodică și sobră, deloc afectată sau importantă, mai întîi la **Slavonic and East European Studies Reading Room** (precisă broșură explicativă editată în 1977), condusă de John Wall, bibliotecar-șef. La un moment dat apare și un coleg mai tînăr, Michael Daly, care a studiat filologia romanică la București și vorbea bine românește. O serie de tipărituri românești vechi, pregătite pentru mine ca o atenție, mă așteptau expuse pe o masă. **Biblia** lui Șerban Cantacuzino, **Pravile împărătești** de A. Dònici (Iași, 1824), **Lexiconul dela Buda** (1825), impecabil legate și întreținute. Inutil să întreb proveniența acestor achiziții : vechile ștampile arătau limpede că este vorba de un schimb (sau de o donație) a Bibliotecii Centrale din Iași. În sala de lectură pot fi consultate și reviste românești de istorie, de circulație internațională. Ne aflăm, deocamdată, într-unul din departamentele moderne ale bibliotecii. Serios, bine utilat nimic de spus, dar fără personalitate accentuată. Ceea ce mă interesa era, de fapt, altceva.

Printr-un pasaj subteran, destul de bizar, un fel de catacombă, ajungem, în sfîrșit, și în vechea bibliotecă, **Duke Humphrey's Library**, adevărată glorie a **Bodleianei**, restaurată și reorganizată de Sir Thomas Bodley, în 1598, revenit la **Oxford**, după renunțarea la cariera diplomatică. Galeria veche în formă de T, restaurată în 1963, reușește o sinteză, foarte rară dar tipic englezească, de patină medievală și funcționalitate modernă, căci această secție de manuscrise continuă să fie efectiv o sală de lucru și de documentare. Rafturile sînt așezate perpendicular de-a lungul axului central, de o parte și de alta, asemenea unui pieptene, cititorii fiind izolați spate în spate, în boxe de mici dimensiuni, adevărate alveole-chilii, căptușite cu codice, infolii, colecții de documente, legate toate în pergament și piele de vițel. Acest contact imediat, vizual și manual, cu erudiția cea mai severă, predispune la recluziune studioasă, în forme comode, lipsite de orice constrîngere. Tavanul în casetoane este pictat cu inscripții latinești sub formă de blazoane-heraldice, avînd în centru inscripția : **Dominus Illuminatio Mea**, deviza bibliotecii. Pe zidurile laterale, portrete istorice, printre care în dreapta, al ilustrului fondator. Un sistem de arcuri de lemn, pictate și acestea, dau întregii biblioteci un aspect de hală medievală, scoasă total din istorie. Mecanism foarte rafinat al inactualizării actualității sau al actualizării inactualității, ambele formule fiind la fel de valabile la Bodleian Library. Este una din cele mai vechi biblioteci europene și a doua ca mărime, din Marea Britanie, după **British Library**. Mi se arată, ca o excepțională favoare, nu fără unele mici dificultăți, cochetăria eternă a bibliotecarelor, evangheliarul lui Gavril Uric, din 1429, din care nu se cunosc decît trei exemplare. Acesta a fost achiziționat, după o însemnare pe coperta interioară (posterioară anului 1617), drept „L'Evangelio in lingua illirica" (cota : Canon GR. 122). Caligrafie splendidă, admirabil conservată. Cît privește portretele celor patru evangheliști, protejate prin învelitori de catifea verde, ele sînt comparabile cu cele mai splendide miniaturi medievale. Uimitoare nu sînt numai rafinamentul coloristic, dar și prospețimea lui inalterată, perfect conservată. Aripa din fund, **Selden End**, are aceeași structură, doar cu mai multe instrumente moderne de lucru. Într-o astfel de ambianță sobră și aulică nu poți fi nici superficial, nici mediocru, oricît ți-ai da silința...

De la fereastra centrală a galeriei de intrare se vede foarte bine curtea pătrată, interioară, a vechii biblioteci, **Bodleian Quadrangle**, dominată de un turn stil Renastere, în care este încastrată statuia regelui James I, oferind operele sale Universității și, bineînțeles, Gloriei. În ultimul etaj se păstrează arhivele universității Oxford. Curtea propriu-zisă are ca zeitate protectoare statuia în bronz a Lordului Pembroke, cancelar al universității între 1617—1630, și din ea se deschid o serie de uși spre vechile „facultăți" : **Schola Logicae, Grammaticae, Musicae,** etc, azi cu destinații complet schimbate, uneori chiar prozaice : **pantry**, de pildă. Grandoare și decadență oxoniană : în **Schola Linguarum** este instalată... toaleta. Interesantă este autenticitatea zidurilor de culoare cafenie, striate în arcade gotice înguste, aerul de chilie laică, mult mai sever decît al unui claustru de mănăstire. Cu totul remarcabilă este **The Divinity School**, cu un magnific tavan în arcade gotice, cu blazoane regale la intretăieri, în care este instalată o expoziție de manuscrise. Printre multe altele și al lui **Chanson de Roland** în cea mai veche copie cunoscută din secolul al XII-lea (Ms. Digby 23, fol. 43). Litere negre, capitale roșii, pe pergament, cam înnegrit pe margini ; format și dimensiuni de carte. Copii manuscrise și din Chaucer, cu miniaturi. Aceste rarități, și multe altele, n-au nici un fel de „expoziție" ostentativă și ca să-l găsești pe **Roland**, într-un colț de vitrină, trebuie să fii foarte atent, chiar insistent. Din nou senzație de **understatement**, care-mi face o excelentă impresie. Alături, **Convocation House**, sala de doctorate. Trecem și prin sălile noi de lectură **(The New Library)**, vaste, comode, cu colecțiile de reviste nelegate,

„Arborele științei" de R. Lulle (1505)

la raft liber. Catalogul vechi ca la **British Library**, cu fișele și titlurile lipite pe mari infolii greu de manipulat, dar impozante, de alură savantă. Îmi procur specimene de fise (ca o consolare că nu pot cere nici o carte), apoi ghidul lui **Duke Humphrey's Library** într-o transcriere care pastisează pagina unui manuscris medieval (indiciu cu rafinament), închisă de regulamentul bibliotecii, foarte sever, semnat de director, Robert Shackleton, specialist cunoscut al Secolului luminilor, amic cu Al. Dutu, vechi „oxonian". La punctul 11 se poate citi : „Animalele nu sînt permise în interiorul clădirilor bibliotecii, cu excepția cititorilor orbi, care — la cerere — pot să introducă **guide dogs**" (nu știu cum se poate traduce cu exactitate și nici cum se pot orienta acești **guide dogs** în fișe...).

TAYLOR INSTITUTION

Specialiștii în **Enlightenment**, nu numai românii, știu bine că la **Oxford** există și o altă instituție, un produs tipic al Secolului luminilor : **Taylor Institution**, fundație a lui Sir Robert Taylor (1714—1788), cu preocupări universale tipice ideologiei care o inspiră : **for teaching and improving the European Languages**, studiul limbilor și literaturilor europene fără nici o discriminare. Cartea românească este inclusă în **Slavonic Section** pe care o găsim cu oarecare dificultate, tot pe **St. Giles'**, la nr. 67. Depozit destul de vast, cu multe cotloane, în zig-zag, un adevărat labirint. Observ cu... gelozie și revista **Synthesis**. Sediul central al bibliotecii și birourilor are un aspect neoclasic, intrucitva artificial la Oxford. Nu este prima dată cînd constat că aceste construcții iluministe (palate, piețe, cartiere) par adevărate grefe neasimilate de context. Produse pur raționale, implantate într-o tradiție străină pe care ar dori s-o disloce. Sală de lectură centrală, în lambriuri de lemn, masivă, puțin rece, octogonală. Sala de reviste, splendid utilată, la zi. Xeroxuri rapide, inclusiv din **Revue de littérature comparée**, cu „prezențe românești". Din nou inimitabila liniște a bibliotecilor engleze, nu foarte frecventate, dar efectiv folosite. Tot aici sediul lui **Voltaire Foundation**, un centru de studii voltairiene. **The Voltaire Room**, întemeiat de Th. Besterman, inițiatorul întreprinderii gigantice, probabil interminabile, **The Complete Work of Voltaire**, proiectată în 140 de volume, cu colaborarea a 120 de specialiști, dintre care n-au apărut decît tomuri pe sărite : 2,7, 53—55, 59, 81—82, 85—121, etc. De asemenea, al seriei începută în 1955 : **Studies on Voltaire and the eighteenth century**, indispensabilă specialiștilor epocii. Al. Dutu s-a numărat printre colaboratorii și ai acestei serioase publicații de circulație internațională.

OXFORD, PAS ALERGĂTOR

Întîrziind prin biblioteci savante, mi-a mai rămas relativ puțin timp pentru parcurgerea propriu-zisă a **Oxford**-ului, ale cărui colegii sînt asemenea stafidelor într-un **cake** (folosesc o comparație englezească). Spre deosebire de **Cambridge**, orășel strict universitar, foarte concentrat, foarte personalizat în stil „colegial", **Oxford** — este un adevărat oraș, în care colegiile se pierd, aproape ascunse, uneori chiar strivite de urbanistica modernă a localității. Reține **The Sheldonian Theatre**, o operă de tinerețe a lui Sir Christopher Wren, unde au loc ceremoniile universitare oxoniene, pe **Broad Street**, **The Radcliffe Camera**, încă o bibliotecă (în spatele lui **Bodleian Library**) circulară, pe care n-am vizitat-o. Dintre „arterele" principale mă atrage puțin **St. Giles**, cu al său **The Martyrs' Memorial**, gotic, în amintirea a trei episcopi „protestanți", cît **High Street**, ce trece drept una din cele mai frumoase străzi din lume. N-aș putea nici confirma nici infirma această opinie, dar trebuie să-i recunosc arcuirea extrem de elegantă, rafinamentul curbei sale care-i schimbă mereu perspectiva. **University College**, nimic de spus, este atractiv, fiind și cel mai vechi (A. D. 1 249), dar mie-mi fugeau ochii mai ales după vitrinele lui **Oxford University Press**, de pe aceeași stradă (nr. 16), pe cît de celebre, pe atît de discret modeste. Aceeași impresie și la **Blackwell's** cea mai mare librărie din **Oxford**, nu mai puțin vestită, în care abia pot intra, pe fugă, din cauza orarelor imposibile, cu închiderea la ora 5 p.m. **Ashmolean Museum** de lîngă **Taylor Institution**, închis din același motiv (bizar). Săli foarte joase, cu denivelări și etalaje greu de evaluat global.

Cîteva colegii pot fi văzute doar pe dinafară, sau din curtea lor interioară, regăsind peste tot aceleași splendide peluze. **All Souls College** nu este, cum ar părea că-i indică titlul, accesibil tuturor, ci doar titraților, categoriei **fellows**. Aici nu se vine decît pentru specializare, pentru pregătirea doctoratelor. La **Oriel College**, în **quadrangle**, pregătiri pentru un spectacol teatral în aer liber. Deci și acesta inaccesibil. La **Trinity College**, la **Exeter College** regăsesc parcă, mai accentuată, atmosfera **Camdridge**. **St. John's College** este mare, bogat, întins, are și cămine moderne, cubiste. Imaginea cu adevărat nouă, oxfordiană, cu totul inedită pentru mine, este însă aceea a studentilor în robă neagră, ieșind de la examene, mulți purtînd pe cap celebra pălărie neagră pătrată-sferică, **Mortarboards**, cu ciucure. Studentele poartă aceeași robă, cu bluză albă ; în loc de cravată, un șnur negru. O vitrină mă orientează în aceste subtilități vestimentare. **Bachelor of Arts**, robă neagră, cu garnitură de blană albă. **Dr. of Philosophy**, robă roșie cu mineci albastre. Ezit între cele două soluții, căci mi se potrivesc... amîndouă. Se puteau vedea pe unele fizionomii tinere, abia ieșite din examen, congestia încordării, emoția, preocuparea unei probe solemne și dificile. La **Oxford**, examenele n-au devenit încă o formalitate. Surprind unele discuții animate, interpelări colegiale, felicitări, gesturi agitate. Gara modernă, este și ea un simbol oxfordian de mari contraste între arhitectura medievală și modernă. Un oraș fără unitate, în care va trebui neapărat să revin, să-l parcurg pe îndelete. Nu i-am prins încă pulsul. Regret această vizită foarte rapidă.

Adrian Marino

3 iunie 1977

din lirica italiană

EUGENIO MONTALE

Mic testament

Ceea ce fulgeră noaptea
în calota cugetului meu,
diră sidefie de melc
sau șmirghel de sticlă strivită,
nu e lumină de biserică sau altă oficină
hrănită de preotul roșu sau negru.
Doar acest curcubeu pot
să-ți las mărturie
a unei credințe păzite,
a unei speranțe ce-a ars mai încet
decît un buștean cioturos în cămin.
Pudra să i-o păstrezi în oglinjoară
cînd stingîndu-se orice făclie
hora se va preface-n bolgie
și-un Lucifer neguros va să coboare
pe-o proră a Tamisei, a Hudsonului, Senei
zbătîndu-și aripile de bitum
pe jumătate ciungi de-osteneală să-ți spună :
e ceasul.
Nu e o moștenire ; o amuletă
cu darul să-nfrunte izbitura musonilor
pe firul de păianjen al memoriei,
dar o poveste dăinuie doar în cenușă
iar fapta statornică e stingerea doar.
Adevărat era semnul : cineva l-a zărit
și n-o să dea greș să-l găsească.
Fiecare și-i recunoaște pe ai săi : trufia
nu era fugă, umilința nu era
lașă și nici firava pilpiire scăpărată
atunci nu era de chibrit.

Se spune că poezia mea

Se spune că poezia mea
ar fi de neapartenență.
Dar dacă ea era a ta, era a cuiva :
a ta, ce formă nu mai ești, esență.
Se spune că poezia la apogeul său
slăvește Totul în goană,
se neagă că broasca țestoasă
ar fi mai iute ca fulgerul.
Dar tu știai că mișcarea
nu-i felurită de repaos,
că golul e plinul iar seninul
e dintre nori cel mai împrăștiat.
Așa pricep mai bine lunga-ți călătorie
întemnițată de ghips și bandaje.
Și totuși nu-mi dă pace
faptul că singur sau în doi,
un singur lucru sîntem.

ELENA CLEMENTELLI

Caiet etrusc

IX

Se deschide-asupra asprei fugi a străzii
ce-aleargă la mare
ochiul senin al Volterrei.
Victorioasă
și după falsa noapte
căzută ca o pleoapă de moarte
să-i stăvilească lumina.
Nebune ordine de război,
disperată străduință de-a înălța
un zid grabnic de pietre :
azi un coșmar îndepărtat, o lespede.
Liber sub purul cer etrusc
se-ntinde tuful în arhitectura sa,
supraviețuitor de dragoste în viață.
Încă mai-ntîmpină arcul
ce-a salutat alte intrări în altă pace
sunetul familiar al pașilor de om,
uimirea privirii
sub greutatea timpului
ce din cenușiul salin al pămîntului
mingiie taina celor trei chipuri,
apasă-asupra inertelor aduceri aminte
păstrate.
Vîntul are-accente de ferice aurore
în neclintitul apus
în care ne-alungește plăpînda figură
— minune, proiecție, proorocire — :
spasm de umbră a serei
sau nesfîrșit ecou al soarelui ?

ALFREDO GIULIANI

Cînd am văzut că salcia

Cînd am văzut că salcia-și clatină penele
triste
în grădina spitalului, o schijă m-a rănit
a orei murmurinde-n căderea colinelor
de pe coasta din zare ; lumina compusă
zăcu fără pleoape la fruntariile ierbii.

Am văzut amintindu-mi-l turnul în vînt sus pe
stîncă
Verdele petic al său și tabla de șah foarte
pală
Am văzut că totul e frumos și la fel :
aripă de piatră spumă a mării și iarnă...

În românește de
Geo Vasile

REVISTA STRĂINĂ

● **UN GRUP DE ISTORICI DIN LENINGRAD** au colecționat cărțile care au aparținut cîndva bibliotecii personale a țarului Petru I. Catalogul întocmit de ei cuprinde informații despre cca. 2 000 de volume ajunse pînă în zilele noastre. Lucrările despre fortificații și artilerie, cărți de istorie, geografie, medicină, literatură, cele despre călătorii, atlasuri, îndreptare și calendare pe care le folosea Petru I fac astăzi parte din această interesantă colecție. Pe lîngă toate acestea, au mai fost adăugate colecției încă 600 de cărți străine, aduse de țar din călătoriile lui în Germania, Olanda, Franța și Italia.

● **ÎN EDITURA MARTELLI-GIUNTI DIN FLORENȚA A APĂRUT VOLUMUL LEONARDO-PICTURA**, elaborat de un grup de critici de artă în colaborare cu specialiști din institutele culturale din toată lumea. În acest volum sînt incluse toate picturile semnate de marele pictor.

● **ENCYCLOPÉDIE DE LA PLEIADE** a Editurii „Gallimard" publică într-o nouă ediție HISTOIRE DES LITTERATURE-Tome III. Această nouă ediție este mai mult decît o retipărire ușor modificată. Dacă unii autori și-au completat capitolele pentru a le pune la zi, concepția de ansamblu a volumului a fost revăzută pentru a putea cuprinde cei 30 de ani de literatură franceză contemporană care, de la terminarea celui de-al doilea război mondial, au văzut apariția noilor tendințe, de la „noul roman" pînă la „scrierea textuală", fără să uite numeroșii romancieri, poeți, autori dramatici, al căror talent s-a dezvoltat în afara teoriilor și școlilor. Această vastă lucrare a apărut în îngrijirea lui Raymond Queneau.

● **MARC SORIANO** publică în ed. „Gallimard" sub titlul „Portrait de l'artiste jeune" primele patru texte semnate în 1851 și 1852 de Jules Verne în „Le Musée des familles" : „Voyage en ballon", povestea unei ascensiuni tulburată de un călător clandestin, „Les Premiers Navires de la marine mexicaine", povestea peruană „Martin Paz" și, în sfîrșit, comedia „Chateaux en Californie". Jules Verne avea atunci 22 de ani. Toate aceste texte au comun o temă istorico-geografică și se referă direct sau nu la California. Marc Soriano examinează structura narativă a textelor. Postfața acestui volum este semnată de Ray Bradbury, un cunoscut și mare admirator al lui Jules Verne.

● **EDITURA DENOËL-GONTHIER** a avut ideea de a tipări textul unei serii de 6 filme — care vor fi proiectate de televiziunea franceză T.F. 1, începînd cu luna noiembrie, în colecția „Anatomie d'un chef-d'oeuvre" care este consacrată picturii. Principiul acestei colecții este de a face — pornind de la un tablou celebru — un exercițiu de lectură asupra actualității epocii pînzei respective și astfel să descopere imaginea ascunsă pe care o simbolizează. Spre exemplu „Guernica" a lui Picasso și „Ambasadorii" lui Holbein îi oferă lui Jean Louis Ferrier ocazia de a descifra enigmele specifice secolelor în care au fost concepute acele opere. În pregătire enigmele sau problemele puse de operele lui Dali, Courbet, Botticelli, Delaunay.

studia thracologica

Getul Burebista, conducătorul tuturor geto-dacilor (IV)

Rolul factorului elenic în intensificarea progreselor realizate de geto-daci e de o mare importanță pentru a fixa regiunea unde s-au manifestat mai întîi aceste progrese și de unde apoi s-au răspîndit pe tot spațiul triburilor geto-dace. Această regiune nu poate fi căutată decît în sudul și răsăritul Daciei, cu deosebire în Cîmpia Română și în Moldova de Jos. Axa principală a legăturilor economice cu orașele pontice era Dunărea. Era firesc ca, în activitatea lor negustorească, aducînd pe corăbii produsele superioare ale civilizației lor pentru a le schimba cu bogățiile locale (grîne, piei, lînă, brînzeturi, miere și adesea sclavi), grecii să fi venit în contact mai întîi cu geții de pe malurile acestui fluviu și prin ei, să-și fi răspîndit mărfurile mai departe, pe văile numeroaselor rîuri ce străbat Muntenia și Moldova în sensurile cele mai prielnice unei circulații spre Carpați. Și tot atît de firesc era ca geții din șes să fi beneficiat mai devreme și mai intens decît frații lor daci din munți de progresele generate de acest contact.

Fapt este că așezările getice dinspre Dunărea de Jos care au făcut pînă acum obiectul unor săpături sistematice prezintă, în raport cu toate așezările din lumea geto-dacă, cele mai vechi și mai numeroase dovezi ale penetrației grecești, ale asimilării active a influențelor elenice de către populația locală, ale creșterii mijloacelor de producție, ale producției locale de mărfuri, ale dezvoltării și schimburilor intertribale. Inevitabil, aci au trebuit să apară pentru prima oară și consecințele sociale ale acestor progrese economice, ca proprietatea individuală asupra bunurilor mobile tinzînd și spre aceea asupra pămîntului, diviziunea socială a muncii prin apariția de categorii speciale de meșteșugari și negustori, munca prin sclavi, adîncirea diferențelor între clase, necesitatea organizării de uniuni tribale întinse în forme durabile, tendința democrației militare de a face loc statului.

Nu e de mirare că între cele două principale nuclee politice pe care le înregistrează istoria neamului geto-dac, aceea a dacilor din Carpați și aceea a geților de la Dunăre, ultima apare pe scena istoriei cu cel puțin patru secole înaintea celeilalte. Geții de la Dunărea de Jos, din Dobrogea, sînt aceia care s-au opus, singurii din toată Tracia, marii armate persane a lui Darius, cu prilejul expediției acestuia împotriva sciților prin anul 512 î.e.n. Dacă au cutezat s-o facă, nu poate fi numai din cauza forței lor morale lăudate de Herodot (IV, 93), ci pentru că aveau conștiința numărului lor, sporit prin solidaritatea cu triburile din stînga fluviului. Vedem aceste triburi, în secolele următoare, unite în acea formație impunătoare care, sub conducerea unui anonim rex Histrianorum („regele dunărenilor"), la anul 339 î.e.n., se împotrivește cu eficacitate sciților lui Ateas, pentru ca numai patru ani mai tîrziu, sub un urmaș tot anonim al acestui conducător, să i se opună lui Alexandru Macedon, prin șesurile Teleormanului ori ale Romanaților, iar în anul 326 î.e.n., pe cînd Alexandru se afla în fundul Asiei, să-i producă generalului lăsat de acesta în Tracia, Zopyrion, o înfrîngere dezastruoasă la nord de gurile Dunării. Aceeași uniune de triburi, prin anii 300 și 292 î.e.n., sub conducerea abilului Dromichete, a obținut răsunătoare succese împotriva lui Lisimah, regele elenistic al Traciei. În cursul secolelor III-II î.e.n., această formațiune a continuat a se întări și a se dezvolta, mereu în legătură cu cetățile elene de la Marea Neagră, pentru ca în secolul I î.e.n. s-o vedem intervenind împotriva primelor afirmări ale puterii romane în Pontul Sting, mai întîi în alianță cu Mitridate, apoi ca parte din marea putere politică a lui Burebista. În același interval multisecular, dacii din munți au fost absenți de pe scena istoriei pînă în preajma anului 200 î.e.n., cînd sînt pomeniți pentru prima dată în știrile înregistrate de Pompeius Trogus (și transmise prin Iustinus) despre luptele regelui dac Oroles cu bastarnii (XXXII, 3,16) și apoi despre formarea unei puteri dace sub regele Robobostes (Prolog XXXII), desigur șeful unei noi uniuni de triburi din Transilvania, pe la începutul secolului II î.e.n. Istoricul roman îi menționează pe daci ca pe o noutate despre care nici un autor elenic nu avusese știre mai înainte, ținînd să explice că sînt bune rude cu cunoscuții geți **(suboles Getarum)**.

BUREBISTA — 2050

Cînd a apărut Burebista, în lumea geto-dacă existau atît vechea uniune de triburi a geților de la Dunărea de Jos, cît și aceea mai recentă a dacilor din Transilvania. Cum stăpînirea sa nu se formase prin cucerirea pe rînd a unei puzderii de triburi separate, căci în acest caz nu s-ar fi putut realiza atît de repede, ci din unirea unor formațiuni politice mai întinse, deja constituite, anume a celor patru părți în care această stăpînire avea să se desfacă după moartea sa, precum spune Strabon, rezultă că trebuie să contăm cu încă două uniuni de triburi, ale căror numiri și situații geografice ne rămîn cu totul necunoscute. Cel mult putem să presupunem că ar fi vorba de triburile din Maramureș și Slovacia de o parte, de cele din Galiția și Moldova de Sus de alta, incluzînd probabil și populații de alt neam, ca bastarnii de pildă, care, după primele ciocniri cu Oroles, ajunseseră la un echilibru cu geto-dacii și chiar la o strînsă colaborare, constant manifestată în secolele II—I î.e.n. împotriva romanilor.

Căreia din cele patru uniuni de triburi îi aparținuse Burebista la origine ? Cele două presupuse formații anonime din nord se exclud din discuție din capul locului, din cauza caracterului lor periferic și a lipsei de importanță istorică pînă atunci. Rămîn uniunea **geților** și cea a **dacilor**. Sub impresia poziției centrale a acesteia din urmă, în coroana de munți a Transilvaniei **(corona montium,** cum spune Iordanes), miez al unității naturale a pămîntului Daciei, și sub covîrșitorul sentiment de măreție pe care îl impune soliditatea statului dac din vremea lui Decebal și epica sa rezistență împotriva cuceririi romane, se tinde a se vedea în Burebista un strămoș direct al acestuia și, în măsura în care se pune problema, să i se atribuie ca ținut de baștină munții Sarmizegetuzei. Totuși susținerea acestei păreri e departe de a fi ușoară. Mai mult, dacă ne liberăm de obsesia centrului geometric al Daciei, care nu e deloc necesar să fie centrul ei economic, politic-cultural — și istoria a dovedit-o în epoci mai noi prin însăși poziția capitalei noastre de azi —, dacă ținem seama că impresionantele cetăți dacice din Transilvania sînt în majoritate mai noi decît Burebista, iar cea mai veche dintre ele, Sarmizegetuza Regia nu poate fi urcată înapoi în timp mult mai sus decît vremea lui, și, dacă, în sfîrșit, nu pierdem din vedere individualitatea regională a fiecăreia din cele două uniuni, gată și dacă, și renunțăm la a vedea în geți și daci un amalgam indistinct politic, nu mai rămîne nici un argument valabil în favoarea originii dace a adversarului lui Caesar.

Dimpotrivă, totul concordă în a postula ca patrie a sa aria uniunii de triburi **getice** din șesurile Dunării de Jos. Burebista n-ar fi izbutit să îndeplinească atît de punctual marile sale fapte dacă n-ar fi fost exponentul unor condiții care nu numai le favorizau, dar i le impuneau. Or, asemenea condiții nu existau atunci în Dacia nicăieri atît de îndelung pregătite și atît de coapte ca în răsăritul getic, a cărui evoluție istorică atinsese momentul cînd nu mai era așteptată decît destoinicia unui mare organizator pentru ca formația politică a geților să devină baza unificării întregului neam geto-dac.

Pe de altă parte, tendința de unitate era în atmosfera generală a timpului. Expansiunea lui Mitridate în jurul Pontului Euxin și aceea a lui Ariovist în vestul germano-celtic o dovedesc. Era singura cale pentru a face față primejdiei romane, care îngrijora toate popoarele. Numai sub impulsul acestei grave amenințări a putut Burebista să-i convingă atît de repede pe toți geto-dacii a-i accepta conducerea, ceea ce ar fi obținut mult mai greu numai prin forța armelor. În schimb, cu atît mai irezistibil a întrebuințat această forță în fruntea tuturor geto-dacilor după realizarea unirii, zdrobind pe dușmanii externi ai fiecăreia din părțile unite care, singure, mai înainte, nu putuseră s-o facă. Așa a ajuns getul de la Dunărea de Jos pînă la Alpi, pînă la Balcani, pînă la Olbia.

Pentru a se contesta originea getică a lui Burebista ar fi nevoie nu numai să se forțeze înțelesul asertiunilor din izvoarele scrise, dar chiar să se nege în mod nejustificat valoarea mărturiilor clare pe care le aduc. Astfel, în ciuda unor încercări schițate în acest sens, nu poate fi în mod logic înlăturată sublinierea lui Strabon care ține să-l prezinte pe Burebista ca „bărbat get". Această expresie precisă sigur ar fi provenit din munții dacilor. După cum am văzut, geograful antic cunoaște bine deosebirea dintre geți și daci, definind-o exact și ținînd-o în seamă consecvent. De altfel, și celelalte izvoare mai sus citate fac tot timpul această distincție, inclusiv cele romane, care doar mai tîrziu vor generaliza numele dacilor trecîndu-l și asupra geților. Cu prilejul victoriei sale împotriva tracilor din Balcani și a geților din Dobrogea din anii 29—28 î.e.n., după moartea lui Burebista, proconsulul roman M. Licinius Crassus va căpăta triumful nu împotriva „dacilor", ci **ex Thraecia et Geteis**, așa cum scrie în „Fastele triumfale" păstrate pînă azi. Abia în testamentul lui August **(Res gestae Divi Augusti)**, scris în anul 13 e.n., vom vedea pentru prima oară dispărînd numele geților sub acela al dacilor. Dar la acea dată uniunea de triburi getice de la Dunărea de Jos, ca unitate politică, încetase să mai existe.

Radu Vulpe

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
23
(841)
Sîmbătă
10 iunie
1978
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

130 de ani de la revoluția de la 1848

În cartea de aur a istoriei

Revoluția de la 1848 a îmbrățișat națiunea română, a răscolit-o, i-a dat prilejul de a-și arăta măsura forței și dîrzeniei ei și i-a dat totodată ocazia de a se afirma pe plan european. Puternică și pînă atunci nemaiîntîlnită în amploare ridicare la luptă a poporului, revoluția a avut, în același timp, un caracter **organizat.** Steagurile de luptă au fost ridicate, dar cei ce s-au strîns în jurul lor au înțeles să slujească **aceleași** idealuri și să acționeze **în direcția realizării unui program.** Acesta a avut succesive concretizări într-o țară sau în alta, însă un unic fir roșu leagă aceste documente ale revoluției și cu ajutorul lor putem reconstitui ceea ce a fost **programul revoluției române din 1848.** Petiția-proclamație de la Iași din martie 1848, petiția națională de la Blaj, „principiile noastre pentru reformarea patriei" întocmite de un grup de revoluționari moldoveni la Brașov, proclamația și programul de la Islaz ori „Dorințele partidei naționale în Moldova" redactate de Mihail Kogălniceanu în august 1848, la Cernăuți, nu sînt decît manifestări ale unui **unic** flux revoluționar, existînd, de altfel, între ele corelări și indestructibile relații. **Aceleași** probleme fundamentale reapar firesc în aceste documente în formulări asemănătoare, uneori și identice, deși, totodată, se remarcă treptata îmbunătățire, amplificare și clarificare a punctelor de vedere ale revoluționarilor în confruntarea lor cu procesul revoluționar însuși și cu necesitățile impuse de evoluția acestuia. De asemenea, acest **program-rezultantă** este indisolubil legat de revoluția europeană și de programele ei de acțiune și numeroase stipulații ale programului revoluționar pașoptist al românilor se pot conjuga articolelor programelor revoluționare de aiurea, în măsura în care problemele cu care se găseau confruntați revoluționarii erau identice cu cele ce fiinteau în alte țări.

Programul revoluționar unitar al revoluționarilor pașoptiști, destinat tuturor românilor, a fost determinat de condițiile obiective interne, de necesitățile societății românești, care trebuia să se desprindă din tiparele perimate ale orînduiri feudale și să intre pe deplin în acelea ale unei vieți moderne. Programul reflecta marile probleme ale națiunii : **unitatea, independența, modernizarea.** Definită pregnant de Kogălniceanu drept „cheie de boltă" sau drept „cunună" a reformelor ce se preconiza a se înfăptui, unitatea statală a Moldovei și Țării Românești, dar și, într-o perspectivă dorită cît de apropiată, a întregului teritoriu național a constituit firesc unul din obiectivele dominante ale revoluției, deși considerente de oportunitate externă au constrîns, uneori, la formulări criptice sau eliptice. Dar este evident că **România viitoare,** visată de Bălcescu și de toți cei ce gîndeau ca el, trebuia să fie patria românilor de pretutindeni. În egală măsură, independența a stat stăruitor în gîndurile pașoptiștilor, deși și în această privință aceleași motive de oportunitate externă au constrîns la formulări reținute. Confuzia voită între autonomie și independență, pe care o făceau revoluționarii, este semnificativă.

Dar condiția prealabilă a unificării și a cuceririi neatîrnării, a afirmării libere a națiunii, era înlăturarea șerbelor feudalismului, era eliminarea relațiilor feudale, care opreau națiunea în dezvoltarea ei firească. Vorbind despre aceste țeluri ale revoluției, un comisar de propagandă arăta că „duhul luminării a strălucit în toate părțile Europei", în „Franța cea măreață" — Bălcescu vorbea de „nația cea mare" ! —, în „Germania cea plină de filozofie", în „sora noastră Italia", pretutindeni popoarele ridicîndu-se la luptă pentru a cîștiga „o sfîntă Constituție". „Asemenea, conchidea el, s-a sculat și s-a luptat și România, scumpa noastră Românie", deoarece „duhul de slobozenie... a strălucit în toți popolii Europei a strălucit și în inima poporului român". De altfel, revoluționarii români, subliniind indirect corelarea lor ideologică unui proces mai larg în ceea ce privea instaurarea unor noi rînduieli, considerau că programul lor stîrnise admirația popoarelor „civilizate" și că el corespundea necesității unei înzestrări „cu instituții analoage cu epoha noastră".

Desființarea privilegiilor și rangurilor, rezolvarea problemei agrare, de a cărei „dezlegare" după îndrituita părere a lui Bălcescu depindeau „nu numai viitorul Țării Românești ci a toatei Românimi", organizarea unei administrații moderne, instituirea responsabilității ministeriale, ca și ocrotirea instantelor judiciare de ingerințe administrative, o lege electorală care să asigure ca Adunarea să fie „compusă de reprezentanți ai tuturor stărilor soțietății", reorganizarea armatei pe baze naționale și crearea gărzii naționale, repartizarea mai justă a sarcinilor fiscale, constituirea unor baze puternice culturii naționale îndeosebi prin dezvoltarea învățămîntului — „instrucția egală și întreagă pentru tot românul de amîndouă sexele", se scria în programul de la Islaz — și măsuri în vederea restructurării istorice transilvane, nu puteau să rămînă izolați de aceste evenimente nu numai din Transilvania ci și din Moldova și Țara Românească, unitatea complexă a celor trei țări devenind de multă vreme o stare de constiință colectivă în sînul comunității sășești: istoria îi învățase pe sași veacuri de-a rîndul să gîndească oarecum „românește", adică să fie conștienți că soarta lor depindea din ce în ce mai decisiv de aceea a economiei în ansamblul ei, menită să asigure temeiurile noii ei dezvoltări, iată ceea ce se preconiza în programul revoluționar pentru modernizarea societății din țările române.

Confundîndu-se cu însăși ideea de revoluție, programul revoluționar era socotit sacru, inviolabil. Cînd se negocia astfel cu Soliman Pașa, foaia revoluționară „Poporul suveran" era de acord să se facă unele concesii, dar „numai sub condiție că Constituția va rămîne inviolabilă".

Dan Berindei

Continuare în pag. a 9-a

„Bălcescu" — gravură de Iulian Olariu

Idealul solemn al unității naționale și independenței

Revoluția română de la 1848 reprezintă un eveniment de importanță crucială în istoria poporului român. Ea se distinge pe planul confruntărilor de clasă printr-o explozie viguroasă a energiei revoluționare a maselor populare. Lupta împotriva privilegiilor feudale și asupririi naționale este de altfel mobilul principal al numeroaselor frămîntări și acțiuni social-politice și în deceniile anterioare anului 1848. Niciodată însă înainte de această revoluție, mișcarea antifeudală și de eliberare națională în care au fost implicați românii n-a avut un scop atît de bine definit și o coeziune atît de strînsă. Ceea ce a dat unitate numeroaselor tendințe particulare întreprinse de diferite categorii sociale, închegîndu-le într-o puternică forță revoluționară, au fost obiectivele luptei antifeudale și de eliberare națională, precis formulate în programe speciale de acțiune. Acestea reflectau într-o largă măsură necesitățile de dezvoltare ale fiecărei pături și clase sociale antrenate în revoluție, precum și dezideratele fundamentale de propășire a națiunii române.

Principalul mobil care a provocat evenimentele revoluționare l-a constituit necesitatea lichidării structurilor social-economice anacronice. La jumătatea secolului al XIX-lea, societatea românească era paralizată de persistența privilegiilor feudale, dar mai ales de starea de dependență în care se afla majoritatea covîrșitoare a poporului român : țărănimea iobagă în Transilvania și aceea clăcașă în Moldova și Țara Românească. Ea era supusă în favoarea clasei feudale la rentă în muncă, în produse și în bani. Tot țărănimea dependentă era principala sursă de aprovizionare a vistieriei statului feudal. Menținerea breslelor în Transilvania și a corporațiilor în Moldova și Țara Românească, prin intermediul cărora meșteșugarii și negustorii — elemente ale burgheziei în ascensiune — erau împovărați cu numeroase îndatoriri față de statul feudal, constituia o altă frînă în calea progresului.

Contribuind decisiv la triumful revoluției, masele țărănești mai ales acționau pentru eliberarea de orice servitute feudală. În Moldova, țărănimea demonstra printr-o serie de revolte locale din lunile iulie și august voința ei de

Apostol Stan

Continuare în pag. a 9-a

Firească solidaritate

Amplа mișcare revoluționară din cele trei țări românești Moldova, Țara Românească și Transilvania, urmărea în anul 1848 cu precădere o eliberare atît națională cît și socială a popoarelor subjugate de cele două mari imperii (Austria și Turcia), eliberarea aceasta urmînd a fi continuată și încununată cu unirea politică, adică într-un singur stat național, a acestor trei țări locuite de români. Prin telurile ei programatice, dar mai ales prin modul de actionare în vederea transpunerii lor, această revolutie poartă trăsăturile specifice categoriei istorice de revolutie burghezo-democratică, ceea ce înseamnă că ea era condusă de exponentii si reprezentantii burgheziei, păstrată asadar voit în limitele de manifestare si revendicare ale acestei stări sociale, chiar dacă programul depăsea cu mult limitele acestea, fiind în ultimă instanță cu adevărat democratic, adică vizînd si cuprinzînd înfăptuirea unor idealuri ale maselor populare.

Se înțelege că sasii transilvani, ca parte componentă si integrantă a complicatelor alcătuiri ce se întîmpla si se înfăptuia în mediul româ-

Adolf Armbruster

Continuare în pag. a 8-a

„Scrisoare de Iancu"

Cu adevărat tulburătoare, prin tragismul pe care-l emană cum și, probabil, prin noile revelații pe care n-o să întîrzie să ni le confirme istoricii, este scrisoarea XXXII din ediția **Corespondenței** lui Alexandru Papiu Ilarian, tipărită mai anii trecuți de către Iosif Pervain și Ioan Chinderiș. Noi nu ne sfiim a o asimila literaturiii așa cum au fost și de fapt și sînt scrisorile lui Ion Ghica.

Înainte de a încerca o detaliere a acestei epistole — care nu este altceva, am zice astăzi, decît un reportaj-anchetă — să mai spunem două lucruri. Mai întîi că istoricul Silviu Dragomir nu o cunoștea de vreme ce nu se folosește de ea în capitolul X, **Umbra,** a magistralei sale monografii închinate Craiului Munților și, în al doilea rînd, că variantele scrisorii, așa cum remarcă editorii, demonstrează că Papiu voia s-o scoată chiar de atunci din cercul intim de interes și s-o publice sau, supoziția noastră, s-o încorporeze, fragmentar, în **Istoria românilor din Dacia Superioară.**

„Doriți a ști de Iancul". Așa începe Papiu, adresîndu-se lui Bărnuțiu și Laurian care se aflau la Iași, după sfîrșitul dramatic al revoluției transilvane din 1848. „E greu lucru a vă spune cu un cuvînt, două, în ce stare se află Iancul", adaugă, îndată, expeditorul, încheind repede introducerea primei părți (scrisoarea a fost trimisă în trei reprize, chiar și din asta putîndu-se specula structura ei literară).

Ne aflăm în primăvara anului 1853, după ce Iancu refuzase să-și dezarmeze oștirea, după ce refuzase medaliile împăratului, după ce fusese arestat și dus la Alba Iulia, iar apoi judecat, formal, la Sibiu și eliberat etc. și cînd deja circula zvonul îmbolnăvirii sale. Papiu pleacă în **documentarea** sa din munți cu o supoziție al cărui adevăr încă n-a fost verificat:

„Eu cred serios că deve să fie o societate, cu reședința în Sabiniu (=Sibiu), care-și are agenți români în toate părțile, și mai ales pin-acum în Viena, și care nu mai lucră alta decît tot făurește la minciuni și la calumnii despre toți românii cei mai de treabă, și apoi lățește în toate părțile. Scopul ei e de a nimici în opiniunea publică pre oreciiva români".

Lucrurile se confirmă. La Blaj află că Axente e mort. Dar „în 22 martiu eram în Alba; pre Axente-l aflai sănătos, ca maiestru de poartă". De la Zlatna la Abrud merge călare însoțit de un moț, care-i dă și prima știre despre erou: „Iancul șede acasă, sărac ca noi și mai batjocorit ca vericare dintre noi. Îmbie-l împăratul cu cruci de aur, cu bani mulți, cu dereghetorii mari; dînsul nu vrea să primească nice una, nice alta, ci-i zice (a se observa atmosfera de basm românesc): Împărate! dă mai întîi muntenilor pădurile ce le aparară ei cu scump singele lor, și care le făgădui eu lor cu tipu (=chipul) și numele tău. De atunci e mînios împăratul pre Iancul și-l batjocorește toți domnii în tot tipul; iară Iancul dacă a văzut ce fac cu dînsul, a zis că vrea să suferie și el dimpreună cu ceilalți munteni".

Interesant este că aceeași opinie o află Papiu și de la alți moți: „mai vorbii și cu alți moți mai mulți, și gîndești că toți îs înțeleși întru

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 8-a

Un dor fără saţiu

Volumul de poezii **Un dor fără saț**iu de Emil Botta, apărut în 1976 într-un tiraj de 2 350 de exemplare, a reapărut de curînd în 6 200 de exemplare, fără specificarea ediției a doua, deci ca o continuare de tiraj, probabil la cererea generală și pe drept cuvînt, căci este un volum excepțional, unul din cele mai bune din ultimii ani, să zicem de la **Hanibal** de Eugen Jebeleanu (1973) încoace.

Acest „dor fără saț**iu**" (titlu folosit la o poezie dintr-un volum anterior), nu e o noutate în opera lui Emil Botta, exprimă aceeași nostalgie a întoarcerii în existența eternă, infinită. Numai că întoarcerea în veșnicie nu se întîmplă fără violență, de unde împotrivirea ființ-

Al. Piru

Continuare în pag. a 8-a

Corpusul marilor valori

În opera de valorificare a moștenirii noastre literare, scriitorii patruzeci-și-optului ocupă un loc, poate la fel de însemnat cu marii clasici, formînd un obiect de studiu nu o dată pasionant. Faptul e lesne de observat în edițiile de diverse tipuri și mai cu seamă în cercetările ce le-au fost consacrate, incomparabil mai numeroase și mai adînci decît cele realizate înainte de război. Avem ediții, multe încă în plină desfășurare, unele mai avansate, altele abia incipiente, ale operei lui I. Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Cezar Bolliac, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Alecu Russo, N. Bălcescu, I. Ghica și C.A. Rosetti. S-au pu-

Al. Săndulescu

Continuare în pag. a 6-a

ÎN ACEST NUMĂR:

30 de ani de la naționalizare

● Reportaje de : **Ion Longin Popescu** și **Dumitru Graur**

● **IDEALURILE LITERATURII PAȘOPTISTE.** Semnează : **Pompiliu Marcea, Mihai Ungheanu, Paul Dugneanu, Elena Tacciu, Mihai Zamfir, Dan Cristea, Valentin F. Mihăescu, Alex. Ștefănescu, Mihai Coman** ● **În cetatea munților** — proză de **Viorel Știrbu** ● **Festivalul național «CÎNTAREA ROMÂNIEI»** ● **Frumosul la el acasă** — reportaj de **Dan Rotaru** ● Cronica literară de **Ov. S. Crohmălniceanu** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu.**

Partidului

La tine vin aceia ce-și adapă
Nestinsa sete de un trai mai drept,
Acei ce minuiesc mașini și sapă,
Știindu-te-ncercatul înțelept
Pe drumul vieții fără șovăială
Ce-aduce-n țară noua rînduială.

În veacul tău trecut de jumătate
Tu temelii ai pus pentru milenii.
Sînt trepte peste trepte înălțate
Iar fiii plini de har ai Cosînzenii
Ce pași de-o leghe au făcut cu steagul
Tău ridicat să-nsemne erei pragul !

Spre comunism ! către'nălțimi răsună
Din piepturi de bătrîni și tineri glasul
Și de-s sudori pe frunți, e voie bună
În inimile ce-și îndreaptă pasul
Acolo unde visuri, încă planuri,
Deslănțuie năvalnice elanuri.

Și-n cinstea ta toți poartă cîte-o floare,
Garoafă, liliac ori flori de peatră
Din minele-n adîncuri chemătoare,
Să-și amintească de străbuna vatră,
La vadul dunărean și la Carpați,
Cu toți, de orice grai, în muncă frați.

Iar ninși de anii mulți la tine-n oaste,
Cu gîndul la cei duși, la cei ce vin,
Dar mai urcînd ne-nfrînți abrupte coaste,
Cu crezu-ntreg, cu sufletul senin,
Noi îți aducem pletele cărunte,
Și dragoste de țară cît un munte !

Mihai Beniuc

Dintotdeauna, pentru totdeauna

Hotărîrea Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central cu privire la vizitele oficiale de prietenie ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, în fruntea unei delegații de partid și de stat, în unele țări din Asia, a dat expresie sentimentelor unanime ale comuniștilor, ale oamenilor muncii din România socialistă față de rezultatele deosebit de rodnice, față de amplele perspective ale colaborării dintre partidul și țara noastră și partidele și țările frățești din îndepărtata Asie.

Extinderea conștiinței politice și culturale dincolo de limitele particulariste ale fruntariilor continentale constituie o trăsătură a frămîntatului secol XX. Un mare scriitor francez, adînc implicat în mișcările revoluționare din prima jumătate de veac, afirma că secolul nostru este caracterizat printr-o mai limpede conștiință a identității naționale, deodată cu descoperirea uriașului potențial uman și intelectual din țările cu tradiție milenară ale Asiei. Era vorba de recunoașterea unei realități fundamentale, capabilă să îmbogățească gama umanității și să adauge o nouă splendoare și adîncime mozaicului spiritual al planetei. Realitatea umană presupune construirea unei noi conștiințe, bazată pe respectul reciproc și pe colaborarea în spiritul egalității cu toate țările lumii, explorarea potențialului economic și cultural al fiecărui popor și promovarea relațiilor menite să conducă la realizarea unui interes mutual, al păcii și prosperității tuturor popoarelor. Calda primire făcută solilor poporului român, sentimentele de prețuire la adresa președintelui Nicolae Ceaușescu, reprezintă recunoașterea pe care popoarele frătești din Republica Populară Chineză, Republica Populară Democrată Coreeană, Republica Socialistă Vietnam, Republica Democrată Populară Laos și Kampuchia Democrată au exprimat-o la adresa politicii constructive a partidului nostru, a spiritului de independență și respect față de celelalte popoare, care stă la baza întregii acțiuni istorice a poporului român.

Comitetul Politic Executiv a apreciat activitatea prodigioasă a tovarășului Nicolae Ceaușescu privind extinderea relațiilor României cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială, și participarea României la diviziunea internațională a muncii, la schimbul mondial de valori, a relevat totodată importanta convorbirilor avute în timpul escalelor din Iran și India, cu Șahinșahul Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr și primul ministru al Republicii India, Morarji Desai.

Aprobarea unanimă a rezultatelor noii solii de pace și prietenie a poporului român acordă o deosebită expresivitate manifestărilor prilejuite de aniversarea împlinirii a 130 de ani de la Revoluția burghezo-democratică din 1848 și a trei decenii de la naționalizarea principalelor mijloace de producție. Poporul suveran este creatorul politicii sale, este promotorul idealurilor de veacuri ale prieteniei și înfrățirii cu toți oamenii muncii de pretutindeni. Revoluția socialistă reprezintă etapa supremă a unui proces istoric ce reflectă aspirațiile fundamentale al căror glas s-a făcut auzit prin marea generație a revoluționarilor de la 1848, care au simbolizat tot ce a avut mai pur națiunea noastră, înălțimea idealului de dreptate socială și independență națională. Se poate spune astăzi, în lumina unui secol și mai bine de istorie glorioasă, că poporul român și-a găsit un tipar al destinului național ce corespunde deplin trăsăturilor sale dintotdeauna, marilor finalități istorice care definesc prezența sa în lume. Între 1848 și 1948, un secol a măsurat distanța de la ideal la realitatea practică a realizării justiției sociale. Numai atunci cînd poporul este **de fapt** stăpînul, atunci cînd pîrghiile vieții economice și sociale se află în mîinile sale ferme, idealul devine formă de viață și regulatorul energiilor sale istorice. Un asemenea moment trăim astăzi în România, patria noastră veșnică, dintotdeauna și pentru totdeauna, pe care luptăm cu toții să o facem mai mîndră, mai frumoasă și mai demnă între țările lumii.

Luceafărul

colocviile «Luceafărului»

idealurile literaturii pașoptiste

„Revoluția de la 1848 a fost una din paginile cele mai mișcătoare ale acestei epopei, dovedind prin spiritul de jertfă al maselor, al celor mai buni fii ai țării, voința de libertate a poporului român. Luptînd pentru eliberarea de sub dominația marilor puteri cotropitoare, poporul român a fost, în același timp, animat de spiritul frăției cu alte popoare, de prietenie și solidaritate cu naționalitățile conlocuitoare".

NICOLAE CEAUȘESCU

Ideologia literară

Înainte de abordarea chestiunii impuse de subiectul propus, ne vom îngădui o observație mai generală privind epoca patruzecișiopt-ului românesc. Există, după opinia noastră, o foarte frecventă și puternică prejudecată, după care această epocă ar echivala cu începuturile literaturii române, fiind un fel de act de naștere al ei. Numeroși cercetători specializați în această perioadă nu văd altfel lucrurile, insistind pe ideea **pionieratului** literaturii pașoptiste, a faptului că protagoniștii ei sînt **precursori, deschizători de drumuri, începători** etc. Mentalitatea aceasta se explică și prin unele sugestii extrase din exegeze sintetice scrise de personalități eminente care par a acredita această convingere. **Arta prozatorilor români** (1941) a lui Tudor Vianu începe cu Eliade Rădulescu, lăsind a se înțelege că pînă aci n-ar exista o proză

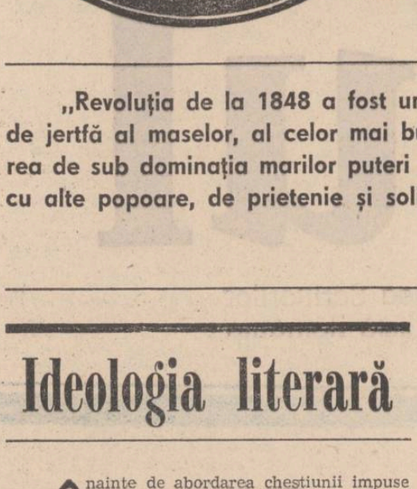

literară. **În istoria literaturii române moderne** (1944) epoca pașoptistă este prima din carte analizată de Șerban Cioculescu al cărui prim autor din capitolul **Începuturile literaturii artistice** este Vasile Cârlova. Or, după opinia noastră, a face din momentul 1848 „însuși actul de naștere al literelor românești" este cel puțin riscant, atita timp cît înainte de această epocă au existat personalități ca Neculce, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Văcărești, I. Budai-Deleanu, ca să dăm numai cîteva nume. Cît de bogat și de interesant este tezaurul literar anterior patruzecișiopt-ului o dovedesc, cu elocvență, cele două tomuri: **Literatura română veche** și **Literatura română premodernă** (apărute anul trecut într-un singur volum) scrise de Al. Piru, ca să ne folosim de un singur argument. Astfel încît, credem că este mult mai potrivit să considerăm patruzecișiopt-ul nu ca o epocă a începuturilor ci ca pe o epocă de **renaștere,** de resurecție a literaturii naționale în contextul fertil al redeșteptării naționale, așa cum s-a întîmplat și în cadrul altor literaturi europene, în scopul „naționalităților".

Prin urmare, ideea de reluare, de continuitate, provocată de o **redeșteptare,** de o **trezire** este cea care trebuie să impună înaintea celei de pionierat. Oricît ne-am mira, cercetînd cu atenție textele literare programatice vom constata predominanța celei dintîi. Conștiința scriitorilor era aceea că ei continuă faptele înaintașilor, înăbușite atita vreme de vitregia destinului. Ceea ce ni se pare întru totul firesc în cazul popoarelor cu **istorie,** care supralicitează, automat, trecutul, folosindu-l ca pe un stimulent de energii și ca pe un etalon de noblețe. Conștiința românilor a vibrat mereu la ideea descendenței nobile din strămoși eroi, încă din sec. al XVIII-lea s-au produs texte revelatoare în acest sens, iar Școala ardeleană a provocat o stare de spirit care a avut cele mai importante consecințe pe plan național. Fiind, prin urmare, un popor cu o mare istorie, cu o mare tradiție (Călinescu însuși în finalul **Istoriei** sale combate ideea că am fi un popor „tînăr", susținînd, dimpotrivă, **vechimea** noastră) în mod firesc se cerea să ne legitimăm de la o asemenea stare de spirit. Este deosebit de semnificativ că, de pildă, Alecsandri definește **doina,** cea mai specifică producție poetică a folclorului nostru, drept o „plîngere duioasă a patriei noastre după **gloria sa pierdută**" (s.n.). Același poet, cel mai reprezentativ pentru epocă, a scris, în 1848, **Deșteptarea României** (și nu nașterea), iar „Marsilieza românească" a patruzecișiopt-ului a fost **Deșteaptă-te, române,** a cărei analiză dovedește oricînd, ca și poezia lui Alecsandri, ideea pe care am enunțat-o. În prefața la volumul de poezii din 1847, D. Bolintineanu, spune că avem nevoie de opere „într-un timp cînd națiunalitatea română **se deșteaptă** (s.n.) ca o aurore după o lungă noapte", iar Alecu Russo, în **Cîntarea României** exprimă o mentalitate similară: „Deci timpul sosit-a... Semne s-au ivit pe ceriu... pămîntul s-a clătinat de bucurie și toate popoarele s-au **deșteptat**" (s.n.). De altminteri, cultivarea, insistentă, de către scriitorii vremii a inspirației din trecut (vezi Asachi, Eliade Rădulescu, Bălcescu, Alecsandri, Bolintineanu, Alecu Russo ș.a.) dovedește din plin că ideea de legătură cu trecutul prevalează asupra celei de luare pe cont propriu a destinelor naționale, atribuită, în mod excesiv pașoptiștilor, poate și ca un mod sui generis de a exalta această epocă. Dar Kogălniceanu, Alecsandri, Bălcescu și ceilalți, conștienți de necesitatea înnoirilor în latura economico-socială, știau că pe planul valorilor spirituale „les vivants sont gouvernés par les morts". Dar în afara aspectului, să-i spunem sentimental, al prețuirii înaintașilor, se impunea necesitatea politică a afirmării trecutului, așezînd pe români în rîndul popoarelor care, avînd drepturile istoriei, aveau dreptul la unitate, independență și suveranitate.

Iată pentru ce al doilea punct programatic esențial din programul patruzecișiopt-ului românesc literar a fost, după cultivarea trecutului, cultivarea ideii de **unitate națională.** Nu întîmplător **Dacia literară,** publicația fundamentală a vremii purta acest titlu aspirînd a deveni „un repertoriu general al literaturii române în carele, ca într-o oglindă, se vor vedea scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, bucovineni, fieștecare cu ideile sale, cu limba sa, cu chipul său". La 24 mai 1848, în programul revoluționarilor moldoveni intitulat **Prințipiile noastre pentru reformarea Patriei,** semnat de C. Negri, frații Alecsandri, Al. Russo, G. Sion (după cum se vede aproape numai scriitori) alături de alte probleme precum desființarea iobăgiei, împroprietărirea țăranilor (fără despăgubirea boierilor), democratizarea ș.a., un loc central îl ocupă unirea provinciilor românești „într-un singur stat neatîrnat românesc". Iar în **Pruncul român** din 12 iunie 1848 (A. Rosetti, într-un înflăcărat apel **Către frații noștri din Moldova,** spunea: „Uniți, vom fi tari; uniți, vom sta împotriva oricărui dușman al libertății noastre". Programul revoluționar de la Islaz, adunarea de la Blaj puneau, de asemenea, în centrul acțiunii ideea unirii românilor. Bălcescu, în **Istoria Românilor subt Mihai Voevod Viteazul,** o punea ca pe „o datorie națională, o datorie de viață și de moarte".

S-ar putea obiecta, poate, că cele spuse mai-nainte sînt „programe politice" și n-au tangență cu „ideologia literară" care constituie obiectul articolului de față. Obiecția este însă superfluă cel puțin din două motive esențiale și anume: aceste programe politice sînt, în primul rînd, opera unor scriitori, fac parte din crezul lor politic și, implicit, literar și, dovadă peremptorie, întreaga literatură a patruzecișiopt-ului românesc conține, ca un motiv literar tipic, ideea unității naționale românești. De altminteri, trebuie spus că ea decurge, în mod logic, din prima idee pe care am subliniat-o, anume, evocarea gloriei trecute, care nu se putea reactualiza, la 1848, decît cu condiția unirii „în cuget și-n simțiri" între hotarele istoriei românești.

Pompiliu Marcea

Biblioteca proiectelor deschise

Unul din semnele distinctive ale literaturii române este marele ei număr de proiecte eșuate. Nu există aproape scriitor important la care să nu găsim vaste proiecte părăsite, șantiere în care lucrul n-a fost dus pînă la capăt. Stolnicul Cantacuzino proiectează o istorie românească de mare amplitudine care nu depășește însă perioada năvălirilor. Cartea n-a mai fost terminată. Ion Budai Deleanu ne este descoperit de ultimele cercetări ca un autor de grandioase planuri, de mari tentative, unele abia incepute, altele realizate parțial, multe rămase în manuscris fără șansa luminii tiparului. Ion Heliade Rădulescu este un tipic autor de vaste proiecte neduse decît rareori la bun sfîrșit. Dacă mai adăugăm și numele lui B. P. Hașdeu care crea întotdeauna grandios, dar de la care ne-au rămas puține lucrări isprăvite întărim impresia de bibliotecă a proiectelor eșuate. Se pare că un destin specific scriitorului român urmărește pe cei mai importanți creatori de limbă română. Literatura lui Mihai Eminescu nu contrazice ci susține această afirmație. Opera lui cunoscută, intrată în circulație este cu mult mai mică față de cea rămasă pînă nu de mult în manuscrise. S-a spus că manuscrisele ar înfățișa un alt Eminescu, deosebit cu mult de primul. Fapt este că și caietele marelui poet foiau de proiecte, că în manuscrisele lui se află ciornele unor poeme ample, a unor drame neduse pînă la capăt, a unor mari epopei din care manuscrisele ne transmit abia cîteva fragmente. Opera antumă a lui Eminescu a fost, de aceea, comparată, cu un continent scufundat din care la noi ajung numai virfurile, un arhipelag de insule răzbite la suprafața apei sub care dorm întregi antologicele lui proiecte. S-ar putea zice că aceste tentative sînt mai ales ale epocii romantice, că ele vin cu precădere dintr-o perioadă literară generoasă prin idei și inițiative. Dar lucrurile nu stau astfel. Și după ce epoca romantică și-a consumat avînturile, scriitorii români continuă să construiască la dimensiuni mari fără a-și putea împlini proiectele. G. Coșbuc e dintre aceștia. El concepe seria de poeme care să dea o mare epopee în versuri din care la noi au ajuns abia cîteva părți independente. Semnificativ, a doua parte a carierei lui literare e închinată traducerii din limbi străine a unor lucrări de factură epopeică. Chiar mai aproape de noi, Liviu Rebreanu concepea un roman de inspirație populară folclorică avînd drept personaje principale pe Păcală și pe Tîndală, lucrare rămasă la stadiul de ciornă. Și ori de cîte ori intrăm în laboratorul

Lidia Nancuinschi : **Pe colinele Feleacuiui – 1848**

unui scriitor român de anvergură vom descoperi ciornele marilor proiecte.

Nicolae Bălcescu este dintre aceștia. Opera memorabilă rămasă de la el este **Istoria românilor subt Mihai Voevod Viteazul,** operă care, semnificativ nu este terminată. Pios, un istoric de probitate și devotament a adăugat cărții capitolele lipsă, ceea ce ne-a făcut să regretăm și mai mult faptul că Nicolae Bălcescu nu și-a putut duce pînă la capăt istoria. Biografia scriitorului în strînsă, intimă legătură cu faimoasa lui operă este o altă bibliotecă de proiecte eșuate. Nicolae Bălcescu proiectează mereu și mereu este obligat s-o ia de la capăt. Sfințenia acestei figuri vine tocmai din indiferența la eșec. Suflet arzător, el începea din nou cu aceeași forță, cu același patos, cu aceeași luciditate. Personalitatea lui Nicolae Bălcescu s-a afirmat și s-a cristalizat printr-o continuă sfidare a eșecului. Cea mai sumară trecere în revistă a biografiei lui este o listă de eșecuri depășite. Să le vedem. La 1838 Nicolae Bălcescu intră în oștire cu gradul de iuncher. El se vrea nu numai militar dar și învățător al soldaților. Este primul lui proiect eșuat. În 1840, în urma unei participări periferice la un complot descoperit, e condamnat la 3 ani de detenție. Este cel de al doilea eșec. Ieșit înainte de vreme din detențiune plănuiește să devină profesor la Academia Mihăileană. Nu reușește. Dar nu dezarmează. Încearcă să editeze, prim proiect de natură literară, o **Bibliotecă militară** impreună cu Tell. Dar nici acest proiect nu ia ființă. Alături de Ghica și Tell, N. Bălcescu pune la cale societatea secretă **Frăția.** Un proiect care prinde viață dar care se va sfîrși tot cu un eșec. În 1848 proiectează, începe și duce la bun sfîrșit studiul despre **Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei pînă acum.** Un plan neeșuat. Succesul lucrării e mare. Alt proiect neeșuat : al unei reviste de istorie pe care N. Bălcescu o scoate cu August Treboniu Laurian : **Magazin istoric pentru Dacia** (1845—1846). Călătorește în Moldova și Transilvania, cunoaște la Mînjina pe cîțiva din viitorii oameni politici ai 1848-ului românesc, pleacă peste hotare. E greu de presupus că aceste călătorii, mai ales cea făcută peste hotare sînt fără scop, cu alte cuvinte că ele n-ar fi urmarea unor proiecte, dar biografia tace din acest punct de vedere. La Paris, N. Bălcescu nu se dezice. El întocmește alte proiecte. Participă aici la constituirea Societății studenților români. Alt proiect : intenționează să scrie împreună cu Mihail Kogălniceanu un dicționar al personalităților românești din toate țările și toate vremurile. Nici acest proiect nu s-a realizat. Vin apoi la rînd alte eșecuri. Proiectează o declanșare mai grăbită a revoluției românești. E pus în minoritate și planul se năruie. Încearcă, alt proiect, să meargă în Transilvania pe cîmpia de la Blaj. Și acest proiect cade. După declanșarea revoluției toate încercările, proiectele de radicalizare revoluționară a mișcării se izbesc de mari adversități. N. Bălcescu pare logodit cu proiectele eșuate și cu eșecul. Tot acum proiectează o gazetă zilnică **Națională** care rămîne doar un proiect. Propune, și are desigur din nou un plan de împotrivire armată față de forțele externe care veneau să sufoce revoluția. Alt eșec.

Naufragiul revoluției de la 1848 în Muntenia nu-l demobilizează pe N. Bălcescu. El vede revoluția ca o mișcare a românilor de pretutindeni și concepe un proiect nou. O revoluție care să fie a românilor de pretutindeni. Urmează marea tentativă și marele eșec al vieții lui N. Bălcescu. El merge în Transilvania pentru a realiza o unitate de gîndire și acțiune româno-maghiară sub flamura revoluției. E marele său proiect pentru care vrea să moară. Acestuia i se adaugă altele secundare. De pildă, înființarea unei „legioane" de voluntari români care să lupte pentru independența românească în cadrele armatei revoluționare maghiare. Dar sublimul lui proiect de a împăca pe Kossuth cu Iancu nu duce la nici un rezultat. Revoluția maghiară nu face concesii decît în ultimul ceas cînd nimic n-o mai poate salva. Marele proiect se năruie.

Expatriat, N. Bălcescu va continua să acționeze ca un revoluționar român în slujba marii cauze românești. Alte inițiative, alte proiecte. Din păcate și alte eșecuri. Scrie **Question economique des Principautes Danubiennes.** Succesul acestei scrieri este postum. Face alte planuri : să se stabilească în Dobrogea ca fermier. Părăsește proiectul. Încearcă o revistă **România viitoare.** Din ea apar doar două numere. Nimic nu are stabilitate și durată în viața lui N. Bălcescu în afara adversității condițiilor și a exilului. Straniu e că tocmai într-o astfel de viață impune consecvență. N. Bălcescu sfida condițiile și mai ales sfida eșecurile.

Chiar atunci cînd eșecurile îi provoacă o stare de satietate, omul nu se modifică. El modifică doar nivelele de existență. N. Bălcescu a fost un decepționat politic. A făcut nenumărate planuri fără a reuși să ducă vreunul pînă la capăt. Revoluția nu s-a desfășurat așa cum o vedea el. Nici mișcarea românească revoluționară înfrățită cu cea maghiară din pricina orbirilor naționale nu s-a dovedit un proiect viabil. Îi mai rămăsese speranța unei vii activități revoluționare în exil. Emigrația românească l-a decepționat însă și ea. N. Bălcescu îi scrie lui I. Ghica și scrisorile cuprind adesea notele decepției. Viața lui N. Bălcescu cunoaște în acest punct un interesant transfer. Ideile politice rămîn. Dar N. Bălcescu revoluționarul le transferă din viață în scris. Se produce separația dintre politică și literatură și N. Bălcescu revoluționarul devine N. Bălcescu scriitorul. Ceea ce n-a reușit să înfăptuiască la București sau pe cîmpiile de luptă ale Transilvaniei încearcă să realizeze cu pana. Aici, N. Bălcescu are o putere absolută. Sînt, scrie el lui Ion Ghica, „acum pînă în urechi îngropat în niște in-folio grozave, de unde culeg vitejiile strămoșilor, de vreme ce pe contemporanii mișei i-am dat dracului". (Ion Ghica, **Amintiri din pribegia după 1848,** Scrisul Românesc, 1940). E vorba de istoria lui Mihai Viteazul care condensează visul care-l mîna pe la 1848 în tabăra lui Kossuth sau a lui Iancu. Ceea ce n-a putut să facă prin mîna armată a celor doi capi de revoluție întreprindea prin mîna marelui erou înviat din paginile documentelor și cronicilor. N. Bălcescu se refugia — anticipînd pe Eminescu — din pricina contemporanilor „mișei" în lumea de ficțiune proprie a istoriei românești. Dar ultimul proiect al lui N. Bălcescu este și cel mai dramatic eșec. Cartea n-a putut fi dusă pînă la capăt. Ca o neagră apoteoză a întregii lui vieți, încercarea de a-și revedea țara pe care o iubise atît, alt proiect ultim, se izbește de împotriviri oficiale. Alt și ultim eșec. N. Bălcescu moare respins la hotarele propriei lui țări. Viața lui este o continuă sfidare a eșecului și o uimitoare sublimare a vieții în operă. N. Iorga s-a străduit să ne demonstreze că **Istoria românilor subt Mihai Voevod Viteazul** (Schițe din literatura română 1893—1894) nu e aproape deloc o carte de istorie ci o scriere destul de liberă, aproape un eseu am zice noi astăzi. Ceea ce ar fi încă un eșec, superb eșec, al marelui revoluționar român. În biblioteca proiectelor eșuate a literelor române, N. Bălcescu, sublimul vizionar, ocupă un loc de seamă.

M. Ungheanu

Prezența vie a patriei

Deschizător de drumuri în multe direcții ale culturii românești, „munte cu capul de piatră" cum îl numește Eminescu în „Epigonii", Ion Eliade Rădulescu a impresionat în primul rînd prin amploarea preocupărilor sale, prin propensiunea spre universal și totalitate. Literatura, filozofia, istoria, filologia, învățămîntul sînt tot atîtea domenii în care personalitatea sa complexă, gîndirea și talentul său efervescent își găsesc ilustrarea contribuind din plin la întemeierea și afirmarea literaturii și spiritului pașoptist. Multiplelor ipostaze ale operei sale li se adaugă, ca un capitol substanțial demn de tot interesul, corespondența sa. Multe din punctele controversabile ale gîndirii sale social-politice, multe din ideile, atitudinile și gesturile care au stîrnit între contemporani reacții uneori pripite, exterioare, sînt puse în cu totul altă lumină în urma lecturii epistolarului, ce relevă, indiferent de varietatea sa, spiritul umanist al unui mare patriot. Un umanist dar nu din specie renascentistă ci din aceea mesianic-revoluționară ce caracterizează generația de la 1848, ale cărei idealuri sînt unitatea națională și realizarea independenței și neatîrnării țării.

Singular oarecum prin diversitatea preocupărilor și vastitatea dimensiunilor proiectelor pînă la utopie, Eliade este însă profund solidar cu generația sa în ceea ce privește idealurile patriotice și revoluționare, chiar dacă formele exterioare diferă, ceea ce a dus uneori la o izolare artificială a marelui spirit. Rar se pot întîlni documente umane mai elocvente în care sentimentul și ideea de patrie să impregneze direct sau subiacent aproape fiecare gînd, fiecare scrisoare. Aflat în exil după înfrîngerea revoluției, Eliade simte cu și mai acută percepție prezența țării. Iată un fragment din scrisoarea către I.D. Negulici (iulie 20/1 august 1849 Paris) : „Frate Negulici, fraților Zossima și Russo, dacă mă iubiți cum vă știm și vă iubesc, vă rog arătați-mi același semn de dragoste toți. Scrieți-mi cum vă scriu, *frate* iar nu *domnule* căci frații ce am avut de la mama i-a luat Dumnezeu ; și mama ca să mi-i dea, n-a simțit atîtea dureri la naștere cît a simțit și simte mama voastră patrie ca să ne înfrățească și să ne dea fiecăruia atîtea frați. Durerile patriei ne-au înfrățit..."

O înaltă idee umanitară, prietenia, dragostea față de semen îmbrăcată în haina patriotismului pașoptist : *ideea unității naționale.* În altă parte acest imperativ capătă o formulare tranșant politică, subliniind necesitatea unirii tuturor revoluționarilor români împotriva pericolului ce amenință țara : „Un cimp sintem toți, și altu inamicul ce sugrumă țara". Frază deosebit de importantă pentru că ea relevă dincolo de patriotismul autorului ei, o platformă comună de gîndire și acțiune. Însuși Bălcescu a acționat în acest sens (dacă istoria conjuncturală i-a separat uneori pe Bălcescu și Eliade, în schimb perspectiva istorică îi situează în același plan al cititorilor de țară) atunci cînd a încercat medierea dintre revoluționarii români și maghiari împotriva dușmanului opresor comun, imperiul țarist. De altfel și Eliade Rădulescu dorea și proiecta o Europă democratică, unită, liberă de imperii (scrisoare din 18/30 august 1852, Paris). Și acesta nu este singurul punct comun între scriitor și generația sa ; din contră, aș putea spune că ideile sale sînt trecute prin baia comună a gîndirii pașoptiste : „Eu ca scriitor nu pot să am nici ură, nici patimă, cată să naru (să povestesc) (n.n.) lucrurile așa cum le știu și cum stau documentele de față", spune Eliade într-o scrisoare către Gheorghe Magheru (1851, mai 8/20), veritabil, unic tratat de morală și etică profesională. Frazele sînt aproape identice cu cele din „Introducția" *Daciei literare* a lui Mihail Kogălniceanu din 1840 : „Critica noastră va fi nepărtinitoare, vom critica cartea, iar nu persoana. Vrăjmași ai arbitrarului nu vom fi arbitrari în judecățile noastre literare. Iubitori ai păcei, nu vom primi nici în foaia noastră discuții ce ar putea să se schimbe în vrajbe". Altădată se adresează compatrioților săi (către emigranții români internați la Brusa, 1849, iulie 20/1 august) nu ca organizator și conducător al revoluționarilor ci în calitate de patriot, de român : „Eram hotărîți, v-am scris cîte trei, să nu ne mai amestecăm în nimic ca capi sau coade, decît numai ca români".

Petre Bedivan : **„Avram Iancu"**

Un alt grup de scrisori, mai puțin spectaculoase dar impresionante prin nuditatea faptelor, sînt semnificative pentru activitatea plină de privațiuni și dificultăți a omului politic, activitate pusă în slujba idealurilor de unitate și independență a țării. Sînt notate cheltuielile, considerabile avînd în vedere și starea materială precară a exilatului, și eforturile pentru publicarea scrierilor și memoriilor politice menite a face cunoscute marilor puteri situația românilor, poziția și doleanțele lor. Desigur, corespondența lui Eliade Rădulescu este mai densă, problematica mai variată (de la importantele idei și evenimente pe care le-am amintit pînă la lucruri intime), dar, în ansamblu, ea conturează portretul interior al unei personalități de excepție, al unui patriot luminat prezent în focul marilor încercări istorice pe care le-a străbătut țara sa.

Paul Dugneanu

Poeta vates

Aria tematică a acestui fervent poet pașoptist a părut definitiv fixată prin evocarea lui Eminescu din **Epigonii,** „Bolliac cînta iobagul s-a lui lanțuri de aramă", trimitere la **Muncitorul,** monolog al unui țăran înlănțuit în urma răscoalei. Cu toate acestea, personalitatea și opera acestui înaintaș depășesc clasificările prestabilite, intrucît, contopind ca și Bălcescu elanul revoluționar cu obsesia cuvîntului ardent, Bolliac intră la 17 ani ca voluntar în Straja pămînteană. Curînd, emul al lui Ion Cîmpineanu, devine pe rînd membru al Societăților conspirative, revoluționare ale vremii (**„Frăția", „Asociația literară"**), vornic al Capitalei cu misiunea de a antrena tabacii la revoluția din 1848, pentru ca apoi, exilat pe Dunăre și editor de publicații patriotice la Paris, să apară în ipostaza de partizan înfocat al Unirii și apărător al iobagilor în filele publicațiilor din țară, de el inițiate ca **„Buciumul", „Trompeta Carpaților",** justificînd prin toate acestea elogiul unui ziar ardelean, **(„Aurora Română")** de a fi fost „cel mai mare român al epocii de la 1830". Pe de altă parte, rîvna nobilă de a contribui la geneza culturii românești moderne, l-a determinat ca și pe Ion Heliade-Rădulescu, să îmbrățișeze domenii de o varietate ce ne apare astăzi derutantă : arheologia, prin care urmărea să cerceteze, spre amuzamentul nedrept al lui Alexandru Odobescu, vestigii de temple solare dacice în Bucegi, intuiții verificate astăzi, istoria, în care aborda aceeași epocă glorioasă, ziaristica militantă în sprijinul Revoluției, Unirii și, desigur, în modul propriu acestei generații, proteice poezia.

În acest din urmă domeniu, al creației literare propriu-zise, temperamentul impetuos dar și consemnul estetic european motivează situarea entuziastă a lui Bolliac de partea romantismului generos, militant, de un umanitarism înrudit cu acela al lui Victor Hugo și cu socialismul utopic al lui Saint-Simon, pașoptiștii clamînd nevoia unei poezii care să fie „filosofică, socială, umană și politică". (Articolul **Poezia,** manifestul nostru romantic, apărut în „Foaie pentru minte, inimă și literatură". 1846, îi aparține lui Cezar Bolliac în egală măsură).

Așa se face că, mult mai diversă decît ne-ar lăsa versul citat din **Epigonii** s-o credem, poezia lui Bolliac include glorificarea poetului generic, „Sfînt mister", ce desfide voracitatea filistinului burghez prin versul aforistic „sărac este bogatul cu sacii lui de bani". **(Idealul și pozitivul).** Același Poeta vates „Preursit martir de ceruri adevărul a cînta" **(La maior Voinescu II)** va lua apărarea văduvei împovărate de „șase copilași" care contemplă prefigurînd tabloul din **Împărat și proletar,** petrecerea bogaților : „Ferestrele-ndoite ce crapă de lumină / Și vesela-vă umbră, rizîndă, dulce, lină / Săltînd în bucurii" **(Carnavalul).** Monologul iobagului urgisit **(Muncitorul, Clăcașul)** imagini epice ale mizeriei și impilării **(Sila),** destinul amar al robilor țigani **(Fata de boier și fata de țigan, Țiganul vîndut)** temă umanitară și în egală măsură romantică, frecventă și la Vasile Alecsandri, conturează într-adevăr muza protestatară a poetului pașoptist, secondată de publicistica sa militantă. În sfîrșit, evenimentul Unirii, punte dintre Dacia și idealul României moderne, întregite generează versuri ca „deșteaptă-ți, Românie orgoliul străbun !" **(La România** — 1856), marcate de stilul retoric al romantismului prezent în egală măsură atît la Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, cît și la foarte tînărul Eminescu. Dar tribunul anului 1848, Bolliac este totodată vizionarul romantic ce evocă universul montan, cu forme gotice, al vechii Dacii în versuri inspirate despre „Palaturi milioane din virstele titane" populate de amintirea eroilor : „Pe-aicea uriașii ai Daciei cei crude / Săgeata otrăvită zvîrlea din mal în mal. / Pe-aicea umblă umbra lui Zamolx ce s-aude / Pe-aici încura calul viteazul Decebal" — **O dimineață pe Caraiman.** Mai puțin cunoscut ne apare în cele din urmă Bolliac în ipostaza de poet al grandiosului montan **(O dimineață pe Caraiman, Ermitul, Schitul, Cugetare I** și **Cugetare II),** precedînd și în acest sens viziunile eminesciene. Avînd privilegiul de a contempla stihiile în grandoarea lor violentă și teribilă, cînd brazii devin „cetăți", vîntul „tună", iar furtuna izbește în „cremeni", poetul evocă procesiunea sihaștrilor într-o muzică gravă ce anunță **Strigoii,** poemul eminescian din 1876 : „Orbiți de bătrînețe, slăbiți de-al rugii jug / Se leagăn în toiege, căci mai le-au trecut seara ; / Sînt grei ca și pămîntul și galbeni ca și ceara / Ce luminează groapa de morți fără cosciug". **(Schitul).** Premisă a titanismului romantic, universul montan stimulează în egală măsură meditația filosofică. Misterul cunoașterii, „un caos de-ntunerec", solicită „popoarele de gînduri" ale poetului ; în alt poem gîndul devenit vultur, străbate „al timpului noian", punînd întrebările etern-lirice despre sensul destinului uman, trecut și prezent, viață și moarte. Cu un zbor puternic al imaginației, Bolliac atinge astfel aerul marilor teme eminesciene. În universul naturii grandioase el are viziunea generațiilor care se succed „ca undele de valuri", și chiar intuiția unui obscur simbure vital aproape de voința lui Schopenhauer întrucît are a străbate regimurile „treptat pînă la om".

Departe de a fi un poet ocazional, Cezar Bolliac ilustrează printr-o vocație de revoluționar frenetic și prin cîteva poeme de mare altitudine lirică, epoca romantismului nostru pașoptist.

Elena Tacciu

Fața nevăzută a astrului

Pașoptismul a avut nonconformiștii săi de talie — și nu este de mirare : orice mișcare mai amplă de gîndire ca și orice școală literară prezintă lumii o față oficială, rapid oficializantă, ulterior oficializată de istorie, față pe care începe s-o compună ea însăși. Imaginea diurnă presupune însă pe cea nocturnă, în orice creațiune de adîncime. Posterității i s-a impus varianta oficială a pașoptismului : elan liberal incendiar, militantism și abnegație, poezie declamatorie transformată în artă cu sens național.

La alcătuirea acestei imagini transmise cu perseverență didactică prin timp, au contribuit majoritatea pașoptiștilor — în mod inegal, dar armonios. Construcțiile parțiale ale fiecăruia s-au putut finalmente constitui într-un joc al hazardului aproape programat : din avînturile cosmice ale lui Heliade, transformate după Revoluție în mesianism; din verbul inaripat al lui Bălcescu, interesant prin el însuși, dar și prin „scoala retorică" pe care a creat-o aproape involuntar (I. Voinescu II, frații Golești, Dimitrie Brătianu etc.) ; din magia folclorului, prelucrat drept mit tutelar de C. Negruzzi și exemplificat de V. Alecsandri în cunoscuta culegere — din toate acestea s-a realizat cu relativă usurință portretul-robot al pașoptismului mediu, afirmativ și energic. Firesc, acest *topos* combativ a devenit în cele din urmă triumfător, odată cu Unirea și formarea României moderne. Iar această efigie a sfîrșit prin a deveni imaginea istorică a pașoptismului.

Numitorul comun al aluviunilor eterogene intrate în combinație rămîne încă de stabilit : oricare ar fi fost deosebirile de educație, temperament și stil între Alecsandri, Bălcescu sau Bolliac, ele se estompau la căldura unui *credo* în ultimă instanță comun, *credo*-ul *afirmării naționale,* al încrederii. O întreagă exegeză pașoptistă inteligentă a stabilit aceste adevăruri în ultimii ani. S-a observat poate mai puțin o altă explicație posibilă pentru unitatea surprinzătoare a frontului pașoptist : ne gîndim la ideolo-

colocviile «Luceafărului»

idealurile literaturii pașoptiste

gia secolului precedent, a secolului al XVIII-lea, asimilată de toți pașoptiștii la vîrsta crudă cînd rezistențele intelectuale sînt imposibile. Nu degeaba atît de diverșii Heliade, Negruzzi, Kogălniceanu sau Alecsandri au absorbit aceeași filosofie, filosofia „luminilor", nu degeaba au citit pe Voltaire și au crezut că Florian înseamnă poezie : mai tîrziu, cînd personalitatea fiecăruia va ajunge la configurația știută, reziduurile „luminilor" vor fi mereu prezente, cel puțin în stil. Ideologia progresului și a supremației culturii dă o frază echilibrată, controlată în cele din urmă de rațiune, dă un bun gust și un *savoir vivre* epistolar din care nici cei mai fantaști nu

Virgiliu Almăjeanu : „Pașoptiștii"

reușesc vreodată să iasă (Bolliac sau C.A. Rosetti). Din luminile veacului precedent, adică dintr-o filosofie fragmentară speculată unilateral, va rezulta unitatea pașoptismului — unitate adîncă baaztă pe un liant ce atrage irezistibil grupul.

Dar unitatea absolută, cel puțin în domeniul gîndirii sau al literaturii, rămîne un vis, ea nu se poate obține niciodată. Dialectica se insinuează în asemenea cazuri prin existența unei imagini-revers, opuse portretului comun și oficial, a unei opoziții tacite de spirit ce acționează complementar cu masca admisă de toată lumea. Pașoptismul nu face excepție. Alături de afirmativ și optimism, alături de repudierea în bloc a trecutului (fanariot, prin asimilare), alături de doctrina progresului național transformată în mit, există și scepticismul, idealizarea trecutului sau „răul veacului". A face o demarcare netă între scriitori oficializabili și scriitori „contestatari", în funcție de aderența la imaginea tradițională a pașoptismului, ar fi imposibil.

Există însă autori la care latura nonconformistă covîrșește, figuri bizare ale unei epoci, contratimp al ritmului evoluției generale. Să ne gîndim o clipă de Alecu Russo. În timp ce alți pașoptiști se cultivau cu profesori particulari în casele părintești sau urmau colegiile destinate fiilor de boieri, adolescentul Russo trăia în Elveția experiența singurătății și a introvertirii totale, în decor rousseau-ist propriu-zis; pe cînd prietenii săi deveneau șefi de generație, el trăia izolat, se strecura prin viață sau scria diferite încercări nepublicabile : schițe poetice, un jurnal intim în limba franceză, invadat de melancolie existențială *(Soveja)*; pe cînd ceilalți conmilitoni făceau paradă de o cultură francofilă superficial asimilată, Russo — cunoscător perfect nu numai al francezei și al germanei, ci și al literaturii esențiale scrise în aceste limbi — „își tăcea" cultura sau și-o utiliza, cu ironie superioară, în pagini de reflecții individuale nedestinate tiparului. Ceilalți publicau. El broda schițe subtile și considerații pătrunzătoare de filosofie socială, bruioane pentru o viitoare operă pe care — de la un moment-dat înainte — știa că n-o va mai scrie. Ecourile lui Jean Jacques Rousseau, ale lui Hugo (cel din *Voix intérieures)*, ale lui Xavier de Maistre se stingeau amuțite în această personalitate de mare timiditate, estet subtil, care știa mai bine franceza decît româna și pe care lumea din jur îl speria. În fond, tot ceea ce a scris Russo va trece la capitolul notațiilor intime : titlul întregii sale opere fragmentare ar putea fi acela de *Fragments d'un journal intime*, în consonanță cu titlul operei celui mai mare genevez din secolul trecut, Amiel.

Dacă situația lui Alecu Russo — acea de izolare aproape mizantropă în sînul generației — se desenează cu oarecare claritate, cea a lui Grigore Alexandrescu poate stîrni confuzii : prietenul lui Ion Ghica, protejatul și apoi dușmanul lui Heliade nu reprezintă, oare, din plin pașoptismul ? Cu puțină luciditate, ne vom da seama că nu. În stilul de viață, Alexandrescu era poet întîrziat de curte, produs al secolului precedent, un mini-Voltaire în căutarea prințului providențial. A crezut o vreme că-l găsește, dar s-a înșelat. În schimb, „răul veacului" se afla instalat în marele nostru poet filosof mult mai profund decît aiurea. *Lamartinian*, așa cum l-a numit G. Călinescu, a fost nu doar prin versul vag melodios, ci mai ales prin consecventa cu care și-a autosavurat nefericirea.

„Et je dis : nulle part le bonheur ne m'attend !"

Acest vers al lui Lamartine a ghidat, parcă, poezia lui Alexandrescu. Îi răspund drept ecou zeci de versuri ale poetului nostru, turnate în efigii la fel de adînc pesimiste. „Și trăiesc în durere ca-n elementul meu" ar fi doar unul dintre ele.

La Alexandrescu, meditația sceptică și dezabuzată *(Anul 1840* descifra eternitatea „în ruina unui an", atunci cînd colegii săi de generație își păstrau încă iluziile cu privire la viitor) are un reflex ciudat în lipsa universală de încredere în oameni : poetul pare o persoană malefică, făcută să demonstreze deșertăciunea unor cuvinte precum *amor, speranță, armonie*. S-a observat foarte puțin pînă acum și finalitatea sceptică a fabulelor : dacă ar fi să reconstituim lumea plecînd de la fabulele lui Grigore Alexandrescu, ar trebui să vedem aplicarea în viață a aforismelor lui La Rochefoucauld, împinse uneori la extrem. Ca și Alecu Russo, Alexandrescu s-a strecurat în cele din urmă prin existență, într-o uitare publică deplină. Nici guvernul represiv de după 1848 n-a mai crezut de cuviință să-l exileze.

D. Bolintineanu, în schimb, a avut existența tipică a revoluționarului, cu studii vagi la Paris, activitate politică, revoluție, exil prelungit și luptă pentru Unire. O bună parte a operei sale reflectă această stare de disponibilitate liberală. Dar cea mai interesantă întoarce spatele inspirației comune pentru a-și căuta resursele în zone ambigue. Cele mai profunde poezii îmbină inocent thanatofilia și erosul, într-o îngemănare preeminesciană care lasă profund surprins pe cititorul obișnuit cu declamația legendelor istorice. În contextul poeziei oraculare pașoptiste, melodia „otrăvită" dintr-un poem ca *Herol* — prefigurare aproape perfectă, pînă la ritm și metru, a eminescienei *Mortua est* — sună oarecum bizar, pentru a nu mai vorbi de toate basmele erotic-macabre. După cum, la fel de insolită pare situația romanului *Manoil* : unul dintre primele romane românești, în loc să aducă frămîntarea istoriei, își trăia dramele în spațiul claustrat al unui conac izolat, fierbînd de erotism multiplu și preocupat exclusiv de legarea și dezlegarea cuplurilor.

Și aici umbra lui Jean Jacques contrazice în treacăt „luminile" voltairiene : *Manoil* poartă stigmatele epistolare ale *Noii Heloise*.

Am ales trei exemple elocvente. Dar în opera citor pașoptiști nu s-ar putea desprinde „latura de umbră" ! Probabil că în opera aproape fiecăruia. De trecerea ei pe planul al doilea n-ar fi în nici un caz învinuită posteritatea, din moment ce autorii înșiși au avut grijă s-o oculteze.

Descifram unitatea de fond a pașoptismului oficial în ideologia luminilor transmisă, prin cultura școlastă, aproape tuturor scriitorilor în cauză. Latura nonconformistă a pașoptismului reflectă, fără îndoială, sensibilitatea contemporană. Fie că se cheamă lamartinism, filosofie sceptică sau dezabuzare, această latură reprezenta ecoul direct al unei Europe apropiindu-se de momentul primei mari grave „crize a conștiinței" (pe care exegeții actuali o fixează către 1850). Minoritari și introvertiți, pașoptiștii selenari își ascundeau veritabila identitate considerînd-o, fără îndoială, drept un fel de maladie rușinoasă a spiritului. În raport cu triomfalismul energic, se simțeau de bună seamă complexați. Nu puteau bănui că reprezentau viitorul.

Mihai Zamfir

Istoria în epistole

Uităm adeseori, absorbiți pe bună dreptate de monumentalitatea complexului rol istoric pe care l-au jucat în decursul unor evenimente cruciale pentru istoria României moderne, faptul, mai intim uman, că marea majoritate a celor ce s-au aflat în fruntea Revoluției de la 1848 era compusă din oameni tineri și chiar foarte tineri, situați indeobște în jurul virstei de treizeci de ani. Față de o asemenea tendință, poate intrucitva firească, de „imbătrinire" a acestor premergători în aproape toate domeniile vieții politice, sociale și culturale, pe măsura accentuatei lor pătrunderi în panteonul istoriei, apare ca normală, cu atît mai normală întrebarea cum de a fost posibil ca tocmai niște „tineri", de abia scăpați de grijile învățăturii, să-și ia răspunderea decisivă a coordonării unor mari mișcări și prefaceri, cu atîtea fructuoase consecințe pentru existența viitoare a țării.

O biografie „formativă", pilduitoare în acest sens, este aceea a lui Mihail Kogălniceanu, așa cum transpare ea din scrisorile (din păcate nereeditate de la ediția lui Petre V. Haneș din 1913) trimise acasă de la Lunéville și Berlin, scrisori care, dincolo de aspectele particulare, și acestea de un interes indiscutabil, estetic și documentar, pun în lumină o latură mai generală, captivantă prin mesajul ei cuprinzător și precutant deopotrivă, și anume evoluția, „creșterea" unui tînăr intelectual român cu puțină vreme înainte de declanșarea evenimentelor de la '48. Există în această corespondență începută în 1834, deci la virsta de șaptesprezece ani, un asemenea sentiment al devenirii, al pătrunderii avizate în viață și al edificării accelerate asupra tuturor planurilor ei, incit, alături de maturitatea precoce a stăpînirii stilului și a dibăciei argumentative, grăitoare pentru „zestrea" de la care pleacă fiul agăi Ilie, ea ne vorbește expresiv, imediat perceptibil, prin intermediul transformării unui om (a unui adolescent, mai exact spus), despre transformarea unei epoci și a unei mentalități, cît și despre șansele lor ulterioare.

Vioiciunea acestor scrisori, nu foarte numeroase pe cît ar presupune ponderea lor existențială, dar marcate fiecare printr-o temperatură deosebită, provine, în primul rînd, din spectacolul extraordinar, de o concretețe asăzicînd palpabilă, a felului cum se maturizează, în sensul superior al cuvîntului, un comportament uman și o conștiință. De la pagină la pagină, senzația că cel pe care îl descifrezi printre rînduri și printre întorsăturile strategice ale protocolului de adresare **se face** mai stăpîn pe sine, mai independent în conduită și în gîndire devine acaparantă, oferind realmente un model posibil al eliberării spirituale de constrîngeri dinafară și de prejudecăți intime. Aparent, situația în care se află Kogălniceanu la studii în străinătate ar putea fi socotită ca fiind una privilegiată, căci el se găsește împreună cu „bezădelile", cu fii adică ai domnitorului Mihail Sturdza care girează nu numai o parte din cota de întreținere, dar însăși intrarea în viață a viitorului om de stat. Cu toate astea, nimic mai contrar primei impresii, pentru că micul univers al tînărului din străinătate este o prelungire, o prelungire în spațiu închis și cu atîta prin urmare mai împovărător, a mediului absolutist, polițienesc din propria-i țară. Supraveghetori și gazde ale simandicoaselor fețe domnești, preceptori și guvernori, care mai de care mai mărginit, mai bigot, mai intrigant și mai „iscoadă", îi fac viața amară, supunîndu-l unei cenzuri morale și intelectuale la fel de apăsate, dacă nu și mai și, decît aceea din Moldova reacționarului domnitor Mihalache Sturdza. O curte „în mic", dar cu nelipsitele ierarhii și intrigi, umilințe și suspiciuni trebuie să-l fi înconjurat. Obediența și recunoștința (cît poate fi de **negativ** acest sentiment !) datorate „babacăi" și protectorului principe îi devin din zi în zi tot mai nesuferite și mai greu de admis : „Aici în Evropa luminată oamenii cad la jenunche numai înaintea lui Dumnezeu, iar nu înaintea oamenilor. De aceia și eu am învățat aice că fiește omu îi de o potrivă, că unul se deosebește de altul numai prin merit și prin fapte bune. De aceia nici odată nu voi pica la jenunchi înaintea domnului Hufeland sau înaintea ori și cui. Aceasta aș fi putut face de aș

„Bălcescu" – sculptură de Ion Vlasiu

fi fost crescut în Țarigrad, unde fiește care îi rob a unui mai mare rob". Citite așa cum trebuie, aceste rînduri, de respingere hotărîtă a „ingenuncherii" nu se referă, firește, numai la domnul Hufeland, ci bat mai departe, vizibil mai departe, către orice autorități oprimatoare. Un alt exemplu : ca să poată să-și dea la tipar proiectata **Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubienes,** „ma chère histoire", cum o numește, și în vederea scrierii căreia se înarmase cu documente încă de la plecarea din țară, pentru partea referitoare la Moldova trebuie să implore consimțămîntul atît al „babacăi" cît și al principelui Sturdza, asigurat în repetate rînduri că nu se vorbește nimic rău acolo despre puterile suzerană și protectoare („Mă rog, băbacă, ascultă rugămintea mè și nu o lepăda, căci, crede, nu am scris o scîrnăvie și o carte ră" și, de asemenea, „Je supplie donc Votre Altesse de me permettre la continuation d'un ouvrage où la politique moderne a un fort petit role à jouer...)".

Luate ca întreg, scrisorile lui Kogălniceanu capătă sensul unei lupte a spiritului de a-și impune evidența și punctul de vedere împotriva forțelor obscurantiste și a mărginirilor de orice fel. O gîndire care se formează și se consolidează cu aviditate dar și cu temeinicie e pusă în situația de a înfrunta obstacole și prezumții, croindu-și din greu drumul spre statutul recunoașterii de către ceilalți a drepturilor sale. Pecetea sub care pot fi puse scrisorile în totalitatea lor e aceea a cuceririi independenței de sine ; de o parte, un tînăr intelectual cu aspirații superioare care înaintează eficace în experiența vieții și a cunoașterii, de cealaltă parte, un soi de „iezuitism" moral și intelectual, reprimator și cu atît mai greu de combătut cu cît are girul oficialității și își prezervă datoriile recunoștinței. Confruntarea aceasta, fie deschisă, fie de o insidioasă diplomație, și de o parte și de cealaltă, își aliază mai cu seamă structura și temperamentul unui om care nu disprețuiește, pe lîngă darurile minții, și pe acelea ale existenței în sine, contradictorie, încordată, la antipodul clișeelor prestabilite. O soliditate a trăirii diverse și diversificate, în ciuda comunicărilor adeseori negative, respiră întregul cuprins al scrisorilor care, întocmai unui fidel jurnal, recompun o diagramă a existenței cu săgeata treptat însă continuu în ascensiune. Sub solicitările, căderile, retractările și afirmațiile toate contrapunctate cu o uimitoare învăluire de flanc a partenerilor (de multe ori și adversari în același timp) și dezvăluind o bogată gamă de atitudini ale spiritului, în scrisorile lui Kogălniceanu se poate auzi, mai întîi și mai întîi de toate, un glas al vieții care își cere toate drepturile și toată libertatea de manifestare pentru a se simți plenară.

Epocile active din istorie, așa cum a fost cea de la 1848, pretind și dau curs totodată unui asemenea glas vital.

Dan Cristea

Amintiri contemporane

În „Epilogul" cu care se încheie volumul de **Suvenire contimpurane** George Sion inserează, cu justificat orgoliu, un fragment din scrisoarea pe care Vasile Alecsandri i-a trimis-o în urma lecturii cărții: „Singura odihnă ce am găsit în orele de liniște, este în citirea **Suvenirilor contimpurane** ce publici și care m-au interesat prea mult. Te îndemn dar cu tot dinadinsul să urmezi înainte, să le completezi, căci mai ai multe de scris, **ca să lași astfel un soi de chronică istorico-literară de mare preț pentru generația actuală și cea viitoare"** (s.n.) Definind astfel memorialistica lui Sion, Alecsandri găsise formula exactă care descoperea structura cărții în aliajul intim al istoriei cu ficțiunea și-i releva, implicit, dubla valoare, documentară și estetică. **Suvenirele** sînt, în bună măsură, mărturie despre o epocă de mare efervescență politică și culturală, dominată de evenimentele de la 1848, la care scriitorul a luat parte, animat de idealurile eliberării și unității naționale. Un capitol substanțial, cu titlul „Din anul 1848" face istoricul revoluției din Moldova, de la întrunirea din 27 martie în sala hotelului Petersburg, pînă la 13 mai 1949, data detronării domnitorului Mihai Sturza, în paralel cu amănuntite referiri la evoluția evenimentelor în Muntenia și Transilvania. Pus pe lista proscrișilor urmăriți pentru activitate revolutionară subversivă, G. Sion fuge în Ardeal, unde participă la marea adunare de la Blaj, cunoaște mulți dintre capii revoluției, trece prin sumedenie de întîmplări dramatice sau doar amuzante, ajunge, în sfîrșit, în Bucovina, ultima etapă a exilului. Spiritul și ideologia pașoptistă își pun amprenta asupra relatării, împrumutînd textului ceva din tensiunea și patetismul ce caracterizau epoca : „Dar în zilele acele de efervescință politică, nu ne puteam opri de a nu cugeta la afacerile dinlăuntru ale țării noastre. Făceam consiliabule îndesite și ne formulam bazele pe care să reorganizăm țara, după ce vom reusi a intra în ea. Încheiarăm un act prin care ne obligam a lucra pentru unirea Principatelor, pentru emanciparea țiganilor, pentru împroprietărirea țăranilor, penrtu armarea poporului și alte reforme frumoase ce aveau de scop ridicarea românismului din mizeria în care se afla". Naratorul, de multe ori personaj adus în prim plan, vorbește cu superbie și sinceritate despre regenerarea națională, despre libertatea popoarelor, despre visul României Mari și fericite, în dialogul său în digresiunile avîntate ce punctează povestirea. Epoca este reconstituită din datele experienței personale, devenită autentică informație istorică dar și veritabilă literatură. Pentru că Sion este un povestitor remarcabil, atent deopotrivă la detaliul pitoresc și la psihologia personajelor, zăbovind cu măsură în descriere și digresiune, fără ca narațiunea să trenece, domolind intemperanta romantică a caracterelor cu accente ironice sau colorînd efectiv replici și situații altfel banale. În nuvela „Emanciparea țiganilor" aflăm măsura întreagă a talentului său de prozator. Scriitorul schimbă de la o secvență la alta, cu nonșalanță și abilitate, timpul narațiunii, în virtutea stăpînirii unei tehnici perfecte a povestirii în povestire. Cititorul „ademenit" pe un fir epic spectaculos (istoria țiganului rob Dincă) așteaptă nerăbdător deznodămîntul, dar, deodată, povestirea face un ocol, se ramifică, sînt intercalate considerații asupra situației politice, apar alte personaje cu istoriile lor, suspansul crește, pentru a se rezolva apoi prin revenirea temporară la narațiunea principală. Cîteva portrete se detașează, pe măsură ce povestirea înaintează pe cursul ei sinuos. Jupîneasa Anghelina, cămărășita, este un amestec de cruzime administrativă și melancolie bahică ; boierul Păscanu reprezintă boierimea de vită veche, dreaptă în spirit și blîndă dar contaminată de moliciune levantină și dedată la plăceri orientale ; interesantă și exact surprinsă este psihologia cocoanei Profirita, soția lui Păscanu. Femeia oscilează între afectiunea părintească față de Dincă și orgoliul stăpînei de a cărei voință depinde soarta supusului său. Învinge semetia boieroaicei de neam iar sărmanul Dincă își zboară creierii. Moartea acestuia va grăbi însă eliberarea țiganilor, prilej pentru autor să încheie nuvela cu un elogiu adus civilizației și progresului.

Prozatorul veghează atent la dinamica povestirilor sale. De cîte ori ritmul scade și se insinuează monotonia, autorul **inventează** o istorie palpitantă, un amănunt pitoresc, un conflict pasionant, o secvență cu haz, care refac interesul lecturii, amenințat pentru o clipă. Plăcerea fabulației nu poate fi reprimată nici în capitolele cu puternică tentă biografică, intitulate „Din copilărie" și „Din tinerețe". Episoade din romantul tinereței" — cum este cel în care se povestesc tribulațiile sentimentale ale Marghiolitei Sturza — chiar dacă autorul tine să ne încredinteze că s-au petrecut aevea, sînt construite cu mijloacele inconfundabile ale ficțiunii literare. Valoarea informațiilor rămîne intactă dar, la adevărul documentar **Suvenirele** lui G. Sion adaugă un alt adevăr cel puțin la fel de adevărat. Al literaturii.

Valentin F. Mihăescu

Semne ale unei renașteri spirituale

Spiritul revoluției de la 1848 a produs o intensificare a conștiinței de sine, a *lucidității*, la nivel nu numai național sau social, ci și individual. Un argument în acest sens îl constituie, printre altele, însemnările intime ale lui C. A. Rosetti, publicate pentru prima dată integral de către Marin Bucur în 1974, sub titlul *Jurnalul meu*. Spre deosebire de literatura memorialistică a începutului de secol, caracterizată prin didacticism și, cel mult, prin realism în descrierea unor obiective turistice, aceste însemnări, redactate, cu unele intermitențe, între 1844 și 1857, ne vorbesc despre un om care ia treptat cunoștință de sine, cu uimire și blazare, cu admirație și dezamăgire, cu încredere și dezolare.

Ca și marele scriitor rus Lev Tolstoi, care începe să-și țină jurnalul în aproximativ aceeași perioadă, C A. Rosetti își propune în fiecare zi să citească, să scrie, să învețe limbi străine, să nu piardă nici o clipă din viață, pentru ca a doua zi să mărturisească rușinat, exasperat că din nou a risipit ore întregi în discuții de complezență sau petreceri „sardanapalice". Această luptă sisifică cu propria natură — înclinată spre o existență boemă și, mai tîrziu, spre una de familie — rezumă, într-un fel, procesul mai general de emancipare a modului de a fi românesc de sub tutela dulce-tiranică a inerției balcanice.

Tînărul pașoptist este, ca mulți dintre tovarășii săi de idei, un entuziast care a cunoscut mai întîi viața din cărți. Așa se explică de ce are idealul iluminist de a deveni un cărturar care să arunce ulterior, în vechile instituții grenadele incendiare ale... cunoștințelor filologice. Planul fabulos nu se potrivește nici cu realitatea, și nici cu propria personalitate — extrovertită, instabilă, vulcanică. Pînă la a deveni un înțelept cu barbă albă, el trebuie să-și petreacă multe ceasuri în prezența spinoasă a gramaticilor de tot felul, ceea ce i se pare o adevărată tortură. Adeseori, lăsînd deoparte orice respect livresc față de declinări și conjugări, izbucnește în tirade pătimașe împotriva învățăturii : „...cînd dar treci toată vremea cu gram[atica], poți, cînd vei lua condeiul să scrie foarte regulat și cu sintaxă, pentru că mintea se stîrpește așa încît nu mai ai nici o idee a zice și prin urmare ne zicînd nimic, nu poți greși în nimic."

Cele două mari forțe care îi inspiră lui C. A. Rosetti acte de eroism cărturăresc — climatul general de renaștere și influența exercitată de literatură — abia dacă reușesc să clintească stinca rezistenței sale la studiul sistematic și de durată. În schimb, permanentele strădanii îl ajută să se cunoască mai bine, îi formează chiar deprinderea de a se scruta periodic, fără menajamente. În fond, toate însemnările sale, prin însuși faptul că există, că *au fost scrise*, constituie o dovadă a marelui interes arătat vieții interioare.

Înainte de a scoate în evidență ce reprezintă ele ca literatură, să le răsfoim și să ne oprim asupra unor pasaje mai semnificative. Tînărul

Ana Ipătescu la eliberarea guvernului provizoriu 1848

C. A. Rosetti nu are nici o prejudecată în ceea ce privește selecția materialului destinat înregistrării în jurnal. Totul merită consemnat, desigur, în măsura în care a atins și a făcut să vibreze coarda sensibilității sale. Drept urmare, o mare parte dintre notele zilnice se referă la tribulațiile sentimentale trăite de un adept convins al celibatului. „Nimic nu-mi place mai mult decît să mă sărut cu o femeie care mă iubește. Ce blestem !" — mărturisește el, cu un curaj al banalității și frivolității care nu este nici banal și nici frivol. Analiza rece, chirurgicală a propriului comportament ține, de asemenea, de o sinceritate pătimașă : „Eu nu știu de ce pretinz să fie flacără mare și puternică fără ca eu să suflu." Așadar, toată cochetăria de tînăr răsfățat de femei, care mereu așteaptă ca ele să aibă inițiativa, este desconspirată, seara, la lumina unui sfeșnic, în paginile unui jurnal destinat...

Revenind la temele însemnărilor, să citim cu atenție reflecțiile despre inevitabilitatea morții. Nu sînt sentențioase și grandilocvente, ci naive, cu substrat practic, semănînd cu un fel de tărative duse între muritor și ordinea cosmică : „Doamne, cred că pentrucă tu ai dat moartea, cred că trebuie să fie bună. Dar, stăpîne, este un bine care este foarte ascuns : relele ei le văz, stăpîne, simt și gem de chinurile ce ea ne face." Sau : „ce-m foloseste a fi mare, nobil, sfînt, în minte și în suflet, astăzi, dacă mîine o să mor ? Eu unu știu că dacă mi-ai da pe mumă-mea, pe frate-meu și vreo 5 sau 6 din cei vii ce iubesc, și o viață de 1 000 de ani măcar, așî fi îndoit mai bun." Reduse la acest nivel, al găsirii unor soluții de compromis, lamentațiile tanatice pierd mult din tradiționala lor anvergură metafizică, dar cîștigă în firesc și chiar în dramatism.

Respirînd atmosfera romantică a timpului său, C. A. Rosetti nu s-a putut desprinde cu totul de obișnuința de a face gesturi teatrale. La un moment dat îl surprindem, de exemplu, luîndu-și poza de erou insensibilizat de ingratitudinea lumii în care trăiește : „Cît pentru mine, an nou, iată-mă, lovește că riz de tine, îm bat joc. În turbarea ta, lovîndu-mă, simț aceea ce as simti cînd as vedea un om înfuriat bătînd cu palma sa o piatră." Adeseori însă această teatralitate este minată din chiar interiorul ei de motivul cu totul domestic al declanșării „tragediei". Autorul jurnalului pare în asemenea momente un personaj caragialian. După ce se căsătorește și i se naște primul copil, el urmărește cu înfrigurare evoluția acestuia, ajungînd să deplîngă în fraze de epopee clipa dureroasă a... înțărcatului, realizat prin ungerea sînului mamei cu zeamă amară de aloe : „O ! dar cine poate descri durerea mumei. [...] Intră, în sfîrșit, copila plină de veselie și de nevinovăție s-ntinse brațele spre maică-sa care în acel minut pregătise pentru dînsa durerea, intîia durere a omului..." etc. Trebuie însă menționat că asemenea perorații melodramatice care, în fond, au contribuția lor la întreținerea impresiei de autenticitate, sînt destul de rare. De cele mai multe ori, scriitorul pașoptist se confesează cu spontaneitate, făcîndu-ne să-l simțim foarte aproape în timp ce-i citim jurnalul, să-i auzim, parcă, respirația. Suferința provocată de moartea mamei sale — în amintirea căreia concepe un calendar avînd ca punct de plecare data decesului — ne este comunicată cu o mare simplitate : „Venind astăzi de la cursul de poezie, mi-a venit un mare dor de muma mea, nu însă în felul aceluea ce vine de o ființă ce numai este ci întocmai ca acela cînd ființa ce iubești este vie și departe de tine. Eream aproape să intru în tocmeală cu mine, cum să fac a împăca mergerea mea d-a o vedea cu datoria de a sedea aci". Spiritul spontan, muntenesc se manifestă și printr-un reprezibil umor. Cînd una dintre iubitele sale, Zoe, o femeie mai masivă, se îmbolnăvește și mama ei îl înștiințează, după mai multe nopți de veghere, că, în sfîrșit, „a început să se încălzească degitile, dar nasul este tot rece", C. A. Rosetti exclamă : „Apoi pînă să încălzească atîta colos, trebue vreme lungă."

În acest fragmentarism constă, de altfel, valoarea „notelor intime". Cu aproape un secol mai tîrziu, în epoca literaturii experimentului și autenticității cultivată de generația lui Anton Holban și Mircea Eliade, direcția va deveni dominantă. Prin însolitul său jurnal, C. A. Rosetti este, astfel, un precursor, depășind în modernitate însăși mișcarea junimistă care avea oroare de improvizație și de dezvăluirea vieții intime. Cuvîntul de ordine lansat de Titu Maiorescu cu ocazia „prelecțiunilor populare" ca vorbitorii să se pregătească minuțios acasă pentru ca aparîția în public să fie impecabilă rezumă, după cum se știe, un program estetic axat pe obsesia creației monumentale, definitive. C. A. Rosetti, desconsiderat de către junimiști ca scriitor și satirizat ca politician, vede astfel, fără poate ca el însusi s-o stie, mai departe decît ei, ridicînd la rangul de subiect de literatură „prozaismul" vieții cotidiene. Desigur, nivelul strict literar al scrierii este rudimentar, înțelesul abia reușind să se ridice, ca un abur, din mlaștina unei exprimări greoaie și, adeseori, confuze. Însă intuiția că omul, cu toate problemele sale zilnice, merită adus în prim-plan vestește de timpuriu o renaștere spirituală cu apogeul în epoca noastră.

Alex. Ștefănescu

Revelația orizontului folcloric

Ideea că la rădăcinile literaturii noastre stă cultura populară românească ni se pare astăzi una din cele mai firești afirmații teoretice. În egală măsură, majoritatea literaturilor naționale își revendică „etimonul" cultural din folclorul specific plaiurilor autohtone. Uneori, însă, contactul cu universul creației populare a fost exploziv, îmbrăcînd formele unei revelații, a descoperirii neașteptate și surprinzătoare. În general, sîntem convinși că acest fenomen se datorează romantismului, singurul din marile curente culturale ale Europei care s-a dovedit a fi deschis spațiilor artei populare. Nu ar trebui însă să confundăm sensurile pe care o cultură (închegată pe traiectul care unește Renașterea, clasicismul, barocul, iluminismul și romantismul) le acordă contactului său cu lumea (necunoscută) a folclorului, cu sensurile pe care acesta le are într-o cultură tînără, aflată într-o fază incipientă a evoluției sale. Dogma treptelor necesare prin care trebuie să treacă orice literatură stăruie și în gîndirea critică românească. De aici eforturile permanente de a descoperi un clasicism și un romantism autohton, gîndite ca fenomene distincte, detașate în timp. Și cum la scriitorii generației pașoptiste vom întîlni, uneori chiar în cazul aceleiași opere, atît note romantice cît și trăsături clasice, polemici arzătoare se vor naște pentru „catalogarea" definitivă a autorului într-unul din cele două canoane. Un asemenea mod de a vedea istoria literară, reminiscență a gîndirii evoluționist-mecanice, riscă să ascundă adevărata față a problemei : E. R. Curtius a remarcat inutilitatea periodizărilor excesive : „valoarea științifică a unor atari termeni retușați de periodizare este foarte scăzută (...) ei induc în eroare și dăunează cînd sînt ipostaziați în mod abuziv. O denaturare grosolană a imaginii istorice rezultă atunci cînd se încearcă a se înghesui dezvoltarea tuturor literaturilor europene de după 1 500 într-o schemă atît de meschină, construită abstract și exclusiv după mersul literaturii franceze". **(Literatura europeană și evul mediu latin).** Iată de ce, a pune în seama romantismului (sau, mai exact, a influenței romantice) descoperirea folclorului românesc de către generația pașoptistă este o judecată, nu greșită, dar desigur, parțială.

Ceea ce șochează în creațiile literare ale acelor ani este senzația de alteritate pe care o resimte cititorul în fața operei de artă. El păstrează în permanență sentimentul construcției, al intenției autorului de a ctitori o literatură. O anume senzație de căutare continuă plutește deasupra tuturor textelor datorate acestei epoci (Sînt aici nu judecăți de valoare, ci simple constatări de lectură). Care să fie cauza acestui fenomen ? Scriitorul pașoptist are revelația literarului, adică a creației direcționate estetic, închegate în jurul unor anumite convenții și adresate unui public bine definit. Scriitorii anteriori își concepeau operele mînați de intenții nu întotdeauna bine precizate estetic și literar.

Literatura populară a fost prezentă în toate creațiile anterioare. Suflul ei este resimțit de-a lungul istoriei noastre culturale în forme lăuntrice, în inima gîndirii creatoare din orice perioadă. Chiar dacă trimiterea la texte bine precizate este absentă, dimensiunea folclorică, deschiderea către orizontul simbolic popular poate fi regăsită în orice operă. Odată cu pașoptiștii apare trimiterea explicită la folclor, parafraza și citatul popular, elogiul vădit al culturii orale. Nu este vorba deci de descoperirea creației populare, ci de valorificarea ei pe plan superior, de transfigurarea ei din fapt cultural în **model** literar. Pașoptiștii descoperă folclorul ca „obiect", ca lume situată în afara spațiului ei cultural. Ei marchează, în mod vădit, procesul de rupere a culturii noastre din matca tradițională, autonomizarea și afirmarea ei independentă. Și cum acest fapt nu putea avea loc prin negarea unui filon anterior, el are loc prin ipostazierea lui, prin mutarea lui în alt plan, astfel încît, prin detașare, să se obțină definirea de sine. Și aici regăsim aceeași constantă (spirituală) a gîndirii pașoptiste : sentimentul alterității. Excesul de epitete, judecățile de valoare hiperbolice, bogate în valențe poetice catalizatoare, dar în slabă măsură analitice, se nasc tocmai din distanța care separă spiritul pașoptist în spiritul literaturii tradiționale.

Întîlnirea dintre gîndirea pașoptistă și orizontul literaturii populare se situează nu atît sub semnul intrepătrunderii reciproce, al influențelor de substanță, cît sub zodia elanului patetic, al definirilor propagandistice și al ipostazierii în modele absolute. Revelația culturii populare, adică a unei forme superioare de creație artistică, aparținînd fondului cultural autohton, a dus în mod firesc la absolutizarea ei, la înțelegerea ei ca acel „altceva" definitoriu, decisiv pentru prefigurarea (prin detașare) a profilului literaturii române. Scriitorul pașoptist trăiește, într-un anume sens, drama inadecvării : între literatura populară, moment supreme al artei și literatura viitorului, desigur instituind valori eterne, creația sa îi apare ca o treaptă, ca un moment de trecere necesar ; ea este decît în mod inerent, imperfectă. De aici și teama de a-și asuma (pe planul creației literare și nu numai pe acela al aprecierilor elogioase), spațiul lăuntric al folclorului. Mult mai tîrziu, Eminescu va regăsi dimensiunea de adîncime a poeziei populare, reintegrînd circuitului literaturii culte marile valori ale folclorului românesc. Pașoptiștii marchează momentul de constituire a conștiinței literare românești, conștiință care s-a format prin procesul sinuos de eliberare de sub canonul tradițional, de „obiectivizare" a literaturii populare și de ipostaziere a ei ca model ideal al creației artistice.

Mihai Coman

mircea stăncel

● A venit un bărbat tînăr ; avea un braț de caiete mari, și-a întrebat de mine.
Cînd l-am văzut cu atîta materie m-am neliniștit în aceste vremi în care producția de versuri devine test medical ;
Și de-asemenea ajută la diagnostic în marele infern ai științei psihiatriei.
Omul care m-a întrebat de nume avea chipul bine odihnit, arăta impecabil ca formă publică și-n deplină cunoștință de sine ;
Și de-asemenea dovedea oarecare bronz, propriu bărbatului la altitudine ;
Și de-asemenea în aventura ideilor.
Mi-a pus pe masă unul din caietele lui mari. Pe cele două etichete bine dactilografiate și bine lipite stă scris : MIRCEA STĂNCEL : **Cămașa de sare.**
După obiceiul nostru de lucru l-am rugat să aleagă vreo zece poezii la care ține mai mult.
M-a refuzat zicîndu-mi să citesc de la prima pînă la a zecea poezie. N-a intrat în jocul prin care eu încerc spiritul de discernămînt și **tăria de autor.**
Am citit și-am însemnat de la prima pînă la a zecea poezie.
Am citit zece, am mai însemnat zece.
Și încă zece și iar zece, pe toate șaptezeci de poemele.
Numai a șaptezeci și una nu sufla, nu palpita, nu bătea a viață.
Am tras-o furios afară din marele caiet.
Mărturisesc azi că nu mi s-a mai întîmplat în lunga mea muncă de redactor să citesc cu plăcere, interes și folos, 70 de pagini cu autorul de față.
Iată o carte, iată un autor. Un transilvan cu țărani cu sate și cu magica gresie de-ascuțit coasele.
Da, dar piatra nu lucrează asupra armelor de răscoală, agitație socială.
Gresia acestui poet, în cămașă de sare ascute ideile
Se-aude și Blaga, desigur, dar cine mai poate veni de peste munți fără să nu se fi odihnit o noapte în timpul Marelui De Acolo ?
Acesta e un semn de trăinicie.

Așa cum v-am povestit mai sus s-a întîmplat venirea în literatura noastră a poetului MIRCEA STĂNCEL, care este precum a venit, gata de îmbarcare.
Nu mai are nevoie de exercițiu și corijări din partea oamenilor.
Numai din partea timpului ce va fi, nu știm nici noi — nici cu noi nici cu alții ce va fi !
Așa cum v-am povestit — vi l-am recomandat pe mai de curînd venitul nostru coleg, MIRCEA STĂNCEL.

Ion Gheorghe

Nerv de strigăt

Neliniștea ta liniște îmi dă,
Din umbra ta sînt luminat,
Ți-ai uitat făptura în oglindă
De multă frumusețe oglinda s-a crăpat.

Pe cioburile acelea mă-ncreștinez, rămîn,
Mă pregătesc cu rănile ușoare,
Te-ntîmpin cu-n cosit de fin
Pe lîngă riuri de răcoare.

În jur sînt numai inul, iia,
Simt boarea ce-ai putea s-o lași,
Îți vin cuvintele melancolia
Îți vine numai foșnetul din pași.

Printre stele-i zgomot de ființe,
Se bănuiește liniște de lut.
Tu unde ești, prin ce semințe
Sau poate mugur te-ai făcut.

Clara Davidescu : „Generații"

Poem

Deodată ele-mi sparseră ușa
Cu umerii lor albi
Cu sinii lor ridicați, sănătoși.

Țăndări au făcut-o
Și au venit la mine prin spărtură,

Ce seară fusese aceea,
Dimineața aveam maci în cuvinte,
Ce dimineață cu ușa aceea spartă
Prin care cînta aerul.
Ușa aceea spartă de sîni
Și de șolduri...
Ce stele frumoase se născuseră-n ușă
Doamne
Ce stele de sîni și de șolduri.

Am lăsat ușa aceea, spartă,
Multă vreme
Îmi plăceau sinii, șoldurile, umerii...
Aerul cînta prin spărtură.

E liniște-n cătun și mai în jos

E liniște-n cătun și mai în jos,
Fîntîna-i răsturnată vara,
Boii sînt un mit frumos,
De ei mi-aduc aminte primăvara.

Vin păsări de argilă, mă ating ușor,
Stele au miros de ființe.
Țăranii-s bătuți în cuie pe ogor
De aripi mari ieșite din semințe.

Cum intri în cătun simți iile, ispite,
Iubita crinului am vrea să fim.
Finu-i o carte cu iubite
Pe care-n tinerețe-o răsfoim.

Spre cătune singele mă-ndeamnă,
Hanurile intră în castani.
Cobor în pivniți lungi de toamnă
Și beau doar umbre de țărani.

Țăranii

Țăranii aduc ziua din stele mai jos,
Răstoarnă umbrele-n ape la amiaz',
Bat coasa-n cîmpul lunecos
Să rămînă trupul verii treaz.

Nimic nu-i poate tulbura în mers,
Ceața-i cuprinde pe la spate.
Țăranii cumpără lumini din univers
Și le aduc cu umărul în sate.

Au pasul sub zăpezi anotimp,
Din plinsul lor se naște zarea, rîul.
Țăranii coboară primăvara-n cîmp
Și rămîn acolo pîn' se coace grîul.

Nu ești, nu te cheamă Medeea

Nu ești, nu te cheamă Medeea,
Valuri de finuri te-arată,
Te-ai pus în genunchi și de-aceea
Lumina e azi mai curată.

Vorba o știi precum cheia,
Ce numai ție ți-e dată.
Te-ai pus în genunchi și de-aceea
Pe lanuri îngeri s-arată.

În somn și în mine erai,
În ochi un pictor ți-e mura.
În seara aceasta de mai
Ascultă cum naște pădurea.

Septembrie-i aprins și e cu noi

Septembrie-i aprins și e cu noi,
Poamele au culoarea plină.
Sămînța-i aruncată prin arbori înapoi
De inima țăranului diamantină.

Ceru-i stors de holde, riu
Curg semințele-n cuvînt,
Cad spițele în cercuri mari de grîu
Și roata prinde gustul de pămînt.

Luna-i ciob pe zare, strîmb,
Lasă-n sate fecioare de lumină,
Soarele se pierde-n boabe de porumb
Și luminează iarna cu raze de făină.

Tovarășul meu

Aducem în sînge hotare de dor,
Se-mbogățește cuvîntul ; cărările, podul...
Pe ogorul acesta deschis, roditor
Sînt tovarăș cu țăranul, cu rodul.

Se-nchină curcubeul ochilor săi,
Cerul din ochi să i-l salte.
Cu lumina alături mă afund în clăi,
Coasa sună prin ierburi înalte.

Păzit de grîu de nimeni nu mă tem,
Stelele ne lasă albastre impresii,
Din osia finului miresme scoatem
Cu tovarășul meu cu brîul de gresii.

viorel știrbu

În cetatea munților

În cancelaria vastă, dar austeră, ca orice birou cazon, fie el și al celui mai mare comandant de oști — și Puchner nu era cel mai mare comandant de oști — generalul-comandant cugeta. Nu la destinele imperiului, ci la ce gîndeau cei de la **Curte,** nici la implicațiile și specificul politic al războiului, nici la cuvintele lui Bariț, **„Fericiți făcătorii de pace",** cuvinte ce-l exprimau pe Bariț, dar nu erau scrise de el, ci de **Sfînta Evanghelie.** Ce-ar fi dacă s-ar folosi de biserică pentru a-i tempera pe români ? Sigur, cu toată micimea sa intelectuală, Puchner înțelegea atîta, că biserica nu putea cere enoriașilor să se lase omoriți, chiar dacă biserica nu se conducea după legea talionului, ci a lui **Iisus.** Nemaivorbind că el se putea adresa bisericii catolice, doar, nu și celei ortodoxe, iar numai o mică parte a transilvănenilor trecuseră la catolicism, cei mulți rămaseseră ortodocși... Cum îl chema pe preotul sau călugărul acela ortodox venit din Țara Românească în perioada în care se făceau eforturi pentru a-i catoliciza pe români ?... Cum ?... Nu-și mai amintea numele, dar știa că mulțimile îl urmau ca pe un adevărat **Cristos,** că împăratul însuși trebuise să se aplece nițel în fața lui, că trimiterea lui din Muntenia în Transilvania era un indiciu al conștiinței naționalității românilor... De fapt aici era nodul problemei și Puchner nu înțelegea decît foarte puțin din chestiunea românească. Nu-l impresionase nici acel **„Memoriu al poporului român din Transilvania",** adoptat la 28 septembrie la Blaj de către cei adunați acolo, în care se cerea parlamentului austriac **unirea tuturor românilor,** inclusiv a **„fraților din Principatele Dunărene",** într-o **uniune liberă de popoare libere,** sub conducerea Austriei. Adică o cerere de largă autonomie internă, sub suzeranitate habsburgică, cerere ce, desigur, nu era dezagreabilă Austriei, dar imperiul era prea slab pentru a da dovadă de o putere ce nu o mai avea. În plus, politicienii austrieci se gîndeau cu îngrijorare la perspectiva politică a formării **României.** Va accepta ea la nesfîrșit suzeranitatea habsburgică ? Greu de crezut, fiindcă românii, uniți, reprezentau, ca popor, o entitate mai mare, românii, ca națiune, numărau mai multe milioane de oameni decît Austria propriu-zisă... La acestea vor fi reflectat politicienii imperiului, însă, pe el, pe Puchner, problema nu-l preocupase decît în măsura în care eforturile sale de a reteza ambițiile naționale erau sau nu încununate de succes. Era singura misiune pe care o lua cu adevărat în serios. Părea chiar mai preocupat de asta decît de mersul războiului. Ce-i drept, pînă la eșecul de la Huedin, balanța înclinase net în favoarea imperialilor. Și încă o bucată de vreme Puchner nu realiză însemnătatea eșecului de la Huedin.

Puchner știa, totuși, ce voia. Lansă un manifest osîndind națiunea română, acuzînd-o de întreținerea unei atmosfere de cruzime. Iar cînd Bărnuț îi atrase atenția, în numele **comitetului,** că acuzația era neîntemeiată, înșirînd toate crimele comise de unguri și de secui, Puchner crezu că-l va descumpăni pe liderul român argumentîndu-i :

— Românii sînt protejați de Viena, prin urmare **Curtea,** întinzîndu-și brațul ocrotitor peste Transilvania, și-a luat și răspunderea atenuării duritățli războiului civil. Românii ar face bine dacă n-ar dezamăgi Austria **civilizată...**

— Românii n-au lovit niciodată primii, ripostă Bărnuț, supărat. Îl durea condiția umilitoare a conaționalilor săi față de **Curte.** Nu îmbecilitatea generalului îl ustura, cît faptul că ea reprezenta, fie și în acest chip, atitudinea de ansamblu a Vienei. Ridicîndu-se aproape imediat după cele spuse, Bărnuț dădu spre ieșire. Din ușă îi zise lui Puchner, punînd oarecare sarcasm în amărăciunea sa : **Oricum, domnule general, de vreme ce ne cereți socoteală întregii națiunii române, înseamnă că o recunoașteți !**

Puchner vru să răspundă că nu recunoștea nimic — deși manifestul dat de el atesta concluzia lui Bărnuț — însă fruntașul revoluționar trînti ușa, hotărît să nu i se mai adreseze generalului. O va mai face, deși din acel moment comitetul își înteți legăturile directe cu parlamentul austriac, dîndu-și seama că Puchner nu pune suflet nici pentru români și nici pentru a respecta instrucțiunile formale ale Vienei.

Într-o asemenea atmosferă nimeri Iancu la Sibiu. **Comitetul** făcea eforturi să împiedice adunarea pusă la cale de generalul-comandant prin mijlocirea bisericii și să organizeze una singură, la 28 decembrie, reunind pe toți românii și reafirmînd principiile exprimate în 15 mai, la Blaj. Puțin descumpănit, Iancu se duce la Bărnuț, cam enervat și vorbindu-i acestuia repezit și decepționat :

— Domnule Vicepreședinte, nu cu adunări se mai poate face față situației create !

Bărnuț, mîngîindu-și barba cu gesturi în aparență calme — doar tremurul degetelor trăda starea reală de spirit, numai că Iancu nu observă tremurul degetelor — și privindu-l cu ochii săi liniștiți, luminoși și pătrunzători totodată, nu se lăsă antrenat de temperamentul iute al tinereții, pentru că nu putea.

— Domnule Bărnuț, înfrîngerea de la Huedin îi va costa scump pe austrieci, continuă Iancu, interpretînd greșit tăcerea vicepreședintelui.

— Știu, zise, încet și îngîndurat celălalt. Apoi, cu greutate : din nefericire nu numai pe austrieci îi va costa. Ci și pe noi, și pe unguri, pînă la urmă. Pe noi, fiindcă ne vom bate singuri... Pe unguri, pentru că austriecii vor părăsi la nevoi Transilvania, dar vor reveni... și-i vor înfrînge, căci ungurii vor fi obosiți de războiul de uzură ce-l vor duce cu noi...

Iancu își ieșea foarte greu din fire, însă și mînia îi trecea greu, De data asta se potoli, înțelegînd că Bărnuț nu-i era ostil și pricepea exact sensul evoluției evenimentelor viitoare. Totuși tînărul avocat era trist, deși nu descurajat. Nu mai trăia decît pentru politică, pentru luptă, viața sa aceasta era, nici el, ca și Bălcescu și majoritatea revoluționarilor din generația sa, nu avea o viață personală propriu-zisă. De fapt, timpul nici nu le îngăduia să se gîndească la altceva...

Modâlcă Eftimie : **„Avram Iancu"**

— Cred că vă dați seama, zise Iancu, de situația ce se va crea...

— Eu îmi dau seama, răspunse Bărnuț, pe un ton ce se voia optimist. Nici nu e sigur că austriecii vor părăsi Transilvania...

Iancu păli. Oare profesorul nu înțelegea ? Nu înțelegea că evenimentele își schimbaseră mersul alunecînd spre dezastrul armatei imperiale ? Simțindu-se bănuit, Bărnuț ar fi vrut să se explice, dar avea el oare dreptul să alimenteze deprimarea celuia ce avea să fie în curînd singur în munți și înconjurat din toate părțile ?

— Nu știu dacă vă dați seama, insistă politicos Iancu. Dar eu am fost acolo. Ungurii se bat bine, imperialii se bat însă fără nici o convingere. Iar noi, românii, sîntem slab înzestrați. Dacă n-am fi în alianță cu Austria, am putea cere și cumpăra arme de la alții... Dar nu se poate, din pricina „prietenilor" noștri... Știți, pe mine mă cam îngrijorează atitudinea acestor așa-numiți aliați...

Bărnuț se încruntă, nedumerit :

— Cum adică „așa-numiți aliați" ? În cine altcineva ți-ai putea pune încrederea ? Pe bucureșteni turcii i-au păcălit... A face front comun cu muntenii, acum, ar fi greu. Capitala **Țării Românești** e ocupată, guvernul din iunie alungat... N-aș fi avut nimic împotriva unei uniuni a tuturor românilor sub suzeranitate otomană dacă **Poarta** ar fi avut curajul — sau forța ! — necesară de a-și apăra cu mai multă inteligență interesele... Acum ne-a rămas Austria... Poate și alte puteri europene... Dar cine să știe ? Căci nici pentru guvernul din București occidentul nu a făcut mare lucru.

Așa era, și totuși...

— În plus, continuă Bărnuț, fără a reuși însă să-și mai ascundă îngrijorarea, o fi Puchner un prost politician, dar de ce nu ar fi un general iscusit, capabil să redreseze situația ? Sorții războiului sînt schimbători... Asta o știi dumneata, mai bine ca mine, chiar. Doar ai pornit victorios campania și ai sfîrșit-o printr-o înfrîngere. Cine ar fi crezut ? Nici dumneata nu ai crezut-o, nici noi, nici austriecii, nici, poate, ungurii...

Iancu vru să-i zugrăvească tabloul crîncenului război civil, se răzgîndi însă, temîndu-se ca nu cumva Bărnuț să interpreteze greșit, adică să se simtă suspectat de necunoașterea realităților, și mai ales de perceperea amploarei problemei. La urma urmelor, poate că și **comitetul** avea îndreptățirile lui. Doar el decisese formarea celor 15 legiuni militare românești în scopul azvîrlirii lor în bătălie și, concomitent, ducea și el bătălia ce i se potrivea, aceea diplomatică.

— Eu mă voi pregăti în munții noștri, zise Iancu, și vă previn că nu peste mult timp, în toată Transilvania acela va fi singurul loc unde românii vor ține sus steagul războiului libertății lor... Avem nevoie însă de armament și de rezerve alimentare.) Munții noștri, știți bine, nu sînt prea bogați în alimente... Aurul nu se poate mînca... iar ca să ieși cu el din blocadă și să cumperi cele necesare asediaților, va fi greu. Lanțul se va strînge tare...

Și astfel, mai devreme decît voise, Bărnuț se văzu constrîns să revină la sentimente mai bune față de Puchner. Trebuia să-i mijlocească lui Iancu întrevederea cu generalul-comandant pentru a-i expune situația militară pe larg, precum și să formuleze — și să obțină — cele necesare războiului în munți sau, mai exact, să reziste asediului la care vor fi supuși. Termenul era puțin schimbat. Puchner înțelegea importanța strategică a înfrîngerii de la Huedin și devenise mai conciliant cu românii. Avea nevoie de soldați : fie ea și o oaste țărănească, o armată în plus nu putea decît să fie utilă imperialilor ! În sfîrșit, răceala **comitetului** față de el îl pusese în gardă, deoarece trimișii acestuia la Viena, mai exact pe lîngă parlamentul din Kremzier, transmiteau vești îmbucurătoare... Și parlamentul și succesorul lui Ferdinand, Francisc Iosif, promiteau punerea în aplicare și respectarea noii **constituții.** Deci nu era de dorit să întindă prea mult coarda...

La data de 23 decembrie îl primi pe Avram Iancu și la vederea sa se creă, poate, prima — dar și ultima — breșă în prejudecățile sale. Tribunul zvelt și emanînd prospețime, tinerețe și încredere în viitor, îl obliga să-și reconsidere în parte părerile despre români. Reconsiderare pe care i-ar fi putut-o impune și **comitetul de la Sibiu,** dar ochii săi refuzaseră să vadă chipurile, iar auzul său refuzase să audă glasul acelor inteligențe sclipitoare. Însă tinerețea și vigoarea prefectului îi dădea o imagine a unui popor numeros reprezentat de tineri dirji și maturi politicește. Cu asemenea oameni nu se putea trata superficial. Ce-i drept, puteau fi trași pe sfoară, dar nu prea tare, căci era riscant pentru el în împrejurările nou create.

Luîndu-l de braț patern, deși ceva fals degaja bătrînul Puchner, generalul-comandant îl chestiona cu șiretenie :

— Cum credeți voi că armata imperiului ar putea fi înfrîntă ?

— Armata imperiului a și fost înfrîntă, excelență, zise Iancu, smulgîndu-se de lîngă mușneagul acela față de care nu nutrea prea mare respect. Era adevărat că și el, Iancu, acționa sub impulsul unei prejudecăți. Avertizat de Bărnuț, prefectul vedea în Puchner un aliat incapabil de fidelitate, incapabil, prin urmare, să aprecieze el însuși fidelitatea celor ce-l slujeau pe cîmpul de luptă.

— Războiul nu s-a sfîrșit, reveni Puchner, zîmbind printre zbîrciturile mari ale feței sale, germanice totuși.

Iancu oftă, exasperat de ceea ce i se părea lui a fi incapacitate. Era doar vicienie, însă. Generalul-comandant pipăia pulsul națiunii prin intermediul acestui prefect tînăr și încăpățînat.

— Războiul începe, sînt de părerea excelenței voastre, abia începe... Vorba vine, de altfel, dar, mă rog, să cădem de acord că războiul în toată amploarea lui abia începe.

— Prin urmare, nu văd motive de îngrijorare, exclamă senin imperialul bătrîn.

— Ba eu văd, excelență, se menținu Iancu pe poziție.

— Cum adică ? exclamă generalul nemulțumit.

— Ungurii se bat bine, sînt conduși de un general capabil... Se opri, făcuse o gafă. Cum adică, Bem era mai capabil și mai iscusit decît Puchner ? Își aminti că Bărnuț îl asigurase că generalul austriac era destul de iscusit pentru a schimba în bine situația, iar că el îl avertizase pe vicepreședinte că, din iscusință în iscusință, Puchner va duce armata din înfrîngere în înfrîngere și că Bem va curăța Trasilvania de imperiali. Afară de moți, adăugase.

— Da, așa este, admise Puchner. Știu că ungurii și polonezii se bat bine, dar asta nu înseamnă că victoria finală le va surîde...

teatru

t

Cititorul de contor...

...este un gen despre **spaimă.** Acea spaimă constructivă, pe care o trăiește orice creator, orice om dispus și capabil să treacă prin viață lăsînd urme. Într-adevăr, așa cum mărturisea însuși Paul Everac, piesei nu trebuie să i se aplice „rețete de măruntă morală maniheistă", nu trebuie să schematizăm mesajul (subiectul) ei, afirmînd că arhitectul Jinga ar fi elementul negativ, iar irealul, simbolicul cititor de contor — cel pozitiv, hotărît să facă dreptate. Jinga este un om; cu calități și defecte, cu vanități și neliniști, cu acțiuni mai mult sau mai puțin cugetate, incomodat de impunerea brutală a momentului „adiționii". Moment ineluctabil însă, pe care-l trăiește chinuindu-se, zbuciumîndu-se, introspectîndu-se cu sinceritate, cu o finală detașare.

Cerînd o mare combustie intelectuală, o știință a folosirii simbolului, o ritmică de inteligență aș zice eu, textul este foarte dificil de montat. Înțelegînd aceasta, în urma unei vechi experiențe de dramaturg, Paul Everac și-a asumat greul direcției de scenă, speriat de ipoteza trădării sensurilor piesei. Grija sa față de text este firească, dar acțiunea consecutivă — foarte temerară. Pentru că, deși a progresat vizibil ca regizor (spun asta reamintindu-mi și spectacolul pitești-tean) mai are unele lipsuri în ceea ce privește lucrul cu actorii. Sînt în spectacolul Teatrului Mic momente de inspirată mizanscenă, dar și stridențe actoricești, flagrante. Prima din ele, fiind sesizabilă chiar la nivelul interpretului lui Jinga, Silviu Stănculescu. Apreciatul actor are prestanța fizică necesară personajului, ba chiar reușește, înspre final, o scenă foarte bună; dar pe întreg parcursul spectacolului dovedește un calm inoportun, o absență a zbaterii intelectuale. Faptul este evidențiat și datorită jocului superior al lui Nicolae Iliescu (Cititorul) partener permanent al primului, alter-ego insinuant și ironic, de-o politețe subtil-acuzatoare. Ciudat: această frumoasă piesă a găsit mereu foarte buni interpreți pentru rolul straniu al Cititorului de Contor, dar n-a găsit niciodată interpretul ideal pentru familiarul Jinga...

Din distribuție, am mai reținut numele Ioanei Ciomîrtan (cu excelente accente grotești), Ileana Dunăreanu (luptîndu-se elegant cu contre-emploi-ul), Nicolae Pomoje, Petre Moraru și Mihai Dinvale.

Scenograful Mihai Mădescu (desigur, în acord cu intențiile regizorului) a căutat să neutralizeze locul acțiunii, subliniind caracterul aproape fantast, imaginar al dezbaterii.

Bogdan Ulmu

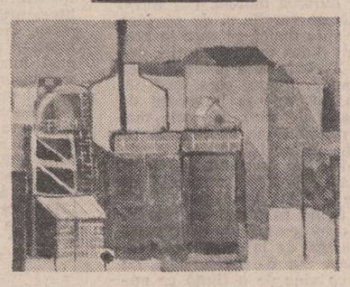

Serghei Niculescu : **„Peisaj industrial"**

film

f

Cu glazură muzicală

Se pare că nu avem nici o scăpare, din cînd în cînd trebuie să suportăm rețeta **Love Story,** altfel glazurată, altfel colorată, dar cu același gust. Luigi Cozzi vrea și el să stoarcă lacrimi cu filmul **Cîntă pentru mine.** Nu sîntem împotriva iubirii, nici a poveștilor de dragoste filmate, nici a delicatelor parfumuri romantice ce invadează moda actuală. Dar o copie, multiplicată fără măsură și fără haz, devine plictisitoare și total gratuită, chiar dacă **Ea** moare de cancer, altădată de inimă sau de o boală nenumită dar incurabilă. Tristețea pentru astfel de întîmplări tragice există în fiecare dintre noi, îi cerem filmului un salt estetic în etalarea ei, sau, măcar un iz specific.

Compozitorul și pianistul blazat, Richard (actorul Richard Johnson) și Stella (Pamela Villarosi) își trăiesc pitoresc întîmplarea de dragoste pe care le-o oferă viața, și asta este frumos. Primo Tempo : „la ragazza pazza" pe care italienii vor s-o lanseze în film ca tipică feminității de astăzi, cucerește prin comportamentul spontan și temperamentul nestăvilit de convenții, nu lipsit de gingășie și puritate, pe blazatul și „ratatul" muzician. Secundo Tempo : filmul vrea mai mult și intenția e lăudabilă — transformarea și recuperarea celui ce părea pierdut. Dragostea care-i redă artistului puterea și succesul cere sacrificiu, ea, în ciuda virstei fragede, moare în timpul concertului lui de glorie, sub ochii lui, îmbrăcată într-o rochie vaporoasă, încărcată de flori și volane. Rezolvarea nu este simplă prin stilizare ci simplistă. E adevărat, mulți ochi, în sală, lăcrimează îmbelșugat. Sentimentalismul există în spectatorul contemporan, nu trebuie disprețuit, dimpotrivă, reabilitat și stimat, dar nu prin minimalizarea lui, ci prin estetizarea lui. Cu **Soare și Umbră,** cinematografia bulgară a realizat, de mult, un film de-o remarcabilă calitate. De curînd, Timotei Ursu realizează la noi un film de mare delicatețe sufletească, cu implicații morale profunde, filmul **Septembrie.** Filmul lui Luigi Cozzi nu depășește nivelul de „comercial" al unui film, și nici pe acesta nu-l atinge prea bine. Cele mai frumoase secvențe sînt cele ale peregrinărilor prin Bretania. Peisaje splendide, surprinse diafan, în efecte de transparență ireală, defilează încălzind ochiul și inima mai mult decît povestea în sine. Din păcate povestea ocupă prea mult loc, mai ales în partea a doua a filmului, fără să încarce cu tensiune desfășurarea. Dacă filmul ar fi accentuat peregrinările fragile ale eroilor ar fi putut fi un frumos film de gen. Muzica participă masiv la derularea acestui film, acuzînd în mod inspirat temele romantice. Ceea ce impresionează în acest film este calitatea imaginii. Aparatul de filmat întrece în calitate regia, scenariul, chiar și interpretarea. Imagini de o extraordinară gingășie, perlate — gamă bogată de tente sidefate —, colorate cu estompă sau cu stridență cu efect pictural, nuanțe de interior și exterior, amănunte de-un decorativ grăitor și rafinat, există în acest film. Ne-a supărat adesea, ca moment, și permanent ca idee, încercarea de a face un dialog libertin, picant în expresii, căci nu rar, dialogul atinge vulgarul, chiar trivialul, în ciuda traducerii pudice. Efectul nu era necesar și nici nu aduce prea mult farmec. Dedicat unei Stelle, la propriu și la figurat, filmul nu ne convinge despre nici un fel de stea. Ori filmul este arta „stelelor".

Corina Cristea

televiziune

tv

Bucuria muzicii

● Duminică dimineața, timp de o oră, am avut „bucuria muzicii" împreună cu acest mare dirijor care este Sergiu Celibidache. Transmisie de excepție, înregistrarea de la Ateneu a fost nu numai un spectacol de „auzit", ci și unul de „privit" avînd și noi față de Sergiu Celibidache aceeași fascinație ușor de observat în privirile instrumeniștilor care, sub bagheta sa magică, s-au întrecut parcă pe sine. Sperăm și așteptăm, desigur, și alte înregistrări T V. din concertele dirijate de acest vrăjitor al pupitrului, gîndindu-ne încă, și cu părere de rău, la ora improprie de programare, în general, a emisiunii de muzică, mai ales cînd sîntem în fața unui „eveniment" cum a fost cel de duminică.

● „Telecinemateca", emisiune care oscilează de la o vreme între filme de linia întîi și filme de rezervă, a programat miercuri „Hamlet", versiunea lui Tony Richardson, evident, film din prima categorie. Un Hamlet umanizat, mai aproape de indicația de autor („scund și gras"), conform datelor fizice și interpretării lui Williamson Nicol, decît cel transcendentalizat al lui Laurence Olivier, care a provocat reacții diferite și opoziții categorice în rîndul telespectatorilor. Un film incitant, cu multe semne de întrebare asupra comportamentului eroului shakesperian, de data aceasta complexat și neputincios, fără detașarea sublimă cu care ne obișnuise șablonul clasic de interpretare. Adică un film de discuție, exact ce dorim să se întîmple cu toate filmele programate la „telecinematecă", filme care nu trebuie neapărat să placă tuturora, pentru aceasta fiind și alte zile, inclusiv duminica.

● Nu am putea omite în „telesăptămina" noastră transmisiile de fotbal din Argentina care se pare că ne vor sătura de „balon" pentru întreaga vacanță de vară. Dar dacă ascultăm cu plăcere comentariile lui Cristian Țopescu, e drept, martor direct al acestui festival fotbalistic, nu același lucru ni se întîmplă ascultîndu-i pe unii dintre comentatorii meciurilor înregistrate, monotoni, cu păreri preconcepute. Credem că invitarea unor cunoscuți scriitori, cronicari de fotbal în reviste și publicații, chiar antrenori și fotbaliști ar fi binevenită și, de ce nu, mult mai amuzantă.

Iulian Neacșu

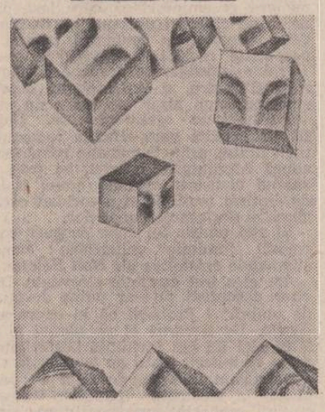

Desen de : Timotei Nădășan

— Posibil, dar dacă dumneavoastră veți da înapoi, **noi nu avem unde da înapoi !** Noi sîntem obligați să rămînem pe loc și să înfruntăm singuri forțe cu mult superioare alor noastre...

— Libertatea se cucerește cu prețul multor jertfe, îl avertiză generalul.

— Nici nu ne-am închipuit altfel, excelență. Dar jertfele pot fi mai mici și rezultatele mai mari...

— Dacă ?...

— Dacă vom avea cele trebuincioase luptei... Adică armament și o bună aprovizionare... Noi vom rezista în munți și vă vom ușura propriile dumneavoastră acțiuni...

— Asta e tot ce dorești de la noi ? păru să se mire Puchner.

— Ce altceva ? De soarta imperiului aveți dumneavoastră grijă... Dar de noi ?...

— Domnule avocat, răbufni militarul din el, răbufnire tipică a oricărui militar față de civili, mai ales cînd aceștia sînt și politicieni, vă rog să nu uitați cu cine vorbiți.

Nefiind necuviincios din fire, Iancu își măsură calm interlocutorul și răspunse neutru :

— Mă aflu în fața generalului-comandant, excelență, însă eu nu mai sînt avocat și cine știe de-mi voi mai profesa vreodată această meserie... Acum sînt, ca atîția ofițeri din armata dumneavoastră, un combatant care are în răspundere vieți...

— Dar ofițer nu sînteți, observă Puchner cu răceală.

Iancu nu răspunse. Ce să-i spună ? Evident că nu era ofițer de carieră. El se bătea, doar, și judeca, în sinea lui, că acela ce se găsește pe linia de luptă, este oricum un soldat și trebuie tratat și respectat ca atare. Dacă Puchner nu voia să privească realitatea în față, cinstit, el nu avea cum să-l schimbe acum, la sfîrșit de carieră...

— Nu sînteți ofițer, se îmbună generalul, dar sînteți combatant... Însă vă sfătuiesc să țineți seama de experiența militarilor noștri. Pentru că răspunzător sînteți și dumneavoastră de înfrîngerea de la Huedin...

Iancu tresări. Deci pînă la urechile clăpăugului ăstuia ajunseseră neînțelegerile cu Ivanovici ?... Sigur, el, Iancu, nu-și lepăda răspunderile de cele întîmplate acolo, cît că nu era vinovat personal de acea întîmplare nefericită ce distrusese un element tactic important, poate hotărîtor, anume asigurarea surprizei totale, însă generalul-comandant ar fi trebuit să fi fost corect informat. Căci tot el, Iancu, schițase planul de luptă menit să redreseze situația ce se crease, și răspunderea neexecutării nu-i revenea lui, ci căpitanului Ivanovici, **„consilierul"**.

— Excelență, se avîntă el, ar fi mai util dacă am avea instructori pricepuți și în număr suficient, care să facă din noi o armată de temut, ar fi mai utili, zic, asemenea oameni decît consilieri, inspectori și tot felul de băgători de seamă pe care mi-i trimiteți pe cap. Doar nu vă temeți de noi ?

Puchner se prefăcu a nu fi auzit ultima întrebare și se mulțumi să-i comunice sec :

— Căpitanul Ivanovici rămîne atașat... rămîne pe mai departe pe lîngă dumneavoastră, se corectă. Una e să fii **„consilier"** și alta **atașat...**

Principial, Iancu nu avea nimic împotrivă ca austriecii să țină un ofițer de legătură pe lîngă el. Ba putea fi chiar util un asemenea om, dacă acel om ar fi fost de bună credință și ar fi ținut **Curtea** la curent cu mersul evenimentelor, cu nevoile românilor, nevoi impuse de starea de război. Dar o persoană de rea-credință nu-i putea fi utilă nici în a apropia pe Iancu de împărat și putea, prevalîndu-se de calitatea de **„consilier"** și nu de om de legătură, să determine schimbarea planurilor de luptă și uneori nu în bine. Iar Ivanovici, bunăoară, se făcea oricum vinovat, grav vinovat, de eșecul de la Huedin, înfrîngere cu consecințe grele și pentru imperiali și pentru români. Și acum să-l țină în fața oamenilor din munți drept chezășie a bunăvoinței austriece ? Era și o gafă politică și militară. Politică, pentru că Viena nu trebuia să apară în ochii oamenilor aroganță și dezinteresată, iar Ivanovici era și arogant și străin de cauză. Militară, deoarece căpitanul nu dădea dovadă de capacități serioase. N-avea orientare tactică, era impulsiv, necugetat, prin urmare, și, în sfîrșit, se arătase lăncierilor ca un laș oarecare. Dar cum să-i explice toate astea generalului-comandant, el însuși un Ivanovici ridicat doar cu cîteva trepte mai sus ?...

— Excelență, poate cunoașteți că domnul Ivanovici...

— Cunosc, îl întrerupse nemulțumit Puchner, nemulțumire ce nu și-o explică, de altfel. Explicîndu-se, ar fi fost nevoit să-l acuze pe Iancu, iar din raportul lui Losenau, care-i parvenise de curînd, nu rezulta că prefectul ar fi comis el însuși vreo eroare demnă de stigmatizat. Era nemulțumit că Iancu îndrăznea să-i dea lecții de comportament politic și militar. Căpitanul Ivanovici va rămîne pe mai departe **„consilierul"** nostru pe lîngă dumneavoastră.

Refuzat atît de puțin elegant — Puchner ar fi putut avea măcar alt ton — Iancu se socoti îndreptățit să răspundă în același mod :

— În cazul acesta, excelență, considerați de pe acum că domnul Ivanovici va fi un simplu vizitator în munții noștri, deoarece nimeni nu-i va da ascultare...

— Adică nu-i veți da dumneavoastră atenție, domnule **avocat**, nu-i așa ? se agita inutil Puchner. Inutil, deoarece plimbarea prin încăperea spațioasă nu avea nimic maiestuos în ea și nimic amenințător. Era plimbarea unui mosneag înfuriat ce-și încrunta sprîncenele, atît de albe, încît păreau blonde, și care-și scutura umerii ca de o povară imaginară. De fapt povara nu era chiar imaginară. El știa bine că imperialii se vor retrage din fața lui Bem și că numai românii vor continua să se lupte. În fond, era treaba lor, era provincia lor, să și-o apere. Sigur că și-o vor apăra, dar atunci ce pretenții ar mai putea avea vreodată Viena asupra principatului transilvan ?... Treaba parlamentului !... Nu, nu era numai treaba parlamentului, era și a împăratului, iar el, Puchner, era leal imperiului. Deci, trebuia să înghită pilula românească, de voie, de nevoie, nu avea importanță. Importante erau interesele Vienei... Dar Austria nu era de mult o mare putere. Or, exact, Austria nu mai era de mult o mare putere...

— Dacă eu i-aș da și cea mai mică atenție, aș pierde încrederea oamenilor mei, adică a acelora ce se luptă cu arma în mînă, îl auzi pe Iancu vorbind. Acesta exagera și el nițel, cu bună știință. Sigur că oamenii, moții lui, îl vor urma, cu sau fără Ivanovici, dar voia, dacă era posibil, să-și asigure mînă liberă și un statut aparte față de austrieci. Aliați da, dar nu subordonați față-cui...

Puchner se opri din plimbare și rămase locului, îngîndurat. Argumentul **civilului** trebuia luat în seamă. Pe de altă parte, însă, neîncrederea în români era cvasiunanimă în rîndurile imperialilor. Dacă ei se vor împăca în cele din urmă cu Kossuth ?... Puchner ar fi putut să-l înlocuiască pe Ivanovici. Asta n-ar fi schimbat nimic din raporturile existente, ar fi fost un mic compromis doar. El credea că numai omul conta și în parte avea dreptate. Nu și total. În cele cîteva zile de ședere la Sibiu, Iancu începuse să se îndoiască serios de reușită în cazul în care mergea alături de austrieci, fără a face o anumită ordine în relațiile dintre imperiali și români.

— În cazul în care nu-l primiți pe căpitanul Ivanovici în calitatea cu care **eu** îl investesc, amenință generalul, vă vom refuza armele, muniția și alimentele de care aveți nevoie în munți... Se răsuci brusc pe călcîie, făcînd dușumelele să geamă : dar în fond ce doriți dumneavoastră în munți ?... De ce nu urmați armata imperială ?...

— Și dacă armata imperială se retrage, ce veți face dumneavoastră cu o armată țărănească, bună să-și apere cetatea, dar nefiind organizată ca armată propriu-zisă ?

— Voiți să spuneți că în cazul în care armata noastră ar ceda din teritoriu în fața lui Bem, deși nu va ceda, vă asigur, dar să admitem prin absurd că așa s-ar întîmpla, dumneavoastră veți acționa în spatele inamicului, obligîndu-l să-și slăbească puterea loviturilor asupra noastră ?

Fiind un om cinstit, Iancu nu putea minți, de aceea nu vru să-și asume angajamente pe care, eventual, nu le-ar putea respecta :

— Deocamdată vrem să ne întărim în munți...

— Dar bine, explodă Puchner, nu există nici un indiciu că Bem, înaintînd, și-ar dispersa forțele pentru a trimite o parte a armatei în munții voștri. Dimpotrivă, conform oricărei logici, el va urmări curățirea Transilvaniei de armatele noastre, deci își va îndrepta toate forțele împotriva noastră. Situația internă o va lăsa pe seama ungurilor ce nu fac parte din trupele regulate...

— Adică a nemeșilor, a honvezilor... Dar, excelență, tocmai asta e problema... Că ei vor duce o politică de exterminare, iar nu de normalizare...

Puchner, cît pe ce să exclame furios, **„n-au decît să vă extermine"**, se abținu posomorît, mulțumindu-se să constate :

— Vă gîndiți mai mult la interesele voastre decît ale imperiului...

— Nu mai mult decît se gîndește imperiul la interesele sale, mai degrabă, decît ale românilor, replică Iancu.

— Românii fac parte din imperiu...

— Înțelegerile fuseseră altfel...

Generalul își fixă interlocutorul aproape cu ură :

— Nu recunosc nici un fel de înțelegere...

— Le recunoaște **constituția** dumneavoastră !

Puchner păli. Duhul prefacerilor de la Viena, sincere sau silite de împrejurări, iată, aveau consecințe grave.

— Dumneata... dumneavoastră, se bîlbîi, emoționat, sînteți un revoluționar ! Și era atîta mirare pe chipul său, încît Iancu se întreba sincer ce anume își închipuise pînă atunci generalul-comandant. Cum, vreme de atîtea luni nu înțelesese nimic ? !

— Bineînțeles că sînt revoluționar... Dar, excelență, eu nu vă întreb pe dumneavoastră de ce sînteți ce sînteți ; de ce gîndiți, cum gîndiți... Soarta a vrut să mergem cot la cot unii cu alții, am acceptat fiecare să o facem, nu ne rămîne decît să ne comportăm cinstit unii față de alții... Dumneavoastră ați promis respectarea **constituției**, noi am promis **luptători...**

— N-am să vă ajut cu nimic, se încăpățînă bătrînul militar. Cu nimic. O pușcă n-am să vă trimit. Un glonte măcar nu va veni din arsenalele noastre pentru voi. Un sac de pesmeți...

— Bine că-l trimiteți pe Ivanovici, îi întrerupse Iancu zelul.

Puchner se potoli brusc. El nu făcea politică el executa ordinele...

— Sînteți sigur că ungurii vor încerca să ocupe munții ? reveni, lăsînd impresia că este dispus să discute acum serios situația, așa cum, de altfel, împrejurările o cereau.

— Mai devreme sau mai tîrziu o vor face, spuse Iancu. Depinde și de comportamentul armatei imperiale...

— Să nu anticipăm, respinse observația Puchner.

— Eu nu fac asta, excelență... Eu cîntăresc toate probabilitățile... Nu posibilitățile, ci chiar probabilitățile... Dacă Clujul cade, și părerea mea este că va cădea, deoarece armatele noastre se retrag în debandadă, trupele dumneavoastră se vor vedea dispersate, tăiate, iar ungurii vor înainta spre Sibiu și apoi vor trece în Banat...

Puchner cunoștea și el că situația militară nu era bună, imperialii erau răspîndiți pe tot întinsul vastului teritoriu stăpînit de habsburgi și nu puteau face față peste tot, iar în privința Transilvaniei și Banatului, austriecii aveau în Bem un adversar-conducător de oști primejdios. Și dacă Iancu avea dreptate ?... Nu era de dorit să aibă dreptate, dar dacă totuși nu se înșela ?... Sigur că recrutările dintre români pentru partea imperială va continua, dar oare un focar în spatele frontului nu încurca socotelile administrației Kossuth ?...

Generalul-comandant nu înțelegea drama lui Iancu și, în general, nu înțelegea drama transilvănenilor. Lui i se părea normal ca moții să se **„țină"** bine în munții lor și să nu accepte supunerea decît odată cu moartea. Dar nu era chiar atît de normal. În situația în care s-ar crea prin retragerea austriecilor, moții ar fi împresurați din toate părțile și pentru a rezista eventualului asediu, erau necesare măsuri rapide și energice. Căci ulterior cu greu ar mai putea aliații să întindă mîna de ajutor necesară printre liniile dușmane. Decît alungindu-l, dar asta era o problemă mai complicată...

liliana ursu

Supraviețuire

Ce țipăt tulbură tiparele de ceară
Ale tăcerii ?
Trunchiul retezat de o parte,
De alta, pădurea.
Cercurile albe, atît de curate
Ale bătrînului arbore
Ca un ochi orb fixează cerul.

Tăietorii de lemne își scot piinea, merindea,
Și o sticlă cu vin
Se așează în jurul lui ;
Rădăcinile încă vii asudă sub ei
Cineva răstoarnă sticla
Cercurile roșii acum
Încep să semene
Cu anii poetului
Pe care nimeni altfel nu-i poate număra.

Moara de vînt

Mai car pietrele mari,
Lucioase, rotunde
În ele se ascunde sîngele meu.
Ziua toridă ca un taur turbat
Coboară și urcă străzile
Și fiecare respirație
E o năframă roșie
Și fiecare pas
O ispită pentru mlaștina de asfalturi
În care se zbate orașul.

Asemeni zeului
Îmi rup veșmintele
În fața ta
Și-ți picur lacrimi
În paharele înalte.

Inelul de ceară
Nu-l vezi
Și rizi
Eu car pietrele mari,
Lucioase, rotunde
În ele se ascunde sîngele meu.

Autobiografie

Cu mîinile înăsprite de spălatul rufelor
Urmăresc cursul unei zile, îi pipăi mădularele
Dar mă gîndesc la viitoarele poeme.
Chiar în autobuzul aglomerat,
Cu trupul prins în cămașa fierbinții amiezi
Mintea mea se răsfață pe pajiștile înmiresmate
Ale unui vers.
Spre seară cu spaimă și dragoste potrivesc
Foaia albă pentru Cuvînt
Nimeni nu mă întreabă
Dacă are cine să-mi schimbe o siguranță
Dacă aș vrea să am copii
Numai eu știu cum îmi plătesc viața
Și cît de scumpă-i poezia
Și ce ieftin lutul !

Solie

Fiecare piatră kilometrică însemna trecerea noastră

Într-un alt ținut
Altă zodie.
Atunci ca la un semn al zeului
Locul tăinuit în căușul dintre dealuri
Cu morții și viii laolaltă,
Ni s-a înfățișat în zi de Sărbătoare
Aici l-am cunoscut pe Nicodim,
Ioan
Maria
Nicula
Cu sufletul în verdele curat al salciei
În roșul și lacrima ingropate
În vechile icoane.
Solul lor, o tînără fată
Prin muzeul de lîngă biserica mică
Cu mîini înfiorate, desena în aer
Hărțile celeste.
Oare mîinile ei nu erau ale plecatelor femei
Care scoteau acum în fața noastră
Din lada de zestre afumată de timp
Rochia de mireasă
Doar de două ori purtată
În viață
Și în moarte ?

Am băut din toate fîntînile
Și-am mîncat piinea lor.
Așa cum se cuvine.

Am mai trecut o Poartă
Zeul ne-a închinat încă o zi și o noapte
Smulgînd cu suflarea lui
Toate pietrele kilometrice din noi.

ioana proca

Nefericirea așteaptă fericirea

E mai și-ar trebui să fiu fericită,
să alerg pînă la cireșii aflați în coacere
și să-mi pun în jurul urechilor
— așa cum îmi puneam copil —
cireșe roșii,
să fiu fericită,
să-mi spăl gleznele amorțite
în roua ierbilor sărate
să înot în mirosul bujorilor
să strig în gura mare :
„sînt fericită !"

Să-mi mîngîi iubitul și să-i apretez gulerul,
să-i sărut inelarul și,
fără voia lui,
să spun : „vreau să fiu nevasta ta"
și să strig
și să urlu ca un uliu decapitat,
și să cred că și el e fericit,
și să cred că ne mai iubim
și să cred că sînt cuvînt
și să cred că sînt trecut,
și să cred ce nu se mai poate crede
și să uit ce nu pot uita
și să aștept nefericirea.

Dar, nu.
Oglinzile casei îmi întorc spatele
florile și-au pierdut mirosul
iubitul așteaptă despărțirea
și nefericirea așteaptă fericirea.

Numai eu, numai eu
port pustiul cu mine
și știu cît sînt de singură.

E mai și-ar trebui să fiu fericită
și cîntecul gușțiucilor să-l pot asculta
și să-l pot înțelege,
să-mi îngrop fața în ciutura fîntînii
al cărei lanț a ruginit
de-atîta umilință a nefolosirii,
să rup lăstarii și să sorb însetată
buzele iubitului
înnoptat sub ochii mei prea negri,
să tulbur neliniștea
și lintița ce stăruie pe baltă
ca o provocare a răbdării,
să bat cu piciorul țărîna viilor
pe care dafinița
în ciuda plecării noastre,
continuă să crească,
la fel de sălbatică,
de ghimpată,
și, vai, la fel de măreață în sălbăticia ei
eu, femeia unui singur bărbat
ar trebui să fiu fericită acum, în mai
să înnebunesc de nefericire.

E mai, vedeți,
și, voi poate sînteți fericiți
în nefericirea voastră,
însă eu,
atît de puțin obișnuită cu fericirea
adun cîntece și bocete
din fiecare cruce,
din fiecare strop de brumă
pe care le recunosc în răcoarea dimineții de mai,
și iarăși plec spre piețele orașului
unde, fără voie mă liniștesc
privind femeile frumoase,
înverzite de roboteală
prin grădinile decapitate,
și udate cu sîngele omizilor,
ce-au supt de-atîtea ori
și din carnea noastră,
a copiilor care-am fost
odată fericiți.

Și, iarăși vin către tine iubite,
pentru că în vacarmul nebunesc
numai pe tine te am,
obosit și drept,
luminare pe care o consum
în fiecare zi
și de-al cărei fum nu mă satur
niciodată,
și strig :
„ar trebui să fiu fericită pentru că e mai,
pentru că sînt îndrăgostită
de tine, și-al cărui nume îl zic în fiecare zi
cu aceeași voce,
ar trebui să fiu, să fiu, să fiu"...

Ecoul fericirii mele
e nefericirea,
și trupul meu se-alintă în nefericire
și glasul meu coboară
tot spre nefericire
și mîna mea atinge
tot o nefericire.
poate a florilor,
a păsărilor,
sau a pămîntului adormit.

Atît de singură, eu,
numai eu în pustiul enorm
pe care-l apăr.

ioana ieronim

Radiografia

„Acesta e arborele vieții", îmi arăți vertebrele aburoase
și cîteva păsări negre se lasă de la o creangă la alta, prin somn
— aerul, mișcarea lor
ne izbește în față.

„Nu" spun — și-mi feresc obrazul —
fructe de umbră, mușcate adînc
ne cad la picioare

arunci un pumn de țărînă în aer
se luminează

pe lîngă albele cărnii ziduri
singele-și poartă, aproape inofensiv
popoarele înfometate

Clara Davidescu : **„Pastel"**

Conversație

S-a răcit cafeaua

între aburul ei înalt, agresiv
și ochiul rece de-acum
adîncit în ceașcă
au nins, au nins cuvintele noastre
— cuvinte fără stăpîn —

cine s-ar dori stăpînul atîtor
incertitudini ?

și totuși — văzul împărțit
în multe încăperi, ca niște
unelte divine înfipte în soarele negru
văzul a știut el oare
cu vreuna din subțirile fețe
clipa cînd aburul viu șezu
pe luciul tot mai ferm
— gestul rotund, imprudent al jivinei
în culcușul de-o viață ?

dar printre albele noastre cuvinte
cuvîntul acesta nu vrea să încapă

vom sorbi acum licoarea sumbră
ochiul frigului, pe care plutesc nemișcate
scame de aer ?

Pastel

Femei pe la geamuri scutură așternutul
o cămașă albă de noapte
planează în văzduh, căutîndu-și
drumul cu brațele —
atinge ușor pămîntul
și iar se ridică,
acum s-a oprit
pe o gură ruginită de apă

La scara blocului, un adolescent străveziu
își repară bicicleta,
trece o bătrînă, tîrîndu-și picioarele de lînă
în papucii bărbătești,
duce o crosnie de lemne în spate,
pe sub sfori, din crengile ude
izbucnește o creangă înflorită

o femeie trece cu plasa plină de
ouă — privirea lor minerală printre verdețuri —
cîțiva bărbați în haine întunecate
inspectează betonul armat, noul fagure, gol,
îi pipăie mănunchiurile de antene rigide —
jos, un băiat în salopeta murdară de var
împinge o roabă goală
și cîntă o doină barbară de dragoste

în adînc, niște țevi s-au rupt
sevele curg fără oprire
treptat, pămîntul se înverzește

radio

r

De la 1 la 3

Există emisiuni de autor și emisiuni de formulă. Emisiunile de autor se caracterizează prin mobilitate, diversitatea fiind o condiție a personalității redactorului chemat mereu la o întrecere cu sine însuși în folosul ascultătorilor. Despre aceste emisiuni am scris în mai multe rînduri așa că, deocamdată, pînă ceva nou se va mai ivi în problemă, mă voi ocupa în cîteva cronici de emisiunile de formulă (nici ele neglijate pe parcurs, dar cărora nu le-am acordat niciodată întregul spațiu).

Să spun mai întîi că, în astfel de emisiuni, echipa redacțională iese mai puțin în evidență, ceea ce nu-i drept, bineînțeles, dar e necesar (zona de umbră în care pătrund redactorii lor reprezintă garanția continuității valorice).

Să mai spun că ele sînt zilnice și că stabilitatea este elementul care le ordonează. Lucrurile sînt normale dacă ne gîndim că importantă e emisiunea, structura ei cu care radioascultătorul trebuie să se întîlnească. Radioascultătorul, avînd și el preferințele și preferații lui, trebuie să știe că deschizînd aparatul va găsi la o anumită oră, într-o anumită emisiune informațiile, știrile, dezbaterile care-l preocupă (și acest lucru nu-i de neglijat atunci cînd se gîndește structura unei emisiuni).

Dintre emisiunile de formulă m-am oprit azi la „De la 1 la 3", emisiune cu o cotă valorică ridicată, răspunzînd aproape tuturor exigențelor. Este o emisiune *de zi* și *la zi*, ceea ce vrea să însemne că ritmul ei de apariție coincide cu ritmul difuzării de informații din zona cea mai fierbinte a realului : actualitatea. Preocuparea permanentă este de a racorda publicul ascultător la cotele înalte ale muncii și realizărilor ei din toate zonele economiei, dar și din toate punctele țării. Emisiunea are ritm și este judicios gîndită, îmbinînd radioreportajul cu transmisiunea în direct, comentariul cu informații utile. Totul într-o comperare plină de naturalete. O remarcă specială pentru regia muzicală a emisiunii, totdeauna bine pusă la punct și de bun gust.

Din cînd în cînd emisiunea este un dublex și dialogul realizat între studiourile din București și unul local (Timișoara, Fetești etc.) este un prilej excelent nu numai de prezentare în regie proprie a unui oraș, dar și o bună ocazie pentru ascultătorii bucureșteni de a cunoaște, și în acest fel, munca redactorilor din altă zonă a țării. Formula dublexului (și chiar a triplexului) mi se pare extrem de interesantă și de spectaculoasă (din punct de vedere radiofonic) și ea trebuie extinsă.

Ca stil este de remarcat uneori distanța ușor cam mare între naturaletea practicată în studio și artificialul unor reportaje încă nedezbărate de ticuri și șabloane. O formulă nu implică și nu trebuie să implice o formularizare statică (ce poate produce o impresie de sufocare a realității).

În ansamblu însă, emisiunea reprezintă o reușită a programelor noastre avînd un prestigiu (cîștigat pe merit) printre ascultători.

Constantin Stan

plastică

p

Un liceu de artă plastică și cîteva întrebări

Trebuie să avem curajul acestui superlativ : cea mai bună expoziție din București, în vremea din urmă, e aceea a Liceului de Arte Plastice din Timișoara (sala Kalinderu). Nici un afiș nu o anunță, iar înăuntru nici un catalog nu o prezintă, după tipic, eventualului public. E o neglijență a organizatorilor bucureșteni ? E excesul de modestie al expozanților ? Sau e, pur și simplu, acea superioară discreție a lucrurilor de calitate, lipsite de veleitatea vîlvei mondene ?

Expoziția Liceului timișorean, asemănătoare unui atelier supraîncărcat, unui mușchiulos rezervor de eforturi și tatonări, e greu de analizat în cîteva rînduri. La început ai sentimentul unei adevărate jungle meșteșugărești, al unui tezaur dezordonat în care există sumedenie de cărări, dar nici o cale largă. Foarte curînd însă vei înțelege că nu cu un ansamblu **improvizat** ai de a face în această expoziție, ci cu un ansamblu **viu**, deschis, surprins „în plin mers", în plină devenire. Deasupra sa plutește atmosfera densă a unui bine dozat respect pentru tradiție, laolaltă cu aceea a experimentului sobru și curajos, liber de orice prejudecăți, dar și de orice snobă afectare. Alături de acribia unei lungi serii de desene, presupunînd temeinice preocupări de ecleraj, modelaj și compoziție, alături de sondaje răbdătoare — pe urmele lui Itten și ale Bauhaus-ului în general — în universul culorii, alături de unele încercări de disecție gramaticală a cîtorva capodopere (Leonardo, Vermeer, Pallady), expoziția cuprinde și secțiuni care, fără a căuta inovația cu orice preț, au o alură cu totul insolită. („Comunicații vizuale", „Transformări", „Natura ca partener" etc.)

O programă analitică gîndită pe o asemenea cuprinzătoare claviatură merită omagiul nostru necondiționat. Pe autorii înșiși ai lucrărilor expuse, elevii liceului, nu-i putem numi. Harnicul lor anonimat este el însuși o lecție : el demonstrează șubrezenia legăturii dintre talent și gloria explicită. Elevii au, cu toții, destulă personalitate pentru a-și putea suspenda — ca meșterii medievali — semnătura. Nu ne rămîne decît să le-o subînțelegem sub aceea a profesorilor lor : Doru și Elena Tulcan, Constantin Flondor, Adriana Oancea-Șuteu, E. Takacs, R. Banciu, I. Gaita, V. Toma, I. Perciun.

Pentru orice plastician, pentru orice tînăr artist, expoziția liceului timișorean poate fi o încurajare și o garanție. O **provocare** de asemenea, căci ea se adresează dotației native a fiecăruia cu maximum de exigență. O asemenea expoziție trebuie să stîrnească neîntîrziat **emulația** noastră. O emulație alimentată de cîteva fundamentale întrebări : de ce aflăm atît de tîrziu și în condiții atît de frugale de existența liceului timișorean ? De ce nu există în peisajul învățămîntului nostru de artă mai multe asemenea licee ? Care facultate de belle-arte este, la această oră, suficient de bine structurată pentru a prelua absolvenți ai unui liceu de asemenea capacitate? Cînd vom avea răspuns la asemenea întrebări, vom putea contempla cu sporită liniște interioară spectacolul plasticii românești. Și nu vom mai vedea într-o expoziție ca aceasta un eveniment rar, cum vedem acum.

Andrei Pleșu

muzică

m

Trei sonate de Enescu

Un recital cu trei sonate pentru vioară și pian de Enescu (simbătă 3 iunie, la Sala Mică) ne semnalează prezența de o rafinată ținută intelectuală a violonistei **Elena Popescu** și a pianistului **Iustin Oprean.** Buni cunoscători ai esteticii enesciene, conștienți de autonomia interioară a fiecărei creații, aceștia au obținut printr-o nuanțată curbă acumulări de idee, au închegat cu propria lor personalitate discursul fluid, lipsit de punctuații categorice, al irizatelor teme enesciene. Cuvintelor lui Goethe, care afirma că în natură ca și în artă nimic nu este cu totul terminat, de parcă o taină s-ar ascunde îndărătul lucrurilor, îi răspunde creația enesciană, născătoarea de inceputuri, disprețuitoarea clișeelor, a procedeelor în serie : Enescu este dificil de interpretat fiindcă trebuie duse la capăt abia marcatele sale intenții ; numai mințile pătrunzătoare asociate unei intuiții nealterate îi pot completa „începuturile".

Și totuși, tocmai largul cîmp de idei abia deschise lasă loc unor înfloriri cu adevărat bogate, în culori nelimitate. Sunetul de o mlădioasă fermitate al Elenei Popescu, datorat nu numai unei perfecte tehnici de mîna dreaptă ci și unei intense participări logice și afective, a subliniat legile construcției clasice (altminteri greu de observat în Sonata II-a în fa minor), a întărit coordonatele arhitectonice ale vestitei Sonate a III-a „în caracter popular românesc".

Varietatea de scări modale, folosirea treptelor mobile, cromatismele ușor orientale și-au atins scopul — o atmosferă de indecizie, de alunecare — prin subtilul dozaj de intensități al celor doi interpreți, performanță care îndeosebi la pianiști nu reușește întotdeauna. Este cunoscut, la Enescu, rolul important al pianului în sublinierea mesajului emoțional : Iustin Oprean a întărit accentele dramatice, a ondulat caracterul lung, doinit, al părților mediane, a susținut cu vioiciune transformările ritmice.

Un alt „început" de idee enesciană, voioșia copilărească a rondo-urilor finale, a fost de asemenea implinit de talentul acestor tineri muzicieni. Impresiile lăsate de rezolvarea, mai bine zis recrearea celor trei dificile sonate într-o singură seară, sînt de lungă durată ; le-am dori aceleași în fața unui disc.

Grete Tartler

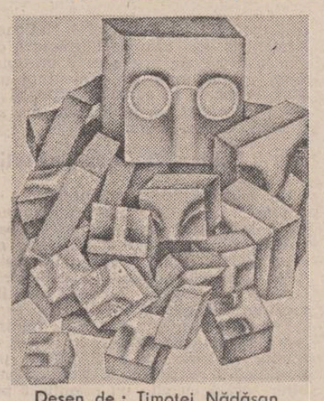

Desen de : Timotei Nădășan

DIN MEMORIILE REVOLUȚIONARULUI TRANSILVĂNEAN IOAN OROS

• Întîlnirea sa cu Alecu Russo în închisoarea din Cluj •

Memorialistica anului 1848 este încă departe de a fi cunoscută și editată în întregime. Numeroase foi și caiete de însemnări au mai rămas păstrate și necunoscute fie în arhivele unor familii, fie chiar în unele arhive oficiale. Datoria istoriografilor este de a le scoate cît mai curînd la iveală, pentru a se putea reconstitui în forme cît mai complete și cît mai autentice atmosfera și marea acțiune revoluționară de la 1848—1849, în cadrul căreia s-au mișcat, susținuți de masele populare, atîția din marii eroi ai revoluției în frunte cu N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, C. A. Rosetti, I. C. Brătianu, Al. G. Ionescu, C. Negri, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Gheorghe Magheru, Simion Bărnuțiu, Avram Iancu, George Barițiu și atîția alții. Printre memoriile ce își așteaptă încă tiparul și valorificarea istorică sînt și memoriile revoluționarului transilvănean Ioan Oros alias Rusu, originar din comuna Vidrasău de lîngă Tîrgu Mureș, unul din colegii de liceu, facultate și practică juridică ai lui Alexandru Papiu Ilarian și Avram Iancu, alături de care a participat la marile adunări de la Blaj : 13/30 aprilie, 3/15 mai 1848. În toamna anului 1848, Ioan Oros a fost numit prefect al legiunii române din comitatul Cetatea de Baltă.

La pătrunderea în Transilvania a trupelor maghiare comandate de generalul polonez Bem, dispozitivul austriac, ca și cel românesc a fost despărțit în două, o parte rămînînd în sudul Transilvaniei — Bem dominînd în primele săptămîni numai centrul — iar cealaltă în regiunea Năsăudului și a Bistriței, sprijinîndu-se pe munții Moldovei și ai Bucovinei. Avram Iancu a rămas însă stăpîn pe Munții Apuseni de unde nu-i va putea clinti nimeni pînă la sfîrșitul revoluției. Trupele austriece, comandate de colonelul Carol Urban, au fost silite în cele din urmă să se retragă în Bucovina, aceeași cale urmînd-o și unitățile de lăncieri români care luptaseră alături de ele. Odată cu trupele s-au refugiat în această provincie și fruntașii Ioan Oros, Florian Micaș, Iosif Hodoș, Artemie Lupa și alții. Ajunși în Bucovina, revoluționarii transilvăneni s-au îndreptat în spre Cernauca și Dulcești la familiile fraților Hurmuzăcheștí, care în această perioadă au fost ocrotitorii tuturor revoluționarilor din Moldova și Transilvania refugiați acolo. Ioan Oros s-a împrietenit îndeosebi cu Nicolae Hurmuzaki, cu care va întreprinde în primăvara anului 1849 o lungă călătorie prin sudul Bucovinei și nordul Moldovei ajungînd, cu un poștalion tras de 12 cai, pînă la Iași. În timpul acestei călătorii au făcut popasuri mai lungi la Suceava, unde au vizitat vechile ctitorii ale lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare. În această călătorie au avut ca tovarășă de drum și pe sora lui Nicu Hurmuzaki, Elena Sturdza, soția boierului moldovean George Sturdza.

Impresiile din Bucovina și Moldova au fost povestite mai tîrziu de Ioan Oros într-un volum de memorii, consacrat vieții politice a timpului său care se află astăzi la Arhivele Statului din Tîrgu Mureș, unde au ajuns datorită directorului Ioan Ranca, ele fiind achiziționate de la una din nepoatele lui Oros, doamna Silvia Rusu Togănel. Asupra lui Ioan Oros alias Rusu, care a murit la vîrsta de 85 de ani (1909) am publicat un articol în anul 1969 în „Studii, revistă de istorie".

În cele ce urmează vom reproduce din memoriile lui Oros fragmente din paginile în care acesta a povestit întîlnirea sa cu Alecu Russo — respectiv vocabularul și formele sale de expresie — numit de memorialist în mod frecvent Ioan Russo — în închisoarea din Cluj, și apoi cîteva fragmente din călătoria făcută în Moldova în decursul căreia a vizitat pe mama și sora lui Alecu Russo.

Aftenie Radu : **„Întîlnirea Bălcescu — Avram Iancu"**

Eftimie Bârleanu : „Grupul revoluționar de la Minjina"

«Într-o zi — povestește Rusu — s-a lățit ca fulgerul în Cluj vestea că în orașul Dej s-a prins un spion muscălesc, care a fost arestat la Cluj și care se află închis în casa orașului. Se vorbea că nimeni nu se poate înțelege cu el, fiindcă numai în limba franceză vorbește, iar la magistratul orășenesc nimeni nu știa limba franceză". În cele din urmă, cu ajutorul baronului Carol Hussar, care cunoștea amintita limbă, s-a intrat în contact cu „spionul", aflîndu-se că acesta nu era spion, „ci un biet tînăr român de la Iași, din Moldova", care, fiindcă avea o proprietate în Rusia, poseda un pașaport rusesc". „După ce s-a lățit vestea — relatează Rusu în continuare — că presupusul spion ar fi român, eram curios să-l văd și să vorbesc cu el. Am mers deci la primarul orașului, Grois Gustav, și la rugarea mea acesta a venit cu mine în odaia unde se afla spionul și după ce am vorbit cu el am asigurat pe primar cum că acela e într-adevăr român curat din Moldova. A mai chemat primarul — adaugă memorialistul — și pe protopopul Negruțiu de a vorbit cu Russo și după ce Negruțiu l-a asigurat că-i român, l-a lăsat liber de unde apoi s-a dus către Pesta și Paris».

În cele ce urmează vom reproduce cîteva scene din timpul șederii sale la Iași.

«...În ziua următoare — sosirii la Iași (7 mai 1849) ne-am trimis pașapoartele la poliție de unde am primit scrisoare de ședere pe o lună de zile. Aceasta s-a poftit că muscalii erau în Iași. A doua seară am mers la teatru unde cu Nicu Hurmuzachi ne-am luat lojă lîngă loja prințului Vodă. Edificiul teatrului era mare și foarte frumos decorat și bine prevăzut cu mașinării. Publicul ce era în teatru era curios că cine să fie acei doi tineri străini din lojă, și nu-și mai luau ochii înarmați cu lunete de pe noi, însă nici noi nu ne lăsam de scădere și ne uitam cu lunetele noastre în toate părțile teatrului. Ce fel de piesă s-a jucat nu-mi mai aduc aminte, destul că atunci **am văzut mai întîi teatru românesc care a făcut în mine o impresiune foarte plăcută, și nedeserisă.** Atunci am văzut ce deosebire este între noi și frații noștri din Principate cu privire la viața națională și socială (în Transilvania). Noi aici (în Transilvania, apăsați și maltratați de inamicul secular, ei acolo liberi. Ei și atunci erau mai fericiți decît noi astăzi (Oros scria la sfîrșitul secolului trecut). Vestindu-se în Iași sosirea unui prefect de legiune română din Transilvania corpul profesoral din Iași pe la 12 ore a zilei următoare au venit la mine și după ce unul din profesori îmi ținu o vorbire cam în sensul următor : „Domnule prefect, Venind la cunoștința noastră cum că trista soartă a resbelului din Transilvania v-au aruncat în patria noastră Moldova, și știind noi că în astfel de împrejurări cînd omul nu de bună voie ci silit de inamic trece granita iubitei sale patrii, mai mult lipsit decît prevăzut cu cele de lipsă. De altă parte ne bucură că putem avea norocirea de a vă saluta în capitala Moldovei, și totodată a ne ruga ca să nu luați în nume de rău, dacă noi, corpul profesoral din Iași, ne luăm libertatea de a vă ajuta cu un mic ajutor ca un împrumut, că dacă vitrega soartă oare cînd ne va arunca în Transilvania, ne vom bucura și noi, dacă vom primi un ajutor cît de mic". După aceia or pus pe masă o cutie a căruia conținut nu se vedea. Eu le-am mulțumit, ajutoriul primindu-l ca un împrumut în sensul indicat de vorbitor, dorindu-i însă din inimă ca bunul Dumnezeu să fărească Moldova de o soartă analogă cu a Transilvaniei iar pe domnii profesori împreună cu toți locuitorii ei de soarta noastră, a celor din Ardeal. După aceia am dat mîna cu feștecare și după o mică conversațiune între noi s-or depărtat. Conținutul cutiei era 60 de galbeni austrieci. În ziua următoare pe la 10 ore mi-am luat un fiacăr galant (birjă) berluit cu barșon roșu, care de la 10 ore dimineața la 10 ore seara sta sub dispoziținea mea cu plată de un galbin, — cu acela am mers și am reintors vizita la fiecare profesor. După aceia am făcut un turneu prin străzile cele mai frecventate a Iașului și apoi m-am întors la cortel...

Acuși eram de șase zile sosit la Iași și boierița (dna Sturdza) m-a rugat ca să fac vizită la cocoana Russu ca să-i duc vestea bună și să-i enarez ce știu despre fius-o Ioan Russu (Alecu), care a fost arestat în Dej ca spion rusăsc, de la Dej escortat și închis la casa orașului din Cluj, după cum mai sus e descris, despre care mumă-sa și soră-sa de cînd cu împrăștierea conjuraților din casele boierului Costachi Sturza, prin fiul prințului Mihail Gregore Sturza nimica nu știau. În avizul madamei Sturza m-am suit în fiacărul meu și ajungînd la locuința madamei Russu, m-am dat jos și suind scările la etaj am intrat într-un salon unde aflînd pe madam Russo cu fiica Cleopatra m-am recomandat în forma următoare : „eu sînt Ioan Russu prefectul unei legiuni române din Transilvania, am dorit a-mi face onoarea și a vă aduce o veste îmbucurătoare". Față de mine sta madam Russu și ceva către stînga sta fiica ei frumoasa Cleopatra, o ființă admirabilă de frumoasă și cu tot dreptul se poate zice și numi : „Regina frumuseții" un înger adevărat. După recomandarea mea, madam Russu mi-a zis : „după nume trebuie să fim rudenii", iar eu i-am răspuns că de nu trupește desigur însă sufletește sîntem rudenii, și apoi le-am enorat istoria arestării lui Ioan Russu fiul madamei Russu și fratele frumoasei Cleopatra, punerea lui în libertate și mergerea lui la Paris, și ca să nu se îndoiască de adeveritatea vorbelor mele am descris persoana lui în forma următoare : „acel tînăr era de statură înaltă, la trup subțirel, obrazul cam slab și brunet, mustață neagră, barbă mică franțuzească și pe cap o pălărie neagră lată în pînză". Pe cînd eu le vorbeam așa, creștea expresia bucuriei pe fețele lor. Mai la urmă într-atita le-a răpit bucuria încît madam Russu drept în față m-a cuprins în brațele sale zicînd : „Of acela e fiul meu, el trăiește, pe cînd eu îl credeam de mort". Tot deodată cu mamă-sa m-a îmbrățișat și frumoasa Cleopatra de către brațul sting peste brațele mamei sale zicînd : „acela e fratele meu, doamne ce bine că trăiește". Îmbrățișarea a ținut vre-o trei minute, eu însă ași fi vrut din partea Cleopatrei să fi ținut pînă la ora morții mele. După bac turcesc și aprins, care eu nefiind fumător și frumoasa Cleopatra și de fericire pentru mine, am cuprins loc pe un divan în mijlocul ambelor ființe. Mi-or făcut mai multe întrebări la care eu le-am răspuns. Apoi un servitor a adus pe o tavă de argint dulceață și apă, și după ce ne-a servit cu ele mi-a adus un ciubuc umplut cu tabac turcesc și aprins, care au nefiind fumător nu l-am primit. Atunci frumoasa Cleopatra ca și cuprinsă de mirare mi-a zis : „ce, dumneavoastră ca bărbat nu sînteți fumător" ? la ce eu i-am răspuns „da scumpă coconiță, nu sînt. După aceia a luat în mînă o tabacheră de argint cu un tutun turcesc și făcînd cu mînușele ei cele frumoase două țigare de hîrtie, care ținîndu-ie în palma deschisă a minei drepte le-a întins spre mine zicînd : „una e pentru dmuneavoastră și una e pentru mine", apoi uitîndu-mă în ochii cei negri și strălucitori ca doi luceferi de pe bolta cerului i-am zis : „să știu că în minutul prezent voi muri, totuși primesc țigara", apoi le-am aprins și le-am fumat amîndoi. Aceia mi-a fost prima țigară de hîrtie care am fumat-o în viața mea. După aceia am rugat pe frumoasa Cleopatra ca să-mi arete și să mă învețe a face țigare de hîrtie, ce ea bucuros a făcut și eu cu mare drag am învățat, ce mi-a rămas de suvenire plăcută în toată viața, căci de cite ori am mai făcut și imi fac țigară, totdeauna cu plăcere-mi vine-n minte că de la dînsa am învățat a face țigare, și chipul ei cel îngeresc ca o ființă cerească în frumusețe și în splendoarea ei de atunci mi se arată, iar de prezent e poate numai prav și cenușă astupată undeva în pămînt. După aceia m-a întrebat că unde sînt în cortel (în gazdă) și după ce i-am spus că la madam Elena Sturza în strada Copoului, mi-a zis că la trei ore după amiaz să fiu acasă că o să-mi reîntoarcă vizita. Acele cuvinte atît de tare m-or surprins, încît nu știam ce să-i răspund, zicînd că la noi în Transilvania nu era în modă ca o domniță să-ți reîntoarcă vizita făcută, și am cugetat că după ce eu le-am făcut o bucurie mare în privința frateso, nu-i cu putință ca acel înger pămîntesc să vroiască a se bajocori cu mine și reculegîndu-mă i-am zis „cu toată plăcerea primesc promisiunea prin care-mi cauzați o bucurie foarte mare". După aceia luîndu-mi adio și sărutînd mîinile ambelor ființe, iar ele, după moda de atunci sărutîndu-mi fruntea, m-am depărtat fiind însoțit pînă la trăsură de ambele dame. Ajungînd acasă madam Sturza m-a întrebat, cum am fost primit și cum mi s-a părut de Cleopatra, la care i-am răspuns că foarte bine m-or primit, căci le-am făcut o bucurie grandioasă. Mai încolo i-am spus că o ființă mai frumoasă și mai drăgălașă ca Cleopatra în viața mea n-am văzut, n-am cutezat însă a-i spune cum că mi-or propus la trei ore după amiaz a-mi reîntoarce vizita, fiindcă nu știam moda de acolo».

...Oprim aici paginile memorialistului Ioan Rusu, propunîndu-ne să le continuăm altădată.

Vasile Netea

FESTIVALUL NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

frumosul la el acasă

Cu cele 27 de distincții obținute în faza finală a primei ediții a Festivalului Național „Cîntarea României", Argeșul s-a situat pe primul loc în această întrecere cu adevărat grandioasă prin multitudinea și varietatea formelor artistice care au fost antrenate pe tot parcursul ei.

„Bineînțeles — îmi spunea zilele trecute tovarășul **Florea Dinu**, președintele Comitetului județean pentru educație și cultură socialistă, că toate aceste distincții nu ar fi putut fi obținute dacă desfășurarea festivalului n-ar fi constituit un nou imbold, dintre cele mai puternice, pentru creație, pentru îmbogățirea conținutului și calității întregii mișcări artistice din acest județ, cunoscut ca unul dintre județele cu cele mai vechi tradiții culturale.

Toate aceste rezultate, obținute printr-o muncă asiduă, printr-o antrenare masivă a talentelor creatoare și interpretative existente în județ, dau adevărata măsură a seriozității, pasiunii și abnegației cu care reprezentanții culturii și artei argeșene s-au prezentat în festival".

Aceste cuvinte, așezate în loc de prefață la ediția a II-a a Festivalului Național „Cîntarea României", așa cum se desfășoară ea în Argeș, se constituie ele însele ca o profesiune de credință pentru miile de oameni ai muncii argeșeni antrenați în actuala ediție, și anume credința în muncă, în munca în care s-au investit pasiune, talent, suflet.

Frumusețea gestului artistic

Un confrate scria, cu puțin timp în urmă, că oricine vrea să afle adevărata măsură a profesionalității artistului amator o poate găsi într-unul din (oricare) spectacolele oricărei formații a Palatului Culturii din Pitești. Cheia tuturor succeselor, obținute atît în țară cît și peste hotare de aceste formații, se află în perseverența și maturitatea cu care se pregătește fiecare manifestare artistică, fiecare spectacol. Așa se explică faptul că toate cele 5 formații ajunse în faza finală a ediției precedente a Festivalului Național „Cîntarea României" s-au întors acasă cu cîte un premiu. 5 premii : două premii I și trei premii III — aceasta e „recolta" unei munci adevărate.

Pe unul din pereții biroului directorului acestei instituții culturale a municipiului Pitești, Valeriu Dobrin, se află și acum „planificarea" succeselor (pe faze) obținute în ediția I a festivalului. Cine parcurge cu privirea acele cifre, acele procente ale succesului își poate da seama că de fiecare dată ele au fost depășite, de fiecare dată succesul obținut a fost mai mare decît cel scontat.

Acum, cînd toate cele 12 formații cu care Palatul Culturii s-a înscris în cea de-a II-a ediție se află în focul pregătirilor, cînd fiecare repetiție contează, directorul Valeriu Dobrin găsește de cuviință să ne spună, repetînd de mai multe ori, că un prestigiu e mai greu de menținut decît de cîștigat. Se impune de aceea, o permanentă grijă pentru pregătirea vechilor formații, dar și pentru perfecționarea măiestriei interpretative a celor noi, înscrise acum pe fișele de participare. Pentru că în ediția a II-a a festivalului, Palatul Culturii din Pitești va mai „arunca" în focul bătăliei pentru premii noi formații ca : o formație de dans ritmic, condusă de coregraful Dorin Oancea ; un trio instrumental de muzică cultă condus de dirijorul Marius Giura ; o formație de teatru de păpuși condusă de Silvia Constantinescu ; o formație de café-concert, condusă de Mihai Butaru, precum și o nouă formație de miniaturi satirice, condusă de Valeriu Dobrin.

Marcel Olinescu : **„Cîntarea României"**

O lume de basm

«Ediția I a Festivalului Național „Cîntarea României" — îmi mărturisea tovarășul **Costin Alexandrescu**, directorul C.I.C.P.M.A.M. Argeș — a însemnat, efectiv, **o revoluție** în sensul renașterii activității culturale, la modul organizat, a mișcării artistice de masă. „Cîntarea României" a oferit, în plus, un cadru organizat de confruntare și de întrecere a unor talente, a unor ambiții. În plus, acest festival a prilejuit redescoperirea unor vocații, renașterea unor formații precum și nașterea și ivirea altora noi».

Aveam să mai aflu că pregătirile amatorilor, care cad în sfera de preocupări a C.I.C.P.M.A.M. Argeș, se desfășoară sub semnul **transformării cantității într-o nouă calitate.** Aceasta înseamnă, pe de o parte, îmbogățirea repertoriului brigăzii artistice de la **Întreprinderea de autoturisme** și al Ansamblului folcloric „Chindia", al **Combinatului petrochimic,** laureate ale ediției I-a a „Cîntării României", dar și îndrumarea atentă, sub semnul aceluiași deziderat al calității, a noilor formații constituite după încheierea primei ediții. Pentru că prima ediție a însemnat, în plus, declanșarea unei efervescențe în toate sectoarele vieții cultural-artistice, deci și în rîndul amatorilor. Astfel, ediția a II-a a festivalului a consemnat **actul de naștere** al cercului literar-artistic de la Boteni, al corului bărbătesc din comuna Bogați, al corului mixt al Căminului cultural Vedea, al brigăzii artistice din comuna Ștefan cel Mare, al formației de dansuri a bătrînilor din comuna Vața, al Cenaclului muzicienilor argeșeni „George Ștephănescu" și al altora.

Cît despre creatorii individuali, care aduceau Argeșului, în ediția anterioară a „Cîntării României", un număr impresionant de premii ce se adăugau celor 42, obținute la „interpretare", aceștia își gîndesc participarea la această ediție ca pe un prinos de frumos care să înnobilleze, să înalțe, să cutremure și să tulbure adînc viața noastră, să satureze setea noastră de frumos. Pentru că fie că este vorba de Maria Pătru din Apa Sărată sau de Maria Ungureanu, izvoditoare de frumos „pictat" cu acul și cu firul de borangic, fie că este vorba de Dan Gherasimescu, de Ion Păuna, de Sofia Anculescu, de Floarea Facere, de Ilie Dobre sau Vetuța Manga, fiecare încearcă, să facă din ceea ce lasă în urmă, un semn al existenței noastre pe aceste meleaguri, un semn că izvorul nesecat de talente al poporului nostru își duce în lume rostul și dăinuirea.

Din agenda unui cenaclu

Pe „agenda de lucru" a Cenaclului literar „Liviu Rebreanu" al municipiului Pitești se află diverse acțiuni, nenumărate manifestări puse sub semnul Festivalului Național „Cîntarea României". Răsfoind-o, împreună cu unul din vicepreședinții cenaclului, **Sergiu Nicolaescu,** redactorul-șef adjunct al revistei „Argeș", am reținut, pentru ambianța deosebită de care se bucură în lumea iubitorilor de literatură piteșteni, întîlnirile cu oameni ai muncii din întreprinderi, spectacolele de poezie și muzică folk susținute la întreprinderea de stofe „Argeșana", la Întreprinderea „Textila", la Întreprinderea de morărit și panificație. Un excepțional spectacol de poezie rostită și cîntată s-a desfășurat zilele trecute pe scena **Casei de cultură a sindicatelor din Pitești.** Peste 500 de tineri, dornici de frumos și poezie, au gustat cu ochii, cu auzul și cu inima, poezia muzicii și muzica poeziei scrise în cenaclul literar „Liviu Rebreanu". Au fost două ore care vor rămîne înscrise adînc în biografia acestui cenaclu. Membrii Cenaclului „Liviu Rebreanu", condus de poetul Ion Bănuță, au sub tipar două antologii de poezie, precum și multe, multe planuri de viitor. Un cenaclu ca „Liviu Rebreanu" se vrea mai degrabă un cadru de manifestare a talentelor, de confruntare de idei și păreri. De aceea cele patru secțiuni ale lui au darul de a oaziona discuții pe genuri de creație, discuții care să evidențieze saltul calitativ pus în lumină de creația discutată și inscrisă în festival. Ediția a II-a a „Cîntării României" presupune pentru cenaclul piteștean și o susținută muncă de depistare de noi talente, precum și o bogată activitate de răspîndire a produsului artistic de valoare...

Un dialog pictat în tuse ușoare

— Care sînt proiectele cu care sînt înscrisi în ediția a II-a a Festivalului Național „Cîntarea României" artiștii plastici piteșteni ?" — l-am întrebat pe pictorul **Ion Pantilie,** membru al Consiliului județean de educație politică și cultură socialistă, reprezentantul artiștilor plastici.

— Dintre manifestările înscrise în „Cîntarea României" voi aminti : participarea noastră la Expoziția de la Oradea (Ion Vlad, Sorin Ilfoveanu, Mariana Șenilă), și Cluj-Napoca (Ion Pantilie, Gh. Pantilie, Ana Ruxandra, Margareta Popescu, Constantin Marinescu), realizarea mozaicului de la **Fabrica de piine Pitești,** dedicat aniversării a 30 de ani de la industrializarea din 1948, precum și a unui mozaic dedicat conducătorului primului stat dac centralizat — Burebista. Aș mai aminti, dintre proiectele noastre, îmbogățirea calcanelor clădirilor din noile cartiere cu elemente decorative — sculptură și mici mozaicuri ; colaborarea cu întreprinderile argeșene în vederea asigurării unor calități noi ale produselor, privind designul ; deschiderea unei expoziții dedicată cărții, expoziție în care artiștii plastici argeșeni vor aduce machete de coperți, ilustrații de carte etc. Și, pentru a fi cît mai scurt, voi încheia șirul acesta al participărilor „la zi" la ediția a II-a a „Cîntării României" cu anunțarea expoziției-premieră : **Doi ceramiști la Curtea de Argeș.**

Final de reportaj

Nu știu cît de sugestive au fost cele scrise mai sus despre ceea ce înseamnă ediția a II-a a marelui Festival al muncii și creației pentru mișcarea cultural-artistică argeșană.

Cert este că nu există zi în care Argeșul să nu-și poată întîmpina vizitatorul cu o expoziție de pictură, cu un spectacol de muzică și poezie, cu un concert de muzică simfonică, cu un concert coral, cu o expoziție de carte, cu o premieră teatrală, cu un simpozion cinematografic, cu un recital de muzică clasică, cu un program de balet sau cu o lansare editorială. Zilele Argeșului au început să fie mai frumoase din punct de vedere artistic. Pentru că frumosul artistic se naște sau se manifestă în oricare localitate a județului. Fie că se numește Pitești, Cîmpulung, Curtea de Argeș, Leordeni, Boteni, Ștefan cel Mare, Albești sau Rucăr... În oricare localitate a Argeșului frumosul este la el acasă.

Dan Rotaru

Corpusul marilor valori

Urmare din pag. 1

blicat valoroase culegeri de documente literare, mai ales corespondență, aparținînd lui I. Heliade-Rădulescu, George Barit, V. Alecsandri, N. Bălcescu, ceea ce permite o mai bună cunoaștere a momentului impetuos pe care l-a marcat revoluția de la 1848, ca și a protagoniștilor, aproape toți scriitori. Și activitatea aceasta de restituire continuă. Trebuie s-o spunem însă — pentru a cita oară ? — că într-un ritm prea lent și în forme nu întotdeauna corespunzătoare. Avem diverse ediții Bălcescu, dar încă nu ediția operelor complete ale marelui patriot democrat-revoluționar, după cum nu aveam pe aceea a lui V. Alecsandri sau M. Kogălniceanu. Știm că cercetători competenți se pregătesc de ani de zile (să amintim pe Georgeta Rădulescu-Dulgheru, Dan Simonescu, Paul Cornea, Roxana Sorescu), dar știm de asemenea că se mai întîmpină unele dificultăți în legătură cu integritatea textului. Anumite realități social-istorice riscă să ni se comunice deformat, am spus-o mai mulți la o recentă Rotonda a Muzeului Literaturii Române, datorită punctelor de suspensie intempestive, care s-au mai împuținat, e drept, în vremea din urmă, dar n-au dispărut cu desăvîrșire. Progresele și cîștigurile exegezei actuale sînt evidente atît în monografiile cît și în cercetările de sinteză. Ca de obicei, G. Călinescu se situează printre marii promotori cu studiile lui despre Gr. Alexandrescu, I. Heliade-Rădulescu și V. Alecsandri. Lucrări documentate, uneori exhaustive, sau analize cuprinzătoare au semnat G. Zane **(N. Bălcescu),** Al. Piru **(I.H. Rădulescu. C. Negruzzi),** G.C. Nicolescu **(Viața lui V. Alecsandri),** Al. Dima **(Alecu Russo),** Teodor Vârgolici **(D. Bolintineanu),** D. Păcurariu **(D. Bolintineanu, Ion Ghica),** Mircea Anghelescu **(Gr. Alexandrescu),** Al. Zub **(M. Kogălniceanu),** Marin Bucur **(C.A. Rosetti).** Tratatul de **Istoria literaturii române,** vol. II, se ocupă și el pe larg de această perioadă pe care a studiat-o în profunzime Paul Cornea în **Originile romantismului românesc** și într-o lucrare colectivă, concepută foarte modern, **Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc.** Sigur că unele dintre studiile amintite sînt depășite ca informație și, uneori, ca interpretare, însă meritul lor este incontestabil în abordarea diferențiată a scriitorilor pașoptiști, etichetați prea adesea cu formule simplificatoare, minimalizante. În acea spiritualitate patriotică și revoluționară au apărut mari creatori ce cuprind domenii vaste, ca Heliade și, într-un fel, ca Alecsandri, prozatori de valoare universală ca C. Negruzzi, istorici și oameni politici, veritabili profeți ai națiunii, ca N. Bălcescu și M. Kogălniceanu. Exegeza noastră critică își face un merit important din a se fi ocupat de ei și de a fi realizat uneori lucrări ce au devenit de referință. Dar și aici, ca și în cazul edițiilor, istoricii literari, dacă nu cumva și scriitorii, mai au înainte un larg teren de acțiune. Oricît s-a publicat în ultimii 15—20 de ani, nu avem încă o mare monografie Heliade Rădulescu și nici o mare monografie V. Alecsandri. Și unul și celălalt au ctitorit literatura română modernă pe toate planurile, au fost deschizători de drumuri, în presă, în învățămînt, în publicistică (Heliade mai ales), participanți activi la evenimentele de seamă ale secolului (mai ales Alecsandri). Marile monografii întîrzie pentru că întîrzie edițiile critice și colecțiile de documente (principalele instrumente de lucru), pentru că ne mai stăpînește sfiala marilor subiecte și, poate, uneori, inerția.

demna călătorie prin timp

■ **FOSTUL „3 354...“**

„În costum bleumarin și cămașă în dungi, cu început de chelie, umblam curat ce mai... Da, da, purtam și șapcă sau nu... Ah, nu, nu pot să țin minte cum naiba eram. Mi se spunea «Iov Rădan». Lasă dragă, îi zic soției, ai să vezi tu, ai să mă auzi... am vorbit la miting... vezi să nu te impuște careva, Isache... Era și ea comunistă din '45, asesoare populară, judecase criminali de război. La mitingul din sala de mese, am făcut bilanțul capturilor. Îmi filfîia mineca, prea largă, cînd gesticulam. Ați văzut, tovarăși, luxul bandiților ? Ați văzut plaimuturile ? La Radio se cînta o melodie veselă. Crainicul se pregătea să anunțe vestea. Sirena uzinei răsuna. Muncitorii erau murdari, obosiți, nerași. Unii nici nu știau ce urma să se comunice. Au sărit în sus, unii și-au pierdut sepcile. Mi s-a pus un nod în gît și am tăcut o vreme. De ce, Isache, neatentule, ți-ai pătat cămașa ? Iar ai fost la strunguri, bravo ție... Avea dreptate ; era singura mea cămașă fără petece...

Prea multe nu-mi puteam închipui din ce vă fi. Nu vor mai fi lipsuri de la lucru, vom avea utilaje mai bune, vor dispărea cartelele, numerele de ordine. Pentru patron, eu eram doar atît : «3 354...»“

■ **TANCUL MAREȘALULUI**

„Mă frate-meu, ne bat ăștia de ne zvîntă... Eram cu Ionescu Vasile la vindut «Scinteia», în cartier. În noaptea de 10 spre 11 iunie am plecat la posturi, pe la ora două. În echipe. Vîndusem ziarele și acum urma să-i însotim pe muncitori într-o treabă fără nume. Ca activist politic nu-mi permiteam să-ntreb. Călătorisem cu hanomagul, o platformă deschisă, din fier, pe care iarna te făceai iască. Cu salariul pe o săptămînă îi cumpărasem soției un ou și o turtă de pîine cu mălai de la speculanți. Mălai de mătură, mama lor... Am fumat două pachete de Naționale, de ciudă.

ÎN CINSTEA ZILEI DE 1 MAI, C.A.M. PUNE ÎN VÎNZARE ȚIGĂRI CARPAȚI, MĂRĂȘEȘTI ȘI NAȚIONALE DE CALITATE SUPERIOARĂ.

În Pantelimon, unde locuiam cu soția, aveam o odaie fără sobă. Un pat de scînduri, o saltea de paie, un primus care ne putea asfixia. În ziua de 11 iunie, am vorbit să stea la coadă la Economat, să gătim ceva carne, că vom sărbători ceva. Ce ? Ceva... Las' pe mine, că nu degeaba am fost la școala de agitatori. După masă, după Comunicat, zărim un munte de oțel într-un birou al lui Malaxa. Ce e așta, mă, frate-meu ? Tai tu ? Ai curajul ? Taj. Am. Am tăiat 3 ore cu aparatul de sudură. Cînd colo, peste ce dau : peste documentația tancului maresalului...“.

■ **TRIMITE-MI UN FIER DE PLUG...**

„M-am trezit la ora 5, plin de năcaz, ca în toate diminetile. Că n-a putut tata să ne facă o

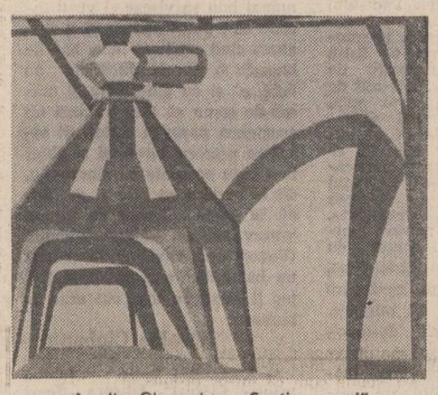

Amelia Gheorghe : „Șantier naval“

condiție deloc. Unsprezece frați... Locul vostru, tică, să fie pe lîngă industrii. Amin. Eu întotdeauna — zicea — am dat 2 bănicioare de griu pe 1 m de pînză. Griul se face o dată pe an, cămasa se rupe de două ori. Și zicea tata : toată viata nu mi s-a vîndecat buba din umăr. Oamenii din Voineasa de Olt aveau toți bube în umăr, de la împinsul cărutei cînd voiau să iasă din sat, din vale. Față de situația de la părinți, eu am venit la Craiova, la fabrică. Trimite-mi, bă, tată, bă, un fier de plug si o foarfecă de vie... M-am trezit la 5 — cum spuneam — si am făcut mortarul. Eram în lucru la o cămăruță. Rămînea sotia să zideasca. După vesella de la fabrică, auzind la radio comunicatul si după ce am strigat «ura», cum se proceda pe atunci, m-am întors acasă să-mi reiau opera. Am cumpărat o sticlă de vin «Rezervat» cum nu mai băusem în viata mea.

ADMINISTRAȚIA FERMELOR DE STAT, PRELUÎND PIVNIȚELE «RHEIN AND CIE AZUGA», CONTINUĂ SĂ SERVEASCĂ CLIENTELA CU VINURI CABINET, PINOT, REZERVAT ETC.

Ioane, imi zice nevasta seara la masă, caută-mi un servici, ceva mai usor, că zici că de azi înainte căzură patronii. Arată ce poti, ori nu vrei să ai o nevastă în rîndurile clasei muncitoare... Cum vechii patroni fuseseră înlocuiți cu cadre bine pregătite si cu multă dorintă, m-am adresat unui sef de la un atelier de covoare, cu care fusesem coleg de graid pe cînd ne odihneam, argati în gară la Moțătei, sub adăpostul logofătului Făncică. Așa a devenit și nevasta mea muncitoare“.

TESĂTORIILE REUNITE EUFROSINA POPESCU CAUTĂ ȚESĂTORI DE PLUȘ.

■ **O PÎINE LA 18 UCENICI**

„Ca niciodată, trezirea a fost dată la ora 4 în ziua de 11 iunie. Controlul părului, controlul păduchilor. Ucenic, răcnea, unu de vreo 2 metri, du-te după pîine ! Nu mă duc... Mă băiete, picameru te mănîncă, auzi ? Așa a si fost. În acea zi mi s-au spart băsicile în palmă. Tata îmi scria : Făncică, dacă nu te faci mecanic de locomotivă, să nu care cumva, dracu, să mai dai peacasă. N-aveam putere să-nvăț, mi se rotea capul de foame. O pîine la 18 ucenici... O sută de grame de marmeladă... Tata avînd permis c.f.r. a venit să-mi aducă ceva de-ale gurii. M-a văzut galbin la fată, m-a pipăit pe frunte să-mi ia fierbințeala. Ce să-i spui eu lu'mâtă, Fănică ? Vorbește, mă, cu conducerea, cu muncitorii care au luat puterea... ai nevoie de un sanatoriu, de ceva...

CASTELUL DE LA VOILA, AL CONTELUI HAUSE DE BLOME, A FOST PUS LA DISPOZIȚIA MUNCITORILOR EVIDENȚIAȚI ÎN PRODUCȚIE.

Lasă, tată, zic, N-am nimic, ai să vezi. O să mă urc pe locomotivă si am să cer traseele de munte, din Valea Prahovei, să respir mai mult aerul muntilor. Lasă, nu-ți face griji. Tocmai azi, cînd ar trebui...“

P.S. : În ordinea de mai sus, mărturiile aparțin următorilor : **Isache Rădan,** 63 ani, fost controlor de calitate la Malaxa, București ; **Gheorghe Răzleț,** 60 ani, fost maistru timplar la Malaxa, București ; **Ion Oacă,** 55 ani, fost bobinator la Inspecția atelierelor c.f.r Malaxa Craiova ; **Ștefan Bolcu,** 50 ani, fost ucenic la I.A. C.F.R. Malaxa, Craiova.

■ **FILME DE ACTUALITATE**

„Fumurile încrucișîndu-se în ceruri numără anii“ Întreprinderii „23 August“ și culori pastel trec pe linii de manevră cînd se fac probele tehnologice la locomotivele Diesel pentru Costa Rica. Dintr-un panou de onoare mă privesc cu un zîmbet à la minut „personalități ale uzinei“ : un Avram, un Hristache, un Iscru, un Buruc și ceilalti. Prin uriasele hale, un om dînd binișor în vîrsta a doua, tine profesional la ochi un aparat de filmat. Pe o bandă de plastic înfășurată pe un miner citesc „cineclub Faur“. Cum aș putea cunoaste mai bine uzina, mă întreb, dacă nu cu ajutorul acestui om care, se vede, își face meseria cînd alături, în hală, „ca o poruncă se-aude glasul otelului“ ?... Aflu că e maistrul electrician, Gheorghe Hirdău, „Gîcu bolnavul de film“, responsabilul cineclubului. În cele peste 30 de filme realizate de cineclubisti, mi se spune că încape o bună parte din viata uzinei. Ei și-au propus : „să dăm ascultare sufletului uzinei, să ne căznim a-l întelege“.

1. — **CULBUTORUL ECHIPEI GEANTĂ**

Gheorghe Hirdău povestește : „Am filmat nu de mult contributia unei echipe la realizarea unui mare si complex utilaj metalurgic pentru R.D.G. Este vorba de un culbutor si de echipa lui Geantă Ionel. Așta, șeful echipei, se arată în film, pe cînd stă în fata proiectului, pare a spune : „Dați-mi lampa lui Aladin, vreau să văd lucruri neobisnuite“. Într-adevăr, un lucru neobisnuit, prin complexitate si înaltă tehnicitate, a iesit acest culbutor în film se vede debutul, se înfătisează efortul echipei, know howul lui Costică Udroju, complexitatea lucrărilor. Filmul demonstrează că muncitorii si tehnicienii de la „23 August“ pot oricînd să realizeze produse competitive pe piata mondială. În încheiere, toți stau în jurul utilajului, ca la un examen, cu cîte o cheie ori alteava în mînă, gata de orice interventie în momentul testării“.

La sugestia lui Gheorghe Hirdău, voi consulta unele statistici. Voi citi astfel că asigurarea competitivității produselor marca „Faur“ a devenit pentru realizatorii lor unica ratiune a muncii, sursa sigură a unui mare prestigiu. Astfel, 25 de tări cumpără de aici diferite tipuri de motoare Diesel, 18 tări cumpără locomotive pentru cele mai diverse modalități de exploatare, pe o întindere cuprinsă între Cercul polar si Ecuator sînt instalate fabricile de ciment ale acestei gigantice întreprinderi. Fostul „mecanic șef“ al tării a devenit în numai 30 de ani principalul producător de utilaje de transport, de compresoare si coloane de sinteză pentru combinatele chimice, de tractoare grele, de piese pentru industria mobilei, de linii de ciment, urmînd să producă în curînd masini-unelte de o înaltă tehnicitate, compresoare fără ungere, mari rezervoare sferice pentru gazul sub presiune ridicată, noi tipuri de locomotive si motoare Diesel. De altfel, „Faurul“ bucurestean este si una dintre putinele întreprinderi din tară, distinsă de 4 ori cu Ordinul Muncii clasa I, cu Steaua Republicii clasa I si Ordinul „23 August“ clasa I.

2. — **IMPRESIA LUI TEODOR COLONELU**

În filmoteca lui Gheorghe Hirdău se află un film numit „Note de călătorie“. A fost filmat, spune Gh. H. cu ocazia deplasării echipei noastre ..Service“ în Bulgaria. Acolo urma să acordăm asistență tehnică la exploatarea locomotivelor Diesel exportate de întreprindere. „Din imagini — spune autorul — rezultă comportarea în exploatare a locomotivelor, probele de viteză, aparatajul de bord, sistemele electronice. Dar în primul rînd rezultă impresiile gazdelor, satisfactia pentru calitatea si performantele locomotivelor, pentru trecerea cu bine a tuturor testelor prevăzute în proiect Unele imagini surprinzînd pauza de masă în care lăcătusul Teodor Colonelu, reprezentantul tehnic, avea impresia că la Tîrgul de la Plovdiv locomotivele noastre vor primi neapărat o medalie. Și chiar așa a fost : una din locomotivele „Faur Diesel“ a primit **Medalia de aur** Dacă am putea revedea filmul, v-as arăta că fetele echipei „Service“ nu erau deloc crispate, v-as arăta schimbul de priviri în timpul functionării, trăirea unor satisfactii“.

3. — **SFÎRȘITUL SE AMÎNĂ.**

Tot „momente de satisfactie“ a filmat echipa de cineasti amatori în timpul celor 7 luni cît a durat demolarea vechilor barăci si înălțarea primului bloc în Pantelimon, destinat muncitorilor de la „23 August“. Responsabilul cineclubului își aminteste : „N-am mai prins pe peliculă hanomagul, în schimb am prins barăcile în care locuiau muncitorii nostri. Un moment emotionant a fost cînd chiar proprietarii au început demolarea hardughiilor. Pe peliculă se vede cum izbeau cu tîrnăcopul în cercevele, cum stivuiau cartonul asfaltat, cum retezau ulucile, si nimănui nu se vede că i-ar fi părut rău. Aveau tragere de inimă, căci peste puțin timp s-au întors tot ei în apartamentele nou înălțate. Am insistat în special cu obiectivul asupra familiei Mirică, prima care a primit cheia de la bloc. Am filmat momentul în care omul își prindea găinile la primul ceas al dimineții, pe cînd mai dormeau, apoi momentul cînd își desuruba pompa din curte, își arunca paturile suprapuse si cîte alte vechituri. La selectie, am fost întrebat de ce filmul ..Noul Pantelimon“ (în paranteză fie zis : prezentat cu succes si în R.S. Cehoslovacă) nu are sfîrsit. Păi, sfîrsitul se amînă, am spus, că nici Pantelimonul nu s-a terminat“.

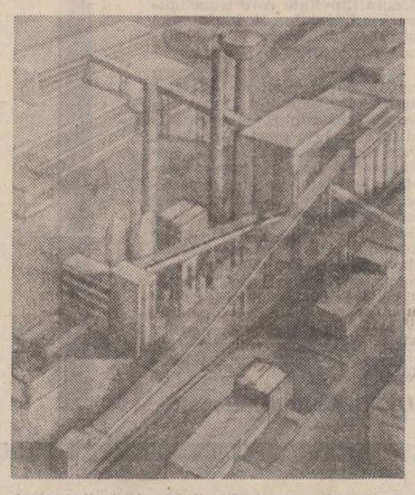

Liviu Stoicovici : „Întreprindere în Alba Iulia“

4. — **SCÎNTEI PE HARTA LUMII**

Unul din cele mai frumoase filme color ale cineclubului a fost făcut în turnătorie. Gheorghe Hirdău si echipa au vrut să imortalizeze elaborarea unei sarje de către o echipă de otelari, „nu contează care : Zibter sau alta“. În otelărie, spune maistrul electrician, ceea ce merită toată atentia sînt fruntile otelarilor, sudoarea fruntilor („La turnătorii si laminoare / în zornăitul si fluieratul si vuietul halelor / Fumul își schimbă chipul / Și oamenii își schimbă chipul“). Otelul, spune omul, se vede în film ca un aluat al zilei de mîine, iar pătratul visiniu, furnalul, „împroscă în preajmă cu flăcări“. Se văd mulți tineri lîngă furnale, în echipa Zibter sau cum s-o fi numind. În toată întreprinderea sînt sase mii, la care se adaugă aproape două mii anual, absolventi ai Liceului de mecanică“. Filmul e simbolic, eu văd în Emil Zibter si pe Ștefan Zibter, si pe Nicolae Petre si pe Niculescu Ștefan si pe Gheorghe Corcan si pe alții“. „Fumul otelului se vede albastru si rece“, din proba de otel sar scîntei imense, vii, lungi ca niste spice, care se întind peste o hartă a Lumii, se întind ca liniile Taromului : iată, spune imaginea, pînă unde ajung produsele uzinei...

Ion Longin Popescu

implinire peste ani

sau ce i-a arătat un fost ucenic fostului patron

—domnu' Friedrich, dar dumneata îti mai amintești cînd ne-am văzut ultima oară ?

Bătrînul nu răspunde imediat. Pare coplesit de gînduri, încearcă parcă să-și adune amintirile, fără succes de altfel. Clatină din cap. Vasile Pop reia firul povestirii cu un ton monoton, cu o detasare care i-o dau cele trei decenii scurse între timp, dar si cu o siguranță a frazei care exclude lipsa celui mai mic amănunt. „Veneam de la școală, tin minte că aveam cărtile sub brat si mă gîndeam să mă duc să mănînc la cantină, că după aia începea lucrul si curătenia prin ateliere, după ora trei. La nici 19 ani eram deja membru de partid, devenisem de cum împlinisem 18, adică vîrsta obligatorie, că mai devreme nu se putea. De cum am intrat pe poartă însă, vine cineva la mine si-mi spune să merg la organizatia de partid, că avem o sedintă. Nu exista, bineînțeles, un sediu al organizatiei P.C.R., dar aveam unul al sindicatului, acolo ne si întruneam. Practic tot comitetul sindicatului era format din membri de partid. Acolo, secretarul organizației a luat cuvîntul si ne-a spus — iată, tovarăși, dinsul este nou director al fabricii, tovarășul Fried Ernest, muncitor. Acesta s-a ridicat apoi în picioare. Tovarăși, zice, pe mine m-a trimis aici partidul ca să fiu director. Trebuie să păzim fabrica, să nu ducă patronul nimic afară, că de-acum e a noastră ! Ne-am împărtit, cei sapte-opt comunisti care eram de față, toate sarcinile — pe la porti, la telefoane, să nu poată nimeni comunica în afară, pînă nu vine ordinul de a actiona. Mie mi s-a spus să stau într-un birou de la contabilitate, unde era un telefon. Cum s-a făcut că tocmai acolo a venit patronul să dea un telefon, iar eu a trebuit să pun mai repede decît el mîna pe receptor, spunîndu-i : nu aveți voie, domnu' Friedrich ! S-a uitat la mine, de ce ? — a întrebat ; o să vedeți imediat — i-am răspuns. S-a întors si a iesit în curte. Am citit mai tîrziu că prin alte părti nationalizarea s-a făcut noaptea. La noi însă, tin minte, ordinul a venit pe la ora prînzului. Atunci a venit presedintele sindicatului si secretarul de partid, au dat bună ziua cuviincios si i-au spus patronului : În numele legii, fabrica se nationalizează ! Tovarășul Fried este noul ei director. Vă rugăm să predați toate cheile. A mers repede. Am adunat apoi toti oamenii de prin ateliere, erau vreo sută de muncitori pe atunci la „Industria fierului“, că așa se chema pe atunci întreprinderea, si-am făcut un fel de miting. Oamenii doreau să stie cît mai multe — cum o să fie fără patron, adică la stat?, si tot felul de alte întrebări.

Andrei Friedrich, bătrînul din fata noastră, este fostul patron al întreprinderii timisorene „Electromotor“. A frecventat cercuri socialiste la Berlin, pe cînd se pregătea să devină inginer mecanic (la facultate l-a avut profesor, printre altii, si pe Einstein !), așa încît nationalizarea nu l-a surprins foarte mult, zice, o astepta de pe o zi pe alta, simtind că timpurile erau în schimbare si vremea patronilor pe moarte. Îl recunoaste în cele din urmă pe Vasile Pop, fostul ucenic al sectiei de turnătorie în 1948, în momentul ultimei lor confruntări. Cunoaste desigur mai bine decît oricine istoria fabricii timisorene. «Știu că în 1975 s-au sărbătorit 75 de ani de la înființare, dar cred că este prea putin. Nu mai există date, din păcate, majoritatea au dispărut odată cu marele bombardament al Timisoarei din '44, dar eu stiu că anul înființării este de fapt 1876, atunci cînd bunicul meu a pus pe picioare un mic atelier mai mult pentru unele lucrări **de artă** din fier, apoi si reparații de masini agricole, cum erau cele de treierat, secerătorile mecanice si asa mai departe. Începînd din anul 1900, la conducere au trecut tata si cu fratele său, întreprinderea s-a mărit, purtînd acum numele de „Fratii Friedrich“. Făcea batoze, masini de treierat cu aburi, așa-zisele „locomobile“, pe care cred că tata le-a făcut prima oară la noi în tară, si tot felul de reparații. Prin 1916 am făcut un mare pas înainte, deschizînd o turnătorie proprie. Eu am plecat la Berlin, la Politehnică, si m-am întors inginer mecanic. Nu-mi mai plăcea ce făceau tata si unchiul, as fi vrut să pornim ceva mai serios. Atunci am făcut un raid în tară, să văd mai întîi necesitătile. Si-am văzut la București un registru, care arăta cum se introduceau în tară 400—500 de piese pentru valturile de morărit, aduse din Elvetia, la preturi exorbitante. Dar noi, de ce n-am face ? — mi-am zis, că tot oameni sînt aceia care le fac în altă parte ! Tin minte că tata mi-a spus — ce crezi, mă, mucosule, o să mănînci tu lumea ?! Eu o tineam însă una si bună. Am avut, e drept, o multime de esecuri — nu stiu cum se făcea că mereu se crăpa valtul la turnare. Întreprinderea pierdea o grămadă de bani, si tata a ajuns la un moment dat să ne întrerupă să mai încercăm. Cum nici eu nu mă lăsam, iată că-mi spune într-o zi : „Mă, Andrei, poate c-ar fi mai bine să pleci de-acasă !“ „Bine tată, i-am zis, dacă tu crezi c-așa e bine, așa o să fac...“ Tot atunci m-am nimerit să ajung la o fabrică mai mare din Budapesta, si uitîndu-mă eu pe geam la turnătorie, mai mult într-o doară, neatent la ce făceau ăia acolo, văd că se toarnă ceva : pînă să intrăm înăuntru — turnarea era gata ! Atunci m-am uimit deja. Si-am fost pe loc atent — să fi durat vreo opt secunde toată turnarea. Asta e, îmi zic. Și cum m-am întors la Timisoara, am hotărît să facem ultimul experiment. Tata lipsea două zile din oras si i-am spus maistrului — uite ce-i, găsește tu un băiat cu mîna sigură, să toarne cît poate de repede otelul din oală direct în forme, nu așa cum îl tineam noi, de se-ntărea, că aici trebuie să fie greseala, iar eu îmi fac bagajul ; dacă nu merge nici acum, am plecat ! A mers. Mosul a venit, cum se face, chiar atunci — ne-a văzut si a făcut scandal. No, stai putin, tată, i-am spus, stai să vezi. Valturile erau perfecte. Și uite așa, de atunci am început să facem masini de morărit, tot mai bune de altfel. Și tata s-a tras mai de-o parte, într-un atelier mai mic, numai pentru reparații. Am rămas să conduc eu, dar toată lumea tot „Fratii Friedrich“ numea fabrica. După bombardamentul din '44, care ne-a făcut praf, am intrat în combinatie cu trei actionari foarte bogati, numele lor nu mai contează acum, si-am început să reconstruim, iar întreprinderea a devenit „Industria fierului“. Prin 1947 a venit o decizie de a nu se mai construi mori în tară. Trebuia să schimbăm iar productia, sau să tragem obloanele. Și atunci eu am fugit iar prin tară, m-am interesat prin toate părtile si la Ploiesti am găsit un coleg care acum lucra undeva în petrol, si-mi zice așta : „Andrei, dacă poti tu să faci motoare de 40 de wați, te pup !“. Și zic, „haj să încercăm, de ce nu ?!“ Experiență în motoare electrice nu aveam, dar aveam strungari calificati, si turnători, si lăcătusi — oameni de toată nădejdea. Așa am început să facem motoare electrice, specialitatea „Electromotorului“ de astăzi !».

...Din primele zile ale nationalizării în fabrica timisoreană s-a simtit un suflu nou. Cu comunistii în frunte, între care si Vasile Pop, actualul secretar de partid al întreprinderii, muncitorii timisoreni au făcut mii de ore de muncă voluntară, ridicînd chiar o hală întreagă în numai 100 de zile. „Hala celor 100 de zile“ a început să se construiască la 1 Mai 1949 si a fost gata la 23 August, 2 500 de metri pătrati, cea mai mare hală a întreprinderii pe atunci ,astăzi cea mai mică ! Vasile Pop, secretarul U.T.C. pe întreprindere pe vremea aceea, si-a scris numele în cartea de aur a fabricii, alături de alte nume, comunisti sau utecisti deopotrivă, precum Nicolae Mot, Ioan Vacsi, Elena Dellinger, Adalbert Fenyvesi, Ioan Dicu, Nicolae Fusian, Ilie Bălan, Gheorghe Semenea si încă multi alții. Nu se făceau totusi la început decît 30 de motoare pe lună. „Europa liberă“ sustinea pe atunci că România n-are ce căuta în productia de motoare electrice cu numai un motor pe zi, că destinul ei trebuie să rămînă legat de agricultură. Astăzi se fac mai bine de 40 000 de motoare pe lună la „Electromotor“, din care o mare parte se exportă pretutindeni în lume, inclusiv în tara care subventionează numitul post de radio...

Vasile Pop lucrează de mai bine de trei decenii la „Electromotor“. După 11 iunie a mai participat la cîteva nationalizări, în agricultură mai ales, unde lucrurile nu erau deloc mai usoare. S-a întors apoi în fabrică, s-a specializat în turnarea metalelor neferoase, a devenit cu timpul un maistru foarte priceput. Pînă în 1963 a fost presedinte al sindicatului din întreprindere, apoi secretar al Comitetului de partid, de mai multe ori reales, ceea ce este si azi, de cîtiva ani. Așa s-a făcut ca, luîndu-se după mintea reporterului, Vasile Pop să-l invite într-o bună zi pe Andrei Friedrich din nou la fabrică, unde nu mai fusese de peste 25 de ani.

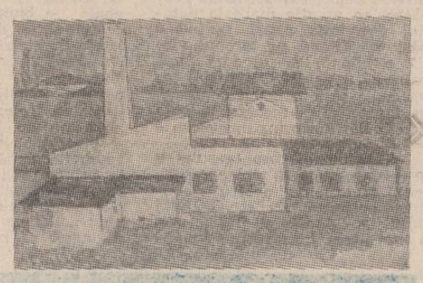

Horia Paștină : „În curtea fabricii“

Cu vizibilă mîndrie, Vasile Pop l-a dus peste tot, parcă încercînd să-i arate „patronului“ — să rămînem la acest cuvînt, desi el nu respectă întrutotul personalitatea lui Andrei Friedrich — că fabrica sa a încăput pe mîini dintre cele mai bune, că atît el, Vasile Pop, cît si ceilalti **patroni** de astăzi, tot colectivul întreprinderii, au cu ce să se mîndrească în fata trecutului. A fost exact ceea ce îmi închipuiam că o să fie : uimire, admiratie, chiar stupoare uneori. Lipsă de cuvinte, imposibilitate de comparatii, poate si invidie ! Vasile Pop l-a luat de brat pe fostul său patron, pentru a-si putea vorbi, în ciuda zgomotului, ca doi cunoscuti care nu s-au mai văzut de mult si au atîtea să-si spună. Andrei Friedrich a avut o multime de cuvinte, pe care le considera însă sărace : incomensurabil, admirabil, de neînchipuit ! „Este adevărat, spunea, de crescut am văzut eu si de afară că tot creste, si creste — dar chiar așa nu mi-am putut închipui“. Simt că se bucură în sufletul lui, si-l întreb dacă a sperat vreodată ca fabrica lui să ajungă la asemenea dimensiuni, la o asemenea productie, la un asemenea renume mondial. „Niciodată, îmi răspunde De altfel, vreau să vă mărturisesc sincer că îmi dau bine seama că numai astfel, preluînd poporul conducerea, statul socialist, s-a putut dezvolta si perfectiona în asemenea măsură întreprinderea noastră (spune a „noastră“ — si nu-l contrazice nimeni, nici Pop, nici eu). Mă bucură, pe cuvîntul meu, că o văd așa de prosperă, si poate nu trebuie să-mi fie nici mie rusine, că poate **un atom** din ea este si contributia mea. Oricum, vă multumesc mult pentru marea bucurie pe care mi-ati făcut-o astăzi !“.

Dumitru Graur

30 de ani de la naționalizare

„Preluînd din mîna burgheziei fabricile și uzinele, bogățiile naționale, clasa muncitoare s-a dovedit în stare să le gospodărească incomparabil mai bine și să le dezvolte neîncetat în interesul întregului popor. Ea a dus cu cinste pe umerii săi greul industrializării, a luptat cu abnegație și a făcut sacrificii pentru ca această operă vitală pentru națiunea noastră să triumfe, stimulînd prin exemplul său energiile și avîntul întregului popor“.

NICOLAE CEAUȘESCU

EFTIM!E MODÂLCĂ

Tradiția continuității

colocviile «luceafărului»

Mesaj și opțiune în arta plastică

HORIA FLĂMÂNDU

Un crez generos

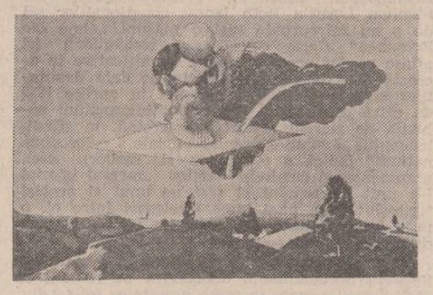

Grafică de Pusztay Péter

a încerca să definești poziția artistului față de istorie și contemporaneitate, pentru mine nu înseamnă altceva decît determinarea orizontului metodologic și de concepție al acestuia în raport cu propria-i creație.

Conținutul este firește „esențial“ dar căutările pentru forma cea mai potrivită acestui conținut înseamnă în primul rînd „exigență“ și totală accesibilitate pentru public — iată ce coordonate consider că trebuie să-l preocupe pe artist și căror elemente primordiale trebuie să le dea propriu-i răspuns.

A te preocupa permanent de îmbogățirea stilurilor și manierelor în artă raportate la bogata noastră tradiție vor da un caracter profund uman artei ; va fi pătrunsă de adevăr și emoție, va fi raportată continuu la dimensiunile zilelor noastre.

Adevărata tradiție este cu siguranță aceea a continuității, a evoluției. O tradiție „conservatoare“, statică ar fi un non sens. Tradiția presupune succedarea unor valori și înlănțuirea lor organică într-o singură direcție — aceea a progresului.

„Meseria“ pe care mi-am ales-o nu este accesibilă. Oricum, tocmai de aceea trebuie să o ridicăm la semnificația superioară a cuvîntului, la care firește se ajunge treptat, împletind zi de zi rezultatele, potrivindu-le dorinței tale de a găsi forma cea mai expresivă. Sinceritatea, spontaneitatea, originalitatea, aceste elemente specifice procesului de creație sînt emoționante cînd apar ca părți ale unui întreg organic. Structurat pe linia gîndirii și sensibilității proprii. Forța de transmitere a propriei tale viziuni înscriindu-se în albia adîncă a spiritului poporului pe care îl reprezinți.

S-a spus nu o dată că preocupările mele artistice, firește de factură figurativă, au o trăsătură comună legată de viața și preocupările „pădurenilor“, că ori de cîte ori am evadat într-un alt cîmp de preocupări „Lumea Pădurenilor“ m-a urmat, m-a copleșit și m-am întors umil la ea, redescoperind de fiecare dată semnificația și măreția neamului dacic, de la Sarmisegetuza și firește că nu am putut să fug de mine însumi.

Și pentru că arta este în primul rînd filozofie, cu alte cuvinte, un mijloc al omului de orientare spirituală, iar frumusetea un reflex al adevărului descoperit, artistul este obligat să exprime adevărul care condiționează viața contemporană, aceasta de fapt fiind funcția artei noastre realiste.

Noi preluăm de la înaintași numai experiența artistică într-un anumit sens, dar acesteia îi adăugăm elemente noi, căreia îi imprimăm o funcție superioară de transcriere a realității, în raport cu capacitatea emoțională și energia spirituală a consumatorului.

Mișcarea plastică românească încununată de atîtea succese, bogată și dinamică în tot ceea ce a realizat este expresia cuprinzătoare a modului în care artiștii răspund sau caută să răspundă marilor interogații ale contemporaneității.

Poate că niciodată mai mult ca acum, în fața cuceririlor tehnico-științifice, în fața casei de beton, sticlă și otel a civilizației moderne, a uzinelor automate și a creerului electronic, sensibilitatea umană nu a resimțit atît de acut necesitatea prezenței fenomenului artistic.

De aceea încet și fără grabă, dar sigur, trebuie să relevăm un adevăr nou, esențial și diferit în raport cu concepția noastră despre lumea preexistentă, de azi și de mîine.

Conferința națională a artiștilor va fi cu siguranță bilanțul nostru, în contextul societății socialiste a cărei artă optimistă și robustă reprezintă timpul nostru, în care vibrează aspirațiile noastre proprii spre viitor, spre situarea artei românești într-un context universal viabil.

Dezvoltarea armonioasă a artelor pe tot cuprinsul țării se înscrie dinamic și convingător în procesul de educare spirituală a maselor la care noi însine ne-am angajat, punînd la dispoziția lor tot ceea ce am creeat mai de valoare, întreaga noastră operă izvorîtă din bogatul tezaur românesc de ieri și de azi, inepuizabila sursă de imagini și idei ce constituie marea frescă a zilelor noastre.

Aparținînd domeniului sensibilității, arta nu poate fi niciodată indiferentă, neutră sau lipsită de sens ; ea are întotdeauna o dimensiune axiologică. Afirmația este de o evidență imediată și totusi, adîncimea ei ascunde un nebănuit pericol. Căci, deși valoarea este recunoscută, scările și criteriile de apreciere sînt departe de a fi unanim acceptate. Istoria abundă de receptări diferite ale uneia sau aceleiași opere, iar panteonul artei și-a schimbat mereu zeii. Arta modernă, mobilă și imprevizibilă uneori chiar deconcertantă, sporește și ea nesiguranța aprecierilor, totul conducînd spre capcana scepticismului (axiologic). Dacă pentru spectatori (și exponentii săi cei mai avizați, criticii și esteticienii) dificultatea poate fi mai ușor trecută (sprijiniți și de criterii de valoare extraestetice — politice, etice, filozofice, stiintifice — si de o întreagă panoplie de tehnici de decodare si interpretare) si chiar greșită, o judecată poate fi refăcută (cum adesea e cazul), pentru artist situația este inevitabil tensionată. Fiindcă, pe de o parte, opțiunea (estetică) odată făcută, revenirea asupra ei implică riscul unei incoerențe dezolante, iar pe de altă parte, artistul trebuie să asculte deopotrivă glasul vremii și cel al propriilor emoții și sentimente. Aici se află miezul problemei, în modul în care opțiunea estetică și trăirea interioară fuzionează cu conținutul de idei pentru a produce acea aparitie unică : opera de artă. Și despre aceasta vom vorbi la apropiata Conferință a artistilor plastici. Și pentru ca din rîndurile de mai sus, inevitabil simplificatoare, lucrurile să nu pară peste măsură dramatizate, îmi fac o datorie din a aminti că ne luminează un crez generos, sintetizat în îndemnul secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, **„Sufletul omului nou constiința lui, deschide artistului un orizont nelimitat de investigație. Cercetarea și redarea acestui univers palpitant — iată ce cerem noi oamenilor de artă și cultură“.**

cronica literară

Leonid Dimov

DIALECTICA IDEILOR

Mă bucur să scriu despre Leonid Dimov, chiar cu o foarte mare întîrziere, şi iată de ce : îmi place în chip deosebit acest poet singular ale cărui mustăţi galice şi plete tăiate scurt, popeşte, îl fac să poarte pe umeri, leit, capul lui Alfred Jarry. M-a cucerit de prin 1950, cînd încă nu debutase şi venise la mine cu nişte versuri ca să le public în „Contemporanul", unde lucram. A trebuit să-i explic că, deşi regret amar, nici o şansă de apariţie a lor, atunci, nu exista. Am fost apoi încîntat, mai tîrziu, de revenirea şi debutul său răsunător în „Viaţa Românească". Pentru mine, Leonid Dimov face parte din categoria poeţilor pe care-i citesc, nu pentru că sînt consideraţi „mari", ci fiindcă-mi plac pur şi simplu. Volumele lui le-am parcurs pe toate, filă cu filă, delectîndu-mă, nu pentru a le consacra o „cronică literară". De aceea, m-a mustrat lungă vreme conştiinţa că, datorită împrejurărilor, adesea stupide, am pierdut pînă acum prilejul să mărturisesc public cît îl preţuiesc.

Nu e totuşi uşor — constat surprins — să defineşti poezia lui Leonid Dimov, chiar atunci cînd te-a vrăjit şi-ţi este familiară. O senzaţie similară au avut-o — se pare — şi colegii mei, aproape toţi încep prin a sublinia dificultatea definirii artei poetului, în ciuda extremei ei originalităţi.

Un ermetic descins din Ion Barbu, balcanizant ca Gh. Magheru, dar la o treaptă a fiinţei mult superioară, arghezian şi bacovian pe alocuri, „oniric" şi acumulator de realităţi fascinante prin teribila lor concreteţe, barochist, grav şi burlesc deopotrivă, manierist prin gratuitatea invenţiei imagistice şi virtuozitatea asamblării cuvintelor rare în versuri perfecte, toate acestea sînt, negreşit, adevărate. Dar, dincolo de ele, farmecul secret al artei lui Dimov scapă. Ca un silf, deşi ni se înfăţişează dimpotrivă în posturi mai curînd groteşti şi neajutorate, Dimov lunecă printre definiţii.

Au dreptate cei care contestă o evoluţie a poetului ; el a apărut, format de la început ca Minerva înarmată din capul lui Jupiter (a fost o ivire întîrziată de împrejurări vitrege, autorul aparţinînd „generaţiei pierdute", Tonegaru, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Radu Stanca, Şt. Augustin Doinaş, a avut prea mult timp să facă exerciţii). Totuşi, Al. Piru nu greşeşte cînd observă o limpezire treptată, care face versurile să-şi părăsească bolborosirea dodonică iniţială, să capete o deplină cursivitate, fără a pierde însă aerul enigmatic.

Ultimul volum, **Dialectica vîrstelor**, confirmă observaţia ; cele mai multe piese sînt naraţii, nu aşa de lungi ca versurile din primele volume, dar nici foarte scurte, nesucite aproape deloc, expuse calm, răbdător, cu atenţie mare la detaliul descriptiv exact, părînd a păşi tot timpul pe terenul vieţii cotidiene, nu o dată vag paupere, ca să ajungă invariabil, fără artificii, direct, în fantastic. O plecare la baia comunală devine o aventură plină de primejdii şi cuprinde episoade cînd comice, cînd atroce, ba capătă chiar implicaţii metafizice, pentru că aduce prezenţa, fie şi bănuită doar a Atoatelui (**Baia sau o eternitate iterativă**). Numărul unui acrobat ia o turnură încă o dată miraculoasă. Insul, tot prinzînd bile şi cuburi colorate, în aer, iese prin pînza circului şi se trezeşte plutind la înălţimi ameţitoare ; apoi intră în acţiune „numărul memorat încă din şcoală reprezentînd acceleraţia gravitaţională" şi-l prăvăleşte către pămînt. (**Memoria acrobatului**). Tipică e mai cu seamă **O dimineaţă în curte**, lungă şi sfătoasă povestire care preface nişte îndeletniciri higienico-fiziologice într-un straniu ceremonial macabrofetid. Istorisirile relatate altădată au „domestic iz", după însăşi precizarea autorului. Explorarea banalului, odată cu simplificarea aceasta, în stare să păstreze misterul întîmplărilor narate ba să-l şi amplifice, aşa cum a pornit să o exercite din volumul **Carte de vise**, Leonid Dimov ne-o explică pe jumătate gemînd, pe jumătate foarte serios : „M-am hotărît / Să scormonesc şi-n ce-i urît / Şi vă rog să mă credeţi — nu-i o poză, / N-o fac nici în poezie, nici în proză, / Ci într-un soi de descriere / La mijloc între desen şi scriere, / Cu fel de fel de intruzii, că / Mă gîndesc să pară o muzică / Plină de anotimpuri şi de sfişiere..." (**Romanţ**).

Încerc să mă apropiu, nu ştiu cu cît succes, de secretul formulei poetice a lui Dimov : cred că puterea ei fascinatorie rezultă din fantezia prodigioasă, aplicată pe o materie ingrată, rezistentă prin insignifianţă şi natură derizorie la miracol. De aici vine şi ecoul cîteodată bacovian al unor versuri. Laboratorul minunilor lui Dimov e situat undeva, într-o periferie cu case vechi, insalubre, aflate permanent sub ameninţarea demolării apropiate. La colţul cîte unei case „se zbate o bucată de burlan / desprinsă de demult, pe jumătate". Pe străzi „mărginaşe", cu „lucarne" şi „cuferaşe" zac „dughene rănite" şi se aude dispărutul „spoitingiri", sau sună lovite în trecere de noctambuli, „bidoane cu lapte". Arpentori se pierd în labirintul unor curţi nesfîrşite şi îşi instalează mirele printre cojile mîncate seara de nenumăraţii locatari. Vecinii se interpelează de la ferestre : „Madam Cîl-ni-cea-nu ! Ai auzit că moare Neica Marin ?". Pe o cumătră o doare capul, din pricina întrebuinţării şi acum a fierului de călcat cu mangal ; o fată umblă într-o pijama bărbătească şi tîrlici cazoni, de postav kaki.

Materia însăşi, cu care lucrează iluzionistul, e comună, ieftină, la îndemîna oricui : nişte ardei aninaţi în plafon, cîteva ulcele pe prichici, harbuji cu purici albi, sculuri de lînă neagră, verde, albastră, violetă, jucării din mucava, o zdrăngănea, gavanoase, tramvaie, indigouri, aniline, şoricei morţi.

De ce modestia acestei materii se pretează la efecte poetice speciale ? Pentru că e miraculos să scoţi, tocmai din sărăcia ei, un univers de necontenite surprize. Marea lucrare alchimică nu constă în a transmuta metale nobile, ci, dimpotrivă, a preface plumbul în aur.

Dimov realizează o lume mirifică, folosind rumeguşuri, fiare ruginite, lemne putrede, hîrtii şi cocă. Printre ardei stacojii şi ulcele prăfuite, calul alb, ciudat Pegas bolnav, urcă pe o scară şi străpunge ca o licornă din basme pe veterinarul în costum sumar şi înarmat cu clistire. Vasele de noapte se transformă în urne care au cele mai curioase şi neprevăzute forme. Unul de culoarea „piersicii coapte", iar capacul său „tronconic" se prezintă învelit în catifea. Altul, „japonez", de sticlă, ne apare „îmbrăcat în mătase frez, cu dragoni violeţi pictaţi pe el". Doamna Cîlniceanu foloseşte un lighean pîntecos de culoare gri. Din sculuri de lînă, consoarta poetului croşetează o bonetică pentru maimuţa fostului vecin, sosit în vizită. Acesta are „plete de zăpadă" şi mai posedă „un uistiti, cîntînd la clavecin".

Cum are loc trecerea din banalul sordid în miraculos ne arată următoarele versuri : „Numărul meu venea după o dresură de pachiderme / Intram — contorsionîndu-mă ca un vierme — / În arena cu două grămezi : / De bile galbene şi cuburi verzi / Aveam un costum negru, aveam şi coadă / Ba chiar o pafta aurie pe noadă / Ca să semăn cît mai bine c-un baset / Deşi sufletul meu era suflet de poet" (**Memoria acrobatului**). Joc ? Da şi nu... Fiindcă spiritul lucid intervine mereu, dar o boare de mister şi o deschidere către minunea autentică îl însoţesc, aşijderi, necontenit : „E totul cenuşiu şi dat / Încă din zori, cu petrosin / Şcoală ! Pe poartă a intrat / În sus, călare pe asin" sau „E un gînd ce bate, bate, bate / La uşi deschise, lustruite toate / E un gînd abia ce se-nfiripă / Precum o fîlfîire de aripă"...

Nu s-a vorbit, cred, destul de rolul extraordinar al rimei la Dimov. Încercaţi să o suprimaţi şi magia se spulberă instantaneu.

Ce funcţie indispensabilă îndeplineşte oare rima în această poezie ?

Întîia, mai uşor observabilă, e de trambulină pentru săriturile spectaculoase ale imaginaţiei. Dimov are rime acrobatice ca fanteziştii francezi Toulet, Pellerin, Carco, Verene şi Derene. De altfel, a şi tradus din ei excelent. Iată cîteva exemple de rime acrobatice : „Pentru parastasul celui care nu mai e / Şi a fost conductor C.F.R. / Soţul ei adică : / Fănică" ; „Iute / o bilă, un cub, numai unu / 9, 81, 9, 81, 9, 81, 9, 81" ; „Cu fel de fel de intruzii, că / Mă gîndesc să pară o muzică".

De trambulină, imaginaţiei, rima slujeşte şi în alt sens. Adesea senzaţia este că urmărind-o, vînînd-o ca pe tigrii, cum spunea Derene, poetul ajunge la asociaţiile sale cele mai insolite. Rima lucrează astfel exact ca bilele şi cuburile din versurile intitulate **Memoria acrobatului** (Pot fi, la rigoare, luate ca o „ars poetica"). Oricum, îl fac pe autor să sară după ele, tot mai sus, mai cutezător, mai imprevizibil : „Şi-a început adevărata viaţă : / Cu arici răsuflaţi, cu ochi de gheaţă / Printre paharele cu băuturi verzui / Tu de colo ! Agaţă-mă de-un cui"... „Cînd acele fete şulugeace / Au început să mă dezbrace / Iar una s-a lipit strîns de mine / Apoi m-a purtat prin indigouri şi aniline / Pînă cînd a ajuns cu mine jos / Şi mi-a şoptit mîngiios : / Vezi clădirea cea mare ? Nu aia ! / O văd / — Ei bine, acolo e Baia".

Dar cea mai fericită mi se pare funcţia rimei de a împrumuta naraţiunilor fantastice o abia auzită muzică egală, uniformă, metronomică, uşor adormitoare. Astfel numai, prozaismul cultivat cu deliberare se converteşte într-o poezie bizară, unde gustul descripţiei amănunţite în loc să obosească, farmecă. Altfel zis, ia naştere o cursivitate muzicalizantă discret, dar riguros, fără cusur şi chiar în chip virtuoz. Prinse în chinga rimelor, istorisirile descusute, ca şi stăruinţele autorului pe descripţii detaliate, capătă o stranie fluiditate care transfigurează banalul, îi împrumută mişcarea plutitoare şi neobstaculată a visului.

Fără veste, în debitul acesta verbal, pe porţiuni de o logică strictă, dar evoluînd global sub semnul absurdului, se insinuează un fior liric scurt şi profund. Oare nu comunică Dimov, jucîndu-se şi ceva din marile crispări ale fiinţei noastre lăuntrice, cînd scrie : „Căci, făcătorii de parodii / Dulci, altminteri, şi cilibii / Credea-vor că voi a răspunde, / Pe cînd noi folosim alte unde / Mai albastre, mai domoale, / Cu sclipelci şi rotogoale / Dansate dimineaţa : / Iată că s-a terminat şi viaţa... / Ei bine, nu s-a terminat ! / Există un tremur scuturat / Şi dincolo de moarte..." (**Caleidoscop**).

Ov. S. Crohmălniceanu

CARTEA DE DEBUT

Reveriile tînărului reporter

Deşi, la un moment dat, Alexandru Spînu afirmă despre cartea*) sa că e doar „o invitaţie literaturizată la călătorii posibile", — adică, aşa cum se zice, un ghid turistic realizat cu mijloacele specifice reportajului literar —, totuşi, în ce ne priveşte, nu ezităm a spune că, în realitate, ne aflăm în prezenţa unei scrieri de un caracter mult mai complex şi, ca atare, susceptibilă unei receptări critice mai adînci. Contaminaţi de apetitul tînărului autor pentru definiţii şi disocieri — formulate, întotdeauna, pe un ton orgolios patetic şi dezinvolt teoretizant —, ne îngăduim şi noi o delimitare circumscrisă condiţiei genului în cauză considerînd că volumul său, atît de poetic intitulat, **Iubind printre Crişuri**, se înscrie în sfera a ceea ce, cu o expresie frecventă în cîmpul criticii moderne, numim „literatură de frontieră". Nu încape îndoială că însuşirea cea mai de seamă a scrierilor ce revendică un atare statut constă în eclectismul lor făţiş, adesea, de-a dreptul provocator. Este vorba, prin urmare, de o atitudine ce sfidează programatic nu numai teoria genurilor şi speciilor literare ci şi ideea însăşi că scriitorului nu i-ar fi îngăduite cele mai imprevizibile şi mai insolite imixtiuni în domenii de activitate spirituală al căror statut creator presupune norme de factură prin excelenţă diferită. Rezumînd, e de observat, că exigenţa estetică liminară, în cazul scrierilor de acest tip, rezidă în chiar coerenţa structurală a... eclectismului lor. Într-asta se releva marca talentului literar autentic. În ipostază de călător avizat, saturat de lecturi şi de meditaţie în marginea acestora, autorul trebuie să facă, necondiţionat, dovada unei revelatoare ingenuităţi spirituale şi intelectuale în oricare din momentele contactului său cu realităţile ce îi ies în cale. Din acest punct de vedere, lectura cărţii lui Alexandru Spînu este realmente pasionantă. Tonalitatea dominantă a periplului său reportericesc este asigurată de suflul exultant-patetic, trecut, cu măsură şi fără trudă, prin filtrul reflecţiei cărturăreşti. Am spune deci că ochiul reportericesc al lui Alexandru Spînu înregistrează realul făcînd alianţă, în acelaşi timp, atît cu cenzura minţii cît şi cu glasul inimii. Din această dibace conlucrare se iscă cele mai bune pagini ale cărţii, nu puţin dintre ele efectiv strălucite. Insolita „joacă" de-a livrescul, dintr-un pasaj în care scriitorul (aflat în postură de critic de artă ad-hoc) descrie interiorul clădirii Muzeului Ţării Crişurilor, degajă un farmec aparte: „Capela cu meza altarului e din marmură roză, aceeaşi marmură care avea, peste cîteva zile, să mă scoată din minţi la Vaşcău, deasupra tronează pictura murală a lui Schöpf. S-a „decretat" influenţa şcolii müncheneze şi cea a lui Andrea del Pozzo, dar mie mi se pare mai apropiată de acel Tintoretto din „Relicvele Sf. Marcu", acelaşi dinamism, aceeaşi repartizare a luminii, acelaşi sentiment al perspectivei, racursiul şi clarobscurul creează impresia de adîncime. Apropieri de Nicola Pisano, cel ce urma obiceiul medieval de a reuni mai multe scene într-o singură compoziţie, involburarea faldurilor îmi împinge retina spre Bernini ; mult aer, personajele se „mişcă" degajate, contrastele de lumină produc tensiune şi numai atît pentru că, personal, nu întrezăresc dramatism, este mai mult un spectacol bine regizat, învăluit în intimitate, este chiar un mijloc de spectacol cu începutul şi sfîrşitul sugerate abil, de aici şi iluzia dinamismului. M-am înşelat oare ? Oricum, cobor scara asta imperială şi parcă mă înconjură aidoma lumini evocatoare, splendide rochii şi splendide doamne, se-aude menuetul, se simt parfumuri rare...» La rîndul ei, poza de inspirat şi însingurat contemplator al Carpaţilor bihoreni, indică în Alexandru Spînu un reporter din aleasă stirpe a bogzienilor pentru care şcoala maestrului adorat nu constituie nicidecum o sursă de inhibiţie epigonică, ci, dimpotrivă, o sigură rampă de lansare :

„Punct de referinţă în Carpaţii bihoreni, loc întins pentru sfat de uriaşi, memorie fizică. Aici tăcerea devine stridentă, toate antenele trupului meu vlăguit au înţeles vremelnicia nopţii. Noaptea Padişului este o noapte integrală, nimic nu presupune răsăritul, presimţirea zorilor ar părea o falsă iluzie a minţii înstrăinate de rosturile ei raţionale, într-atît de smolită şi compactă este şuba nopţii prăbuşite. Timpul dispare. Rămîn distanţele de nestrăbătut, ideale dintre ochii tăi emaciaţi şi rarele astre muzicale, sfidătoare şi reci. Refrenul pascalian, spaima de tăcerea infinită a spaţiilor încremenite, eternitatea devine măsură unică a stagnării. Am căutat cu auzul vreun ţipăt de sălbăticiune, vreun clipocit de apă, ceva care să-nsemne cît de cît mişcare, dar nu am dat decît de-mpotrivirea glacială a sferei de-ntuneric, aici culoarea are mirosul combustibilului, este culoarea infernului desăvîrşit, orice pare posibil pe-ntinsul său imperiu. Complice la tăcere, o lună vrăjitoare rînjeşte din ce în mai deschis, te simţi părtaş la îngheţarea vieţii, dar totul e vremelnic".

De s-ar lua cu totul în serios — de pildă, mai multă sobrietate ca ton şi expresie n-ar strica ! — şi de ar persevera, Alexandru Spînu ar putea deveni, în scurt timp, un reporter de tip **estet** dintre cei mai originali. Îl aşteptăm cu încredere şi cu vie curiozitate.

Nesusţinute de un convingător subtext reflexiv, problematizant, reportajele lui Eugen Mihăescu**) nu izbutesc întotdeauna să se sustragă festivismului de circumstanţă. Numeroase sînt paginile din cartea sa în care jovialitatea idilică, bucolismul post-festum fac ravagii, chiar dacă, să zicem, cititorului i se sugerează că faptele prezentate sînt aidoma celor din viaţă : «Aţi fost vreodată în sat cînd se face primăvara ? Atunci se petrec lucruri cu totul deosebite cum ar fi faptul că femeile încep să scrie bărbaţilor duşi departe. „Gheorghe, vei şti din primul rînd că eu sînt tare bine sănătoasă şi vitele-s bine, numai cu nutreţul o duc cam prost, vezi trimite şi tu nişte bani să scoatem vitele în primăvară şi copiii sînt răi de mi se suie în cap, de-abia aştept să vii tu să pui cureaua pe ei, că mie nu-mi ştiu de frică şi să ştii tu Gheorghe că sînt tare sănătoasă"» etc. etc.

Curiozitatea e de a observa că lui Eugen Mihăescu îi izbuteşte, în schimb, reportajul sublimat în materie cvasiepică. În unele împrejurări, realul, cît va fi existat, e proiectat în ficţiune şi astfel ne aflăm în prezenţa unor scurte povestiri cuceritoare fie prin sentimentalismul lor elegiac (**Istoria Romei sau a Bizanţului**), fie prin reveria lor difuză (**Seară de seară, Un zbor plăcut**), fie, în sfîrşit, prin întorsăturile hître şi groteşti ale naraţiunii, elemente ce amintesc de proza lui Nicolae Velea. În cea din urmă direcţie, **Reintoarcerea cailor** conţine secvenţe demne de toată atenţia, dătătoare de speranţe pentru posibila evoluţie a prozei lui Eugen Mihăescu : „El, Gheorghiel, tot aşa îi zicea, deşi fiica lui, Maria, era soţia factorului însă de-acum doi ani, aveau şi-un copil, factorul cel mic ; şi iar fu scos Gheorghiel din hodina sa de musca aceea teribil de flămîndă. Se-ntinse-n aşternut, sătul de somn, numai bun să viseze şi visul începu să-i placă pentru că-n ziua aceea cînd căpătase iapa, bău de bucurie o navetă de sticle de bere, el şi cu gineri-său şi măcar de somn să mai trăiască un asemenea paşte al cailor. Şi visul se petrecu întocmai şi chiar îl şi bătu pe spate pe gineri-său, de băiat bun ce este şi se laudă la toată lumea ce ginere grozav are el. „Măi, Victore, (Victor era vînzător la bufet) un băiat de aur, mă" ! şi ţoc, ţoc îi pupă pe toţi, cîţi erau la bufet».

Nicolae Ciobanu

*) **Alexandru Spiru : „Iubind printre Crişuri", Editura „Sport Turism", 1977.**

) **Eugen Mihăescu: „Noaptea după ploaie," Editura „Albatros", 1977.

Firească solidaritate

Urmare din pag. 1

nesc, indiferent că era vorba de Transilvania, de Moldova, de Ţara Românească.

Lucrul acesta se poate surprinde cu deosebită putere de convingere în perioada de efervescenţă revoluţionară premergătoare şi pregătitoare anului revoluţionar 1848, cînd de pildă un Daniel Roth (1801—1895) se pronunţă cu o abnegaţie adevărat revoluţionară şi cu o consecvenţă nepărăsită pentru un ideal de unitate românească („Daco-romanismul"), cînd un Stephan Ludwig Roth (1796—1849) intervine în faimosul „Sprachkampf" răspicat în favoarea limbii române ca limbă oficială din Transilvania, şi pentru soluţionarea democrat-revoluţionară a altor probleme ale populaţiei române majoritare din Transilvania, cînd un Joseph Martin (1824—1849) scrie romanele istorice cu titluri semnificative şi cu conţinut prezenteistic **Hora** şi **Dezebalus**, cînd, în sfîrşit, presa democratică săsească se angajează în chip manifest în această efervescenţă revoluţionară pronunţîndu-se pentru revendicări burghezo-democratice radicale, cuprinzînd deopotrivă masele largi populare din Transilvania, indiferent de originea, limba, credinţa lor. Aceste atitudini nu stau izolate în mediul săsesc, ele au darul unor exemple cu forţă simbolică şi ele s-ar putea enumera la infinit, concretizînd parcă multitudinea şi complexitatea problemelor care deveniseră de stringentă actualitate în primăvara anului 1848.

Odată cu izbucnirea propriu-zisă a revoluţiei, atitudinea saşilor faţă de aceste evenimente se radicalizează şi ea, mergînd de la simpla înregistrare neangajată pînă la luarea unor poziţii răspicate şi la participarea nemijlocită la evenimente. Presa săsească informează cu promptitudine şi cu vădită simpatie pentru români mersul revoluţiei în Moldova şi Ţara Românească. Îndemnul revoluţionarului sas Stephan Ludwig Roth lansat conaţionalilor săi de a nu întreprinde nici o măsură „ohne die Romanen" (fără consultarea românilor!) îşi aflase aşadar ecoul aşteptat, semnificative în această direcţie fiind instrucţiunile date deputaţilor saşi la dieta Transilvaniei în aprilie 1848 de către magistratul din Sibiu, instrucţiuni salutate de ziarele săseşti ca marcînd, în sfîrşit, începutul „evoluţiei paşnice oficiale a celor două naţiuni" (adică a românilor şi saşilor), căci, argumentează comitele saşilor „mersul istoriei i-a unit pe români şi saşi pe unul şi acelaşi teritoriu; baza unei bune înţelegeri între ei, o pace internă, devine o obligaţie sfîntă ce condiţionează bunăstarea lor".

Mersul revoluţiei îi va surprinde în această atmosferă predominantă deopotrivă pe români şi saşi, deciziile luate în afara graniţelor (dieta din Bratislava) şi adoptate de nobilimea maghiară (faimoasa problemă a „unirii"!) solidarizîndu-i în plus în faţa unei ameninţări comune.

O nouă argumentare şi justificare a poziţiilor adoptate vor găsi mediile săseşti în evenimentele revoluţionare de dincolo de Carpaţi. Organele de presă săseşti se înscriseseră într-atît pe o linie în favoarea revoluţiei românilor din Moldova şi Ţara Românească încît însuşi domnitorul George Bibescu interzisese difuzarea ziarelor săseşti din Transilvania; el ordonase chiar ca aceste cotidiene să fie arse în public! Măsura aceasta nu i-a putut însă opri pe alcătuitorii ziarelor săseşti să-şi informeze cititorii de ceea ce s-a întîmplat bunăoară în hotelul St. Petersburg de la Iaşi sau la Izlazii din Ţara Românească.

Atenţia se concentrează însă asupra revoluţiei din Transilvania. Saşii au salutat şi participat la marea adunare de la Blaj, i-au admirat pe fruntaşii revoluţionari români, au explicat şi justificat revendicările lor revoluţionare (care erau de fapt şi ale lor proprii); pentru transpunerea lor în fapt au luat armele în mînă şi unii dintre ei şi-au lăsat chiar viaţa pe cîmpul de bătălie.

Simbolul acestei atitudini săseşti va deveni Stephan Ludwig Roth. El îşi precizase atitudinea revoluţionară, marcată printr-o simpatie deschisă pentru români, încă înaintea izbucnirii revoluţiei propriu-zise. El a participat din proprie iniţiativă la adunarea populară de la Blaj, pe care a descris-o amănunţit, surprinzîndu-i semnificaţia revoluţionară şi forţa pilduitoare pentru saşii transilvani care ar trebui să înveţe din revendicările revoluţionare ale românilor, radicalizîndu-se şi solidarizîndu-se cu românii pentru o cauză comună. El nu se mulţumeşte numai cu apeluri scrise, ci se angajează decis în transpunerea în practică a revendicărilor revoluţionare. El va deveni jertfa şi martirul propriilor sale convingeri revoluţionare şi înfăptuiri revoluţionare fiind executat de forţele contrarevoluţionare la 11 mai 1849. Spre cinstirea şi memoria sa nealterată, Stephan Ludwig Roth nu şi-a abandonat atitudinea nici în faţa situaţiei limită, preferind să moară pentru o convingere decît s-o abandoneze de dragul salvării biologice.

Soarta acestui mare revoluţionar sas are o forţă simbolică de netăgăduit pentru comunitatea săsească, dovada mitului său în mediul săsesc care nu l-a negat niciodată, el intrînd în panteonul marilor personalităţi revoluţionare din ţara noastră. Exemple de acest gen s-ar putea continua, bunăoară, amintindu-l pe neînfricatul Anton Kurz, căzut alături de poetul Petőfi Sándor în bătălia de la Albeşti (iulie 1849). Nu trebuie uitată presa democratică săsească în atitudinea ei constant prorevoluţionară, a atîtor saşi autori de foi volante şi broşuri ocazionale revoluţionare, de masele populare săseşti din sate şi oraşe care s-au opus cu armele în mînă forţelor contrarevoluţionare.

Acestea s-au impus în cele din urmă, înăbuşind violent revoluţia. Mulţi saşi s-au refugiat dincolo de Carpaţi, între care fiind şi Johann Karl Schuller (1794—1865), care a avut astfel prilejul să cunoască mai bine Ţara Românească şi astfel va deveni unul din cei mai valoroşi istorici saşi ai realităţilor complexe româneşti.

Prin înfrîngerea revoluţionarilor s-a pus capăt revendicărilor lor imediate. Nereuşita aceasta, condiţionată de împrejurările vremii, nu trebuie să ne îndemne la nesocotirea cuceririlor de netăgăduit ale anului revoluţionar 1848. Acestea nu sînt puţine la număr. Între ele figurează şi o pagină luminoasă a cronicii convieţuirii româno-săseşti, mersul revoluţiei prilejuind o afirmare plenară a multiplelor şi complexelor raporturi între români şi saşi dominate — la nivelul maselor populare — de o comunitate de interese, de o prietenie şi de un respect reciproc adînc înrădăcinate în istorie.

Un dor fără saţiu

Urmare din pag. 1

ţei, protestul sau negaţia în forma blestemului. Interesant e faptul că, deşi om al himerelor, moartea nu e pentru poet un mister, ci ceva **limpede ca lacrima**, cum se intitulează o poezie : „Doar vremea nu trece / de la o vreme. / Şi privesc la cer, / la norii, — trireme / pe marea din cer. / Şi trece o umbră / de la o vreme. / — Stai, Moarte, / ai vreme, / nu te grăbi ! / — Pe ce cunoşti / că sînt Moartea ? / — Te cunoşti după semn, / pe rînjetul coasei, / pe sapa de lemn. / Semnele / nu sînt misterioasele semne cereşti. / Nu este cazul / de oculte ştiinţe. / Să le citeşti. / Cazul e limpede / ca lumina de zi / Moartea eşti, n-ai mai fi !".

Moartea e altădată „Doamna cu toporaş" de care lumea se fereşte ca de foc, baricadîndu-se în „refugii de beton". Poetul care, văzînd-o ca pe o imagine a primăverii, a reînvierii o cîntă cu patimă, nu e de acord cu cei ce nu văd decît toporul şi, cuprinşi de spaimă animalică, se lasă pradă laşităţii : „Voi, / cu insolenţele voastre, / cu lipsa de tact, / aţi alungat cîntecul, / Verzi ca spanacul / şi galbeni, de ceară, / o să vă mănînce frica, / să ştiţi — / Şi Doamna cu toporaş / nu o să-l vadă, acest oraş. / Nici ghiocel nu veţi vedea. / Să ştiţi voi !". El, poetul, stînd cu o mînă la frunte şi una la falcă, se simte ca Dionisie Areopagitul care, decapitat, şi-a dus capul în mînă două mile spre a-l preda unei femei. Catula : „Parcă port în mîini / un cap fără trunchi ; / parcă

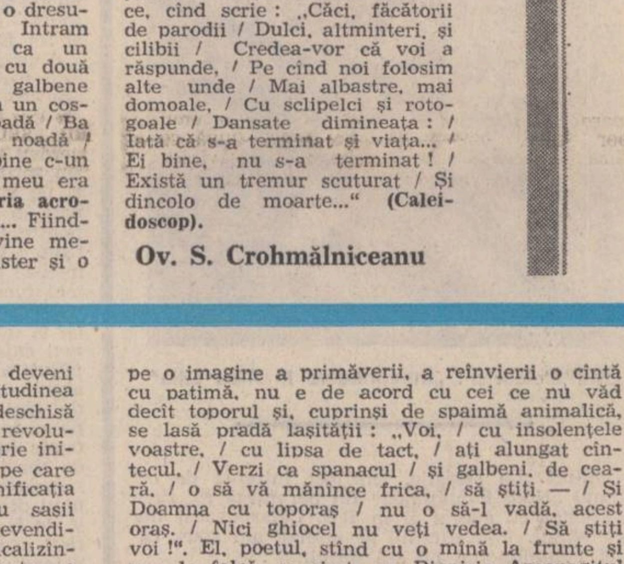

Horia Paştină : „Flori"

ţin un potir / ca Denis cel Scurt / săracul martir. / cel de cap scurtat".

Spaţiul poeziei lui Emil Botta e o ţară a umbrelor cu ciudate fantome. În Zarand e strigoiul unui Chezăraş Iulie, undeva doarme buimacul de odinioară... Dus-Pierde-Vară, la Palermo Bălcescu, pe Columna din forul roman dachii, în Apune-Soare „umbra de mîndru bărbat" Petru Cercel, la Mărăşeşti „divizii de oase". Dar Eminescu ? Ce patimă a avut el întreabă poetul pe „doctorul fantasmelor" dintr-o ramă. „Eminescu se credea Eminescu", răspunde acela „o patimă neînduplecată, / mai tare ca oţelul şi cremenea". Rareori se pot citi elogii mai mari decît acelea pe care Emil Botta le aduce figurilor ilustre printr-o uşoară inscenare, precum cea cu Eminescu sau cea cu pictorul Whistler, prieten al lui Baudelaire, „plictisitul de moarte, / de moarte prins" aşteptînd pe „doamna căruntă / cu braţe de ghiaţă, / în manta ca smoala, cel care a murit viaţa şi a trăit moartea".

Sigur, în unele cazuri Botta reinterpretează cu o subtilă ironie miturile ca de exemplu mitul **Mioriţei**, unde nu e vorba de uciderea baciului moldovan, ci de administrarea şi chiar molestarea unui „viclean domnişor" care s-ar înţelege că a vrut să fure sau chiar să distrugă legenda : „Alei, ce vis, alei ! / M-au bătut cei trei, / veri păcurari trei, / ca într-o întîmplare nelumească / m-au lovit / cu bîta lor ciobănească. / Şi m-au ciocănit / Şi m-au ciomăgit : / Ce vrei de la noi, / De la noi, / De la oi, / Ce vrei, ce mioară cei / Tu, cu floarea la piept, / Veşted cavaler, / Viclean domnişor / Nu eşti oare Îngerul / exterminător ?".

Cuvintele lui Horaţiu cînd Hamlet moare : „Good night, sweet prince" sînt puse pe seama lui Hamlet, „danezul în doliu", pentru prietenul său Horaţiu şi rostite la moartea cîinelui Zed, oratori prin jur nefiind , cînd e aruncat în „apa dulce a Dîmboviţei" : „Noapte bună, Cîine !".

Don Quijote e pe meleagurile noastre un „Vai de mine cu eliptic discurs", un Stan Păţitul care-şi redactează într-un pompos stil de hidalgo naivul credo-testament : „Noi, Stan Păţitul / pe o piele de capră scriind / testamente spanioleşti iscălind / pluralul Noi, însumînd / ale mele crunte păţanii / şi moara cu vîntul cu tot / şi aripele ca o răstignire la pătrat, / Noi Stan Păţitul / murind / Şi de a nu muri / fiind nemingîiat / spre a mea consolare / am murmurat / al meu laitmotiv, al meu Credo. / Frumuseţea este o stea / după umila părere a mea".

Vorbind de interpolatorii cronicii lui Grigore Ureche, Simion Dascălul şi Misail călugărul, Dimitrie Cantemir îl face pe unul „teaca minciunilor" şi pe celălalt „cinstitul în basme", pe amîndoi urmaşi ai unor părinţi tîlhari de la care au învăţat a fura adevărul istoriei. Îi apostrofează şi Emil Botta împrumutînd limbajul **Hronicului vechimii** : „Ce fel de călugăr eşti Misaile ? / Ce hram porţi Misaile / Şi cum eşti ? / Slab îngerul ori duhul cu doaga sărită ? / Şi tu Simioane Dascăle / ce mutră ai ? Ce isoane ţii tu / — Simioane ?... / Voi sînteţi, vai vouă, / vînzarea neamului nostru. / Şi încă mai rău : / sînteţi Misail, / sînteţi Simion, / tristeţi şi bureţi, vai vouă !".

Nimeni n-a cîntat în poezie dragostea ca Emil Botta. Detestînd femeia ascunsă sub fard, sclavă a poşetei („regina platitudinii") şi a pudrierei cu ajutorul căreia vrea să se îmbujoreze şi înflăcăreze, poetul îi preferă femeia capabilă de trăire adîncă a emoţiei pînă la autonimicire : „O, de-ai şti / cum te rogi / nu tremura, / Mai bine / înmărmureşte / împietreşte / fii o statuie, / Niobe să fii / mînjită de sînge". Dragostea, cînd e adevărată, e pentru poet o sclavie, o relegare în veşnicie şi beznă, după cum spune răscolitor o pasăre „Iubirea te-a luat în robie ! Şi ce întunecime, ce beznă / şi nici o stea ! / Secetă mare, uscată-i lumina / şi nici urmă de stea nu văd să fie / în spaţioasa veşnicie... Oh, comediantule, ce tragedie ! / Aşa-i / cînd Iubirea te ia în robie".

Nu e desigur cazul să ilustrăm poezia lui Emil Botta decupîndu-i imaginile, totuşi nu ştim dacă cineva a mai vorbit de grindină „cu nucile sale incasabile" şi de o ploaie cu „imens rafinament sonor" „Glin, glin / ploaia rară cădea. / Poate aud tot aşa / cristalul de Boemia / Şi ele au acest son cristalin, / glin, glin...".

Poezia face legătura între pămînt şi ea, e o zburătoare necunoscută, către cetatea sacră a tuturor sfinţilor ca Primăvara boticelliană, reamintind pe pămînt paradisul celest : „Ce arpegii în cer ! / Cine cîntă, / ce luthier ? / O notă din cer, / scăpată din cer, / numele îmi scapă, / O navetă între pămînt şi cer / un zbor straniu (imprevizibile sînt căile tale) / o pasăre, / nici pe departe / semănînd cu suratele / o contra-pasăre / o anti-pasăre, / Încotro, pasăre-anti, / pe calea soarelui, / pe drumul care duce la Xanadu, / la burgul D'Ogni Santi ! ? / Primavera te voi numi ! / Încotro, Primavera ? / Încotro contra-pasăre, pasăre-anti ? / O, ce bine ar fi de m-ar lua / Primavera / pe aripa sa !"

Aspiraţia către infinit se conjugă cu ţintuirea în condiţia de Pagliaccio a artistului, claustrat în turnul său de fildeş sub ameninţarea timpului implacabil „Turnul tău de fildeş / este cel mai frumos / de pe Terra ! / Şi acoladă şi lanţuri / Şi parcă m-a prins cu arcanul / Violetera / Şi cîntă cuci în odaie, / aici în colibă, / ca într-o pajişte, / ca pe o colină / Şi nu am văzut / şi nu mi-am dat seama / cum brăzdaţii obraji, / obrajii mei de făină, / se scurg. / Vai, eşti Amurg, / îmi cîntă la cap un cîntec de mort / Violetera / eşti amurg de făină / Plîngi, plîngi, / face bine plînsul / aici în colibă, / aici pe colină / în cel mai frumos / Turn de fildeş / pe Terra !".

Ne amintim de **La Violetera**, tango-bolero de José Padilla, cîntat în filmul **Violete imperiale** de Louise Rainer.

„Scrisoare de Iancu"

Urmare din pag. 1

această sentinţă." La Abrud însă prima surpriză. Un „popă de ai noştri" răspunde: „În săptămîna trecută... a fost la Cîmpeni, şi d. protopop şi alţi domni îl chiemară înainte pe Iancul şi-i spuseserăm cu frumosul să nu facă atîta ruşine noă..." La Roşia, popa Balint — „om personat; precum sinţii, poartă păr lung, barbă lungă. Şi om de societate" — cu toate că mai nuanţat şi nu fără un ziar de compătimire, îi repetă anchetatorului „toate cîte-mi spunea părintele din Abrud". Balint şi Papiu îi scriu lui Iancu să vină la Roşia. Iancu răspunde la 23 martie (v. anexa IV, vol. II) că „atîta vremea cît şi alte jurstări" îl împiedică să vină la întîlnire, dar a doua zi soseşte totuşi. „Purta o pelerie albă, rotundă, veche, de cele de care avea dînsul datina de a purta totdeauna. În spate, o bundă de cele de poson, mi se pare chiar a d-sale din (18) 49... El, de altminteri, tot aşa e de plin în trup precum îl văzusem în Viena pre la (1) 850... Ochii prea înflăcăraţi... Şi cu toate că mi se păru ceva şi spăriat, pare că tot zîmbeşte cu un fel de superioritate şi de despreţ. Pare că tot cugetă profund..." Lui Papiu nu-i scapă comportamentul „grobian" al comesenilor faţă de Iancu, interesat în investigaţia sa, îşi reţine revolta. „Seara, înainte de cină, ceilalţi de multe ori, în discurs, îl tăia cu vorba şi-l batjocorea, după datina lor ; iară Iancul, cu o nespusă paţienţă şi despreţ, nu-i bagă în seamă".

Mai tîrziu, „veni vorba de (18) 48, Iancul zise că timpuri ca acelea, pentru români, nu vor mai fi. Zise Balint: „— Pentru ce nu? Doară te temi că nu vor fi conductori ?" Iancul răspunse : „— Ba conductori vor fi, poate mai mulţi decît oameni carii să alerge după ei". Comentînd răspunsul, Papiu notează : „Şi judecînd eu după aceste cuvinte, iarăşi mi se păru că Iancul, în toată întîmplarea, are mai multă minte decît cei ce-l numesc nebun".

Un alt denigrator al Iancului este judele comunităţii din Cîmpeni, Teocu Todor, „om decît care mai necioplit nu este în tot muntele", cum observă Papiu. Trist fapt, pe care e silit să-l constate Papiu şi la Vidra, dar în tabăra defăimătorilor lui Iancu e însuşi părintele acestuia, „de altmintrea, el e instrumentul cel de căpetenie al inimicilor săi". Iată cîteva linii din portretul bătrînului : „Un egoist, astut şi malitios, umblat prin tot feliul de oameni şi meşter de vorbă. Om înalt şi impuitoriu, atît cu vorba sa cea aleasă, cît şi cu căutătura sa cea măreaţă". Tatăl eroului, precum şi mama lui, ca şi fratele lui, Popa Lepedeu, („om mai lung, mai năting şi mai rău n-am văzut") incriminează pe Iancu întocmai ca şi „domnii". Un răspuns clar e a lui Axente : „Eu nu cred că Iancul să fie nebun". În sfîrşit, Papiu mai ia o ultimă mărturie tot de la un moţ : „Iancul şede acasă ; socot că iară va învăţa el minte amuşi pre toţi". Alexandru Papiu Ilarian se fereşte să tragă o concluzie fermă asupra stării lui Iancu. Nu crede, totuşi, că eroul este bolnav, cît mai degrabă se „minunează cum putu afla intriga străină în munte destule elemente spre a-l răsturna pre Iancul chiar prin români, prin colegii şi amicii lui". Stabilirea adevărului asupra situaţiei lui Iancu din această epocă revine, cum spuneam, istoricilor. Un scriitor spunea cîndva că Iancu este un Hamlet al românilor. Trama acestei epistole a lui Papiu, care ne dă doar o secvenţă din destinul atît de complex al eroului, ne-a amintit, nu ne sfiim s-o spunem, de tragediile „marelui Brit". Oricum, ea va trebui asimilată şi literaturii şi pusă alături, într-o antologie, de nuvela lui Negruzzi, „Alexandru Lăpuşneanu" sau de studiul — de asemenea cu atîtea implicaţii literare — al lui Haşdeu, „Deştărarea lui Petru Vodă Rareş".

atelier literar

poșta redacției

L. C. M. : Neașteptat de slabe, căznite, tulburi, sărace („frunzișul tăios al frunzelor“ ? !). Citeva pagini mai aproape de lucrurile bune de altădată : „Poate“, „Înflorire“, „Vis“, „Gînd I“.

V. PR. : Din ultimele două plicuri : „Nu se mai știe“, „Simetrii“, „Deschiderea pleoapelor“, „Dinspre b“, „Pînă la teama“, „Călătorie“, „Însemnări,“ „Grădini“.

SILVIA MUNTEANU : Lucruri mai bune, de data asta, printre care : „Visînd o corabie“, „Cîntec despre curaj“, „O noapte după o zi“.

M. I. — Alexandria : Citeva pagini în care se găsesc și unele promisiuni (destul de vagi, deocamdată) : „Poluare“, „Cerere respinsă“ etc. Să vedem ce mai urmează.

I. ICOBESCU : Versificări simple, îngrijite în general, de un nivel mijlociu, adăpostind multe convenții și locuri comune, dar lăsînd uneori un ecou liric, mai mult sau mai puțin convingător, care poate însemna o speranță și o promisiune („Camera albă“, „Vin deseori“, „Au rămas oamenii“ etc.).

M(UCENIC) : Pagini de efort și acuratețe, dar uscate, reci, neajungînd la freamăt și ecou. După cum spuneți, însă, adevărata dv. „vioară“ ar fi proza. Rămîne să ne convingeți. Cît privește „omulețul“, prezența lui e de neînlăturat. Dar nu inutilă !

R. DACIAN : Scrisoarea lămurește unele lucruri. La vîrsta dv., încă nu e cazul să scrieți romane. E cazul, în schimb, indiferent de profilul școlii, să dați toată atenția studiului, lecturii, formării dv. ca om și ca intelectual. (Personajele nu trebuie să vorbească, cum ziceți „ca la carte“, dar trebuie să semene cu ele însele și în fapte și în vorbă).

T. APRILIE : Ceva mai bine ca în ultima vreme („Fata de la țară“, „Vis“, „Oglinzi“).

PAUL DROXA : Lucruri mai slabe de data asta, și „Varice“, forțată, „trasă de păr“, și „Napolitane“, artificială, neverosimilă (între altele, monologul unui om beat seamănă foarte puțin cu discursul atît de organizat, logic, pătrunzător al personajului dv.).

A. P. — Galați : Ne puneți o problemă cu totul neobișnuită în această rubrică, problemă dificilă, a cărei rezolvare depășește puterile și mijloacele noastre.

M. Gavrilă : **„Peisaj“**

Nu știm cum v-am putea fi de ajutor. Dați-ne, totuși, niște amănunte bio-bibliografice (vîrstă, studii, ultimul loc de muncă, lucrări publicate, din ce organizații profesionale faceți parte etc.), ca să ne putem orienta mai bine în eventuala aflare a unei soluții.

G. G. CRĂCIUN : Sînt citeva lucruri interesante (se pare, tot din cele vechi — dar noutăți, pe cînd ?) dintre care unele ridică probleme nu din cele mai simple (apropo de întrebarea dv., căreia nu sîntem în măsură să-i dăm răspuns — cercetările continuă, desigur...) : „Conversație cu un fost“, „Posibile definiții“, „Morții noștri“, „Poeții lumii“, „Hîrtie“, „Gospodina“, „Morții“.

I. MONORAN : Semne de creștere și maturizare, și în problematica noilor pagini, și în mijloacele de expresie (chiar dacă au cîștigat oarecare teren, se pare, și unele insistențe discursive) : „Pe sub sîrmele“, „Am crezut“, „Inimă de putregai“, „Mereu mai puține“, „Înainte să te apuci“, „Urmînd realul“, „Cu voce rece“, „Copacul“. Excelentă și poza.

G. T. Iași, P. Ivancu, Elena Dumitru (ceva, în „De dragoste“, „Joc“, „Vis“), **Vasilichi Onișor, Itit** (ceva, în „Chipul apei“, „Cîntecul statuii“), **P. Loturi, Ionescu S. Mihai, Sinziana Bogdan, G. Iulian, Mariana Moisă, C. Slobozeanu, S. Vitalian Vaida, Ecaterina Șovu, Didona Soare, Leia Ardin, Traian Tomescu, Georgeta Dragomir, E. Bucurescu-Mițulan, A. N. P., C. C. (Oradea), B. O. Lonton** (ceva în „Întrebați bradul“), **I. I. G., Șotaru Canăn, Stan Ariton, Lucian Bucurescu, M. B., Simion Remețan, Ion Stupina, Șipoț Hoinaru, Dinicu Marian, Nicolae Catană, Make S., Silviu Dumitrescu :** Încercări de nivel modest. **Alexandru Tudor, L. D. Voiculescu, N. Alexandru, J. Ziemssen** (ceva mai bine, în „Bătrînul“, „Ochii ciinelui“), **Fl. Frunză** (ceva, în „Eu sînt“), **V. Dilimoț, V. Bradea, Olga Romano, Dumitru Masciru, T. Pîrvan, Viorel Munteanu, Victoria M., N. Stroescu-Șovarna, X. Y. Z., Eugen Boitoș, Alexis Narbes** („Tablou“), **Sofian, Virginia Bogdan** („Am o aripă frîntă“), **C. Otescu, Nicu Gabriel** (ceva, în „Ne-am jucat“, „Niciodată“), **Ion Cloșcă, Paul Traian, Serbiana :** Nimic nou ! **Vasile Norocel, Doina, Traian Pop Traian, Olimpia Sîrb, Maria Constantin :** Sînt unele semne ; merită să stăruiți.

Manuscrise neîncălite : „N-am cîntat niciodată toamna“ (proză) ; „Pămîntul suferă“, „Întrebare“ ; „Scrisoare“, „Tunurile“, **Traian, Olimpia Sîrb, Maria Constantin :** Sînt unele semne ; merită să stăruiți.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Creionul

Caut creionul
pierdut prin întîmplările zilei
ca acul în carul cu fîn.
Aș avea cite ceva de spus
dar sînt bruiat de larma trepidantă
a faptelor mărunte
care nu duc în sus,
stau cu genunchii pe pieptul meu,
mi-au pus umerii la pămînt...
Mi-e greu
să încep să mă avînt
însprе ginduri mai fine, mai rare și mai de preț.
Îmi trebuie curaj și daruri deosebite
să evadez din tăcere și îngheț,
din pămîntul acela alb ca o zăpadă
care există înainte de gînd.
Rădăcinile visului sînt și mai departe.
După ele umblînd
uit de veacul care curge în jos ca o apă
(zvîrcolindu-se ca un șarpe tăiat)
din care fug de spaimă mii de femei frumoase
și se furișează la mine în pat,
și-mi spun povești străvechi
cu ființe atît de pure, că zburau prin văzduh.
Ca să se facă vorbele vers
trebuie să fi fost folosite de multe generații
care s-au petrecut și s-au șters.
Așa că nu e o afirmație bizară
aceea că poeții sînt pe pămînt
mai vechi decît toate ființele care îi înconjoară.

EMIL GAVRILIU

Fata de la țară

La unul din blocurile
noului cartier
s-a mutat de curînd
o fată de la țară.

De la fereastra mea
asist în fiecare noapte trist
la neputința ei
de-a se întoarce acasă

pentru că
de cîte ori încearcă

părul ei lung
rămîne multă vreme

încurcat printre blocuri.

TRAIAN FURNEA

Lasă-mă

Lasă-mă singur să lupt
nu-mi pune mîna pe frunte
răcoare și umed mai simt
sufletul meu e un munte.

Peste frunza neagră și putredă
pasul încă tînăr mi-l port
chiar dacă sîngele îmi întinde
inima ca pe un cort –

Și trec ploi și zăpezi peste ea
obrazul nu-e palid și supt
da, iubit vreau să fiu, dar
lasă-mă singur să lupt.

D. BORCEA

M. Gavrilă : **„Peisaj transilvănean“**

Morții cu viii

Trăiți ? Trăim !
Munciți ? Muncim ! !
Vorbiți ? Vorbim ! ! !
Și încă nu s-a rezolvat
problema tenișilor
în județele solare.
Mîncați ? Mîncăm !
Oftați ? Oftăm ! !
Muriți ? Murăm ! ! !
Dar cîte morminte
or mai fi
pe cap de locuitor ?
Iubiți ? Mîncăm !
Oftați ? Muncim !
Muriți ? Murim !
Și, totuși, nu se mai găsesc
broboade negre :
Oborul s-a închis ;
piața de Miercuri
e Joi ;
a mic de tipar
se vede tot mai rar.
Iubiți ? Iubim,
Iubiți ? Iubim,
iu – biți ? Iu – bim.

GEORGE STANCA

Poate

Poate a fost o apă
Cu cercuri luminoase
Arzînd asemeni unor
Ochi flăminzi
În întuneric...
– O, spuneai tu, semănăm
Tot mai mult
Cu această blîndă nepăsare
A pietrelor,
Care ne însingerează pașii.
– O, spuneam eu, semănăm
Tot mai mult
Cu două frunze
Atrase de-un vîrtej
Spre focul înghețat al stelelor

LUCIAN MĂNĂILESCU

Reconstituire

Ce departe am descins
Din hotar în hotar
Spre rîvnitul amar
Care azi m-a aprins

Ceilalți au ieșit de mult la drumul mare.
eu mai caut, mai merg, nu e departe dacă știu că există.
Ca o promisiune licărea orașul migrator : închizi ochii,
te mistui în închipuire sublimîndu-i grădinile,
pleoapele nu-s zăvoare să apere. Iată, m-am pierdut
spre o cîmpie săracă, înaintez sau mi se pare mie
în jurul luminii e beznă.

Singur umblător și înalt
în liniștea nouă doar pe mine pulsînd mă aud,
nu am la ce să mă împart,
doamne, de nimic nu mă pot sprijini cu privirea...

M-am prăbușit sau altfel am ajuns.
Și ce tulbure mulțumire mi-amină trezirea,
îi recunosc : greierii, aproape de buze menta, pelinul
– lumea de miresme și cîntece –
sufletul se desfoaie deplin între frunze
încearcă intrarea în verde.
Te sărut viață verde,
Eu trăiesc fericit că trăiesc.

SILVIA MUNTEANU

Idealul solemn al unității naționale și independenței

Urmare din pag. 1

libertate. În Transilvania, în vara aceluiași an, mișcarea țărănească se izbea de opoziția înversunată a nobilimii reacționare care recurgea la violență și chiar la masacre în încercarea de a stăvili mișcarea de emancipare socială și națională a iobagilor. În Țara Românească, țărănimea participa la o amplă mișcare antifeudală cu profunde urmări pe planul radicalizării spiritului revoluționar, abolind toate obligațiile și prestațiile cu caracter feudal. Prin amploarea desfășurărilor și prin profunzimea revendicărilor, masele populare au imprimat revoluției un larg caracter burghezo-democratic, acțiunile lor vizînd nu numai schimbarea radicală a structurilor sociale, ci și reorganizarea întregii suprastructuri politice.

Aflați sub dominația celor trei mari imperii absolutiste : otoman, habsburgic și țarist și divizați sub raportul organizării statale, în împrejurările triumfului unor insurecții populare în cele mai multe țări ale Europei, românii au avut de înfruntat, încă de la început, nu numai reacțiunea internă, ci și, mai ales, pe aceea externă.

În condițiile revoluției, programul minimal al luptei pentru emancipare politică dobîndea anumite nuanțe, în funcție de particularitățile mișcării naționale în fiecare din cele trei provincii istorice. În Transilvania, în ciuda faptului că românii reprezentau majoritatea absolută a populației, fiind total lipsiți de drepturi politice, unul din aspectele luptei împotriva dominației străine consta în autodeterminarea națiunii române prin recunoașterea ei ca element politic constitutiv și fundamental al Principatului. Imprimînd mișcării naționale un asemenea sens, fruntașii revoluției, mai ales Simion Bărnuțiu, Avram Iancu, Timotei Cipariu năzuiau să confere și administrației Transilvaniei un caracter românesc, în concordanță cu ponderea demografică majoritară a populației acestei provincii. În Principatele Moldova și Muntenia, state autonome aflate sub suzeranitatea Porții otomane, principalul obiectiv al luptei de emancipare națională consta nu numai în lichidarea dependenței față de un imperiu aflat în plină destrămare, ci și, mai ales, în înlăturarea protectoratului rusesc. În tendința de expansiune și de cucerire în sud-estul Europei, Imperiul țarist care se erijase la început în sprijinitor al luptei de emancipare a popoarelor asuprite de turci, prin anexiuni teritoriale, dar îndeosebi prin asumarea rolului de protector al drepturilor acestora în raporturile cu Turcia, reușise în fapt să substituie suzeranitatea prin protectorat. În acest chip, la jumătatea secolului trecut, un puternic adversar al emancipării popoarelor din sud-estul Europei și constituirii lor în state naționale independente era absolutismul tarist. Din aceste motive, pentru românii din Moldova și Muntenia, în condițiile revoluției pașoptiste, emanciparea politică presupunea abolirea protectoratului țarist concomitent cu desființarea suzeranității otomane. Sînt obiective politice reflectate clar în programele revoluționare și în activitatea politică efectivă a conducerii revoluției muntene mai ales.

În condițiile triumfului revoluției europene, în vara și toamna anului 1848, cînd Imperiul habsburgic era paralizat de revoluția popoarelor din cuprinsul lui, iar Rusia și Turcia dezbinate de contradicții care le făceau incapabile de a întreprinde în comun măsuri represive în Principatele române, problema unității și independenței statale — programul maximal de acțiune al fruntașilor revoluției din țările române — era formulat și difuzat în rîndul maselor populare cu o vigoare deosebită, încă din mai 1848, reprezentanții românilor din Transilvania reuniți în marea adunare populară de la Blaj revendicaseră, printre altele, necesitatea unei acțiuni energice de făurire din întregul bloc etnic românesc a unui singur stat unitar și independent. Masele populare însești exprimaseră o asemenea tendință care venea din străfundurile istoriei noastre naționale prin strigarea „Vrem să ne unim cu țara !“, adică cu Moldova și Muntenia. Considerat posibil a fi înfăptuit chiar în timpul revoluției, obiectivul acesta al mișcării naționale românești fusese integrat în programele alcătuite de reprezentanți ai românilor din Principate, mai ales de acelea formulate la Brașov și la Cernăuți. În Muntenia, presa revoluționară se lansa într-o susținută campanie propagandistică în jurul unui asemenea ideal, propunînd drept soluție pentru înfăptuirea lui organizarea unei adunări naționale a românilor prin care să se proclame solemn unitatea și independența națională.

În scopul dobîndirii unui sprijin în lupta împotriva reacțiunii externe, emisari români fuseseră trimiși în diferite centre revoluționare europene. La Pesta, Viena, Paris și Frankfurt, plenipotențiarii români acreditați propuseră cooperarea în luptă împotriva celor trei imperii contrarevoluționare, reorganizarea popoarelor în temeiul principiului național, în state unitare și independente. Totodată, pentru apărarea împotriva invaziei externe, în Muntenia s-a organizat în pripă o oaste revoluționară sub comanda generalului Magheru. În Transilvania, Avram Iancu organiza o forță militară identică constituită cu precădere din țărani, transformînd zona munților Apuseni într-o citadelă a naționalității românești. Bucurîndu-se de concursul maselor populare, Avram Iancu transforma întreaga regiune într-o zonă cu administrație românească, apărată cu succes pînă în vara anului 1849. Eroismul moților din munții Apuseni în lupta pentru recunoașterea existenței națiunii române, precum și lupta pompierilor din Dealul Spirei, la 13 septembrie 1848, pentru apărarea capitalei de invazia otomană au constituit episoade deosebite ale revoluției care au demonstrat voința poporului român de a se elibera de sub dominația străină. La aceste acțiuni eroice ale revoluției s-au mai adăugat o serie de revolte locale provocate de ocupația turco-rusă din toamna anului 1848, care demonstrau adeziunea profundă a ideilor revoluționare în rîndul maselor populare, mai ales al țărănimii.

Deși înăbușită, datorită intervenției masive a Rusiei țariste în sprijinul forțelor contrarevoluționare din centrul și sud-estul Europei, revoluția a lăsat urme profunde în inima și conștiința poporului român. Ea a contribuit în măsură considerabilă la dezvoltarea conștiinței naționale și la transformarea ei într-o forță materială de neînvins. În împrejurările revoluției se cristalizează deplin proiectele românești de unitate și independență statală, care, în scurt timp, în 1859, se înfăptuiau parțial prin Unirea Moldovei cu Muntenia, punîndu-se astfel bazele statului național român unitar. Era un ideal al revoluției pașoptiste realizat în împrejurările biruinței asupra adversarilor externi ai poporului român, imperiile feudale și absolutiste vecine care își disputau supremația în zona centrală și de sud-est a Europei. Statul național român, apărut pe harta politică a lumii, era o întruchipare a energiei și luptei hotărîte a unui popor care, într-un răstimp scurt, după ce realiza cucerirea independenței, desăvîrșea unitatea statală prin unirea cu România și a celorlalte provincii rămase sub dominație străină. În acest chip, România așa cum era ea concepută, de fruntașii revoluției, mai ales de N. Bălcescu, Avram Iancu și Mihail Kogălniceanu, un stat național unitar, alcătuit pe baza comunității de limbă, de tradiții, de aspirații, de factură economică și spirituală, își găsea o întruchipare deplină prin lupta energică a întregii națiuni pentru împlinirea aspirațiilor ei vitale.

În cartea de aur a istoriei

Urmare din pag. 1

Acest program al revoluției trebuia apărat cu fermitate. „Cum — se scria în «Pruncul român» — credeți că românul nu se bate pentru dreptul lui de autonomie, pe care Mircea și Vlad al V-lea l-au ținut cu sîngele bătrînilor noștri ? Care român nu se bate ca să aibă și el drepturi politice ? Care sătean nu se bate ca să scape de robăgie, de clacă, de angarale și podvezi și să fie și el om liber și proprietar ?“ Românul, afirma un comisar de propagandă, „va reîmpinge orice năvălire dușmană, care ar avea să-i pîngărească, să-i necinstească sfînta sa Constituție“.

Revoluția a fost înăbușită. Armatele represive ale imperiilor limitrofe au supus țările române contrarevoluției, reacțiunea internă fusese incapabilă de a se împotrivi valului revoluționar, dar biruința forțelor „trecutului“ n-a fost decît trecătoare. Ideologia și programul revoluționar au rămas neîntinate, vii, în sufletul poporului devenind îndreptarul pașilor săi în etapele istorice următoare. Programul revoluției a devenit programul făuririi României moderne și în decurs de un secol el a cunoscut succesive și biruitoare întruchipări. Următoarele mari momente din istoria devenirii României — Unirea, Reformele, Independența, Desăvîrșirea unificării statale în cadrele unui stat unitar grupînd întreaga națiune — n-au fost decît concretizări ale marilor stipulații din programul pașoptist. Pas cu pas, națiunea i-a dat acestuia viață, demonstrîndu-se viabilitatea gîndirii pașoptiștilor, viziunea lor largă, atotcuprinzătoare. Zilele insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste

Năpăruș Georgeta : **„Grup de revoluționari“**

au creat, apoi, condițiile trecerii la etapa desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și atunci programul revoluției din 1848 a cîștigat noi valențe, el fiind amplificat în măsura dezvoltării însesi a României. Prin urmările sale, revoluția desfășurată cu 130 de ani în urmă, deschizînd drum larg spre înfăptuirea României moderne și a României contemporane socialiste, se înscrie nemuritoare în conștiința națiunii, în cartea de aur a devenirii României, a afirmării națiunii în fața istoriei, dreapta și implacabila judecătoare a faptelor omenești.

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN ULTIMUL NUMĂR AL REVISTEI „CULTURES“** (editată de UNESCO) consacrat „Culturii și comunităților“, Paul Schafer socotește că pentru a face cît mai plăcută viața, acolo unde trăiești, trebuie create anume instrumente care să permită locuitorilor „să participe la construirea vieții sub toate aspectele“. Pe de altă parte, el crede că există și alte profile — natural, istoric, științific, instituțional, uman și estetic — pe care locuitorii vor trebui să se străduiască să le contureze. Din aceste cercetări și inițiative, va rezulta „un peisaj cultural care va restitui demnitatea tuturor comunităților, tuturor culturilor, oricare ar fi importanța lor fizică, statutul sau situația lor geografică“. În cuprinsul aceleiași reviste, etnologul sovietic A. Arutiunev studiază, în lumina aceleiași teme, mecanismele de transmitere a trăsăturilor culturale în interiorul societăților și legăturile între tradiție și inovație în viața culturală. Autorul subliniază că în U.R.S.S. „...procesul interacțiunii culturale universale și a culturilor locale este cel mai intens“.

● **COLECȚIA „PETITE PLANÈTE“ A EDITURII „SEUIL“**, înființată de Chris Marker, nu a pierdut încă nimic din atractiva sa formulă de editare, schimbîndu-și în ultima vreme obiectivul avut. Astfel, acest interesant ghid al națiunilor a trecut la orașe, prezentînd sub semnătura lui Jean Marabini un prim volum „Veneția“. Autorul își poartă cititorul pe „gondola talentului și erudiției sale“, după cum se exprimă cronicarul Jacques-Pierre Amette, de la Ponte di Rialto la Fenice și de la Torcello la San-Marco.

● **O CONTRIBUȚIE** la istoria ultimului război mondial a apărut de curînd în editura MON din Varșovia, sub titlul „Calul împiedecat“ și purtînd semnătura lui Kozlowska K. și Palecka J. Este descrisă aci soarta francezilor și a belgienilor care au fost închiși sau ascunși pe teritoriul Poloniei ocupate de naziști. Diferitele capitole ale cărții descriu ajutorul populației polone dat prizonierilor francezi și belgieni și celor care evadau din lagăre, solidaritatea codeținuților polonezi, francezii luptînd în rezistența și în armata poloneză. O mare parte a materialelor care au servit la elaborarea lucrărilor sînt inedite.

● **IN RUINELE CASTELULUI DE LA BUDEC,** una din cele mai importante regiuni ale populației din Przemysl din centrul Boemiei, au loc de mai mulți ani intense cercetări arheologice întreprinse de oameni de știință cehi. Ceramicile, uneltele, armele și bijuteriile descoperite sînt o mărturie a vieții bogate care a animat acest castel timp de cinci secole. Evoluția aglomerării

Groza Nicolae : **„1848“**

populației este dovedită de mai multe straturi dintre care cea mai veche datează din sec. VIII-IX. Alte descoperiri atestă locuirea acestor așezăminte în sec. X-XIII. Cea mai importantă este locuința principală legată de biserica Fecioarei Maria, din care au rămas numai fundațiile. În interiorul acestui spațiu s-au găsit urme de colibe din lemn și construcții din piatră. Era vorba de o construcție cu un etaj din sec. X, dispărută în secolul XII. Aceasta este una din primele mărturii ale locuințelor din piatră din Boemia.

● **IN STUDIOURILE POLONEZE „ILUZJON“** se turnează un nou film pentru televiziune, în 6 episoade, intitulat „Spectrele“ după romanul autobiografic cu același nume al actriței și dansatoarei Maria Ukniewska (1907—1962) ; filmul desfășoară viața unei dansatoare în micile teatre cabarete ale anilor '20. O tînără care se pregătește să facă primii pași în viață, aflîndu-se în fața grelei alegeri a unui adevărat drum spre viitor. Rolurile principale sînt interpretate de Izabella Schultz, Krzysztof Chamiec, Emil Karewicz și Lidia Wette.

● **CEA DE-A 500-A ANIVERSARE** din anul acesta a Editurii „Oxford University Press“ a purtat titlul „Oxford prints what the whole world thinks“ (Oxford tipărește gîndirea întregii lumi). Prima carte, în comentariu latin „Apostle's creed“ poartă data 1478, dată la care a fost tipărită de Theodoric Rood, care învățînd meseria la Köln, s-a stabilit în acel an la Oxford înființînd o tipografie în care a tipărit 17 cărți, în 1478. Astăzi, „Oxford University Press“ (OUP) editează 10 milioane de volume pe an, cifră corespunzînd aproape la 800 de titluri. Aniversarea include importante expoziții la New York, în Canada, la Londra, la tîrgul de cărți din Frankfurt, Biblioteca „Bodleian“ din Oxford, și Biblioteca Congresului la Washington, spectacole de muzică, concerte corale și un documentar TV. Una din cele mai mari glorii a editurii este însă „The Oxford English Dictionary“ care și-a început publicarea sub conducerea redacțională a lui Sir James Murray, fiind terminat în 1928. Lucrarea dicționarului însă continuă. Un al patrulea volum, privind dezvoltarea limbii și secolul 20, este în curs de publicare. Această editură se mai ocupă în paralel și de numeroase alte dicționare și lucrări într-o largă varietate de domenii.

În preajma vizitei președintelui României în Marea Britanie

● Marcînd apropiata vizită de stat (13—16 iunie) a președintelui Nicolae Ceaușescu în Marea Britanie, la Londra a avut loc **vernisajul unei expoziții de pictură și sculptură românească.** Găzduită de prestigioasa galerie de artă „Somerset House“, și organizată sub patronajul Institutului „Visiting Arts Unit“, expoziția intitulată „O sută de ani de artă românească. 1870—1970“ reunește lucrări ale celor mai importanți artiști plastici români. Sînt expuse picturi de Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu, Ștefan Luchian, Nicolae Tonitza, Theodor Pallady, Ion Țuculescu s.a. precum și lucrări reprezentative din creația sculptorilor Constantin Brâncuși, Dimitrie Paciurea, Cornel Medrea, Romulus Ladea, Ion Irimescu.

● Municipalitatea din Coventry, oraș înfrățit cu Galațiul, a inaugurat la 2 iunie un complex de acțiuni cultural-artistice grupate sub genericul „Zilele României la Coventry“. În alocuțiunea rostită la festivitățile de inaugurare, lordul primar Charles Maxwell a subliniat semnificația deosebită a vizitei de stat a președintelui Nicolae Ceaușescu, moment memorabil în cronica relațiilor britano-române. În cadrul manifestărilor organizate la Coventry, la care au participat personalități din domeniul social-politic și cultural, Biblioteca centrală a orașului a organizat o expoziție de carte românească. La loc de cinste sînt prezentate operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, alături de volumele autorilor britanici dedicate activității și personalității proeminente a președintelui României. „Zilele României la Coventry“ includ, de asemenea, expoziții foto-documentare și proiecții de filme inspirate din viața poporului nostru. Locuitorii orașului englez au avut prilejul să admire frumusețea și bogăția folclorului românesc cu ocazia spectacolelor cunoscutului ansamblu folcloric „Călușul“ din Scornicești.

● Asociația de prietenie Marea Britanie—România a organizat la Sudbury Conference Hall din Londra o seară românească. Cu acest prilej, președintele executiv al asociației, Harry Francis a relevat importanța istorică a apropiatului dialog la nivelul cel mai înalt, exprimînd convingerea că rezultatele ce vor fi obținute vor contribui decisiv la întărirea relațiilor de prietenie dintre popoarele român și britanic. În holul principal unde s-a desfășurat manifestarea a fost organizată o expoziție de fotografii cuprinzînd aspecte din viața și activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu precum și o expoziție cu operele alese ale președintelui României.

● La Londra, în modernul complex situat în apropiere de Waterloo Bridge, a fost inaugurată, sub patronajul cunoscutei instituții a cinematografiei britanice „National Film Theatre“, **Săptămîna filmului românesc.** La gala de deschidere, directorul prestigiosului institut, Ken Wlaschin a spus în alocuțiunea sa că astfel de manifestări culturale reciproce contribuie la o mai bună cunoaștere între cele două țări și popoare. Filmele artistice românești „Prin cenușa imperiului“, „Dincolo de pod“, „Filip cel bun“, „Mere roșii“, „Tănase Scatiu“, „Osînda“, „Actorul și sălbaticii“ vor fi prezentate timp de mai multe zile spectatorilor londonezi, urmînd ca, în continuare, ele să fie prezentate publicului din New-York.

● În aula bibliotecii „Victoria Library“ din districtul Westminster al Londrei, a avut loc vernisajul unei expoziții de carte românească. La loc de frunte sînt expuse volumele din seria de opere ale președintelui României precum și lucrările consacrate activității și personalității statului român. Dintre lucrările cu caracter științific, un deosebit interes a trezit lucrarea acad. dr. ing. Elena Ceaușescu, intitulată „Cercetări în domeniul sintezei și caracterizării compușilor macromoleculari“. Sînt expuse, de asemenea, opere literare, istorice, științifice și lucrări despre arta românească, în limbile engleză, română și în limbile naționalităților conlocuitoare din țara noastră.

În cuvîntul inaugural, comandorul William H. Kearney, lordul primar al districtului Westminster, zonă în care se află palatul Buckingham, reședința rezervată oaspeților români, și-a exprimat satisfacția pentru faptul că va avea onoarea de a prezenta personal președintelui statului român un omagiu călduros în numele locuitorilor și al Consiliului municipal din Westminster.

SPORT

Grupe infernale, indulgente și crude

● S-a vorbit despre marile surprize ale „mundialului“ argentinian. După părerea noastră ele încă nu s-au produs și trebuie să așteptăm meciurile din grupele semifinale pentru a vorbi cu adevărat de surprize. Era de așteptat ca echipele latine, sudamericane și europene, să aibă un cuvînt mai greu de spus la acest campionat unde publicul e atît de pasionat și partizan și unde și citeva arbitraje, discret, dar ferm, au creat acestor echipe un climat favorabil. Nu acuzăm arbitrajele de injustiții, ci de o atenție pe care am dori s-o întîlnim mai des și în Europa față de așa-zisul joc în forță. Ne-a plăcut și arbitrul maghiar Palotai care n-a trecut cu vederea obstrucțiile lui Ruben Cano din meciul Spania—Austria, fapt care a decis probabil victoria Austriei. Pentru mulți această victorie e o surpriză. Pentru noi, românii, care am jucat în grupă cu Spania faptul n-ar trebui văzut ca o surpriză. Echipa Spaniei, formație tehnică și tenace, nu are cu adevărat o mare clasă, calificarea ei fiind în bună măsură un cadou româno-iugoslav. Dacă Brazilia nu și-a spus ultimul cuvînt, — Austria dînd aici peste cap toate pronosticurile — Peru în schimb ne-a procurat cea mai frumoasă surpriză, nu atît prin victoria împotriva Scoției, echipă creditată peste măsura valorii ei reale, dar de o forță de joc egală cu a echipei **România** sau **Spaniei**, cît prin calitatea jocului lor. Putem spune că după atîtea meciuri dezordonate, reținute, crispate, tari echipele Perului și Scoției au reabilitat la „mundialul“ argentinian fotbalul. O dezamăgire rămîne echipa Mexicului pe care o vedeam înainte de începerea campionatului în stare să încurce socotelile celor mari. N-a reușit. Dimpotrivă le-a facilitat înaintarea către vîrf. Cînd ne gîndim la soarta Franței nu putem să nu regretăm că această echipă n-a căzut într-o grupă cu R.F.G., sau Olanda pentru echitatea acestui campionat. R.F.G. și Olanda, care n-au strălucit pînă acum, au avut șansa unor grupe lipsite de dificultate. În schimb, Brazilia sau Italia și Argentina au căzut în grupe extrem de puternice valoric. Șansa reală a echipelor latine de a controla acest campionat a fost diminuată de tragerile la sorți care avantajează evident pe fostele finaliste ale campionatului mondial. Dacă se califică Argentina și Italia ele ies dintr-o groapă cu lei, ceea ce nu se poate spune despre R.F.G. sau Olanda. Cînd anunțam surprizele în grupele semifinale aveam în vedere inevitabila tărie a noilor grupe în care atît R.F.G., cît și Olanda nu se vor mai putea strecura atît de ușor ca pînă acum. Campionatul mondial va începe abia în aceste grupe semifinale, deși nu este exclus ca injustiția tragerilor la sorți să producă eliminări nemeritate. Echipele a căror calificare e sigură par a fi R.F.G., Polonia, Olanda, Peru din grupele indulgente, și Argentina, Italia, Austria și, totuși, Brazilia din grupele infernale. Pronosticul ultim e cel mai nesigur. O candidată sigură la medalii se anunță de pe acum doar echipa Italiei, solidă, tehnică, sobră, experimentată, cu o mare capacitate de joc. Dar ce va fi acest campionat, ce configurație va căpăta clasamentul n-o vom ști decît după ce grupele semifinale vor începe să funcționeze. Am uitat : noua revelație a componentelor e formația Tunisiei.

● Pînă atunci să observăm că în campionatul românesc, cap la cap se află două echipe, **Steaua și F.C. Argeș,** și că egalitatea dintre ele se datorează unui meci cîștigat în deplasare de fiecare dintre ele. Dar cîtă diferență între meciul cîștigat în deplasare de **F.C. Argeș** în fața echipei constănțene și cel cîștigat de **Steaua** la **U.T.A.** Dacă **Steaua** va ieși campioană, și șansele sînt de partea ei, tilul va fi adjudecat datorită acestui îndulgent meci de la Arad pentru care nici una din combatante nu poate fi lăudată.

Discobol

10 IUNIE 1978

m a p a m o n d

Avignon – 1978

„Latina gintă e regină“

Cînd a venit conductorul să mă trezească că eram îmbrăcat și priveam de la fereastra vagonului platoul ușor aburit de ceturi, coborînd spre valea Rhônului. Din sud-vest, din ce în ce mai distincte, se decupau în azurul mișcător acoperișele de olane ale vechiului Avignon, zidurile crenelate care înconjoară orașul, turnurile masive ale Palatului Papilor, peste care flutura, stindard celest, un nor.

Deși era doar cinci și jumătate în zori, lumina ireal de limpede da peisajului o tulburătoare adîncime, apropiindu-l în același timp atît de mult încît aveam impresia că dacă întind mîna pot mîngîia zidurile cetății.

Am coborît în gară într-un vacarm de trîmbițe, într-o explozie de cîntece ale celor din primele vagoane care anunțau intrarea în capitala cîntecului și dansului provensal. Mi-am reamintit atunci scena de la Paris, din gara Austerlitz, cînd grăbit să nu pierd trenul (mai erau două minute pînă la plecare), l-am întrebat pe un feroviar francez de la ce peron pleacă trenul spre Avignon. Sobru și condescendent s-a întors spre mine repetînd cu un aer conspirativ : „Avignon ? Avignon ?... Și, deodată, cu o veselie imprevizibilă care i-a inundat fața a început să cînte, legănîndu-se, primele măsuri ale celebrei melodii :

„Sur le Pont d'Avignon
on y danse, on y danse
sur le Pont d'Avignon
on y danse tous en rond“...

Apoi, explicîndu-mi, în timp ce mă conducea spre vagon : „Excusez-moi, monsieur, mais je suis aussi de Provence“...

★

Era duminică : la șapte dimineața orașul nu se trezise din somn. Doar măturătorii dereticau tăcuți străzile, și așa destul de curate. Cutreieram împreună cu poetul Petre Ghelmez bulevardul străjuit de platani, urcînd spre Place de l'Horloge și mai departe spre Palais des Papes, cu enorma piață dreptunghiulară suind în terase spre Petit Palais, unde a doua zi aveam să văd unul dintre cele mai reprezentative și mai frumoase muzee, cu capodopere ale primitivilor italieni (Girolano di Benvenuto, Francesco di Giorgio, Puccio di Simone, Ludovic Urbani ș.a.), mulți dintre ei întîlniți în celebrele galerii de artă din Perugia, Siena, Florența.

Am coborît străzile înguste, cu case medievale, la vestitul pod St. Bénézet, frînt peste Rhône, ca o aripă de albatros tăiată, cu două arcade mai spre mijlocul fluviului, dincolo de Capela St. Nicolas stînd între ape cu un aer benedictin...

Priveam oglinda somnolentă și limpede a fluviului pe care l-am urmărit cu ani în urmă, de la izvoarele ce se adună de sub ghețarul din Pasul Furka, gîtuit de Alpi pînă la Brig, de unde trece — printr-o lungă vale străjuită de munți — pînă în apropiere de Montreaux. După metamorfozarea lui în „marea“ Genevei, pătrunde în Franța, adunîndu-și izvoarele de sub ultimul pod al orașului, aruncat peste lac.

Mi-am reamintit și marea lui deltă care se desface într-un arc grandios de la Arles, în care închide acea mirifică lume a păsărilor și animalelor, Camargue, pe care n-o tulbură decît norii, soarele Mediteranei și Mistralul...

Aici, la Avignon, Rhônul își îngenunchează însă apele în umbra turnurilor pontificale.

★

Le Palais des Papes este nu numai un impresionant monument de artă medievală, conceput ca o fortăreață, cu turnuri și ziduri inexpugnabile, cu impresionante curți interioare și săli unice prin deschiderea și grandoarea lor ; el este însăși inima legendară a acestui oraș muzeu care își trăiește prezentul în deplină armonie cu gloria de odinioară.

La ceremonia de înmînare a Marelui premiu

Cînd am intrat în sala Grand Tinel (48 m lungime și lată de peste 10 m) pe sub arcadele înalte ale plafonului mai străluiau acordurile de orgă ale corului Madrigal care, cu o seară înainte, entuziasmase pe cei peste o mie de spectatori. În primele rînduri ale sălii arhipline erau profesori universitari, notabilitățile orașului și ale Felibrilor, invitați de onoare. La masa prezidiului, într-o prestigioasă componență, au luat loc André Chamson, academician și majoral (membru al conducerii Felibrilor), d-ra Turon, regina Felibrilor, președintele acestora René Jouveau, d-na Ilinca Barthouil Ionesco, secretara generală a Jocurilor latinității, coordonatoarea și sufletul Asociației culturale franco-române din Avignon, dl. Georges Barthouil, profesor la Facultatea de litere din Avignon, reprezentantul Consiliului municipal.

M-am așezat între doi membri ai consiliului general al Felibrilor, nu departe de profesorii Alexandru Balaci și Virgil Cândea, (care au reprezentat cu strălucire cultura românească — alături de ceilalți componenți ai delegației noastre — la sesiunea de comunicări științifice „Latinitatea ieri, astăzi, mîine“) — și de poetul Stelian Oancea, unul dintre coautorii succeselor românești la această ediție jubiliară a Jocurilor latinității.

Solemnitatea a început în acordurile orchestrei municipale. Academicianul André Chamson a elogiat apoi, într-o vibrantă cuvîntare, spiritualitatea latină care a dat lumii multe din valorile ei fundamentale și care astăzi, prin marea familie a popoarelor latine, „reprezintă una din șansele majore ale umanității“.

Cînd Georges Barthouil a citit palmaresul concursului internațional de poezie, numele României a răsunat de trei ori, ca un omagiu solemn, pe sub înaltele arcade.

O emoție puternică, greu de stăpînit, mi-a inundat sufletul cînd, după înmînarea marelui premiu al latinității, am fost invitat să citesc poemul pe care Georges Barthouil l-a citit apoi în frumoasa versiune franceză realizată de el și Ilinca Barthouil Ionesco. La întoarcerea pe locul meu, cei doi felibri s-au sculat solemn în picioare felicitîndu-mă călduros și adăugind cu o impresionantă curtoazie seniorială : „Nous sommes honnorés de garder le grand vainqueur“...

★

Formule asemănătoare aveam să aud în seara aceea și a doua zi, pe stradă și la restaurant, în le Petit Palais (unde am fost „acostat“ de dl. René de Vieze, scriitor felibru, care ne-a invitat, luni după-amiază, pe Petre Ghelmez și pe subsemnatul, la ferma lui din Lauris, pe valea Durancei, într-o căldare de munți unde am petrecut o după-amiază de neuitat, în compania d-nei și d-lui Léo Dalmon, vorbind despre poezie, despre scris, despre felibri și latinitate, despre Vasile Alecsandri, despre popoarele noastre. Excelente gustările pregătite de dl. Vieze și nemaipomenitul vin roșu din producția

În fața Palatului Papilor.
De la stg. la dr. : Stelian Oancea, Virgil Cândea, Alexandru Balaci, Teodor Balș, Maria Platon, Petre Ghelmez, Ilinca Barthouil Ionesco, Adrianne Barthouil, Marilena Rotaru, Constantin Milaș cu soția.

viei sale care coboară de lîngă terasa fermei, pe lîngă plantația de măslini, spre unul din unghiurile de fugă ale văii...).

Dar pretutindeni în acele zile unice, ochiul meu interior vedea silueta marelui bard de la Mircești, în timp ce urechea prindea din văzduhul Provencei ecoul glasului său peste veac :

„Latina gintă e regină
între-ale lumii ginte mari“...

Teodor Balș

Primăvara varșoviană

Activitățile desfășurate pe tărîm spiritual dau Varșoviei, în luna mai, un farmec inedit. A devenit tradițională aici, și în întreaga țară, organizarea în această lună a zilelor cărții și presei, manifestare cu un larg răsunet în cele mai diverse medii.

Tot în această lună s-a deschis și Tîrgul Internațional de carte, organizat și în acest an la Palatul științei și culturii, pentru a 23-a oară. Producția editorială din întreaga lume s-a confruntat și acum în spațioasele săli ale imensului edificiu.

Prezentă cu lucrări de prestigiu apărute în ultimii ani, țara noastră a expus la loc de frunte lucrările secretarului general al P.C.R., președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu o selecție din titlurile apărute în toate editurile românești, în domeniul științelor politice, economice, beletristicii, artei, matematicii, chimiei, medicinii, agriculturii.

Un ochi atent nu poate să nu remarce, printre cele peste 100 000 de volume prezentate la Varșovia de aproape 150 de firme de seamă din 27 de țări, cărți valoroase care oglindesc realitățile României, traduceri, apărute în ultima vreme din limba română în polonă și în alte limbi. Astfel, la Editura „Ksiazka i Weidza“ se află în stand volumul de Articole și cuvîntări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, apărut în mai 1977 cît și Documentele de bază ale Congresului al XI-lea al P.C.R. Directorul editurii, Alfred Walek, ne-a destăinuit că se află sub tipar *Istoria României* de Mieczyslaw Iaworowski, *Constituția Republicii Socialiste România* ; de asemenea, romanul *Păsările* de Alexandru Ivasiuc, în traducerea Janinei Wrzoskowa.

Alături de standul românesc, în vitrinele cu cărți prezentate de Editura P.I.W. se află și volumul de *Poezii alese* de Mihai Eminescu, selecție din creația marelui nostru poet realizată de Stanislaw Ryszard Dobrowolski, în tălmăcirea unor poeți de frunte ai Poloniei.

În seria „Romanul contemporan universal“, într-o prezentare grafică de ținută, am găsit romanul *Apa* de Alexandru Ivasiuc.

Tot în apropiere de standul românesc expune Editura „Slask“ din Katovice, care a publicat cu doi ani în urmă o monografie competentă despre Mihai Viteazul, semnată de scriitoarea Danuta Bienkowska.

„Wydawnictwo Literackie“ din Cracovia a venit la ediția din acest an a Tîrgului Internațional de carte de la Varșovia cu două traduceri din literatura română realizate de Zbigniew Szuperski. E vorba de volumele *Duios Anastasia trecea* de D. R. Popescu și *Necuvintele* de Nichita Stănescu, acesta apărut în seria *Humanum* est. Tot în aceeași serie urmează să apară, în curînd, *Versuri alese* de Lucian Blaga ; în atenția editurii se află o culegere de povestiri de Laurențiu Fulga și microantologia *Zece poeți contemporani români*.

Prestigioasa casă editorială „Ossolineum“, din Wroclaw, care se mîndrește cu o tradiție de peste 160 de ani, prezintă monografia de o înaltă ținută științifică *Alexandru Ioan Cuza*, întocmită de prof. dr. Juliusz Demel, autorul unei monumentale Istorii a României, apărută tot la această editură cu cîțiva ani în urmă. Director al instituției, Eugeniusz Adamski, ne vorbește de includerea în seria „Clasicii literaturii universale“ a unei antologii reprezentative din opera lui Mihai Eminescu, pe care urmează să

Wojciech Kvzywoblocki : „Constructori“

o întocmească scriitoarea Danuta Bienkowska. „Așteptăm să apară, ne spune E. Adamski, pînă la sfîrșitul anului, lucrarea de referință *Cultura românească*, semnată de cercetătorii Ryszard Brykowski, Tadeusz Chrzanowski și Marian Hornecki. De asemenea, dorim să publicăm un compendiu al *Istoriei literaturii române*“.

În standul Editurii „Czytelnik“ din Varșovia, două lucrări românești ne reținem atenția : *Viața lui Mihai Eminescu* de George Călinescu, în traducerea Danutei Bienkowska, și *Nuntă în cer* de Mircea Eliade, lucrare tradusă de Raymund Florans. Aflăm că Editura are în portofoliu *Departe* de Mircea Radu Iacoban, *Galeria cu viță sălbatică* de Constantin Țoiu precum și alte lucrări.

La Editura pentru copii și tineret *Nasza Ksiegarnia* sînt prezentate volumele *Taurul mării* de Ion Marin Sadoveanu și *Cireșarii* de Constantin Chiriță. În lucru se află *Recreația mare* de Mircea Sîntimbreanu și multe alte cărți.

Spre sfîrșitul lunii, noi prezențe românești : turneul Teatrului Național din București cu piesele *Autobiografie* de Horia Lovinescu și *Romulus cel mare* de Dürrenmatt, care vor fi prezentate pe scena Teatrului Dramatic din Varșovia și Lodz.

Un afiș înfățișînd un personaj antic pe un fundal roșu, realizat de cunoscutul grafician polonez Jan Lenica, anunță, tot în luna mai, la Opera din Varșovia, o premieră de răsunet : „Oedip“ de George Enescu. De cîteva luni, un colectiv al Operei din București lucrează împreună cu artiștii polonezi la montarea celei mai reprezentative lucrări a marelui nostru compozitor. Va fi pentru prima dată jucată o operă românească pe scena acestei instituții, care a sărbătorit 215 ani de existență și care se bucură de o unanimă apreciere în lume.

Nicolae Mareș

Paris (19 – 25 mai 1978)

Festivalul internațional de poezie

Municipalitatea capitalei franceze a organizat, la inițiativa domnului Jacques Chirac — întîiul primar al orașului, după secole de vacanță a postului — **Primul Festival Internațional de Poezie de la Paris**, manifestare pe care-a deschis-o poeziei mondiale (bine-nțeles, și celei franceze), reprezentată prin aproape 350 de participanți din 32 de țări. Acestor soli ai verbului metaforic le revenea onoarea de-a celebra poezia contemporană în locuri ilustre (piețe, case memoriale, instituții publice de cultură, săli de spectacol, cartiere vestite, catedrale, poduri, cimitire, parcuri), vegheate de umbrele glorioase ale versului francez modern, de la Hugo la Baudelaire, de la Apollinaire la Léon-Paul Fargue, de la Rimbaud la Saint-John Perse, de la Paul Fort la Raymond Queneau. Magnific program, demn de orașul-lumină ! Uniunea Scriitorilor din țara noastră a desemnat o delegație compusă din **Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Șt. Aug. Doinaș** și din semnatarul acestor rînduri ; iar „Cartea Românească“, pentru a cinsti cuviincios evenimentul, a editat, într-un timp record (2 săptămîni) și într-un tiraj de 2 000 de exemplare, un volum de 280 de pagini, precedat de un studiu introductiv, însoțit de note bio-bibliografice, de indici și de un tabel cronologic, o amplă culegere bilingvă, **30 de poeți români contemporani**, înfățișați cu cîte două poeme semnificative fiecare. În afară de România, care, finalmente, s-a dovedit singura țară ce-a privit cu deferență colegială Festivalul și și-a onorat cultura și delegația tipărind un volum special destinat acestei manifestări de prestigiu, numai confrații iugoslavi au mai salutat asemănător întîlnirea, consacrînd numărul dublu 5—6 (ianuarie-iunie), al revistei trimestriale **„Relații“ („Relations“)**, în text francez și englez, **Noii poezii sîrbești** (200 de pp.). Cu mai bine de două luni înainte, odată cu invitația scrisă, autoritățile culturale franceze solicitaseră participanților din fiecare țară cîte-o poezie, spre-a fi inclusă într-o impresionantă antologie bilingvă internațională, ce urma să-i întîmpine la sosirea în țara-gazdă, lansată fiind cu prilejul deschiderii festive de la primăria orașului... La Paris, am băgat de seamă că n-apăruse nimic. Probabil că n-am priceput noi bine cum stăteau lucrurile, altfel spus, că florilegiul e destinat, cine știe, să-i salute pe cei care-au să ia parte la al doilea Festival...

Sîmbătă, 20 mai, la deschiderea festivă și oficială de la Primărie, din alocuțiunea de salut a primarului, am aflat, și odată cu noi și Franța, că versul mai celebru chiar decît poemul din care era citat, **Albatrosul („aripi de uriaș l-împiedică să meargă“)**, albatros devenit, la rîndu-i, mai notoriu decît însuși autorul său, aparține lui Victor Hugo. Presa francează de-a doua zi l-a repus pe Baudelaire în drepturi. Între 16,30 și 20, **Seară de poezie internațională**, în sala UNESCO, mai plină de poeții participanți din 32 de țări, decît de public. După mai bine de patru ore de lecturi exhaustive, în limbi autohtone și-n versiuni franceze, și de interminabile prezentări și evocări istorico-literare, pe la 9 și-un sfert a venit, potrivit ordinei alfabetice, și rîndul delegației noastre, care-a-ncercat să definească, într-un chip cît mai concis cu putință — date fiind orele caragialesc înaintate — poezia românească dintotdeauna : „Un cîntec, de la originile orale și pînă astăzi, neîntrerupt, cu un autor unic, rapsod anonim, acceptînd pseudonime numeroase, devenite adesea nume ilustre. Identitatea acestui aed necunoscut : poporul“. Prezentarea și recitările au durat numai 5 minute și jumătate, efectul de lapidaritate aducînd, probabil, delegației românești întîia (și ultima) furtună de aplauze prelungite din acea primă și excesiv de prelungită întîlnire cu publicul francez. Delegațiile străine și parizienii „eroici“ în răbdare și-au disputat volumele și discurile pe care — de ce să n-o recunoaștem, mîndri că ni se solicită — le-am oferit.

Luni seara, de la 8 și jumătate la miezul nopții, **Noapte de poezie la „Olympia“ :** poeme recitate și cîntate de vedete ale scenei, ale ecranului (mare și mic) și ale cîntecului francez. Din 32 de delegații străine, reprezentate sînt numai patru țări : cîntărețul francofon polonez Marcel Nowek (altminteri excelent interpret și cu un repertoriu de calitate, alegîndu-și însă, aici, nefericit cele două piese) ; un trio vocal-instrumental suedez, însoțindu-l pe poetul Jorgen Nash, bolborosind un poem „situaționist“ (onomatopee oculte de-un ezoterism „universal“, luînd în serios și cu gravitate ceea ce la noi e bufonadă și joc în limbă „spargă“) ; poetul sovietic Voznesensky (recitînd în rusește un lung poem, **Scrimtimnim**, cu un refren siberian omonim propus publicului spre-a fi reluat în cor) ; și, datorită unor modificări în program, obligat să „treacă“ imediat după ilustra cîntăreață Catherine Sauvage, cel care vă relatează (ales pentru acest spectacol de music-hall poetic și din rațiuni de francofonie, probabil, dar nu și de memorie actoricească, pentru că-și învățase pe dinafară poezia). Publicul — sala ticsită — plătitor la 30 de franci biletul, tratează cîntăreții, actorii, folkiștii și poeții, ca unul care-a dat bani ca să intre la revistă, și mai și fluieră, mai și-aplaudă (rar însă). Aleg un poem scurt cît două catrene epigramatice și-o morală de fabulă : nici 40 de secunde. Oricum, așa n-au timp nici să-nceapă să mă ia-n tărbacă. Presa de-a doua zi nu-i remarcă decît pe român și pe sovietic (anunțat în ediția de dimineață drept Evtușenko, rebotezat corect, în cele de prinz și de seară, Voznesensky). Marți, 23 mai, seara, în saloanele Cercului Republican, de pe Avenue de l'Opéra, sub auspiciile asociației de prietenie franco-română, sub prezidența lui Pierre Paraf și în prezența reprezentanților Ambasadei noastre, dineu-dezbatere : mîncăruri suculente, vinuri alese, serviciu ireproșabil, toast convențional și puțin nesigur al gazdei. În răspunsul de mulțumire la salutul de bun-venit adresat delegației prietene românești, modestul meu **hobby** filologic mă determină să precizez, în treacăt, că româna a fost, vorba lui Dosoftei, „zid de pace“ al avanpostului civilizației occidentale și nația noastră — insula de latinitate grație căreia celelalte 9 limbi și civilizații surori neo-latine și-au putut conserva, relativ intacte, și destinul și istoriile respective. După lecturi din opera citorva poeți de-acasă (Bogza, Jebeleanu, Soresc u) și-a citorva dintre cei prezenți, dăruim — și din nou se dovedesc prea puține — exemplare din ontologie și discuri. Întîlnirea de la Sorbona (III), cu studenți și cu profesori de la catedrele de română și de italiană, de miercuri 24 mai, ni se pare bizar programată de organizatorii Festivalului : la aceeași oră (18), la care, în marele amfiteatru al Sorbonei centrale, se desfășoară un recital de poeme Léopold Sédar Senghor, căruia, dimineața, la Primărie, i se-atribuise titlul de Prinț în poezie, în cadrul unei recepții festive ; (ultimul „Prinț al poeților“ fusese Paul Fort, principe al baladelor acesta). Cu tot regretul cultural că nu-l putem asculta și aplauda pe Senghor, am oferit studenților — după recitările de rigoare și după o succintă prezentare a poeziei românești — cărțile și discurile care ne mai rămăseseră.

De vicisitudinile organizării municipale și de aleatorismul olecuță prea nonșalant boem al întîlnirilor programate și-al manifestărilor oficiale, ne-am consolat datorită solicitudinii amicale pe care ne-a arătat-o, cu ospitalitate juvenilă, o salariată a Institutului Pasteur din Paris, fată care studiase filologia romanică și care se specializase, acum 10 ani, în România, și-n casa căreia, emoționată, delegația română, poftită la o cină copioasă și fără mofturi, a întîlnit, cu surprindere și cu duioșie, două rafturi întesate cu autori clasici și moderni autohtoni, în limba de-acasă : Creangă și Voiculescu, Eminescu și Augustin Buzura, Ion Barbu și **Antologia poeziei simboliste**, Caragiale și Macedonski...

Descendentă a lui José-Maria de Hérédia, părintele neuitatelor **Trofee**, Marie-José, nepoata, a reabilitat — concis ca-ntr-un sonet — printr-o sintagmă de prietenie pentru cultura noastră și de respect al poeziei românești, albatrosul celei franceze (ale cărui aripi sînt și-ale noastre, într-un sens deloc neglijabil), restituind, fără trîmbițe și fără steme municipale, prin memoria unui străbun de elită, versului galic strălucirea de blazon pe care-au fost cît pe-aci s-o umbrească niște carențe (inevitabile ?), imperfecțiunile unui debut internațional ce amenința să transforme în eșec ideea generoasă a schimbului de idei și de metafore contemporane. Pentru acest „trofeu“ inedit, de răscumpărare, ca iubitor al culturii franceze, de care mă simt și puțin răspunzător, în măsura în care-i sînt implicat, îi exprim și-aici gratitudinea românească.

Romulus Vulpescu

din lirica engleză contemporană

TED HUGHES

Ciulinii

Împotriva limbilor de cauciuc ale vacilor și a
mîinilor-săpăligi
Ciulinii spintecă aerul verii
Și pocnesc de presiunea albastră-neagră.

Fiecare — o explozie răzbunătoare
De reînviere, un pumn încordat
Pe armele sfărîmate, ca înghețul islandic răzbind

Din subteranele resturi ale decăzutului Viking.
Ei sînt ca părul decolorat și ca guturalele
dialectelor.
Fiecare stăpînește un penaj de sînge.

Apoi devin suri, ca și oamenii.
Sînt secerați cu vrăjmășie. Dar urmașii lor apar
Drepți și-narmați, gata de luptă pe același
pămînt.

LOUIS MACNEICE

Rugă înaintea nașterii

(fragment)

Eu nu m-am născut încă. O, ascultă-ți-mă.
Nu lăsați liliacul-parazit ori șobolanul ori
șontorogul
jefuitor de morminte să se apropie de mine.

Eu nu m-am născut, alinați-mă.
Mă tem că neamul omenesc mă va împrejmui cu
ziduri înalte,
cu narcotice tari mă va droga, cu minciuni
bine ticluite
mă va amăgi, pe negre roți de tortură mă va
trage, prin băi de sînge mă va rostogoli

Eu nu m-am născut încă ; pregătiți-mi
Apa care să mă dezmierde, iarba care să
crească pentru mine,
copacii să stea de vorbă cu mine, cer să-mi
cînte, păsări și
o albă, lăuntrică lumină să mă călăuzească.

Traducere de
Ion Segărceanu

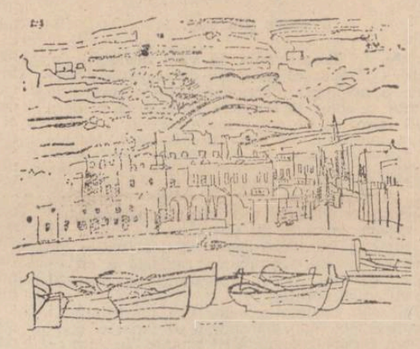

Dennis Bailey : „La țărm“

ALAN BROWNJOHN

Al patrulea iubit

Al patrulea iubit pe care l-ai numit, acela
periculos
Despre care trebuie să vorbești cu grijă,
Cel mai puțin accesibil, încă : pe el n-o să-l
desfac în bucățele.
O să fiu chiar generos și o să-i las
Un mic ducat privat în Imperiul Sfînt
al conștiinței tale.
Numele lui ? — Neadormita nostalgie.

CHRISTOPHER MIDDLETON

A opta invenție elementară

Către ce se îndreaptă oare lucrul
Cel mai greu de imaginat cu putință
Cum va arăta oare fantoma

Cum să dai socoteală pentru cele
Care iată se-amestecă
Un grăunte de nisip fierbinte în deșert
Blîndețea pașilor tăi

O muzică, depășindu-ne, o adiere răcoroasă,
ca libertatea,
modificîndu-ne formele, moartea și lucrul acestă,
uitat.

PENELOPE SHUTTLE

Orbul

Soarele privindu-mă fix, mă tulbură.
Îl răstorn pe orb.
Sub aceste haine vechi de amiază
ca o eșarfă pielea mea freamătă.
Pielea mea e subțire și uscată
ca unele plante
Și mi-e frică de apropierea sinelui meu atît de
puternic,
de acea reflectare
care mă va jupui
pînă cînd zdrențe din pielea mea
se vor legăna ca niște orbi
în bătaia unui vînt
căruia nici nu-i pasă.

Traducere de
Denisa Comănescu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
24
(842)
Simbătă
17 iunie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VIZITA DE STAT A PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU ȘI A TOVARĂȘEI ELENA CEAUȘESCU ÎN MAREA BRITANIE

Strălucit mesaj de pace și colaborare între popoare

Vizita de stat a președintelui Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu în Marea Britanie constituie un eveniment cu semnificații adînci în cronica relațiilor dintre cele două țări, un moment important în ceea ce privește amplificarea raporturilor de cooperare reciproc-avantajoasă dintre țara noastră și toate statele lumii care promovează o politică de pace, prietenie și colaborare. Înalții oaspeți români s-au bucurat de o primire fastuoasă, încărcată de sentimentele stimei și admirației față de acțiunea politică a personalității strălucite pe care o reprezintă președintele României socialiste, abnegația și devotamentul său față de cauza păcii în lume. Opinia publică din Marea Britanie, cercurile guvernamentale și de afaceri, presa, au fost unanime, dînd expresie deplinei recunoașteri față de personalitatea conducătorului român, a luptei sale pentru libertatea și independența popoarelor. Cuvintele reginei Elisabeta a II-a au cristalizat sentimentul dominant al poporului britanic : „Noi, cei din Marea Britanie, sîntem astăzi impresionați de poziția hotărîtă pe care ați adoptat-o pentru a susține această independență. Ca urmare, România deține o poziție distinctă și joacă un rol semnificativ în afacerile mondiale. Personalitatea dumneavoastră, domnule președinte, ca om de stat de renume mondial, cu experiență și influență, este larg recunoscută.

Luceafărul

Continuare în pag. a 8-a

„Astăzi, între România și Marea Britanie există largi raporturi economice, tehnico-științifice, cultural-artistice, se amplifică tot mai mult conlucrarea în domeniul vieții internaționale. Contactele politice la diferite niveluri, schimburile de vizite din ce în ce mai frecvente în ultimul timp au contribuit și contribuie la mai buna cunoaștere și apropiere între cele două țări și popoare. Actuala noastră vizită constituie o elocventă expresie a bunelor relații româno-engleze, cît și a dorinței comune de a le imprima un curs continuu ascendent".

NICOLAE CEAUȘESCU

„Personalitatea dumneavoastră, domnule președinte, ca om de stat de renume mondial, cu experiență și influență, este larg recunoscută. Atît România cît și Marea Britanie doresc să slăbească încordarea și să îmbunătățească relațiile internaționale în Europa și în întreaga lume. Deși societățile noastre și sistemele de guvernămînt sînt foarte deosebite, avem multe interese comune, iar relațiile noastre bilaterale s-au dezvoltat în mod remarcabil, în cursul ultimilor zece ani".

REGINA ELISABETA A II-A

eminesciana

O lecție de recitire istorică

Călătoria lui Eminescu în Transilvania

O pagină ciudată și captivantă în biografia lui Mihai Eminescu este călătoria sa în Ardeal. S-a petrecut în anul 1866 cînd poetul avea 16 ani. Locuia la Cernăuți, în casa lui Aron Pumnul ca elev privatist și bibliotecar. Urma să dea examene pentru clasa a III-a gimnazială cînd, de-odată, a dispărut.

Întrebarea care se pune în mod firesc este de ce a plecat Eminescu în Transilvania ?

„Din pricina lui Pumnul", spun biografii. „Profesorul și marele patriot ardelean l-a influentat".

Dar cum poate fi influențat un băiat de 16 ani ? Este, oare, în firea lucrurilor **normală** ca un elev, (azi de clasa a IX-a) s-apuce, de-odată, drumul cel mare, cu bocceaua în spate, ca să străbată **pe jos** jumătate din țară, opt județe după vechea-împărțire, adică : Cernăuți, Dorohoi, Botoșani, Baia, Neamț, Ciuc, Mureș și Tîrnava-Mică, circa 800 kilometri distanță, cu o trecere foarte grea, peste munți ? Ceilalți elevi ai K. K. Obergymnaziumului de ce n-au plecat ? Ei n-au fost influențați ?

„Oricît de iubit și stimat a fost Pumnul de învățăcei săi", spune fostul coleg de școală al poetului, Ioan Sbierea, „totuși moartea lui n-a dezgustat, nici n-a îndepărtat pe nime de la continuarea studiilor gimnaziale".

Este limpede că plecarea lui Eminescu a însemnat o enigmă chiar și pentru contemporani. Dacă, totuși, cauza a fost Pumnul, cum putem înțelege legătura dintre elev și profesor, pentru ca această fenomenală călătorie în Transilvania **cu piciorul** să se poată, din toate punctele de vedere, explica ?

În anul 1866 Aron Pumnul era de aproape două decenii profesor de limba și literatura română la Cernăuți. Ardelean de obîrșie, urmărit de unguri ca autor al unei proclamații către români, organizator important al adunării naționale de pe Cîmpia Libertății de lîngă Blaj, abia scăpat din mîinile vrăjmașilor și din acele nu mai puțin primejdioase ale holerei, el sosește cu mare greutate, **pe jos**, la ospitaliera casă a Hurmuzăchestilor de lîngă Cernăuți. „Nici că ne-ar fi putut sosi mai la timp !", exclamă ei și refugiatul politic ia prin concurs, pentru prima oară în istoria învățămîntului din Bucovina, o catedră de limba și literatura națională pe care o inaugurează triumfal. „O mare sărbătoare națională", spun documentele. „Asistă la ea nu numai tot ce are societatea moldovenească mai de seamă ci și un numeros **public străin**". Cine era oare, acest „public străin" care putuse s-asculte magistrala lecție de deschidere a lui Pumnul **chiar în limba în care acesta o rostise** dacă nu frații de peste munți, conaționali ardeleni de-ai tînărului profesor aflați la Cernăuți în refugiu sau veniți dinadins să asculte o lecție care la un an distanță de marea revoluție pașoptistă **nu putea fi altceva decît tot revoluție,** o făclie aprinsă la marele foc de pe Cîmpia Libertății și purtată la Cernăuți ?

Continuare în pag. a 3-a

În pagina a 3-a
TINEREȚEA CLASICILOR
EMINESCU
● **Un logos propriu al dramei autohtone** de Marin Bucur ● **Lupta cu „împrejurările"** de Gheorghe Suciu ● **Popas de Luceafăr** de Doru Moțoc

„Punctum"

Dacă înțelegerea unui autor depinde de multe ori de calitatea ediției de care dispunem, la fel de bine o interpretare critică poate determina caracterul unei ediții. S-a vorbit mult despre autoritatea lui Titu Maiorescu în materie de literatură. Faptul e indiscutabil. Ar fi fost de urmărit mijloacele prin care s-a impus opinia lui Titu Maiorescu. Desigur că expresia paginii lui critice e cea care-i dă dreptul să intre în istoria literaturii române drept creator al stilului de idei. Dar direcția maioresciană a avut pe lîngă inteligența și talentul criticului cîteva auxiliare extrem de prețioase care au dat stabilitatea părerii lui critice, care au perpetuat-o pînă dincolo de limita firească a dăinuirii ei. Titu Maiorescu a beneficiat de cutia de rezonanță a unui cenaclu de scriitori și oameni de litere, de existența unei edituri, a unei reviste, a catedrei, a fotoliului Academic, a învățămîntului ca ministru. Susținută de acești numeroși și puternici factori instituționali opinia critică a lui Titu Maiorescu a supraviețuit cu mult autorului. Majoritatea manualelor respectă, pînă în deceniul trei al secolului nostru, selecția și ierarhia de valori a directivei maioresciene. Manualele lui N. Cartojan și I. Al. Rădulescu-Pogoneanu, pentru a nu da decît un exemplu, cel mai convingător, sînt de o indiscutabilă inspirație și factură maioresciană. Vrem să spunem, pe scurt, că opinia lui Titu Maiorescu a învins în materie de literatură și să observăm suportul victoriei lui.

Tenace s-a dovedit concepția maioresciană și

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 3-a

MESAJ ȘI OPȚIUNE ÎN ARTA PLASTICĂ

Lumea interpretată și reprezentată

În anii din urmă a devenit aproape un loc comun al criticii de artă și al esteticii ideea, fertilizatoare pentru creație, că nici o experiență artistică nu se poate limita la simpla contemplare și acceptare, în scopul desfătării a formelor estetice. Sociologia marxistă a artei, punînd în evidență că pînă și cele mai pure creații ale muzicii, sînt ceva mai mult decît simple „forme", ele provocînd în subiectul receptor o înclinare spre luarea unei poziții mai reflexive, mai elaborată și mai deschisă față de destinul uman, a arătat convingător că orice artă reprezintă o imagine dorită și ideală a vieții, un fel de legendă sau de utopie chiar dacă schițează o imagine oricît de tragică asupra existenței. În viziunea sociologiei marxiste — arăta Arnold Hauser — arta are rolul de a ne introduce într-o lume mai rațională, mai inteligibilă, lume în care oamenii duc o viață mai adecvată naturii lor, propriilor lor experiențe și posibilități.

Dacă lucrurile stau astfel este clar că ideile și sentimentele acumulate de creator în intervalul anterior actului creației și transferate în operă în momentul împlinirii acesteia sînt decisive pentru definirea aspectului ei global, pentru înscrierea ei în acel patrimoniu al spiritului de care este intim legată nu doar existența omului ca atare, ci însăși perfecționarea ființei sale. A devenit tot mai clar în ultimele decenii, că prezența stimulativă a artei în viața socială este reflexul unei deliberări interioare, unei puneri integrale a talentului și disponibilităților creatoare în slujba unor acțiuni precise, provocate și determinate de o înțelegere profundă a necesității individului de a fi participant activ la evenimentele ce alcătuiesc flu-

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 7-a

Omagiu istoriei

Cînd, în urmă cu o sută treizeci de ani, pe întinsa Cîmpie a Libertății de lîngă Blaj, marele patriot ardelean, Simion Bărnuțiu rostea cu vocea marilor vestitori ai istoriei noastre dintotdeauna, sublima sa chemare adresată națiunii române : **„Ascultați, strănepoți ai romanilor"** ; cînd, între cei patruzeci de mii de participanți, alături de moții lui Iancu, chiar în primele rînduri erau toți fruntașii revoluției din Moldova și din Muntenia ; în tensiunea dramatică a acelor momente și în patima aprinsă a acelor cuvîntări, nici una dintre frumoasele și străbătătoarele inteligențe revoluționare și nici una dintre cuprinzătoarele minți patriotice de atunci n-au putut să-ntrevadă că după scurgerea timpului vreme de aproape un secol și jumătate, pe o altă Cîmpie a Libertății, mare cît chiar hotarele țării, în prezența unui număr de oameni care poate fi cuprins numai în cuvîntul popor, într-o la fel de frumoasă dimineață de iunie, alt bărbat luptător, patriot de-o potrivă cu toate strălucitele pilde din panteonul național, avea să aducă supremul omagiu acelei mari revoluții implicînd-o, prin urmările și semnificațiile sale în chiar viața, în crezul și în destinul României de azi. **„Cu prilejul acestei sărbătoriri istorice, aducem un fierbinte omagiu înaintașilor, tuturor revoluționarilor, maselor populare, întregului popor, pentru spiritul de abnegație și de jertfă de care a dat dovadă în făurirea României moderne, în formarea statului național unitar și cucerirea independenței și suveranității naționale a patriei".**

Am fost, și eu, în dimineața zilei de 10 iunie în Piața Palatului din București. Am ascultat, alături de sute de mii de participanți cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Am trăit și eu sentimentul atît de puternic că istoria se face atunci, în clipa și în locul acela, și că eu sînt un participant.

Recitită și interpretată de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, istoria este întotdeauna o problemă la zi. Ea este marea noastră știință despre trecut și este o lecție vie pentru viitor. Uriașă forță este istoria României în spatele poporului Român. Uriașă menire în lume este menirea poporului înțeleasă din perspectiva is-

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR:

PLANETA DE TINĂR :
● Edgar Papu ● Leonid Dimov ● Mircea Dinescu ● Anghel Dumbrăveanu ● Ion Iuga ● Nicolae Dragoș ● Eugen Barbu ● Gheorghe Pituț ● Nicolae Ciobanu ● Nichita Stănescu ● Ana Blandiana ● Grigore Hagiu ● Aurel Martin ● **prezintă 13 tineri poeți :** ● Constantin Dan Manolescu ● Ion Bogdan Lefter ● Ioana Crăciun ● Sabin Opreanu ● Gheorghe Pârja ● Alexandru Paler ● Sorin Roșca ● Maria Zetea ● Tudor Brânduș ● Augustin Frățilă ● Gheorghe Vasile ● Maria Antoaneta Popescu ● Marilena Eparu ● **Instantanee** de Șerban Cioculescu ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **Cartea cu prieteni** de Fănuș Neagu ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu

cronica literară

Radu Petrescu: „OCHEANUL ÎNTORS"

Iată o carte, aceasta de față a lui Radu Petrescu, care necitită așa cum trebuie, riscă să fie rău înțeleasă și răstălmăcită prin urmare, mai cu seamă, în primul rînd, de către cititorul nefamiliarizat cu literatura autorului lui **Matei Iliescu** și cu ceea ce ar putea fi socotit, în multe privințe, a fi anacronic în ea. Căci **Ocheanul întors** presupune, implică de fapt, cu necesitate, un anume tip de atenție, nu tocmai comodă și nu tocmai ușor de realizat: o atenție aflată în totală contradicție cu dispoziția vitală, de natură detectivistică, a celui îndemnat să citească un „jurnal" de scriitor mai înainte de toate pentru presupusa lui latură colorat intimă, bogat și spectaculos evenimențială, capabilă de gustate și comentate deschideri cancaniere în traiectul unei biografii. Amatorul de „curiozități" existențiale, pentru care viața unui scriitor trebuie să semene cel puțin cu viața unui actor celebru, ca strictă desfășurare faptică, are de ce să fie nemulțumit și contrariat în așteptările sale de lectura acestui jurnal. El află de aici nu numai faptul (peste care poate trece, privindu-l ca pe o firească mistificare) că autorul său este adeptul unei arte a discreției și a disimulării și totodată adeptul unei anume **monotonii** pe care trebuie s-o evidențieze jurnalul („Fără o bună doză de monotonie, jurnalul se transformă în ziaristică de senzație. Monotonia este doar aparentă, un timpan foarte fin distinge nuanțele, ochiul mult exersat vede schimbările de culoare. Materia se îngroașă și se subțiază și plăcerea cititorului constă în urmărirea acestor fine succesiuni. Este făcut, ca și versul, pentru lectură tăcută, în singurătate"), dar și că această monotonie, oricît ar părea de subminantă, de incredibilă la prima vedere, există cu adevărat, în plinătatea ei dacă se poate spune astfel; netrucată, ci asumată, în acord cu felul propriu de a privi viața și exigențele ei superioare.

Ceea ce i se comunică cititorului nu are nimic de-a face cu, în general, bineprimitul, asiguranțul de voluptăți senzațional confesiv, ci dimpotrivă: e vorba, în esență, de „trăirea" (luată aici în accepția exactă de retragere) aproape stoică, umilă și goală pînă la nuditate de evenimente exterioare a unui tînăr profesor de 25—26 de ani, repartizat într-o comună din nordul extrem al Transilvaniei și a cărui viață, cîtă este de reținut, nu trece dincolo de fila, parțial **uscată** și aceasta, a însemnărilor de jurnal. Dar dacă degustătorul improvizat de „sincerități" interesante în sine și de exhibiții intime poate fi relativ lesne de pus la punct, arătîndu-i-se că aici nu e în discuție un jurnal de viață ci unul de creație, că nu este vorba despre jurnalul unui om ci al unei Cărți care să-l expliciteze printr-o existență imaginară, mai dificil e, totuși, de a justifica absența istoriei, coloratura socială și politică a acestor însemnări, mai cu seamă că ele se referă nu la o altă perioadă decît la aceea a anilor 1951—1952, perioadă cu un atît de profund și tulburător ecou în proza ultimilor ani. Comparația, în această privință, cu volumul lui Marin Preda, **Viața ca o pradă**, se impune, chiar dacă acesta este scris după consumarea evenimentelor, în vremea din urmă, și de către un autor matur, în timp ce jurnalul lui Radu Petrescu datează din însăși sus-menționata epocă și nu are, așadar, distanța necesară în timp pentru a judeca întîmplările vremii. O asemenea rezervă gidiană, dar și afectivă, structurală de a se „angaja" în evenimente e, desigur, explicabilă, și prin condiții și prin temperamentul autorului, și Radu Petrescu, într-una din povestirile sale **(O singură vîrstă)**, întreprinde o interesantă teorie a romanelor „eliptice de Istorie", nu în sensul că acestea ar anula elementul istoric, ci în acela că l-ar converti în „accente de mișcare, de ambianță", într-un cuvînt, într-o anume tușă, disimulată, a fundalului pe care se mișcă personajele. De acord și, pînă aici, nu e greu să observi că jurnalul lui Radu Petrescu, cu tot aspectul lui exacerbat individualist și poate chiar împotriva acestui aer aparent restrictiv este, ca probă a autenticității și a capacității de expansiune umană, și jurnalul unei generații. O generație cu sensibilitatea, cu estetica ei și cu convingerile ei literare, crescută în cultul intelectualității, o generație cu ciudatul ei destin, de viață și de creație, și care totodată a trebuit să lase timpul să lucreze pentru a se afirma în cele din urmă, cu toate pierderile suferite pe parcurs, se poate recunoaște integral în **Ocheanul întors**, făcînd, în acest sens, din depoziția lui fragilă, **discretă**, ici și colo mai mult sugerată, o patetică mărturie. Senzația de „cenușiu", de „gol" în ordinea existenței reale pe care o transmite adeseori jurnalul lui Radu Petrescu provine nu numai din închiderea, din anularea vieții, a instinctului vital solicitat pînă la epuizare într-un alt plan, acela al creației febrile, căutîndu-se pe sine și în sine, dar și dintr-un sentiment protector în lipsa lui de relief, al retragerii necesare, oportune, recuperatorii.

„Cenușiul" în care sînt învăluite manifestările practice, devitalizarea crescută cu care sînt întîmpinate constituie cu mult mai mult o șansă autoformativă decît una destructivă. Instinctul creației lucrează, așa cum este și normal, în detrimentul afirmărilor vitaliste. Toate aceste lucruri ilustrează perfect și coerent o experiență a scrisului, experiență absorbantă și categorică fără de care nici o operă nu poate lua naștere. Ceea ce i se poate reproșa, însă, lui Radu Petrescu este o anume rigiditate apriorică, o intransigență ușor pedantescă în afirmațiile care se așează din capul locului în sferele absolutiste, diminuînd astfel sentimentul atît de fertil al „creșterii" dramatice și al edificării treptate. Această conștiință intemporală a artistului, principiu din care Radu Petrescu și-a făcut patronul scrisului său, dă adeseori aici senzația a nu fi cucerită printr-o confruntare avizată și contradictorie cu „practica" existenței, ci dobîndită într-un chip **senin**, expurgat de îndoieli, lucru, de altfel, prea puțin credibil chiar în cazul său. Există ceva de tînăr **precoce genial** („însetat de glorie") în însemnările jurnalului, o „poză" exagerată și intolerantă ce caută numai și numai „continuitatea ideală a existenței", venită această poziție parcă să susțină din exterior o sensibilitate, altminteri, ușor impresionabilă, capabilă de mari gesturi și de mari cuvinte. Tonul inflexibil autoritar, și cînd este și cînd nu este cazul, acoperă o dualitate structurală de care luciditatea trează a scriitorului nu a întîrziat să ia cunoștință: „...e în mine un personaj gata de gravități și de poză, locuind cu capul în Liră (constelația) și un altul, mai scund și mai uscat, plin de bun-simț foarte pedant însă, oricum, mai apropiat".

Aproape toate însemnările cuprinse în acest jurnal celebrează, cu demnitate și cu gravitate deopotrivă, condiția artei și a artistului, făcînd astfel din Radu Petrescu unul dintre cei mai înfocați sacerdoți ai poeziei din cîți avem. Toată existența tînărului personaj din **Ocheanul întors** este dedicată cărții și scrisului, desfășurată cu o izbăvitoare devoțiune în cărți și printre cărți. Adevărul pur și inalterabil se găsește pentru el în spațiul hîrtiei **însuflețite** și nicidecum dincolo de el. Eroul caută cu o reconfortantă consecvență, aici și numai aici, „un timp și un stil de existență", o arhitectură interioară în stare de a structura și de a face vizibil edificiul operei. Există în această privință în **Ocheanul întors** o fervoare extraordinară, emoționantă care alternează petele „cenușii" ale vieții diurne cu altele, de o luminozitate aparte, conjugînd fericirea contemplației cu „plinul" elaborării creatoare. Jurnalul ilustrează sensibil, în întregul său, o putere de **fascinație**, aeriană, muzicală, colorată, un joc al formelor imaginare, delicat, grațios și în același timp conservînd gustul miracolului. Marea temă a **Ocheanului întors** este, de altfel, tema Cărții: „Este foarte greu să se vorbească despre cum ajunge poetul la prima lui carte și totuși nu știu dacă nu ar fi lucrul cel mai cu adevărat interesant". Iar pe această temă, presupunînd ea însăși o latură enigmatică, Radu Petrescu reușește în cîteva mărturisiri pline de un autentic patos să facă intim perceptibile, vibrante de un omenesc viu momentele așa-zis abstracte ale inspirației, ale efortului solitar și tulburător, la masa de lucru, în fața hîrtiei neînsuflețite, momentele visului treaz la cartea ce trebuie scrisă, elanul formidabil ce concentrează toate capacitățile ființei în singurul gest al punerii tocului pe rîndurile ce cuprind și nasc viață. O discretă, dar fermă reabilitare a tuturor gesturilor ce țin de mitologia poetului, de atîtea ori superficial privită și cu neîncredere, însă nu mai puțin rezistentă, se înfăptuiește prin această carte.

Cufundat între cărți, nedezlipit aproape nici o clipă de ele, dorindu-și „a scrie cum pictează Pallady" sau a „face pentru roman ce a făcut Cézanne pentru pictură, cu riscul de a nu avea în următorii o sută de ani nici un cititor", gîndind că scriitorul adevărat nu este „un domn care scrie" și că „singurul lucru pe lume care merită seriozitate este opera", tînărul erou al **Ocheanului întors** trăiește un fel de epopee a scrisului și ceea ce este poate mai însemnat izbutește să ne facă implicați și rezonanți, nu atît prin afirmații cît prin „practica" însăși pe care o dezvăluie, la această tulburătoare aventură umană care este creația și ivirea unui scriitor. O rară pledoarie pentru miracolul puterii de creație se exprimă în această carte și în același timp un respect necondiționat pentru valoarea Poeziei, din artă și din viață.

Dan Cristea

viața cărților

Stilistica revelatoare

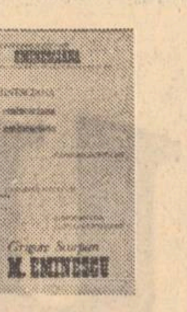

● Cel puțin două sînt, credem, calitățile care fac din apariția culegerii de studii și articole datorate lui Grigore Scorpan*) un adevărat eveniment pentru eminescologia de astăzi: întîi, modalitatea de abordare a textelor, care constă în cercetarea fenomenului lexical eminescian pornind strict de la text, neamenințată de extrapolări riscante, relevînd infinitele irizații ale cuvîntului poetic și apelînd nu la speculații, nu la comparatisme gratuite, nu la divagații pseudo-filosofice, ci la investigarea vocabulei, a sintagmelor ca atare, modalitate dublată de inteligență interpretativă și nu de acribie sterilă sau de aride procedee tehnico-statistice și pe care am numit-o **stilistică revelatoare**. A doua calitate esențială a studiilor lui G. Scorpan este modul exemplar în care se lucrează cu variantele laboratorului eminescian, una din cele mai fertile sugestii ale cărții fiind compararea în profunzime (și nu doar la nivelul lexical) a variantelor și interpretarea din unghi stilistic și ideatic a fiecărei schimbări operate de Eminescu în textele sale: traiecte de gîndire care, urmărite cu pricepere și tenacitate ar dezvălui neașteptat de multe surprize. Ambele calități ale lui G. Scorpan sînt însumate în principal în 5 din cele 16 texte adunate aici, texte pe de o parte importante în sine (autorul fiind un pionier al ideii studierii **lexicului dominant** la un poet), pe de alta — texte pline de sugestii pentru cercetări viitoare. Întotdeauna cînd studiază serii sinonimice (**Terminii amor — dragoste — iubire în vocabularul eminescian, Diferențieri de înțeles în vocabularul eminescian, Din vocabularul eminescian — expresia chemării**) G. Scorpan o face cu un talent, niciodată dezmințit, în a detecta valorile și profunzimile fiecărui cuvînt, considerațiile asupra raporturilor aducere aminte — amintire, amor — dragoste — iubire, raclă — sicriu, haină — strai — veșmînt etc. constituind o inepuizabilă sursă de revelații. Studiind **Cadrele de izolare în poezia lui Eminescu** sau urmărind conotațiile unor termeni (de ex. **Un leit-motiv al poeziei lui Eminescu — umbra**), vom înțelege cît de mult poate cîștiga cercetarea eminesciană din „simpla" analiză (dusă pînă în cele mai greu sesizabile unghere) a textelor ca atare, nerecurgînd la speculația gratuită, modalitatea de a-l interpreta pe Eminescu **în afara** textelor propriu-zise fiind unul din principalele și eternele riscuri ale eminescologiei.

Analizele citate plus unele pagini cum ar fi analiza cuvîntului demon, ideea de coincidentia oppositorum din ființa lui Eminescu detectată și în asocierea armonică a unor cupluri lexicale antinomice **(Valoarea simbolică a poemei Luceafărul)**, precum și studiul pertinent al raporturilor dintre perechi ca blînd-dulce, etern-veșnic, gînd-cugetare, cînt-cîntec-cîntare, — sînt, în lumina celor deja enunțate, pagini de rară, profundă și revelatoare înțelegere a Cuvîntului eminescian.

Dan C. Mihăilescu

*) Grigore Scorpan: „M. Eminescu". Editura „Junimea", 1977, (Colecția „Eminesciana" nr. 10).

Panorame abstracte

● O nouă serie*) de reprezentări eretic abstracte ale universului (mai ales la nivelul limbajului poetic de tip folcloric manierist) adaugă Ion Bănuță **Panoramelor** sale văzute de la înălțimea **Olimpului diavolului**. De data aceasta, în porthartul lui Ion Bănuță în care poetul nu încap de altfel („Eu nu încap într-o porthartă") sînt cuprinse trei hărți. **Panoramă-n dor de domnișoara Pogany** cuprinde o „rescriere" și „descriere" imaginară a universului lui Brâncuși, total liberă și neîncătușată de obiectele pe care le invocă și le evocă în titlu fără ca poemele să rămînă tributare descripției. Această secțiune în care lirismul își ia rolul de comentator relevă cel mai bine mecanismul poeziei lui Ion Bănuță. Un mecanism al **abstractizării**. Poezia lui ține de o artă non-figurativă sau non-reprezentațională în sensul pe care îl dă acesteia Marcel Brion. Poetul își păstrează autonomia și atunci cînd prezintă sculpturile **(Muză, Măiastra, Rugăciune, Himeră** etc.) și se îndepărtează de prototip, poemele sale prezentîndu-ne în realitate obiecte interioare, create de spiritul poetului independent de emoția trăită în preajma sculpturilor. În acest ciclu nu doar Brâncuși e „cel din necătuși". Neîncătușat rămîne însuși poetul. Comentariul său liric e arbitrar, bizar și muzical-decorativ, ca și în celelalte panorame. A doua secțiune a cărții, cea mai valoroasă, autobiografică **Panoramă-n duhul discursurilor mele**, cuprinzînd schițe de autoportret și pagini dintr-un jurnal din vremea arestării și detențiunii, e la fel de non-figurativă aducînd elemente noi de sarcasm și grotesc, de pamflet liric pe o linie argheziană **(Panoramă-n duh de bal)**. Confesiunea poetului poartă mereu „armuri de joc" și e disimulată de „duhul vopsirii": „Să știu singur de patimile mele / m-am vopsit cu o mie de vopsele". **(Panoramă-n duhul vopsirii mele)**. Cele „o mie de vopsele" sînt metaforele poetului, sintagmele sale construite după un tipar folcloric (descîntec) și suprarealist pe alocuri, ele însele produse ale unor abstrageri repetate: „dungile din nibelungi", „pașii din heruvimi", „crucea vrăjilor de vînt", „abis de vînt", „cer de suspin", „invers de zi", „amin-noroc", „amin-tezaur" etc. După cum se vede din enumerare, poetul e foarte liber în creațiile sale, el ne vorbește chiar de „desmățul cîntecului meu". Libertatea sa ne amintește de Pontormo și de manierism, de erezia acelor opere ce răstoarnă voit, programatic conexiunile realului și care, în loc să imite natura imită arta. Ultimul ciclu al cărții, **Panoramă-n duh de voievozi**, e inspirată de personalități ale istoriei noastre, Mircea, Ștefan, Ion Vodă, Alexandru Ioan. Originalitatea ei vine din același stil eretic-manierist. Alături de voievozii istoriei, poetul pune un voievod al anotimpurilor, altul de vară, unul al tristeții, altul de răstignire și altul al greierilor, altoind duhul istoriei cu cel al poeziei, realul cu ficțiunea.

Doina Uricariu

*) Ion Bănuță: „Panoramă-n dor de domnișoara Pogany", Editura „Albatros", 1977.

Literatura unei idei

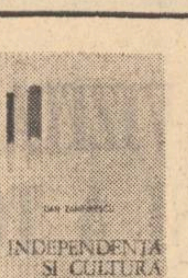

● Ceea ce apare inedit în culegerea de articole și eseuri*) publicate recent de Dan Zamfirescu este noua sa postură, nu de pasionat cercetător al literaturii române vechi sau de expert în bizantinologie, cum îl cunoaștem, ci de comentator politic al faptelor culturale ale prezentului și ale istoriei. Evenimentele culturale ale prezentului și ale trecutului sînt pretutindeni dublate de o semnificație politică. Autorul este atît de atras de rațiunea politică și de subtilitățile ei specifice, încît subordonează aproape totul acestei rațiuni. Dan Zamfirescu se poartă de această dată, examinînd cultura, ca un om politic, așa cum altădată, examinînd trecutul politic prin izvoare documentare, o făcea de pe poziția culturii. Ideea centrală a cărții este că „independența națională, ca realitate de fapt, ca obiectiv de apărat printr-o încordare specială a energiilor, sau ca aspirație de înfăptuit în viitor, a jucat rolul unuia dintre cei mai importanți factori determinanți în configurarea culturii europene și nu numai europene". Trecerea în revistă a istoriei și culturii noastre din perspectiva „independenței ca factor generator de cultură" are două urmări. Prima duce la elaborarea unui șir de portrete. A doua ambiționează o clasificare și valorizare a literaturii însești. Mai întîi, elaborarea unui șir de portrete — biografii aparținînd unor iluștri oameni politici are ca rezultat pagini fermecătoare în care istoria trecută sau prezentă sublimează în pagină de roman și poezie. Dan Zamfirescu are darul de a însufleți izvoarele, de a portretiza, ca și patronul său spiritual pe care și l-a ales, Nicolae Iorga, pornind de la literatură și document. Apariția în Franța a lucrării **Nicolae Ceaușescu Présentation, choix de textes. Aperçu historique, documents photographiques** de Michel P. Hamelet în colecția „Destins politiques", și în Japonia a cărții **România, Nicolae Ceaușescu — o politică de pace și colaborare internațională**, semnată de publicistul Goichi Kusano, apoi a volumului **Omagiu tovarășului Nicolae Ceaușescu**, sau a volumului cu documentele Congresului al XI-lea, îl stimulează pe comentator la o sinteză privind portretul spiritual al Președintelui țării. Situîndu-l în descendența de prestigiu a marilor luptători și oameni politici ai patriei noastre, și confruntînd texte istorice cu acelea amintite mai sus, cercetătorul vede în mod îndreptățit în autorul lor „pe cel mai mare scriitor politic al literaturii române din veacul nostru". Portrete fermecătoare prin patetismul demonstrației și talentul de a înfățișa istoria cu haloul ei de straniu, cu hățișurile ei misterioase, avem în cazul lui Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, Neagoe Basarab, Radu de la Afumați, Petru Rareș, Despot-Vodă (prezentat, în ciuda unei imagini acreditate, ca un excepțional om de cultură, gînditor militar, politician), Mihai Viteazul și încă mulți alții. Politizarea istoriei se face cu un simț al inscenării ce nu se dă în lături de la teorii hazardate sau interpretări senzaționale, toate expuse într-un stil marcat de efervescență. În aceste cazuri pentru autor importantă este demonstrarea ipotezei. Desfășurată agreabil, ea convinge printr-o epică de circumstanță care trece treptat respectiva întîmplare din domeniul istoriei stricte în cel al literaturii.

Mirela Roznoveanu

*) Dan Zamfirescu: „Independență și cultură". Editura militară, 1977.

CARTEA DE DEBUT

Prozele unui actor

Exerciții onorabile, nu știm dacă în vederea unei desfășurări viitoare de lungă respirație, se află în volumul de debut al remarcabilului actor tînăr Mircea Diaconu, **Șugubina** (Albatros, 1977).

Autorul narează întîmplări din copilărie și adolescență, de predilecție în mediul rural, notînd cu sensibilitate și minuție reacții sufletești, emoții, traumatisme, mai rar bucurii. Un copil probabil răcit la cap e adus la spital în oraș pentru operație, în momentul cînd trebuia să fete vaca familiei. Suportă operația cu curaj, nu suportă însă faptul că o fetiță reclamă pe ceilalți copii doctorului că n-au fost cuminți. Descriere a febrei postoperatorii. „Luna a ajuns în dreptul ferestrei și parcă e mai mare. Crește. Nu mă înșel, acum e cît geamul. Simt iar viermele în cap, dar nu mă supără decît că lumina crește și mi se aprind ochii. Luna s-a umflat cît fereastra și vrea să intre înăuntru. Pereții s-au crăpat și ciorile intră în salon, s-au așezat pe becul orb și-l ciugulesc. Petecul de mătase roz din palmă a luat foc, florile de pe pijamaua mea miros a trandafiri, cred că am început să țip, dar nu de durere, mă supără că tata stă în frig, iar eu nu mă pot mișca, s-alerg prin zăpadă, să mă sting, îmi pare rău că iarna asta m-am dat numai de optzeci de ori cu sania..." **(Vaca bătrînă)**. Un tînăr inginer ia parte, întors acasă, la o vînătoare. El, care într-o duminecă văzuse o fată într-o cofetărie și rămăsese cu imaginea ei grațioasă, fugitivă, are impresia că șugubina împușcată de vînători, o căprioară, e una și aceeași ființă cu fata (v. deșugubina = pierdere de suflet, **șugubina** era însă o despăgubire pentru crimă, adulter, răpirea unei fete). În timp ce un tînăr admiră la o nuntă gingășia miresei, agasat de comentariile răutăcioase ale nașei, nașul îl face atent că mireasa pe care tocmai se pregătea s-o invite la dans era mută **(Mesteacănul)**. Mircea Diaconu e foarte atent la surprizele contrarietății. O fetiță internată cu mama ei în spital privește de la fereastră cu simpatie cățelușii plimbați de doamne în lese (sau invers, „cățelușii coborau tîrîndu-și doamnele în lese"). Un bombardier, doborît apoi de pușca unui paznic, silește doamnele să intre în adăpost, lăsînd cățeii afară. Fetița de la fereastra spitalului coboară la ei, dar aceștia, răi, o iau la goană, izgonind singurul suflet pur din oraș: „Au alergat prin orașul gol, ea gîfîind și ei lătrîndu-i în spate, au trecut podul peste rîu și s-au pierdut pe drumul dinspre munte". **(Fata din fereastră)**. Un intermezzo umoristic: Damian țiganul și Pelina trăiesc de zece ani în concubinaj. Deoarece șeful de post îl amendează pentru acest lucru, Damian se decide să se însoare și la nuntă ia din gura inginerului Vintilescu fabula cu iepurașul care a făcut un ospăț mare fără bucate dînd prilejul fiarelor pădurii să se devore unele pe altele. La fel, Damian a făcut rost de bucate de la fiecare mesean: „Cum v-a plăcut rața, tovarășu' primar? A fost mai bună ca gîsca leșească a tovarășului plutonier? Să știți că v-a înghițit un șurub de la motocicletă, uitați-l. Am avut grijă ca fiecare să servească din curtea lui, să știți!" **(Damian)**. Nu lipsește celălalt registru, tragic. Băiatul popii Alexandru e un copil curios, ia de bun tot ce i se spune. Un chefliu îi pune în cutia de cocarde o hîrtie de 25 de lei, rupîndu-i sigiliul. Instructorul detașamentului de pionieri îl acuză de furt și-i ia cravata. Copilul își cumpărase mai înainte un pistol de tablă cu dopuri. Trecînd printr-o pădure pe ploaie „a scos din sîn pistolul de tablă, a încărcat și tîrziu a tras în piept, stropind cămașa brodată cu arsuri mărunte. A căzut în iarbă, cu ochii deschiși spre cerul limpezit". Ce s-a întîmplat cu el? Autorul răspunde la această întrebare enigmatic: „Acolo l-au găsit, cu fața țesută cu pînze de păianjeni, dar nimeni n-a înțeles vreodată de ce a murit" **(Piciul)**. Aceste șase schițe se cuprind în 60 de pagini. Să fie o întîmplare că cea de a șaptea bucată, **Casa cu garoafe**, tot de 60 de pagini, cea mai lungă din volum, are șase secvențe? Înzestrat în direcția descoperirii sufletului ingenuu, Mircea Diaconu e mai puțin dotat ca povestitor. Nuvela sa e mai mult simbolică decît epică. Un tînăr se întoarce ca medic în satul său din regiunea Ploiești (singura localitate pomenită e Albești), oarecum mirat că aici nu s-a produs nici o schimbare în sufletul oamenilor. La un moment dat serviciul sanitar urmărește la ordinul primarului pe „proștii" satului, adică pe debilii mintali de care n-are grijă nimeni, nu sînt în răspunderea nimănui. Unul din ei, căruia toți îi zic Mutu, deși îl cheamă Aurel Ion, fuge în pădure, se ascunde la un călugăr, și, urmărit, nimeni nu-l poate prinde. Mama doctorului Radu moare de bătrînețe și doctorul ia pe Mutu sub protecția sa. Fragmentul se încheie misterios: „Pisica torcea între garoafe. Radu o asculta și parcă nu-i mai era frig. Fusese la biserică, stătuse mult în fața crucii de piatră și la urmă, cînd asfințea soarele, își săpase numele pe cruce, sub cel al bunicii, cu dălțița meșterului, uitată între lopeți. Acum se simțea bine, mîine se va scula devreme, să repare gardurile. Întunericul îi intra în ochi și-l simțea apoi în tot trupul, cotropindu-l, negru și cald. Nu-și mai auzea respirația. Așa o fi cînd mori?"

Al. Piru

Robinsonada lui Michel Tournier

REPERE

După publicarea celebrei cărți a lui Daniel Defoe, **Robinson Crusoe** (1719) a apărut conceptul de **robinsonadă**. El era menit să indice un anume gen de călătorie cu caracter inițiatic. Inițierea este determinată de o catastrofă care-l scoate pe un individ obișnuit din matca sa firească de existență, omul salvat de la moarte fiind pus într-o situație limită, de obicei o insulă pustie, unde acesta încearcă să supraviețuiască, cît este cu putință, singur.

Toate cărțile de acest gen sînt structurate pe plan narativ, ca un voiaj plin de peripeții, încheiat cu o catastrofă, cînd unicul supraviețuitor cu puținele bunuri salvate, începe o altă existență, așteptînd ca o întîmplare fericită să-l scoată din această situație tragică.

Robinsonadele au existat, de fapt, cu mult înainte de celebra operă a lui Defoe.

Chinezul U Ceng-en a scris o **Călătorie spre soare-apune**. În 1631, cunoscutul pedagog Comenius a publicat **Labirintul lumii și paradisul inimii**, iar în 1657 spaniolul Baltasar Gracian a tipărit acea superbă operă barocă, **Criticonul**, unde un copil pierdut în împrejurări misterioase este descoperit de Critilo, care începe inițierea lui în viața civilizată.

Au apărut apoi robinsonadele romantice, urmate de cele actuale, cînd omul dorește să rămînă singur într-o insulă pe care toți eroii din cărțile anterioare doreau s-o părăsească. Cărțile de acest gen au fost atît de numeroase, încît Jean Giraudoux a simțit nevoia să reacționeze față de această modă printr-o **antirobinsonadă**, reprezentată de fermecătoarea sa carte, **Suzana și Pacificul**, operă în care eroina se simte printre păsări, flori și animale ca într-un alt paradis.

Dar tocmai cînd genul robinsonadelor părea epuizat, scriitorul francez a publicat în 1972 captivantul său roman, **Vineri sau limburile Pacificului**, apărut nu de multă vreme în limba română în strălucita traducere a Ilenei Vulpescu.

După cum însuși titlul cărții sugerează, accentul se deplasează de pe Robinson pe Vineri, nu pentru că acesta ar fi fost insul nevoit să suporte singurătatea, ci pentru faptul că semnificația sa va fi alta.

Michel Tournier este tipul scriitorului care vine în spre literatură cu o complexă formație filozofică și cu daruri excepționale de prozator. El păstrează cîteva elemente — cadru ale intrigii întîlnite în opera lui Defoe, dar cultivă o altă scriitură și investește situațiile, comportamentele omenești și relația dintre naufragiat și insulă cu semnificații noi. Decelarea noului din acest roman se produce lent, deoarece genul de enunț literar tradițional, păstrat în mod programatic, este investit cu alte sensuri.

Robinson II, cum a mai fost numit personajul său, nu mai este un ins pedepsit, aruncat așadar printr-o sancțiune pe o insulă pustie. El se supune la început unui destin pe care căpitanul vasului naufragiat îl prezisese prin descifrarea cărților de tarot. Scriitorul ne oferă astfel de la început cheia cărții sale. Acest destin se dezvăluie prin punerea unicului supraviețuitor de pe corabie într-o altă situație-limită: **„Aceasta înseamnă că în tine zace un organizator. Luptă împotriva unui univers alandala pe care se străduiește să-l stăpînească prin mijloace improvizate. Pare să reușească, dar să nu uităm că demiurgul ăsta-i și scamator: opera lui este iluzie, ordinea lui iluzorie. Din nefericire, el n-o știe. Nu strălucește prin scepticism."**

Robinson II nu acceptă de la început să se supună unui destin vitreg. Primul lui gînd după ce a ajuns pe insulă este să-și semnaleze prezența prin focuri aprinse tuturor navigatorilor. Cum nu se arată semne apropiate de salvare, Robinson II începe construcția precipitată a unei corăbii. Munca lui demențială îl aduce într-o totală stare de degradare umană. **„Dealtminteri,** scrie autorul, **nu-i mai era teamă de arșița soarelui, căci o crustă de excremente uscate-i acopereau spatele, pîntecele și coapsele. Barba și părul se amestecaseră și fața nu i se mai vedea din încîlceala asta hirsută"**

Dar, **Evadarea**, corabia pe care începuse s-o construiască de-a doua zi nu poate fi transportată în apă, furtuna o distruge și încercarea este supusă eșecului. Așa începe căderea. Robinson trăiește în mocirlă, se integrează în marea dezordine a insulei pustii, pare să se resemneze în starea de aporie. El nu percepe încă frumusețea tainică a insulei, ca eroina lui Giraudoux.

În al doilea timp al narațiunii se produce trezirea, începe instaurarea ordinii după canoanele vieții unui mic burghez. Robinson se declară guvernator al insulei, concepe o constituție, un cod de legi, un program de muncă și odihnă la care se supune cu severitate.

Grîul adus de pe corabie este însămînțat și an de an se strîng provizii uriașe, animalele din insulă sînt domesticite, este realizată o orezărie, clepsidra indică timpul și viața pare să-și capete un curs normal într-o singurătate deplină.

Narațiunea lui Michel Tournier este întreruptă de pagini de jurnal. În acestea este concentrată meditația scriitorului, investită cu un evident fundal filozofic. Pe insula **Speranța**, Robinson strînge bunuri inutile. El știe însă că **„singurătatea nu atacă numai partea inteligibilă a lucrurilor. Le macină pînă și temelia existenței... Acum știu că pămîntul pe care-mi sprijin picioarele are nevoie, ca să nu se clatine, să fie călcat și de alții."**

În acest context de sentimente și gînduri apare Vineri, araucanul sălbatic condamnat de o vrăjitoare la moarte, salvat prin fugă și adăpostit de Robinson căruia i se supune, la început, ca un sclav.

Dar Vineri are o altă structură mintală. Supunerea lui aparentă, răsplătită prin salariu și mici dobînzi, durează puțin. Dintr-o eroare a lui Vineri se aprinde explozibilul de pe insulă și tot ce agonisise Robinson este distrus.

Așa începe al treilea timp al narațiunii, cînd în **Speranța** se instalează un alt gen de dezordine construită prin universul mintal al lui Vineri. Robinson acceptă această dezordine ca pe un joc pe care îl trăiește cu plăcere. Personajele devin de-acum interșanjabile. Vineri construiește un manechin al lui Robinson pe care îl bate la supărare, în micul lui spațiu ludic își schimbă rolul cu al stăpînului, iar țapul ucis, transformat într-un fel de smeu devine o adevărată harfă eoliană.

În ultimul timp al narațiunii apare corabia salvatoare. Trecuseră 28 de ani, două luni și 11 zile. Robinson vine din nou în contact cu oamenii. Dar aceștia i se par răi, acaparatori, nemiloși. Mutația de sens a evenimentului în raport cu romanul lui Defoe se configurează în clipa în care Vineri, subalternul este sedus de civilizație și pleacă împreună cu corăbierii, iar Robinson rămîne definitiv pe insulă cu copilul chinuit care fugise de pe vas. Numit Joi, copilul plăpînd devine noul prieten al lui Robinson, cînd **„eternitatea, punînd în nou stăpînire pe el, șterge acel interval de timp sinistru și provizoriu."**

În felul acesta Michel Tournier a realizat un mare roman al timpului nostru, al cărui mesaj latent vizează tarele civilizației moderne.

Romul Munteanu

tinerețea clasicilor

EMINESCU

Un Logos propriu al dramei autohtone

Teatrul — încă necunoscut și de aceea abandonat aproximațiilor critice, dacă nu ignoranței celor mai mulți — este poate partea de creație a lui Eminescu cea mai supusă aventurii geniului. Este opera care a fost mereu începută și neterminată, preocupare constantă, și nereușită, discurs întrerupt după fiecare moment de elan ca o forță a fatalității De altminteri, anecdotica, evenimentul și pasiunea pentru teatru in multiplele sale funcții și accepții intră în intreaga biografie a lui Eminescu. Poarta de intrare și poarta de ieșire, la extremele vieții poetului, au pe ele gravat însemnul Thaliei. Afirmarea personalității sale este mijlocită de teatru. Scena, lumea actoricească îi dau tinărului Eminescu acea stare de frenezie a descătușării de rigori, trăirea într-un spațiu al imaginarului, abandonul în imprevizibil, în necunoscut. Biografia sa se deschide cu o „aventură" în lumea teatrului. Ultima sa ieșire publică— la „Junimea" — a fost legată de citirea dramei de salon a lui Emile Augier, *Lais*, piesă cu care Maiorescu voise ca prin reprezentarea ei la Teatrul Național, să-i încunune simbolic sfîrșitul. De aceea, teatrul la Eminescu este mai mult decît o preocupare sau un domeniu. Pe acest teritoriu el unește poezia, istoria, filosofia, pledoaria politică, întreaga sa cultură. Teatrul trebuia să fie o artă-sinteză la Eminescu. Documentarea în timpul studiilor este elocventă. Contemporanii săi fuseseră autori de teatru în sensul tradițional, pornind și rămînînd aproape de modelele epocii. Eminescu nu ignoră modelele — inerente în orice timp și oricărei personalități — dar le subordonă ideii sale despre teatru. Romantismul îi rămîne propriu ca stil, dar în aceeași măsură îl preocupă și teatrul clasic grec ori francez. Valoarea absolută o reprezintă pentru Eminescu, ca pentru Goethe, unul singur : Shakespeare. Acesta este idealul său. Eminescu este creatorul român în spirit shakespeareian. E unul dintre europenii veacului trecut care vor să pornească tradiția teatrului modern de la Shakespeare. Teatrologii pe care i-a studiat la Viena și la Berlin erau apologeți ai creației lui Shakespeare. *Arta reprezentării dramatice* a lui Rötscher nu era altceva decît o artă a interpretării dramelor lui Shakespeare. Dar volumul de estetică a teatrului al lui Hermann Hettner, **Das moderne Drama,** păstrat în bibliografia sa de studiu, ce era altceva decît un permanent elogiu adus unui pisc al Absolutului ? Reformularea teatrului românesc trebuia făcută în viziunea și măreția de creație a dramaturgului englez. El singur semnifica plenar *Creatia*. Teatrul ca dramă. nu ca dramă burgheză sau de salon, sau sentimentală. Drama ca formă superioară de realizare a discursului, ca modalitate de investigare umană și de expresie. Eminescu era, de aceea, un modern în conceperea teatrului românesc. Drama trebuia să exprime fondul nostru dramatic specific. Poate de aceea nici nu a fost un susținător al comediilor lui Caragiale.

Drama istoriei noastre, condiția existențială a poporului român, îi furnizează material caracterologic și pasional pentru a realiza un nou Richard III, Macbeth și Lady Macbeth. Aspirația lui Eminescu este a desăvîrșirii shakespeariene. Planurile sale de teatru se înfățișau, în diferite combinații și serii tipologice, ca o unitate a devenirii și a metamorfozelor istorice ale unei umanități, urcînd și coborînd în timp, de la Decebal pînă la Alexandru cel Bun, Alexandru Lăpușneanu, Ștefan cel Mare și la epigonii lor. Coincidențe și referințe la dramele lui Goethe, Schiller, Victor Hugo, chiar și la dramaturgi mai puțin importanți, sînt simpatetisme în procesul de creație. Teatrul lui Eminescu n-avea decît nostalgia unei unice opere. Drama romantică, așa cum o proiectase în tinerețe, îi apăruse insuficientă și fragilă. De unde și abandonarea acelor planuri. ca juvenile. Teatrul nu se putea închide în formule și în „scoli". El le încearcă, le exersează — atît pe cele autohtone cît și pe cele străine — dar nu le acceptă în final. Drama eminesciană căuta să se elibereze de chenarele temporale, pentru a cuprinde drama unui timp și drama de conștiință a unui popor.

Drama burgheză trăia la asfințit. Noua dramă, revificată prin patosul mitic și prin logosul vizionar, se afirma prin Wagner. *Tristan și Isolda* avea deja o vîrstă istorică, fiind compusă în 1859, *Lohengrin* în 1846—1847 ; *Aurul Rinului* a fost realizată în 1854. Tetralogia s-a conceput înainte de 1848 și a durat pînă la 1876, anul cînd se reprezintă la Beyreuth. Indiscutabil, Eminescu a cunoscut opera dramatică wagneriană, cum îi fusese cunoscută și lui Maiorescu. Evocarea originii mitice. a fabulației fantastic-istorice, ideea chiar de ciclu de unitate — la Eminescu în fond este vorba tot de un „Ring", dar istoric, al destinului unui popor, este ușor asociată cu spiritul operei wagneriene. Contemporanul său, divinizat și contestat, a fost Wagner. Drama eminesciană, cu o tensiune încărcată de suflu shakespearean, vine în întîmpinarea dramei wagneriene, prin patos și vizionarism. Neîmplinit, fragmentar, cu un destin ca al poetului, teatrul său este de semnificație și de meditație. Devine, prin drama unei istorii, drama unui destin uman, drama unui timp, drama vremurilor. Cu Eminescu apare mitul istoric în semnificația sa dramatică modernă. Datele și informațiile, atît de precise în cultura istorică a poetului, sînt reconfigurate viziunii sale mitice. În proiectul dramatic *Decebal*, abandonează sursele istorice, preferînd inventivitatea cu aură sacrală, cu elemente furnizate de folclor. În *Mira*, datele istorice sînt și ele reconvertite fabulației cvasireale, incit ai impresia unei alte cronici. Fragmentul cronicăresc relativ la domnia lui Alexandru Lăpușneanu în viziunea lui Eminescu pare comunicat dintr-o altă carte de istorie, fantastică. Între cei doi poli ai *Dramei :* Shakespeare și Wagner, Eminescu găsește teatrului românesc puterea de a se exprima autentic, în invocarea unei drame istorice ridicată. prin gravitate, la o semnificație a generalului. Poetul nu a compus nici un pasaj dramatic rescris după istorie. Drama istorică eminesciană, în lumina proiectelor și a versiunilor păstrate în manuscrise are, în concepția poetului, valoarea pură a simbolurilor.

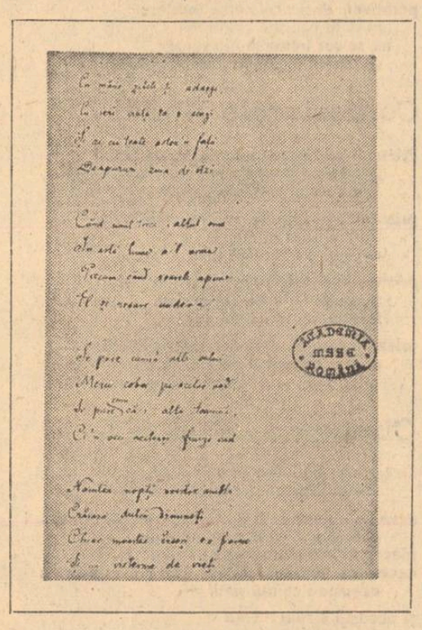

Albert Béguin afirma că mitul și mitificarea sînt necesități ale epocilor istorice. Pentru Eminescu, înălțarea istoriei la nivelul de semnificație, al mitului, da trecutului românesc o forță ireductibilă, de metaexistență, ca o lume a simbolurilor și a duratei. Mitul istoriei, al originii și al genezei, al alcătuirii statale, apoi al confruntării dintre Bine și Rău pentru a exista, transfigurează istoria documentară. Temporalul istoric devine un etern istoric. Dînd evenimentelor și personalităților istorice o asemenea valoare, Eminescu poate. ca și în reveria sa poetică, să vorbească „cu idealuri". În acest plan de creație, el va revela un Logos propriu al dramei românești.

Eminescu a sugerat o cale modernă a lirismului, prin imnurile narative dramatice din *Decebal*, recitative și incantații poematice.

Dacă nu a desăvîrșit nici un proiect de teatru, Eminescu a revelat conștiinței noastre, tîrziu, posibilitatea de a se dezvolta de sine și prin sine a dramaturgiei naționale. El rămîne vizionarul de mîine al teatrului românesc, transmițînd o undă de spirit în opera dramatică a lui Lucian Blaga.

Marin Bucur

Lupta cu „împrejurările"

În corespondența lui Eminescu, dar și în publicistica sa, ne întîmpină foarte des pluralul **împrejurări.** Zbuciumatul destin al poetului a fost bîntuit din toate părțile de **împrejurări,** în ovasitotalitatea lor, nefaste. În afară de primii ani ai copilăriei, de scurta perioadă cît a fost bibliotecar la Iași (dar ce șicane au urmat destituirii din acest „post !) și poate sejurului de aproximativ o lună la Floreștii Olteniei, cînd a tradus primul volum din seria de documente Hurmuzaki, viața lui a fost supusă voii întîmplărilor, **împrejurări** de-un fel sau altul l-au tracasat și lovit necontenit. Ai putea zice că și le căuta singur ca pe un nutriment al focului său sacru. Oricît de ispititoare ar fi însă o asemenea aserțiune pentru cine știe ce **teorie** a geniului, realitățile dure pe care a fost silit să le îndure poetul o dezmint.

Ca om, Maiorescu l-a cunoscut foarte puțin pe poet sau n-a vrut să-l cunoască. În studiul din 1889, el scrie : „Viața lui externă e simplă de povestit, și nu **credem** (subl. n), că în tot decursul ei să fi avut vreo întîmplare din afară o înrîurire mai însemnată asupra lui". Dar Maiorescu nu cunoștea **calvarul acestei vieți.** Lui, poetul i se dezvăluie numai ca artist și om de înaltă cugetare, or, Eminescu a „scăpărat suferința mută prin farmecul exprimării", cum avea să numească criticul poetul de geniu, În corespondența către mentorul **Junimii,** poetul, cunoscînd bine olimpianismul omului (sesizat încă de cînd se afla la Viena și încă nu-l văzuse față către față), se exprimă rece, abstract, impersonal. Altora, amici mai modești (Chibici, Scipione Bădescu, Miron Pompiliu ș.a.), precum și Veronicăi (chiar, cum dovedesc manuscrisele, Cleopatrei) va mărturisi Eminescu realele împrejurări cu care se lupta. Prin 1872 îi scrie unuia dintre acești modești prieteni : „Deja de la al 14-lea an și pînă la al 20-lea eu mi-am cîștigat pîinea singur într-o viață aventuroasă și plină de nemulțumiri, și am făcut-o aceasta cu deplina conștiință a sacrificiului iar nu din capriții copilăroase...". Gîndindu-se, probabil, chiar la Maiorescu, îi spunea aceluiași confesor : „Mă vei întreba poate de ce nu m-am adresat către persoane mai influente decît tine — dar cu cît cineva e mai influent cu atît trebuie să-mi calc mai mult pe inimă, pentru a mă adresa la el". În sfîrșit, tot aceluiași, tulburătoarea mărturisire pe care orgoliul său superior nu i-ar fi îngăduit niciodată s-o facă unei **persoane** ca Titu Maiorescu : „Voiu să reintru în nimicnicia din care am ieșit".

În 1877, către Slavici : „Dragă Ieni, dacă m-ar hotărî cineva să vin la București, ai fi tocmai tu. A-ți spune pe larg cîte **împrejurări** contribuie a-mi face Iașii nesuferit ar însemna a scrie volume...".

Nu este în intenția noastră a glosa, aici, toate contextele unde apar inevitabilele **împrejurări.** Altceva ni se pare demn de subliniat : pe cît de frecvente sînt ele în corespondență pe atît de rare, dacă nu lipsesc chiar cu totul din opera poetică, N-am dat de **împrejurări** nici la o grabnică răsfoire a **Dicționarului de rime,** iar

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

Ion Vlasiu : EMINESCU — alabastru distrus la cutremur

„Punctum"

Urmare din pag. 1

în ceea ce-l privește pe Eminescu, Ediția de poezii scoase de Titu Maiorescu mai planează și acum asupra tuturor proiectelor editoriale privitoare la Eminescu. Deși de la această ediție a trecut timp, au fost descoperite și descifrate manuscrisele eminesciene, iar o parte din ele au și fost editate, un război între antume și postume continuă. Opera poetică a lui Eminescu nu ne este restituită în întreaga și adevărata ei complexitate. Tipul de ediție a rămas cel vechi, maiorescian, care preferă antumele. Atunci cînd sînt adăugate postumele ele ființează în capitole separate. Singura ediție care sfidează canonul maiorescian este ediția Murărașu ; ea încearcă restituirea la un loc a antumelor și postumelor după un criteriu cronologic contestabil poate în detaliu, dar nu și în întregul lui.

Separația antume-postume, este rodul unei atitudini critice care mai stăruie încă și-și dă roadele la nivel de reeditare. Și mai vizibilă este inerția atunci cînd vorbim despre proza eminesciană în sens larg, incluzînd aici și publicistica poetului. Cîteva ediții parcimonioase, cu lecțiuni discutabile ale textului, ne oferă un Eminescu răscroit și trunchiat. Eminescu se cuvine însă cunoscut în întreaga lui desfășurare, în intimitatea chiar a proiectelor lui și campania dusă de C. Noica în vederea tipăririi Caietelor Eminescu este punctul de vedere cel mai avansat, cel mai justificat față de manuscrisele poetului. Se știe că Eminescu a scris enorm, că articleria i-a ocupat în faza activității lui ziaristice cea mai mare parte a timpului, că poetul participa cu pasiune la marile dezbateri sociale și politice ale timpului. Opinia lui, de un radicalism subliniat și de o argumentație solidă îi crease ziaristului o faimă mai mare decît a poetului. Ceea ce a contribuit la răspîndirea ei a fost o mare independență de opinie, abordarea tuturor chestiunilor de actualitate dezbătute dintr-un punct de vedere precumpănitor organicist. Mihai Eminescu nu se situa, de pildă, pe poziția lui Titu Maiorescu atunci cînd era vorba de Școala ardeleană. Ca scriitor el admira ceea ce Junimea contesta, și poemul **Epigonii** este manifestul său literar elocvent pentru distanțarea față de opinia junimistă. Din manuscrisele publicate de I. Scurtu (citatele pe care le vom da provin din ediția lui), scoatem această frază caracteristică : **„Cînd mă aflu față cu cei bătrîni, cu literatura din deceniile trecute, par'că sînt într-o cameră încălzită...".** Ca elev al lui Aron Pumnul, Eminescu era legat de școala de restaurație ardeleană a limbii române în chip direct și criticilor aduse reprezentanților acestei școli el îi răspunde cu o mare claritate a punctelor de vedere. Titu Maiorescu considera începuturile pe care le datorăm Școlii ardelene o „minciună". Dar ce fel de minciună a reprezentat această școală, se întreabă Eminescu ? **„Acei oameni, acei istorici care au început istoria noastră cu o miciună, după cum zice D. Maiorescu — de au scris tendențios și neadevăr [at]. scusa cea mare nu o găsești tocmai în tendința și neadevărul lor ? Trebuie cineva să fie mai mult decît clasic, pentru de a pretinde de la cel persecutat, de la autorul condamnat la ardere de viu, ca părăsit și scepticizat de dureri să fie în toate drept, în toate nepărtinitor, ba poate și filantrop cu inamicii săi de moarte".** Unghiul din care privește faptele Eminescu este cel politic, mai adecvat înțelegerii de fond a resorturilor Școlii ardelene decît cel al lui Maiorescu. Fiul lui Ion Maiorescu refuza programatic să înțeleagă generația tatălui său. Eminescu reproșează lui Maiorescu inconsecvența chiar a felului său de a gîndi în cazul Șincai la care semnalează îndreptățirea felului de a scrie istoria, justificarea obiectivă a metodei lui. **„Șincai — chiar dacă n-ar fi atît de mare, cum pretindem noi că este, totuși el a fost la înălțimea misiunii sale — la o înălțime** cronistice **absolută ; pentru că dacă criticul ce-l califică de mincinos, ar fi avut bunăvoința de-a cerceta istoria istoriei, atunci ar fi putut băga de seamă, că procesul întru scrierea istoriei la orice națiune, se începe mai întîi și constă din cronografie,** cu **sau** fără **tendință. din culegerea de prin toate părțile a materialului".** Și pentru că fusese atacat vestitul **Lepturariu** al lui Aron Pumnul, cartea de căpătîi a elevului Eminovici, poetul riposteaza patetic : **„Dacă apoi lepturariul a exagerat în laude asupra unor oameni, ce nu mai sînt, cel puțin aceia, mulți dintre ei, au fost pionierii perseverenți ai naționalității și ai Românismului — pioniri, soldați gregari. a căror inimă mare plătea poate mai mult decît mintea lor, e adevărat !, care însă de nu erau genii, erau cel puțin oameni de o erudiție vastă, așa precum nu există în capetele junilor noștri dandy".** În această chestiune a îndreptățirii de atitudine și procedee a Școlii ardelene, Eminescu se așează pe o poziție clar diferențiată de aceea a lui Maiorescu. Întrebarea care dintre ei a avut dreptate este superfluă în bună măsură de vreme ce fiecare judeca fenomenul de pe poziții diferite. Exagerarea vine desigur mai curînd din partea lui Maiorescu care, din rațiuni polemice, a făcut abstracție de circumstanțe, a trecut peste marginile adevărului. El judeca, de pildă, **Lepturariul** ca pe o antologie, ceea ce ea nu și-a propus să fie niciodată, forțare de sens pentru care Aron Pumnul nu e vinovat, ci cel mult Maiorescu, care atribuia cărții intenții și proiecte străine ei. Eminescu iubea în cartea lui Aron Pumnul încercarea de a configura o Românie spirituală prin colecționarea de lucrări literare de pe întreg teritoriul locuit atunci de români, indiferent de statul căruia aparțineau în acel moment. Poetul era intens preocupat de situația Transilvaniei, a românilor din Ardeal, a reacțiunii lor politice față de politica dualistă austro-ungară, a demnității ripostei lor politice și scrie numeroase articole pline de vehemență și competență asupra situației românilor în imperiul austro-ungar. Într-o notă din **Curierul din Iași** poetul se oprește asupra măsurilor care încercau să determine maghiarizarea populației nemaghiare din Ungaria vremii : **„Peste tot au fost oprite a se întrebuința 38 de cărți, scrise în deosebitele limbi ale poliglotei Ungarii și anume cărți germane, române, sîrbești, slovace și croate. Între cărțile românești vedem figurînd chiar «cartea de lectură a lui Pumnul», aprobată de ministerul de instrucțiune din Viena și tipărită în chiar** tipografia statului. **Dar ceea ce la Viena nu-i periculos, în Ungaria e din contră un simbure de distrugere a statului Ungaresc, căci, precum se știe,** Lepturariul **în aparență inocent al lui Pumnul îi oprește pe Românii din Transilvania și Ungaria de-a se face Maghiari. În suma de 38 de cărți oprite, literatura noastră scolastică are onoare de a fi reprezentată de 14 opuri, va să zică cu mai mult de-a treia parte din numărul total".** Nota aceasta din 1877 precizează planul luptei politice în care se situează Eminescu. Poetul nu numai că înțelege dar și aprobă resortul politic al Școlii ardelene și a urmașilor ei. El se oprește asupra necesității politice și acordă toată atenția luptei naționale a românilor din Transilvania și Ungaria sub toate aspectele ei. Revelatoare, actuale încă, sînt și următoarele rînduri, pe care Eminescu le înșiră concluziv în articolul **Românii și Austro-Ungaria : „Constatăm mai înnainte de toate, că Românii nu sînt niciăieri coloniști, venituri, oamenii nimărui, ci pretutindenea unde locuesc sunt autohtoni, populație nepomenit de veche, mai veche decît toți conlocuitorii lor. Căci dacă astăzi se mai ivește cîte un Neamț singular, care cată să ne aducă de peste Dunăre, nu mai întrebăm ce zice un aseminea om, ci ce voește el. Nici mai e astăzi cestiunea originii noastre, abstrăgînd de la imprejurarea că o aseminea interesantă cestiune nu este de nici o importanță. Daci sau Romani, Romani sau Daci : e indiferent, sîntem Români și punctum. Nimeni n-are să ne-nvețe ce-am fost sau ce-am fi trebuit să fim, — voim să fim ceea ce sîntem — Români".** Intră aici în discuție opinia lui Gherea care reproșa lui Eminescu că e întors către 1400. Dacă pentru Gherea românii și societatea românească însemnau ceea ce reprezenta ea la un moment dat, sfîrșitul de secol XIX, pentru Eminescu românii și societatea românească erau tot șirul ei de epoci istorice. Poetul nu opera o reducere în fenomenul românesc rezumîndu-l la felia contemporană. Dacă ar fi făcut-o n-ar mai fi putut scrie ceea ce a scris despre situația și lupta românilor din Transilvania în baza unor vechi drepturi istorice. De cîte ori istoria îi procură figuri măreț poetul scrie pagini înălțătoare. Uciderea lui Grigore Ghica Voevod în 1774, ca o consecință directă a răpirii Bucovinei de către imperiul austriac, îi inspiră pagini de o înaltă temperatură : **„Trebuia dar nimicit acest om, a cărui tărie de caracter amenința pe răpitorul patriei sale, trebuia asasinat în taină fără sgomot. Și astfel s-a urmat. În locul unde comuna Iași a așezat un sarcofag de marmură, în locul unde astăzi se ridică pe o columnă bustul nemuritorului martir, acolo s-a întîmplat acea faptă a întunericului, acea mișelie demnă de diplomația veacului trecut, acea nerușinată pălmuire a slăbiciunii și desbinării poporului românesc. Și într-adevăr ce rușine mai mare putea să ni se întîmple ? După ce ni se luase bucata de pămînt unde zac oasele Domnilor noștri de la Dragoș Vodă pînă la Petru Rareș, după ce ni se luase vatra strămoșească. începătura domniei și neamului moldovenesc și în care doarme cenușa lui Alexandru-cel-Bun, legiuitorul și părintele țării, și a lui Ștefan Vodă, pavăza creștinătății întregi, după ce am pierdut pămîntul nostru cel mai scump — se asasinează, prin influența morală a Austriei, Domnul care a îndrăznit a protesta contra nerușinatei răpiri. Popor românesc !, mari învățături îți dă ție această întîmplare".**

N-am făcut pînă aici altceva decît a da cîteva mostre pentru a vedea problematica, temperatura, diapazonul unei mici părți a publicisticii politice a poetului. Prejudecăți editoriale de diverse surse ne țin încă departe de multe scrieri ale marelui poet național. O ediție viitoare are datoria să înlăture aceste prejudecăți și să tindă spre o restituire cît mai completă a operei lui.

Călătoria în Transilvania

Urmare din pag. 1

Și de ce se bucurară atît Alexandru și fratele său Eudoxiu Hurmuzachi de sosirea **la timp** a pribeagului ardelean dacă nu din simplul motiv că Bucovina era **și ea** pregătită să primească și să întrețină **arderea** anului 1848 ? De ce interveniseră acești patrioți moldoveni pe lîngă împăratul Francisc Josef să le aprobe **tocmai în vremea aceea** o catedră de limba și literatura română dacă nu pentru a lăsa să pătrundă conștiința națională în singura limbă din lume care o putea exprima ?. ...Pentru întîia dată văd și se încredințează cei mai mulți că și limba română, cea atît de disprețuită, e în stare să exprime noțiuni de gramatică, de sintaxă, de retorică, de poetică, de istorie literară, de critică, de estetică". În numeroasele sale cursuri, precum mărturisesc elevii, inimosul dascăl găsește nenumărate prilejuri de a vorbi despre toate chestiunile ce frămîntă sufletele timpului acela. El arată drepturile imprescriptibile ale individizilor și ale neamurilor. El înfățișează adevărata libertate, frăție, egalitate, care nu pot să fie fără naționalitate. El dovedește că, fără ordine, fără organizare sub un singur cap, pe un teritoriu propriu, fără o cîrmuire din sînul ei, nu poate să fiinteze timp îndelungat o națiune ; nu poate înainta potrivit cu chemarea ei, nu poate deveni un glas armonios în concertul popoarelor. El predă la König Keiserlicher Obergymnazium chiar programul revoluționar.

În anul cînd l-a cunoscut Eminescu, Aron Pumnul nu se putuse schimba. Două decenii nu pot șterge o revoluție din viața unui om. El **fusese** pe Cîmpia Libertății la Blaj. **Văzuse** cei 40 000 de români și cei 10 000 mii de moți ai lui Avram Iancu. **Ascultase** înfiorata chemare a lui Simion Bărnuțiu : „Ascultați, strănepoți ai romanilor, ce trebuie să le răspundeți Ungurului sau Sasului". „Noi, pînă ce națiunea română nu va fi înălțată la acel rang politic de care au desbrăcat-o ungurul, secuiul și sasul — nu ne unim. Fiecare oraș, fiecare sat răsună de bucurie pentru că ziua de azi este învierea poporelor morte. Și noi, un milion trei sute de mii morți politici am fost, nu națiune. Acum este ziua învierii". **Se întîlnise** cu Vasile Alecsandri. Alecu Russo. Alexandru Ioan Cuza, Ioan Eliade Rădulescu, frații Golești și Nicolae Bălcescu, fruntașii revoluției din Moldova și din Muntenia sosiți la Blaj ; **făcuse parte integrantă** din strălucita generație pașoptistă. **luptase** prin scris dar și cu arma în mînă și, fără nici o îndoială că din toate aceste motive făptura atît de iubită a profesorului Pumnul ilumina în spațiul strîmt al catedrei cu o forță de nebiruit.

La 24 ianuarie 1866 Aron Pumnul moare. „Doliul era mare în toată Bucovina și între studenti. iar Eminescu era neconsolat pentru că tinea mult la acest rar bărbat și îl iubea ca pe un tată". spun documentele. „Atît M. Eminescu cît și părinții lui erau foarte cunoscuți și familiari cu Pumnul". Eminescu i-a fost lui Pumnul nu doar elevi ci și chirias încît „a fost martor nemîlocit al morții marelui dascăl". „Cînd am auzit despre moartea lui Pumnul am alergat la locuința sa ca să-l văd pe iubitul meu profesor cea din urmă oară Am intrat în camera lui Eminescu. El îmi povesti despre ultimele momente ale acestui mare apostol al românilor din Bucovina și acum îl văzui întîiasi dată pe Eminescu vărsînd lacrimi de durere". Cine era, în anul 1866, băiatul care plîngea atît de amarnic pierderea profesorului iubit ?

La 15 ianuarie 1866, Eminescu împlinise saisprezece ani. Se afla la Cernăuți încă din primele clase dar „scoala cernăuteană nu-i plăcea lui Eminescu și ar fi încercat să fugă chiar din clasele primare". Mai fuge odată din clasa a II-a a gimnaziului și tatăl său îl aduce la școală legat. Există și două ipotetice peregrinări în anii 1864 și 1865 cu trupa teatrală Vlădicescu-Tardini după care Eminescu revine la Cernăuți. Plecatul, fuga, înstrăinarea (mai întîi la riu și în pădure, apoi înstrăinarea de lume în lume), evadările, dispariția bruscă sînt, deci, în cazul copilului Eminescu **normale** pînă la data plecării în Transilvania. Singura sa legătură stabilă cu Cernăutiul este profesorul Pumnul. După toate pribegiile sale se întoarce la el și profesorul se înduplecă și-l face bibliotecar. „Micul Eminescu, folosindu-se de ocaziunea dată, în loc de a merge la școală se închidea în biblioteca Pumnului. Acolo studia necontenit și neconturbat răzbunîndu-și astfel contra atîtor profesori pedanți și sarbezi".

Este limpede că natura relațiilor lui Eminescu cu Pumnul depășise cu mult cadrul oficial. Marele patriot ardelean îi fusese poetului profesor, dar și îndrumător spiritual mai mult chiar, prieten, din moment ce îi înțelege firea și îi ocrotește chemarea îngăduindu-l în propria sa casă ca privatist. Cum se vor fi desfășurat discuțiile dintre Eminescu și Pumnul, ce pagini dumnezeiești de inteligență și de simțire ni s-au pierdut, ce lecții de iubire și devotament au ars între pereții acelei tainice biblioteci ? [„Am o predilectiune pentru vechituri", mărturisește poetul undeva în **Geniu Pustiu,** întorcîndu-se atît de mult, îndărăt, în anii de la Cernăuți. Ce școală a făcut Eminescu cu Pumnul **inafara** celei oficiale dacă a uimit cu cunostintele lui de istorie și de literatură pe înaltii prelati doctoranzi ai institutului teologic din Blaj ? Ce mesaj i-a transmis Pumnul lui Mihai Eminescu dacă, imediat după moartea iubitului dascăl, poetul a plecat în Ardeal **chiar pe urmele venirii acestuia** de la Blaj ?

Călătoria lui Mihai Eminescu în Transilvania nu a fost o aventură în spiritul copilului Eminescu ci a fost un pelerinaj. A fost un sublim omagiu adus lui Aron Pumnul și, în fapt, o răbdătoare și îndelung pregătită expediție ideologică. Revoluționarul de extracție pașoptistă, patriotul înflăcărat și marele om de cultură însămințase, înainte de moarte, în cea mai aleasă simțire și în cea mai frumoasă gîndire poetică a țării pe care atît o iubise, flacăra patriotică. Citise Pumnul pe fruntea înaltă a copilului Eminescu destinul ? Ghicise geniul ? Activase în cunostință de cauză ? În orice caz : la ora plecării sale în Transilvania, Eminescu fusese initiat.

(fragment)

Sânziana Pop

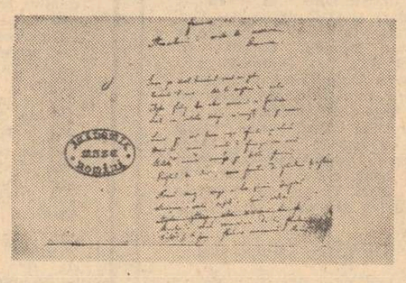

Popas de Luceafăr

Cînd se-așternă tăcerile și mor
straniile șoapte ale serii,
un Luceafăr trece visător
riul infinitelor materii,
se pogoară printre noi, în joc
de tăceri și ginduri nerostite, —
albă umbră fără de noroc,
cu priviri adînci și viscolite, —
se oprește lîngă-un tei de vis
și-o pădure de argint, în care
și-a pierdut, demult, un paradis
printre legănatele izvoare...
Și se simte iarăși cotropit
de nestinsa-i sete, din vecie,
setea-i, ca un dor nepotolit,
setea lui — preadulcea Românie,
și tresare cu lumină, cînd
o găsește liberă, rotundă
țară a speranțelor, urcînd
către viitorul ce-o inundă.

Doru Moțoc

PLANETĂ DE TÎNĂR

● Una din preocupările constante, de prim ordin, a revistei noastre, a fost și este de a acorda o atenție deosebită debutanților, poeților aflați la primele lor versuri tipărite.

Acordindu-le această atenție deosebită considerată drept sarcină de onoare, ne-am străduit să punem în lumină talentele adevărate. Pentru asta, redacția s-a consultat cu un grup larg de colaboratori, critici și poeți de prestigiu care ne-au semnalat numele cele mai demne de a fi luate în considerație și cărora le-au și prefațat, în succinte prezentări, profilurile, credem, de pe acum, distincte.

constantin dan manolescu

● Acest tînăr de 26 de ani infuză într-însul o mare parte din experiența de frămîntare, de trăire și de gîndire a bătrînei Elade. Asemenea vechilor — poate și a unora din cei moderni — CONSTANTIN DAN MANOLESCU, în cele mai reușite realizări ale sale, decantează viziunea lumii pînă dincolo de senzație și de imagine, pînă la pura frumusețe a gîndului. Atunci versurile sale împlinesc acea cristalină transparență prin care încearcă să se deslușească ideea de arhé, de esență, de dat primordial, care precedă toate lucrurile. Constantin Dan Manolescu nu este un lacom de cuvinte, nu suferă de logofagie, ci se fortifică retras în ultima și cea mai rezistentă expresie verbală, ca într-o Acropole a spiritului. Acest închinător al simplității, al acelei faimoase sofrosyne, ar trebui auzit recitindu-și versurile în acompaniament intelectual de liră, așa cum făceau poeții antici. Și gîndim astfel fiindcă — dacă nu se va pierde undeva pe drum — îi vedem la maturitate drumul deschis către acea zonă de înaltă trăire în care înțelepciunea devine muzică.

Edgar Papu

Poemele tale

Lui Nichita Stănescu

Poemele tale sunt Patria,
nerostit
mi se tulbură cuvintele
fixînd existența prin țipăt,
sîngele tău mi-a pătruns în oase
teama de moarte în suflet.

✲ ✲

Rotund și departe
între mine și lucruri
am păstrat Cuvîntul.

Am căutat cerul înundat de imagini
și am clădit piramide

Calc marea
cînd întunericul ezită să plece.

✲ ✲

Nu mai există teamă de cuvinte
respir aerul imaculat în accepțiunea ideii de dreptate,
a dispărut teama de minciună
și adevărul a explodat în clepsidră,
Nu mai există teamă de cuvinte.

ion bogdan lefter

● A te arăta fascinat de poezia lui Emil Botta înseamnă un fel de ofrandă mai mult sau mai puțin muzicală a numeroși critici, lirici și chiar dramaturgi de pînă la trecerea nealteratului poet și actor în țara lui Por-Împărat unde „rătăcește prin a cerurilor lagună, ca un zănatic năier prin furtună".

Nu-mi închipui însă că acum, cînd scrisul se șterge de pe frunte cu un burete, i se poate aduce poetului ce credea că pisica cea galbenă va înțelege ceva, un mai gingaș omagiu decît acela al unui discipol care, pătrunzîndu-i taina sintagmelor, îl așază în galeria marilor lirici români.

Tînărul și talentatul poet ION BOGDAN LEFTER, aflat sub semnul „întunecatului april", aduce în pleiada noilor lirici o componistică deosebită. Să-i îngăduim a se împlini.

Leonid Dimov

Omagiu

De trei ori peste cap cu pleoapele strînse
trudindu-mi apoi dreptul la vrajă
am ajuns în ochiul cu o mie de fețe
rostogol-rostogol între noile raze
născîndu-mi — de ce ? — gazul perfid
sculptîndu-mi — în sfîrșit — Galateea
sculptînd-o — cum oare ? — fără cuvinte
și iată-mă tot mai aproape de aștrii de taină
negru cerul și stelele-sclipiri lăsate în urmă
tot mai aproape de jilțul cel mare
jilțul stăpînului
(toate acestea, repet, sculptate de mine
neatinse de altul)
jilțul pe care eu trebuia să m-așez
— stăpîn fiind al mîinilor mele
al truditei mele împărății —
jilț în care tremurînd
îl simț așezat pe celestul
menestrel de fum
rubinul
Emil Botta
divinul

Elegie

cavalerii mei plutitori
tulburi sunt formele mesei
rotunjimea-i se pierde în neguri
cavaleri ai mesei rotunde
cavaleri ai mei plutitori
ai mesei cu forme pierdute
ai nerotundei mese rotunde
ai mesei cu forme pierdute
îndelung coboară
cîntecul mierlei asupră-ne
cavaleri ai mesei rotunde
vocea regelui Arthur vă spune :
rotunjimea pierdută în neguri
îmi tulbură simțurile
rămîneți cu bine
notele mierlei sunt dulci
și grecul Eros mă fură.

Prin mulțime de Sisifi

prin mulțime de Sisifi
am pornit atunci fluierînd
m-am simțit un recif
într-o mare gemînd
fluieram cu nepăsare privind
pînă cînd văzut-am un munte
în vîrf c-o piatră căzînd
fără să vreau căzut-am în luntre
iar piatra pornit-am s-o-mping sus pe munte

ioana crăciun

● O poezie lipsită de prejudecăți scrie IOANA CRĂCIUN. Ea amestecă vorbele într-o pălărie de sticlă, adică știe pînă la urmă pe care să le aleagă...

Între clownerie și copilărie se instaurează un cîntec proaspăt desigur dar și puțin fardat, și dacă va avea curajul să-și depășească vîrsta, între „spartul nucilor" și „trasul cu pușca" nu numai că nu vom face nici o confuzie dar chiar vom auzi un cîntec distinct.

Mircea Dinescu

Așa spunea tata

Nu-ți mai pune dealuri, nevastă.
Orașe de sticlă-n urechi.
În degete sate de sticlă.

Deie-și
preuteasa
cu psalmi
în obraji.

Iubească-se
muții
în lanul
de țuică.

Piarză-și
alte planete
locuitorii
la zaruri.

Belciugate,
scalpate,
îți pling în brațe cuvintele.

Memorie

Noroiul s-a-mperecheat în somn cu frumusețea virgină.
Sătule și frumoase stau mărturie cuvintele.
Mîndri strămoși ai tu, ispita mea, capcana mea,
nebuna mea moarte.
Fără blazon,
mie însămi strămoș și copil
m-a ajuns blestemul tău de aur.

Fotografii

Nu te răstignește nimeni :
o turlă căzîndu-ți din circă,
te-a zgîriat cu andrelele.

Aici e fata mea scuipînd sîmburi de mere.

Nu-și pedepsește nimeni ochii :
se culege ceapa.

Aici sînt eu în uniformă de soldat.

Nu sparge nimeni nuci :
se trage cu pușca.

Aici, tot eu, lîngă cișmea.

Vîrsta de aur

Un clește de rădașcă moșea pădurea —
miriapoda mamă cu picioare amputate.
Tata strungărea zăbale noi.
Piroane de fier meșterea.
Trăgea la rindea năsălia.

Cu gonaci mercenari ne vînau
în haite de ore, cuvintele.

Pe urma noastră,
cerul și pămîntul.

Domestic am dat carne și lînă.

Cînd pîntec rotunjit am prins,
a venit tata
încărcat cu daruri de nuntă.

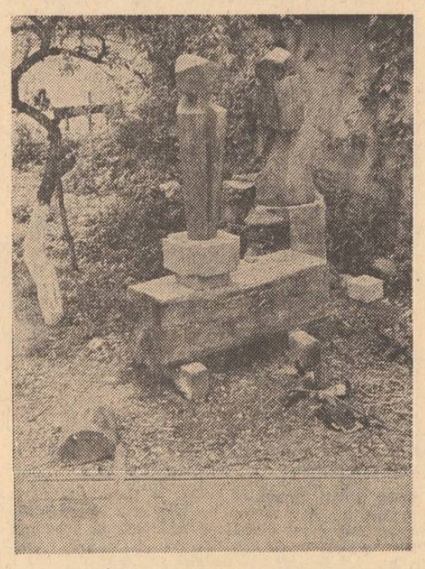

sabin opreanu

● SABIN OPREANU este un poet de o fermecătoare puritate, al cărui timbru liric are ceva din sunetul zăpezii, cum ne sugerează el însuși într-o frumoasă poezie. El pare a se sfii să iasă în planul întîi al rostirii, lăsîndu-ne să înțelegem că este atît de tulburat de miracolele Muntelui, de întîmplările zilnice ale unei lumi la care participă cu o anumită investitură inițiatică, încît nimic altceva nu este mai însemnat, în experiența sa. Cititorul, cîștigat de magia cîntecului, își dă însă ușor seama de vicleșugul poetului care, exultînd — cu discreție, dar și cu nedezmințită patimă — frumusețea unică a acelui mediu montan în care înseși obiectele se află în „relații vegetale", se exprimă, în fond, pe el însuși, în proiecții imaginare, „pe malul unei visătoare ierni".

Anghel Dumbrăveanu

Călătorie

Porni-vom deci : zăpezi ale cîntecului
trupurile noastre nînse de lună
veghe-n livezile robite fluturilor
peștii fixîndu-ne prin lunete de argint
porni-vom deci : de-a lungul Riului
mereu de-a lungul accepției curgerii
acestor păsări blînd însoțind
inima noastră ca o lotcă
porni-vom deci : cei ce ne însoțesc
pînă la capătul călătoriei
nu se vor întoarce niciodată
cu umerii împovărați de noapte —

Confesiunile Rîului

Prietenii mei ascultă confesiunile Riului
poemele elaborate în preajma stăncuței
și-a cucului mereu tînguitor
prietenii mei ascultă confesiunile Riului
fragilul zbor al inimii
deasupra Muntelui visat
prietenii mei ascultă confesiunile Riului
trupurile fluturilor de noapte
locuind un tărîm melancolic
prietenii mei ascultă confesiunile Riului
poezia salvată zi de zi de umilința
celor arși în flacăra ei incoruptibilă —

Cîntec

Se trezește pădurea cu un cîntec
la rădăcini și-n frunzele verzi

aceasta e dimineața dezbrăcînd munții din cețuri
acesta e drumul celui puternic
plecat să întîmpine seara pe rîuri
aceasta e floarea deschisă spre noi ca un abis
aceasta-i chipul vieții

și aceasta e ziua mereu
semănătoare de poeme —

gheorghe pârja

● Tînărul GHEORGHE PÂRJA vine în poezie cu lumea de mit, lumea melodică a Maramureșului. Preocupat mai mult de precizia gîndului, a stării lirice, transferă pe plan secund podoabele poeziei. Cîntecul lui are obrazul curat al dimineții înrourate și în oglinda lui descifrăm mesajul poetului. El vine „din palatul de ninsoare / unde dragostea nu doare" și nu peste mult timp îl vom reîntîlni rămînînd pe o copertă de carte. Îi spunem bun venit.

Ion Iuga

Vifor în lumînări

Lasă-mă pe jumătate
Spin pe drumurile toate,
Să m-audă lacrima
Tot venind din partea ta
Leagă-mă de curcubeu
Cu un păr din dumnezeu
Să mă doară ochiul sting
Pentru ochiul drept nătîng
Să mă rog la cer de grîu
Care-ți crește peste brîu
Îmi arunc peste privire
Numai hainele de mire
Mă cobor peste păcat
Cu un zvon din celălalt
Bate-mă cu cer de flori
Să s-audă pînă-n nori
Să macine morile
Pentru sărbătorile
Din palatul de ninsoare
Unde dragostea nu doare
Pe sub flori și pe sub mări
Viforăște-n luminări.

Ochiul privighetorii

Cine nu aude liniștea oglinzii
Se pierde în lumina de polen,
Prin gări călătorii adorm
Pe cîmpuri s-a oprit un tren.

Peste grădini amenință uimirea,
Pe tronuri fluturii se lasă,
În văi s-aprinde flacăra de preț
Și-n piatră arde pulberea de casă.

Copil ieșit pe cîmpuri am crezut
În somn de viespi cu capul pe o stea
Lîngă mine ochiul privighetorii
Bolnav de cîntec, nu vedea.

Ca ploile

Adună-mă din sînge și mă respiră blînd
Ori caută-mă-n somnul cuvintelor de carte,
Aripa unei păsări să bat pînă cînd
Tăcerea ta s-o auzi departe.

Acolo unde te adun din pleoape
Stă între noi un cînt de hiacint
Iarba și stelele sînt mai aproape
Decît cuvintele care ne mint.

Ca ploile în aerul de vară
Mă știu pierdut printre grădini străine
Numai umbrele rămîn afară
Eu mă cufund în somnul dinspre tine.

alexandru paler

● ALEXANDRU PALER se arată în poemele sale un subtil cititor al miturilor și marilor cărți ale lumii. Meditația sa lirică — izvorînd din inepuizabilele sugestii ale celor ce, prin versuri, au devenit eroii și legendele umanității — se împlinește în versuri ferme, în care gîndul nu se arată aproape niciodată împovărat de tristul destin al cuvîntului de prisos. Poate fi acest adevăr al scrisului său nu numai un semn de rigoare ci și de poezie. Citindu-i, prin scrisul său, cu lucidă cutezanță pe alții, poetul se citește pe sine.

Nicolae Dragoș

Don Quijote

Merită încă să credem
în castelele noastre de nisip.
Merită
și dacă fiecare val le amenință.
Merită,
și numai pentru o singură clipă.

Valul se teme de castelele noastre
valul se înfurie pe castelele noastre
dărîmîndu-le.
Și tot atît de sălbatec el fuge.
Iar noi rămînem aici
să construim castele din nou.

Citindu-l pe Bacovia

Vechiul pian cîntă iar,
dezacordat
parcă mai tînăr,
fals
vesel că încă mai poate.

Cîntă încet,
fiecare notă e-o șoaptă,
și cîntă mai tare,
fiecare notă e-un strigăt,
un strigăt de teamă
doar lemnul e putred
și cîntecul o rugăciune uitată.

Ulise

Sălbatec rănește vîntul o floare
Plutim pe frunze de nuc
departe de țărm
Chemăm întruna pe Eol
zeu disperat al speranței
Degetul nostru
arată un țărm
ce fuge risipind amintiri
în timp ce areopagul de zei
hotărăște
ca frunza de nuc să dispară.

Cînd bate vîntul

Strămoșii mei s-au dus
Eu am rămas uitat
Strămoșii mei s-au dus
Zăpada cade totuși
Strămoșii mei se vor întoarce
Frumos se risipesc fantasme așteptîndu-i.

---

teatru **t**

Sub semnul Cassandrei

Ieri au început în sala din strada 30 Decembrie „spectacolele pentru directori". Aceasta înseamnă că directorii teatrelor din țară, invitați să-i cunoască pe actorii promoției 1978, își vor confrunta din nou norocul de a-i alege pe cei mai talentați și mai utili, scena studioului „Cassandra" trăind momentul adevărului.

Ne vom referi doar la unele spectacole, poate cele mai caracteristice.

Să-ncepem cu „Romeo și Julieta". După un turneu triumfal în însăși patria lui Shakespeare, se-nfățișează privirii noastre uimite un spectacol care într-adevăr nu are nimic cu aerul de familiuță, la care ne-a obișnuit adesea scena „Cassandrei". În montarea Cătălinei Buzoianu, lector la I.A.T.C. la catedra regie, dar și o tînără regizoare cu succese de prestigiu pe scenele teatrelor noastre, piesa lui Shakespeare trăiește un nou moment de glorie. Într-o desfășurare frenetică, în violența care e a vieții, totul se consacră în puritate și gîndire. Și-n acest context răzbat două suflete de aprinsă putere : Mariana Buruiană și Adrian Pintea, interpreții rolurilor titulare. E sigur de altfel că acest spectacol a fost posibil datorită existenței în promoție a acestor doi tineri. O Julieta frumoasă își apără cu intensitate febrilul ei proiect de fericire, alături de un Romeo imprevizibil, trecînd genial ca un copil din factologia jocului, în spasmul gîndului. Celebra replică : „Sînt jucăria sorții !" îl duce pe tînărul actor într-o explozie de supernovă cu care începe să pur și simplu scena devenită univers întreg. Asemenea dăruire și forță de creație nu sînt desigur obișnuite. Să urmărim cu atenție pe acești tineri actori, veniți unul de pe Crișuri : Adrian Pintea, iar altul din Banatul lui Slavici, de la Arad : Mariana Buruiană.

În acest spectacol, căruia i-am reproșa totuși un final care nu e la valoarea întregului și prea desele și transparentele uneori aluzii la filmul lui Zeffirelli, strălucesc aproape toți interpreții. Dar dacă ar fi de ales între ei, ne-am opri la Mirela Gorea, într-o foarte originală și statornică imagine a lui Lady Capulet, la fermecătorul și supra-firescul Răzvan Vasilescu în Benvolio, la Valentin Teodosiu, un actor de forță și subtilitate în Capulet, la utilul Dinu Manolache în Balthazar și în fine la Șerban Ionescu în rolul lui Gregory, care pur și simplu face să se zbată scena sub alura sub care dărîmă tot ce poate fi neîncredere. Alături de cei din promoția '78, cu adînc talent se integrează-n spectacol studenții din anul II și III, cărora stagiunile viitoare de la Cassandra le vor demarca și limpezi puterea.

Mai puțin norocoși sînt studenții din spectacolul „Menajeria de sticlă" de Tennessee Williams. Cu rezolvări prețioase și mortificate, ei se mișcă fără convingere și fără strălucire. Nici Adrian Năstase în Tom, nici Liana Ceterchi sau Micaela Caracaș în Laura, nici Aristița Diamandi sau Corina Stan în Amanda n-au reușit să arate semnele unei distincții oarecari. A fost un spectacol modest, „de institut", cu replici gălăgioase și reacții previzibile, cu banale cochetării scenice. A convins în acest spectacol Augustin Brînzaș, din anul II, de la clasa prof. Olga Tudorache, printr-o prezență scenică autentică, firească și inteligentă.

Dumitru Dinulescu

---

film **f**

Aventura creației

Cineva ar putea să se întrebe de ce țin să vorbesc încă o dată despre **Andrei Rubliov**, filmul lui Tarkovski ; de ce să mă întorc încă o dată la un chip care a intrat de-acum între cele cunoscute de noi, cînd sînt atît de multe chipurile sub care lumea poate să se arate ? Fiecare nou film ne convinge încă o dată că viața cu ale sale jocuri ale întîmplării nu poate fi înțeleasă pînă la capăt și nu cumva, revenind la cele știute, am putea fi bănuiți de ambiția de a cuprinde totul într-o formulă ?

Dar nu despre „formula" lui Tarkovski vreau să vorbesc — despre magica lui formulă cinematografică asupra căreia s-ar putea specula la nesfîrșit. Și nici povestea lui Andrei Rubliov, omul și pictorul, luată ca poveste, nu poate fi mult deosebită de a altora ; dacă scopul lui Tarkovski ar fi fost doar acela de a istorisi, de a-și copleși spectatorii cu tablouri dintr-o istorie frămîntată, alegîndu-le dinadins pe cele mai senzaționale, filmul nu ar fi reușit să fie decît unul după atîtea altele, încă un chip privit îndelung, încă o ipostază a vieții în diversitatea ei. Felul în care Tarkovski își urmărește eroul, hieratismul imaginii, privirea senină aruncată deopotrivă violenței și gingășiei, ar fi de bunăseamă subiecte pentru orice tratat despre arta filmului, însă nu am acum dorința de a contribui cu ceva la această cercetare.

Ceea ce m-a tulburat revăzînd filmul (a cîta oară și la cîți ani după apariția lui ?) a fost sentimentul pe care îl trăiește și eroul lui Camus în **Străinul** : acela că, o singură zi este de-ajuns pentru a avea subiecte de meditație o viață întreagă. Tot așa, **Andrei Rubliov** este suficient pentru a afla enorm de multe despre umanitate și dacă, dintre filmele făcute vreodată ar trebui alese cîteva care să spună totul despre oameni, acesta nu ar putea lipsi dintre ele. A căuta un sens, a căuta un punct de sprijin, înseamnă a ne întoarce totuși, obligatoriu, asupra creației, și filmul lui Tarkovski este, din acest punct de vedere, una dintre cele mai extraordinare metafore. Giganticul clopot care se construiește sub ochii noștri, turnat cu truda a mii de oameni îndemnați cu biciul, la indicațiile unui adolescent cuprins de flăcările inspirației, va suna. Un nemăsurat orgoliu omenesc face să fie construit giganticul semn al puterii. La ce va folosi el ? Inutil să ne întrebăm, căci adevărul ultim, capabil să răspundă la multe nedumeriri, este cel al creației. Sub ochii uimiți ai pictorului care caută să înțeleagă rostul său și al artei sale, se desfășoară una din cele mai nebunești aventuri ale creației.

Vom continua să creăm, să construim. Vom continua chiar să vedem alte și alte roade ale creației omenești — fie ele și filmele noastre de fiecare zi, dar dacă va fi să ne întrebăm care e rostul lor, va trebui să ne întoarcem la **Andrei Rubliov** al lui Tarkovski care nu este încă un chip al lumii, ci însăși istoria nașterii lui. Se string aici, la un loc, suflul tragediei antice și cel al romanelor lui Dostoievski, într-o rară vocație a grandiosului — o operă care îți dă tăria sufletească de a o lua, de fiecare dată, de la început.

Nicolae Mateescu

---

televiziune **tv**

Vocea lui Blaga

● Purtînd emblema binecunoscutului ei realizator, emisiunea „Antena vă aparține" are virtuți incontestabile în ordinea spectacolului de evocare istorică și de prezentare a creației originale, pe care nu e cazul să le amintim. Uneori însă ea conține momente cu adevărat revelatorii, momente unice care sînt reținute de memoria pasageră a telespectatorilor. O asemenea surpriză frumoasă, care merită a fi consemnată, ne-a fost oferită, prin inspirația sublimă a realizatorilor, de ultima emisiune : **Vocea lui Blaga** păstrată într-o veche înregistrare. Pe imaginea statuii de acvilă frîntă pe care i-a dăltuit-o Ladea, poetul și-a rostit, cu o voce de dincolo de timp, poezia „Noapte la mare". Așa am avut și noi prilejul de a auzi vocea poetului „mut ca o lebădă", voce de aramă blîndă, voce de toamnă, voce latentă și inscrisă în versuri ca acestea : „Noaptea-i tîrzie, de august. / Orele — horele tac. / Cugetul, cumpăna, steaua / grea judecată îmi fac", Prin vocea sa Blaga părea alevea în fața noastră, vorbind din corpul mineral al statuii. Multe date ale personalității fizice pot fi descrise și sugerate, dar vocea pare a fi cea mai intimă și mai imponderabilă expresie a ființei unui poet. Oare cum era vocea lui Eminescu ?

● O emisiune-eveniment, absolut tulburătoare, în sensul propriu al cuvîntului, a fost **emisiunea de știință** de luni seară. Andrei Bacalu ne-a prezentat un film documentar distins cu premiul I la Festivalul filmului științific de la Paris — noiembrie 1977. Filmul era alcătuit dintr-o suită de „imagini reale", științifice, obținute prin performanțe tehnice deosebite, în interiorul corpului uman. O călătorie în cosmosul fiziologic al omului era pînă acum de domeniul ficțiunii științifico-fantastice, dar iată că această premieră mondială o face practic posibilă. Ne-am obișnuit să considerăm corpul uman ca pe cea mai delicată alcătuire a existenței, dar ceea ce părea cu adevărat straniu în filmul respectiv era asemănarea, menționată și de comentatorul emisiunii, dintre peisajele interioare ale corpului și cele ale cosmosului fizic pe care le purtăm cristalizate în retina noastră. Intuiția romantică a corespondenței dintre micro și macrocosmos să fie doar o magnifică metaforă poetică ? Izbitoare erau asemănările între o hemoragie cerebrală, filmată cu incetinitorul, și o erupție vulcanică, între spațiul interior al creierului, cu aparenta dezordine a fibrelor nervoase, și spațiul interstelar, între pereții striați ai unei artere și albia secată a unui riu, etc. Și, apoi, bătăile inimii înregistrate din interiorul ei, zgomotul huruitor al sîngelui, zgomot de pietre rostogolite pe care-l purtăm în noi și pe care nu-l auzim niciodată. Imagini de neînchipuit ; date științifice inedite ; comentariu : sobru, exact, competent, de mare acuratețe. Într-un cuvînt, o emisiune de excepție. Sugerăm reprogramarea ei.

Grigore Georgiu

PLANETĂ DE TÎNĂR

Numărul mare de debutanți obligă la o selecție riguroasă, pentru a nu înmulți, pentru a nu încuraja falsele valori, fenomen semnalat de critică. Prospețimea versurilor pe care le publicăm în acest număr, o anume undă de noutate, în ciuda temelor devenite teritoriu comun al poeziei contemporane, ne îndreptățesc în ideea de a fi sprijinit un mănunchi de tineri care, credem și sperăm, se vor dezvolta în continuare tot mai pregnant.

Prilej, fără îndoială, de bucurie, un debut, înțeles cum trebuie, obligă în aceeași măsură. Afirmarea o vrem confirmare. Paginile revistei vor fi deschise și de acum înainte tuturor celor care vor fi capabili să-și asume hotărît evoluția ulterioară.

sorin roșca

● Poezia lui SORIN ROȘCA s-a născut sub cerul misterios și subtil al Dobrogei. Prezentul și trecutul se întîlnesc într-o largă și generoasă sugestie asupra viitorului. Sorin Roșca redescoperă amforele pontice și triremele scufundate acum 2 000 de ani. Ora predilectă o aflăm undeva în cumpăna nopții, sub o lună eternă cînd cai timpului trec ușor dintr-o realitate în alta. Sorin Roșca are dreptul să păsească cu inima ușoară la întîlnirea cu adevărata poezie.

Eugen Barbu

Balada marinarului întors pentru moarte

Corabia lui se ivi fără veste pe cer
în golful acela pustiu
cîndva bintuit de o mare,
ochiul se aburi din senin,
pasărea-și adună zborul la cuib
înmărmurin în cercul ei de sare.

Curînd, obositele pinze căzură-n genunchi,
buzele lui viscoliră-n adîncuri țărîna.
Orele nopții, descălțe,
ca un fum au trecut, ca un fum...
În zori, armii tăcute de maci
porniră să-i apere mîna.

Corabia lui fără nume privi spre apus :
o ghiară de rubin strivea catargele oarbe.
E timpul, își spuse păsind într-un fluture alb.
Ce mare ne cheamă stăpîne,
ce mare adîncă ne soarbe ?

Portret de țăran

Satele dorm incremenite pe dealuri,
mîine pot fi prada hăului abrupt.
Neamuri înțelepte, generații de oase
mențin echilibrul albind dedesubt.

El trece ca un stol de semințe
pragul cîmpiei.
Pasărea-i țipă în gînduri
porumbele toamnei,
țărîna-l privește supusă în suflet
ca și cum s-ar fi ivit deodată un sfînt.

Casa-i dispare
subțiată de griji mai înalte,
ea devine hotar
între lună și grîu.

În palmele lui
își află țărmul
o singură noapte.
În palmele lui e lumină
pînă iarna tîrziu.

maria zetea

● De peste un an de zile primim un plic după altul, cu poeme de la MARIA ZETEA. Am fi putut să-i răspundem pozitiv, propunînd-o spre publicare încă de la prima corespondență, dar fără vreo intenție didactică, am considerat că experiența de selecție îndelungată a poemelor ei îi va mobiliza atît puterea de creație cît și spiritul critic ; în prezent poate că ni s-a adunat pe birou materia unui volum, în care oricare dintre redactorii noștri de poezie va putea să vadă un bun și promițător început. Poeta, știm că a mai publicat în revista „Orizont". Poeziile sale vorbesc singure despre ele, încît nu vom apela acum la o prezentare critică. Credem că gustul cititorilor va fi satisfăcut de poeziile sale.

Gheorghe Pituț

„Proces"

Mă doare fiecare gest
De recunoaștere de sine
În șarpele de sticlă-agrest
Se clatină păduri virgine
Cohorte de corăbii vin
Din flăcări nude către mine
Am devenit un peregrin
Și murmur prețuri de ruine.

Și lucrurile spun ceva
În existența lor sumară
Eu sînt fior pornit de-o stea
Dar tac — o piatră funerară

Sînt ostenit, nu știu să cer
Sînt o rulotă ginditoare
Aștept în turnul meu un ger
Al epocelor glaciare.

Văd, adevărurile pleacă
Precum ferigi în buburuze
De-aș scoate sabia din teacă
Poate-aș decapita meduze

Aș vrea în ochi un corn de aur
Pe tălpi păpuși de trandafiri
Pe brațele acestea oarbe
Să plimb o nuntă de safiri.

O clipă s-a desfigurat
Rănită picură suspine
Mă doare fiecare gest
De recunoaștere de sine.

Legea zborului

A zbura este un verb personal
Ce impune absența gratiilor
Și un cer atît de înalt
Încît să nu-ți fie teamă vreodată
Că Pămîntul este rotund.

tudor brânduș

● Am în față un masiv dosar cuprinzînd poezii de TUDOR BRÂNDUȘ, de profesie inginer de „îmbunătățiri funciare", cum se spune exact, în limbajul de specialitate ; așadar, inginer ce-și duce viața pe întinsurile cîmpiilor muntene și dobrogene, decis a face tot ce-i stă în putință — împreună cu oamenii cu care muncește și pe care îi îndrumă — ca pămîntul să rodească mai bine și mai mult. Revenind la dosarul cu poezii, mă gîndesc că nici nu se putea ca acestea să nu trădeze — într-un fel, chiar din unghi profesional — profilul spiritual aparte al plăsmuitorului lor, profil de om prins în vîltoarea unor eforturi de viață înflorate de o romantică duritate și care, în chip natural am spune, cată a erupe în cîntarea lirică. Pe scurt spus, o asemenea duritate originară, emanație a unor experiențe de viață nemijlocite, capătă în lapidarele, ca expresie, poezii ale lui Tudor Brânduș, structuri lirice de o cuceritoare, candidă și aspră bărbăție.

Nicolae Ciobanu

Copacul

Ros,
Ca o cîmpie
De norul de lăcuste,
Copacul și-a-ntors
Rădăcinile-n sus.

Păsările n-au venit,
Să-și plîngă cuibul
Pe care nu l-au cuibărit.

Vîntul, întins la soare
Între două vîrtejuri,
Nu-și amintea să-l fi luat cu el,
În furtunoase prilejuri.

Cum lacrimile să-mi cadă ?
Cum timpul să-l blestem ?

Merele

El lăsa merele frumoase
La urmă,
Ea le minca
Și nici unul nu lua seama
La ceea ce se furișa
Între ei.

Felina

Nopțile,
Uneori zile întregi,
Cînd sufletul se-adună
Ca o bilă cîștigătoare
Pe locul ei,
Pasul cărării
Mă fixează ca o felină...

augustin frățilă

● AUGUSTIN FRĂȚILĂ, acest tînăr talentat pînă în unghii, unghii cu care-și zgîrie de tot melodios ghitara, compunînd pe dînsa minunate cîntece pe versurile sale și pe versurile tuturor celorlalți poeți, iată-l acum publicat sub semnul Luceafărului.

Ca orice ardelean, el refuză versul viscos, ca orice poet tînăr, e proaspăt și aspiră la universalitatea culturii. Om drag și dintr-o bucată, lăsînd în sentimentul nostru, aidoma cometei, o coadă de lumină, acum la debutul său îi urăm nu ca într-o gară cînd pleacă un tren — drum bun —, ci ca într-un gust care știe să guste — drum vertical — !

Nichita Stănescu

Copilărie

Pleoapa maree venea către țărm
strivindu-mi privirea
între mal și mal,
Necunoscute păsări marine
zdrobeau un zbor sub aripi,
Printre gene tîrziu
respiram lacrima
Nefiind, nevăzînd,
nu puteam să mai pier
Credeam pe atunci
că gropile-n cimitir
se închid cu pămînt,
Să nu cadă morții
noaptea în cer,
Viață și moarte
Ziuă și noapte,
mă temeam nespus
Orizontul se prăbușea
ca un clopot răsturnat
în bătaie
și ploaia cădea undeva
în sus.
De n-ai fi venit, liniște,
cine mă mai gonea ?
Pre acele ținuturi
era să fiu,
Nu se mai putea.

Triunghi

TU și cu mine
noi amîndoi
am privit lumea
unul lîngă celălalt
dar nu ne-am văzut niciodată
precum într-un iconostas
două icoane
precum ochii mei singuri
unul lîngă altul
fără a se vedea vreodată,
privirea e un zbor de cocori
Așa, noi doi
am fost mereu de o parte
și cealaltă a pămîntului
trebuia să fim mereu
de o parte și cealaltă
a pămîntului
privind soarele
încremenit,
ca să vedem în același timp
apusul și răsăritul.

gheorghe vasile

● GHEORGHE VASILE face parte dintre acei poeți care trebuie citiți în singurătate și în gînd, în acea liniște adevărată în care sufletul cititorului curge de bună voie spre sufletul autorului, pentru împlinirea operei, care în mod ideal este a amîndorura. Sensibilitate acută, dureroasă, întoarsă uneori împotriva lui însuși, dar gata oricînd să cuprindă și să oglindească în sine frumusețea lumii, Gheorghe Vasile este un poet adevărat.

Ana Blandiana

Adagio

Să dormi în cameră fără vise
Să dormi cu luminile aprinse
Să dormi în patul tău
De somnul tuturor
Cu ochii închiși privind la cer

Misterul tău este că n-ai mister
Ești simplu ca un diamant
Și străluceși pe un alt cer
În care tu ești rece
iar lumile te luminează și ți-e cald.

Eu am privit prin tine pin la stele
Cînd suflă vîntul
Se scutură din trupul tău atomii
De frică te-am crezut opac
Privește frunzele copacii în aer se desfac
Din iubire sau din moarte
Din iubire
Las adevărul din trup să îți ridice brațul
Distanța se numește teamă
Nimic de-acele stele nu te mai desparte
Doar eu iubindu-te mă simt departe

Adagio...

Octombrie

În octombrie
Miez al unui mare rod căzînd —
în mijlocul brumei,
Printre statui celebre,
Treceau cavalerii învinși
Și fiecare s-ar fi închis într-un
simbure de măr

Ei n-aveau filozofie
Dacă se întîmpla să privească pe cer,
O făceau numai cînd era luna
La locul ei.
Dacă voiau vreodată să rupă ceva din pămînt,
Cu o zi mai devreme creșteau flori parfumate.
Cu un an în urmă își trăiau lumea,
Dar nu se știa.

Am trecut printre ei
Și nu m-au cunoscut,
Nu m-au recunoscut
Oricum, voi intra într-un simbure de măr.

maria antoaneta popescu

● Ardeleancă fiind, și cum se întîmplă adesea cu mai toți ardelenii, MARIA ANTOANETA POPESCU pornește de la Blaga. Izvoarele generoase ale marelui poet confirmă setea poetei de afirmare, speranța exprimării mai adînci de sine. Există o naturalețe de bun augur : „lumina are miros și gust ciudat", „soarele are gust de zahăr", etc. Există o propensiune către precizie : „Nu poți ucide ideea ce-a murit de-o moarte vie". Există mai ales o anumită indicibilă forță a metaforei, cumpănă între mișcare și nemișcare, semnul sigur de talent : „Legenda aleargă asemenea umbrei în fîntînă".

Grigore Hagiu

Omagiu

lui Lucian Blaga

Un luceafăr se preface-n meșter,
Va trece prin lume fără de mormînt,
Zburînd, el sapă o prăpastie-n eter
Și cerul îl coboară pe pămînt.

Legenda aleargă asemeni umbrei în fîntînă,
Între dealul și valea piciorului de plai
Meșterul se-ntrupează din apă și țărînă,
Și-i Pan cîntînd nemuritor din nai.

Pentru totdeauna

În zăpada verde-a verii,
cînd tăcerea belșugului
respiră-ntre lumina și umbra țărinei,
cînd nisipul devine aur
cernit de valurile negre, verzi și-albastre,
cînd piatra devine scînteie,
cînd stelele zboară aproape,
în grădina uriașă cu miros de glie,
unde soarele are gust de zahăr,
acolo am învățat să exist,
și-am îmbrățișat într-un vis amețitor
totul,
unindu-mă pentru totdeauna
cu patria mea !

Punte

Nu poți ucide ideea ce-a murit
de-o moarte vie...
Mîncîuna vorbelor deșarte-mi împletește
cunună din spini
Chipul tău, sculptat în tăcere, mă cheamă
și speranța tremură înghețată-n mine,
înțelepțește-mă !
În liniștea cuvintelor tale nerostite
ecoul meu răspunde...
Stăpînește-mi durerea clipelor pierdute,
tu, care ești punte-ntre vis și amețeală !

marilena eparu

● MARILENA EPARU e elevă la Liceul de matematică-fizică „Gh. Lazăr" din București și are 17 ani. Vîrsta înfloreșcențelor lirice. A candorilor și a sincerităților nedisimulate. A idealurilor și a meditațiilor. A dragostei și a întrebărilor. A ironiilor și a autoironiilor. A visurilor și a jocului. A implicărilor și a detașărilor. A lecturilor obligatorii, impuse de programa școlară, și a celor ce vor deveni obligatorii. Cînd, alături de Alecsandri, Eminescu sau Coșbuc, se însinuează tulburător, prin modernitatea lor, Blaga și Sorescu, Arghezi și Nichita Stănescu, sporind fiecare corola de minuni a lumii. Luînd-o pe aripile lor și pe Marilena Eparu. Învățînd-o să zboare. Să vadă și să nu privească. Să citească și nu să înregistreze. Să descifreze în ideogramele universului macro și microcosmic frumusețea acestuia. Să se caute neîncetat și să nu se regăsească niciodată, în chip subiectiv. Să știe că nemulțumirea, setea de perfecțiune intră în definiția Poetului.

Aurel Martin

Nocturna

Întunericul este făcut
din ochi închiși
de aceea, cînd se sărută
oamenii închid ochii :
se confundă cu visul.

Regăsire

Îmi mut uneori tristețile
într-o nouă zi.
Probabil că e o zi
de sărbătoare
căci chiria mi se pare dublă.

Privirile unicolore ale gîndurilor
îmi mobilează neliniștea ;
Mi-au înflorit în palmă
ridurile amintirii !

Poate că acum tristețile mele
vor învăța
să rîdă.

Versuri pentru prietenie

Cerul ochilor tăi
albaștri,
a prins să plîngă
pe acoperișul
sufletului meu.

✲ ✲ ✲

Am cusut
cu un fir de ploaie,
razele de lună...
să-ți lumineze calea
pe aleea pașilor pierduți

✲ ✲ ✲

Caut norii secați
cu care să-ți șterg
lacrimile.

radio

Clio și Euterpe

Iată că emisiunea **Clio și Euterpe** ne propune o interesantă temă de meditație : **Goya și muzica populară spaniolă.** Ideea de a analiza raportul acesta nu este nouă, dar rămîne, incontestabil, un teren incitant de discuție, cum se întîmplă mai întotdeauna acolo unde este vorba de interferența artelor. Goya, considerat „cel mai subtil și sălbatic din marii spanioli", reprezintă într-un chip atît de profund și divers spiritul țării sale, încît comentatorii artei și personalității lui au observat demult înrudirea între ritmurile, cromatica, sugestia de atmosferă a muzicii populare spaniole și plastica goyescă. O Spanie idilică și macabră, rafinată și stranie, melancolică și grotescă, vitală, fantezistă, absurdă, tragică, demnă traversează lumea picturală a lui Goya, acest plebeu hispanic și pictor de curte ce purta în sine fondul unei tradiții de o indicibilă bogăție — și, desigur, măsura genialității. Elementul popular este prezent de-a lungul întregii sale cariere picturale în diverse ipostaze. **Cartoanele** timpurii, cu subiecte idilic rustice și galante corespund unei mode în înalta societate spaniolă a sfîrșitului de secol XVIII. Mai tîrziu, Goya potențează în renumitele Capricii, de exemplu, o zonă cu mult mai gravă a gîndirii populare, adîncimi tulburătoare de neliniște, luciditate, superstiție sau judecată justițiară.

În ce privește propriu-zis muzica, acest fiu de țărani aragonezi avea plăcerea petrecerilor populare, o mare slăbiciune pentru cîntece și dansuri tradiționale, la care, de la un moment dat — și spre regretul său — nu-și mai permitea să participe cu toată libertatea, din cauza staturii sociale pe care și-o construia. În schimb, gustul lui pentru contrastul puternic, pentru savoarea și ardența formelor poate fi oricînd un memento al ritmurilor asimetrice, capricioase, pătimașe ale cîntecelor spaniole. Iar maniera lui de a sublinia cu un fel de nerăbdare și chiar violență anumite detalii — cu atît mai expresive astfel — nu e cu totul străină de modul în care se desfășoară linia melodică și ritmică a cîntecelor spaniole, cu momentele lor de spontană și acaparatoare intensitate emoțională.

Emisiunea redactată de Doru Popovici a cuprins o prezentare elegantă și avizată a creației lui Goya, de Cristina Angelescu și frumoasa descriere a unui **flamenco**, de Valentin Silvestru. Cele două texte, foarte bine gîndite pentru prezentarea lor radiofonică, au avut, fiecare cu nuanțele sale, un admirabil relief. Ideile, expuse cu spațiul de respirație necesar, și-au păstrat întreaga putere de convingere. Pe fondul muzical al unor stilizări de cîntece spaniole, frazele expresive, pline de avînt, generos influențate de materia comentată au încercat o definire a universului hispanic, oferind două fațete artistice — pictura lui Goya și un dans popular caracteristic. Între cei doi termeni nu a fost, practic, **numită** nici o legătură. Emisiunea nu și-a propus decît să deschidă o perspectivă, sugerînd aria unei spiritualități creatoare de mare forță și originalitate. Prezentarea Luciei Cristian a contribuit în mod deosebit la reușita acestei emisiuni care a ambiționat să transmită cuvintelor ceva din puterile plasticii și ale muzicii.

Ioana Ieronim

plastică

Expoziții ieșene

Afisul expozițional ieșean ne-a prilejuit, de curînd, reîntîlnirea cu arta unor creatori plastici de autentică vocație artistică, preocupați de explorarea, cu mijloacele persuasive ale evocării, a istoriei naționale, înțeleasă ca o permanență a poporului nostru, cît și de revelarea propriei lor lumi lăuntrice tălmăcită în simboluri și metafore personale.

Metafora, concepută ca o supremă realitate a tabloului, constituie la **Francise Bartok** (Galeria „Cupola") modalitatea optimă de comunicare, prin echivalent, a unei vibrante tensiuni lirice, tensiune generată de retrăirea în plan mental a experiențelor umane dintotdeauna.

În acest demers de explicitare subiectivă a opțiunii artistului pentru lumea insolită a aventurilor spiritului, Bartok se slujește, profitabil, de expresivitatea portretului interior cu vagi sugestii figurative și de plasticitatea unei forme imaginată în permanentă metamorfoză, tinzînd spre un laconism diriiat al expresiei într-un spațiu plastic concret delimitat unde variază, cu prioritate, în subtile acorduri, culoarea. De aceea, se poate vorbi, cred, de o programatică expansiune a formei prin culoare într-un larg spectru cu valori polare de la roșu încandescent la neutralitatea aparentă a griurilor.

Forma propusă de Bartok, o jumătate de sferă privită în secțiune, îmi amintește de scaunele brâncușiene ale **Mesei tăcerii.** În același timp, prin duplicarea ei, trimiterile generează imagini din zonele biologicului. Într-un plan mai larg, cu determinări spațiale deschise, se deslușește linia unui ipotetic orizont ce leagă, printr-o posibilă trăsătură de unire cerul, marcat de prezența perpetuă a unui indefinit astru, cu pămîntul.

Deschiderea către multiple interpretări semiotice a metamorfozelor propuse de Francise Bartok, îmi întărește convingerea că artistul a izbutit să creeze privitorului acea stare de meditație fertilă ce se va converti, mai întotdeauna, în autentice emoții estetice.

Disponibilitatea către introspecție conferă cred, sensul dominant al portretisticii lui Bartok.

Ion Petrovici, grafician cu autentice resurse picturale, pornind totdeauna de la idee către semn, ni se relevă acum drept un poet al peisajului citadin, fascinat de alternantele cu sugestii muzicale ale volumelor construite piramidal pe o verticală ce exclude deseori perspectiva. Renuntarea deliberată la succesiunea în adîncime a planurilor presupune, compensativ, un anume rafinament al construcției încît impresia de spațialitate este marcată de jocul liniilor și al maselor compacte cu mare pondere expresivă, creatoare de atmosferă.

„De la fereastra mea", genericul expoziției deschisă la galeriile „Cronica", vădește opțiunea tematică a graficianului pentru lumea de dincolo, adică un spațiu plastic situat într-un plan apropiat și redus, inevitabil, dar numai aparent, la cadrul de vedere al ferestrei. De aici, caracterul de flash al lucrărilor expuse, fragmente dintr-o desfășurare serială a unui peisaj urban amplu și deosebit de pitoresc, variat în ritmuri de un geometrism neostentativ.

Valentin Ciucă

muzică

Canti per Europa

Oratoriul **Canti per Europa** de Theodor Grigoriu, prezentat de corul și orchestra R.T.V. condusă de Iosif Conta, în urmă cu puțină vreme, stă mărturie pentru maturitatea creatoare a unuia dintre cei mai însemnați compozitori ai actualității muzicale românești. Ceea ce face însă nota aparte a acestei lucrări de mare respirație este tocmai regăsirea, acum, cu armele meșteșugului îndeplinit, a unei atitudini romantice, a unei determinări lirice, în special în ceea ce ține de originea actului creator. Lucrarea este o **odă** bătrînului continent, cu probele civilizației sale glorioase dar și cu amintirea dezastrelor, de oameni provocate, a căror umbră înspăimîntătoare planează încă deasupra Europei. Punctul de plecare este unul, cum spuneam, liric, autorul este cel ce ia asupră-și sensibilitatea unanimă, întreaga veghe a fiecărei ființe vibrante la soarta umanității. Apelul, în colajul de texte, la adolescentul Rimbaud ni se pare semnificativ. Chiar și epica textelor — sau mai bine zis, denotația clară, ca atunci, de exemplu, cînd se citează numele a zeci de locuri de bătălii sîngeroase — funcționează ca semnal al eroului liric. Mai rară în componistica actuală, această situare atitudinală ne amintește pe marii poeți ai răspunderilor sociale asumate.

Demersul original întîlnește apoi pe profesionistul deplin, sigur pe mijloace. Nota muzicală oscilează între pregnanță imagistică și abstracțiune sensibilă. Oratoriul însumează astfel frumusețea liniei melodice adînc cumpănite și puterea de transmisie a retoricii. Dominantă rămîne însă meditația, ea leagă momentele și situează pe autor deasupra evenimentului, însă în prelungirea lui. Impunător prin dimensiune, oratoriul este spectaculos și prin consecvența mijloacelor. Principalul registru în care vibrează sensibilitatea compozitorului este cel melodic. Intervalica se orînduiește consecvent și logic într-o „melodie infinită" care circulă prin aparatul orchestral, încorporîndu-și timbrurile de care are nevoie, pentru a prinde cea mai adecvată viață acustică.

Tensiunea este plană. Ea încarcă de electricitate muzica în desfășurarea ei, de arcuri ample. Elocvent, în acest sens, este finalul, o mare anacruză, parcă, prin senzația de așteptare pe care o instituie.

Atitudinea lirică își acomodează o bună vecinătate cu mijloacele uneori epice, care aduc necesarul de atașament vizual. Oratoriul **Canti per Europa** este tînăr în inspirație și matur în realizare.

Orchestra și corul R.T.V. s-au vădit din nou ansambluri dăruite marilor exigențe ale muzicii naționale. Iosif Conta a pregătit îndelung această dificilă audiție, subliniindu-i elocvența narațiunii ca și tonul meditativ, recreînd — cu puterea sa de transmisie, bine cunoscută — imaginea muzicală și comentariul ei.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Cele șase glasuri ale Ifigeniei

Din cele șase glasuri ale Ifigeniei, evocate de Angela Marinescu (**Poeme albe**, C.R. 1978) cinci reprezintă niște bocete aspre, minioase și mesianice, iar al șaselea — „glasul dragostei" — este acoperit cu un văl negru. Se adaugă la aceste voci tragice alte două glasuri ale Antigonei (nici acestea foarte vesele), și glasul mut al unei „tragice grecoaice" care pare a fi tot Ifigenia, fiica sacrificată intrucît este vorba de Clitemnestra și de putința de a fi ucisă. Astfel de simboluri copleșitoare se rotesc în poezia Angelei Marinescu aflată acum la al patrulea volum. Poezie de o pasionalitate dură amenințătoare în tînguirea ei lipsită de muzicalitate, poezie despletită și cu toate celulele însingerate. Versurile, lipsite de obișnuita, artificiala frumusețe literară, poartă mereu o flamură neagră la catarg. Semnul revoltei și nemulțumiririi de sine, tradus în poeme în care spiritul elegiac caută protecția sarcasmului. Autoarea evită programatic, am impresia, orice răsfăț formal, poemul ei pare o statuie de Giacometti : un corp de pe care a fost smulsă pielea armonioasă și lucitoare. Poezia se naște, astfel, dintr-o furie oarbă împotriva Poeziei, pentru a rămîne o omenească, simplă confesiune. Faptul că prietena Florica a părăsit pe autoare (eveniment anunțat ca o catastrofă cosmică : „Prietena mea Florica m-a părăsit / Pentru o moară de vint plină de cenușă. / De celelalte nici nu mai vorbesc / Mi-au turnat pe față o licoare întunecată") este dramatic și, prin el însuși, suficient de profund pentru a mai avea nevoie de abstracțiunea unei metafore. Versul rămîne atunci la comunicarea banală a evenimentului, iar poemul se constituie într-un număr de propoziții sugrumate de emoția trăirii elementare : „Colindă tu spațiul îngust al poeziei. / Forțează tu limita ei. / Eu, aruncată brutal într-o lume ireală, / Îmi azvîrl masca, mușc mîna ce mă ocrotește. / Spulber pacea rece a ființei mele, / Mă arunc în propria-mi groapă".

Aurelian Bolea : „Așteptare"

Și totuși, poezia rămîne singurul lucru viu și durabil pentru că poate transforma existența într-o cunoaștere și cunoașterea într-o conștiință. Angela Marinescu se decide, în cele din urmă, să întrețină focul sacru al artei și să dispară, pierdută, în brațele lui. Însă și în genunchi poeta continuă să fie neîndouplecată. Supunerea nu este o înfrîngere, ci o formă de încercare a mîndriei. Tulburătoare această sinceritate a orgoliului, simpatică voința de a privi demn și necruțător peste catastrofele interioare : „Nu mai sînt morți, nu mai sînt vii. / Numai tu, poezie, invocată fără încetare, / Fără voluptate, fără răbdare, fără sfială, fără să fii / Cunoscută, nici huiduită, fără revoltă, fără nostalgie / Fără credință, ca și cum tu ai putea salva omenirea / Ca și cum tu ai fi leacul acela care poate fi / Aruncat sau nu. / Dar nu mai sînt morți, nu mai sînt vii / Sosesc, sosesc. Viața mi-o ia înainte, poezia fuge cît o țin / Picioarele. Un șarpe alunecă printre brațele tale / De mumie pietrificată. Și totuși, ești singurul lucru viu. / Cerb însingerat, veac plin de lacrimi // Acum știu că orice aș face,oricît aș striga, / Oricît gîtlejul meu se va răsuci către cer, / Voi muri în brațele tale, pierdută".

Cînd mulți poeți se fandosesc în metafore bine fabricate, dîndu-și aere de filozofi ai existenței, Angela Marinescu vorbește onest despre sine și caută în trupul unei iluzii (arta) viscerele inestetice. Este o cruzime frumoasă în versurile ei dezarticulate, o dorință sinceră de înțelegere și purificare a lumii comune. Numai poeții cu adevărat inspirați, siguri de ei, au curajul de a îmbrățișa banalitatea vieții și de a se sprijini pe simbolurile ei. Observ că autoarea **Poemelor albe** caută sistematic lucrurile cele mai obișnuite cu putință și vorbește cu voce tare despre ceea ce lirica ascunde, de regulă. Pe buze simte gustul cenușii și, într-un poem **(Cuvintele din basm)**, nu ezită să mitizeze eșecul, conștientă că poezia este, înainte de toate, o experiență. Alții mitizează Universul, Creația ; Angela Marinescu leagă steaua liricii sale la carul Umbrei, simbolul care revine cel mai des în versuri. Ea vorbește de Ceartă și de Cenușă, de suferința peticită și de diavol („părintele meu absolut") deposedat de atributele sublime ale romantismului. Scrie și despre iubire **(Muzica)**, deși este convinsă că iubirea este singurul lucru despre care n-ar trebui să scrie. O numește „muzica neagră în sine, perfecțiunea (...) întunecată". Pentru viața personală, alege un simbol derizoriu („un șoarec mărunt, roz murdar"), pe cerul spiritului urcă un soare negru și pe pămînt umblă alaiuri de „viermi perfecți".

Întovărășită de asemenea semne și străbătută de profeții sumbre, poezia Angelei Marinescu aruncă o privire îngrijorată spre lucruri și caută în tenebrele existenței o lumină pe care să se poată sprijini. Lumina se ivește la urmă, din voința de a înfrînge disperarea. A numi eșecul este deja o victorie, a te interoga despre esența ființei tale este o depășire a sfîșierii interioare. Glasul Ifigeniei se aude, la capătul acestui bilanț de mici nenorociri, mai limpede și mai senin deși fata tragică ține încă vălul negru în mînă : „Ar trebui să mă șterg pe chip cu suferința asta / Tu ești calul acela jigărit ce mănîncă jar / Tu ești frigul nopții — ireală noapte — / O vale plină de fum, un altar strimt / Ar trebui să-mi spăl mîinile în lacul tău înghețat / Ar trebui să mă aplec asupra ta — / Sînt o ființă inutilă : în spațiul tău pur, / Rămîne, pierdută, cutezanța. / Doar deșertul paradisului se umflă în închipuirea mea / Și se zbate prelung / Tu ești poemul meu fără chip / Ești chipul meu fără mască / Ce imn, ce iubire, ce jertfă ceri tu, / Ramură de măslin, pace adîncă, infern al creierului meu vast. / De ce infern, moral și rațional / Crud și adînc, transparent și rece / Îmbrățișare pătimașă, sau vis ? / Ar trebui să mă arunc lîngă tine. / Ar trebui să adorm lîngă tine. / Dar lasă-mă, mai întîi, să te acopăr cu un văl negru".

Poezia Angelei Marinescu este nu un chit, ci un geamăt existențial, nu lipsit cu toate acestea de tandrețe și de o subtilitate ce vine din lipsa de preocupare pentru subtilitate. Nu toate sunetele sînt pline, există, în versuri, și locuri goale, strîndețe pe care emoția gîlgîitoare și neprefăcută nu le poate acoperi totdeauna. O **Elegie** (pag. 64) ce anunță o cutremurare interioară nu convinge în plan estetic. Și vocația poetului poate fi stridentă, nu numai (cum crede autoarea) vocația criticilor. Ca orice scriitor român, ea are ceva de obiectat judecătorilor săi spirituali și într-un poem **(Criticilor mei)** zice, jumătate serios, jumătate sarcastic, că sîngele ei (sîngele poeziei, se înțelege) este roșu, pe cînd inteligența criticilor este cenușie. Mă rog, jocuri de culori, maliție totuși blîndă. Se putea spune și mai rău !

Este greu de prezis ce va scrie mîine Angela Marinescu, poetă neliniștită, într-o continuă căutare de sine. Îmi vine să cred că micul (și admirabilul) poem **Ușa**, așezat spre finalul volumului, anunță o decizie nouă. Poate că dincolo de sufocanta încăpere a durerii, se găsește chipul mai luminos al melancoliei, cum anunță această neînfricată rugăciune : „Cu o răbdare de fier / Zgîlții ușa de lemn ce ne mai desparte. / Îmi tremură degetele în preajma ei. / Cînd o ating mă-nfior ca o fecioară. / Și o umbră de laur se-apleacă peste clovnul ce-o străjuiește. / Țipătul mi se rupe în gîtlej ca o scîndură putredă. / Îngăduie-mi să mă cufund cu totul în melancolie".

★

Tăcerile lui Blaga trec și prin spațiul versurilor de debut dacă (nu mă înșel) ale **Virginiei Carianopol (Tapiserii cu lună**, Ed. Junimea, 1977), dar tăcerile nu devastează ființa interioară a poetei și nu leagă lucrurile (ca în modelul cunoscut) de lumea de dincolo de orizont. Poezia nu merge atît de departe și nu afectează mari intimități cosmice. Dezghețată, inteligentă, nutrită de lecturi, ea fixează în niște scurte colaje imaginile curente ale poeziei de azi : fluvii de păsări, îngerii nopții care cîntă din flautele ierbii, boabe de tăcere, ce ard în vase eline, cohorte de îngeri bizantini ce trec prin aerul înmiresmat, flaute de zăpadă, clepsidre ce se răstoarnă-n vid, Penelope-n altare, voievozi pe căi de ceară și din nou păsări, îngeri... Văzînd și aceste exemple, putem spune că în poezia tînără românească asistăm, după invazia cailor, la o invazie masivă de păsări și îngeri. Virginia Carianopol are inteligența (și fantezia) să facă agreabilă această agresiune. Ea asumă cu ironie și afecțiune apăsătoare : „Noi ne-am născut să iubim zăpada. / Chiar dacă păsările o duc înspre nord. / Un om așteaptă trist lîngă tine. / De aceea, pune-i la gleznă / Flaute verzi de iarbă, / Arată-i încotro e nordul, / Și-n locul inimii / Fă-i un semn alb de zăpadă, / Chiar dacă rana ta / Adîncă e ca o apă".

Eugen Simion

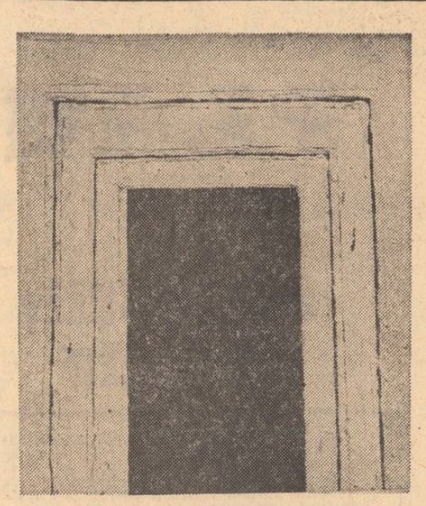

Marin Gherasim : „Poarta eroilor"

Despre Festivalul de poezie

Recent, la plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, poeta Ana Blandiana împărtășea colegilor cîteva impresii despre Festivalul de poezie al orașului Paris. În metropola tuturor experimentelor literare setea de poezie a scăzut îngrijorător, publicul unor astfel de întîlniri fiind compus mai mult din creatorii de poezie. Noroc că poeții din diferite țări se mai ascultă între ei. La Isaccea, Huși, Fălticeni, Sighet, Sînnicolau, Jimbolia, Lugoj, Giurgiu sau în comuna Bragadiru poezia are oricînd un public impunător.

Festivalul internațional de poezie care a avut loc de curînd la Brașov a întrunit sub aceeași cupolă poeți din opt țări socialiste. În marea sală a Casei Armatei, plină pînă la refuz, un public entuziast și avizat a răsplătit cu aplauze frenetice poeziile confraților Dimităr Svetlin și Borislav Gherontiev din **Bulgaria**, Petr Skarlant și Jan Buzassy din **Cehoslovacia**, Alex Shculze din **R.D. Germană**, Pavle Popovici și Radomir Andrici din **Iugoslavia**, Marek Wawrskiewcz și Alexander Rymkiewicz din **Polonia**, Denes Kiss și Menyhert Tamas din **Ungaria**, Ludmila Scipahina și Ivan Tarba din **Uniunea Sovietică** precum și pe ale poeților din **România** : Balogh Jozsef, Cezar Baltag, Vlaicu Bârna, Verona Brates, Franz Johannes Bulhardt, C. Copilu-Cheatră, George Chirilă, Dan Deșliu, Lendway Eva, Darie Magheru, Iv. Martinovici, Angela Nache, Ana Maria Pop, Ion Potopin, Ermil Rădulescu, Ion Stanciu, Ștefan Stătescu, Nicolae Stoe. Permanenta prospețime a poeziei populare a avut și de data aceasta, în interpretarea lui Tudor Gheorghe, un mesager excepțional.

Cuvinte vibrante la adresa poeziei și slujitorilor ei mi-a fost dat să aud din partea prof. Elena Georgescu, secretar al Comitetului județean de partid, care i-a primit pe oaspeți și pe poeții români într-un cadru optim.

Sunt cîteva elemente de organizare a manifestării de la Brașov care în viitor vor trebui remediate. O întîlnire internațională de anvergura celei despre care relatăm ar trebui să aibă ca punct de emulație un **premiu.** Poeziile ce urmau a fi citite în cadrul Festivalului, atît ale oaspeților cît și ale autorilor români, ar fi fost bine dacă erau adunate într-o **culegere** tipărită înaintea debutului manifestării, sau măcar publicate într-o revistă. Realizarea acestor propuneri ar fi de natură să atragă la fiecare Festival pe cei mai buni poeți nu numai străini, ci și de la noi.

Dar cel mai important lucru este ca la despărțire să fii convins să poeții străini vor duce odată cu ei în țările lor un gînd bun și o veste frumoasă despre țara noastră.

Gheorghe Pituț

Sculptură de Constantin Lucaci

INSTANTANEE

Chira Chiralina
în folclor și literatură

În culegerea de *Studii de etnografie și folclor din zona Brăilei*, tipărită anul trecut la Brăila, de Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă a județului Brăila, într-un impunător volum în-8°, de 654 de pagini, am citit cu interes studiul delicatului poet, prof. Ion Ganea despre *Variantele baladei populare „Chira Chiralina" și ecourile ei în literatura scrisă*. Binecunoscută de folcloriști, balada a fost întîia oară culeasă și publicată de Vasile Alecsandri în *Poezii poporale, Balade*, Cartea II, Iași, Tipografia Buciumului Român, 1853, sub titlul *Chira*, cu acest memorabil început :

„La Brăila-n vale / Șepte bolozale / Și șepte sandale / Descarc ibrișim / Ș-incarc buți cu vin ; / Descarc băcălii / Ș-incarc dimerlii / Și discarc zamboale / Și încarc stamboale / Tot cu grîu mărunt / Și cu arnăut".

Încă înainte de intrarea în vigoare a tratatului de la Adrianopol (1829), care a favorizat avîntul schimburilor comerciale ale Țărilor Române, Brăila era un centru economic important. De aceea sînt de acord cu Ion Ganea, care crede că balada datează de la începutul secolului trecut, iar nu de la mijlocul lui, cum au afirmat unii specialiști.

Balada Chirei, după studiul numit, are șaisprezece variante cunoscute, între care opt au fost culese între anii 1965 și 1969, dovadă peremptorie a vitalității acestei capodopere folclorice. Iată ce ne spune Ion Ganea, în esență, despre motivele baladei :

„*Chira Chiralina* este drama ființei tinere și frumoase, care cade victimă unui exploatator otoman sau severității propriilor ei frați. Este aici o îmbinare a două motive folclorice : cel al apărării fetei de către turci (existent și în celelalte balade din ciclul dunărean) și cel al eliberării ei prin vitejia fraților (specific operei de care ne ocupăm). În multe variante însă apare și un al treilea motiv, cel al pedepsirii surorii cu moartea, de către frați (aflător și în folclorul balcanic)".

Desen de Mihai Gheorghe

Chira primește epitetul „floare de grădină", adică de cultură, spre deosebire de florile naturale, de cîmp — epitet preluat în anii din urmă de către concursul de muzică populară. Într-adevăr, Chira, deși soră cu „hoții Brăilei, / Șerpii Dunării", este o eroină castă, ea respinge propunerile acelui „arap buzat", care încearcă s-o ademenească cu momeli de mare lux :

„Și eu ți-oi lua / Rochiță cu zale / Lăsată pe șale. / Rochită în bolduri / Lăsată pe șolduri. / Și paftale mari / Cu mărgăritari / Și paftale mici / Tot de irmilici."

Alta este factura Kyrei Kyralina a lui Panait Istrati, povestea care, cu prefața lui Romain Rolland, a „lansat" în 1924 pe așa-zisul „Gorki balcanic".

Cartea de mare succes popularizează o fascinantă făptură de curtezană, foarte îndepărtată de prototipul folcloric, dar pe gustul erotismului modern.

Ca să ne întoarcem însă la variantele folclorice, mai întîi decît cea din *Balade* (1853), este prima din culegerea lui G. Dem. Teodorescu (*Poezii populare române*, 1885), datorită fenomenalului lăutar hipermneziac Petrea Crețul Solcanul din Brăila. Ganea o consideră „cea mai frumoasă variantă dintre cele cu deznodămînt fericit". A doua variantă din aceeași culegere, spusă de cobzarul Ioniță Nicolae Pantelimonul din București, este „cea mai dezvoltată dintre toate variantele cunoscute", și se încheie cu sinuciderea eroinei, siluită de arap.

Balada s-a bucurat de „o largă răspîndire în Muntenia și în Banat", la finele veacului trecut, dar a circulat și în Dobrogea, în Oltenia și în Vrancea.

Motivul pedepsirii fetei orientale de către frații ei, pentru vina închipuită de a-și fi ridicat vălul, a fost tratat de Victor Hugo în poezia *Le voile*, din volumul *Les Orientales* (1829). Ion Ganea ne dă o frumoasă tălmăcire inedită a poemului inspirat din aceeași largă zonă folclorică răsăriteană, deși poetul francez îi acorda un motto din *Othello*.

Studiul se încheie cu eccurile baladei în poezia secolului nostru : Șt. O. Iosif *(Frumoasa Irină)*, George Dan, Al. Amzulescu, Perpessicius, Mihu Dragomir, Petre Vlad, Constantin Știrbu, Mihai Andrei, Mihai Longhin. Un Mihail Demetrescu publicase „în ultimul deceniu al veacului trecut", nuvela *Chira*. O dramatizare în versuri a fost încercată de Nela Stroescu, în 1972.

Talentul lui Panait Istrati, de inegalabil povestitor al marilor vinzoleli pasionale, le eclipsează pe toate vechile și noile tentative literare.

Șerban Cioculescu

CARTEA CU PRIETENI

Nicolae Breban

Romancier cu oasele dure și cu o nestăpînire a trăirii foarte rar întîlnită, viscolit parcă de-un blestem pe care și-l construiește fără să vrea, Nicolae Breban obține gloria exact pe căile prin care alții ajung să fie descăpătînați ca artiști. Fumegă în el, ca-n toți prozatorii țesuți din delta oțelor transilvane, minereuri pentru furnale mari. Tema favorită pe care am desprins-o uimit din romanele lui este voluptatea de a risipi singurătate. Peste dezolanta singurătate a personajelor din **Bunavestire**, de exemplu, plutește ca a spaimă un vînt de crimă mucegăită, înfăptuită la nivelul simțurilor și pe punctul de a se produce în trupul lumii. Ne știm de mult, din anii cînd îi plăcea să umble cu pieptul înainte, și de atunci și pînă azi, cînd a început să fie sur și cu gîndurile întrate în Maramureș (locul unde descoperi culorile iluziei și atingi cu mîna imaterialitatea) mă întreb : este Breban un victorios sau un înfrînt ? Greu de zis **da** sau **nu**, fiindcă viața i-a dat părți egale și de înălțare și de decădere. Cred că s-a născut sub o stea însingerată și, ca orice artist autentic, e un mare om trist. Ajuns în punctul culminant, tristețea lui se împletește cu beția visării — atunci mi-nchipui, Breban trăiește cu ochii închiși bucuria că e foarte puternic peste el însuși și are un surîs îngăduitor pentru cei ce-l cred căzut cu umerii la pămînt. Fiind cînd Don Quijote, cînd Sancho Panza și-a creat mulți dușmani de-o viață sau pe de două ori durata ei. În tiparul ăsta, Breban e de-a dreptul frumos pentru că ne face să înțelegem că numai lucrurile trecătoare țin de fericire. Prin sîra spinării lui umblă cîrduri de robi și alaiuri de stăpîni. Poate de aici și mărturisirea, făcută ori cu umilință, ori cu pumnălul în mînă, că el vine din Dostoievski. „Eu sînt bărbatul care"... (vers scris cu piatră ruptă muntilor în clipa cînd piatra se scutură de zăpezi). Care nu-și găsește locul în lume. Ploile smintite de la sfîrșitul mileniilor, ploile care ne încing cu săbii bătute-n diamante sau ne împing în moara unde se macină oasele celor ce nu știu să trăiască decît vesnic nemulțumiți, vesnic în ceas de îndoială. În frămîntările lui orgolioase, Breban își construiește catedrale în amvonul cărora se așează ca profet, apoi singur le arde, le distruge cu un muc de luminare. Umblă și respiră chinuit, dorind enorm ceva ce nu tine de izbînzi apropiate. Ce-o fi vrînd ? Sau ce n-o fi știind să ceară inimii ? Rar, mult prea rar pentru doi prieteni vechi, luăm loc pe o margine de lună răsărită între două mări, bem un pahar de vin și ascultăm cum sună iarba lasă a bătrînetii, crescută cu vîrful spre interiorul pămîntului. Atunci, desenul lumilor trecute, desenul lumii care vine, al dispretului, al iubirii, al speranței ia forma unui cîntec.

Fănuș Neagu

Getul Burebista — conducătorul tuturor geto-dacilor (V)

Dacă la autorii greci din epocile ulterioare se va întîlni (destul de rar) procedeul invers, de a extinde asupra dacilor numele geților, va fi numai în virtutea unei tradiții livrești, sensul deosebirii regionale dintre cele două ramuri ale aceluiași neam fiind de mult pierdut. Nu tot așa stăteau lucrurile, însă, pe vremea lui Burebista, cînd o atare generalizare abstractă ar fi apărut ca o confuzie contrazisă de realități prea evidente. Cine era numit get pe atunci, sigur nu putea fi dac.

Pe de altă parte, inscripția lui Acornion de la Dionysopolis, document direct, reflectînd noțiuni curente din acel timp, arată că Burebista devenise „cel dintîi și cel mai mare rege din Tracia", ceea ce ar fi fost imposibil să se spună despre un rege dac din Transilvania, străin de Tracia balcanică, dar era foarte firesc pentru un conducător al geților de la Dunăre, care trăiau într-un strîns contact cu triburile trace din sud încă de la începutul secolului V î.e.n., cînd acele triburi formaseră, sub dinastii odriști, statul Traciei, extins pînă la gurile fluviului.

Un indiciu în plus în favoarea originii getice a lui Burebista constă în știrea lui Strabon despre stîrpirea viilor, pe care acest rege, cu sprijinul autorității religioase a lui Deceneu, o impusese supușilor săi din regiunea sa de baștină înainte de a fi pornit la opera de unificare și de cucerire. Or, pe cît e de firesc să acceptăm cultura intensă a viței de vie în Muntenia getică, al cărei climat e așa de favorabil pînă azi acestei plante de origine exotică, importată atunci nu de prea mult timp de la greci și de la tracii balcanici, pe atît de imposibil ar fi să ne-o închipuim crescînd în munții Sarmisegetuzei și foarte greu am putea-o vedea introdusă chiar în ținuturile mai prielnice din interiorul Transilvanei înainte de cucerirea romană. Că vinul se consuma în Cîmpia Română în cantități foarte mari se vede și din frecvența deosebită a amforelor, recipiente specifice pentru transportul acestui apreciat lichid, contrastînd cu absența lor în Transilvania. Desigur, trebuie să avem în vedere și dificultatea trecerii acestor vase peste munți și eventualitatea înlocuirii lor cu alte mijloace de transport, dar absența lor nu e mai puțin un indiciu de consum relativ mai redus. Iar apariția amforelor de fabricație getică, imitate după cele rhodiene, și foarte des întîlnite în stațiunile din centrul Munteniei tocmai în epoca lui Burebista, poate fi luată ca o dovadă a vinificației locale. Într-una din aceste stațiuni, la Popești, s-a găsit, pe o bucată de vălătuc ars, chiar urma imprimată a unei frunze de viță.

De altfel, așezarea getică de la Popești (comuna Novaci-Vlașca, jud. Ilfov) situată nu departe de capitala actuală a României, pe un lung pinten al terasei de la dreapta riului Argeș, prezintă o semnificație primordială pentru dezvoltarea culturii getice în vremea lui Burebista. Săpăturile executate acolo timp de mulți ani au dovedit că e vorba de un important centru economic și politic din secolele II—I î.e.n. Scoțind la iveală, între altele, resturile unei curți „princiare" foarte întinse (ocupînd peste 2 000 m²) cu încăperi numeroase și de destinații diferite, construite după un plan complicat reflectînd o influență elenistică, dar în tehnica rustică tradițională, cu lemn și vălătuci, piatra lipsind cu totul în această regiune. În ce privește inventarul mobil al așezării, el conține, în afară de obiecte de import direct (ca amfore de Rhodos și de Cos, vase fine grecești, sticlărie, podoabe de metal, monede din Thasos, Dyrrhachium și Apollonia, Odessos, Maroneia, Amisos, denari romani republicani) o mare proporție de elemente lucrate în atelierele locale după tehnica și formele elenistice, ca chiupuri mari **(pithoi)**, boluri de tip delian cu decor în relief, amfore, țigle, unelte de fier, imitații de monede reproducînd prototipuri macedonene, giuvaeruri de bronz, de argint, de aur. Nici o altă localitate getică din același timp nu denotă o dezvoltare atît de înaintată a meșteșugurilor și a schimburilor de produse și nici o asimilare atît de profundă a influențelor meridionale. Așezarea de la Popești era, în aria getică, principalul centru de producție a chiupurilor de provizii (care nicăieri nu apar cu atîta frecvență), a bolurilor menționate, cu decor în relief, a amforelor de imitație, cu ștampile anepigrafice, și singurul în care țiglele se foloseau curent pentru acoperișurile locuințelor.

Primatul calitativ al acestei așezări și situația sa centrală în zona păduroasă de altă dată din mijlocul Cîmpiei Române, la un punct semnificativ de pe valea Argesului, pînă unde mărfurile venite pe Dunăre puteau continua a fi transportate pe apă, cu ambarcații ușoare, pentru a fi duse mai departe în sus cu mijloace terestre, ne-au sugerat eventualitatea identificării sale cu **Argedava**, reședința predecesorului lui Burebista menționată în inscripția lui Acornion de la Dionysopolis. O serie de alte indicii concordă întru fundamentarea unei atari identificări.

Valea Argesului reprezintă, printre văile numerosilor afluenți ai Dunării care udă șesul Munteniei, drumul economic cel mai important și cel mai frecventat. Străbătînd în diagonală Cîmpia Română de la sud-est spre nord-vest, acest drum făcea legătura cea mai dreaptă dintre Dunăre și principalele pasuri ale Carpaților, înlesnind legăturile triburilor getice, pe de o parte cu triburile dace din Transilvania, pe de alta cu cetățile grecești din Pontul Sting, mai ales cu cele din sudul Dobrogei și de pe litoralul Bulgariei actuale. Prelungind peste Dunăre direcția sa diagonală, pe căile de uscat ale Dobrogei meridionale, se ajungea la Dionysopolis, adică se făcea exact traiectul cel mai scurt pe care îl aveau de urmat, în sens invers, soliile conduse de neobositul Acornion, spre a ajunge la reședința regilor geți. Ideea de a căuta această reședință undeva pe valea Argeșului i s-a impus mai întîi lui Vasile Pârvan, care, precum arată în **Getica**, avea în vedere pe de o parte precăderea acordată de Burebista politicii sale pontice, necesitînd o mai îndelungată ședere înspre Dunărea de Jos, pe de alta coincidența toponimică a Argedavei cu numele Argeșului, care, precum tot neuitatul învățat demonstrase în mod convingător, într-un studiu anterior, trebuia să se fi chemat cam la fel ca azi, **Argesis**, forma Ordessos, transmisă de Herodot ca nume al riului (IV, 48) prezentînd aspectul unei deformări eleno-scitice. Îmbrățișînd această idee în ce privește partea sa geografică, acad. C. Daicoviciu, mai de curînd, preconiza localizarea Argedavei undeva pe cursul superior al Argeșului, spre munte, fără a preciza vreun punct. Dar în acea parte nu există nici o așezare getică destul de importantă pentru a conveni unei reședințe regale, nici chiar emporiul de la Cetățeni în defileul Dîmboviței necorespunzînd unui asemenea rol. Cu totul altfel se prezintă lucrurile pe cursul inferior al Argeșului, unde importanta așezare de la Popești întrunește condițiile cerute pentru o identificare cu respectiva localitate antică, nici un alt loc cunoscut pînă acum în aria getică neputîndu-le oferi cu aceeași concordanță și în același grad de probabilitate.

Bineînțeles, nu uităm că avem de-a face cu o ipoteză, care, oricît de puternic susținută de complexul imprejurărilor, nu este mai puțin lipsită de o dovadă peremptorie, pe care numai precizia unei mărturii scrise ar putea-o aduce. Pînă la producerea unei asemenea mărturii care poate fi sperată de la vreo întîmplătoare descoperire epigrafică pe viitor, dar pe care momentan nu putem conta, nu ne rămîne decît să constatăm că, în stadiul actual al informațiilor, așezarea de la Popești se prezintă ca punctul cel mai indicat pentru reședința predecesorului lui Burebista, ținta primei călătorii a lui Acornion la geți, leagănul lui Burebista însuși.

Odată ajuns în fruntea tuturor geto-dacilor, primul gînd al lui Burebista a fost de a-și consolida puterea și de a face din măreața formație teritorială realizată un stat unitar, organizat și durabil, după modelul monarhiilor elenistice, capabil să țină piept cu succes formidabilei puteri romane. Aceste năzuințe reies destul de limpede din inscripția lui Acornion, unde abilul diplomat grec este arătat nu numai cu sarcina de reprezentant al politicii externe a regelui get, dar și cu titlul de „primul și cel mai mare amic" al acestuia, exprimat printr-o formulă curentă în protocolul de atunci al regilor elenistici. Consecvent cu asemenea tendințe centralizante, era natural ca Burebista să fi schimbat vechea sa capitală din șesurile getice cu alta, făurită din temelie de el, într-un loc anume ales, cu o poziție inespugnabilă, retrasă, dar la o potrivită distanță de toate hotarele vastei lui stăpîniri. Acest loc a fost găsit în munții din sud-vestul Transilvaniei, în inima masivului Orăștiei. Acolo, la Grădiștea Muncelului, pe înălțimi care nu mai văzuseră așezări omenești înaintea lui, ci cel mult vreun loc de cult, a înființa **Sarmizegetusa**, refugiul suprem, mare cartier general al oastei sale, adăpost al averilor sale mereu în crestere, sanctuar religios al întregului neam geto-dac. Argedava din țara getilor îl crease pe Burebista, el a creat Sarmizegetusa din țara dacilor. Numai așa se poate pune problema raportului dintre prioritatea getică de pînă atunci și prioritatea dacă ulterioară : ca o succesiune de hegemonii regionale determinată, prin forța lucrurilor, de însăși unificarea politică realizată de Burebista și favorizată de împrejurările de după moartea acestui rege, cînd uniunea geților din Cîmpia Română, slăbită prin dispersiunea forțelor sale, redusă în urma dezmembrării geto-dace de după Burebista, grav lovită prin instalarea imperiului roman la Dunărea de Jos, a intrat în penumbră, pentru a fi curînd radical suprimată de romani, în vreme ce uniunea dacă din munți, moștenind formidabila Sarmizegetusa a rămas să continue singură progresele culturii geto-dace și ale unui stat liber, înfruntînd glorios, timp de încă un secol și mai bine, puterea romană.

Nici un document scris nu vorbește de evenimentul transferării centrului lui Burebista. Cum însă, începuturile cetăților din munții Orăștiei se opresc pe la jumătatea secolului I î.e.n., cercetători, începînd cu V. Pârvan, sînt unanim de acord în a le atribui ipotetic marelui unificator get. Dar materialul arheologic descoperit în întinsele săpături de acolo nici nu conține vreun element sigur mai vechi, pentru a confirma încercările de a-l socoti pe Burebista originar chiar din acel loc și de a-i situa acolo și pe predecesorii săi cu însăși Argedava. Și nici nu poate fi vorba de un mare trafic economic la originile Sarmizegetusei, care, prin poziția sa dosnică înfundată în munți greu accesibili, ferită de marile drumuri, departe de terenuri agricole, dovedește că nu s-a născut decît din considerente politice și militare și că, dacă ulterior a fost populată, nu e din cauza unor conditii economice firești, ci numai ca efect al situației sale de reședință strategică a unui rege.

Cît despre încercarea lui Hadrian Daicoviciu de a identifica eventual reședința predecesorului lui Burebista, Argedava, cu o cetate-satelit din Munții Orăștiei ca aceea de la Costești, e o presupunere care nu se sprijină pe nimic. Mai întîi Argedava nu era o fortăreață accesorie, ci o capitală. Iar de Grădiștea Muncelului n-ar putea fi vorba nici măcar printr-o conjectură hazardată, fiindcă această cetate principală își avea numele ei de Sarmizegetusa. Pe linia tezei sale, tînărul și talentatul autor al recentei cărți **Dacii** imaginează în decretul de la Dionysopolis și eventualitatea unui nume (S)argedava, în loc de Argedava, presupunînd că ar fi putut exista un S inițial în partea mutilată a inscripției. Iar acest nume, astfel făurit, ar aminti pe acela al riului Sargetia, sub albia căruia, după o anecdotă transmisă de Cassius Dio (LXVIII, 14), și-ar fi ascuns Decebal tezaurul și care ar fi de identificat cu Apa Grădiștii de la Grădiștea Muncelului și de la Costești.

Radu Vulpe

studia thracologica

BUREBISTA — 2050

atelier literar

poșta redacției

M.-V.S. : Schița e cam inconsistentă, schematică, insuficient motivată. Cealaltă (cu un titlu inexplicabil) pare un fragment, care lasă fără înțeles o serie de referiri la personaje și situații anterioare. Pe lîngă această impresie de fragment (decupat neinspirat, pentru că nu ridică și nu rezolvă nici o problemă, nici o întîmplare, nici un caz etc.) expresia e, în general (în amîndouă textele, de altfel) greoaie, confuză, lipsită de mlădiere și precizie. (Plicul dv. ne-a sosit — judecînd după data scrisorii — cu o regretabilă, inexplicabilă întîrziere).

A.A. ANDREI : Ne rugați să scuzăm „greșelile dactilografei de ortografie". E o formulă nouă, trebuie să recunoaștem, față de cea a altor, mai numeroși, corespondenți — onești, nu se poate nega — care ne roagă să le scuzăm **propriile** greșeli de ortografie (ce e de scuzat aici rămîne totuși un mister — ar fi, într-o transpunere anecdotică, brutală, ca și cum, să zicem, un șofer de autobuz și-ar înștiința pasagerii : „nu prea știu să șofez, vă rog să-mi scuzați greșelile de conducere"... !?). La dv., cazul e mai grav, întrucît asociază și o doză masivă de lașitate : dactilografa !, ah, dactilografele ! — acești acari Păuni ai analfabetismului (care, în treacăt fie spus, după încheierea procesului de alfabetizare, tinde să se extindă la proporții îngrijorătoare...). Dar de ce ar trebui să scuzăm noi „greșelile dactilografei" și n-ar fi mai firesc să le corectați dv. înainte de a ne trimite paginile ? (Că, dacă nu le corectați, nu-i așa, greșelile nu mai sînt ale dactilografei, ci, bărbătește privind lucrurile, **ale dv. personal** ! Nu? Firește, e rușinos (chiar inadmisibil) să te apuci de literatură înainte de a învăța să scrii corect (nu e mai greu — să știți — decît să-nveți, bunăoară, semnele circulației rutiere, pentru carnetul de șofer, doar că acolo pici la examen și mai dai o dată, de două, de nouă ori, pînă le știi — plătind și taxele respective — în timp ce aici, vai de lume !...), dar e mult mai rușinos să-ți lepezi neajunsurile pe spinarea unui nevinovat, și așa blestemat de soartă să citească tone (ucigătoare) de hîrtie murdărită. Iertare, deci, și compasiune pentru bietele dactilografe ! (În versurile trimise în ultima vreme, nimic nou !).

PETRIN ALIN : S-ar părea că nu lipsește o anume îndeminare a povestirii, dar textul e încă șubred, șovăitor și nu permite încă o concluzie clară.

IDANAR : Mai cuminți, parcă, și mai puțin spontane ca altă dată, mai elaborate (vizibil), uneori căznit, greoi, dar păstrînd același semn al vocației, care poate, în fine, va fi luat în serios. Cele mai interesante : „Luminos", „Poate e o fîntînă", „Am văzut un poet", „Precizare de sentiment", „Rouă", „Trup anacronic" (cu finalul „căzut", neinspirat).

C. ROȘIOREANU : Proza, scrisă curat, îngrijit, nu depășește, totuși, prea mult nivelul unei compuneri școlare, deși unele calități, încă bănuite mai mult, îndreptățesc continuarea eforturilor. Poezia e și ea în preajma copilăriei, atît prin romantica naivă a temei, cît și prin mijloacele de expresie, încă nesigure, încă stăpînite de un convenționalism cam dulceag (cu „pas de freamăt", „ochi de poveste", „șiruri de dor" etc.). Amîndouă textele atestă, însă, unele aptitudini pentru literatură (care au justificat și încurajarea pe care v-am adresat-o anterior), dar ele dovedesc și imperioasa obligație care vă revine, de a cultiva aceste aptitudini, de a acorda școlii și lecturii studioase o prioritate absolută în preocupările dv. Țineți-ne la curent.

M.B. : Vervă livrească și parodică de diletant inteligent, cultivat și relativ îndemînatic în potrivirea rimelor. Dacă ar exista, în aceeași măsură, un flux spontan, al „harului", un freamăt liric mai liber, mai puțin așezat „în pătrățele" (adică jugulat, la urma urmei), lucrurile ar ajunge mai departe (poate chiar foarte departe). Cîteva pagini („Rondelul fidelității", „Nu a venit", „Rondel strident", „De primăvară") ne obligă să rămînem pe recepție.

DZADIDO DUSE... etc. : Numai o editură vă poate da lămuririle pe care le cereți.

A. DUMITRAȘCU : Scrisoarea e, acum, mai ponderată, mai aplicată și serioasă, plină de adevăruri și de sensibilitate. O imagine îmbucurătoare despre autorul ei, adeverită și de poeziile însoțitoare. (Coca e fiica Elenei Farago). Mulțumiri pentru vorbele bune și ilustrate. (Pe viitor, fiecare poem pe o singură față a filei).

T. ROȘU : Impresie de stagnare, cerc închis, monotonie, surplus de minuție grafomană, artificioasă, otioasă. Cîteva pagini mai aerisite : „Singurătate", „Doica", „Pămîntul", „Iată", „Substituire", „Primăvara", „Dacă nu poetului".

EM. ACHELARIȚEI : Ar fi destul de trist dacă alegerea noastră, a cititorilor, s-ar limita între poezia dv. și a lui Breton — ori una, ori alta !... Slavă Domnului, însă, vitrina e mult mai bogată — veți observa cu timpul, descoperind și alți poeți, mai mici și mai mari, și băgînd de seamă, la un moment dat, că poeții publicați la „Atelier" seamănă cu oricare dintre ei, dar cu nici unul în special ! Veți mai observa poate (dar asta nu e deloc sigur) că poezia dv. nu prea e poezie (nici în ultimele texte trimise) și că, mai de grabă, s-ar putea pune problema acelei lipse a „elementului fundamental", cum ziceți atît de pregnant în ultima scrisoare.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Fără ochelari

Unde
să caut pe
omul
care a născocit
ochelarii
pentru cai ! ?...
i-aș strînge mîna
sub copită.
Noi căutăm lumină,
cît mai multă
lumină,
de care avem nevoie,
și caii
să vadă
cîmpia năvălind
spre șosea !
unde să-l caut ?...
să stea de vorbă
cu calul
între patru ochi,
fără ochelari
să-i spună
adevărul.

MARIN CIORANU

În zori

Îndelung nechează caii-n cringuri,
Au rămas pesemne iarăși singuri...
Sau trec lupi flămînzi cu colți cît dalta,
Să le rupă-n șapte beregata ;
Ori tîlhari la brîie cu cuțite,
Să-i jupoaie pînă la copite ;
Ori grăbiții ani cu pas usure
Pe toți patru, doamne, să ni-i fure,
Ca-n pădurea și în holda nouă,
Ne lăsară ochii lor de rouă,
Și pe zare-n fuga lor nebună,
Numai o potcoavă cît o lună,
Pulberea de stele cît e-naltul
Ca mereu de-a lungul și de-a latul,
Cît ține văioaga și cîmpia
Să-i tot strige-n zori copilăria !...

ION CRAIOVA

Solilocviul poetului

— Nu știu
teoreme absurde
și cum să descui
depozite cu bombe
nu știu
ce e șișul
care-njunghie cerbul
în tufișul pădurii
nu știu
cîte planete
ne suspectează
de a putea fi
crescuți în eprubete
nu știu
ce este lancea
care plutește-ncrîncenată
deasupra calului
știu
știu muritorilor
să mă-mbăt
cu vraja cuvintelor
și să string cu iubire
mîinile voastre.

AUREL DUMITRAȘCU

Desen de Nicăpetre

Ca un riu în cîmpie

Privind linia simplă
a unui riu,
conturul lui clar,
meandrele prin care-și
savurează plăcerea
de a saluta oamenii,
de a saluta țara...

Sărutul prelung
cu cîmpia fierbinte,
apele tulburi de dor,
limpezindu-se...

Privind linia simplă a unui riu,
cu linia vieții
din palma unui om,
confundîndu-se...

BOGDAN PĂCUREȚEANU

Asemenea văzduhului...

Te-ai ascuns în mine
precum văzduhul
se ascunde
în oase de păsări,
precum aceste vorbe
se-ascund
într-un poem.

Doar cînd vom respira
prin frunzele
arborilor,
vei înțelege ce-nseamnă
tăcerea...

Te-ai ascuns în mine
așa precum tăcerea
se cuibărește
în sufletul
cuvîntului...

ION DRAGOȘ

E o altă iubire...

E o altă iubire alăturată iubirii de părinte,
de frate,
de fiu sau de mire
se cere limpezit sentimentul și vă rog
încercați să vă gîndiți părinții
întîrziați într-un pămînt străin
și fiii crescînd sub depărtate păsări
multicolore,
mirele poleit de partea nevăzută a soarelui
și frații punînd un gard de cale ferată
între casa lor și a voastră...
...E o iubire care pune piedică acestor
gînduri-
ea leagă toate iubirile,
știți bine.

ANA PARIA

Oamenii opaci

Oamenii opaci
doar în lumină
înregistrează
tăcerea
pe bandă magnetică

oamenii opaci
cu cele cinci
presimțiri
strînse în
pumn

zîmbind
oamenii opaci
dăruiesc
fotografului
tot întunericul
din lume.

DAN LADINA

Lumea interpretată și reprezentată

Urmare din pag. 1

xul istoriei, de a fi chiar făuritorul lor conștient. Nici o deliberare interioară însă, cum bine se știe, indiferent de obiectivele sale nu poate avea, în planul creației, efecte pozitive, atît sub raport etic cît și sub raport estetic, dacă este lipsită de un suport real de cunoaștere, capabil să permită abordarea cu luciditate a problematicii actului creației ca fenomen cu multiple semnificații și rădăcini în realitatea nemijlocită. A dispărut de multă vreme din circulație mitul geniului suficient sieși, a creatorului pentru care punctul de reper cel mai sigur în univers era propria gîndire artistică, propria — și uneori sterila — frămîntare. Dialogul viu și neîntrerupt al artelor și culturilor a făcut, în condițiile exploziei informaționale, să se accentueze convingerea că valorificarea experiențelor istorice diverse, considerarea lor dintr-o perspectivă critică pot fertiliza rolul creației, îi pot da acestuia o dimensiune pe măsura aspirațiilor omului de a deveni stăpîn pe propriile sale destine.

Pentru un creator stăpîn pe mijloacele sale de exprimare, o largă cultură este indispensabilă căci ea oferă premisele pentru verificarea valabilității demersurilor proprii. Se poate exclude astfel cu ușurință tentația cedării în fața fenomenului modei. Furia iconoclastă a noului roman francez a rămas practic fără urmări în literatura europeană deși ea provocase un interes inițial complet disproporționat față de valoarea reală a experimentului propus. Cine a crezut că din „viața" obiectelor se poate face proză a avut o deziluzie constatînd dispariția rapidă a interesului cititorilor. Să mai amintim cîte „curente" sau „tendințe" s-au perindat în artele plastice ale ultimelor decenii, din ele alegîndu-se doar fumul? Asistăm de mai mulți ani la o reîntoarcere a artelor vizuale la izvoare, la tentativa de a reinterpreta datele experienței artistice anterioare fără a le desacraliza cu veselie, fără a le lua în derîdere, fără a le nega violent, fără a brusca spiritul de continuitate al valorilor estetice acumulate. S-a consolidat, mi se pare, în conștiința artistică a ultimelor decenii, pe diverse meridiane, ideea că negația furioasă este contraproductivă dacă nu este urmată de o afirmare judicioasă a unor principii, a unor valori capabile să se implinteze solid în conștiința celor pentru care este făcută arta. Afirmația nietzscheană conform căreia un veritabil creator trebuie să fie un „distrugător" de valori, se pare că are tot mai puțină aderență în cultura europeană unde se afirmă mai marcat acel **spirit constructiv** pe care manifestări artistice cu caracter periferic amenințau aproape să-l surclaseze. Și cînd spunem caracter periferic ne gîndim la acele isme proliferate fără șir și fără o ideologie precisă, care — prevalîndu-se de experiențele efectiv inovatoare ale simbolismului, cubismului, expresionismului, futurismului — în loc să contribuie la structurarea direcțiilor de investigație ale artei moderne, au contribuit la nașterea iluziei că sensul acesteia stă în descoperirea de formule magice. În arta acestui secol fermenții de înnoire au riscat uneori să fie anihilați de o voință de autodistrugere ce excludea din participarea la procesul de creație tocmai ceea ce constituie coloana vertebrală: experiența istorică, cultura artistică.

Este clar pentru oricine că o asimilare neorganică a culturii artistice, absența simțului critic în raport cu propria creație și a sensului istoric în raport cu a altora, poate produce fenomene de mimetism. Departe de a avea, în asemenea cazuri, de-a face cu o **conexare** firească a problematicii artistice specifice unei anume arii geografice — unde în decursul anilor s-a asistat la o evoluție spirituală cu caracteristici proprii — cu problematica largă a artei de pe alte meridiane, asistăm la o **„sincronizare"** artificială ce are drept rezultat creația de universuri artistice superficiale. Cultura devine fertilizatoare pentru creație doar atunci cînd, pe lîngă livrarea de informații utile, capabile să îmbogățească lumea de idei a creatorului și să îi ofere sugestii pentru rezolvări proprii pe planul formei, contribuie la fixarea convingerii că arta a fost și rămîne o problemă de conținut, că expresia artistică — fie ea literară, figurativă sau muzicală — se constituie ca o prelungire firească a acesteia.

Este regretabil faptul că uneori pînă și critica literară sau artistică nu este foarte clară în diagnosticele sale și preferă fie maniera de abordare expozitivă — care deci nu permite corelații și nici judecăți de valoare —, fie modalitatea ruperii de context. Artiștii — ca și scriitorii — ale căror surse de inspirație se află la îndemînă, sînt judecați din perspectiva unei originalități, a unei capacități de invenție care la o privire mai atentă nu se justifică. Dacă se calcă pe urmele primitiviștilor moderni se cheamă că are tendința originarului; dacă recalchiază forme brîncușiene are gust pentru esențe; dacă este, decis, de școală suprarealistă se spune că este un cultivator al miturilor ș.a.m.d. Exigența față de creatori

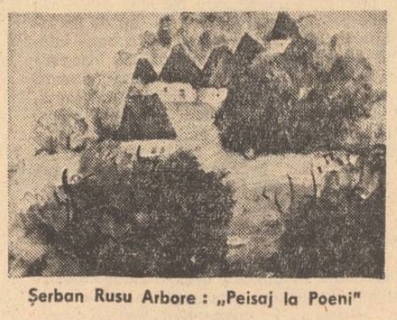

Șerban Rusu Arbore : „Peisaj la Poeni"

nu trebuie să fie, după opinia noastră, cu nimic mai prejos decît exigența față de critică. Pentru elaborarea fiecărei imagini semnificative, pentru constituirea unui ansamblu coerent de imagini semnificative, este necesară trudă, perseverență, inteligență artistică, talent. Un asemenea efort trebuie tratat cu responsabilitate, plecîndu-se de la premisa că orice diminuare a calității estetice și morale a unei opere influențează asupra receptării ei, că orice exaltare nejustificată falsifică dimensiunile reale ale ei și implicit alterează imaginea de ansamblu asupra contextului cultural în care se înscrie. Critica trebuie să pledeze, în consonanță cu creatorii, pentru o artă de semnificație. Din nimic nu se poate face artă, și acest lucru îl demonstrează grăitor falimentul tuturor tentativelor de reînnoire plecate exclusiv de la premisa că limbajul este totul și că siluirea lui este echivalentă cu înnoirea lui. Revendicarea în manieră organică, și nu în limitele aparențelor de la o tradiție culturală bogată, ca și exploatarea profundă a filoanelor cunoscute au avut în poezia noastră drept rezultat afirmarea unor personalități distincte, animate de dorința ca operele lor să fie permanent străbătute de un suflu de prospețime și originalitate, de căldură umană, de preocuparea de a face să palpite prin rînduri viața în toată bogăția ei. În linii mari putem spune că prin ceea ce au mai valoros, atît pictura, cît și sculptura sau grafica noastră, se raportează inteligent și cu sobrietate la o experiență artistică dominată de dorința de a armoniza creația, de a-i da un sens lăuntric generos și profund.

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITURA ENGLEZĂ „ANTONIA FRAZER" și-a propus tipărirea unei noi colecții — „The Kings and Queens of England", în ediții de lux, fiecare volum oglindind viața monarhilor care s-au succedat la tronul Angliei, cum au înfruntat ei evenimentele epocii respective, în paralel cu reacția nobilimii și a poporului. Primele 3 volume care au și apărut, THE LIFE AND TIMES OF ELIZABETH I de Neville Williams, HENRY VIII de Robert Lacey și EDWARD VII de Keith Middlemas, par să fie, după opinia criticilor, cele mai complete și documentate biografii publicate pînă acum despre monarhii britanici. Colectivul experților care colaborează la această colecție, printre care însăși editoarea Antonia Frazer, a realizat un text la îndemîna oricui, ducînd cititorul în inima istoriei și punînd în lumină viața și epoca respectivă. Sînt programate să apară succesiv : THE LIFE AND TIMES OF : GEORGE I, WILLIAM I, CHARLES II, EDWARD III, RICHARDS III, MARY TUDOR. Volumele se bucură de o bogată ilustrare artistică.**

● **O NOUĂ EDIȚIE, în 9 volume, OPERE COMPLETE, ale lui Robert Musil (născut la Klagenfurt — 1880—1942 — autor al celebrului tablou satiric al societății austro-ungare, de la începutul secolului 20, „Omul fără însușiri") — a apărut de curînd în Editura „Rowholt" (Reinbeck, R.F.G.). După ultima publicare în 1977 a jurnalului marelui scriitor austriac, ediția operelor complete își propune să cuprindă toate scrierile, romanele și eseurile critice.**

● **CÎND ARTISTUL-ARHEOLOG-ANTICAR VENEȚIAN PIRANESI (1720—1778) a cuprins în faimoasa sa lucrare, VEDERI DIN ROMA, cele 137 de gravuri care au creat o imagine generală a Cetății Eterne, el a specificat una din imagini ca fiind, după părerea sa, Templul lui Bachus. Dar de fapt acel templu era Biserica Santa Constanza, ridicată în secolul al IV-lea ca mausoleu pentru fiica Împăratului Constantin. Precizarea aceasta o găsim într-o lucrare documentată, publicată în Editura „Thames and Hudson" din Londra, THE MIND AND ART OF GIOVANNI BATTISTA PIRANESI, semnată de John Wilton-Ely, apărută cu ocazia bicentenarului morții lui Piranesi, care, prin apariția sa, a marcat și expoziția închinată lui, la „Hayward Gallery" din Londra, deschisă în lunile mai și iunie.**

● **PILASZEWICZ STANISLAW publică în Editura „Iskry" din Varșovia volumul GENEZA AFRICANĂ. Autorul, cercetător la Universitatea din Varșovia, prezintă în această lucrare cu erudiție și talent literar, miturile și legendele popoarelor din Africa Occidentală (cosmogonie, originile popoarelor, mituri dinastice etc.), analizînd totodată efectele influenței ideologice și ale moștenirii trecutului în tinerele state africane.**

● **CUNOSCUTUL REGIZOR POLONEZ JERZY HOFFMAN a pregătit un nou film după un scenariu de Zbigniew Saffan, purtînd titlul provizoriu „Pînă la ultima picătură de sînge". Acțiunea se petrece în timpul războiului, perioada 1941-1943. Regizorul se va servi de toată arhiva epocii respective, cronici și fotografii. Filmul se va turna la Moscova, Kalinin, Irkuțk, Londra și pe teritoriul polonez.**

● **TÎRGUL DE ARTIZANAT ȘI ARTE APLICATE are loc în Bulgaria din doi în doi ani și pavilioanele sale se întind pe o distanță de 2 km, de la satul Oreșak (jud. Lovech) și pînă în vecinătatea cunoscutei mănăstiri Troian. Tîrgul din anul acesta (25 august—25 octombrie) va fi consacrat Centenarului Eliberării Bulgariei de sub jugul otoman (1878—1978) și pentru prima oară va avea un caracter internațional. Vor participa nu numai întreprinderile și remarcabilii artizani din Bulgaria dar și din țările care au luat parte la războiul din 1877—1878 (Uniunea Sovietică, România și Finlanda). Această manifestare va constitui un prilej de prezentare a valorilor de artizanat contemporane și a artei populare aplicate din aceste țări.**

● **ÎN TRECUTUL ÎNDEPĂRTAT, la poalele Munților Stara Planina au viețuit uriașe animale — mastodonți (înaintașul mamutului și elefantului). Drept mărturie a acestui fapt este descoperirea făcută recent cu ocazia săpăturilor unei fîntîni din Treavna (versantul nordic al Balcanilor). Aici a fost găsită o parte a unui dinte de mastodont, lung de 60 cm, cu o grosime de 15 cm, alb, iar în partea exterioară pare a fi șlefuit. Această descoperire a suscitat interesul paleontologilor, pentru că pînă în prezent urme ale acestor animale, care au viețuit pe teritoriul Bulgariei acum 7-8 milioane de ani, au fost găsite doar în cîmpia Dunării, dar nu și în Munții Balcani.**

Omagiu istoriei

Urmare din pag. 1

toriei : două mii de ani de luptă pentru aceleași țeluri comune — libertate, independență și pace pe pămîntul nespus de frumos și iubit, din vetrele atît de fertile ale Carpaților. În cuvîntările președintelui țării istoria este un aliat de nădejde care sprijină în mod sublim efortul nostru de azi. **„Înțelegînd bine că înfăptuirea năzuințelor de libertate și dreptate socială, de unitate națională, nu se putea realiza decît prin lupta comună a tuturor maselor populare, fără deosebire de naționalitate, fruntașii revoluției din 1848, atît români cît și maghiari și germani s-au pronunțat pentru întărirea solidarității și unității lor în înfăptuirea idealurilor revoluției".** După aproape un secol și jumătate, conducătorul de astăzi al României afirmă, spre ascultare și înțelegere universală că **„una din marile realizări ale politicii partidului nostru o reprezintă rezolvarea revoluționară a problemei naționale"** și că această problemă este, așa după cum au visat și înaintașii, o problemă a poporului român. **„Soluționarea tuturor problemelor care privesc viața și munca cetățenilor din România, indiferent de naționalitate, privește numai partidul și statul nostru, poporul nostru, ele sînt și vor fi soluționate și în viitor în spiritul politicii noastre generale de asigurare a condițiilor pentru manifestarea liberă a personalității umane, pentru ridicarea continuă a bunăstării și fericirii întregului nostru popor."**

De aceeași înțelegere și interpretare lucidă se bucură și problemele sociale, economice și politice, „emanații ale aceleiași visări de veacuri", pe care, pentru a le transforma într-o continuă realitate, acum, la 30 de ani de la naționalizare, depune, încrezător în forțele sale, uriașe eforturi întreg poporul român.

Cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la marea adunare populară din dimineața zilei de 10 iunie a însemnat, dincolo de strălucita sa structură și exprimare, și încarnarea unui emoționant sentiment : demnitatea — așa cum s-a afirmat acolo, în frumoasa dimineață de vară, chezășie a împlinirii de sine și a rodirii depline, învăluitoare și ameți-toare, izvorîtă din mesajul de libertate și pace al președintelui țării.

Pentru revoluția pe care o înfăptuim este nevoie de liniște și de pace. În jurul conducătorului pe care țara îl are, se înalță forța unită a unui popor.

Lupta cu „împrejurările"

Urmare din pag. a 8-a

dacă verificarea mai atentă ne confirmă, faptul ni se va părea cu atît mai semnificativ. Eminescu a sublimat poetic **împrejurările** banale dar dramatice ale vieții în alte expresii metafore, a căror cercetare ni se îmbie ca foarte generoasă. În acest loc vom spune cîteva cuvinte despre una din aceste echivalențe metaforice, care este sintagma **vînturile, valurile (valurile, vînturile).** Ea apare în poezia postumă **Dintre sute de catarge.** Această poezie se află în trei manuscrise, toate din anul 1880. În primele două redactarea ține de confesiune, poetul vorbind la persoana întîi. În ms. 2277 (ff.86-86v.) a doua strofă sună astfel : „Taină neagră este jalea / Ce-mi străbate cînturile / De mă-ngînă-n toată calea / Valurile, vînturile". Primul vers trece printr-o sumedenie de variante : „Și adînca mea durere" ; „E durerea unei vieți" ; „Fără margini fie jalea" ; „O durere-așa de-adîncă" ; „O durere fără margini" ; „Preursită este jalea" etc, toate precedînd „Ce-mi străbate cînturile", vers uneori ușor modificat, dar păstrînd de fiecare dată indicativul persoanei întîi. A treia și ultima strofă a acestei variante este expusă tot la persoana întîi : „Și menit sunt să n-am parte / A ajunge malurile / Căci mă duc tot mai departe / Vînturile, valurile", și aici cu mai multe tatonări, dar toate păstrînd aceeași, persoană.

În varianta din ms. 2277, f. 98, ne întîlnim cu aceeași situație : „Peste viața-mi sfărîmată / Gonind idealurile / Pe de-apurui vor străbate / Vînturile, valurile / / Și dorința după ele / Îmi străbate cînturile (...) Mă despart de a mea zi [o] / Valurile, vînturile".

Cu totul altă adresă avem în varianta pe care-o cunoaștem sub titlul **Dintre sute de catarge** (după primul vers, din ms. 2260 ff. 273—273v.). Aici poetul exprugheală orice referire la propria persoană, adresîndu-se prin ton gnomic și impartialitate absolută (ca și în Glossă) celei mai înalte zone a spiritului. Aici nu mai vorbește individul ci Poetul, aici nu mai avem de-a face cu lamentația personală ci cu reflecția rece, generalizată care constată tragicul raport dintre spirit și lume : „De-i goni fie norocul, / Fie idealurile, / Te urmează în tot locul / Vînturile, valurile, / / Nențeles rămîne gîndul / Ce-ți străbate cînturile, / Zboară veșnic, înginîndu-l, / Valurile, vînturile."

Iată, chiar și această sumară incursiune în laboratorul creației eminesciene ni se pare pe deplin semnificativă în ceea ce privește transcederea **împrejurărilor** plate ale vieții la metafora poetică universală. Acest drum de la **profan** la **sacru** poate fi urmărit cu atîtea și atîtea din poeziile marelui poet. Maiorescu, critic care a făcut totuși atît de multe pentru Eminescu și care a ținut atîta vreme manuscrisele poetului la dînsul, cercetîndu-le, nu a vrut să observe și „calvarul" care a premers „momentul adevăratului entuziasm... încălzit de raza unei increderi adese iluzorie", cum numește el poezia veritabilă. Faptul i-ar fi știrbit propria sa teorie despre artistul de geniu, iar uneori criticii, chiar și cei mai mari, țin mai mult la o aserțiune reieșită din calcul logic, rece, decît la revelațiile, complexe și totuși tutelare, pe care le pot ivi un destin și o operă de excepție. G. Călinescu a „văzut" mai bine și de această dată, cînd a afirmat că marea majoritate a poeziilor lui Eminescu sînt „ocazionale", altfel zis, izvorîte din tumultul trăirilor, din lupta cu **împrejurările** vieții și ale timpului său.

REVISTA REVISTELOR

A apărut, de curînd, în condiții grafice deosebite, numărul dublu (2—3/78) din mensualul **„Revue Roumaine"**, aflat în al XXXII-lea an de existență. Cele 160 de pagini ale revistei, bogat ilustrate cu reproduceri după lucrările lui Alexandru Ciucurencu, Margareta Sterian, Ioana Kassargian, Gheorghe Șaru, ș.a., oferă cititorilor informații, cronici și articole din domeniul literaturii, teatrului, muzicii, filmului, artelor plastice, semnate de personalități cunoscute ale vieții culturale românești. Sumarul se deschide cu un articol semnat de Dumitru Bălaeț, dedicat împlinirii a 130 de ani de la Revoluția din 1848 și a 30 de ani de la actul naționalizării din 11 Iunie 1948. Criticul Laurențiu Ulici prefațează o micro-antologie reprezentativă, din creația poeților tineri, iar masa rotundă propune o interesantă dezbatere pe tema evoluției romanului românesc.

Participanții la masa rotundă (criticii Ov. S. Crohmălniceanu, Mihai Ungheanu, Eugen Simion, Nicolae Ciobanu și Valentin F. Mihăescu) apărută mai întîi în paginile revistei „Luceafărul", fac ample considerații cu privire la tematica romanului actual și la direcțiile sale de dezvoltare.

Proza este prezentă în revistă printr-un fragment din volumul de memorialistică al Ioanei Postelnicu intitulat „Roată pămîntului ; roată gîndului". La rubrica „Idei", Ilie Șerbănescu semnează articolul „Informație — dezvoltare — echitate", urmărind dialectica interferență a termenilor din titlu. Mai semnalăm din bogatul sumar al revistei, articolul lui Alexandru Oprea, prilejuit de comemorarea a 20 de ani de la înființarea Muzeului Literaturii Române, cronicile literare semnate de Ion Ianoși, Mihai Ungheanu, Valeriu Cristea, interviul lui Valentin Ulmeanu cu Leopoldina Bălănuță, cronicile dramatice, muzicale și de film ale Margaretei Bărbuță, Luminiței Bartolomei și Ecaterinei Oproiu, medalionul „Margareta Sterian — poezia specificului românesc", scris de Dan Grigorescu.

SPORT Va rezista mitul „mașinilor de fotbal"?

Primul act al „mundialului" de fotbal s-a încheiat. Echipele calificate vor juca în grupele semifinale. Ultimele rezultate au desemnat interesanta configurație a grupelor : pe de o parte o grupă majoritar latină care cuprinde toate sudamericanele, Argentina, Brazilia, Peru, plus Polonia, pe de alta, una a echipelor „nordice", R.F.G., Austria, Olanda, și, în plus, Italia. În mod firesc finala ar trebui să cuprindă o echipă latină și una nordică, dacă nu cumva Italia, care s-a arătat, pînă acum, cea mai completă echipă a mondialelor, nu ne va rezerva surpriza calificării grupei din care face parte. Eventualitatea unei finale latine nu este exclusă, în ciuda tragerilor la sorți care au dezavantajat pînă acum formațiile de joc temperamental.

Cum ne despărțim de echipele care părăsesc competiția ? În mare măsură cu regret. Franța ar fi realizat mai mult într-o grupă ceva mai relaxată. Tunisia a fost indiscutabil o surprinzătoare revelație prin jocul ei tehnic de formulă sudamericană. Spania și mai ales Suedia și-ar fi găsit fără discuție locul între cele opt semifinaliste. Nici Iran n-a fost o echipă de turiști, meciul ei nul cu Scotia favorizînd calificarea Olandei. Marile dezamăgiri ni le-a provocat Ungaria, pe care un pronostic îndrăznet o vedea campioană mondială. Scotia, care s-a arătat un tigru de hîrtie, și, indiscutabil, Mexic, echipa care și-a justificat cel mai puțin calificarea în turneul celor 16 finaliste.

O primă și evidentă concluzie este că un „grup de elită" nu mai există astăzi în fotbalul lumii, foarte multe echipe fiind de valori apropiate. Chiar unele din cele rămase acasă sînt aproape de valoarea calificatelor. Faptul e certificat de jocul neconvingător al celor două finaliste de la ultimul mondial de fotbal, R.F.G. a făcut un meci nul cu Tunisul, Olanda s-a calificat doar cu trei puncte, Brazilia a trebuit să aștepte golul lui Roberto în al treilea meci pentru a se califica. Multe pronosticuri au fost date pînă acum peste cap. În schimb, echipe mai puțin bine cotate au prezentat o față neașteptat de bună. Ne gîndim în primul rînd la echipa Perului care a realizat la acest „mundial" fotbalul compromis în multe meciuri de dinainte în care evoluau nume faimoase. Peru are o echipă excelentă, care pașează mult dintr-o bucată și nu greșește aproape niciodată pasa. Ea are o siguranță seniorială în joc și rezolvă cu o precizie și un calm ieșite din comun pentru un mondial faze care ar produce panică în cazul altor echipe. Peruvienii au salvat fața fotbalului sudamerican pînă la grupele semifinale. Nu putem anticipa însă nimic în ceea ce o privește. Nu ni se pare o echipă competitivă în sensul european al termenului, iar grupa în care se află e de-a dreptul crîncenă. Argentina nu s-a impus cu autoritate în nici un meci. Ea are jucători de o excelentă tehnică individuală, dar atacul e steril. Ca și Brazilia. Argentina suferă de prea multă spontaneitate, de o lipsă de inteligență a jocului care-i dăunează. Mai ales Brazilia n-are un creier, un dispecer așa cum are orice echipă de ligă europeană și asta a influențat decisiv jocul ei pînă acum. Repartizarea sudamericanelor în aceeași grupă este în egală măsură un avantaj și un dezavantaj pentru ele. Aici, va cîștiga echipa cea mai lucidă.

S-a impus cu autoritate în prima parte a campionatului echipa Italiei prin tehnicitate, forță, sobrietate. O echipă a Italiei cum n-am mai văzut de mult, modestă, exactă, fără nervozitate, beton, vicleșuguri, echipă de apărare și atac, în egală măsură. Desi face parte dintr-o grupă în care concepția de joc e asemănătoare cu a ei, Italia pare a fi avantajată la prima vedere de mai marea ei luciditate și de o remarcabilă siguranță de sine. Ceea ce n-am văzut la echipele R.F.G. și Olandei dar se poate observa la formația Austriei, o altă mare surpriză a primului act din Argentina. Orice pronostic este riscant și factori imponderabili pot decide victoria. Cine va învinge? Masinile de fotbal ale Europei vor decide sau cîștigul de cauză îl vor avea tehnicii și spontanii jucători ai Americii latine ? Demitizarea masinilor de fotbal ar reînviora fotbalul din lumea întreagă. Iată de ce simpatiile noastre merg spre echipele latine.

Discobol

VIZITA DE STAT A PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU ȘI A TOVARĂȘEI ELENA CEAUȘESCU ÎN MAREA BRITANIE

Strălucit mesaj de pace și colaborare între popoare

Urmare din pag. 1

Atît România, cît și Marea Britanie doresc să slăbească încordarea și să îmbunătățească relațiile internaționale în Europa și în întreaga lume".

În cursul vizitei, tovarășul Nicolae Ceaușescu a avut convorbiri fructuoase cu primul ministru James Callaghan, cu alți lideri politici și cu reprezentanți ai cercurilor de afaceri, abordînd o gamă largă de probleme politice și economice, materializate în Declarația comună și în contracte importante, semnate cu firme prestigioase. Încă o dată președintele României a pus întreaga sa energie și capacitatea de cuprindere a problemelor supuse atenției, precum și întreaga autoritate a personalității sale, în slujba promovării intereselor mutuale româno-britanice, a realizării unor acorduri reciproc avantajoase. Declarația comună cu privire la convorbirile avute de președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, cu primul ministru al Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, James Callaghan evidențiază progresele excelente înregistrate în cooperarea româno-britanică și subliniază importanța întîlnirilor la nivelul cel mai înalt, factor determinant în dezvoltarea cuprinzătoare a relațiilor bilaterale. Discutînd evoluția schimburilor comerciale și a cooperării industriale, tovarășul Nicolae Ceaușescu și primul ministru britanic și-au exprimat satisfacția în ceea ce privește rezultatele bune obținute pînă acum și au reafirmat hotărîrea lor de a acționa în continuare pentru creșterea volumului de schimburi între cele două țări. În acest sens, vizita de stat marchează un moment hotărîtor, stabilind un cadru ferm pentru dezvoltarea accelerată a contactelor și cooperării româno-britanice.

În cadrul preocupărilor președintelui Nicolae Ceaușescu, un loc important l-a ocupat analiza procesului de destindere, a traducerii în viață și realizării prevederilor actului final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. Declarația comună a exprimat dezamăgirea celor două părți cu privire la rezultatele puțin satisfăcătoare ale reuniunii de la Belgrad și speranța că toate țările participante la Conferința de securitate europeană vor depune eforturi pentru transpunerea în viață a unui cod de conduită în relațiile internaționale, bazat pe principiile egalității depline și respectului între state. Cele două părți au subliniat de asemenea necesitatea unei acțiuni comune în vederea instaurării unor relații economice echitabile, care să conducă la lichidarea subdezvoltării, a marilor dezechilibre economice, capabile să contribuie la producerea unei stări de tensiune în lume, împiedicînd accesul unor popoare la o viață mai bună, în acord cu aspirațiile lor fundamentale. În acest sens, România socialistă și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord au fost de acord în legătură cu importanța eforturilor pentru dezarmare, a sesiunii speciale pe care i-a consacrat-o Adunarea generală a Națiunilor Unite.

Importanța hotărîtoare a tuturor aspectelor politice și economice, punctele de vedere atent elaborate și concluziile constructive prezentate în documentele comune amplifică semnificațiile vizitei de stat a președintelui României Nicolae Ceaușescu în Marea Britanie, încărcînd-o indiscutabil cu atributele unui eveniment important al vieții politice internaționale. Este vorba în fapt de expunerea directă a punctelor de vedere promovate de liderii politici ai celor două țări, ca și de o mai bună cunoaștere a celor două popoare, prilejuită de convorbiri și negocieri atît de semnificative. Întreaga atmosferă care a înconjurat vizita președintelui României socialiste a constituit un prilej de adîncire a comunicării între cele două popoare, a cunoașterii reciproce și promovării mai departe a bunelor relații tradiționale. Numeroasele manifestări artistice și culturale, comentariile ample apărute în presa română și britanică se referă la multiplele resurse de extindere a relațiilor între țările noastre. Vizita a constituit de asemenea un cadru propice al consacrării prestigiului științei românești, prin acordarea titlului de „Membru de onoare al Institutului regal de chimie" tovarășei Elena Ceaușescu, în semn de omagiu pentru activitatea de cercetare, cît și pentru rolul determinant în orientarea politicii științifice din România. Titlul de „Fellow" al Institutului Regal de chimie reprezintă o distincție acordată celor mai importante contribuții științifice, care încununează cariere de statură internațională. Pentru prima oară, Politehnica Londrei centrale a cunoscut evenimentul decernării unei personalități din străinătate a titlului de „Profesor Honoris Causa", în semn de recunoaștere a aportului pe care tovarășa Elena Ceaușescu l-a adus la promovarea științei românești. Răspunzînd acestor semne de prețuire, tovarășa Elena Ceaușescu a afirmat importanța pe care țara noastră o acordă dezvoltării și modernizării industriei, agriculturii și celorlalte sectoare economice, a făuririi unei economii bazate pe cuceririle științei și tehnicii, pe activitatea de cercetare. Experiența României în ceea ce privește integrarea învățămîntului, a cercetării și producției este astăzi un factor determinant în crearea unor cadre științifice cu înaltă pregătire teoretică și practică, înzestrate cu un amplu orizont cultural, capabile să răspundă tuturor sarcinilor pe care le ridică o societate în plină dezvoltare.

Hotărîrile adoptate în cursul vizitei președintelui Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu se referă la extinderea cooperării culturale, a diversificării contactelor artistice, prin schimburi care să promoveze o mai bună cunoaștere între cele două popoare. În acest scop, a fost semnat un acord de cooperare în domeniile învățămîntului, științei și culturii și s-a procedat la un schimb de scrisori privind înființarea reciprocă de centre culturale. S-a convenit organizarea unei mese rotunde româno-britanică la care să se discute probleme bilaterale și internaționale de interes comun. Diversificarea schimburilor culturale, mai buna cunoaștere a patrimoniului artistic și a valorilor create în decursul secolelor, precum și a eforturilor actuale de îmbogățire a tezaurului moștenit de la înaintași, constituie procesul firesc de consolidare a prieteniei și unității morale între popoare legate între ele prin aspirația comună către pace și colaborare fructuoasă.

La încheierea vizitei în Marea Britanie, tovarășul Nicolae Ceaușescu exprima într-o formulă pregnantă concluziile fructuoase ale convorbirilor și contactelor avute: „Sintetizînd, cred că am ajuns la concluzia că trebuie să facem totul pentru a trăi în pace, pentru ca fiecare națiune să fie liberă și independentă, să poată să-și organizeze viața așa cum o dorește, fără nici un amestec din afară. Bazîndu-mă tocmai pe aceste înțelegeri și pe această concluzie, consider că se deschid perspective deosebit de bune pentru colaborarea româno-britanică viitoare, atît pe plan bilateral cît și în soluționarea problemelor internaționale. Iată de ce vom părăsi mîine Anglia cu impresii deosebit de plăcute și cu convingerea că vizita a deschis perspective noi unor relații mai bune între popoarele noastre și servește cauzei păcii și colaborării internaționale." Hotărîrea de a conlucra în vederea realizării acestor scopuri nobile a marcat întreaga desfășurare a vizitei de stat pe care președintele României socialiste a efectuat-o în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord. Se poate afirma că rezultatele fructuoase, perspectivele pe care le deschid convorbirile și hotărîrile adoptate marchează cu adevărat o etapă nouă în evoluția ascendentă a relațiilor româno-britanice. Ele demonstrează voința comună a două popoare și țări cu sisteme economico-sociale diferite de a conlucra în vederea promovării relațiilor de cooperare și pace pe continentul european, în vederea transformării acestui străvechi leagăn de cultură și umanitate într-o zonă a păcii și idealurilor luminoase. Vizita președintelui României socialiste este o dovadă concretă a faptului că voința de a transpune în viață marile idealuri ale cooperării între popoare este realizabilă prin acțiunea directă a factorilor responsabili, care se simt angajați personal în crearea unui nou climat pe continentul nostru. Relațiile bilaterale fructuoase stabilite între România socialistă și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord aduc o pagină strălucită în istoria promovării de către țara noastră a unor principii noi în cooperarea reciproc avantajoasă dintre state, a respectului independenței și neamestecului în treburile interne, a păcii și progresului.

„Fără a intra în amănunte, cred că am putea afirma că înțelegerile noastre sînt îndreptate spre o conlucrare pentru asigurarea cursului destinderii, securității în Europa și în întreaga lume, pentru o politică de pace și de colaborare între toate statele lumii, pe baza respectului independenței fiecărei națiuni. Cred că aceste obiective servesc, de asemenea, intereselor popoarelor noastre, cît și cauzei generale a păcii și prieteniei". (Din cuvîntul președintelui Nicolae Ceaușescu la ceremonia semnării Declarației comune)

România de azi

Răspunzînd marelui interes stîrnit în rîndurile opiniei publice de vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în Marea Britanie, o nouă lucrare dedicată României și personalității președintelui său vine să se adauge în chip semnificativ la șirul numeroaselor cărți pe care editurile britanice le-au consacrat, în timp, șefului statului român. Lucrarea, purtînd titlul **Nicolae Ceaușescu – Efortul de a crea o Românie modernă**, apare la Editura „Russel Press Limited" din Nottingham sub îngrijirea cunoscutului om politic și publicist Stan Newens, autor, în 1972, a unui alt volum, intitulat **Nicolae Ceaușescu – Omul, ideile sale, înfăptuirile pe calea socialismului** – selecție reprezentativă din operele ilustrînd activitatea dinamică și neîntreruptă a președintelui României. Noul volum, editat în condiții grafice deosebite, în cele 280 de pagini, cuprinde cele mai importante cuvîntări și declarații ale șefului statului român, constituindu-se într-o remarcabilă prezentare a puternicei personalități a președintelui țării noastre. Într-o amplă prefață, editorul Stan Newens subliniază că „ideile președintelui Ceaușescu sînt de un interes aparte, întrucît ele reprezintă o bază intelectuală pentru adoptarea unei politici independente. Extrasele incluse în acest volum ilustrează atît natura independentă a politicii românești, cît și justificarea ei teoretică". Volumul relevă excepționala contribuție a președintelui Nicolae Ceaușescu în dezvoltarea socialismului științific și la aplicarea în condițiile specifice ale României, activitatea neobosită a secretarului general al partidului nostru pentru afirmarea drepturilor suverane ale statelor și a rolului țărilor mici și mijlocii, concepția sa privind instaurarea în lume a unei noi ordini economice, eforturile susținute în direcția destinderii internaționale, pentru realizarea securității europene, pentru dezarmare, și, în primul rînd, pentru dezarmarea nucleară. Sînt inserate extrase largi din opera șefului statului român privind tradițiile revoluționare ale clasei muncitoare, țărănimii și armatei române, iar un capitol întreg este consacrat activității P.C.R., reliefîndu-se misiunea sa istorică și responsabilitățile pe care și le-a asumat față de viitorul poporului român. Numeroase pagini analizează relațiile României cu toate țările socialiste, raporturile tot mai ample cu toate statele lumii, indiferent de sistemul lor social, pe baza principiilor promovate cu consecvență de P.C.R. Alături de imaginea politicii externe a României, strălucit reprezentată în lume de secretarul general al P.C.R., cartea oferă cititorului imaginea politicii interne a țării noastre.

NICOLAE CEAUȘESCU
The Effort to Create a Modern Romania
Edited and Introduced by Stan Newens MP

Stan Newens declara după apariția volumului în librăriile britanice: „Consider că președintele Nicolae Ceaușescu se bucură în Marea Britanie și în lume de o mare popularitate și de o poziție unică în politica mondială, ceea ce-i conferă posibilitatea unică de a-și aduce o contribuție substanțială la orientarea pe un curs pozitiv a politicii mondiale și la realizarea destinderii".

V. F. Mihăescu

Universul capodoperei

Nu mai este cazul, desigur, să reamintim în aceste succinte însemnări care este importanța operei lui Joseph Mallord William Turner*) pentru evoluția picturii britanice și europene a secolului al XIX-lea. Critica mai veche și mai recentă a văzut în el nu doar un precursor de marcă al impresionismului ci și pe unul dintre acei deschizători de drumuri fără de care arta lumii ar fi fost sărăcită de un șir de capodopere. Despre Turner precursorul — și faptul nu este deloc paradoxal —, o imagine cuprinzătoare dau acuarelele sale, prezentate în sălile Muzeului de Artă al R.S.R. într-o selecție operată cu grijă pentru a ilustra cît mai elocvent acel nou fel de a gîndi forma plastică care, în ultimă instanță era reflexul unei noi modalități de a aborda intelectual și de a percepe, realitatea. Cele cîteva zeci de mii de acuarele și desene rămase după moartea lui Turner vorbesc de la sine despre efortul colosal făcut de artist în scopul realizării unei corespondențe efective între emoție și senzație, în scopul transmiterii nealterate a acelor efecte, a acelor jocuri de lumini și culoare pe care retina le reține o fracțiune de secundă din imponderabila lor trecere. În încercarea de a face să trăiască imaginea prin ceea ce are ea natural, intim, nereelaborat, nefiltrat de o concepție în virtutea căreia se vrea a se picta ceea ce se vrea a se vedea, opera lui Turner se opunea direct academismului ca formulă și clasicismului ca atitudine, deschidea poarta înțelegerii faptului că arta se poate adresa naturii, realității ca unui autentic izvor generator. Este aproape obsedantă această constantă întoarcere la natură a lui Turner, atît de obsedantă încît mulți au vrut să vadă în el mai ales un novator al artei peisajului. Că lucrurile nu stau astfel și că în opera lui Turner se prefigurează acele mutații fundamentale ce sînt, în fond, reflexul pătrunderii în conștiința artistică a începutului de secol al XIX-lea a fermenților ce pe planul gîndirii lărgeau orizontul cunoașterii umane cu noi elemente, o arată cît se poate de clar suita de acuarele expuse, care, în esență, sînt reprezentative pentru întregul iter, frămîntat, al creației acestui artist. Frămîntat și pentru că aspirațiile și demersurile sale par a se mișca pe un teren foarte deschis sugestiilor de tot felul, pe un teren în parcurgerea căruia, neîndoielnic, factorul stabil este consecvența cu care încearcă să coreleze, menținîndu-se însă între hotarele aparențelor, problematica luminii, culorii, atmosferei. Să privim aceste schițe timpurii, în care se simte influența spiritului și nu doar a gustului romantic al vremii! Între ele și „Valul uriaș" sau „Incendiul parlamentului" este o apreciabilă distanță, ce nu poate fi măsurată doar prin diferența de organizare a spațiului, suprafețelor, prin vibrația tușelor și forța de sugestie, sau prin impresia accentuată sau mai puțin accentuată de mișcare. Acuarelele lui Turner matur au sinceritatea explozivă a unei libertăți cîștigate prin renunțări, prin travaliu. Prezența lor masivă în expoziție ține de altfel să sublinieze ideea că nodul central al artei marelui pictor englez stă aici, în această desprindere de constrîngeri, în virtutea căreia ochiul, însetat de lumină, se scufundă în lucruri.

G. Arbore

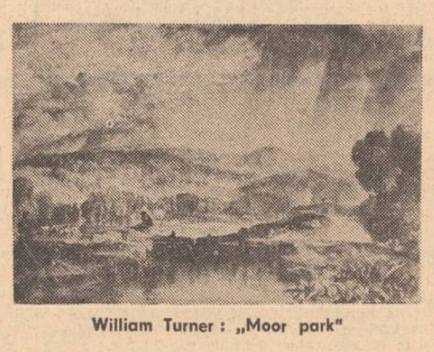

William Turner: „Moor park"

*) Turner, „Acuarelă și desen". Expoziție organizată de C.C.E.S. și British Council, Muzeul de artă al R.S.R.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Panait Marian

ANUL XXI
25
(843)
Sîmbătă
24 iunie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„Eu am considerat întotdeauna artiștii plastici, ca și pe ceilalți creatori, de altfel, scriitori și artiști, ca foarte apropiați de întreaga activitate a partidului și statului nostru — ca să spun așa, ca detașamente active ale marelui front de formare a omului nou. Pentru a realiza împreună opera educativă de formare a omului nou, este necesar ca, într-adevăr, să mergeți ferm pe această linie, să faceți totul ca politica partidului nostru comunist — care corespunde intereselor vitale ale întregului nostru popor — să capete expresie în toate domeniile, inclusiv în arta plastică."

NICOLAE CEAUȘESCU

din Cuvîntarea rostită la Conferința națională a Uniunii Artiștilor Plastici

Arta pentru popor

Acesta este idealul major, sub semnul căruia s-a desfășurat Conferința Națională a Uniunii Artiștilor Plastici, onorată de prezența, la deschiderea lucrărilor, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a tovarășei Elena Ceaușescu, a altor conducători de partid și de stat.

Prin întreaga lor desfășurare, prin manifestările prilejuite de momentul inaugural, lucrările conferinței au dat expresie adeziunii profunde a artiștilor plastici față de politica internă și internațională a partidului, stimei și prețuirii oamenilor de artă față de președintele țării, a cărui neobosită activitate il ilustrează nu numai ca pe un mare om politic al epocii contemporane, a cărui personalitate este amplu apreciată în întreaga lume, ci și ca pe un mare prieten al oamenilor de artă, ca pe un promotor strălucit al unei politici de afirmare plenară, liberă a creației artistice, inspirată din viața poporului și dedicată, cu o nobilă generozitate, acesteia. Cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în deschiderea lucrărilor conferinței, a pus încă o dată în lumină atenția statornică a partidului, a conducerii sale față de destinul culturii românești contemporane, preocuparea continuă a de a crea condițiile și climatul necesar afirmării depline a tuturor oamenilor de talent. Răspunsul artiștilor plastici — ca, de altfel, al tuturor creatorilor de frumos din România — față de o asemenea politică generoasă, care conferă artistului dreptul la o existență demnă, la împlinirea personalității sale, s-a materializat semnificativ în spiritul în care s-au desfășurat lucrările conferinței, în gravitatea cu care participanții la dezbateri au abordat problemele majore ale dezvoltării artei plastice. Pentru conștiința fiecăruia dintre cei prezenți la acest forum democratic al culturii socialiste au constituit o veritabilă călăuză, repere majore de meditație și acțiune ideile cuprinse în cuvîntarea secretarului general al partidului. **„Se poate spune că tot ceea ce am realizat — afirma tovarășul Nicolae Ceaușescu — este rezultatul creației și muncii libere a întregului nostru popor, al conducerii sale de către partidul comunist care, călăuzindu-se după concepția revoluționară materialist-dialectică și istorică, după principiile socialismului științific, aplică în mod creator, la condițiile țării noastre, adevărurile și legitățile generale, asigurînd mersul ferm înainte al țării pe drumul socialismului, pe drumul societății comuniste".**

Între numeroasele rezultate ale creației și muncii libere s-au înscris și împlinirile artistice, riguros evidențiate în cadrul conferinței. Cele circa 300 de opere, reunite în expoziția organizată cu prilejul conferinței, expoziție inaugurată și vizitată de tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, de ceilalți conducători de partid și de stat, propun o imagine edificatoare a dezvoltării originale a artei plastice românești, a efervescenței creatoare care a cuprins întreaga țară. Lucrările în care sînt evocate marile momente ale istoriei poporului — formarea statului dacic centralizat sub conducerea lui Burebista, Revoluția de la 1848, cucerirea Independenței de stat a României în 1877, răscoalele țărănești din 1907, formarea statului național român unitar în 1918, naționalizarea principalelor mijloace de producție în 1948 —, omagiul adus în lucrări de vibrantă sensibilitate conducătorului iubit al partidului și statului nostru, creațiile inspirate din viața nouă a poporului se constituie într-o veritabilă „dare de seamă" a muncii de creație, într-o adevărată oglindă a căutărilor și împlinirilor artistice. Cei peste 1 400 de membri ai Uniunii Artiștilor Plastici — români, maghiari, germani și de alte naționalități — au trăit cu îndreptățire sentimente de satisfacție, izvorîte din conștiința participării active la viața artistică a țării, participare reflectată în cele 2 700 de expoziții, deschise în ultimii cinci ani, cuprinzînd peste 100 mii de lucrări, expoziții ce au fost vizitate de peste 1 milion de iubitori ai artei —, în contribuția la activitatea editorială, materializată în albume de artă, în cărți a căror ținută grafică atestă și ea maturitatea artei plastice contemporane.

Eveniment cu adînci implicații în viața culturală a țării și, în primul rînd, în activitatea creatoare a tuturor pictorilor, sculptorilor, graficienilor țării, Conferința Națională a Uniunii Artiștilor Plastici, desfășurată în mod fericit sub semnul ideilor și cerințelor formulate în cuvîntarea secretarului general al partidului, va determina, fără îndoială, un nou avînt al creației din acest domeniu, o superioară dezvoltare a tradițiilor luminate ale artei plastice românești care — prin tematica și măiestria artistică — va îmbogăți patrimoniul național cu noi opere, punînd în valoare tot mai pregnant talentul și forța creatoare ale oamenilor de artă, virtuțile spirituale ale poporului român, răspunzînd cerințelor legitime ale poporului, dovedind, într-o mare diversitate de forme, că **socialismul deschide perspective reale pentru afirmarea creației libere, pentru făurirea unor opere de înalt nivel social și artistic.**

Luceafărul

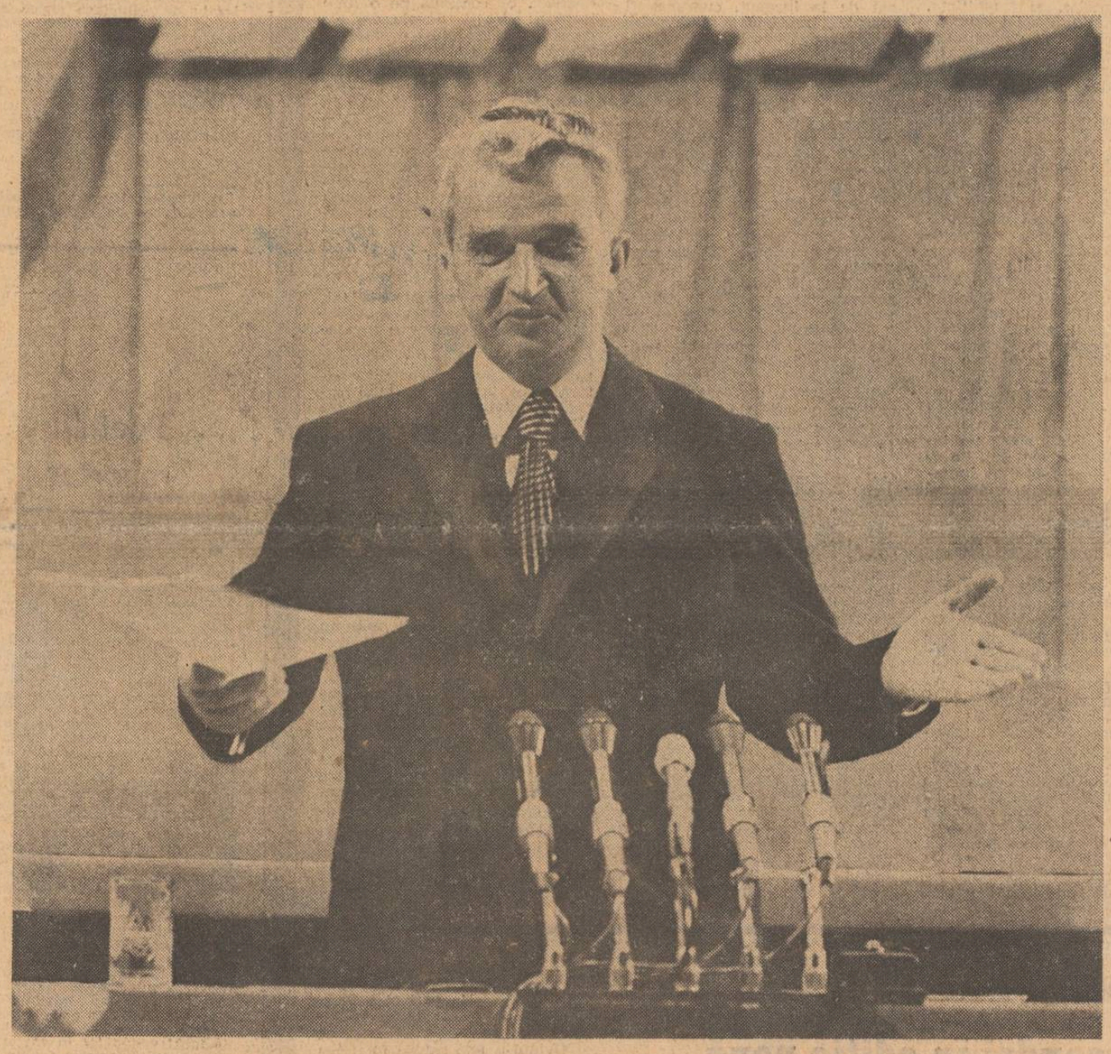

Marea și unitara noastră familie care înalță omul

Diviziunea muncii gazetărești în cadrul echipei de presă care a realizat reportajul recentei vizite a tovarășului Nicolae Ceaușescu în județe din Transilvania mi-a oferit prilejul memorabil de a trăi acest eveniment alături de muncitorii, ori mai bine zis tinerele muncitoare de la Întreprinderea de tricotaje situată pe platforma de est a orașului Miercurea Ciuc, platformă ce mai cuprinde încă două unități ale idustriei ușoare, respectiv Întreprinderea de confecții și Filatura de lînă pieptănată, o fabrică de produse lactate și, cunoscuta de pe acum, Întreprindere de tractoare pe șenile, toate create în ultimului deceniu. Pregătirile de întîmpinare a mult iubitului conducător și emoțiile erau în plină creștere încă de la prima oră a dimineții, dar odată cu apariția elicopterului prezidențial în zarea orașului, peste crestele muntoase din apropiere, parcă un vînt proaspăt a făcut să freamăte și mai viu atît culoarele mulțimii aflate pe artera ce străbate platforma industrială, cît și cele din fața incintei întreprinderii, ca și halele productive. Plutea în atmosferă o mare solemnitate, dar una intimă, caldă, de familie care așteaptă să revadă în mijlocul ei pe cei mai dragi ai săi. Trecerea înalților oaspeți spre Filatura din imediata vecinătate a ridicat la maximum temperatura entuziasmului odată cu nerăbdarea întîlnirii, cea de-a treia a destoinicului colectiv cu secretarul general al partidului căruia această întreprindere îi datorează totul, de la decizia construirii ei în 1968, la inaugurarea din 30 decembrie 1969 și dezvoltarea ulterioară, etapă cu etapă. Nu mai departe decît la ultima vizită, după cum s-a consemnat în presa cotidiană, ca urmare a indicațiilor date de tovarășul Nicolae Ceaușescu în dialogul de lucru purtat la fața locului, capacitatea productivă, prin amplasarea de noi utilaje în spațiile insuficient folosite, a crescut cu 18 la sută, în timp ce produsele de calitatea I au atins un procent de 98 la sută față de numai 90 la sută la precedenta vizită în 1976. Valoarea producției nete din acel an s-a realizat în primul semestru al lui 1978. Fiecare nouă vizită, începînd din 1971, cînd a avut loc prima, a însemnat, în fapt, o nouă etapă în viața și în realizările acestui colectiv. De altfel, din discuția cu cîteva grupuri de tinere muncitoare, am catat că ele își socot vechimea ni muncă am constatat că ele își socot vechimea în această întreprindere în funcție de numărul vizitelor. Vechime e mult spus, căci majoritatea din aceste fete sînt la vîrsta debutului în profesie și în viață, nu demult ele absolvind fie școala profesională, fie cursurile de calificare organizate aici. Cele mai multe vin de la țară, din județele Harghita, Covasna, Mureș, dar și din cele de peste munți, Bacău, Neamț, Suceava, Iași ba chiar Vaslui. Ele se înțeleg de minune, nu numai verbal, căci cuvintele românești, în dulcea rostire moldovenească și cele maghiare în rostirea secuiască se împletesc întocmai ca firele viu colorate în tricotajele lor, dar și la căminele muncitorești pentru nefamiliști, în blocurile din cartierul nou, învecinat, „Tudor Vladimirescu", unde tinerele familii au primit locuințe sau în formațiile artistice unde gingașele trilesești alternează cu invăpăiatul ceardaș. Dar ceea ce le unește în cel mai înalt grad este dragostea nețărmurită față de oaspetele care din

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 3-a :

Mesaj și opțiune în arta plastică

Conferința națională a artiștilor plastici a adus, încă o dată, în actualitatea conștiințelor, ca un îndemn, cuvintele secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cuprinse în Cuvîntarea la Congresul educației politice și al culturii socialiste : „Sorbiți apa limpede, răcoritoare și veșnic vie a izvoarelor patriei noastre socialiste".

Din magistrala Cuvîntare a președintelui țării la actuala Conferință națională a U.A.P. desprindem importanța deosebită ce se dă muncii de creație a artiștilor plastici din România, prețuirea față de arta plastică și slujitorii ei, a căror operă izvorăște din dorința de a contribui la elevarea vieții spirituale a poporului, la făurirea omului nou, devotat cauzei socialismului, idealurilor partidului nostru comunist.

Acestui adevăr de netăgăduit, slujit de pictori, sculptori, graficieni, îi dau expresie participanții la dezbaterea noastră.

● Semnează : ● Ion Vlasiu ● Octav Grigorescu ● Șerban Epure ● Sabin Bălașa ● Balogh Peter ● Gh. Iliescu-Călinești ● Constantin Lucaci ● Mihai Gheorghe.

Vitralii muzicale mureșene

Pe Valea Mureșului, acolo unde copacii ascund cercuri echilibrate, în stare să răspundă cu înțelepciune vibrării, muzica își vede de cosmogonicele ei rosturi.

La Reghin se construiesc viori : copacul care face legătura între pămînt și Calea Lactee, copacul desenat în vechime cu trup de om, este aici „molidul de rezonanță" ; prin trunchiul secționat se văd ca într-o busolă inelele către nord mai apropiate, către sud mai îndepărtate, în anii de secetă strînse, în anii ploioși mai deschise. Viori cu fibre egale : înseamnă ani, cu o climă constantă, ani de armonie a naturii. La fel, concertele ascultate au fibra egală, ani de armonie ai unei filarmonici cu interpreți de prima valoare.

A VIII-a ediție a **„Zilelor muzicale tîrgumureșene"** așează asemenea unui magnet firele vieții muzicale într-o ordine nouă. Este prezentată într-un concert special **violena,** instrument creat de muzicologul inventator **Ion Delu** ; răspunzînd nevoii de instrumente tranzitorii, violena și-a lămurit necunoscutul timbru prin partituri clasice (Bach, Paganini) dar și prin creații ale compozitorilor contemporani, îndeosebi transilvani : o sonată concertantă cu tratare modal-cromatică pentru violenă, viobassa și coarde, semnată de **I. Hencz** ; „Metamorphosae giocose" pentru vioară, violenă și violoncel de **E. Terényi** ; „Quadricinium II" pentru flaut, violenă, vibrafon și harpă de **T. Fătyol.** Cele „Trei crochiuri" de **Gr. Nica** prezintă violena ca solistă într-o lucrare cu aspect dodecafonic, bazată însă pe severe principii de construcție ; „Balada" de **Gh. Șoima** îi conferă un rol de rapsod. Prezentarea datorată lui **Csiky Boldizsár** s-a integrat atmosferei simpozionului muzicologic ce precedase

Grete Tartler

Continuare în pag. a 5-a

ÎN ACEST NUMĂR:

● **Festivalul național „Cîntarea României"** ● **Poeme de** Gheorghe Tomozei ● Cseke Gábor ● Mihai Ursachi ● Stelian Oancea ● **Cronica literară de** Ov. S. Crohmălniceanu ● **Viața cărților** ● **Varia de** Al. Piru ● **Fragmente critice de** Eugen Simion ● **Cartea cu prieteni de** Fănuș Neagu ● **Atelier literar de** Geo Dumitrescu ● **Revista străină** ● **Sport**

CONTEMPORANII NOȘTRI

Timpul scrisului și al literaturii

Una dintre frazele fundamentale ale „Vieții ca o pradă" e aceasta : „Conștiința măsura proporțiile dezastrului care ar fi urmat iar instinctele tremurau : nu se știe ce-aș fi ajuns în viață **dacă jocul întîmplării,** (s.n.) al cărei erou eram, s-ar fi destrămat și eu aș fi apărut în ochii învățătorului așa cum eram și nu cum, prin nu știu ce mister, credea el că sînt".

Neîndoios, fraza aceasta a fost forjată în mod egal de amintire și de operă. Oricum, există în opera de început a lui Marin Preda, cu linii apăsate subliniat, momentul în care conștiința ia act de sine : este clipa ieșirii din somn, a ieșirii din inerția biologică, Eroul se bucură, cu o mirare sesizată fin de autor, că **există** ca ființă gînditoare. Literatura **timpurie** a lui Marin Preda este bogată în „momente ale trezirii" ; am putea să observăm că în **Întîlnirea din pămînturi** „deșteptarea" reprezintă un leit-motiv cu semnificații multiple. Scriitorul ia cunoștință de sine așa cum personajele lui iau cunoștință de valoarea lor ; trezirea înseamnă și intrarea **într-o stare** (lume) ce face prielnică **povestirea,** narațiunea. „Într-o dimineață de toamnă, înainte de revărsatul zorilor, Vasile Catina se trezi deodată din somn cuprins de o spaimă grozavă", sună prima frază a **Colinei.** Opera începe printr-un refuz al cotidianului banal, prin refuzul liniștitei curgeri a evenimentelor. **Povestirea** dezechilibrează viața inertă, existența vegetativă : ea se ocupă de cei care iau cunoștință de trezia lor. Literatura devine o problemă de conștiință : o intrare în altă lume are loc prin această „trezire". Uneori **(ca în Amiaza de vară)** somnul, ca și trezirea, sînt consemnate pentru **a da echivalență unui** pastel dar și unei superstiții. În numita schiță, **trezirea** e multiplicată prin **vocea** soțului care le aduce la realitate pe femeile capabile a-și lăsa imaginația în voia ei : după prima trezire, cea care le introduce pe cele două femei, odată cu cititorul, în zona ficțiunii (superstiției) cea de a doua le așează în ritmurile firești ale existenței. În **Întîlnirea din pămînturi** trezirea personajului e simbolică (dar și reală), la începutul părții a treia („Cînd se trezi dimineața, auzi un pîlpîit de aripi, apoi cîntecul lung al cocoșului. Într-o fulgerare, flăcăul simți în el bucuria zilei..."). Tot simbolică e și lupta în care tînărul trebuie să-și ia în posesie **realitatea,** lumea nouă a sa. Textul **Întîlnirii...** este programatic, personajele lui Marin Preda evoluînd sub semnul lui.

Și celebra **Desfășurare** începe tot **cu o „trezire"** : „Ilie Barbu se trezi din somn cu ochii limpezi, ușor și liniștit, ca din nimic, **cu toate că se culcase seara frînt de osteneală** (s.n.). Se trezi ca de obicei, cu capul la marginea căpătîiului (...). „Uite, domnule, s-a făcut dimineață", gîndi el cu mirare. Odată cu „trezirea" personajul intră într-o lume nouă în care domnește o ordine nouă, ce trebuie a fi înfățișată cititorului. Ea este o lume exemplară, care se inaugurează printr-un erou exemplar. Dacă opera lui Marin Preda este a unui **clasic** asigurînd echilibrul prozei românești de azi, **Viața ca o pradă** este ironia pe care, din înălțimile sale, o adresează **raționalului** pe care scrisul său se întemeiază. Într-un edificiu clasic, **Viața ca o pradă** e o carte „anticlasică".

Există un halou de poezie ce înconjoară **faptele** iluminate de memorie : un șir de interogații ale scriitorului încearcă să transeze întrebarea-supratemă a cărții : există, în existența scriitorului (ce se mărturisește) o predestinare ? Poezia **predestinării** (ca temă literară) este cea care dă mare intensitate poetică unor momente ale narațiunii. Nicolae, cel ce voia să inventeze

Cornel Ungureanu

Continuare în pag. a 6-a

INSTANTANEE

Despre sublim

Ca mulți scriitori și artiști, Voltaire își iubea uneori mai mult operele de mîna a doua, decît cele unanim recunoscute drept capodopere. Astfel el a rămas neplăcut surprins că **Istoria Imperiului Rusiei sub Petru cel Mare** (1759) a avut mai puțin succes decît **Istoria lui Carol al XII-lea** (1731). Găsim expresia motivată a acestui sentiment în povestea sa, **Omul cu patruzeci de secuzi** (1768) :

„S-a pus întrebarea de ce prefera lumea să citească istoria lui Carol al XII-lea, care și-a petrecut viața distrugînd, aceleia a lui Petru cel Mare, care și-a consumat-o creînd. Am tras concluzia că slăbiciunea și frivolitatea sînt cauza acestei preferințe ; că în timp ce Carol al XII-lea a fost Don Quijote al Nordului, Petru i-a fost Solonul ; că mințile superficiale preferă eroismul extravagant, marilor vederi ale unui legiuitor ; că amănuntele întemeierii unui oraș le plac mai puțin decît temeritatea unui bărbat care înfruntă zece mii de turci numai cu slujitorii lui, și că în sfîrșit cititorilor le place mai mult să se distreze decît să se instruiască. De aci urmează că o sută de femei citesc **Halimaua,** împotriva uneia care citește două capitole din Locke".

Cu acest compliment către defuncta doamna du Châtelet se încheie interesantul paragraf, care însă nu ne-a putut convinge.

Istoria lui Carol al XII-lea, despre care Brunetière spunea că a fost compusă ca o tragedie, nu este povestea vieții unui nebun, ci a unui mare rege viteaz, dar nenorocos, răpus de un glonte în miezul existenței lui, cînd era din nou

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

I. Negoițescu — Radu Stanca

Un roman epistolar

Sub titlul atracțios, dar și îndreptățit — așa cum se dovedește pînă la urmă — **Un roman epistolar**, facem cunoștință cu corespondența între Ion Negoițescu și Radu Stanca, purtată de-a lungul anilor 1947—1961. Coperta evocă Sibiul, prin care cei doi amici și-au dus noctambulele, nesfirșitele și peripateticile discuții, unde umbre hoffmann-iene alunecă pe ziduri vechi și sînt imaginabile aventuri stranii ca în „Balada studențească" a autorului „Horei domnițelor". E și polul magic al corespondenței, aș putea spune generatorul ei. Prietenii nu mai au prilejul colocviilor de altădată; vremurile pun mereu spații între ei. Negoițescu e cînd la București, încercînd să-și găsească fără succes mijloace de trai prin scris, cînd prizonierul Clujului, unde ocupă diverse slujbe precare. Radu Stanca rămîne claustrat mult timp în Sibiu, solitar, bolnav, avid să mai poată schimba cu cineva un cuvînt. Cînd începe să aibă succes profesional, își descoperă marea iubire și se căsătorește, ajunge să fie acaparat de treburi, sau lipsește la rîndul său din „domolul" burg. Dacă revederile amicilor ar fi fost mai dese și realizabile fără prea mari greutăți, toată corespondența aceasta de ardențe intelectuale, silite să sufere o combustie mocnită, poate nu lua naștere niciodată. Așa, ea exercită o funcțiune suplinitoare; e un substitut al preumblărilor și dialogurilor interminabile din anii studenției sibiene.

„Romanul" epistolar se realizează pe două planuri. E întîi, al acestei prietenii născute sub zodia lecturilor și patimii literare. Mă duce gîndul îndată la corespondența dintre Jacques Revière și Alain Fournier publicată în 1928, nu după 1945 cum s-a spus. Aceeași escaladare juvenilă și entuziastă a munților inimii, după vorba lui Rilke. O egală nevoie de împărtășire grabnică a revelațiilor lecturii. Le apropie, în sfirșit, un similar dispreț pentru centrele metropolitane și viața lor intelectuală superficială, mondenă, față de cea autenticizată prin recluziunea provincială, aversiunea afișată ascunzînd însă dorința cuceririi capitalei.

Uimitoare e seriozitatea acestor tineri, pregătirea lor și desăvîrșirea ei necontenită prin lecturi asidue, grele. O adevărată voluptate a cufundării în tomurile marilor filozofi și autori clasici îi stăpînește pe epistolieri. Mai cu seamă Negoițescu își face mereu programe de studiu sistematic și le îndeplinește conștiincios. După „Das Problem des geistigen Seins" de Hertmann, ia hotărîrea să examineze toată opera gînditorului. Intercalează între parcurgerea volumelor acestuia lucrări de Oskar Walzel, Dilthey și Spengler. Prin Maritain intră în Sfîntul Toma și, apoi, îi ia la rînd pe scolastici. Paralel citește pe Thomas Mann și Gottfried Keller. Stanca îl urmează, firește nu cu o egală bulimie, dar destul de stăruitor și atent. Străbate tot teatrul lui Kleist, îl recitește pe Shakespeare, în căutarea unei piese mai puțin jucate, ca să-i redacteze caietul de regie. În timp ce montează „Gaițele" se delectează cu Hofmannsthal, pe care-l epuizează. Amîndoi ascultă vrăjiți muzică la radio, pîndesc concertele eveniment și își comunică impresiile resimțite după audiție. Schimbul de idei estetice între ei e foarte viu și are loc la o mare înălțime; tinerii nu cunosc tabuuri spirituale, își permit să judece aspru autori reputați. Negoițescu mărturisește fără sfială o neaderență la Dostoievski, îl execută în cîteva rînduri pe Cocteau. Intră într-o dispută cu Stanca privitor la Caragiale. Judecățile fac apel mereu la argumente axiologice și filozofice solide. Fără tensiunea ideilor, nimic nu le pare într-adevăr înnobilat, „euphorionist".

Fiindcă, ținem aici, la romanul amiciției intelectuale, să notăm că scrisorile sînt redactate pentru a fi publicate cîndva, ulterior adică, păstrează o ținută artistică vizibilă, au turnura elegantă a frazei destinate tiparului; nicăieri nu au loc poticneli sau sînt lăsate, din fuga condeiului, neglijențe stilistice. Tonul colocvial e ușor butonat chiar și în conținut, tinerii se feresc să fie frivoli, lucrurile care frizează zonele mai joase ale existenței sînt numite delicat, cel mult „picante". Experiențele vieții zilnice sînt curățate de orice zgură prea terestră. Sînt mărturisite, bineînțeles, și umilințe, lipsuri penibile, nevoi vestimentare imperioase, neîmplinite; totuși, relatarea leapădă pe drum amănuntul sordid sau măcar crud și revine neîncetat la planul curat al spiritului, chiar în momentele de deziluzie.

Sigur că, sub raportul spontaneității și autenticității trăirilor comunicate, corespondența pierde astfel din valoarea documentară, ba poate chiar psihologică, în direcția cunoașterii mai profunde a protagoniștilor. E puțin straniu ca doi tineri, supuși atîtor tribulații, sguduiri sufletești și frustrări sociale să converseze tot timpul fără familiarități, izbucniri verbale necontrolate, rămînînd imperturbabili sau, după o expresie călinesciană, „solemni și eleganți". Există, neîndoios, puțin teatru aici. Să nu uităm că unul din epistolieri îl avea în sînge, iar celălalt arată un interes aprins spectacolului. Pe de altă parte — și faptul se încarcă de semnificații, cîștigînd în altfel, indirect, o valoare documentară, istorico-literară, ba chiar revelatorie pentru o anume mentalitate intelectuală din anii respectivi.

Deținem mai întîi o dovadă elocventă asupra conștiinței precoce de sine a „cerchiștilor", încrezători în valoarea lor, fără umbra vreunei dubiu. Peste elogiile reciproce și repetarea ideii nu puțin prezumțioase dar scuzabile prin vîrsta emițătorului, că abia „euphorionismul" va face să înceapă adevăratul clasicism românesc, înscriind pe orbita universului cultura noastră, stilul epistolelor vădește o certitudine interioară. Ea e manifestă la Negoițescu, care are neobosite proiecte grandioase. Stanca — să recunoaștem — dă și semne de trac. Dar e mai mult o formă de modestie temperamentală și avem tot dreptul să o suspectăm la un om care a fost și actor; convingerea în valoarea deosebită și durabilitatea pieselor sale, mai ales, se lasă repede ghicită. Descoperim apoi chiar confirmarea ipotezei în declarații de satisfacție exprimată deschis. Oricum, fără o acută autoconștiință a valorii, toată corespondența aceasta, ținută în stilul modelelor ilustre anterioare, ar fi ajuns repede un joc pueril fără sens. Nu lipsește nici convingerea că și mulți dintre ceilalți „cerchiști" vor marca literele românești. Negoițescu are, neîndoios, „flair". E și franc cu noi, lăsîndu-ne să vedem că n-a mizat de la început, cum am fi crezut, pe Doinaș îndeosebi. Multe pronosticuri s-au adeverit însă.

Interesantă e și noțiunea de „euphorionism", care ar defini mai exact tendințele „Cercului literar din Sibiu". Termenul rămîne destul de nebulos, dar dincolo de accepția foarte largă pe care tind să i-o dea epistolierii, chiar cînd invocă anumite note distinctive (tragicul și dimensiunea etică), cîteva trăsături caracteristice orientării se lasă surprinse. Clasicismul acesta a fost un soi de neoromantism de tipul secesionist german. Ca mentalitate literară, sibienii aduc mult cu membrii vestitului cerc al lui Ștefan George. Și simpatiile pentru Hofmannsthal bat tot într-acolo. Nici cu alți autori germani frecventați, Gundolf, Klages, nu ne aflăm altundeva.

Pînă și împingerea ideii autonomismului estetic către o „religie" a artei a existat printre colaboratorii faimoaselor „Blätter für die Kunst". Ei au cultivat și o asemănătoare mistică a amiciției, cu fervori necruțătoare și căutări de comuniune totală în spirit. Să reținem că s-au numit la rîndul lor, „neoclasici", deși tumultul interior, gustul absolutului, spiritualismul cu înclinații iraționaliste și mai ales lirismul ideilor îi situau la antipodul olimpianismului. „Euphorionismul", privit dintr-o perspectivă mai puțin ambițioasă, ar fi pur și simplu o intelectualizare sporită a literaturii noastre, prin reclamarea unei conștiințe axiologice, neapărat necesară și creatorilor. „Cerchiștii" au dat numeroși critici remarcabili. În afară de Negoițescu, pe Regman, Balotă, Radu Enescu. Dar chiar poeții (Stanca, Doinaș) s-au dovedit comentatori de înaltă clasă ai literaturii. Nu e întîmplătoare, sub acest raport, schițarea unei apropieri de Camil Petrescu.

Revelatoare pentru o anumită mentalitate intelectuală proprie momentului istoric e și forma de închidere în „turnul de fildeș" a epistolierilor. Mai nimic din frămîntările social-politice ale epocii nu trece direct în corespondența celor doi amici, dar, subteran, toată e agitată de ele. Practic, constatăm faptul mărturisit de I. Negoițescu în rîndurile dinaintea scrisorilor: locatarii „turnului de fildeș" resimt dureros nevoia de public. Merită menționat aici rolul salutar jucat de critic. O adevărată demonie a afirmării îl stăpînește; el întreține speranțele celorlalți, le fixează programe de lucru, îi cheamă la răspundere, atunci cînd riscă să-și uite datoriile față de vocația lor creatoare, fie și din motivul fericirii personale. Fără atîta tenacitate, efervescență, himerism molipsitor — aș îndrăzni chiar să spun — nu știu dacă mulți „cerchiști" n-ar fi descurajat.

Romanul prieteniei intelectuale e și unul al amiciției pur și simple. Ultima introduce și o epică mai încordată în text. Momentele inerente de neînțelegere stîrnesc crize puternice și cer, spre a fi învinse, asigurări noi ale unui devotament fără margini. Intervine apoi amorul, primejduind amiciția prin dispersarea interesului afectiv. Prietenii fac eforturi să depășească o situație adolescentină pentru a se adapta experiențelor mature. Lucrul nu e ușor și provoacă reacții psihologice neprevăzute. Epistolierii trec pe rînd la rolul de confident, fiind nevoiți să încurajeze, să consoleze sau să dea consilii, după cum evoluează furtunile amoroase. În ciuda stăruinței, marea iubire a lui Stanca, mariajul și apoi paternitatea răcesc fatal febrele amicale studențești. Scrisorile poetului se răresc. Negoițescu își începe de aceea, în 1959, o misivă astfel: „Dragă Radule, cu toate că probabil n-ai uitat cu desăvîrșire, țin să-ți atrag atenția că cel ce îți scrie e un vechi prieten din vremea studenției". Și continuă pe o linie ironică: „Va fi nevoie desigur de un oarecare efort de memorie ca să-ți reamintești de mine: sînt neschimbat, tot brunet, tot cu ochelari și tot la fel de pitic".

Amiciția nu piere, rămîne în fond la fel de solidă dar ia o formă simplificată, practică, pe care o colorează ușoare melancolii pentru ceea ce fusese altădată. Păcat că lipsește corespondența, în măsură a puncta finalul tragic al „romanului epistolar", sfîrșitul timpuriu cunoscut de Radu Stanca, atunci cînd norocul părea să-i surîdă mai mult.

Că realitatea reușește să facă, în cazul de față, concurență ficțiunii, ne-o dovedește o constatare surprinzătoare. Din scrisorile alăturate prind vieți două personagii foarte expresiv conturate, ca într-un veritabil roman: agitatul Nego, optimistul incorigibil, incisivul cu vocații de Saint-Just pe tărîmul literaturii, studiosul și dispusul la facetii gustătorul expert, senzualul împins să-și teatralizeze sentimentele; mai interiorizat, Stanca, stăpînit de ambiția travaliului executat fără cusur, chiar atunci cînd nu-l pasionează, înflăcăratul care arde efectiv în iubire, purtătorul măștii diletantului, deși are dexteritatea maestrului, indecisul, intristatul încă înaintea luptei cu voievodul său „între patruzeci de steaguri" și neștiind pe care să-l aleagă.

Instantanee reușite ale altor „cerchiști" sau cunoștințe comune ne populează și ele corespondența animînd-o. Cartea lasă la capătul lecturii senzația unei plăcute băi spirituale, nu fără a sugera și destule traume omenești grave, ascunse însă orgolios și dibaci sub haina dialogului intelectual subțire.

Ov. S. Crohmălniceanu

VARIA

Teatrul lui Alecsandri în ediție nouă

Editura „Minerva" a ajuns cu reeditarea lui Vasile Alecsandri la volumul al cincilea care cuprinde primul volum dintr-o serie de trei consacrate teatrului. Se reproduc în acest al cincilea volum primele două volume din ediția autorului publicată în 1875 și care conțineau 13 cantonete comice, trei scenete (se dau numai două), trei operete și 13 vodeviluri. Volumul al VI-lea va cuprinde celelalte două volume din 1875 (cu comedii și drame, inclusiv drama **Despot Vodă** publicată separat în 1880), iar volumul al VII-lea și ultimul, volumele V și VI ale ediției originale din 1884 și 1890, **Farmazonul din Hîrlău, Cinovnicul și modista, Sînziana și Pepelea,** piese apărute numai în broșuri sau periodice, precum și un număr de manuscrise. Să sperăm că Georgeta-Rădulescu Dulgheru care și-a asumat această sarcină nu va întîrzia s-o realizeze integral.

Să remarcăm apoi că acest prim volum, masiv, de aproape o mie de pagini (exact: 984, din care 145 sînt note și variante), ne pune la dispoziție multe texte care n-au mai fost reeditate după război, texte integrale meritînd toată încrederea reproducerii limbii scriitorului. O singură omisiune, inexplicabilă, e aceea a scenetei **Vivandiera.**

În note se precizează data reprezentării și apariției fiecărei piese, lucru nu totdeauna ușor de stabilit, ce compozitori au compus muzica, ce actori au jucat. Se dau apoi variantele ultimului text voit de autor. Avem a face prin urmare cu o ediție critică în toată regula.

Deoarece ne-am ocupat altădată de teatrul lui Vasile Alecsandri, aici vom face mici observații subsidiare. De pildă, într-o scrisoare către Ubicini, publicată în 1964 de Marta Anineanu în volumul **Scrisori. Însemnări,** Alecsandri arată că pe la 1840 scena națională „abia se putea susține datorită proastei alegeri a unor proaste traduceri". Doi autori „împlineau toate nevoile reprezentațiilor", Pixérécourt cu dramele sale și Kotzebue cu comediile lui. Marta Anineanu n-a citit însă exact numele dramaturgului francez și l-a transcris Periercourt. Că este vorba de Guilbert de Pixérécourt, celebrul autor de melodrame, vede oricine. Nu există nici un autor de drame francez cu numele de Periercourt, cum transcrie și Georgeta Rădulescu-Dulgheru. În schimb Pixérécourt, autorul pieselor **Le Château des Apennins ou Le fantôme vivant** (1799), **Coelina ou l'enfant du mistére** (1800), **Pizzarre ou La conquete de Pérou** (1802) **Robinson Crusoe** (1805), **Le Chien de Montargis ou La fôret de Bondy** (1814), **Masers de Latude ou Trente-cinq ans de captivité** (1834) etc. era jucat la noi cu **Victor ou L'enfant de la fôret** (1798) și tradus de Alecu Beldiman cu **La Fille de l'exilé ou Huit mois en deux heures,** după romanul doamnei Cottin, **Elisabeth ou les Exilés de Sibérie.** Cît despre August von Kotzebue, din acesta se tradusese și reprezentase pînă în 1840: **Menschenhass und Reue (Urîrea de oameni și căirea)** de Gheorghe Pesacov și de maiorul Voinescu II, **Die Uniform des Feldmarschalls Wellington, Bäbbet, oder aus zweyen Uebeln das kleinste (Rebel sau din două nenorociri cea mai mică), Das Intermezzo oder der Landjunker zum erstenmale in der Residenz. (Boieriul întiia oară în Capitală sau Intermezzo)** de Samuil Botezat, **Wer weiss wozu das gut ist (Ștefu nerod sau ce știi aceasta la ce e bună)** de I. Nițescu, **Der blinde Gärtner oder die blühende Aloe (Grădinarul orb sau aloiul înflorit)** și **Abendstunde (Ceasul de seară)** de Iancu Văcărescu, **Lapeyrus, Die Schlaue Witwe oder die Temperamente (Văduva vicleană sau temperamentele), Das Verlorne Kind (Fiul pierdut), Armuth und Edelsinn (Sărăcie și fudulie)** de Gheorghe Asachi. **Die Töchter Pharaonis (Fiica faraonului)** de C. Negruzzi. **Das Landhaus an der Heerstrasse (Cetățuia pe drumul țării)** și **Der Eremit aus Formentera (Pustnicul din insula Formentera)** de Ion Barac și **Die Kreuzfahrer (Cruciații)** de C. Lecca.

Dintr-o scrisoare către Iacob Negruzzi din 1867 rezultă că Alecsandri ar fi scris și un cîntecel comic **Piciu circiumarul,** probabil pierdut. Voia să scrie, așa rezultă dintr-o scrisoare către același din 1878, o trilogie istorică avînd ca eroi pe Jolde, Lăpușneanu și Despot-vodă. Pe ultimii doi i-a pus în drama **Despot-vodă,** iar din **Jolde** (Ion Joldea domnitor al Moldovei în septembrie 1552, înainte de Alexandru Lăpușneanu) n-a lăsat decît lista personajelor. Tot la o listă de personaje se reduce comedia **Invidioșii** despre care-l informează pe Ion Ghica. Alecsandri viza pe cei care-l criticase la reprezentarea piesei **Despot-vodă,** precum S. Șoimescu, cronicarul de la **Presa** și Fréderic Damé, cronicarul de la **Românul** lui C.A. Rosetti, personaje din grupul acelor care cred că au făcut „cerul și pămîntul". În fine Alecsandri vestea pe Ghica în 1880 că voia să scrie o dramă cu titlul **Dezrobirea țiganilor** (dintr-un proiect mai vechi, **Țiganii,** au rămas trei scene din actul I).

La bibliografia studiului său despre Alecsandri, G. Călinescu citează traducerea lui Edgar von Herz din **Fîntîna Blanduziei** apărută la Viena în 1885 **Am Bandusischer Quell.** Georgeta Rădulescu-Dulgheru ne informează că și **Ovidiu** a fost tradus în limba germană de Adolf Stern, traducere publicată la Sibiu în 1866 **(Ovid.** Schauspiel in vier Aufzugen). Versiunea lui Alecsandri în limba franceză **Ovide. Opéra en 5 actes** a apărut abia în 1957. Alecsandri făcuse libretul pentru prietenul său Charles Gounod. Opera a compus-o însă C. Nottara între 1941—1948 după un libret al cîntărețului Sigismund Zalesky.

În unele din piesele sale Alecsandri reproduce cîntece de lume. De pildă într-o variantă la **Barbu Lăutarul** figurează versuri din poezia lui Costache Conachi **Zori de ziuă se revarsă:** „Zori de ziuă se revarsă / Și eu ochii n-am închis / Cum să-i închid cînd ei varsă / Piraie de foc aprins ?" Lăutarii nu scriau ei înșiși, difuzau doar versurile poeților.

Sceneta **Stan Covrigarul** a fost jucată în premieră la 25 noiembrie 1865 în București cu Matei Millo sub titlul **Plăcintarul de la poarta Cișmigiului.**

Opera **Crai nou** cu muzica de Ciprian Porumbescu s-a jucat și sub titlul **Corbul român,** după numele personajului Moș Corbu, cimpoier bătrîn. A fost reprezentată astfel la Brașov în 1865 și la Arad în 1870. Cîntecul căpitanului de jandarmi Bujor: „Să trăiască vinul. / Vinul și pelinul. / Cît îi el de bun. / Te face nebun, / Că mereu te-ncîntă / Cînd frumos el cîntă / Gil, gil, gil, gil, gil" pare scris de Vasile Alecsandri după un cîntec din **Spitalul amorului** de I. C. (Ioan Cantacuzino): „Nimic nu-i ca vinul // El ne dă odinul / Lumea sfîrșit n-are / Cînd golim pahare... / Suge măi firtate / Cît ai sănătate... / Lic. lic. lic. lic. lic..."

Și în vodevilul **Arvinte și Pepelea** în care a jucat în 1869 pe scena teatrului de la Copou poeta Matilda Cugler se află cupletele de aceeași sursă, subiectul însuși al piesei fiind extras din Anton Pann: „Să trăiască vinul ! / El scoate veninul / Deci să-l bem, cioc, cioc. / Cioc, cioc și noroc..." ; „Glu, glu, glu, sufletul meu rîde. / Glu, glu, glu, raiul se deschide, / Glu, glu, glu, glu, glu, glu / Și oricare chin / Eu mi-l înec în vin. / Chiu".

Pentru poezia bahică a lui Alecsandri a se vedea și postuma **Cîntecul lui Noe junior.**

Al. Piru

Domokos Lehel: „Rodnicie"

viața cărților

Documentele unei atitudini

● Propunîndu-și cercetarea aspectelor legate de activitatea din perioada primului război mondial a lui Mihail Sadoveanu și a modului cum reflectă opera sa această epocă, Virginia Mușat *) a cunoscut, desigur dintr-un început, bogăția, măcar cantitativă, a materialului. Autoarea încearcă să epuizeze documentele urmărite cronologic, punînd în evidență pe acelea doveditoare nu numai a unei atitudini semnificative în fața evenimentelor, ci și copleșite de o expresivitate specifică.

Virginia Mușat se retrage cu discreție în umbra documentelor pe care le alege și le îmbină cu inteligență, pentru a ne oferi pe cît posibil, veridic și complet, chipul omului și scriitorului din acea vreme. O dată în plus se confirmă faptul că, dincolo de valoarea documentară a textelor, Sadoveanu își conservă concepția lui estetică, chiar dacă dispersia genului implică o capacitate mai redusă de construcție. Înregistrarea evenimentului semnificativ pe care îl reprezintă aceste relatări, dominate de curiozitatea pînă la amănunt a lui Sadoveanu, este consecventă cu concepțiile sale asupra condiției umane așa cum le manifestă opera sa. Portretul în mișcare insinuează portretul de ansamblu al societății cu toate contrastele ei și care, de această dată, se reflectă într-un singur gest, într-o singură atitudine supusă observației.

De la jurnalul vieții de cazarmă („Amintirile căpitanului Gheorghiță"), pînă la întîmplări din războiul de independență și suita de articole din ziarul „România", luînd pulsul fiecărei zile de război, scrierile lui Sadoveanu implică aceeași atitudine de responsabilitate față de patrie și față de omul simplu, necunoscut poate, însă erou, aceeași ținută morală. „În locul idealizării facile, Sadoveanu face încercarea de a privi trecutul ca pe o istorie organică condusă de legi proprii în care dimensiunea omului obișnuit capătă proporții mitice, eroice" (p. 28).

Virginia Mușat contribuie prin intervențiile sale la deslușirea fiecărui nou aspect al acestor documente, atît în contextul operei, cît și al epocii, înregistrînd cu precizie reacțiile produse de cuvîntul sadovenian. Autoarea urmărește firul biografic în permanență alături de răsfrîngerile consemnate de scrierile acestuia, dezvăluindu-ne astfel și evoluția conștiinței sociale a lui Sadoveanu.

Nu ne-am propus să analizăm numeroasele probleme legate de atitudinea civică a lui Sadoveanu, ce respiră agitat sau cu un calm stăpînit în aceste pagini, care ni-l arată o dată în plus, un apărător al aspirațiilor maselor, de partea cărora se află fără tăgadă, nici cele trei scrieri care completează studiul Virginiei Mușat. Reușind punerea în evidență, sub un alt chip, a unui Sadoveanu făuritor de conștiință socială, Virginia Mușat completează o pagină a istoriei noastre literare pînă acum albă. Prefața semnată de Al. Piru este în sine o contribuție de ordin bibliografic și filologic a problemei.

Andrei Roman

*) **Virginia Mușat: „Mihail Sadoveanu, povestitor și corespondent de război", Editura Militară, 1978.**

Poetul reporter

● Alcătuită dintr-o suită de reportaje, poeme, pagini de memorialistică, notații jurnaliere publicate în revistele literare sau în ziarele ultimelor două decenii și jumătate, **Dobrogea de aur***) apare totuși ca o carte unitară pe care Traian Coșovei o subordonează unei idei de monografie. Este vorba, după cum se poate lesne înțelege, de monografia unui ținut scrisă ca o replică și ca o datorie de onoare de care autorul, cetățean al Somovei, vrea să se achite integral. Polemic și sentimental, mimetic în tonul hiperbolic, după cum vom vedea, sau original în soluțiile de exprimare a unei viziuni, Traian Coșovei a dat la iveală o carte, cum puține se întîlnesc în literatura de azi, (literatură bogată totuși în culegeri reporterioești), despre oamenii, viața, geografia, prezentul unei provincii cu o bogată tradiție. Modelul urmat și contrazis totodată, parcă pas cu pas, în acest tablou al pămîntului natal, este acela din **Țara de foc** și **Țara de apă,** celebre reportaje-memorial din cunoscuta „tetralogie" a lui Geo Bogza. Apariția cărții e prilejuită de aniversarea a o sută de ani de la obținerea independenței a acestei vechi provincii românești; rațiunea ei se întemeiază pe cerința unei investigații în adîncime a noii configurații a Dobrogei în anii socialismului. Rezultatul va fi o interesantă lucrare ce va interesa cîndva, cred, și pe un geograf, istoric, etnolog, antropolog, sociolog, laolaltă. Capacitatea de a vibra la solicitările contextului autorului e și ea monstruos-cosmică. Poematicul, exprimat uneori în versete cu ton biblic, încălzește prozaismul notației reporterioești, al termenilor tehnici turnați adeseori abuziv în text pentru a se vîna cu orice preț pitorescul realului nud, a evaluărilor grăbite, ușor emfatice, cu aspect de grafic de producție. Diatribelor lui Geo Bogza care urmăreau să înfiereze macularea naturii și alienarea naturii umane prin tehnicizarea capitalistă, îi corespunde aici un oarecare fetișism al mecanizării. Autorul este un admirator entuziast al peisajului industrial încîntat mereu de jocul volumelor în spațiu și de estetica produsului finit: la termocentrala Ovidiu „mii de vagoane de cărbuni, prefăcuți în pulbere, sau rîuri de păcură sînt azvîrlite de presiuni asemănătoare uraganelor dobrogene în uriașele focare ale termocentralei. Ard acolo în focare, ca într-o catastrofă cosmică cu temperaturi colosale. Apa lacului Siut-ghiol, curățită chimic, este adusă și închisă, în mii de țevării, în aceste focare"... ; la Somova, după o mai puțin reușită comparație, „Don Quijote a fost primul minier" ; în Deltă notează cu satisfacție reporterul, „mecanizatorul a biruit El se află, cu toate forțele vertiginos crescînde, în inima Deltei" ; un mineralier construit la Constanța este văzut „ca un simbol, ca un mesager al dezvoltării și al înfloririi industriale și umane". Autorul nu are sentimentul tragicului. El idilizează și acolo unde obiectul se pliază pe dispoziția sa vom avea și paginile lui cele mai interesante. Ceea ce ni se pare a fi axul valoric al acestei „cărți" a Dobrogei este talentul autorului de a transmite încîntarea trăită înaintea peisajului acestui ținut, tot timpul parcă nou nemaiștiut. Sînt pasaje, pagini, care ar merita citate copios și, dacă ar fi să indicăm cîteva, ne-am gîndi la delicata definire a țărmului marin prin comparație cu pînza Penelopei **(Marea-Țesătoarea),** la viziunea arhitecturală a podișului dobrogean **(Pledoarie pentru Tulcea),** la sugestia fantasticului ocean de lumină în care este scăldată Dobrogea **(Dobrogea de aur)** sau la descrierea locurilor copilăriei încărcate de un ce fabulos din **Un rîu mic cu un suflet mare.**

Acolo unde sensibilitatea poetului se răsfrînge pînă la ultima fibră în peisajul străbătut sau evocat, pagina se curăță de notele discursive de fastidiosul demonstrativ, de exaltarea cu orice preț sau idealizare pentru a rămîne viziune și poem.

Mirela Roznoveanu

*) **Traian Coșovei: „Dobrogea de aur"; Editura „Eminescu", 1978.**

Frumosul românesc

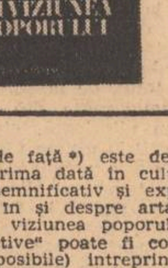

● Cu toate că scopul antologiei de față *) este declarat a fi: înmănuncherea „pentru prima dată în cultura românească" a „ceea ce este mai semnificativ și expresiv pe tema frumosului românesc, în și despre arta și literatura populară, în concepția și viziunea poporului", nr. 8 al seriei „Permanențe-Perspective" poate fi considerat drept prima etapă a unei (posibile) întreprinderi privind **spiritul românesc,** în ansamblu. Aceasta pentru că, pe de o parte, prea puține sînt textele care se ocupă de cercetarea dimensiunii **estetice** propriu-zise a frumosului românesc, accentul fiind pus (și pe bună dreptate) mai cu seamă pe dimensiunea **etică** a acestuia. Este și ceea ce remarcă foarte exact și prefațatorul ediției, Dan Grigorescu: „Aș spune că **spiritul** frumosului este, în cultura românească, **funcțional** în sensul superior al cuvîntului. Adică, el se constituie ca rezultat al contemplării unei lumi reale și investește această lume cu însușiri desprinse din realitatea ei". Pe de altă parte, faptul că expresia **sensibilității** estetice este valorificarea **substanței spirituale,** cea care conturează și reprezintă fondul personalității și îi generează comportamentul, face ca — dincolo de „l'esprit de finesse" — să căutăm **spiritul** propriu-zis.

Pe linia aceasta se grupează fragmentele în șapte capitole (frumosul românesc, frumosul naturii, frumusețea patriei, miturile fundamentale românești, frumosul uman, frumosul moral, frumusețea înțelepciunii și frumosul artistic). Fie că se discută direct raportul etic — estetic la români (N. Iorga, M. Ralea) sau simțul de fină disociere semantică și plasticitatea graiului (Ov. Densușianu), fie că se creează „categorii abisale", 'egînd estetica de antropologie și etnopsihologie, observînd „dorul" (L. Blaga) sau „popularitatea" (oralitatea, stilul deschis și materializările lui artistice în „duhul pitorescului" și osmoza folclor-artă cultă) culturii românești (T. Vianu), fie că se discută „aplicarea stilizată a naturii în literatura noastră" (E. Papu) sau se fac disocieri între simbioza om-natură la noi și civilizația **citadină** a occidentului (Al. Philippide), fie că este privit Eminescu ca expresie integrală a sensibilității românești sau că se discută semnificațiile patriotismului în artă (Alecsandri, Goga, Pârvan), fie că sînt cercetate poezia și proza populară (Delavrancea, Ibrăileanu, Sadoveanu, Blaga, O. Bîrlea, Al. Dima, C. Brăiloiu) sau apetența la mit a vechii spiritualități românești (M. Eliade, G. Călinescu, C. Brăiloiu, D. Caracostea, M. Beniuc), — sensul esențial care se desprinde din toate aceste contribuții este dimensiunea profund umană (și umanistă) a spiritualității românești.

Din acest punct de vedere, o regretabilă absență a acestei antologii este acea a lui C. Noica. Fie și în contribuțiile lingvistice ale acestui gînditor se puteau descoperi idei fundamentale, cum ar fi aceea a profilului „kalokagathic" la români, exprimat prin conotațiile cuvîntului **mîndru** (frumusețe fizică și morală).

Sentimentul căpătat după parcurgerea acestei antologii este regretul că o cercetare sistematică, științifică, a tuturor concepțiilor asupra frumosului românesc, atît la nivelul culturii populare, cît și la cel al personalităților culturii românești, — întîrzie să apară. Antologia de față poate constitui un veritabil îndemn.

Dan C. Mihăilescu

*) **„Frumosul românesc în concepția și viziunea poporului": ediție îngrijită și comentarii de Ioan Șerb și Florica Șerb, prefață de Dan Grigorescu. Editura „Eminescu", 1977.**

Lirică mitologizantă

● În pofida titlului *), lirica lui Horia Zilieru nu stă sub semnul tutelar al erosului. Desigur, motivul există dar nu în stare pură ci subsumat unei alte dominante tematice sau, ca releveu al acesteia. Poezia se coagulează în jurul unei imagini centrale și anume aceea a sacrificiului, imagine corelată cu celelalte spații metaforice. Cel mai adesea tema jertfei este conexă cu cea a renașterii într-o structură în care prima reprezintă condiția, germenul celei de a doua, într-un lanț temporal nesfîrșit. „Ce mînă nevăzută îți dezleagă / asinul (călăuzul meu bătrîn) / și-ți dă veșmînt să pleci ca un stăpîn / spre sînul pajiștei ? Pe-o coastă-ntreagă // dezgroapă morții vița ta de vie / și-n teasc își mută patul de amor. / (Sînt mai bătrîn c-o viață și mă dor / acele semne grele de vecie). // Dar va ieși femeia din mulțime / să îți arate sînii ce i-ai supt / hrănind mormîntul tău pe dedesubt, / între altar și ură. Blînde crime // în aluatul pîinii se înfruntă / ca peste prundul cerului arat / cu noi făgăduinți. Ce grîu curat / va fi să ardem la a doua nuntă ? // Trec clopote în ute strălucire / ca niște-ocnași cu gleznele în lanț / și-n preajma marii porți încep un danț / de foamete prin sacre cimitire. // Dar ochiul meu al treilea nu apune / în pîrgă dînd al grîului suspin / prin care intră paznicul strein / să biruie a pîinii-nțelepciune" **(Eternitate).** Această conjugare a temelor determină a imagistică proprie de o notabilă coerență internă, ordonată de cîteva cuvinte-cheie; grîu, bob, sămînță, pîine, vin pe de o parte, iar pe de alta cenușă, mormînt, lacrimă etc. După cum se observă prima serie metaforică este legată de motivul resurecției, iar a doua sferă de cel al extincției. Termenul care face posibilă comunicarea celor două realități sau mai bine spus conversiunea lor reciprocă, este **jertfa** prezentă de multe ori în varianta nașterii mitice: „Mă-ntreb cine mai șovăie să vîndă / un spic adus din Ierihon pe-un laur ? / Încă mai pot sluji o stea de aur / stînd între morți și vii mereu la pîndă / și parcă duce sclavă în spinare / fără pămînt mulțimea însetată // Ridică-l, soră, pînă nu scînteie / în dreptul inimii prin ceață deasă / nevoie de-a purcede într-o rază vestind că naște magica femeie". În concordanță cu astfel de premise erosul nu este înfățișat în aspectele senzuale ci ca relație între sacru și profan. Ceremonial în sine al impurului dar investit cu o semnificație morală tragic-dilematic, aș spune argheziană, așteptarea unui Mesia sortit morții și nu învierii: „Un mare-amant, un fluture boem / ți l-am adus la dreapta judecată / și răstignești și smirna lui curată / din craniul cît clopotnița s-o bem // Nu rîde, nu, de zdrențele-i de foc; / prin sîngele de aur mai scînteie / în oboseală sînii de femeie / și venele albastre de noroc. // În el m-am ospătat și am dormit / pe forma unei inimi: pat și masă, / din oul lui divin în morți se lasă / pînă-n străfund sudoarea unui mit. // Chiar maica mea odată l-a purtat / pe dulci timpane, presimțind un mire / cu spicele de grîu în răzvrătire / înstreinîndu-și sîngele curat. // Cine ți-a spus că-i îngerul trimis / un paradis de focuri să-ți arate ? / În el sînt nopțile de-amor furate, / chilia și magneții din iris. // Trage-mi pe trup cămașa lui de frig / și potrivește ochiul în afară / cu aura de sfînt ce-i înconjoară / mormîntul cald din care plîng și strig" **(Parabolă (I))**

Tema sacrificiului inutil, reluat în același spirit arghezian, apare în „Legendă blîndă", remarcabilă variantă la „Duhovnicească", dar cu un ton mai jos. Sensul jertfei la Horia Zilieru este unul ascendent; din tristețe și durere, din gustul amar al cenușii și morții se înalță purificată viața: „Mă scutură de pleavă și noroi / cum focul calcă aurora-n zare / și îmi arată-un loc la masa mare / cu doisprezece orbi, flămînzi și goi // Un fulger scoate niște sîni blajini / în ochii lor cu înălțimi de gheață / că pruncu-nconjurat cu altă viață / stă cu mireasa pe un tron divin".

Dincolo de un anume manierism al imaginilor, avem în față o poezie gravă ce valorifică într-un limbaj poetic adecvat, — năzuind la treptele mitului — în spirit mitologizant, teme de profunzime ale marii lirici dintotdeauna.

Paul Dugneanu

*) **Horia Zilieru: „Fiul lui Eros și alte poezii". Editura „Junimea", 1978.**

Despre sublim

Urmare din pag. I

să pășească glorios către mari împliniri. Carol al XII-lea nu s-a luptat cu morile de vînt, ca Don Quijote, cu care Voltaire îl compară într-un moment de indispoziție, pricinuită de semidisgrația unei cărți la care ținea atunci mai mult. Schimbător cum era, nu m-aș mira să se găsească în vasta lui corespondență, după 1768, o reabilitare a marelui ostaș suedez. Voltaire era însă credincios sie-și, punînd operele de pace mai presus decît lucrarea distrugătoare a războiului. Învins de către Carol al XII-lea și apoi învingător al lui, Petru cel Mare a fost și el un căpitan de frunte, dar Voltaire îl prezintă în acest pasaj numai sub aspectele de întemeietor de oraș și de legiuitor. Comparația lui cu Solon, ca și aceea a lui Carol al XII-lea cu Don Quijote, este însă discutabilă.

Dacă s-ar întoarce astăzi între noi, Voltaire ar fi foarte mirat să vadă că Don Quijote a fost glorificat și că existențialiștii spanioli recunosc într-însul pe însuși exponentul spiritual al națiunii lor.

Cine a spus că de la sublim la ridicol nu e decît un pas ? Nu știu, dar acest pas se săvîrșește numai cînd autorul momentului de prag al sublimului este un veleitar, iar nu un om de talent sau de geniu. Sublimul este, după cum se știe, atît o categorie a eticului, ca și a esteticului și comportă sau implică ideea de înălțime. Luată în concret, lupta cu morile de vînt stîrnește rîsul, dar privită metaforic, ea simbolizează năzuința patetică a spiritelor înalte, de a brava suprema dificultate, fie chiar cu prețul vieții. Carol al XII-lea trebuia să cadă pînă la urmă, pentru că țelurile lui îi depășeau puterile, dar în serviciul lor se dăruia întreg, ca toți eroii tragici, în luptă cu neîndurătoarea **ananke.** Voltaire și-a înțeles mai bine eroul cînd i-a urmărit curba amețitoare a existenței, decît în acel moment de indispoziție, cînd l-a comparat cu Don Quijote. Nici comparația lui Petru cel Mare cu Solon nu rezistă, la o privire mai atentă, decît dacă vedem în fiecare din doi un întemeietor de țară nouă.

De Voltaire se leagă imaginea aproape exclusivă a spiritului de zeflemea universală. În realitate, era capabil și de mari entuziasme, ca acela pentru Petru cel Mare, care a atras și infocata lui admirație pentru Ecaterina acestuia, iar apoi, pentru Ecaterina a II-a. Fire complexă și contradictorie, Voltaire rămîne refractar închiderii lui într-o formulă confortabilă. Era paradoxul întruchipat.

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A UNIUNII ARTIȘTILOR PLASTICI

„Dorim lucrări tematice executate cu multă măiestrie artistică, opere care să înfățișeze munca, viața, entuziasmul întregului nostru popor în edificarea vieții, a noii societăți, care să redea istoria și lupta eroică a maselor, a mișcării revoluționare a comuniștilor pentru libertatea și independența patriei, pentru dreptate socială și națională, pentru socialism. Toate acestea să fie însă înfățișate într-o formă artistică care să demonstreze talentul și forța creatoare a artiștilor noștri plastici, virtuțile spirituale ale poporului."

NICOLAE CEAUȘESCU

colocviile «luceafarului»

mesaj și opțiune în arta plastică

ION VLASIU

Simbolica, eterna Istorie

Este categorică și clară manifestarea ultimilor ani în sculptură, cu deschidere largă spre viitor, așa cum, pe drept cuvînt, s-a apreciat și în Cuvîntarea secretarului general al partidului: **în viitor importanța artelor plastice va crește considerabil.** Sînt grăitoare, în acest sens, citeva exemple: la Deva s-a dezvelit monumentul lui Decebal, la Suceava, Ștefan cel Mare, la Tulcea, în inima Dobrogei, figura demnă a lui Mircea, toate aceste monumente au măreție. Prin veacuri, ele vor povesti despre acești ani în care partidul, în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cheamă poporul să-și cunoască istoria. Astfel de monumente ne învață că frumusețea nu este simplu decor, apologeții estetismului gratuit se exclud fără apel din orizontul frumuseții, de altfel ezitările și cotiturile, cite sînt, nu ne îngrijorează.

Am amintit citeva din monumente. Eu nu fac un raport, vorbesc despre semnificație, despre rolul demn care se încredințează sculptorilor într-o acțiune de largi dimensiuni spirituale, cu care societatea noastră, poporul, pășește ferm spre realizarea unor vechi aspirații, a unor idealuri sociale, morale și politice pentru care din veac în veac, a luptat statornic și unit. Cînd evocăm figura lui Decebal într-un bronz, bronzul are rezonanța gravă a dramei cu care începe istoria, nașterea poporului român. Cu Ștefan cel Mare, cu Mihai Viteazul, cu Horia, cu Iancu de la Vidra, Tudor din Vladimiri, cu ei pășim spre viitor. Momentele mari ale trecutului se oglindesc în ținuta și chipul eroilor pe care poporul nu i-a uitat și vrea să se simtă umăr la umăr cu ei. Este pentru sculptori un program

Continuare în pag. a 7-a

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu vizitează expoziția organizată cu prilejul Conferinței naționale a Uniunii Artiștilor Plastici

OCTAV GRIGORESCU

Ideea de realism

Cred că nu există îndoială asupra faptului că astăzi realismul înseamnă pentru artistul plastic altceva decît a însemnat în secolul trecut curentul realist; nu numai pentru artistul plastic de la noi, ci și pentru publicul nostru, realismul înseamnă o tendință mult mai cuprinzătoare astăzi decît au aspirat să fie, la vremea lor, realismul lui Courbet sau întoarcerea la natură săvîrșită prin opera școlii de la Barbizon. Cum de-a lungul întregii istorii a artei au existat momente foarte tensionate ale unor întoarceri la natură, ale refuzului exaltării romantice de asemeni, nu cred că singură îndepărtarea în timp de aceste momente creează diferențele de acceptie ale termenului „realism".

Există și ceva comun acestor momente, ceva care le leagă, dincolo de epoci. Adesea sînt tentat să iau în considerație mai ales acest ceva comun, pe care l-aș numi **aspirație spre adevăr și stabilitate.** Momentele în care s-au creat opere de artă corespund unor eforturi pentru înfăptuirea marilor sinteze ale experienței artistice.

O condiție a înfăptuirii unei opere realiste mi se pare că trebuie să fie folosirea în actul creației a tuturor facultăților spiritului, într-o conlucrare armonioasă. Un apel exclusiv, de pildă, la puterea revelatoare a subconștientului, nu cred că poate da o operă „întreagă", ci poate oca-

Continuare în pag. a 7-a

ȘERBAN EPURE

Pecetea timpului

România este azi un stat socialist, care se industrializează dinamic, în plin avînt, aflat într-o perioadă de intense preocupări calitative.

Artele au fost întotdeauna marcate de pecetea timpului, au stat mărturie și au oglindit spiritual societatea. Transformările sociale și economice foarte rapide impun omului modern mutații în psihologie, în atitudini și în conștiință.

Zilnic omul modern este în contact cu calculatoarele, cu procesele automate, cu industrii de mare finețe și precizie, cu strategii economice etc.

Supus unui extraordinar bombardament informațional el se vede adesea obligat să activeze în zone pluridisciplinare care pretind o pregătire mai largă, deseori reciclator, pusă în acord cu nevoia de a da soluții extrem de complexe și la zi. În tot acest context arta este chemată să realizeze un cadru estetic și sufletesc înnoit.

Cum și cu ce se adresează artele deceniului opt contemporanilor lor? Care sînt imaginile plastice care ar putea să pătrundă, în conștiința oamenilor pentru a le împlini sperantele spirituale? În ce zone vibrează la maximum sensibilitatea oamenilor în ziua de azi? La ce nivel trebuie să ne adresăm unor oameni care gîndesc interior cu noțiuni noi, al căror vocabular intim este net diferit nu numai de limbajul anilor '50, dar chiar de al anilor '70? Iată întrebări firești pe care le impun relațiile mereu în schimbare dintre om, societate și artă.

O societate complexă impune artistului norme calitative foarte ridicate pe care acesta nu le poate trece decît printr-un continuu efort de autodepășire. Fără îndoială că artele plastice cunosc și vor cunoaște împliniri profunde și vor lăsa mostenire culturii românești acele opere valoroase pe care aceasta le așteaptă și le merită.

SABIN BĂLAȘA

Din cea mai limpede opțiune

Imaginea artei este materializarea unei trăiri, unei stări, unui sentiment uman. Ea este în instanță imaginea interioară a artistului, o developare a caracterului, a opțiunilor sale; nimeni nu se poate sustrage acestei neiertătoare oglinzi expusă ochiului experimentat al colectivității. Fie cu multă carte și cu multă parte, filtrat în rafinate ape teoretice, legănat de susurul unor subtile și efemere izvoare, fie arborînd temele la zi sau marile teme social-istorice, dacă ceea ce faci nu pornește din cel mai adînc crez, din cea mai limpede opțiune, dacă mesajul transmis nu este cel mai pur act de generozitate, dacă tu însuți nu ești ceea ce zici, se vede... se vede mai ales grimasa. Dotația este și ea o realitate și în acest caz nimeni nu este vinovat că nu poate, mai mult decît acela care îl socotește și îi pretinde peste, dar, ce dotație s-ar putea dezvolta fără să fie ancorată în marile idealuri social-umane, fără să capete semnificația acțiunilor majore ale vremii?!

Plină de prețuire față de arta plastică, Cuvîntarea secretarului general al partidului ne-a reamintit faptul că sîntem fii unui popor luminos, și ca artiști trebuie să ne manifestăm cu personalitatea și libertatea hărăzită, că sîntem ai unui pămînt străbun, iubit și trebuie să urcăm sub semnul ascendent al spiritualității românești. Toate acestea, devenind limpezi cu lumina zilei, au dus în ultimii ani la dezvoltarea certă a artei noastre, la expoziții luminoase, la prezența indubitabilă de personalități bine conturate, selecționate de publicul larg, singurul în măsură să o facă prin aderența sa.

Se dovedește pe zi ce trece că adevărata universalitate revine acelora care au intrat mai întîi în conștiința poporului nostru, că nu se poate vorbi de prestigiul fiecăruia dintre noi fără să fie vorba de marele prestigiu al țării.

BALOGH PÉTER

Monumentele țării

Activitatea susținută, ce o desfășor în atelierul meu, este destul de variată. De lîngă pregătirea cîtorva expoziții personale, mă mai preocupă un proiect de amploare, de așa natură cum rareori se întîmplă în viața unui sculptor. Este vorba despre o comandă a Comitetului județean de cultură și educație socialistă a județului Covasna, avînd în vedere întregirea cu un nou basorelief a „Monumentului ostașului român" din orașul Sfîntul Gheorghe, cuprinzînd scenele cele mai semnificative din istoria țării, de la începutul ei pînă în prezent. Am primit cu cinste această sarcină la inițiativa secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu prilejul festivității dezvelirii ansamblului monumental.

Definitivarea acestei vaste lucrări a necesitat pînă în prezent patru ani. Acum pot să spun că toate etapele premergătoare, necesare monumentului, sînt gata. Putem trece la realizarea definitivă a basoreliefului din bronz, care se va compune din trei scene ample, după cum urmează: prima parte va înfățișa vizita de lucru a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în județul Covasna, înconjurat de cetățenii din orașul Sfîntul Gheorghe și din județ, urmînd ca pe cele două aripi ale basoreliefului să redăm scene din străvechea istorie a poporului nostru dusă pînă la instaurarea Republicii.

Fiind de origine bihoreană, de multă vreme m-a preocupat realizarea pentru județul meu a unui simbol reprezentativ în care sculptura, prin mijloacele ei de sinteză, să redea frumusețea ținutului. Cred că prin lucrarea **Bihor** am reușit să-mi împlinesc dorința. Acest simbol al județului l-am proiectat a fi amplasat pe creștetul Piatra Craiului, la punctul care desparte județul Bihor de județul Cluj, chiar lîngă șosea. De aici ar domina tot ținutul, invocînd căutarea frumuseții leagănului natal. Este acesta un vis măreț al meu, un omagiu față de pămîntul natal și față de oamenii săi. Este o datorie a artiștilor plastici români de a înălța monumente grăitoare, semnificative pentru specificul și tradiția poporului român așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea rostită la Conferința Națională a U.A.P., cuvîntare de o excepțională importanță, care ne-a îndemnat la o analiză minuțioasă, angajantă, la implicarea fermă a creației monumentale în realitățile istoriei patriei, ale prezentului socialist. Mă alătur acestei datorii cetățenești cu lucrările mele prezente și viitoare.

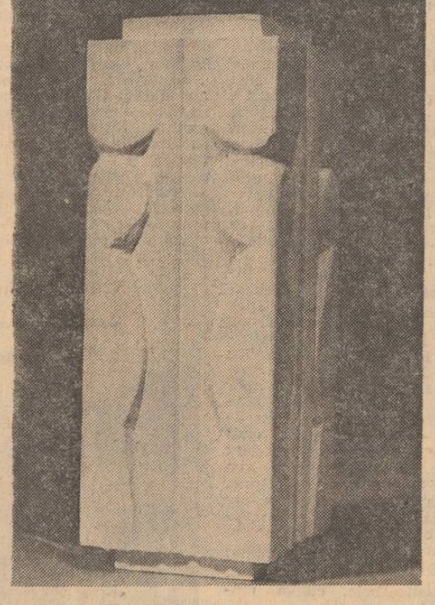

Gh. Iliescu-Călinești: „Stîlpul Unirii"

GH. ILIESCU-CĂLINEȘTI

Arta prezentului

Trăim o epocă în care proiectele, uneori proiectele cele mai îndrăznețe, nu rămîn visuri, simple jocuri ale imaginației. Trăim o epocă în care evenimentele spirituale ale prezentului sînt în bună măsură viitor, o epocă a anticipației în sensul generos și profund al cuvîntului. Ca un îndemn adresat omului de artă, Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la actuala Conferință sublinia: „Ceea ce dorim noi de la artiștii plastici, ceea ce am dori să marcheze conferința dumneavoastră este trecerea și în acest domeniu artistic de la cantitate la calitate nouă, superioară, adică la lucrări de înaltă valoare socială, istorică, artistică.

Este de înțeles că nu dorim orice fel de lucrare cu conținut tematic. Dorim lucrări tematice executate cu multă măiestrie artistică, opere care să înfățișeze munca, viața, entuziasmul întregului nostru popor, în edificarea vieții, a noii societăți, care să redea istoria și lupta eroică a maselor, a mișcării revoluționare, a comuniștilor pentru libertatea și independența patriei, pentru dreptate socială și națională, pentru socialism. Toate acestea să fie înfățișate într-o formă artistică care să demonstreze talentul și forța creatoare a artiștilor noștri plastici, virtuțile spirituale ale poporului nostru".

Voi vorbi despre proiectele mele, ca despre proiectele noastre, despre ziua de mîine, ca despre ziua de astăzi.

Pregătesc, în concepție, un **Monument al eroilor** pentru orașul Pitești. Este vorba de o variantă a lucrării „Nodul generațiilor", o variantă care a trecut prin succesive transformări în decursul ultimilor ani, o variantă gîndită pentru exigențele viziunii monumentale. Am ales ca simbol al eroismului: sudura generațiilor din mai multe motive. Pentru că, îmi propun să evoc eroismul colectiv sensul constantei unor sacrificii și aspirații comune, lupta pentru libertate, drept o efigie a destinului istoric al poporului nostru. Pentru că nu doresc să ilustrez în primul rînd eroismul armelor, ci forța de coeziune în timp a neamului românesc, sacrificiile făcute pentru conservarea și dezvoltarea ființei și spiritualității sale. N-am venit de ieri, de azi, pe aceste locuri, dar ca să păstrăm această înaltă și străveche mostenire, de pămînt, de limbă, de obiceiuri, de simțire a fost nevoie de **eroism.** Ca să înfăptuim, ceea ce înfăptuim acum, e nevoie de **eroism.** Aș vrea să leg într-un singur tot ideea de eroism, trecerea vremii prin oameni, ca printr-o aceeași albie de fluviu.

Piatra sau lemnul nu pot ilustra cuvinte. Adevărul acestora cere în sculptură un alt vesmînt. De aceea, m-am fixat asupra unui simbol care să sugereze ceea ce simt și gîndesc, care să deschidă un cîmp mai larg și cuprinzător meditației, care să tindă spre sinteză. Dacă aș fi conceput un om, acel om ar fi devenit abstract. Un semn care să reprezinte oamenii și visul existentei lor poate deveni, în pofida simplității și stilizării sale, concret, viu, împărtășit cu vibrația și tensiunea vieții. Există în tradiția spirituală a poporului nostru folosirea inspirată și originală a simbolurilor pentru rostirea adevărurilor etern umane sau a adevărurilor fundamentale ale biografiei sale istorice.

Într-o altă formă, aceeași temă a coeziunii naționale în spirit, m-a preocupat și în lucrarea **Stîlpul Unirii**, îngemănare de siluete umane într-un volum masiv, monolitic, de o claritate geometrică. Deci, un alt proiect, un proiect care a început să prindă viață, fiindcă lucrarea de

Continuare în pag. a 7-a

CONSTANTIN LUCACI

Orizonturile cunoașterii

Stadiul de evolutie a gîndirii contemporane deschide atîtea orizonturi de cunoastere, de creare a unui univers poetic spre ale cărui sensuri tulburătoare sufletul nostru aspiră încît arta devine o necesitate spirituală a majorității oamenilor. Posibilitățile de sublimare ale artei, de anticipare a unor lumi spre care sensibilitatea noastră visează firesc pot deveni reale în universul artistic stabilind premisele împlinirii lor.

În țara noastră, manifestările artistice se bucură de o mare amploare îmbinînd diverse modalități de expresie. Se stabilește un dialog armonios între mijloacele de comunicare ale artei tradiționale, care prin conditia ei este transmitătoare directă a mesajului si arta modernă cu rost catalizator de sentimente, creatoare de metafore care activează capacitățile mintii si sufletul privitorului de a răspunde la marile întrebări ale epocii. Se mărește astfel capacitatea artei prin angajarea creatorului si privitorului pe acelasi drum către o finalitate comună. Toate aceste generoase realități au fost evidențiate strălucit în Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Conferința noastră, subliniindu-se importanța ce se acordă în România dezvoltării artelor, culturii în general. Modificarea peisajului României socialiste prin transformările economice, construirea orașelor, promovează arta de for public. Se ridică monumente care glorifică eroii trecutului istoric al neamului, fundal pe care va trebui să organizăm în cetate agorele zilelor noastre, să fixăm în istorie spiritul și sufletul contemporanilor noștri, înălțind simboluri care să ne încurajeze visele spre viitor.

MIHAI GHEORGHE

Frumosul se învață

Întors de curînd de la Paris, după luni de minuțioase și neobosite „documentări" prin lumea Louvrului și a expozițiilor pariziene, pictorul și graficianul MIHAI GHEORGHE și-a reînceput firesc munca în atelierul său.

Îl știam oglindindu-se în apele multicolore ale smaltului ceramicii, atît de frumos îmbogățită de măiestria sa, aflat în expozițiile din țară și în postura de ceramist, continuînd o veche tradiție autohtonă. Îl știm aplecat deasupra versurilor, citindu-le, aproape știindu-le pe dinafară și din mare dragoste pentru poezie artistul a găsit limbajul comun alăturînd poeziei linia grațioasă a desenului său. Și dacă avem în mînă, de pildă, „Heraldica Mișcării", volumul poetului Virgil Teodorescu, ne bucurăm o dată în plus și de ilustrația cărții parcă suind linia desenului în ritmul și palpitația sensibilității versului poetului. Pentru toate acestea, Mihai Gheorghe se apropie cu sentiment și vibrație artistică de frumusețile naturii, de frumusețea umană, de tainele universului, căutînd a ne face să-l înțelegem, și dintre toate, mai ales, pe acela al copiilor, atît de necuprins. Cînd spun asta mă gîndesc la „Basmele" lui Teodor Pamfile, sau la „Războiul de 30 de ani dintre duhăi și motănei" de Gh. Tomozei, volume ilustrate de mîna artistului.

— Mihai Gheorghe, v-am ruga ca din multiplele dvs. preocupări artistice să vă opriți asupra unui singur aspect, ce vi se pare semnificativ pentru un ilustrator de carte, și anume asupra importanței acestei munci.

— Ilustrația de carte joacă un rol deosebit în munca de educare a tinerei generații. Copiilor am încercat să le dăruiesc linia și culoarea, îndreptîndu-mă către ilustrația cărților dedicate lor. Spectatori și cititori pretențioși sînt copiii, ei înșiși fiind din fragedă virstă minuitori ai penelului. În societatea noastră, care le oferă azi forme atît de variate de învățămînt și cunoaștere, cartea trebuie să-i educe în spiritul curajului, al dragostei de patrie, pentru formarea omului nou al zilei de mîine. Ilustrația circulă prin mîinile copiilor însetați de a privi culorile țării lor, cu minunatele ei peisaje, costume, cu basmele ei tradiționale. Desenele noastre trebuie să dea îmbold inspirației copiilor, să fie la înălțimea cerințelor lor. Puterea de înțelegere a desenului modern de către copii este uluitoare. Am testat din curiozitate mai mulți copii, discutînd liber cu ei despre cărți ca „Țara Soarelui" de Teofil Dumbrăveanu sau „Jurămînt pe apa vie" de Florin Muscalu, crezînd că desenele mele sînt prea ermetice. Mare mi-a fost însă mirarea cînd am înțeles că micii mei prieteni nu numai că înțeleseseră foarte bine, dar chiar îmi dădeau sugestii de sinteză în linie și bogate în simboluri. Deci, să nu mai vehiculăm fraza: „Trebuie să ne coborîm la nivelul de înțelegere al copiilor", ci să spunem că trebuie să ne ridicăm la nivelul universului lor atît de bogat și cuprinzător.

— Circulă ideea că a ilustra o carte înseamnă, de fapt, o muncă de redesenare, pur și simplu, a textului cărții respective, și nu o înțelegere, o participare artistică transpusă în alt limbaj. Ce părere aveți în acest sens?

— Ilustrația, după mine, trebuie să fie o prelungire, o continuare a textului, nu o simplă ilustrare didactică subordonată ei. Maniera aleasă este o problemă delicată în ilustratia de carte pentru copii. Astfel, repovestind plastic mult cunoscutul basm „Punguța cu doi bani" am încercat să întipăresc în mintea copiilor imaginile de neuitat ale marelui nostru Creangă.

— Ce planuri de viitor aveți în postura iubitorului de cărți pentru copii?

— Datorită ideii fericite a directorului Editurii „Junimea" de la Iași, Mircea Radu Iacoban, de a dărui celor mici o culegere de frumoase basme și povestiri ale lumii, curînd va apare „A.B.C.-ul Povestilor", repovestite de Al. Mitru și ilustrate de mine. Iar în 1979 socotit de UNESCO **„Anul internațional al copilului"**, doresc să deschid o expoziție cu ilustrații de carte, închinată în exclusivitate lor.

Pagină realizată de Cornelia Djigola

gheorghe tomozei

Convorbire

Dragostea ? A coborit pentru citeva minute.
Copiii ? Vin cu trenul deraiat.
Eu ? Șterg de ploaie cărțile căzute...

Cine să spun c-a sunat ?

Basm cu greci

Se fereau să cinte din flaute
ca să nu i se umfle obrazele ;
răni grozave primeau pe tot trupul,
numai chipul și-l fereau de sluțire,
cu scutul.

(...Și Homer —
gît gros, os crăpat,
duhoare de țap —
orbindu-se singur
pentru a-și păstra
frumusețea...)

Către poet

Imposibil poetul și imprevizibilă viața lui :
statuie sub coaja unei statui.
Și totuși, fără netrebnicia lui nimic n-are rost
și nici măcar nu e unic : El a mai fost.

Vine cînd și cînd
și-și e lui, pămînt,
el se-nsămînțează,
el se ierbează,
el se naște,
el se paște.

A fost ?
Nici că se mai cunoaște.

Cel așteptat, cel nenăscut,
vine mereu din trecut.
E-n slavă cu pecete și cu inel
dar nu e el,
nu e Nici el !

(Vine,
te miri cine...)

Ce mănîncă el și ce bea ?
Mai nimic : viața ta,
viața mea...

Către lalea

Poți fi un fel de gură,
aproape bestial de pură
dar poți să te-asemeni și c-o mînă de fată,
mineralizată...

O bucurie

O bucurie a intrat în odaia mea.
Să fi greșit ea ușa ?
Se destind articulațiile singurătății
și trupul meu fragil ca un sicriu de vioară
se umflă de o lumină tigrească,
sub fermenții melancoliei,
trece prin ziduri
ia riul în brațe ca pe un ied
și-l trece dincolo de pădure,
apoi trece pădurea dincolo de iarnă
și iarna o ocrotește
cu patul ierbii, comun.

Încurajez exodul fîntînilor
și-i iert de ploaie
pe călătorul întîrziat.

Sînt mărunta agoniseală
a unui april...

De unul singur

Am ajuns să respir de unul singur,
imi bate în piept numai inima mea,
mă-ndop cu ultima conservă cu copilărie
și-mi fac singur jocuri (de-a turcii și indienii).

Am ajuns să beau numai cu gura mea
și cînd sînt bolnav, tot eu sînt cel ce suferă,
urc în tren să ajung singur la țintă.

O, singurătate...
Am ajuns să rostesc : anii Mei
și — ce grozăvie, ce grozăvie ! —
versul
Meu...

Urme

În urma accidentului aviatic (s-a
alcătuit o comisie care...) s-a găsit
o taşcă de piele plină cu potcoave
și caiele. Au ars
tutunul și hîrtiile reputatului poet...

Mai trăiește regele Alexandros ?

Mai trăiește regele Alexandros ? îi întreabă gorgona
pe căpitanii corăbiilor
și dacă ei au nenorocul de a rosti adevărul
sînt scufundați cu catarge cu tot. De mii de ani
i se spune Nu și ea tot mai întreabă iar pădurile
curg prin catarge, în mări. Mai trăiește regele Alexandros ?

Ea l-a văzut murind, ea, muierea-iapă-căţea,
cu păr șuierător, umflat de melci, l-a văzut
pe cînd îl puneau sub lespede. Nu, el n-avea gheare
ci copilărești unghii roase și avea capul
ușor înclinat spre umărul sting de parcă
și-ar fi ascultat osul claviculei. Nici plete n-avea,
nici mustăți și-mpărușata îl ținea drag,
nu pentru vitejiile și vicleniile lui
ci pentru mîinile mingiind mai mult crupele cailor
decît logodnicele
frămîntate din ceară și grîu.
Mai trăiește regele Alexandros ?

Ca gorgona pot fi
oprind corăbii și caravane și suspendînd avioanele-n aer
pentru-a întreba,
gata să pedepsesc :

Mai trăiește Mihai Eminescu ?

Iubita

Parfum friabil,
miere încinerată —
ce preț mai ai, frumoaso,
la bursa mirodeniilor ?

Mai dulce
ca pulpa nînsorii,
firidă
cu melancolii destupate
ți-am scris
un hambar cu scrisori.

Sub chipul tău
am mers de am stat,
ruină a parfumelor,
cimitir de păuni,
moară de frunze.

Aud zgomotul pe care-l produci
desurubîndu-te din castitate.
Cînd ești departe,
aud cum mă cotrobăiește cenușa,
aud
cum îmbătrînesc...

1

„Îți amintești de sfîrșitul acelui septembrie friguros și întunecat ? Ei bine, atunci mi-am dat pentru prima dată seama ce comuniune teribilă există între sufletul nostru și natura care ne-a zămislit. Sfîrșitul acela de septembrie m-a dus la descoperirea mea.

Mă îmbolnăvisem pe neștiute, adică nu mai mîncam, nu dormeam, surzisem (vreau să spun că mi se înfundaseră urechile) și, una peste alta, toată lumea uitase de mine. Mai întîi m-am speriat. Pe urmă m-am liniștit și am început să aștept. Știu să aștept, mi-ai spus-o chiar tu, așa că am așteptat. Fără nici o îndoială, suportam greu situația. Din cînd în cînd cite cineva mă suna. Întreba ce am de urlu în receptor. Răspundeam că nimic și că nu strig. Acela, neconvins, închidea și eu cădeam înapoi în eul meu lovit de sfîrșitul acelui septembrie. Atunci, am luat hotărîrea de a-mi orîndui viața după următoarele principii pe care le înșir aici, ca să știi și tu de ce am fost în stare. Iată-le :

1. Să alung singurătatea orelor ce-mi rămîn după dialogul zilnic cu mine însumi recitind cu glas tare din Cervantes.
2. Să fiu în rezonanță cu natura, așadar cu firea, iar nu în dezacord.
3. Să rîd.
4. Să fiu simplu și calm.
5. Să nu mă mir de nimic.
6. Să deosebesc binele de rău, sau invers.
7. Să ocolesc prostia. Proștii sînt răi.
8. Să aflu ce e prietenia.
9. Să gust un pahar cu vin într-o noapte cu lună, pe o muzică de Palestrina.
10. Să ascult, la nesfîrșit, liniștea.
11. Să iubesc și să fiu iubit de oameni.
12. Să chem soarele, să caut umbra, să aud apa izvorînd.
13. Să fiu eu însumi.

Acum spune și tu : este că am fost grozav ? Nu e vina mea, ci a acelui septembrie de care îți scriam la început. El a trezit în mine un soi de neîmpăcare și niște energii de nu mă recunosc a fi eu cel ce le poartă cu sine, și tu iarăși ai să mă acuzi că l-am întîlnit pe Seneca în vreme ce eu îl caut pe Pascal. Îmi vei da dreptate, dacă mă vei înțelege... Eu știu că mă poți înțelege fiindcă mă cunoști. Dar iată, s-a făcut tîrziu, iar mîine am o zi grea. Te las și te sărut. Gîndește-te la mine !"

2

„Îți trimit această ilustrată pe care o scriu în tramvai. N-am timp deloc. Nu, nu te cunosc. Fii un om care suferă, care se bucură, care gîndește liber, care iubește, care detestă, care...

Urmează scrisoarea. Mîine plec pe cursa de Anvers. Rămîn a ta care... etc.".

3

„Am primit ilustrata ta frumoasă și m-am amuzat de cățelul acela din colțul de jos ; tipul de pe bancă mi-a amintit de șeful meu ierarhic despre care ți-am mai povestit eu că este cum este. De fapt omul e admirabil, dar n-a înțeles niciodată riscul inițiativei, gustul răcoros și tare al originalității, temeritatea etc. Și asta e rău, căci dăunează. Din păcate totul este făcut în numele unei corectitudini care înseamnă inerție corectă, și al unei execuții ireproșabile care nu este altceva decît un automatism degradant.

n.v. turcu

cursa de anvers

Liviu Smedoiu : „Adolescență"

Ne-a costat foarte mult, dar acum știm de ce să ne ferim.

Spui că nu mă cunoști. E bine spus, dar nu e adevărat. În ce privește sfaturile tale mă surprinde iuțeala cu care le dai. Fii mai atentă cu vorbele grele, vreau să spun esențiale. Iubesc și detest și eu, dar nu-mi place patetismul de operetă. Aștept scrisoarea ta. Cu precedenta m-ai pus pe gînduri.

Dacă succesul meu îți dă o anume iritare, te înțeleg, e omenește. Că mă acuzi pentru asta nu te mai înțeleg. Ce-ai fi vrut ? Să fac ca tine ? Dar să nu ne împărțim în oi albe și oi negre. Ia-te de piept cu viața și-ai să vezi cît e de simplu ! Aș putea să spun : «Sînt puternic, sînt puternic...» căci nu ne mai săturăm de putere, dar nu pentru asta m-am străduit în anii mei cei mai frumoși, ci pentru altceva. În orice caz, nu pentru a-mi reproșa tu acum. Sînt, poate, riguros, dar nu sînt rigid. Nu mi-au plăcut nici oamenii și nici lucrurile sortite să zacă în haina mai largă ori mai strînsă a clipei, ci îmi place să văd cum își caută mereu veșmînte pe măsura lor. Ce păcat că încercăm să ascundem fața noastră cea de toate zilele !... Și asta, poate, mai mult din mimetism. Este mult prea rău. Dar să nu fiu plicticos.

Ieri mi-am cumpărat un cal. L-am cumpărat aici, la Lepșuleț, în Vrancea mea. Un om avea un cal de vînzare, un minz. Spunea că nu l-ar da, că-i pare rău, dar mai are doi, așa că... I-am cumpărat omului șargul de un an și după ce i-am plătit și finul pentru el, m-a întrebat : «Și cu calul ?». «Lasă-l să zburde pe colinele astea, mai vedem noi !» i-am spus. Și de-atunci tînărul cal se ține după mine peste tot pe unde forez și arată superb galopînd pe crestele munților. Dar asta n-o să mă facă să spun că animalul este mai credincios ca omul... !".

4

„N-am mai plecat în cursă. Am rămas în București și, din păcate, bieții medici susțin în continuare că umflătura mea de la sîn este un fleac, adică n-are nimic cu... mă rog !

Profesorul a fost chiar indignat cînd m-a găsit plîngînd în rezerva unde m-am săturat să stau singură. Ei refuză operația pe motiv că ce rost are. Adevărul este că pe mine m-a cuprins frica. Cu privire la principiile tale din scrisoarea cealaltă sînt foarte bucuroasă, numai să te ții de ele. Te știu eu pe tine... Aici, în patul ăsta, am timp să întorc fiecare cuvînt pe o parte și pe alta, să mă gîndesc la fiecare gest de-al tău, la fiecare clipă trecută... Încetul cu încetul încep să mă descopăr și să te descopăr... Am recitit toată corespondența noastră de pînă acum și, sinceră să fiu, îmi dau seama că am fost cam grăbită. Grăbită în toate, în vorbă ca și în gest. Uneori chiar neloială. Citind răspunsurile tale îmi dau seama de acest lucru. Tu ai înțeles totul mai demult, ai trecut cu vederea, în fine, treaba ta, dar n-a fost bine. Poate ai trecut cu vederea prea ușor... Să n-o mai faci. Noi femeile, mai ales cele tinere ca mine, sîntem destul de... ca să zic așa... «originale», uneori chiar împotriva noastră. Aruncăm pe luciul vieții mici răutăți și alergăm după ele patinînd șovăielnic, uneori șchiopătînd, pentru a pune la încercare orgoliul celui pe care îl iubim mai mult decît pe noi înșine. Ce vrem ? Să vină mai repede să ne ia de mînă, să nu ne lase să cădem ? Da ! Și atunci ne lipim de el și ne facem iederă. Dar, din păcate, sîntem lăsate să șovăim, ba chiar încurajate, și asta-i rău. Fii sincer : pentru tot ce a fost între noi, pentru toate prostiile mele, crezi că doar eu sînt de vină ? Nu te întreb pentru a găsi un vinovat, asta e o meschinărie, un negoț urît, te întreb pentru a te obliga să mă înțelegi măcar acum. Află, dragul meu, că atunci cînd nu știam ce să-ți spun, cînd dădeam cu biciul în tine, tot pe mine mă durea, pentru că tu te arătai mai puțin sensibil decît mă așteptam eu, și m-ai lăsat să fiu caraghioasă, să cred că te pedepsesc (fii atent !), că te fac să suferi cînd de fapt eu eram cea care sufeream din plin. Unde am ajuns ? Am ajuns ca niște proști, ca toți proștii din lumea asta care se iubesc și din prea multă iubire nu știu cum să-și facă unul altuia tot felul de răutăți... Bine măcar că ne stimăm. Timpită vorbă, dar eu cred că acum mă stimezi fiindcă ai început să mă cunoști ; adică acum mă iubești fiindcă merit iubirea ta. Dar să lăsăm romantismul ăsta desuet...

Ca să revin la cele treisprezece principii ale tale (treisprezece, auzi !), ține-te de ele. Nu-s rele. La urma urmelor cui stricăm să fim și romantici ? ! De la tine știu că romantismul a incitat avîntul, a creat personalități după un ev letargic, dizolvant și că tot romantismul ne apără de un realism grosier, de un realism prost înțeles de unii. Fii atent c-am devenit teoretician ! Să mă întorc la tine ? Spui acolo, în scrisoare, că tu cauți binele și frumosul... Dar bine, omule, ai avut frumosul lîngă tine, se oglindea în ochii tăi și se mira cît sînt ei de absenți...

Spune sincer, Felix, nu ai avut tu o iubită frumoasă ? Nu ? Dar să fii serios, că te știu eu cum zîmbești cu zîmbetul tău și dai un răspuns timpit ! Află că ai avut... Numai că tu ai fost orb, sau n-ai vrut să vezi, mă rog, ai crezut că asta nu contează și că dacă tot sînt a ta poți trece ușor peste visurile mele de

cseke gábor

atîtea ramuri

am rupt o ramură de măslin
am rupt una de alun
am rupt o ramură de salcie
am rupt și una de nuc
am rupt o ramură de măceș

am rupt una de ulm
am rupt și una de tei

am rupt atîtea ramuri
fără rost
natura
sper
imi va trece cu vederea
dar tufele
dar copacii ?

arcade

acolo e umbră
aici e plin soare

acolo e ascunziș
aici e lipsă de apărare

acolo vezi ploaia
aici simți ploaia

acolo contemplezi
aici treci la fapte

acolo te furișezi
aici îți pieptul

acolo cu impresii
aici cu certitudini

sub arcade
sub bolta cerească.

inima-ți se aprinde

în scaunu-mi preferat
în colțu-mi obișnuit
în casa-mi cu acoperiș
în strada-mi măturată de vînt
într-un peisaj modest ca de vis
în orașu-mi clocotitor
plimbînd prin drumurile țării

părinți
frați

prieteni
mă gîndesc rînd pe rînd

cap lîngă cap
umăr lîngă umăr
idei lîngă idei
intenții lîngă intenții
om lîngă om
cameră lîngă cameră
casă lîngă casă
stradă lîngă stradă
oraș lîngă oraș
drum lîngă drum

ce de circuit imens
închide-l
inima-ți ca un bec roșu
se aprinde

(Versiunea românească aparține autorului)

teatru

t

Teatrul dramatic Brăila

Pe o scenă improprie spectacolului dramatic, lipsit de un sediu permanent și întîmpinînd dificultăți deja notorii, Teatrul dramatic Brăila a prezentat recent cîteva din creațiile sale mai reprezentative. Dramă vizionară, de o fierbinte actualitate umană și mai mult sau mai puțin implicit — politică, **„Rosmersholm"** de Henrik Ibsen constituie fără îndoială un pariu excesiv pentru interpreți. Aceasta, în primul rînd, în ceea ce privește personajul central, ex-pastorul Rosmer, stăpîn și slugă al aceluiași privilegiat domeniu al umbrelor, campion al proiectelor ratate, manifestînd o complexitate abstrusă. Este aceasta, în fapt, arhetipul omului teoretic, handicapat iar nu înnobilat de idealuri. Extremismul său pozitiv nu este decît masca negației, care va cădea abia în finalul apoteotic al crimei. Aura mistic-romantică ce pare să încununeze ultimul său gest se dovedește a fi iluzorie, dar faptul de o demonică, subterană cruzime. În universul orbitor de lucid al lui Ibsen pieirea lumii vechi nu promite nimic bun pentru viitor, este doar încheierea unui ciclu după care vor urma altele. În casa acum părăsită a lui Rosmer ferestrele vor rămîne închise, dar lumea cealaltă — veșnică nostalgie a evadării — este poate un Rosmersholm la scară mărită, deși cu un conținut mai difuz. Mai aproape de sensul literal al dramei, spectacolul brăilean merge pe linia analizei caracterologice și a argumentului psihologic, cu tentă didactică uneori. Se ajunge astfel la circumscrierea semnificației în cadrul epocii denunțate de dramaturg. Refuzînd metafora scenică, dar nu și pe cea scenografică care funcționează însă oarecum ilustrativ, din „afară" — în fundal figurile „strămoșilor" sînt scoase în evidență de cîte ori apar referiri la presiunea tradiției — regizorul Gheorghe Miletineanu intenționează să creeze un spectacol bazat îndeosebi pe actori. Ceea ce nu întrunește însă consensul trupei. Plastice și utile decorurile și costumele semnate de Dan Jitianu și, respectiv, Daniela Codarcea. Ducînd totuși greul spectacolului (din nou spațiul rubricii !) : Dumitru Pîslaru, Gina Nicolae, Cristian Pîrvulescu.

Piesă a doi autori locali, Ion Bălan și Dumitru Pîslaru, **„Fantoma tinereții mele"** aparține genului polițist. Spectacolul se înscriază în rîndul celor așa-numite distractiv-educative. Pentru aceasta regizorul Marius Popescu a utilizat tehnica cinematografică a decupajului de tip suspens, nervoasa precipitare a cadrelor avînd rolul, ca să spunem așa, să facă pilula comestibilă. Statuîndu-și singur limitele — categoria „matineu pentru tineret" —, atît textul cît și spectacolul intră în sfera obligațiilor de repertoriu, cu un mai mult sau mai puțin marcat aspect administrativ. Scenografia neinspirată și stînjenitoare pentru mișcarea scenică (Radu Corciova) ca și jocul prea „de efect" al unor actori sînt însă piedici în calea unei neinhibate comunicări. Au interpretat : Gheorghe Moldovan, Gina Nicolae, Mihai Stoicescu, Nicolae Ciocoiu, Jeni Dumitrescu, Nicolae Budescu, Petre Simionescu, Bujor Macrin și Dumitru Pîslaru.

Valentin Dumitrescu

film

f

Panoramic cu război

Cantitatea de filme în care cel de al doilea război mondial este eroul principal ar putea duce la o ierarhizare valorică dar de loc necesară, mesajul moral, transmis de producțiile cinematografice ale diferitelor țări ale lumii, fiind același — Pacea. În context, montările cinematografice ale celor două cărți scrise de ziaristul american de origine olandeză, Cornelius Ryan, **Ziua cea mai lungă** și **Un pod prea îndepărtat** rămîn demonstrative, deși, mai puțin pasionante ca lectura cărților. Producția engleză **Un pod prea îndepărtat** (scenariu : William Goldman, regia : Richard Attenborough) a fost considerată de presa străină una dintre cele mai impresionate montări despre război. Filmul, în ciuda aspectului documentar pe care încearcă să-l păstreze din fidelitate pentru carte, rămîne marcat de caracterul de „super-producție". Interpreții : bărbații — stele ai peliculelor din ultimele două decenii : Dirk Bogarde, Sean Connery, James Caan, Michel Caine, Hardy Kruger, Maximilian Schell, Bryan O'Neal, Laurence Olivier, Gene Hackman, Robert Redford. Prima parte pare războiul unor învingători, al trupelor aliate, bine echipate, bine organizate, care au de măturat spre casă rămășițele unui hitlerism redus la o armată insuficient alimentată cu hrană și muniții, cu moralul „inexistent", cum se afirmă. Partea a doua aduce „învingătorilor" adevărata față a războiului, atrocitățile, mizeria, haosul și în cele din urmă ideea inutilității lui între oamenii acestui pămînt.

Cîteva momente-cheie, cîteva momente psihologice, cîteva momente subtil-ironice, cîteva filmări frumoase (decolarea avioanelor, lansarea parașutelor) uluitoarea distribuție, impresionanta desfășurare de trupe militare, asigură publicului o vizionare interesantă, adesea captivantă. Dar numeroase alte filme cu aceeași temă au impresionat mai mult, au ajuns mai adînc în sufletul nostru, ne-au obligat la meditație. Îi reproșăm acestui film ușurința prezentării faptelor, ușurința consumării scenelor-idei. Planul **Market-Garden** (subiectul filmului) își va avea desigur, întotdeauna spectatorii săi. Nu știm dacă timpul va lucra în favoarea sau în defavoarea acestui film. Știm că rulează cu sălile pline și că așa a rulat în toate țările în care a fost difuzat. Atenția care i s-a acordat, interesul manifestat, buna primire făcută sînt o dovadă indiscutabilă a respingerii războiului, a acuzării lui.

Corina Cristea

Gheorghe Apostu : „Primăvara"

televiziune

tv

Arcuri peste timp

Emisiunile dedicate aniversării a 130 de ani de la revoluția din 1848 și a 30 de ani de la naționalizare s-au caracterizat în primul rînd prin patos și sobrietate ; reportajele, documentarele, recitalurile și mesele rotunde au subliniat cu mijloace specifice, importanța deosebită a acestor două mari evenimente din istoria mai veche și mai nouă a României. Astfel, recitalul de versuri de duminică, 11 iunie, a marcat încă o dată prezența activă a poeților noștri pe micul ecran. Cîtiva dintre acestia au recitat poezii străbătute de un adînc patriotism, înscriindu-se prompt (în pofida unor înregistrări mai vechi) în fila sărbătorească a albumului duminical, ilustrînd preocuparea continuă a creatorilor pentru propria lor prezență în cetate.

★

Interviul luat lui Miko Ervin de către Viorel Grecu („Revista literar-artistică T.V.") cu prilejul apariției în limba română a cărții sale „Oameni, noroc bun" ne-a impresionat prin sinceritatea și acuitatea răspunsurilor unui scriitor căruia-i stăruie în inimă, mai presus de orice, gratitudinea pentru țara în care s-a născut și trăiește și căreia i se simte dator, ca orice cetățean, s-o cinstească prin scrierile sale, tipărite atît în limba română, cît și în limba maghiară. Interviul a arătat cu prisosință o minte și o inimă generoasă : Miko Ervin.

★

O succintă recomandare a tinerei generații de artiști plastici, prezentă în expoziția organizată la Iași, a făcut C.R. Constantinescu. Acesta, bine informat și fără patimi, a trecut în revistă pe cei mai tineri și talentați plasticieni, subliniind angajamentul lor ferm, exprimat cu o mare diversitate de mijloace, pentru o artă care să-i implice în realitate, alăturîndu-i firesc colegilor lor mai vîrstnici, asistenți și profesori la institut.

★

Sînt și emisiuni care, într-un fel, au soarta cenușăresei în ceea ce privește distribuirea lor pe programul „doi", program care, cum bine se știe, este limitat ca arie de audiență la numai două orașe. „Un fapt văzut de aproape" sau „Revista literar-artistică TV", iată două emisiuni, care, credem, ar interesa mult mai multi telespectatori, și nu numai pe cei din București sau Brașov. Și mai sînt și altele care, credem, ar merita să fie „înaintate" pe programul „unu".

★

A început un nou serial „Om sărac, om bogat" — care, de-acum înainte, cine știe cîtă vreme, v-a face din seara de simbătă o după amiază de duminică (Onedin) sau chiar o noapte de luni (Palliser). Primul episod a impresionat prin profesionalism, fiecare cadru fiind parcă tras cu echerul. Dar să nu ne grăbim, abia a plecat autobuzul cu Tom, iar Rudi nici n-a apucat să ajungă la colegiu.

Iulian Neacșu

adolescentă în care te vedeam ca pe un *monstru* frumos şi bun, o împlinire fericită a celor mai grozavi eroi din nopţile mele de nesomn. Cu ce m-am ales ? Nu e nici locul şi nici timpul s-o spun. Sînt sigură că tu ştii mai bine decît mine... Fac acum o pauză căci sora îmi zîmbeşte răbdătoare. Are, totuşi, în mînă o seringă...".

5

„Să alungăm gîndurile cele rele ; sînt sigur că medicii au dreptate. Ce naiba, aşa dintr-odată ?! Aştept să-mi scrii c-ai părăsit spitalul; nu-ţi fă probleme. Aici, pe şantier unde sînt, n-ai timp să te gîndeşti decît la ce trebuie să faci. Iartă-mă, dar coboară un ARO şi vreau să dau plicul pentru tine. Încă un cuvînt : îmi ceri să te cred, ba chiar insişti, dar oare e de ajuns să credem ?".

6

„Te întreb, la rîndul meu, Felix : ce ne-am face dacă n-am crede ? Dacă n-am crede în noi, să zicem, în cel de lîngă noi, în izbînda noastră ? Odată, într-un zbor, pe un pasager l-a cuprins o spaimă de om nebun. Striga şi se agita stîrnind panică. Tocmai traversam Atlanticul şi el privise o vreme vînzoleala apelor, căci Oceanul era stîrnit. M-am apropiat de omul acela, i-am cuprins bărbia, faţa vreau să zic, în căuşul palmelor mele şi l-am privit în ochi zîmbindu-i. S-a uitat la mine mirat şi l-am văzut cum cade de undeva din lumea spaimelor lui şi se încredinţează mîinilor mele. Ei bine, cred că avea în ele, în mîinile mele, o încredere imensă, mai mult decît în zece avioane credea în mine, atunci, în clipa aceea. Dar tu tot cu ale tale eşti, căci tu nu crezi decît în ce crezi tu şi asta e şi bine şi rău. De ce-mi scrii aşa rar ? Iarăşi timpul e de vină, munca, şantierul etc. ? Eu am ieşit demult din spital, am făcut şi o cursă la Viena de unde mi-am cumpărat nişte cercei, o grozăvie ! Acum nu mă mai supără nimic, doar că am slăbit puţin. Să ştii că am şi eu partea mea de mulţumire din succesele tale. Voi crede întotdeauna că am meritul meu în treaba asta, adică în izbînzile tale. Ştii, cînd un orgolios este şi un tip dotat e deajuns ca cineva să-l ambiţioneze un pic şi pe urmă să vezi ce lucru minunat se întîmplă !... Am rămas aceeaşi fiinţă neîndurătoare cu tine. Dar aş dori să te văd totuşi. Nu ne-am văzut de atîţia ani, Felix ! Sper că soţia ta n-o să fie geloasă dacă o prietenă vrea să te revadă. Aştept veştile tale. A ta bună prietenă care, ... etc. ...".

7

„Scrisoarea ta m-a găsit într-o dispoziţie proastă, tocmai mă certasem cu şeful fiindcă el nu cunoaşte decît regulamentul, pedepsele, şi uită de oameni. Este optica lui, mai exact eroarea lui. Păcatul e că-mi dă totul peste cap. Acum stau întins la firul ierbii şi privesc cerul albastru pe sub care pluteşti tu cu avionul tău. Mă lauzi pentru prospectarea din Iran, aşa am înţeles. Cred că am făcut o treabă bună toată lumea a fost mulţumită. Acum sînt aici, sus, în Vrancea la mine să caut să pricep ce e cu straturile astea şi ce ascund ele în adîncul lor. Nu, nu mă las înşelat decît aparent. E o chestiune de perspicacitate şi intuiţie. Totul e că sînt sincer cu mine. Cel puţin aşa cred. Mi-a plăcut pilda ta cu tipul din avion. Dar, apropo : chiar vei traversa Polul Nord ? Scrie-mi deîndată...".

8

„Mîine plec. O colegă are un caz, aşa că mîine plec eu. Aş fi vrut să ne revedem, vreau să te văd dar iată că nu se poate. Cîteodată totul este împotriva propriei noastre voinţe. Bărbatul cu care trăia, vorbesc de colegă, şi-a pus capăt zilelor. Nimeni nu ştie de ce. Era un taciturn, era perfect sănătos, deşi unii bănuiau că nu e tocmai aşa. În fine... este foarte greu să ştim totul despre oameni, iar uneori nu ştim nimic. Rămîi, dar, cu bine. Mîine plec spre Alaska".

9

„Da, am zburat peste Polul Nord! Îţi voi vorbi altădată despre acest zbor. Acum impresiile sînt prea vii şi nu ştiu cu ce să încep. Ba da : la Anchorage am aterizat într-o strălucitoare zi de vară alaskană. De la înălţimea zborului am văzut turme de reni, colonii de morse şi irealul dans al culmilor albe, albe ale munţilor Alaskăi. Sus, albastrul pur, sub aripi albul strălucitor, iar jos, jos de tot verdele crud şi virgin al pădurilor uitate acolo de Dumnezeu. Află că acest teritoriu imens, cam cît o europă este patria unor vînători temerari şi a pescarilor de somoni, crabi etc. Dar mai întîi de toate e patria totemurilor (iar acuma şi a petrolului !). Toate astea le ştiu de la un ins prezentabil, un norvegian care a călătorit cu noi şi care vorbea o engleză perfectă. Cînd am coborît din avion imensitatea şi liniştea din jur m-au copleşit. Aici, la Anchorage, de cînd cu petrolul, sînt mulţi americani. Împreună cu bătrînul Brădescu, căpitanul navei noastre, am asistat la o cursă de sănii trase de cîini. N-am înţeles dacă performanţa era a cîinilor, a săniilor ori a oamenilor, în orice caz premiile li s-au împărţit acestora din urmă. Alaska este cel de al 49-lea stat al Americii. M-am dus pe urmă şi am căscat ochii la frumuseţea unor totemuri, după care am privit iarăşi albastrul cerului şi eternele zăpezi de pe munţi... Despre emoţiile zborului peste Pol, ţi-am spus, cu altă ocazie. Oamenii pe care-i întîlnesc, alaskanii, au privirile candide şi un zîmbet plin de bunătate, ca toţi oamenii buni de pretutindeni...".

mihai ursachi

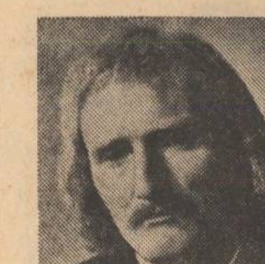

De amiciţia

Caraghiosule ! mi-a spus prietenul meu
şi eram caraghios

Păcătosule ! mi-a spus prietenul meu
şi eram păcătos

Prietene ! mi-a spus prietenul meu
şi eram prietenul său

Un loc fericit

Şi pentru că te ador
mă gîndesc
la cei fratricizi
la cei paricizi

O, încotro
atîta iubire
atîta iubire

E un loc fericit pe pămînt

Într-acolo nu duce vaporul, nici trenul
şi nici o companie aeriană
nu-l are-n traseele ei

Da, da, e un loc fericit pe pămînt

Şi pentru că atît te ador
mă gîndesc la povestea
cu Abel şi Cain

Inimă de lut

Ascultă ! În malul de lut, cu urechea lipită
ascultă ! În adînc e o moară,
îngrijorat ca o inimă bate şi bate şi bate...
O, sunetu-acela, cel singur, pe care
îl macină macină... Îţi aminteşti
tu cuvîntul acela, inexistent în vreo limbă,
nescris, nerostit, negîndit ?

Ir'ma ta e acum
ca un clopot în malul de lut... Inima ta
e o moară, îngrijorată
bate şi bate şi bate... O, vei afla
aceea ce macină, macină ? Ascultă, ascultă
lutul, te strigă, te cheamă, te strigă...
Vino...

Veac de fier

Fără Dumnezeu
prin abisale periferii
ruini
de furnale
fierul
sub ploaie
roşu
pîrîul

Astfel mă duc
mai adînc
mai adînc
în veacul
de fier
în veacul
de fier

O, stella maris !

Okeanos

În marele vuet oceanic atît de nimicnice
versuri...
Eternule, Eternule, gîndul meu se îneacă
o, bestial tună hohotul tău peste marginea
lumii

Însămînţate cu-nnecu-mi vor fi marile-ţi arii
şi germenii morţii — cuvinte — vor încolţi în
adîncile-ţi sinuri
sufletul meu disolvat precum sarea
te va îneca şi odată, odată
tu vei fi eu, o tu a toate
cuprinzătorule

Şi atunci voi veni — tînăr şi blond lîngă malul
Oceanului
cu un gînd ca un tunet pe buze şi în clipa
de mult hărăzită ne vom recunoaşte,
şi voi fi tu

O, nimicnice gînduri pe malul Oceanului...

Fie poemul acesta un cîntec funebru
un imn funerar pentru tînărul
blond despre care
unii ziceau că îl cheamă Okeanos

FESTIVALUL NAŢIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

„Sîmburi fierbinţi"

● Adrian Alexandroaiei este un om încă tînăr. Cei din jurul său vin să-i sublinieze această stare de tinereţe tîrzie. Acolo unde munceşte el toţi sînt oameni foarte tineri. Poate că de-aceea Adrian Alexandroaiei are mari proiecte de viitor şi acea negrabă în faţa timpului — stări caracteristice tinerilor. Asta cel puţin în privinţa pasiunii sale principale. În timpul liber Adrian Alexandroaiei scrie, dar scrie nu aşa pe întimplatelea ci cu o disciplină de scriitor format. „Pasiunea aceasta o purtam în mine de mult. A fost greu să încep. Acum aproape că nici nu mai ştiu cum am început. Pe măsură ce exersez şi scriu tot mai mult devin tot mai nemulţumit. Probabil am devenit mai exigent." Într-adevăr, exigenţa lui Adrian Alexandroaiei este enervant de reală. Suspectează fiecare cuvînt, învinovăţeşte fiecare frază. Scrie teatru (are o piesă foarte reuşită cu Războiul de Independenţă), poezie (o poezie meditativă, pătrunsă de o filosofie optimistă), proză de mare întindere. Cel mai mult îl atrage proza. În acest domeniu ambiţiile lui sînt mari. Prima ediţie a Festivalului naţional „Cîntarea României" l-a impulsionat în scrierea unui roman, dar romanul nu a părăsit încă nici acum atelierul de creaţie. Totuşi, Adrian Alexandroaiei a reuşit să finiseze un fragment care i-a adus un premiu la faza judeţeană ceea ce l-a încurajat şi i-a dat o nouă încredere în propriile posibilităţi. Acum, în plină desfăşurare a celei de-a doua ediţii a marelui festival, romanul său „Sîmburi fierbinţi" (titlu la care autorul ţine foarte mult) se află într-un stadiu avansat de elaborare. Nu e un lucru uşor. Perioada istorică pe care o străbate acţiunea romanului e una dintre cele mai complexe din istoria noastră. În păienjenişul de evenimente şi situaţii, în iureşul revoluţionar de după 23 August 1944, se află un tînăr fiu de ţărani care învaţă viaţa şi revoluţia în mersul iute al istoriei. În valul uriaş şi necruţător al revoluţiei, conştiinţele se înlănţuie dînd acele puncte fierbinţi pe care autorul le numeşte „sîmburi fierbinţi" — sîmburi din care vor răsări oameni noi printre ei şi eroul romanului. „Sîmburi fierbinţi" e un roman al formaţiei, un bildungsroman, cum spun specialiştii. Din spusele autorului reiese că eroul şi romanul îşi vor lua rămas bun de la cititori într-o perioadă prevestitoare de linişte, dar şi de noi nelinişti, de astădată mai intime şi mai subtile. Da, revoluţia s-a făcut, revoluţionarul s-a văzut împlinit (cel puţin deocamdată). Oare misiunea revoluţionarului s-a încheiat ?! Nu, va spune Adrian Alexandroaiei, vine o perioadă mult mai complexă în care revoluţionarul va trece la adevărata muncă de împlinire a visului său : construirea societăţii socialiste.

Propunîndu-şi prezentarea unei conştiinţe în timp şi istorie, băcăuanul Adrian Alexandroaiei se afirmă el însuşi ca o conştiinţă, ca o prezenţă notabilă în marele festival naţional sub semnele căruia va păşi în literatură. Îl aşteptăm cu încredere.

Aurelia Belicinicu Heinrich : „Cîntarea României"

Darul povestirii

Sînt oameni care nu uită nimic din copleşitorul spectacol al vieţii. Ţin minte totul cu o precizie uimitoare, avînd cîte o judecată pentru fiecare eveniment — chiar mărunt. Ajunşi spre apusul vieţii, memoria lor fără greş inundă spaţiile infinite ale imaginaţiei. Aceşti oameni au calitatea de a vedea cu ochii minţii şi de a acoperi cu fluxurile imaginaţiei lor cele mai diverse zone ale umanului. Ţăranul **Stroe I. Ion** este unul dintre ei.

L-am cunoscut într-o zi de început de primăvară cînd ţăranul asemenea pămîntului este cuprins de mari şi inexplicabile nelinişti subterane. Se simt viitoarele treburi multe ale anului şi nu mai e chip de zăbavă. Totuşi, în serile care au urmat lungilor noastre ceasuri de convorbire, Stroe I. Ion, om în etate de 62 de ani, a rupt fără milă din odihna sa şi a scris o povestire, un basm mai degrabă, dar un basm în care noul şi vechiul din lumea reală se constituie într-un interesant aliaj. Caietul scris de Stroe I. Ion poartă următoarea însemnare : „Poveste scrisă de Stroe I. Ion, în vîrstă de 62 de ani, din Berevoieşti, judeţul Argeş, auzită din bătrîni, necitită în vreo carte. Vreau ca această povestire să rămînă nemuritoare".

Ceea ce m-a frapat în această povestire a fost asemănarea de stil, metodă de lucru şi de judecare a realităţii cu pictorii naivi. Acelaşi flux nestrunit de idei, flux nealterat de vreun canon sau vreo teamă obscură. Omul apare unit cu natura — e principala ei podoabă, totul se mişcă şi se permanentizează numai şi numai pentru a sublinia existenţa omului ; peste om şi natură, peste om şi peste toate, domneşte acea stare de sărbătoare solemnă, cotropită de culorile vii, optimiste ale vieţii. Ce nu se iartă pe lumea asta, se întreabă Stroe I. Ion. Neomenia, lăcomia, răul făcut aproapelui, tot ceea ce-l coboară mai jos decît e în firescul său. Omul e bun şi trebuie să rămînă bun, spune ţăranul care scrie exact cum vorbeşte, adică în limba cotidiană, în limba realului de fiecare clipă, în limba mişcată, de viaţă şi nu de cărţi. Expresiile acestei limbi sînt sugestive, de neuitat.

Stroe I. Ion nu doreşte altceva decît ca povestea lui să trăiască, să o cunoască şi alţi oameni; nu-l pasionează ideea că numele ar putea să-i apară tipărit, ce importanţă are un biet nume lîngă o povestire fără de moarte. Doreşte doar să i se trimită şi lui povestea, tipărită, să vadă, cum apare tipărită, să fie sigur că aşa oamenii au văzut-o şi-o vor vedea, că nu s-a pierdut bunătate de poveste. El, Stroe I. Ion, a văzut viaţa pe toate feţele, de nimic n-a fost ferit de viaţă şi de-aceea ştie că permanent va fi loc pentru mai bine, că oamenii pot fi şi mai buni. E convins că povestea lui, că poveştile lui de fapt, pot face acest lucru. De-aceea scrie el. Pentru oameni.

Bucuria descoperirii unui asemenea om m-a dus cu gîndul la faptul că acum, mai mult ca oricînd, povestirile curgătoare ale lui Stroe I. Ion îşi pot lua zborul spre oameni, spre lume. Festivalul naţional „Cîntarea României" oferă condiţii deosebite de manifestare plenară a tuturor talentelor artistice.

Eugen Mihăescu

stelian oancea

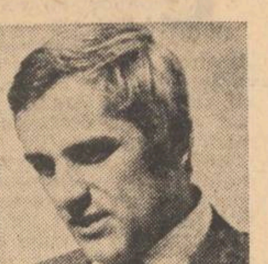

Lasă-mă, rază !

Ca o vinovăţie a cerului
Noaptea se varsă în pămînt.
Cernite-s stelele în zi,
Călugăriţe de lumină

Soarele dă buzna
În mijlocul lumii
Bucuros ca un copil

Lumina trîmbiţează în seve,
La porţile închise ale lucrurilor
Cîntă

— Lasă-mă, rază,
Să intru cu tine în această piatră
Să aud puritatea fecioară
Fremătînd fără păcat
În apele voluptăţii tale.

Muză

De ţipătul tău
Baierele cerului s-au rupt,
Sfîntul s-a rostogolit peste noi
Cu căruţă şi cai...

Prinsă în tunet
Lumea s-a cutremurat
Ca de un strănut gigantic

Adunam alune
Şi negre, dulci trufe
Din păduri fierbinţi

Sub clopotul ploii
De ape cardinale
La picioare ţi-am pus
Un munte de dragoste

Mă deschid ţie, preacurato

Ne întoarcem din lumi interzise
Prin noaptea întîmplărilor ciudate
Nu ne rămîn decît trupurile noastre
Şi visul

Cutreieră-mă, aleargă
Mă deschid ţie, Preacurato
Intră cu pace
Acolo totdeauna este aprinsă lumina
Iar ochiul robotului nu te atinge

Bronzul clopotului
Nins cu lacrimi
S-a făcut piatră şi var,
Sunetul îi cade în mine
Nisip neputincios.

Mîngîie-l, roagă-te
Şi varul se va face cristal
Roagă-te şi se va face gemă rară
Nisipul se va aduna — O, ce poveste
Frumoasă —
Şi va curge în mult aşteptata muzică.

Nepereche

Tăgadă rea în juru-mi
Şi-în afară
Pe dinlăuntru doar
De zile-ntregi
Nu cade aripă de noapte

Ce sărbătoare fără loc !
Timpul e secetă de tine
O sete gîlgîind de zbor

Deasupră-mi munte alb
Sălăşluieşte
Şi grea e lespedea tăcerii

Alaiul tot de gînduri
Mi-e către tine-ntors
Se-ncolăcesc ca şerpii
Nervii
Unii pe alţii se sugrumă
Iar eu în zîmbet mă-inveşmînt...

Cu vremea
Zborul, focul
Or deveni toiag
Iar eu trăi-voi din puţinul
Anafurei. Din semn.

radio

r

Autentic

Am mai spus-o şi altădată: misiunea cronicarului radio nu este dintre cele mai facile. Zonele de investigaţie diverse, colaborarea atitor arte, multitudinea emisiunilor, puţinătatea ştirilor despre statutul radiofonic şi inevitabilele surprize schimbă proiectele cronicarului lăsîndu-i promisiuni neonorate, amintindu-i-le, şi asta pentru că el trebuie să fie la zi şi pentru că, mai ales, nu are nevoie să lase să treacă neobservate bunele realizări. Aşadar, mă pregăteam să scriu în continuare despre emisiunile de formulă cînd întîmplarea mi-a propus această cronică avînd ca punct motor o emisiune **„Cîntec, joc şi port din bătrîni"**, realizator, Maria Banu. Înregistrările făcute în judeţul Bistriţa-Năsăud ne-au adus aminte că nu de talente ducem lipsă, nu de frumuseţi, nu de bogăţii inestimabile (mereu surprinzătoare, mereu extraordinare), ne-au adus aminte cît de important mijloc educaţional este radioul prin posibilităţile lui de a impregna marelui public bunul gust, simţul artistic, respectul pentru valorile autentice ale folclorului românesc.

Tot ceea ce am auzit a purtat acest gir al **autenticităţii**, al frumuseţii neprelucrate **„artistic"** (aşa cum, din păcate, mai putem auzi pe posturi şi uneori le regăsim, lucru şi mai trist, trase în zeci de mii de exemplare pe discuri).

Se poate vorbi de o poluare a folclorului? Fără îndoială. O parte de vină o poartă neînţelegerea specificului creaţiei populare, dorinţa de a „perfecţiona" ceea ce se, eronat, crede imperfect, aşadar, stilizării, proces prin sita căruia trec uneori aceste creaţii înainte de a fi puse în circulaţie.

Nu-i lucru nou ceea ce spun, s-au mai tras semnale de alarmă chiar de către specialiştii în materie. Ample comentarii şi semnale critice au însoţit cîteva manifestări şi chiar nişte discuri. Ceea ce doresc să spun se referă la radiou, la rolul şi importanţa pe care le poate avea în **re-preţuirea folclorului** în coordonatele sale specifice. Trebuie să se asigure o conjugare a eforturilor astfel ca nu numai emisiunile de specialitate (din care menţionăm aici „Mioriţa" — emisiunea de etnografie şi folclor) să cultive lecţia autenticităţii, a exigenţelor sporite în faţa invadării cu subproduse (mimetice, inautentice) chiar dacă ele provin din partea unor artişti consacraţi. Nu de prezentarea unor creaţii proprii în spirit folcloric avem nevoie, nu de artişti care preiau din mai multe zone (atît de diferite încît te pun pe gînduri) cîntecele amatorilor, ci de adevăraţii artişti (numiţi amatori) care păstrează şi respectă spiritul folcloric al zonei.

Emisiunea Mariei Banu a fost un model. A fost o pledoarie pentru **autentic.** Ne-a bucurat şi ne-a încîntat. Dar mai ales ne-a dat **o dovadă** a posibilităţilor radioului, a bunului făgaş spre care orientează prezentarea creaţiilor populare, îndreptăţind speranţele noastre întru recuperarea şi revelarea frumuseţilor autentice.

Constantin Stan

P.S. „Mioriţa" ne-a readus-o aminte, prin Tiberiu Alexandru, pe **măiastra cîntecului românesc:** Maria Tănase. Şi ne-a mai adus aminte cît de rare sînt apariţiile ei în programele muzicale folclorice.

plastică

p

Scurtă introducere la Turner

Cu Turner a coborît pentru prima dată asupra artei moderne duhul informului. Cu el, „arta fără obiect" şi-a obţinut prima mare victorie. Expoziţia oferită, în aceste zile, publicului românesc înregistrează foarte exact — fără să ardă etapele — traiectoria spectaculoasă după care Turner a devenit el însuşi, părăsind, încet-încet, veduta cuminte, pentru a se lăsa captivat de fantasme.

Unii artişti revin, evoluînd, din ce în ce **mai buni.** Constable, de pildă. Turner devine din ce în ce **mai altfel.** Se pare că secretul acestui tip de evoluţie e o progresivă **interiorizare.** Ataşamentul tot mai pronunţat al artistului pentru fluiditate, pentru nebuloase nu e o simplă curiozitate faţă de spectaculosul atmosferic. E o crescîndă apropiere de un model lăuntric. Nu meteorologie, mai mult sau mai puţin bine „făcută", trebuie să vedem, prin urmare, în acuarela — sau în pictura — turneriană. Sîntem confruntaţi, de fapt, cu o specie a artei **fantastice.** Constable, care simţise şi recunoscuse public geniul lui Turner, îl numea, nu întîmplător, într-o scrisoare, „smintit curat". „Viziuni aurite — spunea el, contemplîndu-i lucrările — dar numai viziuni". E vorba, în chip vădit, de un artist care se depărtează treptat de realitatea empirică, pentru a se livra necondiţionat propriei sale imaginaţii. Iată de ce, a vorbi de „impresionismul" lui Turner echivalează cu a înţelege greşit ambii termeni ai ecuaţiei. Impresionismul caută „senzaţia" pură, experienţa instantanee a ochiului. El se opreşte, analitic, asupra luminii fizicale, pentru a găsi tehnica optimă de a o reproduce prin culoare. Turner nu analizează nimic şi nu pare obsedat de probleme tehnice. El intuieşte şi exprimă. Nu e un senzual, un consumator de impresii. E un „consumat", un erou al închipuirii.

Trăind mereu în vecinătatea paroxismului, Turner e, mereu, înconjurat de riscuri. Arta sa e inegală. Cascada culorilor sale e, uneori, dezlînată, flască, alteori dulceag-lăptoasă. Imaginaţia e mai capricioasă decît observaţia aplicată : e plină de capcane, de precipitări, de echivocuri. Cînd însă Turner, răpit de „daimon"-ul său, atinge culmile excesului, reuşita este deplină. Fiecare imagine are o remarcabilă forţă **organică.** Culorile par să descrie ţesuturi vii, dense lichide umorale, conjuncturi fiziologice acute. Ambianţa atmosferică devine un soi de cosmică biologie; nu aventură exterioară, ci dramă lăuntrică. Turner sfîrşeşte, astfel, prin a ne furniza o mai precisă imagine a naturii decît cei care o contemplă cu patima rece a exactităţii. Natura lui e — ca natura lui Novalis — „lume interioară ridicată la condiţia misterului". Ea nu e **alteritate,** nu e **altceva** decît noi, e „altceva"-ul **nostru...** Cît despre lumina lui Turner, ea trebuie deasemenea, scoasă din zona fenomenalităţii şi, cu atît mai mult, din aceea a fenomenalului. Cu „numen"-ul luminii avem de a face în operele sale, tot astfel cum în operele lui Rembrandt nu cu fenomenul „umbră" avem de a face, ci cu numenul umbrei. Pornind de aici, „introducerea la Turner" ar putea deveni — ca orice introducere la un mare artist — un discurs despre „lucrurile ultime", pe care pictura, nefiind obligată — asemeni cuvîntului — să le **articuleze,** le poate cu atît mai bine **arăta...**

Andrei Pleşu

muzică

m

Vitralii muzicale mureşene

Urmare din pag. I

concertul : „Locul creaţiei muzicale româneşti în activitatea filarmonicilor din ţară", simpozion deschis de muzicologul **Nicolae Călinoiu.**

Firele aşezate de magnetul ţinuturilor mureşene într-o anume ordine au ţesut şi atmosfera unor prime audiţii, prezentate cu prilejul acestor manifestări. „Introducerea şi Fuga" de **Zeno Vancea** ilustrează poate cel mai bine ideea existentă şi la antici că peisajul, regiunea în care te afli, influenţează făptura omenească şi faptele sale. Alte prime audiţii, Simfonia, pentru coarde „In memoriam Valentini Bakfark" de **Ede Terényi** şi „Concertul pentru coarde" de **J. Hencz** (un adevărat concerto grosso, cu legile sale, cele patru instrumente obligatorii, etc.) poartă aceeaşi marcă a unei Transilvanii medievale rezidite în sonorităţi moderne.

Plăcut a impresionat varietatea solistică, prezentarea unor interpreţi de vîrste, stiluri şi şcoli deosebite. Alături de pianişti de peste hotare (**Joaquin Achucarro** — Spania — cu un program cuprinzînd Granados, de Falla, Ravel, Mussorgski ; **Ludmila Sosina** — U.R.S.S. — acompaniindu-l pe violonistul mureşean Valeriu Maior ; **Rohmann Imre,** R.P. Ungară) am ascultat-o pe foarte tînăra **Delia Pavlovici** conducînd cu o rară stăpînire de sine şi virtuozitate Concertul nr. 2 pentru pian şi orchestră în fa minor de Chopin. Pentru abia împlinita vîrstă de 16 ani, acurateţea, şlefuirea interpretării atinge limite nebănuite ; de o bine cultivată sensibilitate, Delia Pavlovici pune totuşi prea multe zăgazuri nălucilor romantice, fiind ameninţată de tentaţia discursivităţii. Forţa interioară a lucrării a fost păstrată poate în primul rînd datorită risipei de energie a dirijorului **Pierre Cao** (Luxemburg) care a construit şi o bine închegată Simfonie a IV-a de Mahler (sprijinit de marele rafinament artistic al **Emiliei Petrescu).**

Culoarea acestor vitralii muzicale mureşene a fost accentuată de participarea Filarmonicii de Stat „Moldova" din Iaşi, a corului „Madrigal", a formaţiei „Studio neue Musik" din Berlin, a violoncelistei Natalia Gutman (U.R.S.S.), şi a violonistului Jean Jacques Kantorow (Franţa).

Filarmonica locală, aflată în directa custodie a compozitorului **Zoltan Aladár,** a dovedit calităţi cu totul remarcabile, interpretînd la un înalt nivel numeroase prime audiţii, dificile lucrări de rezistenţă din literatura universală, adevărate „pietre de încercare" simfonice. O sală de concert frumos renovată, cu o admirabilă acustică, a fost inaugurată cu acest prilej.

Viaţa culturală a acestui oraş poate lăsa într-adevăr prin vitraliile sale lumini şi culori către toate colţurile Cîmpiei transilvane. Ca două armonioase bătăi de aripă se arată dezvăluirea statuii ecvestre a lui Avram Iancu în piaţa oraşului şi montarea la Teatrul de stat a premierei „Domnişoara Nastasia" în limba maghiară, în regia lui Dan Alecsandrescu.

Aici, pe Valea Mureşului, români şi maghiari, rînduiesc împreună liniile de forţă ale peisajului transilvan, „pămîntul care spune singur din cîte i-ar mai fi de spus" — cum ne vesteşte poetul.

FRAGMENTE CRITICE

Leonid Dimov

Cei care se arată intrigați de lirismul oniric, decorativ și fragmentar al lui Dimov din volumele **7 poeme, Eleuis, A.B.C.** etc au surpriza de a descoperi acum **(Tinerețe fără bătrînețe,** Editura Albatros, 1978) un poet epic, clar pînă la transparență, sfătos și bonom. Sînt versuri pentru copii, dar (ca la Arghezi și Ion Barbu) versurile sînt scrise să desfăteze îndeosebi, pe oamenii mari. Un basm poetic după Petre Ispirescu („după Petre Ispirescu și nu prea") care, la suprafața textului, respectă formulele oraculare cunoscute, are o **invocare** și un **epilog** cu o morală bine articulată, însă în interiorul schemelor imaginația poetului aleargă în voie, extraordinarul simț plastic se desfață. Un Dimov pedagog care fură ochii și încîntă cu vorbele lui rare, cu savanta lui prefăcătorie și știința de a înnoda și desnoda versul.

Ideea și elementele epice ale poemului sînt luate din basmul popular, modelul interior al lirismului este însă **După melci.** Ca și acolo, imaginația bate departe, narațiunea are un subtext liric și acesta nu poate fi decît misterul destinului uman. Asta dacă traducem într-o propoziție banală versurile smălțuite și ceremoniale ale lui Leonid Dimov. Dacă adăugăm și fina ironie, fără de care cele dinainte ar fi de o gravitate prea apăsătoare și, în fond, nepotrivită într-o carte ce se adresează spiritului tînăr, avem toți termenii acestei ecuații lirice.

Dimov este, neîndoios, un spirit barochist prin patetismul impietrit și gustul pentru efectele de decorație. Însă în această structură ornamentală cresc, înfrățite, ironia și neliniștea care devin în cele din urmă, acaparatoare. Evitînd linia dreaptă a comunicării (spiritul barochist are, se știe, cultul **liniei curbe** și al mișcării în volute), poezia, de o plasticitate grea, însală ochiul și tulbură simțul nostru de echilibru. De acceptăm simbolurile propuse de Jean Rousset **(păunul** și **Circe),** putem spune că poeții barochiști au în notația ornamentală nostalgia metamorfozei și în mișcare sentimentul acut al decorației grandioase.

Ironia implică și detașează, în același timp, pe Leonid Dimov de estetica complicată a barochismului, devenită și mai complicată pe măsură ce spiritele critice se ocupă, pînă la exasperare, de ea. Critica însăși a căzut, am impresia, într-un suspect barochism încercînd să cîștige spații noi în literatură în favoarea barocului. În necunoștință, probabil, de această agresiune literară, Dimov împodobește versurile sale cu cuvinte de preț și se joacă ingenios cu un mare, coplesitor mit (mitul nemuririi) cu grija, totuși, de a nu-l sparge. Spre a rămîne în domeniul de imaginație al barocului, să zicem că în fîntîna cu mai multe guri a poemului său una cel puțin varsă apa liniștitoare a umorului. Intuiție a misterului, desene fantastice, dar printre toate acestea și, adesea imperceptibilă, ironia desfătătoare și îndoielnică : „Cînd cîntă muzica, de treci / Printre pirați ascunși de sticle, / În gang păzit de lilieci / Încă din vremea lui Pericle, // Ajungi acolo unde-a fost / Odată precum niciodată / Cu labirinte fără rost / Și o grădină desenată // Încă de cînd mai pîrguia / De-a surda, vara, plopul pere / Și-n luna lui Gustar bătea / Răchita plînsă, micșunele / De cînd, în smeuris pustiu, / Ban, ursii se băteau în coade / Și-un miel, cu lupul cenușiu / Se săruta printre iscoade".

Pirați printre sticle, gang păzit de lilieci încă din vremea de înflorire a culturii ateniene, ursi ce se bat în coade, ca într-un carnaval, în timp ce mieii se înfrățesc cu lupii, iată un debut umoristic care pune în primejdie existența mitului tragic. În același ton inveselitor sînt narate și celelalte etape ale basmului (pactul dintre tată și fiul nenăscut, plecarea lui Făt-Frumos în lume). Însă mitul, născut din visul de eternitate a omului, nu-și leapădă cu totul învelișurile lui tragice în poem. Ceva imprevizibil și misterios, rămîne în versurile istețe, „gătite" de sărbătoare. Misterul și gravitatea sînt chiar în interiorul desenului sofisticat, în fantezia inepuizabilă a versului. **Ghionoaia** și **scorpia** sînt simboluri benigne, monstruozitatea lor este aparentă. Făt-Frumos-ul lui Dimov nu întîmpină mari obstacole, drumul spre cetatea radioasă a nemuririi este un voiaj agreabil. Obstacolul va apărea mai tîrziu și el este de ordin interior. În rest, făpturi grațios hidoase, ca Scorpia : „De Scorpie n-avem căinți : / Era pecingine și boală. / Căci, blestemată de părinți / Vărsa pe pajiști numai smoală. // Nestăpînită, tricefală / Mereu cu limbile fierbinți. / Aude-ntr-una potriveală / De zimți de aur și arginți. // Numai din capul singerat / În vremi de veche tinerețe / Un strop albastru a picat / Și cade-n vis, peste ospețe. // Cînd prinsii cei scandalagii / Mușcă dintr-însa fără preget. / Din cioturile străvezii / A mai rămas un singur deget".

Locul unde domnește tinerețea eternă este, în viziunea orientală a lui Leonid Dimov, un Isarlîk pestrit și ceremonios : „În jur e-un tîrg de smalț și furnicar, / De cavaleri gătiți împărăteste".

Ce urmează se știe din basm. Etapele intermediare sînt sărite. Dimov simplifică, concentrează, din cetatea cu sclipiri de **halimă** trece direct în **Valea Plîngerii** și, de aici, își aduce eroul în spațiul vieții curente. Dezagregat trupește, Făt-Frumos se reîntoarce, spiritualicește, în mit, fiind întîmpinat de cele trei Parce, numite mai înainte „cerestile amfitrioane".

Mitul este astfel întors spre o filozofie banală și sănătoasă : acceptarea resemnată a existenței, în limitele ei fatale. În racla ce așteaptă pe Făt-Frumos, urmașii înstrăinați de mituri văd ca într-o oglindă aburită vechile semne și zîmbesc neîncrezători : „Zîmbiră toți, în semn de bun rămas, / Și-nchiseră capacul cam degrabă. / Căci trebi aveam și chiar bătuse ceas, / În turnul închinat ca o podoabă".

Epilogul ce urmează explicitează această filozofie întăritoare. Din ea, sensul dramatic al mitului dispare aproape cu totul, rămînînd doar sensul comun al faptelor : eternitatea se manifestă în continuitate și metamorfoză. Încheiere previzibilă care nu tulbură în nici un fel lumea profundă a simbolurilor din basm.

Maria Blendea Mihalache : „În livadă"

Este limpede că Leonid Dimov n-a voit să dea o interpretare nouă mitului popular și nici să adîncească fondul lui tragic. Cum a făcut de exemplu, într-un admirabil poem Cezar Baltag. Dimov este sedus de laturile formale ale basmului și, dintr-o călătorie inițiatică, el face, în cele din urmă, o călătorie pedagogică, recomandînd admiterea înțeleaptă a destinului.

Misterul poemului său constă, atunci, în a refuza interpretarea misterului din mit, căci zice el : „De-ar fi să spunem cum a fost / Povestea și precum s-ar cere, / Am pierde firul tors cu rost / În întuneric și tăcere".

Leonid Dimov parcurge în acest fel, drumul invers propus de modelul său literar. Ion Barbu pornește de la o banală aventură infantilă pentru a ajunge, prin complicația imprevizibilă a poemului, la ideia de ordine inițiatică a universului. În **Tinerețe fără bătrînețe,** Dimov pleacă de la un mare mit pentru a trage din el o aventură simplă și încîntătoare, tradusă în versuri de o frumusețe rece.

Eugen Simion

CONTEMPORANII NOȘTRI

Timpul scrisului și al literaturii

Urmare din pag. I

„o nouă religie" nu este departe de „religioasa" reculegere a celui ce își propune să descopere resorturile intime ale mecanismelor creației. Opoziția personajului cu lumea satului **(despărțirea de sat)** poate fi urima dintr-un sistem al opozițiilor, nimic idilic, în această „declarație".

„Gîndul, aspirația de a afla ce e lumea și cine eram eu însumi, cu ajutorul cărților, cine ar fi înțeles o astfel de stare de spirit într-o lume cumplită, care trebuia să muncească pe brînci ca să existe ? Cultura era pentru ei o meserie mai bună și nu o formă de viață a spiritului și cine esua aici, practic, nedevenind nimic, nimic nu era. Nu se cunoșteau pe ei înșiși sau nu prețuiau în mod deosebit acele valori care adesea tîsneau chiar dintre ei, spontan, gîndirea, uimitoare a unuia (cum era aceea a tatălui meu), puterea credinței, smulgerea din temporal... Nu, reveneau repede pe pămînt... vacile, oile, caii, supunerea față de natură, iernile grele, ploile...".

Putem constata, în acest context, că niciodată viziunea despre sat a lui Marin Preda nu a fost mai puțin idilică : că **universul rural** nu e un loc al reveriilor, ci dimpotrivă. Această despărțire nu lipsită de brutalitate reia atît o veche polemică (cea cu Blaga, din **Imposibila întoarcere)** cît și un eseu mai vechi, consacrat **temei povestitorului. Faptele,** consacrate **despărțirii,** inaugurează însă, și o seamă de confesiuni consacrate **lumii văzute,** adevărat **poem interior** al **„Vieții ca o pradă".**

S-a spus, și pe bună dreptate, că aproape fiecare ieșire a lui Marin Preda în „spațiul mioritic" este polemică ; prea mulți nechemați, ne dă să înțelegem scriitorul, s-au ocupat de lumea rurală. Excursioniști, indeobște bineintenționați, boiernași plini de rîvnă culturală, beizadele harnice sau boieri în retragere la conac au creat, cu vremea, o seamă de imagini vesele, străine adevărului. Teoreticieni, cu hram felurit au pus în născare, de-a lungul vremii, alte idei, prea multe bune doar pentru propagandă electorală. Lumea satului nu e compactă, amorfă, e diferențiată așa cum e diferențiată și „cealaltă lume" : la țară există o șeamă de boli, de insuficiente ce rămîn necunoscute ; țăranii nu sînt voinici ca în pozele semănătoriste, ei pot fi fragili, sensibili, capabili de alte reacții decît cele „de serie". **Cînd am înțeles că eu și natura nu avem o soartă comună,** este una din frazele care trebuie recitite fără prejudecăți. Scriitorul recapitulează momentele sansei și ca momente ale înțelegerii ; într-un interviu acordat lui Mircea Vaida (13 oct. 1977, apărut în „Tribuna", 3 nov. 1977) scriitorul ține să observe că **Viața ca o pradă** are două subiecte dominante : cel în legătură cu scrierea unei cărți, adică obsesia de a scrie o a doua carte după debut, în care apar trecute în revistă primele amintiri, și cel al anilor de școală".

Notam undeva, că de-a lungul timpului, noi am fost o „țară de sate" și că acest fapt poate reprezenta primul argument în analiza problemelor „majore" ale culturii noastre. Evlavia față de cuvîntul scris, față de cuvîntul **Cărții** trebuie să fie un popas al analizei. Scris-cititul smulge pe fiul de țăran dintr-o lume organică, așezată în legea ei, pentru alt univers „de curățit și semne". Lectura primului sistem de semne, cea a ciobanului din Miorița, a Meșterului Manole, a păstorilor și ciobanilor din opera lui Sadoveanu, păstra intactă comuniunea om-cosmos. Mai mult chiar : o presupunea și o sublinia.

Amintiri din copilărie, Budulea Taichii, Moromeții, Desculț, sînt doar cîteva dintre cărțile ce ne pun în fața momente ale apropierii, prin scris, a unei lumi noi : sînt momente ale Cărții revelatoare dar și ale **alienării,** prin scris-citit. Cartea e oglinda (e menită să oglindească) unei istorii, așa cum scris-cititul e menit a da viață. Textului cronicii, cel menit a cuprinde Textul lumii.

Alienarea, prin scris-citit este simultană **cuceriri,** prin citit, deci, a altei lumi. Noua lume este unul dintre subiectele (cele două mari subiecte) ale cărții.

Dar, **a scrie** înseamnă a deveni solidar cu cei ce scriu Calitatea de mărturie depusă și în numele unei generații nu a fost ignorată de nimeni, deși (vezi în dezbaterea **Luceafărului** din 18 II 1978, intervențiile lui M. Ungheanu, Laurențiu Ulici, Doina Uricariu), scriitorul nu ține să reprezinte o generație, și nici măcar grupul literar **Albatros.** Dacă numele unor scriitori ca Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, Geo Dumitrescu, Nina Cassian, St. Aug. Doinaș, Ion Negoițescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Gellu Naum, Mihnea Gheorghiu, Paul Georgescu, Radu Stanca, Horia Lovinescu, Maria Banuș, Ion Caraion, V. Em. Galan, Adrian Marino, Ion Vitner au fost amintite, neîndoios că intenția comparatiilor există. Drumurile celor numiți ca și ale altora s-au intersectat de atîtea ori încît acțiunea literară a unora a evidențiat-o, prin raportare firească, pe a celorlalți. Integrat grupului **Albatros,** Marin Preda poate fi, în al cincilea deceniu, descoperit și prin intermediul unor declarații — programatice ireverentioase — ale lui Geo Dumitrescu : „Despre mine și despre camarazii mei de vîrstă și de poezie împreună cu care am început această scandaloasă și, cred, scurtă epocă literară... am impresia că s-ar putea vorbi ca despre prima generație de la mahala și de la țară care refuză să se absoarbă în burghezie și care, devenită obiect de calificări „intelectuale", rămîne cu cinism la conditia clasei originare.

Sîntem o generație fără dascăli, și fără părinți spirituali. Ne caracterizează revolta, ura, împotriva formelor, negativismul...". Mărturia lui Geo Dumitrescu este înregistrată de Ion Biberi (vezi **Lumea de mîine,** Ed. Forum, pg. 233) în anul 1945 într-un volum ce mai cuprinde interviuri cu George Enescu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Dimitrie Gusti, P. P. Negulescu, Lucrețiu Pătrășcanu, Mihail Rălea Tudor Vianu, Alice Voinescu, Al. Rosetti, Anton Bibescu, Er. Sirato, Gr. T. Popa, Felix Aderca, G. Călinescu, K. H. Zambaccian, I. D. Gherea, Basil Munteanu, Petre Pandrea, Ion Sava, Petru Comarnescu. Între ilustrele personalități interogate, Geo Dumitrescu trebuia să reprezinte „tînăra generație". Nonconformismul evident al tînărului, proaspăt laureat al unui important premiu literar, poate fi comparat cu cel al avangardiștilor gata să nege și să refuze : o declarație asemănătoare poate fi descoperită între textele părintelui dadaismului...

Și totuși dacă recitim textul, vom vedea că, de fapt, scriitorul vorbește despre neîncrederea față de forme literare consacrate, de tiparele deformante ale unei societăți ce anihilează personalitatea. Generația refuză „imburghezirea", ea are orgoliul obîrșiei sale, constiința **calității** lumii din care vine. **Întîlnirea din pămînturi** nu va fi exterioară acestui program după cum scriitorul nu va abandona în acești ani, ideea că adevărul lumii care o reprezintă este esențial în afirmarea sa ca scriitor. În **Viața ca o pradă** scriitorul tatonează cu întrebările sale (ale experienței sale) adevărurile și afirmațiile celorlalți : nu o dată afirmațiile celorlalți nu reușesc să învingă întrebările sale, și atunci scriitorul se retrage, nu fără o subtilă ironie, în carapacea sa.

Lumea lui Marin Preda începe să se organizeze încă de la povestirea de debut, „obsesiile" fundamentale ale prozatorului, replicile memorabile și mai ales moromeții de planul doi. Ilie Țugurlan, Boțoghină, Dumitru lu' Nae. Sigurantа cu care își cucerește **lumea** e aproape uluitoare : Satul nu mai este al său, satul e un obiect al reflecției (care trebuie apropiat prin reflecție). În unele povestiri (vezi **Strigoaica,** „Timpul", 25. V, 1942) naratorul constient de **valoarea** faptelor înregistrate (citește : a valorii lumii sale), notează precum cronicarul : „Și asta a fost într-o seară la cîteva zile de cînd venisem în satul meu, de acolo din orășelul unde intrasem să-nvăț cizmăria". „Povestirea" izolează o **istorie,** și, neîndoios, tînărul avea, de pe acum în proiect, **Istoria** satului. **Moromeții** vor trebui cuceriți nu doar ca o operă, ci ca o lume, ca **o istorie.** Ei trebuiau să dea la lumină **adevărul** vieții satului. Deocamdată, M. R. P. este Inițiatorul. Ultimul dintre ei (dintre cei prezenți în **Viața ca o pradă),** personaj memorabil. Ce putem scrie încă de pe acum e că în opera de mai tîrziu a scriitorului locul inițiatorului este de primă importanță. **Inițiatorul** asigură unei opere prin excelentă epice partitura lirică : introducîndu-l pe „învățăcel" în tainele lumii (literaturii) Inițiatorul îi asigură, totodată, protecția, împotriva agresiunilor exterioare. Fragilitatea lui fizică, neîmplinirea sa vitală deschide drum în operă, **temei protectorului,** dar și altei teme centrale : aceea a violenței. **Lumea ca o pradă,** iată pandantul titlului ultimei cărți a marelui scriitor.

CARTEA CU PRIETENI

Marian Popa

Rîde în ape subțiri. Și cînd rîde, de fiecare mugur de val atîrnă o căpiță de ciini. Nu-ncercați să-i mîngîiați, ciinii ăștia sînt mereu flămînzi de degetele murdărite prostește cu cerneală. În el înnoptează amintiri de grîu, raboteze, macarale, luna cea mai plină de năravurile verii și luna septembrie toată, plină de bucuria întoarcerii studenților, de boabe de măceș înflorit a doua oară și de galopul suspinat al vîntului prin piețe bogate. Autorul **Comicologiei** e un om vesel, țap învelit în solzi de ananas între coarnele căruia bate-un înger din călcîie și-i răspunde un schelet pocnind cu patul armei în pavajul cerului. În marmura sării lui poate că e timid, cu toate astea nu cunoaște mila, ar fi capabil să construiască un eșafod pînă și din așchii de mesteacăn. E singurul om care cîntă c-un ghimpe la chitară. Nu are-n zîmbet nici circiuma și nici stafiile vinului dansînd pe umeri de femei frumoase. Cînd era mic a trecut peste el Carul mare i-a lăsat o stea în palmă, el i-a dat formă de secure și, de două ori pe săptămînă, după miezul nopții, sare din somn și toacă pe butuc romane, poezii, nuvele, bălți de critică, încercînd să scoată păduchii din gîndurile oamenilor cumsecade. Atunci, cînd seceră cu ghiare de crab orzul pătat de neguri, seamănă cu un lup nimerit într-o stînă de fete. Are întotdeauna o vorbă bună despre prieteni, dar cînd scrie și umblă cu judecăți de valoare se oprește de obicei la cele negre. Devoțiunea întunericului ? Ar fi prea puțin măgulitor. Mai degrabă, o neliniște plină de elanuri. Îi face o deosebită plăcere să se ocupe de autorii eșuați. Privește la ei ca la niște canguri pe schiuri și se miră : „uite la ăștia, ce ghiftuiți sînt de știința întoarcerii zilnice în moarte ; țin pe cap, în eternitate, un ulcior spart, iar sub picioare nici-un început de cărare !". Critic fără căință, Marian Popa e poate criticul cel mai urît de adversari. Ca să-l învingă, adversarii sînt gata oricînd să se unească pe deasupra piraielor de ură otrăvită. El rîde și e nepăsător și puternic, afișînd un portret de față care-a ieșit să viseze între ierburi uscate. Cînd analizează cărți clasice sau cărți în care ard vertebre de soare scriitorii contemporani de excepție, Marian Popa calcă pe urme mari și-și împodobește numele cu o lampă în care culorile se combină singure spre a stîrni amețeli și scuturări vegetale. Suferă cînd se simte împins la margine, dar cînd poate, rotind coasa, să facă loc gol în jurul lui mișcă, unduindu-le fericit, treizeci de cozi de motan. Prin urmare, e limpede că Marian Popa face parte din aspectățile vieții. Actorul din el, însă, nu știe să se păzească sau nu suportă să se învîrtă multă vreme în cercuri dătătoare de noroc. Și iese la arlechin. Surîzător și plin de păcate. Vezi **Doina Doicescu și Nelu Georgescu,** romanul pe care s-au năpustit, în salturi mici și repezi toți adversarii lui, ca să-l tîrască în cîmpiile sterpe. Fiecare din ei se poate lăuda de acum înainte : în ziua cînd am împușcat o petală...

Pentru mine, Marian Popa rămîne omul așezat în primăvara unei seri cu lună nemuritoare.

În lumea ciudată a cîntecului, el știe numai cîntece de vară și cîntece de toamnă.

Pentru toate cîte le face și nu se va opri să le facă, m-am înzăpezit cu inima lîngă el, ca lîngă o insulă din care izvorăsc sticle de vin vechi.

Fănuș Neagu

ASIGURĂRILE — INSTRUMENTE UTILE DE PREVEDERE

adas
ADMINISTRAȚIA ASIGURĂRILOR DE STAT

Printre numeroasele forme de asigurări facultative puse la dispoziția cetățenilor este și **„asigurarea mixtă de viață".**

Această asigurare constituie un sprijin bănesc pentru cel care o contractează, în cazul pierderii sau reducerii capacității sale de muncă în urma unui accident, sau pentru familia sa, în cazul decesului asiguratului din orice cauză. Totodată, o astfel de asigurare dă posibilitatea asiguratului să economisească în mod planificat o anumită sumă de bani pe care o va primi la expirarea duratei asigurării.

În scopul de a răspunde unor cerințe ale populației, asigurarea mixtă de viață se practică și în **alte trei variante,** realizate prin extinderea protecției asupra unui număr mai mare de persoane, prin majorarea cuantumului sumei asigurate în cazul survenirii unor anumite categorii de evenimente asigurate, ori prin prelungirea în timp a prestațiilor ADAS.

● **Asigurarea familială mixtă de viață** dă posibilitatea cuprinderii în asigurare a tuturor membrilor de familie în vîrstă de la 5 la 60 de ani, oricare din aceștia putînd încasa suma asigurată, în funcție de evenimentul asigurat întîmplat.

● **Asigurarea mixtă de viață și suplimentară de accidente** dă posibilitatea asiguratului să încaseze de la ADAS, în funcție de urmările accidentelor întîmplate, de 6 ori suma înscrisă în poliță.

● **Asigurarea mixtă de viață cu pensie pentru urmași** dă posibilitatea asiguratului să garanteze urmașilor înscriși în poliță primirea eșalonată a unor sume de bani. În baza acestei asigurări, ADAS plătește : jumătate din suma prevăzută în poliță, la decesul asiguratului ; o pensie anuală de 10% din suma asigurată, pînă la expirarea asigurării ; a doua jumătate a sumei asigurate, la termenul de expirare a asigurării.

Asigurarea mixtă de viață și variantele acesteia prezintă o serie de avantaje, dintre care enumerăm :

● Sînt accesibile tuturor persoanelor în vîrstă de la 16 pînă la 60 de ani.

● Se pot contracta pe termen de la 5 la 20 ani.

● Primele de asigurare se stabilesc diferențiat, în funcție de vîrsta persoanei ce se asigură, de durata poliței de asigurare și de suma asigurată. La solicitarea asiguratului acestea pot fi achitate și în rate.

● **La expirarea asigurărilor la care primele au fost plătite pentru întreaga durată prevăzută în poliță, ADAS plătește majorată cu 10% suma pentru care s-a contractat asigurarea.**

● Asigurările participă la tragerile de amortizare lunare și speciale, acordîndu-se pentru fiecare combinație de litere ieșită la tragere 1 000 de lei.

● Dacă asiguratul a suferit un accident — **chiar în prima zi după intrarea în vigoare a asigurării** — de pe urma căruia s-a stabilit o invaliditate permanentă (fie imediat, fie în decurs de 1 an de la accident), primește de la ADAS întreaga sumă asigurată înscrisă în poliță, dacă invaliditatea este totală, sau o parte corespunzătoare gradului de invaliditate stabilit, majorată cu 25%, dacă invaliditatea este parțială. Prin încasarea acestor sume, asigurarea nu încetează ci rămîne mai departe în vigoare pentru întreaga sumă înscrisă în poliță și pentru toate drepturile ce decurg din aceasta, plățile ulterioare făcîndu-se de ADAS independent de cele efectuate pentru invaliditate permanentă.

● În cazul în care în urma unui accident s-a stabilit un grad de invaliditate permanentă mai mare de 50%, asiguratul este scutit să mai plătească prime de asigurare, pînă la expirarea duratei poliței, beneficiind însă de toate drepturile.

● Asiguratul are posibilitatea de a modifica, pe parcursul duratei asigurării, datele prevăzute în poliță referitoare la beneficiarul asigurării, mărimea sumei asigurate, durata asigurării și a plății primelor, precum și de a transforma asigurarea prin trecerea de la o formă de asigurare la alta.

● Asigurarea se poate repune în vigoare prin plata dintr-odată sau în rate a primelor de asigurare rămase neachitate, ori prin prelungirea termenului de expirare a asigurării și a duratei plății primelor, în situația în care, din diferite motive, plata primelor a fost întreruptă timp de pînă la 3 ani.

● În situația în care **primele de asigurare se achită, anticipat, se acordă o reducere de 4%,** începînd cu cel de-al doilea an pentru care s-au plătit primele respective.

Pentru a beneficia neîntrerupt de toate foloasele ce le oferă asigurările mixte de viață, este necesar ca ratele de primă să fie achitate la termenele stabilite.

Pentru a se asigura continuitatea plății primelor, se poate folosi forma de plată pe bază de „consimțămînt scris", prin împuternicirea ce se dă de către asigurat lucrătorilor care efectuează plățile de retribuții de a achita Administrației Asigurărilor de Stat, din drepturile sale, primele, atît pentru asigurările în curs, cît și pentru cele pe care le va încheia sau reînnoi.

Pentru informații suplimentare și pentru contractarea de asigurări, vă recomandăm să vă adresați responsabililor cu asigurările din unitățile socialiste, agenților și inspectorilor de asigurare sau, direct, oricărei unități ADAS.

atelier literar
poșta redacției

B. PĂCUREȚEANU : Scrieți prea mult, se vede, v-ați instalat într-un fel de profesionism (prematur) în care „banda rulantă", cu inevitabilele ei șabloane, cu inerența, monotona alergare în suprafață, nu mai lasă timp meditației profunde, utilizării nuanțate, plenare a **tuturor** uneltelor și mijloacelor, migalei artistice etc. De-aici, instăpînirea minimei soluții comode, discursul monoton, fluvial, de selectivitate redusă, în care devine tot mai vizibilă o anumită sărăcie de cerc închis, atît în planul temelor, motivelor, ideilor, cît și în cel al mijloacelor (imagini, lexic etc.). Ne comunicați o serie de demersuri și proiecte, temerare înfrigurate, pretimpurii, dar nu vă scapă nici un cuvînt despre ultimele revelații de lectură, despre niscai planuri de continuare a studiilor, sau măcar despre un proiect de studiu — cum se zice — individual, sistematic și amplu, care să vă dezvăluie mai profund, mai intim, „secretele" creației literare, abilitățile și dificultățile artei poetice, ale limbii etc. Mai aveți încă mult și multe de învățat — nu trebuie să pierdeți din vedere acest lucru, mai ales în acest moment de răscruce pentru dv.

Din ultimele plicuri, prea pline și prea puțin „filtrate", ni s-au părut ceva mai bune : „Uneori, ciutura", „Omul ca un riu", „Marele anonim", „Rațiunea", „Realități", „După o viață", „Lacrima", „La fereastră", „Noapte de iarnă", „Rețetă".

I. GOLDSTEIN : Versiunile sînt lucrate îngrijit, cu vizibilă diligență, dar expresia pare simplificată și convențională, ușor învechită, față de caracterul originalelor.

D. BULZAN : Adresați-vă revistei „Familia".

SUFIX : Lucruri greoaie, crispate, opace din care a dispărut orice vibrație.

T. PÎRVAN : După atîția ani, era cazul să vă lămuriți, atît în privința posibilităților dv., cît și în privința rosturilor și criteriilor acestei rubrici. Dacă era ceva de publicat, v-am fi publicat de mult, măcar o dată, dar textele pe care ni le tot trimiteți de atîta amar de vreme n-au absolut nimic de-a face cu literatura (nici măcar cu gramatica, de altfel) fiind cu totul lipsite de semnele talentului și ca atare imposibil de publicat, oricîte insistențe le-ar însoți și oricare ar fi argumentele pe care le invocați (de data asta, neserioase, absurde, puerile). Căutați-vă satisfacțiile în domenii în care înzestrările dv. vi le pot prilejui (așadar nu în literatură, nici în cosmonautică și, probabil, dată fiind vîrsta dv., nici în fotbalul de performanță etc., ci, poate, de pildă, în muncă).

M. CASAPU : Ceva mai bine, de data asta, în „Mit", „La mare", „Urbanizare", „Lecția de istorie" e cam prea păunesciană.

M. TĂNASE : Versurile dv. sînt relativ îngrijite, corecte, abordînd o problematică adesea interesantă. Din păcate, ele rămîn deocamdată, cam reci, asertorice lipsite de un adevărat fior poetic. Reveniți (scrisul e citeț, nu e nevoie de dactilografiere).

EM. GV. : Pagini reușite cu un plus de adîncime : „Umbra", „Hai !" „Întîi".

NICOLAE PAJIȘTE : E adevărat ce-ați „descoperit" (că iubim florile și că avem o grădină frumoasă), iar gîndul pe care-l nutriți, de a ne trimite, cum ziceți „specii rare și superbe" nu se poate să nu ne bucure și să nu ne oblige la o adîncă gratitudine și la o deplină reciprocitate. (Firește, însă, numai pe același tărîm horticol !...). Căci versurile, din păcate, n-au nimic „rar și superb", ci sînt dezolant de slabe. Se pare că e cazul să vă mulțumiți cu „poezia" grădinii...

PROF. GHEORGHE ENE : Aveți dreptate să ni-l recomandați pe tînărul dv. elev drept un om de talent, cu bune perspective (lucru pentru care vă mulțumim) Deocamdată, însă, manifestările acestui talent, real, se află, după părerea noastră, într-o fază de căutări, de încercări preliminare într-un spațiu din păcate cam restrîns, prea de vreme circumscris, sub o tutelă prea vizibilă și apăsătoare (Nichita Stănescu). Cu această lecție neasimilată profund, creator, tînărul poet alunecă în suprafața și aparența respectivei maniere, „transa" lui fiind adesea mimată, simulată, artificială, eșuînd nu o dată în simple „dodii", facile jocuri de vorbe și sonorități, delir în suprafață (fără un suport și implicații de substanță etc. În „Conștiința poetului" se schițează un fel de „artă poetică", interesantă în fronda ei juvenilă, curajoasă, dar parcă mai mult intențională, evazivă, neajungînd să cristalizeze o poziție specifică, o structură, și terminînd în platitudine și „coadă de pește", neputînd accede în planul „ideii lirice", neputînd coagula finalmente sensurile difuze, sincopate ale propriilor sale premise, pierdute pe drum (și imposibil de înlocuit, de „salvat" prin diverse „esperanțe" facile, de conjunctură. „Iau din cuvinte ce-mi place" — e frumos spus și oarecum inedit — „iau ce-mi place", firește, dar trebuie să iau ceva, la urma urmelor !... Cîteva pagini ajung la oarecare densitate, („Ipostaze" „Acțiunea", „Poezia gîndului", „De vorbă") cîteva printre incoerențe și „gag"-uri formale, schițează o problematică lirică demnă de interes, ceea ce reprezintă niște garanții pentru evoluția favorabilă pe care o așteptăm. Alte garanții le oferă, desigur, atenta și binevoitoarea îndrumare de care se bucură din partea dv. tînărul poet.

Geo Dumitrescu

Suflet vechi

Atît sîntem de triști și de uimiți
de-această dulce-mpotrivire
noaptea ridică întuneric în ecluze
împovărați sîntem de miresme
și atît de singuri
plutesc, încă mai plutesc
amintiri de păsări pr i aer
chiar sîngele nostru poartă în somn
amintirea unui suflet străvechi și
tulburător.

Rămîi curat

Aruncă guma de mestecat din gură
aruncă țigările umede din buzuna,
aruncă resturile de cuvinte, resturile
de iubire
aruncă grîul tristeții din inimă
aruncă greierii pitiți în iarba neagră
a sufletului
fugi de bărbatul cu inima în
stomac
fugi de femeia cu sentimentele în
creier
fugi de mulțimea care dezbracă
idolul
să rămîi curat ca aerul din
preajma iubitei,
în care s-au risipit cîteva
icoane.

Poem (I)

Nu mă sperie ploaia
nici răsuflarea ei de cristal
răsuflarea ta iubito mă
tulbură și mă înalță la rang
de arbore.

Poem (II)

Ce tristă e iubirea noastră
ca un copil fugit de-acasă.

Seve

Acea dimineață de primăvară. Era
un soare cu o lumină plină de
emfază. În preajma mea se vorbea
despre moarte și maică-mea
curăța sfioasă cartofi și pătrunjel și ceapă.
O, falnica simplitate a legumelor !
În împărăția lor de seve să trăiesc

VERSURI DE Cristinel Pricop

o viață nouă, o copilărie
a simțurilor
să nu mai beau atîtea cafele
să nu mai fumez atîtea țigări
să nu mai stau cu nervii întinși
ca o sîrmă ghimpată
dar în preajma mea se vorbea
despre moarte
aici nici un cîntec nu
se-ngăduie
toate lirele sînt sparte
sparte sînt toate lirele
de cornul de diamant al
taurului.

Alfabet

Dacă plouă
și mi-am uitat toate cuvintele
și senzația măruntă a fericirii
îmi dă tîrcoale
și melancolia îmi înfige un trandafir în
memorie
și camera brusc se umple cu fluturi
galbeni
înseamnă că tu ești departe
și plîngi printre privighetori moarte
dacă plouă
învăț să fiu trist
inima un alfabet mai pur
învață.

Mîini bolnave

Vine soarele într-o caleașcă de aur
apar vînzătorii de brîndușe și viorele
cade ploaia ca o mărturisire
iată un cerșetor vorbește despre
primul război mondial
iată o femeie ușoară (ca un fulg)
aruncă ochiade ca niște capcane
iată un marinar sărută sticla cu rom
iată simbăta morților cu șapte lumînări
în palmă
iată poetul exclamă : o prietenii din
tristețe prietenii de mucava
și vai, mîinile mele sînt bolnave
bolnave sînt mîinile mele de prea
multă realitate.

Geografie

Cu ochii bolnavi de obiecte
aștept aici
unde vîntul dezînvolt ca o
vedetă de cinema își aruncă spinii
unde tăcerea își înecă mîresele
în mare
unde zăpada este privită ca un intrus
unde trenurile trec prin grădini cu maci
unde visele au haine cenușii
ca niște copii orfani
unde genele tale întocmesc o
geografie necunoscută
dar iubita doarme într-o
scoică de aur
visînd insule dulci.

Te iubesc

Te iubesc ca pe o cană cu vin bun
te iubesc ca pe un amurg limpezit în păuni
te iubesc ca pe o brazdă de viorele
dar tu iubito
ai o legătură de sînge cu un valet
de treflă
tu închizi ușa în nas cuvintelor mele
tu te fardezi cu muzici catifelate
și eu mă înec în rouă
niciodată sufletul tău n-o să fie
drept ca un fir de iarbă ?

Poem (III)

Vom fi, iubito, într-o zi
amîndoi iarbă
culcuș pentru greieri plăpînzi
culcuș pentru sevele dulci
dar acum
cît sîntem încă în lucrare
cînd năvalnica viață bate-n
pieptul nostru
ca într-o poartă din lemn sfînt
uită-te în ochii mei :
dincolo de privirea mea ninge
dezbracă-te de haina întîmplărilor
și intră în lacul calm
al ochilor mei.
Ajută-mă să visez la noapte un
nufăr.

Mesaj și opțiune în arta plastică

Simbolica, eterna Istorie

Urmare din pag. a 3-a

deocamdată simplu. El se va dezvolta. Pe măsură ce ne vom apropia de figurile mari, de ziditorii istoriei noastre, vom găsi formele monumentale în care profilul istoric al epocii noastre se va oglindi cu limpezime, forme în care va pulsa personalitatea poporului nostru, acel spirit înalt al frumuseții care se numește stil național, stil în care ne vom întîlni cu creatorii artei populare, cu izvoarele înțelepciunii și ale frumuseții poporului nostru. Acest drum este început demult de înaintașii pe care noi îi stimăm și învățăm de la ei.

Sînt pline hrisoavele de nume mari : ctitori de cultură, voievozi care au murit apărînd Patria și ideea civilizației în aceste părți, sînt consemnate în piatra pisaniilor, cusute cu fir de aur pe drapele însîngerate de sacrificiu și lupte.

Dacă pornești pe urma izvoarelor, istoria curge tumultuos înspre noi, tulburător răsună cronicile, nu se poate să nu simți gravitatea și măreția înaintașilor noștri cînd îi citești pe Neculce, pe Miron Costin, pe Sincai, cel care-și purta cronica în desagă, amenințată cu foc, sau pe Samuel Micu, și Petru Maior, rupînd păienjenișul obscur al celor care negau trecutul nostru, începuturile istoriei, actul nostru de naștere... Și mai aproape de noi, alți ctitori de cultură, pregătesc unirea poporului, independența statului românesc. Nu se poate să pomenești numele lui Iancu de la Vidra, Bărnuțiu, Kogălniceanu, al lui Gh. Barițiu, fără să nu te copleșească impresia de forță morală și intelectuală. Alecu Russo, Bălcescu, Alecsandri, personalități complexe, condeie care au apropiat talentul de marile idei politice, cu fierbinte și clară conștiință, că ceea ce este bine este și frumos.

Mari zugravi ai timpului, cu modestie și cult pentru meserie, au creat ferestre luminoase spre zările viitorului, deschizînd cu intuiție sigură drumul culturii românești, drum care vine de la marii creatori ai frescelor din lăcașuri sfinte pînă la Nicolae Grigorescu, Ștefan Luchian, Ioan Andreescu, Dimitrie Paciurea, Constantin Brâncuși, mari suflete, mari creatori de stil, creatori care au simțit frumusețea formei românești, generozitatea acestei forme, sensul larg uman, în care noi citim trecutul, istoria noastră și am vrea să scoatem din ea toate învățămintele cu care să înfrumusețăm prezentul, să-i dăm acestuia certitudinea și încrederea, întreaga noastră energie.

Brâncuși, ajuns în Franța, obsedat de un stil cu ecouri de universalitate, s-a întors la arta noastră populară și s-a sprijinit estetic și filosofic, a găsit coeziunea structurală a frumuseții și a omeniei, a ceea ce este genuin și pur în spiritualitatea unui popor care a invins cu simpla lui voință de a nu rupe ideea binelui de ideea frumuseții. Brâncuși este pentru sculptură ceea ce este Ion Creangă și Mihai Eminescu în literatură. El trimite privitorul pe cel mai drept drum înspre forme estetice constituite de veacuri, forme originare.

Trebuie să-l înțelegem bine pe Brâncuși. El ne arată drumul spre tezaurul nostru folcloric, spre forme estetice devenite mod în care ethosul și eposul istoriei românești se oglindesc luminos și se oferă lumii fără opreliște ca adevăr uman dăruit lumii și lumea îl primește cu elogii.

Opera lui sprijinită pe o atît de clară gîndire ne învață curajul de a ne recunoaște pe noi înșine, de a ne proiecta spre idealurile umanității în spiritul și voința întregului nostru popor.

În acești ani de supremă încordare, ani în care virtuțile poporului nostru au fost solicitate la maximum, artiștii plastici au străbătut și ei un drum de frămîntări, un drum de experiențe în căutarea formelor de exprimare, a ceea ce numim stil personal. În 30 de ani de cultură socialistă, în climatul și atmosfera de încredere create de partid cu stăruința și răbdarea care sînt proprii socialismului, artiștii se simt stăpîni pe meșteșugul artei și se exprimă fără ezitări căutînd pe îndelete forme originale, formele sinceritătii grave, acelea care ne duc spre o artă cu largă deschidere spirituală înspre oameni, înspre oamenii din lumea întreagă. Oriunde trimitem expoziții, în țări și orașe de mare cultură, țara noastră este evocată în termeni elogioși. Cei care nu ne cunosc, învață să ne cunoască. În felul acesta, artele se definesc în esența lor, ca mijloace superioare ale dorinței oamenilor de a se apropia, ale voinței lor de a crea bazele unei politici umaniste, politică în care să fie respectate drepturile popoarelor la o viață liberă.

Arta prezentului

Urmare din pag. a 3-a

care vorbesc este destinată susținerii (are funcția capitelului) și împodobirii unei stații de metrou.

Lucrez în echipă, alături de alți colegi ai mei, pentru realizarea acestui complex program de artă monumentală, și acest lucru m-a îmbogățit cu o experiență inedită. Munca în echipă nu alterează personalitatea creatorului, ci o stimulează în direcția găsirii unor soluții plastice comune, care să confere ansamblului o unitate de concepție.

Am multe proiecte. Cu timpul sper că le voi vedea realizate. Mai am, de asemenea, un vis, dacă îl pot numi așa, care ne privește pe noi sculptorii. Și anume : alcătuirea unui muzeu în aer liber (poate în **Parcul Tineretului**, poate în altă parte), unde lucrări de referință ale sculpturii noastre contemporane să dea seamă publicului despre realizările și năzuințele artiștilor, despre profilul și caracteristicile artei moderne românești.

Un astfel de muzeu n-ar fi la urma urmelor decît un capitol viu al artei prezentului. El există, așteaptă doar a fi închegat, selectat și „editat". Nu voi înceta să cred că el este cu putință de înfăptuit, în această formă, tot așa cum multe alte idei îndrăznețe și fertile s-au întrupat concret, în faptă, pe parcursul ultimilor ani.

Ideea de realism

Urmare din pag. a 3-a

ziona doar o secțiune într-o zonă limitată a capacității noastre de oglindire. Dar realismul presupune încercarea de sinteză a experienței artistice specifice epocii noastre, tocmai în perspectiva acestei coordonări a tuturor facultăților intelectului și psihicului în actul creației artistice, în cadrul unei viziuni unitare și dinamice asupra existenței umane.

Oglindirea, fie a realității exterioare, fie a celei interioare, pe porțiuni de realitate, nu poate duce, cred, la opere realiste.

Cînd mă gîndesc la unele opere de artă definite ca „realiste" cred că nu sînt excluse surprizele, contradicțiile față de conceptul de realism. Unele tablouri de Courbet, de pildă, examinate mai atent, pot apărea mai romantice decît multe din producțiile romantismului însuși. O pădure de Grigorescu, în aparență rod al elaborării observațiilor asupra naturii, ecou răbduriu al fiecărui ton și fosnet de frunze prin lumina unificatoare a crepusculului, poate fi și un simbol romantic, un vis tinzînd să desfășoare încă o dată, în aspecte văzît cotidiene ale unui colț de natură, îndrăgitul **mit** al pădurii romantice sau poate reprezintă, mai în ascuns, urma traseelor unei savante tapiserii, labirint al unei străvechi grădini pe care oameni din locurile noastre o tot refac, mereu alta, ca după o îndelungă, prefăcută uitare.

Pentru mine, ca artist plastic, angajarea semnifică în planul concepției, al tehnicii, o definire a naturii mesajului operei alcătuită în baza unui repertoriu de semne comun mie și interlocutorului meu. Trebuie deci să determin de la început planul intîlnirii ireductibile dintre mesajul meu și capacitatea privitorului de a-l percepe. Dar cine este acest privitor (sau interlocutor) ? Pot eu să-l definesc ? Pot să-l fac să fie interesat de mesajul meu ?

Capacitatea sa de a primi mesaje **ca ale mele** o definesc prin propria mea experiență. Examinez modul în care primesc și înțeleg mesaje venite din afara mea. Examinez mesajul interlocutorului meu. Interlocutorul meu este bine definit în sinea mea prin ceea ce el reprezintă pentru existența mea, din afara mea, dinăuntrul meu. El condiționează existența mea prin elemente esențiale, materiale și spirituale : este un muncitor care îmi oferă produsele muncii sale, datorită cărora eu exist.

Există un cadru al desfășurării existenței și muncii mele : interlocutorul meu mi-l asigură, prin munca sa, prin existența sa spirituală, multiplă în totalitatea și unicitatea clasei sociale căreia îi aparțin : clasa muncitoare.

Iată deci cîteva repere comune : o constelație în care ne mișcăm, în linii mari, împreună. Aceste repere, pentru a exista ca atare, au o anumită constanță, permanență. Ele au un trecut. Ține de noi toți ca ele să aibă un viitor.

Există o dialectică a distanțelor dintre mine și interlocutorul meu. Pas cu pas, eu mă depărtez sau mă apropii de el, după cum realizez în plan subiectiv creator schema definitorie a mesajului său. Aici, cred se află în miez ideea de realism : posibilitatea formării mesajului meu este legată de capacitatea mea de a recepționa clar mesajul interlocutorului meu.

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN CADRUL „LUCRĂRILOR SOCIETĂȚII ERUDITE DIN WROCLAW"**, Jan Trzynadlowski publică în Editura „Ossolineum" lucrarea sa, MICI FORME LITERARE, primul studiu monografic exhaustiv al formelor literare scurte (epigramă, maxime, dicton, proverb, scrisoare, cuvinte de duh, cuvinte din bătrîni, farsa, anectoda, povestirea, fabula etc.) care a apărut pînă acum nu numai în literatura poloneză ci, în general, în literatura europeană. Cercetările autorului s-au bazat pe un bogat material luat din literatura poloneză cît și din cea universală.

● **ȘAPTE SECOLE DE PICTURĂ EUROPEANĂ** se intitulează volumul scriitoarei Maria Rzepinska, apărută în Ed. „Ossolineum" din Wroclaw. Este prima monografie poloneză, bogat ilustrată, consacrată istoriei și evoluției picturii europene, de la Giotto și originile Renașterii pînă în zilele noastre. Autoarea ține seama de legătura picturii cu celelalte domenii ale artei cît și cu diversele curente estetice și filosofice. Volumul este îmbogățit de 300 ilustrații color și alb-negru.

● **PREMIUL ACADEMIEI MALLARMÉ** a fost atribuit anul acesta lui Jean Joubert pentru volumul LES POEMES 1955—1975. Scriitorul a fost distins în 1975 cu Premiul Renaudot pentru cartea sa „L'Homme de sable".

● **VOPROSI LITERATURI,** revistă literară sovietică, publică în paginile sale o parte din corespondența dintre Rainer Maria Rilke, Boris Pasternak și Marina Țvetaeva ; scrisori care, alături de o seamă de materiale inedite, vor face obiectul unui volum în care autorii și-au propus să edifice cititorii asupra legăturilor pe care poetul austriac Rilke, a cărui inspirație este marcată de amprenta misterului, le-a avut cu oamenii de litere sovietici.

● **PENTRU COMEMORAREA A 125 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI WINCENT VAN GOGH,** Franklin Mint Limited a proiectat editarea a 12 medalii cu relief puternic din bronz placate în aur, fiecare medalie urmînd să imortalizeze capodopere ale marelui pictor, cum ar fi **Floarea Soarelui, Semănătorul, Leagănul.** Executarea acestor medalii a cerut o tehnică complet nouă pentru realizarea unui relief clar, ținînd seama și de faptul că s-a urmărit redarea tuturor accentelor de penel. În plus, diferențele de nivel dau volumul care va suplini lipsa culorii, reușindu-se astfel o sculptură detaliată a fiecărei atingeri de pensulă. Ținînd seama că auriul a fost culoarea dominantă a pictorului, pentru multe din marile lui opere, placajul de aur răspunde întocmai tendinței coloristice a pictorului. Drept rezultat, fiecare medalie va reda mișcarea tabloului respectiv, ca și fiecare din frumoasele detalii. Fiecare medalie va avea înscris pe muche numele capodoperei pe care o reprezintă și va fi însoțită de un comentariu special care va descrie lucrarea și locul pe care aceasta îl ocupă în istoria artelor. Precizînd faptul că Franklin Mint Limited este o întreprindere engleză din Londra, menționăm că este vorba de o serie limitată de medalii comemorative.

● **ARTA PLASTICĂ A BULGARIEI EVULUI MEDIU TIMPURIU** este aproape necunoscută. S-au păstrat puține desene, — modeste, schematice, adeseori suprapuse unele peste altele, create de oameni simpli, constructori, soldați sau călugări. Au rămas cca. 100 de astfel de însemne. S-au descoperit fragmente din plăci de ceramică deasupra cărora sînt zugrăvite icoane. În urma săpăturilor arheologice din ultimul timp s-au scos la iveală blocuri de piatră ale cetății de la Pliska pe care sînt zugrăviți cai, întorși invers ; alți cai sînt zugrăviți deasupra blocurilor de piatră acoperite de mortar. Multe desene asemănătoare se văd pe cărămizi și pe mortarul clădirilor sau deasupra unor obiecte, — modelul de piatră al turtei protobulgare, sec. VIII—IX, din orașul Devna, jud. Varna, acoperită cu imagini simbolice printre care și un vrăjitor, sau cornul de os de la Pliska — sec. IX—X — deasupra căruia sînt desenați un cal și un ren galopînd, iar în jurul lor diferite alte semne. Creatorul lumii medievale a desenat și simboluri creștine complicate — corăbii sugerînd salvarea sufletului, labirinturi, sugerînd victoria vieții asupra morții, sfinți cu nimburi și contururi de fațade de biserici. Toate acestea definesc concepția și frămîntările omului medieval.

● **ROMANCIERUL PASCAL LAINÉ,** deținător al premiului Medicis 1971, pentru romanul „L'Irrévolution" și laureat în 1974 al premiului Goncourt pentru volumul „La Dantellière", este prezent în librării cu un nou roman, „Si on partait...", în colecția „Le Chemin" a Editurii „Gallimard". Romancierul construiește un „roman à l'envers", cuprinzînd ansamblul eurilor sale de altădată și de acum. Rînd pe rînd, delicat și supus, matur și lucid, batjocoritor și feroce, el își lansează neliniștea și exuberanța, fixîndu-și privirea de fin observator asupra lumii noastre betonate. Este o succesiune de imagini, în care, ca prin farmec, își duce cititorul în feeria lumii celor o mie și una de nopți.

● **ARHEOLOGII UNIVERSITĂȚII DIN TÜBINGEN** au descoperit la Lommersum, nu departe de Bonn, primul habitat al perioadei glaciare pe sol german. Este vorba de tabere de vînători, situate pe un mal al Rinului glaciar, apreciat a fi existat acum cca. 32 000 ani. Resturile de cărbune de lemn al focurilor pe care renanii primitivi le-au aprins, cît și urme de polen, îngăduie reconstituirea împrejurimilor : o stepă cu iarbă, aproape fără pomi, în gen tundră, unde creșteau sporadic doar forme pitice de mesteceni și răchită. Primele vestigii au fost descoperite de un cultivator care a găsit instrumente de silex cu scoarță albă, asemănătoare celor întrebuințate de oamenii civilizației aurignaciană. Vetrele și atelierele rămase intacte nu au în jurul lor urme de locuințe, care probabil erau situate pe înălțimi. S-au descoperit însă grămezi de oase de animale și coarne de reni pe care îi vînau oamenii — ale căror urme nu au fost găsite însă în aceste locuri. Se presupune că și cai sălbatici erau vînați aci, iar un dinte de urs atestă arheologilor existența în acea epocă a marilor carnasieri.

Marea și unitara noastră familie

Urmare din pag. I

clipă în clipă trebuie să-și îndrepte pașii, venind din vecini, spre intrarea întreprinderii lor.

Mult așteptata clipă, iată că a venit și într-un tumult de urale, ovații, urări de bun venit, tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu, ceilalți conducători de partid și de stat sînt întîmpinați de reprezentanții conducerii întreprinderii, între care președinta Consiliului oamenilor muncii și secretara comitetului de partid, Maria Füstös, și directorul, Demeter Denes. Două tinere muncitoare, Elena Condrea și Lengyel Regina — îmbrăcate cea dintîi într-un frumos costum popular românesc, iar cea de-a doua într-unul secuiesc — înmînează tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu buchete de flori, îmbrățișîndu-i ca pe niște părinți scumpi. E apoi rîndul celor mai tineri reprezentanți ai întreprinderii, micuții de la cămin, să sporească emoția plină de gingășie a acestor momente cu florile, urările și două simbolice daruri, pe care țin să precizeze că sînt din partea mămicilor lor. Nu numai pentru Gabriela și Liviu, cei doi șoimi ai patriei care au înmînat florile și darurile, ci pentru toți acești mezini clipa aceasta rămîne cea mai frumoasă amintire din cei mai fragezi ani ai copilăriei lor.

Dialogul de lucru care a urmat, purtat de fluxul acestei emoții incandescente, a fost tot timpul marcat, de asemenea gesturi spontane de dragoste, de afecțiune, din loc în loc tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu fiind opriți pentru a li se oferi flori și a fi îmbrățișați. Maria Gabor, care e în întreprindere de 9 ani și a mai avut prilejul să-l vadă îndeaproape pe tovarășul Nicolae Ceaușescu și-a adus și fetița cu ea, pentru ca împreună să-i dea florile, să se bucure și să-și poată aminti cu mîndrie, întotdeauna, de acest moment. O priveliște măreață, la cea de-a doua secție de bază a întreprinderii, cea de confecții : mîinile care dau, clipă de clipă, frumusețe și căldură vești mintelor cu care se vor îmbrăca milioane de oameni de toate vîrstele și de pe toate meridianele s-au ridicat sus, deasupra capului, și în ovații sincronizate cu scandarea unor lozinci scumpe, în limbile română și maghiară, salută minute în șir vizita conducătorului atît de iubit. De altfel, făcînd o paranteză, trebuie să spun că nu o dată, după cum am remarcat pe pancartele ce împodobeau clădirile din piața unde a avut loc marea adunare populară, la unele lozinci în versuri în limba română precum „Toți ai României fii, înfrățiți pe veci vom fi !", „Stima noastră și mîndria, Ceaușescu — România !" s-au creat spontan variante versificate în limba maghiară. Iată una dintre acestea : „Tiszta szivből azt Kivanjuk Eljen soka fötitkarunk", ceea ce în traducere românească înseamnă „Dorim cu inimă curată să trăiască secretarul nostru general".

Cristian Breazu : „Tinerețe"

Buchetele de flori nu erau decît expresia acelor mari buchete de realizări cu care acest colectiv a răplătit, plin de recunoștință, sprijinul primit în acești ani pentru dezvoltarea întreprinderilor, una din multele care situează acest județ, ca și pe altele din țară, atît de înapoiate în trecut, printre zonele cu un ritm de creștere economică superior celui pe țară. Popasul în sala de prezentare și expoziție a celor mai noi modele create aici, fiindcă în urma acelorași indicații ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, numărul acestora s-a dublat, de la 250 în 1976 la 500 astăzi, într-o mare diversitate, a cunoscut și el aceleași momente de examinare atentă a calității produselor dar și de emoții sufletești. Astfel că micuții Lidia și Atilla, prezentatori ad-hoc ai unor apreciate costumașe s-au trezit în brațele, care i-au cuprins părintește, ale tovarășului Nicolae Ceaușescu și ale tovarășei Elena Ceaușescu.

Clipele despărțirii au rămas și ele adînc întipărite în memoria afectivă a acestei familii muncitorești care, ca orice familie, a făcut cîteva fotografii neuitate, menite să întregească albumul-tablou al acestor ani.

Am ținut să consemnez asemenea momente, pe lîngă numeroasele aspecte cu caracter economic care conferă acestor vizite caracterul unor cicluri rodnice ale creșterii pentru că ele conțin, viu, emoționant, durabil sensurile multiple ale însuflețitoarelor adevăruri reafirmate încă o dată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la una din marile adunări populare, prilejuită de fructuoasele vizite în județe ale Transilvaniei, consacrată unității și frației celor de muncesc, fără deosebire de naționalitate, ca fii egali ai aceleiași patrii socialiste :

„Trebuie să facem totul ca această mare familie a noastră să devină tot mai unitară, să fie o familie a muncii libere, a creației libere ce înalță omul și îl transformă în om nou ; asemenea oameni trebuie să devenim cu toții în societatea socialistă din România".

Sentimentul acesta l-am trăit din plin în timpul vizitei la tînăra întreprindere din Miercurea Ciuc, el fiind de altfel cursul sigur, călăuzitor al dialogului de lucru purtat cu oamenii muncii din toate cele patru județe ale țării — români, maghiari, germani și de alte naționalități — cu toții, un singur puls, o singură suflare din marea și curata armonie a vieții și străduințelor noastre de fiecare zi.

SPORT

Olanda — din nou împotriva gazdelor

● Și iată, maratonul fotbalistic din această lună se apropie de sfîrșit. Astăzi, în finala „mică", pentru locurile 3—4 se vor întîlni Italia și Brazilia, iar mîine, în finala „mare", pentru locurile 1-2, Olanda și Argentina. Deci patru favorite încă din start, conform previziunilor majorității tehnicienilor și calculelor computerelor. Între acestea, deținătoarea medaliei de argint din ediția trecută și, conform aproape unei tradiții, reprezentativa țării organizatoare. Absentă, echipa R.F.G.-ului, campioana „en titre", învinsă atunci cînd nimeni nu se aștepta (nici chiar italienii, marii beneficiari ai înfrîngerii sale), de o echipă a Austriei teribil de orgolioasă după dușul rece olandez. Și dacă grupa semifinală „europeană" a avut pînă la urmă un lider merituos care s-a impus în meci direct cu principalul său contracandidat, Olanda, nu același lucru se poate spune despre cealaltă grupă unde au decis în ultimă instanță proporțiile scorurilor Braziliei și Argentinei în partidele lor cu Peru, echipă care, după o frumoasă evoluție în grupă, ne-a dezamăgit, făcîndu-ne s-o suspectăm de complezență față de gazde. Din acest punct de vedere credem că „mașinile de fotbal" din prima grupă n-au avut slăbiciunile atît de omenești din cea de-a doua, întîlnirile dintre ele impresionînd prin angajament și lipsă de menajamente. Marea revelație a semifinalelor a fost echipa Olandei, echipă care n-a impresionat în grupă, unde se pare că și-a dozat efortul și ambițiile conform inteligentei strategii a lui Happel, ca apoi să spulbere Austria în cea mai proastă zi a sa, să întoarcă un rezultat atît de favorabil R.F.G.-ului și să dezarticuleze excelentul angrenaj italian în meciul care a decis finalista. Reesenbrink, Neskeens, Reep, Haan, libero-ul de mare clasă Krool și toți ceilalți apar de la meci la meci mai proaspeți decît adversarii lor. Italia, echipă care a intrunit atîtea simpatii datorită partidelor sale excelente din grupă și, în parte, din semifinale, dincolo de ratările aproape incredibile ale lui Rossi, Betega ș.a. a obosit din ce în ce mai mult, uzura sa fizică și psihică spunîndu-și pînă la urmă cuvîntul în partida cu Olanda, cînd n-a mai reușit să mențină un rezultat care o promova în finală (faulturile lui Benetti, mijlocașul de fier al squadrei, din partida cu olandezii, au exprimat o stare de fapt a întregii echipe). Oricum, Italia rămîne marea revelație a acestei ediții și o eventuală victorie a ei astăzi în fața Braziliei ar consola-o în parte. Dincolo, în grupa „aproape" latină, Polonia a cedat greu în fața celor două mari rivale sudamericane, acordîndu-le goluri cu zgîrcenie, spre deosebire de Peru. Atît Brazilia cît și Argentina n-au fost pînă acum la înălțimea publicității care li s-a făcut, pentru dintre ele neflind nici pe departe la nivelul „finalelor" (Italia — R.F.G., R.F.G. — Olanda și Olanda — Italia) din cealaltă grupă. Echipe fără dispeceri, cu vîrfuri individualiste care mai mult improvizează fazele de poartă, cu apărări dure și înaintări fragile, Argentina și Brazilia n-au impresionat decît prin cîteva „minute" de clasă care ne-au reamintit vechea lor strălucire. S-a calificat în finală Argentina care și-a refăcut tacticos golaverajul, în ultima partidă, spre marea disperare a brazilienilor. Și acum finala unui „el mundial" în care calculatoarele au funcționat tot timpul, Olanda va încerca, pentru a doua oară consecutiv, să cîștige titlul în fața gazdelor (ceea ce nu i-a reușit la München) în timp ce Italia și Brazilia joacă pentru o medalie pe care nu și-o doresc.

★

S-a încheiat, în penumbra campionatului mondial, propriul nostru campionat cîștigat de **Steaua.** În cupă, a învins din nou **Universitatea Craiova,** o echipă — Olimpia Satu Mare — care, paralel cu grija sa de a se salva de la retrogradare, a avut și „grija" de a elimina, între altele, pe F.C. Argeș, vicecampioana acestei ediții la golaveraj (?!). Vom reveni.

Discobol

mapamond

REPERE

Poeții din epoca Tang

De cîte ori încerc să mă apropii de acele începuturi îndepărtate și acoperite de legende, ale culturii chineze, mă întreb unde sfîrșește discursul filozofic și unde începe enunțul poetic autonom, despărțit total de o matrice mai largă de gîndire.

Ce era oare Confucius cu celebra sa operă *Cartea convorbirilor*, adunată mai tîrziu într-un volum de unul dintre numeroșii săi discipoli, Lun Jü, un *filozof* în accepțiunea modernă a cuvîntului sau un înțelept care medita asupra existenței și asupra comportamentului uman într-un limbaj aforistic și metaforic.

Cît de mare era apropierea de creația literară a lui Lao Tse, sudicul mai vîrstnic cu trei decenii decît confratele său din nord, care la rîndul său realizase acea *Carte despre sens și viață* (Tao Te King), concepută în cinci mii de cuvinte.

De altfel, cînd pe parcursul secolului al XVIII-lea, iluminiștii europeni își exprimau admirația pentru *înțeleptul chinez*, în jurul imaginii căruia realizaseră un adevărat mit, ei porneau de la un model de gîndire apt să unească gîndirea abstractă cu metafora concretă.

Cei doi gînditori chinezi prin care se confruntă, se pare, mentalitatea *nordului* cu a *sudului* aduceau pe prim plan opoziția dintre realism și idealism, pragmatism și intuiție, conservatorism și radicalism, respectarea ierarhiilor și pledoaria pentru egalitate, dorința de acțiune și reveria evaziunii, a retragerii în singurătate.

Propagat la modul oral, așa cum făcea și Socrate cu discipolii săi greci prin propriul sistem de gîndire, confucianismul și taoismul au traversat vreme îndelungată cultura chineză, avînd o imensă rezonanță în scrierile filozofice, dar și în creația literară.

Ce erau oare unele opere cu caracter speculativ și literar ca *Adevărata carte a țării florilor din sud* de Tschung Tse sau cîntecele elegiace ale lui Qu Jüan (332—295 î.e.n.) decît dovezi tot mai elocvente ale modului de trecere de la meditația filozofică spre poezie. Deatlfel, genul care avea să se impună în primul rînd în creația literară chineză era poezia.

Și așa cum Confucius (551—479) și Lao Tse preced cu mult în timp pe Socrate (470—399) sau Platon (428—347) la fel și un poet de talia lui Qu Jüan (440—378 î.e.n.) se afirmase într-o vreme cînd poezia latină era abia la început, anticipîndu-l pe unele planuri pe Ovidiu.

Comparațiile de acest gen arată doar ritmurile diferite de dezvoltare a creației culturale ; ele pun, de asemenea, în lumină caracterul străvechi al gîndirii și poeziei chineze, receptate de europeni tîrziu, după ce pătrunseseră în alte arii geografice. Cînd se afirmă poeții din timpul dinastiei Tang (618—906), literaturile europene erau încă în căutarea unui limbaj propriu de exprimare. Să nu uităm că acele *Serments de Strassbourg* sînt concepute abia în 842, iar celebrul *Chanson de Roland* s-a configurat definitiv la sfîrșitul veacului al XI-lea. Ba mai mult, chiar în vatra Orientului îndepărtat, renumitul Omar Khayam, ale cărui *Catrene* au făcut înconjurul lumii, a trăit mai tîrziu (1040—1132).

Afirmarea poeților din generația Tang a constituit o adevărată perioadă de renaștere pentru literatura chineză. Panoramele de istorie a literaturii universale ne informează că în epoca Tang existau în China peste două mii de poeți. Rigorile unei literaturi clasice se impun în această uriașă zonă de cultură într-o perioadă, cînd poezia lirică se situează cu mult deasupra

Relief de marmoră
(Palatul armoniei supreme — „Tai ne dian")

altor genuri de creație. În această imensă competiție din sfera poeziei figurau în frunte trei scriitori : Li Tai Pe (701—762), Du Fu (712—770) și Van Vei (690—759). Numit de multă vreme *„steaua cea mai strălucitoare"*, Li Tai Pe este, desigur, numele cel mai cunoscut.

Sedus o vreme de mirajul vieții de curte, atras apoi de existența liberă a înțelepților vaganți, cînd poezia sa este puternic influențată de taoism, Li Tai Pe se înscrie de la început și rămîne pînă astăzi în rîndurile celor mai mari poeți din lume. Încărcătura afectivă a versurilor sale, discreta melancolie, trăirea puternică a confruntării cu natura privită ca o stare de suflet, marea capacitate de concentrare a discursului său liric, scot în relief o forță de creație ieșită din comun.

Poezia lui Li Tai Pe pare un fel de matrice universală care exprimă, în starea primei geneze, toate marile teme și motive ce au traversat creația lirică a lumii de mai tîrziu. Peisajul, culoarea, muzica, trecerea vremii se întîlnesc sub clopotul imens de rezonanță a unui profund sentiment uman. *„De sus, din Emei, / pe cărări de rugină : / coboară prietenul meu / cu lăuta-i divină. / Și-n zvonul dintîi / al divinei lăute / glăsuiesc dureros / păduri nevăzute / și mai zburdă un riu / din strună în strună / și brumatele clopote / în negura toamnei / răsună."*

Întîlnirea poetului cu *luna*, dar și cu *umbra* sa (De unul singur beau sub lună), bate pînă departe în romantism. Ea trădează o modernitate a gîndirii, ca și a enunțului liric care exprimă o permanență umană, ieșind astfel din capcana timpului care datează totul. *„Pe strat de flori am pus ulciorul / înmiresmat și plin. / Ci singur în tăcerea nopții / Să mă desfăt cu vin ? / Drept comesean chemat-am luna / cu nimbu-i de scîntei / ba umbra mi-am chemat / și, iată, sîntem trei."*

Dacă Li Tai Pe fusese numit de Sao Jen drept *„bărbatul tristeții"*, poezia lui Van Vei pune în lumină un poet al timpului care trece, ca un proiect spre moarte. În raport cu natura veșnică, omul apare astfel ca o scurtă secvență în marea devenire a existenței. Se pare că aici, capătă o primă și discretă întruchipare (Petrecînd primăvara), cunoscutul motiv *carpe diem*, știut de noi doar de la Horațiu încoace. *„Zi de zi, / cîte-un capăt din firul vieții se rupe, / an de an, / înflorește cîte-o primăvară. / Să bem. / Mai vrem vin în cupe. / Iar cît despre flori, nu le plîngeți : / lor iarăși li-i s-a dat să răsară."*

Ni s-a părut apoi multă vreme că autoironia, tentativa de luare în deriziune a omului precar, atins de timp, ar fi o descoperire a epocii moderne. La Van Vei se aude o voce care trădează un umor negru, declanșat de căderea individului în timp. *„Iarăși mă dor / ciolanele bătrîne. / Cît de cărunt și cît de jalnic sînt. / Trăiesc aici uitat, / de azi pe mîine / o frunză / între ceruri și pămînt."*

Dacă Van Vei ni se pare a fi un *poet al melancoliei*, Du Fu, prietenul lui Li Tai Pe cu care se însoțise în pribegiile sale, este un adevărat *poet al revoltei*. Opera sa este o proiecție a unei puternice *conștiințe poziționale*. Enunțul său poetic capătă o anumită orchestrație epică pentru a pune în lumină detalii tragice din viața cotidiană. Du Fu este un spirit demofilic. Poezia sa este o adevărată cronică a suferinței oamenilor de rînd.

Războiul cu toate consecințele sale funeste rămîne în centrul poeziei sale. Relatarea este tipică unui rapsod care istorisește *„Treceam prin Sinian și amarnică larmă-mi urca în auz. / Firește, mi-am zis / țăranii sînt iarăși luați în armată."*

De la consemnarea unui eveniment într-o manieră aparent neutrală, poetul ajunge la un discurs patetic, profund tragic. Satul devine semnul, locul de desfășurare a unor drame mute.

Romul Munteanu

*) **Toate citatele sînt date după strălucita traducere a lui Ion Covaci, „Trei poeți din Tang". Editura „Univers", 1978.**

MONDORAMA

Răspunderea creației

● Pentru cine creați ? La această întrebare, pictorul Victor Vasarely răspunde : „Pentru omul unei societăți globale și fără clase în care vor fi izgonite pentru totdeauna nedreptatea și războaiele. Cred că particip la apariția acestei societăți. Aportul meu, fie el neinsemnat de valoare medie sau important, nu va avea sens decît adăugat celui al tuturor oamenilor, căci ansamblul inventator-creatorilor și al organizator-muncitorilor va stîrsi prin a ameliora lent, dar inexorabil, condiția umană". Iar Charles de Gaulle, într-un dialog reprodus de Malraux în cartea sa „La corde et les souris", adăuga : „Vedeți, cred că este un lucru ce nu poate dura : iresponsabilitatea inteligenței. Fie ea va înceta fie întreaga noastră civilizație va pieri". Iar responsabilitatea inteligenței aduce cu sine atitudinea conștientă, poziția asumată față de lumea care ne înconjoară, puterea de a duce pînă la capăt opțiunea morală pe care o implică actul de creație. O responsabilitate a inteligenței care implică, în primul rînd, prezența scriitorului, a creatorului angajat. Sau, așa cum cerea, într-un text celebru, Aragon : „Doresc — scria el — reîntoarcerea la realitate în numele acestei realități care s-a ridicat deasupra unei sesimi din omenire", în numele celui care a știut primul să prevadă aceasta și care în primăvara lui 1845, la Bruxelles, scria : „Filozofii n-au făcut pînă acum decît să interpreteze lumea în diferite moduri. Trebuie acum s-o transformăm".

Aceste texte fac parte dintr-o largă selecție realizată și publicată de curînd la Paris, în Ed. „Larousse" de către Jean Bessière sub titlul „Scriitorii angajați", excelentă imagine de ansamblu a ideii pe care Ezra Pound, creator cu o evoluție spirituală contradictorie, o exprima în al său ABC al literaturii : „O literatură, — spune el — nu există în vid. Scriitorii, ca atare, au o funcție socială definită, exact proporționată cu valoarea lor CA SCRIITORI... Limbajul nebulos al escrocilor nu servește decît unor tentative trecătoare".

Și mi-a părut extrem de interesant și de semnificativ faptul că această adevărată antologie a textelor, a mărturiilor și fragmentelor autobiografice ilustrînd concepția unora dintre personalitățile ce au marcat profund destinul literaturii universale (moderne în special), este adresată elevilor și studenților, prezentarea fiind de fapt un chestionar pe probleme ce deschide fertile perspective. Semnificativă pentru o critică literară ce capătă din ce în ce mai mult conștiința valorii angajării creatorului în problematica vieții sociale, într-o ISTORIE ale cărei pulsații trebuie să le transmită mai departe, amplificîndu-le, în opera sa. Interesul se concentrează din ce în ce mai mult asupra unui sens al dezvoltării și împlinirii, privit mereu în perspectiva general umană. Căci, așa cum spunea Octavio Paz, „timpul poemului nu este în afara istoriei, ci în sinul ei : este un text și o lectură. Text și lectură sînt două lucruri inseparabile ; în ele istoria și ceea ce nu este istorie, schimbarea și identitatea se unesc fără a dispare. Nu este vorba despre o transcendență, ci despre o convergență".

Într-adevăr, toate marile opere literare ale istoriei umanității au fost puse sub acest dublu semn ; pe de o parte Istoria, o istorie din care au făcut parte ca elemente inseparabile și, pe de altă parte, această convergență a trăirii individuale cu sensul destinului comun ce a conferit operelor respective dimensiunea universalului. Căci poezia rezistenței, cea a lui Paul Eluard sau Desnos, se întîlnește, pe acest plan al angajării politice și morale, al intransigenței spirituale, cu satira acerbă a unui John Dos Passos care, în „Bogăția", pamfletiza amar „America învinsă" de nedreapta condamnare a lui Sacco și Vanzetti. Este vorba mai mult decît o alegere individuală, o opțiune personală în fața istoriei literare ; aceasta fiindcă, așa cum sublinia Brecht, nu mai avem în fața noastră lectori individuali, închiși în propriul lor univers. Lumea secolului XX a oferit un mijloc tehnic uriaș de răspîndire a creației, sub orice formă ar fi ea. Dar, prin aceasta, a conferit și o responsabilitate uriașă căci auditorii noștri sînt masele largi pe care „trebuie să le transformăm din spectatori, în co-autori ai creației". «Poezia — scria Eluard — trebuie să **servească**. Este o armă, o unealtă... Dezvoltarea imaginației este legată de transformarea socială : își comandă reciproc. Imaginația schimbă lumea... Această regină a lumii este cauza progresului. Și, dîndu-i dreptate lui Maiakovski care presupunea „existența în societate a unor probleme a căror soluție nu este de imaginat decît prin opera poetică", putem spera că opera poetică însăși va găsi soluția prin rezolvarea problemelor sociale.»

Lectura acestor texte, puse, prin intenție, la îndemîna celui mai larg (și mai dornic) public mă îndeamnă să aștept cu nerăbdare apariția unei asemenea lucrări și în limba română, cuprinzînd alături de texte semnificative din scriitorii lumii, selecții din opera gînditorilor și creatorilor noștri ce au ilustrat pe deplin ideea scriitorului angajat, martor și comentator al timpului său.

Cristian Unteanu

GOETHE
Faust

— fragment din partea I —

În românește de
ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Bucătărie de Vrăjitoare

Pe o vatră joasă se află o mare căldare pusă la foc. În aburii care se-nalță din ea, se deslușesc diferite arătări. O mică maimuță stă lîngă căldare, învîrte în ea, avînd grijă să nu dea în foc, Alături maimuțoiul și puii se încălzesc. Pe pereți și de grinzi atîrnă cele mai ciudate ustensile de vrăjitorie.

Faust, Mefisto

FAUST : M-am săturat de-atîtea vrăji smintite !
Aici vrei, diavole, să-mi afli leac
Într-un morman de boarfe-nvălmășite ?
Cu-un sfat bătrînesc speri tu să-mi fii pe plac ?
O să mă-ajute-atari fierturi murdare
Să-arunc treizeci de toamne din spinare ?
De nu cunoști ceva mai bun, vai mie !
Speranțele ce le-am avut s-au dus,
Natura sau vreun spirit mai nobil n-au produs
Nicicînd vreun alt balsam, să mi-l îmbie ?
MEFISTO : Prietene, din nou îți e graiul înțelept !
Spre-a-ntineri mai e și-o cale naturală :
Dar asta-nseamnă altă buchiseală —
A unui paragraf perfect,
FAUST : Aș vrea să-l știu !
MEFISTO : Prea bine ! Un mijloc
Fără de bani, prin care de vrăji și doctori scapi.
Te duci pe cîmp, ți-alegi frumos un loc,
Și-apoi te-apuci să grebli și să sapi !
Îți vezi de tine și de rostul tău
În cercu-ngust al treburilor tale :
Ca vița între vite, nu socotești că-i rău
Să-ți gunoiești tu singur recolta de cereale !
E drumul cel mai sigur, știut chiar de țărani,
Să te păstrezi în floare la peste-optzeci de ani !
FAUST : Nu sînt deprins, și nu mă ispitește
Să mă apuc de sapă, țărănește ;
O viață mărginită ? Nu-mi prea surîde treaba.
MEFISTO : Ei, vezi atunci la ce e bună baba ?!
FAUST : De ce neapărat această hîrcă ?
Licoarea asta n-o poți tu însuți pregăti ?
MEFISTO : Ce jaf de vreme mi-aș lua în circă !
În timpu-acesta mii de poduri pot zidi.
O operă îți cere și răbdare,
Nu numai artă și știință uimitoare.
Un spirit calm trudește ani în șir ;
Doar timpul întărește subtilul elixir.
La urma urmei însă, toate-acestea
Sunt bune doar spre-a polei povestea !
E drept că dracu știe-o mulțime de mijloace ;
El însuși, însă, nu o poate face.
Văzînd animalele.
Ia, uite spița cea năstrușnică !
El este slugă ! Ea e slujnică !
Către animale.
Stăpîna voastră a plecat, se pare ?
ANIMALELE : La masă mare !
S-a dus / Pe horn în sus !
MEFISTO : Și cît are-obicei să zboare baba ?
ANIMALELE : Cam cît ni se-ncălzește nouă laba.
MEFISTO **lui Faust :** Ce zici de-aceste blînde dobitoace ?
FAUST : Ceva mai jalnic n-am văzut nicicînd !
MEFISTO : Să stau așa cu ele, discutînd,
E-un lucru care, drept să-ți spun, îmi place !
Către animale.
Spunețî-mi, blestemate păpușî fără de sfoară !
Acolo-n terci, la ce tot învîrtiți ?
ANIMALELE : Gătim un borș din apă chioară.
MEFISTO : O să aveți la masă un cîrd de nepoftiți.
MAIMUȚOIUL **apropiindu-se lingușitor de Mefisto :**
Zarurile-aruncă, / Umple-mă la pungă,
Mă rog Dumitale ! / Merge prost, îți spun ;
De-aș avea parale, / N-aș mai fi nebun.
MEFISTO : Ce har pe tine, și ce bucurie
Dacă-ai putea să joci la loterie !
Între timp puii au început să se joace cu o bilă mare rostogolind-o.
MAIMUȚOIUL : Asta-i lumea : zboară, / Suie și coboară,
Veșnic învîrtită ; / Sună ca o oală —
Repede-i ciobită ! / Înlăuntru-i goală.
Ici abia sticlește, / Dincolo sporește :
„Eu sunt viu, sunt viu !" / Prea-iubite fiu,
Ține-te departe ! / Ești în drum spre moarte !
Ea e din argilă / Fragedă, fragilă !
MEFISTO : Și sita asta ?
MAIMUȚOIUL **luînd-o din cui :** Nu uităm, și basta : Ești hoț ?
Te-am ginit !
Se duce la maimuță și o face să privească prin sită.
Prin sită privești, / Pe hoț îl zărești,
Dar nu-l poți numi !
MEFISTO **lîngă foc :** Și-această oală ?
MAIMUȚA ȘI MAIMUȚOIUL : Ce tîdvă goală /
N-a văzut oală, / Nici căldare, mofluzul !
MEFISTO : Ascultă, găoază !
MAIMUȚOIUL : Ia mătăuzul / Și-n scaun te-așează !
Îl silește pe Mefisto să se așeze.
FAUST **care tot timpul a stat în fața unei oglinzi, apropiindu-se și depărtîndu-se de ea :**
Ce văd ? Un chip parcă desprins din rai
Din vrăjile oglinzii se-nfiripă !
Iubire, dă-mi zglobia ta aripă
Și du-mă iute pe-acest mîndru plai !
Ah ! cînd mă mișc din locu-n care stau,
Cînd mă apropii de cleștarul ei,
Cu ochii-abia ca printr-o ceață-o beau ! —
E chipul unei splendide femei !
Femeie-așa frumoasă e, oare, cu putință ?
Mi-e dat să văd în dulcea ei ființă
Chiar prototipul cerurilor, sfînt ?
Să fie-atîta frumusețe pe pămînt ?
MEFISTO : Firește. Dacă șase zile-un Dumnezeu
S-a tot căznit, trebăluind din greu,
Ca la sfîrșit un Bravo ! să poată însuși spune,
De ce n-ar fi și-asemenea minune ?!
Să știi că sunt în stare, negreșit,
Să-ți dau pe tavă-această comoară prețioasă,
Și fericit e omul, cînd soarta l-a menit,
Ca mire s-o conducă zîmbind la el acasă.
Faust continuă să privească în oglindă. Mefisto, tolănit, pe scaun, cu mătăuzul în mînă, zicînd :
Aici, pe tronu-acesta, stau regește,
Am sceptrul, doar coroana îmi lipsește.
Animalele care, între timp, au făcut fel de fel de mișcări stranii îi aduc lui Mefisto o coroană, scoțînd țipete.
ANIMALELE : Dacă-ai avea-ndurare, / Cu sînge și sudoare
Coroana s-o lipești !
Ținută neatent, coroana scapă, cade și se rupe în două. Cu cele două părți în labe, ele încep să țopăie.
Iat-o ! Ce meșter ești !
Noi vedem și-auzim / Și-n rime ne rostim —
FAUST **la oglindă :** Vai mie ! că-ntr-adevăr înnebunesc !
MEFISTO : **arătînd spre animale :** Și-n capul meu
răsună zurgălăi !
ANIMALELE : Iar dacă izbutesc, / Dacă se potrivesc,
Atunci apar idei !
FAUST **ca mai sus :** Îmi arde pieptul ! Nu mai pot să-ndur !
Hai, să plecăm de-aici ! Mă mistui parcă !
MEFISTO **la fel :** Să recunoaștem, fără înconjur,
Că-aceștia sunt poeți de marcă !
Nesupravegheată de maimuță, căldarea dă în foc ; țîșnește o mare vîlvătaie care iese pe horn ; coborînd prin flacără, Vrăjitoarea apare țipînd.
VRĂJITOAREA : Au ! au ! au ! au !
Blestemată jigodie ! Tu, aschimodie !
Uite : mi-o vărsă, și iată-mă, arsă !
Văzîndu-i pe Faust și pe Mefisto :
Hei, ce se-ntîmplă ? / Ce-i cu voi doi ?
Cin-se preumblă / Furiș pe la noi ?
A focului șimbră / În oase la voi !
Învîrte în căldare cu un polonic de scos spumă, aruncînd flăcări spre toți. Animalele încep să scheaune.
Vă dau cu bucurie-un păhărel.
Încet
Dar dacă omu-acesta bea pe nepregătite,
O știți doar : într-un ceas, s-a zis cu el !
MEFISTO : E-un bun prieten, pentru asta l-am adus.
Și-acum, bucătăria în seama ta o las.
Închide-ți cercul, spune ce-ai de spus,
Și-apoi să-i dai pocalul ras.
Cu gesturi ciudate, vrăjitoarea trage un cerc pe jos și ingrămădește în el lucruri stranii ; între timp, sticlele încep să clincăne, căldarea să sune, ca o muzică. La urmă, ea aduce o carte mare, așează maimuțele în cerc, să-i facă pupitru din spinările lor, și să-i țină făcliile. Îi face semn lui Faust să se apropie.
FAUST **lui Mefisto :** Nu, spune-mi : ce sunt astea toate ?
Și boarfe, și mișcări desperechiate,
Și pozne, și măscări nesăbuite, —
Le știu demult, și-mi sunt nesuferite.
MEFISTO : Da, pozne ! ca să rîdem : ori crezi că nelalocu-s ?
Ia, nu mai fi atît de aspru și ritos !
Ca orice doctor, face și ea un hocus-pocus,
Ca astfel băutura să-ți fie cu folos.
Îl silește pe Faust să intre în cerc.
VRĂJITOAREA **cu multă emfază, începe să declame din carte :**
Haide, înțelege ! / Fă din Unu Zece,
Lasă-n urmă Doi, / Ia-l pe Trei napoi ;
Patru — fă-l uitat, / Și-o să fii bogat.
Din Cinci și din Șase / Baba ți-arătase —
Fă Șapte și Opt, / Și-atunci rodu-i copt ;
Nouă este Unu, / Iar Zece Niciunul.
E tabla-nmulțirii / La școala-amăgirii.
FAUST : Babornița e în delir, pe cît se pare.
MEFISTO : Și încă, pînă la sfîrșit, mai are ;
Așa e toată cartea : o știu și eu nițel ;
O, multă vreme am pierdut cu ea, dar ani, nu luni !
Căci o perfectă contradicție-i la fel
De tainică pentru-nțelepți, ca și nebuni.
Prietene, această artă veche-i nouă.
Din veac în veac, nu ni se vinde nouă
Prin trei și unu și prin una-n trei
Numai eroare-n loc de adevăr ?
În felu-acesta flecărești și-nveți ce vrei.
E cineva, pe cei nebuni să-i ia-n răspăr ?
Așa e omul : crede-ntr-adevăr
Că unde-s vorbe-ar trebui să fie și idei.
VRĂJITOAREA **continuă :** Înalta putință / Cea întru știință
Întregii lumi se ascunde ! / Cui nu se gîndește
I se dăruiește : / Și fără de griji o pătrunde !
FAUST : Ce-nseamnă-absurditatea asta ?
Parcă-mi pleznește-n țîndări țeasta !
E ca și cum aș asculta, pe limba lor,
O mie de nebuni vorbind în cor.
MEFISTO : Destul, destul, sibilă fără seamăn !
Adu și toarnă-acum subtila zeamă-n
Pocal, și-apoi la gură să i-l pui !
Prietenului meu noroc să-i poarte :
De multe ranguri mari avut-a parte,
Și nu-i la prima dușcă-n viața lui.
Cu mare ceremonie, vrăjitoarea toarnă băutura într-o cupă ; cînd Faust o duce la gură, țîșnește o mică flacără.
MEFISTO : Hai, soarbe-o toată ! Pîn-la fund acu !
Să-ți bucure simțirea, alta nu e.
Te tutuiești cu diavolul : doar nu
O să te sperie acum o flăcăruie !
Vrăjitoarea șterge cercul. Faust iese din el.
MEFISTO : Și-acum, afară ! Ai nevoie de mișcare !
VRĂJITOAREA : Noroc, dacă-ați băut-o, vă doresc !
MEFISTO **către vrăjitoare :** De te frămîntă vreo dorință oarecare,
Abia în noaptea Valpurgiei ți-o împlinesc !
VRĂJITOAREA : Acum, un cîntec ! Dacă-o să-l cîntați,
Efect deosebit o să-ncercați.
MEFISTO **lui Faust :** Hai, repede, și lasă-mă să te conduc.
Acuma ai nevoie să transpiri,
Să te pătrundă forța-nlăuntru și-nafară.
Spre trîndăvie nobilă am să te duc,
Curînd ai să cunoști, și-o să te miri,
Cîm se pricepe Cupido să sară.
FAUST : Mai lasă-mă o dată-n oglindă să privesc !
O, ce splendid, ce dulce chip de fată !
MEFISTO : Nu ! nu ! Modelul însuși femeiesc
Ai să-l zărești, întruchipat, îndată.
Încet.
Cu-această băutură în corp, pe legea mea,
În oricare femeie-o Elena vei vedea.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Valter Ioniță